15.2.152

G. 15. [redacted] 2

Digitized by Google

INSTITUTIONES THEOLOGICÆ AD USUM SEMINARIORUM,

AUCTORE REV. PATRE

EDMUNDO SIMONNET

SOCIETATIS JESU PRESBYTERO,
Sacræ Theologiæ Doctore & Exprofeſſore,
Univerſitatis Muſſipontanæ Cancellario.

TOMUS SECUNDUS.

VENETIIS,
Ex Typographia Balleoniana.

MDCCXXXI.
Superiorum Permiſſu, ac Privilegiis.

INDEX.

TRACTATUS SEXTUS.

De Gratia.

ARTICULUS PRÆAMBULUS.

De variis acceptationibus & diviſionibus Gratiæ.

DISPUTATIO PRIMA.

De Pelagianis & Semipelagianis.

Art. 1. EXponuntur errores Pelagianorum circa gratiam. 21

Art. 2. Utrùm Pelagiani etiam tandem aliquando admiſerint interiorem gratiam inſpirationis, ſeu interiorem gratiam ex parte voluntatis, qua ſcilicet gratia Deus immediatè afficiat & corroboret voluntatem, eique vires tribuat ad faciendum id quod faciendum eſſe cognoverit per internam illuſtrationem. 5

Reſp. Pelagiani nunquam admiſerunt interiorem inſpirationis gratiam, hoc eſt, interiorem illam gratiam, quâ voluntas immediatè afficitur & adjuvatur. *ibid.*

Art. 3. De quo gratiæ adjutorio controverſia fuerit Catholicos inter & Pelagianos. 7

§. 1. Exponitur Doctrina Janſenii circa præſentem controverſiam. *ibid.*

§. 2. Probatur reſponſio noſtra ex Conciliis in cauſa Pelagianorum celebratis. 8

§. 3. Probatur reſponſio noſtra authoritate S. Auguſtini. 9

§. 4. Confirmatur reſponſio noſtra, &c. *ibid.*

§. 5. Solvuntur objectiones aliquæ. 10

§. 6. Solvuntur objectiones reliquæ. 11

Art. 4. Exponuntur errores Semipelagianorum. 13

§. 1. Admiſerunt quædam initia juſtitiæ & ſalutis, quæ in nobis eſſent ex nobis, &c. *ibid.*

§. 2. Vehementer improbarunt Semipelagiani id quod docebat S. Auguſtinus circa perſeverantiam. 14

§. 3. In primis exhorrebant Semipelagiani gratuitam illam prædeſtinationem, qua ex pura miſericordia Deus media cum aſſecutione ſalutis certò & infallibiliter connexa præparavit ab æterno certis hominibus, &c. 15

§. 4. Contendebant Semipelagiani Deum, quantùm eſt ex ſe, æqualiter & indifferenter velle ſalutem omnium hominum, &c. *ibid.*

Art. 5. Utrùm Semipelagiani admiſerint neceſſitatem gratiæ irreſiſtibilis & infruſtrabilis ex natura ſua, ad bona opera tum incipienda tum perficienda, & ad perſeverantiam finalem. 16

Reſp. Semipelagiani nunquam admiſerunt neceſſitatem talis gratiæ, ſed è contra talem gratiam exhorruerunt, & conſtantiſſimè rejecerunt. *ibid.*

Art. 6. Utrùm Semipelagiani admiſerint neceſſitatem interioris gratiæ prævenientis, ad fidem inchoatam, & ad orationem. 17

Reſp. Non admiſerunt, ſed è contra docuerunt naturales liberi arbitrii vires ſufficere ad fidem initialem, ſanitatis deſiderium, & orationem. *ibid.*

Art. 7. Utrùm Auguſtinum inter & Semipelagianos controverſia fuerit de gratia irreſiſtibili ex natura ſua, ſeu de gratia dominante & neceſſitante. 20

Reſp. Auguſtinum inter & Semipelagianos controverſia non fuit de gratia dominante & neceſſitante, ſed de neceſſitate interioris gratiæ prævenientis ad quemlibet actum ſalutarem, adeòque etiam ad fidem inchoatam & imperfectam. *ib.*

DISPUTATIO II.

De variis naturæ ſtatibus.

Art. 1. UTrùm poſſibilis ſit ſtatus naturæ puræ? 21

Reſp. Status naturæ puræ poſſibilis eſt. 22

Art. 2. Solvuntur objectiones. 24

Art. 3. Utrùm ſtatus naturæ puræ, integræ, & innocentis, inter ſe differant. 27

Reſp. 1. Status naturæ integræ differt à ſtatu naturæ puræ. *ibid.*

Reſp. 2. Status naturæ integræ differt à ſtatu naturæ innocentis. *ibid.*

Art. 4. Utrùm homo in ſtatu innocentiæ indigebat auxilio gratiæ ad cognoſcendum verum. 28

Reſp. 1. Homo in ſtatu innocentiæ non indigebat auxilio gratiæ ad cognoſcendas veritates naturales, quæ per ſenſus haberi poſſunt, aut ex rebus ſenſibilibus non ita difficilè erui. *ibid.*

Reſp. 2. Homo in ſtatu innocentiæ indigebat auxilio gratiæ non ſolùm ad cognoſcendas veritates ſupernaturales, ſed etiam ad cognoſcendas naturales multas, à ſenſibus valdè remotas, etiam ſigillatim ſumptas. *ibid.*

Art. 5. Utrùm homo in ſtatu innocentiæ indigebat auxilio gratiæ ad operandum bonum. *ibid.*

Reſp. 1. Homo in ſtatu innocentiæ non indigebat auxilio gratiæ ad exercenda opera moraliter bona ordinis naturalis, imò nec ad ſervandam totam legem naturalem. *ibid.*

Reſp. 2. In ſtatu innocentiæ indigebat auxilio gratiæ ad producendos actus virtutum infuſarum fidei, ſpei, charitatis, &c. ad ſervandam legem naturalem, & ad perſeverandum in integritate ac ſanctitate accepta. 30

Art. 6. Utrùm in ſtatu naturæ lapſæ major ſit naturæ infirmitas, quàm eſſet in ſtatu naturæ puræ. *ibid.*

Reſp. Major eſt infirmitas & difficultas circa bonum exercendum & malum vitandum in natura lapſa, quàm foret in natura pura. *ibid.*

Art. 7. Verùm gratiæ ſanitatis & gratiæ medicinalis diſcrimen exponitur. 32

Propoſ. 1. Adamus in ſtatu innocentiæ ad faciendum bonum & vitandum malum modo ſalutari, indigebat ſupernaturali illuſtratione. *ibid.*

Propoſ. 2. Adamus in ſtatu innocentiæ, ad faciendum bonum ſicut oportet ad ſalutem, non indigebat ſupernaturali motu indeliberato complacentiæ vel deſiderii, quo voluntati bonum, per ſupernaturalem illuſtrationem propoſitum, ſuaviter placet. *ibdi.*

Propoſ. 3. Homo in ſtatu naturæ lapſæ, ad bonum volendum & operandum ſicut oportet ad ſalutem indiget ſupernaturali illuſtratione, & ſupernaturali motu indeliberato complacentiæ, vel deſiderii, quo voluntas delectatur bono ſalutari. 33

Propoſ. 4. Gratia ſanitatis in ſupernaturali illuſtratione, & in ſola ſupernaturali illuſtratione conſiſtebat. *ibid.*

Propoſ. 5. Gratia medicinalis, ad volendum & operandum bonum ſicut oportet ad ſalutem neceſſaria, conſiſtit non ſolùm in ſupernaturali illuſtratione, ſed etiam in ſupernaturali motione voluntatis indeliberata, quâ ſcilicet voluntas ſibi complacet in bono ſalutari, vel illud deſiderat indeliberatè, adeòque illo indeliberatè delectatur. 34

Prop. 6. Gratiæ igitur ſanitatis & medicinalis diſcrimen in eo poſitum eſt, quòd gratia ſanitatis eſſet tantùm ſupernaturalis illuſtratio mentis; gratia verò medicinalis ſit ſupernaturalis illuſtratio mentis ſimul, & ſupernaturalis motio voluntatis indeliberata, qua bonum ſalutare, per ſupernaturalem mentis illuſtrationem propoſitum ſuaviter placet voluntati. 35

Propoſ. 7. Diſcrimen gratiæ medicinalis à gratia ſanitatis ſubſtantiale eſt. *ibid.*

Art. 8. Solvitur objectio petita à libro quem ſcripſit S. Auguſtinus de correptione & gratia. 36

DISPUTATIO III.

De Gratia efficaci.

Art. 1. EXponitur doctrina Janſenii circa gratiam efficacem. 43

Art. 2. De conſonantia doctrinæ Janſenii cum doctrina Calvini in hac materia. 45

Art. 3. Utrùm & quantùm ſyſtema Janſenii, quod ad gratiam & liberum arbitrium, eorumque inter ſe concordiam attinet, differat à ſyſtemate defenſorum phyſicæ prædeterminationis. 53

Reſp. Multis ex capitibus differt. *ibid.*

Art. 4. Utrùm gratia efficax ſit gratia neceſſitans voluntatem ad conſenſum. 59

Reſp. Gratia efficax non eſt gratia neceſſitans voluntatem ad conſenſum. *ibid.*

Art. 5. Solvuntur objectiones. 61

Art. 6. Utrùm ſyſtema duarum delectationum, terrenæ ſcilicet & cœleſtis, quæ voluntatem, hæc ad bonum, illa ad malum alternatim determinant, prout alternatim prædominantur, fundetur in doctrina S. Auguſtini. 66

Reſp. Syſtema duarum delectationum, terrenæ & cœleſtis, voluntatem alternatim inſuperabiliter determinantium, nullum habet fundamentum in doctrina S. Auguſtini. 67

Art. 7. Utrùm gratia efficax conſtitui poſſit in excitante gratia ex natura ſua irrepudiabili. 70

Reſp. Non poteſt. *ibid.*

Corollar. 1. Gratia efficax conſtitui non poteſt in excitante gratia, ex natura ſua efficaci. 73

Corollar. 2. Gratia efficax conſtitui non poteſt in cœleſti delectatione, voluntatem ad conſenſum inſuperabiliter determinante, ſive dicatur voluntatem prædeterminare phyſicè, ſive dicatur prædeterminare moraliter tantùm, eò quòd alliciendo & delectando prædeterminet. *ibid.*

Corollar. 3. Gratia efficax conſtitui non poteſt in delectatione cœleſti, quæ à voluntate repudiari nequidem poteſt potentia ad actum reducibili. *ibid.*

Corollar. 4. Gratia efficax conſtitui non poteſt in cœleſti delectatione, quæ à voluntate repudiari non poteſt potentia ad actum reducenda pro ullo caſu poſſibili. *ibid.*

Corollar. 5. Gratia efficax conſtitui non poteſt in delectatione cœleſti, ſemper & infallibiliter cum conſenſu ſalutari connexa per exceſſum, quo ſuperat terrenam delectationem. 74

Corollar. 6. Omninò reſpuendum eſt ſyſtema recentiorum, conſtituentium gratiam efficacem in in omni & ſola delectatione cœleſti, terrenam delectationem uno vel pluribus intenſionis gradibus ſuperante. *ibid.*

Art. 8. Utrùm gratia efficax conſtituenda ſit in operante gratia, voluntatem ad ſalutarem conſenſum phyſicè prædeterminante. 77

Reſp. Conſtituenda non eſt. *ibid.*

Art. 9. In quo auxilio conſiſtat gratia efficax. 80

Reſp. 1. Gratia efficax eſt gratia excitans, certo modo attemperata voluntati, ex natura ſua etiam moraliter & humanitùs repudiabilis, cum conſenſu ſalutari connexa infallibiliter infallibilitate abſoluta quidem, ſed extrinſeca, petita à præſcientia, ſub cujus directione gratis & miſericorditer donatur. *ibid.*

Reſp. 2. Gratia efficax adæquatè ſumpta, quoad rem & phyſicè eſt ſupernaturalis illuſtratio cum ſupernaturali motione voluntatis indeliberata. Sumpta ſecundùm quod præſenti naturæ lapſæ ſtatui propria eſt, quoad rem & phyſicè eſt ſupernaturalis motio voluntatis indeliberata, voluntati ad volendum & operandum bonum neceſſaria, qua voluntas ſanatur, aut ſaltem inchoatur ejus ſanitas. Sumpta denique ſecundùm quòd præſenti naturæ lapſæ ſtatui propria eſt, & perfectè ſanat voluntatem, quoad rem & phyſicè eſt ſupernaturalis motio voluntatis indeliberata, qua bonum ſalutare quà tale, ſuaviter placet voluntati. 83

Reſp. 3. Gratia efficax, ſecundùm quòd præſenti naturæ lapſæ ſtatui propria eſt, & voluntatem perfectè ſanat, conſiſtit in quadam ineffabili ſuavitate affectiva, indeliberata, ex natura ſua etiam moraliter & humanitùs compoſſibili cum negatione conſenſus ſalutaris, quocum tamen connexa eſt infallibiliter infallibilitate ſumma, ſed extrinſeca, quatenùs Deus ea perfundit voluntatem, quomodo novit ei congruere, ut velit & operetur bonum ſalutare, non ex timore pœnæ, ſed ex amore juſtitiæ. 84

Art. 10. Solvuntur objectiones petitæ ab authoritate Scripturarum. *ibid.*

Art. 11. Solvuntur objectiones petitæ ab authoritate Conciliorum & Patrum. 86

Art. 12. Solvuntur objectiones petitæ à ratione. 88

DISPUTATIO IV.

De Gratia ſufficiente.

Art. 1. DE ſyſtemate & doctrina Janſenii circa ſufficientem gratiam. 92

§. 1. Quid ſentiat Janſenius de voluntate Dei circa hominum ſalutem. *ibid.*

§. 2. Quid ſentiat Janſenius de morte Chriſti pro ſalute hominum. 93

§. 3. Quid ſentiat Janſenius de gratia ſufficiente, qualem defendunt Doctores omnes Catholici. *ibid.*

§. 4. Quam gratiam ut verè ſufficientem agnoſcat Janſenius. 94

§. 5. Quid circa gratiæ ſufficientis diſtributionem ſentiat Janſenius. *ibid.*

Art. 2. Utrùm admitti debeat gratia ſufficiens. 95

Reſp. Præter gratiam efficacem datur gratia ſufficiens, hoc eſt gratia interior excitans, dans completum poſſe voluntati, ſeu quacum voluntas habet completam & expeditam poteſtatem operandi bonum, quod tamen non operatur, quia non vult. *ibid.*

Art. 3. Solvuntur objectiones. 96

Art. 4. Utrùm fidelibus juſtificatis detur gratia ſufficiens ad ſervanda præcepta divina, & ad permanendum in ſtatu juſtitiæ. 99

Reſp. 1. Fideles juſtificati accipiunt gratiam verè ſufficientem ad ſervanda præcepta divina, etiam quando ea tranſgrediuntur. *ibid.*

Reſp. 2. Fidelibus juſtificatis datur gratia verè ſufficiens ad permanendum in ſtatu juſtitiæ, etiam iis qui non permanent; unde in illis, eorum culpa eſt merè ſufficiens. 100

Art. 5. Utrùm fidelibus peccatoribus detur gratia ſufficiens ad converſionem. 101

Reſp. 1. Fidelibus peccatoribus non obduratis datur gratia ſufficiens ad converſionem. *ibid.*

Reſp. 2. Peccatoribus, etiam excæcatis & obduratis, datur gratia ſufficiens ad converſionem. *ibid.*

Reſp. 3.

Reſp. 3. Gratia ad converſionem ſufficiens peccatoribus non adeſt omnibus momentis ; ſed ſolùm certis temporibus, prout Deus vult : unde quædam ſunt tempora, quibus peccatores, præſertim obdurati, carent omni gratia ſufficiente ad reſurgendum à peccato. 102

Art. 6. Utrùm infidelibus omnibus, etiam iis qui laborant infidelitate negativa, detur gratia ſufficiens ad ſalutem. 103

Reſp. Iuficlibus omnibus, etiam iis qui laborant infidelitate uegativa, datur pro locu, tempore gratia ſufficiens ad ſalutem. *ibid.*

Art. 7. Solvuntur objectiones ex Scriptura & Patribus petitæ. 104

Art. 8. Solvuntur objectiones à ratione petitæ. 106

Art. 9. Utrùm peccatoribus omnibus adſit auxilium ſufficiens ad vitanda peccata, adeòque ad ſervanda præcepta divina, quæ tranſgrediendo, peccant imputabiliter. 107

Reſp. Peccatoribus omnibus adeſt, &c. *ibid.*

DISPUTATIO V.

De neceſſitate Gratiæ.

Art. 1. Utrùm tentatiu aliqua ſuperari poſſit ſolis naturæ viribus. 110

Reſp. Nulla vera tentatio ſuperari poteſt ſolis naturæ viribus, & ſine aliquo gratiæ auxilio. 111

Art. 2. Utrùm homo poſſit boni aliquid velle in iis quæ ad pietatem & ſalutem pertinent, ſine adjutorio gratiæ. 112

Reſp. In iis quæ ad pietatem & ſalutem æternam pertinent, homo nihil poteſt, &c. *ibid.*

Art. 3. Utrùm myſteria fidei noſtræ credi poſſint ſine adjutorio gratiæ. *ibid.*

Reſp. Sine interiore gratia illuſtrationis & inſpirationis, homo credere non poteſt fide divina myſteria noſtræ religionis, quantùmvis credibiliter propoſita. 113

Art. 4. Utrùm ſine adjutorio interioris gratiæ, poſſit diligi Deus propter ſe. 114

Reſp. 1. Dilectio Dei ſive ut largitoris gratiæ & gloriæ, ſive etiam ut authoris naturæ appretiativè perfecta, ſuperat vires liberi arbitrii, nec haberi poteſt ſine interna gratia illuſtrationis & inſpirationis. *ibid.*

Reſp. 2. Etiam dilectio Dei non ſolùm ut largitoris gratiæ & gloriæ, ſed & ut authoris naturæ appretiativè imperfecta, qua Deus propter ſe, ſed non ſuper omnia diligitur, ſuperat vires liberi arbitrii, nec haberi poteſt ſine interna gratia illuſtrationis & inſpirationis. *ibid.*

Art. 5. Utrùm homu ſolis naturæ viribus poſſit aliquo modo ſe diſponere ad recipiendam gratiam. 115

Reſp. Homo ſolis naturæ viribus nullo modo poteſt ſeſe diſponere ad recipiendam gratiam actualem. *ibid.*

Art. 6. Utrùm homo poſſit ſolis naturæ viribus ſervare legem divinam. 116

Reſp. Homo non poteſt ſolis naturæ viribus ad longum aliquod tempus ſervare totam legem naturalem quoad ſubſtantiam operis, ità ut ex omni parte vitet peccatum. 117

Art. 7. Utrùm homo ſolis naturæ viribus poſſit bonum aliquod morale perficere. 118

Reſp. Poteſt homo, etiam infidelis, ſolis naturæ viribus perficere aliquod bonum morale, ſi nulla tentatione pulſetur. *ibid.*

Art. 8. Solvuntur objectiones. 119

DISPUTATIO VI.

De Juſtificatione impii.

Art. 1. Utrùm in juſtificatiune impii fiat vera peccatorum remiſſio. 120

Reſp. In juſtificatione impii vera fit peccatorum remiſſiu. *ibid.*

Art. 2. Utrùm in juſtificatione, præter veram peccatorum remiſſionem, accipiat homo inherentem juſtitiam, quà iuteriùs renovetur, & juſtus fiat. 121

Reſp. Homo in juſtificatioue accipit inherentem juſtitiam, qua renovatur interiùs, & fit intrinſecè juſtus. *ibid.*

Art. 3. Utrùm juſtitia inhærens, quæ infunditur in juſtificatione, ſit habitualis, an actualis. 122

Reſp. Juſtitia quæ in juſtificatione infunditur, habitualis eſt, non actualis. *ibid.*

Art. 4. Utrùm inhærens juſtitia habitualis, quà juſtificamur, ſit qualitas ſimplex, an plurium qualitatum collectio. 123

Reſp. Inhærens juſtitia habitualis conſiſtit in collectione habituum fidei, ſpei & charitatis, quibus unà cum peccatorum remiſſione juſtificamur. *ibid.*

Art. 5. Utrùm præter habitus theologicos fidei, ſpei & charitatis, admittenda ſit gratia ſanctificans, ab illis realiter diſtincta, illiſque realiter ſuperaddita; quæ cum illis hominem ſanctificet, & renovet iuteriùs. 124

Reſp. Videtur nou eſſe admittenda. *ibid.*

Art. 6. Utrùm peccatorum remiſſio ſit effectus formalis juſtitiæ inhærentis. 125

Reſp. Peccatorum remiſſio eſt effectus formalis juſtitiæ inherentis. *ibid.*

Art. 7. Utrùm peccatorum remiſſio ſit effectus formalis primarius, an verò ſecundarius tantùm inhærentis juſtitiæ. 126

Reſp. Peccatorum remiſſio eſt effectus formalis ſecundarius iohæreutis juſtitiæ. *ibid.*

Art. 8. Per quam ſui partem inhærens juſtitia excludat peccatum mortale. 127

Reſp. Inhærens juſtitia expellit peccatum mortale per ſupernaturalem habitum charitatis. *ibid.*

Art. 9. Utrùm inhærens juſtitia per modum cauſæ formalis conſtituat hominem amicum Dei, filium ejus adoptivum, & hæredem vitæ æternæ. *ibid.*

Reſp. 1. Habitus fidei, ſpei & charitatis, ex quibus inhærens juſtitia conſtituitur, per ſe & ex intrinſeca perfectione, ſuppoſita remiſſione peccatorum, reddunt hominem proportionatum amicitiæ divinæ, & adoptione divina dignum. *ibid.*

Reſp. 2. Ad ſtatum integrum & perfectum amici Dei, filii ejus adoptivi, & hæredis vitæ æternæ, præter habitus fidei, ſpei & charitatis, atque remiſſionem peccatorum, requiritur novus Dei favor, novumque beneficium. *ibid.*

Reſp. 3. Status integer & perfectus amici Dei, &c. ad quem homo in juſtificatione evehitur, eſt effectus formalis, non primarius, ſed ſecundarius inhærentis juſtitiæ. 128

Art. 10. Utrùm in juſtificatione, præter habitus virtutum theologicarum, infundantur etiam habitus virtutum moralium in entitate ſupernaturales. *ibid.*

Reſp. In juſtificatione, præter virtutes theologicas, infunduntur etiam virtutes morales in entitate ſupernaturales. *ibid.*

Art. 11. Utrùm in homine ad juſtificationem prærequirantur aliquæ diſpoſitiones. *ibid.*

Reſp. 1. In parvulis ad juſtificationem nullæ diſpoſitiones prærequiruntur. *ibid.*

Reſp. 2. Ad juſtificationem aliquæ diſpoſitiones prærequiruntur in adultis. *ibid.*

Reſp. 3. Præter fidem, requiruntur etiam alii actus ad hoc ut adultus ad juſtificationem diſponatur. *ibid.*

DISPUTATIO VII.

De Merito.

Art. 1. Utrùm homo cum gratia Dei operans, mereatur apud Deum. 130

Reſp. Juſti cum gratia Dei operantes, merentur apud Deum. *ibid.*

Art. 2. Utrùm juſti mereantur apud Deum etiam de condigno. 131

Reſp. Juſti apud Deum merentur etiam de condigno. *ibid.*

Art. 3. Quid ex parte Dei & ex parte hominis requiratur ad meritum de condigno. 133

Reſp. 3. Ad meritum de condigon ex parte Dei requiritur mercedis promiſſio. *ibid.*

Reſp. 2. Ad meritum de condigno requiritur ex parte hominis ſtatus viatoris. 134

Reſp. 3. Ad meritum de condigno ex parte hominis, requiritur etiam ut ſit juſtus, & filius Dei adoptivus. *ibid.*

Art. 4. Quid ad meritum de condigno requiratur ex parte operis. *ibid.*

Reſp. 1. Ad meritum de condigno requiritur, ut ſit actus à voluntate elicitus, aut ſaltem imperatus. *ibdi.*

Reſp. 2. Ad meritum de condigno requiritur, ut actus ſit liber non ſolùm à violentia, ſed etiam à voluntaria neceſſitate. 135

Reſp. 3. Ad meritum de condigno requiritur, ut actus ſit moraliter bonus & honeſtus. *ibid.*

Reſp. 4. Ad meritum de condigno vitæ æternæ requiritur denique, ut actus ſit elicitus, vel ſaltem imperatus à charitate. *ibid.*

Art. 5. Utrùm actus imperatus addat aliquid ad meritum actus imperantis. 137

Reſp. 1. Actus internus per ſe & intrinſecè bonus, & liberè elicitus, addit aliquid ad meritum actus imperantis; ita ut ex utroque exiſtat majus meritum, quàm ex ſolo imperante. *ibid.*

Reſp. 2. Actus externus imperatus, actui interno à quo imperatur, non addit novam rationem meriti. *ibid.*

Art. 6. Unde habeant opera juſtorum, ut ſint magis meritoria. 138

Reſp. 1. Meritum creſcit ratione majoris gratiæ ſanctificantis, in operante præexiſtentis. *ibid.*

Reſp. 2. Meritum creſcit ex circumſtantia durationis: ita ut opus bonum eò magis meritorium ſit, quò diutiùs continuatur. *ibid.*

Reſp. 3. Difficultas in operando non auget per ſe meritum operis. *ibid.*

Art. 7. Quid adulti poſſint vel non poſſint mereri. 139

Reſp. 1. Adulti, qui juſtificantur, non merentur de condigno primam gratiam actualem, imò nequidem merentur de congruo. *ibid.*

Reſp. 2. Adulti, qui juſtificantur, non merentur de condigno primam gratiam ſanctificantem, ſed merentur eam de congruo. *ibid.*

Reſp. 3. Adultus qui juſtificatur, non meretur de condigno primam gloriam. 140

Reſp. 4. Perſeverantia finalis non cadit ſub meritum de condigno, imò nec ſub meritum de congruo, quod effectum ſuum infallibiliter obtineat. *ib.*

Reſp. 5. Juſti reparationem poſt lapſum, neque de condigno, neque de congruo infallibiliter merentur per opera in Deo facta in ſtatu juſtitiæ. 142

Reſp. 6. Juſti merentur de condigno augmentum gratiæ ſanctificantis. *ibid.*

Reſp. 7. Juſti merentur de condigno augmentum gloriæ. *ibid.*

Art. 8. Quid & quotùplex ſit meritum de congruo. 143

TRACTATUS SEPTIMUS.

De Virtutibus Theologicis.

PARS PRIMA.

De Fide.

DISPUTATIO PRIMA.

De Objecto formali fidei.

Art. 1. Utrùm revelatio ſit in objecto formali fidei divinæ. 144

Reſp. 1. Revelatio divina eſt in objecto formali fidei divinæ. *ibid.*

Reſp. 2. Revelatio divina adæquatè ſumpta, hoc eſt, non ſolùm revelatio interna, ſed etiam externa, eſt in objecto formali fidei divinæ. 145

Art. 2. Utrùm veracitas divina ſit in objecto formali fidei divinæ. 146

Reſp. Veracitas divina eſt in objecto formali fidei divinæ. *ibid.*

Art. 3. Utrùm deitas ſit in objecto formali fidei divinæ. *ibid.*

Reſp. Deitas non eſt in objecto formali fidei divinæ. *ib.*

Art. 4. Utrùm motiva credibilitatis ſint in objecto formali fidei divinæ. 147

Reſp. Motiva credibilitatis non ſunt in objecto formali fidei divinæ. *ibid.*

Art. 5. Utrùm revelatio & veracitas divina, ut ſint objectum formale fidei divinæ, debeant eſſe obſcuræ. 148

Reſp. 1. Ut revelatio & veracitas divina ſint objectum formale fidei divinæ, requiritur & ſufficit ut obſcurè tantùm, oſtendant rem revelatam. *ibid.*

Reſp. 2. Veracitas & revelatio ſimpliciter evidentes ſecundùm ſe & immediatè, non poſſunt eſſe objectum formale fidei divinæ. 149

Reſp. 3. Revelatio & veracitas inevidentes in ſe, quamvis ſimpliciter evidentes ſint in motivis credibilitatis evidentia magna morali, poſſunt eſſe objectum formale fidei divinæ. *ibid.*

Reſp. 4. A fortiori revelatio & veracitas divina inevidentes in ſe, & ſolùm evidenter credibiles per motiva credibilitatis, poſſunt eſſe objectum formale fidei divinæ. 150

Art. 6. Utrùm revelatio & veracitas divina, ut ſint objectum formale fidei divinæ, debeant ſaltem eſſe evidenter credibiles. *ibid.*

Reſp. Ut revelatio & veracitas divina ſint objectum formale fidei divinæ, requiritur ſaltem, & ſufficit quòd ſint evidenter credibiles per motiva credibilitatis. 151

Art. 7. Utrùm revelatio privativa ſufficiat ad objectum formale fidei divinæ; & an publica, ut ſit objectum formale fidei divinæ, debeat proponi ab Eccleſia. 153

Reſp. 1. Ad objectum formale fidei divinæ ſufficit revelatio privata facta credibiliter. *ibid.*

Reſp. 2. Ad objectum formale fidei divinæ non requiritur abſolutè ut revelatio publica proponatur ab Eccleſia. *ibid.*

DIS-

DISPUTATIO II.

De objecto materiali fidei divinæ.

Art. 1. UTrùm objectum materiale fidei divinæ ſit neceſſariò verum. 154

Reſp. Res à Deo revelatæ, quatenus ſubſunt revelationi divinæ, ſunt infallibiliter veræ infallibilitate abſoluta. *ibid.*

Art. 2. Utrùm myſteria noſtræ fidei ſint ſaltem evidenter credibilia. 155

Reſp. Myſteria noſtræ fidei habent ſaltem evidentiam credibilitatis maximam, hoc eſt tantam, quanta eſſe poteſt infra evidentiam ſimplicem. *ibid.*

Art. 3. Utrùm evidens ſit non ſolùm evidentia credibilitatis maxima, ſed etiam evidentia ſimplici, myſteria religionis chriſtianæ eſſe vera, & à Deo revelata. 157

Reſp. Evidens eſt etiam evidentia ſimplici, myſteria religionis chriſtianæ eſſe vera, & à Deo revelata. *ibid.*

Art. 4. Utrùm objectum materiale noſtræ fidei ſucceſſu temporis creverit. 160

Reſp. 1. Objectum materiale fidei noſtræ, etiam quoad articulos fidei, ab Adamo uſque ad Chriſtum incluſivè crevit ſimpliciter. 161

Reſp. 2. Ex tempore Chriſti & Apoſtolorum, articuli fidei non creverunt ſimpliciter. *ibid.*

Reſp. 3. Creverunt ſecundùm quid. *ibid.*

Art. 5. Utrùm ea quæ deducuntur ex principiis revelatis, ſint in objecto materiali fidei, & poſſint ac debeant credi fide divina. 162

Reſp. 1. Concluſio legitimè deducta ex duabus præmiſſis credibiliter revelatis, poteſt credi fide divina. *ibid.*

Reſp. 2. Concluſio legitimè deducta ex majore univerſali revelata credibiliter, & minore non revelata, ſed certa certitudine metaphyſica, vel phyſica, poteſt credi fide divina. 163

Reſp. 3. Concluſio legitimè deducta ex majore univerſali revelata credibiliter, & minore non revelata, ſed evidente evidentia magna morali abſoluta, & reſpectu omnium excludente omnem prudentem dubitationem, eſt in objecto materiali fidei reſpectu omnium, & poteſt ab omnibus credi fide divina. 164

Reſp. 4. Concluſio legitimè deducta ex majore univerſali omninò certa, licet non revelata, & ex minore omninò abſolutè revelata credibiliter, fide divina credi poteſt. *ibid.*

Reſp. 5. Generaliter omnis concluſio legitimè deducta ex una præmiſſa abſolutè revelata credibiliter, & ex altera omninò certa, & conſequenter evidente evidentia vel metaphyſica, vel phyſica, vel magna morali abſoluta, eſt de fide quoad potentiam credendi, imò & quoad credendi obligationem, ſaltem poſt definitionem & præceptum Eccleſiæ. 165

DISPUTATIO III.

De actu interno fidei.

Art. 1. UTrùm actus fidei divinæ ſit certus, & quanta ſit ejus certitudo. *ibid.*

Reſp. 1. Actus fidei divinæ infallibilior eſt quovis aſſenſu naturali, quantùmvis evidenti, qui non verſatur circa perfectionem aliquam Dei neceſſariam. 166

Reſp. 2. Actus fidei divinæ ex merito objecti appretiativè ſaltem firmior eſt omni aſſenſu naturali, quantùmvis evidenti. *ibid.*

Reſp. 3. Actus fidei divinæ eſt abſolutè & ſimpliciter certior omni omninò aſſenſu naturali, ſive obſcuro, ſive etiam evidenti, quantacumque ſupponatur eſſe hæc evidentia. *ibid.*

Art. 2. Utrùm actus fidei divinæ pertineat ad intellectum. 168

Reſp. Actus fidei divinæ pertinet ad intellectum, & non ad voluntatem. *ibid.*

Art. 3. Utrùm aliqui alii, & quinam actus, ad actum fidei divinæ prærequirantur. 169

Reſp. 1. Ad actum fidei divinæ prærequiritur actus voluntatis, quo voluntas poſitivè determinet intellectum ad credendum. *ibid.*

Reſp. 2. Voluntatis imperium ad fidem divinam prærequiſitum ſupponit judicium practicè practicum de credibilitate veritatis revelatæ propter revelationem divinam. 170

Reſp. 3. Judicium practicè practicum, piæ credulitati prærequiſitum, ſupponit judicium ſpeculativum de exiſtentia, aut ſaltem prudenti credibilitate revelationis. *ibid.*

Art. 4. Utrùm actus fidei divinæ ſit liber & honeſtus ſpeciali honeſtate. *ibid.*

Reſp. 1. Actus fidei divinæ eſt poſitivè voluntarius & liber. *ibid.*

Reſp. 2. Actus fidei divinæ habet ſpecialem honeſtatem objectivam intrinſecam. *ibid.*

Reſp. 3. Actus fidei divinæ habet etiam ſpecialem honeſtatem formalem, non intrinſecam, ſed extrinſecam. *ibid.*

Art. 5. Utrùm actus fidei divinæ, & alii actus ad illum prærequiſiti, ſint ſupernaturales. 171

Reſp. 1. Actus fidei divinæ ſupernaturalis, eſt. *ibid.*

Reſp. 2. Imperium voluntatis, ad actum fidei divinæ prærequiſitum, ſupernaturale eſt. *ibid.*

Reſp. 3. Judicium practicè practicum, ad pium credendi affectum prærequiſitum, eſt ſupernaturale. *ibid.*

Reſp. 4. Supernaturale etiam eſt judicium ſpeculativum de exiſtentia revelationis, vel ejus credibilitate, evidens evidentia, morali abſoluta, & ſufficiente reſpectu omnium, ad credendum cum certitudine appretiativè ſumma. *ibid.*

Art. 6. Quomodo reſolvatur actus fidei divinæ, & an Catholici in reddenda ratione ſuæ fidei, vitioſam circulationem admittant. 172

DISPUTATIO IV.

De neceſſitate fidei divinæ, & ejus externæ profeſſionis.

Art. 1. UTrùm actus fidei divinæ ſit neceſſarius neceſſitate medii reſpectu adultorum exiſtentium in ſtatu peccati mortalis. 174

Reſp. Actus fidei divinæ neceſſarius eſt ad ſalutem neceſſitate medii, omnibus adultis, in ſtatu peccati mortalis exiſtentibus, ſive ante, ſive poſt baptiſmum. *ibid.*

Art. 2. Quarum veritatum fides neceſſaria ſit neceſſitate medii ad juſtificationem & ſalutem adulti exiſtentis in ſtatu peccati mortalis. 175

Reſp. 1. Fides qua explicitè creditur Deum exiſtere, eſſe authorem rerum omnium, curam ſalutis hominum gerere, & eſſe finem noſtrum ſupernaturalem, fuit quovis tempore adulto peccatori neceſſaria ad ſalutem neceſſitate medii. *ibid.*

Reſp. 2. Explicita fides myſterii Incarnationis, quoad divinitatem, paſſionem & reſurrectionem Chriſti, non fuit medium neceſſarium ad ſalutem adulti peccatoris in lege naturæ & Moſaica. *ibid.*

Reſp. 3. Fides, qua explicitè creditur myſterium Incarnationis, quoad munus redemptoris & mediatoris Dei & hominum, fuit neceſſaria neceſſitate medii ad ſalutem adultorum in ſtatu peccati mortalis exiſtentiũ tempore legis naturæ & Moſaicæ. 176

Art. 3. Utrùm fides explicita Incarnationis ſit neceſſaria neceſſitate medii ad ſalutem adultorum peccatorum in lege gratiæ. 178

Reſp. 1. In lege gratiæ aliqua fides explicita myſterii Incarnationis, eſt medium ſimpliciter & in re neceſſarium ad ſalutem adultorum peccatorum. *ib.*

Reſp. 2. In lege gratiæ fides explicita myſterii Incarnationis, non ſolùm quoad munus redemptoris & mediatoris Dei & hominum, ſed etiam quoad divinitatem, paſſionem, mortem & reſurrectionem Chriſti, eſt medium ſimpliciter neceſſarium ad ſalutem adulti exiſtentis in peccato mortali. *ib.*

Art. 4. Utrùm fides explicita Trinitatis in lege gratiæ neceſſaria ſit neceſſitate medii ad ſalutem adultorum peccatorum. 180

Reſp. poſt ſufficientem Evangelii promulgationem, fides explicita Trinitatis eſt medium ſimpliciter neceſſarium ad ſalutem adultorum exiſtentium in peccato mortali. *ibid.*

Art. 5. Utrùm actus fidei divinæ ſit etiam neceſſarius neceſſitate præcepti. 181

Reſp. Neceſſarius eſt neceſſitate præcepti. *ibid.*

Art. 6. Utrùm actus externus fidei ſit neceſſarius ad ſalutem. *ibid.*

Reſp. Externa confeſſio fidei neceſſaria eſt neceſſitate præcepti, quo jubemur profiteri fidem noſtram ſuo tempore. 182

D I S P U T A T I O V.

De habitu fidei, & ejus ſubjecto.

Art. 1. Utrùm detur habitus fidei. 183

Reſp. 1. Datur fidei habitus naturalis & acquiſitus. *ibid.*

Reſp. 2. Datur etiam in intellectu habitus fidei per ſe infuſus & ſupernaturalis. *ibid.*

Reſp. 3. Præter habitum illum intellectualem, per ſe infuſum & ſupernaturalem, quo intellectus immediatè & intrinſecè completur ad eliciendum actum fidei divinæ, datur etiam in voluntate habitus per ſe infuſus ſupernaturalis ad eliciendum actum piæ credulitatis, ſeu imperii, quo intellectus à voluntate efficaciter applicatur ad actum fidei. *ibid.*

Reſp. 4. Præter habitum fidei & habitum piæ credulitatis per ſe infuſos & ſupernaturales, datur etiam in intellectu habitus per ſe infuſus & ſupernaturalis ad eliciendum judicium practicè practicum ſupernaturale, quo immediatè dirigitur pius credendi affectus. 184

Art. 2. Utrùm habitus fidei aliquando infundatur priùs tempore, quàm habitus charitatis. *ibid.*

Reſp. Habitus fidei nunquam infunditur priùs tempore, quàm habitus charitatis. *ibid.*

Art. 3. In quibus reperiatur habitus fidei. *ibid.*

Reſp. 1. Habitus fidei non eſt in Beatis. *ibid.*

Reſp. 2. Habitus fidei non eſt in damnatis. 185

Reſp. 3. Habitus fidei fuit in Angelis viatoribus, & in homine innocente. *ibid.*

Reſp. 4. Habitus fidei eſt in animabus Purgatorii. *ibid.*

Reſp. 5. In hac vita habitus fidei eſt in omnibus fidelibus juſtificatis; imò & in iis omnibus peccatoribus, qui è ſtatu gratiæ per peccatum mortale, à peccato infidelitatis diverſum, exciderunt. *ibid.*

Reſp. 6. Habitus fidei non manet in hæreticis formaliter. 186

D I S P U T A T I O VI.

De vitiis fidei oppoſitis.

Art. 1. Quid ſit, & quotuplex ſit infidelitas. 187

Reſp. 1. Infidelitas in genere triplex eſt, negativa ſcilicet, contraria, & privativa. *ibid.*

Reſp. 2. Infidelitas contraria triplex eſt, nempe paganiſmus, judaiſmus, & hæreſis. *ibid.*

Reſp. 3. Hæ tres infidelitatis contrariæ ſpecies non diſtinguuntur eſſentialiter in ratione peccati, ſed ſolùm accidentaliter ſecundùm magis & minùs in eadem peccati ſpecie. *ibid.*

Reſp. 4. Hæreſis ſubdividitur in plures ſpecies, non quidem formaliter, ſed materialiter tantùm diverſas. 188

Art. 2. Utrùm infidelitas negativa ſit peccatum, an pœna peccati tantùm. *ibid.*

Reſp. Infidelitas purè negativa non eſt peccatum, ſed pœna peccati. *ibid.*

Art. 3. Quid ſit propriè hæreſis. 189

Reſp. 1. Ad hæreſim requiritur ex parte intellectus judicium erroneum contra fidem; ex parte voluntatis pertinacia; & ex parte ſubjecti, profeſſio fidei chriſtianæ. *ibid.*

Reſp. 2. Hæreſis eſt voluntarius error intellectus contra aliquam fidei veritatem, cum pertinacia aſſertus ab eo qui ſe chriſtianum profitetur. *ibid.*

Art. 4. Utrùm ſit hæreticus ille, qui habet dubitationem in rebus fidei. 190

Reſp. 1. Qui deliberatè & poſitivè dubitat de veritate aliqua revelata, & ut tali ab Eccleſia ſufficienter propoſita, eſt formaliter hæreticus. *ibid.*

Reſp. 2. Qui de veritate aliqua revelata, & ut tali ab Eccleſia ſufficienter propoſita, dubitat negativè, hoc eſt per meram ſuſpenſionem aſſenſus, à voluntate imperatam propter rationes contrarium ſuadentes, eſt etiam formaliter hæreticus. *ibid.*

Art. 5. Utrùm errans in fide ex ignorantia culpabili quòd oppoſitum doceatur ab Eccleſia, ſit formaliter hæreticus, & infidelis infidelitate pellente habitum fidei. *ibid.*

Reſp. 1. Non eſt formaliter hæreticus, qui errat in fide ex ignorantia culpabili ſive affectata, ſive non affectata, quòd oppoſitum doceatur ab Eccleſia. *ib.*

Reſp. 2. Qui errat contra fidem ex ignorantia culpabili, ſive affectata, ſive non affectata, quòd contrarium doceatur ab Eccleſia; non eſt infidelis infidelitate pellente habitum fidei. *ibid.*

P A R S S E C U N D A.

De Spe & Charitate.

D I S P U T A T I O P R I M A,

De Spe.

Art. 1. Quodnam ſit objectum materiale Spei. 194

Reſp. 1. Objectum materiale primarium ſpei non conſiſtit in ſola beatitudine formali, ſeu in ſola poſſeſſione Dei. *ibid.*

Reſp. 2. Objectum materiale primarium ſpei non conſiſtit in ſola beatitudine objectiva, ſeu non conſiſtit in Deo ſecundùm ſe ſumpto, & præciſo ab actibus, quibus eum poſſidemus, eoque fruimur. *ibid.*

Reſp. 3. Objectum materiale primarium ſpei conſiſtit in beatitudine objectiva, ſeu in Deo, tanquam in parte principaliori. *ibid.*

Reſp. 4. Objectum materiale primarium ſpei conſiſtit etiam in beatitudine formali, ſeu in poſſeſſione Dei, tanquam in parte minùs principali. 195

Reſp. 5. Objectum materiale ſecundarium ſpei ſunt ea omnia bona creata, tam ſupernaturalia quàm naturalia, quæ nobis ad conſequendam beatitudinem neceſſaria vel utilia eſſe poſſunt. *ibid.*

Art. 2. Solvuntur objectiones. *ibid.*

Art. 3. Quodnam ſit objectum formale ſpei theologicæ. 197

Reſp. 1. Objectum formale ſpei, ut eſt deſiderium efficax beatitudinis, eſt bonitas Dei reſpectiva. *ib.*

Reſp. 2. Objectum formale ſpei, ut eſt erectio voluntatis adversùs difficultates, eſt virtus Dei auxiliatrix, per divinas promiſſiones quodam modo obligata nobis. *ibid.*

Corollar. Spei theologicæ objectum formale adæquatum conſiſtit in complexo ex bonitate Dei reſpectiva, & ejus infinita virtute auxiliatrice, nobis quodam modo obligata per promiſſiones divinas. 198

Art. 4. Utrùm præter amorem charitatis, detur alius amor Dei honeſtus & ſupernaturalis, in quo fundetur ſpes, &c. 199

Reſp. 1. Amor quo Deum diligimus, qua ſummum bonum noſtrum eſt, eſt honeſtus & ſupernaturalis. *ib.*

Reſp. 2. Amor quo diligimus Deum ut ſummum bonum noſtrum, non eſt amor charitatis, ſed concupiſcentiæ. *ibid.*

Reſp. 3. Ex hoc amore concupiſcentiæ, quo Deum diligimus ut ſummum noſtrum bonum, naſcitur ſpes theologica. *ibid.*

Reſp. 4. Amor concupiſcentiæ, quo diligimus Deum ut ſummum bonum noſtrum, & deſiderium efficax beatitudinis, ſeu ſpes quæ ex illo amore oritur, pertinent ad eandem virtutem theologicam, nempe virtutem ſpei. 200

Reſp. 5. Amor concupiſcentiæ, quo Deum diligimus quia ſummum noſtrum bonum eſt, & deſiderium ſeu ſpes, quæ ex illo amore oritur, pertinent ad habitum realiter diſtinctum ab habitibus fidei & charitatis. *ibid.*
Art. 5. Utrùm aliquis timor, & quis pertineat ad virtutem ſpei. 201
Reſp. Timor ſervilis ſimpliciter, quo ſcilicet ordinatè & ſecundùm menſuram rectæ rationis, pœna æterna, vel aliud quodvis ad eam ducens, timetur ut malum & incommodum noſtrum, pertinet ad virtutem ſpei, ut actus ab ea elicitus. 202
Art. 6. De proprietatibus ſpei. 203
Propoſ. 1. Spes theologica eſt affectivè firmiſſima. *ib.*
Propoſ. 2. Spes theologicæ ex parte ſuæ eſt certiſſima tum interioſecè, tum extrinſecè. *ibid.*
Propoſ. 3. Spes theologica neceſſaria eſt neceſſitate medii, ad ſalutem adultorum peccatorum. *ibid.*
Propoſ. 4. Spes Theologica eſt etiam neceſſaria neceſſitate præcepti, non ſolùm adultis peccatoribus, ſed etiam juſtis. *ibid.*
Art. 7. De habitu ſpei. 205
Propoſ. 1. Datur habitus ſpei per ſe infuſus, & ſupernaturalis in entitate, qui vera & propria virtus eſt. *ibid.*
Propoſ. 2. Habitus ſpei inter habitus theologicos medium perfectionis locum tenet. *ibid.*
Propoſ. 3. Subjectum proximum habitus ſpei eſt voluntas, remotum verò ſunt ſuppoſitæ omnia intellectualia, actuum ejus capacia. *ibid.*

DISPUTATIO II.

De Charitate.

Art. 1. De objecto materiali charitatis. 205
Propoſ. 1. Objectum materiale primarium charitatis eſt Deus, ſecundarium verò proximus. *ib.*
Propoſ. 2. Homo quilibet, etiam relatè ad ſeipſum, pertinet ad objectum materiale ſecundarium charitatis. 206
Propoſ. 3. Bona ſupernaturalia pertinent ad objectum materiale ſecundarium charitatis, non tanquam id quod diligitur ut amicus, ſed tanquam id quod amico diligitur. 207
Art. 2. De objecto formali charitatis. *ibid.*
Propoſ. 1. Objectum formale charitatis eſt infinita Dei bonitas abſoluta. *ibid.*
Propoſ. 2. Bonitas Dei abſolutæ, ſumptæ non ſolùm pro collectione omnium perfectionum divinarum, ſed etiam pro ſingulis perfectionibus divinis ſeorſim ſumptis, eſt objectum formale charitatis. 208
Propoſ. 3. Deus non ſolùm ut author bonorum ſupernaturalium, ſed etiam ut author bonorum naturalium, eſt objectum formale charitatis juſtificantis & ſupernaturalis. 209
Art. 3. Quid ſit charitas actualis, & quotuplex. *ibid.*
Art. 4. Utrùm dari poſſit vera amicitia hominis inter & Deum. 211
Reſp. Datur vera amicitia inter Deum & hominem, qui charitatem habet. *ibid.*
Art. 5. De habitu charitatis. 212
Propoſ. 1. Habitus charitatis eſt ens creatum, nempe qualitas phyſica, ſupernaturalis, & per ſe infuſa, inhærens animæ, ipſamque permanenter habilitans ad actus, quibus Deus propter ſe, & proximus propter Deum diligitur. *ibid.*
Propoſ. 2. Charitas habitualis eſt virtus ſpecialis, theologica, & omnium virtutum præſtantiſſima. *ibid.*
Propoſ. 3. Charitas habitualis eſt virtus amicitiæ. 213
Propoſ. 4. Charitatis habitualis ſubjectum immediatum eſt voluntas, mediatum verò ſunt juſti omnes, ſive in via, ſive extra viam ſint. *ibid.*
Art. 6. Utrùm ad charitatis habitualis augmentum requirantur actus ipſa intenſiores. 214
Reſp. Charitas habitualis augetur non ſolùm per actus ipſa intenſiores, ſed etiam per remiſſiores. *ibid.*
Art. 7. Utrùm ſtatus charitatis perfectæ excludat actus virtutis ſpei, &c. 216
Reſp. Bonum operari, & vitare malum intuitu proprii intereſſe ſeu commodi ſupernaturalis, non repugnat ſtatui perfectorum, adeòque nec amor & deſiderium beatitudinis, quà ſummum bonum noſtrum eſt, nec timor æternæ damnationis, etiam quatenùs eſt ſummum noſtrum malum, repugnat huic ſtatui. *ibid.*
Art. 8. De præcepto charitatis. 219
Propoſ. 1. Datur charitatis præceptum ab aliis omnibus diſtinctum. *ibid.*
Propoſ. 2. Præceptum charitatis poſitivum aliquando per ſe obligat, & aliquando per accidens tantùm. *ib.*
Propoſ. 3. Præceptum charitatis obligat ad amandum Deum propter ſe cum ſumma appretiatione. *ibid.*
Propoſ. 4. Præceptum charitatis obligat ad referenda omnia ad Deum. 220
Art. 9. Utrùm præceptum charitatis obliget non ſolùm ad diligendum Deum propter ſe, ſed etiam ad diligendum proximum propter Deum. 221
Reſp. 1. Unuſquiſque tenetur ex charitate proximum ſuum diligere. *ibid.*
Reſp. 2. Præceptum charitatis, etiam quatenùs pertinet ad proximum, obligat ad actum internum. *ibid.*
Reſp. 3. Præceptum charitatis in proximum non ſolùm obligat ad actum internum dilectionis, ſed etiam ad actus externos, hoc eſt, ad beneficia proximo cùm neceſſe eſt, quantùm poſſumus præſtanda. 222
Art. 10. Quem ordinem ſervare debeamus in actibus externis, quibus nobis & proximo ſubvenire poſſumus. *ibid.*
Reſp. 1. Tenemur ex charitate magis providere nobis, quàm proximo in bonis ſpiritualibus, quæ ex charitate tenemur nobis velle, & proximo. *ibid.*
Reſp. 2. Secundùm ordinem charitatis, nemo tenetur, aut etiam poteſt velle peccare, etiam venialiter tantùm, & ita pati ſpirituale detrimentum, quale à peccato veniali cauſari poteſt, ad procurandum bonum ſpirituale proximi. 223
Reſp. 3. Detrimentum ſpirituale, quo impeditur augmentum meritorum & gratiæ ſanctificantis, non eſt ex charitate eligibile, ad procurandum bonum ſpirituale proximi. *ibid.*
Reſp. 4. Poteſt aliquis, ad procurandam ſalutem proximi, ſecundùm ordinem charitatis, aliquando velle pati detrimentum ſpirituale, charitati omninò extrinſecum, putà velle carere ſpirituali delectatione ſeu dulcedine. *ibid.*
Reſp. 5. Quilibet ex charitate tenetur proximum magis diligere in ſpiritualibus, quàm ſeipſum in corporalibus. *ibid.*
Reſp. 6. In eodem genere bonorum & neceſſitatum temporalium, quilibet ſecundùm ordinem charitatis poteſt ſibi potiùs providere quàm alteri privato. 224
Reſp. 7. Homo, per ſe loquendo, non poteſt pro ſervanda proximi vita, propriam vitam exponere, ſecundùm ordinem charitatis. *ibid.*
Art. 11. Quomodo ordo charitatis ſervandus ſit inter proximos. 225
Reſp. 1. In eodem genere bonorum & neceſſitatum, conſanguinei extraneis præferendi ſunt. *ibid.*
Reſp. 2. Ex conſanguineis, in eodem genere bonorum & neceſſitatum, nobis propinquiores, & ex æquè propinquis digniores præferendi ſunt. *ibid.*
Reſp. 3. Inter extraneos, præferendi ſunt meliores, in eodem genere bonorum & neceſſitatum. *ibid.*
Art. 12. Utrùm charitatis præceptum obliget ad dilectionem inimicorum. *ibid.*
Reſp. 1. Mortale eſt contra charitatē odiſſe inimicos. *ib.*
Reſp. 2. Sub mortali ex charitatis præcepto tenemur actu interno poſitivè diligere inimicos noſtros. 226
Reſp. 3. Præceptum charitatis obligat ad diligendum inimicos in particulari in caſu neceſſitatis; & extra caſum neceſſitatis, per ſe loquendo, obligat tantùm ad diligendum eos in communi. *ibid.*

INDEX.

Reſp. 4. Ex præcepto charitatis unuſquiſque tenetur ſpecialiter & ſingulariter ſubvenire inimico in caſu oeceſſitatis; extra caſum neceſſitatis oon teoetur. *ibid.*
Reſp. 5. Tenemur ex præcepto charitatis ea inimicis beneficia, vel benevolentiæ ſigna exhibete, quæ exhibeinus aliis homioibus io commuoi, ſive tunc præceptum aliis hominibus exhibendi urgeat, ſive noo urgeat. *ibid.*
Art. 13. De præcepto Correctionis fraternæ. 227
Reſp. 1. Datur præceptum de correctione fraterna. 228
Reſp. 2. Præceptum correctioois fraternæ ea genere ſuo ſub gravi obligat. *ibid.*
Reſp. 3. Quodlibet peccatum mortale commiſſum & non emendatum, eſt materia gravis & ſufficiens præcepti correctioois fraternæ. *ibid.*
Reſp. 4. Ut præceptum correctionis fraternæ obliget, requiruntur aliæ circumſtantiæ, quibus exiſtentibus, ſtatim obligat. 229
Reſp. 5. Præceptum correctionis fraternæ obligat eos omnes, qui ad corripiendum idonei ſunt. 230
Reſp. 6. Præceptum correctionis fraternæ obligat ad corripiendos non ſolùm inferiores, ſed etiam æquales & ſuperiores, quando correptione indigent. *ibid.*
Reſp. 7. Quando delictum proximi publicum eſt, publicè corrigi poteſt ſtatim, nec præmiſſa admooitione ſecreta. 231
Reſp. 8. Si delictum proaimo occultum eſt, ſed vergit in detrimentum booi communis, poteſt & debet ſtatim, oulla ſecreta admonitione præmiſſa, denuntiari ſuperiori. *ibid.*
Reſp. 9. Si delictum proximi non eſt notorium, & ita non generat publicum ſcandalum, oec vertitur in detrimentum boni communis, aut alterius perſonæ privatæ, denuntiationem præcedere debet admonitio ſecreta, ſi ſit ſpes aliqua fructus in ea. *ibid.*
Art. 14. De præcepto Eleemoſynæ. 232
Propoſ. 1. Datur præceptum eleemoſynæ, ex genere ſuo obligans ad mortale. *ibid.*
Propoſ. 2. Homo non poteſt facere eleemoſynam extra caſum neceſſitatis extremæ, niſi ex boois quorum dominium habet non impeditum, aut quorum legitimam & abſolutam adminiſtrationem habet. 233
Propoſ. 3. Homo non poteſt facere eleemoſynam ex boois reſtitutiooi obooxiis, niſi vel io caſu extremæ neceſſitatis, vel cùm ſic reſtitutio facienda eſt. 234
Propoſ. 4. Proximo in eatrema neceſſitate exiſtenti tenetur homo ſub mortali ſubvenire ex non oeceſſariis ad conſervationem vitæ propriæ, vel ſuorum, adeòque ex neceſſariis ad cooſervationem ſtatus. *ibid.*
Propoſ. 5. Proximo in gravi oeceſſitate cooſtituto teoetur homo ſub mortali ſubvenire, etiam ea iis quæ ei aliquo modo neceſſaria ſunt ad integram ſtatus deeentiam. *ibid.*
Propoſ. 6. Unuſquiſque tenetur ſimpliciter ſuperflua erogare in pauperes cummunes. *ibid.*
Propoſ. 7. Præcepto eleemoſynæ noo ſatisfit per mutuum, aut alium contractum oneroſum, quo indigens obligetur ad aliquid ſive abſolutè, ſive conditionatè tantùm, putà ſi poſtea diteſcat, ſi poſtea domum vel agrum poſſideat, &c. 235
Art. 15. De Scandalo. *ibid.*
Propoſ. Scandalom eſt peccatum ſpeciale & mortale ex genere ſuo. 236
Art. 16. De Bello & Duello. 239
§. 1. De Bello. *ibid.*
§. 2. De Duello. 240
Reſp. 1. Duellum, ſi fiat authoritate publica, & ex cauſa publica, noo eſt intrinſecè malum, ſed licitum & hooeſtum eſſe poteſt. *ibid.*
Reſp. 2. Duellum quod fit authoritate privata, ex quacumque cauſa fiat, eſt intrinſecè illicitum & inhoneſtum. *ibid.*

TRACTATUS OCTAVUS.

De Legibus.

DISPUTATIO I.

De lege in communi.

Art. 1. QUid ſit lex. 242
Reſp. Lex propriè dicta benè deſcribitur, rationis ordinatio communitatis obligativa, ad booum commune, ab eo qui curam habet communitatis promulgata, qua ſcilicet permanenter ſancitur aliquid, vel præcipiendo, vel prohibendo, vel permittendo, vel denique ſtatuendo ut aliquæ res aut perſonæ tali vel tali modo ſe habeant in ordioe ad aliquos effectus morales. *ib.*
Art. 2. Qualis debeat eſſe. 243
Art. 3. Quotuplex ſit lex. 244

DISPUTATIO II.

De lege naturali.

Art. 1. QUid ſit lex naturalis. *ibid.*
Reſp. 1. Lex naturalis bene deſcribitur, rationis divinæ ordinatio ad bonum commune naturæ rationalis, à Deo ut authore illius promulgata, & creaturam rationalem obligans, qua permanenter ſtatuit ea omnia quæ ſuot juris naturalis, præcipiendo ea quorum omiſſio, & prohibendo ea quorum commiſſio naturam ratiooalem dedecet, atque ſtatuendo deeſſe motali terum in ordine ad certos effectus morales. *ibid.*
Reſp. 2. Lex naturalis quoad rem & entitatem conſiſtit, non quidem adæquatè, ſed completivè, ſeu tanquam in complemento intrioſeco & eſſentiali in dictamioibus rectæ ratioois, practicè & imperativè dictantibus quid ſit faciendum vel omittendum, velut cooſentaneum vel diſſentaneum naturæ ratiooali, quà tali. *ibid.*
Art. 2. Quid præſcribat, & ad quid obliget lex naturalis. 247
Reſp. 1. Lex naturalis prohibet quidquid ex natura rei dedecet naturam rationalem, ſeu quod idem eſt, prohibet id omne cujus commiſſio intrinſecè & eſſentialiter dedecet naturam ratiooalem. *ibid.*
Reſp. 2. Lex naturalis præcipit id omne quod ex natura rei, ſive antecedenter ad omoem ordinationem & conſtitutiooem ſive divinam ſive humanam, neceſſarium eſt ad vivendum conformiter ad oaturam rationalem, ſeu, quod idem eſt, præcipit id omoe, cujus omiſſio intrinſecè & eſſentialiter naturam rationalem dedecet. *ib.*
Reſp. 3. Lex naturalis, aliquid fieri præcipiens, non ſolùm præcipit actum, ſed etiam modum virtutis. *ibid.*
Reſp. 4. Inter actus humanos aliqui non ſolùm prohibentur, ſed etiam irritantur lege naturali. 248
Reſp. 5. Lex naturalis obligat in conſcientia circa

ea

ea omnia, quæ Deus, ut author naturæ ſtatuit, ſive præcipiendo, ſive prohibendo, ſive etiam irritando. *ibid.*

Art. 3. Utrùm lex naturalis ſit neceſſaria. *ibid.*

Reſp. Lex naturalis non eſt neceſſaria abſolutè, ſed eſt neceſſaria ex hypotheſi præſenti, in qua natura rationalis condita eſt cum uſu rationis ac libertatis circa bonum & malum, & cum fragilitate ſibi connaturali. *ibid.*

Art. 4. Utrùm lex naturalis capax ſit mutationis propriè dictæ. 249

Reſp. Lex naturalis non poteſt mutari propriè, *ibid.*

Art. 5. Utrùm lex naturalis pati poſſit diſpenſationem propriè dictam. 250

Reſp. Nulla poteſtas, ſive humana, ſive divina, diſpenſare poteſt propriè in lege naturali. *ibid.*

DISPUTATIO III.

De Lege Moſaica.

Art. 1. A Quo, & quibus lata fuerit lex Moſaica. 251

Reſp. 1. Lex Moſaica immediatè à Deo lata eſt hominibus. *ibid.*

Reſp. 2. Tota lex Moſaica, ab Exodo uſque ad Deuteronomium incluſivè, à Deo immediatè lata eſt. 252

Reſp. 3. Lex Moſaica à Deo lata eſt ſoli populo Judæorum. *ibid.*

Art. 2. Utrùm lex Moſaica fuerit perfecta, an imperfecta. *ibid.*

Reſp. 1. Lex Moſaica non fuit imperfecta poſitivè, ſeu non fuit mala & injuſta, ſed bona & ſancta. *ibid.*

Reſp. 2. Lex Moſaica fuit imperfecta negativè, & comparativè, hoc eſt minùs perfecta quàm lex Evangelica. 253

Art. 3. Utrùm, & à quo, & quando abrogata ſit Lex Moſaica. *ibid.*

Reſp. 1. Lex Moſaica abrogata eſt. *ibid.*

Reſp. 2. Lex Moſaica abrogata eſt non ſolùm quoad præcepta cæremonialia & judicialia, ſed etiam quoad moralia. *ibid.*

Reſp. 3. Lex Moſaica à Chriſto abrogata eſt. 254

Reſp. 4. Lex Moſaica tunc abrogata eſt, cùm lex Evangelica ſufficienter intimata & promulgata eſt Judæis. *ibid.*

Art. 4. Utrùm Lex Moſaica, ſtatim atque mortua eſt, mortifera fuerit. 255

Reſp. Lex Moſaica, etiam quoad præcepta cæremonialia, non fuit mortifera ſtatim atque mortua eſt: ita ut aliquo tempore poſt abrogationem legis Moſaicæ, licitum fuerit præcepta illa ſervare, licèt non fuerit neceſſarium. *ibid.*

DISPUTATIO IV.

De Lege Evangelica.

Art. 1. UTrùm Chriſtus novam legem condiderit, & quotuplicia ſint hujus legis præcepta. 257

Reſp. 1. Chriſtus non ſolùm legem veterem abrogavit, ſed etiam novam condidit. *ibid.*

Reſp. 2. Nova lex à Chriſto lata, continet præcepta moralia. *ibid.*

Reſp. 3. Nova lex à Chriſto lata, continet etiam præcepta cæremonialia. *ibid.*

Art. 2. Quandonam lex Evangelica cœperit obligare. 258

Reſp. Lex Evangelica non cœpit obligare per modum legis, niſi poſt ſufficientem promulgationem. *ibid.*

Corollar. 1. Lex Evangelica non obligavit per modum legis ante diem Pentecoſtes. *ibid.*

Corollar. 2. Lex Evangelica non ſtatim & eodem tempore toto terrarum orbe obligavit per modum legis. 259

Corollar. 3. Lex Evangelica priùs obligavit Judæos, quàm gentiles. *ibid.*

Corollar. 4. Lex Evangelica in univerſo terrarum orbe cœpit obligare per modum legis, ante mortem Apoſtolorum. *ibid.*

Art. 3. Utrùm lex Evangelica à Moſaica differat quoad modum promulgationis, & quoad vim juſtificandi. 260

Reſp. 1. Lex Evangelica à Moſaica differt quoad modum promulgationis, in quantum lex Moſaica ſcripto tradita fuit in tabulis lapideis: Evangelica verò non fuit per ſe primò ſcripta, ſed viva voce exteriùs intimata, & interiùs per abundantem Spiritus ſancti gratiam altè inſculpta cordibus hominum. *ibid.*

Reſp. 2. Lex Evangelica vim habet juſtificandi, & in hoc differt à lege Moſaica. *ibid.*

Art. 4. Utrùm per legem Evangelicam fideles eximantur ab obligatione mandatorum divinorum & humanorum. 261

Reſp. 1. Lex Evangelica non eximit fideles ab obligatione mandatorum divinorum. *ibid.*

Reſp. 2. Lex Evangelica non liberat fideles ab obligatione legum humanarum. *ibid.*

Art. 5. Utrùm leges divinæ poſitivæ cadere poſſint ſub diſpenſationem divinam, vel humanam. 262

Reſp. 1. Leges divinæ poſitivæ cadere poſſunt ſub diſpenſationem divinam. *ibid.*

Reſp. 2. Lex poſitiva divina, putà Evangelica, non cadit ſub diſpenſationem humanam. *ibid.*

Art. 6. Utrùm legum poſitivarum divinarum interpretatio cadat ſub poteſtatem humanam. 263

Reſp. Legum divinarum poſitivarum interpretatio cadit ſub poteſtatem humanam. *ibid.*

DISPUTATIO V.

De Lege humana.

Art. 1. UTrùm Prælati Eccleſiaſtici leges eccleſiaſticas, & Principes ſæculares leges civiles condendi poteſtatem habeant. *ibid.*

Reſp. 1. Prælati Eccleſiaſtici poteſtatem habent condendi leges eccleſiaſticas. *ibid.*

Reſp. 2. Principes ſæculares poteſtatem habent condendi leges civiles. 264

Art. 2. Utrùm poteſtas condendi leges, ſive civiles, ſive eccleſiaſticas, dependeat à fide, aut moribus legislatoris. 265

Reſp. Poteſtas condendi leges, ſive civiles, ſive eccleſiaſticas, non dependet à fide, aut moribus legislatoris. *ibid.*

Art. 3. Utrùm ad valorem legum humanarum requiratur acceptatio, majoris partis communitatis. 266

Reſp. Ad valorem legum humanarum, ſive civilium, ſive eccleſiaſticarum, quæ feruntur abſolutè, non requiritur acceptatio majoris partis communitatis. *ibid.*

Art. 4. Quantam habeat efficaciam poteſtas legislativa Principum, tum Eccleſiaſticorum, tum Sæcularium. 267

Reſp. 1. Principes, ſive eccleſiaſtici, ſive ſæculares, leges ferre non poſſunt niſi ſubditis ſuis. *ibid.*

Reſp. 2. Principes, ſive eccleſiaſtici, ſive ſæculares, non poſſunt leges ferre niſi de rebus regimini ſuo ſubjectis. *ibid.*

Reſp. 3. Principes, ſive eccleſiaſtici, ſive ſæculares, non poſſunt leges ferre contrarias legibus ſuperiorum. *ibid.*

Reſp. 4. Principes, ſive eccleſiaſtici, ſive ſæculares, per leges ſuas præceptivas aut prohibitivas, non obligant ad aliquid agendum aut omittendum, niſi ſubditos uſum rationis habentes. *ibid.*

Reſp. 5. Principes, ſive eccleſiaſtici, ſive ſæculares, non tenentur legibus à prædeceſſoribus ſuis, vel à ſe latis. 268

Reſp. 6. Principes, ſive eccleſiaſtici, ſive ſæculares, legibus ſuis non obligant exemptos à ſua juriſdictione, *ibid.*

Reſp. 7. Principes, ſive eccleſiaſtici, ſive ſæculares, non obligant legibus ſuis extra proprium territorium. *ibid.*

Reſp. 8. Peregrini, & advenæ tenentur legibus loci in quo inveniuntur, ſive diutiùs ibi morentur, ſive breviùs. 269

DISPUTATIO VI.

De materia & obligatione legum humanarum, tam civilium quàm eccleſiaſticarum.

Art. 1. UTrùm legiſlator humanus poſſit præcipere vel prohibere actus internos. *ibid.*

Reſp. Legiſlator humanus non poteſt præcipere, vel prohibere actus merè internos. *ibid.*

Art. 2. Utrùm Legiſlator humanus poſſit præcipere actus internos, ſine quibus quidem poſſunt exiſtere actus externi quos præcipit, ſed ſine quibus non poſſunt habere quoddam eſſe morale quod intendit. 270

Reſp. 1. Legiſlator humanus præcipere poteſt actus internos, ad hoc neceſſarios, ut actus externi habeant quoddam eſſe quaſi artificiale, ut eſſa contractus, ſacramenti, orationis, &c. *ibid.*

Reſp. 2. Eccleſia poteſt etiam præcipere actus internos, neceſſarios ad eſſe morale honeſtatis, ſeu ad eſſe moralis integritatis actuum externorum. 271

Art. 3. Quid legiſlator humanus præcipere, prohibere, vel ſtatuere poſſit circa actus externos. 272

Reſp. 1. Legiſlator humanus non poteſt quidquam ſtatuere contra jus divinum, ſive naturale, ſive poſitivum. *ibid.*

Reſp. 2. Legiſlator humanus poteſt multa præcipere, vel prohibere aut ſtatuere, quæ jure divino, ſive naturali, ſive poſitivo, non ſunt præcepta, vel prohibita, aut ſtatuta. *ibid.*

Reſp. 3. Legiſlator humanus nihil poteſt ſtatuere, quod non ſit utile ad bonum commune. *ibid.*

Repſ. 4. Legiſlator humanus poteſt præcipere honeſta, non ſolùm materia juſtitiæ, & prohibere vitia huic virtuti oppoſita, ſed etiam in materia virtutum aliarum. *ibid.*

Reſp. 5. Nullus legiſlator humanus præcipere poteſt actus virtutum omnium, aut prohibere omnia vitia. *ibid.*

Art. 4. Utrùm & quando leges humanæ obligent in conſcientia. 273

Reſp. 1. Lex humana, tam civilis quàm eccleſiaſtica, poteſt obligare in conſcientia. *ibid.*

Reſp. 2. Lex humana, tam civilis quàm eccleſiaſtica, poteſt inducere obligationem in conſcientia, ſufficientem ad peccatum mortale. *ibid.*

Reſp. 3. Ad hoc ut lex humana, ſive civilis ſive eccleſiaſtica, gravem in conſcientia, ac proinde ſufficientem ad peccatum mortale imponat obligationem, requiritur materia gravis, graviter præcepta, vel prohibita. *ibid.*

Art. 5. Utrùm lex humana obliget ſub mortali, ne violetur ex contemptu, etiam in minimis. 274

Reſp. Tranſgredi legem humanam ex formali contemptu legiſlatoris humani formaliter ſumpti, ſemper eſt peccatum mortale. 275

Art. 6. Utrùm lex humana obliget cum periculo cujuſcumque nocumenti temporalis, etiam mortis. *ibid.*

Reſp. 1. Legiſlator, tam civilis quàm eccleſiaſticus, poteſt quandoque ſuis legibus obligare cum mortis periculo. *ibid.*

Reſp. 2. Lex humana tunc maximè, & quaſi per ſe obligat cum periculo vitæ, quando tale periculum per ſe conjunctum eſt actui præcepto, modò tamen lex juſta ſit, quod ſemper præſumi debet, niſi contrarium conſtet evidenter. 276

Reſp. 3. Quando mortis periculum non eſt per ſe, ſed ſolùm contingenter connexum cum actu præcepto, tunc lex humana per ſe non obligat cum periculo vitæ. *ibid.*

DISPUTATIO VII.

De Lege pœnali.

Art. 1. UTrùm dari poſſit lex pœnalis mixta, & an reipſa detur. 277

Reſp. 1. Dari poteſt lex pœnalis mixta. *ibid.*

Reſp. 2. Reverà dantur leges pœnales mixtæ. 278

Art. 2. Utrùm poſſint dari, & reverà dentur leges purè pœnales. *ibid.*

Reſp. 1. Dari poſſunt leges purè pœnales. *ibid.*

Reſp. 2. Dantur leges purè pœnales. 279

Art. 3. Utrùm lex pœnalis obligare poſſit in conſcientia, ad ſubeundam pœnam ante ſententiam judicis. *ibid.*

Reſp. 1. Lex pœnalis poteſt obligare in conſcientia, ad ſubeundum ante ſententiam judicis pœnam merè paſſivam, ſeu pœnam privativam, ad cujus executionem miniſterium delinquentis non requiritur. *ibid.*

Reſp. 2. Lex pœnalis obligare poteſt in conſcientia, ad ſubeundum ante ſententiam judicis pœnam paſſivam, ſeu privativam, ad quam requiritur miniſterium delinquentis. *ibid.*

Reſp. 3. Lex pœnalis poteſt obligare in conſcientia, ad ſubeundum ante ſententiam judicis pœnam activam, hoc eſt, pœnam quæ in actione delinquentis conſiſtit. *ibid.*

Reſp. 4. Lex pœnalis non poteſt obligare ipſo facto, & ante omnem ſententiam judicis, ad quamcumque pœnam, ad cujus executionem actio delinquentis requiratur. 280

Art. 4. Utrùm lex pœnalis obliget judicem ad pœnam imponendam, & reum ad illam exequendam poſt ſententiam judicis. *ibid.*

Reſp. 1. Si lex pœnam imponit, tenetur judex, facta ſufficienti probatione, crimen declarare, & procurare executionem pœnæ per legem impoſitæ. Si verò lex minatur tantùm pœnam, debet judex illam imponere, & illius executioni incumbere. *ibid.*

Reſp. 2. Lex pœnalis, poſt latam à judice ſententiam, reum obligat in conſcientia, ad pœnam phyſicam patienter, & ſine poſitiva reſiſtentia ſuſtinendam. *ibid.*

Reſp. 3. Quando lex pœnalis imponit pœnam ipſo facto, ſi ad executionem pœnæ aliqua delinquentis actio, vel cooperatio neceſſaria eſt, ad eam ſtatim delinquens præſtandam obligatur in conſcientia, poſtquam à judice lata eſt ſententia criminis declaratoria; modò tamen pœna ipſo facto impoſita, talis non ſit, ut propter hunc modum imponendi pœnam, æquitatem & juſtam moderationem excedat. *ibid.*

Reſp. 4. Reus damnatus ad pœnam corporalem, quæ ſit contra vitam, vel integritatem, ut mors & mutilatio, vel gravem dolorem & ignominiam afferat, ut acerba, publica ac ignominioſa flagellatio, non obligatur in conſcientia ad eam exequendam, ſed judex per miniſtros ſuos debet illam exequi. 281

Reſp. 5. Reus damnatus ad pœnam corporalem, quæ in corpore, vel per corpus exerceri poteſt ſine nimia acerbitate, ut ſunt exilium, detentio in carcere non valdè incommodo, moderata & honeſta flagellatio, ad illam exequendam obligatur in conſcientia. *ibid.*

Reſp. Reus damnatus ad ſolvendam aliquam pecuniæ ſummam, ſi ordinaria eſt, & moderata, obligatur in conſcientia ad hujus pœnæ executionem. *ibid.*

Art. 5. Utrùm ignorantia excuſet à pœna quam lex impo-

imponit vel jubet imponi, aut propter actum quem prohibet, aut propter omiſſionem actus quem præcipit. *ibid.*
Reſp. 1. Omnis ignorantia quæ excuſat legis transgreſſionem, ne ſit culpabilis, excuſat etiam pœnam in utroque foro. *ibid.*
Reſp. 2. Quando ignorantia legis non excuſat transgreſſionem ejus, ne ſit graviter culpabilis, non excuſat à reatu pœnæ, quæ propter gravem illam legis tranſgreſſionem impoſita eſt, modò lex non addat verbum, quod ſcientiam & dolum requirat. 282
Reſp. 3. Quando ignorantia excuſat tranſgreſſionem legis, ne ſit culpa gravis, licèt non excuſet ne ſit venialis culpa, excuſat tamen à pœna gravi per legem impoſita. *ibid.*
Reſp. 4. Inculpabilis ignorantia ſolius pœnæ præciſè non excuſat ab ejus reatu. *ibid.*

DISPUTATIO VIII.

De Lege irritante.

Art. 1. Utrùm dari poſſint leges irritantes, & an ſint pœnales. 284
Reſp. 1. Dari poſſunt leges humanæ irritantes. *ibid.*
Reſp. 2. Lex irritans actum indirectè tantùm, & conſequenter ad inſtitutionem formæ ſervandæ in contractu, non eſt pœnalis. *ibid.*
Reſp. 3. Lex prohibens actum, & irritans illum intuitu boni communis, vel privatorum, quod in bonum commune aliquo modo redundat, non eſt pœnalis. *ibid.*
Reſp. 4. Lex prohibens & irritans actum in odium perſonæ, ſeu in vindictam culpæ, propriè dictæ, etiam qua irritans, pœnalis eſt. *ibid.*
Art. 2. Utrùm, quando, & ad quid obligent leges irritantes, *ibid.*
Reſp. 1. Lex dans formam actui, & ita indirectè & conſequenter tantùm irritans ipſo facto actum carentem tali forma, non obligat quidem ad exercitium actus, ſed obligare poteſt ad non exercendum actum ſine tali forma; & reipſa ita obligat, quando vel ſe obligare velle ſignificat ſufficienter, vel id materia legis ex natura ſua poſtulat. *ibid.*
Reſp. 2. Lex prohibens directè aliquem actum, & huic prohibitioni irritationem addens ipſofacto, obligat in conſcientia ad vitandum illum actum. 285
Reſp. 3. Lex purè irritans, etiamſi ipſo facto irritet, non obligat in conſcientia ad vitandum actum quem irritat. *ibid.*
Reſp. 4. Lex ipſofacto irritans, obligat in conſcientia ad ea omnia quæ intrinſecè ex irritatione conſequuntur, niſi tamen effectus legis ſeu irritatio impeditur. *ibid.*
Reſp. 5. Lex non irritans actum ipſofacto, ſed ſolùm præcipiens ejus irritationem, non obligat privatas perſonas ante ſententiam judicis. *ibid.*
Art. 3. Utrùm & quomodo impediri poſſit irritatio actus, quando lex irritat actum ipſofacto, & ante ſententiam judicis. *ibid.*
Reſp. 1. Quando lex irritat aliquem actum in vindictam culpæ, licèt ipſofacto irritet, irritatio actus impeditur per ignorantiam, vel aliam ſimilem cauſam, quæ culpam illam excuſat. *ibid.*
Reſp. 2. Quando lex irritat actum ipſofacto, quamvis irritet tantùm in vindictam alicujus culpæ, irritatio actus non impeditur per ignorantiam, etiam inculpabilem ſolius irritationis. *ibid.*
Reſp. 3. Quando lex abſolutè & ſimpliciter prohibet & irritat actum ipſofacto propter bonum commune, irritatio actus nunquam impeditur, lege ſtante in ſuo vigore, nec interveniente Principis diſpenſatione. *ibid.*
Reſp. 4. Quando lex conſtituit formam ſubſtantialem ſervandam in actu, & ſic indirectè irritat ipſo facto actum ſine tali ſolemnitate factum, tunc actus ſine tali ſolemnitate facti irritatio impediri nullatenus poteſt, lege ſtante in ſuo vigore, nec interveniente Principis diſpenſatione. 286
Art. 4. Utrùm & quomodo impediri poſſit irritatio actus, quando lex non irritat illum, niſi dependenter à ſententia judicis. 287
Reſp. Quando lex irritat actum dependenter à ſententia judicis, poteſt actus irritatio impediri multis modis; & quandiu per ſententiam judicis non irritatur, manet validus. *ibid.*
Art. 5. Utrùm lex omnis purè ac ſimpliciter prohibens actum aliquem, hoc ipſo irritet illum, ita ut omnis actus, contra legem prohibentem factus, irritus ſit. *ibid.*
Reſp. 1. Ex ſola rei natura lex purè, ac ſimpliciter prohibens actum aliquem, non irritat illum. *ibid.*
Reſp. 2. Leges civiles, purè ac ſimpliciter prohibentes actum, irritant illum in terris imperio ſubjectis, & irritant ipſofacto, & in conſcientia, ante judicis ſententiam. *ibid.*
Reſp. 3. Leges civiles, purè ac ſimpliciter prohibentes actum, non irritant illum in terris non ſubjectis imperio. *ibid.*
Reſp. 4. Leges eccleſiaſticæ non irritant actum, quem purè & ſimpliciter prohibent. 288

DISPUTATIO IX.

De interpretatione, diſpenſatione, abrogatione & ceſſatione legum humanarum.

Art. 1. Quotuplex ſit legum humanarum interpretatio. *ibid.*
Art. 2. Penes quos ſit poteſtas diſpenſandi in legibus humanis. *ibid.*
Reſp. 1. Poteſtatem diſpenſandi in lege humana ordinariam, habet Princeps, vel alius ſuperior, qui eam tulit; item ſucceſſor illius cum pari poteſtate; item qui poteſtatem habet ſuperiorem circa eoſdem ſubditos. *ibid.*
Reſp. 2. Inferior non habet poteſtatem ordinariam diſpenſandi in lege ſuperioris, at poteſt habere delegatam. 289
Reſp. 3. Qui poteſtatem habet ordinariam, & à fortiori qui non habet niſi delegatam diſpenſandi in lege, peccat diſpenſando ſine juſta & rationabili cauſa. *ibid.*
Reſp. 4. Diſpenſatio data etiam ſine juſta cauſa, valida eſt, ſi detur ab eo qui ordinariam habet poteſtatem diſpenſandi; ſecùs, ſi ab eo qui tantùm delegatam habet. *ibid.*
Art. 3. Utrùm & quot modis abrogari poſſint leges humanæ. *ibid.*
Reſp. 1. Legiſlator poteſt quacumque de cauſa validè abrogare legem à ſe latam. Idem poteſt ſucceſſor cum pari poteſtate, & à fortiori utriuſque ſuperior. *ibid.*
Reſp. 2. Inferior non poteſt abrogare legem ſuperioris ſine ejus licentia. *ibid.*
Reſp. 3. Abrogatio legis fieri poteſt tribus modis. *ibid.*

INDEX.

TRACTATUS NONUS.

De Regulis Fidei.

DISPUTATIO PRIMA.

De Scriptura ſacra.

Art. 1. UTrùm dentur aliquæ Scripturæ ſacræ, ſeu divinæ. 291

Reſp. 1. Dari aliquas Scripturas evidenter credibile eſt evidentia abſoluta & perfecta, adeòque reſpectu omnium ſufficientiſſima. *ibid.*

Reſp. 2. Immò dari aliquas Scripturas divinas, ſimpliciter evidens eſt evidentia magna morali. *ibid.*

Art. 2. Quot & quos in ſuo canone libros habuerint Hebræi. *ibid.*

Art. 3. Quinam libri, tam ex veteri quàm ex novo Teſtamento, ſint in canone Eccleſiæ Catholicæ. 293

Reſp. In canone Eccleſiæ, ſunt, ex veteri Teſtamento, quinque Libri Moyſi, &c. *ibid.*

Art. 4. Quinam ex libris veteris Teſtamenti, canone noſtro comprehenſis, ſint proto-canonici, quinam verò deutero-canonici. 294

Reſp. 1. Libri proto-canonici ex veteri Teſtamento, ſunt Geneſis, Exodus, &c. *ibid.*

Reſp. 2. Libri deutero-canonici ex veteri Teſtamento, ſunt Heſter, Baruc, &c. *ibid.*

Art. 5. Proponuntur aliquæ difficultates contra Scripturas deutero-canonicas veteris Teſtamenti, & ſolvuntur. 295

Art. 6. Quinam ex libris novi Teſtamenti, canone noſtro contentis, ſint proto-canonici, quinam verò deutero-canonici. 297

Art. 7. Utrùm libri omnes, tam deutero-canonici quàm proto canonici, canone noſtro contenti, ſint certò canonici, ſeu divini. 300

Reſp. 1. Libri tam veteris quàm novi Teſtamenti, qui canone noſtro continentur, & proto-canonici vocantur, ſunt certò divini certitudine magna morali. *ibid.*

Reſp. 2. Libri tam veteris quàm novi Teſtamenti, qui continentur canone noſtro, & vocantur deutero-canonici, ſunt certò divini certitudine magna morali. *ibid.*

Coroll. 1. Libros omnes, tam veteris quàm novi Teſtamenti, canone noſtro contentos, divinos eſſe, nonniſi ſtultiſſimè & imprudentiſſimè negari poteſt. *ibid.*

Coroll. 2. Quòd libri omnes, tam veteris quàm novi Teſtamenti, contenti noſtro canone, ſint divini, evidens eſt evidentia etiam abſoluta & metaphyſica, adeòque certum eſt certitudine etiam abſoluta & metaphyſica. *ibid.*

Coroll. 3. Quòd libri omnes, canone noſtro contenti, ſint divini, certum eſt certitudine etiam divina, adeòque appretiativè ſumma. 301

Art. 8. Proponuntur aliquæ difficultates contra ſecundam Reſponſionem, & reſolvuntur. 302

Art. 9. Utrùm libri ſacri fuerint Deo inſpirante conſcripti. 304

Reſp. Deus res ſaltem, & ſententias, in libris ſacris expreſſas, authoribus ſacris inſpiravit. *ibid.*

Art. 10. Utrùm Scripturæ ſacræ fuerint etiam divinitùs inſpiratæ quoad omnia, & ſingula verba. 307

Reſp. Scripturæ ſacræ videntur non fuiſſe à Deo inſpiratæ quoad omnia, & ſingula verba. *ibid.*

Art. 11. Quotuplex ſit Scripturæ ſenſus. 309

Art. 12. Utrùm ſenſus litteralis Scripturæ ſacræ ſit obſcurus. 319

Reſp. Senſus litteralis Scripturæ ſacræ ſæpè obſcurus eſt. *ibid.*

DISPUTATIO II.

De Editionibus, & Verſionibus Scripturæ.

Art. 1. UTrùm Editio hebraica, à Moſe & aliis Prophetis condita, atque ab Eſdra reparata, fuerit poſteà ſtudiosè depravata à Judæis. 311

Reſp. Editio hebraica non fuit à Judæis ſtudiosè depravata. *ibid.*

Art. 2. De Editionibus græcis veteris Teſtamenti. 313

Art. 3. De Editione græca novi Teſtamenti. 317

Art. 4. De latinis Editionibus Scripturæ ſacræ, & Vulgatæ noſtræ authore. *ibid.*

Art. 5. Quid ſit author Vulgatæ noſtræ editionis latinæ. 318

Art. 6. Utrùm aliquid ex iis quæ ad rectè interpretandas Scripturas, earumvè interpretationes emendandas, neceſſaria ſunt, deſideratum ſit in S. Hieronymo. 320

Reſp. In ſancto Hieronymo eximia fuere ea omnia, quæ ad Scripturas rectè interpretandas, earumvè interpretationes emendandas neceſſaria ſunt. *ibid.*

DISPUTATIO III.

De authentia veteris & vulgatæ Editionis latinæ.

Art. 1. UTrùm vulgata noſtra editio latina habeat authentiam, tum intrinſecam, tum extrinſecam. 322

Reſp. 1. Vulgata noſtra editio latina habet authentiam intrinſecam. *ibid.*

Reſp. 2. Vulgata noſtra editio habet authentiam extrinſecam. 324

Art. 2. Reſpondetur iis quæ contra ſecundam noſtram aſſertionem objiciuntur. *ibid.*

Art. 3. In quo ſenſu vulgata editio ſit intrinſecè authentica. 326

Reſp. Vulgata editio eſt intrinſecè authentica, etiam in eo ſenſu, quòd Scriptorum ſacrorum autographis ubique conſentiat quoad ſententias, & res expreſſas; atque ita ne in leviſſima quidem circumſtantia à veritate Scripturæ originalis aberret, &c. *ibid.*

Art. 4. Solvuntur objectiones. 327

Art. 5. In quo ſenſu vulgata editio ſit intrinſecè authentica, ſeu in quo ſenſu authenticam eſſe vulgatam editionem declaraverit Synodus Tridentina. 330

Reſp. Videtur Concilium decreto ſuo Vulgatam declarare authenticam, eo ſenſu, quòd ſit Scripturæ originali ubique quoad ſententias, & res expreſſas conformis, ita ut, &c. 331

DISPUTATIO IV.

De Traditione.

Art. 1. QUid ſit Traditio, & quotuplex ſit. 333

Art. 2.

Art. 2. Utrùm extiterint aliquæ traditiones divinæ in lege naturæ, & lege Moſaica. 334
Reſp. 1. Extiterunt aliquæ traditiones divinæ in lege naturæ. *ibid.*
Reſp. 2. In lege Moſaica, præter Scripturam ſacram, extiterunt aliquæ traditiones divinæ, 335
Art. 3. Utrùm præter Scripturam veteris, & novi Teſtamenti, exiſtant traditiones divinæ in lege Evangelica, *ibid.*
Reſp. Præter Scripturam Sacram, exiſtunt etiam traditiones divinæ in lege Evangelica. *ibid.*
Art. 4. Solvuntur objectiones. 337
Art. 5. Quantam authoritatem habeant Traditiones divinæ. 339
Reſp. Traditiones divinæ ſummam habent authoritatem. *ibid.*
Art. 6. Quibus regulis diſcerni poſſint veræ traditiones à falſis, 340

DISPUTATIO V.

De Conſtitutivo Eccleſiæ.

Art. 1. UTrùm Cathecumeni ſint de Eccleſia, 341
Reſp. Cathecumeni non ſunt in Eccleſia. *ibid.*
Art. 2. Utrùm Schiſmatici ſint de Eccleſia. 342
Reſp. Schiſmatici non ſunt in Eccleſia. *ibid.*
Art. 3. Utrùm Hæretici ſint de Eccleſia. 344
Reſp. Notorii Hæretici non ſunt de Eccleſia. *ibid.*
Art. 4. Utrùm Excommunicati ſint de Eccleſia, 346
Reſp. Nominatim Excommunicati non ſunt de Eccleſia, *ibid.*
Art. 5. Utrùm etiam reprobi inveniantur in vera Chriſti Eccleſia. *ibid.*
Reſp. Non ſolùm prædeſtinati, ſed etiam reprobi inveniuntur in vera Chriſti Eccleſia. *ibid.*
Art. 6. Utrùm etiam imperfecti inveniantur in vera Chriſti Eccleſia. 347
Reſp. Non ſolùm perfecti, ſed etiam imperfecti, hoc eſt, qui in venialia labuntur peccata, inveniuntur in vera Chriſti Eccleſia. *ibid.*
Art. 7. Utrùm etiam magni peccatores inveniantur in vera Chriſti Eccleſia. 348
Reſp. Etiam magni peccatores inveniuntur in vera Chriſti Eccleſia. *ibid.*
Art. 8. Solvitur objectio petita ab authoritate S. Auguſtini. 349
Art. 9. Utrùm infideles occulti ſint in vera Chriſti Eccleſia. 352
Reſp. Infideles occulti ſunt in Eccleſia Chriſti, *ibid.*
Art. 10. Quid ſit Eccleſia. 354
Reſp. Eccleſia ſufficienter deſcribitur, Cœtus hominum inter ſe conjunctorum ejuſdem fidei Chriſtianæ profeſſione, & eorumdem ſacramentorum communione, ſub regimine legitimorum paſtorum, & præſertim unius in terris Vicarii Chriſti Pontificis Romani. *ibid.*

DISPUTATIO VI.

De Eccleſiæ viſibilitate, perpetuitate, & indefectibilitate à vera fide.

Art. 1. UTrùm Eccleſia ſit viſibilis. 355
Reſp. Vera Chriſti Eccleſia viſibilis eſt. *ibid.*
Art. 2. Utrùm Eccleſia viſibilis ſit perpetua. 357
Reſp. Vera Chriſti Eccleſia perpetuò viſibilis eſt: ita ut eſſe viſibilis nunquam deſierit, aut deſitura ſit uſque ad finem mundi. *ibid.*
Art. 3. Utrùm univerſitas fidelium errare poſſit in rebus ad fidem pertinentibus. 359
Reſp. Univerſitas fidelium errare non poteſt in rebus ad fidem pertinentibus, ſive earum fides ſit abſolutè ad ſalutem neceſſaria, ſive non; ſive in Scripturis expreſsè contineantur, ſive non: ita ut quidquid fideles tanquam de fide tenent, non poſſit non eſſe verum, & de fide. *ibid.*
Art. 4. Utrùm Eccleſia viſibilis repræſentativè ſumpta, hoc eſt, univerſitas paſtorum ſeu Epiſcoporum, errare poſſit in fide. 362
Reſp. Univerſitas paſtorum ſeu Epiſcoporum, non poteſt errare in fide, ita ut quidquid tenet, ut pertinens ad fidem, non poſſit non eſſe verum, & de fide, *ibid.*
Art. 5. Utrùm Romana Eccleſia particularis errare poſſit in fide. 364
Reſp. Romana Eccleſia particularis non poteſt errare in fide, *ibid.*
Art. 6. Solvitur objectio petita ex iis quæ circa Pelagium, & Celeſtium ejus diſcipulum Romæ geſta ſunt ſub Zozimo. 367

DISPUTATIO VII.

De notis veræ Eccleſiæ.

Art. 1. UTrùm vera Chriſti Eccleſia ſit una, Sancta, Catholica & Apoſtolica. 370
§. 1. Vera Chriſti Eccleſia eſt Una. *ibid.*
§. 2. Vera Chriſti Eccleſia eſt *Sancta.* 371
§. 3. Vera Chriſti Eccleſia Catholica eſt. *ibid.*
§. 4. Vera Chriſti Eccleſia Apoſtolica eſt. *ibid.*
Art. 2. Quibus notis vera Chriſti Eccleſia, ab omnibus aliis cœtibus, qui ſe Eccleſiam Chriſti dicunt, poſſit nunc diſcerni. *ibid.*
Reſp. Notæ veræ Chriſti Eccleſiæ ſunt unitas fidei cum principio hujus unitatis, ſanctitas, Apoſtolica fundatio, ab Apoſtolis ad nos uſque per viſibilem, & perpetuam paſtorum ſucceſſionem continuatio, & per totum Orbem notum diffuſio. 372
Art. 3. Utrùm Eccleſiæ Romanæ, & ſoli Eccleſiæ Romanæ conveniant notæ veræ Chriſti Eccleſiæ. 373
§. 1. Eccleſia Romana habet, & ſola habet unitatem fidei doctrinæ cum principio hujus unitatis. *ibid.*
§. 2. Eccleſia Romana eſt, & ſola eſt ſancta. 374
§. 3. Eccleſia Romana fundata eſt, & ſola fundata eſt ab Apoſtolis. 375
§. 4. Eccleſia Romana ab Apoſtolis ad nos uſque viſibiliter & ſine interruptione perduravit, & ſola perduravit. 376
§. 5. Eccleſia Romana habet, & ſola habet ſucceſſionem Epiſcoporum ab Apoſtolis ad hæc tempora viſibiliter, & ſine interruptione continuatam. *ibid.*
§. 6. Eccleſia Romana toto Orbe diffuſa eſt, & ſic ſola diffuſa eſt. 377
Art. 4. Utrùm Eccleſia Romana ſit vera Chriſti Eccleſia. *ibid.*
Reſp. Eccleſia Romana eſt vera Chriſti Eccleſia, *ibid.*
Art. 5. Utrùm de fide ſit hanc numero Eccleſiam Romanam, cui nunc præeſt Innocentius XIII. eſſe veram Chriſti Eccleſiam. 379
Reſp. 1. Poſſumus fide divina credere hanc numero Eccleſiam Romanam, &c. eſſe veram Chriſti Eccleſiam. *ibid.*
Reſp. 2. Non ſolùm poſſumus, ſed etiam tenemur fide divina credere hanc numero Eccleſiam, &c. eſſe veram Chriſti Eccleſiam. 380
Art. 6. De notis quibus volunt ſectarii diſcerni veram Chriſti Eccleſiam. *ibid.*
Propoſ. 1. Legitimus uſus ſacramentorum nec eſt, nec poteſt eſſe nota veræ Eccleſiæ. 381
Propoſ. 2. Sincera fidei doctrina nec eſt, nec poteſt eſſe nota veræ Eccleſiæ. *ibid.*

DIS-

I N D E X.

DISPUTATIO VIII.

De Romano Pontifice, & Conciliis.

Art. 1. UTrùm Petrus à Chriſto primatum in univerſa Eccleſia acceperit. 383

§. 1. Probatur Petri primatus ex verbis Chriſti, Matth. cap. 16. *ibid.*

§. 2. Probatur ex verbis Chriſti ſubſequentibus eodem capite, 384

§. 3. Probatur ex capite 21. Joannis. 385

§. 4. Probatur ex Patribus Græcis & Latinis. *ibid.*

§. 5. Solvuntur objectiones reliquæ. 386

§. 6. Primatus Petri in univerſam Eccleſiam, tranſiit ad ejus ſucceſſores. 387

Art. 2. Utrùm Epiſcopus Romanus ſuccedat Petro in primatu univerſæ Eccleſiæ. *ibid.*

Reſp. Succedit. *ibid.*

Art. 3. Solvuntur objectiones. 388

Art. 4. Cujus ſit convocare Concilia, 390

Reſp. Munus convocandi Concilium generale pertinet ad Romanum Pontificem. *ibid.*

Art. 5. Cujus ſit præſidere Concilio generali. 392

Reſp. Munus eſt Romani Pontificis, vel per ſe, vel per legatos ſuos Concilio generali præſidere. *ib.*

Art. 6. Quinam ad Concilium convocandi ſint. 394

Reſp. Soli Epiſcopi ordinariè jus habent ſuffragii deciſivè in Conciliis tam generalibus quàm particularibus, &c. 395

Art. 7. Utrùm Concilia generalia ſint abſolutè & ſimpliciter neceſſaria. 396

Reſp. Quamvis Concilium generale poſſit eſſe, & ſit aliquando valdè utile, & neceſſarium ſecundùm quid, &c. nunquam tamen poteſt eſſe neceſſarium abſolutè, &c. *ibid.*

Art. 8. Solvitur objectio petita ex facto duorum Pontificum Victoris & Stephani. 397

DISPUTATIO IX.

De Judice Controverſiarum.

Art. 1. UTrùm detur in Eccleſia Judex controverſiarum fidei, & qualis. 399

Reſp. 1. Datur in Eccleſia aliquis Judex controverſiarum fidei. *ibid.*

Reſp. 2. Scriptura ſacra non eſt Judex controverſiarum in materia fidei. 400

Reſp. 3. Spiritus privatus non eſt judex controverſiarum in materia fidei. *ibid.*

Reſp. 4. Principes ſeculares non ſunt judices controverſiarum in materia fidei. *ibid.*

Reſp. 5. Populus Chriſtianus non eſt judex controverſiarum in materia fidei. 401

Reſp. 6. Primi Paſtores ſeu Epiſcopi ſunt judices controverſiarum in materia fidei. 402

Reſp. 7. Datur in Eccleſia aliquis judex infallibilis controverſiarum in materia fidei. *ibid.*

Reſp. 8. Corpus Paſtorum, cujus caput eſt Romanus Pontifex, &c. eſt infallibilis judex controverſiarum in materia fidei. *ibid.*

Reſp. 9. Concilium perfectè œcumenicum eſt ſupremus & infallibilis judex controverſiarum fidei. 403

Reſp. 10. Extra Concilium generale, Romanus Pontifex, ſaltem cum Epiſcoporum toto Orbe diſperſorum pluralitate ei conſentiente, eſt ſupremus & infallibilis judex controverſiarum fidei. *ibid.*

Coroll. 1. Decretum fidei in Concilio generali editum à pluralitate Epiſcoporum ibi præſentium, & à Romano Pontifice confirmatum, finale judicium eſt & irretractabile. 404

Coroll. 2. Decretum fidei extra Concilium œcumenicum à Summo Pontifice in particulari ſua ſynodo editum, & ab Epiſcoporum toto Orbe diſperſorum pluralitate expreſſo conſenſu receptum, eſt definitiva & irretractabilis ſententia. *ibid.*

Coroll. 3. Decretum fidei extra Concilium, &c. tacito conſenſu receptum, eſt definitivum & irretractabile judicium. *ibid.*

Reſp. 11. Judicium in materia fidei à Summo Pontifice prolatum, & à particulari Romana Eccleſia receptum, eſt hoc ipſo, adeòque præciſo omni tam tacito quàm expreſſo Epiſcoporum conſenſu, judicium finale & irretractabile. *ibid.*

Coroll. 1. Judicium in materia fidei, quod à Summo Pontifice profertur in frequenti conventu Cardinalium judicio conſentientium, eſt judicium finale & irretractabile. 405

Coroll. 2. Judicium in materia fidei, quod à Summo Pontifice, &c. & poſtea ab Epiſcoporum toto Orbe diſperſorum pluralitate, expreſſo vel tacito conſenſu receptum, duplici nititur infallibilitate, &c. *ibid.*

Art. 2. Solvitur objecto petita à lapſu Liberii, & geſtis Synodorum Ariminenſis & Seleucienſis. *ib.*

Art. 3. Solvitur objectio petita à facto Liberii. 407

Art. 4. Proponitur objectio contra II. Propoſitionem, & ſolvitur. 409

Propoſ. 1. Sedes Apoſtolica in fide errare non poteſt. *ibid.*

Propoſ. 2. Sedes Apoſtolica eſt omnium fidei controverſiarum judex. *ibid.*

Propoſ. 3. Sedes Apoſtolica eſt omnium fidei controverſiarum judex infallibilis. *ibid.*

Propoſ. 4. Omne Sedis Apoſtolicæ judicium in materia fidei eſt infallibiliter verum & rectum. *ibid.*

Propoſ. 5. Particularis Eccleſia Romana ſeparatim à Romano Pontifice non eſt Sedes Apoſtolica adæquatè ſumpta. *ibid.*

Propoſ. 6. Particularis Eccleſia Romana cum Romano Pontifice eſt Sedes Apoſtolica adæquatè ſumpta, ſeu, quod idem eſt, eſt ſimpliciter Sedes Apoſtolica. *ibid.*

Propoſ. 7. Judicium in materia fidei à Romano Pontifice latum, conſcia & acquieſcente Eccleſia particulari Romana, eſt judicium Sedis Apoſtolicæ. 410

Propoſ. 8. Judicium in materia fidei latum à Romano Pontifice, conſulto & conſentiente collegio Cardinalium Romæ degentium, eſt judicium Sedis Apoſtolicæ. *ibid.*

Propoſ. 9. Judicium in materia fidei latum à Romano Pontifice, conſulto & conſentiente collegio Cardinalium Romæ degentium, eſt infallibiliter verum & rectum. *ibid.*

Propoſ. 10. Judicium in materia fidei latum à Romano Pontifice, conſulto & conſentiente collegio Cardinalium Romæ degentium, eſt judicium finale & irretractabile. *ibid.*

Art. 5. Solvitur objectio petita ex epiſtola S. Leonis ad Flavianum. *ibid.*

Art. 6. Utrùm detur in Eccleſia infallibilis authoritas decidendi controverſias quæ de orthodoxia, & heterodoxia textuum dogmaticorum exoriuntur. 412

Reſp. 1. Datur. *ibid.*

Reſp. 2. Reſidet in Paſtoribus Eccleſiæ. *ibid.*

Reſp. 3. Reſidet ſaltem in corpore paſtorali, *ibid.*

Art. 7. Solvitur objectio propoſita contra naturam & certitudinem hujus infallibilitatis. 415

Art. 8. Solvitur objectio petita ex Bellarmino, 416

Art. 9. Solvitur objectio petita à diſtinctione quæſtionum juris & facti. 418

Art. 10. Solvitur objectio petita ex infallibilitate Eccleſiæ circa ſenſum authorum, qui textus dogmaticos componunt. 420

Art. 11. Solvitur objectio petita ex natura actus, quo credi debet orthodoxia, vel heterodoxia textuum dogmaticorum, deciſa ab Eccleſia. 421

TRA-

INDEX.

TRACTATUS DECIMUS.

De Incarnatione.

DISPUTATIO PRIMA.

De variis hæreſibus, quæ adverſus myſterium Incarnationis inſurrexerunt.

Art. 1. HÆretici, qui incarnationem omninò negaverunt, Chriſtum nudum hominem aſſerendo, recenſentur. 424
Art. 2. Hæretici, qui aut veram carnem, aut certè à muliere eſſe aſſumptam negaverunt, recenſentur. 425
Art. 3. De Noeto, Sabellio, & Ario. 426
§. 1. De Noeto & Sabellio. *ibid.*
§. 2. De Ario. 427
Art. 4. De Apollinariſtis. 428
Art. 5. De Diodoro Tarſenſi, & Theodoro Mopſveſtiæ Epiſcopo. 433
§. 1. De Diodoro. *ibid.*
§. 2. De Theodoro. 434
Art. 6. De Neſtorio. 437
Art. 7. De Synodo Epheſina, à qua Neſtorius damnatus eſt. 440
Art. 8. De Neſtorii hæreſi. 447
Art. 9. De Pelagianis, & ejuſdem ſectæ Leporio monacho. 449
Art. 10. De Eutyche. 450
§. 1. De hæreſi Eutychis, & geſtis circa ipſum, & ab ipſo Conſtantinopoli. *ibid.*
§. 2. De geſtis Epheſi in cauſa Eutychis. 451
§. 3. De geſtis Chalcedone in cauſa Eutychis. 452
§. 4. Diſcrimina, in quæ ab Eutychianis adducta eſt Chalcedonenſis Synodus, perſtringuntur. 453
§. 5. De variis Eutychianorum factionibus. 455
Art. 11. De Scythis quibuſdam & Acametenſibus monachis. 456
Art. 12. De tribus Capitulis. 457
§. 1. Quænam fuerint tria illa Capitula. *ibid.*
§. 2. Qua occaſione, & à quibus damnata ſint tria Capitula. *ibid.*
§. 3. De quinta Synodo generali, habita Conſtantinopoli, in cauſa trium Capitulorum. 458
§. 4. Utrùm Vigilius quintam Synodum approbaverit. 459
Art. 13. De Monothelitis. 461
§. 1. De ortu, progreſſu & interitu hæreſis Monothelitarum. *ibid.*
§. 2. De Synodo Conſtantinopolitana tertia, quæ fuit œcumenica. 463
§. 3. De iis, quæ abſoluta Synodo ſexta peracta ſunt. 465
§. 4. Quænam fuit Monothelitarum hæreſis. 466
Art. 14. De Honorio Papa. 468
§. 1. Utrùm Honorius damnatus fuerit à ſexta Synodo œcumenica. *ibid.*
§. 2. Utrùm Honorius fuerit Monothelita. 471
Reſp. Honorius non fuit Monothelita. *ibid.*
Art. 15. De hæreſi Feliciana. 474

DISPUTATIO II.

De Incarnationis exiſtentia.

Art. 1. EXiſtentia Incarnationis probatur contra Judæos. *ibid.*
§. 1. Meſſias eſt homo Deus, ſeu perſona ſanctiſſimæ Trinitatis, in duabus naturis, divina ſcilicet & humana ſubſiſtens. *ibid.*
§. 2. Meſſias ille, qui ſimul eſt verus Deus, & homo verus, jam à multis ſæculis advenit. 477
§. 3. Meſſias, quem hominem ſimul & Deum eſſe, & à plurimis jam ſæculis adveniſſe probavimus, alius non eſt, quàm Chriſtus, ſeu Jeſus ex Maria Virgine natus, Auguſto imperante, & ſub Tiberio ab Judæis Cruci affixus. *ibid.*
Art. 2. Incarnationis exiſtentia probatur contra Ethnicos. 482
Art. 3. Incarnationis exiſtentia probatur contra hæreticos. 484
§. 1. Proferuntur Scripturæ teſtimonia. *ibid.*
§. 2. Proferuntur teſtimonia Patrum Græcorum, qui floruerunt ante Concilium Nicænum. 485
§. 3. Proferuntur teſtimonia Patrum Latinorum, qui floruerunt ante Concilium Nicænum. 486
§. 4. Proferuntur teſtimonia Patrum Græcorum, qui ſcripſerunt poſt Nicænum Concilium. 487
§. 5. Proferuntur teſtimonia Patrum Latinorum, qui *poſt* Concilium Nicænum ſcripſerunt. *ibid.*
§. 6. Profertur teſtimonium Conciliorum generalium. 488
§. 7. Solvuntur difficultates aliquæ. *ibid.*
Art. 4. Utrùm Verbum aſſumpſerit verum corpus humanum, & animam rationalem. 489
Reſp. 1. Verbum aſſumpſit verum corpus humanum, & animam rationalem. *ibid.*
Reſp. 2. Verbum aſſumpſit corpus humanum ex Maria Virgine. 491
Art. 5. Utrùm Verbum ita aſſumpſerit corpus & animam, ut divinitas, corpus & anima in unam naturam coaluerint. *ibid.*
Reſp. Verbum non ita aſſumpſit corpus humanum, & animam rationalem, ut divinitas, corpus & anima in unam coaluerint naturam; ſed poſt unionem in Chriſto duæ ſunt naturæ integræ, diſtinctæ & inconfuſæ, &c. *ibid.*
Art. 6. Utrùm Verbum ita corpus humanum, & animam rationalem aſſumpſerit, ut divinitas, corpus & anima in unam perſonam coaluerint. 494
Reſp. Verbum ſic corpus humanum, & animam rationalem aſſumpſit, ut divinitas, corpus & anima in unam perſonam coaluerint, &c. *ibid.*

DISPUTATIO III.

De unione hypoſtatica.

Art. 1. QUæ ſit unio hypoſtatica. 498
Prop. 1. Unio hypoſtatica humanitatis cum Verbo, eſt aliqua relatio tranſcendentalis humanitatis ad Verbum. 499
Propoſ. 2. Unio hypoſtatica humanitatis cum Verbo eſt tranſcendentalis relatio alicujus dependentiæ quam humanitas habet ad Verbi perſonalitatem. *ibid.*
Propoſ. 3. Unio hypoſtatica humanitatis cum Verbo, quantùm intellectu creato attingi poteſt, videtur eſſe conſtituenda in ſuſtentatione formali humanitatis, ſeu in ipſa humanitate, &c. *ibid.*

Art. 2.

INDEX.

Art. 2. Reſpondetur Modiſtis, unionem hypoſtaticam in modo quodam ſubſtantiali, à Verbo & humanitate realiter diſtincto, conſtituentibus. 500

Art. 3. Qualis ſit unio hypoſtatica. 501

Reſp. 1. Unio hypoſtatica eſt unio ſubſtantialis. *ibid.*

Reſp. 2. Unio hypoſtatica eſt unionum maxima in ratione doni. 502

Reſp. 3. Unio hypoſtatica eſt unionum maxima quoad vim uniendi. *ibid.*

Art. 4. Utrùm ex unione hypoſtatica reſultarit perſona compoſita. *ibid.*

Reſp. 1. Perſona Chriſti non eſt abſolutè compoſita ex divinitate, vel ſi vis, ex perſonalitate Verbi & humanitate, &c. *ibid.*

Reſp. 2. Perſona Chriſti cenſeri tamen debet, & ſimpliciter dici compoſita. 504

Art. 5. Proponuntur objectiones contra primam reſponſionem, & ſolvuntur. 505

DISPUTATIO IV.

De Perſona aſſumente, & natura aſſumpta.

Art. 1. UTrùm ſola perſona Verbi aſſumpſerit humanitatem. 506

Reſp. Sola perſona Filii aſſumpſit humanitatem. *ibid.*

Art. 2. Utrùm perſona Verbi aſſumpſerit omnes partes naturæ aſſumptæ. 507

Reſp. 1. Perſona Verbi aſſumpſit immediatè ſanguinem. *ibid.*

Reſp. 2. Perſona Verbi aſſumpſit etiam immediatè dentes, ungues & capillos. 508

Art. 3. Utrùm humanitas à Verbo aſſumpta, exiſtat exiſtentia propria. *ibid.*

Reſp. Humanitas à Verbo aſſumpta, exiſtit exiſtentia propria. *ibid.*

DISPUTATIO V.

De communicatione Idiomatum.

Art. 1. UTrùm detur communicatio idiomatum in ſenſu Catholicorum. 511

Reſp. Datur communicatio idiomatum in ſenſu Catholicorum. 512

Art. 2. Præcipuæ regulæ, ad rectam in præſenti materiâ prædicationem pertinentes traduntur. 513

Art. 3. Utrùm detur communicatio idiomatum in ſenſu Lutheranorum. 514

Reſp. Non datur communicatio idiomatum in ſenſu Lutheranorum. *ibid.*

DISPUTATIO VI.

De neceſſitate, & fine Incarnationis.

Art. 1. UTrùm neceſſe fuerit Deum incarnari. 515

§. 1. Incarnatio non fuit abſolutè neceſſaria neceſſitate phyſica. *ibid.*

§. 2. Incarnatio non fuit abſolutè neceſſaria, etiam neceſſitate morali tantùm. 516

§. 3. Incarnatio non fuit neceſſaria, ex hypotheſi creationis mundi. 517

§. 4. Nequidem ex hypotheſi peccati primi Parentis, & naturæ lapſæ, Incarnatio neceſſaria fuit. *ibid.*

Art. 2. Utrùm incarnatio neceſſaria fuerit ad redimendum hominem per ſatisfactionem condignam, exhibendam ab homine. 518

§. 1. Purus homo de condigno ſatisfacere non poteſt pro peccato mortali proprio, aut etiam alieno. *ibid.*

§. 2. Purus homo, quantumlibet juſtus & Deo gratus, de condigno ſatisfacere non poteſt pro peccato mortali alieno. 521

§. 3. Quamvis merita Chriſti habuerint tantùm bonitatem moralem finitam, quodlibet tamen habuit valorem ad merendum, & ſatisfaciendum infinitum ſimpliciter. 522

§. 4. Proponuntur objectiones contra præcedentem paragraphum, & ſolvuntur. 524

§. 5. Chriſtus potuit ſatisfacere condignè, & pluſquam condignè, pro peccato originali, & aliis peccatis mortalibus hominum. 525

Coroll. Incarnatio neceſſaria fuit ad redimendum genus humanum per condignam ſatisfactionem ab homine exhibendam. 526

Art. 3. Utrùm Incarnatio facta tantùm fuerit ad redimendum genus humanum. *ibid.*

§. 1. Incarnatio volita fuit à Deo tantùm poſt præviſionem peccati, & ad redimendum genus humanum; ita ut vi præſentis decreti, Filius Dei incarnatus non eſſet, ſi genus humanum redemptione non indiguiſſet. *ibid.*

§. 2. Solvuntur objectiones petitæ ex ſcriptura. 527

§. 3. Solvuntur objectiones petitæ ex Patrum authoritate. 528

§. 4. Solvuntur objectiones petitæ ex ratione, *ibid.*

§. 5. Traditur ordo divinorum Decretorum, quantum ad præſentem materiam pertinet. 531

Art. 4. Aliquot dubia, quæ ſuperſunt, reſolvuntur. 532

DISPUTATIO VII.

De gratia, de defectibus, & paſſionibus Chriſti.

Art. 1. UTrùm Chriſtus, ut homo, ſanctus ſit ſanctitate ſubſtantiali. 533

Reſp. 1. Chriſtus, ut homo, ſanctus eſt ſanctitate ſubſtantiali, propter unionem hypoſtaticam humanitatis cum Verbo. *ibid.*

Reſp. 2. Sanctitas ſubſtantialis, quam humanitati Chriſti ſe ipſo formaliter & immediatè confert Verbum, eſt infinita ſimpliciter in genere ſanctitatis participatæ. 534

Reſp. 3. Humanitas Chriſti per ſanctitatem etiam ſubſtantialem, quam habet à Verbo formaliter & immediatè, non eſt tam ſancta quàm ipſum Verbum. 536

Art. 2. Utrùm Chriſtus, ut homo, ſanctificetur etiam accidentaliter per gratiam habitualem. *ibid.*

Reſp. Chriſtus, ut homo, habet gratiam habitualem, ac proinde ut homo, fuit etiam ſanctus ſanctitate accidentali per gratiam habitualem. *ibid.*

Art. 3. Proponuntur dubia de defectibus Chriſti, & ſolvuntur. 539

Art. 4. Proponuntur dubia de paſſionibus Chriſti, & ſolvuntur. 541

DISPUTATIO VIII.

De ſcientia Chriſti, ut hominis.

Art. 1. DE Chriſti ſcientia in communi. 542

Prop. 1. Chriſtus habuit intellectum creatum. *ibid.*

Propoſ. 2. Chriſtus intellexit per intellectum ſuum humanum. *ibid.*

Prop. 3. Chriſtus, ut homo, nihil formaliter intellexit per intellectionem increatam divinitatis. *ibid.*

Propoſ. 4. Omnis intellectio humana Chriſti fuit vera, certa & evidens. 543

Propoſ. 5. Imò ne quidem abſolutè intellectus humanus Chriſti errare ac decipi potuit. *ibid.*

Propoſ. 6. Chriſtus, ut homo, habuit ſcientiam beatificam, & habuit illam à primo inſtanti conceptionis ſuæ. *ibid.*

Propoſ. 7.

Propoſ. 7. Chriſtus, ut homo, habuit ſcientiam ſupernaturalem, à ſcientia beatifica diſtinctam, & habuit illam à primo inſtanti conceptionis. 544
Propoſ. 8. Chriſtus, ut homo, habuit ſcientiam naturalem. *ibid.*
Art. 2. De ſcientia beatifica Chriſti. *ibid.*
Propoſ. 1. Scientia beatifica Chriſti, ut hominis, eſt ejuſdem ſpeciei cum ſcientia beatifica aliorum beatorum, ſed perfectior, ac intenſior, &c. *ibid.*
Propoſ. 2. Chriſtus tamen, ut homo, non cognoſcit actu in Verbo, omnia quæ continentur in omni potentia divina. *ibid.*
Propoſ. 3. Chriſtus, ut homo, actu cognoſcit in Verbo poſſibilia omnia, quæ continentur in potentia creaturarum, pro aliqua temporis differentia exiſtentium, &c. 545
Propoſ. 4. Chriſtus, ut homo, videt ſimul & actu in Verbo, omnia quæ videt Deus ſcientia viſionis. *ibid.*
Art. 3. De ſcientia ſupernaturali Chriſti. 546
Propoſ. 1. Chriſtus, ut homo, per ſcientiam ſupernaturalem cognoſcit res naturales, quas Angeli per ſpecies inditas cognoſcunt. *ibid.*
Propoſ. 2. Chriſtus, ut homo, per ſcientiam ſupernaturalem cognovit omnes actus liberos præteritos, præſentes & futuros, ſaltem uſque ad diem judicii incluſivè. *ibid.*
Propoſ. 3. Chriſtus, ut homo, per ſcientiam ſupernaturalem quidditativè & intuitivè cognovit gratiam, habitus & actus ſupernaturales, lumen gloriæ, &c. *ibid.*
Propoſ. 4. Chriſtus, ut homo, per ſcientiam ſupernaturalem cognovit Deum quoad unitatem ejus, omnia ejus attributa eſſentialia, & perſonarum trinitatem. *ibid.*
Propoſ. 5. Chriſtus in uſu ſcientiæ ſupernaturalis, non dependebat à phantaſmatibus. 547
Propoſ. 6. Proprius, & connaturalis modus cognoſcendi per ſcientiam ſupernaturalem, quam habebat Chriſtus ut homo, erat per ſimplicem intuitum. *ibid.*
Propoſ. 7. Chriſtus à primo inſtanti conceptionis ſuæ, fuit ſemper in uſu ſcientiæ ſupernaturalis. *ibid.*
Art. 4. De ſcientia naturali Chriſti, ut hominis. *ibid.*
Propoſ. 1. Chriſtus, ut homo, etiam in ſtatu viæ, habuit ſcientiam rerum omnium, quæ naturaliter cognoſci poſſunt ab anima ſeparata. *ibid.*
Propoſ. 2. Chriſtus, ut homo, naturalem illam ſcientiam habuit à primo inſtanti conceptionis ſuæ, & in uſu illius non dependebat à phantaſmatibus. *ibid.*
Propoſ. 3. Chriſtus, ut homo, habuit modo excellentiſſimo ſcientiam rerum omnium, quæ naturaliter acquiri poteſt componendo & diſcurrendo. 548
Propoſ. 4. Chriſtus, ut homo, non habuit à primo inſtanti conceptionis, ſcientiam humanam experimentalem, ſed eam ſucceſſu temporis acquiſivit. *ibid.*

DISPUTATIO IX.

De voluntate Chriſti, ut hominis.

Art. 1. UTrùm Chriſtus, ut homo, habuerit actum volendi. *ibid.*
Reſp. 1. In Chriſto, præter actum volendi divinum, fuit etiam actus volendi humanus. *ibid.*
Reſp. 2. In Chriſto, præter facultatem volendi divinam, fuit etiam facultas volendi humana. 549
Art. 2. Utrùm voluntas humana Chriſti peccare potuerit. 550
Reſp. Voluntas humana Chriſti nequidem de potentia abſoluta peccare potuit. *ibid.*
Art. 3. Utrùm voluntas humana Chriſti elicere potuerit actum minùs perfectum, omiſſo perfectiori, ſibi poſſibili. 553
Reſp. 1. Humanitas Chriſti potuit potentia ſaltem phyſica, elicere actum minùs perfectum, omiſſo perfectiori ſibi poſſibili. *ibid.*
Reſp. 2. Chriſtus, ut homo, potuit etiam potentia morali elicere actum minùs perfectum, omiſſo perfectiore. 554
Reſp. 3. Humanitas Chriſti ſic potuit, etiam moraliter, actum minùs perfectum elicere, omiſſo perfectiori, ut tamen habuerit exigentiam abſolutè infruſtrabilem aſſiſtentiæ ſpecialis, vi cujus, &c. *ibid.*
Art. 4. Utrùm Chriſtus, ut homo, habuerit liberum arbitrium. 555
Reſp. Chriſtus, ut homo, habuit liberum arbitrium. *ibid.*
Art. 5. Utrùm Chriſtus, ut homo, capax fuerit præcepti. 557
Reſp. Chriſtus, ut homo, capax fuit præcepti, etiam ſub culpa obligantis. *ibid.*
Art. 6. Quibus legibus Chriſtus, ut homo, ſubjectus vel non ſubjectus fuerit. 558
Reſp. 1. Chriſtus, etiam ut homo, nullis legibus humanis ſubjectus fuit, aut eſſe potuit. *ibid.*
Reſp. 2. Chriſtus, etiam ut homo, nec legi Evangelicæ, nec Moſaicæ ſubjectus fuit. *ibid.*
Reſp. 3. Chriſtus, ut homo, ſubjectus fuit legi naturali. 559
Art. 7. Utrùm Chriſtus, ut homo, rigoroſum habuerit præceptum moriendi, & quomodo liber fuerit in obeunda morte pro ſalute hominum. *ibid.*
Reſp. 1. Chriſtus, ut homo, rigoroſum habuit præceptum redimendi genus humanum per paſſionem & mortem ſuam. *ibid.*
Reſp. 2. Chriſtus in ſubeunda morte pro redemptione hominum, liber fuit non ſolùm ad circumſtantias, ſed etiam ad ſubſtantiam mortis. 560
Art. 8. De merito Chriſti. 562

DISPUTATIO X.

De prærogativis Chriſti.

Art. 1. UTrùm Chriſtus, ut homo, ſit ſervus Dei. 563
Reſp. 1. Chriſtus, ut homo, propriè ac ſtrictè loquendo, non eſt ſervus Dei. *ibid.*
Reſp. 2. Chriſtus, ut homo, latè dici poteſt eſſe ſervus Dei. 564
Art. 2. Utrùm Chriſtus, ut homo, ſit Filius Dei adoptivus. 565
Reſp. Chriſtus, etiam quà homo, nec dici poteſt, nec eſt Filius Dei adoptivus. *ibid.*
Art. 3. De reliquis prærogativis & officiis Chriſti, ut hominis. 567

DISPUTATIO XI.

De adoratione.

Art. 1. QUid ſit adoratio, & quotuplex. 569
Reſp. 1. Adoratio eſt honor quem exhibemus alteri propter aliquam ejus excellentiam, &c. *ibid.*
Reſp. 2. Adoratio multipliciter dividitur. 570
Art. 2. Utrùm divinitas & humanitas Chriſti adorandæ ſint una & eadem adoratione. *ibid.*
Reſp. 1. Chriſtus adorabilis eſt ſumma & perfectiſſima adoratione latriæ. *ibid.*
Reſp. 2. Quando ſumma & perfectiſſima adoratione adoratur Chriſtus, eadem illa adoratione coadoratur ejus humanitas. *ibid.*

Art. 3.

INDEX.

Art. 3. Utrùm Chriſtus ſit etiam adorabilis alia ſpecie adorationis. 572
Reſp. 1. Chriſtus ſecundùm humanitatem, eſt adorabilis adoratione latriæ inferioris. *ibid.*
Reſp. 2. Chriſtus adorabilis eſt propter gloriam & ſanctitatem creatam, quam habet ſecundùm humanitatem, & hæc adoratio inferior eſt omni adoratione latriæ, ac hyperdulia dicenda eſt. 573
Art. 4. Utrùm Angeli beati, & ſancti homines vita functi, & cum Chriſto regnantes in cœlis, ſint adorabiles cultu aliquo ſacro. 574
Reſp. 1. Angeli beati, & homines ſancti cum Chriſto regnantes, adorandi ſunt. *ibid.*
Reſp. 2. Angeli beati, & homines ſancti cum Chriſto regnantes, adorabiles ſunt abſoluta adoratione duliæ. 576
Reſp. 3. Beata Virgo adorabilis eſt adoratione abſoluta hyperduliæ. *ibid.*
Art. 5. Utrùm imagines Dei & Sanctorum adorabiles ſint. 577
Reſp. Imagines Dei & Sanctorum adorari poſſunt. *ibid.*
Art. 6. De Concilio Francofordienſi. 579
Art. 7. Qua adoratione adorabiles ſint imagines. 583
Reſp. 1. Imagines adorabiles ſunt adoratione reſpectiva tantùm. *ibid.*
Reſp. 2. Adoratio relativa imaginis eſt ſimul & indiviſibiliter adoratio abſoluta exemplaris. *ibid.*
Art. ult. Utrùm reliquiæ ſint adorabiles. 586
Reſp. Reliquiæ Chriſti, & Sanctorum adorabiles ſunt. *ibid.*

R. P.

R. P.

EDMUNDI SIMONNET

Societatis JESU Presbyteri

TRACTATUS SEXTUS

DE GRATIA.

ARTICULUS PRÆAMBULUS.

De variis acceptionibus & diviſionibus Gratiæ.

GRATIA in genere eſt donum à Deo gratis datum, juxta illud Apoſtoli Rom. cap. 11. *Reliquiæ ſecundùm electionem gratiæ ſalvæ factæ ſunt. Si autem gratia, jam non ex operibus: alioquin gratia jam non eſt gratia.* Hinc ſic diſcurrit S. Auguſtinus enarrat. in Pſal. 43. *Non fuiſti, & factus es, quid Deo dediſti? Malus fuiſti, & liberatus es, quid Deo dediſti? quid non ab eo gratis accepiſti? Meritò & gratia nominatur, quia gratis datur.*

Gratia dividi poteſt in naturalem & ſupernaturalem. Naturalis eſt beneficium quodlibet ordinis naturalis, gratis collatum, ut beneficium creationis. *Etſi*, inquit S. Auguſtinus epiſt. 49. *quadam non improbanda ratione dicitur gratia Dei, qua creati ſumus, ut non nihil eſſemus, nec ita eſſemus aliquid, ut cadaver, quod non vivit, & arbor, quæ non ſentit, aut pecus, quod non intelligit: ſed homines, qui & eſſemus, & viveremus, & ſentiremus, & intelligeremus; & de hoc tanto beneficio Creatori noſtro gratias agere debeamus: unde meritò & iſta gratia dici poteſt, quia non præcedentium aliquorum operum meritis, ſed gratuita Dei bonitate donata eſt.*

Itaque creatio, & naturalia omnia, quæ à Deo in creatione accepimus, jure meritò vocantur gratia; quia non præcedentium aliquorum operum meritis tribuuntur, ſed gratuita Dei bonitate donantur. Nec Patres reprehenderunt Pelagianos, quòd ejuſmodi gratias aſſererent, & liberum hominis arbitrium hoc gratiæ nomine inſignirent, ſed quòd non etiam confiterentur alias gratias interiores ſupernaturalis ordinis, quales confitendas eſſe fides docet.

Et verò de his, non de illis gratiis Catholicos inter & Pelagium ejuſque gregarios agebatur, ut teſtatur S. Auguſtinus eodem loco. Nam ſic proſequitur: *Alia eſt tamen* (gratia) *qua prædeſtinati vocamur, juſtificamur, glorificamur, ut dicere poſſimus: Si Deus pro nobis, quis contra nos? Qui Filio ſuo proprio non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit eum. De hac gratia quæſtio vertebatur, quando ab iis, quos Pelagius graviter offendebat atque turbabat, dicebatur ei, quod eam ſuis diſputationibus oppugnaret, quibus aſſereret non ſolùm ad facienda, verùm etiam ad perficienda mandata divina per liberum arbitrium humanam ſibi ſufficere naturam.*

Quando igitur Doctores Catholici contra Pelagium de gratia diſputant, loquuntur de gratia ſupernaturali, non de naturali, de qua nulla poteſt eſſe controverſia: talem enim, qualem aſſerunt Catholici, Pelagius eum ſuis aſſeruit, & aſſerendo errores ſuos tegere conatus eſt.

Gratia ſupernaturalis eſt beneficium ſupernaturalis ordinis, gratis à Deo collatum. Dicitur autem eſſe beneficium ſupernaturalis ordinis, quia neque ad conſtituendam conſervandamve naturam neceſſarium eſt, neque ex ea fluit, neque ei debetur ullo modo, ſed omnem ejus ſive phyſicam ſive moralem ſuperat exigentiam. De gratia ſic accepta igitur in hoc Tractatu, & deinceps nuncupabitur Gratia ſine addito, quia ſuperioris ordinis eſt ad alteram, quæ proinde jure meritò non dicitur gratia, niſi ſecundùm quid, & cum addito diminuente, nempe naturalis.

Gratia itaque dividitur in eam, quæ ex pura liberalitate, & eam, quæ ex pura miſericordia confertur. Prima eſt ea, quæ neque ex meritis Chriſti, neque indignis & peccatoribus, ſed tantùm non dignis & non juſtis, ante abſolutam cujuſcumque operis ſive boni ſive mali prævisionem in æternitate præparata, in tempore datur. Talis fuit gratia Angelorum, & originalis juſtitia primo homini in creatione collata, quibus reſpectu humanitatis, quam Verbum in utero Virginis aſſumpſit, ſibique hypoſtaticè copulavit, accenſeri poteſt gratia unionis cum aliis omnibus donis, quæ hanc unionem naturaliter conſecuta ſunt. Sic intelligendus eſt ſanctus Auguſtinus, cùm ait libro de prædeſtinatione Sanctorum, cap. 15. *Eſt etiam præclariſſimum lumen prædeſtinationis & gratiæ ipſe Salvator, ipſe Mediator Dei & hominum, homo Chriſtus Jeſus: qui ut hoc eſſet, qui-*

bus tandem ſuis vel operum, vel fidei præcedentibus meritis, natura humana, quæ in illo eſt, comparavit? In eodem ſenſu gratiam accipit Scriptura, cùm ait Joan. cap. 1. *Vidimus ... plenum gratiæ & veritatis.* Et Luc. cap. 2. *Gratia Dei erat in illo.*

Secunda eſt ea, quæ poſt Adami & totius in Adamo humani generis lapſus abſolutam prævisionem, intuitu meritorum Chriſti abſolutè futurorum, in æternitate præparata eſt indignis & peccatoribus. Hæc gratia propriiſſimè & ſtrictiſſimè gratia dicitur, quia non ſolum eſt donum prorsùs indebitum, & omnem naturæ excedit exigentiam, nullumque opus bonum aut exiſtens, aut abſolutè prævisum, ex parte noſtri ſupponit, ſed etiam peccatoribus abſolutè prævisis, adeòque poſitivè indignis præparatur in æternitate. De hac gratia loquitur paſſim in Epiſtolis ſuis Apoſtolus. Sic verbi gr. Rom. cap. 3. dicit: *Non enim eſt diſtinctio* (inter Judæos & Gentiles,) *omnes enim peccaverunt, & egent gloria Dei. Juſtificati gratis per gratiam ipſius, per redemptionem, quæ eſt in Chriſto Jeſu.* Non contentus dixiſſe, *juſtificati gratis*, addit Apoſtolus, *per gratiam ipſius*; quia peccavimus omnes, & omnes egemus Redemptore, cujus meritorum intuitu nobis peccatoribus, & omni beneficio divino indignis, miſericorditer donetur gratia illa, ſine qua à ſtatu peccati tranſire ad ſtatum juſtitiæ, & liberati à ſervitute dæmonis, libertatem filiorum Dei conſequi non poſſumus.

Gratia ſic propriiſſimè ſumpta dividitur in æternam & temporalem. Æterna ſunt omnes illi actus Deo immanentes, quibus propter merita Chriſti prædefinita, & abſolutè prævisa, nobis ab æterno, poſt lapſus Adami, & ante cujuſcumque ſalutaris operis abſolutam præſcientiam, Deus miſericorditer voluit ſalutem, & ad hunc finem præparavit media ſeu beneficia, aliis quidem efficacia, & cum aſſecutione gloriæ infallibiliter connexa, aliis verò ad conſequendam gloriam idonea, & verè ſufficientia, prout aliis efficaciter & abſolutè, aliis verò ſincerè quidem, ſed non abſolutè voluit gloriam.

Gratia temporalis ſunt ipſa media ſalutis, qualia potiſſimùm ſunt beneficia vocationis, juſtificationis, & finalis perſeverantiæ pro electis, quæ nobis gratuitò & miſericorditer conferuntur in tempore, vi amoris illius, quo Deus gratuitò & miſericorditer dilexit nos in æternitate. Gratia temporalis ſubdividitur in gratis datam, & gratum facientem. Gratia gratis data dicitur ea, quæ ad aliorum, gratia verò gratum faciens dicitur ea, quæ ad propriam ſalutem præcipuè confertur. De prima loquitur Apoſtolus 1. Cor. cap. 12. cùm ait: *Diviſiones gratiarum ſunt &c.* De ſecunda 2. Cor. cap. 12. his verbis: *Sufficit tibi gratia mea.*

Nota 1. Gratia gratis data ſic dicitur, non quòd ipſa ſola, & non etiam gratia gratum faciens gratis detur; ſed quia proprio & ſpecifico nomine caret; unde tribuitur ei nomen genericum, quod etiam convenit gratiæ gratum facienti.

Nota 2. Gratia gratis data dicitur, non unicè, ſed præcipuè conferri ad ſalutem aliorum; quia homini non ſolùm ad aliorum, ſed etiam ad propriam ſalutem confertur, ſic tamen ut primariò ſpectet utilitatem eorum, qui per hominem convertendi ſunt ad fidem, vel ad pœnitentiam; ſecundariò verò propriam ipſius utilitatem, quatenùs donis illis, in quibus gratia gratis data conſiſtit, in procuranda aliorum ad fidem vel ad pœnitentiam converſione, ſolerter utendo, ſervi boni ac fidelis laudem mereri, & mercedem conſequi poteſt.

Similiter gratia gratum faciens dicitur, non unicè, ſed præcipuè homini conferri ad propriam ſalutem; quia homini non ſolùm ad propriam, ſed etiam ad aliorum ſalutem confertur, ſic tamen ut primariò ſpectet propriam illius, cui confertur, utilitatem, ſecundariò verò utilitatem aliorum, quatenùs confertur homini, ut ipſe juſtus & ſanctus evadat, ac deinde alii bona ipſius opera, vitæque ſanctimoniam contemplando, provocentur ad ejus imitationem, & ad propriæ ſalutis, perfectioniſque amorem accendantur. Adde quòd, quò quis juſtior eſt & ſanctior, eò ad aliorum ſalutem perfectionemve procurandam aptior eſt.

Nota 3. Apoſtolus 1. Cor. cap. 12. gratias gratis datas numerat novem, ſapientiam, ſcientiam, fidem, genera linguarum, interpretationem ſermonum, gratiam ſanitatum, operationem virtutum, prophetiam, & diſcretionem ſpirituum: *Alii quidem*, inquit, *per Spiritum datur ſermo ſapientiæ, Alii autem ſermo ſcientiæ ſecundùm eundem Spiritum. Alteri fides in eodem ſpiritu. Alii gratia ſanitatum in uno ſpiritu. Alii operatio virtutum. Alii prophetia. Alii diſcretio ſpirituum. Alii genera linguarum. Alii interpretatio ſermonum. Hæc autem omnia operatur unus atque idem Spiritus, dividens ſingulis, prout vult.*

Sapientia eſt intelligentia altiſſimorum myſteriorum, Trinitatis ſcilicet, Incarnationis, &c. *Scientia*, intelligentia eorum, quæ ad mores & vitam rectè inſtituendam pertinent. *Fides*, donum intrepidè prædicandi veritates evangelicas. *Genera linguarum*, donum loquendi variis linguis. *Interpretatio ſermonum*, donum exponendi obſcuriora Scripturæ loca. *Gratia ſanitatum*, donum ſanandi languores & morbos corporis. *Operatio virtutum*, donum patrandi miracula alia majora, ut dæmones ejiciendi, mortuos excitandi, &c. *Prophetia*, donum futura prædicendi. *Diſcretio ſpirituum*, donum diſcernendi cogitationes mentis, & intentiones cordis.

Præter has novem gratias gratis datas, enumerat alias Apoſtolus Rom. cap. 12. nempe donum miniſtrandi, donum docendi, donum exhortandi, donum diſtribuendi, & donum gubernandi: *Habentes autem*, inquit, *donationes ſecundum gratiam, quæ data eſt nobis, differentes, ſive prophetiam ſecundùm rationem fidei, ſive miniſterium in miniſtrando, ſive qui docet in doctrina, qui exhortatur in exhortando, qui tribuit in ſimplicitate, qui præeſt in ſollicitudine.*

Nota 4. Gratiæ gratis datæ poſſunt ab invicem ſeparari, & reipſa ſeparari docet Apoſtolus, cùm ait: *Alii quidem per Spiritum datur ſermo ſapientiæ, alii autem ſermo ſcientiæ, &c.* Item ſeparari poſſunt à gratia ſanctificante, ut patet exemplo Balaam & Caiphæ, qui futura prænunciarunt, quamvis eſſent homines mali. Regulariter tamen gratiæ illæ nonniſi juſtis & ſanctis hominibus conceduntur. Hinc is, qui cæcus natus fuerat, Joan. cap. 9. dicit: *Scimus quia peccatores Deus non audit: ſed ſi quis Dei cultor eſt, & voluntatem ejus facit, hunc exaudit.* Porrò ex gratiis gratis datis aliquæ conſiſtunt in habitibus permanentibus, ut ſapientia, ſcientia, genera linguarum, &c. aliquæ in motionibus tranſeuntibus, ut prophetia, diſcretio ſpirituum, &c.

Gratia gratum faciens ſubdividitur in habitualem & actualem. Habitualis eſt ea, qua homo fit intrinſecè & permanenter habilis ad exercendos actus divini ordinis, dignus Dei amicitia, & ejus adoptione, &c. & conſiſtit ſaltem potiſſimùm in collectione virtutum theologicarum, fidei, ſpei, charitatis, cujus collectionis pars præcipua eſt charitas. De gratia habituali ſuo loco agetur. Gratia actualis eſt auxilium tranſiens.

Gratia actualis ſubdividitur in externam & internam. Externa ſunt piæ exhortationes, bona exempla, aliaque innumera, extrinſecùs advenientia, quibus, adjuncta interiore gratia, excitamur, vel adjuvamur ad bonum agendum, malumve fugiendum. Interna, quæ propriè & ſimpliciter dicitur gratia actualis, eſt internum auxilium tranſiens, quo Deus nos interiùs partim excitat, partim adjuvat ad bene, & ſicut ad ſalutem oportet, operandum.

Itaque gratia actualis interna ſubdividitur in excitantem & adjuvantem. Gratia excitans eſt ea, qua Deus interiùs pulſat voluntatem torpentem, eamque ſollicitat ad bonum agendum, vel malum fugiendum;

& du-

& duplex eſt, una ſcilicet ex parte intellectus, & conſiſtit in illuſtratione; altera ex parte voluntatis immediatè, & in inſpiratione, hoc eſt, in indeliberata voluntatis motione poſita eſt. Nomine tamen gratiæ excitantis, quoties agitur de homine lapſo, intelligitur complexum ex utraque; tum quia ſecunda ſine prima eſſe non poteſt; tum quia prima in hoc infirmitatis ſtatu, in quo voluntas bonum ſalutare, quantumvis cognitum, velle non poteſt, niſi interiùs & immediatè corroboretur, inutilis & inſufficiens foret ſine ſecunda. Quare miſericors Deus, quoties operatur in nobis ut bonum ſalutare velimus, hoc facit illuſtratione ſimul & inſpiratione.

Porrò illuſtratio & inſpiratio ſunt intellectus & voluntatis actus neceſſarii, ad quos ſcilicet intellectus & voluntas à Deo prædeterminantur & neceſſitantur. Unde à Conciliis & Patribus dicitur Deus operari in nobis actus illos ſine nobis, quia non liberè, ſed neceſſariò cooperamur Deo in productione illorum actuum. Illuſtratio autem conſiſtit modò in vehementibus certorum objectorum apprehenſionibus, quibus ad bonum ſollicitamur, vel deterremur à malo; modò in judiciis indeliberatis, quibus aliquid eſſe faciendum, vel omittendum judicamus. Inſpiratio verò modò eſt actus indeliberatus amoris Dei, vel alterius boni ad ſalutem pertinentis, modò actus indeliberatus deſiderii faciendi id, quod Deus conſulit, vel præcipit; modò actus indeliberatus odii & fugæ circa illud, quod prohibetur à Deo; modò actus timoris gehennæ, vel aliarum pœnarum, quas Deus comminatur peccatoribus; modò actus gratitudinis circa beneficia divina; modò ipſe actus ſalutaris, quem intendit Deus, & ad cujus productionem primam nos prædeterminat, ut illum poſtmodùm, accedente ſufficienti advertentia, liberè & cum meritò continuemus, &c.

Gratia adjuvans eſt auxilium tranſiens, quo Deus voluntatem gratiæ excitanti conſentientem adjuvat, ſeu quo Deus adjuvat voluntatem ad conſentiendum gratiæ excitanti, ipſam pulſanti & ſollicitanti, hoc eſt, ad ponendum actum ſalutarem, ad quem ſollicitatur à gratia excitante: ſalutaris enim conſenſus voluntatis ipſiſſimus eſt actus ſalutaris, ad quem gratia excitans ſollicitat voluntatem, à voluntate poſitus abſque antecedenti determinatione intrinſeca ad unum.

Gratia autem adjuvans non diſtinguitur adæquatè à gratia excitante, ſed inadæquatè tantùm: adjuvans enim gratia conſiſtit partim in ipſa gratia, qua voluntas pulſatur & excitatur ad actum ſalutarem, partim in actione, qua omnipotentia divina per ſeipſam immediatè voluntatem ad operandum complet & applicat. Quod ut intelligas, *nota*. Voluntas in præſenti ſtatu duplicem habet inſufficientiam ad ponendum actum ſalutarem: unam ſcilicet accidentalem, quam non haberet in ſtatu innocentiæ; & alteram eſſentialem, quam proinde non poteſt non habere in quocumque ſtatu ſit. Primam tollit gratia excitans: hæc enim inſufficientia oritur partim ex ignorantia, quam expellit illuſtratio; partim ex infirmitate, quam inſpiratio ſanat.

Secunda inſufficientia tollitur per actionem omnipotentiæ per ſe immediatè agentis in voluntate: *Pro quo nota iterùm*. Voluntas in operando eſſentialiter ſubordinatur Deo, tanquam cauſa ſecunda cauſæ primæ: unde ut in actus ſuos ſive ſupernaturales, ſive etiam naturales exeat, eſſentialiter exigit phyſicè applicari à Deo ad agendum. Voluntas igitur nec agit, nec agere poteſt ſive ſupernaturaliter, ſive etiam naturaliter, niſi Deus ſaltem natura priùs agat in ipſa, ipſamque, ſic agendo, compleat, confortet, & quaſi accingat ad agendum. Dico, compleat, confortet, &c. quia Deus voluntatem ſaltem ad actus liberos non aliter phyſicè applicat, quàm illam actione ſua phyſicè complendo, confortando, & veluti accingendo ad operandum. Indigentia igitur, vel, ſi vis, exigentia phyſicæ applicationis, eſt ſecunda illa ad agendum inſufficientia, quam dicimus eſſentialem eſſe voluntati, ſicut & cuilibet alteri creaturæ, & quam tollit Deus immediatè agendo in voluntate, eamque actione ſua complendo, confortando, & quaſi accingendo ad agendum.

Ad eandem gratiam adjuvantem pertinent etiam actio, qua Deus ſupplet defectum habitus ſupernaturalis in eo, qui tali habitu deſtitutus eſt; & actio, qua Deus cum voluntate producit actum ſalutarem, ſuppoſito quòd hic actus non ſit pura modificatio voluntatis, ſed ſit entitas ab ea realiter diſtincta. Ex dictis

Collige 1. Eandem gratiam ſimul eſſe excitantem & adjuvantem ex parte. Excitans eſt, qua torpentem voluntatem pulſat, ut bonum velit; adjuvans verò, qua voluntatem bonum volentem corroborat ſimul quidem tempore, ſed natura priùs, quàm velit, quatenùs voluntas, ab ea pulſata, re ipſa vult bonum dependenter ab ea perſeverante, & perſeverando ipſam corroborante ad bonum ſicut oportet volendum. Gratia autem voluntatem corroborat non ſolùm moraliter, quà illuſtratio eſt, conſulendo, ſuadendo, exhortando, incitando, virtutis pulchritudinem & turpitudinem vitii oſtendendo, magnitudinem mercedis, & pœnarum acerbitatem proponendo; ſed etiam phyſicè, quà inſpiratio eſt; quia, quà inſpiratio, pondus quoddam eſt contra motum concupiſcentialem, quo pondere vel motus concupiſcentialis extinguitur, aut minuitur, vel vis ejus eliditur, aut retardatur.

Collige 2. In gratia adjuvante duplicem eſſe actionem, ſeu concurſum omnipotentiæ. Prima actio, qua ſcilicet voluntas completur & applicatur ad actum, ipſam voluntatem, ſecunda verò voluntatis actum immediatè attingit. Prima natura prior eſt, quàm actio voluntatis, quia illam cum ipſa voluntate cauſat; ſecunda nec prior, nec poſterior natura, quia nec cauſat, nec cauſatur ab actione voluntatis, ſed ſolùm cum voluntate cauſat actum ejus. Prima per voluntatem tanquam inſtrumentum ſuum, ſecunda cum voluntate in actum voluntatis influit, eumque producit.

De utraque gratia, excitante ſcilicet & adjuvante, loquitur 1. Scriptura Apocalypſ. cap. 3. *Ecce ſto ad oſtium, & pulſo.* (En gratia excitans:) *Si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi januam, intrabo ad illum.* (En gratia adjuvans.) 2. Concil. Trident. ſeſſ. 6. cap. 6. cùm ait: *Diſponuntur ad ipſam juſtitiam, dum excitati divina gratia & adjuti, fidem ex auditu concipientes, &c.* 3. S. Auguſtinus lib. 2. de peccatorum meritis & remiſſ. cap. 18. *Quod ad Deum nos convertimus*, inquit, *niſi ipſo excitante & adjuvante, non poſſumus, & hæc eſt bona voluntas*, quam ſcilicet non poſſumus habere ſine auxilio gratiæ excitantis & adjuvantis. Et lib. de gratia & libero arbitrio, cap. 17. ubi ait: *Sine illo vel operante, ut velimus, vel cooperante cùm volumus, ad bona pietatis opera nihil valemus.* Denique utramque gratiam petit Eccleſia, dicendo: *Actiones noſtras aſpirando præveni, & adjuvando proſequere.*

Gratia excitans multis gaudet nominibus: nam non ſolùm excitans vocatur, ſed etiam præveniens, præparans, operans, præoperans, & vocans. Dicitur excitans, quia voluntates noſtras veluti à ſomno peccati, vel negligentiæ in bonis operibus exercendis excitat. Dicitur vocans, quia eſt quædam interna vox, qua Deus nos ad ſe, & amorem ſui, aliarumque virtutum exercitium vocat. Dicitur præveniens, quia prævenit omnem pium & ſalutarem libertatis uſum. Dicitur præparans, quia diſponit nos ad bonum uſum libertatis, illuſtrando mentem, & cor tangendo. Dicitur operans & præoperans, quia Deus per eam operatur in homine, ſine libera hominis cooperatione, ut poſtea Deo ſic operanti, illuſtrando ſcilicet & pulſando, homo liberè conſentiens actum ſalutarem, & meritorium exerceat.

Denique gratia excitans, qualis nunc datur in hoc ſtatu naturæ lapſæ & vulneratæ, dicitur ſanans & medicinalis, quia per inſpirationem, quam ſuperaddit illuſtrationi, corroborat voluntatem contra inſurgentes rebellis concupiſcentiæ motus, & corroborando ſanat nos utcumque ab ægritudine, ex originali peccato contracta, qua bonum faſtidimus, & propendemus in malum. Dixi, utcumque: non enim erit perfecta ſanitas, niſi in patria, ubi erit perfecta & conſummata charitas. Sicut autem gratia excitans, ita & gratia adjuvans pluribus nuncupatur nominibus: nam etiam vocatur cooperans, concomitans, & efficiens; quod explicatione non indiget.

Porrò laborant Theologi in explicanda gratia ſubſequente; & in ejus explicatione varii ſunt. Ad hoc breviter dicimus, gratiam ſubſequentem, juxta mentem S. Auguſtini, eſſe gratiam prævenientem, & adjuvantem, prout à Deo continuantur ad exequendum bonum propoſitum, præconceptum ex auxilio utriuſque gratiæ. Nam ſic loquitur S. Doctor in Enchiridio, cap. 32. *Utramque legitur in ſanctis eloquiis: Et miſericordia ejus præveniet me, & miſericordia ejus ſubſequetur me. Nolentem prævenit ut velit, volentem ſubſequitur, ne fruſtrà velit.* Et lib. 2. ad Bonifacium, cap. 9. *Ut incipiamus, dictum eſt: Miſericordia ejus præveniet me. Ut perficiamus, dictum eſt: Miſericordia ejus ſubſequetur me.* Et inferius eodem cap. *Hominis propoſitum bonum adjuvat quidem ſubſequens gratia, ſed nec ipſum eſſet, niſi præcederet gratia.*

Gratia excitans ſubdividitur in ſufficientem & efficacem. Gratia ſufficiens eſt ea, quæ dat quidem poſſe, ſed non dat operari, non ex defectu alicujus auxilii, ulteriùs requiſiti ad operandum, & quod habere, non ſit in poteſtate voluntatis; ſed ex defectu ipſius voluntatis, quæ non vult conſentire gratiæ, ponendo actum, ad quem ſollicitatur à gratia. Gratia autem ſufficiens ſic dicitur, non quòd etiam ſufficiens non ſit gratia efficax, ſed quia carens proprio & ſpecifico nomine, genericum & utrique diviſionis membro commune accipit.

Gratia efficax eſt ea, quæ non ſolùm dat poſſe, ſed etiam ipſum operari, non determinando, aut neceſſitando voluntatem ad operandum, ſed eam ita vocando, quomodo ei aptum eſt, ut re ipſa ſequatur vocantem, eam ſic vocando, quomodo ei congruit, ut vocantem non reſpuat, ſicut loquitur S. Auguſtinus lib. 1. ad Simplicianum, quæſt. 2. Breviter, gratia efficax eſt gratia certò & infallibiliter connexa cum voluntatis conſenſu; ſive gratia, quæ, ſi detur, infallibiliter obtinet actum ſalutarem, ad quem datur, relinquendo tamen actus determinationem in poteſtate voluntatis.

DISPUTATIO PRIMA.

De Pelagianis & Semipelagianis.

ARTICULUS I.

Exponuntur errores Pelagianorum circa gratiam.

UT faciliùs intelligatur quid Pelagiani ſenſerint, quantùm erraverint, & quanta fuerit eorum inconſtantia circa exiſtentiam & naturam gratiæ, juvat Pelagianiſmum in quatuor ſtatus diſtinguere. Primus itaque ſtatus eſt ille, in quo Pelagiani, nulla facta mentione gratiæ, dixerunt vires naturales liberi arbitrii ſufficere ad implenda omnia præcepta, ſuperandas quaſvis tentationes, exercenda ſicut oportet virtutum omnium officia, & conſequendam ſalutem æternam. Hunc primum Pelagianiſmi ſtatum colligimus ex ſancto Auguſtino ſerm. 11. de verbis Apoſtoli, ubi ſic Pelagianos loquentes inducit: *Ipſi fecimus nos, ideſt, ut juſti eſſemus, juſtos nos libera voluntate fecimus, Quando conditi ſumus, liberum arbitrium accepimus. Ut ergo juſti ſimus, libero id arbitrio agimus. Quid adhuc Deum invocamus, ut juſtos nos faciat, quod habemus in poteſtate, ut juſtos nos ipſi faciamus?* Vide Pelagianos totos eſſe in extollendis viribus liberi arbitrii, omni gratiæ mentione poſthabita.

Secundus ſtatus eſt ille, in quo Pelagiani, ut fallerent Catholicos, eorumque offenſionem vitarent, liberum arbitrium cœperunt appellare gratiam, eò quòd ſcilicet gratis à Deo, nulloque noſtro præcedente merito, nobis in creatione concedatur. Hunc ſtatum deſcribit ſanctus Auguſtinus ſerm. 11. de verbis Apoſtoli, ubi de Pelagianis ſic loquitur: *Diſputantes ergo contra gratiam pro libero arbitrio, fecerunt auribus piis & catholicis offenſionem, cœperunt horreri, cœperunt ut certa pernicies devitari; cœpit de illis dici, quòd contra gratiam diſputarent. Et invenerunt ad relevandam iſtam invidiam tale commentum. Non, inquit, contra gratiam Dei diſputo. Unde probas? Eo ipſo, inquit, non contra gratiam Dei diſputo, quòd liberum arbitrium defendo. Vide acumen, ſed vitreum.*

Tertius ſtatus eſt, in quo Pelagiani à Catholicis objurgati, quòd nullam aliam præter liberum arbitrium agnoſcerent gratiam, novum gratiæ genus confeſſi ſunt, nempe legem & doctrinam. Patet ex propoſitione Pelagii: *Gratiam Dei atque adjutorium non ad ſingulos actus donari, ſed de libero arbitrio eſſe, vel in lege atque doctrina:* quæ propoſitio eſt numero ſeptima inter eas, quas Synodus Paleſtina damnavit. Legi & doctrinæ addiderunt remiſſionem peccatorum, ut teſtatur ſanctus Auguſtinus, & remiſſioni peccatorum virtutes & exempla Chriſti; ſic tamen ut vellent hanc virtutum & exemplorum Chriſti, ſicut & legis atque doctrinæ, gratiam non eſſe abſolutè neceſſariam, & liberum arbitrium ſine illis poſſe ſicut oportet bonum operari, & à malo abſtinere. Teſtatur hoc ſanctus Auguſtinus libro de gratia Chriſti, cap. 41. Ubi ſic ait: *Sed hoc adjutorium legis atque doctrinæ* (dicit Pelagius) *etiam propheticis fuiſſe temporibus, adjutorium autem gratiæ, quæ propriè gratia nuncupatur, in Chriſti eſſe arbitratur exemplo, quod nihilominùs ad doctrinam pertinere perſpicitis, quæ nobis Evangelica prædicatur: ut videlicet tamquam via demonſtrata, qua ambulare debeamus, jam viribus liberi arbitrii, adjutorio nullo alterius indigentes, ſufficiamus nobis ne deficiamus in via; quamvis & ipſam viam contendat etiam ſola inveniri poſſe natura, ſed faciliùs, ſi adjuvat gratia.*

Quartus denique ſtatus eſt, in quo Pelagiani præter remiſſionem peccatorum, & gratiam externam legis & doctrinæ, atque virtutum & exemplorum Chriſti, admiſerunt gratiam actualem internam illuminationis, ſeu ſupernaturalem illuſtrationem. Hoc probant ipſa Pelagii verba, à ſancto Auguſtino relata libro de gratia Chriſti, cap. 7. *Adjuvat nos Deus per doctrinam & revelationem ſuam, dum cordis noſtri oculos aperit, dum nobis ne præſentibus occupemur, futura demonſtrat, dum diaboli pandit inſidias, dum nos multiformi & ineffabili dono gratiæ cœleſtis illuminat.* Idem teſtatur ſanctus Auguſtinus libro de hæreſ. 88. ubi hæc habet: *Pelagius à fratribus increpatus, quod nihil tribueret adjutorio gratiæ Dei ad ejus mandata facienda, correptioni eorum hactenus ceſſit, ut non eam libero arbitrio præponeret, &c.* At Pelagius non increpabatur à fratribus, quòd gratiam externam legis, doctrinæ, & exemplorum Chriſti non admitteret, hanc enim gratiam admittebat: ſed increpabatur, quòd præter hanc externam gratiam, non admitteret aliam internam. Cùm ergo increpationi ceſſerit, admiſit aliquam gratiam internam. Atqui non admiſit gratiam internam inſpirationis, ut infrà demonſtrabitur. Ergo admiſit internam illuminationis. Quod eodem loco de omnibus Pelagianis teſtatur S. Auguſtinus, his verbis: *Divinitùs nobis dari ſcientiam confitentur, qua ignorantia pellitur.*

Dices.

Dices. S. Auguſtinus libro de gratia Chriſti c. 7. ex verbis Pelagii ſuprà relatis ſic concludit: *Hoc eſt ergo gratiam Dei ponere in lege atque doctrina*. Ergo ex verbis illis probare non potuimus à Pelagio admiſſam eſſe internam gratiam illuminationis. *R.* neg. conſeq. *Ad ant. dico*. Sanctum Auguſtinum ita loqui, non quòd Pelagius verbis relatis exprimat tantùm externam legis & doctrinæ gratiam, ſed quia admittit eam tantùm gratiam, quæ interiùs oſtendit, quid agendum, quidve omittendum ſit, nec ad agendum, vel omittendum libero arbitrio contra rebellantis concupiſcentiæ motus vires interiùs ſuppeditat, quæque proinde benè reducitur ad gratiam legis & doctrinæ, præter quam, ſive forinſecùs, ſive etiam intrinſecùs per internam illuminationem proponatur, ulteriorem intrinſecam contendit S. Doctor eſſe confitendam, nempe gratiam inſpirationis, qua intimè & immediatè afficitur liberum arbitrium, atque contra reluctantem concupiſcentiam corroboratur.

Nota. Pelagianos internam illuminationis gratiam cum duplici corruptela admiſiſſe. Dicebant enim, 1. neceſſariam non eſſe, niſi ad faciliùs operandum. Nam teſte ſancto Auguſtino libro de hæreſ. 88. Pelagius de interna illuminationis gratia dicebat, *ad hoc eam dari hominibus, ut qua facere per liberum jubentur arbitrium, faciliùs poſſint implere per gratiam*. Ex qua Pelagii doctrina ſic obſervat S. Auguſtinus: *Dicendo utique ut faciliùs poſſint, voluit credi, etiamſi difficiliùs, tamen poſſe homines ſine gratia divina facere juſſa*. Gratiam verò ad bonum operandum, malumve fugiendum ſicut oportet, ſimpliciter neceſſariam non aliam agnoſcebant præter liberum arbitrium, quod Deus non per gratiam inſpirationis, ſed per ſolam legis & doctrinæ, modò forinſecùs, modò etiam intrinſecùs propoſitæ, gratiam adjuvat ad faciliùs poſſe. Nam ſic pergit ſanctus Doctor: *Illam verò gratiam Dei, ſine qua nihil poſſumus facere, non eſſe dicunt, niſi in libero arbitrio, quod nullis ſuis præcedentibus meritis, ab illo accepit noſtra natura, ad hoc tantùm ipſo adjuvante per ſuam legem atque doctrinam, ut diſcamus quæ facere, & quæ ſperare debeamus*.

Dicebant 2. internam illuſtrationis gratiam bonis naturæ meritis obtineri poſſe. Teſtatur ſanctus Auguſtinus libro de gratia & libero arbitrio, cap. 14. *Cùm fuerint*, inquit, *convicti, non defenſores, ſed inflatores & præcipitatores liberi arbitrii, quia neque ſcientia divinæ legis, neque natura, neque ſola remiſſio peccatorum eſt illa gratia, quæ per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum datur, ſed ipſa facit ut lex impleatur, ut natura liberetur, ne peccatum dominetur ...... ad hoc ſe convertunt, ut quocumque modo conentur oſtendere, gratiam Dei ſecundùm merita noſtra dari*. Ex quibus verbis habemus Pelagianos tandem aliquando confeſſos eſſe veram & internam Chriſti gratiam ſaltem ex parte intellectus, hoc eſt, internam & ſupernaturalem illuſtrationem, ſed quam unuſquiſque noſtrùm poſſet bonis naturæ meritis promereri: ſentiebant enim nos ex ſolis arbitrii viribus verbi gratia, orare poſſe ſicut oportet ad gratiam illam impetrandam, ut de Pelagio expreſsè teſtatur ſanctus Auguſtinus lib. de gratia Chriſti, cap. 41. *Ita ut*, inquit ſanctus Doctor, *ipſas quoque orationes, ut in ſcriptis ſuis apertiſſimè affirmat, ad nihil aliud adhibendas opinetur* Pelagius, *niſi ut nobis doctrina etiam divina revelatione aperiatur*.

ARTICULUS II.

Utrùm Pelagiani etiam tandem aliquando admiſerint interiorem gratiam inſpirationis, ſeu interiorem gratiam ex parte voluntatis, qua ſcilicet gratia Deus immediatè afficiat & corroboret voluntatem, eique vires tribuat ad faciendum id, quod faciendum eſſe cognoverit per internam illuſtrationem.

RESPONSIO.

Pelagiani nunquam admiſerunt interiorem inſpirationis gratiam, hoc eſt, interiorem illam gratiam, qua voluntas immediatè afficitur & adjuvatur.

Prob. 1. Reſp. De Pelagio, ex lib. de gratia Chriſti quem ad defendendam inſpirationis gratiam contra Pelagium & Celeſtium ſcripſit S. Auguſtinus. Ex hoc autem libro habemus, 1. Pelagium tria in homine diſtinxiſſe, poſſibilitatem ſcilicet; voluntatem, hoc eſt, volitionem; & actionem, ſeu poſſe, velle, & eſſe, hoc eſt, agere: *Ecce*, inquit S. Auguſtinus cap. 5. *eſt totum dogma Pelagii ..... quo tria iſta, unum quod eſt poſſe, alterum quod eſt velle, tertium quod eſt eſſe, ideſt, poſſibilitatem, voluntatem, actionem, tanta ſubtilitate curavit diſtinguere, ut, &c.*

2. Habemus, Pelagium ſenſiſſe ex his tribus ſolam poſſibilitatem à Deo adjuvari, non verò voluntatem ſeu volitionem, aut actionem: *Scire quippe debemus*, inquit S. Auguſtinus cap. eodem, *quod nec voluntatem noſtram, nec actionem divino adjuvari credit auxilio, ſed ſolam poſſibilitatem voluntatis atque operis, quam ſolam in his tribus nos habere affirmat ex Deo: tanquam hoc ſit infirmum, quod ipſe Deus poſuit in natura; cætera verò duo, quæ noſtra eſſe voluit, ita ſint firma & fortia, & ſibi ſufficientia, ut nullo indigeant ejus auxilio, & ideò non adjuvet ut velimus, non adjuvet ut agamus, ſed tantummodo adjuvet ut velle & agere valeamus.*

3. Habemus, Pelagium hoc poſſibilitatis adjutorium conſtituiſſe tantùm in lege & doctrina, quibus vocibus S. Auguſtinus comprehendit etiam virtutes & exempla Chriſti cum interna illuſtratione: *Hanc autem*, inquit S. Doctor c. 6. *naturalem poſſibilitatem, quam adjuvari Dei gratia confitetur* Pelagius, *non eſt hic apertum, vel quam dicat gratiam, vel quatenus ea naturam ſentiat adjuvari: ſed, ſicut aliis locis, in quibus evidentiùs loquitur, intelligi poteſt, non vult aliud accipi, quàm legem atque doctrinam, qua naturalis poſſibilitas adjuvetur.*

4. Imò habemus, Pelagium nullibi confeſſum eſſe interiorem illam gratiam, qua voluntas & actio immediatè adjuvantur, & quæ gratia inſpirationis eſt: *Illos etiam*, inquit S. Doctor cap. 34. *quos in eiſdem litteris, quas miſit* Pelagius *ad ſanctæ memoriæ Papam Innocentium, libros ſuos vel ſcripta commemorat, legi præter unam epiſtolam, quam ſe brevem miſiſſe ad ſanctum Conſtantium Epiſcopum dicit; nec alicubi potui reperire, hanc eum gratiam confiteri, qua non ſolùm poſſibilitas naturalis voluntatis & actionis, quam dicit nos habere, etiamſi nec volumus nec agimus bonum, ſed ipſa etiam voluntas & actio ſubminiſtratione ſancti Spiritus adjuvatur*, ideſt, qua libero arbitrio non ſolùm oſtenditur, quid volendum & agendum ſit, ſed etiam ad volendum & agendum vires ſubminiſtrantur. Quod eſt, Pelagium nunquam confeſſum eſſe interiorem illam gratiam, quæ in illuſtratione ſimul & inſpiratione conſiſtit.

Prob. 2. Reſp. De Celeſtio, primario Pelagii diſcipulo, ex eodem libro de gratia Chriſti, ubi S. Auguſtinus cap. 30. teſtatur, ſe in Pelagii & Celeſtii ſcriptis, quæcumque legere potuit, nuſquam inveniſſe eos confiteri gratiam, qua non formaliter, ſed efficienter juſtificamur, & quæ in interiori illuſtratione ſimul ac inſpiratione, & potiſſimùm in inſpiratione conſiſtit: *Iſtam quippe gratiam*, inquit, *qua juſtificamur, ideſt, qua charitas Dei diffunditur in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus*

eſt nobis, in Pelagii & Celeſtii ſcriptis, quæcumque legere potui, nuſquam eos inveni, quemadmodum confitenda eſt, confiteri. Cujus dicti rationem reddens S. Doctor pro Celeſtio, ait ſe in omnibus ejus ſcriptis non aliud inveniſſe, quàm eum Dei gratiam, qua juvamur vel ad faciendum bonum, vel ad declinandum à malo, ponere in naturali voluntatis arbitrio cum lege & doctrina, modò ſcilicet forinſecus, modò etiam intrinſecùs propoſita, adeòque eum non aliam præter naturale arbitrium voluntatis gratiam interiorem confiteri, niſi ad ſummum illuſtrationem, qua homini divinitus innoteſcit bonum agendum, vel malum vitandum; nuſquam verò confiteri internam inſpirationem, qua homini ſuppeditantur vires ad faciendum id, quod norit eſſe faciendum, vel vitandum id, quod norit eſſe vitandum; imò expreſsè aſſerere, orationem ad hoc tantùm neceſſariam eſſe, ut homini oſtendatur, quid concupiſcat & diligat, hoc eſt, ad hoc orationem eſſe tantùm neceſſariam, ut homo per eam impetret illuſtrationis gratiam, quacum liberi arbitrii vires ſufficiunt ad concupiſcendum & diligendum, quod in ordine ad ſalutem concupiſcere & diligere oportet. Ex his manifeſtè conſequitur Celeſtium nunquam confeſſum eſſe neceſſitatem ulterioris gratiæ interioris, nempe gratiæ inſpirationis, liberum arbitrium immediatè afficientis, illudque liberantis, ſanantis, corroborantis: *Nam ut de Celeſtii opuſculis interim taceam, vel libellis ejus,* inquit S. Doctor cap. eodem, *quos judiciis Eccleſiaſticis allegavit, quæ vobis omnia, cum aliis, quas neceſſarias exiſtimavimus, litteris mittenda curavimus, quibus omnibus diligenter inſpectis, poſſitis advertere, non eum ponere gratiam Dei, qua juvamur vel ad declinandum à malo, vel ad faciendum bonum, præter naturale arbitrium voluntatis, niſi in lege atque doctrina; ita ut ipſas quoque orationes ad hoc aſſerat neceſſarias, ut oſtendatur homini, quid concupiſcat & diligat, &c.*

Prob. 3. *Reſp.* De reliquis Pelagianis, ex S. Auguſtini lib. de hær. 88. ubi de illis S. Doctor affirmat, 1. adeò inimicos eſſe gratiæ inſpirationis, ut non vereantur aſſerere, hominem ſine illa, omnia mandata divina implere poſſe: *Hi Dei gratiæ,* inquit, *qua diffunditur charitas in cordibus noſtris, ut fides per dilectionem operetur, in tantum inimici ſunt, ut ſine hac poſſe hominem credant facere omnia divina mandata.* 2. Gratiam illam, ſine qua nihil boni poſſumus conſtituere in libero arbitrio, adjuto à Deo per legem & doctrinam, modò ſcilicet forinſecùs propoſitam, modò etiam intrinſecùs opera Spiritus ſancti revelatam; non verò per aliquam aliam gratiam, qua à Spiritu ſancto arbitrii libertas corroboretur ad faciendum bonum, quod innoteſcit per legis & doctrinæ ſive externam ſive internam propoſitionem: *Illam verò gratiam Dei,* inquit, *ſine qua nihil poſſumus facere, non eſſe dicunt, niſi in libero arbitrio, quod nullis ſuis præcedentibus meritis, ab illo accepit noſtra natura, ad hoc tantùm ipſo adjuvante per ſuam legem atque doctrinam, ut diſcamus quæ facere, & quæ ſperare debeamus; non autem ad hoc per donum Spiritus ſancti, ut quæ didicerimus eſſe facienda, faciamus.*

Ex his autem concludit S. Auguſtinus, Pelagianos admittere quidem gratiam illuſtrationis, ſed inſpirationis gratiam rejicere: *Ac per hoc,* inquit, *divinitùs nobis dari ſcientiam confitentur, qua ignorantia pellitur. Charitatem autem dari negant, qua piè vivitur.* Hoc eſt, confitentur quidem Deum pellere ignorantiam, interiùs illuſtrando mentem, nobiſque interna illa mentis illuſtratione oſtendendo, quæ facere, quæ ſperare debeamus: at negant Deum ulteriùs & interiùs liberum voluntatis arbitrium ad piè vivendum adjuvare, infundendo indeliberatum Dei vel alterius boni ſalutaris amorem, ſine quo tamen in præſenti naturæ lapſæ ſtatu ſanctè pièque vivere non poſſumus. Quæ verba peremptoria ſunt, & evidenter oſtendunt, fictitium eſſe ſtatum illum, in quo dicit Janſenius Pelagianos tandem confeſſos eſſe interiorem gratiam voluntatis & operis.

Obj. 1. Verba Pelagii relata à S. Auguſtino lib. de gratia Chriſti cap. 10. *Operatur,* inquit Pelagius, *in nobis velle quod bonum eſt, velle quod ſanctum eſt, dum nos terrenis cupiditatibus deditos, mutorum more animalium tantummodò præſentia diligentes, futuræ gloriæ magnitudine & præmiorum pollicitatione ſuccendit, dum revelatione ſapientiæ in deſiderium Dei ſtupentem ſuſcitat voluntatem, dum nobis . . . ſuadet omne quod bonum eſt.* Quibus verbis Pelagius ſatis clarè non ſolùm gratiam intellectus, ſed etiam gratiam voluntatis exprimit. *Reſp.* Hoc negando. Nam ſi Pelagius hic exprimit gratiam voluntatis, certè cùm ait Deum in deſiderium ſui ſtupentem ſuſcitare voluntatem. At hoc non: dicit enim tantùm, Deum in deſiderium ſui ſtupentem ſuſcitare voluntatem, revelando ſapientiam; ſicut tantùm dicit Deum operari in nobis velle quod bonum eſt, velle quod ſanctum eſt, præmiorum & futuræ gloriæ magnitudinem nobis proponendo, quod pertinet ad ſolam gratiam intellectus.

Itaque manifeſtè Pelagius hoc loco non aliam gratiam prædicat, quàm gratiam legis atque doctrinæ, & gratiam intellectus, quæ meritò ad gratiam legis atque doctrinæ revocatur: nam interna illuminatio præcisè docet, quod etiam faciunt lex & doctrina forinſecùs propoſitæ. Sic reſpondet S. Auguſtinus cap. laudato: nam poſt verba Pelagii relata, continuò proſequitur in hunc modum: *Quid manifeſtius, nihil aliud eum dicere gratiam, quâ Deus in nobis operatur velle quod bonum eſt, quàm legem atque doctrinam? In lege namque & doctrina ſanctarum Scripturarum, futuræ gloriæ atque præmiorum promittitur magnitudo. Ad doctrinam pertinet etiam, quòd ſapientia revelatur. Ad doctrinam pertinet, cùm ſuadetur omne quod bonum eſt.*

Obj. 2. S. Auguſtinus lib. de grat. Chr. cap. 29. refert hæc Pelagii verba: *Ut quod per liberum homines facere jubentur arbitrium, faciliùs implere poſſint per gratiam.* Et ſubdit: *Tolle faciliùs, & non ſolum plenus, verùm etiam ſanus eſt ſenſus, ſi ita dicatur, ut quod per liberum facere jubentur homines arbitrium, poſſint implere per gratiam.* Quibus verbis apertè ſignificat S. Doctor Pelagium tunc rectè ſenſiſſe circa exiſtentiam & naturam gratiæ, & in eo tantùm erraſſe, quòd vellet veram & internam Chriſti gratiam neceſſariam non eſſe, niſi ad faciliùs implenda mandata divina.

Reſp. Neg. S. Doctorem verbis ſuis hoc ſignificare. Nam cap. ſequenti expreſsè declarat ſe nuſquam in Pelagii ſcriptis inveniſſe, eum veram Chriſti gratiam, quomodo confitenda eſt, confiteri; eò quòd, ut apertè colligitur ex iis, quæ de Celeſtio ſubjicit, nuſquam invenerit eum aliam præter naturale arbitrium voluntatis gratiam agnoſcere, quàm legem atque doctrinam. Et cap. 31. expendens verba libelli, quem Romam miſerat Pelagius ad Innocentium Pontificem, & in quo profitebatur, *ad peccandum & ad non peccandum integrum liberum arbitrium habere nos, quod in omnibus bonis operibus divino ſemper adjuvatur auxilio;* obſervat hæc poſtrema Pelagii verba ambigua eſſe, eumque poſſe, *ſicut ſolet, velle intelligi legem atque doctrinam* per divinum illud adjutorium, quo profitebatur nos in omnibus bonis operibus adjuvari. Minimè igitur S. Doctori, Pelagium rectè circa exiſtentiam & naturam gratiæ ſentire, exploratum erat, cùm ajebat: *Tolle faciliùs, & non ſolùm, &c.*

Itaque cùm S. Auguſtinus dicit: *Tolle faciliùs, &c.* ad ſummum dici poteſt ſupponere, Pelagium ibi per gratiam intelligere internam & ſupernaturalem illuſtrationem. Quo ſuppoſito, etiam in ore Pelagii catholica eſt hæc propoſitio: *Ut quod per liberum facere jubentur homines arbitrium, poſſint implere per gratiam.* Tunc enim tantùm dicitur, internam & ſupernaturalem illuſtrationem eſſe abſolutè neceſſariam ad implenda mandata divina, quod verum eſt & catholicum.

Dixi autem, ad ſummum: quia rectè dici poteſt S. Auguſtinum, cùm ait: *Tolle faciliùs, &c.* non aliud velle, quàm propoſitionem hanc: *Ut quod per liberum facere jubentur homines arbitrium, poſſint implere per gratiam*, catholicam eſſe in ſenſu obvio, quidquid tandem nomine gratiæ intelligat Pelagius, quod hoc loco non expendit Auguſtinus: neque enim errores omnes ſimul confutari poſſunt; atque hic refutare intendit S. Doctor unum hunc ex Pelagii erroribus, nempe quòd gratia non requiratur, niſi ad operandum faciliùs.

Obj. 3. Eſto quòd Pelagius & Celeſtius nunquam admiſerint gratiam voluntatis & actionis: at ſaltem admiſerunt Julianus, & alii poſteriores Pelagiani. Neg. *Prob.* S. Auguſtinus libro de gratia & libero arbitrio c. 14. aſſerit Pelagianos fuiſſe tandem convictos, neque ſcientiam divinæ legis, neque naturam, neque peccatorum remiſſionem eſſe illam gratiam, quæ per Jeſum Chriſtum datur. Et ſerm. 13. de verbis Apoſtoli, gratias agit Deo, quòd Pelagiani coarctati ſint tandem aliquando gratiam confiteri.

Reſp. S. Auguſtinum his locis tam loqui de Pelagio & Celeſtio, quàm de Juliano & aliis Pelagianis, & de illis omnibus ſolùm affirmare, quòd tandem, præter liberum arbitrium, remiſſionem peccatorum, & gratiam externam legis, doctrinæ, & exemplorum Chriſti, aliam internam & ſupernaturalem gratiam confeſſi ſint, quam dicimus fuiſſe gratiam intellectus, ſeu internam & ſupernaturalem illuſtrationem, qua Deus, ut ajebat Pelagius, revelando ſapientiam in deſiderium Dei ſtupentem ſuſcitat voluntatem, & ſuadet nobis omne quod bonum eſt; atque ita in nobis operatur velle quod bonum eſt, velle quod ſanctum eſt.

Audiamus S. Doctorem: *Cùm fuerint*, inquit, *convicti non defenſores, ſed inflatores & præcipitatores liberi arbitrii, quia neque ſcientia divinæ legis, neque natura, neque ſola remiſſio peccatorum eſt illa gratia, quæ per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum datur; ſed ipſa facit, ut lex impleatur, ut natura liberetur, ne peccatum dominetur .... ad hoc ſe convertunt, ut quocumque modo conentur oſtendere gratiam Dei ſecundùm merita noſtra dari*. Horum autem verborum hic manifeſtè ſenſus eſt: Cùm convicti fuerint Pelagiani, præter ſcientiam divinæ legis, extrinſecùs comparatam, præter naturam, & remiſſionem peccatorum, confitendam eſſe interiorem gratiam; ad hoc ſe convertunt, ut conentur oſtendere eam ſecundùm merita noſtra dari. Non ergo aliud hoc loco dicit S. Doctor, quàm Pelagianos argumentorum pondere aliquando coactos eſſe, ad confitendam interiorem gratiam, & confeſſos eſſe cum hac corruptela, quòd aſſererent eam dari ſecundùm merita noſtra; & hoc etiam nos poſt S. Doctorem dicimus. Cùm autem pro præſenti ſtatu duplex ſit gratia interior, una ſcilicet quæ ſe tenet ex parte intellectus, nempe illuſtratio, & altera quæ ſe tenet ex parte voluntatis, nempe inſpiratio; ex ejuſdem S. Doctoris doctrina addimus, Pelagianos eatenùs interiorem gratiam aliquando confeſſos eſſe, quatenùs ſe tenet ex parte intellectus; adeòque ſolam illuſtrationem aliquando, nunquam verò inſpirationem confeſſos eſſe. Quòd ſi tamen tandem aliquando ipſam quoque inſpirationem confeſſi eſſe dici poſſunt, certè in hac confeſſione inconſtantes prorsùs fuere, & ad ſuum de viribus arbitrii errorem rediere.

Certè ſi Pelagiani tunc, cùm S. Auguſtinus librum hunc de grat. & lib. arbitrio ſcribebat, Catholicorum argumentis convicti, interiorem non ſolùm illuſtrationis, ſed etiam inſpirationis gratiam confitebantur, quomodo ejuſdem libri c. 11. verè ſic potuit loqui: *Quid eſt ergo, quòd vaniſſimi homines, & perverſiſſimi Pelagiani legem dicunt eſſe gratiam, qua juvamur ad non peccandum?* Quid neceſſe fuit in eodem libro tot capitibus oſtendere gratiam illam, quæ per Jeſum Chriſtum nobis datur, quæ facit ut lex impleatur, ut natura liberetur, ne peccatum dominetur, neque in natura, ſeu libertate arbitrii, neque in lege & doctrina, neque in remiſſione peccatorum conſiſtere? Non ergo tunc à ſuo circa exiſtentiam & eſſentiam gratiæ receſſerant errore Pelagiani, niſi quòd interiorem illuminationis gratiam, cum duplici tamen corruptela ſuperiùs expoſita admitterent, repudiata pertinaciter inſpirationis gratia.

Dices. Julianus in epiſtola, quam miſerat Romam, ſic loquebatur: *Hominem Dei opus defendimus ... Et in bono opere à Dei gratia ſemper adjuvari, in malum vero diaboli ſuggeſtionibus incitari*. Hæc autem Juliani verba ſic ſuggillat S. Auguſtinus lib. 1. ad Bonifacium c. 19. *Cur non dixiſti hominem Dei gratia in bonum opus excitari, ſicut dixiſti in malum diaboli ſuggeſtionibus incitari? Sed dixiſti in bono opere à Dei gratia ſemper adjuvari, tanquam ſua voluntate, nulla Dei gratia bonum opus aggreſſus, in ipſo jam opere divinitùs adjuvetur, pro meritis videlicet voluntatis bonæ, ut reddatur debita gratia, non donetur indebita*. Quibus verbis S. Doctor Julianum reprehendens tantùm, quòd gratiam, qua in omni opere bono adjuvamur à Deo, videatur pediſſequam voluntatis facere, manifeſtè ſupponit eum rectè ſentire de natura ipſius gratiæ, adeòque nomine gratiæ, qua adjuvamur à Deo in omni opere bono, non ſolùm illuſtrationem internam, ſed etiam internam inſpirationem intelligere. *Reſp.* Hoc eſſe falſum. Itaque S. Auguſtinus non ſupponit hìc Julianum rectè ſentire de natura gratiæ, ſed ſolùm non inquirit, quid nomine gratiæ intelligat, & accepto nomine gratiæ in ſenſu Catholicis obvio, reprehendit verba Juliani, quibus videtur inſinuare, quòd voluntas ſe ſola incipiat in opere ſalutari, & incipiendo, gratiam, qua juvetur ad perficiendum opus, promereatur.

Porrò per gratiam illam, qua hominem in omni opere bono adjuvari dicebat Julianus in præfata epiſtola, non gratiam inſpirationis, qua voluntas immediatè excitatur & corroboratur, ſed ad ſummum gratiam internæ & ſupernaturalis illuminationis, voluntatem adjuvantis, non vires ad agendum ſubminiſtrando, ſed quid agendum eſſet oſtendendo, intelligebat. Quod demonſtratur ex libro de hæreſ. quem paulò ante obitum, & operum ſuorum ferè poſtremum, poſt abſolutos Retractationum libros ſcripſit S. Auguſtinus, ut ipſemet teſtatur in epiſtola huic libro præfixa. In eo autem num. 88. clarè diſtinguit gratiam illuſtrationis à gratia inſpirationis; & à Pelagianis primam admitti, ſecundam verò rejici, expreſsè affirmat: *Divinitùs*, inquit, *dari nobis ſcientiam confitentur, qua ignorantia pellitur* (en gratia illuſtrationis;) *charitatem autem dari negant, qua piè vivitur* (en gratia inſpirationis) *ut ſcilicet cum ſit Dei donum ſcientia, quæ ſine charitate inflat, non ſit Dei donum ipſa charitas, quæ ut ſcientia non inflet, ædificat*.

ARTICULUS III.

De quo gratiæ adjutorio controverſia fuerit Catholicos inter & Pelagianos.

§. I.

Exponitur doctrina Janſenii circa præſentem controverſiam.

EX ſententia Pelagii tria diſtinguentis in homine, in ordine ad opera ſalutaria, poſſibilitatem ſcilicet, voluntatem ſeu actum volendi, & actionem, atque aſſerentis in operibus ſalutaribus ſolam poſſibilitatem adjuvari à Deo, non voluntatem, aut actionem, Janſenius lib. 5. de hæreſi Pelagiana occaſionem ſumit comminiſcendi adjutorium duplex, unum videlicet, quod vocat adjutorium poſſibilitatis, & alterum, quod vocat adjutorium voluntatis & actionis.

Per adjutorium autem poſſibilitatis intelligit illud

omne quod 1. complet voluntatem ad bene agendum: *Adjutorium*, inquit cap. 11. *poſſibilitatis, ſicut nomen ipſum præfefert, non eſt aliud, quàm adjutorium, quo poſſibili as, ut Pelagius loqui ſolet, hoc eſt, potentia adjuvatur & roboratur, ut vel omninò poſſit, vel faciliùs poſſit velle, vel agere. Datur enim ut ſit quoddam ſupplementum potentiæ non ſatis inſtructæ in actu primo ad agendum*, 2. Et ita complet voluntatem ad agendum, ut in ejus ſenſu compoſito voluntas retineat & habeat activam indifferentiam ad agendum vel non agendum, atque ita in ejus ſenſu compoſito poſſit agere vel non agere pro arbitrio, ſic ut voluntas poſſit actionis negationem componere cum tali adjutorio, quantumvis ad agendum complente. *Quidquid*, inquit Janſenius cap. 19. *ipſum poſſe voluntatis, ſeu poſſe velle, ſeu poteſtatem volendi, & conſequenter agendi adjuvat, ita ut velle & agere noſtrum ſit, hoc eſt, quo ita velimus & agamus, ut nobis liberum & indifferens ſit, non habere voluntatem & actionem, hoc ex mente Pelagii adjutorium poſſibilitatis dicitur, tametſi iſtud adjutorium ſimul ad volendum & agendum pro nutu hominis ſeſe cum illo determinantis aliquid conferat.*

Per adjutorium verò voluntatis & actionis manifeſtè intelligit adjutorium, è diametro oppoſitum adjutorio poſſibilitatis, adeòque adjutorium nullam potentiæ relinquens activam indifferentiam ad volendum vel non volendum, ad agendum vel non agendum pro arbitrio; vel, ſi vis, & fortaſsè ad mentem Janſenii adhuc exactiùs, adjutorium voluntatis & actionis eſt adjutorium repugnans potentiæ, activè indifferenti ad volendum vel non volendum, ad agendum vel non agendum pro arbitrio; quia ex natura ſua antecedenter obligativum eſt ad alteram partem contradictionis; ſed idcircò congruum, & ad volendum vel agendum neceſſarium potentiæ, activa ad volendum vel non volendum, ad agendum vel non agendum indifferentia ſpoliatæ, adeòque non valentis ampliùs ad alterutram partem contradictionis ſe ipſam pro arbitrio determinare, & ſic indigentis adjutorio, ipſam ad volendum & agendum ita flectente, & applicante, ut re ipſa velit & agat: ita ut, quoties re ipſa vult & agit potentia, velit & agat, non quia ſub adjutorio illo & dependenter ab illo ſe ipſa ad volendum & agendum determinat, ſed quia ad volendum & agendum ab illo adjutorio ſic flectitur & applicatur, ut non poſſit non eſſe volitio & actio in ſenſu compoſito talis flexionis & applicationis. Quod ſanè nihil aliud eſt, quàm potentiam, quoties vult & agit ſub tali adjutorio, velle & agere, quia ad volendum & agendum, ab illo determinatur & neceſſitatur.

Hæreticum illud voluntatis & actionis adjutorium verbis, quantùm poteſt, exornat & involvit Janſenius; *Adjutorium voluntatis & actionis*, inquit c. 11. *eſt illud, quo ipſa voluntas, hoc eſt, volitio & actio ita juvantur ſeu promoventur, ut in actu ſecundo fiant. Nam Auguſtinus illud auxilium ita ſolet exprimere, ut dicat eſſe auxilium quo fit, ut velimus & agamus, non quaſi tantùm eo fine adhiberetur, ut voluntas & actio conſequantur, ſed quia per illud fit, ut conſequantur. Ita videlicèt ut iſta particula (re ipſa) non ſignificet finem tantùm, ſed effectum. Nam etiam adjutorium poſſibilitatis eo fine adhibetur ut velimus & agamus, ſicut & ipſa poſſibilitas eo fine homini data eſt.*

Itaque, ſi Janſenio credimus, Pelagianos inter & Catholicos, quorum partes ſuſtinebat Auguſtinus, controverſia erat, non de admittendo adjutorio gratiæ, quocum maneret libertas arbitrii in utramque partem, & activa voluntatis indifferentia, hoc enim libentiſſimè admittebant, & prædicabant Pelagiani; ſed de admittendo adjutorio repugnante libertati arbitrii, & activæ indifferentiæ voluntatis, voluntatemque, ſecluſa omni propria illius determinatione, ad volendum & faciendum antecedenter & ineluctabiliter applicante, uno verbo, de admittendo adjutorio dominante & neceſſitante. Juxta Janſenium, prædicabat hoc adjutorium Auguſtinus, certus libertatem arbitrii in utramque partem, & activam voluntatis indifferentiam per Adami peccatum interiiſſe: reſpuebant verò Pelagiani, propter libertatem arbitrii in utramque partem, & activam voluntatis indifferentiam, quam mordicùs tuebantur.

Doctrinam hanc hæreticam ex profeſſo tradit Janſenius cap. 17. ubi ait, *luce meridiana clarius patere nunquam inter* Pelagianos *& Auguſtinum de tali adjutorio fuiſſe contentionem, quod ... ab humano penderet arbitrio, ut ad voluntatem actionemque actualiter concurreret, aut non concurreret*, hoc eſt, de adjutorio ex natura ſua repudiabili, adeòque compoſſibili cum libertate arbitrii in utramque partem, & activa voluntatis indifferentia. Quod adjutorium ubique data opera, quantum poteſt, verbis extenuare, & in invidiam vocare nititur.

Sed contra Janſenium ad quæſtionem propoſitam reſpondemus, Pelagianos inter & Catholicos controverſiam non fuiſſe de adjutorio gratiæ neceſſitantis, ſed de interno & immediato adjutorio ex parte voluntatis, nempe de gratia inſpirationis voluntatem immediatè afficientis, eamque prævenientis, excitantis, corroborantis, & adjuvantis ad volendum & agendum, ſicut ad ſalutem oportet, ſalva libertate arbitrii in utramque partem, & activa voluntatis indifferentia.

§. II.

Probatur Reſponſio noſtra ex Conciliis in cauſa Pelagianorum celebratis.

Pro omnibus unum ſit Concilium Milevitanum can. 4. ubi ſic pronuntiat: *Quiſquis dixerit gratiam Dei per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum, propter hoc nos tantum adjuvare ad non peccandum, quia per ipſam nobis revelatur & aperitur intelligentia mandatorum, ut ſciamus quid appetere, quid vitare debeamus; non autem per illam præſtari, ut quod faciendum cognoverimus, etiam facere diligamus, atque valeamus, anathema ſit.* Quibus verbis profectò damnat Synodus Pelagianorum errorem circa veram Chriſti gratiam.

Errabant igitur Pelagiani circa veram Chriſti gratiam, non aſſerendo ab ea relinqui in voluntate activam indifferentiam ad volendum vel non volendum, ad agendum vel non agendum pro arbitrio; ſed docendo eam non adjuvare nos ad non peccandum, niſi oſtendendo nobis, quid appetere, quid vitare debeamus. Errabant circa veram Chriſti gratiam, non quia conſtituebant eam in adjutorio, cui voluntas pro arbitrio conſentire vel non conſentire poſſit; ſed quia eam ponebant in ſolo adjutorio nobis oſtendente, quid appetere, quid vitare debeamus.

At inquis. Synodus poſtulat à Pelagianis, ut confiteantur gratiam, per quam nobis præſtatur, ut, quod faciendum eſſe cognoverimus, diligamus, atque valeamus facere. Atqui talis gratia non poteſt eſſe, niſi adjutorium voluntatis & actionis. Ergo Synodus poſtulat à Pelagianis, ut confiteantur adjutorium voluntatis & actionis. Ergo poſtulat ab illis, ut confiteantur adjutorium antecedenter & irreſiſtibiliter flectens & applicans potentiam ad volendum & faciendum.

Reſp. 1. Gratiam illam, per quam nobis præſtatur, ut diligamus, atque valeamus facere, tam eſſe adjutorium poſſibilitatis, quàm voluntatis & actionis, ut manifeſtè ſignificat hæc vox, *valeamus*. *Reſp.* 2. neg. ſecundam conſeq. Quaſi verò omne adjutorium voluntatis & actionis ſit adjutorium antecedenter & irreſiſtibiliter flectens & applicans potentiam ad volendum & agendum. Quaſi verò adjutorium, ex natura ſua repudiabile, non poſſit eſſe adjutorium voluntatis & actionis. Quaſi verò Deus, qui omniſciens & omnipotens eſt, non poſſit per adjutorium, etiam ex natura ſua cum negatione volitionis & actionis compoſſibile, adjuvare & promovere volitionem & actionem ita, ut re ipſa fiant.

Itaque

Itaque gratia illa, cujus confeſſionem Synodus poſtulat à Pelagianis, & per quam nobis præſtatur, ut diligamus atque valeamus facere, eſt gratia inſpirationis, quæ in nobis præſtat, ut diligamus facere, nos inclinando, delectando, gratam nobis mandatorum obſervationem exhibendo; præſtat ut valeamus facere, nobis ad faciendum vires ſubminiſtrando, & vires nobis ſubminiſtrat, contra rebellantem concupiſcentiam nos corroborando. Eſt autem adjutorium poſſibilitatis, quatenùs complet volendi & faciendi poſſibilitatem. Eſt adjutorium voluntatis & actionis, quatenùs adjuvat voluntatem & actionem, & adjuvat voluntatem & actionem, quatenùs potentia volens & agens, vult & agit dependenter ab ea, ut natura priùs excitante, inclinante, delectante, & roborante per ſe ipſam immediatè, ſalva tamen libertate arbitrii in utramque partem, & activa indifferentia potentiæ: nam potentia volens & agens ſub illa gratia, vult & agit ex propria determinatione, quamvis hæc determinatio non ſit à ſola potentia, ſed à potentia & à gratia, tanquam à duabus cauſis, quarum una, nempe potentia, alteri, nempe gratiæ, ſubordinatur, & quarum proinde una, nempe potentia, cauſæ ſecundæ, altera verò, nempe gratia, cauſæ primæ rationem habet reſpectu determinationis.

§. III.

Probatur Reſponſio noſtra authoritate ſancti Auguſtini.

S. Doctor lib. de grat. Chr. cap. 10. loquens de Pelagio, ſic ait: *Iſtam* (gratiam) *aliquando fateatur, qua futuræ gloriæ magnitudo non ſolum promittitur, verùm etiam creditur, & ſperatur: nec ſolum revelatur ſapientia, verùm etiam & amatur: nec ſuadetur ſolum omne quod bonum eſt, verùm & perſuadetur.* Quibus verbis clarè exprimitur controverſia Auguſtinum inter & Pelagium de adjutorio gratiæ, cujus confeſſionem Auguſtinus, & cum Auguſtino Catholici alii poſtulabant à Pelagio & Pelagianis.

Igitur Auguſtinum inter & Pelagium non agebatur de gratia, antecedenter ac irreſiſtibiliter flectente & applicante potentiam ad volendum & agendum; non agebatur de gratia neceſſitante, ſed de gratia, qua non ſolùm promittitur futuræ gloriæ magnitudo, verùm etiam creditur & ſperatur; qua non ſolùm revelatur ſapientia, &c. hoc eſt, de gratia, quæ non ſolùm proponit nobis promiſſiones divinas, verùm etiam vires nobis ſuppeditat ad credendum & ſperandum ea, quæ nobis promiſit Deus; qua non ſolùm ſive exteriùs, ſive etiam interiùs revelatur nobis ſapientia, verùm etiam placet; qua non ſolùm ſuadetur nobis omne, quod bonum eſt, bonitatem ejus nobis clarè proponendo, verùm etiam perſuadetur, amorem ejus nobis inſpirando.

Igitur Auguſtinum inter & Pelagium agebatur de gratia, qua non ſolùm mens illuminatur, & voluntati bonum proponitur, ſed etiam ipſa voluntas intimè & immediatè bono ſibi propoſito delectatur, atque ad illud amplectendum roboratur & adjuvatur, hoc eſt, de complexo ex interna gratia illuſtrationis, & interna gratia inſpirationis. Primam gratiam tandem aliquando admittebat Pelagius; ſecundam verò pertinaciter reſpuebat; utramque eum confiteri volebat Auguſtinus, cui, utramque admittendo, planè ſatisfeciſſet Pelagius.

Nota obiter, quod omninò ſufficit ad exſufflandum Janſenii ſyſtema de adjutorio poſſibilitatis, & adjutorio voluntatis & actionis. S. Auguſtinus non poſtulabat à Pelagio, ut repudiato poſſibilitatis adjutorio, tanquam nobis in præſenti ſtatu ſupervacaneo, ſolum voluntatis & actionis adjutorium, ejuſque neceſſitatem agnoſceret; ſed ut cum adjutorio poſſibilitatis confiterentur quoque neceſſitatem adjutorii voluntatis & actionis. *Si conſenſerit*, inquit Auguſtinus, *nobis, non ſolam poſſibilitatem in homine ... ſed etiam ipſam voluntatem & actionem ... divinitùs adjuvari, &c.* Pondera hæc verba: *Si conſenſerit nobis*; ex quibus manifeſtum eſt, Auguſtinum, & alios Catholicos cum Pelagio adjutorium poſſibilitatis admiſiſſe, & ab illo diſſenſiſſe tantùm in eo, quòd etiam adjutorii voluntatis & actionis confiterentur neceſſitatem, quam ille renuebat agnoſcere.

Ex his autem, ſuppoſita utriuſque adjutorii notione, quam affert Janſenius, ſic argumentor. Auguſtinus, & cum eo alii Catholici, in homine pro ſtatu præſenti agnoſcebant poſſibilitatem. Ergo in homine pro ſtatu præſenti agnoſcebant libertatem arbitrii in utramque partem, & activam voluntatis indifferentiam, poſitis ponendis, ad volendum vel non volendum, ad agendum vel non agendum in rebus ad ſalutem pertinentibus. Item Auguſtinus, & cum eo alii Catholici, agnoſcebant in homine pro ſtatu præſenti adjutorium poſſibilitatis. Ergo agnoſcebant in homine pro ſtatu præſenti adjutorium ex natura ſua repudiabile, & cum negatione voluntatis & actionis compoſſibile, quocum proinde ſalva & integra manet libertas arbitrii in utramque partem, & activa potentiæ indifferentia. Ergo non admittebant in homine etiam pro ſtatu præſenti adjutorium voluntatis & actionis, quale fingit Janſenius: nam tale adjutorium è diametro pugnat cum adjutorio poſſibilitatis, & repugnat ſtatui, in quo homo libertatem habet arbitrii in utramque partem, & activam ad volendum vel non volendum, ad agendum vel non agendum indifferentiam. Ergo vel nullum admittebant in homine etiam pro ſtatu præſenti adjutorium voluntatis & actionis, quod eſt falſum; vel admittebant planè diverſum ab eo, quod fingit Janſenius.

§. IV.

Confirmatur Reſponſio noſtra.

1. S. Auguſtinus eod. lib. de gr. Chr. c. 33. ad hæc, quæ refert, verba Pelagii: *Liberum ſic confitemur arbitrium, ut dicamus nos indigere Dei ſemper auxilio*; ſic ait: *Ecce iterum quærimus, quo auxilio nos indigere fateatur, & iterum invenimus ambiguum.* Auguſtinum vides ſollicitum de auxilio illo, quo fatetur Pelagius nos ſemper indigere ad bonum liberi arbitrii uſum. At, obſecro, quamobrem ſollicitus eſt? Num veretur, ne Pelagius non intelligat auxilium dominans, determinans, irreſiſtibiliter flectens & applicans? Num veretur, ne Pelagius intelligat auxilium de ſe repudiabile, & compoſſibile cum activa indifferentia, & libertate arbitrii in utramque partem? Minimè verò: ſed quia veretur, ne Pelagius verbis illis non aliam confiteri velit gratiam, quàm legis & doctrinæ, modò ſcilicet forinſecùs propoſitæ, modò intrinſecùs opera Spiritus ſancti revelatæ. *Poteſt*, inquit S. Doctor, *reſpondere, legem ſe dicere, doctrinamve Chriſtianam, qua naturalis illa poſſibilitas adjuvatur. Nos autem illam gratiam in eorum confeſſione requirimus, de qua dicit Apoſtolus: Non enim dedit nobis Spiritum timoris, ſed virtutis, & charitatis, & continentiæ.* Veretur Auguſtinus, ne Pelagius non fateatur internum & immediatum liberi arbitrii adjutorium, quod potiſſimùm conſiſtit in ſupernaturali & indeliberato amore vel deſiderio alicujus boni ſalutaris, quem amorem in nobis ſine nobis liberè cooperantibus operatur Deus modo ineffabili, quo amore voluntas noſtra excitatur, inclinatur, delectatur, & confortatur, minimè verò irreſiſtibiliter flectitur ad bene volendum & agendum.

2. Concilia & Auguſtinus gratiam, cujus confeſſionem exigebant à Pelagio, nunquam opponunt interiori gratiæ adjutorio de ſe repudiabili, ſupponenti & relinquenti activam indifferentiam & arbitrii libertatem in utramque partem contradictionis, ſed ſolùm legi & doctrinæ, ſive extrinſecùs, ſive intrinſecùs propoſitæ. Merum igitur figmentum eſt, quod dicit Janſenius, Pelagium à Catholicis reprehenſum fuiſſe, quòd internam ex parte voluntatis gratiam de ſe repudiabilem, cum negatione volitionis & actionis compoſſibilem, & activæ indifferentiæ conſentaneam, admitteret, & reſpueret dominantem, & irreſiſtibiliter flecten-

flectentem atque applicantem ad actionem. Sed Pelagius à Catholicis ſolùm reprehenſus fuit, quòd præter legem, doctrinam, exempla Chriſti, & internam mentis illuſtrationem, non confiteretur aliam gratiam, intimè & immediatè afficientem potentiam volendi, eamque intimè & immediatè adjuvantem ad liberè & ex propria determinatione volendum & agendum bonum ſalutare.

§. V.

Solvuntur objectiones aliquæ.

Obj.1. Pelagius admittebat adjutorium poſſibilitatis, & reſpuebat adjutorium voluntatis & actionis. Sed per adjutorium poſſibilitatis intelligebat adjutorium illud, quod ita complet potentiam ad poſſe, vel ſaltem ad faciliùs poſſe, ut eam relinquat in indifferentia volendi vel non volendi, agendi vel non agendi: per adjutorium verò voluntatis & actionis intelligebat illud, quod ita voluntati dominatur, ut ſpoliet eam indifferentia illa. Ergo Pelagium inter & Auguſtinum contentio fuit de adjutorio dominante, & omnem tam activam, quàm paſſivam voluntatis indifferentiam excludente, quod ſcilicet Auguſtinus admitti volebat, & admittere nolebat Pelagius.

R. neg. min. Nam, ut manifeſtum ex lib. de gr. Chr. c.6. & 41. Pelagius per adjutorium, quo poſſibilitatem adjuvari dicebat, intelligebat gratiam legis & doctrinæ, ſub qua comprehendebat exempla Chriſti, & internas illuſtrationes. Per adjutorium verò, quo inſuper Catholici dicebant voluntatem & actionem immediatè adjuvari, cum ipſis Catholicis intelligebat interiorem inſpirationis gratiam, qua facultas volendi immediatè excitatur, & inclinatur ad volendum bonum, & roboratur ad illud agendum. Hujus gratiæ neceſſitatem defendebant Catholici propter infirmitatem & ægritudinem ex peccato originali contractam, & propter quam negabant vires liberi arbitrii etiam cum habitibus ſupernaturalibus ad volendum & agendum, ſicut oportet, bonum, quantumvis cognitum, ſufficere, niſi ulteriùs intimè & immediatè adjuvaretur per actuale auxilium, ipſum excitans, inclinans, delectans, & contra renitentem concupiſcentiam corroborans. Cujus auxilii neceſſitatem negabat Pelagius, negans peccatum originale, adeòque ex tali peccato contractam eſſe aliquam infirmitatem & ægritudinem in ordine ad bonum cognitum, ſicut oportet, volendum & faciendum; exiſtimans præterea arbitrium non fore liberum, ſi præter adjutorium oſtendens nobis, quid appetere, quid vitare debeamus, indigeat etiam alio adjutorio, quo immediatè excitetur & confortetur; cùm tale adjutorium non ſit in noſtra poteſtate.

Obj.2. Adjutorium, de quo Auguſtinum inter & Pelagium erat controverſia, eſt illud, quod operatur in nobis velle & perficere, ut dicitur Philip. c. 2. Sed adjutorium relinquens in voluntate indifferentiam activam ad volendum vel non volendum, ad agendum vel non agendum, non operatur in nobis velle & perficere. Ergo, &c. *R.* neg. min. de adjutorio, quod ita relinquit indifferentiam activam in voluntate, ut eam immediatè ad volendum & agendum adjuvet, eam immediatè excitando, inclinando, & roborando: tale enim adjutorium, cùm reipſa volumus & perficimus, verè operatur in nobis velle & perficere, excitando, inclinando, vires ſubminiſtrando, & his omnibus modis adjuvando ad volendum & perficiendum.

Dices 1. Si contingat voluntatem cum tali adjutorio velle & agere, velle & agere attribui debet ſoli voluntati, utpotè ſe ipſam determinanti ad volendum & agendum. Ergo tunc adjutorium illud non operabitur velle & agere, ſed ſola voluntas. *R.* neg. ant. Nam tunc voluntas non ſe determinat ad volendum & agendum, nec vult & agit, niſi dependenter ab illo adjutorio, ut immediatè adjuvante, & natura priùs influente, excitando, inclinando & corroborando. Unde tunc determinatio voluntatis ad volendum & agendum, ipſumque velle & agere tam, imò magis attribui debet adjutorio, quàm voluntati.

Dices 2. Voluntas cum tali adjutorio volens & agens, ſibi ipſa daret velle & agere, non verò ab illo adjutorio acciperet. Ergo velle & agere attribui deberet ſoli voluntati. *R.* neg. ſecundam partem ant. Itaque voluntas cum tali adjutorio volens & agens, ſibi dat velle & agere, ſimulque velle & agere accipit ab illo adjutorio. Sibi dat velle & agere, quia vult & agit ex propria determinatione, ſive, quod idem eſt, quia vult & agit ſine antecedenti & irreſiſtibili ad volendum & agendum applicatione. Sed ſimul illud velle & agere, quod ſibi dat, ab adjutorio illo accipit, quatenùs ex propria determinatione vult & agit dependenter ab eo, ut immediatè excitante, inclinante, & vires ſubminiſtrante, atque ita multis modis immediatè adjuvante ad volendum & agendum ex propria determinatione.

Dices 3. Duabus cauſis ad eundem effectum concurrentibus, effectus tribui debet ſoli cauſæ determinanti: nam v. g. habitus naturales concurrunt ad operationes voluntatis, & tamen operationes illæ non attribuuntur habitibus naturalibus, ſed voluntati utenti, prout lubet, habitibus illis. Sed voluntas volens & agens cum adjutorio, relinquente activam indifferentiam, ejuſque exercitium liberum & expeditum, erit cauſa determinans ſui ipſius, & adjutorii illius, quocum volet & aget. Ergo tunc velle & agere ſoli voluntati attribuendum erit.

R. 1. neg. maj. Suppoſito enim, quòd duæ cauſæ ad unum & eundem effectum verè concurrant, effectus utrique cauſæ attribui debet; etiam dato, quòd una ſe ipſam & aliam determinet ad cauſandum effectum. Tam enim repugnat exiſtentiam effectus non attribui cauſæ, danti eſſe effectui, quàm repugnat aliquid ſimul eſſe & non eſſe cauſam alicujus effectus, ſive, quod idem eſt, quàm repugnat aliquid ſimul eſſe & non eſſe effectum alicujus cauſæ. Et verò, effectum verè attribui poſſe alicui cauſæ, quid aliud eſt, quàm verè dici, effectum accipere, aut accepiſſe eſſe à tali cauſa? quam verè dici, talem cauſam dare, aut dediſſe eſſe effectui? Hinc operationes naturales voluntatis non ſolùm voluntati, habitibus naturalibus utenti pro arbitrio, ſed etiam ipſis habitibus naturalibus attribui poſſunt & debent. Similiter habitibus ſupernaturalibus attribui poſſunt & debent operationes ſupernaturales voluntatis; quamvis habitus illi voluntatem non prædeterminent, ſive neceſſitent ad operandum, ſed eis voluntas pro arbitrio utatur, vel non utatur. Et verò quis negabit in homine juſto actum, quo Deum propter ſe diligit, etiam charitati habituali, ad eum cum voluntate cooperanti, attribui poſſe & debere?

Denique actualis gratia, data Angelis viatoribus, relinquebat illis expeditam arbitrii libertatem in utramque partem, & activam indifferentiam ad volendum vel non volendum, ad agendum vel non agendum, adeòque non erat cauſa determinans; & tamen quis, niſi Pelagianus, negaverit bene velle & agere in Angelis viatoribus, non ſoli voluntati angelicæ, ſed etiam actualis gratiæ adjutorio attribui potuiſſe & debuiſſe? Certè ſi bene velle & agere in Angelis viatoribus ſoli voluntati Angelicæ attribui potuit & debuit, Angeli viatores, bonum volentes & operantes, in ſe potuerunt, non in Domino debuerunt gloriari: quod nemo, niſi Pelagianus, dixerit.

Porrò ſi bene velle & agere in Angelis viatoribus ſibi vindicabat gratia ſanitatis, eis data; quamvis non eſſet cauſa determinans, nec voluntatem angelicam, fortem & robuſtam adjuvaret, niſi proponendo intellectui bonum faciendum, & malum vitandum, atque ita ad bene velle & agere non concurreret, niſi remotè & moraliter per modum ſuadentis: quantò magis gratia medicinalis, infirmam hominis lapſi voluntatem adjuvans non ſolùm mediatè & moraliter, mentem illuminando, ſed etiam immediatè & phyſicè, ipſam intimè afficiendo, tangendo, excitando,

rando, inclinando, & roborando, bene velle & agere in homine lapſo ſibi vendicare poteſt; licèt non ſit cauſa determinans?

R. 2. neg. min. Nam ſe ipſam quidem ad volendum & agendum voluntas determinat ſub adjutorio, relinquente activam indifferentiam; alioqui, cùm non ſit aliundè determinata, nec vellet, nec ageret: at non determinat ipſum adjutorium: adjutorium enim, etiam relinquens activam indifferentiam, non eget determinatione: nam eſt quidem repudiabile; alioqui non relinqueret indifferentiam, quam tamen ſupponitur relinquere: at non eſt indeterminatum & indifferens ex ſe, ut ſit vel non ſit actus ſalutaris, ad quem datur, ut credi vellet Janſenius; ſed eſt ex ſe cauſa neceſſaria, & determinata ad unum nempe ad actus ſalutaris productionem; ita tamen ut ſit fruſtrabilis à voluntate, quam non flectit & applicat irreſiſtibiliter ad illam actus ſalutaris productionem, ad quam ex ſe determinata eſt.

Quando igitur voluntas vult & agit ſub tali adjutorio, ſe ipſa determinat; nam nec vellet nec ageret cum tali adjutorio, niſi ſe ipſa ad volendum & agendum determinaret; at non determinat ipſum adjutorium, ſed obſequitur ejus determinationi, ſeu vult & agit ſecundùm ejus determinationem, & inſuper ſe ipſa determinat dependenter ab illo ipſam intimè & immediatè excitante, inclinante, & corroborante, adeòque in ipſam intimè & immediatè agente, ut ſe ipſa determinet. Quare, cùm adjutorium illud intimè & immediatè adjuvet determinationem voluntatis, ſi voluntati tribuitur volitio & actio, quia ſe ipſa ad volendum & agendum determinat, tam imò magis volitio & actio tribui poſſunt & debent adjutorio, quia veram & phyſicam exercet cauſalitatem in voluntatis determinationem, quæ non eſt à voluntate, niſi ut cauſa inferioris ordinis, & ſubalternata, & eſt ab adjutorio ut cauſa ſuperioris ordinis & ſubalternante.

Obj. 3. S. Auguſtinus poſtulabat à Pelagio, ut confiteretur gratiam, qua non ſolùm promittitur magnitudo præmiorum, ſed etiam creditur & ſperatur; qua non ſolùm revelatur ſapientia, ſed etiam amatur; qua non ſolùm ſuadetur omne, quod bonum eſt, ſed etiam perſuadetur. Ergo poſtulabat à Pelagio confeſſionem gratiæ flectentis & applicantis irreſiſtibiliter voluntatem ad volendum & agendum. *R.* neg. conſ. Nam Auguſtinus non poſtulabat à Pelagio confeſſionem gratiæ, qua neceſſariò creditur & ſperatur magnitudo præmiorum, qua neceſſariò amatur ſapientia, qua omne, quod bonum eſt, neceſſariò perſuadetur: ſed ab eo poſtulabat tantùm confeſſionem gratiæ, qua præmiorum magnitudo creditur & ſperatur, qua, &c.

Dices. Sola gratia dominans, neceſſitans, & applicans irreſiſtibiliter ad credendum & ſperandum, dici poteſt gratia, qua creditur & ſperatur. Ergo, &c. *R.* neg. ant. Nam gratia intimè & immediatè voluntatem tangens, excitans, inclinans, & roborans ad credendum & ſperandum, rectè dicitur gratia, qua creditur & ſperatur; quamvis ad credendum & ſperandum non neceſſitet, aut determinet voluntatem: ſicut habitus fidei, hoc ipſo quòd immediatè adjuvat intellectum ad credendum, rectè dicitur habitus quo creditur, quamvis ad credendum non determinet intellectum: ſicut etiam habitus charititatis, licèt non determinet voluntatem ad amandum, rectè dicitur habitus quo amatur, hoc ipſo quòd ad amandum adjuvat voluntatem.

Dices. Ex loco in objectione indicato, manifeſtum eſt S. Auguſtinum poſtulaſſe à Pelagio, ut confiteretur gratiam efficacem. *R.* Auguſtinum non poſtulaſſe à Pelagio, ut confiteretur gratiam ex natura ſua efficacem cum expedito activæ indifferentiæ exercitio incompoſſibilem, & cui non poſſit voluntas conſentire vel diſſentire pro arbitrio, eò quòd ſit antecedenter & irreſiſtibiliter applicativa potentiæ ad volendum & agendum. Auguſtinus poſtulabat à Pelagio ut confiteretur gratiam efficacem, non verò ut confiteretur gratiam dominantem & neceſſitantem. Poſtulabat à Pelagio ut confiteretur gratiam efficacem, qualem ipſe admittebat, adeòque ut confiteretur gratiam efficacem, quæ voluntati relinqueret facultatem conſentiendi, vel non conſentiendi pro arbitrio, juxta illud lib. de ſpiritu & littera, c. 34. *Miſericordia ejus prævenit nos*, potiſſimùm ſcilicet per vocationem efficacem: *conſentire autem vocationi Dei, vel ab ea diſſentire, propriæ voluntatis eſt.* Auguſtinus poſtulabat à Pelagio, ut confiteretur non ſolùm congruam illuſtrationem, ſed etiam congruam inſpirationem, congruè excitantem, inclinantem, delectantem, & roborantem, adeque congruè adjuvantem potentiam, ut ſe ipſa velit, & agat.

Dices. S. Auguſtinus poſtulabat à Pelagio, ut confiteretur gratiam, quæ facit hominem de nolente volentem, quæ à nullo duro corde reſpuitur, quæ movet & trahit voluntatem ad conſenſum, eumque inſuperabiliter obtinet. *R.* S. Auguſtinum poſtulaſſe à Pelagio, ut confiteretur gratiam inſpirationis, qua ſic congruè voluntas excitatur & inclinatur ad volendum, ut, cùm antea nollet, jam velit; ſic tamen ut poſſet adhuc nolle in ſenſo compoſito excitationis & inclinationis, quæ à nullo duro corde reſpuitur, non quia non poteſt reſpui, ſed quia tam aptè voluntatem vocat, ut vocantem non reſpuat; quæ ita movet & trahit voluntatem ad conſenſum, ut ei expeditam diſſentiendi facultatem relinquat. Quòd ſi aliquando S. Doctor dicit per illam inſpirationis gratiam conſenſum voluntatis obtineri inſuperabiliter, illud, inſuperabiliter, non ab eo dicitur relatè ad voluntatem, ſed relatè ad impedimenta, quibus voluntas, congruè vocata, non poteſt magis ſperari, quàm Deus, qui voluntatis conſenſum prædefinivit, vinci poteſt, & quem vinci repugnat; cùm repugnet eum non habere in theſauris ſapientiæ & omnipotentiæ ſuæ media etiam de ſe repudiabilia, & quidem non tot, quin plura, quibus in quibuslibet circumſtantiis voluntatis conſenſum liberum expreſſurus ſit, ſi ea velit adhibere.

§. VI.

Solvuntur objectiones reliquæ.

Ob. 4. Pelagiani S. Auguſtinum & alios Chatolicos accuſarunt Manichæiſmi, quia ſcilicet putabant eos fatum inducere. At certè hoc non putabant, niſi quia Auguſtinus & alii Catholici defendebant neceſſitatem gratiæ dominantis, determinantis, & irreſiſtibiliter applicantis voluntatem ad volendum & agendum: non enim Pelagiani adeò ſtolidi erant, ut crederent induci fatum per gratiam, quæ fruſtrabilis eſſet, & in voluntate relinqueret activam ad volendum, vel non volendum, ad agendum vel non agendum indifferentiam.

R. Revera Pelagiani Auguſtinum & alios Chatolicos accuſarunt Manichæiſmi, ut Auguſtinus ipſe expoſtulat lib. 2. ad Boniſacium c. 1. ubi ſic de Pelagianis loquitur: *Faciunt duo mala, quibus & ipſi anathematizandi ſunt; unum quòd Catholicos Manichæorum nomine criminantur; alterum quòd etiam ipſi hæreſim novi erroris inducunt.* Ad hanc autem calumniam Auguſtino & aliis Catholicis impingendam, Pelagiani non ea ratione, quam comminiſcuntur adverſarii, moti ſunt; ſed duabus aliis planè diverſis, quas commemorat & refellit S. Auguſtinus.

Prima ratio eſt, quòd S. Auguſtinus & alii cùm eo Catholici, aſſererent homines propter Adami prævaricationem naſci infectos originali peccato: unde ſequi ajebant Pelagiani, quòd humana natura, ſecundùm Auguſtinum, & alios Catholicos, à Deo creetur mala, & naturali peccato, quod non poſſit vitari, corrupta. Hoc teſtatur S. Auguſtinus lib. 2. ad Boniſacium c. 3. *Quin etiam*, inquit, *Romanos Clericos arguunt* Pelagiani, *ſcribentes eos juſſionis terrore perculſos, non erubuiſſe prævaricationis crimen admittere, ut contra priorem ſententiam ſuam ... poſtea pronunciarent malam hominum eſſe naturam.* Hanc autem

tem Pelagianorum calumniam confutat S. Auguſtinus cap. 4. ejuſdem libri, ubi ait: *Malam quippe hominum eſſe naturam non dicit Catholica fides, in quantum homo à Creatore primitùs inſtitutus eſt*, ut dicebant Manichæi: *neque nunc, quòd illa Deus creat, cùm homines ex hominibus facit, hoc eſt malum ejus, ſed quod ex illo vitio primi hominis trahit*.

Secunda ratio eſt, quòd Auguſtinus & cum eo alii Catholici dicerent, humanam voluntatem tantam ex originali culpa contraxiſſe infirmitatem, ut nihil omninò bene velit aut agat ſine interiore gratia, ipſam intimè & immediatè afficiente, ſanante, corroborante, qua intimè & immediatè prævenitur, excitatur, inclinatur, quomodo ei congruum eſt, ut bene velit aut agat; quàm gratiam ſic congruam Deus pro ſuo mero beneplacito, quibus vult, miſericorditer concedit, & quibus vult, juſto, quamvis occulto judicio denegat, quamque proindeque nullatenùs promereri poſſumus; ita ut ſemper indignis, vel ſaltem non dignis, & ſæpe invitis ac reluctantibus detur. Ex hac autem Auguſtini & aliorum Catholicorum doctrina malè cauſabantur Pelagiani conſequi, quòd omnia regerentur fato: cùm & nihil boni, quod ad æternam ſalutem conducat, fieri poſſit ſine interiore gratia, liberi arbitrii viribus ſupperadita; nec in noſtra poteſtate ſit, promereri gratiam illam voluntati noſtræ certo modo attemperatam, ſine qua nihil unquam bene volumus, aut agimus.

Audiamus S. Auguſtinum lib. 2. ad Bonif. c. 5. ubi ſic ait de Pelagianis: *Unde autem hoc eis viſum fuerit nobis objicere, quod factum afferamus ſub nomine gratiæ, cùm aliquantò attentiùs cogitarim, prius eorum verba, quæ conſequuntur, inſpexi. Sic enim hoc nobis objiciendum putarunt: Sub nomine, inquiunt, gratiæ ita fatum aſſerunt, ut dicant quia niſi Deus invito & reluctanti homini inſpiraverit boni & ipſius imperfecti cupiditatem, nec à malo declinare, nec bonum poſſet arripere ...... Ex his eorum verbis intellexi, ob hoc illos vel putare, vel putari velle, fatum nos aſſerere ſub nomine gratiæ, quia gratiam Dei non ſecundùm merita noſtra dicimus dari, ſed ſecundùm ipſius miſericordiſſimam voluntatem, qui dixit: Miſerebor, cujus miſertus ero:* Deinde c. 6. contra calumniatores ſuos ſic invehitur: *Itane verò filii ſuperbiæ, inimici gratiæ Dei, ò novi hæretici Pelagiani, quiſquis dicit, Dei omnia hominis bona merita præveniri, nec gratiam Dei meritis dari, ne non ſit gratia, ſi non gratis datur, ſe debita merentibus redditur, fatum vobis videtur aſſerere?* Et iterùm: *Ubi non eſt meritum ... eſſe dicitis fatum: & ob hoc in gratia Dei meritum hominis vultis intelligi, ne fatum cogamini confiteri.*

Teſte igitur S. Auguſtino, Pelagiani putabant, aut ſaltem putari volebant Catholicos in iis, quæ ad ſalutem pertinent, fatum inducere, non quòd Catholici dicerent, gratiam ad benè volendum & agendum neceſſariam, dominari potentiæ, eamque neceſſitare, ſeu antecedenter & irreſiſtibiliter flectere; ſed quia aſſerebant, in præſenti ſtatu voluntatem humanam nihil poſſe bene vel agere ſine gratia eam immediatè tangente, excitante, inclinante, ſanante & roborante, prorſuſque nihil benè velle & agere, in ordine ſcilicet ad ſalutem, quod ſemper ſuppleri debet, ſine tali gratia eam præveniente, & tangente quomodo ei congruit, ut benè velit & agat; & addebant gratiam hanc non ſecundùm merita noſtra dari, ſed ſecundùm miſericordiſſimam Dei voluntatem, qui, cujus vult, miſeretur, vocando ſcilicet illum, quomodo illi aptum eſt, ut vocantem ſequatur.

Obj. 5. Pelagiani reſpuebant gratiam, cujus confeſſionem ab illis exprimere volebat Auguſtinus, quia putabant cum ejus neceſſitate ſtare non poſſe libertatem arbitrii, quam conſtituebant in indifferentia activa, ſeu in facultate volendi vel non volendi, agendi vel non agendi pro arbitrio. Atqui Pelagiani nequidem ſomniare potuerunt, libertatem arbitrii, etiam qualem admittebant, ſtare non poſſe cum neceſſitate gratiæ repudiabilis, cui proinde poſſit voluntas, prout lubet, conſentire, vel diſſentire. Ergo reſpuebant gratiam, cujus confeſſionem ab illis exigebat Auguſtinus, quia Auguſtinus exigebat ab illis confeſſionem gratiæ ex natura ſua irrepudiabilis & irreſiſtibilis; adeòque Auguſtinum inter & Pelagianos contentio erat de gratia ex natura ſua irrepudiabili & irreſiſtibili.

R. Revera Pelagianos nequidem ſomniare potuiſſe; libertatem arbitrii, qualem admittebant, ſtare non poſſe cum neceſſitate gratiæ ex natura ſua repudiabilis, quæ ſemper adeſſet, aut ſemper eſſet in noſtra poteſtate, ut adeſſet: at credere potuiſſe, & credidiſſe, libertatem arbitrii, qualem admittebant, ſtare non poſſe cum neceſſitate gratiæ repudiabilis, quæ nec ſemper adeſſet, nec eſſet, cùm abeſt, in noſtra poteſtate, ut adeſſet. Per libertatem arbitrii intelligebant Pelagiani completam & integram facultatem agendi vel non agendi pro arbitrio; adeòque per libertatem arbitrii in rebus ad ſalutem pertinentibus, intelligebant completam & integram facultatem bonum ſalutare volendi & agendi pro arbitrio, qualem facultatem habere nos negabant, ſi ad ſingulos actus ſalutares indigeremus gratia, quæ nobis non adeſt ſemper, & à ſolo beneplacito divino dependet, ut nobis adſit. Nam, inquiebant, ſi non poſſumus bene velle & agere, potentia ſcilicet ad actum reducenda, ſive quod idem eſt, ſi nunquam bene volumus & agimus, ſine gratia, quam non ſemper habemus, & quam habere, non eſt in noſtra poteſtate, quia pendet à ſola voluntate Dei, qui eam dat quibus vult, & quibus vult denegat; bonum ſalutare velle & agere non eſt in noſtra poteſtate, nec habemus liberum arbitrium in rebus ad ſalutem pertinentibus; quia nec habemus, nec eſt in noſtra poteſtate, ut habeamus completam & integram facultatem volendi & agendi pro arbitrio bonum ſalutare.

Hanc fuiſſe Pelagianorum mentem, oſtenditur ex S. Hyeronimo, qui in epiſtola ad Creſiphontem, ſic loquentem inducit Pelagianum: *Fruſtrà dedit arbitrii poteſtatem, quam implere non poſſum, niſi ipſe me ſemper adjuverit. Deſtruitur enim voluntas, quæ alterius ope indiget. Sed liberum dedit arbitrium Deus, quod aliter liberum non erit, niſi fecero quod voluero; ac per hoc aut utor ſemel poteſtate, quæ mihi data eſt, ut liberum ſervetur arbitrium, aut ſi alterius ope indigeo, libertas arbitrii in me deſtruitur.* Et in tertio dialogorum libro ſic adhuc Pelagianum loquentem inducit: *Quomodo ſervas liberum arbitrium, qui dicis hominem nihil poſſe facere, niſi Deus ſemper adjuverit?*

Pelagiani igitur per liberum arbitrium intelligebant completam & integram facultatem volendi & agendi ubi, quando, & quoties nobis ex propria determinatione libuerit; quacum facultate malè certè conveniret neceſſitas adjutorii, quod nec ſemper adeſſet, nec eſſet in noſtra poteſtate, ut adeſſet, eò quòd nullo bono merito, vel quaſi merito naturali poſſemus illud promereri. Hanc ob cauſam Pelagiani, cùm hominem in præſenti ſtatu completam & integram ad bonum ubi, quando, & quoties libuerit volendum & agendum habere facultatem contenderent, pertinaciter repudiabant neceſſitatem gratuiti adjutorii, ſine quo nihil omninò bene volumus & agimus.

Addi poteſt Pelagianos exiſtimaſſe, de ratione liberi arbitrii & ejus eſſentia eſſe, non ſolùm ut ſit potentia activè indifferens, & ſui ipſius determinativa, ſed etiam ut ſit independens ab omni auxilio, ipſum immediatè adjuvante ad ſui determinationem, adeòque Pelagianos rationem & eſſentiam liberi arbitrii conſtituiſſe in eo, quòd ſit potentia activè indifferens, & ſui ipſius determinativa independenter ab omni auxilio, eam ad ſui determinationem immediatè adjuvante. Hoc dicere videtur Pelagianus apud S. Hieronymum in epiſtola laudata, cùm ait: *Deſtruitur voluntas, quæ alterius ope indiget. Liberum non erit* arbitrium, *niſi fecero quod voluero*, ca propriis ſcilicet viribus, & abſque alterius adjutorio: *Si alterius ope indigeo, libertas arbitrii in me deſtruitur.* Hoc etiam videtur dicere Pelagius apud S. Auguſti-

num

oum lib. de geſtis Pelagii, cap. ult. ubi hæc ejus propoſitio refertur: *Quod non ſit liberum arbitrium, ſi indigeat auxilio Dei.* Cùm enim ſimpliciter ait, *Si indigeat auxilio Dei*, non verò, *Si indigeat auxilio Dei* dominante, determinante, irreſiſtibiliter flectente & applicante, manifeſtè videtur ſignificare, rationi & eſſentiæ liberi arbitrii repugnare, quòd ad volendum & agendum immediato Dei adjutorio indigeat, qualecumque tandem ſit, & quantumcumque etiam ex ſe repudiabile & fruſtrabile eſſe ſupponatur.

Ratio autem ita ſentiendi Pelagianis hæc fané fuit, quòd crederent de ratione & eſſentia liberi arbitrii eſſe, quòd plenum habeat dominium in actus ſuos, plenamque poteſtatem de illis diſponendi: unde Pelagianus apud Hieronymum dicit: *Deſtruitur voluntas, quæ alterius ope indiget:* cùm enim ſic loquitur, nomine voluntatis intelligit actum, planè ſuum potentiæ illum elicientis; quia potentia illum eliciens, illi planè dominatur, de illoque planè poteſt diſponere, illum pro arbitrio producendo, vel non producendo, aut productum deſtruendo. Quia autem cum pleno illo dominio potentiæ in actus ſuos, plenaque poteſtate de illis diſponendi, Pelagiani credebant conciliari non poſſe indigentiam adjutorii divini, præſertim gratuiti & indebiti, quod proinde Deus pro arbitrio ſuo dare poteſt, vel denegare, aut datum ſubtrahere, talis adjutorii, præſertim cùm ab illius aſſertoribus gratuitum & indebitum eſſe prædicaretur, neceſſitatem, ut liberi arbitrii everſivam, rejiciebant; quoniam, ea ſemel admiſſa, non nos actuum noſtrorum domini eſſemus, ſed ipſe ſolus Deus dominus eſſet; nec de actibus noſtris diſponeremus, ſed ipſe ſolus Deus diſponeret; nec denique actus noſtri nobis, ſed ſoli Deo attribuerentur; quandoquidem adjuvante Deo, illos poneremus; non adjuvante, non poneremus. Hoc dicit Pelagianus apud Hieronymum in epiſt. laudata: *Si nihil age abſque Dei auxilio, & per ſingula opera, ejus eſt omne, quod geſſero; ergo non ego, qui laboro, ſed Dei in me coronabitur auxilio.*

Pelagianis reſpondebat S. Auguſtinus, 1. Liberum hominis arbitrium per Adami prævaricationem ſauciatum fuiſſe, & ita ſauciatum, ut jam non poſſit cum ſola illuſtrationis gratia bonum velle & agere, ſicut oportet ad ſalutem. 2. Et ita jam liberum hominis arbitrium bonum ſicut oportet ad ſalutem velle & agere non poſſe, ſine novo interioris gratiæ auxilio immediatè ſe tenente ex parte ipſius facultatis volendi. 3. Sicque nunc neminem unquam bene velle, & agere ſicut oportet ad ſalutem ſine interioris gratiæ adjutorio, quo facultas volendi ad benè volendum & agendum immediatè adjuvetur, vel, ut loquitur S. Doctor, quo adjuventur voluntas ſeu volitio, & actio. 4. Catholicos per neceſſitatem hujus adjutorii, quo adjuvat Deus volitionem & actionem in eo omni, qui reipſa bene vult & agit ſicut oportet ad ſalutem, nullatenùs officere libero arbitrio, ſed potiùs illud ſtatuere, cùm per tale adjutorium non tollatur, ſed potiùs reſtituatur liberum arbitrium; quia per illud indifferentia activa non perimitur, ſed completur & perficitur: nam bene volendi & agendi poteſtatem dat, non neceſſitatem imponit: non enim voluntatem antecedenter & irreſiſtibiliter alligat ad unum, ſed ſanat & corroborat: ſanat autem & corroborat voluntatem, illam delectando de bono, cujus eſt amor indeliberatus: denique illam ſic delectat, ut ſe ipſa ex propria determinatione, & abſque antecedenti ad unum alligatione, bonum velit & faciat, ſicut ad ſalutem oportet.

Audiamus S. Auguſtinum lib. de ſpir. & litt. cap. 30. ubi ſic loquitur: *Liberum ergo arbitrium evacuamus per gratiam? Abſit, ſed magis liberum arbitrium ſtatuimus. Sicut enim lex per fidem, ſic liberum arbitrium per gratiam non evacuatur, ſed ſtatuitur. Neque enim lex impletur niſi libero arbitrio, ſed per legem cognitio peccati, per fidem impetratio gratiæ contra peccatum, per gratiam ſanatio animæ à vitio peccati, per animæ ſanitatem libertas arbitrii, per liberum arbitrium juſtitiæ dilectio, per juſtitiæ dilectionem legis operatio. Ac per hoc ſicut lex non evacuatur, ſed ſtatuitur per fidem, quia fides impetrat gratiam, qua lex impleatur: ita liberum arbitrium non evacuatur per gratiam, ſed ſtatuitur, quia gratia ſanat voluntatem, qua juſtitia liberè diligatur.*

ARTICULUS IV.

Exponuntur Errores Semipelagianorum.

§. I.

Admiſerunt quædam initia juſtitiæ & ſalutis, quæ in nobis eſſent ex nobis, hoc eſt, quæ in nobis eſſent ex ſolis arbitrii noſtri viribus, & nulla interiori gratia præventis, nempe fidem inchoatam, orationem, deſiderium ſanitatis & ſalutis, cum quibuſdam conatibus aſſurgendi è cœno peccati, & actus virtutum exercendi. Per hæc juſtitiæ & ſalutis initia, ut aſſerebant, ex ſolius naturæ vigore credimus nos ſalvari, & ſanari poſſe per Chriſtum; credentes deſideramus ſanitatem & ſalutem illam per Chriſtum adipiſcendam; deſiderantes ad illam adnitimur; fruſtrà per ſolas naturæ vires adnitentes, medicum animarum & ſalutis authorem Chriſtum imploramus; credentes autem, deſiderantes, adnitentes, implorantes, primam gratiam utcumque promeremur, & infallibiliter obtinemus. Ex qua doctrina ſequebatur, primam gratiam non dari gratis, ſed utcumque debitam reddi bonis quibuſdam actibus, ex ſolis viribus liberi arbitrii elicitis. Quare hi, quorum hìc doctrinam exponimus, Semipelagiani dicti ſunt, utpotè ex parte conſentientes Pelagianis; nam ab illis diſſentiebant, & ſeſe diſcernebant in eo, quòd fatebantur animæ curationem à peccato, à concupiſcentia, & ab ignorantia expectandam eſſe à gratia, item bonorum operum ſeu virtutum non ſolum profectum, ſed etiam initium, atque mandatorum divinorum obſervantiam, quibus promeremur vitam æternam, à libero arbitrio, utpotè per originale peccatum ſauciato & infirmato, eſſe non poſſe ſine adjutorio interioris gratiæ voluntatem immediatè prævenientis, excitantis, & roborantis.

Probantur autem hæc omnia ex Fauſto Semipelagiano, qui lib. 1. de lib. arb. c. 17. ſic ait: *Ita ſe duo iſta conjungunt, attrahentis virtus & obedientis affectus quomodo ſi æger aliquis aſſurgere conatur, & facultas animum non ſequatur, & propterea ſibi porrigi dextram deprecetur. Exclamat voluntas, quia ſola per ſe elevari neſcit infirmitas. Ita Dominus invitat volentem* (ex ſolis arbitrii viribus,) *attrahit deſiderantem* (ex ſolis arbitrii viribus, *erigit adnitentem*) (ex ſolis arbitrii viribus.)

Ex Epiſtola Hilarii ad Auguſtinum, ubi hæc de Maſſilienſibus referuntur: *Id conveniens aſſerunt veritati, vel congruum prædicationi, ut cùm proſtratis, & nunquam ſuis viribus ſurrecturis annunciatur obtinendæ ſalutis occaſio, eo merito, quo voluerint, & crediderint à ſuo morbo ſe poſſe ſanari, & ipſius fidei augmentum, & totius ſanitatis ſuæ conſequantur effectum.* Et infrà: *Quod dicitur: Crede & ſalvus eris: unum horum exigi aſſerunt, aliud offerri: ut propter id, quod exigitur, ſi redditum fuerit, id quod offertur, deinceps tribuatur. Unde conſequens putant, exhibendam ab eo fidem, cujus naturæ id voluntate conditoris* (non gratia redemptoris) *conceſſum eſt; & nullam ita depravatam, vel extinctam putant*, ut non debeat, vel poſſit ſe velle ſanari: *propter quod vel ſanetur quis à ſua, vel ſi noluerit, cum ſua ægritudine puniatur: nec negari gratiam, ſi præcedere dicatur talis voluntas, quæ tantum medicum quærat, non autem quicquam ipſa jam valeat* (ad ſanitatem ſcilicet & ſalutem per ſe conſequendam).... *Neque enim alium operi curationis eorum annumerandum putant, exterrita & ſupplici voluntate unumquemque ægrotum velle ſanari.*

Ex

Ex S. Auguſtino, qui de Semipelagianis hæc ſcribit lib. de dono perſev. cap. 23. *Attendant ergo quomodo falluntur, qui putant eſſe à nobis; non dari nobis ut petamus, quæramus, pulſemus; & hoc eſſe dicunt, quod gratia præceditur merito noſtro, ut ſequatur illa, cùm accipimus petentes, & invenimus quærentes, aperiturque pulſantibus: nec volunt intelligere etiam hoc divini muneris eſſe, ut oremus, hoc eſt, petamus, quæramus, atque pulſemus.* Idem de iiſdem loquens lib. de præd. Sanct. ſic ait cap. 2. *Putant ex nobis eſſe fidei cœptum, & ex Dei eſſe fidei ſupplementum.* Dixerat cap. 1. *Pervenerunt iſti fratres noſtri ... ut credant cum Eccleſia Chriſti peccato primi hominis obnoxium naſci genus humanum, nec ab iſto malo niſi per juſtitiam ſecundi hominis aliquem liberari. Pervenerunt etiam, ut præveniri voluntates hominum Dei gratia fateantur, atque ad nullum opus bonum vel incipiendum, vel perficiendum, ſibi quemquam ſufficere poſſe conſentiant.* Ex his autem omnibus teſtimoniis, quæ allegamus, ſimul junctis, jam habentur ea omnia, quæ Semipelagianis hactenùs attribuimus.

Porrò ex occaſione textus ultimi, obiter obſervo nonnullos eſſe qui Semipilegianos in duas claſſes dividunt, & dicunt, ex eis alios prævenientis gratiæ etiam ad bona opera incipienda neceſſitatem confeſſos eſſe, alios verò negaſſe. Sed hæc conjectura caret ſufficienti fundamento, eique apertè contradicit S. Auguſtinus verbis proximè citatis, quibus de Semipelagianis, nullo inter illos facto diſcrimine, ſimpliciter affirmat, quòd fateantur, neminem ſine adjutorio interioris gratiæ prevenientis, ullum opus bonum vel incipere, vel perficere poſſe. Quod iterùm teſtatur cap. ſequenti. *Nemo*, inquit, *ſibi ſufficit ad incipiendum, vel perficiendum quodcumque opus bonum: quod jam iſti fratres, ſicut veſtra ſcripta indicant, verum eſſe conſentiunt: unde in omni opere bono & incipiendo & perficiendo ſufficientia noſtra ex Deo eſt.*

Quare cùm Semipelagiani apud Proſperum in epiſtola ad S. Auguſtinum dicunt, *pari momento animum ſe vel ad vitia, vel ad virtutes movere*; item: *Ad obedientiam mandatorum Dei* homines *poſſe ſuam dirigere voluntatem, & bona appetere*; intelligendi ſunt de nudo deſiderio, & conatu exercendi bona opera, & obediendi mandatis divinis; aliudque nihil voluiſſe dicendi ſunt, quàm nos ex ſolis viribus naturæ, & abſque interiore gratia præveniente, habere poſſe utiliter ad ſalutem nudum deſiderium, nudumque conatum exercendi bona opera, & obediendi mandatis Dei; magnum autem, quod probè norant Maſſilienſes, diſcrimen eſt inter initium boni operis, & boni operis nudum deſiderium, nudumve conatum: nam initium boni operis eſt ipſum bonum opus incœptum: eſt enim ipſius boni operis exercitium, quamvis imperfectum; ſic initium fidei eſt actus fidei imperfectus. At nudum deſiderium boni operis, non eſt ipſum bonum opus, quod deſideratur: id enim quod deſideratur, & actus, quo deſideratur, duo ſunt: ſicut duo ſunt, id, quod videtur, & actus, quo videtur. Item qui conatur exercere bonum opus, non hoc ipſo bonum opus exercet: ſicut æger qui conatur ſurgere & ambulare, non hoc ipſo ſurgit & ambulat. Quod verbis ſuprà relatis Fauſtus ſignificare voluit.

Ad comminiſcenda initia illa juſtitiæ & ſalutis, quæ in nobis eſſent ex ſolo vigore liberi arbitrii, quibus poſitis infallibiliter interiorem gratiam ad incipienda & perficienda virtutum opera neceſſariam obtineremus, non poſitis verò, ea privaremur, inducti ſunt Semipelagiani, quia putarunt, 1. Libertatem hominis per Adami prævaricationem penitùs extinctam eſſe in iis, quæ ad ſalutem pertinent, & ita in iis, quæ ad ſalutem pertinent, nihil ex arbitrii libertate ſupereſſe in præſenti ſtatu, niſi ſuperſit illi naturalis facultas credendi in medicum, deſiderandi ſanitatem & ad illam adnitendi, quærendi denique medicum ſine adjutorio interioris gratiæ, ipſam volendi facultatem immediatè prævenientis & adjuvantis. Patet ex Caſſiano collat. 13. cap. 12. ubi ſic ait: *Nec enim talem Deus hominem feciſſe credendus eſt, qui nec velit unquam, ...: poſſit bonum* (ex ſolis arbitrii viribus,) *alioquin nec liberum ei permiſit arbitrium, ſi ei tantummodo malum ut velit & poſſit, bonum verò à ſemetipſo nec velle, nec poſſe conceſſit.*

2. Exhortationes & correptiones fore inutiles, ſi per illas homo non poteſt excitari ad eliciendos aliquos actus ſalutares ex ſolis viribus naturæ, per quos actus interiorem gratiam ad ſalutem neceſſariam utcumque promereatur, & infallibiliter impetret. Patet ex Hilarii epiſtola ad S. Auguſtinum, ubi de Semipelagianis dicitur: *Aſſerunt inutilem exhortandi conſuetudinem, ſi nihil in homine remanſiſſe dicatur, quod correptio valeat excitare.*

3. Deum fore perſonarum acceptorem, ſi pro ſolo voluntatis ſuæ placito, quibus vellet, gratiam donaret, & quos vellet ab ea repelleret. Hoc ſui erroris præſidium acceperant à Pelagianis, de quibus ſic ait S. Auguſtinus in ſua ad Sixtum epiſtola 105. *Perſonarum acceptorem Deum ſe credere exiſtimant, ſi credant, quòd ſine ullis præcedentibus meritis, cujus vult miſeretur, & quos dignatur, vocat.*

§. II.

Vehementer improbarunt Semipelagiani id, quod docebat S. Auguſtinus circa perſeverantiam. Teſtatur hoc Hilarius in ſua ad Auguſtinum epiſtola. *Moleſtè ferunt*, inquit, *ita dividi gratiam, quæ vel tunc primo homini data eſt, vel nunc omnibus datur, ut ille acceperit perſeverantiam, non qua fieret ut perſeveraret, ſed ſine qua per liberum arbitrium perſeverare non poſſet: nunc vero Sanctis in regnum per gratiam prædeſtinatis non tale adjutorium perſeverantiæ detur, ſed tale, ut eis perſeverantia ipſa donetur; non ſolùm ut ſine iſto dono perſeverantes eſſe non poſſint, verùm etiam ut per hoc donum non niſi perſeverantes ſint. His verbis ſanctitatis tuæ ita moventur, ut dicant quamdam deſperationem hominibus exhiberi. Si enim, ajunt, ita Adam adjutus eſt, & ut ſtare poſſet in juſtitia, & à juſtitia declinare: & nunc ita Sancti juvantur, ut declinare non poſſint, ſiquidem acceperunt eam volendi perſeverantiam, ut aliud velle non poſſint; vel ſi quidam deſeruntur, ut aut nec accedant, aut ſi acceſſerint, & recedant, ad illam* (Adami) *voluntatem pertinuiſſe dicunt exhortationis, vel comminationis utilitatem, quæ & perſiſtendi & deſiſtendi obtinebat liberam poteſtatem; non ad hanc, cui nolle juſtitiam inevitabili neceſſitate conjunctum eſt, præter illos, qui ſic concreati ſunt his, qui cum univerſa maſſa damnati ſunt, ut exciperentur per gratiam liberandi.*

Docuerat itaque S. Auguſtinus magnum diſcrimen eſſe inter gratiam Adamo innocenti datam ad perſeverandum in ſtatu innocentiæ, & gratiam, quæ nunc electis datur ad perſeverandum in ſtatu gratiæ; Adamum innocentem accepiſſe donum perſeverantiæ, ſine quo quidem perſeverare non poſſet, ſed quocum non eſſet neceſſariò perſeverans; unde cum tali perſeverantiæ adjutorio perſeverare, vel non perſeverare poterat pro arbitrio; adeòque Deus libero Adami innocentis arbitrio permiſerat ejus perſeverantiam in ſtatu innocentiæ: Electos verò in præſenti ſtatu accipere donum perſeverantiæ, non ſolùm ſine quo perſeverantes eſſe non poſſunt, ſed etiam quocum non poſſunt non eſſe perſeverantes: unde cum tali adjutorio perſeverantiæ non poſſunt pro arbitrio eſſe vel non eſſe perſeverantes; adeòque electorum perſeverantiam in ſtatu gratiæ libero eorum arbitrio Deus non relinquit, ſed eam ipſe certò & infallibiliter, vel etiam, ſi vis, ineluctabiliter & inſuperabiliter procurat & operatur: Electorum denique nullum non perſeverare, quia omnes accipiunt donum perſeverantiæ, quocum, qui illud accipiunt, non poſſunt non perſeverantes eſſe; cùm è contra non electorum nullus perſeveret, quia nullus ex non electis accipit donum perſeverantiæ, ſine quo, qui illud non accipiunt, perſeverantes eſſe non poſſunt.

Hanc Auguſtini doctrinam putabant Semipelagiani nul-

nullum exhortationibus, minis & correptionibus locum relinquere; electis volendi, non electis verò nolendi juſtitiam, fatalem neceſſitatem imponere; atque ita quandam aſſequendæ ſalutis deſperationem exhibere hominibus. Quibus malis ut occurrerent, docuerunt, Deum, ſicut Adamo in ſtatu innocentiæ dederat adjutorium, quocum perſeverare poſſet, & ſi vellet perſeveraret in ſtatu innocentiæ, ipſa perſeverantia in ejus arbitrio relicta; ita nunc omnibus hominibus, qui ex ſolo vigore naturæ credunt, credentes ſanitatem deſiderant, ſanitatem deſiderantes ad medicum ſuſpirant, petendo, quærendo, pulſando, hoc qualicumque merito gratiam retribuere, quacum perſeverare poſſint, & ſi velint, perſeverent in ſtatu gratiæ, ipſam interim perſeverantiam permittendo eorum libero arbitrio: ita ut nihil prædeſtinatis donetur, quod amittere vel retinere non poſſint propria voluntate, hoc eſt, quod non poſſint, prout voluerint, amittere vel retinere.

Patet ex Hilario in ſua ad Auguſtinum epiſtola, hæc de Semipelagianis ſcribente: *Quod autem dicit ſanctitas tua, neminem perſeverare, niſi perſeverandi virtute percepta, hactenus accipiunt, ut quibus datur, intrti licèt, præcedenti tamen proprio arbitrio tribuatur, quod ad hoc tantum liberum* (per ſe ſcilicet, & excluſo omni adjutorio ſuperaddito) *aſſerunt, ut velit vel nolit admittere medicinam ... Nolunt autem ita hanc perſeverantiam prædicari, ut vel non ſuppliciter emereri, vel amitti contumaciter poſſit. Nec ad incertum voluntatis Dei deduci ſe volunt, ubi eis, quantum putant, ad obtinendum vel amittendum, evidens eſt, qualecumque ſit, initium voluntatis ... Cæterum quidlibet donatum ſit prædeſtinatis, id poſſe & amittere & retinere propria voluntate, contendunt.*

§. III.

In primis exhorrebant Semipelagiani gratuitam illam prædeſtinationem, qua ex pura miſericordia Deus media cum aſſecutione ſalutis certò & infallibiliter connexa præparavit ab æterno certis hominibus, qui idcircò electi dicuntur, reliquis in perditionis maſſa relictis, qui idcircò vocantur non electi, ſeu reprobi. Pro qua Prædeſtinatione Auguſtinus acerrimè pugnarat contra Pelagianos. Semipelagianorum horrorem Proſper in ſua ad Auguſtinum epiſtola exprimit his verbis: *Hoc autem propoſitum vocationis Dei, quo vel ante mundi initium, vel in ipſa conditione generis humani, eligendorum & rejiciendorum dicitur facta diſcretio, ut ſecundum quod placuit creatori, alii vaſa honoris, alii vaſa contumeliæ ſint creati, & lapſis* (dicunt) *curam reſurgendi adimere, & ſanctis occaſionem teporis afferre.* Superiùs dixerat: *Multi ergo ſervorum Chriſti, qui in Maſſilienſi urbe conſiſtunt, in ſanctitatis tuæ ſcriptis, quæ adverſus Pelagianos hæreticos condidiſti, contrarium putant Patrum opinioni, & Eccleſiaſtico ſenſui, quidquid in eis de vocatione electorum ſecundum Dei propoſitum diſputaſti.*

Averſabantur itaque Semipelagiani ut traditioni Patrum, & Eccleſiæ ſenſui contrarium propoſitum illud, quo Sanctus Auguſtinus poſt Apoſtolum aſſerit, Deum ex pura miſericordia, & ex ſolo voluntatis ſuæ beneplacito prædefiniviſſe perſeverantiam finalem, & actus ſalutares omnes, etiam fidem ipſam eorum omnium, qui re ipſa ſalvantur, & vi hujus prædefinitionis illis præparaſſe media congrua, quibuſcum in tempore credunt, & in fide, quæ per dilectionem operatur, uſque in finem certiſſimè perſeverant, cæteris interim juſto, quamvis occulto, judicio in communi perditionis maſſa derelictis, non quidem per poſitivam à ſalute excluſionem ante abſolutam prævisionem malæ mortis, ſed per negationem electionis eorum ad gloriam, & præparationis beneficiorum, quibus liberarentur, & gloriam conſequerentur.

Huic autem propoſito ſubſtituerunt aliud, nempe decretum neminem admittendi in regnum cœleſte, niſi per gratiam baptiſmi, omneſque ad hanc gratiam indifferenter vocandi per legem, ſive naturalem, ſive ſcriptam, ſive evangelicam, ut qui ex viribus naturæ credere voluerint, merito credulitatis ad hanc gratiam perveniant; ea verò priventur demerito incredulitatis, qui credere noluerint; atque ita Deus bonitatem ſuam erga omnes homines oſtendat, generaliter & indifferenter volendo omnes ſalvari, & ad agnitionem veritatis venire per media omnibus communia, & omnibus æquè propoſita, quibus, qui rectè uterentur per vires naturales, omnibus ab authore naturæ conceſſas, credendo, & ſalutem deſiderando, neceſſariam ad bonorum operum exercitium & perſeverantiam, acciperent gratiam, atque bona opera exercentes, & in juſtitia perſeverantes, tandem conſequerentur gloriam, velut mercedem bonorum operum, exercitorum ex viribus liberi arbitrii, & gratiæ, merito credulitatis, & aliorum quorumdam actuum naturalium retributæ.

Audiamus Proſperum, qui in ſua ad Auguſtinum epiſtola, hæc de Maſſilienſibus narrat: *Propoſitum autem vocantis gratiæ in hoc omninò definiunt, quòd Deus conſtituerit, nullum in regnum ſuum niſi per Sacramentum regenerationis aſſumere, & ad hoc ſalutis donum omnes homines univerſaliter, ſive per naturalem, ſive per ſcriptam legem, ſive per evangelicam prædicationem vocari, ut & qui voluerint, fiant filii Dei; & inexcuſabiles ſint, qui fideles eſſe noluerint; quia juſtitia Dei in eo ſit, ut qui non crediderint, pereant; bonitas in eo appareat, ſi neminem repellat à vita, ſed indifferenter univerſos velit ſalvos fieri, & in agnitionem veritatis venire ... Itaque quantùm ad Deum pertinet, omnibus paratam vitam æternam; quantùm autem ad arbitrii libertatem, ab his eam apprehendi, qui Deo ſponte crediderint, & auxilium gratiæ merito credulitatis acceperint*, atque, ut ſupponitur, eo gratiæ auxilio benè uſi fuerint, & cum illo in ſtatu juſtitiæ perſeveraverint. Quod facere vel non facere poſſunt pro arbitrio: cùm quidlibet donatum fuerit etiam iis, qui ſalvantur, illud retinere vel amittere poſſint propria voluntate. Hanc porrò fuiſſe Semipelagianorum mentem manifeſtum eſt ex dictis ſuperiùs.

§. IV.

Contendebant Semipelagiani Deum, quantùm eſt ex ſe, æqualiter & indifferenter velle ſalutem omnium hominum, adeòque æqualiter & indifferenter paratum eſſe ad dandum omnibus hominibus gratias ad conſequendam vitam æternam neceſſarias, ſolùmque expectare, ut ſecundùm vires naturales, quas habent, credant, deſiderent, conentur, orent; ita ut per ejuſmodi actus quilibet promereatur, & infallibiliter arripiat gratiam, quam pro arbitrio retinere vel dimittere poſſit. Quod probatur ex Proſpero, qui in ſua ad Auguſtinum epiſtola ſcribit Semipelagianos docere, *quantum ad Deum pertinet, omnibus paratam vitam æternam: quantùm autem ad arbitrii libertatem, ab his eam apprehendi, qui Deo ſponte* (hoc eſt, ex naturalibus liberi arbitrii viribus) *crediderint, & auxilium gratiæ merito credulitatis acceperint.*

Hanc autem ſuam de æquali & indifferenti ſalvandi omnes homines voluntate, æqualique & indifferenti præparatione gratiarum ad ſalutem neceſſariarum, quas unuſquiſque infallibiliter obtinere poſſit per naturales arbitrii vires, ſententiam venditabant, ut aptiſſimam ad excitandum in hominum animis ſalutis & perfectionis evangelicæ deſiderium, qua potiſſimùm ratione adducebantur, ut aſſererent non gratiam libero arbitrio, ſed liberum arbitrium gratiæ in negotio ſalutis præire. Dicebant enim, teſte Proſpero, *ita demum poſſe unumquemque ad correctionem aut ad profectum vocari, ſi ſe ſciat ſua diligentia bonum eſſe poſſe, & libertatem ſuam ob hoc Dei auxilio juvandam, ſi quod Deus mandavit, elegerit: ac ſic cum in his, qui tempus acceperunt liberæ voluntatis, duo ſint, quæ humanam operentur ſalutem, Dei ſcilicet gratia, & hominis obedientia, priorem volunt obedien-*

tiam

Digitized by Google

tiam eſſe, quàm gratiam, ut initium ſalutis ex eo, qui ſalvatur, non ex eo credendum ſit ſtare, qui ſalvat: & voluntas hominis divina gratia ſibi pariat opem, non gratia ſibi humanam ſubjiciat voluntatem.

Quo ſenſu docuerunt Semipelagiani Deum velle omnium hominum ſalutem, eodem profectò voluerunt Chriſtum mortuum eſſe pro omnibus hominibus. Itaque, ut refert Proſper in ſua epiſtola, dicebant, *pro univerſo humano genere mortuum eſſe Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, & neminem prorſus à redemptione ſanguinis ejus exceptum*; eo ſenſu, quòd propter meritum paſſionis & mortis Chriſti, omnibus hominibus æqualiter & indifferenter expoſitus eſſet gratiarum theſaurus, ex quo, qui vellet, hauriret merito naturalis fidei, deſiderii, & orationis, quantùm vellet; qui verò nollet, non hauriret: ita ut neque nolenti detur gratia, neque volenti denegetur. Unde ſequebatur diſcretionem fidelis ab infideli, & juſti ab impio non à Deo, vel à Chriſto, aut à gratia, ſed à naturalis fidei, deſiderii, & orationis merito repetendam eſſe. Quod etiam expreſsè aſſerebant Semipelagiani verbis ſuprà relatis ex epiſtola Proſperi.

Quando autem ab eis quærebatur, cur his potiùs temporibus & nationibus, quàm aliis, prædicaretur Evangelium; cùm ante prædicationem Evangelii, nullarum nationum merita extitiſſent; reſpondebant Deum voluiſſe, ut annunciaretur Evangelium his nationibus potiùs, quàm aliis, quia prævidebat has nationes, & non illas, eſſe credituras, ſi Evangelium eis annunciaretur; adeòque has nationes, & non illas Evangelium accepiſſe non ex mero voluntatis divinæ beneplacito, ſed propter meritum naturalis fidei, ſub conditione futuræ. *Cùm autem*, inquit Hilarius ad Auguſtinum, *dicitur eis, quare aliis, vel alicubi prædicetur, vel non prædicetur, vel nunc prædicetur, quod aliquando penè omnibus, ſicut nunc aliquibus gentibus non prædicatum ſit: dicunt id præſcientiæ eſſe divinæ, ut eo tempore, & ibi, & illis veritas annunciaretur, quando & ubi prænoſcebatur eſſe credenda.*

Cùm verò premerentur exemplo parvulorum, quorum alii cum baptiſmo moriuntur, alii verò ſine baptiſmo, quamvis omnes in æquali naſcantur damnatione, nec perventuri fuerint ad eam ætatem, in qua alii ab aliis poſſent ſe diſcernere, & conſequenter poſſet eſſe ratio his potiùs, quàm, illis impertiendi baptiſmi gratiam: reſpondebant Deum hos, non illos, baptizari voluiſſe, quia præviderat hos, non illos, ſi ad diſcretionis annos pervenirent, bono naturæ ſeu libero arbitrio benè uſuros fuiſſe, credendo ſcilicet, deſiderando ſanitatem, ad medicum ſuſpirando, & orando; atque ita hos parvulos ab illis diſcerni per actus bonos naturales ex ſolis arbitrii viribus futuros conditionatè.

Hoc teſtatur Proſper in ſua ad Auguſtinum epiſtola. *Cumque*, inquit, *inter hæc innumerabilium illis multitudo objicitur parvulorum, qui utique, excepto originali peccato, ſub quo omnes homines ſimiliter in primi hominis damnatione naſcuntur, nullas adhuc habentes voluntates, nullas proprias actiones, non ſine Dei judicio ſecernuntur; ut ante diſcretionem boni ac mali de uſu vitæ hujus auferendi, alii per regenerationem in cæleſtis regni aſſumantur hæredes, alii ſine baptiſmo inter mortis perpetuæ tranſeant debitores: tales ajunt perdi, taleſque ſalvari, quales futuros illos in annis majoribus, ſi ad activam ſervarentur ætatem, ſcientia divina præviderit.*

Semipelagiani igitur pro parvulis, quorum alii baptizati, alii non baptizati migrant ex hac vita ante adultam ætatem, recurrebant ad actus bonos naturales, conditionatè tantùm futuros, ſeu futuribiles tantùm, quibus ajebant Deum ad baptiſmum his potiùs, quam illis, procurandum moveri: quo effugio nihil miſerabilius excogitari poterat, & à talibus viris excogitatum miratur Auguſtinus lib. de præd. Sanctorum cap. 12. ubi ſic ait: *Unde hoc talibus viris in mentem venerit, neſcio, ut futura, quæ non ſunt futura, puniantur, aut honorentur merita parvulorum*, Merita merè futuribilia vocat S. Doctor merita futura, quæ non ſunt futura, & quidem jure merito, quia non ſunt futura abſolutè, adeòque non ſunt futura eo modo, qui ſecundùm prudentem æſtimationem requiritur ad hoc, ut in ordine ad puniendum vel remunerandum, illorum poſſit haberi ratio; Quod enim nunquam erit, quantumvis foret, ſi poneretur aliqua conditio, non poteſt in ordine ad laudem vel vituperium majoris eſſe æſtimabilitatis, quàm merè poſſibile. Quod non videre non potuere Maſſilienſis ipſi: ſed quidlibet devorare maluerunt, quàm agnoſcere inæqualem in Deo affectum circa ſalutem hominum, & gratuitam aliquam electorum à reprobis diſcretionem confiteri.

ARTICULUS V.

Utrùm Semipelagiani admiſerint neceſſitatem gratiæ irreſiſtibilis & infruſtrabilis ex natura ſua, ad bona opera tum incipienda tum perficienda, & ad perſeverantiam finalem.

Responsio.

Semipelagiani nunquam admiſerunt neceſſitatem talis gratiæ, ſed è contra talem gratiam exhorruerunt, & conſtantiſſimè rejecerunt.

Prob. Nam exiſtimantes, quamvis falsò, Semipelagiani S. Auguſtinum hoc Adamum inter & poſteros ejus poſuiſſe diſcrimen, quòd Adamo in ſtatu innocentiæ data eſſet ad perſeverandum gratia, cui poſſet pro arbitrio conſentire vel diſſentire; electis verò in ſtatu naturæ lapſæ detur ad perſeverandum gratia, cui reſiſtere non poſſunt: adeò ut Adamo in ſtatu innocentiæ liberum fuerit perſeverare vel non perſeverare; at electi in ſtatu naturæ lapſæ neceſſariò perſeverent, ex intrinſeca & antecedenti neceſſitate bonum faciendi, & malum vitandi; cæteris omnibus in perditionis maſſa ita derelictis, ut omni auxilio ad perſeverandum idoneo deſtituantur: hoc omninò moleſtè tulerunt, & ita S. Auguſtini verbis commoti ſunt, ut dicerent per ea hominibus deſperationem exhiberi, & per ea omnem tolli utilitatem exhortationum & comminationum pro ſtatu præſenti naturæ lapſæ, illaſque utiles non fuiſſe niſi in ſtatu innocentiæ, ſi in hoc tantùm ſtatu, & non in præſenti, homo habuit idoneam ad bonum perſeveranter volendum & operandum gratiam, cui conſentire vel diſſentire poſſet pro arbitrio, & quacum proinde poſſet pro arbitrio bonum velle vel non velle, operari vel non operari perſeveranter. Patet ex Hilarii ad Auguſtinum verbis, ſuprà relatis art. 3. §. 2.

Confirm. Quia ſi Semipelagiani admiſerunt neceſſitatem gratiæ dominantis, & neceſſitantis ad bonum volendum & operandum perſeveranter, admiſerunt donum perſeverantiæ, quod ab iis, quibus confertur amitti nullatenùs poteſt, & quocum, qui illud accipiunt, non poſſunt non perſeverare. Atqui Semipelagiani exhorruerunt omne donum, quocum neceſſariò perſeveratur, & auxilium quodlibet etiam electis datum ad perſeverandum, quod propria voluntate amitti vel retineri non poſſet, ut teſtatur Hilarius in ſua ad Auguſtinum epiſtola. *Nolunt*, inquit, *ita hanc perſeverantiam prædicari, ut non ..., amitti contumaciter poſſit, ... Cæterum quidlibet donatum ſit prædeſtinatis, id poſſe & amittere & retinere propria voluntate concedunt.* Ergo, &c.

Obj. 1. Semipelagiani docuerunt, gratiam, Adamo datam in ſtatu innocentiæ, in hoc diverſam fuiſſe à gratia, quæ in præſenti ſtatu datur ad bonum volendum & operandum, quòd voluntas cum illa poſſet pro arbitrio velle vel non velle, operari vel non operari bonum; hæc verò dominetur voluntati, eamque ad volendum & agendum neceſſitet. Neg. *Probabis*, ex Hilario, de illis ita ad Auguſtinum ſcribente: *Unde in hoc ſolo volunt à primo homine omnium diſtare naturam, ut illum, integris*

vi-

viribus voluntatis, juvaret gratia volentem, hos autem, amiſſis & perditis viribus, credentes tantùm non ſolùm erigat proſtratos, verùm etiam ſuffulciat ambulantes. Ex quibus verbis ſic argumentaberis. Semipelagiani docuerunt gratiam utriuſque ſtatus in hoc differre, quòd una, nempe gratia ſtatus naturæ innocentis, adjuvaret tantùm ad volendum; altera verò, nempe gratia ſtatus naturæ lapſæ, proſtratum hominem erigat, & ſuffulciat ambulantem. Atqui gratia adjuvans tantùm, eſt gratia non dominans, nec neceſſitans; gratia verò proſtratum erigens, & ſuffulciens ambulantem, non eſt niſi gratia dominans & neceſſitans. Ergo, &c.

R. neg. min. Quaſi verò gratia non poſſit proſtratum erigere, & ambulantem ſuffulcire, niſi dominando voluntati, eamque neceſſitando ad volendum & agendum. Quaſi verò gratia, quæ proſtrato & infirmo non ſolùm oſtendit qua ſurgendum & ambulandum eſt, verùm etiam ad ſurgendum & ambulandum vires neceſſarias ſubminiſtrat, non poſſit rectè & propriè dici proſtratum erigere, & ambulantem ſuffulcire; quamvis non ita dominetur voluntati hominis proſtrati & infirmi, ut eum neceſſitet ad ſurgendum & ambulandum, hoc eſt, ut eum irreſiſtibiliter flectat ad bonum, ſicut oportet, volendum & operandum.

Itaque verba Hilarii ſignificant, Semipelagianos diſcrimen gratiæ, quæ data eſt homini innocenti, à gratia, quæ datur homini lapſo, conſtituiſſe in eo, quòd gratia homini innocenti data, eum ſive ad incipienda, ſive ad perficienda bona opera adjuvaret tantùm, oſtendendo ſcilicet quid eſſet agendum: gratia verò, quæ homini lapſo datur, ad bona virtutum opera etiam incipienda non ſolùm adjuvet, oſtendendo quid faciendum ſit, ſed etiam proſtratum erigat, ſuffulciat ambulantem, vires ſubminiſtrando, ſine quibus in hoc ægritudinis ſtatu nec perficere, imò nec incipere poſſumus virtutum opera.

Talis autem diſcriminis hanc reddebant rationem, quòd voluntas Adami in ſtatu innocentiæ integris eſſet viribus, adeòque non indigeret actuali auxilio, ipſam intimè & immediatè afficiente & corroborante; voluntas verò noſtra per peccatum Adami ita ſit fauciata atque debilitata, ut nequidem incipere poſſit opera virtutum ſine actuali adjutorio interioris gratiæ, ipſam intimè & immediatè prævenientis, excitantis, inclinantis, delectantis, & delectando corroborantis contra importunos rebellantis concupiſcentiæ motus.

Totum autem hoc diſcrimen gratiæ utriuſque ſtatus catholicè aſſerebatur à Maſſilienſibus, nec in hoc erant Semipelagiani, ſed in eo, quòd vellent erigentem & ſuffulcientem gratiam, in ſtatu naturæ lapſæ, ad virtutum opera tum perficienda, tum etiam incipienda neceſſariam, retribui merito fidei elicitæ ex ſolis viribus naturæ ſine adjutorio gratiæ interioris; nollentque liberum hominis arbitrium per Adami prævaricationem eſſe adeò depravatum, ut non poſſet ſe ſolo, & abſque interiore gratia præveniente, ipſum immediatè adjuvante, velle, credere, ſanitatem deſiderare, ad medicum ſuſpirare, petere, quærere, pulſare, & quærendo, petendo, pulſando, promereri interiorem gratiam inſpirationis, quæ proſtratum erigeret tangendo & excitando, atque ambulantem ſuffulciret roborando, & immediate adjuvando ad ſanitatem aſſequendam, virtutumque opera incipienda & perficienda.

Obj. 2. Semipelagiani, teſte S. Auguſtino fatebantur omnia virtutum opera eſſe dona Dei. Atqui virtutum opera non ſunt dona Dei, niſi fiant ex gratia dominante voluntati, eamque neceſſitante ad volendum & operandum bonum. Ergo, &c. *R*. neg. min. Quaſi verò opera virtutum non ſint ſufficienter dona Dei, hoc ipſo quòd non fiunt à voluntate, niſi Deus eam ſua interiore gratia præveniat, excitet, inclinet, roboret, & immediatè adjuvet ad illa exercenda? Ex eo igitur quòd Semipelagiani confeſſi ſunt omnia virtutum opera eſſe Dei dona, malè & peſſimè infertur eos interioris gratiæ dominantis & neceſſitantis agnoviſſe neceſſitatem. Sed ex occaſione data,

Nota obiter. Actus ſalutaris, qui fit à voluntate, præventa à gratia, eſt donum Dei, & à fortiori, ipſa quoque gratia, à qua prævenitur voluntas, eſt donum Dei, ſed magno cum diſcrimine: gratia enim, qua voluntas prævenitur, eſt Dei donum tantùm, ſeu, quod idem eſt, eſt purum Dei donum. At actus ſalutaris, qui fit à voluntate, præventa à gratia, non eſt Dei donum tantùm; nam ſic eſt donum Dei, ut ſit etiam noſtrum meritum. Ratio autem hujus diſcriminis alia eſſe non poteſt, quàm quia Deus donat gratiam voluntati, ipſam voluntatem antecedenter & irreſiſtibiliter flectendo & applicando ad productionem motus indeliberati amoris, vel deſiderii, in quo gratia conſiſtit: at donat actum ſalutarem voluntati, non ipſam prædeterminando & neceſſitando ad productionem actus ſalutaris, ſed per indeliberatum illum amoris vel deſiderii motum, ad quem eam prædeterminat & neceſſitat ex abſoluta & efficaci actus ſalutaris obtinendi intentione, tangendo & movendo illam, quomodo ei aptum eſt, ut actum ſalutarem velit producere, & producat ex propria determinatione: unde fit, ut actus ſalutaris ſit ſuus Dei, ut gratuitò efficientis illum per voluntatem à ſe tactam & motam, quomodo novit illi congruere, ut ex propria determinatione velit & operetur tale bonum, & ſuus voluntatis, non ſolùm phyſicè, ut ſuus eſt indeliberatus gratiæ motus, ſed etiam moraliter, & in ordine ad imputabilitatem, quia voluntas ſub congrua Dei motione totam ſuam ſervat activam indifferentiam, ſeque ipſa ad actus productionem determinat; quanquam non ex ſuis ſolis, ſed ex ſuis & motionis divinæ viribus ſimul & indiviſibiliter ſe ipſa determinet. Hinc actus ſalutaris, quem producit voluntas, ſic eſt Dei donum, ut ſit etiam proprium voluntatis meritum.

ARTICULUS VI.

Utrùm Semipelagiani admiſerint neceſſitatem interioris gratiæ prævenientis, ad fidem inchoatam, & ad orationem.

Responsio.

NOn admiſerunt, ſed è contra docuerunt naturales liberi arbitrii vires ſufficere ad fidem initialem, ſanitatis deſiderium, & orationem.

Prob. S. Auguſtinus circa fidem inchoatam in eo errore aliquando fuit, in quo poſtea fuere Semipelagiani; quia videlicet eodem ſenſu, quo illi poſtea putarunt, ipſe putabat fidem inchoatam non eſſe donum Dei, ſed à nobis eſſe in nobis. Atqui S. Auguſtinus putabat fidem inchoatam non eſſe donum Dei, ſed à nobis eſſe in nobis. quia putabat nos credere ſine adjutorio interioris gratiæ voluntatem prævenientis, & ad credendum nos alia non indigere gratia, quàm externa gratia prædicationis Evangelii, qua conceſſa, poſſemus ex ſolis arbitrii & naturæ viribus credere, credentes orare, & orando impetrare interiorem gratiam prævenientem, & ad temperanter, juſtè, pieque vivendum in hoc ſeculo neceſſariam. Ergo Semipelagiani poſtea ſimiliter errantes circa fidem initialem, putabant eam non donari à Deo, ſed à nobis eſſe in nobis, quia putabant nos credere ſine adjutorio interioris gratiæ, neque nos ad credendum indigere, niſi externa gratia prædicationis Evangelii, qua præſuppoſita, poſſemus ex ſolis arbitrii & naturæ viribus credere, credentes, &c. adeòque manifeſtè falſum eſt, Semipelagianos interioris gratiæ etiam repudiabilis & fruſtrabilis ex natura ſua ad fidem imperfectam & alia juſtitiæ & ſalutis initia, neceſſitatem admiſiſſe. Conſeq. patet.

Prob. 1. *Major* ex ipſo S. Auguſtino, qui lib. de præd. Sanct. c. 3. relatis his Apoſtoli verbis: *Quid habes, quod non accepiſti?* ſic proſequitur: *Quo præcipuè teſtimonio etiam convictus ſum, cum ſimiliter erra-*

rem, putans fidem, qua in Deum credimus, non eſſe donum Dei, ſed à nobis eſſe in nobis, & per illam nos impetrare Dei dona, quibus temperanter, & juſtè & piè vivamus in hoc ſæculo. Aliquando igitur S. Auguſtinus circa initium fidei erraverat eodem modo, quo Semipelagiani errabant poſtea, & eodem modo erraverat, quo poſtea errabant illi; quia ſicut illi putabant poſtea, ita & ipſe putaverat, fidem initialem non donari à Deo, ſed à nobis eſſe in nobis, & eodem ſenſu putaverat; alioquin non ſimiliter erraſſet.

Prob. 2. min. ex eodem loco S. Doctoris, ubi exponens quo ſenſu putaverit fidem non donari à Deo, ſed à nobis eſſe in nobis, ſic loquitur: *Neque enim fidem putabam Dei gratia præveniri, ut per illam nobis daretur quod poſceremus utiliter, niſi quia credere non poſſemus, ſi non præcederet præconium veritatis. Ut autem prædicato nobis Evangelio conſentiremus, noſtrum eſſe proprium, & in nobis ex nobis eſſe arbitrabar.* Itaque cùm erraret S. Auguſtinus circa fidem, putans eam non eſſe donum Dei, ſed in nobis eſſe ex nobis, putabat non eſſe donum Dei, ſed in nobis ex nobis eſſe; quia putabat ad eam, præter naturales liberi arbitrii vires, nihil aliud prærequiri, quàm externam veritatis Evangelicæ propoſitionem, adeòque eam nullatenùs pendere ab interiore gratia præveniente, hoc eſt, ab interiore gratia, voluntatem excitante, inchoante & corroborante, ſaltem natura priùs, quam Evangelicæ veritati nobis propoſitæ conſentiamus, aut etiam conſentire poſſimus.

Confirm. Reſp. Semipelagiani negabant fidem præveniri gratia: nam ſimili modo circa fidem antea erraverat Auguſtinus, quia fidem gratia præveniri negaverat. Unde Semipelagiani conſequenter errando, docebant initium ſalutis eſſe, non ex Deo, qui ſalvat, ſed ex hominibus, qui ſalvantur; cùm non gratia libero arbitrio, ſed liberum arbitrium gratiæ præiret, credendo ſcilicet & orando; atque ita non gratia liberum arbitrium ſibi ſubjiceret, ipſum præveniendo & præparando etiam ad primos actus ſalutares, ſed è contra liberum arbitrium merito credulitatis & orationis ſibi accerſeret auxilium gratiæ ad exercenda virtutum opera: *Cum in his*, inquit Proſper in ſua ad Auguſtinum epiſtola, *qui tempus acceperunt liberæ voluntatis, duo ſint, quæ humanam operentur ſalutem, Dei ſcilicet gratia, & hominis obedientia; priorem volunt obedientiam eſſe, quàm gratiam, ut initium ſalutis ex eo, qui ſalvatur, non ex eo credendum ſit ſtare, qui ſalvat: & voluntas hominis divinæ gratiæ ſibi pariat opem, non gratia ſibi humanam ſubjiciat voluntatem.* Ergo falſum eſt, quòd Semipelagiani interioris gratiæ ad credendum neceſſitatem agnoverint.

Dices. Semipelagiani tantùm negarunt fidem præveniri gratia dominante, & neceſſitante ad credendum. *Reſp.* hoc eſſe falſum; nam ſimpliciter negarunt fidem præveniri gratia, interiore ſcilicet, adeòque cenſendi ſunt negaſſe fidem præveniri interiore gratia, ſive dominans ſit & neceſſitans, ſive non, ſed repudiabilis ſit & fruſtrabilis ex natura ſua. *Prob. tamen propoſitio negata.* Semipelagiani tantùm negarunt fidem præveniri ea interiore gratia, quæ humanam ſibi ſubjicit voluntatem. Gratia autem quæ humanam ſibi ſubjicit voluntatem, alia eſſe non poteſt, quàm gratia dominans & neceſſitans, ſeu irreſiſtibiliter flectens & applicans ad volendum. Ergo, &c.

R. neg. min. Nam gratia, quantumvis repudiabilis & fruſtrabilis ex natura ſua, ſed congrua, verè ſubjicit ſibi voluntatem humanam. *Nota.* Hoc ipſo gratia rectè dicitur ſibi voluntatem humanam ſubjicere, quam ita prævenit, ut ab ea conſenſum exprimat. Poteſt autem gratia duplici modo à voluntate conſenſum exprimere, nimirùm vel ita movendo voluntatem ad volendum, ut non poſſit non velle in ſenſu compoſito motionis, quæ proinde talis eſt, ut aut tollat, aut ſaltem liget activam voluntatis indifferentiam: vel è contra ita movendo voluntatem ad volendum, ut voluntas poſſit non velle etiam in ſenſu compoſito motionis, quæ proinde talis eſt, ut intactam & expeditam relinquat activam indifferentiam voluntatis. Primo modo conſenſum à voluntate exprimit gratia dominans, & ex natura ſua irreſiſtibilis atque infruſtrabilis; ſecundo verò modo gratia, ex natura ſua repudiabilis & fruſtrabilis, ſeu congrua. Utraque itaque gratia humanam voluntatem ſibi ſubjicit, ſed diverſimodè; una ſcilicet tollendo, aut ſaltem ligando, altera verò integram & expeditam relinquendo arbitrii libertatem, & activam voluntatis indifferentiam.

Semipelagiani igitur ſimpliciter negantes fidem præveniri gratia, quæ humanam ſibi ſubjiceret voluntatem, repudiabilis æquè ac irrepudiabilis gratiæ prævenientis ad credendum neceſſitatem rejecerunt, volueruntque, ſuppoſita veritatum Evangelicarum prædicatione, ſuperſtites ex primi hominis ruina liberi arbitrii vires ad credendum ſufficere. Quod aliunde tam evidens eſt ex teſtimoniis Hilarii, Proſperi, & S. Auguſtini ſuprà relatis art. 4. §. 1. ut jure mirari poſſimus Janſenium, quòd veritus non ſit contrarium ſcribere.

Dices tamen adhuc, Quomodo gratia repudiabilis, etiam congrua, dici poteſt humanam ſibi ſubjicere voluntatem? cùm ipſa è contra, hoc ipſo quòd repudiabilis eſt, ſubjecta ſit humanæ voluntati? *Reſp.* ad hunc modum loquendi, ad conflandam dogmati Catholico invidiam a Janſenio inventum, ſi per id gratiam humanæ voluntatis ſubjectam eſſe, nihil aliud intelligis, quàm gratiam talem eſſe, ut voluntas ſub illa retineat integram & expeditam vim ſe ipſam determinandi ad utrumlibet, atque ita voluntas ſub illa poſſit pro arbitrio velle, vel non velle; operari, vel non operari bonum, ad quod inclinatur ab illa; breviter, ſi per id gratiam ſubjectam eſſe voluntati humanæ, nihil aliud vis, quàm gratiam eſſe talem, ut voluntas ejus motioni obtemperare, vel refragari; conſentire, vel diſſentire poſſit pro arbitrio; non diffiteor gratiam repudiabilem, etiam congruam, hoc ſenſu improprio ſubjectam eſſe voluntati humanæ; ſed addo, gratiam repudiabilem congruam, ſic humanæ voluntati impropriè ſubjectam, ipſam voluntatem humanam ſibi verè & propriè ſubjicere, eam movendo, quomodo aptum eſt, ut ab ea, quantumvis activè ad utrumlibet indifferente, re ipſa conſenſum exprimat.

Addam adhuc, gratiam congruam ex eo quòd ſit ex ſe repudiabilis, ſeu compoſſibilis cum negatione conſenſus ad quem movet, malè & perperam dici ſubjectam voluntati humanæ. Ratio eſt, quia gratia congrua ſe habet ad voluntatem humanam, ut movens ad motum, & conſequenter ut cauſa ſuperior & principalis ad inferiorem & inſtrumentalem. At non movens moto, ſed motum moventi, nec cauſa ſuperior & principalis inferiori & inſtrumentali, ſed inferior & inſtrumentalis ſuperiori & principali ſubjicitur. Ex eo igitur quòd gratia congrua ex ſe repudiabilis eſt, & fruſtrabilis, non voluntati humanæ ſubjecta, ſed humanæ voluntatis exigentiæ accommodata dici debet.

Quod autem hic dico de gratia congrua in ſpecie, intelligi quoque debet de gratia repudiabili in genere, præſcindendo ab ejus congruitate, vel incongruitate: nam ex eo quòd non dominatur voluntati, nec eam antecedenter & irreſiſtibiliter obligat ad alteram partem contradictionis, tam frigidè & frivolè dicitur voluntati ſubjecta, quàm frigidè & frivolè voluntati ſubjecta diceretur recta ratio, ex eo quòd voluntas poſſit pro arbitrio facere, vel non facere id, quod faciendum eſſe recta ratio dictat, atque ita voluntas poſſit pro arbitrio obtemperare, vel refragari dictamini rectæ rationis. Itaque ſicut, quantumvis voluntas poſſit rectæ rationis ductum ſequi, vel non ſequi pro arbitrio, non recta ratio voluntati, ſed voluntas rectæ rationi ſubjecta eſt; ita, quantumvis voluntas gratiæ repudiabilis motioni obſequi, vel non obſequi pro arbitrio poſſit, non gratia repudiabili voluntati, ſed voluntas gratiæ

repu-

repudiabili ſubjecta eſt: quia ſicut non regula regulato ſeu regulando, ſed regulatum ſeu regulandum ſubeſt regulæ; ita non cauſa movens motæ, ſed mota moventi ſubeſt.

Dices denique. Gratis & abſque fundamento dicerentur Semipelagiani negaſſe fidem præveniri gratia repudiabili: nulla enim illis eſſe potuit cauſa id negandi: cùm omnibus manifeſtum ſit, gratiam repudiabilem libertati indifferentiæ non adverſari. Ergo, &c. *Reſp*. neg. ant. & ejus prob. & dico, Semipelagianos non unam, ſed plures in ſuis principiis habuiſſe cauſas negandi fidem præveniri interiore gratia, etiam repudiabili. Nam ſi fides prævenitur gratia etiam repudiabili, hoc eſt, ſi non poſſumus, potentia ſcilicet ad actum reducenda, ſeu, quod idem eſt, ſi nunquam credimus ſine adjutorio gratiæ etiam repudiabilis, qua Deus movet nos, quomodo nobis aptum eſt, ut credamus, 1. non eſt in poteſtate hominis gratiam illam, ſine qua bonum nec volumus nec operamur perſeveranter, arripere; cùm non ſit in poteſtate hominis habere gratiam illam repudiabilem, ſine qua non creditur, atque ita non ſit in poteſtate hominis habere credulitatem, cujus merito arripiat gratiam illam, &c.

2. Cùm Deus non omnibus, ſed aliquibus tantùm det gratiam repudiabilem, quacum creditur, & ſine qua non creditur, dando hanc gratiam his, & non aliis, erit acceptor perſonarum.

3. Deus convincitur non velle æqualiter & indifferenter ſalutem omnium hominum.

4. Qui credit, non ſe diſcernit ab eo, qui non credit; ſed antequam crederet, diſcretus fuit à Deo, accipiendo gratiam repudiabilem, qua ad credendum vocatus eſt, quomodo ei congruebat, ut crederet.

5. Initium ſalutis non eſt ab homine, ſed à Deo, qui, quos vult vocat, & quos non vult, non vocat interiùs, quomodo illis congruit, ut credant, & merito credulitatis arripiant gratiam illam, ſine qua non volumus & operamur bonum perſeveranter: quod quandam hominibus exhibet ſalutis deſperationem.

6. Tollitur utilitas exhortationum & comminationum: nam ſive fiant exhortationes & comminationes, ſive non, quo Deus per gratiam ſuam repudiabilem vocaturus eſt, quomodo eis congruit, ut credant, certiſſimè credent; quos verò non ſic vocaturus eſt, certiſſimè non credent.

7. Nihil in homine lapſo ſupererit ex primæva illa libertate, quacum homo in ſtatu innocentiæ bonum ſibi per illuſtrationem propoſitum velle & operari poterat abſque immediato voluntatis adjutorio: unde fiet, ut homo lapſus nequidem initia juſtitiæ & ſalutis habeat in ſua poteſtate, quia nequidem ad hæc initia ſufficiet arbitrii libertas, qualis nunc eſt, & aliundè internum gratiæ repudiabilis auxilium, ſine quo in præſenti ſtatu non ponuntur, non eſt in poteſtate hominis. Ex his vides quot capitibus Semipelagianorum doctrinæ repugnat interioris gratiæ etiam repudiabilis neceſſitas ad credendum, adeòque illam rejiciendi non defuiſſe cauſas Semipelagianis.

Obj. 1. Caſſianum, unum è Semipelagianorum ducibus. Hic autem, collatione 3. c. 4. ſic loquitur: *Ex Deo quidem eſt* (vocatio) *quoties inſpiratio quadam, immiſſa in cor noſtrum, nonnunquam etiam dormientes nos ad deſiderium æternæ vitæ ac ſalutis exſuſcitat, Deumque ſequi, & ejus inhærere præceptis, compunctione ſaluberrima cohortatur*. Et collat. 13. c. 3. *Quibus manifeſtè colligitur, non ſolum actuum, verùm etiam cogitationum bonarum ex Deo eſſe principium, qui nobis & initia ſanctæ voluntatis inſpirat, & virtutem atque opportunitatem eorum, quæ rectè cupimus, tribuit peragendi*. Agnovit igitur Caſſianus interioris gratiæ prævenientis fidem, aliaque juſtitiæ & ſalutis initia, quæ libero arbitrio attribuebant Semipelagiani.

R. hoc negando. Nam in primo loco Caſſianus dicit tantùm, interiorem gratiam inſpirationis in nobis nonnunquam prævenire & excitare deſiderium ſalutis; non verò dicit, quòd fides & deſiderium ſalutis non poſſint eſſe, niſi præveniantur interiore gratia inſpirationis. Præterea, quòd non ſemper præveniantur, expreſsè docet collat. 13. c. 11. his verbis: *Si gratia Dei ſemper inſpirari bonæ voluntatis principia dixerimus, quid de Zachæi fide, quid de illius in cruce Latronis pietate dicimus, qui deſiderio ſuo vim quandam regnis cæleſtibus inferentes, ſpecialia vocationis monita prævenerunt?* Ecce apertè ait in Zachæo & Latrone fidem, pia deſideria, pioſque conatus, ex ſolis arbitrii viribus profecta, præiviſſe interiori gratiæ inſpirationis, eamque promerita eſſe.

Secundus locus ſenſum planè catholicum continet, ſi ſecundùm obviam verborum ſignificationem accipiatur. Dico, ſi ſecundùm obviam, &c. Nam in hoc loco Caſſianus aliquas voces procul dubio ſubintelligit, & ſenſus ejus hic eſt: *Manifeſtè colligitur non ſolum actuum, verùm etiam cogitationum bonarum ex Deo eſſe* quandoque *principium, qui nobis & initia ſanctæ voluntatis* identidem *inſpirat, &c.* Poſſent fortaſſe his vocibus, quandoque, identidem, ſubſtitui iſtæ, ſæpè, ut plurimùm. Quòd autem nolit, nobis ſemper à Deo initia ſanctæ voluntatis inſpirari, & ſemper ex interiore Dei gratia cogitationum & actuum ſalutarium principium eſſe, patet ex pluribus ſubſequentibus capitibus ejuſdem collationis 13.

Cap. 8. ſic loquitur: *Cùm in nobis ortum quemdam bonæ voluntatis inſpexerit, illuminat eam confeſtim, atque confortat, & incitat ad ſalutem, incrementum tribuens ei, quam vel ipſe plantavit, vel noſtro conatu viderit emerſiſſe*. Et cap. 9. *Ut autem evidentiùs clareat, etiam per naturæ bonum, quod beneficio Creatoris indultum eſt, nonnunquam bonarum voluntatum prodire principia, quæ tamen niſi à Domino dirigantur, ad conſummationem virtutum pervenire non poſſunt, Apoſtolus teſtis eſt, dicens: Velle adjacet mihi, perficere autem bonum non invenio*. Et cap. 11. ſub finem: *Cùm viderit nos Deus ad bonum velle deflectere, occurrit, dirigit, atque confortat*. Et cap. 13. *Ita ſemper gratia Dei noſtro in bonam partem cooperatur arbitrio, atque in omnibus illud adjuvat, protegit, ac defendit, ut nonnunquam etiam ab eo quoſdam conatus bonæ voluntatis vel exigat, vel expectet, ne penitùs dormienti; aut inerti otio diſſoluto ſua dona conferre videatur*. Quare jure merito S. Proſper in libro contra Caſſianum edito, qui inſcribitur, Liber adverſùs Collatorem, Caſſiano ſuam in doctrina inconſtantiam exprobrat: *Doctor catholicæ*, inquit, *cur profeſſionem tuam deſeris? Cur ad famoſam falſitatis caliginem, relicta ſereniſſima veritatis luce, devolveris? Quod in quærentibus, petentibus, pulſantibus miraris, cur non eidem gratiæ, quâ deſideratur, adſcribis*, conſtanter ſcilicet, ſed è contrà modò gratiæ, modò ſoli naturæ, ſeu libero arbitrio adſcribis? atque ita in rebus ad ſalutem pertinentibus modò gratiam libero arbitrio, modò liberum arbitrium gratiæ præire dicis?

Obj. 2. Gennadium in libro de Eccleſiaſticis Dogmatibus, cap. 19. ubi interioris gratiæ repudiabilis prævenientis neceſſitatem ad initium ſalutis profitetur his verbis: *Manet itaque ad quærendam ſalutem arbitrii libertas, id eſt, rationalis voluntas, ſed admonente priùs Deo, & invitante ad ſalutem, ut vel eligat, vel ſequatur, vel agat occaſione ſalutis, hoc eſt, inſpiratione . . . . Initium ergo ſalutis noſtræ, Deo miſerante, habemus: ut acquieſcamus ſalutiferæ inſpirationi, noſtræ poteſtatis eſt: ut adipiſcamur, quod, acquieſcendo admonitioni, cupimus, divini eſt muneris: ut non labamur in adepto ſalutis* (id eſt, juſtificationis) *munere, ſollicitudinis noſtræ eſt, & cæleſtis pariter adjutorii: ut labamur* (& juſtificationis gratia excidamus) *poteſtatis noſtræ eſt, & ignaviæ*. Atqui hoc loco Gennadius exponit ſententiam Semipelagianorum; cùm ipſe Semipelagianus fuerit, ut colligitur ex ejus de viris illuſtribus libro, in quo Caſſianum & Fauſtum Regienſem Semipelagia-

nos laudibus extollit, & deprimit Proſperum Catholicæ de gratia doctrinæ defenſorem. Ergo Semipelagiani confeſſi ſunt, internæ inſpirationis prævenientis neceſſitatem ad ſalutis initia, adeòque ad fidem, ſalutis deſiderium, &c.

R. verbis Gennadii citatis, non Semipelagianorum, ſed Catholicum dogma de gratia contineri. In illis enim dicit Gennadius, 1. Omnes omninò actus ſalutares, quibus ad juſtificationem diſponimur, præveniri gratia inſpirationis: *Initium ſalutis noſtra, Deo miſerante, habemus.* 2. Nos prævenienti inſpirationi conſentire vel diſſentire poſſe pro arbitrio: *Ut acquieſcamus ſalutiferæ inſpirationi, noſtra poteſtatis eſt.* 3. Cùm à Deo juſtificamur, nos gratis juſtificari: *Ut adipiſcamur, quod, acquieſcendo admonitioni, cupimus, divini eſt muneris.* 4. Noſtram in ſtatu juſtitiæ perſeverantiam pendere ab interioris gratiæ adjutorio, & à libera cooperatione noſtra: *Ut non labamur in adepto ſalutis munere, ſollicitudinis noſtra eſt, & cœleſtis pariter adjutorii.* 5. Cùm gratiam juſtificantem per mortalem aliquam culpam amittimus, hoc non Deo, qui neminem deſerit, niſi priùs ab eo deſeratur, ſed ignaviæ noſtræ, & libertatis noſtræ abuſui tribuendum eſſe: *Ut labamur, poteſtatis noſtra eſt, & ignaviæ.* Hæc autem placita qui Semipelagiana eſſe dixerit, non ſe Catholicum, ſed Calviniſtam probabit.

Præterea, ex eo, quòd Gennadius in ſuo de viris illuſtribus libro propenſiorem erga Semipelagianos animum oſtenderit, perperàm colligitur, quòd illis conſenſerit in omnibus: vel ſi reverà Semipelagianorum errores aliquando ſecutus eſt, certè dicendus eſt reſipuiſſe, antequam ſcriberet librum ſuum de Eccleſiaſticis Dogmatibus, aut denique hic liber, qui extat inter opera S. Auguſtini, non eſt Gennadii, ſed alterius Authoris. Sanè hunc librum ab homine docto, Catholico, & à Pelagianorum & Semipelagianorum erroribus alieno exaratum eſſe, vel ex prima ejus lectione manifeſtum eſt.

Dices. Semipelagianum ſe oſtendit, qui laborem & ſollicitudinem noſtram cum adjutorio gratiæ conjungit in negotio ſalutis, & dicit noſtræ poteſtatis eſſe, ut acquieſcamus ſalutiferæ inſpirationi. Sed hoc utrumque facit Gennadius loco citato. Ergo, &c. *R.* neg. maj. alioquin. 1. Synodus Arauſicana fuit Semipelagiana: nam can. 27. conjungit laborem noſtrum cum adjutorio divino: *Hic etiam*, inquit, *ſecundum fidem catholicam credimus, quod accepta per baptiſmum gratia, omnes baptizati, Chriſto auxiliante & cooperante, quæ ad ſalutem pertinent, poſſint & debeant, ſi fideliter laborare voluerint, adimplere.* 2. Synodus Tridentina fuit Synodus Semipelagianorum. Nam ſeſſ. 6. cap. 5. docet, hominem abjicere poſſe inſpirationem divinam; & can. 4. anathematizat eos, qui dicunt, hominem Deo excitanti atque vocanti diſſentire non poſſe, ſi velit. Itaque Semipelagianus eſt, non qui laborem & ſollicitudinem noſtram conjungit cum inſpiratione divina, ſed qui laborem, & ſollicitudinem noſtram inſpirationi divinæ, non inſpirationem divinam labori & ſollicitudini noſtræ præire docet. Item Semipelagianus eſt, non qui dicit noſtræ poteſtatis eſſe, ut acquieſcamus ſalutiferæ inſpirationi, ſed qui dicit in noſtra poteſtate eſſe ſalutiferam inſpirationem. Malè ergo Semipelagianorum de gratia doctrinam exponere dicitur Gennadius, vel quicumque alius author eſt libri citati.

ARTICULUS VII.

Utrùm Auguſtinum inter & Semipelagianos controverſia fuerit de gratia irreſiſtibili & infruſtrabili ex natura ſua, ſeu de gratia dominante & neceſſitante.

Responsio.

AUguſtinum inter & Semipelagianos controverſia non fuit de gratia dominante & neceſſitante, ſed de neceſſitate interioris gratiæ prævenientis ad quemlibet actum ſalutarem, adeòque etiam ad fidem inchoatam & imperfectam.

Prob. ex ipſo S. Auguſtino, qui lib. de præd. Sanct. cap. 2. ſtatum controverſiæ ſuæ cum Maſſilienſibus exponit his verbis: *Primò itaque fidem, qua Chriſtiani ſumus, donum Dei eſſe debemus oſtendere, ſi tamen diligentius id facere poſſumus, quam in voluminibus tot tantiſque fecimus. Sed nunc eis reſpondendum eſſe video, qui divina teſtimonia, quæ de hac re adhibuimus, ad hoc dicunt valere, ut noverimus ex nobis quidem nos habere ipſam fidem, ſed incrementum ejus ex Deo; tanquam fides non ab ipſo donetur nobis, ſed ab ipſo tamen augeatur in nobis eo merito quo cœpit à nobis.*

Auguſtini igitur controverſia cum Semipelagianis fuit circa fidem initialem, quam Auguſtinus cum omnibus Catholicis contendebat donari à Deo; Semipelagiani verò negabant, & volebant illam in nobis eſſe à nobis, Deumque eam expectare, ad retribuendam ejus merito prævenientem gratiam interiorem, ad omnia virtutum opera neceſſariam. Ex quo ſequebatur manifeſta abſurditas, interiorem ſcilicet gratiam, qua fatebantur præveniri omnia virtutum opera, quæ proinde dona Dei eſſe concedebant, interiorem, inquam, illam gratiam non eſſe gratiam, quoniam ſecundùm illos non daretur gratis, & gratia non ſit gratia, niſi gratis detur. Cùm autem teſtimonia, ab Auguſtino in ſuis contra Pelagianos libris ad probandum fidem eſſe Dei donum allata, vellent intelligi Maſſilienſes de actu perfecto fidei, non de inchoato & imperfecto, librum de præd. Sanct. ſcripſit S. Auguſtinus, ut oſtenderet ipſum etiam fidei initium eſſe donum Dei; quod re ipſa hoc libro executus eſt, non probando gratiæ irreſiſtibilis & infruſtrabilis ex natura ſua ad credendum neceſſitatem, ſed oſtendendo hominem nunquam credere, niſi interiore inſpirationis gratia præveniatur, moveatur, roboretur, adjuvetur.

At inquies. Semipelagiani negabant initium fidei donari à Deo, quia nolebant ad illud prærequiri gratiæ dominantis & neceſſitantis adjutorium, contendebantque ſufficere prævenientem gratiam interiorem, ex natura ſua repudiabilem. Ergo, &c. *R.* neg. ant. Negabant enim Semipelagiani initium fidei donari à Deo, quia volebant ad illud ſufficere naturales liberi arbitrii vires, adeòque hominem ad incipiendum credere, interioris gratiæ prævenientis auxilio non indigere.

Auguſtinum igitur inter & Semipelagianos quæſtio non fuit, tantum ad utrùm fidei ſufficeret interior gratia repudiabilis, an è contra irrepudiabilis requireretur: ſed quæſtio fuit utrùm ad initium fidei ſufficeret Evangelii prædicatio cum naturæ viribus; an verò præterea requireretur interior gratia, non ſolùm illuſtrationis, ſed etiam inſpirationis, prævenientis actum credendi, & ad credendum excitantis, atque adjuvantis.

Dices. Semipelagiani negabant fidem eſſe donum Dei, quia nolebant eam à Deo inſpirari credentibus. Ergo negabant fidem eſſe donum Dei, quia nolebant eos, qui re ipſa credunt, à Deo neceſſitari ad credendum, ſed ſolùm à Deo ad credendum per interiorem gratiam repudiabilem excitari & adjuvari volebant. *R.* neg. conſeq. Neque enim, fidem inſpirari credentibus, & credentes neceſſitari ad credendum, ſunt unum & idem. Et verò Catholici omnes profitentur, fidem à Deo inſpirari credentibus, & tamen negant credentes à Deo ad credendum neceſſitari.

Nota. Deus poteſt credentibus fidem inſpirare duobus modis. 1. Neceſſitando, ſeu irreſiſtibiliter flectendo & applicando ad credendum. 2. Interiùs excitando & adjuvando ad credendum. Unde, fidem inſpirari credentibus, & credentes neceſſitari ad credendum, non ſunt ſynonima, aut convertibilia, ſed primum latiùs patet, quàm ſecundum, & ſic habet ad illud, ut ſuperius ad inferius. Hinc qui præcisè dicit, fidem à Deo inſpirari credentibus, non dicit credentes à Deo neceſſitari ad credendum. Nam ex affirmatione ſuperioris non ſequitur affirmatio unius infe-

Digitized by Google

inferioris determinatè. Quare Catholici dicere poſſunt, fidem à Deo inſpirari credentibus, & ſimul negare, credentes ad credendum neceſſitari: quamvis qui ſimpliciter negat, à Deo fidem inſpirari credentibus, non ſolùm neget, credentes à Deo neceſſitari, ſed etiam neget intrinſecè excitari & adjuvari ad credendum, quia negato ſuperiori, negantur omnia inferiora.

Semipelagiani itaque cùm ſimpliciter negarent, fidem à Deo inſpirari credentibus, non ſolùm negabant, credentes à Deo neceſſitari, ſed etiam negabant, interiùs quovis modo excitari & adjuvari ad credendum. Unde ſic argumentor breviter. Semipelagiani negabant fidem (ſupple ſemper, inchoatam & imperfectam) eſſe Donum Dei, quia ſimpliciter negabant, eam à Deo inſpirari credentibus. Ergo negabant, fidem eſſe donum Dei, quia non ſolùm negabant, credentes à Deo neceſſitari, ſed etiam negabant, interiùs quovis modo excitari & adjuvari ad credendum. Ergo negabant, fidem eſſe donum Dei, quia volebant eam independentem eſſe ab omni interiore gratia præveniente, ſive irrepudiabili, ſive etiam repudiabili ex natura ſua.

Dices. S. Auguſtinus, ut oſtendat initium fidei eſſe donum Dei, probat Deum facere, ut credamus; ut credamus, Deum præparare voluntatem; fidem electorum ab æterno prædefinitam fuiſſe per electionem gratuitam; fidem electorum effectum eſſe vocationis ſecundùm propoſitum. Ergo S. Auguſtinus, ut oſtendat fidem initialem eſſe donum Dei, probat eam eſſe ex interiore gratia, dominante, & neceſſitante ad credendum, adeòque de hac gratia controverſia fuit Auguſtinum inter & Semipelagianos.

R. neg. conſeq. Nam S. Auguſtinus probat quidem Deum facere, ut credamus; at non probat facere ut neceſſariò credamus.

Item probat, neminem credere, niſi dependenter à Deo præparante voluntatem: at præparare voluntatem, & eam neceſſitare, duo ſunt, proindeque diſtinguenda, non confundenda; & tam Deus poteſt præparare voluntate per interiorem gratiam repudiabilem, quàm per interiorem gratiam neceſſitantem. Item probat Deum ab æterno prædefiniviſſe gratuitò fidem electorum; at non probat vi hujus prædefinitionis dari electis in tempore, ut credant, interiorem gratiam irreſiſtibilem & infruſtrabilem ex natura ſua; & Deus poteſt tam infallibiliter electos ad credendum permovere per gratiam repudiabilem, quàm per irrepudiabilem. Item probat electos non credere, niſi quia vocantur ea vocatione, quæ eſt ſecundùm propoſitum: at non dicit vocationem hanc eſſe vocationem irreſiſtibiliter flectentem & applicantem ad volendum. Dicit autem eſſe vocationem propriam electorum; eſſe vocationem, quæ effectus eſt gratuitæ prædeſtinationis; eſſe vocationem, cum aliis ſimilibus infallibiliter connexam cum perſeverantia finali; eſſe vocationem, quæ infallibiliter operatur effectum, ad quem datur. Quæ omnia vera eſſe poſſunt, & ſunt, quamvis hæc vocatio ſit ex natura ſua repudiabilis & fruſtrabilis.

S. Auguſtinus, ut oſtendat fidem inchoatam eſſe donum Dei, probat eam interiore gratia præveniri, & non tantùm præconio veritatis: ita ut, quantumvis prædicato nobis Evangelio, non credamus, niſi Deus intellectum & voluntatem noſtram interiore ſua gratia præveniat, & adjuvet ad credendum; atque ita non credamus, niſi Deus donet nobis fidem; Deus enim hoc ipſo fidem donat nobis, quod ex abſoluta & efficaci intentione fidem à nobis exprimendi, interiore gratia vocat nos, quomodo ſcit nobis congruere ut credamus, & interiori gratiæ liberè conſentientes adjuvat ad credendum.

Semipelagiani è contra, ut oſtenderent initium fidei non eſſe donum Dei, probabant, quantùm poterant, illud non præveniri interiore gratia, ſed ſolo præconio veritatis, & prædicato Evangelio, ad credendum naturæ vigorem ſufficere, ſicque fidem ſaltem initialem & imperfectam prodire ex ſolis naturæ viribus, atque promereri prævenientem gratiam, deinceps neceſſariam ad opera virtutum exercenda.

Dices. S. Auguſtinus per interiorem illam gratiam, quâ probabat præveniri initium fidei, intelligebat gratiam ex natura ſua irrepudiabilem, adeòque dominantem & neceſſitantem. *R.* neg. Intelligebat enim gratiam, de qua ait alicubi: *Miſericordia Dei prævenit nos: conſentire autem vocationi Dei, vel ab ea diſſentire, propriæ voluntatis eſt*: quæ profectò verba congruere non poſſunt vocationi, ſeu interiori gratiæ ex natura ſua irrepudiabili, quam proinde à voluntate repudiari repugnat. Porrò de gratia, quam repugnat à voluntate repudiari, dici non poteſt, quòd ei conſentire, vel diſſentire poſſimus pro arbitrio.

Dices. Si ita eſt, quare ergo Proſper in ſua ad Auguſtinum epiſtola ab eo enixè petit, ut exponat, quomodo gratia illa interior, ſine qua dicit hominem non credere, aliudve bonum operari, concilietur cum arbitrii libertate: *Obſecro*, inquit Proſper, *ut digneris aperire, quomodo per iſtam præoperantem & cooperantem gratiam liberum non impediatur arbitrium?* *Reſp.* hoc petere. 1. Quia S. Auguſtinus hanc præoperantem & cooperantem gratiam, ſine qua nemo credit, aliudve bonum operatur ſalutariter, docebat eſſe planè indebitam & ita gratuitam, ut non poſſimus eam ullo modo promereri. At ægrè intelligitur, quomodo ſimus verè liberi ad credendum, ſeu quomodo credere verè ſit in noſtra poteſtate, ſi ad credendum indigemus auxilio alieno, nobis planè indebito, & quod habere, ſeu promereri, in poteſtate noſtra non eſt. 2. Quia S. Auguſtinus hanc præoperantem & cooperantem gratiam, ſine qua nemo credit, docebat, effectum, ad quem datur, operari infallibiliter. At ægrè intelligitur, quomodo liberè & ex propria determinatione credimus cum gratia, quæ prævenit voluntatem credendi, & eam infallibiliter operatur in nobis.

Dices. Ineptum eſt quærere, quomodo gratia ex natura ſua repudiabilis, non impediat liberum arbitrium, ſeu libertatem indifferentiæ. *R.* ita eſſe. At hoc non quærebat Proſper, ſed quærebat quomodo cum gratia ad credendum neceſſaria, quam habere in poteſtate noſtra non eſt, & quæ, ſi detur, infallibiliter operatur effectum, ad quem datur; quomodo, inquam, cum tali gratia liberum agendi vel non agendi retineamus arbitrium? vel, ſi vis, quærebat Proſper, quomodo hæc præoperans & cooperans gratiam cum ſua infallibilitate & efficacia, poſſet eſſe verè repudiabilis ex ſe, atque ita liberum arbitrium non impedire?

Dices. Secundùm nos, Proſper ſciebat S. Auguſtinum per illam præoperantem & cooperantem gratiam intelligere interiorem gratiam repudiabilem, & talem eſſe ipſe ſupponebat cum aliis Catholicis. *R.* Hoc quidem ſciebat, & ſupponebat, ſed non ſatis intelligebat, & idcircò explicationem petebat.

DISPUTATIO II.

De variis naturæ ſtatibus.

ARTICULUS I.

Utrùm poſſibilis ſit ſtatus naturæ puræ.

NOta 1. In genere ſtatus naturæ, ut hìc ſumitur, eſt modus ſe habendi naturæ humanæ relatè ad finem ſuum ultimum ſecundùm providentiæ divinæ ordinationem. Dividitur in ſtatum viæ, & ſtatum patriæ. Status viæ dicitur ille, in quo tenditur ad beatitudinem; ſtatus verò patriæ, in quo poſſidetur beatitudo. De hoc ſtatu hìc non agitur. Status viæ, de quo in hac Diſputatione agendum eſt, ſubdividitur in ſtatum naturæ puræ, ſtatum naturæ integræ, ſtatum naturæ innocentis, ſeu gratiæ ſanctificantis, & ſtatum naturæ lapſæ, ac reparatæ per Chriſtum Redemptorem.

Nota 2. Status naturæ puræ eſt ille, in quo humana natura conderetur cum perfectionibus ſuis eſſentialibus naturalibus omnibus facultatibus, & concurſu,

atque providentia, ſibi naturaliter debitis, ſine ullo gratiæ dono, ulliſque ſibi non debitis perfectionibus, ſine peccato originali, adeòque & reatu pœnarum huic peccato debitarum. Certum autem eſt hunc ſtatum, nec eſſe, nec fuiſſe, nec fore unquam: nam primi parentes noſtri cum dono integritatis creati fuerunt, & in ipſa creatione, vel ſaltem paulò poſt ipſam creationem acceperunt dona ſupernaturalia fidei, ſpei, charitatis, &c. in ordine ad ſupernaturalem beatitudinem, ad quam à Deo gratuitò ordinati fuerunt, conſequendam; ad quam etiam poſt ipſum manſerunt ordinati cum poſteris ſuis, qui concipiuntur vel in ſtatu peccati originalis, vel in ſtatu gratiæ ſanctificantis, ut B. Virgo. Quæritur ergo tantùm, utrùm ſtatus puræ naturæ ſit poſſibilis?

Statum naturæ puræ poſſibilem eſſe negavit, 1. Lutherus ad 3. caput Geneſeos. *Quare*, inquit, *ſtatuamus juſtitiam non fuiſſe quoddam donum, quod ab extra accederet, ſeparatum à natura hominis, ſed fuiſſe verè naturalem, ut natura Adæ eſſet diligere Deum, credere Deo, agnoſcere Deum? Hæc tam naturalia fuere in Adamo, quàm naturale eſt, quòd oculi lumen recipiant.* 2. Calvinus lib. 1. Inſtit. c. 15. n. 8. ubi dicit, in contumeliam Dei recidere, ſi quid vitii naturæ à Deo creatæ ineſſe probaretur, minimèque decere Deum eſſe mortis authorem, 3. Michaël Bajus, cujus hæ fuerunt aſſertiones; *Humanæ naturæ ſublimatio, & exaltatio in conſortium divinæ naturæ debita fuit integritati primæ conditionis: ac proinde naturalis dicenda eſt, & non ſupernaturalis. Integritas primæ creationis non fuit indebita naturæ humanæ exaltatio, ſed naturalis ejus conditio. Immortalitas primi hominis non eſt gratiæ beneficium, ſed naturalis conditio. Falſa eſt doctorum ſententia, primum hominem potuiſſe à Deo creari, & inſtitui ſine juſtitia naturali.* 4. Janſenius, qui ſtatus naturæ puræ repugnantiam conatur probare tribus integris libris. Sed contra hos omnes, ſit

RESPONSIO.

Status naturæ puræ poſſibilis eſt.

Probatur 1. authoritate S. Auguſtini, docentis pluribus in locis, gratiam fuiſſe donum integritatis. Sic enim loquitur lib. 13. de civ. c. 13. de primis parentibus: *Poſteaquam tranſgreſſio præcepti facta eſt, gratia deſerente divina, de corporum ſuorum nuditate confuſi ſunt.* Et lib. 11. de Geneſi cap. 31. *Mox ut præceptum tranſgreſſi ſunt, intrinſecùs gratia deſerente, omninò nudati in ſua membra oculos injecerunt.* Et lib. 4. contra Julianum, c. 16. *Quid eſt, guſtato cibo prohibito, nuditas indicata, niſi peccato nudatum, quod gratia contegebat? Gratia quippe Dei magna ibi erat, ubi terrenum & animale corpus beſtialem libidinem non habebat. Qui ergo veſtitus gratia, non habebat in ſuo corpore quod puderet, ſpoliatus gratia, ſenſit quod operire deberet.* At ſi donum integritatis, ſeu partis inferioris ad ſuperiorem ſubjectio, magna gratia fuit in natura etiam innocente; certè ſuperavit omnem naturæ etiam innocentis exigentiam, adeoque nec fuit, nec potuit eſſe naturalis ejus conditio. Unde conſequens eſt, juxta mentem S. Doctoris, naturam etiam innocentem condi potuiſſe ſine dono integritatis.

Quod autem hìc de dono integritatis dicitur, manifeſtè dicendum eſt de dono immortalitatis, ordinatione ad viſionem beatificam, ſublimatione in conſortium divinæ naturæ, & aliis omnibus, quæ cum hac ſublimatione connexa ſunt; nam iſta manifeſtè non fuerunt minùs dona purè gratuita in natura etiam innocente, quàm integritatis donum; atque ita non minùs ſuperarunt exigentiam omnem naturæ etiam innocentis: quare nec fuerunt, nec potuerunt eſſe naturæ etiam innocenti connaturalia; unde conſequitur ſecundùm S. Doctoris principia, quòd ſine illis natura etiam innocens condi potuerit.

Prob. 2. authoritate Scholaſticorum Doctorum, pro quibus omnibus erunt hìc S. Thomas & Scotus. S. Thomas 1. p. q. 95. art. 1. in O. ſic ait: *Manifeſtum eſt, quod illa ſubjectio corporis ad animam, & inferiorum virium ad rationem non erat naturalis; alioquin poſt peccatum manſiſſet, cùm etiam in dæmonibus data naturalia poſt peccatum permanſerint. Unde manifeſtum eſt, quod & illa prima ſubjectio, qua ratio Deo ſubdebatur, non erat ſolùm ſecundùm naturam, ſed ſecundum ſupernaturale donum gratiæ... Unde Auguſtinus dicit* 13. de civitate Dei, *quòd poſtea quàm præcepti facta tranſgreſſio eſt, confeſtim gratia deſerente divina, de corporum ſuorum nuditate confuſi ſunt; ſenſerunt enim motum inobedientis carnis ſuæ, tanquam reciprocam pœnam inobedientiæ ſuæ. Ex quo datur intelligi, ſi, deſerente gratia, ſoluta eſt obedientia carnis ad animam, quod per gratiam in anima exiſtentem inferiora ei ſubdebantur.*

Prob. 3. authoritate ſummorum Pontificum Pii V. Gregorii XIII. Urbani VIII. in Bullis contra Michaelem Bajum editis, in quibus præfatæ Baji aſſertiones damnantur. Pius V. in Bulla ſua, quæ incipit. *Ex omnibus afflictionibus*, de præfatis Baji propoſitionibus, & aliis ad 79. quas inſerit, ſententiam fert his verbis; *Quas quidem ſententias, ſtricto coram nobis examine ponderatas, quanquam nonnullæ aliquo pacto ſuſtineri poſſent, in rigore & proprio verborum ſenſu ab aſſertoribus intento, hæreticas, erroneas, ſuſpectas, temerarias, ſcandaloſas, & in pias aures offenſionem immittentes, reſpectivè; ac quæcumque ſuper iis verbo, ſcriptoque emiſſa, præſentium authoritate damnamus, circumſcribimus, & abolemus; deque eiſdem & ſimilibus poſthac, quoquo pacto, loquendi, ſcribendi, & diſputandi facultatem quibuſcumque interdicimus. Qui ſecus fecerint, ipſos omnibus dignitatibus, gradibus, honoribus, beneficiis, & officiis perpetuò privamus, ac etiam inhabiles ad quæcumque decernimus. Vinculo quoque anathematis eo ipſo innodamus, à quo nullus Romano Pontifice inferior, valeat ipſos, excepto mortis articulo, liberare.*

Hæc Pii V. contra Michaelem Bajum Conſtitutio anno 1567. edita, anno 1570. publicata fuit in Lovanienſi Univerſitate, & ab omnibus hujus Academiæ Doctoribus unanimi conſenſu ſubſcripta. Sed cùm nihilominùs nonnulli in eadem Academia Doctores damnatas à Pio V. Baji aſſertiones publicè defendere pergerent cum magno Eccleſiæ periculo, Gregorius XIII. novam edidit Conſtitutionem, quæ incipit, *Proviſionis noſtræ*, & in qua præfata Pii V. Conſtitutio deſcripta, innovata, & confirmata eſt.

Porrò cùm non obſtantibus his Conſtitutionibus Pii V. Gregorii XIII. Janſenius cum intolerabili Sedis Apoſtolicæ, judiciorum ejus ac cenſurarum contemptu, cum totius Reipublicæ Chriſtianæ ſcandalo, & fidei periculo, librum ſuum exaraſſet, quem *Auguſtinum* inſcripſit, & in quo defendit damnatas Baji propoſitiones, quibus etiam novos addidit errores, Urbanus VIII. ut periclitanti Catholicæ fidei ſubvenire, ſuam quoque edidit Conſtitutionem anno 1641. quæ incipit, *In eminenti*; in qua præfatas Pii V. & Gregorii XIII. ſanctiones confirmat, & memoratum Janſenii librum, ut jam ſemel atque iterum à Sede Apoſtolica damnatos Baji errores continentem & renovantem proſcribit, omnibuſque ne illum legant, vel apud ſe retineant, ſeverè prohibet.

Cum autem, inquit ſummus Pontifex, *ex diligenti & matura ejuſdem libri cui titulus*, Auguſtinus, *lectione poſtmodùm compertum fuerit, in eodem libro multas ex propoſitionibus à Prædeceſſoribus noſtris olim, ut præfertur, damnatas contineri, & magno cum Catholicorum ſcandalo, & authoritatis dictæ Sedis contemptu, contra præfatas damnationes & prohibitiones defendi; nos huic malo, in ſcandalum totius Reipublicæ Chriſtianæ, & fidei Catholicæ perniciem vertenti, opportunum remedium adhibere volentes... Conſtitutiones prædictas, omniaque & ſingula in eis contenta, Apoſtolica Authoritate tenore*

pre-

præſentium perpetuò confirmamus & approbamus ; librumque prædictum, cui titulus eſt Auguſtinus, *articulos, opiniones, & ſententias in dictis Conſtitutionibus reprobatas, atque damnatas, ut à nobis compertum eſt, continentem & renovantem ... prohibemus ... Jubentes inſuper, ſub omnibus pœnis & cenſuris, in prædicta Conſtitutione Pii Prædeceſſoris contentis .... ne quis cujuſcumque conditionis & qualitatis ſit ... de prædictis, ut ſuprà, damnatis, & in prædicto libro contentis ... articulis, opinionibus, ſententiis ... loqui, ſcribere, & diſputare audeat, librumque ... penes ſe retinere, vel legere præſumat.*

Ex his omnibus apparet, 1. Bajanas, quibus ſtatus naturæ puræ poſſibilitati contradicitur, aſſertiones non fuiſſe damnatas ab Apoſtolica Sede, niſi poſtquam ſtricto & diligenti examine ponderatæ fuerunt: neque enim veriſimile eſt, Pium V. ſanctiſſimum Pontificem, toti orbi Chriſtiano ſolemniter mentiri voluiſſe. 2. Non fuiſſe damnatas ad tempus tantùm, donec ſcilicet ſufficienter probarentur : nam cum reliquis indiſcriminatim damnantur, circumſcribuntur, & abolentur, tamque de illis, quàm de reliquis, loquendi, ſcribendi, & diſputandi facultas quibuſcumque interdicitur. Dicere autem, de omnibus Baji Propoſitionibus, quòd ad tempus tantùm, donec ſufficienter probaretur earum veritas, proſcriptæ fuerint, intolerabilis abſurditatis eſt ; cùm proſcriptæ fuerint, ut hæreticæ, erroneæ, temerariæ, &c. reſpectivè. 3. Non fuiſſe damnatas ob defectum ſufficientium probationum : nam etiam poſtquam tres integros pro illis ſtatuendis libros edidit Janſenius, earum condemnationem inſtauravit & confirmavit Urbanus VIII. imò & Auguſtinum Janſenii, ut aſſertiones illas continentem & renovantem prohibuit, juſſitque ſub graviſſimis pœnis & cenſuris, ne quis cujuſcumque conditionis & qualitatis eſſet, præſumeret librum illum legere, vel penes ſe retinere. 4. Perperam dici, non fuiſſe damnatas, niſi ut piarum aurium offenſivas, non quidem propter falſitatem, ſed ſolùm ob novitatem, & defectum ſufficientis probationis : non enim erant novæ, nec adverſarii dicent eas caruiſſe ſufficienti probatione, quando earum condemnatio inſtaurata & confirmata eſt ab Urbano VIII.

Dices. Hæc tertia probatio noſtræ reſponſionis committit recentiores Pontifices cum veteribus, & quidem numero pluribus, qui S. Auguſtini doctrinam approbarunt, quæ doctrina Bajanis aſſertionibus continetur. Certè recentiorum & pauciorum Pontificum authoritas antiquiorum & plurium authoritati poſtponenda eſt. *R.* in hac inſtantia multa eſſe reprehenſione digna. 1. Enim falſum eſt, quòd probatio noſtra committat Pontifices cum Pontificibus, recentiores cum veteribus : nam Pius V. Gregorius XIII. & Urbanus VIII. Baji Propoſitiones damnando, minimè damnarunt ea, quæ olim approbarunt Innocentius primus, Zozimus, Bonifacius, Sixtus, Celeſtinus, Leo magnus, Gelaſius, Hormiſdas, & Joannes ſecundus, qui approbarunt S. Auguſtini, tanquam Magiſtri optimi, doctrinam de gratia contra Pelagianos. Hi enim Pontifices non omnia quæ de gratia contra Pelagianos ſcripſit S. Auguſtinus, ſpecialiter approbarunt, ſed ſolùm certa puncta, quæ novem articulis comprehendit Celeſtinus primus in ſua ad Galliæ Epiſcopos epiſtola. In his autem articulis nihil de ſtatu naturæ puræ, nihil de his quæ continentur Bajanis aſſertionibus, legitur. Præterea gratis & falsò ſupponitur, S. Auguſtini doctrinam de gratia adversùs Pelagianos repugnare ſtatus naturæ puræ poſſibilitati ; imò verò hanc poſſibilitatem ex principiis S. Doctoris eruimus, ut patet ex probatione prima.

2. Falſum eſt & contra fidem, quòd major ſit veterum Pontificum, quàm recentiorum authoritas; ſicut falſum eſt, & contra fidem, quòd major ſit priſcæ Eccleſiæ authoritas, quàm recentioris Eccleſiæ. Sed ſicut eſt pro omni tempore eadem invariabiliter Eccleſiæ authoritas, quia pro omni tempore moraliter eadem eſt Eccleſia : ita Sedis Apoſtolicæ authoritas invariabiliter eadem eſt pro omni tempore, quia Sedes Apoſtolica firmiſſima illa eſt & immobilis Petra, ſuper quam Chriſtus fundavit Eccleſiam ſuam.

3. Falſum eſt & contra fidem, quòd in controverſiis fidei major ſit authoritas plurium Pontificum, quàm pauciorum : falſum enim eſt & contra fidem, quòd in controverſiis fidei major ſit infallibilitas plurium Pontificum, quàm pauciorum, vel etiam unius tantùm. Ratio eſt, quia ſpecialis Spiritus ſancti aſſiſtentia annexa eſt, non Pontificum multitudini, ſed dignitati & muneri paſtoris ſupremi. Tota autem pontificia dignitas reſidet in unoquoque Pontificum, ſicut & totum ei incumbit munus & onus pontificium. Quare tanta eſt in decidenda aliqua fidei controverſia authoritas, vel in uno Pontifice loquente ex Cathedra, cùm ejus judicio tacitè vel expreſsè ſuffragatur major pars Epiſcoporum, quanta eſſet v. gr. centum Pontificum, qui ſucceſſivè eandem de eadem fidei controverſia ſententiam tuliſſent. Peſſimè igitur dicitur, recentiorum & pauciorum Pontificum authoritatem antiquiorum & plurium authoritati poſtponendam eſſe. Adde quod non magis verendum eſt, ne Pontifices ex Cathedra docentes Eccleſiam, Epiſcopis majori ex parte tacitè, vel expreſsè conſentientibus, ſibi invicem adverſentur in rebus ad fidem pertinentibus, quàm verendum eſt, ne Concilia œcumenica in rebus ad fidem pertinentibus ſibi invicem contraria ſint. Quare in materia fidei & morum tam ineptè & pueriliter dicitur, antiquiores & plures Pontifices anteponendos eſſe recentioribus & paucioribus, quàm ſi diceretur, antiquiora & plura Concilia œcumenica recentioribus & paucioribus eſſe anteponenda.

Prob. denique ratione reſponſio noſtra. Nam Deus de potentia etiam per ſapientiam ordinata potuit, 1. naturam humanam condere cum perfectionibus eſſentialibus, facultatibus omnibus naturalibus, adeòque non ſolùm cum appetitu rationali, ſed etiam cum materiali, & cum concurſu ac providentia naturaliter debitis: nam re ipſa ita condidit. 2. Potuit naturam humanam condere ſine peccato originali, alióve peccato, & pœnis, quæ illi debentur, & præternaturales ſunt : nam ſic revera primos parentes noſtros creavit. 3. Potuit condere naturam humanam abſque dono integritatis, ſeu abſque ſubjectione appetitus materialis ad rationalem: humana enim natura condi potuit ſine donis ſibi indebitis. At ſubjectio illa, cùm in primo homine fuerit magna gratia, ut docet S. Auguſtinus, nec fuit, nec potuit eſſe debita humanæ naturæ, etiam innocenti ; alioqui non fuiſſet gratia in primis parentibus : gratia enim dicitur id, quod, ſi datur, gratis datur, adeòque non debetur ei, cui datur. 4. Potuit condere naturam humanam ſine ordinatione ad beatitudinem, quæ in viſione intuitiva Dei conſiſtit: potuit enim condi ſine ordinatione ad finem ſuperantem omnem ejus exigentiam, ut patet ex terminis. Illa autem beatitudo ſuperat omnem exigentiam naturæ humanæ, quia, ut docet S. Thomas, viſio intuitiva Dei ſoli Deo connaturalis eſt. 5. Potuit condere naturam humanam ſine infuſis habitibus fidei, ſpei, & charitatis, aliiſque donis, quæ charitatem comitantur : hæc enim omnia ejuſdem ordinis ſunt cum fine illo, ad quem gratuitò & ſupra omnem ſuam exigentiam ordinata fuit humana natura : ſunt enim ad finem illum aſſequendum media, homini data, hominemque complentia ad exercendos actus divini ordinis, ad quorum proinde excellentiam natura, facultatibus ſuis naturalibus relicta, aſpirare non poteſt. Ergo, &c.

ARTICULUS II.

Solvuntur objectiones.

OBj. 1. Non potuit Deus condere naturam humanam ſine ordinatione ad finem ultimum. Ergo non potuit eam condere, niſi in ſtatu elevationis. *R.* neg. conſeq. Nam finis ultimus duplex poſſibilis eſt, naturalis ſcilicet & ſupernaturalis. Naturalis conſiſtit in perfectiſſima quadam contemplatione Dei abſtractiva, & ejuſdem amore neceſſario, viribus naturæ non vitiatæ poſſibili. Supernaturalis verò conſiſtit in intuitiva Dei viſione cum amore neceſſario, huic viſioni proportionato. Potuit Deus pro arbitrio naturam humanam ad alterutrum finem ordinare; & ad primum ordinaſſet, ſi eam in puris naturalibus condidiſſet. Quod autem eam ad poſteriorem ordinavit, atque ita eam in ſtatu elevationis condiderit, maximum & omninò gratuitum beneficium eſt.

Dices, Natura humana, in puris naturalibus condita, fruſtrà ordinata fuiſſet etiam ad illam naturalem beatitudinem, quam in abſtrativa Dei contemplatione, & amore neceſſario, huic contemplationi proportionato, conſtituimus. Ergo, &c. *Probatur ant.* Nam 1. beatitudinem illam aſſequi non potuiſſet, 2. Vel ea fruitus eſſet homo ante mortem, vel poſt mortem. Neutrum dici poteſt. 3. S. Auguſtinus multis in locis negat hominem aſſequi poſſe ſuam beatitudinem ſine gratiæ auxilio. 4. Imò lib. 10. de Civ. c. 2. & 11. dicit expreſsè, hominem ſine gratia non poſſe conſequi naturalem illam beatitudinem, quam Platonici conſtituebant in contemplatione Dei.

R. neg. ant. *Ad 1. prob. R.* neg. Nam natura humana in puris naturalibus condita, poſſet non ſolùm phyſicè, ſed etiam moraliter, mereri ſuam beatitudinem naturalem per bona opera naturalia, quæ non ſolùm phyſica, ſed etiam morali potentia poſſet exercere in illo ſtatu, in quo favorabilior eſſet providentia, nec homo ſubjaceret tot ac tantis difficultatibus & impedimentis, quot & quantis obnoxius eſt in hoc ſtatu naturæ lapſæ propter peccatum originale.

Ad 2. prob. R. Hominem, in natura pura conditum, fruiturum fuiſſe beatitudine ſua naturali in altera vita poſt mortem, ſaltem ſecundùm animam, quæ immortalis eſt naturaliter.

Ad 3. prob. R. S. Auguſtinum loqui de ea beatitudine, ad quam homo re ipſa ordinatus eſt, hoc eſt, de intuitiva Dei viſione, quæ ſoli Deo connaturalis eſt. Unde, cùm beatitudo, ad quam ordinatus eſt homo, omnem naturæ humanæ exigentiam ſuperet, mirum non eſt, quòd ejus aſſecutio ſuperet omnem naturalem naturæ humanæ facultatem, adeòque eam aſſequi non poſſit homo ſine gratiæ adjutorio.

Ad 4. R. S. Doctorem loqui tantùm pro ſtatu nunc exiſtente, in quo natura humana lapſa eſt, & per originale peccatum depravata, in quo facilè cum S. Doctore agnoſcimus hominem ſine gratia beatitudinem etiam naturalem conſequi non poſſe. Aliud autem eſſet de naturæ puræ ſtatu poſſibili, de quo non loquitur S. Auguſtinus, & in quo natura non depravata, & ab innumeris impedimentis quibus implicamur, libera, ad proportionatam ſibi beatitudinem per merita naturalia haud ægrè poſſet pertingere.

Dices, Viſio intuitiva Dei negari non poteſt abſque injuria naturæ innocenti. Ergo poſſibilis non eſt ſtatus naturæ puræ, in quo naturæ innocenti negaretur viſio intuitiva Dei, *Prob. ant.* authoritate S. Auguſtini, qui multis locis reprehendit Pelagianos, qui dicebant parvulos naſci abſque peccato, & nihilominus privari regno cœlorum, ſi moriantur ſine baptiſmo.

R. diſt. ant. Viſio intuitiva Dei negari non poteſt, &c, in ſtatu, in quo natura elevata eſt ad ſupernaturalem beatitudinem, qualis eſt ſtatus præſens, C. ant. In alio ſtatu, in quo non eſſet elevata, qualis eſſet ſtatus naturæ puræ, N. ant. In hoc enim ſtatu naturæ etiam innocenti indebita eſſet viſio Dei intuitiva, adeòque in hoc ſtatu naturæ etiam innocenti, abſque injuria denegaretur: non enim injuriam accipit, cui non datur id, quod ei non debetur.

Ad prob. ant. R. S. Auguſtinum Pelagianos reprehendere ex ſuppoſitione veritatis catholicæ, quam admittebant ipſimet Pelagiani, videlicet quòd homines ſint & ſemper fuerint in ſtatu naturæ elevatæ & ordinatæ ad viſionem Dei intuitivam, qua proinde nemo jure privari poteſt, niſi propter peccatum aliquod mortale.

Obj. 2. Non potuit condi natura humana in eo ſtatu, in quo homo non poſſet diligere Deum propter ſe. Atqui in ſtatu naturæ puræ homo non poteſt diligere Deum propter ſe. Ergo, &c. *R.* neg. min. Nam duplex amor Dei propter ſe diſtinguendus eſt, naturalis ſcilicet & ſupernaturalis. Naturalis eſt ille, qui naturæ non vitiatæ, nec corruptæ per peccatum facultatem non excedit; ſupernaturalis verò per ſe ſcilicet, qui excedit propter ſuam ſimilitudinem & univerſalitatem, ſeu appretiationem, ad quam pertingere non poſſunt creaturæ rationalis vires naturales, quantumvis ſupponantur non depravatæ per peccatum: unde ad hunc amorem non valent, niſi eleventur, & compleantur per habitum charitatis infuſum, vel ſaltem per concurſum extraordinarium, quo Deus charitatis habitualis cauſalitatem ſuppleat.

Duplicem autem ſic diſtinguendi amorem Dei propter ſe fundamentum habemus, 1. In evidenti non repugnantia utriuſque amoris; & verò quidni natura rationalis, non vitiata, cum ſolo concurſu, & providentia naturali ſibi debita, habere poſſet aliquem Dei amorem propter ſe, ſicut habere poteſt aliquam Dei notitiam & perfectionum ejus, ob quas amabilis eſt? 2. In condemnatione harum Baji propoſitionum: *Diſtinctio illa duplicis amoris, naturalis videlicet, quo Deus amatur ut author naturæ, & gratuiti, quo Deus amatur ut beatificator, vana eſt & commentitia, ad illudendum ſacris litteris, & plurimis veterum teſtimoniis excogitata; amor naturalis* (Dei ſcilicet) *qui ex viribus naturæ exoritur; ex ſola philoſophia per elationem præſumptionis humanæ cum injuria Gratiæ Chriſti defenditur à nonnullis Doctoribus.*

Dico itaque, quòd homo in ſtatu naturæ puræ conditus poſſet diligere Deum propter ſe, ſeu amore vero & caſto, licèt longè minùs perfectò, minùs firmo, minùs appretiativo, quàm ſit amor ille, ad quem homo, ad beatitudinem ſupernaturalem ordinatus, per ſupernaturalem charitatis habitum elevatur; cui in ſtatu innocentiæ neceſſariò prælucebat ſupernaturalis illuſtratio, cui in præſenti ſtatu non ſolùm ſupernaturalem illuſtrationem, ſed etiam delectationem cœleſtem præire neceſſe eſt.

Dices. Capitalis error Pelagii fuit, quòd diceret amorem Dei propter ſe haberi poſſe ſolis naturæ viribus: de quo gravis fuit Pelagianos inter & Catholicos pugna, ut patet ex verbis S. Auguſtini lib. de grat. & lib. arb. c. 18. *Unde eſt*, inquit, *in hominibus charitas Dei & proximi, niſi ex ipſo Deo? Nam ſi non ex Deo, ſed ex hominibus, vicerunt Pelagiani: ſi autem ex Deo, vicimus Pelagianos*. *Reſp.* Pelagium quidem graviter erraſſe in eo, quòd vellet amorem Dei propter ſe, etiam perfectum, & Dei ſuper omnia appretiativum, in præſenti ſtatu haberi poſſe ſolis naturæ viribus, ſine interiore & immediato gratiæ adjutorio, ſe tenente ex parte voluntatis: in quo graviter reprehendebatur à Catholicis, & jure merito reprehendebatur. Sed præter hunc amorem Dei perfectum, & ſuper omnia appretiativum quem cum Auguſtino profitemur in præſenti ſtatu ſine auxilio inſpirationis exerceri non poſſe à voluntate, etiam cœlitus illuſtrata, & inſtructa ſupernaturali habitu charitatis; dicimus alium Dei amorem propter

ſe

Digitized by Google

ſe poſſibilem eſſe naturæ non viatiatæ, in puris naturalibus conditæ, de quo amore Catholicos inter & Pellagianos nulla fuit quæſtio.

Dices. Secundùm doctrinam S. Auguſtini, nullus poſſibilis eſt amor Dei propter ſe, naturalis, & qui haberi poſſit ſine vera Chriſti gratia. Ergo, &c. *Prob. ant.* Nam S. Auguſtinus multis in locis docet omnem creaturæ rationalis amorem eſſe charitatem, vel cupiditatem, per charitatem intelligendo amorem Dei propter ſe, qui diffunditur in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum; per cupiditatem verò intelligendo amorem, quo creatura rationalis vitiatur & corrumpitur. Ergo juxta S. Doctorem, non datur medium inter amorem Dei, qui per Spiritum ſanctum diffunditur in cordibus noſtris, & amorem, quo vitiatur, & corrumpitur creatura rationalis; adeòque juxta S. Doctorem, chymera eſt amor ille Dei propter ſe, quem dicimus in ſtatu puræ naturæ poſſibilem eſſe.

R. revera nobis videri S. Auguſtinum in ea ſententia fuiſſe, quòd nullus amor Dei propter ſe in præſenti ſtatu naturæ lapſæ, & per originale peccatum depravatæ haberi poſſit ſine interna inſpiratione voluntatem excitante, ſanante, & corroborante. Sed quid hoc facit contra ſtatum naturæ puræ, in quo voluntas hominis non eſſet vitiata, nec depravata per peccatum originale, quo careret in illo ſtatu?

Porrò quando S. Auguſtinus videtur aſſerere omnem amorem creaturæ rationalis eſſe charitatem, vel cupiditatem, 1. loquitur relatè ad ſtatum præſentem, non relatè ad alium merè poſſibilem, qui nunquam fuit, aut erit. 2. Per charitatem intelligit, non amorem Dei propter ſe, ſed amorem boni & honeſti; vel, ſi vis, amorem juſtitiæ generaliter ſumptæ, hoc eſt, virtutis alicujus. 3. Quoties ait, amorem hunc diffundi in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, non intelligit qualemcumque amorem juſtitiæ, ſed ſalutarem, ad aſſecutionem gloriæ cœleſtis conducentem. Ex quibus nihil aliud poteſt colligi, quàm S. Doctorem in ea fuiſſe ſententia, quòd omnis amor creaturæ rationalis ſit honeſtus, vel inhoneſtus, & quòd omnis amor honeſtus, ſalutaris, & conducens ad æternæ gloriæ aſſecutionem, inſpiretur nobis à Deo. Quæ vera ſunt, ſed ad præſentem controverſiam impertinentia.

Obj. 3. Repugnat bonitati divinæ condere hominem in eo ſtatu, in quo nihil omninò libertatis haberet ad faciendum ullum bonum, ſed perpetua & in omnibus peccandi neceſſitate teneretur. Atqui talis eſſet ſtatus naturæ puræ. Ergo, &c. *Prob. min.* In ſtatu naturæ puræ tanta eſſet impotentia bene agendi, & peccandi neceſſitas, quanta eſt in ſtatu naturæ lapſæ. Atqui in ſtatu naturæ lapſæ ſemper eſt impotentia bene agendi, & peccandi neceſſitas, quando abeſt gratia. Ergo, &c.

R. 1. Minorem falſam eſſe; falſum enim eſt, quòd homini in præſenti ſtatu ita dominetur concupiſcentia, ut abſque auxilio gratiæ nullum poſſit opus bonum ordinis naturalis facere, nullumque peccatum vitare.

R. 2. neg. maj. Nam in ſtatu naturæ puræ non eſſet tanta hominis infirmitas, quanta nunc eſt in ſtatu naturæ lapſæ propter peccatum originale; melior & favorabilior eſſet providentia, ſaltem quandiu homo non peccaret; non tantam homo pateretur difficultatem à concupiſcentia, quantam nunc patitur in ſtatu naturæ lapſæ, in quo propter originale peccatum efferacior concupiſcentia eſt; non tantùm homo ad peccandum ſollicitaretur à dæmone (ſi tamen ſollicitaretur,) quantùm nunc ſollicitatur, quia tunc à Deo non permitteretur tantum ſævire, quantùm nunc ſævire permittitur in pœnam peccati originalis. Quare homo in ſtatu naturæ puræ non ſolùm phyſica, ſed etiam morali potentia poſſet ſervare totam legem naturalem, & omnia peccata huic legi oppoſita vitare ex affectu honeſtatis, vel etiam ex ſincero affectu placendi Deo.

Obj. 4. Repugnat ſtatus, in quo concupiſcentia eſſet à Deo. Atqui in ſtatu naturæ puræ concupiſcentia eſſet à Deo. Ergo, &c. *Prob. maj.* Nam repugnat concupiſcentiam eſſe à Deo: cùm enim pugnet contra Spiritum & rectam rationem, non poteſt eſſe aliquid naturaliter bonum: aliquid autem, quod non eſt naturaliter bonum, à Deo eſſe repugnat. Pro ſolutione hujus difficultatis,

Nota. Concupiſcentia ſumi poteſt dupliciter, videlicet pro potentia, & pro actu concupiſcendi. Actus autem concupiſcendi duplex eſt, nempe actus concupiſcendi formaliter, & actus concupiſcendi materialiter tantùm. Actus, quo concupiſcitur formaliter, eſt actus quo appetitur objectum aliquod; actus verò, quo concupiſcitur materialiter tantùm, nihil aliud eſt, quàm motus quidam corporeus, ſeu immutatio quædam facta in corpore, & objectivè ſollicitans ad actum, quo appetatur objectum, à quo mediatè cauſata eſt immutatio. Hinc potentia concupiſcendi duplex eſt, nempe potentia concupiſcendi formaliter, & potentia concupiſcendi materialiter tantùm. Potentia concupiſcendi formaliter eſt ea, à qua elicitur actus, quo appetitur objectum aliquod; & in homine eſt ipſe appetitus rationalis, ſeu voluntas, cujus eſt, ſive deliberatè ſive indeliberatè appetere non ſolùm objecta immaterialia & inſenſibilia, ſed etiam materialia & ſenſibilia. Potentia concupiſcendi materialiter tantum eſt ea, à qua immediatè cauſantur immutationes illæ corporeæ, quæ paſſiones vulgò nuncupantur, & quibus objectivè ſollicitamur, & inclinamur ad appetendum objectum aliquod ſenſibile. Hanc concupiſcendi potentiam voco appetitum materialem, quia per illam non niſi impropriè & materialiter appetimus objectum: corporea enim immutatio, quam cauſat hæc potentia, ſe habet tantùm per modum objecti, cujus perceptione delectatur anima, atque ita propendet ad formalem objecti externi appetitionem.

Porrò neutra concupiſcendi potentia contra rectam rationem pugnat: nam neque appetitus rationalis, qui eſt voluntas, neque materialis, quem exiſtimamus nihil aliud eſſe, quàm ipſum ens, quà ex prævia determinatione in ipſo à ſenſu interno, mediantibus ſpiritibus animalibus facta, potens impellere ſanguinem & alios humores in has vel illas corporis partes, cum tali vel tali velocitate, aut tarditate, in tali vel tali quantitate, &c. neque, inquam, appetitus rationalis, neque materialis eſt aliquid rectæ rationi diſſonum, ut per ſe manifeſtum eſt: ſed è contra utraque concupiſcendi potentia eſt aliquid naturaliter bonum: appetitus enim rationalis & materialis ſunt perfectio & bonum naturæ, appetitus quidem rationalis, quà principium eſt bonorum actuum, licèt non ſit perfectio, ſed perfectionis defectus, quà poteſt exire in actus malos, & rectæ rationi repugnantes; materialis verò, quà principium eſt corporalium immutationum, quibus appetitus rationalis inclinatur ad actus bonos & honeſtos: licèt ſimiliter non ſit perfectio, ſed defectus perfectionis, quà principium eſſe poteſt immutationum corporalium, quibus appetitus rationalis ſollicitari poteſt ad actus inhoneſtos, & adverſantes rectæ rationi.

Ex dictis patet, utramque concupiſcendi potentiam poſſe eſſe, & re vera eſſe à Deo; cùm utraque ſit perfectio & bonum naturæ, & neutra aliquam cum recta ratione repugnantiam habeat. Nec obeſt, quòd utraque ſit bonum naturæ limitatum, adeòque utraque ſit perfectio defectibilis: nam ſicut abſurdè diceretur, intellectum & ſenſus non poſſe eſſe à Deo, quia intellectus errare poteſt, & ſenſus falli poſſunt circa objecta ſenſibilia; ita & abſurdè diceretur, appetitum materialem à Deo eſſe non poſſe, quia cauſare poteſt circa objecta illicita immutationes in corpore, quibus ad objectorum illorum proſecutionem ſollicitari poteſt voluntas, ſic etiam abſurdè diceretur voluntatem non poſſe eſſe à Deo, quia tum indeliberatè, tum etiam deliberatè objecta illicita proſequi poteſt.

Inter actus concupiſcendi ſive formaliter ſive materia-

teria-

terialiter tantùm, aliqui mali ſunt, & cum recta ratione pugnant: tales ſunt actus omnes, quibus ſive deliberatè, ſive indeliberatè appetimus objecta illicita, & corporales omnes immutationes, quibus ſollicitamur ad objectorum illicitorum appetitionem: ſed multi etiam mali non ſunt, nec rectæ rationi repugnant, ſed potiùs ei conſentanei ſunt: tales ſunt actus omnes, quibus ſive deliberatè, ſive indeliberatè objecta honeſta appetimus, & corporales omnes immutationes, quibus ad appetenda objecta honeſta excitamur. Hos autem, non illos, poſſe eſſe à Deo, ut ſpecialiter eos procurante, planum eſt. His præſuppoſitis,

R. ad obj. diſt. maj. Repugnat ſtatus naturæ, in quo à Deo eſſet concupiſcentia, ſumpta pro actu concupiſcendi ſive formaliter ſive materialiter tantùm, repugnante rectæ rationi, C. maj. Sumpta pro ipſa potentia concupiſcendi, ſive formaliter ſive materialiter tantùm, N. maj. Appetitum enim ſive rationalem, ſive materialem, cùm uterque ſit perfectio & bonum naturæ, à Deo eſſe non repugnat, & uterque in ſtatu innocentiæ fuit, & nunc in ſtatu naturæ lapſæ eſt à Deo. *Ad min. autem dico*, quòd in ſtatu naturæ puræ eſſet à Deo concupiſcentia, ſumpta pro potentia concupiſcendi ſive formaliter ſive materialiter tantùm, non verò ſumpta pro actibus concupiſcendi ſive formaliter ſive materialiter, adverſantibus rectæ rationi: non enim in Deum, ut authorem, magis refundi poſſent, quàm non refundi poſſit peccatum: nam Deus ad illos non alio modo concurreret, quàm nunc concurrit ad entitatem peccati; nec Deus illos intenderet ullatenùs, ſed è contra vellet impediri.

Dices. Actus concupiſcendi materialiter, repugnantes rectæ rationi, non poſſunt cohiberi in ſtatu naturæ puræ; tales enim motus corporales cohiberi non poſſunt ſine gratia, quam homo in ſtatu naturæ puræ non haberet, & excitati voluntatem neceſſitarent ad malum volendum & agendum. Ergo Deo, ut authori, attribui poſſent ea, quæ malè & culpabiliter fierent ex occaſione talium motuum in ſtatu naturæ lapſæ. Atqui hoc repugnat. Ergo & ipſe naturæ puræ ſtatus. *R.* 1. neg. 1. part. ant. *Ad prob. R*, motus illos ſine gratia cohiberi facilè poſſe à natura non vitiata, nec depravata per peccatum, qualis eſſet natura in puris naturalibus condita. *R.* 2. neg. etiam alteram ant. partem. Motus enim illi ſaltem regulariter non eſſent adeò vehementes, ut voluntatem neceſſitarent, quòd ſi contingeret aliquando voluntatem ab illis neceſſitari, tunc voluntas non niſi materialiter peccaret.

Obj. 5. Repugnat ſtatus, in quo licerent turpia. Sed licerent turpia in ſtatu naturæ puræ. Ergo, &c.

Prob. min. Nam in ſtatu naturæ puræ licerent ea omnia, ad quæ naturaliter propenderet natura. Atqui in hoc ſtatu natura naturaliter propenderet ad turpia. Ergo, &c. *Prob. maj.* Quia omnis propenſio naturalis naturæ bonæ bona eſt: natura autem, in puris naturalibus condita, bona eſſet, utpotè non viciata, nec depravata per peccatum.

R. neg. min. objectionis. *Ad prob. min. R*, diſt. maj. In ſtatu naturæ puræ licerent ea omnia, ad quæ naturaliter propenderet natura, quà bona eſt, C. maj. Ad quæ naturaliter propenderet natura, quà defectibilis eſt, N. maj. In ſtatu autem naturæ puræ natura propenderet naturaliter ad turpia, non quà bona, ſed quà defectibilis eſt. *Ad prob. maj.* diſt. ſimiliter. Omnis naturalis propenſio naturæ bonæ bonitate indefectibili, bona eſt, C. Omnis naturalis propenſio naturæ bonæ bonitate defectibili, bona eſt, N. Natura autem, in puris naturalibus condita, bona quidem eſſet; at non eſſet bona, niſi bonitate defectibili; & naturaliter propendendo ad turpia, naturaliter deficeret: unde naturæ in puris naturalibus conditæ propenſio ad turpia, quarumlibet naturalis, non eſſet bona, ſed defectus, quem homo, in ſtatu naturæ puræ conditus, teneretur, quantùm poſſet, cohibere.

Dices, In ſtatu naturæ puræ carnem pugnare contra ſpiritum, imò carnem dominari ſpiritui, eſſet ordo naturalis, quem proinde ſequeretur qui turpia quælibet perpetraret; atque adeò in ſtatu naturæ puræ licitè & laudabiliter ageret qui turpia quælibet perpetraret, quia nimirùm perpetrando, ſequeretur ordinem naturalem. *R.* neg. Nam in ſtatu naturæ puræ quòd caro rebellaret contra ſpiritum, eſſet defectus naturæ, ex cujus imperfectione oriretur; quòd verò caro dominaretur ſpiritui, eſſet vitium & culpa voluntatis liberè ſubeuntis jugum carnis; cùm haud ægrè poſſet inordinatos motus illius cohibere, aut ſaltem eis non conſentire.

Obj. 6. In ſtatu naturæ puræ eſſet neceſſitas erubeſcendi: eſſet enim membrorum rebellio, ex qua erubeſcendi neceſſitas oritur. Atqui hoc eſt inconveniens, naturam ſcilicèt innocentem erubeſcendi neceſſitati ſubjacere. Ergo, &c. *R.* neg. min. Itaque in ſtatu naturæ puræ eſſet aliqua membrorum rebellio, licèt non tanta, quanta nunc eſt; & conſequenter eſſet aliqua neceſſitas erubeſcendi non de operibus Dei, & membris ipſis, ſed de inordinatis illorum actibus, qui à Deo non eſſent alio modo, quàm peccati entitas: Deus enim ad eos non concurreret, niſi ex officio cauſæ primæ, & ſecundùm exigentiam cauſarum ſecundarum, velletque hominem ab eis, quantum poſſet, abſtinere. *At inquies*. De actibus illis erubeſcendo, eſſemus ingrati erga Deum. *R.* N. Nam de eis erubeſcendo, ſolùm agnoſceremus noſtrum in eis regendis defectum, & imperfectionem naturalem.

Obj. 7. Non poteſt Deus condere hominem in eo ſtatu, in quo laboret ignorantia invincibili, priuſquam id aliqua ſua culpa promeruerit. Atqui homo in ſtatu naturæ puræ abſque ulla ſua culpa obnoxius eſſet ignorantiæ invincibili. Ergo, &c. *R.* neg. maj. Deus enim condere potuit hominem cum defectibus ſibi connaturalibus: quidni enim potuiſſet? At poſſe ignorare, eſt defectus homini connaturalis: cùm enim intellectus humanus in ſuis cognitionibus pendeat à perceptione ſenſuum, adeòque non niſi valdè imperfectè intelligat ſpiritualia; cùm eſſentias rerum non penetret, nec veritates tum ſpeculativas, tum practicas aſſequatur ſine magno labore; cùm pauca, quæ ſcilicèt per ſe nota, aut ex per ſe notis proximè deducibilia, vel ſenſibus obvia ſunt, facilè attingat; quid homini connaturale magis eſt, quàm poſſe ob luminis naturalis exiguitatem in plurimis caligare & errare? Porrò quæ in ſtatu naturæ puræ malè fierent ab homine ex ignorantia invincibili, eſſent tantùm peccata materialia, quæ Deo, ut authori, non poſſent attribui, quia non eſſent à Deo, niſi ut permittente, & concurrente concurſu generali ex officio cauſæ primæ, & ſecundùm exigentiam cauſarum ſecundarum.

Dices. S. Auguſtinus ſæpè dicit ignorantiam non eſſe comitem naturæ, ſed pœnam peccati. *R.* S. Doctorem loqui non de quavis ignorantia, ſed de ea, qua homo laborat in præſenti ſtatu, in quo parvuli propter peccatum originale carent cognitione ætati ſuæ conveniente, quam habuiſſent non ſolùm in ſtatu innocentiæ, ſed etiam in ſtatu naturæ puræ, & dum adoleſcunt, ac deinceps in aſſequendis veritatibus tum ſpeculativis tum practicis, ætati ſuæ convenientibus, difficultatem patiuntur magnam; quam difficultatem non eſſent experti in ſtatu naturæ innocentis, in quo unuſquiſque cognitiones omnes, ætati & conditioni ſuæ conſentaneas magna facilitate ſibi comparaſſet; imò nec experti eſſent in ſtatu naturæ puræ, in quo cum longè minori labore pleraſque ſaltem cognitiones ſibi convenientes comparaſſet homo, nec ad multas alias indiguiſſet gratiæ auxilio, ſine quo in præſenti ſtatu comparari non poſſunt. Tantam autem ignorantiam, tantamque in aſſequendis veritatibus etiam naturalibus difficultatem, quanta laboramus, non comitem naturæ; ſed peccati pœnam eſſe rectè dixit Auguſtinus. Sed quid hoc contra ſtatus naturæ puræ poſſibilitatem facit?

Dices. Chriſtus non aſſumpſit ignorantiam, ſicut nec carnis rebellionem. Non niſi quia iſta non poſ-

ſunt

ſunt eſſe in creatura rationali, ſine precedente aliquo peccato. Ergo, &c. *R.* neg. min. Chriſtus igitur non aſſumpſit ignorantiam, qui à primo inſtanti conſtitutus eſt Rex Angelorum & hominum, ſupremus Legiſlator, & omnium Judex, magni conſilii Angelus, lux mundi, & ſol juſtitiæ. Talem autem ignorantiæ & errori obnoxium eſſe, omninò dedecebat. Item Chriſtus non aſſumpſit carnis rebellionem, nec pronitatem ad malum, quia hoc dedecebat majeſtatem ac ſanctitatem Verbi, & ſalutis noſtræ Mediatorem. Præterea, Chriſtus ut homo, debuit habere ſanctitatem participatam ſummam, ſeu qua major nec eſſe, nec cogitari poteſt. Atqui talis ſanctitas in ſua idea manifeſtè includit perfectiſſimam ſubjectionem corporis ad animam, ſicut & animæ ad Deum. Ergo, &c.

Dices. Deus creavit primum hominem ſine ignorantia, Non niſi quia ignorantia ſupponit aliquod peccatum. Ergo, &c. *R.* neg. min. & dico, Deum creaſſe primum hominem abſque ignorantia, quia pro ſumma ſua erga illum beneficentia voluit ita creare, cùm potuiſſet aliter. Præterea, cùm Adamus à creatione ſua conſtitutus fuerit univerſi rector & gubernator, conveniens fuit, ut crearetur in adulta ætate, & ſciencia ad munus illud idonea inſtrueretur.

Obj. 8. Non potuit homo creari in eo ſtatu, in quo obnoxius eſſet morbis, & laboribus ſine prævia aliqua ſua culpa. Atqui in ſtatu naturæ puræ homo ſine prævia aliqua ſua culpa obnoxius eſſet, &c. Ergo, &c. *R.* neg. maj. Cujus falſitas patet ex condemnatione hujus Bajanæ propoſitionis; *Immortalitas primi hominis non erat gratiæ beneficium, ſed naturalis ejus conditio.* Ratio autem eſt, quia potuit homo creari à Deo cum defectibus ſibi connaturalibus; & melius eſſet homini ſic creari, quàm in nihilo relinqui. At quòd homo poſſit mori, ægrotare, fatigari, &c. ſunt defectus ei connaturales; cùm conſtet non ſolùm anima, quæ naturaliter immortalis eſt, ſed etiam corpore, cujus habitudo naturaliter vitiari poteſt, & cujus partes naturaliter diſſolvi, atque organa debilitari poſſunt.

ARTICULUS III.

Utrùm ſtatus naturæ puræ, integræ, & innocentis, inter ſe differant.

RESPONSIO I.

STatus naturæ integræ differt à ſtatu naturæ puræ. *Prob.* Nam ſtatus naturæ puræ potuit eſſe ſine ſtatu naturæ integræ. Ergo, &c. *Prob. ant.* Status naturæ integræ eſt ille, in quo natura præter eſſentiam, proprietates naturales, & concurſum atque providentiam ſibi naturaliter debitam, haberet perfectam ſubjectionem corporis ad animam, ſeu perfectam ſubjectionem appetitus materialis ad rationalem. Atqui hæc ſubjectio, in qua conſiſtit donum integritatis, non eſt debita naturæ, ſed ſuperat omnem ejus exigentiam. Ergo ſtatus naturæ integræ includit aliquam perfectionem naturæ indebitam, & excedentem omnem ejus exigentiam, adeòque perfectionem aliquam, ſine qua condi potuit natura, & quam non habuiſſet, ſi in puris naturalibus, hoc eſt, ſi in iis tantùm, quæ debentur ei naturaliter, condita fuiſſet. Ergo ſtatus naturæ puræ potuit eſſe ſine ſtatu naturæ integræ.

Prob. min. 1. Authoritate ſummorum Pontificum, qui hanc Baji propoſitionem condemnarunt: *Integritas primæ conditionis non fuit indebita naturæ humanæ, ſed naturalis ejus conditio.* 2. Ratione. Quia connaturale homini eſt, ut conſtet diverſis facultatibus, voluntate ſcilicèt, & appetitu materiali; ut cognitio ejus incipiat à ſenſibus, ſeu ut in eo ſenſus priùs percipiant, quàm intellectus intelligat; ut actio appetitus materialis naturali neceſſitate ſequatur actionem ſenſuum, & ita appetitus materialis ab objectis ſenſu perceptis moveatur priùs, quàm intellectus & voluntas agant. Ergo homini connaturale eſt, ut appetitus materialis actione ſua præveniat uſum rationis, & ſuo modo feratur in objecta ſenſibilia, etiam reluctante voluntate. Ergo homini connaturalis eſt pugna appetitus materialis cum rationali; adeòque perfecta ſubjectio appetitus materialis ad rationalem, eſt perfectio indebita homini, & omnem naturæ humanæ exigentiam ſuperans.

Obj. 1. Natura pura eſſet natura integra. *R.* Natura pura, ſi exiſteret, eſſet integra in aliquo ſenſu, ſed non in eo, de quo agitur. Eſſet integra, quatenùs privativè imperfecta non eſſet, per carentiam ſcilicet alicujus perfectionis ſibi debitæ: at non eſſet integra in alio ſenſu, de quo tamen agitur hìc; quia eſſet negativè imperfecta, per carentiam ſcilicet magnæ alicujus perfectionis, cujus eſſet capax, quamvis non eſſet ei debita: careret enim concordia potentiarum, & inteſtina diſſidia experiretur, carne adversùs ſpiritum, & ſpiritu adversùs carnem concupiſcente.

Obj. 2. Homini exiſtenti in ſtatu naturæ puræ deberetur id, ſine quo non poſſet ſervare legem naturalem, & conſequenter ſine quo non poſſet aſſequi naturalem ſuam beatitudinem. Atqui ſine dono integritatis non poſſet ſervare legem naturalem, &c. Ergo, &c. *R.* neg. min. Nam in ſtatu naturæ puræ ea eſſet corporis temperies & organorum diſpoſitio, ut motus inordinati concupiſcentiæ & infrequentiores & remiſſiores eſſent, quàm nunc ſunt: unde longè minor eſſet infirmitas in illo ſtatu, minorque in operando bono difficultas, quàm nunc eſt. Itaque in ſtatu naturæ puræ poſſet homo ſine dono integritatis totam legem naturalem ſervare, & ſervando, naturalem ſuam beatitudinem promereri: quia voluntas hominis in illo ſtatu motus inordinatos concupiſcentiæ antevertere, comprimere, aut eis conſenſum denegare, haud ægrè poſſet ſaltem per brevius aliquod vitæ tempus, quale à Deo homini ad promerendam beatitudinem naturalem in ſtatu naturæ puræ conſtitueretur, ſi opus foret.

RESPONSIO II.

Status naturæ integræ differt à ſtatu naturæ innocentis.

Prob. Status naturæ integræ poſſet eſſe ſine ſtatu naturæ innocentis. Ergo ſunt duo ſtatus diſtincti & diverſi. *Prob. ant.* Nam ſtatus naturæ innocentis eſt ille, qui præter omnia naturalia, quæ eſſent in ſtatu naturæ puræ, & præter perfectam ſubjectionem appetitus materialis ad rationalem, includit ordinationem ad ſupernaturalem finem, infuſos habitus fidei, ſpei, & charitatis, multaque alia privilegia, conceſſa Adamo, & poſteris ejus, ſi non peccaſſet, concedenda, quales ſunt immunitas mortis, morborum, & aliorum incommodorum, quæ eſſent in ſtatu naturæ puræ. Atqui ſine his omnibus potuit eſſe ſtatus naturæ integræ: cùm hic ſtatus præter naturalia omnia non aliud dicat, quàm perfectam appetitus materialis cum rationali concordiam, quæ potuit eſſe ſine ordinatione ad beatitudinem ſupernaturalem, ſine infuſione habituum fidei, ſpei, & charitatis, ſine immunitate mortis, &c. ut per ſe clarum eſt. Unde à ſummis Pontificibus damnata eſt hæc Baji propoſitio: *Humanæ naturæ ſublimatio & exaltatio in conſortium divinæ naturæ, debita fuit integritati primæ conditionis, & proinde naturalis dicenda eſt, & non ſupernaturalis.* Obſervandum tamen eſt, per naturam integram identidem à Theologis intelligi naturam innocentem.

Quæres. Quænam fuerint dotes hominis exiſtentis in ſtatu innocentis naturæ, vel, ut etiam aliter dicitur, in ſtatu juſtitiæ originalis?

R. plurimas & præſtantiſſimas fuiſſe. Nam 1. habuit corpus naturaliter perfectum, & immortale futurum, ſi non peccaſſet. 2. Non peccando, immunis futurus fuit à morbis, doloribus, aliiſque quibuſcumque miſeriis, quibus nunc affligimur. 3. Inſtructus fuit ſcientia rerum naturalium, ætati & conditioni

ſuæ

ſuæ conſentanea. 4. Notitiam habuit rerum ſupernaturalium, Dei ut finis ultimi; & per viſionem beatificam poſſidendi, atque mediorum, quibus conſequi poſſet beatitudinem ſupernaturalem, ſeu intuitivam Dei viſionem, ad quam erat ordinatus. 5. Accepit Theologicos habitus fidei, ſpei, & charitatis, dona Spiritus ſancti, virtutes morales infuſas, imò & virtutes naturales, quales ab unoquoque proprio labore acquiri poſſunt, ut ſtatim non ſolùm poſſet, ſed etiam facilè poſſet actus virtutum omnium exercere. 6. Appetitus materialis ita rationi ſeu voluntati ſuberat, ut nunquam, niſi ea volente & imperante, erumperet in actus ſuos, atque nunquam eam præoccuparet, nunquam ei reſiſteret, nunquam eam induceret in malum, nunquam eam à bono & honeſto avocaret, unde nihil erat in homine, quo voluntas ejus ab exercitio virtutum impediretur, aut retardaretur,

ARTICULUS IV.

Utrùm homo in ſtatu innocentiæ indigebat auxilio gratiæ ad cognoſcendum verum.

RESPONSIO I.

HOmo in ſtatu innocentiæ non indigebat auxilio gratiæ ad cognoſcendas veritates naturales, quæ per ſenſus haberi poſſunt, aut ex rebus ſenſibilibus non ita difficilè erui.

Prob. Nam intellectus humanus cum concurſu ſibi naturaliter debito ad veritates illas aſſequendas ſufficit per ſe, & ſecluſis impedimentis, quibus ab actione ſua impediri, vel retardari poteſt. Atqui in ſtatu innocentiæ nulla erant ejuſmodi impedimenta. Ergo, &c. Minor eſt extra controverſiam. Majorem tradit S. Thomas 1. 2. q. 109. in O. ubi ſic ait: *Intellectus humanus habet aliquam formam, ſcilicet ipſum intelligibile lumen, quod eſt de ſe ſufficiens ad quædam intelligibilia cognoſcenda, ad ea ſcilicet, in quorum notitiam per ſenſibilia poſſumus devenire.* Unde concludit S. Doctor intellectum humanum ad veritates ejuſmodi cognoſcendas non indigere per ſe, niſi concurſu generali. *Sic igitur*, inquit, *dicendum eſt, quòd ad cognitionem cujuſcumque veri homo indiget auxilio divino, ut intellectus à Deo moveatur ad ſuum actum: non autem indiget ad cognoſcendam veritatem in omnibus nova illuſtratione, ſuperaddita naturali illuſtrationi, ſed in quibuſdam, quæ excedunt naturalem cognitionem*, & de quibus ſuperiùs ſic ipſe loquitur: *altiora verò intelligibilia intellectus humanus cognoſcere non poteſt, niſi fortiori lumine perficiatur, ſicut lumine fidei, vel prophetiæ, quod dicitur lumen gratiæ, in quantum eſt naturæ ſuperadditum.*

RESPONSIO II.

Homo in ſtatu innocentiæ indigebat auxilio gratiæ non ſolùm ad cognoſcendas veritates ſupernaturales, ſed etiam ad cognoſcendas naturales multas, à ſenſibus valdè remotas, etiam ſingillatim ſumptas.

Et 1. quidem, quòd homo in ſtatu innocentiæ indigebat auxilio gratiæ ad cognoſcendas veritates ſupernaturales, non habet difficultatem: nam per ſe manifeſtum eſt, veritates ſupernaturales excedere lumen naturale intellectus humani, & conſequenter ad illas aſſequendas opus eſſe lumine aliquo naturali lumini ſuperaddito, & naturæ indebito, quod proinde lumen gratiæ dicitur, ut ait S. Thomas loco proximè citato.

Prob. Ergo reſponſio de multis veritatibus naturalibus, non ſolùm collectivè, ſed etiam diſtributivè ſumptis: nam multæ ſunt veritates naturales, adeò abſtruſæ, & à ſenſibus remotæ, ut neque in ſe percipi, neque aliunde per diſcurſum certò & accuratè cognoſci poſſint, Talis eſt ſubſtantia Angelica, talia ſunt prima continui componentia, &c. Ergo ad illarum cognitionem opus erat ſupernaturali auxilio, etiam in ſtatu innocentiæ,

Obj. Infuſa fuit Adamo ſcientia omnium veritatum naturalium. Ergo, &c. *R.* neg. ant. Adamus enim eam tantùm in ſui creatione ſcientiam accepit, quæ ætati & conditioni ejus conveniens erat, & qualis neceſſaria eſſe poterat ad decentem eruditionem, & ut propriis neceſſitatibus conſuleret, utque rectoris univerſi munus obiret. Porrò ſcientiam illam, quam accepit Adamus, non ſimiliter accepiſſent ejus poſteri, perſeverante ſtatu innocentiæ, ſed eam paulatim propria induſtria, vel aliorum doctrina comparaſſent, longè tamen faciliùs, quàm in hoc ſtatu naturæ lapſæ comparari poſſit,

ARTICULUS V.

Utrùm homo in ſtatu innocentiæ indigebat auxilio gratiæ ad operandum bonum.

RESPONSIO I.

HOmo in ſtatu innocentiæ non indigebat auxilio gratiæ ad exercenda opera moraliter bona ordinis naturalis, imò nec ad ſervandam totam legem naturalem.

Prob. 1. pars ex S. Thoma 1. 2. q. 109. a. 2. in O. ubi ſic ait: *In ſtatu naturæ integræ quantum ad ſufficientiam operativæ virtutis, poterat homo per ſua naturalia velle & operari bonum ſuæ naturæ proportionatum, quale eſt bonum virtutis acquiſitæ.* Ergo, &c. Certè ſi homo in ſtatu innocentiæ non poterat ſine auxilio gratiæ opera moraliter bona naturalis ordinis exercere, non poterat ob difficultatem ea exercendi. Atqui hoc dici non poteſt: nam ſi quam nunc exercendi ejuſmodi opera difficultatem habet homo, non habet, niſi propter peccatum Adami; adeòque ſi Adamus non peccaſſet, hanc difficultatem homo non haberet. Talis igitur difficultas non fuit in ſtatu innocentiæ; quando quidem talis difficultas non cepit eſſe, niſi cùm eſſe deſiit ſtatus innocentiæ.

Prob. 2. pars ex eodem S. Doctore 1. 2. q. 109. a. 4. in O. ubi hæc habet: *Implere mandata legis contingit dupliciter: uno modo, quantùm ad ſubſtantiam operum, prout ſcilicet homo operatur juſta & fortia, & alia virtutis opera: & hoc modo homo in ſtatu naturæ integræ potuit* (ſine gratia) *omnia mandata legis implere ..... ſed in ſtatu naturæ corruptæ non poteſt homo implere omnia mandata divina ſine gratia ſanante. Alio modo poſſunt impleri mandata legis, non ſolùm quantùm ad ſubſtantiam operis, ſed etiam quantùm ad modum agendi, ut ſcilicet ex charitate fiant, & ſic neque in ſtatu naturæ integræ, neque in ſtatu naturæ corruptæ poteſt homo implere abſque gratia legis mandata.* Juxta S. Doctorem igitur, homo in ſtatu innocentiæ omnia legis naturalis mandata ſervare poterat, opera virtutum per hanc legem præcepta exercendo, & quidem ex motivo virtutum illarum, vel ex alio motivo honeſto; poterat, inquam, ſine auxilio gratiæ; quamquam ſine auxilio gratiæ non poterat opera illa exercere, & exercendo legem naturalem implere ex motivo charitatis perfectæ, qua omnium Deus ut author gratiæ & gloriæ, diligitur excellenti quodam modo, qui naturalem hominis facultatem excedit quantumvis ſupponatur ſana & integra: unde ad illum homo in ſtatu innocentiæ pertingere non poterat ſine prævia ſupernaturali illuſtratione, & concurſu habitus infuſi.

Ratio à priori noſtræ aſſertionis eſt, quia homo in ſtatu innocentiæ habebat principium neceſſarium & per ſe ſufficiens cum naturali concurſu ad implendam totam legem naturalem: habebat enim intellectum inſtructum ſufficienti ſcientia, ſine ignorantia eorum, quæ homo poteſt & tenetur ſcire; & voluntatem habitualiter propenſam ad omne honeſtum; & rectæ rationi conſentaneum; & aliunde non aderant impedimenta, quibus difficilis redderetur legis obſervatio; nam appetitus materialis perfe-

ctè ſubderat appetitui rationali; neque permittebatur dæmon ſævire, imaginationem perturbare, humores commovere, debitam attentionem impedire.

Obj. 1. Sunt quædam jura naturalia adeò abſtruſa, ut non potuerint etiam in ſtatu innocentiæ detegi ſine auxilio gratiæ. Ergo etiam in ſtatu innocentiæ non potuit ſine gratiæ auxilio ſervari tota lex naturalis. Neg. ant. *Probabis*. Sunt aliquæ veritates practicæ adeò abſtruſæ, ut non potuerint etiam in ſtatu innocentiæ ſine auxilio gratiæ detegi. Ergo, &c. Neg. ant. *Probabis*. Sunt aliquæ veritates ſpeculativæ adeò abſtruſæ, ut ad eas etiam in ſtatu innocentiæ detegendas auxilium gratiæ neceſſarium fuerit. Ergo ſimiliter, &c.

R. neg. conſeq. Diſparitas eſt, quia aliquæ ſunt veritates ſpeculativæ, etiam naturales, quæ neque in ſe ipſis cognoſci, neque aliunde per diſcurſum certò colligi poſſunt ſolo lumine naturali: unde certa earum & clara notitia ſuperat captum intellectus humani. At nullæ ſunt veritates practicæ naturales, quæ non poſſint aut in ſe ipſis cognoſci, aut ex aliis notioribus certò colligi: intellectus enim humanus per ſe, & ſecluſis impedimentis, quæ paſſim occurrunt in hoc ſtatu naturæ lapſæ, poteſt cum naturali concurſu ex principiis moralibus per ſe notis concluſiones morales propinquiores, ex propinquioribus remotiores, & ex remotioribus remotiſſimas eruere, propter concatenationem, ſeu propter naturalem concluſionem remotiſſimarum cum remotioribus, remotiorum cum propinquioribus, & propinquiorum cum principiis moralibus per ſe notis connexionem. Unde nullæ ſunt veritates practicæ naturales, quæ per ſe, & ſecluſis impedimentis, excedant vim naturalem intellectus humani.

Obj. 2. Præceptum, primis parentibus impoſitum, fuit de omiſſione actus naturalis, nempe de non comedendo certo fructu, & tamen illud ſervare non potuerunt ſine gratiæ auxilio. Ergo non potuerunt ſine auxilio gratiæ ſervare præcepta legis naturalis. *R.* neg. conſeq. Nam præceptum illud de non comedendo certo fructu non fuit præceptum legis naturalis, ſed legis poſitivæ divinæ: adeòque non potuit intimari primis parentibus, niſi per revelationem divinam, & ſic illis non potuit ſufficienter innoteſcere & proponi abſque ſupernaturali illuſtratione, in qua conſiſtebat gratia ſtatus innocentiæ. Quare non potuerunt primi parentes præceptum de non comedendo fructu implere abſque adjutorio interioris gratiæ, ſtatui, in quo erant, convenientis. Aliud autem eſt de præceptis legis naturalis, ad quorum intimationem & propoſitionem ſufficientem non requirebatur ſupernaturalis illuſtratio, ſed ſufficiebat lumen naturale.

Obj 3. Lex naturalis præcipit amorem Dei propter ſe. Sed homo in ſtatu innocentiæ non poterat ſine gratia amare Deum propter ſe. Ergo, &c. *Reſp.* diſt. maj. Lex naturalis præcipit amorem Dei propter ſe, ut authoris naturæ, C. maj. Ut authoris gratiæ & gloriæ, vel, ſi vis, ut beatificantis creaturam rationalem per intuitivam ſui viſionem. N. maj. diſt. min. Homo in ſtatu innocentiæ non poterat ſine gratia amare Deum propter ſe, ut authorem gratiæ & gloriæ, ut beatificantem creaturam rationalem per viſionem ſui intuitivam, C. min. Amare Deum propter ſe ut authorem naturæ, adeòque rerum omnium naturalium finem ultimum, N. min. Diſparitatis autem ratio facilis eſt: nam homo in ſtatu innocentiæ Deum ut authorem gratiæ ac gloriæ, & objectum ſupernaturalis beatitudinis cognoſcere non potuit ſine revelatione & ſupernaturali illuſtratione, adeòque ut talem ſine revelatione & ſupernaturali illuſtratione, quæ fuit gratia hominis innocentis, amare propter ſe non potuit. Ad Deum verò ut authorem naturæ, rerumque omnium naturalium ultimum finem cognoſcendum non indigebat homo in ſtatu innocentiæ niſi lumine naturali; proindeque homini in ſtatu innocentiæ ad diligendum Deum propter ſe authorem naturæ, & rerum omnium naturalium finem ultimum, ſufficiebant facultates naturales, intellectus ſcilicèt & voluntas.

Dices. Lex naturalis præcipit amorem Dei propter ſe ut authoris naturæ, rerumque omnium naturalium finis ultimi non qualemcumque, ſed amorem, qui ſit ſuper omnia: præcipit enim homini ut Deum tanquam authorem naturæ & rerum omnium naturalium finem ultimum diligat pluſquam ſe, & cætera omnia: præcipit enim ut dilectionem ſui & cæterorum omnium referat ad dilectionem Dei. Atqui diligere Deum ſuper omnia, etiam ut authorem naturæ, & rerum omnium naturalium finem ultimum, ſuperat vires naturæ. Ergo homo nunquam, adeòque nec in ſtatu innocentiæ, potuit legis naturalis præceptum de diligendo Deo implere ſine auxilio gratiæ.

R. diſt. min. Diligere Deum ſuper omnia etiam ut authorem naturæ, &c. ſuperat vires naturæ corruptæ, & per peccatum depravatæ, C. min. Superat vires naturæ ſanæ & integræ, N. min. At in ſtatu innocentiæ natura fuit ſana & integra, quare homo in ſtatu innocentiæ potuit ex ſolis viribus naturæ, cum concurſu naturali, & abſque adjutorio ſuperaddito diligere Deum propter ſe ſuper omnia ut authorem naturæ, & rerum omnium naturalium finem ultimum. Hanc totam doctrinam tradit S. Thomas 1. 2. q. 109. art. 3. in O. ubi ſic loquitur: *Homo in ſtatu naturæ integræ poterat operari virtute ſuæ naturæ bonum, quod eſt ſibi connaturale, abſque ſuperadditione gratuiti doni, licèt non abſque auxilio Dei moventis: diligere autem Deum ſuper omnia eſt quiddam connaturale homini . . . . unde homo in ſtatu naturæ integræ dilectionem ſui ipſius referebat ad amorem Dei, ſicut ad finem: & ſimiliter dilectionem omnium aliarum rerum: & ita Deum diligebat pluſquam ſe ipſum, & ſuper omnia. Sed in ſtatu naturæ corruptæ homo ad hoc deficit ſecundùm appetitum voluntatis rationalis, quæ propter corruptionem naturæ ſequitur bonum privatum, niſi ſanetur per gratiam Dei. Et ideò dicendum eſt, quòd homo in ſtatu naturæ integræ non indigebat dono gratiæ ſuperadditæ naturalibus bonis ad diligendum Deum naturaliter ſuper omnia, licèt indigeret auxilio Dei ad hoc eum moventis. Sed in ſtatu naturæ corruptæ indiget homo etiam ad hoc auxilio gratiæ naturam ſanantis.*

Dices. Amor, quo Deus ſuper omnia diligitur, eſt actus charitatis. Atqui ad actum charitatis producendum homo indigebat auxilio gratiæ in ſtatu innocentiæ. Ergo homo in ſtatu innocentiæ, ad producendum amorem, quo Deus ſuper omnia diligitur, indigebat auxilio gratiæ. *R.* cum S. Thoma art. citato ad 1. Amor, quo Deus ſuper omnia diligitur ut principium & finis boni naturalis, eſt actus charitatis, N. maj. Amor, quo Deus ſuper omnia diligitur ut amicus, & objectum ſupernaturalis beatitudinis, eſt actus charitatis, C. maj. & conceſſa pariter minore, & diſt. conſeq. Ergo homo in ſtatu innocentiæ indigebat auxilio gratiæ ad producendum amorem, quo Deus ſuper omnia diligitur ut objectum ſupernaturalis beatitudinis, & amicus, & quandam nobiſcum habens ſocietatem ſpiritualem, C. conſeq. Hic enim amor habet excellentem quemdam in Deum tendendi modum, ad quem ſufficere non poteſt naturalis facultas, quantumvis ſana & integra. Quo Deus ſuper omnia diligitur ut principium & finis boni naturalis, N. conſeq. Hic enim amor non habet aliquem in Deum tendendi modum, ad quem pertingere non poſſit naturalis facultas naturæ ſanæ & integræ, adjuta ſcilicet concurſu ſibi naturaliter debito: *Charitas*, inquit S. Doctor, *diligit Deum ſuper omnia eminentius, quàm natura; natura enim diligit Deum ſuper omnia, prout eſt principium & finis naturalis boni: charitas autem ſecundùm quod eſt objectum beatitudinis, & ſecundùm quod homo habet quandam ſocietatem ſpiritualem cum Deo: addit enim charitas ſupernaturalem dilectionem Dei, promptitudinem quamdam & delectationem*. Addit etiam majorem appretiationem & firmitudinem.

At

At inquies. Amor, quo Deus ſuper omnia diligitur, etiam ut eſt principium & finis boni naturalis, eſt amor Dei ſummus. Ergo tam ſuperat vires naturales naturæ ſanæ & integræ, quàm actus charitatis, quo Deus ſuper omnia diligitur ut objectum ſupernaturalis beatitudinis. *R.* diſt. ant. Amor, quo Deus, &c. eſt amor Dei ſummus, quantùm ad gradum dilectionis, C. ant. Nam diligere Deum ſuper omnia, eſt ſummus gradus dilectionis. Eſt amor Dei ſummus, etiam quantùm ad rationem diligendi, & modum dilectionis, N. ant. Actus enim charitatis, quo Deus ſuper omnia diligitur ut objectum clara & intuitiva ſui viſione beatificans, excellentiorem habet rationem & modum diligendi Deum. Ita docet S. Thomas art. cit. ad 3. *Amor*, inquit, *dicitur ſummus, non ſolum quantùm ad gradum dilectionis, ſed etiam quantùm ad rationem diligendi & dilectionis modum: & ſecundum hoc ſummus gradus dilectionis eſt, quo charitas diligit Deum ut beatificantem.*

Itaque juxta S. Doctorem, amor quo Deus propter ſe diligitur ut principium & finis omnis boni naturalis, eſt quidem ſummus ſecundùm aliquam conſiderationem, quatenùs per illum homo diligit Deum plus quàm ſe & cætera omnia naturalia, adeòque ſuper omnia: at non eſt ſummus ſimpliciter, quia quoad rationem diligendi & modum dilectionis, ſuperatur ab alio amore Dei, nempe ab amore charitatis, quo diligitur Deus ſuper omnia ut objectum beatificans per claram & intuitivam ſui viſionem, ſeu ut ſummum bonum perfectiſſimè poſſidendum; quæ ratio diligendi Deum ſumma eſt, quia alia excellentior eſſe non poteſt. Unde amor charitatis ſummus eſt non ſolùm quoad gradum dilectionis, quatenùs diligit Deum ſuper omnia, ſed etiam quoad rationem diligendi Deum; ſed & ſummus eſt quoad modum dilectionis, quia diligit Deum modo proportionato rationi diligendi, adeòque modo quo alius eſſe non poteſt excellentior. Quare amor charitatis ſummus eſt ſimpliciter; neque mirum eſt, quòd excedat naturalem facultatem naturæ etiam ſanè & integræ, proindeque quòd homo in ſtatu innocentiæ opus habuerit auxilio ſuperaddito, confortante & elevante naturalem facultatem ad rationem illam & modum illum, quo charitas diligit Deum ſuper omnia propter ſe.

Reſponſio II.

Homo in ſtatu innocentiæ indigebat auxilio gratiæ ad producendos actus virtutum inſuſarum fidei, ſpei, charitatis, &c. ad ſervandam legem ſupernaturalem, & ad perſeverandum in integritate ac ſanctitate accepta.

Prob. 1. pars. 1. Ex S. Auguſtino, lib. de corr. & grat. c. 11. ubi de Adamo ſic loquitur: *Nec ipſum ergo Deus ſine ſua gratia eſſe voluit, quam reliquit in ejus libero arbitrio: quoniam liberum arbitrium ad malum ſufficit, ad bonum autem* (quod in virtutum inſuſarum actibus exercendis conſiſtit) *nihil eſt, niſi adjuvetur ab omnipotenti bono.* 2. Ex S. Thoma 1. 2. q. 109. art. 2. in O. ubi dicit, hominem in ſtatu naturæ integræ potuiſſe quidem per ſua naturalia velle & operari bonum ſuæ naturæ proportionatum, quale eſt bonum virtutis acquiſitæ; at non potuiſſe *bonum ſuperexcedens, quale eſt bonum virtutis infuſæ.* Ratio autem à priori eſt, quia actus virtutum inſuſarum habent excellentem quemdam in objectum tendendi modum, vi cujus ſunt in ordine divino, & ad quem ſufficere non poſſunt vires naturæ, quantumvis ſana ſit & integra: quare indiget non ſolùm ſupernaturali illuſtratione, ſed etiam habitibus infuſis, aut ſaltem concurſu extraordinario, quo confortetur, & elevetur ad modum illum, in excellenti quadam objecti appretiatione poſitum, ex qua appretiatione ſequitur excellens quædam actus firmitas, & ad objectum adhæſio, naturalem hominis facultatem, ſanam licèt & integram, ſuperexcedens.

Dices. Amor charitatis, quo Deus diligitur ſuper omnia, ut ſummum bonum beatificans, non eſt magis appretiativus Dei, quàm amor naturalis; quo Deus diligitur ſuper omnia, ut principium & finis omnis boni naturalis. Ergo actibus virtutum inſuſarum gratis attribuitur excellens in objectum tendendi modus, qui ſuperexcedat vires naturæ ſanæ & integræ. *R.* diſt. ant. Amor charitatis, quo Deus, &c. non eſt magis appretiativus, magis, inquam, extenſivè, aut etiam intenſivè, quàm amor naturalis, quo Deus, &c. Eſto. Magis ſpecificè, N. ant. Eſto igitur, quòd amor charitatis nec Deum præferat pluribus objectis, nec habeat plures gradus intenſionis: at habet appretiationem Dei ſpecificè majorem, ſeu perfectiorem, & altioris ordinis ad illam Dei appretiationem, quam habet amor naturalis. Unde neg. conſeq.

Secunda pars reſponſionis ſequitur ex prima. Nam lex ſupernaturalis actus virtutum infuſarum præcipit. Tertia pars ſequitur ex ſecunda. Nam primus homo in integritate & ſanctitate accepta permanere non poterat, niſi obſervando legem ſupernaturalem. Hinc S. Auguſtinus loco proximè citato ita ait: *Iſtam gratiam non habuit primus homo, qua nunquam vellet eſſe malus, ſed ſanè habuit, in qua ſi permanere vellet, nunquam malus eſſet, & ſine qua etiam cum libero arbitrio bonus eſſe non poſſet.*

ARTICULUS VI.

Utrùm in ſtatu naturæ lapſæ major ſit naturæ infirmitas, quàm eſſet in ſtatu naturæ puræ.

NOta. Status naturæ lapſæ eſt præſens ſtatus, in quo natura propter peccatum ab Adamo, ut capite morali generis humani, commiſſum, è ſtatu integritatis & originalis juſtitiæ delapſa eſt. Duplex autem diſtingui poteſt ſtatus naturæ lapſæ; unus ſcilicet naturæ lapſæ, & non ſeparatæ quoad malum culpæ, qualis eſt in non baptizatis, & originali peccato maculatis, vel baptizatis, ſed mortalis alicujus perſonalis culpæ rei; alter verò naturæ lapſæ, ſed reparatæ per juſtificationis gratiam quoad malum culpæ, quamvis non quoad malum pœnæ, quæ multiplex eſt, nempe rebellio carnis adversùs ſpiritum, mortalitas, morbi, aliaque incommoda, à quibus non liberamur, etiam cùm juſtificamur. Hinc in utroque ſtatu naturæ, non reparatæ ſcilicet, & reparatæ quoad malum culpæ, eadem eſt, per ſe loquendo, & ſeclusis ſpecialibus auxiliis, quæ naturæ debita non ſunt, infirmitas, atque difficultas in exercendis bonis operibus. Jam verò, ſi ſtatum naturæ lapſæ cum ſtatu naturæ puræ comparemus, quæſtio eſt, utrùm in natura lapſa eadem ſit infirmitas & difficultas, quæ foret in natura pura.

Reſponſio.

Major eſt infirmitas & difficultas circa bonum exercendum, & malum vitandum in natura lapſa, quàm foret in natura pura.

Prob. ex Conc. Tridentin. ſeſſ. 5. can. 1. ubi definitur, primum hominem Adam, cùm mandatum Dei in paradiſo fuiſſet tranſgreſſus, ſtatim ſanctitatem & juſtitiam, in qua conſtitutus fuerat, amiſiſſe, incurriſſeque per offenſam prævaricationis hujuſmodi, iram & indignationem Dei, atque adeò mortem, quàm antea illi comminatus fuerat Deus, & cum morte captivitatem ſub ejus poteſtate, qui mortis deinde habuit imperium, hoc eſt, diaboli; *totumque Adam per illam prævaricationem offenſam ſecundum corpus & animam in deterius commutatum fuiſſe.* Hæc autem poſtrema verba, *totumque Adam, &c.* vel nihil addunt ſuperioribus, quibus dictum eſt, *primum hominem Adam amiſiſſe ſanctitatem & juſtitiam*, quod dici non debet; vel ſignificant primum hominem ob prævaricationem ſuam non ſolùm ſpoliatum fuiſſe donis gratuitis & ſupernaturalibus, quibus exornatus fuerat in ſui creatione, ſed etiam vulneratum fuiſſe in naturalibus per læſionem virium

natu-

naturalium in ordine ad bonum faciendum, & vitandum malum. Quæ læſio non fuiſſet in ſtatu naturæ puræ, in quo vires naturales integræ fuiſſent. Ergo, &c.

Prob. ratione. Ibi major eſt infirmitas & difficultas, ubi major eſt rebellio carnis adversùs ſpiritum; major ignorantia; major propenſio voluntatis ad bona ſenſibilia rationi contraria; ubi organa corporea deteriùs ſe habent: nam anima in ſuis operationibus non parùm dependet ab organis corporeis; unde eo pejus operatur, quo illa ſe habent pejus. Atqui 1. major eſt rebellio carnis adverſus ſpiritum in natura lapſa, quàm eſſet in natura pura; quia in natura lapſa propter pravam corporis habitudinem, appetitus materialis faciliùs, promptiùs & vehementiùs exardeſcit circa ſenſibilia, rationi repugnantia; minùs à Deo refrænatur in pœnam peccati originalis, quàm refrænaretur in natura pura, quæ hujuſmodi peccatum non haberet; magis denique & frequentiùs ad turpes & inordinatos motus incitatur à dæmonibus, qui nunc liberiùs tentare hominem permittuntur à Deo, quàm permitterentur in natura pura, & magis ſæviunt, quia magis nunc invident homini, quàm inviderent in ſtatu naturæ puræ, in quo homo non eſſet ordinatus, nec tenderet ad ſupernaturalem beatitudinem, ad quam ipſi ordinati fuerant, & à qua in æternum ſua culpa exciderunt.

2. Major eſt ignorantia in natura lapſa, quàm eſſet in natura pura: intellectus enim in natura lapſa longè majorem in diſcernendo vero à falſo difficultatem patitur, quàm pateretur in natura pura; tum propter vehementiores paſſionum æſtus, quibus obſcuratur; tum propter majores & frequentiores dæmonum illuſiones, quibus decipitur; tum propter imbecillitatem ſenſuum, à quibus minùs adjuvatur; tum propter plurima incommoda, quibus diſtrahitur; tum propter majores, frequentiores & diuturniores corporis ægritudines, quibus debilitatur: quare quampluribus, ne verum diſcernat, impeditur modis, quibus non impediretur in ſtatu naturæ puræ.

3. Major eſt in natura lapſa, quàm eſſet in natura pura; habitualis propenſio voluntatis ad proſequenda bona ſenſibilia, rationi repugnantia, majorque ſegnities ad proſequenda honeſta repugnantia ſenſibus: quia voluntas naturaliter conſpirat cum appetitu materiali; & ad illum plurimùm afficitur. At appetitus materialis ut jam dictum eſt, propter pravam corporis habitudinem, providentiam minùs favorabilem, majorem dæmonum ſævitiam, multò efferacior eſt, multòque magis ad turpia, & alia rectæ rationi adverſantia ſuo modo fertur & propendet, quàm propenderet in natura pura.

4. Denique, organa corporea deteriùs ſe habent in natura lapſa, quàm ſe haberent in natura pura, propter minorem parentum in generando libidinem, alimentorum qualitatem, meliorem aſtrorum aſpectum, & favorabiliorem aliarum cauſarum naturalium ordinem, naturæ puræ debitum, & quo privamur in ſtatu naturæ lapſæ in pœnam peccati originalis.

Obj. Ex S. Thoma 1. p. q. 95. art. 1. in O. in homine poſt peccatum originale omnia naturalia manſerunt integra. *R.* neg. Nam docet quidem, vel potiùs ſupponit in homine poſt peccatum originale omnia naturalia manſiſſe; at nec docet, nec ſupponit, manſiſſe integra; & contrarium docet 1. 2. q. 109. ar. 2. in O. ubi dicit, *In ſtatu naturæ corruptæ deficere hominem ad hoc, quod ſecundùm ſuam naturam poteſt, ut non poſſit totum hujuſmodi bonum implere per ſua naturalia*; quamquam tamen, *quia natura humana per peccatum non eſt totaliter corrupta, ut ſcilicet toto bono naturæ privetur, poteſt etiam in ſtatu naturæ corruptæ, per virtutem ſuæ naturæ aliquod bonum particulare agere . . . non tamen totum bonum ſibi connaturale; ita quod in nullo deficiat, niſi priùs ſanetur auxilio gratiæ; ſicut homo infirmus poteſt per ſe ipſum aliquem motum habere, non tamen perfectè poteſt moveri motu hominis ſani, niſi ſanetur auxilio medicinæ.* Ex quibus colligit S. Doctor hominem in ſtatu naturæ lapſæ auxilio gratiæ, naturæ ſuperaddito, opus habere, non ſolùm ut poſſit exercere actus virtutum infuſarum, qui naturæ etiam ſanæ vires ſuperexcedunt, ſed etiam ut poſſit totum bonum ſibi connaturale, ad quod neceſſe eſt, ut ſanetur ab ægritudine & infirmitate per peccatum originale contracta; quam ſanitatem conſequi non poteſt, niſi per gratiam naturæ ſuperadditam: *Sic igitur*, inquit Angelicus Doctor, *virtute gratuita ſuperaddita virtuti naturæ indiget homo . . ., in ſtatu naturæ corruptæ, quantùm ad duo, ſcilicèt ut ſanetur* (ad hoc ut poſſit totum bonum ſibi connaturale) *& ulteriùs ut bonum virtutis ſupernaturalis operetur.*

A. 3. in O. dicit S. Doctor, quòd *diligere Deum ſuper omnia*, ut principium ſcilicet & finem omnis boni, *eſt quiddam connaturale homini;* unde homo in naturæ integræ ſtatu per ſolas naturæ vires Deum plus quàm ſe ipſum & ſuper omnia diligebat ut principium & finem omnis naturalis boni; *Sed in ſtatu naturæ corruptæ homo ab hoc deficit ſecundùm appetitum voluntatis rationalis, quæ propter corruptionem naturæ ſequitur bonum privatum, niſi ſanetur per gratiam Dei.* Et ideò homo, qui *in ſtatu naturæ integræ non indigebat dono gratiæ, ſuperadditæ naturalibus bonis ad diligendum Deum naturaliter ſuper omnia . . ., in ſtatu naturæ corruptæ indiget etiam ad hoc auxilio gratiæ naturam ſanantis.*

Ex his autem ſic argumentor. Si in præſenti ſtatu naturæ lapſæ naturales hominis vires non eſſent læſæ, poſſet homo in hoc ſtatu omne bonum, quod ipſi connaturale eſt, poſſet, inquam, cum ſolo concurſu naturaliter debito, & abſque auxilio gratuito, viribus naturalibus ſuperaddito: bonum enim, quod homo ex natura rei non poteſt ſine tali auxilio, non eſt ipſi connaturale, ſed ſupernaturale, aut ſaltem præternaturale, ut patet ex terminis. Atqui homo in hoc ſtatu naturæ lapſæ, juxta S. Thomam, non poteſt omne bonum, ſibi connaturale, facere cum ſolo concurſu naturaliter debito, ſed ad hoc indiget auxilio gratuito, viribus naturalibus ſuperaddito. Ergo juxta S. Thomam, naturales hominis vires læſæ ſunt & imminutæ per peccatum originale, adeòque minores ſunt, minùſque valentes in hoc ſtatu naturæ lapſæ, quàm eſſent in ſtatu naturæ puræ, in quo non eſſet peccatum originale, per quod læderentur & imminuerentur.

Confirm. Juxta S. Thomam, diligere Deum ſuper omnia ut principium & finem omnis boni naturalis, eſt homini connaturale. Ergo juxta S. Thomam, debet homo per ſolas vires naturales, ſecluſa omni earum læſione & imminutione, poſſe ſic Deum diligere cum concurſu naturaliter debito: nam ſi non poteſt, ſed ad hoc præterea indiget auxilio indebito, adeòque ſupernaturali, ſeu naturæ exigentiam ſuperante, non magis erit connaturale homini diligere Deum ſuper omnia ut principium & finem omnis naturalis boni, quàm eum diligere ſuper omnia ut ſummum bonum per intuitivam ſui viſionem beatificans. Ergo juxta S. Thomam, in ſtatu naturæ puræ, in quo nulla eſſet virium naturalium læſio & imminutio, homo cum ſolo concurſu naturaliter debito poſſet Deum ſuper omnia diligere ut principium & finem omnis naturalis boni. Ergo juxta S. Thomam, homo cum ſolo concurſu naturaliter debito plus poſſet in ſtatu naturæ puræ, quàm poſſit in ſtatu naturæ lapſæ: nam juxta eundem S. Doctorem, homo in hoc ſtatu naturæ lapſæ ſine auxilio gratuito, & ſuperaddito naturæ, eamque ſanante, non poteſt Deum ſuper omnia diligere, etiam ut principium & finem omnis naturalis boni. Ergo juxta S. Thomam, naturales hominis vires majores & valentiores eſſent in natura pura, quàm ſint in natura lapſa, in qua homo, quia bono naturæ non privatur totaliter, poteſt adhuc aliquod bonum ſibi connaturale agere per virtutem naturæ ſuæ; at non poteſt omne ſine auxilio ſanante, quia bono naturæ privatur ex parte; atque ita ſe habet ad modum

Digitized by Google

dum ægroti, qui poteſt per ſe ipſum aliquem motum habere, quia vires ejus per ægritudinem non ſunt penitus extinctæ; at non poteſt perfectè moveri motu hominis ſani, ſine auxilio medicinæ, propter virium imminutionem.

ARTICULUS VII.

Verum gratiæ ſanitatis & gratiæ medicinalis diſcrimen exponitur.

PROPOSITIO I.

ADamus in ſtatu innocentiæ ad faciendum bonum & vitandum malum modo ſalutari, indigebat ſupernaturali illuſtratione.

Prob. 1. ex S. Auguſtino lib. de natura & gratia cap. 48, ubi in hæc Pelagii verba, *Simili ergo modo de non peccandi poſſibilitate intelligendum eſt. Quod non peccare noſtrum ſit, poſſe verò non peccare, non noſtrum;* ita diſſerit: *Si de integritate & ſana hominis natura loqueretur, quam modo non habemus . . . nec ſic rectè diceret, quod non peccare, noſtrum tantummodo ſit, quamvis peccare noſtrum eſſet: nam & ibi eſſet adjutorium Dei, & tanquam lumen ſanis oculis, quo adjuti videant, ſe præbere volentibus.* Juxta S. Auguſtinum, in ſtatu innocentiæ peccare, noſtrum eſſet tantummodò, quia ad peccandum non indigeremus ſpeciali auxilio Dei. At propter oppoſitam rationem falſum eſt, quòd non peccare tantummodò noſtrum eſſet; nam ad non peccandum, ſpeciali aliquo Dei adjutorio, reliquis, quibus potiremur, gratuitis donis ſuperaddito, indigeremus, quod adjutorium eſſet menti noſtræ tanquam lumen ſanis oculis. Adjutorium autem illud, quod nobis eſſet, tanquam lumen ſanis oculis, aliud profectò eſſe non poſſet, quàm illuſtratio cælitus immiſſa, qua quid & quomodo agendum, quid & quomodo vitandum eſſet, nobis oſtenderetur. Ergo ex S. Auguſtino, &c.

Prob. 2. Homo in nullo ſtatu poteſt, adeòque in ſtatu innocentiæ non poterat velle & operari ſive naturaliter ſive ſupernaturaliter, ſive prævia cogitatione directiva volitionis & operationis. Sed hæc cogitatio volitionis & operationis directiva, vel eſt prima aliqua cogitatio; vel ex prima aliqua cogitatione propter connexionem aut affinitatem naturali neceſſitate mediatè aut immediatè ſequitur; vel denique ex ea per diſcurſum deducitur mediatè aut immediatè. Ergo homo in ſtatu innocentiæ non poterat velle & operari ſupernaturaliter ſine prima aliqua cogitatione, & quidem volitioni & operationi ſupernaturali proportionata, adeòque ſine prima aliqua cogitatione ſupernaturali. Atqui prima cogitatio naturalis, proindeque à fortiori ſupernaturalis, non eſt in poteſtate hominis, in quocumque tandem ſtatu ſupponatur exiſtere: *Quia*, inquit S. Auguſtinus lib. 3. de lib. arb. cap. 25. *voluntatem non allicit ad faciendum quodlibet, niſi aliquod viſum: quid autem quiſque vel ſumat, vel reſpuat, eſt in poteſtate; ſed quo viſo tangatur, nulla poteſtas eſt.* Quod tam dicit S. Doctor pro ſtatu innocentiæ, quàm pro quocumque alio ſtatu, ut patet ex ſubſequentibus. Ergo homo in ſtatu innocentiæ non poterat velle & operari ſupernaturaliter ſine cogitatione ſupernaturali, quæ non erat in ejus poteſtate, adeòque ſine cogitatione, ad quam intellectus ejus à Deo ut authore gratiæ elevaretur & determinaretur; ſi enim non erat in hominis poteſtate, non poterat aliunde eſſe, quàm à Deo elevante & determinante intellectum hominis. Unde illud Apoſtoli 1. Cor. cap. 3. *Non quòd ſufficientes ſimus cogitare aliquid à nobis, quaſi ex nobis, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt;* tam ad hominem innocentem pertinet, quàm ad hominem lapſum. Ergo, quod probandum erat, homo in ſtatu innocentiæ, ad faciendum bonum & vitandum malum modo ſalutari, indigebat ſupernaturali illuſtratione; cùm ſupernaturalis illuſtratio ſit ſupernaturalis cogitatio, ad quam intellectus hominis à Deo elevatur & determinatur.

PORPOSITIO II.

Adamus in ſtatu innocentiæ, ad faciendum bonum, ſicut oportet ad ſalutem, non indigebat ſupernaturali motu indeliberato complacentiæ vel deſiderii, quo voluntati bonum, per ſupernaturalem illuſtrationem propoſitum, ſuaviter placet.

Prob. Nam poſita ſupernaturali illuſtratione, qua bonum ſalutare proponebatur voluntati Adami in ſtatu innocentiæ, Adami voluntas, ſecluſo ſupernaturali motu indeliberato complacentiæ vel deſiderii circa illud bonum, habebat omnia ad illud, ſicut oportet faciendum neceſſaria. Ergo, &c. *Prob. ant.* Nam habebat, 1. habitus ſupernaturales, quibus erat intrinſecè & permanenter habilis ad operandum ſupernaturaliter. 2. Indifferentiam activam expeditiſſimam vi cujus, ſuppoſita ſufficienti cognitione ad operandum ſupernaturaliter, poterat pro arbitrio uti ſupernaturalibus illis habitibus, quibus erat inſtructa. 3. Donum integritatis, quo ſana erat & robuſta, ſeu vi cujus intrinſecùs nihil aderat, quo impediretur, vel retardaretur à proſecutione boni ſalutaris, ſeu à volitione & operatione ſalutari. 4. Sufficientem ad bonum ſalutare benè volendum & operandum cognitionem, ut ſupponitur.

Ex his autem facilè intelligitur, Adamum in ſtatu innocentiæ ad malum vitandum ſalutariter non indiguiſſe ſupernaturali motu indeliberato diſplicentiæ vel fugæ circa illud, aut complacentiæ vel deſiderii circa bonum oppoſitum: facilè enim intelligitur, quòd voluntas Adami in ſtatu innocentiæ divinitùs illuſtrata circa malum vitandum, & modum illud ſalutariter vitandi, omnia ad illud fugiendum & ſalutariter fugiendum neceſſaria haberet, ſecluſo omni motu indeliberato ſive diſplicentiæ vel fugæ circa illud, ſive complacentiæ vel deſiderii circa bonum oppoſitum.

Hanc portò doctrinam non poteſt non admittere Janſenius, qui gratiam medicinalem, quàm à gratia ſanitatis vult eſſentialiter eſſe diverſam, conſtituit in cæleſti ſuavitate ſeu delectatione, & probat toto ferè libro quarto de gratia Chriſti Salvatoris. C. 1. ſic loquitur: *Veſtigiis igitur ſanctiſſimi & ſecuriſſimi Doctoris inhærere qui ſtatuerit, non multùm in iſta difficultate, quæ tantoperè recentiorum induſtriam exercuit, laborabit. Videbit enim perſpicuè ex omnibus operibus ejus ac locis inter ſe conſentientibus, gratiam iſtam Chriſti Salvatoris medicinalem, quam efficacem Schola vocat, non aliud eſſe, quàm cæleſtem quandam atque ineffabilem ſuavitatem, ſeu ſpiritalem delectationem, qua voluntas prævenitur & flectitur, ad volendum faciendumque quicquid eam Deus velle & facere conſtituerit.*

Per hanc autem cæleſtem ſuavitatem ſeu delectationem, in qua gratiam medicinalem conſtituit, non aliud intelligit, quàm ſupernaturalem motum indeliberatum complacentiæ vel deſiderii circa bonum ſalutare. Patet vel ex ſolo titulo, quem præfigit capiti undecimo ejuſdem libri. *Delectatio iſta cæleſtis, ſecundum Auguſtini mentem, eſt actus vitalis & indeliberatus animæ; & quidem amoris ac deſiderii, præcedentis conſenſum, ac delectationem illam, quæ & quies animi & gaudium dicitur.* Ex quibus ſic argumentor breviter. Gratia medicinalis, juxta Janſenium, conſiſtit in cæleſti delectatione, hoc eſt, in vitali & indeliberato motu animæ, quo anima delectatur bono ſalutari. Ergo vel Adamus in ſtatu innocentiæ ad bonum volendum & operandum modo ſalutari, non indigebat vitali & indeliberato motu animæ, quo voluntati ſuaviter placet bonum ſalutare; vel gratia ſanitatis non fuit diverſa quoad ſubſtantiam à gratia medicinali. Secundum repugnat Janſenii doctrinæ. Ergo, &c.

Confirm. Quia juxta Janſenium eod. lib. c. 7. *delectationis neceſſitas oritur ex infirmitate voluntatis,*

qua

qua fit, ut nihil boni amplecti poſſit, niſi delectet. Hæc autem infirmitas, juxta eundem, non fuit in ſtatu innocentiæ, in quo voluntas fuit ſana & robuſta propter donum integritatis: nec niſi propter privationem hujus doni voluntas eſt nunc infirma, adeòque ad bonum ſalutare volendum & operandum nunc indiget delectatione cœleſti, ſeu vitali & indeliberato motu animæ, quo ſuaviter placet bonum ſalutare. Ergo juxta Janſenium, hic animæ motus non fuit Adamo neceſſarius ad volendum & operandum bonum ſalutare in ſtatu innocentiæ.

Adde quòd juxta Janſenii principia, Adamus habere non potuerit cœleſtem delectationem in ſtatu innocentiæ, ſine jactura libertatis indifferentiæ: cùm enim in hoc ſtatu non habuerit terrenam delectationem, quæ in indeliberatis concupiſcentiæ motibus conſiſtit, ſi cœleſtem habuit, ſolam habuit, & conſequenter, ſecundùm principia Janſenii, fuit ab illa antecedenter & inſuperabiliter obligatus ad alteram partem contrarietatis, nempe ad volendum & operandum bonum; ſicut ſecundùm eadem principia, in præſenti ſtatu, antequam gratia medicinalem accipiat, quia terrenam habet delectationem, & ſolam habet, ab ea antecedenter & irreſiſtibiliter ad alteram partem contrarietatis, nempe ad malum volendum & operandum, determinatus eſt. Itaque unum è duobus eligat Janſenius, aut quòd Adamus non habuerit libertatem contrarietatis in ſtatu innocentiæ; vel quòd in eo ſtatu caruerit delectatione cœleſti, adeòque nec illa indiguerit ad volendum & operandum bonum ſalutare.

PROPOSITIO III.

Homo in ſtatu naturæ lapſæ, ad bonum volendum & operandum ſicut oportet ad ſalutem, indiget ſupernaturali illuſtratione, & ſupernaturali motu indeliberato complacentiæ vel deſiderii, quo voluntas delectatur bono ſalutari.

Prob. 1. *utraque pars propoſitionis*, ex S. Auguſtino, lib. de ſpir. & litt. c. 3. *Nos autem dicimus*, inquit, *humanam voluntatem* (in hoc ſtatu naturæ lapſæ) *ſic divinitùs adjuvari ad faciendam juſtitiam, ut præter quod creatus eſt homo cum libero arbitrio voluntatis, præterque doctrinam* (non ſolùm forinſecùs, ſed etiam intrinſecùs per illuſtrationem propoſitam) *qua præcipitur quemadmodum vivere debeat, accipiat Spiritum Sanctum, quo fiat in animo ejus delectatio dilectioque ſummi illius atque incommutabilis boni, quod eſt Deus .... ut hac ſibi, velut arrha data gratuiti muneris, inardeſcat inhærere Creatori, atque inflammetur accedere ad participationem illius veri luminis, ut ex illo ei bene ſit à quo habet ut ſit. Nam neque liberum arbitrium quicquam niſi ad peccandum valet, ſi lateat veritatis via* (ecce neceſſitas ſupernaturalis illuſtrationis,) *& cùm id quod agendum, & quo nitendum eſt, cœperit non latere niſi etiam delectet*, (ecce neceſſitas ſupernaturalis illius motus indeliberati, quo bonum ſalutare arridet voluntati) *& ametur*, (en boni ſalutaris amor deliberatus & efficax, ejuſdem boni indeliberatam delectationem præſupponens,) *non agitur, non ſuſcipitur, non bene vivitur. Ut autem diligatur* (deliberatè ſcilicet & efficaciter) *charitas Dei* (hoc eſt ſummi illius atque incommutabilis boni, quod Deus eſt, dilectio indeliberata, qua inhærere Creatori inardeſcit voluntas, atque inflammatur accedere ad participationem illius veri luminis,) *diffunditur in cordibus noſtris, non per arbitrium liberum, quod ſurgit ex nobis, ſed per Spiritum Sanctum, qui datus eſt nobis.*

Prob. 2. ratione pro prima parte, ſeu pro neceſſitate illuſtrationis. Nam quod dictum eſt ad aſſerendam illuſtrationis neceſſitatem pro ſtatu innocentiæ, tam, imò & à fortiori valet ad aſſerendam pro ſtatu naturæ lapſæ. Itaque homo in præſenti ſtatu ad volendum & operandum ſupernaturaliter, indiget prima aliqua cogitatione, quæ ſit volitioni & operationi ſupernaturali proportionata, adeòque ſupernaturalis ſit. Ergo ad volendum & operandum ſupernaturaliter, indiget aliqua cogitatione ſupernaturali, quæ non eſt in ejus poteſtate: cùm nequidem prima cogitatio naturalis ſit in poteſtate hominis. Ergo ad volendum & operandum ſupernaturaliter, indiget cogitatione aliqua ſupernaturali, à Deo immiſſa, hoc eſt, cogitatione aliqua ſupernaturali, ad quam intellectus ejus à Deo elevetur, & determinetur. Ergo ad volendum & operandum ſupernaturaliter, indiget ſupernaturali illuſtratione: ſupernaturalis enim cogitatio, ad quam Deus per ſe elevat & determinat intellectum hominis, dicitur & eſt ſupernaturalis illuſtratio.

Præterea, homo ad volendum & operandum ſupernaturaliter, indiget cogitatione directiva volitionis & operationis ſupernaturalis. Atqui hæc cogitatio vel eſt deliberata & imperata à voluntate, vel indeliberata & omne libertatis exercitium antecedens. Si primum; eſt actus fidei. Omnis autem actus fidei ſupponit illuſtrationem ſupernaturalem oſtendentem intellectui objectum revelatum & revelationem divinam ſicut oportet ad ſupernaturalem aſſenſum. Si ſecundum, vel ad eam intellectus determinatur à cauſa aliqua naturali, vel à Deo ut authore naturæ, vel denique à Deo ut authore gratiæ. Non primum: nam ulla cauſa naturalis determinare poteſt ad cogitationem ſupernaturalem. Non etiam ſecundum: nam Deus, ut author naturæ, non determinat, niſi ad cogitationem naturalem. Ergo tertium dici debet, nempe quòd Deus ut author gratiæ, intellectum elevet & determinet ad hanc cogitationem indeliberatam, quæ proinde erit ſupernaturalis illuſtratio. Ergo quod probandum erat, homo non poteſt velle & operari ſupernaturaliter, ſine prævia aliqua illuſtratione ſupernaturali, quæ vel per ſe immediatè exhibet intellectui objectum ſalutare, qua tale, & modum ſalutarem illud volendi & operandi; vel certè alteri ſupernaturali cogitationi id præſtanti, prælucet.

Prob. 3. ratione pro ſecunda parte, ſeu pro neceſſitate ſupernaturalis motus indeliberati complacentiæ, vel deſiderii circa bonum ſalutare. Quia ex peccato originali tanta in voluntate relicta eſt infirmitas, & voluntas ita efferatæ concupiſcentiæ vinculis conſtricta tenetur, ut, quantùmvis cœleſti lumine perfuſa, & ſupernaturalibus habitibus inſtructa, nullatenùs valeat aſſurgere ad bonum ſalutare volendum & operandum modo ſalutari, niſi excitetur, ſanetur & corroboretur per motum illum indeliberatum, qui naturæ corruptæ vires omninò ſuperat, & quem Deus mirabiliter & ineffabiliter operatur in voluntate, quam elevat & determinat ad amorem & deſiderium boni, quod alioqui quà ſalutare, per corpus, quod corrumpitur, aggravata, faſtidiret, atqui ita faſtidiret, ut illud nunquam vellet & operaretur, ſicut oportet.

PROPOSITIO IV.

Gratia ſanitatis in ſupernaturali illuſtratione, & in ſola ſupernaturali illuſtratione conſiſtebat.

Prob. 1. *pars*. Gratia ſanitatis erat auxilium actuale & tranſiens, donis permanentibus, tam naturalibus, quàm ſupernaturalibus, hoc eſt, libero voluntatis arbitrio, habitibus virtutum infuſarum, & dono integritatis ſuperadditum, quo Adamus in ſtatu innocentiæ indigebat ad bonum volendum & agendum utiliter ad ſalutem. Atqui tale auxilium vel totaliter, vel ſaltem partialiter conſiſtebat in ſupernaturali illuſtratione: nam, ut conſtat ex Prop. I. Adamus in ſtatu innocentiæ ſupernaturali illuſtratione indigebat ad faciendum bonum, & vitandum malum utiliter ad ſalutem. Ergo, &c.

Prob. 2. *pars*. Nam ſi ad gratiam ſanitatis præter ſupernaturalem illuſtrationem pertinebat aliquod aliud auxilium actuale & tranſiens, certè ſupernaturalis motus indeliberatus complacentiæ vel deſiderii circa bonum ſalutare. Atqui hoc dici non poteſt: ut enim conſtat ex Prop. II. Adamus in ſtatu innocentiæ ad faciendum bonum & vitandum malum utiliter ad ſalutem tali motu non indigebat. Ergo, &c.

Dices. Voluntas Adami in ſtatu innocentiæ habebat ſupernaturales hujuſmodi motus indeliberatos, quibus ſuaviter ei placebat bonum ſalutare, & ad illud deliberatè amplectendum accendebatur, ut dicit S. Auguſtinus, lib. 14. de Civ. cap. 13. ubi loquens de voluntate Adami innocentis, ſic ait: *Si voluntas in amore ſuperioris immutabilis boni, a quo illuſtrabatur ut videret, & accendebatur ut amaret, ſtabilis permaneret, non inde ad ſibi placendum averteretur, & ex hoc tenebreſceret, & frigeſceret.* Ergo non ſolùm ſupernaturalis illuſtratio, ſed etiam ſupernaturalis motus indeliberatus complacentiæ vel deſiderii, quo voluntas Adami de bono ſalutari delectabatur, pertinebat ad gratiam ſanitatis.

R. 1. Janſenio, contra quem potiſſimùm hîc agimus, antecedens negandum eſſe, niſi velit totam ſyſtematis ſui molem ruere; tota enim incumbit huic principio: *Quod amplius nos delectat, indeliberatè ſcilicet, ſecundùm id velimus & operemur neceſſe eſt.* Hoc autem principium manifeſtè falſum eſt, ſi Adamus in ſtatu innocentiæ ſupernaturalem habuit delectationem indeliberatam circa bonum ſalutare; nam ſi habuit, cùm aliunde non haberet oppoſitam delectationem terrenam indeliberatam circa malum bono ſalutari oppoſitum, manifeſtum eſt illum tunc ampliùs indeliberatè delectatum, imò unicè delectatum fuiſſe bono ſalutari, quod tamen non voluit & operatus eſt neceſſariò, ſed è contra velle vel non velle, operari vel non operari potuit pro arbitrio, ut millies aſſerit ipſe Janſenius. Sed

R. 2. Conceſſo antecedente, nego conſeq. Itaque Adamus in ſtatu innocentiæ habuit quidem ſupernaturales motus indeliberatos, quibus ſibi complacebat in bono ſalutari, vel illud deſiderabat indeliberatè, antequam, plena accedente advertentia intellectus, illud deliberatè diligeret, vel deſideraret: at tamen motus illi non erant actualis gratia, tum quia illis non indigebat Adamus innocens ad volendum & operandum bonum ſalutare; tum quia illos Deus non infundebat & operabatur per ſe, ſicut per ſe infundebat & operabatur ſupernaturalem illuſtrationem: mente enim Adami cœlitùs colluſtrata circa bonum ſalutare, voluntas ejus, habitibus infuſis instructa, & dono integritatis corroborata, continuò, & naturali neceſſitate in motus illos erumpebat, adjuta ſolo concurſu generali, qualis debebatur in ſtatu elevationis. Quare in ſtatu innocentiæ ſupernaturales complacentiæ vel deſiderii circa bonum ſalutare motus indeliberati non magis erant actualis gratia, quàm deliberati; ſed ſicut ſupernaturales complacentiæ vel deſiderii circa bonum ſalutare motus deliberati non erant actualis gratia, ſed effectus actualis gratiæ; ita & indeliberati.

PROPOSITIO V.

Gratia medicinalis, ad volendum & operandum bonum, ſicut oportet ad ſalutem, neceſſaria, conſiſtit non ſolùm in ſupernaturali illuſtratione, ſed etiam in ſupernaturali motione voluntatis indeliberata, qua ſcilicet voluntas ſibi complacet in bono ſalutari, vel illud deſiderat indeliberatè, adeòque illo indeliberatè delectatur.

Quòd gratia medicinalis conſiſtat ſaltem ex parte in ſupernaturali illuſtratione ab omnibus aſſeritur, & adhuc probatur breviter. Gratia medicinalis eſt auxilium actuale, tranſiens, libero voluntatis arbitrio, & habitibus infuſis ſuperadditum, & animæ intrinſecum, ſeu in anima, tanquam in ſubjecto receptum, ſine quo in præſenti ſtatu non poteſt homo velle & operari bonum ſalutare. Atqui ſupernaturalis illuſtratio eſt auxilium actuale, tranſiens, &c. ut per ſe elatum eſt; & ſine ſupernaturali illuſtratione non poteſt homo in præſenti ſtatu velle & operari bonum ſalutare, ut patet ex dictis Prop. III.

Quòd gratia medicinalis præter ſupernaturalem illuſtrationem includat ſupernaturalem voluntatis motionem indeliberatam, &c. probatur. Nam 1. motio illa eſt aliquid actuale, tranſiens, receptum in anima, tanquam in ſubjecto, & diſtinctum ab omni alia qualitate permanente, tam naturali, quàm ſupernaturali: eſt enim actus vitalis animæ.

2. Motionem illam in homine lapſo Deus tam immittit, & per ſe operatur, quàm immittit, & per ſe operatur ſupernaturalem illuſtrationem; nam in præſenti ſtatu voluntas noſtra, quantumvis cœlitus illuſtrata circa bonum ſalutare, imò & inſtructa habitibus virtutum ſupernaturalium, non poteſt in ejuſmodi motiones per ſe erumpere, & erumpendo ſursùm aſſurgere, propter pondus carnalis concupiſcentiæ, ipſam ad ima continuò deprimens. Unde ſicut homo non illuſtratur ſicut oportet, circa bonum ſalutare, niſi Deus in ejus intellectu modo quodam ineffabili operetur; ita nec, quantumvis circa bonum ſalutare illuſtratus, ad bonum ſalutare, ſicut oportet, afficitur motu aliquo indeliberato, niſi Deus, cùm intellectum ejus illuſtrat, ineffabili quoque modo operetur in ejus voluntate, eamque neceſſitet ad actum aliquem indeliberatum, quo velut pondere quodam inclinatur, & quo bonum ſalutare, quod antea ei non placebat, aut etiam diſplicebat, incipit placere, & tantùm placere, quantùm neceſſe eſt, ut poſſit illud velle & operari ſicut oportet ad ſalutem. Hæc igitur indeliberata voluntatis motio, de qua loquimur, nunc ſpeciale beneficium eſt, quod à Deo miſericorditer confertur, tamque ſpeciale beneficium, & tam miſericorditer à Deo collatum, quàm ſupernaturalis illuſtratio ſpeciale beneficium eſt, & à Deo confertur miſericorditer. Igitur tam pertinet ad gratiam ſtatus naturæ lapſæ. Nam

3. Hæc indeliberata voluntatis motio ad volendum & operandum bonum ſalutare, non minùs homini lapſo neceſſaria eſt, quam illuſtratio ſupernaturalis, ut paſſim inculcat S. Auguſtinus. Ejus verba, lib. de ſpir. & litt. cap. 3. jam ſuprà retulimus, Sic etiam ait lib. 2. de pecc. mer. & rem. cap. 19. *Nos autem, quantum conceſſum eſt, ſapiamus & intelligamus, ſi poſſumus, Dominum Deum bonum ideo etiam Sanctis ſuis ad alicujus operis juſtitiam aliquando non tribuere, vel certam ſcientiam, vel victricem delectationem, ut cognoſcant non à ſe ipſis, ſed ab illo ſibi eſſe lucem, qua illuminentur tenebræ eorum, & ſuavitatem qua det fructum ſuum terra eorum. Cùm autem ab illo illius adjutorium deprecamur ad faciendam perficiendamque juſtitiam, quid aliud deprecamur, quàm ut aperiat quod latebat, & ſuave faciat quod non delectabat: quia & hoc ab illo eſſe deprecandum, ejus gratia didicimus, dum antea lateret: ejus gratia dileximus, dum antea non delectaret: ut qui gloriatur, non in ſe, ſed in Domino glorietur.*

Itaque juxta S. Doctorem, Deus etiam Sanctis gratiam ad opus aliquod pietatis faciendum neceſſariam aliquando denegat, vel non tribuendo certam ſcientiam, hoc eſt ſupernaturalem illuſtrationem, ſine qua latet bonum, quod agendum eſt; aut victricem delectationem, hoc eſt, ſupernaturalem voluntatis motionem indeliberatam, ſine qua bonum, quod agendum eſt, non placet, quomodo voluntati aptum eſt, ut illud velit & agat. Juxta S. Doctorem igitur, ad opera pietatis facienda indigemus non ſolùm ſupernaturali illuſtratione, ſed etiam ſupernaturali voluntatis motione indeliberata, qua ſuave fit nobis bonum, quod nobis per ſupernaturalem illuſtrationem oſtenditur. Unde cùm à Deo adjutorium ad faciendam perficiendamque juſtitiam neceſſarium petimus, utramque gratiam, illuſtrationem, & indeliberatam voluntatis motionem, qua quomodo nobis congruit, de bono delectamur, petimus. Denique cùm neque quod faciendum eſt, cognoſcamus, neque cognitum facere diligamus ſine ſpeciali Dei beneficio, ſeu adjutorio, non eſt cur in nobis gloriemur, cùm bonum facimus, nec gloriandum eſt, niſi in Domino, qui, ut bonum faciamus, miſericorditer & quod latebat, aperit, & quod non delectabat, ſuave facit.

Hujus indeliberatæ motionis, qua voluntati ſuave fit bonum ſalutare, neceſſitatem ad opera pietatis,

con-

contra Pelagianos olim acriter defenderunt Catholici, & definierunt Concilia, ut patet ex Can. 4. Concilii Milevitani, in quo dicitur: *Quiſquis dixerit gratiam Dei per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum, propter hoc nos tantum adjuvare ad non peccandum, quia per ipſam nobis revelatur & aperitur intelligentia mandatorum, ut ſciamus quid appetere, quid vitare debeamus; non autem per illam præſtari, ut quod faciendum cognoverimus, etiam facere diligamus, atque valeamus, anathema ſit.*

Ex dictis autem hactenùs ſic adhuc argumentor breviter. Gratia medicinalis eſt auxilium actuale, tranſiens, ab omni alio dono tam naturali quàm ſupernaturali diſtinctum, & receptum in anima, tanquam in ſubjecto, quo voluntas indiget ad bene volendum & operandum, ſicut oportet ad ſalutem. Atqui hoc auxilium complectitur præter ſupernaturalem mentis illuſtrationem, qua ſcimus quid appetere, quid vitare debemus ſupernaturalem voluntatis motionem, qua voluntas indeliberatè afficitur ad bonum ſalutare, eoque delectatur indeliberatè. Ergo gratia medicinalis complexum eſt ex ſupernaturali mentis illuſtratione & ſupernaturali voluntatis motione, qua voluntati bonum ſalutare ſuaviter placet.

Propoſitio. VI.

Gratia igitur ſanitatis & medicinalis diſcrimen in eo poſitum eſt, quòd gratia ſanitatis eſſet tantùm ſupernaturalis illuſtratio mentis; gratia verò medicinalis ſit ſupernaturalis illuſtratio mentis ſimul, & ſupernaturalis motio voluntatis indeliberata, qua bonum ſalutare, per ſupernaturalem mentis illuſtrationem propoſitum, ſuaviter placet voluntati.

Patet ex dictis hactenùs hoc autem utriuſque gratiæ diſcrimen, in quo nobis conſentit Petavius tom. 1. Theolog. dogm. l. 10. c. 16. cum aliis recentioribus non paucis ortum habet ex differentia utriuſque ſtatus naturæ ſcilicet innocentis, & lapſæ. Hoc docet S. Auguſtinus lib. de correptione & gratia, cap. 11. ubi ſic loquitur. *Quid ergo? Adam non habuit Dei gratiam? Imò verò habuit magnam, ſed diſparem. Ille in bonis erat, quæ bonitatem ſui conditoris acceperat: neque enim ea bona & ille ſuis meritis comparaverat, in quibus prorſus nullum patiebatur malum. Sancti verò in hac vita, ad quos pertinet liberationis hæc gratia, in malis ſunt, ex quibus clamant ad Deum. Libera nos à malo ..... Ille non opus habebat ea adjutoria, quæ implorant iſti, cum dicunt: Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captivantem me in lege peccati, quæ eſt in membris meis .... quoniam in eis caro concupiſcit adverſus ſpiritum, & ſpiritus adverſus carnem; atque in tali certamine laborantes ac periclitantes, dari ſibi pugnandi vincendique virtutem per Chriſti gratiam poſcunt. Ille verò nulla tali rixa à ſe ipſo adverſus ſe ipſum tentatus atque turbatus, in illa beatitudinis loco ſua ſecum pace fruebatur. Proinde etſi non interim lætiore nunc, verumtamen potentiore gratia indigent iſti.*

Juxta S. Doctorem, Adamus in ſtatu innocentiæ magnam quidem habuit gratiam, ſed diverſam ab ea, quam implorant Sancti in ſtatu naturæ lapſæ: quia Adamus in ſtatu naturæ innocentis in bonis erat, in quibus nullum prorſùs patiebatur malum; Sancti verò in ſtatu naturæ lapſæ in malis ſunt, quoniam in eis caro concupiſcit adverſùs ſpiritum, & in hoc inteſtino certamine perpetuò laborant ac periclitantur: cùm Adamus in ſtatu innocentiæ nulla tali rixa à ſe ipſo adverſùs ſe ipſum tentatus, atque turbatus, ſua ſecum pace frueretur.

In ſtatu innocentiæ propter donum integritatis inteſtina pace fruebatur homo, & ita voluntas ejus aliunde ſupernaturalibus donis ditata, fortis erat, ſana, alacris, vigil, & ad bonum quodlibet valens atque expedita: unde ad bonum ſalutare volendum & operandum non alia indigebat actuali gratia, quàm gratia illuſtrationis quid volendum, quid verò nolendum eſſet oſtendentis. At in ſtatu naturæ lapſæ propter inteſtinam & continuam carnis adverſùs ſpiritum luctam, voluntas hominis etiam juſti infirma eſt, iners, torpens, ſomnolenta, & bonum quodlibet ſalutare nauſeans, atque faſtidiens: quare ad bene volendum & agendum, ſicut ad ſalutem oportet, planè impotens eſt, quantùmvis divina luce colluſtrata, niſi etiam excitetur, erigatur ſuffulciatur, & à nauſea ſua liberetur per cœleſtem illam delectationem, qua gratum & jucundum ei efficitur bonum ſalutare. Unde, ut ait S. Doctor lib. 2. de pecc. mer. & rem. c. 19. cùm à Deo illius adjutorium deprecamur ad faciendam perficiendamque juſtitiam: deprecamur non ſolùm ut aperiat quod latebat, ſed etiam ut ſuave faciat quod non delectabat: quandoquidem, ut idem ait lib. de ſpir. & litt. c. 3. *Cùm id, quod agendum & quo nitendum eſt, cæperit non latere, niſi etiam delectet & ametur, non agitur, non ſuſcipitur, non benè vivitur.*

Reſponſio VII.

Diſcrimen gratiæ medicinalis à gratia ſanitatis ſubſtantiale eſt.

Prob. Nam illæ gratiæ inter ſe differunt ſubſtantialiter, quarum una fuit tantùm mentis illuſtratio, altera verò eſt etiam & præcipuè cœleſtis delectatio. Atque gratia ſanitatis fuit tantùm mentis illuſtratio gratia verò medicinalis eſt etiam & præcipuè cœleſtis delectatio. Ergo, &c. Major per ſe clara eſt. Minorem autem fusè probavimus. Ergo, &c. Dixi cœleſtem delectationem præcipuam eſſe partem gratiæ medicinalis: nam illud in gratia medicinali præcipuum cenſeri debet, per quod gratia medicinalis non ſolùm diſtinguitur à gratia ſanitatis, eique ſupereminet, ſed etiam in eſſe gratiæ medicinale conſtituitur. Sed gratia medicinalis non ſolùm diſtinguitur à gratia ſanitatis, eique ſupereminet, ſed etiam medicinalis eſt, qua cœleſtis eſt illa & indeliberata ſuavitas, qua fructum ſuum dat terra noſtra: ægritudini enim, quam ex originali culpa contraximus, medetur, & amiſſas arbitrii reſtituit vires, gratum nobis reddendo bonum ſalutare, quod antea non gratum aut etiam ingratum nobis erat, atque ita, quoties ſcilicet congrua eſt præſtat, ut bonum illud agere non ſolùm valeamus, ſed etiam deliberatè velimus, & diligamus.

Porrò obſervandum eſt hìc à nobis cum gratia ſanitatis conferri gratiam medicinalem, non quamlibet, ſed perfectam; quæ ſcilicet perfectè ſanat ægritudinem, ex originali peccato contractam, præſtando ſcilicet, ut bonum facere & malum vitare valeamus, atque re ipſa, ſi congrua eſt, bonum facere & malum vitare velimus ex affectu juſtitiæ, quod certè gratia medicinalis præſtare non poteſt, niſi bonum ſalutare nobis gratum & ſuave efficiendo. Nolumus autem gratiam medicinalem cœleſti delectatione ſic definire generaliter, ut ad eam pertinere negetur ſupernaturalis pœnarum à Deo infligendarum timor, quo Deus voluntatem humanam utiliter concutit, in ea per ſe operando certo & nobis ineffabili modo.

1. Timor ille eſt gratia, ut docet S. Auguſtinus hom. 50. ubi Deum ſic loquentem inducit. *Adfuit ſuaſor, non defuit locus, non defuit tempus; ut non conſentires ego terrui. Agnoſce ergo gratiam ejus, cui debes & quod non admiſiſti.* 2. Eſt gratia medicinalis, ut docet idem S. Doctor, tract. 9. in epiſt. Joan. ubi ſic ait: *Qui ſine timore eſt, non poterit juſtificari. Opus eſt ergo ut timor intret primò, per quem veniat charitas, timor medicamentum, charitas ſanitas.* His autem verbis manifeſtè loquitur de timore ſervili, non de timore caſto: loquitur enim de timore, qui præcedit charitatem. At timor caſtus non præcedit charitatem, ſed eam ſupponit. 3. Eſt gratia per Chriſtum: nam in hoc ſtatu naturæ lapſæ nihil gratiæ accipit homo, niſi propter merita Chriſti.

Itaque gratia medicinalis in genere præter ſupernaturalem mentis illuſtrationem, dicit indeliberatam

aliquam voluntatis motionem ſupernaturalem, qua voluntas ſomnolenta excitatur, proſtrata erigitur, & infirma corroboratur ad faciendum bonum, vel ad malum vitandum. Duplex diſtingui poteſt & debet, una ſcilicet perfecta, & altera imperfecta. Perfecta dicitur ea, quæ perfectè ſanat voluntatem; imperfecta verò, quæ imperfectè tantùm ſanat. Prima delectat voluntatem; ſecunda verò terret. Cum prima voluntas bonum facit, vel ut placeat Deo, vel ut ab eo cœleſtem gloriam accipiat; item malum vitat, vel ne Deo diſpliceat, vel ne ab eo ſeparetur. Cum ſecunda voluntas bonum facit, & malum vitat, ne à Deo puniatur. Prima ſupernaturalis eſt illuſtratio mentis ſimul, & cœleſtis quædam ſuavitas indeliberata, vi cujus voluntas delectatur exercitio operum pietatis, & obſervatione mandatorum divinorum. Secunda ſupernaturalis eſt illuſtratio mentis ſimul, & ſupernaturalis timor indeliberatus, vi cujus voluntas exhorret gehennam, & alias pœnas, quas Deus minatur peccatoribus. De prima denique ſemper, aut ferè ſemper loquitur S. Auguſtinus, cùm de gratia medicinali contra Pelagianos diſputat.

ARTICULUS VIII.

Solvitur objectio petita à libro, quem ſcripſit S. Auguſtinus de correptione & gratia.

OBj. cum Calvino & Janſenio. S. Auguſtinus, lib. de corr. & grat. cap. 11. & 12. diſputans de gratiæ ſanitatis & medicinalis diſcrimine, has gratias in hoc differre docet, quòd gratia ſanitatis in operando penderet à libero voluntatis nutu; ita ut in ſtatu innocentiæ, in quo expedita circa bonum & malum libertate indifferentiæ fruebatur primus homo, voluntas ejus poſſet pro arbitrio conſentire vel diſſentire gratiæ, adeòque cum & ſub gratia bonum velle vel non velle, operari vel non operari: gratia verò medicinalis in operando non pendeat à libero nutu voluntatis, quia liberum hunc nutum jam habere non poteſt voluntas, utporè per peccatum originale ſpoliata libertate contrarietatis, omnique indifferentia activa, ſeu facultate ſe ipſam determinandi, unde ſub gratia medicinali vult & operatur bonum, non quia ſe ipſa determinat, ſed quia à gratia irreſiſtibiliter determinatur ad illud volendum & operandum; atque eatenùs nunc liberè vult & operatur bonum, quatenùs illud vult & operatur ſpontaneè, cum plena rationis advertentia. Ergo, &c.

℞. neg. ant. quod non Catholicam doctrinam, qualis certè fuit Auguſtini doctrina, ſed hæreticam, ab Eccleſia anathematizatam, & à doctrina S. Doctoris prorsùs alienam continet. Nam 1. S. Auguſtinus, quòd vel ſolùm ad exſufflandam Calvini & Janſenii ſuppoſitionem ſufficit laudatis capitibus gratiam Adamo ad perſeverandum in ſtatu innocentiæ datam non comparat cum gratia medicinali qualibet, ſed cum ea tantùm, quæ miſericorditer ab æterno præparata eſt, & in tempore datur electis ad perſeverandum in ſtatu juſtitiæ. Hoc vel prima capitum lectio manifeſtè oſtendit. 2. Docet quidem gratiam Adamo innocenti datam ad perſeverandum in ſtatu innocentiæ, diverſam fuiſſe à gratia, quæ datur electis ad perſeverandum in ſtatu juſtitiæ. *Quid ergo*, inquit, *Adam non habuit gratiam? Imò verò habuit magnam, ſed diſparem.* At minimè docet in eo diſparem fuiſſe, quod Adamus innocens ei obtemperare vel refragari, cum ea bonum velle vel non velle, & agere vel non agere poſſet pro arbitrio; electi verò gratiæ medicinali non poſſint refragari, cum gratia medicinali non poſſint non velle & operari bonum. Et verò diſparitatem gratiæ ſanitatis à gratia medicinali electis ad perſeverandum data, repetit S. Doctor à diſparitate ſtatuum naturæ innocentis & lapſæ, & hanc diſparitatem conſtituit, non in eo quòd homo in primo ſtatu habuerit activam indifferentiam circa bonum & malum, in ſecundo verò non ampliùs habeat; ſed in eo quòd continuò obnoxius ſit in ſecundo ſtatu inordinatis concupiſcentiæ motibus, à quibus liber erat in primo propter donum integritatis, adeòque in ſecundo ſtatu in ordine ad volendum bonum & vitandum malum ſicut oportet, languorem & infirmitatem contraxerit, cùm circa utrumque ſanus & robuſtus eſſet in primo ſtatu. Hinc autem ſequitur quidem, quòd homo in hoc ſtatu potentiore indigeat auxilio ad faciendum bonum & vitandum malum ſicut oportet, minimè verò, quòd indigeat auxilio ad benè volendum & operandum irreſiſtibiliter flectente & applicante voluntatem. Gratis igitur & immeritò dicitur S. Doctor, in eo utriuſque gratiæ diſcrimen ponere, quòd una, nempe medicinalis voluntatem flectat & applicet irreſiſtibiliter; gratia verò ſanitatis non ſic flecteret & applicaret voluntatem, ſed ei liberum relinqueret indifferentiæ ſuæ exercitium.

At inquies. In quo ergo S. Auguſtinus docet gratiam ſanitatis à medicinali differre? ℞. S. Doctorem capitibus laudatis multiplex afferre diſcrimen, ſed ſine præjudicio libertatis indifferentiæ circa bonum & malum pro ſtatu præſenti, quam libertatem etiam circa bonum volendum vel non volendum pro arbitrio aut non amiſſam, aut certè non amiſſam irreparabiliter, conſtanter tenuit cum Catholica Eccleſia, ut ſuo loco fusè & accuratè oſtenſum eſt.

Primum itaque diſcrimen, juxta S. Doctorem eſt, quòd gratia electis ad perſeverandum detur propter merita Chriſti; gratia verò ad perſeverandum in ſtatu innocentiæ data fuerit Adamo independenter ab illis meritis. Nam c. 11. ſic loquitur. *Ille* (Adamus) *in illis bonis Chriſti morte non eguit: iſtos à reatu & hæreditario & proprio, illius Agni ſanguis abſolvit.* Ratio eſt, quia, ut ſenſit S. Doctor, incarnatio non fuit decreta, & conſequenter merita Chriſti non fuere prædefinita, niſi poſt abſolutam prævisionem lapſus Adami. Unde non niſi poſt hanc prævisionem gratiæ præparatæ fuerunt propter Chriſti merita, atque ita homo in tempore non accepit gratiam propter merita Chriſti, niſi poſt lapſum ſuum.

Secundum diſcrimen, juxta S. Doctorem eſt, quòd gratia Adamo ad perſeverandum data, lætior eſſet propter conjunctum integritatis donum, vi cujus immunis erat à concupiſcentiæ motibus, quos etiam inviti patiuntur electi in præſenti ſtatu. Nam ſic ait eod. cap. 11. *In eis* (electis) *caro concupiſcit adverſus ſpiritum, & ſpiritus adversùs carnem .... ille verò* (Adamus) *nulla tali rixa à ſe ipſo adverſus ſe ipſum tentatus atque turbatus, in illo beatitudinis loco ſua ſecum pace fruebatur. Proinde etſi non interim lætiore nunc, verum tamen potentiore gratia indigent iſti* (electi.)

Tertium diſcrimen, juxta S. Doctorem eſt, quòd gratia ad perſeverandum in ſtatu innocentiæ Adamo data, fuerit merè ſufficiens, hoc eſt, fuerit quidem verè ſufficiens, ſed incongrua. Sufficientiſſimam quidem ad perſeverandum in ſtatu innocentiæ gratiam habuit Adamus: cœlitùs enim illuſtrabatur, quomodo illi idoneum erat, ut perſeverare poſſet, & perſeveraret, ſi vellet: at congruam non habuit, quia illuſtratus non fuit, aut certè illuſtratus non fuit ex parte voluntatis à Deo motæ, quomodo illi congruebat, ut perſeverare vellet, & perſeveraret. Meritò tamen illi imputatum eſt, quòd non perſeveraverit, quia ſi voluiſſet, perſeveraſſet, & ad perſeverandum fuit ſufficientiſſimè illuſtratus; neque ei debitum fuit, ut illuſtraretur, aut illuſtratus, ex parte voluntatis à Deo moveretur, quomodo ei aptum erat, ut re ipſa vellet perſeverare.

Gratia verò, quæ datur electis in hoc ſtatu naturæ lapſæ ad perſeverandum in ſtatu innocentiæ, non modò verè ſufficiens, ſed etiam congrua eſt, quia electis datur, quomodo illis aptum eſt, ut velint & conſentiant: unde non ſolùm poſſunt velle & conſentire, ſed etiam re ipſa volunt & conſentiunt, non ex naturalibus tantùm viribus, ſed ex viribus naturæ ſimul & gratiæ illos congruè moventis ſimul & corroborantis & adjuvantis ad volendum & conſentiendum:

qua-

quapropter hæc gratia rectè dicitur non ſolùm dare illis poſſe velle & conſentire, verùm etiam facere ut velint & conſentiant. *Tale quippe*, inquit S. Doctor eod. cap. *erat adjutorium* (Adami) *quod deſereret, cùm vellet, & in quo permaneret, ſi vellet, non quo fieret ut vellet. Hæc eſt prima gratia, quæ data eſt primo Adam. Sed hæc* (gratia electorum) *potentior eſt in ſecundo Adam. Prima eſt enim, qua fit, ut habeat homo juſtitiam, ſi velit. Secunda verò plus poteſt, qua etiam fit ut velit, & tantum velit, tantoque ardore diligat, ut carnis voluntatem contraria concupiſcentem, voluntate ſpiritus vincat.*

Quartum diſcrimen, juxta S. Doctorem eſt, quòd gratia, quæ per Chriſtum datur electis ad perſeverandum, non ſolùm ſit ſupernaturalis illuſtratio mentis, ſed etiam & potiſſimùm cœleſtis quædam delectatio indeliberata, qua bonum voluntati electorum ſuaviter placet, & ita placet, ut illud *velint, tantoque ardore diligant, ut carnis voluntatem contraria concupiſcentem voluntate ſpiritus vincant*. Gratia verò data Adamo in ſtatu innocentiæ ad perſeverandum, fuit tantùm gratia illuſtrationis, & quidem incongrua, licèt verè ſufficiens, ut jam notatum eſt. *Ille* (Adamus) *non opus habebat eo adjutorio*, inquit S. Doctor eod. cap. *quod implorant iſti* (electi) *cùm dicunt: Video aliam legem, &c.* Quænam autem ſit hæc gratia, quam electi in ſtatu naturæ lapſæ contra rebellantem concupiſcentiam & inteſtina diſſidia implorant, expreſsè declarat S. Doctor lib. 2. de pecc. mer. & rem. c.19. *Cùm ab illo*, inquit, *illius adjutorium deprecamur ad faciendam perficiendamque juſtitiam, quid aliud deprecamur, quàm ut aperiat quod latebat, & ſuave faciat quod non delectabat?*

Juxta S. Doctorem igitur, electi implorant non ſolùm cœleſtem lucem, qua illuminentur tenebræ eorum, ſed etiam cœleſtem ſuavitatem, qua det fructum ſuum terra eorum; implorant adjutorium, per quod non ſolùm aperitur quod latebat, ſed etiam ſuave fit quod non delectabat; implorant non ſolùm ſupernaturalem mentis illuſtrationem, quæ ad faciendam perficiendamque juſtitiam ſufficiebat Adamo in ſtatu innocentiæ, ſed etiam cœleſtem & victricem delectationem, ſine qua non placeret eis juſtitia, nec eam amarent, ſed potiùs faſtidirent propter terrenam delectionem, qua voluntas eorum tantoperè propendet & afficitur ad ſenſibilia: unde cœleſti illa & victrice delectatione ad faciendam perficiendamque juſtitiam indigent.

Quintum diſcrimen, juxta S. Doctorem eſt, quòd gratia, quæ electis ad perſeverandum datur, ſit potentior, quàm gratia ſanitatis. *Proinde*, inquit S. Doctor, *etſi non interim lætiore nunc, veruntamen potentiore gratia indigent iſti* (electi.) Potentior autem eſt, juxta mentem S. Doctoris, gratia medicinalis, non propter vim irreſiſtibiliter voluntatem flectendi & applicandi ad volendum & agendum, quam ipſa habeat, & qua caruerit gratia ſanitatis, ſed partim propter congruitatem, quam habet, & qua gratia ſanitatis caruit: nam vi hujus congruitatis, gratia medicinalis facit ut electi velint, & tantum velint, tantoque ardore diligant juſtitiam, ut carnis voluntatem contraria concupiſcentem voluntate ſpiritus vincant; partim propter adjunctam ſpecialem providentiam, qua Deus electis procurat mortem in talibus circumſtantiis, in quibus reperiuntur perſeverantes in obſervatione mandatorum: nam vi ſpecialis hujus providentiæ ſimul & congruitatis gratiæ fit, ut electi non ſolùm poſſint perſeverare, ſed etiam certò & infallibiliter uſque in finem perſeverent in ſtatu juſtitiæ.

Ampliùs. Secundùm mentem S. Doctoris, gratia medicinalis, quæ datur electis, potentior eſt, quàm gratia ſanitatis; quia hæc gratia ſolùm adjuvabat, mediatè ſcilicet, libertatem indifferentiæ; ſolùm voluntati ſanæ & robuſtæ facem veluti præferebat; ſolùm complebat poſſe; ſolùm oſtendebat bonum faciendum & malum vitandum; ſolùm vim habebat ſuadendi. At gratia, quæ datur electis in ſtatu naturæ lapſæ, amiſſam libertatem circa bonum reſtituit; voluntatem ſomnolentam excitat, jacentem erigit, infirmam ſanat, non ſolùm complet poſſe velle, ſed etiam facit ut voluntas velit; non ſolùm oſtendit bonum faciendum & malum vitandum, ſed etiam ad utrumque vires efficaciſſimas ſuppeditat; non ſolùm vim habet ſuadendi, ſed etiam vim immediatè & intimè movendi ægrotam voluntatem, & quidem quomodo ei congruit ut velit, & tantum velit, tantoque ardore diligat juſtitiam, ut quamvis de ſe infirma, tamen non deficiat, neque adverſitate aliqua vincatur, ſed invictiſſimè quod bonum eſt velit, & hoc deſerere invictiſſimè nolit; non quòd ad volendum quod bonum eſt, & hoc deſerere nolendum irreſiſtibiliter flectatur & applicetur per gratiam, ſed quia movetur & adjuvatur, quomodo ei congruit, ut, quamvis abſque antecedenti ad alteram partem contrarietatis obligatione, & ex propria determinatione velit quod bonum eſt, invictiſſimè tamen velit, neque adverſitate aliqua vinci poſſit.

Sextum diſcrimen, juxta S. Doctorem eſt, quòd gratia Adamo data, fuerit tantùm adjutorium ſine quo non poſſet permanere, & quocum permaneret, ſi vellet, in ſtatu innocentiæ; gratia verò, quæ electis datur ad perſeverandum, completivè ſumpta, ſit adjutorium quo perſeverant finaliter, hoc eſt, ſit ex parte ipſa finalis perſeverantia, qua accepta, non poſſunt non perſeveraſſe. *Primo itaque homini*, inquit S. Doctor, c.12. *qui in eo bono quo factus fuerat rectus, acceperat poſſe non peccare, poſſe non mori, poſſe ipſum bonum non deſerere, datum eſt adjutorium perſeverantiæ, non quo fieret ut perſeveraret, ſed ſine quo per liberum arbitrium perſeverare non poſſet. Nunc verò Sanctis in regnum Dei per gratiam Dei prædeſtinatis, non tantum tale adjutorium perſeverantiæ datur, ſed tale, ut eis perſeverantia ipſa donetur, non ſolùm ut ſine iſto dono perſeverantes eſſe non poſſint, verùm etiam ut per hoc donum non niſi perſeverantes ſint.*

Juxta S. Doctorem igitur, Adamum in ſtatu innocentiæ Deus illuſtrabat tantùm, & illuſtrando ad perſeverandum adjuvabat, neque in ejus voluntate, aut in ejus intellectu operando, quomodo ei aptum erat, ut perſeveranter juſtitiam teneret, neque ſpeciali aliqua providentia impediendo lapſum ejus. Unde adjutorium perſeverantiæ datum Adamo in ſtatu innocentiæ, fuit tantùm adjutorium ſine quo non. Electorum verò in ſtatu naturæ lapſæ Deus non modò mentem illuſtrat, & cor tangit, quomodo illis aptum eſt, ut faciant perficiantque juſtitiam, verùm etiam procurat illis finem vitæ in iis circumſtantiis, in quibus ſervi fideles inveniuntur. Unde adjutorium perſeverantiæ, quod in ſtatu naturæ lapſæ datur electis, completivè ſumptum, eſt adjutorium quo, quia per bonum vitæ finem formaliter perſeverantes, nec niſi perſeverantes ſumus, ea perſeverantia, qua ſalutis negotium conſummatur: ſicut per beatitudinem, cùm data fuerit, homo formaliter beatus, nec niſi beatus erit.

Juxta S. Doctorem igitur, donum perſeverantiæ, datum Adamo in ſtatu innocentiæ, adæquatè conſiſtebat in ſupernaturali mentis illuſtratione, ad perſeverandum merè ſufficienti: donum verò perſeverantiæ, quod datur electis in ſtatu naturæ lapſæ, adæquatè ſumptum, præter actualia auxilia, quibus ad faciendam perficiendamque juſtitiam intellectus illuſtratur, & voluntas delectatur congruè, includit bonum vitæ præſentis finem, miſericorditer ab æterno præparatum, & in tempore certò & infallibiliter procurandum, quo bono fine electi tanta neceſſitate perſeverant, ſeu perſeverantes ſunt in ſtatu juſtitiæ, quanta neceſſitate beatus eſt, qui beatitudinem, aut juſtus eſt, qui juſtitiam habet.

Dices 1. S. Auguſtinus cap.11. dicit Adamum in ſtatu innocentiæ accepiſſe gratiam, quam per liberum arbitrium deſerere poſſet, quam deſereret cùm vellet, in qua permaneret ſi vellet, qua fieret ut homo juſtitiam haberet, ſi vellet, non qua etiam fieret

ut vellet. Nam ſic loquitur, cap. 11. *Tale quippe erat adjutorium, quod desereret* (Adamus) *cum vellet, & in quo permaneret ſi vellet, non quo fieret ut vellet. Hæc eſt prima gratia, quæ data eſt primo Adam; ſed hæc potentior eſt in ſecundo Adam. Prima eſt enim qua fit, ut habeat homo juſtitiam ſi velit; ſecunda ergo plus poteſt, qua etiam fit ut velit, & tantum velit, tantoque ardore diligat, ut carnis voluntatem contraria concupiſcentem voluntate ſpiritus vincat.* Ergo juxta S. Auguſtinum, in eo gratia ſanitatis & medicinalis differunt, quòd Adamus cum prima poſſet pro arbitrio velle vel non velle, ſub ſecunda verò non poſſint electi non velle bonum ſalutare; vel, ſi vis, quòd prima Adamo relinqueret expeditam ad utramvis partem contrarietatis activam indifferentiam, ſecunda verò cum tali activa indifferentia incompoſſibilis, irreſiſtibiliter voluntatem flectat & applicet ad unum, nempe ad volendum bonum.

R. neg. conſeq. S. enim Auguſtinus loco laudato, in eo tantùm opponit gratiam electorum gratiæ Adami innocentis, quòd hæc eſſet purè ſufficiens, illa verò congrua ſit & efficax; quòd hæc daret ſeu compleret tantùm poſſe, illa verò det etiam ipſum velle & agere, juxta S. Doctorem loco citato, gratia electorum & gratia Adami innocentis in hoc inter ſe differunt, quòd per gratiam Adami fieret tantùm, ut haberet homo juſtitiam ſi vellet, per gratiam verò electorum fiat non ſolùm ut habeat homo juſtitiam ſi velit, ſed etiam ut re ipſa velit & tantum velit tantoque ardore diligat juſtitiam, ut eam faciat perficiatque, non obſtantibus rebellantis continuò concupiſcentiæ motibus. Facit autem gratia electorum, non ſolùm ut habeat homo juſtitiam, ſi velit, ſed etiam ut velit, & tantum velit, &c. non quia irreſiſtibiliter flectit & applicat voluntatem ad volendum, ſed quia ita movet illam quomodo ei congruum eſt ad volendum, ut quamvis verè poſſit non velle etiam in ſenſu compoſito motionis, tamen re ipſa velit, & tantum velit, &c.

Dices 2. S. Auguſtinus c. 12. manifeſtè docet in hoc gratiam ſanitatis & medicinalem inter ſe differre, quòd cum gratia ſanitatis poſſet Adamus pro arbitrio velle vel non velle juſtitiam, adeòque poſſet pro arbitrio perſeverare vel non perſeverare in ſtatu innocentiæ; cum medicinali verò gratia non poſſint electi non velle juſtitiam, atque ita non poſſint non perſeverare in ſtatu gratiæ. Ergo juxta S. Auguſtinum, gratia ſanitatis & medicinalis in hoc inter ſe differunt, quòd gratia medicinalis irreſiſtibiliter flectat & applicet voluntatem; gratia verò ſanitatis non ſic flecteret & applicaret; adeòque quòd gratia medicinalis ſit irrepudiabilis ex natura ſua, & neceſſitans; gratia verò ſanitatis ex natura ſua repudiabilis eſſet, & cum actus ſalutaris, ad quem dabatur, negatione componibilis.

Prob. ant. Nam 1. S. Doctor diſtinguit duplex adjutorium, nempe adjutorium ſine quo non, & adjutorium quo. *Itemque*, inquit, *ipſa adjutoria diſtinguenda ſunt. Aliud eſt adjutorium, ſine quo aliquid non fit, & aliud eſt adjutorium, quo aliquid fit.*

2. Primi generis dicit eſſe alimenta, ſine quibus vivere non poſſumus, ſed quibus, etiamſi adſint, non neceſſariò fit ut vivamus: poſſumus enim, ſi volumus, ea non ſumendo mori. *Sine alimentis*, inquit, *non poſſumus vivere, nec tamen, cùm affuerint alimenta, eis fit ut vivat qui mori voluerit. Ergo adjutorium alimentorum eſt, ſine quo non fit, non quo fit ut vivamus.*

3. Secundi generis dicit eſſe beatitudinem, ſine qua homo beatus eſſe non poteſt, & qua, cùm data eſt, neceſſariò fit, ut homo ſit beatus; præſente enim beatitudine, homo non poteſt non eſſe beatus; ſicut abſente beatitudine, beatus eſſe non poteſt: *At verò beatitudo*, inquit, *quam non habet homo, cùm data fuerit, continuò fit beatus. Adjutorium eſt enim, non ſolùm ſine quo non fit, verùm etiam quo fit propter quod datur. Quapropter hoc adjutorium & quo fit eſt, & ſine quo non fit; quia & ſi data fuerit homini beatitudo, continuò fit beatus: & ſi data nunquam fuerit, nunquam erit. Alimenta vero non conſequenter faciunt, ut homo vivat; ſed tamen ſine illis non poteſt vivere.*

4. Denique dicit adjutorium Adamo datum ad perſeverandum in ſtatu innocentiæ, fuiſſe adjutorium ſine quo non; adjutorium verò, quod electis datur ad perſeverandum in ſtatu gratiæ, eſſe adjutorium quo. *Primo itaque homini*, inquit, *qui in eo bono quo factus fuerat rectus, acceperat poſſe non peccare, poſſe non mori, poſſe ipſum bonum non deſerere, datum eſt adjutorium perſeverantiæ, non quo fieret ut perſeveraret, ſed ſine quo per liberum arbitrium perſeverare non poſſet. Nunc verò Sanctis in regnum Dei per gratiam Dei prædeſtinatis, non tantùm tale adjutorium perſeverantiæ datur, ſed tale, ut eis perſeverantia ipſa donetur, non ſolùm ut ſine iſto dono perſeverantes eſſe non poſſint, verùm etiam ut per hoc donum non niſi perſeverantes ſint.*

Ex his autem *ſic argumentaberis*. Ex S. Auguſtino, adjutorium perſeverantiæ, datum Adamo in ſtatu innocentiæ, fuit adjutorium ſine quo non; & adjutorium perſeverantiæ, quod datur electis in ſtatu naturæ lapſæ, eſt adjutorium quo. Atqui gratia ſanitatis fuit adjutorium perſeverantiæ, datum Adamo in ſtatu innocentiæ; & gratia medicinalis eſt adjutorium perſeverantiæ, quod datur electis in ſtatu naturæ lapſæ. Ergo ex S. Auguſtino gratia ſanitatis fuit adjutorium ſine quo non perſeverantiæ, gratia verò medicinalis eſt adjutorium quo. Atqui ex eodem, adjutorium ſine quo non perſeverantiæ, eſt tantùm id ſine quo homo perſeverare non poteſt, & quocum perſeverare poteſt; adjutorium verò quo perſeverantiæ, eſt id non ſolùm ſine quo homo perſeverare non poteſt, & quocum perſeverare poteſt, ſed etiam quo fit ut perſeveret, & tanta neceſſitate perſeveret, quanta neceſſitate beatus eſt, cùm data fuerit beatitudo. Ergo ex S. Auguſtino, gratia ſanitatis & medicinalis in hoc inter ſe differunt, quòd cum gratia ſanitatis Adamus non neceſſitaretur ad perſeverandum; ſed perſeveraret, ſi vellet, & non perſeveraret, ſi nollet, in ſtato innocentiæ: cum gratia verò medicinali neceſſitentur ad perſeverandum electi, ſic ut perſeverare vel non perſeverare in ſtatu juſtitiæ non magis pendeat ab eorum libera determinatione, quàm ab eorum libera determinatione pendet eſſe, vel non eſſe beatos, cùm data fuerit beatitudo. Ergo ex S. Auguſtino, gratia ſanitatis & medicinalis in hoc inter ſe differunt, quòd cum gratia ſanitatis poſſet Adamus pro arbitrio velle vel non velle juſtitiam; unde poterat pro arbitrio perſeverare vel non perſeverare in ſtatu innocentiæ; electi verò non poſſint non velle juſtitiam cum gratia medicinali; unde non poſſunt non perſeverare in ſtatu juſtitiæ. Ergo ex S. Auguſtino, gratia ſanitatis & medicinalis in hoc inter ſe differunt, quòd gratia ſanitas eſſet adjutorium ex natura ſua repudiabile, adeòque non determinans, non neceſſitans; gratia verò medicinalis ſit adjutorium irrepudiabile ex natura ſua, adeòque irreſiſtibiliter flectens & applicans voluntatem ad volendum & faciendum id, ad quod volendum & faciendum datur.

Ad inſtant. R. neg. ant. Itaque juxta S. Doctorem, gratia ſanitatis & medicinalis (ſupple ſemper, quæ datur electis ad perſeverandum) non in hoc inter ſe differunt, quòd una repudiabilis eſſet, & altera ſit irrepudiabilis ex natura ſua; quòd una irreſiſtibiliter flectat voluntatem, & altera non ſic flecteret; quòd cum prima Adamus innocens potuerit velle vel non velle; electi verò cum ſecunda non poſſint non velle juſtitiam: ſed in eo quòd gratia ſanitatis eſſet tantùm gratia intellectus; medicinalis verò ſit etiam gratia voluntatis: quòd gratia ſanitatis eſſet tantùm illuſtratio; medicinalis verò ſit etiam cœleſtis delectatio, & quidem voluntati maximè congrua: quòd gratia ſanitatis tantùm illuſtraret Adamum, quomodo ei idoneum erat, ut perſeveranter vellet habere juſtitiam; medicinalis verò non ſolùm illuſtret electos circa bonum faciendum & malum vitandum, ſed etiam

mo-

modo ineffabili operetur in eorum voluntate, eamque ita permoveat, ut bonum facere & malum vitare re ipſa velint, & tantùm velint, tantoque ardore diligant, ſalva eorum & integra circa bonum & malum activa indifferentia, ut carnis voluntatem contraria concupiſcentem voluntate ſpiritus vincant.

Ad prob. ant. R. diſtinctionem illam duplicis adjutorii, ſine quo non, & quo, non juvare cauſam adverſariorum, qui ea manifeſtè abutuntur contra mentem S. Doctoris; quam ut aſſequaris, ſequentia accipe. 1. itaque S. Doctor diſtinguit duplex adjutorium, adjutorium ſcilicet ſine quo non, & adjutorium quo. 2. Per adjutorium ſine quo non, intelligit illud ſine quo aliquid fieri non poteſt, & quocum fieri poteſt, ſed quocum re ipſa non fit, ſi non volumus, hoc eſt, quocum re ipſa ut fiat vel non fiat, pendet à libera noſtra determinatione. Hujus adjutorii exemplum ponit in alimentis, ſine quibus vivere non poſſumus, ſed quibuſcum non vivimus, ſi nolumus ea ſumere, & inedia perire decernimus. 3. Per adjutorium quo, intelligit illud, non ſolùm ſine quo aliquid fieri non poteſt, & quocum poteſt, ſed etiam quo re ipſa fit, ſive velimus, ſive non; hoc eſt, quo dato, in poteſtate noſtra non eſt, ut fit vel non fit id ad quod datur, ſed tanta neceſſitate fit, ut ſimpliciter repugnet non fieri. Hujus adjutorii exemplum ponit in beatitudine, quà non data, hominem eſſe beatum, & data, non eſſe beatum, contradictionem implicat.

4. Dicit Adamo, ad perſeverandum in ſtatu innocentiæ, datum eſſe tantùm adjutorium ſine quo non; electis verò, ad perſeverandum in ſtatu juſtitiæ, dari adjutorium quo. 5. Per adjutorium ſine quo non, datum Adamo ad perſeverandum in ſtatu innocentiæ, intelligit auxilium actuale ad bonum faciendum & malum vitandum, nempe ſupernaturalem mentis illuſtrationem, ſine qua non poterat, & quacum poterat Adamus perſeverare in ſtatu innocentiæ, ſed quacum re ipſa, niſi vellet, perſeveraturus non erat: unde quia non voluit, non perſeveravit. 6. Per adjutorium quo, quod electis datur ad perſeverandum in ſtatu juſtitiæ, non ſimiliter intelligit auxilium actuale, aut collectionem auxiliorum actualium, quibus electi adjuvantur ad faciendum bonum malumque vitandum, & bonum faciendo malumque vitando permanendum in ſtatu juſtitiæ; ſed ipſam finalem in ſtatu juſtitiæ perſeverantiam, hoc eſt, ipſum vitæ terminum, quem Deus illis miſericorditer procurat eo tempore, quo in ſtatu juſtitiæ ſunt. In hoc autem ſtatu naturæ lapſæ, in quo ſtatutum eſt omnibus hominibus ſemel mori, ſine hoc vitæ termino nemo poteſt eſſe finaliter perſeverans, hoc eſt, finaliter perſeveraſſe; & cum hoc vitæ termino nemo poteſt non eſſe finaliter perſeverans, hoc eſt, non finaliter perſeveraſſe in ſtatu juſtitiæ.

Audiamus S. Doctorem. *Hunc verò ſanctis in regnum Dei per gratiam Dei prædeſtinatis, non tantùm tale adjutorium perſeverantiæ datur, ſed tale, ut eis perſeverantia ipſa donetur, non ſolùm ut ſine iſto dono perſeverantes eſſe non poſſint, verùm etiam ut per hoc donum non niſi perſeverantes ſint.* Igitur S. Doctor per adjutorium perſeverantiæ, quod datur electis, hic intelligit donum, cujus effectus formalis eſt, hominem facere finaliter perſeverantem in ſtatu juſtitiæ; intelligit donum, quo dato, hoc ipſo formaliter & immediatè fit homo finaliter perſeverans in ſtatu juſtitiæ: ſicut effectus formalis beatitudinis eſt, facere hominem beatum, & data beatitudine, hoc ipſo formaliter & immediatè fit homo beatus. At donum, quo dato, hoc ipſo formaliter & immediatè fit homo finaliter perſeverans in ſtatu juſtitiæ, non poteſt eſſe niſi vitæ terminus, homini in iis circumſtantiis, in quibus juſtus eſt, à Deo procuratus, ut per ſe manifeſtum eſt. Ergo S. Doctor per adjutorium perſeverantiæ, quod datur electis, intelligit hic vitæ terminum, quem Deus ab æterno electis conſtituit pro talibus circumſtantiis, in quibus erunt in ſtatu gratiæ, & quem eis in tempore procurat, prout conſtituit ab æterno; adeòque adjutorium perſeverantiæ ſumit hic, non completè, ſed completivè tantùm, quo modo ſumptum hoc adjutorium dicit tantùm vitæ terminum in iis circumſtantiis, in quibus homo juſtus invenitur, procuratum.

Confirmatur ex verbis proximè ſubſequentibus, quibus probat illud adjutorium quo perſeverantiæ; electis à Deo dari. Nam ſtatim proſequitur ſic: *Non ſolùm enim dixit: Sine me nihil poteſtis facere: verùm etiam dixit: Non vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos, & poſui vos, ut eatis, & fructum afferatis, & fructus veſter maneat. Quibus verbis eis non ſolùm juſtitiam, verùm etiam in illa perſeverantiam ſe dediſſe monſtravit. Chriſto enim ſic eos ponente, ut eant & fructum afferant, & fructus eorum maneat, quis audeat dicere: Forſitan non manebit? Sine pœnitentia ſunt enim dona & vocatio Dei, ſed vocatio eorum, qui ſecundum propoſitum vocati ſunt. Pro his ergo interpellante Chriſto ne deficiat fides eorum, ſine dubio non deficiet uſque in finem: ac per hoc perſeverabit uſque in finem, nec eam niſi manentem vita hujus inveniet finis.*

Deus igitur ex S. Auguſtino operatur ſalutem electorum, duo illis conferendo beneficia diſtincta; dando ſcilicet illis juſtitiam, & in juſtitia finalem perſeverantiam; dando illis fidem, quæ per dilectionem operatur, & procurando ut in fide, quæ per dilectionem operatur, perſeverent uſque in finem. Dat autem illis fidem, quæ per dilectionem operatur, per gratiam medicinalem congruam vocando eos, quomodo eis aptum eſt ut re ipſa credant, Deum diligant, & alia pietatis opera exerceant; & procurant ut in fide, quæ per dilectionem operatur, perſeverent uſque in finem, providendo ne aliter eos, quàm in ea fide manentes, hujus vitæ finis inveniat.

Juxta S. Doctorem igitur, adjutorium perſeverantiæ, ſine quo electi perſeverantes non poſſunt, & per quod non niſi perſeverantes ſunt, non eſt medicinalis illa gratia, qua moventur efficaciter ad faciendam perficiendamque juſtitiam, ſed eſt beneficium ab ea diſtinctum, eique ſuperadditum, nempe finis hujus vitæ eis ab æterno miſericorditer præparatus, & miſericorditer in tempore procuratus à Deo in iis circumſtantiis, in quibus ſtant, & ea fide, quæ per dilectionem operatur, credunt. Procurat autem illis Deus hunc fœlicem vitæ exitum, vel rapiendo eos antequam cadant, vel poſtquam ceciderunt, eos expectando donec reſurgant; quorum neutrum circa reprobos, qui aliquando juſtificantur, præſtat: unde nullus eorum in juſtitia uſque in finem perſeverat.

Duorum illorum, quibuſcum electi inter tot & tantas hujus vitæ procellas ad ſalutis portum appellunt, beneficiorum diſtinctionem exprimere pergit S. Doctor. Nam poſt verba proximè laudata ſic proſequitur: *Major quippe libertas eſt neceſſaria adversus tot & tantas tentationes, quæ in paradiſo non fuerunt, dono perſeverantiæ munita atque firmata, ut cum omnibus amoribus, terroribus, erroribus ſuis vincatur hic mundus: hoc Sanctorum martyria docuerunt .... iſti non dico terrente mundo, ſed ſæviente ne ſtarent, ſteterunt in fide .... unde hoc, niſi donante illo, à quo miſericordiam conſecuti ſunt ut fideles eſſent: à quo acceperunt ſpiritum non timoris, quo perſequentibus cederent, ſed virtutis & charitatis & continentiæ, quo cuncta minantia, cuncta invitantia, cuncta cruciantia ſuperarent .... Horum cùm fuiſſet voluntas ſerva peccati, liberata eſt per illum, qui dixit: Si vos Filius liberaverit, tunc verè liberi eritis. Et accipiunt tantam per iſtam gratiam libertatem, ut quamvis quamdiu hic vivunt, pugnent contra concupiſcentias peccatorum ... non tamen ultrà ſerviant peccato, quod eſt ad mortem .... De quo peccato ... poſſunt multa & diverſa ſentiri: ego autem dico id eſſe peccatum, fidem quæ per dilectionem operatur, deſerere uſque ad mortem. Huic peccato ultrà non ſerviunt .... per ſecundum Adam Dei gratia liberati, & iſta liberatione habentes liberum arbitrium quo ſerviant Deo, non quo captiventur à diabolo. Liberati enim a peccato, ſervi facti ſunt juſtitiæ, in qua ſtabunt uſque in finem, donante ſibi illo perſeverantiam,*

tiam, qui eos præſcivit & prædeſtinavit, & ſecundum propoſitum vocavit, & juſtificavit, & glorificavit.

Ecce duo beneficia diſtincta, quibuſcum electi mundum cum omnibus amoribus, terroribus, erroribus ejus vincunt, nempe major libertas, & donum perſeverantiæ completivè ſumptum, ſeu perſeverantia finalis, qua major illa libertas munitur atque firmatur. Majorem autem illam libertatem, juxta S. Doctorem, facit gratia medicinalis congrua, de qua ſuperiùs c. 11. ſic loquitur: *Hæc potentior eſt in ſecundo Adam... plus poteſt, qua etiam fit ut velit, & tantum velit, tantoque ardore diligat, ut carnis voluntatem contraria concupiſcentem, voluntate ſpiritus vincat .... tanto major eſt, ut parum ſit homini per illam reparare perditam libertatem, parum denique non poſſe ſine illa, vel apprehendere bonum, vel permanere in bono ſi velit, niſi etiam efficiatur ut velit.* Juxta S. Doctorem igitur, gratia medicinalis, etiam ea, quacum electi vincunt mundum cum omnibus amoribus, terroribus & erroribus ejus, etiam ea qua fit ut electi velint, & tantum velint, tantoque ardore diligant, ut carnis voluntatem contraria concupiſcentem voluntate ſpiritus vincant, non eſt donum perſeverantiæ, quomodo ſumit illud hic S. Doctor, hoc eſt, non eſt illud adjutorium quo, cùm datum fuerit, non niſi perſeverantes eſſe poſſunt electi.

Sancti Martyres, juxta S. Doctorem, mundo non terrente tantùm, ſed etiam ſæviente ne ſtarent, ſteterunt in fide, & in finem uſque ſteterunt, quia à Deo miſericordiam conſecuti ſunt, ut eſſent fideles, & eſſent uſque in finem; & miſericordiam conſecuti ſunt, quia Deus miſericorditer dedit eis ſpiritum virtutis, & charitatis & continentiæ, quo cuncta minantia, cuncta invitantia, cuncta cruciantia ſuperarent, dono perſeverantiæ, hoc eſt, perſeverantia finali munitum atque firmatum. Per ſpiritum autem illum virtutis, charitatis, & continentiæ intelligit S. Doctor cœleſtem illam delectationem, qua ſanctorum Martyrum voluntas, excitata, accenſa, corroborata, & adjuta eſt quomodo ei congruebat ut cuncta minantia, cuncta invitantia, cuncta cruciantia ſuperaret.

Juxta S. Doctorem, electi omnes, quamvis quamdiu hic vivunt, pugnent contra concupiſcentias peccatorum, non tamen ſerviunt peccato quod eſt ad mortem, quia credunt ea fide, quæ per dilectionem operatur, & ſic credunt uſque in finem: credunt autem ea fide, quæ per dilectionem operatur, & ſic credunt uſque in finem, quia liberantur gratia Dei, quam meruit eis ſecundus Adam, hoc eſt, quia & vocantur, quomodo eis aptum eſt, ut credant ea fide, quæ per dilectionem operatur, & procuratur eis vitæ terminus in iis circumſtantiis, in quibus ſic credunt. Unde gratia liberans, de qua hic loquitur S. Doctor, duo beneficia complectitur; nempe certam vocationem congruarum ſeriem, & perſeverantiæ donum, ſeu vitæ finem in ſtatu juſtitiæ procurandum. Hæc gratia liberans coincidit cum vocatione ſecundùm propoſitum; hoc enim propoſitum, ſecundùm quod electos vocari docet Apoſtolus, & poſt eum Auguſtinus, adæquatè ſumptum, eſt actus quo Deus ab æterno abſolutè & efficaciter decrevit & vocare electos, quomodo eis aptum erit, ut fidem, quæ per dilectionem operatur, habeant, & eis providere ne eos aliter, quàm in fide, quæ per dilectionem operatur, manentes inveniat finis hujus vitæ. Unde vocatio ſecundùm propoſitum duo dicit, unum in recto, nempe motiones voluntatis congruas, & alterum in obliquo, nempe vitæ finem electis procurandum tali tempore, quo ſcilicet in fide, quæ per dilectionem operatur, manentes invenientur. Ex his patet reſponſio ad argumentum pro adverſariis efformatum, in quo perperam aſſumitur, quòd gratia medicinalis, ſeu actualis gratia, qua electorum voluntas ſanatur, quomodo ei aptum eſt, ut faciat perficiatque juſtitiam, ſit adjutorium perſeverantiæ, quo electi non niſi perſeverantes ſunt, ut loquitur S. Auguſtinus: non enim aliud eſt, quàm finalis perſeverantia, hoc eſt, finis hujus vitæ in ſtatu juſtitiæ.

Dices 3. S. Auguſtinus eod. cap. dicit Deum, perſeverare vel non perſeverare in ſtatu innocentiæ in Adami arbitrio reliquiſſe; Deum Adamo commiſiſſe arbitrium perſeverandi in ſtatu innocentiæ. *Ut ergo*, inquit, *non acciperet hoc donum Dei, id eſt, in bono perſeverantiam primus homo, ſed perſeverare vel non perſeverare in ejus relinqueretur arbitrio, tales vires habebat ejus voluntas, quæ ſine ullo fuerat inſtituta peccato, & nihil ex ſe ipſa concupiſcentialiter reſiſtebat, ut dignè tantæ bonitati & benè vivendi facilitati, perſeverandi committeretur arbitrium: Deo quidem præſciente quid eſſet facturus injuſtè, præſciente tamen, non ad hoc cogente, ſed ſimul ſciente quid de illo ipſe faceret juſtè.* At hoc dicit S. Doctor per oppoſitionem ad electos, quibus proinde ſentit non committi arbitrium perſeverandi in ſtatu juſtitiæ, in quorum proinde libero perſeverare vel non perſeverare in ſtatu juſtitiæ ſentit non relinqui arbitrio. Ergo S. Auguſtino hoc diſcrimen intereſt Adamum inter & electos, quòd Adamus in ſtatu innocentiæ ad perſeverandum non acceperit actualem gratiam ex natura ſua irrepudiabilem, & irreſiſtibiliter flectentem voluntatem ad volendum & faciendum bonum; electi verò accipiant.

Confirmatur hæc conſequentia. Nam 1. S. Doctor poſt verba laudata continuò ſubjicit iſti: *Nunc verò poſteaquam eſt illa magna peccati merito amiſſa libertas, etiam majoribus donis adjuvanda remanſit infirmitas.* Quid autem ſunt majora illa dona, quibus electorum infirmitatem adjuvari neceſſe eſt, niſi actuales gratiæ ex natura ſua irrepudiabiles, & irreſiſtibiliter flectentes voluntatem ad bonum?

2. Expreſsè aſſerit electis non relinqui voluntatem ſuam. *Si in tanta*, inquit, *infirmitate vitæ hujus... ipſis relinqueret voluntas ſua, ut in adjutorio Dei ſine quo perſeverare non poſſent, manerent ſi vellent, nec Deus in eis operaretur ut vellent; inter tot & tantas tentationes infirmitate ſua voluntas ipſa ſuccumberet, & ideò perſeverare non poſſent, quia deficientes infirmitate nec vellent, aut non ita vellent infirmitate voluntatis, ut poſſent.*

Itaque juxta S. Auguſtinum, Deus electis non relinquit voluntatem ſuam, ut cum adjutorio gratiæ perſeverent ſi velint; ſicut ſuam Adamo reliquerat in ſtatu innocentiæ, ut perſeveraret ſi vellet. At Deum ſuam Adamo reliquiſſe voluntatem, &c. juxta mentem S. Doctoris eſt, Deum in ſtatu innocentiæ Adamo dediſſe gratiam ad perſeverandum idoneam, cui conſentire vel diſſentire, quacum velle vel non velle bonum, perſeverare vel non perſeverare poſſet pro arbitrio. Ergo pariter, juxta mentem Sanct. Doctoris, Deum electis non relinquere voluntatem ſuam, ut, &c. nihil aliud eſſe poteſt, quàm Deum electis ad perſeverandum dare gratiam, actualem ſcilicet, cui non poſſunt non conſentire, quacum non poſſunt non velle bonum, proindeque quacum non poſſunt non perſeverare in ſtatu juſtitiæ.

Hinc 3. apertè affirmat, voluntatem electorum gratia divina indeclinabiliter & inſuperabiliter agi. *Subventum eſt igitur*, inquit, *infirmitati voluntatis humanæ, ut divina gratia indeclinabiliter & inſuperabiliter ageretur, & ideo quamvis infirma, non tamen deficeret, neque adverſitate aliqua vinceretur.*

4. Addit, Deum Adamo dimiſiſſe & permiſiſſe, ut faceret quod vellet; electis verò donare, ut inviċtiſſimè, quod bonum eſt velint, & hoc deſerere inviċtiſſimè nolint. *Fortiſſimo quippe dimiſit*, inquit, *atque permiſit facere quod vellet: infirmis ſervavit, ut ipſo donante, inviċtiſſimè quod bonum eſt vellent, & hoc deſerere, inviċtiſſimè nollent.* Adamo autem, juxta mentem S. Doctoris, Deus dimiſit & permiſit facere quod vellet, quia ad perſeverandum in ſtatu innocentiæ non dedit ei adjutorium gratiæ, cui non poſſet reſiſtere. Ergo à contrario, juxta eundem; electis non dimittit facere quod velint, quia ad perſeverandum in ſtatu juſtitiæ dat eis adjutorium gratiæ, cui non poſſunt reſiſtere. Item, juxta mentem S. Doctoris, Adamo Deus dimiſit facere quod

vellet,

vellet, quia velle vel non velle reliquit in ejus arbitrio. Ergo à contrario, juxta eundem, Deus non dimittit electis facere quod velint, quia velle vel non velle non relinquit in eorum arbitrio, ſed ita per gratiam ſuam movet eos ad volendum bonum, ut non poſſint illud non velle.

Reſp. ad inſtant. neg. conſeq. Nam in ſenſu S. Auguſtini, Deus perſeverare vel non perſeverare reliquit in arbitrio Adami; Adamo commiſit arbitrium perſeverandi in ſtatu innocentiæ, non quia dedit ei ad perſeverandum actualem gratiam repudiabilem, ſeu, ut loquuntur, indifferentem & verſatilem; hoc enim planè alienum eſt à mente S. Doctoris: ſed quia dedit ei tantùm gratiam illuſtrationis, neque immediatè operatus eſt in ejus voluntate, quomodo aptum erat, ut juſtitiam permaneret vellet; neque ſpecialem erga illum adhibuit providentiam, qua lapſum ejus aut præveniret, aſſumendo illum ad intuitivam ſui viſionem, antequam laberetur; aut impediret, impediendo ne tentaretur eo modo & in iis circumſtantiis, in quibus per ſcientiam mediam præſciebatur eſſe lapſurus, ſi tentaretur.

E contra in ſenſu ejuſdem Doctoris, Deus non committit electis arbitrium perſeverandi, non relinquit in eorum arbitrio perſeverare vel non perſeverare in ſtatu juſtitiæ, quia non ſolùm aperit illis quod latebat, ſed etiam ſuave facit, quod non delectabat; non ſolùm illorum intellectum illuſtrat, ut ſciant quid appetere, quid vitare debeant, ſed per cœleſtem quandam ſuavitatem, qua placet eis juſtitia, immediatè operatur in eorum voluntate, quomodo eis aptum eſt, ut quod appetendum eſt appetere, & quod vitandum, eſt vitare velint efficaciter, & quia efficaciter volunt, poſſint potentia ad actum non reducibili tantùm, ſed reducenda: *Eis*, inquit S. Doctor cap. 12. *non ſolùm dat adjutorium, quale primo homini dedit, ſine quo non poſſint perſeverare ſi velint; ſed in eis etiam operatur & velle, ut quoniam non perſeverabunt, niſi & poſſint & velint, perſeverandi eis poſſibilitas & voluntas divinæ gratiæ largitate donetur. Tantum quippe Spiritu ſancto accenditur voluntas eorum, ut ideo poſſint, quia ſic volunt, ideo ſic velint, quia Deus operatur ut velint.*

Deus igitur, juxta S. Doctorem, & electis dat ſupernaturalem illuſtrationem, ſine qua velle non poſſunt, & per cœleſtem delectationem voluntatem eorum ita accendit, ut velint & efficaciter velint, & efficaciter volendo, poſſint potentia, quæ ad actum reducitur: quare electi, Deo donante, & in eorum voluntatibus ineffabili modo operante ut velint, & ex propria determinatione velint efficaciter, re ipſa credunt ea fide, quæ per dilectionem operatur: adde, & ut ſic credant uſque in finem, procurat illis, independenter ab illis, vitæ terminum eo tempore, quo nonniſi ſic credentes inveniuntur. Hic ſenſus eſt, quo juxta mentem S. Doctoris, Deus non committit electis arbitrium perſeverandi in ſtatu juſtitiæ.

Ad primam partem confirmationis Reſp. Majora illa beneficia, quibus electorum infirmitatem adjuvandam eſſe ait S. Auguſtinus, eſſe duo; nempe cœleſtem delectationem indeliberatam, qua Deus in eis operatur velle, voluntatem eorum inclinando & accendendo, quomodo ei congruit, ut velit; & vitæ hujus exitum in iis circumſtantiis, in quibus nonniſi in ea fide, quæ per dilectionem operatur, manentes inveniuntur, illis procuratum.

Ad 2. part. R. Juxta mentem S. Doctoris, Deus non relinquit electis voluntatem ſuam; quia non ſolùm per ſupernaturalem illuſtrationem oſtendit eis, quid appetere, quid vitare debeant, ſed etiam per cœleſtem delectationem operatur in eorum voluntate quomodo ei congruit ut velit, & efficaciter velit appetere quod appetendum, & vitare quod vitandum eſt. At verò Adamo innocenti reliquit voluntatem ſuam, quia ad perſeverandum in ſtatu innocentiæ non aliam dedit ei actualem gratiam, quàm gratiam illuſtrationis, qua oſtendebatur ei quid faciendum, quidve omittendum eſſet: neque per ſe, ut poterat, in ejus voluntate operatus eſt velle, immediatè ſcilicet eam tangendo & movendo quomodo ſciebat ei congruere, ut vellet, & tantum vellet, quantùm opus erat, ut in ſtatu innocentiæ permaneret.

Ad 3. part. Reſp. Has voces, *indeclinabiliter, inſuperabiliter*, dici à S. Doctore non relatè ad voluntatem electorum, quaſi agatur per gratiam irrepudiabilem & infruſtrabilem ex natura ſua, cujus proinde motioni non poſſit reſiſtere, ſed relatè ad tentationes & adverſitates hujus vitæ, à quibus vinci non poteſt. Itaque juxta mentem S. Doctoris, voluntas electorum gratia divina, quamvis repudiabili & fruſtrabili ex natura ſua, indeclinabiliter & inſuperabiliter agitur, quatenùs per divinam gratiam, licèt ex natura ſua repudiabilem & fruſtrabilem, ita congruè movetur & inclinatur ad volendam & efficaciter volendam juſtitiam, ut eam re ipſa velit, & velit efficaciter, atque ita ab ea volenda non magis deterreri poſſit tentationibus & adverſitatibus hujus vitæ, quàm poteſt idem ſimul velle & non velle, idem ſimul velle efficaciter & non velle efficaciter, quod tamen abſolutè repugnat.

Ad 4. part. Reſp. Juxta mentem S. Doctoris, Deus Adamo innocenti dimiſit atque permiſit facere quod vellet, quia in ejus voluntate non operatus eſt, ut hoc potiùs quàm illud vellet, adeòque in ejus voluntate non operatus eſt, ut hoc potiùs, quàm illud faceret; ſed eum tantùm divina luce colluſtravit, ut videret quid velle & facere deberet. Electis verò non dimittit facere quod velint, quia donat illis ut quod bonum eſt velint invictiſſimè, hoc eſt, efficaciſſimè, & hoc deſerere invictiſſimè ſeu efficaciſſimè nolint: donat autem, voluntatem eorum ad volendum, non irreſiſtibiliter, ſed congruè flectendo & inclinando, atque ita congruè flectendo & inclinando, ut velit, & tantum ſeu tam efficaciter velit, tantoque ardore diligat quod bonum eſt, ut ab ejus proſecutione deterreri non poſſit ulla vitæ hujus tentatione vel adverſitate: hæc enim vox, *invictiſſimè*, non ad voluntatem refertur, ſed ad tentationes & adverſitates hujus vitæ, ut jam obſervatum eſt de his vocibus, *indeclinabiliter, inſuperabiliter*.

Ad faciliorem textus S. Doctoris intelligentiam hic obſervo obiter, adjutorium perſeverantiæ, vel, ſi vis, gratiam liberantem, electorum propriam, cùm apud S. Doctorem duo dicat, nempe victricem delectationem, & donum perſeverantiæ finalis, hoc eſt, vitæ terminum in ſtatu juſtitiæ certò & infallibiliter procurandum; ab eodem S. Doctore modò adæquatè ſumi pro delectatione victrici, & dono perſeverantiæ finalis; modò inadæquatè ſumi, & cùm inadæquatè ſumitur, modò ſumi pro ſola delectatione victrici, qua voluntas electorum non irrepudiabiliter, ſed congruè movetur ut velit, & efficaciter velit quod bonum eſt; modò pro ſola finali perſeverantia, quæ cùm data fuerit, nonniſi perſeverantes facit, & eſt à ſtatu peccabilitatis ad impeccabilitatis ſtatum tranſitus.

Dices 4. S. Auguſtinus cap. 12. aſſerit Adamum peccando amiſiſſe merita de quibus gloriari poſſet; adeòque electos in præſenti ſtatu non in ſe, ſed in Domino tantùm, non de meritis ſuis, ſed tantùm de gratia liberantis gloriari poſſe. At hoc non aſſerit S. Doctor, niſi quia putat, Adamum peccando amiſiſſe libertatem contrarietatis, & vim ſe ipſum cum gratia repudiabili quantumcumque magna determinandi ad bonum volendum & agendum; adeòque ad bonum volendum & agendum electos indigere gratia determinante & neceſſitante. Ergo ex S. Doctore, gratia Adamo data in ſtatu innocentiæ, & gratia, quæ datur electis in ſtatu naturæ lapſæ, inter ſe differunt in eo, quòd hæc ſit determinans & neceſſitans; illa verò non eſſet.

Verba S. Doctoris ſunt hæc: *Placuit Deo, quo*

maxi-

maximè humana ſuperbiam præſumptionis extingueret, ut non glorietur omnis caro coram ipſo ... Unde autem non glorietur caro coram ipſo, niſi de meritis ſuis? quæ quidem potuit habere, ſed perdidit: & per quod habere potuit, per hoc perdidit, hoc eſt, per liberum arbitrium, propter quod non reſtat liberandis niſi gratia liberantis. Ita ergo non glorietur omnis caro coram ipſo. Non enim gloriantur injuſti, quia non habent undè: nec juſti, quia ex ipſo habent unde.

Reſp. neg. min. Itaque juxta mentem S. Doctoris, Adamus in ſtatu innocentiæ poterat habere merita, de quibus aliquo modo gloriari poſſet, non præcisè, quia cum gratia repudiabili poterat ſe ipſum determinare ad bonum volendum & agendum ſicut oportet, ſed quia bonum velle & agere, ſicut oportet, ex propria determinatione poterat cum gratia repudiabili, quæ ſe teneret tantùm ex parte intellectus, & qua non erat indignus, cùm non haberet peccatum, propter quod indignus eſſet; imò quæ ſtatui, in quo gratuitò conditus fuerat, debebatur. Adamus ad merendum in ſtatu innocentiæ indigebat ſola gratia illuſtrationis: cùm enim voluntas ejus propter donum integritatis ſana & robuſta eſſet, non indigebat inſpirationis gratia, qua ſanaretur & corroboraretur ad bonum volendum & agendum ſicut oportet: unde ad bonum volendum & agendum ſicut oportet, accepta illuſtrationis gratia, ſibi cum infuſis, quibus inſtructa erat, habitibus ſufficiebat, adeòque quòd vellet & ageret bonum ſicut oportet, ſibi ſpeciali quodammodo attribuere poterat, atque ita poterat aliquo modo gloriari de meritis ſuis.

In ſtatu verò naturæ lapſæ nemo eſt, qui gloriari poſſit de meritis ſuis. 1. Enim injuſti non poſſunt, quia merita non habent, aut certè non habent niſi mortificata. 2. Nec poſſunt, qui juſti ſunt, quia ad bonum volendum & agendum ſicut oportet, adeòque ad merendum, indigent gratia Dei liberantis, hoc eſt, voluntatem eorum ſanantis, corroborantis, & à ſervitute concupiſcentiæ eximentis per cœleſtem delectationem, qua ſuave facit ei bonum ſalutare, quod alioqui propter concupiſcentialem morbum ex originali peccato contractum faſtidiret. Undè juſti non de ſuis meritis, ſed de gratia liberantis, & liberando donantis merita illa gloriari debent.

Electi non poſſunt gloriari de meritis ſuis, quia mereri non poſſunt, propriè ſcilicet & de condigno, niſi ſint in ſtatu juſtitiæ, ac proinde niſi priùs miſericorditer à ſervitute peccati transferantur ad libertatem filiorum Dei, & cùm juſti ſunt, ad merendum indigent gratia, quæ det non ſolùm poſſe velle & agere, ſed etiam ipſum velle & agere; quæ non ſolùm illuſtret intellectum, ut ſciant quid appetere, quid vitare debeant, ſed etiam voluntatem ipſam ſanet & corroboret, ut quod appetendum, quodve vitandum eſſe cognoverint, appetere vel vitare valeant; quæ non ſolùm ſit illuſtratio, ſed etiam inſpiratio, ſeu cœleſtis quædam ſuavitas, qua bonum ſalutare ſuave fiat voluntati, quomodo ei congruum eſt, ut illud efficaciter velit, & operetur ſicut oportet.

Hoc adhuc clariùs dicit S. Doctor paulò inferiùs: *Ac per hoc*, inquit, *nec de ipſa perſeverantia boni voluit Deus Sanctos ſuos in viribus ſuis, ſed in ipſo gloriari: qui eis non ſolùm dat adjutorium, quale primo homini dedit*, &c. Verba jam ſuperiùs laudata ſunt. Itaque, juxta S. Doctorem, electi non debent gloriari de meritis ſuis, non quòd non poſſint etiam cum gratia ſe ipſos determinare, atque ita indigeant gratia determinante & neceſſitante ad bonum volendum & agendum ſicut oportet; ſed quia ut ad bonum volendum & agendum ſicut oportet, ſe ipſi determinent, propter ortam ex originali culpa infirmitatem, majoribus donis adjuvandi ſunt, & indigent potentiore gratia, quæ non ſolùm perditam reparet libertatem, & det poſſe velle & agere quod bonum eſt, ſed etiam in eis operetur ut velint & agant; operatur autem, voluntatem eorum non antecedenter & irreſiſtibiliter applicando, ſed movendo, inclinando, delectando quomodo ei congruit, ut ex ſuis ſimul & ex ipſius gratiæ eam ſanantis & corroborantis viribus ſe ipſa determinet ad volendum & agendum bonum ſicut oportet. Et verò gratia, qua electi ad merendum indigent, in eorum voluntate non operatur tantùm ut velint, ſed etiam ut velint liberè & ex propria determinatione: at non poteſt operari ut ſic velint, niſi voluntatem eorum congruè movendo: voluntatem enim antecedenter & irreſiſtibiliter ad alteram partem contradictionis obligatam, velle liberè, & ex propria determinatione, evidenter repugnat.

Dices deniquè 5. S. Auguſtinus cap. 11. docet hominem in ſtatu naturæ lapſæ non habere libertatem indifferentiæ circa bonum & malum. Ergo dicendus eſt per gratiam illam, qua electi ad bene volendum & agendum indigent, intelligere gratiam voluntatis non congruam tantùm, ſed determinantem, & irreſiſtibiliter applicantem ad volendum & agendum.

Prob. ant. Nam 1. loquens de Adamo innocente, ſic ait: *Poſſet perſeverare ſi vellet: quod ut nollet, de libero deſcendit arbitrio, quod tunc ita liberum erat, ut bene velle poſſet & male.* Atqui his verbis S. Doctor opponit liberum arbitrium hominis innocentis libero arbitrio hominis lapſi. Ergo liberum arbitrium hominis lapſi non ita nunc liberum eſt, ut bene velle poſſit & male. Ergo liberum non eſt libertate contrarietatis, juxta S. Doctorem.

2. Sic loquitur: *Quid erit autem liberius libero arbitrio, quando non poterit ſervire peccato, quæ futura erat & homini, ſicut facta eſt & Angelis ſanctis merces meriti? Nunc autem per peccatum perdito bono merito in his qui liberantur, factum eſt donum gratiæ, quæ merces meriti futura erat.* Ergo juxta S. Doctorem, impeccabilitas, qua beati fruuntur in cœlo, adeòque cœleſtis gloria fuit merces ſanctis Angelis, quia nimirùm, ut jam dixit ſuperiùs, Angeli ſancti ſteterunt per liberum arbitrium, & ita ſtando meriti ſunt cœleſtem gloriam.

Similiter gloria cœleſtis fuiſſet merces Adamo, ſi ſtetiſſet, quia ſimiliter ſtetiſſet per liberum arbitrium, & ſtando gloriam cœleſtem meritus eſſet. At in his qui liberantur, hoc eſt, in electis, factum eſt donum gratiæ, quod Angelis ſanctis fuit, & homini innocenti fuiſſet merces; hoc eſt, gloria cœleſtis non merces eſt, ſed gratiæ donum electis, quia nimirùm non ſtant per liberum arbitrium: non ſtant autem, quia illud perdiderunt, & perdendo perdiderunt bonum meritum, hoc eſt, vim merendi, qualem habuerunt Angeli ſancti, cùm eſſent in via, & qualem habuit Adamus, cùm eſſet in ſtatu innocentiæ.

Reſp. ad inſt. neg. ant. *Ad 1. prob.* neg. Quòd S. Auguſtinus verbis laudatis opponat liberum arbitrium hominis innocentis libero arbitrio hominis lapſi: opponit enim illud tantùm libero arbitrio Angelorum, & hominum beatorum. Patet ex contextu, ubi ſic legitur: *Ut nollet* (Adamus,) *de libero deſcendit arbitrio, quod tunc ita liberum erat, ut bene velle poſſet & male. Quid erit autem liberius libero arbitrio, quando non poterit ſervire peccato? ...... Potuit non peccare primus homo, potuit non mori, potuit bonum non deſerere ... Prima libertas voluntatis erat, poſſe non peccare: noviſſima erit multò major, non poſſe peccare. Prima immortalitas erat, poſſe non mori: noviſſima erit multò major, non poſſe mori. Prima erat perſeverantiæ poteſtas, bonum poſſe non deſerere: noviſſima erit fælicitas perſeverantiæ, bonum non poſſe deſerere.* Vides S. Doctorem ſtatum innocentiæ non hominum lapſorum, ſed beatorum ſtatui opponere.

Ad 2. prob. Reſp. S. Doctorem non aliud velle, quàm perſeverantiam finalem fuiſſe meritoriam in bonis Angelis, & quòd fuiſſet ſimiliter meritoria in Adamo, ſi perſeveraſſet in ſtatu innocentiæ. Ratio eſt, quia perſeverare vel non perſeverare uſque in

finem

finem, fuit in poteſtate bonorum Angelorum: unde cùm re ipſa finaliter ſteterint, ſteterunt per liberum arbitrium, hoc eſt, ſteterunt, quia voluerunt ſtare. Similiter in poteſtate Adami fuit, uſque in finem perſeverare vel non perſeverare in ſtatu innocentiæ, hoc eſt, perſeverare vel non perſeverare in ſtatu innocentiæ, donec ad cœleſtem beatitudinem ſeu intuitivam Dei viſionem aſſumeretur; unde ſi re ipſa ſtetiſſet uſque in finem, per liberum arbitrium, ſeu quia voluiſſet ſtetiſſe, adeòque meritoriè ſtetiſſet.

In electis è contra, juxta S. Doctorem, perſeverantia finalis non eſt meritoria, quia non eſt in illis libera. Ratio eſt, quia perſeverare vel non perſeverare uſque in finem in ſtatu juſtitiæ non eſt in eorum poteſtate: perſeverant enim uſque in finem in ſtatu juſtitiæ, quia moriuntur eo tempore, quo juſti inveniuntur. At mori vel non mori eo tempore, quo juſti inveniuntur, vel, ſi vis, mori eo tempore quo juſti inveniuntur, potiùs quàm alio quo invenirentur injuſti, non eſt in eorum poteſtate, ſed in poteſtate ſolius Dei, cujus eſt unicuique hominum vitæ terminum præſcribere: unde moriuntur eo tempore quo inveniuntur juſti, non quia ipſi volunt & eligunt eo tempore mori, ſed quia Deus miſericorditer vult illis procurare, & illis procurat, ut moriantur eo tempore; atque ita finaliter perſeverant, non quia volunt, ſed quia Deus vult, & donat illis finalem perſeverantiam: non igitur per liberum arbitrium, adeòque nec meritoriè perſeverant finaliter. Per peccatum igitur primi parentis perdiderunt bonum meritum perſeverantiæ finalis, quia per peccatum primi parentis perdiderunt poteſtatem finaliter perſeverandi vel non perſeverandi pro arbitrio. Hinc quod in Angelis bonis merces fuit etiam relatè ad finalem perſeverantiam, nempe gloria cœleſtis, relatè quoque ad perſeverantiam finalem eſt purum gratiæ donum in electis. Ratio diſparitatis eſt, quia in Angelis bonis perſeverantia finalis fuit meritum. Merito autem correſpondet merces; & quod merito retribuitur, retribuitur ut merces. At in electis perſeverantia finalis eſt purum gratiæ donum. Dono autem gratiæ quod redditur, non poteſt eſſe, niſi gratiæ donum.

DISPUTATIO III.

De gratia efficaci.

ARTICULUS I.

Exponitur doctrina Janſenii circa Gratiam efficacem.

1. Apud Janſenium gratia medicinalis & efficax inter ſe convertuntur: ita ut omnis gratia medicinalis ſit gratia efficax, & omnis gratia efficax ſit gratia medicinalis. Patet ex libro 2. de gratia Chriſti Salv. cap. 4. ubi aſſerit Janſenius gratiæ medicinalis adjutorium tale eſſe, *ut faciat annuere, & influere, & velle voluntatem: hoc ipſo quo datur, ſimul uſum ejus & influxum poteſtatis dari; quia eſt hoc ipſum quod ſuapte efficacia facit influere facultatem, nec facultatis ipſius libero arbitratui ſubjacet, ſed invictè facit ut hoc vel iſtud arbitrium arbitretur & velit: ipſum bene velle faſtidienti ægrotæque voluntati tribuere: invictiſſimè facere ut velit* voluntas, *& à voluntate non deſeratur.*

2. Janſenius gratiam medicinalem adæquatè conſtituit in cœleſti ſuavitate, ſeu delectatione, qua bonum voluntati ſuaviter placet. Patet ex libro 4. de gratia Chriſti, cap. 1. ubi ait, ex omnibus S. Auguſtini operibus perſpicuè videri, *gratiam iſtam Chriſti Salvatoris medicinalem, quam efficacem Schola vocat, non aliud eſſe, quàm cœleſtem quandam atque ineffabilem ſuavitatem; ſeu ſpiritalem delectationem, qua voluntas prævenitur & flectitur ad volendum faciendumque quicquid eam Deus velle & facere conſtituerit.* Unde juxta Janſenium, præter hanc ſuavitatem, ſeu delectationem, non eſt alia vera Chriſti gratia.

3. Cœleſtem hanc delectationem, in qua ſola gratiam medicinalem conſiſtere vult Janſenius, in actibus vitalibus & indeliberatis complacentiæ & deſiderii conſtituit. Patet ex eodem libro, cap. 11. ubi ſic loquitur: *Dicimus igitur delectationem iſtam ſeu ſuavitatem, in Auguſtino celebrem, eſſe partim primum illum & indeliberatum affectum animæ, qui actualis complacentia eſt, partim etiam & crebrò ſecundum, qui deſiderium indeliberatum dicitur, quibus anima ita ſuaviter ac delectabiliter in bonum appetendum rapitur, ut voluntas ei actu libero conſentiat, ac bonum diligat, tantò vehementiùs, quantò fortiùs illis actibus rapitur.*

4. Docet Janſenius voluntatem non poſſe ampliùs quidquam velle ſine prævia delectatione. Patet ex eodem lib. cap. 7. ubi ait: *Voluntas ſine delectatione velle aut moveri .... nullo pacto poteſt, quod ſane reſpectu cujuslibet operationis locum habet.* Superiùs dixerat: *Ex quo conſequenter fit, ut ſi illa deſit* (delectatio cœleſtis,) *voluntas veluti torpens ac mortua, nihil omninò boni amplecti poſſit: quemadmodum etiam è contrario nihil in carnalibus diligendo proſequi poteſt, niſi quod eam antè delectaverit.*

5. Docet inſuper, voluntatem bonum velle non poſſe, niſi delectatio cœleſtis major & intenſior ſit terrena delectatione; nec viciſſim poſſe velle malum, niſi delectatio terrena major ſit & intenſior cœleſti delectatione. Patet ex eodem lib. c. 6. *Ex his,* inquit, *jam perſpicuè intelligitur, tantoperè eſſe neceſſariam iſtam delectationis divinæ gratiam, quando cum terrenarum rerum tentationibus ac delectationibus dimicamus, ut niſi major fuerit, quàm terrena, qua noſter affectus detinetur, fieri non poſſit, quin propria voluntatis infirmitate vincamur. Major enim delectatio nunquam ſanè delectatione minore ſuperabitur, ſed eam ſequetur animus, quæ magis eum afficiendo ſuavitate detinuerit.*

6. Docet Janſenius, voluntatem ſive bonum ſive malum, quod ampliùs eam delectat, neceſſariò velle, adeòque ad malum ab intenſiore delectatione terrena, & ad bonum ab intenſiore delectatione cœleſti determinari & neceſſitari. Patet ex eodem lib. cap. 9. *Ille conflictus delectationum,* inquit, *qui ſopiri non poteſt, niſi altera alteram delectando ſuperaverit, & eò tantum animæ pondus vergat. Quod enim ampliùs delectat, ſecundùm id operemur neceſſe eſt; Vigente enim* (hoc eſt, prædominante) *delectatione carnali, impoſſibile eſt, ut virtutis ac honeſtatis conſideratio prævaleat.* Juxta Janſenium, prædominante terrena delectatione, voluntatem velle bonum impoſſibile eſt. Quare? Certè quia juxta eumdem, voluntas per prædominantem terrenam delectationem antecedenter & irreſiſtibiliter determinatur, adeòque neceſſitatur ad volendum malum, juxta illud Auguſtini, interprete Janſenio: Quod ampliùs nos delectat indeliberatè, ſecundùm id velimus & operemur neceſſe eſt. Superiùs c. 7. dixerat Janſenius: *Delectationem omnis operationis ſecutura menſuram ſtatuit* (Auguſtinus) *ſuccinctiſſimè, clariſſimè, abſolutiſſimèque pronuncians:* Quod ampliùs nos delectat, ſecundùm id operemur neceſſe eſt: *nimirùm quia id quod ampliùs nos delectat, etiam ampliùs velimus ac diligamus neceſſe eſt: tantò enim quidque vehementiùs volumus, quantò delectamur ardentiùs: quod autem magis volumus ac diligimus, ſecundùm id operemur neceſſe eſt. Unde quemadmodum hic dicit neceſſe eſſe, ut ſecundùm id operemur, quod ampliùs nos delectat; ita paucis interjectis, in eodem loco adjicit neceſſe eſſe, ut id operemur atque ſectemur, quod ampliùs dilexerimus, quia videlicet naturali ordine, ex delectatione dilectio, ex dilectione operatio conſequitur.*

7. Docet Janſenius voluntatem, quamvis ad malum à prævalente terrena delectatione, & ad bonum à prævalente delectatione cœleſti neceſſitetur, eſſe nihilominùs liberam libertate arbitrii; imò circa

ca

re malum à delectatione terrena, & circa bonum à cœleſti delectatione fieri liberam arbitrii libertate. Patet ex lib. 7. de gratia Chriſti, cap. 3. *Delectatio*, inquit, *non ſolùm arbitrium liberum ad actus malos facit .... quos ſine delectatione velle non poteſt, ſed etiam ad actus bonos*. Ratio autem ejus eſt, quia illud nobis liberum eſt libertate arbitrii, quod eſt in noſtra poteſtate, & illud eſt in noſtra poteſtate, quod fit cùm volumus, tametſi neceſſariò velimus. Unde neceſſe eſt illud nobis eſſe cauſam libertatis arbitrii, quod nobis eſt cauſa volendi etiam neceſſariò: *Cùm vera cauſa, cur arbitrium ad appetendum aliquid moveatur, ſit delectatio, qua intrinſecùs, in ipſa voluntate mulcetur, hinc eſt, quod conſequenter Auguſtinus tradit tam in appetendo, quàm in omittendo peccato voluntatem delectatione liberam fieri. Cùm enim hoc ſit liberum Auguſtino, quod eſt in poteſtate, ſeu quod fit cùm volumus, neceſſe eſt illud ipſum, quòd arbitrio volendi nolendique cauſa fuerit, etiam cauſam eſſe libertatis*. Et inferiùs: *Si delectatio boni velle facit, delectatio quoque ponit actum in poteſtate voluntatis; hoc enim eſt in noſtra poteſtate, quod fit cùm volumus, & hoc ipſe etiam liberum facit*.

Ex his, quod non eſt prætermittendum, colligit Janſenius ſolam coactionem ſeu neceſſitatem violentam, minimè verò voluntariam & ſpontaneam neceſſitatem repugnare libertati arbitrii: *Quæ ſi vera ſunt, ſicut juxta ſanctiſſimi Doctoris principium veriſſima ſunt, non poterit amplius de ejus mente dubitari, quia eum ſentire & conſtanter docere diximus, libertati arbitrii ſolam neceſſitatem coactionis, ſeu qua etſi nolumus, efficit id quod poteſt, eſſe contrariam, omnemque actum voluntarium ſeu ſpontaneum hoc ipſo eſſe liberum* (libertate ſcil. arbitrii.) *Hoc enim ipſum, quod voluntatem ſponte velle ſeu conſentire facit, hoc eam, ut vidimus, etiam liberam facit* (libertate arbitrii.) Ecce Janſenius ſolam coactionem ſeu violentiam libertati arbitrii repugnare, concludit ex eo quòd delectatio major voluntatem neceſſitat, & tamen liberam facit libertate arbitrii, quia neceſſitando facit ſponte velle. Unde ſequitur ad libertatem arbitrii non aliud requiri, quàm voluntarietatem ſeu ſpontaneitatem actus volendi.

8. Juxta Janſenium igitur, ut ex dictis hactenùs liquet, gratia efficax eſt omninò cœleſtis quædam delectatio, delectatione terrena intenſior, ſive indeliberatus quidam amoris vel deſiderii ſpiritualis motus, indeliberato amoris vel deſiderii carnalis motu intenſior, à Deo voluntati impreſſus, cum activa ad utrumlibet ex oppoſitis indifferentia incompoſſibilis, voluntati ægrotæ & antecedenter ad malum per concupiſcentiam, à qua in omnibus ſuis actionibus prævenitur, determinatæ neceſſarius ad bene volendum & agendum, voluntatem determinans ac neceſſitans, & neceſſitando faciens ſponte velle & agere bonum, adeòque faciens bonum velle & agere liberè libertate arbitrii, cui ſola coactio ſeu violentia repugnat.

Porrò hic deſcribimus gratiam efficacem, quæ, juxta Janſenium, facit voluntatem velle, quantùm oportet, ut re ipſa operetur bonum. Cœleſtis autem delectatio, juxta illum, hunc effectum non habet, niſi cùm intenſior eſt delectatione terrena: unde cùm eſt minùs intenſa, voluntatem in ſolis inefficacibus deſideriis hærere, nec velle quantùm oportet ad operandum bonum, docet lib. 8. de gratia Chriſti, cap. 2. ubi ſic loquitur: *Delectatio victrix* (qua nimirùm vincitur terrenæ delectationis impetus) *quæ Auguſtino eſt efficax adjutorium* (quod facit voluntatem velle quantùm oportet ut operetur bonum) *relativa eſt: tunc enim eſt victrix, quando alteram ſuperat* (hoc eſt, quando altera, nempe terrena delectatione ardentior eſt:) *Quòd ſi contingat alteram ardentiorem eſſe, in ſolis inefficacibus deſideriis hærebit animus, nec efficaciter unquam volet quod volendum eſt*. Hinc adhuc ad plenam doctrinæ Janſenii in hac materia intelligentiam,

Obſerva 1. Juxta Janſenium, cœleſtem delectationem terrena remiſſiorem, non eſſe gratiam efficacem in aliquo ſenſu, & ſimul eſſe in alio. Non eſt gratia efficax, per gratiam efficacem intelligendo eam, quæ facit voluntatem velle efficaciter, & quantùm oportet ad bonum operandum. Eſt gratia efficax, per gratiam efficacem, intelligendo eam, quæ habet totum effectum, ad quem datur à Deo: nam, juxta Janſenium, quando cœleſtis delectatio, terrena delectatione minor infunditur, tunc tantùm datur à Deo, ut voluntas erumpat in quaſdem velleitates, & quædam inefficacia deſideria, quod voluntas non poteſt, juxta eundem, non facere ſub illa cœleſti delectatione minùs intenſa. Ex his,

Obſerva 2. In doctrina Janſenii omnem gratiam efficacem eſſe cœleſtem aliquam delectationem, qua voluntas determinatur & neceſſitatur ad aliquem actum volendi. Duplex eſt, una ſcilicet efficax ſimpliciter, & altera efficax ſecundùm quid tantùm; vel, ſi vis, una perfectè, & altera imperfectè tantùm efficax. Perfectè efficax eſt ea, quæ voluntatem neceſſitat ad actum volendi perfectum & efficacem, adeòque eam neceſſitat ad velle actum ſalutarem, ſicut oportet, ut illum re ipſa exerceat. Imperfectè tantùm efficax eſt ea, quæ voluntatem tantùm neceſſitat ad actum volendi imperfectum & inefficacem, adeòque non eam neceſſitat, niſi ad puram velleitatem actus ſalutaris, quem proinde nec exercet, nec exercere poteſt. Prima eſt cœleſtis delectatio, terrena delectatione intenſior; ſecunda verò cœleſtis delectatio remiſſior delectatione terrena. Prima dicitur delectatio victrix, quia vincit terrenam delectationem, & ita vincit, ut faciat voluntatem operari bonum; quod non facit ſecunda. Prima dat poſſe bonum, non ſecunda; quia prima, non ſecunda, dat velle perfectum.

De prima ſic loquitur Janſenius libro 8. de gratia Chriſti, cap. 2. *Delectatio* (quæ ſcilicet terrena major eſt,) *ſuaviter voluntatem provocat; & provocando facit velle* (perfectè) *& ipſum velle* (perfectum) *dando, etiam poſſe largitur. Quò enim quiſque vehementiùs vult, eò robuſtior eſt, ſive in bonum ſive in malum: quia in libero arbitrio poſſe non præcedit, ſed ſequitur voluntatem*. Et inferiùs: *Iſta victrix delectatio, ſicut hoc ipſo quò datur, è captivitate conſenſum eruit, ita hoc ipſo ſemper cum bona voluntate conjuncta eſt. Velle ergo dat poſſe, & fortiter velle, fortiter poſſe, quia quantò vehementior eſt voluntas* (efficax,) *eò robuſtior & inſuperabilior eſt poteſtas*.

De ſecunda verò lib. 2. cap. 27. loquitur, cùm ait: *Conſiderandum eſt multiplices eſſe divinæ gratiæ effectus, quemadmodum & voluntatis. Eſt enim velle perfectum, quod Auguſtinus poſſe vocat; eſt & imperfectum, quod velleitatem appellare ſolent; & hoc ipſum diverſos gradus habet, donec ad ipſam primam tenuiſſimamque boni complacentiam veniatur. Hæc ergo primus eſt cœleſtis iſtius roris effectus, quem ut minimum in omnibus operatur, quibus eum infundit Deus ...... Hæc igitur gratia quamvis nullo modo ſufficiat, ut homo Dei mandatum operetur, ut Deum ſuper omnia diligat, ut ſperet, ut oret, ut credat; ad hoc tamen facit aliquid, ut iſtarum vel alterius cujuſdam cœleſtis rei liberas quaſdam non voluntates, ſed velleitates vel complacentias excitet*.

Hinc juxta Janſenium, homines juſti non poſſunt implere mandata, quæ re ipſa non implent, quantumvis conentur ea implere; quia tunc delectatio cœleſtis in eis minor eſt terrena delectatione: nam ſi major eſt, mandata non tranſgrederentur, quod eſt contra ſuppoſitionem: unde tunc non habent niſi velle imperfectum, ſeu velleitatem, quacum operari non poſſunt.

AR-

ARTICULUS II.

De conſonantia doctrinæ Janſenii cum doctrina Calvini in hac materia.

1. JAnſenius docet, hominem nunc ſpoliatum eſſe libertate indifferentiæ circa bonum & malum; & hanc S. Auguſtini ſententiam eſſe. Idem antè eum docuit Calvinus: *Quia*, inquit in Antidoto ad Can. 5. ſeſſ. 6. *per liberum arbitrium intelligunt* (Patres Tridentini) *eligendi facultatem, quæ ſit in utramque partem libera, & ſoluta, titulum ſine re eſſe, qui affirmant, Chriſtum habent authorem & Auguſtinum.*

2. Janſenius Doctores Catholicos, qui libertatem illam indifferentiæ defendunt in homine lapſo, infamat ut Pelagianos. Hoc ante eum fecit Calvinus: *Audiamus*, inquit, lib. 2. Inſtitut. cap. 3. num. 13. *nunc Auguſtinum ſuis verbis loquentem, ne ætatis noſtræ Pelagiani, hoc eſt, Sorbonici Sophiſtæ, totam vetuſtatem nobis adverſam pro ſuo more criminentur. In quo ſcilicet Patrem ſuum Pelagium imitantur, à quo in eandem olim arenam ipſe Auguſtinus protractus eſt.* Tum allegatis aliquot S. Auguſtini teſtimoniis, ſic proſequitur: *Habemus nunc Auguſtini ore teſtatum quod in primis obtinere volumus, non offerri tantùm à Domino gratiam, quæ libera cujuſque electione aut recipiatur, aut reſpuatur; ſed ipſam eſſe, quæ in corde & electionem & voluntatem formet.*

3. Janſenius docet, voluntatem medicinali gratia præventam, non poſſe pro arbitrio velle vel non velle; ſed ipſam gratiam ineluctabiliter & inſuperabiliter facere ut voluntas velit; & hanc eſſe S. Auguſtini doctrinam contendit. Idem ante eum, & quidem ut doctrinam Auguſtini tenuit Calvinus: *Voluntatem*, inquit, *movet* (gratia) *non qualiter multis ſæculis traditum eſt & creditum, ut noſtræ poſtea ſit electionis motioni aut obtemperare, aut refragari: ſed illam efficaciter afficiendo* (hoc eſt, ad unum antecedenter & irreſiſtibiliter applicando.) *Illud ergo toties à Chryſoſtomo repetitum repudiari neceſſe eſt: Quem trahit, volentem trahit: quo inſinuat Dominum, porrecta tantùm manu, expectare an ſuo auxilio juvari nobis adlubeſcat. Nego*, inquit adhuc lib. 5. contra Pighium, *gratiam ſic nobis offerri, ut noſtræ poſtea ſit optionis, vel obtemperare, vel refragari. Nego tantùm in hoc dari, ut imbecillitatem noſtram ſubſidio ſuo adjuvet. Neque enim efficere Deum in nobis teſtatur Paulus, ut poſſimus bene velle; ſed hoc quoque ipſum, ut velimus. Proinde efficaciter formari voluntatem noſtram conſtituo, ut Spiritus Sancti ductum ſequatur neceſſario: non autem incitari duntaxat, ut valeat ſi velit.* Et inferiùs: *Si quis oblatam gratiam reſpuit, ubi illa, ſicuti vocat Auguſtinus, indeclinabilis, & inſeparabilis gratiæ actio? quæ non hominibus relinquit ſuam voluntatem, ut maneant in gratia ſi velint, ſed etiam operatur ut velint: quæ non tantùm fidei conſequendæ facultatem confert, ſed etiam fideles facit: quæ non modò perſeverandi copiam facit, ſed tanta illos firmitate inſtruit, ut non niſi perſeverantes ſint.*

4. Janſenius conſtituit diſcrimen gratiæ ſanitatis & medicinalis in eo, quòd Adamus cum gratia ſanitatis poſſet pro arbitrio velle vel non velle; cum medicinali verò non poſſimus non velle; quòd Adamus cum gratia ſanitatis poſſet pro arbitrio ad alterutram partem contradictionis, vel etiam contrarietatis ſe ipſum determinare; cum medicinali verò non poſſimus, ſed per eam determinemur & neceſſitemur à Deo, qui in nobis non ſolùm poſſe, ſed etiam velle operatur.

Idem planè utriuſque gratiæ diſcrimen ante Janſenium aſſignavit Calvinus: *Talem*, inquit libro 2. Inſtitut. cap. 3. num. 10. *fuiſſe hominis adhuc ſtantis conditionem concedimus, ut potuerit ad alterutram partem inclinare: ſed cùm ſuo exemplo docuerit, quàm miſerum ſit liberum arbitrium, niſi Deus in nobis & velit, & poſſit: quid fiet nobis, ſi ad eum modulum ſuam gratiam nobis impertitur?* Et alibi ſic adhuc ait in Antidoto Trid. ad ſeſſ. 6. *In eo hallucinantur* (Tridentini) *quòd motum nobis offerri ſomniant, qui mediam electionem nobis relinquat. Denique in eo falluntur, quod nullum obſervant inter regenerationis gratiam, quæ nunc miſeriæ noſtræ ſubvenit, & primam, quæ Adæ data fuerat, diſcrimen. Quod diligenter Auguſtinus exponit. Iſtam, inquit, gratiam non habuit primus homo, quâ nunquam vellet eſſe malus. Tale quippe erat adjutorium, quod deſereret cùm vellet, non quo fieret ut vellet. Sed potentior eſt gratia in ſecundo Adam, quâ fit etiam ut velimus.*

5. Janſenius docet, voluntatem ad malum per concupiſcentiam ſeu delectationem terrenam, ad bonum verò per cœleſtem delectationem à Deo impreſſam prædeterminari & neceſſitari. Utrumque ante eum aſſeruit Calvinus. Nam lib. 2. Inſtit. cap. 2. ait Auguſtinum docere, quòd velle hominis formetur à gratia, *impreſſo delectationis affectu*. En cœleſtis delectatio, quam Deus cordibus noſtris imprimit, ut velle noſtrum formet in nobis, hoc eſt, ut nos determinet & neceſſitet ad volendum bonum. Et lib. 3. de libero arbitrio ſic loquitur: *Quid aliud ſonant Auguſtini verba? Libera, inquit, eſt homini voluntas: ſed ad malum. Cur? Quia delectatione & proprio appetitu movetur* (ad malum.) En carnalis ſeu terrena delectatio, en proprius appetitus, ſeu concupiſcentia, quæ per carnalem ſeu terrenam delectationem voluntatem hominis movet ad malum, atque movendo determinat & neceſſitat, juxta Calvinum. Unde juxta eundem, voluntas male agendo nihilominùs peccat, quia malè agit cum delectatione, adeòque non coactè, ſed voluntariè & ſponte ſua. Quod adhuc ſic exprimit alibi Calvinus: *Hæc diſtinctionis ſumma obſervetur, hominem, ut vitiatus eſt ex lapſu, volentem quidem peccare, non invitum, nec coactum: affectione animi propenſiſſima, non violenta coactione: propria libidinis motu, non extranea coactione.* Duplicis igitur delectationis, terrenæ ſcilicet & cœleſtis, quarum una ad malum, & ad bonum altera voluntatem ineluctabiliter & inſuperabiliter prædeterminat, ſyſtema novit & probavit Calvinus ante Janſenium.

6. Janſenius docet, ſolam coactionem ſeu violentiam, non verò voluntariam neceſſitatem, tollere libertatem arbitrii. Idem ante eum docuit Calvinus: *Liberi*, inquit lib. 2. Inſtit. c. 2. *arbitrii hoc modo dicetur homo, non quia liberam habeat boni æquè ac mali electionem, ſed quia malè voluntate agit, non coactione. Si coactioni*, inquit alibi, *opponitur libertas, liberum eſſe arbitrium & fateor, & conſtanter aſſevero: ac pro hæretico habeo, quiſquis ſecùs ſentiat. Si hoc, inquam, ſenſu liberum vocetur, quia non cogatur, aut violenter trahatur externo motu, ſed ſpontè agatur ſua, nihil moror.* Breviter Janſenius in homine lapſo ad bene vel male agendum ſolam libertatem à coactione ſeu violentia agnoſcit. Eandem homini lapſo ad bene vel male agendum libertatem conſtanter aſſeruit Calvinus.

7. Janſenius conciliat libertatem cum efficacia gratiæ, aſſerendo voluntatem hominis ad bene volendum & agendum liberam eſſe, quantamcumque ei antecedentem neceſſitatem afferat gratia, quatenùs ſub irrepudiabili & infruſtrabili motione gratiæ non ſe habet ad modum ſtipitis, & velut quoddam inanime, ſed verè vult & agit, & quidem ſpontè & voluntariè, licèt ex antecedenti & inſuperabili neceſſitate. Patet ex lib. 8. de grat. Chriſti, c. 5. 6. 7. 8. &c. Cal. 5. ſic loquitur: *Ex quibus omnibus Pelagianorum objectionibus de liberi arbitrii ſubverſione per Dei gratiam conquerentibus, & Auguſtini reſponſionibus, nihil evidentius eſſe poteſt, quàm Pelagianos non aliter putaſſe libertatem voluntatis violari, niſi quia Deus per gratiam totum ſolus faceret, adeoque hominem invitum & reluctantem ad bonum cogeret: nec aliter Auguſtinum liberum arbitrium defendere, & concordiam utriuſque tradere, niſi quia non ſola in*

homine

homine operatur, ſed etiam voluntas ex nolente & repugnante fit volens, & volendo cum gratia, aliquid facit. Et c. 6. *Quapropter ut libertatem arbitrii ſalvam eſſe ſub gratia manifeſtet, & utramque ſibi invicem toncilies* (Auguſtinus,) *nihil prorſus adverſus Pelagianos unquam oſtendere conatur, niſi Deum per gratiam non operari ſolum, ſed ut voluntas divinitùs adjuta velit, & ita non prorſus nihil, ſed aliquid etiam ipſa ſimul agat.*

Eodem planè modo libertatem hominis cum gratia conciliavit ante Janſenium Calvinus. Sic enim contra Tridentinos ſcribit io Antidoto ad ſeſſ. 6. *Quid ergo, inquies, ſibi vult Auguſtinus, cùm de libertate voluntatis loquitur? Nempe quod toties repetit, non cogi homines invitos Dei gratia: ſed voluntarios agi, ut ſpontè pareant & ſequantur. Unde illud: Nos ergo volumus, ſed Deus in nobis operatur & velle: nos ergo operamur, ſed Deus efficit & operari, Item: Bonum quod non tenemus niſi propria voluntate, non tamen tenebimus, niſi operetur in nobis & velle.* Juxta Calvinum, bonum volendo & operando liberi ſumus, licèt bonum velimus & operemur neceſſariò, quia ſpontè volumus & operamur: non enim cogimur Dei gratia, ſed voluntariè agimus, non ut nihil agamus, ſed ut ſpontè pareamus & ſequamur actionem & motionem gratiæ. Unde ſub actione gratiæ volumus quidem, ſed volumus, quia Deus neceſſitat nos ad volendum; operamur, ſed Deus neceſſitat nos ad operandum: liberè tamen volumus & operamur, quia non cogimur, atque ita & verè & ſpontè volumus & operamur.

Si hæc Calviniana libertatis cum gratia conciliatio Janſenianæ abſimilis eſt, ovum ovo ſimile non eſt. Meritò ergo quæritur in quo doctrina Janſenii diſcrepet à Calvini doctrina, quam Tridentina Synodus ſeſſ. 6. diris devovet? Quæritur quid in doctrina Calvini de gratia & libero arbitrio improbarit & damnarit Synodus Tridentina, & non improbarit ac damnarit doctrina Janſenii? Hanc ſibi quæſtionem proponit Janſenius ipſe, lib. 8. de gratia Chriſti, cap. 21. & ait à Synodo improbata & damnata fuiſſe quinque Calvinianæ doctrinæ capita, quibus eam à ſua diſcrepare contendit.

Primum eſt, inquit Janſenius, cap. 2. *quòd Calvinus negat eſſe in homine boni & mali electionem ......* ſic enim loquitur Calvious in lib. 2. Inſtit. *Liberi arbitrii hoc modo dicitur homo, non quia liberam habeat boni æquè ac mali electionem, ſed quia malè voluntate agit ....* Et Cap. 5. *Calvinus dicit, ſe evicisse voluntariè fieri, quod libera tamen electioni non ſubjaceat. Quod ex diametro cum S. Auguſtini ſenſu pugnat, qui docet hominem liberè eligere non ſolum malum, ſed etiam bonum, atque ita eligere utrumlibet, ut illud, ſi nollet, non eligeret; quamvis bonum nonniſi gratia præſtante eligatur.*

R. Calvinum ex hoc capite non diſcrepare à Janſenio. Calvinus negat quidem in homine eſſe facultatem eligendi, ſed qualem aſſerunt Doctores Catholici, & qualem negat ipſe Janſenius, hoc eſt, facultatem ſe ipſum determinandi ad unum potiùs quàm ad aliud; facultatem ſe ipſum determinandi ad malum potiùs quàm ad bonum, aut ad bonum potiùs quàm ad malum; facultatem eligendi, quæ ſit in utramque partem libera & ſoluta. At non negat homini ineſſe facultatem eligendi, qualem ei Janſenius attribuit, hoc eſt, facultatem ſpontè volendi bonum vel malum ex prævia cognitione reflexiva, prout cœleſtis delectatio terrenæ, vel terrena cœleſti prævalet, atque ita prout voluntas ad bonum à gratia, vel ad malum à concupiſcentia prædeterminatur & neceſſitatus.

Item Calvinus negat quidem electionem liberam, ſed eo ſenſu quo aſſerunt Doctores Catholici, & quo negat ipſe Janſenius, hoc eſt, actum quo voluntas, antecedentis ad unum determinationis expers, per activam ſuam ad utrumlibet indifferentiam ſe ipſam determinat ad unum potiùs quàm ad aliud, ad malum potiùs quàm ad bonum, vel ad bonum potiùs quàm ad malum. At eodem ſenſu, quo Janſenius admittit electionem liberam, hoc eſt, actum quo præeunte cognitione reflexiva, voluntariè, & non coactè, voluntas vult malum, quando ad id neceſſitatur à concupiſcentia, vel bonum, quando ad id neceſſitatur à gratia.

Patent hæc, 1. ex locis Calvini à Janſenio allegatis, ex quibus apparet Calvinum eam tantùm rejicere electionem, quæ ſit actus facultatis activè indifferentis, & ex propria determinatione unum præ alio acceptantis.

2. Ex verbis Calvini à nobis n. 1. relatis, quibus liberum arbitrium in ſenſu Patrum Tridentinorum repudiat velut titulum ſine re, quia Patres Tridentini *per liberum arbitrium intelligunt eligendi facultatem, quæ ſit in utramque partem libera & ſoluta.* Repudiat igitur Calvinus eligendi facultatem, non qualemcumque, ſed eam, *quæ ſit in utramque partem libera & ſoluta*, hoc eſt, eam, quæ ſit facultas activè indifferens, & ſui ipſius determinativa; eam, quæ non ſit aliunde ad unum antecedenter determinata, hoc eſt, antecedenter determinata vel ad bonum à gratia, vel ad malum à concupiſcentia.

3. Ex verbis ejuſdem Calvini, quæ à nobis relata ſunt n. 2. *Habemus*, inquit, *nunc Auguſtini ore teſtatum, quod in primis obtinere volumus, non offerri tantùm à Domino gratiam, quæ libera cujuſque electione aut recipiatur aut reſpuatur, ſed ipſam eſſe, quæ in corde & electionem & voluntatem formet.* Repudiat igitur Calvinus eam electionem, qua gratiam à Deo oblatam recipimus aut reſpuimus pro arbitrio, hoc eſt, qua pro arbitrio conſentimus vel diſſentimur gratiæ à Deo oblatæ. At non repudiat, ſed libenter admittit eam electionem, quam in nobis format & operatur ipſa gratia à Deo oblata, hoc eſt, actum quo voluntas ſpontè, non liberè, vult bonum, & ad quem prædeterminatur & neceſſitatur à gratia.

Juxta Calvinum, diſtingui poteſt duplex boni electio, una quæ ſit electio libera in ſenſu Sorbonicorum illorum Doctorum, contra quos ſcribebat; & altera, quæ ſit electio libera, ut putat, aut putare ſe ſimulat, in ſenſu Auguſtini. Prima eſt actus, quo voluntas vult bonum, quia ſub gratia & cum gratia ſe ipſa determinat ad illud volendum. Secunda eſt actus, quo voluntas bonum vult, quia ad illud volendum gratia eam determinat & neceſſitat. Primam rejicit Calvinus, ſecundam diſertè aſſerit. Quid ampliùs facit Janſenius, cùm verbis ſuprà laudatis ſignificat admittendam eſſe electionem liberam in ſenſu Auguſtini? Et verò quid per electionem liberam in ſenſu Auguſtioi intelligit Janſenius? Planè id quod intellexit Calvinus, hoc eſt, actum ſpontaneum, quo voluntariè, & non coactè, bonum volumus, & quem gratia neceſſitans format in cordibus noſtris.

Nec dic, juxta Janſenium, electionem liberam in ſenſu Auguſtini eſſe eam, qua voluntas ita eligit unum, putà bonum, *ut illud ſi nollet, non eligeret.* Nam Janſenius per illud, *voluntatem ita eligere utrumlibet, ut illud ſi nollet, non eligeret*, non ſignificat id, quod, eo & gregariis ejus exceptis, mortales omnes intelligunt, videlicet voluntatem unum præ alio aſſumere ex propria determinatione; voluntatem unum præ alio velle ſine antecedenti ad illud volendum determinatione; voluntatem unum velle cum expedita facultate aliud volendi: hoc enim ejus ſyſtemati contradictorium eſt: ſed ſolùm ſignificat voluntatem, eatenùs unum præ alio eligere, quatenùs unum, & non aliud, non coactè, ſed ſpontè vult: unde ſi illud nollet, non eligeret, quia cùm eligere ſit idem, ac ſpontè & non coactè velle, nolle aliquid, & ſimul illud eligere, contradictoriè opponuntur. Hinc, quod notandum eſt, non dicit hominem liberè eligere unum, putà bonum, quatenùs *ita eligit, ut ſi nollet, non eligeret*; ſed dicit, liberè eligere, quatenùs *ita eligit, ut ſi illud nollet, non eligeret.* Sub his vocibus, *ſi illud nollet*, latet totum virus Janſenianum. Sic lectores ſuos indignè ludificatur Janſenius.

Secun-

Secundum eſt, quod Calvinus doceat gratiam ita movere hominem, ut non ſit ei liberum reſiſtere: ſic enim loquitur, lib. 2. Inſtit. cap. 3. *Voluntatem movet, non qualiter multis ſæculis traditum eſt, & creditum, ut noſtra poſtea ſit electionis, motioni aut obtemperare aut refragari. Auguſtino vero, Dominus ita movet voluntatem, ut quamvis infallibiliter convertatur & operetur, poſſit tamen motioni Dei refragari; aut obtemperare, ſeu, ut Concilium Tridentinum loquitur, illi diſſentire ſi velit. Potentia quippe diſſentiendi non repugnat actuali gratiæ motioni & conſenſui, quamvis fieri nequeat, ut actualis diſſenſus cum actuali Dei motione jungatur.*

R. Et hic Janſenium tam ſimilem eſſe Calvino, quàm ſimia ſimiæ ſimilis eſt. Nam 1. Calvinus negat tantùm hominem poſſe motioni gratiæ reſiſtere in ſenſu compoſito, hoc eſt poſſe conjungere diſſenſum cum motione gratiæ, ut patet ex verbis ejus à Janſenio allegatis: voluntatem enim poſſe pro arbitrio motioni gratiæ aut obtemperare aut refragari, nihil aliud eſt, quàm voluntatem poſſe diſſenſum æquè ac conſenſum componere cum motione gratiæ. At idem omninò negat Janſenius, nempe quòd homo poſſit motioni gratiæ reſiſtere in ſenſu compoſito, ſeu quòd homo poſſit conjungere diſſenſum cum motione gratiæ: *Quamvis*, inquit, *fieri nequeat, ut actualis diſſenſus cum actuali Dei motione jungatur*. Et verò cùm uterque aſſerat, per gratiam antecedenter voluntatem determinari & neceſſitari ad conſenſum, conſequens eſt, ut uterque ſentiat, voluntatem non poſſe conjungere actualem diſſenſum cum actuali motione gratiæ, adeòque voluntatem non poſſe motioni gratiæ reſiſtere in ſenſu compoſito.

2. Calvinus verbis à Janſenio allegatis, negat tantùm, ut ea terminis manifeſtum eſt, Deum ita per gratiam movere voluntatem hominis, ut in ſenſu compoſito hujus motionis expeditam & ab omni antecedente ad unum determinatione ſolutam retineat facultatem volendi vel non volendi bonum, volendi bonum vel malum. An non idem negat Janſenius? Omninò negat: *Perſpicuè apparet*, inquit lib. 8. de gr. Chr. c. 3. *impoſſibile eſſe, ut adjutorium illud cœleſtis delectationis non determinet, imò prædeterminet voluntatem; quia facit ut velis, & ſine illa velle non poſſis; facit etiam ut ardentiùs velis, & ſine illa ardentiùs velle non poſſis; facit denique ut neceſſe ſit animum iſtud ſequi, & ſecundum iſtud operari, quod ampliùs delectaverit*. At ſub tali delectatione cœleſti, ſeu ſub tali gratia expeditam ad utrumlibet, & ab antecedenti ad unum determinatione liberam manere facultatem, evidenter repugnat. Certè talem facultatem manere ſub motione gratiæ ideò tantùm negat Calvinus, quia putat illam facere ut velimus, & ita facere, ut neceſſe ſit, ut velimus.

3. Juxta Janſenium, homo non aliter poteſt motioni gratiæ reſiſtere in ſenſu diviſo, quàm ſub motione gratiæ retinet potentiam peccandi, ſive potentiam non faciendi id ad quod movetur à gratia. Et juxta eundem eatenùs ſub motione gratiæ manet in homine potentia peccandi, quatenùs ſub motione gratiæ manet ipſa voluntas, etiam quà flexibilis eſt ad malum, & cum voluntate ad malum flexibili manet concupiſcentia: *Hoc eſt igitur*, inquit lib. 8. de gr. Chr. cap. 20. *quod S. Auguſtinus tradit, quando toties docet concupiſcentiam & ignorantiam, per quam omnia peccata nunc committuntur, non auferri ex nobis, quandiu in hac mortali vita verſamur. Hinc fit enim, quòd in nobis non ſolum ipſa potentia voluntatis, quæ de ſe ad malum flexibilis eſt, ſed etiam pondus ad peccandum remanet, quod eſt peccandi poteſtas perfectiſſima, quæ ſanè non ſolum adeſt ineſtque voluntati, quando gratiæ delectatione caret, ſed etiam quando intima ejus ſuavitate efficaciter trahitur. Propter quam ſanè liberum arbitrium, qualicumque gratia ad agendum rapiatur, rectiſſimè dici poteſt poſſe peccare; licèt fieri nequeat, ut ipſum peccatum ſimul in ſenſu compoſito cum gratiæ operatione ſocietur*. Et inferiùs: *Hæc eſt ergo peccandi poteſtas, quæ etiam ſub gratia quantumcumque ad bonum determinante manet*. Et adhuc inferiùs: *Hoc ergo modo ſentit Auguſtinus & Proſper, ſub gratia manere peccandi poteſtatem, quia præter naturalem flexibilitatem ad malum, manet etiam concupiſcentia, per cujus tentationes animus mutari poteſt.*

Juxta Janſenium igitur, ſub motione gratiæ, quantumcumque ad bonum neceſſitantis, manet potentia non agendi, potentia peccandi, potentia reſiſtendi in ſenſu diviſo, quia ſub motione gratiæ quantumcumque intima ſua ſuavitate rapientis, & ad bonum neceſſitantis, manent duo, quandiu hanc mortalem vitam vivimus, nempe voluntas quà flexibilis ad malum, ſeu naturalis ad malum flexibilitas voluntatis, & concupiſcentia, quæ non auſertur ex nobis, quandiu in hac mortali vita verſamur, adeòque manet in voluntate, non ſolùm quando cœleſti delectatione caret, ſed etiam quando intima ejus ſuavitate efficaciter trahitur; quæ (concupiſcentia) eſt pondus ad peccandum; quæ per tentationes ſuas animum mutare poteſt; quæ eſt poteſtas peccandi perfectiſſima, hoc ſcilicet ſenſu, quòd niſi ab oppoſita delectatione majore vincatur, ſemper ad peccandum voluntatem neceſſitet.

Atqui in his omnibus nil planè diſcrepat à Janſenio Calvinus. Nam 1. nunquam inficiatus eſt, ſub motione gratiæ manere naturalem voluntatis flexibilitatem; cum hæc flexibilitas ſit ipſa natura voluntatis, quam non deſtrui à gratia, ſed ab ea efficaciter moveri, & ad bonum volendum & operandum prædeterminari docuit Calvinus: imò verò naturalem illam voluntatis tam ad bonum, quàm ad malum flexibilitatem luculenter profeſſus eſt, aſſerendo voluntatem ad malum ſponte volendum neceſſitari à concupiſcentia, & ad bonum ſponte volendum neceſſitari à gratia. 2. Sub motione gratiæ unà cum naturali voluntatis flexibilitate manere concupiſcentiam; concupiſcentiam non auſerri ex nobis, quandiu in hac mortali vita verſamur, atque ita adeſſe ineſſeque voluntati, non ſolùm quando gratiæ delectatione caret, ſed etiam quando intima ejus ſuavitate efficaciter trahitur; concupiſcentiam eſſe pondus ad peccandum, quod eſt poteſtas peccandi perfectiſſima in ſenſu explicato, procul dubio didicit Janſenius à Calvino, docente etiam electos, cùm ſub motione neceſſitantis gratiæ bonum volunt & agunt, peccare propter concupiſcentiam etiam tunc vigentem, & inordinatis ſuis motibus bona eorum opera inquinantem. Calvinum igitur dici non poteſt negaſſe potentiam illam peccandi & motioni gratiæ reſiſtendi in ſenſu diviſo, qualem admittit Janſenius.

Confirm. breviter. Juxta Janſenium, hominem poſſe reſiſtere gratiæ in ſenſu diviſo, nihil aliud eſt, quàm ſub motione gratiæ neceſſitantis ad bonum, in homine ſimul remanere facultatem, & concupiſcentiam, à qua facultas illa poſſet neceſſitari ad malum, à qua neceſſitaretur, ſi prævaleret, & à qua re ipſa neceſſitabitur toties, quoties prævalebit. Atqui Calvinus nunquam negavit ſub motione gratiæ neceſſitantis ad bonum in homine ſimul remanere, &c. imò doctrinæ Calvini nil intimius eſt, aut magis affine. Ergo inverecundè diceretur Calvinus repudiaſſe potentiam illam reſiſtendi gratiæ in ſenſu diviſo, quam tenet Janſenius, & attribuit homini ſub motione gratiæ neceſſitantis.

At inquies. Calvinus negat hominem à Deo motum & excitatum, *poſſe diſſentire ſi velit*, & Janſenius affirmat; adeòque Janſenius conſentit definitioni Tridentinæ Synodi, cui contradicit Calvinus. *Reſp.* Et in hoc puncto Calvinum & Janſenium inter ſe mirificè conſentientes eſſe. Nam in quo ſenſu Calvinus negat hominem *poſſe diſſentire ſi velit*, in eodem planè negat Janſenius; & in quo vel quibus ſenſibus concedit Janſenius hominem *poſſe diſſentire ſi velit*, in iis minimè negat Calvinus. Quæ duo facilè eſt demonſtrare.

1. Itaque Calvinus negat hominem motioni gratiæ excitantis *poſſe diſſentire ſi velit*, in naturali &

obvio verborum ſenſu, hoc eſt, per to *poſſe diſſentire ſi velit*, intelligendo facultatem in ſenſu compoſito motionis gratiæ excitantis expeditam, & ab omni antecedente etiam voluntaria neceſſitate immunem, qua homo poteſt ſe ipſum determinare ad oppoſitum illius, ad quod movetur à gratia excitante. At talis facultas non minùs inviſa eſt Janſenio, quàm Calvino, & ab utroque paribus ſtudiis impugnatur.

2. Janſenius hanc Synodi Tridentinæ definitionem, hominem motioni gratiæ excitantis *poſſe diſſentire ſi velit*, admittit ut veram, ſed in alieniſſimo ſenſu, quem exponit lib. 6. de gratia Chriſti, c. 35. his verbis: *Sicut Scholaſtici, quando audiunt Synodum Tridentinam dicentem voluntatem poſſe diſſentire ſi velit, & Auguſtinum hominem Deo vocanti poſſe conſentire ſi velit, putant & rectè putant, ſignificari humani arbitrii libertatem; ſic etiam intelligunt eadem prorſus ratione, libertatem indicari, ſi diceretur voluntas poſſe velle ſi velit, poſſe non velle ſi velit. Nam quid eſt poſſe conſentire, niſi velle? quid eſt diſſentire, niſi non velle? Si ergo phraſes iſta infallibiliter demonſtrant humani libertatem arbitrii, profectò liberum erit arbitrium, etiamſi immutabiliter velit, aut immutabiliter nolit. Facit enim illa ſi vult, eodem modo ſicut conſentit ſi vult.*

Itaque, ſi Janſenio interpreti auſcultamus, hominem gratiæ vocanti poſſe diſſentire ſi velit, definit Synodus, non ut ſignificet ſub motione gratiæ vocantis remanere in homine expeditam ad utrumlibet ſeſe determinandi facultatem, ſed quia velle diſſentire, ſeu nolle conſentire eſt ipſum diſſentire. Unde ſi homo à gratia vocante motus & excitatus, re ipſa, quod tamen fieri non poteſt, vellet diſſentire, ſeu nollet conſentire, re ipſa diſſentiret; & ſi diſſentiret, certè poſſet diſſentire.

Eodem ſenſu verè dicitur: Homo poteſt non velle, ſi velit non velle, quantumlibet ſit antecedenter determinatus ad volendum; quia ſi re ipſa vellet non velle, non vellet; & ſi non vellet, certè poſſet non velle. Eodem adhuc ſenſu beatus poteſt non amare Deum, ſi velit; quantumvis ad amandum Deum ineluctabiliter, inſuperabiliter & invariabiliter neceſſitetur ab intenſiſſima delectatione cœleſti; quia velle non amare, eſt non amare. Unde ſi beatus re ipſa, quod tamen impoſſibile eſt in ſenſu compoſito beatitudinis, non vellet amare Deum, re ipſa non amaret; & ſi non amaret, certè poſſet non amare. At obſecro, num Janſenio ita Synodum œcumenicam interpretanti contradiceret Calvinus? An non facilè concederet, tunc fore ut homo vocanti Deo poſſet diſſentire, ſi, per impoſſibile, re ipſa vellet diſſentire, & ſic re ipſa diſſentiret? Omninò, ſed ſimul proculdubio Eccleſiæ definitioni ab Epiſcopo, qui ſe Catholicum profitetur, ſic expoſitæ, inſultaret ferociter.

Porrò interpretationis ſuæ, quod obiter obſervo, abſurditatem nova cumulat abſurditate Janſenius, lib.8. de gratia Chriſti, cap. 17. ubi aſſerit Tridentinam Synodum illud, *non poſſe diſſentire ſi velit*; adducere, non ut exprimat libertatem, ſed ſolùm ut probet voluntatem ſub motione gratiæ non merè paſſivè, ſed activè, neque per modum ſtipitis, ſed per modum rei animatæ & aliquid agentis ſeſe habere: *Concilium igitur*, inquit, *iſtius poteſtatis abjiciendi ac diſſentiendi meminit, non ut in eo libertatem arbitrii ſitam traderet...... ſed ut oſtenderet ex contrario, arbitrium ſub gratia* non nihil omninò agere, non veluti inanime quoddam, non merè paſſivè ſe habere, *ſed aliquid agere inſtar rei animatæ, inſtar rei activè ſe habentis, motum quoque & vitam & conſenſum ſuum habere, utpotè quod motu oppoſito inſpirationem abjicere poſſet, eique diſſentire ſi vellet.*

Si ita eſt, neque Tridentinus Canon, quo anathematizantur ii, qui negant liberum hominis arbitrium, à Deo motum & excitatum, non poſſe diſſentire ſi velit, neque Caput cui Canon ille reſpondet, & quo dicitur, hominem abjicere poſſe inſpirationem, quam recipit, vel leviter perſtringit Calvinum. Conſtanter enim docet voluntatem ſub motione gratiæ excitantis aliquid agere. Nam ſic loquitur lib.2. Inſtit. c.3. num.14. *Quod autem alibi Auguſtinus dicit, non tolli gratia voluntatem, ſed ex mala mutari in bonam, & cum bona fuerit, adjuvari, ſignificat tantum hominem non ita trahi, ut ſine motu cordis, quaſi extraneo impulſu feratur; ſed intus ſic affici, ut ex corde obſequatur.*

Juxta Calvinum, voluntas ſub motione gratiæ ſe habet paſſivè ſimul & activè, patitur & agit. Patitur, quia ſic movetur, ſic afficitur: agit, quia ſic mota, ſic affecta, voluntariè obſequitur. Idem docet in Antidoto Trid. ſeſſ.6. c.6. ubi ſic loquitur: *Quid ergo, inquies, ſibi vult Auguſtinus, cum de libertate voluntatis loquitur? Nempe quod toties repetit, non cogi homines invitos Dei gratia, ſed voluntarios agi, ut ſponte pareant ac ſequantur. Unde illud: Nos ergo volumus, ſed Deus in nobis operatur & velle: nos ergo operamur, ſed Deus efficit & operari.* Ex lib. 3. de lib. arb. *Egone*, inquit, *voluntaria eſſe bona opera unquam negavi? At nullas libero arbitrio partes in bonis operibus tribuo; nullas ſanè, niſi ut agat dum agitur, quia per ſe nihil poteſt.* Juxta Calvinum, voluntas agitur, non ut nihil agat, ſed ut ſponte pareat & ſequatur. Unde voluntas ſub gratia Dei verè vult & operatur, quia Deus operatur in ea per gratiam ſuam, ut velit & operetur. Agit igitur voluntas ſub Dei gratia, licèt non agat, niſi agatur, hoc eſt, ut intelligit Calvinus, niſi determinetur & neceſſitetur ad agendum, quia per ſe nihil poteſt.

Tertium eſt, inquit Janſenius, *quod nolit* (Calvinus) *hominem gratia moventi pediſſequa voluntate conſentire. Hæc enim expreſſa ſunt ejus verba. Hoc perperam homini tribuitur, quòd gratia prævenienti pediſſequa voluntate obſequatur.* Ubi pudor? In eodem enim illo loco, quem Janſenius deſignare auſus non eſt, Calvinus contrarium docet: ſic enim ibi loquitur, lib.2. Inſt. c.3. *Quatenus voluntas à gratia prævenitur, in ea ut pediſſequam appellas, tibi permitto: ſed quia reformata opus eſt Domini, hoc perperàm homini tribuitur, quod prævenienti gratiæ pediſſequa voluntate obſequatur.* (Supple, quaſi verò non obſequatur, niſi quia ſe ipſe determinat ad obſequendum; vel, quaſi verò homini liberum ſit obſequi, vel non obſequi pro arbitrio.)

Itaque Calvinus eò loci non negat voluntatem eſſe pediſſequam gratiæ prævenientis, & hominem pediſſequa voluntate obſequi gratiæ prævenienti, imò affirmat: ſed ſolùm negat, quòd gratiæ prævenienti pediſſequa voluntate obſequatur homo, hoc ei attribui debere; contenditque non homini, ſed gratiæ prævenienti eſſe attribuendum, quia, ut putat, ad obſequendum pediſſequa voluntate gratiæ prævenienti, homo non ſe ipſe determinat, ſed determinatur & neceſſitatur ab ipſa gratia præveniente; neque Deus offert tantùm gratiam prævenientem, cui pediſſequa voluntate obſequi vel non obſequi integrum ſit homini, ſed ipſam gratiam prævenientem eſſe, quæ determinando & neceſſitando format in corde & electionem & voluntatem, qua ei obſequitur homo. Quod probat multis Auguſtini teſtimoniis, ex quibus ſic concludit ibid. *Habemus nunc Auguſtini ore teſtatum, quod in primis obtinere volumus, non offerri tantùm à Deo gratiam, quæ libera cujuſque electione aut recipiatur, aut reſpuatur, ſed ipſam eſſe, quæ in corde & electionem & voluntatem formet.*

Hanc Calvini doctrinam tradit ipſe Janſenius lib. de gratia primi hominis & Angelorum, cap. 15. *Si quod eſſet*, inquit, *vel eſſe poſſet voluntatis adjutorium talis naturæ, quod ita libero dominaretur arbitrio, ut illud ſecum in actum raperet, & in eo victrici quadam delectatione operaretur, ut vellet; jam influxus potentiæ, ſeu actio non eſſet ipſi arbitrio, ſed dominantis iſtius virtutis efficaciæ tribuenda. Non quaſi ipſum voluntatis arbitrium tunc non vellet aut faceret: ſed quia per imperioſam virtutem illam hoc ei*

præ-

præſtaretur, ut vellet, ac faceret; non jam ut antea, virtutem illam ſecum ad volendum, faciendumque rapiendo & applicando; ſed impetum ejus ſua ſe dulcedine rapientem ſubſequendo. Atqui juxta Janſenium, non ſolùm poteſt eſſe, ſed revera in hoc ſtatu naturæ lapſæ eſt voluntatis adjutorium, nempe omnis vera Chriſti gratia, talis naturæ, quòd ita libero dominatur arbitrio, ut illud ſecum in actum rapiat, & in eo victrici quadam delectatione operetur, ut velit, quoties bene vult. Ergo in hoc ſtatu naturæ lapſæ, juxta Janſenium, influxus potentiæ, ſeu actio, non libero arbitrio, ſed dominantis gratiæ virtuti & efficaciæ tribuenda eſt; non quaſi ſub dominante gratia voluntas non velit aut faciat; ſed quia per dominantem gratiam hoc ei præſtatur ut velit & faciat; neque jam ſe ipſa determinat ſub dominante gratia, ſed ſolùm ejus impetum ipſam ſua dulcedine rapientem ſponte ſubſequitur, ſponte volendo ac faciendo.

Et hoc omninò eſt, quod dicit Calvinus, cùm ait: *Quatenùs voluntas à gratia prævenitur, in eo ut pediſſequam appelles tibi permitto*, non quòd ex propria determinatione ſequatur, ſed quia non ſequitur, niſi præventa à gratia, ut ſequatur: *ſed quia reformata opus eſt Domini*, hoc eſt, quia quòd de mala in bonam converſa ſit, opus eſt Domini ſolius, ipſam per prævenientem ſuam gratiam ad bonum volendum prædeterminantis & neceſſitantis, *hoc perperam homini tribuitur, quòd gratiæ prævenienti pediſſequa voluntate obſequatur*; ſed totum tribui debet gratiæ prævenienti, quæ illum, ut voluntate ſua ſequatur, trahit; quæ in illo format & electionem & voluntatem, qua ſequitur; quæ illum intùs ita afficit, ut ex corde, hoc eſt, ſponte & voluntariè, quamvis neceſſariò, obſequatur. Principium autem utrique, Calvino ſcil. & Janſenio, commune eſt, quòd cùm duæ cauſæ coagunt, & una alteram ad agendum neceſſitat, ſoli cauſæ neceſſitanti actio attribui poteſt & debet; niſi tamen aliunde ſubſit aliqua ſufficiens ratio, eam attribuendi cauſæ, quæ determinatur & neceſſitatur ad agendum.

Quartum, inquit Janſenius, *& principium omnium iſtorum præcedentium, eſt, quòd exertè docet* (Calvinus,) *virtutem & vitium, bene agere & malè, non eſſe in noſtra poteſtate. Nam* in lib. 2. *reprehendit illam ſententiam Philoſophorum, qua dicunt* virtutes & vitia eſſe in noſtra poteſtate: *itemque* agere & non agere eſſe noſtræ electionis. *Paulò inferiùs carpit illam Chryſoſtomi ſententiam:* Quoniam bona & mala in noſtra Deus poteſtate poſuit, electionis liberum donavit arbitrium, & invitos non retinet, ſed volentes amplectitur. *Et in cap. 5. damnat Chryſoſtomum, dicentem quòd* hæc ſit voluntatis noſtræ facultas, bonum aut malum eligere. *Et ſanctum Proſperum, quem ipſe Ambroſium vocat, aſſerentem*, neminem unquam à fide receſſurum fuiſſe, niſi mutabilitatis conditionem Dei gratia nobis relinqueret ..... *Hæc & hujuſmodi, quibus Calvinus paſſim ſenſus ſuos prodit, liberum arbitrium à fundamentis ſuis convellunt. Quid enim ad liberum arbitrium radicitus extirpandum capitalius excogitari poteſt, quàm bene & malè agere, virtutem & vitium non eſſe in hominis poteſtate?* Ita Janſenius; qui tamen in hoc puncto ne tranſverſum quidem digitum diſcedit à doctrina Calvini. Nam quo ſenſu Calvinus negat virtutem, & vitium eſſe in noſtra poteſtate, negat & ipſe Janſenius; & quo ſenſu Janſenius aſſerit virtutem & vitium eſſe in noſtra poteſtate, non negat, ſed æquivalenter affirmat Calvinus, quod utrumque facilè oſtenditur.

1. Itaque Calvinus negat virtutem & vitium eſſe in noſtra poteſtate eo ſenſu, quo ly *eſſe in noſtra poteſtate*, ab omnibus accipi ſolet in communi uſu loquendi, & quo dicitur illud omne, & ſolum eſſe in noſtra poteſtate, circa quod habemus activam indifferentiam in utramque contradictionis vel etiam contrarietatis partem expeditam; ita ut à libera & propria noſtra determinatione pendeat, ut fiat vel non fiat, vel etiam ejus oppoſitum fiat. Patet ex ipſo loco, quem citat Janſenius, & in quo ſic loquitur Calvinus: *Philoſophi hoc extra controverſiam ponunt, virtutes & vitia in noſtra eſſe poteſtate. Nam ſi noſtra, inquiunt, electionis eſt hoc, aut illud agere, ergo & non agere. Rurſum ſi non agere; ergo & agere. Libera autem electione agere videmur, quæ agimus, & ab iis abſtinere, quibus abſtinemus: ergo ſi quid boni agimus ubi libeat, poſſumus illud omittere: ſi quid mali perpetramus, poſſumus id quoque fugere.* Tum ad marginem citat Ariſtotelem, cujus verba hic exſcribit.

Hanc Ariſtotelis doctrinam improbare cogitur Calvinus, quia docet ipſe eos, qui malè agunt, ad malè, eos verò, qui bene agunt, ad bene volendum, & agendum neceſſitari, hos quidem à gratia, illos verò à concupiſcentia. Cùm autem idem planè poſt Calvinum doceat Janſenius, manifeſtum eſt, quòd ipſe quoque neget virtutem & vitium eſſe in noſtra poteſtate, eo ſenſu, quo negat Calvinus. Hinc reprehendit eos, qui dicunt, ad hoc ut actus aliquis ſit in noſtra poteſtate, requiri facultatem illum ponendi vel non ponendi expeditam, & ab omni neceſſitate etiam voluntaria immunem: *Recentiores*, inquit, lib. 6. de gratia Chriſti cap. 4. *imaginantur, illum tantummodo actum eſſe in noſtra poteſtate, hoc eſt, in libero noſtræ voluntatis arbitrio, & illius tantùm nos eſſe dominos, quem pro libitu noſtro, poſitis omnibus ad agendum neceſſariis, poſſumus facere & non facere. Qua in re, juxta Auguſtini ſententiam celeberrimè nobis explicatam, ſine dubitatione falluntur.* Falli autem non diceret, ſi eo ſenſu, quo negat Calvinus, virtutem & vitium in noſtra eſſe poteſtate, ipſe concederet.

2. Igitur Janſenius aſſerit virtutem & vitium eſſe in noſtra poteſtate, eo ſenſu, quo aſſerit eſſe in noſtra poteſtate bene & malè agere. Juxta illum autem bene & malè agere eatenùs eſt in noſtra poteſtate, quatenùs nunquam bene aut malè agimus nolentes; ſed cùm bene agimus, ſic agimus quia volumus: ſimiliter cùm malè agimus, ſic agimus, quia volumus. Sic argumentatur Janſenius: *Illud eſt in noſtra poteſtate, quod ſi nolumus, non fit, & ſi volumus, fit; licèt cùm nolumus, neceſſariò nolimus, & cùm volumus, neceſſariò velimus.* Atqui ſi nolumus bene agere, non agimus bene, & è contra ſi volumus bene agere, agimus bene: ſimiliter ſi nolumus malè agere, non agimus malè, & è contra ſi volumus malè agere, agimus malè. Ergo bene & malè agere eſt in noſtra poteſtate; licèt cùm nolumus ſive bene ſive malè agere, neceſſariò nolimus, & cùm è contra volumus, neceſſariò velimus. Ergo virtus & vitium ſunt in noſtra poteſtate; cùm virtus in bono, vitium verò in malo volendo & agendo conſiſtat; quamvis, ſive bonum, ſive malum velimus, & faciamus neceſſariò, cùm illud volumus & facimus; & è contra nolimus & non faciamus neceſſariò, cùm illud nolumus & non facimus.

Nota. Paradoxæ, vel potiùs hæreticæ doctrinæ hoc Janſenio principium eſt: *Illud eſt in noſtra poteſtate, quod cùm volumus, facimus*, (lib. 6. de gratia Chriſti cap. 4. 5. &c.) & cùm nolimus, non facimus, quantumlibet ſive velimus, ſive nolimus, neceſſariò velimus, & nolimus. Unde colligit, omnem voluntatem ſeu volitionem, etiam neceſſariam, eſſentialiter eſſe in noſtra poteſtate; nam cùm volumus, non poteſt non adeſſe voluntas ſeu volitio, & è contra non poteſt non abeſſe, cùm nolumus. Hinc cùm virtus ſit voluntas boni, & vitium voluntas mali, virtus & vitium ſunt eſſentialiter in noſtra poteſtate, juxta Janſenium; quamvis circa virtutem & vitium nullam habeamus activam indifferentiam; quia voluntas boni & voluntas mali ſunt eſſentialiter in noſtra poteſtate; & ſunt eſſentialiter in noſtra poteſtate, quia non poteſt non adeſſe voluntas boni, cùm bonum volumus, & è contra non poteſt non abeſſe, cùm bonum nolumus. Similiter mali voluntas non poteſt non adeſſe, cùm volumus

malum, & è contra non poteſt non abeſſe, cùm volumus malum.

Quid plura? Virtus, & vitium ſunt in noſtra poteſtate, juxta Janſenium, non quòd cum bonum, aut malum volumus, velimus ſine antecedenti neceſſitate, & ex propria determinatione; nam, juxta Janſenium, cùm bonum volumus, ad illud volendum neceſſitamur à cœleſti delectatione, & cùm malum volumus, ad illud volendum neceſſitamur à delectatione terrena; ſed quia virtus, & vitium eſſentialiter voluntaria ſunt, adeòque nec habemus, nec habere poſſumus virtutem, aut vitium, niſi velimus, & non poſſumus non habere, ſi volumus; cùm virtus & vitium in volitione conſiſtant, hoc in volitione mali, illa in volitione boni.

Atqui nullibi Calvinus negat, hoc ſenſu virtutem, & vitium in noſtra eſſe poteſtate, ſed è contra æquivalenter affirmat, expreſsè aſſerendo hominem, ſive bonum ſive malum velit, & agat, non coactè, ſed ſponte velle, & agere: *Egone*, inquit, lib. 3. de libero arbitrio *voluntaria eſſe bona opera, unquam negavi?* Et adhuc lib. 2. *Homini arbitrium concedimus, idque ſpontaneum, ut, ſi quid mali facit, ſibi ac voluntariæ ſuæ electioni imputare debeat*, Idem patet ex pluribus aliis Calvini locis, jam à nobis allegatis, Hic igitur in hoc tantùm varii ſunt Calvinus, & Janſenius, quòd Calvinus, cùm negat virtutem, & vitium eſſe in noſtra poteſtate, ſentit & loquitur ut hæreticus; Janſenius verò, cùm affirmat, cum hæreticis ſentit, & loquitur cum Catholicis, & ſic hæreſim cumulat hypocriſi.

Quintum denique eſt, inquit Janſenius, *quod fronte retecta tandem docet* (Calvinus) *non eſſe in homine liberum arbitrium, ipſumque nomen inane & exterminandum eſſe. Itaque quemadmodum etiam recentiores notant, Calvinus ex modo agendi, quo pollet gratia prædeterminando voluntatem, liberum arbitrium apertè deſtrui dixit, cum potius libertatem cum gratia conciliare debuiſſet*,

Reſp. 1. Calvinus, quod Janſenius ignorare non potuit, negat liberum arbitrium in ſenſu Catholicorum, hoc eſt, activam indifferentiam circa bonum, & malum expeditam, & ab antecedenti neceſſitate intrinſeca, etiam voluntaria, liberam: *Quia*, inquit in Antidoto ad can. 5. ſeſſ. 6. *per liberum arbitrium intelligunt* (Patres Tridentini) *eligendi facultatem, quæ ſit in utramque partem libera, & ſoluta, titulum ſine re eſſe, qui affirmant, Chriſtum habent authorem, & Auguſtinum*. At non negat liberum arbitrium, ſed è contra apertè profitetur in ſenſu Janſenii, qui liberum arbitrium conſtituit in facultate volendi, non à neceſſitate ſimplici, ſed à ſola coactione, & violentia immuni: *Si coactioni*, inquit Calvinus, *opponitur libertas, liberum eſſe arbitrium & fateor, & conſtanter aſſevero; ac pro hæretico habeo, quiſquis ſecus ſentiat. Si hoc, inquam, ſenſu liberum vocetur, quia non cogatur, aut violenter trahatur externo motu, ſed ſponte agatur ſua, nihil moror*.

Reſp. 2. Calvinus ex modo agendi, quo volebat pollere gratiam excitantem, prædeterminando voluntatem, non potuit non concludere, deſtrui liberum arbitrium in ſenſu Catholicorum, & idem concluderet ipſe Janſenius, ſi ſincerè ageret; voluntatem enim eſſe ad unum antecedenter alligatam, & ſimul retinere *eligendi facultatem, quæ ſit in utramque partem libera, & ſoluta*, evidentem implicat contradictionem, ut vidit Janſenius: unde ut idem cum Calvino de modo agendi gratiæ excitantis impunè ſentiat, & doceat, ſub vocabulo conatur latere, & vocetenùs liberum profitetur arbitrium, per liberum arbitrium intelligendo eligendi facultatem, non quæ in utramque partem libera, & ſoluta ſit, ſed quæ à ſola neceſſitate violenta ſit immunis.

R. 3. Duplex eſt modus cum gratia conciliandi libertatem arbitrii. Primus eſt, ſi neges gratiam excitantem eſſe voluntatis prædeterminativam, & ad alteram contradictionis partem antecedenter obligativam. Secundus eſt, ſi neges ad libertatem arbitrii requiri immunitatem à voluntaria neceſſitate, & ſolam à neceſſitate violenta immunitatem ſufficere dicas. Primo modo non conciliavit Calvinus, ſed nec ipſe Janſenius conciliat, cùm idem omninò de natura gratiæ excitantis ſentiat & doceat, quod ante eum ſenſit & docuit Calvinus. Secundo modo libertatem arbitrii cum gratia conciliat Janſenius, ſed & ante eum ita conciliavit Calvinus: ſic enim loquitur in Antidoto ad ſeſſ. 6. *Quid ergo*, inquies, *ſibi vult Auguſtinus, cum de libertate voluntatis loquitur? Nempe quod toties repetit, non cogi homines invitos Dei gratia, ſed voluntarios agi, ut ſponte pareant ac ſequantur. Unde illud: Nos ergo volumus, ſed Deus operatur in nobis & velle, &c.* Juxta Calvinum itaque libera eſt voluntas ſub motione gratiæ excitantis, quia non cogitur, ſed ſolùm agitur, ut ſponte pareat & ſequatur. Quærenti, quomodo ſub motione gratiæ excitantis, prædeterminantis & neceſſitantis voluntatem, voluntas nihilominùs libera ſit, reſpondet Calvinus voluntatem retinere libertatem ſub motione talis gratiæ, quia ſub motione talis gratiæ ſponte paret & ſequitur; quia ſub motione talis gratiæ retinet immunitatem à coactione. Num aliter Janſenius cum gratia conciliat libertatem? Quis igitur Janſenium non mirabitur exprobrantem Calvino, quòd libertatem non conciliarit cum gratia?

At, inquit Janſenius, Calvinus non ſolùm carpit nomen liberi arbitrii, ſed & de re ipſa cenſorium ejus decretum habes, lib. 2. Inſtit. c. 15. *Qui Chriſti ſe diſcipulos eſſe profeſſi, in homine perdito & in ſpirituale exitium demerſo liberum arbitrium adhuc quærunt, inter Philoſophorum placita & cœleſtem doctrinam partiendo, planè deſipiunt, ut nec cœlum nec terram attingant*. *R.* 1. Calvinus carpit nomen liberi arbitrii, quatenùs per illud ſignificatur libertas indifferentiæ circa bonum & malum, & optabat illud aboleri, quia deſperabat per illud unquam in communi rerum uſu aliud, quàm indifferentiæ libertatem ſignificatum iri, Calvinus igitur non vocabuli tantùm, quod levis eſſet momenti, ſed etiam rei, quam vocabulum ſignificat, violatæ reus eſt, quod grave crimen eſt hæreſis, cujus tamen criminis participem & ſocium habet ipſum Janſenium, irrito conatu illud à ſe amoliri tentantem.

Reſp. 2. Calvinus in cenſorio ſuo decreto, per liberum arbitrium libertatem indifferentiæ circa bonum & malum intelligit. Perinde igitur eſt, ac ſi diceret: *Qui Chriſti ſe diſcipulos eſſe profeſſi, in homine perdito & in ſpirituale exitium demerſo, libertatem indifferentiæ circa bonum & malum adhuc quærunt, inter Philoſophorum placita & cœleſtem doctrinam partiendo, planè deſipiunt, &c.* An non millies huic decreto ſuffragatur Janſenius? An non ſuffragatur verbi gratia, in præfatione libri ſexti de grat. Chriſti, cùm ait: *Deſinat hic obſtrepere Ariſtotelica Philoſophia, quæ in iſta cauſa cum Pelagio, atque Juliano plenis buccis crepante damnata eſt. Neque enim aliud eſt quicquam hæreſis Pelagiana de gratia & libero arbitrio, quàm pura puta Ariſtotelica philoſophia .... ex quo fit, ut nihil magis in hoc argumento de libero arbitrio ſuſpectum eſſe debeat, quàm Ariſtotelica illa philoſophia, cujus ſolius armis inſtructus Julianus & Pelagius, libertatem humani arbitrii* (hoc eſt, libertatem indifferentiæ circa bonum & malum) *defenderunt*. Juxta Janſenium igitur, quòd homo in hoc ſtatu habeat libertatem indifferentiæ circa bonum & malum, eſt dogma Pelagianum, ex Ariſtotelis officina depromptum; & hoc eſt; quod in cenſorio ſuo decreto dicit Calvinus.

Pergit Janſenius, & concludit: *Hi ſunt ergo errores illi multi & craſſi, & graves, qui meritò S. Tridentinæ Synodo diſplicuerunt, quibus jugulandis illud decretum conditum eſt, in quo ſancit quod homo gratiæ* liberè aſſentiendo, & cooperando diſponitur *ad juſtificationem, &c.* *R.* Atqui hæc conciliari poſſunt cum eo, quod dicit Janſenius, decretum illud à Synodo non conditum fuiſſe, niſi ad damnandam eorum doctrinam, qui dicerent arbitrium, tangente Deo cor hominis,

nihil

nihil omninò agere, nihil cooperari aſſentiendo Deo, velut inanime quoddam nihil omninò agere, & hominem à gratia invitum cogi, aliumque de ipſo, non ipſum proprio motu velle? Nam nihil tale nunquam docuiſſe Calvinum, evidenter demonſtratum eſt: imò verò oppoſitum paſſim diſertè profitetur, ut patet ex textibus ejus ſuperiùs allegatis. Unum adhuc profero ex lib. 3. de lib. arbit. in quo contra eos vehementer invehitur, quia ita ſentiunt: *Id dicit Auguſtinus*, inquit, *ut delira & impia eorum imaginationi occurrat, qui Deum in homine, ſicut in lapide, hoc eſt, ſine intrinſeco, ut ita loquar, voluntatis ejus motu operari fingunt*. Tum ſententiam ſuam huic è diametro oppoſitam exponit inferiùs his verbis: *Hominem ſic quidem docemus agi Dei gratia, ut ſimul tamen agat*. Vides Janſenium ſibimet ſtruxiſſe labyrinthum, ex quo evadere non poteſt.

Portò ex dictis hactenùs ſic argumentor. Synodus Tridentina ſeſſ. 6. c. 5. & can. 4. damnat Calvinum, ut confeſſus eſt Calvinus ipſe, ut confitentur Calvini diſcipuli, ut docent Scholæ omnes Catholicæ, ut expreſsè agnoſcit Janſenius. Ergo Synodus Tridentina damnat Calvinum, vel præcisè quia repudiavit vocabulum liberi arbitrii; vel quia docuit hominem ſub motione gratiæ excitantis nihil omninò agere, & ſeſe merè paſſivè habere, aut etiam invitum cogi; vel quia docuit hominem abjicere non poſſe inſpirationem, eique reſiſtere ſi velit in ſenſu Janſenii; vel denique quia docuit ſub motione gratiæ excitantis hominem habere ſolam libertatem à coactione, hominem gratiæ excitanti conſentire ſponte tantùm, non verò ex propria determinatione; ſub motione gratiæ excitantis non remanere in homine *eligendi facultatem, quæ ſit in utramque partem libera & ſoluta*, ut agnovit ipſe Calvinus.

Non primum: quia dici non poteſt ſine manifeſta abſurditate, & ſine gravi injuria & contemptu Synodi œcumenicæ. Non ſecundum: nam Calvinus hoc nunquam docuit, ſed è contra eorum, qui ita ſentirent, ſententiam velut deliræ & impiæ imaginationis fœtum exploſit, diſertiſque verbis declaravit ſentire ſe, *ſic hominem agi Dei gratia, ut ſimul agat*. Non tertium: nam Calvinus, ſub motione gratiæ excitantis, naturalem voluntatis flexibilitatem remanere nunquam negavit, ut demonſtratum eſt. Ergo quartum dici debet, quod etiam faſſus eſt ipſe Calvinus, & poſt eum fatentur Calviniſtæ omnes. Atqui hæc doctrina Calvino communis eſt cum Janſenio. Ergo non ſolùm Calvini doctrina, ſed etiam doctrina Janſenii de gratia excitante & libero arbitrio anathemate feritur à Synodo Tridentina, & ut ipſius Janſenii verbo utar, jugulatur. Ergo Janſenii diſcipuli, qui ejus de gratia excitante & libero arbitrio profitentur doctrinam, tam hæretici ſunt, quàm diſcipuli Calvini. Sed contra.

Objicies. Janſenius hominem ſub motione victricis delectationis exiſtentem ſubjicit tantum neceſſitati partiali, relativæ, morali, & variabili: Calvinus verò ſubjicit neceſſitati totali, abſolutæ, phyſicæ, & invariabili. Ergo malè confunditur Janſenii doctrina cum doctrina Calvini, & perperam dicitur cum Calvini doctrina damnari à Tridentina Synodo Janſenii doctrina.

Reſp. 1. Eſto ant. neg. conſeq. Nam neceſſitas illa partialis, relativa, &c. compatitur ſolam libertatem à coactione, & tam verè excludit eligendi facultatem, quæ ſit in utramque partem libera & ſoluta, tam verè excludit facultatem agendi vel non agendi pro arbitrio, & componendi negationem conſenſus cum motione gratiæ excitantis, quàm neceſſitas totalis, abſoluta, &c. Atqui Synodus Tridentina anathematizat omnem neceſſitatem compoſſibilem cum ſola libertate à coactione, & excludentem eligendi facultatem, &c. Ergo Synodi Tridentinæ anathema tam Janſenii doctrinam jugulat, quàm doctrinam Calvini. Major per ſe patet.

Prob. min. 1. Ex confeſſione Calvini: *In eo*, inquit in Antidoto Concil. Trident. ad ſeſſ. 6. cap. 6. *hallucinantur* (Patres Tridentini) *quòd motum nobis offerri ſomniant, qui mediam nobis electionem relinquat*, (hoc eſt, qui nobis relinquat expeditam alterutrum è duobus pro arbitrio eligendi facultatem.) *Denique in eo falluntur, quod nullum obſervant inter regenerationis gratiam, quæ nunc miſeria noſtræ ſubvenit, & primam, quæ Adæ data fuerat, diſcrimen*; quia nimirùm volunt per regenerationis gratiam, quæ eſt propria ſtatus naturæ lapſæ, non magis excludi libertatem indifferentiæ, & expeditam ad utrumlibet activam indifferentiam, quàm excluderetur à gratia Adami, quæ fuit propria ſtatus innocentiæ:) *Dico apertè pugnare quod hic pronunciant, cum illa Chriſti ſententia: Quiſquis audivit à Patre meo, venit ad me ..... Conſtituunt autem hoc in hominis optione, ut Dei inſpirationi ſi velit, auſcultet*. Et adhuc: *Per liberum*, inquit in Antidoto ad ſeſſ. 6. can. 5. *arbitrium intelligunt* (iidem) *eligendi facultatem, quæ ſit in utramque partem libera & ſoluta*.

At inquies. In interpretanda Synodi mente erravit Calvinus. *R.* Nugæ. Nam errantem in re tanti momenti proculdubio caſtigaſſent Doctores Catholici, qui contra illum poſt Tridentinam Synodum ſcripſerunt, quouſque ad unum omnes ſibi hac in re conſentientes habet. Hinc

Prob. min. 2. Authoritate Catholicorum Doctorum, qui poſt Synodum Tridentinam contra Lutherum & Calvinum pugnarunt, quique omnes, nullo excepto, contra illos libertatem indifferentiæ circa bonum & malum in homine lapſo defendunt ut dogma fidei, ab Eccleſia in Tridentina Synodo definitum, & ſub motione gratiæ excitantis ſeu inſpirationis libertatem non ſolùm à coactione, ſed etiam à neceſſitate ſimplici, ſeu voluntaria immunem manere docent, & ex Tridentino decreto probant. Unus erit ad inſtar omnium Alvarez, acerrimus phyſicæ prædeterminationis defenſor: *Ad liberum*, inquit lib. 12. de auxiliis divinæ gratiæ, diſp. 115. num. 4. *arbitrium neceſſariò requiritur, quòd poſitis omnibus antecedenter ſecundùm ordinem rationis vel temporis ad actum prærequiſitis*, (unum autem ex his, quæ ſic ad actum ſalutarem prærequiruntur, eſt gratia excitans, ſeu inſpiratio) *poſſit operari vel non operari; ita videlicet ut cum eiſdem prærequiſitis ſtet ſimul in libero arbitrio facultas & potentia, qua poſſit operari, ſi velit, vel non operari, ſi nolit. In hac concluſione conveniunt omnes Catholici: habetur enim definita in Concilio Tridentino contra Lutherum & Calvinum. Lutherus enim aſſerebat liberum arbitrium merè paſſivè ſe habere, recipiendo in ſe actum liberum, à ſolo Deo productum. Calvinus autem dixit, hominem quidem concurrere activè ad actum, quem Deus in nobis producit; non tamen concurrere motu libero* (libertate ſcilicet oppoſita neceſſitati ſimplici ſeu voluntariæ) *ſed ſpontaneo dumtaxat, & non coactè*.

Reſp. 2. neg. ant. Et dico neceſſitatem, cui Calvinus ſubjicit hominem ſub motione gratiæ excitantis exiſtentem, tam eſſe partialem, relativam, moralem & variabilem, quàm partialis, relativa, moralis & variabilis eſt neceſſitas, quam inducit Janſenius, & imponit homini exiſtenti ſub motione gratiæ excitantis. Nam 1. neceſſitas, cui Janſenius hominem ſub motione victricis delectationis exiſtentem ſubjicit, partialis eſt, quia victrix delectatio, qua homo ad bonum volendum neceſſitatur, juxta Janſenium, non tollit omnem potentiam ad oppoſitum; & non tollit omnem potentiam ad oppoſitum, quia relinquit remotam potentiam peccandi; & relinquit remotam potentiam peccandi, quia cum ea remanet naturalis flexibilitas voluntatis cum concupiſcentia, quæ voluntatem ad malum neceſſitare poteſt, & re ipſa neceſſitat, quando prædominatur. Atqui in ſyſtemate Calvini, cum delectatione victrici remanet naturalis flexibilitas voluntatis cum concupiſcentia, ut ſuprà demonſtratum eſt. Ergo in ſyſtemate Calvini, cum victrici delectatione remanet remota po-

tentia peccandi in ſenſu Janſenii; adeòque delectatio victrix non magis omnem potentiam ad oppoſitum tollit apud Calvinum, quàm apud Janſenium; atque ita non minùs apud Calvinum, quàm apud Janſenium, partialis eſt neceſſitas illa, quam ſecundum illos delectatio victrix inducit.

At inquies. Juxta Janſenium, cum delectatione victrici remanet potentia peccandi etiam proxima. *Reſp.* Hoc eſſe falſum. Nam juxta Janſenium, non magis remanet peccandi potentia proxima cum victrici delectatione, quàm cum concupiſcentia prædominante remanet potentia proxima non peccandi. Itaque, juxta Janſenium, ſicut voluntas ſub concupiſcentia prædominante non habet potentiam proximam & completam non peccandi; ita nec habet ſub victrici delectatione potentiam proximam, & completam peccandi.

Ratio pro utroque à priori juxta illum eſt, quia potentia proxima & completa non præcedit; ſed ſupponit velle perfectum & efficax. Unde cùm ſic velle non peccare tribuat ſola delectatio cœleſtis prædominans, voluntas nec habet nec habere poteſt proximam & completam potentiam non peccandi, niſi ſub delectatione cœleſti prædominante. Item cùm ſic velle peccare tribuat ſola prævalens concupiſcentia, voluntas nec habet, nec habere poteſt potentiam peccandi proximam & completam, niſi ſub prævalente concupiſcentia.

Vide librum 8. de gratia Chriſti, cap. 20. ubi ſic loquitur: *Huc accedit quod hujuſmodi pondera delectationum, quibus efficitur ut voluntas rationalis actu velit bonum aut malum, non tam poſſe aliquid facere, quam velle tribuant: & ideò conſequenter poſſe, quia tribuunt velle .... Delectatio quippe ſuaviter voluntatem provocat, & provocando facit velle, & ipſum velle dando, etiam poſſe largitur.* Et inferiùs: *Velle ergo dat poſſe.*

Juxta Janſenium igitur, voluntas non habet perfectum poſſe malum, niſi cùm habet perfectum velle malum; & non habet perfectum velle malum, niſi cùm prævalet delectatio terrena. Similiter non habet perfectum poſſe bonum, niſi cùm habet perfectum velle bonum; & non habet perfectum velle bonum, niſi cùm prævalet delectatio cœleſtis. Atqui potentia proxima & completa eſt poſſe perfectum. Ergo juxta Janſenium, voluntas non habet potentiam proximam & completam circa malum, niſi cùm prævalet delectatio terrena; nec habet potentiam proximam & completam circa bonum, niſi cùm prævalet delectatio cœleſtis. Ergo juxta Janſenium, voluntas ſub delectatione terrena prævalente habet remotam tantùm & incompletam potentiam ad volendum bonum, & ſub delectatione cœleſti prævalente habet remotam tantùm & incompletam potentiam ad volendum malum.

Hæc autem qualiſcumque potentia, quam Janſenius tribuit voluntati ad volendum bonum ſub delectatione terrena prædominante, & ad volendum malum ſub prævalente delectatione cœleſti, aliud non eſt, ut intelligitur ex dictis ſuperiùs, quàm vis volendi bonum, ſi ad id à delectatione cœleſti, & volendi malum, ſi ad id à delectatione terrena neceſſitaretur, connotans poſſibilem in præſenti ſtatu delectationum viciſſitudinem. Quàm autem hæc omnia aptè quadrent Calvini doctrinæ, ſuperfluum eſt oſtendere.

2. Juxta Janſenium, neceſſitas volendi bonum relativa eſt ad cœleſtem delectationem, terrena delectatione majorem; quia pendet ab ea tanquam effectus à cauſa, ſine qua nec eſt, nec eſſe poteſt: ſicut, juxta eundem, neceſſitas volendi malum relativa eſt ad delectationem terrenam prædominantem; quia pendet ab ea tanquam effectus à cauſa, ſine qua nec eſt, nec poteſt eſſe. Atqui apud Calvinum neceſſitas volendi bonum tam pendet à prævalente delectatione cœleſti, tanquam effectus à cauſa, ſine qua nec eſt, nec eſſe poteſt: ſicut & neceſſitas volendi malum tam pendet à prædominante delectatione terrena, tanquam effectus à cauſa, ſine qua nec eſt, nec poteſt eſſe. Ergo neceſſitas ſive volendi bonum, ſive volendi malum, tam ap. Calvinum relativa eſt, quàm ap. Janſenium.

3. Neceſſitas volendi bonum, cui Janſenius ſubjicit hominem, quoties bonum vult, à diſcipulis ejus abuſivè & contra expreſſam ejus doctrinam, vocatur moralis; quia ſpectat mores, & eſt effectus delectationis. Atqui pariter neceſſitas volendi bonum, cui Calvinus ſubjicit hominem, quoties bonum vult, mores ſpectat, & eſt delectationis effectus. Ergo ap. Calvinum neceſſitas volendi bonum tam eſt moralis neceſſitas, quàm apud Janſenium, juxta diſcipulorum ejus interpretationem.

Dixit autem, abuſivè: nam propriè loquendo moralis neceſſitas volendi bonum non eſt niſi magna aliqua difficultas abſtinendi à bono: ſicut propriè loquendo moralis neceſſitas volendi malum non eſt niſi magna aliqua difficultas abſtinendi à malo. Unde moralis neceſſitas volendi bonum propriè dicta, fallere poteſt, & carere effectu ſuo, quia magna difficultas ſuperari poteſt, & quandoque ſuperatur; quanquam eò rariùs ſuperetur, quò major eſt. Atqui juxta Janſenium, neceſſitas volendi bonum in homine, cùm bonum vult, talis eſt, ut ſimpliciter repugnet, eam effectu ſuo fruſtrari. Nam juxta Janſenium, homo ſub delectatione victrici tanta neceſſitate vult bonum, quanta neceſſitate juſtus eſt, cùm adeſt juſtitia, aut beatus eſt, cùm adeſt beatitudo. Ergo neceſſitas volendi bonum, quam inducit Janſenius, non poteſt dici propriè, ſed impropriè tantùm & abuſivè moralis neceſſitas.

Item dixi, contra expreſſam ejus doctrinam: nam juxta Janſenium, neceſſitas volendi bonum, quam facit delectatio cœleſtis, eſt neceſſitas phyſica. Quod ſic oſtendo. Delectatio cœleſtis voluntatem ad bonum volendum neceſſitat phyſicè, vel moraliter tantùm, prout eam ad bonum volendum prædeterminat phyſicè vel moraliter tantùm: eatenùs enim, juxta Janſenium, neceſſitat, quatenùs prædeterminat. Atqui juxta Janſenium, non moraliter, ſed phyſicè prædeterminat: *Prævenit*, inquit, lib. 8. de gratia Chriſti, c. 3. *ipſam voluntatis determinationem, etiam prædeterminando, non ſolum moraliter, ſed vera, reali & phyſica determinatione.* Cur autem non moraliter tantùm, ſed verè, realiter & phyſicè prædeterminet, hanc convincentem rationem ſubjicit: *Moralis enim prædeterminatio illa dicitur, quæ tantum ſe habet ex parte objecti, quemadmodum facit ille qui conſulit, ſuadet, præcipit, rogat, blanditur, ſive extrinſecus, ſive intrinſecus: ſed hæc* (delectatio cœleſtis) *ſe habet in ipſa potentia voluntatis, quam propriè ſua ſuavitatis magnitudine ad volendum applicat, & applicando determinat, utpote cauſans in ea hoc ipſum ut ſe determinet, ideoque prædeterminat.* Ergo, &c.

Porrò, quod eſt obiter obſervandum, illud, *ut ſe determinet*, apud Janſenium idem ſonat ac, ut ſpontè velit, & non coactè, ut patet ex verbis ſubſequentibus: *Ut enim*, inquit, *ex Auguſtino, tanquam rem certiſſimam aſſerente declaravimus .... quod amplius nos delectat, ſecundùm hoc operemur neceſſe eſt.* Nam ſi voluntas ſub delectatione cœleſti, quando terrena delectatione major eſt, neceſſariò vult bonum, certè non vult illud ex propria determinatione, ſed ſpontè tantùm. Prætereà, velle ex propria determinatione effectus eſt activæ ad utrumlibet indifferentiæ, qua tamen indifferentia voluntatem hominis propter originale peccatum irreparabiliter ſpoliatam eſſe docet Janſenius. Maluit tamen ſcribere, *ut ſe determinet*, quàm, ut ſpontè velit, ad ludendum in verbis & lectoribus, ſi poſſet, illudendum.

4. Denique apud Janſenium neceſſitas volendi bonum mutari poteſt; ſicut & neceſſitas volendi malum: quia utraque neceſſitas eſſentialiter relativa eſt ad aliquam delectationem, hæc ad terrenam, illa ad cœleſtem; quæ delectationes in hac mortali vita alternis prædominari poſſunt, atque ita voluntas modò ab una, nempe à terrena, ad volendum malum, modò ab

altera,

Digitized by Google

altera, nempe à cœleſti, ad volendum bonum prædeterminari ac neceſſitari, ſicque modò à neceſſitate volendi bonum ad neceſſitatem volendi malum, & viciſſim à neceſſitate volendi malum ad neceſſitatem volendi bonum transferri poteſt. Atqui etiam apud Calvinum utraque neceſſitas eſt eſſentialiter relativa ad aliquam delectationem, una ſcilicet ad terrenam, & altera ad cœleſtem, & hæ delectationes alternatim prævalere poſſunt. Unde Calvinus docet lib. 3. Inſtitut. cap. 2. electos quandoque tranſgredi voluntariè mandata divina, & è contra reprobos quandoque ea voluntariè obſervare. Docet enim electos quandoque v. g. voluntariè non credere, & ita voluntariè fidem amittere; reprobos verò quandoque voluntariè credere, & Deum diligere. Ergo tam apud Calvinum utraque neceſſitas variabilis eſt, quàm apud Janſenium.

Dices. Denique pro Janſenio contra Calvinum: Neceſſitas modò volendi bonum, modò volendi malum, cui hominem ſubjicit Janſenius, non excludit indifferentiam contrarietatis & contradictionis, ut patet ex titulo, cap. 20. lib. 8. de gratia Chriſti ubi dicitur: *Agnovit Auguſtinus ſub gratia, & ante gratiam, indifferentiam contrarietatis & contradictionis quodam ſenſu, non tamen tanquam libertatem, aut partem ejus.* Atqui Calvini neceſſitas excludit indifferentiam contrarietatis & contradictionis: utramque enim explodit Calvinus. Ergo perperam doctrina Janſenii cum Calvini doctrina ſubjicitur anathemati Tridentino.

Reſp. Janſenii neceſſitas non excludit *indifferentiam contrarietatis & contradictionis quodam ſenſu*. Hæc autem indifferentia contrarietatis & contradictionis *quodam ſenſu*, non eſt aliud, juxta Janſenium, quàm flexibilitas ſeu vertibilitas voluntatis, quæ nunquam, quandiu in hac mortali vita verſamur, ad unum invariabiliter eſt prædeterminata; ſicut è contra in altera vita voluntas beatorum ad bonum, & voluntas dæmonum ad malum volendum & agendum prædeterminata eſt invariabiliter. Unde fit (utar verbis ipſius Janſenii cap. citato) *ut quibuſcumque poſitis, quæ ad agendum bonum aut malum requiſita ſunt, poſſit liberum arbitrium in hac vita facere bonum & malum, facere alterutrum & non facere*; Hoc eſt, unde fit, ut voluntas poſſit alternatim facere bonum & malum, quia poteſt alternatim neceſſitari ad bonum & malum; ut poſſit alterutrum facere & non facere, prout ad alterutrum neceſſitatur, vel non neceſſitatur.

Hanc vertibilitatem, non ligatam, ſed expeditam, non remotam tantùm & radicalem, ſed proximam, quam in hac mortali vita propter delectationum inconſtantiam & variabilitatem habet voluntas, & propter quam voluntas, juxta Janſenium, rectè dici poteſt habere indifferentiam contrarietatis & contradictionis aliquo ſenſu, didicit Janſenius à Luthero in libro de ſervo arbitrio, ubi Lutherus profitetur illam ſe voluntatis *mutabilitatem & vertibilitatem*, liberumque hoc ſenſu arbitrium amplecti, quamvis, inquit, *rectius vertibile arbitrium, vel mutabile arbitrium diceretur, quàm liberum*. Et ibidem: *Donemus id abuſui, licèt magno & periculoſo, ut idem ſit liberum arbitrium, quod vertibile arbitrium*. Et inferiùs illam voluntatis vertibilitatem & flexibilitatem ſic exponit: *Humana voluntas in medio poſita eſt ſeu jumentum. Si inſederit Deus* (per gratiam ſuam,) *vult & vadit quò vult Deus. Si inſederit Sathan* (per malam ſuggeſtionem) *vult & vadit, quo vult Sathan.*

A Luthero igitur didicit Janſenius in voluntate *ſub gratia & ante gratiam* manere *indifferentiam contrarietatis & contradictionis aliquo ſenſu*; quamvis voluntas ſive bonum ſive malum nunquam velit & faciat, niſi ex antecedenti & inſuperabili neceſſitate. Illam autem indifferentiam non excludit Calvini neceſſitas; cùm flexibilitatem & vertibilitatem voluntatis non excludat, ut demonſtratum eſt: neque illam indifferentiam explodit Calvinus, ſed activam contrarietatis & contradictionis indifferentiam, quæ eſt *eligendi facultas, in utramque partem libera & ſoluta*, quæ eſt vis volendi vel non volendi, agendi vel non agendi, omnis omninò antecedentis ſive violentæ, ſive etiam voluntariæ neceſſitatis intrinſecæ expers.

Hanc porrò activam indifferentiam non minori, quàm Calvinus, vehementia inſectatur Janſenius, & tam, quàm ille, ut Pelagianæ pravitatis caput averſatur; ut patet etiam ex c. 20. lib. 8. de gr. Chriſti, ubi de illa ſic loquitur: *Talis indifferentia contrarietatis ab Auguſtino conſtantiſſimè negata fuit, & à Pelagianis conſtantiſſime poſtulata ... Illa quippe data, nihil facilius eſt, quàm totam Pelagianam hæreſim defendere, ipſumque peccatum originale de medio tollere. Nam illa ſola ratio fuit, cur iſtam indifferentiam contrarietatis tam importunè flagitarint iſti, & ille pernegarit.* Habes igitur Janſenium in omnibus, quæ ad actualem gratiam & liberum hominis arbitrium, eorumque inter ſe concordiam attinent, Calvino conſentientem in re, licèt identidem fortaſsè vocetenùs diſſentientem.

ARTICULUS III.

Utrùm & quantùm ſyſtema Janſenii, quod ad gratiam & liberum arbitrium, eorumque inter ſe concordiam attinet, differat à ſyſtemate defenſorum phyſicæ Prædeterminationis.

RESPONSIO.

MUltis ex capitibus differt.

Prob. Nam 1. Janſenius eſſentiam libertatis arbitrii conſtituit in ſola immunitate à coactione ſeu violenta neceſſitate: ita ut juxta illum, voluntas libera ſit libertate arbitrii circa illud omne quod vult; quantumvis ad illud volendum ſit antecedenter & irreſiſtibiliter determinata, quia videlicet immunis eſt à coactione circa illud omne quod vult; cùm omnis volitio ſit eſſentialiter ſpontanea, atque ita quidquid vult voluntas, eſſentialiter velit illud ſponte, & non coactè. Quare juxta Janſenium, immunitas à neceſſitate ſimplici ſeu voluntaria, non eſt niſi quidam ſtatus liberi arbitrii, ſine quo tota liberi arbitrii eſſentia poteſt eſſe: *Hanc eſſe germanam*, inquit, *veriſſimamque loci illius de Civitate Dei intelligentiam, quod ſola videlicet neceſſitas illa violenta, ſub qua arbitrium premitur atque cogitur, ſeu neceſſitas coactionis libertati arbitrii adverſetur, non autem determinationem ad unum, non ſolum omnia Auguſtini principia, quæ tradidimus, fateri cogunt, &c.*

Phyſicæ Prædeterminationis defenſores eſſentiam libertatis arbitrii in immunitate à ſimplici neceſſitate conſtituunt. Unus hic nobis erit ad inſtar omnium Didacus Alvarez, inſignis Thomiſta, qui pro phyſica prædeterminatione Romæ decertavit coram ſummo Pontifice. Hic lib. 12. diſp. 115. num. 4. definit liberum arbitrium potentiam operandi vel non operandi, poſitis omnibus ad agendum prærequiſitis. Quam doctrinam tradit ut definitam in Concilio Trident. contra Calvinum, qui *dixit hominem quidem concurrere activè ad actum, quem Deus in nobis producit, non tamen concurrere motu libero* (à ſimplici neceſſitate) *ſed ſpontaneo dumtaxat, & non coactè*. Hinc inferiùs docet Alvarez num. 9. amorem beatificum eſſe actum ſimpliciter neceſſarium, non verò liberum arbitrii libertate: *Dilectio*, inquit, *beatifica, quæ eſt in beatis, ut terminatur ad Deum, eſt actio ſimpliciter neceſſaria, & non libera*: quia nimirùm beati in cœlo amant Deum neceſſariò neceſſitate ſimplici.

2. Janſenius docet, ut non ſemel oſtenſum eſt, activam indifferentiam, ſeu facultatem ſe ipſum determinandi in homine penitùs & irreparabiliter extinctam eſſe per peccatum originale. Thomiſtæ verò hanc doctrinam execrantur ut hæreticam, & ut talem à Tridentina Synodo anathematizatam in Calvino, aſſerente hominem in hoc ſtatu naturæ lapſæ ad actum ad quem movetur à Deo, non motu libero, ſeu

ſpontaneo tantùm concurrere, ut patet ex Alvarez loco citato. Præterea, Thomiſtæ ut dogma fidei tenent hominem in hoc ſtatu circa bonum & malum liberum eſſe libertate arbitrii, & libertatem arbitrii conſtituunt in activa ad utrumlibet indifferentia; *Formalis*, inquit Alvarez, lib. 12. diſp. 116. num. 8. *libertas arbitrii creati ..... conſiſtit ..... in indifferentia activa ipſius facultatis libera, qua indifferenter ſe habet ad oppoſita.*

3. Juxta Janſenium, in præſenti ſtatu omnis gratia, quæ dat poſſe completum, eſt ex natura ſua & inſuperabiliter efficax, ut patet ex dictis art. 1. Unde juxta Janſenium, pro ſtatu præſenti gratia ex natura ſua ac infruſtrabiliter efficax, & gratia verè ſufficiens convertuntur inter ſe. Unde ulteriùs, juxta eundem, nulla eſt in præſenti ſtatu gratia verè ſufficiens, quæ non ſit ſimul ex natura ſua & infruſtrabiliter efficax; atque ita quicumque habet gratiam verè ſufficientem ad implendum aliquod præceptum, non poteſt illud non implere, quia ad illud implendum habet gratiam ex natura ſua & infruſtrabiliter efficacem: è contra quicumque non habet gratiam ex natura ſua & infruſtrabiliter efficacem ad implendum aliquod præceptum, non poteſt illud non tranſgredi, quia non habet gratiam verè ſufficientem ad illud implendum; item quicumque accipiunt gratiam verè ſufficientem ad ſalutem conſequendam, non poſſunt non ſalvari, quia accipiunt gratiam ex natura ſua & infruſtrabiliter efficacem ad ſalutem conſequendam; è contra quicumque non accipiunt gratiam ex natura ſua & infruſtrabiliter efficacem ad ſalutem conſequendam, non poſſunt non damnari, quia non accipiunt gratiam verè ſufficientem ad ſalutem conſequendam. Hinc in doctrina Janſenii, quicumque tranſgrediuntur præcepta, tranſgrediuntur ea neceſſariò, & ex vera ac reali impotentia ea ſervandi. Item qui damnantur, neceſſariò damnantur, & ex vera ac reali impotentia ſalutis conſequendæ.

Thomiſtæ præter gratiam ex natura ſua efficacem, admittunt gratiam ſufficientem. Nam ſic loquitur Alvarez, lib. 8. diſp. 71 num. 2. *Dicendum eſt, auxilium gratiæ convenienter ... dividi in auxilium ſufficiens, & auxilium efficax.* Et inferiùs; *Eadem diviſio gratiæ colligitur ex Concilio Trident. ſeſſ. 6. c. 11. ubi ait;* Deus impoſſibilia non præcipit, &c. Et adhuc inferiùs num. 12. *Si non daretur gratia verè ſufficiens, ſequeretur quod illi omnes, qui non convertuntur, aut ſalvantur, revera converti non poſſent, aut ſalvari: quod tamen non poteſt admitti.* Docent prætereà hanc gratiam non aliud requiri auxilium, ad hoc ut voluntas verè poſſit bonum velle & operari; quamvis ulteriùs requiratur ad hoc ut voluntas velit & operetur bonum, adeòque docent hanc gratiam, dare completum & perfectum poſſe; *Gratia ſufficiens*, inquit Alvarez, lib. 8. diſp. 76. n. 3. *tribuit libero arbitrio vires ſufficientes, quibus revera poſſit ad Deum converti, aut piè operari.* Hanc gratiam ſaltem paſſivè ſumptam, conſtituunt in excitante gratia, quæ internam intellectus illuſtrationem ſimul & ſupernaturalem voluntatis motionem indeliberatam complectitur: *Reſpondetur*, inquit Alvarez num. 6. *gratiam excitantem, quæ non ſolùm recipitur in intellectu, ſed etiam in voluntate, tribuere homini vires ſufficientes, quibus ad Deum converti poſſit, vel piè operari ſi velit.* Superiùs dixerat: *Gratia excitans, ut complectitur non ſolùm illuminationem externam, & internam intellectus, ſed etiam motionem ſupernaturalem receptam in voluntate, idem eſt realiter quod gratia ſufficiens.*

Huic gratiæ dicunt hominem diſſentire poſſe, ſi velit, etiam in ſenſu compoſito; *Si ſermo ſit*, inquit Alvarez, lib. 9. diſp. 92. n. 8. *de auxilio ſufficienti, homo excitatus tali auxilio, poteſt illi diſſentire, etiam in ſenſu compoſito; nam diſſenſus actualis & auxilium ſufficiens ſimul compatiuntur in eodem.* Cùm è contra homo gratiæ efficaci diſſentire non poſſit, niſi in ſenſu diviſo. Nam ſic proſequitur idem: *Si autem loquamur de auxilio efficaci, liberum arbitrium motum tali auxilio, poteſt diſſentire abſolutè, & in ſenſu diviſo, non autem in ſenſu compoſito.*

Ad majorem doctrinæ ſuæ explicationem diſtinguunt duplex poſſe, nempe poſſe ſimpliciter, & poſſe cum addito. Voluntas habet poſſe ſimpliciter, cùm habet omnia ex parte actus primi requiſita, licèt aliquid requiratur ulteriùs, ut ab actu primo tranſeat ad ſecundum. Habet poſſe cum addito, cùm habet quidquid requiritur non ſolùm ex parte actus primi, ſed etiam ex parte actus ſecundi; cùm habet quidquid requiritur non ſolùm ut verè & proximè poſſit operari, ſed etiam ut re ipſa operetur. Poſſe ſimpliciter, ſecundùm Thomiſtas, eſt poſſe verè & proximè ad actum reducibile. Poſſe cum addito, eſt poſſe re ipſa reducendum, vel potiùs quod re ipſa reducitur ad actum. Primum poſſe dicit ſolùm actum primum proximum; ſecundum verò actum primum proximum cum actu ſecundo. Gratia excitans, quæ complexum eſt ex interna mentis illuſtratione, & motione indeliberata voluntatis, dat primum poſſe, præciſo, aut etiam ſublato auxilio efficaci: unde eſt gratia verè ſufficiens; quamvis, ut voluntas re ipſa operetur, requiratur adhuc ulterior gratia prædeterminans; atque ita gratia excitans non dat ſecundum poſſe, niſi accedente ulteriore gratia prædeterminante, quacum, dando hoc poſſe, conſtituit gratiam completè ſufficientem, ultra quam neque ad poſſe, neque ad operari requiritur ulterius auxilium. Hinc

In Thomiſtarum ſyſtemate diſtinguenda eſt duplex gratia verè ſufficiens; una verè quamvis incompletè ſufficiens, & altera verè & completè ſufficiens. Prima dat verum, completum, & proximum poſſe; ſed non dat ipſum operari: unde dicitur incompletè ſufficiens, non quòd det incompletum tantùm poſſe, ſed quia cum vero, proximo, & completo poſſe operari, non dat ipſum operari, quod dat ſecunda: unde dicitur non ſolùm verè, ſed etiam completè ſufficiens, quia includit ultimum complementum ad actualem operationem requiſitum & ſufficiens; quod complementum non includit gratia primo modo verè ſufficiens, quapropter dicitur ſufficiens incompletè. Prima carere poteſt ſuo effectu, & ſæpè caret; ſecunda verò illum non poteſt non habere. Primæ voluntas diſſentire poteſt, etiam in ſenſu compoſito; ſecundæ verò nonniſi in ſenſu diviſo.

De ſecunda loquitur Alvarez, cùm ait, lib. 8. diſp. 79. n. 3. *Illud auxilium dicitur completè ... ſufficiens ad aliquam operationem, ultra quod nullum aliud auxilium eſt abſolutè neceſſarium, ut illa operatio actu producatur.* De prima verò, cùm dicit eod. n. *Illud auxilium dicitur verè ſufficiens .... ad aliquam operationem, quod tribuit poſſe comparatione ejuſdem operationis, ita videlicet ut nullum aliud auxilium ſit abſolutè neceſſarium, ut homo verè dicatur poſſe illam operationem producere.* Quod ut probet, ſubjicit hanc concluſionem nu. 4. *Hæc duo ſimul ſunt compoſſibilia, quod ſcilicet præter auxilium ſufficiens, quod tribuit poſſe, ſit abſolutè neceſſarium aliud auxilium prævenientis gratiæ efficacis, tribuens actualiter piè operari, & nihilominus auxilium illud, quod dicitur ſufficiens, ſit verè ſufficiens, &c.*

Dices. Gratia illa excitans, in qua Thomiſtæ conſtituunt gratiam ſufficientem, licèt præter illam ad actualem operationem requiratur aliud auxilium ex natura ſua efficax, & non eſt niſi nominetenùs gratia ſufficiens, & eſt re ipſa gratia inſufficiens in æſtimatione morali. Negatur. *Prob.* Ille non habet niſi gratiam in æſtimatione morali inſufficientem, qui non habet poſſe verum, completum & proximum in æſtimatione morali. Sed in ſyſtemate Thomiſtarum, hoc poſſe non habet, qui habet ſolam gratiam excitantem. Ergo, &c. Negatur min. *Prob.* Hoc poſſe non habet qui caret aliquo auxilio abſolutè neceſſario, ſive auxilium illud ad ipſum poſſe operari, ſive ad actualem operationem tantùm dicatur eſſe neceſſarium. Atqui in ſyſtemate Thomiſtarum, qui

haber

habet ſolam gratiam excitantem, caret aliquo ulteriore auxilio, ad actualem ſaltem operationem abſolutè neceſſario. Ergo, &c.

Reſp. diſt. maj. Hoc poſſe non habet qui caret aliquo auxilio abſolutè neceſſario, ſi neceſſarium ſit ad ipſum poſſe operari, C. maj. Si tantùm neceſſarium ſit ad actu operari, Subdiſt. Si careat illo auxilio abſque omni ſua culpa, iterùm C. maj. Si careat illo auxilio ob aliquam ſuam culpam, præſertim ſi hæc culpa præſens ſit, Neg. maj. At in ſyſtemate Thomiſtarum, qui urgente v.g. præcepto aliquo, quod ſervari non poteſt ſine adjutorio gratiæ, habet ſolam gratiam excitantem, 1. habet omne auxilium ex parte actus primi requiſitum. 2. Non habet quidem auxilium abſolutè neceſſarium ex parte actus ſecundi, at non habet ob ſuam præſentem culpam. Audiamus Alvarem, cui magno conſenſu ſuffragatur Schola Thomiſtica: *Carentia*, inquit lib. 9. diſp. 102. n. 3. *adjuvantis gratiæ ... poteſt accipi, ut eſt privatio gratiæ adjuvantis, & in hac acceptione dicendum eſt, hanc cauſalem veram eſſe: quia homo non vult operari, aut bene uti gratia excitante, vel ſufficiente; ideò non adjuvatur à Deo: quia homo ſe ipſum impedivit, ne daretur illi gratia adjuvans, ideo non confertur.* Et inferiùs: *Quamvis*, inquit num. 6. *prius ſit in ſigno rationis, quòd homo juvetur à Deo; quàm benè utatur gratia ſufficiente; non tamen eſt prius, quòd adjuvetur à Deo, quàm poſſe benè uti eadem gratia ſufficiente. Cum ergo ante gratiam adjuvantem poſſit quis benè uti gratia ſufficiente, ſi velit; ideò rectè dicitur, illum propterea non benè uti eadem gratia, quia non vult: ac per conſequens rectè etiam dicitur ponere impedimentum gratiæ adjuvantis, quam Deus ex parte ſua paratus eſt omnibus conferre.*

At inquies. Gratis dicunt Thomiſtæ gratiam prædeterminantem pertinere tantùm ad actum ſecundum, non ad actum primum, & ſe habere per modum concurſus actualis, non verò per modum virtutis complentis poſſe ſimpliciter. Item gratis, improbabiliter, & inintelligibiliter dicunt, Deum, cùm dat alicui gratiam excitantem, ſimul offerre gratiam prædeterminantem, atque pendere ab homine, ut illam habeat, vel non habeat, non ponendo ſcil. vel ponendo impedimentum, ne detur.

Reſp. Ipſi viderint; ipſorum enim eſt huic inſtantiæ ſatisfacere, & ſatisfacere ſe putant. Quod hic nobis pro eorum ſyſtematis à ſyſtemate Janſenii diſcrimine ſufficit, defendunt gratiam verè ſufficientem, diſtinctam à gratia ex natura ſua efficaci; præter gratiam phyſicè prædeterminantem admittunt gratiam excitantem, quæ dat verum, proximum, & completum poſſe ad actum reducibile, & quod re ipſa ad actum reduceretur, addita gratia phyſicè ad agendum prædeterminante, niſi homo ſe ipſum impediret, ut loquitur Alvarez, ne gratiam hanc, quam Deus ex parte ſua paratus eſt omnibus conferre, acciperet; vel, ut alii loquuntur Thomiſtæ, ſi homo ad conſentiendum excitanti gratiæ prædeterminari ſe fineret: quare ſi, accepta excitante gratia, peccat, hoc non alicui impotentiæ, ſed voluntatis ſuæ malitiæ imputare debet.

Dices adhuc. Eodem planè modo in ſyſtemate Janſenii poteſt aſſignari gratia verè ſufficiens ad poſſe, diſtincta à gratia ex natura ſua efficaci, abſolutè neceſſaria ad velle. *R.* Hoc eſſe falſum. Nam in ſyſtemate Janſenii, ſola gratia ex natura ſua efficax, verè ſufficiens eſt ad poſſe; quod facilè demonſtratur. Gratia verè ſufficiens ad poſſe, eſt ea tantùm, quæ ſufficit ad perfectum poſſe; qua data, exiſtit verum, proximum, & completum poſſe ſimpliciter; ita ut ad actu operandum, ſeu volendum, aut nullum ulterius adjutorium requiratur, aut ſi ulterius requiritur, non ad ipſum poſſe operari, ſeu velle, ſed ſolùm ad actualem operationem, ſeu volitionem requiratur: ita docent Thomiſtæ. Atqui in ſyſtemate Janſenii, ſola gratia ex natura ſua & infruſtrabiliter efficax, ſufficit ad perfectum poſſe. Ergo in ſyſtemate Janſenii, ſola & eſt & eſſe poteſt gratia verè ſufficiens ad poſſe. *Prob. min.* In ſyſtemate Janſenii, gratia in tantum ſufficit ad perfectum poſſe, in quantum ſufficit ad perfectum velle: nam, juxta Janſenium, gratia dat poſſe, quia dat velle, & voluntas potentiam, non potentia voluntatem præcedit: unde, juxta Janſenium, ſi gratia dat tantùm imperfectum velle, dat tantùm imperfectum poſſe; nec dat perfectum poſſe, niſi quia dat perfectum velle. Atqui in eodem Janſenii ſyſtemate, ſola gratia ex natura ſua & infruſtrabiliter efficax, ſufficit ad perfectum velle: nam ad perfectum velle, juxta Janſenium, ſola ſufficit delectatio cœleſtis prædominans, in qua gratiam ex natura ſua efficacem conſtituit. Ergo, &c.

Probabis tamen negatum. Janſenius diſtinguit & admittit duplicem delectationem cœleſtem, unam ſcil. majorem delectatione terrena, & alteram minorem. Atqui hæc cœleſtis delectatio terrena delectatione minor, tam dici poteſt in ſyſtemate Janſenii gratia verè ſufficiens ad poſſe, quàm gratia verè ſufficiens ad poſſe dicitur gratia excitans, ſeparata à phyſicè prædeterminante, in ſyſtemate Thomiſtarum. Ergo, &c.

Reſp. neg. min. Nam in ſyſtemate Thomiſtarum, homo cum gratia excitante habet verum, proximum, & completum poſſe ſimpliciter; quamvis ad actu operandum indigeat ulteriori auxilio prædeterminante ad actualem operationem; quia, ſecundùm Thomiſtas, auxilium hoc ſe habet per modum actualis concurſus, pertinentis ad actum ſecundum, non per modum virtutis, ad actum primum pertinentis; & à Deo offertur homini, cùm ei dat excitantem gratiam; & ſic in poteſtate hominis eſt, ut illud habeat; nec illo caret, niſi quia ponit impedimentum, ne illud accipiat. Unde in ſyſtemate Thomiſtarum, homo cum gratia excitante, verè, proximè, & completè poteſt piè operari ſi velit, & non operatur, quia non vult gratiæ excitanti conſentire, cùm poſſit velle.

In Janſenii verò ſyſtemate, homo cum delectatione cœleſti, quæ terrena delectatione minor eſt, non habet verum, proximum, & completum poſſe ſimpliciter; vel, ut cum Janſenio loquar, non habet perfectum poſſe, ſed imperfectum tantùm, & quod tantùm valet ad velleitates & inefficacia deſideria, quibuſcum homo nec operatur, nec operari poteſt bonum, ut docet Janſenius ipſe, libro 2. de gratia Chriſti, cap. 27. Verba ejus articulo primo retulimus. Dicere autem quòd gratia, quæ dat poſſe, quod tantùm valet ad velleitates quaſdam, & inefficacia deſideria, quibuſcum bonum nec agitur, nec agi poteſt, det verum & completum poſſe bonum, adeòque ſit gratia verè ſufficiens vel in ſenſu Thomiſtico, evidenter abſurdum eſt & intolerabile: evidenter enim falſum eſt, quòd tunc homini nihil deſit ex parte potentiæ ad hoc ut bonum velit & operetur. Ergo, &c.

Præterea, homo cum illa cœleſti delectatione non habet verum, proximum, & completum poſſe ſimpliciter bonum, quacum habet inſuperabilem neceſſitatem peccandi: tunc enim habet inſuperabilem neceſſitatem reſpuendi bonum, adeòque veram impotentiam volendi & operandi bonum. Atqui in ſyſtemate Janſenii, homo cum cœleſti delectatione, quæ terrena delectatione minor eſt, inſuperabilem habet neceſſitatem peccandi. Ergo, in ſyſtemate Janſenii, homo cum cœleſti delectatione, quæ terrena delectatione minor eſt, non habet verum, proximum, & completum poſſe ſimpliciter bonum, ſed è contra veram habet impotentiam volendi & operandi bonum.

Prob. min. In ſyſtemate Janſenii, tandiu homo inſuperabilem habet peccandi neceſſitatem, quandiu ſubeſt terrenæ delectationi prædominanti. Atqui in eodem ſyſtemate, homo cum cœleſti delectatione, quæ terrena delectatione minor eſt, ſubeſt prædominanti terrenæ delectationi: tandiu enim, juxta Janſenium, terrena delectatio prædominatur, quandiu à delectatione cœleſti non ſuperatur; nec ſuperari

poteſt à delectatione cœleſti, quandiu hæc delectatio minor eſt. Ergo, &c.

Hoc argumentum ſuggerit Janſenius, lib. 4. de gr. Chriſti, cap. 6. ubi ſic loquitur: *Ex his jam perſpicuè intelligitur, tantoperè eſſe neceſſariam iſtam delectationis divinæ gratiam, quando cum terrenarum rerum tentationibus ac delectationibus dimicamur*, (ſemper autem, juxta Janſenium, dimicamus) *ut niſi major fuerit, quàm terrena, quâ noſter affectus detinetur, fieri non poſſit, quin propriæ voluntatis infirmitate vincamur. Major enim delectatio nunquam ſanè delectatione minore ſuperabitur*. Et ſub finem: *Inde quoque proficiſcitur, quod quando animus iſta cœleſti ſuavitate* (quæ terrena major eſt) *deſtituitur, non poſſit aliud, quam rerum terrenarum delectationes appetere & ſequi*. Ecce, juxta Janſenium, homo cum cœleſti delectatione, quæ terrena delectatione minor eſt, non poteſt aliud, quam rerum terrenarum delectationes appetere & ſequi, adeòque non poteſt aliud, quàm peccare; & nihilominùs à Janſenii diſcipulis hæc minor cœleſtis delectatio dici poterit gratia verè ſufficiens, eo ſenſu quo Thomiſtæ gratiam excitantem dicunt eſſe gratiam verè ſufficientem? ſed quâ fronte?

Thomiſtæ, cum cæteris omnibus, qui catholicè ſentiunt, præter gratiam efficacem, quacum homo bonum vult & operatur, aliam agnoſcunt & tuentur verè ſufficientem, quacum homo verè poteſt operari bonum; quacum operaretur, ſi vellet, & quacum non operatur, quia non vult. Quantùm autem ab hac doctrina alienus ſit Janſenius, teſtis ipſe eſt, lib. 2. de gr. Chr. c. 27. ubi ſic ait; *Reſpondeo nihil verius dici poſſe, quàm quod omnia, quæ hactenus protulimus, de gratia efficaci Auguſtinus dixerit, atque intellexerit. Cujus rei cauſa eſt, quod nullam agnovit aliam actualem Chriſti gratiam, nec agnoſcere potuerit, niſi regulas omnes fundamentales, quibus innixus naturam gratiæ medicinalis tradidit & explicuit, vellet interimere*. Et inferiùs: *Quapropter quiſquis jam alia divinæ gratiæ adjutoria infirmis hominibus afferre nititur, quæ deſerant ſi velint, & in quibus permaneant ſi velint, cum quibus tanquam ſufficientibus operentur ſi velint; nihil aliud imprudens facit, niſi ut originalis peccati virus evacuet, illaſas liberi arbitrii vires eſſe, Chriſtum fruſtrà veniſſe, & gratis mortuum eſſe perſuadeat*.

Vides omnem gratiam verè ſufficientem, à gratia efficaci diſtinctam, explodi à Janſenio ut hæreticam. Perperam enim dicerent, hic peti à Janſenio gratiam verè ſufficientem in ſenſu (ut placet illis dicere) Moliniſtarum, non verò gratiam verè ſufficientem in Thomiſtarum ſenſu: Janſenius enim gratiam verè ſufficientem in utroque ſenſu indiſcriminatim rejicit, & averſatur; nam rejicit omnem actualem Chriſti gratiam, quacum homo verè poſſit operari bonum, & quæ tamen non ſit gratia efficax; rejicit omnem gratiam, quacum homo operaretur bonum ſi vellet, & quacum non operatur, quia non vult; rejicit omnem gratiam, quacum homo habet verum, proximum & completum poſſe, ad actum ſecundum reducibile, ad quem tamen non reducitur; non quia homini deeſt Deus, ſed quia ipſe ſibi deeſt; non ob carentiam alicujus virtutis, pertinentis ad poſſe, ſed ob malitiam propriæ voluntatis. Talis autem eſt gratia verè ſufficiens etiam in ſenſu Thomiſtico. Ergo gratia verè ſufficiens in utroque ſenſu, Moliniſtarum ſcilicet & Thomiſtarum, Janſenio pariter hæretica eſt. Sed

Nota obiter, Thomiſtæ & Moliniſtæ in aliquo conſentiunt, & in aliquo diſſentiunt. Nam 1. utrique præter gratiam efficacem defendunt gratiam verè ſufficientem, hoc eſt, gratiam, quæ dat verum, proximum & completum poſſe, ad actum ſecundum reducibile, quod tamen ad actum ſecundum non reducitur voluntatis humanæ vitio. Hoc eſt fidei dogma, in quo conveniunt. 2. Præter hanc gratiam, quæ dat verum, proximum & completum poſſe ſimpliciter, concurſum prædeterminativum ad actualem volitionem neceſſarium eſſe contendunt Thomiſtæ, Moliniſtæ verò negant, & dicunt ſufficere ſimultaneum, alii quidem ſimultaneum ſolum, alii ſimultaneum cum concurſu prævio non prædeterminativo; alii denique cum concurſu prævio prædeterminativo ad genus actionis, non ad hanc ſpecie actionem, ut volunt Thomiſtæ. Hæc eſt ſcholaris controverſia, quam inter ſe acriter agitant, animo nihilominùs catholico, & parati utrique, Moliniſtæ quidem (de quo pro illis ſponſor ſum) ad amplectendum concurſum phyſicè prædeterminativum ad ſpeciem actionis, ubi primùm ad actualem operationem neceſſarium eſſe definierit Eccleſia; Thomiſtæ verò (ut par eſt de illis credere) ad concurſum illum deſerendum, ſi quando Eccleſia definierit illum nec requiri, nec conciliari poſſe cum expedita ad utrumlibet libertate arbitrii. 3. Quærenti quare homo cum gratia ſufficienti non operetur bonum, reſpondent Thomiſtæ, quia ponit impedimentum ne prædeterminetur, vel, quia non ſinit ſe prædeterminari ad hoc, ut ſe ipſe determinet ad volendum operari: Moliniſtæ verò breviter, quia ſe ipſe non determinat ad operandum, ſed è contra ſe ipſe determinat ad non operandum.

Ex his apparet doctrinam gratiæ ſufficientis in utroque ſenſu, Thomiſtico & Moliniſtico, è diametro pugnare cum principiis doctrinæ Janſenianæ: connotat enim activam in homine lapſo indifferentiam non ſolùm apud Moliniſtas, ſed etiam apud Thomiſtas, & hujus indifferentiæ, ratione prius, quàm homo, ſufficientem habens gratiam, careat concurſu ad actualem operationem neceſſario, aliquod dicit exercitium, apud Moliniſtas quidem poſitivum; nam ſecundùm illos, homo non habet concurſum ſimultaneum ad conſenſum, ſed ad diſſenſum, quia ſe ipſe poſitivè determinat ad diſſentiendum; apud Thomiſtas verò interpretativum: nam ſecundùm illos, non habet concurſum prædeterminativum ad conſenſum, ſed ad diſſenſum, quia non ſinit ſe prædeterminari ad conſenſum. Hoc autem, *non ſinere ſe prædeterminari*, eſt activæ indifferentiæ, non quidem poſitivum, ſed interpretativum, negativum, vel, ſi vis, privativum exercitium. Cùm igitur Janſenius nullum pro ſtatu præſenti activæ indifferentiæ exercitium admittat, & activam pro ſtatu præſenti indifferentiam inſectetur velut dogma Pelagianum, imò & caput Pelagianæ hæreſis; qui admittit gratiam ſufficientem etiam in ſenſu Thomiſtico, doctrinæ Janſenii apertè contradicit. Hinc

Facilè apparet ratio propter quam Janſenius non admittit, nec admittere poteſt gratiam verè ſufficientem, quæ ſimul non ſit ex natura ſua irrepudiabiliter efficax. Quam rationem ut exponam, ſic argumentor pro Janſenio. Homo per peccatum originale amiſit irreparabiliter activam indifferentiam circa bonum & malum. Ergo non poteſt ampliùs velle bonum ex propria determinatione. Ergo non poteſt ampliùs velle bonum, niſi ex antecedenti neceſſitate illud volendi. Ergo non poteſt ampliùs velle bonum ſine auxilio neceſſitante ad illud volendum. Ergo nunc ſolùm auxilium neceſſitans eſt auxilium verè ſufficiente ad poſſe bonum; & auxilium verè ſufficiens ad poſſe bonum, tale eſt, quia vim habet neceſſitandi ad illud volendum, præſertim cùm ratione priùs ſit velle, quàm poſſe; nec homo velit, quia poteſt, ſed è contra poſſit, quia vult. Atqui auxilium neceſſitans ad volendum bonum, eſt gratia ex natura ſua irrepudiabiliter effirax. Ergo nunc nulla eſt gratia verè ſufficiens, quæ ſimul non ſit gratia ex natura ſua irrepudiabiliter efficax. Hæc eſt Janſenii doctrina! Hinc

Cùm apud Janſenium duplex ſit gratia efficax, una perfectè, & altera imperfectè tantùm efficax, duplex quoque apud eum eſt gratia ſufficiens, una perfectè, & altera imperfectè tantùm ſufficiens. Gratia perfectè ſufficiens eſt ea, quæ ſufficit ad perfectum velle, hoc eſt, ad velle quantum oportet ad faciendum bonum, & ſufficit ad perfectum velle, quia vim habet neceſſitandi ad perfectum velle. Gratia imper-

fectè

fectè tantùm ſufficiens eſt ea, quæ tantùm ſuffieit ad imperfectum velle, hoc eſt, ad velle inefficax, adeòque inſufficiens ad faciendum bonum; tantùm autem ſufficit ad imperfectum velle, quia tantùm vim habet neceſſitandi ad imperfectum velle. Delectatio cœleſtis terrena delectatione major, quia vim habet neceſſitandi ad perfectum velle, (nam juxta Janſenium, quod ampliùs delectat, etiam indeliberatè, ſecundum hoc operemur neceſſe eſt,) eſt gratia perfectè ſufficiens. Cœleſtis delectatio delectatione terrena minor, quia tantùm vim habet neceſſitandi ad imperfectum velle, eſt gratia imperfectè tantùm ſuffieiens, quacum hæremus in velleitatibus ac deſideriis inefficacibus, & nihilominùs malum volumus & facimus, quia ad illud efficaciter volendum & faciendum neceſſitamur à delectatione terrena, cœleſti prævalente.

Neutra gratia poteſt eſſe purè ſufficiens ob conſenſus defectum, ſed utraque inſuperabiliter exprimit conſenſum ſibi proportionatum. Neutri unquam homo diſſentit, aut diſſentire poteſt in ſenſu compoſito, ſed cum utraque ineluctabiliter facit id totum, quod cum utraque fieri poteſt. Apud Thomiſtas, gratia verè ſufficiens, ab efficaci diſtincta, eſt purè ſufficiens ob voluntarium & liberum conſenſus voluntatis defectum. Apud Thomiſtas, gratiæ verè ſufficienti, quæ ab efficaci diſtinguitur, homo liberè diſſentire poteſt, & re ipſa diſſentit in ſenſu compoſito, tum quia non ſinit ſe prædeterminari ad conſenſum, tum quia ſub phyſica prædeterminatione ad diſſenſum ſe ipſe determinat ad diſſentiendum. Ex his omnibus prudens lector judicet, num Janſeniſtæ, non repudiata magiſtri ſui doctrina, admittere poſſint gratiam verè ſufficientem in ſenſu Thomiſtarum.

3. Thomiſtæ gratiam efficacem conſtituunt in phyſica prædeterminatione, de qua ſic loquitur Janſenius, lib.8. de gr. Chr. c. 2. *Prædeterminatio phyſica eſt motio neſcio qua virtuoſa, quæ habet eſſe quoddam incompletum, & fit in voluntate per modum quo colores ſunt in aere, & impetus in re quæ impellitur. Cujus profectò ſpeculationis in Auguſtino nullum veſtigium eſſe video.* Hanc autem planè eandem phyſicæ ſuæ prædeterminationis deſcriptionem tradunt ipſimet Thomiſtæ. At juxta Janſenium, gratia efficax eſt cœleſtis delectatio, terrena delectatione intenſior, qua voluntas rapitur & neceſſitatur ad volendum & agendum bonum. *Auguſtino*, inquit, Janſenius ibid. *vera Chriſti gratia* (qualis eſt ſola & omnis gratia ex natura ſua irrepudiabiliter efficax,) *eſt veriſſimus motus voluntatis, ineffabilis videlicet delectatio objecti, quod proponitur, quæ totum animum ſurſum rapit ... unde non eſt ſicut color in aere, aut virtus artis in inſtrumento, ſed ſicut veriſſima & realiſſima voluntatis affectio in ſuo connaturali & propriè dicto ſubjecto eſſe ſolet.* Hinc juxta Janſenium, gratia efficax eſt in voluntate ut vitalis actus illius; ſecundùm Thomiſtas verò, ut qualitas intentionalis, tranſiens, & mortua.

4. Gratia effieax, ſecundùm Thomiſtas, non poteſt de efficaci fieri inefficax: at apud Janſenium poteſt. Ratio ejus eſt, quia cœleſtis delectatio non eſt efficax abſolutè, ſed relativè tantùm ad terrenam delectationem, intenſivè minorem, quæ quia ſic eſt quandoque intenſivè minor, ut poſſit eſſe & ſit quandoque intenſivè major, ſic quandoque à cœleſti delectatione vincitur, ut quandoque illam vincat. Unde fit ut cœleſtis delectatio ſit quandoque gratia efficax (ſimpliciter ſcilicet, & in ordine ad perfectum velle, quod ſemper ſuppleri debet,) quia quandoque vincit delectationem terrenam, quando ſcilicet ea intenſivè major eſt; & quandoque non ſit gratia efficax, quia quandoque intenſivè minor eſt delectatione terrena, à qua proinde tunc vincitur. Unde ulteriùs fit ut in hac mortali vita voluntas hominis non ſubſit immutabiliter eidem neceſſitati, ſed poſſit transferri ab una neceſſitate ad aliam, & rurſus ab hac rapi ad illam, transferri à neceſſitate faciendi malum ad neceſſitatem faciendi bonum, & rurſus à neceſſitate faciendi bonum rapi ad neceſſitatem faciendi malum. Unde homo quandoque benè, quandoque malè operatur, non quia ſe ipſe determinat modò ad unum, modò ad alterum; ſed quia modò à delectatione cœleſti ad benè, modò à delectatione terrena ad malè volendum & operandum neceſſitatur.

Audiamus Janſenium hoc ſuæ & Thomiſticæ de gratia efficaci doctrinæ diſcrimen exponentem. *Prædeterminatio*, inquit ibidem, *phyſica talis eſſe dicitur, ut in quibuſcumque circumſtantiis voluntas collocetur, ſemper faciat facere, & operetur effectum ſuum, omnemque ſuperet reſiſtentiam: Chriſti adjutorium nullo modo. Nam delectatio victrix, quæ Auguſtino eſt efficax adjutorium, relativa eſt. Tunc enim eſt victrix, quando* (in gradibus intenſionis) *alteram ſuperat. Quod ſi contingat alteram ardentiorem eſſe, in ſolis inefficacibus* (quantùm ad bonum attinet) *deſideriis hærebit animus, nec efficaciter unquam volet, quod volendum eſt.*

5. Ut ait Janſenius ibidem, Thomiſtæ dicunt, *quod prædeterminatio phyſica ſit inſtar concurſus cujuſdam generalis Dei in ordine ſupernaturali.* At juxta Janſenium, *adjutorium Chriſti*, ſeu gratia efficax, *nullo pacto*, ſic ſe habet. *Nota.* Thomiſtæ in homine piè operante duplicem agnoſcunt gratiam, excitantem ſcilicet, & prædeterminantem. Excitans eſt virtus complens potentiam; prædeterminans verò, actualis concurſus prævius, quem, ut ait Alvares, Deus ex parte ſua paratus eſt omnibus conferre. Prima dat verum, proximum, & completum poſſe ſimpliciter. Secunda dat agere. Prima ſe tenet ex parte actus primi, & cum ea voluntas poteſt non agere etiam in ſenſu compoſito. Cum ſecunda non poteſt quidem voluntas non agere, niſi in ſenſu diviſo; ſed ſe tenet tantùm ex parte actus ſecundi, aut ad ſummum, eſt quid medium inter actum primum & actum ſecundum, & tranſitus ab uno ad alterum. Adde quòd pendeat à voluntate, ut ſit vel non ſit hic tranſitus; pendeat, inquam, aliquo ſenſu, quatenùs poteſt voluntas ſinere, vel non ſinere ſe prædeterminari.

Hæc eſt Thomiſtarum doctrina, juxta quam nihil eſt in actu primo, etiam proximo & completo, quod voluntatem obliget ad alteram partem contradictionis, vel contrarietatis. Unde in ſyſtemate Thomiſtarum, voluntas in actu primo, etiam proximo & completo, immunis eſt ab omni neceſſitate, & expeditam habet facultatem agendi vel non agendi, agendi hoc vel ejus contrarium pro arbitrio. Hinc in ſyſtemate Thomiſtarum, nullum eſt adjutorium neceſſitans. Et verò ſi quod eſt, vel eſt gratia excitans, vel gratia prædeterminans. Non primum: nam gratia excitans ſe tenet quidem ex parte actus primi, ſed compatitur diſſenſum, & ſic non poteſt actum primum obligare ad unam partem. Non ſecundum: nam gratia prædeterminans non poteſt quidem compati diſſenſum; ſed non tenet ſe ex parte actus primi, adeòque illum ad unam partem obligare non poteſt. Adjutorium autem neceſſitans eſt illud omne & ſolum, quod ſe tenens ex parte actus primi, illum ad alteram contradictionis partem obligat.

Juxta Janſenium, gratia effieax ſe tenet ex parte actus primi; quod facilè demonſtratur. Nam 1. vel ſe tenet ex parte actus primi, vel ſe tenet ex parte actus ſecundi, vel mediat inter utrumque, & eſt tranſitus ab uno ad alterum. Non ſecundum, aut tertium; alioquin eſſet inſtar actualis concurſus, quod negat Janſenius. Ergo, &c. 2. Gratia efficax, juxta Janſenium, ſe habet ad modum medicinæ ſanantis potentiam infirmam & ægrotam. Atqui medicina ſe tenet ex parte ſubjecti, quod ſanatur. Ergo juxta Janſenium, gratia effieax ſe tenet ex parte potentiæ. Atqui quod ſe tenet ex parte potentiæ, ſe tenet ex parte actus primi. Ergo, &c. 3. denique, illud ſe tenet ex parte actus primi, quod dat poſſe. Atqui juxta Janſenium, gratia efficax dat poſſe. Ergo, &c.

Dices. Tam dici poteſt in ſyſtemate Janſenii gratia efficax mediare inter actum primum & ſecundum, & eſſe tranſitus ab actu primo ad actum ſecundum, quàm dicitur gratia prædeterminans in ſyſtemate Thomiſtarum,

rum, mediare, &c. *R*, hoc eſſe falſum. Itaque in ſyſtemate Thomiſtarum, gratia prædeterminans dici poteſt mediare inter actum primum & ſecundum, & eſſe tranſitus ab uno ad alterum: 1. quia ſe habet inſtar actualis concurſus prævii: nam quà actualis eſt concurſus, ſupponit actum primum; & quà concurſus eſt prævius, natura præcedit actum ſecundum: ergo mediat inter utrumque, & quidem ut tranſitus ab uno ad alterum; cùm potentiam ad agendum applicet. 2. Quia, illo nondùm poſito, per gratiam excitantem habetur actus primus, proximus, & completus; & illo non poſito, non habetur actus ſecundus.

In ſyſtemate Janſenii, gratia efficax non eſt inſtar actualis concurſus, nec ea nondùm poſita, poteſt eſſe actus primus, proximus, & completus. Itaque in Janſenii ſyſtemate, gratia efficax non mediat inter actum primum & ſecundum, nec eſt tranſitus ab actu primo ad ſecundum, ſed mediat inter actum primum remotum, ac incompletum, & actum primum, proximum, ac completum, eſtque tranſitus ab actu primo, remoto ac incompleto, ad actum primum, proximum ac complectum; trasfert enim voluntatem ab uno ad alterum, dando ei perfectum poſſe; & dat ei perfectum poſſe, dando ei perfectum velle. Igitur in ſyſtemate Janſenii, gratia efficax ſe tenet ex parte actus primi; quod adhuc uno verbo demoſtrari poteſt ſic: Quia ſi non ſe teneret, in ſyſtemate Janſenii, voluntas proximam & completam volendi & operandi bonum haberet facultatem independenter ab omni gratia medicinali, quod pelagianiſſimum eſt, nec unquam admitteret Janſenius. Igitur in ſyſtemate Janſenii, gratia efficax eſt adjutorium verè neceſſitans; cùm ſit adjutorium ineluctabiliter ac inſuperabiliter prædeterminativum ad unum, & ſe teneat ex parte actus primi, adeòque actum primum ad alteram contradictionis partem ineluctabiliter ac inſuperabiliter obliget. Hoc agnoſcit Janſenius: unde voluntati ſub tali adjutorio non aliam, quàm à coactione immunitatem, nec aliam quàm ſpontaneitatis libertatem concedit.

6. Thomiſtæ neceſſitatem gratiæ prædeterminantis repetunt ab eſſentiali cauſæ ſecundæ etiam liberæ ad Deum ſubordinatione in agendo, vi cujus ſubordinationis neceſſe eſt, ut in omni actione etiam libera cauſæ ſecundæ liberæ Deus natura priùs agat, quàm ipſa cauſa ſecunda libera, adeòque cauſa ſecunda libera non agat etiam liberè, niſi dependenter à Deo ipſam præmovente & prædeterminante ad agendum liberè. *Prædeterminatio phyſica*, inquit Janſenius ibidem, *neceſſaria ſtatuitur omnibus agentibus ex vi cauſa ſecunda, qua eſſentialiter tam in operari, quàm in eſſe ſuo ſubordinatur prima, à qua ad agendum præmoveri debet.*

Gratiæ prædeterminantis neceſſitatem repetunt etiam Thomiſtæ à voluntatis indifferentia, hoc eſt, negatione naturalis ad unum determinationis: unde voluntas ſic activa eſt, ut non poſſit ſe in actum exerere ſine prævia in ipſam actione primi motoris. Janſenius verò gratiæ efficacis neceſſitatem reperit ex vulnere homini per peccatum originale inflicto. Hoc autem vulnus, juxta Janſenium, conſiſtit in eo, quòd homo, amiſſa irreparabiliter indifferentiæ libertate, qua in ſtatu innocentiæ fruebatur, nunc ita concupiſcentiæ vinculis conſtrictus teneatur, ut cum gratia indifferente, quantumcumque magna, non poſſit ampliùs ſe ipſum determinare ad bonum operandum: unde fit, ut nunc ad bonum operandum indigeat adjutorio, quod faciat eum, non ex propria determinatione, cùm propriæ determinationis non ſit capax ampliùs, ſed ſponte velle, quantùm oportet, ut bonum operetur. *Prædeterminatio phyſica*, inquit Janſenius, *in agentibus liberis inſuper exigitur propter naturalem indifferentiam voluntatis, quam ut aliquid agere poſſit, prædeterminare debet: Chriſti adjutorium neutiquam. Nam niſi concupiſcentiis voluntas vulnerata, ſicut in quadam corporis membra, ita etiam in appetitus ſuos proprium perdidiſſet imperium, nulla Chriſti gratia eam determinare debuiſſet.*

7. Thomiſtæ docent gratiam prædeterminantem tam neceſſariam fuiſſe Angelis viatoribus, & homini in ſtatu innocentiæ, quàm homini nunc neceſſaria eſt in ſtatu naturæ lapſæ. Ratio eorum eſt, tum quia in Angelis viatoribus, & homine innocente, voluntas fuit ad unum indeterminata, ſicut eſt in homine lapſo; tum quia cauſæ ſecundæ liberæ ad cauſam primam ſubordinatio eſſentialis eſt, in quocumque ſtatu exiſtat. At juxta Janſenium, gratia efficax capitaliter repugnat ſtatui Angelorum viatorum & hominis innocentis. Ratio ejus eſt, quia Angeli viatores & homo innocens habebant activam indifferentiam ſeu libertatem indifferentiæ, vi cujus poterant cum gratia indifferente & repudiabili bonum agere, & in bono perſeverare, ſi vellent. At gratia efficax, qualem ſcilicet defendit, utpotè ex natura ſua irrepudiabilis, & actus primi ad alteram contradictionis partem inſuperabiliter obligativa, ſtare non poteſt cum activa indifferentia, ſeu libertate indifferentiæ, ſed eam neceſſariò perimit, & excludit ab omni ſubjecto, in quo eſt: unde congruere non poteſt, niſi voluntati, activa ſua indifferentia ſpoliatæ, à terrenis delectationibus ſubjugatæ, neceſſitati peccandi ſubjectæ, adeòque non valenti ampliùs bonum velle & agere ſine adjutorio, quod terrenis delectationibus potentius ſit, eamque à neceſſitate peccandi ad bene volendi & agendi neceſſitatem traducere poſſit.

Juxta Janſenium, gratia efficax non conveniebat Angelis viatoribus & homini innocenti, ſed homini lapſo tantùm convenit; quia Angeli viatores, & homo innocens, ad bonum volendum & agendum non indigebant gratia neceſſitante, & non indigebant, quia liberi erant libertate indifferentiæ, & ſic ſufficiebat illis gratia repudiabilis, adeoque non neceſſitans. At homo lapſus ad bonum volendum & agendum indiget gratia neceſſitante, & indiget, quia indifferentiæ libertatem amiſit, & ſic jam ei ſufficere non poteſt gratia repudiabilis, quæ requirit in ſubjecto ſuo libertatem indifferentiæ; ſine cujus exercitio conſenſum ſalutatem exprimere non poteſt gratia repudiabilis, & ſine qua homo cum gratia repudiabili non magis poteſt bonum velle & operari, quàm homo cæcus videre poteſt cum lumine.

Prædeterminatio phyſica, inquit Janſenius, *expreſsè dicitur* (à Thomiſtis) *ſtatui innocentia tam Angelorum, quàm hominum fuiſſe neceſſaria: Chriſti adjutorium ei repugnat capitaliter; ſicut Auguſtinus ex profeſſo docet. Voluntas enim eorum ſic erat inſtituta, ut cum adjutorio non Chriſti ſalvatoris medicinali, quo fit ut velimus & agamus bene ſed cum adjutorio* ſine quo non volumus aut agimus bene, *poſſent ſi vellent in ſanctitate perſiſtere; & Adamus multis horis, Angeli etiam abſolutè in collata ſanctitate perſeveraverunt.... Itaque Chriſti adjutorium non propter indifferentiam voluntatis determinandam; non propter generalem cauſa ſecunda à prima dependentiam; non propter actuum bonorum ſupernaturalitatem; ſed propter ſolam liberi arbitrii impotentiam & fractas voluntatis vires, qua ex libidinum terrenarum dominatione proſtrata ſunt, hominibus lapſis Chriſti incarnatione & ſanguine præparatum eſt.*

8. Gratia phyſicè prædeterminans cum arbitrii libertate conciliatur ſecundùm Thomiſtas, in quantum ſecundùm illos non tollit, aut ligat activam voluntatis indifferentiam, ſed eam perficit & roborat, tum quia eſt inſtar concurſus generalis, adeòque non ſe tenet ex parte actus primi, ſed vel ſe tenet ex parte actus ſecundi tantùm, vel eſt via, qua tranſitur ab actu primo ad actum ſecundum; tum quia voluntatem prædeterminat non ſolùm ad actum, ſed etiam ad modum actus, atque ita voluntatem prædeterminat non ſolùm ad agendum, ſed etiam ad agendum liberè, ſeu ex propria determinatione; cùm ſit inſtrumentum voluntatis divinæ, quæ efficaciſſima eſt, & tunc vult, ut voluntas non ſolùm agat, ſed etiam liberè agat, atque omnipotentiæ, quæ per actionem ſuam

non

noo ſolùm actum cauſæ liberæ, ſed etiam modum libertatis ejus efficaciter attingere poteſt. *Tertium fundamentum eſt*, inquit Alvarez, lib.12. diſp. 121. num. 3. *concurſum Dei generalem eſſe influxum immediatum Dei in cauſas ſecundas, per quem præmoventur, applicantur, & determinantur, ut operentur unaquæque juxta conditionem ſuæ naturæ, naturalis quidem naturaliter, libera autem liberè*. Et inferiùs num. 6. *Infertur, ſecundo infallibilitatem futuri conſenſus, effectuſve prædeſtinationis ex decreto abſoluto divinæ voluntatis, atque ex ipſa efficacitate auxiliorum prævenientis gratiæ deſumptam, in nullo præjudicare ejuſdem arbitrii libertati, ſive quantum ad potentiam ipſam liberam, ſive quantum ad actualem uſum illius; ſed mirum in modum illam perficere, & roborare: quia, ut dictum eſt, Deus non ſolum decrevit, quòd homo operetur, ſed etiam voluit, quod liberè operetur, & ſuo auxilio efficaci ejuſdem hominis voluntatem, ut liberè operetur prædeterminat*.

Janſenius verò libertatis arbitrii cum gratia conciliationem in eo præcisè ponit, quòd voluntas ſub gratia non nihil agat, ſed gratiæ cooperetur, ſponte, licèt neceſſariò, volendo. *Demonſtrandum eſt*, inquit lib.8. de gr. Chr. c.5. *nunquam Auguſtinum reſpondendo Pelagianis, de violata per gratiam libertate conquerentibus, iſtum conciliandi modum tetigiſſe, quod voluntas ita per gratiam velit, ut poſſit non velle, ſed ſemper illum, quòd operante gratia non inſtar trunci, quem Deus moveat, feramur ad bonum, verùm quod gratia non alium quempiam, ſed nos ipſos faciat velle quod bonum eſt*. Et inferiùs: *Nihil evidentius eſſe poteſt, quam Pelagianos non aliter putaſſe libertatem voluntatis violari, niſi quia Deus per gratiam totum ſolus faceret, adeòque hominem invitum & reluctantem ad bonum cogeret: nec aliter Auguſtinum liberum arbitrium defendere, & concordiam utriuſque tradere, niſi quia non ſola in homine operatur, ſed etiam voluntas ex nolente & repugnante fit volens, & volendo cum gratia aliquid facit*. In hoc autem libertatem voluntatis cum gratia conciliandi modo ducem ſecutus eſt Calvinum Janſenius, ut patet ex dictis, Art.2.

Porrò, quod non eſt prætermittendum, quàm alienus fuerit à ſyſtemate Thomiſtico Janſenius, oſtendit ipſe, cùm ait, lib.8. de gr. Ch. c.2. *Quapropter qui medicinalem Chriſti Salvatoris gratiam ſic defendere conantur, ut eam in talem prædeterminationem phyſicam transforment, omni ſtatui hominum lapſorum & innocentium ex vi cauſæ primæ & indifferentiæ voluntatis neceſſariam, magis profectò Ariſtotelici, quàm Auguſtiniani ſunt. Nam talis prædeterminatio ſic aſſerta, non ſolum nullo teſtimonio ejus probari poteſt, ſed potius univerſam doctrinam ejus innumeris locis traditam inexplicabili confuſione perturbat, &c.*

ARTICULUS IV.

Utrùm gratia efficax ſit gratia neceſſitans voluntatem ad conſenſum.

RESPONSIO.

Gratia efficax noo eſt gratia neceſſitans voluntatem ad conſenſum. Eſt de fide, contra Lutherum, Calvinum, & Janſenium.

Prob. 1. ex Concilio Senonenſi. *Neque*, inquit decreto 15. *liberum arbitrium aſſerentes divinam excludimus propterea gratiam; quod illi falsè toties imponere non verentur, atque hoc fumo credulorum oculos perſtringere: ſed juxta ſacram Scripturam eò extendimus, ut voluntas humana miſericordia prævenientis auxilio ſuffulta, & interiori quodam & occulto ſecretioris inſpirationis afflatu contacta, ſeſe convertat in Deum. Neque tamen tanta gratia neceſſitas libero præjudicat arbitrio; nec enim tale eſt hujuſmodi trahentis Dei auxilium, cui reſiſti non poſſit ..... Fruſtra Paulus Theſſalonicenſes admoneret, Spiritum ſanctum ne extinguerent, ſi divinis inſpirationibus homines inevitabiliter raperentur.*

Synodus loquitur de gratia, quacum voluntas non ſolùm poteſt converti in Deum, ſed etiam re ipſa convertitur; adeòque loquitur de gratia efficaci. Unde ſic argumentor. Si gratia efficax eſſet gratia neceſſitans voluntatem ad conſenſum, voluntas noo poſſet reſiſtere gratiæ efficaci, & inevitabiliter ab ea raperetur. Atqui hoc evidenter repugnat Senonenſi Synodo. Ergo, &c. Vel etiam ſic. Si gratia efficax eſſet gratia neceſſitans, voluntas non poſſet reſiſtere gratiæ, quacum convertitur in Deum, ſed ab ea inevitabiliter raperetur. Conſequens eſt contra decretum Senonenſis Synodi. Ergo, &c.

Prob. 2. ex Concilio Tridentino, ſeſſ.6. ubi cap.5. loquens de gratia, quacum, ei liberè aſſentiendo & cooperando, ad ſuam ipſorum juſtificationem diſponuntur homines, ſic ait: *Ita ut tangente Deo cor hominis per Spiritus ſancti illuminationem, neque homo ipſe nihil omninò agat, inſpirationem illam recipiens, quippe qui illam & abjicere poteſt, neque tamen, &c.* Et can.4. *Si quis dixerit liberum hominis arbitrium à Deo motum & excitatum .... non poſſe diſſentire, ſi velit ... anathema ſit.* Et can.5. *Si quis liberum hominis arbitrium poſt Adæ peccatum amiſſum, & extinctum eſſe dixerit, aut rem eſſe de ſolo titulo, imò titulum ſine re ... anathema ſit*. Et can. 32. *Si quis dixerit hominis juſtificati bona opera ita eſſe dona Dei, ut non ſint etiam bona ipſius juſtificati merita, &c. anathema ſit*. Ex his autem

Argumentor ſic. Ex Trid. poteſt homo gratiam, quacum re ipſa ad ſuam ipſius juſtificationem diſponitur, abjicere ſeu repudiare, eique diſſentire, ſi velit. Atqui hoc non poſſet, ſi gratia illa eſſet neceſſitans: repugnat enim gratiam neceſſitantem repudiari poſſe; cùm in tantum ſit neceſſitans, in quantum intrinſecè irrepudiabilis eſt. Item repugnat diſſentiri poſſe gratiæ neceſſitanti, quia ſi voluntas poteſt diſſentire, hoc ipſo non neceſſitatur ad conſenſum. Ergo gratia illa, quacum homo ad ſuam ipſius juſtificationem diſponitur, adeòque gratia efficax, non eſt gratia neceſſitans.

Præterea, ſi gratia efficax debet eſſe gratia neceſſitans, certè quia, ut volunt Novatores, homo non poteſt velle bonum, niſi ad illud volendum neceſſitetur. Falſum conſ. Ergo, &c. *Prob. min.* Si homo non poteſt velle bonum, niſi ad illud volendum neceſſitetur, certè quia non poteſt ampliùs etiam cum gratia ſe ipſum determinare ad volendum bonum, ut per ſe clarum eſt, & ipſi Novatores dicunt. Atqui hæc ratio nulla eſt, & hæretica. Ergo, &c. *Prob. min.* Nam ſi homo non poteſt ampliùs etiam cum gratia ſe ipſum determinare ad volendum bonum, liberum hominis arbitrium poſt Adæ peccatum irreparabiliter amiſſum & extinctum eſt: liberum enim arbitrium in ſenſu Catholicorum omnium, & in quo proinde à Trid. ſumitur, eſt facultas agendi vel non agendi ex propria determinatione, poſitis omnibus ad agendum prærequiſitis. Atqui quòd liberum hominis arbitrium poſt Adæ peccatum amiſſum ſit & extinctum, falſum & hæreticum eſt, ut patet ex Canone Tridentino. Ergo, &c.

Præterea, ſi gratia efficax eſſet gratia neceſſitans, homo, quoties bonum ſalutare vellet, vellet illud neceſſariò. Ergo non eſſet liber libertate indifferentiæ circa bonum ſalutare: hominem enim velle aliquid neceſſariò, & nihilominùs circa illud habere libertatem indifferentiæ, contradictionem implicat. Ergo non eſſet liber libertate arbitrii circa bonum ſalutare, etiam cum gratia efficaci: libertas enim arbitrii eſt libertas indifferentiæ. Ergo liberum hominis arbitrium, poſt Adæ peccatum, amiſſum & extinctum eſſet irreparabiliter, quòd eſt hæreticum, & ut tale damnatum à Synodo Tridentina.

Nec dic, Synodum can.5. per liberum arbitrium non aliud intelligere, quàm facultatem ſponte volendi ſive bonum ſive malum, poſitis omnibus ad volendum prærequiſitis. Nam contra eſt, quia, 1. hic canon petit Calvinum & Lutherum, qui negarunt in homine lapſo, non facultatem ſponte volendi, poſi-

tis

tis omnibus ad volendum prærequiſitis, ſed expeditam facultatem volendi vel non volendi, volendi hoc vel illud pro arbitrio, in ordine ſcilicet ad mores.

2. Nullus hominum negavit unquam, aut etiam negaturus eſt extra inſaniam vel delirium, homini ineſſe facultatem illam ſpontè volendi ſive bonum ſive malum: cùm nullus ſit hominum, qui ſibi conſcius non ſit, ſe, ſive bonum velit ſive malum, ſpontè illud velle, imò nec poſſe niſi ſpontè illud velle, & actui volendi coactionem propriè dictam evidenter repugnare, tamque repugnare, quàm repugnat non velle volendo, aut non volendo velle. Quem ergo aut quos peteret Canon Tridentinus?

3. Cùm Synodus dicit: *Si quis liberum hominis arbitrium poſt Adæ peccatum, &c.* manifeſtè perinde eſt, ac ſi diceret: Si quis liberum arbitrium, quo fruebatur Adamus ante peccatum, poſt ejus peccatum non manere, ſed amiſſum & extinctum eſſe dixerit, anathema ſit. Atqui liberum arbitrium, quo fruebatur Adamus ante peccatum, fuit expedita facultas benè vel malè agendi, facultas volendi vel non volendi, volendi hoc vel illud, poſitis omnibus ad volendum & agendum prærequiſitis. Ergo Synodus, canone laudato, per liberum arbitrium expeditam illam facultatem intelligit. Quod confirmatur ex eo quòd ipſimet Novatores, contra quos canon ille editus eſt, ut Calvinus & Calviniſtæ, illum *de eligendi facultate, quæ ſit in utramque partem libera & ſoluta*, interpretarentur, neque Eccleſia reclamante, neque ullo è Catholicis Doctoribus, qui contra illos pro Eccleſiæ definitione pugnant, contradicente. Sed ut ad aſſertionis noſtræ probationem revertar,

Sic adhuc argumentor. Ex Trid. ſi gratia efficax eſt gratia neceſſitans, hominis juſtificati bona opera ſic ſunt dona Dei, ut non ſint bona ipſius juſtificati merita. Conſequens hæreticum eſt. Ergo, &c. Minor patet ex can. 32. Conc. Trid. *Prob. ſequela maj.* Nam bona opera ab homine juſtificato fierent neceſſariò; adeòque ſicut non haberent laudabilitatem moralem, ita nec haberent, nec habere poſſent dignitatem ad præmium. Ergo nec eſſent, nec eſſe poſſent bona hominis juſtificati merita.

Prob. 3. ex Innocentii X. Bulla contra Janſenii librum edita, quæ incipit, *Cum ex occaſione*, & in qua hæc Janſenii propoſitio: *Ad merendum & demerendum in ſtatu naturæ lapſæ non requiritur in homine libertas à neceſſitate, ſed ſufficit libertas à coactione*: damnatur ut hæretica. Unde ſic argumentor. Si gratia efficax eſt gratia neceſſitans, ad merendum in ſtatu naturæ lapſæ non requiritur libertas à neceſſitate, ſed ſufficit libertas à coactione. Conſequens eſt hæreticum, Ergo, &c. Minor patet ex Bulla laudata. *Prob. ſeq. maj.* Nam juſti, 1. merentur per opera pietatis. 2. Hæc opera non exercent ſine gratia efficaci; adeòque ſi gratia efficax eſt gratia neceſſitans, juſti opera pietatis, quibus merentur, non exercent ſine gratia neceſſitante, & conſequenter exercent cum ſola libertate à coactione; hanc enim ſolam libertatem compatitur gratia neceſſitans. Ergo ſi gratia efficax eſt gratia neceſſitans, juſti merentur per opera pietatis exercita cum ſola libertate à coactione; atque ita ad merendum in ſtatu naturæ lapſæ non requiritur libertas à neceſſitate, ſed ſufficit libertas à coactione.

Prob. 4. ex S. Auguſtino, cujus ex plurimis teſtimoniis, quæ proferri poſſent, unum tantùm & alterum proferam, vitandæ prolixitatis cauſa. 1. itaque S. Doctor, lib. 2. contra litteras Petiliani Donatiſtæ cap. 84. Petiliano dicenti: *Cur vos non liberum arbitrium unicuique ſequi permittitis; cùm ipſe Dominus Deus liberum arbitrium dederit hominibus, viam tamen juſtitiæ oſtendens, ne quis forſitan neſcius deperiret? Dixit enim:* Poſui ante te bonum & malum, poſui ante te ignem & aquam, quod volueris elige. *Ex quo vos arbitrio miſeri* (Catholici) *vobis non aquam, ſed ignem non potiùs elegiſtis? ſed tamen, inquit,* Bonum elige, ut vivas: *qui non vis bonum eligere, vivere te nolle damnaſti*: ſic reſpondet: *Si tibi proponam quæſtionem, quomodo Deus Pater attrahat ad Filium homines, quos in libero dimiſit arbitrio, fortaſſis eam difficilè ſoluturus es. Quomodo enim attrahit, ſi dimittit ut quis quod voluerit eligat: & tamen utrumque verum eſt, ſed intellectu hoc penetrare pauci valent. Sicut ergo fieri poteſt, ut quos in libero dimiſit arbitrio, attrahat tamen ad Filium Pater: ſic fieri poteſt, ut ea quæ legum coercitionibus admonentur, non auferant liberum arbitrium.*

Obſerva. 1. Petilianus per liberum arbitrium manifeſtè intelligit expeditam facultatem unum è duobus oppoſitis, prout lubet, eligendi. 2. Dicit Deum homini etiam in hoc ſtatu hanc facultatem concedere. 3. Queritur, quòd Catholici ad Donatiſtas in ſinum Eccleſiæ Romanæ reducendos, aliam quàm ſuaſionis viam ineant, & legum pœnalium coercitionem adhibeant, ſicque non permittant Donatiſtas libertate illa frui, quam eis conceſſit Deus, ſed pœnarum terrore eis vim afferant, ut unam potiùs partem ſequantur, quàm aliam. Ad hæc S. Auguſtinus ſupponens cum Petiliano liberum arbitrium eſſe expeditam unum è duobus oppoſitis, prout lubet, eligendi facultatem, reſpondet, cum legum coercitione manere poſſe & manere liberum arbitrium; quia leges, coercendo homines, non ſpoliant illos expedita facultate unum è duobus appoſitis, prout lubet, eligendi, ſed ſolùm admonent illos, & admonendo inducunt, ut hac facultate rectè utantur, id quod melius eſt, eligendo & ſequendo: ſicut cum tractione illa, qua Pater Cœleſtis attrahit etiam efficaciter homines ad Filium, manere poteſt, & manet liberum arbitrium; quia Pater attrahendo etiam efficaciter ad Filium homines, non privat eos expedita facultate ſequendi vel non ſequendi tractionem, bonum vel malum pro arbitrio eligendi; nam non ſic attrahit, ut non dimittat ut quod è duobus voluerint eligant; ſed ſolùm in eis operatur, quomodo eis aptum eſt, ut benè utantur facultate illa, meliorem eligendo partem, & veniendo ad Filium.

Juxta S. Doctorem igitur, & leges coercent homines, & nihilominùs homines liberum habent arbitrium, quia nihilominùs liberam habent & ſolutam facultatem eligendi quam partem voluerint, hoc eſt, prout libuerit, obtemperandi vel non obtemperandi legibus; ſed ſolùm hujus facultatis abuſum impedit legum coercitio: ſicut Pater & attrahit homines ad Filium, & liberum eis relinquit arbitrium, quia ſic attrahit, ut eis relinquat liberam & ſolutam facultatem, quam partem voluerint, eligendi, hoc eſt, veniendi vel non veniendi ad Filium, credendi vel non credendi in Filium, prout libuerit; ita tamen ut bonum hujus facultatis uſum tractione ſua procuret, homines trahendo quomodo ſcit eis congruere, ut tractionem ſequantur, & veniant ad Filium, atque in eum credant. Ex his autem

Sic argumentor breviter. Ex S. Doctore Pater attrahendo efficaciter ad Filium homines, relinquit eis liberam & ſolutam facultatem eligendi quam partem voluerint. Ergo ex S. Doctore, in ſenſu compoſito gratiæ efficacis manet eligendi facultas in utramque partem libera & ſoluta. Atqui in ſenſu compoſito gratiæ neceſſitantis nec manet, nec manere poteſt talis facultas. Ergo ex S. Doctore, gratia efficax non eſt gratia neceſſitans.

At inquies. S. Auguſtinus nihil aliud vult, quàm cum tractione efficaci manere facultatem ſpontè volendi & agendi, & Deum ſic trahere efficaciter homines, ut non adimat illis facultatem ſpontè volendi & agendi. *R.* hoc eſſe manifeſtè falſum. Patet 1. ex facta textus integri expoſitione. 2. Ex eo quòd Deum homines in libero dimittere arbitrio, ut quod voluerint eligant, phraſi Auguſtini idem ſit, ac Deum hominibus relinquere expeditam ad utrumlibet activam indifferentiam, expeditam volendi vel non volendi, volendi hoc vel illud ex propria determinatione potentiam: hoc enim loquendi modo, ad exprimendam libertatem illam, qua potiebatur homo in ſtatu inno-

cen-

Digitized by Google

centiæ, paſſim utitur S. Doctor, ut agnoſcunt ipſimet Novatores. 3. Ex eo quòd S. Doctor expreſsè aſſerit, quòd pauci intellectu penetrare valeant, quomodo hæc duo vera ſint, videlicet quòd Deus & homines ad Filium efficaciter attrahat, & nihilominùs illos in libero dimittat arbitrio, ut quod voluerint eligant. Nam

Sic argumentor. Cum tractione efficaci manere facultatem ſpontè volendi & agendi, præſertim in ſyſtemate adverſariorum, nullo negotio intelligitur, & omnibus, qui rationis compotes ſunt, obvium eſt. Nam in ſyſtemate adverſariorum, tractio efficax fit per cœleſtem delectationem terrena delectatione majorem. Unde in hoc ſyſtemate, cum tractione efficaci manere facultatem ſpontè volendi & agendi, nihil aliud eſt, quàm hominem ſpontè velle & agere id quod eum delectat, & ampliùs delectat, quàm oppoſitum; quod certè nemo rationis compos non poteſt capere. Ergo apud S. Auguſtinum, illud, Deum efficaciter attrahere ad Filium homines, & ſimul eos in libero dimittere arbitrio, ut quod voluerint eligant, tam captu difficile, ut intellectu pauci id penetrare valeant, illud, inquam, aliud eſt, quàm, cum tractione efficaci manere facultatem ſpontè volendi & agendi. Illud autem aliud quid eſſe poteſt, niſi cum efficaci tractione manere expeditam ſequendi vel non ſequendi ipſam tractionem, & ad Filium pro arbitrio veniendi vel non veniendi potentiam?

2. S. Auguſtinus, lib. de natura & gratia, c. 65. Pelagio hæc Hieronymi verba, *Liberi arbitrii nos condidit Deus, nec ad virtutem, nec ad vitia neceſſitate trahimur, alioquin ubi neceſſitas, nec corona eſt*, objicienti, ſic reſpondet: *Quis non agnoſcat? quis non toto corde ſuſcipiat? quis aliter conditam humanam neget eſſe naturam; ſed in rectè faciendo, ideò nullum eſt vinculum neceſſitatis, quia libertas eſt charitatis*. Quòd autem hìc S. Doctor neceſſitatis nomine intelligat antecedentem ad unum determinationem etiam voluntariam, patet 1. ex eo quòd non ignorabat neceſſitatem ſic accipi à Pelagio, nec tamen eum corrigit, ſed omiſſa violentæ & voluntariæ neceſſitatis diſtinctione, ei planè conſentit, uno tantùm addito, quod pertinaciter negabat Pelagius, nempè quòd immunitas illa ab omni neceſſitatis vinculo, qua gaudemus, ſit effectus gratiæ, ſeu inſpirationis, quæ diffunditur in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis intuitu meritorum Chriſti, *qui aſcendit in altum, captivavit captivitatem, dedit dona hominibus*.

Patet 2. ex eo quòd à nobis in rectè faciendo removeat omne vinculum neceſſitatis. Qui autem removet omne vinculum neceſſitatis, non ſolùm violentam, ſed etiam voluntariam neceſſitatem removet.

Patet 3. ex eo quòd hoc cap. 65. eodem modo neceſſitatem accipiat, quo capite ſequenti accipit, cùm ait: *Quòd autem ex vitiis natura, non ex conditione naturæ ſit quædam peccandi neceſſitas, audiat homo, atque ut eadem neceſſitas non ſit, diſcat Deo dicere: De neceſſitatibus meis educ me: quia & in hujuſmodi oratione certamen eſt adversùs tentatorem de ipſa contra nos neceſſitate pugnantem: ac per hoc opitulante gratia per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum, & mala neceſſitas removebitur, & libertas plena tribuetur*. Hæc autem neceſſitas peccandi, hæc mala neceſſitas, orta non ex conditione, ſed ex vitio naturæ per peccatum corruptæ, non eſt violenta, ſed voluntaria neceſſitas; neque negabunt adverſarii, cùm eam ex delectatione terrena prædominante, qua malum ampliùs placet, proficiſci doceant. Hæc itaque neceſſitas peccandi, per gratiam Chriſti removenda, eſt neceſſitas voluntaria; adeòque S. Doctor utroque capite de voluntaria neceſſitate loquitur.

Igitur juxta S. Doctorem, *liberi arbitrii*, hoc eſt, eligendi facultatis in utramque partem liberæ & ſolutæ, *nos condidit Deus, nec ad virtutem, nec ad vitia neceſſitate* etiam voluntaria *trahimur, alioquin ubi neceſſitas* etiam voluntaria, *nec corona eſt*. Atque ita notum eſt & obvium omnibus, ut nemo ſit, qui *non agnoſcat*: nemo qui *non toto corde ſuſcipiat*: nemo qui *aliter conditam humanam neget eſſe naturam*. Errat ergo Pelagius, non quia ab actibus noſtris tam bonis quàm malis, neceſſitatem etiam voluntariam removet, ſed quia plenam & ab omni neceſſitatis vinculo ſolutam ad rectè faciendum libertatem nobis attribuit, independenter ab interioris gratiæ adjutorio, ſine qua tamen non poteſt mala removeri neceſſitas, adeòque nec haberi plena ad rectè faciendum libertas.

Ex his autem ſic argumentor. Ad virtutem trahimur per gratiam efficacem, & tamen ex S. Doctore non trahimur neceſſariò; & ſi traheremur, jam locus non eſſet merito, adeòque nec præmio. Ergo ex S. Doctore gratia efficax non eſt gratia neceſſitans. Item illa gratia non eſt neceſſitans, ſub qua plenam habemus, & ab omni neceſſitatis vinculo ſolutam ad rectè faciendum libertatem. Atqui ex S. Doctore, ſub interioris gratiæ adjutorio, quocum rectè facimus, hoc eſt, ſub gratia efficaci, plenam habemus, & ab omni neceſſitatis vinculo ſolutam ad rectè faciendum libertatem. Ergo ex S. Doctore, &c. Gravem igitur S. Auguſtino injuriam faciunt, qui eum gratiæ neceſſitantis patronum conſtituunt.

ARTICULUS V.

Solvuntur Objectiones.

OBj. 1. Voluntas humana non poteſt reſiſtere voluntati Dei. Ergo nec poteſt reſiſtere ejus gratiæ. Conſeq. patet. Nam ſi voluntas humana poſſet reſiſtere gratiæ Dei, poſſet etiam ejus voluntati reſiſtere. *Prob. ant.* ex S. Auguſtino. *Dat*, inquit, lib. de corr. & gr. cap. 14. *incrementum Deus, cui volenti ſalvum facere, nullum hominum reſiſtit arbitrium.... Non eſt itaque dubitandum, voluntati Dei, qui in cœlo & in terra omnia, quæcumque voluit, fecit, & qui etiam illa, quæ futura ſunt, fecit, humanas volutates non poſſe reſiſtere, quominùs faciat ipſe quod vult, quandoquidem etiam de ipſis hominum voluntatibus, quod vult, facit.*

R. neg. conſeq. Aliud enim eſt voluntates humanas non poſſe reſiſtere Dei voluntati (abſolutæ ſcilicet & efficaci, quod ſemper ſubintelligi debet, quando à Scriptura vel à Patribus ſimpliciter dicitur, voluntates hominum voluntati Dei non poſſe reſiſtere,) & aliud, voluntates humanas non poſſe reſiſtere gratiæ Dei. Primum dicit S. Doctor, non ſecundum. Primum verum eſt, ſecundum verò falſum. Primum negari, ſecundum verò affirmari non poteſt abſque hæreſi.

Itaque, ut rectè ait S. Doctor, non poſſumus reſiſtere voluntati Dei, quia non poſſumus eam fruſtrare, nec ſimpliciter impedire effectum, quem illa abſolutè & efficaciter intendit, etiam ſi ſit actus aliquis à libero noſtro arbitrio dependens; non quia adhibet media irreſiſtibilia, quibus proinde reluctari non poſſumus, ſed quia non poſſumus impedire, ne in theſauris omnipotentiæ ſuæ habeat media etiam ex natura ſua repudiabilia, plura & plura in infinitum, quibus infallibiliter præſciat voluntates noſtras motum iri quo modo eis aptum eſt, ut liberè conſentiant, ſi velit ea exequi; nec poſſumus eum impedire, quominùs ea exequatur, cùm, & ubi voluerit. Hoc ſatis apertè dicit S. Doctor, cùm ſic ait lib. 1. ad Simplic. qu. 2. *Non poteſt effectus miſericordiæ Dei eſſe in hominis poteſtate, ut fruſtra ille miſereatur, ſi homo nolit, quia ſi vellet etiam ipſorum* (non electorum) *miſereri, poſſet ita vocare, quomodo illis aptum eſſet, ut & moverentur, & intelligerent, & ſequerentur*.

Quamvis autem non poſſimus reſiſtere Dei voluntati, abſolutè & efficaciter intendenti, ut aliquid à nobis fiat, poſſumus nihilominùs reſiſtere huic medio, quod adhibet, ut illud à nobis fiat. Ratio eſt, quia, ut ſupponitur, voluntas Dei abſolutè & efficaciter intendit non ſolùm ut illud à nobis fiat, ſed etiam ut liberè fiat, adeòque non adhibet medium neceſſitans & irreſiſtibile, quocum actus à nobis quidem

fie-

fieret, ſed non liberè fieret; ſed adhibet medium repudiabile, & compoſſibile cum negatione conſenſus liberi, qui abſolutè & efficaciter intenditur, & re ipſa certò & infallibiliter exprimitur, propter medii repudiabilis congruitatem certò & infallibiliter à Deo, medium illud adhibente, præcognitam.

Tunc igitur voluntas divina non fruſtratur, non quia ad conſenſum, quem abſolutè & efficaciter intendit, adhibet medium neceſſitans & irreſiſtibile, ſed quia medium, quo utitur, ſic repudiabile eſt, ut ſit quoque voluntati noſtræ congruum. Hoc dicit S. Auguſtinus, cùm ait lib. 1. ad Simp. q. 2. *Nullius Deus fruſtra miſeretur. Cujus autem miſeretur, ſic eum vocat quomodo ſcit ei congruere ut vocantem non reſpuat.*

Item tunc ſumma certitudine & infallibilitate voluntas divina non fruſtratur, quia medium, quo utitur, habet ſummam certitudinem & infallibilitatem, non intrinſecam, petitam ab intrinſeca ejus irreſiſtibilitate, quia nullam habet; ſed extrinſecam, petitam à divina præſcientia, quam falli, abſolutè repugnat, & ex cujus directione medium repodiabile adhibetur, & quidem tale, quale præſcitur voluntati noſtræ congruum fore, ut velimus agere, & agamus.

Dices. Impotentia illa reſiſtendi voluntati Dei vel eſt antecedens, vel conſequens tantùm. *R.* non eſſe conſequentem, ſed antecedentem ſimpliciter. Ratio eſt, quia non pendet ab aliquo libertatis noſtræ exercitio, ſed oritur ex eo, quòd ſimpliciter repugnet Deum, utpotè infinitè ſapientem & potentem, non habere in poteſtate ſua non tot quin plura media, etiam ex natura ſua repudiabilia, quibus poſſit, cùm & ubi voluerit, operari in voluntatibus humanis, quæ tantoperè ex natura ſua mobiles ſunt, & in quamlibet partem verſatiles; operari, inquam, infallibiliter, quomodo eis aptum eſt, ut faciant, & liberè faciant id, quod ab eis fieri, abſolutè & efficaciter decrevit.

Et verò illud, habere in poteſtate ſua non tot quin plura media, etiam ex natura ſua repudiabilia, quibus tamen Deus, ſi velit ea exequi, voluntates humanas ad actus ſuos liberos infallibiliter permoveat, clarè relucet in idea entis infinitè ſapientis & potentis, item clarè relucet in idea entis, quo nihil melius cogitari poteſt: nullam enim in terminis implicantiam involvit, & eſt maxima perfectio, cum nulla alia meliore, aut etiam æquali incompoſſibilis.

Dices. Ergo impotentia illa reſiſtendi voluntati Dei facit neceſſitatem antecedentem. Ergo Deus voluntate ſua abſoluta & efficaci antecedenter neceſſitat voluntates noſtras ad actus ſuos, adeòque gratis negatur Deum voluntates noſtras ad actus ſuos movere per media neceſſitantia & irreſiſtibilia. *R.* diſt. ant. Impotentia illa reſiſtendi voluntati Dei facit neceſſitatem antecedentem intrinſecam & immutantem modum operandi voluntatis, N. ant. Facit neceſſitatem antecedentem extrinſecam, qua nec immutatur, nec immutari poteſt modus operandi, voluntatis libertati conveniens, quia cum ea manere poteſt, & manet expedita ad utrumlibet ex oppoſitis facultas, C. ant. & diſt. ſimiliter conſeq. Ergo Deus voluntate ſua abſoluta & efficaci antecedenter voluntates noſtras neceſſitat neceſſitate extrinſeca tantùm, C. conſeq. Neceſſitate intrinſeca, & modum operandi voluntatis immutante. N. conſeq. 1. & 2.

Itaque impotentia reſiſtendi voluntati Dei non dicit aut facit neceſſitatem antecedentem intrinſecam, quia non oritur ex aliquo medio intrinſeco voluntati humanæ, eam intrinſecè & immediatè afficiente, eamque antecedenter & intrinſecè ad alteram contradictionis partem obligante; quia Deus vi ſuæ voluntatis, quantumvis efficacis & abſolutæ, non adhibet medium irreſiſtibile ad obtinendum voluntatis humanæ conſenſum.

Impotentia reſiſtendi voluntati Dei dicit vel facit neceſſitatem antecedentem extrinſecam, quia oritur ex infinita ſapientia ſimul & omnipotentia divina, quæ quidem perfectiones ſunt planè independentes à libertate noſtra, ſed per ſe immediatè nihil ponunt in voluntate, quod ſit intrinſecum voluntati, eamque intrinſecè afficiens, adeòque poſſit immutare modum ejus operandi. Unde per ſe immediatè non faciunt, nec facere poſſunt reſpectu voluntatis noſtræ, niſi neceſſitatem antecedentem extrinſecam, quacum ſtare poteſt expedita ad utrumlibet ex oppoſitis libertas, & revera tandiu ſtat, quandiu infinitè ſapiens & omnipotens Deus, ad permovendas voluntates noſtras, non adhibet niſi media repudiabilia: tandiu enim voluntas noſtra poteſt pro arbitrio velle vel non velle etiam in ſenſu compoſito mediorum; adeòque in ſenſu compoſito mediorum, licèt ab infinitè ſapiente & omnipotente Deo vi decreti abſoluti & efficacis adhibitorum, retinet expeditam alterutrum è duobus oppoſitis eligendi facultatem. Sed ad hujus doctrinæ pleniorem intelligentiam.

Duplex diſtingui poteſt neceſſitas antecedens, una ſecundùm quam aliquid neceſſariò fit; altera verò ſecundùm quam dicimus neceſſe eſſe, ut aliquid fiat, & eo modo fiat, quo Deus abſolutè & efficaciter vult illud fieri. Prima cum libertate indifferentiæ incompoſſibilis eſt, non ſecunda. *Si autem*, inquit S. Auguſtinus, lib. 5. de Civ. c. 10. *illa definitur eſſe neceſſitas, ſecundum quam dicimus neceſſe eſſe ut ita ſit aliquid, vel ita fiat, neſcio cur eam timeamus, ne nobis libertatem auferat voluntatis.* Nam ſi modus ille, quo Deus abſolutè & efficaciter vult aliquid fieri, ſit ut liberè fiat, hoc eſt, fiat cum expedita facultate illud vel ejus oppoſitum faciendi, tam neceſſe eſt ut fiat liberè & cum expedita illud vel ejus oppoſitum faciendi facultate, quàm ut fiat. At neceſſitas antecedens, quam ex ſuppoſitione voluntatis Dei abſolutæ & efficacis faciunt ejus infinita ſapientia & omnipotentia relatè ad deliberatos actus noſtros, non eſt neceſſitas, ſecundùm quam aliquid neceſſariò fit, ſed ſecundùm quam dicimus neceſſe eſſe, ut fiat, & ita fiat, hoc eſt, non ſolùm ut fiat, ſed etiam liberè fiat, adeòque tam cadit in modum libertatis, quàm in ſubſtantiam actus: unde modum libertatis non excludit, ſed infert; neque perimit, aut ligat in nobis indifferentiam activam, ſed cum ea ſic connexa eſt, ut, ſuppoſita tali neceſſitate non poſſimus non habere expeditam ad agendum vel non agendum, ad agendum hoc vel illud, activam indifferentiam; nec magis repugnet, ut actus à nobis non fiat, quàm ut à nobis fiat ſine expedita illum faciendi vel non faciendi, illum vel ejus oppoſitum faciendi facultate; ſed utrumque repugnet æqualiter. Æqualiter autem utrumque repugnat, quia repugnat Deum infinitè ſapientem & omnipotentem, non habere in ſua poteſtate media, quibus nos permovere poſſit ad actus, quoſcumque voluerit, faciendos ex propria noſtra determinatione, & cum activa indifferentia, in utramque partem expedita. Quæ proinde media per ſe repudiabilia eſſe neceſſe eſt.

Dices. Suppoſito quòd Deus velit abſolutè & efficaciter, ut actus fiat à voluntate humana cum tali gratia, voluntatem humanam poſſe reſiſtere tali gratiæ, & poſſe reſiſtere voluntati Dei etiam abſolutè & efficaci, ſunt duo inter ſe evidenter connexa. Ergo vel utrumque concedendum eſt, vel negandum eſt utrumque. *R.* malè ſupponi, quòd Deus velit abſolutè & efficaciter, ut actus fiat ab humana voluntate per talem gratiam. Itaque diſtingue duo inſtantia rationis. In primo Deus vult abſolutè & efficaciter, ut actus fiat, & liberè fiat à voluntate humana. In ſecundo præparat hanc numero gratiam, ex natura ſua repudiabilem, ſed quam per infallibilem præſcientiam prævidet fore voluntati congruam.

Nota. Aliud eſt, Deum velle abſolutè & efficaciter ut actus fiat per talem gratiam, & aliud Deum velle abſolutè & efficaciter, ut actus fiat & liberè fiat, & ex hac voluntate abſoluta & efficaci conſequenter neceſſitari ad præparandam gratiam aliquam ex iis, quas præſcit fore voluntati humanæ, ſi dentur, congruas in iis circumſtantiis, in quibus voluntati humanæ agendum erit. Secundum verum eſt, primum

verò

verò falſum. Hinc ut voluntas humana poſſit reſiſtere tali gratiæ, quam Deus ab æterno præparavit ipſi, ipſique confert in tempore, neceſſe non eſt, ut poſſit reſiſtere voluntati abſolutæ & efficaci, qua Deus actum ejus prædefinivit, ſed ſufficit, eam poſſe impedire, ne Deus præviderit talem gratiam, ſi daretur in talibus circumſtantiis, fore congruam, & ita facere, ne Deus ea vi ſuæ voluntatis abſolutæ & efficacis talem gratiam dare voluerit. Quod re ipſa poteſt potentia ad actum verè reducibili, infallibiliter tamen non reducenda; quamvis nulla potentia ſive reducenda ad actum, ſive etiam reducibili, poſſit reſiſtera voluntati Dei abſolutæ, & efficaci.

Dices. Si voluntas humana reſiſteret tali gratiæ, ex vi voluntatis Dei abſolutæ & efficacis collatæ, certè reſiſteret etiam voluntati Dei abſolutæ & efficaci. Ergo vel neutri poteſt reſiſtere, vel utrique poteſt. *R*. neg. ant. Ratio negandi eſt, quia in antecedente ſuppoſitio nugatoria eſt, cùm ſupponantur duo contradictoria ſimul exiſtere. Nam cùm ſupponis voluntatem humanam reſiſtere tali gratiæ, etiam ſupponendo, quòd talis gratia collata fuerit ea vi voluntatis Dei abſolutæ & efficacis, ſupponit voluntatem humanam reſiſtere tali gratiæ, ſupponendo eam collatam eſſe ex infallibili præſcientia, quòd, ſi daretur, voluntas humana non eſſet ei reſtitura, & conſequenter ſupponendo, quòd, cùm data eſt, voluntas humana ei non reſiſtat. Atqui ſupponit voluntatem humanam reſiſtere tali gratiæ, cùm ſimul ſupponit ſive eaplicitè, ſive implicitè, quòd non reſiſtat, vel ſaltem non poteſt ſimul non ſupponere ſive explicitè ſive implicitè, quòd non reſiſtat, nugatur contradictoria copulando, & ex tali ſuppoſitione prorſùs nihil efficere poteſt.

Itaque ſi ſupponis voluntatem humanam reſiſtere tali gratiæ, ne te contradictione implices, debes ſimul ſupponere alia omnia, quæ cum hac ſuppoſitione connexa ſunt, ſine quibus proinde hæc ſuppoſitio fieri non poteſt; & conſequenter debes ſupponere, gratiam non fuiſſe datam ex præſcientia, quòd ſi daretur, habitura eſſet effectum, adeòque non fuiſſe datam ex vi voluntatis abſolutæ & efficacis, ſed fuiſſe datam ex vi voluntatis conditionatæ & inefficacis tantùm, ac proinde ex vi voluntatis divinæ, cui reſiſtere poteſt & reſiſtit voluntas humana, ut fides & experientia docent. Porrò ſi è contra ſupponis, talem gratiam collatam eſſe ea vi voluntatis abſolutæ & efficacis, cùm etiam neceſſariò ſopponenda ſint alia omnia cum hac ſuppoſitione conneaa, debes quoque ſupponere, gratiam fuiſſe collatam ex infallibili præſcientia, quòd eſſet habitura effectum, ſi daretur; adeòque ſupponere, quòd data habeat effectum, hoc eſt, quòd ei non reſiſtat, ſed conſentiat voluntas humana.

Dices denique. Si non poteſt ſupponi voluntas humana reſiſtere tali gratiæ collatæ ex vi voluntatis abſolutè & efficacis, voluntas humana non poteſt illi reſiſtere: poſſibile enim ſupponi poteſt eſſe, & conſequenter ſi voluntas humana poſſet reſiſtere tali gratiæ, collatæ ea vi voluntatis abſolutæ & efficacis, ſupponi poſſet illi reſiſtere. Ergo talis gratia, collata ea vi voluntatis Dei abſolutæ & efficacis, eſt irrepudiabilis & irreſiſtibilis. Ergo eſt gratia neceſſitans.

R. diſt. ſeq. ant. Voluntas humana tali gratiæ collatæ ex vi voluntatis abſolutæ & efficacis, reſiſtere non poteſt potentia ad actum reducenda, C. ſeq. ant. Potentia ad actum reducibili, ſubdiſt. Ad actum reducibili in ſenſu compoſito collationis gratiæ ex vi voluntatis Dei abſolutæ & efficacis factæ, C. iterùm ſeq. ant. Ad actum reducibili in ſenſu diviſo talis collationis, N. ſeq. ant. Hic autem ſenſus diviſus verè eſt in poteſtate voluntatis humanæ: nam voluntas humana impedire poteſt, ne Deus per ſcientiam conditionalium præſcierit talem gratiam effectum ſuum habituram eſſe, ſi daretur, & ſic indirectè facere, ne talis gratia collata fuerit ex vi voluntatis Dei abſolutæ & efficacis: Deus enim non potuit ex vi voluntatis ſuæ abſolutæ & efficacis præparare gratiam, quam per ſcientiam futuribilium præſcivit effectum ſuum habituram non eſſe, ſi daretur. Unde neg. conſeq. Nam gratia illa non eſt irrepudiabilis & irreſiſtibilis, cui voluntas humana reſiſtere poteſt potentia ad actum verè reducibili in aliquo ſenſu, qui eſt in ejus poteſtate, ut patet ex terminis. Sed adhuc.

R. aliter diſt. ſeq. ant. Voluntas humana tali gratiæ, ex vi voluntatis Dei abſolutæ & efficacis collatæ, reſiſtere non poteſt impotentia componendi reſiſtentiam ſeu diſſenſum cum entitate gratiæ, N. ſeq. ant. Impotentia componendi reſiſtentiam, ſeu diſſenſum cum conſenſu, C. ſeq. ant. Prima impotentia eſt antecedens, & incompoſſibilis cum libertate indifferentiæ. Secunda eſt conſequens tantùm, nec indifferentiæ libertatem excludit, ſed è contra eam & ejus exercitium ſupponit, ex illoque oritur. Hanc ſolam ad gratiæ ex vi voluntatis Dei abſolutæ & efficacis collatæ, reſiſtendum, impotentiam habet voluntas humana; quatenus non aliter non poteſt ei reſiſtere, quàm quia non poteſt reſiſtentiam cum conſenſu componere. Primam autem ad gratiæ, ea vi voluntatis Dei abſolutæ & efficacis collatæ, reſiſtendum impotentiam non habet voluntas humana, quia ad hoc ut gratia ea vi voluntatis Dei abſolutæ & efficacis conferatur, neceſſe non eſt, ut ſit per ſe irrepudiabilis & irreſiſtibilis, ſed ſufficit, ſi ſumma certitudine & infallibilitate præſciatur effectum ſuum eſſe habitura, ſi detur; quantumcumque per ſe ſit componibilis cum reſiſtentia voluntatis humanæ.

Itaque ſi præſcindis à collatione gratiæ, ut facta ex vi voluntatis Dei abſolutæ & efficacis, præſcindis à conſenſu voluntatis humanæ; & tunc voluntas humana poteſt reſiſtere gratiæ, quam habet, quia poteſt componere diſſenſum cum entitate gratiæ; cùm ſit ex natura ſua repudiabilis. Quare voluntas humana ſub gratia, etiam ea vi voluntatis Dei abſolutæ & efficacis collata, retinet expeditam libertatem indifferentiæ. Si ſupponis collationem gratiæ, ut factam ea vi voluntatis Dei abſolutæ & efficacis, ſupponis quoque voluntatis humanæ conſenſum, cum ea connexum; & ita tunc voluntas humana non poteſt reſiſtere gratiæ, quia non poteſt componere diſſenſum cum conſenſu; vel, ſi vis, quia non poteſt componere diſſenſum cum entitate gratiæ in ſenſu compoſito conſenſus. Quod non impedit libertatem indifferentiæ: libertas enim indifferentiæ non eſt facultas ſimul conſentiendi & diſſentiendi, ſed conſentiendi vel diſſentiendi pro arbitrio.

Obj.2. S. Auguſtinus, lib. de corr. & gr. c. 12. docet donum perſeverantiæ, hoc eſt, gratiam efficacem, quæ datur electis ad perſeverandum, eſſe gratiam neceſſitantem: nam ſic loquitur: *Prima erat perſeverantiæ poteſtas, bonum poſſe non deſerere: noviſſima erit perſeverantiæ felicitas, bonum non poſſe deſerere*. Hoc itaque, juxta S. Doctorem, inter gratiam, datam Adamo ad perſeverandum in ſtatu innocentiæ, & gratiam, quæ nunc datur electis ad perſeverandum in ſtatu gratiæ, diſcrimen eſt, quòd cum hac, utpotè inſuperabiliter determinante & neceſſitante, non poſſint non perſeverare electi; cum illa verò, utpotè indifferente & verſatili, Adamus innocens perſeveraret, ſi vellet, ſed & non perſeveraret, ſi nollet. Ergo, &c.

R. neg. ant. *Ad prob. R*. S. Doctorem loqui non de perſeverantia electorum in hac mortali vita, ſed de perſeverantia beatorum in vita altera, ſeu de impeccabilitate, qua beati fruuntur in cœlo. Videamus locum integrum. *Prima ergo*, inquit S. Doctor, *libertas voluntatis erat, poſſe non peccare: noviſſima erit multò major, non poſſe peccare. Prima immortalitas erat, poſſe non mori: noviſſima erit multò major, non poſſe mori. Prima erat perſeverantiæ poteſtas, bonum poſſe non deſerere: noviſſima erit felicitas perſeverantiæ, bonum non poſſe deſerere*. Clarè vides, S. Doctorem innocentiæ ſtatum, in quo primus homo conditus fuerat, opponere, non ſtatui naturæ lapſæ, in quo peccamus, & morimur, ſed ſtatui gloriæ, in quo mors non erit ampliùs, in quo electi erunt prorſùs

ſùs

ſuis impeccabiles, & ſummo bono ſumma neceſſitate adhærebunt in æternum.

Obj. 3. Gratia efficax conſiſtit in delectatione cœleſti, in gradibus intenſionis ſuperante delectationem terrenam. Atqui delectatio cœleſtis, intenſior delectatione terrena neceſſitat voluntatem ad conſenſum ſalutarem. Ergo gratia efficax eſt gratia neceſſitans. *Prob. min.* ex S. Auguſtino. Nam ſic loquitur in expoſitione ſua in Epiſt. ad Galatas. *Quod amplius nos delectat, ſecundùm id operemur neceſſe eſt.* Hic autem to *operemur*, idem ſignificat quod ly *velimus*. Item S. Doctor hic intelligit neceſſitatem intrinſecam, antecedentem, & phyſicam, non neceſſitatem intrinſecam, moralem tantùm, aut phyſicam conſequentem tantùm. Ergo, &c. Pro ſolutione,

Nota. Delectatio oritur ea præſentia, vel potiùs eſt formalis præſentia objecti convenientis, hoc eſt, actus vitalis, quo animæ præſens ſiſtitur objectum conveniens. Delectatio alia eſt ſenſitiva, alia rationalis. Senſitiva eſt ea, cujus homo, quà animal, capax eſt: eſt enim actus potentiæ ſenſitivæ, ſeu ſenſitiva operatio, qua immutatio ab objecto ſenſibili & delectabili in organo corporeo facta percipitur ab anima, eique præſens ſiſtitur objectum ſenſibile, & delectabile. De talibus delectationibus loquitur S. Auguſtinus ſerm. 17. de verbis Apoſtoli, cùm ait, *Delectant quadam naturaliter infirmitatem noſtram, ut cibus, ut potus delectant eſurientes, atque ſitientes: ut nos delectat hæc lux, quæ de cœlo funditur, ſole exorto .... delectat canora vox & ſuaviſſima cantilena, delectat odor bonus: delectant etiam tactum noſtrum quæcumque pertinent ad carnis aliquam voluptatem.*

Delectatio rationalis eſt ea, cujus homo, quà rationalis, ſeu quà intellectu & voluntate præditus, capax eſt. Duplex eſt, una intentionalis, & altera affectiva. Delectatio intentionalis eſt actus, quo intellectus apprehendit objectum aliquod ut conveniens ſub aliqua ratione, & apprehendendo ſiſtit intentionaliter præſens animæ; unde tali apprehenſione delectatur animæ. Talis eſt actus, quo apprehenditur aurum ut utile; actus, quo apprehenditur veracitas ut honeſta, &c. De tali delectatione loquitur S. Auguſtinus ſerm. citato, cùm ait: *Interrogo utrùm ames juſtitiam? Reſpondebis, Amo. Quod non reſponderes veraciter, niſi te aliquatenus delectaret. Non enim amatur, niſi quod delectat*, hoc eſt, non amatur, niſi quod ab intellectu apprehenditur ſub aliqua ratione conveniens, & apprehenſione intentionaliter præſens ſiſtitur animæ, quæ formaliter delectatur intentionali illa præſentia objecti convenientis.

Delectatio affectiva eſt actus, quo voluntas affectivè apprehendit objectum aliquod conveniens, illudque affectivè præſens ſiſtit animæ; vel, ſi vis, eſt actus voluntatis, quo anima affectivè unitur cum objecto conveniente intentionaliter ei præſente per apprehenſionem intellectus. Unde hæc affectiva delectatio potiſſimùm conſiſtit in actu amoris: *amor* enim, ut ait S. Thomas 1.2. q. 32. art. 3. ad 3. *eſt quædam unio vel connaturalitas amantis ad amatum*. Anima per amorem affectivè accedit ad objectum amatum, illudque affectivè amplectitur: unde mutua animam inter & objectum amatum reſultat affectiva præſentia. Hinc tantoperè amore delectatur anima.

Delectatio affectiva duplex eſſe poteſt, una indeliberata, & altera deliberata. Indeliberata eſt, v. g. motus amoris ante deliberationem ea intentionali delectatione conſequens naturali quadam neceſſitate, ſi delectatio intentionalis ſit de bono naturali; vel exurgens in anima ex actione Dei in ea ſupra naturæ exigentiam omnem operantis, eamque ad motum illum determinantis, ſi delectatio intentionalis ſit de bono ſupernaturali. Unde tunc Deus utramque delectationem, intentionalem ſcilicet & affectivam, in nobis ſine nobis operari dicitur. Porrò non ſolùm de intentionali, ſed etiam de affectiva delectatione indeliberata, imò & de deliberata, intelligimus S. Auguſtinum, cùm ait lib. de contin. cap. 3. *Contra ſuavitatem noxiam, quâ vincebat concupiſcentia, Dominus dat ſuavitatem beneficam, quâ delectetur amplius continentia*, hoc eſt, Deus ſic animam delectat apprehenſione pulchritudinis continentiæ, & indeliberato in hanc pulchritudinem amoris motu, ut luxuriæ continentiam tandem anteponat, & anteponendo delectetur ampliùs continentia.

Affectiva delectatio deliberata eſt ea, quam ſibi ipſa voluntas deliberatè procurat. Talis eſt, v. g. actus amoris, quo ex propriâ determinatione amat, & amando affectivè amplectitur bonitatem objectivam ſibi intentionaliter præſentem per cognitionem apprehenſivam intellectus. Hæc itaque delectatio eſt in poteſtate voluntatis, & ſuppoſita cum aliis ad volendum prærequiſitis bonitatis objectivæ intentionali præſentia, quæ fit per actum, quo intellectus apprehendit objectum ut conveniens, poteſt eam habere, vel ea carere pro arbitrio. Unde ad hujuſmodi delectationem honeſtam homines adhortatur Scriptura, cùm ait Pſal. 36. *Delectare in Domino: & dabit tibi petitiones cordis tui.* Et poſt Scripturam S. Auguſtinus, cùm dicit ſerm. 17. de verbis Apoſtoli: *Quid eſt quod dixi? ut inter omnia, quæ delectant plus te delectet ipſa juſtitia; non ut alia* (quæ ſcilicet delectant licitè) *non delectent, ſed ipſa prius delectet .... juſtitia ſic delectet, ut vincat etiam licitas delectationes, & ei delectationi, quâ licitè delectaris præpone juſtitiam .... Delectare in Domino, dicit Scriptura; Dominus autem juſtitia eſt .... Præponit delectationi carnis delectationem mentis. Carnem quippe veſtram delectant illicitæ voluptates, mentem veſtram delectet inviſibilis, pulchra, caſta, ſancta, canora, dulcis juſtitia .... Ducat vos ad recta facta ſuavitas & dulcedo juſtitiæ, amate juſtitiam, quomodo amaſtis iniquitatem. Digna eſt juſtitia, quæ à vobis impetret, ut exhibeatis illi, quod exhibuiſtis iniquitati.*

Hæc affectiva delectatio deliberata duplex eſt, una perfecta, & altera imperfecta; vel, ſi vis, una efficax, & altera inefficax. Efficax, quæ etiam victrix delectatio dici poteſt, eſt actus amoris, quo voluntas bonitatem aliquam objectivam, ſibi per apprehenſionem intellectus intentionaliter præſentem, affectivè amplectitur, & in hoc affectivo amplexu ſiſtit & quieſcit. In hoc autem affectivo amplexu ſiſtit & quieſcit voluntas, cùm per actum ſuum amoris bonitatem amatam anteponit bonitati oppoſitæ; ex duabus enim bonitatibus objectivis oppoſitis, quas ei ſimul intentionaliter præſentes exhibet intellectus, per actum amoris deliberatum unam alteri præponendo, ampliùs deliberatè delectatur ea, quam præponit, adeòque in ejus, non alterius oppoſitæ, affectivo complexu, ſiſtat & quieſcat, neceſſe eſt.

Ex his, affectiva delectatio deliberata inefficax, eſt actus amoris, quo liberè voluntas bonitatem aliquam objectivam, ſibi intentionaliter præſentem, affectivè amplectitur; ſed non ſic amplectitur; ut in ejus amplexu ſiſtat & quieſcat, quia nondùm illam alteri oppoſitæ anteponit, & ita nondùm ea plùs delectatur deliberatè, quàm altera oppoſita: niſi quis mavelit dicere, affectivam delectationem deliberatam efficacem, eſſe actum amoris, quo voluntas ex prævia deliberatione bonitatem aliquam objectivam, ſibi intentionaliter præſentem, affectivè amplectitur, adeòque in ea ſiſtit & quieſcit, eaque plùs delectatur, quam altera oppoſita, propter intimiorem præſentiam & conjunctionem: affectivam verò delectationem deliberatam inefficacem, eſſe actum amoris, quo voluntas nondùm bonitatem objectivam affectivè amplectitur, ſed ſolùm ad illam affectivè propendet & accedit: unde nondùm ea deliberatè plùs delectatur, quàm altera oppoſita, nondùmque in ea magis quam in altera oppoſita, quieſcit. Ad quod ſufficit, ſi dicatur ſolùm amorem, quo bonum amatum oppoſito anteponitur, eſſe affectivam unionem voluntatis amantis cum re amata; amorem verò, quo bonum amatum oppoſito nondùm anteponitur, eſſe tantùm viam ad unionem illam affectivam, vel quandam illius inchoationem.

Affe-

Affectiva delectatio deliberata efficax, dicitur efficax, quia voluntas per illam determinatur ad operandum ſecundùm bonum, quo ſic delectatur, potiùs quàm ſecundùm oppoſitum. Ratio eſt, quia plus delectatur deliberatè hoc bono, quàm oppoſito; & plus delectatur deliberatè, quia illud anteponit oppoſito; & anteponit, quia plus amat. Voluntas autem non poteſt non operari ſecundùm bonum, quod plus amat, potiùs quàm ſecundùm oppoſitum, quod minùs amat; ſicut non poteſt non operari ſecundùm bonum quod amat, potiùs quàm ſecundùm oppoſitum, quod omninò non amat.

Porrò de hac affectiva delectatione deliberata efficaci, ſeu, quod idem eſt, de hoc amore, quo voluntas bonum aliquod anteponit alteri oppoſito, & ita plus amat illud, quàm oppoſitum, adeòque de illo plus delectatur deliberatè, quàm de oppoſito, loquitur S. Auguſtinus, tract. 26. in Evang. Joan. cùm in hæc Chriſti verba, *Nemo venit ad me* (per fidem ſcilicet) *niſi quem Pater attraxerit*, ſic ait: *Noli te cogitare invitum trahi*, hoc eſt, ulla neceſſitate ſive violenta ſive voluntaria obligari ad credendum: cùm enim dicimus aliquem non invitum facere aliquid, juxta communem loquendi uſum, quem procuidubiò ſecutus eſt Auguſtinus, ab ejus actione omnem omninò neceſſitatem antecedentem intrinſecam excludimus. *Trahitur animus & amore. Nec timere debemus ne... dicatur nobis, quomodo voluntate credo, ſi trahor? Ego dico: Parum eſt voluntate ire, etiam voluptate traheris. Quid eſt trahi voluptate? Delectare in Domino... eſt quædam voluptas cordis, cui panis dulcis eſt ille cœleſtis. Porrò ſi Poeta dicere licuit: Trahit ſua quemque voluptas, non neceſſitas, ſed voluptas: non obligatio, ſed delectatio: quantò fortiùs nos dicere debemus, trahi hominem ad Chriſtum, qui delectatur veritate, delectatur beatitudine, delectatur juſtitia, delectatur ſempiterna vita, quod totum Chriſtus eſt. An verò habent corporis ſenſus voluptates ſuas, & animus deſeritur à voluptatibus ſuis? Si animus non habet voluptates ſuas, unde dicitur: Filii autem hominum ſub tegmine alarum tuarum ſperabunt, inebriabuntur ab ubertate domus tuæ... Da amantem, & ſentit quod dico... Si autem frigido loquor, neſcit quid loquor.*

Hìc manifeſtè S. Doctor loquitur de amore deliberato, cùm ait: *Trahitur animus & amore*; & hunc amorem eſſe animi voluptatem ſeu delectationem manifeſtè ſignificat. Juxta S. Doctorem, ſicut corporis ſenſus habent ſuas voluptates, quæ in vitali perceptione immutationis, in organo corporeo factæ, conſiſtunt: ita & animus habet voluptates ſuas deliberatas, quæ conſiſtunt in amore deliberato, quo objectum ſibi verè vel ſaltem apparenter conveniens, & per actum intellectus intentionaliter præſens, affectivè amplectitur, & amplectendo affectivè poſſidet, eoque proinde delectatur.

Item cum S. Doctore dicit, *Trahitur animus & amore*, loquitur de amore deliberato, non qualicumque, ſed efficaci, hoc eſt, de amore, quo bonum aliquod ampliùs amat, quàm alterum oppoſitum, adeòque bonum aliquod anteponit alteri oppoſito, & ſic conſequenter neceſſitatur ad operandum potiùs ſecundùm illud, quàm ſecundùm alterum oppoſitum. Loquitur ergo de amore, qui eſt animi voluptas deliberata, & efficax, qua deliberatè delectatur ampliùs de bono aliquo, quàm de altero oppoſito, & qua proinde trahitur ad operandum potiùs ſecundùm illud, quàm ſecundùm alterum oppoſitum. Juxta S. Doctorem igitur, ſicut corporis ſenſus habent ſuas voluptates, ita & animus habet ſuas, quibus deliberatè trahitur ad operandum potiùs ſecundùm unum objectum, quàm ſecundùm aliud oppoſitum, quia per illas deliberatè delectatur ampliùs uno objecto, quàm alio oppoſito.

Juxta S. Doctorem, ſine antecedenti neceſſitate, tam voluntaria, quàm violenta, ſine antecedenti ad unam contradictionis partem obligatione intrinſeca, ſine ullo libertatis indifferentiæ diſpendio trahi poteſt animus, quia trahi poteſt amore deliberato, qui & liber, & voluptas eſt, quem voluntas ex propria determinatione producit, & quo, liberè producto, liberè delectatur de eo, quod amat. Voluntate credo, quia ex propria determinatione credo, & credo, quia volo credere. Ad credendum voluptate trahor, quia ad credendum trahor amore, & credo, quia plus credere amo, quàm non credere, ſicque credo, quia plus credulitate delector deliberatè, quàm incredulitate. Eſt igitur quædam deliberata cordis voluptas, qua mihi panis ille cœleſtis, nempe Chriſtus, per fidem manducandus, dulceſcit, & ita dulceſcit, ut re ipſa illum, credendo, manducare velim. Hæc autem voluptas eſt amor, quo veritatem, credibiliter propoſitam, ampliùs amo, quàm falſitatem, etiam ſub aliqua veri ſpecie apparentem, & ſic illa liberè delector ampliùs, quàm iſta. Sicut in naturalibus unumquemque trahit ſua voluptas, non neceſſitas, quia unuſquiſque operatur ſecundùm id, quod ampliùs amat deliberatè, adeòque ſecundùm id, quod eum deliberatè delectat ampliùs: ita & à fortiori in ſupernaturalibus qui veniunt ad Chriſtum, quia trahuntur à Patre, trahuntur voluptate, non neceſſitate, quia trahuntur amore, quo deliberatè cœleſtia terrenis anteponunt, adeòque cœleſtibus ampliùs delectantur deliberatè, quàm terrenis. Hoc ſentit amans, quia præfert terrenis cœleſtia; frigidus non ſentit, quia cœleſtia terrenis non anteponit.

Affectiva delectatio deliberata inefficax dicitur inefficax, quia voluntas per illam non determinatur, nec determinari poteſt ad operandum potiùs ſecundùm objectum, quo ſic delectatur, quàm ſecundùm alterum oppoſitum: tunc enim voluntas non plus delectatur illo, quàm oppoſito; & non plus delectatur illo, quia non illud anteponit; & non illud anteponit, quia non illud amat ampliùs. Non poteſt autem voluntas potiùs operari ſecundùm unum objectum, quàm ſecundùm aliud oppoſitum, quod non minùs diligit. Hoc dicit S. Auguſtinus in expoſitione ſua in Epiſt. ad Galat. *Manifeſtum eſt*, inquit, *ſecundùm id nos vivere*, ſeu mores inſtituere, *quod ſectati fuerimus; ſectabimur autem, quod dilexerimus*: nam ſectari aliquid, eſt operari ſecundùm illud ex interno amoris erga illud affectu. *Itaque ſi ex adverſo exiſtant duo, præceptum juſtitiæ, conſuetudo carnalis, & utrumque diligitur, id ſectabimur*, hoc eſt, ſecundùm id operabimur ex interno erga illud affectu, *quod ampliùs dilexerimus. Si tantumdem utrumque diligitur*, adeòque unum non plus diligitur, quàm aliud, *nihil eorum ſectabimur*, quia ſecundùm neutrum operabimur ex interno illius affectu, *ſed aut timore inviti trahemur in alterutram partem: aut ſi utrumque æqualiter etiam timemus, in periculo ſine dubio remanebimus, fluxu dilectionis & timoris alternante quaſſati.*

His omnibus adde, juxta S. Doctorem, quando duæ delectationes non affectivæ oppoſitæ concurrunt, ſive ambæ ſenſitivæ ſint, ſive ambæ ſint intentionales, ſive una ſit ſenſitiva & altera intentionalis, neutram per ſe ſuperare poſſe alteram, voluntatem ſcilicet ad ſui proſecutionem determinando; ſed eas inter ſe decertare, ſollicitando voluntatem, donec voluntas deliberatè unam alteri anteponat, & anteponendo alterius victricem efficiat. Item, quando duæ affectivæ delectationes indeliberatæ oppoſitæ concurrunt, etiamſi una ſit intenſior altera, neutram, etiam eam, quæ intenſior eſſe ſupponitur, eſſe delectationem illam, ſecundùm quam voluntas neceſſariò operatur, ſed ſolùm ad illam inclinare & potentiùs inclinare. Ratio juxta S. Doctorem eſt, quia voluntas non operatur neceſſariò, niſi ſecundùm objectum illud, cujus delectationem ſive ſenſitivam ſive intentionalem anteponit alteri oppoſitæ, & anteponere unam delectationem ſive ſenſitivam ſive intentionalem alteri, pertinet ad actum, quo voluntas deliberatè unam præ altera eligit, ſeu, quod idem eſt, ad actum, quo voluntas unam deliberatè ſic amat, & amplectitur affectivè, ut in ejus affectivo amplexu ſiſtat & quieſcat, altera contempta & rejecta.

Audiamus S. Doctorem: *Ecce*, inquit ſerm. 17. de verbis Apoſtoli, *delectet te aurum tuum, oculos tuos delectat, metallum eſt pulchrum, fulgentiſſimum, delectat...venit ergo tentator, & dicit tibi: Tollo tibi aurum, niſi dixeris pro me falſum teſtimonium: ſi autem dixeris, addo tibi. Decerant in te duæ delectationes. Modo interrogo te, quid præponas, quid te plus delectet, aurum an veritas, aurum an verum teſtimonium* (hæres?) *An hoc lucet, & illud non lucet? Fides quæritur in vero teſtimonio. Aurum lucet, fides non lucet? Erubeſce, habeto oculos, quod amabas in ſervo tuo* (nempe fidem) *redde Domino tuo. Jam dudum enim, cum interrogarem de duobus, ſervis tuis, uno deformi fideli, alio pulchro infideli, quem magis diligeres? reſpondebas mihi juſte, & præponebas quod præponendum fuit. Redi in te, quia modo agitur de te ipſo. Certè amaſti ſervum fidelem. Dominus tuus indignus eſt, ſi te habeat ſervum fidelem?*

His verbis S. Doctor proponit ſpeciem, in qua in homine, qui tentatur, duæ delectationes non affectivæ oppoſitæ, una ſenſitiva, nempe perceptio fulgoris auri, & altera intentionalis, nempe apprehenſio pulchritudinis fidei Deo debitæ in reddendo vero teſtimonio, concurrunt, & decertant inter ſe, ad objecti ſui amorem & proſecutionem ſollicitando voluntatem. Imò adſunt etiam aliæ duæ delectationes affectivæ indeliberatæ, quarum una, quæ eſt motus concupiſcentiæ, pro ſenſitiva; & altera, quæ eſt motus gratiæ, pro intentionali delectatione pugnat. Neutra tamen pars vincit, aut vincitur, quandiu voluntas de una delectatione alteri anteponenda deliberat; ſed victoria hæret, & manet anceps, quandiu hæſitat voluntas, à cujus proinde deliberato nutu dependet, ut delectatio ſenſitiva intentionali, aut intentionalis ſenſitivæ prævaleat; neque una alteri tandem prævalet, ita ut neceſſe ſit hominem ſecundùm illam operari, niſi quia voluntas poſt deliberationem unam alteri anteponit, unam plus diligit, quàm alteram; atque ita homo deliberatè una delectatur ampliùs, quàm altera. Hinc hominem ſeriò interrogat S. Doctor, quam ex duabus delectationibus velit alteri anteponere, & vehementer adhortatur ad intentionalem ſenſitivæ anteponendam, quod ſimplicius eſt, hominem adhortari ad anteponendam auro fidem Deo debitam. Nam S. Doctori idem eſt, auro anteponere fidem Deo debitam, & delectationi ſenſitivæ, quam cauſat fulgor auri, anteponere intentionalem delectationem, quam cauſat pulchritudo fidei Deo debitæ. His præſuppoſitis,

Jam tandem venio ad verba S. Doctoris, quæ nobis objiciuntur, & dico S. Doctorem, cùm ait: *Quod amplius nos delectat, ſecundum id operemur neceſſe eſt*, loqui non de neceſſitate antecedente, ſeu de neceſſitate antecedente actum primum ad unam contradictionis partem obligante intrinſecè, quæ fidei repugnat, ſed de neceſſitate conſequente, quam voluntas ipſa ſibi imponit per deliberatum actum, quo unum objectum alteri oppoſito anteponit, illudque diligit ampliùs; vel, ſi vis, quod idem eſt, quo delectationem ſenſitivam vel intentionalem, quam cauſat unum objectum, præfert delectationi ſenſitivæ vel intentionali, quam cauſat aliud objectum oppoſitum: adeòque S. Doctor loquitur non de delectatione indeliberata, ſed de deliberata, nempe de deliberato amoris actu, quo plus amat unum objectum, quàm aliud oppoſitum; vel, ſi vis, quo plus amat delectationem ſenſitivam vel intentionalem, quam cauſat unum objectum, quàm amat delectationem ſenſitivam vel intentionalem, quam cauſat aliud objectum oppoſitum. Sed ex occaſione data, & ad majorem reſponſionis noſtræ declarationem, ſit

ARTICULUS VI.

Utrùm ſyſtema duarum delectationum, terrenæ ſcilicet & cœleſtis, quæ voluntatem, hæc ad bonum, illa ad malum alternatim determinat, prout alternatim prædominantur, fundetur in doctrina S. Auguſtini.

NOta. Hujus ſyſtematis defenſores, 1. diſtinguunt duplicem delectationem indeliberatam, unam terrenam, & alteram cœleſtem. Prima eſt indeliberatus amoris vel deſiderii motus inordinatus, quo voluntas propendet ad terrena, & legi divinæ repugnantia; unde vocatur delectatio terrena. Secunda eſt indeliberatus amoris vel deſiderii motus ordinatus, à Deo ſupra naturæ exigentiam operante impreſſus, quo voluntas inclinatur ad ſpiritualia & cœleſtia; unde cœleſtis delectatio dicitur.

2. Dicunt in hac mortali vita voluntatem nunquam eſſe ſine terrena aliqua delectatione, & voluntatem ſic terrena delectatione & irretitam & conſtrictam teneri, ut non poſſit niſi terrena ac legi divinæ repugnantia ſapere & velle, niſi ſubveniat ei delectatio cœleſtis, terrenam comprimens. Itaque ſecundùm illos, ſi voluntas ſolam habet terrenam delectationem, ab ea inſuperabiliter determinatur ad malum; ſi verò voluntas cum terrena delectatione habet etiam cœleſtem, vel terrena intenſior eſt cœleſti, vel cœleſtis intenſior eſt terrena, vel denique neutra intenſior eſt altera. Si primum, terrena delectatio prævalet, & adhuc voluntatem ad malum inſuperabiliter determinat. Si ſecundum, prævalet delectatio cœleſtis, adeòque voluntatem ineluctabiliter determinat ad bonum. Si tertium, neutra prævalet, ſed ſe mutuò elidunt; unde tunc voluntas hæret in velleitatibus & inefficacibus deſideriis, quia tunc neque bonum neque malum velle poteſt efficaciter; unde tunc neque bonum neque malum poteſt operari.

Secundùm illos igitur, duæ delectationes ſe habent inſtar duorum ponderum; voluntas verò ſe habet inſtar libræ duas habentis lances, quarum uni ſemper ineſt pondus ſuum, nempe terrena delectatio, à qua proinde tandiu voluntas ad res terrenas depreſſa inſuperabiliter tenetur, quandiu alteri lanci non advenit pondus alterum aut majus, aut ſaltem æquale. Si advenit æquale, libra ſeu voluntas reddit æquilibrium, & in æquilibrio inſuperabiliter manet, quandiu lancibus incumbunt æqualia pondera. Si advenit majus, libra ſeu voluntas in aliam partem inſuperabiliter inclinatur verſus ſpiritualia & cœleſtia. Quòd ſi advenit minus, inſufficiens, adeòque irrito conatu tentat in ſuam partem inclinare libram ſeu voluntatem, quæ proinde in partem adverſam inclinata manet inſuperabiliter verſùs terrena & turpia; donec minori ponderi addatur novum pondus, cujus additione potentius evadat adverſo pondere.

Hanc mechanicam doctrinam fundant illius defenſores in hoc principio, quòd ea ſit indoles voluntatis noſtræ, ut non poſſit non velle & operari id, quod illam indeliberatè delectat amplius. Quod principium eruunt potiſſimum ex his S. Auguſtini verbis: *Quod amplius nos delectat, ſecundum id operemur neceſſe eſt*. Nam, inquiunt, quare neceſſe eſt, ut operemur ſecundùm id, quod ampliùs nos delectat? Certè quia indeliberata delectatio major voluntatem noſtram inſuperabiliter determinat ad volendum & operandum. Dixi, potiſſimùm: nullum enim aliud S. Doctoris teſtimonium pro eorum ſyſtemate proferri poteſt clarius & expreſſius; imò omnium, quæ proferri poſſunt, clariſſimum & expreſſiſſimum eſt, ut fatetur Janſenius, qui de eo ſic loquitur, lib. 4. de grat. Chr. cap. 6. *Sed unus eſt locus hac de re clariſſimus, & præclariſſimus, qui aureis meretur ſcribi characteribus, quo Auguſtini mentem pleniſſimè capiamus. Id quippe quod nos filo verborum ipſius perſpicuorum ducti, tanquam ab eo exiſtimatum & traditum, ratiocinando colligimus, manifeſtiſſima & reſolutiſſima authoritate definit*. Itaque in hoc teſtimonio,

quod

quod juxta Janſenium, clariſſimum & præclariſſimum eſt, mereturque aureis ſcribi charateribus, velut in ſpeculo quodam limpidiſſimo, juxta eundem, ſeſe maniſeſtè intuendam exhibet S. Auguſtini mens, quæ ex aliis ejus teſtimoniis, quamvis perſpicuis, non niſi ratiocinando colligi poteſt. Quare ſyſtema mechanicum nullum habet fundamentum in doctrina S. Auguſtini, ſi perperam fundatur in his S. Doctoris verbis. *Quod ampliùs nos delectat, ſecundum id operemur neceſſe eſt*. Sit igitur

Responsio.

Syſtema duarum delectationum, terrenæ & cœleſtis, voluntatem alternatim inſuperabiliter determinantium, nullum habet fundamentum in doctrina S. Auguſtini.

Prob. Si hoc ſyſtema fundatur in doctrina S. Auguſtini, certè & maximè propter hæc ejus verba: *Quod ampliùs nos delectat, ſecundum id operemus neceſſe eſt*. Patet ex modò dictis. Atqui hoc nullatenùs dici poteſt. Ergo, &c. *Prob. min.* Defenſores hujus ſyſtematis illud nec fundant, nec fundare poſſunt in laudatis S. Auguſtini verbis, niſi ſupponendo illum loqui de delectatione indeliberata. Atqui hoc 1. gratis omninò ſupponunt. 2. Malè & falsò ſupponunt. Ergo, &c. Major patet.

Prob. 1. *pars min.* Neque quòd gratis omninò ſupponant S. Doctorem loqui de delectatione indeliberata. Nam ſi hoc non gratis omninò ſupponunt, vel quia præter delectationem indeliberatam non eſt alia deliberata. At hoc eſt evidenter falſum: nam ſi amor indeliberatus eſt affectiva delectatio, à fortiori deliberatus. Vel quia delectatio indeliberata magis propriè delectatio eſt, quàm indeliberata. At hoc etiam evidenter falſum eſt. Vel quia verbum *delectare* potiùs & frequentiùs in humano convictu uſurpatur ad ſignificandam delectationem indeliberatam. At contrarium planè indubitatum eſt apud eos omnes, qui linguam Latinam callent vel mediocriter. Et verò quis neſcit has voces, *Hoc me delectat*, ut alias æquipollentes, *Hoc mihi arridet, hoc mihi placet, hoc eſt meum beneplacitum*, à Latinis paſſim & communiter uſurpari ad ſignificandam delectationem deliberatam. Vel quia, ſi intelligatur S. Doctor de delectatione deliberata, propoſitio ejus erit falſa. Imò verò, ſi ſic intelligitur, propoſitio ejus veriſſima eſt, & ejus veritas ſic eſt obvia, ut ab homine ſanæ mentis, penetrante terminos, feriò negari non poſſit; cùm è contra, ſi intelligitur de delectatione indeliberata, ejus propoſitio ſit falſa, aut ſaltem veritas ejus ſit valdè obſcura ac dubia, & à multis cordatis viris, terminos penetrantibus, ſeriò negetur. Vel quia ſi intelligatur S. Doctor de delectatione deliberata, propoſitio ejus erit nugatoria. Sed contra eſt, quia evidenter non magis erit nugatoria, quàm iſta ejuſdem S. Doctoris eodem loco, aliquantò inferiùs: *Itaque ſi ex adverſo exiſtant duo, præceptum juſtitiæ & conſuetudo carnalis, & utrumque diligitur, id ſectabimur quod ampliùs dilexerimus*. Vel denique quia quod S. Doctor non de deliberata, ſed de indeliberata delectatione loquatur, colligunt ex aliis ejuſdem S. Doctoris textibus. At textum omnium clariſſimum & præclariſſimum ex aliis interpretari velle & inutile eſt & abſurdum: non enim clariora per minùs clara, ſed minùs clara per clariora explicantur.

Reſumo. 1. Præter affectivam delectationem indeliberatam eſt alia deliberata, quæ tam, imò magis propriè eſt delectatio, quàm indeliberata. 2. Verbum *delectare* vi inſtitutionis ſuæ non minus aptum eſt ad ſignificandam delectationem deliberatam, quàm ad ſignificandam indeliberatam: imò verò potiùs & frequentiùs à Latinis aſſumitur ad ſignificandam delectationem deliberatam, cùm dicunt, *Hoc me delectat, hoc me ampliùs delectat*. Addo mirum eſſe, ſi ad delectationem indeliberatam ſignificandam, has voces, *Hoc me delectat*, aut alias æquivalentes, *Hoc mihi placet, hoc eſt meum beneplacitum*, aliquando uſurpent. 3. Si propoſitio S. Doctoris de delectatione deliberata intelligatur, veriſſima eſt, & veritas ejus ita plana eſt & obvia omnibus, ut ab homine rationis compote negari non poſſit; cùm è contra ſi intelligatur de delectatione indeliberata, falſa ſit, aut ſaltem valdè dubia, ut unuſquiſque vel mediocriter ſapiens experitur: non enim magis clara eſt & certa, quàm iſta: *Indoles humanæ voluntatis eſt, ut neceſſariò velit & operetur ſecundùm majorem delectationem indeliberatam*: quis de veritate hujus propoſitionis convincitur ex ſola terminorum penetratione? quis circa hanc propoſitionem aliquem ſcrupulum, aliquam mentis anxietatem non patitur? quis à præjudiciis novitatis ſolutus, non potiùs eam ut falſam, & arbitrii libertatis everſivam repudiat? Denique ſyſtematis defenſores non habent alium textum clariorem, quo hunc textum de indeliberata potiùs delectatione interpretentur, quàm de deliberata; cùm hic textus ſit omnium clariſſimus. Quo igitur fundamento, qua fronte ſupponunt S. Doctorem loqui de indeliberata, non de deliberata delectatione; & ut tam clarum, certum, atque indubitatum ſupponunt, ut ſit illis inſtar primi principii? Quo carmine magico factum eſt, ut Janſenius tam facilè illuderet hominibus? Sed ad quid non cogit homines novitatis pruritus?

Prob. 2. *pars min.* Nempe quòd ſyſtematis defenſores malè & falsò contra mentem S. Doctoris ſupponant eum non indeliberatam, ſed indeliberatam intelligere delectationem. 1. S. Doctor loquitur de ea delectatione, quæ inſuperabiliter determinat voluntatem ad bene vel malè operandum, ad benè vel malè vivendum. Patet ex contextu. Atqui non indeliberata ſed deliberata delectatio major inſuperabiliter determinat voluntatem ad bene vel malè operandum, ad bene vel malè vivendum. Ergo, &c. *Prob. min.* Nam indeliberata delectatio major non habet vim determinandi, ſed ſolùm magis inclinandi ad determinationem; nec eſt determinatio, ſed ſolùm major ad determinationem propenſio. Ratio à priori eſt, quia indeliberata delectatio, etiam major, non eſt actus prælativus ſeu electivus unius objecti præ alio: unde non poteſt efficaciter voluntatem applicare ad operandum potiùs ſecundùm unum objectum, quàm ſecundùm aliud. At deliberata delectatio major, in mente S. Auguſtini, hoc eſt, deliberata delectatio, vi cujus voluntas uno objecto plus delectatur, quàm alio, eſt actus quo voluntas deliberatè unum objectum alteri præfert, unum objectum præ alio eligit efficaciter, puta juſtitiam præ peccato. Unde hæc delectatio deliberata major vim habet voluntatem determinandi & inſuperabiliter determinandi ad operandum juſtè, in quantùm tam impoſſibile eſt, eam non operari juſtè in ſenſu compoſito hujus delectationis, quàm impoſſibile eſt eam idem ſimul velle & non velle efficaciter, idem ſimul velle & non velle. Unde nihil eſt, à quo voluntas ab operando juſtè deterreri poſſit in ſenſu compoſito hujus delectationis.

2. S. Doctor loquitur de delectatione, conjuncta cum neceſſitate operandi ſecundùm id quòd ampliùs delectat, quacum voluntas poteſt mereri benè operando, & demereri operando malè. Patet ex contextu. Ergo non loquitur de delectatione, quæ conjuncta eſſet cum neceſſitate antecedénte bene vel malè operandi: voluntatem enim cum neceſſitate antecedente benè vel malè operandi poſſe nihilominùs mereri vel demereri, nunquam aſſeruit S. Auguſtinus, & aſſerere hæreticum eſt. Ergo loquitur de delectatione, quæ conjuncta eſt cum neceſſitate benè vel malè operandi conſequente tantùm liberum, ſcilicet activè indifferentiæ exercitium, quacum neceſſitate voluntas benè operando meretur, & malè operando demeretur. Atqui delectatio indeliberata major, ſi neceſſitatem imponeret, imponeret antecedentem: non enim imponeret conſequentem, quæ deliberationem ſupponit. Et delectatio deliberata major affert neceſſitatem conſequentem etiam phyſicam operandi ſecundùm id, quod ampliùs delectat: nam ex hypotheſi quòd voluntas deliberatè plus delectetur v. gr. cœleſtibus,

Digitized by Google

quàm terrenis, quia terrenis efficaciter anteponit cœleſtia, non poteſt etiam phyſicè non operari ſecundum cœleſtia in ſenſu compoſito hujus ſuppoſitionis, Ergo manifeſtum eſt S. Doctorem loqui non de indeliberata, ſed de deliberata delectatione majore.

3. S. Auguſtinus loquitur de delectatione, quam intelligit, cùm ait Expoſit. in Evang. Joan. tract. 26, de c. 4. *Nec timere debemus ne ... dicatur nobis, quomodo voluntate credo, ſi trahor? Ego dico, Parum eſt voluntate ire, etiam voluptate traheris. Quid eſt trahi voluptate? Delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui.* Hîc enim manifeſtè intelligit voluptatem, qua delectamur ampliùs, & ſecundum quam operamur. Atqui hæc voluptas non eſt indeliberata, ſed deliberata delectatio, juxta S. Doctorem; eſt enim, juxta illum, delectatio, ad quam Scriptura nos adhortatur. Scriptura autem nec adhortatur, nec adhortari poteſt ad delectationem indeliberatam, ſed ſolùm ad deliberatam: hæc enim, non illa, eſt in noſtra poteſtate. Ergo, &c.

4. S. Auguſtinus loquitur de delectatione, quam cenſet eſſe in noſtra poteſtate. Ergo loquitur de delectatione deliberata. Patet conſ. *Prob. ant.* Loquitur de delectatione, ad quam nos adhortatur, Ergo loquitur de delectatione, quam cenſet eſſe in noſtra poteſtate. Conſeq. patet: nemo enim, niſi inſana mente ſit, ſeriò adhortari poteſt hominem ad aliquid, quod putat non eſſe in ejus poteſtate, puta ad volandum, ad apprehendendam dentibus Lunam, Ant. quoque conſtat ex ſerm. 17, de Verbis Apoſtoli, ubi S. Doctor adhortatur homines ad anteponendam delectationem juſtitiæ aliis omnibus tam licitis quàm illicitis delectationibus, ut hoc pacto plus delectari juſtitia, quàm cæteris rebus omnibus, ſecundum illam operentur & vivant.

Confirm. 1. *Reſp.* Syſtema, quod è diametro pugnat cum S. Auguſtini doctrina, nullum in ea fundamentum habere poteſt. Atqui ſyſtema duarum delectationum è diametro pugnat cum doctrina S. Auguſtini. Ergo, &c. *Prob. min.* In hoc ſyſtemate, voluntas nec delectationem, qua determinatur ad operandum injuſtè, nec delectationem, qua determinatur ad operandum juſtè, habet in poteſtate ſua: in hoc enim ſyſtemate utraque delectatio eſt actus voluntatis indeliberatus. Manifeſtum autem eſt voluntatem non habere in poteſtate ſua actus indeliberatos. Atqui in doctrina S. Auguſtini, voluntas habet in poteſtate ſua & delectationem, qua determinatur ad operandum injuſtè, & delectationem, qua determinatur ad operandum juſtè. Ergo, &c.

Prob. min. Ex ſermone proximo citato, ubi in hæc verba Apoſtoli, *Humanum dico propter infirmitatem carnis veſtræ. Sicut exhibuiſtis membra veſtra ſervire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem: ita nunc exhibete membra veſtra ſervire juſtitiæ in ſanctificationem;* ſic diſſerit: *Quando peccabatis, delectabamini in peccatis veſtris: timor vos adducebat ad peccandum, an ſuavitas peccati? reſpondebitis, Suavitas. Ad peccatum ſuavitas adducit, & ad juſtitiam timor impingit? Probate vos, inſpicite vos, tollat aurum qui minatur; ſuavior eſt juſtitia, lucidior eſt juſtitia. Nos det aurum qui promittis, præponenda auro juſtitia, delectando præponenda eſt, fulgentior eſt, lucidior eſt, ſuavior eſt, dulcior eſt. Jam ergo ſi quis ſe probat, & in hoc certamine ſuperavit, audivit Apoſtolum dicentem: Humanum dico propter infirmitatem carnis veſtræ,* (hoc eſt, dicentem: Quod humanum & facile eſt, vobis præſcribo, cùm dico:) *Exhibuiſtis membra veſtra deliciis illicitis, peccatorum ſuavitate ducti eſtis, ut illa faceretis: ducat vos ad recta facta ſuavitas, & dulcedo juſtitiæ, amate juſtitiam, quomodo amaſtis iniquitatem. Digna eſt juſtitia, quæ à vobis impetret, ut exhibeatis illi quod exhibuiſtis iniquitati, Hoc eſt, Humanum dico, hoc eſt, quod infirmitas veſtra tolerare adhuc poteſt,* Sic Apoſtolum interpretatur S. Doctor.

Superiùs diſſerat: *Præponite delectationi carnis delectationem mentis. Carnem quippe veſtram delectant illicitæ voluptates, mentem veſtram delectet ... juſtitia, ut non ad eam timore cogamini,* Quibus verbis adhortatur homines ut delectationibus ſenſuum anteponant ſpiritales delectationes, & ſeſe oblectent ampliùs juſtitia, quàm cæteris bonis ſenſibilibus. Hoc autem eſſe in eorum poteſtate probat authoritate Apoſtoli.

Itaque ſenſus verborum ejus eſt: *Sic delectemini juſtitia*, ut operemini juſta, non ex timore pœnæ, quod ſervorum eſt, ſed ex delectatione juſtitiæ. In veſtra autem poteſtate eſt, ſic delectari juſtitia, adeòque ea plus delectari, quàm cæteris ſenſibilibus bonis. In poteſtate veſtra fuit plus delectari injuſtitia, quàm juſtitia; unde ad peccandum vos non pœnæ timor, ſed peccati ſuavitas induxit. Quidni etiam in poteſtate veſtra eſſet, plus delectari juſtitia, quàm injuſtitia, adeòque ad operandum juſtè non pœnæ timore, ſed juſtitiæ ſuavitate induci? Sicut enim carnalem ſeu ſenſitivam delectationem habet juſtitia, & hanc delectationem delectationi ſpiritali anteponere, & anteponendo, plus injuſtitia, quàm juſtitia delectari potuiſtis: ita ſpiritalem ſeu intentionalem delectationem habet juſtitia; & hanc delectationem delectationi carnali, ſeu ſenſitivæ anteponere, & anteponendo, plus juſtitia, quàm injuſtitia delectari poteſtis. Quod patet ex eo, quòd ſi carnalis ſeu ſenſitivæ delectationis potiundæ ſpes tollatur, ſtatim intentionali juſtitiæ delectatione animus magis tangitur; ſtatim apparet juſtitia lucidior, ſuavior, dulcior; ſtatim judicatur juſtitia anteponenda; ſtatim judicatur anteponenda ſpiritalis ſeu intentionalis juſtitiæ ſuavitas. Igitur ſicut peccatorum ſuavitate ducti eſtis ut faceretis illicita & injuſta, & ducti eſtis, quia carnalem delectationem ſpiritali anteposuiſtis; ita nunc ducat vos ad recta facta ſuavitas & dulcedo juſtitiæ: ſpiritalem delectationem carnali anteponite. Plus injuſtitiam amaſtis quam juſtitiam, nunc plus juſtitiam quàm injuſtitiam amate. Juſtitia digna eſt, quæ à vobis impetret, ut illi, anteponendo ſpiritalem ejus ſuavitatem, exhibeatis quod iniquitati exhibuiſtis, anteponendo carnalem ejus delectationem,

Ex his luce meridiana clariùs apparet, in doctrina S. Auguſtini voluntatem noſtram habere in poteſtate ſua delectationes, quibus ſive ad juſtè ſive ad injuſtè operandum determinatur, ſeu, quod eodem redit, voluntatem noſtram habere in poteſtate ſua delectationes, quibuſcum & ſecundùm quas ſive juſtè ſive injuſtè operatur: voluntas enim noſtra ad operandum determinatur à delectationibus, quibuſcum & ſecundùm quas operatur.

Sed adhuc pondera illa S. Doctoris verba, quibus manifeſtè jugulatur ſyſtema duplicis delectationis indeliberatæ, *Digna eſt juſtitia, quæ à vobis impetret, ut exhibeatis illi quod exhibuiſtis iniquitati*, Digna eſt juſtitia, juxta S. Doctorem, quæ à nobis impetret quod impetravit iniquitas, quando peccabamus, At quid à nobis impetravit, quando peccavimus? impetravit, juxta S. Doctorem, ut peccatorum ſuavitate duceremur ad facienda illicita & injuſta; ut peccaremus, non ex timore pœnæ, ſed ex delectatione peccati; ut ampliùs nos delectarent turpia, quàm honeſta; ut delectationem carnis anteponeremus delectationi mentis. Unde juxta S. Doctorem, juſtitia digna eſt, quæ à nobis impetret, ut ſuavitate & dulcedine juſtitiæ ducamur ad recta facta; ut recta faciamus, non ex timore pœnæ, ſed ex juſtitiæ delectatione; ut ampliùs delectemur honeſtis, quàm turpibus, ut delectationem mentis anteponamus delectationi carnis, Injuſta fecimus, non ex timore pœnæ, ſed ex interno amoris affectu erga voluptatem illicitam; æquum eſt, ut juſta faciamus, non ex timore pœnæ, ſed ex interno amoris affectu erga voluptatem licitam & honeſtam. Servivimus injuſtitiæ, ſecundùm illam operando, quia plus illa delectari voluimus; æquum eſt, ut velimus plus delectari juſtitia, ut illi, ſecundùm illam operando, ſerviamus, Digna enim juſtitia eſt, quæ à nobis impetret, ut exhibeamus ei quod exhibuimus iniquitati.

Igitur in doctrina S. Auguſtini: penes voluntatis

arbi-

arbitrium eſt, ut delectetur iniquitate vel juſtitia, ut ampliùs delectetur iniquitate, quàm juſtitia, aut ampliùs delectetur juſtitia, quàm iniquitate; adeòque penes voluntatis arbitrium eſt, qua delectatione determinetur ad operandum, qua delectatione determinetur ad injuſtè potiùs quàm juſtè, vel ad juſtè potiùs quàm injuſtè operandum. Igitur in doctrina S. Auguſtini, delectatio, qua determinamur ad operandum ſive juſtè ſive injuſtè, non eſt actus voluntatis indeliberatus, ſed deliberatus. Quod

Declaratur adhuc: In doctrina S. Auguſtini, penes voluntatis arbitrium eſt, ut dulcedine peccatorum ducatur ad facienda illicita. Similiter penes voluntatis arbitrium eſt, ut dulcedine juſtitiæ ducatur ad facienda juſta. Ergo, quod idem eſt, penes voluntatis arbitrium eſt & delectatio, qua ducitur ad facienda illicita, & delectatio, qua ducitur ad recta facta. Ergo, quod idem eſt, penes arbitrium voluntatis eſt & delectatio, qua determinatur ad facienda illicita, & delectatio qua determinatur ad recta facta. Atqui tunc voluntas determinatur ad facienda illicita, cum eam ſic delectat iniquitas, ut neceſſe ſit eam operari ſecundùm iniquitatem; & tunc determinatur ad recta facta, cùm eam ſic delectet juſtitia, ut eam neceſſe ſit operari ſecundùm juſtitiam. Ergo in doctrina S. Auguſtini, penes arbitrium voluntatis eſt delectatio illa major, ſecundùm quàm eam ſive juſtè ſive injuſtè operari neceſſe eſt, adeòque major illa delectatio, ſecundùm quam neceſſe eſt voluntatem operari ſive juſtè, ſive injuſtè, eſt actus voluntatis deliberatus, quo ſcilicet voluntas vel anteponit delectationem carnalem ſpiritali, & ſic plus amat iniquitatem, quàm juſtitiam; vel anteponit delectationem ſpiritalem carnali, & ſic plus amat juſtitiam, quàm iniquitatem. Mechanica igitur duplicis delectationis indeliberatæ doctrina toto cœlo diſtat à doctrina S. Auguſtini.

Confirm. 2. Illud ſyſtema non habet fundamentum in doctrina S. Auguſtini, in quo inutiles ſunt & irriſoriæ exhortationes, quibus homines deterrentur à vitiis, & ad virtutes incitantur: nam S. Auguſtinus totus eſt in adhortandis hominibus ad bonum, & à malo deterrendis, ut patet ex citatis textibus. Atqui in ſyſtemate duplicis delectationis indeliberatæ inutiles ſunt & irriſoriæ exhortationes, &c. Ergo, &c. *Prob. min.* Nam in illo ſyſtemate fruſtra deterrentur à vitiis, & ad virtutes incitantur homines, in quo, ſive bonum ſive malum operentur, illud ſemper ex antecedenti & inſuperabili determinatione operantur. Patet ex terminis. Atqui in ſyſtemate duplicis delectationis, homines, ſive bonum ſive malum operentur, illud ſemper operantur ex antecedenti & inſuperabili determinatione: cùm enim operantur malum, ad illud operandum inſuperabiliter determinantur à terrena delectatione prævalente independenter à voluntatis arbitrio. Item cùm operantur bonum, à delectatione cœleſti, independenter à voluntatis arbitrio prævalente, inſuperabiliter determinantur ad illud operandum. Ergo, &c.

Amplius. Cùm ait S. Auguſtinus ſerm. 17. de verbis Apoſt. *Juſtitia ſic delectet, ut vincat etiam licitas delectationes, & ei delectationi, qua licitè delectaris, prepone juſtitiam. Præ omnibus voluptatibus, hoc eſt, delectationibus etiam licitis, amanda eſt juſtitia. Præponite delectationi carnis delectationem mentis. Mentem veſtram delectet juſtitia. Exhibuiſtis membra veſtra deliciis illicitis, peccatorum ſuavitate ducti eſtis, ut illa faceretis; ducat vos ad recta facta ſuavitas & dulcedo juſtitiæ. Amate juſtitiam, quomodo amaſtis iniquitatem. Digna eſt juſtitia, quæ à vobis impetret, ut exhibeatis illi, quod exhibuiſtis iniquitati:* ſeriò loquitur, an non? Seriò. Jam itaque ad punctum temporis ſupponamus duplicis delectationis ſyſtema ut Auguſtinianum, adeòque S. Auguſtinum in ea fuiſſe ſententia, in qua ſunt ſyſtematis defenſores, hominem ſcilicet in præſentis ſtatu nihil planè ſive boni ſive mali velle & agere, niſi ex antecedenti & inſuperabili determinatione, orta ex indeliberata aliqua delectatione prævalente.

Hac ſuppoſitione facta, ſic dico. S. Auguſtinus nec loquitur, nec loqui poteſt ſeriò, cùm adhortatur hominem verbis modo relatis. Nam adhortatur vel pro eo caſu, quo delectatio terrena prævalet; vel pro eo caſu, quo prævalet cœleſtis delectatio; vel pro eo caſu, quo neutra delectatio prævalet, ſed ambæ ſeſe mutuò elidunt. Si primum: putat, tunc hominem antecedenter & ineluctabiliter determinatum eſſe ad malum: qui autem hoc putat, non poteſt ſeriò adhortari hominem ad amplectendum bonum. Si ſecundum: putat, tunc hominem eſſe antecedenter & ineluctabiliter determinatum ad bonum: qui autem hoc putat, non poteſt ſeriò adhortari hominem ad fugiendum malum. Si tertium: putat, tunc hominem ineluctabiliter hærere bonum inter & malum: qui autem hoc putat, non poteſt ſeriò adhortari hominem ad anteponendam delectationem mentis delectationi carnis, ad juſtitiam plus amandam, quàm iniquitatem, ad malum vitandum & bonum faciendum ex amore & delectatione juſtitiæ, ad juſtitiæ delectationem omnium aliarum delectationum victricem efficiendam. Patent hæc omnia ex terminis: nam per ſe manifeſtum eſt, neminem, qui ſit mentis compos, poſſe alium ſeriò adhortari ad aliquid impoſſibile, aut ſeriò adhortari ab aliquo impoſſibili pro eo tempore, pro quo ipſe ſcit, vel putat eſſe illi impoſſibile. Falſa igitur eſt ſuppoſitio facta, & S. Auguſtino injurioſa. Ergo à doctrina S. Auguſtini omninò aberat ſyſtema duplicis delectationis.

Confirm. denique 3. Syſtema duarum delectationum contradictoriè opponitur doctrinæ S. Auguſtini. Ergo nullum habet in ea fundamentum. *Prob. ant.* In ſyſtemate duarum delectationum, poſitis omnibus ad agendum prærequiſitis ex parte actus primi voluntas eſt antecedenter & inſuperabiliter determinata ad alteram contrarietatis partem, ad bonum ſcilicet, ſi prævalet delectatio cœleſtis, ad malum verò, ſi prævalet delectatio terrena. At in doctrina S. Auguſtini, poſitis omnibus ad agendum præriquiſitis ex parte actus primi, voluntas ad neutram contrarietatis partem eſt antecedenter determinata; ſed poteſt pro arbitrio benè vel malè agere, ſic delectari juſtitia, ut vincat alias delectationes tam licitas quàm illicitas; vel non ſic delectari, amando ſcilicet juſtitiam præ omnibus aliis voluptatibus, vel non amando; delectationi carnis delectationem mentis anteponere, vel non anteponere; peccati dulcedine ad illud faciendum, vel ſuavitate juſtitiæ ad illam ſectandam duci: hæc enim omnia aut expreſsè dicitur, aut manifeſtè ſupponit S. Doctor locis citatis. Ergo, &c. Sed ne quis ſuperſit ſcrupulus, ex iis omnibus S. Doctoris textibus, qui perperam pro ſyſtemate duarum delectationum congeruntur, juvat unum aut alterum hîc afferre & exponere.

Obj. itaque 1. hæc S. Doctoris verba in hunc Pſalmi 67. verſic. Paraſti in tua ſuavitate egenti Deus. *In tua ſuavitate, non in illius facultate... Hæc eſt illa ſuavitas, de qua alibi dicitur, Dominus dabit ſuavitatem, & terra noſtra dabit fructum ſuum. Ut bonum opus fiat non timore, ſed amore: non formidine pœnæ, ſed delectatione juſtitiæ ipſam enim eſt vera & ſana libertas.* R. S. Doctor non aliud dicit, quam bonum opus fieri non poſſe ex amore deliberato potiùs quàm ex timore, ex deliberata delectatione juſtitiæ potiùs quàm ex formidine pœnæ, niſi Deus voluntatem præveniat, dando ei ſuavitatem quandam. Hanc autem ſuavitatem dat partim per actum intellectus, quo intentionaliter præſentem animæ ſiſtit pulchritudinem juſtitiæ; partim per actum indeliberatum, quo voluntatem inclinat & afficit ad illam pulchritudinem. Unde ſuavitas, quam Deus infundit, conſiſtit in duobus actibus, quibus pulchritudo juſtitiæ indeliberatè delectat animam, quatenùs per unum poſſidetur intentionaliter, & per alterum incipit affectivè poſſideri. Unde conſequitur, ut voluntas deliberatè amet juſtitiam, eaque deliberatè delectetur, & ſic delectetur per illum amoris actum, quo eam affectivè amplectitur, ut operetur ſecundùm illam, atque

ita opus bonum fiat ex affectu juſtitiæ, non ex formidine pœnæ: in quo bonum ex propria determinatione operandi modo conſiſtit vera & ſana voluntatis libertas.

Obj. 2. S. Auguſtinus ſic loquitur lib. 2. de pecc. mer. & remiſſ. c. 17. *Nolunt homines facere quod juſtum eſt, ſive quia latet an juſtum ſit, ſive quia non delectat: tanto enim quidque vehementius volumus, quanto certius quod bonum ſit novimus, eoque delectamur ardentius .... Ut innoteſcat quod latebat, & ſuave fiat quod non delectabat, gratia Dei eſt, quæ hominum adjuvat voluntates ...... Ideo quiſque noſtrum opus ſuſcipere, agere, implere, nunc ſcit, nunc neſcit, nunc delectatur, nunc non delectatur, ut noverit non ſuæ facultatis, ſed divini muneris eſſe vel quod ſcit, vel quod delectatur; ac ſic ab elationis vanitate ſanetur, & ſciat quàm verè non de terra iſta, ſed ſpiritualiter dictum ſit: Dominus dabit ſuavitatem, & terra noſtra dabit fructum ſuum. Tantè autem magis delectat opus bonum, quanto magis diligitur Deus ſummum, atque incommutabile bonum.*

R. S. Doctorem hic loqui de delectatione deliberata, quæ conſiſtit in amore deliberato, quo unum objectum alteri anteponimus, & anteponendo, illo delectamur ampliùs. Sine hac delectatione homines nolunt facere quod juſtum eſt, quia homines non volunt facere, niſi quod amant facere, & cum hac delectatione homines facere volunt quod juſtum eſt, quia facere volunt quod amant facere, & tantò ardentiùs volunt, quantò ardentiùs amant, & amando ardentiùs delectantur. Ut autem ament facere quod juſtum eſt, indigent adjutorio Dei dantis ſuavitatem, ſeu ſuavem voluntati juſtitiam efficientis, & quidem quomodo ei aptum eſt, ut velit juſtitiam amare, & amando illa delectari ſic, ut illam ſectetur, & ſecundùm illam operetur, Itaque ut ſuavis hominibus fiat juſtitia, quomodo eis aptum eſt, ut eam ament deliberatè, eaque deliberatè delectentur ſic, ut ament facere quod juſtum eſt, gratiæ Dei eſt, quæ hominum adjuvat voluntates, Quæ gratia nunc datur, nunc non datur? unde bonum opus ſuſcipere, agere, implere nunc amamus, nunc non amamus, & ita nunc delectamur, nunc non delectamur, ut noverimus divini muneris eſſe, non facultatis noſtræ naturalis, quòd amemus deliberatè, & amando deliberatè delectemur, atque ita non in nobis gloriemur, ſed in Domino, quo dante ſuavitatem, terra noſtra dat fructum ſuum, quem non dat, Domino ſuavitatem non dante. Porro tantò magis deliberatè delectamur facere quod juſtum eſt, quantò magis diligimus Deum, quia quantò magis diligimus Deum, tantò magis amamus ei placere; & quantò magis amamus ei placere, tantò magis amamus facere quod juſtum eſt.

Obj. 3. Eod. lib. c. 19. ſic ait S. Doctor: *Nos autem quantùm conceſſum eſt, ſapiamus, & intelligamus, ſi poſſumus, Dominum Deum bonum ideò etiam ſanctis ſuis ad alicujus operis juſtitiam aliquando non tribuere vel certam ſcientiam, vel victricem delectationem, ut cognoſcant non à ſe ipſis, ſed ab illo ſibi eſſe lucem, qua illuminentur tenebræ eorum; & ſuavitatem qua det fructum ſuum terra eorum. Cùm autem ab illo illius adjutorium deprecamur ad faciendam, perficiendamque, juſtitiam, quid aliud deprecamur, quàm ut aperiat quod latebat, & ſuave faciat, quod non delectabat? quia & hoc ab illo eſſe deprecandum, ejus gratia didicimus, dum antea lateret; ejus gratia dileximus, cum antea non delectaret .... Idcirco etiam ſanctos & fideles ſuos in aliquibus vitiis tardiùs ſanat, ut in his eos minùs, quàm implenda ex omni parte juſtitia ſufficit, delectet bonum, ſive cùm latet, ſive cùm etiam manifeſtum eſt.*

R. 1. Hic quoque S. Doctorem intelligi poſſe de delectatione deliberata, ſeu de actu amoris deliberato. Itaque dici poteſt, quòd juxta S. Doctorem, victrix illa delectatio, quam Deus non tribuit aliquando ſanctis ſuis, eſt delectatio, non indeliberata; ſed deliberata, quà juſtitia nos delectat ampliùs, quàm bona ſenſibilia, quia illam ampliùs diligimus, illamque anteponimus. Victrix autem illa delectatio dicitur, quia vincit omnes alias delectationes carnales, quippe quibus in ejus ſenſu compoſito indulgere non poſſumus. Illam dat Deus, dando ſuavitatem congruam, hoc eſt, juſtitiam efficiendo nobis ſuavem & dulcem, quomodo nobis congruit, ut eam ampliùs amemus, & ampliùs amando, ampliùs ea delectemur. Unde quando ad faciendam perficiendamque juſtitiam, Dei adjutorium deprecamur, deprecamur ut juſtitiam nobis ſuavem efficiat; quia quandiu nobis inſuavis eſt, ea non poſſumus indeliberatè delectari; & ea non poſſumus deliberatè delectari, quia, eam diligere non poſſumus, Nec modò deprecamur, ut juſtitiam nobis efficiat ſuavem, ſed etiam ſuavem efficiat, quomodo nobis aptum eſt, ut eam tantùm amemus, adeòque ea tantum delectemur deliberatè, quantùm ad illam ex omni parte implendam ſufficit.

R. 2. S. Doctorem intellectum de delectatione indeliberata, ut alias intelleximus, per delectationem victricem ſignificare non neceſſitatem, ſed congruam delectationem cœleſtem, ſine qua non delectamur, & quacum delectamur deliberatè juſtitia, quantùm oportet, ut eam impleamus, & ſecundùm eam operemur: ſive, quod idem eſt, ſine qua non delectamur, & quacum delectamur deliberatè juſtitia plus quàm bonis ſenſibilibus, adeòque ſine qua non anteponimus, & quacum anteponimus bonis ſenſibilibus juſtitiam, & ſic eam neceſſariò neceſſitate conſequenti & nobis voluntaria ſectamur.

ARTICULUS VII.

Utrum gratia efficax conſtitui poſſit in excitante gratia ex natura ſua irrepudiabili.

Responsio.

Non poteſt.

Prob. 1. Nam gratia excitans, ex natura ſua irrepudiabilis, repugnat Concilio Senonenſi. Ergo non eſt admittenda. *Prob. ant.* Gratia excitans eſt inſpiratio divina. Atqui inſpiratio ex natura ſua irrepudiabilis reprobatur à Concilio Senonenſi. Ergo, &c. *Prob. min.* Inſpiratio ex natura ſua irrepudiabilis, talis eſt natura ſua, ut ei non poſſit reſiſti, ſed ea voluntas inevitabiliter rapiatur; nam quid eſt inſpiratio ex natura ſua irrepudiabilis, niſi inſpiratio ex natura ſua irreſiſtibilis? Cùm enim repudiare inſpirationem, nihil aliud ſit, quàm ei reſiſtere; poſſe repudiare inſpirationem, nihil aliud eſt, quàm poſſe ei reſiſtere; adeòque non poſſe repudiare inſpirationem, nihil aliud eſt, quàm non poſſe ei reſiſtere. Atqui inſpiratio, quæ talis eſt ex natura ſua, ut ei reſiſti non poſſit, reprobatur à Concilio Senonenſi: nam decreto 15. loquens de interiori & occulto ſecretioris inſpirationis afflatu, quo voluntas contacta ſeſe convertit in Deum, ſic ait: *Nec enim tale eſt hujuſmodi trahentis Dei auxilium, cui reſiſti non poſſit. Fruſtra Paulus Theſſalonicenſes admoneret, Spiritum ſanctum ne extinguerent, divinis inſpirationibus homines inevitabiliter raperentur*, Ergo, &c.

Prob. 2. Gratia excitans ex natura ſua irrepudiabilis, damnatur à Synodo Tridentina. Ergo, &c. *Prob. ant.* Nam Synodus ſeſſ. 6. cap. 5. loquens de excitante gratia, cui homo liberè aſſentiendo & cooperando, ſeſe diſponit ad recipiendum juſtificationis beneficium, expreſsè docet, eam ab homine abjici poſſe. Atqui gratia excitans, ex natura ſua irrepudiabilis, non poteſt abjici: non enim poteſt repudiari. Non poſſe autem repudiari, & non poſſe abjici, ſunt ſynonima. Ergo, &c.

Præterea, Synodus ead. ſeſſ. can. 5. definit voluntatem gratiæ excitanti, cui re ipſa conſentit, poſſe, ſi velit, diſſentire in ſenſu ſcilicet diviſo conſenſus, hoc eſt, voluntatem gratiæ excitanti, cui conſentit, ita conſentire, ut non conſentire, ſed diſſentire poſſet, ſi vellet. Atqui gratiæ excitanti, ex natura ſua irrepudiabili, voluntas non poteſt non conſentire: nam ſi poſſet

ei

ei non conſentire, poſſet eam repudiare, ut patet ex terminis: non enim conſentire, eſt repudiare, & viciſſim; adeòque poſſe non conſentire, eſt poſſe repudiare, & viciſſim. Ergo gratiæ excitanti, ex natura ſua irrepudiabili, voluntas non poteſt diſſentire: qui enim diſſentit, non conſentit, adeòque qui poteſt diſſentire, poteſt non conſentire. Ergo gratia excitans, ex natura ſua irrepudiabilis, anathematizatur à Synodo Tridentina.

Prob. 3. Gratia excitans, ex natura ſua irrepudiabilis, repugnat doctrinæ S. Auguſtini. Nam ſic loquitur S. Doctor lib. de Spir. & litt. c. 34. *Ipſum velle credere Deus operatur in homine, & in omnibus miſericordia ejus prævenit nos: conſentire autem vocationi Dei, vel ab ea diſſentire, propriæ voluntatis eſt.* Atqui hîc S. Doctor nomine vocationis non ſolùm externam propoſitionem credendorum, ſed etiam internam illuſtrationem & inſpirationem intelligit: intelligit enim vocationem, qua Deus in nobis operatur velle credere, & qua miſericordia ejus prævenit nos... Nos autem prævenit, non ſolùm res credendas exteriùs proponendo per homines, ſed etiam & potiſſimùm interiùs illuſtrando & excitando. Ergo ex S. Doctore, poſſumus pro arbitrio conſentire vel diſſentire gratiæ excitanti, etiam illi, qua Deus operatur in nobis velle credere. Ergo ex S. Doctore gratia excitans non eſt ex natura ſua irrepudiabilis: nam gratia illa non eſt ex natura ſua irrepudiabilis, quam poſſumus pro arbitrio repudiare vel non repudiare, ſeu, quod idem eſt, cui poſſumus pro arbitrio conſentire vel diſſentire.

Prob. 4. Gratia excitans, ex natura ſua irrepudiabilis, deſtruit libertatem arbitrii. Ergo rejicienda eſt. *Prob. ant.* Auxilium ſe tenens ex parte actus primi, & voluntatem antecedenter atque ſuperabiliter obligans ad alteram partem contradictionis, deſtruit libertatem arbitrii. Atqui gratia excitans ſe tenet ex parte actus primi, & antecedenter atque inſuperabiliter voluntatem obligat ad alteram partem contradictionis. Ergo deſtruit libertatem arbitrii.

Prob. maj. Ad libertatem arbitrii requiritur ſaltem, ut ſpectatis præcisè iis, quæ pertinent ad actum primum, illum conſtituendo, vel complendo, voluntas expeditam habeat facultatem ſe ipſam ad alterutram, prout libuerit, contradictionis partem determinandi. In hoc nobis conſentiunt Thomiſtæ. Et verò vel hoc ſaltem requiritur, vel ad libertatem arbitrii ſufficit, ut ſpectatis iis, quæ ad actum primum pertinent, voluntas ſit immunis à violenta ad unum determinatione, adeòque poſſit ſponte velle & agere: quod Janſenianum & hæreticum eſt. Quòd ſi ad libertatem arbitrii non ſufficit, ut ſpectatis iis, quæ ad actum primum pertinent, voluntas careat violenta ad unum determinatione, certè requiritur, ut ab omni etiam non violenta ad unum determinatione ſoluta ſit, proindeque expeditam habeat ſe ipſam ad alterutram, prout libuerit, contradictionis partem determinandi facultatem.

Prob. min. 1. pars. Nam illud ſe tenet ex parte actus primi, quod complet actum primum. Atqui gratia excitans complet actum primum. Item illud ſe tenet ex parte actus primi, ſine quo nec eſt, nec eſſe poteſt poſſe proximum & completum. Atqui ſine gratia excitante nec eſt, nec eſſe poteſt poſſe proximum & completum. Cùm enim præter gratiam excitantem non ſit aliud internum voluntatis adjutorium anterius, ſi abſque gratia excitante poſſet eſſe poſſe proximum & completum ad actum ſalutarem, poſſibilitatem ad actum ſalutarem proximam & completam haberet homo abſque interno voluntatis adjutorio: quod certè Pelagianum eſt. Ergò omnis gratia excitans ſe tenet ex parte actus primi.

Prob. 2. pars min. Auxilium, quod ſe tenet ex parte actus primi, & ex natura ſua incompoſſibile eſt cum negatione conſenſus ad quem movet, antecedenter & inſuperabiliter obligat ad alteram partem contradictionis. 1. Obligat ad alteram partem contradictionis: nam obligat ad conſenſum, ad quem movet ut per ſe patet. 2. Obligat antecedenter: nam obligat ante omnes libertatis exercitium: libertatis enim exercitium omne ſupponit ea omnia, quæ pertinent ad actum primum. 3. Obligat inſuperabiliter: non enim magis componi poteſt cum diſſenſu, quàm poteſt ſimul eſſe & non eſſe tale ex natura ſua, quod tamen implicat. Atqui gratia excitans, ex natura ſua irrepudiabilis, ſe tenet ex parte actus primi, ut probatum eſt, & ex natura ſua incompoſſibilis eſt cum negatione conſenſus, ad quem excitat: nam ſi eſſet compoſſibilis, non eſſet ex natura ſua irrepudiabilis. Ergo, &c.

Hoc argumentum ſic contraho. Auxilium, quod dat poſſe inſuperabiliter determinatum ad unum, tollit libertatem arbitrii; tollit enim activam indifferentiam, quæ eſt facultas volendi vel non volendi, agendi vel non agendi prout lubet: nam poſſe inſuperabiliter determinatum ad unum, eſſe nihilominùs activè indifferens, evidenter repugnat. Atqui gratia excitans, ex natura ſua irrepudiabilis, dat poſſe inſuperabiliter determinatum ad unum. 1. Dat poſſe: nam complet facultatem naturalem voluntatis, & ex ea & facultate naturali voluntatis reſultat principium proximum & adæquatum actus ſalutaris. 2. Dat poſſe inſuperabiliter determinatum ad unum, quia facultatem naturalem voluntatis, ſe ſola ad bene operandum inſufficientem, complet, eam inſuperabiliter ad conſenſum ſalutarem determinando, hoc ipſo quòd ex natura ſua talis eſt, ut non poſſit repudiari. Ergo, &c.

Dices 1. Nos hoc argumentum mutuari à Pelagianis, qui ut liberum arbitrium defenderent, negabant gratiam voluntatis & actionis. *R.* 1. ad hanc evaſionem alias confugiſſe Calvinum, & poſt eum confugere Janſenium, ad defendendam gratiam neceſſitantem, quam qui rejiciunt, ut defendant liberum arbitrium, à Calvino & Janſenio traducuntur ut Pelagiani. *R.* 2. Pelagianos erraſſe putando liberum arbitrium ſtare non poſſe cum neceſſitate interioris gratiæ, adjuvantis voluntatem & actionem, qualiſcumque eſſet iſta gratia, hoc eſt, ſive irrepudiabilis, ſive etiam repudiabilis eſſet ex natura ſua. An idcircò erramus, & Pelagianos imitari dicendi ſumus, cùm probamus & demonſtramus liberum arbitrium ſtare non poſſe cum excitante gratia ex natura ſua irrepudiabili? Ad populum phaleras.

Dices 2. Voluntas per excitantem gratiam, ex natura ſua irrepudiabilem, ſic determinatur ad operandum bonum, ut ipſa ſit volens, ut ipſa velit facere bonum opus, ad quod determinatur à gratia; adeòque ſic determinatur etiam inſuperabiliter, ut adhuc ſit libera libertate arbitrii. *R.* Dicere, quòd voluntas libera ſit libertate arbitrii, hoc ipſo præcisè, quòd ipſa volens eſt, quòd ipſa vult facere id ad quod inſuperabiliter determinatur, Janſenianum eſt. Qui hoc dicit, dicit ad veram arbitrii libertatem, & ita ad merendum & demerendum in ſtatu naturæ lapſæ, ſufficere immunitatem à coactione, quod hæreticum eſt. Itaque voluntas ſub excitante gratia, ex natura ſua irrepudiabili, volet quidem, ſed volet ex antecedente & inſuperabili ad volendum determinatione, ſe tenente ex parte actus primi, adeòque volet ex antecedente & inſuperabili ad volendum neceſſitate, & ita non erit ad volendum libera libertate arbitrii: niſi velis libertatem arbitrii eſſe tantùm facultatem volendi, facultatem ſponte agendi; quod falſum & hæreticum eſt.

Dices 3. S. Auguſtinus totam gratiæ efficacis cum arbitrii libertate conciliationem reperit ex eo, quòd per gratiam volumus; quòd gratia dat velle; quòd nemo agit nolens, quando bonum operatur; ſed priùs quàm operetur, de nolente fit volens. *R.* S. Doctorem per to, vello, intelligere id, quod mortales omnes in uſu communi intelligunt, nempe exercitium facultatis activè indifferentis ad volendum vel non volendum, ad volendum hoc vel illud, adeòque nihil habentis ſaltem ex parte actus primi, per quod ad unum ſit determinata. Itaque juxta S. Doctorem, gratia

excitans non tollit libertatem arbitrii ; quia non impedit, ne velimus, ſed è contra facit ut velimus, hoc eſt, quia non impedit ne exerceamus facultatem illam activè indifferentem, quam habemus volendi vel non volendi, volendi hoc vel illud ; ſed è contra facit, ut eam meritoriè exerceamus. Exercemus autem, ipſi gratiæ conſentiendo potiùs, quàm non conſentiendo, abſque antecedenti determinatione ad conſentiendum, volendo opus ſalutare potiùs, quàm non volendo, ſine antecedenti determinatione ad volendum.

Dices 4. Deus per gratiam excitantem, ex natura ſua irrepudiabilem, non determinat voluntatem phyſicè, ſed moraliter, eam ſcilicet alliciendo & delectando. Ergo per gratiam illam non officit libertati arbitrii. *R.* Quæruntur effugia. Itaque dico. 1. Si Deus ſopponatur voluntatem determinare per gratiam excitantem, ex natura ſua irrepudiabilem, hanc determinationem fore phyſicam, quia erit inſuperabilis determinatio : per phyſicam enim determinationem intelligi debet maximè determinatio inſuperabilis. Quid eſt phyſica determinatio, niſi vera & propriè dicta determinatio? Quid autem magis eſt vera & propriè dicta determinatio, quàm determinatio inſuperabilis? Imò verò determinatio (antecedens ſcilicet, de qua hic agitur,) non propriè, ſed impropriè tantùm dicitur determinatio, quando à voluntate ſuperari poteſt : unde tunc non dicitur determinatio, niſi cum addito diminuente, vel etiam deſtruente, moralis. Igitur in ſuppoſitione excitantis gratiæ, ex natura ſua irrepudiabilis, voluntatis determinatio antecedens, quam cauſat gratia, non niſi abuſivè dicitur determinatio moralis, eò quòd fiat alliciendo & delectando.

Dico. 2. Sed eſto quòd in ſuppoſitione facta, voluntatis determinatio dicenda ſit moralis, non phyſica, nihilominùs erit inſuperabilis, & erit aliquid ex parte actus primi, illum inſuperabiliter ad unum determinans ; vel, quod idem eſt, ex gratia & facultate naturali voluntatis reſultabit principium adæquatum conſenſus ſalutaris, inſuperabiliter determinatum ad unum ; adeòque tolletur arbitrii libertas : nam principium inſuperabiliter determinatum ad unum, & principium activè indifferens ad oppoſita, contradictoriè opponuntur, ut patet ex terminis.

Dices 5. Deus movet cauſas ſecundas ſecundùm earum exigentiam, adeòque movet cauſas ſecundas liberas ad liberè agendum. Ergo per excitantem gratiam, ex natura ſua irrepudiabilem, determinat voluntatem ad agendum modo libero, & ad exercendam libertatem arbitrii conſentiendo, & actum ſalutarem producendo. *R.* neg. conſeq. Imò verò Deus movet cauſas ſecundas ſecundùm earum exigentiam. Ergo non movet voluntatem ad actum ſalutarem per excitantem gratiam, ex natura ſua irrepudiabilem : nam ſi movet eam ad actum ſalutarem per talem gratiam, moveret eam non ſecundùm, ſed contra exigentiam ejus : ſic enim eam movendo, eam & quidem ex parte actus primi inſuperabiliter obligaret ad alteram contradictionis partem, dando ei poſſe inſuperabiliter determinatum ad unum. Voluntatem autem ſic ex parte actus primi ad alteram partem contradictionis obligatam, arbitrii libertatem nihilominus exercere evidenter repugnat, neque Deus, quamvis omnipotens, magis facere poteſt, ut voluntas, in hoc ſtatu conſtituta, in agendo libera ſit libertate arbitrii, quàm facere poteſt, ut idem ſimul ſit, & non ſit ; ut voluntas ſit libera libertate arbitrii, & ſimul non ſit ; ut exiſtat baculus ſine duobus extremis, mons ſine valle, &c.

Dices 6. Gratia excitans, ex natura ſua irrepudiabilis, non tollit indifferentiam judicii. *R.* inde ſequi tantùm, quòd ſub illa gratia objectum partim ut bonum, partim ut malum, ſub aliqua ratione repræſentaretur voluntati, quæ tamen nihilo plus libera eſſet libertate arbitrii, quia tunc adhuc haberet tantùm poſſe inſuperabiliter determinatum ad unum.

At inquies. Tunc voluntas haberet diverſa motiva, unum proſequendi, & alterum averſandi objectum.

R. Haberet quidem, ſed cum antecedenti & inſuperabili obligatione, ex parte actus primi ad unam partem contrarietatis, quam obligationem compati non poteſt arbitrii libertas, quæ eſt facultas expedita utram libuerit contrarietatis partem eligendi, altera rejecta.

At inquies. Tandiu voluntas poteſt pro arbitrio proſequi, vel averſari objectum, quandiu habet motiva proſequendi vel averſandi. *R.* hoc eſſe falſum, ſi ponatur aliquid in voluntate actum primum complens, & complendo, illum ad unum determinans inſuperabiliter.

At inquies. S. Thomas pluribus locis docet, cum indifferentia judicii ſemper manere libertatem arbitrii. *R.* hoc docere, quia ſupponit, Deum voluntatem ſemper ad agendum complere ſecundùm ejus exigentiam, adeòque nihil in ea ponere, quo actus primus ad unum antecedenter determinetur, quando objectum proponitur indifferenter. Quando enim ſic proponitur objectum, voluntas exigit habere facultatem eligendi expeditam, ac proinde ab omni ad unum determinatione antecedenti ſolutam.

Dices 7. Cum excitante gratia, ex natura ſua irrepudiabili, manet potentia non agendi, & non producendi actum ſalutarem, ad quem movet gratia. *R.* Ita eſt. At non manet potentia diſſentiendi gratiæ, potentia repudiandi gratiam, potentia non agendi, & non producendi actum ſalutarem in ſenſu compoſito gratiæ, quòd tamen requiritur ad libertatem arbitrii: ad hanc enim libertatem requiritur expedita facultas agendi vel non agendi prout lubet, adeòque facultas non agendi in ſenſu compoſito eorum omnium, quæ ſe tenent ex parte actus primi. Ex his

Confirm. Reſp. Excitans gratia, ex natura ſua irrepudiabilis eſt, gratia neceſſitans. Ergo in ea conſtitui non poteſt gratia efficax. *Prob. ant.* Gratia, incompoſſibilis cum libertate arbitrii, eſt gratia neceſſitans. Atqui excitans gratia, ex natura ſua irrepudiabilis, cum libertate arbitrii incompoſſibilis eſt. Vel ſic. Gratia incompoſſibilis cum expedita facultate agendi vel non agendi prout lubet, eſt gratia neceſſitans. Atqui excitans gratia, ex natura ſua irrepudiabilis, cum tali facultate incompoſſibilis eſt. Ergo, &c.

Confirm. iterum. Gratia excitans, ex natura ſua irrepudiabilis, eſt ipſiſſima illa gratia, quam defendit Calvinus. Ergo eſt ipſiſſima illa gratia, quam damnavit Synodus Tridentina. Ergo, &c. *Prob. ant.* ex verbis Calvini. Nam ſic loquitur lib. 2. Inſtit. cap. 3. *Voluntatem movet* (Deus) *non qualiter multis ſæculis traditum eſt, & creditum, ut noſtra poſtea ſit electionis motioni, aut obtemperare, aut refragari*. Et inferiùs: *Habemus nunc Auguſtini ore teſtatum, quod imprimis obtinere volumus, non offerri tantum à Domino gratiam, quæ libera cujuſque electione aut recipiatur, aut reſpuatur*. Et lib. 5. contra Pighium : *Nego gratiam ſic nobis offerri, ut noſtra poſtea ſit optionis vel obtemperare vel refragari*. Calvinum intelligere excitantem gratiam, extra omnem controverſiam eſt, & dicit eam talem non eſſe, ut eam recipere aut reſpuere, ut ejus motioni obtemperare aut refragari poſſimus pro arbitrio. At quare talis non eſt, niſi quia ex natura ſua irrepudiabilis eſt? Ergo Calvinus excitantem gratiam, ex natura ſua irrepudiabilem, defendit, & in ea efficacem gratiam conſtituit.

Dices. Calvinus non erravit cuſtodiendo efficacem gratiam in gratia excitante, ex natura ſua irrepudiabili, ſed dicendo per gratiam excitantem, ex natura ſua irrepudiabilem, tolli libertatem arbitrii. *R.* hoc eſſe falſum, & abſurdum. Calvinus itaque erravit, 1. negando liberum hominis arbitrium. 2. Aſſerendo gratiam excitantem, quacum ad Deum convertimur, non eſſe talem, ut ejus motioni obtemperare aut refragari, ut eam recipere, aut reſpuere poſſimus pro arbitrio, quod evidenter eſt, aſſerere gratiam excitantem, ex natura ſua irrepudiabilem. Utrumque errorem damnat Synodus Tridentina ſeſſ. 6. primum quidem can. 5. ſecundum verò c. 5. & can. 4. quod agnoſcit Calvinus ipſe in Antidoto Trid. ad ſeſſ. 6.

At

At Calvinus, dicendo per excitantem gratiam, ex natura ſua irrepudiabilem; tolli libertatem arbitrii, conſequenter locutus eſt, nimiſque abſurdum eſt aſſerere, ideircò à Tridentina Synodo damnatum fuiſſe, quòd confeſſus fuerit, cum auxilio, quod dat poſſe inſuperabiliter determinatum ad unum, conciliari non poſſe eligendi facultatem, in utramque partem liberam & ſolutam.

Confirm. 4. Quia gratis omninò recurritur ad gratiam excitantem, ex natura ſua irrepudiabilem, ut oſtendo. Homo in ſtatu innocentiæ ad operandum bonum non indigebat gratia excitante, ex natura ſua irrepudiabili. Ergo nec indiget nunc. *Prob. conſeq.* Homo in ſtatu innocentiæ ad operandum bonum non indigebat gratia excitante, ex natura ſua irrepudiabili, quia liber erat libertate arbitrii, adeòque ſufficiebat illi gratia excitans, ex natura ſua repudiabilis, quacum poterat ſe ipſum determinare, & ſe ipſum determinabat ad operandum bonum. Atqui homo etiam nunc liber eſt libertate arbitrii. Ergo etiam nunc ad operandum bonum non indiget gratia excitante, ex natura ſua irrepudiabili, ſed ſufficit ei gratia excitans, repudiabilis ex natura ſua quacum poteſt ſe ipſum determinare, & ſe ipſum determinat ad bonum operandum; quamquam hæc gratia debeat eſſe potentior propter infirmitatem ex originali culpa contractam.

Corollarium I.

Gratia efficax conſtitui non poteſt in excitante gratia ex natura ſua efficaci.

Prob. Quia gratia efficax conſtitui non poteſt in excitante gratia, ex natura ſua irrepudiabili, ut accuratè probatum eſt. Atqui gratia excitans, ex natura ſua efficax, eſt gratia irrepudiabilis ex natura ſua. Ergo, &c. *Prob. min.* Nam gratia excitans, ex natura ſua efficax, ſic dicitur, quia per ſe & intrinſecè incompoſſibilis eſt cum negatione conſenſus: unde per ſe & intrinſecè ſic connexa eſt cum conſenſu, ut ex hypotheſi illius non poſſit non eſſe conſenſus. Atqui gratia non eſt per ſe & intrinſecè incompoſſibilis cum negatione conſenſus, niſi quia ex natura ſua irrepudiabilis eſt, ut patet ex terminis. Ergo, &c. Ex his

Apparet gratiam excitantem, ex natura ſua efficacem, damnari à Concilio Senonenſi & Tridentino; reprobari à S. Auguſtino; actum primum inſuperabiliter obligare ad alteram partem contradictionis, ſeu, quod idem eſt, dare poſſe ad unum inſuperabiliter determinatum, adeòque tollere libertatem arbitrii; denique diverſam non eſſe à gratia, quam Calvinus, & poſt Calvinum Janſenius aſſeruit.

Corollarium II.

Gratia efficax conſtitui non poteſt in cæleſti delectatione, voluntatem ad conſenſum inſuperabiliter determinante, ſive dicatur voluntatem prædeterminare phyſicè, ſive dicatur prædeterminare moraliter tantùm, eò quòd alliciendo & delectando prædeterminet.

Prob. Conſtituere gratiam efficacem in cæleſti delectatione, voluntatem ad conſenſum inſuperabiliter prædeterminante, eſt eam conſtituere in cæleſti delectatione, per ſe & intrinſecè irrepudiabili; eatenùs enim vim habet inſuperabiliter prædeterminandi, quatenùs per ſe & intrinſecè irrepudiabilis eſt, ut patet ex terminis. Atqui gratia efficax conſtitui non poteſt in cæleſti delectatione per ſe & intrinſecè irrepudiabili. Ergo, &c. *Prob. min.* Nam cæleſtis delectatio, per ſe & intrinſecè irrepudiabilis, eſt gratia excitans, per ſe & intrinſecè irrepudiabilis: omnis enim cæleſtis delectatio eſt excitans gratia, & ſe tenet ex parte actus primi, cùm det poſſe. Atqui gratia efficax conſtitui non poteſt in excitante gratia, per ſe & intrinſecè irrepudiabili, ut probatum eſt. Ergo, &c. Ex his

Vides omnia quæ contra excitantem gratiam, ex natura ſua irrepudiabilem, dicta ſunt, cadere in cæleſtem delectationem, quæ voluntatem ad conſenſum inſuperabiliter prædeterminat, ſive dicatur prædeterminare phyſicè, ſive dicatur prædeterminare moraliter tantùm. Vides hanc delectationem repugnare doctrinæ Conciliorum & S. Auguſtini; cum arbitrii libertate incompoſſibilem eſſe, & eſſe ipſiſſimam illam gratiam, quam defenderunt Calvinus & Janſenius.

Corollarium III.

Gratia efficax conſtitui non poteſt in delectatione cæleſti, quæ à voluntate repudiari nequidem poteſt potentia ad actum reducibili.

Prob. Quia cæleſtis delectatio, quæ voluntate repudiari nequidem poteſt potentia ad actum reducibili, voluntatem inſuperabiliter prædeterminat ad conſenſum, ut patet ex terminis. Atqui gratia efficax conſtitui non poteſt in cæleſti delectatione, voluntatem ad conſenſum inſuperabiliter prædeterminante (ex Coroll. II.) Ergo, &c. Et verò cæleſtis delectatio, quæ repudiari nequidem poteſt potentia ad actum reducibili, eſt per ſe & intrinſecè irrepudiabilis, ut patet ex terminis: Atqui gratia efficax conſtitui non poteſt in cæleſti delectatione, per ſe & intrinſecè irrepudiabili, (ex Coroll. II.) Ergo, &c.

Corollarium IV.

Gratia efficax conſtitui non poteſt in cæleſti delectatione, quæ à voluntate repudiari non poteſt potentia ad actum reducenda pro ullo caſu poſſibili.

Prob. Nam gratia efficax conſtitui non poteſt in cæleſti delectatione, quæ repudiari nequidem poteſt potentia ad actum verè reducibili (ex Coroll. III.) Atqui cæleſtis delectatio, quæ repudiari non poteſt potentia ad actum reducenda pro ullo caſu poſſibili, repudiari nequidem poteſt potentia ad actum verè reducibili. Ergo, &c. *Prom. min.* 1. Nam repugnat dari potentiam ad actum verè reducibilem, quæ pro nullo caſu poſſibili ſit ad actum reducenda; & omnis potentia, verè reducibili ad actum, non poteſt non eſſe ad actum reducenda pro aliquibus, imò pro multis caſibus, ſi ponantur. Et verò ſi poſitis pluribus & pluribus in infinitum caſibus, in nullo reduceretur ad actum, unde haberi poſſet quòd ſit verè reducibilis? Imò ex eo quòd, poſitis pluribus & pluribus in infinitum caſibus, in nullo tamen reduceretur ad actum, an non rectè concluderetur, quòd non ſit verè reducibilis?

Amplius. Potentiam eſſe ad actum reducibilem, eſt, actum ejus eſſe poſſibilem: ſicut potentiam reduci ad actum, eſt actum ejus produci. Atqui nullus eſt actus poſſibilis, qui in aliquibus, imò multis caſibus non produceretur, ſi Deus vellet eum produci. Ergo nulla potentia eſt ad actum reducibilis, quæ non eſſet etiam reducenda, ſi Deus eam reduci vellet. Ergo nulla potentia eſt ad actum reducibilis, quæ non etiam reduceretur in aliquibus caſibus, ſi ponerentur. Ergo potentia ad actum reducibilis, quæ tamen pro ullo caſu poſſibili non ſit reducenda, chymera eſt; adeòque è converſo chymera eſt potentia pro nullo caſu poſſibili ad actum reducenda, quamvis ſit ad actum verè reducibilis. Ergo omnis potentia ad actum reducibilis, eſt etiam reducenda pro aliquo caſu poſſibili; & potentia non reducenda ad actum pro ullo caſu poſſibili, non eſt ad actum reducibilis.

Dicentne eſſe aliquos actus poſſibiles, quos tamen produci Deus velle efficaciter non poteſt? Sed contra eſt, quia actus poſſibilis, quem produci Deus velle efficaciter non poteſt, neque voluntate poſitiva, neque permiſſiva, ſimul eſt & non eſt poſſibilis: eſt poſſibilis, ut ſupponitur; non eſt poſſibilis, quia nulla alia excogitari & eſſe poteſt ratio, cur Deus nulla voluntate poſſit efficaciter velle ut producatur, quàm quia veram habet repugnantiam ad exiſtendum, adeòque impoſſibilis eſt. Et verò evidenter repugnat aliquid eſſe verè poſſibile, & tamen Deum nulla voluntate poſſe velle efficaciter ut producatur; ſicut etiam evidenter repugnat illud non produci, ſi illud produci Deus aliqua voluntate velit efficaciter.

Prob. min. 2. Cæleſtis delectatio, quæ repudiari non

poteſt

poteſt potentia ad actum reducenda pro ullo caſu poſſibili, eſt per ſe & intrinſecè irrepudiabilis. Atqui delectatio per ſe & intrinſecè irrepudiabilis repudiari nequidem poteſt potentia ad actum verè reducibili. Ergo nequidem potentia ad actum verè reducibili poteſt repudiari delectatio, quæ repudiari non poteſt potentia ad actum reducenda pro ullo caſu poſſibili. *Prob. maj.* Nam nulla alia ratio aſſignari poteſt, cur cœleſtis aliqua delectatio repudiari non poſſit potentia ad actum reducenda pro ullo caſu poſſibili. *Prob. min.* Nam cœleſtis delectatio per ſe & intrinſecè irrepudiabilis, non magis dici poteſt repudiari poſſe potentia ad actum reducibili, quam rei natura, vel attributum rei neceſſariò & eſſentialiter conveniens dici poteſt mutari poſſe potentia ad actum reducibili. Hinc

Confirm. Coroll. Gratia efficax conſtitui non poteſt in cœleſti delectatione per ſe & intrinſecè irrepudiabili; nam conſtitueretur in gratia excitante per ſe & intrinſecè irrepudiabili, ſi in tali delectatione conſtitueretur. Atqui cœleſtis delectatio, quæ repudiari non poteſt pro ullo caſu poſſibili, per ſe & intrinſecè irrepudiabilis eſt. Ergo, &c.

Dices. Aſſignari poteſt potentia ad actum verè reducibilis, nunquam tamen reducenda pro ullo caſu poſſibili. Nego. *Probabis.* Homo ſapiens poteſt, etiam in ſenſu compoſito ſapientiæ, ſibimet effodere oculos, putà ad exercendam libertatem, vel ad obſequendum amico id enixè poſtulanti; nullus tamen caſus poſſibilis eſt, in quo homo in ſenſu compoſito ſapientiæ, ſeu niſi priùs inſaniret, ad exercendam libertatem, vel ad obſequendum amico id enixè poſtulanti, ſibimet oculos effoderet. Ergo homo ſapiens poteſt potentia ad actum reducibili, nunquam tamen reducenda pro ullo caſu poſſibili, in ſenſu compoſito ſapientiæ ſibimet effodere oculos, &c. Ergo datur potentia ad actum verè reducibilis, quamvis nunquam re ipſa reducenda pro ullo caſu poſſibili.

R. neg. ant. Itaque homo ſapiens, niſi priùs inſaniat, nulla potentia poteſt ſibimet effodere oculos ad exercendam libertatem, vel ad obſequendum amico id enixè poſtulanti, aut propter aliud ſimile motivum. Ratio eſt, quia niſi priùs inſaniat, nulla potentia poteſt id velle: nihil enim omninò ulla potentia poteſt velle in ſenſu compoſito ſapientiæ, niſi propter motivum ſufficiens ad volendum, adeòque verè vel falſum apparenter rei volendæ proportionatum in ſenſu compoſito ſapientiæ. At neque libertatis exercitium, neque obſequium, oculorum effoſſione amico præſtandum, neque aliud quidlibet ſimile, eſt aut eſſe poteſt homini ſapienti in ſenſu compoſito ſapientiæ motivum etiam apparenter proportionatum oculorum effoſſioni volendæ, adeòque ſufficiens ad illam volendam; imò hæc omnia homini ſapienti in ſenſu compoſito ſapientiæ ſunt motiva oculorum effoſſioni volendæ evidenter improportionata, ac proinde omninò inſufficientia ad illam volendam. Ergo homo ſapiens nulla potentia poteſt velle in ſenſu compoſito ſapientiæ; hoc eſt, niſi priùs inſanierit, ſibimet ad exercendam libertatem, vel ad obſequium amico id enixè poſtulanti præſtandum, oculos effodere.

Quod confirmatur ex eo, quòd homini ſapienti, quandiu ſapiens eſt, propria oculorum effoſſio, ut procuranda ad exercendam libertatem, vel ad obſequium exhibendum amico id poſtulanti per jocum (neque enim tale obſequium ab amico exigere ſeriò poteſt amicus, niſi ipſe priùs inſaniat,) evidenter appareat mala ſimpliciter. Unde homo ſapiens non magis ulla vera potentia poteſt velle, quandiu ſapiens eſt, propter ejuſmodi motivum ſibimet oculos effodere; quàm poteſt aliqua vera potentia velle malum ſimpliciter, ſeu, quod idem eſt, velle malum præcisè quà malum, quòd tamen nulla vera potentia poteſt mortalium quiſquam.

Corollarium V.

Gratia efficax conſtitui non poteſt in delectatione cœleſti, ſemper & infallibiliter cum conſenſu ſalutari connexa per exceſſum, quo ſuperat terrenam delectationem.

Prob. Nam ſi delectatio cœleſtis ſemper, & infallibiliter cum conſenſu ſalutari connexa eſt propter intenſionis exceſſum, quo ſuperat terrenam delectationem, certè quia propter exceſſum illum repudiari non poteſt potentia ad actum reducenda pro ullo caſu poſſibili, pro quo ſcilicet illum exceſſum habere ſupponitur, alioquin non erit cum conſenſu ſalutari connexa pro omnibus caſibus, pro quibus ſupponetur exceſſum illum habere: nec erit niſi contingenter cum conſenſu ſalutari connexa pro iis caſibus, pro quibus re ipſa connexa erit propter exceſſum illum; adeòque non erit propter exceſſum illum ſemper & infallibiliter connexa cum conſenſu ſalutari. Atqui cœleſtis delectatio, quæ propter exceſſum, quo terrenam delectationem ſuperat, repudiari non poteſt potentia ad actum reducenda pro ullo caſu poſſibili, pro quo ſupponitur exceſſum illum habere, propter exceſſum illum nequidem potentia ad actum verè reducibili poteſt repudiari (ex Coroll. IV.) & delectatio cœleſtis, quæ propter exceſſum, quo ſuperat terrenam delectationem, nequidem potentia ad actum reducibili poteſt repudiari, propter exceſſum illum voluntatem inſuperabiliter prædeterminat (ex Coroll. III.) & delectatio cœleſtis, quæ propter exceſſum, quo ſuperat delectationem terrenam, voluntatem prædeterminat inſuperabiliter, propter exceſſum illum eſt per ſe & intrinſecè irrepudiabilis (ex Coroll. II.) Ergo delectatio cœleſtis, ſemper & infallibiliter cum conſenſu ſalutari connexa propter exceſſum, quo terrena delectationem ſuperat, propter exceſſum illum per ſe & intrinſecè irrepudiabilis eſt. Ex his

Sic adhuc argumentor. Gratia efficax conſtitui non poteſt in cœleſti delectatione, per ſe & intrinſecè irrepudiabili, quia conſtitui non poteſt in excitante gratia, quæ ſit per ſe & intrinſecè irrepudiabilis, ut probatum eſt. Atqui cœleſtis delectatio, ſemper & infallibiliter connexa cum conſenſu ſalutari propter intenſionis exceſſum, quo ſuperat terrenam delectationem, eſt propter exceſſum illum per ſe & intrinſecè irrepudiabilis. Ergo gratia efficax conſtitui non poteſt in cœleſti delectatione, ſemper & infallibiliter connexa cum conſenſu ſalutari propter intenſionis exceſſum, quo ſuperat delectationem terrenam.

Corollarium VI.

Omninò reſpuendum eſt ſyſtema recentiorum, conſtituentium gratiam efficacem in omni & ſola delectatione cœleſti, terrenam delectationem uno vel pluribus intenſionis gradibus ſuperante.

Prob. Nam 1. ſi omnis delectatio cœleſtis, terrena delectatione intenſior, eſt gratia efficax delectatio cœleſtis eſt ſemper & infallibiliter connexa cum conſenſu ſalutari per exceſſum, quo ſuperat terrenam delectationem, ut patet ex terminis. Et verò nulla alia ratio excogitari poteſt, cur omnis delectatio cœleſtis, terrena delectatione intenſior, ſit gratia efficax. Atqui ſi delectatio cœleſtis ſemper & infallibiliter cum conſenſu ſalutari connexa eſt propter exceſſum, quo ſuperat terrenam delectationem, omnis delectatio cœleſtis, terrena delectatione intenſior, eſt per ſe & intrinſecè irrepudiabilis (ex Coroll. V.) Ergo ſi omnis delectatio cœleſtis, intenſior delectatione terrena, eſt gratia efficax, omnis delectatio cœleſtis, intenſior delectatione terrena, per ſe & intrinſecè irrepudiabilis eſt, adeòque in hoc ſyſtemate gratia efficax conſtituitur in excitante gratia, per ſe & intrinſecè irrepudiabili. Quod eſt intolerabile.

2. Si omnis delectatio cœleſtis, terrena delectatione intenſior, eſt gratia efficax; delectatio cœleſtis, vel unico intenſionis gradu terrenam delectationem ſuperans, nulla potentia repudiari poteſt à voluntate; per ſe & intrinſecè irrepudiabilis eſt, per ſe & intrinſecè incompoſſibilis eſt cum negatione conſenſus, adeòque voluntatem inſuperabiliter prædeterminat. Jam quæro à ſyſtematis defenſoribus, quo experimento, qua ratione, qua authoritate probent voluntatem haben-

tem

tem quinque gradus delectationis cœleſtis cum quatuor gradibus terrenæ delectationis, à quinto gradu, quo cœleſtis delectatio terrenam excedit (nam quatuor alii cœleſtis delectationis gradus à quatuor gradibus delectationis terrenæ eliduntur) inſuperabiliter prædeterminari?

Dices. Probant authoritate S. Auguſtini; pro illis enim pronuntiat, cum ait: *Quod amplius non delectat, ſecundum id operemur neceſſe eſt*: nam loquitur de delectatione indeliberata. *R.* 1. Saltem obſcurum & dubium eſt, utrùm loquatur de delectatione indeliberata, an verò de deliberata. Ergo ſyſtema adverſariorum ad ſummum non habet aliud fundamentum, quàm obſcuram & dubiam authoritatem. Et verò vel eſt evidens ex terminis, S. Doctorem loqui de delectatione indeliberata, vel non eſt evidens, Primum quis ſenſit, quis dixit ante Janſenium? Primum ſine falſo præjudicio aſſeri non poteſt, & ſi aſſeritur, tanto jure negatur, quanto aſſeritur. Primum manifeſtè repugnat conſcientiæ cujuſque terminos ſincere expendentis, Gratis igitur & falsò dicitur, evidens eſſe ex terminis, quòd S. Doctor loquatur de delectatione indeliberata. At ſi non eſt evidens ex terminis, probare debent ex alio textu clariori, qualem tamen non habent; cùm laudatus textus, omnium qui proferri poſſunt, teſte Janſenio in librorum S. Auguſtini lectione verſatiſſimo, clariſſimus ſit & præclariſſimus. Ergo ſaltem obſcurum & dubium eſt, utrùm S. Auguſtinus in laudato textu, de delectatione indeliberata loquatur, an non; adeòque ſyſtematis defenſores ad ſummum habent pro ſe obſcurum & dubium teſtimonium, quod de delectatione indeliberata intelligunt, quia intelligere volunt; aut ſi clarum habent pro ſe teſtimonium, certè aliud non habent, quam teſtimonium Janſenii, S. Auguſtinum de delectatione indeliberata arbitrariè interpretantis. 2. Falſum eſt, quòd S. Doctor loquatur de delectatione indeliberata, & è contra de deliberata loqui, accuratè demonſtratum eſt. Malè igitur pro adverſariorum ſyſtemate affertur S. Auguſtini authoritas.

3. Si delectatio cœleſtis, terrena delectatione intenſior inſuperabiliter prædeterminat voluntatem ad bonum, viciſſim terrena delectatio, cœleſti delectatione intenſior, inſuperabiliter prædeterminat voluntatem ad malum; proindeque voluntas in moralibus nunquam ſive bonum ſive malum vult & operatur, niſi ex inſuperabili prædeterminatione ad illud volendum & operandum, ex inſuperabili, inquam, ad illud volendum & operandum prædeterminatione, ſe tenente ex parte actus primi, adeòque ex antecedenti & inſuperabili ad illud volendum & operandum neceſſitate. At ſi ita ſe res habent, ubi libertas indifferentiæ circa bonum & malum in homine lapſo? ubi exhortationum, conſiliorum, & præceptorum utilitas? ubi æquitas in reprobis æterna damnatione plectendis, quia peccarunt ex inſuperabili prædeterminatione & neceſſitate peccandi, & perſeverarunt in peccatis ex inſuperabili prædeterminatione & neceſſitate in illis perſeverandi?

At inquies. Mali ita malum volunt & operantur, quia ad illud volendum & operandum inſuperabiliter prædeterminantur à delectatione terrena prædominante, ut poſſint potentia ad actum reducibili, quamvis nunquam reducenda, reſiſtere delectationi terrenæ prædominanti, adeòque malum nec velle nec operari. *R.* neg. *Probabis*. Nam poſſunt eadem ſaltem potentia, qua poteſt homo ſapiens velle etiam in ſenſu compoſito ſapientiæ ſibimet eruere oculos ad exercendam libertatem, vel ad placendum amico, id enixè per jocum poſtulanti. *R.* Bone Deus! hæc seriò dici poſſunt? Juſtus v. g. qui è ſtatu juſtitiæ decidit, mortaliter peccando, peccatum vitare, & præceptum quod tranſgreditur, obſervare non aliter poteſt, quàm poteſt homo ſapiens ſibimet oculos eruere in ſenſu compoſito ſapientiæ ad exercendam libertatem, vel ad placendum amico id enixè per jocum roganti? Sic Deus neminem priùs deſerit, quàm ab eo deſeratur? ſic Deus juſtos reprobos adjuvat ad perſeverandum in ſtatu juſtitiæ? ſic Deus juſtis reprobis dat auxilium ad ſalutem ſufficiens? Sed jam ſatis ſuperque oſtenſum eſt, potentiam in homine ſapiente volendi in ſenſu compoſito ſapientiæ ſibimet oculos eruere ad exercendam libertatem, vel aliud ſimile motivum, nullam & chymericam eſſe potentiam.

4. Gratis omninò dicitur, quod ſola delectatio cœleſtis, terrena delectatione intenſior, ſit gratia efficax. Nam quæro quare cœleſtis delectatio, terrenæ delectationi æqualis in intentione, non poſſit eſſe, & non ſit aliquando gratia efficax in hoc ſtatu naturæ lapſæ? quæro quare voluntas, habens quatuor delectationis cœleſtis gradus cum quatuor gradibus delectationis terrenæ, non aliquando velit & operetur bonum?

Dices. Voluntas in ſuppoſitione facta poteſt quidem potentia ad actum reducibili velle & operari bonum; qui non poteſt potentia ad actum reducenda pro ullo caſu poſſibili in præſenti ſtatu, manente ſcilicet eadem ſuppoſitione. *R.* At hoc quæro, quare non poſſit? quæro unde habeant adverſarii, quòd non poſſit? Nam voluntas, in ſuppoſitione facta, eſt in perfecto æquilibrio; neutra enim delectatio voluntatem magis inclinat in unam partem, quàm altera in adverſam. Quare ergo voluntas, in ſuppoſitione facta, non poteſt potentia ad actum reducenda velle & operari bonum? In ſtatu innocentiæ voluntas, in perfecto æquilibrio conſtituta, poterat potentia ad actum reducenda pro arbitrio modò velle & operari bonum, modò velle & operari malum: quare in præſenti ſtatu, recuperato illo æquilibrio per cœleſtem delectationem, terrenæ delectationi in intenſione æqualem, non ſimiliter poteſt potentia ad actum reducenda pro arbitrio modò velle & operari bonum, modò velle & operari malum? Ediſſerant.

In ſtatu innocentiæ voluntas habitibus ſupernaturalibus inſtructa cum ſupernaturali illuſtratione, in neutram partem indeliberatè propendens, poterat etiam potentia ad actum reducenda pro multis caſibus bonum velle & operari; non enim dubium eſt, quin homo in ſtatu innocentiæ multos virtutum actus exercuerit. Quidni ergo in præſenti ſtatu voluntas inſtructa pariter habitibus infuſis cum illuſtratione ſupernaturali, & parato ſupernaturali concurſu ex parte actus ſecundi requiſito, æquales habens delectationes indeliberatas, terrenam ſcilicet & cœleſtem, adeòque non magis in alterutram partem indeliberatè propendens, quàm ſi neutram delectationem haberet, perinde enim ſe habet, cùm ambæ ſeſe elidant, ſecundùm adverſarios, ac ſi neutram haberet; quidni, inquam, poſſet, etiam potentiam ad actum reducenda pro multis caſibus, bonum velle & operari? Quidni in hac ſuppoſitione multoties vellet & operaretur bonum? Quid intolerabilius dici poteſt, quàm voluntatem in hac ſuppoſitione non aliter poſſe bonum velle & operari, quàm poteſt homo ſapiens in ſenſu compoſito ſapientiæ ſibimet oculos eruere ad exercendam libertatem, vel, ſi vis, quam homo mentis compos poteſt velle malum præcisè qua malum, quandiu mentis compos eſt?

Dices. Voluntas magnam ex originali culpa contraxit ægritudinem. *R.* Ita eſt. *Dices*. Ergo ut velit & operetur bonum, eget ſanari. *R.* Ita eſt. At dico, voluntatem in ſuppoſitione facta ad hoc ut velit & operetur bonum, ſufficienter ſanari per cœleſtem delectationem, terrenæ delectationi in intentione æqualem: per eam enim manifeſtè reſtituitur in æquilibrium, è quo excidit propter peccatum originale. Voluntas in ſtatu innocentiæ erat ſana & robuſta, quia erat in perfecto æquilibrio. Ergo in ſanitatem & vires priſtinas reſtituitur, cùm reſtituitur in illud æquilibrium. Præterea, in præſenti ſtatu voluntatis ægritudo conſiſtit in indeliberatis terrenæ delectationi motibus. Ergo voluntatis ægritudo ſanatur, cùm terrena delectatio reprimitur; reprimitur autem per cœleſtem delectationem in intenſione æqualem.

At inquies obiter. Si voluntas ad hoc ut velit & operetur bonum, ſufficienter ſanatur in facta ſuppo-

ſitio-

ſitione, quare in facta ſuppoſitione non ſemper vult & operatur bonum? *R.* Quaſi verò voluntatem neceſſe ſit velle & operari bonum, hoc ipſo quòd ſufficienter ſanatur ad illud volendum & operandum! Certè voluntas in ſtatu innocentiæ ſana fuit & robuſta, & tamen non ſemper bonum voluit & operata eſt; alioquin in illo felici ſtatu perſeveraſſet. Itaque voluntas in facta ſuppoſitione non ſemper vult & operatur bonum, quia pro innata ſibi libertate indifferentiæ, modò ad bonum, modò ad malum ſe ipſa determinat: cùm autem ſeſe determinat ad bonum, hoc facit non ex ſuis tantùm, ſed ſuis ſimul & gratiæ, ipſam ſanantis ac ſanando adjuvantis, viribus indiviſibiliter.

Dices. Ut ſanetur voluntas ſufficienter in ordine ad volendum & faciendum bonum, requiritur gratia prædeterminans, qualis eſſe non poteſt cœleſtis delectatio, quæ terrenam delectationem in intentione non ſuperat. *R.* 1. Ita ſenſit Janſenius, & quidem conſequenter ad ſua principia, principium enim Janſenii eſt, quòd voluntas per peccatum originale penitùs & irreparabiliter amiſerit vim ſe ipſam determinandi, ſitque per terrenam delectationem ad malum inſuperabiliter prædeterminata, niſi per prævalentem delectationem cœleſtem, adeòque in intentione majorem, ad bonum prædeterminetur. Unde conſequitur, voluntatem in ordine ad bonum volendum & faciendum non ſanari ſufficienter, niſi per excitantem gratiam ad bonum inſuperabiliter prædeterminantem. Unde apparet à Janſenio non niſi ex principio hæretico requiri excitantem gratiam ad bonum prædeterminantem ad hoc ut voluntas ſufficienter ſanetur in ordine ad volendum & faciendum bonum.

Quæro igitur ab adverſariis, unde excitantis gratiæ inſuperabiliter prædeterminantis neceſſitatem repetant? Si cùm Janſenio ſentiunt voluntatem per peccatum originale penitùs & irreparabiliter amiſiſſe vim ſe ipſam determinandi, conſequenter loquuntur & ſentiunt; ſed excitantis gratiæ inſuperabiliter prædeterminantis neceſſitatem repetunt ex principio hæretico; & ſub nomine excitantis gratiæ prædeterminantis; gratiam neceſſitantem intelligere convincuntur. Si ſentiunt cum reliquis Doctoribus Catholicis, voluntatem per peccatum originale non amiſiſſe, aut ſaltem non penitùs & irreparabiliter amiſiſſe vim ſe ipſam determinandi, quare ad excitantem gratiam prædeterminantem confugiunt? Etenim ſi voluntas per peccatum originale non amiſit, aut ſaltem non irreparabiliter amiſit vim ſe ipſam determinandi, quid opus eſt excitante gratia prædeterminante, ad hoc ut voluntas ſufficienter ſanetur, vel, quod idem eſt, ſufficienter adjuvetur, ut re ipſa velit & operetur bonum?

R. Itaque 2. ad voluntatis ſanitatem gratis ſaltem & perperam requiri excitantem gratiam prædeterminantem: nam ad hoc requiritur ad ſummum excitans gratia, quæ reſtituat æquilibrium; & æquilibrium reſtitui per cœleſtem delectationem terrenæ delectationi viribus æqualem, ex terminis clarum eſt. Igitur in ſuppoſitione ſuperiùs facta, voluntas ſana & robuſta eſt in ordine ad volendum & faciendum bonum. Igitur non niſi intolerabiliter negatur, quòd voluntas velle & operari bonum poſſit etiam potentia ad actum reducenda pro multis caſibus ex innumeris, in quibus in præſenti ſtatu conſtitui poteſt, & habere cœleſtem delectationem terrenæ delectationi intenſivè æqualem. Igitur intolerabiliter negatur; quòd voluntas in multis caſibus, ſi in illis conſtituatur cum cœleſti delectatione terrenæ delectationi intenſivè æquali, re ipſa volitura ſit & operatura bonum. Igitur intolerabile eſt illud, quod dicunt adverſari, omnem & ſolam delectationem cœleſtem, delectatione terrena intenſivè majorem, eſſe gratiam efficacem.

Dices adhuc. Voluntas vim ſe ipſam determinandi ad bonum, quam per peccatum originale amiſit, recuperare non poteſt, niſi per excitantem gratiam prædeterminantem: tantam enim contraxit infirmitatem, ut ſe ipſam ad bonum determinare non poſſit, niſi ad id ab excitante gratia prædeterminetur. *R.* hæc omnia gratis & perperam dici. Dico itaque, ad hoc ut voluntas vim ſe ipſam determinandi integram & expeditam recuperet, ad ſummum requiri, ut reſtituatur per excitantem gratiam in æquilibrium, in quod reſtitui poteſt, & reſtituitur per cœleſtem delectationem terrenæ delectationi intenſivè æqualem, adeòque viribus parem: voluntas enim cum illo æquilibrio ſana eſt & robuſta. Voluntatem autem ſanam & robuſtam vim ſe ad bonum determinandi integram & expeditam habere, quis ambigit?

Ad hoc igitur ut voluntas integram & expeditam vim habeat ſe ipſam determinandi ad bonum, perperam requiritur pro ſtatu præſenti excitans gratia prædeterminans, Perperam dicitur voluntatem in præſenti ſtatu, ad hoc ut ſe ipſam ad bonum determinet, egere excitante gratia prædeterminante. Voluntas in ſtatu innocentiæ ad ſe ipſam determinandam ad bonum, non egebat tali gratia; & non egebat, quia ſana & robuſta erat, & ſana ac robuſta erat propter æquilibrium. Ergo ſi voluntas in præſenti ſtatu reſtituatur in æquilibrium per excitantem gratiam terrenæ delectationi viribus non imparem, vel etiam ſuperiorem, ſed non propterea prædeterminantem, & ita ſana fiat & robuſta, vim ſe ipſam ad bonum determinandi integram & expeditam habebit, neque ut ſe ipſam ad bonum determinet, excitante gratia prædeterminante indigebit.

Præterea, cùm dicitur voluntatem in præſenti ſtatu egere excitante gratia, ipſam prædeterminante ad volendum & agendum bonum, ut bonum velit, & agat, hoc intelligitur, & ita docent Calvinus & Janſenius; unde conſequenter dicunt voluntatem in præſenti ſtatu non ex propria determinatione, ſed ſponte tantùm bonum velle & agere. At cum dicitur voluntatem in præſenti ſtatu egere excitante gratia, ipſam prædeterminante, ut ſe ipſa determinet, ſeu, quod idem eſt, prædeterminante ad volendum & agendum bonum ex propria determinatione, prorſus hoc intelligibile eſt, vel potiùs manifeſtam involvit contradictionem. Manifeſtè enim repugnat voluntatem velle & operari bonum ex propria determinatione ſub gratia dante poſſe ad unum antecedenter & inſuperabiliter determinatum, ſeu, quod idem eſt, ſub gratia actum primum ad alteram contradictionis partem antecedenter & inſuperabiliter obligante. Talem autem eſſe excitantem gratiam prædeterminantem, ſupra oſtenſum eſt.

Et verò voluntas non vult & operatur bonum ex propria determinatione, ſine vi expedita ſe ipſam determinandi. Quid autem eſt vis expedita ſe ipſum determinandi, niſi ſaltem expedita facultas agendi vel non agendi in ſenſu compoſito eorum omnium, quæ ſe tenent ex parte actus primi? Ad quod ſanè requiritur, ut nihil ex parte actus primi ſit, quod ſit per ſe & intrinſecè cum altera parte contradictionis incompoſſibile; qualis tamen eſt gratia excitans, ad volendum & operandum bonum inſuperabiliter prædeterminans. Hic igitur modus loquendi. Excitans gratia voluntatem prædeterminat, ut ſe ipſam determinet, ad aliud valere non poteſt, quàm ad palliandam Calvini & Janſenii doctrinam circa libertatem hominis lapſi, & medicinalem gratiam.

5. In hoc ſyſtemate non datur gratia verè ſufficiens præter gratiam efficacem. Nam ſi datur, vel eſt delectatio cœleſtis intenſivè minor, quàm delectatio terrena, vel eſt delectatio cœleſtis delectationi terrenæ intenſive æqualis. Neutrum dici poteſt, Non primum, ut probatur. Ille non habet gratiam verè ſufficientem ad obſervandum præceptum, qui eſt antecedenter & inſuperabiliter prædeterminatus ad illud tranſgrediendum. Atqui in hoc ſyſtemate, qui v. g. urgente præcepto charitatis, habet tantum quatuor gradus delectationis cœleſtis cum quinque gradibus delectationis terrenæ, eſt antecedenter & inſuperabiliter à prædeterminante delectatione terrena ad tranſgrediendum illud præceptum prædeterminatus. Ergo, &c.

Non ſecundum, ut probatur. Ille non habet gratiam ſaltem in æſtimatione morali, & in ordine ad imputa-

imputabilitate verè ſufficientem ad obſervandum præceptum, qui non aliter poteſt velle obſervare præceptum, quàm poteſt homo ſapiens velle in ſenſu compoſito ſapientiæ ſibimet eruere oculos ad exercendam libertatem, aut aliud ſimile motivum. Atqui in hoc ſyſtemate, qui v. g. urgente charitatis præcepto, habet quatuor gradus delectationis cœleſtis cum quatuor delectationis terrenæ gradibus, non aliter poteſt velle diligere Deum, quàm homo ſapiens poteſt velle in ſenſu compoſito ſapientiæ ſibimet oculos eruere ad exercendam libertatem. Ergo, &c.

6. Denique, in hoc ſyſtemate, ſub excitantis gratiæ ex natura ſua efficacis nomine, defenditur gratia verè neceſſitans, ut ſatis intelligi poteſt ex dictis, & adhuc breviter oſtenditur. Gratia excitans ex natura ſua efficax, quæ defenditur in hoc ſyſtemate, è diametro opponitur excitanti gratiæ verſatili. Atqui excitans gratia verſatilis eſt ea, ſub qua voluntas poteſt pro arbitrio in hanc vel illam contradictionis partem ſeſe convertere. Patet ex ſtatu innocentiæ, in quo ipſimet Adverſarii propterea dicunt excitantem gratiam fuiſſe verſatilem, quòd voluntas ſub illa in quam vellèt contradictionis partem, ſeſe converteret. Ergo excitans gratia ex natura ſua efficax eſt ea, ſub qua voluntas non poteſt pro arbitrio in hanc vel illam contradictionis partem ſeſe convertere. Atqui voluntatem non poſſe pro arbitrio ſe in hanc vel illam contradictionis partem convertere, & voluntatem non poſſe ſe ipſam ad hanc vel illam contradictionis partem determinare, ſynonima ſunt. Ergo excitans gratia ex natura ſua efficax eſt ea, ſub qua voluntas non habet facultatem ſe ipſam ad hanc vel illam contradictionis partem determinandi. Atqui gratia excitans, ſub qua voluntas non habet facultatem ſe ipſam ad hanc vel illam contradictionis partem determinandi, eſt proculdubio gratia neceſſitans, eſt certò certiùs gratia illa, quam defendit Calvinus, & poſt Calvinum Janſenius. Ergo, &c.

At dicent mihi. Ergo damnas gratiam ex natura ſua efficacem. *R.* Aliud eſt damnare gratiam excitantem ex natura ſua efficacem, & aliud damnare gratiam ex natura ſua efficacem. Itaque non damno gratiam ex natura ſua efficacem, quia non damno gratiam operantem, phyſicè prædeterminativam, adeòque ex natura ſua efficacem; quam non ſine aliqua probabilitate defendunt Thomiſtæ. At dico gratiam excitantem, efficacem ex natura ſua, eſſe neceſſitantem gratiam, & eam, quam defenderunt Calvinus & Janſenius, proindeque ab omni homine Catholico rejiciendam.

Dicent iterum. Eadem eſt cauſa gratiæ excitantis & gratiæ operantis. *R.* Minimè verò: nam gratia operans, ut obſervat Janſenius ipſe, ſe habet inſtar concurſus generalis, adeoque non pertinet ad actum primum, quem proinde ad alteram contradictionis partem antecedenter obligare non poteſt. Unde in ſyſtemate gratiæ operantis, efficacis ex natura ſua, actus primus immunis eſt ab omni neceſſitate, & voluntas expeditam habet facultatem agendi vel non agendi in ſenſu compoſito eorum omnium, quæ ſe tenent ex parte actus primi. At gratia excitans ſe habet ad modum potentiæ, adeòque pertinet ad actum primum, quem proinde non poteſt non antecedenter obligare ad alteram contradictionis partem, ſi ex natura ſua efficax eſt. Pro quo ſic adhuc

Argumentor. 1. Gratia excitans dat poſſe, & gratia ex natura ſua efficax, utpotè ex natura ſua incompoſſibilis cum negatione conſenſus ſalutaris, ad conſenſum ſalutarem inſuperabiliter prædeterminat. Ergo gratia excitans, efficax ex natura ſua, dat poſſe inſuperabiliter prædeterminatum ad conſenſum ſalutarem. Atqui cum hoc poſſe manere non poteſt eligendi facultas in utramque partem libera & ſoluta, in qua facultate conſiſtit libertas arbitrii. Ergo in ſyſtemate gratiæ excitantis, ex natura ſua efficacis, nec manet, nec manere poteſt libertas arbitrii. 2. Gratia excitans ſe tenet ex parte actus primi, & gratia ex natura ſua efficax, eſt per ſe & intrinſecè irrepudiabilis, adeòque per ſe & intrinſecè ad alteram contradictionis partem obligativam. Ergo in ſyſtemate excitantis gratiæ, ex natura ſua efficacis, actus primus eſt antecedenter & inſuperabiliter ad alteram contradictionis partem obligatus, proindeque voluntas expeditam non habet facultatem agendi vel non agendi in ſenſu compoſito eorum omnium, quæ requiruntur ex parte actus primi, in qua ſaltem facultate libertas arbitrii conſiſtit.

ARTICULUS VIII.

Utrùm gratia efficax conſtituenda ſit in operante gratia, voluntatem ad ſalutarem conſenſum phyſicè prædeterminante.

RESPONSIO.

Conſtituenda non eſt.

Prob. 1. ex Scriptura: cùm enim loquitur de gratia efficaci, non operantis, ſed excitantis gratiæ meminit, ut patet ex Apoſtolo Rom. c. 8. *Scimus*, inquit, *quoniam diligentibus Deum, omnia cooperantur in bonum, iis qui ſecundùm propoſitum vocati ſunt ſancti. Nam quos præſcivit, & prædeſtinavit conformes fieri imaginis Filii ſui: quos autem præſcivit, hos & vocavit: & quos vocavit, hos & juſtificavit, quos autem juſtificavit, illos & glorificavit.* Hìc manifeſtè loquitur Apoſtolus de prima gratia efficaci, electis ad credendum data, quæ eſt effectus prædeſtinationis, & quam infallibiliter conſequitur juſtificatio cum glorificatione. Atqui vocat illam vocationem ſecundùm propoſitum. Vocatio autem eſt excitans, non operans gratia. Igitur, ſecundùm Apoſtolum, prima gratia efficax, ſeu gratia efficax, quæ electis ad credendum datur, eſt gratia, non operans, ſed excitans, quam eis Deus dat ex propoſito, hoc eſt, ex abſoluta & efficaci voluntate eos perducendi ad gloriam, & quam proinde eis dat quomodo ſcit eis congruere, ut velint credere, & credant. Atqui quod dicitur de prima gratia, dici debet de ſecunda, tertia, quarta, &c. Ergo, ſecundùm Apoſtolum, omnis efficax gratia in excitante, non in operante gratia conſiſtit.

Prob. 2. ex S. Auguſtino, qui loquens de gratia efficaci, ponit eam, non in operante, ſed in excitante gratia: nam cum Apoſtolo ponit eam in vocatione; ut epiſt. 107. ubi ſic ait: *Si ergo ita præpararet, atque operaretur Deus hominis voluntatem, ut tantummodò legem ſuam atque doctrinam libero ejus adhiberet arbitrio, nec vocatione illa alta atque ſecreta ſic ejus ageret ſenſum, ut eidem legi atque doctrinæ accommodaret aſſenſum, proculdubio eam legere, vel intelligere legendo, vel etiam exponere ac prædicare ſufficeret, nec opus eſſet orare, ut Deus ad fidem ſuam infidelium corda converteret, & converſis proficientem perſeverantiam ejuſdem gratiæ ſuæ largitate donaret.* Hìc manifeſtè loquitur S. Doctor de gratia efficaci, qua nimirùm Deus præparat & operatur hominis voluntatem, hoc eſt, boni operis volitionem. Itaque juxta S. Doctorem, gratia efficax eſt vocatio; eſt vocatio illa alta & ſecreta, qua Deus ſic agit & movet hominem, ut legi atque doctrinæ Chriſtianæ aſſentiatur & obſequatur; eſt vocatio, qua Deus ad fidem ſuam infidelium corda convertit, & converſis proficientem perſeverantiam donat. Itaque, juxta S. Doctorem, gratia efficax eſt excitans gratia, qua Deus modo quodam alto & ſecreto movet hominem, & ſic movet, ut bonum velit & operetur; non verò gratia operans, qua Deus voluntatem hominis phyſicè & inſuperabiliter prædeterminet; neque cum oramus, ut Deus ad fidem ſuam infidelium corda convertat gratia ſua efficaci, & converſis ejuſdem gratiæ largitate donet proficientem perſeverantiam; gratiam operantem phyſicè & inſuperabiliter prædeterminantem, juxta S. Doctorem petimus, ſed excitantem illam gratiam, qua ſic congruè tangitur cor hominis, ut ad veram fidem convertatur, & converſus, continuata eadem gratia,

in

in vera fide perſeveret, & bonorum operum exercitio proficiat uſque in finem.

Similiter loquitur de gratia efficaci, lib. de prædeſt. Sanct. c. 16. cùm ait: *Vocat Deus prædeſtinatos multos filios ſuos, ut eos faciat membra prædeſtinati unici Filii ſui, non ea vocatione, qua vocati ſunt, qui noluerunt venire ad nuptias .... ſed ea vocatione prædeſtinatos vocat, quam diſtinxit Apoſtolus .... ſciens eſſe quamdam certam vocationem eorum, qui ſecundum propoſitum vocati ſunt*. Cùm autem gratiam efficacem nominat certam quandam vocationem, ſicut & vocàtionem altam & ſecretam evidenter intelligit modum aliquem intrinſecum excitanti gratiæ, vi cujus excitans gratia ſic congruit hominis in talibus circumſtantiis exiſtenti, eumque ita vocat quomodo illis aptum eſt, ut vocantem ſequatur, volendo & operando bonum, ad quod volendum & operandum vocatur; non enim niſi manifeſtè violenta interpretatione dici poſſet intelligere aliquid extrinſecum, excitanti gratiæ ſuperadditum, operantem ſcilicet gratiam, phyſicè prædeterminativam: nam ſic loquendo, & vocationem electorum propriam appellando certam quandam, altam & ſecretam vocationem, manifeſtè intendit eam commendare, exprimendo internam aptitudinem & attemperationem, quam habet, & qua præſtat vocationi eorum, qui vocantur, & tamen nolunt venire. Juxta S. Doctorem igitur, gratia efficax eſt gratia excitans, homini congrua & attemperata, atque ita congrua & attemperata, ut homo velit & operetur bonum.

De hac S. Doctoris mente dubitare non ſinunt ea quæ habet lib. 1. ad Simplicianum, q. 2. *At forte*, inquit, *qui hoc modo vocati non conſentiunt, poſſent alio modo vocati accommodare fidei voluntatem, ut & illud verum ſit. Multi vocati, pauci electi: ut quamvis multi uno modo vocati ſint, tamen quia non omnes uno modo affecti ſunt, illi ſoli ſequantur vocationem, qui ei capiendæ reperiuntur idonei: & illud non minus verum ſit: Igitur non volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei, qui hoc modo vocavit, quomodo aptum erat eis, qui ſecuti ſunt vocationem? ....: Si vellet etiam ipſorum miſereri* (eorum ſcilicet qui vocati non veniunt) *poſſet ita vocare, quomodo illis aptum eſſet, ut & moverentur, & intelligerent, & ſequerentur. Verum eſt ergo, Multi vocati, pauci vero electi. Illi enim electi, qui congruenter vocati: illi autem qui non congruebant, neque contemperabantur vocationi, non electi, quia non ſecuti, quamvis vocati... Etiamſi multos vocet, eorum tamen miſeretur, quos ita vocat, quomodo eis vocari aptum eſt, ut ſequantur ..... Cujus miſeretur, ſic eum vocat, quomodo ſcit ei congruere, ut vocantem non reſpuat.*

Juxta S. Doctorem, qui hoc modo vocati non veniunt, alio modo vocati venirent. Unde hoc modo vocati non veniunt, non quia ad veniendum non prædeterminantur per operantem gratiam, ſed quia non vocantur alio modo, cui congruerent & contemperarentur. Multi uno modo vocantur, & tamen non omnes ſequuntur vocationem, non quia non omnes ad ſequendam vocationem per operantem gratiam prædeterminantur, ſed quia non omnes congruunt ac contemperantur vocationi; & non omnes congruunt ac contemperantur vocationi, quia non omnes uno modo affecti ſunt. Ex multis uno modo vocati pauci ſequuntur vocationem, quia illi tantùm vocationem ſequuntur, qui ei capiendæ reperiuntur idonei; & ei capiendæ idonei reperiuntur pauci, qui tali modo affecti ſunt. Verum igitur eſt illud Christi, *Multi vocati, pauci verò electi*. Illi enim tantùm electi, qui ſequuntur. Pauci autem ſequuntur[1], non quia pauci ad ſequendum per operantem gratiam prædeterminantur, ſed quia pauci congruenter vocantur; & pauci congruenter vocantur, quia pauci contemperantur vocationi; & pauci contemperantur vocationi, quia pauci tali modo ſunt affecti. Illi ergo non electi, qui non contemperantur vocationi, quia non congruenter, vocantur, & incongruenter vocati non ſequuntur.

Item verum eſt illud Apoſtoli, *Igitur non volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei:* Illi enim tantùm ſunt electi, qui ſequuntur vocationem; & illi tantùm ſequuntur vocationem, qui hoc modo vocantur, quomodo eis aptum eſt, ut vocationem ſequantur; & illi tantùm hoc modo vocantur, quorum miſeretur Deus: nam Deus eorum tantùm miſeretur, quos ita vocat, quomodo eis vocari aptum eſt, ut ſequantur. Aliorum autem, quos etiam vocat, ſed vocati non ſequuntur, non miſeretur, ea ſcilicet commiſeratione, quæ electorum propria eſt, non quia illos ad ſequendum non prædeterminat per gratiam operantem, ſed quia per excitantem gratiam non ſic eos vocat, quomodo ſcit eis congruere ut vocantem non reſpuant. Quòd ſi vellet etiam eorum miſereri, vocati ſequerentur, non quia eos ad ſequendum per gratiam operantem prædeterminare poſſet, ſed quia per excitantem gratiam poſſet eos ita vocare, quomodo illis aptum eſſet, ut & moverentur, & intelligerent, & ſequerentur.

Ex his clarè vides à S. Doctore efficacem gratiam, non in operante gratia, phyſicè prædeterminante, ſed in excitante gratia, qua Deus ſic vocat hominem, quomodo ſcit ei congruere, ut non reſpuat vocantem, ſed & moveatur, & intelligat, & ſequatur. Itaque, juxta S. Doctorem, gratia efficax eſt excitans gratia, homini quid ad opus ſalutare excitatur, congruam, non quidem congruitate abſoluta, ſed relativa ad præſentem mentis & cordis habitudinem, qua fit ut homo ipſe congruat & contemperetur gratiæ, atque ita congruat & contemperetur, ut, quantumvis in ejus poteſtate ſit vocantem reſpuere, non tamen reſpuat, ſed ſequatur. De gratia autem operante, voluntatem phyſicè prædeterminante, S. Doctorem vel ſomniando cogitaſſe probabis nunquam ex ejus ſcriptis vel principiis. Imò verò doctrinæ ejus è diametro opponi operantis gratiæ phyſicè prædeterminantis ſyſtema, haud operoſum eſt oſtendere.

S. Doctor lib. de corr. & gr. c. 11. ſic loquitur: *Ille* (Adamus) *non opus habebat eo adjutorio, quod implorant iſti, cùm dicunt: Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captivantem me in lege peccati, quæ eſt in membris meis: Infælix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? Gratia per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum: quoniam in eis caro concupiſcit adverſus ſpiritum, & ſpiritus adverſus carnem, atque in tali certamine laborantes ac periclitantes, dari ſibi pugnandi vincendique virtutem per Chriſti gratiam poſcunt.* Auxilium autem illud, quod in præſenti ſtatu implorant Sancti, eſt proculdubio gratia efficax: nemo enim implorat gratiam purè ſufficientem. Præterea S. Doctorem intelligere illud auxilium, quocum Sancti non ſolùm pugnare poſſunt contra rebellantem concupiſcentiam ſed etiam illam vincere poſſunt, & re ipſa vincunt, extra omnem controverſiam eſt.

Itaque juxta S. Doctorem, in hoc ſtatu naturæ lapſæ ſancti ad bonum volendum & faciendum indigent gratia efficaci, qua non indiguit primus homo in ſtatu innocentiæ: ſecundùm Thomiſtas, primus homo in ſtatu innocentiæ ad bonum volendum & operandum indiguit eadem gratia efficaci, qua indigent Sancti in hoc ſtatu naturæ lapſæ. Juxta S. Doctorem, gratia efficax præſentis ſtatus non eſt neceſſaria, niſi propter inteſtinam carnis & ſpiritus luctam, qua ſublata, non eſſet neceſſaria: ſecundùm Thomiſtas gratia efficax eſt neceſſaria propter ſupremum Dei dominium in creaturam, eſſentialem cauſæ ſecundæ ſubordinationem ad cauſam primam, & naturalem voluntatis indifferentiam: unde gratia efficax eadem, ſecundùm Thomiſtas, eſt omnium ſtatuum, in quibus natura humana conſtitui poteſt; cùm tamen gratia efficax præſentis ſtatus ei propria ſit, juxta S. Doctorem. Juxta S. Doctorem, gratia efficax præſentis ſtatus ſe habet ad modum virtutis, adeòque pertinet ad actum primum, & dat poſſe: ſecundùm Thomiſtas, gratia efficax ſe habet inſtar

con-

concurſus, adeòque pertinet ad actum ſecundum, & dat tantùm operari.

Juxta S. Doctorem, gratia efficax præſentis ſtatus eſt gratia liberationis: unde ea non indiguit primus homo in ſtatu innocentiæ, quia quandiu manſit in ſtatu innocentiæ, liberatione non indiguit: cùm ea è contra indigeant Sancti in hoc ſtatu naturæ lapſæ, quia liberatione indigent propter concupiſcentiam captivantem eos in lege peccati. Gratia efficax, quam defendunt Thomiſtæ, non eſt liberationis gratia: fuit enim, ſecundùm Thomiſtas, neceſſaria homini innocenti, quamvis liberatione non egeret; & tamen gratia liberationis non niſi liberandis neceſſaria eſſe poteſt. Præterea, gratia liberationis, juxta S. Doctorem, eatenùs liberat, quatenùs ſufficienter reſtituit æquilibrium, quod per originale peccatum amiſſum eſt, proindeque gratia liberationis pertinet ad actum primum: cùm enim æquilibrium ſit actus primi, non niſi per aliquid ad actum primum pertinens reſtitui poteſt. Efficax autem gratia, quam Thomiſtæ defendunt, non ſe tenet ex parte actus primi; unde non poteſt eſſe liberationis gratia, ſaltem ſecundùm mentem S. Doctoris.

Quid plura? Gratia efficax præſentis ſtatus, juxta S. Doctorem, eſt auxilium quo Deus certo modo aperit quod antea latebat, & certo modo ſuave facit quod antea non delectabat. Patet ex his S. Doctoris verbis: *Cùm ab illo illius adjutorium deprecamur ad faciendam perficiendamque juſtitiam, quid aliud deprecamur, quàm ut aperiat quod latebat & ſuave faciat quod non delectabat?* At nihil horum præſtare poteſt gratia efficax, quam defendunt Thomiſtæ. Juxta S. Doctorem, gratia efficax præſentis ſtatus, ut apparet ex ejus verbis modò laudatis, conſiſtit in illuſtratione mentis, & in deliberata motione voluntatis, quibus ſuaviter placet bonum ſalutare. Operans verò gratia, phyſicè prædeterminans, eſt ens quoddam diminutum, tranſeunter exiſtens in voluntate ad modum ſpeciei intentionalis, quæ juxta obſoletam Phyſicam ab objecto emiſſa, jugi illius influxu ad exiſtendum indiget, & per aerem veluti quoddam vehiculum tranſmiſſa defertur in oculum cum lumine, eumque ad objecti viſionem determinat.

Prob. 3. Quia non ſatis apparet, quomodo voluntas expeditum habeat libertatis arbitrii exercitium in ſyſtemate operantis gratiæ, phyſicè prædeterminantis. Nam ſic argumentor. Illud agens non agit ex propria determinatione, quod non agit, niſi dependenter ab actione prævia alterius agentis, in ipſum agentis natura priùs, quàm agat, ipſumque inſuperabiliter prædeterminantis ad hoc agendum. Atqui in ſyſtemate Thomiſtico, voluntas non vult & operatur hoc bonum, niſi dependenter ab actione prævia Dei, in ipſam agentia natura priùs, quàm velit & operetur hoc bonum, ipſamque inſuperabiliter prædeterminantis ad hoc bonum volendum & operandum. Ergo voluntas, in ſyſtemate Thomiſtico, non vult & operatur bonum ex propria determinatione, adeòque in bono volendo & operando non habet expeditum libertatis arbitrii exercitium. Libertas autem arbitrii, quæ nec exercetur, nec exerceri poteſt unquam, ad quid prodeſſe poteſt?

Minor patet. Major ſic videtur poſſe demonſtrari. Illud agens non agit ex propria determinatione, quod agit cum antecedenti & inſuperabili obligatione ad alteram partem contradictionis: antecedens enim & inſuperabilis ad alteram partem contradictionis obligatio manifeſtè videtur excludere propriam agentis determinationem ad agendum. Atqui agens quod non agit, niſi dependenter ab actione prævia alterius agentis, &c. agit cum antecedenti & inſuperabili obligatione ad alteram partem contradictionis, ut patet ex terminis. Ergo, &c.

Nec dic, 1. in ſyſtemate Thomiſtico antecedentem & inſuperabilem obligationem ad alteram partem contradictionis ſe tenere ex parte actus ſecundi tantùm. Inde enim tantùm ſequi poteſt, quòd in ſyſtemate Thomiſtico remanet libertas arbitrii. Sed ad quid prodeſſe poteſt hæc libertas, ſi expeditum illius exercitium nullum eſt? At ſicut antecedens & inſuperabilis obligatio ad alteram partem contradictionis, ſe tenens ex parte actus primi, tollit libertatem arbitrii; ita antecedens & inſuperabilis obligatio ad alteram partem contradictionis, ſe tenens ex parte actus ſecundi, manifeſtè videtur tollere expeditum libertatis arbitrii uſum. Unde ſicut in ſyſtemate excitantis gratiæ, inſuperabiliter prædeterminantis, nulla eſt arbitrii libertas, quia in illo ſyſtemate antecedens & inſuperabilis obligatio ad alteram partem contradictionis ſe tenet ex parte actus primi; ita in ſyſtemate operantis gratiæ, phyſicè prædeterminantis, nullus videtur eſſe poſſe expeditus arbitrii libertatis uſus, quia in hoc ſyſtemate reperitur antecedens & inſuperabilis obligatio ad alteram partem contradictionis, ſe tenens ſaltem ex parte actus ſecundi.

Nec dic 2. Deum per operantem gratiam, phyſicè prædeterminantem, movere voluntatem ſecundùm exigentiam ejus eamque proinde prædeterminare ad volendum & agendum hoc ex propria determinatione. Nam Deum movere voluntatem ſecundùm exigentiam ejus, illam antecedenter & inſuperabiliter obligando ad alteram partem contradictionis, manifeſtam videtur in terminis implicare contradictionem. Nec Deus, eò quòd ſit omnipotens, magis poteſt movere voluntatem ſecundùm ejus exigentiam, illam antecedenter & inſuperabiliter ad alteram contradictionis partem obligando, quàm poteſt facere montem ſine valle, vel baculum ſine duobus extremis. At Deus per gratiam operantem voluntatem phyſicè prædeterminando, illam antecedenter & inſuperabiliter ad alteram contradictionis partem obligaret ſaltem ex parte actus ſecundi.

Prob. 4. Quia non ſatis apparet, quomodo ſyſtema Thomiſticum conciliari poſſit cum Concilio Senonenſi, docente hominem efficaci gratiæ reſiſtere poſſe. Nam reſiſtere eſt vincere, vel ſaltem elidere, adeòque poſſe reſiſtere, eſt poſſe vincere, vel ſaltem poſſe elidere vim agentis ex adverſo congredientis. At voluntatem poſſe vincere, aut etiam elidere vim gratiæ, ipſam inſuperabiliter prædeterminantis, manifeſtè repugnat in terminis. Et verò voluntatem poſſe vincere vim gratiæ, ipſam inſuperabiliter prædeterminantis, idem eſt, ac voluntatem poſſe vincere vim gratiæ, quam ſuperare non poteſt; quod apertè nugatorium eſt, & evidentem involvit contradictionem.

Nec dic voluntatem poſſe reſiſtere huic gratiæ, conſideratæ ſecundùm entitatem; quamvis non poſſit ei reſiſtere, ſi conſideretur, ut eſt inſtrumentum Dei volentis abſolutè & efficaciter, ut voluntas operetur. Nam hoc videtur merum & inane effugium? 1. Enim operans gratia, phyſicè prædeterminans, non eſt phyſicè prædeterminativa per aliquid ſibi ſuperadditum, ſed per ſuam entitatem; adeòque per ſuam entitatem eſt eſſentialiter incompoſſibilis cum negatione operationis. Ergo per ſuam entitatem eſt eſſentialiter irreſiſtibilis. Ergo, quod idem eſt, operantis gratiæ, phyſicè prædeterminantis, entitas eſſentialiter irreſiſtibilis eſt. Ergo perperam dicitur voluntas poſſe reſiſtere entitati operantis gratiæ, phyſicè prædeterminantis.

2. Ratio inſtrumenti operantis gratiæ, phyſicè prædeterminantis, entitati nihil ſuperaddit; & operans gratia, phyſicè prædeterminans, eſt inſtrumentum Dei, & tale inſtrumentum Dei per ſuam entitatem: unde eatenùs irreſiſtibilis eſt, ut eſt inſtrumentum & tale inſtrumentum Dei, quatenùs habet entitatem irreſiſtibilem, ſeu per ſe & intrinſecè incompoſſibilem cum negatione operationis. Perperam ergo dicitur voluntatem reſiſtere poſſe operanti gratiæ, phyſicè prædeterminanti, conſideratæ ſecundùm entitatem; & non poſſe ei reſiſtere, conſideratæ ut eſt tale inſtrumentum Dei. Nam ſi gratia illa irreſiſtibilis eſt, ut eſt tale inſtrumentum Dei, eſt etiam irreſiſtibilis ſecundùm entitatem; ſicut ſi non eſt irreſiſtibilis ſecundùm entitatem, nec irreſiſtibilis eſt, ut eſt tale inſtrumentum Dei.

At

At inquies. Operans gratia, phyſicè prædeterminans, poteſt conſiderari dupliciter, 1. Præcisè, ut eſt ens. 2. Ut eſt tale ens. Non eſt autem irreſiſtibilis: ut eſt ens præcisè, ſed ut eſt tale ens. Poteſt igitur voluntas ei reſiſtere, ſi conſideretur præcisè ut eſt ens; & non poteſt ei reſiſtere, ſi conſideretur ut eſt tale ens. *R.* Si gratia illa conſideretur præcisè ut eſt ens, neque reſiſtibilis, neque irreſiſtibilis eſt, ſed præſcindit ab utroque: unde ei ſic conſideratæ neque poteſt, neque non poteſt reſiſtere voluntas; ſed ab utroque præſcindit. Hoc ipſo autem quòd gratia illa irreſiſtibilis eſt, ut eſt tale ens, eſt ſimpliciter irreſiſtibilis, & cùm non poſſit non eſſe tale ens, eſt eſſentialiter irreſiſtibilis; adeòque de ea ſimpliciter dici debet, quòd voluntas non poſſit ei reſiſtere pro ullo caſu verè poſſibili; & allata diſtinctio ad aliud valere non poteſt, quàm ad eludendam authoritatem Synodi, imò & ejus doctrinam Novatorum ludibrio propinandam.

Prob. 5. Quia non ſatis apparet, quomodo ſyſtema Thomiſticum conciliari poſſit cum Tridentina Synodo, docente liberum hominis arbitrium gratiæ efficaci diſſentire poſſe, ſi velit. Nam diſſentire gratiæ in ſenſu obvio, eſt non ponere actum ſalutarem, ad quem actu movet gratia; & ita poſſe diſſentire gratiæ in ſenſu obvio, eſt poſſe non ponere actum ſalutarem, ad quem actu movet gratia. Atqui voluntas non poteſt non ponere actum ſalutarem ad quem ponendum operans gratia actu inſuperabiliter prædeterminat, ut patet ex terminis. Ergo, &c.

Nec dic voluntatem non poſſe non ponere actum ſalutarem, ad quem ab operante gratia phyſicè prædeterminatur; quia tunc re ipſa ponit actum illum, & ex hypotheſi quod ponat, non poteſt non ponere: alioqui poſſet actum ſimul ponere & non ponere, quod repugnat. Nam voluntas præter conſequentem hanc impotentiam, ortam ex actuali poſitione actus, quæ non repugnat libertatis exercitio, ſed illud neceſſariò conſequitur, manifeſtè videtur, natura priùs, quàm actum ponat, aliam habere impotentiam, antecedentem & inſuperabilem, ex eſſentiali operantis gratiæ, phyſicè prædeterminantis, incompoſſibilitate cum negatione actus profectam; quacum impotentia expeditum libertatis exercitium ſtare non poteſt, & quam proinde Synodus reprobat, cùm definit, liberum hominis arbitrium efficaci gratiæ poſſe diſſentire, ſi velit. Hinc

Sic adhuc argumentor. Tridentina Synodus cùm definit liberum hominis arbitrium Deo moventi & excitanti poſſe diſſentire, ſi velit, definit, voluntatem ſaltem natura priùs, quàm ponat actum ſalutarem, ad quem actu movetur à gratia efficaci, poſſe non ponere actum illum, adeòque actum illum ponere abſque omni antecedente & inſuperabili obligatione ad illum ponendum; quia alioqui non poneret ex propria determinatione, ſed ad ponendum neceſſitaretur. Atqui ex hypotheſi quòd voluntas ad actum ſalutarem ab operante gratia phyſicè prædeterminetur, nequidem natura priùs, quàm ponat actum illum, poteſt illum non ponere; cùm natura priùs, quàm ponat actum illum, ſit antecedenter & inſuperabiliter ad illum ponendum obligata propter eſſentialem operantis gratiæ, phyſicè prædeterminantis, incompoſſibilitatem cum negatione actus. Ergo manifeſtè videtur ſuppoſitio operantis gratiæ, phyſicè prædeterminantis, repugnare Tridentinæ definitioni.

Prob. denique 6. Sit hæc hypotheſis. Titius juſtificatus tenetur ſub gravi elicere actum charitatis intra quadrantis latitudinem, & elapſo quadrante, nec producto charitatis actu, reus eſt mortalis tranſgreſſionis, adeòque ex juſto fit injuſtus & peccator. Jam ſic dico: Non ſatis apparet in ſyſtemate Thomiſtico, quomodo Titius in ſuppoſitione facta peccet imputabiliter contra præceptum charitatis, etiam ſupponendo quòd habeat excitantem gratiam, in ſua linea proximè ſufficientem. Nam ſic argumentor. Ille juſtus non peccat imputabiliter contra præceptum charitatis, actum amoris omittendo, qui nequidem in præparatione habet concurſum ad actum amoris neceſſarium. Atqui non ſatis apparet in ſyſtemate Thomiſtico, quomodo Titius in facta hypotheſi habeat in præparatione concurſum ad actum amoris neceſſarium. Ergo non ſatis apparet, &c.

Majorem non negabunt Thomiſtæ. *Probo min.* In ſyſtemate Thomiſtico, operans gratia, phyſicè prædeterminans, ſe habet inſtar concurſus ad omnem actum ſalutarem neceſſarii. Atqui non ſatis apparet in ſyſtemate Thomiſtico, quomodo Titius in facta hypotheſi habeat ſaltem in præparatione operantem gratiam ad actum amoris phyſicè prædeterminantem. Nam ſi habet in præparatione, ab eo verè pendet ut habeat actu. Et ſi ab eo verè pendet ut habeat actu, non habet actu, ob aliquam ſuam præſentem culpam. Atqui in ſyſtemate Thomiſtico non ſatis apparet, quare non habeat actu, & ob quam ſuam præſentem culpam non habeat actu. Ergo, &c.

Dices. Non habet actu operantem gratiam, ad actum amoris phyſicè prædeterminantem, quia non conſentit gratiæ excitanti ad actum amoris, & non conſentiendo ponit impedimentum operanti gratiæ ad actum amoris phyſicè prædeterminanti. *R.* Ergo ſi conſentiret gratiæ excitanti ad actum amoris, acciperet operantem gratiam, ad actum amoris phyſicè prædeterminantem; & acciperet, quia conſentiret gratiæ excitanti ad actum amoris. Atqui hoc videtur evidenter falſum in ſyſtemate Thomiſtico. Nam in hoc ſyſtemate, ſi Titius conſentiret gratiæ excitanti ad actum amoris, haberet quidem operantem gratiam, ad actum amoris phyſicè prædeterminantem; at hanc non haberet, quia conſentiret illi; ſed è contra conſentiret illi, quia hanc haberet: conſentiret enim gratiæ ad actum amoris excitanti, producendo actum amoris; cùm conſentire gratiæ excitanti ad actum amoris, & producere actum amoris, ad quem excitat gratia, ſint unum & idem formaliſſimè. Non autem produceret actum amoris, niſi quia natura priùs haberet operantem gratiam, ad actum amoris phyſicè prædeterminantem. Ergo non haberet hanc gratiam, quia conſentiret gratiæ excitanti, ſed è contra quia hanc gratiam haberet, gratiæ excitanti conſentiret.

Dices. Titius in hypotheſi facta non habet operantem gratiam ad actum amoris phyſicè prædeterminantem, quia non permittit ſe ad actum illum prædeterminari. *R.* Illud, non permittit, dicit aliquam reſiſtentiam. Ergo vel negativam, vel poſitivam. Si primum, reſiſtentia illa negativa aliud eſſe non poteſt, quàm negatio conſenſus dandi gratiæ excitanti ad actum amoris; adeòque hæc reſponſio coincidit cum prima, quam modò confutavimus. Si ſecundum, reſiſtentia illa poſitiva aliud eſſe non poteſt, quàm actus, quo Titius non vult conſentire gratiæ excitanti, vel, ſi vis, actus quo non vult amare Deum. At ut valeat hæc reſponſio, manifeſtè requiritur, ut Titius habeat in præparatione operantem gratiam, ad actum, quo vellet amare Deum, ſi re ipſa vellet, phyſicè prædeterminantem, qua proinde caret ob ſuam aliquam præſentem culpam. Quæritur ergo quare careat? Hoc pacto fiet progreſſus in infinitum.

ARTICULUS IX.

In quo auxilio conſiſtat gratia efficax,

RESPONSIO I.

GRatia efficax eſt gratia excitans, certo modo attemperata voluntati, ex natura ſua etiam moraliter & humanitùs repudiabilis, cum conſenſu ſalutari connexa infallibiliter infallibilitate abſoluta quidem, ſed extrinſeca, petita à præſcientia, ſub cujus directione gratis & miſericorditer donatur.

Prob. 1. Gratia efficax eſt gratia excitans. Nam vel eſt gratia excitans, vel gratia operans. Non eſt gratia operans (ex Art. 8.) Ergo, &c. Præterea, gratia efficax eſt vocatio interna (ex Art. eodem.) Sed vocatio interna eſt gratia excitans. Ergo, &c.

2. Gra-

2. Gratia efficax eſt gratia excitans, certo modo attemperata voluntati. Nam ſic expreſsè ſentit S. Auguſtinus, lib. 1. ad Simplicianum, quæſt. 2. *Eorum*, inquit, *miſeretur, quos ita vocat, quomodo eis vocari aptum eſt, ut ſequantur ..... Cujus miſeretur, ſic eum vocat, quomodo ſcit ei congruere, ut vocantem non reſpuat*. Accedit ratio. Nam idem homo vocatus vocatione A, venit; qui vocatus vocatione B, non veniret in iiſdem planè circumſtantiis. Atqui hoc nec intelligi, nec eſſe poteſt ſine congruitate aliqua, quam habet vocatio A, ad eumdem illum hominem, & quam non haberet vocatio B, in iiſdem circomſtantiis.

Item ex duobus hominibus uno modo vocatis, unus venit, & alter non venit. Atqui hoc eſſe non poteſt ſine aliqua congruitate, quam eadem vocatio habet ad unum hominem, & non habet ad alterum. Hoc dicit S. Auguſtinus quæſt. citata. *Ut quamvis*, inquit, *multi uno modo vocati ſint, tamen quia non omnes uno modo affecti ſunt, illi ſoli ſequantur vocationem, qui ei capiendæ reperiuntur idonei*.

Item quòd ex multis à Deo vocatis, alii ſequantur, alii non ſequantur, hoc intelligi non poteſt, niſi ſupponantur alii modo ſibi congruo, alii verò modo ſibi incongruo, licèt ad ſequendum ſufficiente, vocati. Nam ſi Deus vellet, poſſet omnes etiam in iiſdem circumſtantiis ſic vocare, ut omnes ſequerentur. Unde ſi non omnes ſequuntur, certè qui non ſequuntur, non ſolùm non ſequuntur, quia nolunt ſequi, ſed etiam quia non ſunt congruè vocati, quandoquidem ſequerentur, alio modo vocati. Hoc dicit S. Auguſtinus loco citato. *Verum eſt ergo*, inquit, *Multi vocati, pauci electi; illi enim electi, qui congruenter vocati: illi autem qui non congruebant, neque contemperabantur vocationi, non electi, quia non ſecuti, quamvis vocati*. Juxta S. Doctorem, ex multis vocatis, alii ſunt electi, alii verò non electi, quia alii vocantem ſecuti ſunt, alii verò non ſunt ſecuti. Secuti ſunt autem qui congruenter vocati, non ſecuti verò qui non congruenter vocati.

Confirm. Suppono Petrum, vocatum vocatione A, hic & nunc venire, qui non veniret, ſi vocaretur vocatione B. In hac autem ſuppoſitione ſic argumentor. Vel vocatio A, & vocatio B, non differunt plus quàm numero, vel differunt plus quàm numero. Primum dici non poteſt: non enim ſupponi poteſt de aliqua vocatione, quòd eam ſecuturus ſit homo quin ſimul idem ſupponatur de omnibus aliis poſſibilibus, ſolo numero differentibus, ſi in iiſdem omninò circumſtantiis darentur. Nam ex duabus vocationibus, ſolo numero differentibus, una non poteſt diſcerni ab alia, ut una à voluntate poſſit anteponi alteri, & quamvis una ab alia diſcerneretur, nulla eſſe poſſet voluntati, ratio ſufficiens, unam anteponendi alteri. Item voluntas non conſentit vocationi A, quia eſt hæc numero vocatio, & non alia; ſed quia eſt vocatio talis ſpeciei, vel talis intenſionis, vel talis ſpeciei ſimul & talis intenſionis. Denique voluntas conſentit vocationi A, quia tali modo movet. At omnes vocationes poſſibiles, ſolo numero differentes, ſi dentur, eodem planè modo movebunt. Unde voluntati perinde eſt, ſive vocetur vocatione A, ſive vocetur vocatione B, ſolo numero diverſa. Quare ſi ſupponitur Petrus hìc & nunc venire, quia vocatur vocatione A, non poteſt non ſupponi, quòd veniret, ſi vocaretur vocatione B, ſolo numero diverſa. Et ſi verum eſt, quòd veniat, quia vocatur vocatione A, non poteſt non eſſe verùm, quòd veniret, ſi vocaretur vocatione B, ſolo numero diverſa.

Itaque ſecundum dici debet, adeòque in ſuppoſitione facta, vocatio A, & vocatio B, vel ſunt diverſæ ſpeciei, ut ſi vocatio A, ſit motus timoris, & vocatio B, ſit motus amoris; vel ſi ſunt ejuſdem ſpeciei, ſunt diverſæ intenſionis, ut ſi ambæ ſint indeliberatus amoris motus, ſed una, nempe vocatio A, ſit intenſa ut ſex, & altera ſit tantùm intenſa ut tria. Ergo in ſuppoſitione facta vocatio A, alio modo ſe habet ad Petrum, quàm ſe haberet vocatio B; & vocatio A, alio modo movet Petrum, quàm moveret vocatio B. Ergo Petrus in ſuppoſitione facta vocatus vocatione A, venit, quia movetur tali modo, & non veniret, ſi vocaretur vocatione B, quia ſi vocaretur vocatione B, non moveretur eodem modo, quo movetur vocatus vocatione A. Ergo in ſuppoſitione facta, vocatio A, habet certum movendi modum, certam attemperationem, certam congruitatem cum voluntate Petri conſentiente, quam non habet quælibet alia vocatio, cui hìc & nunc voluntas Petri non conſentiret. Atqui nulla poſſibilis eſt vocatio efficax, de qua fieri non poſſit ſimilis ſuppoſitio. Ergo nulla poſſibilis eſt vocatio efficax, quæ non habeat certum modum movendi, certam attemperationem, certam congruitatem cum voluntate hominis conſenſura, ſi vocaretur. Sed ad pleniorem hujus congruitatis, quam efficaci gratiæ attribuimus, intelligentiam, aliqua ſunt obiter proponenda & ſolvenda.

Dices. Congruitas vel eſt denominatio intrinſeca gratiæ, vel extrinſeca. *R.* Eſt denominatio intrinſeca; nam gratia efficax dicitur congrua, quia movet voluntatem, quomodo ei aptum eſt non ſolùm ut poſſit conſentire, ſed etiam ut re ipſa conſentiat. Hunc autem movendi modum habet, vel quia eſt in tali ſpecie, putà quia eſt motus timoris, non amoris; vel quia talem habet intenſionem, putà quia eſt intenſa ut quinque, vel denique quia eſt in tali ſpecie, & ſimul tot habet gradus intenſionis, putà quia eſt motus timoris, intenſus ut quinque. Hæc autem omnia gratiæ intrinſeca eſſe, per ſe clarum eſt.

Dices. Hæc congruitatis denominatio, gratiæ efficaci intrinſeca, vel eſt contingens, vel neceſſaria. *R.* Eſt contingens. Nam vocatio A, quæ, ut ſupponitur, eſt hodie congrua, quia movet voluntatem, quomodo ei aptum eſt ut conſentiat, poterit non eſſe cras congrua: fieri enim poteſt, ut vocatio A, quæ hodie movet voluntatem, quomodo ei aptum eſt ut conſentiat, eam non moveat cras quomodo ei aptum erit ut conſentiat. Hæc autem denominationis mutatio continget, gratia prorſus immutata in ſe: nam hodie movet voluntatem, quomodo ei aptum eſt ut conſentiat, quia v.g. eſt motus timoris, intenſus ut quinque: cras verò non movebit voluntatem, quomodo ei aptum erit ut conſentiat, quia erit v.g. motus timoris, intenſus tantùm ut quinque. Hodie vocatio A, congrua eſt, quia verum eſt de illa dicere: Movet voluntatem, quomodo ei aptum eſt ut conſentiat: cras verò non erit ampliùs congrua, quia cras verùm non erit ampliùs de illa dicere: Movet voluntatem quomodo ei aptum eſt ut conſentiat.

Dixi hanc denominationis motionem contingere, gratia prorſus immutata in ſe. Quòd autem regulariter non fiat ſine aliqua mutatione circumſtantiarum externarum, & internæ diſpoſitionis ſubjecti dubitandum non eſt: ſed nec negandum eſt fieri poſſe etiam potentia ad actum reducenda pro aliquibus caſibus poſſibilibus, immutata ſola temporis circumſtantia: cùm enim gratia, etiam ea, quæ movet voluntatem, quomodo ei aptum eſt ut conſentiat, ſit moraliter & humanitùs repudiabilis, gratis omninò negaretur eſſe re ipſa repudiandam, adeòque fore incongruam pro ullo caſu poſſibili cum ſola mutatione circumſtantiæ temporis.

Dices. Ergo gratia efficax non eſt congrua, niſi dependenter a circumſtantiis externis, & interna diſpoſitione ſubjecti. *R.* Gratia efficax non eſt congrua ſaltem regulariter, niſi dependenter à præſentibus circumſtantiis externis, & interna beatitudine ſubjecti tanquam à pura conditione ſine qua non. Poſitis talibus circumſtantiis externis, & tali habitudine interna ſubjecti, gratia movet voluntatem, quomodo ei aptum eſt ut conſentiat, quo modo non moveret alia gratia, ſpecie vel intenſione diverſa. Mutatis vel ex toto, vel etiam ex parte talibus circumſtantiis externis, & tali habitudine interna ſubjecti, gratia non movet voluntatem, quomodo ei aptum eſt ut conſentiat, quo modo moveret alia gratia, ſpecie vel intenſione diverſa. Poſitis igitur

talibus circumſtantiis externis, & tali habitudine interna ſubjecti, gratia habet, mutatis verò vel ex toto, vel ex parte, gratia non habet certam eum voluntate contemperationem, cum voluntatis conſenſu, licèt contingenter, connexam. Unde gratia, poſitis talibus circumſtantiis, &c. congrua eſt; mutatis vel ex toto, vel ſaltem ea parte, non eſt congrua; in quo non eſt inconveniens. Nam externæ illæ circumſtantiæ cum interna illa diſpoſitione ſubjecti nullatenùs gratiam afficiunt, ſed ſolam voluntatem. Poſitæ nihil virtutis tribuunt gratiæ, vi cujus moveat; ſublatæ nihil virtutis detrahunt gratiæ, ſine qua non poſſit movere voluntatem, quomodo ei aptum eſt ut conſentiat.

Dices. Gratia efficax accipit ſuam congruitatem à voluntate conſentiente. *R.* Hoc eſt falſum: nam gratia efficax ſaltem natura priùs movet voluntatem, quomodo ei aptum eſt ut conſentiat, quàm conſentiat, aut conſenſura ſit; adeòque gratia efficax ſaltem natura priùs congrua eſt, quàm voluntas conſentiat, aut ſit conſenſura. Neque gratia efficax movet voluntatem, quomodo ei aptum eſt ut conſentiat, quia voluntas conſentit, aut conſenſura eſt; ſed è contra voluntas conſentit, aut conſenſura eſt, quia gratia movet eam, quomodo ei aptum eſt ut conſentiat; to, quia, ſignificante ſcilicet cauſalitatem. Unde gratia efficax non eſt congrua, quia voluntas conſentit, aut conſenſura eſt; ſed è contra voluntas conſentit, conſenſura eſt, quia gratia efficax congrua eſt; to, quia, ſignificante cauſalitatem.

At inques. Voluntas poteſt non conſentire, & ſi non conſentiret, gratia non eſſet congrua. *R.* Ita eſt: nam tunc gratia non moveret voluntatem, quomodo ei aptum eſſet ut conſentiret. Sed quid inde? Nam tunc gratia non eſſet incongrua, quia voluntas non conſentiret; ſed è contra voluntas non conſentiret, quia gratia natura priùs incongrua eſſet. Neque gratia voluntatem non moveret, quomodo ei aptum eſſet ut conſentiret, quia voluntas non conſentiret; ſed è contra voluntas non conſentiret, quia gratia natura priùs non moveret eam, quomodo ei aptum eſſet ut conſentiret. Non moveret autem, quia non eſſet talis ſpeciei, vel talis intenſionis in tali ſpecie.

At inques. Saltem igitur voluntas poteſt impedire congruitatem gratiæ efficacis. *R.* Ita eſt: nam hæ duæ veritates: Gratia movet voluntatem, quomodo ei aptum eſt ut conſentiat; Voluntas conſentit gratiæ; ita connexæ ſunt, ut neutra poſſit eſſe ſine altera: unde qui poteſt unam impedire, poteſt & alteram. Cùm autem in poteſtate ſit voluntatis conſentire vel non conſentire, voluntas poteſt directè impedire ſecundam veritatem, non conſentiendo, & ita non conſentiendo, indirectè impedire primam. Ex quo ſequitur tantùm, quòd gratia efficax ſit ex natura ſua repudiabilis, adeòque ex natura ſua non niſi contingenter & fallibiliter moveat voluntatem, quomodo ei aptum eſt ut conſentiat.

His porrò non obſtantibus, cùm ex duabus veritatibus connexis una, nempe prima, ſit natura prior altera, & cauſa illius; non eſt verum, gratiam movere voluntatem quomodo ei aptum eſt ut conſentiat, quia voluntas conſentit; ſed è contra verum eſt, voluntatem conſentire, quia gratia movet eam quomodo ei aptum eſt ut conſentiat. Neque verum eſt, gratiam non movere voluntatem quomodo ei aptum eſt ut conſentiat, quia voluntas non conſentit; ſed è contra verum eſt, voluntatem non conſentire, quia gratia non movet voluntatem quomodo ei aptum eſt ut conſentiat. Gratia igitur neque congruitatem, neque incongruitatem habere poteſt à voluntate, quamvis voluntas poſſit indirectè impedire utramque gratia, licèt impedibiliter, habet à ſe, dependenter tamen, regulariter loquendo, ab externis circumſtantiis, & interna habitudine ſubjecti, tanquam à pura conditione, ſine qua non.

Dices. Gratia efficax eſt per ſe congrua. Ergo eſt neceſſariò, non contingenter congrua. *R.* diſt. Eſt per ſe congrua, hoc eſt, per propriam & intrinſecam virtutem congrua, C. Hoc eſt, eſſentialiter congrua, N. Alioqui non eſſet ex natura ſua repudiabilis. *R. adhuc* ſic diſt. Eſt per ſe congrua impedibiliter, C. Inimpedibiliter, N. Sic enim per ſe congrua eſt, ut ſimul ſit etiam moraliter & humanitùs repudiabilis ex natura ſua; adeòque ex natura ſua repudiabilis repudiabilitate non ſolùm ad actum reducibili, ſed etiam reducenda pro aliquibus caſibus aliquando exiſtentibus, aut ſaltem poſſibilibus. Ergo eſt contingenter, non neceſſariò congrua, & ſic eſt aliquando efficax & congrua, ut ſit etiam aliquando inefficax & incongrua.

Dices, Gratia congrua vel intrinſecè differt plus quàm numero ab incongrua, vel non. *R.* Omnis gratia congrua intrinſecè differt plus quàm numero ab omni alia gratia, quæ reſpectu ejuſdem ſubjecti in iiſdem planè circumſtantiis eſſet incongrua: differt enim vel in ſpecie, vel in intenſione, vel in ſpecie ſimul & intenſione: nam ſolo numero differre non poteſt, ut oſtenſum eſt. Dixi, 1. reſpectu ejuſdem ſubjecti: nam ex duabus vocationibus, ſolo numero differentibus, poteſt una eſſe congrua in uno ſubjecto, & altera eſſe incongrua in alio ſubjecto, etiam in iiſdem planè circumſtantiis: non enim repugnat, in iiſdem planè circumſtantiis unam unum ſubjectum movere, & aliam aliud ſubjectum non movere, quomodo ei aptum eſt ut conſentiat. Dixi 2. in iiſdem planè circumſtantiis: nam reſpectu ejuſdem ſubjecti in diverſis vel ex toto, vel etiam ex parte tantùm circumſtantiis, imò mutata ſola temporis differentia, ex duabus vocationibus ſolo numero differentibus, poteſt una eſſe congrua, & altera eſſe incongrua; quia fieri poteſt, & fit, ut una moveat, & altera non moveat idem ſubjectum in diverſis circumſtantiis, quomodo ei aptum eſt ut conſentiat: in quo non eſt difficultas.

Dices. Vel gratia congrua ſupra incongruam reſpectu ejuſdem ſubjecti & earumdem planè circumſtantiarum, dicit aliquam virtutem ad conſentiendum neceſſariam, vel non dicit. *R.* Gratia congrua dicit virtutem movendi vel ſpecificè diverſam, vel intenſivè majorem, vel ſpecificè diverſam ſimul & intenſivè majorem. At non propterea dicit aliquam virtutem, ad conſentiendum neceſſariam, qua careat incongrua ex hoc præcisè quòd eſt incongrua. Ex hoc enim præcisè incongrua eſt, quòd non movet voluntatem quomodo ei aptum eſt ut conſentiat; quod non impedit quominùs poſſit movere, & moveat voluntatem quomodo ei aptum eſt ut verè poſſit conſentire. Unde quòd voluntas non conſentiat, ſibi imputare debet, non gratiæ.

3. Gratia efficax eſt excitans gratia ex natura ſua repudiabilis: conſiſtit enim in excitante gratia, cui voluntas poteſt reſiſtere, quam voluntas poteſt abjicere, cui voluntas poteſt diſſentire ſi velit, quacum voluntas expeditam habet facultatem agendi vel non agendi in ſenſu compoſito entitatis illius, quamvis non poſſit non agere, niſi in ſenſu diviſo ejus efficaciæ, ſed quam verè poteſt impedire: unde ſenſus diviſus efficaciæ verè eſt in poteſtate voluntatis. Præterea, excitans gratia, in qua conſiſtit gratia efficax, vel eſt ex natura ſua repudiabilis, vel eſt ex natura ſua irrepudiabilis, & incompoſſibilis cum negatione conſenſus. Non ſecundum, ut demonſtratum eſt Art. VII. Ergo primum.

Additum eſt in reſponſione, moraliter & humanitùs: cùm enim Scripturæ, Patres & Concilia docent excitantem gratiam, quacum homo bonum vult & operatur, ab eo repudiari poſſe, loquuntur de potentia, non ſolùm phyſica, ſed etiam morali, hoc eſt de potentia, quæ non ſolùm abſolutè, ſed etiam moraliter & humanitùs reduci poteſt ad actum. Et verò non niſi intolerabiliter intelligerentur de potentia, quam reduci ad actum, moraliter ſit impoſſibile.

4. Gratia efficax eſt excitans gratia, cum conſenſu ſalutari connexa infallibiliter etiam abſoluta infallibilitate. Nam gratia efficax eſt medium, quod Deus adhibet ad exequendum decretum abſolutum & efficax. Sed medium, quod Deus adhibet ad

exe-

exequendum decretum abſolutum & efficax, debet eſſe infallibile etiam abſoluta infallibilitate; alioqui non erit proportionatum decreto, ad cujus executionem adhibetur, quod eſt contra infinitam Dei in agendo ſapientiam. Ergo efficax gratia debet eſſe medium infallibile etiam abſoluta infallibilitate, adeòque eſſe cum conſenſu ſalutari connexa infallibiliter etiam abſoluta infallibilitate.

Abſolutam hanc efficacis gratiæ infallibilitatem apertè innuit Scriptura, cùm ait Ezech. c. 36. *Dabo vobis cor novum, & ſpiritum meum ponam in medio veſtri, & auferam cor lapideum de carne veſtra, & dabo vobis cor carneum ... & faciam ut in præceptis meis ambuletis, & judicia mea cuſtodiatis, & operemini*. Et poſt Scripturam S. Auguſtinus variis locis, ut lib. de gratia & lib. arb. c. 16. ubi gratiam efficacem vocat, vires efficaciſſimas. *Certum eſt*, inquit, *nos facere, cùm facimus: ſed ille facit ut faciamus, præbendo vires efficaciſſimas*. Et lib. de præd. Sanct. c. 8. ubi gratia efficacem dicit eſſe gratiam, quæ à nullo duro corde reſpuitur. *Hæc gratia*, inquit, *quæ occultè humanis cordibus divina largitate tribuitur, à nullo duro corde reſpuitur: ideò quippe tribuitur, ut cordis duritia primitùs auferatur*. Et eod. lib. c. 16. ubi gratiam efficacem ait eſſe vocationem, *ad quam qui pertinent, ſunt omnes docibiles Dei, & veniunt ad Filium*. Et lib. de corr. & grat. c. 12. ubi dicit, Deum per gratiam efficacem donare electis, ut invictiſſimè quod bonum eſt velint, & hoc deſerere invictiſſimè nolint. Et lib. de bono perſev. c. 14. ubi gratiam efficacem vocat beneficium, quo certiſſimè liberatur qui liberatur.

5. Abſoluta illa infallibilitas, quam habet gratia efficax, eſt infallibilitas extrinſeca. Nam gratia efficax abſolutam infallibilitatem non habet ab intrinſeco, & ex natura ſua. Ergo ſupereſt ut habeat ab extrinſeco, adeòque non habeat niſi infallibilitatem extrinſecam. *Prob. ant.* Nam ſi gratia efficax haberet ab intrinſeco, & ex natura ſua abſolutam infallibilitatem, eſſet intrinſecè & ex natura ſua irrepudiabilis, proindeque cùm ſit gratia excitans, & ſe teneat ex parte actus primi, actum primum antecedenter & inſuperabiliter obligaret ad alteram partem contradictionis. Conſequens admitti non poteſt, ut patet ex dictis Art. VII. Ergo, &c.

6. Abſolutam infallibilitatem extrinſecam gratia efficax non habet ab omnipotentia: nam ab ea tantùm habet, ut exiſtat, ubi, quando, & quandiu Deus vult eam exiſtere. Item non habet à ſupremo Dei dominio: nam ab eo tantùm habet, ut huic homini detur vel non detur, ut huic homini detur, non illi, abſque ullius injuria. Item non habet à decreto abſoluto & efficaci, vi cujus datur: nam habet ratione priùs, quàm ſit decretum: non enim habet abſolutam infallibilitatem, quia Deus adhibet illam ad exequendum decretum abſolutum & efficax; ſed è contra Deus adhibet illam ad exequendum decretum abſolutum & efficax, quia habet abſolutam infallibilitatem. Denique decretum ipſum, abſolutum & efficax, abſolutam infallibilitatem non habet, niſi quia vi illius inſuperabiliter applicatur medium, abſolutè infallibile vel per ſe & ex natura ſua, ad effectus neceſſarios, vel prout ſubeſt ſcientiæ abſolutè infallibili, licèt contingenti, ad effectus contingentes & liberos.

Supereſt igitur, ut gratia efficax abſolutam ſuam infallibilitatem extrinſecam habeat à ſcientia contingenti ſimul, & ex hypotheſi quòd exiſtat, ſummè infallibili, cui ſubeſt, & ex cujus directione datur in iis circumſtantiis, in quibus præſcitur per propriam virtutem voluntatem motura, ſi detur, quomodo voluntati aptum erit ut conſentiat. Et habere hoc demoſtratur argumento. Gratia illa abſolutam habet infallibilitatem extrinſecam, quam effectu ſuo fruſtrari, abſolutè repugnat ab extrinſeco. Atqui gratiam efficacem, quantùmvis ex natura ſua repudiabilem, effectu ſuo fruſtrari, abſolutè repugnat ab extrinſeco. Ergo, &c. *Prob. min.* Gratiam illam effectu ſuo fruſtrari, abſolutè repugnat ab extrinſeco, quam effectu ſuo fruſtrari repugnat eadem illa repugnantia, qua repugnat divinam, cui ſubeſt, ſcientiam falli: divinam enim ſcientiam falli, abſolutè repugnat. Atqui gratiam efficacem effectu ſuo fruſtrari repugnat eadem illa repugnantia, qua repugnat falli ſcientiam mediam, cui ſubeſt, & qua prævidetur voluntatem motura, ſi detur quomodo ei aptum erit, ut eliciat conſenſum ſalutarem: nam non poſſet effectu ſuo fruſtrari in ſenſu compoſito ſcientiæ mediæ, cui ſubeſt, & qua prævidetur, &c. quin ſimul falleretur ſcientia illa; & ſi effectu ſuo fruſtraretur in ſenſu compoſito ſcientiæ mediæ, cui ſubeſt, & qua prævidetur, &c. falleretur ſcientia illa, adeòque qua repugnantia repugnat ſcientiam illam falli, eadem repugnare effectu ſuo fruſtrari gratiam efficacem, neceſſe eſt.

Breviter. Si Deus per ſcientiam mediam, quæ ſimul contingens eſt, quia eſt de objecto contingenter ac fallibiliter futuribili, & ſummè certa ex hypotheſi quòd exiſtat, quia Deum, quidquid præſcit, ſumma certitudine præſcire neceſſe eſt; ſi Deus, inquam, per ſcientiam mediam præſcit, talem vocationem, ex natura ſua moraliter & humanitùs repudiabilem, in talibus circumſtantiis, ſi detur, ſalutarem voluntatis conſenſum expreſſuram eſſe, tanta infallibilitate ſortietur effectum ſuum vocatio illa, ſi detur in talibus circumſtantiis, quanta certitudine Deus per ſcientiam mediam præſcit eſſe ſortituram, ſi detur: unde cùm Deus hoc præſciat ſumma certitudine, ſumma infallibilitate ſortietur. Quare ſcientia media ſe habet per modum formæ extrinſecæ, extrinſecè afficientis talem vocationem, ex natura ſua repudiabilem, eamque realiter, licèt extrinſecè tantùm denominantis ſummè infallibilem pro talibus circumſtantiis, ſi detur in illis.

Itaque in noſtro ſyſtemate duo in eadem gratia conciliamus, quæ prima fronte videntur conciliari non poſſe; ſummam ſcilicet infallibilitatem cum intrinſeca repudiabilitate, etiam moraliter & humanitùs ad actum reducibili. Secundùm nos, gratia efficax, quantùm eſt ex ſe, contingenter tantùm & fallibiliter movet voluntatem, quomodo ei aptum eſt ut conſentiat, & tamen conſenſum ejus ſumma infallibilitate obtinet. Secundùm nos, gratia per ſe talis eſt, ut voluntas poſſit ei reſiſtere, poſſit eam abjicere, poſſit ei diſſentire, poſſit cum ea conſenſus negationem componere, impediendo ſcilicet ejus efficaciam; poſſit, inquam, potentia etiam moraliter & humanitùs ad actum reducibili, ſed ſumma infallibilitate non reducenda pro iis circumſtantiis, pro quibus gratia ſupponitur efficax. Secundùm nos, gratia efficax eſt medium ſecundùm ſe cum effectu contingenter tantùm & fallibiliter connexum, per quod tamen Deus ſumma infallibilitate operatur effectum: unde medium eſt exequendi decreti abſolutis & efficacibus ſufficientiſſimè proportionatum, ſartis tectis libertatis humanæ juribus.

Responsio II.

Gratia efficax, adæquatè ſumpta, quoad rem & phyſicè eſt ſupernaturalis illuſtratio cum ſupernaturali motione voluntatis indeliberata. Sumpta ſecundùm quòd præſenti naturæ lapſæ ſtatui propria eſt, quoad rem & phyſicè eſt ſupernaturalis motio voluntatis indeliberata, voluntati ob ægritudinem ex originali peccato contractam ad volendum & operandum bonum ſalutare neceſſaria, qua voluntas ſanatur, aut ſaltem inchoatur ejus ſanitas. Sumpta denique ſecundùm quòd præſenti naturæ lapſæ ſtatui propria eſt, & perfectè ſanat voluntatem, quoad rem & phyſicè eſt ſupernaturalis motio voluntatis indeliberata, qua bonum ſalutare, quà tale, ſuaviter placet voluntati.

Prob. Nam gratia efficax, ut probatum eſt, conſiſtit in gratia excitante. Atqui in præſenti ſtatu gratia excitans, 1. adæquatè ſumpta, præter ſupernaturalem mentis illuſtrationem, dicit ſupernaturalem voluntatis motionem indeliberatam, ſine qua voluntas, utpotè concupiſcentiali morbo laborans, ſufficienter

excitari noo poteſt ad volendum & operandum boounı ſalutare. 2. Sumpta ſecundùm quòd præſenti naturæ lapſæ ſtatui propria eſt, adeòque differt ab excitante gratia, qua indigebat natura innocens, dicit ſolam ſupernaturalem voluntatis motiooem indeliberatam: nam natura innocens, ad volendum & operandum bonum ſalutare, indigebat ſupernaturali mentis illuſtratione. Hæc autem indeliberata voluntatis motiu vel eſt actus timoris, quo voluntas indeliberatè exhorret pœnas hujus aut alterius vitæ à Deo peccatoribus infligendas, & tunc inchoatur voluntatis ſanitas; tunc enim voluntas incipit ſanari, cùm incipit bonum velle & operari ex timore pœnæ à Deo peccatoribus ioſligendæ: vel eſt actus complacentiæ, amoris, deſiderii, quo voluntas indeliberatè delectatur de bono ſalutari, vel, ſi vis, de bonitatis ſeu pulehritudine juſtitiæ, & tunc voluntatis ſanitas perficitur: tunc enim voluntas ſana eſt, cùm bonum ſalutare vult & operatur ex amore bonitatis ſeu pulchritudinis illius, vel, ſi vis, ex amore bonitatis ſeu pulchritudinis juſtitiæ, Hinc 3. gratia excitans, ſumpta ſecundùm qoòd præſeoti naturæ lapſæ ſtatui propria eſt, & voluntatem perfectè ſanat, dicit ſolam ſupernaturalem voluntatis motionem indeliberatam, hoc eſt, indeliberatum & ſupernatoralem complacentiæ, amotis, deſiderii actum, quo voluntatem indeliberatè delectat boniras ſeu pulchritudo boni ſalutaris, vel, ſi vis, booitas ſeu pulchritudo juſtitiæ, Hioc ſit

Responsio III.

Gratia efficax, ſecundùm quòd præſenti naturæ lapſæ ſtatui propria eſt, & voluntatem perfectè ſanat, conſiſtit in quadam ineffabili ſuavitate affectiva, indeliberata, ex natura ſua etiam moraliter & humanitùs compoſſibili cum negatione conſenſus ſalutaris, quocum tamen connexa eſt infallibiliter infallibilitate ſumma, ſed extrinſeca quatenùs Deus ea perfundit voluntatem, quomodo novit ei congruere, ut velit & operetur bonum ſalutare, non ex timore pœnæ, ſed ex amore juſtitiæ.

Hæc Reſponſio, quam ad majorem S. Auguſtini doctrinæ explicationem addimus, peobatur per partes, authoritate S. Doctoris. 1. igitur gratia efficax ſic ſumpta, eſt ſuavitas, affectiva ſcilicet & indeliberata: hoc enim expreſsè dicit S. Doctor variis in locis, ut lib. 2. ad Bonifacium, cap. 9. *Ergo*, inquit, *benedictio dulcedinis eſt gratia Dei, qua fit in nobis, ut nos delectet & cupiamus, hoc eſt, amemus quod præcipit nobis; in qua ſi nos non prævenit Deus, non ſolum non perficitur, ſed nec inchoatur ex nobis.* Et in Pſal. 118. *Hæc eſt illa ſuavitas*, inquit, *quam Deus dat, ut terra noſtra det fructum ſuum, ut bonum verè benè, id eſt, non mali carnalis formidine, ſed boni ſpiritalis delectatione faciamus.* Et ſerm. 15. de verbis Apoſtol. *Dominus dabit ſuavitatem, & terra noſtra dabit fructum ſuum. Ille niſi prior det ſuavitatem, terra non dabit niſi ſterilitatem.*

2. Eſt indeliberata ſuavitas, ex natura ſua etiam moraliter & humanitùs compoſſibilis cum negatione conſenſus ſalutaris. Nam ſic ait Sanct. Doctor, lib. de ſpir. & litt. cap. 34. *Miſericordia Dei prævenit nos* (dando ſcilicet ſuavitatem, quam niſi daret prior, terra noſtra noo daret oiſi ſterilitatem.) *Conſentire autem vocationi Dei* (Deus enim vocat illuſtrando, & ſuavitatem dando) *vel ab ea diſſentire, noſtra voluntatis eſt.* Unde ſic argumentor breviter. Suavitas illa ex natura ſua compoſſibilis eſt cum negatioue conſenſus ſalutaris, cui conſentire vel diſſentire, ſeu, quod idem eſt, ſecundùm quam velle vel non velle, operari vel noo operari poſſumus pro arbitrio. Atqui talis eſt illa ſuavitas, quam Deus dat, & qua fit in nobis, ut noa deliberatè delectet, hoc eſt, cupiamus & amemus quod præcipit nobis. Ergo, &c.

3. Eſt ſuavitas cum ſalutari conſenſu coonexa. Nam, ut dicit S. Doctor, lib. de præd. Sanct. cap. 8. *Hæc gratia, quæ occultè humanis cordibus divina largitate tribuitur, à nullo duro corde reſpuitur; ideò quippe tribuitur, ut cordis duritia primitùs auferatur*: unde occultè humanis cordibus divina largitate tribuitur, quomodo eis aptum eſt, ut deliberatè delectentur, cupiant, & ament efficaciter velle & operari bonum ſalutare, juxta illud ejuſdem S. Doctoris, lib. 1. ad Simpl. q. 2. *Cujus miſeretur* (Deus) *ſic eum vocat, quomodo ſcit ei congruere, ut vocantem non reſpuat.*

4. Coonexa eſt infallibiliter infallibilitate ſumma, ſed extrinſeca, Cùm eoim, juxta S. Doctorem, ſit ſuavitas congrua, hoc eſt, ſuavitas nobis à Deo data, quomodo Deus ſcit nobis congruere ut terra noſtra det fructum ſuum, hoc eſt, ut velimus & operemur bonum ſalutare, quo indeliberatè delectamur, tanta infallibilitate extrinſeca connexa eſt cum conſenſu ſalutari, quanta certitudine Deus præſcit eam nobis fore congruam in talibus circumſtantiis, ſi detur in illis. Atqui hoc Deus præſcit ſumma certitudine. Ergo, &c.

Hac benefica ſuavitate, ineffabiliter congrua, & cum opere ſalutari ex amore juſtitiæ exercendo ſumma infallibilitate connexa, ſubvenitur infirmitati voluntatis humanæ; atque ita ſubvenitur, ut invictiſſimè velit quod bonum eſt, & hoc deſerere, iovictiſſimè nolit, oon quia voluntas humana prædeterminatur inſuperabiliter, ut interpretatur Calvinus, & poſt Calvinum Janſenius, voluntatem enio inſuperabiliter prædeterminari per medium ex natura ſua repudiabile, evidenter repugnat; ſed quia Deus hanc ſuavitatem, ubi & quando vult, ſumma infallibilitate dat modo congruo: Deum enim aut impediri à danda, aut falli in data hac ſuavitate, ubi & quando vult, quomodo nobis congruit, ut bono ſalutari deliberatè delectemur, quantùm oportet ut illud velimus & operemur, omninò impoſſibile eſt. Hoc dicit S. Doctor lib. de corr. & gr. cap. 7. cùm loquens de electis, ait: *Horum ſi quiſquam perit, fallitur Deus: ſed nemo eorum perit, quia non fallitur Deus: horum ſi quiſquam perit, vitio humano vincitur Deus: ſed nemo eorum perit, quia nulla re vincitur Deus.*

ARTICULUS X.

Solvuntur objectiones, petitæ ab authoritate Scripturarum.

OBj. 1. In Scripturis paſſim dicitur Deus voluntates noſtras, quocumque voluerit, movere, flectere, inclinare, trahere. Item dicitur facere ut in præceptis ejus ambulemus. Item dicitur in nobis operari velle & perficere, in pobis omnia ooſtra opera ſalutaria operari. Item dicitur agere oos, ut agamus. *R. breviter*, Deum hæc omnia io ſupernaturalibus præſtare, non per operantem gratiam phyſicè prædeterminantem, ut volunt Thomiſtæ; hoc enio falſum ſine ſufficienti fundamento volunt: non per excitantem gratiam ex natura ſua irreſiſtibilem, ut aſſerunt Calvinus & Jaoſenius; hoc enim aſſerere hæreſis eſt; ſed per excitantem gratiam, ex oatura ſua abjicibilem, ut docet Tridentinum, qua Deus movet nos, quomodo ſcit nobis congruere, ut velimus, & ex propria determinatione velimus quod vult nos velle, & liberè velle,

At inquies. Quidni dicatur Deus hæc omnia in ſupernaturalibus præſtare per excitantem gratiam, moraliter tantùm, quamvis inſuperabiliter prædeterminantem? *R.* excitantem gratiam, inſuperabiliter prædeterminantem, quantumvis abuſivè dicatur moraliter tantùm prædeterminare, eſſe gratiam excitantem, ex natura ſua irreſiſtibilem, adeòque Calvinianam & Janſenianam gratiam.

Obj. 2. illud Apoſtoli 1. Cor. c. 4. *Quis te diſcernit?* Quibus verbis Apoſtolus apertè ſignificat hominem, noo à ſe ipſo, ſed à Deo ejuſque gratia diſcerni. Atqui in noſtro ſyſtemate homo ſe ipſum per libertatem ſuam diſcernit. Ergo, &c. *R.* 1. Deum & in æternitate & in tempore hominem miſericorditer priùs diſcer-

diſcernere, quàm ſe ipſum diſcernat, aut poſſit diſcernere. 2. Hominem, cùm ſe ipſum diſcernit, conſentiendo gratiæ, non ſe diſcernere per libertatem ſuam nudam & ſolam, ſed per libertatem ſuam ut adjutam & completam per gratiam excitantem, qua prævenitur, & movetur quomodo ei congruit, ut conſentiat, & ſine qua ut natura priùs ipſum corroborante, ac in ipſum influente, non conſentit. Sed ad pleniorem doctrinæ noſtræ intelligentiam,

Nota. Duplex eſt ordo diſtinguendus, unus intentionis, & alter executionis. In ordine intentionis triplex eſt hominis diſcretio facta à Deo miſericorditer, nempe gratuita electio ad gloriam, gratuita prædefinitio operum ſalutarium, & perſeverantia finalis, & gratuita præparatio auxiliorum, quibuſcum homo in tempore opera ſalutaria exerciturus eſt, & perſeveraturus finaliter. In ordine executionis, quæ fit in tempore, duplex eſt diſcretio hominis, nempe donatio gratiæ congruæ, & conſenſus ſalutaris. Prima diſcretio eſt à ſolo Deo: nam ſecundùm nos, quòd homo vocetur congruè, effectus eſt ſolius miſericordiæ Dei, qui *cujus miſeretur, ſic eum vocat, quomodo ſcit ei congruere, ut vocantem non reſpuat*.

Secunda diſcretio non eſt à ſolo homine, nec à ſola gratia, ſed partim ab homine, partim à gratia: ab homine quidem, ut cauſa inferioris ordinis, & inſtrumentali; à gratia verò, ut cauſa ſuperioris ordinis, & principali: homo enim, ſecundùm nos, non conſentit excitanti gratiæ, niſi dependenter ab ea, ut non ſolùm præmovente & excitante ad conſentiendum, ſed etiam voluntatem actu conſentientem actu adjuvante, & actu corroborante, atque ita corroborando, in ipſam natura priùs quàm conſentiat, influente. Unde in conſenſu ſalutari voluntas hominis ſe habet per modum cauſæ ad agendum applicatæ, adeòque per modum cauſæ ſecundæ, ſubalternatæ, & inſtrumentalis: excitans verò gratia per modum cauſæ etiam phyſicè ad agendum applicantis concauſam, adeòque per modum cauſæ primæ, ſubalternantis, & principalis.

Hæc autem doctrina omninò conſentanea eſt Scripturæ & SS. Patribus. Nam quòd hæc ſecunda diſcretio, quæ in ſalutari voluntatis conſenſu conſiſtit, non ſit à ſola gratia, docet Apoſtolus 2. ad Timoth. cap. 2. *Si quis ſe emundaverit ab iſtis, erit vas in honorem*. Et 1. Cor. cap. 15. ubi ait: *Non ego* (ſolus) *ſed gratia Dei mecum*. Quæ verba interpretans Sanctus Auguſtinus, lib. de grat. & arbitr. cap. 5. ſic loquitur: *Non ego autem, ſed gratia Dei mecum: id eſt, non ſolus, ſed gratia Dei mecum: ac per hoc nec gratia Dei ſola, nec ipſe ſolus, ſed gratia Dei cum illo*. Hoc etiam docet idem S. Doctor aliis locis, ut lib. 1. ad Simplic. qu. 2. cùm ait: *Ut velimus, & ſuum eſſe voluit, & noſtrum; ſuum, vocando, noſtrum ſequendo*. Et lib. de ſpir. & litt. cap. 34. dum dicit: *Conſentire vocationi Dei, vel ab ea diſſentire, propria voluntatis eſt*.

Obj. 3. illud Apoſtoli 1. Cor. c. 4. *Quid habes, quod non accepiſti? Si autem accepiſti, quid gloriaris, quaſi non acceperis?* Quibus verbis declarat Apoſtolus, hominem ex iis, quæ ad ſalutem conferunt, nihil habere, quod à Deo non acceperit, adeòque hominem ex iis, quæ ad ſalutem conferunt, nihil habere de quo gloriari poſſit, tanquam illud non acceperit. Atqui in noſtro ſyſtemate, homo non accipit à Deo conſenſum ſalutarem, & ita de illo gloriari poteſt, tanquam illum à Deo non acceperit. Ergo, &c. *R*. neg. min. Itaque in noſtro ſyſtemate, homo conſenſum ſalutarem accipit à Deo, non ut per excitantem gratiam ex natura ſua irreſiſtibilem, inſuperabiliter prædeterminante ad conſentiendum, quo modo accipere docent Calvinus & Janſenius; ſed ut per excitantem gratiam, ex natura repudiabilem, movente voluntatem, quomodo ei aptum eſt ut conſentiat, & actu conſentientem actu adjuvante ad conſentiendum.

Obj. 4. illud Apoſtoli Rom. c. 9. *Non eſt volentis, neque currentis, ſed miſerentis Dei*. Atqui in noſtro ſyſtemate, non eſt miſerentis Dei, ſed volentis & currentis hominis. Ergo, &c. *R*. neg. min. Igitur cum Apoſtolo dicimus, & eodem ſenſu quo dicit Apoſtolus, dicimus: *Non eſt volentis, neque currentis, ſed miſerentis Dei*. Secundùm Apoſtolum, *non eſt volentis, neque, &c.* quia quòd bene volumus, rectè tribuitur vocanti Deo, quomodo nobis aptum eſt ut bene velimus; & nobis, quòd vocemur quomodo nobis aptum eſt ut bene velimus, tribui non poteſt: non enim bona noſtra voluntas vocationem congruam, ſed vocatio congrua bonam noſtram voluntatem præcedit. Juxta Apoſtolum, *non eſt volentis, neque, &c.* quia non bene volumus, niſi priùs vocemur quomodo nobis aptum eſt ut bene velimus; & quòd vocemur quomodo nobis aptum eſt ut bene velimus, nullatenùs à nobis dependet, ſed à ſolo Deo, qui cujus vult miſeretur, & miſerendo ſic eum vocat quomodo ei aptum eſt ut bene velit. Juxta Apoſtolum, *non eſt volentis, neque, &c.* quia etſi multi vocentur, nullus tamen ſequitur, niſi miſericorditer vocatus quomodo ei aptum eſt ut ſequatur, adeòque nullus ſequitur, niſi cujus Deus miſeretur. Juxta Apoſtolum, non eſt volentis, neque currentis, ſed miſerentis Dei, quia nemo impedire poteſt, ne Deus illius efficaciter miſereatur. Nemo autem impedire poteſt, ne Deus illius efficaciter miſereatur, quia nemo impedire poteſt, ne Deus ſic eum vocet quomodo ei aptum eſt ut ſequatur.

Sic planè Apoſtolum interpretatur S. Auguſtinus lib. 1. ad Simpl. q. 2. *Quia*, inquit, *non præcedit voluntas bona vocationem, ſed vocatio bonam voluntatem, propterea vocanti Deo rectè tribuitur quod bene volumus; nobis verò tribui non poteſt quod vocamur. Non igitur ideò dictum, eſt putandum:* Non volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei, *quia niſi ejus adjutorio non poſſumus adipiſci quod volumus, ſed ideò potiùs, quia niſi ejus vocatione non volumus ......* Igitur non volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei, *qui hoc modo vocavit, quomodo aptum erat eis, qui ſecuti ſunt vocationem ..... Verum eſt*, Non volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei, *quia etiamſi multos vocet, eorum tamen miſeretur, quos ita vocat, quomodo eis vocari aptum eſt ut ſequantur. Falſum eſt autem, ſi quis dicit: Igitur non miſerentis Dei, ſed volentis atque currentis eſt hominis: quia nullius Deus fruſtra miſeretur. Cujus autem miſeretur, ſic eum vocat quomodo ſcit ei congruere, ut vocantem non reſpuat*.

Itaque ſecundùm Apoſtolum interprete S. Auguſtino, *non volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei*, quia quòd non omnes vocati veniant, ſed ex multis vocatis aliqui veniant, aliqui non veniant, hi & non illi veniant, non hominum voluntati attribuendum eſt, ſed miſericordiæ Dei, qui cujus vult miſeretur, & quem vult indurat, atque ita quem vult ſic vocat, & quem non vult, non ſic vocat, quomodo ei aptum eſt ut veniat. Non omnes vocati veniunt, quia non omnium miſeretur Deus; & ita non omnes vocat, quomodo eis aptum eſt ut veniant. Quòd ſi vellet omnium miſereri, venirent omnes, quia poſſet vocare, & vocaret omnes, quomodo eis aptum eſſet ut venirent. Igitur aliqui tantum veniunt, quia aliquorum tantùm miſeretur Deus, & ita aliquos tantùm ſic vocat, quomodo eis aptum eſt ut veniant; atqui hi, non illi veniunt, quia horum, non illorum miſeretur Deus, & ita hos, non illos ſic vocat, quomodo eis aptum eſt ut veniant. Sed quid inde, obſecro, aut pro operante gratia Thomiſtarum, phyſicè prædeterminante, aut pro excitante gratia Calvini & Janſenii, ex natura ſua irreſiſtibili, aut contra excitantem gratiam congruam, ex natura ſua repudiabilem, inferri poteſt?

Obj. 5. illud Apoſtoli Rom. cap. 11. *O altitudo divitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei! quàm incomprehenſibilia ſunt judicia ejus, & inveſtigabiles viæ ejus!* Atqui in noſtro ſyſtemate, judicia Dei ſunt aperta. Ergo, &c. *R*. neg. min. Non enim magis ſunt aperta in noſtro ſyſtemate, quàm in quolibet alio non Pelagiano aut Semipelagiano. Et verò judicia illa, quæ dicit Apoſtolus eſſe inſcrutabilia, in eo conſiſtunt, quòd Deus alios elegerit, alios non elegerit; hos potiùs ele-

elegerit, quàm illos, aliis præparaverit beneficia, quibus certiſſimè liberantur quicumque liberantur, aliis non præparaverit; his potiùs præparaverit, quàm illis. Dicit autem eſſe inſcrutabilia, quia eorum nulla ratio aſſignari poteſt ex parte hominum; cùm propter primi parentis peccatum, cujus rei ſunt, ſint æqualiter omni beneficio divino indigni. Item nulla ratio aſſignari poteſt ex parte Dei præter ejus beneplacitum. Unde ulteriorem ſupernaturalis circa electos & reprobos providentiæ rationem quærenti, aliud non reſpondet Apoſtolus, quàm, *Quis cognovit ſenſum Domini? aut quis conſiliarius ejus fuit? aut quis prior dedit illi, & retribuetur ei? quoniam ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo ſunt omnia:* hoc eſt; quoniam omnium effector & gubernator eſt, poteſtque omnia, prout libuerit, ad gloriam ſuam ordinare. Quare autem hoc & non alio modo gloriam ſuam procurare voluerit, quare non voluerit eam procurare, omnes vel ſaltem plures eligendo, quare voluerit eam procurare hos eligendo, non illos, quis aliam præter ejus beneplacitum reddere poteſt rationem? Quis enim cognovit ſenſum ejus? aut quis ejus conſiliarius fuit? Quid ab iis, quos, cæteris neglectis, elegit, accepiſſe dici poteſt, propter quod eos potiùs elegerit, quàm alios, quos neglexit? Sic reſpondet Apoſtolus, & nos cum eo reſpondemus.

At inques, In noſtro ſyſtemate facilè intelligitur, quare, cùm prædicatur Evangelium, unus credat, & alter non credat: nam ſecundùm nos, unus credit, & alter non credit, quia unus per vocationem, ex natura ſua repudiabilem, movetur quomodo ei aptum eſt ut credat; alter verò non ſic movetur. *R.* ita eſſe. At in hoc myſterium non eſt. Quare autem, cùm prædicatur Evangelium unus vocetur, quomodo ei aptum eſt ut credat, & alter non vocetur, in hoc myſterium eſt, quod tam eſt inſcrutabile in noſtro ſyſtemate, quàm in quolibet alio. Nam in noſtro ſyſtemate, ex parte illius, qui vocatur quomodo ei aptum eſt ut credat, nulla prorſus ratio eſt, cur ipſe potiùs ſic vocetur, quàm alter; & nullam ex parte Dei aliam habemus, præter ejus beneplacitum. Unde non aliud hic poſſumus dicere, quàm quod dicit S. Auguſtinus lib. de bono perſev. c. 8. *Cur iſte ita vocetur, ut vocantem ſequatur; ille autem aut non vocetur, aut non ita vocetur, ut vocantem ſequatur, inſcrutabilia ſunt judicia Dei*. Et lib. 2. de pecc. mer. & rem. c. 5. *Cur illum adjuvet, illum non adjuvet; illum tantùm, illum autem non tantùm; iſtum illo, illum iſto modo, penes ipſum* (Deum) *eſt & æquitatis tam ſecreta ratio, & excellentia poteſtatis.*

Obj. 6. illud Apoſtoli ad Philipp. c. 2. *Deus eſt, qui operator in vobis & velle & perficere pro bona voluntate*. Atqui in noſtro ſyſtemate, Deus non operatur velle & perficere. Ergo, &c. *R.* neg. min. Deus enim verè operatur velle & perficere, ad volendum movendo nos quomodo nobis aptum eſt ut velimus, & volentes adjuvando ut perficiamus. *Nota*. Deus operatur in nobis velle & perficere, vel nos per operantem gratiam, inſtar concurſus generalis ſe habentem, prædeterminando phyſicè; vel per gratiam excitantem, per ſe & intrinſecè irreſiſtibilem, inſuperabiliter prædeterminando ad volendum; vel denique per excitantem gratiam, ex natura ſua repudiabilem, ſic ad volendum movendo nos, quomodo ſcit nobis congruere, ut ex propria determinatione velimus; dependenter tamen à gratia nos ad ita volendum adjuvante. Primus modus Thomiſtarum eſt, ſed nullum habens fundamentum ſufficiens, & aliunde, ut nobis videtur, contrarius doctrinæ Sancti Auguſtini. Secundus eſt Calvini & Janſenii, & hæreticus eſt. Ad tertium igitur confugiendum.

Obj. 7. illud Apoſtoli ad Epheſ. c. 2. *Gratia eſtis ſalvati per fidem, & hoc non ex vobis, Dei enim donum eſt*. Ergo ex Apoſtolo, fides donatur à Deo. Atqui in noſtro ſyſtemate, fides non donatur à Deo. Ergo, &c. *R.* neg. ſubſ. Fidem in noſtro ſyſtemate donat Deus, non phyſicè prædeterminando ad credendum per operantem gratiam, ut volunt Thomiſtæ; non inſuperabiliter prædeterminando ad credendum per excitantem gratiam, ex natura ſua irrepudiabilem, ut volunt Calvinus & Janſenius; ſed miſericorditer per excitantem gratiam, ex natura ſua repudiabilem, vocando nos quomodo ſcit nobis aptum eſſe, ut velimus credere, & credamus.

Nota. Fides ſic eſt donum Dei, ut ſit etiam meritum noſtrum. Eſt donum Dei, quia nec credimus, nec volumus credere, niſi Deus prior gratuitò vocet nos, quomodo ſcit nobis congruere ut velimus credere, & credamus, atque ad volendum credere, & credendum, gratuitò adjuvet nos. Eſt meritum noſtrum, quia gratuitò vocati à Deo quomodo nobis congruit ut velimus credere & credamus, Deo per gratiam ſuam adjuvante, nos volumus credere & credimus ex propria determinatione. Volumus autem credere, & credimus ex propria determinatione, quia, cùm vocationis gratia ſic nobis ſit ſumma infallibilitate congrua, ut ſit etiam per ſe & intrinſecè repudiabilis, volumus credere, & credimus ſine antecedenti & inſuperabili ad volendum credere, & credendum obligatione, & determinatione.

ARTICULUS XI.

Solvuntur objectiones petita ab authoritate Conciliorum & Patrum.

OBj. 1. Concilium Arauſicanum 2. can. 4. ſic ait: *Si quis ut a peccato purgemur, voluntatem noſtram Deum expectare contendit, non autem ut etiam purgari velimus, per ſancti Spiritus infuſionem & operationem, in nobis fieri confitetur, reſiſtit ipſi Spiritui ſancto per Salomonem dicenti: Præparatur voluntas à Domino*. Atqui in noſtro ſyſtemate, Deus expectat voluntatem noſtram, ut purgari velimus. Ergo, &c. *R.* neg. min. Deus itaque in noſtro ſyſtemate, non expectat ut purgari velimus, ſed ipſe ex pura miſericordia operatur ut velimus, ex pura miſericordia per excitantem gratiam, ex natura ſua etiam moraliter & humanitùs repudiabilem, vocando nos quomodo ſcit nobis congruere ut velimus. Secundùm nos igitur, *non præcedit voluntas bona vocationem*, ut ait S. Auguſt. lib. 1. ad Simpl. q. 2. *ſed vocatio bonam voluntatem; propterea vocanti Deo rectè tribuitur quod benè volumus, nobis verò tribui non poteſt quod vocamur*: quia ex pura miſericordia vocamur quomodo nobis congruit ut bene velimus. Quare, ſecundùm nos, quòd homo purgetur, non eſt volentis, neque currentis hominis, ſed miſerentis Dei; non ſolùm quia niſi ejus adjutorio adipiſci non poſſumus peccatorum purgationem, cùm illam volumus, ſed etiam & potiſſimum, quia non niſi gratuita ejus vocatione congrua volumus.

Adde quod cùm volumus, non volumus niſi dependenter ab eo, ut per illam ſua vocantem gratiam applicante nos ad volendum, & in actum illum, quo volumus, natura priùs influente, quia illum actum volendi non producimus, niſi dependenter ab eo, ut actu voluntatem noſtram excitante, corroborante, & immediatè ad volendum adjuvante per cœleſtem illam & ineffabilem ſuavitatem, qua vocat nos congruenter. Deus igitur, ſecundùm nos non expectat actum ſalutarem, quo purgari volumus, ſed miſericorditer prævenit illum, præparat illum, efficit illum, non quidem ut cauſa totalis ſimpliciter; ita ut voluntas noſtra merè paſſivè ſe habeat, ſicut aliquando ſentire viſus eſt Lutherus; neque ut cauſa inſuperabiliter prædeterminans per excitantem gratiam ex natura ſua irreſiſtibilem, & à conſenſu ſalutari inſeparabilem, ut docet Janſenius; neque ut cauſa per concurſum prævium phyſicè prædeterminans, ut volunt Thomiſtæ; ſed ut cauſa prima, principalis, applicans, & natura priùs influens per medium ex natura ſua repudiabile, adeòque natura priùs influens abſque antecedente & inſuperabili ad alteram contradictionis partem obligatione, non ſolùm ex parte actus primi, ſed etiam ex parte actus ſecundi.

Por-

Porrò canone allegato damnatur error Semipelagianorum, aſſerentium hominem ex ſolius naturæ vigore deſiderare poſſe, ſicut oportet, purgationem ſeu ſanitatem ſpiritualem, & per hujuſmodi deſiderium naturale promereri gratiam ad conſequendam ſanitatem ſpiritualem neceſſariam, proindeque Deum, ut det hanc gratiam, expectare naturale illud deſiderium, ex ſolis liberi arbitrii viribus profectum. Quem errorem deteſtamur, & anathematizamus, duce Arauſicana Synodo, cujus doctrinæ fideliter & conſtanter adhærere volumus.

*Obj.*2. S. Auguſtinus, lib. de præd. Sanct. c.8. ubi de gratia efficaci ſic loquitur: *Hæc gratia, quæ occultè humanis cordibus divina largitate tribuitur, à nullo duro corde reſpuitur. Ideò quippè tribuitur, ut cordis duritia primitus auferatur.* Ex quibus verbis ſic argumentaberis. Gratia efficax, ex S. Auguſtino, eſt ea, quæ à nullo duro corde reſpuitur. Sed gratia, quæ à nullo duro corde reſpuitur, eſt per ſe & intrinſecè irreſiſtibilis, & vim habet prædeterminandi inſuperabilem: fieri enim non poteſt, ut gratia, cui voluntas reſiſtere poteſt potentia morali, & humanitùs ad actum reducibili, non reſpuatur interdùm, aut etiam ſæpè à duris cordibus. Ergo ex S. Auguſtino, gratia efficax aſt per ſe & intrinſecè, &c.

R. neg. min. Nam gratia ex natura ſua etiam moraliter & humanitùs repudiabilis, ſed quam Deus dat quomodo ſcit, eam congruere ut non reſpuatur, ſumma infallibilitate non reſpuitur, neque reſpuitur unquam, ſeu, quod idem, neque reſpui poteſt unquam potentia ad actum reducenda, niſi in iis caſibus, in quibus Deus eam non dat quomodo ſcit eam congruere ut non reſpuatur: quare ſi Deus, quod poteſt, ſemper eam daret quomodo ſcit eam congruere ut non reſpuatur, ſumma infallibitate nunquam reſpueretur. Itaque ut gratia efficax ſit gratia quæ non reſpuitur ab ullo duro corde cui datur, neceſſe non eſt ut ſit irreſiſtibilis & inſuperabiliter prædeterminans, ſed ſatis eſt, quòd omni duro cordi, cui datur, detur à Deo quomodo Deus ſcit eam in circumſtantiis, in quibus datur, aptam eſſe ut non reſpuatur; quamtùmvis ex natura ſua talis ſit, ut etiam moraliter & humanitùs à voluntate poſſit repudiari; tunc enim ſumma infallibilitate non reſpuitur, quia tunc tanta infallibilitate non reſpuitur, quanta certitudine à Deo præſcita eſt non eſſe reſpuenda, ſi daretur.

Ad prob. min. R. neg. Quantùmvis enim gratia talis ſit ex natura ſua, ut etiam moraliter & humanitùs repudiari poſſit à voluntate, fieri tamen poteſt ut nunquam reſpuatur à duris cordibus, quia fieri poteſt ut ſemper à Deo detur duris cordibus quomodo eis congruit ut illam non reſpuant: nam nullæ ſunt circumſtantiæ poſſibiles, in quibus Deus infinitè potens & ſapiens non poſſit gratiam illam cordibus quantumlibet duris dare quomodo eis congruit, ut depoſita duritie, bonum velint & operentur.

Itaque, juxta S. Doctorem; gratia efficax à nullo duro corde reſpuitur, non quia gratia efficax per ſe & intrinſecè irreſiſtibilis eſt, & vim habet prædeterminandi inſuperabiliter, ſed quia quotieſcumque gratia eſt efficax iis, quibus datur, datur à Deo quomodo ſcit eis congruere ut illam non reſpuant; & gratia, quæ datur à Deo quomodo ſcit congruere ut non reſpuatur, non reſpuitur: nam ſi quando reſpuitur, fallitur Deus. At Deus nec fallitur nec falli poteſt. Hanc eſſe S. Doctoris mentem, patet ex ipſo loco, qui objicitur: nam S. Doctor rationem reddens quare gratia efficax à nullo duro corde reſpuitur, non dicit, eam per ſe irreſiſtibilem eſſe, & inſuperabiliter prædeterminativam; ſed dicit eam dari à Deo ex abſoluta & efficaci voluntate auferendi duritiem cordis. *Ideò quippe tribuitur*, inquit, *ut cordis duritia primitus auferatur*. Juxta S. Doctorem igitur, gratia efficax à nullo duro corde reſpuitur, quia Deus eam dat, quomodo ſit congruere ut non reſpuatur, & Deus eam dat, quomodo ſcit congruere ut non reſpuatur, quia eam dat ex abſoluta & efficaci voluntate primitùs auferendi duritiem cordis. Porrò male ſentiunt de omnipotentia & ſapientia divina, qui putant cordis duritiam à Deo auferri non poſſe, niſi per gratiam irrepudiabilem, & inſuperabiliter prædeterminantem. Quaſi verò Deus infinitè ſapiens & omnipotens, gratiam ex natura ſua etiam moraliter & humanitùs repudiabilem, non poſſit ſic attemperare cordibus etiam duriſſimis, ut eorum duritiam emolliat, & radicitùs auferat.

*Obj.*3. S. Auguſtinus, lib. I. contra duas epiſt. Pelag. c.19. ubi de homine, quem Deus per gratiam efficacem prævenit, ſic loquitur: *Trahitur miris modis, ut velit, ab illo qui novit intus in ipſis hominum cordibus operari, non ut homines, quod fieri non poteſt, nolentes credant, ſed ut volentes ex nolentibus fiant.* Docet itaque S. Doctor homines ex nolentibus fieri volentes per gratiam. *R.* Ita eſt. At non docet homines ex nolentibus fieri volentes per gratiam irreſiſtibilem, per gratiam inſuperabiliter prædeterminantem. Dico igitur homines, juxta mentem S. Doctoris, ex nolentibus fieri volentes per gratiam ex natura ſua etiam moraliter & humanitùs repudiabilem, ſed quam Deus novit ſic eis accommodare, ut cum antea nollent, jam velint, &, quod mirum eſt, liberrimè, & ſine antecedenti & inſuperabili ad volendum obligatione velint: Deus enim novit intùs ſic operari in cordibus hominum, ut cùm antea nollent, jam velint; quamvis eos minimè ad volendum prædeterminet, & multò minùs prædeterminet inſuperabiliter, adeòque ex propria determinatione velint. Unde jure merito dicit S. Doctor, Deum homines ad volendum trahere miris modis. Nam profectò mirus eſt ille trahendi modus, quo tracti homines, ſumma infallibilitate trahentem ſequuntur, & tamen ſequuntur abſque omni neceſſitate, abſque omni antecedente ad ſequendum obligatione ſeu prædeterminatione, quia lubet, cùm antea non liberet.

*Obj.*4. S. Auguſtinum, lib. de grat. & lib. arb. c.16. ubi ſic ait: *Certum eſt nos velle, cùm volumus; ſed ille facit ut velimus bonum ..... Certum eſt nos facere, cùm facimus; ſed ille facit, ut faciamus, præbendo vires efficaciſſimas voluntati.* Unde ſic argumentaberis. Ex S. Doctore, Deus facit ut velimus & faciamus, præbendo vires efficaciſſimas voluntati. Sed per vires illas efficaciſſimas nihil aliud intelligi poteſt in doctrina S. Auguſtini, niſi cœleſtis ſuavitas voluntatem inſuperabiliter prædeterminans. Ergo, &c. *R.* neg. min. Quaſi verò Deus non poſſit voluntati præbere vires efficaciſſimas per cœleſtem ſuavitatem, ex natura ſua etiam moraliter & humanitùs repudiabilem, eam voluntati ſic attemperando quomodo novit ei congruere, ut ex amore juſtitiæ bonum velit & faciat! Itaque, juxta S. Doctorem, Deus facit ut velimus & faciamus bonum, præbendo vires efficaciſſimas voluntati noſtræ; & præbet vires efficaciſſimas voluntati noſtræ, infundendo voluntati noſtræ cœleſtem quamdam ſuavitatem, quam quidem etiam humanitùs poteſt reſpuere, & terrenæ ſuavitati poſtponere, quacum tamen vult, & efficaciſſimè, adeòque invictiſſimè vult ex amore juſtitiæ quod bonum eſt, quia ſcilicet Deus eam ſic illi attemperat quomodo ſcit illi congruere, ut ex propria determinatione velit, & efficaciſſimè velit quod bonum eſt, ex amore juſtitiæ.

*Obj.*5. eundem eod. lib. c.14. ubi hæc habet: *Quod prorſus faceremus inaniter, niſi rectiſſimè crederemus etiam perverſas & fidei contrarias voluntates omnipotentem Deum ad credendum poſſe convertere.* Atqui hoc eatenùs verùm eſt, quatenùs efficax gratia vim habet prædeterminandi inſuperabilem. *R.* hoc negando. Itaque cùm Deus ſit infinitè potens & ſapiens, non poteſt non habere in theſauris potentiæ & ſapientiæ ſuæ, pro quibuslibet circumſtantiis, gratias excitantes, quantumvis ex natura ſua repudiabiles, quibus, ſi eas dare velit, tangat voluntates quomodo eis aptum eſt ut velint & operentur bonum. Quare nullæ ſunt voluntates adeò perverſæ, & fidei contrariæ, ut non poſſit eas ad credendum, & quidem ex propria determinatione credendum convertere.

Obj. 6. eundem in Enchiridio c. 9. ubi ſic ait: *Neque enim ob aliud veraciter vocatur omnipotens, niſi quoniam quidquid vult poteſt, nec voluntate cujuſpiam creaturæ voluntatis omnipotentis impeditur effectus*. *R*. rectè dici à S. Doctore, & nos cum eo dicere, Deum non fore omnipotentem, ſi non poſſit potentia ad actum reducenda quidquid vult abſolutè & efficaciter; item repugnare, quòd voluntate cujuſpiam creaturæ voluntatis omnipotentis impediatur effectus, quem abſolutè & efficaciter intendit. Unde ex hypotheſi quòd Deus velit abſolutè & efficaciter v. g. ut peccator convertatur, neceſſarium eſt neceſſitate antecedente, abſoluta & inſuperabili, ſed extrinſeca, ut peccator convertatur. Et quia Deus vult abſolutè & efficaciter non ſolùm ut peccator convertatur, ſed etiam ut liberè convertatur, neceſſarium eſt neceſſitate antecedente, abſoluta & inſuperabili, ſed extrinſeca, non ſolùm ut peccator convertatur, ſed etiam ut liberè convertatur.

Hanc autem neceſſitatem facit decretum abſolutum & efficax voluntatis omnipotentis, non quia voluntas omnipotens habet in poteſtate ſua gratias ſive excitantes ſive operantes, ex natura ſua irrepudiabiles, quibus peccatores ad pœnitentiam agendam inſuperabiliter prædeterminare poteſt; ſed quia voluntas omnipotens non poteſt non habere in poteſtate ſua gratias excitantes, ex natura ſua repudiabiles, quibus tamen, ſi eas dare velit, peccatores ad pœnitentiam ſic vocatura eſt, quomodo eis congruit ut illam velint agere & agant.

Hoc ſatis apertè aſſerit S. Auguſtinus lib. 1. ad Simpl. q. 2. *Non poteſt*, inquit, *effectus miſericordiæ Dei eſſe in hominis poteſtate ut fruſtra ille miſereatur, ſi homo nolit: quia ſi vellet etiam ipſorum* (qui non convertuntur) *miſereri, poſſet ita vocare, quomodo illi aptum eſſet, ut & moverentur, & intelligerent, & ſequerentur* (vocantem.) Et inferiùs. *Nullius*, inquit, *Deus fruſtra miſeretur. Cujus autem miſeretur, ſic eum vocat, quomodo ſcit ei congruere, ut vocantem non reſpuat*. Juxta S. Doctorem, effectus miſericordiæ Dei non poteſt ita eſſe in poteſtate hominis, ut homo non convertatur, etiamſi Deus abſolutè & efficaciter velit ut convertatur: quia homo non poteſt impedire Deum, ne poſſit illum ad converſionem ita vocare quomodo illi aptum eſt ut velit converti, & convertatur. Nullius Deus fruſtra miſeretur, quia nullum fruſtra Deus abſolutè & efficaciter vult converti; & nullum fruſtra Deus abſolutè & efficaciter vult converti; quia nullus eſt, quem non poſſit, ſi velit, in quibuſcumque circumſtantiis ſic vocare ad converſionem, quomodo illi congruit, ut velit converti & convertatur; & quemcumque abſolutè & efficaciter vult converti, ad converſionem ſumma infallibilitate ſic vocat, quomodo illi congruit, ut velit converti & convertatur.

ARTICULUS XII.

Solvuntur objectiones petitæ à ratione.

OBj. 1. Gratia efficax, in noſtro ſyſtemate, eſt pediſſequa voluntatis. Atqui hoc Semipelagianum eſt, Ergo, &c. *R*. neg. maj. & dico gratiam efficacem, ſecundùm nos, in omni effectu ſuo prævenire voluntatem. Duplicem habet effectum gratia efficax. Primus eſt, excitare, corroborare, & movere voluntatem quomodo illi aptum eſt ut conſentiat. Secundus eſt operari conſenſum voluntatis cum ipſa voluntate. Primum præſtat effectum gratia efficax independenter ab omni libertatis exercitio, & ante omnem actum ſalutarem à voluntate deliberatè elicitum. Igitur quoad primum effectum ſuum, gratia efficax non ſubſequitur voluntatem deliberatè agentem, ſed è contra illam prævenit.

Secundum effectum ſimul quidem tempore & indiviſibiliter operatur gratia efficax cum voluntate deliberatè agente, ſed ita ſimul tempore & indiviſibiliter operatur, ut natura priùs operetur, & voluntatem cauſalitate præveniat, quia voluntas non conſentit, niſi dependenter à gratia ad conſentiendum ipſam actu elevante, excitante, corroborante, imò & movente quomodo illi aptum eſt ut conſentiat: unde gratia etiam phyſicè voluntatem applicat ad conſenſum, & natura priùs, media voluntate, ſeu per voluntatem quam immediatè afficit, influit in conſenſum voluntatis, quàm ipſa voluntas. Hinc gratia reſpectu conſenſus voluntatis eſt cauſa ſuperior, principalis, ſubalternans, applicans, præmovens; voluntas certò cauſa inferior, inſtrumentalis, ſubalternata, præmota applicata, adeòque in omnibus præventa.

Quantùm verò ad Semipelagianos pertinet, gratiam faciebant voluntatis pediſſequam, docendo eam non dari gratis, ſed ex merito actus alicujus boni, ex ſolis arbitrii naturalis viribus liberè eliciti, ſicque voluntatem ſemper præire aliquo ſuo actu naturali, liberè elicito; gratiam verò ad virtutum opera neceſſariam ſubſequi. Quem errorem cum omnibus Catholicis deteſtamur, & cum illis profitemur, omnem actum ſalutarem ſupponere gratiam gratis collatam, alioquin gratia jam non eſſet gratia; neque nos unquam velle & operari bonum, ſicut oportet ad ſalutem, niſi priùs Deus ex pura miſericordia ſic nos ad volendum & operandum bonum moveat, quomodo ſcit nobis congruere ut bonum velimus & operemur: eum enim tantùm, cujus miſeretur, *ſic vocat, quomodo ſcit ei congruere, ut vocantem non reſpuat*.

Obj. 2. Gratia efficax, in noſtro ſyſtemate, eſt ſubjecta libero arbitrio. Item eſt gratia indifferens. Item eſt gratia verſatilis: Item partus eſt ſcientiæ exploratricis. *R. ad* 1. neg. Nam è contra gratia efficax ſibi ſubjicit liberum arbitrium, præmovendo illud quomodo illi congruit ut conſentiat, illudque applicando ad conſentiendum: quamvis non illud ita ſubjiciat ſibi, ut ei non relinquat potentiam non conſentiendi, etiam moraliter & humanitùs ad actum reducibilem in ſenſu compoſito motionis.

Ad 2. *R*. neg. Itaque gratia efficax, in noſtro ſyſtemate, eſt ex ſe determinata ad effectum, ad quem datur, ſic tamen ut per ſe, & intrinſecè ſit repudiabilis: ſic enim Deus dat eam determinatè ad hunc actum ſalutarem, ut ſimul relinquat voluntati potentiam etiam moralem ſequendi, vel non ſequendi motum & determinationem ejus. Quare voluntas conſentiens gratiæ efficaci, liberè motum, & determinationem ejus ſequitur, at non eam determinat, ut vel ipſa vox conſentire manifeſtè ſignificat. Quid enim eſt conſentire gratiæ, niſi motum & determinationem gratiæ ſequi?

Ad 3. *R*. 1. Hanc vocem, verſatilis, primùm inventam eſſe & uſurpatam ab humanæ libertatis hoſtibus, & neceſſitantis gratiæ patronis, ut veram Chriſti gratiam excitantem, ſi fieri poſſet, in contemptum adducerent, & aliam falſam, à ſe ſubintroductam, commendarent. 2. Cùm per gratiam verſatilem, excitantem gratiam intelligant eam, quæ non eſt per ſe & intrinſecè incompoſſibilis cùm negatione conſenſus, nec voluntatem prædeterminat inſuperabiliter, ſed poteſt etiam moraliter, & humanitùs repudiari à voluntate, quo ſenſu gratia excitans, ſtatui naturæ innocentis propria, fuit gratia verſatilis; non negabimus gratiam efficacem in noſtro ſyſtemate eſſe gratiam verſatilem, ipſam tamen vocem propter idiotas & ſciolos reprobantes.

Ad 4. *R*. neg. Nam Deus in danda gratia efficaci dirigitur per ſcientiam mediam, quæ eſt ſcientia futuribilium. Scientia autem futuribilium non magis eſt ſcientia exploratrix, quàm ſcientia merè poſſibilium, quæ eſt ſcientia ſimplicis intelligentiæ, aut ſcientia aliquando exiſtentium, quæ eſt ſcientia viſionis. Quaſi verò Deum laborare neceſſe ſit in inveſtigandis veritatibus conditionalibus, & inquirendis modis, quibus movere poſſit homines, quomodo illis

con-

congruit, ut motioni obtemperent; cùm è contra pro quolibet inſtanti reali æternitatis clarè, diſtinctè, & ſumma certitudine cognoſcat omnia liberè futuribilia ſub quacumque conditione poſſibili, & omnes modos poſſibiles, quos habet in theſauris omnipotentiæ ſuæ ad movendos ſive congruè, ſive incongruè quoslibet homines poſſibiles in quibuslibet circumſtantiis poſſibilibus. Sed tædet & pudet me nugis ejuſmodi refellendis immorari.

Obj. 3. Deus, ſecundùm nos, in danda gratia efficaci attendit ad genium, mores, & alias ejuſmodi circumſtantias hominis, cui dat gratiam. *R.* Attendere non ex aliqua neceſſitate: nam ſi vellet, voluntatem hominis prædeterminaret inſuperabiliter; ſed ex ſuavitate providentiæ, nimirùm ut hominem moveat quomodo illi congruit, ut velit & operetur bonum; moveat, inquam, ei relinquendo expeditam facultatem non volendi bonum etiam in ſenſu compoſito motionis; adeòque moveat efficaciter, illæſa prorsùs arbitrii libertate.

Dices. Deus, ſecundùm nos, ut vocet hominem efficaciter, tenetur expectare, & explorare tempus congruum, aliaſque circumſtantias congruas; & aliquæ circumſtantiæ, ſecundùm nos, ita ſunt incongruæ, ut Deus in illis non poſſit vocare hominem efficaciter. *Reſp.* Hæc omnia eſſe falſa. Nam ſecundùm nos, nullum tempus, nullæ circumſtantiæ ſunt, in quibus non poſſit Deus hominem vocare, quomodo ei congruit ut vocantem non reſpuat. Nullum tempus incongruum, nullæ circumſtantiæ eſſe poſſunt reſpectu Dei, quia tempus, quod incongruum eſt (idem dic de circumſtantiis aliis quibuslibet) reſpectu unius gratiæ, nec eſt, nec eſſe poteſt incongruum reſpectu totius collectionis gratiarum, quas Deus habet in theſauris omnipotentiæ ſuæ: neque enim infinitè ſapienti & potenti Deo poſſunt non adeſſe modi non tot, quin plures, quibus vocare poſſit hominem quovis tempore, & in quibusvis aliis circumſtantiis, quomodo ei aptum eſt ut ſequatur vocantem.

Obj. 4. In noſtro ſyſtemate tollitur neceſſitas orationis. Ergo, &c. *Prob. ant.* Nam ſecundùm nos, nihil eſt, quod neceſſe ſit à Deo petere. 1. Enim neceſſe non eſt petere gratiam, quia nobis à Deo offertur, quoties præceptum aliquod, vel tentatio aliqua gravis urget. 2. Neceſſe non eſt petere congruitatem gratiæ, quia non à Deo, ſed à nobis eſt. Ergo, &c.

Reſp. Neg. ant. *Ad prob.* neg. ant. Nam 1. cum omnibus Doctoribus Catholicis dicimus, non ſemper adeſſe gratiam proximè ſufficientem ad implendum præceptum, aut vincendam tentationem, & Deum gratiam hanc ſæpè non dare, niſi debitè petatur. 2. Falſum eſt quòd in ſyſtemate noſtro congruitas gratiæ ſit à nobis, non à Deo. Secundùm nos igitur, congruitas gratiæ tam eſt à Deo, quàm ipſa gratia: congruitatis enim denominatio, ſecundùm nos, tota intrinſeca eſt gratiæ, quia gratia ex propria & intrinſeca virtute movet voluntatem quomodo ei congruit ut conſentiat, & ſic ex propria & intrinſeca virtute congrua eſt, quamvis impedibiliter: cùm enim ſit ex natura ſua repudiabilis, poteſt eam voluntas repudiare, & eam repudiando, congruitatem ejus impedire. Congruitas gratiæ eſt modus gratiæ verus & realis, purus, intrinſecus, contingens, qui poteſt adeſſe vel abeſſe, nullatenùs immutata virtute & perfectione intrinſeca gratiæ. Myſteria quærunt adverſarii, en myſterium.

Quando gratia congrua eſt, congruitatem ſuam habet formaliter à ſe ipſa, ſeu à ſua entitate, efficienter à Deo, miſericorditer illam dante in iis circumſtantiis, in quibus à voluntate non impeditur ejus congruitas. Voluntas autem non impediendo ejus congruitatem, nihil ei tribuit, ſed è contra accipit unde non impediat, quia ab ea accipit unde ei conſentiat. Eadem ſpecie & intenſione gratia, quæ in certis circumſtantiis congrua eſt, incongrua eſſet in aliis, in quibus ſi daretur, congruitas ejus impediretur à voluntate. Voluntas autem impediendo ejus congruitatem, nihil ei detraheret, quia præcisè ei diſſentiendo congruitatem ejus impediret, & natura priùs, quàm impediret, gratia haberet ſuam incongruitatem: ſicut in aliis circumſtantiis, in quibus non impedit, natura priùs, quàm non impediat, gratia congruitatem ſuam habet.

Gratia, quia talis eſt ſpeciei cum tot gradibus intenſionis, in talibus circumſtantiis movet voluntatem quomodo ei congruit, & ſic in talibus circumſtantiis congrua eſt. Gratia, quia non eſt talis ſpeciei, aut quia non habet tot gradus intenſionis, in talibus circumſtantiis non movet voluntatem quomodo ei congruit; & ſic in talibus circumſtantiis incongrua eſt. Unde gratia congrua eſt aut incongrua natura priùs, quàm voluntas ei conſentiat, aut non conſentiat: quia natura priùs, quàm voluntas ei conſentiat, aut non conſentiat, eſt aut non eſt talis ſpeciei, habet aut non habet tot gradus intenſionis. Poteſt tamen voluntas pro arbitrio impedire vel non impedire ejus congruitatem, quia poteſt pro arbitrio ei conſentire vel non conſentire; & poteſt pro arbitrio ei conſentire vel non conſentire, quia ex natura ſua repudiabilis eſt, & ſic non eſt ex propria virtute & perfectione congrua neceſſariò & ineluctabiliter, ſed contingenter & fallibiliter.

Obj. 5. Gratia efficax, quà efficax, pendet à conſenſu voluntatis in noſtro ſyſtemate; nam ſecundùm nos, gratia efficax eſt, ſi voluntas conſentit, inefficax verò, ſi voluntas non conſentit. Unde ſecundùm nos, gratiam eſſe efficacem, & gratiam eſſe efficientem; item gratiam eſſe inefficacem, & gratiam non eſſe efficientem, idem planè ſignificant. Ergo, &c.

Reſp. Circa hanc objectionem doctrinam noſtram accipe ſequentibus numeris. 1. Efficacia gratiæ duo dicit, congruitatem, & infallibilitatem congruitatis. Nam gratia efficax eſt gratia infallibiliter congrua, hoc eſt, gratia, quæ ſi detur, infallibiliter motura eſt voluntatem; ſeu gratia, quæ cùm datur, infallibiliter movet voluntatem, quomodo ei congruit, ut conſentiat. Conſenſus autem conſiderari poteſt tripliciter, videlicet, ut actu exiſtens, ut abſolutè futurus, ut futurus ſub conditione, vel, quod idem eſt, ut futuribilis.

2. Neque congruitas neque infallibilitas congruitatis dependet dependentia propriè dicta à conſenſu actu exiſtente. Nam gratia natura priùs movet, & infallibiliter movet voluntatem quomodo ei congruit, quàm actu conſentiat. Hinc neque congruitas, neque infallibilitas congruitatis dependet dependentia propriè dicta à conſenſu abſolutè futuro: nam ſi gratia natura priùs movet, & infallibiliter movet voluntatem quomodo ei congruit, quàm actu conſentiat, natura priùs futurum eſt, ut gratia moveat, & infallibiliter moveat voluntatem quomodo ei congruit, quàm futurum ſit ut conſentiat.

3. Congruitas non dependet propriè à conſenſu futuribili, quia gratia, qua ſuppoſita exiſtere, conſenſus futuribilis eſt, natura priùs congrua eſt in illo ſtatu, quàm conſenſus ſit futuribilis: nam ſi re ipſa exiſteret illa gratia in circumſtantiis, pro quibus futuribilis eſt conſenſus, natura priùs moveret voluntatem quomodo ei congruit, quàm ab ea poneretur conſenſus; atque ita natura priùs congrua eſſet, quàm voluntas conſentiret.

4. Infallibilitas congruitatis non dependet propriè à conſenſu futuribili, quia non natura, ſed ratione tantùm poſterior eſt conſenſu futuribili, quà tali; nec aliter dependet à conſenſu futuribili, quà tali, quàm ipſa ſcientia divina media, cujus eſt effectus formalis. Scientia autem media non niſi impropriè dependet ab objecto, ſicut & ſcientia ſimplicis intelligentiæ & ſcientia viſionis, quæ objectum ſuum non faciunt, ſed illud neceſſariò ſupponunt: ita ut nonniſi eo præſuppoſito eſſe poſſint.

5. Igitur efficacia gratiæ propriè loquendo non dependet à conſenſu voluntatis, & eatenùs dici poteſt

ab eo

ab eo dependere, quatenùs voluntas poteſt potentia ad actum reducibili illam indirectè impedire. Quod in re nihil aliud eſt, quàm gratiam non eſſe per ſe infruſtrabiliter efficacem, non eſſe per ſe niſi contingenter congruam, eamque ſic movere voluntatem quomodo ei congruit, ut relinquat voluntati expeditam facultatem conſentiendi vel non conſentiendi pro arbitrio, neque eam inſuperabiliter prædeterminet ad alteram partem contradictionis. Unde voluntas verè poteſt componere diſſenſum cum entitate gratiæ, & componendo impedire, ne Deus præviderit talem gratiam in talibus circumſtantiis datam, moturam eſſe voluntatem, quomodo ei congruet ut conſentiat. Quæ doctrina planè conſentanea eſt Synodis Senonenſi & Tridentinæ.

6. Ad id quod dicitur, quòd ſecundùm nos gratia eſt efficax ſi voluntas conſentit, & inefficax ſi voluntas non conſentit, *Reſp.* 1. Hunc modum loquendi in quolibet ſyſtemate uſurpari poſſe à poſteriori, ex actuali conſenſu, vel non conſenſu colligendo efficaciam vel inefficaciam gratiæ. *Reſp. itaque* 2. Secundùm nos, gratia eſt efficax ſi voluntas conſentit, & non efficax ſi voluntas oon conſentit, ita ut, ſecundùm nos, actualis conſenſus ſit natura poſterior, quàm efficacia gratiæ, & non conſenſus ſit natura poſterior, quàm inefficacia gratiæ, C. Secùs, N. Secundùm nos igitur, non conſenſus efficaciam gratiæ, ſed efficacia gratiæ conſenſum, ſimiliter non diſſenſus inefficaciam gratiæ, ſed inefficacia gratiæ diſſenſum natura præcedit. Ratio eſt, quia ſecundùm nos, non conſenſus efficaciam gratiæ, ſed efficacia gratiæ conſenſum poſitivè, ſimiliter non diſſenſus inefficaciam gratiæ, ſed inefficacia gratiæ diſſenſum negativè cauſat.

7. Ad id quod dicitur, quòd ſecundùm nos, gratiam eſſe efficacem, & gratiam eſſe efficientem; item gratiam non eſſe efficacem, & gratiam non eſſe efficientem, ſint prorsùs unum & idem, *Reſp.* eſſe falſum. Nam ſecundùm nos, ſpectato ſolo actu primo, gratia eſt efficax vel inefficax, & tamen neque efficiens, neque non efficiens eſt; cùm efficientia ad actum ſecundum, & negatio efficientiæ ad actus ſecundi negationem pertineat. Sicut igitur actus ſecundus natura poſterior eſt actu primo; ita, ſecundùm nos, efficientia gratiæ natura poſterior eſt ejus efficacia.

Obj. 6. In noſtro ſyſtemate, homo poteſt pro arbitrio reddere gratiam efficacem, vel inefficacem. *Reſp.* Hoc eſſe falſum. Nam ad hoc ut homo verè & propriè dici poſſit, poſſe pro arbitrio reddere gratiam efficacem vel inefficacem, requiritur, ut ante actum ſecundum gratia neque efficax ſit, neque inefficax, ſed ſit ad utrumlibet indifferens. Atqui quòd ante actum ſecundum gratia neque efficax ſit, neque inefficax, ſed ſit ad utrumlibet indifferens, falſum eſt, ſecundùm nos: cùm ſecundùm nos, ſpectato ſolo actu primo ſit efficax vel inefficax: nam ſecundùm nos, vel congruit voluntati, vel non congruit. Si primum, efficax; ſi ſecundum, inefficax eſt, etiam ſpectato ſolo actu primo.

Declaratur ampliùs doctrina noſtra. Homo, accepta gratia, vel conſentit, vel non conſentit. Si primum, gratia fuit natura priùs congrua, quàm homo conſentiret. Si ſecundum, gratia fuit natura priùs incongrua, quàm homo non conſentiret. Unde homo non poteſt conſentire vel non conſentire gratiæ, niſi cum ſuppoſitione quòd, ſi conſentiat, gratia fuerit natura priùs congrua, quàm conſentiret; ſi verò non conſentiat, gratia fuerit natura priùs incongrua, quàm non conſentiret. Manifeſtum autem eſt eum, qui non poteſt conſentire vel non conſentire gratiæ, niſi cum tali ſuppoſitione, non poſſe pro arbitrio gratiam efficacem vel inefficacem reddere, quamvis poſſit ejus efficaciam vel inefficaciam impedire vel non impedire pro arbitrio, hoc ipſo quod poteſt pro arbitrio ei conſentire vel non conſentire.

Obj. 7. In noſtro ſyſtemate, eſt in hominis poteſtate habere vel non habere gratiam efficacem. Atqui hoc repugnat doctrinæ S. Auguſtini. Ergo, &c. *R. neg. maj.* Secundùm nos itaque, 1. non eſt in poteſtate hominis non habere gratiam efficacem, quia non eſt in poteſtate hominis facere, ne Deus eum, ſi velit, vocet quomodo ei congruit, ut conſentiat; quia ſimpliciter repugnat, Deum infinitè ſapientem & potentem, non habere plures modos vocandi, etiam ex ſe repudiabiles, quibus hominem quemlibet vocare poſſit, ſi velit, ſicut ei congruit, ut vocantem non reſpuat, ſed liberè conſentiendo ſequatur. Unde ſimpliciter repugnat, inter omnes vocandi modos poſſibiles, ex ſe repudiabiles, non eſſe plures reſpectu cujuslibet hominis, qui repudiari ita poſſint potentia ad actum reducibili, ut tamen re ipſa non ſint repudiandi, ſi Deus illos adhibere velit.

Porrò, quod obiter obſervandum eſt, quòd ſimpliciter repugnet, inter omnes vocandi modos poſſibiles, ex ſe repudiabiles, non eſſe plures, &c. eſt veritas neceſſaria, adeòque objectum ſimplicis intelligentiæ. At quòd hic vocandi modus potiùs quàm ille ita repudiari poſſit ab homine potentia ad actum reducibili, ut tamen re ipſa non ſit ab homine repudiandus, ſi à Deo adhibeatur, eſt veritas contingens, adeòque objectum ſcientiæ contingentis, nempe ſcientiæ mediæ.

2. Non eſt in poteſtate hominis habere gratiam efficacem: nam homo facere non poteſt, ut uno potiùs modo vocetur à Deo, quàm alio, ac proinde facere non poteſt, ut potiùs vocetur à Deo modo congruo quàm incongruo. Prætereà, ſi in hominis poteſtate eſt, per aliquid habere gratiam efficacem, certè per conſenſum, quem dare poteſt gratiæ. Atqui hoc dici non poteſt. Ergo, &c. *Prob. min.* Nam ſimpliciter repugnat, ut homo per illum habere poſſit gratiam efficacem, cujus exiſtentia ſemper ſupponit congruitatem gratiæ. Atqui exiſtentia conſenſus ſemper ſupponit congruitatem gratiæ. Ergo, &c.

3. Denique, quòd non ſit in hominis poteſtate habere vel non habere gratiam efficacem, breviter demonſtratur. Eſſe in hominis poteſtate habere vel non habere gratiam efficacem, hîc idem eſt, ac hominem poſſe gratiam, quam à Deo accipit, efficacem vel inefficacem reddere. Atqui hoc non poteſt homo, ut probatum eſt. Ergo, &c.

Obj. 8. In ſententia noſtra non meliùs defenditur gratia verè ſufficiens, diſtincta à gratia efficaci, quàm in ſyſtemate cœleſtis delectationis per exceſſum, quo terrenam ſuperat, intrinſecè irrepudiabilis, adeòque inſuperabiliter voluntatem prædeterminantis. *R.* Hoc eſſe falſum. Nam in ſententia noſtra gratia excitans incongrua, non eſt gratia efficax, & tamen verè ſufficit voluntati ad volendum & operandum bonum: nam verè dat voluntati completum & integrum poſſe bene velle & operari. Et verò ſi non dat, certè propter incongruitatem. Atqui hoc dici non poteſt: nam incongruitas non dicit negationem alicujus virtutis ad volendum & operandum bonum neceſſariæ, ſed ſolùm negationem modi excitandi & movendi voluntatem, ſine quo voluntas in talibus circumſtantiis non volet nec operabitur bonum, quamvis poſſit illud velle & operari.

In ſyſtemate verò cœleſtis delectationis per exceſſum, quo terrenam ſuperat, &c. gratia verè ſufficiens, à gratia efficaci diſtincta, defendi non poteſt niſi vocetenùs. In hoc ſyſtemate duplex eſt delectatio, cœleſtis ſcilicet & terrena. Cœleſtis cùm terrenam intenſione ſuperat, eſt gratia efficax, & voluntatem inſuperabiliter prædeterminat ad bonum; & conſequenter terrena, cùm intenſior eſt cœleſti, cœleſtem reddit inefficacem, & voluntatem inſuperabiliter prædeterminat ad malum. Nam ſi terrena delectatio non habet vim voluntatem ad malum inſuperabiliter prædeterminandi, quando cœleſti delectatione intenſior eſt, manifeſtè gratis dicitur delectatio cœleſtis vim habere voluntatem ad bonum prædeterminandi inſuperabiliter, quando intenſior eſt delectatione terrena. In hoc igitur ſyſtemate ſi quæ gratia

præter

præter efficacem eſt verè ſufficiens, alia eſſe non poteſt, quàm delectatio cœleſtis, terrena delectatione remiſſior; ad quod requiritur, ut cum hac delectatione in hoc ſyſtemate habeat voluntas completum & integrum poſſe bene velle & operari; licèt non bene, ſed malè velit & operetur. Atqui hoc eſſe non poteſt, ut demonſtratur argumento duplici.

Primum argumentum. Gratia, quacum manet inſuperabilis prædeterminatio ad malè volendum & operandum, non dat completum & integrum poſſe bene velle & operari: Patet ex terminis. Atqui in hoc ſyſtemate, delectatio cœleſtis, terrena delectatione remiſſior, compatitur inſuperabilem prædeterminationem ad malè volendum & operandum. Nam in hoc ſyſtemate quandiu delectatio cœleſtis terrena delectatione remiſſior eſt, tandiu terrena delectatio vim habet voluntatem inſuperabiliter prædeterminandi ad malè volendum & operandum. Ergo, &c.

Secundum argumentum. Tandiu voluntas non habet completum & integrum poſſe bene velle & operari, quandiu deeſt illi virtus aliqua, ſe tenens ex parte actus primi, & ad bene volendum & operandum abſolutè neceſſaria. Patet ex terminis. Atqui in hoc ſyſtemate, voluntati habenti tantùm cœleſtem delectationem, terrena delectatione remiſſiorem, deeſt virtus aliqua, ſe tenens ex parte actus primi, & ad bene volendum & operandum abſolutè neceſſaria. Ergo in hoc ſyſtemate, tandiu voluntas non habet completum poſſe bene velle & operari, quandiu habet tantùm cœleſtem delectationem, terrena delectatione remiſſiorem.

Prob. min. Voluntati habenti tantùm cœleſtem delectationem, terrena delectatione remiſſiorem, deeſt exceſſus delectationis cœleſtis ſupra delectationem terrenam, ſive, quod idem eſt, deſunt gradus intenſionis, quibus delectatio cœleſtis major eſſet delectatione terrena, ut per ſe patet. Atqui in hoc ſyſtemate exceſſus ille eſt virtus ſe tenens ea parte actus primi, & ad bene volendum & operandum abſolutè neceſſaria in præſenti ſtatu. 1. Eſt virtus: nam eſt id quo delectatio cœleſtis terrenam reprimit, id quo delectatio cœleſtis eſt intrinſecè irrepudiabilis, id quo delectatio cœleſtis vim habet voluntatem prædeterminandi inſuperabiliter ad bene volendum & operandum. 2. Eſt virtus ſe tenens ea parte actus primi: nam eſt pars & complementum excitantis gratiæ, quæ ad actum primum pertinet. 3. Eſt virtus ad bene volendum & operandum abſolutè neceſſaria in ſtatu præſenti: nam in hoc ſyſtemate voluntas ad bene volendum & operandum in præſenti ſtatu indiget gratia ipſam prædeterminante. Ergo voluntati habenti tantùm delectationem cœleſtem, terrena delectatione remiſſiorem, deeſt in hoc ſyſtemate virtus aliqua, ſe tenens ex parte actus primi, & ad bene volendum & operandom abſolutè neceſſaria.

Dices. In poteſtate voluntatis, delectationem cœleſtem, terrena delectatione remiſſiorem habentis, eſt habere exceſſum illum, quo cœleſtis delectatio terrenam ſuperaret, adeòque voluntatem ad bene volendum & operandum prædeterminaret. Ergo voluntas habens cœleſtem delectationem terrena delectatione remiſſiorem, ſua culpa non habet exceſſum illum, & ita ſua culpa non bene vult & operatur. Ergo delectatio cœleſtis, quamvis terrena delectatione remiſſior, cenſenda eſt dare voluntati ſufficiens poſſe bene velle & operari.

Reſp. neg. ant. Nam ſi in poteſtate voluntatis, delectationem cœleſtem, &c. certè vel quia directè, vel quia ſaltem indirectè poteſt voluntas exceſſum illum ſibi procurare. Neutrum dici poteſt in hoc ſyſtemate. Non primum: nam voluntas non poteſt novos gradus addere delectationi cœleſti, quam habet; cùm ſecundùm omnes partes ſuas ſit prorſus indeliberata. Non etiam ſecundum: nam ſi poteſt indirectè, certè minuendo terrenam delectationem. Atqui hoc non poteſt: nam ſi poteſt cum delectatione cœleſti minore minuere terrenam delectationem majorem, poteſt etiam ejus activitatem ſuſpendere, poteſt actum objecti illiciti proſecutivum, ad quem inducitur, ſuſpendere. At quòd voluntas poſſit ſuſpendere activitatem terrenæ delectationis prædominantis, ipſamque captivantis; quòd voluntas poſſit ſuſpendere actum abjecti illiciti proſecutivum, ad quem inſuperabiliter prædeterminatur à terrena delectationa prædominante, evidentem implicat contradictionem. Ergo, &c.

Dices. Quòd præter gratiam efficacem detur etiam alia gratia verè ſufficiens, tam bene defenditur in hoc ſyſtemate, quàm in doctrina Thomiſtarum. *R.* neg. Nam ſecundùm Thomiſtas, ad bene volendum & operandum, præter gratiam excitantem requiritur quidem gratia operans, phyſicè prædeterminans. At ſecundùm illos, hæc operans gratia, ſe habet ad modum actualis concurſus, quod ſatis impunè dicere poſſunt. Unde cùm actualis concurſus ſe teneat ea parte actus ſecundi, non ea parte actus primi, Thomiſtæ præter gratiam excitantem, nullam aliam virtutem ad bene volendum & operandum neceſſariam requirunt, quæ ſe teneat ea parte actus primi: quare in eorum doctrina gratia excitans dat completum & integrum poſſe bene velle & operari, & ſic in eorum doctrina defenditur gratia verè ſufficiens, præſertim cùm velint actualem illum concurſum prædeterminativum, quem præter excitantem gratiam ad bene volendum & operandum requirunt, à Deo offerri omnibus: ita ut qui illum non recipiunt, propter poſitivam, vel ſaltem negativam aliquam reſiſtentiam non recipiant.

At in ſyſtemate quod impugnamus, velint, nolint illius defenſores, voluntati non habenti cœleſtem delectationem, terrena delectatione intenſiorem, deeſt virtus aliqua, ad bene volendum & operandum neceſſaria, ſe tenens ex parte actus primi. Unde manifeſtè ſequitur, voluntatem in hoc ſyſtemate, ſine delectatione cœleſti, terrenam delectationem intenſionis gradibus ſuperante, non habere completum & integrum poſſe bene velle & operari, adeòque in hoc ſyſtemate non eſſe aliam gratiam verè ſufficientem, præter delectationem cœleſtem, terrena delectatione intenſiorem.

Dices. Si ita eſt, neque in ſententia noſtra præter gratiam efficacem datur alia gratia verè ſufficiens. Nam ſecundùm nos, gratia congrua neceſſaria eſt ad bene volendum & operandum. *Reſp.* neg. inſtantiam. *Ad prob. Reſp.* diſt. Secundùm nos gratia congrua ad bene volendum & operandum neceſſaria eſt propter virtutem aliquam quam habet, quam non habet gratia incongrua, & quæ tamen neceſſaria ſit ad bene volendum & operandum, N. Propter connexionem alicujus veritatis cum alia veritate, C. Itaque gratia congrua, ſecundùm nos, non eſt ad bene volendum & operandum neceſſaria, niſi quia verum eſſe non poteſt, quòd voluntas bene velit & operetur, quia natura priùs verum ſit, voluntatem à Deo excitari & moveri, quomodo ei congruit ut bene velit & operetur. Unde ſecundùm nos, voluntas poteſt habere completum & integrum poſſe bene velle & operari, licèt non habeat gratiam congruam, & quia non habet, non bene velit & operetur.

Dices. In ſententia noſtra fieri poteſt hæc ſuppoſitio: Hìc & nunc voluntas mota per actum indeliberatum amoris intenſum ut ſex, conſentiet; mota verò per actum indeliberatum amoris intenſum tantùm ut quatuor, non conſentit. *Reſp.* Ex hac ſuppoſitione ſequi tantùm, quòd quandoque, vel etiam, ſi vis, ſæpè gratia congrua in noſtro ſyſtemate ſupra incongruam dicat virtutem aliquam, ſine qua non eſſet congrua, & ſine qua proinde voluntas non vellet nec operaretur bonum, ſed virtus illa ad bonum volendum & operandum non eſt neceſſaria, ſecundùm nos: nam ſecundùm nos quandoque voluntas in iiſdem planè circumſtantiis, mutata ſola temporis circumſtantia, cum actu indeliberato amoris intenſo tantùm ut quatuor, vellet & operaretur bonum.

In ſyſtemate verò, quod impugnamus, voluntas pro nullo caſu poſſibili in præſenti ſtatu vellet, &

opera-

Digitized by Google

operaretur bonum cum cœleſti delectatione terrenam non excedente; unde manifeſtè ſequitur in hoc ſyſtemate, cœleſtis delectationis ſupra terrenam exceſſum eſſe virtutem voluntati in præſenti ſtatu ad volendum & operandum bonum abſolutè neceſſariam: cùm autem hæc virtus ſe teneat ex parte actus primi, ulteriùs manifeſtè ſequitur in hoc ſyſtemate voluntatem ſine illa non habere completum & integrum poſſe velle & operari bonum, adeòque ſine illa non habere gratiam verè ſufficientem.

Obj. 9. Multùm elevamus gratiam efficacem, docendo illam eſſe intrinſecè repudiabilem, & ita denegando illi vim inſuperabiliter prædeterminandi voluntatem. *Reſp.* Hoc eſſe falſum. Imò verò gratiam efficacem plurimùm extollimus & commendamus, dum infallibilem ejus congruitatem cum intrinſeca ipſius repudiabilitate conciliamus. In eo enim quòd voluntas ſic moveatur, ut retineat expeditam facultatem conſentiendi vel non conſentiendi etiam in ſenſu compoſito motionis, & tamen ſumma infallibilitate conſentiat, longè magis commendatur ſapientia & potentia divina, quàm in eo quòd voluntas infallibiliter conſentiat ex inſuperabili ad conſentiendum prædeterminatione; quod per ſe manifeſtum eſt intellectui cuilibet, quem non excæcatunt falſæ opiniones præjudicatæ.

Dices. Gratia excitans ex natura ſua irrepudiabilis, potentior eſt, quàm gratia excitans ex natura ſua repudiabilis: prima enim vim habet voluntatem prædeterminandi; ſecunda verò non habet. Plus ergo gratiæ excitanti tribuunt, qui dicunt illam ex natura ſua irrepudiabilem eſſe, quàm qui dicunt eſſe repudiabilem ex natura ſua.

Reſp. 1. Gratiæ excitanti tribuendam non eſſe prærogativam ullam, quæ libertatem arbitrii excludat. Intrinſeca autem irrepudiabilitas gratiæ excitantis excluderet libertatem arbitrii: cùm enim gratia excitans ſe teneat ex parte actus primi, gratia excitans, ex natura ſua irrepudiabilis, actum primum antecedenter & inſuperabiliter obligaret ad alteram partem contradictionis. Actus autem primus ſic obligatus, non eſſet liber libertate arbitrii.

2. Dignitati & perfectioni gratiæ excitantis ſufficientiſſimè conſulitur, ſi dicatur ex propria & intrinſeca virtute movere voluntatem quomodo ei congruit ut conſentiat; quamvis ita moveat eam ad conſenſum, ut ei relinquat non ſolùm phyſicam, ſed etiam moralem & humanitùs ad actum reducibilem potentiam non conſentiendi etiam in ſenſu compoſito motionis. Imò verò ſic movendo voluntatem, & tamen conſenſum ejus ab ea infallibiliter exprimendo ſub directione ſcientiæ divinæ, & excellentiùs, & ut ita loquar, diviniùs operatur.

3. Qui tribuunt gratiæ excitanti vim prædeterminandi voluntatem, non magis conſulunt ejus perfectioni, quàm hominis perfectioni conſuleret, qui ei tribueret vim volandi, quia vis prædeterminandi voluntatem non magis convenit naturæ gratiæ excitantis, quàm vis volandi convenit naturæ hominis. Natura enim gratiæ excitantis attendenda eſt ſecundùm intentionem Dei illam conferentis. Deus autem in eâ conferenda intendit ut voluntas ſic conſentiat, ut conſentiendo laudem mereatur & præmium. Porrò quam laudem, quodve præmium mereretur voluntas conſentiendo gratiæ excitanti ex natura ſua irrepudiabili, adeòque ipſam antecedenter & inſuperabiliter prædeterminanti ad conſentiendum?

Certè cùm ad ſummum, ipſiſmet adverſariis ita docentibus, voluntas ſub tali gratia non eſſet aliter libera ad non conſentiendum, quàm vir ſapiens liber eſt ad eruendos ſibi oculos in ſenſu compoſito ſapientiæ, ut amico id per jocum roganti obſequatur; voluntas conſentiendo non magis laude præmiove digna eſſet, quàm vir ſapiens non eruendo ſibi oculos, amico quantumvis id per jocum rogante. Quæro autem qua laude, quove præmio tunc dignus eſſet vir ſapiens, quòd amico in eruendis ſibi oculis obſequi nollet? Intrinſeca igitur irrepudiabilitas, & vis prædeterminandi voluntatem, naturæ gratiæ excitantis diſconveniens eſt, & tam diſconveniens eſt, quàm vis volandi naturæ hominis.

Obj. 10. Concordia gratiæ efficacis cum libero arbitrio, ut docet S. Auguſtinus, intellectu difficillima eſt: ita ut pauci admodum eam capere valeant. Ergo ſententia noſtra, in qua hæc concordia nullo negotio intelligitur, falſa eſt, & contraria ſancto Auguſtino.

Reſp. 1. Retorquendo argumentum contra defenſores gratiæ excitantis, ex natura ſua irrepudiabilis. Juxta S. Auguſtinum, concordia gratiæ efficacis cum libertate arbitrii intellectu quidem difficillima eſt, & ideò pauci illam capere valent; at non eſt impoſſibilis. Atqui in ſyſtemate gratiæ excitantis, ex natura ſua irrepudiabilis, concordia gratiæ efficacis cum arbitrii libertate evidenter impoſſibilis eſt. Ergo hoc ſyſtema evidenter falſum eſt, & S. Auguſtini ſententiæ contrarium.

Prob. min. Evidenter repugnat actum primum eſſe liberum libertate arbitrii, & ſimul antecedenter atque inſuperabiliter obligatum ad alteram partem contradictionis. Nullus Doctor Catholicus hanc propoſitionem negabit. Atqui in ſyſtemate gratiæ excitantis, ex natura ſua irrepudiabilis, gratia efficax, quæ in illa excitante gratia, irrepudiabili ex natura ſua, conſiſtit, antecedenter atque inſuperabiliter actum primum ad alteram partem contradictionis obligat, ut patet ex terminis. Ergo, &c.

Reſp. 2. Directè, concordiam gratiæ efficacis cum arbitrii libertate, juxta S. Doctorem, difficillimam eſſe; quia juxta S. Doctorem, ad hanc concordiam requiritur ut inter ſe concilientur duo, nempe quòd gratia ſumma infallibilitate voluntatem ad conſentiendum permoveat, & tamen voluntas ſub motione gratiæ efficacis expeditam habeat facultatem conſentiendi vel non conſentiendi pro arbitrio: ſive, ut loquitur S. Doctor, & quod idem eſt, quòd Pater cœleſtis attrahat homines, efficaciter ſcilicet, ita ut attrahentem ſequantur, & tamen ſic attrahat, ut eos in libero dimittat arbitrio, hoc eſt, ut liberam & expeditam relinquat eis ſequendi vel non ſequendi etiam in ſenſu compoſito tractionis facultatem. Illa autem duo conciliamus conſtituendo gratiam efficacem in excitante gratia, ex natura ſua repudiabili, ſed quæ ex directione ſcientiæ ſummè infallibilis datur voluntati quomodo ei congruit ut velit & operetur bonum. Quæ ſententia multas nec leves patitur difficultates, quas hactenùs propoſuimus, quaſque, Deo auxiliante, ſufficientiſſimè, ut arbitramur, reſolvimus.

DISPUTATIO IV.

De gratia Sufficiente.

ARTICULUS I.

De ſyſtemate & doctrina Janſenii circa ſufficientem Gratiam.

§. I.

Quid ſentiat Janſenius de voluntate Dei circa hominum ſalutem.

1. REjicit voluntatem generalem, qua Deus, poſt abſolutam originalis peccati prævifionem, velit ſalutem omnium hominum ſic, ut omnibus etiam reprobis media ad ſalutem aſſequendam idonea præparaverit: *Hæc igitur*, inquit, lib. 10. de gratia Chriſti Salvat. cap. 2. *S. Auguſtini principia quiſquis perceperit, jam facilè videt non poſſe ſtatui, quod recentiores plerumque ſolent, voluntatem quandam generalem, qua Deus velit omnes homines in damnatione primi peccati poſitos, ſalvos fieri, ex qua vo-*

luntate

luntate non ſolùm generalia redemptionis remedia, ſed etiam ſufficientia adjutoria omnibus etiam reprobis preparaverit. Imò voluntatem hanc traducit ut Pelagianum & Semipelagianum dogma, libro 3. de gratia, cap. 20, ubi plurimus eſt in orthodoxis, qui eam defendunt, Doctoribus refellendis.

2. Docet ibid. in eodem ſigno, in quo electi poſt abſolutam prævisionem peccati originalis, ad gloriam & gratiam gratuitò prædeſtinati ſunt, cæteros omnes non ſolùm negativè, ſed etiam poſitivè reprobatos fuiſſe. Unde ſequitur reprobos omnes non ſolùm negativè, ſed etiam poſitivè reprobatos fuiſſe ante prævisionem abſolutam omnis demeriti perſonalis, & finalis impœnitentiæ.

3. Per hanc autem omnium non electorum reprobationem, quam ante omnis demeriti perſonalis abſolutam prævisionem tenet eſſe factam, intelligit, non decretum puniendi pœna æterna ſenſus, hoc enim decretum fatetur, *omnium futurorum peccatorum, ipſiuſque mortis in peccatis præſupponere præſcientiam* abſolutam; ſed decretum excludendi à gloria cœleſti, quod cum alio *decretoriam damnationis totalem ſententiam*, qua æternis ſuppliciis addicuntur reprobi, conſtituit.

4. Itaque, juxta Janſenium, non quidem decretum æterna ſenſus pœna puniendi reprobos, ſed abſoluta & efficax voluntas eos excludendi *à vita æterna & regno Dei*, quæ *graviſſima creaturæ rationalis eſt damnatio*, ſolam prævisionem abſolutam peccati originalis præſupponit. Quod diſertis verbis aſſerit Janſenius ibid. c. 3. *Manifeſtum eſt*, inquit, *non aliam agnoſcere S. Auguſtinum reprobationis cauſam, niſi maſſæ perditæ meritum, ſeu peccatum originale, quo tota maſſa periit; & hoc eſſe cauſam non tantùm negativæ reprobationis, ſeu non prædeſtinationis, ſed etiam poſitivæ, quâ videlicèt tanquam indignus repellitur ab æterna vita, ſeu regni cœleſtis beneficio, ſive iſte parvulus vel adultus fuerit, ſive ad tempus juſtificandus, ſive in iniquitatibus tota vita manſurus.*

5. Ex dictis apparet, in Janſenii ſententia Deum ſalutem reproborum, etiam eorum qui credunt, imò & eorum qui aliquando juſtificantur, non aliter velle, quàm vult hominum & Angelorum damnatorum ſalutem, circa quam meram habet ac omninò ſterilem velleitatem, ſeu complacentiam: adeòque homines viatores, etiam fideles, imò & juſtos, ac proinde ſecundùm præſentem juſtitiam amicos Dei, & filios ejus adoptivos, atque hæredes vitæ æternæ, tam deſtitui auxiliis gratiæ ad ſalutem conſequendam ſufficientibus, quàm deſtituuntur homines damnati, & dæmones.

Hoc dicit expreſſis verbis Janſenius, libro 3. de gratia, cap. 20. ubi ſic loquitur de voluntate antecedente, qua Deus vult ſalutem reproborum poſt peccati originalis prævisionem: *Poſtquam peccata jam ab hominibus inducta conſiderantur, antecedens voluntas in ſola præciſione mentis, adeòque nuda quadam velleitate, nihil omninò gratiæ cauſante conſiſtere poteſt. Quod ex eo manifeſtiſſimè patet, quia talem antecedentem voluntatem etiam erga damnatas creaturas ſive hominum ſive Angelorum Deus habet; quâ non obſtante ſicut poteſt conſequente voluntate juſtitiæ, Angelos omni gratia ſufficiente & ſalute ſpoliare, excæcare, obdurare, damnare: ita non obſtante eadem antecedente voluntate, quibuſdam hominibus originali labe damnatis, conſequente voluntate juſtitiæ, gratiam ſufficientem, fidem, juſtitiam, ſalutem, fœlicitatemque negare poteſt, eoſque nolle ſalvos fieri.*

Tum poſt aliqua concludit his verbis: *Nihil omninò igitur doctrinæ Damaſceni de antecedente ſalutis omnium voluntate recentioribus prodeſt, ut quæ optimè cum neganda ſalutis & gratiæ ſufficientis voluntate conſiſtit. Niſi fortè & Angelis & hominibus damnatis, antecedente voluntate ſalutis, gratiam ſufficientem, aliaque redemptionis inſtrumenta ſuppeditari & erogari putent.*

§. II.

Quid ſentiat Janſenius de morte Chriſti pro ſalute hominum.

1. Negat Chriſtum eſſe mortuum pro ſalute omnium hominum, & quòd Chriſtus pro ſalute omnium hominum mortuus ſit, Semipelagianorum errorem eſſe contendit; *Nec*, inquit, *juxta doctrinam antiquorum, pro omnibus omninò Chriſtus paſſus aut mortuus eſt, aut pro omnibus omninò tam generaliter ſanguinem fudit, cùm hoc potius tanquam errorem* (Semipelagianorum) *à fide Catholica abhorrentem doceant eſſe reſpuendum.*

2. Dicit Chriſtum mortuum quidem eſſe, ut mereretur reproborum aliquibus donum fidei, & aliquibus donum non ſolùm fidei, ſed etiam juſtificationis; at mortuum eſſe pro ſalute ſolorum prædeſtinatorum; adeòque reproborum aliquos ad credendum, & aliquos non ſolùm ad credendum, ſed etiam ad alia opera ad juſtificationem prærequiſita gratiam ſufficientem accipere; ſolis verò prædeſtinatis auxilia ad ſalutem ſufficientia dari: *Quibuſdam hominibus*, inquit, lib. 3. de gratia Chriſti Salvator, cap. 21. *dare prædeſtinavit fidem, charitatem, & in ea perſeverantiam uſque in finem, quos ... electos ... dicimus: aliis charitatem ſine perſeverantia; aliis fidem ſine charitate. Pro primi generis hominibus ... ſemetipſum dedit, ac tradidit ... pro iſtis in æternum vivificandis mortuus eſt ..... pro his* (hoc eſt, pro ſecundi generis hominibus) *in tantum mortuus eſt ... & in tantum rogavit Patrem, in quantum temporalibus quibuſdam divinæ gratiæ effectibus exornandi ſunt.* Unde in his mors & oratio Chriſti *effectum non aſſequuntur alium, niſi temporalis fidei, aut charitatis ſine perſeverantia.*

3. Non veretur aſſerere Chriſtum non magis oraſſe & mortuum eſſe pro ſalute reproborum, etiam illorum qui credunt, & juſti ſunt, quàm pro ſalute diaboli: *Nullo modo*, inquit ibidem, *principiis ejus* (Auguſtini) *conſentaneum eſt, ut Chriſtus Dominus vel pro infidelium in infidelitate morientium, vel pro juſtorum non perſeverantium, æterna ſalute mortuus eſſe .... Patrem oraſſe ſentiatur ... Ex quo factum eſt, ut juxta ſanctiſſimum Doctorem, non magis Patrem pro æterna liberatione ipſorum, quàm pro diaboli deprecatus fuerit.*

4. Denique docet Chriſtum in nullo ſenſu pro infidelibus, qui in infidelitate moriuntur, oraſſe & mortem ſuam obtuliſſe. Unde ſequitur etiam infideles illos, qui prædicato ſibi Evangelio credere nolunt, nullum planè ad credendum ſufficiens auxilium accipere: *Ita*, inquit ibidem, *nec voluit* (Pater) *effectus iſtius voluntatis, hoc eſt, mortem .... orationem Chriſti ad omnes homines dilatari, ſed vel ad ſolos illos, qui prædeſtinati ſunt, quatenùs pro æterna & totali ipſorum ſalute offeruntur, vel certè aliquatenùs quoque ad illos, qui ratione temporalis fidei, aut charitatis, effectus aliquos redemptionis ... aſſequuntur.*

§. III.

Quid ſentiat Janſenius de gratia ſufficiente, qualem defendunt Doctores omnes Catholici.

Nota. Gratia ſufficiens, quam præter gratiam efficacem confitendam eſſe docent Doctores Catholici omnes, eſt interior gratia excitans, de ſe & ſine alio auxilio, quod ſe teneat ex parte actus primi, potens operari conſenſum voluntatis cum ipſa voluntate, qua voluntas poteſt pro arbitrio uti vel non uti, & cui conſentiret ſi vellet, nec tamen conſentit, quia non vult, quamvis poſſit velle. Unde hæc gratia effectu ſuo fruſtratur, & actus ſalutaris, ad quem datur, non ponitur à voluntate, non quia voluntas non habet ad illum ponendum completam & expeditam potentiam, ſed quia non

vult

vult conſentire & cooperari gratiæ, ipſam ad conſentiendum & cooperandum excitanti.

Breviter. Gratia ſufficiens, quam defendunt Doctores Catholici, eſt interior gratia excitans, dans completum poſſe, ſeu completam bonum volendi & operandi potentiam, quæ repudiari poteſt, & re ipſa repudiatur à voluntate.

Reſp. Hanc gratiam Janſenius exhorret, & totis viribus eam impugnat, lib. 3. de gr. Chr. Salvatoris. Et 1. quidem dicit talem gratiam pertinere ad ſtatum naturæ innocentis, non ad ſtatum naturæ lapſæ: *Tale adjutorium*, inquit, cap. 1. *non eſt aliud, quàm adjutorium* ſine quo non *fit opus*, *nequaquam verò* adjutorium quo; *ac proinde eſt adjutorium ſanæ voluntatis, ſeu primi hominis, non ægrota.*

2. Dicit eſſe Pelagianum adjutorium: *Eſt tantùm*, inquit ibidem, *adjutorium* poſſibilitatis, non voluntatis & actionis: *dat enim homini poſſe ſi velit, non velle quod poſſit; ac proinde eſt Pelagianicum adjutorium, non Chriſti Salvatoris.*

3. Dicit hoc adjutorium ab Eccleſia ut hæreticum proſcriptum fuiſſe in Semipelagianis: *Eſt adjutorium*, inquit ibidem, *quod Maſſilienſes ad credendum neceſſarium eſſe, atque ita ſufficere ſtatuebant, ut cum eo credere poſſet homo ſi vellet: qui tamen tanquam hæretici proſcripti ſunt: non aliam ſanè ob cauſam, niſi quia tale auxilium homini ſufficere putarent* (ſupple ad completum poſſe.)

4. Dicit ibidem, *tale adjutorium repugnare precibus, quas vel Deus Eccleſiæ ſuæ tradidit, & inſpiravit, vel ipſa ſibi à Spiritu Sancto erudita formavit*. Addit cap. 2. hoc adjutorium eſſe prorsùs inutile, imò & perniciosum: *Vidit Auguſtinus*, inquit, *hoc adjutorii genus jam eſſe prorsùs inutile lapſorum reparationi vel operationibus, etiamſi ad ſexcentos ſufficientiæ gradus augeretur ...... Quòd ſi lapſis hominibus eſt inutilis* (hæc gratia,) *profectò hoc ipſo & pernicioſa eſt.*

5. Denique gratis ac falsò ſupponens gratiam ſufficientem, quam defendunt Doctores Catholici, eſſe ſemper merè ſufficientem, adeòque pro nullo caſu poſſibili in hoc ſtatu naturæ lapſæ effectum ſuum obtinere, vocat illam, monſtroſam gratiam: *Quid monſtroſius*, inquit, cap. 3. *proferri poteſt, quam quoddam diſtinctum à cæteris adjutorii genus, quod nunquam ab initio lapſus humani uſque ad judicii diem, illum in humana voluntate effectum habuit, aut habiturum eſt?*

§. IV.

Quam Gratiam ut verè ſufficientem agnoſcat Janſenius.

Reſp. Janſenius ſupponens, & quidem rectè, eam ſolam gratiam verè ſufficientem eſſe, quæ dat completum poſſe, adeòque præter quam ad volendum & operandum bonum alia ex parte Dei per modum principii, ſeu per modum adjutorii actum primum complentis, neceſſaria non eſt, intrepidè aſſerit nullam aliam eſſe gratiam pro præſenti ſtatu naturæ lapſæ verè ſufficientem, præter gratiam excitantem, ex natura ſua efficacem, hoc eſt, præter gratiam excitantem, quæ ex natura ſua irrepudiabilis eſt, & voluntatem ad volendum & operandum bonum irrepudiabiliter ac irreſiſtibiliter prædeterminat.

Vocamus autem, inquit, lib. 3. de gratia, cap. 1. *illam ſufficientem gratiam, ſeu ſufficiens adjutorium, præter quod nihil aliud ex parte Dei per modum principii neceſſarium eſt, ut homo velit & operetur. ...., nullum igitur jam dari hominibus lapſis adjutorium ſufficiens* (in hoc vero ſenſu) *quin ſit ſimul efficax, in Auguſtini principiis exploratum eſt*. Non minùs autem exploratum eſt, ipſum Janſenium per gratiam efficacem intelligere excitantem gratiam irrepudiabilem & irreſiſtibilem.

Ratio ejus eſt, quia, ut toto libro 2. de gratia probare nititur, ſola gratia excitans, irrepudiabiliter & irreſiſtibiliter determinans, eſt vera Chriſti gratia, ſeu gratia medicinalis, adeòque quòd ſola gratia excitans, irrepudiabiliter & irreſiſtibiliter determinans, ex parte principii verè ſufficiat ad hoc, ut homo velit & operetur bonum. Unde ſequitur, ſolam gratiam excitantem, irrepudiabiliter & irreſiſtibiliter determinantem, dici poſſe & eſſe gratiam ſufficientem: gratiam verò repudiabilem, cùm vim voluntatem prædeterminandi non habeat, & ita non ſit gratia medicinalis, ſed ſolùm gratia ſanitatis, non ſufficientem, ſed inſufficientem eſſe gratiam, quantumcumque magna eſſe ſupponatur, etſi ad ſexcentos ſufficientiæ gradus augeatur.

Hinc vehementer invehitur in Doctores, qui gratiam ſufficientem conſtituunt in excitante gratia repudiabili, adeòque volunt excitantem gratiam repudiabilem, eſſe verum Chriſti adjutorium, & medicinalem gratiam: *Quæ hactenus*, inquit, lib. 3. de gr. cap. 1. *de medicinali Salvatoris adjutorio .... diſſeruimus, quo captivum arbitrium à concupiſcentiæ ſervitute liberatur, & ut bonum velit & agat, adjuvatur; ad oculum, niſi fallor, oſtendunt, quantoperè à tramite veritatis aberraverint qui magis ex principiis Philoſophorum, quàm Auguſtini, aut Eccleſiæ... gratiam* (repudiabilem) *quam ſufficientem dicunt, pro vero Chriſti adjutorio protulerunt.*

Ratio ulterior pro Janſenio, petita ex fonte & capite omnium ejus dogmatum, eſt quia, ut vult, voluntas noſtra funditùs & irreparabiliter per peccatum originale amiſit facultatem ſe ipſam determinandi ſive ad bonum, ſive ad malum: ita ut in præſenti ſtatu malum velit & operetur, quia ad illud volendum & operandum neceſſitatur, ſeu irreſiſtibiliter movetur & determinatur à cupiditate prædominante; nec velit & operetur bonum, niſi cùm à prædominante gratia neceſſitatur, ſeu irreſiſtibiliter determinatur ad illud volendum & operandum. Unde ſequitur in præſenti ſtatu non ampliùs locum eſſe excitanti gratiæ repudiabili, adeòque non habenti vim prædeterminandi voluntatem: neque aliam nunc eſſe gratiam verè ſufficientem ad volendum & operandum bonum, præter excitantem gratiam irrepudiabilem, adeòque habentem vim voluntatem ad volendum & operandum bonum neceſſitandi, ſeu applicandi irrepudiabiliter. Nam ſyſtema Thomiſticum, ut Auguſtini doctrinæ contrarium, explodit Janſenius.

§. V.

Quid circa gratiæ ſufficientis diſtributionem ſentiat Janſenius.

1. Docet omnibus Judæis, paucis exceptis, Prophetis ſcilicet, & aliis ſimilibus, denegatam eſſe gratiam ſufficientem ad ſervandam legem Moſaicam, & multò magis gratiam ſufficientem ad ſalutem: imò gratiam illam repugnaſſe ſcopo legis Moſaicæ, adeòque Judæos illa carere debuiſſe, ſic ut nullis, aut non niſi perpaucis daretur: *Ex his igitur*, inquit, lib. 3. de grat. c. 5. *ſufficienter demonſtrari puto, eſſe quemdam ſub lege ſtatum, ſub quo generaliter, paucis exceptis, Judaica natio ante Salvatoris adventum fuit, in quo non ſolum non dabatur gratia ſufficiens implendi id quod jubebatur, multò minus gratia ſufficiens ad ſalutem: ſed è contrario ...... talis gratia lationi legis ac ſcopo Dei capitaliter repugnabat. Nam... legislatio illum habebat ſcopum, ut inſonante præcepto, ac terribiliter pœnas, niſi hoc facerent, comminante, gratiæ neceſſitatem ipſa gratiæ adjuvantis ſubtractione docerentur.*

2. Quod de Judæis, de multis etiam fidelibus non obduratis docet, quibus ait in lege nova gratiam ad implenda mandata divina idoneam deeſſe: *Quòd ſi*, inquit ibidem, *generatim loquendo, toti Judaico populo, præter paucos, ſufficiens implendæ legi gratia ſubtracta fuit .... nemo miretur, ſi & Chriſtianis fidelibus nonnullis, de ſua poteſtate adhuc præſumentibus, idem duriſſimæ inſtitutionis genus adhiberi, Auguſtino nobis præcurrente, dicamus. Nam & illis gratiam implendi* (præcepta) *ſufficientem non infrequenter*

ter ſubtrahit Deus, ut eis ipſa gratiæ ſubtractione ac dilatione, humilitas ac gratiæ neceſſitas commendetur.

Porrò per hanc vocem, *nonnullos*, qua de induſtria utitur, ne tam horribili doctrina terreantur lectores, non poteſt non intelligere Janſenius innumerabiles ferè Chriſtianos fideles non obduratos, eos ſcilicet omnes, qui identidem mandata divina tranſgrediuntur. Cùm enim in doctrina Janſenii nemo poſſit tranſgredi mandata divina cum gratia ſufficiente ad illa implenda, neceſſe eſt in doctrina Janſenii, eos omnes, qui mandata divina tranſgrediuntur, toties carere gratia ſufficiente ad illa implenda, quoties illa tranſgrediuntur.

3. Docet excæcatos & obduratos carere omni gratia ſufficiente ad vitanda peccata, & ſic neceſſariò peccare, & quidem imputabiliter; *Ex his*, inquit, eodem lib. cap. 10. *quæ jam dicimus, conſentaneum eſſe facilè videt quiſquis Auguſtini principiis innutritus eſt, excæcatis & obduratis deeſſe ſufficientem gratiam, non ſolum eam, qua cordis oculis videant veritatem, eamque mollita voluntate ſectentur, ſed etiam eam, qua peccata cavere poſſint.*

4. Docet ibid. cap. 11. infideles carere omni gratia ſufficiente ad vitanda peccata, adeòque carere omni gratia ſufficiente ad ſalutem æternam adipiſcendam. Addit eos in omnibus actibus ſuis peccare, & nullum omninò opus, quod ſit moraliter bonum, ab eis fieri poſſe; quia, ut ait, omne opus moraliter bonum ſupponit duo principia, ex quibus eſſe debet, nempe veram Chriſti fidem, & charitatem, quo utroque principio carent infideles.

5. Docet etiam fidelibus juſtis aliqua præcepta, ea ſcilicet quæ re ipſa tranſgrediuntur, eſſe obſervatu impoſſibilia, quia ad ea obſervanda carent omni gratia ſufficiente, tam proxima, quàm remota; *Hæc igitur omnia*, inquit, ibid. cap. 13. *pleniſſimè planiſſimèque demonſtrant, nihil eſſe in S. Auguſtini doctrina certius ac fundatius, quàm eſſe præcepta quædam, quæ hominibus non tantùm infidelibus, excæcatis, obduratis, ſed fidelibus quoque & juſtis, volentibus, conantibus ſecundùm præſentes quas habent vires, ſunt impoſſibilia; deeſſe quoque gratiam, qua fiant poſſibilia. Hoc enim ſancti Petri exemplo aliiſque multis quotidie manifeſtum eſſe, qui tentantur ultra, quàm poſſint ſuſtinere.*

6. Cùm nolit ullam eſſe gratiam verè ſufficientem, quæ non ſit ſimul efficax, & infruſtrabiliter efficax, adeòque nolit ullam gratiam eſſe verè ſufficientem, quæ fruſtretur, aut fruſtrari poſſit effectu ſuo; juxta illum, illi tantùm accipiunt gratiam ſufficientem ad implenda mandata divina, qui ea implent. Item illi tantùm accipiunt gratiam ſufficientem ad ſuperandas tentationes, qui eas ſuperant. Item illi tantùm accipiunt gratiam ſufficientem ad exercenda pietatis opera, ad credendum, ad ſperandum, ad diligendum Deum, qui exercent pietatis opera, qui credunt, qui ſperant, qui Deum diligunt. Item illi tantùm accipiunt gratiam ſufficientem ad aſſequendam ſalutem, qui eam aſſequuntur. Unde à poſteriori infertur in doctrina Janſenii Chriſtum mortuum eſſe pro ſalute eorum tantùm, & ita Deum velle ſalvos fieri eos tantùm, qui re ipſa ſalvantur.

ARTICULUS II.

Utrùm admitti debeat gratia ſufficiens.

RESPONSIO.

PRæter gratiam efficacem datur gratia ſufficiens, hoc eſt, gratia interior excitans, dans completum poſſe voluntati, ſeu quacum voluntas habet completam & expeditam poteſtatem operandi bonum, quod tamen non operatur, quia non vult.

Eſt de fide contra Calviniſtas & Janſenium, & *prob.* 1. Ex Scriptura. Nam dicitur Proverb. cap. 1. *Vocavi, & renuiſtis: extendi manum meam, & non fuit qui aſpiceret: deſpexiſtis omne conſilium meum, & increpationes meas neglexiſtis. Ego quoque in interitu veſtro ridebo, & ſubſannabo, cum vobis id, quod timebatis, advenerit.* Continent hæc verba objurgationem & comminationem graviſſimam adversùs eos, qui vocati à Deo venire renuunt. Hæc autem objurgatio manifeſtè eſſet iniqua, ſi ii, qui objurgantur quia Deum vocantem non ſequuntur, non haberent interiorem gratiam ſufficientem ad ſequendum vocantem Deum. Talem igitur habent gratiam, quacum ſequerentur Deum vocantem, ſi vellent, & quacum tamen non ſequuntur, quia nolunt. Unde jure merito objurgantur, quòd Deum vocantem non ſequantur, quia non ex impotentia ſequendi, ſed ex voluntatis ſuæ malitia non ſequuntur. Ergo ex Scriptura datur gratia verè ſufficiens ad operandum bonum, quacum tamen voluntas bonum non operatur, quia non vult ei conſentire, & cum ea bonum operari.

Prob. 2. Authoritate Conciliorum, videlicet Arauſicani II. c. 25. ubi dicitur: *Hoc ſecundum fidem Catholicam credimus, quòd accepta per baptiſmum gratia, omnes baptizati, Chriſto auxiliante & cooperante, quæ ad ſalutem pertinent, poſſint & debeant, ſi fideliter laborare voluerint, adimplere.* Unde ſic argumentor. Fides Catholica docet, quòd baptizati omnes poſſint adimplere ea omnia, quæ ad ſalutem pertinent. Atqui quæ ad ſalutem pertinent, non poſſunt adimpleri ſine interiore gratia, potentiam ad ea implenda complente. Ergo baptizati omnes habent (pro loco ſcilicet & tempore) interiorem gratiam, quæ complet potentiam ad implenda ea, quæ pertinent ad ſalutem. Atqui non omnes habent efficacem; cùm aliqui, imò multi non adimpleant ea, quæ pertinent ad ſalutem. Ergo aliqui, imò multi habent merè ſufficientem, quacum ſcilicet ea, quæ pertinent ad ſalutem, non adimplent, non quia non poſſunt, ſed quia fideliter laborare nolunt.

Concilii Valentini III. can. 2. ubi dicitur: *Nec ipſi mali ideò pereunt, quia boni eſſe non potuerunt, ſed quia boni eſſe noluerunt, ſuoque vitio in maſſa damnationis, vel merito originali, vel etiam actuali permanſerunt.* Unde ſic argumentor. Qui remanent in maſſa damnationis, & pereunt, potuerunt eſſe boni; & boni non fuerunt, non quia non potuerunt eſſe, ſed præcisè quia noluerunt. Atqui non potuerunt eſſe boni ſine auxilio interioris gratiæ, dantis completum poſſe. Ergo habuerunt interiorem gratiam, dantem completum poſſe. Ergo vel efficacem habuerunt, vel merè ſufficientem. Non primum; alioqui boni eſſe voluiſſent. Ergo ſecundum. Habuerunt igitur gratiam verè ſufficientem, quacum boni fuiſſent, ſi voluiſſent; quacum tamen boni non fuerunt, quia noluerunt, & ſic in maſſa damnationis, non ex impotentia emergendi, ſed ex malitia ſua permanſerunt.

Concilii Trident. ſeſſ. 6. c. 11. *Nemo*, inquit, *temeraria illa & à Patribus ſub anathemate prohibita voce uti* (debet,) *Dei præcepta homini juſtificato ad obſervandum eſſe impoſſibilia: nam Deus impoſſibilia non jubet, ſed jubendo monet & facere quod poſſis, & petere quod non poſſis, & adjuvat ut poſſis, &c.* Unde ſic argumentor. Nulla præcepta divina, quorum tamen multa obſervari non poſſunt ſine interiore gratia, ſunt ad obſervandum impoſſibilia hominibus juſtificatis. Ergo homines juſtificati omnes habent pro loco & tempore interiorem gratiam, ad obſervanda omnia præcepta divina neceſſariam. Atqui hæc gratia non eſt efficax in omnibus juſtificatis; cùm non omnes juſtificati obſervent omnia præcepta divina, ſed è contra aliqui, imò multi aliqua tranſgrediantur. Ergo hæc gratia in aliquibus, imò & in multis, eſt merè ſufficiens. Ergo, &c.

Eadem Synodus, eadem ſeſſ. cap. 13. ſic adhuc loquitur: *Nemo* (juſtificatus) *ſibi certè aliquid abſoluta certitudine polliceatur: tametſi in Dei auxilio firmiſſimam ſpem collocare & reponere omnes debent. Deus enim, niſi ipſi illius gratiæ defuerint, ſicut cœpit opus bonum, ita perficiet, operans velle & perficere.* Hic manifeſtè loquitur, non de habituali, ſed de actuali gratia: loquitur enim de gratia, qua Deus

inchoat

inchoat bonum opus, & inchoatum perficit, operans velle & perficere. Hoc autem utrumque præſtat per actualem gratiam,

Sic itaque argumentor. Juſtificati, qui è ſtatu juſtitiæ excidunt, excidunt non quia deeſt illis actualis gratia Dei, ſed quia ipſi actuali gratiæ Dei deſunt: nam, ut dicit Synodus, niſi ipſi actuali gratiæ Dei deeſſent, in ſtatu juſtitiæ permanerent. Atqui manifeſtum eſt illum habere actualem gratiam, ad permanendum in ſtatu juſtitiæ ſufficientem, qui è ſtatu illo excidit, non quia deeſt illi actualis gratia Dei, ſed quia ipſe actuali gratiæ Dei deeſt. Ergo juſtificati, qui è ſtatu juſtitiæ excidunt, habent actualem gratiam, ad permanendum in illo ſtatu verè ſufficientem, quacum permanerent, ſi illi non deeſſent, hoc eſt, ſi illi cooperari vellent, & quacum non permanent, quia illi deſunt, hoc eſt, quia illi cooperari nolunt. Ergo præter gratiam efficacem, quacum juſti prædeſtinati permanent in ſtatu juſtitiæ, datur alia verè ſufficiens, quacum juſti reprobi permanerent, ſi vellent, & quacum non permanent, non quia non poſſunt, ſed quia nolunt. Unde fit, ut hæc gratia ſit merè ſufficiens.

Prob. 3. Authoritate Ionocentii X. in Bulla quæ incipit: *Cum occaſione*, ubi hanc Janſenii propoſitionem (*Interiori gratiæ in ſtatu naturæ lapſæ nunquam reſiſtitur*) damnat, ut hæreticam. Omni propoſitioni hæreticæ contradictoria eſt vera, & veritas ejus eſt de fide: non enim poteſt Eccleſia aliquam propoſitionem damnare ut hæreticam, quin ſimul & indiviſibiliter definiat contradictoriam ejus eſſe veram, ejuſque veritatem unam eſſe è veritatibus à Deo revelatis. Et verò propoſitio aliqua non poteſt eſſe hæretica, niſi vel affirmando aliquid oppoſitum veritati revelatæ, vel negando aliquam veritatem ſive in ſe, ſive in alio revelatam, quæ proinde non poteſt non eſſe de fide, ſaltem cùm acceſſit judicium Eccleſiæ. Atqui hujus propoſitionis Janſenianæ (*Interiori gratiæ in ſtatu naturæ lapſæ nunquam reſiſtitur*) contradictoria eſt hæc:) *Interiori gratiæ in ſtatu naturæ lapſæ aliquando reſiſtitur.*) Ergo hæc propoſitio (*Interiori gratiæ in ſtatu naturæ lapſæ aliquando reſiſtitur*) vera eſt, & de fide. Ergo verum eſt, & de fide, quòd gratia interior in ſtatu naturæ lapſæ non ſemper habeat effectum, adeòque quòd præter interiorem gratiam efficacem ſit etiam alia interior gratia purè ſufficiens; ſufficiens quidem, quia ſufficit ad effectum ad quem datur, & purè ſufficiens, quia effectum ad quem datur, non obtinet, eò quòd ei reſiſtitur.

Prob. 4. Authoritate ſancti Auguſtini in lib. 83. qq. quæſt. 68. ubi hæc habet: *Ad illam cœnam nec omnes qui vocati ſunt, venire voluerunt, neque illi qui venerunt, venire poſſent, niſi vocati. Itaque nec illi debent ſibi tribuere, qui venerunt, quia vocati venerunt: nec illi qui noluerunt venire, debent alteri tribuere, ſed tantum ſibi: quoniam ut venirent vocati, erat in eorum libera poteſtate. Vocatio ergo ante meritum voluntatem operatur. Qui autem vocatus non venit, ſicut non habuit meritum præmii ut vocaretur, ſic inchoat meritum ſupplicii, cum vocatus venire negligit.* Hic autem loquitur S. Doctor non ſolùm de vocatione externa, ſed etiam & potiſſimùm de interna: loquitur enim de vocatione, quæ veniendi voluntatem operatur in iis, qui vocati veniunt. Vocatio autem, quæ hanc voluntatem operatur, non eſt externa, ſed interna vocatio. Hoc præſuppoſito,

Argumentor ſic. Qui ita vocantur à Deo, ut venire ſit in eorum libera poteſtate; ita ut, ſi non veniunt, non veniant, præcisè quia venire negligunt; illi profectò vires habent ſufficientes ad veniendum, & ad ſequendum vocantem Deum. Sed qui vocati à Deo non veniunt, ita ab eo vocantur, ut venire ſit in eorum libera poteſtate, & non veniant, non quia non poſſunt venire, ſed præcisè quia venire negligunt. Ergo qui vocati à Deo non veniunt, habent vires ſufficientes ad veniendum, & ad ſequendum vocantem Deum.

Juxta S. Doctorem igitur, etiam in præſenti ſtatu duplex eſt vocatio interna, una efficax, & altera merè ſufficiens. Cum prima, qui vocatur, venit, quia vult, & vult quia vocatur quomodo ei congruit ut veniat: unde quod veniat, non ſibi, ſed Deo congruè vocanti tribuere debet. Cum ſecunda, qui vocatur, non venit, ſed venire poteſt; & venire poteſt, quia vocatur quomodo ei ſufficit ad veniendum, quamvis non quomodo ei congruit ut venire velit: unde quòd non veniat, ſibi nolenti tribuere debet, non Deo illum ſic vocanti; cùm Deus illum vocet quomodo ei aptum eſt ut poſſit venire, nec teneatur illum vocare quomodo ei aptum eſt, ut venire velit.

ARTICULUS III.

Solvuntur objectiones.

OBj. 1. Quòd in præſenti ſtatu detur gratia ſufficiens, quæ non ſit etiam efficax, capitaliter repugnat doctrinæ S. Auguſtini. Ergo, &c. *Reſp.* neg. ant, cujus falſitas evidenter patet vel ex uno illo S. Doctoris textu, quem modò allegavimus: in eo enim agnoſcit interiorem gratiam vocantem, qua vocati non veniunt, quia nolunt, quia negligunt venire; qui proinde venirent, ſi vellent, ſi venire non negligerent. At qui veniret, ſi vellet, ſi venire non negligeret, habet vires ſufficientes ad veniendum, ut per ſe manifeſtum eſt. Ergo juxta S. Doctorem, interior gratia vocans, etiam ea qua, qui vocantur, non veniunt, adeòque etiam ea, quæ non eſt efficax, dat vires ſufficieotes ad veniendum, iis quos vocat, & ita èſt gratia verè ſufficiens.

Prob. tamen ant. S. Auguſtinus, lib. de corr. & gr. cap. 11. & 12. 1. Dividit actualem gratiam internam in adjutorium ſine quo non, & adjutorium quo. 2. Per adjutorium ſine quo non, intelligit adjutorium ex natura ſua repudiabile, quocum voluntas bonum operatur ſi vult, non operatur ſi non vult; per adjutorium verò quo, intelligit adjutorium ex natura ſua irrepudiabile, quocum proinde voluntas non poteſt non velle & operari bonum. 3. Docet auxilium ſine quo non, fuiſſe adjutorium naturæ ſanæ; adjutorium verò quo, eſſe adjutorium naturæ ægrotæ: quia cum adjutorio repudiabili natura ſana potuit velle & operari bonum; natura verò ægrota ſine auxilio irrepudiabili non poteſt. Ex quibus manifeſtè ſequitur, juxta Sanct. Doctorem, in hoc ſtatu præter actualem gratiam ex natura ſua irrepudiabilem, ac proinde irrepudiabiliter efficacem, non aliam eſſe actualem gratiam ad volendum & operandum bonum verè ſufficientem,

Reſp. 1. neg. Quòd S. Auguſtinus dividat actualem gratiam internam in adjutorium ſine quo non, & adjutorium quo. Duplex quidem diſtinguit adjutorium, libro de corr. & grat. cap. 12. nempe adjutorium ſine quo non, & adjutorium quo. Item dicit gratiam Adamo datam ad perſeverandum in ſtatu innocentiæ, fuiſſe adjutorium ſine quo non; gratiam verò quæ nunc ad perſeverandum in ſtatu juſtitiæ datur Sanctis, eſſe adjutorium quo. Item per adjutorium ſinè quo non, Adamo ad perſeverandum in ſtatu innocentiæ datum, intelligit, ut nos credimus, actualem gratiam ſupernaturalis illuſtrationis, qua Adamo oſtendebatur malum vitandum & bonum faciendum. At quod hìc capitale eſt, per adjutorium quo, quod electis nunc datur ad perſeverandum in ſtatu juſtitiæ, non intelligit actualem aliquam gratiam, ſed mortem in iis circumſtantiis, in quibus homo juſtus eſt, procuratam. Quod ita planum eſt, ut mirum videri debeat, quòd Janſenius tanto ſucceſſu hac in re tot Doctoribus ſcholaſticis imponere potuerit.

Sed dato tamen, quòd S. Auguſtinus actualem gratiam internam diſtinxerit in adjutorium ſine quo non, & adjutorium quo; *Reſp.* 2. Gratis & planè falsò poſt Calvinum dici, quòd S. Doctor per adjutorium quo, intellexerit excitantem gratiam irrepu-

diabi-

diabilem & irreſiſtibilem. Et dico eum per adjutorium quo creditur, ſperatur, diligitur, &c. intellexiſſe inſpirationis gratiam, ex natura ſua repudiabilem, à qua voluntas immediatè afficitur, excitatur, corroboratur, & movetur quomodo ei congruit, ut credat, ſperet, diligat, &c.

Non minùs falſum eſt quod additur, videlicet S. Auguſtinum docuiſſe, omnem actualem gratiam excitantem naturæ innocentis fuiſſe adjutorium ſine quo non, omnem verò actualem gratiam excitantem naturæ lapſæ eſſe adjutorium quo. Et dico, ſecundùm mentem S. Doctoris, utramque gratiam in utroque ſtatu locum habere. Itaque quantùm attinet ad ſtatum innocentiæ ſupernaturalis, illuſtratio, in qua gratia excitans naturæ ſanæ conſiſtebat, fuit auxilium quo, quoties, ea prælucente, Adamus innocens opera ſalutaria exercuit; & fuit tantùm auxilium ſine quo non, quando v. gr. Adamus, ſuadente uxore, pomum vetitum comedit, & comedendo lapſus eſt.

Similiter, quantum attinet ad ſtatum præſentem, inſpirationis gratia, in qua potiſſimùm conſiſtit gratia excitans naturæ ægrotæ, eſt auxilium quo, quoties voluntas cum ea bonum vult & operatur; & eſt tantùm auxilium ſine quo non, quando voluntas bonum, quod cum ea poteſt operari, non operatur, quia non vult. Exemplum habemus in textu S. Doctoris à nobis allegato. Nam interna vocatio, qua Deus ad cœnam ſuam vocat homines, in iis qui vocati veniunt, eſt adjutorium quo veniunt; in iis verò, qui vocati non veniunt, eſt adjutorium ſine quo non poſſunt venire, & quocum poſſunt, ſed non veniunt, quia venire negligunt.

Amplius. Cùm in præſenti ſtatu interior gratia excitans, ſit ex natura ſua repudiabilis, quandoque, etiam eadem ſpecie & intenſione, efficax eſt, quandoque non, quia quandoque nobis congruit ut velimus, quandoque non congruit: unde quandoque eſt adjutorium quo, quandoque adjutorium ſine quo non tantùm: nam quando eſt efficax, eſt adjutorium quo re ipſa volumus, ſive adjutorium quo voluntas noſtra immediatè à Deo excitata & adjuta vult & operatur bonum, ad quod volendum & operandum non neceſſitatur, ſed ſolùm congruè movetur: quando verò non eſt efficax, eſt tantùm adjutorium ſine quo non poſſumus, & quocum poſſumus velle: dat enim nobis vires ad volendum ſufficientes, ſed non dat congruas, & ſic dat poſſe, ſed non dat velle & agere, quod daret, ſi congrueret, & tunc eſſet adjutorium quo vellemus & ageremus.

Obj. 2. Gratia ſufficiens eſt adjutorium poſſibilitatis, non voluntatis & actionis. Ergo eſt adjutorium Pelagianum, & à S. Auguſtino reprobatum. *Reſp.* 1. Gratiam ſufficientem, quam cum Catholicis Doctoribus defendimus, in aliquo ſenſu dici poſſe adjutorium poſſibilitatis, non voluntatis & actionis, in quantum ſcilicet dat voluntati poſſe tantum, quia voluntas ei reſiſtendo, impedit eam, quominùs det etiam velle & agere: cùm è contra gratia efficax ſit adjutorium non ſolùm poſſibilitatis, ſed etiam voluntatis & actionis, quia voluntati dat non ſolum poſſe, ſed etiam velle & agere, movendo ſcilicet illam, quomodo illi congruit ut velit & agat, ſimulque ad volendum & agendum, ſeu, quod idem eſt, volentem & agentem immediatè & intimè adjuvando.

Reſp. 2. Adjutorium poſſibilitatis, non voluntatis & actionis, in hoc ſenſu, non eſſe adjutorium poſſibilitatis, non voluntatis & actionis, in ſenſu Pelagii. Nam Pelagius, 1. per adjutorium poſſibilitatis, non adjutorium dans, ſed ſolùm adjutorium adjuvans poſſe intelligebat: volebat enim liberum arbitrium per ſe ſolum valere ad opus ſalutare quodlibet, adeòque liberum arbitrium non indigere gratia ad poſſe ſimpliciter, ſed tantùm ad faciliùs poſſe. 2. Adjutorium illud poſſibilitatis conſtituebat in lege atque doctrina, foriuſecùs, vel etiam intrinſecùs per illuſtrationem propoſitis, & ſic quid proſequendum, quidve fugiendum eſſes oſtendentibus. 3. Aſſerendo non voluntatem & actionem in operibus ſalutaribus, ſed ſolam poſſibilitatem adjuvari, negabat nos velle & operari bonum dependenter ab interiore gratia, in libero noſtro arbitrio immediatè recepta, illudque immediatè & intimè afficiente, excitante, corroborante & adjuvante ad volendum & operandum bonum, ad quod, ut malè putabat, nequidem adjutorio ſe tenente ex parte intellectus voluntas noſtra indiget, niſi ut faciliùs velit & operetur.

Cùm hac autem Pelagii doctrina, à S. Auguſtino & aliis Doctoribus Catholicis jure merito reprobata, nihil habet commune noſtra de gratia ſufficiente doctrina, in qua gratia ſufficiens eſt gratia non externa, ſed interna, nec tantùm ex parte intellectus, ſed etiam ex parte voluntatis ſe tenens immediatè: cùm ſit non tantùm illuſtratio recepta in intellectu, ſed etiam inſpiratio in voluntate recepta. Unde ſecundùm nos, non ſolùm adjuvat poſſe, oſtendendo voluntati bonum faciendum & malum fugiendum, ſed etiam dat ipſum poſſe, voluntatem ægrotam ſanando, torpentem excitando, infirmam corroborando quantùm oportet, ut bonum faciat, vel fugiat malum, ſi velit.

Quare ſi gratia ſufficiens non eſt adjutorium voluntatis & actionis, hoc contingit ex vitio liberi arbitrii, quod conſentire non vult gratiæ; & ſi conſentiret, gratia tunc eſſet adjutorium voluntatis & actionis, nec tantùm daret poſſe, ſed etiam velle & agere, quia liberum arbitrium non vellet & ageret, niſi dependenter ab ea ut immediatè præmovente & adjuvante ad volendum & agendum.

Denique cùm Pelagium aſſerentem adjutorium poſſibilitatis, non voluntatis & actionis reprehendit S. Auguſtinus, ab eoque poſtulat, ut adjutorium voluntatis & actionis confiteatur, non petit ab eo, ut rejiciat omnem gratiam, quæ det poſſe tantùm, & agnoſcat ſolam gratiam, quæ dat non ſolùm poſſe, ſed etiam velle & agere, adeoque nullam aliam gratiam, præter efficacem, profiteatur: ſed ſolum ab eo petit, ut fateatur nos in omni opere ſalutari, quod exercemus, adjuvari per interiorem gratiam, in voluntatem noſtra immediatè & intimè receptam, eique ad bonum volendum & operandum vires ſubminiſtrantem, ſine quibus nec vellemus & operaremur bonum, imò nec illud velle & operari poſſemus. Quod non impedit, quominùs præter gratiam, quæ modo explicato dat nobis velle & agere, quoties bonum ſalutare volumus & agimus, aliam etiam agnoſcamus, quæ nobis dat tantum poſſe, quia non volumus, & quæ nobis daret etiam velle & agere, ſi vellemus & ageremus.

Obj. 3. Si homo poſſet bonum velle & agere cum gratia ſufficiente, qualem admittimus, hoc eſt, cum interiore gratia excitante repudiabili, quæ non habet effectum, quia nolumus ei conſentire, homo poſſet in hoc ſtatu naturæ lapſæ ſibi, non Deo donante, tribuere bonam actionem & meritum. Item poſſet ſe ipſum ab aliis per voluntatis libertatem diſcernere. Abſurdum utrumque conſ. Ergo, &c.

Reſp. Neg. 1. ſequent. Nam ſi homo cum illa gratia bonum, ut poteſt, re ipſa vellet & ageret, non vellet & ageret, niſi dependenter à Deo, ipſius voluntatem per gratiam illam immediatè præmovente & adjuvante ad volendum & agendum, & conſequenter non vellet & ageret, niſi dependenter à Deo, ei per gratiam illam donante, ut vellet & ageret. Hanc doctrinam expreſsè tradit ſanctus Auguſtinus, lib. 1. ad Simplicianum, quæſt. 2. his verbis: *Noluit ergo Eſau, & non cucurrit; ſed & ſi voluiſſet & cucurriſſet, Dei adjutorio perveniſſet, qui etiam velle & currere vocando præſtaret, niſi vocatione contempta, reprobus fieret.*

Itaque juxta S. Auguſtinum, 1. Eſau à Deo vocatus non cucurrit, non quia non potuit, ſed quia noluit currere. 2. Si voluiſſet & cucurriſſet, voluiſſet & cucurriſſet dependenter à Deo, ei vocatione ſua præſtante & donante ut vellet & curreret. 3. Deus tamen vocatione ſua non præſtitit & donavit Eſau ut vellet & curreret, quia Eſau vocationem contempſit, & contemnendo impedivit ne Deus ipſa illa

vocatione præſtaret, eique donaret, ut vellet & curreret. Poteſt igitur homo, juxta S.Doctorem, etiam in præſenti ſtatu habere gratiam verè ſufficientem, & tamen non operari bonum, ad quod operandum gratia illa data eſt, quia poteſt gratiam illam contemnere, & re ipſa contemnit ei diſſentiendo: unde Deus cum poſſe, non illi dat etiam velle & agere. At ſi conſentiendo gratiæ, ut poteſt, vellet & operaretur bonum, non vellet & operaretur, niſi Deo ipſi per gratiam illam, cui conſentiret, donante ut vellet & operaretur.

Reſp. neg. etiam 2. ſeq. Nam ſi homo cum gratia illa, quæ merè ſufficiens eſt, quia rejicitur, bonum vellet & ageret, vellet & ageret dependenter à Deo, ipſum ſaltem natura priùs vocante quomodo ei congrueret, ut vellet & ageret, adeòque dependenter à Deo ipſum ſaltem natura priùs vocatione ſua diſcernente, quàm vellet & ageret. Deus enim vocando hominem quomodo ſcit ei congruere, ut vocantem non reſpuat, hoc ipſo diſcernit illum ab aliis, quos non ſic vocat. Sed

Nota. Hæ duæ veritates: Homo vocatus à Deo, vult & agit bonum: Deus vocat hominem quomodo ſcit ei congruere ut velit & agat bonum: ita connexæ ſunt inter ſe, ut prima abſoluta neceſſitate ſupponat ſecundam, & ſecunda abſoluta neceſſitate inferat primam. Unde ſupponi non poteſt, hominem à Deo vocatum, velle & agere bonum, quin ſupponatur, Deum ſaltem natura priùs vocaſſe hominem, quomodo ſcit ei congruere ut velit & agat bonum, & conſequenter quin ſupponatur, hominem à Deo ſaltem natura priùs diſcretum eſſe per vocationem congruam. Quare ex eo quòd homo cum gratia ſufficiente poſſit velle & operari bonum, non aliud ſequitur, quàm quòd poſſit non impedire diſcretionem ſui per hanc gratiam, ei conſentiendo; ſic tamen ut ſi ſupponatur ei conſentire, & ita cum ea bonum velle & agere, neceſſariò ſupponendus ſit per eam à Deo diſcretus fuiſſe ſaltem natura priùs, quàm conſentiret, atque bonum vellet & ageret.

Obj. 4. Gratia ſufficiens non eſt gratia: nam ſecundùm nos, eſt debita naturæ. Ergo, &c. *Reſp.* neg. ant. & ejus prob. Nam Deus, ſecundùm nos, potuit etiam abſque indecentia condere creaturam rationalem, tam angelicam, quàm humanam, ſine ordinatione ad finem ſupernaturalem: quare, ſecundùm nos, gratia nec debetur naturæ rationali, nec ab ea exigitur connaturaliter. Attamen ſuppoſito quòd Deus ad finem ſupernaturalem elevare velit creaturam rationalem, eique dare præcepta, quæ obſervari non poſſint abſque gratia, tenetur, non quidem creaturæ rationali, ſed ſibi, nimirùm ut ſapienter & convenienter elevet atque præcipiat; ſuppeditare auxilia gratiæ, ſine quibus creatura rationalis non poteſt aſſequi finem illum, ad quem eſt ordinata, & impoſita ſibi præcepta adimplere: nam ſi talia auxilia in ſuppoſitione facta Deus non ſuppeditaret, creaturam rationalem ordinaret ad finem, ad quem nollet eam pervenire, eique præciperet impoſſibilia; quod à Deo ſapienter & convenienter fieri poſſe, nemo ſanæ mentis dixerit.

Porrò loquimur de creatura innocente: aliud enim eſt de creatura peccati rea: nam quamvis Deus humanam naturam ad finem ſupernaturalem ordinaverit, poſſet nihilominùs non ſolùm aliquibus, ſed etiam omnibus omninò hominibus, ex Adamo naturaliter deſcendentibus, gratiam ad ſalutem conſequendam ſufficientem abſque injuria, & indecentia denegare, præciſo, ſcilicet, redemptionis pretio à Chriſto oblato, & à Patre acceptato. Ratio eſt, quia omnes homines, ex Adamo naturaliter deſcendentes, naſcuntur peccatores & filii iræ, quibus adeò jure debetur nihil niſi pœna. Unde illud Sapient. cap. 12. *Quis ſtabit contra judicium tuum, aut quis tibi imputabit, ſi perierint nationes, quas tu feciſti?*

Dixi, gratiam ſufficientem ad ſalutem conſequendam: nam Deus in hoc ſtatu naturæ lapſæ nobis non poteſt denegare auxilia gratiæ, ſine quibus adimplere non poſſumus mandata ejus, ſuppoſito quòd velit ea à nobis adimpleri, eorumque tranſgreſſionem non adimplentibus imputari: Deus enim impoſſibilia jubere non poteſt; & nemo poteſt peccare imputabiliter, aut non faciendo quod facere non poteſt, aut non cavendo quod non poteſt cavere.

Obj. 5. Gratia ſufficiens nunquam habuit effectum, & nunquam habitura eſt. Ergo eſt gratia inutilis, pernicioſa & monſtroſa. *Reſp.* Neg. ant. Univerſaliter ſumptum pro omnibus circumſtantiis poſſibilibus in hoc ſtatu naturæ lapſæ. Itaque gratia ſufficiens, qualem defendimus, nunquam quidem habuit, aut habitura eſt effectum in iis circumſtantiis pro quibus ſupponitur fuiſſe, aut fore merè ſufficiens; at habuit aut habuiſſet; item habitura eſt, aut habitura eſſet in aliis. Pro quo

Nota. Eadem etiam ſpecie & intenſione gratia, quæ incongrua eſt pro aliquibus circumſtantiis, pro aliis congrua eſſe poteſt, & eſt. Unde eadem etiam ſpecie & intenſione gratia ſic eſt purè ſufficiens pro aliquibus circumſtantiis, ut poſſit eſſe & ſit efficax pro aliis. Quare eadem etiam ſpecie & intenſione gratia quæ non habuit, aut habitura eſt effectum in certis circumſtantiis, in quibus erit incongrua & inefficax, adeòque purè ſufficiens, habuit in aliis, ſi data eſt, vel habuiſſet, ſi data eſſet; item habitura eſt in aliis, ſi dabitur, vel habitura eſſet, ſi daretur: quia in aliis fuit vel fuiſſet, item in aliis erit vel eſſet congrua & efficax.

Perperam ergo dicitur, gratiam ſufficientem, qualem defendimus, 1. eſſe monſtroſam gratiam, quaſi verò monſtrum ſit, quòd eadem etiam ſpecie & intenſione gratia aliquando congruat, & aliquando non congruat etiam eidem homini, ut velit & operetur bonum. 2. Pernicioſam; cùm voluntas poſſit eam in bonum ſuum acceptare, eique conſentiendo, bene & ſicut ad ſalutem oportet, velle & operari; nec in damnum hominis vergat, niſi quia ipſe volens ac lubens illam repudiat in perniciem ſuam. 3. Inutilem: quòd enim non habeat effectum, hoc provenit ex vitio voluntatis, eam abjicientis, & nolentis eâ uti, non ex defectu alicujus virtutis ad bonum volendum & operandum neceſſariæ: nam gratiæ incongruitas nihil virtutis ad bonum volendum & agendum neceſſariæ ſubtrahit, ut patet ex gratia, quæ manens eadem in ſpecie & in intenſione, in aliquibus circumſtantiis congrua eſt, & in aliis incongrua reſpectu ejuſdem ſubjecti: quod nonniſi perperam negaretur. Malè autem dicetur medium aliquod inutile, quod ita valet ad effectum ad quem datur, ut ſi velis eo medio uti, effectum illum obtineas, & quem proinde non obtines, niſi quia medium reſpuis, & eo uti dedignaris.

Obj. 6. Gratia ſufficiens repugnat precibus Eccleſiæ. Ergo, &c. *Prob. ant.* Nam Eccleſia in precibus ſuis non poſtulat à Deo, ut poſſimus bonum velle & agere, ſed ut re ipſa illud velimus & agamus. Ergo, &c. *Reſp.* neg. ant. *Ad prob. Reſp.* neg. conſeq. Non enim ſic orat Eccleſia, eò quòd non dentur gratiæ, quibuſcum verè poſſumus bonum velle & agere, quod tamen nec agimus nec volumus, gratias illas liberè repudiando; ſed quia non niſi bonum volendo & agendo ſalvabimur, & ita non ſalvabimur ſine gratiis efficacibus, quantumvis cum ſufficientibus poſſemus ſalvari, & ſalvaremur, ſi vellemus his gratiis cooperari. Unde gratias efficaces, non ſufficientes, in orationibus ſuis petit Eccleſia.

AR-

ARTICULUS IV.

Utrùm fidelibus juſtificatis detur gratia ſufficiens ad ſervanda præcepta divina, & ad permanendum in ſtatu juſtitiæ.

RESPONSIO I.

Fideles juſtificati accipiunt gratiam verè ſufficientem ad ſervanda præcepta divina, etiam quando ea tranſgrediuntur.

Eſt de fide, & *prob.* 1. ex Scriptura. Nam dicitur Matth. cap. 11. *Jugum meum ſuave eſt, & onus meum leve.* Et 1. Joan. cap. 5. *Mandata ejus gravia non ſunt.* Quæ verba pertinent ſaltem ad fideles juſtificatos, & apertè ſignificant illis dari gratiam, quacum poſſunt, ſi velint, ſervare omnia mandata divina.

Prob. 2. Ex S. Auguſtino in lib. de fide contra Manichæos, cap. 10. *Quis*, inquit, *non clamet ſtultum eſſe, præcepta dare ei, cui liberum non eſt, quod præcipitur facere: & iniquum eſſe eum damnare, cui non fuit poteſtas juſſa complere?* Et in lib. de nat. & grat. c. 69. *Valdè autem bona ſunt præcepta*, inquit, *ſi legitimè his utamur. Eo quippe ipſo quo firmiſſimè creditur, Deum juſtum & bonum impoſſibilia non potuiſſe præcipere, hinc admonemur, & in facilibus quid agamus, & in difficilibus quid petamus.* Et in lib. de gratia & libero arbitrio, cap. 16. ubi ſic ait: *Magnum aliquid Pelagiani ſe ſcire putant, quando dicunt: Non juberet Deus quod ſciret non poſſe ab homine fieri. Quis hoc neſciat? Sed ideò jubet aliqua quæ non poſſumus, ut noverimus quid ab illo petere debeamus.* Et inferiùs: *Certum eſt nos ſervare mandata, ſi volumus; ſed quia præparatur voluntas à Domino, ab illo petendum eſt ut tantùm velimus, quantum ſufficit, ut volendo faciamus.*

Ex his textibus habemus, S. Doctorem ante & poſt exortam Pelagianam hæreſim, 1. ut exploratum & apud omnes indubitatum tenuiſſe, quòd Deus, utpotè ſummè juſtus & bonus, nulla hominibus præcepta imponat, quæ ab illis ſervari non poſſint. Quod certè imprimis verum eſt de hominibus fidelibus & juſtis, cùm ſint amici Dei, filii ejus adoptivi, & hæredes: Deum enim ab amicis, filiis adoptivis, ac hæredibus aliquid exigere, quod ab eis ſciret fieri non poſſe, quis vel ſuſpicari poteſt, ſi de bonitate & juſtitia illius ut par eſt ſentiat?

2. Deum præter præcepta, quæ cum ſolis naturæ viribus ſervare poſſumus, alia etiam nobis imponere præcepta, quæ ſervare non poſſumus ſine gratia, & ad hæc ſervanda nobis, cùm opus eſt, præſtò adeſſe auxilium ſaltem remotè ſufficiens, nempe gratiam orandi, & petendi gratiam, qua tantum velimus, quantum ſufficit, ut volendo faciamus quod nobis præceptum eſt.

3. Pelagianos, Deum impoſſibilia non præcipere, ad nauſeam inculcantes carpere, cùm id à nemine vocaretur, aut vocari poſſet in controverſiam; eoſque reprehendere, non quòd aſſererent Deum non jubere homini, quod ſcit ab homine non poſſe fieri; cùm id verum eſſe nemo non agnoſcat; ſed quòd inde colligerent, hominem ad ſervanda mandata divina adjutorio gratiæ non indigere. Deus, inquiebat S. Doctor, præcipit nobis aliqua, quæ naturales arbitrii vires ſuperant; non idcircò tamen præcipit impoſſibilia, quia quæ vires arbitrii ſuperant, non ſuperant vires Dei præcipientis, qui proinde arbitrio ſubvenire poteſt, quantum neceſſe eſt ut poſſit, imò & tantùm velit, quantum ſufficit ut volendo faciat quod præcipitur: *His* (verba ſunt S. Doctoris, lib. 2. de peccator. meritis & remiſſ. cap. 6.) *atque hujuſmodi aliis innumerabilibus teſtimoniis dubitare non poſſum, nec Deum aliquid impoſſibile homini præcepiſſe, nec Deo ad opitulandum & adjuvandum, quo fiat quod jubet, impoſſibile aliquid eſſe.*

Deus igitur, juxta S. Doctorem, hominibus non jubet impoſſibilia, non quia nihil jubet quod excedat naturalem facultatem, ut volebant Pelagiani, ſed quia in his quæ jubet, & facultatem naturalem excedunt, paratus eſt ad juvandum, & re ipſa juvat homines, vel dando auxilium, quocum abſque ulteriori adimplere poſſunt id quod jubetur, vel ſaltem dando aliud remotius, quocum illud proximè requiſitum poſſunt, ſi volunt, obtinere: unde ſi illo privantur, urgente præcepto, hoc ſibi, non Deo imputare debent. Hæc autem Dei hominibus generatim dicta, certo certiùs, ſecundùm mentem S. Doctoris, à fortiori intelligenda ſunt de iis, qui fideles ſunt & juſti.

Prob. 3. Ex Conciliis, nempe Arauſicano II. can. 25. ubi dicitur, omnes, qui per baptiſmum juſtificati ſunt, Chriſto auxiliante & cooperante, quæ ad ſalutem pertinent, poſſe adimplere, ſi fideliter laborare voluerint. Et Trident. ſeſſ. 6. c. 11. ubi dicitur: *Nemo temeraria illa, & à Patribus ſub anathemate prohibita voce uti* (debet) *Dei præcepta homini juſtificato eſſe impoſſibilia. Nam Deus impoſſibilia non jubet, ſed jubendo monet & facere quod poſſis, & petere quod non poſſis, & adjuvat ut poſſis.* Juxta Synodum igitur, nulla Dei præcepta, quantumlibet illis vires naturæ impares ſint, impoſſibilia ſunt hominibus juſtificatis, quia ad ea, cùm urget eorum obligatio, implenda, habent actualem gratiam proximè ſufficientem, vel ſi non habent, quod quandoque, imò ſæpè contingere poteſt, habent ſaltem gratiam remotè ſufficientem, quacum orare poſſunt, & orando impetrare auxilium proximè ſufficiens, quo proinde, niſi ſua culpa, carere non poſſunt.

Prob. 4. Ex ſummis Pontificibus, nempe Pio V. & Gregorio XIII. à quibus damnata eſt hæc Baii propoſitio: *Definitiva hæc ſententia, Deum homini nihil impoſſibile præcepiſſe, falsò tribuitur Auguſtino, cùm Pelagii ſit.* Et Innocentio X. qui temerariam, impiam, blaſphemam, anathemate damnatam, & hæreticam declaravit hanc Janſenii propoſitionem: *Aliqua Dei præcepta hominibus juſtis, volentibus, conantibus ſecundum præſentes quas habent vires, ſunt impoſſibilia, deeſt quoque illis gratia, qua poſſibilia fiant:* Cujus propoſitionis ſenſus eſt, quòd juſtis impoſſibilia ſint ea præcepta, quæ tranſgrediuntur, quia deeſt eis gratia tam remotè quàm proximè ſufficiens ad præceptorum illorum obſervationem.

Obj. Quando Petrus Apoſtolus Dominum negavit, caruit gratia ad vincendam tentationem, & ad implendum præceptum de Domino tunc confitendo: hoc enim docent Patres multi. Ergo, &c. *R.* neg. ant. *Ad prob. R.* Patres illos loqui vel de gratia ſpeciali, qua deſtitutus Petrus Dominum negavit, licèt ſufficiens haberet auxilium ad illum confitendum; vel potiùs de gratia proximè ſufficiente, hoc eſt, de gratia, quacum abſque ulteriori auxilio poſſet in illis circumſtantiis Dominum confiteri; licèt non careret gratia, quacum orare poterat, & orando impetrare gratiam proximè ſufficientem. Nam Patribus familiare eſt, ſimpliciter dicere, quòd homo careat gratia ad obſervandum præceptum neceſſaria, & ita quòd præceptum non poſſit obſervare, quando non habet gratiam proximè ſufficientem, licèt remotè ſufficientem habeat.

Patet ex S. Auguſtino, libro de natura & gratia cap. 69. *Eo ipſo*, inquit, *quò firmiſſimè creditur, Deum juſtum & bonum impoſſibilia non potuiſſe præcipere, hinc admonemur & in facilibus quid agamus, & in difficilibus quid petamus.* Et libro de gratia & libero arbitrio, c. 16. *Ideò*, inquit, *jubet aliqua quæ non poſſumus, ut noverimus quid ab eo petere debeamus.* Et ſer. 124. de tempore, ubi hæc habet: *Quid eſt homo ſine gratia Dei, niſi quod fuit Petrus, cùm negaret Chriſtum.... Ideo B. Petrum paululum Dominus ſubdeſeruit, ut in illo totum humanum genus poſſet agnoſcere, nihil ſe ſine Dei gratia prævalere.* Hic autem S. Doctor dicendo Deum paululùm ſubdeſeruiſſe Petrum, apertè ſignificat Petrum non fuiſſe orbatum omni gratia ad vincendam tentationem idonea, ſed ſolùm caruiſſe gratia, quæ ad id proximè ſufficeret; ita ut remotè ſufficientem tunc habuerit,

nempe gratiam orandi, qua auxilium ulteriùs impetrare potuit; non tamen impetravit, quia hac orandi gratia uti neglexit.

Responsio II.

Fidelibus juſtificatis datur gratia verè ſufficiens ad permanendum in ſtatu juſtitiæ, etiam iis qui non permanent; unde in illis, eorum culpa eſt merè ſufficiens. Eſt de fide.

Prob. 1. Ex Scriptura. Nam dicitur 1. Cor. c. 10. *Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari ſupra id quod poteſtis.* At ſi fideles juſti non tentantur ſupra id quod poſſunt, ſanè nihil eſt, quod eos impedire poſſit, quominùs, ſi velint, in ſtatu juſtitiæ permaneant. Et 1. Timoth. cap. 4. *Qui eſt Salvator omnium hominum, maximè fidelium.* Deus igitur ſincerè vult ſalutem omnium fidelium, & à fortiori fidelium juſtificatorum, adeòque idonea illis auxilia ſubminiſtrat, quibus, ſi velint, permanendo in ſtatu juſtitiæ ſalutem adipiſcantur. Ergo, &c.

Prob. 2. Ex Concil. Trident. Seſſion. 6. Nam dicit, cap. 11. *Deus ſua gratia ſemel juſtificatos non deſerit, niſi priùs ab eis deſeratur.* Et cap. 13. *In Dei auxilio firmiſſimam ſpem collocare, & reponere omnes* (juſtificati) *debent. Deus enim, niſi ipſi illius gratiæ defuerint, ſicut cœpit opus bonum, ita perficiet operans velle & perficere.* Quid eſt autem juſtificatos non deſeri à Deo, niſi priùs eum deſerant, niſi eos, donec mortaliter peccent, à Deo etiam ſpecialiter adjuvari? Et ad quid ſpecialiter adjuvari, niſi ad ſtandum & permanendum in ſtatu juſtitiæ? Hanc porrò eſſe Synodi mentem, ex contextu manifeſtum eſt. Item ſi Deus in juſtificatis omnibus, ſicut cœpit opus bonum, ita perfecturus eſt operans velle & perficere, niſi ipſi defuerint illius gratiæ, certè ſi in ſtatu juſtitiæ non permanent, ſua culpa non permanent, & quia deſunt gratiæ divinæ, eam ſcilicet repudiando, & ei conſentire ac cooperari nolendo.

Prob. 3. Ex S. Auguſtino, lib. de natura & gratia, cap. 26. *Ipſe autem Deus*, inquit, *cùm per Mediatorem Dei & hominum, hominem Jeſum Chriſtum, ſpiritaliter ſanat ægrum, vel vivificat mortuum, id eſt, juſtificat impium, & cùm ad perfectam ſanitatem, hoc eſt, ad perfectam vitam juſtitiamque* (quæ in habitibus infuſis conſiſtit) *perduxerit, non deſerit, ſi non deſeratur* (per mortale peccatum) *ut piè ſemper juſtèque vivatur* (hoc eſt, hominem juſtificatum, niſi ab eo deſeratur, adjuvat ad piè ſemper juſtèque vivendum;) adjuvat, inquam, per interiorem ſuam gratiam, ſine qua piè juſtèque vivit nemo, aut vivere poteſt. Nam, ut proſequitur S. Doctor, *ſicut oculus corporis etiam pleniſſimè ſanus, niſi candore lucis adjutus non poteſt cernere: ſic homo etiam perfectiſſimè juſtificatus* (adeòque per gratiæ ſanctificantis infuſionem perfectiſſimè ſanatus) *niſi æterna luce juſtitiæ divinitus adjuvetur, rectè non poteſt vivere. Sanat ergo Deus* (per infuſionem inhærentis juſtitiæ) *non ſolùm ut* (per eam) *deleat quod peccavimus, ſed ut præſtet etiam* (per actualis gratiæ ſuæ auxilium) *ne peccemus* (& ſic piè ſemper juſtèque vivamus.)

Nota. Pelagius cum ſuis aſſerebat, miſericordia Dei nos indigere ad delenda præterita peccata, non ad ea in poſterum vitanda, ſed ſanos per juſtificationis beneficium effectos, cum ſolis arbitrii viribus omnia vitare peccata, adeòque piè ſemper juſtèque vivere poſſe: *Videtiſne*, inquit, ibidem S. Doctor, recitatis Pelagii verbis, *quemadmodum non dicat neceſſariam miſericordiam Dei ut non peccemus, ſed quia peccavimus?* Unde conſequenter ajebat Pelagius, Deum per juſtificantem gratiam ſanare peccatorem, condonando ei peccata præterita, ſed ſanatum ſibi & arbitrii ſui viribus permittere, utpotè ulteriori divinæ gratiæ adjutorio non indigentem ad tuendam ſanitatem, piè ſemper juſtèque vivendo.

Contra hanc doctrinam inſurgens S. Auguſtinus, contendebat. 1. Hominem peccatis vulneratum, divina miſericordia indigere non ſolùm ad recuperandam ſanitatem per gratuitam infuſionem inhærentis juſtitiæ, qua Deus peccata delet, ſed etiam ad recuperatam ſanitatem tuendam, rectè vivendo; quia homo peccator, quantumvis per acceptam inhærentem juſtitiam ſanus effectus, rectè vivere non poteſt, niſi divinitùs adjuvetur per actualia interioris gratiæ auxilia.

2. Et ita peccatorem à Deo juſtificari, non ſolùm ut ſanetur, & à peccatis admiſſis purgetur, ſed etiam ut ſanatus, & à peccatis purgatus, in poſterum poſſit rectè vivere; ad quod præter juſtificantem gratiam, indiget adjutorio actualis gratiæ, excitantis & adjuvantis: *Sicut ergo vulnere*, inquit, ibidem S. Doctor, *claudicans ideo curatur, ut ſanato malo præterito, futurus dirigatur ingreſſus: ſic mala noſtra non ad hoc ſolùm ſupernus Medicus ſanat, ut illa jam non ſint, ſed ut de cætero rectè ambulare poſſimus, quod quidem etiam ſani nonniſi illo adjuvante poterimus.*

3. Deum, cùm per juſtificationis gratiam ſanet hominem peccatorem, ut ſanus effectus, rectè poſſit ambulare, nec homo, quamvis ſanus, rectè nonniſi eo per interiorem ſuam gratiam adjuvante ambulare poſſit, quos per juſtificationis gratiam ſanavit, non deſerere, niſi ab eis deſeratur, ſed eos interiore ſua gratia adjuvare, ut rectè ambulare poſſint, & piè ſemper juſtèque vivendo, rectè ambulent, ſi velint. Sic ſupernus Medicus ægrotum, quem ſanavit, ſanatum non derelinquit, ſed quandiu ab eo non reſpuitur, ſanum ad ſanitatem tuendam adjuvat: cùm è contra Medicus homo ab ægro, poſtquam eum ſanitati reſtituit, diſcedat, & Deo dimittat ſuſtentandum elementis & alimentis: *Medicus homo*, inquit S. Doctor, *cùm ſanaverit hominem, jam de cætero ſuſtentandum elementis & alimentis corporalibus, ut eadem ſanitas apto ſubſidio convaleſcat, atque ſubſiſtat, Deo dimittit ... ipſe autem Deus cùm per Mediatorem ... non deſerit, ſi non deſeratur, ut piè ſemper juſtèque vivatur.*

Ex his autem clarum eſt, juxta ſanctum Auguſtinum, juſtificatis omnibus ad permanendum in ſtatu juſtitiæ, in qua ſpiritalis animæ ſanitas conſiſtit, à Deo dari ſufficiens interioris gratiæ adjutorium. Sed audiamus adhuc S. Doctorem enarr. in Pſal. 39. ſic alloquentem hominem juſtificatum: *Jacta in Dominum curam tuam, & ſpera in eum, & ipſe faciet. Quid tibi curaturus eſt? quid tibi proviſurus? Habeat tui curam qui fecit te: qui habuit tui curam antequam eſſes, quomodo non habebit curam, cùm jam hoc es quod voluit ut eſſes? Jam enim fidelis es, jam ambulas in via juſtitiæ: curam tui non habebit, qui facit ſolem ſuum oriri ſuper bonos & malos, & pluit ſuper juſtos & injuſtos: te jam juſtum ex fide viventem negliget, deſeret, dimittet? Imò verò & hic fovet, & hic adjuvat, & hic neceſſaria ſubminiſtrat, & noxia reſecat. Dando conſolatur ut permaneas, auferendo corripit ne pereas. Dominus curam habet tui; ſecurus eſto, ille proteget qui te fecit. Ab artificis tui manu noli cadere; ſi cecideris jam à manu artificis, frangeris. Ut autem permaneas in manu artificis, bona voluntas facit ....., nuſquam tibi deeſt: tu illi noli deeſſe, tu tibi noli deeſſe.*

Prob. 4. Ratione. Quia ut juſtificati poſſint permanere in ſtatu juſtitiæ, requiritur, & ſufficit, ut poſſint adimplere omnia mandata divina. Atqui poſſunt adimplere omnia mandata divina, ut conſtat ex reſp. 1. Ergo, &c.

Obj. S. Auguſtinus, libro de bono perſev. cap. 9. quærenti cur ex duobus juſtis uni perſeverantia detur, & alteri non detur, non aliter reſpondet, quàm recurrendo ad inſcrutabilia judicia Dei. Sed ſi juſtis omnibus datur gratia ſufficiens ad permanendum in ſtatu juſtitiæ, fruſtrà ad illa inſcrutabilia Dei judicia recurritur. Quærenti enim cur unus perſeveret, alter non perſeveret, reſponderi poterit, quia unus non deeſt gratiæ Dei, alter verò deeſt. Ergo, &c.

Reſp. Ita

Digitized by Google

Reſp. Ita quidem reſponderi poſſe; cùm ex juſtis illi non perſeverent, qui deſunt, & illi omnes perſeverent, qui non deſunt gratiæ Dei: at nihilominus, cùm omnes juſti ita poſſint permanere in ſtatu juſtitiæ, ut illi tantùm re ipſa permaneant, quibus gratis à Deo perſeverantia ipſa datur, gratis procurando illis bonam mortem, vel, ſi vis, gratis illos uſque in finem vocando, quomodo eis congruit; ad inſcrutabilia Dei judicia neceſſe eſt recurrere, ſi quæritur quare uni juſto bona mors à Deo procuretur, & alteri non procuretur; quare unus juſtus rapiatur ante lapſum, & alter non rapiatur; quare unus juſtus uſque in finem vocetur congruè, & alter non vocetur; breviter, quare uni juſto detur, & alteri non detur perſeverantia. Tunc enim aliud reſpondere non poſſumus, quàm quod dicit Apoſtolus, Rom. cap. 11. *O altitudo divitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei! quàm incomprehenſibilia ſunt judicia ejus, & inveſtigabiles viæ ejus!* quando quidem ex parte duorum juſtorum, quorum uni perſeverantia datur, & alteri non datur, nulla ratio aſſignari poteſt, cur uni potiùs detur, quàm alteri; quia cui datur, ex pura miſericordia datur. Potuit Deus utrique dare perſeverantiam, potuit neutri abſque injuſtitia; uni dat, & non alteri: *Quis cognovit ſenſum Domini? aut quis conſiliarius ejus fuit? aut quis prior dedit illi, & retribuetur ei?*

ARTICULUS V.

Utrùm fidelibus peccatoribus detur gratia ſufficiens ad converſionem.

Responsio I.

Fidelibus peccatoribus non obduratis datur gratia ſufficiens ad converſionem.

Prob. 1. Ex Scriptura. Nam Ezechielis, cap. 33. legitur: *Vivo ego, dicit Dominus, nolo mortem impii, ſed ut convertatur impius à via ſua, & vivat. Convertimini, convertimini à viis veſtris peſſimis, & quare moriemini?* Et 2. Petri cap. 3. *Patienter* (Deus) *agit propter vos, nolens aliquem perire, ſed omnes ad pœnitentiam reverti.* Hæc autem loca intelligi ſaltem debent de peccatoribus nondùm obduratis, quibus proinde gratia ad pœnitentiam agendam idonea deeſſe non poteſt; cùm Deus nolit eos perire, ſed è contra ſincerè velit eos converti, & idcircò patienter agat cum illis, illoſque iterùm atque iterùm adhortetur ad pœnitentiam. Quod certè non faceret, ſi privaret eos omni auxilio ad id ſufficiente, & ſic pœnitentia eis eſſet impoſſibilis.

Prob. 2. Ex S. Auguſtino enarr. in Pſalm. 102. ubi hæc Davidis verba: *Miſerator & miſericors Dominus, longanimis & multa miſericordiæ*, interpretans ſic ait: *Quid tam longanimum? quid tam multum in miſericordia? Peccatur & vivitur; accedunt peccata, augetur vita: blaſphematur quotidie, & facit ſolem ſuum oriri ſuper bonos & malos. Vocat undique ad correctionem, vocat undique ad pœnitentiam; vocat beneficiis creaturæ, vocat impertiendo tempus vivendi; vocat per lectorem, vocat per tractatorem; vocat per intimam cogitationem, vocat per flagellum correptionis; vocat per miſericordiam conſolationis: longanimis & multa miſericordiæ. Sed obſerva ne longitudine miſericordiæ Dei malè utendo, tu tibi theſaurizes iram in die iræ .... Cum tibi theſaurizaveris iram in die iræ, nonne experieris juſtum, quem contempſiſti benignum?* Juxta ſanct. Doctorem igitur, peccatores non rarò, ſed ſæpè per gratias tum exteriores multiplices, tum interiores, ſine quibus exteriores inutiles forent, ad pœnitentiam invitat longanimis & miſericors Deus.

Responsio II.

Peccatoribus, etiam excæcatis & obduratis, datur gratia ſufficiens ad converſionem.

Prob. 1. Ex Scriptura. Nam dicitur, Sapient. cap. 12. *Si inimicos ſervorum tuorum & debitos morti cum tanta cruciaſti attentione, dans tempus & locum, per quæ poſſent mutari a malitia, cum quanta diligentia judicaſti ſervos tuos?* Quibus verbis Sapiens expreſsè teſtatur, Deum Chananæis & Jebuſæis locum & tempus ad pœnitentiam agendam, adeòque & gratiam interiorem, ſine qua impoſſibilis illis erat pœnitentia, miſericorditer dediſſe: erant tamen ſceleſtiſſimi homines, & maximè obdurati, ut teſtatur idem Sapiens.

Act. cap. 7. Stephanus Judæos obduratos & voluntariè excæcatos objurgat in hunc modum: *Dura cervice, & incircumciſis cordibus & auribus, vos ſemper Spiritui Sancto reſiſtitis.* Ergo quamvis obdurati & excæcati, per interiorem gratiam a Spiritu Sancto ad pœnitentiam vocabantur; alioqui falsò dicerentur, Spiritui S. ſemper reſiſtere; & ita vocabantur, ut ſua culpa pœnitentiam non agerent; alioqui Stephanus perperam illos objurgaſſet.

Rom. cap. 2. ſic loquitur Apoſtolus: *An divitias bonitatis ejus* (Dei) *& patientiæ & longanimitatis contemnis? Ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? Secundùm autem duritiam tuam, & impœnitens cor, theſaurizas tibi iram in die iræ, & revelationis juſti judicii.* Quibus verbis apertè ſignificat Apoſtolus, Deum obduratos vocare ad pœnitentiam; eoſque bonitatem, patientiam, & longanimitatem divinam contemnendo, dum duro atque impœnitente corde internæ vocationi pertinaciter reſiſtunt, graviſſimarum pœnarum reatum incurrere, à juſto judice infligendarum.

Prob. 2. Ex S. Auguſtino enarr. in Pſalm. 6. ubi ad hæc Apoſtoli verba Rom. cap. 1. *Dedit illos Deus in reprobum ſenſum*, ſic diſſerit: *Ea eſt cæcitas mentis; in eam quiſquis datus fuerit, ab interiore Dei luce ſecluditur. Sed nondum penitus, cùm in hac vita eſt. Sunt enim tenebræ exteriores, quæ magis ad diem judicii pertinere intelliguntur, ut penitus extra Deum ſit, quiſquis dum tempus eſt, corrigi noluerit. Penitùs enim eſſe extra Deum quid eſt, niſi eſſe in ſumma cæcitate?* Ergo ex S. Doctore, nemo ita excæcatur, ut interiore Dei luce, adeòque interiore Dei gratia omninò privetur, & hoc pacto ſit omninò extra Deum per totalem deſertionem, quia nimirùm totalis deſertio, ac proinde cæcitas & obduratio conſummata, pœna eſt ad alteram vitam pertinens, qua juſtè punientur ii omnes, qui in hac vita corrigi noluerint: cùm nulli in hac vita ita excæcati fuerint, ut penitùs ſecluſi fuerint ab interiore Dei luce, & ſic caruerint omni gratia ad correctionem ſufficiente.

Duplex igitur eſt, juxta ſanctum Doctorem mentis cæcitas, ſeu ſecluſio ab interiore Dei luce; una inchoata & partialis, altera totalis & conſummata, quæ nomine tenebrarum exteriorum in Scriptura venit: hæc alterius vitæ eſt, in qua reprobi erunt penitùs extra Deum; illa verò hujus vitæ, in qua qui in pœnam peccatorum excæcantur, non ſunt extra Deum penitùs; unde quandiu hanc mortalem vitam vivunt, corrigi poſſunt, quia identidem à Deo illuſtrantur, & internis inſpirationibus excitantur, ut corrigi poſſint, & corrigantur, ſi velint. Quare ſi noluerint corrigi, juſtè mittentur in tenebras exteriores, & æterna, ac ſumma plectentur mentis cæcitate.

Obj. 1. Obdurati, quandiu ſunt in ſtatu obdurationis, carent omni gratia ad converſionem, ſive proximè ſive etiam remotè ſufficiente. Ergo qui tota vita manent in ſtatu obdurationis, tota vita privantur omni gratia ſufficiente, quacum poſſint converti. *Prob. ant.* Nam 1. hoc Scripturæ paſſim innuunt. 2. Hoc expreſsè docet ſanctus Auguſtinus pluribus locis. 3. Obdurati non poſſunt recipere gratiam verè ſufficientem ad converſionem, quin re ipſa convertantur; at quandiu ſunt in ſtatu obdurationis, non convertuntur.

Reſp. neg. ant. *Ad* 1. *prob. R.* Ex Scriptura nihil aliud haberi, quàm quòd gratia ad converſionem

ſufficiens peccatoribus non adſit omnibus momentis, & quòd aliqui omninò deſerantur ad tempus. *Ad* 2. *prob.* R. S. Auguſtinum non aliud docere, quàm obduratos, quandiu manent in ſtatu obdurationis, carere gratia congrua, ut plurimùm non accipere niſi gratiam remotè ſufficientem, nempe gratiam orationis, & ex illis aliquos ad tempus omninò deſeri. Quòd autem nullus in hac vita abſolutè & totaliter deſeratur, dişertè affirmat S. Doctor loco ſupra laudato. *Ad* 3. *prob.* R. In ea ſupponi omnem gratiam verè ſufficientem, eſſe etiam congruam & efficacem, quod eſt hæreticum.

Obj. 2. S. Auguſtinus, lib. 1. ad Simpl. qu. 2. dicit obdurationem eſſe Deum nolle miſereri, & Deum non fruſtra miſereri, quia ſi miſeretur, peccator convertitur. *Reſp.* S. Doctorem nihil aliud velle, quàm obduratos tandiu manere in ſtatu obdurationis, quandiu Deus non eorum miſeretur miſericordia illa ſpeciali, qua vocat hominem quomodo ſcit ei congruere, ut vocantem non reſpuat: quandiu enim non ſic miſeretur obduratorum, tandiu non convertuntur, & ſic tandiu manent in ſtatu obdurationis: è contra verò ubi primùm ſic eorum miſeretur Deus, ſtatim convertuntur, & deſinunt eſſe in obdurationis ſtatu. Quamvis autem Deus circa obduratos, quandiu eos in obduratione relinquit, non exerceat ſpecialem miſericordiam, illos ſcilicet vocando quomodo eis congruit, ut convertantur, hoc non obſtat, quominùs erga illos miſericordiam communem exerceat, eos vocando quantùm ſufficit, ut poſſint converti, & convertantur, ſi velint.

Porrò facilè concedimus Deum peccatores aliquos miraculosè interficere in flagranti delicto, vel permittere ut interficiantur ab aliis cauſis ſive naturalibus, ſive liberis. Item Deum permittere ut peccatores aliqui ſtatim poſt admiſſum ſcelus aliquod, in perpetuam amentiam incidant. Item aliquos peccatores, admiſſo crimine, brevi poſtea tempore hac vita excedentes, nullam prorſùs ante mortem accipere gratiam, quacum poſſint à peccato reſurgere. Item inter peccatores alios eſſe, quibus frequentior & copioſior, alios verò quibus rarior & parcior gratia ad converſionem ſufficiens datur, prout ſcilicèt Deus judicat munera ſua eſſe diſtribuenda. Ex hac occaſione ſit

Responsio III.

Gratia ad converſionem ſufficiens peccatoribus, non adeſt omnibus momentis, ſed ſolùm certis temporibus, prout Deus vult; unde quædam ſunt tempora, quibus peccatores, præſertim obdurati, carent omni gratia ſufficiente ad reſurgendum à peccato.

Prob. 1. Ex Scriptura. Eccleſiaſtis cap. 7. dicitur: *Conſidera opera Dei, quod nemo poſſit corrigere quem ille deſpexerit.* Quibus verbis ſatis apertè innuitur, aliquos peccatores interdum ita à Deo deſeri, ut converti nequeant. Et Joan. c. 12. *Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Iſaias: Excæcavit oculos eorum, & induravit cor eorum* (per ſubtractionem ſcilicet omnis gratiæ illuminantis intellectum, & cor tangentis.) 2. Ad Timoth. cap. 2. docet Apoſtolus, peccatores eſſe patienter & manſuetè corripiendos, *ne quando Deus det illis pœnitentiam, ad cognoſcendum veritatem, & reſipiſcant à diaboli laqueis,* (hoc eſt, quia quantumvis excæcati videantur & obdurati, adeòque à Deo derelicti, non tamen penitùs derelicti ſunt, & Deus ſolet illis identidem dare gratiam, quacum amplecti veritatem & reſipiſcere poſſunt.) Cùm autem ait Apoſtolus: *Ne quando,* clarè ſignificat gratiam ad pœnitendum non ſemper adeſſe peccatoribus, ſed quando & ubi vult Deus. Hinc Pſaltes Regius Pſal. 94. dicit: *Hodie ſi vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda veſtra.* Dicit, *hodie,* quia non ſemper, nec quotidie interna vox Spiritus S. ſeu interior gratia pulſat aures cordis noſtri, ſed certis tantùm temporibus, quod in primis de peccatoribus verum eſt.

Prob. 2. Ex S. Auguſtino enarr. in Pſal. 147. ubi ſic ait: *Ecce deſerit* (Deus) *peccatorem, ecce non vocat, ecce non aperit ſenſum, ecce non infundit gratiam.* Et tract. 53. in Joannem, ubi hæc habet: *Abſit ut ſit iniquitas apud Deum: ſive quando adjuvat* (dando interiorem gratiam) *miſericorditer facit: ſive quando non adjuvat* (interiorem gratiam ſubtrahendo,) *juſte facit.*

S. Auguſtino juvat adjungere Gregorium Magnum, lib. 11. Moral. cap. 5. ubi omninò ad propoſitum noſtrum hæc ſcribit: *Omnipotens Deus humanum cor deſtruit, cum relinquit: ædificat, dum replet. Neque enim humanam mentem debellando deſtruit, ſed recedendo: quia ad perditionem ſuam ſufficit ſibi dimiſſa. Unde plerumque fit, ut cùm audientis cor, exigentibus culpis, omnipotentis Dei gratia non repletur, incaſſum exterius à prædicatore moneatur, quia mutum eſt os omne quod loquitur, ſi ille interius in corde non clamet, qui aſpirat verba, quæ audiuntur ..... Hinc eſt quod Cain & divina voce admoneri potuit, & mutari non potuit: quia exigente culpa malitia, jam intus Deus cor reliquerat, cui foris ad teſtimonium verba faciebat.*

Prob. 3. Ratione; quia gratia ad converſionem neceſſaria, conſiſtit in actibus vitalibus, quibus mens illuſtratur, & voluntas excitatur. Atqui, ut docet experientia, actus hujuſmodi peccatoribus non adſunt omnibus momentis, ſed ſolùm interdùm, & certis temporibus, prout placet Deo, qui pro ſuo beneplacito quando & ubi vult potentias hominis ad hos actus elevat & determinat: imò graves peccatores multi, ut ipſimet ingenuè confitentur, per tempus ſatis longum ſæpenumero actus hujuſmodi in ſe nullos experiuntur. Ergo, &c.

Obj. Scriptura & Concilia ſatis apertè docent quibuſvis peccatoribus ſingulis momentis adeſſe gratiam ſufficientem ad converſionem. Ergo, &c. *Prob. ant.* Nam 1. hæc Eccleſiaſtici verba: *Non tardes converti ad Dominum,* ad omnes peccatores diriguntur. 2. Apocal. cap. 3. dicit Deus: *Ego ſto ad oſtium, & pulſo.* 3. Conc. Later. cap. *Firmiter,* docet, ſemper poſſe hominem lapſum per veram pœnitentiam reparari. 4. Conc. Senonenſe 1. parte decreti 15. docet, nec momentum quidem præterire, in quo Deus non ſtet ad oſtium, & pulſet.

R. neg. ant. obj. *Ad* 1. *prob. Reſp.* Scripturam hoc loco ſolum admonere peccatores, ut ubi primùm à Deo vocantur & excitantur ad pœnitentiam, nulla mora interpoſita, vocanti & excitanti Deo obſequantur, & ejus gratiæ cooperando ad eum ſe convertant, juxta illud Pſal. 94. *Hodie ſi vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda veſtra.*

Ad 2. *prob.* R. Deus quidem dicit ſe ſtare ad oſtium cordis noſtri, at non dicit ſe ſtare omnibus momentis.

Ad 3. *prob. Reſp.* Conc. Lateranenſe hic non aliud docet, quàm quòd poſt baptiſmum ſit aliud ſacramentum, nempe ſacramentum pœnitentiæ, quo ſemper Deo reconciliari poteſt quiſquis poſt baptiſmum graviter lapſus, ad illud accedit, illudque ritè ſuſcipit. Quod nemo facere poteſt ſine auxilio interioris gratiæ prævenientis & excitantis, quam gratiam omnibus momentis adeſſe peccatoribus, certè non dicit Concilium.

Ad 4. *prob.* R. Conc. Senonen. cum aliqua moderatione intelligi debet, neque aliud velle dicendum eſt, quàm quòd gratia adſit omnibus momentis, quibus urget tentatio, quæ ſuperari, aut obligatio alicujus præcepti, quod adimpleri non poteſt ſine gratiæ interioris adjutorio.

Dices. S. Thomas 3. p. q. 86. art. 1. in O. dicit erroneam eſſe opinionem illorum, qui ſentiunt aliquem in hac vita non poſſe pœnitentiam agere, & mores ſuos emendare. *Reſp.* S. Doctor dicit tantùm, nullum eſſe peccatum in hac vita, quod non poſſit tolli per pœnitentiam, propter duplicem rationem. 1. Scilicet, quia quandiu homo viator eſt, arbitrium ejus flecti poteſt ad bonum vel ad malum. 2. Quia nullus eſt peccator, quem Deus gratia ſua movere non poſſit

quomo-

quomodo ei aptum eſt, ut de peccato commiſſo velit pœnitentiam agere.

Audiamus S. Doctorem: *Non poſſunt*, inquit, *per pœnitentiam deleri peccata dæmonum, & etiam hominum damnatorum: quia affectus eorum ſunt confirmati in malo: ita quòd non poteſt eis diſplicere peccatum, in quantum eſt culpa, ſed ſolùm diſplicet eis pœna, quam patiuntur...... Tale autem non poteſt eſſe aliquod peccatum hominis viatoris, cujus liberum arbitrium flexibile eſt ad bonum & ad malum. Unde dicere quòd aliquod peccatum ſit in hac vita, de quo quis pœnitere non poſſit, erroneum eſt. Primò quidem; quia per hoc tolleretur libertas arbitrii. Secundò, quia per hoc derogaretur virtuti gratiæ, per quam moveri poteſt cor cujuſcumque peccatoris ad pœnitendum.* Sic autem loquendo, S. Doctor dicit quidem, in hac vita nunquam tantam eſſe cordis obdurationem, ut peccator converti non poſſit cum auxilio divinæ gratiæ. At hanc gratiam omnibus momentis adeſſe peccatoribus, ut cnoverti poſſint, & convertantur, ſi velint, nnllatenùs dicit, vel inſinuat.

ARTICULUS VI.

Utrùm infidelibus omnibus, etiam iis qui infidelitate negativa laborant, detur gratia ſufficiens ad ſalutem.

RESPONSIO.

INfidelibus omnibus, etiam iis qui laborant infidelitate negativa, datur pro loco & tempore gratia ſufficiens ad ſalutem.

Prob. 1. Ex Scriptura. Dicitur Sap. cap. 11. *Miſereris omnium, quia omnia potes, diſſimulans peccata hominum propter pœnitentiam. Diligis enim omnia, quæ ſunt, & nihil odiſti eorum, quæ feciſti. Nec enim odiens aliquid conſtituiſti, aut feciſti..... parcis autem omnibus, quoniam tua ſunt, Domine, qui amas animas.* At quomodo miſeretur Deus omnium, & parcit omnibus, ſi non dat omnibus gratiam, qua ſi benè uti vellent, conſequerentur juſtificationis beneficium, atque ulterioribus gratiæ auxilus adjuti, in ſtatu juſtitiæ perſeverarent, ſi vellent, & perſeverando ſalutem adipiſcerentur æternam? Neque verò illa Sapientis verba ad ſolos electos reſtringi poſſunt: nam ratio, quare Deus ſic omnium miſereatur, hic petitur ex creatione. Beneficium autem creationis omnibus abſolutè commune eſt.

1. ad Timoth. cap. 2. ſic loquitur Apoſtolus: *Obſecro igitur primùm omnium fieri obſecrationes, orationes ... pro omnibus hominibus .... hoc enim bonum eſt, & acceptum coram Salvatore noſtro Deo, qui omnes homines vult ſalvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Unus enim Deus, unus & mediator Dei & hominum homo Chriſtus Jeſus, qui dedit redemptionem ſemetipſum pro omnibus.* Ex quo textu duo habemus. 1. Deum velle ut omnes abſolutè homines ad veritatis agnitionem veniant, & ſalventur. Nam reddens rationem Apoſtolus, quare Deus velit homines ſalvari, & ad agnitionem veritatis venire, dicit eum velle, quia eſt Deus omnium, & pro omnibus mortuus eſt Chriſtus. At eſt Deus omnium, & Chriſtus mortuus eſt pro omnibus abſolutè, nullo excepto. 2. Hanc Dei voluntatem non eſſe ſimplicem & ſterilem complacentiam, ſed actum proſecutivum, vi cujus media ad finis intenti conſecutionem idonea adhibentur: alioqui non diceret Apoſtolus orandum eſſe pro omnibus, quia Deus vult omnes ſalvos fieri; vel certè tam malè diceret, quàm qui diceret orandum eſſe pro dæmonibus, quia Deus ſalutem illorum vult, ſimplici ſcilicet & ſterili complacentia.

Prob. 2. Ex Patribus. S. Ambroſius in Pſalm. 118. conc. 8. ſic loquitur: *Super omnes ſol oriri jubetur. Et hic quidem ſol quotidie ſuper omnes oritur. Myſticus autem Sol ille juſtitiæ omnibus ortus eſt, omnibus venit, omnibus paſſus eſt, & omnibus reſurrexit. Ideò autem paſſus eſt, ut tolleret peccatum mundi. Si quis autem non credit in Chriſtum, generali beneficio ipſe ſe fraudat: ut ſi quis clauſis feneſtris radios ſolis excludat, non ideò ſol non ortus eſt omnibus, quia calore ejus ſe ipſe fraudavit: ſed quod ſolis eſt, prærogativam ſuam ſervat: quod imprudentis eſt, communis à ſe gratiam lucis excludit*, (videlic. vel gratiam ad credendum in Chriſtum proximè ſufficientem, vel ſaltem aliam remotiorem, quacum proximè ſufficientem impetrare poſſet, repudiando.)

S. Chryſoſtomus hom. 7. in Joan. in hæc verba: *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*, ſic diſſerit: *Si illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, quonam pacto tot homines ſine lumine permanent? neque enim omnes Chriſtum cognoſcunt. Quomodo ergo illuminat omnem hominem? illuminat profectò, quantùm in ipſo eſt. Si qui autem ſponte ſua, mentis oculis conniventibus, ad hujus lucis radios aciem dirigere noluerint, non ex luminis natura in tenebris perſtiterunt: ſed malitia ſua, qui ſponte tanto ſe dono indignos reddiderunt. Nam gratia in omnes diffuſa eſt: non Judæum, non Græcum, non Barbarum, non Scytham, non liberum, non ſervum, non virum, non mulierem, non ſenem, non juvenem effugit, aut dedignatur; omnibus eadem eſt, omnibus ſe facilem exhibet, omnes pari honore advocat. Qui autem ejus munere frui negligunt, hanc ſuam cæcitatem ſibi ipſis imputent.*

S. Auguſtinus expoſit. 1. in Pſalm. 18. hæc habet, Et non eſt qui ſe abſcondat à calore ejus: *Cùm autem verbum etiam caro factum eſt, & habitavit in nobis, mortalitatem noſtram ſuſcipiens, non permiſit ullum mortalium excuſare ſe de umbra mortis, & ipſam enim penetravit verbi calor.*

S. Proſper, vel alius Author laudatiſſimus librorum de vocatione gentium, ſententiam noſtram diſertis verbis tuetur, lib. 2. pluribus locis. Sic autem loquitur, cap. 17. *Nunc in extremis mundi partibus ſunt aliquæ nationes, quibus nondum gratia Salvatoris illuxit...... quibus tamen illa menſura generalis auxilii, quæ deſuper omnibus ſemper hominibus eſt præbita, non negatur.*

Cap. 26. Poſtquam vatibs modos expoſuit, quibus Deus ad ſe homines vocat, ſic proſequitur: *Quæ opitulatio per innumeros modos, ſive occultos, ſive manifeſtos, omnibus adhibetur, & quòd à multis refutatur, ipſorum eſt nequisia? quòd autem à multis ſuſcipitur, & gratia eſt divina, & voluntatis humanæ.*

Et cap. 31. ſic ait: *Elaboratum eſt, quantùm Dominus adjuvit, ut non ſolùm in noviſſimis diebus, ſed etiam in cunctis retrò ſæculis probaretur, gratiam Dei omnibus hominibus affuiſſe, providentia quidem pari, & bonitate generali, ſed multimodo opere diverſaque menſura: quoniam ſive occultè, ſive manifeſtè*, ipſe eſt, *ut Apoſtolus ait*, Salvator omnium hominum, maximè fidelium: *Quæ ſententia ſubtiliſſimæ brevitatis, & validiſſimi roboris, ſi tranquillo conſideretur intuitu, totam hanc, de qua agimus, controverſiam dirimit. Dicendo enim*, Qui eſt Salvator omnium hominum, *confirmavit bonitatem Dei ſuper univerſos homines eſſe generalem. Adjiciendo autem*, Maximè fidelium, *oſtendit eſſe partem generis humani, quæ merito fidei divinitus inſpiratæ, ad ſummam atque æternam ſalutem ſpecialibus beneficiis provehatur.*

Prob. 3. Ratione Theologica. Nam Chriſtus mortem ſuam obtulit pro ſalute infidelium omnium, etiam illorum, qui de Evangelin nihil audierunt, & audituri ſunt unquam. Hanc propoſitionem ad veritates in Scriptura revelatas pertinere, ſuo loco oſtendimus. Ergo Deus ſincerè vult ſalutem omnium infidelium, etiam illorum, qui nihil unquam audierunt, & audituri ſunt de Evangelio: Deum enim ſincerè velle ſalutem eorum omnium, pro quibus Chriſtus mortem ſuam obtulit, conſentiunt omnes tam heterodoxi, quàm orthodoxi. Ergo Deus omnibus infidelibus, etiam iis qui nihil, &c. vult dare & dat media ad ſalutem idonea: Nam qui ſincerè vult finem aliquem,

vult adhibere & adhibet, ſi non efficacia, ſaltem idonea ad hunc finem media? alioqui ſimul vult & non vult ſincerè finem hunc. Ergo infideles omnes, etiam ii qui laborant infidelitate negativa, pro loco & tempore accipiunt media ad ſalutem idonea, in quantum ſi mediis illis rectè uterentur, ulteriùs à Deo adjuvarentur, & tandem de rebus fidei inſtruerentur per homines, Deo hoc illis procurante, vel etiam, ſi neceſſe eſſet, per Angelos.

ARTICULUS VII.

Solvuntur objectiones ex Scriptura & Patribus petita.

OBj. 1. Act. cap. 14. & 17. Deus dicitur in præteritis generationibus dimiſiſſe omnes gentes ingredi vias ſuas, & contempſiſſe tempora illa, quæ ideò appellantur tempora ignorantiæ. *Reſp.* Sic loqui Scripturam, quia Deus ad gentes non miſit Patriarchas & Prophetas ſuos, nec legem ſcriptam dedit illis, adeòque eis non impertivit ſpecialia illa gratiæ beneficia, quæ contulit in Abrahamum & ejus poſteritatem. Inde autem minimè ſequitur quòd eas privaverit omni gratia ſufficiente ad ſalutem, & contrarium ſatis ſignificat Paulus Apoſtolus, cùm ait, Act. cap. 14. Deum non ſine teſtimonio apud gentes ſemetipſum reliquiſſe; & c. 17. gentes in illis ignorantiæ temporibus potuiſſe Deum quærere & invenire, hoc eſt, potuiſſe ex creaturis, & variis divinæ providentiæ effectibus ſalutarem Dei notitiam ſibi comparare. Quòd autem talem ſibi notitiam Dei comparare potuerint abſque omni adjutorio interioris gratiæ, Pelagianum eſt aſſerere. Non ergo Deus ſic eas dimiſit ingredi vias ſuas, ut eas omni interioris gratiæ adjutorio deſtituerit.

Hanc doctrinam expreſsè tradit Author librorum de vocatione gentium, lib. 2. cap. 4. *Sed ne in præteritis quidem ſæculis*, inquit, *hæc eadem gratia, quæ poſt Domini Jeſu Chriſti reſurrectionem ubique diffuſa eſt, & de qua ſcriptum eſt:* Illuxerunt coruſcationes tuæ Orbi terræ, *defuit mundo. Quamvis enim ſpeciali cura, atque indulgentia Dei, populum Iſraeliticum conſtet electum, omneſque alias nationes ſuas vias ingredi, hoc eſt, ſecundum propriam permiſſa ſint vivere voluntatem, non ita ſe tamen æterna creatoris bonitas ab illis hominibus avertit, ut eos ad cognoſcendum ſe atque metuendum, nullis ſignificationibus admoneret. Cœlum quippe ac terra & mare, omniſque creatura quæ videri atque intelligi poteſt, ad hanc præcipuè diſpoſita eſt humani generis utilitatem, ut natura rationalis de contemplatione tot ſpecierum, de experimentis tot bonorum, de perceptione tot munerum, ad cultum & dilectionem ſui imbueretur authoris, implente omnia Spiritu Dei*, in quo vivimus, movemur, & ſumus.

Obj. 2. Ex cap. 11. Matth. conſtat Tyrios & Sydonios convertendos fuiſſe, ſi Deus voluiſſet apud eos fieri miracula, quæ apud Judæos facta ſunt, & tamen apud eos nulla miracula fieri voluit. Item ex Actor. cap. 16. habemus Paulum Apoſtolum prohibitum fuiſſe, ne Evangelium prædicaret in Aſia.

Reſp. ad 1. Ex Scriptura quidem habetur Tyriis & Sidoniis non eſſe data ea gratiæ auxilia, quibuſcum converſi fuiſſent; at quòd nequidem data fuerint ea, quibuſcum converti potuerint, nec leviter inſinuatur.

Reſp. ad 2. Prohibitum fuiſſe Paulum à Spiritu ſancto, ne certo aliquo tempore Evangelium prædicaret in Aſia, non quia Spiritus abſolutè noluit Aſianis Evangelium prædicari; certum enim eſt Paulum in Aſia diu prædicaſſe, multóſque ad Chriſti fidem converiiſſe; ſed quia volebat Evangelium priùs prædicari in Macedonia, quàm in Aſia prædicaretur. Eo autem tempore, quo Paulus prohibitus eſt, ne Evangelium prædicaret in Aſia, caruerunt quidem Aſiani gratia proximè ſufficiente ad amplectendam Chriſti fidem; at habere potuerunt, & pro loco ac tempore habuiſſe dicendi ſunt gratiam remotè ſufficientem, hoc eſt, gratiam, qua benè utendo, omnia ad credendum in Chriſtum proximè requiſita impetrare potuerunt.

Obj. 3. Apoſtolus Epheſ. cap. 2. Gentiles ad fidem converſos ſic alloquitur: *Eratis illo in tempore ſine Chriſto, alienati à converſatione Iſrael, & hoſpites teſtamentorum, promiſſionis ſpem non habentes, & ſine Deo vero in hoc mundo. Nunc autem in Chriſto Jeſu vos qui aliquando eratis longè, facti eſtis prope in Sanguine Chriſti.* Et c. 5. *Eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino.* Ex his autem ſic argumentaberis. Id nunc ſunt infideles, de quibus agitur, quod fuerunt Epheſii, antequam ad fidem per Pauli prædicationem converterentur. Atqui Epheſii in eo ſtatu, in quo fuerunt antequam Paulus eis prædicaret, nullas habuerunt gratias ad ſalutem ſufficientes: illi enim nullas ejuſmodi gratias habent, qui ſunt in tenebris, qui ſunt ſine Chriſto, ſine Deo, ſine ulla promiſſionum ſpe. Ergo, &c.

R. neg. min. *Ad prob. Reſ.* Illos qui ſunt in tenebris infidelitatis, qui nullam habent Chriſti Salvatoris notitiam, qui non verum Deum, ſed idola colunt, qui ignorant promiſſiones à Deo factas de reſurrectione mortuorum, & æterna vita à beatis in cœlo ducenda, non habere quidem gratias proximè ſufficientes ad ſalutem; at habere poſſunt, & habent pro loco & tempore gratias, quibus adjuvarentur, ſi vellent, ad habendam ſalutarem Dei cognitionem, & ad Deum ſic cognitum invocandum. Quod ſi facerent, procuraretur illis Evangelii prædicatio, aliaque ad credendas veritates à Deo revelatas idonea auxilia ſubminiſtrarentur. Habent igitur gratias ad ſalutem remotè ſufficientes.

Obj. 4. S. Auguſtinus ſæpè ſæpiùs ad inſcrutabilia Dei judicia recurrit ad ſolvendam quæſtionem hanc, quare Deus ex infidelibus unum potiùs quàm alium vocet ad fidem Chriſti & Evangelii. Sed ad ſolvendam hanc quæſtionem fruſtrà recurritur ad inſcrutabilia Dei judicia, ſi infidelibus omnibus datur gratia ſufficiens ad promerendum prædicationem Evangelii, & alia omnia auxilia proximè requiſita ad credendum Chriſto & Evangelio; tunc enim quærenti cur ex infidelibus unus potiùs, quàm alter, ad fidem Chriſti & Evangelii vocetur, ſtatim reſponderi poterit, quia unus benè uſus eſt gratia ſufficienti, alter verò non; ſive, quod idem eſt, quia unus vocationem ad fidem Chriſti & Evangelii meritus eſt, alter verò non. Ergo falſum eſt, quòd omnibus infidelibus detur gratia ſufficiens ad promerendum, &c.

Reſp. neg. min. Nam 1. S. Doctor intelligit quæſtionem de vocatione proxima ad fidem Chriſti & Evangelii non qualibet, ſed congrua. Quærenti autem cur ex duobus infidelibus unus potiùs quàm alter, ad fidem Chriſti & Evangelii proximè vocetur quomodo ei congruit ut velit credere & credat, aliud reſponderi non poteſt, quàm quia Deus vult unum potiùs quàm alium, ſic vocare ad fidem Chriſti & Evangelii; quantumvis infideles omnes ſupponantur habere gratias remotè ſufficientes, quibus ſi rectè uterentur, acciperent vocationem proximè ſufficientem ad fidem Chriſti & Evangelii: imò verò etiamſi ſupponatur infidelem illum, qui congruè vocatur, benè uſum eſſe gratia remotè ſufficiente, & alterum, qui nullo modo proximè vocatur, gratiam remotè ſufficientem repudiaſſe.

Ratio eſt, quia infidelis, qui gratia remotè ſufficiente benè uſus eſt, & congruè vocatur proximè ad fidem Chriſti & Evangelii, hanc vocationem proximam congruam neque de condigno, neque de congruo per actum cum retributione infallibiliter connexum meritus eſt; cùm nequidem fideles juſtificati gratiam congruam mereri poſſint ſive de condigno, ſive de congruo, per actum habentem infallibilem retributionem.

Confirm. Licèt finalis perſeverantia poſſit à juſtis ſuppli-

ſuppliciter emereri, ut docet ipſemet Auguſtinus, & ſæpè illam a juſtis, qui perſeverant, de facto ſuppliciter emereri contingat, tamen quæſtionem hanc, cur è duobus juſtis uni perſeverantia detur, & alteri non detur, non aliter ſolvit S. Doctor, quàm recurrendo ad inſcrutabilia Dei judicia, & reſpondendo quia Deus vult uni, & non vult alteri dare perſeverantiam. Ratio autem ſic reſpondendi, & ad inſcrutabilia Dei judicia recurrendi eſt, quia perſeverantia finalis neque ſub meritum de condigno, neque ſub meritum de congruo, infallibilem habens retributionem, cadit: unde nulli juſto debetur, aut deberi poteſt, & ita quòd uni detur, & non alteri, quòd uni potiùs detur quàm alteri, pendet à mero Dei beneplacito, cui planè liberum eſt, bonam mortem ex duobus juſtis vel neutri, vel utrique, vel uni, & non alteri prout ei placuerit, procurare, quidquid ex parte illorum ſupponatur, hoc eſt ſive æquales, ſive inæquales ſupponatur in ſanctitate & operibus meritoriis.

Similiter, quamvis vocatio ad fidem Chriſti & Evangelii proxima congrua, poſſit ſuppliciter emereri ab infidelibus per gratias, quas habent; imò & eam ab illis aliquando, quod certè rariſſimum eſt, emereri contingat; tamen ſi quæritur, cur ex duobus infidelibus unus ad fidem Chriſti & Evangelii congruè vocatur, & alter non vocatur, tunc ad inſcrutabilia judicia Dei recurrere neceſſe eſt, & reſpondendum, quia Deus unum vult, & alterum non vult ſic vocare: cùm vocatio proxima congrua ad fidem Chriſti & Evangelii, neque ſub meritum de condigno, neque ſub meritum de congruo habens infallibilem retributionem, cadat, adeòque deberi nunquam poſſit; & ſi datur, ſemper detur ex pura miſericordia, & abſque omni omninò obligatione eam dandi.

2. Addimus quòd etiamſi quæſtio generaliùs intelligatur de vocatione proxima ad fidem Chriſti & Evangelii tam incongrua, quàm congrua, adeòque etiam de vocatione merè ſufficienti, adhuc recurrendum ſit, in quæſtione ſolvenda, ad inſcrutabilia judicia Dei, quantùmvis ſupponatur infidelibus omnibus dari gratiam, qua promereri poſſint Evangelii prædicationem, & alia auxilia ad credendum proximè requiſita. Nam ex duobus infidelibus, quorum uni procuratur prædicatio Evangelii, & alteri non procuratur, vel neuter benè uſus eſt gratia ad promerendam Evangelii prædicationem data, vel unus benè uſus eſt, nempe is cui Evangelium prædicatur, & alter non. Si primum, manifeſtum eſt nullam eſſe cauſam ex parte infidelium, cur uni potiùs quàm alteri Evangelii prædicatio procuretur, & ſic quod uni potiùs procuretur, quàm alteri eſt purus effectus beneplaciti divini, cujus rationem quærenti reſpondebo, inſcrutabilia eſſe Dei judicia. Si ſecundum, quærenti quare uni potiùs quàm alteri prædicetur Evangelium, rectè quidem reſpondetur, quia unus Evangelii prædicationem promeritus eſt, alter verò non; at non plenè ſolvitur difficultas, quia qui prædicationem Evangelii promeritus eſt, indiguit, ad eam promerendam, gratia congrua, & ita ſupereſt reſolvenda quæſtio ad ſolutionem totius difficultatis, quare ſcilicet ipſe potiùs quàm alter, ad promerendam Evangeii, prædicationem, gratiam congruam acceperit; ad quod aliud reſponderi non poteſt, quàm quòd Deus voluerit uni, & non alteri dare gratiam congruam: quare autem huic potiùs quàm illi dare voluerit, inſcrutabilia ſunt Dei judicia. Ergo, &c.

Obj. 5. S. Auguſtinus, lib. de gr. & lib. arb. c. 13. docet gratiam non omnibus dari, & nominatim aſſerit non eſſe in fidelibus. Item de præd. Sanct. c. 9. dicit fidem & inchoatam & perfectam, donum Dei eſſe, & hoc donum quibuſdam dari, quibuſdam non dari. Item pluribus locis docet, quòd priùs ſit habere fidem Chriſti, quàm aliam quamcumque gratiam, qua ſervetur lex poſitiva divina. Denique in Pſal. 136. ſic loquitur de infidelibus: *Quando illos videmus, & tam ſteriles eos invenimus, ut difficilè nobis appareat in eis aliquid, unde duci poſſint ad fidem rectam, vel ad bona opera, vel ad ſpem futuri ſæculi ... Scripturas novimus: quas eis dicamus. Sed quia nullum fructum in eis invenimus, avertimus ab eis faciem, & dicimus: Adhuc iſti non ſapiunt, non capiunt, quia quidquid illis dixeris, ſiniſtrum & adverſum habent.*

R. breviter ad 1. S. Doctor ibi loquitur de gratia congrua, quacum homo obtinere poteſt, & obtinet beneficium juſtificationis, ut patet ex contextu. Hanc autem gratiam habere non poſſunt, niſi ii, qui habent fidem Chriſti & Evangelii.

R. ad 2. Juxta S. Doctorem, fides & inchoata & perfecta eſt donum Dei, quia utraque eſt effectus gratiæ congruæ, quam nemo etiam per actus ſupernaturales nequidem de congruo mereri poteſt merito infallibilem habente retributionem; unde quibus datur, gratis omninò & ex pura miſericordia datur. Deus igitur donat fidem, gratis dando gratiam congruam ad credendum, ſine qua gratia credi non poteſt potentia ad actum reducenda. Item aliquibus donat fidem, aliquibus non donat, quia aliquibus dat, & aliquibus non dat gratiam ad credendum congruam. Sed quid inde contra aſſertionem noſtra?

R. ad 3. nos idem ſentire; ſed præterea dicimus, quod S. Doctori non adverſatur, in fidelibus dari gratiam, quacum ex rerum creatarum conſideratione pervenire poſſunt ad ſalutarem Dei cognitionem, & ex hac cognitione poſſe, aſpirante gratia, exercere quædam pietatis opera, quibus, ſi ea exercerent, promererentur gratiam proximè ſufficientem ad fidem Chriſti & Evangelii, per quam, ut ait S. Doctor, impetratur gratia ad ſervandam legem poſitivam divinam neceſſaria.

R. ad 4. S. Doctor non dicit, ut non nobis appareat, ſed, ut difficilè nobis appareat, quod ſanè non eſt affirmantis infidelibus deeſſe omnem gratiam, quacum ad fidem pervenire poſſint; & ex eo quòd in infidelibus nullum fructum inveniat, quòd non ſapiant, quòd non capiant, aliud non ſequitur, quàm quòd infideles, de quibus loquitur, gratia congrua careant.

Obj. 6. S. Proſper in reſp. 4. ad capitula Gallorum, expreſsè docet non omnes vocari ad fidem. Eamdem doctrinam tradit in reſp. ad objectionem octavam. *R. ad* 1. S. Proſper nihil aliud dicit, quàm prædicationem evangelicam nondùm perveniſſe ad omnes homines, & ſic nondùm omnes homines accepiſſe vocationem proximè ſufficientem ad fidem Chriſti & myſteriorum religionis noſtræ. *R. ad* 2. S. Proſper ſolùm dicit Deum non velle æqualiter & indifferenter ſalutem omnium hominum.

Porrò, quod non eſt prætermittendum, ibidem S. Doctor expreſſis verbis aſſerit, Deum curam habere ſalutis omnium hominum, & infideles ſua culpa ad fidem non pervenire; quamquam, quicumque perveniunt, quod veriſſimum eſt, non niſi donante Deo perveniant: nemo enim credit, niſi dependenter à Deo, ipſum gratis vocante quomodo ei congruit ut credat. *Omnium ergo hominum*, inquit, *cura eſt Deo, & nemo eſt, quem non aut evangelica prædicatio, aut legis teſtificatio, aut ipſa etiam natura conveniat. Sed infidelitatem hominum* (etiam eorum ad quos evangelica prædicatio nondùm pervenit) *ipſis adſcribamus hominibus. Fidem autem hominum donum Dei eſſe fateamur, ſine cujus gratia* (congrua) *nemo currit ad gratiam* (hoc eſt fidem, quæ gratia dicitur, quia gratis modo explicato à Deo donatur.) At ſi Deus curat ſalutem omnium hominum, & infideles, etiam ii quos nondùm convenit evangelica prædicatio, ſua culpa in infidelitate ſua remanent, certè non deeſt illis gratia, quacum evangelicam prædicationem promereri poſſunt, & promererentur, ſi ea benè uterentur; quamquam ſi prædicato ſibi Evangelio crederent, non niſi donante Deo crederent.

ARTICULUS VIII.

Solvuntur objectiones à ratione petitæ.

OBj.1. Gratia ſufficiens, hoc ipſo quòd eſt gratia, non poteſt eſſe communis omnibus. Ergo non datur omnibus. Sed ſi qui ſunt, quibus non datur, certè ſunt infideles illi, qui de Evangelio nihil audiunt. Ergo, &c. *R.* neg. ant. Ad hoc enim ut gratia ſufficiens ſit verè gratia, ſatis eſt ſi non ſit debita, & non detur omnibus, niſi gratis, & ex pura miſericordia. Certè ſi Deus vellet, gratiam etiam efficacem omnibus daret, quo facto gratia etiam efficax communis eſſet omnibus; nec idcircò deſineret eſſe gratia, quia Deus eam omnibus gratuitò & miſericorditer daret.

Dices. Si gratia ſufficiens eſſet communis omnibus, ſaltem non appareret eſſe gratia. *R.* neg. Nam ſufficienter apparet eſſe gratia, hoc ipſo quòd non adeſt omnibus omni tempore & loco, ſed ſolùm quando, & ubi illam dare Deus vult, nec omnibus æqualiter, ſed aliis frequentiùs & copioſiùs, aliis verò rariùs & parciùs tribuitur.

Dices. S. Auguſtinus pluribus locis dicit gratiam efficacem non omnibus dari, ut appareat omnibus eſſe indebitam, & eſſe donum planè gratuitum. Ergo ſimiliter dici debet gratiam ſufficientem non dari omnibus, ut appareat nulli debitam eſſe, & quibus datur, gratuitò donari.

R. neg. conſeq. quæ malè deducitur ex antecedente, in quo S. Auguſtinus qualemcumque congruitatis rationem affert, cur gratia efficax non omnibus detur. Nam ſic gratiam efficacem nulli debitam eſſe apparet ex eo, quòd non detur omnibus, ut idem ſufficienter appareat ex quòd detur indignis, ut docet ipſemet Auguſtinus, lib. de bono perſ. c. 12. *Dando*, inquit, *quibuſdam quod non merentur, profectò gratuitam, & per hoc veram ſuam gratiam eſſe voluit.* Ergo, juxta S. Doctorem, ut gratia efficax appareat eſſe gratia, neceſſe non eſt ut non detur omnibus. Ergo ſimiliter, ut gratia ſufficiens appareat, &c.

*Obj.*2. Si infideles, infidelitate negativa laborantes, haberent gratiam aliquam remotè ſufficientem ad fidem Chriſtianam, imputaretur illis ad culpam, quòd non credant Evangelio, nec ſervent præcepta legis poſitivæ divinæ. Abſurdum conſ. Ergo, *R.* neg. ſeq. maj. Ratio negandi eſt, quia cum gratia illa, quam accipiunt, ne leviſſimè quidem ſuſpicari poſſunt, quòd ſit aliquod Evangelium, cui credendum ſit; vel quòd ſint aliqua legis poſitivæ divinæ præcepta, quæ ſervari oporteat: unde quòd non credant Evangelio, nec præcepta legis poſitivæ divinæ ſervent, neque in ſe, neque in alio propria voluntate volito, illis voluntarium, adeòque illis, nullo modo voluntarium eſt, voluntarietate ſcilicet ad imputabilitatem requiſita. Quod autem ſic nullo modo voluntarium eſt, peccatum eſſe non poteſt.

*Obj.*3. Illi non habent gratiam ſufficientem ad ſalutem, quibus non datur poſſe credere in Chriſtum, illumque invocare: nemo enim ſalvari poteſt (de adultis hic ſemper agitur) ſine fide & invocatione Chriſti. Atqui infidelibus, infidelitate negativa laborantibus, non datur poſſe credere in Chriſtum, illumque invocare. Nam, ut dicit Apoſtolus Rom. cap. 10. *Quomodo invocabunt, in quem non crediderunt? quomodo credent ſine prædicante? quomodo prædicabunt, niſi mittantur?* Ergo, &c.

R. diſt. maj. Illi non habent gratiam ſufficientem ad ſalutem, quibus non datur poſſe credere in Chriſtum, illumque invocare; nec datur alia gratia, qua ſi benè uterentur, daretur illis poſſe credere, &c. C. maj. Quibus non datur poſſe credere, &c. ſed datur alia gratia, qua ſi benè uterentur, daretur illis poſſe credere, &c. N. maj. Tales enim gratiam ad ſalutem remotè ſufficientem habere manifeſtum eſt. *Ad minorem dico*, infidelibus negativa infidelitate laborantibus, dari gratiam pro loco & tempore; quam ſi non repudiarent, Deus procuraret illis Evangelii prædicationem, daretque interiorem gratiam ad credendum in Chriſtum, illumque invocandum neceſſariam.

Dices. Si ita eſt, fieri poteſt ut homo aliquos actus ſalutares exerceat, ante fidem, ſeu ante actum, quo rebus à Deo revelatis aſſentiatur propter authoritatem Dei revelantis. *R.* hoc fieri poſſe, non quidem ex ſolis naturæ viribus, quod Pelagianum eſt, ſed ex viribus interioris gratiæ, gratuitò prævenientis, intellectum illuſtrando, & excitando atque immediatè adjuvando voluntatem.

Dices. Hæc doctrina apertè contradicit Tridentino, aſſerenti, ſeſſ. 6. cap. 8. *fidem eſſe humanæ ſalutis initium, fundamentum, & radicem omnis juſtificationis.* *R.* neg. Nam Synodus hoc dicit, non quia nulli poſſunt eſſe actus ſalutares ante fidem, de qua loquitur; hoc eſt, ante fidem, qua, ut ait cap. 6. adulti *liberè moventur in Deum, credentes vera eſſe, quæ divinitus revelata & promiſſa ſunt, atque illud imprimis à Deo juſtificari impium per gratiam ejus, per redemptionem quæ eſt in Chriſto Jeſu:* nam hanc fidem aliquos actus ſalutares exerceri poſſe, & aliquando exerceri, evidenter demonſtrat exemplum Centurionis: ſed quia fides illa primum locum tenet inter actus, quibus adultus diſponitur ad juſtificationem, eamque de congruo promeretur.

Dices. Prima gratia, quam accipiunt infideles, eſt ea qua proximè vocantur ad credendas veritates à Deo revelatas propter authoritatem Dei revelantis. Ergo qui hanc gratiam non accipiunt, nullam accipiunt. Sed hæc gratia iis tantùm datur, quibus Evangelium prædicatur. Ergo infideles, quibus Evangelium non prædicatur, nullam gratiam accipiunt.

R. neg. ant. & dico, primam gratiam, quam accipiunt infideles, ii ſcilicet quibus non prædicatur Evangelium, eſſe eam, qua intellectus eorum illuſtratur & excitatur ad cognoſcendum per creaturas Deum eſſe, eumque ſummè bonum & juſtum, rerum omnium dominum, ac proviſorem ſapientiſſimum atque ſanctiſſimum, adeòque delictorum vindicem, & remuneratorem virtutum: ex qua ſalutari cognitione Dei, Deo gratiam ſuam promovente, ſufficienter excitantur ad ſalutarem illius timorem, ad inchoatam illius dilectionem, ad implorandum illius auxilium, & ad alia pietatis opera ex inchoata illius dilectione exequenda.

Hanc doctrinam tradit Bellarminus, lib. 2. de gr. & lib. arb. cap. 8. *Poſſunt*, inquit, *gentiles, quibus nondùm eſt Evangelium prædicatum, cognoſcere per creaturas Deum eſſe, & proinde poſſunt à Deo per gratiam prævenientem excitari ad credendum de Deo, quia eſt, & quòd inquirentibus ſe remunerator ſit: & ex tali fide excitari poſſunt, eodem dirigente & adjuvante Deo, ad orandum, & eleemoſynas faciendas, & eo modo impetrandum à Deo majus fidei lumen, quod Deus per ſe, vel per Angelos, vel per homines facilè communicabit.* Bellarminum ſequuntur ex modernis non pauci, nec exigui nominis Doctores Catholici.

Idem ante illos expreſſè docuerat ex veteribus Author librorum de vocatione gentium, lib. 2. cap. 4. ubi ſic loquitur: *Cœlum quippè, ac terra, & mare, omniſque creatura, quæ videri atque intelligi poteſt, ad hanc præcipuè diſpoſita eſt humani generis utilitatem, ut natura rationalis de contemplatione tot ſpecierum, de experimentis tot bonorum, de perceptione tot munerum, ad cultum & dilectionem ſui imbueretur authoris.* Quod ſanè ſine interioris gratiæ prævenientis, illuſtrando mentem, & excitando voluntatem, adjutorio fieri poſſe non ſenſit author ille, niſi velis ei Pelagianiſmi notam inurere, quod nemo fecit hactenùs.

Et cap. 25. hæc habet: *Sive igitur noviſſima contemplemur ſæcula, ſeu prima, ſeu media, rationabiliter & piè creditur, omnes homines ſalvos fieri Deum velle, ſemperque voluiſſe: & hoc non aliunde monſtratur, quàm de iis beneficiis, eaque providentia Dei, quam univerſis generationibus communiter atque indifferenter impendit. Fuerunt enim ac ſunt hujuſmodi dona ita generalia, ut per ipſorum teſtimonia ad quærendum verum Deum poſſent homines adjuvari: quibus do-*

nis

nis authorem ſuum per omnia ſæcula proteſtantibus, ſpecialis gratiæ largitas ſuperflua eſt. Ecce disertè teſtimonio creaturarum adjungit interioris gratiæ prævenientis adjutorium, quod infidelibus datur, ut ex creaturarum teſtimonio verum Deum agnoſcere poſſint, & ſic agnoſcendo illum quærere, illum ſcilicet timendo, inchoatè diligendo, orando, aliaque pietatis opera exercendo, quorum merito pervenire poſſint ad perfectam illius notitiam, quæ non niſi per Chriſtianam fidem haberi poteſt.

Imò hæc noſtra doctrina videtur demonſtrari ex Apoſtolo Rom. cap. 1. ubi ſic loquitur de Ethnicis ſapientibus: *Cùm cognoviſſent Deum, non ſicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt .... propter quod tradidit illos Deus in deſideria cordis eorum*. Unde ſic argumentor. Sapientes Ethnici habuerunt Dei cognitionem, ea qua, eodem adjuvante Deo, aliqua pietatis opera exercere potuerunt: nam glorificare Deum, & ei gratias agere, ſunt opera pietatis. Atqui cognitio, ex qua proximè poſſunt aliqua pietatis opera exerceri, eſt cognitio ſalutaris; & nulla cognitio ſalutaris ſine adjutorio interioris gratiæ prævenientis haberi poteſt, juxta illud Apoſtoli 2. Cor. cap. 3. *Non quòd ſufficientes ſimus cogitare aliquid à nobis, quaſi ex nobis: ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt*. Ergo ſapientes Ethnici habuerunt interiorem gratiam prævenientem, qua intellectus eorum illuſtrabatur & excitabatur ad cognoſcendum per creaturas (nam de tali cognitione loquitur Apoſtolus, ut patet ex antecedentibus) Deum eſſe, eumque rerum omnium creatorem, conſervatorem, proviſorem, & munificentiſſimum benefactorem. Quia autem ſalutarem hanc Dei cognitionem vel repudiarunt, vel captivam detinuerunt, nec aliqua illa pietatis circa Deum opera, ad quæ ex ea cognitione excitabantur, exercuerunt, *tradidit illos Deus in deſideria cordis eorum*.

Dices denique. Si Infideles ante prædicationem Evangelii poſſunt habere ſalutarem Dei cognitionem, & ex hac cognitione, Deo ulteriùs adjuvante, aliqua pietatis opera exercere, poſſunt juſtificari antequam habeant fidem chriſtianam. Abſurdum conſ. Nam ſi infideles juſtificari poſſunt, antequam fidem chriſtianam habeant, fides chriſtiana non eſt *humanæ ſalutis initium, fundamentum & radix omnis juſtificationis*. Ergo, &c. *R.* neg. ſeq. maj. Nam fides chriſtiana eſt conditio ſine qua Deus decrevit neminem adjuvare, quantùm oportet, ut juſtificationis beneficium conſequi poſſit. Unde infideles, antequam ad fidem chriſtianam convertantur, non habent gratiam ſufficientem ad diligendum Deum ſuper omnia, adeòque nec ad dolendum de peccatis propter Deum ſuper omnia dilectum; ſed ſolùm ex ſalutari cognitione Dei per creaturas, quam habent, vel poſſunt habere, excitantur, vel excitari poſſunt, Deo non plus adjuvante, ad inchoatam Dei dilectionem, quæ ad peccatoris juſtificationem ſufficere non poteſt. Hinc illud Apoſtoli Hebr. cap. 11. *Sine fide* (qua ſcilicet res à Deo revelatæ creduntur ſuper omnia propter authoritatem Dei revelantis) *impoſſibile eſt placere Deo*) eo nempe modo quo amicus placet amico.) *Credere enim* (fide chriſtiana) oportet accedentem ad Deum (ut cum eo conjungatur per juſtificantem gratiam) *quia eſt, & quòd inquirentibus ſe remunerator ſit*.

ARTICULUS IX.

Utrùm peccatoribus omnibus adſit auxilium ſufficiens ad vitanda peccata, adeòque ad ſervanda præcepta divina, quæ tranſgrediendo, peccant imputabiliter.

RESPONSIO.

PEccatoribus omnibus adeſt auxilium vel proximè vel ſaltem remotè ſufficiens ad vitanda peccata, & ad ſervanda præcepta divina, quæ imputabiliter tranſgrediuntur.

Prob. ex conſenſu Patrum apud Bellarminum & alios; Unus hìc nobis ſufficiet Auguſtinus. 1. lib. 50. hom. hom. 12. ſic loquitur: *Cum per Dei adjutorium in poteſtate tua ſit, utrum conſentias diabolo; quare non magis Deo, quàm ipſi obtemperare deliberas? ...... Quare ſatanas ſeducit ad peccandum, cum Deus poſuerit homini in poteſtate non conſentire diabolo? Eſt enim a dextris quodammodo præcipiens Deus, à ſiniſtris ſeducens Satanas, homo in medio conſtitutus. Cur quod inclinatur ad diabolum, quare non potius erigitur ad Deum? non enim diabolus cogendo, ſed ſuadendo nocet: nec extorquet à nobis conſenſum, ſed petit. Nos diabolum non adjuvemus, & vincimus. Dat quidem ille conſilium; ſed Deo auxiliante noſtrum eſt vel eligere, vel reſpuere quod ſuggerit*. Vide locum integrum.

2. Hominibus de ignorantiæ cæcitate, & difficultatis cruciatibus, quæ ex Adami peccato in genus humanum derivata ſunt, conquerentibus, & quamdam peccandi neceſſitatem, ortam ex tenitente carnali concupiſcentia prætexentibus, tunc ante, tum poſt exortam Pelagianam hæreſim, ante quidem lib. 3. de lib. arb. cap. 19. poſtea verò, lib. de nat. & gr. c. 67. obſtruit os his verbis: *Quibus breviter reſpondetur ut quieſcant, & adverſus Deum murmurare deſiſtant. Rectè enim fortaſſe quererentur, ſi erroris & libidinis nullus hominum victor exiſteret: cùm verò ubique ſit præſens, qui multis modis per creaturam ſibi Domino ſervientem averſum vocet, doceat credentem, conſoletur ſperantem, diligentem exhortetur, conantem adjuvet, exaudiat deprecantem: non tibi deputatur ad culpam quòd invitus ignoras, ſed quòd negligis quærere quod ignoras: neque illud quòd vulnerata membra non colligis, ſed quòd volentem ſanare contemnis. Iſta tua propria peccata ſunt. Nulli enim homini ablatum eſt, ſcire utiliter quærere, quod inutiliter ignorat, & humiliter confitendam eſſe imbecillitatem, ut quærenti & confitenti ille ſubveniat, qui nec errat dum ſubvenit, nec laborat*.

3. Eod. lib. 3. de lib. arb. cap. 18. ſic ait: *Quæcumque iſta cauſa eſt voluntatis* (malæ,) *ſi non ei poteſt reſiſti, ſine peccato ei ceditur .... quis enim peccat in eo, quod nullo modo caveri poteſt?* Et lib. de duab. animab. c. 12. *Peccati reum teneri quemquam, quia non fecit quod facere non potuit, ſumma iniquitatis eſt, & inſania. Quamobrem illæ animæ quidquid faciunt, ſi natura, non voluntate faciunt; id eſt, ſi libero & ad faciendum & ad non faciendum motu animi carent: ſi denique his abſtinendi ab opere ſuo poteſtas nulla conceditur, peccato earum teneri non poſſumus*. Et lib. 22. contra Fauſtum, cap. 78. *Sive iniquitas, ſive juſtitia, niſi eſſet in voluntate, non eſſet in poteſtate. Porrò ſi in poteſtate non eſſet, nullum præmium, nulla pœna juſta eſſet: quod nemo ſapit, niſi qui deſipit*.

Ex his autem ſic argumentor breviter. Ex S. Doctore, malum, quod caveri non poteſt, cùm fit, non poteſt imputari. Ergo peccatores, cùm peccant, vel habent ſufficiens auxilium ad cavendum peccatum, vel non peccant imputabiliter, & ſic non poſſunt niſi injuſtè puniri propter peccata. Secundum dici non poteſt. Ergo peccatores nunquam peccant ſine ſufficienti auxilio ad non peccandum.

4. Lib. de fide contra Manich. cap. 10. hæc habet. *Quis non clamet ſtultum eſſe, præcepta dare ei, cui liberum non eſt, quod præcipitur facere: & iniquum eſſe eum damnare, cui non fuit poteſtas juſſa complere?* Et lib. 2. de pecc. mer. & rem. cap. 6. *Dubitare non poſſum, nec Deum aliquid impoſſibile homini præcepiſſe, nec Deo ad opitulandum quo fiat quod jubet, impoſſibile aliquid eſſe*. Et enarr. in Pſal. 56. *Neque imperaret hoc Deus ut faceremus, ſi impoſſibile eſſe judicaret, ut hoc ab homine fieret. Si conſideras infirmitatem tuam deficis ſub præcepto, confortare in exemplo: ſed etiamſi exemplum ad te multum eſt, adeſt ille qui præbuit exemplum, ut præbeat & auxilium*.

Ex his breviter argumentor ſic. Ex Sancto Doctore, Deus nec præcipit, nec præcipere poteſt aliquid impoſſi-

poſſibile: ſtultum enim quid & iniquum facere non poteſt. Ergo poſſunt omnes homines ſervare præcepta divina. Ergo habent omnes homines auxilium ſufficiens ad ea ſervanda, adeòque ad vitanda peccata.

Dixi autem in Reſponſione, vel proximè, vel ſaltem remotè: quia ſæpè accidit, ut qui urgentur præcepto vel tentatione, non habeant auxilium, quocum proximè poſſint præceptum implere, vel ſuperare tentationem; ſed habent tunc auxilium, quocum impetrare poſſunt majores vires, & ad implendum præceptum, vel tentationem ſuperandam immediatè ſufficientes. Hinc illud S. Doctoris, lib. de gr. & lib. arb. c. 16. *Ideò jubet aliqua* (Deus) *quæ non poſſumus, ut noverimus quid ab illo petere debeamus.* Et illud, lib. de nat. & gr. cap. 43. *Non igitur Deus impoſſibilia jubet, ſed jubendo admonet & facere quod poſſis, & petere quod non poſſis.* Quæ verba adoptat Synodus Tridentina, ſeſſ. 6. cap. 11.

Unde hîc ſupereſt obſervandum cum Bellarmino lib. 2. de gr. & liber. arb. cap. 7. auxilium ad vitanda nova peccata ſufficiens, quod à Deo omnibus hominibus præſtari dicimus, non adæquatè conſiſtere in interiore gratia excitante, quam non ſemper adeſſe certum eſt: nam hæc interior gratia non ſemper neceſſaria eſt homini ad vitandum peccatum, ſed ſatis eſſe poteſt, ſi vel tentatoris vires minuantur, vel tentationis occaſio removeatur, vel aliquis terror injiciatur, vel aliquid æquè aut magis alliciens objiciatur, &c. Deus igitur auxilium ad vitanda peccata ſufficiens præſtat hominibus, modo per interiorem gratiam excitantem, quoties ſcilicet ſine illa novum peccatum vitari non poteſt, & tunc dat illam vel immediatè vel ſaltem mediatè ſufficientem; modò tentatorem cohibendo, ejuſque vires minuendo; modò amovendo periculum peccandi, & occaſionem tentationis; modò terrorem aliquem immittendo; modò offerendo aliquid æquè aut etiam magis alliciens, &c.

Hoc luculenter docet S. Auguſtinus, lib. 50. hom. hom. 23. ubi ſic loquitur: *Adulter non fuiſti in illa tua vita præterita, plena ignorantia, nondum illuminatus, nondum bonum malumque diſcernens, nondum credens in illum, qui te neſcientem regebat. Hoc tibi dicit Deus tuus: Regebam te mihi, ſervabam te mihi, ut adulterium non committeres, ſuaſor defuit, & ut ſuaſor deeſſet ego feci; locus & tempus defuit, & ut hæc deeſſent ego feci. Affuit ſuaſor, non defuit locus, non defuit tempus; ut non conſentires, ego terrui. Agnoſce ergo gratiam ejus, cui debes & quod non admiſiſti.*

Obj. 1. S. Auguſtinum, lib. de corr. & gr. c. 11. ubi ſic loquitur: *Si autem hoc adjutorium* (quod Angelus & primus homo acceperunt ad vitandum peccatum, & ſervanda præcepta) *vel Angelo vel homini, quàm primùm facti ſunt, defuiſſet; quoniam non talis natura facta erat, ut ſine adjutorio poſſet manere ſi vellet, non utique ſua culpa cecidiſſent: adjutorium quippe defuiſſet, ſine quo manere non poſſent. Nunc autem quibus deeſt tale adjutorium, jam pœna peccati eſt: Quibus autem datur, ſecundum gratiam datur, non ſecundùm debitum: & tantò ampliùs datur per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum, quibus id dare Deo placuit, ut non ſolum adſit ſine quo permanere non poſſumus, etiamſi velimus, verùm etiam tantum ac tale ſit, ut velimus. Eſt quippe in nobis per hanc Dei gratiam in bono recipiendo & perſeveranter tenendo, non ſolum poſſe quod volumus, verùm etiam velle quod poſſumus.* Ergo ex S. Doctore, gratia ſufficiens, quæ Adamo innocenti ad vitanda peccata, & ſervanda mandata divina data fuit, in præſenti ſtatu non datur omnibus, ſed quibuſdam datur ex pura miſericordia, aliis verò denegatur in pœnam peccati originalis, & ex juſtitia. Ergo falſum eſt, quòd peccatoribus omnibus adſit auxilium ſufficiens ad vitanda peccata, &c.

R. Hunc locum non eſſe ad rem, & explico mentem S. Doctoris. 1. itaque S. Doctor, per adjutorium Adamo innocenti datum, intelligit collectionem gratiarum actualium, quas accepit Adamus innocens, & quarum aliæ fuerunt congruæ, aliæ verò incongruæ: unde cum illis Adamus non perſeveraverit in ſtatu innocentiæ.

2. Dicit collectionem hanc non quidem ſimul, ſed ſucceſſivè Adamo innocenti ſic datam fuiſſe ad permanendum in ſtatu juſtitiæ, in quo conditus fuerat, ut ex hypotheſi quòd in hoc ſtatu conderetur, non poſſet ei non dari, aut certè non poſſet ei imputari quòd in eo non permaneret; cùm nec vires naturales ei ſufficerent ad permanendum in eo, nec aliqua ſua culpa adjutorio ad id neceſſario carere poſſet.

3. Cùm adjutorio illo, quod Adamo innocenti ad perſeverandum in ſtatu innocentiæ datum fuit, nec dari non potuit ſapienter; comparat non qualecumque adjutorium, quod nunc datur ad vitanda peccata & ſervanda mandata divina, ſed illud ſolùm, quod electorum proprium eſt, & quocum electi non tantùm poſſunt permanere, ſed etiam infallibiliter permanent in ſtatu juſtitiæ, adeòque non tantùm poſſunt vitare peccata, & ſervare mandata divina, ſed etiam peccata vitant & mandata divina ſervant infallibiliter uſque in finem. Hoc autem adjutorium eſt collectio gratiarum actualium congruarum, quas electi, qui non ſtatim poſt acceptum juſtificationis beneficium rapiuntur, ſucceſſivè accipiunt, & quibuſcum in ſtatu juſtitiæ perdurant uſque ad mortem.

4. Dicit hoc adjutorium non dari omnibus, ſed aliquibus, nempe electis dari; & aliquibus, nempe reprobis, non dari, & quibus datur, dari ex pura miſericordia; cùm nemini debitum ſit; quibus verò non non dari in pœnam peccati originalis, propter quod datur, etiam omnibus potuit non dari. Unde quibus non datur quod poſtquam juſtificati ſunt, non permaneant uſque in finem in ſtatu juſtitiæ, jure merito illis ad culpam imputatur, tum quia hoc adjutorio ob ſuam aliquam culpam carent, tum quia non deeſt eis aliud adjutorium, quocum permanere poſſunt, & permanerent ſi vellent.

Minimè igitur hic negat S. Doctor dari omnibus adjutorium ſufficiens ad vitanda peccata & ſervanda mandata divina, ſed ſolùm negat omnibus dari adjutorium, quocum non ſolùm poſſint vitare peccata & ſervare mandata, ſed etiam re ipſa peccata vitent, & mandata ſervent, vel potiùs hoc unum intendit, quòd quibus tale adjutorium datur miſericorditer datur, & quibus non datur, juſtè non datur.

At inquies. Videtur S. Doctor apertè innuere vel ſupponere, quòd in præſenti ſtatu præter hoc adjutorium, quocum non modò poſſumus vitare peccata & ſervare mandata, ſed etiam peccata vitamus, & mandata ſervamus, ſit adjutorium aliud, quocum homines, qui peccant, & mandata divina tranſgrediuntur, peccata vitare & mandata ſervare poſſunt, atque peccata vitarent & mandata ſervarent, ſi vellent. R. hoc negando. Neque enim dici poteſt S. Doctor hìc innuere vel ſupponere, cujus contrarium alibi docet. Docet autem alibi, & juſtos reprobos ad permanendum in ſtatu juſtitiæ, & peccatores ad tentationes vincendas, & peccata vitanda, & mandata divina adimplenda, ſufficiens à Deo adjutorium accipere, ut clarè ex verbis ipſius demonſtravimus.

Obj. 2. S. Auguſtinum, lib. 1. retract. c. 15. ubi ſic ait: *Qui cogenti cupiditati bona voluntate reſiſtere non poteſt, & ideò facit contra præcepta juſtitiæ, jam hoc ita peccatum eſt, ut ſit etiam pœna peccati.* Unde ſic argumentaberis. Ex S. Doctore, qui cogenti cupiditati bona voluntate reſiſtere non poteſt, & ideò præcepta juſtitiæ tranſgreditur, nihilominùs peccat, & reus eſt tranſgreſſionis præceptorum illorum: ſed qui cogenti cupiditati reſiſtere non poteſt, & ideò præcepta juſtitiæ tranſgreditur, non habet auxilium ſufficiens ad vitanda peccata, & præcepta juſtitiæ ſervanda. Ergo ex S. Doctore, aliqui, ii nimirùm qui cogente cupiditate faciunt contra præcepta juſtitiæ, peccant, & imputabiliter præcepta juſtitiæ tranſgrediuntur ſine auxilio ſufficiente ad vitanda peccata, & ſervanda præcepta juſtitiæ.

R. cum,

R. eum, qui cogenti cupiditati bona voluntate non poteſt reſiſtere, & ideò facit contra præcepta juſtitiæ, non habere auxilium proximè ſufficiens ad vitanda peccata & ſervanda præcepta juſtitiæ, & tamen peccare, ac præcepta juſtitiæ tranſgredi culpabiliter, quia habet auxilium remotè ſufficiens, nempe gratiam orandi, quacum impetrare poteſt majus auxilium, quo dominium cupiditatis removeatur. Unde neceſſitas, cui ſubjacet, eum excuſare non poteſt, quia ſub ea liberè manet, cùm ab ea poſſit ſeſe eximere, divinum auxilium implorando: unde hæc neceſſitas non eſt antecedens & involuntaria ſimpliciter, ſed conſequens, & ſaltem indirectè volita, qualis neceſſitas neminem poteſt excuſare.

Haec eſſe mentem S. Doctoris patet ex eo quòd ſtatim ſubjicit: *Quapropter peccatum ſine voluntate eſſe non poſſe veriſſimum eſt*. Et poſt aliqua: *Quantum eſt quod valet voluntas ſub dominante cupiditate, niſi fortè ſi pia eſt ut orat auxilium? In tantum enim libera eſt; quia in tantum liberata eſt, & in tantum appellatur voluntas*. Itaque qui cogenti cupiditati non poteſt reſiſtere, & ideò facit contra præcepta juſtitiæ, nihilominùs peccat, quia tranſgreſſiones ejus non ſunt ſine voluntate, hoc eſt, quia tranſgreſſiones ejus et adhuc ſunt ſufficienter voluntariæ & liberæ. Sunt autem ei ſufficienter voluntariæ & liberæ, quia ſic non poteſt non facere contra præcepta juſtitiæ in ſensu compoſito dominantis cupiditatis, ut poſſit in ſenſu diviſo, & hic ſenſus diviſus ſufficienter ſit in ejus poteſtate; cùm orare poſſit auxilium, quo refrenetur cupiditas. Cupiditas autem refrænata deſinit dominari, & ſic deſinit ad malum cogere.

Homini igitur, qui cogenti cupiditati reſiſtere non poteſt, & ideò facit contra præcepta juſtitiæ, horum præceptorum tranſgreſſiones ſunt ſufficienter ad imputabilitatem voluntariæ & liberæ, quia voluntas ejus libera eſt ad orandum auxilium proximè ſufficiens ad vitandas illas; licèt in tantum ſit libera, quia in tantum liberata eſt; & in tantum liberata eſt, quia ſolam habet gratiam remotè ſufficientem, nempe gratiam orationis.

Obj.3. S. Auguſtinus, lib. de perfectione juſtitiæ, ubi ad objectionem 15. Celeſtii ita reſpondet: *Peccatum eſt, cum vel non eſt charitas quæ eſſe debet, vel minor eſt quàm debet, ſive hoc voluntate vitari poſſit, ſive non poſſit: quia ſi poteſt, præſens voluntas hoc facit: ſi autem non poteſt, præterita voluntas hoc fecit, & tamen vitari poteſt, non quando voluntas ſuperba laudatur, ſed quando humilis adjuvatur*. Ergo, &c.

R. S. Doctorem hìc defendere neceſſitatem gratiæ contra Celeſtium pugnantem pro arbitrii viribus. Celeſtius, ut probaret nullum eſſe peccatum, quod non poſſet vitari per ſolas arbitrii vires, ſic argumentabatur: *Certè juſtus eſt Deus ... imputat autem Deus homini omne peccatum .... & ſi eſt aliquod peccatum quod vitari non poſſit, quomodo juſtus Deus dicitur, ſi imputare cuiquam creditur, quod vitari non poſſit?* Reſpondet S. Auguſtinus, juſtè à Deo imputari poſſe tranſgreſſiones aliquas, quæ propter dominantem cupiditatem vitari non poſſunt cum ſolis arbitrii viribus; quia, 1. hæc impotentia oritur ex dominante cupiditate, quæ eſt juſta pœna peccati ſaltem originalis. 2. Hæc impotentia tolli poteſt per gratiam, quæ non denegatur humili voluntati, hoc eſt, voluntati imbecillitatem ſuam confitenti, & auxilium divinum oranti: onde homo queri non poteſt de hac impotentia, & hæc impotentia eſt illi ſufficienter voluntaria ad juſtam imputabilitatem, nec eſt impotentia ſimpliciter antecedens, ſed ſecundùm quid tantùm; cùm homo poſſit orare, & orando obtinere auxilium gratiæ, quo tollatur dominium cupiditatis, & cum hoc dominio impotentia illa, cujus eſt cauſa.

Juxta S. Doctorem igitur, peccata illa, quæ vitari non poſſunt, & tamen imputantur, committuntur quidem ſine auxilio proximè ſufficiente ad ea evitanda, at non ſine gratia remotè ſufficiente, nempe gratia orandi, qua qui uti negligit, propter dominium cupiditatis, quod culpa illius manet, & impotentiam cum eo conjunctam & ex eo ortam, excuſari non poteſt.

Obj.4. S. Auguſtinus, eod. lib. ubi ad obj. 19. hæc dicit: *Quaſi non debeat Deo agere gratias, qui præcepta voluit, qui deſertus omni lumine veritatis, hæc velle non poteſt*. *R.* hìc corrumpi textum S. Doctoris, & legendum eſſe, *qui deſertus omni lumine veritatis, hæc velle non poſſet*. Hìc itaque S. Doctor pro neceſſitate interioris gratiæ ad implenda mandata divina pugnat contra Celeſtium, & ſolùm dicit, eum qui præcepta voluit adimplere, debere Deo gratias agere, quòd voluerit, tum quia ad hoc ut vellet, miſericordia Dei prævenit, & interiore ſua gratia excitavit voluntatem ejus, quomodo ei congruebat, ut vellet; tum quia ſi deſtitueretur omni interioris gratiæ adjutorio, non ſolùm non voluiſſet præcepta adimplere, ſed nequidem velle potuiſſet. Sed quid inde contra nos?

Obj.5. Peccata ignorantiæ committuntur ab hominibus ſaltem ſæpè ſine auxilio ſufficiente ad ea evitanda: nam committuntur ab hominibus, ſæpè ſaltem putantibus non ſolùm ſe non malè, ſed etiam rectè juſtèque agere. Ergo, &c. *R.* neg. ant. Nam peccata ignorantiæ ſunt ea, quæ fiunt ex ignorantia culpabili; & ignorantia culpabilis eſt ea, quæ poteſt & debet tolli. Peccata autem quæ fiunt ex ignorantia, quæ poteſt tolli, adeòque ad quam tollendam homo ſufficiens habet auxilium, dici non poſſunt fieri ſine auxilio ad ea evitanda ſufficiente, non quòd quoties actu peccatur ex ignorantia, adſit auxilium ſufficiens ad eam tollendam, ſed quòd nunquam ſic peccetur, quin antea adfuerit auxilium ſufficiens ad tollendam ignorantiam, & ſublata ignorantia cavendum poſtea peccatum, quod ex ea tamen ab homine committitur, quia auxilio ad eam non tollendam idoneo uti noluit, vel ſaltem neglexit.

Ad prob. R. ex ea ſequi tantùm, quòd peccantibus ex ignorantia, ſæpè non adſit, cùm actu ſic peccant, auxilium ſufficiens ad depellendam ignorantiam, ex qua peccant; ſed quod ſatis eſt, antea adfuit, adeòque potuerunt ignorantiam illam depellere, & depellendo, peccatum quod admittunt, cavere. Quòd autem malum, quod agunt, agant ex firma perſuaſione non ſolùm quòd non malum, ſed etiam juſtum rectumque ſit, non poteſt illos excuſare; tum quia hæc perſuaſio culpabilis eſt; tum quia juſtè privantur auxilio; quo impediretur hæc perſuaſio; tum quia nulla neceſſitate ad actionem illam, cujus malitiam culpabiliter ignorant, adiguntur, ſuntque planè liberi ad eam ponendam vel non ponendam, cùm tam habeant ad non ponendam, quàm ad ponendam motivum ſufficiens. Unde ex hac parte dici poſſunt etiam cùm actu peccant, habere ſufficiens auxilium ad non peccandum, quamvis non tantum, quantum ſi Deus per illuſtrationem oſtenderet eis malitiam actionis, vel ſaltem dubium ſive ſcrupulum de illa menti eorum injiceret.

Obj.6. Excœcati non habent auxilium ſufficiens ad implenda præcepta divina; & tamen ea tranſgrediendo peccant imputabiliter: alioqui prodeſſet illis excœcatio, illoſque redderent impeccabiles, quod eſt abſurdiſſimum. Ergo, &c. *R.* neg. ant. quod 1. part. Nam excœcati, quandiu in ſtatu excœcationis manent, carent quidem auxilio interioris gratiæ proximè & immediatè ſufficientis, at non carent gratia remotè & mediatè ſufficiente, qua ſi rectè uterentur, tolleretur eorum excœcatio, & gratiam acciperent proximè & immediatè ſufficientem ad ſervanda ea præcepta, quæ ſine interioris gratiæ adjutorio non poſſunt ſervari. Hanc doctrinam tradit S. Auguſtinus, lib. de nat. & gr. cap. 22. ubi ſic ait: *Nec cogitat prævaricatorem legis quàm dignè lux deſerat veritatis: qua deſertus utique fit cæcus, & plus neceſſe eſt offendat, & cadendo vexetur, vexatuſque non ſurgat, & ideò tantum audiat vocem legis; quò admoneatur implorare gratiam Salvatoris*.

Probabis tamen partem ant. negatam, 1. ex Scriptura. Nam dicitur Eccli. c.7. *Conſidera opera Dei, quod*

nemo

nemo poſſit corrigere quem ille deſpexerit. Et Iſaiæ, c.6. *Excæca cor populi hujus, & aures ejus aggrava, & oculos ejus claude; ne fortè videat oculis ſuis, & auribus ſuis audiat, & corde ſuo intelligat, & convertatur, & ſanem eum.* Et Rom. c. 1. *Sicut non probaverunt Deo habere in notitia, tradidit illos in reprobum ſenſum.* Ergo, &c.

2. Ex S. Auguſtino, qui ait lib. 1. ad Simplicianum, quæſt. 2. *Ut obduratio Dei ſit nolle miſereri.* Et poſtea: *Ut ob hoc dicatur obdurare peccantes quoſdam, quia non eorum miſeretur, non quia impellit ut peccent.* Et tract. 53. in Joan. *Sic excæcat, ſic obdurat Deus deſerendo, & non adjuvando.* Et epiſt. 105. *Deus obdurat non impertiendo malitiam, ſed non impertiendo gratiam.* Et enarr. in Pſal. 147. *Ecce deſerit peccatorem, ecce non vocat, ecce non aperit ſenſum, ecce non infundit gratiam.* Ergo, &c.

Ad 1. *prob. R.* neg. conſeq. Ad primum Scripturæ locum dico, aliud colligi non poſſe, quàm excæcatis aliquando ad tempus ſubtrahi omnem gratiam ſufficientem ad converſionem. Ad ſecundum ſimiliter dico, in eo non aliud ſignificari, quàm Judæis illis, de quibus Propheta loquitur, ad tempus gratiam omnem, quacum converti poſſent, in pœnam peccatorum præteritorum ſubtractam fuiſſe. Porrò peccatoribus ſic à Deo ad tempus deſertis, ſi cùm urget obligatio alicujus præcepti, quod abſque interiore gratiâ obſervari nequit, deeſt gratia proximè ſufficiens ad implendum præceptum, ſaltem non deeſt gratia remotè ſufficiens, ſeu gratia quacum implorare poſſunt majus auxilium, quocum proximè poſſunt præceptum implere. Ad tertium locum dico cum S. Auguſtino in enarr. in Pſal. 6. eo ſignificari ſecluſionem ab interiore Dei luce, ſed non totalem, quandiu hîc vivitur, adeòque eo ſignificari ſubtractionem interioris gratiæ, ſed non omnis.

Ad 2. *prob. R.* etiam neg. conſeq. ad primum enim S. Auguſtini locum dico, ſecundùm mentem S. Doctoris, ut patet ex contextu, Deum peccatores obdurare, nolendo eorum miſereri miſericordia illa ſpeciali, ex qua, cujus ſic miſeretur, ita eum vocat quomodo ſcit ei congruere, ut vocantem non reſpuat. Juxta S. Doctorem igitur, Deus peccatorem obdurat, non impellendo eum ut peccet, aut etiam eum privando auxilio quocum poſſit, ſi velit, non peccare; ſed præcisè non dando ei auxilium congruum, hoc eſt, auxilium quocum non ſolùm poſſit, ſed etiam velit non peccare.

Ad ſecundum dico, juxta S. Doctorem, Deum excæcare, deſerendo non per ſubtractionem omnis gratiæ, ſed per ſubtractionem ſpecialis providentiæ, & gratiæ congruæ, vel etiam, ſi vis, gratiæ proximè ſufficientis ad faciendum bonum & malum vitandum. Ad tertium dico, Deum obdurare, non impertiendo gratiam congruam, vel etiam proximè ſufficientem. Ad quartum dico, S. Doctorem ſimiliter intelligi poſſe de ſubtractione congruæ gratiæ, vel etiam proximè ſufficientis ad vitanda peccata, & mandata ſervanda: niſi malis illum interpretari, ſicut & interpretati ſumus de ſubtractione omnis gratiæ, ſive proximè ſive etiam remotè ſufficientis ad converſionem, ad tempus facta.

Dices. Excæcati peccant imputabiliter, cùm malè agunt ea cæcitate cordis, juxta illud S. Auguſtini, lib. 5. contra Julianum, cap. 3. *Cæcitas cordis, quam ſolus removet illuminator Deus, & peccatum eſt, quo in Deum non creditur, & pœna peccati, quo cor ſuperbum digna animadverſione punitur; & cauſa peccati, cùm mali aliquid cæci cordis errore committitur.* Atqui excæcati non habent auxilium ſufficiens ad vitandum malum, quod faciunt ex cordis cæcitate. Ergo peccant imputabiliter ſine auxilio ſufficiente ad vitandum peccatum. *Prob. min.* Nam excæcati nec vident nec videre poſſunt malitiam actus, quem ex cæcitate cordis exercent.

R. neg. min. *Ad prob. R.* diſting. Excæcati malitiam actus, quem ex cæcitate cordis exercent, nec vident, nec videre poſſunt in ſenſu compoſito cæcitatis, C. In ſenſu diviſo cæcitatis, N. Hic autem ſenſus diviſus ſufficienter eſt in eorum poteſtate. Itaque excæcati habent gratiam ſaltem remotè ſufficientem ad removendam cæcitatem, nempe gratiam orandi & impetrandi auxilium ad removendam cæcitatem neceſſarium. Remota autem cæcitate, videre poſſent, & Deo ulteriùs adjuvante viderent malitiam actus. Non ergo dici poſſunt carere omni gratia ſufficiente ad vitandum malum, quod ex cæci cordis errore committunt.

Dices. Judæi excæcati peccabant non credendo Chriſtum eſſe Meſſiam, juxta illud ipſiuſmet Chriſti, Joan. c. 15. *Si non veniſſem, & locutus fuiſſem eis, peccatum non haberent; nunc autem excuſationem non habent de peccato ſuo.* Et infrà: *Si opera non feciſſem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent.* Atqui tamen nullum habebant auxilium ſufficiens ad credendum in Chriſtum. Ergo, &c. *Prob. min.* Nam non poterant in Chriſtum credere, juxta illud Joan. c. 12. *Propterea non poterant credere, quia iterùm dixit Iſaias. Excæcavit oculos eorum, &c.*

R. neg. min. *Ad prob. R.* 1. ſic diſt. Judæi in Chriſtum credere non poterant impotentia conſequente & voluntaria, C. Impotentia antecedente & involuntaria, N. Judæi itaque in Chriſtum credere non poterant, non quia carebant gratia ad credendum neceſſaria, ſed quia datam repudiabant; non quia vim motivorum credibilitatis percipere non poterant, ſed quia illa præ ſuis falſis præjudiciis ſpernebant; non quia non illuſtrabantur à Deo, ſed quia illuſtrationem divinam contemnebant, & ab ea mentem avertebant; non denique quia non movebantur à Deo ad credendum, ſed quia motionem divinam abjiciebant.

Hanc reſponſionem ſuggerit S. Auguſtinus pluribus locis. Nam dicit tract. 53. in Joannem: *Non poterant cedere* (Judæi.) *Quare autem non poterant, ſi à me quæratur, citò reſpondeo, quia nolebant.* Et lib. de præd. Sanct. cap. 6. *Ecce miſericordia & judicium: miſericordia in electione quæ conſecuta eſt juſtitiam Dei: judicium verò in cæteros, qui excæcati ſunt: & tamen illi, quia voluerunt, crediderunt: illi, quia noluerunt, non crediderunt. Miſericordia igitur & judicium in ipſis voluntatibus facta eſt:* (miſericordia quidem erga Judæos electos, vocando illos quomodo ei congruebat ut vellent credere, & crederent; juſtitia verò circa cæteros, non quidem privando illos vocatione, quacum velle poſſent, ſed præcisè non illos vocando ea vocatione, quacum non ſolùm velle poſſent, ſed etiam re ipſa vellent.) Unde qui noluerunt credere, tam liberè noluerunt, quàm qui voluerunt credere, liberè voluerunt: & ſicut qui voluerunt credere, potuerunt nolle, ita qui noluerunt credere, potuerunt velle.

R. 2. aliter diſt. Judæi in Chriſtum credere non potuerunt in ſenſu compoſito odii & zelotypiæ, qua flagrabant adverſus Chriſtum, C. In ſenſu diviſo, N. Vel, ſi vis, ſic. Judæi in Chriſtum credere non potuerunt, manente cordis cæcitate, C. Sublata, N. Unde etiam nego quòd caruerint omni auxilio ſufficiente ad credendum in Chriſtum: habuerunt enim ſaltem gratiam remotè ſufficientem ad deponendum illud odium, quo Chriſtum inſectabantur, & ad impetrandum à Deo auxilium ad removendam cordis eorum cæcitatem ſufficiens.

DISPUTATIO V.

De neceſſitate gratiæ.

ARTICULUS I.

Utrùm tentatio aliqua ſuperari poſſit ſolis naturæ viribus.

NOta. Non agitur hîc de levi aliqua titillatione, quæ tentationis nomen non meretur, ſed de vera tentatione; & quæritur utrùm aliqua vinci poſſit ſine di-

Digitized by Google

divino auxilio. Tentatio autem tribus modis vinci poteſt. 1. enim poteſt vinci damnabiliter, quod fit cùm tentatio per aliam tentationem ſuperatur, ſeu cùm homo reſiſtit uni tentationi, ut ſuccumbat alteri. De hoc modo vincendi tentationem non poteſt eſſe difficultas: clarum enim eſt, homini naturalem arbitrii facultatem ad hoc ſufficere, ut uni tentationi obſequatur potiùs quàm alteri, & tentationem minorem ab homine naturaliter ſuperari poſſe per majorem.

2. Tentatio vinci poteſt ſalutariter, quod fit cùm homo tentationi reſiſtit ex motivo Chriſtianæ virtutis, putà ex motivo charitatis. Unde tunc homo non modò non peccat vincendo tentationem, ſed etiam meretur apud Deum. De hoc modo hic non agimus, ſed quid de eo tenendum ſit, patebit ex infra dicendis de operibus pietatis, qualia nulla fieri poſſe ab homine ſine adjutorio interioris gratiæ illuſtrantis intellectum & voluntatem excitantis atque adjuvantis, oſtendetur.

3. Tentatio vinci poteſt indifferenter, hoc eſt, neque peccando, neque actum pietatis exercendo, adeòque neque merendo, neque demerendo; quod fit v.g. cùm homo tentationem ſuperat ex honeſtate virtutis naturalis. De hoc modo vincendi tentationes hic agitur, & quæritur utrùm poſſit eſſe abſque omni auxilio gratiæ tam externo, quàm interno: hic enim per auxilium divinum intelligimus non ſolùm interiorem gratiam illuſtrationis & inſpirationis, ſed etiam externam protectionem, & providentiam ſpecialem, qua Deus impedit dæmonem, ne tali loco, tali tempore, tali modo, cum tanta vehementia tentet, vel quocumque alio modo homini tentato ſubvenit.

Responsio.

Nulla vera tentatio ſuperari poteſt ſolis naturæ viribus, & ſine aliquo gratiæ auxilio.

Prob. 1. Ex Scriptura. Nam dicitur Pſal. 17. *In te eripiar à tentatione.* Et Matth. cap. 26. *Orate, ut non intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus eſt, caro autem infirma.* Et c. 6. *Ne nos inducas in tentationem.* Quibus locis, & aliis ſimilibus, Deo ſimpliciter attribuitur victoria de tentationibus reportanda; ſive, quod idem eſt, gratuitum Dei auxilium ad ſuperandas tentationes neceſſarium eſſe ſignificatur, nulla tentationum in leves & graves diſtinctione facta. His addo Apoſtolum, dicentem 1. Cor. cap. 10. *Fidelis autem Deus eſt, qui non patietur vos tentari ſupra id quod poteſtis.* Quibus verbis innuit Apoſtolus, quæ Deo interiùs adjuvante, vel protegente exteriùs, vires noſtras non ſuperant, tentationes noſtras fore graviſſimas, & moraliter intolerabiles, ſi Deus gratuito ſuo auxilio nos deſtitueret, vel ſineret dæmonem tantùm in nos ſævire, quantùm poſſet & vellet.

Prob. 2. authoritate Summorum Pontificum, Innocentii I. in ſuo ad Conc. Carthaginenſe reſcripto dicentis: *Niſi magnis precibus gratia in nos imploranda deſcendat, nequicquam (nos) terrena labis, & mundani corporis vincere conari errores, cum pares nos ad reſiſtendum, non liberum arbitrium, ſed Dei ſolum facere poſſit auxilium.* Et inferiùs, Chriſtum homini *quotidiana præſtare remedia: quibus niſi freti confiſique nitamur, nullatenùs humanos vincere poterimus errores. Neceſſe eſt enim, ut quo auxiliante vincimus, eo iterùm non adjuvante vincamur.*

Zozimi apud Celeſtinum in epiſt. 1. ad Galliæ Epiſcopos, ſic loquentis in ſua ad totius orbis Chriſtiani Præſules ſynodica epiſtola: *Quod ergo tempus intervenit, quo ejus non egeamus auxilio? In omnibus igitur actibus, cauſis, cogitationibus, motibus, adjutor & protector orandus eſt. Superbum eſt enim, ut quicquam ſibi humana natura præſumat, clamante Apoſtolo: Non eſt nobis colluctatio adverſus carnem & ſanguinem, ſed contra principes & poteſtates aëris hujus, contra ſpiritualia nequitiæ in cœleſtibus.*

Celeſtini in modò laudata epiſtola, cap. 6. ubi pronuntiat, *neminem etiam baptiſmatis gratia renovatum, idoneum eſſe ad ſuperandas diaboli inſidias, & ad evincendas carnis concupiſcentias, niſi per quotidianum adjutorium Dei perſeverantiam bonæ converſationis acceperit.* Quod probat authoritate Innocentii, cujus verba à nobis laudata refert.

Prob. 3. authoritate Conciliorum, nempe Dioſpolitani, in quo Pelagius anathematizare compulſus eſt hanc inter alias propoſitionem: *Victoriam noſtram non ex Dei adjutorio eſſe, ſed ex libero arbitrio:* ut refert S. Auguſtinus, epiſt. 106. ad Bonifacium, ubi obſervat, conſequens eſſe, ut *quiſquis ſequitur illius Epiſcopalis authoritatem judicii, fateatur quando contra tentationes concupiſcentiaſque illicitas dimicamus, quamvis & illic habeamus propriam voluntatem, non tamen ex illa, ſed ex adjutorio Dei noſtram provenire victoriam.*

Milevitani in ſua ad Innocentium I. ſynodica epiſtola, ubi apud Pontificem Pelagianos accuſat, quod dicant, *illud*, Ne nos inferas in tentationem, *non ita intelligendum, tanquam divinum adjutorium poſcere debeamus, ne in peccatum tentati decidamus: ſed hoc in noſtra poſitum eſſe poteſtate, & ad hoc implendum ſolam ſufficere hominis voluntatem.*

Prob. 4. authoritate Sancti Auguſtini, lib. de gratia Chr. cap. 27. ubi ad hæc Pelagii verba, *Divinam mereamur gratiam, & faciliùs nequam ſpiritui Sancti Spiritus auxilio reſiſtamus,* ſic ait: *Ut quid hoc verbum interpoſuit, id eſt, faciliùs? An verò non erat integer ſenſus, ut nequam ſpiritui Sancti Spiritus auxilio reſiſtamus? Sed quantum detrimentum hoc additamento fecerit, quis non intelligat? volens utique credi tantas eſſe naturæ vires, quas extollendo præcipitat, ut etiam ſine auxilio Spiritus Sancti, etſi minùs facilè, tamen aliquo modo nequam ſpiritui reſiſtatur.* Et lib. de perfectione juſtitiæ, quem his verbis claudit: *Quiſquis negat nos orare debere, ne intremus in tentationem: negat autem hoc qui contendit ad non peccandum* (ſupple etiam urgente tentatione) *gratiæ Dei adjutorium non eſſe homini neceſſarium, ſed ſola lege accepta, humanam ſufficere voluntatem; ab auribus omnium removendum, & ore omnium anathematizandum non dubito.*

Obj. 1. illud S. Hieronymi, lib. 2. contra Jovinianum: *Liberi arbitrii nos condidit Deus, nec ad virtutem, nec ad vitia neceſſitate trahimur.* *R.* nos etiam in hoc infirmitatis ſtatu non trahi neceſſitate ad vitia per tentationes, quia nunquam deeſt nobis, cùm tentationibus urgemur, ad eas ſuperandas ſufficiens gratiæ adjutorium.

Obj. 2. Tentationes oriuntur ex concupiſcentia, juxta illud epiſtolæ Jacobi, cap. 1. *Unuſquiſque tentatur à concupiſcentia ſua abſtractus & illectus.* Atqui vires naturæ ſufficiunt homini ad reprimendam concupiſcentiam juxta illud Gen. cap. 4. *Sub te erit appetitus ejus, & tu dominaberis illius.* Ergo, &c. *R.* neg. min. Cùm enim tentamur, concupiſcentia noſtra excitatur à dæmone. Tanta autem eſt dæmonis potentia & ars in excitanda & inflammanda concupiſcentia noſtra, ut nunquam niſi Deo nobis ſubveniente reſtituri ſimus. Eatenùs igitur, ſecundùm Scripturam, homo appetitui ſuo dominatur, quatenùs Deus non ſinit eum tentari ſupra id quod poteſt, vel cohibendo dæmonem, & impediendo ne tantum ſæviat; vel interiùs ipſum hominem per gratiam ſuam confortando, & creſcente tentatione novas vires addendo.

Obj. 3. Voluntas non poteſt neceſſitari à tentatione, quandiu tentatio non abſorbet penitùs judicium rationis. Ergo quandiu manet uſus rationis, tandiu voluntas libera eſt ad conſentiendum vel non conſentiendum tentationi, & conſequenter tandiu tentationi reſiſtere poteſt. Ergo quandiu manet uſus rationis, tandiu naturæ vires ſufficiunt ad ſuperandam tentationem.

R. 1. Voluntatem, quandiu manet uſus rationis, non poſſe à tentatione neceſſitari phyſicè, ſeu ad unum determinari, ſicut appetitus bruti ad unum determinatur; at poſſe neceſſitari moraliter, hoc eſt, moveri

inſal-

infallibiliter, & re ipſa infallibiliter motum iri, niſi Deus eam adjuvet. Voluntas tentata quandiu manebit uſus rationis, poterit abſolutè tentationi non conſentire, ſic tamen ut infallibiliter conſenſura ſit, ſi ſibi relinquatur. *R.* 2. voluntatem non poſſe à tentatione neceſſitari, quandiu tentatio non abſorbet penitùs judicium rationis; quia tandiu adjuvari poteſt & adjuvatur à Deo, ut poſſit tentationi reſiſtere. Unde quandiu manet uſus rationis, tandiu ad conſentiendum vel non conſentiendum tentationi voluntas libera eſt, ſed non ſine aliquo Dei adjutorio, ipſam contra vim tentationis confortante. Quare nego 2. conſeq.

Obj. 4. Saltem levis tentatio ſuperari poteſt ſine auxilio gratiæ, ut patet ex condemnatione hujus propoſitionis Bajanæ: *Non ſolum ii ſunt fures & latrones, qui Chriſtum viam & oſtium veritatis, & vitæ negant; ſed etiam quicumque aliunde quàm per ipſum in viam juſtitiæ, hoc eſt, aliquam juſtitiam, conſcendi poſſe docent: aut tentationi ulli ſine gratiæ ipſius adjutorio reſiſtere hominem poſſe, ſic ut in eam non inducatur, aut ab ea non ſuperetur.* Ergo malè dicitur, quòd nulla vera tentatio ſuperari poſſit ſolis naturæ viribus ſine auxilio gratiæ.

R. neg. conſeq. Itaque ad ſuperandam levem tentationem ſufficiunt vires naturæ ſine auxilio gratiæ interioris. At tentatio levis non eſt ſine ſpeciali protectione & providentia Dei, cohibentis dæmonem, vel quocumque alio modo concupiſcentiam reprimentis. Unde manifeſtè ſequitur nullam veram tentationem ſuperari poſſe ſine aliquo gratiæ adjutorio vel interno, vel ſaltem externo adeòque ad nullam veram tentationem ſuperandam valere ſolas naturæ vires; quod magno conſenſu docent Pontifices, Patres, & Concilia.

Ad prob. ant. R. hanc Baii propoſitionem damnatam eſſe, tum quia gravi cenſura immeritò notas eos, qui tenent ſolas naturæ vires ſufficere poſſe ad ſuperandas aliqua tentatione; cùm non ſine aliqua veriſimilitudine hoc teneant; tum quia loquitur de adjutorio interioris gratiæ; & falſum eſt quòd nulla tentatio ſine interioris gratiæ adjutorio poſſit ſuperari. Porrò, quod hìc obiter obſervo, *ne levem* quidem tentationem ſine adjutorio interioris gratiæ, hoc eſt, ſecundùm illos, cœleſtis delectationis prævalentis, ſuperari poſſe aſſerunt Bajani, ex hoc falſo & hæretico principio nempe quòd voluntas neceſſitetur ad id volendum & agendum quod ampliùs eam delectat: unde ſequitur quòd terrenam delectationem, in qua tentatio conſiſtit, quantùmvis levem, ſuperare non poſſit niſi per aliam delectationem celeſtem majorem. Nos verò dicimus ad nullam veram tentationem ſuperandam vires naturales ſufficere poſſe, quia nulla tentatio gravis ſuperari poteſt ſine interiore gratia, & nulla levis eſt ſine ſpeciali aliquo Dei beneficio. Unde ſequitur, ad ſuperandam omnem veram tentationem, requiri gratuitum aliquod Dei auxilium.

ARTICULUS II.

Utrùm homo poſſit boni aliquid velle in iis, quæ ad pietatem & ſalutem pertinent, ſine adjutorio gratiæ.

RESPONSIO.

IN iis quæ ad pietatem & ſalutem æternam pertinent, homo nihil poteſt velle, aut agere ſine adjutorio interioris gratiæ prævenientis, tum ex parte intellectus, tum ex parte voluntatis.

Eſt de fide contra Pelagianos & Semipelagianos, contra quos *prob.* 1. ex Scriptura. Nam dicitur Joan. c. 15. *Sine me nihil poteſtis facere.* Et 1. Cor. c. 4. *Quid habes, quod non accepiſti?* Et 1. Philipp. c. 1. *Qui cœpit in vobis opus bonum, perficiet uſque in diem Chriſti.* Et ead. epiſt. c. 2. *Deus eſt qui operatur in vobis & velle & perficere pro bona voluntate.* Quibus locis, & aliis ſimilibus, ſufficienter exprimitur neceſſitas interioris gratiæ illuſtrantis intellectum, & voluntatem moventis ad quemlibet actum ſalutarem ſive perficiendum, ſive etiam inchoandum.

Prob. 2. authoritate Summorum Pontificum, nempe Innocentii I. in ſuo ad Concilium Milevitanum reſcripto, ubi ſic ait: *Cum in omnibus divinis paginis voluntati liberæ non niſi adjutorium Dei legamus eſſe nectendum, eamque nihil poſſe cœleſtibus præſidiis deſtitutam, quonam modo huic ſoli poſſibilitatem hanc pertinaciter defendentes, ſibimet, immò plurimis Pelagius Celeſtiuſque perſuadent?* Zozimi, verbis art. 1. relatis Celeſtini in ſua ad Gallos epiſcopos epiſtola, ubi dicit c. 8. *Quòd omnia ſtudia & omnia opera ac merita Sanctorum ad Dei gloriam laudemque referenda ſunt; quia nemo aliunde ei placet, niſi ex eo quod ipſe donaverit.* Et inferiùs ſic ait: *Quotquot ſpiritu Dei aguntur, hi filii ſunt Dei, ut nec noſtrum deeſſe ſentiamus arbitrium, & in bonis quibuſque voluntatis humanæ ſingulis motibus, magis illius valere non dubitemus auxilium.* Et c. 9. ſic proſequitur: *Quod ita Deus in cordibus hominum, atque in ipſo libero operetur arbitrio, ut ſancta cogitatio, pium conſilium, omniſque motus bonæ voluntatis ex Deo ſit, quia per illum aliquid boni poſſumus, ſine quo nihil poſſumus.*

Prob. 3. authoritate Conciliorum, Paleſtini ſcilicet in cauſa Pelagii celebrati, & definientis, *gratiam Dei ad ſingulos actus dari*, hoc eſt, gratiam Dei ad ſingulos actus ſalutares neceſſariam eſſe Carthaginenſis plenarii, à Sede Apoſtolica approbati, & ab univerſo orbe Chriſtiano recepti, apud Proſperum in reſp. ad caput 8. Gallorum, ubi hæc leguntur: *Cum ducentis quatuordecim ſacerdotibus, quorum Conſtitutionem contra inimicos gratiæ Dei totus mundus amplexus eſt, veraci profeſſione, quemadmodum ipſorum habet ſermo dicamus gratiam Dei per Jeſum Chriſtum Dominum, non ſolum ad cognoſcendam, verùm etiam ad faciendam juſtitiam nos per actus ſingulos adjuvare: ita ut ſine illa nihil veræ ſanctæque pietatis habere, cogitare, dicere, agere valeamus.* Et Arauſicani II. in cauſa Semipelagianorum in Gallia, cap. 7. ubi dicitur: *Si quis per naturæ vigorem bonum aliquod, quod ad ſalutem pertinet vitæ æternæ, cogitare aut eligere poſſe confirmat .... hæretico fallitur ſpiritu.*

Prob. 4. authoritate S. Auguſtini, lib. de grat. Chr. c. 26. *Gratiam Dei*, inquit, *qua charitas Dei diffunditur in cordibus noſtris per Spiritum Sanctum qui datus eſt, ſic confiteatur, qui vult veraciter confiteri, ut omnino nihil boni, quod ad pietatem pertinet utramque juſtitiam, fieri poſſe non dubitet.*

Obj. Hac doctrina penitùs deſtruitur liberum arbitrium. *R.* cum S. Auguſtinum, lib. 2. contra duas epiſtolas Pelagianorum, c. 5. *Peccato Adæ arbitrium liberum de hominum natura periiſſe non dicimus, ſed ad peccandum valere in hominibus ſubditis diabolo: ad benè autem piéque vivendum nos valere, niſi ipſa voluntas hominis Dei gratia fuerit liberata, & ad omne bonum actionis, ſermonis, cogitationis adjuta.*

Neque ſimpliciter negamus voluntatem humanam eſſe liberam ad bonum volendum & agendum, ſed ſolùm negamus, ad id liberam eſſe ſine gratia, quæ non captivat illam, ſed liberat, nec illam neceſſitat, ſed ſanat & corroborat: unde, ut dicit S. Proſper in libro adversùs Collatorem, *Non conturbat nos ſuperbientium* (Pelagianorum & Semipelagianorum) *inepta querimonia, quia liberum arbitrium cauſantur auferri, ſi & principia, & profectus, & perſeverantia in bonis uſque in finem, Dei dona eſſe dicantur, quoniam opitulationes divinæ gratiæ ſtabilimenta ſunt voluntatis humanæ.*

ARTICULUS III.

Utrùm Myſteria fidei noſtræ credi poſſint ſine adjutorio gratiæ.

NOta. Ad credenda myſteria noſtræ fidei, tria requiri conſentiunt omnes. Primum eſt divina revelatio, per Scripturam vel prædicatores propoſita: hic enim agitur de fide divina, qua creduntur noſtræ religionis myſteria: fides autem divina ſine divina revelatione eſſe non poteſt; cùm fides divina ſit aſſenſus

datus

ſatus propter authoritatem Dei revelantis. Secundum eſt divinæ revelationis propoſitio facta credibiliter: nam ſine tali propoſitione intellectus non poteſt prudenter aſſentiri rei revelatæ, aſſenſu omnem omninò hæſitationem & animi anxietatem voluntariam excludente, adeòque aſſentiri non poteſt fide divina, vel fides divina poteſt eſſe imprudens, quod repugnat. Tertium eſt imperium voluntatis, applicantis & determinantis intellectum ad credendum, quia ad id intellectus neceſſitari non poteſt per revelationem divinam, quantumvis credibiliter proponatur. His præſuppoſitis, quæ ſunt extra controverſiam, quæritur utrùm præter revelationem divinam, credibiliter propoſitam, ad credendum requiratur interior gratia illuſtrationis & inſpirationis. Negarunt Pelagiani & Semipelagiani, contra quos ſit

Responsio.

Sine interiore gratia illuſtrationis & inſpirationis, homo credere non poteſt fide divina myſteria noſtræ religionis, quantumvis credibiliter propoſita.

Eſt de fide, & *prob.* 1. ex Scriptura. Nam Apoſtolus Epheſ. c. 2. dicit: *Gratia eſtis ſalvati per fidem: Dei enim donum eſt*. Et Philipp. c. 1. *Vobis donatum eſt pro Chriſto, non ſolum ut in eum credatis, ſed ut etiam pro illo patiamini*. Unde ſic argumentor, Ex Apoſtolo, fides chriſtiana, ſeu divina, eſt donum Dei. Atqui, ſecundùm omnes Catholicos, conſentientibus ipſis Pelagianis & Semipelagianis, opus aliquod ſalutare eatenùs donum Dei eſt, quatenùs non fit, niſi dependenter à Deo per interiorem gratiam voluntatem præveniente, eamque immediatè excitante & adjuvante ad volendum & operandum. Ergo, &c. Præterea, fides chriſtiana, Ex Apoſtolo, tam eſt donum Dei, quàm patientia. Atqui etiam, ſecundùm Semipelagianos, patientia eſt donum Dei, quia ſine interiore gratia illuſtrationis & inſpirationis non habetur: unde illuſtrationis & inſpirationis divinæ neceſſitatem ad patientiam agnoſcebant, quia fatebantur patientiam donum Dei eſſe. Ergo, &c.

Prob. 2. authoritate Conciliorum, nempe Arauſicani II. can. 5. ubi dicitur: *Si quis ſicut augmentum, ita etiam initium fidei non per gratiæ donum nobis ineſſe dicit, Apoſtolicis dogmatibus adverſarius approbatur*. Et Tridentini ſeſſ. 6. can. 3. *Si quis dixerit ſine præveniente Spiritus ſancti inſpiratione atque ejus adjutorio hominem credere... poſſe ſicut oportet... anathema ſit.*

Prob. 3. authoritate S. Auguſtini lib. de præd. Sanct. ferè toto. Sic autem loquitur c. 2. *Quod ergo pertinet ad religionem atque pietatem, de qua loquebatur Apoſtolus: ſi non ſumus idonei cogitare aliquid quaſi ex nobiſmetipſis, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt: profectò non ſumus idonei credere aliquid quaſi ex nobiſmetipſis, quod ſine cogitatione non poſſumus, ſed ſufficientia noſtra, qua credere incipimus, ex Deo eſt. Quocirca ſicut nemo ſibi ſufficit ad incipiendum vel perficiendum quodcumque opus bonum... unde in omni opere bono & incipiendo & perficiendo ſufficientia noſtra ex Deo eſt: ita nemo ſibi ſufficit vel ad incipiendam vel ad perficiendam fidem, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt.*

Prob. 4. Ratione; quia nullum opus pietatis ſive incboari ſive perfici poteſt ſine adjutorio interioris gratiæ, ut Art. 2. probatum eſt. Atqui fides chriſtiana eſt opus ad pietatem & ſalutem pertinens. Ergo, &c.

Obj. Gratis dicitur fidem chriſtianam ſuperare vires naturales. *R.* neg. Nam fides chriſtiana eſt actus, quo homo ſufficienter convictus de exiſtentia divinæ revelationis per motiva credulitatis, ex pio affectu obediendi Deo, eique in omnibus ſeſe plenè ſubmittendi, firmiſſimè veritatem revelatam credit præciſè propter authoritatem Dei revelantis, adeòque propter revelationem divinam propter ſe firmiſſimè creditam. At homo neque ſufficienter convinci poteſt de exiſtentia revelationis divinæ per motiva credibilitatis, ſive, quod idem eſt, neque de exiſtentia revelationis divinæ habere poteſt per motiva credibilitatis certitudinem ſive abſolutam ſive etiam relativam tantùm; neque habere poteſt pium affectum obediendi Deo, & ei ſeſe plenè ſubmittendi in omnibus; neque revelationi, quantumlibet credibiliter propoſitæ, firmiſſimè poteſt adhærere propter ſe, adeòque nec poteſt veritati revelatæ firmiſſimè adhærere præciſè propter authoritatem Dei revelantis, ſine adjutorio interioris gratiæ illuſtrantis intellectum, & voluntatem immediatè excitantis, atque corroborantis.

Dices. Infideles multa credunt ſolis naturæ viribus, quæ non ſunt minùs creditu difficilia, quàm myſteria noſtræ fidei: nam v. g. ſolis naturæ viribus credunt firmiter, continuum dividi poſſe in partes plures & plures in infinitum. *R.* Hoc credunt vel propter naturalem demonſtrationem, qua naturaliter convincuntur, vel propter authoritatem doctorum, à quibus inſtruuntur. Ad hunc autem utrumque aſſentiendi modum manifeſtè vires naturales ſufficiunt. Unde ſequitur tantùm, quòd ſimiliter infideles poſſent ſolis naturæ viribus firmiter aſſentiri myſteriis noſtræ fidei propter ſimile motivum; qui aſſenſus eſſet à fide chriſtiana planè diverſus.

Dices. Lutherani v. g. credunt Deum eſſe trinum, & credunt abſque omni auxilio gratiæ: nam eodem modo adhærent ſuis erroribus, ad quos credendos nullum certè auxilium gratiæ accipiunt. Ergo, &c. *R.* Inter Lutheranos alii ſunt docti, alii indocti. Docti cùm in mala fide ſint, nec habent, nec habere poſſunt in hoc ſtatu piam credulitatem, ſeu piam voluntatem obediendi, & ſeſe plenè ſubmittendi Deo revelanti credibiliter: & verò ſi hanc voluntatem haberent, brevi, abjectis falſis ſuis præjudiciis, ad Eccleſiam Romanam convolarent. Unde nec habent nec habere poſſunt in hoc ſtatu fidem Chriſtianam circa myſterium Trinitatis, ſive quodlibet aliud myſterium revelatum. Quare myſterium Trinitatis non credunt niſi fide humana, & ad illud credendum ducuntur vel ſpiritu privato, vel authoritate magiſtrorum, ad quod certè vires naturales illis ſufficiunt.

Inter indoctos verò & idiotas, ſi qui ſunt qui inculpabiliter putant Lutheranam Eccleſiam eſſe veram Eccleſiam, parati ab ea diſcedere, ubi primùm de illius falſitate, & ad Romanam Eccleſiam confugere; ubi primùm de illius veritate convincerentur, nihil vetat eos, aſpirante & adjuvante Deo, habere piam credulitatem, & ex hac pia credulitate fide chriſtiana credere myſterium Trinitatis, ſicut & quodlibet aliud myſterium revelatum, ſufficienter propoſitum, ſimul credendo fide merè humana, & propter ſolam authoritatem miniſtrorum, Lutheranæ ſectæ errores.

Quòd ſi inter Lutheranos etiam indoctos & idiotas, nulli ſunt, qui non niſi culpabiliter putent Lutheranam Eccleſiam eſſe veram Eccleſiam, nulli piam credulitatem habent, & ſic nulli fide chriſtiana credunt myſterium Trinitatis, ſicut nec quodlibet aliud myſterium revelatum, quantumvis propoſitum credibiliter; ſed quidquid credunt, ſive verum ſive falſum, ſive revelatum ſive non revelatum in materia religionis, credunt fide merè humana, propter ſolam miniſtrorum authoritatem, ad quod certè adjutorio gratiæ non indigent.

Dices. Facilè credimus ſine adjutorio gratiæ vera eſſe, quæ narrantur ab Hiſtoricis prophanis. Ergo facilè etiam ſine adjutorio gratiæ credere poſſumus vera eſſe, quæ narrantur ab Hiſtoricis ſacris, ſaltem in iis rebus, quæ naturam non ſuperant, quales ſunt res à Prophetis vel Patriarchis geſtæ. *R.* Sicut facilè ſine gratia credimus fide humana vera eſſe ea, quæ narrant Scriptores exteri: ſic quoque facilè ſine gratia credere poſſumus fide humana vera eſſe aliqua, quæ narrant Sacri Scriptores; at nulla ex iis, quæ narrant, fide chriſtiana credere poſſumus; quia ſine gratia, neque piam credulitatem habere, neque præciſè propter authoritatem Dei revelantis alicui veritati firmiter adhærere poſſumus.

Dices. Poſſumus ſine gratia velle etiam firmiſſimè credere res falſas, & quæ omnem rationem ſuperant: ſic v. g. Lutherani firmiſſimè credunt Corpus Chriſti eſſe ſemper præſens ubique. Ergo ſimiliter poſſumus ſine gratia velle firmiſſimè credere res veras, quam-

vis omnem excedant rationem; velle, inquam, ex pio affectu erga Deum firmiſſimè credere præciſè propter divinam revelationem. *R.* neg. conſ. Quæ nonmagis valet quàm iſta? Poſſumus ſine gratia velle odiſſe Deum ex toto corde. Ergo poſſumus etiam ſine gratia velle amare Deum ex toto corde. Sicut ergo Deum amare ex toto corde, ſuperat vires naturæ, quamvis non ſuperet vires naturæ, Deum odiſſe ex toto corde: ita velle ex pio affectu obediendi & ſeſe ſubmittendi Deo revelanti credibiliter, rem veram firmiter credere præciſè propter authoritatem Dei revelantis, ſuperat vires naturæ; quamvis non ſuperet vires naturæ, velle ex pravo aliquo & inordinato affectu, rem falſam aut etiam veram pertinaciter credere propter authoritatem hominum inſufficientem, vel quodcumque motivum aliud incertum.

Dices. Eſto fides chriſtiana perfecta ſuperet vires naturæ: at idem dici non poteſt de fide chriſtiana imperfecta & inchoata tantùm. *R.* neg. Nam 1. tam ad fidem inchoatam requiritur pia credulitas, quàm ad fidem perfectam: quia ſine pia illa credulitate, nulla fides verè chriſtiana eſſe poteſt. 2. Tam ad fidem inchoatam requiritur, ut veritas revelata firmiter credatur præciſè propter authoritatem Dei revelantis, quàm requiritur ad fidem perfectam: authoritas enim Dei revelantis ſola eſt motivum intrinſecum omnis fidei chriſtianæ; & in hoc tantùm differunt fides inchoata & perfecta, quòd fides inchoata non ſit tantùm appretiativa veritatis creditæ, quantum fides perfecta. Utraque igitur ſuperat vires naturæ, adeòque neutra ſine adjutorio interioris gratiæ haberi poteſt.

ARTICULUS IV.

Utrum ſine adjutorio interiori gratia poſſit diligi Deus propter ſe.

NOta. Dilectio Dei propter ſe alia eſt dilectio Dei ut authoris naturæ, alia Dei ut largitoris gratiæ & gloriæ. Utraque ſubdividitur in perfectam & imperfectam appretiativè. Dilectio perfecta appretiativè eſt ea, qua Deus ſuper omnia diligitur, hoc eſt, rebus omnibus creatis anteponitur. Dilectio imperfecta appretiativè, ſeu quantùm ad appretiationem, eſt ea, qua Deus verè diligitur propter ſe, ſeu propter ſuam bonitatem, ſed nondum ſuper omnia diligitur, hoc eſt, nondum rebus omnibus creatis anteponitur.

Dilectio Dei appretiativè perfecta ſubdividitur in perfectam & imperfectam intenſivè, ſeu quantùm ad intenſionem. Perfecta intenſivè eſt ea, quæ non ſolùm Deum anteponit rebus omnibus creatis, ſed etiam ardentiùs ad illum afficitur, quàm ad ullam rem creatam. Imperfecta intenſivè eſt ea, quæ ſic Deum rebus omnibus creatis anteponit, ut tamen ad eum non tam vehementer, quàm ad aliquas res creatas afficiatur. Hæc autem dilectio Dei non dicitur ſimpliciter, ſed tantùm ſecundùm quid, & cum addito diminuente, quantùm ad intenſionem, imperfecta. Dilectio enim imperfecta ſimpliciter eſt dilectio appretiativè imperfecta, quæ non eſt charitas, ſed tantùm quoddam charitatis initium: unde non dicitur charitas, niſi, cum addito deſtruente, inchoata.

RESPONSIO I.

Dilectio Dei ſive ut largitoris gratiæ & gloriæ, ſive etiam ut authoris naturæ, appretiativè perfecta, ſuperat vires liberi arbitrii, nec haberi poteſt ſine interna gratia illuſtrationis & inſpirationis.

Prob. 1. ex Scriptura. Nam dicitur Rom. c. 5. *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum Sanctum, qui datus eſt nobis*. Et Gal. cap. 5. *Fructus autem Spiritus eſt charitas*. Et 1. Joa. cap. 4. *Charitas ex Deo eſt*. Unde ſic argumentor. Ex Scriptura charitas eſt bonum Dei, & effectus gratiæ ipſius. Atqui omnis dilectio Dei propter ſe appretiativè perfecta, eſt charitas. Ergo omnis dilectio Dei propter ſe appretiativè perfecta, eſt donum Dei, & effectus gratiæ ipſius. Ergo, &c.

Dices. Scriptura his locis, & aliis ſimilibus, nomine charitatis intelligit tantùm actum, quo Deus propter ſe ſuper omnia diligitur, tanquam bonorum ſupernaturalium author. *R.* hoc gratis & perperam dici: nam Scriptura loquitur ſimpliciter de charitate Dei. Atqui actus, quo author rerum naturalium diligitur ſuper omnia propter ſe, tam eſt charitas Dei, quàm actus, quo ſuper omnia propter ſe diligitur author bonorum ſupernaturalium: cùm author bonorum naturalium tam verè & propriè ſit Deus, quàm author bonorum ſupernaturalium. Ergo Scriptura tam loquitur de actu, quo Deus ut author bonorum naturalium diligitur ſuper omnia propter ſe, quàm de actu, quo ſuper omnia propter ſe diligitur Deus ut author bonorum ſupernaturalium.

Prob. 2. ex Conc. Arauſicano II. dicente cap. ult. *Prorſus donum Dei eſt diligere Deum*. Et ex S. Auguſtino ſic loquente in lib. de gr. & lib. arb. cap. 18. *Unde eſt in hominibus charitas Dei & proximi, niſi ex ipſo Deo? Nam ſi non ex Deo, ſed ex hominibus, vicerunt Pelagiani: ſi autem ex Deo, vicimus Pelagianos*. Vide S. Auguſtinum, & poſt eum Synodum Arauſicanam, attribuendo gratiæ dilectionem Dei, non diſtinguere inter dilectionem Dei ut authoris rerum naturalium, & dilectionem Dei ut authoris rerum ſupernaturalium.

Dices. Attamen S. Auguſtinus cum Synodo Arauſicana intelligendus eſt de dilectione, qua Deus ut bonorum ſupernaturalium author, diligitur propter ſe. *R.* hoc eſſe falſum; & dico S. Auguſtinum cum Synodo Arauſicana intelligendum eſſe de omni amore Dei caſto, qualis profectò eſt ille, quo Deus etiam ut author naturæ propter ſe diligitur. Præterea, quòd per amorem illum Dei, quem dicit eſſe non poſſe ſine interiore gratia, intelligat etiam amorem Dei ut authoris naturæ, evidenter demonſtratur ex lib. 4. contra Julianum, cap. 3. ubi hæc leguntur verba: *Amor Dei, quo pervenitur ad Deum, non eſt niſi à Deo ... per hunc amorem Creatoris bene quiſque utitur etiam creaturis*.

Prob. 3. ratione. Si homo poteſt ex ſolis arbitrii viribus habere dilectionem Dei ut authoris naturæ appretiativè perfectam, poteſt ex ſolis arbitrii viribus ſervare totam legem, & eſſe abſque omni peccato gravi. Falſum & abſurdum conſequens. Ergo, &c. *Prob. ſeq. maj.* Nam dilectio, qua Deus etiam ut author naturæ, ſuper omnia diligitur, excludit omnem affectum ad peccatum mortale, & includit odium omnium delectabilium, cum lege & amicitia divina pugnantium. Atqui manifeſtum eſt cum tali dilectione Dei ſervari poſſe totam legem, & vitari omne peccatum mortale. Ergo ſi homo poteſt ex ſolis arbitrii viribus, &c.

Præterea, ſi homo poteſt ex ſolis arbitrii viribus habere dilectionem Dei ut authoris naturæ appretiativè perfectam, poteſt quoque ex ſolis arbitrii viribus perfectè conteri de peccatis: poteſt enim in hac hypotheſi, ex ſolis arbitrii viribus dolere de peccatis propter Deum ſuper omnia dilectum propter ſe; & propter Deum ſuper omnia dilectum propter ſe, habere propoſitum ſervandi omnia mandata, & nunquam peccandi de cætero. Falſum conſ. alioquin homo poteſt ex ſolis arbitrii viribus conteri de peccatis ſicut oportet ad conſequendam juſtificationis gratiam, quod eſt à Conciliis damnatum, & hæreticum. Ergo, &c.

RESPONSIO II.

Etiam dilectio Dei non ſolùm ut largitoris gratiæ & gloriæ, ſed & ut authoris naturæ appretiativè imperfecta, qua Deus propter ſe, ſed non ſuper omnia diligitur, ſuperat vires liberi arbitrii, nec haberi poteſt ſine interna gratia illuſtrationis & inſpirationis.

Prob. 1. ex S. Auguſtino, lib. 2. contra duas epiſtolas Pelagianorum, cap. 9. ubi nulla diſtinctione facta dilectionis Dei ut authoris naturæ, & dilectionis Dei ut largitoris gratiæ & gloriæ, disertè docet dilectionem Dei tam inchoatam & appretiativè imperfectam, quàm

per-

perfectam, eſſe ex Deo, hoc eſt, donari à Deo per interiorem ſcilicet gratiam, qua ex pura miſericordia hominem illuſtrat & excitat quomodo ei congruit, &c. *Nec*, inquit, *initium ejus* (charitatis) *ex nobis, & perfectio ejus ex Deo, ſed ſi charitas ex Deo, tota nobis ex Deo eſt. Avertat enim Deus hanc amentiam, & in donis ejus nos priores faciamus, poſteriorem ipſum, quoniam miſericordia ejus præveniet me.*

Prob. 2. ratione. Quia omne opus pietatis ſuperat vires liberi arbitrii, ut probatum eſt. Atqui dilectio Dei etiam ut authoris naturæ, licèt appretiativè imperfecta, eſt verum opus pietatis. Ergo, &c. *Prob. min.* authoritate S. Auguſtini epiſt. 29. ad Hieronymum: *Quid eſt pietas*, inquit, *niſi cultus Dei? & unde ille colitur, niſi charitate?* ſive diligatur Deus ut author gratiæ & gloriæ, ſive diligatur ut author naturæ. Quis enim negare audeat Deum ab eo coli, à quo diligitur ut author naturæ? An non homo in ſtatu naturæ puræ coluiſſet Deum, illum diligendo ut authorem naturæ? Et ſi Deus colitur, cùm diligitur ut author gratiæ & gloriæ, quare non colitur, cùm diligitur ut author naturæ? Ex quo ſic adhuc argumentor breviter. Qui colit Deum, exercet actum pietatis. Sed qui Deum ut authorem naturæ diligit propter ſe, colit Deum. Ergo qui Deum ut authorem naturæ diligit propter ſe, exercet actum pietatis, perfectum quidem, ſi perfectè, imperfectum verò, ſi imperfectè & inchoatè tantùm diligat. Atqui nullus actus pietatis, ſive perfectus, ſive imperfectus & inchoatus tantùm, exerceri poteſt ſine adjutorio interioris gratiæ, quod nequidem Semipelagiani auſi ſunt negare. Ergo, &c.

Obj. 1. Parentes interdum ita diligunt filios, ut pro illis mori velint. Item infidelis poteſt tantoperè diligere Deos ſuos, ut pro illis graviſſima tormenta & mortem ſubeat. Item multi Romani ita patriam ſuam dilexere, ut pro ea morti ſe ipſi devoverint. Ergo gratis negatur, quod homo naturaliter poſſit Deum ut authorem naturæ diligere etiam ſuper omnia.

R. neg. conſ. Nam 1. cùm faciliùs & vehementiùs ad ſenſibilia quàm ad inſenſibilia afficiamur, facilius eſt homini hominem, & parenti filium diligere, quàm Deum ut authorem naturæ, & hoc propter naturæ corruptionem nunc eſt impoſſibile. 2. Infideles, qui pro diis ſuis, & Romani qui pro patria ſua morti ſe devoverunt, id egerunt ex inordinato amore ſui, & inſana vanæ gloriæ cupidine, aut aliquo alio pravo motivo. Facilius autem homini eſt ſe ipſum inordinatè, quàm Deum ordinatè diligere; & ea eſt naturæ noſtræ pravitas, ex originali peccato profecta, ut difficillima quæque poſſimus ſuſcipere ex malo motivo, putà ex nimio timore diſplicendi hominibus, vel ex nimio illis placendi deſiderio, & nequidem facillima poſſimus ex motivo placendi Deo, niſi Deus ipſe per internam ſuam gratiam nos adjuvet.

Obj. 2. Homo in ſtatu naturæ puræ Deum ut authorem naturæ potuiſſet diligere, & dilexiſſet etiam ſuper omnia, abſque omni auxilio gratiæ. Ergo idem etiam poteſt in præſenti ſtatu. *R.* neg. conſ. Itaque ex eo quòd homo in ſtatu naturæ puræ naturaliter dilexiſſet Deum ut authorem naturæ, non ſequitur quòd etiam nunc Deum ut authorem naturæ naturaliter poſſit diligere. Ratio eſt, quia in illo ſtatu natura non eſſet corrupta; peccatum originale, nullum eſſet. At in præſenti ſtatu natura per peccatum originale corrupta eſt, atque ita corrupta & depravata, ut voluntas noſtra, niſi à Deo corrigatur ac ſanetur per interiorem gratiam, ſpiritualia ſemper faſtidiat, nec niſi ad terrena & ſenſibilia afficiatur: ita ut ægrè, etiam cùm nulla urget tentatio, honeſtate creata tangatur ſine ſpeciali adjutorio Dei. Igitur propter naturæ noſtræ depravationem dilectio Dei ut authoris naturæ, quæ in ſtatu naturæ puræ ſolis arbitrii viribus poſſibilis fuiſſet, & quæ ſecundùm ſe naturalis eſt, nunc vires liberi arbitrii ſuperat, adeòque nunc ſupernaturalis eſt, & ſine adjutorio interioris gratiæ voluntatem noſtram ægram & imbecillem ſanantis ac corroborantis, haberi non poteſt.

Obj. 3. Summi Pontifices damnarunt has duas Baii propoſitiones: 1. *Diſtinctio illa duplicis amoris, naturalis videlicet, quo Deus amatur ut author naturæ, & gratuiti quo Deus amatur ut beatificator, vana eſt & commentitia, & ad illudendum ſacris litteris, & plurimis, veterum teſtimoniis excogitata.* 2. *Amor naturalis, qui de viribus naturæ exoritur, ex ſola philoſophia per elationem præſumptionis humanæ cum injuria Crucis Chriſti defenditur à nonnullis Doctoribus.*

R. has propoſitiones à Summis Pontificibus damnatas fuiſſe. 1. Propter gravem cenſuram, qua notant Doctores Catholicos, qui duplicem Dei amorem, unum naturalem, & alterum ſupernaturalem diſtinguunt. Nos verò ab omni cenſura abſtinemus. 2. Quia in illis Bajus impugnat poſſibilitatem naturalis amoris Dei, & vult omnem Dei amorem eſſe per ſe ſupernaturalem. Unde ſequitur hominem condi non potuiſſe, niſi in ſtatu elevationis; cùm non potuerit condi, niſi in ſtatu, in quo Deum poſſet amare; adeòque chymericum eſſe naturæ puræ ſtatum. Nos verò fatemur aliquem Dei amorem eſſe naturalem ſecundùm ſe, & ita aliquem Dei amorem non ſuperare vires naturæ non corruptæ, adeòque hominem condi potuiſſe in ſtatu naturæ puræ, in quo locum non habuiſſet gratia, & tamen homo Deum ut authorem naturæ amore caſto diligere potuiſſet.

ARTICULUS V.

Utrùm homo ſolis naturæ viribus poſſit aliquo modo ſe diſponere ad recipiendam gratiam.

RESPONSIO.

HOmo ſolis naturæ viribus nullo modo poteſt ſeſe diſponere ad recipiendam gratiam actualem.

Prob. Nam 1. diſpoſitio ad gratiam actualem recipiendam, ſi qua eſt, eſt aliquid ad ſalutem pertinens. Atqui homo nihil poteſt ſolis naturæ viribus, quod ad ſalutem pertineat, ut probatum eſt. Ergo, &c. 2. Si homo poteſt ſolis naturæ viribus aliquo modo ſeſe diſponere ad recipiendam gratiam actualem, certè quia poteſt ſolis naturæ viribus facere aliquid, quo Deus ex decentia & congruitate quadam induci poteſt ad dandam actualem gratiam. Atqui ex Patribus & Conciliis, homo nihil tale poteſt: cùm enim Patres & Concilia contra Pelagianos & Semipelagianos ut rem de fide docent gratiam actualem non ſecundùm merita noſtra dari, intelligunt nullum opus à nobis ex ſolis arbitrii viribus fieri poſſe, cujus intuitu etiam ex decentia & congruitate tantùm Deus det nobis actualem gratiam.

Confirm. Quia ſi homo poteſt ſolis naturæ viribus ſeſe diſponere ad recipiendam gratiam actualem, vel poteſt ſeſe diſponere negativè, removendo ſcilicèt prohibens; vel poteſt ſeſe diſponere poſitivè, bonum aliquem actum producendo. Neutrum dici poteſt. Non primum: cum enim prohibens ſit ſaltem peccatum mortale, homo non poteſt ſeſe diſponere negativè, removendo prohibens, quin abſtineat ab omni peccato mortali. Quod autem homo omnia mortalia vitare poſſit ſolis naturæ viribus, dicere nimis abſurdum eſt.

Non etiam ſecundùm: nam bonus ille actus, qui ſolis naturæ viribus produceretur, vel erit meritorius de condigno actualis gratiæ; at hoc nequidem ſomniarunt Semipelagiani: vel erit meritorius de congruo tantùm actualis gratiæ; at hoc in Semipelagianis damnavit Eccleſia.

Dices. Actus ille nequidem erit meritorius de congruo, ſed ſolùm ſe habebit per modum conditionis, qua poſita, dabitur gratia, non poſita non dabitur. Sed contra eſt, quia, 1. ſic non niſi verbetenùs receditur à ſententia Semipelagianorum, qui profectò facilè conſenſiſſent initium fidei, ad quod volebant vires arbitrii ſufficere, dici meram conditionem, qua poſita daretur, qua non poſita non daretur gratia. 2. Si ita eſſet, adhuc donatio gratiæ non fieret ſine onere, &

ita non eſſet merè gratuita, ſed ſupponeret aliquid operis. Quod ſanè repugnat Apoſtolo dicenti Rom. cap. 11. *Si autem gratia, jam non operibus: alioqui gratia jam non eſt gratia.*

Obj. 1. Zachariæ, cap. 1. dicitur: *Convertimini ad me ... & ego convertar ad vos. R.* in hoc textu, & aliis ſimilibus, commendari liberum arbitrium, ſed non excludi neceſſitatem gratiæ prævenientis: ſicut in hoc alio textu, *Converte nos Deus ſalutaris noſter*, commendatur neceſſitas gratiæ prævenientis, ſed non excluditur liberum arbitrium. Itaque Deus dicit nobis: *Convertimini ad me*; quia non ſolus operatur converſionem noſtram; & nos dicimus Deo: *Converte nos*; quia non ſoli ad converſionem noſtram ſufficiemus: ſed converſio noſtra eſt opus gratiæ prævenientis, & arbitrii noſtri gratiæ prævenienti conſentientis atque cooperantis.

Obj. 2. hoc axioma theologicum: *Facienti quod in ſe eſt, Deus non denegat gratiam. R.* hujus axiomatis hunc ſenſum eſſe: Facienti quod in ſe eſt, gratiæ prævenienti conſentiendo & cooperando, Deus non denegat gratiam juſtificationis. Et verò faciens quod in ſe eſt ex ſolis arbitrii viribus, pro uno aut altero bono opere morali, quod fortè facit, multa mortalia ſine dubio committit. Tali autem aliud deberi non poteſt, quàm pœna pro mortalibus, quorum reus eſt.

Obj. 3. Cornelius Centurio, homo Gentilis, per orationes & eleemoſinas ſuas meruit gratiam, qua ad fidem & juſtificationem perveniret. *R.* Cornelium non meruiſſe gratiam, qua ad fidem Chriſti & Evangelii perveniret, per orationes & eleemoſinas factas ex ſolis naturæ viribus. Itaque Cornelius per interiorem gratiam gratuitò donatam illuſtratus & excitatus, habuit fidem unius Dei: deinde ex hac fide, Deo ulteriùs aſpirante & adjuvante, oravit, & eleemoſinas fecit, atque ſic cum auxilio prævenientis & opitulantis gratiæ orando & eleemoſinas faciendo, promeruit ulteriorem gratiam, qua perveniret ad fidem Chriſti & Evangelii, ſine qua fide juſtificari non poterat, adeòque nec poterat ſalvari.

Obj. 4. S. Chryſoſtomus apertè docet, vel ſupponit hominem poſſe ſolis arbitrii viribus ſe ipſum diſponere ad recipiendam gratiam. Nam ſic loquitur homil. 27. in Joan. Hinc *admoneri poſſumus Deum ſuis in nos beneficiis noſtras non prævenire voluntates, ſed à nobis incipiendum eſſe. Sed cùm nos prompto paratoque animo ad ſuſcipiendam gratiam exhibemus, tunc multas nobis offert ſalutis occaſiones.* Et hom. 9. in Geneſim: *Gratia parata eſt, quærens qui ſe cum largitate ſuſcipiat. Quod ſi Deus viderit animam vigilem, & deſiderium fervens, ipſe ſuas divitias largiter ſuppeditat.* Et hom. 12. in epiſt. ad Hebr. *Oportet nos eligere primùm quæ bona ſunt, & tunc Deus quæ ſua ſunt introducit; non antecedit noſtras voluntates, ne lædat arbitrium: cùm autem nos elegerimus, multam tunc affert exhibitionem.*

R. 1. Cùm tunc temporis nondùm Pelagianorum vel Semipelagianorum hæreſis exorta eſſet, & ita nondùm impugnaretur ad quemlibet actum ſalutarem neceſſitas interioris gratiæ, omnem diſpoſitionem omnemque conatum naturalem prævenientis, mirum videri non debet, quòd non ita apertè neceſſitatem hanc ſemper prædicarit S. Doctor, atque locis citatis, & aliis ſimilibus, cum minori cautela locutus ſit. 2. Pluribus locis neceſſitatem gratiæ prævenientis omnem diſpoſitionem & conatum naturalem, ſufficienter aſſeruit, ut hom. 22. in Gen. *Quia*, inquit, *in noſtra voluntate totum poſt gratiam Dei relictum eſt, ideo & peccantibus ſupplicia propoſita ſunt, & bene operantibus retributiones.* Et hom. 13. in Joan. *Gratia Dei*, inquit, *ſemper in beneficiis priores ſibi partes vindicat.* Et in eand. hom. 71. *Non meritis veſtris debitum perſolvi* (diligendo vos) *ſed ego incœpi.* Et hom. 12. in c. 4. 1. Cor. *Igitur*, inquit, *quod accepiſti habes, neque hoc tantum aut illud, ſed quidquid habes. Non enim merita tua hæc ſunt* (hoc eſt, merita ex ſolis arbitrii viribus profecta) *ſed Dei gratia. Quamvis fidem adducas, à vocatione eam accepiſti; quamvis peccatorum veniam adducas, quamvis dona, quamvis doctrinæ ſermonem, quamvis virtutem, omnia tibi inde provenerunt. Quid igitur habes, quæſo, quod non acceptum habeas? num ipſe per te rectè operatus es? Non ſanè, ſed accepiſti... Propterea cohibearis oportet, non enim tuum id munus eſt, ſed largientis.* Quid expreſſius dici potuit pro neceſſitate interioris gratiæ omnem omninò actum ſalutarem gratuitò prævenientis?

3. itaque, ne cogamur dicere S. Doctorem ſibi ipſi contrarium fuiſſe, intrepidè reſpondendum eſt eum locis in objectione allegatis, & aliis ſimilibus, ſic loqui de bonis quibuſdam operibus, quaſi ea ſoli faciamus, & ad ea facienda gratia præveniente & adjuvante non indigeamus, vel ad liberum arbitrium contra Manichæos defendendum, vel potiùs ad excutiendam hominum in bonis operibus exercendis negligentiam, & ne homines ita ſe in omnibus à Deo præveniri exiſtiment, ut nihil ſibi agendum relinquatur. In quo Concionatoris officio egregiè fungitur S. Doctor. Valebit autem hæc reſponſio pro aliis Patribus, qui ſimili modo loquuntur, præſertim cùm verba faciunt ad populum.

Obj. 5. S. Hieronymum in dialogo 3. contra Pelagianos, ubi hæc ſcribit: *Qua* (juſtitia) *labore, & induſtria, ac diligentia, & ſemper ſuper omnia Dei clementia cuſtoditur, ut noſtrum ſit rogare, illius ſit tribuere quod rogatur; noſtrum incipere, illius perficere: noſtrum offerre quod poſſumus, illius perficere, quod non poſſumus. R.* S. Doctorem non ſic loqui, quòd poſſimus ſine gratia orare, incipere & offerre aliquid ſalutare, ſed quia cum gratia, quam habemus, non poſſumus quidlibet. Sic v. g. cum gratia, quam habemus, aliquando non poſſumus niſi orare, vel bonum aliquod opus incipere, & ita non niſi boni operis initium Deo offerre; quare Dei eſt dare nobis uberiorem gratiam, quacum majora poſſumus in ordine ad ſalutem, & juſtitiam conſervandam.

Quòd autem illud, quod noſtrum eſſe in ordine ad ſalutem dicit S. Doctor, non velit eſſe noſtrum independenter à præveniente & auxiliante gratia, patet ex epiſt. ad Cteſiphontem, ubi ſic ait: *Velle & currere meum eſt, ſed ipſum meum ſine Dei ſemper auxilio non erit meum. Dicit enim idem Apoſtolus*: Deus eſt, qui operatur in nobis & velle & perficere. Et ex epiſt. ad Demetriadem, ubi hoc habet: *Velle & nolle noſtrum eſt, ipſumque quod noſtrum eſt, ſine Dei miſeratione noſtrum non eſt.*

Obj. denique Apoſtolum dicentem 1. ad Timoth. c. 1. *Miſericordiam conſecutus ſum, quia ignorans feci in incredulitate. R.* ignorantiam illam, de qua loquitur Apoſtolus, & ex qua perſequebatur Eccleſiam Dei, non fuiſſe quidem affectatam, qualis fuit illa, ex qua Judæorum principes Chriſtum morti tradiderunt; ſed fuiſſe vincibilem, adeòque peccatum: unde nullatenùs conferre potuit ad hoc, ut Apoſtolus miſericordiam conſequeretur. Verborum igitur Apoſtoli ſenſus hic eſt, Miſericordiam conſecutus ſum, cujus minùs indignus fui, quàm alii Judæi, qui ex ignorantia affectata neſcierunt Chriſtum eſſe Meſſiam. Unde inferiùs rationem reddens Apoſtolus quare conſecutus fuerit miſericordiam, ſic loquitur: *Ideo miſericordiam conſecutus ſum, ut in me primò oſtenderet Chriſtus Jeſus omnem patientiam.*

ARTICULUS VI.

Utrùm homo poſſet ſolis naturæ viribus ſervare legem divinam.

NOta. Hic agitur, 1. de lege naturali: nam quòd præcepta ſupernaturalia ſervari non poſſint ſine gratia, extra controverſiam eſt. 2. De tota lege naturali: nam quòd homo ſine gratia aliqua legis naturalis præcepta ſervare poſſit, & interdum ſervet, ita ut in illis ſervandis nullo modo peccet, non niſi temerè poteſt negari. 3. De tota lege naturali ſervanda per longum aliquod tempus: nam negari non poteſt; quòd homo poſſit ſine auxilio gratiæ ad breviſſimum ali-

aliquod tempus ſervare totam legem naturalem: cùm fieri poſſit ut intra breviſſimum illud tempus nullum legis naturalis præceptum affirmativum urgeat, & nulla ad violanda præcepta negativa provocet tentatio. 4. De tota lege naturali ſervanda quoad ſubſtantiam operis, ita ut in ea ſervanda vitetur omne peccatum, non de tota lege naturali ſervanda quoad modum, & ſicut oportet, ut ejus obſervatio ſit meritoria apud Deum: nam cùm ſic non obſervetur niſi ex motivo charitatis, nullum illius præceptum ſic obſervari poſſe ſine adjutorio interioris gratiæ, ſatis ſuperque conſtat ex dictis Art. 4. His autem prænotatis, ſit

Responsio.

Homo non poteſt ſolis naturæ viribus ad longum aliquod tempus ſervare totam legem naturalem quoad ſubſtantiam operis, ita ut ex omni parte vitet peccatum.

Prob. 1. Ex Scriptura. 1. Joan. c. 2. dicitur: *Qui ſervat verbum ejus, in hoc charitas Dei perfecta eſt.* Et c. 5. *Hæc eſt charitas Dei, ut mandata ejus cuſtodiamus.* Quibus locis agitur de lege naturali: agitur enim de lege, ad quam pertinet præceptum de diligendo proximo, ut patet ex contextu. Unde ſic argumentor. Obſervatio totiùs legis naturalis per longum aliquod tempus, quo occurrere poſſunt varia præcepta obſervanda, eſt ſignum perfectæ charitatis. Ergo tota lex naturalis longo aliquo tempore obſervari non poteſt ſine perfecta charitate. Atqui quod ſine perfecta charitate fieri non poteſt, fieri non poteſt ſine adjutorio gratiæ. Ergo, &c.

Prob. 2. ex Traditione, cujus teſtes nobis ſunt Concilia, Pontifices, & Patres, Concilium Milevitanum, vel potiùs Carthaginienſe can. 5. ſic loquitur: *Placuit quicumque dixerit, ideò nobis gratiam juſtificationis dari, ut quod facere per liberum jubemur arbitrium, faciliùs poſſimus implere per gratiam, tanquam etiam ſi gratia non daretur, non quidem facilè, ſed tamen poſſimus etiam ſine illa implere divina mandata, anathema ſit.*

Conc. Arauſicanum II. can. 25. cujus verba jam recitavimus, dicit hominem baptizatum, ſi gratiæ cooperari velit, omnia præcepta ſervare poſſe; quo modo loquendi apertè ſignificat, vel ſupponit id facere hominem non poſſe ſine gratia.

Innocentius I. in ſua ad Milevitanam Synodum epiſtola ſic ait: *Negantes ergo* (Pelagiani) *auxilium Dei, inquiunt hominem ſibi poſſe ſufficere, nec gratia hunc egere divina, qua privatus, neceſſe eſt diaboli laqueis irretitus occumbat, dum ad omnia vitæ perficienda mandata, ſola tantummodò libertate contendit.*

Celeſtinus in ſua epiſtola ad Epiſcopos Galliæ c. 6. dicit: *Neminem etiam baptiſmatis gratia renovatum, idoneum eſſe ad ſuperandas diaboli inſidias, & ad evincendas carnis concupiſcentias, niſi per quotidianum adjutorium Dei perſeverantiam bonæ converſationis acceperit.* At homo non poteſt ſervare totam legem naturalem longo tempore, niſi evincendo concupiſcentias carnis, identidem rebellantis, & ſuperando inſidias diaboli, aſſiduè quærentis quem devoret. Ergo, &c.

S. Auguſtinus lib. de perfect. juſt. extremo hæc dicit: *Quiſquis negat nos orare debere, ne intremus in tentationem: negat autem qui contendit ad non peccandum, gratiæ Dei adjutorium non eſſe homini neceſſarium, ſed ſola lege accepta humanam ſufficere voluntatem, ab auribus omnium removendum, & ore omnium anathematizandum non dubito.* At ſi adjutorium Dei neceſſarium eſt ad non peccandum longo ſcilicèt aliquo tempore, certè ad ſervanda longo aliquo tempore omnia legis præcepta neceſſarium eſſe clarum eſt.

Item loquens lib. de grat. & lib. arb. c. 16. de obſervatione præceptorum naturalium, non ſecundùm modum, ſed ſecundùm ſubſtantiam operis, ut patet ex contextu, ſic ait: *Certum eſt nos mandata ſervare ſi volumus; ſed quia præparatur voluntas à Domino, ab illo petendum eſt ut tantùm velimus, quantùm ſufficit ut volendo faciamus. Certum eſt nos velle cùm volumus, ſed ille facit ut velimus bonum... Certum eſt nos facere cùm facimus, ſed ille facit ut faciamus, præbendo vires efficaciſſimas voluntati.* Quæ verba S. Doctoris ſaltem intelligi debent de obſervatione præceptorum legis naturalis difficiliorum, quale eſt v. g. continentiæ præceptum, quæ præcepta docet, ſine gratia non poſſe ita ſervari, ut in illis ſervandis ex omni parte vitetur peccatum per diuturnum aliquod tempus.

Reſponſionis noſtræ rationem affert Bellarminus lib. 5. de grat. & lib. arb. c. 5. his verbis: *Natura humana, per peccatum primi parentis depravata, averſa eſt à Deo & converſa ad creaturas, ac præſertim ad ſe: proinde finem ultimum vel actu, vel habitu, vel certè propenſione quadam in creatura, non in Deo, conſtitutum habet: quare quando occurrunt aliqua agenda, vel evitanda, ex fine illo præconcepto, quaſi naturaliter inclinatur ad malum, & violenter ad bonum, & ideò neceſſaria eſt vis quædam, & ut homo perpetuò vigilet, & præmeditetur, & contra propenſionem & amorem proprium pugnet, quod impoſſibile eſſe moraliter, non ſolùm ratio, ſed etiam experientia docet.*

Obj. 1. Deut. c. 30. dicitur: *Mandatum hoc, quod ego præcipio tibi hodie, non ſupra te eſt, neque procul poſitum.* *R.* breviter. Moſes ſic loquitur, ſupponendo non defore divinum auxilium ad implenda præcepta neceſſarium.

Obj. 2. Illud Eccli. cap. 15. *Si volueris mandata ſervare, conſervabunt te.* *R.* Hoc loco Scriptura dicit hominem liberum eſſe ad ſervanda mandata divina; at non dicit liberum eſſe ſine gratia. Hoc igitur loco exprimitur liberum arbitrium, quo mandata ſervanda ſunt, ſed non excluditur gratia, ſine qua mandata ſervari non poſſunt: ſicut cùm aliis locis prædicatur gratia, ſine qua mandata ſervari non poſſunt, non excluditur liberum arbitrium, quo mandata ſervanda ſunt.

Obj. 3. Præcepta naturalia, hoc ipſo quòd naturalia ſunt, non ſuperant vires naturæ; etiamſi collectivè ſumantur. Ergo, &c. *R.* diſt. Non ſuperant vires naturæ, quæ per peccatum corrupta non eſt, C. ant. Non ſuperant vires naturæ per peccatum corruptæ & infirmatæ, N. ant. conſ.

Dices Natura per peccatum infirmata, poteſt omnia quæ poteſt natura ſana, quamvis non tam facilè: alioqui non tam dici debet infirmata, quàm penitùs extincta. Ergo, &c. *R.* neg. ant. Nam natura infirma poteſt quidem aliqua ex eis, quæ poteſt natura ſana, at non poteſt omnia, niſi adjuvetur. Hoc docet S. Thomas 1. 2. q. 109 ar. 2. in O. *Quia natura humana,* inquit, *per peccatum non eſt totaliter corrupta, ut ſcilicet toto bono naturæ privetur, poteſt quidem* (homo) *etiam in ſtatu naturæ corruptæ, per virtutem ſuæ naturæ aliquod bonum particulare agere... non tamen totum bonum ſibi connaturale, ita quod in nullo deficiat: ſicut homo infirmus poteſt per ſe ipſum aliquem motum habere, non tamen perfectè moveri poteſt motu hominis ſani, niſi ſanetur auxilio medicinæ.*

Obj. 4. Poteſt homo ſolis naturæ viribus ſervare aliquod præceptum naturale. Ergo poteſt etiam omnia. *R.* neg. conſ. Nam 1. non omnia præcepta legis naturalis inter ſe æqualia ſunt, ſed alia aliis difficiliora. Qui autem poteſt facilè, non illicò poteſt difficilè. 2. Aliquando concurrunt plura præcepta ſimul obſervanda. Qui autem unum poteſt ſeorſim, non idcircò poteſt plura ſimul. 3. Homo in implendis præceptis laborat. Ubi autem laboratur in opere, laborando vires paulatim exhauriuntur. 4. Homo per longum aliquod tempus, præcepta omnia implere non poteſt ſine perpetua vigilantia & præmeditatione, quod vires naturæ per peccatum depravatæ & debilitatæ ſuperat.

Obj. 5. Patres tam de lege naturali quàm de poſitiva loquentes, paſſim docent Deum non præcipere impoſſibilia. *R.* Patres hoc docere, non quia putant hominem implere poſſe ſolis ſuis viribus ea omnia, quæ à Deo præcipiuntur, ſed quia Deus ſemper paratus eſt ad juvandum hominem, eique vires ad ea quæ

ipſe præcipit, implenda ſuppeditandas. Unde illud S. Leonis ſermone 16. de Paſſione Domini: *Juſtè inſtat præcepto qui ſemper præcurrit auxilio.*

ARTICULUS VII.

Utrum homo ſolis naturæ viribus poſſit bonum aliquod morale perficere.

Responsio.

POteſt homo, etiam infidelis, ſolis naturæ viribus perficere aliquod bonum morale, ſi nulla tentatione pulſetur.

Eſt contra Lutherum & Calvinum, quos ſecuti ſunt Bajus & Janſenius, qui capite 17. libri 4. de ſtatu naturæ lapſæ, hunc præfixit titulum: *Nugæ, delirium, inſania, error, impietas contraria chriſtianorum ſenſui, Scripturis, & fidei, quod infidelium ſit ulla vera virtus, vel opera ſine peccato, juxta Auguſtinum, & Concilium Arauſicanum.* Sed contra illos

Prob. 1. ex Scriptura. Nam Rom. cap. 2. legitur; *Cùm enim gentes quæ legem* (ſcriptam) *non habent, naturaliter ea quæ legis ſunt faciunt, ejuſmodi legem non habentes, ipſi ſibi ſunt lex.* Quibus verbis Apoſtolus apertè ſignificat infideles aliqua legis naturalis præcepta, eaque facilia, ſolis naturæ viribus interdùm adimplere cum omnibus circumſtantiis ad moralem honeſtatem requiſitis.

Matth. c. 5. Chriſtus ait: *Si ſalutaveritis fratres veſtros tantùm, quid amplius facitis? Nonne & Æthnici hoc faciunt? Eſtote ergo perfecti, &c.* Unde ſic argumentor. Æthnici eadem benevolentiæ ſigna adhibent ſuis, quæ ſuis exhibent fideles, & de quibus Chriſtus loquitur. Atqui ſigna benevolentiæ, quæ ſuis exhibent fideles, & de quibus loquitur Chriſtus, habent bonitatem moralem. Chriſtus enim illa non reprehendit, nec ab illis avertit, ſed ſolùm admonet fideles, ne illis contenti ſint, utque ad aliquid perfectius aſpirent. Ergo, &c.

Exodi cap. 1. dicitur, obſtetrices Ægyptias numeroſa & fœlici prole donatas fuiſſe, eò quòd Pharaoni injuſtè præcipienti, ut omnes Hebræorum infantes maſculi interficerentur, parere noluiſſent; *Quia timuerunt,* inquit Moſes, *obſtetrices Deum, ædificavit eis domos.* Obſtetrices autem illæ erant infideles, & tamen infantes maſculos Hebræorum contra Pharaonis imperium conſervando, opus moraliter bonum exercuerunt: Deus enim, qui juſtiſſimus eſt, remunerari non poteſt opera mala, quæ hoc ipſo quòd mala ſunt, ſupplicium merentur, non præmium. Præterea, ad hoc opus ſolas naturæ vires ſuffeciſſe, gratis negaretur. Ergo, &c.

Prob. 2. Authoritate Summorum Pontificum, qui has Baji propoſitiones damnarunt: *Omne quod agit peccator, vel ſervus peccati, peccatum eſt... In omnibus actibus ſuis peccator ſervit dominanti cupiditati... Omnia opera infidelium ſunt peccata, & virtutes philoſophorum ſunt vitia... Omnis amor creaturæ rationalis aut vitioſa eſt cupiditas, quâ mundus diligitur, quæ à Joanne prohibetur, aut laudabilis illa charitas, quâ per Spiritum ſanctum in cordibus diffuſa, Deus amatur.* Ergo non omnia infidelium opera ſunt mala moraliter, adeòque aliqua ſunt moraliter bona, quæ cùm facilia ſunt, nec urget aliqua tentatio, gratis dicerentur ſuperare vires naturæ. Ergo. &c.

Ant. confirmatur. Ex eo quòd falſum eſt, omne quod agit peccator, hoc ipſo quòd peccator eſt, peccatum eſſe, aut in omnibus actibus ſuis peccatorem, quandiu peccator eſt, ſervire dominanti cupiditati. Item ex eo quòd poſſit eſſe aliquis amor creaturæ rationalis, qui nec ſit vitioſa cupiditas, quâ diligitur mundus, nec laudabilis illa charitas, quâ Deus amatur, qualis eſt omnis amor, quo præcisè diligitur aliqua honeſtas creata.

Prob. 3. authoritate S. Auguſtini, lib. de Spiritu & litt. c. 27. ita loquentis; *Si autem hi qui naturaliter quæ legis ſunt faciunt, nondum ſunt habendi in numero eorum quos Chriſti juſtificat gratia: ſed in eorum potiùs quorum etiam impiorum, nec Deum verum veraciter juſtèque colentium, quædam tamen facta vel legimus, vel novimus, vel audimus, quæ ſecundùm juſtitiæ regulam non ſolùm vituperare non poſſumus, verùm etiam meritò rectèque laudamus: quanquam ſi diſcutiatur quo fine fiant, vix inveniuntur quæ juſtitiæ debitam laudem defenſionemve mereantur.*

Et capite ſequenti: *Sicut non impediunt à vita æterna juſtum quædam peccata venialia, ſine quibus hæc vita non ducitur: ſic ad ſalutem æternam nihil proſunt impio aliqua bona opera ſine quibus difficillimè vita cujuſlibet peſſimi hominis invenitur.* Juxta S. Doctorem igitur, homines etiam infideles aliqua opera moraliter bona, licèt ad ſalutem inutilia, interdùm exercent: opera enim, *quæ ſecundùm juſtitiæ regulam non ſolùm vituperare non poſſumus, verùm etiam meritò rectèque laudamus*, licèt ad ſalutem nihil prodeſſe poſſint, moralem habere honeſtatem neceſſe eſt.

Hujus veritatis rationem hanc reddit S. Doctor eod. cap. *Quia non uſque adeò in anima humana imago Dei terrenorum affectuum labe detrita eſt, ut nulla in ea velut lineamenta extrema remanſerint, unde meritò dici poſſit* (gentiles) *etiam in ipſa impietate vitæ ſuæ facere aliqua legis, vel ſapere.* Juxta S. Doctorem igitur, cùm in homine imago Dei non ſit protſus detrita, hoc eſt, cùm in homine per peccatum recta ratio, aut arbitrii libertas non ſit omninò extincta, nec naturalis ad honeſtum propenſio penitùs ſublata, poſſunt homines etiam impii & infideles aliqua, eaque facilia, opera moraliter bona identidem exercere, & identidem exercent ex ſolis naturæ viribus.

S. Auguſtino unum ex aliis omnibus Patribus, qui idem de infidelibus docent, addo Fulgentium, qui lib. de incarnatione & gratia Chriſti, cap. 26. hæc habet; *Quòd ſi quibuſdam cognoſcentibus Deum, nec tamen ſicut Deum glorificantibus, cognitio illa nihil profuit ad ſalutem, quomodo hi potuerunt juſti eſſe apud Deum, qui ſic in ſuis moribus atque operibus bonitatis aliquid ſervant, ut hoc ad finem chriſtianæ fidei charitatiſque non referant? Quibus aliqua quidem bona, quæ ad ſocietatis humanæ pertinent æquitatem, ineſſe poſſunt, ſed quia charitate Dei non fiunt, prodeſſe non poſſunt.* Juxta S. Fulgentium, infideles habent aliqua opera, moraliter bona, quamvis ad ſalutem æternam prodeſſe non poſſint, quia non imperantur à charitate, ſive quia non referuntur ad Deum propter ſe dilectum, ſed fiunt præcisè ex affectu honeſtatis naturalis, quam habent.

Prob. 4. ratione. Quia ſi infideles nulla planè opera moraliter bona ſolis naturæ viribus exercere poſſunt, hoc provenit vel ex eo quòd non poſſunt referre actus ſuos ad Deum; vel ex eo quòd ſunt in ſtatu peccati; vel ex eo quòd ſine gratiæ auxilio non poſſunt quidquam agere ex affectu honeſtatis naturalis; vel denique ex tentationum vehementia, & carnis rebellione. Nihil horum dici poteſt.

Non primum: quia non tenentur homines omnes actus ſuos explicitè referre ad Deum. Non ſecundum: quia ex eo quòd infideles ſunt peccatores & mali, non neceſſitantur ad ſemper malè agendum & ſemper peccandum. Non tertium: quia naturæ vires in ordine ad proſequendam in actibus ſuis honeſtatem naturalem, ſunt quidem multùm debilitatæ per peccatum originale, at non ſunt penitùs extinctæ; adeòque adhuc valere poſſunt ad proſequenda aliqua honeſta, qua talia, quæ ardua non ſunt. Non denique quartum: quia neque ſemper dæmon tentat, neque ſemper caro rebellat. Poſſunt igitur infideles ſolis naturæ viribus, nulla tentatione urgente, aliqua opera facilia ex affectu honeſtatis objectivæ, quam habent, exercere, & ea exercendo laudabiliter agere, aut, ut providere liberis, honorare parentes, pauperum inopiam aliquot nummulis ſublevare, amicis bene velle, eiſque aliqua benevolentiæ ſuæ ſigna dare, &c.

ARTI-

ARTICULUS VIII.

Solvuntur objectiones.

OBj. 1. Scriptur. Nam dicitur Pſal. 13. de iofidelibus: *Omnes declinaverunt, ſimul inutiles facti ſunt, non eſt qui faciat bonum, non eſt uſque ad unum.* Item Iſajæ c. 60. *Ecce tenebræ operient terram, & caligo populos.* Item Matth. c. 7. *Non poteſt ... arbor mala bonos fructus facere.* Item Joan. c. 15. *Sine me nihil poteſtis facere.* Item Rom. c. 14. *Omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt.* Item 1. Cor. c. 10. *Sive manducatis, ſive bibitis, ſive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite.* Item Ephel. c. 4. *Teſtificor in Domino, ut non ambuletis, ſicut & gentes ambulant in vanitate ſenſus ſui.* Item Hebr. c. 11. *Sine fide impoſſibile eſt placere Deo.* Item 1. Joan. c. 2. *Omne quod eſt in mundo, concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ.*

R. ad 1. Pſalmiſtam quæri de hominibus infidelibus, quòd Deum quærere aut nolint, aut negligant, & quòd ne unus quidem ex eis bonum ſicut oportet ad ſalutem operetur. Licèt autem oullum opus ſalutare aut exerceant, aut etiam poſſint exercere, quandiu Deum oolunt vel negligunt quærere, hoc non impedit, quominùs exercere poſſint, & identidem exerceant aliqua opera moraliter bona, & facilia, quæ vires naturæ, quamvis per peccatum depravatæ, non ſuperant.

R. ad 2. Prophetam loqui de privatione luminis ſupernaturalis, quo indigent homines ad cognoſcendum Chriſtum, aliaque veræ religionis myſteria, & proinde ad conſequendam ſalutem; non verò de privatione luminis naturalis, quod ad booa moralia cognoſcenda neceſſarium eſt, & ſufficit. Hoc autem lumen eſt quidem obſcuratum in infidelibus, at non eſt peoitùs extinctum.

R. ad 3. Chriſtum ſic loquendo, non aliud velle quàm homines malos ordinariè, & ut in pluribus, noo niſi malum operari, quia ordinariè, & ut in pluribus, oon niſi ex cupiditate operantur. Inde tamen non ſequitur, quòd homines mali, quales ſunt infideles, ſempee malè operentur: noo enim ſempee ex cupiditate, ſed aliquando ex naturali ad honeſtum propenſione, quæ per peccatum penitùs ſublata oon eſt, operantur.

R. ad 4. Chriſtum loqui de operibus ſalutaribus, ad quæ natura valere non poteſt ſine adjutorio gratiæ.

R. ad 5. Apoſtolum loqui non de fide, qua credimus veritates à Deo revelatas, ſed de fide, qua credimus aliquid eſſe licitum; & tantùm dicit, hominem peccare, quoties agit ſine prudenti & firma perſuaſione, quòd actio ſit licita.

R. ad 6. Verba illa Apoſtoli, intellecta de expreſſa actuum noſtrorum ad Deum relatione, non præceptum, ſed conſilium exprimere.

R. ad 7. Apoſtolum non aliud velle, quàm omnia omninò infidelium opera vana eſſe, & ad ſalutem inutilia, & ex eis quàm plurima eſſe mala. Hoc tamen oon obſtante, aliqua, quæ moralem habent bonitatem, interdùm illos exercere, negari oon poteſt.

R. ad 8. meotem Apoſtoli eſſe, quòd nemo ſine fide chriſtiana poſſit placere Deo, ut amicus placet amico; vel, ſi vis, quòd nemo ſioe fide chriſtiana poſſis ita placere Deo, ut Deus eum aſſumat in amicum. Hoc autem noo obſtat, quin homo ſine fide chriſtiana poſſit exercere, & exerceat aliqua opera, quæ propter moralem ſuam bonitatem placeant Deo, cui, quia ſummè bonus eſt, placet omne quod bonum eſt, placet, inquam, ſecundùm bonitatis gradum, quem habet.

R. ad 9. Apoſtolum loqui de mundi amatoribus, quà talibus, quorum, quà talium, peccata ad hæc tria, luxuriam ſcilicet, avaritiam, & ſuperbiam, tanquam ad tria capita revocantur. At mundi amatores non ſemper agunt ut mundi amatores; & aliquando ſecundùm rectæ rationis, aliquid honeſtum eſſe & hominem decere dictantis, judicium aguot. Tunc autem eorum actio moraliter bona eſt.

Obj. 2. S. Auguſtinum, qui variis locis docet omnia infidelium opera eſſe peccata. *R.* S. Doctorem hoc dicere, quia per peccatum ſolet iotelligere non ſolùm id quod eſt culpabilis tranſgreſſio legis divinæ, & reddit hominem indignationi Dei & pœnæ obnoxium, ſed etiam illud omne, quòd licèt moralem habeat bonitatem, tamen ad ſalutem æternam nihil prodeſſe poteſt operanti, ut Auguſtinus ipſe ſeſe explicat lib. 4. contra Julianum: *Scito*, inquit, *nos illum bonum hominem dicere, illam voluntatem bonam, illud opus bonum, per quod ſolum homo poteſt ad æternum Dei donum, regnumque perduci.* Hinc cùm S. Doctor dicit: *Omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt*; fidem quidem intelligit chriſtianam, qua credimus in Chriſtum & Evangelium; at per peccatum intelligit opus omne, quod vel offendit Deum, quia malum eſt, vel ad ſalutem promerendam inutile eſt, quia non refertur ad finem charitatis.

Dices. S. Auguſtinus variis locis docet virtutes morales eſſe dona Dei, ſive in fidelibus, ſive in infidelibus reperiantur. *R.* hoc rectè dici à S. Doctore: virtutes enim oon acquiruntur, niſi per bonos actus frequentatos; & boni actus frequentari non poſſunt, niſi paſſiooibus reſiſtendo, inſurgentes concupiſcentiæ motus reprimendo, & tentationes ſuperando, quod ſine gratiæ adjutorio & protectione divina fieri non poteſt. Hoc tamen non obſtante, homo etiam infidelis poteſt identidem, cùm nulla urgetur tentatione, bonum aliquod morale oon arduum facere ſolis naturæ viribus.

Dices. S. Augnſtinus, lib. 1. cootra duas epiſt. Pelag. cap. ult. dicit, bonum uſum liberi arbitrii eſſe à gratia. Et lib. 3. cap. 8. liberum arbitrium captivatum, valere, quidem ad malum; ad juſtitiam verò non valere, niſi liberatum, adjutumque per Dei ſcilicet gratiam. Quam doctrinam amplectitur Synodus Arauſicana, cap. 22. *Nemo*, inquit, *habet de ſuo, niſi mendacium & peccatum. Si quis autem homo habet veritatem atque juſtitiam, ab illo fonte eſt, quem debemus ſitire in hac eremo.*

R. ad 1. S Doctorem loqui de bono uſu liberi arbitrii io ordine ad promerendam Dei gratiam, adeòque per bonum uſum, uſum ſalutarem intelligere. Patet ex loco citato, ubi ſic loquitur: *Tantùm conſtituunt in libero arbitrio, quo in profundum demerſus eſt homo, ut eo bene utendo dicant hominem mereri gratiam, cùm nemo bene illo uti poſſit, niſi per gratiam, quæ non ſecundùm debitum redditur, ſed Deo gratis miſerante donatur.*

R. ad 2. S. Doctorem, cùm ait liberum arbitrium ſine gratia ipſum liberante, noo niſi ad peccandum valere, loqui de potentia liberi arbitrii relatè ad ſalutem vel merendam, vel demerendam; & ſolùm dicere, quod verum eſt, liberum arbitrium ſine gratia ipſum liberante poſſe quidem ſalutem demereri; illam verò mereri neutiquam poſſe; quia ſibi ad malè agendum ſufficit: at verò ad exercenda juſtitiæ opera indiget auxilio interioris gratiæ ipſum liberantis & adjuvantis. Unde ſequitur, quod dicit Arauſicana Synodus, hominem relatè ad ſalutem vel merendam vel demerendam nihil habere poſſe de ſuo, hoc eſt, ex ſolis arbitrii ſui viribus, niſi mendacium & peccatum, hoc eſt, niſi actus demeritorios ſalutis: cùm omnis actus, ad ſalutem aſſequendam confereos aliquid, ſit effectus interioris gratiæ, adjuvantis liberum arbitrium, ipſumque congruè præmoventis: quantumvis liberum arbitrium ſe ſolo valeat ad aliquos actus moraliter bonos, faciles, ad ſalutem inutiles.

Dices. S. Auguſtinus, lib. de gr. Chr. c. 26. ſic loquitur: *Non haberemus unde illum diligeremus, niſi hoc ab illo, cum prior nos diligeret, ſumeremus. Quid autem boni faceremus, niſi diligeremus? ... Ubi non eſt dilectio, nullum bonum opus imputatur, nec rectè bonum opus vocatur, quia omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt. Et fides per dilectionem operatur.* Ergo ex S. Auguſtino, oullum bonum opus fieri poteſt ſine charitate; & opus omne quod oon fit ex charitate, peccatum eſt. Atqui infideles non habent charitatem. Ergo, &c.

R. diſt. conſ. Ergo ex S. Auguſtino, ſine charitate nullum opus bonum fieri poteſt, hoc eſt, nullum opus fieri poteſt, quod ſit meritorium vitæ æternæ, C. conſ. Hoc eſt, nullum opus fieri poteſt, quod moralem hsbeat bonitatem, ſeu nullum opus fieri poteſt, qnod noo ſit moraliter turpe & inhoneſtum, N. conſ. Item omne quod non fit ex charitate, peccatum eſt, id eſt, culpabilis tranſgreſſio legis divinæ, N. conſ. Id eſt, vel culpabilis tranſgreſſio legis divinæ, vel ſaltem opus carens aliqua perfectione & ſufficienti proportione cum vita æterna ut mercede, C. conſeq.

Itaque S. Doctor hic loquitur de operibus vitæ æternæ meritoriis, ad quæ liberum arbitrium cum lege & doctrina ſufficere aſſerebat Pelagius, contra quem dicit S. Doctor, nulla ejuſmodi opera eſſe poſſe, niſi imperentur à charitate, adeòque ſine gratia, qua charitas diffunditur in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui gratis datur nobis. Igitur S. Doctor non aliud hic intendit, quàm ex neceſſitate charitatis ad opera vitæ æternæ meritoria facienda, probare neceſſitatem interioris gratiæ ad eadem illa opera. Unde poſt verba citata ſic ſtatim proſequitur: *Ac per hoc gratiam Dei, qua charitas Dei diffunditur in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis, ſic confiteatur, qui vult veraciter confiteri, ut omnino nihil boni, quod ad pietatem pertinet veramque juſtitiam, fieri poſſe non dubitet.* Quod nullatenùs doctrinæ noſtræ officit, nec probat infideles ſolis naturæ viribus aliqua opera moraliter bona, quæ facilia ſunt, exercere non poſſe, cùm nec dæmon tentat, nec caro rebellat. Imò verò cùm S. Doctor ait, ubi non eſt charitas, ibi nullum bonum opus imputari, manifeſtè ſupponit, præter bona opera, quæ imputantur, quia fiunt ex charitatis motione, alia etiam eſſe opera, quæ non imputantur, non quia non ſunt bona, ſed quia à charitate non imperantur, & quæ idcircò non vult dici ſimpliciter bona.

Dices. S. Auguſtinus ſic lib. de vera religione, c. 38, loquitur de infidelibus: *Serviunt cupiditati triplici, vel voluptatis, vel excellentiæ, vel ſpectaculi .... Ita neſcientes diligant temporalia, ut inde beatitudinem expectent. His autem rebus quibus quiſque beatus vult effici, ſervire neceſſe eſt, velit, nolit. R.* ex eo quòd infideles ſerviant cupiditati illi triplici, ſequi tantùm quòd ordinariè & ut plurimùm agant vel propter voluptatem, vel propter excellentiam, vel propter ſpectaculum; adeòque quòd ordinariè & ut plurimùm peccent; quod facilè concedimus. Item ex neceſſitate ſerviendi rebus, quibus beati eſſe volumus, & ita ex neceſſitate ſerviendi bonis temporalibus, à quibus noſtram expectamus beatitudinem, ſequitur tantùm neceſſitas ordinariè & ut plurimum agendi ex inordinato bonorum temporalium affectu; quod non impedit infideles, ne interdum ex affectu honeſtatis naturalis operentur.

Dices denique. S. Auguſtinus, lib. 2. de pecc. mer. & rem. c. 18. hæc habet: *Si voluntas aut bona eſt, aut mala; & utique malam non habemus ex Deo, reſtat ut bonam voluntatem habeamus ex Deo. R.* S. Doctorem, ut patet ex contextu, per voluntatem intelligere non actionem, ſed potentiam volendi, quæ, ut rectè dicit S. Doctor, aut bona eſt, aut mala: nam vel diligimus juſtitiam, vel juſtitiam omninò non diligimus. Si primum, voluntas bona eſt; ſi ſecundum, voluntas mala eſt. Sed ſicut voluntas, quæ juſtitiam diligit, aliquando facit aliquid venialiter malum, quia non ſemper agit ex affectu juſtitiæ, ſed agit aliquando ex affectu aliquo leviter malo: ita voluntas quæ omninò non diligit juſtitiam (diligere autem juſtitiam, juxta S. Doctorem, eſt diligere Deum, vel ea quæ placent Deo, quia placent Deo) facit aliquando aliquid moraliter bonum, quia non ſemper agit ex pravo affectu, ſed agit aliquando ex affectu honeſtatis naturalis; licèt ad hanc honeſtatem non afficiatur, quia placet Deo, & ut placeat Deo.

Objicies 3. Dæmones non magis læſi ſunt in naturalibus, quàm homines, & tamen facere non poſſunt ullum opus bonum moraliter. Ergo nec homines, niſi liberentur adjuventurque per gratiam Dei. *R.* neg. conſeq. Magnum enim diſcrimen eſt dæmones inter & homines etiam corruptiſſimos. Nam dæmones ſine ulla intermiſſione Deum actu oderunt, omniaque quæ Dei ſunt, adeòque & genus humanum. Unde quidquid agunt, illud neceſſitate conſequenti agunt ex affectu diſplicendi Deo, & nocendi hominibus; & ita neceſſariò neceſſitate conſequenti in actibus ſuis omnibus peccant. Tale autem ſemper peccandi neceſſitatem non habent homines, etiam infideles & ſceleſtiſſimi, quia neque Deum, neque proximum ſemper oderunt actu.

Obj. 4. Si homo poteſt ſolis naturæ viribus aliquod opus moraliter bonum facere, remanſerunt in natura humana poſt Adæ peccatum aliqua virtutum ſemina. Conſequens Semipelagianum eſt. Ergo, &c. *R.* in natura humana poſt Adæ peccatum, aliqua virtutum ſemina remanſiſſe, intelligendo per ſemina virtutum, rectæ rationis lumen, licèt extenuatum; & naturalem ad proſequendum honeſtum, & inhoneſtum adverſandum, voluntatis propenſionem, licèt infirmatam. Qui ſenſus minimè Semipelagianus eſt. Nam Semipelagiani per ſemina illa virtutum, quæ contendebant in homine remanſiſſe poſt peccatum Adæ, intelligebant ſalutares cogitationes, & ſalutaria deſideria, ex ſolo vigore naturæ orta, quibus, ſecundùm illos, homo ad recipiendam Dei gratiam diſponitur.

DISPUTATIO VI.

De Juſtificatione Impii.

ARTICULUS I.

Utrum in juſtificatione impii fiat vera peccatorum remiſſio.

NEgant Lutherus & Calvinus, & docent peccata in juſtificatione ſolùm tegi, & non imputari, propter juſtitiam Chriſti fide apprehenſam. Triplicem autem diſtinguunt fidem; fidem ſcilicet hiſtoricam, qua credimus ea, quæ continentur in Scripturis; fidem miraculorum, qua credimus Deum eſſe omnipotentem; & fidem promiſſionum, qua credimus veras eſſe promiſſiones, à Deo factas de peccatis propter merita Chriſti remittendis. Hanc fidem ſubdividunt in generalem & ſpecialem: generalis eſt, qua generatim credimus credentibus in Chriſtum promiſſam eſſe peccatorum remiſſionem; ſpecialis verò, qua unuſquiſque promiſſionem hanc ſibi applicat, firmiter credendo ſibi peccata propter Chriſtum eſſe remiſſa; atque ita quaſi manu apprehendendo juſtitiam Chriſti, qua omnia ejus peccata teguntur: unde hanc fidem, juſtificantem nominant. Sed contra illos ſit

RESPONSIO.

In juſtificatione impii vera fit peccatorum remiſſio.

Eſt de fide, & *prob.* 1. ex Scriptura. Nam dicitur Rom. c. 8. *Nihil ergo damnationis* (hoc eſt, damnatione dignum) *eſt iis, qui ſunt in Chriſto Jeſu* (hoc eſt, qui ſunt Chriſto per juſtificationis gratiam inſerti.) At ſi in juſtificatione peccata non abolentur per veram remiſſionem, remanet aliquid in juſtificatis, quod damnatione dignum eſt, ut per ſe manifeſtum eſt. Ergo, &c.

Præterea dicitur Hebr. c. 9. *Chriſtus ſemel oblatus eſt ad multorum exhaurienda peccata* (per juſtificationis beneficium.) At quomodo exhauriuntur peccata, ſi teguntur tantùm, & non verè remittuntur? Et Ephes. c. 1. *Elegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionem, ut eſſemus ſancti & immaculati in conſpectu ejus.* Et 1. Joan. c. 1. *Sanguis Jeſu Chriſti Filii ejus emundat nos ab omni peccato.* Ex quibus locis ſic argumentor breviter. Ille veram peccatorum remiſſionem obtinet qui in juſtificatione ex maculato fit immaculatus, & ex immundo mundus. Atqui peccator in juſtificatione fit ex maculato immaculatus, & ex immundo mundus. Ergo, &c.

Prob. 2.

Prob. 2. ex unanimi Patrum conſenſu, Pro omnibus hic unus ſit Gregorius Magnus Epiſtolarum, lib.9. epiſt. 39. ubi ſic loquitur: *Si qui ſunt, qui dicunt peccata in baptiſmate ſuperficie tenùs dimitti: quid eſt hac prædicatione infidelius, in qua ipſum fidei ſacramentum feſtinant ſolvere? in quo principaliter ad cœleſtis munditiæ myſterium anima ligatur, ut abſoluta radicitùs à peccatis omnibus, ſoli illi inhæreat, de quo Pſalmiſta ait: Mihi autem adhærere Deo bonum eſt.*

Et paulò inferiùs: *Qui ergo dicit peccata in baptiſmate funditus non dimitti, dicat in mari rubro Ægyptios non veraciter mortuos. Si autem fatetur Ægyptios veraciter mortuos, fateatur neceſſe eſt peccata in baptiſmate funditùs mori: quia nimirum plus valet in abſolutione noſtra veritas, quàm umbra veritatis. In Evangelio Dominus dicit:* Qui lotus eſt, non indiget, niſi ut pedes lavet, ſed eſt mundus totus. *Si igitur peccata in baptiſmate funditùs minimè dimittuntur, quomodo is qui lotus eſt, mundus eſt totus? totus enim mundus dici non poteſt, cui de peccato aliquid remanſit.*

Accedit authoritas Tridentinæ Synodi, ſeſſ. 5. can. 5. *Si quis*, inquit, *per Jeſu Chriſti Domini noſtri gratiam, quæ in baptiſmate confertur, reatum originalis peccati remitti negat, aut etiam aſſerit non tolli totum id quod veram & propria peccati rationem habet, ſed illud dicit tantùm radi, aut non imputari, anathema ſit.*

Obj. verba Pſalmi 31. ubi dicitur v. 1. *Beati . . . quorum tecta ſunt peccata.* Et v. 2. *Beatus vir cui non imputavit Dominus peccatum.* *R. ad* 1. Peccata dici poſſunt tegi dupliciter. 1. Ita ut occultentur tantùm, adeòque verè maneant, & hic ſenſus hæreticorum eſt. 2. Ita ut aboleantur omninò & hic ſenſus eſt Catholicorum, quem exprimit S. Auguſtinus enarr. in Pſal. 31. ubi ſic ait: *Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata: non in quibus non ſunt inventa peccata, ſed quorum tecta ſunt peccata. Cooperta ſunt peccata, tecta ſunt, abolita ſunt . . . Nec ſic intelligas quod dixit: Peccata cooperta ſunt; quaſi ibi ſint, & vivant.*

R. ad 2. Duplex eſt non imputatio; una, qua non imputatur id quod eſt, & hæc eſt non imputatio, quam docent hæretici; altera, qua non imputatur id quod non eſt, ſive qua aliquid non imputatur, quia non eſt, & hæc eſt non imputatio, quàm docent Catholici, & quam hoc loco exprimit Scriptura.

ARTICULUS II.

Utrùm in juſtificatione, præter veram peccatorum remiſſionem, accipiat homo inhærentem juſtitiam, qua interius renovetur, & juſtus fiat.

RESPONSIO.

HOmo in juſtificatione accipit inhærentem juſtitiam, qua renovatur interius, & fit intrinſecè juſtus.

Eſt de fide, contra Lutherum, & Calvinum, aſſerentes hominem in juſtificatione non fieri juſtum, niſi extrinſecè, & propter juſtitiam Chriſti, ipſi extrinſecè imputatam.

Prob. 1. ex Scriptura. Nam dicitur 2. Petri, cap. 1. *Maxima & pretioſa nobis promiſſa donavit, ut per hæc efficiamini divinæ conſortes naturæ.* Maxima autem illa & pretioſa dona, quibus ii, qui juſtificantur, efficiuntur divinæ naturæ conſortes, quid aliud ſunt, quàm gratiæ dona, ex quibus componitur juſtitia inhærens, qua ii, qui juſtificantur, renovantur interiùs, & juſti fiunt ac ſancti.

Prob. 2. ex conſenſu Patrum. Unus hic ſit pro omnibus S. Auguſtinus enarr. in Pſal. 98. ubi hæc habet: *Exaltemus illum, qui fecit ipſam juſtitiam, quam habemus. Ipſe in nobis fecit: quis enim in nobis fecit ipſam juſtitiam, niſi qui nos juſtificavit?*

Prob. 3. ex Conc. Trid. ſeſſ. 6. c. 7. ubi rem definit his verbis: *Hanc diſpoſitionem, ſeu præparationem* (quam expoſuit capite præcedenti) *juſtificatio ipſa conſequitur, quæ non eſt ſola peccatorum remiſſio, ſed & ſanctificatio & renovatio interioris hominis per voluntariam ſuſceptionem gratiæ & donorum.*

Poſt aliqua, docet unicam cauſam formalem noſtræ juſtificationis eſſe *juſtitiam Dei, non qua ipſe juſtus eſt, ſed qua nos juſtos facit; qua videlicet ab eo donati, renovamur ſpiritu mentis noſtræ, & non modo reputamur, ſed verè juſti nominamur & ſumus, juſtitiam in nobis recipientes unuſquiſque ſuam.*

Denique can. 11. contrarium ſentientes anathematizat his verbis: *Si quis dixerit homines juſtificari vel ſola imputatione juſtitiæ, vel ſola peccatorum remiſſione, excluſa gratia & charitate, quæ in cordibus eorum diffundatur, atque illis inhæreat; aut etiam gratiam, qua juſtificantur, eſſe tantùm favorem Dei, anathema ſit.*

Obj. Scripturam. Dicitur Pſal. 142. *Non juſtificabitur in conſpectu tuo omnis vivens.* Et Rom. c. 5. *Per unius obeditionem juſti conſtituentur multi.* Et ead. Epiſt. c. 10. *Ignorantes juſtitiam Dei, & ſuam quærentes ſtatuere, juſtitiæ Dei non ſunt ſubjecti.* Et 1. Cor. cap. 1. *Factus eſt nobis* (Chriſtus) *ſapientia à Deo, & juſtitia, & ſanctificatio, & redemptio.* Et 2. Cor. c. 5. *Pro nobis peccatum fecit* (Chriſtum) *ut nos efficeremur juſtitia Dei in ipſo.* Et Gal. c. 3. *Quicumque in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis.*

R. ad 1. Senſus eſt, neminem, ſecluſo ſpeciali privilegio, quod paucorum eſt, expertem eſſe omnis peccati. *Ad* 2. Hìc obedientia Chriſti aſſertur, non pro cauſa formali, ſed pro cauſa meritoria juſtificationis noſtræ. *Ad* 3. Hìc reprehenduntur Judæi, quòd ignorantes culpabiliter veram juſtitiam, quæ à Deo propter merita Chriſti ritè diſpoſitis & in Chriſtum credentibus confertur, contenti fuerint juſtitia legali, quæ in externa legis Moſaicæ obſervatione conſiſtebat. *Ad* 4. Hìc cauſa nuncupatur nomine effectus, quod familiare eſt ſacris Scripturis. Sic Pſal. 17. dicitur: *Dominus illuminatio mea, & ſalus mea*, hoc eſt, Dominus eſt cauſa illuminationis & ſalutis meæ. *Ad* 5. Senſus eſt, Chriſtum à Deo Patre factum eſſe pro nobis hoſtiam, ut nos efficeremur juſti juſtitia Dei, non qua ipſe juſtus eſt, ſed qua nos intrinſecè juſtos facit: nam *juſtitia Dei*, inquit S. Auguſtinus tract. 26. in Joannem, *dicitur, non qua Deus juſtus eſt, ſed quam dat homini Deus, ut juſtus ſit homo per Deum.* *Ad* 6. In juſtificatione Chriſtum induimus, quatenùs ſimus ei verè ſimiles per veram & realem, nobiſque inhærentem ipſius juſtitiæ participationem.

Obj. S. Bernardum in epiſt. 190. ubi ſic ait: *Juſtum me dixerim, ſed illius juſtitia.* Loquitur autem de juſtitia Chriſti, ut patet ex contextu. *R.* S. Bernardus juſtitiam, qua in præſenti ſtatu juſti ſumus, vocat juſtitiam Chriſti, quia in præſenti ſtatu juſti ſumus per juſtitiam, non originalem, ſeu vi originis nobis debitam, ſed gratuitò & miſericorditer nobis propter merita Chriſti donatam.

Patet ex contextu: nam poſt verba laudata, ſic ſtatim proſequitur: *Quænam ipſa? Finis legis Chriſtus, ad juſtitiam omni credenti. Denique qui factus eſt, inquit Apoſtolus, nobis juſtitia à Deo Patre. Quæ ergo mihi juſtitia facta eſt, mea non eſt? Si mea traducta culpa, cur non & mea indulta juſtitia? Et ſanè mihi tutior donata, quàm innata. Nam iſta quidem gloriam habet, ſed non apud Deum: illa autem cùm ſit ſalutis efficax, materiam non habet gloriandi, niſi in Domino... Hæc eſt, juſtitia hominis in ſanguine Redemptoris, quam homo perditionis exſufflans & ſubſannans, in tantum evacuare conatur, ut totum, &c.*

Hic autem homo perditionis, eſt Petrus Abailardus, qui, ut refert hic S. Doctor, docebat Chriſtum ad hoc tantùm veniſſe, *ut traderet hominibus formam vitæ vivendo & docendo: patiendo autem & moriendo charitatis metam præfigeret.* Ex qua doctrina ſic concludebat S. Bernardus: *Ergo docuit juſtitiam* (Chriſtus) *& non dedit, oſtendit charitatem, ſed non infudit.* Ex his omnibus apparet S. Bernardum, cùm ait nos juſtos eſſe juſtitia Chriſti, non loqui de juſtitia, qua Chriſtus ipſe juſtus eſt, & quæ nobis ſit extrinſecè imputata, ſed de juſtitia, quàm Chriſtus nobis meruit, & quæ nobis propter ejus meritum infunditur.

Corollarium.

Juſtificatio peccatoris in duplici actione conſiſtit, quarum una eſt remiſſio peccatorum, & altera infuſio juſtitiæ inhærentis.

Patet ex dictis hoc & ſuperiore Articulo. Patet etiam ex Trid. ſeſſ. 6. c. 7. ubi dicitur: *Hanc diſpoſitionem, ſeu præparationem juſtificatio ipſa conſequitur, quæ non eſt ſola peccatorum remiſſio, ſed & ſanctificatio & renovatio interioris hominis per voluntariam ſuſceptionem gratiæ & donorum.* Hanc duplicem actionem, quæ juſtificationem conſtituit, exprimit Apoſtolus 1. Cor. c. 6. his verbis: *Et hæc quidem fuiſtis* (peccatores ſcilicet,) *ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis, ſed juſtificati eſtis.*

ARTICULUS III.

Utrùm juſtitia inhærens, quæ infunditur in juſtificatione, ſit habitualis, an actualis.

Reſponſio.

Juſtitia, quæ in juſtificatione infunditur, habitualis eſt, non actualis.

Prob. 1. ex Scriptura, 2. Petri c. 1. verbis Art. ſuperiore laudatis: ex quibus ſic argumentor breviter. Juſtitia, quæ in juſtificatione infunditur, conſiſtit in maximis & pretioſis illis donis, quibus, cùm juſtificamur, ſimus conſortes divinæ naturæ, & quidem non tranſeunter, ſed permanenter. Ergo juſtitia, quæ infunditur in juſtificatione, non conſiſtit in actibus; actus enim non permanent, ſed tranſeunt. Ergo, quod idem eſt, non eſt aliquid actuale. Supereſt igitur, ut ſit aliquid habituale, hoc eſt, ut ſit aliquid, quod in anima etiam cùm ab omni actu ceſſat, phyſicè permanet.

Prob. 2. ex S. Auguſtino, lib. 1. de pecc. mer. & rem. c. 9. ubi hæc habet: *Dat etiam ſui Spiritus occultiſſimam fidelibus gratiam, quam latenter infundit & parvulis.* Paulò ante dixerat: *Hac gratia baptizatos quoque parvulos ſuos inſerit corpori, qui certè imitari aliquem nondum valent.* Unde ſic breviter argumentor. Parvuli non ſunt capaces actuum deliberatorum, ut etiam hic obſervat S. Doctor, & tamen in baptiſmo accipiunt inhærentem juſtitiam, & quidem eandem, quam accipiunt adulti, cùm juſtificantur. Ergo inhærens juſtitia non conſiſtit in actibus. Ergo, &c.

Prob. 3. ex Trident. ſeſſ. 6. Poſtquam enim cap. 6. enumeravit actus ſalutares, quibus peccator adultus ſeſe diſponit ad conſequendam juſtificationis gratiam, ſic ſtatim proſequitur c. ſequenti: *Hanc diſpoſitionem ſeu præparationem juſtificatio ipſa conſequitur, quæ non eſt ſola peccatorum remiſſio, ſed & ſanctificatio, & renovatio interioris hominis per voluntariam ſuſceptionem gratiæ & donorum.* Et can. 3. ſic pronunciat: *Si quis dixerit, ſine præveniente Spiritus ſancti inſpiratione, atque ejus adjutorio, hominem credere, ſperare, diligere, aut pœnitere poſſe ſicut oportet, ut ei juſtificationis gratia conferatur, anathema ſit.*

Ex his autem ſic argumentor. Juſtificatio peccatoris actus ſalutares fidei, ſpei, &c. ab eo ex præveniente Spiritus ſancti inſpiratione, & cum ejus adjutorio elicitos, ſupponit, illoſque conſequitur. Ergo infuſio inhærentis juſtitiæ, qua juſtificatur peccator, ſupponit & conſequitur actus ſalutares fidei, ſpei, &c. ab eo ex præveniente Spiritus ſancti inſpiratione & cum ejus adjutorio elicitos. Ergo inhærens juſtitia non conſiſtit in illis actibus, ſed eſt aliquid ab eis diſtinctum, eiſque ſuperadditum. Nulli autem alii actus aſſignari poſſunt, in quibus dici poſſit conſiſtere. Ergo inhærens juſtitia, qua juſtificatur peccator, ſanctificatur & renovatur interiùs, eſt aliquid ab omni actu ſalutari diſtinctum, adeòque eſt aliquid habituale phyſicum, phyſicè permanens in anima.

Præterea c. 7. ſic loquitur Synodus: *Demum unica formalis cauſa eſt* (noſtræ juſtificationis) *juſtitia Dei, non qua ipſe juſtus eſt, ſed qua nos juſtos facit; qua videlicet ab eo donati, renovamur ſpiritu mentis noſtræ, & non modò reputamur, ſed verè juſti nominamur, & ſumus, juſtitiam in nobis recipientes unuſquiſque ſuam ſecundùm menſuram, quàm Spiritus ſanctus partitur ſingulis prout vult, & ſecundùm propriam cujuſque diſpoſitionem & cooperationem.* Quibus verbis Synodus apertè inhærentem juſtitiam diſtinguit ab omni actu ſalutari illius, qui juſtificatur, de eaque loquitur ut de forma, quam cauſa efficiens introducit in ſubjectum per proprios actus ritè diſpoſitum, nec aliter quàm paſſivè, ad illam concurrens.

Denique idem caput Synodus concludit his verbis: *Itaque veram & chriſtianam juſtitiam accipientes, eam ſeu primam ſtolam, pro illa quam Adam ſua inobedientia ſibi & nobis perdidit, per Chriſtum Jeſum illis donatam, candidam, & immaculatam jubentur ſtatim renati conſervare, ut eam perferant ante tribunal Domini Jeſu Chriſti, & habeant vitam æternam.* Juxta Synodum igitur, inhærens juſtitia ſe habet ad modum veſtis cujuſdam, qua propter meritum Chriſti donamur, & exornamur in juſtificatione, & quam jubemur puram conſervare, ſobriè ſcilicet, juſtè, ac piè vivendo in hoc ſæculo, donec ante Chriſti tribunal compareamus. Quo modo loquendi apertè ſignificatur inhærentem juſtitiam eſſe aliquid fixum, ſtabile, ac permanens, quantum eſt ex ſe, adeòque non in uno aut pluribus actibus conſiſtere. Quare quòd inhærens juſtitia ſit aliquid non actuale, ſed habituale, omninò perſuaſum nobis eſt, eſſe Tridentini Concilii doctrinam.

Dices 1. Concilium locis citatis nihil aliud intendit, quàm damnare doctrinam hæreticorum, aſſerentium hominem juſtificari, non per juſtitiam ipſi intrinſecam, ſed per extrinſecam; nempe per juſtitiam Chriſti, ei imputatam. Ad quod ſatis fuit, ſi Concilium doceret hominem juſtificari per inhærentem juſtitiam, ſive ſit actualis, ſive habitualis.

R. Concilium voluiſſe quidem damnare hæreticos, aſſerentes impium juſtificari per juſtitiam Chriſti imputatam, ſed ſimul etiam ex occaſione hujus erroris exponere omnes juſtificationis cauſas, finalem ſcilicet, efficientem, meritoriam, inſtrumentalem, & præcipuè formalem, quam apertè ſignificat eſſe inhærentem juſtitiam habitualem, & diſtinctam ab actibus ſalutaribus.

Dices 2. Juſtitia inhærens habitualis ad nihil neceſſaria eſt. Ergo gratis aſſeritur. *R.* neg. ant. Nam neceſſaria eſt, non quidem abſolutè, ſed ſecundùm convenientem providentiam, & legem ordinariam, ad hoc ut habeamus principia intrinſeca, proportionata actibus ſupernaturalibus, atque ita ſimus intrinſecè & permanenter habiles ad actus illos modo connaturali exercendos.

Dices 3. Homo ſufficienter juſtus eſt per actus ſupernaturales, quos exercet. *R.* Homo quidem, ſuppoſita peccatorum remiſſione, juſtus eſt juſtitia actuali per actus ſupernaturales, quos exercet; imò actibus illis phyſicè tranſeuntibus, ſed moraliter in acceptatione Dei permanentibus, juſtus eſt juſtitia in aliquo ſenſu habituali, hoc eſt, juſtitia actuali, phyſicè præterita, ſed permanente moraliter: ſicut cùm mortaliter peccat, injuſtus eſt injuſtitia actuali per actum malum, quem exercet; & poſtquam peccavit, injuſtus injuſtitia habituali per actum malum, quem exercuit, & qui ſic phyſicè præterit, ut quamdiu non condonatur, moraliter perſeveret. At præter juſtitiam illam habitualem, quæ in actibus bonis, phyſicè præteritis, & moraliter in acceptione Dei manentibus conſiſtit, eſt alia habitualis juſtitia, phyſicè inhærens animæ, in eaque phyſicè permanens, & ſic eam permanenter habilitans intrinſecè ad exercendos actus ſupernaturales. Hanc juſtitiam ſimul cum peccatorum remiſſione infuſam accipit homo in juſtificatione, & ſic ex injuſto juſtus efficitur ea juſtitia, quæ præſupponitur alteri juſtitiæ, quæ actualis dicitur & eſt, quia in actuum exercitio poſita eſt.

ARTI-

ARTICULUS IV.

Utrum inhærens juſtitia habitualis, qua juſtificamur, ſit qualitas ſimplex, an plurium qualitatum collectio.

RESPONSIO.

INhærens juſtitia habitualis conſiſtit in collectione habituum fidei, ſpei, & charitatis, quibus unà cum remiſſione peccatorum juſtificamur.

Prob. 1. ex Conc. Trident. Concilium ſeſſ. 6. c. 7. dicit hominem juſtificari per remiſſionem peccatorum, & voluntariam ſuſceptionem gratiæ & donorum, quibus ſanctificatur, & renovatur interiùs; verba Concilii jam non ſemel recitavimus. Atqui Concilium per gratiam & dona, quibus homo ſanctificatur & renovatur interiùs, intelligit habitus fidei, ſpei & charitatis. Ergo ex Concilio, homo juſtificatur per habitus fidei, ſpei, & charitatis, juncta remiſſione peccatorum. Ergo ex Concilio, inhærens juſtitia habitualis conſiſtit in habitibus fide, ſpei & charitatis, juncta ſcilicet remiſſione peccatorum.

Prob. min. Nam Synodus poſtquam enumeravit cauſas omnes noſtræ juſtificationis, ſic proſequitur: *Quamquam nemo poſſit eſſe juſtus, niſi cui merita paſſionis Domini noſtri Jeſu Chriſti communicantur. Id autem in hac impii juſtificatione fit, dum ejuſdem ſanctiſſimæ Paſſionis merito per Spiritum ſanctum charitas Dei diffunditur in cordibus eorum, qui juſtificantur, atque ipſis inhæret. Unde in ipſa juſtificatione cum remiſſione peccatorum hæc omnia ſimul infuſa accipit homo per Jeſum Chriſtum, cui inſeritur, fidem, ſpem, & charitatem. Nam fides, niſi ad eam ſpes accedat & charitas, neque unit perfectè cum Chriſto, neque Corporis ejus vivum membrum efficit.*

Juxta Synodum, homo juſtus efficitur, cùm ei certo modo communicantur merita Paſſionis Chriſti; & certò illo modo communicantur merita Paſſionis Chriſti, cùm infuſas accipit unà cum remiſſione peccatorum, fidem, ſpem, & charitatem. Juxta Synodum igitur, homo juſtus efficitur, cùm propter merita Paſſionis Chriſti infuſas accipit unà cum remiſſione peccatorum, fidem, ſpem, & charitatem. Atqui hoc manifeſtè coincidit cum eo, quod ſuperiùs dixerat, juſtificationem ſcilicet non eſſe ſolam peccatorum remiſſionem, ſed & ſanctificationem & renovationem interioris hominis per voluntariam ſuſceptionem gratiæ & donorum. Synodus igitur per gratiam & dona, quorum voluntaria ſuſceptione ſanctificatur & renovatur interior homo, manifeſtè intelligit fidem, ſpem, & charitatem, & quidem habituales, non actuales: loquitur enim de fide, ſpe, & charitate, non quas elicit ſed quas infuſas accipit homo, & quidem natura priùs credendo, ſperando & diligendo ſicut oportet ad juſtificationis gratiam conſequendam.

Prob. 2. Illud eſt inhærens juſtitia, per quod homo, qui juſtificatur, inſeritur Chriſto, ei perfectè unitur, & vivum ejus membrum efficitur. Atqui homo, qui juſtificatur, inſeritur Chriſto, ei perfectè unitur, & vivum ejus membrum efficitur per habitus fidei, ſpei, & charitatis, juncta remiſſione peccatorum. Ergo habitus fidei, ſpei, & charitatis conſtituunt inhærentem juſtitiam.

Major facilè probatur: nam per illud homo inſeritur Chriſto, & vivum ejus membrum efficitur, per quod juſtificatur: juſtificatur autem per inhærentem juſtitiam, minor verò apertè colligitur ex verbis Concilii proximè citatis: cùm enim Concilium dicit hominem per fidem ſine ſpe & charitate uniri perfectè cum Chriſto, ac vivum ejus membrum effici, & idcircò in juſtificatione cum remiſſione peccatorum non ſolùm fidem, ſed etiam ſpem & charitatem infuſas accipere; apertè ſupponit & ſignificat, eum per fidem, ſpem & charitatem, quas infuſas accipit, re ipſa uniri perfectè cum Chriſto, & fieri vivum ejus membrum.

Prob. 3. Inhærens juſtitia eſt, id quod formaliter conſtituit hominem in eſſe juſti, ut per ſe patet. Atqui collectio habituum fidei, ſpei, & charitatis formaliter conſtituit hominem in eſſe juſti. Ergo, &c. *Prob. min.* Eſſe juſti in homine duo tantùm dicit eſſentialiter, nempe eſſe purum ab omni labe mortali, & eſſe intrinſecè ac permanenter habilem ad exercendos actus ſupernaturales, qui verſantur circa Deum immediatè. Atqui hæc duo formaliter præſtat in homine collectio habituum fidei, ſpei & charitatis. Ergo, &c. *Prob. min.* Nam 1. fides, ſpes, & charitas habitualis ſunt ſupernaturales potentiæ, animæ permanenter inhærentes, adeòque illam intrinſecè ac permanenter habilitantes ad actus divini ordinis. 2. Charitas habitualis propter ſuam excellentiam, moraliter ſaltem incompoſſibilis eſt cum omni labe mortali, adeòque omnem labem mortalem ab anima cui ineſt, expungit. Ergo, &c.

Obj. 1. Per quodlibet peccatum mortale amittitur juſtitia. Sed fides & ſpes non amittuntur per quodlibet peccatum mortale. Ergo fides & ſpes non ſunt juſtitia. *R.* diſt. maj. Per quodlibet peccatum mortale amittitur juſtitia, quantùm ad denominationem juſti, C. maj. Homo enim juſtificatus, ubi primùm peccat mortaliter, deſinit eſſe juſtus, & incipit eſſe injuſtus, quod verum eſſe etiam in ea hypotheſi, in qua ſupponeretur in eo poſt peccatum mortale omnes habitus theologicos remanere. Per quodlibet peccatum mortale amittitur juſtitia, quantùm ad entitatem, ſubd. Amittitur partialiter, C. iterùm maj. Totaliter, N. maj. Nam entitas juſtitiæ eſt aggregatum ex habitibus fidei, ſpei, & charitatis. Per quodlibet autem peccatum mortale amittitur quidem habitus charitatis. At habitus fidei & ſpei non amittuntur niſi per actus ſibi ſpecialiter oppoſitos. Unde conceſſa minore, diſt. conſ. Ergo fides & ſpes non ſunt juſtitia totaliter ſumpta, ſive non ſunt tota entitas juſtitiæ, C. conſ. Non ſunt juſtitia partialiter ſumpta, ſive non ſunt partes juſtitiæ, N. conſ.

Dices. Ergo homo juſtificatus poteſt peccare mortaliter, & tamen adhuc retinere duas partes entitatis juſtitiæ: poteſt enim peccare mortaliter, & tamen adhuc retinere fidem & ſpem habitualem. Abſurdum conſ. Ergo, &c. Nego. min. *Prob.* Nam ſi homo juſtificatus, admiſſo peccato mortali, adhuc tamen unam vel duas partes juſtitiæ retineret; admiſſo peccati mortali, adhuc eſſet juſtus. Abſurdum conſ. Ergo, &c. *R.* neg. ſeq. maj. Non enim juſtus eſt, ſed injuſtus, qui neque purus eſt à labe mortali, neque intrinſecè habilis eſt ad omnes actus divini ordinis. Homo autem juſtificatus, ſi peccet mortaliter, & labem habet mortalem, & amiſſa charitate habituali, amiſit potentiam ſupernaturalem, qua intrinſecè habilitabatur ad diligendum Deum ſuper omnia propter ſe. Non eſt igitur ampliùs juſtus, ſed injuſtus.

Dices. Saltem erit ſemi-juſtus, ſeu ex parte juſtus. Abſurdum conſ. Ergo, &c. *R.* neg. ſeq. Ratio negandi eſt, quia denominatio juſti conſiſtit in indiviſibili: unde vel tota retinetur, vel tota amittitur. Et verò denominatio juſti dicit indiviſibiliter duo, nempe puritatem animæ ab omni labe mortali, & intrinſecam ac permanentem habilitatem ad omnes actus illos, qui ſunt immediatè circa Deum. Si hoc utrumque habes, juſtus es. Si alterum tibi deeſt, nempe puritas à labe mortali, etiamſi, quod tamen ſecundùm legem ordinariam fieri non poteſt, omnibus habitibus theologicis inſtructus maneas, adeòque intrinſecam ac permanentem ad omnes actus divini ordinis habilitatem retineas, ſimpliciter injuſtus es, adeòque nullo pacto juſtus dicendus.

Obj. 2. Ex Trid. ſeſſ. 6. c. 7. cauſa formalis noſtræ juſtificationis unica eſt. Sed inhærens juſtitia eſt cauſa formalis noſtræ juſtificationis. Ergo unica eſt. Ergo una eſt unitate ſimplici, ac proinde non eſt aggregatum ex habitibus fidei, ſpei, & charitatis. *R.* neg. hanc ſecundam conſ. Nam Synodus, cùm definit cauſam formalem juſtificationis noſtræ unicam eſſe, vult tantùm damnare ſententiam aſſerentium hominem formaliter juſtificari partim per inhærentem juſtitiam, partim per juſtitiam Chriſti extrinſecè imputatam.

Jux-

Juxta Synodum igitur, cauſa formalis noſtræ juſtificationis unica eſt, non quia eſt una ſimplex entitas, ſed quia duplex non eſt, una intrinſeca, & altera extrinſeca; vel, ſi vis, quia præter inhærentem juſtitiam, non eſt alia forma juſtificans; quamvis ipſa inhærens juſtitia, quæ ſola per modum formæ juſtificat, non ſit unica unitate ſimplici, ſed collectionis tantùm, ſicut ædificium eſt unicum, & civitas unica,

Obj. 3. Si habitus virtutum theologicarum pertinent ad conſtitutivum inhærentis juſtitiæ, ad illud etiam pertinent habitus ſupernaturales virtutum moralium: nam ſi intrinſeca & permanens habilitas operandi juſtè circa Deum immediatè, eſt de ratione inhærentia juſtitiæ, eſt quoque de ejus ratione intrinſeca & permanens habilitas operandi juſtè in materia virtutum moralium ſupernaturalium. Atqui conſequens videtur non eſſe admittendum. Ergo, &c.

R. habitus ſupernaturales virtutum moralium, ex hypotheſi quòd dentur, pertinere ad conſtitutivum inhærentis juſtitiæ, & ejus quaſi ſubſtantiam phyſicam conſtituere cum habitibus virtutum theologicarum; cum hoc tamen diſcrimine, quòd habitus virtutum theologicarum ſint partes magis præcipuæ, & quaſi eſſentiales inhærentis juſtitiæ; habitus verò ſupernaturales virtutum moralium ſint illius partes minùs præcipuæ, & quaſi integrantes tantùm. Unde cùm dicimus inhærentem juſtitiam conſiſtere in habitibus theologicis fidei, ſpei & charitatis, ſubintelligendum eſt, tanquam partibus magis præcipuis, & quaſi eſſentialibus, ex hypotheſi tamen quòd dentur habitus ſupernaturales virtutum moralium diſtincti ab habitibus Theologicis, quod non eſt adeò certum,

---

ARTICULUS V.

Utrùm præter habitus theologicos fidei, ſpei & charitatis, admittenda ſit gratia ſanctificans, ab illis realiter diſtincta, illiſque realiter ſuperaddita, quæ cum illis hominem ſanctificet, & renovet interiùs,

Responsio,

VIdetur non eſſe admittenda.

Prob. breviter. Nam 1. talis gratia neque ex Scriptura, neque ex Traditione, neque ratione aliqua efficaciter poteſt oſtendi. 2. Talis gratiæ nulla videtur eſſe neceſſitas; cùm ex Tridentino videantur infuſi habitus fidei, ſpei & charitatis, ſufficere ad hoc ut homo ſanctificetur, renovetur interius, inſetatur Chriſto, & vivum ejus membrum efficiatur, Ergo, &c.

Obj. 1. Scripturæ paſſim innuunt gratiam ſanctificantem diſtingui realiter ab habitibus theologicis. Ergo, &c. Neg. ant. *Probabis*. 1. Enim docent nos fieri conſortes divinæ naturæ per gratiam ſanctificantem. 2. Docent nos per gratiam ſanctificantem fieri Deo gratos, amicos Dei, & ejus hæredes. Atqui nihil horum præſtare poſſunt habitus theologici. Ergo, &c. *R.* neg. min. Nam 1. habitus theologici, ac imprimis charitas, tribuunt nobis quoddam eſſe ſupernaturale & divinum; cùm ſint præſtantiſſimæ quædam naturæ divinæ participationes, & potentiæ operandi modo quoddam excellentiſſimo circa Deum immediatè. Hoc non obſcurè innuit Scriptura, cùm ait 2. Petri cap. 1. nobis à Deo maxima & prætioſa promiſſa donari, quibus efficiamur divinæ conſortes naturæ. 2. Quòd etiam habitus theologici nos reddant Deo gratos, & efficiant ejus amicos, filios adoptivos, atque hæredes, infra oſtendetur.

Dices. Ex Scriptura. Spiritus ſanctus priùs nobis datur per gratiam ſanctificantem, quam nobis infundatur charitas habitualis, juxta illud Rom. c. 5. *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis*. Ergo, &c. *R.* neg. ant. Nam in tantum Spiritus ſanctus dicitur nobis dari in juſtificatione, in quantum incipit in nobis eſſe novo modo, per ſpecialem ſcilicet aſſiſtentiam, & per productionem & conſervationem virtutum theologicarum; nec aliud intendit Apoſtolus loco laudato.

Dices, Prius diligimur à Deo, quam ipſum diligamus, juxta illud 1. Joan. c. 4. *In hoc eſt charitas* (Dei) *non quaſi dilexerimus Deum* (priores,) *ſed quoniam ipſe prior dilexit nos*. Ergo habitualis charitas, qua diligimus Deum, poſterior eſt gratia ſanctificante, qua ſimus Deo grati & amabiles, proindeque ab eo diligimur.

R. diſt. ant. Prius diligimur à Deo dilectione benevolentiæ, quàm ipſum diligamus, C. ant. Dilectione amicitiæ, N. ant. & conſ. Duplex eſt amor Dei erga nos, amor benevolentiæ, & amor amicitiæ. Amor benevolentiæ eſt ille, quo Deus nos amat, non quia ſumus, nondùm enim ſumus, ſed ut ſimus ei grati & amabiles, eumque amemus. Amor amicitiæ eſt ille, quo Deus amat nos, quia ſumus juſti & ſancti, adeòque ei amabiles & grati, eumque amamus amore charitatis.

1. Itaque Deus amat nos amore benevolentiæ. 2. Sic nos amando, infundit nobis charitatem habitualem, cum aliis virtutibus theologicis, & infundendo facit nos juſtos, ſanctos; ac ſui dilectores, ac proinde ſibi gratos & amabiles. 3. Quia juſti ſumus & ſancti, ipſiuſque dilectores, & ejus amore digni, amat nos amore amicitiæ. Ex quibus apparet nullum relinqui locum gratiæ ſanctificanti, diſtinctæ & diverſæ à charitate habituali, & aliis virtutibus theologicis.

Amor amicitiæ ſupponit in nobis infuſionem charitatis habitualis, & aliarum virtutum theologicarum. Infuſio charitatis habitualis, & aliarum virtutum theologicarum, ſupponit amorem benevolentiæ. Amor verò benevolentiæ nullum planè motivum ex parte noſtri ſupponit, quale poſſet eſſe gratia aliqua, qua redderemur grati & amabiles Deo: eſt enim amor, quo Deus nos indignos, ex pura miſericordia diligit; & quia ſic diligit movet nos quomodo nobis aptum eſt ut diſponamus & præparemus nos per actus ſalutares ad obtinendam juſtificationis gratiam, quæ non eſt ſola peccatorum remiſſio, ſed & ſanctificatio ac renovatio interioris hominis, quæ ſit per infuſionem charitatis habitualis, & aliarum virtutum theologicarum.

Obj. 2. Concilium Tridentinum diſtinguit gratiam ſanctificantem à virtutibus infuſis. Nam ſeſſ. 6. c. 7. dicit hominem juſtificari per voluntariam ſuſceptionem gratiæ & donorum; & can. 11. anathematizat eos, qui dicunt hominem juſtificari vel ſola imputatione juſtitiæ Chriſti, vel ſola peccatorum remiſſione, excluſa gratia & charitate. Item Concilium Viennenſe ſub Clemente V. ait in baptiſmo tam parvulis quàm adultis conferri informantem gratiam, & virtutes. Ergo, &c.

R. neg. ant. *Ad prob. R.* Cùm Concilia dicunt gratiam & dona, gratiam & virtutes, vel idem planè per has voces intelligunt, vel nomine gratiæ charitatem, & nomine donorum & virtutum alios habitus infuſos ſignificant; ita ut perinde ſit ac ſi dicerent charitatem & alia dona infuſa, charitatem & alias virtutes infuſas. Porrò nobis apertè favet Synodus Trid. can. 11. cùm enim dicit: *Excluſa gratia & charitate, quæ in cordibus eorum per Spiritum ſanctum diffundatur, atque illis inhæreat*, & non dicit, *diffundantur, atque illis inhæreant*, manifeſtè ſignificat ſe per gratiam & charitatem planè intelligere.

Obj. 3. Patres admiſere gratiam ſanctificantem, à virtutibus theologicis diſtinctam. Nego. *Probabis* 1. S. Dionyſius c. 2. de cœleſti hierarchia parte 1. dicit, non poſſe operari divina eum, qui divinum ſtatum conſecutus non fuerit. 2. S. Auguſtinus lib. de gratia Chriſti c. 30. ait ſe gratiam, qua juſtificamur, id eſt, qua charitas diffunditur in cordibus noſtris, nuſquam Pelagium & Celeſtium invenire, quem admodum confitenda eſt, confiteri.

R. ad 1. Statum illum divinum, ſine quo non poſſumus operari divina, tribui nobis formaliter per habitus virtutum theologicarum, per quos etiam formaliter nobis tribuitur facultas exercendi operationes divinas. *R. ad* 2. S. Auguſtinum loqui de gratia, non qua formaliter, ſed qua efficienter juſtificamur,

ſeu

ſeu de gratia, non habituali, ſed actuali, qua indigemus ad exercendos actus ſalutares, qualis eſt contritio charitate perfecta, per quam juſtificationis beneficium conſequimur.

Obj. 4. Virtutes theologicæ non diſponunt ſufficienter hominem ad finem ſupernaturalem, neque hunc finem reddunt homini connaturalem, & ipſam animæ ſubſtantiam non exornant immediatè. Ergo præter illas, admitti debet forma ſanctificans, quæ illos omnes effectus præſtet. *R.* neg. ant. quoad omnes partes. Nam 1. virtutes theologicæ dant completam habilitatem ad operandum ſicut oportet ad conſequendum finem ſupernaturalem. 2. Immediatè recipiuntur in ſubſtantia animæ, quam à potentiis ſuis naturalibus diſtinctam eſſe, malè ſupponunt adverſarii. 3. Animam evehunt ad eſſe divinum, cui finis ſupernaturalis non poteſt non eſſe connaturalis.

Dices. Virtutes naturales non dant eſſe naturale, ſed ſupponunt. Ergo ſimiliter virtutes ſupernaturales non dant eſſe ſupernaturale, ſed ſupponunt illud. *R.* neg. conſeq. Nam virtutes naturales non dant poſſe operari naturaliter, ſed illud ſupponunt. Ergo à fortiori ſupponunt eſſe naturale. Virtutes verò ſupernaturales dant poſſe operari ſupernaturaliter; unde nec mirum eſt, quòd etiam dicantur dare eſſe ſupernaturale. Sicut ergo anima dat homini eſſe naturale, & poſſe operari naturaliter; ita virtutes theologicæ dant eſſe ſupernaturale, & poſſe operari ſupernaturaliter; atque ita ſeipſis ſunt illud eſſe ſupernaturale ac divinum, cujus ſunt potentiæ.

ARTICULUS VI.

Utrùm peccatorum remiſſio ſit effectus formalis juſtitiæ inhærentis.

Propoſitio.

Peccatorum remiſſio eſt effectus formalis juſtitiæ inhærentis.

Prob. ex Concilio Tridentino. Nam 1. Synodus ſeſſ. 5. can. 5. definit, *per Jeſu Chriſti Domini noſtri gratiam, quæ in baptiſmate confertur, reatum originalis peccati remitti, & tolli totum id, quod veram propriam peccati rationem habet.* Atqui gratia illa, quæ in baptiſmate confertur, eſt inhærens juſtitia. Ergo per inhærentem juſtitiam, quæ in baptiſmate infunditur, reatus originalis peccati remittitur, & tollitur totum id, quod veram & propriam peccati rationem habet. Ergo inhærens juſtitia exercet veram cauſalitatem circa remiſſionem peccatorum: nonniſi formalem. Ergo, &c.

2. Synodus ſeſſ. 6. c. 7. docet unicam eſſe cauſam formalem noſtræ juſtificationis, nempe juſtitiam inhærentem. Ergo inhærens juſtitia eſt cauſa totalis juſtificationis noſtræ in linea cauſæ formalis. Ergo tota juſtificatio noſtra eſt ab inhærente juſtitia, ut à cauſa formali. Atqui juſtificatio noſtra conſiſtit ex parte in remiſſione peccatorum, ut docet Synodus eodem loco. Ergo remiſſio peccatorum eſt ab inhærente juſtitia, ut à cauſa formali, adeòque, quod idem eſt, remiſſio peccatorum eſt effectus formalis juſtitiæ inhærentis.

3. Denique, juxta Synodum eodem loco, juſtificatio noſtra tam eſt ab inhærente juſtitia, ut cauſa formali; quàm eſt à Deo, ut cauſa efficiente; à merito Chriſti, ut cauſa meritoria, & à ſacramento, ut cauſa inſtrumentali. Atqui juſtificatio noſtra, etiam quoad remiſſionem peccatorum, eſt à Deo ut cauſa efficiente, à merito Chriſti ut cauſa meritoria, & à ſacramento ut cauſa inſtrumentali. Ergo ſimiliter, etiam quoad remiſſionem peccatorum, eſt ab inhærente juſtitia ut cauſa formali.

Obj. Tridentinum ſeſſ. 6. c. 7. modo citato, dicit juſtificationem non eſſe ſolam remiſſionem peccatorum, ſed & ſanctificationem & renovationem interioris hominis, per voluntariam ſuſceptionem gratiæ & donorum; & inferiùs, hominem cum remiſſione peccatorum infuſas accipere fidem, ſpem & charitatem. Atqui hæc verba meram concomitantiam remiſſionis peccatorum cum infuſione inhærentis juſtitiæ ſignificant, non aliquam cauſalitatem inhærentis juſtitiæ in remiſſionem peccatorum. Ergo gratis aſſeritur hæc cauſalitas. *R.* neg. conſ. Nam hanc cauſalitatem aliis verbis eodem capite, & alibi, nempe ſeſſ. 5. can. 5. evidenter ſignificat Synodus.

Dices. Si remiſſio peccati eſt effectus formalis inhærentis juſtitiæ, fruſtra Concilium dixit veniam peccatorum dari cum inhærente juſtitia: manifeſtum enim eſt, data forma, dari effectum formalem. *R.* Concilium non dicit dari veniam peccatorum cum inhærente juſtitia, ſed cum venia peccatorum dari juſtitiam inhærentem; ubi ſupplendum eſt, cujus ipſa peccatorum venia eſt effectus formalis.

Porrò cùm Synodus dicit cum peccatorum remiſſione infundi inhærentem juſtitiam, ſolùm intendit damnare ſententiam hæreticorum, aſſerentium juſtificationem in ſola peccatorum remiſſione conſiſtere, adeòque negantium in juſtificatione infundi gratiam & dona, quibus homo ſanctificetur & renovetur interiùs; contra quos docet Synodus, juſtificationem in duobus conſiſtere, nempe in remiſſione peccatorum, & renovatione interioris hominis. Quorum duorum unum, nempe renovationem interioris hominis, disertè ait eſſe effectum formalem inhærentis juſtitiæ, quæ in juſtificatione infunditur; de altero verò, nempe de remiſſione peccatorum, non negat, ſed æquivalenter aſſerit; dicendo unicam eſſe cauſam formalem noſtræ juſtificationis, nempe juſtitiam Dei, *non qua ipſe juſtus eſt, ſed qua nos juſtos facit,* & qua proinde nos purgat ab omni labe mortali: ejuſmodi enim purgatio ad veram juſti denominationem eſſentialiter requiritur.

Obj. In juſtificatione priùs remittuntur peccata, quàm infundatur juſtitia. Ergo remiſſio peccatorum non eſt effectus formalis juſtitiæ: nam ſi eſſet, priùs infunderetur juſtitia, quàm remitterentur peccata. Neg. ant. *Prob.* Tridentinum, cùm loquitur de remiſſione peccatorum, & infuſione juſtitiæ, primo loco ponit remiſſionem peccatorum. Ergo, &c. *R.* neg. conſ. Concilium enim loquitur contra aſſerentes juſtificationem in ſola peccatorum remiſſione conſiſtere; & primo loco ponendo peccatorum remiſſionem, non aliud intendit dicere, quàm præter peccatorum remiſſionem, confitendam etiam eſſe ſanctificationem & renovationem interioris hominis, quæ eſſe non poteſt ſine infuſione inhærentis juſtitiæ. Ad hoc autem neceſſe non eſt, ut dicantur peccata priùs remitti, quàm infundatur juſtitia. Et confitendo juſtificationem non eſſe ſolam remiſſionem peccatorum, ſed & renovationem interioris hominis per infuſionem juſtitiæ, poſſum dicere juſtitiam, quæ in juſtificatione infunditur, eſſe cauſam formalem non ſolùm renovationis interioris hominis, ſed etiam remiſſionis peccatorum, atque ita in juſtificatione juſtitiam priùs infundi, quàm peccata remmittantur.

Dices. Seſſ. 6. c. 4. Synodus juſtificationem deſcribit tranſlationem à ſtatu peccati ad ſtatum juſtitiæ. Ergo ex Synodo, priùs relinquitur ſtatus peccati, quàm acquiratur ſtatus juſtitiæ. Ergo ex Synodo, priùs remittuntur peccata, quàm infundatur juſtitia. *R.* neg. hanc ſecundam conſ. Aliud enim eſt, priùs relinqui ſtatum peccati, quàm acquiratur ſtatus juſtitiæ; & aliud, priùs remitti peccata, quàm infundatur juſtitia. Itaque in juſtificatione infunditur juſtitia; per juſtitiam infuſam remittuntur peccata; remiſſis peccatis, homo deſinit eſſe in ſtatu peccati, & incipit eſſe in ſtatu juſtitiæ, quo pacto à ſtatu peccati transfertur ad ſtatum juſtitiæ, qui conſiſtit in permanenti puritate ab omni peccato mortali; & intrinſeca habilitate exercendi actus divini ordinis.

ARTICULUS VII.

Utrùm peccatorum remiſſio ſit effectus formalis primarius, an verè ſecundarius tantum inhærentis juſtitiæ.

Responsio.

PEccatorum remiſſio eſt effectus formalis ſecundarius inhærentis juſtitiæ.

Prob. Illud eſt effectus formalis ſecundarius formæ, quod catenùs eſt à forma, quatenùs ab ea exigitur, & ad ejus exigentiam ponitur. Atqui remiſſio peccatorum ſic eſt ab inhærente juſtitia. Ergo, &c. Major conſtat. *Prob. min.* Nam vel remiſſio peccatorum ſic eſt ab inhærente juſtitia, vel inhærens juſtitia per ſe ipſam formaliter & immediatè eſt ipſa remiſſio peccatorum: non enim tertius modus excogitari poteſt, quo peccatorum remiſſio ſit effectus formalis juſtitiæ inhærentis. Atqui dici non poteſt, quòd inhærens juſtitia ſit per ſe ipſam formaliter & immediate ipſa remiſſio peccatorum: alioqui remiſſio peccatorum & infuſio juſtitiæ non eſſent diverſæ mutationes, & diſtincta beneficia, quod evidenter repugnat Tridentino, dicenti ſeſſ. 6. c. 7. juſtificationem non eſſe ſolam peccatorum remiſſionem, ſed & renovationem interioris hominis per infuſionem gratiæ & donorum; item hominem in juſtificatione cum remiſſione peccatorum infuſas accipere fidem, ſpem & charitatem, quæ inhærentem juſtitiam conſtituunt. Ergo, &c.

Obj. 1. Si juſtitia inhærens non tollit peccatum per ſe ipſam formaliter & immediatè, præter illam requiritur novus favor, ut peccatum tollatur. Falſum conſ. Ergo, &c. Nego min. *Probabis.* Nam ſi præter juſtitiam nobis inhærentem, requiritur novus favor, ut peccatum tollatur, non eſt in nobis vera & perfecta juſtitia, ſed imperfecta tantùm & inchoata. Conſequens manifeſtè repugnat doctrinæ Catholicæ. Ergo, &c.

R. neg. ſeq. maj. Itaque licet inhærens nobis juſtitia non tollat peccatum, niſi mediante novo favore, ſibi ſuperaddito, tamen vera & perfecta juſtitia eſt, quia per ſe ſola ad juſtificationem noſtram ſufficientiſſima eſt in ratione ratione cauſæ formalis, & ſic juſtificationis noſtræ cauſa totalis eſt in ratione cauſæ formalis; quatenùs ea præcisè poſita, formaliter ponitur, vel exigitur id totum, quod ad juſtificationem noſtram intrinſecè pertinet. Unde præter illam, ad hoc, ut verè & perfectè juſtificemur, nihil aliud ſive intrinſecum, ſive extrinſecum, ſed nobis imputatum, in ratione cauſæ formalis requiritur. Hæc autem doctrina planè diverſa eſt à dogmate hæreticorum, imò & aliquorum Catholicorum, aſſerentium præter juſtitiam nobis inhærentem, juſtitiam Chriſti, nobis imputatam, ut cauſam formalem, requiri ad juſtificationem noſtram.

Dices. Favor ille, quem præter inhærentem nobis juſtitiam requirimus ad remiſſionem peccati, tam eſt cauſa formalis hujus remiſſionis, quàm inhærens nobis juſtitia. Ergo, &c. Neg. ant. *Prob.* Hæc remiſſio tam eſt à favore illo, quàm eſt ab inhærente nobis juſtitia. Ergo, &c. *R.* diſt. ant. Hæc remiſſio tam eſt ſed diverſo modo à favore illo, &c. C. ant. Tam eſt & eodem modo, N. ant. & conſ.

Nota. Favor ille, qui præter inhærentem nobis juſtitiam requiritur ad remiſſionem peccati, eſt actus divinæ voluntatis, quo Deus ſecundùm exigentiam inhærentis nobis juſtitiæ miſericorditer cedit jure, quod habet ad indignandum peccatori propter peccatum ab eo admiſſum, & cedendo jure ſuo, delet peccatum, quatenùs in ordine ad juſtum Dei adversùs hominem odium, peccatum jam ſe habet perinde in æſtimatione morali, ac nunquam fuiſſet admiſſum; nec jam Deus magis poteſt odiſſe hominem propter peccatum ab eo admiſſum, quam ſi nunquam illud admiſiſſet.

Peccati igitur remiſſio eſt activè à favore ſuperaddito inhærenti nobis juſtitiæ, & ſic peccati remiſſio eſt effectus non formalis, ſed affectivus, vel quaſi effectivus favoris ſuperadditi inhærenti nobis juſtitiæ. Unde favor ſuperadditus inhærenti nobis juſtitiæ, non eſt cauſa formalis, ſed efficiens, vel quaſi efficiens remiſſionis peccati, quæ cùm non activè, ſed exigitivè tantùm ſic ab inhærente nobis juſtitia, illius effectus eſt, non effectivus, ſed formalis tantùm, adeòque illam, & quidem ſolam, ut cauſam, ſui formalem agnoſcit.

Dices. Si præter inhærentem juſtitiam requiritur novus favor ad remiſſionem peccati, inhærens juſtitia non eſt vera mundities animæ. *R.* neg. Itaque inhærens juſtitia eſt vera mundities animæ: non per ſe ipſam formaliter immediatè exigendo animam mundando per ſe ipſam formaliter exigendo, ut anima, cui infunditur, propter meritum Chriſti mundetur à peccati ſordibus. Deo autem ſecundùm hanc ejus exigentiam re ipſa à peccati ſordibus animam effectivè vel quaſi effectivè mundante, ipſam ſuam cauſalitatem formalem exercet circa mundationem animæ, & ita ad eam per modum cauſæ formalis concurrit, eamque verè cauſat formaliter, licèt non per ſe immediatè, ſed medio novo ſavore, ei ſuperaddito.

Dices. Si præter inhærentem juſtitiam requiritur novus favor ad deletionem peccati, inhærens juſtitia poterit eſſe cum peccato habituali. *R.* 1. poſſe abſolutè peccatum habituale manere cum donis illis ſupernaturalibus, in quibus conſiſtit juſtitia inhærens. Ratio eſt, quia dona illa, etiam ſimul ſumpta, non habent abſolutam & omnimodam incompoſſibilitatem cum peccato habituali, ſed moralem tantùm: neque donis illis in peccatore exiſtentibus, Deus neceſſitatur ad peccata ei condonanda, ſed liberè omninò ac miſericorditer ea condonat, quamvis ſecundùm donorum illorum exigentiam, & moralem eorum cum habituali peccato repugnantiam.

R. 2. Secundùm legem ordinariam, & ordinem providentiæ à Deo ſapienter inſtitutum, non poſſe peccatum habituale manere cum inhærente juſtitia. Ratio eſt, quia habitualis charitas, quæ eſt præcipua inhærentis juſtitiæ pars, ſecundùm legem ordinariam nemini infunditur, quin perfectè uniatur Chriſto, & vivum ejus membrum efficiatur; adeòque de lege ordinaria infuſio charitatis habitualis nunquam eſſe poteſt ſine remiſſione peccatorum mortalium; cum ſine hac remiſſione peccatorem perfectè uniri cum Chriſto, & vivum illius membrum effici repugnet.

Obj. 2. Poſſibile eſt aliquod gratiæ creatæ donum, quod per ſe formaliter immediatè ac neceſſariò peccatum excludat. Atqui talem eſſe juſtitiam illam, qua in juſtificatione donamur omninò videtur eſſe credendum. Ergo, &c. *R.* neg. maj. Non enim poſſibile eſt ullum gratiæ creatæ donum, quòd ſuperet vel etiam exæquet vim ſatisfactionis perſonæ divinæ in ordine ad tollendum peccatum; quæ tamen ſatisfactio, quamvis infiniti ſimpliciter valoris, non poteſt peccatum tollere, niſi à Deo offenſo liberaliter acceptetur, & ſic non poteſt peccatum tollere ſine favore aliquo, ſibi ſuperaddito.

Obj. 3. Si juſtitia inhærens non delet peccatum, niſi quatenùs exigit ejus remiſſionem, & Deus re ipſa ſecundùm hanc exigentiam remittit illud, juſtitia inhærens non magis eſt forma ſanctificans, quàm actus charitatis: actus enim charitatis non minùs exigit peccatum condonari, quàm ipſa charitas habitualis, per quam ſecundùm nos juſtitia inhærens exigit condonari peccatum, ut modò videbitur. Falſum conſ. Ergo, &c.

R. neg. ſeq. maj. *Ad prob.* *R.* etiam neg. Ratio negandi eſt, quia actus charitatis, qualis habetur in via, proportionatur cognitioni, quàm habemus de Deo per fidem, & quæ proinde imperfecta eſt; unde actus charitatis, qualis habetur in via, longè minoris eſt excellentiæ, quàm ipſa charitas habitualis, cujus eſt actus, & quæ ita præſtans eſt naturæ divinæ participatio, ut apta ſit ad reddendum hominem proportionatum amicitiæ & adoptioni Dei, illumque conſtituat in ſtatu divino, cui connaturalis eſt puritas ab omni labe mortali, quam proinde exigit.

ARTI-

ARTICULUS VIII.

Per quam ſui partem inhærens juſtitia excludat peccatum mortale.

RESPONSIO.

INhærens juſtitia expellit peccatum mortale per ſupernaturalem habitum charitatis.

Prob. Nam 1. Scriptura charitatem habitualem præ cœteris virtutibus theologicis commendat, ut patet ex 1. Cor. c. 13. ubi dicitur: *Nunc autem manent fides, ſpes, charitas: major autem horum eſt charitas*, 2. Tridentinum ſeſſ. 6. c. 7. primas in juſtificatione partes charitatis habituali attribuit, ubi ait: *Quanquam nemo poſſit eſſe juſtus, niſi cui merita Paſſionis Domini noſtri Jeſu Chriſti communicantur, id tamen in hac impii juſtificatione fit, dum ejus ſanctiſſima Paſſionis merito per Spiritum ſanctum charitas Dei diffunditur in cordibus eorum, atque ipſis inhæret.* Et eadem ſeſſ. can. 11. ubi ſic pronuntiat: *Si quis dixerit homines juſtificari... excluſa gratia & charitate, quæ in cordibus eorum per Spiritum ſanctum diffundatur, atque illis inhæreat ... anathema ſit.* Ergo ſi cui virtutum theologicarum vis expellendi peccatum convenit, convenit maximè charitati habituali.

Confirm. Nam charitas habitualis expellitur per quodlibet peccatum mortale; cùm fides habitualis per ſolum peccatum infidelitatis, & ſpes habitualis per ſolùm peccatum deſperationis in homine fideli expellantur. Ergo charitas habitualis ſpecialem aliquam habet cum peccato mortali repugnantiam, quam non habent fides & ſpes habituales. Ergo ſi juſtitia inhærens, quæ eſt aggregatum ex fidei, ſpei & charitatis habitibus, habituale peccatum expellit ab eo ſubjecto, cui infunditur, hoc maximè per charitatis habitum præſtare dicenda eſt.

Ratio à priori eſt, quia 1. charitas habitualis eſt excellentiſſima naturæ divinæ participatio, quæ haberi poteſt in hac mortali vita. Ergo habere poteſt & habet præ cœteris donis ſupernaturalibus vim alliciendi Deum ad ſpecialem amorem ſubjecti, cui ineſt, & cui tantam confert pulchritudinem, adeòque vim alliciendi Deum ad condonanda peccata.

2. Charitas habitualis eſt virtutum omnium præſtantiſſima. Ergo eſt omnium præſtantiſſima cum Deo ſimilitudo. Ergo ſpecialiſſimam quandam ſubjecto ſuo confert amabilitatem, quam nec dant, nec dare poſſunt virtutes aliæ, & qua moveri poteſt Deus ad credendum jure, quod habet ad indignandum propter peccata præterita.

3. Denique, charitas habitualis eſt omnis ſimilitudo cum Deo talis ac tanta, ut apta ſit ad reddendum hominem proportionatum amicitiæ divinæ, eaque dignum. Ergo per ſe exigit deſtructionem eorum omnium, quæ hanc proportionem & dignitatem impedire poſſunt. Ergo per ſe exigit deſtructionem peccati habitualis, quod hanc proportionem & dignitatem impedit.

Confirm. Charitas habitualis, ſublatis impedimentis, eſt ſufficientiſſimum fundamentum veræ Deum inter & hominem amicitiæ. Ergo ſpecialem habet repugnantiam cum eo omni, quocum ſtare non poteſt vera Deum inter & hominem amicitia. Atqui cum peccato habituali vera amicitia inter Deum & hominem ſtare non poteſt. Ergo charitas habitualis ſpecialem habet repugnantiam cum peccato habituali.

His omnibus addimus authoritatem S. Auguſtini ſic loquentis lib. 15. de Trin. c. 18. *Nullum eſt iſto Dei dono* (charitate) *excellentius. Solum eſt, quod dividit inter filios regni æterni & filios perditionis æternæ. Dantur & alia per Spiritum ſanctum munera, ſed ſine charitate nihil proſunt.* At ſi ſola charitas dividit inter filios regni & filios perditionis; ſola nata eſt animæ puritatem conferre. Et ſi cœtera dona ſine charitate prodeſſe non poſſunt, quomodo peccatum habituale expellere poſſunt ſine charitate? Nec dic S. Doctorem loqui de charitate actuali, non de habituali: nam hoc dato, adhuc pro nobis militat authoritas S. Doctoris, Quod enim dicere ſupponetur S. Doctor de charitate actuali relatè ad alias virtutes actuales, à fortiori valebit pro charitate habituali relatè ad alias virtutes habituales: cùm charitas habitualis aliis virtutibus habitualibus tantùm præſtet ad minimum, quantùm præſtat charitas actualis aliis virtutibus actualibus.

Obj. Ut apertè colligitur ex Trid. ſeſſ. 6. c. 7. fides & ſpes cum charitate præſtant vitam æternam, perfectè uniunt hominem cum Chriſto, eumque vivum illius membrum efficiunt; Ergo juſtitia inhærens ſecundùm omnes ſuas partes, & non ſecundùm ſolam charitatem habitualem, peccatum expellit. *R.* fidem & ſpem non præſtare vitam æternam, & niſi prout informantur à charitate, & ita non expellere peccatum habituale, niſi prout informantur à charitate, quod eſt peccatum habituale expelli per charitatem. Porrò inhærentem juſtitiam per ſe totam, ſeu per omnes ſuas partes una & eadem indiviſibiliter cauſalitate expellere peccatum, dici nihil vetat; ſic tamen ut ad hunc effectum ſufficeret charitas ſine fide & ſpe, non viciſſim ſufficerent fides & ſpes ſine charitate. Nec plus hic intendimus.

ARTICULUS IX.

Utrùm inhærens juſtitia per modum cauſæ formalis conſtituat hominem amicum Dei, filium ejus adoptivum, & hæredem vitæ æternæ.

RESPONSIO I.

HAbitus fidei, ſpei & charitatis, ex quibus inhærens juſtitia conſtituitur, per ſe & ex intrinſeca perfectione, ſuppoſita remiſſione peccatorum, reddunt hominem proportionatum amicitiæ divinæ, & adoptione divina dignum.

Prob. Nam habitus fidei, ſpei & charitatis animam ad eſſe quoddam divinum evehunt, ei formam quandam ac pulchritudinem divini ordinis tribuunt, eam ad operandum immediatè circa Deum modo divino, intrinſecè ac permanenter diſponunt, eam denique ſimillimam Deo reddunt ea ſimilitudine, quæ morum & virtutum eſt, quæque proinde veræ amicitiæ fundamentum eſſe poteſt. Adde quòd charitas habitualis ſit facultas amandi Deum ſuper omnia propter ſe modo proportionato viſioni intuitivæ, qua Deus clarè videtur ut in ſe eſt: unde operationem perfectiſſimam, ad quam habilem reddit potentiam cui ineſt, exercere non poteſt ſine intuitiva Dei viſione, quæ proinde ei connaturalis eſt, & quam nata exigere, adeòque actu exigit, niſi per habituale peccatum impediatur, ne exigat. Ergo ſuppoſita remiſſione peccatorum, habitus fidei, ſpei & charitatis, &c.

RESPONSIO II.

Ad ſtatum integrum & perfectum amici Dei, filii ejus adoptivi, & hæredis vitæ æternæ, præter habitus fidei, ſpei & charitatis, atque peccatorum remiſſionem, requiritur novus Dei favor, novumque beneficium.

Prob. Nam ad ſtatum integrum & perfectum amici Dei, filii ejus adoptivi, & hæredis vitæ æternæ, non ſufficit ut homo ſit proportionatus amicitiæ divinæ, dignuſque qui adoptetur à Deo in filium, & inſtituatur vitæ æternæ hæres; ſed prætereà requiritur, ut re ipſa ametur à Deo amore illo, qui amor amicitiæ dicitur, ab eo in filium adoptetur, & vitæ æternæ hæres inſtituatur. Atqui quòd homo etiam proportionatus amicitiæ divinæ, à Deo diligatur amore amicitiæ, & dignus adoptione divina & hæreditate æterna, à Deo adoptetur, atque ad beatitudinem ſecundùm præſentem juſtitiam deſtinetur, novus favor eſt, novumque beneficium, propter merita Chriſti collatum: Deus enim hominem, quamvis amicitiæ ſuæ proportionatum, adhuc liberè amat amore amicitiæ; item quamvis adoptione ſua & æterna hæreditate dignum, adhuc liberè adoptat in filium, & ad cœleſtem beatitudinem deſtinat. Ergo, &c.

Res-

RESPONSIO III.

Status inter & perfectus amici Dei, filii ejus adoptivi, & hæredis vitæ æternæ, ad quem homo in juſtificatione evehitur, eſt effectus formalis, non primarius, ſed ſecundarius inhærentis juſtitiæ.

Et 1. quidem quod ſtatus ille ſit effectus formalis inhærentis juſtitiæ, probatur ſic. Quidquid intrinſecè pertinet ad juſtificationem, eſt effectus formalis inhærentis juſtitiæ; inhærens enim juſtitia, cùm ſit vera & perfecta juſtitia, eſt cauſa formalis totius noſtræ juſtificationis. Atqui ſtatus integer & perfectus amici Dei, &c. eſt aliquid intrinſecè pertinens ad juſtificationem, ut patet ex Trid. ſeſſ. 6. c. 4. ubi dicitur juſtificationem, quæ fit in baptiſmo, eſſe *translationem ab eo ſtatu, in quo homo naſcitur filius primi Adæ, in ſtatum gratiæ & adoptionis filiorum Dei per ſecundùm Adam Jeſum Chriſtum Salvatorem noſtrum*. Et cap. 7. ubi dicitur: *Juſtificatio... non eſt ſola peccatorum remiſſio, ſed & ſanctificatio & renovatio interioris hominis per voluntariam ſuſceptionem gratiæ & donorum. Unde homo ex injuſto fit juſtus, & ex inimico amicus, ut ſit hæres ſecundùm ſpem vitæ æternæ. Hujus juſtificationis cauſæ ſunt, finalis quidem, &c.* Ergo, &c.

2. Verò, quòd ſtatus ille ſit effectus formalis ſecundarius inhærentis juſtitiæ, ſequitur ex 1. & 2. Reſp. & ſic oſtenditur. Nam, ut jam dictum eſt, illud dicitur effectus formalis ſecundarius formæ, quod à forma exigitur, & re ipſa ad exigentiam formæ ponitur. Atqui inhærens juſtitia, ſuppoſita peccatorum remiſſione, exigit, ut homo evehatur ad ſtatum integrum & perfectum amici Dei, filii ejus adoptivi, & hæredis vitæ æternæ, ut facile intelligitur ex dictis Reſp. 1. Et re ipſa, ſecundùm hanc exigentiam, homo à Deo evehitur ad ſtatum illum: Deus enim, condonatis peccatis, hominem re ipſa diligit ut amicum, adoptat in filium, & vitæ æternæ hæredem conſtituit propter illud eſſe divinum, illam divini ordinis pulchritudinem, divinamque morum ac virtutum ſimilitudinem, quam ab habitibus theologicis accipit. Ergo, &c.

Ex dictis hactenus patet inhærentem juſtitiam habere multos effectus formales, quorum alii neceſſarii ſunt, alii verò contingentes, quos hìc breviter recenſeo ex ordine. 1. Itaque inhærens juſtitia per ſe ipſam formaliter immediatè ac neceſſariò dat animæ eſſe divinum, pulchritudinem divini ordinis, intrinſecam ac permanentem habilitatem operandi circa Deum immediatè modo divino, divinam morum ac virtutum cum Deo ſimilitudinem, & exigentiam puritatis ab omni labe mortali. Horum omnium effectuum collatio non eſt beneficium diſtinctum ab infuſione inhærentis juſtitiæ.

2. Ab omni labe mortali mundat animam, mediante novo favore, actu ſcilicet, quo Deus ad ejus exigentiam homini liberaliter condonat peccata, qua condonatione facta, homo dicitur & eſt juſtus.

3. Suppoſita peccatorum condonatione, per ſe ipſam formaliter immediatè facit hominem proportionatum amicitiæ Dei, & ejus adoptione dignum, exigitque ut homo evehatur ad ſtatum integrum & perfectum amici Dei, filii ejus adoptivi, & hæredis vitæ æternæ.

4. Denique, hominem ad ſtatum illum evehit per modum cauſæ formalis, mediante tamen novo beneficio, actu ſcilicet, quo Deus ad ejus exigentiam hominem liberaliter diligit ut amicum, adoptat in filium, & hæredem vitæ æternæ inſtituit.

Dices. Deus amat neceſſariò juſtitiam habitualem, & juſtum habitualiter. Ergo amor ille, qui ex parte Dei requiritur ad ſtatum integrum & perfectum amici, &c. non eſt novus favor. *R.* juſtitiam habitualem, & juſtum habitualiter, neceſſariò amari à Deo eo amore, quo amat omnia, quæ bona ſunt, & quo in illis ſibi complacet ſecundùm gradum bonitatis, quem habent. At homo, etiam juſtus habitualiter, non amatur neceſſario à Deo eo amore ſpeciali, quo ſibi in aliquo velut amico complacet; & multò minus à Deo in filium neceſſariò adoptatur, aut vitæ æternæ hæres neceſſariò inſtituitur.

ARTICULUS X.

Utrùm in juſtificatione, præter habitus virtutum theologicarum, infundantur etiam habitus virtutum moralium in entitate ſupernaturales.

RESPONSIO.

IN juſtificatione, præter virtutes theologicas, infunduntur etiam virtutes morales in entitate ſupernaturales.

Ita ſentit S. Thomas 1. 2. q. 63. a. 3. in O. & hanc ſententiam ut probabiliorem amplectimur. Nam 1. virtutes morales, in entitate ſupernaturales, tam videntur eſſe poſſibiles, quàm virtutes theologicæ. 2. Non minus convenit virtutes illas infundi in juſtificatione, quam virtutes theologicas: non enim minùs convenit, hominem intrinſecè & permanenter habilem eſſe ad exercendos actus ſupernaturales omnium virtutum moralium, quàm ad exercendos actus ſupernaturales virtutum theologicarum. Ergo, &c.

Obj. 1. Habitus virtutum moralium naturales & acquiſiti ſufficiunt homini ad hoc ut dignè & proportionatè verſetur circa virtutum illarum objecta. Ergo ſuperflui ſunt habitus virtutum moralium in entitate ſupernaturales. *R.* diſt. ant. Habitus naturales & acquiſiti virtutum moralium ſufficiunt homini ad hoc ut dignè & proportionatò verſetur circa virtutum illarum objecta, prout decent naturam rationalem præcisè quà talem, C. ant. Prout decent naturam rationalem ad ſtatum ſupernaturalem & divinum elevatam, & honeſta ex imperio charitatis, ſeu ex intenſione placendi Deo ut authori gratiæ & gloriæ proſequentem N. ant. & conſ. Homo itaque cum habitu naturali & acquiſito v. g. temperantiæ, poteſt proportionatè velle uti moderatè voluptatibus, prout hoc decet hominem ratione præditum: at non poteſt proportionatè velle uti moderatè voluptatibus, prout hoc decet hominem non modò ratione præditum, ſed etiam elevatum ad ſtatum ſupernaturalem, adeòque ad diligendum Deum ut authorem gratiæ & gloriæ, atque ad honeſtè in materia virtutum omnium moralium operandum ex imperio charitatis, ſeu amoris illius, quo Deus ut author gratiæ & gloriæ, ſuper omnia diligitur: ad hoc enim requiritur excellens quidam in virtutis moralis honeſtatem tendendi modus, qui vires naturæ ſuperat.

Obj. 2. Si virtutes morales ſupernaturales infunderentur in juſtificatione, homo juſtificatus ſtatim haberet facilitatem operandi in materia virtutum moralium omnium. Atqui hoc repugnat experientiæ. Ergo, &c. *R.* neg. ſeq. maj. Nam virtutes morales ſupernaturales dant quidem poſſe agere: at non dant ſimpliciter facilè agere: vel, ſi vis, dant quidem facilitatem intrinſecam, dando habilitatem & inclinationem ad actus ſupernaturales: at non dant facilitatem, extrinſecam, removendo impedimenta: nam cum illis manere poſſunt habitus vitioſi, ad oppoſitos actus inclinantes, & re ipſa manent, donec per actus inclinantes, & re ipſa manent, donec per actus bonos, multoties repetitos, deſtruantur. Sic autem deſtructis habitibus vitioſis, quæ priùs erat, tollitur bene operandi difficultas, & generatis bonis habitibus naturalibus, nova bene operandi facilitas comparatur. Quare homo juſtificatus, qui priùs habitus vitioſos contraxerat, non ſtatim, ſed ſolùm poteſt iteratos multoties virtutum actus, in illis exercendis facilitatem experitur.

Quæres. Quid ſentiendum ſit de donis Spiritus ſancti?

R. Dona Spiritus ſancti, quæ ſeptem communiter numerantur, & quorum tria ad voluntatem, nempe pietas, fortitudo, & timor, reliqua verò ad intellectum, nempe intelligentia, ſapientia, ſcientia, & conſilium, pertinent, docet S. Th. 1. 2. q. 68. a. 1. eſſe realiter diſtincta à virtutibus ſupernaturalibus tum theologicis, tum moralibus. A. 3. eſſe habitus, quibus homo perficitur ad promptè obediendum Spiritui ſancto. Ar. 5. ita eſſe connexa cum charitate habituali, ut de lege ordinaria, nec charitas ſine illis, nec illa ſine charitate eſſe poſſint. Ex quibus apparet, juxta mentem

S. Do-

S. Doctoris, præter virtutes theologicas & morales, infundi in juſtificatione alios habitus ſupernaturales ſeptem, qui dona Spiritus ſancti dicuntur, quia hominem ad promptè ſequendam Spiritus ſancti motionem & inſtinctum, intrinſecè ac permanenter habilitant. Quæ doctrina probabilis eſt; quamquam alii volunt dona Spiritus ſancti non eſſe aliquid habituale, ſed aliquid actuale & tranſiens, eaque, quæ ad intellectum pertinent, in certis illuſtrationibus, ea verò, quæ pertinent ad voluntatem, in certis impulſibus conſiſtere.

ARTICULUS XI.

Utrùm in homine ad juſtificationem prærequirantur aliqua diſpoſitiones.

RESPONSIO I.

IN parvulis ad juſtificationem nullæ diſpoſitiones prærequiruntur.

Prob. breviter. Nam parvuli ejuſmodi diſpoſitionum prorſus incapaces ſunt, cùm uſum rationis, adeòque libertatis non habeant; & tamen eos in baptiſmo juſtificari, definit Tridentinum ſeſſ. 6. cap. 4. ubi dicit, *parvulos ex traditione Apoſtolica in remiſſionem peccatorum veraciter baptizari, ut in eis regeneratione mundetur, quod generatione contraxerunt*, adeòque, ut ait idem Trid. ſeſſ. 6. c. 7. *ex injuſtis fiant juſti & ex inimicis amici, ut ſint hæredes ſecundùm ſpem vitæ æternæ*. In his enim omnibus, quæ in baptiſmo fit, regeneratio conſiſtit. Ergo, &c. Quòd autem hic de parvulis dicimus, dicendum quoque eſt de perpetuò amentibus.

RESPONSIO II.

Ad juſtificationem aliquæ diſpoſitiones prærequiruntur in adultis. Eſt de fide.

Prob. 1. ex Scriptura. Nam dicitur Ezech. c. 18. *Convertimini, & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus veſtris: & non erit vobis in ruinam iniquitas*. Et Zach. c. 1. *Convertimini ad me ... & ego convertar ad vos*. Et Luc. c. 13. *Niſi pœnitentiam habueritis, omnes ſimiliter peribitis*. Et Act. c. 8. *Pœnitentiam itaque age; & roga Deum, ſi fortè remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui*. Ex his textibus, & aliis ſimilibus, manifeſtum eſt, adultum peccatorem Deo reconciliari non poſſe ſine propriis actibus, quibus convertatur ad Deum & pœnitentiam agat.

Prob. 2. ex unanimi Patrum conſenſu. Unum hic afferimus pro omnibus S. Auguſtinum, qui ſic loquitur, ſerm. 15. de verbis Apoſtoli: *Qui fecit te ſine te, non te juſtificat ſine te ... fecit neſcientem, juſtificat volentem*.

Prob. 3. ex Conc. Trident. ſeſſ. 6. ubi apertè declarat, vel ſupponit, adultum ſine propriis diſpoſitionibus non juſticari: nam cap. 5. dicit juſtificationis exordium in adultis ſumendum eſſe à præveniente Dei gratia, qua diſponuntur ad convertendum ſe ad ſuam ipſorum juſtificationem, idem gratiæ liberè aſſentiendo & cooperando. Tum cap. 6: ſic loquitur: *Diſponuntur autem* (adulti) *ad ipſam juſtitiam, dum excitati divina gratia & adjuti fidem ex auditu concupiſcentes, &c.* Et recenſitis hoc capite actibus, quibus ſeſe ad juſtitiam diſponunt adulti, ſic continuò proſequitur cap. 7. *Hanc diſpoſitionem ſeu præparationem juſtificatio ipſa conſequitur, &c.* Denique can. 3. anathematizat eos qui dixerint, *ſine præveniente Spiritus Sancti inſpiratione, atque ejus adjutorio, hominem credere, ſperare, diligere, aut pœnitere poſſe ſicut oportet, ut ei juſtificationis gratia conferatur*.

Ratio à priori eſt beneplacitum Dei, nolentis adultum peccatorem ſibi reconciliari, niſi priùs per actus aliquos ſalutares diſpoſitum & præparatum ad tantum beneficium accipiendum. Ratio congrua eſt., quia adultus per peccatum mortale liberè avertit ſe à Deo; unde conveniens eſt, ut eum Deo in gratia non redeat, niſi priùs ad eum ſeſe per actus ſalutares liberè convertat.

RESPONSIO III.

Præter fidem, requiruntur etiam alii actus ad hoc ut adultus ad juſtificationem diſponatur. Eſt de fide.

Prob. Ex Tridentino ſeſſ. 6. can. 9. *Si quis dixerit*, inquit, *ſola fide impium juſtificari, ita ut intelligat nihil aliud requiri, quod ad juſtificationis gratiam conſequendam cooperetur, & nulla ex parte neceſſe eſſe eum ſuæ voluntatis motu præparari, atque diſponi, anathema ſit*. Vide Bellarminum toto, lib. 1. de juſtificatione.

Porrò actus adultum ad juſtificationem diſponentes Tridentinum ſeſſ. 6. cap. 6. exponit hoc ordine. 1. Adultus excitatus divina gratia, & adjutus, elicit actum fidei, quo credit vera eſſe ea omnia, quæ divinitùs revelata ſunt & promiſſa, præſertim circa juſtificationis gratiam propter merita Chriſti conferendam.

2. Intelligens ſe peccatorem eſſe, ſalutari timore divinæ juſtitiæ concutitur.

3. Ex conſideratione divinæ miſericordiæ erigitur in ſpem & fiduciam remiſſionis peccatorum per Chriſtum obtinendæ.

4. Deum tanquam miſericordem juſtificationis authorem diligere incipit.

5. Adversùs peccata à ſe commiſſa movetur per odium aliquod ac deteſtationem.

6. Proponit inchoare novam vitam, ſervare mandata divina, & ſuſcipere ſacramentum, ad peccatorum remiſſionem à Chriſto inſtitutum. Vide Trident. loco citato.

Ex his apparet, primum inter actus, adultum ad juſtificationem præparantes, locum tenere fidem, quæ proinde à Tridentino ſeſſ. 6. cap. 8. dicitur eſſe humanæ ſalutis initium, & fundamentum, ac radix omnis juſtificationis: unde & per eam, ut monet Trident. eodem loco, juſtificari dicimur ab Apoſtolo, non quòd ſola ſufficiat ad juſtificationem adulti, ſed quia primus actus eſt, quo ſe ad ſuam juſtificationem adultus convertit.

Cœterùm præter illum, alios etiam ex parte voluntatis actus requiri in adulto ad conſequendam juſtificationis gratiam, docet apertè Scriptura locis Reſp. 2. allegatis quibus addo verba Petri act. c. 3. dicentis: *Pœnitemini igitur, & convertimini, ut deleantur peccata veſtra*. Scripturæ verò ſuffragatur perpetuus Eccleſiæ Catholicæ conſenſus, Patrum teſtimoniis, qui variis ætatibus floruerunt, firmatus.

Huic doctrinæ adverſantur Lutherani & Calviniſtæ, aſſerentes, 1. ad juſtificationem adulti fidem ſufficere. Hunc errorem anathematizat Tridentium ſeſſ. 6. can. 9. jam laudato. 2. Hanc fidem juſtificantem eſſe actum quo firmiter credimus, vel ut loquuntur plerique Lutherani, quo firmiter confidimus nobis propter Chriſtum peccata eſſe remiſſa. Hunc errorem Tridentinum damnat eadem ſeſſ. Can. 12. 13. & 14. Sed cum novatoribus,

Obj. 1. illud Apoſtoli Rom. c. 3. *Arbitramur juſtificari hominem per fidem ſine operibus*. *R.* 1. Cùm Apoſtolus hic & alibi dicit nos juſtificari per fidem, eum nihil aliud velle, quàm nos ſine fide juſtificari non poſſe, & fidem eſſe initium ſalutis humanæ, & omnis juſtificationis fundamentum ac radicem. Sic reſpondet Tridentinum ſeſſ. 6. c. 8. ubi ſic ait: *Cùm verò Apoſtolus dicit juſtificari hominem per fidem, & gratis, ea verba in eo ſenſu intelligenda ſunt, quem perpetuus Eccleſiæ Catholicæ conſenſus tenuit, & expreſſit: ut ſcilicet per fidem ideo juſtificari dicamur, quia fides eſt humanæ ſalutis initium, fundamentum & radix omnis juſtificationis: ſine qua impoſſibile eſt placere Deo, & ad filiorum ejus conſortium pervenire*.

R. 2. Apoſtolum per illud, *ſine operibus*, non excludere omnia omninò opera, ſed ſolùm ea, quæ fiunt ante fidem, vel ſine fide, ſine gratia, ex ſola cognitione legis, & ſolis naturæ viribus: non enim excludit opera, quæ fiunt ex fide, ex viribus gratiæ, quales ſunt actus ſpei, & dilectionis Dei. Cùm igitur dicit Apoſtolus hominem juſtificari per fidem ſine operibus, non aliud intendit, quàm ut judæis & gentilibus perſuadeat, nemi-

neminem juſtificari poſſe ſine fide in Chriſtum, licèt obſervet legem Moſaicam; & hominem, etiamſi hanc legem non obſervet, per fidem in Chriſtum juſtificari, modò tamen alia opera chriſtiana ad id requiſita, non deſint.

Similiter cùm Apoſtolus Epheſ. cap. 2. ait; *Gratia eſtis ſalvati per fidem, & hoc non ex vobis: Dei enim donum eſt: non ex operibus, ut ne quis glorietur: ipſius enim ſumus factura, creati in Chriſto Jeſu in operibus bonis, quæ præparavit Deus, ut in illis ambulemus*; excludit ſolùm opera naturalia, adeòque opera facta ſine fide & ſine gratia, quibus ſi juſtificationis gratiam conſequeremur, in nobis poſſemus gloriari. Non autem excludit opera ex fide & viribus gratiæ facta, de quibus gloriari non poſſumus; cum ſint Dei dona, ſicut & fides ipſa, ex qua fiunt, utpotè à Deo in æternitate miſericorditer præparata ſeu prædefinita, & in tempore miſericorditer procurata per auxilia gratiæ, quibus movemur & adjuvamur, quomodo nobis aptum eſt, ut illa exercere velimus, & exerceamus.

Obj. 2. Scriptura juſtificationem attribuit fidei, nulla mentione facta aliorum actuum. Sic dicitur Jo: cap. 3. *Qui credit in Filium, habet vitam æternam*.

R. 1. Scripturam loco citato loqui de fide formata, de qua ſic loquitur Apoſtolus Gal. cap. 5. *In Chriſto Jeſu neque circumciſio aliquid valet, neque præputium: ſed fides, quæ per charitatem operatur.*

R. 2. Scripturam quandoque etiam, cùm de diſpoſitione ad juſtificationem requiſita loquitur, nominare ſolum timorem, ut cùm ait Prov. cap. 14. *Timor Domini fons vitæ*; quandoque ſolam ſpem, ut cùm ait Prov. cap. 28. *Qui ſperat in Domino, ſanabitur*; quandoque ſolam Dei dilectionem, ut cùm ait Eccl. cap. 3. *Qui diligit Deum, exorabit pro peccatis*; quandoque ſolum Sacramentum, ut cùm ait Joan. cap. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei*. Itaque quando plures cauſæ ad eundem effectum concurrunt, in Scriptura modò uni, modò alteri cauſæ attribuitur, tacitis aliis cauſis, ſed ſine illarum præjudicio.

Quæres, quot ſint cauſæ juſtificationis?

R. cum Tridentino, ſeſſ. 6. cap. 7. eſſe quinque juſtificationis noſtræ cauſas; finalem ſcilicet, efficientem, meritoriam, inſtrumentalem, & formalem. Finalis multiplex eſt, nempe gloria Dei, gloria Chriſti, & vita æterna. Efficiens eſt Deus, meritoria, Dominus noſter Jeſus Chriſtus; inſtrumentalis, ſacramenta ad remiſſionem peccatorum à Chriſto inſtituta; formalis denique, juſtitia nobis à Deo infuſa.

DISPUTATIO VII.

De Merito.

ARTICULUS I.

Utrum homo cum gratia Dei operans, mereatur apud Deum.

RESPONSIO.

JUſti cum gratia Dei operantes merentur apud Deum. Eſt de fide, & *prob.* 1. ex Scriptura. Nam dicitur Matth. cap. 5. *Merces veſtra copioſa eſt in cœlis*. Et ejuſd. cap. 16. *Reddet unicuique ſecundum opera ejus*. Et 1. Cor. cap. 3. *Unuſquiſque propriam mercedem accipiet ſecundum ſuum laborem*. Et 2. ad Timoth. cap. 4. *Repoſita eſt mihi corona juſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die juſtus judex*. Ex quibus locis, & aliis ſimilibus, apertè colligimus juſtos bene mereri apud Deum per opera cum auxilio gratiæ facta. Et verò merces, à juſto judice retribuenda, manifeſtè ſupponit bona merita, & quidem propriè dicta, quibus retribuenda eſt.

Prob. 2. ex unanimi Patrum conſenſu. Pro Græcia hic ſit S. Baſilius, lib. de Spir. Sancto, cap. 24. ubi ſic ait: *Homo ... ſalvus fit per juſtitiam operum*. Pro Latinis verò S. Auguſtinus, epiſt. 105. ad Sixtum, ubi ſic loquitur: *Sicut merito peccati tanquam ſtipendium redditur mors, ita merito juſtitiæ, tanquam ſtipendium vita æterna*. Vide Bellarminum, lib. 5. de juſtificatione, cap. 4.

Prob. 3. authoritate Conciliorum, nempe Arauſicani II. cap. 18. ubi dicitur: *Debetur merces bonis operibus, ſi fiant; ſed gratia, quæ non debetur, præcedit ut fiant*. Lateranenſis IV. cap. *Firmiter*. *Non ſolum*, inquit, *virgines & continentes, verum etiam conjugati per fidem rectam & operationem bonam, placentes Deo, ad æternam merentur beatitudinem pervenire*. Florentini in litteris unionis, ubi dicuntur animæ purgatæ *in cœlum mox recipi, & intueri clarè ipſum Deum trinum & unum, ſicuti eſt, meritorum tamen diverſitate alium alio perfectius*.

Tridentini denique, ſeſſ. 6. cap. 16. *Bene operantibus*, inquit, *uſque in finem, & in Deo ſperantibus proponenda eſt vita æterna, & tanquam gratia filiis Dei per Chriſtum Jeſum miſericorditer promiſſa, & tanquam merces ex ipſius Dei promiſſione bonis ipſorum operibus & meritis fideliter reddenda. Hæc eſt enim illa corona juſtitiæ, quam poſt ſuum certamen & curſum repoſitam ſibi eſſe ajebat Apoſtolus, à juſto judice ſibi reddendam; non ſolum autem ſibi, ſed & omnibus, qui diligunt adventum ejus*. Et can. 32. ubi anathematizantur ii, qui dicunt *hominis juſtificati bona opera ita eſſe dona Dei, ut non ſint etiam bona ipſius juſtificati merita*.

Obj. Omnia noſtra opera ſunt immunda, juxta illud Iſaiæ, cap. 64. *Quaſi pannus menſtruatæ, univerſæ juſtitiæ noſtræ*. Item omnia noſtra bona opera ſunt inutilia, juxta illud Chriſti Luc. cap. 17. *Cum feceritis omnia, quæ præcepta ſunt vobis, dicite: Servi inutiles ſumus*. Item vita æterna nobis ut filiis tanquam hæreditas datur ex miſericordia & gratia, juxta illud Rom. cap. 8. *Si filii, & hæredes*. Item Chriſtus meritus eſt nobis vitam æternam, adeòque ſuperflua ſunt noſtra merita.

R. ad 1. neg. Nam in textu citato, Propheta loquitur in perſona impiorum Judæorum, & non de omnibus eorum operibus, ſed ſolùm de obſervatione cæremoniarum legalium, & de ſacrificiis quæ offerebant, & multis defectibus admixtis polluebant.

R. ad 2. neg. Ad textum autem dico, juxta mentem Chriſti, nos, etiamſi omnia quæ nobis præcepta ſunt faciamus, ſervos inutiles eſſe, quatenus nihil à Deo exigere poſſemus pro mandatorum obſervatione, ſi Deus pro ea nullam nobis mercedem polliceri voluiſſet, ut potuit abſque injuria.

R. ad 3. vitam æternam non ſolùm hæreditatem, ſed etiam mercedem vocari: unde ſequitur eam nobis dari non ſolùm titulo hæreditatis, ſed etiam titulo mercedis; ſicut in Scriptura aliquando etiam gratia nominatur: unde ſequitur eam nobis dari ex gratia, quamvis nobis detur tanquam merces. Igitur vita æterna ſimul eſt hæreditas, merces, & gratia. Eſt hæreditas, quatenùs eſt effectus adoptionis divinæ: eſt merces, quatenùs eſt effectus bonorum meritorum: eſt gratia, quatenùs Deus gratuitò nos adoptat in filios, gratuitò prædefinivit noſtra bona merita, & ad ea ponenda nos congruè movet & adjuvat, gratuitò bonis noſtris meritis vitam æternam ut mercedem propoſuit, & ſe debitorem noſtrum conſtituit.

R. ad 4. neg. conſeq. Nam Chriſtus nobis meritus eſt vitam æternam, ut conſequendam non ſolùm tanquam hæreditatem, ſed etiam tanquam mercedem bonorum noſtrorum operum: unde præterea nobis meritus eſt non ſolùm juſtificationem & adoptionem divinam, ſed etiam omnia gratiæ auxilia, ſine quibus bona opera, vitæ æternæ meritoria, exercere non poſſumus.

AR-

ARTICULUS II.

Utrùm juſti apud Deum mereantur etiam de condigno.

Reſponſio.

JUſti apud Deum merentur etiam de condigno.

Eſt communior Doctorum ſententia, & *prob.* Juſtum mereri apud Deum de condigno, eſt juſtum mereri apud Deum ex juſtitia, & ex æqualitate operis cum mercede naturali, illi à Deo propoſita & promiſſa. Atqui juſtus, 1. meretur apud Deum ex juſtitia. 2. Meretur ex æqualitate operis cum mercede, &c. Ergo, &c.

Prob. 1. *pars min.* 1. ex Scriptura. Nam 2. ad Timoth. c. 4. dicit Apoſtolus: *Repoſita eſt mihi corona juſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die juſtus judex.* Et Hæbr. cap. 6. *Non enim injuſtus Deus, ut obliviſcatur operis veſtri.* 2. Authoritate S. Auguſtini: nam dicit lib. de nat. & grat. c. 2. *Non eſt injuſtus Deus, qui juſtos fraudet mercede juſtitiæ.* Et lib. 4. contra Julian. c. 3. *Per quod vera juſtitia, per hoc etiam regnum Dei. Deus namque ipſe, quod abſit, erit injuſtus, ſi ad ejus regnum verus non admittitur juſtus.* Per juſtum autem intelligit, non eum præcisè, qui juſtificationis beneficium conſecutus eſt, ſed eum, qui juſtificationis beneficium conſecutus, vera juſtitiæ opera exercet, Ergo, &c.

Prob. 2. *pars min.* Nam dicitur 2. ad Theſſal. c. 1. *Ut digni habeamini in regno Dei.* Et Apocal. c. 3. *Ambulabunt mecum in albis, quia digni ſunt.* Unde ſic argumentor. Juſti per bona opera digni ſiunt vita æterna. Atqui hæc dignitas eſſe non poteſt abſque æqualitate aliqua bonorum operum cum vita æterna. Ergo, &c.

Confirm. ex Trident. Nam ſeſſ. 6. c. 16. dicit, illis juſtorum operibus, quæ in Deo ſunt facta, nihil deeſſe quominùs vitam æternam verè promeruiſſe cenſeantur. Et can. 32. definit juſtos verè mereri augmentum gratiæ, vitam æternam ejuſque conſecutionem, ſi in gratia deceſſerint, atque etiam augmentum gloriæ. Ergo bona juſtorum opera, quæ in Deo ſunt facta, ſunt verè & propriè merita apud Deum, etiam relatè ad vitam æternam. Atqui ad rationem meriti verè & propriè dicti requiritur aliqua operis meritorii cum mercede æqualitas. Ergo, &c.

Confirm. adhuc. Nam v. g. contritio charitate perfecta, quæ juſtificationem præcedit, & infallibiliter conſequitur, non habet rationem veri meriti reſpectu juſtificationis, ut conſtat 1. ex Scriptura, quæ variis locis expreſsè affirmat impium juſtificari gratis. 2. Ex Trident. ſeſſ. 6. c. 8. ubi dicitur. *Gratis ideo juſtificari dicimur, quia nihil eorum, quæ juſtificationem præcedunt, ſive fides, ſive opera, ipſam juſtificationis gratiam promeretur.* Ergo bona juſtorum opera, quæ in Deo facta ſunt, habent aliquid relatè ad vitam æternam, vi cujus eam verè & propriè promerentur, quod actus contritionis, etiam perfectæ, ſed juſtificationem præcedentis, non habet relatè ad juſtificationem, ſeu relatè ad juſtitiam inhærentem, cujus infuſione peccator ex injuſto fit juſtus; unde eam nec promeretur, nec promereri poteſt verè & propriè; quamvis eam conſequatur infallibiliter. Atqui illud, quod bona juſtorum opera quæ in Deo facta ſunt, habent relatè ad vitam æternam, & quo caret contritio charitate perfecta relatè ad juſtificationem, quàm præcedit, non poteſt eſſe, niſi quædam æqualitas. Ergo, &c.

Confirm. 3. Bona juſtorum opera, quæ in Deo facta ſunt, verè & propriè promerentur vitam æternam, vel quia ſunt ejuſdem ordinis cum illa, & ſic ad illam congruitatem proportionem quandam habent; vel quia vita æterna juſtis à Deo propoſita & promiſſa eſt ſub conditione oneroſa bonorum operum; vel denique, quia bona illa juſtorum opera quandam habent cum vita æterna æqualitatem. Non primum, aut ſecundùm: nam contritio charitate perfecta, quæ juſtificationem præcedit, non eam promeretur verè & propriè, & tamen, 1. eſt ejuſdem ordinis cum inhærente juſtitia, cujus infuſione juſtificamur; & ita cum illa quandam habet congruitatem & proportionem. 2. Juſtificatio adultis peccatoribus à Deo propoſita & promiſſa eſt extra Sacramentum ſub conditione oneroſa contritionis perfectæ, & ea exhibita, peccator adultus infallibiliter juſtificatur. Ergo tertium.

Obj. 1. Repugnat hominem habere verum jus juſtitiæ reſpectu Dei. *R.* diſt. Repugnat hominem habere reſpectu Dei verum jus juſtitiæ, quod non ſit profectum ex libera Dei inſtitutione & promiſſione, C. Quod ſit profectum ex libera Dei inſtitutione & promiſſione, N. Nam tale jus eſſe in homine reſpectu Dei, ſatis apertè docet Scriptura, cùm ait Deum eſſe juſtum judicem, & quia juſtus judex eſt, promiſſam juſtitiæ coronam redditurum; juſtum eſſe, ut reddat, ac fore injuſtum, ſi non redderet. Nulla autem ratio eſt, hic Scripturam in ſenſu improprio accipiendi.

Obj. 2. S. Auguſtinus negat Deum eſſe noſtrum debitorem, Nam ſic loquitur lib. 1. Confeſſ. c. 4. *Reddis debita, nulli debens, donas debita, nihil perdens.* Ergo, &c. *R.* S. Auguſtinus negat Deum eſſe noſtrum debitorem abſolutè & independenter à libera promiſſione ſua, ac gratiæ ſuæ largitione. At non negat illum eſſe debitorem noſtrum dependenter à promiſſione, qua vitam æternam ut mercedem promiſit bonis meritis, quæ nobis donat, liberaliter movendo nos per gratiæ ſuæ auxilium, quomodo nobis congruit, ut exerceamus bona opera, in quibus conſiſtunt bona noſtra illa merita, quibus vita æterna ut merces ab eo propoſita eſt.

Et verò S. Doctor loco citato dicit Deum reddere nobis debita. Ergo debitor noſter eſt: non enim poteſt quis reddere debitum, niſi ipſe debitor ſit. Agnoſcit igitur hic S. Doctor Deum eſſe debitorem noſtrum: dicit tamen eum reddere debita, nihil debentem, 1. Quia non debet aliquid, putà vitam æternam, niſi propter merita, quæ ſunt ipſius dona: unde S. Doctor ſubdit Deum donare debita. Juxta S. Doctorem, Deus reddit & donat debita; reddit, quia verè debet; donat, quia non debet, niſi propter merita ab eo donata liberaliter.

2. S. Doctor dicit Deum reddere debita, nihil debentem, quia nihil debet, niſi ex libera promiſſione ſua ſic non debet juſtis vitam æternam propter bona eorum opera, niſi quia liberaliter promiſit & propoſuit vitam æternam bonis juſtorum operibus, ab eo liberaliter donandis.

Hanc ſuam doctrinam eleganter exponit S. Auguſtinus ſerm. 16. de verbis Apoſtoli, ubi ſic loquitur: *In his* (bonis meritis) *quæ jam habemus, laudemus Deum largitorem. In his* (vita æterna) *quæ nondum habemus, tenemus debitorem. Debitor enim factus eſt, non aliquid à nobis accipiendo, ſed quod ei placuit promittendo. Aliter enim dicimus homini: Debes mihi quæ dedi tibi: & aliter dicimus: Debes mihi, quia promiſiſti mihi. Quando dicis: Debes mihi, quia dedi tibi; à te proceſſit beneficium, ſed mutuatum, non donatum: quando autem dicis: Debes mihi, quia promiſiſti mihi; tu nihil dediſti, & tamen exigis .... Quid dedimus Deo, quando totum quod ſumus, & quod habemus boni, ab illo habemus? Nihil ergo ei dedimus, non eſt quemadmodum iſta voce* (dicendo ſcilicet illi: Redde mihi, quia dedi tibi) *exigamus debitorem Deum .... Illo ergo modo poſſumus exigere Dominum noſtrum, ut dicamus: Redde quod promiſiſti, quia fecimus quod juſſiſti, & hoc tu feciſti, qui laborantes juviſti.*

Juxta S. Doctorem igitur, verè Deum tenemus nobis vitæ æternæ debitorem, non quia à nobis accipit aliquid, ſed quia nos ab illo accipimus, bona ſcilicet merita, pro quibus nobis vitam æternam debet; & debet, quia illam bonis illis meritis liberè promiſit. Unde Deo dicere quidem non poſſumus: Redde mihi, quia dedi tibi: ſed poſſumus dicere: Redde, quia dediſti & promiſiſti; redde vitam æternam, quia bona merita dediſti, pro quibus vitam æternam promi-

ſisti. Deus igitur, juxta S. Doctorem, debitor noſter eſt, non quia nos ipſum fecimus, ſed quia ſe ipſe fecit nobis debitorem, & largiendo nobis bona merita, & bonis illis meritis præmium proponendo.

Dices. S. Auguſtinus, lib. de grat. & lib. arb. dicit vitam æternam eſſe gratiam. *Inſuper*, inquit, *accipiemus & gratiam pro gratia, quando nobis vita æterna reddetur*. *R*. S. Doctor dicit vitam æternam eſſe gratiam, non quòd debita non ſit bonis meritis, quibus promiſſa & propoſita eſt, ſed quia bona merita, quibus debetur, ſunt effectus gratiæ. Patet ex epiſt. 105. ad Sixtum, ubi ſic loquitur: *Unde & ipſa vita æterna, quæ utique in fine ſine fine habebitur, & ideò meritis præcedentibus redditur, tamen quia eadem merita, quibus redditur, non à nobis parata ſunt per noſtram ſufficientiam, ſed in nobis facta per gratiam; etiam ipſa gratia nuncupatur, non ob aliud niſi quia gratis datur. Nec ideò quia meritis non datur, ſed quia data ſunt & ipſa merita, quibus datur.*

Dices. S. Auguſtinus in epiſtola mox laudata negat nobis, etiamſi juſti & ſancti ſimus, vitam æternam deberi. *Quid te*, inquit, *diſponis extollere, & contrariam morti vitam æternam tanquam debitum ſtipendium flagitare? Cui debetur vita æterna, vera juſtitia eſt. Si autem vera juſtitia eſt, ex te non eſt, deſurſum eſt, deſcendens à patre luminum, ut haberes eam. Si tamen habes eam, profectò accepiſti. Quid enim habes, quod non accepiſti? Quapropter, ô homo, ſi accepturus es vitam æternam, juſtitiæ quidem ſtipendium eſt, ſed tibi gratia eſt, cui gratia eſt & ipſa juſtitia. Tibi enim tanquam debita redderetur, ſi ex te tibi eſſet juſtitia, cui debetur.*

R. S. Doctor his verbis negat tantùm vitam æternam nobis deberi in ſenſu hæretico Pelagianorum, hoc eſt, nobis deberi propter bona merita, quæ non ſint à Deo donata, utpotè à ſolis arbitrii viribus profecta. Minimè verò negat nobis deberi vitam æternam propter bona merita, nobis donata à Deo. Diſertè enim aſſerit vitam æternam deberi ejuſmodi bonis meritis, quæ cùm à Deo nobis donata ſunt, noſtra ſunt; adeòque illis vita æterna deberi non poteſt, quin ſimul propter illa, quia noſtra ſunt, verè debeatur nobis.

Dices. S. Auguſtinus, lib. de gr. & lib. arb. c. 9. docet vitam æternam eſſe puram gratiam. *Maluit*, inquit, *dicere*: Gratiam autem Dei vita æterna: *ut hinc intelligeremus, non pro meritis noſtris Deum nos ad æternam vitam ſed pro ſua miſeratione producere*. Ergo, &c. *R*. neg. ant. Nam hoc eodem loco expreſsè docet, vitam æternam eſſe ſtipendium juſtitiæ, hoc eſt, bonorum operum, quæ à juſtis in Deo ſunt facta. Stipendium autem debetur & quidem ex juſtitia, ut ipſe ait epiſt. 105. ad Sixtum, ubi ſic loquitur: *Stipendium*, inquit Apoſtolus, *peccati mors. Rectè ſtipendium, quia debetur, quia dignè retribuitur, quia meritò redditur.*

Dicit itaque S. Doctor, *non pro meritis noſtris Deum nos ad vitam æternam, ſed pro ſua miſeratione perducere*, non quòd vitam æternam bonis noſtris operibus, velut coronam illis debitam, non retribuat, ſed quòd bona illa opera, quibus debetur, & redditur vita æterna velut juſta merces & juſtum ſtipendium, ipſe in nobis pro ſua miſericordis operetur. Audiamus S. Doctorem. *Cùm poſſet*, inquit, *dicere* (Apoſtolus) *& rectè dicere: Stipendium autem juſtitiæ vita æterna: maluit dicere: Gratia autem Dei vita æterna: ut hinc intelligeremus, non pro meritis noſtris Deum nos ad æternam vitam, ſed pro ſua miſeratione perducere. De quo in Pſalmo, homo dicit animæ ſuæ:* Qui coronat te in miſeratione & miſericordia. *Numquid non corona bonis operibus redditur? Sed quia ipſa bona opera ille* (Deus) *in bonis operatur ... ideò dixit Pſalmus*: Coronat te in miſeratione & miſericordia; *quia ejus miſeratione bona operamur, quibus corona redditur*. Non autem redditur, niſi quod debitum eſt; ſicut non donatur, niſi quod eſt indebitum.

Dices. S. Auguſtinus, concione 2. in Pſal. 70. dicit Deum nobis vitam æternam dare independenter à meritis noſtris. *Tua*, inquit, *peccata ſunt, merita Dei ſunt: ſupplicium tibi debetur, & cùm præmium venerit, ſua dona coronabit, non merita tua*. *R*. S. Doctorem, cùm hìc expreſsè agnoſcat vitam æternam eſſe præmium, non excludere quodlibet meritum vitæ æternæ: nam omne præmium eſt alicujus meriti præmium; & ita ſi vita æterna eſt præmium bonorum aliquorum operum, bona aliqua opera ſunt merita vitæ æternæ.

Hìc itaque S. Doctor excludit tantùm merita humana, hoc eſt, merita ex ſolis arbitrii viribus profecta, qualia nulla eſſe poſſunt relatè ad vitam æternam, & qualibus tamen aſſerebant Pelagiani vitam æternam, ut coronam & præmium eſſe retribuendam. Minimè verò excludit merita non humana, hoc eſt, merita ex prævenientis & adjuvantis gratiæ viribus facta, quæ proinde ſic ſunt noſtra merita, ut ſint etiam Dei dona. Juxta mentem igitur S. Doctoris, Deus, cùm præmium venerit, ſeu cùm reddet vitam æternam juſtis in ſtatu gratiæ defunctis, ſua dona coronabit, non eorum merita, quatenùs non coronabit merita merè humana, & ex ſolis arbitrii viribus profecta, ſed coronabit merita facta ex viribus prævenientis & adjuvantis interioris gratiæ, non ſolùm illuſtrantis intellectum, ſed etiam voluntatem immediatè tangentis, ſanantis & corroborantis ad operandum ſicut oportuit ad ſalutem; atque ita coronando talia merita, ſua dona coronabit.

Hoc igitur loco, qui nobis objicitur, & aliis ſimilibus, S. Doctor petit Pelagianam hæreſim, merita merè humana importunè extollentem: nec improbat in Pelagianis, quòd dicerent vitam reddi bonis meritis, velut mercedem illis debitam, ſed quòd vellent ad bona illa merita, quibus vita æterna velut merces debita redditur, arbitrii vires ſufficere; adeòque hominem bona illa merita, non à Deo per indebitum & miſericorditer donatum interioris gratiæ prævenientis & adjuvantis auxilium, ſed à ſe per ſolas arbitrii vires cum concurſu generali naturaliter debito habere.

Patet hoc ex lib. de grat. & lib. arb. c. 6. ubi ſic loquitur: *Cùm dicunt Pelagiani hanc eſſe ſolam non ſecundùm merita noſtra gratiam, quâ homini peccata dimittuntur: illam verò, quæ datur in finem, id eſt, æternam vitam meritis noſtris præcedentibus reddi; reſpondendum eſt eis. Si enim merita noſtra ſic intelligerent, ut etiam ipſa dona Dei eſſe cognoſcerent, non eſſet reprobanda iſta ſententia: quoniam verò merita humana ſic prædicant, ut ea ex ſemetipſo habere hominem dicant, prorſus rectiſſimè reſpondet Apoſtolus: Quis enim te diſcernit? quid habes, quod non accepiſti? ... Prorſus talia cogitanti veriſſimè dicitur: Dona ſua coronat Deus, non merita tua: ſi tibi à te ipſo, non ab illo ſunt merita tua. Hæc enim ſi talia ſunt, mala ſunt: quæ mala ſunt non coronat Deus: ſi autem bona ſunt, Dei dona ſunt, quia, ſicut dicit Apoſtolus Jacobus, omne datum optimum, & omne donum perfectum deſurſum eſt, deſcendens à Patre luminum.*

Dices denique. S. Auguſtinus, ſerm. 15. de verbis Apoſtoli, dicit nos à Deo ſalvari gratis, & independenter ab omni merito: nam ſic ait: *Pro nihilo*, inquit Pſaltes regius, *ſalvos facies eos. Quid eſt, Pro nihilo ſalvos facies? Nihil in eis invenies unde ſalves, & tamen ſalvas, gratis das, gratis ſalvas. Omnia merita præcedis, ut dona tua conſequantur merita tua. Prorſus gratis das, gratis ſalvas, qui nihil invenis unde ſalves, & multùm invenis unde damnes*. Ergo, &c.

R. S. Doctorem hìc, ſicut & in aliis ſimilibus locis, excludere tantùm merita, quæ non ſint effectus gratiæ & dona Dei. Juxta S. Doctorem, Deus antequam donet nobis ſuam gratiam, nulla invenit in nobis bona merita, propter quæ nos ſalvare poſſit, ſed è contra multa invenit mala merita, propter quæ nos damnare poſſet; & tamen nos ſalvat, gratis nos juſtificando, & gratis juſtificatos gratis movendo & adjuvando ad exercenda opera ſalutaria, quibus vitam æternam ut mercedem gratis propoſuit ac promiſit. Gra-

tis

Digitized by Google

tis ſalvat, quia gratis dat, & prorsùs gratis ſalvat, quia prorsùs gratis dat vitam æternam. Prorsùs autem gratis dat vitam æternam, non quia dat nulla prorsùs habentibus bona merita, ſed quia dat nulla habentibus bona merita, quæ non fuerint ab eo donata.

Breviter, quid hìc intendit S. Doctor? Nulla bona merita, quibus vita æterna velut merces debetur & redditur, eſſe in nobis ex nobis, hoc eſt, eſſe in nobis ex ſolis naturæ viribus ſine auxilio interioris gratiæ, adeóque nulla gratiam, ſed gratiam omnia præcedere. Unde S. Doctor ante verba, quæ nobis objiciuntur, proximè ſic ait: *Non putes te promerendo accepiſſe, qui non promereres; niſi accepiſſes. Gratia præceſſit meritum tuum, non gratia ex merito, ſed meritum ex gratia. Nam ſi gratia ex merito, emiſti, non gratis accepiſti. Pro nihilo, inquit, ſalvos, &c.*

Obj. 3. Non poteſt eſſe juſtitia inter Dominum & & ſervum. Ergo non poteſt eſſe inter Deum & creaturam. *Prob.* conſequentia. Juſtitia non poteſt eſſe inter Dominum & ſervum, quia juſtitia eſt ad alterum, & ſervus non eſt alter à Domino, ſed eſt aliquid Domini. Atqui pariter creatura eſt aliquid Dei. Ergo, &c. *R.* poſſe juſtitiam eſſe inter ſervum & Dominum in iis, in quibus ſervus, ſive ex diſpoſitione legis, ſive ex conventione, ſive ex voluntate Domini, ſui juris eſt. Similiter, juſtitia poteſt eſſe inter Deum & hominem in iis, in quibus hominem ſui juris eſſe vult, & cum homine velut emancipato & ſui juris facto agit Deus. Sic autem agit Deus cùm homine, cùm illi proponit, & promittit vitam æternam ut mercedem ſub conditione oneroſa operum ſalutarium, cum mercede propoſita & promiſſa aliqua modo æqualium: hoc ipſo enim vult opera illa ſalutaria, quæ ſunt ipſius dona, eſſe propria & ſua hominis merita, & hominem eſſe ſui juris quantùm ad illa. Quare ſi homo ſalutaria illa opera exhibeat Deo, licèt donante ipſo Deo, exhibet Deo aliquid ſuum, mercedi promiſſæ & propoſitæ aliquo modo æquale: adeòque Deus mercedem propoſitam & promiſſam reddere tenetur ex juſtitia. Deus igitur, non quidem ab homine, ſed à ſe ipſo obligari poteſt homini ex juſtitia.

Porrò hæc juſtitia, cujus obligationem in ſe liberaliter ſuſcipit Deus erga hominem, non eſt juſtitia legalis, aut diſtributiva: utraque enim reſpicit jus fundatum in titulo communitatis: ſed eſt juſtitia commutativa, quæ reſpicit jura privata privatorum qua talium, & ad quam pertinent commutationes, in quibus tantum pro tanto redditur, nec dic neminem alteri obligari poſſe ex juſtitia commutativa, niſi ab illo accipiat aliquid ſibi commodum & utile, nihil autem tale Deum ab homine poſſe accipere. Nam ut quis ex juſtitia commutativa obligetur alteri, ſatis eſt ſi ab eo aliquid ſibi gratum ex promiſſione & conventione mercedis accipiat.

Dices. Si Deus obligaret ſe homini ex juſtitia, ſpoliaret ſe ſupremo illo dominio, quod habet in hominem & omnia ejus bona. *R.* neg. Itaque quando Deus paciſcitur cum homine, proponendo & promittendo illi vitam æternam ut mercedem ſub conditione oneroſa operum ſalutarium, non ſpoliat ſe ſupremo illo jure, vi cujus creata omnia eſſentialiter manent in ejus poteſtate, adeòque illa ut ſua & ſibi debita repetere ſemper poteſt; ſed ſolùm non utitur jure illo, cui ſubordinatum ſemper manet jus quod homini tribuit in bona opera, quæ, ipſo donante, exercet homo, cujus proinde non ſunt propria & ſua bona, ſeu merita, niſi quia Deus vult, & quandiu vult.

Deus igitur, ſalvo ſupremo illo jure, quod eſſentialiter habet in res omnes creatas, hominem gratis juſtificatum, & in filium adoptatum, in ordine ad vitam æternam bonis operibus verè ac propriè promerendam ſui juris facit, illi proponendo vitam æternam ut mercedem bonis operibus, ſi exhibeantur, retribuendam. Dixi, ſalvo, &c. Nam ſic hominem ſui juris facit in ordine ad vitam, &c. ut nihilominùs homo cum omnibus bonis ſuis remaneat in ejus poteſtate: ita ut adhuc poſſit bona ejus opera omnia, ut ſibi debita, gratis repetere in ſenſu diviſo propoſitionis vitæ æternæ, ut mercedis illis operibus, ſi fiant retribuendæ. Dico, in ſenſu diviſo: non enim poteſt ſic opera illa repetere in ſenſu compoſito hujus propoſitionis. Unde ſtante hac propoſitione, & homine opera bona, quibus vita æterna promiſſa eſt, exhibente, atqui in ſtatu gratiæ decedente, non poſſet Deus abſque injuſtitia non retribuere vitam æternam.

Obj. 4. Scriptura docet opera meritoria juſtorum non habere æqualitatem cum mercede gloriæ æternæ. Nam v.g. Rom. c. 8. dicitur: *Non ſunt condignæ paſſiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis.* *R.* Scripturam hoc loco, & aliis ſimilibus, loqui de bonis juſtorum operibus, ſumptis præcisè ſecundùm propriam excellentiam, vel etiam ſecundùm propriam excellentiam ſimul & dignitatem perſonæ, à qua fiunt. Utrovis autem modo præcisè ſumantur non habent condignitatem ad mercedem æternæ gloriæ. At ſi conſiderentur non ſolùm ſecundùm propriam excellentiam & dignitatem perſonæ, cujus ſunt, ſed etiam ſecundùm dignitatem perſonæ præmium retribuentis, & perſonæ propter quam præmium retribuitur, condignitatem illam habent. Pro quo.

Nota. Opera, quibus juſti merentur, eam habent intrinſecam excellentiam, ut ſi non exerceantur à perſona abſolutè vili, qualis eſt homo exiſtens in ſtatu peccati, digna ſint præmio magno relatè ad dignitatem perſonæ præmiandæ, dignitatem perſonæ præmium retribuentis, & dignitatem perſonæ, propter quàm præmium retribuitur, ſimul & indiviſibiliter conſideratas. Tale autem præmium non eſt aliquod in æſtimatione prudenti infra gloriam æternam. Niſi enim Deus præmiando opera ſalutaria juſtorum propter Chriſtum, retribuat illis gloriam æternam, in æſtimatione prudenti non cenſebitur retribuere aliquid magnum relatè ad dignitatem amici & filii adoptivi Dei, dignitatem Dei, & dignitatem Chriſti, ſimul & indiviſibiliter ſumptas.

Itaque dignitas perſonæ præmiandæ, dignitas Dei præmium retribuentis, & dignitas Chriſti, propter quem præmium retribuitur, ſimul & indiviſibiliter ſumptæ, ſe habent ad modum formæ moralis, moraliter intrinſecæ operibus meritoriis juſti, & valorem intrinſecum, quem habent à propria excellentia, infinitant ſecundùm quid in æſtimatione morali, atque ſic infinitando, moralem illi tribuunt æqualitatem cum mercede gloriæ æternæ.

ARTICULUS III.

Quid, ex parte Dei, & ex parte hominis, requiratur ad meritum de condigno.

RESPONSIO I.

AD meritum de condigno ex parte Dei requiritur mercedis promiſſio.

Prob. Ad meritum de condigno requiritur obligatio ad reddendam mercedem. Nam mereri de condigno apud aliquem, nil aliud eſſe poteſt, quam illum obligare, vel obligari ad reddendam mercedem propter opus aliquod mercedi aliquo modo æquale exhibitum. Atqui Deus obligari non poteſt ad reddendam mercedem homini propter bona opera, etiam mercedi æqualia, niſi ipſe operibus illis mercedem propoſuerit, & promiſerit. Ergo, &c.

Prob. min. Nam Deus eſt eſſentialiter ſupremus rerum omnium Dominus. Ergo omnia creaturarum obſequia titulo gratitudinis, & aliis multis exigere poteſt tanquam ſibi debita. Ergo nulli creaturæ debitor fieri poteſt, niſi ipſe voluerit, proponendo ſcilicet illi & promittendo mercedem ſub conditione talium operum mercedi aliquo modo æqualium; atque ita cum illa ut ſui quoad hoc juris facta, liberè paſciſcendo.

Hinc illud S. Auguſtini, ſerm. 16. de verbis Apoſtoli: De-

Debitor factus eſt (nobis Deus) *non aliquid à nobis accipiendo, ſed aliquid, quod ei placuit, promittendo*. Et illud ejuſdem in Pſal. 83. *Debitorem Dominus ipſe ſe fecit, non accipiendo, ſed promittendo*. Hinc illud S. Fulgentii in prologo librorum ad Monimum: *Sua largitate dignatus eſt* (Deus) *ſe facere debitorem*. Hinc S. Celeſtinus in epiſt. ad Gallos, cap. 12. dicit tantam eſſe Dei erga nos miſericordiam, *ut noſtra voluerit eſſe merita, quæ ſunt ipſius dona*. Hinc denique Tridentinum, ſeſſ. 6. cap. 16. monet juſtificatis *proponendam eſſe vitam æternam, & tanquam gratiam filiis Dei per Jeſum Chriſtum miſericorditer promiſſam, & tanquam mercedem ex ipſius Dei promiſſione bonis ipſorum operibus & meritis fideliter reddendam*.

Obj. Si promiſſio Dei requiritur ad rationem meriti, multi juſti per bona opera non meruerunt vitam æternam. Nam promiſſio non obligat, niſi facta acceptetur. At multi juſti promiſſionem illam Dei non acceptarunt, nec acceptare potuerunt, cùm eam ignoraverint. Item merita per peccatum ſubſequens mortificata non reviviſcunt. Item Chriſtus apud Patrem meritus non eſt in rigore juſtitiæ. Item Chriſtus antiquis patribus non meruit gratiam, quam habuerunt; cùm illam acceperint ante adventum Chriſti, adeòque antequam de illa danda promiſſio fieret Chriſto, & ab eo acceptaretur. Atqui conſequens abſurdum eſt quoad omnes partes. Ergo, &c.

R. ad 1. Nullus unquam adultus juſtus fuit ſine fide, qua creditur non ſolùm Deum exiſtere, ſed etiam eum vitam æternam bonis juſtorum operibus ut mercedem retribuere, ut patet ex Apoſtolo Hebr. cap. 11. dicente; *Accedentem ad Deum oportet credere, quia eſt, & quod inquirentibus ſe remunerator ſit:* adeòque nullus unquam adultus juſtus fuit, qui non cognoſceret vel diſtinctè, vel ſaltem confusè promiſſionem à Deo factam de vita æterna, ut mercede bonis juſtorum operibus retribuenda. Quam promiſſionem adultus quilibet juſtus, re ipſa vitam æternam ſperando, & ad eam conſequendam bona opera exercendo, tacitè ſaltem, quod ſufficit, acceptat.

R. ad 2. Promiſſio de æterna gloria bonis juſtorum operibus ſub conditione ſimplicis in ſtatu gratiæ deceſſus retribuenda ſufficienter conſtat, ſufficienter nota eſt fidelibus, & ab eis ſufficienter acceptatur, hoc ipſo quòd credunt Deum eſſe bonorum operum remuneratorem eo modo, quo ipſe revelavit Eccleſiæ, & re ipſa bona opera eo modo, quo ipſe Eccleſiæ revelavit, remuneraturum eſſe ſperant, & ex tali ſpe bonis operibus conſequendæ mercedis gratia incumbunt.

R. ad 3. Chriſtus apud Patrem meritus eſt in rigore juſtitiæ, eo tantùm ſenſu quòd Patri obtulerit opera meritoria præmio mathematicè æqualia, & quanta ad præmium potuerunt juſtè exigi; non verò eo ſenſu, quòd Patrem ad reddendum præmium obligarit, aut obligare potuerit independenter ab ejus libera promiſſione & ordinatione: potuit enim Deus Pater obſequia Chriſti non acceptare pro ſalute hominum, vel etiam ea tanquam ſibi debita, gratis repetere, & homines in æterna damnatione relinquere.

R. ad 4. Ad hoc ut Chriſtus antiquis patribus gratiam meruerit, neceſſarium tantùm fuit, 1. ut Deus abſolutè præviderit promiſſionem à ſe faciendam Chriſto, Chriſti acceptationem, & opera à Chriſto intuitu hujus promiſſionis à ſe acceptatæ exhibenda. 2. Ut propter hæc opera abſolutè futura, & abſolutè prævisa, gratiam velut mercedem anticipatam dederit. Quod omninò potuit fieri, quia non ſolum meritum actu præſens, ſed etiam meritum abſolutè futurum, & abſolutè prævisum, præſertim ſi ſit prævisum infallibiliter, ad anticipandam mercedem efficaciter movere poteſt voluntatem remuneratoris.

Reſponſio II.

Ad meritum de condigno requiritur ex parte hominis ſtatus viatoris.

Ab omnibus ſine controverſia admittitur, & in Scriptura pluribus locis ſufficienter exprimitur, ut Joan. c. 9. ubi Chriſtus dicit: *Venit nox, quando nemo poteſt operari*. Ubi per noctem Chriſtus mortem intelligit, poſt quam ait neminem operari poſſe meritoriè. Et Gal. c. 6. ubi Apoſtolus fideles ad opera meritoria adhortatur his verbis: *Dum tempus habemus, operemur bonum*, hoc eſt, dum hanc mortalem vitam vivimus, &c. Ratio à priori eſt voluntas Dei, qui hujus mortalis vitæ ſpatium nobis conſtituit ad operandam ſalutem noſtram, illam bonis operibus promerendo.

Reſponſio III.

Ad meritum de condigno ex parte hominis, requiritur etiam ut ſit juſtus, & filius Dei adoptivus.

Prob. 1. ex Scriptura. Nam Rom. cap. 8. Apoſtolus dicit; *Si autem filii, & heredes, heredes quidem Dei, coheredes autem Chriſti*. Quibus verbis, cùm ait vitam æternam eſſe hæreditatem ad ſolos Dei filios pertinentem, manifeſtè ſignificat ſolos Dei filios vitam æternam bonis operibus promereri poſſe. Item 1. Cor. c. 13. dicit idem Apoſtolus: *Si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt*. Itaque, juxta Apoſtolum, ipſummet martyrium ad vitam æternam promerendam inutile eſt non habenti charitatem, adeòque non exiſtenti in ſtatu amicitiæ & adoptionis divinæ. Quod autem de martyrio ait Apoſtolus, à fortiori intelligendum eſt de quolibet alio opere ſalutari. Denique Chriſtus ipſe ſic loquitur Joan. c. 15. *Sicut palmes non poteſt ferre fructum a ſemetipſo, niſi manſerit in vite: ſic nec vos, niſi in me manſeritis*. Juxta Chriſtum igitur, non poſſumus ferre fructus juſtitiæ, hoc eſt, opera vitæ æternæ meritoria exercere, niſi maneamus in ipſo, per fidem ſcilicet, quæ per charitatem operatur, ut interpretantur Patres, adeòque ſi non ſumus amici Dei, & filii ejus adoptivi.

Prob. 2. ex Patribus. Nam ſic ait S. Auguſtinus, lib. de fide & operibus, c. 14. *Sequuntur* (nempe opera vitæ æternæ meritoria) *juſtificatum, non præcedunt juſtificandum*. Et S. Proſper in reſponſionibus ad capitula Gallorum, c. 6. *Juſtificatus homo, id eſt, ex impio pius factus, nullo præcedente bono merito, accipit donum, quo media acquirat & meritum*.

Prob. 3. ex Tridentino, ſeſſ. 6. cap. 16. ubi dicitur: *Bene operantibus uſque in finem, & in Deo ſperantibus proponenda eſt vita æterna, & tanquam gratia filiis Dei per Chriſtum Jeſum miſericorditer promiſſa, & tanquam merces ex ipſius Dei promiſſione bonis ipſorum operibus & meritis fideliter reddenda*. Juxta Tridentinum, filiis Dei adoptivis, & non aliis, vita æterna promiſſa eſt, eorumque, & non aliorum bonis operibus ac meritis tanquam merces retribuitur.

Prob. 4. authoritate ſummorum Pontificum, qui has Baii propoſitiones damnarunt: *Pelagii ſententia eſt, opus bonum, citra gratiam adoptionis factum, non eſſe regni cœleſtis meritorium: ſentiunt cum Pelagio, qui dicunt eſſe neceſſarium ad rationem meriti, ut homo per gratiam adoptionis ſublimetur ad ſtatum deificum*. Ratio à priori eſt, quia, ut facilè intelligitur ex dictis Art. ſuperioris ad Objectionem 4. opera bona ſine operantis dignitate, quæ ex amici Dei & filii ejus adoptivi prærogativa oritur, nec habet, nec habere poſſunt in æſtimatione prudenti æqualitatem cum mercede vitæ æternæ.

ARTICULUS IV.

Quid ad meritum de condigno requiritur ex parte operis.

Reſponſio I.

AD meritum de condigno requiritur, ut ſit actus à voluntate elicitus, aut ſaltem imperatus.

Prob. Nam meritum eſt actus voluntarius, qui fit in obſequium alterius, & habet ordinem ad retributionem. Atqui talis actus elicitur, aut ſaltem imperatur à voluntate. Ergo, &c. Minor per ſe patet. *Prob. maj.*

Quia

Quia mereri apud aliquem, non eſt aliud, quam eum per obſequium aliquod in ejus gratiam vel utilitatem exhibitum, ſibi devincire, & ad mercedem retribuendam obligare.

Responsio II.

Ad meritum de condigno requiritur, ut actus ſit liber non ſolùm à violenta, ſed etiam à voluntaria neceſſitate.

Eſt de fide contra Janſenium, cujus doctrina hac propoſitione, *Ad merendum & demerendum in ſtatu naturæ lapſa, non requiritur in homine libertas à neceſſitate, ſed ſufficis libertas à coactione*, contenta, ut hæretica damnata eſt ab Innocentio X. Accedit authoritas Patrum, quorum unum hic laudare juvat, Hyeronimum ſcilicet, ita loquentem, lib. 2. contra Jovinianum: *Nec ad vitia, nec ad virtutes neceſſitate trahimur: alioquin ubi neceſſitas, nec corona, nec damnatio eſt.*

Responsio III.

Ad meritum de condigno requiritur, ut actus ſit moraliter bonus & honeſtus.

Prob. Quia 1. Scriptura non tribuit rationem meriti, niſi actibus honeſtis. 2. Tridentinum non alia opera vitæ æternæ meritoria agnoſcit, præter opera hominis juſtificati in Deo facta. 3. Opera mala non mercedem ſed pœnam merentur; indifferentia verò non magis mercede, quàm pœna digna ſunt. 4. denique, ut opus aliquod ſit apud Deum meritorium, debet habere erga illum rationem obſequii. Atqui hanc rationem erga illum habere non poteſt, niſi ſit ei gratum & acceptum, quale profectò eſſe non poteſt, niſi ſit bonum moraliter & honeſtum. Ergo, &c.

Responsio IV.

Ad meritum de condigno vitæ æternæ, requiritur denique, ut actus ſit elicitus, vel ſaltem imperatus à charitate.

Prob. 1. ex Scriptura. Nam 1. Cor. cap. 13. dicit Apoſtolus, fidem, & alias virtutes ad promerendam vitam æternam non prodeſſe abſque charitate. *Si habuero*, inquit, *omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil ſum.* Hic autem intelligit charitatem non ſolùm habitualem & quaſi otioſam, ſed operantem, eliciendo proprios actus, vel actus aliarum virtutum imperando, ut patet ex ſubſequentibus: loquens enim de charitate, ſine qua ſe in ordine ad vitam æternam nihil eſſe dixit, ſic proſequitur: *Charitas patiens eſt, benigna eſt, &c.* Ex Gal. c. 5. hæc habet: *In Chriſto Jeſu neque circumciſio aliquid valet* (in ordine ad promerendam vitam æternam,) *neque præputium; ſed fides, quæ per charitatem operatur.* Fides autem operatur per charitatem, illam excitando, & per illam virtutes alias actus proprios movendo & applicando.

Hinc fideles adhortatur Apoſtolus, ut omnia ſua opera faciant ex motivo charitatis. *Omnia veſtra in charitate fiant.* 1. Cor. c. 16. *Veritatem facientes in charitate, creſcamus in illo per omnia, qui eſt caput Chriſtus.* Eph. c. 4. *Ambuletis dignè Deo per omnia placentes; in omni opere bono ſanctificantes.* Coloſſ. c. 1. *Sive manducatis, ſive bibitis, ſive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite.* 1. Cor. c. 10.

Prob. 2. ex S. Auguſtino. Nam, 1. lib. de grat. & lib. arb. c. 18. expreſſè aſſerit, ſine charitate nihil bene fieri, hoc eſt, nihil fieri ſicut oportet ad promerendam vitam æternam. *Hæc omnia*, inquit, *præcepta dilectionis, id eſt, charitatis, quæ tanta & talia ſunt; ut quidquid ſe putaverit homo facere bene, ſi fiat ſine charitate, nullo modo fiat bene: hæc ergo præcepta, &c.* Nec juvat dicere, quòd hìc nomine charitatis, S. Doctor, præcisè intelligat amorem boni honeſti quà talis. Nam ex contextu manifeſtum eſt S. Doctorem charitatem intelligere, qua Deus propter ſe, & proximus propter Deum diligitur.

2. Lib. de moribus Eccleſiæ, cap. 15. affirmat omnem virtutem, qua vitam æternam promeremur, eſſe charitatem. *Quòd ſi virtus*, inquit, *ad beatam vitam nos ducit* (hoc eſt, quòd ea omnis & ſola virtus dicenda eſt, qua vitam æternam promeremur) *nihil omnino eſſe virtutem affirmaverim, niſi ſummum amorem Dei.* Sic autem loquitur S. Doctor, non quòd putaverit unicum eſſe formale objectum virtutum omnium nempe, objectum formale charitatis; ſed quia exiſtimavit actus aliarum virtutum, quæ proprium habent motivum, & à charitatis motivo diverſum, non eſſe æternæ gloriæ meritorios, ſine actu charitatis, à quo imperentur.

Propter eandem rationem, eodem capite virtutes alias, temperantiam ſcilicet juſtitiam, fortitudinem & prudentiam, ait definiri poſſe per charitatem. *Illas quatuor*, inquit, *virtutes ... ſic etiam definire non dubitem: ut temperantia ſit amor integrum ſe præbens ei quod amatur: fortitudo amor, facilè tolerans omnia propter quod amatur: juſtitia amor, ſoli amato ſerviens, & propterea rectè dominans: prudentia amor, ea quibus adjuvatur, ab eis à quibus impeditur, ſagaciter ſeligens. Sed hunc amorem non cujuſlibet, ſed Dei eſſe diximus ... Quare definire etiam ſic licet: ut temperantiam dicamus eſſe amorem, Deo ſeſe integrum incorruptumque ſervantem: fortitudinem amorem, omnia propter Deum facilè perferentem: juſtitiam amorem, Deo tantùm ſervientem, & ob hoc bene imperantem cæteris, quæ homini ſubjecta ſunt: prudentiam amorem, bene diſcernentem ea, quibus adjuvetur in Deum, ab iis, quibus impediri poteſt.*

Juxta S. Doctorem igitur, in homine juſto, ad æternam beatitudinem tendente, & ſicut oportet ad eam promerendam operante in materia virtutum moralium, temperantia (idem dic de qualibet alia virtute morali) eſt veluti complexum ex charitate & ipſa temperantia, ex charitate quidem, ut imperante actum proprium temperantiæ, & ex ipſa temperantia, ut actum proprium ex motivo ſibi proprio exercente ex imperio charitatis.

In doctrina S. Auguſtini, temperantia, quatenùs per eam actus æternæ beatitudinis meritorii exercentur (idem dic de qualibet alia virtute morali ſub eadem conſideratione) duplex habet motivum, intrinſecum ſcilicet & extrinſecum. Motivum intrinſecum temperantiæ, quod & ipſi proprium eſt, eſt honeſtas illa ſpecialis, propter quam actus ſibi proprios exercet: ejus verò motivum extrinſecum, quòd & illi commune eſt cum omnibus aliis virtutibus moralibus, eſt divina bonitas, propter quam actus ſibi proprios exercent ex affectu ſpecialis illius honeſtatis, quàm per ſe & intrinſecè ſpectat.

Temperantia ſpectata præcisè ſecundùm motivum intrinſecum, eſt præcisè temperantia, hoc eſt, ſpecialis illa virtus moralis, quæ ſpecialem honeſtatem, in moderata cibi & potus ſumptione relucentem, intrinſecè ſpectat. Sumpta præcisè ſecundùm motivum extrinſecum, eſt præcisè charitas, ſeu virtus illa theologica, qua Deus propter ſe diligitur, & qua ad Deum propter ſe dilectum actus temperantiæ proprius refertur. Sumpta denique ſecundùm utrumque motivum, eſt temperantia, & charitas, vel, ſi vis, eſt totum quoddam morale, ex virtute ſpeciali temperantiæ & charitate reſultans, in quo toto temperantia ſe habet ad modum partis materialis, charitas verò ad modum partis formalis, quia in illo toto charitas format & perficit temperantiam, actum ejus ordinando ad Deum propter ſe amatum, illumque hac ordinatione elevando ad eſſe actus meritorii æternæ beatitudinis.

Virtutum moralium, quatenùs ſcilicet ad æternam beatitudinem promerendam valent, motivum extrinſecum unum & idem eſt, nempe motivum charitatis: unde ſpectatæ ſecundùm motivum extrinſecum, ſunt una & eadem virtus, nempe charitas Hoc dicit S. Auguſtinus, cùm ait: *Si virtus ad beatam vitam nos ducit, nihil omninò eſſe virtutem affirmaverim, niſi ſummum amorem Dei.* Motivum verò intrinſecum non unum eſt, ſed multiplex, & totuplex, quotuplex eſt ſpecialis honeſtas, ex cujus affectu homo

poteſt operari, ſive propter illam operetur ex imperio & applicatione charitatis, ſive non. Unde virtutes morales, etiam cùm per illas exercentur actus meritorii æternæ beatudinis, ſpectatæ ſecundùm motivum intrinſecum, non ſunt una & eadem virtus, ſed virtutes diſtinctæ & diverſæ non ſolùm ratione officiorum, circa quæ occupantur, & quorum diverſitas materialem tantùm facere poteſt virtutum diverſitatem, ſed etiam ratione honeſtatis, quam intrinſecè ſpectant, & ex cujus diverſitate non poteſt non oriri formalis virtutum diverſitas, proindeque & diſtinctio ac multiplicitas formalis virtutum. Hanc virtutum multiplicitatem manifeſtè agnoſcit S. Doctor, lib. de moribus Eccleſiæ, ubi poſtquam cap. 15. virtutes cardinales definivit per amorem Dei, ſtatim ſic proſequitur, cap. 16. *Hiſdem ſingulis virtutibus quinam vivendi modus ducatur, paucis explicabo, ſi prius, &c.*

Prob.3.reſp. ex S. Thoma, qui doctrinam noſtram expreſsè tradit, 1. 2. qu.114. a.4. ubi ſic loquitur in O. *Motus humanæ mentis ad fruitionem divini boni eſt proprius actus charitatis, per quem omnes actus aliarum virtutum ordinantur in hunc finem, ſecundum quod aliæ virtutes imperantur à charitate. Et ideo meritum vitæ æternæ primò pertinet ad charitatem: ad alias autem virtutes ſecundariò, ſecundum quod earum actus à charitate imperantur.* Et in reſp. ad 3. *Fidei actus non eſt meritorius, niſi fides per dilectionem operetur ... ſimiliter etiam actus patientiæ & fortitudinis non eſt meritorius, niſi aliquis ex charitate hæc operetur.*

2. 2. q.124. a. 2. ad 2. ubi hæc habet: *Ad actum martyrii inclinat quidem charitas, ſicut primum & principale motivum per modum virtutis imperantis, fortitudo autem ſicut motivum proprium per modum virtutis elicientis. Et inde eſt, quod martyrium eſt actus charitatis, ut imperantis; fortitudinis autem, ut elicientis ... Quod autem ſit meritorium, hoc habet ex charitate* (imperante ſcilicet) *& quilibet virtutis actus: & ideò ſine charitate* (imperante) *non valet* (ad vitam æternam promerendam.) Et quæſt.2. in O. *Omnis actus humanus, qui ſubjicitur libero arbitrio, ſi ſit relatus in Deum poteſt meritorius eſſe.*

Prob.4. ratione duplici. Nam 1. ut opera juſtorum ſint meritoria apud Deum, requiritur ut fiant in obſequium Dei. Atqui non fiunt in obſequium Dei, niſi ex affectu placendi illi fiant, adeòque niſi fiant aut imperentur à charitate. Ergo, &c. 2. Juſti vitam æternam mereri non poſſunt, niſi per actus illos, quibus Deus propoſuit & promiſit vitam æternam ut mercedem. Atqui Deus propoſuit & promiſit vitam æternam ut mercedem illis tantùm actibus, qui fierent aut imperarentur à charitate. Ergo, &c.

Major patet ex dictis Art. ſuperiore. Minor verò ſufficienter colligitur ex Scriptura variis locis. Sit hic unus aut alter pro omnibus. Itaque 1.Cor.c.2. dicitur: *Oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparavit Deus iis, qui diligunt illum.* Et Jacobi epiſt. cap. 1. *Beatus vir qui ſuffert tentationem, quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromiſit Deus diligentibus ſe.*

Obj.1. Scriptura variis locis promittit vitam æternam bonis operibus ſine conditione operandi formaliter ex charitate. *R.* neg. In locis enim Scripturæ, in quibus nulla fit expreſſa mentio hujus conditionis, hæc conditio neceſſariò ſubintelligenda eſt: ſicut neceſſariò ſubintelligenda eſt conditio operandi ex fide, & ſubintelligendus eſt ſtatus juſtitiæ & adoptionis divinæ in operante. Addo conditionem operandi formaliter ex charitate expreſsè aſſerit in Scriptura, ut Matth. cap. 19. ubi Chriſtus ait: *Omnis qui reliquerit domum, vel fratres, &c. propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam poſſidebit.* Et Marci, cap. 9. ubi etiam dicit Chriſtus: *Quiſquis potum dederit vobis calicem aquæ in nomine meo ... amen dico vobis, non perdet mercedem ſuam.* Quid enim eſt, opus aliquod bonum facere propter nomen, in nomine Chriſti, niſi illud facere ex affectu placendi Chriſto?

Obj.2. Concilium Tridentinum, ſeſſ. 6. cap. 16. ad meritum de condigno tres tantùm conditiones requirit, videlicet ut opera ſint bona, ut fiant à juſtis ex influxu gratiæ, & ut fiant in Deo. *R. breviter*, opera bona non fieri in Deo, niſi procedant à charitate, vel ut eliciente, vel ſaltem ut imperante; adeòque cùm Synodus ad meritum de condigno requirit, ut opera bona fiant in Deo, implicitè requirit, ut à charitate eliciantur, vel ſaltem imperentur. Unde cùm eadem Synodus ait, cap.10. juſtificatos creſcere, & magis juſtificari per obſervationem mandatorum Dei, fide cooperante bonis operibus, hoc dicit, ſalvo charitatis influxu, ut non contradicat Apoſtolo dicenti Gal. cap. 5. *In Chriſto Jeſu neque circumciſio aliquid valet, neque præputium, ſed fides quæ per dilectionem operatur.*

Obj. 3. Suppoſitâ veritate doctrinæ noſtræ, aliæ virtutes præter charitatem nihil habent meriti vitæ æternæ. Item innumera ſunt bona opera inutilia apud Deum. *R. ad* 1. neg. Licèt enim nulla alia virtus per ſe ſolam, & ſecluſo actu charitatis, meritum vitæ æternæ habeat; omnes cum actu charitatis illas ad operandum applicantem, vim habent merendi vitam æternam, & re ipſa in homine juſto merentur ſecundùm bonitatis ſuæ gradum, ſecundùm quem Deo gratæ ſunt & amabiles.

R. ad 2. etiam neg. Quamvis enim aliarum virtutum actus ſine actu charitatis non ſint meritorii vitæ æternæ, non idcircò ſine actu charitatis ſunt inutiles: valent enim per ſe ad vitanda peccata, ad ſervanda mandata divina, ad augendos habitus virtutum acquiſitarum, ad impetrandas gratias, &c. Præterea, videtur intolerabile quod hìc ſupponitur, nempe à juſtis hominibus innumera deliberatè fieri bona opera ſine ullo affectu Deo per illa placendi. Hoc enim planè videtur falſum, & contrarium experientiæ, quâ docemur homines, qui vitam verè chriſtianam agunt, vix unquam virtutes chriſtianas, quâ tales, exercere, niſi ut Deo placeant, eique ſe commendent. Et verò juſti opera verè chriſtiana exercere non poſſunt ſine inſtinctu Spiritus Sancti, quem illos ut plurimùm ad operandum propter ſolam honeſtatem virtutis, in cujus materia operantur, rarò verò ad operandum etiam quia honeſtas illa Deo grata eſt & amabilis, efficaciter movere, nunquam crediderim.

Huc pertinet illud Apoſtoli Rom. cap. 8. *Quicumque ſpiritu Dei aguntur, ii ſunt filii Dei.* Juxta Apoſtolum, qui in agendo ſequuntur inſtinctum Spiritus Sancti, ii ſunt filii Dei, hoc eſt, agunt, ut Dei filios decet, & agunt ut decet filios Dei, quia bonum agunt, ut placeant Deo, & quia Deum diligunt: Spiritus enim Sanctus, ut agamus, agit nos per charitatem, quam diffundit in cordibus noſtris. Unde ſubjicit Apoſtolus: *Non accepiſtis ſpiritum ſervitutis iterum in timore, ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum, in quo* (filiali affectu, & præ amoris teneritudine) *clamamus: Abba, pater.*

Obj.4. In homine juſto actus virtutum moralium infuſarum habent ſecundùm ſe, & præciſo actu charitatis, à quo imperentur, ſufficientem proportionem cum vita æterna ut mercede. Ergo etiamſi non imperentur à charitate, vim habent merendi, & re ipſa merentur vitam æternam. *R.* 1. neg. conſ. Nam etiam dato, quòd actus illi ſecundùm ſe proportionem habeant cum vita æterna ut mercede, tamen adhuc ad hoc ut illam merendi vim habeant & re ipſa mereantur, requiritur promiſſio illius ut mercedis retribuendæ, à Deo facta. Hanc autem promiſſionem non habent, niſi fiant in obſequium Dei, nec fiunt in obſequium Dei, niſi imperentur à charitate.

R. 2. neg. ant. Nam ut actus illi proportionem habeant cum vita æterna ut mercede, requiritur moralis æqualitas, quam nec habent, nec habere poſſunt ſine charitatis actu, à quo imperentur; tum quia hæc æqualitas pendet ex parte à dignitate perſonæ Chriſti,

pro-

propter quem Deus bonis operibus vitam æternam ut mercedem propooit & promittit; tum quia hæc æqualitas requirit in actu meritorio aliquem excellentiæ gradum, quem actus virtutum moralium etiam infuſarum non habent ſecundùm ſe, & quem accipiunt à charitate, cùm ab ea imperantur. Unde cùm imperantur à charitate, & actu ad Deum ordinantur, dicuntur ab ea ſormari & perfici, in ordine ſcilicet ad promerendam vitam æternam, ut docet ſanctus Thomas, 2. 2. quæſt. 4. art. 3. Sine hac autem auctuali ad Deum ordinatione, per charitatem facta, actus aliarum virtutum ſunt informes & imperfecti, hoc eſt, ad mercedem vitæ æternæ promerendam inſufficientes.

ARTICULUS V.

Utrùm actus imperatus addat aliquid ad meritum actus imperantis.

NOta. Actus imperati à volontate alii ſunt interni, & alii externi. Interni ſunt actus ipſiuſmet voluntatis, quæ per unum actum ſibimet imperare poteſt alium, ſive, quod idem eſt, ſe ipſam per unum actum excitare & applicare ad exercendum alium. Externi ſunt actus aliarum potentiarum, videlicet intellectus, ſeoſuum internorum & externorum, potentiæ motricis, ſeu externorum membrorum.

Nota iterùm. Actus interni imperati, ab externis imperatis differunt. 1. In eo quòd ſiot per ſe & intrinſecè voluntarii: quia à voluntate eliciuntur, nec niſi à voluntate elici poſſunt: externi verò oon ſunt voluntarii, niſi mediatè & extrinſecè, per denominationem ſcilicet extrinſecam, petitam ab actu voluntatis, à quo voluntatiè imperantur. 2. In eo quòd poſſint eſſe immediatè liberi, & ſint, ſi à voluntate exerceantur ſine antecedenti ad unum prædeterminatione, orta ſive à Deo, ſive ab ipſa voluntate: externi verò non ſunt niſi mediatè & extrinſecè liberi: eatenùs enim poſſunt eſſe liberi, & ſunt, quatenùs imperari poſſunt, & imperantur ab actu libero voluntatis, quæ cùm ſola ſit actum ſuorum domina, ſola poteſt per ſe & immediatè liberè agere.

RESPONSIO I.

Actus internus per ſe & intrinſecè boous, & liberè elicitus, addit aliquid ad meritum actus imperantis; ita ut ex utroque exiſtat majus meritum, quàm ex ſolo imperanta.

Prob. Nam v. gr. actus miſericordiæ, liberè elicitus, addit aliquid ad meritum actus charitatis, à quo imperatur: ita ut homo plus mereatur per actum miſericordiæ & charitatis ſimul, quàm per ſolum actum charitatis. Ergo, &c.

Prob. ant. Nam actus miſericordiæ, liberè elicitus, & à charitate imperatus, habet propriam bonitatem formalem, & moralem laudabilitatem, diſtinctam à bonitate formali, & morali laudabilitate actus charitatis, ipſum imperantis. Ergo & habet propriam & diſtinctam rationem meriti.

Prob. conſeq. Nam ſi non habet, certè quia deeſt ei aliquid, ad hoc requiſitum. Atqui hoc dici non poteſt: nam, ut ſupponitur, fit ab homine juſto, fit ex inſtinctu Spiritus Sancti, fit liberè, fit ex imperio charitatis, & ad ejus finem refertur, habet promiſſionem vitæ æternæ ut mercedis: Deus enim non ſolis actibus charitatis, ſed generaliter omnibus omninò operibus bonis ab homine juſto liberè factis in Deo, propoſuit & promiſit vitam æternam, ut mercedem eis, ſi fiant, retribuendam, ut docet Trident. ſeſſ. 6. cap. 16. Ergo in ſuppoſitione facta, actus miſericordiæ habet propriam & diſtinctam rationem meriti. Ergo, &c.

Confirm. Reſp. Quod facit aliquid melius formaliter, & moraliter laudabilius, facit aliquid majus in ratiooe meriti. Atqui complexum ex actu miſericordiæ & actu charitatis ipſum imperante, facit aliquid melius formaliter, & moraliter laudabilius, quàm ſolus actus charitatis; cùm uterque actus propriam & diſtinctam habeat formalem booitatem & laudabilitatem moralem. Ergo, &c.

Dixi autem, 1. per ſe & intrinſecè bonus: nam ſi actus voluntatis imperatus ſolùm extrinſecè bonus eſt, hoc eſt, ſolùm bonus eſt ratione actus imperantis, & boni finis extrinſeci, ad quem per actum imperantem refertur, cum actu imperante noo facit aliquid majus in ratione meriti, quàm ſolus actus imperans. Ratio eſt, quia nec habet, oec habere poteſt propriam & diſtinctam rationem meriti; cùm non habeat honeſtatem propriam, & diſtinctam ab honeſtate actus imperantis.

Dixi, 2. liberè elicitus: quia ut Art. ſuperiore oſtenſum eſt, libertas actus eſt cooditio ad meritum neceſſariò requiſita. Uode actus voluntatis imperatus non poteſt habere rationem meriti propriam, & diſtinctam à meriti ratione, quæ propria eſt actus imperantis, niſi habeat libertatem propriam, & diſtinctam ab actus imperantis libertate. Itaque ut actus ioternus imperatus, etiam per ſe & intrinſecè bonus, addat aliquid ad meritum actus imperantis, neceſſe eſt ut eliciatur liberè, quod fieri poteſt duobus modis. 1. Si imperetur tantùm in futurum: nam tunc voluntas propoſitum ſuum mutare poteſt, & ſic ab actu, quem ſibi imperavit, abſtinere. 2. Si imperetur in præſens, ſed ita ut voluntas imperio ſuo reluctari poſſit, quod reverà poteſt voluntas, quoties imperat ſibi, non deſpoticè, ſed per modum ſuaſionis.

RESPONSIO II.

Actus externus imperatus, actui interno, à quo imperatur, non addit novam rationem meriti.

Prob. Nam poſito actu imperante, naturali neceſſitate ſequitur actus externus imperatus. Ergo in productione actus externi imperati nulla nova exercetur libertas. Ergo actus externus imperatus ooo habet libertatem ſibi propriam, & diſtinctam à libertate actus imperantis. Ergo non habet propriam & diſtinctam bonitatem formalem, & moralem laudabilitatem. Ergo non habet propriam & diſtinctam rationem meriti, adeòque nec addit, oec addere poteſt novam meriti rationem actui interno, à quo imperatur.

Hinc vulgatum illud axioma: *Voluntas pro facto reputatur*, quod apud Deum veriſſimum eſt de voluntate perfecta & abſolutè efficaci, ex qua proinde naturali oeceſſitate ſequeretur actus externus, niſi impediretur ab aliquo potentiori. Ratio eſt, quia hæc voluntas tantum habet libertatis & bonitatis formalis, proindeque & moralis æſtimabilitatis, quantum eſſet in ipſa & actu externo ſimul.

Obj. 1. Compoſitum ex actu interno imperante, & externo imperato, facit aliquid majus in ratione obſequii erga Deum, quàm ſolus actus internus imperans. Ergo facit etiam aliquid majus in ratione meriti. *Reſp.* Eſto ant. neg. conſeq. Ratio negandi eſt, quia apud Deum obſequium non eſt meritum, niſi ſit liberum, & formaliter booum. Unde ut obſequium ex parte operis creſcat apud Deum in ratiooe meriti, requiritur ut creſcat in ratione liberi & booi formaliter. Obſequium autem Deo exhibitum, oon ſic creſcit per actum externum, qui novum libertatis exercitium, & oovam ac propriam bonitatem formalem non ſuperaddit actui interno, nec eſt liber & bonus formaliter, oiſi extrinſecè per libertatem & bonitatem formalem actus interni.

Obj. 2. Actus externus cum interno eſt magis ſatisfactorius, quàm ſolus internus. Ergo eſt etiam magis meritorius. *Reſp.* neg. conſ. Diſparitas eſt, quòd ſatisfactio pro peccatis in eo conſiſtat, quòd tantum pœnæ ſive internæ ſive externæ ſubeatur voluntariè quantum merentur peccata. Unde magis ſatisfacit qui pœnam internam & externam ſimul tolerat, quàm qui tolerat ſolam internam. At meritum con-

ſiſtit

ſiſtit in eo, quòd jus acquiratur ad præmium è Deo propoſitum & promiſſum, quod non fit, niſi liberè præſtando obſequium Deo, & liberè propter ipſum bene operando. Unde ubi eſt æqualis libertas & bonitas formalis, ibi eſt æquale meritum ex parte operis apud Deum; nec ex parte operis apud Deum creſcere poteſt meritum, niſi creſcant libertas & bonitas formalis.

Aliud eſt apud homines: nam apud illos meritum, ſicut & demeritum, majus vel minus judicatur ſecundùm actus externos. Ratio eſt, quia homines non judicant de actibus internis, ſed de externis tantùm, vel certè non judicant de actibus internis, niſi per externos, ſine quibus ex internis nullam utilitatem, nullum incommodum, nullam voluptatem, nullam moleſtiam percipere poſſunt. Unde mirum non eſt, quòd homines meritum vel demeritum maximè attendant ſecundùm actus externos.

Obj. 3. Scriptura pluribus locis promittit mercedem ipſis operibus externis. Ergo tribuit illis rationem meriti. *Reſp.* Scripturam mercedem promittere actibus externis, ut conjunctis cum internis, quibuſcum conſtituunt unum moraliter actum, meritorium ratione ſolius interni, ſive, quod eodem redit, meritorium ratione libertatis & bonitatis formalis, quam habet actus internus, & quæ ab actu externo per extrinſecam denominationem participatur.

ARTICULUS VI.

Unde habeant opera juſtorum, ut ſint magis meritoria.

CErtum eſt opera juſtorum, quæ conditiones omnes ad merendum neceſſarias habent, eò magis meritoria eſſe, quò perfectiora ſunt vel ſpecificè, vel intenſivè, vel extenſivè, aut quò plura & plura ſunt. Sed quæritur utrùm ſint magis meritoria propter majorem gratiam ſanctificantem, vel propter majorem durationem, vel propter majorem operandi difficultatem.

RESPONSIO I.

Meritum creſcit ratione majoris gratiæ ſanctificantis, in operante præexiſtentis.

Prob. Creſcente circumſtantia conſiderabili in opere, creſcit operis æſtimabilitas, ut patet ex terminis. Atqui dignitas perſonæ operantis eſt circumſtantia conſiderabilis in opere meritorio, ut etiam per ſe clarum eſt. Ergo creſcente dignitate perſonæ operantis, creſcit æſtimabilitas operis meritorii. Atqui dignitas perſonæ operantis creſcit per majorem gratiam ſanctificantem. Ergo per majorem gratiam ſanctificantem creſcit æſtimabilitas operis meritorii, adeòque creſcit meritum; cùm eò majus ſit meritum, quo opus meritorium æſtimabilius eſt.

Dixi autem, in operante præexiſtentis, tempore ſcilicet vel natura: nam gratia ſubſequens tempore, vel natura opus meritorium, ac proinde data in præmium operis meritorii, non poteſt augere meritum ejus: meritum enim operis eſt dignitas ejus ad mercedem. At dignitas operis ad mercedem, mercedem præcedit; nam hæc dignitas habet ſe ad modum cauſæ moralis, remuneratorem ad mercedem retribuendam moventis ac determinantis. Ergo meritum operis præcedit mercedem, adeòque præcedit gratiam in præmium illius datam, à qua proinde independens eſt. Ergo meritum operis augeri non poteſt per gratiam, quæ illud tempore vel natura ſubſequitur, & in ejus præmium datur.

Obj. Ut dicitur Matth. cap. 16. Deus reddet unicuique ſecundùm opera ejus. Atqui hoc verum non eſt, ſi Deus remuneret opus æquale majori præmio propter majorem gratiam ſanctificantem. Ergo, &c. *R.* Deum redditurum unicuique ſecundùm opera ejus, conſiderata non ſolùm ſecundùm propriam & intrinſecam excellentiam; ſed etiam ſecundùm omnes alias circumſtantias, quæ ad majorem illorum æſtimabilitatem conferunt, & quarum una eſt dignitas perſonæ operantis, orta ex gratia ſanctificante, ut probatum eſt.

RESPONSIO II.

Meritum creſcit ex circumſtantia durationis: ita ut opus bonum eò magis meritorium ſit, quò diutiùs continuatur.

Prob. Nam ſecundùm prudens judicium, circumſtantia durationis conſiderabilis eſt in opere bono in ordine ad præmium retribuendum, ſicut & in opere malo in ordine ad pœnam infligendam. Ergo, &c. *Prob. ant.* Nam ver. gr. qui diu perſeverat in actuali amore Dei, melius & laudabiliùs agit, quàm qui obiter tantùm hunc actum exercet. Item qui diu perſeverat in actuali odio Dei, pejus & vituperabiliùs agit, quàm qui citò hunc actum deponit. Sed qui meliùs & laudabiliùs agit, dignus eſt majori præmio. Item qui pejùs & vituperabiliùs agit, dignus eſt graviori pœna. Ergo, &c.

Obj. Si meritum creſcit ex circumſtantia durationis, creſcit in infinitum. Abſurdum conſ. Ergo, &c. *R.* neg. ſeq. maj. Nam quantumcumque continuetur opus meritorium, nunquam durat niſi tempore determinato & finito. Tempus autem finitum non poteſt dare niſi augmentum finitum. Ergo quantumcumque continuetur opus meritorium, non poteſt niſi finitè creſcere in ratione meriti.

Probabis tamen ſeq. maj. Tempore finito, quo durat actus meritorius, produci poſſunt alii actus meritorii plures & plures in infinitum, quibus actus ille æquivalebit in ratione meriti. Ergo, &c. *Reſp.* neg. ant. Nam tempore finito non poſſunt produci actus, niſi numero finito. Ratio eſt, quia omnis actus eſſentialiter durat parte aliqua temporis determinatæ & aliquota. Partes autem determinatæ & aliquotæ in tempore finito non ſunt niſi finito numero.

RESPONSIO III.

Difficultas in operando non auget per ſe meritum operis.

Prob. Illud non auget per ſe meritum operis, quod non eſt circumſtantia per ſe conſiderabilis in opere meritorio, quà tali. Atqui difficultas in operando, undecumque proveniat, ſive ex natura operis, ſive ex natura operantis, vel diſpoſitione ejus vitioſa aut non vitioſa, non eſt circumſtantia per ſe conſiderabilis in opere meritorio, quà tali: difficultas enim in operando neque perſonam operantem, neque ipſum opus in æſtimatione prudenti per ſe dignificat. Ergo, &c.

Dixi autem in Reſp. *per ſe*: difficultas enim in operando meritum operis augere poteſt per accidens, quia poteſt eſſe occaſio, cur actus ſit perfectior, voluntate ſcilicet, vel cum majori appretiatione, vel cum majori intenſione ſeſe in actum impendente, aut in eo diutiùs perſeverante. Sicut autem difficultas in operando augere poteſt meritum operis per modum occaſionis, ita & per modum occaſionis poteſt illud minuere, quatenùs poteſt eſſe occaſio, cur actus non ſit tam bonus & perfectus moraliter, quàm eſſet; aut non tandiu continuetur, quandiu continuaretur, ſi non eſſet in operando difficultas. Porrò hoc modo per difficultatem in operando meritum operis minui ſæpiùs contingit, quàm augeri: cùm è contra per operandi facilitatem regulariter contingat meritum operis potiùs augeri, quàm minui: operandi enim facilitas regulariter facit, ut actus ſit intenſior, diuturnior & conſtantior, quàm eſſet cum operandi difficultate.

AR-

ARTICULUS VII.

Quid adulti poſſint vel non poſſint mereri.

Responsio I.

ADulri, qui juſtificantur, nnn merentur de condigno primam gratiam actualem, imò nequidem merentur de congruo.

Prob. 1. pars. Nam 1. ſic loquitur Apoſtnlus, Rom. cap. 3. *Juſtificati gratis per gratiam ipſius.* Et cap. 11. *Si autem gratia, jam non ex operibus: alioquin gratia jam non eſt gratia.* His autem locis Apoſtulus, interprete S. Auguſtino cùm aliis Patribus, qui contra Pelagianos & Semipelagianos ſcripſerunt, loquitur de gratia actuali, quæ noſtræ juſtificationis exordium eſt, quatenùs per eam prævenimur à Deo, & vocamur ad exercendos actus ſalutares, quibus diſponimur ad accipiendum juſtificationis beneficium. Atqui hujus gratiæ collationem nullum de condigno meritum ſupponere, ſaltem aſſerit Apoſtolus. Ergo, &c.

2. Cùm Auguſtinus, & alii Patres qui poſt eum ſcripſeruot, contra Pelagianos & Semipelagianos contendunt gratiam, qua efficienter juſtificamur, non ſecundùm merita noſtra dari, ſaltem intelligunt merita, quibus de condigno meremur mercedem aliquam. Atqui gratia, qua efficienter juſtificamur, eſt prima actualis gratia. Ergo, &c.

3. Synodus Arauſicana II. ſic ait cap. 18. *Debetur merces bonis operibus; ſed gratia, quæ non debetur, præcedit ut fiant.* Hìc Synodus loquitur ſaltem de prima gratia actuali, & dicit eam non deberi. Atqui deberetur nnbis, ſi eam de condignn mereremur. Ergo, &c.

4. Synodus Tridentina, ſeſſ. 6. cap. 5. *Declarat ipſius juſtificationis exordium in adultis à Dei per Chriſtum Jeſum præveniente gratia ſumendum eſſe, hoc eſt, ab ejus vocatione, quâ nullis eorum exiſtentibus meritis, vocantur, ut qui per peccata à Deo averſi erant, per ejus excitantem atque adjuvantem gratiam, &c.* At ſi nulla præexiſtunt merita in adultis peccatoribus, cùm primam actualem gratiam accipiunt, quomodo eam de condigno mereri poſſunt?

Prob. 2. pars. Quia 1. Apoſtolus aſſerit primam gratiam actualem dari à Deo independenter ab omni opere bono præcedente, adeòque tam meritum de cnngruo, quàm meritum de condigno excludit.

2. Cùm Patres contra Pelagianos & Semipelagianos aſſerunt primam gratiam actualem non dari ſecundùm merita noſtra, tam intelligunt merita de coogruo, quàm merita de cnndigno. At verò Semipelagiani nunquam dixerunt, fidem, & alia bonorum nperum initia, ex ſolis naturæ & arbitrii viribus profecta, eſſe de condigno meritoria, ſed ad ſummum de congruo meritoria eſſe voluerunt. Ergo Patres contra eos diſputantes vel nihil egerunt, vel à primæ gratiæ actualis collatione meritum quodlibet, etiam improprium & de congruo tantùm, removendum eſſe probaverunt.

3. Cùm Tridentinum aſſerit adultos peccatnres actualem gratiam, quacum ad juſtificationem ſeſe præparare poſſint, accipere nullis præcedentibus ſuis meritis, manifeſtè removet meritum etiam de congruo tantùm. Nam qui dicit nulla merita, nmnia negat; & qui nmnia negat, merita etiam de congruo excludit.

4. Si adultus peccator poteſt de congruo mereri primam gratiam actualem, quacum ſeſe diſponit ad juſtificationem, certè per opera moraliter bona, ad quæ ſufficiunt ſolæ arbitrii vires. Atqui hoc dici non poteſt: alioqui eſt ex operibus, & ſic gratia non eſt gratia. Item homo habet aliqua opera ad ſalutem conducentia, quæ non accepit à gratia, contra illud Apoſtoli: *Quid habes, quod non accepiſti?* Item homo ſine gratiæ auxilio ſe ipſum diſcernit, contra illud Apoſtoli: *Quis te diſcernit?* Item homn gloriari poteſt de bono arbitrii ſui uſu, contra illud Apoſtoli: *Qui gloriatur, in Domino glorietur.*

5. Denique, ſi prima gratia actualis, qua adultus cnngruè vocatur ad fidem, cadit ſub meritum etiam de cnngruo tantùm, dabitur ex parte hominum ratio, cur unus moveatur efficaciter ad credendum, alter verò non moveatur. Atqui hoc apertè repugnat Apoſtoln dicenti, Rom. cap. 9. *Non volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei .... Cujus vult miſeretur, & quem vult indurat.* Et c. 11. *O altitudo divitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei: quàm incomprehenſibilia ſunt judicia ejus, &c.* In quæ verba ita diſſerit S. Auguſtinus epiſt. 105. ad Sixtum: *Cur autem ille credat, ille non credat, cùm ambo idem audiunt, & ſi miraculum in eorum conſpectu fiat, ambo idem vident: altitudo eſt divitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei, cujus inſcrutabilia ſunt judicia, & apud quem non eſt iniquitas, dum cujus vult miſeretur, & quem vult obdurat.* Ex quibus apertè colligitur, actualis, qua ad fidem convertitur adultus, gratiæ collationi, nullum opus bonum, ex ſolis naturæ viribus factum, præire etiam per modum meræ conditionis ſine qua non.

Responsio II.

Adulti, qui juſtificantur, non merentur de condigno primam gratiam ſanctificantem, ſed merentur eam de congruo.

Prob. 1. pars. 1. Ex Apoſtoln, Rom. cap. 3. dicente: *Juſtificati gratis per gratiam ipſius.* Unde ſic argumentor. Si adultus, qui juſtificatur, meretur de cnndigno primam gratiam ſanctificantem, non juſtificatur gratis. Conſ. repugnat Apoſtolo. Ergo, &c. *Prob. ſeq. maj.* Si adultus, qui juſtificatur, meretur de condigno primam gratiam ſanctificantem, meretur de condigno cauſam formalem ſuæ juſtificationis. Sed qui meretur de condignn cauſam formalem ſuæ juſtificationis, non juſtificatur gratis: meretur enim de condigno ſuam juſtificationem. Ergo, &c. Hinc non poſſumus non aſſentiri iis, qui dicunt hanc partem noſtræ aſſertionis eſſe de fide.

2. Ex S. Auguſtino in epiſt. 105. ad Sixtum, ubi ſic ait: *Nullane ſunt merita juſtorum? Sunt planè, quia juſti ſunt; ſed ut juſti fierent, merita non fuerunt. Juſti enim facti ſunt, cùm juſtificati ſunt: ſed, ſicut dicit Apoſtolus,* juſtificati gratis per gratiam ipſius. Et ex Trident. ſeſſ. 6. cap. 8. ubi hæc leguntur: *Gratis autem juſtificari ideò dicamur: quia nihil eorum, quæ juſtificationem præcedunt, ſive fides, ſive opera, ipſam juſtificationis gratiam promeretur.* Manifeſtum autem eſt S. Auguſtinum, & Synodum Tridentinam ſaltem loqui de merito propriè dicto, & de condignn. Ergo ex S. Doctore, & Tridentina Synodo, adultus qui juſtificatur, non meretur de condigno ſuam juſtificationem, adeòque nec primam gratiam ſanctificantem, quæ eſt cauſa formalis illius.

3. Ratione. Nam ſi adultus, qui juſtificatur, meretur de condigno primam gratiam ſanctificantem, certè ſic meretur illam per actus ſalutares, quibus ſeſe diſponit ad accipiendum juſtificationis beneficium; adeòque actus illi habent condignitatem ad gratiam illam, hoc eſt, moralem cum illa ut mercede æqualitatem, vi cujus in illam ut mercedem, ſuppoſita promiſſione divina, jus juſtitiæ acquirit adultus, qui juſtificatur. Atqui hoc dici non poteſt. Ergo, &c.

Prob. min. Nam ſi actus ſalutares adulti ſeſe ad juſtificationem diſponentis, habent condignitatem ad primam gratiam ſanctificantem, accipiunt illam ſaltem ex parte à dignitate, quam nperans habet ut juſtus, amicus Dei, & filius ejus adoptivus; adeòque accipiunt illam ſaltem ex parte ab ipſa prima gratia ſanctificante, à qua operans habet, ut ſit juſtus, amicus Dei, & filius ejus adoptivus. Abſurdum conſ. Nam ſi actus ſalutares adulti ſeſe ad juſtifica-

ſtificationem diſponentis, condignitatem ad primam gratiam ſanctificantem accipiunt ab ipſa prima gratia ſanctificante, meritum condignitatem ad præmium accipiet ab ipſo præmio; quod eſt abſurdum: præmium enim non facit, ſed ſupponit dignitatem & æſtimabilitatem operis, cujus eſt præmium: cùm opus per ſuam dignitatem, & æſtimabilitatem ad dandum præmium moveat præmiantem. Ergo, &c.

Prob. 2. *pars*. Ex S, Auguſtino in epiſt. 105. ad Sixtum: *Sed nec ipſa*, inquit, *remiſſio peccatorum ſine aliquo merito eſt, ſi fides hanc impetrat: neque enim nullum eſt meritum fidei*, quæ ſcilicet in adulto peccatore, ſeſe ad juſtificationem diſponente, per alios ſubſequentes actus ſalutares, ac imprimis per contritionis actum operatur. Atqui fides, cum aliis operibus ſalutaribus, quæ illam ſubſequuntur, non poteſt impetrare remiſſionem peccatorum, niſi impetrando primam gratiam ſanctificantem, ſine qua ut cauſa formali juſtificationis, peccata non condonantur. Ergo, &c.

2. Ex Tridentino Concilio, ſeſſ. 14. cap. 4. ubi dicitur: *Fuit autem quovis tempore ad impetrandam veniam peccatorum hic contritionis motus neceſſarius*. Quibus verbis æquivalenter dicitur, per contritionis motum, modò cætera, quæ requiruntur, omnia adſint, veniam peccatorum, adeòque primam gratiam ſanctificantem, ſine qua venia illa non datur, impetrari; ſine contritionis motu, etiamſi adſint cætera omnia, quæ requiruntur, non impetrari.

3. Meritum de congruo dicitur illud, quod vim habet ex decentia quadam inducendi Deum ad dandum aliquid. Atqui actus ſalutares, quibus adultus ad juſtificationem diſponitur, vim habent ex decentia inducendi Deum ad dandam primam gratiam ſanctificantem: ſunt enim honeſti, liberè facti ex inſtinctu Spiritus S. & interioris gratiæ adjutorio, adeòque ſupernaturales, & ejuſdem ordinis cum prima gratia ſanctificante. Ergo, &c.

Responsio III.

Adultus, qui juſtificatur, non meretur de condigno primam gloriam.

Prob. 1. Nam ſi adultus, qui juſtificatur, meretur de condigno primam gloriam, certè per actus ſalutares, quibus diſponitur ad recipiendam primam gratiam ſanctificantem, cui reſpondet prima gloria. Atqui hoc dici non poteſt. Ergo, &c. *Prob. min.* Nam ut actus ſalutares mereantur de condigno gloriam, requiritur ut fiant ab homine, tempore, aut ſaltem natura priùs juſto, amico Dei, & filio ejus adoptivo, quàm fiant. Atqui actus ſalutares, quibus adultus diſponitur ad recipiendam primam gratiam ſanctificantem, cui reſpondet prima gloria, non fiunt ab homine, tempore aut natura priùs juſto, &c. Fiunt enim ab homine non ſolùm natura, ſed tempore priùs peccatore, quàm fiant. Ergo, &c.

Prob. maj. Ex S. Auguſtino loco ſupra laudato, ubi dicit: *Nullane ſunt merita juſtorum? Sunt planè, quia juſti ſunt*. Ergo, juxta S. Doctorem, priùs eſt hominem eſſe juſtum, quàm exercere poſſe opera de condigno meritoria. Idem apertè ſignificat Tridentinum ſeſſ. 6. cap. 10. cùm ait: *Nihil ipſis juſtificatis ampliùs deeſſe* (pondera hanc vocem, ampliùs) *credendum eſt, quominus plenè illis quidem operibus, quæ in Deo ſunt facta .... & vitam æternam .... verè promeruiſſe cenſeantur*. Juxta Synodi doctrinam, non qui juſtificatur, ſed qui juſtificatus eſt, adeòque qui juſtus eſt, non in fieri, ſed in facto eſſe, ei nihil deeſt ampliùs, ad hoc ut verè vitam æternam promereri poſſit operibus in Deo factis. Ex quo apertè colligitur, operibus in Deo factis, ad vitam æternam verè promerendam defuturum aliquid, ſi non præcederet ſtatus juſtitiæ.

Prob. 2. Actus ſalutares, quibus adultus ad juſtificationem diſponitur, non ſunt meritorii de condigno primæ gloriæ. Ergo, &c. Conſeq. patet. *Prob. ant.* Si actus illi ſunt de condigno meritorii primæ gloriæ, certè quia, ut volunt adverſarii, creſcit eorum dignitas & æſtimabilitas ex præſentia primæ gratiæ ſanctificantis, cui reſpondet prima gloria. Atqui hoc eſt falſum. Ergo, &c.

Prob. min. Dignitas ſeu æſtimabilitas meriti non creſcit ex ſolutione mercedis: alioqui ſolutio mercedis augeret debitum; cùm è contra per mercedis ſolutionem debitum extinguatur, aut ſaltem minuatur. Atqui prima gratia ſanctificans, cui reſpondet prima gloria, actibus, quibus adultus ad juſtificationem diſponitur, ut meritis de congruo redditur per modum mercedis, non quidem ex juſtitia propter defectum moralis æqualitatis, ſed tantùm ex fidelitate debitæ. Ergo, &c.

Nec dic, quòd prima gratia ſanctificans ſit tantùm merces impropriè & latè dicta actuum, quibus adultus ad juſtificationem diſponitur. Nam ſi repugnat æſtimabilitatem operis creſcere per mercedem propriè & ſtrictè dictam, multò magis repugnat creſcere per mercedem, quæ impropriè tantùm & latè merces eſt: quia ſi repugnat debitum creſcere per mercedis propriè & ſtrictè dictæ ſolutionem, multò magis repugnat creſcere per ſolutionem mercedis, quæ impropriè tantùm & latè merces eſt; cùm hæc ſit minùs debita, quàm altera: eſt enim debita tantùm ex fidelitate; altera verò non ex fidelitate ſolùm, ſed etiam ex juſtitia: item cùm hæc excedat æſtimabilitatem operis, cui redditur, altera verò non excedat.

Obj. 1. Scriptura & Patres abſolutè affirmant juſtos mereri vitam æternam. *Reſp.* Scripturam & Patres loqui indefinitè, cùm dicunt juſtos gloriam æternam mereri. Unde Theologis examinandum relinquitur, utrùm juſti de condigno mereantur etiam primam gloriam, an verò tantùm augmentum gloriæ. Eos autem non primam gloriam, ſed tantùm gloriæ augmentum de condigno mereri, nobis videtur probabilius.

Obj. 2. Tridentinum ſeſſ. 6. can. 32. aliter loquitur de gratia & gloria: nam de gratia ſolùm ait, juſtum mereri augmentum ejus; de gloria verò dicit, juſtum mereri vitam æternam, hoc eſt, gloriam, & augmentum gloriæ. *Reſp.* Cùm Tridentinum ait juſtos mereri vitam æternam ſeu gloriam, indefinitè loquitur, & præſcindendo à prima & ſecunda gloria. Cùm autem addit juſtos mereri augmentum gloriæ, non hoc facit, ut ſignificet eos mereri etiam primum gloriæ gradum, primæ gratiæ ſanctificanti correſpondentem, ſed ad confutandos hæreticos, negantes gloriam augeri per opera bona in ſtatu juſtitiæ facta.

Obj. 3. Ex doctrina noſtra ſequitur adultum ſalvari poſſe ſine operibus de condigno meritoriis vitæ æternæ. Hoc autem repugnat Scripturæ generatim aſſerenti, unumquemque adultorum mercedem accepturum eſſe ſecundùm opera ſua. Ergo, &c. *Reſp.* Majorem veram eſſe. Nam ſi adultus, infidelis v. g. ſtatim poſt actum dilectionis Dei ſuper omnia elicitum, & acceptum juſtificationis beneficium moriatur, ſalvabitur ſine meritis de condigno. Scripturæ autem aſſerentis unumquemque mercedem accepturum eſſe ſecundùm opera ſua, ſenſus eſt, quòd illi omnes, qui bona merita habent, mercedem accepturi ſint bonis ſuis meritis proportionatam: ſicut qui mala merita habent, pœnam accepturi ſunt proportionatam & debitam malis eorum meritis.

Responsio IV.

Perſeverantia finalis non cadit ſub meritum de condigno, imò nec ſub meritum de congruo, quod effectum ſuum infallibiliter obtineat.

Prob. utraque pars 1. Ex Apoſtolo Philipp. c. 2. *Cum metu*, inquit, *& tremore veſtram ſalutem operamini: Deus eſt enim, qui operatur in vobis & velle & perficere pro bona voluntate*. Quibus verbis apertè declarat Apoſtolus, à puro Dei beneplacito pendere, ut juſti uſque in finem accipiant gratias actua-

actuales, quibuſcum non ſolùm poſſint obſervare, ſed etiam re ipſa obſervent mandata divina uſque in finem, adeòque ſub nullum meritum, cum effectu infallibiliter connexum, cadere gratias actuales efficaces, quibuſcum uſque in finem perſeverant juſti in ſtatu juſtitiæ: unde jure merito ſalutem ſuam, incumbendo bonis operibus, operantur cum metu & tremore.

2. Ex S. Auguſtino lib. de bono perſeverant. c. 8. *Ex duobus piis, cur huic donetur perſeverantia uſque in finem, illi autem non donetur: inſcrutabilia ſunt judicia Dei*. At profectò in hoc non eſſent inſcrutabilia Dei jodicia, ſi perſeverantia caderet ſub meritum, etiam de congruo tantùm, ſed infallibiliter connexum cum effectu: ſicut non ſunt inſcrutabilia in eo, quòd unus adoltus juſtificetur, alter verò non juſtificetur, quia juſtificatio adulti cadit ſub meritum de congruo, per quod obtinetur infallibiliter. Unde quærenti qnare unus adultus juſtificetur, & alter non juſtificetur, reſponderi poteſt, quia unus meretur juſtificationem, & alter non meretur, quia unus habet prærequiſitam contritionem, & alter non habet.

Eodem libro cap. 13. ſic loquitur: *Unde ſatis dilucide oſtenditur, & inchoandi, & uſque in finem perſeverandi gratiam Dei non ſecundùm merita noſtra dari, ſed donari ſecundùm ipſius ſecretiſſimam eandemque juſtiſſimam, beneficentiſſimam, ſapientiſſimam voluntatem*. Quibus verbis S. Doctor omne omninò meritum, ſive proprium, ſive improprium, per quod perſeverantia infallibiliter obtineatur, excludit.

3. Ex S. Thoma 1. 2. quæſt. 114. art. 9. in O. ubi, 1. diſtinguit duplicem perſeverantiam, videlicet perſeverantiam gloriæ, quæ ad patriam pertinet, & perſeverantiam viæ, de qua hìc agitur. 2. Perſeverantiam gloriæ cadere ſub meritum, quia comparatè ad motum liberi arbitrii, à Deo præmovente directi, ſe habet ut terminus, hoc eſt, quia liberum arbitrium, à Deo præmotum, ad illam ut terminum ſuum tendit per opera ſalutaria; perſeverantiam verò viæ ſub meritum non cadere, quia eſt effectus motionis divinæ, quæ comparatè ad prædictum liberi arbitrii motum ſe habet ut principium, adeòque eſt id, quo liberum arbitrium per opera meritoria tendit ad perſeverantiam gloriæ ut ſui motus terminum, ſive, quod idem eſt, eſt principium omnium operum ſalutarium, quibus liberum arbitrium perſeverantiam gloriæ promeretur, proindeque principium eſt omnis meriti. Principium autem omnis meriti ſub meritum cadere repugnat. Unde concludit S. Doctor, Deum perſeverantiam viæ iis, quibus eam largitur, gratis & independenter ab omni merito, mercedem ſcilicet, niſi per peccatum impediatur, infallibiliter conſequente, largiri.

Verba S. Doctoris ſunt hæc: *Dupliciter poteſt aliquis perſeverantiam in bono obtinere à Deo. Uno quidem modo per hoc, quòd liberum arbitrium determinatur ad bonum per conſummatam gratiam: quod erit in gloria. Alio modo ex parte motionis divinæ, quæ hominem inclinat ad bonum uſque in finem ..... Illud cadit ſub humano merito, quod comparatur ad motum liberi arbitrii, directi à Deo movente, ſicut terminus, non autem id quod comparatur ad prædictum motum, ſicut principium. Unde patet, quòd perſeverantia gloriæ, quæ eſt terminus prædicti motus, cadit ſub merito. Perſeverantia autem viæ non cadit ſub merito, quia dependet ſolùm ex motione divina, quæ eſt principium omnis meriti: ſed Deus gratis perſeverantiæ bonum largitur, cuicumque largitur*. Mens S. Doctoris modò declarabitur ampliùs.

4. Ratione. Pro quo *nota*. Perſeverantia alia eſt gloriæ, & alia viæ. Perſeverantia gloriæ eſt effectus conſummatæ charitatis, qualis non erit, niſi in patria. Cùm autem conſummata hæc charitas cadat ſub meritum, perſeverantiam gloriæ ſub meritum cadere, planum eſt. Sed de hac perſeverantia, ut jam monuimus, hìc non agitur.

Perſeverantia viæ, de qua hìc agitur, poteſt ſumi duobus modis. 1. Formaliter; & ſic ſumpta conſiſtit in bona morte. Hoc modo perſeverantiam viæ, quam deinceps perſeverantiam ſimpliciter nominabimus, paſſim ſumit S. Auguſtinus, ac præcipuè & apertiſſimè, lib. de corr. & grat. cap. 12. 2. Præſuppoſitivè, relatè ſcilicet ad adultos, qui non ſtatim poſt acceptam juſtificationis gratiam, ex hujus vitæ periculis rapiuntur, ſed aliquandiu poſteà, alii aliis diutiùs, vivunt, & tamen acceptam in juſtificatione ſtolam ad tribunal Chriſti perferunt. Perſeverantia, hoc modo ſumpta, conſiſtit in conſtanti uſque in finem mandatorum divinorum obſervatione, & eſt effectus motionis divinæ efficacis, uſque in finem continuatæ, hoc eſt, collectionis actualium gratiarum efficacium, quibuſcum ſucceſſivè acceptis, liberum hominis arbitrium, malum vitando & operando bonum, mandatorum divinorum tramiti ad viæ terminum uſque inſiſtit.

Porrò perſeverantia, ſic accepta, præſupponitur quidem in iis, qui non ſtatim à juſtificatione rapiuntur, & tamen perſeverant finaliter; at non per eam, ſed per bonam mortem conſtituuntur formaliter perſeverantes, ſeu perſeverantes ſimpliciter: unde perſeverantiam formaliter ſumptam, ſeu formalem perſeverantiam ponimus in bona morte, qua accepta, homo eſt, non accepta, non eſt finaliter & formaliter perſeverans. His autem præſuppoſitis.

Argumentor ſic. Si perſeverantia cadit ſub meritum, cum effectu infallibiliter connexum, vel primo, vel ſecundo modo ſumpta. Non primum: nam ſi bona mors caderet ſub meritum, cum effectu infallibiliter connexum, nullus juſtus ſine bonis operibus, in ſtatu juſtitiæ factis, bene moreretur; aut cum operibus in ſtatu juſtitiæ factis, malè moreretur. Atqui hoc utrumque repugnat conſtanti experientiæ. Conſtans enim experientia docet non paucos ſtatim à juſtificatione, & antequam ulla opera meritoria exercuerint, rapi ex hac vita, & bene mori, & è contra multos, qui in ſtatu juſtitiæ opera meritoria exercuerunt, eaque plurima, etiam heroica, in peccatum prolabi, & malè mori. Ergo, &c.

Ratio autem à priori eſt, non quia repugnat bonam mortem ſub meritum cadere: non enim magis repugnat eam cadere ſub meritum, quàm augmentum gratiæ & gloriæ: cùm non ſit aliquid majus in ratione beneficii, quàm vita æterna, quam tamen juſti etiam de condigno merentur per opera in Deo facta: ſed quia Deus noluit eam (bonam mortem) ſupponere merito, proponendo & permittendo illam ut mercedem, vel quaſi mercedem retribuendam bonis operibus, etiam in ſtatu juſtitiæ factis ex auxilio gratiæ; eamque voluit à pura ſua liberalitate ac miſericordia dependere: ita ut quibus conceditur, purè liberaliter ac miſericorditer concedatur; quantumvis juſti ſint atque ſancti, & tempore etiam diutiſſimo in ſtatu juſtitiæ, ac chriſtianarum virtutum omnium exercitio permanſerint.

Non ſecundum, quo modo perſeverantiam ſumit S. Thomas poſt Apoſtolum. Nam conſtans uſque in finem mandatorum divinorum obſervatio eſt effectus motionis divinæ, uſque in finem continuatæ, & liberum hominis arbitrium ad gloriæ terminum efficaciter dirigentis. Atqui hæc motio non cadit ſub meritum. Ergo nec conſtans uſque in finem mandatorum divinorum obſervatio, quæ eſt ejus effectus. *Prob. min.* Quia principium omnis meriti ſub meritum cadere repugnat. Atqui hæc motio in homine juſto eſt principium omnis meriti: eſt enim principium omnium operum ſalutarium, quæ ab illo exercentur. Sic ratiocinatur S. Thomas; cujus ratiocinium ampliùs declarandi gratia.

Sic adhuc argumentor. Conſtans uſque in finem mandatorum divinorum obſervatio eſt effectus collectionis gratiarum actualium efficacium, quibuſcum ſucceſſivè acceptis, juſtus uſque in finem malum vitat, & bonum operatur. Ergo conſtans uſque in finem mandatorum divinorum obſervatio ſub meritum cadere non poteſt, niſi ratione collectionis illius: nam ſi juſtus nullo pacto meretur collectionem illam, nullo pacto meretur conſtantem uſque in finem mandatorum divinorum obſervationem: cui enim abſque

ullo

ullo merito donatur cauſa, abſque ullo merito donatur effectus, cauſam infallibiliter & ſine novo favore conſequens. Atqui collectio illa nullatenùs ſub meritum cadit. Ergo, &c.

Prob. ſubſ. Nam 1. juſtus nullatenùs meretur actualem gratiam efficacem, quæ eſt prima in illa collectione, & quacum primum opus meritorium exercet; vel meretur illam per actum merè naturalem, quod eſt Pelagianum. 2. Nullatenùs meretur actualem gratiam efficacem, quæ in illa collectione ſecunda eſt, & quacum exercet ſecundùm opus meritorium: nam ſi ſecundam meretur, certè per primam. Hoc autem dici non poteſt; ſecunda enim non eſt terminus primæ, ſicut nec tertia ſecundæ, aut quarta tertiæ, &c. ſed unus omnium terminus eſt, nempe gloria promerenda; unde prima liberum arbitrium non dirigit ad ſecundam, ſicut nec ſecunda ad tertiam, aut tertia ad quartam, ſed omnes communiter liberum arbitrium ad unam gloriam, ut mercedem promerendam, dirigunt.

Præthereà, ſi juſtus per primam gratiam meretur ſecundam; per ſecundam meretur tertiam, per tertiam quartam, & ſic deinceps. Atqui hoc dici non poteſt: alioqui juſtus, accepta prima gratia, cæteras omnes infallibiliter accipiet; loquimur enim ſemper de merito cum effectu infallibiliter connexo; atque ita infallibiliter uſque in finem in mandatorum divinorum obſervatione perſeverabit. Unde ulteriùs ſequitur, juſtos omnes, qui habent opera æternæ vitæ meritoria, nullo excepto, ſalvari, & eos omnes, qui è ſtatu juſtitiæ in peccatum prolapſi, malè moriuntur, nulla unquam opera vitæ æternæ meritoria habuiſſe; quæ omnia falſa ſunt, & intolerabilia. Ergo collectio gratiarum actualium efficacium, quæ ſe habet ad modum unius motionis divinæ, uſque in finem continuatæ, qua homo ad portum ſalutis efficaciter dirigitur, ſecundùm nullam ſui partem cadit ſub meritum, cum effectu infallibiliter connexum; ſed ſecundùm omnes & ſingulas partes ex pura Dei miſericordia dependet relatè ad juſtos quoſcumque, quotcumque, & quantacumque opera vitæ æternæ meritoria habeant.

Dices. Poſſumus ferventi oratione impetrare à Deo finalem perſeverantiam, ut ait S. Auguſtinus lib. de bono perſev. cap. 6. *Hoc Dei donum* (finalis perſeverantiæ) *ſuppliciter emereri poteſt*. Ergo finalis perſeverantia cadit ſaltem ſub meritum de congruo. *Reſp.* diſt. conſ. Ergo finalis perſeverantia cadit ſub meritum de congruo, cum effectu connexum infallibiliter, N. conſ. non enim omnes, qui cum fervore orarunt aliquando, finaliter perſeverant, ſed è contra multi ex illis cadunt, & ex hac mortali vita decedunt, antequam reſurgant. Ergo finalis perſeverantia cadit ſub meritum de congruo, quod non niſi fallibiliter cum effectu connexum eſt, C. conſ. quod non eſt contra aſſertionem noſtram.

Responsio V.

Juſti reparationem poſt lapſum, neque de condigno, neque de congruo infallibiliter merentur per opera in Deo facta in ſtatu juſtitiæ.

Ita S. Thomas 1. 2. qu. 114. art. 7. & *Prob. breviter*. Opera bona in ſtatu juſtitiæ facta, neque de condigno, neque de congruo infallibiliter merentur conſervationem gratiæ ſanctificantis, & auxilia gratiæ efficacia ad non cadendum. Ergo multò minùs ſive de condigno, ſive de congruo infallibiliter merentur reparationem gratiæ ſanctificantis poſt lapſum, & auxilia efficacia ad reſurgendum: plus enim eſt, gratiam ſanctificantem reſtitui, quàm conſervari, & plus eſt, injuſto dari auxilia efficacia ad dolendum de peccato, quàm juſto ad non peccandum; neque invenimus unum magis quam aliud à Deo promiſſum eſſe.

Confirmatur experientia. Nam aliqui poſt plurima & eximia pietatis opera, in ſtatu juſtitiæ facta, lapſi non reſurgunt, ſed in ſuis peccatis moriuntur. Ergo, &c. Dixi autem, de congruo infallibiliter: poſſunt enim juſti per opera pietatis in ſtatu juſtitiæ facta mereri de congruo, ſed fallibiliter, reparationem poſt lapſum; quia fieri poteſt, ut Deus juſto lapſo auxilium efficax ad reſurgendum à lapſu donet intuitu alicujus boni operis ab eo facti in ſtatu juſtitiæ: quod planè fallibile eſt; cùm nulla illud faciendi extet divina promiſſio, pendeatque à pura miſericordia Dei, qui non ſemper lapſis à ſtatu juſtitiæ, in quo multa bona opera exercuerunt, dat auxilium efficax ad dolendum ſicut oportet de peccatis, & cùm dat, non ſemper attendit ad bona opera, quæ fecerunt, cùm eſſent juſti.

Responsio VI.

Juſti merentur de condigno augmentum gratiæ ſanctificantis.

Eſt de fide, & *prob.* ex Trid. ſeſſ. 6. cap. 10. *Sic ergo*, inquit, *juſtificati, & amici Dei ac domeſtici facti, euntes de virtute in virtutem, renovantur .... in ipſa juſtitia per Chriſti gratiam accepta, cooperante fide bonis operibus, creſcunt, atque magis juſtificantur ... hoc verò juſtitiæ incrementum petit ſancta Eccleſia, cum orat:* Da nobis, Domine, fidei, ſpei & charitatis augmentum. Et can. 32. *Si quis*, inquit, *dixerit ...... ipſum juſtificatum, bonis operibus, quæ ab eo per Dei gratiam, & Jeſu Chriſti meritum, cujus vivum membrum eſt, fiunt, non verè mereri augmentum gratiæ, vitam æternam ...... atque etiam gloriæ augmentum: anathema ſit*. Sed

Nota 1. Juſti merentur de condigno augmentum gratiæ etiam per actus remiſſiores habitu jam ante infuſo. Nam neque Scriptura, neque Tridentinum, ad merendum de condigno gratiæ augmentum, requirit ut actus meritorius ſit habitu præexiſtente intenſior, imò Tridentinum ſeſſ. 6. cap. 16. ad meritum de condigno requirit tantùm opus bonum in Deo per ejus gratiam factum ab homine juſtificato, & addit eſſe credendum, quòd nihil ampliùs requiratur ad verum meritum.

Nota 2. Augmentum gratiæ, poſito actu illius meritorio, ſtatim tribuitur juſtis, ut colligitur, 1. ex Scriptura, 2. Cor. cap. 4. ubi dicitur: *Renovamur de die in diem*. Apocal. cap. ult. ubi legitur: *Qui juſtus eſt, juſtificetur adhuc, &c.* 2. Ex Trid. ſeſſ. 6. cap. 10. ubi juſtificati dicuntur, in ipſa juſtitia per Chriſti gratiam accepta, fide cooperante bonis operibus, creſcere, atque magis juſtificari.

Nota 3. Juſti merendo augmentum gratiæ ſanctificantis, merentur etiam omnia auxilia, tam temporalia, quàm ſpiritualia & ſupernaturalia, ſine quibus eam conſervare non poſſunt: auxilia enim ad gratiæ conſervationem neceſſaria, ſunt ei connaturaliter debita, & cum ea faciunt unam moraliter mercedem. Quare hæc auxilia juſtis nunquam denegat Deus, qui proinde juſtificatos non deſerit, niſi priùs ab illis deſeratur; attamen quòd potiùs dentur congrua, quàm incongrua, effectus eſt puræ liberalitatis ac miſericordiæ divinæ.

Responsio VII.

Juſti merentur de condigno augmentum gloriæ.

Eſt de fide, & *prob.* 1. Ex Scriptura. Nam dicitur Gal. cap. 6. *Qui ſeminat in ſpiritu, in ſpiritu metet vitam æternam*. Et 2. Cor. cap. 4. *Quod in præſenti eſt momentaneum & leve tribulationis noſtræ, æternum gloriæ pondus operatur in nobis*. Et Jacobi cap. 1. *Accipiet coronam vitæ, quam repromiſit Deus diligentibus ſe*. 2. Ex Trid. ſeſſ. 6. can. 32. ubi contrarium aſſerentes anathematizantur.

Digitized by Google

ARTICULUS VIII.

Quid & quotuplex ſit meritum de congruo.

1. MEritum de congruo dicitur illud, cui deeſt aliquid requiſitum ad meritum perfectum, hoc eſt, ad meritum de condigno. Ad meritum autem de condigno duo requiruntur, ut ſuo loco oſtenſum eſt; moralis ſcilicet æqualitas cum mercede, & facta à Deo mercedis promiſſio. Meritum igitur de congruo dicitur illud, quod vel non habet moralem æqualitatem cum mercede, vel non habet promiſſionem mercedis, vel neutram habet, ſed ſolùm habet in æſtimatione morali quandam cum mercede proportionem ſeu congruitatem, vi cujus illi ſeu illius intuitu Deus poteſt mercedem tribuere decenter & congruè.

Hinc in homine juſto bona opera in Deo per ipſius gratiam facta, ſunt tantùm meritoria de congruo perſeverantiæ finalis; licèt cum ea moralem æqualitatem habeant. Ratio eſt, quia non habent perſeverantiæ finalis promiſſionem, unde non habent jus juſtitiæ ad illam, quod ad meritum de condigno requiritur.

Hinc in homine peccatore contritio charitate perfecta eſt tantùm de congruo meritoria primæ gratiæ ſanctificantis; quamvis promiſſionem illius habeat. Ratio eſt, quia propter defectum dignitatis in perſona operante, non habet moralem æqualitatem cum prima gratia ſanctificante, ſed ſolùm habet cum ea proportionem quandam & congruitatem, vi cujus Deum decet hominem perfectè contritum, quia perfectè contritus eſt, juſtificare; ad quod tenetur, non quidem ex juſtitia, ſed ex fidelitate propter ſuam promiſſionem.

Hinc rurſùs in homine peccatore oratio ex inſtinctu & adjutorio Spiritus S. facta, eſt tantùm de congruo meritoria prævenientis gratiæ, qua efficaciter movetur ad dolendum ſicut oportet de peccatis; quia neque moralem cum illa æqualitatem, neque illius promiſſionem habet, ſed ſolùm habet intrinſecam excellentiam, cujus intuitu Deus poteſt decenter & congruè hominem peccatorem gratia ſua movere, quomodo ei aptum eſt, ut de peccatis doleat ſicut oportet ad conſequendum juſtificationis beneficium.

2. Ad meritum de congruo requiritur in opere meritorio vis idonea ad inducendum Deum ex decentia, ut operi aliquid retribuat. Unde ad meritum de congruo requiritur in opere meritorio, ſi non habet moralem cum mercede æqualitatem, certa quædam proportio & congruitas cum eo, quod retribuendum eſt. Quam proportionem & congruitatem habet opus à propria excellentia; ad quam requiritur, ut ſit opus in Deo per ipſius gratiam liberè factum. Hinc opus ex ſolis naturæ viribus factum, quantumvis honeſtum ſit ac liberum, nec eſt, nec poteſt eſſe de congruo meritorium præmii ſcilicet ſupernaturalis; nam de tali hìc agitur.

3. Ut ex dictis liquet, duplex eſt meritum de congruo, unum ſcilicet, cui promiſſa eſt retributio, & alterum cui retributio non eſt promiſſa. Unde meritum de congruo dividi debet in illud, quod cum mercede infallibiliter connexum eſt, & illud quod non niſi fallibilem habet cum mercede connexionem, adeòque poteſt eſſe ſine retributione. Hinc meritum de congruo adhuc dividi poteſt in meritum da congruo in actu primo tantùm, & meritum de congruo in actu ſecundo. Meritum de congruo in actu primo tantùm, eſt opus, cujus intuitu Deus poſſet operanti aliquid retribuere cum decentia, non tamen retribuit, quia non vult. Meritum de congruo in actu ſecundo eſt opus, cujus intuitu Deus poteſt cum decentia retribuere aliquid, quod re ipſa retribuit, vel cum debito fidelitatis, ſi promiſit retributionem, vel abſque omni debito, ſi retributionem non promiſit.

4. Denique, meritum de congruo, ut etiam ex dictis patet, dividi poteſt ratione ſubjecti, in meritum de congruo, habens moralem æqualitatem cum mercede, ſed ſine illius promiſſione: tale eſt omne meritum de congruo in homine juſto: unde nullum meritum de congruo in homine juſto habet infallibilem retributionem: & meritum de congruo, carens morali æqualitate cum mercede, quacum tamen ob intrinſecam perfectionem, certam proportionem & congruitatem habet: talia ſunt omnia merita de congruo in homine peccatore, quorum aliqua retributionis promiſſionem habent, aliqua non, & quorum proinde aliqua infallibilem habent retributionem, alia verò non habent.

TRA-

TRACTATUS SEPTIMUS.
DE VIRTUTIBUS THEOLOGICIS.

PARS PRIMA.
DE FIDE.

DISPUTATIO PRIMA.

De objecto formali Fidei.

NOMEN fidei variè accipitur. 1. Pro conſcientia, ſeu prudenti perſuaſione de bonitate, vel malitia operationis. 2. Pro fidelitate in promiſſis ſervandis. 3. Pro veracitate. 4. Pro fiducia. 5. Pro una ex gratiis gratis datis, ſeu pro dono intrepidè fidem prædicandi. 6. Pro actu, quo credimus homini aliquid nobis atteſtanti, & eſt fides humana. 7. Pro actu ſalutari, quo credimus vera eſſe ea, quæ à Deo revelata ſunt, & eſt fides divina. 8. Pro habitu infuſo, quo intrinſecè & permanenter inſtruimur ad exercendos ejuſmodi actus. 9. Denique, pro doctrina à Deo revelata, & fide divina credenda. Fides autem ad præſentem Tractatum non pertinet, niſi ſub tribus poſtremis acceptionibus.

Fidei Divinæ duplex eſt objectum, materiale & formale. Materiale ſunt omnia à Deo revelata: formale verò id, quod cognitum, & quà cognitum movet nos ad aſſentiendum rebus à Deo revelatis.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrùm Revelatio divina ſit in objecto formali fidei Divinæ.

NOta 1. Revelatio in genere eſt manifeſtatio rei occultæ. Sumi poteſt dupliciter, latè, & ſtrictè. Latè ſumpta, eſt productio ſigni naturalis, quo naturaliter ducimur in cognitionem rei alterius. Sic Deus producendo creaturas, revelat latè & impropriè exiſtentiam ſuam, & alias perfectiones ſuas: nam per creaturarum productionem naturaliter ducimur in cognitionem exiſtentiæ divinæ, aliarumque perfectionum divinarum. Revelatio ſtrictè ſumpta, eſt productio ſigni ex inſtituto ſignificantis, quo revelans aliis ſignificare vult id quod habet in mente.

Nota 2. Quæſtio hìc eſt de ſola revelatione ſtrictè ſumpta, quæ plura importat, ſcilicet actum intellectus, quo revelans cognoſcit objectum; actum voluntatis, quo objectum & ſuam illius cognitionem vult ſigno aliquo manifeſtare; & manifeſtationem per ſignum externum factam. Unde revelatio ſtrictè ſumpta dividitur, velut totum in partes, in revelationem internam, & externam. Revelatio interna ſunt actus interni; revelatio externa eſt actuum internorum manifeſtatio. Neutra ſine altera ad fidem ſufficit: nam actus interni non poſſunt movere, niſi manifeſtentur per ſignum aliquod externum; neque ſignum externum movere poteſt ad judicandam objecti veritatem, niſi fiat, & cognoſcatur fieri à revelante ex intentione manifeſtandi veritatem objecti, & cognitionem, quam revelans habet de illa veritate.

Nota 3. Deus igitur propriè & ſtrictè revelat, quando ſignum aliquod externum, ex inſtituto ipſius vel hominum ſignificans, producit ex intentione manifeſtandi veritatem alicujus objecti, & cognitionem, quam habet de illa veritate. Unde Deus propriè & ſtrictè loquitur, non ſolùm cùm vel per ſe, vel per Angelum aut hominem vocibus humanis, aut ſignis aliis externis ex inſtituto hominum ſignificantibus utitur, ad manifeſtandam veritatem aliquam; ſed etiam cùm per ſe cognitionem alicujus myſterii cum iis characteribus imprimit menti prophetæ, ut propheta intelligat hanc ſibi cognitionem à Deo impreſſam eſſe ad manifeſtationem myſterii, & cognitionis, quam Deus habet de illo.

RESPONSIO I.

Revelatio divina eſt in objecto formali fidei divinæ.

Prob. Ex Scriptura. Nam 1. Joan. cap. 5. dicitur: *Si teſtimonium hominum accipimus, teſtimonium Dei majus eſt*: Hoc eſt, ſi teſtimonio hominum movemur, ad credenda ea, quæ nobis teſtificantur; quantò magis moveri debemus teſtimonio divino, ad credenda ea, quæ nobis à Deo revelata ſunt! Ergo ex Scriptura, teſtimonium divinum, ſeu revelatio divina eſt nobis ratio & motivum aſſentiendi per fidem rebus à Deo revelatis. Unde *ſic argumentor breviter*. Illud eſt in objecto formali fidei divinæ, quod nobis eſt ratio & motivum aſſentiendi per fidem ſalutarem rebus à Deo revelatis. Sed ex Scriptura talis eſt revelatio divina. Ergo, &c.

Ratio à priori eſt, quia fides divina eſt actus quo credimus Deo, ut patet ex Apoſtolo, Rom. cap. 4. ubi laudans fidem Abrahæ, ſic ait: *Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt illi ad juſtitiam*. Atqui credere Deo, nihil aliud eſt, quam aſſentiri alicui veritati propter teſtimonium ſeu revelationem Dei, veritatem illam manifeſtantis & teſtificantis. Ergo fides divina eſt actus, quo aſſentimur veritatibus à Deo revelatis propter ejus revelationem. Ergo fides divina habet pro motivo & ratione aſſentiendi rebus à Deo revelatis ipſam revelationem divinam, quod eſt habere revelationem divinam pro objecto formali.

Obj. 1. Fide divina credimus revelationem divinam. Sed non credimus propter aliam revelationem: alioqui daretur proceſſus in infinitum. Ergo, &c. *Reſp.* Nos fide divina credere revelationes divinas, & quandoque credere propter alias, quandoque non, ſed tantùm propter ſe ipſas: nam revelatio circa quam actum fidei divinæ exercemus, vel eſt expreſsè revelata per aliam revelationem poſteriorem, vel non. Si primum, credimus illam vel propter ſe ipſam, ut mox explicabitur, vel propter aliam poſteriorem, qua expreſsè revelata eſt: cùm enim hæc poſterior poſſit nobis eſſe magis & priùs nota, quàm illa prior, cujus eſt expreſſa revelatio, poteſt nobis eſſe ratio & motivum illi aſſentiendi.

Si ſecundum, credimus illam propter ſe ipſam, ut in ſe virtualiter reflexam, ſeu prout eſt virtualis & implicita ſui ipſius revelatio; qualis eſt revelatio omnis: nam quando Deus myſterium aliquod revelat, ſimul & indiviſibiliter, virtualiter & implicitè revelat ſe revelare; & cùm revelatione externa utitur,

rit, utitur ea ex intentione non ſolùm revelandi myſterium, ſed etiam teſtandi ſe illud revelare. Unde obligat nos ad credendum fide divina, & myſterium, quod revelat, & revelationem, qua revelat. Quare tam peccaremus contra præceptum fidei divinæ, negando myſterium eſſe revelatum, quàm ſimpliciter negando myſterium.

Hinc etiam de fide eſt v. grat. non ſolùm, quòd Verbum incarnatum ſit, ſed etiam quòd hoc ſit à Deo revelatum; & tam hæreticus eſſet, qui negaret revelationem Incarnationis, quàm qui negaret ipſam Incarnationem; etiam ſupponendo quòd revelatio Incarnationis non ſit expreſsè revelata per aliam ulteriorem revelationem; quia ſcilicet Deus revelando Incarnationem, hoc ipſo virtualiter revelavit ſe revelare: Non eſt ergo metuendus hìc proceſſus in infinitum: nam cùm fide divina creditur aliqua revelatio, vel propter ſe ipſam creditur, vel creditur propter aliam, quæ creditur propter ſe ipſam.

Obj. 2. Fide divina credimus Deum exiſtere. Sed hoc non credimus propter revelationem divinam. Neg. min. Nam credimus Deum exiſtere, quia ipſe dicit ſe exiſtere: *Prob. tamen min. negatam*. Si credimus Deum exiſtere, quia ipſe dicit ſe exiſtere, credimus Deum exiſtere, quia eſt: nam Deum dicere, involvit Deum eſſe. Falſum conſ. Ergo, &c. *Reſp.* diſt. ſeq. maj. Credimus Deum exiſtere, quia eſt ſimpliciter, N. ſeq. Quia eſt cum addito, hoc eſt, quia eſt dicens, C. ſeq.

At inquies. Si ita eſt, 1. idem per idem cognoſcimus. 2. Uno & eodem actu bis cognoſcimus idem. 3. Uno & eodem actu priùs cognoſcimus Deum eſſe, quàm cognoſcamus Deum eſſe. 4. Saltem priùs natura cognoſcimus Deum dicere, quàm Deum eſſe: quod repugnat, quia priùs eſt Deum eſſe, quàm dicere; & conſequenter neceſſe eſt Deum priùs cognoſci ut exiſtentem, quàm ut dicentem.

Reſp. ad 1. Eum, qui credit Deum eſſe, quia ipſe dicit ſe eſſe, cognoſcere idem per idem, ſed non omninò: cognoſcit enim Deum eſſe, quia cognoſcit illum eſſe dicentem. Deum autem eſſe, & Deum eſſe dicentem non ſunt idem omninò; nam Deum eſſe dicentem, plùs dicit quàm præcisè Deum eſſe. Unde actus, quo credo Deum eſſe, quia ipſe dicit ſe eſſe, non magis repugnat, quàm actus, quo judico Petrum eſſe animal, quia eſt homo, & quo tamen cognoſco idem per idem, ſed non omninò: nam eſſe animal, & eſſe hominem in Petro, ſunt idem, ſed non omninò, quia eſſe hominem, dicit aliquid ſupra eſſe animal.

Reſp. ad 2. Eum, qui credit Deum eſſe, quia ipſe dicit ſe eſſe, uno & eodem actu bis credere idem, ſed diverſo modo: nam ſemel credit explicitè in objecto materiali, & ſemel implicitè in objecto formali. Sicut qui judicat Petrum eſſe animal, quia eſt homo, uno & eodem actu bis judicat idem, nempe Petrum eſſe animal, ſemel explicitè, & ſemel implicitè: nam judicando eſſe hominem, implicitè judicat eſſe animal.

Reſp. ad 3. Eum, qui credit Deum eſſe, quia ipſe dicit ſe eſſe, eodem actu priùs implicitè cognoſcere Deum eſſe, credendo illum dicere, quàm explicitè cognoſcat Deum eſſe: ſicut qui judicat Petrum eſſe animal, quia eſt homo, priùs implicitè cognoſcit Petrum eſſe animal, judicando illum eſſe hominem, quàm explicitè cognoſcat eſſe animal.

R. ad 4. Nullam eſſe repugnantiam in eo quòd priùs natura cognoſcamus, Deum dicere, quàm explicitè cognoſcamus eſſe; quia cognitio noſtra non ſemper ſequitur ordinem naturæ, nec ſemper priùs natura cognoſcimus id, quod eſt priùs natura. Sed è contra ſæpiſſimè priùs natura cognoſcimus id quod natura poſterius eſt; quia ſæpiſſimè id, quod priùs eſt, cognoſcimus per id quod poſterius eſt, ut patet ex demonſtratione cauſæ per effectum. Sæpiſſimè autem id, quod priùs eſt, cognoſcimus per id quod poſterius eſt, quia hoc ſæpiſſimè notius nobis eſt, quàm illud.

Obj. 3. Revelatio divina eſt extrinſeca rei revelatæ. Ergo non poteſt movere ad credendam rem revelatam. *R.* neg. conſ. Nam ut revelatio divina movere poſſit ad credendam rem revelatam, & ſic poſſit eſſe in objecto formali fidei divinæ, ſatis eſt, quòd habeat neceſſariam connexionem cum veritate rei revelatæ: quemadmodum ut effectus movere poſſit ad judicandam exiſtentiam cauſæ, & ita poſſit eſſe medium demonſtrationis, ſufficit, quòd exiſtat, & ſit neceſſariò connexus cum exiſtentia cauſæ.

Obj. 4. Actus, quo quis credit aliquam revelationem divinam propter motiva credibilitatis, eſt fides divina. Atqui talis actus non habet pro motivo revelationem divinam, ſed ipſa motiva credibilitatis. Ergo, &c. *Reſp.* Revelationem divinam poſſe credi propter motiva credibilitatis duplici modo. 1. Enim credi poteſt propter motiva credibilitatis, tanquam motivum intrinſecum ipſius actus, quo creditur. 2. Credi poteſt propter motiva credibilitatis, tanquam motivum extrinſecum actus, quo creditur, hoc eſt, tanquam motivum intrinſecum alterius actus, qui neceſſariò præſupponitur actui, quo revelatio creditur propter ſe ipſam. Actus autem; quo revelatio divina creditur ſecundo modo, eſt fides divina, cujus objectum formale eſt ipſa revelatio, prout eſt ſui ipſius virtualis & implicita revelatio; quique in perfectione longè ſuperat alium actum, quo revelatio divina primo modo creditur: actus enim, quo revelatio divina creditur immediatè propter ſe ipſam, præſuppoſito ſufficienti judicio de ejus credibilitate, habet certitudinem ſummam, qualem non haberet actus, quo revelatio divina crederetur immediatè propter motiva credibilitatis.

Responsio II.

Revelatio divina adæquatè ſumpta, hoc eſt, non ſolùm revelatio interna, ſed etiam externa, eſt in objecto formali fidei divinæ.

Prob. Nam illud totum eſt in objecto formali fidei divinæ, quod nobis eſt motivum & ratio aſſentiendi per fidem divinam rebus à Deo revelatis. Atqui non ſolùm revelatio interna, ſed etiam externa nobis eſt ratio aſſentiendi per fidem divinam rebus à Deo revelatis: nam, ut ſupra ex Scriptura oſtenſum eſt, fide divina credimus res à Deo revelatas propter teſtimonium Dei, quod eſt complexum ex revelatione interna & externa, quodque tam neceſſariò, licèt non eodem modo, cum veritate rei revelatæ connexum eſt ratione externæ revelationis, quàm internæ; proindeque tam aptum eſt, ad aſſentiendum fide divina rebus à Deo revelatis, movere per externam, quàm per internam revelationem. Ergo, &c. Hinc ſi poſſibilis eſt aſſenſus habens pro motivo ſolam revelationem internam, revelatione externa ſe habente tantùm ut conditione revelationem internam applicante, non eſt aſſenſus fidei divinæ ad ſenſum Scripturæ & Patrum in Eccleſia receptum.

Obj. Revelatio externa eſt aliquid creatum. Sed fides divina non poteſt habere pro motivo aliquid creatum: nam eſt actus virtutis theologicæ. Ergo, &c. *R.* diſt. min. Fides divina non poteſt habere aliquid creatum pro motivo totali aut principali, C. min. Pro motivo partiali, & minùs principali, Subdiſt. Non poteſt habere pro motivo partiali, & minùs principali, aliquid creatum, quod non ſit opus divinum, C. iterùm min. Quod ſit opus divinum, Dei proprium, & dignum aſſenſu ſuper omnia certo, qualis eſt externa revelatio, N. min.

Ad prob. R. Fidem divinam eſſe virtutem theologicam, quia habet Deum pro objecto materiali primario, & pro formali principali revelationem internam, quæ eſt aliquid increatum: ita ut revelatio externa non ſit in objecto formali fidei divinæ, niſi ut pars minùs principalis, & veluti materialis, quatenùs non movet ad aſſenſum fidei divinæ, niſi ut annexa internæ revelationi, & ab ea extrinſecè informata.

ARTICULUS II.

Utrùm veracitas divina ſit in objecto formali fidei divinæ.

NOta 1. Veracitas eſt id, propter quod revelans fide dignus eſt, hoc eſt, propter quod dignus eſt, ut ei revelanti, & teſtificanti aliquid, credatur; & conſequenter veracitas eſt id, quod conſtituit revelantis authoritatem. Ut autem revelans ſit fide dignus, & habeat authoritatem in teſtificando, neceſſe eſt ut habeat duo vel in re, vel ſaltem in prudenti exiſtimatione credentis. Primum eſt, ut non fallatur, hoc eſt, ut id quod revelat, concipiat ſicuti eſt. Secundum eſt, ut non fallat, hoc eſt, ut non loquatur contra mentem. Primum pertinet ad ſapientiam & rectitudinem intellectus, ſecundum ad bonitatem & rectitudinem voluntatis.

Veracitas igitur includit duas perfectiones, unam ex parte intellectus, nempe ſapientiam, cujus eſt concipere res ſicuti ſunt, alteram ex parte voluntatis, nempe bonitatem, cujus eſt velle ſincerè loqui. Hinc qui habet ſapientiam, ſed caret bonitate, ut diabolus; vel habet bonitatem, ſed caret ſapientia, ut homo idiota, non eſt verax. Hinc quò quis majorem habet ſapientiam ſimul & bonitatem, eò magis eſt verax. Hinc quia Deus habet infinitam ſapientiam cum infinita bonitate, eſt infinitè verax.

Nota 2. Sicut Deus rectè dicitur primum ens, quia eſt ens ſummum, perfectiſſimum, & infinitum in genere entis; ita rectè dicitur veracitas, ſeu veritas prima, quia eſt veracitas ſumma, perfectiſſima, & infinita in genere veracitatis; cùm ſit ſummè, perfectiſſimè & infinitè ſapiens ac bonus: ita ut omninò ſit impoſſibile eum falli, aut fallere. Unde Deus habet ſummam in teſtificando authoritatem, & quæ infinito intervallo ſuperat omnem aliam authoritatem creatam ſive hominum, ſive Angelorum, qui cùm non niſi limitatam & defectibilem habeant ſapientiam & bonitatem, naturaliter poſſunt, & ſecluſo ſpeciali Dei privilegio, falli & fallere.

Hinc teſtimonii divini gravitas ſumma, & ſupra quodcumque motivum ſcientificum, & quodcumque aliud teſtimonium præſtantia & dignitas. Hinc teſtimonium divinum meretur aſſenſum ſuper omnia firmum, proindeque firmiorem quolibet aſſenſu naturali, quantùmlibet evidenti & ſcientifico. Hinc denique teſtimonium divinum aptum eſt movere in concurſu cujuſvis alterius motivi, quantùmvis apparenter evidentis, & contra veritatem rei revelatæ ſtantis; imò & in concurſu cujuſvis alterius motivi, ſtantis pro veritate rei revelatæ, quantamcumque certitudinem & evidentiam veram, etiam experimentalem, habeat.

Responsio.

Veracitas divina eſt in objecto formali fidei divinæ.

Prob. Nam illud eſt in objecto formali fidei divinæ, quod eſt nobis ratio & motivum fide divina aſſentiendi rebus à Deo revelatis, propter divinam revelationem; ſeu, quod idem eſt, quod nobis eſt ratio & motivum credendi Deo aliquid revelanti & teſtificanti. Atqui veracitas divina nobis eſt ratio & motivum credendi Deo aliquid revelanti & teſtificanti: nam credimus Deo aliquid teſtificanti, quia credimus eum nec falli, nec fallere. Ergo, &c.

Obj. 1. Veracitas divina non eſt in objecto formali actus, quo v. g. creditur Incarnatio, quia Deus illam revelavit. Ergo, &c. Nego ant. *Probabis*. Ut veracitas divina ſit in objecto formali actus, quo creditur Incarnatio propter revelationem divinam, debet eodem illo actu credi, ſicut & debet credi revelatio. Atqui veracitas divina non creditur actu, quo creditur Incarnatio propter revelationem divinam. Ergo, &c.

Reſp. Neg. min. Itaque actu illo, quo credo Incarnationem, quia Deus eam revelavit, tria credo, incarnationem, revelationem, & veracitatem divinam; incarnationem quidem propter revelationem & veracitatem divinam; revelationem verò & veracitatem divinam propter ipſam revelationem, quæ non ſolùm explicita incarnationis, ſed etiam virtualis & implicita ſui ipſius & veracitatis divinæ revelatio eſt: Deus enim explicitè revelando incarnationem, ſimul virtualiter & implicitè revelat ſe revelare, & veracem eſſe, & ita veracem, ut nec falli poſſit, nec fallere. Unde poſſum uno & eodem actu credere incarnationem, revelationem incarnationis & veracitatem divinam, credendo uno & eodem actu incarnationem propter revelationem incarnationis, & veracitatem divinam, natura priùs creditas propter ipſam incarnationis revelationem, ut eſt ſui ipſius & veracitatis divinæ implicita revelatio.

Obj. 2. Veracitas non eſt in objecto formali actus fidei, quo creditur Deum eſſe veracem, quia expreſsè revelavit ſe veracem eſſe. Ergo, &c. Nego ant. *Probabis*. Si veracitas divina eſſet in objecto formali hujus actus, veracitas eodem actu bis crederetur. Item priùs crederetur, quàm crederetur eodem actu. Item in eodem actu eſſet objectum materiale & formale. Sed hæc omnia repugnant. Ergo, &c.

Reſp. Nego min. Itaque eodem actu, quo credo Deum eſſe veracem, quia hoc ipſe revelavit, bis credo veracitatem divinam, ſemel implicitè & ſemel explicitè. Priùs credo veracitatem divinam implicitè, indirectè, & ut quo, quàm eandem credam explicitè, directè & ut quod; ſive, quod idem eſt, priùs credo veracitatem divinam, ut virtualiter & implicitè revelatam in ipſa revelatione, quàm credam eamdem veracitatem, ut revelatam formaliter & in ſe ipſa. Unde in actu, quo credo Deum eſſe veracem, quia hoc ipſe revelavit, veracitas eſt ſimul objectum materiale, & formale inadequatum ſui ipſius, diverſo tamen modo ſumpta: nam ut implicitè revelata, & motivis credibilitatis immediatiùs affecta, eſt unà cum revelatione objectum formale ſui ipſius, ut formaliter & explicitè revelatæ, & motivis credibilitatis remotiùs affectæ. Pro quibus omnibus.

Nota. Cùm Deus v.g. Rom. cap. 3. revelat ſe veracem eſſe, veracitas divina bis revelatur, ſemel formaliter, explicitè, & in ſe ipſa, & ſemel virtualiter, implicitè & in ipſa revelatione: nam Deus formaliter & expreſsè teſtificando ſe eſſe veracem, ſimul virtualiter & implicitè teſtificatur ſe teſtificari, & in teſtificando nec falli poſſe, nec fallere: vel, ſi vis, ſimul teſtificatur virtualiter & implicitè, ſe ens ſummè ſapiens & bonum hoc teſtificari.

Dices. Non poteſt credi Deus eſſe omnipotens, quia eſt omnipotens. Ergo nec credi poteſt eſſe verax, quia eſt verax. *Reſp.* neg. conſ. Ratio negandi eſt, quia revelatio divina non per omnipotentiam, ſed per veracitatem divinam neceſſariò conexa eſt cum veritate revelata. Unde veracitas divina, non omnipotentia, nobis eſt ratio & motivum aſſentiendi veritati revelatæ propter revelationem divinam.

ARTICULUS III.

Utrùm deitas ſit in objecto formali fidei divinæ.

Responsio.

DEitas non eſt in objecto formali fidei divinæ.

Prob. Nam illud non eſt in objecto formali fidei divinæ, quo præciſo, aut etiam ſive per poſſibile, ſive per impoſſibile ſublato, adhuc habetur motivum planè ſufficiens & proportionatum ad aſſentiendum per fidem divinam rebus revelatis. Atqui poſito præciſè & intellecto teſtimonio divino cum prima veritate, & præciſà, aut etiam per impoſſibile, ſublata deitate cum aliis perfectionibus divinis, habetur motivum planè ſufficiens & proportionatum ad aſſentiendum per fidem divinam rebus revelatis: nam hoc ipſo quòd Deus eſt prima veritas; etiamſi per impoſſibile non eſſet ens à ſe, omnipotens, &c. teſtimonium

nium

nium ejus dignum eſt aſſenſu ſuper omnia firmo, quia hoc ipſo teſtimonium ejus ſummam eum veritate rei teſtificatæ connexionem habet. Ergo, &c.

Obj. 1. Illud eſt in objecto formali fidei divinæ, in quod fides divina ultimo reſolvitur. Atqui fides divina ultimò reſolvitur in deitatem, ut ſic. Ergo, &c. *Reſp.* diſt. maj. Illud eſt in objecto formali fidei divinæ, in quod fides divina reſolvitur ultimò, tanquam in rationem ultimam formalem aſſentiendi, C. maj. In quod fides divina reſolvitur ultimò, tanquam in rationem ſeu cauſam virtualem eſſendi primæ veritatis, N. maj. Fides autem divina reſolvitur ultimò in deitatem, tanquam in rationem ſeu cauſam virtualem eſſendi primæ veritatis: nam prima veritas virtualiter oritur ex deitate. Unde quærenti à me, quare credo Deum eſſe trinum, reſpondeo, quia prima veritas revelavit. Et ulteriùs quærenti, quare Deus eſt prima veritas, reſpondeo, quia eſt ens à ſe. At fides divina non reſolvitur ultimò in deitatem, tanquam in rationem formalem aſſentiendi propter primam veritatem; nam prima veritas revelans per ſe ipſam neceſſariò connexa eſt cum veritate rei revelatæ, & conſequenter per ſe ipſam præcisè movet ad aſſenſum rei revelatæ, & æquè & eodem modo movet, ac ſi per impoſſibile non flueret virtualiter ex deitate, hoc eſt, ac ſi non conveniret Deo ratione aſeitatis, ſed ratione alterius, purà immutabilis decreti nunquam mentiendi. Hinc

Quærenti à me, quare credo Deum eſſe trinum, reſpondeo me credere propter teſtimonium Dei. Quærenti, quare credo Deum eſſe trinum propter teſtimonium Dei, reſpondeo me credere, quia Deus eſt prima veritas. Ulteriùs verò quærenti, quare credo teſtimonio Dei, quia Deus eſt prima veritas, nihil reſpondere poſſum, quod ſit mihi motivum intrinſecum credendi teſtimonio Dei propter primam veritatem. Unde fides, qua credo Deum eſſe trinum, reſolvitur in revelationem divinam, & primam veritatem, tanquam in rationem formalem totalem aſſentiendi; proindeque revelatio divina cum prima veritate, ſeu, quod idem eſt, prima veritas revelans eſt objectum formale totale fidei, qua credo Deum eſſe trinum.

Obj. 2. Idem eſt objectum fidei & viſionis beatificæ. At objectum viſionis beatificæ eſt Deus, quà Deus. Ergo, &c. *Reſp.* Fidei divinæ & viſionis beatificæ idem eſſe materiale objectum principale, nempe Deum, quà Deum. At non eſt utriuſque idem objectum formale; ſicut non eſt idem utriuſque modus tendendi in objectum: nam fides divina eſt aſſenſus mediatus, in Deum obſcurè propoſitum tendens propter teſtimonium divinum: viſio verò beatifica eſt actus intuitivus, tendens immediatè in Deum, ut in ſe eſt, clarè propoſitum. Unde propriè loquendo, viſio beatifica non habet objectum formale; quia, cùm ſit clara & immediata intuitio Dei, fertur in illum, nullo alio mediante per modum objecti præcogniti, & quà talis ad Dei viſionem determinantis.

Porrò quod de fide divina & viſione beatifica dictum eſt, dici debet cum proportione de fide divina, & theologica: nam Deus, quà Deus, eſt materiale objectum principale utriuſque: at non eſt idem utriuſque objectum formale: aſſenſus enim fidei divinæ tendit in articulum revelatum propter immediatam connexionem, quam habet cum revelatione divina: aſſenſus verò theologicus fertur in concluſionem propter connexionem, quàm habet cum duabus præmiſſis ſecundùm regulas Logicæ artificiosè diſpoſitis, & quarum una revelata eſt, & altera naturaliter evidens; aut ambæ ſunt revelatæ.

ARTICULUS IV.

Utrùm motiva credibilitatis ſint in objecto formali fidei divinæ.

NOta. Motiva credibilitatis ſunt argumenta, ſeu ſigna, quibus ita ſaltem ſuadentur revelatio & veracitas divina, ut propter illa intellectus prudenter judicet credi poſſe & honeſtum eſſe credere fide omninò indubitata & appretiativè ſumma, quod Deus revelaverit, & ſummè verax ſit.

RESPONSIO.

Motiva credibilitatis non ſunt in objecto formali fidei divinæ.

Prob. Nam illud non eſt in objecto formali fidei divinæ, quod neque immediatè, neque mediatè eſt ratio aſſentiendi per fidem divinam rebus à Deo revelatis. Atqui motiva credibilitatis neque immediatè, neque mediatè movent ad aſſentiendum per fidem divinam rebus à Deo revelatis. Ergo, &c. *Prob. min.* 1. Non movent immediatè: nam id quod movet immediatè ad aſſentiendum per fidem divinam rebus à Deo revelatis, eſt prima veritas revelans; & rebus à Deo revelatis aſſentimur immediatè propter neceſſariam connexionem, quam habent cum prima veritate revelante. 2. Non movent mediatè: nam ſi movent, certè quia ſunt ratio credendi fide divina revelationem & veracitatem divinam, propter quas eodem actu creditur res à Deo revelata. Atqui hoc dici non poteſt: nam per actum fidei divinæ creditur res à Deo revelata propter revelationem & veracitatem divinam, creditas propter ipſam revelationem, ut virtualiter ſupra ſe, & veracitatem reflexam. Ergo, &c.

Præterea, ſi motiva credibilitatis ſunt in fide divina ratio formalis, propter quam creditur revelatio, tota certitudo fidei divinæ fundatur in motivis credibilitatis. Atqui hoc falſum eſt. Nam aſſenſus fidei divinæ eſt ſuper omnia certus, & conſequenter certior omni aſſenſu naturali, quantùmvis evidenti ac neceſſariò. At talis non eſt, ſi certitudo ejus fundatur in motivis credibilitatis: nam motiva credibilitatis non poſſunt fundare aſſenſum firmiorem omni aſſenſu naturali, quantùmvis evidenti & neceſſariò: non enim poſſum eſſe certior de motivis credibilitatis, quàm v. g. de exiſtentia Solis. Supereſt igitur ut aſſenſus fidei divinæ reſolvatur ultimò in revelationem divinam, in eaque tota certitudo fidei divinæ fundetur. Et verò cùm revelatio divina, ſuppoſito prudenti judicio de ejus credibilitate, ſit propter infinitam eminentiam divinæ authoritatis digna aſſenſu appretiativè firmiſſimo, apta eſt fundare totam certitudinem in actu fidei divinæ requiſitam, & ita ſuppoſito prudenti judicio de credibilitate revelationis divinæ, poteſt voluntas auxilio gratiæ adjuta, efficaciter applicare intellectum elevatum, ad aſſentiendum objecto revelato propter revelationem & veracitatem divinam, & revelationi ac veracitati propter ipſam revelationem aſſenſu ſuper omnia firmo.

Obj. 1. Omnis aſſenſus mediatus ultimò reſolvitur in aliquam veritatem per ſe notam. Atqui aſſenſus fidei divinæ eſt aſſenſus mediatus. Ergo reſolvitur ultimò in aliquam veritatem per ſe notam, & conſequenter reſolvitur ultimò in evidentem credibilitatem revelationis. *Reſp.* neg. maj. Itaque omnis aſſenſus mediatus reſolvitur ultimò in aliquam veritatem, vel per ſe notam, & evidentem ex terminis, vel per ſe obſcuram, ſed cui immediatè aſſentimur propter ſe ipſam. Sic actus fidei, quo credo Deum eſſe trinum, reſolvitur ultimò in hanc propoſitionem per ſe obſcuram, Prima veritas revelavit Deum eſſe trinum, creditam propter ſe, ut virtualiter ſupra ſe reflexam, ibi ſiſtendo. Nam ſuppoſita evidenti credibilitate alicujus veritatis per ſe obſcuræ, poteſt voluntas determinare intellectum ad aſſentiendum certò veritati illi immediatè & præcisè propter ſe, ſi nimirùm utraque potentia ſpeciali Dei auxilio adjuvetur, ut in fide accidit.

Dices. Non poteſt voluntas efficaciter imperare intellectui, ut immediatè aſſentiatur huic objecto, Aſtra ſunt paria, etiam aſſenſu opinativo tantùm; quia non magis apparet eſſe paria, quam imparia. Ergo multò minùs poteſt efficaciter imperare intellectui, ut immediatè aſſentiatur certò huic propoſitioni. Prima veritas revelavit Deum eſſe trinum: cum de ſe non magis appareat vera, quàm falſa. *Reſp.* nego conſeq. Diſparitas eſt, quia nulla ſunt motiva probabilitatis, quibus intellectus diſponatur ad aſſentiendum opinativè ex imperio voluntatis huic objecto, Aſtra ſunt paria. At dantur motiva credibilitatis, quibus intellectus diſponi poteſt ad aſſentiendum etiam immediatè ex imperio voluntatis huic propoſitioni, Prima veritas revelavit Deum eſſe trinum, & quidem aſſenſu ſuper omnia firmo, propter dignitatem auctoritatis divinæ.

Obj. 2. Revelatio divina non poteſt eſſe ratio aſſentiendi veritati revelatæ, niſi ſit notior veritate revelata. Atqui non eſt notior veritate revelata, niſi ut circumveſtita motivis credibilitatis, & credita propter illa. Ergo non eſt ratio aſſentiendi veritati revelatæ, niſi ut credita propter motiva credibilitatis, quæ proinde ſunt in objecto formali fidei divinæ, tanquam ratio aſſentiendi revelationi divinæ.

Reſp. 1. neg. maj. Nam ut revelatio divina ſit in fide divina ratio aſſentiendi veritati revelatæ, ſatis eſt, quòd ſit immediatiùs & per ſe credita: intellectus enim in fide divina non attendit ad evidentiam, ſed ad ſolam infallibilitatem motivi, quæ ſumma eſt, neque fide divina aſſentitur rei revelatæ propter aliquam evidentiam revelationis, ſed propter neceſſariam connexionem, quam habet revelatio cum veritate revelata; quamvis ſecundùm ſe non ſit minùs obſcura.

Reſp. 2. diſt. maj. Revelatio divina non poteſt eſſe ratio aſſentiendi veritati revelatæ, niſi ſit ipſa veritate revelata notior per actum fidei divinæ, quo res revelata propter revelationem creditur, N. maj. Niſi ſit ipſa veritate revelata notior per judicium prævium de credibilitate, quo intellectus diſponitur ad credendam veritatem revelatam propter revelationem creditam propter ſe, C. maj. Sic autem revelatio credita fide divina, & propter quam creditur veritas revelata, notior eſt, quam ipſa res revelata: nam directiùs, & immediatiùs afficitur à motivis credibilitatis: motiva enim credibilitatis per ſe primò tendunt ad ſuadendam exiſtentiam veracitatis & revelationis divinæ, & obligationem utramque ita credendi, ut propter illas objectum revelatum credatur cum firmitate appretiativè ſumma.

Dices. Omnis actus intellectus terminatur intrinſecè ad aliquam evidentiam. Ergo, &c. *Reſp.* ant. verum eſſe de omni actu naturali, evidenti, & neceſſario, ad quem intellectus ab objecto determinatur; falſum verò de actu ſupernaturali & obſcuro, ad quem intellectus determinatur à pia motione voluntatis: talis enim actus non terminatur, niſi extrinſecè, ad evidentiam, quæ eſt objectum actus prævii, quo intellectus, antequam credat, evidenter & neceſſariò judicat credibilitatem veracitatis & revelationis divinæ, & honeſtatem ac obligationem credendi propter illas veritatem revelatam: judicando autem, ſufficienter diſponitur ad obſequendum imperio voluntatis, atque cum auxilio gratiæ adhærendum primæ veritati revelanti propter ſe ipſam, quantùmvis per ſe obſcuram, & propter ipſam objecto revelato.

Obj. 3. Illud eſt in objecto formali fidei divinæ, in quod fides divina reſolvitur ultimò. Atqui fides divina reſolvitur ultimò in motiva credibilitatis: nam quærenti, quare credo Deum eſſe trinum, reſpondeo, quia credo Deum eſſe ſummè veracem, & hoc revelaſſe; alteriùs verò quærenti, quare credo Deum eſſe ſummè veracem, & revelaſſe, reſpondeo, quia utrumque mihi evidenter apparet credibile per motiva credibilitatis. Ergo, &c.

Reſp. diſt. maj. Illud eſt in objecto formali fidei divinæ, in quod fides divina ultimò reſolvitur intrinſecè, C. maj. Extrinſecè tantùm, N. maj. Fides autem divina non reſolvitur niſi extrinſecè in motiva credibilitatis; & cùm quærenti, quare credo Deum eſſe veracem, & revelaſſe myſterium trinitatis, reſpondeo me credere, quia utrumque apparet mihi credibile per motiva credibilitatis, non affero rationem formalem, propter quam aſſentior in actu fidei veracitati & revelationi; hæc enim ratio eſt revelatio ipſa, ut reflexa ſupra ſe ipſam, & veracitatem virtualiter; ſed affero conditionem ſufficienter applicantem intellectui exiſtentiam veracitatis & revelationis divinæ ad hoc, ut ex pia motione voluntatis intellectus per fidem divinam aſſenſu ſuper omnia firmo credat myſterium Trinitatis, propter veracitatem & revelationem divinam; veracitatem verò & revelationem propter ipſam revelationem, ut eſt virtualis & implicita ſui ipſius & veracitatis revelatio, ibi ſiſtendo.

Ex dictis hactenùs clarum eſt objectum formale fidei divinæ adæquatè conſiſtere in revelatione & veracitate divina, quod complexum à Scholaſticis modò prima veritas revelans, modò revelatio primæ veritatis nominatur. Unde fides divina eſt actus, quo aſſenſu ſuper omnia certo ex pia & libera motione voluntatis aſſentimur alicui objecto revelato propter primam veritatem revelantem, propter revelationem primæ veritatis, propter revelationem & veracitatem divinam creditas propter ipſam revelationem præcisè. Qui actus ſupponit plures alios, nempe perceptionem motivorum credibilitatis, motivorum illorum maturam conſiderationem, prudens & firmum judicium de honeſtate & obligatione credendi, cujus judicii objectum formale ſunt motiva credibilitatis exiſtentiam revelationis credibiliter ſaltem ſuadentia, & piam credulitatem, ſeu piam & liberam motionem voluntatis efficaciter applicantis intellectum ad credendum ſuper omnia veritatem revelatam propter revelationem & veracitatem divinam, & revelationem ac veracitatem divinam propter ipſam revelationem.

ARTICULUS V.

Utrùm revelatio & veracitas divina, ut ſint objectum formale fidei divinæ, debeant eſſe obſcura.

Responsio I.

UT revelatio & veracitas divina ſint objectum formale fidei divinæ, requiritur & ſufficit, ut obſcurè tantùm oſtendant rem revelatam.

Prob. 1. pars. Nempe quòd requiratur, &c. Si prima veritas revelans, non obſcurè, ſed evidenter oſtenderet veritatem revelatam, moveret ad actum evidentem & neceſſarium, quo intellectus evidenter & neceſſariò aſſentiretur veritati revelatæ. Atqui talis actus non eſſet fides divina. Ergo ſi prima veritas revelans, non obſcurè, ſed evidenter oſtenderet veritatem revelatam, non moveret ad actum fidei divinæ, ſed ad alium actum à fide divina diſtinctum, & ſpecificè diverſum, & conſequenter non eſſet objectum formale fidei divinæ, ſed alteriùs actus, ab ea diſtincti, & ſpecificè diverſi. Major non habet difficultatem: nam intellectus evidenter & neceſſariò aſſentitur omni veritati evidenti, ſive per ſe, ſive per aliud, quocum connexa eſt, ſit evidens.

Prob. min. Nam actus fidei divinæ eſt inevidens, non ſolùm permiſſivè, ſed etiam poſitivè & exigitivè, hoc eſt, non ſolùm non poſtulat ex ſuis intrinſecis eſſe evidens, ſed è contra eſſentialiter exigit eſſe obſcurus, & non cognoſcere evidenter rem revelatam; ut oſtenditur, 1. ex Scriptura. Apoſtolus enim fidem divinam deſcribens, dicit illam eſſe *argumentum non apparentium*, hoc eſt, actum, quo veritates revelatæ certò quidem, ſed obſcurè cognoſcuntur. Unde 1. Cor. c. 13. ait, ea quæ per fidem divinam creduntur, per illam non videri, niſi in ænigmate: *Videmus*, inquit, *nunc per ſpeculum & in ænigmate: tunc autem facie ad faciem.*

2. Ex

2. Ex Patribus. Nam v. gr. S. Auguſtinus tract. 40. in Joan. ſic habet : *Quid eſt fides, niſi credere quod non vides?*

3. Ex communi Theologorum & Philoſophorum conſenſu : nam unanimiter conſtituunt fidem divinam in medio quodam gradu inter ſcientiam, quæ eſt clara rei cognitio; & opinionem, quæ eſt aſſenſus formidoloſus; docentque fidem divinam ſuperari ab actu ſcientiæ per evidentiam, & ſuperare per certitudinem actum opinionis.

Quòd ſi actus fidei divinæ eſt eſſentialiter inevidens, eſt eſſentialiter liber, & ſubjectus libero voluntatis imperio : intellectus enim ad aſſenſum obſcurum, præſertim certum, & ſuper omnia certum, qualis eſt fides divina, non poteſt determinari niſi à voluntate præventa, excitata & adjuta per interiorem gratiam. Hinc illud S. Auguſtini tract. 26. in Joan. *Multa poteſt facere homo non volens, credere non poteſt niſi volens.* Ergo, &c.

Prob. 2. pars. Nempe quòd ſufficiat, &c. Nam quoties intellectus aſſentietur veritati revelatæ propter veracitatem & revelationem obſcurè tantùm illam oſtendentes, & quidem aſſenſu illarum infallibilitati proportionato, toties eliciet actum fidei divinæ : actus enim, quem eliciet, habebit omnia ad fidem divinam requiſita. Nam 1. erit actus obſcurus : actus enim ille obſcurus eſt, qui nititur objecto formali, obſcurè tantùm oſtendenti objectum materiale; ſicut actus ille evidens eſt, qui nititur objecto formali, à quo objectum materiale evidenter oſtenditur.

2. Erit actus poſitivè liber; nam elicietur ex poſitivo imperio voluntatis determinantis intellectum ad aſſentiendum. Et verò non aſſentitur intellectus objecto materiali, niſi determinetur vel ab objecto formali, vel à voluntate ipſum poſitivè applicante ad aſſentiendum. At hic non determinabitur ab objecto formali, quia non poteſt determinari ab objecto formali, obſcurè tantùm oſtendente veritatem objecti materialis. Ergo determinabitur à voluntate ipſum poſitivè applicante ad aſſentiendum.

3. Erit actus ſuper omnia firmus : habebit enim, ut ſupponitur, firmitatem proportionatam infallibilitati primæ veritatis revelantis. 4. Habebit pro motivo intrinſeco & adæquato teſtimonium divinum, ſive primam veritatem revelantem. 5. Erit actus pius & honeſtus : nam elicietur ab homine ex affectu ſincero & appretiativè ſummo ſe ſubmittendi authoritati divinæ : non enim poteſt homo adhærere ſuper omnia objecto revelato, præcisè propter veracitatem & revelationem divinam, obſcurè tantùm veritatem ejus oſtendenti, niſi ex affectu ſe ſubmittendi authoritati divinæ ſincero & appretiativè ſummo. 6. Erit actus meritorius & ſupernaturalis : actus enim ille meritorius & ſupernaturalis eſt, quo ab homine exhibetur liberè Deo ſupremus cultus intellectualis.

RESPONSIO II.

Veracitas & revelatio ſimpliciter evidentes ſecundùm ſe & immediatè, non poſſunt eſſe objectum formale fidei divinæ.

Prob. Ex Reſp. 1. Ut revelatio & veracitas divina ſint objectum formale fidei divinæ, debent obſcurè tantùm oſtendere veritatem rei revelatæ. Atqui ſi eſſent ambæ ſimpliciter evidentes immediatè & ſecundùm ſe, non obſcurè, ſed evidenter oſtenderent veritatem rei revelatæ. Ergo tunc nec eſſent, nec poſſent eſſe objectum formale fidei divinæ. Et verò tunc nunquam movere poſſent intellectum, mediante libera voluntatis applicatione, ad aſſenſum obſcurum, qualis eſt eſſentialiter aſſenſus fidei divinæ; ſed per immediatam ſuam evidentiam ſemper intellectum raperent, & determinarent ad aſſenſum evidentem ac neceſſarium, proindeque à fide divina ſpecificè diverſum. Ad hoc itaque ut revelatio & veracitas divina poſſint eſſe objectum formale fidei divinæ, requiritur ut neutra ſit, vel ſaltem ut alterutra non ſit evidens ſimpliciter ſecundùm ſe & immediatè, ſeu, quod idem eſt, ut utraque, vel ſaltem alterutra ſit immediatè & ſecundùm ſe obſcura.

Obj. 1. Revelatio & veracitas divina ſunt extrinſecæ veritati revelatæ. Ergo non oſtenderent evidenter veritatem revelatam, etiamſi eſſent in ſe & immediatè evidentes ſimpliciter. *Probabis conſeq.* Nam nullum medium extrinſecum poteſt evidenter oſtendere veritatem objecti, quantumvis ſupponatur in ſe & immediatè evidens, & evidenter cum veritate objecti connexum. *Reſp.* neg. conſeq. & ejus probationem, quæ ſi vera eſſet, neque cauſa per effectum; neque effectus per cauſam demonſtrari poſſet : effectus enim cauſæ ſuæ extrinſecus, & viciſſim cauſa effectui ſuo extrinſeca eſt; & ita impoſſibilis eſſet omnis demonſtratio ſive à priori, ſive à poſteriori; quod eſt abſurdum.

Obj. 2. Fidei divinæ ſolùm repugnat veritatem revelatam cognoſcere evidenter in ſe ipſa. Ergo non illi repugnat eam cognoſcere evidenter in alio, nempe in revelatione & veracitate divina immediatè & in ſe evidentibus. *Reſp.* neg. ant. Nam fidei divinæ repugnat eſſe actum evidentem & neceſſarium. Eſſet autem actus evidens & neceſſarius, ſi veritatem revelatam evidenter cognoſceret; quamvis illam non in ſe ipſa, ſed in alio evidenti, evidenter cum illa connexo, cognoſceret; ut patet ex actu, quo cauſa per effectum, vel effectus per cauſam demonſtrativè cognoſcitur.

Obj. 3. De fidei humanæ eſſentia ſolùm eſt, ut nitatur authoritate hominis loquentis. Ergo pariter de eſſentia fidei divinæ ſolùm eſt, ut nitatur authoritate Dei loquentis. Item fides humana poteſt eſſe actus evidens & neceſſarius. Ergo & fides divina. *Reſp. ad* 1. Permiſſo antecedente nego conſeq. Diſparitas eſt, quia per fidem divinam non intelligitur qualiſcumque aſſenſus rei revelatæ datus propter authoritatem Dei loquentis; ſed aſſenſus, quo fidelis propter authoritatem Dei loquentis adhæret veritati revelatæ, ex pio & libero affectu ſe ſubmittendi authoritati divinæ. Unde de eſſentia fidei divinæ eſt, ut ſit actus obſcurus & poſitivè liber, & conſequenter ut nitatur authoritati Dei loquentis ſaltem ſecundùm ſe & immediatè aliquatenus obſcura, hoc eſt, ſaltem ſecundùm ſe & immediatè obſcura vel ratione revelationis, vel ratione veracitatis, vel ratione utriuſque.

Reſp. ad 2. neg. ant. Nam nunquam objectum formale fidei humanæ evidens eſſe poteſt ſecundùm ſe totum : quantùmvis enim locutio hominis ſit in ſe & immediatè evidens, ſemper ejus veracitas obſcura eſt; nam nunquam poteſt evidens eſſe hominem loquentem nec falli, nec fallere velle; cùm in omni homine ſapientia & bonitas ſint defectibiles. Unde fides humana eſt eſſentialiter aſſenſus obſcurus & formidoloſus, aut ſaltem cum formidine compoſſibilis; cùm nitatur motivo obſcuro & fallibili.

RESPONSIO III.

Revelatio & veracitas inevidentes in ſe, quamvis ſimpliciter evidentes ſint in motivis credibilitatis evidentia magna morali, poſſunt eſſe objectum formale fidei divinæ.

Prob. Nam 1. S. Thomas hìc q. 5. art. 2. in O. ſic ait : *Si aliquis propheta prænunciaret in ſermone Domini aliquid futurum, & adhiberet ſignum, mortuum ſuſcitando, & hoc ſigno convinceretur intellectus videntis, ut cognoſceret manifeſtè hoc dici à Deo, qui non mentitur.* Ex quibus verbis ſic argumentor. Si quis videret mortuum ſuſcitari in confirmationem alicujus revelationis divinæ, haberet ſaltem evidentiam magnam moralem, hanc revelationem eſſe à Deo ſummè veraci. At poſſet adhuc & teneretur credere fide divina : alioquin Judæi videntes Chriſtum mortuos ſuſcitantem, ut probaret ſe eſſe Meſſiam, non debuerunt, nec potuerunt credere ipſum eſſe Meſſiam : quod eſt abſurdum.

2. Apoſtoli, qui cum Chriſto pluribus annis ver-

ſati ſunt, potuerunt & debuerunt credere fide divina myſterium incarnationis, etiam poſt Chriſti in cœlos aſſumptionem; & tamen circa hujus myſterii revelationem habuerunt evidentiam ſimplicem ſaltem magnam moralem: talem enim evidentiam non potuerunt non habere, qui Chriſtum in omnibus, ut hominem Deum decebat, ſe gerentem tandiu experti fuerant, qui eum tot & tanta miracula patrantem, morbos innumeros ſanantem, calcantem maria, tempeſtates ſedantem, expellentem dæmones, mortuos ſuſcitantem, redivivum è mortuis, in cœlos aſcendentem ſuis oculis viderant; adde quòd ipſimet ſola nominis illius invocatione morbos quoſlibet ſanabant, ſuſcitabant mortuos, aliaque plurima prodigia operabantur. Hanc evidentiam expreſſit Joannes Apoſtolus epiſtol. 1. cap. 1. his verbis; *Quod fuit ab initio, quod audivimus, quod vidimus oculis noſtris, quod perſpeximus, & manus noſtræ contrectaverunt, de verbo vitæ. Et vita manifeſtata eſt, & vidimus, & teſtamur, & annunciamus vobis vitam æternam, quæ erat apud Patrem & apparuit nobis, &c.*

3. Evidens fuit evidentia magna morali Apoſtolo Paulo, quòd raptus fuerit uſque ad tertium cœlum; B. Virgini, quòd non naturali, ſed miraculoſa Dei opera conceperit; Lazaro, quòd mortuus, & à mortuis revocatus fuerit. Ergo fuerunt illis evidentes evidentia magna morali revelationes divinæ, quæ prodigiis illis confirmabantur. Atqui nihilominùs poterant & debebant credere fide divina revelationes illas, & propter revelationes illas, veritates revelatas. Ergo, &c.

Ratio à priori eſt, quia quandiu revelatio & veracitas divina ſunt in ſe incvidentes, nec ſunt evidentes, niſi in alio, tandiu ſecundùm ſe obſcurè tantùm oſtendunt veritatem rei revelatæ. Ergo tandiu ſecundùm ſe aptæ ſunt, mediante imperio voluntatis, movere intellectum ad aſſenſum obſcurum veritatis revelatæ ſuper omnia firmum. Et verò quidni ſub ſimplici evidentia illa magna morali, quam ſupponuntur habere revelatio & veracitas divina per motiva credibilitatis, quidni, inquam, poſſit homo vel Angelus, ex generali, plena & abſoluta voluntate ſe ſubmittendi authoritati divinæ, aſſentiri aſſenſu appretiativè ſummo veritati revelatæ præcisè propter revelationem & veracitatem divinam; ita ut motivum intrinſecum & adæquatum aſſensùs ſint revelatio & veracitas per ſe creditæ, quamvis per ſe non magis apparentes eſſe, quàm non eſſe, & ita per ſe & ſecundùm ſe omninò obſcuræ? Ergo, &c.

Dices 1. Exempla ad probationem aſſertionis allata, non ſunt ad rem: nam eſto v. gr. quòd Apoſtoli evidenter cognoverint evidentia magna morali revelationem myſterii incarnationis: at non cognoverunt veracitatem divinam niſi obſcurè, ſeu non cognoverunt veracitatem divinam evidenter evidentia ſimplici, ſed ſolùm evidentia credibilitatis. Unde mirum non eſt quòd credere potuerint fide divina myſterium incarnationis propter revelationem divinam, cujus neceſſariam connexionem cum veritate myſterii revelati nonniſi obſcurè cognoſcebant.

Reſp. Apoſtolos, hoc ipſo quòd habuerunt evidentiam ſimplicem magnam moralem revelationis, habuiſſe etiam veracitatis divinæ. Nam hoc ipſo, quòd illis ſimpliciter evidens fuit evidentia magna morali Deum eſſe locutum, ſimpliciter quoque evidens illis fuit evidentia magna morali, primam veritatem locutam eſſe: cum ratio primæ veritatis reluceat in idea Dei.

Præterea, cùm motiva credibilitatis ſint opera miraculoſa & ſupernaturalia; per ſe tendunt ad oſtendendam revelationem divinam, ut teſtificationem entis ſupremi, & toti naturæ dominantis, & conſequenter ut teſtificationem entis, ſummam in teſtificando authoritatem habentis. Unde ſi habent evidentiam ſimiliarem, cum ſimplici evidentia manifeſtant revelationem divinam, ut teſtificationem entis habentis ſummam in teſtificando authoritatem, proindeque evidenter oſtendunt non ſolùm revelationem, ſed etiam veracitatem divinam.

Dices 2. Revelatio & veracitas divina ſimpliciter evidentes per motiva credibilitatis evidentia magna morali, determinarent ad aſſenſum evidentem & neceſſarium veritatis revelatæ. *Reſp.* Si determinarent, at ſaltem non determinarent, niſi ad aſſenſum proportionatum evidentiæ motivorum, & conſequenter non determinarent, niſi ad aſſenſum inferiorem aſſenſu appretiativè ſummo; & ita adhuc relinqueretur locus aſſenſui obſcuro, ſed appretiativè ſummo, quo intellectus ex imperio voluntatis adhærere poſſet veritati revelatæ præcisè propter revelationem & veracitatem divinam.

Responsio IV.

A fortiori revelatio & veracitas divina incvidentes in ſe, & ſolùm evidenter credibiles per motiva credibilitatis, poſſunt eſſe objectum formale fidei divinæ.

Prob. Simplex enim evidentia major eſt evidentia credibilitatis: nam evidentia ſimplex evidenter oſtendit exiſtentiam rei; evidentia verò credibilitatis ſolum oſtendit evidenter exiſtentiam rei eſſe dignam fide firma, ſeu ſolùm oſtendit evidenter non poſſe niſi imprudenter & temerè negari exiſtentiam rei. Ergo ſi revelatio & veracitas divina incvidentes in ſe, poſſunt eſſe objectum formale fidei divinæ, etiamſi habeant evidentiam ſimplicem à motivis credibilitatis, à fortiori poſſunt, ſi à motivis illis habeant tantùm evidentiam credibilitatis.

ARTICULUS VI.

Utrum revelatio & veracitas divina, ut ſint objectum formale fidei divinæ, debeant ſaltem eſſe evidenter credibiles.

NOta 1. Credibile dicitur hic, quod eſt dignum fide firma, ſive id, quod non poteſt niſi imprudenter & temerè negari, aut in dubium revocari. Unde evidenter credibile dicitur hìc quod evidenter apparet dignum fide firma, ſive id quod evidenter apparet, non poſſe niſi imprudenter & temerè negari, vel in dubium revocari. Senſus igitur quæſtionis eſt, utrùm ad hoc, ut revelatio & veracitas divina ſint objectum formale fidei divinæ, requiratur ut ſaltem evidenter appareat per motiva credibilitatis, illas non poſſe niſi imprudenter negari, vel in dubium revocari.

Nota 2. Objectum formale non movet, niſi cognitum: objectum enim formale dicitur id, quod cognitum, & quà cognitum movet nos ad aſſentiendum vel diſſentiendum. Unde ut aliquid per modum objecti formalis moveat nos ad aſſentiendum alicui veritati, debet eſſe ſaltem priùs natura cognitum, quàm cognoſcatur illa veritas; & ita ut aliquid per modum objecti formalis moveat nos ad aſſentiendum alicui veritati aſſenſu firmo, debet eſſe ſaltem priùs natura cognitum actu firmo; proindeque ut aliquid per modum objecti formalis moveat nos ad aſſentiendum alicui veritati aſſenſu appretiativè firmiſſimo, debet eſſe ſaltem priùs natura cognitum actu appretiativè firmiſſimo.

Nota 3. Fides divina eſt eſſentialiter actus certus, & conſequenter eſt eſſentialiter actus prudens: nam certitudo actus duo dicit, nempe prudentiam & firmitatem, & firmitas ſine prudentia non eſt certitudo, ſed pertinacia. Unde nihil poteſt credi fide divina, niſi prudenter credi poſſit, & ita quoties homo credit aliquid fide divina, credit prudenter; & quoties credit imprudenter, toties credit alio actu, quà fidei divinæ. Præterea, cum fides divina ſit eſſentialiter actus prudens & firmus, non quavis firmitate, ſed firmitate appretiativè ſumma, nam fides divina eſt actus prudens & firmus firmitate proportionata authoritati Dei loquentis, quæ ſumma eſt, nihil poteſt credi fide divina, niſi poſſit prudenter

credi

credi firmitate appretiativè ſumma propter ſummam authoritatem Dei loquentis, quæ eſt motivum intrinſecum & adæquatum fidei divinæ.

R e s p o n s i o.

Ut revelatio & veracitas divina ſint objectum formale fidei divinæ, requiritur ſaltem, & ſufficit, quòd ſint evidenter credibiles per motiva credibilitatis.

Prob. 1. pars. Nempe quòd requiratur ſaltem, &c. Ut revelatio & veracitas divina ſint objectum formale fidei divinæ, debent credi fide divina. Atqui non poſſunt credi fide divina, niſi ſaltem per motiva credibilitatis appareant credibiles. Ergo, &c.

Prob. min. Ut revelatio & veracitas divina poſſint credi fide divina, debent poſſe credi prudenter cum firmitate appretiativè ſumma propter ſe. Atqui non poſſunt prudenter credi cum firmitate appretiativè ſumma propter ſe, niſi ſaltem per motiva credibilitatis appareant credibiles. Ergo, &c. *Prob. min.* Revelationem & veracitatem divinam apparere credibiles per motiva credibilitatis nihil aliud eſt, quàm ex motivis credibilitatis clarè intelligi illarum exiſtentiam non poſſe niſi imprudenter & temerè negari, vel in dubium revocari. Atqui revelatio & veracitas divina non poſſunt prudenter credi cum firmitate appretiativè ſumma propter ſe, niſi priùs ſaltem ex motivis credibilitatis clarè intelligatur illarum exiſtentiam non poſſe niſi imprudenter & temerè negari vel in dubium revocari. Ergo, &c.

Hinc meritò ab Innocentio XI. damnata eſt hæc propoſitio: *Aſſenſus fidei ſupernaturalis & utilis ad ſalutem ſtat cum notitia ſolùm probabili revelationis, imo cum formidine, qua quis formidet ne non ſit locutus Deus*. Hinc S. Thomas qu. 1. art. 4. ad 2. docet ea quæ ſubſunt fidei, ab illo qui credit, eſſe viſa ſub communi ratione credibilis. Et hanc rationem ſubdit: *Non enim crederet, niſi videret ea eſſe credenda, vel propter evidentiam ſignorum, vel propter aliquid hujuſmodi*.

Prob. 2. pars. Nempe quòd ſufficiat, &c. Nam ut revelatio & veracitas divina poſſint eſſe objectum formale fidei divinæ, ſufficit quòd poſſint credi fide divina. Atqui hoc ipſo poſſunt credi fide divina, quòd per motiva credibilitatis apparent credibiles. Ergo, &c. *Prob. min.* Hoc ipſo poſſunt credi fide divina, quòd poſſunt prudenter credi cum firmitate appretiativè ſumma propter ſe. Atqui ut poſſint prudenter credi cum firmitate appretiativè ſumma propter ſe, ſufficit quòd per motiva credibilitatis appareant credibiles. Ergo, &c. *Prob. min.* Nam hoc ipſo, quòd ex motivis credibilitatis clarè intelligitur non poſſe prudenter negari, vel in dubium revocari exiſtentiam revelationis & veracitatis divinæ, reverentia Deo loquenti debita poſtulat, ut homo plenè & abſolutè ſeſe ſubjiciat ſummæ illius authoritati, credendo cum firmitate appretiativè maxima exiſtentiam revelationis & veracitatis ejus; proindeque tunc poteſt prudenter homo velle ex pleno & abſoluto affectu ſe ſubjiciendi ſummæ authoritati Dei loquentis, credere cum firmitate appretiativè maxima revelationem & veracitatem divinam.

Obj. 1. Evidentia credibilitatis, quam haberent revelatio & veracitas divina per motiva credibilitatis, neceſſitaret intellectum. Ergo nullum relinqueret locum fidei divinæ. *R.* diſt. ant. Neceſſitaret intellectum ad judicandum non poſſe niſi imprudenter & temerè negari, vel in dubium revocari exiſtentiam revelationis & veracitatis divinæ, C. ant. Neceſſitaret intellectum ad credendam cum firmitate appretiativè ſumma revelationem & veracitatem divinam, N. ant. & conſeq. Itaque evidens credibilitas revelationis & veracitatis divinæ, quantacumque eſſe ſupponatur, imò ut conſtat ex dictis Articulo ſuperiore, ſimplex evidentia, etiam magna moralis exiſtentiæ revelationis & veracitatis divinæ, non impedit actum fidei, ſed è contra utraque ad illum præparat & accingit intellectum, qui ſuppoſita evidenti credibilitate, vel evidentia ſimplici exiſtentiæ revelationis & veracitatis divinæ, poteſt prudenter à voluntate ex pio affectu credendi Deo loquenti, determinari ad credendum cum firmitate appretiativè maxima revelationem & veracitatem divinam propter ſe; & veritatem revelatam propter revelationem & veracitatem divinam, quod eſt fide divina credere.

Obj. 2. Si revelatio & veracitas divina, ut ſint objectum formale fidei divinæ, debent ſaltem habere evidentiam credibilitatis, evidentia illa credibilitatis cadit ſub actum fidei. Falſum conſ. Ergo, &c. *R.* neg. ſeq. maj. Nam evidentia credibilitatis, quam revelatio & veracitas divina debent habere, ut ſint objectum formale fidei, cadit ſolùm ſub actum evidentem & neceſſarium, quo intellectus judicat exiſtentiam revelationis & veracitatis divinæ dignam eſſe aſſenſu firmo; vel, ſi vis, quo judicat non poſſe prudenter dubitari de exiſtentia revelationis & veracitatis divinæ; quo actu præſuppoſito, poteſt intellectus ex imperio voluntatis aſſentiri exiſtentiæ revelationis & veracitatis divinæ aſſenſu appretiativè certiſſimo: modò tamen (quod ſemper ſubintellectum eſſe volumus) non deſint neceſſaria, tum ex parte intellectus, tum ex parte voluntatis, gratiæ auxilia.

Obj. 3. Si revelatio & veracitas divina, ut ſint objectum formale fidei divinæ, debent eſſe ſaltem evidenter credibiles, ruſtici v. gr. & pueri non poſſunt habere fidem divinam. Abſurdum conſeq. Ergo, &c. *Reſp.* A nobis ad aſſenſum fidei divinæ non requiri reſpectu omnium in revelatione & veracitate divina, evidentiam credibilitatis abſolutam & perfectam, hoc eſt, eam quæ ad excludendam omnem prudentem dubitationem ſufficiat reſpectu omnium, etiam eorum qui docti & ingenioſi ſunt, poſſuntque cum ordinariis gratiæ auxiliis bene ponderare & penetrare motiva, quibus ſuadentur revelationes divinæ. Alioqui ſoli docti & ingenioſi poſſent habere fidem divinam, quod eſt abſurdum.

Solùm itaque ad fidem divinam & objectum ejus formale requirimus in revelatione & veracitate divina evidentiam credibilitatis vel abſolutam & perfectam, vel ſaltem imperfectam & relativam, hoc eſt, evidentiam credibilitatis uniuſcujuſque captui proportionatam, qualis poteſt eſſe reſpectu ruſtici ab authoritate parochi, & reſpectu pueri ab authoritate parentis: nam authoritas parochi reſpectu ruſtici, (idem dic de authoritate parentis reſpectu pueri) poteſt eſſe tanti ponderis, ut pariat illi moralem evidentiam & certitudinem de exiſtentia revelationis & veracitatis divinæ; moralem, inquam, evidentiam & certitudinem, non abſolutam & perfectam, ſed imperfectam & relativam, captuique ruſtici proportionatam, ſufficientem tamen, reſpectu ruſtici, ad aſſenſum fidei divinæ; quia reſpectu illius ſufficit ad judicium practicum de credibilitate revelationis & veracitatis divinæ, ſive ad actum, quo ruſticus evidenter judicet voluntatem poſſe hic & nunc prudenter imperare intellectui ut aſſentiatur revelationi & veracitati divinæ, & propter ipſas objecto revelato, aſſenſu appretiativè firmiſſimo.

Hinc diſtingui debent duplicis generis motiva credibilitatis. Primi generis ſunt motiva credibilitatis abſolutæ & perfectæ, quæ abſolutè & reſpectu omnium ſufficiunt ad fidem: talia ſunt opera miraculoſa facta à Deo in confirmationem doctrinæ Chriſtianæ. Secundi generis ſunt motiva credibilitatis imperfectæ & relativæ, quæ reſpectu aliquorum tantùm ad fidem ſufficiunt: talis eſt authoritas parentis reſpectu pueri, authoritas parochi reſpectu ruſtici, &c. Sola tamen motiva primi generis ſolent intelligi, cum nominantur motiva credibilitatis.

Dices 1. Gratis aſſeritur evidentia illa credibilitatis imperfecta & relativa ſufficere reſpectu rudiorum, ad hoc ut revelatio & veracitas divina movere poſſint ad aſſenſum fidei divinæ. Ergo vel nulla requiritur ad fidem divinam in revelatione & veracitate divina evidentia credibilitatis; vel ſi requiritur aliqua, neceſſaria eſt etiam reſpectu omnium evidentia credibilitatis abſoluta & perfecta.

Reſp. neg. ant. Nam ver. gr. cùm parochus inter concionandum è pulpito dicit Deum revelaſſe myſterium incarnationis, ruſticus qui audit, & doctum ac probum exiſtimat parochum, præcisè propter ejus authoritatem, evidenter judicat evidentia morali, imperfecta quidem, ſed ſibi proportionata, exiſtentiam revelationis, non niſi imprudenter in dubium revocari poſſe; ſicque præcisè propter authoritatem parochi habet certitudinem moralem imperfectam quidem, ſed ſibi proportionatam, de exiſtentia revelationis; qua certitudine præſuppoſita, ſine alia evidentia credibilitatis poſſunt eſſe omnia proximè requiſita ad aſſenſum fidei divinæ in ruſtico illo.

At inquies. Cum ſola illa evidentia credibilitatis imperfecta & relativa, non poteſt eſſe judicium practicum ad actum fidei divinæ proximè requiſitum. *Reſp.* neg. Nam ruſticus cum ſola evidentia credibilitatis relativa, habet actum, quo evidenter evidentia ſibi proportionata judicat non poſſe niſi imprudenter dubitari de exiſtentiâ revelationis, & conſequenter habet certitudinem moralem ſibi proportionatam de exiſtentia revelationis; quam certitudinem, superveniente nova interioris gratiæ illuſtratione, naturali quadam neceſſitate ex ordinatione divina ſequitur judicium practicum ad fidem proximè requiſitum, actus ſcilicèt, quo ruſticus evidenter judicat voluntatem poſſe prudenter imperare intellectui, ut revelationi & rei revelatæ propter revelationem aſſentiatur aſſenſu appretiativè firmiſſimo.

Dices 2. Ruſticus cum evidentia credibilitatis imperfecta & relativa, non poteſt habere ſummam certitudinem de exiſtentia revelationis, qualis tamen requiritur ad actum fidei divinæ: nam ad fidem divinam requiritur, ut credens aſſentiatur rei revelatæ propter revelationem aſſenſu ſuper omnia firmo; quod facere non poteſt, niſi habeat ſummam certitudinem de exiſtentiâ revelationis. *Reſp.* Ruſticum cum evidentia credibilitatis imperfecta & relativa, habere certitudinem ſummam de exiſtentia revelationis. Pro quo

Nota. Ruſticus habens evidentiam credibilitatis imperfectam & relativam de exiſtentia revelationis, & ex inſtinctu Spiritus Sancti credens rem revelatam propter revelationem evidentia illa credibilitatis imperfecta & relativa ſibi evidentem, habet duplicem certitudinem de exiſtentia revelationis; unam ab actu, quo judicat non poſſe niſi imprudenter dubitari de exiſtentia revelationis; & alteram, quam habet ab actu, quo ex pia motione voluntatis credit rem revelatam, propter revelationem. Prima eſt tantùm certitudo moralis, & quidem imperfecta, ſed captui ruſtici proportionata. Secunda eſt certitudo divina & ſumma, quia ruſticus eodem actu, quo aſſentitur myſterio revelato propter revelationem, aſſentitur etiam priùs ſaltem ratione exiſtentiæ ipſius revelationis aſſenſu appretiative certiſſimo, voluntate efficaciter applicante intellectum ad talem aſſenſum.

Prima certitudo fundatur in evidentia credibilitatis imperfecta & relativa, quam habet ruſticus de exiſtentia revelationis per authoritatem parochi; unde eſt ſolùm certitudo imperfecta & relativa. Secunda certitudo præſupponit quidem evidentiam credibilitatis imperfectam & relativam, & certitudinem moralem in ea fundatam, ideòque ei commenſuratam, ac proinde non niſi imperfectam & relativam: at in neutra fundatur, ſed fundatur in ipſa revelatione, quæ hoc ipſo, quòd eſt evidens ruſtico evidentia captui ejus proportionata, poteſt à ruſtico credi aſſenſu ſuper omnia certo; quia tunc voluntas poteſt prudenter imperare intellectui ut credat revelationem aſſenſu ſuper omnia firmo.

Hæc igitur ſecunda certitudo ad hoc requiſita, ut fide divina credatur myſterium revelatum, & divina eſt, quia fundatur in excellentia divinæ revelationis, & ſumma eſt, quia voluntas à Spiritu S. ſpecialiter excitata & corroborata, efficaciter applicat intellectum divina gratia adjutum, ad aſſentiendum exiſtentiæ revelationis aſſenſu ſuper omnia certo.

Dices 3. Si vera revelatio poteſt fieri evidenter credibilis ruſtico per authoritatem parochi, poteſt per eandem authoritatem fieri illi evidenter credibilis falſa revelatio. Abſurdum conſ. nam evidentia credibilitatis non poteſt cadere in falſum. Ergo, &c. *R.* neg. min. *Ad prob. Reſp.* diſt. Evidentia credibilitatis abſoluta & perfecta, quæ ſufficit reſpectu omnium, etiam doctorum, & qualem habent myſteria religionis noſtræ à motivis, de quibus infra, non poteſt cadere in falſum, C. Evidentia credibilitatis imperfecta, & relativa, & qualis ſufficit reſpectu rudiorum tantùm, non poteſt cadere in falſum, Neg. & in hoc non eſt ullum inconveniens.

At inquies. Si falſa revelatio poteſt fieri evidenter credibilis ruſtico, poterit ruſticus credere fide divina falſam revelationem. *Reſp.* neg. Nam actus fidei divinæ habet eſſentialiter veram revelationem pro objecto formali.

At inquies. Saltem poterit credere falſam revelationem aſſenſu ſuper omnia firmo, & quidem propter authoritatem divinam. *Reſp.* neg. Nam non habebit adjutorium gratiæ ſine quo voluntas non poteſt imperare ob reverentiam authoritatis divinæ, aſſenſum ſuper omnia firmum.

At inquies. Actus, quo aſſentietur falſæ revelationi, erit ab habitu infuſo fidei divinæ. *Reſp.* neg. Quia habitus fidei infuſæ (idem dic de omnibus aliis virtutibus infuſis) nunquam agit, niſi ex prævia motione ſpeciali Spiritus Sancti. At Spiritus S. non poteſt ſpecialiter movere ad actum falſum, ſicut nec poteſt ſpecialiter movere ad actum ſive formaliter ſive etiam materialiter tantùm malum.

Dices 4. Si vera revelatio fit evidenter credibilis ruſtico per authoritatem parochi, poterit è contra fieri illi incredibilis, & revelatio falſa oppoſita fieri illi credibilis per authoritatem apud illum notabiliter præponderantem, putà per authoritatem epiſcopi affirmantis parochum errare, & contrarium à Deo revelatum eſſe. Abſurdum conſ. alioqui poterit ruſticus actum fidei divinæ prius elicitum propter veram revelationem credibiliter propoſitam per authoritatem parochi, poterit, inquam, prudenter, imò & meritoriè retractare. Ergo, &c.

Reſp. neg. min *Ad prob. Reſp.* Quòd ruſticus in caſu propoſito actum fidei divinæ priùs elicitum poterit prudenter prudentia erronea, & conſequenter inculpatè revocare: at nego quòd poterit meritoriè: nam actus quo revocabit, erit materialiter malus: actus autem etiam materialiter tantùm malus, non poteſt eſſe meritorius. Et verò omnis actus meritorius elicitur ex ſpeciali inſtinctu Spiritus Sancti: at actus materialiter malus non poteſt eſſe ex ſpeciali inſtinctu Spiritus Sancti. Ergo, &c.

At inquies. Actus fidei divinæ ſemel conceptus, nunquam poteſt prudenter revocari. *Reſp.* diſt. Nunquam poteſt prudenter revocari, ſi fuerit conceptus ex revelatione evidenter credibili evidentia abſoluta & perfecta, C. quò pertinet illud Apoſtoli ad Gal. cap. 1. *Licèt nos, vel Angelus evangelizet vobis, præterquam evangelizavimus vobis, anathema ſit.* Si fuerit conceptus ex revelatione evidenter credibili evidentia imperfecta & relativa tantùm, ſubdiſt. Non poteſt prudenter revocari per ſe, & ratione objecti formalis, C. iterùm. Nam actus fidei divinæ eſt eſſentialiter verus, nititurque motivo abſolutè infallibili, & abſoluta infallibilitate connexo cum veritate objecti materialis. Non poteſt prudenter revocari per accidens, & ratione ſubjecti, cui ad credendum fide divina ſufficere poteſt evidentia credibilitatis, quæ, quia valdè imperfecta eſt, elidi, imò & ſuperari poteſt per aliam evidentiam cadentem in revelationem exiſtimatam oppoſitam, N.

AR-

ARTICULUS VII.

Utrùm revelatio privata ſufficiat ad objectum formale fidei divinæ, & an publica, ut ſit objectum formale fidei divinæ, debeat proponi ab Eccleſia.

NOta. Revelatio diſtingui poteſt duplex, publica & privata. Revelatio publica eſt ea, quæ Prophetis & Apoſtolis facta eſt pro tota Eccleſia, & poſtea per univerſum orbem evulgata eſt. Revelatio privata eſt ea, quæ alicui vel aliquibus fit, non pro tota Eccleſia, ſed pro ipſis ſolis. Itaque quoties Deus aliquid alicui revelat ſine ordine ad Eccleſiam, cui Deus per eam, cui loquitur, velut per internuncium & legatum, vult tradi revelationem ſuam, eſt revelatio privata, ut cùm Deus alicui Sancto revelat ipſum eſſe de numero prædeſtinatorum. Quòd ſi Deus aliquid alicui revelat ex intentione, ut revelatio Eccleſiæ tradatur per eum cui fit, hoc ipſo eſt publica revelatio.

Ex his autem patet revelationem privatam non eſſe confundendam cum ſpiritu privato hæreticorum, quem hæretici velut ſupremum judicem controverſiarum agnoſcunt, nihilque aliud eſt, quàm proprius cujuſque ſenſus, quo proprio judicio pertinaciter adhæret, aliorumque ſententiam damnat: cùm è contra revelatio privata ſit vera revelatio facta à Deo credibiliter ſine ordine ad Eccleſiam.

RESPONSIO I.

Ad objectum formale fidei divinæ ſufficit revelatio privata, facta credibiliter.

Prob. Nam fides divina eſt actus, quo intellectus ex imperio voluntatis aſſentitur aſſenſu ſuper omnia certo veritati revelatæ propter primam veritatem revelantem. Sed voluntas poteſt imperare intellectui, ut aſſentiatur aſſenſu ſuper omnia certo veritati revelatæ propter primam veritatem revelantem, etiam cùm privatim revelat, modò ſit evidenter credibile quòd revelet: nam prima veritas revelans tam digna eſt aſſenſu ſuper omnia firmo, cùm privatim revelat, quàm cùm revelat publicè, modò revelet credibiliter. Ergo, &c.

Confirm. Quia revelatio privata tam ſufficit ad objectum formale fidei divinæ, quàm revelatio publica: nam revelatio publica non eſt objectum formale fidei divinæ, quà revelatio publica, ſed quà revelatio divina, credibiliter propoſita; & quòd revelatio ſit publica, eſt aliquid planè impertinens ad objectum formale fidei divinæ, petitum ab intentione Dei volentis, ut revelatio, quæ fit immediatè Prophetæ vel Apoſtolo, per eum velut internuncium tradatur Eccleſiæ.

RESPONSIO II.

Ad objectum formale fidei divinæ non requiritur abſolutè, ut revelatio publica proponatur ab Eccleſia.

Prob. Nam ad objectum formale fidei divinæ ſufficit, quòd Deus revelarit, & ſit credibile quòd revelarit. Atqui ſine propoſitione & authoritate Eccleſiæ poteſt revelare, & revelationem ſuam reddere evidenter credibilem per miracula, & alia ſigna ad id adhibita, ut manifeſtum eſt. Ergo, &c.

Confirm. Nam primi parentes, Abraham, Moyſes, & multi alii crediderunt fide divina ſine propoſitione & authoritate Eccleſiæ. Item ſine propoſitione Eccleſiæ credidit fide divina Evangelio Apoſtolus, ut ipſe teſtatur in epiſt. ad Galatas, cap. 1. ubi ait, ſe non accepiſſe Evangelium ab homine, neque didiciſſe, ſed accepiſſe per revelationem Jeſu Chriſti. Item fide divina credimus ipſam Eccleſiam propter revelationem, nobis evidenter credibilem per motiva credibilitatis, diſtincta ab authoritate ipſius Eccleſiæ. Ergo, &c.

Obj. 1. illud Apoſtoli Rom. cap. 10. *Quomodo credent ei, quem non audierunt? Quomodo autem audient ſine prædicante? Quomodo autem prædicabunt, niſi mittantur* (ab Eccleſia ſcilicet, & legitimis ejus paſtoribus?) *R.* Apoſtolum velle tantùm, quòd ad credendum myſteria fidei noſtræ, prædicatio ordinariè neceſſaria ſit, quòd nemo ſibi poſſit aſſumere munus & authoritatem prædicandi. Quocum tamen manet myſteria fidei noſtræ credi poſſe ſine propoſitione & authoritate Eccleſiæ. Nam 1. Deus poteſt ſine miniſterio paſtorum Eccleſiæ, per ſe vel per Angelum inſtruere de rebus fidei ad ſalutem pertinentibus, inſtruere, inquam, hominem, quantùm oportet ut credat. 2. Quamvis nemo authoritate privata poſſit ſibi aſſumere munus prædicandi, & ad hoc opus ſit miſſione vel ordinaria, accepta ab Eccleſia, vel extraordinaria, à Deo accepta immediatè, ſignis divinis confirmata, & approbata ab Eccleſia; poteſt nihilominus quilibet Chriſtianus, licèt nec à Deo nec ab Eccleſia ad hoc deputatus, poteſt, inquam, fidem ſuam ubique profiteri, & infidelibus privatim exponere, atque miraculis, Deo ipſi cooperante, evidenter credibilem reddere. Et verò hoc pacto multos infideles ad fidem converſos eſſe per ſervos & ancillas docent hiſtoriæ Eccleſiaſticæ.

Obj. 2. Prædicatores fidei non poſſunt ſine authoritate Eccleſiæ reddere ſufficienter credibiles revelationes divinas. Ergo authoritas Eccleſiæ neceſſaria eſt ad credendum fide divina. *R.* Prædicatores fidei non poſſe communiter ſine authoritate Eccleſiæ reddere ſufficienter credibiles revelationes divinas, quia cùm communiter careant virtute patrandi miracula, aliave ſigna exhibendi, ex quibus ſufficienter appareat ea, quæ annunciant, eſſe à Deo revelata, ordinariè non habent à ſe ſufficientem credibilitatem, & ita ordinariè tenentur illam aliunde accerſere: quod faciunt probando ſe veræ Eccleſiæ adhærere, & ſe nomine ejus loqui, & doctrinam ejus exponere.

Obj. 3. Teſtimonium Eccleſiæ eſt medium ordinarium, neceſſarium ad majorem declarationem veritatum, quæ in Scripturis & traditionibus confusè tantùm revelatæ ſunt, itemque ad decidenda dubia, quæ in materia fidei oriuntur. Ergo, &c. *R.* ita eſſe. At 1. poſt majorem veritatum confusè revelatarum declarationem, factam per Eccleſiam, poſſet aliquis, nulla facta mentione Eccleſiæ, veritates illas proponere, & propoſitionem ſuam evidenter credibilem reddere, ſi haberet donum miraculorum. 2. Ut credantur fide divina veritates, quæ in Scripturis clarè revelantur, ſufficit ſine ullo interventu Eccleſiæ illarum annunciatio, facta credibilis per miracula, aliave argumenta.

Obj. 4. Secundùm legem Dei ordinariam non creditur ſine medio illo, quod Chriſtus inſtituit, ut fidei dogmata propagarentur. Atqui tale medium, & quidem unicum, eſt propoſitio veritatum revelatarum, facta ex authoritate Eccleſiæ. Ergo, &c. *R.* neg. propoſitionem veritatum revelatarum, factam ex authoritate Eccleſiæ, eſſe unicum medium à Chriſto inſtitutum ad propaganda fidei dogmata: cùm aliter quàm per authoritatem Eccleſiæ poſſint annunciari, & interdùm aliter annunciata fuerint cum ſufficienti credibilitate ad credendum fide divina, ut jam notatum eſt.

Obj. 5. S. Auguſtinus, lib. contra epiſt. fundamenti cap. 5. ſic ait: *Evangelio non crederem, niſi me Eccleſiæ Catholicæ commoveret authoritas; qua ſublata, nec jam Evangelio credere potero.* *R.* S. Doctorem verbis illis nihil aliud ſignificare velle, quàm ſine teſtimonio Eccleſiæ ſe non habere ſufficientem credibilitatem, quòd Evangelium conſtans tot libris, capitulis, verſiculis, &c. ſit verè divinum, & ex omni parte canonicum. Quod rectè dictum eſſe à Sancto Doctore agnoſcimus: nam quòd Evangelium (idem dic de reliqua Scriptura ſacra) in omnibus ſuis partibus ſit verè divinum & canonicum, ordinariè non conſtat ſufficienter, niſi per Eccleſiæ teſtimonium: quamvis hoc ipſum, ſicut & aliæ veritates revelatæ, per aliam viam poſſet fieri evidenter credibile; ut ſi quis ad probandum quod Evangelium

ſit

ſit in omnibus ſuis partibus canonicum & divinum, patraret aliquod miraculum.

Obj. 6. Omnis aſſenſus fidei divinæ reſolvitur eſſentialiter in propoſitionem & authoritatem Eccleſiæ, tanquam in partem objecti formalis. Ergo nullus aſſenſus fidei divinæ poteſt eſſe ſine propoſitione Eccleſiæ. *R.* neg. ant. Nam aſſenſus fidei divinæ eſſentialiter reſolvitur in primam veritatem revelantem, tanquam in objectum formale adæquatum. Prima autem veritas revelans, quà talis, poteſt ſine authoritate Eccleſiæ ſufficienter proponi ad credendum, & quandoque propoſita eſt.

DISPUTATIO II.

De objecto materiali fidei divinæ.

ARTICULUS I.

Utrùm objectum materiale fidei divinæ ſit neceſſariò verùm.

NOta. Objectum materiale fidei divinæ adæquatè ſumptum, conſiſtit in collectione omnium veritatum revelatarum à Deo. Dividitur, velut totum in partes, in objectum attributionis, & attributum. Objectum attributionis eſt illud, ad quod cætera revelata referuntur, & eſt Deus cum ſui perfectionibus: nam reliqua omnia ideò revelata ſunt, & per fidem creduntur, ut Deus ejuſque perfectiones melius cognoſcantur. Unde reliqua omnia revelata dicuntur & ſunt objectum attributum fidei.

Item objectum materiale fidei dividitur, velut totum in partes, in veritates primarias, & ſecundarias. Veritates primariæ ſunt illæ, quarum fides ad ſalutem neceſſaria eſt, & vocantur Articuli fidei; quorum præcipui in Symbolo Apoſtolorum continentur. Veritates ſecundariæ ſunt illæ, quas ad ſalutem conſequendam neceſſe non eſt credere, ſed ſatis eſt, ſi non diſcredantur, aut in dubium revocentur: neque idcircò dici poſſunt inutiliter revelatæ, quia ſuo modo conducere poſſunt ad manifeſtandas perfectiones divinas, putà ut partes integrales hiſtoriæ declarantis providentiam, & bonitatem, vel aliam aliquam perfectionem divinam.

Nota iterum. Inter veritates revelatas aliæ ſunt per ſe abſolutè neceſſariæ, ut quòd Deus ſit unus in eſſentia, & trinus in perſonis; quòd ſit omnipotens, æternus, &c. Aliæ verò ſunt ſecundùm ſe omninò contingentes, ut quæ revelata ſunt de incarnatione, de vita & miraculis Chriſti, &c. Unde ſumitur occaſio quærendi utrùm res à Deo revelatæ, ſaltem prout ſubſunt divinæ revelationi, ita ſint neceſſariò veræ, ut qui credit rem revelatam propter revelationem divinam, nec fallatur, nec falli poſſit unquam.

RESPONSIO.

Res à Deo revelatæ, quatenùs ſubſunt divinæ revelationi, ſunt infallibiliter veræ infallibilitate abſoluta.

Prob. Abſolutè impoſſibile eſt res à Deo revelatas, falſas eſſe ex hypotheſi revelationis. Ergo, &c. *Prob. ant.* Si poſſibile eſt res à Deo revelatas, falſas eſſe ex hypotheſi revelationis, poſſibile eſt Deum revelare falſum. Atqui abſolutè impoſſibile eſt Deum revelare falſum. Ergo, &c. *Prob. min.* Si poſſibile eſt Deum revelare falſum, vel quia poteſt judicare de rebus aliter quàm ſunt, & ita falli circa id quod revelat; vel quia poteſt loqui de rebus contra judicium ſuum, & ita fallere circa id quod revelat. Neutrum dici poteſt. Non primum, nam alioqui Deus non erit infinitè ſapiens. Non etiam ſecundum; nam alioqui Deus non habebit ſummam veracitatem, nec ſummam authoritatem in dicendo, & ita non erit ens, quo nihil melius cogitari poteſt.

Confirm. utraque pars. Quia eſſe infinitè ſapientem, eſſe ſummè veracem, habere ſummam in dicendo authoritatem, ſunt perfectiones ſimpliciter ſimplices, proindeque clarè continentur in integra idea entis ſummè perfecti, & quo nihil melius cogitari poteſt. Ergo nec falli, nec fallere poſſe, clarè continetur in integra idea entis ſummè perfecti, & quo nihil melius cogitari poteſt. Ergo nec falli, nec fallere poſſe, eſſentialiter convenit Deo. Unde non minùs verè quàm eleganter dicit Auguſtinus lib. 1. de Symbolo c. 1. *Deus omnipotens eſt, & cum ſit omnipotens, mori non poteſt, falli non poteſt, mentiri non poteſt, &, quod Apoſtolus ait, negare ſe ipſum non poteſt. Quàm multa non poteſt, & omnipotens eſt? Et ideò eſt omnipotens, quia iſta non poteſt: nam ſi mori poſſet, non eſſet omnipotens, ſi mentiri, ſi falli, ſi iniquè agere non eſſet omnipotens: quia ſi hoc in eo eſſet, non fuiſſet dignus qui eſſet omnipotens.*

Obj. 1. Multa Scripturæ loca ſunt contradictoria. Ergo & falſa ex aliqua parte: nam ex duobus contradictoriis unum eſt verum, & alterum falſum. Nego ant. *Probabis.* Geneſ. cap. 4. v. 9. dicitur: *Noe vir juſtus, atque perfectus fuit in generationibus ſuis, cùm Deo ambulavit.* Et v. 12. *Omnis caro corruperat viam ſuam ſuper terram.* Item Geneſ. cap. 1. ſcribitur Deum creaſſe mundum ſex diebus: Eccleſiaſtici verò cap. 18. creaſſe omnia ſimul. Item Gen. cap. 32. Jacob ait, *Vidi Dominum facie ad faciem.* Et Exodi cap. 20. dicit Deus: *Non videbit me homo, & vivet.* Item Ezech. cap. 18. legitur: *Filius non portabit iniquitatem patris:* Et Exodi cap. 20. Deus ait ſe viſitare iniquitatem patrum in filios uſque in tertiam & quartam generationem. Item Job cap. 1. confitetur ſe peccaſſe: *Peccavi, quid faciam tibi, ò cuſtos hominum?* Et cap. 27. contrarium affirmat. *Neque,* inquit *reprehendit me cor meum in omni vita mea.* Item Paulus Rom. cap. 3. ſic habet: *Arbitramur juſtificari hominem ſine operibus legis:* & Jacobus epiſt. ſuæ cap. 2. *Videtis quia ex operibus juſtificatur homo, & non ex fide tantùm.*

R. ad 1. Cùm dicitur, *Omnis caro corruperat viam ſuam;* to, *omnis* ſummi in ſuppoſitione reſtricta. Pro quo *nota,* Deum in Scripturis non ſemper uti propoſitionibus univerſalibus in rigore metaphyſico, ſed interdùm uti in ſenſu morali, in quo parum pro nihilo reputatur, & dicitur omne aut totum id quod ferè totum eſt. *R. ad* 2. ſenſum Eccleſiaſtici eſſe Deum eſſe æquè omnium rerum creatorem, quamvis non eodem tempore, ſed ſucceſſivè creaverit. *R. ad* 3. Jacob loqui de viſione Dei ſub ſpecie externa & ſenſibili, Deum verò de viſione eſſentiæ ſuæ in ſe ipſa. *R. ad* 4. Deum in primo loco loqui de pœna ſpirituali, & in ſecundo de pœna temporali. *R.* 5. in primo loco agi de peccatis levibus, & in ſecundo de gravibus. *R. ad* 6. Paulum loqui de operibus merè naturalibus, Jacobum verò de operibus factis ex fide & gratia Chriſti.

Obj. 2. Habentur in Scripturis variæ prædictiones & promiſſiones, quæ non fuerunt impletæ. Item Gen. cap. 4. Deus affirmavit Caino eum non eſſe occidendum, & tamen à Lamech occiſus eſt. Idem Joan. c. 7. v. 8. Chriſtus aſſerit ſe non aſcenſurum eſſe ad diem feſtum, & tamen aſcendit, ut conſtat ex eod. c. v. 10.

R. ad 1. prædictiones & promiſſiones illas fuiſſe conditionatas; unde mirum non eſt, quòd conditione non purificata, non fuerint impletæ.

Nota obiter, promiſſiones, ſicut & comminationes divinas, ſæpè ſpecietenùs abſolutas eſſe, in eiſque ſubintelligendam conditionem aliquam, vel exceptionem. Non tamen ad quemlibet pertinet ejuſmodi conditiones vel exceptiones promiſſionibus aut comminationibus divinis apponere; ſed ut aſſerantur, debent conſtare vel ex ipſa Scriptura, vel ex Traditione, vel ex authentica Eccleſiæ declaratione, vel ex ipſa evidentia propoſitionis, qua promiſſio vel comminatio continetur, vel denique ex gravi aliqua & evidenti ratione, abſque ullo inconvenienti.

R. ad 2. Deum non reſpondiſſe Caino eum non eſſe occidendum, ſed eum non eſſe occidendum impunè, ut patet ex ipſo textu: nam Caino dicenti:

. Om-

Omnis igitur, qui invenerit me, occidet me; reſpondet Deus: *Nequaquam ita fiet: ſed omnis qui occiderit Cain, ſeptuplum punietur.*

R. ad 3. Chriſtum rogatum, ut aſcenderet ad diem feſtum palam & publicè, juxta ſenſum & petitionem eorum, a quibus rogabatur, reſpondiſſe ſe non aſcenſurum, palam ſcilicet & publicè; quod & præſtitit: nam *ut aſcenderunt fratres ejus, tunc & ipſe aſcendit ad diem feſtum non manifeſtè, ſed quaſi in occulto.*

Obj. 3. Aliqui in Scriptura falſum locuti ſunt ex inſtinctu Spiritus Sancti, ut cœcus à nativitate, cùm dixit, Joan. cap. 9. *Peccatores Deus non audit*. Imò multi in Scriptura ex inſtinctu Spiritus Sancti mentiti ſunt, ut Jacob, cum reſpondit patri, Gen. c. 27. *Ego ſum primogenitus tuus Eſau*. At Abrahamus, cap. 22. ubi dicens ſervis ſe reverſurum ex monte cum filio Iſaac, contra mentem locutus eſt. Ergo Deus poteſt per alios falſum loqui & mentiri. Ergo poteſt etiam per ſe ipſum: nam qui poteſt per alios mentiri, poteſt etiam per ſe ipſum: cùm mentiri per alios & mentiri per ſe ipſum, ſint idem in æſtimatione prudenti.

R. neg. ant. quoad utramque partem. Neque enim omnia dicta vel facta à quibuslibet perſonis, etiam à Patriarchis, & aliis ſanctis viris, quæ in Scripturis narrantur, à peccato excuſari debent, aut poſſunt; proindeque non omnia facta vel dicta etiam Patriarcharum, vel aliorum ſanctorum virorum, quæ narrantur in Scripturis, Deo inſpiranti attribui debent, vel poſſunt. In Scripturis inſtinctu Spiritus Sancti loquuti ſunt Chriſtus, Prophetæ, Apoſtoli, aliique ſanctiores viri, laudati à Scriptura, dum loquuti ſunt dogmaticè, & ex quorum dictis Eccleſia vel Patres argumentantur.

Ad 1. *exemplum R.* 1. gratis & ſine fundamento dici quòd cœcus natus loquutus ſit ex inſtinctu Spiritus Sancti, cùm dixit peccatores à Deo non audiri. *R.* 2. cœcum natum verum dixiſſe, ſi intellexit peccatores à Deo non exaudiri, ad patranda miracula, quibus homines in errorem inducantur, & in confirmationem alicujus falſi dogmatis: quem ſanè ſenſum habere potuerunt verba cœci in iis circumſtantiis, in quibus prolata fuerunt.

Ad 2. *R.* 1. Auguſtinum, alioſque Patres excuſare Jacob à mendacio, juxta quorum mentem concedi poteſt loquutum eſſe ex inſtinctu Spiritus Sancti. *R.* 2. non deeſſe, qui ſentiunt Jacob mentitum eſſe, ſed negant eum ex inſtinctu Spiritus Sancti loquutum eſſe.

Ad 3. *R.* conced. Abrahamum loquutum eſſe ex inſtinctu Spiritus Sancti; ſed nego illum eſſe mentitum; non enim contra mentem loquutus eſt, quia ſperabat Iſaac brevi poſt immolationem ad vitam revocatum iri, ut promiſſiones de illo factæ implerentur.

Obj. 4. Deus poteſt decipere. Ergo poteſt falſum revelare. *R.* Deum poſſe decipere, non directè, falſum aſſerendo, ſed permiſſivè: poteſt enim permittere, propter mala hominum merita, ut decipiantur, & hanc deceptionem ſibi tanquam non impedienti & liberè permittenti attribuere. Hoc ſenſu explicandum eſt illud lib. 3. Regum cap. 22. *Dedit Dominus ſpiritum mendacii in ore omnium prophetarum tuorum*. Et illud Ezechielis cap. 14. *Propheta cum erraverit, & loquutus fuerit verbum, ego Dominus decepi prophetam illum*. Et illud 2. Theſſal. c. 2. *Ideò mittet* (Deus) *illis operationem erroris, ut credant mendacio.*

Inſtabis. Atqui Deus poteſt decipere directè. Nego. *Probabis*. Nam 1. Deus poteſt quidquid non implicat. Atqui deceptio non implicat. 2. Multi homines, putà increduli, vel nimiùm creduli, merentur decipi. 3. Deus nulla lege tenetur ad non decipiendum; cùm non habeat ſuperiorem, à quo legem accipiat. 4. Lib. 3. Regum cap. 22. Deus imperat ſpiritui mendacii, ut decipiat Regem Iſrael: *Decipies & prævalebis, egredere, & fac ita*. At quod Deus poteſt facere per alium, poteſt & per ſe ipſum. 5. Judicum, cap. 20. Iſraelitæ conſulentes Dominum ut pugnarent contra Benjamitas, ab eo poſitivè decepti ſunt.

Ad 1. *R.* diſt. Deus poteſt quidquid non implicat abſolutè, & ſecundùm ſe, N. nam Deus non poteſt peccare, quamvis peccatum abſolutè & ſecundum ſe non implicet. Deus poteſt quidquid non implicat relatè ad ipſum Deum, & ad ullum attributum divinum, C. At directè decipere homines, repugnat divinæ veracitati; ſicut peccare, repugnat ſanctitati divinæ.

Ad 2. *R.* ex eo ſequi tantùm quòd Deus poſſit permittere ut multi homines decipiantur, non verò quòd Deus poſſit illos directè decipere. Ex eo enim quòd quis mereatur pœnam, non ſequitur quòd poſſit illi pœna infligi quovis modo, etiam inordinato.

Ad 3. *R.* Deum nulla quidem lege teneri ad non decipiendum; at ex ſuis intrinſecis eſſentialiter determinatum eſſe ad non faciendum, quod alicui attributo divino, puta veracitati, repugnat: & in hoc ſenſu ſibi ipſe lex eſt, ne decipiat; ſicut ſibi ipſe lex eſt, ne peccet, quia ex ſe eſſentialiter determinatus eſt ad non faciendum id, quod ſanctitati ſuæ repugnat.

Ad 4. *R.* verba citata exprimere, non imperium, ſed permiſſionem. *Ad* 5. *R.* Iſraelitas, non à Deo, ſed à ſe ipſis fuiſſe deceptos. Nam à Deo petierunt tantùm num deberent aſcendere Gabaa, & pugnare contra Benjamitas, nulla de victoria ob præſumptionem interrogatione facta. Unde Deus reſpondit tantùm, ut aſcenderent, & pugnam inirent, & de pugnæ ſucceſſu, de quo non fuerat interrogatus, planè tacuit. Hinc ſi ex oraculi divini reſponſione deceptionis occaſionem ſumpſerunt, & à Benjamitis ſemel iterumque cæſi ſunt, ſibi imputare debuerunt.

ARTICULUS II.

Utrùm myſteria noſtra fidei ſint ſaltem evidenter credibilia.

Responsio.

MYſteria noſtræ fidei habent ſaltem evidentiam credibilitatis maximam, hoc eſt, tantam, quanta eſſe poteſt infra evidentiam ſimplicem.

Prob. Nam illud habet evidentiam credibilitatis, quod evidenter apparet non poſſe ſine imprudentia & temeritate negari, aut in dubium revocari. Atqui myſteria noſtræ fidei non poſſunt niſi imprudentiſſimè & inſaniſſimè negari, aut in dubium revocari; & non poſſe videns eſt evidentia maxima per argumenta credibilitatis, quibus probatur veritas doctrinæ Chriſtianæ. Ergo, &c. *Prob. min.* Nam per hæc argumenta ſaltem evidenter apparet evidentia maxima non poſſe niſi imprudentiſſimè & inſaniſſimè negari, aut in dubium revocari, quòd Deus ſit author doctrinæ chriſtianæ, & myſteria noſtræ fidei revelaverit. Ergo, &c.

Prob. ant. 1. Evidens eſt ſaltem, evidentia credibilitatis maxima, doctrinam illam non eſſe ab impoſtore, ſed habere Deum authorem, quæ nullius falſitatis vel mendacii unquam convinci potuit; quæ nihil contineт quod rationi adverſetur, imò quod rationi non conſonet; quæ mirum in modum commendat ſapientiam, bonitatem, omnipotentiam, aliaque attributa divina; quæ ex omni parte ſancta eſt & immaculata; cùm nihil turpe & inhoneſtum ſit, quod non damnet, nihil bonum & honeſtum, quod non præcipiat vel conſulat, nullum vitium quod non dehortetur, nulla virtutum officia, quæ non præſcribat vel ſuadeat; cùm prætereа nullus ſit diligendi Deum modus excellentior eo quem docet & præſcribit; nullus finis ſanctior & præſtantior eo quem proponit, & ad quem dirigit; nulla media ad hunc finem aſſequendum aptiora iis quæ ſuggerit; quæ denique divinam prorſus vim habet in hominibus ad integritatem & ſanctitatem morum revocandis; ita ut univerſum penè orbem ab idolorum & dæmonum cultu ad unius veri Dei cultum converterit. Quæ hominibus adulteris,

ris, fornicatoribus, homicidis, rapacibus, avaris, in parentes vel dominos rebellibus, injuſtis, immitibus, pudicitiam, fraternam charitatem, rerum terrenarum deſpicientiam, manſuetudinem, obedientiam, æquitatem, humilitatem perſuaſit; innumeros nuptiis virginitatem, opibus voluntariam paupertatem, honoribus & dignitatibus obſcurioris vitæ humilitatem, deliciis abſolutam voluptatum omnium abſtinentiam anteponere, atque ſola rerum cœleſtium meditatione, ac virtutum profeſſione delectari hactenùs docuit. Atqui talis eſt doctrina Chriſtiana. Ergo, &c.

Prob. ant. 2. Evidens eſt evidentia credibilitatis maxima, doctrinam illam eſſe divinam, quam evidens eſt evidentia credibilitatis maxima in mundum introductam & propagatam eſſe virtute divina, ut patet ex terminis. Atqui evidens eſt evidentia, &c. doctrinam chriſtianam virtute divina in mundum introductam & propagatam: doctrinam enim creditu difficilimam, naturæ corruptæ inimiciſſimam, vitia omnia omneſque affectus vel leviter inordinatos damnantem, ad voluptatum, divitiarum, & honorum fugam, imò ad ſui odium homines adhortantem, ab aliquot piſcatoribus, omni nobilitatis, opum, favoris, eloquentiæ, authoritatis præſidio deſtitutis prædicatam, toto interea conatu repugnantibus urbium Magiſtratibus, Præfectis provinciarum, & ipſis Regibus ac Imperatoribus, atque ſectatores hujus doctrinæ exilio, bonorum proſcriptione, tormentis, & morte crudeliſſima mulctantibus; evidens eſt ſaltem evidentia credibilitatis maxima non potuiſſe niſi virtute divina ita propagari, ut ab univerſo penè orbe approbata & recepta ſit repudiato paganiſmo, quamvis poſſeſſionis pluribus ſæculis continuatæ privilegio gauderet, naturæ corruptæ omnia indulgeret, atque innordinatis ejus affectibus in omnibus obſequeretur. Atqui, &c.

Prob. ant. 3. Evidenter credibile eſt etiam evidentia maxima, doctrinam illam habere Deum authorem, quæ innumerabiles penè martyres habuit inter quos numerantur non ſolùm viri fortes, ſed etiam decrepiti ſenes, imbecilles fœminæ pueruli, virgunculæ, qui exilium, bonorum jacturam, exquiſitiſſima tormenta, & mortem ipſam pati maluerunt, quàm doctrinam hanc, licèt creditu difficillimam, & naturæ corruptæ adverſantem in omnibus, vocetenùs ejurare, & contrariam, quamvis inordinatis naturæ affectibus omnia indulgentem, etiam ſpecietenùs profiteri: nam evidens eſt evidentia credibilitatis maxima, id ſine magna Dei virtute fieri non potuiſſe. Atqui certò certius eſt doctrinam chriſtianam innumerabiles penè martyres habere; inter quos numerantur, &c. His adde quod in martyribus illis admirabilis morum integritas, in reſpondendo ſapientia, alacritas & conſtantia in patiendo, in omnes & maximè carnifices charitas eluxerit, atque in ipſa illorum morte & poſt illam infinita prodigia contigerint, quorum omnium ita evidens & conſtans eſt relatio, ut nemo ſanæ mentis eam poſſit repudiare. Ergo, &c.

Prob. ant. 4. Doctrina illa non eſt ab impoſtore, ſed habet Deum authorem, in cujus confirmationem facta ſunt vera miracula: nam verum miraculum non poteſt eſſe niſi à Deo: verum enim miraculum dicitur opus, quod ſuperat vires naturales omnium creaturarum. Unde quod confirmatur vero miraculo, confirmatur teſtimonio Dei, qui falſum teſtari non poteſt. Atqui evidens eſt evidentia credibilitatis maxima, facta eſſe vera miracula in confirmationem doctrinæ chriſtianæ. Ergo, &c.

Prob. min. Nam miracula, quæ Chriſto doctrinæ chriſtianæ authori attribuuntur, habent evidentiam credibilitatis maximam, & quòd facta & quòd vera fuerint: ab oculatis enim teſtibus, in quibus omnia, vitæ ſanctitas veritatis ſtudium, gloriæ divinæ zelus, rerum omnium humanarum deſpicientia, humilitas, caſtimonia, &c. eximia fuere; ab oculatis, inquam, illis teſtibus ſcripta ſunt ſtylo ſimplici, & ab omni falſitatis vel adulationis ſuſpicione remotiſſimo, & palàm prædicata & evulgata in oculis & auribus inſenſiſſimorum & ſceleratiſſimorum Judæorum, qui ea aut facta aut vera fuiſſe miracula nunquam auſi ſunt negare; atque hactenùs ab innumeris hominibus, qui chriſtianiſmum amplexi ſunt, & inter quos longè plurimi ingenio, doctrina, ſapientia, ſanctitate vitæ excelluerunt: indubitata fide credita. Ergo, &c.

Similiter miracula ab Apoſtolis in confirmationem doctrinæ chriſtianæ facta, habent evidentiam credibilitatis maximam, & quòd facta & quòd vera fuerint; cùm in illis abſque ulla hæſitatione aſſerendis & credendis hactenùs per tot ſæcula univerſus orbis chriſtianus conſpiraverit.

Prob. ant. 5. Evidens eſt evidentia ſaltem credibilitatis maxima, Chriſtum doctrinæ chriſtianæ authorem, verum affirmaſſe, & non impoſuiſſe, cum dixit ſe doctrinam ſuam à Deo accepiſſe: *Mea doctrina non eſt mea, ſed ejus qui miſit me.* Ergo evidens eſt evidentia ſaltem credibilitatis maxima, doctrinam chriſtianam eſſe verè divinam.

Prob. ant. Nam evidens eſt evidentia maxima, quod non niſi imprudentiſſimè negari, vel dubitari poſſit, vera eſſe ea omnia, quæ de Chriſto narrantur in Evangeliis, tum propter admirabilem vitæ integritatem illorum qui ea ſcripſerunt, tum propter ſtylum quo ſcripta ſunt, ab omni falſitatis, mendacii, adulationis, & cujuſcumque inordinati affectus ſpecie alieniſſimum, tum propter eorum divinam planè in convertendis ad Deum animis, & moribus ad ſanctitatem informandis energiam, tum propter ſummam reverentiam illi hactenùs habitam, tum denique propter tantam tot virorum doctrina ingenio, ſanctitate & ſapientia ſpectabilium, imò & totius ferè orbis conſpirationem in eis tanquam divinis Scripturis accipiendis, & indubitata fide tenendis, quamvis doctrinam humani ingenii ſuperbiæ, & naturæ corruptæ proclivitati moleſtiſſimam contineant. Ergo evidens eſt evidentia maxima, quod non niſi imprudentiſſimè negari vel dubitari poſſit Chriſti conceptionem ab Angelo prænunciatam; eum à Virgine admirabili Spiritus ſancti opera conceptum; nativitatem ejus à magna Angelorum è cœlo delapſorum multitudine celebratam; eum Angeli admonitu à nece, quam ei intentabat Herodes, præſervatum; eum innumera miracula vel ſolo voluntatis nutu patraſſe; in eo divinam ſapientiam eluxiſſe; eum abſolutiſſimum virtutum omnium exemplar fuiſſe; in ejus morte plurima & ſtupenda prodigia contigiſſe, ſolem miraculosè obſcuratum, ſaxa rupta, mortuos ad vitam revocatos; eum poſt triduum reſurrexiſſe, & poſt dies quadraginta in cœlos aſcendiſſe. Quæ omnia evidens eſt evidentia credibilitatis maxima, in impoſtorem cadere non potuiſſe. Ergo, &c.

Prob. ant. 6. Evidens eſt evidentia credibilitatis maxima, Chriſtum eſſe Deum, Ergo evidens eſt evidentia credibilitatis maxima, doctrinam chriſtianam à Deo revelatam & traditam eſſe. *Prob. ant.* Nam Chriſtus dixit eſſe Deum, ut patet ex cap. 10. Joan. ubi Chriſto interroganti Judæos, quare vellent eum lapidare, reſpondent: *De bono opere non lapidamus te, ſed de blaſphemia; & quia tu homo cum ſis, facis te ipſum Deum.* Atqui evidens eſt evidentia credibilitatis maxima, Chriſtum non eſſe mentitum, cum ſe Deum dixit: nam evidens eſt ſaltem evidentia credibilitatis maxima, Chriſtum non fuiſſe impoſtorem, ut patet ex dictis ſuperiori argumento.

Præterea, Chriſtus non ſolùm ſe Deum dixit, ſed etiam innumeris miraculis confirmavit, & confirmaſſe evidens eſt evidentia credibilitatis maxima; imò tam eſt evidens, quàm evidens eſt ipſum Chriſtum tali ætate vixiſſe, Ergo vel Chriſtus verum dixit ſe Deum dicendo; vel Deum impoſturam & blaſphemiam omnium execrandiſſimam ſuo teſtimonio non ſemel aut iterùm, non centies, ſed millies confirmaſſe dicendum eſt: quod ſecundum fieri non potuiſſe, ſimpliciter evidens eſt omni habenti veram Dei ideam. Ergo, &c.

AR-

ARTICULUS III.

Utrùm evidens ſit non ſolùm evidentia credibilitatis maxima, ſed etiam evidentia ſimplici, myſteria religionis chriſtianæ eſſe vera, & à Deo revelata.

NOta. Triplex diſtingui poteſt evidentia propoſitionis, nempe evidentia veriſimilitudinis, evidentia credibilitatis, & evidentia ſimplex. Quæ triplex evidentia latitudinem habet, & modò major eſt, modò minor. Evidentia veriſimilitudinis, ſeu, ut alii loquuntur, evidentia probabilitatis, eſt ea qua convincitur intellectus de veriſimilitudine propoſitionis, & vi cujus conſequenter intellectus evidenter & neceſſariò judicat propoſitionem dignam eſſe aliquo aſſenſu, quamvis formidoloſo. Evidentia credibilitatis eſt ea, qua convincitur intellectus de credibilitate propoſitionis, & vi cujus conſequenter intellectus evidenter & neceſſariò judicat propoſitionem eſſe dignam aſſenſu firmo, nec poſſe niſi imprudenter & temerè negari, aut in dubium revocari. Evidentia ſimplex eſt ea, qua intellectus convincitur de veritate propoſitionis, qua proinde præſente, evidenter & neceſſariò judicat propoſitionem eſſe veram; ita ut, quandiu præſens eſt hæc evidentia, ſic rapiat & poſſideat intellectum, ut ab eo excludat omnem dubitationem etiam involuntariam circa veritatem propoſitionis. Quem effectum nec habet, nec habere poteſt evidentia credibilitatis, & multò minùs evidentia veriſimilitudinis, quæ omnium minima eſt.

Simplex evidentia duplex eſt, una ſcilicet evidentia propoſitionis in ſe ipſa, quando evidenter apparet convenientia prædicati cum ſubjecto; altera verò evidentia propoſitionis in alio, quando intellectus per aliud convincitur de veritate propoſitionis, ſed non apparet evidenter quomodo prædicatum ſubjecto conveniat. Exempli gratia, hæc propoſitio, Totum eſt majus ſua parte, eſt ſimpliciter evidens in ſe ipſa, quia intellectus non ſolùm evidenter cognoſcit totum eſſe majus ſua parte, ſed etiam quomodò ſit majus ſua parte. At hæc propoſitio, Magnes attrahit ferrum, eſt ſimpliciter evidens in alio tantùm: nam per experientiam convincitur quidem intellectus magnetem attrahere ferrum, ſed non cognoſcit evidenter quomodò attrahat.

Similiter hæc propoſitio, Deus eſt trinus, eſt ſimpliciter evidens in ſe reſpectu beatorum: cùm enim intuitivè Deum videant, non ſolùm evidenter cognoſcunt Deum eſſe trinum, ſed etiam quomodò hæc, Deus unus & trinus, inter ſe concilientur. At reſpectu viatorum, non eſt ſimpliciter evidens, niſi in alio, nempe in revelatione divina, ſuppoſito tamen quòd ſimpliciter evidens ſit Deum revelaſſe myſterium Trinitatis: quia in hac ſuppoſitione intellectus viatoris convincitur quidem per revelationem Deum eſſe trinum, ſed non videt clarè quomodo hæc inter ſe concilientur, Deus exiſtens unus & trinus. Unde hæc propoſitio, Deus exiſtit unus & trinus, non eſt evidens in ſe viatori propter revelationem ſimpliciter evidentem, ſed ſolùm evidenter vera: quod valdè diverſum eſt.

Evidentia ſimplex poteſt adhuc ſubdividi in metaphyſicam, phyſicam, & magnam moralem. Metaphyſica eſt ea, quam abſolutè repugnat eſſe fallacem. Phyſica eſt ea, quam fallacem eſſe non repugnat, niſi de lege Dei ordinaria. Moralis magna eſt ea, quam moraliter impoſſibile eſt eſſe falſam; ita ut licèt non repugnet abſolutè, tamen nunquam contingit eam fallere: quare cum phyſica confundi poteſt.

Nota iterum. In hac quæſtione agitur, non de ſimplici evidentia rei in ſe, ſed de ſimplici evidentia rei in alio. Nam planè certum eſt, quòd argumenta credibilitatis, quibus probantur myſteria religionis chriſtianæ, non faciant trinitatem v.g. vel incarnationem videri in ſe, vel evidenter cognoſci quomodo ſint, aut, ſi vis, non faciant evidenter cognoſci convenientiam prædicati cum ſubjecto in his propoſitionibus, Deus eſt unus & trinus, Verbum eſt incarnatum. Supereſt ergo ut quæramus utrùm faciant evidenter cognoſci vera eſſe myſteria noſtræ religionis, ſeu, quod idem eſt faciant evidenter cognoſci veras eſſe has propoſitiones, Deus eſt trinus, Verbum eſt incarnatum, &c. evidenter oſtendendo verum eſſe, quòd Deus illas revelaverit. Quod perinde eſt, ac ſi quæratur utrùm veritates revelatæ, & revelationes divinæ ſint evidentes ſimpliciter in alio, nempè in motivis credibilitatis. Huic autem quæſtioni ut ſatis ſiat, ſit

RESPONSIO.

Evidens eſt etiam evidentia ſimplici myſteria religionis chriſtianæ eſſe vera, & à Deo revelata.

*Prob.*1. Simpliciter evidens eſt Chriſtum eſſe Deum. Ergo ſimpliciter evidens eſt doctrinam chriſtianam eſſe divinam; proindeque ſimpliciter evidens eſt doctrinam chriſtianam eſſe veram, & à Deo traditam. Conſequentia patet: cùm enim Chriſtus ſit author doctrinæ chriſtianæ, non poteſt eſſe ſimpliciter evidens Chriſtum eſſe Deum, quin etiam ſimpliciter evidens ſit Deum eſſe doctrinæ chriſtianæ authorem, & conſequenter doctrinam chriſtianam eſſe divinam, veram, & à Deo traditam. Tota ergo difficultas eſt in antecedente, quod multis modis deinceps demonſtrabitur.

1. itaque *prob. ant.* ex Scriptura. Nam Scriptura iiſdem terminis, aut ſaltem æquivalentibus dicit divinitatem Chriſti innoteſcere per ſigna ab eo edita, quibus dicit innoteſcere exiſtentiam divinam per creaturas: nam loquens de notitia exiſtentiæ divinæ per creaturas compatibili, ſic ait Sap. cap. 13. *A magnitudine ſpeciei & creaturæ, cognoſcibiliter poterit Creator horum videri.* Et Rom. cap. 1. *Quod notum eſt Dei, manifeſtum eſt in illis: Deus enim illis manifeſtavit. Inviſibilia enim ipſius à creatura mundi, per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur, ſempiterna quoque ejus virtus & divinitas.*

Similiter cùm loquitur de notitia divinitatis Chriſti comparata, vel comparabili per ſigna ab eo edita, ſic habet Coloſſ. cap. 1. *Myſterium* (Verbi incarnati) *quod abſconditum fuit à ſæculis & generationibus, nunc autem manifeſtatum eſt ſanctis ejus.* Et Joan. cap. 1. *Vidimus gloriam ejus, gloriam quaſi unigeniti à Patre.* Et ejuſdem cap. 2. *Manifeſtavit gloriam ſuam.* Et ejuſdem epiſt. 1. c. 1. *Quod fuit ab initio, quod audivimus, quod vidimus oculis noſtris, quod perſpeximus, & manus noſtræ contrectaverunt de verbo vitæ, & vita manifeſtata eſt, & vidimus, & teſtamur, & annunciamus vobis vitam æternam, quæ erat apud Patrem, & apparuit nobis.* Et Pſal. 97. *Notum fecit Dominus ſalutare ſuum ... Viderunt omnes termini terræ ſalutare Dei noſtri.* Ergo Scriptura eamdem attribuit evidentiam divinitati Chriſti propter ſigna ab eo edita, quam attribuit exiſtentiæ divinæ propter creaturas. Atqui attribuit evidentiam ſimplicem exiſtentiæ divinæ propter creaturas, ut volunt ipſimet adverſarii noſtri, & ita conſtat ex Patrum & Theologorum conſenſu, ut contrarium ſit erroneum, vel ſaltem temerarium, & in fide minimè tutum. Ergo pariter attribuit evidentiam ſimplicem divinitati Chriſti propter ſigna ab eo edita.

Prob. 2. *ant.* authoritate SS. Patrum, pro quibus omnibus ſit Auguſtinus epiſt. 3. ita de Verbo incarnato loquens: *Num homine aſſumpto alium mundum facere debuit, ut eum eſſe crederemus, per quem factus eſt mundus? Sed nec major mundus, nec iſti æqualis in hoc mundo fieri poſſet. Si autem minorem faceret infra iſtum, ſimiliter hoc quoque parum putaretur. Quia ergo non oportebat, ut novum faceret mundum, nova fecit in mundo. Homo enim de virgine procreatus, & à mortuis in æternam vitam reſuſcitatus, & ſuper cælos exaltatus, potentius fortaſſe opus eſt, quàm mundus.* Ergo ex S. Auguſtino, Chriſtus eximia quædam miracula patrando, tam, imò fortaſſe magis oſtendit ſe Deum eſſe, quàm ſi alterum mundum in hoc mundo creaſſet. Atqui creando alterum mundum in hoc mundo,

do, oſtendiſſet evidenter evidentia ſimplici ſe Deum eſſe: nam ſimpliciter evidens eſt actionem creativam pertinere ad ſolum Deum: ſimpliciter enim manifeſtum eſt, quòd operari ſequatur eſſe, & conſequenter quòd ens independens in operando (ita ut nec ullius cauſæ concurſu egeat, nec ex parte operis prærequirat, niſi meram poſſibilitatem, ſed meram non repugnantiam ad exiſtendum) ſit ens independens in eſſendo, ac proinde ens à ſe exiſtens, quod eſt Deus. Ergo à fortiori Chriſtus evidenter oſtendit evidentia ſimplici ſe Deum eſſe, cùm eximia quædam miracula patravit.

At inquies. Chriſtus per alterum mundum à ſe, creatum oſtenderet nobis evidenter evidentia ſimplici ſe Deum eſſe, qui videremus illum alterum mundum, & ita haberemus evidentiam ſimplicem exiſtentiæ illius. At non habemus evidentiam ſimplicem eximiorum illorum miraculorum, quæ patravit Chriſtus; non enim illa videmus, aut vidimus. Ergo Chriſtus per illa miracula nec oſtendit, nec oſtendere poteſt nobis evidenter evidentia ſimplici ſe Deum eſſe.

R. neg. min. Nam non vidimus quidem, nec videmus eximia illa miracula à Chriſto patrata, ſed habemus relationem illorum teſtatiſſimam, in ordine ad pariendam evidentiam intellectualem, & convincendum intellectum, æquivalentem viſioni, imò & fortaſſe præponderantem. Et verò priùs contingeret ſubeſſe falſum viſioni qua objecta circumſtantia percipio, quàm relationi illi, qua mihi conſtat eximia illa à Chriſto patrata eſſe miracula, ut facilè agnoſcet quivis prudens perſpicax rerum æſtimator, & potiùs diffiderem de viſione mea, quàm de relatione illa.

Prob. 3. *ant. primi ſyllog.* ex S. Thoma, qui hic quæſt. 5. art. 2. in O. ſic ait: *Si aliquis propheta prænunciaret in ſermone domini aliquid futurum, & adhiberet ſignum, mortuum ſuſcitando, ex hoc ſigno convinceretur intellectus videntis, ut cognoſceret manifeſtè hoc dici à Deo, qui non mentitur*. Ex quibus verbis ſic argumentor. Si quis videret à propheta ſuſcitari mortuum in confirmationem alicujus rei prænunciatæ nomine Dei, haberet evidentiam ſimplicem revelationis divinæ & rei prænunciatæ in illa ſuſcitatione mortui, & convinceretur de veritate revelationis divinæ & rei prænunciatæ per illam mortui ſuſcitationem. Ergo à fortiori, qui videret Chriſtum non unum ſed plures mortuos ſuſcitantem, aliaque innumera miracula patrantem ut probaret ſe Deum eſſe, haberet evidentiam ſimplicem revelationis divinæ & divinitatis Chriſti in illis miraculis, & convinceretur de veritate revelationis divinæ, & divinitatis Chriſti per illa miracula. Atqui habemus aliquid æquivalens tali viſioni in ordine ad gignendam evidentiam intellectualem, & intellectum convincendum, nempe teſtatiſſimam relationem mortuorum olim ſiſcitatorum à Chriſto, aliorumque innumerorum miraculorum ab eo factorum in confirmationem ſuæ divinitatis. Ergo poſſumus habere evidentiam ſimplicem divinitatis Chriſti in illis miraculis, & convinci de veritate divinitatis Chriſti per illa miracula, ab eo olim facta.

Præterea, paucis interjectis ſic eodem loco de dæmonibus proſequitur S. Doctor, *Vident multa manifeſta indicia, ex quibus percipiunt doctrinam Eccleſiæ à Deo eſſe quamvis ipſi res ipſas, quas Eccleſia docent non videant, puta Deum eſſe trinum & unum, vel aliquid hujuſmodi*. Quibus verbis diſtinguit duplicem evidentiam ſimplicem S. Doctor, nempe evidentiam rei in ſe ipſa, & evidentiam rei in alio, & dicit dæmones habere per motiva credibilitatis articulorum noſtræ fidei (quorum è præcipuis unus eſt divinitas Chriſti) evidentiam ſimplicem in alio, nempe in ipſis motivis; quamvis non habeant evidentiam ſimplicem illorum in ſe. Quam doctrinam confirmavit in reſponſione ad 1. 2. & 3. Ergo motiva credibilitatis ex ſe apta ſunt ad oſtendendam evidenter veritatem articulorum noſtræ fidei, & conſequenter divinitatis Chriſti. Ergo poſſumus habere evidentiam ſimplicem divinitatis Chriſti, ſicut & aliorum articulorum noſtræ fidei, in motivis credibilitatis, & Chriſtum eſſe Deum ſimpliciter evidens eſt etiam reſpectu noſtri.

At inquies. Dæmones habent perſpicaciam intellectualem humana longè majorem. *R.* hunc exceſſum perſpicaciæ intellectualis in dæmonibus poſſe in nobis compenſari per auxilium interioris gratiæ illuſtrantis, ſine qua fateor non poſſe nos attingere vim motivorum credibilitatis, eorumque veritatem ſicut oportet, ut in illis evidenter cognoſcamus veritatem revelationum divinarum, & articulorum noſtræ fidei, atque de realitate illorum plenam convictionem habeamos.

At inquies. Dæmones ſemper viventes, ſemper vigiles ubicumque volunt ferè momento præſentes, omnia aut penè omnia motiva credibilitatis per ſe & propria experientia norunt, non verò per aliorum relationem, ut homines, qui brevi tempore, & in exigua mundi parte ferè omnes ſigillatim ſumpti verſantur. *R.* hanc relationem de ſe ſufficientiſſimam eſſe, ad convincendum intellectum de realitate motivorum illorum, & pariendam veritatis motivorum illorum evidentiam ſimplicem: cùm non magis ei ſubeſſe falſum poſſit quàm relationi, qua urbem Romam nobis, qui illam non vidimus, tam conſtat exiſtere, quàm illis, qui eam viderunt.

Prob. 4. *ant. primi ſyllog.* Miracula Chriſti, cùm ab eo fiebant, vim habebant oſtendendi evidenter veritatem divinitatis illius in iis, à quibus videbantur. Atqui nunc eandem vim habent. Ergo nunc veritas divinitatis Chriſti cognoſci poteſt evidenter in miraculis ab illo olim factis, & conſequenter etiam nunc ſimpliciter evidens eſt Chriſtum eſſe Deum.

Prob. 1. *maj.* Nam veritas divinitatis Chriſti evidenter cognita fuit in miraculis ab eo factis, non ſolùm à dæmonibus, ut teſtatur Scriptura pluribus locis, ſed etiam ab Apoſtolis, ut probant verba Joannis ſupra relata. Præterea, miraculum evidenter connexum eſt cum veritate rei cujus eſt teſtimonium: cùm enim miraculum ſit opus divinum, ſimpliciter evidens eſt illud non poſſe fieri in confirmationem falſi, quia ſimpliciter evidens eſt Deum non poſſe falſum atteſtari.

Prob. 2. *min.* Nam ſi miracula à Chriſto olim facta, non habent eandem vim oſtendendi evidenter veritatem divinitatis ejus, quam olim habuerunt, certè quia non eſt ſimpliciter evidens illa à Chriſto facta fuiſſe. Atqui hoc dici non poteſt: tam enim evidens eſt illa à Chriſto facta fuiſſe, quàm evidens eſt Chriſtum ipſum tali ætate vixiſſe: nam iiſdem planè teſtimoniis conſtat Chriſtum tali ætate vixiſſe, & talia miracula feciſſe. Atqui ſimpliciter evidens eſt Chriſtum tali ætate vixiſſe. Ergo etiam ſimpliciter evidens eſt eum talia miracula feciſſe.

At inques. Non eſt tam evidens Chriſtum tali ætate vixiſſe, quam evidens eſt v.g. extitiſſe Imperium Romanum: nam quòd Imperium Romanum extiterit, conſtat ex teſtimonio innumerabilium teſtium oculatorum: quod de Chriſto dici non poteſt. Ergo gratis dicitur, quòd ſimpliciter evidens ſit Chriſtum tali ætate vixiſſe. *R.* 1. neg. conſ. Nam evidentia ſimplex, præſertim phyſica & moralis, non conſiſtit in indiviſibili, ſed habet latitudinem, & poteſt eſſe modò major, modò minor. Unde intellectus poteſt modò magis, modò minùs convinci de veritate alicujus objecti; quamvis de illa ſimpliciter convincatur; & modò cum majori, modò cum minori neceſſitate rapi ad aſſenſum, ad quem tamen ſimpliciter neceſſitatur.

R. 2. neg. ant. ***Ad prob.*** *R.* circumſtantiam illam plurium teſtium oculatorum, quæ ſtat pro Imperio Romano olim exiſtente, abundè compenſari, & fortaſſe ſuperari per plures alias circumſtantias, quibus munitur relatio qua nobis conſtat Chriſtum tali ætate vixiſſe. Et verò quis neget innumerabilium teſtium oculatorum teſtimonio ſaltem æquivalere in ordine ad evidentiam intellectualem, & plenam intellectus convictionem pariendam, teſtimonium plurimorum teſtium oculatorum, nempe Apoſtolorum &

diſci-

diſcipulorum Chriſti, in quibus eximia fuere omnia, vitæ ſanctitas, veritatis ſtudium, gloriæ divinæ zelus, rerum omnium humanarum deſpicientia, modeſtia, humilitas, caſtimonia, & cæteræ omnes virtutes, cum virtute patrandi miracula, mortuos ſuſcitandi, morbos quoslibet ſanandi, &c.

Chriſtum & ejus miracula toto Imperio Romano, imò toto ferè terrarum orbe prædicarunt, non honores ambientes, non lucrum quærentes, non voluptatibus indulgentes, non principum favorem aucupantes, non hominibus blandientes, ſed vitia omnia carpentes, ſimulatores ſeverè punientes; non quæ ſua erant, ſed quæ omnium in omnibus quærentes, graviſſimis quibuſque periculis ac motibus ſeſe fortiter objicientes, extrema quæque, famem, nuditatem, calumnias, contumelias, verbera, tormenta invicta patientia & manſuetudine tolerantes, ſublimiter de divinis ſentientes & loquentes.

Prædicarunt in oculis & auribus inſenſiſſimorum Judæorum, quos graviſſimi criminis inſimulabant, & à quibus, ſi mentiti eſſent, facilè de impoſtura convinci potuiſſent, & procul dubio convicti fuiſſent; & tamen prædicarunt, illis furentibus & toto orbe inſectantibus, ſed erubeſcentibus & tacentibus, & ſua taciturnitate veritatem prædicatam confitentibus, imò magna illorum multitudine ad Chriſtum accedente, in qua & Phariſæi & turba Sacerdotum fuit.

Prædicarunt, & prædicationis veritatem proprio ſanguine obſignarunt. Prædicarunt, & innumeris penè gentilibus perſuaſerunt, non præſentia & temporalia, ſed ſpiritualia, & in altero tantùm ſæculo futura præmia pollicentes; non dignitates, divitias, voluptates, ſed perſecutiones, injurias, bonorum jacturam, tormenta, cruces, & mortem præſagientes; non indulgentes carnalibus deſideriis, ſed naturæ corruptæ duriſſima quæque imperantes, magiſtratibus urbium, & provinciarum præfectis malè mulctantibus, ſapientibus ethnicis totis ingenii, eloquentiæ & doctrinæ nervis reluctantibus, reclamantibus dæmonum oraculis, & contra pugnantibus antiquiſſimis idololatriæ præjudiciis. Quæ omnia manifeſta ſunt partim ex ſacris libris, quorum ſtylus ſimplex, & ab omni adulationis & falſitatis ſuſpicione alieniſſimus, ubique ſpirat ſcriptorum candorem, ſinceritatem, & eximium veritatis ſtudium, partim ex teſtimonio totius orbis Chriſtiani, & traditione conſtanter per ſæcula ſeptemdecim continuata.

Itaque habemus pro Chriſto & miraculis ab eo factis, 1. Teſtimonium Apoſtolorum & diſcipulorum ejus, qui ipſum & miracula ab eo facta viderunt, & in quibus omnia ad fidem & convictionem faciendam ſumma fuere. 2. Teſtimonium innumerabilium penè hominum, partim Judæorum, partim Gentilium, per Apoſtolorum prædicationem ad fidem Chriſti converſorum, qui admirabiles prorſus viros illos, & miracula in prædicationis evangelicæ confirmationem ab eis facta viderunt: nam primi illi fideles, præſertim in tanto numero, nunquam ad Chriſtum converſi fuiſſent ſine multis & magnis miraculis. Unde illud Apoſtoli 1. Cor. cap. 2. *Et ſermo meus & prædicatio mea non* (fuit) *in perſuaſibilibus humanæ ſapientiæ verbis, ſed in oſtenſione ſpiritus & virtutis*. 3. Teſtimonium totius orbis Chriſtiani ab inſtituta Eccleſia huc uſque conſtantiſſimè continuatum per tot ſæcula, in quorum decurſu extitere homines penè innumeri, eximia ſapientiæ, ſanctitatis & doctrinæ laude inſignes. At relationi tot ac tantis teſtimoniis cum talibus circumſtantiis munitæ, falſum ſubeſſe moraliter, imò abſolutè impoſſibile eſt. Ex his

Sic argumentor. Relatio, qua conſtat Imperium Romanum olim extitiſſe, facit evidentiam ſimplicem, quia moraliter & humanitùs impoſſibile eſt falſum ei ſubeſſe. Atqui pariter, imò magis impoſſibile eſt ſubeſſe falſum relationi, ex qua nobis conſtat Chriſtum tali ætate vixiſſe, & talia miracula in confirmationem ſuæ divinitatis feciſſe. Ergo etiam hæc relatio facere poteſt evidentiam ſimplicem, & quidem tantam, quantam, imò majorem, quàm relatio Imperii Romani olim exiſtentis facere poteſt. Non diffitemur tamen evidentiam illam, quam facere poteſt relatio miraculorum Chriſti, eſſe minùs proportionatam viribus naturalibus intellectus noſtri. Unde difficiliùs & à paucioribus attingitur; imò nec attingi poteſt ſine gratia interiùs illuſtrante, quantùm oportet ad plenam convictionem.

At inquies. Eſto quòd ſimpliciter evidens ſit Chriſtum feciſſe in confirmationem ſuæ divinitatis miracula illa, quæ in ſacra Scriptura narrantur. At ſaltem miracula illa non ſunt ſigna evidenter infallibilia veritatis, in cujus confirmationem facta ſunt. *R*. hoc eſſe falſum, ut facilè demonſtratur. Nam miracula à Chriſto facta in ea multitudine, varietate, extenſione ad omnem creaturam, conſtantia effectuum ſuorum durabili, in quibus re ipſa facta ſunt, habent evidentem connexionem cum cauſa dominante huic univerſo, & cujus actio nec impediri, nec retardari poteſt ab ullo alio agente ſive corporeo ſive ſpirituali, ullave ſubjecti indiſpoſitione. At evidenter talis cauſa non poteſt eſſe niſi Deus. Ergo miracula à Chriſto facta habent evidentem connexionem cum Deo ut cauſa. Ergo ſunt evidenter opera divina, & conſequenter ſigna evidenter infallibilia veritatis in cujus confirmationem facta fuerunt.

Prob. 2. aſſertio noſtra. Simpliciter evidens eſt religionem chriſtianam eſſe veram religionem. Ergo, &c. *Prob. ant.* Planè indubitatum eſt ex traditione totius orbis chriſtiani, hactenùs per ſæcula ſeptemdecim conſtantiſſimè continuata, religionem chriſtianam, cujus myſteria tantoperè ſuperant humanam intelligentiam, cujus doctrina ex omni parte naturæ corruptæ ingratiſſima & moleſtiſſima eſt, inſtitutam eſſe à duodecim piſcatoribus, omni humano præſidio deſtitutis, omni modo renitente toto terrarum orbe, toto genere humano in flagitia omnia effuſo; & ita firmiter inſtitutam, ut omnibus aliis religionibus prævaluerit, toto orbe propagata ſit medias inter ſtrages & lanienas chriſtianorum, nec populos ſolùm, ſed etiam magiſtratus urbium provinciarum gubernatores, duces exercituum, reges, & ipſos Romanæ reipublicæ imperatores ſubjugarit, philoſophos humanæ ſapientiæ crucis humilitatem & ſtultitiam anteponere docuerit, atque hactenùs, graviſſimis licèt perſecutionum plurimarum tempeſtatibus, & innumerarum penè hæreſum procellis agitata, ſtet integra, & primæva doctrinæ, legum & cultus puritate nitens, nova in dies adhuc incrementa accipiat, & toto terrarum orbe amplificetur.

Atqui talem religionem in talibus circumſtantiis ſic inſtitui non potuiſſe ſine ſpeciali Dei aſſiſtentia evidens eſt. Ergo evidens eſt Deum ſpecialiter adſtitiſſe Apoſtolis, in inſtitutione religionis chriſtianæ, & conſequenter Deum ſpecialiter deſtinaſſe Apoſtolos ad inſtituendam religionem chriſtianam: non enim ſpecialiter ad id adjuvit Apoſtolos, niſi quia eos ad id ſpecialiter deſtinavit. Ergo evidens eſt Deum ſpecialiter intendiſſe inſtitutionem religionis chriſtianæ: nam ſi non ſpecialiter intendiſſet, non ſpecialiter ad id Apoſtolos deſtinaſſet. Ergo evidens eſt religionem chriſtianam eſſe veram religionem: nam evidenter repugnat Deum ſpecialiter intendere inſtitutionem falſæ religionis.

Confirm. Evidens eſt repugnare Deo, ut ſpecialem providentiam exerceat circa falſam religionem: nam ſi Deus ſpecialiter provideret falſæ religioni, authoritate ſua poſitivè & directè induceret homines in errorem, in materia omnium graviſſima: quod evidenter Deo repugnat. Sed evidens eſt Deum ſpecialem exercere providentiam circa religionem chriſtianam, ut oſtendunt ejus inſtitutio, propagatio, & conſervatio. Ergo evidens eſt religionem chriſtianam non eſſe falſam religionem.

Præterea, ſi religio chriſtiana eſſet falſa religio, damnaret & proſcriberet veram religionem; unus enim è præcipuis ejus doctrinæ articulis eſt, quòd omnis alia præter ipſam religio ſit religio falſa. Ergo Deus ſpecialiter ei providendo, authoritate ſua ſpecialiter deter-

terreret homines à vera religione, & à vero cultu ipſi exhibendo quòd evidentet Deum dedecet, & ejus bonitati repugnat, atque adverſatur intentioni ejus creandi & conſervandi mundum propter gloriam ſusm extrinſecam à creaturis rationalibus procurandam per veri cultus exhibitionem. Ergo evidens eſt religionem chriſtianam non eſſe falſam religionem. Ergo, &c.

Obj. 1. Si evidens eſt ſimpliciter doctrinam chriſtianam eſſe versm & à Deo revelatam, non poteſt credi fide divina. Abſurdum conſ. Ergo, &c. *R.* neg. ſeq. maj. Nam 1. plurimi ſunt, quibus motiva credibilitatis non proponuntur ſufficienter ad boc, ut poſſint attingere ſimplicem illam evidentism, quam habet doctrina chriſtiana: ex iis verò, quibus motiva credibilitatis proponuntur ſufficienter ad hoc, ut evidentia illa attingi poſſit cum anxilio gratiæ ad id neceſſariò, & debita conſideratione, plurimi tamen illsm non attingunt, vel defectu ſufficienis illuſtrationis, neque enim omnes æqualiter illuſtrantur, vel defectu ſufficientis conſiderationis, aut ob ingenii tarditatem. De illis autem omnibus nulla eſt difficultas; cùm habeant tantùm evidentiam credibilitatis circa doctrinam chriſtianam, & ejus revelationem.

2. Aliis, à quibus vis motivorum credibilitatis percepta eſt ſufficienter ad habendam evidentiam illam ſimplicem, vel evidentia illa ſimplex non eſt ita præſens habitualiter, ut facilè & ſemper occurat, quoties cogitant de revelationibus divinis, & tunc certò poſſunt credere fide divina, quando non occurit; vel eſt its hsbitualiter præſens, ut facilè & toties occurrat quoties de revelationibus divinis cogitant, & tunc quoties cogitant de revelationibus divinis, habent quidem actum, quo evidenter & neceſſariò judicant verum eſſe quòd Deus myſteria noſtra revelaverit, ſed tamen poſſunt adhuc illa credere fide divina, quia adhuc poſſunt ex libero & pio affectu ſe ſubmittendi authoritati Dei loquentis, velle credere, & credere revelationem primæ veritatis immediatè & propter ſe, aſſenſu proportionato excellentiæ tanti motivi, non amplius attendendo ad evidentiam, ſed ſolùm ad infallibilitatem sc dignitatem motivi, quæ ſumma eſt, & propter revelationem primæ veritatis ſic crediam immediatè & propter ſe, ſub quo reſpectu non magis apparet eſſe, quàm non eſſe, velle credere, & credere myſteria revelata sſſenſu appretiativè firmiſſimo, proindeque aſſenſu longè firmiori, quàm ſit alius actus, quo propter evidentiam motivorum, evidenter & neceſſariò judicant myſteria, quæ credunt, eſſe à Deo revelata; quique actus non habet niſi certitudinem proportionatam evidentiæ ſimplici motivorum; quæ cùm ſolùm ſit magna moralis, non poteſt fundare certitudinem appretiativè ſummam.

Obj. 2. Si veritas doctrinæ chriſtianæ, & revelationum divinarum, eſt ſimpliciter evidens, illuſtratio divina non eſt neceſſaria ad credendum: quod enim eſt ſimpliciter avidens, non eget illuſtratione. Conſeq. eſt hæreticum. Ergo, &c. *R.* neg. ſeq. maj. Nam illuſtratio divina neceſſaria eſt, 1. ad condignè æſtimanda motivs credibilitstis, & condignè æſtimando, attingendam ſimplicem evidentiam veritatis doctrinæ chriſtianæ, ac revelationum divinarum, quàm motiva credibilitatis condignè æſtimata parere poſſunt. Et verò neceſſaria eſt illuſtratio divina ad attingendam evidentiam credibilitatis, quam habent revelationes divinæ à motivis credibilitatis. Igitur à fortiori neceſſaria eſt ad attingendam evidentiam ſimplicem quàm revelationes illæ ab illis motivis habere poſſunt; cum hæc difficiliùs attingatur, quàm illa. 2. Illuſtratio divina neceſſaria eſt ad judicium practicè practicum, quo intellectus evidenter judicat credendam eſſe ſuper omnia veritatem revelatam præcisè propter revelationem primæ veritatis creditam ſuper omnia immediatè & propter ſe.

Ad prob. R. veritatem doctrinæ chriſtianæ & revelationum divinarum, quæ eſt objectivè evidens per motiva credibilitatis ſine illuſtratione, non eſſe ſine illuſtrsrione evidentem formaliter, ſeu non cognoſci evidenter ſine illuſtratione; quia evidentia ſimplex objectiva, quam veritas doctrinæ chriſtianæ & revelationum divinarum habet à motivis credibilitatis, non eſt ſatis proportionata intelligentiæ humanæ, ut ab illa attingi poſſit ſine ſupernaturali illuſtratione; & ſine illuſtratione ſupernaturali non poteſt intellectus penetrare motiva credibilitatis, ſicut oportet, ut per illa, ſive in illis videat veritatem doctrinæ chriſtianæ & revelationum divinarum.

ARTICULUS IV.

Utrùm objectum materiale noſtra fidei ſucceſſu temporis creverit.

NOta. Objectum materiale fidei noſtræ conſtat, ut jam obſervatum eſt, ex veritatibus omnibus à Deo revelatis, quarum aliæ per accidens tantùm, & ex ſecundaria Dei intentione, aliæ verò per ſe, & ex primaria Dei intentione revelatæ ſunt, & veluti corpus ac ſubſtantiam noſtræ fidei conſtituunt, ideòque nominantur Articuli fidei. De his autem quæſtio propoſita potiſſimùm intelligenda eſt. Quæritur ergo utrùm articuli noſtræ fidei ſucceſſu temporis creverint. Qui temporis ſucceſſus poteſt intelligi dupliciter, ſcilicet ab Adamo uſque ad Chriſtum, & à tempore Chriſti & Apoſtolorum, ex quo Eccleſia noſtra fundata eſt, ad hæc uſque tempora.

Nota iterum. Aliquid poteſt eſſe revelatum à Deo dupliciter, nempe mediatè & immediatè, ſeu, quòd idem eſt, virtualiter & formaliter. Revelatum à Deo mediatè & virtualiter, dicitur illud quod eſt à Deo revelatum in alio, ſive per aliud, quocum neceſſariam habet connexionem. Sic v. g. riſibilitas Chriſti eſt revelata mediatè & virtualiter, quia revelata eſt in ejus humanitate, quacum neceſſariam habet connexionem, ut proprietas cum eſſentia: nam Deus revelando formaliter & immediatè Chriſtum eſſe hominem, hoc ipſo mediatè & virtualiter revelavit Chriſtum eſſe riſibilem, propter neceſſariam connexionem riſibilitatis cum humanitate: quam connexionem probè norat, cùm revelavit Chriſtum eſſe hominem: qui enim affirmat aliquid formaliter, hoc ipſo cenſetur affirmare id omne ſine quo eſſe non poteſt, & eſſe non poſſe apprimè notum eſt affirmanti.

Revelatum immediatè & formaliter duplex eſt: poteſt enim aliquid immediatè & formaliter revelari duobus modis, nimirùm explicitè, & implicitè. Illud revelatur formaliter explicitè, quod diſertis verbis revelatur. Sic cùm Deus dixit: *Verbum caro factum eſt*, revelavit formaliter explicitè myſterium incarnationis. Illud revelatur formaliter implicitè, quòd quidem à revelante non exprimitur diſertis verbis, ſed tamen continetur formaliter in ipſa revelatione.

Tale eſt, 1. illud quod eſt idem quoad ſenſum cum revelato formaliter explicitè: ſic Deus revelans formaliter explicitè Chriſtum eſſe hominem, revelat formaliter implicitè ipſum eſſe animal rationale, quia definitum & definitio ſunt idem quoad ſenſum: unde qui dicit Chriſtum eſſe hominem, dicit etiam formaliter, quamvis confusè, ipſum eſſe animal rationale.

2. Tale eſt illud quod eſt pars revelati formaliter explicitè, adæquatè ſumpti ſecundùm ſenſum revelantis: ſic Deus revelans formaliter explicitè Chriſtum eſſe hominem, revelat formaliter implicitè ipſum habere corpus & animam rationalem, quia corpus & anima ſunt partes hominis adæquatè ſumpti: unde qui dicit Chriſtum eſſe hominem, dicit etiam formaliter, quamvis confusè, ipſum habere corpus & animam rationalem: quod præſertim verum eſt de eo, cui apprimè notum eſt hominem conſtare ex corpore & anima rationali.

3. Talis eſt propoſitio particularis, contenta in propoſitione generali, quæ revelata eſt formaliter expreſsè in ſenſu diſtributivo pro particularibus in ea con-

Digitized by Google

contentis. Sic Deus per verba illa, *Statutum eſt omnibus hominibus ſemel mori*, revelans formaliter explicitè omnes homines eſſe morituros, revelat formaliter implicitè hunc numero hominem, putà Petrum, quamvis nondum exiſtentem, ſed poſtea exiturum, moriturum eſſe: nam qui dicit formaliter explicitè, Omnis homo morietur, dicit etiam formaliter quamvis confusè: Hic homo morietur, & ille morietur, & ille morietur: in hac enim propoſitione, Omnis homo morietur, ſubjectum ſupponit pro omnibus individuis humanis aliquando exiſtentibus, quod imprimis verum eſt reſpectu Dei, qui cùm dixit, Omnis homo morietur, clarè & diſtinctè noverat ſingula individua humana aliquando extitura.

Nota 3. Objectum materiale fidei poteſt creſcere dupliciter, nimirùm ſimpliciter, & ſecundùm quid. Creſcit ſimpliciter, ſi aliquid de novo revelerur à Deo. Creſcit ſecundùm quid, cùm revelatio olim facta à Deo, ſed obſcura, per infallibilem interpretem magis explicatur; item cùm revelatio olim facta à Deo, ſed controverſia, per infallibilem controverſiarum judicem certificatur; item cum revelatio olim facta à Deo, per legitimam authoritatem extenditur, & applicatur ad ſingularia, quæ ſub ea continentur.

Itaque objectum materiale fidei poteſt creſcere ſecundùm quid variis modis, nempe per majorem explicationem revelationis obſcuræ, per certificationem revelationis controverſæ, & per extenſionem ſeu applicationem revelationis ad particularia, quæ ſub ea continentur vel formaliter vel virtualiter. Patet quoad certificationem revelationum: poſſunt enim aliquæ revelationes olim factæ, in dubium revocari; & aliquæ identidem in dubium revocantur etiam à Doctoribus Catholicis. Quoad explicationem verò, & applicationem revelationum, facilè intelligitur ex dictis not. 2. & adhuc faciliùs intelligetur ex dicendis.

Nota 4. Eccleſia poteſtatem habet explicandi, certificandi, & applicandi revelationes divinas, tam ſcriptas quàm non ſcriptas. Quòd hanc poteſtatem habeat, probat 1. praxis & uſus ipſius Eccleſiæ, quæ hactenùs hac poteſtate uſa eſt in ſuis decretis & definitionibus. 2. Neceſſitas hujus poteſtatis: nam quandoque ex obſcuritate Scripturæ naſcuntur hæreſes, quæ aliter extingui non poſſunt, niſi Scripturæ ſenſus explicetur. Item aliquando controvertitur de vera intelligentia vel exiſtentia traditionum divinarum; quam controverſiam, traditiones illas explicando vel ſtatuendo, dirimi expedit ad bonum & pacem Eccleſiæ.

Item ſæpe ad fidei ſecuritatem & conſervationem, neceſſe eſt ut aliquæ revelationes vel traditiones extendantur & applicentur ad aliqua objecta particularia. Sic v. g. neceſſe eſt, ut fide divina conſtet Concilium Tridentinum eſſe verum & Oecumenicum Concilium, ad hoc ut ejus definitiones authoritatem divinam habeant, & obligent ad credendum aſſenſu ſuper omnia firmo. Ad hoc autem ut conſtet Concilium Tridentinum eſſe verum & Oecumenicum Concilium, neceſſaria eſt extentio alicujus revelationis, ſive ſcriptæ, ſive non ſcriptæ, facta per authoritatem Eccleſiæ: cùm non ſit de novo & expreſsè revelatum à Deo Concilium Tridentinum eſſe verum & Oecumenicum Concilium.

Nota 5. Eccleſia, ex eo tempore, quo à Chriſto & ab Apoſtolis fundata eſt, nihil unquam definivit ut fide divina tenendum, quod in revelationibus olim à Deo factis, & traditionibus divinis ſcriptis vel non ſcriptis, aliqua ratione non contineretur ſecundùm verum illarum ſenſum, ut patet ex perpetuo uſu & praxi ipſius Eccleſiæ; nam v. g. Concilia generalia nihil unquam ut fide divina tenendum definierunt, niſi vel extendendo & applicando propoſitiones generales, aut principia generalia olim à Deo revelata, ad objecta quædam particularia, quibus revera conveniit ratio contenta in illis propoſitionibus aut principiis generalibus, olim à Deo revelatis; vel certificando Scripturas & Traditiones divinas; vel denique explicando verum ſenſum Traditionum divinarum aut Scripturæ, poſt diligentem inquiſitionem & inſpectionem teſtimoniorum Patrum, & aliorum Doctorum veterum, in quo examine Eccleſia non poteſt errare, propter infallibilem Spiritus ſancti aſſiſtentiam.

RESPONSIO I.

Objectum materiale fidei noſtræ, etiam, quoad articulos fidei, ab Adamo uſque ad Chriſtum incluſivè crevit ſimpliciter.

Prob. Nam Deus multa ſucceſſivè revelavit Adamo, Noè, Abrahamo, Iſaac, Jacob, Moiſi, Davidi, & aliis Prophetis. Item in novo teſtamento multa ſucceſſivè revelata ſunt per Chriſtum & Apoſtolos. Sed inter hæc ſucceſſivè revelata, non pauca ſunt per ſe & ex primaria Dei intentione revelata, & quæ pertinent ad corpus & ſubſtantiam fidei, qualia ſunt v. gr. ſacramenta, & ſacrificia veteris & novæ legis. Ergo, &c.

RESPONSIO II.

Ex tempore Chriſti & Apoſtolorum, articuli fidei non creverunt ſimpliciter.

Prob. Nam ſi articuli fidei ex tempore Chriſti & Apoſtolorum creverunt ſimpliciter, certè creverunt per definitiones Eccleſiæ. At hoc dici non poteſt: nam, ut ſupra obſervatum eſt, Eccleſia nihil definit, niſi aut explicando revelationes olim factas, quarum ſenſus obſcurus eſt, aut certificando traditiones divinas, eaſque ab humanis diſcernendo, aut extendendo revelationes olim factas, & traditiones divinas ad objecta particularia, in illis ſecundùm propriam rationem vel formaliter vel ſaltem virtualiter contenta. Ergo non condit articulos fidei adæquatè diſtinctos ab olim revelatis per Chriſtum & Apoſtolos. Ergo non condit articulos fidei novos ſimpliciter. Ergo, &c.

Obj. 1. Spiritus ſanctus infallibiliter aſſiſtit Eccleſiæ definienti, ſicut olim aſſiſtebat prophetis & ſcriptoribus ſacris. Ergo Spiritus ſanctus loquitur, & de novo revelat per Eccleſiam definientem, ſicut olim loquebatur & de novo revelabat per prophetas & ſcriptores ſacros; proindeque per Eccleſiam definientem condit articulos fidei novos ſimpliciter, ſicut olim per prophetas & ſcriptores ſacros condebat.

R. neg. conſeq. Nam Spiritus ſanctus aſſiſtit infallibiliter Eccleſiæ definienti, non ut per eam novas revelationes condat, ſeu ut per eam aliqua de novo revelet, quæ nullo modo ſecundùm propriam rationem fuerint olim revelata; ſed ut per eas revelationes olim factas vel explicet, vel ſtatuat, vel extendat & applicet ad aliqua particularia, quæ in illis etiam ſecundùm propriam rationem aliquo modo continentur; ſicque revelationes olim factas conſtituat in ratione revelationum proximè ſufficientium, & obligantium ad explicitè credendum aliquid, quod antea non credebatur, vel non niſi implicitè credebatur propter inſufficientem propoſitionem vel applicationem revelationis.

Obj. 2. Deus à tempore Chriſti & Apoſtolorum aliqua tum privatim tum publicè revelavit. Et 1. quidem quod aliqua privatim revelarit, conſtat ex variis hiſtoriis ſanctorum fide dignis. 2. Quòd etiam aliqua publicè revelarit, certum eſt ex miraculis; imò & vocibus de cœlo mirabiliter delapſis atteſtatus eſt eximiam aliquorum ſanctitatem, quàm per ſigna illa Eccleſiæ manifeſtari voluit. Ergo etiam ex tempore Chriſti & Apoſtolorum, Deus per ſe ipſum novos ſimpliciter articulos condidit. *Reſp.* neg. conſeq. Nam veritates illæ de novo revelatæ, aut non pertinent ad corpus & ſubſtantiam fidei, aut non ſunt niſi extenſio articuli antea per Chriſtum vel Apoſtolos revelati.

RESPONSIO III.

Ex tempore Chriſti & Apoſtolorum, articuli noſtræ fidei creverunt ſecundùm quid.

Prob. Nam Eccleſiâ hactenus ex tempore Chriſti & Apoſtolorum, condidit novos ſecundùm quid articulos, explicando, certificando, extendendo revelationes

nes & traditiones divinas ad aliqua objecta particularia, pertinentia ad corpus & ſubſtantiam fidei, explicitè credenda, & indubitata fide tenenda poſt hanc explicationem vel extenſionem factam ab Eccleſia, cui in ejuſmodi explicationibus vel extenſionibus Spiritus ſanctus aſſiſtit infallibiliter.

Obj. Ex S. Thoma hîc q. 1. a. 10. ad 1. *In doctrina Chriſti & Apoſtolorum veritas fidei eſt ſufficienter explicata.* Ergo a tempore Chriſti & Apoſtolorum, articuli fidei nequidem ſecundùm quid creverunt per explicationem vel extenſionem revelationum & traditionum divinarum. *R.* neg. conſ. Nam ut Chriſtus & Apoſtoli dicantur ſufficienter explicuiſſe veritates fidei, neceſſe non eſt ut tunc veritates fidei generales extenderint ad omnia objecta particularia, ad quæ eas poſtea extendi oportuit; ſed ſatis eſt quòd tunc veritates illas generales diſertè tradiderint, & ſimul docuerint Eccleſiam infallibilem eſſe in ſuis explicationibus & extenſionibus, & ſic tradiderint certam regulam, quâ cætera certò poſſent cognoſci: quod utrumque præſtiterunt, ideòque rectè dicuntur veritates fidei ſufficienter explicuiſſe.

Dices 1. Ad dignitatem Apoſtolorum & primitivæ Eccleſiæ pertinuit, ut omnes veritates fidei explicitè cognoſcerent. *Reſp.* Ad dignitatem Apoſtolorum & primitivæ Eccleſiæ pertinuiſſe, ut explicitè cognoſcerent omnes fidei veritates, quarum explicita cognitio ad bonum illorum ſtatum neceſſaria erat; cujuſmodi non fuit cognitio aliquorum, ad quæ ſucceſſu temporis extendi & applicari oportuit revelationes generales, propter inſurgentes controverſias vel hæreſes.

Dices 2. Non expedit, ut Eccleſia poteſtatem habeat condendi novos articulos fidei, & onus fidei novum imponendi fidelibus; quaſi verò veritates fidei a Chriſto & Apoſtolis traditæ non ſufficiant. *R.* non expedire, ut Eccleſia poteſtatem habeat condendi novos ſimpliciter articulos fidei, proindeque Eccleſiam talem poteſtatem non habere: at expedit ut Eccleſia habeat, unde & habet poteſtatem condendi novos ſecundùm quid articulos, revelationes, & traditiones divinas ſtatuendo, explicando, & applicando ad objecta particularia, quibus conveniunt; quia hoc neceſſarium eſt ad vitandos errores, ad extirpandas hæreſes, & dirimendas fidei controverſias, ut ſupra dictum eſt.

Dices 3. Joan. cap. 16. dicitur: *Cum venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem.* *R.* Spiritum ſanctum docuiſſe Apoſtolos omnes fidei veritates, quatenùs docuit illos omnes veritates fidei generales, & ſimul ſe per infallibilem aſſiſtentiam adjuturum Eccleſiæ in veritatum illarum generalium explicationibus & determinationibus ab ea faciendis ſucceſſu temporis, ad extirpandas hæreſes & controverſias dirimendas; illas tamen explicationes & determinationes veritatum generalium ab Eccleſia ſucceſſu temporis faciendas non docuit eos, quia hoc minimè neceſſarium fuit ad convenientem eorum & Eccleſiæ primitivæ ſtatum; & quamvis ſupponeretur eos docuiſſe, ipſi certiſſimè dicendi eſſent non illas docuiſſe primos fideles: quis enim dixerit Apoſtolos docuiſſe primos fideles v. g. Concilium Tridentinum ſæculo decimo ſexto habendum, fore Oecumenicum Concilium? quod tamen nunc pertinet ad corpus & ſubſtantiam fidei, & fide indubitata ac divina tenendum eſt. Omnis enim fidei regula, quale eſt omne Concilium Oecumenicum, fide indubitata ac divina teneri debet, & ad corpus ac ſubſtantiam fidei pertinet.

Dices 4. Concilium Tridentinum ſeſſ. 4. decreto 1. dicit omnem ſalutarem doctrinam, & morum diſciplinam contineri in libris ſcriptis, & ſine ſcripto traditionibus, quæ ipſius Chriſti ore ab Apoſtolis acceptæ, aut ab ipſis Apoſtolis, Spiritu ſancto dictante, quaſi per manus traditæ, ad nos uſque pervenerunt; eodemque loco vocat Evangelium fontem omnis veræ & ſalutaris doctrinæ, & morum diſciplinæ.

R. ita loqui, & rectè loqui Concilium, quia in libris canonicis, & traditionibus non ſcriptis, continentur veritates generales, quæ ſub ſe particulares omnes complectuntur, & ſimul commendatur authoritas & infallibilitas Eccleſiæ in explicandis vel applicandis veritatibus illis generalibus; item continentur principia morum generalia, & ſimul commendatur authoritas & infallibilitas Eccleſiæ in applicandis illis principiis, & ſtatuendo de moribus. Unde fit ut omnis ſalutaris veritas, & morum diſciplina contineatur explicitè vel implicitè in libris Canonicis, & traditionibus non ſcriptis, ſive in doctrina Chriſti & Apoſtolorum, tam ſcripta, quàm non ſcripta.

Similiter Concilium rectè vocat Evangelium fontem omnis veræ ac ſalutaris doctrinæ, & morum diſciplinæ; quia commendat traditiones non ſcriptas, & infallibilitatem Eccleſiæ in explicandis vel applicandis veritatibus & principiis morum generalibus, quæ partim in Evangelio, partim in Traditionibus non ſcriptis continentur. Unde omnis ſalutaris doctrina, & morum diſciplina meritò attribuitur Evangelio, velut fonti, ex quo derivantur; quamvis re ipſa non habeatur explicitè omnis ſalutaris veritas & morum diſciplina ſine explicationibus & applicationibus ab Eccleſia factis.

ARTICULUS V.

Utrùm ea, quæ deducuntur ex principiis revelatis, ſint in objecto materiali fidei, & poſſint ac debeant credi fide divina.

RESPONSIO I.

Concluſio legitimè deducta ex duabus præmiſſis credibiliter revelatis, poteſt credi fide divina.

Prob. Nam habet omnia requiſita ad hoc ut poſſit credi fide divina. Ergo, &c. *Prob. ant.* 1. Eſt revelata etiam formaliter, quamvis confusè & implicitè. 2. Eſt revelata credibiliter. 3. Eſt ſufficienter propoſita ut revelata. Ergo, &c.

Prob. 1. *pars ant.* Concluſio legitimè deducta ex duabus præmiſſis, eſt de conceptu integro & adæquato præmiſſarum illarum, ex quibus legitimè deducitur, ut oſtendi poteſt facili inductione. Hinc poſito aſſenſu præmiſſarum, aſſenſus concluſionis legitimè ex illis deductæ neceſſarius eſt ſaltem neceſſitate ſpecificationis. Ergo concluſio legitimè deducta ex duabus præmiſſis, continetur in illis formaliter, quamvis confusè & implicitè, & conſequenter eſt revelata etiam formaliter, quamvis confusè & implicitè, ſi duæ illæ præmiſſæ ſunt formaliter revelatæ.

Prob. 2. *pars ant.* Nam, ut ſupponitur, duæ præmiſſæ, ex quibus concluſio deducitur, ſunt revelatæ credibiliter. Ergo & ipſa concluſio eſt credibiliter revelata; cùm una & eadem ſit concluſionis & præmiſſarum revelatio.

Prob. 3. *pars ant.* Nam hoc ipſo, quòd concluſio legitimè deducitur ex duabus præmiſſis revelatis, ſufficienter oſtenditur eſſe de conceptu integro & adæquato præmiſſarum revelatarum, atque ita eſſe de integro & adæquato ſenſu revelationis; & conſequenter ſufficienter oſtenditur & proponitur ut revelata etiam formaliter, licèt confusè & implicitè.

Concluſio igitur legitimè deducta ex duabus præmiſſis formaliter revelatis, habet omnia requiſita ad hoc ut poſſit credi fide divina. Talis eſt concluſio hujus ſyllogiſmi: Deus creavit mundum. Chriſtus eſt Deus. Ergo Chriſtus creavit mundum. Et iſtius: Omnes Apoſtoli acceperunt Spiritum ſanctum. Petrus fuit Apoſtolus. Ergo Petrus accepit Spiritum ſanctum. Quæ concluſiones proculdubio credi poſſunt fide divina, & appretiativè certiſſima propter revelationem, in qua formaliter, quamvis confusè & implicitè continentur, & contineri ſufficienter deprehenduntur per legitimam illarum ex præmiſſis credibiliter revelatis illationem.

Responsio II.

Concluſio legitimè deducta ex majore univerſali revelata credibiliter, & minore non revelata, ſed certa certitudine metaphyſica, vel phyſica, poteſt credi fide divina.

Prob. Nam talis concluſio habet omnia requiſita, ut accedente imperio voluotatis, fide divina credatur. Ergo, &c. *Prob. ant.* 1. enim eſt revelata formaliter implicitè. 2. Eſt revelata credibiliter. 3. Eſt ſufficienter propoſita, ut revelata credibiliter. Ergo, &c.

Prob. ant. quoad 1. *partem.* Nam cooclusio, quæ legitimè deducitur ex majore univerſali, eſt de integro & adæquato conceptu illius. Ergo concluſio, quæ legitimè deducitur ex majore univerſali revelata, eſt de integro & adæquato ſenſo revelationis, qua major illa revelatur. Ergo hoc ipſo quòd major univerſalis eſt formaliter explicitè revelata, ſimul & indiviſibiliter, concluſio, quæ ex illa majore legitimè deducitur, eſt revelata formaliter implicitè.

Prob. 2. pars ant. Nam, ut ſupponitur, major univerſalis revelata eſt credibiliter. Ergo & concluſio, quæ ex illa legitimè deducitur: nam revelatio majoris univerſalis eſt revelatio concluſionis, legitimè ex illa deductæ, ut probatum eſt.

Prob. 3. pars ant. Hoc ipſo quòd concluſio legitimè deducitur ex majore univerſali revelata, oſtenditur eſſe revelata formaliter implicitè: oam oſtenditur contineri ſub illa, & eſſe de illius integro & adæquato conceptu, proindeque eſſe de integro & adæquato ſenſu revelationis. Ergo hoc ipſo quòd cooclusio legitimè deducitur ex majore univerſali revelata, per minorem certam metaphyſicè vel phyſicè, certò oſtenditur certitudine metaphyſica vel phyſica, eſſe revelata formaliter implicitè, & conſequenter ſufficientiſſimè oſtenditur & proponitur ut revelata formaliter implicitè, & quidem per revelationem credibilem, ſuppoſito quòd major univerſalis ſit revelata credibiliter.

Concluſio igitur legitimè deducta ex majore univerſali revelata credibiliter, per minorem certam metaphyſicè vel phyſicè, habet omnia requiſita ad hoc, ut accedente imperio voluotatis, fide divina credatur, ac proinde poteſt credi fide divina. Hinc quilibet noſtrum poteſt fide divina credere ſe aliquando moriturum: nam quilibet noſtrum poteſt ſic argumentari: Omnis homo eſt mortalis. Ego ſum homo. Ergo ego ſum mortalis: in quo ſyllogiſmo major eſt univerſalis, & formaliter explicitè revelata credibiliter, Hebr. cap. 9. verbis illis: *Statutum eſt omnibus hominibus ſemel mori.* Minor verò eſt certa phyſicè. Similiter, qui legitimè baptizavit infantem, poteſt fide divina credere infantem illum eſſe in ſtatu gratiæ; & ſi infans ſtatim moriatur poſt baptiſmum, poteſt fide divina credere illum eſſe ſalvatum; quod etiam poteſt, etſi infans non ſtatim poſt acceptum baptiſmum moriatur, modò moriatur ante uſum rationis. Item qui ſibi conſcius eſt peccati mortalis, poteſt fide divina credere ſe eſſe privatum gratia ſanctificante, & ſi moriatur impœnitens, ſuppliciis æternis addicendum.

Obj. 1. Idem judicium eſto de omnibus aliis ſyllogiſmis, quorum concluſio dicitur poſſe credi fide divina, ac de iſto: Omnis homo eſt mortalis. Petrus eſt homo. Ergo Petrus eſt mortalis. Atqui in iſto ſyllogiſmo, concluſio oon poteſt credi fide divina. Ergo, &c. Nego min. *Probabis.* In iſto ſyllogiſmo minor non poteſt credi fide divina: non enim eſt revelata. Ergo nec concluſio: nam cooclusio ſequitur debiliorem præmiſſam. *R.* neg. conſ. *Ad prob.* diſt. Concluſio ſequitur debiliorem præmiſſam, ſi ſumatur formaliter, hoc eſt, prout deducitur ex præmiſſis, & illis ut artificiosè diſpoſitis, tanquam motivo aſſentiendi innititur, C. Si ſumatur materialiter tantùm, hoc eſt, oon prout deducitur ex præmiſſis, & propter illas creditur, ſed ſolùm ut per illas ſufficienter oſtenditur eſſe revelata credibiliter, N.

Itaque concluſio in allato ſyllogiſmo poteſt ſumi dupliciter. 1. formaliter, & prout deducitur ex præmiſſis, artificiosè diſpoſitis, & ſic ſumpta non poteſt credi fide divina quia ſic ſumpta creditur ſolùm propter ipſas præmiſſas artificiosè diſpoſitas, & ſic connexas cum ejus veritate. 2. Materialiter, & prout immediatè ſubjacet revelationi credibili, ipſi per præmiſſas evidenter applicatæ, & ſic poteſt credi fide divina, poteſt enim intellectus ex imperio voluntatis illi aſſentiri aſſenſu appretiativo certiſſimo propter revelationem credibilem, cui immediatè ſubjacere evidenter per præmiſſas cognoſcitur, cùm ad hoc nihil deſit requiſitum. Immediatè autem ſubjacere revelationi credibili evidenter cognoſcitur per præmiſſas, hoc ipſo, quòd per minorem particularem evidentem evidenter deducitur ex majore univerſali revelata credibiliter: nam hoc ipſo evidenter cognoſcitur eſſe formaliter implicitè revelata in majore, & conſequenter immediatè ſubjacere revelationi, qua major eſt revelata credibiliter.

Dices. Gratis dicitur concluſionem in allato ſyllogiſmo eſſe revelatam formaliter implicitè in majore revelata. *R.* neg. *Probabis.* Cùm Deus revelavit omnem hominem eſſe mortalem, non revelavit Petrum eſſe hominem. Ergo nequidem implicitè revelavit illum eſſe mortalem. *R.* neg. conſeq. Nam ad hoc ut Deus revelando omnem hominem eſſe mortalem, revelarit implicitè Petrum eſſe mortalem, ſufficit quòd Petrus ſit homo, quia hoc ipſo quòd Petrus eſt homo, hæc propoſitio, Petrus eſt mortalis, continetur formaliter implicitè in illa, Omnis homo eſt mortalis; & conſequenter hoc ipſo quòd Petrus eſt homo, qui dicit, Omnis homo eſt mortalis, dicit formaliter implicitè, Petrus eſt mortalis.

Ampliùs. Hoc ipſo quòd Petrus eſt homo, participat rationem communem, ſignificatam per ſubjectum hujus propoſitionis, Omnis homo eſt mortalis. Ergo hoc ipſo quòd Petrus eſt homo, ſubjectum hujus propoſitionis, Omnis homo eſt mortalis, ſupponit pro Petro, proindeque Petrus continetur formaliter implicitè in hac propoſitione, Omnis homo eſt mortalis. Nam propoſitio univerſalis continet formaliter implicitè omnia ſingularia, quæ participant rationem communem, ſignificatam per ejus ſubjectum, & pro quibus proinde ſubjectum ejus ſupponit. Ergo hoc ipſo quòd Petrus eſt homo, de eo formaliter implicitè affirmatur quòd ſit mortalis, cùm dicitur, Omnis homo eſt mortalis. Quod præſertim verum eſt reſpectu Dei, qui cùm dicit omnem hominem eſſe mortalem, actu cogitat de omnibus ſingularibus, pro quibus ſupponit ſubjectum propoſitionis.

Inſtabis. Concluſio in allato ſyllogiſmo non ſequitur per ſe & immediatè ex majore revelata, ſed ſolùm mediatè & per accidens, ratione ſcilicet minoris particularis, naturaliter cognitæ. Ergo concluſio in allato ſyllogiſmo non eſt magis revelata, quàm minor illa particularis. *R.* concluſionem in allato ſyllogiſmo non deduci ex majore revelata, niſi mediante minore particulari, ſed deduci per ſe, & contineri formaliter immediatè in majore revelata, & hanc continentiam evidenter apparere per minorem particularem, qua mediante, concluſio ex majore revelata deducitur per ſe; ſicque per minorem particularem ſubſumptam evidenter apparere concluſionem in allato ſyllogiſmo eſſe revelatam formaliter implicitè in majore revelata. Unde neg. conſeq.

Inſtabis. Concluſio in allato ſyllogiſmo non poteſt participare eſſe revelatum, niſi per minorem particularem ſubſumptam. Ergo concloſio oon eſt magis revelata, quam minor particularis ſubſumpta. *R.* neg. ant. Nam concluſio in allato ſyllogiſmo participat eſſe revelatum hoc ipſo, quòd continetur formaliter implicitè in majore revelata: hoc ipſo enim eſt de integro & adæquato ſenſu revelationis, qua major revelata eſt; quamvis hoc noo cognoſcatur evidenter, niſi per minorem particularem ſubſumptam, cujus totum munus eſt applicare concluſioni revelationem majoris relatè ad nos, hoc eſt, nobis evidenter oſtendere concluſionem eſſe formaliter implicitè

revelatam in majore revelata; proindeque prudenter credi poſſe aſſenſu ſuper omnia firmo propter revelationem majoris.

Responsio III.

Concluſio legitimè deducta ex majore univerſali revelata credibiliter, & minore non revelata, ſed evidente evidentia magna morali abſoluta, & reſpectu omnium excludente omnem prudentem dubitationem, eſt in objecto materiali fidei reſpectu omnium, & poteſt ab omnibus credi fide divina.

Prob. Nam 1. talis concluſio eſt revelata formaliter implicitè in majore univerſali revelata credibiliter. 2. Quòd ita ſit revelata, evidens eſt evidentia magna morali abſoluta, & reſpectu omnium excludente omnem prudentem formidinem, & conſequenter eſt etiam reſpectu omnium ſufficientiſſimè explicata & propoſita, ut revelata formaliter implicitè in majore revelata credibiliter. Ergo habet etiam reſpectu omnium quidquid requiritur ut poſſit credi fide divina. Ergo, &c. Hinc ab omnibus ſufficienter inſtructis poteſt & debet fide divina credi Eccleſiam Romanam eſſe veram Eccleſiam; quia ex una parte credibiliter revelatum eſt Eccleſiam illam eſſe veram Eccleſiam, quæ eſt una, ſancta, catholica, & apoſtolica; & ex altera parte evidens eſt evidentia magna morali, characteres iſtos ſoli Eccleſiæ Romanæ convenire.

Obj. Adultus ſuſcipiens baptiſmum, non poteſt credere fide divina ſe juſtificatum eſſe; quamvis credibiliter revelatum ſit omnibus baptiſmum debitè ſuſcipientibus gratiam conferri, & evidentiam moralem habeat ſe baptiſmum cum diſpoſitionibus requiſitis ſuſcepiſſe. Ergo, &c. *R.* adultum illum non habere evidentiam illam magnam moralem, de qua loquimur, & quæ ſufficit ad excludendam omnem prudentem formidinem de oppoſito: poteſt enim prudenter dubitare de valore vel effectu ſui baptiſmi, & prudenter dicere: Fortaſſe baptiſmum non ſuſcepi, aut inutiliter ſuſcepi; poteſt, inquam, propter hanc rationem generalem, quòd, quamvis rariſſimè, contingat baptiſmum invalidè conferri ob defectum intentionis in miniſtro, aut ſine effectu ſuſcipi ob defectum diſpoſitionum in ſuſcipiente, ipſo non advertente.

Porrò quia non habet rationem ullam particularem, propter quam poſſit prudenter dubitare de valore ſui baptiſmi, & ita non poteſt prudenter dubitare de valore ſui baptiſmi, quantum requiritur ad prudentem illius iterationem, etiam ſub conditione; habet quidem certitudinem de valore baptiſmi ſui moralem aliquam & latè dictam, per quam excluditur omnis anxietas animi circa valorem baptiſmi, & ejus iteratio etiam ſub conditione illicita redditur, ſed non habet certitudinem, per quam revelatio majoris revelatæ poſſit ſufficienter applicare concluſioni, quæ ex illa majore deducitur, ad hoc ut poſſit fide divina credi; cùm non obſtante illa, quam habet, certitudine, prudenter dubitetur, quòd concluſio contineatur in majore revelata.

Responsio IV.

Concluſio legitimè deducta ex majore univerſali omninò certa, licèt non revelata, & ex minore omninò abſolutè revelata credibiliter, fide divina credi poteſt.

Prob. Illud poteſt credi fide divina, quod poteſt credi propter revelationem credibilem. Atqui concluſio legitimè deducta, &c. poteſt credi propter revelationem credibilem. Ergo, &c. *Prob. min.* Illud poteſt credi propter revelationem credibilem, quòd habet neceſſariam connexionem cum veritate revelationis credibilis, & hanc connexionem habere certiſſimè cognoſcitur. Atqui concluſio legitimè deducta, &c. habet neceſſariam connexionem cum veritate revelationis credibilis, & hanc connexionem habere certiſſimè cognoſcitur: nam 1. habet neceſſariam connexionem cum veritate minoris, quæ omninò abſolutè revelata eſt credibiliter, ut ſupponitur. 2. Hanc cum veritate minoris connexionem habere certiſſimè cognoſcitur per majorem univerſalem omninò certam. Ergo, &c.

Hinc fide divina credi poteſt concluſio hujus ſyllogiſmi: Omnis homo eſt riſibilis. Chriſtus eſt homo. Ergo Chriſtus eſt riſibilis. Item fide divina credi poteſt concluſio iſtius: Omnis homo habet voluntatem humanam. Sed Chriſtus eſt homo. Ergo Chriſtus habet voluntatem humanam: nam in utroque ſyllogiſmo concluſio habet neceſſariam connexionem cum veritate revelationis credibilis: habet enim neceſſariam connexionem cum veritate minoris revelatæ credibiliter. Præterea, quòd habeat neceſſariam connexionem cum veritate revelationis credibilis, evidens eſt evidentia magna morali abſoluta: evidens enim eſt evidentia magna morali abſoluta eam habere neceſſariam connexionem cum veritate minoris revelatæ credibiliter: nam tam evidens eſt eam habere connexionem neceſſariam cum veritate minoris revelatæ, quam eſt evidens majorem univerſalem eſſe veram. In utroque autem ſyllogiſmo major eſt evidens evidentia magna morali abſoluta, & reſpectu omnium ſufficiente ad excludendam omnem prudentem formidinem. Ergo in utroque ſyllogiſmo concluſio habet omnia requiſita, ut poſſit credi fide divina.

Obj. In hoc ſyllogiſmo: Omnis homo eſt riſibilis. Chriſtus eſt homo. Ergo Chriſtus eſt riſibilis: concluſio non eſt revelata. Ergo non poteſt credi fide divina. *R.* diſt. ant. Concluſio non eſt revelata formaliter & immediatè, nequidem implicitè, C. ant. Non eſt revelata virtualiter & mediatè, N. ant. Itaque hæc concluſio, Chriſtus eſt riſibilis, non eſt quidem revelata formaliter & immediatè etiam implicitè, quia non continetur formaliter implicitè in ulla propoſitione univerſali explicitè revelata. At eſt revelata virtualiter & mediatè, mediante ſcilicet minore ſyllogiſmi revelata credibiliter; cùm enim habeat neceſſariam connexionem cum ejus veritate, habet etiam neceſſariam connexionem cum veritate alicujus revelationis credibilis. Quod autem neceſſariam habet connexionem cum veritate alicujus revelationis credibilis, tam eſt dignum aſſenſu ſuper omnia firmo propter revelationem illam, quàm ſi eſſet revelatum formaliter & immediatè, ſive implicitè, ſive etiam explicitè, modò omninò certum ſit, quòd hanc connexionem habeat, proindeque revelatum eſt virtualiter & æquivalenter; hoc eſt in ordine ad obtinendum aſſenſum ſuper omnia firmum, habet virtutem revelati formaliter & immediatè, eique æquivalet.

Dices. Actus, quo creditur hæc concluſio, Chriſtus eſt riſibilis, non eſt certior, quàm actus quo creditur hæc major non revelata. Omnis homo eſt riſibilis. Sed actus, quo creditur hæc major non revelata. Omnis homo eſt riſibilis, non habet certitudinem fidei. Ergo nec actus, quo creditur hæc concluſio, Chriſtus eſt riſibilis, qui proinde non magis eſt actus fidei divinæ, quàm alter. *R.* diſt. maj. Actus quo creditur hæc concluſio &c. quando intellectus aſſentitur concluſioni propter præmiſſas artificioſè inter ſe diſpoſitas, C. maj. Unde tunc actus, quo creditur concluſio, non eſt, nec poteſt eſſe actus fidei divinæ. Quando intellectus aſſentitur concluſioni propter connexionem neceſſariam, quam habet cum veritate revelationis, qua una è præmiſſis revelata eſt credibiliter, N. majorem: tunc enim actus, quo creditur concluſio, habet certitudinem appretiativè ſummam, quia tunc voluntas ex pio credulitatis affectu intellectum efficaciter applicat ad aſſentiendum concluſioni aſſenſu ſuper omnia firmo propter revelationem, tempore autem ſaltem natura priùs ſufficienter applicatam concluſioni per evidentem aſſenſum majoris non revelatæ. Tunc ergo actus, quo creditur concluſio, eſt actus fidei divinæ.

At inquies. Certitudo actus, quo creditur hæc concluſio, Chriſtus eſt riſibilis, etiam propter neceſſariam connexionem, quam habet cum revelatione minoris revelatæ credibiliter, fundatur in certitudine actus, quo creditur hæc major non revelata, Omnis homo eſt

riſibi-

Digitized by Google

riſibilis. Ergo non poteſt eſſe major: nam ædificium non poteſt eſſe firmius fundamento. *R.* neg. ant. Nam certitudo actus, quo creditur hæc concluſio, Chriſtus eſt riſibilis, propter neceſſariam connexionem, quam habet cum revelatione minoris revelatæ credibiliter, fundatur in ſola auctoritate primæ veritatis revelantis, & ſolum ſupponit evidentiam aſſenſum majoris non revelatæ, ut ſufficientem applicationem revelationis ad concluſionem, ſine qua applicatione voluntas non poſſet prudenter imperare intellectui, ut aſſentiatur concluſioni aſſenſu ſuper omnia firmo propter auctoritatem primæ veritatis revelantis.

Responsio V.

Generaliter omnis concluſio legitimè deducta ex una præmiſſa abſolutè revelata credibiliter, & ex altera omninò certa, & conſequenter evidente evidentia vel metaphiſica, vel phyſica, vel magna morali abſoluta, eſt de fide quoad potentiam credendi, imò & quoad credendi obligationem, ſaltem poſt definitionem & præceptum Eccleſiæ.

Sequitur ex dictis hactenus. Et verò omnis ejuſmodi concluſio eſt credibiliter revelata vel formaliter implicitè, vel ſaltem virtualiter, & talem eſſe certum eſt reſpectu omnium certitudine excludente omnem prudentem dubitationem. Ergo, &c. Hinc de fide eſt, & quoad potentiam, & quoad obligationem credendi, quòd Chriſtus habeat corpus verum, & non apparens tantùm; quòd Chriſtus habeat animam rationalem; quòd Chriſtus habeat voluntatem humanam; quòd omnia & ſingula mortalia, quorum memoria habetur poſt diligentem conſcientiæ diſcuſſionem, ſint confitenda in Sacramento Pœnitentiæ; quòd Eccleſia Romana ſit vera Chriſti Eccleſia, &c.

Item de fide eſt ſaltem quoad potentiam credendi pro unoquoque noſtrum, quòd ſit moriturus; quòd ſit reſurrecturus ante extremum judicium; quòd pro ipſo Filius Dei deſcenderit de cœlis, &c. Dixi, ſaltem quoad potentiam credendi, quia fortè unicuique noſtrum ſufficit, ſi confusè credat ſe moriturum, reſurrecturum, pro ipſo Filium Dei deſcendiſſe de cœlis, &c. credendo ſcilicet ſtatutum eſſe omnibus hominibus mori, mortuos omnes reſurrecturos ante diem judicii, Filium Dei pro nobis deſcendiſſe de cœlis, ut dicitur in Symbolo, &c.

Imò hoc ipſo quod de fide eſt unum è duobus contradictoriis vel contrariis eſſe verum, quia ſcilicet credibiliter revelatum eſt, ut verum; hoc ipſo, inquam, de fide eſt, quòd alterum ſit falſum, quia hujus falſitas habet neceſſariam & evidentem connexionem cum veritate revelationis, qua illud credibiliter revelatum eſt ut verum, & conſequenter hoc fide divina credi poteſt eſſe falſum propter eandem revelationem, propter quam illud fide divina creditur eſſe verum.

Quæres. Quid ſit ſentiendum de concluſione, quæ legitimè deducitur ex una præmiſſa revelata credibiliter, & altera non revelata, ſed veriſimili, aut evidente evidentia morali magna reſpectivè.

R. 1. Si altera præmiſſa, non revelata, ſit evidens evidentia morali magna reſpectivè, concluſio eſt de fide, ſaltem quoad potentiam credendi, reſpectu eorum, pro quibus ad credendum fide divina ſufficit evidentia moralis magna reſpectivè: nam reſpectu eorum, revelatio, per quam altera præmiſſa revelata eſt credibiliter, ſufficienter applicatur concluſioni, ſufficienterque concluſio proponitur ut credibiliter revelata vel formaliter implicitè, ſi præmiſſa revelata, ſit propoſitio univerſalis; vel ſaltem virtualiter, ſi præmiſſa revelata eſt propoſitio particularis.

R. 2. Si altera præmiſſa non revelata, eſt ſolùm veriſimilis, hoc eſt, nixa aliquo gravi fundamento, ſed non habente evidentiam moralem magnam relativam, nec reſpectivè excludentem omnem prudentem dubitationem, tunc concluſio non eſt de fide, etiam quoad potentiam credendi, quia tunc non poteſt prudenter credi aſſenſu ſuper omnia firmo propter revelationem præmiſſæ revelatæ credibiliter, in qua tamen revelatione implicitè contineri vel cum ea connexam eſſe ſupponimus; non poteſt, inquam, propter defectum ſufficientis applicationis; quia videlicet non conſtat ſufficienter illam contineri formaliter implicitè in præmiſſa revelata, aut cum ejus veritate neceſſariam habere connexionem. Tunc igitur concluſio eſt veriſimiliter de fide quoad ſe, hoc eſt, tunc ſolùm veriſimile eſt quòd concluſio participet rationem formalem fidei divinæ. Unde qui veriſimiliter negant hanc concluſionem eſſe de fide, aut eſſe ullo modo revelatam, non ſunt hæretici nequidem materialiter.

DISPUTATIO III.

De Actu interno fidei.

ARTICULUS I.

Utrùm actus fidei divinæ ſit certus, & quanta ſit ejus certitudo.

NOta. Certitudo formalis, de qua hic agitur, includit duo, infallibilitatem ſcilicet, & firmitatem actus formaliter aſſecurantis intellectum de veritate objecti. Infallibilitas actus eſt ejus neceſſaria conformitas cum objecto; firmitas verò, adhæſio ad objectum, excludens omnem actualem dubitationem in eo poſita quòd actus ſaltem virtualiter & exercitè affirmet objectum non poſſe aliter ſe habere. Itaque actus certus eſt actus neceſſariò conformis objecto, & ita adhærens illi, ut excludat omnem actualem dubitationem circa illud. Hinc actus erroneus non eſt certus, quantumvis firmiter adhæreat objecto ut vero, quia non eſt conformis, & multo minùs neceſſariò conformis eſt objecto. Hinc etiam actus opinativus, quo quis credit Deum exiſtere, non eſt certus, licet ſit neceſſariò verus, & tanta neceſſitate verus, quanta Deus exiſtit, quia non ſic adhæret objecto ſuo, ut ſit incompoſſibilis cum omni actuali dubitatione.

Nota iterum. Certitudo formalis non conſiſtit in indiviſibili, ſed admittit magis & minus tum ex parte infallibilitatis, tum ex parte adhæſionis ad objectum. Nam 1. infallibilitas actus eo major eſt, quo ſunt plura & infallibiliora principia, ex quibus oritur. 2. Firma ad objectum adhæſio alia major eſt intenſivè, alia minor. Item alia major eſt appretiativè, alia minor. Eò autem firma adhæſio ad objectum major eſt appretiativè, quò veritas judicata pluribus aliis veritatibus etiam certis præfertur, quod fit per aſſenſum appretiativè majorem, virtualiter ſaltem & exercitè judicando alias veritates, quantumvis certas & evidentes, potiùs negandas, aut in dubium revocandas, ſuppoſito quòd ex imperio voluntatis negari aut in dubium revocari poſſent, quàm veritatem judicatam, quando cum ea pugnare viderentur.

Nota 3. Cùm inter veritates aliæ ſint per ſe notæ & evidentes, aliæ verò non, & eatenùs obſcuræ, quæ intellectui proponuntur tantùm per motiva moraliter evidentia, firma ad objectum adhæſio duplex eſt, una neceſſaria, & altera libera. Neceſſaria oritur ex evidentia objecti per ſe noti, debitè apprehenſi, & excludit non ſolùm omnem dubitationem actualem, ſed etiam omnem potentiam dubitandi. Libera oritur ſaltem ex parte à libero nutu voluntatis, prudenter applicantis & determinantis intellectum ad aſſentiendum objecto ut vero: ita ut per actum ſuum virtualiter ſaltem & exercitè judicet illud non poſſe aliter ſe habere; quæ adhæſio, cum ſit libera, ſic excludit omnem dubitationem actualem, ut relinquat potentiam dubitandi antecedentem, quia relinquit in voluntate potentiam antecedentem non applicandi & determinandi intellectum ad actum incompoſſibilem cum omni dubitatione actuali.

Dixi autem, voluntatis prudenter applicantis, &c. Nam ſi voluntas imprudenter applicat & determinat

intellectum ad firmum objecti aſſenſum; quod fiet, ſi ex levi fundamento applicet & determinet; tunc non erit certitudo, ſed pertinacia, ut accidit in hæreticis, firmiter aſſentientibus articulis falſis, vel etiam veris, ſed abſque ſufficienti propoſitione.

Responsio I.

Actus fidei divinæ infallibilior eſt quovis aſſenſu naturali, quantumvis evidenti, qui non verſatur circa perfectionem aliquam Dei neceſſariam.

Prob. Nam actus fidei divinæ tanta neceſſitate verus eſt, quanta neceſſitate ex hypotheſi revelationis objectum revelatum tale eſt, quale revelatur à Deo. Atqui ſumma neceſſitate ex hypotheſi revelationis objectum revelatum tale eſt, quale revelatur à Deo: nam ſummè implicat Deum revelantem falli aut fallere. Ergo actus fidei divinæ ſumma neceſſitate verus eſt, quanta neceſſitate verus eſt nullus aſſenſus naturalis, quantumvis evidens, qui non habet pro objecto perfectionem aliquam Dei neceſſariam. Nam v. g. licèt abſolutè & ſimpliciter repugnet me non vivere, ex hypotheſi quod experiar me vivere, tamen minùs repugnat, quam repugnet Deum revelantem falli aut fallere; & potius fieri poſſet me non vivere, etiam ex hypotheſi quod experiar me vivere, quam Deum revelantem falli aut fallere. Igitur licèt abſolutè & ſimpliciter repugnet me non vivere ex hypotheſi, quòd experiar me vivere, hæc tamen repugnantia non eſt ſumma, nec tanta, quanta eſt ad hoc ut Deus revelans fallat vel fallatur, & conſequenter quanta eſt ad hoc ut objectum revelatum ea hypotheſi revelationis, non ſit tale, quale revelatur à Deo.

Quod ſi actus fidei divinæ infallibilior eſt actu, quo experior me vivere, eſt à fortiori infallibilior actibus experimentalibus, & evidentibus, quibus experimur ſolem exiſtere & lucere, ignem exiſtere & ardere, aquam exiſtere & frigidam eſſe, &c. Nam ii actus non ſunt abſolutè infallibiles: abſolutè enim poſſent eſſe, non exiſtente ſole, aut igne, aut aqua, &c. Unde non habent niſi infallibilitatem phyſicam, quæ non eſt major evidentia magna morali abſoluta, quæ eſt de rebus, quæ nunquam aliter contingunt, quamvis abſolutè poſſent aliter contingere.

Ex dictis facilè etiam intelligitur actum fidei divinæ infallibiliorem eſſe omni aſſenſu naturali ſcientifico de rebus creatis, imò omni aſſenſu naturali primorum principiorum, & objectorum per ſe notorum, quales ſunt actus quibus judicamus totum eſſe majus ſua parte, duo & duo eſſe quatuor, &c. Cùm enim nullum objectum creatum, nulla veritas creata habeat ſummam neceſſitatem, nullus aſſenſus naturalis circa veritatem creatam, quantùmvis ſupponatur eſſe evidens, habere poteſt ſummam infallibilitatem, & qualem habet actus fidei divinæ.

Dixi autem in reſp. Qui non verſatur circa perfectionem aliquam Dei neceſſariam: nam v. g. aſſenſus naturalis ſive ſcientificus, ſive etiam opinativus tantùm, quo judicamus Deum exiſtere, ſapientem eſſe, omnipotentem eſſe, &c. habet ſummam infallibilitatem: tanta enim neceſſitate verus eſt, quanta neceſſitate Deus exiſtit, & ſapiens, & omnipotens eſt. Summa autem neceſſitate Deus exiſtit, ſapiens eſt, omnipotens eſt, &c. Ergo aſſenſus naturalis, etiam opinativus, quo quis judicat Deum exiſtere, ſapientem eſſe, omnipotentem eſſe, &c. habet ſummam infallibilitatem, & conſequenter tantam, quantam habet omnis actus fidei divinæ.

Responsio II.

Actus fidei divinæ ex merito objecti appretiativè ſaltem firmior eſt omni aſſenſu naturali, quantùmvis evidenti.

Prob. Nam actus fidei divinæ eſt ille quo intellectus aſſentitur veritati revelatæ propter revelationem divinam ex imperio voluntatis prudenter ipſum applicantis & determinantis ad aſſentiendum modo appretiativè ſaltem proportionato infallibilitati revelationis divinæ. Atqui talis aſſenſus ex merito objecti eſt ſaltem appretiativè firmior quovis aſſenſu naturali, quantumvis evidenti: nam infallibilitas revelationis divinæ ſumma eſt, & longè ſuperat infallibilitatem cujuſcumque evidentiæ naturalis, quantumvis magnæ. Ergo, &c.

Confirm. Quia actus fidei divinæ ex merito objecti eſt in ratione adhæſionis ad objectum ſummus appretiativè ſaltem: cum enim infallibilitas, & conſequenter authoritas revelationis divinæ ſit ſumma, exigit adhæſionem ad objectum ſaltem appretiativè ſummam. Atqui nullus aſſenſus naturalis, quantumvis evidens, eſt appretiativè ſummus in ratione adhæſionis ad objectum ex merito objecti: nam ſi quis eſſet, certè in tantùm eſſet, in quantum per illum ſaltem virtualiter & exercitè affirmaretur ex merito objecti omnes alias veritates potiùs negandas, vel in dubium revocandas eſſe, quàm veritatem per illum judicatam, ſive, quod eodem redit, præ illius evidentia omnem aliam evidentiam, & omne aliud motivum in oppoſitum contemnendum eſſe. Atqui ejuſmodi nullus eſt: nullum enim motivum naturale tale eſt, nullaque talis & tanta evidentia naturalis, ut intellectus prudenter & rationabiliter affirmare poſſit, ſive formaliter, ſive virtualiter, aliud motivum quodcumque, aliamve quamcumque evidentiam in oppoſitum contemni poſſe: quia nullum motivum naturale tale eſt, nullaque talis & tanta evidentia naturalis, ut habeat ſummam infallibilitatem & authoritatem in ratione movendi: hæc enim eſt prærogativa ſolius primæ veritatis revelantis. Ergo, &c.

Dixi autem, ex merito objecti: quia nihil vetat, quin aſſenſus merè naturalis, ſive evidens, ſive etiam inevidens, ſit appretiativè ſummus, & conſequenter tam firmus, quàm aſſenſus fidei divinæ; ſed talis non erit, niſi præter meritum objecti. Sic actus quo hæreticus errori ſuo adhæret, poteſt eſſe ſummus appretiativè ex imprudenti voluntatis imperio ultra omne objecti meritum. Sic ethnicus v. g. poteſt veritati demonſtratæ adhærere aſſenſu appretiativè ſummo, ſed irrationabiliter, & ſine merito objecti. Nullus tamen ex his actibus poteſt dici habere certitudinem appretiativè ſummam, quia ſicut ad veram certitudinem requiritur actus firmitas rationabilis, & fundata in merito objecti, ita ad veram certitudinem appretiativè ſummam requiritur ſumma firmitatis appretiatio rationabilis, nec meritum objecti excedens. Unde ſolus actus fidei divinæ poteſt habere certitudinem appretiativè ſummam, quia ſolus poteſt rationabiliter & ex merito objecti habere firmitatem appretiativè ſummam, propter ſummam infallibilitatem & auctoritatem primæ veritatis revelantis.

Responsio III.

Actus fidei divinæ eſt abſolutè & ſimpliciter certior omni omninò aſſenſu naturali, ſive obſcuro, ſive etiam evidenti, quantacumque ſupponatur eſſe hæc evidentia.

Prob. authoritate SS. Patrum. Pro omnibus ſit S. Auguſtinus, lib. 7. Confeſſ. cap. 10. *Audivi*, inquit, *ſicut auditur in corde, & non erat unde dubitarem, faciliuſque dubitarem me vivere, quam non eſſe veritatem, quæ per ea, quæ facta ſunt, intellecta conſpicitur*, hoc eſt, quæ ſummam evidentiam credibilitatis, vel potiùs ſimplicem evidentiam habet ex ſignis mirabilibus, quæ in ejus confirmationem facta ſunt, ſic ut per ea quaſi oculis percipiatur: loquitur enim S. Doctor de evidentia credibilitatis, aut potiùs de evidentia ſimplici, quam habent myſteria noſtræ fidei, non de evidentia naturali, qua cognoſcimus ex creaturis exiſtentiam & alias perfectiones Dei, quæ evidentia procul dubio minor eſt ea, qua unuſquiſque experitur ſe vivere. Unde ſi de illa loqueretur S. Auguſtinus, non diceret: *Facilius dubitarem me vivere*. Ergo ſecundùm Auguſtinum, fides divina ſuperat certitudine omnes aſſenſus naturales, ſive ſcientificos, ſive experimentales, etiam maximè evidentes.

Ratio eſt, quia fides divina ob eminentiam ſui motivi

tivi

Digitized by Google

tivi habet ſummam infallibilitatem, & firmitatem adhæſionis ad objectum appretiativè ſummam ex merito objecti, quorum neutrum habet, aut ſaltem utrumque non habet ullus aſſenſus naturalis; quia quamvis inter aſſenſus naturales multi ſint abſolutè & ſimpliciter, & aliqui ſummè infallibiles, nullum tamen in ſtatu præſentis vitæ motivum eſt, quod habeat ſummam infallibilitatem, præter revelationem primæ veritatis. Unde in ſtatu præſentis vitæ, præter revelationem primæ veritatis, nullum eſt aliud motivum, quòd fundare poſſit firmitatem adhæſionis ſummam appretiativè, proindeque præter fidem divinam non eſt alius actus, qui habeat firmitatem adhæſionis appretiativè ſummam ex meritò objecti.

Obj. 1. Per actum fidei divinæ non ſum certior de veritate revelata, quàm de exiſtentia revelationis. Atqui per actum fidei divinæ non ſum certior de exiſtentia revelationis, quàm certus ſum me exiſtere per actum quo experior me exiſtere. Ergo per actum fidei divinæ non ſum certior de veritate revelata, quàm certus ſum me exiſtere per actum, quo experior me exiſtere, & conſequenter actus fidei divinæ non eſt certior actu naturali, quo experior me exiſtere. *Prob. min.* Quia non mihi minor, imò major eſt ratio dubitandi de exiſtentia motivorum, quibus ſuadetur exiſtentia revelationis, quàm de exiſtentia mea: neque minorem, imò majorem habeo evidentiam circa exiſtentiam meam, quàm circa motiva, quibus Deum revelaſſe oſtenditur. Ergo, &c.

R. 1. Majorem veram eſſe cùm enim per actum fidei divinæ non adhæream firmiter veritati revelatæ, niſi quia firmiter adhæreo exiſtentiæ revelationis per eundem actum, neceſſe eſt ut per actum fidei eadem omninò, & non majori vel minori firmitate adhæream veritati revelatæ, & exiſtentiæ revelationis: & conſequenter per actum fidei, quo adhæreo veritati revelatæ propter revelationem, & revelationi propter ipſam, non poſſum eſſe magis ſecurus de veritate revelata, quàm de exiſtentia ipſius revelationis.

R. 2. neg. minorem. Nam per actum fidei divinæ habeo certitudinem ſummam de exiſtentia revelationis, qualem ſanè certitudinem non habeo de exiſtentia mea per actum quo experior me exiſtere. Per actum autem fidei divinæ habeo ſummam certitudinem de exiſtentia revelationis, quia per hunc actum revelationi propter ipſam ut virtualiter in ſe reflexam adhæreo firmiter firmitate appretiativè ſumma ex meriſo objecti: cum enim Deus revelando veritatem aliquam, virtualiter revelet ſe revelare, revelatio divina, ſuppoſita ſufficienti evidentia credibilitatis, digna eſt propter ſummam ſuam infallibilitatem, in ipſam virtualiter reflexam, aſſenſu appretiativè ſummo.

Ad prob. min. R. diſt. Non eſt mihi minor ratio dubitandi de exiſtentia revelationis, ſumpta relatè ad motiva credibilitatis, quibus evidenter oſtenditur etiam evidentia magna morali abſoluta, quàm de propria exiſtentia, C. Non eſt mihi minor ratio dubitandi de exiſtentia revelationis, ſumpta relatè ad ſummam ejus infallibilitatem in ipſam virtualiter reflexam, N. Unde poſſum certior eſſe de exiſtentia revelationis per actum quo judico exiſtentiam revelationis propter ſummam ejus infallibilitatem in ipſam virtualiter reflexam, quàm certus ſum me exiſtere per actum quo experior me exiſtere: licèt non poſſim certior eſſe de exiſtentia revelationis per actum quo illam judico propter evidentiam etiam magnam moralem abſolutam, quam habet à motivis credibilitatis. At primus actus, non ſecundus, eſt actus fidei divinæ.

Obj. 2. Actus, quo evidenter judico ſolem exiſtere, excludit omnes dubitationes etiam involuntarias. Ergo certior eſt actu fidei divinæ: nam actus fidei divinæ non excludit dubitationes involuntarias. *R.* neg. conſeq. & probationem ejus; & dico, actum fidei divinæ excludere omnes dubitationes non ſolùm voluntarias, ſed etiam involuntarias. Quod ſic oſtendo. Actus ſcientificus excludit dubitationes involuntarias. Ergo & actus fidei divinæ. *Prob. conſeq.* Actus ſcientificus excludit dubitationes involuntarias, quia ſaltem virtualiter affirmat objectum non poſſe aliter ſe habere; unde non poteſt ſtare cum hoc judicio formidoloſo: Fortè res aliter ſe habet. Atqui pariter fides divina ſaltem virtualiter affirmat veritatem revelatam non poſſe aliter ſe habere. Ergo fides divina tam excludit dubitationes involuntarias, quàm actus ſcientificus. *Prob. min.* Nam ſi naturalis evidentia demonſtrationis ſufficit ad hoc ut intellectus affirmet objectum demonſtratum non poſſe aliter ſe habere, à fortiori ſumma infallibilitas revelationis, ſuppoſita ſufficienti evidentia credibilitatis, ſufficit ad hoc ut intellectus ex imperio voluntatis affirmet veritatem revelatam aliter ſe habere non poſſe.

Itaque quando fideles videntur experiri dubitationes involuntarias in ipſo actuali exercitio fidei, hoc non fit, quia re ipſa dubitationes involuntariæ coexiſtunt actibus fidei, ſed quia actibus fidei ita permiſcentur, & ſine mora perceptibili ſuccedunt, ut videantur illis coexiſtere. Vel dicendum eſt, quod tunc actibus fidei coexiſtant, non actus judicativi, ſive actus, quibus, licèt involuntariè, judicet intellectus fortaſſe rem aliter ſe habere, in quibus judiciis conſiſtunt dubitationes involuntariæ; ſed actus merè apprehenſivi, ſive actus quibus intellectus merè percipit ſpecies judiciorum formidoloſorum in phantaſia excitatas, vel à dæmone, vel ab alia quacumque cauſa naturali.

Dices. Saltem actus, quo evidenter judico ſolem exiſtere, magis removet omnem dubitationem involuntariam, quàm actus fidei divinæ: ergo certior eſt. *Probabis ant.* Nam nunquam experior ullam dubitationem involuntariam circa exiſtentiam ſolis? cùm tamen nullus ferè ut fidelis, qui identidem non patiatur aliquas dubitationes involuntarias circa veritatem rerum revelatarum, aut revelationum exiſtentiam.

R. neg. ant. Imò fides divina magis removet omnem dubitationem involuntariam, quàm actus, quo evidenter judico ſolem exiſtere: cùm enim ſit appretiativè firmior, & ita firmiùs affirmet rem non poſſe aliter ſe habere, minùs compati poteſt dubitationem etiam involuntariam.

Ad prob. ant. R. me nunquam experiri dubitationes involuntarias circa exiſtentiam ſolis, quia evidentia illa magna, qua evidenter cognoſco ſolem exiſtare, eſt maximè proportionata intellectui meo, eique facilè ac toties occurrit, quoties cogito de ſole, & occurrendo rapit ac determinat ad evidens judicium de exiſtentia ſolis. Unde nunquam experior dubitationes involuntarias circa exiſtentiam ſolis; non quia actus, quo evidenter judico ſolem exiſtere, magis removet omnem dubitationem involuntariam, ſed quia quoties cogito de ſole, habeo actum illum, aut æquivalentem.

E contra philoſophus, qui evidenter & demonſtrativè per creaturas ſcit Deum exiſtere, & providere univerſo, identidem patitur dubitationes involuntarias circa exiſtentiam Dei & ejus providentiam; quia evidentia illa, quamvis magna, qua, cùm præſens eſt, evidenter judicat Deum exiſtere, & providere univerſo, non eſt improportionata intellectui; unde non ita facilè, nec toties occurrit intellectui, quoties Philoſophus cogitat de exiſtentia Dei, & ejus providentia, ſicque Philoſophus non toties habet actum, quo evidenter judicet Deum exiſtere & univerſo providere, quoties cogitat de exiſtentia & providentia divina.

Similiter fidelis identidem patitur dubitationes involuntarias circa veritates revelatas, & revelationes divinas, non quia actus fidei divinæ minùs removet dubitationes involuntarias, ſed quia cùm actu cogitat fidelis de veritatibus revelatis aut revelationibus divinis, non ſemper habet actum fidei, aut evidentiam aliquam cum dubitationibus involuntariis incompoſſibilem.

Dices iterum. Ille actus eſt firmior, à quo intellectus minùs poteſt dimoveri, ut aſſentiatur oppoſito. Atqui intellectus minùs poteſt dimoveri ab actu, quo

evidenter cognoſcit ſolem exiſtere, ut oppoſito aſſentiatur, quàm ab actu, quo credit veritatem aliquam propter revelationem divinam, ut docet experientia. Ergo, &c. *R.* neg. maj. Nam ex eo quòd intellectus minus poſſit dimoveri ab actu aliquo, ut aſſentiatur oppoſito, ſequitur tantùm, quòd actus ille ſit magis neceſſarius, quod ſit minus in poteſtate cognoſcentis, ut habeat vel non habeat illum; quòd ſit clarior, quòd habeat objectum evidens ea evidentia, quæ facilè occurrit intellectui.

Probabis tamen majorem negatam. Actus, à quo intellectus minùs dimoveri poteſt, ut aſſentiatur oppoſito, magis removet à diſſenſu objecti. Ergo firmior eſt. *R.* neg. ant. Nam non hoc ipſo magis removet à diſſenſu objecti, ſed ſolùm magis neceſſariò removet, vel, ſi vis, ſolùm facit, ut minùs ſit in poteſtate cognoſcentis diſſentire objecto, & aſſentiri oppoſito. Quo non obſtante, actus fidei divinæ ſimpliciter removet magis diſſenſu objecti, quam actus, quo evidenter cognoſcitur ſolem exiſtere; cùm ſimpliciter removeat magis dubitationes, etiam involuntarias, ut oſtenſum eſt.

Præterea, quòd fides divina ſimpliciter removeat magis à diſſenſu objecti, quàm actus quo evidenter cognoſcitur ſolem exiſtere, manifeſtum eſt ex eo, quod actus, quo evidenter cognoſcitur ſolem exiſtere, non ſit talis, ut evidentia quælibet apparens in oppoſitum, omnem vim movendi intellectum in ejus concurſu amiſſura, & vi ejus contemnenda ſit. At evidentia apparens, etiam quoad ſpeciem tanta, quanta eſt evidentia hujus veritatis, Sol exiſtit, pugnans cum teſtimonio divino, amitteret omnem vim movendi intellectum in concurſu fidei divinæ, & vi illius contemneretur. Quod etiam verum eſt de evidentia vera, ſi per impoſſibile pugnaret cum revelatione divina ſufficienter propoſita. Dico, ſi per impoſſibile; quia fieri non poteſt ut evidentia vera pugnet cum revelatione divina: cum enim Deus non poſſit revelare falſum, non poteſt revelare oppoſitum veræ evidentiæ.

Ratio autem diſparitatis pro fide divina, & actu quo evidenter cognoſcitur ſolem exiſtere, eſt, quia hic actus nequidem virtualiter & exercitè affirmat omnem aliam evidentiam repugnantem, contemnendam eſſe præ evidentiam qua conſtat ſolem exiſtere; & ſi affirmaret, præter meritum objecti affirmaret: neque enim evidentia, qua conſtat ſolem exiſtere, talis eſt, ut præ illa omnis alia evidentia meritò contemni poſſit. At actus fidei divinæ ſaltem virtualiter & exercitè affirmat præ teſtimonio divino, propter quod veritati revelatæ aſſentitur, contemnendum eſſe aliud quodcumque motivum in oppoſitum, omnemque evidentiam repugnantem, quantacumque appareat, eſſe contemnendam, in qua virtuali & exercita affirmatione conſiſtit ſumma appretiatio fidei divinæ, ſufficienter ſundata in ſumma infallibilitate & authoritate teſtimonii divini.

Dices 3. Actus, quo evidenter cognoſcitur ſolem exiſtere, ſummè removet à diſſenſu objecti. Ergo tam removet à diſſenſu objecti, quàm actus fidei divinæ. Neg. ant. *Probabis*. Simpliciter & neceſſariò removet intellectum à diſſenſu objecti. Ergo ſummè removet. *R.* neg. conſeq. Nam inter aſſenſus naturales ſimpliciter & neceſſariò removentes intellectum à diſſenſu objecti, alii magis, alii minus removent, pro majori vel minori evidentia objecti. Item aſſenſus ſupernaturalis evidens magis removet intellectum à diſſenſu objecti, quàm aſſenſus naturalis evidens, quia aſſenſus ſupernaturalis evidens, firmior eſt aſſenſu naturali evidenti.

Denique aliud eſt ſimpliciter & neceſſariò removere intellectum à diſſenſu objecti, & aliud ſummè removere; ſicut aliud eſt amare neceſſariò, & aliud ſummè amare. Sicut ergo juſtus amore proprio ordinato amat ſe ipſum neceſſariò, nec tamen ſe ipſum amat ſummè; ita intellectus per actum, quo evidenter cognoſcit ſolem exiſtere, ſimpliciter & neceſſariò removetur à diſſenſu objecti, nec tamen ſummè removetur, quia per actum evidentem & neceſſarium removetur, ſed non per actum ſummè appretiativum: cùm è contra ſummè removeatur per actum fidei divinæ, quamvis non neceſſariò, quia removetur per actum objecti ſummè appretiativum, quamvis non neceſſarium & evidentem, ſed obſcurum & liberum.

Dices 4. Actus, quo evidenter cognoſcitur ſolem exiſtere, excludit non ſolùm formidinem actualem, ſed etiam potentiam antecedentem formidandi. Ergo firmior eſt, quàm actus fidei divinæ quæ excludit ſolam formidinem actualem. *R.* neg. conſ. Nam quamvis fides divina non excludat potentiam antecedentem formidandi, quia eſt actus obſcurus & liber, nihilominùs longè magis excludit formidinem actualem, quàm actus quo evidenter cognoſcit ſolem exiſtere, quia longè major eſt appretiativè; unde ſimpliciter longè firmior eſt: major enim firmitas attenditur potiùs ſecundùm majorem excluſionem formidinis actualis, quàm ſecundùm excluſionem potentiæ formidandi.

Dices 5. Intellectus non poteſt dubitare de veritate actus, quo evidenter judicatur ſolem exiſtere, & poteſt dubitare de veritate actus fidei, quo credit rem revelatam. Ergo, &c. *R.* neg. 2. partem ant. Cùm enim intellectus per actum fidei virtualiter & exercitè affirmet rem creditam non poſſe aliter ſe habere, virtualiter quoque & exercitè affirmat ipſummet actum eſſe abſolutè & infallibilem. Unde intellectus de actu fidei, quandiu perſeverat, non poteſt magis formidare ne ſit falſus, quam formidare poteſt, ne res credita aliter ſe habeat, quàm creditur.

Obj. 3. Non poteſt intellectus per actum fidei firmius ex merito objecti aſſentiri veritati revelatæ propter revelationem divinam, quàm ipſi revelationi aſſentiatur propter motiva credibilitatis ſaltem collectivè ſumpta. Sed actus, quo intellectus aſſentitur revelationi propter motiva credibilitatis etiam collectivè ſumpta, non eſt firmior quovis aſſenſu naturaliter evidenti: nam evidentia motivorum credibilitatis etiam collectivè ſumptorum non ſuperat quamvis aliam evidentiam naturalem. Ergo, &c.

R. neg. maj. Nam intellectus aſſentiens alicui myſterio propter revelationem divinam, poteſt & debet illi aſſentiri modò appretiativè proportionato infallibilitati revelationis divinæ, & conſequenter poteſt & debet illi aſſentiri propter revelationem divinam cum longè majori firmitate, quàm cùm aſſentitur ipſi revelationi divinæ propter motiva credibilitatis, etiam collectivè ſumpta; quia infallibilitas revelationis divinæ, cùm ſit ſumma, longè ſuperat infallibilitatem evidentiæ motivorum credibilitatis, etiam collectivè ſumptorum, quæ evidentia, ut rectè dicitur in objectione, non eſt major quavis evidentia naturali, nec proinde infallibilior.

ARTICULUS II.

Utrùm actus fidei divinæ pertineat ad intellectum.

RESPONSIO.

ACtus fidei divinæ pertinet ad intellectum, & non ad voluntatem.

Prob. 1. ex Apoſtolo. Nam 1. Cor. c. 13. dicit: *Videmus nunc per ſpeculum & in ænigmate*. Et Hebr. c. 10. *Fide intelligimus aptata eſſe ſæcula verbo Dei*. At videre & intelligere, intellectus eſt, non voluntatis. 2. Ex S. Auguſtino, lib. de præd. Sanct. c. 2. ubi ſic fidem divinam deſcribit: *Credere nihil aliud eſt, quàm cum aſſenſione cogitare*. At intellectus cogitat, non voluntas. 3. Ratione, quia fides divina eſt actus, quo credens aſſentitur veritati revelatæ propter authoritatem primæ veritatis revelantis. At aſſentiri & diſſentire ſunt actus intellectus, ſicut amare & odiſſe ſunt actus voluntatis. Ergo, &c.

Obj. In Scriptura fides divina tribuitur voluntati. Nam Rom. cap. 10. dicitur: *Corde creditur ad juſtitiam*. Item in Scriptura fides divina opponitur diffidentiæ, quæ eſt actus voluntatis. Nam dicitur Rom.

cap. 4.

cap. 4. *Non hæſitavit diffidentia, ſed confortatus eſt fide.* Item fides divina adhæret veritati revelatæ. Sed voluntatis eſt adhærere.

R. ad 1. neg. *Ad prob. R.* ibi cor non ſignificare voluntatem, ſed intellectum. *Nota.* In Scriptura cor quandoque ſumitur pro intellectu, ut Matth. cap. 9. ubi Chriſtus dicit: *Quid cogitatis mala in cordibus veſtris.* Et Pſal. 52. ubi ſic ait Pſaltes: *Dixit inſipiens in corde ſuo: Non eſt Deus.* Quandoque pro voluntate, ut Matth. cap. 22. ubi Chriſtus ait: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.* Præterea, etiamſi, cùm dicitur Rom. cap. 10. *Corde creditur ad juſtitiam;* cor ſumeretur pro voluntate, nihil tamen inde contra nos efficeretur; tunc enim ro corde ſumeretur cauſaliter, non formaliter; & ſenſus eſſet: Voluntatè creditur ad juſtitiam, hoc eſt, ex libero & pio voluntatis affectu intellectu creditur, & idcircò fides imputatur ad juſtitiam. *R. ad* 2. etiam neg. *Ad prob.* dico, diffidentiam ibi ſumi, non propriè, & prout opponitur fiduciæ, ſed pro incredulitate. *R. ad* 3. fidem divinam adhærere veritati revelatæ aſſentiendo, & judicando; voluntatem verò adhærere objecto ſuo, illud amando.

Hic obiter obſervamus, actum fidei divinæ habere triplicem reſpectum ad Deum, videlicet ut objectum materiale, quod creditur; ut objectum formale, propter quod creditur; & finem ultimum, qui propter ſe diligitur, & in quem ipſa fides & cætera omnia referuntur. Hinc dicimur credere Deo, credere Deum, & credere in Deum. Credimus Deum, credendo ipſum exiſtere; credimus Deo, credendo quia locutus eſt; credimus in Deum, credendo ipſum & propter ipſum, omniaque in ipſum per dilectionem referendo.

Doctrinam hanc tradit S. Auguſtinus ſerm. 181. de verbis Domini: *Aliud eſt credere in illum, aliud credere illi, aliud credere illum. Credere illi, eſt credere vera eſſe quæ loquitur. Credere illum, eſt credere quia ipſe eſt Deus. Credere in illum, eſt diligere illum.* Quod tertium alibi inculcat, ut tract. 29. in Joan. *Quid eſt,* inquit, *credere in eum? Credendo amare.* Et ſerm. 6. de verbis Domini: *Ille,* inquit, *credit in Chriſtum, qui & ſperat in Chriſtum, & diligit Chriſtum. Nam ſi fidem habet ſine dilectione, Chriſtum eſſe credit, non in Chriſtum credit.*

Dices. Suppoſita hac S. Auguſtini doctrina, fides non eſt in peccatoribus. *R.* non eſſe quoad tertium reſpectum, ſed eſſe quoad primum & ſecundum. *Dices adhuc.* Saltem non poſſunt peccatores abſque mendacio recitare Symbolum fidei, & dicere: *Credo in Deum Patrem, &c. Reſponderi poteſt* cum S. Thoma hic q. 1. a. 9. ad 3. peccatores non dicere falſum, recitando Symbolum fidei, quia recitant ex perſona totius Eccleſiæ. Itaque juxta hanc reſponſionem, ſicut Sacerdos, dum conſecrat, non ex propria, ſed ex Chriſti perſona dicit: *Hoc eſt corpus meum:* unde verum dicit, quamvis non proprium, ſed alterius Corpus intelligat; ita quilibet Chriſtianus non ex propria, ſed ex Eccleſiæ perſona loquitur, & fidem profitetur, cùm dicit: *Credo in Deum Patrem, &c.* Unde non dicit falſum, quamvis non diligat Deum; quia ad veritatem dicti ſatis eſt, ſi Eccleſia Deum diligat; & ut Eccleſia cenſeatur Deum diligere, neceſſe non eſt, ut quilibet Chriſtianus in particulari diligat Deum, ſed ſufficit, ſi boni, qui in Eccleſia ſunt (fieri autem non poteſt, ut non ſint, etiam plurimi, Deo id infallibiliter providente) diligant.

ARTICULUS III.

Utrùm aliqui alii, & quinam actus, ad actum fidei divinæ prærequirantur.

Responsio I.

Ad actum fidei divinæ prærequiritur actus voluntatis, quo voluntas poſitivè determinet intellectum ad credendum.

Prob. 1. ex Apoſtolo, dicente Rom. cap. 10. *Non omnes obediunt Evangelio.* Atqui obedientia illa, qua carent increduli, nihil aliud eſſe poteſt, quam actus voluntatis ſe ſubmittentis teſtimonio divino, ſufficienter propoſito, & determinantis intellectum ad credendum propter illud teſtimonium. Ergo, &c.

2. Ex S. Auguſtino lib. de ſpir. & littera cap. 33. quod ita exorditur: *Conſequens eſt paululum quærere, utrum voluntas illa, qua credimus, etiam ipſa Dei donum ſit.* Ubi nomine voluntatis, non ipſam facultatem volendi intelligit, ſed actum volendi prærequiſitum ad credendum.

3. Ex Conc. Arauſicano can. 5. ubi definitur ipſum credulitatis affectum nobis ineſſe, non naturaliter, ſed per gratiæ donum. Quæ definitio manifeſtè ſupponit credulitatis affectum prærequiri ad fidem divinam. At ille credulitatis affectus non eſt aliud, quàm actus quo voluntas efficaciter applicat intellectum ad credendum.

4. Ratione. Fides divina eſt actus, quo intellectus aſſentitur alicui veritati revelatæ præcisè propter revelationem divinam. Atqui revelatio divina præcisè ſumpta, eſt omninò obſcura; nam præcisè ſumpta non magis apparet eſſe, quàm non eſſe. Ergo fides divina eſt actus, quo intellectus aſſentitur alicui veritati revelatæ propter revelationem divinam ſub ea ratione, ſub qua omninò obſcura eſt. Atqui intellectus non poteſt aſſentiri veritati revelatæ propter revelationem divinam ſub ea ratione, ſub qua obſcura eſt, ſine actu voluntatis, quo poſitivè determinetur ad ſic aſſentiendum. Et verò non poteſt intellectus aſſentiri veritati revelatæ, niſi ad hunc aſſenſum determinetur vel ab objecto, vel à voluntate, quia caret facultate ſe ipſum determinandi. Non poteſt determinari ab objecto, ſeu à revelatione, ſub ea ratione, ſub qua obſcura eſt; quia non poteſt determinari ab objecto, niſi per evidentiam. Supereſt igitur ut ad hunc aſſenſum determinetur à voluntate, Ergo, &c.

Amplius declaratur. Quia fides divina eſt actus quo intellectus aſſentitur veritati revelatæ cum ea amplitudine & firmitate, quam meretur & exigit ſuprema authoritas divinæ revelationis, proindeque cum amplitudine & firmitate appretiativè ſumma. Atqui ſaltem non poteſt intellectus cum tanta amplitudine & firmitate aſſentiri veritati revelatæ ſine actu voluntatis, generaliter, plenè & abſolutè ſe ſubmittentis authoritati divinæ, & captivantis intellectum in obſequium fidei: nam ſaltem non poteſt intellectus determinari ad tantam amplitudinem & firmitatem aſſenſus ab authoritate Dei loquentis præcisè ſumpta; cùm locutio divina præcisè ſumpta, ſit obſcura, nec magis appareat eſſe, quàm non eſſe, aut etiam ab authoritate Dei loquentis, ut ſubſtante evidentiæ morali motivorum credibilitatis: cùm enim hæc evidentia non ſit abſolutè infallibilis, non poteſt determinare intellectum ad aſſentiendum cum ſumma firmitate divinæ locutioni, propter authoritatem divinæ locutionis veritati revelatæ. Ergo, &c.

Dices. Myſteria noſtræ fidei ſunt evidenter vera evidentia magna morali abſoluta. Ergo neceſſarium non eſt imperium voluntatis ad hoc ut intellectus aſſentiatur revelationibus divinis, & propter illas myſteriis noſtræ fidei. *R.* diſt. conſ. Neceſſarium non eſt imperium voluntatis, ut intellectus aſſentiatur revelationibus divinis, & propter ipſam myſteriis noſtræ fidei propter evidentia magnam moralem, quam habent argumenta credibilitatis ſaltem collectivè ſumpta, & per actum evidentem & neceſſarium, ſed fide divina longè inferiorem in amplitudine & firmitate, C. conſeq. Neceſſarium non eſt imperium voluntatis, ut intellectus aſſentiatur revelationibus divinis, & myſteriis noſtræ fidei præcisè propter ipſaſmet revelationes, ſibi ſiſtendo, & per actum obſcurum, & tamen cum amplitudine & firmitate appretiativè ſumma adhæſivum, qui ſolus actus eſt fides divina, N. conſeq.

Reſ-

Responſio II.

Voluntatis imperium ad fidem divinam prærequiſitum ſupponit judicium practicè practicum de credibilitate veritatis reuelatæ propter revelationem divinam.

Prob. Voluntatis imperium ad fidem divinam prærequiſitum, ſupponit ſufficientem propoſitionem motivi, propter quod elicitur: nam voluntas non fertur in incognitum. Atqui motivum, propter quod elicitur imperium voluntatis ad fidem divinam prærequiſitum, eſt obligatio vel ſaltem honeſtas credendi veritatem reuelatam cum firmitate ſumma præciſè propter revelationem. Ergo imperium voluntatis, ad fidem divinam prærequiſitum, ſupponit ſufficientem propoſitionem honeſtatis vel obligationis credendi veritatem revelatam cum firmitate ſumma præciſè propter reuelationem divinam. Atqui actus, quo intellectus voluntati proponit talem honeſtatem vel obligationem, dicitur judicium practicè practicum de credibilitate veritatis revelatæ propter revelationem divinam, quia ordinatur proximè ad praxim & ad exercitium fidei divinæ. Ergo, &c.

Responſio III.

Judicium practicè practicum, piæ credulitati prærequiſitum, ſupponit judicium ſpeculativum de exiſtentia, aut ſaltem prudenti credibilitate revelationis.

Prob. Nam judicium ſpeculativum de exiſtentia aut ſaltem prudenti credibilitate revelationis, eſt actus, quo intellectus evidenter judicat evidentia morali revelationem exiſtere, aut ſaltem non poſſe niſi imprudenter negari exiſtere, ſed è contra poſſe firmiſſimè credi exiſtere. Atqui talis actus neceſſariò præſupponitur judicio practicè practico, ad piam credulitatem prærequiſito; nam hoc judicium eſſentialiter debet eſſe prudens; cum impoſſibile ſit piam credulitatem concipi ex judicio practicè practico imprudenti: non eſſet autem prudens, ſed imprudens, niſi præiret alius actus, quo intellectus evidenter evidentia morali cognoſceret revelationem exiſtere, aut ſaltem non niſi imprudenter poſſe negari exiſtere, & è contra poſſe firmiſſimè credi exiſtere. Ergo, &c.

Hoc autem judicium ſpeculativum etiam quandoque ſupponit aliquem actum voluntatis liberum, & examen motivorum credibilitatis, quandoque verò non ſupponit: nam cùm revelatio proponitur ad credendum, vel intellectus ita illuſtratur circa argumenta credibilitatis propoſita, ut cum auxilio Spiritus ſancti illum corroborantis & elevantis, ſtatim condignè eſtimet argumenta illa, illorumque moralem evidentiam attingat, quantùm oportet ut evidenter judicet exiſtentiam revelationis, aut ſaltem ejus prudentem credibilitatem, & tunc judicium ſpeculativum de exiſtentia vel prudenti credibilitate revelationis non ſupponit ullum actum voluntatis poſitivum, ullumve examen argumentorum credibilitatis: vel intellectus non ita adjuvatur, ut ſtatim argumenta credibilitatis condignè æſtimet, illorumque evidentiam attingat quantùm oportet, ut evidenter judicetur exiſtentia revelationis, aut ſaltem prudens credibilitas ejus exiſtentiæ, & tunc requiritur aliquis actus voluntatis liber, quo voluntas poſitivè applicet intellectum ad diligens & prudens examen argumentorum credibilitatis, quo cum adjutorio Spiritus ſancti facto, argumentorum illorum evidentia ſufficienter appatet ad judicium ſpeculativum evidens de exiſtentia revelationis, vel ſaltem de ejus prudenti credibilitate.

Ex dictis facilè explicatur œconomia fidei divinæ. 1. Itaque, apprehenditur veritas revelata cum revelatione & argumentis credibilitatis. 2. Voluntas imperat examen argumentorum credibilitatis. 3. Argumenta credibilitatis ponderantur & examinantur. 4. Intellectus evidenter evidentia morali judicat revelationem exiſtere, vel ſaltem poſſe firmiſſimè credi exiſtere. 5. Evidenter judicat credendum eſſe, vel ſaltem honeſtum eſſe credere. 6. Voluntas propter obligationem vel honeſtatem credendi imperat intellectui, ut credat. 7. Denique ſequitur actus, quo intellectus credit, hoc eſt, cum firmitate appretiativè ſumma aſſentitur veritati revelatæ præciſè propter veracitatem & revelationem divinam, ſive propter veracitatem & revelationem divinam, creditas propter ipſam revelationem, ut reflexam virtualiter in ſe, & veracitatem; quod eſt fide divina credere.

ARTICULUS IV.

Utrum actus fidei divinæ ſit liber & honeſtus ſpeciali honeſtate,

Reſponſio. I.

Actus fidei divinæ eſt poſitivè voluntarius & liber.

Prob. 1. ex Scriptura. Nam Marci cap. ult. dicitur: *Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſalvus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur.* Quibus verbis manifeſtè innuitur, in libera hominum poteſtate poſitum eſſe, ut poſitis omnibus ad fidem divinam prærequiſitis, credant, vel non credant fide divina.

2. Ratione. Nam, ut ſupra probatum eſt, fides divina ſupponit liberum voluntatis imperium, quo intellectus determinatur ad aſſentiendum ſuper omnia rebus à Deo revelatis præciſè propter authoritatem Dei revelantis. Ergo fides divina poſitivè libera eſt, non intrinſecè & immediatè, quia non eſt à potentia ſe ipſam determinante, ſed mediatè & intrinſecè, quia elicitur ex libero imperio voluntatis liberè determinantis & applicantis intellectum ad actum, quo aſſentitur ſuper omnia rebus à Deo revelatis præciſè propter authoritatem Dei revelantis.

Dixi autem, poſitivè; quia fides divina non eſt merè negativè libera, quales ſunt omnes illi actus, qui ab intellectu eliciuntur, voluntate præciſè non impediente, nec avertente intellectum à conſideratione motivorum, quorum evidentia neceſſitatur ad actus illos.

Dices. Si intellectus non à ſe ipſo, ſed à voluntate determinatur ad actum fidei divinæ, actus fidei divinæ non eſt liber, ſed neceſſarius. *R.* non eſſe liberum reſpectu intellectus, à quo elicitur, ſed eſſe reſpectu voluntatis, à qua imperatur. Unde ſequitur tantùm, quod verum eſt, actum fidei divinæ non eſſe intrinſecè liberum, ſed extrinſecè tantùm.

Responſio II.

Actus fidei divinæ habet ſpecialem honeſtatem objectivam intrinſecam.

Prob. Illud habet ſpecialem honeſtatem objectivam intrinſecam, quod eſt per ſe laudabile, per ſe expetibile, per ſe honorificum Deo, per ſe conſentaneum rectæ rationi. Atqui talis eſt fides divina. Homo enim per fidem divinam adhærendo cum firmitate appretiativè ſumma veritati revelatæ præciſè propter veracitatem & revelationem divinam, generaliſſimè, pleniſſimè & abſolutiſſimè ſeſe ſubmittit authoritati divinæ. At ſic ſe authoritati divinæ ſubmittere, eſt aliquid per ſe expetibile, per ſe laudabile, per ſe rectæ rationi maximè conveniens, & Deo honorificum.

Responſio III.

Actus fidei divinæ habet etiam ſpecialem honeſtatem formalem, non intrinſecam, ſed extrinſecam.

Prob. Nam actus imperatus habet ſpecialem honeſtatem formalem extrinſecam, quando actus imperans habet ſpecialem honeſtatem formalem intrinſecam: ſicut enim actus imperatus extrinſecè denominatur liber actu imperante intrinſecè libero, ita denominatur extrinſecè honeſtus honeſtate formali ab actu imperante intrinſecè honeſto formaliter. Atqui actus, à quo imperatur fides divina, habet ſpecialem honeſtatem formalem intrinſecam: nam liberè tendit ſecundùm rectam rationem in objectum ſpecialiter honeſtum. 1. Tendit in objectum honeſtum ſpecialiter: tendit enim in fidem divinam, quam impe-

imperat, & quæ habet ſpecialem honeſtatem objectivam. 2. Tendit liberè: eſt enim liber, & liberè imperat fidem divinam. 3. Tendit ſecundùm rectam rationem: quia tendit ex affectu obediendi Deo, & ſupremæ ejus auctoritati ſeſe ſubmittendi generaliter, plenè & abſolutè. Ergo, &c. Ex dictis patet, ex fide divina, & actu voluntatis illam imperante, reſultare unicum moraliter & totalem actum, formaliter liberum, honeſtum, & meritorium. Hoc ſenſu Patres & Concilia dicunt fidem divinam eſſe initium meriti & ſalutis.

ARTICULUS V.

Utrùm actus fidei divinæ, & alii actus ad illum prærequiſiti, ſint ſupernaturales.

Responsio I.

Actus fidei divinæ ſupernaturalis eſt.

Prob. Nam actus ille ſupernaturalis eſt, qui ſuperat vires naturæ, nec produci poteſt ſine adjutorio ſpeciali, & planè indebito. Atqui actus fidei divinæ talis eſt. Ergo, &c. *Prob. min.* 1. Ex Scriptura. Nam dicitur Epheſ. c. 2. *Gratia ſalvati eſtis per fidem, & hoc non ex vobis, Dei enim donum eſt.* Et Philip. c. 1. *Vobis donatum eſt pro Chriſto, non ſolùm ut in eum credatis, &c.* 2. Ex S. Auguſtino, toto ferè libro de præd. Sanct. 3. Ex Conc. Trid. ſeſſ. 6. can. 3. ubi ait: *Si quis dixerit hominem credere poſſe, ſicut oportet … anathema ſit.*

Responsio II.

Imperium voluntatis, ad actum fidei divinæ prærequiſitum, ſupernaturale eſt.

Prob. Nam tale imperium non poteſt produci ſine adjutorio gratiæ. Ergo, &c. *Prob. ant.* 1. Ex Apoſtolo ad Philip. c. 2. *Deus eſt*, inquit, *qui operatur in vobis & velle & perficere pro bona voluntate*. 2. Ex S. Auguſtino lib. de Spir. & lit. c. 33. *Nec iſtam voluntatem*, inquit, *qua credit Deo, dici poteſt homo habere, quam non acceperit* (per gratiam) *quando quidem vocante Deo ſurgit de libero arbitrio, quod naturaliter, cum crearetur, accepit.* 3. Ex Conc. Arauſicano can. 5. ubi definitur, *ipſum credulitatis affectum per gratiæ donum, id eſt, per inſpirationem Spiritus ſancti corrigentem voluntatem noſtram ab infidelitate ad fidem, nobis ineſſe.*

Dices. Poſita & cognita ſufficienti credibilitate teſtimonii humani, poſſumus naturaliter velle credere propter teſtimonium humanum. Ergo pariter poſita & cognita ſufficienti credibilitate teſtimonii divini, naturaliter poſſumus velle credere propter teſtimonium divinum. R. neg. conſ. Quæ non magis valet, quam iſta: Cognita amabilitate objecti creati, poſſumus naturaliter amare illud objectum propter ejus bonitatem cognitam. Ergo pariter cognita amabilitate Dei, poſſumus naturaliter amare Deum propter ejus bonitatem cognitam.

Itaque poſſumus naturaliter velle credere propter teſtimonium humanum præcognitum, ſicut naturaliter poſſumus velle amare objectum creatum propter ejus amabilitatem præcognitam, quia nulla in ejuſmodi actibus exercendis difficultas occurrit, quæ non poſſit ſolis naturæ viribus vinci. At non poſſumus naturaliter velle credere propter teſtimonium divinum, etiam ſufficienter præcognitum, ſicut nec poſſumus naturaliter velle amare Deum propter ejus bonitatem, etiam ſufficienter præcognitam; quia in præſenti ſtatu naturæ lapſæ tanta eſt voluntatis humanæ infirmitas, tantus torpor & languor, ut ſine gratia excitante, ſanante & corroborante, non poſſit ita affici obligatione vel honeſtate credendi propter teſtimonium divinum, quantùmvis credibiliter propoſitum, ut ex tali obligatione vel honeſtate velit credere propter teſtimonium divinum; ſicut nec abſque hujuſmodi gratia ita poteſt affici ad bonitatem divinam, quamvis ſufficientiſſimè cognitam, ut propter illam velit amare Deum; quod utrumque ex Scripturis, Patribus & Conciliis ſatis ſuperque conſtat.

Responsio III.

Judicium practicè practicum, ad pium credendi affectum prærequiſitum, eſt ſupernaturale.

Prob. Omnis cogitatio ſalutaris excedit vires naturæ, & nulla produci poteſt ſine adjutorio gratiæ. Atqui judicium practicè practicum, quod prærequiritur ad pium credendi affectum, eſt cogitatio ſalutaris. Ergo, &c. Minor eſt extra controverſiam; nam hoc judicium conducit ad ſalutem; cùm ſit actus, quo cogitatur ſicut oportet ad credendum fide divina. *Prob. ergo major* ex Scriptura. Nam Apoſtolus 2. Cor. cap. 3. ita loquitur: *Non quod ſufficientes ſimus cogitare aliquid à nobis, quaſi ex nobis, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt.* Ex quibus verbis ſic contra Maſſilienſes argumentatur S. Auguſtinus lib. de præd. Sanctorum c. 2. *Nemo ſibi ſufficit vel ad incipiendam vel ad perficiendam fidem, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt; quoniam fides, ſi non cogitetur, nulla eſt, & non ſumus idonei cogitare aliquid ex nobis, quaſi ex nobis metipſis, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt.* Ergo ex S. Doctore, cogitatio, quæ præcedit fidem divinam, & ipſam voluntatem credendi, hoc eſt, judicium de credibilitate, non poteſt eſſe ex ſolis viribus naturæ, ſed ad illud, adjutorium interioris gratiæ intellectum illuminantis prærequiritur.

Responsio IV.

Supernaturale etiam eſt judicium ſpeculativum de exiſtentia revelationis, vel ejus credibilitate, evidens evidentia morali abſoluta, & ſufficiente reſpectu omnium ad credendum cum certitudine appretiativè ſumma.

Prob. Nam tale judicium eſt actus, quo condignè & ſicut oportet æſtimantur argumenta credibilitatis. Atqui argumenta credibilitatis non poſſunt condignè & ſicut oportet æſtimari ſine adjutorio gratiæ interioris intellectum illuminantis: nam ſupernaturalia ſunt, & conſequenter naturalem intelligentiam ſuperant. Ergo judicium ſpeculativum, &c. haberi non poteſt ſine interiore gratia intellectum illuminante, proindeque naturales intellectus humani vires excedit.

Porrò dixi, judicium ſpeculativum de exiſtentia revelationis, vel ejus credibilitate, evidens evidentia morali abſoluta, &c. Nam judicium ſpeculativum de credibilitate revelationis, & rei revelatæ propter revelationem, evidens evidentia morali reſpectiva, & ſolùm ſufficiente pro aliquibus, putà pro ruſticis, vel pueris, cùm fundetur v. g. in ſola auctoritate parochi vel parentis, ſine fundamento diceretur eſſe ſupernaturale; gratis enim requireretur adjutorium gratiæ ad percipiendam evidentiam reſpectivam, quæ ex ejuſmodi auctoritate oritur; cùm per ſe ſit ſatis proportionata intellectui.

Itaque hoc judicium in ruſticis & parvulis non magis eſt ſupernaturale, quam in aliis prima apprehenſio motivorum credibilitatis, quæ tam naturalis eſt, quàm prima perceptio cujuſcumque alterius objecti naturalis. Unde in ruſticis & parvulis, & aliis ejuſmodi, prima cognitio ſupernaturalis eſt judicium practicè practicum de obligatione vel honeſtate credendi præcisè propter teſtimonium divinum.

Quando igitur ruſticus credit fide divina, 1. naturaliter apprehendit cum myſterio fidei propoſito auctoritatem parochi proponentis. 2. Etiam naturaliter propter auctoritatem parochi proponentis myſterium, ut revelatum à Deo, judicat evidenter evidentia morali reſpectiva credi poſſe prudenter myſterium ut revelatum à Deo, nec niſi imprudenter diſcredi poſſe. 3. Cùm auxilio gratiæ illuminantis, confortantis & determinantis intellectum ejus, judicat obligationem & honeſtatem ſeſe generaliter, plenè & abſolutè ſubmittendi auctoritati divinæ, adhærendo ſuper omnia myſterio propoſito, præcisè propter teſtimonium divinum. 4. Cùm auxilio gratiæ voluntatem excitantis & corroborantis, vult ſeſe generaliter,

ror, plenè & abſolutè ſubmittere divinæ auctoritati, & adhærere ſuper omnia myſterio propoſito, præcisè propter ſummam infallibilitatem teſtimonii divini. 5. Denique, elicit actum fidei, quo intellectus ejus, auxilio gratiæ concomitantis, & habitum fidei, quando deeſt, ſupplentis, adjutus, adhæret aſſenſu ſuper omnia certo veritati revelatæ, propter veracitatem & revelationem divinam, ibi ſiſtendo.

Ex his facilè apparet, quid contingeret in ruſtico, cui patochus rem aliquam, ut à Deo revelatam falsò proponeret: tunc enim tuſticus haberet quidem, vel habere poſſet judicium ſpeculativum de credibilitate rei, tanquam revelatæ, evidens evidentia morali reſpectiva, fundatum in auctoritate parochi, de cujus malitia vel inſcitia, ut ſupponitur, ne levem quidem haberet ſuſpicionem. At nec haberet, nec habere poſſet judicium practicè practicum de obligatione vel honeſtate credendi præcisè propter ſummam infallibilitatem teſtimonii divini; ſicque nec haberet, nec habere poſſet piam voluntatem rem à parocho propoſitam credendi præcisè propter ſummam infallibilitatem teſtimonii divini. Unde tunc rem à parocho propoſitam non crederet, nec credere poſſet præcisè propter teſtimonium divinum exiſtimatum, ſed vel omninò non crederet, vel ſolùm crederet propter auctoritatem parochi; proindeque tunc ad ſummum fidem humanam haberet.

Dices. Ad judicium practicè practicum de obligatione vel honeſtate credendi hic & nunc veritatem aliquam præcisè propter teſtimonium divinum, & à fortiori ad judicium ſpeculativum de exiſtentia vel credibilitate teſtimonii divini, evidens etiam evidentia morali abſoluta, ſufficit lumen naturale intellectus cum propoſitione motivorum credibilitatis. Ergo, &c. Neg. ant. *Probabis*. Ad utrumque judicium ſufficit ut evidentia credibilitatis condignè & ſicut oportet attingatur. Atqui hæc evidentia ſolo lumine naturali poteſt condignè & ſicut oportet attingi, cùm ſit naturalis. Ergo, &c.

R. 1. neg. Quòd evidentia credibilitatis ſit naturalis, & poſſit attingi ſolo lumine naturali: cùm enim oriatur ex motivis credibilitatis, quæ ſunt opera miraculoſa & ſupernaturalia, ſupernaturalis eſt, & conſequenter improportionata intellectui ſibi relicto, ac proinde non poteſt ab intellectu condignè attingi ſine auxilio ipſum illuſtrante & elevante.

R. 2. Evidentiam credibilitatis ſicut oportet perceptam ſufficere cum concurſu ſupernaturali, ad judicium ſpeculativum de exiſtentia vel ſaltem credibilitate teſtimonii divini, ſed non ſufficere ad judicium practicè practicum de obligatione vel honeſtate credendi hic & nunc ſuper omnia præcisè propter teſtimonium divinum, & præter illam requiri novum auxilium illuſtrans intellectum circa obligationem & honeſtatem credendi hic & nunc ſuper omnia præcisè propter veracitatem & revelationem divinam, ipſumque determinans ad judicandam obligationem & honeſtatem illam.

Dices. Si judicia illa ſupernaturalia ſunt, per illa formaliter ad ſtatum ſupernaturalem evehimur, & inchoamus ſupernaturalem vitam. Sed hoc eſt contra communem ſenſum Patrum & Doctorum, qui initium vitæ ſupernaturalis conſtituunt in fide. Ergo, &c. *R.* Patres & Doctores, cùm initium vitæ ſupernaturalis conſtituunt in fide, intelligere fidem, non ſolitariè ſumptam, ſed ſumptam cum pio credendi affectu, & judiciis ſupernaturalibus, quæ hunc affectum præcedunt; nam ex his omnibus actibus & ipſo actu fidei reſultat unum quoddam morale, quod eſt fundamentum & initium vitæ ſupernaturalis.

Dices. Ratio præcipua cur actus fidei divinæ ſit ſupernaturalis, eſt, quia ordinatur ad meritum præmii ſupernaturalis, tanquam medium ad finem. At judicia, de quibus agitur, non ſic ordinantur ad meritum præmii ſupernaturalis: cùm enim ſint actus neceſſarii, non poſſunt eſſe meritoria. Ergo, &c. *R.* neg. maj. Nam actus fidei divinæ ſupernaturalis eſt, quia verſatur eiṣca objectum ſuum modo quodam excellenti, ad quem pertingere non poteſt natura cum ſolis viribus naturalibus. Propter eamdem rationem judicia illa de quibus agitur, ſupernaturalia ſunt: habent enim excellentem quemdam modum tendendi in objectum, cui impar eſt intellectus, niſi per auxilium indebitum illuſtretur, elevetur, & determinetur. Addo judicia illa ordinari ad meritum præmii ſupernaturalis, non quidem immediatè & proximè, ſed mediatè & remotè, quatenùs per ſe ordinantur ad pium affectum credendi ſicut oportet, & ad ipſum actum credendi, aliaque opera meritoria ſubſecutura.

Dices. Si judicia illa, de quibus agitur, ſupernaturalia ſunt, ſequitur eſſe aliquos actus ſupernaturales in hæreticis & infidelibus culpabiliter, quibus ſcilicet myſteria fidei proponuntur ſufficienter ad credendum, & tamen non credunt. At hoc hoc eſt incredibile. Ergo, &c. *R.* neg. min. Non enim eſt incredibile, quòd hæretici & infideles culpabiliter, quibus ſufficienter proponuntur myſteria noſtræ fidei, ex ſpeciali & miſericorditer conceſſa ope Spiritus ſancti, etiam inviti convincantur per motiva credibilitatis, eaque condignè æſtiment, atque judicent obligationem credendi hic & nunc ſuper omnia propter ſummam infallibilitatem teſtimonii divini. Imò hoc planè conſentaneum eſt ſummæ bonitati ac miſericordiæ divinæ.

Hic tamen obiter obſervare juvat, ad hoc ut aliquis ſit infidelis culpabiliter, non requiri, ut habeat judicia illa ſupernaturalia, de quibus loquimur, ſed ſatis eſſe, ſi motiva credibilitatis ſibi propoſita rejiciat, aut nolit ea expendere, vel non inquirat cum teneatur inquirere. Hmc rectè ab Innocentio XI. damnata eſt hæc propoſitio: *Ab infidelitate excuſabitur infidelis, non credens, ductus opinione minùs probabili.* Sed contra id, quod ſupra notatum eſt, judicium de credibilitate revelationis, evidens evidentia tantùm imperfecta & relativa, non eſſe ſupernaturale.

Dices ult. Hoc judicium, quamvis evidens evidentia tantùm imperfecta & relativa, eſt cogitatio ſalutaris. Atqui, ut ſupra probatum eſt, omnis cogitatio ſalutaris ſuperat vires naturæ, & nulla eſſe poteſt ſine auxilio gratiæ. Ergo, &c. *R.* hoc judicium non magis eſſe cogitationem ſalutarem, quàm cogitatio ſalutaris eſt prima apprehenſio revelationis propoſitæ, vel motivorum credibilitatis, & eſt omninò indifferens ad veritatem vel falſitatem, non ſolùm ratione motivi, ſed etiam ratione principii effectivi; tam enim poteſt eſſe de revelatione exiſtimata, quàm de vera. Neque per illud cogitatur ſicut oportet ad credendum, ſed ſolùm per judicium ſubſequens practicè practicum, quo intellectus illuſtratus, elevatus & determinatus ab interiore gratia, judicat obligationem vel honeſtatem credendi firmiſſimè propter teſtimonium Dei. Quod judicium omninò infallibile eſt, non quidem ratione evidentiæ credibilitatis, in qua fundatur, ſed ratione principii affectivi, quatenùs Spiritus ſanctus non poteſt eſſe cauſa ſpecialis actus falſi.

ARTICULUS VI.

Quomodo reſolvatur actus fidei divinæ, & an Catholici in reddenda ratione ſuæ fidei, vitioſam circulationem admittant.

RE ſolvere actum fidei eſt illum reducere in ſua principia, hoc eſt, in ea, quæ ad illum producendum aliquo modo concurrunt. Unde cùm varia variè concurrant ad productionem actus fidei, poteſt actus fidei variè reſolvi.

1. Itaque reſolvi poteſt in motiva credibilitatis, tanquam in diſpoſitiones, id eſt, tanquam in ea quibus intellectus ad credendum diſponitur; vel, ſi vis, tanquam in conditionem ſine qua intellectus non crederet. Sic reſolvo fidem meam, dum quærenti v. gr. quare credam veram eſſe religionem Chriſtianam, reſpondeo me credere, quia per multa & magna argumenta, evidenter credibile, vel etiam evidens eſt evidentia magna morali, religionem chriſtianam eſſe veram religionem.

2. Reſolvi poteſt in obligationem & honeſtatem cre-

dendi, tanquam in motiva, quibus inducimur ad volendum credere. Sic reſolvo fidem meam, dum quærenti v. g. quare credam omnia à Deo revelata, reſpondeo, quia teneor, & honeſtum eſt in omnibus ſe ſubmittere auctoritati Dei loquentis.

3. Reſolvi poteſt in Deum, tanquam principium effectivum. Sic reſolvo fidem meam, dum quærenti v. g. quare credam tot myſteria, ad credendum tam difficilia, reſpondeo, quia Deus me gratia ſua adjuvat ad credendum.

4. Reſolvi poteſt in voluntatem, tanquam in cauſam applicantem & determinantem intellectum. Sic reſolvo fidem meam, dum quærenti v. g. quare credam myſterium Trinitatis, quod videtur pugnare cum principiis lumine naturali notis, reſpondeo me credere, quia ſummæ auctoritati divinæ ſupremum cultum exhibere volo, captivando intellectum in aſſenſum rerum cum ratione apparenter pugnantium.

5. Reſolvi poteſt tanquam in cauſam dirigentem, in Eccleſiam habentem auctoritatem, fundatam in argumentis, quibus ejus doctrina redditur evidenter credibilis, aut etiam evidenter vera evidentia magna morali. Sic reſolvo fidem meam, dum quærenti v. g. quare credam Scripturam hanc eſſe verbum Dei, reſpondeo me credere, quia hanc Scripturam eſſe verbum Dei tenet & ſemper tenuit univerſa collectio fidelium, ſive, quod idem eſt, quia quod Scriptura hæc ſit verbum Dei, eſt unum è præcipuis articulis doctrinæ Chriſtianæ.

6. Reſolvi poteſt, tanquam in cauſam proponentem, in Eccleſiam habentem auctoritatem fundatam in ſpeciali Spiritus ſancti aſſiſtentia, in ſcripturis promiſſa. Sic reſolvo fidem meam, dum quærenti v. g. quare credam eſſe in Chriſto duas voluntates, divinam & humanam, reſpondeo, quia hoc ab Eccleſia in Concilio generali definitum eſt.

7. Poteſt reſolvi in veracitatem & revelationem divinam, tanquam in motivum formale intrinſecum. Sic reſolvo fidem meam, dum quærenti v. g. quare credam myſterium incarnationis, reſpondeo me credere, quia prima veritas revelavit verbum eſſe incarnatum, &c.

Vitioſum circulum admittit, qui hoc per illud, & illud per hoc ſive mediatè ſive immediatè probat in eodem progreſſu, & apud eundem, qui æquè utrumque negat, vel æquè de utroque dubitat. Sic vitioſæ circulationis reus eſſet, qui pagano æqualiter neganti Scripturam & Eccleſiam, probaret Scripturam per Eccleſiam, & Eccleſiam per Scripturam, ibi ſiſtendo.

Non admittit vitioſum circulum, qui probat hoc per illud, & illud per hoc in diverſo progreſſu, & in ordine ad diverſum intellectum, quando ſcilicet hoc ignotius eſt uni, & notius alteri? nam v. g. ſine circulo vitioſo probo cauſam per effectum illi cui effectus notior eſt quam cauſa; & viciſſim probo effectum per cauſam alteri, cui cauſa notior eſt, quàm effectus. Hinc ſine vitioſa circulatione probamus Judæis novum teſtamentum ex veteri quod admittunt, & viciſſim teſtamentum vetus Manichæis, ex novo, quod agnoſcunt. Item ſine vitioſa circulatione probamus Eccleſiæ infallibilitatem ex Scriptura contra hæreticos, qui Scripturam agnoſcunt; & viciſſim Scripturam ex infallibilitate Eccleſiæ, contra alios, qui admittunt hanc infallibilitatem.

Omni ſuſpicione vitioſæ circulationis caret progreſſus ille, quo ſiſtitur in aliquo, quod eſt ultimum ſimpliciter in illo progreſſu, & quod eſt per ſe notum. Unde Catholicus in reddenda ratione ſuæ fidei non admittit vitioſum circulum, quia ſiſtit in aliquo, quod eſt ultimum ſimpliciter in progreſſu quem facit, & per ſe notum. Res declaratur exemplo. Quæris à Catholico, quare credit realem Chriſti præſentiam in Euchariſtia? Reſpondet, quia hæc Chriſti verba, *Hoc eſt corpus meum*, ſignificant realem ejus in Euchariſtia præſentiam. Quæris, quare credat hunc eſſe ſenſum verborum Chriſti? Reſpondet, quia ita definitum eſt ab Eccleſia, quæ in definitionibus fidei infallibilis eſt. Quæris quare credat Eccleſiam eſſe infallibilem in definitionibus fidei? Reſpondet, quia hoc manifeſtè docet Scriptura, quæ eſt verbum Dei, puta hæc: *Portæ inferi non prævalebunt adverſus eam*; Quibus verbis manifeſtè promittitur ſpecialis Spiritus ſancti aſſiſtentia in rebus fidei rectè definiendis. Quæris, unde habeat, quòd hæc Scriptura ſit verbum Dei? Reſpondet, ex eo quòd, hanc Scripturam eſſe verbum Dei, ſit unus è præcipuis articulis doctrinæ chriſtianæ; quam veram & divinam eſſe, evidenter credibile, imò ſimpliciter evidens eſt evidentia magna morali, propter argumenta quibus nititur ejus veritas & divinitas; ibique ſiſtit, in illis ſcilicet argumentis, quæ per ſe & non per aliquid ſibi ſuperadditum ex parte objecti, hanc evidentiam mentibus ingerunt.

Dices. At hoc eſt, probare infallibilitatem Eccleſiæ per ipſam infallibilitatem Eccleſiæ, & conſequenter probare idem per idem, quod eſt nugari, & in circuitu ambulare. *R.* Hoc eſt, probare infallibilitatem Eccleſiæ, in dirimendis fidei controverſiis, ut expreſſam diſtinctè in verbo Dei, per eandem infallibilitatem Eccleſiæ, in diſcernendis veris Scripturis à falſis, ut evidenter credibilem, imò evidentem ſimpliciter evidentia magna morali, propter notas & characteres, quibus diſtinguitur chriſtianiſmus, & apparet divinus, atque à Deo inſtitutus. Quod non eſt, probare idem per idem: hoc enim eſt, infallibilitatem Eccleſiæ in dirimendis controverſiis fidei, ut expreſſam in verbo Dei, probare mediate per argumenta credibilitatis, quibus nititur doctrina chriſtiana, & quæ ſunt veluti primum & univerſaliſſimum principium credendi omnia, quæ fide divina creduntur.

Iniquè igitur vitioſam circulationem nobis objiciunt hæretici; præſertim cùm ipſimet in illa hæreant: nam ſi quæras ab eis, unde habeant hanc Scripturam eſſe divinam, reſpondent ſe habere ex interno & privato ſpiritus, qui eſt Spiritus ſancti teſtimonium. Quòd ſi quæras ulterius, unde habeant, quòd ſpiritus ille privatus ſit teſtimonium Spiritus ſancti; cùm hoc nec ſit evidens per ſe, nec ſpecialiter ipſis revelatum? reſpondent ſe habere ex Scriptura, hac verb. gr. *Oves meæ vocem meam audiunt*; vel quia Spiritus ille privatus conformis eſt Scripturæ. Unde divinitatem Scripturæ probant per ſpiritum privatum, & ſpiritus privati ſinceritatem probant per Scripturam, ſicque divinitatem Scripturæ probant per ipſam Scripturam præcisè; quod evidenter eſt in circuitu ambulare: nec aliter evadere poſſunt, cùm dicant nihil eſſe credendum, niſi quod continetur in Scriptura, juxta internum & privatum eorum ſpiritum intellecta, pertinaciterque rejiciant infallibilem in diſcernendis veris Scripturis, earumque germano ſenſu explicando, auctoritatem Eccleſiæ, quantumvis credibilem, imò evidentem ſimpliciter evidentia magna morali, per motiva quibus ſuadetur veritas & divinitas chriſtianiſmi.

DISPUTATIO IV.

De neceſſitate fidei divinæ, & ejus externæ profeſſionis.

Nota 1. Duplex eſt neceſſitas reſpectu ſalutis, nempe neceſſitas medii, & neceſſitas præcepti. Neceſſarium ad ſalutem neceſſitate medii, eſt illud, ſine quo non poteſt obtineri ſalus ſecundùm legem Dei ordinariam. Talis eſt v. g. baptiſmus reſpectu infantium, qui non occiduntur in odium Chriſti, vel religionis Chriſtianæ. Tale etiam eſt Sacramentum Pœnitentiæ, vel in re, vel in voto ſuſceptum, reſpectu adultorum, qui poſt ſuſceptum baptiſmum mortaliter lapſi ſunt. Neceſſarium ad ſalutem neceſſitate præcepti, eſt illud, ſine quo ſalus obtineri non poteſt, quia cadit ſub præceptum: unde ceſſante præcepti obligatione, non eſt amplius ad ſalutem neceſſarium, & ſine jactura ſalutis omitti poteſt.

Nota 2. Neceſſarium neceſſitate medii differt dupliciter à neceſſario neceſſitate præcepti. Nam 1. neceſſarium neceſſitate medii non poteſt omitti ſine jactura ſalutis, etiamſi inculpabiliter omittatur, ut patet in

par-

parvulis ſine baptiſmo morientibus: nam damnantur, quamvis abſque ulla ſua culpa perſonali ſine baptiſmo decedant; neceſſarium verò neceſſitate præcepti poteſt ſine ſalutis diſpendio omitti, modò omittatur inculpabiliter propter ignorantiam invincibilem, aut aliam cauſam legitimam.

2. Quæ ſunt neceſſaria neceſſitate medii, ſæpè non ſunt in poteſtate hominis, ut prima gratia. At quæ neceſſaria ſunt neceſſitate præcepti, ſunt in noſtra poteſtate, quandiu neceſſaria ſunt, & deſinunt eſſe neceſſaria, ubi primùm deſinunt eſſe in noſtra poteſtate, quia ſtatim deſinit obligatio præcepti: præcepta enim non obligant ad impoſſibile.

Nota 3. Adhuc majoris claritatis cauſa, neceſſarium ad ſalutem diſtingui poteſt triplex, nempe neceſſarium neceſſitate medii tantùm, neceſſarium neceſſitate præcepti tantùm, & neceſſarium neceſſitate medii ſimul & præcepti. Illud eſt neceſſarium neceſſitate medii tantùm, ſine quo non poteſt ſalus obtineri; non cadit tamen ſub obligationem præcepti, quia non eſt in noſtra poteſtate, ut prima gratia. Illud eſt neceſſarium ad ſalutem neceſſitate præcepti tantùm, quod non eſt ad ſalutem neceſſarium, niſi quia cadit ſub obligationem alicujus præcepti: talis eſt rei alienæ reſtitutio. Illud denique neceſſarium eſt neceſſitate medii ſimul & præcepti, ſine quo habito in re, vel ſaltem in voto, ſalus eſt impoſſibilis; & quia eſt in noſtra poteſtate, cadit ſub præceptum: nam ſicut tenemur procurare ſalutem noſtram, ita & tenemur nobis procurare media, quæ ſunt in noſtra poteſtate, & ſine quibus ſalutem noſtram conſequi non poſſumus.

ARTICULUS I.

Utrùm actus fidei divinæ ſit neceſſarius neceſſitate medii reſpectu adultorum, exiſtentium in ſtatu peccati mortalis.

NOta. Quæſtio proponitur de adultis; nam planè indubitatum eſt, actum fidei divinæ non eſſe neceſſarium ad ſalutem parvulis ante ætatem adultam morientibus: parvuli enim juſtificantur in baptiſmo, ſine actu fidei, cujus non ſunt capaces; & morientes ante adultam ætatem, moriuntur antequam gratiam juſtificationis in baptiſmo acceptam amittere potuerint: unde ſalvantur abſque actu fidei, ſicut & abſque omni actu cujuſcumque alterius virtutis.

Item quæſtio proponitur de adultis exiſtentibus in peccato mortali; quia ſi quis in infantia baptizatus, moreretur poſt ætatem adultam, ſed antequam peccaret mortaliter, moreretur cum gratia baptiſmali, quæ niſi per peccatum mortale amitti non poteſt, & ita ſalvaretur, antequam actum fidei divinæ exercuiſſet, nondùm urgente præcepto fidei, vel ejus obligatione inculpabiliter ignorata. Tota ergo difficultas eſt de adultis, qui vel in infantia non fuerunt juſtificati per baptiſmum, vel juſtitiam acceptam poſtea per mortale peccatum amiſerunt. Pro illis itaque ſit

RESPONSIO.

Actus fidei divinæ neceſſarius eſt ad ſalutem neceſſitate medii omnibus adultis in ſtatu peccati mortalis exiſtentibus, ſive ante, ſive poſt baptiſmum.

Prob. Nullus adultus, exiſtens in peccato mortali, ſalvari poteſt, niſi juſtificetur; nemo enim ſalvatur, niſi in ſtatu juſtitiæ moriatur. Atqui nullus adultus, exiſtens in peccato mortali, ſecundùm legem Dei ordinariam juſtificari poteſt ſine aliquo actu fidei divinæ, ita ut omni actu fidei divinæ etiam inculpabiliter omiſſo, nullus unquam adultus in peccato mortali exiſtens juſtificetur. Ergo, &c.

Prob. min. 1. ex Apoſtolo ad Hebr. c. 11. ubi ait: *Sine fide impoſſibile eſt placere Deo; credere enim oportet accedentem ad Deum, &c.*

2. Ex Conc. Trid. ſeſſ. 6. c. 7. ubi de baptiſmo dicitur: *Quod eſt ſacramentum fidei, ſine qua nulli unquam contingit juſtificatio.* Et c. 8. de ipſa fide: *Fides eſt humanæ ſalutis initium, fundamentum & radix omnis juſtificationis, ſine qua impoſſibile eſt placere Deo, & ad filiorum ejus conſortium pervenire.*

3. Ex S. Auguſtino ſer. 38. de tempore: *Fides eſt*, inquit, *bonorum omnium fundamentum, humanæ ſalutis initium. Sine hac nemo ad filiorum Dei conſortium poteſt pervenire, quia ſine ipſa nec in hoc ſæculo quiſquam juſtificationis conſequitur gratiam, nec in futuro vitam poſſidebit æternam.*

Ratio à priori eſt voluntas Dei, exigentis ad conferendum adulto peccatori juſtificationis beneficium, ut ſibi priùs ſupremum intellectus cultum exhibeat, captivando intellectum in obſequium fidei, hoc eſt, ex pio affectu ſe ſubmittendi authoritati divinæ, credendo firmiſſimè res intelligentiam humanam ſuperantes, præciſè propter revelationem & veracitatem divinam. Quæ voluntas Dei nobis ſufficientiſſimè innoteſcit ex Scriptura, Patribus & Conciliis, quorum plura teſtimonia legi poſſunt apud Valentiam & Suarez.

Nec dic Scripturam, Patres & Concilia loqui tantùm de neceſſitate præcepti, aut, ſi loquuntur de neceſſitate medii, ſumere fidem generaliter, præſcindendo à ſtricta & lata. Nam 1. quòd loquantur de neceſſitate medii, manifeſtum eſt ex tenore verborum. 2. Quòd loquantur de fide ſtricta, quæ ſola communiter exprimitur nomine fidei divinæ, patet ex eo quòd loquantur de fide ſimpliciter, & ſine addito. At nomine fidei ſimpliciter, intelligitur ſola fides ſtricta.

Præterea, Apoſtolus, quando dicit, quòd impoſſibile ſit placere Deo ſine fide, loquitur de fide, quam initio capitis deſcribit his verbis: *Fides eſt ſperandarum ſubſtantia rerum, argumentum non apparentium.* At his verbis deſcribit fidem ſtrictam & perfectam. Item loquitur de fide, quam habuerunt Abel, Henoc, Noè, Abraham, &c. & per quam Deo placuerunt: at fides illa fuit procul dubio fides ſtricta & perfecta, ſeu fides, qua res à Deo revelatas cum ſumma appretiatione crediderunt præciſè propter veracitatem & revelationem divinam, poſt ſufficientem illarum per motiva credibilitatis propoſitionem.

Obj. 1. Si actus fidei divinæ eſt medium ad ſalutem neceſſarium reſpectu adulti exiſtentis in ſtatu peccati mortalis, vel eſt medium neceſſarium ſimpliciter, vel ſecundùm quid tantùm. Neutrum dici poteſt. Ergo, &c. *R.* neg. min. & dico eſſe medium neceſſarium ſimpliciter, quia adultus peccator juſtificari non poteſt ſine actu fidei in re.

At inquies. Scriptura, Patres, & Concilia intelligi poſſunt de neceſſitate actus fidei vel in re, vel in voto: ſicut cùm dicunt baptiſmum vel pœnitentiam eſſe medium ad ſalutem neceſſarium, poſſunt imò debent intelligi de neceſſitate medii vel in re, vel in voto.

R. neg. & dico magnum eſſe diſcrimen inter actum fidei & baptiſmum, vel pœnitentiam: nam neque Scripturæ, neque Patres, neque Concilia ullibi docent, vel innuunt ſufficere ad juſtificationem & ſalutem adulti peccatoris votum fidei divinæ. At 1. Scriptura ſufficienter ſignificat ſufficere ad juſtificationem votum baptiſmi, quando dicit peccatorem cum perfecta contritione juſtificari. Item ſufficienter ſignificat ad juſtificationem ſufficere votum pœnitentiæ, ſive pœnitentia ſumatur pro ſacramento, ſive pro dolore de peccatis, cùm dicit hominem ſuper omnia diligentem Deum, à Deo quoque diligi, dilectione ſcilicet juſtificante.

Similiter Concil. Tridentinum apertè ſupponit ſeſſ. 6. cap. 4. hominem juſtificari poſſe cum voto baptiſmi; & ſeſſ. 14. cap. 4. expreſsè docet per contritionem charitate perfectam hominem Deo reconciliari ante ſuſceptionem Sacramenti Pœnitentiæ, & ita hominem Deo reconciliari per Sacramenti Pœnitentiæ votum, quod includit contritio charitate perfecta.

Præterea, docendo hominem reconciliari Deo per contritionem perfectam, ſatis innuit etiam reconciliari per actum charitatis, æquivalentem contritioni per-

perfectè, & votum ejus includentem, & ita ad juſtificationem ſufficere poſſe votum contritionis perfectæ. At nihil ſimile docet, vel etiam leviter inſinuat de actu fidei divinæ; ſed è contra apertè ſignificat votum fidei divinæ nunquam ad juſtificationem adulti ſufficere poſſe, cum loquens de adultorum juſtificatione, ait actum fidei divinæ eſſe fundamentum & radicem omnis juſtificationis, & ſine illo nemini unquam juſtificationem contigiſſe.

Obj. 2. Si actus fidei perfectæ eſt medium ad ſalutem neceſſarium ſimpliciter omni adulto exiſtenti in ſtatu peccati mortalis, ſalus impoſſibilis eſt adultis infidelibus, quibus non prædicatur Evangelium. Conſ. repugnat Apoſtolo dicenti 1. ad Timoth c. 2. *Deus vult omnes homines ſalvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire*. Ergo, &c. *R.* neg. ſeq. maj. Nam, ut conſtat ex dictis ſuo loco, adulti infideles, quibus non prædicatur Evangelium, non accipiunt quidem auxilia proximè neceſſaria ad exercendum actum fidei divinæ, at accipiunt remotè ſufficientia, quibus ſi rectè uterentur, acciperent ulteriora, & proximè requiſita ad hunc actum.

Nota. Media ad ſalutem neceſſaria, ſunt inter ſe ſubordinata; ita ut unum non detur niſi mediante alio. Itaque qui benè utitur medio ſibi oblato, paulatim majora accipit: qui verò malè utitur, indignus eſt qui accipiat majora, & ſic merito deſeritur à Deo. Cùm ergo infideles, quibus Evangelium non prædicatur, malè utantur mediis ſibi à Deo ad ſalutem datis, mirum non eſt, quòd à Deo majora non accipiant, ſed in tenebris infidelitatis relinquantur, in quibus morientes damnantur, non quidem ob infidelitatem, quæ in illis merè negativa eſt, ſed propter peccatum originale, & alia actualia mortalia, in decurſu vitæ commiſſa.

ARTICULUS II.

Quarum veritatum fides neceſſaria ſit neceſſitate medii ad juſtificationem & ſalutem adulti exiſtentis in ſtatu peccati mortalis.

NOta 1. Poteſt aliquod credi dupliciter, explicitè, & implicitè. Illud creditur explicitè, quod per ſe & ſecundùm ſe attingitur à credente per actum fidei. Sic credo explicitè myſterium Trinitatis, quando propter revelationem divinam aſſentior huic veritati: Deus eſt trinus. Illud creditur tantùm implicitè, quod non attingitur per ſe & ſecundùm ſe à credente; qui tamen per actum quo credit, attingit illud aliquatenùs, & ſecundùm rationem aliquam confuſam & generalem illi cum multis aliis planè diverſis communem. Sic credo myſterium Incarnationis, credendo Deum hominibus de ſufficientibus ad ſalutem mediis providiſſe; qui modus credendi Incarnationem, ut per ſe patet, valdè diminutus eſt & imperfectus.

Nota 2. Myſterium Incarnationis tria includit. 1. Munus redemptoris & mediatoris Deum inter & homines. 2. Divinitatem hujus redemptoris: nam ſimul eſt verus Deus & verus homo. 3. Paſſionem & mortem ejuſdem redemptoris, qua genus humanum redemit. Poteſt autem myſterium Incarnationis credi quoad hæc tria & implicitè & explicitè. Item poteſt explicitè credi uno actu quoad primum tantùm, & alio quoad primum & ſecundum tantùm, & alio quoad omnia ſimul; quæ non habent difficultatem.

Item in Deo multa conſiderari poſſunt, nempe quòd exiſtat, quòd ſit author rerum omnium, quòd curam ſalutis noſtræ gerat, quòd ſit finis noſter ſupernaturalis, & quòd ſit unus in eſſentia, & trinus in perſonis. Poteſt autem explicitè credi uno actu præcisè ut exiſtens, alio præcisè ut exiſtens & author rerum omnium, alio præcisè ut exiſtens, author rerum omnium, curam ſalutis noſtræ gerens, & finis noſter ſupernaturalis; alio denique, ut exiſtens, &c. & unus in eſſentia ac trinus in perſonis; quæ omnia plana ſunt. Sed quæritur, utrùm ad juſtificationem, & conſequenter ad ſalutem adulti peccatoris, requiratur ut explicitè credat Deum ſub illis omnibus conſiderationibus, imò & myſterium Incarnationis ſecundùm illa tria, quæ includit. Quæ quæſtio poteſt proponi non ſolùm pro tempore quod Evangelii promulgationem ſecutum eſt, ſed etiam pro omnibus tempore quod legis evangelicæ inſtitutionem & promulgationem anteceſſit. Ad hanc quæſtionem ſolvendam, ſit

RESPONSIO I.

Fides, qua explicitè creditur Deum exiſtere, eſſe authorem rerum omnium, curam ſalutis hominum gerere, & eſſe finem noſtrum ſupernaturalem, fuit quovis tempore adulto peccatori neceſſaria ad ſalutem neceſſitate medii.

Prob. Nam nullus adultus peccator unquam juſtificari potuit ſine fide illa. Ergo, &c. *Prob. ant.* ex Apoſtolo dicente Hebr. c. 11. *Sine fide impoſſibile eſt placere Deo: credere enim oportet accedentem ad Deum quia eſt, & quod inquirentibus ſe remunerator ſit.* Loquitur autem Apoſtolus. 1. De fide perfecta, quæ ſola venit ſimpliciter nomine fidei. 2. De fide explicita, qua nimirùm res creditur, & attingitur in ſe, & ſecundùm rationem propriam, ut manifeſtè oſtendunt ipſa verba Apoſtoli. Præterea, fides implicita, quà talis, non eſt fides rei, cujus dicitur fides, niſi ſecundùm quid, & cum addito diminuente. De qua procul dubio fide non loquitur Apoſtolus; cùm ſimpliciter dicat neceſſariam eſſe fidem Dei exiſtentis & remuneratoris. 3. De fide Dei exiſtentis ſub ratione unius primi principii; loquitur enim de fide, qua Deus exiſtens creditur ut Deus: non creditur autem ut Deus, niſi credatur ſaltem, ut unum primum principium exiſtens. 4. De fide Dei, ut remuneratoris remuneratione ſupernaturali alterius vitæ, ut patet ex contextu. 5. Et ita de fide Dei ut curam gerentis ſalutis hominum, & ut eorum finis ultimi, per viſionem beatificam poſſidendi.

RESPONSIO II.

Explicita fides myſterii Incarnationis, quoad divinitatem, paſſionem, & reſurrectionem Chriſti, non fuit medium neceſſarium ad ſalutem adulti peccatoris in lege naturæ & Moſaica.

Prob. Nam medium ad ſalutem neceſſarium publicè omnibus prædicatur & promulgatur, alioqui Deus non provideret ſufficienter ſaluti omnium hominum, quod eſt contra ſinceram ſalvandi omnes voluntatem, quàm Apoſtolus Deo attribuit pluribus locis. Atqui in lege naturæ & Moſaica myſterium Incarnationis, quoad divinitatem, paſſionem, mortem & reſurrectionem Chriſti, non fuit publicè prædicatum & promulgatum omnibus. Ergo myſterium Incarnationis, ut explicitè creditum quoad divinitatem, paſſionem, &c. non fuit medium neceſſarium ad ſalutem adulti peccatoris in lege naturæ & Moſaica.

Prob. min. ex Apoſtolo dicente Galat. c. 3. *Priùs autem quàm veniret fides, ſub lege cuſtodiebamur concluſi in eam fidem, quæ revelanda erat.* Atqui fides illa, quæ in lege gratiæ revelanda erat, & quæ proinde ante legem gratiæ non fuerat revelata, & ad quam reſervabantur Judæi ad Chriſtum convertendi, eſt fides divinitatis, paſſionis, mortis & reſurrectionis Chriſti: de hac enim fide perpetuo loquitur Apoſtolus. Ergo ex Apoſtolo, ante adventum Chriſti & legem gratiæ, divinitas, paſſio, mors, & reſurrectio Chriſti non fuerunt publicè prædicatæ & promulgatæ omnibus.

Porrò cùm dicimus medium ad ſalutem neceſſarium publicè omnibus prædicari & promulgari debere, accipiendum eſt in ſenſu morali; hoc eſt, ita debere, prædicari & promulgari, ut non aliquibus tantùm, ſed multitudini, non majoribus tantùm vel doctoribus, ſed etiam minoribus & indoctis innoteſcat, & ſi qui ſunt, qui illud ignorant, ignorent ob aliquam culpam vel ſuam, vel aliorum, quorum curæ ſunt

com-

Digitized by Google

commiſſi; ita ut omnibus omninò notum ſit, quantùm eſt ex parte Dei. At divinitatem, paſſionem, mortem & reſurrectionem Chriſti ſic prædicatas & promulgatas fuiſſe in lege naturæ & Moſaica, dici non poteſt: nam, ut docent communiter Doctores cum Sanct. Thoma, ſic innotuerunt aliquibus, majoribus ſcilicet & ſanctioribus, ut minores & multitudinem latuerint, quia nimirùm aliquibus ex ſpeciali favore privatim revelatæ, non omnibus palam & publicè propoſitæ fuerunt, ut apertè docet Apoſtolus verbis ſupra laudatis, & poſt eum Auguſtinus, lib. 19. contra Fauſtum, cap. 14. ubi hæc habet de fide eorum, qui tempore legis veteris vixerunt: *Tunc & occulta erat fides: nam eadem credebant* (implicitè) *eademque ſperabant omnes juſti & ſancti etiam temporum illorum, & promiſſiva erant illa omnia Sacramenta, omniſque ritus ille ſacrorum. Nunc autem revelata eſt fides, in quam concluſus erat populus, quando ſub lege cuſtodiebatur.*

RESPONSIO III.

Fides, qua explicitè creditur myſterium Incarnationis, quoad munus redemptionis & mediatoris Dei & hominum, fuit neceſſaria neceſſitate medii ad ſalutem adultorum in ſtatu peccati mortalis exiſtentium tempore legis naturæ & Moſaicæ.

Prob. 1. Quia ſi fides explicita Chriſti ſaltem ut redemptoris & mediatoris, non fuit medium ad juſtificationem, adeòque ad ſalutem neceſſarium adultis peccatoribus in lege naturæ & Moſaica, certè quia non fuit ſufficienter prædicatum & promulgatum in lege naturæ & Moſaica Deum providiſſe hominibus de redemptore & mediatore, per quem à peccatis purgari poſſent: Nam ex hypotheſi quòd publicè propoſitum fuerit Eccleſiæ in lege naturæ & Moſaica decretum divinum dandi hominibus redemptorem & mediatorem, per quem juſtificari & ſalvari ſperarent, & poſſent, nulla eſt ratio aſſerendi adultos peccatores in lege naturæ vel Moſaica juſtificari & ſalvari potuiſſe ſine fide explicita Chriſti ut redemptoris & mediatoris, & hoc aſſerere, derogare eſt honori Chriſti, ad cujus gloriam, velut ad finem, juſtificatio & ſalus hominum à Deo ſemper ordinata fuit.

Jam verò quòd Chriſtus ut redemptor & mediator hominum apud Deum, in lege naturæ fuerit publicè promiſſus & propoſitus Eccleſiæ (in quo ſanè eſt major difficultas,) oſtenditur, 1. Ex S. Thoma hic qu. 2. a. 7. in O. ibi Eccleſiam tempore legis naturæ & Moſaicæ dividit in majores & minores, & dicit myſterium Incarnationis non ſolùm quoad incarnationem, ſed etiam quoad paſſionem & reſurrectionem Chriſti fuiſſe creditum tum à majoribus, tum à minoribus; à majoribus quidem explicitè, à minoribus verò implicitè & confusè in fide qua explicitè credebant per ſacrificia, quæ offerebantur, præfigurari myſteria Chriſti venturi, hoc eſt, Chriſti, quem eſſe venturum explicitè credebant, & ſperabant, certè ut redemptorem & reparatorem generis humani. Verba S. Doctoris ſunt: *Poſt peccatum autem fuit explicitè creditum myſterium incarnationis Chriſti non ſolum quantum ad incarnationem, ſed etiam quantum ad paſſionem & reſurrectionem, quibus humanum genus à peccato & morte liberatur. Aliter enim non præfiguraſſent Chriſti paſſionem quibuſdam ſacrificiis, & ante legem & ſub lege, quorum quidem ſacrificiorum ſignificatum explicitè majores cognoſcebant: minores autem ſub velamine illorum ſacrificiorum, credentes ea divinitus eſſe diſpoſita de Chriſto venturo, quodammodo habebant velatam cognitionem.*

2. Adamo poſt lapſum non pro ipſo ſolùm, ſed pro tota Eccleſia tam revelatus eſt & promiſſus Chriſtus ut redemptor & ſalvator ipſius, & totius poſteritatis ejus, quàm alia multa ea partim ante, partim poſt ejus peccatum pro tota Eccleſia revelata ſunt, ut immortalitas animæ, mortuorum reſurrectio, præmium juſtis, & ſupplicium malis in altera vita præparatum, &c. Sed per Adamum iſta, nempe animæ immortalitas, reſurrectio mortuorum, præmia & ſupplicia alteriùs vitæ, ita propoſita & promulgata fuere toti Eccleſiæ, ut non ſolùm à majoribus, ſed etiam à minoribus explicitè credi poſſent. Ergo per eundem Adamum Chriſtus ut Redemptor & Salvator omnium hominum ita propoſitus & promulgatus fuit Eccleſiæ, ut non ſolùm majores, ſed etiam minores poſſent illum ut talem explicitè credere: tam enim, imò magis oportuit Redemptorem & Salvatorem credi poſſe explicitè, quàm immortalitatem animæ, & mortuorum reſurrectionem.

Confirmatur. Quia per Adamum eadem publicitate Chriſtus ſaltem ut redemptor & reparator prædicatus & promulgatus eſt Eccleſiæ, quà prædicatum & promulgatum eſt peccatum originale, ſeu lapſus humani generis in ipſo Adamo; ne homines audientes vulnus ſibi per culpam primi parentis inflictum, & ignorantes ſibi à Deo miſericordi paratum eſſe remedium, in deſperationem adducerentur: cùm è contra intelligentes ſibi proviſum eſſe de redemptore & reparatore, per quem à dæmonis ſervitute liberari, Deo reconciliari, & in priſtinum filiorum & amicorum ejus ſtatum reſtitui, atque cœleſtem hæreditatem recuperare poſſent, animum erigerent, ad redemptorem & reparatorem ſibi promiſſum ſuſpirarent, in meritis ejus futuris confiderent; atque divinam miſericordiam laudibus commendarent. Sed per Adamum ita publicè prædicatum & promulgatum eſt peccatum originale, ut explicita illius notitia ad omnes & ſingulos pervenire potuerit, ita ut à nemine ignoraretur niſi ob aliquam culpam vel ſuam, vel aliorum, quorum curæ commiſſus eſſet. Ergo ſimiliter per Adamum ita publicè Chriſtus ſaltem ut redemptor & reparator prædicatus & promulgatus eſt, ut explicita illius notitia ad omnes & ſingulos potuerit pervenire, & quantùm eſt ex parte Dei pervenerit.

3. denique, Aggæus Propheta adventum Chriſti præcinens cap. 2. ſic ait: *Hæc dicit Dominus exercituum: Adhuc unum modicum eſt... & veniet deſideratus cunctis gentibus.* Eundem adventum prædicens Jacob, longè ante dixerat Geneſ. cap. 49. *Non auferetur ſceptrum de Juda, & dux de femore ejus, donec veniat, qui mittendus eſt, & ipſe erit expectatio gentium.* Sub qua autem ratione expectaretur Chriſtus ſeu Meſſias, inferiùs declaratur his verbis: *Salutare tuum expectabo, Domine.* Ex quibus ſic argumentor. Chriſtus ſeu Meſſias, ut ſalvator & redemptor, fuit expectatus & deſideratus non ſolùm ab aliquibus, ſed etiam à multitudine eorum, qui ſub lege naturæ vixerunt: nam maniſeſtè ſignificant verba illa: *Expectatio gentium, deſideratus à cunctis gentibus.* At non potuit Chriſtus ſeu Meſſias deſiderari & expectari ut redemptor & ſalvator à multitudine eorum, qui ſub lege naturæ vixerunt, niſi ita publicè prædicatus & promulgatus fuerit in lege naturæ ut redemptor & ſalvator, ut ſub hac ratione non ſolùm ab aliquibus, ſed etiam à multitudine non ſolùm à majoribus ſed etiam à minoribus explicitè & diſtinctè cognitus fuerit. Ergo, &c.

Hoc à fortiori verum eſt de iis, qui vixerunt ſub lege ſcripta: nec enim dici poteſt minorem & imperfectiorem fuiſſe Chriſti notitiam ſub lege ſcripta, quàm ſub lege naturæ: imò longè perfectior & vulgatior fuit fama Chriſti tempore legis ſcriptæ, tum propter promiſſionem & revelationem Meſſiæ factam Abrahamo, & apud Judæos tantoperè celebratam, tum propter ſacrificia, quibus expreſſiùs præfigurabatur, tum propter ſcripta prophetarum, à quibus paſſim ejus adventus & myſteria prænunciantur, laudeſque celebrantur, imò & ejus divinitas, paſſio, mors & reſurrectio non obſcurè delineantur, atque illis munus redemptoris & ſalvatoris clarè attribuitur.

Prob. 2. Quia ſemper, & conſequenter non ſolùm in lege gratiæ, ſed etiam in lege ſcripta & naturæ, neceſſariam fuiſſe neceſſitate medii aliquam fidem Chriſti ad juſtificationem & ſalutem adultorum peccatorum, Doctores omnes agnoſcunt, & eſſe de fide docet Suarez hic diſp. 12. ſect. 3. num. 12. Atqui dici non

po-

Digitized by Google

poteſt probabiliter, quòd ſuffecerit fides implicita. Nam 1. fides implicita Chriſti non eſt fides Chriſti ſimpliciter, ſed ſolùm ſecundùm quid, & cum addito diminuente, imò & deſtruente; fides enim implicita Chriſti propriè loquendo non eſt fides Chriſti, ſed alteriùs objecti, in quo Chriſtus modo valdè confuſo & generali continetur. Unde aſſerere neceſſitatem alicujus fidei Chriſti ad aliquid hoc intelligendo de fide implicita, in verbis ludere eſt, & revera tantùm aſſerere neceſſitatem alicujus fidei, non Chriſti, ſed alteriùs objecti.

2. Si ad juſticationem & ſalutem adultorum non fuit neceſſaria alia fides Chriſti, quàm implicita in lege naturæ & ſcripta, fides Chriſti non magis fuit neceſſaria, quàm fides gratiæ ſanctificantis, immortalitatis animæ, & reſurrectionionis corporum: harum enim rerum fides implicita neceſſaria, fuit neceſſitate medii ad juſtificationem adulti impii in lege naturæ & ſcripta: nam explicita fides Dei ut exiſtentis, & inquirentibus ſe remuneratoris, atque per media à ſe diſpoſita peccata condonantis, quæ fuit ſemper medium ſimpliciter neceſſarium juſtificationem adultorum, non eſt magis fides implicita Chriſti quàm gratiæ ſanctificantis, immortalitatis animæ, & reſurrectionis mortuorum. Atqui videtur dici non poſſe abſque aliqua Chriſti injuria, ad juſtificationem impii neceſſariam non fuiſſe fidem Chriſti diverſam à fide gratia ſanctificantis, & immortalitatis animæ: cùm nullus unquam niſi propter merita Chriſti & ejus intuitu, à Deo juſtificatus fuerit, juxta illud Act. c.4. *Non eſt aliud nomen datum hominibus, in quo oporteat nos ſalvos fieri.*

3. Scripturæ pro omni tempore requirentes ad juſtificationem impii aliquam fidem Chriſti, non poſſunt prudenter intelligi de fide implicita: nam abſolutè & ſimpliciter requirunt aliquam fidem Chriſti. At abſolutè & ſimpliciter requirere aliquam fidem Chriſti, non eſt requirere fidem Chriſti implicitam: cùm fides implicita, ut jam obſervatum eſt, non ſit fides, niſi ſecundùm quid, & cum addito diminuente, vel etiam deſtruente.

Et verò quomodò de fide implicita Chriſti ſeu Meſſiæ intelligi poteſt illud Habacuc cap. 2. *Apparebit in finem* (Chriſtus ſeu Meſſias) *& non mentietur; ſi moram fecerit, expecta illum, quia veniens veniet, & non tardabit. Ecce qui incredulus eſt, non erit recta anima ejus in ſemetipſe. Juſtus autem in fide ſua vivet*; (hoc eſt, in juſtitia, per fidem Meſſiæ accepta, per eandem fidem perſeverabit.) Et illud Apoſtoli Roman. cap. 1. *Juſtitia Dei in eo revelatur ex fide in fidem* (hoc eſt, ex fide Chriſti venturi in fidem Chriſti præſentis.) Et illud ipſius Chriſti Joan. cap. 17. *Hæc eſt vita æterna, ut cognoſcant te, ſolum Deum verum, & quem miſiſti Jeſum.* Quæ verba generaliter intelligenda ſunt pro omnibus temporibus cum proportione; ita ut ſenſus ſit ſemper, ad juſtificationem & ſalutem neceſſariam fuiſſe aliquam fidem explicitam Chriſti proportionatam tamen legi ſub qua vixerunt homines, ſicut ſemper neceſſaria fuit fides explicita unius veri Dei.

Ad hæc omnia accedit authoritas S. Auguſtini pluribus locis, & præſertim lib. 18. de civ. cap. 47. ubi dicit inter gentiles ante adventum Chriſti non defuiſſe, qui juſti fuerint, & ad electorum numerum pertinuerint, ſed credendum eſſe ex illis nemini juſtificationis gratiam conceſſam eſſe, niſi qui explicitam fidem Chriſti, ut mediatoris Dei & hominum, ex revelatione ei divinitùs facta habuerit. Verba S. Doctoris ſunt: *Divinitùs autem præviſum fuiſſe non dubito, ut ex hoc uno ſciremus etiam per alias gentes eſſe potuiſſe, qui ſecundùm Deum vixerunt, eique placuerunt, pertinentes ad ſpiritualem Hieruſalem. Quod nemini conceſſum fuiſſe credendum eſt, niſi cui divinitus revelatus eſt unus mediator Dei & hominum homo Chriſtus Jeſus, qui venturus in carne ſic antiqui ſanctis prænunciabatur, quemadmodum nobis veniſſe nunciatus eſt, ut una eademque fides per ipſum omnes in Dei civitatem, in domum Dei, in Dei templum prædeſtinatos perducat ad Deum.*

Imò videtur S. Doctor pluribus locis exiſtimaſſe fidem explicitam Incarnationis non ſolùm quoad munus redemptoris & mediatoris, ſed etiam quantùm ad divinitatem, paſſionem, mortem & reſurrectionem Chriſti, neceſſariam fuiſſe neceſſitate medii ad juſtificationem adultorum etiam tempore legis naturæ & legis ſcriptæ. Nam v. g. ſic loquitur lib. de nat. & grat. cap. 44. *Ea quippe fides juſtos ſanavit antiquos, quæ ſanat & nos, id eſt, mediatoris Dei & hominum hominis Jeſu Chriſti, fides ſanguinis ejus, fides crucis ejus, fides mortis & reſurrectionis ejus; habentes ergo eundem ſpiritum fidei, & nos credimus, propter quod & loquimur.* Et lib. de peccato originali cap. 24. *Sine fide ergo incarnationis, & mortis & reſurrectionis Chriſti, nec antiquos juſtos, ut juſti eſſent, à peccatis potuiſſe mundari & Dei gratia juſtificari, veritas chriſtiana non dubitat, ſive in eis juſtis quos Scriptura ſancta commemorat, ſive in eis juſtis, quos quidem illam non commemorat, ſed tamen fuiſſe credendi ſunt vel ante diluvium, vel inde uſque ad datam legem, vel ipſius legis tempore non ſolùm in filii Iſrael, ſicut fuerunt Prophetæ, ſed etiam extra eundem populum, ſicut fuit Job.*

Obj. 1. Si fides explicita Chriſti ut redemptoris & mediatoris, fuit medium ſimpliciter neceſſarium ad ſalutem adultis peccatoribus in lege naturæ & Moſaica, vel fuit ex natura rei, vel ex lege Dei. Neutrum dici poteſt non primum: nam ad excitandam contritionem perfectam, & dilectionem Dei ſupernaturalem, quas infallibiliter ſubſequitur & ſemper ſubſecuta eſt juſticatio, ex natura rei ſufficit fides explicita Dei ut exiſtentis, & authoris donorum ſupernaturalium & juſtificationis. Non etiam ſecundùm, nam hoc neque ex Scriptura, neque ex Traditione ſufficienter probari poteſt. Ergo, &c.

R. neg. min. quoad ſecundam partem. *Ad prob. R.* etiam neg. Itaque quòd fides explicita Chriſti ſaltem ut redemptoris & mediatoris, fuerit ſemper medium ſimpliciter neceſſarium ad ſalutem adultis peccatoribus, habemus ſufficienter probatum ex Scripturis, abſolutè & ſimpliciter fidem Chriſti ad juſtificationem adultorum peccatorum requirentibus indefinitè & ſine ulla reſtrictione temporis; & præſertim ex traditione, cujus teſtis locupletiſſimus eſt S. Auguſtinus: præter rationem convenientiſſimam à dignitate & gloria Chriſti petitam, qua ſuadetur Deum propter honorem Chriſti noluiſſe ullos unquam adultos juſtificari ſine fide explicita Chriſti ſaltem ut redemptoris; ſicut noluit ullos unquam juſtificari, niſi intuitu meritorum ejus.

Obj. 2. Si fides explicita Chriſti ut redemptoris & mediatoris, fuit medium ſimpliciter neceſſarium ad ſalutem adultis peccatoribus in lege naturæ & Moſaica, ſalus fuit impoſſibilis innumeris hominibus non ſolùm in lege naturæ, ſed etiam in Moſaica. Abſurdum conſ. Ergo, &c.

R. neg. ſeq. maj. Nam, ut multis argumentis demonſtratum eſt, Chriſtus venturus ut redemptor & ſalvator hominum, in lege naturæ, & præſertim Moſaica, fuit ita publicè prædicatus & promulgatus, ut non ſolùm aliquibus, nempe majoribus, ſed etiam minoribus & multitudini, imò & quantùm erat ex parte Dei omnibus ſingulis explicitè & diſtinctè ſub hac ratione innotuerit. Unde ſi multi in lege naturæ & ſcripta ignorarunt Chriſtum eſſe venturum ut redemptorem & mediatorem, ignorarunt, vincibiliter; vel ſi invincibiliter ignorarunt, hoc non debet imputari Deo, ſed malitiæ vel negligentiæ hominum; nec idcircò dici poteſt alquibus impoſſibilem fuiſſe ſalutem: nam qui vincibiliter ignorarunt, potuerunt errorem ſuum deponere; iis verò, qui ignorarunt invincibiliter, ſi rectè uſi eſſent mediis ſibi ad ſalutem oblatis, Deus procuraſſet eis explicitam illam Chriſti notitiam, ſine qua, ex lege à Deo ſtatuta, juſtificationis beneficium conſequi non poterant.

At inquies, Gratis & falsò dicitur, quòd Chriſtus

venturus ut redemptor & mediator, ita fuerit publicè propoſitus & promulgatus etiam in lege ſcripta, ut non ſolùm majoribus, ſed minoribus & multitudini ſub hac ratione explicitè & diſtinctè innotuerit: nam fuit error valdè vulgaris inter Judæos, quòd Meſſias venturus eſſet, ut rex temporalis. Ergo, &c.

R. neg. ant. *Ad prob. R.* 1. hoc eſſe falſum demonſtrari poſſe ex plebeja illa muliercula Samaritana, quæ Joan. cap. 4. Chriſto dicenti, *Venit hora, & nunc eſt, quando veri adoratores adorabunt Patrem in ſpiritu & veritate: nam & Pater tales quærit, qui adorent eum. Spiritus Deus eſt, &c.* reſpondet: *Scio, quia Meſſias venit, qui dicitur Chriſtus: cùm ergo venerit ille, nobis annuntiabit omnia.* Quibus verbis apparet communem & vulgarem fuiſſe etiam apud Samaritanos fidem explicitam Chriſti venturi ut regis ſpiritualis, & ducis ac doctoris hominum in rebus ad ſalutem & cultum Dei pertinentibus. At ſi fides explicita Chriſti venturi ut regis ſpiritualis & ducis, &c. communis & vulgaris fuit inter Samaritanos, quomodò potuit non eſſe communis & vulgaris inter Judæos, de rebus ad religionem pertinentibus longè inſtructiores, juxta illud Chriſti eodem loco: *Vos adoratis quod neſcitis, nos adoramus quod ſcimus, quia ſalus ex Judæis eſt.*

R. 2. dato quòd expectatio Meſſiæ ut regis temporalis, fuerit error valdè vulgaris inter Judæos, hunc errorem fuiſſe vincibilem & culpabilem in omnibus, aut ſaltem in majori parte eorum qui Meſſiam ut regem temporalem expectabant, ut ſatis oſtendit exemplum Samaritanorum.

ARTICULUS III.

Utrùm fides explicita Incarnationis ſit neceſſaria neceſſitate medii ad ſalutem adultorum peccatorum in lege gratiæ.

Responsio I.

IN lege gratiæ aliqua fides explicita myſterii Incarnationis, eſt medium ſimpliciter & in re neceſſarium ad ſalutem adultorum peccatorum.

Prob. Nam in lege gratiæ (ſupple ſemper, poſt ſufficientem Evangelii promulgationem) nullus adultus peccator juſtificari poteſt ſine aliqua fide explicita myſterii Incarnationis. Ergo, &c. Conſequentia patet: nam adultus peccator ſalvari non poteſt, niſi juſtificetur.

Prob. ant. 1. Ex Scriptura. Nam Chriſtus ipſe dicit Joan. cap. 3. *Sicut Moyſes exaltavit ſerpentem in deſerto, ita exaltari oportet Filium hominis, ut omnis qui credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternam.* Sicut ergo morſi à ſerpentibus in deſerto non ſanabantur, niſi aſpicerent æneum ſerpentem à Moyſe exaltatum; ita nec adulti mortalis culpæ veneno infecti, ſanari & ſalvari poſſunt, niſi Chriſtum pro peccatis noſtris mortuum per fidem intueantur.

Ejuſdem cap. 17. ait idem Chriſtus; *Hæc eſt autem vita æterna, ut cognoſcant te, ſolum Deum verum, & quem miſiſti Jeſum Chriſtum.* Ubi apertè ſignificatur fidem Chriſti tam neceſſariam eſſe ad juſtificationem & ſalutem, quam fidem unius veri Dei. Fides autem explicita unius veri Dei eſt medium ſimpliciter & in re neceſſarium ad juſtificationem & ſalutem adulti peccatoris. Ergo, &c.

Act. cap. 26. Chriſtus ſic alloquitur Paulum: *Nunc ego mitto te* (ad Gentes) *ut accipiant remiſſionem peccatorum, & ſortem inter ſanctos per fidem quæ eſt in me.* Quibus verbis adultorum juſtificatio fidei explicitæ Chriſti tanquam radici & fundamento manifeſtè attribuitur. Idem planè docet Petrus Apoſtolus Act. cap. 15. ubi de Gentibus ſic ait: *Deus teſtimonium perhibuit, dans illis Spiritum Sanctum, ſicut & nobis, & nihil diſcrevit inter nos & illos, fide purificans corda eorum,* hoc eſt fide evangelica in Chriſtum, de qua ibi Petrus loquitur.

Apoſtolus Paulus pluribus locis idem diſertè teſtatur, ut Rom. cap. 3. *Juſtitia Dei,* inquit, *per fidem Jeſu Chriſti in omnes & ſuper omnes, qui credunt in eum.* Et Galat. cap. 2. *Scientes,* inquit, *quòd non juſtificatur homo ex operibus legis, niſi per fidem Jeſu Chriſti, & nos in Chriſto Jeſu credimus, ut juſtificemur ex fide Chriſti, & non ex operibus legis.* Quibus expreſſius dici poſſet ad aſſerendam in fide explicita Chriſti neceſſitatem medii ad juſtificationem adultorum?

Prob. ant. 2. Ex Conc. Trident. Nam ſeſſ. 6. cap. 6. inter diſpoſitiones, quibus adulti peccatores ad juſtificationis beneficium præparantur, primo loco ponit fidem explicitam Chriſti. *Diſponuntur autem,* inquit, *ad ipſam juſtitiam, dum excitati divina gratia & adjuti, fidem ex auditu concipientes, liberè moventur in Deum, credentes vera eſſe, quæ divinitùs revelata & promiſſa ſunt; atque illud in primis à Deo juſtificari impium per gratiam ejus, per redemptionem, quæ eſt in Chriſto Jeſu.* Et cap. 8. exponens illud Apoſtoli Rom. cap. 3. *Arbitramur juſtificari hominem per fidem, ſine operibus legis,* ubi procul dubio Apoſtolus intelligit fidem Chriſti; affirmat hanc fidem, de qua loquitur Apoſtolus, eſſe fundamentum & radicem omnis juſtificationis, & ſine illa impoſſibile eſſe placere Deo. *Cum,* inquit, *Apoſtolus dicit juſtificari hominem per fidem, & gratis, ea verba in eo ſenſu intelligenda ſunt, quem perpetuus Eccleſiæ Catholicæ conſenſus tenuit & expreſſit; ut ſcilicet per fidem ideo juſtificari dicamur, quia fides eſt humanæ ſalutis initium, fundamentum, & radix omnis juſtificationis; ſine qua impoſſibile eſt placere Deo, & ad filiorum ejus conſortium pervenire.*

Prob. 3. Ex SS. Patribus, pro quibus omnibus ſit S. Auguſtinus. Nam ſic loquitur in lib. de ſpir. & littera cap. 29. *Fide Jeſu Chriſti impetramus ſalutem, & quantum nobis inchoatur in re, & quantum perficienda expectatur in ſpe.* Et lib. de nat. & grat. *Si non gratis Chriſtus mortuus eſt, ergo omnis humana natura juſtificari & redimi ab ira Dei juſtiſſima, hoc eſt, vindicta, nullo modo poteſt, niſi per fidem & ſacramentum ſanguinis Chriſti.* Et lib. de prædeſt. Sanct. cap. 7. *Si poſſet* (Centurio) *ſine fide Chriſti eſſe ſalvus, non ad eum ædificandum mitteretur architectus Apoſtolus Petrus.*

Responsio II.

In lege gratiæ fides explicita myſterii Incarnationis, non ſolùm quoad munus redemptoris & mediatoris Dei & hominum, ſed etiam quoad divinitatem, paſſionem, mortem & reſurrectionem Chriſti, eſt medium ſimpliciter neceſſarium ad ſalutem adulti exiſtentis in peccato mortali.

Prob. Nam de hac fide intelligi debent Scripturæ, cùm dicunt fidem Chriſti neceſſariam ad juſtificationem adulti peccatoris in lege evangelica. Et verò cùm Apoſtolus ait hominem in lege gratiæ non juſtificari, niſi per fidem Jeſu Chriſti, & juſtitiam Dei per fidem Jeſu Chriſti conferri iis qui credunt in eum loquitur de fide Jeſu Chriſti, qua ipſe credebat in eum; ad quam dicit, Galat. cap. 3. homines in lege gratiæ reſervatos eſſe, quam ipſe cum aliis Apoſtolis prædicabat. Hæc autem fides eſt procul dubio fides explicita Chriſti, ut hominis & Dei, redemptoris & mediatoris Dei & hominum, paſſi, mortui, & è mortuis ſuſcitati pro hominum ſalute. Ergo, &c.

Prob. 2. Authoritate S. Auguſtini. Nam ſic habet lib. de peccato originali cap. 24. *Unus eſt enim Deus, & unus mediator Dei & hominum homo Chriſtus Jeſus. Quoniam non eſt aliud nomen ſub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos ſalvos fieri; & in illo definivit Deus fidem omnibus, ſuſcitans illum à mortuis. Itaque ſine iſta fide, hoc eſt, ſine fide unius mediatoris Dei & hominum hominis Chriſti Jeſu, ſine fide, inquam, reſurrectionis ejus, quam Deus hominibus definivit, quæ utique ſine incarnatione ejus & morte non poteſt veraciter credi: ſine fide ergo incarnationis, & mortis & reſurrectionis Chriſti, nec antiquos, ut juſti eſſent, à peccatis potuiſſe mundari, & Dei gratia juſtificari, veritas*

ritas Chriſtiana non dubitat: ſive in eis juſtis quos ſancta Scriptura commemorat, ſive in eis juſtis, quos quidem illa non commemorat, ſed tamen fuiſſe credendi ſunt, vel ante diluvium, vel inde uſque ad datam legem, vel ipſius legis tempore, non ſolum in filiis Iſrael, ſicut fuerunt prophetæ, ſed etiam extra eundem populum, ſicut fuit Job.

Itaque juxta S. Doctorem, veritas Chriſtiana non dubitat, fidem Incarnationis non ſolùm quantùm ad munus redemptoris, ſed etiam quantùm ad divinitatem, paſſionem, mortem & reſurrectionem Chriſti, etiam ante adventum Chriſti ſemper fuiſſe medium neceſſarium ad juſtificationem adultorum; & à fortiori non dubitat, eſſe eodem modo neceſſariam poſt Chriſti adventum.

Nec juvat dicere, quòd juxta S. Doctorem, fides Incarnationis quoad illa omnia, non debuerit eſſe explicita, niſi in ſolis majoribus; & fides confuſa & implicita divinitatis, paſſionis, mortis & reſurrectionis Chriſti cum explicita fide illius ut redemptoris & mediatoris, ſuffecerit in minoribus in lege naturæ & ſcripta. Nam tunc ad juſtificationem adultorum fides explicita incarnationis non ſolùm quoad munus redemptoris, ſed etiam quoad divinitatem, paſſionem, &c. neceſſaria fuit in ſolis majoribus, quia tunc incarnatio quoad illa omnia fuit explicitè propoſita ſolis majoribus. At in lege gratiæ myſterium Incarnationis tam minoribus, quàm majoribus explicitè & diſtinctè proponitur ad credendum, non ſolùm quoad munus redemptoris, ſed etiam quoad divinitatem, paſſionem, mortem & reſurrectionem Chriſti. Ergo in lege gratiæ ad juſtificationem neceſſaria eſt tam in minoribus, quàm in majoribus fides explicita Incarnationis non ſolùm quoad munus redemptoris, ſed etiam quoad divinitatem, paſſionem, &c.

Prob. 3. Ratione. Quia in lege gratiæ myſterium Incarnationis non ſolùm quoad munus redemptoris, ſed etiam quoad paſſionem, mortem & reſurrectionem, ita publicè proponitur & prædicatur, ut non tantùm majoribus, ſed & minoribus explicitè & diſtinctè innoteſcat: imò ita publicè ab Apoſtolis promulgatum eſt, ut quantùm eſt ex parte Dei, notum ſit omnibus & ſingulis; ita ut qui ignorant illud, ſive ex toto, ſive ex parte, vincibiliter ignorent; vel ſi ignorant invincibiliter, hoc non Deo, ſed hominibus imputandum ſit. Ergo convenientiſſimum eſt ut myſterium Incarnationis quoad illa omnia explicitè creditum, ſit in lege gratiæ omnibus & ſingulis adultis medium ſimpliciter neceſſarium ad juſtificationem.

Prob. conſeq. Nam cum nullus adultus juſtificetur niſi propter merita mediatoris Dei & hominum hominis Jeſu Chriſti, qui cùm in forma Dei eſſet, ut redimeret nos, formam ſervi accepit, & mortuus eſt propter delicta noſtra, & reſurrexit propter juſtificationem noſtram; maximè congruum fuit, ut nullus adultus juſtificaretur ſine fide explicita illorum omnium in ea lege, in qua illa omnia omnibus, quantùm eſt ex parte Dei, explicitè & diſtinctè proponuntur credenda.

Dices 1. Satisfit authoritati Scripturæ & Patrum, ſi intelligantur de fide implicita Chriſti etiam pro lege evangelica. *R.* neg. Nam Scripturæ & Patres non poſſunt intelligi de fide implicita Chriſti, quæ accipiantur in ſenſu improprio; cùm fides implicita non ſit niſi impropria fides illius, cujus dicitur eſſe fides, ut jam obſervatum eſt. At hic nihil planè eſt, quod cogat ad accipiendum Scripturas & Patres in ſenſu improprio.

At inquies. Ratio accipiendi in ſenſu improprio Scripturas & Patres, dum ad juſtificationem adulti in lege gratiæ aſſerunt fidem Chriſti eſſe medium neceſſarium, eſt, quia ſi ad juſtificationem adulti in lege gratiæ non ſufficit fides implicita Chriſti, adultus juſtificari non poteſt cum ſola fide Dei ut exiſtentis, & inquirentibus ſe remuneratoris.

Sed contra eſt, quia 1. hæc ratio nullius eſt momenti reſpectu adulti fidelis, qui myſterium Incarnationis, quantùm ad ea quæ, ut loquitur S. Thomas, quæſt. 2. a. 7. in O. communiter in Eccleſia ſolemnizantur, & publicè proponuntur, explicitè & diſtinctè novit, vel noſſe debet. Quaſi verò durius ſit ab adulto peccatore ad hoc ut cum Deo in gratiam redeat, exigi fidem explicitam myſterii quod poteſt & tenetur explicitè ſcire, & ad quod credendum abundantem gratiam habet!

2. Non eſt etiam alicujus momenti reſpectu adulti infidelis: nam ſi bene uteretur gratiis ſibi à Deo pro loco & tempore oblatis, Deo providente, ſufficienter inſtrueretur ad explicitè credendum non ſolùm Deum eſſe, & inquirentibus ſe remuneratorem, ſed etiam Filium Dei incarnatum, paſſum, mortuum, & è mortuis ſuſcitatum fuiſſe pro ſalute hominum.

Dices 2. Saltem ſatisfit Scripturis & Patribus, ſi dicatur fidem explicitam Incarnationis eſſe medium ad juſtificationem adultorum in lege gratiæ neceſſarium ſecundùm quid, hoc eſt, in re vel in voto. *R.* hoc etiam ſine ſufficienti fundamento dici: nam Scripturæ & Patres expreſsè ſignificant fidem explicitam Incarnationis, & quidem quoad ea omnia quæ de ex communiter in Eccleſia ſolemnizantur, & omnibus fidelibus credenda publicè proponuntur, neceſſariam eſſe neceſſitate medii ad juſtificationem adultorum in lege evangelica; & nullibi inſinuant votum ejus ſufficere. Unde bene infertur Scripturam & Patres velle fidem illam explicitam Incarnationis eſſe neceſſariam in re: ſicut bene inferretur baptiſmum eſſe neceſſarium in re ad juſtificationem adultorum in lege gratiæ, ex eo quòd Scriptura ſimpliciter aſſereret eſſe neceſſarium, niſi aliunde ex ipſa Scriptura, vel traditione ſufficienter conſtaret quandoque votum illius ſufficere.

At inquies. Dum Apoſtolus Hebr. cap. 11. dicit: *ſine fide impoſſibile eſt placere Deo: credere enim oportet accedentem ad Deum, quia eſt, & inquirentibus ſe remunerator ſit;* ſatis ſignificat etiam in lege gratiæ ſufficere ad juſtificationem adultorum fidem explicitam, qua creditur Deus exiſtere, & inquirentibus ſe remunerator eſſe, & conſequenter fidem explicitam Chriſti non eſſe neceſſariam ſimpliciter & in re, ſed ſufficere votum illius. *R.* cum S. Thoma, q. 5. art. 8. ad 1. Apoſtolum loco citato ſolùm ſignificare, quòd fides explicita Dei exiſtentis & remuneratoris ſit medium neceſſarium ad juſtificationem adultorum, non verò quòd ſufficiat: ſicut cùm dicit, v. g. Galat. cap. 2. *Scientes quod non juſtificatur homo ex operibus legis, niſi per fidem Jeſu Chriſti, &c.* ſolùm ſignificat fidem explicitam Chriſti eſſe ad juſtificationem adultorum neceſſariam neceſſitate medii, non verò quòd ſufficiat ſine alia fide.

Dices 3. Dilectio Dei ſuper omnia propter ſe, & perfecta contritio de peccatis, ſunt diſpoſitiones proximæ ad juſtificationem, quibus poſitis, ſtatim & infallibiliter ſequitur juſtificatio. Atqui dilectio Dei ſuper omnia, & perfecta contritio haberi poſſunt ſine fide explicita Chriſti: nam ad illas ſufficit fides Dei exiſtentis, & inquirentibus ſe remuneratoris. Ergo, &c. *R.* neg. min. Quia nemo habere poteſt dilectionem Dei propter ſe, & contritionem de peccatis ob Deum propter ſe dilectum, niſi ad hoc per interiorem gratiam prævenientem excitetur, quod ex ordinatione divina nunquam fit in lege evangelica, niſi cùm peccator explicitè credit Chriſtum eſſe Filium Dei, redemptorem, & mediatorem hominum, atque paſſum, mortuum, & è mortuis ſuſcitatum pro ſalute noſtra.

At inquies. Si Deus adultum peccatorem, habentem fidem explicitam Dei exiſtentis, & inquirentibus ſe remuneratoris, non ſtatim excitaret ad contritionem perfectam, eſſet cauſa, cur adultus peccator maneret in ſtatu peccati. *R.* hoc neg. Deus enim non tenetur adultum peccatorem, habentem fidem explicitam Dei exiſtentis, & inquirentibus ſe remuneratoris, excitare ad contritionem; imò nec tenetur etiam cùm

adultus peccator habet fidem explicitam non ſolùm Dei exiſtentis & remuneratoris, ſed etiam incarnationis quoad ea omnia, quæ de illa fideles omnes tenentur credere; & ſi tunc excitat, hoc facit ex pura miſericordia.

At inquies. Ubi primùm adultus peccator habet id, quod requiritur ex parte intellectus, ad amandum Deum propter ſe, & dolendum de peccatis ob Deum propter ſe amatum, nec ponit ullum impedimentum actuale ex parte voluntatis, ſtatim Deus illum excitat ad actum charitatis & contritionis perfectæ: nam peccatores in hac vita ſemper & in quocumque momento juſtificari poſſunt, quantùm eſt ex parte Dei. Atqui adultus peccator habens fidem explicitam Dei exiſtentis & remuneratoris, habet id quod requiritur ex parte intellectus ad amandum Deum propter ſe, & dolendum de peccatis propter Deum ſic amatum; nec ponit ullum impedimentum actuale ex parte voluntatis, ut ſupponi poteſt. Ergo, &c.

R. neg. maj. & ejus prob. quæ gratis & ſine ſufficienti fundamento aſſeritur; imò & contra experientiam, ex qua conſtat fideles peccatores, etiam de rebus fidei benè inſtructos, & ita habentes fidem explicitam non ſolùm Dei exiſtenti & remuneratoris, ſed etiam Chriſti redemptoris & mediatoris, &c. & nullum ex parte voluntatis actuale impedimentum ponentes, depoſito ſcilicet omni affectu actuali ad peccatum, non ſemper, ſed tantùm pro loco & tempore excitari ad dolendum de peccatis, alios quidem citiùs, & alios tardiùs, item frequentius alios & uberiùs, alios verò rariùs & parciùs, prout Deo lubet, qui cujus vult miſeretur, & quando vult, & quomodo vult, & nemini injuriam facit, cum nemini debitor ſit.

At inquies. Suppoſita noſtra doctrina, Catechumeno jamjam morituro, & habenti ſolam fidem explicitam Dei exiſtentis & remuneratoris, ſalus impoſſibilis eſt: non enim poteſt ſine miraculo habere fidem explicitam myſterii Incarnationis, quod ſupponitur ignorare, & de quo jam propter temporis anguſtiam non poteſt abſque miraculo ſufficienter inſtrui. *R.* Cathecumenum illum debere ſibi imputare hanc impoſſibilitatem, in quam vel ob malitiam, vel ob negligentiam ſuam culpabilem incidit. Eſſet tamen propter probabilitatem oppoſitæ ſententiæ, ad fiduciam in Deum & dolorem de peccatis adhortandus, & baptiſmus petenti non eſſet denegandus.

Dices 4. Cornelius Centurio de quo Act. cap. 10. juſtificatus fuit ſine fide explicita Chriſti: nam de illo, antequam haberet fidem explicitam Chriſti, dicitur: *Vir autem quidam erat in Cæſarea, nomine Cornelius, Centurio cohortis, quæ dicitur Italica, religioſus ac timens Deum cum omni domo ſua, faciens eleemoſynas multas plebi, & deprecans Deum ſemper*. Et inferiùs: *Cornelius Centurio vir juſtus & timens Deum, &c.* *R.* neg. Nam Cornelius non fuit juſtificatus, niſi poſtquam à Petro ad ſe vocato doctrinam evangelicam ſufficienter edoctus eſt, & habuit fidem explicitam Incarnationis etiam quoad divinitatem paſſionem, mortem & reſurrectionem Chriſti, &, ut credibile eſt, eo inſtanti quo *Spiritus Sanctus cecidit ſuper omnes qui audiebant verbum*, antequam à Petro baptizaretur. Porrò Cornelius, antequam admonitus Angelo ad ſe Petrum accerſeret, non habuit perfectum Dei amorem, ſed inchoatum tantùm, ex quo aliqua pietatis opera exercebat, quibus prædicationis evangelicæ gratiam impetravit. Neque plus dicunt priora verba Scripturæ; & cùm miſſi à Cornelio, reſpondent Petro. *Cornelius vir juſtus, &c.* perinde eſt ac ſi dicerent: Cornelius vir frugi, vir bonus, &c.

In ſententia noſtra procul dubio fuit S. Auguſtinus, præſertim lib. de præd. Sanct. cap. 7. ubi de Cornelio ſic ait: *Si poſſet ſine fide Chriſti eſſe ſalvus, non ad eum ædificandum mitteretur architectus Apoſtolus Petrus*. At ſi Cornelius ſine fide explicita Chriſti (de ea enim loquitur S. Doctor) fuiſſet juſtificatus, ſanè potuiſſet ſine hac fide eſſe ſalvus.

At inquies. S. Thomas 3. p. q. 69. a. 4. ad 2. docet Cornelium juſtificatum fuiſſe cùm fide implicita Chriſti. *R.* neg. inſt. Nam S. Thomas dicit Cornelium juſtificatum fuiſſe cum fide Chriſti, & implicito vel explicito deſiderio baptiſmi. Verba Sancti Doctoris ſunt: *Cornelius & alii ſimiles conſequuntur gratiam & virtutes per fidem Chriſti, & deſiderium baptiſmi implicitè vel explicitè*. Hæ autem voces, *implicitè vel explicitè*, manifeſtè cadunt in deſiderium baptiſmi, non in fidem Chriſti.

Quòd autem S. Doctor fuerit in noſtra ſententia, patet ex eo quòd ſcribit in 3. Sentent. diſt. 25. q. 2. a. 2. quæſtiuncula 2. *Poſt adventum Chriſti*, inquit, *quia jam myſterium redemptionis impletum eſt, & corporaliter & viſibiliter prædicatum, tenentur omnes ad credendum explicitè, & ſi aliquis inſtructorem non haberet, Deus ei revelaret, niſi ex culpa ſua remaneret*. Has voces, *Si aliquis inſtructorem non haberet, Deus ei revelaret*, pondera: nam clarè ſignificant neceſſitatem, non præcepti tantùm, ſed medii.

ARTICULUS IV.

Utrùm fides explicita Trinitatis in lege gratiæ neceſſaria ſit neceſſitate medii ad ſalutem adultorum peccatorum.

Responsio.

Poſt ſufficientem Evangelii promulgationem fides explicita Trinitatis eſt medium ſimpliciter neceſſarium ad ſalutem adultorum exiſtentium in peccato mortali.

Prob. Poſt ſufficientem Evangelii promulgationem nullus adultus exiſtens in peccato mortali juſtificari poteſt ſine fide explicita Trinitatis. Ergo, &c. *Prob. ant.* Nam, ut probatum eſt, poſt ſufficientem Evangelii promulgationem nullus adultus exiſtens in peccato mortali, juſtificari poteſt ſine fide explicita Incarnationis, quantùm ad divinitatem Chriſti. Atqui fides explicita Incarnationis, quantùm ad divinitatem Chriſti, haberi non poteſt ſine fide explicita Trinitatis. Ergo, &c.

Dices. Fides explicita Trinitatis non fuit medium ad juſtificationem adultorum exiſtentium in peccato mortali neceſſarium in lege naturæ & ſcripta. Ergo nec eſt in lege gratiæ. *R.* neg. conſeq. Nam eſt magna diſparitas: in lege enim naturæ & ſcripta myſterium Trinitatis non fuit ita propoſitum & promulgatum, ut tam minoribus quàm majoribus innoteſcere poſſet. Unde communiter ignorabatur à fidelibus utriuſque legis, proindeque non potuit eſſe medium ad ſalutem neceſſarium in lege naturæ & Moſaica. At in lege gratiæ myſterium Trinitatis ita publicè prædicatur & proponitur, ut non ſolùm aliquibus, ſed etiam multitudini, non ſolùm majoribus, ſed etiam minoribus innoteſcat: itaut ſi qui ſunt, in religione Chriſtiana educati, qui myſterium illud ignorant, ignorent ob aliquam culpam vel ſuam, vel aliorum quorum curæ ſunt commiſſi. Unde fideles omnes in lege gratiæ tenentur explicitè credere myſterium Trinitatis.

Dices iterum. Multi ita rudes ſunt & ingenio tardi, ut non poſſint intelligere, quomodo in una & & eadem divinitate ſint tres perſonæ, realiter inter ſe diſtinctæ. Ergo multis ſalus erit impoſſibilis, ſi fides explicita Trinitatis eſt neceſſaria neceſſitate medii ad ſalutem omnis adulti peccatoris.

R. neg. conſeq. Non enim requiritur, ut rudes illi & tardi ingenio intelligant, ſed tantùm ut credant; ſeu non requiritur, ut cognoſcant quomodo in una & eadem divinitate ſint tres perſonæ inter ſe realiter diſtinctæ, ſed tantùm ut propter authoritatem divinam ſufficienter propoſitam, firmiſſimè aſſentiantur in una & eadem divinitate eſſe tres perſonas realiter inter ſe diſtinctas. Hinc illud S. Auguſtini de ejuſmodi hominibus lib. contra epiſt. fundamenti, cap. 4. *Turbam non intelligendi vivacitas, ſed credendi ſimplicitas tutiſſimam facit*. Sed ad pleniorem propoſitæ difficultatis ſolutionem,

Nota,

Digitized by Google

Nota, tria tantùm requiri, ad credendum myſterium Trinitatis (idem dic de quolibet alio myſterio) nempe ut intellectus poſſit apprehendere terminos, & eorum ſignificationem; judicare ſicut oportet de credibilitate revelationis; & propter illam aſſentiri firmiſſimè. At primum ſolis naturæ viribus poteſt quilibet homo, quantumlibet rudis & ingenio tardus; ſecundum verò & tertium cum auxilio gratiæ, quæ rudibus non deeſt, cùm myſterium Trinitatis eis propter authoritatem Dei revelantis credendum proponitur.

At inquies. Fides explicita Trinitatis ſecluſo miraculo planè extraordinario, impoſſibilis eſt ſurdis & mutis à nativitate, item educatis inter barbaros, vel in ſolitudine, ubi nihil unquam auditum eſt de myſterio Trinitatis, ſicut nec de myſterio Incarnationis.

R. 1. de educatis inter barbaros vel in ſolitudine, ubi nihil unquam auditum eſt de miſterio Trinitatis, quòd ſi rectè uterentur gratiis, quas pro loco & tempore accipiunt, Deus procuraret illi prædicationem Evangelii, vel illos per ſe aut Angelos inſtrueret. Præterea, fides explicita Dei ut authoris gratiæ & gloriæ, non minùs eſt impoſſibile adultis educatis inter barbarus, vel in ſolitudine, ubi nihil unquam auditum eſt de Deo ut largitore gratiæ & gloriæ: nec tamen inde colligi poteſt fidem explicitam Dei ut authoris gratiæ & gloriæ non eſſe medium ſimpliciter neceſſarium ad ſalutem quorumcumque adultorum exiſtentium in ſtatu peccati mortalis; cùm Apoſtolus generaliter dicat de omnibus hominibus: *Oportet accedentem ad Deum credere, quia eſt, & inquirentibus ſe remunerator ſit.*

R. 2. de peccatoribus ſurdis & mutis à nativitate, quòd non poſſint juſtificari ſine fide explicita Dei ut largitoris gratiæ & gloriæ. Unde vel ſalus eſt illis impoſſibilis, vel poſſunt cùm ſpeciali Spiritus Sancti aſſiſtentia habere fidem illam. At ſi poſſunt cum ſpeciali Spiritus Sancti aſſiſtentia, & ſine miracolo extraordinario habere fidem explicatam Dei ut largitoris gratiæ & gloriæ; quidni pariter poſſent habere, & re ipſa habebunt niſi ipſimet liberè obſint, fidem explicitam Dei ut unius in eſſentia & trini in perſonis, Deo hominibus illos per ſigna vel picturas inſtruentibus cooperante, & interius illuſtrante & per ſe ipſum, vel Angelum, quòd inſtructioni deeſt, ſupplente?

Porrò non eſt hic prætermittendum, quod fatentur adverſarii, videlicet ſententiam noſtram eſſe in praxi tenendam, & teneri non ſolùm paſtores ſuos ſubditos de myſterio Trinitatis & Incarnationis diligenter inſtruere, ſed etiam confeſſarios ſuos pœnitentes, quos advertunt eſſe valdè rudes, & rerum fidei ignaros.

Quæres, utrùm etiam fides explicita aliorum articulorum, qui in Symbolo continentur, ſit neceſſaria neceſſitate medii ad ſalutem adultorum peccatorum?

R. hanc fidem non in re, ſed in voto eſſe medium neceſſarium ad ſalutem adulti peccatoris. Nam nullus adultus juſtificari poteſt ſine propoſito ſervandi præcepta. Atqui præceptum eſt, ut credantur explicitè omnes articuli Symboli. Ergo nullus adultus juſtificari poteſt ſine propoſito credendi explicitè omnes articulos ſimboli, & conſequenter propoſitum ſeu votum fidei explicitæ omnium articulorum Symboli, eſt medium neceſſarium ad juſtificationem, ac proinde ad ſalutem hominis adulti exiſtentis in peccato mortali.

Addo, neceſſariam quoque eſſe neceſſitate medii ad juſtificationem & ſalutem adulti peccatoris fidem implicitam omnium omninò aliarum veritatum à Deo revelatarum: nam, ut definit Trident. ſeſſ. 6. cap. 6. actus quo explicitè credimus vera eſſe ea, quæ à Deo revelata ſunt, neceſſarius eſt neceſſitate medii ad juſtificationem adulti. Atqui talis actus eſt fides implicita omnium omninò veritatum, quæ divinitùs revelatæ ſunt. Ergo, &c.

ARTICULUS V.

Utrùm actus fidei divinæ ſit etiam neceſſarius neceſſitate præcepti.

Responsio.

Neceſſarius eſt neceſſitate præcepti.

Prob. Nam 1. Marci cap. ult. dicitur: *Qui non crediderit condemnabitur*. Quibus verbis exprimitur ſaltem neceſſitas præcepti. Et 1. Joan. cap. 3. *Hoc eſt mandatum ejus, ut credamus in nomine Filii ejus.*

At inquies. Non poteſt dici, per quem actum innoteſcat præceptum illud. *R.* neg. & dico innoteſcere per judicium, quod præcedit fidem divinam. Itaque facta ſufficienti propoſitione revelationis & præcepti de credendo, intellectus non ſolùm cognoſcit id, quòd ad credendum proponitur, eſſe credibile, ſed etiam judicat eſſe credendum. Quod judicium ſupernaturale eſt, nec tamen eſt fides divina, ſed actus præcedens voluntatem credendi, & ipſam fidem divinam.

At inquies. Intellectus per actum illum vel judicat eſſe credendum fide ſupernaturali, vel non judicat. *R.* judicare credendum eſſe aſſenſu ſuper omnia firmo præcisè propter ſummam authoritatem Dei loquentis. Quod cùm ſuperet vires naturæ, conſequens eſt illum judicare credendum eſſe fide ſupernaturali. In quo nullum eſt inconveniens.

Quæres 1. quotuplex ſit præceptum fidei divinæ? *R.* duplex eſſe, unum affirmativum, & alterum, negativum. Affirmativum eſt illud, quod obligat nos ad credenda myſteria fidei; negativum verò, quòd nos obligat ad non diſſentiendum illis, neque de illorum veritate dubitandum. Item affirmativum non obligat nos, ut credamus explicitè omnes & ſingulas veritates à Deo revelatas, neque ut credamus quodlibet tempore: obligat enim ſolùm ad credendum explicitè certas quaſdam veritates, & certo quodam tempore. Negativum verò complectitur omnes veritates revelatas & omne tempus. ſemper enim illicitum eſt diſſentire veritati, ſufficienter propoſitæ ut a Deo revelatæ, quæcumque ſit illa veritas.

Quæres 2. ad quid præceptum affirmativum fidei nunc obliget? *R.* obligare ad credendum explicitè omnia myſteria in Symbolo contenta. Ita ſatis apertè ſentit S. Thomas q. 2. a. 5. in O. & *prob.* 1. Authoritate S. Auguſtini ſerm. 135. de tempore, ubi ſic ait: *Symbolum eſt regula fidei noſtræ brevis & grandis, brevis numero verborum, grandis pondere ſententiarum*. Quis autem negabit quemlibet Chriſtianum graviter obligari ad tenendam explicitè ejuſmodi regulam fidei ſuæ? 2. Quia in primitiva Eccleſia non batizabantur adulti, niſi priùs didiciſſent, & memoriter recitaſſent Symbolum Apoſtolorum, ut patet ex can. 46. Concilii Laodiceni: *Baptizandos oportet fidei Symbolum diſcere, & quinta feria ultimæ ſeptimanæ, vel epiſcopo vel presbyteris reddere.*

Quæres 3. utrùm Chriſtianus obligetur tantùm ad credenda explicitè ea, quæ continentur in Symbolo? *R.* ad ea tantùm teneri ex præcepto fidei divinæ. Sed præterea tenetur ad credenda ea quæ pertinent ad Baptiſmum, Euchariſtiam, ſacramentum Pœnitentiæ, Decalogi, &c. quæ obligatio non oritur ex præcepto fidei, ſed ex præcepto religionis, juſtitiæ, & aliarum virtutum.

ARTICULUS VI.

Utrùm actus externus fidei ſit neceſſarius ad ſalutem.

Nota 1. Actus externus fidei, verus ſcilicet (nam de vero agitur, non de falſo) eſt externa confeſſio, qua quis profitetur exteriùs actum internum fidei, quo aſſentitus rebus à Deo revelatis, juxta illud Apoſtoli Rom. cap. 10. *Corde creditur ad juſtitiam; ore autem fit confeſſio ad ſalutem*. Unde actus fidei externus refertur ad duo, videlicet ad actum in-

internum fidei, cujus eſt ſignum, & ad veritatem revelatam, tanquam ad objectum actus interni, quocum unum quid moraliter efficit, ſicut locutio externa eum interna.

Nota 2. Confeſſio externa fidei fieri poteſt ex diverſis motivis. 1. ſcilicet ad placendum Deo. 2. Ad beatitudinem æternam conſequendam. 3. Ad colendum Deum, & proteſtandam ejus excellentiam. 4. Ad obediendum Deo ita imperanti. 5. Ad confirmandum proximum in fide. 6. Ad verum dicendum. 7. denique proptee authoritatem Dei loquentis credibiliter, quia nimirùm digna eſt, ut ei non ſolùm interno aſſenſu, ſed etiam externa locutione adhæreamus, quantùm poſſumus. Quando enim Deus nobis loquitur credibiliter, meretur non ſolùm ut interiùs judicemus verum eſſe id quod dicit, ſed etiam ut illud profiteamur exteriùs.

Primo modo pertinet ad charitatem, ſecundo ad ſpem, tertio ad religionem, quarto ad obedientiam, quinto ad charitatem proximi, ſexto ad veracitatem, ſeptimo denique ad virtutem fidei: nam generatim actus externi pertinent ad eas virtutes, ex quarum motivo exercentur. Sed confeſſio fidei hoc ultimo modo exercetur ex motivo proprio virtutis fidei: eadem enim honeſtate, qua interiùs honeſtum eſt aſſentiri rebus à revelatis propter authoritatem divinam, honeſtum etiam eſt exteriùs profiteri ſe aſſentiri rebus à Deo revelatis propter authoritatem divinam :- nam aſſentiri authoritati divinæ, quia digna eſt, & aſſenſum ei datum exteriùs profiteri, quia pariter digna eſt, eſt una & eadem honeſtas,

Sicut ergo actus externus & internus temperantiæ v.g. pertinent ad eandem virtutem temperantiæ, quia ſunt ex eadem honeſtate, ita pariter actus internus fidei & ejus externa profeſſio pertinent ad eandem virtutem fidei, quando externa profeſſio fidei fit propter authoritatem Dei loquentis, quia digna eſt; tunc enim actus externus & internus fidei ſunt propter eandem honeſtatem.

Responsio.

Externa confeſſio fidei neceſſaria eſt neceſſitate præcepti, quo jubemur profiteri fidem noſtram ſuo tempore.

Prob. 1. Ex Scriptura. Nam Rom. cap. 10. dicitur: *Corde creditur ad juſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem*. Ergo externa confeſſio fidei neceſſaria eſt ad ſalutem; non neceſſitate medii, ergo neceſſitate præcepti. Ergo, &c. 2. Ex S. Auguſtino lib. de Fide & Symbolo, cap. 1. *Fides*, inquit, *officium à nobis exigit & cordis & linguæ*. 3. Ex innumerorum Martyrum exemplo, & uſu perpetuo, ac unanimi ſenſu Eccleſiæ.

Hoc autem præceptum exteriùs fidem profitendi, cùm ſit affirmativum, non obligat pro omni tempore, ſed ſolùm pro aliquo, quando ſcilicet externa fidei profeſſio neceſſaria eſt ad honorem Dei, vel ad utilitatem proximi. At cùm ex tali profeſſione nulla expectetur utilitas, ſed tantùm turbatio infidelium, tunc non obligat, ut docet S. Thomas, quæſt. 3. a. 2. ad 3. ubi etiam dicit quòd *ſi utilitas fidei aliqua ſperetur, aut neceſſitas adſit, contempta perturbatione infidelium, debet homo publicè fidem confiteri*.

Quæres 1. utrùm aliquando liceat negare fidem, præſertim ad vitandam mortem?

R. nunquam licere, ut *prob.* 1. ex Scriptura: nam ipſe Chriſtus ait Matth. cap. 10. *Qui me negaverit coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo, qui in cœlis eſt*. Quæ verba generaliter & abſque reſtrictione dicta, intelligenda ſunt pro quolibet caſu, & periculo mortis, ut intelliguntur à Patribus, & ab Eccleſia, quæ gravibus pœnis olim ſubjiciebat eos, qui in tyrannorum perſecutionibus fidem Chriſti negabant, etiam ad vitanda graviſſima tormenta, & mortem acerbiſſimam.

2. Ratione: quia qui exteriùs negat fidem, quam interiùs profitetur, mentitur in re gravi; quod eſt graviter illicitum. Item gravem injuriam facit Chriſto, quem erubeſcit. Unde contra ejuſmodi Chriſtus ait Luc. c. 9. *Qui me erubuerit, & meos ſermones, hunc Filius hominis erubeſcet, cùm venerit in majeſtate ſua*.

Accedit authoritas S. Auguſtini, tract. 62. in Joan. *Quanta vita eſt*, inquit, *confiteri Chriſtum, tanta mors eſt negare Chriſtum*. Hinc Catholicus, interrogatus num ſit Chriſtianus, peccaret graviter, 1. negando ſe eſſe Chriſtianum, quia negaret ſe credere in Chriſtum, & ita negaret Chriſti fidem. 2. Reſpondendo ſe eſſe Turcam, vel Judæum, aut Gentilem, quia hoc ipſo negaret ſe eſſe Chriſtianum. 3. Reſpondendo ſe non eſſe Papiſtam, Romanenſem, Pontificium, quia hoc ipſo negaret ſe eſſe Catholicum. Quod eſt veram Chriſti fidem negare. At Sacerdos vel Religioſus, interrogatus num ſit ſacerdos vel religioſus, peccaret quidem reſpondendo ſe non eſſe, quia mentiretur; at non negaret fidem, quia non negaret ſe eſſe Catholicum vel Chriſtianum.

Quæres 2. utrùm aliquando liceat tacere vel diſſimulare fidem?

R. eum, qui ab infidelibus intuitu fidei & religionis interrogatur, num ſit Chriſtianus vel Catholicus, ſi à perſona publica interrogetur, non poſſe tacere fidem, aut ambiguè reſpondere, ſed teneri ad apertè confitendum ſe eſſe Chriſtianum vel Catholicum, etiam cum eminenti periculo vitæ.

Prob. Nam 1. qui in caſu propoſito taceret, vel quocumque modo fidem diſſimularet, cenſeretur erubeſcere Chriſtum. 2. Chriſtianus tunc maximè tenetur apertè profiteri fidem ſuam, quando id poſtulat honor Dei. At honor Dei hoc poſtulat in caſu propoſito, quia in caſu propoſito hoc poſtulat honor fidei chriſtianæ, qui conjunctus cum honore Dei, authoris fidei chriſtianæ.

Quòd autem in caſu propoſito hoc poſtulet honor fidei chriſtianæ, patet ex eo quòd ſi Chriſtianus, à perſona publica interrogatus de ſua religione, apertè profiteatur ſe eſſe Chriſtianum, ſignificet ſe magni facere fidem chriſtianam, & pro ea quodlibet periculum ſubire paratum eſſe; quòd fidei chriſtianæ maximè honorificum eſt, è contra verò ſi neget, vel diſſimulet ſe eſſe Chriſtianum, ſignificat ſe parvi facere fidem chriſtianam, quod fidei chriſtianæ indecorum eſt.

3. denique Princeps etiam infidelis jus habet in ditione ſua interrogandi quemlibet de ſua fide & religione, & conſequenter Chriſtianus ab eo interrogatus de ſua fide & religione, tenetur ei reſpondere ſine mendacio & ambiguitate.

Quod ſi à perſona privata interrogaretur, per ſe loquendo, poſſet tacere, aut interrogationem eludere, dicendo, v.g. Quid ad te? Quid me interrogas? Dixi, per ſe loquendo, quia fieri poteſt ut Chriſtianus etiam à perſona privata de ſua fide & religione interrogatus, teneatur apertè confiteri ſuam fidem & religionem, putà ſi alii Chriſtiani præſentes, ejus ſilentio vel diſſimulatione ſcandalizarentur, vel offenderentur, aut ſi præſentes hæretici vel infideles, erga religionem chriſtianam bene affecti, eam contemnere inciperent propter ejus ſilentium, vel diſſimulationem.

Quæres 3. utrùm Chriſtianus tempore perſecutionis poſſit fugere, vel ſe occultare, ne cogatur confiteri fidem ſuam, & confitendo ſeſe mortis periculo exponere.

R. poſſe, ut prob. 1. Ex verbis Chriſti, Matth. cap. 10. *Cùm autem perſequentur vos in civitate iſta, fugite in aliam*. 2. Exemplo Apoſtoli Pauli, qui per murum civitatis in ſporta dimiſſus eſt, ut fugeret. 3. Exemplo multorum Sanctorum, ut Cypriani & Athanaſii, qui ab Eccleſia non reprehenduntur, quòd tempore perſecutionis fugerint, &c. Hæc tamen fuga in paſtore, vel epiſcopo illicita eſſet; ſi verb. grat. fuga ejus eſſet occaſio cur fides noſtra contemneretur, vel præſentia ejus neceſſaria eſſet ad confirmandos ſubditos ejus in fide: tunc enim ratione officii obligaretur ad manendum cum ſuis ſubditis tempore perſecutionis, etiam cum periculo vitæ.

Quæ-

Quæres 4. utrùm Chriſtiano liceat per ſimulationem adorare idola, vel thus illis adolere?

R. non licere, ut prob. 1. Ex Apoſtolo 2. Cor. cap. 6. ubi ſic ait. *Nolite jugum ducere cum infidelibus: quæ enim participatio juſtitiæ cum iniquitate?* Quibus verbis prohibetur omnis communicatio cum infidelibus, qua infidelibus. Sed qui etiam per ſimulationem idola adorat, aut eis thus adolet, communicat cùm infidelibus qua infidelibus. 2. Ex innumeris Martyribus, qui graviſſima tormenta & mortem acerbiſſimam pati maluerunt, quàm etiam per ſimulationem idola adorare, quia hoc eſſe graviter illicitum ſenſerunt. 3. Ex conſuetudine primitivæ Eccleſiæ, in qua fideles tanto ſtudio vitabant ritus externos Gentilium, & quæ tam ſeverè animadvertebat in eos, qui etiam per ſimulationem tantùm idola adoraſſent. 4. Ratione: quia qui per ſimulationem adorat idola, facto oſtendit ſe eſſe idolatram, & negat ſe eſſe Chriſtianum. Quod utrumque graviter malum eſt.

Dices. Naaman Syrus per ſimulationem adorando in templo Remmon cum Rege ſuo, non peccabat ut apertè colligitur ex lib. 4. Regum, cap. 5. *R.* Naaman Syrum poſt converſionem ſuam à gentiliſmo, nequidem per ſimulationem idola adoraſſe. Pro quo *nota*. Mos erat Regibus Syriæ, ut ſive in foro, ſive in templo, humero alterius inniterentur. Unde famulus, cujus humero innitebantur, tenebatur ex officio hoc illis præſtare obſequium, ubicumque eſſent, ſive in foro, ſive in templo, ac proinde ſtare, vel ambulare, vel genuflectere, ſi rex ſtaret, vel ambularet, vel genuflecteret.

Itaque cùm Naaman Syrus eſſet ille, cujus humero innitebatur Rex, quando prodibat in publicum, vel adibat templum Remmon, & hoc ex officio præſtare obſequium Regi ſuo, ex officio tenebatur ſtare, vel ambulare, vel genuflectere, cùm Rex ſtabat, vel genuflectebat, vel ambulabat, ubicumque, ſive in foro, ſive in templo ſtaret, vel ambularet, vel genuflecteret. Rege igitur in templo Remmon genuflectente, genuflectebat Naaman, ſed magno cum diſcrimine: Rex enim genuflectebat ante idolum, ut illud adoraret; Naaman verò ut debitum obſequium Regi præſtaret. Unde genuflexio Regis fiebat intuitu religionis, & genuflexio Naaman intuitu obſequii civilis; proindeque genuflexio Regis erat actus religionis, & genuflexio Naaman obſequium civile, debitum Regi, & licitè præſtitum, quia & ipſi Regi & aliis adſtantibus ſatis notum erat Naaman non genuflectere, niſi obſequii civilis cauſa, & ad fungendum officio ſuo præſertim ſi publicum erat illum jam Deum Judæorum colere. Unde Rex genuflectendo peccabat, Naaman verò non.

At inquies. Jehu lib. 4. Reg. cap. 10. non peccavit ſimulando ſe velle ſacrificare idolo Baal, ut omnes ejus Sacerdotes occideret: nam ob factum laudatur à Deo. *R.* Jehu peccaſſe ſimulando ſe velle ſacrificare idolo Baal, neque ob hanc ſimulationem laudatum fuiſſe à Deo, ſed quòd domum Achab develiſſet.

Quæres ultimò. utrùm licitum ſit uti veſtibus infidelium.

R. illicitum eſſe uti veſtibus infidelium, ſpecialiter deſtinatis ad profeſſionem vel exercitium falſæ religionis: nam qui uteretur, falſam religionem facto profiteretur, & ita facto fidem ſuam negaret. Propter eandem rationem videtur nullo modo licitum eſſe, etiam ad vitandam mortem uti veſte infidelibus propria eorumque ab aliis ſectis diſtinctiva, qualis eſt v. g. thobalia Turcica: nam qui geſtat veſtem propriam alicujus ſectæ, & illius ab omnia alia ſecta diſtinctivam, videtur facto profiteri ſe ad ſectam illam pertinere: ſic v. g. qui in Turcarum ditione geſtat thobaliam Turcicam, videtur facto profiteri ſe eſſe Turcam, & conſequenter videtur profiteri ſe eſſe infidelem, quòd eſt illicitum.

Multi tamen ſunt in oppoſita ſententia, quam judicant eſſe probabiliorem, & docent Chriſtianum in terris infidelium degentem, ex gravi cauſa, putà ad ſervandam vitam, poſſe aſſumere veſtem infidelium propriam, & eorum diſtinctivam ab aliis ſectis, putà geſtare thobaliam Turcicam in Turcia, modò non intendat ſimulare ſe eſſe infidelem, ſed ſolùm religionem ſuam occultare, eo tempore, & loco, quo non tenetur eam profiteri; quia, inquiunt, non mentitur; & veſtis illa, qua utitur; non eſt per ſe propriè, & directè ſignum poteſtativum falſæ religionis.

DISPUTATIO V.

De habitu Fidei, & ejus ſubjecto.

ARTICULUS I.

Utrùm detur habitus fidei.

Responsio I.

Datur fidei habitus naturalis & acquiſitus.

Prob. experientia: nam fideles crebrò & intensè exercentes actus fidei divinæ, magnam credendi facilitatem acquirunt. Atqui per habitum fidei naturalem & acquiſitum intelligimus hanc facilitatem. Ergo, &c. Ratio à priori eſt, quia potentia naturalis acquirit habitus ſe exercendo. Atqui potentia naturalis tam exercet ſe per actus ſupernaturales, quales ſunt actus fidei divinæ, quàm per actus naturales; tam enim impendit ſe actibus ſupernaturalibus quàm naturalibus. Ergo, &c.

Dices. Habitus naturalis non poteſt inclinare potentiam naturalem ad actus ſupernaturales. Ergo implicat fidei habitus naturalis & acquiſitus. *R.* non poſſe, ſi potentia naturalis non elevetur per comprincipium ſupernaturale; at poſſe, ſi elevatur: nam potentia naturalis elevata faciliùs exercet actus ſupernaturales cùm habitu naturali, quàm ſine illo. *Nota*. Cùm potentia naturalis elevatur, elevatur etiam habitus naturalis & acquiſitus, quem habet. Unde ſicut potentia naturalis elevata poteſt producere actus ſupernaturales, ita habitus naturalis elevatus poteſt inclinare ad actus ſupernaturales.

Responsio II.

Datur etiam in intellectu habitus fidei per ſe infuſus & ſupernaturalis.

Prob. Ex Conc. Trident. ſeſſ. 6. ubi poſtquam cap. 6. inter diſpoſitiones ad juſtificationem prærequiſitas recenſuit actum fidei divinæ, ſic exorditur caput 7. *Hanc diſpoſitionem juſtificatio ipſa conſequitur, quæ eſt ſanctificatio & renovatio interioris hominis per voluntariam ſuſceptionem gratiæ & donorum.* Quid autem per hæc dona intelligat, exponitur inferiùs eodem capite his verbis: *In ipſa juſtificatione cum remiſſione peccatorum, hæc omnia ſimul infuſa accipit homo, fidem, ſpem & charitatem.* Quæ verba intelligi non poſſunt, niſi de fide, ſpe, & charitate habituali.

Ratio autem eſt, quia conveniens eſt intellectum compleri per comprincipium intrinſecum & permanens, ut ſic ſit intrinſecè & permanenter habilis ad eliciendos actus fidei divinæ, & ita connaturaliùs actus illos eliciat. Dixi, connaturaliùs, quia intellectus poteſt elicere actus fidei divinæ ſine habitu infuſo & ſupernaturali, cum ſolo concurſu extraordinario, ſicut primus ſaltem actus fidei divinæ elicitur ab homine, qui ad fidem convertitur.

Responsio III.

Præter habitum illum intellectualem, per ſe infuſum & ſupernaturalem, quo intellectus immediatè & intrinſecè completur ad eliciendum actum fidei divinæ, datur etiam in voluntate habitus per ſe infuſus & ſupernaturalis, ad eliciendum actum piæ credulitatis, ſeu imperii, quo intellectus à voluntate efficaciter applicatur ad actum fidei.

Prob. Nam, ut ex Tridentino probatum eſt, intellectus immediatè perficitur per comprincipium intrinſecum & permanens, ut ſit intrinſecè & permanenter habilis ad actus fidei, & eos connaturaliùs eliciat. Ergo pariter voluntas immediatè completur per comprincipium intrinſecum & permanens, ut ſit intrinſecè & permanenter habilis ad piam credulitatem, & eam connaturaliùs eliciat; omninò enim dicendum eſt Deum, cujus perfecta ſunt opera, non minùs velle, ut pia credulitas modo perfecto & connaturali procedat à voluntate, quàm vult ipſum actum credendi modo perfecto & connaturali ab intellectu procedere. Hic autem habitus eſt ſpecialis virtus, ab omnibus aliis diſtincta, quia ſpectat honeſtatem ſpecialem, & diverſam ab honeſtate, quam ſpectant aliæ virtutes, videlicet honeſtatem, quæ relucet in eo, quod eſt credere Deo firmiſſimè præcisè propter teſtimonium ejus, quamvis in ſe obſcurum, nec præviè cognitum per motiva credibilitatis evidenter ea evidentia, quæ tantam firmitatem aſſenſus mereatur.

Dices. Hic habitus piæ credulitatis vel eſt theologicus, vel moralis. Neutrum dici poteſt. Ergo, &c. *R.* neg. min. & dico non eſſe virtutem theologicam, ſed moralem, quia non habet pro objecto formali etiam partiali perfectionem divinam: ſed habet pro objecto formali totali ſolam honeſtatem relucentem in eo quod eſt captivare intellectum in obſequium fidei, & ſubmittere ſe authoritati Dei loquentis, modo ſupra explicato.

R e s p o n s i o IV.

Præter habitum fidei & habitum piæ credulitatis per ſe infuſos & ſupernaturales, datur etiam in intellectu habitus per ſe infuſus & ſupernaturalis ad eliciendum judicium practicè practicum ſupernaturale, quo immediatè dirigitur pius credendi affectus.

Prob. Nam ſicut intellectus habitu fidei, & voluntas habitu piæ credulitatis inſtruuntur, ut hæc actum piæ credulitatis, ille verò actum fidei modo perfecto & connaturali eliciat; ita ipſe intellectus dici debet inſtrui habitu, ad eliciendum judicium ſupernaturale, directivum piæ credulitatis, modo perfecto & connaturali; tam enim conveniens eſt hoc judicium modo perfecto & connaturali elici, quàm pium credendi affectum, & ipſum actum credendi.

Hic autem habitus eſt virtus ſpecialis prudentiæ, cujus objectum adæquatum eſt honeſtas, vel debitum ſubmittendi ſe authoritati Dei revelantis, & adhærendi firmiſſimè objecto revelato præcisè propter primam veritatem revelantem. Unde differt à prudentia generali, quæ virtutum moralium directiva eſt, & cum illis deſtruitur, ſicut cum illis infunditur: cùm è contra habitus ille prudentiæ ſpecialis tandiu maneat, quandiu manet habitus fidei, & ſic non deſtruatur, ſicut ipſe habitus fidei, niſi per peccatum infidelitatis, virtutibus moralibus, cum prudentia generali illarum directiva, per quodlibet mortale peccatum pereuntibus; excepto tamen habitu piæ credulitatis, qui etiam tandiu conſervatur, quandiu conſervatur habitus fidei.

Quæres, utrùm habitus fidei ſit virtus theologica?

R. 1. habitum fidei eſſe virtutem intellectualem: nam perficit & rectè diſponit intellectum; cùm ſit eſſentialiter determinatus ad rectam operationem, nempe ad aſſenſum fidei divinæ, quæ eſſentialiter vera eſt, quia ei ſubeſſe falſum implicat.

R. 2. habitum fidei eſſe virtutem theologicam: quia habitus ille dicitur theologicus, qui habet Deum pro objecto formali, atque etiam pro materiali principali. Atqui talis eſt habitus fidei: nam habet pro objecto formali Deum, ut eſt prima veritas revelans, & pro materiali principali eundem Deum, ejuſque perfectiones: nam perfectiones divinæ propter ſe creduntur, & cætera propter ipſas.

At inquies. Religio verſatur circa Deum, & tamen non eſt virtus theologica. *R.* Religionem non eſſe virtutem theologicam, quia non verſatur directè & immediatè circa Deum, ut objectum formale, & materiale principale, ſicut verſantur fides, ſpes & charitas: verſatur enim directè & immediatè circa cultum Dei exhibendum, tanquam objectum materiale, & circa honeſtatem, quæ eſt in exhibendo tali cultu, tanquam objectum formale.

ARTICULUS II.

Utrùm habitus fidei aliquando infundatur priùs tempore, quàm habitus charitatis.

R e s p o n s i o.

Habitus fidei nunquam infunditur priùs tempore, quàm habitus charitatis.

Prob. 1. Ex Trident. à quo aſſertio noſtra diſertè traditur ſeſſ. 6. cap. 7. his verbis: *In ipſa juſtificatione hæc omnia ſimul infuſa accipit homo, fidem, ſpem & charitatem.* Quæ intelligenda ſunt de fide, ſpe, & charitate habituali, & de juſtificatione hominis infidelis; nam in juſtificatione peccatorum fidelium non infunditur fides habitualis, ſed priùs infuſa retinetur.

Prob. 2. Ex S. Thoma, qui ſic ait 1. 2. q. 62. a. 4. in O. *Ordine generationis in uno & eodem, fides præcedit ſpem, & ſpes charitatem ſecundum actus; nam habitus ſimul infunduntur.* Et 3. p. q. 85. a. 6. *In virtutibus non attenditur ordo temporis quantum ad habitus: quia omnes ſimul incipiunt eſſe in anima. Sed dicitur una earum eſſe prior altera ordine naturæ, quæ conſideratur ex ordine actuum.*

Ex dictis collige, habitum prudentiæ ſpecialis & habitum piæ credulitatis nunquam infundi priùs tempore, quàm charitas infundatur; quia cum habitu fidei, cui ſubſerviunt, & quocum moraliter conſtituunt unum totalem habitum, infunduntur; ſicut cum eo deſtruuntur poſt peccatum infidelitatis. Unde nullus habitus ſupernaturalis nobis infunditur ante habitum charitatis; quamvis aliqui in nobis conſerventur ſine charitate, niſi charitas amittatur per peccatum infidelitatis. Quòd ſi charitas amittitur per peccatum deſperationis, perit quidem habitus ſpei cum habitu charitatis, ſed adhuc remanet habitus fidei cum habitibus ſibi ſubſervientibus, nempe habitu prudentiæ ſpecialis, & habitu piæ credulitatis.

Obj. Baptiſmus producit effectum ad quem non reperit obicem; licèt non producat alios, quos poteſt producere, quos tamen non producit, quia ad illos reperit obicem. Atqui in eo qui habet fidem actualem ſine contritione, non eſt obex reſpectu fidei habitualis, licèt ſit reſpectu gratiæ & charitatis. Ergo in illo baptiſmus producit fidem habitualem, quamvis non producat in eo gratiam & charitatem habitualem, & conſequenter habitus fidei producitur priùs tempore, quàm habitus charitatis.

R. diſt. maj. baptiſmus producit effectum, ad quem non reperit obicem, neque poſitivum neque negativum, C. Ad quem non reperit obicem poſitivum, ſed reperit negativum, N. maj. At in adulto habente fidem actualem ſine contritione, cùm tamen habeat mortalia perſonalia, baptiſmus non reperit quidem obicem poſitivum ad fidem habitualem, ſed reperit negativum, nempe carentiam diſpoſitionis prærequiſitæ ad infuſionem charitatis habitualis, ſine qua tamen, non quidem ex natura rei, ſed ex ordinatione divina infundi non poteſt fides habitualis, ut apertè tradi videtur à Tridentino. Unde baptiſmus in caſu propoſito producit ſolùm characterem, quia ad ſolùm characterem nullum planè, hoc eſt, neque poſitivum, neque negativum obicem reperit.

ARTICULUS III.

In quibus reperiatur habitus fidei.

R e s p o n s i o. I.

Habitus fidei non eſt in beatis.

Prob. Nam habitus fidei eſſet otioſus in beatis. Ergo non reperitur in illis. Conſequentia patet,

quia

Google

quia habitus fidei noo inſunditur, oec cooſervatur niſi propter actum fidei. *Prob. ant.* Beati non eliciunt actus fidei. Ergo habitus fidei eſſet otioſus in illis. *Prob. ant.* 1. Es Apoſtolo 1. Cor. cap. 13. ubi ſic ait: *Ex parte cognoſcimus, & ex parte prophetamus. Cùm autem venerit id, quod perfectum eſt, evacuabitur quod ex parte eſt. Videmus nunc per ſpeculum & in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. Nunc cognoſco ex parte, tunc autem cognoſcam ſicut & cognitus ſum.* Unde ſtatim ſubjicit: *Nunc autem manent fides, ſpes, charitas, tria hæc: major autem horum eſt charitas* (ſupple, quæ ounquam excidit, ſed permanet io patria.)

2. Es S. Auguſtino lib. 14. de Trinit. cap. 2. *Neque jam fides erit* (in cœlo) *qua credantur quæ non videntur, ſed ſpecies, qua videantur quæ credebantur.*

3. Ratione. Quia cognitio obſcura, qualis eſt fides divina, noo convenit ſtatui comprehenſoris: imò impoſſibile eſt beatos aſſentiri aſſenſu libero & obſcuro propter authoritatem Dei loquentis. Ergo impoſſibile eſt illos habere fidem divinam. *Prob. ant.* Nam beati clarè & intuitivè vident veracitatem & revelationem divinam io ſe. Atqui veracitas & revelatio divina clarè & intuitivè viſæ in ſe, non poſſunt eſſe objectum formale aſſenſus liberi & obſcuri: ſemper enim rapiunt & determinant intellectum ad aſſenſum evidentem, & quidem ſibi proportionatum, & coosequenter appretiativè & intenſivè certiſſimum. Ergo, &c.

Responsio II.

Habitus fidei oon eſt in damnatis.

Prob. Ibi oon eſt habitus fidei, ubi ooo eſt, nec poteſt eſſe actus fidei, hoc eſt, aſſenſus liber, obſcurus & honeſtus, qoo intellectus firmiter adhæret alicui veritati præciſè propter veracitatem & revelationem divinam, ex imperio voluntatis efficaciter volentis ſe ſubmittere authoritati divinæ. Atqui nec eſt, nec eſſe poteſt talis aſſenſus in damnatis, tum quia non poſſunt habere pium affectum ſe ſubmittendi authoritati divinæ, cùm habeant voluntatem in malo obfirmatam; tum quia carent omoi auxilio gratiæ, ſioe qua tamen nullus intellectus ulli veritati adhærere poteſt, præſertim firmiter, præciſè propter revelatiooem & veracitatem divinam in ſe obſcuras. Ergo, &c.

Obj. Jacobus cap. 2. Attribuit fidem dæmonibus: nam ſic ait: *Tu credis, quia unus eſt Deus: bene facis: & dæmones credunt, & contremiſcunt.* In quæ verba hæc ſcribit Auguſtinus libro de fide & operibus cap. 14. *Jacobus tam vehementer infeſtus eſt eis, qui ſapiunt fidem ſine operibus valere ad ſalutem, ut illos etiam dæmonibus comparet.* Item fides non amittitur, niſi per peccatum ioſidelitatis. At multi ſunt damoati, qui nullum habueruot peccatum infidelitatis in via. Ergo illi ſaltem retinent habitum fidei. Item debet eſſe aliquod diſcrimen ioter fideles & infideles damnatos. At oullum eſt, niſi maneat habitus fidei in iis, qui fideles fuerunt. Ergo, &c.

Reſp. ad 1. Cùm S. Thoma, Apoſtolum attribuere dæmonibus non fidem propriè dictam, de qua hic agitur, & quæ eſt aſſenſus liber, obſcurus, honeſtus, ſupernaturalis, ſed ſolùm fidem quandam impropriè dictam, quæ nihil eſt, quàm actus naturalis, evidens, neceſſarius, quo evidenter & neceſſariò judicant doctrinam chriſtianam eſſe veram, & à Deo revelatam.

Reſp. ad 2. Habitum fidei oon amitti in hac vita, niſi per peccatum infidelitatis; ſecus in altera, in qua per ſubtractionem influxus conſervativi, deſtruitur io beatis, quia non indigent; & in damnatis, quia indigoi ſunt, & exciderunt omni ſpe beatitudinis, reſurrectioois ſpiritualis, & reconciliationis cum Deo aſſequendæ, propter quas tantùm, vi præſentis providentiæ, habitus fidei relinquitur fidelibus peccatoribus.

Reſp. ad 3. Fideles damnatos ſufficienter diſcerni ab aliis per characterem baptiſmi, quem ad confuſionem, oon ad ornamentum retinebunt.

Responsio III.

Habitus fidei fuit in Angelis viatoribus, & in homine innocente. Ita S. Thomas quæſt. 5. art. 1.

Prob. Nam in Angelis viatoribus, & homine iooocente, fuit actus fidei. Ergo & habitus. *Prob. ant.* Nam 1. ut ait S. Thomas in O. Sed contra, *Angelus & homo in ſua prima conditione erant in ſtatu accedendi ad Deum. Ergo fide indigebant.* Ut enim ait Apoſtolus Hebr. cap. 11. *Oportet accedentem ad Deum credere quia eſt, & inquirentibus ſe remunerator ſit.*

2. Ut dicit idem S. Doctor io O. fuit in Angelo viatore & homine innocente inchoatio quædam beatitudinis, ad quam erant à Deo ordinati. Atqui hæc inchoatio conſiſtebat ex parte voluntatis in ſpe & charitate, & ex parte intellectus, in fide. Ergo non ſolùm ſpem & charitatem, ſed etiam fidem habuerunt.

3. Si fidem non habuerunt, certè quia non potuerunt. At hoc dici non poteſt: nam non habuerunt veracitatis & revelatioois evidentiam ſimplicem in ſe, ſed ad ſummum in alio, nempe in motivis credibilitatis, & ita revelatio primæ veritatis fuit illis obſcura ſecundùm ſe, proindeque potuerunt ex pia credulitate actu libero & obſcuro firmiter adhærere revelationi primæ veritatis immediatè & propter ſe, & propter revelationem primæ veritatis ſic creditam, firmiter adhærere veritatibus revelatis; quod eſt credere fide divina.

Responsio IV.

Habitus fidei eſt in animabus Purgatorii.

Prob. Quia animæ Purgatorii ſunt adhuc io via ſalutis, & ad patriam tendunt, ad quam noodum pervenerunt, & conſequenter nondùm acceperunt id quod perfectum eſt, proindeque io illis nondùm evacuari debet id quod ex parte eſt; & ſic fides, ſeu cognitio obſcura veritatum ſupernaturalium non repugnat illarum ſtatui.

Præterea, nondùm primam veritatem revelantem vident clarè & intuitivè in ſe; & conſeqoenter poſſunt aſſenſu libero & obſcuro primæ veritati adhærere immediatè. Ergo poſſunt credere fide divina, & ex prævia cognitione fidei divinæ diligere Deum, & beatitudinem deſiderare. Ergo habent habitum fidei, quo intrinſecè, & permanenter inſtruuntur ad credendum.

Responsio V.

In hac vita habitus fidei eſt io omnibus fidelibus juſtificatis; imò & in iis omnibus peccatoribus, qui è ſtatu gratiæ per peccatum mortale, à peccato infidelitatis diverſum, exciderunt.

Prob. 1. pars. Quia, ut docet Tridentin. ſeſſ. 6. cap. 7. juſtificatio *non eſt ſola peccatorum remiſſio, ſed & ſanctificatio, & renovatio interioris hominis per voluntariam ſuſceptionem gratiæ, & donorum;* quæ dona, ut inferiùs exponit eodem capit. eadem Synodus, conſiſtunt ſaltem in habitibus fidei, ſpei & charitatis.

Ratio autem eſt, quia eſſe juſtum, præter puritatem ab omni labe mortalis peccati, dicit ſaltem intrinſecam & permanentem habilitatem ad exercendos actus divini ordinis, qui ſunt actus fidei, ſpei & charitatis. Atqui hæc intrinſeca & permanens habilitas conſiſtit in habitibus per ſe infuſis & ſupernaturalibus fidei, ſpei & charitatis. Ergo omnes juſti, præter puritatem ab omni labe peccati mortalis, habent habitus per ſe infuſos & ſupernaturales fidei, ſpei & charitatis.

Prob. 2. pars. Ex eodem Coocil. Trident. eadem ſeſſ. cap. 15. obi ſic ait: *Aſſerendum eſt non modò infidelitate, per quam & ipſa fides amittitur, ſed etiam quocumque alio mortali peccato, quamvis non*

amitta-

amittatur fides, acceptam juſtificationis gratiam amitti. Ex quibus duo habemus; charitatem ſeu gratiam ſanctificantem amitti per quodlibet peccatum mortale; habitualem verò fidem per ſolum peccatum infidelitatis. Ergo, &c.

At inquies. Peccator per quodlibet peccatum mortale amittit cum charitate virtutes morales. Ergo & fidem habitualem. *Reſp.* neg. conſeq. Ratio negandi eſt, quia licèt peccator per quodlibet peccatum mortale tam mereatur privari fide habituali, quàm virtutibus moralibus, tamen quia fides habitualis vi præſentis providentiæ eſt principium radicale reſurrectionis ſpiritualis, & reconciliationis cum Deo, Deus conſervat illam in peccatore, quandiu vivit, & eſt bene affectus erga veracitatem & revelationem divinam; ſeu quandiu vivit, & non eſt totaliter averſus à Deo per peccatum infidelitatis.

At inquies. Fides in peccatore eſt mortua. Ergo non eſt magis vera fides, quàm homo mortuus eſt verus homo. *Reſp.* neg. conſeq. Diſparitas eſt, quia homo vivus eſt intrinſecè & per formam ſibi eſſentialem: unde vel vivit, vel non eſt. At fides non eſt viva niſi accidentaliter, & per denominationem extrinſecam, petitam à charitate, non ſolùm ut dignificante, ſed etiam ut referente ad finem ſuum, nempe bonum divinum, actus fidei, & ita conſtituente fidem habitualem in eſſe vivæ & perfectæ virtutis, hoc eſt, in eſſe virtutis valentis ad actus de condigno meritorios vitæ æternæ.

Itaque fides habitualis, ſemper manens vera fides, modò viva eſt, modò mortua; viva quidem, cùm valet ad actus meritorios vitæ æternæ; mortua verò, cùm non valet; viva, quando conjuncta eſt, mortua, quando non eſt conjuncta cum charitate dignificante actus ejus, illoſque ad finem ſuum, nempe ad bonum Dei ordinante. At ſemper, etiam cùm mortua eſt, manet vera fides, quia ſemper eſt comprincipium intrinſecè & permanenter complens intellectum ad aſſentiendum firmiſſimè veritatibus revelatis, propter revelationem divinam.

Responsio VI.

Habitus fidei non manet in hæreticis formaliter.

Prob. Ex Concil. Tridentin. ſeſſ. 6. cap. 15. verbis ſupra relatis, ubi dicitur non ſolùm charitatem, ſed etiam fidem habitualem amitti per peccatum infidelitatis. Ratio eſt, quia actus infidelitatis formalis habet moralem oppoſitionem ſpecialem cum habitu fidei: habet enim malitiam formalem ſpecialem, directè oppoſitam honeſtati fidei. Ergo reddit hominem formaliter hæreticum, & ſpecialiter indignum habitu fidei. Ergo convenienter amittitur habitus fidei per actum infidelitatis formalis; quamvis propter nullum aliud mortale peccatum amittatur, non quòd non poſſit meritò amitti per quodlibet peccatum mortale, ſed quia Deus non vult illo privare peccatorem, quandiu non eſt illo ſpecialiter indignus per formalem infidelitatem, per quam malè afficitur ad veracitatem divinam, & totaliter à Deo avertitur, ut ſupra dictum eſt.

Præterea, habitus fidei datur & conſervatur à Deo in homine ad exercendos actus fidei perfectæ. Atqui homo formaliter hæreticus non poteſt exercere actus fidei perfectæ. Ergo meritò privatur habitu infuſo fidei, ſi antea illum habuit. Major eſt certa: nam ſicut habitus charitatis datur & conſervatur à Deo in homine, ad diligendum Deum ſuper omnia propter ſe; ita & habitus fidei datur & conſervatur à Deo in homine ad credendum Deo ſuper omnia & ex parte intellectus & ex parte voluntatis, hoc eſt, ad aſſentiendum rebus à Deo revelatis aſſenſu appretiativè certiſſimo propter revelationem & veracitatem divinam, ex generali, pleno & abſoluto affectu ſe ſubmittendi authoritati divinæ in omnibus, id eſt, credendi quamlibet veritatem firmiſſimè propter authoritatem Dei loquentis, quotieſcumque proponitur ſufficienter ad credendum.

Prob. min. Nam quælibet infidelitas formalis argumentativè contradictoria eſt omni actui fidei perfectæ: omnis enim actus fidei perfectæ dicit, ex parte voluntatis, ut patet ex modò dictis, generalem, plenum & abſolutum affectum ſe ſubmittendi in omnibus authoritati divinæ, ſufficienter propoſitæ: infidelitas verò formalis dicit ex parte voluntatis nolitionem ſubmittendi ſe in omnibus authoritati divinæ, quamvis ſufficienter propoſitæ: homo enim eſt formaliter infidelis, ſaltem quia non vult credere veritatem aliquam revelatam, quamvis ſufficienter propoſitam ut revelatam, & conſequenter ſaltem quia non vult ſe ſubmittere authoritati divinæ, quamvis ſufficienter propoſitæ, circa aliquam veritatem particularem, propter ſpecialem difficultatem credendi, vel quamcumque aliam rationem. Ergo, &c.

Obj. 1. Homo formaliter hæreticus non vult credere veritatem revelatam, circa quam errat, non quia negat ſummam infallibilitatem revelationis divinæ, ſed quia veritatem illam revelatam, quam non vult credere, non agnoſcit eſſe revelatam, ſic, ut ſi illam eſſe revelatam agnoſceret, vellet illam credere, & libentiſſimè crederet firmiſſimè propter ſummam infallibilitatem revelationis divinæ. Ergo adhuc poteſt credere fide perfecta alias veritates revelatas, quas eſſe revelatas agnoſcit.

Reſp. neg. conſeq. Nam homo formaliter hæreticus non vult credere veritatem revelatam; circa quam errat, quamvis ſufficienter propoſitam ut revelatam, & ita non vult illam credere, quia non vult agnoſcere illam eſſe revelatam, quamvis ſufficienter proponatur ut revelata. Unde rejicit revelationem divinam ſufficienter propoſitam, ſicque magnam facit injuriam authoritati divinæ: quod ſtare non poteſt cum pio affectu ſe in omnibus ſubjiciendi authoritati divinæ, ſufficienter propoſitæ, & conſequenter nunquam rejiciendi authoritatem divinam ſufficienter propoſitam; qui tamen affectus ad fidem perfectam eſſentialiter requiritur, ut declaratum eſt.

Quòd autem homo formaliter hæreticus gravem authoritati divinæ injuriam faciat, nolendo credere veritatem revelatam, quia præcisè non vult agnoſcere eſſe revelatam in concurſu ſufficientis propoſitionis illius ut revelatæ, manifeſtum eſt ex eo quòd authoritas divina poſtulat non ſolùm ut revelatio divina ſufficienter propoſita, cenſeatur eſſe ſummè infallibilis, & conſequenter digna aſſenſu appretiativè firmiſſimo; ſed etiam ut agnoſcatur eſſe ſufficienter propoſita; ſic ut meritò cenſeatur violari ſumma Dei in teſtificando authoritas, & contemni ejus revelatio, ſi propter illam non creditur, ſive quia non cenſetur eſſe infallibilis & fide digna, ſive quia non admittitur ut ſufficienter propoſita in concurſu ſufficientis propoſitionis illius.

Obj. 2. Qui ex catholico fit hæreticus, pertinaciter diſſentiendo quibuſdam articulis ſibi ſufficienter propoſitis, adhuc credit alios articulos veros eodem modo, quo antea illos credebat. Ergo adhuc habet fidem perfectam circa illos, & conſequenter fides perfecta ſtare poteſt cum hæreſi formali.

Reſp. nego ant. Quia alios illos articulos vel non credit ampliùs propter authoritatem Dei revelantis, ſed propter authoritatem humanam, aut aliud aliquod motivum ab authoritate divina diſtinctum (quod puto communiter contingere omnibus hæreticis:) vel ſi credit propter authoritatem Dei loquentis, non credit præcisè propter illam, hoc eſt, propter illam immediatè & propter ſe, aſſenſu ſibi proportionato creditam, ſed propter illam, ut creditam propter authoritatem hominis, aut quodcumque aliud motivum, ut dicit S. Thomas quæſt. 5. art. 3. ad 1. *Dicendum*, inquit, *quòd alios articulos fidei, de quibus hæreticus non errat, non tenet eodem modo, ſicut tenet eos fidelis, ſcilicet ſimpliciter inhærendo primæ veritati, ad quod indiget homo adjuvari per habitum fidei; ſed tenet ea quæ ſunt fidei, propria voluntate & judicio*. Vel denique ſi credit præcisè propter authoritatem Dei revelantis, quod non poteſt ſine adju-

torio

torio interioris gratiæ; non credit, nec credere poteſt ex generali, pleno & abſoluto affectu ſeſe in omnibus ſubmittendi authoritati divinæ ſufficienter propoſitæ; & ita nec habet, nec habere poteſt fidem illam chriſtianam & perfectam, qua Deo creditur ſuper omnia, qua intellectus abſolutè captivatur in obſequium Chriſti, qua ſola exhibetur Deo ſupremus cultus intellectualis, & ſuprema reverentia authoritati ejus debita, quæ ſola ad juſtificationem ſufficit, & quæ ſola venit nomine fidei ſimpliciter, ſicut ſola dilectio Dei ſuper omnia, venit nomine charitatis.

At inquies. Poteſt aliquis credere fide humana perfecta ſine voluntate generali, plena & abſoluta ſe ſubmittendi in omnibus authoritati humanæ. Ergo & poteſt credere fide divina perfecta, ſine voluntate generali, plena & abſoluta ſe ſubmittendi in omnibus authoritati divinæ ſufficienter propoſitæ. *R.* neg. conſeq. Ratio diſparitatis eſt; quia authoritas humana, cùm ſit finita & fallibilis, non meretur tantam ſubmiſſionem; unde poteſt quis credere fide humana perfecta ſine tanta ſubmiſſione: nam credit fide humana perfecta, qui ſe ſubmittit authoritati humanæ, quantùm meretur, & conſequenter qui credit cum voluntate reſtricta ſe ſubmittendi authoritati humanæ. Imò qui crederet fide humana cum voluntate generali, plena & abſoluta ſe ſubmittendi in omnibus authoritati humanæ, non crederet fide humana perfecta, ſed imperfectiſſima & imprudentiſſima, quia enormiter excederet fides ejus meritum authoritatis humanæ.

Authoritas verò divina eſt ſumma & ſummè infallibilis; unde meretur generalem, plenam & abſolutam ſubmiſſionem, & ita nemo poteſt credere fide divina perfecta, niſi generaliter, plenè & abſolutè ſe ſubmittat authoritati divinæ, & ita generaliter, plenè & abſolutè paratus ſit, ad deferendum in omnibus authoritati divinæ ſufficienter propoſitæ; quia non cenſetur credere fide divina perfecta, niſi qui ſe ſubmittit authoritati divinæ, quantum ipſa meretur; & ut fides divina dicatur perfecta, debet eſſe ſaltem appretiativè proportionata merito & excellentiæ authoritatis divinæ; ſicut dilectio Dei propter ſe, ut ſit perfecta charitas, debet eſſe ſaltem appretiativè proportionata merito & excellentiæ divinæ bonitatis.

DISPUTATIO VI.

De Vitiis Fidei oppoſitis.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid ſit, & quotuplex ſit infidelitas.

Responsio I.

Infidelitas in genere triplex eſt, negativa ſcilicet, contraria, & privativa.

Exponitur. Infidelitas negativa eſt carentia fidei in iis, qui de fide nihil unquam audierunt, quales ſunt multi gentiles. Infidelitas contraria eſt actus, quo quis fidem ſibi ſufficienter propoſitam contemnit, vel ei contradicit. Infidelitas denique privativa eſt carentia fidei in iis, quibus fides eſt ſufficienter propoſita, non quidem ut credant, ſed ut teneantur inquirere, & tamen non inquirunt, ſive ex negligentia, ſive ex malitia.

Responsio II.

Infidelitas contraria triplex eſt, nempe paganiſmus, judaiſmus, & hæreſis.

Exponitur. Paganiſmus, ad quem reducitur atheiſmus, eſt infidelitas, qua doctrina fidei totaliter rejicitur. Judaiſmus eſt infidelitas, qua doctrina fidei rejicitur in veritate, ſeu ut eſt in novo Teſtamento, ſic tamen ut admittatur in figura, ſeu ut eſt in Teſtamento veteri. Hæreſis eſt infidelitas, qua doctrina fidei in veritate non quidem ex toto, ſed ſolùm ex parte rejicitur. Talis eſt v. g. Calviniſmus, qui doctrinam de baptiſmo admittit, ſed rejicit doctrinam de Euchariſtia.

Responsio III.

Hæ tres infidelitatis contrariæ ſpecies non diſtinguuntur eſſentialiter in ratione peccati, ſed ſolùm accidentaliter ſecundùm magis & minùs, in eadem peccati ſpecie.

Prob. 1. pars. Nam ſicut fidelis eſt ille, qui authoritatem divinam ſufficienter propoſitam admittit, eique ſe ſubmittit, propter illam firmiſſimè credendo; unde bonitas & honeſtas fidei conſiſtit in eo, quòd per eam fidelis voluntariè exhibeat authoritati divinæ ſibi ſufficienter propoſitæ debitam reverentiam, illam modo ipſius infallibilitati proportionato amplectendo: ſic infidelis contrariè dicitur ille, qui authoritatem divinam ſibi ſufficienter propoſitam non vult admittere, neque ei ſubmittere; unde malitia & turpitudo infidelitatis contrariæ in eo ſita eſt, quòd per eam infidelis authoritati divinæ ſufficienter propoſitæ reverentiam debitam denegat, illam non amplectendo, vel illi contradicendo. Atqui denegatio reverentiæ debitæ authoritati divinæ ſufficienter propoſitæ, eſt ejuſdem naturæ in pagano, judæo, & hæretico: ut enim patebit ex modò dicendis, hæc denegatio in pagano, judæo & hæretico diverſa eſt tantùm ſecundùm magis & minùs tum intenſivè tum extenſivè intra eandem ſpeciem. Ergo malitia & turpitudo infidelitatis contrariæ eſt ejuſdem naturæ in pagano, judæo, & hæretico, & conſequenter paganiſmus, judaiſmus & hæreſis non differunt eſſentialiter in ratione malitiæ & turpitudinis moralis.

Prob. 2. pars. Nam illæ ſpecies infidelitatis contrariæ opponuntur inter ſe ſecundùm majorem vel minorem irreverentiam & contemptum authoritatis divinæ. Ergo opponuntur inter ſe ſecundùm majorem vel minorem turpitudinem in eadem ſpecie turpitudinis moralis. Ergo, &c. *Prob. ant.* Quia cæteris paribus, major eſt contemptus authoritatis divinæ in hæreſi, quàm in judaiſmo, & major in judaiſmo, quàm in paganiſmo. Ergo, &c. *Prob. ant.* Nam ibi major eſt contemptus authoritatis divinæ, ubi majora ſunt fundamenta ſubjiciendi ſe authoritati divinæ. Atqui in hæreticis majora ſunt fundamenta credendi & ſubjiciendi ſe authoritati divinæ, quàm in judæis; & in judæis, quàm in paganis: nam hæretici agnoſcunt Meſſiam veniſſe, quod negant judæi: & judæi admittunt vetus Teſtamentum, quod pagani rejiciunt. Ergo, &c.

Itaque cæteris paribus, hæreſis eſt gravius peccatum, quàm judaiſmus, & judaiſmus, quàm paganiſmus, & ita, cæteris paribus, inter peccata infidelitatis, hæreſis eſt peccatum graviſſimum, intenſivè ſcilicet, propter majorem contemptum divinæ authoritatis; nam extenſivè minus eſt peccatum quàm judaiſmus, & judaiſmus, quàm paganiſmus, quia pagani errant circa plures veritates revelatas, quàm Judæi, & Judæi circa plures, quàm hæretici. Unde paganiſmus eſt peccatum infidelitatis extenſivè maximum.

Hìc tamen obſervandum eſt, hæreſim ſic eſſe peccatum infidelitatis graviſſimum, ut tamen non ſit peccatum ſimpliciter maximum in ratione malitiæ: nam v. gr. odiſſe Deum eſt aliquid gravius in ratione malitiæ, quàm authoritati divinæ ſufficienter propoſitæ nolle ſe ſubmittere, ſed illam rejicere, vel illi contradicere. Dixi, in ratione malitiæ; quia quælibet infidelitas contraria, ac proinde non ſolùm hæreſis, ſed etiam judaiſmus & paganiſmus, eſt peccatum ſimpliciter maximum ex parte nocumenti, quod infert: nam tollit radicem omnis juſtitiæ, nempe fidem, ſine qua nullus eſſe poteſt actus etiam de congruo tantùm meritorius.

Res-

Responsio IV.

Hæreſis ſubdividitur in plures ſpecies, non quidem formaliter, ſed materialiter tantùm diverſas.

Prob. Nam v. g. hæreſis alia eſt Ariana, alia Macedoniana, alia Neſtoriana, alia Pelagiana, alia Lutherana, &c. Ratio eſt, quia tot ſunt ſpecies hæreſum, quot ſunt diverſi articuli fidei, circa quos erratur. Atqui alii errant circa divinitatem Verbi, alii circa divinitatem Spiritus Sancti, alii circa exiſtentiam Incarnationis, alii circa Gratiam, alii circa Juſtificationem, &c. Ergo, &c. Hæ autem hæreſis ſpecies non ſunt formaliter, ſed ſolùm materialiter diverſæ, quia diverſitas illarum petitur, non à diverſo ſpecificè contemptu authoritatis divinæ; nam contemptus authoritatis divinæ eſt idem ſpecie in omnibus hæreſibus; ſed à diverſa materia, ſeu à diverſis fidei articulis, circa quos erratur.

ARTICULUS II.

Utrùm infidelitas negativa ſit peccatum, an pœna peccati tantùm.

Responsio.

INfidelitas purè negativa non eſt peccatum, ſed pœna peccati.

Prob. 1. *pars.* 1. Ex verbis illis Chriſti Joan. c. 15. *Si non veniſſem, & locutus fuiſſem eis, peccatum non haberent: nunc autem excuſationem non habent de peccato ſuo.* Quæ verba S. Auguſtinus tract. 89. in Joan. interpretans de peccato infidelitatis, dicit eos, quibus Chriſtus non eſt prædicatus, habere excuſationem, *non de omni peccato ſuo, ſed de hoc peccato, quo in Chriſtum non crediderunt.*

2. Ex S. Thoma qu. 10. art. 1. in O. ubi ſic ait: *Si autem accipiatur* (infidelitas) *ſecundùm negationem puram, ſicut in illis, qui nihil audierunt de fide, non habet rationem peccati, ſed magis pœnæ, quia talis ignorantia divinorum ex peccato primi parentis conſecuta eſt. Qui autem ſic ſunt infideles, damnantur quidem propter alia peccata, quæ ſine fide remitti non poſſunt, non autem damnantur propter infidelitatis peccatum. Unde Dominus dicit Joan.* 15. Si non veniſſem, & locutus eis non fuiſſem, peccatum non haberent: *Quod exponens Auguſtinus dicit, quòd loquitur de illo peccato, quo non crediderunt in Chriſtum.*

3. Ratione. Nam infideles infidelitatem purè negativam habentes, ignorant invincibiliter Evangelium. Ergo non peccant, non credendo. Conſequentia patet, quia ignorantia juris poſitivi divini excuſat à peccato. *Prob. ant.* Nam ille ignorat invincibiliter Evangelium, qui de Evangelio nihil unquam vel audivit, vel cogitavit, vel per induſtriam humanam audire aut cogitare potuit. Atqui tales ſunt infideles, qui infidelitatem purè negativam habent. Ergo, &c.

Præterea, ut docet S. Auguſtinus, omne peccatum eſt voluntarium, in ſe ſcilicet, vel in cauſa. Atqui infidelitas purè negativa neque in ſe neque in cauſa voluntaria eſt habentibus illam. Ergo non eſt peccatum. *Prob. min.* 1. Enim non eſt voluntaria in ſe, quia non eſt in ſe cognita. 2. Non eſt voluntaria in cauſa, quia nihil faciunt, aut omittunt infideles, unde cognoſcant, vel per induſtriam humanam cognoſcere poſſint ſequi infidelitatem illam purè negativam. Meritò igitur à ſummo Pontifice Alexandro VII. damnata eſt propoſitio aſſerens infidelitatem purè negativam eſſe peccatum.

Prob. 2. *pars.* 1. Ex S. Thoma loco proximè citato. 2. Ex S. Auguſtino epiſt. 105. ad Sixtum, ubi loquens de ignorantia Evangelii dicit, *ignorantiam in illis, qui intelligere noluerunt, peccatum eſſe: in eis autem, qui non potuerunt, pœnam peccati.* Unde ſic argumentor. Ignorantia Evangelii, propter quam infideles laborant infidelitate negativa, eſt pœna peccati. Ergo & ipſa infidelitas negativa: non enim ignorantia Evangelii poteſt eſſe pœna peccati, originalis ſcilicèt (nam de eo loquitur S. Auguſtinus, & poſt illum S. Thomas) quin etiam ejuſdem peccati pœna ſit illud omne, quòd hanc ignorantiam neceſſariò conſequitur.

Obj. 1. Ex dictis, infideles illi, qui infidelitatem negativam habent, ſi facerent quod in ſe eſt cum auxilio gratiæ, audirent Evangelium, & reliqua auxilia proximè ad fidem chriſtianam requiſita acciperent. Ergo infidelitas negativa eſt in illis peccatum. *Reſp.* neg. conſeq. Quia quòd, faciendo quod in ſe eſt cum auxilio gratiæ, inſtruerentur de Evangelio, & acciperent alia auxilia proximè requiſita ad fidem chriſtianam, nec ſciunt, nec per ullam induſtriam humanam ſcire poſſunt. Unde ignorant illud invincibiliter, & ita ignorantia Evangelii, & infidelitas quæ illam conſequitur, nullo modo ſunt illis voluntariæ, & ſic peccatum eſſe nequeunt.

Dices. Eſt in poteſtate infidelium illorum inſtrui de Evangelio, & habere omnia auxilia proximè requiſita ad fidem chriſtianam. Ergo quòd ignorent Evangelium, & careant fide chriſtiana, non poteſt in illis excuſari à peccato. *Reſp.* neg. conſ. Quamvis enim inſtrui de Evangelio, & habere auxilia ad fidem chriſtianam proximè requiſita, ſit in infidelium illorum poteſtate, quatenùs in eorum poteſtate eſt facere aliquid cum auxilio gratiæ, per quod infallibiliter impetrarent prædicationem Evangelii, & alia omnia proximè requiſita ad credendum fide chriſtiana; tamen quòd ignorent Evangelium, & fide chriſtiana careant, nullo modo illis voluntarium eſt; quia nec ſciunt nec ſcire poſſunt, quòd in eorum poteſtate ſit, rectè utendo auxiliis gratiæ, quæ pro loco & tempore accipiunt, inſtrui de Evangelio, & habere fidem chriſtianam.

At inquies. Si in eorum poteſtate eſt inſtrui de Evangelio, ignorantia Evangelii non eſt in illis invincibilis, ſed vincibilis. Ergo ſi in eorum poteſtate eſt inſtrui de Evangelio, quòd Evangelium ignorent, & conſequenter quòd fide chriſtiana careant, non poteſt in illis non eſſe peccatum. *Reſp.* Dato quòd in infidelibus, de quibus agitur, ignorantia Evangelii ſit aliquo modo vincibilis, adhuc nihil effici, & rectè negari conſequentiam: nam adhuc infideles illi rectè dicentur ignorare Evangelium & fidem chriſtianam probabiliter, ſeu inculpabiliter, quia non quælibet ignorantia vincibilis etiam Evangelii dici poteſt improbabilis & culpabilis, ſed ea ſolùm, ad quam tollendam tenetur quis adhibere diligentiam. At infideles, de quibus loquimur, non tenentur adhibere diligentiam ad tollendam ignorantiam Evangelii, quod eſſe nequidem ſuſpicari humanitus poſſunt, ſed ſolùm tenentur ad bonum uſum gratiarum, quas pro loco & tempore accipiunt: unde illis ad peccatum ſolùm imputatur, quòd gratiis illis abutantur, non quòd ignorent Evangelium & fidem chriſtianam.

Obj. 2. Ex Apoſtolo. Evangelium ubique terrarum ſufficienter prædicatum fuit: nam ſic loquitur Rom. cap. 10. *Nunquid non audierunt? Et quidem in omnem terram exivit ſonus eorum, & in fines Orbis terræ verba eorum.* Ergo nullus hominum per ignorantiam Evangelii excuſari poteſt, quòd non credat. *R. breviter* neg. ant. *Ad prob. Reſp.* Apoſtolum, ſi verba illa, *In omnem terram*, non ſumantur in ſenſu reſtricto, per *eorum*, intelligere non ſolùm Apoſtolos, ſed etiam eorum ſucceſſores, & in hac voce, *exivit*, ſumere tempus præteritum pro futuro, more Prophetarum; & proinde Apoſtoli ſenſum eſſe, Evangelium partim per Apoſtolos, partim per Apoſtolorum ſucceſſores ubique gentium & terrarum prædicatum iri. Quæ prophetia ſenſim impletur, ſic tamen, ut adhuc innumeri penè infideles ſint, qui nihil audierint, nec audire humanitùs potuerunt de Evangelio hactenus.

ARTICULUS III.

Quid ſit propriè hæreſis.

N*Ota*. Hæreſis, ſi etymologia ſpectetur, ſignificat electionem. Unde ſpectata ſola etymologia hujus vocis; quælibet ſententia, quàm quis eligit, hæreſis vocari poteſt, ſive vera ſit, ſive falſa. At verò ſi uſum vocis ſpectes, hæreſis in malam partem accipitur, & ſignificat errorem in fide. De hæreſi autem in hac ſignificatione ſumpta, quæritur hic, quid ſit.

RESPONSIO I.

Ad hæreſim requiritur ex parte intellectus judicium erroneum contra fidem; ex parte voluntatis, pertinacia, & ex parte ſubjecti, profeſſio fidei chriſtianæ.

Prob. 1. Itaque requiritur ex parte intellectus, judicium erroneum contra fidem, hoc eſt, judicium directè repugnans veritati à Deo revelatæ. Ratio eſt, quia hæreſis eſt ſpecies infidelitatis contrariæ, ut conſtat ex Art. 1. Sed infidelitas contraria eſt actus, quo quis diſſentit veritati à Deo revelatæ: ſicut fides, cui contrariè opponitur, eſt actus, quo quis veritati à Deo revelatæ aſſentitur. Ergo hæreſis eſt actus, quo quis veritati à Deo revelatæ diſſentit, proindeque judicium eſt erroneum contra fidem, & directè repugnans veritati à Deo revelatæ. Ex his

Obſerva. Si quis teneret aliquam veritatem fidei, putans eam eſſe contrariam doctrinæ Eccleſiæ, aut cum voluntate perſiſtendi in ſua ſententia, quamvis oppoſitum ab Eccleſia definiretur, ibi præciſè ſiſtendo, nec infallibilitatem Eccleſiæ negando, non eſſet hæreticus propriè. Item non eſt hæreticus, qui præciſè habet voluntatem amplectendi Lutheraniſmum (idem dic de qualibet alia hæreſi) quamvis ex parte affectus peccet peccato infidelitatis. Item non eſt propriè hæreticus, qui exteriùs tantùm fidem abnegat: unde nec incurrit excommunicationem latam contra hæreticos.

2. Ex parte voluntatis requiritur pertinacia, ut docet S. Auguſtinus epiſt. 162. ubi ſic habet: *Qui ſententiam ſuam, quamvis falſam & perverſam, nulla pertinaci animoſitate defendunt, præſertim quam non audacia præſumptionis ſuæ pepererunt, ſed à ſeductis & in errorem lapſis parentibus acceperunt: quærunt autem cauta ſollicitudine veritatem, corrigi parati, cum invenerint; nequaquam ſunt inter hæreticos deputandi*. Et lib. 18. de Civit. Dei cap. 51. ubi ſic ait: *Qui in Eccleſia Chriſti morbidum aliquid, pravumque ſapiunt, ſi correpti ut ſanum rectumque ſapiant, reſiſtunt contumaciter, ſuaque peſtifera & mortifera dogmata emendare nolunt, ſed defenſare perſiſtunt, hæretici fiunt, & foras exeuntes, habentur in exercentibus inimicis.*

S. Auguſtinum ſequitur S. Thomas quæſt. 11. art. 2. ad 3. ubi relatis prioribus verbis S. Auguſtini, ſic proſequitur: *Sic ergo aliqui Doctores videntur diſſenſiſſe, vel circa ea, quorum nihil intereſt ad fidem, utrum ſic vel aliter teneantur, vel etiam in quibuſdam ad fidem pertinentibus, quæ nondum erant per Eccleſiam determinata. Poſtquam autem eſſent authoritate univerſalis Eccleſiæ determinata, ſi quis tali ordinationi pertinaciter repugnaret, hæreticus cenſeretur.*

Contumax autem in hac materia cenſetur is, qui ſciens & prudens tenet aliquid contra ſenſum Eccleſiæ, hoc eſt, qui cognoſcens & animadvertens ſuam opinionem contrariam eſſe ſenſui Eccleſiæ, contempta authoritate Eccleſiæ, nihilominùs opinioni ſuæ adhæret. Patet 1. ex S. Thoma verbis proximè relatis. 2. Ex S. Auguſtino lib. 4. contra Donatiſtas c. 16. ubi ſic ait: *Conſtituamus aliquem ſentire id de Chriſto, quod Photinus opinatus eſt, exiſtimantem ipſam eſſe catholicam fidem; nondum illum hæreticum dico, niſi manifeſtata ſibi doctrina catholica fidei, reſiſtere maluerit, & illud, quod tenebat, elegerit.*

Accedit ratio: quia ſicut ille cenſetur docilis, & catholicus, qui credit vera eſſe ea omnia, quæ ab Eccleſia proponuntur, ut revelata à Deo; ita è contrario is cenſeri debet contumax & hæreticus, qui ſentit aliquid non eſſe verum; quamvis Eccleſia proponat illud, ut à Deo revelatum. Igitur contumacia ad hæreſim requiſita, conſiſtit in efficaci & deliberata voluntate contradicendi Eccleſiæ, & diſſentiendi alicui veritati revelatæ, contra ſenſum & determinationem Eccleſiæ, à qua veritas illa ſufficienter proponitur ut revelata.

Hinc quamvis homo diſſentiens privatæ revelationi credibili, ſit infidelis infidelitate, quæ habitum fidei excludit, & ab hæreſi quoad eſſentiam nihil planè differat, non eſt tamen hæreticus propriè, & ſecundùm acceptionem in Eccleſia communiter receptam; quia non contradicit Eccleſiæ, nec tenet aliquid contra ſenſum & determinationem ejus; unde ſubjectus non eſt pœnis hæreticorum.

3. Requiritur ex parte ſubjecti, profeſſio fidei chriſtianæ. Nam ita docet, 1. S. Auguſtinus lib. 18. de Civ. Dei cap. 51. ubi ſic ait: *Hæretici ſunt, qui ſub vocabulo chriſtianæ doctrinæ reſiſtunt chriſtianæ*. 2. S. Thomas quæſt. 11. art. 1. in O. ubi ita loquitur: *A rectitudine ergo fidei chriſtianæ dupliciter poteſt quis deviare. Uno modo, quia ipſe Chriſto non vult aſſentire: is hìc habet quaſi malam voluntatem circa ipſum finem: & hoc pertinet ad ſpeciem infidelitatis paganorum & judæorum. Alio modo, per hoc quòd intendit quidem Chriſto aſſentire, ſed deficit in eligendo ea, quibus Chriſto aſſentiat: quia non eligit ea, quæ ſunt verè à Chriſto tradita, ſed ea quæ ſibi propria mens ſuggerit. Et ideò hæreſis eſt infidelitatis ſpecies, pertinens ad eos, qui fidem Chriſti profitentur, ſed ejus dogmata corrumpunt*. Ratio autem eſt, ut ſuggerit S. Thomas hoc loco, quia qui non profitetur fidem chriſtianam, ſeu, quod idem eſt, qui non profitetur ſe Chriſto credere, etiamſi erret, paganus eſt vel judæus, non hæreticus.

Addo, ad hæreſim ex parte ſubjecti ſufficere profeſſionem fidei chriſtianæ. Nam 1. non requiritur ex parte ſubjecti, ut priùs habita fuerit vera fides: alioqui qui eſſet Calviniſta ab infantia, non eſſet hæreticus: quod dici non poteſt. 2. Non requiritur ex parte ſubjecti ſuſceptio baptiſmi: nam Concilium Nicænum can. 19. ſtatuens eos, qui ad Eccleſiam Catholicam ex hæreſi Pauli Samozateni redeunt, eſſe baptizandos, ſupponit aliquos eſſe hæreticos antequam baptizentur. Quod etiam ſupponit S. Auguſtinus lib. de unico baptiſmo contra Petilianum c. 3. & in præfatione ad librum de hæreſibus. Neminem tamen Eccleſia tanquam hæreticum punire poteſt, niſi ſit baptizatus, quia nemo ab Eccleſia puniri poteſt, niſi ſubjectus ejus poteſtati & juriſdictioni. Nemo autem ſubjectus eſt poteſtati & juriſdictioni Eccleſiæ ante baptiſmum. Unde cùm Eccleſia hæreticos non baptizatos anathematizat, anathema tunc, non excommunicationem, ſed execrationem ſignificat. Ex his autem ſit

RESPONSIO II.

Hæreſis eſt voluntarius error intellectus contra aliquam fidei veritatem, cum pertinacia aſſertus ab eo qui ſe Chriſtianum profitetur.

Dicitur 1. error intellectus, hoc eſt, erroneum judicium, ſeu falſus aſſenſus, cujus ſubjectum eſt intellectus. Dicitur 2. error voluntarius, quia ſicut aſſenſus fidei à voluntate imperatur, ita & aſſenſus contra fidem: unde uterque æquè liber eſt; & ſicut aſſenſus fidei eſt honeſtus & laudabilis, ita & aſſenſus contra fidem eſt inhoneſtus & culpabilis. Dicitur 3. error contra veritatem fidei, quia error in alia materia, non eſt hæreſis. Dicitur 4. contra aliquam veritatem fidei: nam error contra omnes veritates fidei non eſt hæreſis, ſed apoſtaſia. Dicitur 5. cum pertinacia: quia qui errat circa aliquam veritatem fidei ſine pertinacia, eſt malè ſentiens, non hæreticus. Dicitur denique 6. ab eo, qui ſe Chriſtianum profitetur:

tetur: qui enim Chriſtum non agnoſcit, nec ei credere ſe profitetur, non eſt hæreticus, ſed infidelis, paganus ſcilicet, vel judæus.

ARTICULUS IV.

Utrùm ſit hæreticus ille, qui habet dubitationem in rebus fidei.

NOta. Dubitatio duplex eſſe poteſt, una ſcilicet negativa, & altera poſitiva. Dubitatio negativa eſt, quando intellectus apprehendens aliquam propoſitionem, circa illam nullum exercet actum, ſed circa illam ſe habet merè negativè, neque aſſentiendo, neque diſſentiendo. Dubitatio poſitiva eſt, cùm intellectus poſitivè judicat propoſitionem, quam apprehendit, eſſe incertam, & de illa poſitivè dicit: Fortaſsè non eſt vera, ſed falſa.

Reſponſio I.

Qui deliberatè & poſitivè dubitat de veritate aliqua revelata, & ut tali ab Eccleſia ſufficienter propoſita, eſt formaliter hæreticus.

Prob. 1. Ex S. Thoma quæſt. 10. art. 7. in O. *Si diſputet*, inquit, *tanquam de fide dubitans, & veritatem fidei pro certo non ſupponens, ſed argumentis experiri intendens; proculdubio peccat tanquam dubius in fide, & infidelis.*

2. Ratione: nam 1. ille eſt formaliter hæreticus, qui judicat authoritatem Eccleſiæ in proponendis veritatibus fidei eſſe fallibilem. Sed qui poſitivè dubitat de veritate revelata, &, ut tali, ab Eccleſia ſufficienter propoſita, judicat Eccleſiæ in proponendis veritatibus fidei authoritatem fallibilem eſſe: nam veritatem revalatam, &, ut talem, ab Eccleſia ſufficienter propoſitam, judicat eſſe incertam; quod facere non poteſt, niſi judicando Eccleſiam falli poſſe in propoſitione veritatum fidei, proponendo ſcilicet aliqua tanquam revelata, quæ tamen revelata non ſunt. Ergo, &c.

3. Ille eſt formaliter hæreticus, qui habet judicium erroneum in materia fidei cum pertinacia. Sed qui poſitivè dubitat de veritate revelata, &, ut tali, ab Eccleſia ſufficienter propoſita, habet judicium erroneum in materia fidei cum pertinacia. 1. Habet judicium erroneum in materia fidei: nam judicare incertam eſſe veritatem, quam Eccleſia ſufficienter proponit, ut revelatam, errare eſt in materia fidei, cùm omnis veritas, quàm Eccleſia ut revelatam ſufficienter proponit, ſit certiſſima. 2. Pertinax eſt; nam ſciens & prudens contradicit ſenſui Eccleſiæ, quæ judicat firmiſſimè tenendam eſſe omnem veritatem, quam ut revelatam proponit fidelibus credendam. Ergo, &c.

Hinc etiam ſi quis eliciat aſſenſum tantùm opinativum circa veritatem revelatam, ut talem ab Eccleſia ſufficienter propoſitam, eſt formaliter hæreticus, ſi aſſenſus ejus eſt actu formidoloſus: nam tunc poſitivè dubitat, & negat Eccleſiæ infallibilitatem, ejuſque ſenſui contradicit, judicando veritatem aliquam eſſe incertam, quam tamen Eccleſia ipſa certiſſimè tenendam eſſe judicat. At non eſt hæreticus, ſi aſſenſus ejus eſt ſolùm radicaliter formidoloſus, quia tunc non dubitat actu, nec negat infallibilitatem Eccleſiæ, quamvis eam non aſſerat; neque contradicit Eccleſiæ ſenſui; non enim judicat veritatem ab Eccleſia propoſitam, eſſe indignam aſſenſu firmiſſimo, quamvis tunc ei non adhæreat firmiſſimè.

Reſponſio II.

Qui de veritate aliqua revelata, & ut tali ab Eccleſia ſufficienter propoſita, dubitat negativè, hoc eſt, per meram ſuſpenſionem aſſenſus, à voluntate imperatam propter rationes contrarium ſuadentes, eſt etiam formaliter hæreticus.

Prob. Nam talis non audet aſſentiri veritati ab Eccleſia propoſitæ, quia propter rationes contrarium ſuadentes timet, ne aſſentiendo illi, erret. Unde ad vitandum erroris periculum, imperat ſibi ſuſpenſionem aſſenſus. Ergo æquivalenter judicat rationes contrarium ſuadentes, tanti eſſe momenti, ut incertam reddant veritatem, quamvis ab Eccleſia proponatur, ut certò tenenda, tanquam à Deo revelata. Ergo æquivalenter judicat Eccleſiam eſſe fallibilem in materia fidei, & æquivalenter contradicit ſenſui Eccleſiæ judicantis veritatem, quam proponit ut revelatam, aſſenſu firmiſſimo tenendam eſſe propter authoritatem divinam. Ergo tam eſt hæreticus, quàm qui dubitat poſitivè: nam ſive formaliter, ſive æquivalenter judices Eccleſiam fallibilem eſſe in materia fidei; item ſive formaliter, ſive æquivalenter contradicas ſenſui Eccleſiæ, perinde eſt in æſtimatione morali in ordine ad incurrendam formalem hæreſim, quia in utroque caſu pertinaciter erratur contra fidem.

ARTICULUS V.

Utrùm errans in fide ex ignorantia culpabili quòd oppoſitum doceatur ab Eccleſia, ſit formaliter hæreticus, & infidelis infidelitate pellente habitum fidei.

Reſponſio I.

NOn eſt formaliter hæreticus, qui errat in fide ex ignorantia culpabili, ſive affectata, ſive non affectata, quòd oppoſitum doceatur ab Eccleſia.

Prob. Nam ille non eſt formaliter hæreticus, qui non errat in fide cum pertinacia, ut conſtat ex dictis Art. III. Sed qui errat in fide ex ignorantia, &c. non errat cum pertinacia. Ergo, &c.

Prob. min. Nam, ut etiam conſtat ex dictis eod. Articulo, illi omnes & ſoli errant in fide cum pertinacia, qui cognoſcunt & advertunt ſe credere & opinari contra ſenſum Eccleſiæ, proponentis aliquid ut revelatum, & fide divina tenendum. Sed qui errat in fide ex ignorantia, &c. non cognoſcit, nec advertit ſe credere & opinari contra ſenſum Eccleſiæ, proponentis aliquid ut revelatum, & fide divina tenendum. Ergo, &c.

Confirmatur. Quia ille nec eſt, nec poteſt eſſe contumax in materia fidei, qui habet voluntatem efficacem ſubmittendi ſe authoritati Eccleſiæ, & credendi firmiter omnem veritatem revelatam, & ut talem ab Eccleſia ſufficienter propoſitam: nam, ut Articulo citato dictum eſt, contumacia in materia fidei eſt voluntas deliberata & efficax contradicendi Eccleſiæ, & diſſentiendi alicui veritati revelatæ, quamvis ut tali ſufficienter ab Eccleſia propoſitæ. Sed qui errat in fide ex ignorantia culpabili, quòd oppoſitum doceatur ab Eccleſia, habet voluntatem efficacem ſubmittendi ſe authoritati Eccleſiæ, & firmiter credendi omnem veritatem revelatam, & ut talem ab Eccleſia ſufficienter propoſitam: alioqui non erraret in fide ex ignorantia, quòd oppoſitum doceatur ab Eccleſia, ſeu, quod idem eſt, non erraret in fide, quia ignorat oppoſitum doceri ab Eccleſia, & ignorantia non eſſet cauſa erroris illius. Ergo, &c.

Hoc autem argumentum tam valet pro eo qui errat ex ignorantia affectata, quàm pro eo qui errat ex ignorantia non affectata: nam ignorantia affectata tam eſt cauſa erroris in eo qui errat ex ignorantia affectata, quàm ignorantia non affectata eſt cauſa erroris in eo qui ignorat ex ignorantia non affectata.

Reſponſio II.

Qui errat contra fidem ex ignorantia culpabili, ſive affectata, ſive non affectata, quòd contrarium doceatur ab Eccleſia, non eſt infidelis infidelitate pellente habitum fidei.

Prob. Habitus fidei non pellitur, niſi per infidelitatem propriè & ſimpliciter dictam. Sed qui errat contra fidem ex ignorantia, &c. non eſt infidelis infidelitate propriè & ſimpliciter dicta. Ergo, &c. *Prob. min.* Nam infidelitas propriè & ſimpliciter dicta, eſt ea, qua rejicitur & contemnitur objectum formale fidei ſufficienter propoſitum. Sed qui errat contra fidem ex ignorantia, &c. non eſt infidelis infidelitate rejiciente & contemnente objectum formale fidei ſufficienter propoſitum. Ergo, &c. Major conſtat: nam infidelitas propriè & ſimpliciter dicta, eſt ea, quacum ſtare non poteſt actus fidei, quo veritas revelata creditur ſuper omnia. At talis eſt ſola infidelitas, qua rejicitur & contemnitur ſaltem in aliquo objectum formale fidei ſufficienter propoſitum.

Prob. ergo min. Si is, qui errat contra fidem ex ignorantia culpabili, quòd oppoſitum teneatur ab Eccleſia, contemnit in aliquo objectum formale fidei ſufficienter propoſitum, certè contemnit in Articulo, contra quem errat. Sed hoc dici non poteſt: nam objectum formale fidei non eſt ei ſufficienter propoſitum relatè ad hunc articulum. Ergo, &c. Præterea, ille non contemnit in aliquo objectum formale fidei ſufficienter propoſitum, qui habet voluntatem efficacem, abſolutam & univerſalem amplectendi objectum formale fidei, quoties erit ſibi ſufficienter propoſitum, Sed hanc voluntatem habet is, qui errat contra fidem ex ignorantia culpabili, etiam affectata, quòd oppoſitum doceatur ab Eccleſia. Sed ex his

Confirm. Reſp. Ille non eſt infidelis infidelitate pellente habitum fidei, qui in ſenſu compoſito ſui erroris poteſt exercere actus fidei perfectæ, & credere ſuper omnia propter revelationem divinam articulos fidei, ſibi ad credendum ſufficienter propoſitos: nam ſecundùm legem Dei ordinariam, qui habet habitum fidei, tandiu retinet illum, quandiu nihil habet incompoſſibile cum actu fidei perfectæ. Sed qui errat contra fidem ex ignorantia culpabili, etiam affectata, quòd oppoſitum doceatur ab Eccleſia, poteſt in ſenſu compoſito ſui erroris exercere actus fidei divinæ, & credere ſuper omnia alios fidei articulos, ſibi ab Eccleſia ſufficienter propoſitos: nam in ſenſu compoſito ſui erroris habet voluntatem efficacem, abſolutam & generalem amplectendi veritates omnes revelatas, & ut tales ſibi ab Eccleſia ſufficienter propoſitas; cùm habeat voluntatem efficacem, abſolutam & generalem amplectendi objectum formale fidei, quoties ſibi erit ab Eccleſia ſufficienter propoſitum. Ergo, &c.

Obj. Ignorantia graviter culpabilis non excuſat ab aliis peccatis: nam v. g. qui occidit hominem ex ignorantia graviter culpabili, reus eſt homicidii. Ergo nec excuſat ab hæreſi formali. *R.* neg. conſ. Diſparitas eſt, quia ad alia peccata requiritur & ſufficit voluntarietas, quam non impedit ignorantia graviter culpabilis: nam ut actus legi repugnans, quà talis, ſit tibi voluntarius, neceſſe non eſt ut actu advertas te facere contra legem, ſed ſatis eſt, ſi advertere poſſis & debeas. Ad hæreſim verò, præter voluntarietatem requiritur pertinacia, quam impedit ignorantia, etiam graviter culpabilis, quòd oppoſitum doceatur ab Eccleſia; quia ad pertinaciam requiritur actualis ſcientia & advertentia, qua qui errat contra fidem, actu ſcit & advertit ſe contradicere Eccleſiæ.

Dices 1. Qui errat contra fidem ex ignorantia culpabili quòd oppoſitum doceatur ab Eccleſia, peccat contra præceptum fidei. Ergo eſt formaliter hæreticus. *R.* diſt. ant. Peccat contra præceptum fidei, non adhibendo debitam diligentiam, ad ſciendas veritates à Deo revelatas, & ut tales ab Eccleſia propoſitas. C. ant. Peccat contra præceptum fidei, rejiciendo & contemnendo authoritatem Eccleſiæ, & objectum formale fidei ſufficienter propoſitum, N. ant. & conſeq. Nam ut quis ſit formaliter hæreticus, requiritur ut in aliquo rejiciat & contemnat Eccleſiæ authoritatem, & objectum formale fidei ſufficienter propoſitum ad credendum.

Dices 2. Qui errat contra fidem ex ignorantia, &c. contemnit authoritatem Dei revelantis, & Eccleſiæ. Ergo eſt hæreticus. *R.* diſt. ant. Contemnit authoritatem Dei revelantis, & Eccleſiæ, non adhibendo ſufficientem diligentiam, ne authoritati Dei revelantis & Eccleſiæ contradicat, & ita non exhibendo debitam reverentiam Deo & Eccleſiæ, C. ant. Rejiciendo in aliquo objectum formale fidei, ſibi ab Eccleſia ſufficienter propoſitum, & ſic formaliter vel ſaltem virtualiter Deo revelanti, aut Eccleſiæ revelationes divinas proponenti denegando infallibilitatem, N. ant. & conſ.

Itaque ut quis ſit formaliter hæreticus, requiritur, ut rejiciat in aliquo objectum formale fidei, ſibi ab Eccleſia ſufficienter propoſitum, & ſic virtualiter ſaltem Deo vel Eccleſiæ in materia fidei deneget infallibilitatem, quod non facit, qui errat contra fidem ex ignorantia culpabili, etiam affectata, quòd oppoſitum ab Eccleſia doceatur: nam è contra ita actu affectus eſt erga Dei & Eccleſiæ authoritatem, ut ſi articulus fidei, quem negat, ei ab Eccleſia ſufficienter proponeretur ut revelatum, ſtatim, errore depoſito, illum amplecteretur, & firmiſſimè crederet propter revelationem ſufficienter ab Eccleſia propoſitam. Unde actus, quo errat, & adhæret falſo articulo, nequidem eſt virtualis negatio infallibilitatis Dei aut Eccleſiæ, nec eſt omninò abſolutus, ſed hanc tacitam conditionem includit, modò oppoſitum non ſit à Deo revelatum, & ut tale ab Eccleſia ſufficienter propoſitum.

Dices 3. Qui errat contra fidem ex ignorantia affectata, quòd oppoſitum doceatur ab Eccleſia, vult ignorare ex contemptu authoritatis Eccleſiæ, tanquam fallibilis in rebus fidei. Sed qui contemnit authoritatem Eccleſiæ, tanquam fallibilem in rebus fidei, eſt formaliter hæreticus. Ergo ſaltem ille eſt formaliter hæreticus, qui errat contra fidem ex ignorantia affectata, quòd oppoſitum doceatur ab Eccleſia.

Reſ. neg. maj. Imò vult ignorare, quia certò credit Eccleſiam eſſe in proponendis revelationibus infallibilem, & ita vult ignorare, quia reveretur authoritatem Eccleſiæ in rebus fidei; & ita reveretur, ut ſi cognoſceret oppoſitum ab ea doceri, ſtatim vellet judicio ejus ſe ſubmittere, & ſic cogeretur deponere opinionem ſuam, quam amat, & quam, ſpectatis ſolis rationibus naturalibus, veram judicat, cum hac tamen, ut jam dictum eſt, tacita conditione, niſi oppoſitum ſit à Deo revelatum, & ut tale ſufficienter ab Eccleſia propoſitum. Ex quo apparet illum nullo modo contemnere authoritatem Eccleſiæ, tanquam errori obnoxiam in proponendis veritatibus fidei.

At inquies. Quid ſi errans contra fidem, ignorando quòd oppoſitum doceatur ab Eccleſia, affectaret ignorare ex contemptu authoritatis Eccleſiæ, tanquam fallibilis in rebus fidei? *R.* 1. Quòd non erraret contra fidem ex ignorantia, ſed cum ignorantia, quòd oppoſitum doceatur ab Eccleſia: nam tunc ignorantia non eſſet cauſa erroris ejus, nec eſſet ignorantia antecedens, ſed merè concomitans: cùm enim contemnat authoritatem Eccleſiæ ut errori obnoxiam in rebus fidei, ſublata ignorantia, & cognito ſenſu Eccleſiæ, adhuc permaneret in errore ſuo, & tandiù permaneret, quandiù retineret judicium illud, quo authoritatem Eccleſiæ, ut fallibilem, parvipendit.

Reſp. 2. Quòd eſſet formaliter hæreticus, non præcisè propter actum erroneum, quo negaret articulum fidei, ut talem ab Eccleſia ſufficienter propoſitum, ſed propter illud prævium judicium erroneum, quo contemneret authoritatem Eccleſiæ, ut fallibilem in rebus fidei, ac proinde Eccleſiæ in rebus fidei infallibilitatem denegaret.

Dices 4. In aliis materiis peccatum commiſſum ex ignorantia graviter culpabili, eſt ejuſdem ſpeciei moralis, cum peccato commiſſo ex certa ſcientia. Ergo etiam in materia fidei. *R.* neg. conſeq. Diſparitas eſt, quia ad peccatum mortale hujus vel illius ſpeciei moralis in aliis materiis, ſaltem ut plurimum ſufficit actionis malæ voluntarietas, quam non impedit ignorantia graviter culpabilis. At verò ad hæreſim, præter voluntarietatem actus, quæ ad peccatum mortale ſatis eſt, requiritur ſpecialis notitia & advertentia revelationis divinæ, cui contradicitur, & ſufficientis ejus

propo-

propoſitionis; quia ſine hac notitia & advertentia error contra fidem poteſt quidem eſſe graviter malus & culpabilis, at non poteſt eſſe formalis aut virtualis negatio pertinax infallibilitatis Dei revelantis, aut Eccleſiæ revelationem divinam proponentis: quod tamen eſſentialiter requiritur ad hæreſim.

Dices 5. Error contra fidem ex ignorantia culpabili ſufficit ad paganiſmum & judaiſmum. Ergo ſufficit etiam ad hæreſim. *R.* diſt. ant. Error contra fidem ex ignorantia culpabili ſufficit ad paganiſmum & judaiſmum materialiter, C. ant. Ad paganiſmum & judaiſmum formaliter, N. ant. & conſeq. Vel, ſi vis, diſt. ſimiliter conſ. Ergo ſufficit etiam ad hæreſim materialiter, C. conſ. Ad hæreſim formaliter, N. conſ. Duplex itaque diſtingui poteſt paganiſmus (idem dic de judaiſmo) nempe paganiſmus materialiter, & paganiſmus formaliter.

Paganiſmus formaliter conſiſtit in infidelitate propriè dicta, & pellente habitum fidei, & eſt in eo, qui falſam idolorum religionem profitetur, quamvis vera religio ſit ei ſufficienter propoſita, ut prudenter poſſit & debeat eam credere & amplecti, quam proinde rejicit & contemnit pertinaciter: unde ad paganiſmum formaliter requiritur pertinacia in rejicienda & contemnenda vera religione, quamvis ſufficienter propoſita ad obligationem illam credendi & amplectendi.

Paganiſmus materialiter conſiſtit in errore culpabili, quo quis adhæret falſæ idolorum religioni, ex ignorantia culpabili veræ religionis, quæ ſcilicet non eſt ei ſufficienter propoſita, ut prudenter poſſit & debeat illam credere & amplecti, ſed eſt ſufficienter, ut debeat inquirere: quod cùm non faciat, ignorat culpabiliter, & ſic ex ignorantia culpabili adhæret falſæ idolorum religioni, ſed ſine pertinaci rejectione & contemptu veræ religionis, quæ non eſt ei ſufficienter propoſita, ut illam prudenter credat & amplectatur. Unde in paganiſmo materialiter, non eſt pertinacia, ſine qua tamen non poteſt eſſe infidelitas propriè dicta, & cum habitu fidei incompoſſibilis.

Similiter duplex diſtingui poteſt v. gr. Lutheraniſmus, nempe Lutheraniſmus materialiter, & Lutheraniſmus formaliter. Lutheraniſmus formaliter eſt infidelitas propriè dicta, & pellens habitum fidei, qua aliquis adhæret doctrinæ Lutheri, cum cognitione & advertentia, quòd oppoſitum doceatur ab Eccleſia Romana, ipſi per motiva credibilitatis ſufficienter propoſita, ut Eccleſia vera, & conſequenter ut infallibilis in docendis veritatibus revelatis, quam proinde prudenter poteſt & debet credere eſſe veram Eccleſiam, & in proponendis veritatibus fidei infallibilem. Unde talis eſt formaliter hæreticus, quia pertinaciter rejicit & contemnit veritates fidei, erroribus ſuis contrarias ſibi ad obligationem credendi ſufficienter propoſitas, & pertinaciter negat infallibilitatem & veritatem Eccleſiæ Rom. ſibi ſufficienter propoſitæ ad obligationem credendi eam eſſe veram & infallibilem Eccleſiam.

Lutheraniſmus materialiter eſt error culpabilis, quo quis culpabiliter adhæret doctrinæ Lutheri ex ignorantia culpabili, quòd Eccleſia Romana, quæ oppoſitum docet, ſit vera Eccleſia, & conſequenter infallibilis in veritatibus fidei proponendis; in quantum veritas & infallibilitas Eccleſiæ Romanæ non eſt ei ſufficienter propoſita per motiva credibilitatis, ut prudenter poſſit & debeat illas credere, ſed ſolùm ut prudenter poſſit & debeat de illis inquirere. Unde talis non eſt formaliter hæreticus, quia non rejicit veritates revelatas, ut tales ſufficienter propoſitas ad obligationem credendi, ſed ſolùm ſufficienter ad obligationem inquirendi; nec rejicit veritatem & infallibilitatem Eccleſiæ Romanæ, quas teneatur immediatè credere, ſed ſolùm de quibus teneatur immediatè inquirere; proindeque non habet pertinaciam ad formalem hæreſim requiſitam, & in eo ſitam, quòd quis rejiciat & contemnat veritates fidei, ut tales ad credendum ſibi ſufficienter propoſitas per authoritatem Eccleſiæ veræ & infallibilis, ut talis ad credendum ſufficienter propoſitæ per motiva credibilitatis, quam tamen eſſe veram & infallibilem Eccleſiam credere, eique ut tali deferre non vult, & nolendo pertinaciter rejicit, & contemnit.

Ex his autem obſerva, in hæreticorum regionibus non deeſſe, præſertim inter rudes, vel juniores, qui errorem cum lacte hauſerunt à parentibus, & ubi nullum eſt publicum veræ religionis exercitium; non deeſſe, inquam, qui excuſentur ab hæreſi formali, ac proinde & ab excommunicatione in foro conſcientiæ; quia ſcilicet non deſunt qui errent, quamvis culpabiliter, abſque pertinacia ad hæreſim formalem requiſita, quia errant ex ignorantia, quamvis culpabili, quòd Eccleſia Romana, cui contradicunt, ſit vera & infallibilis Eccleſia, eò quòd Eccleſia Romana non eſt illis ſufficienter propoſita, ut prudenter poſſint & debeant credere illam eſſe veram & infallibilem Eccleſiam, ſed ſolùm ſufficienter, ut prudenter poſſint & debeant de ejus veritate & infallibilitate inquirere. Unde Eccleſiam Romanam eſſe veram & infallibilem Eccleſiam negant quidem culpabiliter, & negando, graviter peccant contra fidem, ſed tamen negant abſque pertinacia hæreſis formalis conſtitutiva, qualis reperitur in iis omnibus, quibus Eccleſia Romana, ut vera & infallibilis Eccleſia, ſufficienter proponitur ad obligationem credendi, & tamen nolunt credere.

Pauci porrò ſunt inter hæreticos, ſaltem eos, qui regiones incolunt, in quibus permittitur vel toleratur veræ religionis exercitium, pauci, inquam, ſunt qui ſic ab hæreſi formali excuſari poſſint, quia tot & tanta, tam clara & obvia ſunt motiva credibilitatis pro vera Eccleſia, ut paſſim ſeſe offerant, & vel invitis oculos perſtringant. Unde hæreticis communiter veritas & authoritas Eccleſiæ Romanæ ſufficienter eſt propoſita ad credendum; paucique excuſandi ſunt eſſe, qui ſine pertinacia, & conſequenter ſine formali hæreſi Eccleſiam Romanam eſſe veram & infallibilem Eccleſiam agnoſcere inficientur.

Dices denique 6. Quilibet actus de ſe graviter malus, charitati repugnat, eamque pellit, quamvis committatur ex ignorantia graviter culpabili. Ergo quilibet error culpabilis contra fidem, repugnat habitui fidei, illumque pellit, ſi is, qui errat, ex ignorantia graviter culpabili errat. *Reſp.* neg. conſeq. Nam actus de ſe graviter malus, ex ignorantia graviter culpabili commiſſus, habet ſpecialem aliquam repugnantiam cum habitu charitatis, quam non habet cum habitu fidei error contra fidem ex ignorantia graviter culpabili: nam in ſenſu compoſito actus de ſe graviter mali, ex ignorantia graviter culpabili commiſſi, non poteſt exerceri actus perfectæ dilectionis, propter quem tamen datur & conſervatur habitus charitatis. At in ſenſu compoſito erroris contra fidem ex ignorantia graviter culpabili, exerceri poſſunt actus fidei etiam perfectæ circa alios articulos, circa quos non erratur.

Mirum itaque non eſt, quòd habitus fidei, qui nobis datur ad exercendos actus perfectæ fidei, non pellatur per errorem contra fidem ex ignorantia graviter culpabili, & tamen habitus charitatis pellatur per quemlibet actum de ſe graviter malum, ex ignorantia graviter culpabili commiſſum: ſicut etiam habitus fidei pellitur per quemlibet errorem contra fidem, conjunctum cum pertinacia, ſeu per quemlibet errorem contra fidem, conjunctum cum ſufficienti ſcientia & advertentia, quòd oppoſitum doceatur à vera Eccleſia: cùm enim talis error ſit ſaltem virtualiter negatio infallibilitatis Dei loquentis, vel Eccleſiæ res fidei proponentis, & incompoſſibilis ſit cum voluntate abſoluta & generali ſe ſubmittendi authoritati divinæ ſufficienter ad credendum propoſitæ, & ita ſit incompoſſibilis cum omni actu fidei perfectæ, reddit inutilem habitum fidei, & habet cum illo ſpecialem repugnantiam, qualem habet omne peccatum mortale cum habitu charitatis.

PARS SECUNDA,

DE SPE, ET CHARITATE,

DISPUTATIO PRIMA.

De Spe.

HÆC vox *Spes* variè in Scripturis divinis ſumitur. Sumitur enim, 1. Pro rebus, quæ ſperantur; ut in epiſt. ad Tit. cap. 2. *Expectantes beatam ſpem.* Et Rom. c. 8. *Spes, quæ videtur, non eſt ſpes.* 2. Pro eo, à quo bonum aliquod ſperamus; ut Pſal. 90. *Tu es, Domine, ſpes mea.* Et Pſal. 60. *Factus es ſpes mea, turris fortitudinis.* 3. Pro actu ſperandi; ut Job c. 19. *Repoſita eſt hæc ſpes in ſinu meo.* 4. Pro habitu infuſo, ad actum ſpei ſupernaturalem intrinſecè hominem habilitante.

Nota iterum. Spes, actualis ſcilicet, ſumi poteſt dupliciter, latè & ſtrictè. Spes latè ſumpta, eſt cujuſcumque futuri expectatio: unde tam eſt mali, quàm boni futuri. Spes verò propriè & ſtrictè ſumpta, non eſt niſi bonorum futurorum expectatio. Spes ſumpta hoc modo, in genere definitur deſiderium efficax boni abſentis, ardui, poſſibilis obtineri, probabiliter obtinendi, cum quadam animi erectione, quæ vel in propriis, vel in alienis viribus fundatur, & vi cujus difficultates contemnuntur.

Hæc Spei deſcriptio probatur ex S Thoma: nam ſic loquitur 1. 2. qu. 40. art. 1. in O. *Circa objectum ſpei quatuor conditiones attenduntur. Primò, quod ſit bonum: non enim propriè loquendo, eſt ſpes niſi de bono, & per hoc differt ſpes à timore, qui eſt de malo. Secundò, ut ſit futurum* (ſeu abſens,) *non enim ſpes eſt de præſenti jam habito, & per hoc differt ſpes à gaudio, quod eſt de bono præſenti. Tertiò requiritur quòd ſit aliquid arduum cum difficultate adipiſcibile: non enim aliquis dicitur aliquid ſperare minimum, quod ſtatim eſt in ſua poteſtate ut habeat, & per hoc differt ſpes à deſiderio* (ſimplici, & prout ad concupiſcibilem partem pertinet;) *vel cupiditate, quæ eſt de bono futuro abſolutè. Quartò, quòd illud arduum ſit poſſibile adipiſci: non enim aliquis ſperat, id quòd omninò adipiſci non poteſt, & ſecundum hoc differt ſpes à deſperatione.*

Adde, ad mentem S. Doctoris, & probabiliter obtinendi: quod enim certò judicatur non eſſe obtinendum, quantumvis judicetur eſſe ſecundùm ſe poſſibile, non poteſt deſiderari efficaciter. Spes autem cùm ſit motus voluntatis tendentis ad conſecutionem boni abſentis, & quidem talis, ut obtineri non poſſit niſi per media à ſperante adhibita, eſt deſiderium efficax, quod non negat S. Doctor articulo citato, cùm ait ſpem diſtingui à deſiderio, illudque ſupponere: loquitur enim de ſimplici deſiderio, hoc eſt, de motu appetitus, propendentis in bonum abſens, præſcindendo ab hoc, quòd ſit arduum & poſſibile obtineri, ut patet ex reſp. ad 3. ubi ſic loquitur: *Objectum ſpei non tantùm addit poſſibilitatem ſuper objectum deſiderii, ſed etiam arduitatem, quæ ad aliam potentiam facit ſpem pertinere, ſcilicet ad iraſcibilem, quæ reſpicit arduum.* Quare S. Doctor in re non aliud vult, quàm ſpem non eſſe deſiderium ſimpliciter, ſed eſſe deſiderium cum addito, ſeu deſiderium modificatum per certam animi erectionem, qua ſic confortatur appetitus contra objecti abſentis arduitatem, ut ea non obſtante, in objecti abſentis conſecutionem tendat efficaciter, mediaque ad hunc finem idonea & neceſſaria adhibeat. Hanc eſſe S. Doctoris mentem patet ex 1. 2. quæſt. 25. art. 1. in O. ubi ait: *Spes ſupra deſiderium addit quendam conatum, & quandam elevationem animi ad conſequendum bonum arduum.*

Spes itaque, juxta S. Doctorem, ſupra deſiderium ſimplex addit quandam elevationem animi adversùs arduitatem objecti. Quod etiam evidenti ratione demonſtrari poteſt. Nam ſpes eſſentialiter tendit in objectum abſens arduum, quà arduum. Ergo ſpes verſatur circa arduitatem objecti abſentis, vel illam appetendo, & proſequendo; vel illam fugiendo, & propter illam ab objecti proſecutione reſiliendo; vel denique contra illam appetitum erigendo & confirmando: quartus enim modus excogitari non poteſt, quo ſpes poſſit verſari circa arduitatem objecti ſui. Primum autem dici non poteſt; quia arduitas illa non habet rationem boni, ſed mali. Secundum etiam non poteſt dici, quia non ſpei, ſed deſperationis eſt objecti arduitatem fugere, & propter illam ab objecti proſecutione reſilire. Supereſt igitur ut ſpes verſetur circa arduitatem objecti ſui, adversùs illam inſurgendo, & appetitum adversùs illam ita confortando, ut propter illam non deterreatur à propoſito, ſed è contra, illa contempta, velit efficaciter adhibere media ad objecti conſecutionem neceſſaria.

Porrò hæc animi erectio contra difficultates, in objecti proſecutione occurrentes, quæ ſpei propria eſt, & per quam ſpes potiſſimùm differt à deſperatione, quæ præter objecti fugam dicit quandam animi dejectionem, qua debilitatus appetitus reſilit ab objecti proſecutione propter illius vel impoſſibilitatem, vel nimiam difficultatem; illa, inquam, animi erectio non eſt tendentia diſtincta à tendentia deſiderii, quod dicit ſpes, ſed pura & intrinſeca hujus tendentiæ modificatio: ſicut v. gr. evidentia & certitudo cognitionis, qua objectum evidenter & certò cognoſcitur, eſt hujus cognitionis modificatio pura & intrinſeca: non enim evidens & certa cognitio objecti eſt actus duplex, quorum unus ſit objecti perceptio, & alter hujus perceptionis evidentia & certitudo, ſed eſt unicus actus, qui per ſe & intrinſecè tali modo ſe habet ad objectum, cujus per ſe & intrinſecè eſt clara & certa perceptio.

Similiter deſiderium efficax boni abſentis, ardui, &c. cum animi erectione adversùs arduitatem hanc, non eſt duplex motus voluntatis, quorum uno voluntas tendat in conſecutionem boni abſentis, & altero ſe contra arduitatem illius erigat; ſed eſt motus unicus & ſimplex, tali modo per ſe & intrinſecè ad boni abſentis & ardui conſecutionem ſe habens, hoc eſt, quo voluntas ſic propendet in conſecutionem boni abſentis & ardui, ut non obſtante ejus arduitate, velit adhibere, & ita velit, ut re ipſa adhibeat media ad bonum illud conſequendum neceſſaria.

Nec dic ſpem non eſſe, ſed præſupponere deſiderium boni abſentis & ardui, & eſſe tantùm actum, quo appetitus erigitur & confortatur contra arduitatem boni abſentis, quod natura ſaltem priùs per alium actum deſideratur. Nam quid eſt ſperare, niſi velle ſibi bonum aliquod arduum, quod abſens eſt? At velle ſibi bonum abſens, eſt deſiderare: deſiderium enim eſt actus proſecutivus boni abſentis, & in hoc differt, 1. Ab amore, qui eſt de bono, quà bono præcisè, præſcindendo ab ejus abſentia, ſicut & ab ejus præſentia. 2. A delectatione ſeu gaudio, quod eſt de bono præſenti, quà tali.

Jam verò bonum illud abſens, in quod quà tale voluntas tendit efficaciter, vel eſt arduum, vel non eſt arduum, ſed obtentu facilè. Si non eſt arduum, tunc eſt ſimplex illius deſiderium efficax: ſi verò arduum eſt, tunc eſt ſpes, quæ proinde eſt actus, quo voluntas in bonum abſens & arduum, non obſtante ejus arduitate, tendit efficaciter efficacia ipſam erigente & confirmante contra arduitatem illam; & per hoc ſpes differt à ſimplici deſiderio efficaci, ſeu ab actu, quo voluntas proſequitur efficaciter bonum abſens, ſed minimè arduum, & obtentu facilè: hujus enim deſiderii efficacia, & modus tendendi in objectum, ab efficacia ſpei, & ejus modo in objectum tendendi multùm differt, & ab ejus perfectione multùm deficit: nam valere non poteſt ad erigendam voluntatem contra objecti abſentis arduitatem.

Unde ſimplex deſiderium, quod eſt efficax reſpectu boni abſentis, obtentu facilis, eſſet omninò inefficax relatè ad bonum abſens, arduum, & obtentu difficilè, & cum tali deſiderio boni abſentis ac obtentu difficilis, ſtare poſſet deſperatio.

Denique animi erectio, quam præter deſiderium dicit ſpes, fundatur vel in propriis vel in alienis viribus: nam hæc animi erectio rectè dicitur fundari in eo, quod movet voluntatem ad contemnendam arduitatem objecti abſentis, in quod tendit. Voluntas autem ad contemnendam arduitatem objecti, &c. movetur vel à propriis viribus, quando ſcilicet eas ſibi ſufficere judicat, vel ab auxilio alieno, quando judicat vires ſuas ſibi non ſufficere, ſed aliunde adeſſe ſibi auxilium ſufficiens ad ſuperandas difficultates, quæ occurrent in proſecutione objecti. Sed

Nota 3. Spes ſic in genere definita, dividitur in naturalem, & ſupernaturalem ſeu theologicam. Naturalis eſt ea quæ tendit in bonum aliquod naturale, abſens, arduum, &c. Supernaturalis verò & theologica eſt ea, quæ tendit in bonum ſupernaturale, abſens, arduum, &c. Unde ſpes ſupernaturalis & theologica, de qua ſola agitur in hac Diſputatione, eſt deſiderium efficax boni ſupernaturalis, & creaturam rationalem beare potentis, abſentis, ardui, poſſibilis obtineri, & probabiliter obtinendi, cum quadam adversùs difficultates, in proſecutione talis boni occurrentes, animi erectione, fundata in auxiliis tum naturalibus tum ſupernaturalibus, promiſſis à Deo, qui ſummè potens eſt, miſericors, ſummeque fidelis in iis quæ promiſit, adimplendis. Hæc ſpei theologicæ deſcriptio patet maxima ex parte ex dictis de ſpe in genere: cætera verò patebunt ex dicendis.

ARTICULUS PRIMUS.

Quodnam ſit objectum materiale ſpei.

NOta. Virtutis appetitivæ objectum materiale duplex diſtingui poteſt, primarium ſcilicet, & ſecundarium. Primarium eſt illud, quod per ſe & propter ſe intenditur, cætera verò propter ipſum; unde vocatur etiam objectum materiale attributionis. Secundarium eſt illud omne, quod intenditur non propter ſe, ſed propter aliud, quod per ſe & propter ſe intenditur: unde objectum materiale ſecundarium dicitur etiam objectum materiale attributum. Porrò in objecto materiali primario, ſi ſit complexum ex pluribus, poteſt unum ſe habere ut principaliùs, & alterum ut minùs principale, quatenùs ſic per ſe & propter ſe intenduntur per modum unius, ut tamen non intendantur æquè principaliter, quia non ſunt æqualis inter ſe excellentiæ.

Nota iterum. Objectum materiale primarium ſpei theologicæ eſſe ſupernaturalem hominis beatitudinem, facilè concedunt Doctores omnes ſcholaſtici, & manifeſtè ſignificant Scripturæ divinæ pluribus locis. Nam dicitur Tob. 2. *Filii ſanctorum ſumus, & vitam illam expectamus, quam Deus daturus eſt*. Et Rom. cap. 5. *Gloriamur in ſpe gloriæ filiorum Dei*. Et ad Tit. cap. 1. *In ſpem vitæ æternæ, quam promiſit, qui non mentitur, Deus*. Quibus locis, & aliis ſimilibus, Scriptura ſacra manifeſtè aſſignat ſpei chriſtianæ objectum materiale primarium, illudque conſtituit in vita illa æterna, quam promiſit, qui non mentitur, Deus, & quam proinde perſeverantibus uſque in finem in ſtatu gratiæ daturus eſt. Vita autem illa æterna aliud non eſt, quàm ſupernaturalis beatitudo, quam ſancti, ſpreta temporali fœlicitate, expectant, & expectare non erubeſcunt, ſed è contra de illa ſua expectatione ſeu ſpe, tanquam ſibi maximè honorifica, gloriantur. Sed

Nota 3. Supernaturalis beatitudo diſtinguitur duplex, objectiva ſcilicet, & formalis. Objectiva eſt Deus ipſe, qui noſtrum ſummum bonum eſt: formalis verò eſt Dei poſſeſſio ſeu fruitio, cujus eſſentiam alii in ſola viſione intuitiva, alii in viſione intuitiva & amore beatifico, alii in viſione intuitiva, amore, & gaudio beatifico conſtituunt; quæ ſententiarum diverſitas parvi aut nullius momenti eſt in præſenti materia, ubi agitur tantùm de aſſignando objecto materiali primario ſpei, circa quod tres ſunt Scholaſticorum ſententiæ. Prima, quæ eſt Cajetani, & aliorum, vult objectum illud eſſe ſolam beatitudinem objectivam, ſeu ſolum Deum, ut eſt ſummum noſtrum bonum: ita ut beatitudo formalis, ſeu poſſeſſio & fruitio Dei ſe habeat tantùm ut conditio ſine qua Deus non poſſet eſſe objectum materiale ſpei. Secunda, quæ eſt Durandi, ponit objectum illud in ſola beatitudine formali, ſeu in ſola poſſeſſione & fruitione Dei. Tertia docet objectum illud eſſe complexum ex beatitudine objectiva & formali, ſeu complexum ex Deo & ejus poſſeſſione, in quo complexo Deus ſe habet ut principalius, ejus verò poſſeſſio ut minùs principale. Hanc ſententiam tenent Doctores communiſſimè, & erit noſtra. Itaque ſit

Responsio I.

Objectum materiale primarium ſpei non conſiſtit in ſola beatitudine formali, ſeu in ſola poſſeſſione Dei.

Prob. Objectum materiale primarium ſpei eſt ſummum noſtrum bonum: nihil enim niſi ſummum noſtrum bonum ordinatè poſſumus à Deo ſperare primariò & principaliter. Atqui poſſeſſio Dei ſecundùm ſe ſumpta, nec eſt nec poteſt eſſe ſummum noſtrum bonum: nam ſummum noſtrum bonum non poteſt eſſe aliquid creatum, qualis certè eſt poſſeſſio Dei ſecundùm ſe ſumpta: ſic enim ſumpta, nihil dicit niſi actus vitales intellectus & voluntatis creatæ, quibus creatura intellectualis Deum poſſidet, eoque fruitur. Ergo, &c.

Responsio II.

Objectum materiale primarium ſpei non conſiſtit in ſola beatitudine objectiva, ſeu non conſiſtit in Deo ſecundùm ſe ſumpto, & præciſo ab actibus, quibus eum poſſidemus, eoque fruimur.

Prob. Objectum materiale primarium ſpei eſt bonum noſtri ſummè perfectivum. Atqui Deus non ſecundùm ſe, ſed ut à nobis poſſeſſus, & ut per actus beatificos nobis intimè conjunctus, eſt bonum noſtri ſummè perfectivum. Ergo objectum materiale primarium ſpei non eſt Deus ſecundùm ſe ſumptus; & Deus vel non eſt omninò objectum materiale ſpei, vel non eſt, niſi ut à nobis poſſidendus, nobiſque per actus beatificos intimè conjungendus. Sed ſit

Responsio III.

Objectum materiale primarium ſpei conſiſtit in beatitudine objectiva, ſeu in Deo, tanquam in parte principaliori.

Prob. 1. Ex Scriptura. Nam Geneſ. cap. 15. Abram dicit Deus: *Ego ..... merces tua magna nimis*; quibus verbis Deus ſe ipſum ut præmium bonorum operum promittit. Unde S. Auguſtinus lib. 22. de Civit. cap. 30. ſic loquitur: *Præmium virtutis erit ipſe, qui virtutem dedit, & qui ſe ipſum, quo melius & majus nihil poſſit eſſe, promiſit*. Ex quibus ſic argumentor. Illud ad objectum materiale primarium ſpei pertinet, quod nobis à Deo promiſſum eſt ut præmium virtutum, & bonorum operum: illud enim primariò ſperare poſſumus & debemus. Atqui Deus ſe ipſum ut præmium virtutum & bonorum operum promiſit, & re ipſa omnibus in finem uſque bene operantibus daturus eſt. Ergo ad objectum materiale primarium ſpei pertinet Deus. Pertinet autem ut pars principalior; cùm ſit id, quo melius & majus nihil poteſt eſſe, adeòque ſit ſummum præmium virtutum & bonorum operum.

Prob. 2. Ex ipſa natura ſpei theologicæ. Illud ad objectum materiale primarium ſpei pertinet, & quidem ut pars ejus principalis, quod debemus ſperare

princi-

principaliter. Atqui debemus principaliter ſperare ipſum Deum: cùm enim per ſpem theologicam ſperemus in Deum ſeu à Deo, & quidem ordinatè, ſpes enim theologica eſſentialiter ordinata eſt; nec poſſimus in Deum ſeu à Deo ordinatè ſperare, niſi bonum quod ab eo ſperamus principaliter, ſit proportionatum auxiliatrici ejus virtuti, cui ſpes noſtra innititur, & quæ infinita eſt, adeòque non poteſt ad infinitum bonum producere: ad ſpem theologicam requiritur eſſentialiter, ut bonum quod principaliter ſperamus, ſit bonum infinitum; proindeque vel non habemus ſpem theologicam, vel bonum quod principaliter ſperamus, eſt bonum infinitum. Atqui bonum hoc infinitum aliud eſſe non poteſt, quàm Deus ipſe. Ergo, &c.

Hoc argumentum eſt S. Thomæ 2. 2. q.17. art. 2. in O. *Spes* (theologica) *attingit Deum, innitens ejus auxilio ad conſequendum bonum ſperatum. Oportet autem effectum eſſe cauſa proportionatum, & ideò bonum quod propriè & principaliter à Deo ſperare debemus, eſt bonum infinitum, quod proportionatur virtuti Dei adjuvantis. Nam infinita virtutis eſt proprium ad infinitum bonum perducere. Hoc autem bonum eſt vita æterna, quæ in fruitione ipſius Dei conſiſtit.* Cùm autem S. Doctor ait vitam æternam in fruitione ipſius Dei conſiſtere, manifeſtè Deum ponit in obliquo grammaticaliter tantùm, & perinde eſt ac ſi diceret, vitam æternam conſiſtere in ipſo Deo poſſeſſo, & nobis per actus beatificos intimè conjuncto.

Responsio IV.

Objectum materiale primarium ſpei conſiſtit etiam in beatitudine formali, ſeu in poſſeſſione Dei, tanquam parte minùs principali.

Prob. Nam ex Reſp. III. objectum materiale primarium ſpei eſt Deus, & ex Reſp. II. non eſt Deus præciſè & ſecundùm ſe ſumptus. Ergo ſupereſt, ut objectum materiale primarium ſpei ſit Deus ut à nobis poſſidendus & fruendus. Ergo ad objectum materiale primarium ſpei, præter Deum ipſum pertinet ejus poſſeſſio & fruitio: quid enim eſt Deus ut poſſidendus & fruendus, niſi complexum ex Deo & ejus poſſeſſione ac fruitione? Et quid eſt ſperare Deum ut poſſidendum ac fruendum, niſi ſperare Deum & ejus poſſeſſionem ac fruitionem?

Spes igitur theologica tendit ſimul & indiviſibiliter, tanquam in objectum ſuum materiale primarium, in Deum & ejus poſſeſſionem; & objectum materiale primarium ſpei adæquatè ſumptum, eſt ſupernaturalis beatitudo, adæquatè ſumpta, hoc eſt, complexum ex beatitudine objectiva & formali, id eſt, complexum ex Deo & ejus poſſeſſione ac fruitione, in quo complexo Deus ſe habet per modum partis principalioris, ejus verò poſſeſſio ac fruitio per modum partis minùs principalis: unde ſpes theologica, quæ eſſentialiter ordinata eſt, ita ſimul & indiviſibiliter tendit tanquam in objectum ſuum primarium, in Deum & ejus fruitionem, ut principaliùs intendat Deum, nec Deum propter ejus poſſeſſionem, ſed poſſeſſionem Dei propter ipſum Deum intendat.

Responsio V.

Objectum materiale ſecundarium ſpei ſunt ea omnia bona creata, tam ſupernaturalia, quàm naturalia, quæ nobis ad conſequendam beatitudinem neceſſaria, vel utilia eſſe poſſunt.

Ita docet S. Thomas 2. 2. q. 17. art. 2. ad 2. ubi ſic loquitur: *Quæcumque alia bona non debemus à Deo petere niſi in ordine ad beatitudinem æternam. Unde & ſpes principaliter quidem reſpicit beatitudinem æternam. Alia verò quæ petuntur à Deo, reſpicit ſecundariò in ordine ad beatitudinem æternam: ſicut & fides principaliter quidem reſpicit Deum, & ſecundariò reſpicit ea, quæ ad Deum ordinantur.*

Ratio autem à priori eſt, quia ad eandem virtutem pertinet velle finem & media; primariò quidem finem, media verò ſecundariò. Ergo ad eandem virtutem pertinet velle primariò beatitudinem æternam, & ſecundariò auxilia divina ad conſecutionem beatitudinis æternæ conducentia. Hinc illud Apoſtoli ad Hebr. cap. 4. *Adeamus cum fiducia ad thronum gratiæ, ut miſericordiam conſequamur, & gratiam inveniamus in auxilio opportuno.* Quibus verbis ſignificat Apoſtolus, veniam peccatorum, & alia beneficia divina, ad conſecutionem vitæ æternæ conducentia, pertinere ad objectum materiale totale ſpei, eorumque ſpem eſſe conditionem neceſſariò præerequiſitam ad hoc ut debitè petantur à Deo, & ab eo impetrentur.

ARTICULUS II.

Solvuntur objectiones.

OBj. contra I. Reſp. Non poſſumus ſperare Deum. Ergo poſſumus tantùm ſperare poſſeſſionem & fruitionem Dei. Ergo objectum materiale primarium ſpei conſiſtit adæquatè in Dei poſſeſſione & fruitione. *Prob. ant.* Nam cùm ſpes ſupponat amorem concupiſcentiæ & quidem ordinatum & honeſtum, poſſumus tantùm ea ſperare, quæ poſſumus ordinatè & honeſtè amare amore concupiſcentiæ. Atqui non poſſumus ordinatè & honeſtè amare Deum amore concupiſcentiæ. Ergo, &c. *Prob. min.* Nam amando Deum amore concupiſcentiæ, amaremus illum propter nos. Atqui non poſſumus ordinatè & honeſtè amare Deum propter nos. Ergo, &c.

Ad obj. Reſp. neg. ant. *Ad prob. ant.* neg. min. *Ad prob. min.* neg. maj. Nam amando Deum amore illo concupiſcentiæ, quem ſupponit, & in quo fundatur ſpes theologica, non amamus eum propter nos, qui modus amandi Deum eſſet inordinatus & inhoneſtus, ſed, quod proculdubio ordinatum eſt & honeſtum, amamus eum nobis. Et verò quare non poſſemus ordinatè & honeſtè nobis amare id quod eſt noſtrum ſummum bonum? Deus autem ſummum noſtrum bonum eſt.

Dices. Non poſſumus amare amore concupiſcentiæ, niſi id quod eſt noſtrum bonum formale. Atqui non Deus, ſed conjunctio cum Deo eſt noſtrum bonum formale: non enim per Deum, ſed per actus, quibus cum Deo conjungimur, formaliter & intrinſecè perficimur. Ergo, &c. *Reſp.* Supponendo quòd per bonum formale illud omne & ſolum bonum intelligatur, quod per modum formæ nobis inhærentis nos perficit, neg. maj. & dico amorem concupiſcentiæ, quem ſpes theologica ſupponit, verſari non ſolùm circa bonum noſtrum formale, ſed etiam circa bonum noſtrum objectivum; imò principaliùs verſari circa objectivum, quàm circa formale. Deus autem eſt ſummum noſtrum bonum objectivum: actus verò, quibus conjungimur cum Deo, ſunt bonum noſtrum formale. Unde amor concupiſcentiæ, quem ſupponit ſpes theologica, non modò verſatur, ſed etiam principaliùs verſatur circa Deum, quàm circa actus beatificos, qui nos cum Deo conjungunt. Pro quo

Nota. Deus ab actibus quibus cum eo conjungimur, non habet ut ſit bonum noſtrum, ſed hoc habet per ſe & ſecundùm ſe, licèt non omninò abſolutè, ſed ut nobis per actus beatificos conjungibilis. At è contra actus beatifici, quibus cum Deo conjungimur, habent ab eo, ut ſint bona noſtra: non enim ſunt bona noſtra, niſi quia nos conjungunt cum Deo, qui per ſe & ſecundùm ſe, quamvis non prorſus abſolutè, noſtrum ſummum bonum eſt. Unde cùm amor concupiſcentiæ, quem ſpes theologica ſupponit, ſupernaturalis ſit, adeòque eſſentialiter ordinatus, per illum ita ſimul & indiviſibiliter amamus nobis Deum, & actus quibus conjungimur cum Deo, ut non Deum propter actus illos, ſed actus illos propter Deum nobis amemus, hoc eſt, ut nobis amemus actus illos, quia nos conjungunt cum Deo,

quem nobis amamus, non quia per actus illos nobis conjungitur, ſed quia noſtrum ſummum bonum eſt, quamvis eum ut ſummum noſtrum bonum nobis nec amaremus, nec amare poſſemus, ſi non eſſet nobis per actus illos conjungibilis.

Obj. 2. contra eand. Reſp. Bonum quod ſperatur, eſt futurum & arduum. Atqui Deus non eſt futurus, ſed ejus poſſeſſio. Item Deus non eſt quid arduum & difficilè, ſed ejus conſecutio. Ergo bonum quod ſperamus, non eſt Deus, ſed ejus conſecutio & poſſeſſio. *Reſp.* Deum quidem ſecundùm ſe non eſſe quid futurum, cùm ſecundùm ſe ſemper ſit præſens; ſed quà nobis præſentem per actus beatificos, eſſe reſpectu noſtri bonum futurum: nondùm enim nobis per actus beatificos præſens eſt, ſed ſolùm poteſt eſſe, & probabiliter erit. Item Deus non quidem ſecundùm ſe præcisè, ſed quà per bona noſtra merita conſequendus, eſt quid arduum & difficilè. Unde ſequitur tantùm, quòd ſperemus Deum, non ſecundùm ſe, & prorsùs abſolutè ſumptum, ſed ut futurum nobis præſentem per actus beatificos, & ut à nobis per bona noſtra merita conſequendum.

Obj. 3. contra eand. Reſp. Idem eſt objectum materiale ſpei in via, & delectationis, quæ ſuccedit ſpei in patria. Sed objectum materiale hujus delectationis non eſt Deus, ſed poſſeſſio Dei. Ergo, &c. *Prob. min.* Quia delectatio, quæ eſt de Deo in patria, non reſpondet ſpei, ſed charitati. *Reſp.* Conced. maj. neg. min. Objectum igitur materiale delectationis, quæ ſuccedit ſpei, eique reſpondet in patria, non eſt quidem Deus præcisè, ſeu Deus ſecundùm ſe & omninò abſolutè ſumptus, ſed eſt Deus ut noſtrum ſummum bonum jam conſecutum, & nobis per actus beatificos præſens; adeòque objectum materiale delectationis illius non eſt ſolus Deus, neque ſola conſecutio & poſſeſſio Dei, ſed complexum ex Deo, quà ſummum bonum noſtrum eſt, & ejus conſecutione ac poſſeſſione.

Sicut igitur in via ſperamus ſimul & indiviſibiliter Deum, quà ſummum bonum noſtrum eſt, & ejus conſecutionem ac poſſeſſionem, poſſibilem, & probabiliter futuram: ita in patria per delectationem, quæ ſuccedet & reſpondebit ſpei, ſimul & indiviſibiliter delectabimur de Deo, qua ſummo noſtro bono, & ejus conſecutione ac poſſeſſione jam præſente, principaliùs quidem de Deo, minùs verò principaliter de ejus conſecutione ſeu poſſeſſione; quia non de Deo propter ejus conſecutionem præſentem, ſed de præſenti conſecutione Dei propter ipſum Deum, quia ſummum noſtrum bonum eſt, delectabimur; ſicut in via non in Deum, quà bonum noſtrum eſt, propter ejus poſſeſſionem poſſibilem & probabiliter futuram, ſed in poſſeſſionem Dei poſſibilem & probabiliter futuram, propter ipſum Deum, quà bonum noſtrum eſt, tendimus. Unde in via per ſpem ita tendimus ſimul & indiviſibiliter in Deum, quà bonum noſtrum eſt, & ejus poſſeſſionem probabiliter futuram, ut Deum, quà bonum noſtrum eſt, principaliùs intendamus.

Obj. 4. contra eand. Reſp. Idem eſt objectum materiale ſpei & deſperationis: contraria enim circa idem objectum verſantur: ſpes autem & deſperatio ſunt duo contraria. Atqui objectum materiale deſperationis non eſt Deus ipſe, ſed ejus conſecutio: non enim Deus, ſed ejus conſecutio deſperatur. Ergo, &c. *Reſp.* nego min. & dico, objectum materiale deſperationis eſſe Deum, & ejus poſſeſſionem abſentem; nam deſperatur Deus, non quidem ſecundùm ſe & abſolutè ſumptus, ſed ut poſſidendus; quia ſcilicet Deus ut poſſidendus, apprehenditur ut bonum obtentu impoſſibile, vel ſaltem nimis arduum ac difficilè.

Dices. Non eſt aliud objectum materiale deſperationis, quàm triſtitiæ damnatorum. Atqui objectum materiale triſtitiæ damnatorum non eſt Deus ipſe, ſed ejus viſio; non enim triſtantur de Deo, ſed de ejus viſione, qua in æternum privantur. Ergo, &c. *Reſp.* nego min. Nam damnati triſtantur de Deo, non quidem ſecundùm ſe & abſolutè ſumpto; Deus enim ſic ſumptus nullam habet rationem mali; ſed ut ſibi in æternum ſua culpa amiſſo. Deus enim, qui ſummum noſtrum bonum eſt, & quem damnati conſequi potuerunt, in æternum tamen ipſis ipſorum culpa amiſſus, habet reſpectu illorum rationem ſummi mali.

Itaque ſicut beati in cœlo delectantur de Deo ut ſummo ſuo bono in æternum conſecuto, ita ut hæc delectatio ſit ſimul & indiviſibiliter de Deo & ejus poſſeſſione in æternum conſecuta: ita damnati in inferno triſtantur de Deo ut ſummo ſuo bono in æternum ſua culpa amiſſo; ita ut hæc triſtitia ſit ſimul & indiviſibiliter de Deo & ejus poſſeſſione in æternum amiſſis.

At inquies. Damnati nec triſtantur, nec triſtari poſſunt, niſi de ſuo malo. Atqui neque Deus, neque ejus viſio eſt malum damnatorum, ſed culpabilis amiſſio utriuſque. Ergo neque Deus, neque viſio Dei eſt objectum triſtitiæ damnatorum, ſed eſt utriuſque amiſſio culpabilis. *Reſp.* In re amiſſionem Dei nihil aliud eſſe, quàm Deum amiſſum; & amiſſionem viſionis Dei nihil aliud eſſe, quàm viſionem Dei amiſſam. Unde cùm dicitur culpabilem Dei & ejus viſionis amiſſionem eſſe malum damnatorum, perinde eſt ac ſi dicatur, Deum, qui ſummum noſtrum bonum eſt, & ejus viſionem ut culpabiliter amiſſos, eſſe malum damnatorum. Sicut igitur Deus beatis per viſionem beatificam in æternum præſens, eſt eis quid maximè delectabile, & materia maximæ delectationis: à contrario Deus damnatis per carentiam viſionis beatificæ in æternum abſens, eſt eis quid maximè afflictivum, & triſtitiæ maximæ materia.

Obj. 5. contra IV. Reſp. Deus eſt ens increatum, & viſio ejus (idem dic de aliis actibus beatificis, quibus Deo fruimur) eſt quidem creatum. Atqui creatum cum increato non poteſt coaleſcere in idem objectum ejuſdem virtutis. Ergo objectum materiale primarium ſpei non poteſt eſſe complexum ex Deo & viſione Dei, &c.

Reſp. neg. min. Nam verbi gratia revelatio interna eſt quid increatum, & externa quid creatum, & tamen revelatio externa cum interna coaleſcit in idem objectum formale ejuſdem virtutis, nempe fidei: coaleſcit autem, quia ex intentione Dei loquentis, ordinem habet ad revelationem internam, quæ nihil aliud eſt, quàm divina alicujus objecti cognitio, eamque relatè ad nos complet in ratione teſtimonii divini, ſub qua ratione pertinet ad fidem ut objectum ejus formale.

Similiter, & à fortiori, viſio Dei (idem dic de aliis actibus beatificis) cùm ſit quid ſupernaturale & divini ordinis, habeatque non extrinſecum, ſed intrinſecum ordinem ad Deum ſub ea ratione, ſub qua poteſt eſſe objectum materiale primarium ſpei, hoc eſt, ad Deum ut ſummum noſtrum bonum à nobis poſſidendum, cum Deo coaleſcere poteſt, & neceſſariò coaleſcit in idem ejuſdem virtutis, nempe ſpei, objectum materiale primarium, veluti quoddam illius complementum in hac ratione, hoc eſt, in ratione objecti materialis primarii virtutis ſpei.

Dices. Si præter Deum ipſum aliquid creatum, nempe viſio Dei cum aliis actibus beatificis, pertinet ad objectum materiale primarium ſpei, ſpes non eſt virtus theologica. Abſurdum conſ. Ergo, &c. *Reſp.* neg. ſeq. maj. Nam ad virtutem theologicam minimè requiritur, ut nihil niſi increatum reperiatur in ejus objecto materiali primario: ſed ſufficit in hoc objectum ſit ſaltem ex parte aliquid increatum, & hoc increatum principaliùs intendatur: ita ut nonniſi propter ipſum intendatur creatum illud, quod cum ipſo in unum objectum materiale primarium coaleſcit. Sicut ad virtutem theologicam non requiritur ut in ejus objecto formali nihil ſit niſi increatum: ſed ſufficit ut hoc objectum ſit ſaltem ex parte aliquid increatum, quod principaliter moveat: ita ut creatum, quod cum eo coaleſcit in unum objectum formale, nonniſi in virtute ipſius moveat, ut patet in

fide

fide divina, ad cujus objectum formale præter veracitatem divinam & revelationem internam, pertinet aliquid creatum, nempe revelatio externa, & nihilominùs eſt virtus theologica; quia in ejus objecto formali revelatio interna cum veracitate divina principaliter movet, externa verò revelatio nonniſi in virtute utriuſque.

Obj. 6. Non poſſumus ſperare beatitudinem æternam. Ergo perperam dicitur beatitudo æterna eſſe objectum materiale ſpei. Neg. ant. *Probabis*. Non poſſumus ſperare perſeverantiam finalem. Ergo non poſſumus ſperare beatitudinem æternam. Conſ. patet: nam perſeverantia finalis & conſecutio beatitudinis æternæ ſunt duo inter ſe neceſſariò connexa, & quorum proinde unum ſine altero ſperari non poteſt. Neg. ant. *Probabis*. Non poſſumus ſperare id, quod credere non poſſumus nos habituros eſſe: ſpes enim præſupponit eſſentialiter actum fidei de ſuo objecto. Atqui credere non poſſumus nos habituros eſſe perſeverantiam finalem: quòd enim Deus nobis eam donaturus ſit, à Deo revelatum non eſt, & eſt res planè dubia & incerta. Ergo non poſſumus ſperare perſeverantiam finalem.

Reſp. diſt. maj. Non poſſumus ſperare id, quod credere non poſſumus nos habituros eſſe, etiam ſub aliqua conditione, C. maj. Quod credere non poſſumus nos habituros eſſe abſolutè, N. maj. *Ad min. R.* Non poſſumus quidem credere, perſeverantiam finalem nos habituros eſſe abſolutè, quia ſic perſeverantiam finalem nos habituros eſſe, credere non poſſumus ſine expreſſa revelatione, quòd Deus eam re ipſa nobis donaturus ſit, qualem revelationem non habemus publicè factam & propoſitam Eccleſiæ. Unde illi tantùm, qui rari admodum ſunt, iique eximiè ſancti, credere poſſunt perſeverantiam finalem habituros ſe eſſe abſolutè, quibus Deus privatim revelat, eos re ipſa finaliter eſſe perſeveraturos. At poſſumus & debemus credere, perſeverantiam finalem habituros nos eſſe ſub hac conditione, ſi gratiæ Dei non defuerimus; quod ſufficit ut poſſimus & debeamus ſperare perſeverantiam finalem. Ad hoc enim ut poſſimus, & conſequenter debeamus ſperare perſeverantiam finalem, non requiritur ut ſit certò futura abſolutè, ſed planè ſufficit, quòd ſit certò futura conditionatè: eſt autem certò futura conditionatè, & poſſumus credere, eam nos habituros eſſe, ſi non defuerimus gratiæ Dei.

Porrò quòd poſſumus credere, perſeverantiam finalem nos habituros eſſe ſub hac conditione, docet Tridentina Synodus ſeſſ. 6. cap. 13. ubi de perſeverantia finali loquens, ſic ait: *Nemo ſibi certi aliquid abſoluta certitudine polliceatur: tametſi in Dei auxilio firmiſſimam ſpem collocare & reponere omnes debent. Deus enim niſi illi ipſi illius gratiæ defuerint, ſicut cœpit opus bonum, ita perficiet operans velle & perficere.*

ARTICULUS III.

Quodnam ſit objectum formale ſpei theologicæ.

NOta. Circa hanc quæſtionem triplex eſt potiſſimùm ſententia. Prima objectum formale ſpei ponit in bonitate reſpectiva Dei, ſeu in Deo ut ſummum noſtrum bonum eſt. Secunda in virtute Dei auxiliatrice, ſeu in Deo ut auxiliatore. Tertia in utroque, hoc eſt, in bonitate Dei reſpectiva, & ejus virtute auxiliatrice. Pro qua ſententia, quæ erit noſtra,

Nota iterùm. Spes theologica eſt actus virtualiter duplex, ſeu, quod idem eſt, eſt actus æquivalens duobus actibus, quorum unus eſſet tantùm deſiderium efficax beatitudinis, & alter eſſet tantùm erectio voluntatis adversùs beatitudinis arduitatem, ſeu adversùs difficultates in proſecutione beatitudinis occurrentes. Unde jam apparet oportere, ut ſpei theologicæ duplex ſit virtualiter objectum formale; vel, ſi vis, ut ſpei theologicæ duplex ſit objectum formale, in unum tamen totale coaleſcens: aliud enim ad deſiderandum objectum, & aliud ad contemnendas difficultates in proſecutione objecti deſiderati occurrentes, voluntatem movere debet. Sit itaque

RESPONSIO I.

Objectum formale ſpei, ut eſt deſiderium efficax beatitudinis, eſt bonitas Dei reſpectiva.

Prob. Nam ſpes, ut eſt deſiderium beatitudinis, tendit in Deum, ut bonus eſt: omne enim deſiderium eſt motus voluntatis proſecutivus, & omnis motus voluntatis proſecutivus tendit in bonum aliquod, quà bonum eſt. Ergo ſpes, ut eſt deſiderium beatitudinis, tendit in Deum vel ut eſt in ſe bonus abſolutè, vel ut nobis bonus eſt. Atqui non tendit in Deum, ut eſt in ſe bonus abſolutè: hic enim tendendi modus in Deum proprius eſt charitatis, cujus proinde objectum formale eſt bonitas Dei abſoluta. Ergo tendit in Deum ut nobis bonus eſt, adeòque objectum formale principale ſpei, ut eſt deſiderium beatitudinis, eſt bonitas Dei relativa.

Confirmatur ex S. Thoma 2. 2. qu. 17. art. 8. in O. ubi diſtinguit duplicem amorem, unum ſcilicet perfectum, & alterum imperfectum: perfectum quidem, quo aliquis amatur propter bonitatem abſolutam, cui proinde bonum vult is, qui amat; imperfectum verò, quo res aliqua amatur propter bonitatem relativam: unde vi hujus amoris, is qui amat, non vult bonum aliquod rei amatæ, ſed ipſam rem amatam ſibi vult, quia ipſi bona eſt. Primus amor charitatis eſt & benevolentiæ; ſecundus verò concupiſcentiæ. Ad hunc autem, juxta S. Doctorem, non ad illum amorem pertinet ſpes theologica, ut eſt deſiderium; quia ille, qui ſperat, ſibi, & non alteri bonum deſiderat; adeòque deſiderat bonum quod amat, non propter bonitatem abſolutam, ſed propter relativam, ſive quod amat quia ſibi bonum, non quia in ſe bonum eſt. Vide S. Thomam.

Dices. Saltem objectum formale ſpei, ut eſt deſiderium beatitudinis, non conſiſtit in ſola bonitate Dei reſpectiva, ſed etiam ad illud pertinet bonitas reſpectiva actuum beatificorum, quibus conjungimur cum Deo, eoque fruimur. Spes enim, ut eſt deſiderium beatitudinis, non ſolùm tendit in Deum, ſed etiam in actus beatificos; adeòque ſicut tendit in Deum propter bonitatem ejus reſpectivam, ita & dici debet tendere in actus beatificos propter reſpectivam eorum bonitatem.

Reſp. Spem, ut eſt deſiderium beatitudinis, ſimul quidem & indiviſibiliter tendere in Deum & actus beatificos, ſed ita tendere ſimul & indiviſibiliter, ut in Deum principaliùs tendat, hoc eſt, ut tendat in actus beatificos propter Deum, ut per illos poſſidendum, in Deum verò propter ſolam bonitatem ejus reſpectivam. Unde ſola bonitas Dei reſpectiva eſt id, quod in ſpe movet voluntatem ad tendendum in Deum ut poſſidendum & fruendum, ſeu, quod idem eſt, ad tendendum ſimul & indiviſibiliter in Deum, ac poſſeſſionem & fruitionem ejus; adeòque ſola bonitas Dei reſpectiva eſt objectum formale ſpei: actuum verò beatificorum bonitas reſpectiva ad objectum materiale ſpei pertinet, quia in ſpe non eſt id, propter quod deſideratur aliquid, ſed eſt id, quod propter aliud deſideratur, in quo ut per ſe deſiderato ſiſtit voluntas: voluntas enim in ſpe actus beatificos cum ſua bonitate reſpectiva, ſeu cum vi, quam habent, nos cum ſummo bono conjungendi, deſiderat propter reſpectivam ſummi boni bonitatem, in qua per ſe deſiderata ſiſtit ultimò.

RESPONSIO II.

Objectum formale ſpei, ut eſt erectio voluntatis adversùs difficultates, eſt virtus Dei auxiliatrix, per divinas promiſſiones quodammodo obligata nobis.

Prob. 1. Ex Scriptura divina: nobis enim proponit virtutem Dei auxiliatricem, ut motivum ſpei; ut Pſalm. 17. ubi dicitur: *Dominus firmamentum meum,*

& refugium meum, & liberator meus. Deus meus adjutor meus, & ſperabo in eum. Protector meus, & cornu ſalutis meæ, & ſuſceptor meus. Atqui Scriptura non proponit nobis virtutem Dei auxiliatricem tanquam motivum ſpei, præciſè ut eſt deſiderium beatitudinis: ſpei enim ſic ſumptæ motivum Deus eſt, quà ſummum eſt bonum noſtrum, ut ſupra oſtenſum eſt. Ergo, &c.

Prob. 2. Spes, ut eſt animi erectio, eſt virtus theologica. Ergo habet pro objecto formali ſaltem primario Deum. Ergo vel Deum ut primam veritatem revelantem, vel Deum ut in ſe bonum, & propter ſe amabilem, vel Deum ut nobis ſummè bonum, vel denique Deum ut auxiliatorem. Non primum; nam Deus, ut eſt prima veritas revelans, eſt objectum formale fidei divinæ, quæ eſt actus intellectus, non voluntatis, & quà, ſi vis, firmiſſimè credimus, Deum ad nobis auxiliandum & potentiſſimum & paratiſſimum eſſe. At hoc actu neque erigitur, neque erigi poteſt formaliter voluntas, ſed ſolùm neceſſariò & eſſentialiter præſupponitur actui voluntatis, quo voluntas ſe ipſam formaliter erigit. Non ſecundum; Nam Deus, ut eſt amabilis propter ſe, eſt objectum formale charitatis. Non tertium: nam Deus, ut eſt nobis bonus, eſt tantùm objectum ſpei, ut eſt deſiderium beatitudinis. Ergo ſupereſt ut Deus, quà auxiliator, ſit objectum formale ſpei, ſumptæ ut eſt voluntatis erectio. Quod

Declaratur ampliùs. Nam ſpei, ut eſt voluntatis erectio, Deus eſt objectum formale ſub ea tantùm ratione, ſub qua beatitudinem de ſe maximè arduam, & viribus naturalibus planè impoſſibilem, reddit poſſibilem, imò & certò futuram ſub conditione cooperationis noſtræ. Atqui Deus hoc non præſtat, niſi ut auxiliator potentiſſimus, & ad ſubveniendum paratiſſimus. Unde, ut propria experientia convincimur, non excitamur ad ſperandam beatitudinem, non obſtantibus difficultatibus in ejus conſecutione occurrentibus, niſi ex conſideratione omnipotentiæ, miſericordiæ, & fidelitatis Dei in ſuis promiſſis; & quærenti quare beatitudinem ſperamus, non obſtante maxima ejus arduitate, reſpondemus nos ſperare, quia Deus omnipotens, ſummè miſericors, ſummeque in ſuis promiſſionibus implendis fidelis, auxilia nobis idonea promiſit; ſive, quod idem eſt, reſpondemus nos ſperare, quia Deus & potentiſſimus eſt, & paratiſſimus ad præſtanda nobis auxilia, quibus ſi rectè, ut poſſumus, uſi fuerimus, infallibiliter conſecuturi ſumus beatitudinem. Ergo, &c.

COROLLARIUM.

Spei theologicæ objectum formale adæquatum conſiſtit in complexo ex bonitate Dei reſpectiva, & ejus infinita virtute auxiliatrice, nobis quodam modo obligata per promiſſiones divinas.

Patet ex dictis hactenùs. Hoc autem utrumque motivum in ſua ratione ultimum eſt & completum; ſpes enim, ut eſt deſiderium beatitudinis, habet pro motivo totali bonitatem Dei reſpectivam, in qua ſiſtit ultimò; & ut eſt erectio animi, habet pro motivo totali ſaltem primario, virtutem Dei auxiliatricem, in qua pariter ultimò ſiſtit. Hæc tamen motiva rectè dicuntur coaleſcere in unum objectum formale adæquatum ſpei, quia ſimul & indiviſibiliter cum mutua dependentia ſuo modo in ſpem influunt: nam neutrum ante alterum movet, & neutrum ſine altero ſufficit ad actum ſpei: unde ſic ſunt cauſæ totales in ſuo genere relatè ad effectum inadæquatè & diverſimodè conſideratum, ut ſint tantùm cauſæ partiales relatè ad effectum adæquatè ſumptum; partiales, inquam, non ſolùm partialitate cauſæ, quatenùs neutra ſine altera ſufficit ad actum ſpei, ſed etiam partialitate effectus, quatenùs una tantùm influit in ſpem, ut eſt deſiderium beatitudinis, & altera tantùm influit in ſpem, ut eſt erectio animi. Quare tam, imò magis ex illis fit una cauſa motiva ſpei adæquata & totalis ſimpliciter, quàm v. gr. ex gratia & voluntate humana fit una cauſa efficiens actus ſalutaris adæquata & totalis ſimpliciter.

Obj. contra II. Reſp. Virtus Dei auxiliatrix pertinet ad ſpem, ut eſt deſiderium. Ergo non ad eam pertinet, ut eſt erectio. *Reſp.* Virtutem Dei auxiliatricem, ut eſt nobis bona, ſeu ut eſt perfectio, qua frui poſſumus per actus beatificos, pertinere ad ſpem ut eſt deſiderium: ſub hoc enim reſpectu eſt de complexo perfectionum divinarum, quod per ſpem deſideramus propter bonitatem ejus reſpectivam: ſicut ſumpta ut eſt in ſe bona bonitate abſoluta, pertinet ad charitatem, quia pertinet ad idem complexum perfectionum divinarum, prout per ſe amabile eſt & propter ſe. At ſumpta ut reddit beatitudinem poſſibilem, & probabiliter futuram, pertinet ad ſpem, ut eſt erectio: ſub hoc enim reſpectu eſt motivum, quo voluntas erigitur contra difficultates, & contra deſperationem confirmatur in proſecutione beatitudinis deſideratæ.

Obj. Si objectum formale ſpei non conſiſtit in ſola bonitate reſpectiva Dei, ſed præter illam dicit etiam virtutem Dei auxiliatricem, in ſpe diverſæ ſunt honeſtates; una ſcilicet, quæ relucet in amando Deo, quia ſummum bonum noſtrum eſt, & altera quæ relucet in erigendo animo propter virtutem Dei auxiliatricem. Abſurdum conſ. Nam diverſæ honeſtates pertinent ad diverſas virtutes, & per honeſtatum diverſitatem virtutes diverſificantur. Ergo, &c. *Reſp.* diſt. ſeq. maj. Si objectum formale, &c. in ſpe ſunt diverſæ honeſtates, quarum una ad alteram pertinet, ut aliquid ipſam intrinſecè modificans, & modificando coaleſcens cum ea in unam totalem honeſtatem, C. ſeq. maj. Quarum una non ſic pertinet ad alteram, N. ſeq. maj.

Itaque in ſpe ſicut erectio eſt pura & intrinſeca modificatio deſiderii: ita honeſtas erectionis eſt pura & intrinſeca modificatio honeſtatis deſiderii. Unde in ſpe ſicut deſiderium & erectio non ſunt duo tendentiæ, ſed unica tali modo ſe habens: ita honeſtas erectionis & honeſtas deſiderii non ſunt honeſtates duæ, pertinentes ad actus duarum & diverſarum virtutum, ſed honeſtas unica unius & ejuſdem virtutis, tali modo ſe habentis, & tendentis in objectum ſuum, hoc eſt, unius & ejuſdem virtutis, ſimul & indiviſibiliter beatitudinem deſiderantis non ſolùm efficaciter propter bonitatem Dei reſpectivam, ſed etiam, non obſtante maxima ejus arduitate, firmiter & confidenter propter virtutem Dei auxiliatricem. Qui modus tendendi in objectum, virtualiter duplex, ita ad ſpem requiritur, ut ſine illo ſpem eſſe repugnet.

Obj. Saltem virtus Dei auxiliatrix ſufficere poteſt ſola ad objectum formale ſpei. Neg. *Probabis.* Poteſt voluntas elicere actum fiducialitatis in Deum, habentem pro motivo ſolam virtutem Dei auxiliatricem. Ergo, &c.

Reſp. 1. neg. conſ. Nam ſuppoſito quòd poſſit dari talis actus fiducialitatis in Deum, non erit ſpes theologica, cui eſſentiale eſt tendere in Deum non ſolùm ut auxiliatorem, ſed etiam, & quidem principaliùs, ut ſummum bonum noſtrum: unde eſſentiale eſt ſpei theologicæ, ut habeat pro motivo, & quidem principaliori, bonitatem Dei reſpectivam.

Reſp. 2. neg. ant. Nam actus fiducialitatis eſt eſſentialiter actus voluntatis proſecutivus alicujus objecti; adeòque quando ex amore concupiſcentiæ oritur, eſſentialiter eſt actus proſecutivus alicujus objecti, quà nobis boni. Ergo quando ex amore concupiſcentiæ oritur, habet eſſentialiter pro motivo partiali bonitatem reſpectivam alicujus objecti. Ergo quando ex amore concupiſcentiæ oritur, & eſt fiducialitas in Deum, vel habet pro motivo partiali bonitatem reſpectivam Dei, & tunc eſt ſpes theologica; vel habet pro motivo partiali bonitatem reſpectivam alicujus boni creati, ad Deum non relati, & tunc non eſt actus ſpei theologicæ, ſed alterius virtutis ſpe theologica inferioris. Pro quo

Nota. Poſſumus à Deo bonum aliquod creatum ſpera-

ſperare dupliciter. 1. Deſiderando bonum illud, quia nobis utile eſt ad conſecutionem beatitudinis, quam eodem actu apperimus propter bonitatem ejus reſpectivam, in qua ſiſtimus. 2. Deſiderando bonum illud propter bonitatem ejus reſpectivam, in ea præcisè ſiſtendo. Si primo modo ſperamus bonum creatum à Deo, actus ille quo ſperamus, eſt ſpes theologica. Si ſecundo modo bonum creatum à Deo ſperamus, actus ille quo ſperamus, non eſt actus ſpei theologicæ, ſed virtutis ſpe theologica inferioris. Ratio diſparitatis eſt, quia non ſecundus, ſed primus tantùm actus eſt ex objecto formali adæquato ſpei theologicæ: primus enim actus habet pro motivo bonitatem reſpectivam Dei cum ejus virtute auxiliatrice; ſecundus verò cum virtute Dei auxiliatrice bonitatem reſpectivam boni creati: unde in ejus motivo non reperitur niſi pars, eaque minùs principalis, objecti formalis ſpei theologicæ. E contra non ſolùm actus, quo aliquid credimus de Deo, ſed etiam actus, quo credimus aliquid de creatura propter primam veritatem revelantem, eſt fides divina. Ratio eſt, quia uterque actus eſt ex objecto formali adæquato fidei divinæ: objectum enim formale adæquatum fidei divinæ eſt prima veritas revelans.

Obj. Auxilia, quibus juvamur à Deo ad conſequendam beatitudinem, ſunt objectum formale ſpei, ut erectio eſt: nam ex conſideratione auxiliorum illorum erigimur contra difficultates occurrentes in proſecutione beatitudinis. Ergo falſum eſt, objectum formale ſpei, ut erectio eſt, eſſe Deum ut auxiliatorem. *Reſp.* Auxilia, quibus juvamur à Deo ad conſequendam beatitudinem, pertinere ad objectum formale ſpei, ut erectio eſt, ſicut revelatio externa pertinet ad objectum formale fidei divinæ, adeòque pertinere ad objectum formale ſpei, ut erectio eſt, tanquam aliquid minùs principale; cùm ad hoc objectum principaliter pertineat Deus ut auxiliator, ſicut ad objectum formale fidei divinæ principaliter pertinet revelatio interna; cum hoc tamen diſcrimine, quòd revelatio interna ſine externa movere non poſſit ad actum fidei divinæ; Deus verò ut auxiliator, ad ſpem, ut erectio eſt, ſufficienter moveat.

Obj. Arduitas beatitudinis pertinet ad objectum formale ſpei. Ergo malè dicitur objectum formale ſpei adæquatè conſiſtere in bonitate reſpectiva Dei, & ejus virtute auxiliatrice. *Reſp.* neg. ant. Nam arduitas beatitudinis ut ſic, non habet rationem boni, ſed mali; adeòque nata eſt movere non ad proſecutionem, ſed ad fugam beatitudinis: unde ingredi non poteſt objectum formale ſpei, quæ eſt actus beatitudinis proſecutivus. Arduitas igitur beatitudinis eſt tantùm quædam illius circumſtantia, ſine qua in illam tendere non poſſet voluntas per motum ſpei, quæ eſſentialiter eſt quædam animi erectio, ſeu audacia, quæ verſari non poteſt niſi circa objectum arduum, ac obtentu difficile. Spes itaque attingit beatitudinem, & ejus arduitatem; beatitudinem quidem, illam deſiderando; arduitatem verò beatitudinis, contra illam animum erigendo; ad quam erectionem non movetur voluntas per ipſam arduitatem, ſed per virtutem Dei auxiliatricem; ſicut nec per ipſam arduitatem, ſed per bonitatem Dei reſpectivam movetur ad deſiderandam beatitudinem. Sed ad plenam difficultatum ſolutionem, ſit

ARTICULUS IV.

Utrùm præter amorem charitatis, detur alius amor Dei honeſtus & ſupernaturalis, in quo fundetur ſpes, &c.

RESPONSIO I.

AMor, quo Deum diligimus, quia ſummum bonum noſtrum eſt, eſt honeſtus & ſupernaturalis.

Prob. 1. Hic amor eſt honeſtus; nam amor, quo diligitur bonum eo modo, quo bonum eſt & amabile, eſt ordinatus & honeſtus. Atqui amor, quo Deum diligimus ut ſummum bonum noſtrum, tendit in Deum eo modo quo bonus eſt & amabilis: Deus enim eſt reipſa noſtrum ſummum bonum; & omne bonum eo modo amabile eſt, quo bonum eſt. Adde quòd hic amor nullam habere poſſit malam circumſtantiam. Ergo eſt amor honeſtus.

2. Hic amor ſupernaturalis eſt: nam omnis actus pietatis ſuperat vires naturæ, & ad omnem actum pietatis requiritur adjutorium gratiæ interioris. Atqui hic amor eſt actus pietatis. Ergo, &c. Præterea, per hunc amorem diligimus Deum ut ſummum bonum noſtrum ſupernaturale, ſeu fruendum per actus beatificos. Atqui amor quo ſic diligimus Deum, procuIdubio vires naturæ ſuperat.

RESPONSIO II.

Amor quo diligimus Deum ut ſummum bonum noſtrum, non eſt amor charitatis, ſed concupiſcentiæ.

Prob. Ille amor Dei non eſt amor charitatis, ſed concupiſcentiæ, quo amans Deum, non Deo, ſed ſibi amat bonum: in hoc enim differunt amor charitatis & amor concupiſcentiæ, quòd hic tendat in bonum amantis, quia amantis bonum eſt; ille verò tendat in bonum rei amatæ, quia bonum eſt rei amatæ, ibi ſiſtendo. Unde primus amor commodum & perfectionem amantis, ſecundus verò commodum & perfectionem rei amatæ intendit. Atqui per amorem quo diligimus Deum ut ſummum noſtrum bonum, non Deo, ſed nobis amamus bonum, nempe ipſum Deum, & ejus fruitionem. Ergo, &c.

RESPONSIO III.

Ex hoc amore concupiſcentiæ, quo Deum diligimus ut ſummum noſtrum bonum, naſcitur ſpes theologica.

Prob. Nam amorem concupiſcentiæ, quo bonum aliquod nobis amamus, naturali neceſſitate conſequitur deſiderium boni illius, ſi ſit abſens; ſicut naturali neceſſitate conſequitur gaudium de bono illo, ſi ſit præſens. Ergo amorem concupiſcentiæ abſolutum & perfectum (nam de tali amore intelligi debet aſſertio noſtra) quo perfectè & abſolutè Deum diligimus ut ſummum bonum noſtrum, naturali neceſſitate conſequitur deſiderium abſolutum & perfectum beatitudinis ſupernaturalis, ſeu, quod idem eſt, deſiderium abſolutum & perfectum Dei ut ſummi boni noſtri per viſionem beatificam poſſidendi. Atqui deſiderium hoc abſolutum & efficax beatitudinis ſupernaturalis eſt ſpes theologica. Ergo, &c.

At inquies, Spes theologica ſupra deſiderium abſolutum & perfectum, ſeu, quod idem eſt, ſupra deſiderium efficax beatitudinis, dicit aliquid ſibi eſſentiale, nempe erectionem animi contra beatitudinis arduitatem. Atqui ad hanc erectionem voluntas non determinatur per amorem concupiſcentiæ, quo perfectè & abſolutè diligit Deum ut ſummum noſtrum bonum. Ergo, &c.

Reſp. Amorem concupiſcentiæ abſolutum & perfectum, ad hanc animi erectionem non determinare voluntatem, ut aliquid ſe tenens ex parte objecti; ſic enim determinare voluntatem ad erectionem animi, virtutis Dei auxiliatricis eſt; ſed determinare ut aliquid ſe tenens ex parte principii, ſeu ipſius voluntatis, quæ hoc ipſo quòd amat amore concupiſcentiæ abſoluto & perfecto bonum aliquod, quod eſt abſens & arduum, ſed poſſibile obtineri, & probabiliter futurum, non poteſt non deſiderare abſolutè & perfectè bonum illud, & ſimul contra illius arduitatem ſeſe erigere per unum & eundem actum, qui ſpes dicitur, & differt eſſentialiter à ſimplici deſiderio etiam efficaci boni abſentis, ſed obtentu facilis, ut jam aliàs obſervatum eſt.

& ex parte objecti ab excellentia ſeu bonitate reſpectiva boni concupiti.

Ad 2. prob. R. neg. maj. univerſaliter ſumptam: nam amor, quo proprium noſtrum commodum ſupernaturale amamus, ſupernaturalis eſt. Amore autem illo, quo concupiſcimus Deum ut ſummum bonum noſtrum, amamus proprium noſtrum commodum ſupernaturale, quod nihil aliud eſt, quàm conjunctio noſtri cum ſummo bono noſtro, quà noſtri ſummè perfectiva.

Dices. Si amor ille, quo concupiſcimus Deum ut ſummum bonum noſtrum, ſupernaturalis eſt, pertinet ad virtutem charitatis: ad ſolam enim charitatem pertinet amare ſupernaturaliter, & velle beatitudinem, aliaque bona ſupernaturalia, ſolius charitatis officium eſt. Abſurdum conſ. Ergo, &c. *R.* neg. ſeq. maj. *Ad prob. R.* neg. Nam poſſumus quidem amare nos ſupernaturaliter, & velle nobis beatitudinem, aliaque bona ſupernaturalia ex charitate, at non ex ſola charitate. Amamus non ſupernaturaliter ex charitate, amando nos præcisè propter Deum, ſeu propter bonitatem Dei abſolutam. Item volumus nobis beatitudinem, & alia bona ſupernaturalia ex charitate, volendo ea nobis propter honorem & gloriam Dei. At amamus etiam nos ſupernaturaliter, concupiſcendo nobis beatitudinem, & alia bona ſupernaturalia, ad beatitudinem aſſequendam nobis utilia vel neceſſaria, quia beatitudo ſummum bonum noſtrum eſt. Et actus, quo ſic nobis beatitudinem, & alia bona ſupernaturalia ad ipſam conducentia concupiſcimus, ſupernaturalis eſt; vires enim naturæ ſuperat, & omnem ejus exigentiam; nec tamen eſt amor charitatis, habet enim pro motivo bonitatem Dei reſpectivam, ſeu bonum Dei ut eſt noſtrum bonum, & ſic noſtrum proprium commodum, quamvis ſupernaturale & altioris ordinis, intendit. Charitas verò habet pro motivo bonitatem Dei abſolutam, & ſic non proprium noſtrum commodum intendit, ſed bonum Dei, nempe gloriam ejus extrinſecam, quia bonum ejus eſt.

Obj. 4. contra 4. Reſp. Amor ille, quo diligimus Deum ut ſummum noſtrum bonum, pertinere non poteſt ad virtutem theologicam: nam habet quidem pro objecto materiali Deum, at pro formali non habet aliquid increatum, ſed aliquid creatum: ratio enim amandi Deum ut ſummum bonum noſtrum, non eſt Deus, ſed ipſe amans, & commodum proprium. Ergo, &c. *R.* neg. ant. *Ad prob. R.* Amorem illum non ſolùm habere pro objecto materiali primario Deum, ſed etiam habere pro objecto formali aliquid increatum, nempe bonitatem Dei reſpectivam; cùm hoc amore amemus ſummum bonum noſtrum, quia ſummum bonum noſtrum eſt. Ratio igitur amandi Deum hoc amore, non eſt ipſe amans, ſed bonitas Dei, & eatenùs proprium commodum, eſt nobis ratio amandi Deum hoc amore, quatenùs hoc amore amatur Deus propter ejus bonitatem, non ut ejus bonum eſt, ſed ut eſt bonum amantis.

Dices. Homo non amat Deum ut ſummum bonum ſuum, niſi quia ſaltem natura priùs amat ſe ipſum. Ratio autem amandi ſe ipſum eſt propria bonitas amantis. Ergo ratio amandi Deum amore concupiſcentiæ, eſt propria bonitas amantis. *R.* neg. ant. Nam homo propter naturalem conjunctionem, quam habet ad ſe ipſum, ſine prævio amore, quo ſe ipſum propter propriam bonitatem amet, cum auxilio interioris gratiæ amat Deum ut ſummum ſuum bonum, & ſic amando Deum ſe ipſum amat: nam hic amor, qui eſt concupiſcentiæ reſpectu Dei, eſt benevolentiæ reſpectu ipſius amantis, ut jam obſervatum eſt; quamvis tota ratio amandi ſit bonitas Dei, non quidem ut eſt bonum Dei, ſed ut eſt bonum amantis: hoc ipſo enim quod amo Deum propter bonitatem ejus, quia bonum meum eſt, ſimul & indiviſibiliter eodem illo actu amo me ipſum, quia ſic amando Deum, illum, adeòque ſummum bonum meum mihi amo.

Obj. 5. contra eand. Reſp. Poteſt v. g. religio (idem dic de omnibus aliis virtutibus ad voluntatem pertinentibus) elicere circa objectum ſibi proprium, nempe circa cultum Dei, actus amoris & ſpei. Ergo malè dicitur, quòd ſpes & amor, ex quo ſpes oritur, pertineant ad ſolam illam virtutem ſpecialem, quæ virtus ſpei dicitur. *R.* Poſſe quidem religionem (quod etiam dici debet de qualibet alia virtute ad voluntatem pertinente) elicere actus amoris & ſpei circa objectum ſibi proprium: poteſt enim elicere actus amoris & deſiderii efficacis circa cultum Dei cum erectione animi adverſùs cultus hujus arduitatem, fundata in virtute Dei auxiliatrice. At ſpes illa non eſt niſi latè & impropriè ſpes, nec habet pro objecto materiali aut etiam formali primario Deum: nam objectum ejus formale primarium eſt honeſtas cultus divini, qui eſt objectum ejus materiale.

Porrò hìc non agitur de ſpe latè & impropriè ſumpta, ſed de ſpe ſumpta propriè & ſtrictè. Spes autem propriè & ſtrictè ſumpta, eſt ea quæ habet pro objecto materiali primario beatitudinem ſupernaturalem, ſeu Deum ut poſſidendum per viſionem beatificam, & pro formali primario bonitatem Dei reſpectivam. Unde ſpes ſic ſumpta oritur ex amore, cujus objectum materiale primarium eſt ſupernaturalis beatitudo, formale verò bonitas Dei non ut bonum Dei eſt, ſed ut eſt noſtrum bonum. Spes igitur propriè & ſtrictè ſumpta, & amor ex quo ſpes propriè & ſtrictè ſumpta oritur, ſunt actus theologales, adeòque pertinentes ad virtutem aliquam theologalem, quæ alia eſſe non poteſt, quàm virtus ſpei, ſeu quàm virtus illa, quæ inter virtutes theologicas ſecundum locum obtinet.

Dices. Spes propriè & ſtrictè ſumpta tam pertinet ad tertiam virtutem theologicam, quàm ad ſecundam: tam enim poſſum ſperare proximo beatitudinem ſupernaturalem quàm mihi. Ergo, &c. *R.* neg. ant. *Ad Prob. R.* Cùm ſpero beatitudinem ſupernaturalem proximo, vel ſpero propter Deum, ſeu propter gloriam Dei, quem propter ſe diligo, & tunc ſpes mea pertinet ad charitatem, at non eſt ſpes propriè & ſtrictè ſumpta; vel ſpero, quia ſupernaturalis beatitudo eſt proximi bonum & commodum, quod eſt aliquo modo bonum & commodum meum propter naturalem conjunctionem, quam habeo cum proximo, quomodo mater etiam exiſtens in peccato mortali, poteſt ſperare filio ſuo ſupernaturalem beatitudinem, & tunc ſpes mea eſt ſpes propriè & ſtrictè ſumpta, ſed minimè pertinere poteſt ad charitatem, cujus objectum formale eſt bonitas Dei ſecundùm ſe & abſolutè ſumpta, ſeu bonitas Dei, non ut eſt bonum noſtrum, ſed præcisè ut bonum Dei eſt. Spes igitur propriè & ſtrictè ſumpta pertinet ad ſolam ſecundam virtutem theologicam, cujus præcipuus eſt actus ac difficillimus: unde hæc virtus theologica virtus ſpei nominatur; charitatis verò præcipuus & excellentiſſimus actus eſt, diligere Deum, eique adhærere ſuper omnia propter ſe.

ARTICULUS V.

Utrùm aliquis timor, & quis pertineat ad virtutem ſpei.

NOta. Cùm S. Thoma 2. 2. q. 19. a. 1. in O. hic agimus de timore, ſecundùm quòd per ipſum aliquo modo ad Deum convertimur, vel ab eo avertimur. Timor autem, ſecundùm hanc acceptionem, dividitur in mundanum, ſervilem, filialem, & initialem. Timor mundanus ſeu humanus dicitur, quo quis ita timet malum aliquod temporale, quod poteſt ab hominibus infligi, ut malit peccare & Deum offendere, quàm malum illud incurrere. Hic autem timor, cùm avertat à Deo, & oriatur ex mala radice, nempe ex amore mundano, quo homo finem ſuum conſtituit in creatura, malus eſt, nec proinde eſſe poteſt actus virtutis, adeòque nec poteſt pertinere ad virtutem ſpei, aut ad aliquam aliam virtutem.

Timor

Timor ſervilis eſt ille, quo homo timet pœnam ſive temporalem ſive æternam, à Deo infligendam. Dividitur in ſervilem ſimpliciter, & ſerviliter ſervilem. Serviliter ſervilis eſt is, quo quis immoderatè & contra rectæ rationis regulam timet, plùs ſcilicet timendo malum pœnæ, quod à Deo propter peccatum infligitur, quàm malum culpæ, quo Deus offenditur, ut ſi timeat æternam damnationem tanquam omnium omninò malorum ſupremum. Unde timor ſerviliter ſervilis malus eſt & vitioſus: per illum enim homo plus timet malum proprium, quàm malum Dei, quod eſt peccatum; atque ita convincitur ſe ipſum plus diligere, quàm Deum, & ſic non in Deo, ſed in ſe ipſo finem ſuum conſtituere: nam, ut dicit S. Thomas qu. cit. a. 3. O. *timor ex amore naſcitur*, & ſic homo non plùs malum proprium timet, quàm malum Dei, niſi quia plùs amat ſe ipſum, quàm Deum. Timor igitur ſerviliter ſervilis non poteſt eſſe alicujus virtutis actus, & ſic ad ſpem pertinere non poteſt.

Timor ſervilis ſimpliciter eſt ille, quo pœna à Deo infligenda, timetur moderatè, & ſecundùm menſuram rationis, ut cùm quis timet damnationem æternam ſuper omne aliud malum, quòd non eſt peccatum: tunc enim malum damnationis æternæ non plus timetur, quàm meretur ejus malitia, & homo ſic timens malum damnationis æternæ, non amat ſe ipſum inordinatè, nec finem ſuum in ſe ipſo conſtituit: neque paratus eſt ad potiùs peccandum, quàm ad incurrendum malum æternæ damnationis; ſed è contra neceſſariò neceſſitate conſequente, ſuper omnia mala temporalia refugit malum culpæ, non quidem ut eſt offenſivum Dei, adeòque malum ejus, ſed ut eſt inductivum reatus æternæ damnationis, adeòque proprium ſummum malum: quod bonum eſt & honeſtum: malum enim culpæ non ſolùm ut Dei offenſivum, ſed etiam ut æternæ damnationis reatus inductivum, ſuper omnia mala temporalia honeſtè & laudabiliter refugi poteſt, poteſtque actus, quo ſic malum culpæ refugitur, à charitate imperari, & ad Dei gloriam referri. Quòd ſi tunc homo nondùm amat Deum ſuper omnia propter ſe, at non ſe ipſum plus amat quàm Deum, nec finem ſuum in ſe ipſo conſtituit, ſed in Deo quem diligit ſuper omnia ut ſuum ſummum bonum, non quidem amore charitatis, ſed amore concupiſcentiæ, quem honeſtum & ordinatum eſſe probavimus. Timor igitur ſervilis ſimpliciter bonus eſt, & rectæ rationi conſentaneus.

Timor filialis dicitur ille, quo timetur malum culpæ, quia malum eſt Dei, non quia malum eſt timentis; ſeu quo timemus culpam, non quia inducit reatum pœnæ ſed quia Deum offendit. Dicitur filialis, quia, ut ait S. Thomas quæſt. cit. a. 2. in O. *Filiorum eſt timere offenſam patris*: dicitur etiam timor caſtus, quia oritur ex charitate, cujus eſt animas noſtras unire Deo tanquam ſponſo, ſicut uxor ſe conjungit viro unione amoris, & ſic conjuncta caſtitatem conjungalem ſtudioſè ſervat. Vide S. Thomam art. cit. ad 3.

Timor initialis differt à filiali, tanquam imperfectum à perfecto intra eandem ſpeciem. Unde timor filialis dividi poteſt in perfectum & imperfectum. Timor filialis imperfectus, qui timor initialis dicitur, eſt ille qui reperitur in incipientibus, in quibus charitas eſt imperfecta, hoc eſt, in quibus eſt amor Dei propter ſe, appretiativè quidem ſummus, ſed nondùm valdè intenſus: quare ſuper omnia quidem, ſed nondùm cum magna intenſione timent culpam, ut eſt offenſa Dei: unde fit, ut adhuc magis timent culpam, eamque præcipuè devitent propter reatum pœnæ, quem inducit. Breviter, quia malum culpæ remiſsè tantùm, quamvis ſuper omnia, timent ut eſt malum Dei, illud intenſiùs timent ut eſt malum proprium, quare & illud quà tale præcipuè fugiunt. Hinc timor initialis eſt timor culpæ prout eſt offenſa Dei, appretiativè quidem ſummus, ſed remiſſus, & quocum, quia remiſſus eſt, prædominatur adhuc timor ſervilis: ita ut, qui timorem tantùm initialem habet, quia remiſſam tantùm habet charitatem, præcipuè timeat & vitet malum culpæ, quà inductivum reatus pœnæ, adeòque quà malum proprium.

Timor filialis perfectus, qui dicitur ſimpliciter timor filialis, eſt ille qui reperitur in perfectis, in quibus charitas eſt perfecta, hoc eſt, in quibus eſt amor Dei propter ſe non ſolùm appretiativè ſummus, ſed etiam valdè intenſus: quare non ſolùm ſuper omnia, ſed etiam cum magna intenſione timent culpam, prout eſt offenſa Dei, tamque ut talem devitant. Unde timor filialis eſt timor culpæ, prout eſt offenſa Dei, non ſolùm appretiativè ſummus, ſed etiam intenſione magnus quocum proinde prædominari non poteſt timor ſervilis, quo timetur malum culpæ, ut malum proprium timentis; ſed vel homo deſinit timere malum culpæ ut malum proprium, & inductivum reatus pœnæ, vel certè regulariter non timet & vitat malum culpæ, niſi ut malum Dei, illudque ut tale præcipuè timet & vitat. Vide S. Thomam 2. 2. q. 19. a. 8. & ad 2.

Ex dictis hactenùs, habemus timorem filialem & initialem oriri ex charitate, filialem ex perfecta non ſolùm appretiativè, ſed etiam intenſivè; & initialem ex perfecta appretiativè, ſed intenſivè imperfecta, adeòque neutrum pertinere poſſe ad virtutem ſpei. De ſolo igitur timore ſervili poteſt eſſe difficultas; pro cujus ſolutione, ſit

RESPONSIO.

Timor ſervilis ſimpliciter, quo ſcilicet ordinatè & ſecundùm menſuram rectæ rationis pœna æterna, vel aliud quodvis ad eam ducens timetur ut malum & incommodum noſtrum, pertinet ad virtutem ſpei, ut actus ab ea elicitus.

Prob. Nam ejuſdem virtutis eſt amare bonum, & fugere contrarium ſub ratione oppoſita rationi, ſub qua amat bonum. Sic v. g. charitatis eſt amare bonum Dei extrinſecum, quia bonum Dei eſt, & fugere malum huic bono contrarium, nempe peccatum, quia Dei malum eſt. Atqui virtutis ſpei eſt, amare beatitudinem ſupernaturalem, quia bonum & commodum noſtrum eſt. Ergo etiam eſt virtutis ſpei, fugere privationem beatitudinis ſupernaturalis, & aliud quidlibet ducens ad hanc privationem, quia eſt malum & incommodum noſtrum. Atqui fugere privationem, beatitudinis, quia eſt malum & incommodum noſtrum, eſt eam timere ſerviliter. Ergo timere ſerviliter privationem beatitudinis, pertinet ad virtutem ſpei, & timor ſervilis eſt actus ab ea elicitus.

Confirm. Timor ſervilis pertinet ad eam virtutem, ad quam pertinet amor ex quo naſcitur: actus enim boni per ſe ordinati, ita ut unus alium præſuppoſnat, & ex eo intimè oriatur, ad eandem virtutem pertinent. Atqui amor ex quo naſcitur timor ſervilis, pertinet ad virtutem ſpei. Ergo & timor ſervilis. *Prob. min.* Nam amor, ex quo timor ſervilis naſcitur, eſt amor concupiſcentiæ, quo amamus beatitudinem noſtram ut bonum & commodum noſtrum: non enim timeo ne ſim miſer, niſi quia amo eſſe beatus; nec timeo privationem beatitudinis æternæ ut malum & incommodum meum, niſi quia amo beatitudinem æternam ut meum bonum & commodum; & hoc ipſo quòd amo beatitudinem æternam ut bonum & commodum meum, non poſſum non odiſſe & timere æternæ beatitudinis privationem ut meum malum & incommodum. Atqui amor ille concupiſcentiæ, quo, &c. ad virtutem ſpei pertinet. Ergo, &c.

Obj. Si timor ſervilis ſimpliciter pertinet ad virtutem ſpei, ad eam quoque pertinet timor ſerviliter ſervilis. Abſurdum conſ. Ergo, &c. Minor conſtat: nam timor ſerviliter ſervilis eſt actus vitioſus. *Prob. ſeq. maj.* Timor enim ſervilis ſimpliciter, & timor ſerviliter ſervilis, non differunt quoad ſubſtantiam.

R. neg. ſeq. maj. & prob. ejus. Quamvis enim timor ſervilis ſimpliciter, & timor ſerviliter ſervilis

com-

conveniant in objecto materiali, uterque enim eſt timor pœnæ æternæ; unde conveniunt in ratione generica timoris ſervilis, quod eſt, eſſe ejuſdem ſubſtantiæ latè ſumptæ attamen eſſentialiter & ſpecificè differunt, quià habent modum tendendi in objectum eſſentialiter & ſpecificè diverſum. Unde tam differunt inter ſe, quàm inter ſe differunt actus quo amatur bonum creatum & ſummum bonum, & actus quo amatur idem bonum creatum præcisè ſecundùm veram & propriam rationem boni, quam habet.

Quæres, utrùm timor diminuatur, vel omninò tollatur, an verò ſolùm perficiatur per charitatem?

R. 1. Timor ſerviliter ſervilis tollitur per charitatem: nam actus, quo plùs timetur proprium malum & incommodum, quàm offenſa Dei, etiam gravis, incompoſſibilis eſt cum charitate. Atqui per timorem ſerviliter ſervilem plus timetur proprium malum & incommodum, quàm offenſa Dei etiam gravis: timor enim ſerviliter ſervilis eſt is, quo quis timet pœnam æternam ut ſummum malorum omnium, adeòque quo quis timet pœnam æternam ſuper ipſum malum culpæ. Ergo, &c.

R. 2. In timore ſimpliciter ſervili duo conſiderari poſſunt, nempe anxietas, & ſubſtantia ipſius timoris. Timor ſervilis quantùm ad anxietatem ſenſim minuitur, creſcente charitate: nam creſcente charitate, creſcit ſpes & fiducia in Deum. Creſcente autem ſpe & fiducia in Deum, anxietatem & ſollicitudinem, quas cauſat timor ſervilis, decreſcere, & pacem conſcientiæ generari neceſſe eſt. Ergo, &c. Quantùm verò ad ſubſtantiam timor ſervilis non minuitur, ſed augetur, creſcente charitate: nam ſubſtantia timoris ſervilis eſt ſuga privationis beatitudinis, quà malum noſtrum eſt. Atqui hæc ſuga creſcit, creſcente charitate: creſcente enim charitate, creſcit ſpes ſeu deſiderium beatitudinis, ut noſtrum bonum eſt; & creſcente ſpe, ſeu deſiderio beatitudinis, ut noſtrum bonum eſt, non poteſt non creſcere ſuga privationis beatitudinis, ut malum noſtrum eſt: nam quò plus amamus bonum aliquod, eò plus averſamur malum oppoſitum; & quò averſamur malum oppoſitum; eò plus illud fugimus.

Porrò quamvis timor ſimpliciter ſervilis quoad ſubſtantiam maneat cum charitate etiam perfecta, in bono tamen ſenſu poteſt ſimpliciter dici, ab ea excludi, quatenùs qui perfectam habet charitatem, bonum non operatur ampliùs ex timore ſervili, aut certè bonum non operatur ampliùs ex illo, tanquam ex motivo præcipuo, ſed ſemper operatur bonum vel ex ſola charitate, vel ſaltem ex illa ut motivo principali; cùm è contra is, in quo charitas imperfecta eſt & remiſſa, ſæpè ex timore ſervili, & quidem motivo præcipuo operetur.

R. 3. Charitas non tollit timorem filialem, ſed è contra illum perficit. Nam 1. timor filialis ex charitate oritur. 2. Et ita creſcente charitate, non poteſt non augeri timor filialis. Ratio pro utroque eſt, quia qui timet aliquem offendere, ideò timet, quia illum amat; adeòque quò plus illum amat, eò plus timet illum offendere. Hinc imperfecti imperfectum tantùm & initialem habent timorem filialem; quia imperfectè tantùm & remiſsè Deum diligunt. Perfecti verò timorem filialem perfectum habent, quia Deum diligunt perfectè & intenſiſſimè: unde fit ut nunquam, vel ſaltem rarò, ex timore ſervili ut præcipuo motivo vitent offenſam Dei.

Quæres, utrùm remaneat timor in patria?

R. Timorem aliquem remanere in patria docet Pſaltes regius Pſal. 18. *Timor Domini ſanctus, permanens in ſæculum ſæculi*. Et Job cap. 26. *Columnæ cœli contremiſcunt, & pavent ad nutum ejus;* ubi per columnas cœli angelos beatos intelligit, interprete Gregorio Magno, lib. 17. Moralium, cap. 17. Unde S. Bernardus epiſt. 109. inter errores Abailardi computat, timorem non manere in patria. Sed difficultas eſt, quis ſit ille timor, qui in patria manet; circa quod tres ſunt ſententiæ. Prima docet, in patria, ubi nec pœna, nec culpa eſſe poteſt, non manere timorem ſervilem, nec filialem, prout eſt timor divinæ offenſæ; & timorem qui eſt in beatis, eſſe timorem reverentialem, ſeu ſummam quandam reverentiam, quam habent Deo, in quantum ex conſideratione infinitæ ipſius excellentiæ, profundiſſimè demittunt ſeſe in illius præſentia, & quendam velut horrorem de illo concipiunt.

Secunda ſententia pariter excludit à patria utrumque timorem, ſervilem & filialem, & dicit actum illum, quo beati dicuntur timere in cœlo, eſſe quandam admirationem de excellentia divina, vel potius eſſe actum, quo ex tali admiratione refugiunt curioſiùs inveſtigare opera & conſilia Dei.

Tertia ſententia tenet timorem filialem, ſeclusis imperfectionibus, quas adjunctas ſolet habere in via, manere in beatis, fugam ſcilicet offenſæ Dei, ut ſecundùm ſe poſſibilis in natura creata.

ARTICULUS VI.

De proprietatibus ſpei.

PROPOSITIO I.

SPes theologica eſt affectivè firmiſſima.

Prob. 1. ex Apoſtolo Hebr. c. 6. ubi ſic ait: *Confugimus ad tenendam propoſitam ſpem, quam ſicut anchoram habemus animæ tutam ac firmam*. 2. Ex Trid. ſeſſ. 6. cap. 13. ubi dicitur: *Tametſi in Dei auxilio firmiſſimam ſpem collocare & reponere omnes debent*. 3. Ratione: nam ſpes, quà erectio animi contra arduitatem beatitudinis, adhæret objecto formali ſecundùm meritum ejus. Atqui objectum formale ſpei, ut eſt erectio animi contra, &c. meretur adhæſionem firmiſſimam, imò & ſuper omnia firmam: nam objectum illud formale eſt virtus Dei auxiliatrix infinitè efficax, nobis per promiſſionem ſummè fidelem aliquo modo obligata. Ergo, &c.

PROPOSITIO II.

Spes theologica ex parte ſua eſt certiſſima tum intrinſecè, tum extrinſecè.

Prob. 1. Eſt certiſſima extrinſecè: nam nititur fide divina, qua certiſſimè proponuntur ſolidiſſima motiva ſperandi, & aſſurgendi contra difficultates in proſecutione beatitudinis occurrentes. 2. Eſt certiſſima intrinſecè: nam certiſſimè erigit nos contra difficultates in proſecutione beatitudinis occurrentes; cùm nitatur virtute auxiliatrice infinitè efficaci, nobis obligata per promiſſionem ſummè fidelem; vel, ſi vis, cùm nitatur auxiliis certiſſimè præparatis, & ad aſſequendam ſalutem ſufficientiſſimis. Dixi autem, ex parte ſua: nam ex parte noſtra defectibilis eſt, quia Deo nobis auxilianti deeſſe poſſumus: unde ſalus noſtra incerta eſt.

PROPOSITIO III.

Spes theologica neceſſaria eſt neceſſitate medii ad ſalutem adultorum peccatorum.

Prob. Nam illud eſt neceſſarium neceſſitate medii ad ſalutem adulti peccatoris, ſine quo adultus peccator juſtificari non poteſt. Atqui adultus peccator juſtificari non poteſt ſine actu ſpei theologicæ. Ergo, &c. *Prob. min.* ex Trid. ſeſſ. 6. cap. 6. ubi recenſentur diſpoſitiones in adultis peccatoribus prærequiſitæ, & dicitur: *Diſponuntur autem ad ipſam juſtitiam, dum excitati divina gratia, & adjuti, fidem ex auditu concipientes, liberè moventur in Deum .... & dum peccatores ſe eſſe intelligentes, à divinæ juſtitiæ timore, quo utiliter concutiuntur, ad conſiderandam Dei miſericordiam ſe convertendo, in ſpem eriguntur, fidentes Deum ſibi propter Chriſtum propitium fore.*

PROPOSITIO IV.

Spes theologica eſt etiam neceſſaria neceſſitate

præ-

præcepti non ſolùm adultis peccatoribus, ſed etiam juſtis.

Prob. Et 1. quòd neceſſaria ſit neceſſitate præcepti adultis peccatoribus, manifeſtè ſequitur ex Prop. III. Nam illud nobis præceptum eſt, quod eſt in noſtra poteſtate cum auxilio gratiæ, & ſine quo juſtificari non poſſumus. Atqui actus ſpei theologicæ eſt in noſtra poteſtate cum auxilio gratiæ, & ſine eo juſtificari non poteſt adultus peccator. Ergo, &c. 2. Quòd etiam neceſſaria ſit neceſſitate præcepti juſtis adultis, probari poteſt ex multis Scripturæ locis. Unus ſit pro omnibus Pſal. 61. ubi dicitur; *Sperate in eo omnis congregatio populi; effundite coram illo corda veſtra: Deus adjutor noſter in æternum.* Quibus verbis non merum conſilium, ſed præceptum contineri obſervat S. Thomas 2. 2. quæſt. 22. art. 1. O. Sed

Quæres, quandonam præceptum ſpei obliget per ſe?

R. Præceptum ſpei obligat per ſe. 1. Ubi primùm, moraliter loquendo, homo uſum rationis aſſecutus eſt, & ſufficienter inſtructus de fine ultimo, de beatitudine, & de mediis quibus beatitudo redditur poſſibilis, & probabiliter futura: tunc enim tenetur homo ſine vituperabili mora ſecundùm æſtimationem prudentum beatitudinem ſuam deſiderare efficaciter cum firma in Deum fiducia, ſicut tenetur ad finem ſuum ultimum ſe convertere. 2. In morali periculo mortis: tunc enim præcipuè tenetur homo in Deum confidere, & ab eo beatitudinem ſuam debito modo expectare. 3. Identidem in decurſu vitæ. Quoties verò hoc præceptum urgeat in anno v. g. æſtimandum relinquitur judicio prudentum.

Quæres, quandonam præceptum ſpei obliget per accidens.

R. Obligare, 1. Cùm urget aliqua tentatio, putà tentatio deſperationis, nec ſuperari poteſt ſine actu ſpei. 2. Quando ſine actu ſpei exerceri non poſſunt actus aliarum virtutum, putà orationis, pœnitentiæ, &c. & tamen illos exercendi inſtat obligatio.

Quæres, utrùm præter præceptum ſpei affirmativum, detur etiam negativum?

R. affirmativè. Hoc autem præceptum, quod eſt de non deſperando, & præſumptuosè ſperando, ſemper pro ſemper obligat ſub gravi: nam deſperatio & præſumptio ſunt ſemper injurioſæ Deo, adeòque ſemper graviter prohibitæ. Porrò levitas materiæ hîc locum non habet, neque qui delinquit contra præceptum ſpei, excuſari poteſt à mortali, niſi per defectum inculpabilem ſufficientis advertentiæ. Hinc peccat mortaliter, qui non elicit actum ſpei, cùm urget præceptum ſperandi, & ad ejus obligationem advertit, vel ſaltem poteſt advertere. Item qui plus ſperat bona terrena quàm cœleſtia, ut ſi eligat bonis hujus vitæ frui, bonis cœleſtibus Deo derelictis. Item qui ad vitandum æternæ damnationis periculum, aut annihilari aut nunquam extitiſſe optat ex immoderato damnationis metu, & diffidentia de Dei miſericordia vel gratia. Item qui deſperat de obtinenda peccatorum venia, vel de obtinendis mediis ad aſſequendam beatitudinem neceſſariis. Item qui præſumit de miſericordia Dei, ſperando peccatorum remiſſionem ſine pœnitentia, & ſalutem ſine bonis operibus. Item qui præſumit de miſericordia Dei, volendo uſque ad mortem aut ſenectutem, in ſtatu peccati permanere. Item qui ſperat beatitudinem ut obtinendam ſolis naturæ viribus. Item qui non veretur peccata multiplicare, ex motivo quòd facilè per veram pœnitentiam deleri poſſint innumera peccata quàm unum aut alterum. Ratio eſt pro omnibus, quia gravem Deo injuriam faciunt, ut per ſe clarum eſt.

ARTICULUS VII.

De habitu ſpei.

PROPOSITIO I.

DAtur habitus ſpei per ſe infuſus & ſupernaturalis in entitate, qui vera & propria virtus eſt.

Prob. 1. pars ex Trid. ſeſſ. 6. cap. 7. ubi dicitur: *In ipſa juſtificatione cum remiſſione peccatorum hæc omnia ſimul infuſa accipit homo per Jeſum Chriſtum, cui inſeritur, fidem, ſpem, & charitatem.* Quòd autem hic Synodus loquatur de habitibus, non de actibus, patet ex eo quòd loquatur de fide, ſpe & charitate, quæ infunduntur homini priùs ad juſtificationem diſpoſito per actus fidei, ſpei, &c. Ratio autem convenientiæ eſt, quia congruum eſt hominem intrinſecè & permanenter habilem reddi, cùm juſtificatur, ad exercendos actus ſupernaturales fidei, ſpei & charitatis. Quod aliter fieri non poteſt, quàm per infuſionem habituum in entitate ſupernaturalium, ſe habentium per modum potentiarum, naturalibus potentiis ſuperadditarum, eaſque ad actus divinis ordinis exercendo complentium.

Prob. 2. pars. Quia ille habitus eſt vera & propria virtus, cujus objectum eſt optimum, & actus honeſtiſſimi, Atqui habitus ſpei objectum eſt optimum, & & actus honeſtiſſimi: nam objectum ejus eſt beatitudo noſtra, ut eſt ſummum bonum noſtrum; & beatitudo noſtra, ut eſt ſummum bonum noſtrum, eſt objectum honeſtiſſimum, quòd ſcilicet honeſtiſſimè amare, deſiderare, ſperare poſſumus: unde actus quos elicit habitus ſpei, honeſtiſſimè ſunt in ſua ratione ſpecie. Ergo, &c.

Porrò hæc ratio valet non ſolùm pro habitu ſpei formato, ſeu cum charitate conjuncto, ſed etiam pro habitu ſpei informi ſeu ſeparato à charitate idem enim eſt objectum, & iidem ſunt actus habitus ſpei, ſive conjunctus ſit cum charitate, ſive ſit ab ea ſeparatus; & actus ſpei formatæ ab actibus ſpei informis in hoc tantùm differunt, quòd illi imperentur à charitate, hi verò non imperentur.

Dices. Qui habet tantùm ſpem informem, indebito modo ſperat: ſperat enim beatitudinem ut obtinendam ſine meritis. *R.* Neg. Cùm enim peccator ſperat beatitudinem, non eam ſperat ut obtinendam à ſe: etiam in præſenti ſtatu peccati; alioquin non ſperaret, ſed præſumeret: ſed ſperat eam ut obtinendam per merita, quæ ſperat, ſicut & ſperat veniam peccatorum ut obtinendam per futuram pœnitentiam.

PROPOSITIO II.

Habitus ſpei inter habitus theologicos medium perfectionis locum tenet.

Prob. Nam habitus ſpei minùs perfectus eſt, quàm charitas; & magis perfectus eſt, quàm fides. Ergo, &c. Prima pars eſt planè certa, imò eſt de fide, & apertè colligitur ex Apoſtolo 1. Cor. cap. 13. *Nunc autem manent fides, ſpes, charitas, tria hæc: major autem horum eſt charitas.* Ratio à priori eſt, quia charitas tendit in Deum propter bonitatem ejus abſolutam, ſpes verò propter bonitatem ejus reſpectivam. Atqui perfectius eſt tendere in Deum propter bonitatem ejus abſolutam, quàm in eum tendere propter bonitatem ejus reſpectivam. Ergo, &c. Secunda pars non eſt tam certa, ſed tametſi ſufficientiſſimè probatur ſic. Habitus ſpei attingit Deum ut ſummum bonum noſtrum, eique nos intimè conjungit per amorem, quòd fides non præſtat, nec præſtare poteſt per actum ſuum, quo præciſè, & quidem obſcurè tantùm oſtendit nobis finem noſtrum ultimum. Ergo, &c.

PROPOSITIO III.

Subjectum proximum habitus ſpei eſt voluntas, remotum verò ſunt ſuppoſita omnia intellectualia actuum ejus capacia.

Prob. 1. pars. Nam ſubjectum proximum habitus eſt potentia, cujus ſunt actus, ad quos inclinat habitus. At-

Google

Atqui actus ad quos inclinat habitus ſpei, pertinent ad voluntatem: voluntatis enim eſt amare, deſiderare confidere, timere, gaudere, & ad hos omnes actus inclinat habitus ſpei: nam habitus ſpei inclinat ad amandam beatitudinem amore concupiſcentiæ, ad eam deſiderandam cum erectione animi adverſus ejus arduitatem, quòd eſt eam ſperare; ad ſugiendam ejus privationem, ad ſperanda media ad eam conducentia, ad gaudendum de ea obtenta. Secunda pars ſequitur ex prima hoc ipſo enim quòd habitus inhæret proximè alicui potentiæ rationali, hoc ipſo, inquam, remotè inhæret ſuppoſito, cujus eſt potentia illa rationalis,

Dixi autem, actuum ejus capacia: cùm enim habitus ſpei non infundatur, & infuſus non conſervetur, niſi propter actus ad quos inclinat, non infunditur, & infuſus non conſervatur, niſi in iis, qui actus illos omnes, vel ſaltem aliquos producere poſſunt.

Hinc 1, habitus ſpei non manet in damnatis; cùm ſint prorſus incapaces omnis actus honeſti.

2. E contra manet in animabus Purgatorii, quia poſſunt exercere actum ſpei circa beatitudinem æternam, utpotè habentem reſpectu illorum rationem boni abſentis, poſſibilis, & ardui; cùm illam non niſi per pœnam ignis obtinere poſſint.

3. Manet in beatis; quamvis non poſſint ampliùs ſperare beatitudinem, cùm ſit ipſis præſens, & actualiter poſſeſſa, & in æternum abſque omni difficultate poſſidenda: unde reſpectu illorùm non poteſt ampliùs habere rationem boni abſentis, ardui, probabiliter futuri. At propter conjunctionem, quàm habent nobiſcum per charitatem, poſſunt nobis ſperare beatitudinem noſtram, prout eſt bonum noſtrum, aliquatenùs in bonum eorum redundans, Item poſſunt amare & amant amore concupiſcentiæ beatitudinem. Item poſſunt gaudere & re ipſa gaudent de beatitudine obtenta, etiam prout eſt bonum & commodum proprium; quanquam amorem concupiſcentiæ, quo Deum diligunt ut ſibi bonum, & gaudium quo gaudent de Deo ut ſibi bono, ex affectu charitatis referunt ſicut & cætera omnia ad Deum, ut rerum creatarum omnium finem ultimum. Unde beati ſicut amant Deum duplici amore, concupiſcentiæ ſcilicet & charitatis, quibus veluti duobus brachiis Deum arctiſſimè amplectuntur: ita & gaudio duplici concupiſcentiæ ſcilicet & charitatis, de Deo gaudent, & in Dei poſſeſſione ſuaviſſimè quieſcunt.

4. deniquè, habitus ſpei remanet in peccatoribus fidelibus, qui gratiam ſanctificantem non amittunt per peccatum ſpei ſpecialiter oppoſitum, quandiu in peccata hujuſmodi non labuntur: poſſunt enim cum auxilio gratiæ actus omnes ad habitum ſpei pertinentes producere. Quod patet ex eo quòd poſſint à peccato reſurgere, & cum Deo in gratiam redire, quod ſine actu ſpei fieri non poteſt, ut ſuperiùs probatum eſt.

Quæres, quibus actibus intellectus dirigatur in operando habitus ſpei.

R. Habitus ſpei in operando dirigitur variis actibus intellectus; quales ſunt iſti: Poſſum ſalvari per Dei gratiam, & ad eam mihi dandam paratiſſimus eſt. Deus ſincerè vult ſalutem meam, & nihil eſt, quod poſſit eam impedire, ſi velim, & velle poſſum eum auxilio gratiæ, quæ mihi præſto eſt. Certò ſalvabor, ſi gratiæ Dei non deſim. Probabiliter ſalvabor, quia Chriſtus pro me mortuus eſt, & ſanguinem ſuum ſudit, ut mereretur mihi auxilia de ſe efficaciſſima, quibus bene uti propono firmiter. Deus omnipotens, ſummè miſericors, & in promiſſionibus implendis ſummmè fidelis eſt, & promiſit mihi auxilia gratiæ quibuſcum ſalvari poſſum, & ſalvabor, ſi volo, &c.

Quæres, utrùm habitus ſpei expellatur per deſperationem?

R. Habitus ſpei deſtruitur per deſperationem oppoſitam actui ejus principali, qui eſt deſiderium efficax beatitudinis cum erectione animi adversùs difficultates. Unde deſperatio oppoſita huic deſiderio eſt quædam animi dejectio & fuga à beatitudine ut proſequenda, quia judicatur impoſſibilis, aut nimiùm ardua, adeòque nunquam obtinenda. Quare objectum materiale hujus deſperationis eſt beatitudo, à qua recedit; formale verò propter quod recedit, eſt malitia impoſſibilitatis, aut nimiæ arduitatis exiſtimatæ. Reſponſionis autem ratio generalis pro omni habitu theologico eſt, quia habitus theologicus corrumpitur per actum ſibi contrarium, ut patet ex fide & charitate,

Quæres, utrùm habitus ſpei deſtruatur per præſumptionem?

Nota. Præſumptio, quantùm ad præſentem materiam attinet, eſt vitium, quod virtuti ſpei per exceſſum opponitur, ſicut ei opponitur deſperatio per defectum. Præſumptio igitur, ut hic ſumitur, conſiſtit in quadam ſpei immoderantia. Quod fieri poteſt duobus modis. 1. Immoderatè innitendo propriæ virtuti, ut ſi quis ſperet ſe beatitudinem conſequi poſſe per ſolas naturæ vires; & tunc eſt præſumptio Pelagiana. 2. Immoderatè innitendo miſericordiæ divinæ, ut ſi quis ſperet ſe beatitudinem conſecuturum eſſe ſine bonis operibus, & peccatorum veniam obtenturum ſine pœnitentia; & hæc præſumptio eſt Lutherana. Dico autem habitum ſpei corrumpi hac utraque præſumptione, non ſolùm quia utraque conjuncta eſt cum infidelitate, ſed etiam quia utraque contrariatur actui principali virtutis ſpei.

Quæres, utrùm habitus ſpei deſtruatur per aliquos alios actus malos?

R. Deſtruitur etiam per quodvis peccatum infidelitatis, quo corrumpitur habitus fidei; fides enim, ut docent Patres & Scholaſtici, eſt fundamentum totius ædificii ſpiritualis: adeòque ruente habitu fidei, reliquos omnes habitus infuſos ruere neceſſe eſt. Item per actus odii & contemptus beatitudinis: nam hi actus contrariantur huic habitui, cujus nimirùm eſt inclinare ad amandam & deſiderandam beatitudinem ut bonum noſtrum. At non deſtruitur per omiſſionem etiam graviter culpabilem actus ſpei ſicut nec per omiſſionem etiam graviter culpabilem actus fidei corrumpitur fidei habitus. Ratio pro utroque eſt, quia per ſolam omiſſionem actus fidei vel ſpei, homo non redditur indiſpoſitus ad credendum vel ſperandum. Item non deſtruitur per inefficacem diſplicentiam beatitudinis, quia cum ea poteſt homo amare & deſiderare efficaciter beatitudinem; neque per peccata tantùm repugnantia charitati, vel virtutibus moralibus, quia peccata illa non contrariantur actibus ejus, nec in conſervari pendet à charitate, aut virtutibus moralibus, & ſine illis manere poteſt informis in homine peccatore.

DISPUTATIO II.

De charitate.

ARTICULUS I.

De objecto materiali charitatis.

PROPOSITIO I.

Objectum materiale primarium charitatis eſt Deus; ſecundarium verò proximus.

Prob. 1. pars, 1. Ex Apoſtolo dicente Rom. c. 5. *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum Sanctum, qui datus eſt nobis:* dicit enim charitatem Dei, interprete S. Auguſtino lib. de ſpir. & lit. c. 32. non ſolùm quia charitas à Deo donatur, ſed etiam & maximè quia ad Deum terminatur primariò & principaliter. 2. Ratione. Illud eſt objectum materiale primarium charitatis, ad quod charitas primariò terminatur. Atqui charitas primariò terminatur ad Deum. Ergo, &c. *Prob. min.* Ad illud primariò terminatur charitas, in quo objectum formale chari-

tatis

tatis primariò relucet, ut patet ex terminis. Atqui objectum formale charitatis primariò relucet in Deo. hoc enim objectum eſt bonitas divina, ut oſtendetur, & hæc bonitas eſt in Deo per eſſentiam, in reliquis verò entibus non niſi per participationem. Ergo, &c.

Prob. 2. pars. Nam charitas terminatur etiam ad proximum. Ergo vel terminatur ad illum primariò, vel ſecundariò tantùm. Non primum: nam charitas ad ſolum Deum primariò terminatur; cùm objectum ejus formale in ſolo Deo primariò reluceat. Ergo ſecundùm, adeòque proximus eſt objectum materiale ſecundarium charitatis. Quòd autem charitas terminetur etiam ad proximum, eſt de fide, & prob. ex epiſt. 1. Joan. cap. 4. ubi dicitur: *Si diligamus invicem, Deus in nobis manet, & charitas ejus in nobis perfecta eſt.*

Confirm. Quia, ut probabitur, charitas eſt perfecta amicitia cum Deo, & proximus eſt quid pertinens ad Deum. Atqui de ratione perfectæ amicitiæ eſt, non ſolùm amare primariò eum, quocum primariò & per ſe amicitia contrahitur, ſed etiam ſecundariò, & propter illum diligere ea, quæ ad ipſum pertinent. Ergo, &c.

Porrò nomine proximi intelligitur hic omnis creatura rationalis, quæ capax eſt beatitudinis. Unde proximus noſter eſt 1. omnis homo viator: omnis enim homo, quandiu in via eſt, ſalvari poteſt. 2. Omnis homo comprehenſor. 3. Omnis Angelus beatus, ut docet S. Thomas 2. 2. quæſt. 25. a. 10. 4. Chriſtus ut homo, quia ut homo, eſt ejuſdem beatitudinis capax & particeps. Propter oppoſitam rationem, mali angeli & homines damnati, non ſunt de numero proximorum noſtrorum: ſunt enim prorſus incapaces beatitudinis, & quorumvis aliorum bonorum ſupernaturalium: unde illis beatitudinem ullumve aliud bonum ſupernaturale velle non poſſumus, & ita non poſſumus eos ut proximos ex charitate diligere; quos enim ut proximos diligimus, ſi comprehenſores non ſunt, eis beatitudinem, aliaque bona ſupernaturalia ad beatitudinem conducentia volumus.

Obj. Peccatores non pertinent ad objectum materiale charitatis: non enim poſſunt ex charitate diligi. Ergo falſum eſt, quòd nomine proximi intelligi poſſit omnis homo viator. *R.* cum S. Thoma 2. 2. q. 25. a. 6. in peccatoribus duo poſſe conſiderari; naturam ſcilicet & culpam. Secundùm naturam, quam habent à Deo, ſunt capaces beatitudinis, ſuper cujus communicatione charitas fundatur. Sed culpa eorum contrariatur Deo, & eſt beatitudinis impedimentum. Unde ſecundùm culpam ad objectum materiale charitatis pertinere non poſſunt, quia ſecundùm culpam non poſſunt diligi ex charitate, ſed è contra debent odio haberi; debemus enim in peccatoribus odiſſe, quòd peccatores ſint, quicumque tandem illi ſint, etiam pater, & mater, & propinqui. At ſecundùm naturam pertinere poſſunt & pertinent ad objectum materiale charitatis, quia ſecundùm naturam ex charitate diligi poſſunt, cùm ſub hac ratione beatitudinis conſortes eſſe poſſint.

Dices. Imò peccatores ſunt odio habendi ex charitate, juxta illud Davidis, in quo erat perfecta charitas: Pſal. 118, *Iniquos odio habui*; & illud ejuſdem, Pſal. 138. *Perfecto odio oderam illos*. *R.* cum Sancto Thoma art. cit. ad 1. peccatores ex charitate odio habendos eſſe, & diligendos ſub diverſo reſpectu: ſunt enim odio habendi in quantum peccatores & iniqui, odio ſcilicet habendo eorum iniquitatem, quæ ipſorum malum eſt; & cùm ſic odio habentur, ex charitate odio habentur. Sed ſimul ſunt etiam diligendi ut aliquid ſecundùm naturam beatitudinis capacem ad Deum ſpecialiter pertinens; & cùm ſic diliguntur, ex charitate diliguntur. Porrò quia ſic ex charitate diliguntur, ex charitate odio habentur ut iniqui, ſeu, quod idem eſt, ex charitate odio habetur eorum iniquitas, quæ ipſorum malum eſt; quia ut ait S. Thomas, *ejuſdem rationis eſt odiſſe malum alicujus, & diligere bonum ejus.*

Dices. Saltem peccatores reprobi non poſſunt diligi ex charitate, adeòque non pertinent ad objectum materiale charitatis. *R.* Neg. Non enim minùs ex charitate diligi poſſunt reprobi peccatores, quàm juſti reprobi, quos tamen ex charitate diligi poſſe, dubium eſſe non poteſt. Poſſumus igitur & debemus ex charitate diligere omnes omninò homines viatores; quamvis inter illos multi ſint, imò longè plures ſint reprobi, quàm prædeſtinati. Ratio eſt, quia neſcimus quinam ſint reprobi, & nullus hominum eſt, qui quandiu eſt in via, non ſit capax beatitudinis, quia nullus eſt, qui abſolutè non poſſit ſalvari, quandiu viator eſt.

Propositio II.

Homo quilibet, etiam relatè ad ſe ipſum, pertinet ad objectum materiale ſecundarium charitatis.

Prob. Nam illud omne pertinet ad objectum materiale charitatis, quod poſſumus diligere ex charitate, & cui bonum velle poſſumus propter Deum principaliter & propter ſe dilectum. Sed homo quilibet poteſt ſe ipſum diligere ex charitate, & ſibi velle bonum propter Deum principaliter & propter ſe dilectum: amor enim amicitiæ, quo quis Deum principaliter & propter ſe diligit, connaturaliter extendi poteſt ad ea omnia, quæ ad Deum aliquo modo pertinent, præſertim ſi pertineant ut filii adoptivi & amici, vel in actu, vel ſaltem in potentia. Atqui ſic ad Deum pertinet is, qui Deum principaliter & propter ſe diligit. Sic ratiocinatur S. Thomas 2. 2. qu. 25. art. 4. O. *Alio modo poſſumus*, inquit, *loqui de charitate ſecundùm propriam rationem ipſius, prout ſcilicet eſt amicitia hominis ad Deum principaliter, & ex conſequenti ad ea quæ ſunt Dei. Inter quæ etiam eſt ipſe homo, qui charitatem habet. Et ſic inter cætera, quæ ex charitate diligit quaſi ad Deum pertinentia, etiam ſe ipſum ex charitate diligit.*

Dices. Ergo homo habere poteſt amicitiam ad ſe ipſum: nam charitas eſt amicitia. Abſurdum conſ. Amicitia enim eſt eſſentialiter ad alterum. Unde S. Gregorius hom. 17. in Evang. dicit, *Charitas minùs quàm inter duos haberi non poteſt*. Et verò amicitia, ut ait Philoſophus 8. Ethic. cap. 3. & 8. ſimul ſumptis, de ſui ratione importat redamationem & æqualitatem, ad quod utrumque requiruntur ſaltem duo ſuppoſita. Ergo, &c. *R.* neg. ſeq. *Ad prob. R.* diſt. Charitas eſt amicitia, cum eſt unius ad alterum, C. Cùm eſt ejuſdem ad ſe ipſum, N. S. autem Gregorius loquitur de charitate prout eſt virtus unitiva. Unde cùm unio ſit eſſentialiter plurium diſtinctorum, rectè dicit S. Doctor charitatem minùs quàm inter duos haberi non poſſe.

Homo itaque poteſt ſe ipſum diligere ex charitate; cùm poſſit diligere Deum principaliter propter ſe, & propter Deum ſic dilectum, ſe ipſum diligere ut eſt aliquid ad Deum pertinens: Deum enim principaliter propter ſe diligere, & propter Deum ſic dilectum diligere ea quæ ſunt Dei, ejuſdem virtutis eſt. Unde propter Deum principaliter propter ſe dilectum diligere ea quæ ſunt Dei, eſt actus charitatis: ſicut actus charitatis eſt, diligere Deum principaliter propter ſe. Non poteſt tamen homo, propriè loquendo, habere amicitiam ad ſe ipſum, quia amicitia, ut dicit Philoſophus locis citatis, importat redamationem & æqualitatem, quæ non poſſunt eſſe niſi inter plures; vel, ſi vis, quia, ut ait S. Thomas art. citato in O. *amicitia unionem quandam importat*, & idem ad ſe ipſum non unionem, ſed unitatem habet. Unde ſequitur tantùm charitatem non eſſe eſſentialiter amicitiam; & tunc tantùm eſſe amicitiam, cùm eſt ad alterum redamantem ex charitate, & aliquo modo æqualem. Charitas igitur ejuſdem ad ſe ipſum non eſt amicitia propriè, ſed *eſt*, ut ait S. Thomas artic. citato in O. *forma & radix amicitiæ: in hoc enim amicitiam habemus ad alios, quòd ad eos nos habemus ſicut ad nos ipſos.*

Porrò

Porrò homo relatè ad ſe ipſum, ad objectum materiale ſecundarium charitatis pertinet non ſolùm ſecundum animam, ſed etiam ſecundum corpus: nam homo poteſt ſe ipſum diligere ex charitate ſecundùm id omne ſui, ſecundum quod poteſt eſſe particeps beatitudinis, & eſt aliquid ad Deum pertinens. Atqui homo non ſolùm ſecundum animam, ſed etiam ſecundùm corpus eſt aliquid ad Deum pertinens, & poteſt eſſe particeps beatitudinis; ut enim ait S. Thomas 2. 2. q. 25. a. 5. ad 2. *ex fruitione animæ redundat quædam beatitudo ad corpus, ſcilicet ſanitatis & incorruptionis*. Adde dona charitatis, agilitatis, & ſubtilitatis, quibus etiam gaudebunt corpora beatorum. Ergo, &c.

Nota. Corpus noſtrum poſſumus diligere dupliciter, nempe amore ſenſuali, & amore ſupernaturali. Amamus corpus noſtrum amore ſenſuali, cùm volumus illi bona ſenſibilia & infima, ſic corpora ſua diligunt peccatores, qui in malo magis, quam juſti, diligunt ſe & corpora ſua, quia in ſe ipſis finem ſuum ultimum conſtituunt. Amamus corpus noſtrum amore ſupernaturali, cùm volumus illi bona ſupernaturalia. Quòd ſi volumus illi hæc bona, ut ejus bona ſunt, tunc eſt amor concupiſcentiæ pertinens ad virtutem ſpei, de quo non agitur hic; ſi verò hæc bona volumus illi, ut rei ad Deum pertinenti, tunc eſt amor charitatis, de quo nunc agitur; amando enim corpus noſtrum ut rem ad Deum pertinentem, diligimus illud, quia Deum principaliter propter ſe diligimus. Utroque autem illo amore ſupernaturali juſti corpora ſua diligunt; & ſic diligendo, in bono magis illa diligunt, etiam cùm illa affligunt, & cogunt obedire rationi: hoc enim pacto promerentur illis beatitudinem, in quantum illius ſunt capacia.

Dico, in quantùm ſunt capacia: non enim eodem modo capax eſt beatitudinis homo ſecundùm animam & ſecundùm corpus: nam ſecundùm animam capax eſt beatitudinis, quantùm ad id omne, quod eſt primarium & eſſentiale in beatitudine; quia ſecundùm animam frui poteſt Deo, ipſum videndo intuitivè & amando, atque in eo viſo & amato ſuaviter quieſcendo: ſecundùm corpus verò non eſt capax beatitudinis, niſi quantùm ad ea, quæ ſecundaria ſunt, & ex fruitione ſummi boni connaturaliter derivantur, & redundant in corpus. Unde homo ex charitate amabilis eſt primariò ſecundùm animam, ſecundùm corpus verò ſecundariò tantùm.

Propoſitio III.

Bona ſupernaturalia pertinent ad objectum materiale ſecundarium charitatis, non tanquam id quod diligitur ut amicus, ſed tanquam id quod amico diligitur.

Prob. Nam 1. bona ſupernaturalia non ſunt perſonæ. Ergo non poſſunt ex charitate diligi, ſicut id quod diligitur ut amicus: ad ſolas enim creaturas rationales haberi poteſt amicitia. 2. Sunt tamen maxima bona creaturarum rationalium, ad quas haberi poteſt amicitia. Ergo poſſumus illa ex charitate diligere iis, quos ut amicos diligere poſſumus. Ergo, &c. Ita docet S. Thomas 2. 2. qu. 25. a. 2. O. *Per amicitiam*, inquit, *amatur aliquid dupliciter. Uno modo, ſicut ipſe amicus, ad quem amicitiam habemus, & cui bona volumus. Alio modo, ſicut bonum quod amico volumus: & hoc modo charitas per charitatem amatur, & non primo; quia charitas eſt illud bonum, quod optamus omnibus, quos ex charitate diligimus. Et eadem ratio eſt de beatitudine, aliis virtutibus* (boniſque ſupernaturalibus.)

Dices. Ergo amare ſibi beatitudinem & charitatem, pertinet ad charitatem, non ad amorem concupiſcentiæ. *R*. bona omnia ſupernaturalia pertinere ad objectum materiale charitatis, & amoris concupiſcentiæ, ſed diverſo modo: nam ſi ea diligimus propter noſtrum commodum, ſeu quia nobis bona ſunt & commoda, tunc eſt amor concupiſcentiæ. Si verò ea diligimus propter gloriam Dei, nulla habita ratione proprii commodi, tunc eſt dilectio charitatis.

Porrò quod diximus de bonis ſupernaturalibus, dicendum quoque eſt de omnibus aliis rebus irrationalibus & inanimatis: quamvis enim non ſint ex charitate diligibiles, ſicut id, quod ut amicus diligitur, quia, ut ait S. Thomas 2. 2. q. 25. a. 3. O. *amicitia ad eum habetur, cui volumus bonum, ſed non propriè poſſumus bonum velle creaturæ irrationali* (& à fortiori inanimatæ,) *quia non eſt ejus propriè habere bonum, ſed ſolum creaturæ rationalis, quæ eſt domina utendi bono, quod habet, per liberum arbitrium*: ſunt tamen ex charitate diligibiles, *ſicut bona, quæ aliis volumus* (quos diligimus ut amicos;) *in quantum ſcilicet ex charitate volumus eas conſervari ad honorem Dei, & utilitatem hominum* (quibus ad conſequendam beatitudinem conducere poſſunt,) ut ait ibidem S. Doctor.

ARTICULUS II.

De objecto formali charitatis.

Propoſitio I.

Objectum formale charitatis eſt infinita Dei bonitas abſoluta.

Prob. 1. ex S. Thoma 2. 2. q. 23. a. 5. ad 2. ubi ſic ait; *Charitate diligitur Deus propter ſe ipſum. Unde una ſola ratio diligendi attenditur principaliter à charitate, ſcilicet divina bonitas*. Et a. 6. in O. *Fides & ſpes attingunt quidem Deum, ſecundum quod ex ipſo provenit nobis vel cognitio veri, vel adeptio boni. Sed charitas attingit ipſum Deum, ut in ipſo ſiſtat, non ut ex eo aliquid nobis boni proveniat: & ideò charitas eſt excellentior fide & ſpe, & per conſequens omnibus aliis virtutibus*.

Prob. 2. ratione. Charitas eſt omnium virtutum præſtantiſſima, juxta illud Apoſtoli 1. Cor. cap. 13. *Nunc autem manent fides, ſpes, charitas, tria hæc; major autem horum eſt charitas*. Ergo motivum charitatis eſt omnium motivorum præſtantiſſimum. Atqui hoc motivum eſſe non poteſt niſi infinita Dei bonitas abſoluta. Ergo, &c.

Dices 1. Per charitatem deſideramus Dei viſionem intuitivam ut nobis bonam, & appetitus noſtri ſatiativam: dicit enim S. Auguſtinus lib. 1. Soliloq. cap. 6. *nos per charitatem deſiderare Dei conſpectum*. Ergo per charitatem deſideramus beatitudinem noſtram propter bonitatem Dei reſpectivam, adeòque bonitas Dei reſpectiva pertinet ad objectum formale charitatis. *R*. neg. ant. Sic enim deſiderare viſionem Dei, pertinet ad ſpem, & ejuſmodi deſiderium oritur ex amore concupiſcentiæ, cujus eſt velle nobis beatitudinem noſtram propter bonitatem Dei reſpectivam, ſeu quà noſtrum bonum eſt. Tunc igitur ſolùm per charitatem deſideramus viſionem Dei, cùm eam deſideramus ut medium ad ardentiùs & conſtantiùs amandum Deum propter ſe, ſeu quia in ſe bonus eſt, ibi ſiſtendo; vel cùm eam deſideramus præcisè, quia Deum propter ſe diligimus, nulla habita ratione proprii commodi, ut ampliùs explicabitur. Et ſic intelligi debet S. Auguſtinus, cùm ait conſpectum Dei nos deſiderare per charitatem.

Dices 2. Amare Deum propter beneficia ab eo accepta, eſt actus charitatis, & tamen objectum formale propter quod Deus tunc amatur, non eſt bonitas Dei, ſed bonitas creata, nempe beneficia à Deo accepta. Ergo, &c. *R*. Deum propter beneficia ab eo accepta amari poſſe dupliciter. 1. enim amari poteſt propter beneficia ab eo accepta, vel etiam certò ſperata, ut motivum proximum & intrinſecum amandi, & cùm ſic amatur, non eſt actus charitatis, ſed gratitudinis. 2. Amari poteſt propter beneficia ab eo accepta, vel etiam certò ſperata, ut motivum remotum & extrinſecum amandi, & cùm ſic amatur, eſt actus charitatis, cujus motivum proximum & intrinſecum eſt bonitas Dei abſoluta, vi cujus nos amat, & nos amando, nobis beneficia contulit, vel probabiliter collaturus eſt: vel, ſi vis, cujus motivum & proximum

& in-

& intrinſecum eſt amor quo Deus nos amat, & qui cum ſit ſumma quædam perfectio, reddit Deum infinitè amabilem propter ſe. Sed

Nota. Beneficia à Deo accepta, ſunt ratio amandi Deum actu charitatis, ſicut motiva credibilitatis ſunt ratio credendi res à Deo revelatas, actus fidei divinæ. Sicut igitur motiva credibilitatis ſunt tantùm ratio remota & extrinſeca credendi fide divina res à Deo revelatas, quatenùs tantùm applicant nobis auctoritatem Dei revelantis, quantùm opportet, ut propter eam, tanquam proximam & intrinſecam rationem aſſentiendi rebus à Deo revelatis, illas fide divina credamus; ita beneficia à Deo accepta, ſunt tantùm ratio remota & extrinſeca amandi Deum actu charitatis, quatenùs tantùm applicant nobis, ut ita loquar, & ſic applicant bonitatem Dei abſolutam, ut propter eam, tanquam rationem proximam & intrinſecam amandi, ipſum amare velimus, & amemus. Unde ſicut actus fidei divinæ, ad quem inducunt nos motiva credibilitatis, terminatur intrinſecè ad ſolam auctoritatem Dei revelantis, quæ proinde eſt objectum formale adæquatum fidei divinæ, ita actus charitatis, ad quem per beneficia à Deo accepta inducimur, terminatur intrinſecè ad ſolam bonitatem Dei abſolutam, quæ proinde ſola eſt objectum formale actus illius charitatis, ad quem inducimur per beneficia à Deo accepta.

Dices. Ex S. Thoma 2. 2. q. 23. a. 4. in O. charitas verſatur circa *bonum divinum, in quantum eſt beatitudinis objectum*. Ergo charitas verſatur circa bonum divinum, quà noſtrum bonum eſt. Ergo bonitas Dei non abſoluta, ſed reſpectiva, eſt objectum formale charitatis. *R.* neg. utramque conſeq. Nam per illud, *in quantum*, non intendit ſigificare S. Thomas rationem formalem amandi, ſed ſolùm conditionem ſine quà Deus non poſſet amari amore charitatis, quia charitas eſt amor amicitiæ ad Deum, ac proinde amor quo non ſolùm diligitur Deus ut amicus, ſed etiam appetitur unio & conjunctio cum illo, cujus appetitionis, ſicut & dilectionis Dei motivum eſt bonitas Dei abſoluta.

Ad amorem igitur charitatis requiritur, ut Deus poſſit nobis conjungi & uniri per actus beatificos, adeòque ut ſit objectum noſtræ beatitudinis; quia ſi non poſſet nobis conjungi & uniri per actus beatificos, non poſſet à nobis appeti unio & conjunctio cum illo, & ſic non poſſemus eum amare eo amore, qui, amicitiæ proprius eſt: qui enim alterum amat amore amicitiæ non ſolùm diligit eum propter ſe, ſed etiam ſimul & indiviſibiliter appetit uniri & conjungi cum illo, nulla habita ratione proprii & commodi, & ſolùm quia alterum propter ſe diligit.

Dices. Ut amor Dei ſit amor charitatis, requiritur & ſufficit, ut præſcindat à præſentia vel abſentia Dei amati. Ergo non ſolùm bonitas Dei abſoluta, ſed etiam reſpectiva poteſt eſſe objectum formale charitatis. *R.* neg. ant. Nam datur aliquis amor Dei honeſtus & ſupernaturalis, qui non eſt amor charitatis, ſed concupiſcentiæ, & tamen hic amor præſcindit à præſentia vel abſentia Dei amati, ſeu à poſſeſſione Dei, vel negatione hujus poſſeſſionis. Unde ad amorem charitatis requiritur aliquid aliud, per quod eſſentialiter differat ab amore concupiſcentiæ, nempe objectum formale notabiliter diverſum ab objecto formali amoris concupiſcentiæ. Amoris autem concupiſcentiæ, quo Deum diligimus, objectum formale aliud eſſe non poteſt, quàm bonitas Dei reſpectiva: illud enim concupiſcere dicimur, quod amamus, quia nobis bonum & commodum eſt. Supereſt igitur ut objectum formale charitatis ſit bonitas Dei abſoluta.

Deum itaque, etiam ut nobis unibilem & conjungibilem per actus beatificos, duplici amore amare poſſumus amore ſcilicet charitatis, & concupiſcentiæ. Amamus illum amore concupiſcentiæ, cùm amamus illum, quia nobis bonus eſt. Amamus eum amore charitatis, cùm amamus eum, quia in ſe bonus eſt. Hinc dupliciter appetere poſſumus uniri & conjungi cum Deo, ſeu poſſidere Deum, eoque frui per actus beatificos. 1. enim hoc appetere poſſumus, quia nobis bonum & commodum eſt ſic uniri & conjungi cum Deo, & hic appetitus pertinet ad amorem concupiſcentiæ, cujus eſt tendere in Deum, ut nobis bonum & commodum. 2. Hoc appetere poſſumus, nulla prorſus habita ratione proprii boni & commodi, & hic appetitus pertinet ad amorem charitatis, cujus eſt tendere in Deum, præcisè quia in ſe bonus eſt, ibi ſiſtendo. Unde per amorem charitatis, Deum, quia in ſe bonus eſt, diligimus, & Deum ſic dilectum poſſidere, eoque frui appetimus, præcisè quia illum propter ſe diligimus.

Dices denique, actus, quo volumus Deo gloriam extrinſecam, quia Dei bonum eſt, eſt actus charitatis: Atqui hic actus habet pro objecto formali bonitatem creatam, nempe bonitatem reſpectivam gloriæ Dei. Ergo, &c. *R.* neg. min. Nam bonitas reſpectiva gloriæ Dei non amatur propter ſe, ſed propter Deum, quem propter ſe amamus actu illo, quo volumus ei gloriam extrinſecam. Unde actus illius, quo Deo volumus gloriam extrinſecam, objectum formale eſt bonitas Dei abſoluta.

PROPOSITIO II.

Bonitas Dei abſoluta, ſumpta non ſolùm pro collectione omnium perfectionum divinarum, ſed etiam pro ſingulis perfectionibus divinis, ſeorſim ſumptis, eſt objectum formale charitatis.

Prob. Nam illud omne eſt objectum formale charitatis, propter quod Deus amabilis eſt paopter ſe, adeòque amabilis eſt amore amicitiæ, & quidem ſuper omnia, quæ non ſunt Deus. Atqui propter quamlibet perfectionem divinam, ſeorſim ab aliis ſumptam, Deus amabilis eſt propter ſe & ſuper omnia, quæ non ſunt Deus. Ergo, &c. Major patet. *Prob. min.* Nam quælibet perfectio divina, ſeorſim ab aliis ſumpta, eſt infinita in ſuo genere. Ergo propter quamlibet perfectionem divinam ſeorſim ab aliis ſumptam, Deus non ſolùm propter ſe amabilis eſt, ſed etiam infinitè amabilis, adeòque amabilis ſuper omnia quæ non ſunt Deus.

Dices. Omnis actus charitatis eſt actus perfectiſſimus. Ergo omnis actus charitatis habet objectum formals perfectiſſimum. Ergo omnis actus charitatis habet pro objecto formali totam collectionem perfectionum divinarum. *R.* Omnem quidem actum charitatis eſſe perfectiſſimum ex ſuo modo tendendi in Deum generico, quatenùs per quemlibet actum charitatis Deus diligitur ſuper omnia propter ſe, ſeu propter bonitatem ſolam abſolutam, nulla prorſus per hunc actum habita ratione commodi diligentis. At inter actus charitatis, ſic ex genere ſuo omnes perfectiſſimos, ſicut alii aliis intenſivè perfectiores ſunt, quia plures alii, alii pauciores gradus intenſionis habent: ita alii aliis perfectiores ſunt extenſivè, quia alii ad plures, & ad pauciores alii perfectiones divinas extenduntur, aliis ob plores, & aliis ob pauciores perfectiones divinas Deum ſuper omnia diligentibus, in quò nullum eſt inconveniens.

Dices. Deus per quemlibet actum charitatis propter ſe diligitur ut infinitè perfectus in omni genere perfectionis. Ergo, &c. *R.* neg. ant. Nam ad actum charitatis ſatis eſt, ſi Deus propter ſe diligatur ut infinitè perfectus in aliquo genere perfectionis. Deum autem diligere ut infinitè perfectum in omni perfectionis genere, pertinet ad ſolos charitatis actus, ex objecto formali perfectiſſimos extenſivè.

Dices. Si quælibet perfectio divina ſeorſim ab aliis poteſt eſſe objectum formale charitatis, omnes actus charitatis non ſunt ejuſdem ſpeciei. Abſurdum conſeq. Ergo, &c. *R.* diſt. ſeq. maj. Si quælibet, &c. omnes actus charitatis non ſunt ejuſdem ſpeciei, phyſicè & ſtrictè loquendo, C. ſeq. maj. Nam v. g. actus charitatis quo Deus diligitur, quia eſt infinitè juſtus, phyſicè & ſtrictè loquendo, eſt alterius ſpeciei ab actu charitatis, quo Deus diligitur, quia infinitè miſericors eſt. Omnes actus charitatis non ſunt ejuſdem

ſpe-

ſpeciei latè & moraliter loquendo, N. ſeq. maj. Omnes enim in hoc conveniunt, quòd pro objecto formali habeant perfectionem Deo intrinſecam & infinitam, qua redditur Deus infinitè, adeòque ſuper omnia amabilis propter ſe: quod ſufficit ad hoc ut pertineant ad eundem habitum per ſe infuſum: habitus enim per ſe infuſi ſe habent per modum potentiæ adeòque valere poſſunt ad actus diverſos ſpecie phyſica, qui conveniunt in modo generico tendendi in objectum.

PROPOSITIO III.

Deus non ſolùm ut auctor bonorum ſupernaturalium, ſed etiam ut auctor bonorum naturalium, eſt objectum formale charitatis juſtificantis, & ſupernaturalis.

Prob. 1. Deus ut auctor bonorum naturalium, eſt objectum formale charitatis: nam perfectio omnis, per quam Deus redditur infinitè amabilis propter ſe, poteſt eſſe objectum formale charitatis, ut patet ex dictis hactenùs. Atqui perfectio, per quam Deus eſt auctor bonorum naturalium, reddit Deum infinitè amabilem propter ſe: eſt enim infinita, & Deo intrinſeca per ſummam identitatem. Ergo, &c.

2. Deus ut auctor bonorum naturalium, eſt objectum formale charitatis juſtificantis: nam Deus ut auctor bonorum naturalium, eſt infinitè amabilis propter ſe. Ergo ut talis, eſt amabilis propter ſe ſuper omnia. Ergo ut talis, amabilis eſt perfecto amore amicitiæ. Atqui omnis perfectus amor amicitiæ ad Deum juſtificativus eſt. Ergo Deus ut auctor bonorum naturalium, eſt objectum formale amoris ſeu charitatis ſufficientis ad juſtificationem. Unde ulteriùs ſequitur Deum, ut eſt auctor bonorum naturalium, eſſe objectum formale charitatis ſupernaturalis. ad omnem enim charitatem juſtificantem, ſicut ad quemlibet alium actum pietatis, adjutorium gratiæ neceſſarium eſſe, & ſic omnem charitatem juſtificantem, ſicut & quemlibet alium actum pietatis ſuperare vires naturæ, fides docet.

Dices. Amor naturalis & ſupernaturalis habent diverſa objecta formalia. Atqui Deus, ut auctor bonorum naturalium, eſt objectum formale amoris naturalis. Ergo ut talis, non poteſt eſſe objectum formale amoris ſupernaturalis. *Prob. min.* Nam in ſtatu naturæ puræ, nec vitiatæ per peccatum originale, Deus cum ſolis naturæ viribus, & abſque omni dono gratuito ſuperaddito, amaretur propter ſe ut auctor rerum naturalium.

R. neg. maj. Nam idem amor Dei propter ſe, qui non ſuperat vires naturæ puræ & non vitiatæ, ſuperat vires naturæ lapſæ, & per peccatum originale corruptæ; & ita idem amor Dei propter ſe, qui naturalis eſſet in uno ſtatu, ſupernaturalis eſt in alio ſtatu. Poteſt igitur eſſe idem objectum formale amoris naturalis & ſupernaturalis. Præterea, poteſt eadem perfectio divina eſſe objectum formale duplicis amoris Dei propter ſe; quorum unus tendat in Deum cum appretiatione, quæ non ſuperet vires naturæ, puræ & alter tendat in Deum cum appretiatione, quæ vires naturæ, quantùmvis puræ & non vitiatæ, ſuperet. Atqui hic amor ſupernaturalis erit, ille verò naturalis. Ergo, &c.

ARTICULUS III.

Quid ſit charitas actualis, & quotuplex.

1. CHaritas eſt actus, quo Deum propter ſe, vel proximum aut noſmetipſos propter Deum diligimus. Deum autem diligi propter ſe, eſt Deum diligi propter bonitatem ſuam abſolutam, hoc eſt, vel propter omnes perfectiones divinas, vel ſaltem propter aliquam ex perfectionibus divinis, ibi ſiſtendo, nulla prorſus habita ratione proprii noſtri commodi. Patent hæc omnia ex dictis hactenùs Art. I. & II.

2. Charitas dividitur in perfectam & imperfectam

appretiativè. Charitas imperfecta appretiativè eſt actus quo Deus verè diligitur propter ſe, ſed nondum ſuper omnia diligitur: unde hic amor Dei non eſt incompoſſibilis cum omni affectu ad peccatum mortale, & ita non habet vim juſtificandi: nec eſt charitas, niſi cum addito diminuente, inchoata, imò & tollente rationem propriam charitatis: quare ſimpliciter dici non poteſt charitas, ſed ſolùm dici debet inchoatio charitatis.

Charitas perfecta appretiativè, eſt actus quo Deus non ſolùm propter ſe, ſed etiam ſuper omnia diligitur. Charitatis autem ſic ſumptæ, quæ dicitur & eſt charitas ſimpliciter, tres ſunt gradus. Primus eſt, cùm Deus propter ſe diligitur ſuper omnia alia bona, quæ obtineri vel retineri non poſſunt ſine gravi offenſa Dei: ita ut homo diligens Deum, malit bonis illis carere, quàm illa contra voluntatem ſeu legem Dei graviter obligantem obtinere vel retinere. Hinc portò gradus charitatis, cùm excludat omnem affectum ad peccatum mortale, ſufficit ad juſtificationem peccatoris. Præterea, ad ſalutem neceſſarius eſt; cùm cadat ſub præceptum ſub mortali obligans ſuo tempore.

Secundus gradus eſt, cùm Deus propter ſe diligitur ſuper omnia, non ſolùm graviter, ſed etiam leviter Deo diſplicentia, ita ut homo paratus ſit potiùs quolibet bono carere, vel quodlibet malum pati, quàm Deum vel leviter offendere. Unde hic gradus charitatis incompoſſibilis eſt cum omni affectu non ſolùm ad peccatum mortale, ſed etiam ad veniale. Ad Chriſtianam perfectionem neceſſarius eſt, non ad ſalutem: non enim eſt præcepti, ſed conſilii tantùm. *At inquies*. Tenemur vitare omnia venialia. *R.* non tenemur vitare ex motivo charitatis, & poſſumus ea vitare ex motivo aliarum virtutum, & ſi ſic vitemus, ſufficit.

Tertius gradus eſt, cùm Deus propter ſe diligitur non ſolùm ſuper omnia ei diſplicentia ſive graviter ſive etiam leviter, ſed etiam ſuper omnia, quæ ei minus grata & accepta ſunt. Unde hic tertius gradus amoris Dei propter ſe, incompoſſibilis eſt non ſolùm cùm omni peccato ſive mortali ſive etiam veniali, ſed & cum omni imperfectione deliberata. Et homo ſic diligens Deum, ſemper eligit id quod judicat eſſe gratius & acceptius Deo, illudque anteponit cuilibet alteri bono, quamvis licito, ſibique utili jucundo & honorifico. Hic charitatis gradus ſummus chriſtianæ perfectionis gradus eſt, nec cadit ſub præceptum, ſed ſub conſilium tantùm.

3. Charitas perfecta appretiativè, dividitur in perfectam & imperfectam intenſivè. Item in perfectam & imperfectam extenſivè. Charitas imperfecta intenſivè, eſt ea, quæ non habet plures, aut ſaltem non multò plures gradus intenſionis, quàm ad perfectam appretiationem requirantur: perfectam enim appretiationem ſine aliquibus intenſionis gradibus, ſeu ſine aliquo voluntatis conatu ſibi proportionato eſſe non poſſe, nobis perſuaſum eſt. Charitas perfecta intenſivè, eſt ea, quæ multò plures, quàm ad perfectam appretiationem requirantur, intenſionis gradus habet. Charitas perfecta extenſivè, eſt ea, quæ cumulum omnium perfectionum divinarum: imperfecta verò extenſivè, eſt ea quæ non omnes perfectiones divinas, ſed aliquam vel aliquas tantùm habet pro objecto formali.

Quæres, utrùm amor Dei propter ſe, & amor proximi propter Deum, ſint ejuſdem ſpeciei?

R. Sunt ejuſdem ſpeciei moralis: quia cùm habeant idem objectum formale, habent eandem honeſtatem moralem. At non ſunt ejuſdem ſpeciei phyſicæ, quia habent diverſa objecta materialia, non eodem modo per objectum formale affecta: unum enim objectum materiale intrinſecè, alterum verò extrinſecè tantùm afficitur per formale, quod proinde ad unius materialis amorem propter ſe, & ad alterius amorem propter aliud movet. Unde amor Dei propter ſe, & amor proximi propter Deum, phyſicas habent tendentias ſpecificè diverſas. Ex quo ſequitur tantùm, non omnes actus charitatis eſſe ejuſdem

ſpeciei phyſicæ; quod non eſt inconveniens, ut jam obſervatum eſt.

Quæres, utrùm actus, quo diligitur proximus propter bona ſupernaturalia gratiæ & gloriæ, quibus eſt, vel creditur eſſe prædıtus, ſit actus charitatis?

R. Actus, quo diligitur proximus propter dona ſupernaturalia gratiæ & gloriæ, quia placent propter bonitatem Dei increatam, ad quam dicunt ordinem, & ad cujus manifeſtationem conducunt, eſt actus charitatis. Ratio eſt, quia hic actus habet pro objecto formali ultimo bonitatem Dei increatam, abſolutè ſumptam. Propter oppoſitam rationem non eſt actus charitatis, ſed virtutis inferioris, ſi ſupernaturalia illa dona purè & præcisè placeant propter bonitatem ſuam creatam: tunc enim actus illius objectum formale planè aliud eſt ab objecto formali charitatis, quod eſt bonitas Dei increata, abſolutè ſumpta.

Dixi autem, actum illum quo diligitur proximus præcisè propter bonitatem creatam donorum ſupernaturalium gratiæ & gloriæ, eſſe actum virtutis inferioris. Nam 1. eſt actus honeſtus, & ad Deum per charitatem referibilis. At omnis actus honeſtus ad aliquam virtutem pertinet. Unde cùm actus ille propriam & ſpecialem honeſtatem habeat, eum ad ſpecialem virtutem pertinere neceſſe eſt. 2. Nititur motivo, quod inferius eſt motivo charitatis, adeòque ad virtutem charitate inferiorem pertinet, quamvis ſit virtus ſupernaturalis, & per ſe infuſa. Pro quo

Nota. Hic in ordine ſupernaturali duplex diſtinguenda eſt virtus per ſe infuſa; una ſcilicet, quâ diligimus Deum propter ſe, & proximum propter Deum, & eſt charitas, quæ eſt virtus theologica, & habet pro objecto formali adæquato bonitatem Dei increatam: altera verò, quâ diligimus proximum præcisè propter dona ſupernaturalia gratiæ vel gloriæ, quibus exornatus eſt, & eſt amicitia humana moralis, quæ habet pro objecto formali adæquato ſupernaturalem bonitatem creatam, proximo intrinſecam: unde non eſt charitas, ſed una ex virtutibus illis inferioribus, quæ cum charitate infunduntur, & cum charitate corrumpuntur.

Porrò priorem modum diligendi proximum paſſim commendant & inculcant Scripturæ & Patres, cùm ſecundi non meminiſſe videantur; tum quia primus ſecundo longè præſtat; tum quia primus; non ſecundus, nobis à Deo præceptus eſt.

Quæres, utrùm charitas actualis patriæ ſpecie differat à charitate actuali viæ?

R. Charitas actualis patriæ ſpecie differt à charitate actuali viæ. Nam actus charitatis in patria ſpecificatur à bonitate divina, ut clarè per viſionem beatificam propoſita; & in via ſpecificatur à bonitate divina, ut obſcurè tantùm propoſita per fidem. Atqui eadem bonitas divina in ratione movendi voluntatem, & actus ejus ſpecificandi, ut clarè propoſita per viſionem beatificam, virtualiter diverſa eſt ſpecificè à ſe ipſa, ut obſcurè tantùm per fidem propoſita. Ergo actus charitatis in patria habet ſpecificativum, ſeu objectum formale ſpecie diverſum virtualiter à ſpecificativo ſeu objecto formali, quod habet actus charitatis in via. Ergo actus charitatis in patria ſpecificè differt ab actu charitatis in via.

Hoc argumentum ſuggerit S. Auguſtin. lib. de ſpir. & litt. cap. 36. ubi ſic loquitur: *Quis vero exiſtimare audeat, cum eo ventum fuerit quod ait, ut cognoſcam ſicut cognitus ſum, tantam* (ſolùm) *Dei dilectionem fore contemplatoribus ejus, quanta fidelibus nunc eſt? aut illo modo hanc illi tanquam de proximo comparandam? Porrò ſi quantò major notitia, tantò erit major dilectio; perfecta nunc quantum deeſt dilectioni, tantum tunc perficienda juſtitia deeſſe credendum eſt ... Cum ab hac peregrinatione, in qua per fidem nunc ambulatur, non per ſpeciem, perventum erit ad ſpeciem ... proculdubio & ipſa dilectio non ſolum ſupra quam hic habemus, ſed longè ſupra quam petimus, & ſupra quàm intelligimus, erit: nec ideo tamen plus eſſe poterit, quàm ex toto corde.*

Juxta S. Doctorem igitur, quantò major erit notitia Dei in patria, tantò major erit dilectio Dei propter ſe; & quia notitia Dei in patria major erit incomparabiliter, incomparabiliter quoque major erit dilectio Dei propter ſe. At non erit dilectio Dei propter ſe in patria incomparabiliter perfectior, quàm dilectio Dei propter ſe in via, niſi quia in eodem ordine ſupernaturali & divino, dilectio Dei propter ſe in patria, eſt altioris & perfectioris ſpeciei, quàm dilectio propter ſe in via. Ergo re verà dilectio Dei propter ſe altioris & perfectioris erit ſpeciei in patria, & bonitas Dei intuitivè viſa movebit ad altiorem & perfectiorem ſpeciem dilectionis Dei propter ſe, quàm moveat, aut etiam movere poſſit eadem bonitas Dei obſcurè tantùm per fidem cognita. Ergo, &c.

At inquies. Juxta S. Doctorem, dilectio Dei propter ſe in patria, non erit incomparabiliter major, niſi ratione intenſionis. *R.* hoc eſſe falſum: nam charitas in patria, aut omninò non erit, aut ſaltem non erit notabiliter intenſior, quàm habitus charitatis. Certè communis Doctorum ſententia eſt, quòd actus charitatis à beatis in cœlo non eliciatur intenſior habitu ſuo. Igitur dilectio Dei propter ſe in patria incomparabiliter major erit ratione appretiationis ſpecificè diverſæ.

At inquies. Juſti viatores Deum propter ſe diligunt ex toto corde, & juxta S. Doctorem, comprehenſores non poterunt Deum propter ſe plus diligere, quàm ex toto corde. Ergo, juxta S. Doctorem, dilectio Dei propter ſe in patria nec poteſt eſſe major appretiativè, quàm dilectio Dei propter ſe in via. Ergo ſupereſt, ut juxta S. Doctorem, dilectio Dei propter ſe in patria, ſit incomparabiliter major ratione intenſionis tantùm.

R. Comprehenſores quidem non plus Deum propter ſe diligere, quàm ex toto corde, ſed eum propter ſe diligere ex toto corde cum appretiatione altioris & perfectioris ſpeciei, quacum comparari non poteſt appretiatio, quâ juſti viatores Deum propter ſe diligunt ex toto corde in hac mortali vita. Undè neg. utramque conſequentiam.

Dices. Apoſtolus loquens de charitate actuali 1. Cor. c. 13. ait: *Charitas nunquam excidit*. Ergo, ſecundùm Apoſtolum, actus charitatis idem eſt in via & in patria. *R.* diſt. conſ. Ergo actus charitatis in via & in patria idem eſt ſecundùm rationem genericam charitatis, C. conſeq. Sicut enim in via Deus propter ſe diligitur ex toto corde à juſtis; ita, & quidem à fortiori, in patria Deus propter ſe diligitur ex toto corde à beatis. Actus charitatis in via & in patria idem eſt ſecundùm rationem ſpecificam, N. conſeq. Nam actus quo Deus in patria ex toto corde à beatis propter ſe diligitur, eſt altioris & perfectioris ſpeciei; quia à beatis Deus diligitur cum appretiatione ſpecificè majore & perfectiore. Sed

Nota. Cùm ait Apoſtolus, charitatem nunquam excidere, hoc dicit relatè ad fidem, quâ creduntur myſteria à Deo revelata; & ad ſpem, ſeu ad actum primarium virtutis ſpei. In patria autem non creduntur myſteria à Deo revelata, ſed intuitivè videntur: nec ſperatur beatitudo, cùm ſit præſens, & futura ſit in æternum infallibiliter & invariabiliter præſens. At ſicut in via, ita & in patria Deus propter ſe ex toto corde diligitur. Et ex eo quòd in patria Deus propter ſe ex toto corde diligatur cum appretiatione majore & perfectiore ſpecificè, non ſequitur charitatem excidere, ſed è contra perfici eam colligitur; ſicut v. g. fides non excideret, ſed magis perficeretur, ſi in patria myſteria hìc à Deo revelata crederentur, quamvis cum appretiatione ſpecificè majore & perfectiore.

Quæres, utrùm charitas actualis ſit intenſior in patria, quàm ſit in via?

R. 1. Reſpectu ejuſdem hominis, charitas actualis ſolet eſſe intenſior in patria, quam fuerit in via. Ratio eſt, quia ſæpe homo in via non diligit Deum ſecundùm totam latitudinem charitatis habitualis, quam habet; & dato quòd quandoque ſecundùm, imò ſuprà totam latitudi-

tudi-

tudinem illam Deum diligat, ſolet non ſolùm per actus illos, quibus ſic Deum diligit, ſed etiam per alios remiſſiores actus charitatis, aut etiam aliarum virtutum in ſe charitatis habitum intendere. Unde fit, ut habitus charitatis, quocum moritur, & quem habet in patria, intenſior ſit actu charitatis omnium, quos in via elicuit, intenſiſſimo, atque ita, cùm in patria neceſſariò diligat Deum ex tota latitudine habitus charitatis, quem habet; ſequitur quòd neceſſariò dilectionem Dei in patria intenſiorem habeat, quàm unquam habuerit in via.

Dices, Viatores ſpeciali gratiæ auxilio adjuti, quandoque, imò fortaſſe ſæpe Deum diligunt ſupra totam latitudinem charitatis habitualis, quam habent. Ergo gratis dicuntur comprehenſores Deum non diligere ſupra totam latitudinem habitus charitatis, quem habent. *R.* neg. conſeq. Cùm enim comprehenſores ſint in termino, in quo creſcere non poſſunt in ſanctitate, & fruantur præmio proportionato meritis ſuis, quæ augeri non poſſunt; nulla ratio eſt, eis ad actum charitatis habitu ſuo intenſiorem eliciendum concedendi ſpecialia illa auxilia, quæ viatores identidem accipiunt ad producendos actus intenſiſſimos, ut hoc pacto ad majorem ſanctitatem promptiùs promoveantur.

R. 2. Charitas actualis in aliquibus viatoribus intenſior eſt, quàm in variis comprehenſoribus. Ratio eſt, quia in aliquibus viatoribus, qui nimirum eximiè ſancti ſunt, charitas actualis intenſior eſt charitate habituali variorum comprehenſorum, qui etiam non habeant charitatem actualem intenſiorem habituali, Deum non tam intensè diligunt, quàm ab aliquibus viatoribus diligitur.

Dices. Chriſtus Matth. c. 11. ſic ait: *Non ſurrexit inter natos mulierum major Joanne Baptiſta. Qui autem minor eſt in regno cœlorum, major eſt illo.* Ergo minimus comprehenſorum major eſt maximo viatorum. Niſi quia Deum intenſiùs diligit. *R.* hoc neg. Itaque minimus comprehenſorum major eſt maximo ſeu ſanctiſſimo viatorum, non quia Deum intenſiùs diligit, ſed 1. quia Deum diligit cum appretiatione ſpecificè majore & perfectiore. 2. Quia eſt in eo ſtatu, in quo ſumma neceſſitate Deum perfectiſſimè diligit, ſic ut charitatem non poſſit amittere, nec ab actuali ejus exercitio unquam impediri, aut etiam retardari.

ARTICULUS IV.

Utrùm dari poſſit vera amicitia homines inter & Deum.

NOta. Triplex eſt amicitia, utilis ſcilicet, delectabilis, & honeſta. Amicitia utilis eſt ea, in qua amicus diligitur propter utilitatem & proprium commodum amanti. Delectabilis eſt ea, in qua amicus diligitur propter voluptatem. Honeſta denique eſt ea, in qua amicus diligitur propter ſe & propter honeſtatem. Prima & ſecunda non ſunt verè & propriè amicitia, ſed ſola tertia, quia ſola tertia per veram benevolentiam amicos conjungit. Porrò quamvis vera amicitia non ſit utilis, vel delectabilis eo ſenſu quòd non contrahunt propter utilitatem vel delectationem, ſed propter honeſtatem, ſeu propter illius, qui diligitur, virtutem, propter quam illum diligere, nulla habita ratione utilitatis vel delectationis propriæ, honeſtum eſt; nihilominus in alio vero ſenſu utilis eſt & delectabilis, quia ſe ipſa utilitatem affert & voluptatem; utilitatem quidem, propter bonorum communicationem, & voluptatem, propter conjunctionem animorum, & affectuum. Sed

Nota iterùm. Vera amicitia duplex eſt; una æqualitatis, qualis reperitur inter omninò pares; & altera ſupereminentiæ, qualis intercedit inter parentem ac filium, & inter principem ac ſubditum, inter quos datur æqualitas non ſimpliciter, ſed cum addito diminuente proportionalis, ſeu inter quos datur aliquid, vi cujus in eſtimatione prudenti filius parentis, & ſubditus principis amicitiæ ſufficienter proportionatur. Primam amicitiam hominem inter & Deum intercedere non poſſe, clarum eſt. Igitur de ſecunda tantùm inſtitui poteſt quæſtio, pro, cujus reſolutione.

Nota 3. Ad veram amicitiam requiruntur & ſufficiunt æqualitas vel perfecta, vel ſaltem proportionalis; mutua benevolentia; hujus mutuæ benevolentiæ notitia ſaltem probabili; communicatio; familiaritas; conſuetudo; animorum unio; ſtabilitas: His præſuppoſitis, ſit.

Responsio.

Datur vera amicitia inter Deum, & hominem, qui charitatem habet.

Prob. ex Scriptura. Nam Pſal. 138. dicitur: *Nimis honorificati ſunt amici tui, Deus*. Per amicos autem illos intelligit procuidubio Pſalmiſta homines juſtos & ſanctos. Joan. c. 15. ſic ait Chriſtus: *Vos amici mei eſtis, ſi feceritis quæ ego præcipio vobis*. In quæ verba ſic habet S. Auguſtinus tract. 85. in Joan. *Magna dignatio .... ut Dominus, quos novit ſervos ſuos, dignetur dicere amicos*. Cùm autem Chriſtus dicit, *Si feceritis*, &c. perinde eſt ac ſi diceret: Si manſeritis in dilectione mea, in qua manere non poteſtis niſi obſervando præcepta mea. Unde ſuperiùs dixerat: *Si præcepta mea ſervaveritis, manebitis in dilectione mea*. Scripturæ conſonat Synodus Tridentina ſeſſ. 6. c. 7. ubi declarat peccatorem, cùm juſtificatur, per voluntariam ſuſceptionem gratiæ & donorum fieri ex inimico amicum, ut ſit hæres ſecundùm ſpem vitæ æternæ.

Prob. ratione. Nam 1. homo qui charitatem habet, eſt filius Dei adoptivus, hæres vitæ æternæ, intrinſecè & permanenter habilis ad exercendas operationes ſupernaturales & divinas, adeòque modo quodam excellentiſſimo naturæ divinæ particeps: unde perfectiſſimam quandam ſimilitudinem habet cum Deo; quæ ſimilitudo, qua homo evehitur ad ordinem divinum, eſt quædam cum Deo æqualitas, non quidem perfecta, & ſimpliciter dicta; qualis inter pares invenitur, ſed proportionalis, qualis reperitur inter filium & parentem, & reperiri poteſt inter ſubditum & regem, atque ſufficit ad amicitiam ſupereminentiæ.

2. Inter Deum, & hominem qui charitatem habet intercedit mutua benevolentia. Nam homo, qui Deum ex charitate diligit, vult bonum Dei, quia bonum ejus eſt, abſque ullo reſpectu ad propriam utilitatem, vel delectationem. Similiter Deus homini, ipſum ex charitate diligenti, vult bonum, non propter ſuam, ſed propter ſolam illius utilitatem & delectationem: quanquam, quia eſſentialiter eſt finis ultimus rerum omnium, ad quem proinde omnia referri neceſſe eſt, & hominem, & bonum quod vult homini, referat ad ſe ipſum, ſeu ad gloriam ſuam extrinſecam. Sed hæc gloria, propriè loquendo, non eſt utilis Deo, quia per eam non fit beatior. Unde Deus ad hanc gloriam referendo bonum quod homini vult, non intendit propriam utilitatem; quare ſolam utilitatem hominis, cui vult bonum, intendere dicendus eſt. Deus igitur hominem, ipſum ex charitate diligentem, amat amore benevolentiæ, quia vult illi bonum, ut bonum illius, nulla habita ratione utilitatis propriæ: non enim bonum quod homini vult, refert ad gloriam ſuam ex affectu proprii commodi, qualis affectus locum habere non poteſt in Deo, ſed quia aliter non poteſt ordinatè velle bonum homini.

3. Hæc mutua benevolentia conſtat, Deo quidem certò & infallibiliter, homini verò probabiliter, quod ſufficit: homo enim eodem modo cognoſcit ſe à Deo diligi, quo cognoſcit ſe Deum diligere: Deus enim diligentes ſe diligit, ut dicitur Prov. c. 8. At homo, qui charitatem habet, probabiliter cognoſcit ſe Deum diligere.

4. Bonorum communicatio, familiaritas, & converſatio ad veram amicitiam requiſitæ, hic non deſunt: Deus enim homini communicat bona tum naturalia, tum

ſupernaturalia: homo verò pro bonis illis reddit Deo gratiarum actionem, laudem, honorem, obſequia. Item Deus per internas illuſtrationes & inſpirationes agit cum homine juſto, & viciſſim homo juſtus agit cum Deo per pias cogitationes, orationes, & pia deſideria.

5. denique, non deſunt animorum conjunctio & ſtabilitas. Non deeſt animorum conjunctio: nam, ut ait Apoſtolus 1. Cor. c. 7. *Qui adhæret Domino, unus ſpiritus eſt*. Hanc affectuum unionem ſignificat Chriſtus Joan. c. 14. ubi ait; *Si quis diligit me, ſermonem meum ſervabit; & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus*. Non deeſt ſtabilitas: nam amicitia illa de ſe æterna eſt; ut enim ait Apoſtolus 1. Cor. c. 13. *Charitas* (quæ amicitiam illam conſtituit) *nunquam excidit*. Et verò juſtus per mortem non deſinit eſſe amicus Dei, ſed è contra tranſit ad conſummatiſſimum amicitiæ ſtatum.

Obj. Ad amorem amicitiæ prærequiritur in perſona amata ratio amoris honeſti, ſeu ratio illam amandi propter ſe ipſam; adeòque amorem amicitiæ præcedit in perſona amata ratio amoris honeſti. Atqui amorem divinum ratio amoris honeſti nec præcedit, nec præcedere poteſt in creatura rationali. Ergo amor divinus erga creaturam rationalem, nec eſt, nec poteſt eſſe amor amicitiæ.

R. ad amorem amicitiæ inter creaturas prærequiri in perſona amata rationem amoris honeſti; at non prærequiri ad amorem amicitiæ inter Deum, & creaturas; non prærequiri, inquam, ex parte creaturarum. Ratio diſparitatis eſt, quia creatura amando aliam creaturam, non poteſt illam reddere dignam amore honeſto, ſeu, quod idem eſt, non poteſt illam reddere dignam amari propter ſe: unde prius eſt ut creatura ſit digna amari propter ſe, quàm poſſit amari ab alia creatura amore amicitiæ. At Deus amando creaturam rationalem, illo ſcilicet amore quo eam evehit ad ordinem divinum, per infuſionem donorum ſupernaturalium reddit eam amore etiam amicitiæ dignam pro eodem illo inſtanti reali, quo eam amat, & infundit ei dona ſupernaturalia; licèt non intelligatur digna, niſi pro poſteriori rationis, quo intelligitur ad ordinem divinum, ſeu ad excellentiſſimam quandam naturæ divinæ participationem evecta. Deus igitur in creatura rationali, quam amat amore amicitiæ, non præſupponit rationem amoris honeſti, ſed eam cauſat amore illo amicitiæ, quo creaturam rationalem proſequitur.

Obj. Ad veram amicitiam requiritur mutua beneficiorum collatio. Atqui homo in Deum beneficia conferre non poteſt. Item vera amicitia parit obligationem præſtandi conſueta benevolentiæ officia. Atqui Deus obligari non poteſt homini. Ergo, &c. *R.* majorem utramque falſam eſſe. Cum una ex perſonis amantibus alteri debet id totum quod eſt, poteſt, & operatur: tunc enim ad veram amicitiam ſolùm requiritur, ut perſona, quæ ſic alteri debet omnia, pro beneficiis ab altera in ipſam liberaliter collatis rependat laudem, honorem, gratiarum actiones, & obſequia ſua: quia tunc eſt bonorum communicatio ſufficiens ad veram amicitiam: nec ad bonorum communicationem, quæ ad veram amicitiam ſufficiat, requiritur ut ſit obligationis in utraque perſona amante, ſed ſufficit ut ſit dignationis in ea perſona, cui ab alia debentur omnia.

ARTICULUS V.

De habitu charitatis.

PROPOSITIO I.

Habitus charitatis eſt ens creatum, nempe qualitas phyſica, ſupernaturalis, & per ſe infuſa, inhærens animæ, ipſamque permanenter habilitans ad actus, quibus Deus propter ſe, & proximus propter Deum diligitur.

Eſt omnium Doctorum contra Magiſt. Sent. in 1. diſt. 17. ubi docet charitatem actualem non produci ab aliquo habitu in anima producto, eique inhærente, ſed immediatè à Spiritu S. animam inhabitante, & hoc ſenſu Spiritum Sanctum, inhabitantem animam, eſſe charitatem habitualem.

Prob. 1. Ex Apoſtolo dicente Rom. c. 5. *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum Sanctum, qui datus eſt nobis*. Quibus verbis Apoſtolus manifeſtè charitatem a Spiritu Sancto diſtinguit, tanquam effectum a cauſa efficiente, tanquam donum infuſum ab infundente. Quod autem Apoſtolus non de actuali, ſed de habituali charitate loquatur, demonſtratur ex Trid. ſeſſ. 6. c. 7. ubi cùm ait, *Per Spiritum Sanctum charitas Dei diffunditur in cordibus eorum, qui juſtificantur, atque ipſis inhæret*; evidenter alludit ad citata Apoſtoli verba, & tamen non de actuali, ſed de habituali charitate loquitur.

2. Ex Trid. verbis modò laudatis, & immediatè ſubſequentibus: *Unde in ipſa juſtificatione cum remiſſione peccatorum hæc omnia ſimul infuſa accipit homo per Jeſum Chriſtum, cui inſeritur, fidem, ſpem, & charitatem*. Hîc autem Synodus manifeſtè non actus, ſed habitus fidei, ſpei & charitatis intelligit: non enim homo actus fidei, ſpei & charitatis infuſos accipit in ipſa juſtificatione cum remiſſione peccatorum, ſed illos ante habuit, & per illos ſeſe diſpoſuit ad ipſam juſtificationem, ut dicitur eodem cap. juncto cap. 6. Charitas igitur habitualis non eſt ipſe Spiritus Sanctus, ſed qualitas phyſica; non enim eſt ſubſtantia: ſupernaturalis; peccator enim non juſtificatur per infuſionem donorum naturalium; adeòque per ſe & eſſentialiter infuſa: inhærens animæ; nam per Spiritum Sanctum diffunditur in cordibus noſtris, & in illis manet, donec per peccatum mortale expellatur: animam permanenter habilitans ad actus, &c. nam ſe habet per modum potentiæ, potentiis naturalibus ſuperadditæ, animam complentis ad actus &c.

Obj. Spiritus Sanctus eſt charitas: nam 1. Joan. c. 4. dicitur: *Deus charitas eſt; & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo*. Ergo, &c. *R.* Spiritum Sanctum eſſe formaliter charitatem increatam, tum eſſentialem, quia eſt amor eſſentialis, qui tribus perſonis divinis communis eſt; tum notionalem, quia procedit per viam amoris, quod ei proprium eſt. At non eſt niſi cauſaliter charitas, qua creaturæ rationales Deo diligunt, & quæ eſt qualitas creata, in cordibus noſtris per Spiritum Sanctum diffuſa. Doctrinam hanc tradit S. Bernardus in tract. 3. de diligendo Deo, ubi hæc habet: *Dicitur rectè charitas & Deus, & Dei donum. Charitas dat charitatem; ſubſtantiva accidentalem. Ubi dantem ſignificat, nomen ſubſtantiæ eſt; ubi donum, qualitatis*.

Obj. S. Auguſtinus lib. 8. de Trin. c. 8. dicit, dilectionem, qua diligimus fratres, non ſolùm eſſe ex Deo, ſed etiam eſſe Deum. *R.* S. Doctorem hic loqui, non de dilectione, qua formaliter, ſed de dilectione, qua efficienter conſtituimur dilectores fratrum. Dilectio autem hoc ſecundo ſenſu accepta, eſt ipſe Spiritus Sanctus per quem, ut ait Apoſtolus, in cordibus noſtris diffunditur charitas illa habitualis, quæ per ſe ipſam conſtituit nos habitualiter dilectores, ſicut per actum ſuum conſtituit nos dilectores actualiter. De ea autem loquitur lib. de ſpir. & litt. c. 32. *Charitas Dei eſt*, inquit, *diffundi in cordibus noſtris, non qua nos diligit, ſed qua nos facit dilectores ſuos: ſicut dicitur juſtitia Dei, qua juſti ejus munere dicimur*.

PROPOSITIO II.

Charitas habitualis eſt virtus ſpecialis, theologica, & omnium virtutum præſtantiſſima.

Prob. per partes. 1. Charitas eſt virtus: nam ille habitus eſt virtus, qui inclinat ad actus honeſtos. Atqui habitus charitatis inclinat ad actus honeſtos: inclinat enim ad amandum Deum propter ſe, & proximum propter Deum. Amare autem Deum propter

pter ſe, & proximum propter Deum honeſtiſſimum eſt. Ergo, &c.

2. Charitas habitualis eſt virtus ſpecialis: nam ille habitus eſt virtus ſpecialis, qui ſpecialem habet modum tendendi in Deum immediatè; adeòque inclinat in actus ſpecialiter honeſtos. Atqui talis eſt habitus charitatis: nullus enim alius habitus inclinat ad amandum Deum propter ſe, & proximum propter Deum, ibi ſiſtendo, & nulla habita ratione proprii commodi. Ergo, &c.

3. Charitas habitualis eſt virtus theologica: nam ille habitus eſt virtus theologica, qui habet pro objecto formali, & pro materiali primario Deum. Atqui habitus charitatis Deum habet pro objecto formali & pro materiali primario, ut manifeſtum eſt ex Articulo 1. & 2. Ergo, &c.

4. Charitas habitualis eſt omnium virtutum præſtantiſſima. Nam 1. præſtantior eſt omnibus virtutibus moralibus, cùm ſit virtus theologica. 2. Præſtantior eſt aliis virtutibus theologicis, nempe fide & ſpe, ut probatur ex Apoſtolo 1. Cor. cap. 13. ubi ait: *Nunc autem manent fides, ſpes, charitas, tria hæc: major autem horum eſt charitas*. Ex quo loco ſic argumentor breviter, ſupponendo hic Apoſtolum loqui tantum de actibus fidei, ſpei & charitatis. Ille habitus præſtantior eſt, cujus præſtantior eſt actus. Atqui ex Apoſtolo, actus charitatis præſtantior eſt actibus fidei & ſpei. Et verò charitas nos magis cum Deo conjungit, quàm fides, ſi tamen fides dici poteſt nos Deo conjungere; & nos perfectiùs conjungit Deo, quàm ſpes: nam per ſpem adhæremus Deo, quia noſtrum bonum eſt; per charitatem verò adhæremus Deo, quia in ſe bonum eſt, nulla habita ratione noſtri commodi; qui modus tendendi in Deum, eique adhærendi, longè excellentior eſt. Ergo, &c.

Propoſitio III.

Charitas habitualis eſt virtus amicitiæ.

Prob. Ille habitus eſt virtus amicitiæ, cujus actus eſt amor amicitiæ. Atqui amor Dei, ad quem inclinat habitus charitatis, eſt amor amicitiæ: habet enim conditiones omnes ad id requiſitas, ut probatum eſt. Ergo, &c.

Propoſitio IV.

Charitatis habitualis ſubjectum immediatum eſt voluntas; mediatum verò ſunt juſti omnes, ſive in via, ſive extra viam ſint.

Prob. 1. pars. Subjectum immediatum habitus infuſi eſt ea potentia naturalis, cui infunditur habitus. Atqui habitus charitatis infunditur voluntati, ut eam ſcilicet intrinſecè & permanenter compleat ad operandum modo divino, amando Deum propter ſe, & proximum propter Deum. Hinc illud Apoſtoli Rom. c. 5. *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum*. Ergo, &c.

Prob. 2. pars. Subjectum mediatum habitus eſt ſuppoſitum in quo & cujus eſt habitus. Atqui charitas habitualis eſt, 1. in juſtis viatoribus: viatores enim juſtificantur per infuſionem habituum fidei, ſpei & charitatis. 2. In juſtis, qui ſunt in purgatorio: non enim aliter juſti ſunt, quam juſti viatores. 3. In juſtis comprehenſoribus: nam juſti comprehenſores habent charitatem habitualem; juſti enim tam ſunt intrinſecè & permanenter habiles ad amandum Deum propter ſe in patria, quàm fuerunt in via. Ergo vel habent eandem, quam habuerunt in via, vel habent ſpecificè diverſam & perfectiorem. Secundùm dici non poteſt, ſaltem cum ſufficienti fundamento. Ergo primum dicendum eſt, nempe quòd eundem ſpecie & numero charitatis habitum habeant in patria, quem habuerunt in via.

At inquies. Amor patriæ ſpecificè diverſus eſt ab amore viæ, eoque ſpecificè perfectior. Ergo charitas habitualis, qualis habetur in via, non manet in patria, ſed alius habitus ſuccedit altioris & perfectioris ſpeciei. *R.* neg. conſeq. Nam amor patriæ connaturalis eſt charitati habituali, qualis habetur in via; &

quòd cum illa à juſto viatore non poſſit amari Deus cum ea appretiatione, quacum amatur à juſto comprehenſore, hoc non ex ejus; ſed ex fidei, quæ imperfecta & obſcura eſt, defectu provenit. Hinc charitas habitualis longè excellentior eſt quovis actu amoris Dei propter ſe à juſto viatore elicito. Unde charitas habitualis, non actualis, qualis haberi poteſt in via, eſt forma ſanctificans.

Quæres 1. Utrùm charitas habitualis ſit forma aliarum virtutum?

Reſpondeo affirmativè. Cum S. Thoma 2. 2. q. 23. a. 8. in ☉. Ratio eſt, quia ſine charitate habituali non poſſumus promereri gloriam per actus aliarum virtutum; adeòque virtutes aliæ ſine charitate habituali nobis ad promerendam gloriam inutiles ſunt. Ergo virtutes aliæ ſine charitate habituali non ſunt niſi virtutes informes & imperfectæ: illæ enim ſolùm virtutes formatæ & perfectæ virtutes dici poſſunt & dicuntur, quarum actus gloriæ meritorii ſunt. Ergo charitas habitualis rectè dicitur forma & perfectio virtutum aliarum. *Prob. ant.* Nam charitatis habitualis eſt actus aliarum virtutum ordinare ad finem ultimum, ſeu Deum; & ſine hac ordinatione actus aliarum virtutum non poſſunt eſſe meritorii vitæ æternæ.

Quæres 2. Utrùm charitas habitualis poſſit diminui?

R. 1. Cum S. Thoma 2. 2. q. 24. a. 10. in ☉. charitatem habitualem non poſſe diminui directè.

Prob. Nam ſi poteſt diminui directè, certè per peccatum: nihil enim niſi peccatum charitati habituali contrarium eſſe poteſt. Atqui charitas habitualis non diminuitur directè per peccatum: nam ſi diminuitur, vel per peccatum mortale, vel per veniale. Neutrum dici poteſt. Non primum: nam per peccatum mortale quodlibet totaliter corrumpitur charitas habitualis. Non etiam ſecundùm: nam ſi charitas habitualis diminuitur per peccatum veniale, multiplicatis venialibus, totaliter tandem deſtrueretur, & ita fieri poterit ut homo propter ſola venialia multiplicata damnetur, moriendo ſcilicet poſt amiſſam totaliter charitatem habitualem per multiplicationem venialium. Quod eſt abſurdum & erroneum. Ergo, &c.

R. 2. Cum S. Thoma ibidem, rectè dici poſſe, quòd per venialia charitas habitualis indirectè diminuatur: nam ut ait S. Thoma loco citato, *poteſt indirectè dici diminutio charitatis diſpoſitio ad corruptionem ipſius*. Atqui venialia diſponunt ad corruptionem charitatis habitualis: nam diſponunt ad mortale, quo charitas habitualis corrumpitur. Diſponunt autem ad mortale, augendo concupiſcentiam, intendendo habitus pravos in materia peccati mortalis, & impediendo abundantiam gratiarum actualium, quibus homo à mortalibus præſervatur.

Adde quòd peccata venialia etiam rectè dicantur, indirectè diminuere charitatem habitualem, quatenùs impediunt exercitium illius. Impediunt autem exercitium illius, quia faciunt, ne actus illius frequenter producantur. Item, quia faciunt, ne aliarum virtutum actus, præſertim heroicus, facilè imperet. Item, quia faciunt, ne Deus intenſe ſeu cum fervore diligatur. Porrò cùm Patres videntur docere, per venialia diminui, vel etiam corrumpi charitatem habitualem, nihil aliud intelligunt, quàm per venialia charitatis habitualis exercitium impediri, vel per ea ad charitatis habitualis corruptionem hominem diſponi.

Dices. Saltem homo propter venialia minùs à Deo diligitur amore amicitiæ. *R.* diſt. Minùs à Deo diligitur in ordine ad gloriam, N. Deus enim propter venialia homini non vult minorem gloriam. Minùs à Deo diligitur in ordine ad auxilia gratiæ, C. Deus enim propter venialia homini dare non vult tot & tantas gratias, quot & quantas daret illi, ſi à venialibus abſtineret. Unde fit ut homo non cavendo ſibi à venialibus, ſenſim ſine ſenſu in mortalia labatur.

Quæres 3. Utrùm charitas habitualis poſſit amitti?

R. 1. Ab homine juſto, quandiu eſt in via, charitatem habitualem amitti poſſe. Ita docet S. Thomas 2. 2. q. 24. a. 11. & cum eo Doctores omnes.

Prob. Quia charitas habitualis vel eſt gratia ſanctificans, vel ſaltem veluti proprietas gratiæ ſanctificantis, ab ea de lege ordinaria inſeparabilis. Atqui homo juſtus, quandiu viator eſt, amittere poteſt gratiam ſanctificantem. Ergo, &c. *Prob. min.* Nam gratia ſanctificans neque per ſe immediatè hominem juſtum confirmat in bono, neque habet ſibi infallibiliter annexas gratias efficaces ad vitanda omnia mortalia, ut patet ex innumeris, qui poſt acceptam in baptiſmo regenerationis gratiam, peccant mortaliter. Ergo homo juſtus, quandiu viator eſt, mortaliter peccare poteſt. Atqui gratia ſanctificans per mortale quodlibet amittitur: hoc enim dicit Scriptura Ezech. c. 18. ubi legitur: *Cùm averterit ſe juſtus à juſtitia ſua, & fecerit iniquitatem, morietur in eis: in injuſtitia, quam operatus eſt, morietur* (morte ſcilicet ſpirituali, quæ in gratiæ ſanctificantis privatione conſiſtit.) Ergo homo juſtus, quandiu viator eſt, amittere poteſt gratiam ſanctificantem.

R. 2. Charitatem habitualem amitti per quodlibet peccatum mortale. Ita docet S. Thomas 2. 2. q. 24. a. 12. & cum eo Doctores omnes.

Prob. Nam charitas habitualis neceſſariò amittitur, cùm amittitur gratia ſanctificans; cùm ipſa vel ſit gratia ſanctificans, vel ſaltem ſit proprietas illius, ab ea inſeparabilis, ut jam obſervatum eſt. Atqui gratia ſanctificans amittitur per quodlibet peccatum mortale; quia, ut apertè docet Scriptura, Deus in ſtatu præſentis providentiæ decrevit hominem in pœnam cujuſcumque peccati mortalis privare gratia ſanctificante, ſeu, quod idem eſt, privare vita animæ, quæ in gratia ſanctificante conſiſtit. Ergo, &c.

Confirmatur. Habitus infuſi deſtruuntur per actus malos, ſpecialiter oppoſitos actibus illorum, & cum eis incompoſſibiles, ut patet in habitibus fidei & ſpei, quorum hic per deſperationem, ille verò per poſitivam infidelitatem corrumpitur. Atqui omnis actus vel quaſi actus mortaliter malus, ſpecialiter opponitur actui charitatis, ſeu actui quo Deus propter ſe diligitur ſuper omnia, & cum eo incompoſſibilis eſt, actus enim, quo Deus propter ſe ſuper omnia diligitur, eſt virtualiter & exercitè nolitio efficax omnis peccati mortalis, adeòque nolitio omnis peccati mortalis, ejus volitioni & commiſſioni arguitivè contradictoria. Ergo charitas habitualis deſtruitur per quodlibet peccatum mortale. Vide S. Thomam loco citato.

Quæres 4. Utrùm charitas habitualis poſſit augeri?

R. Cum S. Thoma 2. 2. q. 24. a. 4. Charitatem habitualem augeri poſſe in homine juſto, quandiu viator eſt.

Prob. 1. Ex Apocalyp. cap. 22. ubi dicitur: *Qui juſtus eſt, juſtificetur adhuc: & ſanctus ſanctificetur adhuc.* Ergo juſtus viator poteſt magis ac magis juſtificari, poteſt magis ac magis ſanctificari. Atqui non poteſt magis ac magis juſtificari, & ſanctificari ſine augmento charitatis habitualis. Ergo, &c. 2. Ratione. Quia, ut dicit S. Thomas art. proximè citato in O. *Ex hoc dicimur eſſe viatores, quod in Deum tendimus, qui eſt ultimus finis noſtræ beatitudinis.* Ergo quandiu ſumus in via, tandiu poſſumus tendere in Deum, ut eſt beatitudo noſtra: ſeu, quod idem eſt, tandiu poſſumus progredi versùs Deum, ut eſt beatitudo noſtra. Atqui hic progreſſus fieri non poteſt, niſi merendo plures & plures gradus gloriæ. Ergo quandiu ſumus in via, tandiu novos gloriæ gradus mereri poſſumus, adeòque mereri poſſumus novos gradus charitatis habitualis: gradus enim gloriæ retribuendæ correſpondent gradibus charitatis habitualis; neque plures aut pauciores erunt gradus gloriæ in patria, quam fuerint gradus charitatis habitualis in via. Ergo, &c.

ARTICULUS VI.

Utrùm ad charitatis habitualis augmentum requirantur actus ipſa intenſiores.

RESPONSIO.

Charitas habitualis augetur non ſolùm per actus ipſa intenſiores, ſed etiam per remiſſiores.

Prob. 1. Homo juſtus toties meretur augmentum charitatis habitualis, quoties meretur augmentum gloriæ, ut patet ex ſupra dictis. Atqui homo juſtus meretur augmentum gloriæ per actum charitatis, etiamſi habitus charitatis remiſſior ſit. Ergo, &c. *Prob. min.* Supponatur homo juſtus ut ſex, producere actum charitatis intenſum ut tria tantùm. In hac ſuppoſitione, homo juſtus producit actum charitatis, remiſſiorem charitate habituali, quam habet. Atqui tamen per actum illum meretur de condigno augmentum gloriæ. Ergo, &c.

Prob. min. Nam homo juſtus meretur de condigno augmentum gloriæ, per omnem actum qui Deo gratus eſt, & proportionem habet cum gloria ſufficientem ad meriti condignitatem. Atqui in hypotheſi facta, actus charitatis elicitus, gratus eſt Deo quod non habet difficultatem, & proportionem habet cum gloria ſufficientem ad condignitatem meriti: nam etiam ſecundum adverſarios, haberet in homine juſto tantùm ut duo, nec minorem habere poteſt, eò quòd eliciatur ab homine juſtiore & ſanctiore: repugnat enim per majorem ſanctitatem minui æſtimationem operis, ſed è contra ex hac parte neceſſariò creſcit. Ergo, &c.

Prob. 2. Si homo juſtus non meretur augmentum charitatis habitualis, niſi per actus charitatis intenſiores ipſo habitu, cùm homo juſtus mereri non poſſit augmentum gloriæ, niſi ſimul mereatur charitatis habitualis augmentum, opera pietatis ab hominibus juſtis elicita ex charitatis affectu, ipſo charitatis habitu remiſſiore, non mererentur augmentum gloriæ. Conſequens videtur apertè repugnare Concilio Tridentino. Ergo, &c.

Prob. min. Nam Trid. ſeſſ. 6. c. 16. ſic loquitur: *Nihil ipſis juſtificatis amplius deeſſe credendum eſt, quominus plenè illis quidem operibus, quæ in Deo ſunt facta ..., vitam æternam ſuo etiam tempore, ſi tamen in gratia deceſſerint, conſequendam, verè promeruiſſe cenſeantur.* Ergo ex Trid. ut opera juſtificatorum verè promereantur gloriam, requiritur & ſufficit, ut ſint in Deo facta. Atqui ut cenſeantur eſſe in Deo facta, ſufficit ut ſint facta ex affectu placendi Deo, adeòque ex affectu charitatis, ſive affectus ille ſit intenſior ipſo charitatis habitu, ſive non; & quòd opera pietatis non fiant in Deo, niſi fiant ex affectu charitatis, qui ſit ipſo habitu intenſior, apertè falſum & abſurdum videtur. Certè manifeſtè falſum & abſurdum eſt, dicere opus pietatis, factum ex affectu charitatis intenſo tantùm ut tria, factum eſſe in Deo, ſi is qui fecit, juſtus eſt ſolùm ut duo; ſecus ſi juſtus eſt ut quatuor. Ergo, &c.

Obj. 1. Eſto homo juſtus charitatis habitualis augmentum mereatur per actus ipſo habitu remiſſiores, ſaltem augmentum illud non ſtatim confertur. *R.* hoc neg. Nam nulla eſt ratio hujus dilationis. Præterea, quòd ſtatim conferatur, apertè docet Triden. ſeſſ. 6. cap. 10. ubi loquens de incremento juſtificationis acceptæ in Sacramento, adeòque de incremento habitualis juſtitiæ, ſic ait: *Sic ergo juſtificati, & amici Dei ac domeſtici facti, euntes de virtute in virtutem, renovantur ... & per obſervationem mandatorum Dei & Eccleſiæ, in ipſa juſtitia per Chriſti gratiam accepta, cooperante fide bonis operibus, creſcunt, atque magis juſtificantur.* Quibus verbis in ſenſu proprio & obvio ſumptis, ſicuti ſumi debent, cum non ſit ratio ea aliter accipiendi, apertè ſignificatur juſtitiam habitualem, quæ ex parte conſiſtit in habituali charitate, per bona opera in Deo facta creſcere & augeri ſimpliciter, adeòque incrementum illius

non

Digitized by Google

non differri, ſed bonis operibus in Deo factis ſtatim conferri.

Obj. 2. Qui longo tempore frequenter elicuit actus charitatis remiſſos, non experitur facilitatem in eliciendis ejuſmodi actibus intenſioribus. Ergo ſignum eſt, quòd habitus charitatis non augeatur per actus remiſſos. *R.* neg. conſ. Nam ratio cur ille facilitatem in eliciendis actibus charitatis intenſioribus non experiatur, eſt quia habitus infuſi, qualis eſt charitas habitualis, aut nullo modo facilitant, aut ſaltem non facilitant ſenſibiliter. Veritas hujus reſponſionis demonſtrari poteſt ex eo, qui ſæpe Sacramenta recipit cum diſpoſitione remiſſa: non enim majorem facilitatem experitur in exercendis actibus charitatis, quamvis in eo charitas habitualis augeatur.

Obj. 3. Charitas habitualis creſcit quidem in eſſe gratiæ per actus remiſſiores, at non creſcit in eſſe habitus & qualitatis. *R.* hoc gratis & inintelligibiliter dici, nam charitas habitualis non poteſt creſcere in eſſe gratiæ, niſi per additionem novorum graduum. Non poſſunt autem novi gradus addi prioribus, quin charitas habitualis creſcat in eſſe habitus & qualitatis: cùm enim ſit eſſentialiter habitus & qualitas, hoc ipſo quòd novos gradus accipit, fit habitus & qualitas intenſior.

Dices. Charitas habitualis creſcit moraliter in eſſe gratiæ per actus remiſſos, non creſcendo in eſſe habitus & qualitatis, quatenùs propter actus remiſſos homo magis acceptatur ad gloriam, quamvis non recipiat novos gradus, quibus in eo intendatur charitas habitualis. *R.* hoc dici non poſſe: Deus enim eatenùs hominem acceptat ad gloriam, quatenùs dat illi jus proximum ad gloriam; atque ita Deus hominem magis acceptat ad gloriam, quatenùs dat illi jus proximum ad gloriam majus. Deus autem non dat homini jus proximum ad gloriam, niſi per infuſionem charitatis habitualis, quæ idcircò dicitur ſemen gloriæ. Ergo Deus non dat homini jus proximum ad gloriam majus, niſi charitatem habitualem priùs infuſam intendendo per additionem novorum graduum. Ergo Deus non magis acceptat hominem ad gloriam, niſi quia novos gradus charitatis habitualis infundit homini; adeòque charitas habitualis creſcere non poteſt moraliter in eſſe gratiæ, quin ſimul phyſicè creſcat in eſſe habitus & qualitatis: imò phyſicè creſcit in eſſe habitus & qualitatis ratione priùs, quam moraliter creſcat in eſſe gratiæ; quia ratione priùs eſt, eam per additionem novorum graduum intendi, quàm jus proximum ad gloriam majus dari.

Obj. 4. Juſtus qui exercet actus charitatis non intenſiores ipſo habitu, eo non bene utitur. Ergo non meretur augmentum gloriæ & charitatis habitualis. *R.* neg. ant. 1. enim quomodo dici poteſt juſtus non bene uti habitu charitatis, cùm elicit actus charitatis huic habitui in intenſione æquales? Certè ſi ille habitu charitatis tunc non bene utitur, nec beati in cœlo benè utuntur: non enim habent actum charitatis intenſiorem habitu, ut ſuo loco dictum eſt.

2. Malè dicitur juſtum non bene uti habitu charitatis, cùm ex eo producit actum ipſo remiſſiorem; hic enim actus, quamvis ipſo habitu remiſſior ſecundùm intenſionem, eſt tamen, ut ſupponitur appretiativè ſummus. Quòd autem juſtus non bene utatur habitu charitatis, cùm ex eo producit actum, quo Deum propter ſe ſuper omnia diligit, malè & falſò aſſeritur. Juſtus igitur producens actum charitatis ipſo habitu remiſſiorem, benè utitur habitu, cùm ex eo producat excellentem actum & Deo gratum; quamvis habitu non utatur optimè, quia ex illo cum auxilio actualis gratiæ poſſet actum excellentiorem, & Deo gratiorem producere. Unde non tantùm gloriæ & gratiæ incrementum promeretur, quantum poſſet promereri.

Dices. Juſtus producendo actum charitatis ipſo habitu remiſſiorem, operatur negligenter. Ergo non bene utitur habitu. *R.* diſt. ant. Operatur negligenter negligentia purè negativa; hoc eſt, non adhibet in operando tantam diligentiam, quantam poſſet adhibere, vel ſi vis, non operatur tanto ſervore, quanto poſſet operari, C. ant. Operatur negligenter negligentia primativa, hoc eſt, negligentia importante omiſſionem diligentiæ, hic & nunc debitæ vel ex officio vel ex aliquo Dei præcepto, N. ant. Alioquin tunc nequidem ad ſenſum adverſariorum mereretur, ſed è contra demereretur poſitivè, quia peccaret.

Dices. Scriptura variis locis reprehendit negligentes & tepidos: idem paſſim faciunt SS. Patres. *R.* negligentes & tepidos illos, quos redarguit Scriptura, & poſt Scripturam Patres redarguunt, non eſſe eos, qui opera pietatis exercent ex affectu charitatis ipſo charitatis habitu remiſſiore, vel non intenſiore; ſed eos qui operantur negligenter negligentia privativa & peccaminoſa, quales ſunt ii, qui ea ad quæ obligantur, non niſi perfunctoriè & cum multis imperfectionibus atque culpis venialibus plenè deliberatis exequuntur. Ad tales pertinet illud Apoc. cap. 3. *Utinam frigidus eſſes, aut calidus! Sed quia tepidus es, & nec frigidus, nec calidus, incipiam te evomere ex ore meo.*

Obj. 5. Hæc noſtra ſententia inducit teporem, & fervorem extinguit. *R.* hoc perperam dici: cùm enim dicimus hominem juſtum, per actus charitatis habitu non intenſiores, aut etiam remiſſiores, mereri augmentum gloriæ & gratiæ, ſimul dicimus, & per actus intenſiores mereri majus augmentum; & cum Apoſtolo 1. Cor. c. 15. clamamus omnibus: *Stabiles eſtote & immobiles, abundantes in opere Domini ſemper, ſcientes quod labor veſter non eſt inanis in Domino.*

Dices, Secundùm hanc ſententiam fieri poteſt, ut is qui nunquam niſi remiſſos charitatis actus elicuit, ſanctitate æquet, imò & ſuperet eum, qui elicuit valdè intenſos. *R.* hoc fieri poſſe, ſi primus diu vivat abſque mortali peccato, & actus charitatis remiſſos frequentiſſimè eliciat; ſecundus verò non diu vivat, & ſic longè pauciores eliciat intenſos, in quo non eſt inconveniens. Porrò viciſſim fieri poteſt, ut qui non diu vixit, ſanctitate æquet, imò & ſuperet juſtos, qui diu vixerunt, & actus charitatis aliarumque virtutum remiſſos frequentiſſimè elicuerunt, quia brevi illo tempore quo vixit, in producendis actibus charitatis, aliarumque virtutum valde intenſis ſeſe diligenter exercuit. De tali dicitur lib. Sap. c. 4. *Conſummatus in brevi, explevit tempora multa: placita enim erat Deo anima illius: propter hoc properavit educere illum de medio iniquitatum.*

Quæres, utrùm aucta charitate habituali, augeantur cæteri omnes habitus infuſi, tam morales, quàm theologici?

R. cum ea, nec ſine ea augeri. Ratio eſt, quia cæteri omnes habitus per ſe infuſi, ſe habent ad charitatem habitualem, ut proprietates ad naturam, cujus ſunt proprietates, quod indubitatum eſt de habitibus virtutum moralium, quas à charitate habituali connaturaliter inſeparabiles eſſe, facilè concedunt omnes. De habitibus verò virtutum theologicarum fidei & ſpei ſuadetur ex eo, quòd nec infundantur ſine charitate habituali, & earum conſortium ita connaturaliter exigat charitas habitualis, ut ſine illis nunquam exiſtat. Quòd autem ſine ea maneant in homine peccatore, hoc fit per accidens ex ſpeciali favore Dei, contra naturalem exigentiam volentis in fideli peccatore manere principium intrinſecum actuum fidei & ſpei, ſine quibus juſtificationis gratiam recuperare non poteſt; manere, inquam, principium intrinſecum, &c. donec illud per actus malos ſpecialem cum eo repugnantiam habentes, demereatur. Ergo cæteri omnes habitus infuſi ſequuntur charitatem habitualem quoad augmentationem, ſicut ſequuntur eam quoad infuſionem, & ſicut eam ſequerentur omnes quoad conſervationem, ſine ſpeciali & innaturali favore, quo, ut dictum eſt, in fideli peccatore habitus fidei & ſpei conſervantur.

Ex dictis collige, 1. in fideli peccatore habitus fidei & ſpei non augeri per actus proprios. Ratio eſt, quia cùm habitus fidei & ſpei non augeantur, niſi aucta charitate habituali, non augentur niſi per actus meritorios augmenti gratiæ ſanctificantis:

non enim niſi per actus hujuſmodi augeri poteſt charitas habitualis. Atqui in fideli peccatore actus fidei & ſpei non ſunt meritorii gratiæ ſanctificantis. Ergo, &c.

2. Cæteros omnes habitus infuſos ſemper eſſe in eodem gradu intentionis cum charitate habituali: infunduntur enim & augentur eadem proportione, qua charitas habitualis. Nam ratio quæ probat cæteros omnes habitus infuſos non infundi aut augeri, niſi infuſa, vel aucta charitate habituali, probat etiam eos non niſi eadem proportione infundi & augeri. Hinc juſti homines, etiam eximiè ſancti, non magis excellunt in una virtute habituali infuſa, quàm in alia; quamvis interdum in una virtute actuali magis excellant, quàm in aliis; ſeu quamvis per gratiam actualem excitati & adjuti, in materia unius virtutis excellentiùs operentur, quàm in aliarum virtutum materia, ut docet experientia.

At inquies. Cùm excellunt v. g. in exercendis actibus fidei, magis in eis augetur habitus fidei, quam v. g. habitus ſpei. *R.* hoc eſſe falſum: nam propter excellentiores illos actus fidei, fides & ſpes habitualis augentur eadem proportione, qua habitualis charitas, adeòque augentur eadem proportione inter ſe: unde una non magis augetur, quàm alia. Quòd ſi ſancti illi majorem ſubinde in exercendis fidei actibus facilitatem experiuntur, oritur hæc facilitas vel ex majoribus gratiis actualibus, quibus excitantur ad credendum, vel ex intenſiori habitu per excellentiores fidei actus acquiſito.

ARTICULUS VII.

Utrum ſtatus charitatis perfecta excludat actus virtutis ſpei: ita ut neque timor pœnarum, ſeu damnationis æterna, neque amor & deſiderium beatitudinis, qua noſtrum bonum eſt, in hoc ſtatu locum habeant.

SAnctus Thomas 2. 2. q. 24. art. 9. diſtinguit tres gradus ſeu ſtatus charitatis habitualis; incipientem ſcilicet, proficientem, & perfectam. *Nam primò quidem*, inquit S. Doctor in O. *incumbit homini* (juſtificatio) *ſtudium principale ad recedendum à peccato, & reſiſtendum concupiſcentiis ejus, quæ in contrarium charitatis movent. Et hoc pertinet ad incipientes, in quibus charitas eſt nutrienda, vel fovenda, ne corrumpatur. Secundum autem ſtudium ſuccedit, ut homo principaliter intendat ad hoc quod in bono proficiat. Et hoc ſtudium pertinet ad proficientes, qui ad hoc principaliter intendunt, ut in eis charitas per augmentum roboretur. Tertium autem ſtudium eſt, ut homo ad hoc principaliter intendat, ut Deo inhæreat, & eo fruatur. Et hoc pertinet ad perfectos, qui cupiunt diſſolvi, & eſſe cum Chriſto.*

Igitur S. Doctor homines juſtos conſtituit in triplici claſſe. In prima ſunt ii, qui Incipientes dicuntur, & quorum præcipuum ſtudium eſt in nutrienda ſeu fovenda charitate, pravos habitus alias contractos deſtruendo, effrœnem concupiſcentiam reprimendo; tentationes, quibus tunc vehementiùs & pertinaciùs affligantur, ſuperando; ſibi denique à peccatis præſertim mortalibus cavendo. In ſecunda claſſe ſunt ii, qui dicuntur Proficientes, quique deſtructis magna ſaltem ex parte pravis habitibus, refrœnata concupiſcentia, ſedatis tentationum procellis, in hoc præcipuè incumbunt, ut per bonos actus & opera pietatis, habitualem in ſe charitatem, aliaſque virtutes omnes augeant. In tertia denique claſſe ſunt ii, qui Perfecti dicuntur, quique poſtquam in virtutibus chriſtianis omnibus per diligentiſſimum & frequentiſſimum actuum illarum exercitium multum profecerunt, Deum ardentiſſimè diligentes, hoc principaliter affectant, ut Deo per continuam, quantùm in hac mortali vita fieri poteſt, contemplationem, & amorem continuum adhæreant, eoque fruantur.

Porrò incipientes ſic dicuntur, non quòd tantùm nutriant ſeu foveant charitatem habitualem, ne per mortale peccatum corrumpatur; nam actus virtutum, & opera pietatis exercent, & exercendo proficiunt in charitate habituali, aliiſque virtutibus; ſed quia potiſſimùm occupantur in vitandis peccatis, quibus in eis corrumperetur habitualis charitas; potiſſimùm, inquam, occupantur, &c. eò quòd in eo ſtatu vigent adhuc habitus pravi, & efferatior eſt concupiſcentia. Unde crebriùs & vehementiùs incipientes ad peccandum ſollicitantur, quàm ii qui dicuntur Proficientes, quique à pravorum habituum ſervitute liberi, ſicut & à frequentioribus & vehementioribus concupiſcentiæ inſultibus ſecuriores facti, præcipuam curam ponunt in profectu.

Hoc dicit S. Thomas in reſp. ad 2. ubi ſic loquitur: *Illis in quibus charitas incipit, quamvis proficiant* (per actum virtutum, quos exercent) *principalior tamen cura imminet, ut reſiſtant peccatis, quorum impugnatione inquietantur. Sed poſtea hanc impugnationem minùs ſentientes, jam quaſi ſecuriùs intendunt ad profectum, ex una parte facientes opus, & ex alia parte habentes manum ad gladium*; ſcilicet ut pugnent contra incentiva peccati, quibus non carent, & contra inſurgentes tentationes, à quibus non omninò liberantur.

Similiter perfecti ſic dicuntur, non quòd eum attigerint terminum, ultra quem excreſcere non poſſit charitas habitualis, aut quòd, derelicto virtutum exercitio, in charitate habituali proficere deſierint, ſed quia quamvis adhuc proficere poſſint & quotidie proficiant, ardenti amore Dei flagrantes, ad hoc aſpirant præcipuè, ut per aſſiduum contemplationis & amoris exercitium uniantur Deo, eoque fruantur. Hoc dicit S. Thomas in reſp. ad 3. *Perfecti etiam in charitate proficiunt. Sed non eſt ad hoc principalis eorum cura: ſed jam eorum ſtudium circa hoc maximè verſatur, ut Deo inhæreant. Et quamvis etiam hoc quærant incipientes & proficientes, tamen magis ſollicitudinem circa alia ſuam ſollicitudinem; incipientes quidem, de vitatione peccatorum; proficientes verò, de profectu virtutum.*

Ex dictis hactenùs apparet, juxta S. Doctorem, gradum ſeu ſtatum perfectorum ab aliis prioribus differre in eo tantùm, quòd perfectorum propter ardorem ſeu intentionem charitatis, præcipuum ſtudium ſit inhærere Deo, eoque frui, præcipuum, inquam, non unicum: vivunt etiam ſtudioſè & vitant peccata & in virtutibus proficiunt. Unde ſequitur perfectos præcipuè quidem, at non unicè affici ad bonitatem Dei abſolutam: quare perperam & falsò negatur, eos identidem ad operandum moveri à bonitate Dei reſpectiva, ſeu in operando intendere proprium intereſſe ordinatum & ſupernaturale, quod in vitanda damnatione æterna, & poſſeſſione Dei conſequenda conſiſtit. Pro quo ſit

RESPONSIO.

Bonum operari & vitare malum intuitu proprii intereſſe, ſeu commodi ſupernaturalis, non repugnat ſtatui perfectorum, adeòque nec amor & deſiderium beatitudinis, quà ſummum bonum noſtrum eſt, nec timor æternæ damnationis, etiam quatenùs eſt ſummum noſtrum malum, repugnat huic ſtatui.

Prob. 1. ex Script. Nam Pſal. 118. dicitur: *Inclinavi cor meum ad faciendas juſtificationes tuas propter retributionem*. Et ad Hebr. c. 11. Apoſtolus loquens de Moiſe ſic ait: *Magis eligens affligi cum populo Dei, quam temporalis peccati habere jucunditatem: majores divitias æſtimans theſauro Ægyptiorum improperium Chriſti: aſpiciebat enim in remunerationem*. Ex his autem ſic argumentor. Qui malum vitat, & bonum operatur intuitu retributionis & remunerationis æternæ, malum vitat, & bonum operatur ex affectu proprii intereſſe ſeu commodi ſupernaturalis, ut patet ex terminis. Atqui Moyſes & David, qui procuIdubio perfecti cenſendi ſunt, malum vitarunt, & bonum operati ſunt intuitu retributionis & remunerationis æternæ. Ergo malum vitarunt, & bonum operati ſunt ex affectu proprii intereſſe ſeu commodi ſupernaturalis. Ergo, &c.

Præterea, 2. ad Timoth. c. 4. de ſe ipſo ſic loquitur

Digitized by Google

quitur Apoſtolus: *Bonum certamen certavi, curſum conſummavi, fidem ſervavi. In reliquo repoſita eſt mihi corona juſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die juſtus Judex*. Ergo Apoſtolus expectabat gloriam æternam ut coronam ſeu mercedem. Ergo expectabat gloriam æternam ut ſibi bonam & commodam. Ergo amabat & deſiderabat gloriam æternam ut ſibi bonam & commodam. Ergo quamvis perfectiſſima charitate præditus, operabatur ex affectu æternæ gloriæ, ut ſibi bonæ & commodæ. Ergo, &c.

Præterea, ſic ait idem Apoſtolus Rom. c. 5. *Gloriamur in ſpe gloriæ filiorum Dei*. Ergo Apoſtolus cum perfecta charitate ſperabat gloriam æternam, imò & de illa ſua ſpe gloriabatur. Atqui ſperare gloriam, eſt eam amare, & deſiderare efficaciter ut ſummum noſtrum bonum & commodum. Ergo Apoſtolus cum perfecta charitate gloriam amabat & deſiderabat efficaciter ut ſummum ſuum bonum & commodum, imò & gloriabatur, quòd ſic eam amaret & deſideraret. Ergo, &c.

Denique, Epiſt. ad Tit. c. 2. hæc habet: *Apparuit gratia Dei Salvatoris noſtri omnibus hominibus, erudiens nos, ut abnegantes impietatem, & ſæcularia deſideria, ſobriè, & juſtè, & piè vivamus in hoc ſæculo, expectantes beatam ſpem*, quæ verba diriguntur non ſolùm ad incipientes & proficientes, ſed etiam ad perfectos, qui proinde ſobriè, & juſtè, & piè vivunt in hoc ſæculo, quia ſperant, hoc eſt, quia promiſſam bonis operibus beatitudinem amant & deſiderant efficaciter, ut ſummum ſuum bonum & ſummam ſuam perfectionem. Igitur, ex Apoſtolo, etiam perfecti efficaciter afficiuntur ad ſuum proprium intereſſe, ſeu commodum ſupernaturale; & quia ſic ad illud afficiuntur, ſobriè, & juſtè, & piè vivunt in hoc ſæculo.

Porrò ex dictis hactenùs evidenter infertur, etiam perfectos odiſſe & fugere, adeòque timere damnationem æternam, ut ſummum ſuum malum & incommodum: qui enim amat & deſiderat efficaciter bonum aliquod, ut ſibi bonum & commodum, hoc ipſo naturali neceſſitate odit & fugit, adeòque timet malum huic bono oppoſitum, ut ſibi malum & incommodum. Ergo etiam perfecti peccatum fugiunt ex metu damnationis æternæ, quà ſummum ſuum malum eſt & incommodum, adeòque ex affectu proprii intereſſe & commodi ſupernaturalis; quamquam etiam & potiſſimùm illud fugiant ex affectu charitatis quia eſt offenſa Dei.

Confirmatur. Ex verbis Chriſti Matth. cap. 10. dicentis: *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere: ſed potius timete eum, qui poteſt & animam & corpus perdere in gehennam*. Hæc autem verba dirigit Chriſtus etiam ad perfectos: hic enim Chriſtum ſolos incipientes & proficientes alloqui, gratis & perperam diceretur. Atqui Chriſtus per hæc verba ſuadet metum gehennæ, hoc eſt, æternæ damnationis, quà ſummum malum noſtrum eſt; & ſuadet, ut hoc metu à peccato deterreamur. Ergo poſſunt omnes, etiam perfecti, timere damnationem æternam, ut ſummum ſuum malum, & ex timore damnationis æternæ, ut ſummi ſui mali, vitare offenſam Dei. Præterea, cùm perfecti conſilium Chriſti negligere dici non poſſint; & damnationem æternam ut ſummam miſeriam timere, & quia timent, offenſam Dei vitare, omninò dicendi ſunt; quamvis etiam & maximè, ut jam dictum eſt, eam, quia eſt offenſa Dei, quem ardentiſſimè propter ſe diligunt, devitent.

Prob. 2. reſp. Auctoritate Innocentii XII. qui anno 1699. damnavit hanc propoſitionem: *Datur habitualis ſtatus amoris Dei, qui eſt charitas pura, & ſine ulla admixtione proprii intereſſe. Neque timor pœnarum, neque deſiderium remunerationum habent in eo ampliùs partem. Non amatur ampliùs Deus propter meritum, neque propter perfectionem, neque propter fœlicitatem in eo amando inveniendam*. Nullus igitur ſtatus charitatis habitualis eſt, in quo juſti viatores non retineant affectum aliquem ad proprium intereſſe ſeu commodum, ordinatum ſcilicet & ſupernaturale, in quo non timeant pœnas, hoc eſt, damnationem æternam, ut ſummam hominis miſeriam; in quo non deſiderent remunerationes, hoc eſt, æternam gloriam, ut mercedem bonis operibus in Deo factis retribuendam; in quo non ament Deum propter meritum, hoc eſt, ut eum amando mereantur vitam æternam; in quo denique Deum non ament propter perfectionem, & fœlicitatem in eo amando inveniendam, adeòque eum ament propter ſolam bonitatem ejus abſolutam, & nunquam propter bonitatem ejus reſpectivam; ſeu, quod idem eſt, eum ament non ut bonum ipſis, ſed tantùm ut bonum in ſe. Quæ

Confirmatur. Ex Trid. ſeſſ. 6. c. 16. ubi legitur: *Bene operantibus uſque in finem, & in Deo ſperantibus, proponenda eſt vita æterna ... tanquam merces ipſius Dei promiſſione bonis ipſorum operibus & meritis fideliter reddenda*. His autem verbis etiam perfectos comprehendi, patet ex ſubſequentibus. *Hæc eſt enim illa corona juſtitiæ, quam poſt ſuum certamen & curſum repoſitam ſibi eſſe ajebat Apoſtolus, &c.* Ergo etiam perfecti ad bonum volendum & operandum excitari poſſunt per conſiderationem vitæ æternæ, ut mercedis bonis operibus reddendæ; alioquin fruſtra omninò proponeretur illis vita æterna, ut merces bonis operibus reddenda. Ergo ad bonum volendum & operandum excitari poſſunt per conſiderationem proprii intereſſe & commodi: nam qui operando intendit mercedem, proprium intereſſe & commodum intendit. Ergo ad bonum volendum & operandum excitari poſſunt per amorem, & deſiderium efficax beatitudinis conſideratæ ut ſummum bonum, ſummaque perfectio hominis eſt, adeòque à peccato deterreri poſſunt per odium & fugam æternæ damnationis, conſideratæ ut hominis ſummum malum eſt, ſummaque miſeria.

Prob. denique reſp. Ratione, & quidem 1. ſic. Poteſt homo perfectus proximo, quem perfectè diligit, & quia eum diligit propter Deum, velle beatitudinem quà ſummum ejus bonum eſt. Ergo poteſt etiam ſe ipſum diligens perfectè propter Deum, quia ſe ipſum ſic diligit, velle ſibi beatitudinem, quà ſummum ſuum bonum eſt. Similiter homo perfectus proximo, quia eum diligit propter Deum, poteſt nolle & timere damnationem, quà ſummum ejus malum eſt. Ergo poteſt etiam ſibi, quia ſe ipſum diligit propter Deum, nolle, & timere damnationem, quà ſummum ſuum malum eſt. Quidni enim homo perfectus poſſet, in ordine ad ſalutem, ex imperio charitatis ſibi velle aut nolle, ſibi deſiderare aut timere, quod ex charitatis imperio proximo vult aut non vult, deſiderat aut timet; & ſibi velle aut nolle, deſiderare aut timere ſub ea conſideratione, ſub qua proximo vult aut non vult, deſiderat aut timet? Imò quia perfectus ex charitate diligit proximum, ſicut ſe ipſum ex charitate diligit, amat & deſiderat proximo ſummum ejus bonum quà tale, quia ſummum ſuum bonum ſibi amat & deſiderat quà tale. Item odit & timet proximo ſummum ejus malum quà tale, quia ſummum ſuum malum quà tale ſibi odit & timet.

2. Sic Juſtus in ſtatu perfectè charitatis elicere poteſt cum auxilio gratiæ actus, qui etiam in hoc ſtatu utiles ſunt, & quandoque neceſſarii ad vincendas tentationes, ad reſiſtendum rebellantis concupiſcentiæ motibus, ad erigendum contra difficultates in via ſalutis paſſim occurrentes animum, adeòque ad roborandam & conſervandam charitatem habitualem. Atqui ad hæc omnia maximè utiles ſunt, imò & identidem neceſſarii actus, quibus amamus & deſideramus ſummum noſtrum bonum quà tale, aut quibus odimus & timemus ſummum noſtrum malum, quà ſummum noſtrum malum eſt. Ergo, &c.

3. Sic. Juſtus in ſtatu perfectæ charitatis producere poteſt actus illos omnes, qui imperari poſſunt à perfecta charitate. Atqui actus virtutis ſpei imperari poſſunt à perfecta charitate, & tam ſaltem poſſunt, quàm actus virtutum moralium: tam enim

poſſunt

poſſunt actus virtutis ſpei produci ex affectu placendi Deo, quàm poſſunt ex affectu placendi Deo produci actus virtutum moralium. Et verò actus virtutum moralium produci poſſunt ex affectu placendi Deo, quia ſunt honeſti, adeoque Deo grati. Atqui pariter actus virtutis ſpei ſunt honeſtiſſimi, ac proinde Deo gratiſſimi: Deus enim, qua ſummum noſtrum bonum, honeſtiſſimè amabilis eſt, Ergo, &c.

Obj. 1. Qui bonum operatur, & malum vitat propter mercedem & retributionem, mercenarius eſt, Sed eſſe mercenarium repugnat ſtatui perſectorum. Ergo ſtatui perſectorum repugnat operari bonum & vitare malum propter mercedem & retributionem. *R.* mercenarium eſſe, qui operatur propter mercedem & retributionem temporalem, & in bono aliquo creato poſita; at non eſſe mercenarium, qui operatur propter mercedem & retributionem æternam, quæ non eſt alia quàm Deus ipſe. Unde repugnat quidem ſtatui perſectorum bonum operari & malum vitare propter mercedem temporalem, ſeu propter bonum aliquod creatum obtinendum: at huic ſtatui non repugnat operari bonum & vitare malum propter mercedem æternam; ſeu propter poſſeſſionem Dei conſequendam.

Bonitas hujus reſponſionis patet ex eo quòd alioquin mercenarius fuit Moiſes, qui improperium Chriſti majores divitias æſtimando theſauro Ægyptiorum, aſpiciebat in remunerationem. Item mercenarius fuit David, qui propter retributionem inclinabat cor ſuum ad ſervanda mandata divina. Item mercenarius fuit Apoſtolus, qui à Deo, juſto judice, expectabat coronam gloriæ, & de hac ſua expectatione gloriabatur, Item Synodus Tridentina, quantum in ſe eſt, juſtos omnes facit mercenarios, omnibus indiſcriminatim vitam æternam proponendo ut mercedem bonis ipſorum operibus reddendam.

Mercenarius itaque ille omnis & ſolus dicendus eſt, qui non operatur niſi propter mercedem temporalem, ita ut nec ſerviat, nec ſervire velit Deo, niſi propter bonum aliquod creatum à Deo obtinendum: unde convincitur non amare Deum, niſi propter illud bonum, quòd proinde plus amat, quàm Deum, ejuſque poſſeſſionem vel expreſsè, vel ſaltem interpretativè anteponit poſſeſſioni Dei. Hic autem modus amandi Deum inordinatiſſimus eſt, & incompoſſibilis non ſolum cum ſtatu perſectorum, ſed etiam cum ſtatu proficientium & incipientium. Mercenarius igitur dici non poteſt, qui operatur propter mercedem æternam, nec aliud à Deo bonorum ſuorum operum præmium expectat, quàm ipſum Deum: qui enim ſic ſervit Deo, rebus omnibus creatis eum anteponit; in eoque tanquam in ſummo ſuo bono conſtituit finem ſuum ultimum: qui modus diligendi Deum, & ſerviendi Deo, ordinatiſſimus eſt, & cum perſectiſſima charitate maximè compoſſibilis.

Hanc totam doctrinam tradit S. Auguſtinus enarr. in Pſal. 72. ad hæc verba, *Pars mea Deus in ſæcula*; quibus David non aliud bonorum ſuorum operum præmium niſi Deum expectare ſe ſignificabat: *Factum eſt cor caſtum*, inquit S. Doctor, *gratis jam amatur Deus. Non ab illo petitur aliud præmium. Qui aliud præmium petit à Deo, & propterea vult ſervire Deo, carius facit quod vult accipere, quàm ipſum à quo vult accipere. Quid ergo? Nullum præmium Dei? nullum præter ipſum. Præmium Dei ipſe Deus eſt: hoc amat, hoc diligit. Si aliud dilexeris, non erit caſtus amor. Recedis ab igne immortali, frigeſces, corrumperis. Noli recedere, corruptio tua erit, &c.*

Obj. 2. Quod repugnat puritati charitatis, repugnat ſtatui perſectorum. Sed bonum operari intuitu proprii intereſſe ſeu commodi, repugnat puritati charitatis. Ergo, &c. *R.* diſt. min. Bonum operari intuitu proprii commodi temporalis, repugnat puritati charitatis, C. min. Charitas enim non eſt pura in eo qui aliquid præter Deum amat, quod non amat propter Deum. Atqui operatur bonum intuitu proprii commodi temporalis, bonum aliquod creatum amat præter Deum, quod propter Deum non amat; adeòque non amat Deum purè, quamvis, ut ſupponitur boni illius proſecutio aut non ſit, aut non niſi leviter ſit peccaminoſa. Bonum operari intuitu proprii commodi ſupernaturalis & æterni, repugnat puritati charitatis, N. m. Charitas enim pura eſt in eo qui nihil amat niſi Deum, aut propter Deum, quem amat non ſolùm ut ſuum ſummum bonum, ſed etiam ut in ſe ſummè bonum; ac proinde quem amat non ſolùm amore concupiſcentiæ, cujus motivum eſt bonitas divina reſpectiva, ſed etiam amore amicitiæ, cujus motivum eſt bonitas divina abſoluta. At juſtus, qui bonum operatur intuitu propri commodi ſupernaturalis & æterni, nihil amat niſi Deum, aut propter Deum, quem amat non ſolùm, &c.

Nota. Proprium hominis intereſſe ſupernaturale, & æternum nihil aliud eſt, quàm Deus ipſe ut poſſidendus per actus beatificos, & quà talis ſummè perfectivus hominis. Juſtus igitur, cum bonum operando intendit proprium intereſſe ſupernaturale & æternum, intendit conjunctionem ſui per actus beatificos cum Deo ut ſummo bono hominis, adeòque hominis per actus beatificos ſummè perfectivo. Et quia in hac conjunctione conſiſtit perfectiſſima ſubjectio creaturæ ad Deum, juſtus hanc conjunctionem intendendo, perfectiſſimam ſubjectionem ſui ad Deum intendit, ut maximam ſuam perfectionem. Et quia in ſubjectione creaturæ ad Deum conſiſtit gloria Dei extrinſeca, juſtus intendendo perfectiſſimam ſubjectionem ſui ad Deum, intendit perfectiſſimam gloriam extrinſecam Dei, quanquam illam non ut Dei bonum, ſed ut bonum ſuum intendat.

Proprii igitur intereſſe ſeu commodi ſupernaturalis & æterni intentio officere non poteſt puritati charitatis: charitatis enim puritati officere non poteſt, quod opus intendat perfectiſſimam ſui cum Deo conjunctionem, perfectiſſimam ſubjectionem ſui ad Deum, perfectiſſimam gloriam Dei extrinſecam, ut ſibi bene ſit: nam qui ſibi bene eſſe non vult, niſi per conjunctionem ſui cùm Deo, nihil ſibi amat, niſi Deum, aut propter Deum ſibi conjungendum, quocum amore ſui ſtare poteſt & ſtat puriſſima charitas in eo, qui ut ſibi benè ſit, intendit conjunctionem ſui per actus beatificos cum Deo, quem propter ſe diligit ſuper omnia. 1. enim amat Deum amore charitatis. 2. Amat Deum purè, quia nihil ſibi amando niſi Deum aut propter Deum ſibi conjungendum, nullo creaturæ inordinato amore maculat amorem illum charitatis, quo Deum amat.

At inques. Præter Deum, quem amat, amat ſe ipſum. Ergo non amat Deum purè. *R.* 1. diſt. ant. ſic. Amat ſe ipſum inordinatè, & aliter volendo ſibi benè eſſe, quam per conjunctionem ſui cum Deo, N. ant. Amat ſe ipſum ordinatè, non aliter volendo ſibi benè eſſe, quàm per ſui cum Deo conjunctionem, C. ant. & neg. conſ. Nam amat Deum amore puro charitatis, qui præter Deum, quem propter ſe diligit, nihil amat, niſi ſecundùm normam charitatis, qua Deum amat. At qui præter Deum, quem propter ſe diligit, non aliter amat ſe ipſum, quàm volendo ſibi bene eſſe per conjunctionem ſui cum Deo, non amat ſe ipſum niſi ſecundùm normam charitatis, qua Deum amat. Pro quo

Nota. Qui per bona opera ſua intendit conjunctionem ſui cum Deo, ut hominis per actus beatificos ſummè perfectivo, & ſimul Deum propter ſe & ſuper omnia diligit, 1. amat ſibi Deum modo quo eum ſibi laudabiliſſimè & honeſtiſſimè amare poteſt. 2. Sic ſibi amando Deum ut ſuum ſummum bonum, non ſiſtit in ſe & ſuo bene eſſe, etiam per Dei poſſeſſionem obtinendo, ſed cum etiam Deum, ut rerum omnium finem ultimum, diligat propter abſolutam ejus bonitatem; & ſe & ſua omnia, adeòque ſuum bene eſſe per Dei poſſeſſionem obtinendum, ulterius refert ad ipſum Deum, quem propter abſolutam bonitatem diligit, & in quo ſic dilecto, tanquam rerum omnium fine ultimo, ultimatè ſiſtit. Talem autem ad charitatis amuſſim ſe ipſum exactiſſimè diligere, quis non videt? Amat Deum ſibi, ſed

ſimul

ſimul ſe ſuaque omnia ulterius refert ad Deum. Amat conjunctionem ſui cum Deo, ſubjectionem ſui ad Deum, gloriam Dei extrinſecam ut ſuum intereſſe, ut ſuum bene eſſe; ſed ſimul illud ſuum intereſſe, illud ſuum bene eſſe amat ut bonum extrinſecum Dei, in quo ſiſtit ut fine ultimo, propter abſolutam ſuam bonitatem ſuper omnia dilecto.

Obj. 3. Perfectus appetit poſſeſſionem Dei per amorem charitatis, juxta illud S. Auguſtini lib. 3. de doctr. chriſt. c. 10. *Charitatem voco motum animi ad fruendum Deo propter ipſum*. Ergo perfectus non appetit poſſeſſionem Dei & per amorem concupiſcentiæ. *R.* N. conſ. Perfectus itaque appetit poſſeſſionem Dei & per amorem charitatis & per amorem concupiſcentiæ: per amorem quidem charitatis, appetendo illam ut poſſeſſionem amici propter ſe, ſeu propter bonitatem ſuam abſolutam dilecti; per amorem verò concupiſcentiæ, appetendo illam ut poſſeſſionem ſummi boni, adeòque poſſidentis per poſſeſſionem ſui ſummè perfectivi, ac proinde propter ſummam ſuam bonitatem reſpectivam amati. Hoc autem utroque modo poſſeſſionem Dei appetendo, perfectus duplici pondere ad Deum fertur vehementiùs, & veluti ala duplici ſublevatus, terrena deſpiciens, facilius aſſurgit ad cœleſtia.

ARTICULUS VIII.

De Præcepto Charitatis.

PROPOSITIO I.

Datur charitatis præceptum ab aliis omnibus diſtinctum.

Prob. ex Deuter. cap. 6. ubi dicitur: *Diliges Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, &c.* Quibus verbis exprimitur vel præceptum ſpeciale, vel merum conſilium. Secundum dici non poteſt, & contextui manifeſtè repugnat. Ergo his verbis exprimitur ſpeciale præceptum. Præterea, Chriſtus Matth. c. 22. hæc eadem verba recitat, & continuò ſubjicit: *Hoc eſt maximum & primum mandatum*. At primum & maximum mandatorum non poteſt non eſſe ſpeciale mandatum, & ab aliis omnibus mandatis diſtinctum & diverſum. Ergo, &c.

Porrò præceptum hoc duplex eſt, poſitivum ſcilicet & negativum. Poſitivum præcipit actum amoris, quo Deus diligitur propter ſe, ſeu quia in ſe bonus eſt. Negativum verò prohibet actum huic amori oppoſitum, nempe odium inimicitiæ, quo quis Deo optat malum aliquod; ut ſi optat eum non eſſe, aut non eſſe juſtum, aut ignorare ea quæ hic fiunt, &c. Hoc autem peccatum nunquam fieri poteſt veniale ex parvitate materiæ, ſeu ex parvitate mali, quod optatur Deo, & mortalium omnium graviſſimum eſt. Quid enim gravius eſſe poteſt, quàm velle malum, qualecumque ſit malum illud, Enti ſupremo, ſummè bono, adeòque ſummè amabili? Quare præceptum charitatis negativum obligat ſemper & pro ſemper; cùm nunquam licitum eſſe poſſit odiſſe Deum. Sed de poſitivo quæritur, quandonam obliget? Pro reſolutione, ſit

PROPOSITIO II.

Præceptum charitatis poſitivum aliquando per ſe obligat, & aliquando per accidens tantùm.

1. Obligat per ſe omnes, ubi primum poſt acceptum rationis uſum, ſufficientem Dei notitiam habent: tunc enim tenentur ſub gravi ſeſe ad Deum convertere, non ſolùm ut ſummum ſuum bonum, quod fit per amorem ſpei, ſed etiam ut rerum omnium finem ultimum, propter quem creata ſunt omnia, & ad quem proinde omnes ſe ſuaque omnia referre debent; quod fieri non poteſt, niſi per amorem charitatis.

Cùm autem dicimus: Ubi primùm poſt, &c. ſufficientem Dei notitiam habent; addendum judicamus: Vel habere poſſunt; ita ut non niſi ob gravem ſuam negligentiam hac notitia careant: tunc enim non niſi ex ignorantia graviter culpabili ignorant obligationem convertendi ſe per actum charitatis ad Deum, ut finem ultimum rerum omnium: unde talem actum omittendo, contra præceptum charitatis graviter peccant peccato ignorantiæ. Quare parentes, Parochi, & Confeſſarii pueros qui ad uſum rationis proximè accedunt, aut etiam eum attigiſſe videntur, diligenter de obligatione amandi Deum admonere, & ad eum amandum excitare debent.

2. Per ſe obligat identidem, imò ſæpè in decurſu vitæ: ita ut ſub gravi teneamur in vitæ decurſu identidem, imò ſæpè actus charitatis elicere. Hoc enim poſtulat ratio amicitiæ divinæ. Hoc poſtulant continua Dei beneficia. Hoc exigit ratio finis ultimi, ad quem nos noſtraque omnia identidem, imò ſæpenumero referre, ex natura rei non poſſumus non obligari. Hoc denique non obſcurè ſignificatur Deuter. c. 6. ubi poſt verba ſuperiùs laudata, continuò additur: *Eruntque verba hæc, quæ hodie præcipio tibi, in corde tuo, & narrabis ea filiis tuis, & meditaberis in eis ſedens in domo tua, & ambulans in itinere, dormiens atque conſurgens: & ligabis ea quaſi ſignum in manu tua, & movebuntur inter oculos tuos, ſcribeſque, &c.* Ad quid autem hæc omnia, ſi rarò præceptum charitatis obligat? Quænam autem in eliciendis charitatis actibus mora ſit graviter culpabilis, determinandum relinquimus judicio prudentum.

3. Per ſe obligat in mortis articulo, ſeu in morali vitæ periculo. Nam ſi in principio vitæ moralis graviter tenemur convertere nos ad Deum, non ſolum ut ſummum noſtrum bonum per amorem ſpei, ſed etiam ut rerum omnium finem ultimum per amorem charitatis, à fortiori ad idem tenemur in termino illius moraliter inſtante. Tunc igitur graviter obligat præceptum charitatis, cujus obligationis moribundos, qui eis in extremis aſſiſtunt, Parochi vel Confeſſarii admonere, vel eos ad eliciendos ejuſmodi actus excitare & adjuvare debent.

4. Obligat etiam per accidens in variis caſibus; ut cùm quis probabiliter judicat hìc & nunc actum charitatis ſibi neceſſarium eſſe ad vincendam gravem aliquam tentationem; cùm quis ſibi conſcius peccati mortalis, non habet copiam Sacerdotis, & tamen morali aliqua neceſſitate adigitur vel ad celebrandum, vel ad miniſtrandum aut ſuſcipiendum aliquod Sacramentum: tunc enim tenetur perfectè conteri, quod non poteſt ſine actu charitatis, &c.

Addo hìc, eum qui verſatur in morali vitæ periculo, ſive conſcius ſibi ſit peccati mortalis, ſive non, ſive copiam habeat Confeſſarii, ſive non habeat, teneri ad actum charitatis, etiam ex præcepto charitatis propriæ; quia tunc ex præcepto charitatis propriæ tenetur ſaluti ſuæ conſulere modo ſecuriſſimo, quod facere non poteſt, niſi per actum charitatis, qui ſolus per ſe ſufficit ad ſupplendos defectus, ſi qui fortè intervenerint in ſuſceptione ſacramentorum. Sed quæritur ad quid obliget præceptum charitatis? Pro reſolutione, ſit

PROPOSITIO III.

Præceptum charitatis obligat ad amandum Deum propter ſe cum ſumma appretiatione.

Prob. 1. Obligat ad amandum Deum propter ſe: nam amare Deum propter ſe, eſt illum amare, quia in ſe bonus eſt, adeòque propter bonitatem ſuam abſolutam. Atqui præceptum charitatis obligat ad amandum Deum propter bonitatem ſuam abſolutam. Ergo, &c. *Prob. min.* Nam charitatis præceptum obligat ad amandum Deum propter objectum formale charitatis; alioquin non obligaret ad actum charitatis, quod eſt abſurdum. Atqui objectum formale charitatis eſt bonitas Dei abſoluta. Ergo, &c.

2. Obligat ad amandum Deum cum ſumma appretiatione: nam ſummam appretiationem hìc dicimus eam, qua Deum omnibus aliis diligibilibus ſic affectivè præferimus, ut affectivè parati ſumus aliis omnibus omninò bonis in æternum carere, quàm Deum graviter offendere. Atqui præceptum charitatis

tatis obligat nos ad Deum omnibus aliis diligibilibus ſic affectivè præferendum, ut affectivè parati ſimus aliis omnibus, &c. Hanc enim ſaltem affectivam Dei prælationem exigit excellentia infinita bonitatis Dei abſolutæ, quæ eſt objectum formale actus, ad quem obligat nos charitatis præceptum. Ergo, &c.

Quæres. Utrùm præceptum charitatis obliget etiam ad amandum Deum cum ſumma intenſione?

R. Non obligare: nam ſi præceptum charitatis obligat nos ad amandum Deum cum intenſione ſumma; vel cum intenſione ſumma abſolutè, hoc eſt, tanta, quanta ſecundùm legem Dei ordinariam poteſt eſſe in via; vel cum intenſione ſumma reſpectivè ad omnem aliam intenſionem, quacum creaturas diligimus. Neutrum dici poteſt. Non primum. Nam 1. præcepta divina non obligant ad actus, qui non ſunt in noſtra poteſtate cum ordinariis gratiæ auxiliis. At amor Dei propter ſe intenſus intenſione abſolutè ſumma, non eſt in noſtra poteſtate cum ordinario actualis gratiæ auxilio: quis enim dixerit, nos cum ordinario actualis gratiæ auxilio poſſe Deum propter ſe tam intensè diligere, quàm intensè dilexit illum anima Chriſti Viatoris? Hinc 2. Si præceptum charitatis obligat nos ad intenſionem ſummam abſolutè, amor Dei propter ſe nobis tam intenſus præcipitur, adeòque tam intenſus ad ſalutem nobis neceſſarius eſt, quam intenſum habuit Chriſtus Viatur, ac proinde quàm intenſum nunc Chriſtus habet in cœlo: non enim minùs intenſum habuit in terra, quàm nunc in cœlo habet. Conſequens eſt intolerabiliter falſum. Ergo, &c.

Non etiam ſecundum: nam 1. tam gravis obligatio neque ex Scriptura, neque ex traditione, neque ratione aliqua ſufficienter probari poteſt. Et verò verbis illis Deuter. c. 6. *Ex toto corde, ex tota anima*; & illius Chriſti Matth. cap. 10. *Qui amat patrem aut matrem plus quàm me, non eſt me dignus*, non aliud probari poteſt, quàm ſummæ appretiationis à nobis explicitæ neceſſitas.

2. Si præceptum charitatis obligat ad intenſionem ſummam reſpectivè, amor Dei propter ſe appretiativè ſummus, ſed remiſſus intenſivè, urgente præcepto elicitus, turpis eſt & inhoneſtus; eſt enim difformis præcepto, ſi præceptum obligat ad ſummam reſpectivè intenſionem. Atqui conſequens eſt intolerabiliter abſurdum. Ergo, &c.

3. Denique præceptum charitatis dici non debet obligare, niſi ad amandum Deum modo proportionato excellentiæ bonitatis divinæ. Atqui cùm Deus amatur cum appretiatione ſumma, à nobis explicata, amatur modo proportionato excellentiæ bonitatis divinæ: amatur enim modo, actum quo diligitur, conſtituente in eo gradu excellentiæ in genere dilectionis, ad quem nulla pertingere poteſt dilectio ordinata creaturæ, etiamſi intendatur magis ac magis in infinitum, etiamſi ſupponatur infinitè ſimpliciter intenſa, ut patet ex eo, quod dilectioni creaturæ etiam in hac ſuppoſitione prævaleat & prædominetur dilectio Dei appretiativè ſumma, quantumlibet remiſſa. Ergo, &c.

At inquies. Diligere creaturam cum majori intenſione, quam Deum etiam cum ſumma appretiatione dilectum, eſt aliquid poſitivè inordinatum, adeòque præcepto charitatis prohibitum. *R.* hoc neg. Nam v. gr. non eſt aliquid poſitivè inordinatum & vituperabile in matre, quod intenſiùs & teneriùs diligat filium, quàm Deum, quem amat cum ſumma appretiatione, quemque proinde ſic affectivè præfert filio, ut eo affectivè parata ſit potiùs carere, quam gravem aliquam Dei offenſam incurrere: quamvis aliqua laudabilitate morali careat, quam haberet, ſi Deum non ſolum cum appretiatione ſumma, ſed etiam cum majori, quàm filium, intenſione & teneritudine diligeret. Deum igitur cum majori intenſione diligere, conſilium eſt, non præceptum. Utinam omnes Deum non ſolum cum ſumma appretiatione, ſed etiam cum intenſione ſumma diligeremus! Det ſaltem nobis Deus per gratiam ſuam, ut amor ipſius in nobis magis ac magis intenſivè augeatur. Sed quæritur utrùm præceptum charitatis obliget ad referenda omnia ad Deum? Pro reſolutione, ſit

Propositio IV.

Præceptum charitatis obligat ad referenda omnia ad Deum.

Prob. Ex S. Thoma 1. 2. q. 100. a. 10. ad 2. ubi ſic ait: *Dicendum quod ſub præcepto charitatis continetur, ut diligatur Deus ex toto corde: ad quod pertinet ut omnia referantur in Deum; & ideo præceptum charitatis implere homo non poteſt, niſi etiam omnia referantur in Deum.* Angelico Doctori præiverat Doctor gratiæ lib. 1. de doctr. chriſt. c. 22. ubi hæc habet: *Hæc regula dilectionis divinitus conſtituta eſt.* Diliges, *inquit*, proximum tuum, ſicut te ipſum: Deum verò ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota mente, *ut omnes cogitationes tuas, & omnem vitam, & omnem intellectum in illum conferas, à quo habes ea ipſa, quæ confers.* Ratio noſtra eſt, quia præceptum charitatis obligat nos ad diligendum Deum ut finem ultimum rerum omnium. Atqui Deus non diligitur ut finis ultimus rerum omnium, niſi omnia in ipſum referantur. Ergo, &c.

At inques. Si ita eſt, homo quotieſcumque deliberatè agit, tenetur agere vel ex formali, vel ſaltem virtuali intenſione placendi Deo, adeòque ex actuali affectu charitatis, ipſum ad agendum applicantis, vel perceptibiliter & tunc habet formalem, vel ſaltem imperceptibiliter, & tunc habet virtualem intentionem placendi Deo. Conſequens admitti non poteſt. Ergo, &c.

Prob. min. Quia, ut ait S. Thomas artic. proximè citato in Sed contra, *quicumque non ſervat præceptum* (charitatis, cum obligat) *peccat mortaliter. Itaque ſi modus charitatis cadat ſub præcepto* (adeòque homo teneatur ex affectu charitatis agere, quotieſcumque deliberatè agit) *ſequitur quod quicumque operatur aliquid, & non ex charitate, peccet mortaliter. Sed quicumque non habet charitatem, operatur, non ex charitate. Ergo ſequitur, quod quicumque non habet charitatem, peccet mortaliter in omni opere quod facit, quantumcumque ſit de genere bonorum: quod eſt inconveniens.* Unde ulterius ſequitur, omnes actus deliberatos infidelium eſſe peccata mortalia. Item, omnes actus deliberatos fidelium exiſtentium in ſtatu peccati, eſſe peccata mortalia: nam neque infideles, neque fideles peccatores charitatem habent. Horum autem primum in Bajo damnatum eſt à ſummis Pontificibus, conſentiente univerſa Eccleſia. Secundum verò evidenter falſum eſt, imò & fidei contrarium.

Addo, hominem, ſi quotieſcumque deliberatè agit, tenetur agere ex affectu charitatis, vel perceptibilis, vel ſaltem imperceptibilis, teneri ad actuale amoris Dei propter ſe exercitium, nunquam, aut ferè nunquam interruptum; quod in hac mortali vita moraliter ſaltem impoſſibile eſt omnibus hominibus, exceptis fortaſſe perfectis, qui pauci ſunt. Conceſſa igitur minore; neg. ſeq. maj. & dico hominem deliberatè agendo, tunc tantùm teneri ad agendum ex affectu charitatis id quod agit, cùm urget præceptum referendi omnia in Deum. Pro quo

Nota. Præceptum referendi omnia in Deum non obligat pro ſemper, cùm ſit præceptum affirmativum. Et verò præceptum referendi omnia in Deum, & præceptum diligendi Deum propter ſe, ſunt unum & idem indiviſibiliter præceptum affirmativum charitatis: cùm enim præceptum charitatis obligat ad diligendum Deum propter ſe, obligat ad eum diligendum propter ſe ut finem ultimum rerum omnium; nec obligat ad referendum omnia in Deum, niſi obligando ad diligendum Deum propter ſe ut finem ultimum rerum omnium.

Obligatio igitur referendi omnia in Deum non urget, niſi cùm urget obligatio diligendi Deum propter ſe. Unde cùm obligatio diligendi Deum propter ſe non

non urgeat pro ſemper, ita nec urget pro ſemper obligatio referendi omnia in Deum. Homo itaque non tenetur referre in Deum actionem ſuam, ſeu, quod idem eſt, non tenetur agere propter Deum, quotieſcumque deliberatè agit, quia obligatio referendi omnia in Deum non urget pro ſemper, ſicut non urget pro ſemper obligatio diligendi Deum propter ſe.

Hæc certò certiùs eſt doctrina S. Thomæ, quam tradit art. citato ad 2. ubi poſt verba à nobis ſuperiùs laudata, ſic ſtatim proſequitur: *Sic ergo qui honorat parentes, tenetur ex charitate honorare* (quando te ipſa ad id ex charitate tenetur) *non ex vi hujus præcepti, quod eſt, Honora parentes: ſed ex vi hujus præcepti, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo. Et cum iſta ſint duo præcepta affirmativa, non obligantia ad ſemper, poſſunt pro diverſis temporibus obligare; & ita poteſt contingere, quòd aliquis implens præceptum de honoratione parentum* (parentes ſcilicet honorando hìc & nunc ex affectu honeſtatis moralis, quæ relucet in honorandis parentibus, quia parentes ſunt, vel alterius cujuſcumque, ſed diverſæ ab honeſtate charitatis,) *non tunc tranſgrediatur præceptum de omiſſione modi charitatis* (hoc eſt, præceptum obligans ad modum charitatis;) quia nimiùm contingere poteſt, ut hoc præceptum, cùm non urgeat pro ſemper, non obliget pro eo tempore, pro quo obligat præceptum honorandi parentes.

Igitur, juxta S. Doctorem, præceptum obligans ad modum charitatis, hoc eſt, ad agendum ex affectu charitatis, ſeu ad referendum ad Deum id quod agitur (quod præceptum continetur bis Scripturæ verbis, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*, adeòque eſt ipſum ſpeciale charitatis præceptum) cùm ſit præceptum affirmativum, non obligat pro omni tempore, ac proinde non obligat pro omni omninò actione deliberata; & ſic homo non tenetur omnem omninò actionem deliberatam referre ad Deum; ſeu, quòd idem eſt, non tenetur ex affectu charitatis agere, quotieſcumque deliberatè agit; ſed ſufficit, ſi identidem ex affectu charitatis agat id, quòd agit deliberatè, quando ſcilicet aliquid agit, urgente præcepto charitatis, adeòque urgente obligatione ſe ſuaque omnia referendi in Deum tanquam rerum omnium finem ultimum. Hinc

Supponamus Titium hìc & nunc urgeri præcepto honorandi parentes, & re ipſa ut huic præcepto ſatisfaciat, parentibus honorem exhibere ex affectu pietatis in illos, & non ex affectu charitatis in Deum. In hac ſuppoſitione, vel etiam hìc & nunc urget præceptum charitatis, vel non urget: cùm enim non ad ſemper, ſed ſolùm identidem obliget, contingere poteſt, ut obliget, obligante præcepto honorandi parentes, & contingere poteſt, ut non obliget. Si primum, Titius peccat mortaliter, non quidem contra præceptum honorandi parentes: hoc enim præceptum nec obligat, nec obligare poteſt ad modum charitatis; ſed contra charitatis præceptum, quo tenetur hìc & nunc ſe ſuaque omnia referre in Deum, quodque proinde tranſgreditur, non referendo in Deum honorem illum, quem actu exhibet parentibus. Si ſecundum, nullo modo peccat: nam nec peccat contra præceptum honorandi parentes, quod hìc & nunc implet; nec peccat contra præceptum charitatis, quod ſupponitur hìc & nunc non urgere, adeòque non obligare Titium ad referendum hìc & nunc in Deum omnia, & ita non obligare Titium ad referendum hìc & nunc in Deum actionem illam, qua parentes honorat. Et hæc eſt manifeſtè doctrina S. Thomæ.

Porrò ſicut præcepto charitatis, quà obligat ad diligendum Deum propter ſe, reſpondet præceptum negativum, quod obligat pro ſemper, & quo prohibetur, ne odio habeatur Deus, eique malum aliquod optetur: ita eidem præcepto charitatis, quà obligat ad referendum omnia in Deum, reſpondet præceptum negativum, quod pro ſemper obligat, & quo prohibetur, ne poſitivè ſiſtamus in aliquo bono creato, vel, ut loquitur S. Auguſtinus, ne fruamur aliquo bono creato. Hoc præceptum negativum luculenter exprimit S. Doctor lib. 1. de doctr. chriſt. c. 22. his verbis: *Cùm autem ait*, Toto corde, tota anima, tota mente, *nullam vitæ noſtræ partem reliquit, quæ vacare debeat, & quaſi locum dare, ut alia re velit frui, ſed quidquid aliud diligendum venerit in animum, illuc rapiatur, quò totus dilectionis impetus currit.* Poſitivè autem in bonis creatis ſiſtere, vel, ſi vis, bonis creatis frui, eſt illa propter ſe diligere, & in illis beatam vitam conſtituere, ut patet ex S. Doctore ibidem. Peccant igitur contra hoc negativum præceptum charitatis, qui divitias, honores, voluptates etiam licitas diligunt propter ſe, & in illis beatam vitam conſtituunt.

ARTICULUS IX.

Utrùm præceptum charitatis obliget non ſolùm ad diligendum Deum propter ſe, ſed etiam ad diligendum proximum propter Deum.

Responsio I.

Unuſquiſque tenetur ex charitate proximum ſuum diligere.

Prob. Nam legitur Matth. c. 22. *Diliges proximum tuum ſicut te ipſum*; ubi *ſicut* non omnimodam æqualitatem, ſed ſimilitudinem ſignificat, juxta Patrum interpretationem. Quòd autem his verbis præceptum exprimatur, manifeſtum eſt ex contextu. Et Joan. cap. 15. *Hoc eſt præceptum meum, ut diligatis invicem, ſicut dilexi vos.* Et inferiùs: *Hæc mando vobis, ut diligatis invicem.* Et 1. Joan. cap. 4. *Hoc mandatum habemus à Deo: ut qui diligit Deum, diligat & fratrem ſuum.*

Ratio autem eſt, quia hoc ipſo quòd Deum diligere propter ſe tenemur, tenemur etiam propter ipſum diligere quidquid ad eum pertinet, vel ut amicus ejus, vel ut capax ejus amicitiæ. Atqui proximus noſter ſic pertinet ad Deum. Ergo idem charitatis præceptum obligat nos ad amandum Deum propter ſe, & proximum noſtrum propter Deum. Hinc illud 1. Joan. c. 3. *Qui non diligit* (proximum ſuum) *manet in morte*, quia nimirùm non implet præceptum charitatis. Et illud c. 4. *Si diligamus invicem, Deus in nobis manet, & charitas ejus in nobis perfecta eſt*; quia ſi diligimus proximum noſtrum propter Deum, à fortiori ipſum Deum propter ſe diligimus, & ſic præceptum charitatis implemus.

Responsio II.

Præceptum charitatis, etiam quatenùs pertinet ad proximum, obligat ad actum internum.

Prob. 1. ex Script. Nam cùm dicitur, *Diliges proximum tuum*, to *diliges* debet ſumi in ſenſu proprio; nam ad ſumendum in ſenſu improprio nulla ratio cogit. Præterea to *diliges* tam ſumi debet in ſenſu proprio, cùm dicitur, *Diliges proximum tuum*, quàm cùm dicitur, *Diliges Dominum Deum tuum*. Atqui to *diliges*, in ſenſu proprio ſignificat actum internum. Ergo, &c. Quod confirmatur ex eo, quòd non præcisè dicitur, *Diliges proximum tuum*, ſed, *Diliges proximum tuum ſicut te ipſum*. Nam ſic argumentor. Unuſquiſque tenetur diligere proximum ſuum ſicut ſe ipſum. Sed unuſquiſque diligit ſe ipſum actu interno, quo vult ſibi bene eſſe. Ergo, &c.

Prob. 2. authoritate Innocentii XI. à quo damnata fuit hæc propoſitio: *Præcepto proximum diligendi ſatisfacere poſſumus per ſolos actus externos.* Et iſta: *Non tenemur proximum diligere actu interno & formali.*

Prob. 3. authoritate S. Auguſtini lib. 3. de doctr. chriſt. c. 10. ubi loquens de charitate à Deo præcepta, ſic ait: *Charitatem voco motum animi ad fruendum Deo propter ipſum, & ſe atque proximo propter Deum.*

Prob. 4. ratione. Præceptum affirmativum diligendi proximum, præcipit actum, cujus contrarium

pro-

prohibet præceptum negativum, quod illi correſpondet. Atqui præceptum negativum, quod correſpondet præcepto affirmativo diligendi proximum, prohibet odium proximi, cujus contrarium eſt actus internus, quo proximus diligitur. Ergo, &c.

Rasponsio III.

Præceptum charitatis in proximum non ſolùm obligat ad actum internum dilectionis, ſed etiam ad actus externos, hoc eſt, ad beneficia proximo, cùm neceſſe eſt, quantùm poſſumus præſtanda.

Prob. 1. ex verbis Chriſti Joan. cap. 15. *Hoc eſt præceptum meum, ut diligatis invicem, ſicut ego dilexi vos.* Atqui Chriſtus non contentus fuit actu interno charitatis, quo dilexit nos, ſed actum illum prodidit per varios actus externos, varia ſcilicet in nos beneficia conferendo. Ergo, &c. 2. Ex 1. Joan. cap. 3. ubi dicitur: *In hoc cognovimus charitatem Dei, quoniam ille animam ſuam pro nobis poſuit: & nos debemus pro fratribus animas ponere. Qui habuerit ſubſtantiam hujus mundi, & viderit fratrem ſuum neceſſitatem habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo; quomodo charitas Dei manet in eo? Filioli mei, non diligamus verbo, neque lingua, ſed opere & veritate.* Ergo, &c.

Ratio eſt, quia interna dilectio proximi præcepta eſt in bonum & utilitatem proximi. Atqui proximo prodeſſe non poteſt per ſe præciſè, ſed ſolùm per actus externos, ſeu externa beneficia, quæ poteſt impertare, & quibus poteſt adjuvari proximus. Ergo præcepta eſt propter externa hæc beneficia, adeòque præceptum charitatis obligat non ſolum ad actum internum dilectionis proximi, ſed etiam & potiſſimùm ad actus externos, quibus in neceſſitate proximo ſubveniri poteſt. Aliud eſt de actu interno, quo Deus propter ſe diligitur: nam hic actus per ſe patet Deo, qui intuetur cor, nec bonis noſtris poteſt indigere, & per hunc actum colitur, eique creatura perfectè ſubjicitur: unde mirum non eſt, quòd hic potiſſimùm actus præcipiatur præcepto charitatis in Deum.

Quæres, quandonam præceptum charitatis in proximum ad actum internum dilectionis proximi obliget?

R. 1. per ſe obligare ſaltem pro eo tempore, pro quo per actus externos, ſeu externa beneficia proximo neceſſitatem patienti ſubveniendum eſt, cùm enim actus internus dilectionis proximi ſit potiſſimum præceptus propter actus externos, quibus proximus ſubvenitur, obligatio actus interni, quo proximus diligitur, non poteſt non urgere per ſe & ex natura præcepti, cùm urget obligatio actuum externorum, quibus ſubvenitur proximo. *R.* 2. obligare per accidens, pro eo tempore, pro quo quis tentatur de odio proximi, de vindicta ſumenda, val quavis alia tentatione pulſatur, quæ aliter vitari moraliter non poteſt.

Quæres, ad quos actus externos obliget præceptum charitatis in proximum?

R. 1. obligare ad actus externos, quibus proximo ſubvenitur neceſſitatem patienti in rebus temporalibus. Patet ex 1. Joan. cap. 3. ubi dicitur: *Qui habuerit ſubſtantiam hujus mundi, & viderit fratrem ſuum neceſſitatem habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo; quomodo charitas Dei manet in eo?* *R.* 2. obligare ad actus externos, quibus ſuccurritur proximo laboranti in rebus ſpiritualibus, & ad ſalutem pertinentibus. Patet ex 1. Joan. c. 3. ubi legitur: *In hoc cognovimus charitatem Dei, quoniam ille animam ſuam pro nobis poſuit, & nos debemus pro fratribus animas ponere* (quando id neceſſitas poſtulat.) Hanc obligationem exprimit S. Auguſtinus lib. 1. de doctr. chriſt. c. 22. *Quiſquis ergo*, inquit, *rectè proximum diligit, hoc cum eo debet agere, ut etiam ipſe toto corde, tota anima, tota mente diligat Deum.* Et lib. de moribus Eccl. Cath. c. 26. *Quod ergo agis tecum*, inquit, *id agendum cum proximo eſt: hoc eſt, ut etiam ipſe perfecto amore diligat Deum. Non enim eum diligis tanquam te ipſum, ſi non ad id bonum, ad quod ipſe tendis, adducere ſatagis.*

Rationem denique pro utraque parte reddit S. Doctor lib. proximè citato cap. 27. ubi ait: *Homo igitur, ut homini apparet, anima rationalis eſt, mortali atque terrena utens corpore. Partim ergo corpori, partim vero animæ hominis benefacit, qui hominem diligit.* Præceptum igitur charitatis in proximum obligat nos ad diligendum hominem, qui cùm conſtet corpore & anima, ope noſtra indigere poteſt & ſecundùm corpus, & ſecundùm animam, quia ſecundùm corpus & animam, poteſt ſubeſſe variis neceſſitatibus, quibus ſubvenire poſſumus. Ergo obligat nos ad opem noſtram proximo & in corporalibus & in ſpiritualibus neceſſitatibus præſtandam.

ARTICULUS X.

Quem ordinem ſervare debeamus in actibus externis, quibus nobis & proximo ſubvenire poſſumus.

Rasponsio I.

Tenemur ex charitate magis providere nobis, quàm proximo in bonis ſpiritualibus, quæ ex charitate tenemur nobis velle, & proximo.

Prob. Nam bona illa ſpiritualia, quæ tenemur ex charitate nobis velle & proximo, ſunt ſalus æterna, gratia ſanctificans, auxilia & media ad gratiam ſanctificantem vel recuperandam vel conſervandam neceſſaria. Atqui ex charitate tenemur bona illa nobis magis velle, & ſtudioſiùs procurare, quàm cuilibet proximo, imò quàm toti mundo. Ergo, &c.

Prob. min. 1. Ex Script. Nam Chriſtus ait Matth. c. 6. *Quærite ergo primum regnum Dei, & juſtitiam ejus.* Et c. 16. *Quid enim prodeſt homini, ſi univerſum mundum lucretur, animæ verò ſuæ detrimentum patiatur?* Quibus locis Chriſtus evidenter ſignificat debere nos ante omnia ſaluti noſtræ conſulere. 2. Ratione. Nam ex charitate debemus illud nobis ſtudioſiùs procurare, quàm proximo, quod Deus vult, ut nobis magis amemus, quàm proximo. Atqui Deus vult, ut magis amemus ſalutem & ſanctitatem noſtram, quàm ſalutem & ſanctitatem proximi, ut patet ex verbis Chriſti laudatis. Ergo, &c.

Dices. Bonum commune in temporalibus anteponendum eſt bono privato. Ergo & in ſpiritualibus, adeòque privatus quiſque poteſt & debet ſanctitatem multorum propriæ ſanctitati anteponere. *R.* neg. conſeq. Ratio diſparitatis eſt, quia privatum pati detrimentum in bonis temporalibus, poteſt eſſe medium neceſſarium ad procurandum bonum commune temporale. At privatum pati detrimentum in bonis ſpiritualibus, nunquam poteſt eſſe medium neceſſarium ad procurandum bonum commune ſpirituale; & è contra tunc bonum commune ſpirituale efficaciſſimè procurabitur, ſi privatus quiſque bonum ſpirituale proprium ante omnia procuret.

Dices. Charitas magis amat majorem gloriam Dei. Sed major eſt gloria Dei in eo quòd plures ſancti ſint, & beati, quàm unus. Ergo charitas magis amat, ut plures ſancti ſint & beati, quàm unus, adeòque præfert ſalutem & ſanctitatem multorum ſaluti & ſanctitati unius. *R.* charitatem in unoquoque magis diligere id, quo Deum magis ipſe glorificat, & ita charitatem in unoquoque magis diligere majorem curam ſalutis & ſanctitatis propriæ, quam ſalutis & ſanctitatis aliorum, etiam plurimorum, etiam totius mundi; quia qui ſic amat ſalutem & ſanctitatem propriam, Deum magis amat, eique magis conjunctus & ſubjectus eſt, & ſic eum magis ipſe glorificat.

Dices. Poteſt quis ex charitate optare, in æternum gratia ſanctificante & beatitudine privari propter ſalutem proximi. Ergo poteſt quis ex charitate ſalutem & ſanctitatem proximi anteponere propriæ ſaluti & ſanctitati. *Prob. ant.* Nam revera id optarunt viri ſanctiſſimi, Moyſes ſcilicet, qui Exod. c. 32. ſic Deum deprecatur: *Aut dimitte eis hanc noxam; aut ſi non facis, dele me de libro tuo, quem ſcripſiſti.* Et Apoſtolus, qui ſic ait Rom. cap. 9. *Optabam ego ipſe ana-*

thema

thema eſſe à Chriſto pro fratribus, hoc eſt, pro Judæis. Atqui id non optaſſent, ſi non ex charitate optare potuiſſent, Ergo, &c.

R. neg. ant. & dico, quòd qui optaret in æternum privari gratia ſanctificante & beatitudine, etiam pro totius mundi ſalute, peccaret graviter contra charitatem, qua & Deum & ſe ipſum tenetur diligere. *Ad prob. R.* Moyſem & Apoſtolum ſolùm optaſſe ſibi pro ſalute aliorum privationem ſpecialium favorum Dei, ſine quibus & gratiam ſanctificantem habere, & beatitudinem aſſequi, imò & ad abſolutiſſimam ſanctitatem pervenire poterant.

Responsio II.

Secundùm ordinem charitatis nemo tenetur, aut etiam poteſt velle peccare etiam venialiter tantùm, & ita pati ſpirituale detrimentum, quale à peccato veniali cauſari poteſt, ad procurandum bonum ſpirituale proximi.

Prob. Quia ſi aliquando peccatum, etiam veniale tantùm, eſſet ex charitate eligibile, aliquando honeſtum eſſet & laudabile peccare venialiter. Conſequens repugnat: nam omne peccatum, hoc ipſo quod peccatum eſt, eſt aliquid inhoneſtum & vituperabile. Honeſtum autem eſſe & laudabile, id facere quod inhoneſtum & vituperabile eſt, manifeſtam involvit repugnantiam. Hinc illud vulgatiſſimum: Non ſunt facienda mala, ut eveniant bona. Hinc Apoſtolus Rom. c.3. v.7. quoſdam qui ajebant eum dicere, Faciamus mala, ut veniant bona, calumniatores vocat. Hinc velle peccare, etiam venialiter tantùm, ad procurandam ſalutem totius mundi, vel etiam ad impedienda omnia peccata mortalia uſque ad finem mundi committenda, intrinſecè malum eſt. Hinc denique, ſecundùm ordinem charitatis, nemo tenetur, aut etiam poteſt exponere ſe morali & proximo periculo peccandi, etiam venialiter tantùm, ad procurandam ſalutem totius mundi, vel etiam ad, &c. quia hoc ipſo quis peccat, quòd ſe exponit tali periculo.

Dices, Deo magis placet, ut vitentur omnia peccata mortalia, & totus mundus ſalvetur, quàm ut quis non admittat veniale aliquod, putà leve vel mendacium. Ergo quilibet ex charitate tenetur hoc potiùs velle, quàm illud. *R.* Ut vitentur omnia, &c. Deo magis placere ſecundùm ſe & in abſtracto; at non magis placere, ut à me etiam per peccatum veniale tantùm procurandum. Deus enim id omne, quod intrinſecè malum eſt, adeòque v.g. mendacium etiam leve, prohibet mihi abſolutè, & pro quacunque hypotheſi. Unde etiam eo caſu, quo mendacium leve à me prolatum, prævidetur fore occaſio ſalutis totius mundi, vel vitandi omnia peccata mortalia, magis placet Deo, ut abſtineam à levi mendacio, quàm ut illud proferendo, procurem ſalutem totius mundi, vel impediam omnia peccata mortalia; quamvis ſalutem totius mundi procurari, vel omnia peccata mortalia impediri, ſit bonum incomparabiliter majus, quàm vitatio unius levis mendacii.

Responsio III.

Detrimentum ſpirituale, quo impeditur augmentum meritorum & gratiæ ſanctificantis, non eſt ex charitate eligibile ad procurandum bonum ſpirituale proximi.

Prob. Illud non eſt ſecundùm ordinem charitatis eligibile, quod repugnat inclinationi charitatis. At velle carere augmento meritorum & gratiæ ſanctificantis, adeòque velle carere majori ſanctitate & gloria, ad procurandum bonum ſpirituale proximi, repugnat inclinationi charitatis: charitas enim ſubjectum ſuum inclinat ad perfectiſſimam cum Deo conjunctionem, tum in hac vita per ſanctitatem, tum in altera per gloriam. Ergo, &c. Hinc nemo ex charitate obligari poteſt, pro ſpirituali bono proximi procurando, ad opus ex quo per ſe minùs meriti ſequeretur, quàm ſequeretur ex opere ejus cauſa omiſſo. Sed

Dices, Poteſt aliquis ex charitate obligari ad actus minùs perfectus, ut ſubveniat proximo: ſic v.g. aliquis, ut ſubveniat proximo ſive in ſpiritualibus, ſive etiam in temporalibus, poteſt ex charitate obligari ad non ingrediendam Religionem. Ergo poteſt aliquis ex charitate obligari ad opus ex quo per ſe ſequetur minus meriti. *R.* neg. conſeq. Nam actus illi minùs perfecti, ad quos quis ex charitate obligari poteſt in neceſſitate, ut ſubveniat proximo, non pugnant cum majori merito & augmento perfectionis; & qui ad illos ex charitate obligatur, poteſt eos cum tali intentionis puritate, talique ardore charitatis exercere, ut magis mereatur eos exercendo, quàm mereretur exercendo actus oppoſitos perfectiores. Ex illis igitur actibus minùs perfectis, ad quos quis ex charitate obligari poteſt in neceſſitate, non ſequitur per ſe minus meriti, ſed ſolùm per accidens, quia ſcilicet is à quo exercentur, cùm poſſet eos exercere cum majori puritate intentionis & charitatis affectu, non tamen eos ſic exercet.

Porrò cùm non eſt tanta neceſſitas ſubveniendi proximo, ut actus illi minùs perfecti ſint in præcepto, tunc nequidem in conſilio eſſe poſſunt, præſertim ſi moraliter certum ſit ex illis minus meriti & perfectionis, quamvis per accidens, & propter fragilitatem eos exercentis, ſecuturum eſſe. Ratio eſt, quia cum in præcepto non ſunt, charitas ſine illis conſervari poteſt, adeòque tunc magis inclinat ad ſui augmentum per eorum omiſſionem procurandum, quàm ad procurandam ſalutem proximi per eorum poſitionem; & ita tunc eorum poſitio non poteſt ſecundùm ordinem charitatis eligi ad procurandam ſalutem proximi.

Responsio IV.

Poteſt aliquis ad procurandam ſalutem proximi, ſecundùm ordinem charitatis aliquando velle pati detrimentum ſpirituale charitati omninò extrinſecum, putà velle carere ſpirituali delectatione ſeu dulcedine.

Prob. Nam hoc poteſt eſſe medium neceſſarium ad procurandam ſalutem proximi, & aliunde nec cum charitate, nec cum ejus augmento pugnat; imò ad hoc augmentum plurimùm conferre poteſt, cùm poſſit eſſe maximi meriti. Quare mirum videri non debet, quòd etiam ſanctiſſimi viri pro ſalute proximi procuranda detrimentum hujuſmodi libenter ſubjerint.

Responsio V.

Quilibet ex charitate tenetur proximum magis diligere in ſpiritualibus, quàm ſe ipſum in corporalibus.

Prob. Nam charitas magis inclinat ad amandum id quod eſt magis amabile. Atqui anima proximi ſecundùm rectam rationem magis amabilis eſt, quàm corpus proprium: nam in ea Deus magis glorificari poteſt, quam in corpore proprio. Ipſa capax eſt actuum beatificorum, quibus poſſidetur Deus, non corpus proprium. Longè præſtantiori, quàm corpus proprium, modo participat bonitatem divinam, quæ eſt objectum formale charitatis. Ergo, &c. Præterea unuſquiſque tenetur diligere proximum ſicut ſe ipſum. Sed unuſquiſque tenetur ſe ipſum magis diligere ſecundùm animam, quàm ſecundùm corpus. Ergo ſimiliter, &c. Hinc

1. Ex charitate tenemur non ſolùm cum bonorum temporalium, ſed etiam cum vitæ periculo ſubvenire proximo exiſtenti in extrema neceſſitate ſpirituali, ſeu in extremo periculo ſalutis æternæ. Hoc dicit, 1. Chriſtus, cùm ait Joan. cap. 15. *Hoc eſt præceptum meum, ut diligatis invicem, ſicut dilexi vos:* nam Chriſtus ita dilexit nos, ut vitam corporalem pro animarum noſtrarum vita dederit. 2. Joannes Apoſtolus epiſt. 1. c. 3. *Ille*, inquit, *animam ſuam pro nobis poſuit; & nos debemus pro fratribus animas ponere.* 3. S. Auguſtinus in lib. de mendacio cap. 6. *Temporalem plane*, inquit, *vitam ſuam pro æterna vita proximi*

non

non dubitabit Chriſtianus amittere: hoc enim præceſſit exemplum, ut pro nobis Dominus ipſe moreretur, Scriptura autem, & poſt Scripturam Auguſtinus loquuntur de caſu extremæ neceſſitatis. Et verò Chriſtus pro nobis in extrema neceſſitate ſpirituali exiſtentibus mortuus eſt.

Ratio eſt, quia cùm ex charitate teneamur proximum magis diligere in ſpiritualibus, quàm nos in corporalibus, in extrema ſaltem neceſſitate ex charitate tenemur magis vitare ſummum malum ſpirituale proximi, quod eſt æterna damnatio, quàm ſummum malum noſtrum temporale, quod eſt mors; ſi tamen, quod ſemper debet ſuppleri pro omni caſu extremæ neceſſitatis, certa ſit ſpes ſubveniendi proximo per vitæ propriæ periculum. Caſus autem extremæ neceſſitatis ſpiritualis ſunt v.g. 1. Si infans ſit in proximo periculo moriendi ſine baptiſmo, quacunque tandem ex parte proveniat illud periculum. 2. Si adultus, quem morali certitudine ſcio eſſe in ſtatu peccati mortalis; vel dormiens, vel non cogitans, ſit occidendus. 3. Si adultus facinoroſus ſit in proximo periculo moriendi abſque confeſſione, ſine qua non niſi difficillimè ſalvari poteſt, quamvis ſimpliciter poſſit per actum contritionis perfectæ: tunc enim propter rei gravitatem, cùm tantoperè ſalus æterna proximi periclitetur, neceſſitas cenſeri debet extrema.

Porrò extra caſum neceſſitatis extremæ proximo, cujus ſalus æterna periclitatur, non teneor ex charitate cùm vitæ periculo ſubvenire: tunc enim cùm neceſſitas non ſit maxima, charitas non me obligat, ut ei ſubveniam cum jactura ſummi boni corporalis, ut ſentiunt Doctores communiter. Dixi: Non teneor ex charitate; nam ſi paſtor ſum ovi meæ: cujus ſalus ſpiritualis graviter periclitatur, ex juſtitia propter officium meum teneor ſubvenire etiam cum periculo vitæ, ſi certa ſit ſpes illam adjuvandi, & vitam meam poſſim exponere ſine gravi detrimento communitatis. Quò pertinet illud Chriſti Joan. c. 10. *Bonus paſter animam ſuam dat pro ovibus ſuis: mercenarius autem, & qui non eſt paſtor, cujus non ſunt oves propriæ* (idem dic de eo, qui cùm ſit paſtor, ſe tamen gerit ut mercenarius, adeòque paſtoris officium minimè fungitur) *videt lupum venientem, & dimittit oves, & fugit*. Vide S. Thomam 2.2. q. 185. a. 5.

Item cùm dixi: Extra caſum neceſſitatis extremæ proximo, &c. nomine proximi privatam perſonam intellexi; aliud enim eſſet, ſi bonum commune ſpirituale graviter periclitaretur, ut ſi graviter periclitaretur Religio Chriſtiana, quia hæretici ad veram fidem evertendam nihil non molirentur: nam videtur, quòd qui ad id idonei eſſent, ex charitate tenerentur etiam cum periculo vitæ ſeſe hæreticis opponere, ad quod à fortiori tenerentur paſtores.

2. Proximo in gravi neceſſitate ſpirituali conſtituto ſubvenire tenemur ex charitate, non ſolùm cum levi, ſed etiam cum gravi aliquo damno temporali proprio. Nam ſi ſecundùm ordinem charitatis tenemur proximum magis diligere in ſpiritualibus, quàm nos in temporalibus, ordo charitatis manifeſtè poſtulat, ut gravem neceſſitatem ſpiritualem proximi præferamus gravi damno temporali proprio, comparando gravitatem neceſſitatis cum gravitate damni: non enim charitas obligat nos ad ſubeundum grave damnum temporale proprium quodlibet, pro qualibet proximi neceſſitate ſpirituali etiam gravi: ſed inter gravitatem damni proprii & gravitatem neceſſitatis proximi, ſervanda eſt proportio, cujus æſtimationem prudenti judicio relinquimus.

Extra caſum verò gravis neceſſitatis ſpiritualis, proximo ſubvenire cum gravi noſtro damno temporali, non eſt in præcepto, ſed eſt in conſilio: cùm enim bonum ſpirituale proximi de ſe ſit majoris momenti, quàm temporale proprium, cùm ſit altioris ordinis; bonum ſpirituale proximi, etiam extra caſum gravis neceſſitatis, laudabiliter poſſumus anteponere temporali proprio etiam gravi, niſi tamen ſpecialis aliqua ratio cogat nos ad non perdendum temporale proprium extra caſum gravis neceſſitatis ſpiritualis proximi.

At inquies. Ad quid charitas obligat erga eum, qui voluntariè exponit ſe periculo damnationis, putà erga eum, qui invadit inimicum ut eum occidat? *R.* eum, qui invaditur, poſſe ſe defendere, & invadentem interficere. Ratio eſt, quia charitas, extra caſum extremæ neceſſitatis ſpiritualis proximi, non obligat hominem ad ſubveniendum proximo cum jactura ſummi boni corporalis, quod eſt vita, & in caſu propoſito invaſor non eſt in extrema neceſſitate, imò nequidem eſt in neceſſitate, ſed in voluntaria malitia, ut ait Suares noſter. Ex his

Reſolvitur caſus latronis viatorem invadentis: nam latro vel armatus invadit, vel inermis. Si primum, & prudenter judicat viator, ni ſe defendat, ſe à latrone interficiendum, poteſt ſe defendere, & latronem occidere. Ratio patet ex modò dictis. Si ſecundum, & nulla alia ratione viator verſetur in morali vitæ periculo, à viatore, ne ſpolietur quantalibet ſumma, latronem interfici non poſſe, ſentire videtur S. Auguſtinus lib. 1. de lib. arb. c. 5. ubi ſic ait. *Quomodo apud eam* (divinam providentiam) *ſunt iſti peccato liberi, qui pro iis rebus, quas contemni oportet, humana cæde polluti ſunt?* Ratio autem eſt, quia quamvis latro voluntariè exponens ſe periculo damnationis ſecundùm prudentem æſtimationem non ſit in neceſſitate, nihilominùs charitas poſtulat, ut jacturam magni boni temporalis de ſe reparabilem patiamur potiùs, quàm ad eam vitandam poſitivè conferamus ad id, nempe ad temporalem latronis mortem, ex qua licèt præter, aut etiam contra intentionem noſtram, malum ejus ſpirituale ſummum & irremediabile ſecuturum eſt.

Responsio VI.

In eodem genere bonorum & neceſſitatum temporalium, quilibet ſecundùm ordinem charitatis poteſt ſibi potiùs providere, quam alteri, privato.

Prob. Nam in eodem genere bonorum & neceſſitatum temporalium homo non tenetur magis diligere proximum, quàm ſe ipſum, & cùm Chriſtus, Matth. c. 19. dicit, *Diliges proximum ſicut te ipſum*, to, *ſicut* non ſignificat omnimodam æqualitatem, ut docent Patres. Ergo, &c. Dixi autem in eodem genere, &c. Nam aliud erit, ſi in eodem genere bonorum, proximus majorem patiatur neceſſitatem, ego verò minorem; aut ſi in eodem genere neceſſitatis, proximus neceſſitatem patiatur in bonis majoris momenti. Sed de his etiam aliàs, ubi de Eleemoſina. Item dixi, quàm alteri privato: nam in extrema neceſſitate, bono communi in temporalibus privatus quilibet potiùs ſubvenire debet, quam ſibi. Ratio eſt, quia quælibet pars bonum totius præferre debet bono proprio.

Responsio VII.

Homo, per ſe loquendo, non poteſt pro ſervanda proximi vita propriam vitam exponere, ſecundùm ordinem charitatis.

Prob. Nam per ſe loquendo charitas magis inclinat ſubjectum ſuum ad ſui conſervationem, quàm ad conſervationem cujuſcumque alterius privati. Ergo per ſe loquendo, qui propriam vitam exponeret ad ſervandam alterius privati vitam ageret contra inclinationem, ac proinde contra ordinem charitatis, & ſic contra charitatem peccaret. Dixi, per ſe loquendo: nam poſſunt eſſe aliquæ circumſtantiæ, in quibus charitas non magis inclinat ſubjectum ſuum ad conſervationem ſui, ut ſi vita alterius privati periclitantis ſit bono communi, vel animarum ſaluti utilior. Unde poſſunt eſſe aliquæ circumſtantiæ, in quibus homo poterit laudabiliter propriam vitam exponere pro ſervanda vita proximi.

AR.

ARTICULUS XI.

Quomodo ordo charitatis ſervandus ſit inter proximos.

ORdinem in dilectione proximorum ex charitatis præcepto ſervandum eſſe, communis eſt Doctorum ſententia, quam docet S. Thomas 2.2. q.44. a.8. & ante docuit S. Auguſtinus lib. 1. de doctr. chriſt. c. 27. ubi ſic ait: *Ille autem juſtè & ſanctè vivit, qui rerum integer æſtimator eſt. Ipſe eſt autem, qui ordinatam dilectionem habet, ne aut diligat quod non eſt diligendum, aut non diligat quod eſt diligendum, aut amplius diligat quod minus eſt diligendum, aut æquè diligat quod vel minus vel amplius diligendum eſt, aut minus vel amplius, quod æquè diligendum eſt.* Ratio autem eſt, quia hic ordo eſt ſecundùm inclinationem charitatis. Atqui quod eſt ſecundùm inclinationem charitatis, cadit ſub ejus præceptum. Ergo, &c. Hoc præſuppoſito, ſit

RESPONSIO I.

In eodem genere bonorum & neceſſitatum, conſanguinei extraneis præferendi ſunt.

Prob. Quia illis tenemur potiùs beneficium conferre, quos tenemur magis diligere: actus enim internus dilectionis proximi præcipitur in ordine ad actum externum, quo benefaciendum eſt proximo. Atqui in eodem genere bonorum & neceſſitatum, tenemur magis diligere conſanguineos, quàm extraneos: ad hoc enim inclinat charitas propter naturalem conjunctionem. Ergo, &c. Hinc illud Apoſtoli 1. ad Thimoth. c. 5. *Si quis autem ſuorum, & maximè domeſticorum curam non habet, fidem negavit, & eſt infideli deterior.*

Dixi, in eodem genere bonorum & neceſſitatum; nam ſi in eodem genere bonorum, extraneus ſit in gravi neceſſitate, conſanguineus verò in communi tantùm, aut ſi in eodem genere neceſſitatum, putà ſi uterque, conſanguineus & extraneus, ſint in neceſſitate gravi, ſed extraneus in ſpirituali, conſanguineus verò in corporali tantùm neceſſitate ſit, debeo ſubvenire potiùs extraneo, quàm proximo. Ratio eſt, quia ſicut debeo magis diligere proximum in ſpiritualibus, quàm me ipſum in corporalibus: ita & debeo magis diligere extraneum in ſpiritualibus, quàm conſanguineum in corporalibus (ſupple ſemper, in pari neceſſitate.) Item ſicut debeo magis diligere proximum, quàm me ipſum in corporalibus, quando aut extremam, aut gravem, quàm non patior, patitur proximus: ita etiam debeo magis diligere extraneum, quàm conſanguineum in corporalibus, quando aut extremam aut gravem neceſſitatem extraneus patitur, quàm non patitur conſanguineus.

RESPONSIO II.

Ex conſaguineis in eodem genere bonorum, & neceſſitatum, nobis propinquiores, & ex æquè propinquis digniores, præferendi ſunt.

Prob. Nam in eodem genere bonorum & neceſſitatum, inter conſanguineos debemus magis diligere eos, qui nobis ſanguine conjunctiores ſunt: nam ſi propter naturalem conjunctionem debemus magis diligere conſanguineos cæteris paribus, manifeſtum eſt debere nos, cæteris paribus, propter naturalem conjunctionem majorem, magis diligere conſanguineos propinquiores. Ergo, &c.

Item ex conſanguineis æquè propinquis in eodem genere, &c. debemus magis diligere digniores, ſeu aliquam in conſanguinitate eminentiam habentes, quàm non habent alii: hoc ipſo enim, cæteris paribus, ſunt magis, quàm alii, diligibiles. Ergo, &c. Hinc

In eodem genere bonorum & neceſſitatum, parentes præferendi ſunt filiis emancipatis: nam v. g. parentes Titii relatè ad illum habent eminentiam principii, quàm non habent ejus filii. Item cæteris paribus, pater præferendus eſt matri: cùm enim pater ſit præcipua cauſa generationis, habet in conſanguinitate, reſpectu filii, aliquam eminentiam, quàm non habet mater. Unde major reverentia patri debetur, quàm matri: ſicut non filiis ſed parentibus ſimpliciter debetur reverentia.

Dixi, filiis emancipatis, nam quamdiu filii ſunt ſub tutela patris, pater non ſolùm ex charitate, ſed etiam ex officio tenetur illis providere: unde extra caſum extremæ neceſſitatis, videtur filios non emancipatos, in quacunque alia neceſſitate, præferendos eſſe parentibus in eodem genere bonorum.

Porrò quia propter vinculum matrimonii arctiſſima conjunctio eſt inter conjuges, quæri poteſt, 1. Utrùm, cæteris paribus, parentes præferendi ſint conjugi. 2. Utrùm conjux præferenda ſit filiis. *R. ad* 1. communem eſſe ſe ſententiam, quòd, cæteris paribus, conjugi parentes propter maxima ab eis accepta beneficia præferendi ſint quoad ſubventionem ſcilicet, de qua hic agitur: nam quoad habitationem, & mutuam ſocietatem, præferendum eſſe conjugem docet Scriptura Gen. cap. 2. ubi dicitur: *Propterea relinquet homo patrem ſuum & matrem, & adhærebit uxori ſuæ.*

Reſp. ad 2. Videtur quòd, cæteris paribus, conjux ſit præferenda filiis. Ratio eſt, quia vinculum matrimonii conjuges tam arctè conjungere videtur, juxta illud Scripturæ loco citato, *Et erunt duo in carne una*, quàm vinculum ſanguinis conjungit parentes & filios; & conjux, quia generationis comprincipium eſt, in eodem gradu conjunctionis aliquam habet eminentiam, quam non habent filii.

RESPONSIO III.

Inter extraneos præferendi ſunt meliores in eodem genere bonorum & neceſſitatum.

Prob. Nam meliores ſunt ſimiliores Deo, & objecta nobiliora, adeòque charitati magis proportionata. Ergo meliores habent unde magis diligibiles ſint ſi nihil obſtet ex parte diligentis. Atqui hic ex parte diligentis nihil eſt, quod obſtet, quominùs meliores ſint diligibiles: nam ſi quid obſtaret, certè aliqua conjunctio diligentis cum minùs boni. Nullam autem habent; cùm minùs boni, ſicut & meliores, ſint ei omninò extranei. Ergo inter extraneos magis diligibiles ſunt, & ita magis diligi debent meliores. Ergo, &c.

ARTICULUS XII.

Utrùm charitatis præceptum obliget ad dilectionem inimicorum.

RESPONSIO I.

MOrtale eſt contra charitatem odiſſe inimicos. Eſt de fide, &

Prob. Quia mortale eſt contra charitatem odiſſe proximum, juxta illud 1. Joan. c. 3. *Omnis qui odit fratrem ſuum, homicida eſt, & ſcitis quoniam omnis homicida non habet vitam æternam in ſemetipſo manentem.* Scripturam autem, nomine fratris, omnem proximum intelligere, extra dubium eſt. Atqui inimicus eſt proximus: proximi enim nomine intelligitur omnis homo capax beatitudinis, qualis eſt omnis homo viator. Ergo, &c.

Dices. Licet odiſſe eos, quibus licet malum deſiderare. Atqui licet malum deſiderare inimicis. Ergo, &c. Neg. min. *Probabis.* Licet malum deſiderare peccatoribus, juxta illud Pſal. 9. *Convertantur peccatores in infernum.* Atqui inimici ſunt peccatores. Ergo, &c. *R.* neg. maj. *Ad prob. reſp.* verba Scripturæ laudata, verba eſſe non optantis, ſed prædicentis malum peccatorum.

At inquies. Chriſtiani abſque ſcrupulo malum deſiderant inimicis Eccleſiæ. Ergo ſimiliter unuſquiſque abſque ſcrupulo malum deſiderare poteſt inimico ſuo. *R.* Chriſtiani malum temporale deſiderant inimicis Eccleſiæ, vel ut convertantur, vel ne Eccleſiæ noceant. Unde Chriſtiani inimicis Eccleſiæ malum deſi-

deſiderant non ex odio perſonarum, ſed ex affectu charitatis, vel erga ſalutem illarum, quod eſt perſonas ipſas vero charitatis amore proſequi, vel erga Eccleſiæ bonum commune, quod utrumque licitum eſt & laudabile.

Similiter inimico proprio deſiderare malum aliquod temporale, vel ex ſincero affectu converſionis ejus, vel ex ſincero affectu boni communis, quia nimirùm aut ejus converſio, aut bonum commune alia via moraliter procurari non poſſe judicaretur, non eſſet malum, ſed laudabile. At tunc malum non deſideraretur inimico ex odio ipſius perſonæ, ſed ex vero charitatis affectu, vel erga inimicum ipſum, cujus bonum ſpirituale temporali anteponere debemus, vel erga bonum commune, ſive ſpirituale, ſive temporale, quod temporali bono cujuſcumque privati laudabiliter præfertur. Ab hujuſmodi tamen deſideriis præſertim imperfecti abſtinere debent propter morale periculum, ne aliquis vindictæ affectus illis immiſceatur.

RESPONSIO II.

Sub mortali ex charitatis præcepto tenemur actu interno poſitivè diligere inimicos noſtros.

Prob. ex Scriptura: nam Chriſtus Matth. cap. 5. ſic ait: *Audiſtis, quia dictum eſt*: Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum. *Ego autem dico vobis: Diligite inimicos veſtros.* Hic autem per hæc verba, *Diligite inimicos veſtros*, manifeſtè exprimitur eadem obligatio, quam exprimunt verba illa, *Diliges proximum tuum*. At exprimunt obligationem gravem actu interno proximum poſitivè diligendi, ut ſupra probatum eſt Articul. IX. Ergo, &c. Sed quæritur quando & quomodo præceptum charitatis obliget ad internam dilectionem inimicorum? Pro quo ſit

RESPONSIO III.

Præceptum charitatis obligat ad diligendum inimicos in particulari in caſu neceſſitatis; & extra caſum neceſſitatis, per ſe loquendo, obligat tantùm ad diligendum eos in communi.

Prob. Ex præcepto charitatis non aliter tenemur, per ſe loquendo, ad diligendum inimicos, quàm tenemur ad diligendum alios homines: cùm per ſe loquendo, non alia ſit ratio diligendi inimicos, quàm diligendi alios homines, non enim magis ſunt proximi noſtri, quàm alii homines. Atqui non tenemur ad diligendum alios homines in particulari, niſi in caſu neceſſitatis; & extra caſum neceſſitatis ſufficit, ſi eos diligimus in communi. Ergo, &c.

Satisfacit igitur præcepto charitatis circa inimicum, qui eum extra caſum neceſſitatis non excludit ab interno dilectionis actu, quo generaliter & in communi proſequi debet omnes proximos ſuos, & ſic paratus eſt eum diligere in particulari, cùm occurret neceſſitas ei benefaciendi, eumque reipſa diligit, cùm occurit talis neceſſitas. Quod autem etiam extra caſum neceſſitatis diligat inimicum in particulari, per ſe loquendo non eſt in præcepto, ſed in conſilio, neque pertinet ad obligationem charitatis, ſed ad ejus perfectionem.

Doctrinam hanc tradit S. Thomas 2. 2. q. 25. a. 8. in O. ubi ſic loquitur: *Alio modo poteſt accipi dilectio inimicorum, quantum ad naturam, ſcilicet in univerſali; & ſic dilectio inimicorum eſt de neceſſitate charitatis: ut ſcilicet aliquis diligens Deum & proximum, ab illa generalitate dilectionis proximi inimicos ſuos non excludat. Tertio modo poteſt conſiderari dilectio inimicorum in ſpeciali: ut ſcilicet aliquis in ſpeciali moveatur motu dilectionis ad inimicum: & iſtud non eſt de neceſſitate charitatis abſolutè: quia nec etiam moveri motu dilectionis in ſpeciali ad quoslibet homines ſingulariter, eſt de neceſſitate charitatis; quia hoc eſſet impoſſibile. Eſt tamen de neceſſitate charitatis, ſecundum præparationem animi, ut ſcilicet homo habeat animum paratum ad hoc, quod in ſingulari inimicum diligeret, ſi neceſſitas occurreret. Sed quod abſque articulo neceſſitatis homo etiam hoc actu impleat, ut diligat inimicum* (in ſpeciali) *propter Deum, hoc pertinet ad perfectionem charitatis, &c.*

Dixi autem non ſemel, per ſe loquendo: quia poteſt quis extra caſum neceſſitatis obligari per accidens ad diligendum inimicum ſpecialiter & ſingulariter, quando ſcilicet id moraliter neceſſarium eſt ad deponendum vel vitandum odium proximi, & affectum vindictæ reprimendum. Sed quæritur utrùm teneamur ad actus externos dilectionis erga inimicos? Pro quo ſint ſequentes Reſponſiones.

RESPONSIO IV.

Ex præcepto charitatis unuſquiſque tenetur ſpecialiter & ſingulariter ſubvenire inimico in caſu neceſſitatis; extra caſum neceſſitatis non tenetur.

Prob. Nam ut ait S. Thomas 2. 2. q. 25. a. 9. in O. *effectus & ſigna charitatis ex interiori dilectione procedunt, & ei proportionantur.* Unde ſic argumentor, 1. pro prima parte. Tunc ex præcepto charitatis tenemur ſpecialiter & ſingulariter benefacere inimico, eique ſubvenire, cùm ex præcepto charitatis tenemur, eum ſpecialiter & ſingulariter diligere. Atqui ex præcepto charitatis tenemur ſpecialiter & ſingulariter diligere inimicum in caſu neceſſitatis, ut probatum eſt. Ergo, &c. 2. pro ſecunda parte. Tunc non tenemur ſpecialiter & ſingulariter benefacere inimico, cùm non tenemur eum ſpecialiter & ſingulariter diligere. Atqui non tenemur inimicum ſpecialiter & ſingulariter diligere extra caſum neceſſitatis. Ergo, &c.

Confirmatur. Quia ex præcepto charitatis non tenemur alio modo ad benefaciendum inimicis, quam tenemur ad benefaciendum aliis hominibus: ſicut ex præcepto charitatis non tenemur alio modo diligere inimicos, quàm tenemur ad diligendum alios homines. Atqui ad ſpecialiter & ſingulariter benefaciendum aliis hominibus ex præcepto charitatis non tenemur, niſi in caſu neceſſitatis. Ergo, &c.

Specialiter igitur & ſingulariter inimicis, ſicut & aliis hominibus, benefacere extra caſum neceſſitatis, non eſt in præcepto, ſed in conſilio, nec ad obligationem charitatis, ſed ad ejus perfectionem pertinet: nec charitatis præceptum tranſgreditur, qui extra caſum neceſſitatis inimico non benefacit ſpecialiter & ſingulariter, modò paratus ſit ad hoc faciendum in caſu neceſſitatis.

Totam hanc doctrinam tradit S. Thomas loco citato, ubi ſic loquitur: *Alia ſunt beneficia, vel dilectionis ſigna, quæ quis exhibet particulariter aliquibus perſonis: & talia beneficia vel dilectionis ſigna inimicis exhibere, non eſt de neceſſitate ſalutis, niſi ſecundum præparationem animi, ut ſcilicet ſubveniatur eis in articulo neceſſitatis: ſecundum illud Proverb.* 25. Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum; ſi ſitit, da illi potum. *Sed quòd præter articulum neceſſitatis hujuſmodi beneficia aliquis inimicis exhibeat, pertinet ad perfectionem charitatis: per quam aliquis non ſolum cavet vinci à malo, quod neceſſitatis eſt, ſed vult in bono vincere malum, quod eſt etiam perfectionis, &c.*

RESPONSIO V.

Tenemur ex præcepto charitatis ea inimicis beneficia vel benevolentiæ ſigna exhibere, quæ exhibemus aliis hominibus in communi, ſive tunc præceptum aliis hominibus exhibendi urgeat, ſive non urgeat.

Prob. Nam eo modo tenemur actu externo dilectionis inimicos diligere quo tenemur eos diligere actu interno dilectionis: effectus enim & ſigna dilectionis internæ, ſicut ab ea procedunt, ita neceſſariò ei proportionantur. Atqui ex præcepto charitatis tenemur inimicos diligere actu dilectionis interno, quo alios homines diligimus in communi. Ergo tenemur etiam ex præcepto charitatis inimicos diligere actu dilectionis externo, quo alios homines in communi diligimus. Ergo, quod idem eſt, tenemur ex præcepto charitatis inimicis exhi-

bere

bere externa dilectionis internæ ſigna, quæ aliis hominibus in communi exhibemus.

Sic ratiocinatur S. Thomas 2. 2. q. 25. a. 9. in O. *Dicendum*, inquit, *quòd effectus & ſigna charitatis ex interiori dilectione procedunt, & ei proportionantur. Dilectio autem interior ad inimicum, in communi quidem eſt de neceſſitate præcepti abſolutè: in ſpeciali autem eſt non abſolutè, ſed ſecundum præparationem animi ... Sic ergo dicendum eſt de effectu & ſigno dilectionis exteriùs exhibendo: ſunt enim quædam ſigna vel beneficia dilectionis, quæ exhibentur proximis in communi, putà cum aliquis orat pro omnibus fidelibus, vel pro toto populo, aut cum aliquod beneficium impendit aliquis toti communitati: & talia beneficia vel dilectionis ſigna inimicis exhibere, eſt de neceſſitate præcepti, &c.*

At inquies. Præceptum obligans ad internam dilectionem hominum in communi, eſt præceptum affirmativum, adeòque non obligat pro ſemper. Ergo poſſumus aliquando inimicos excludere ab interno dilectionis actu, quo alios homines diligimus in communi. Ergo poſſumus aliquando inimicos excludere à beneficiis ſeu benevolentiæ ſignis, quæ aliis hominibus exhibemus in communi. *R.* neg. conſeq. Nam cùm præceptum illud non urget, non tenemur abſolutè inimicos diligere in communi, ſicut nec abſolutè tenemur alios homines in communi diligere. At ex hypotheſi quòd tunc eliciamus actum internum dilectionis proximorum in communi, ſi ab eo inimicos excludimus, præceptum charitatis tranſgredimur, quia tunc eos non excludimus, niſi ex odii vel vindictæ affectu, qui pro ſemper charitatis præcepto prohibitus eſt; & dato quòd hoc fiat per aliquem alium affectum indifferentem, adhuc peccamus contra charitatem, quæ tunc ad internam dilectionem inimicorum in communi non abſolutè quidem, ſed ex hypotheſi obligat, & quia actu proximos alios in communi diligimus. Unde nego 2. conſeq. Ex dictis.

Collige 1. hæc Chriſti verba Matth. c. 5. *Diligite inimicos veſtros*, obligare ad actum internum dilectionis erga inimicos, in ſpeciali quidem, quando occurrit neceſſitas, & in communi extra caſum neceſſitatis, quando ſcilicet alii in communi diligendi ſunt, aut etiam abſque obligatione diliguntur. 2. Et ita hæc alia Chriſti verba eodem loco, *Benefacite his, qui oderunt vos, & orate pro perſequentibus & calumniantibus vos*, obligare ad benefaciendum inimicis, & pro illis orandum, in ſpeciali quidem in caſu neceſſitatis, & extra caſum neceſſitatis in communi, quando ſcilicet aliis hominibus benefacere, & pro eis orare in communi tenemur, aut etiam ſine obligatione aliis hominibus in communi benefacimus, & pro eis oramus. Docet hoc S. Thomas 2. 2. q. 83. a. 8. in O. *Neceſſitatis eſt*, inquit, *ut in communibus noſtris orationibus, quas pro aliis facimus, inimicos non excludamus. Quod autem pro eis ſpecialiter oremus, perfectionis eſt, non neceſſitatis, niſi in aliquo caſu ſpeciali.*

Quæres, utrùm homo teneatur ſalutare inimicum, & ſalutantem reſalutare.

R. hominem teneri ad ſalutandum inimicum, quando hoc neceſſarium eſt ad vitandum ſcandalum, aut ad deponendum internum actum odii, aut ad placandum inimicum, vel procurandum ut ipſe odium deponat. Quia autem vel ad hæc omnia, vel ſaltem ad aliquid horum regulariter ſalutatio neceſſaria eſt, homo ad ſalutandum inimicum regulariter tenetur: quamvis ſalutatio ſignum ſit ſpecialis benevolentiæ, adeòque per ſe loquendo, non magis inimicis, quàm aliis hominibus debeatur.

R. 2. hominem, quamvis non teneatur ex charitate omnem ſalutantem reſalutare, ſed ad ſummum ad id ex quadam tantùm urbanitate teneatur, teneri tamen ex charitate ad reſalutandum inimicum ſalutantem, & alloquenti reſpondendum. Ratio eſt, quia in talibus circumſtantiis, reſalutationis & reſponſionis omiſſio eſt de ſe & ex natura rei ſignificativa odii, adeòque de ſe & ex natura rei adverſatur charitati, & quidem graviter; niſi tamen attenta perſonarum & circumſtantiarum conditione, ſignum ſit tantùm contemptus levis, vel levis cujuſdam indignationis, quo caſu de ſe, & ſublato ſcandalo, leviter tantùm charitati repugnabit.

Quæres, quando & quomodo ex charitate teneatur homo ad remittendam injuriam inimico?

R. 1. hominem teneri ex charitate ad remittendam interiùs injuriam, ſeu ad omne odium interiùs deponendum, quò pertinet illud Chriſti Matth. c. 6. *Si enim dimiſeritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis Pater veſter cœleſtis delicta veſtra. Si autem non dimiſeritis hominibus, nec Pater veſter dimittet vobis peccata veſtra.*

R. 2. ad externa amicitiæ ſigna inimico exhibenda, per ſe loquendo, hominem non teneri ex charitate, niſi in caſu neceſſitatis, aut cùm inimicus veniam petit. Ratio eſt, quia charitas per ſe non obligat ad hæc ſigna inimico exhibenda; niſi cùm obligat ad eum ſpecialiter & ſingulariter diligendum. Atqui charitas non obligat ad inimicum ſpecialiter & ſingulariter diligendum, niſi in caſu neceſſitatis, aut cùm veniam petit. Ergo, &c.

Major patet ex terminis. Minor verò probatur ex S. Thoma 2. 2. q. 83. a. 8. in O. *Diligere*, inquit, *inimicos in generali, eſt in præcepto; in ſpeciali autem non eſt in præcepto, niſi ſecundùm præparationem animi; ut ſcilicet homo eſſet paratus etiam ſpecialiter inimicum diligere, & eum juvare in neceſſitatis articulo, vel ſi veniam peteret.* Externa igitur amicitiæ ſigna inimico exhibere, cùm nec occurrit neceſſitas, in qua juvandus ſit, nec ipſe veniam petit, in conſilio eſt non in præcepto, nec neceſſitatis eſt, ſed perfectionis.

R. 3. hominem non teneri ex charitate ad condonandam ſatisfactionem convenientem injuriæ acceptæ, quantùmvis ad injuriam ipſam interiùs, interiùs odium deponendo, vel etiam exteriùs, cùm venia petitur, externa reconciliationis ſigna exhibendo remittendam, teneatur ex charitate. Ratio eſt, quia qui injuriam paſſus eſt, jus habet ad congruam ſatisfactionem, & jus illud per legitimam poteſtatem proſequi poteſt, & petere ut ſibi reſtituantur bona externa, honor, fama, &c. prout in bonis externis, honore, fama, læſus fuit. Hic tamen aliqua ſunt obſervanda, ne violetur charitas. 1. Ut ex animo remittatur injuria, & nihil fiat ex affectu vindictæ. 2. Ut reo juſtam ad prudentum arbitrium ſatisfactionem offerenti, lis non intendatur, niſi pœna aliqua, per ſententiam Judicis infligenda, ad bonum commune requiratur. 3. Ne reus levi damno, a ſe illato, cogatur ſatisfacere cùm gravi ſuo detrimento. 4. Ne reus, poſtquam ſatisfecit quantùm potuit, ampliùs urgeatur ut faciat quod non poteſt, niſi tamen ulteriùs, propter bonum commune, juſtè ab eo qui læſus eſt, intendi poſſit, ut pœna aliqua reo infligatur propter commiſſum delictum.

ARTICULUS XIII.

De præcepto correctionis fraternæ.

DUplex eſt correctio proximi: una judicialis, & altera charitativa. Prima pertinet ad juſtitiam vindicativam, & fit per authoritatem publicam tendit, que ſaltem præcipuè in ejus, qui corrigitur, caſtigationem & pœnam, propter bonum commune. Secunda pertinet ad miſericordiam, quæ vel non eſt virtus diſtincta à charitate, vel potiùs virtus eſt intimè cum charitate conjuncta. Finis ejus eſt illius qui corrigitur bonum & emendatio, & de ea multa quæruntur. 1. Utrùm ſit in præcepto? 2. Utrùm ſit in præcepto graviter obligante? 3. Quænam ſit ejus materia? 4. Quando & cum quibus circumſtantiis hoc præceptum obliget? 5. Quas perſonas & ad quos corrigendos obliget. 6. denique, utrùm obliget ad ſervandùm ordinem aliquem in correctione. Quibus omnibus ſatisfiet ſequentibus Reſponſionibus.

Responsio I.

Datur præceptum de correctione fraterna.

Prob. 1. Ex Scriptura. Nam Chriſtus Matth. cap. 18. dicit: *Si peccaverit in te* (hoc eſt, coram te) *frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipſum ſolum.* Hoc autem verbum, Corripe, manifeſtè præceptum ſonat, & præceptivum eſſe docent communiter Juriconſulti & Doctores ſcholaſtici cum S. Thoma 2. 2. quæſt. 33. art. 2. Præceptum hoc inculcat variis locis Apoſtolus, ad Galat. cap. 6. *Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto ... hujuſmodi inſtruite in ſpiritu lenitatis*, 1. ad Theſſ. cap. 5. *Corripite inquietos*, Et 2. ad eoſd. cap. 3. *Si quis non obedit verbo noſtro ... nolite quaſi inimicum exiſtimare, ſed corripite ut fratrem.*

Prob. 2. Ex S. Auguſtino, qui fraternæ correctionis obligationem luculenter exprimit ſerm. 16. de verbis Domini, ubi hæc habet: *Qui paſſus eſt* (injuriam,) *quid debet? Quod audivimus hodie:* Si peccaverit in te frater tuus, corripe eum inter te & ipſum ſolum. *Si neglexeris, pejor es ... Tu vulnus fratris tui contemnis? tu eum vides perire, & negligis? Pejor es tacendo, quàm ille conviciando.*

Prob. 3. Quia actus miſericordiæ tam ſunt in præcepto, quàm actus charitatis erga proximum, cùm tam ſint neceſſarii. Atqui correctio fraterna eſt actus miſericordiæ; miſericordiæ enim eſt miſeriæ proximi ſuccurrere; & per correctionem fraternam miſeriæ proximi ſuccurritur, Ergo correctio fraterna eſt in præcepto. Quod confirmatur a pari: nam tenemur ſubvenire proximo patienti neceſſitatem corporalem, quod fit per eleemoſynam. Ergo pariter, imò & multò magis tenemur ſubvenire proximo patienti neceſſitatem ſpiritualem, quod fit per fraternam correctionem.

At inquies. Cum proximus neceſſitatem ſpiritualem patitur, poteſt ſibi ipſe ſubvenire: habet enim libertatem & gratiam ſaltem ad orandum, adeòque poteſt orando ulteriorem gratiam impetrare, quacùm, ſi velit, ſe ipſe emendabit. *R.* hominem in neceſſitate ſpirituali exiſtentem, abſolutè quidem poſſe ſibi ſubvenire, ſed hoc aliquando difficillimum eſſe, & ſæpe futurum eſſe ut hac poteſtate uſurus non ſit, niſi per fraternam correctionem adjuvetur. Unde correctio fraterna proximo ſpiritualem neceſſitatem patienti moraliter neceſſaria eſt; quod ſufficit ad hoc, ut ſit in præcepto.

Responsio II.

Præceptum correctionis fraternæ ex genere ſuo ſub gravi obligat.

Prob. Præceptum miſericordiæ ex genere ſuo graviter obligat, & tam ex genere ſuo graviter obligat, quàm præceptum charitatis erga proximum: vel enim ſunt unum & idem præceptum, vel unum alteri intimè conjunctum eſt & affine. Atqui præceptum correctionis fraternæ eſt præceptum miſericordiæ, cùm ad miſericordiam pertineat correctio fraterna. Ergo præceptum correctionis fraternæ ex genere ſuo graviter obligat. Quòd confirmatur ex eo quòd præceptum correctionis fraternæ graviùs obligare debeat, quàm præceptum eleemoſynæ; cùm miſeria ſpiritualis miſeria corporali gravior ſit. Atqui præceptum eleemoſynæ ex genere ſuo obligat ſub mortali. Ergo à fortiori præceptum correctionis, &c.

Responsio III.

Quodlibet peccatum mortale commiſſum & non emendatum, eſt materia gravis & ſufficiens præcepti correctionis fraternæ.

Prob. ex verbis Chriſti Matth. cap. 18. *Si peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te & ipſum ſolum, Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum.* Ergo finis correctionis fraternæ eſt lucrari fratrem perditum. Ergo materia correctionis fraternæ eſt peccatum, quo periit frater, amittendo ſcilicet vitam ſpiritualem animæ. Atqui tale eſt peccatum mortale quodlibet, commiſſum & non emendatum. Ergo, &c. Quòd confirmari poteſt ex verbis S. Auguſtini Reſp. I. allegatis, in quibus apertè ſupponit correctionem fraternam eſſe de peccato, mortem animæ proximo inferente.

Dixi autem, peccatum mortale commiſſum, &c. Nam peccatum mortale poteſt eſſe commiſſum, & jam emendatum, & tunc non poteſt eſſe materia præcepti correctionis fraternæ: cùm enim hæc correctio fieri non debeat, niſi ut proximus emendetur, emendato proximo, ceſſat neceſſitas hujus correctionis, ac proinde & ejus obligatio: quamvis locus adhuc eſſe poteſt accuſationi & correctioni judiciariæ, quia hæc non emendationem delinquentis ſpectat, ſed ejus caſtigationem & pœnam, quæ etiam poſt emendationem locum habere poteſt propter bonum commune.

Item poteſt peccatum mortale nondùm eſſe commiſſum, & tunc nondùm poteſt eſſe materia præcepti fraternæ correctionis: cùm enim nondùm proximus deliquerit, nondùm emendatione indiget, & ſic nondùm locus eſſe poteſt fraternæ correctioni. Et verò cùm correctio fraterna ſit medium ordinatum ad lucrandum fratrem, qui deliquit, & delinquendo periit, & ſublato fine, medii adhibendi nulla poſſit eſſe neceſſitas; neceſſitas correctionis fraternæ, adeòque & ejus obligatio neceſſariò ſupponunt fratrem deliquiſſe, & delinquendo periiſſe. Supereſt igitur, ut ſolùm peccatum commiſſum, & nondùm emendatum, ſit materia præcepti fraternæ correctionis.

At inquies. Fieri poteſt, ut qui nondùm peccatum commiſit, ſit in morali & proximo periculo illud committendi. Item fieri poteſt, ut qui peccatum commiſit, & illud emendavit, ſit in occaſione morali & proxima illud iterùm admittendi. *R.* Qui verſatur in morali & proximo periculo committendi peccatum mortale, vel advertit ad illud periculum, vel non advertit. Si primum, peccat mortaliter: mortaliter enim peccat, qui ſcienter manet in morali & proximo periculo peccandi mortaliter, quia ſcienter tranſgreditur præceptum prohibens peccatum mortale, cujus morali & proximo periculo ſeſe exponit: nam idem præceptum, quod prohibet v. g. adulterium, prohibet quoque ne maneas in morali & proximo periculo adulterandi.

Si ſecundum, vel non advertit culpabiliter, vel non advertit inculpabiliter. Si primum, peccat mortaliter contra præceptum prohibens peccatum mortale, cujus periculo ſe exponit: culpabilis enim non advertentia æquivalet actuali ſcientiæ in ordine ad imputabilitatem. Si ſecundum, non peccat, ac proinde non eget emendatione. Unde in hoc caſu poteſt quidem urgere præceptum admonendi & docendi proximum: at urgere non poteſt præceptum corrigendi. Sed

Quæres, utrùm etiam peccatum veniale ſit materia neceſſaria, licèt levis tantùm, præcepti fraternæ correctionis: ita ut hoc præceptum obliget ſub veniali ad corrigendum peccatum veniale commiſſum, & nondùm emendatum?

R. Doctores multi negant præceptum correctionis fraternæ ad venialia extendi; quorum ſententia probari poteſt ex verbis Chriſti: *Si peccaverit in te, &c.* Hic enim neceſſariò ſubintelligitur hæc vox, graviter, ut manifeſtum eſt ex ſubſequentibus. Unde Chriſtus hic non dicit ſimpliciter: *Si peccaverit in te;* ſed, *Si peccaverit graviter in te frater tuus, corripe eum, &c.* Ergo præceptum correctionis fraternæ impoſitum nobis tantùm eſt pro peccatis gravibus commiſſis, & nondùm emendatis.

Porrò quamvis venialia commiſſa cum prudenti moderatione corrigere, videatur non eſſe in præcepto charitatis & miſericordiæ, ſed in conſilio tantùm, ne detur occaſio innumeris ſcrupulis, (cùm venialia frequentiſſima ſint,) ad ea tamen corrigenda obligari etiam graviter poſſunt aliqui, nempe ſuperiores religionum: cùm enim ex juſtitia propter

officium

Digitized by Google

officium teneantur procurare ut inferiores non ſolùm mortalia vitent, ſed etiam tendant ad ſui ſtatus perfectionem, adeòque vitent illius impedimenta; poſſunt ex juſtitia obligari ad corrigenda venialia, & hæc obligatio gravis eſſe poteſt, ut ſi venialia ſpecialem aliquam habeant indecentiam, propter quam ſcandalum pariunt, vel parere poſſunt, ſi venialia ſint communia, quod vergit in detrimentum regularis diſciplinæ, &c. Unde prælatus mortaliter peccare poteſt contra juſtitiam, ob nimiam, in corrigendis venialibus negligentiam.

Responsio IV.

Ut præceptum correctionis fraternæ obliget, requiruntur aliquæ circumſtantiæ, quibus exiſtentibus, ſtatim obligat.

Prob. 1. pars. Nam 1. requiritur ut ſufficienter conſtet delictum proximi. Ratio eſt, quia ſine hac circumſtantia correctio temeraria eſſet. Correctio autem temeraria præcepta non eſt, ſed prohibita. Porrò ut ſufficienter conſtet de delicto proximi ſufficit cognitio certa certitudine morali ad quam certitudinem ſufficit veriſimilitudo notabilis, & notabiliter major omni veriſimilitudine in contrarium. Nunquam igitur ſufficere poteſt conjectura levis, ex qua ſi correctio fieret, non correctio, ſed contumelia dicenda eſſet.

2. Requiritur emendationis ſpes aliqua: nam ubi nulla aut pene nulla ſpes eſt emendationis proximi, ibi non poſſum prudenter intendere emendationem ejus. Et ubi non poſſum prudenter intendere emendationem proximi, ibi non poſſum prudenter velle correctionem ejus: quia finis intrinſecus correctionis proximi eſt ejus emendatio: & ſi non poſſum prudenter intendere finem, non poſſum prudenter velle medium. Atqui ubi non poſſum prudenter velle correctionem proximi, ibi ejus obligationem ceſſare neceſſe eſt: obligatio enim ad actum imprudentem repugnat. Ergo, &c. Dixi autem, ſpes aliqua: non enim certa ſpes requiritur; cùm enim vix unquam haberi poſſit, ſi prærequireretur, vix unquam obligare poſſet præceptum correctionis; unde ſatis inutiliter eſſet à Chriſto impoſitum.

Sufficit igitur ſpes veriſimilis. Et verò ad hoc ut charitas poſtulet aliquid fieri ad ſubveniendum proximo neceſſitatem patienti, ſufficit ut illud ei veriſimiliter profuturum ſit. Imò ſi proximus qui delinquit, eſt in proximo mortis periculo, adeòque in proximo periculo damnationis æternæ, & ei per correctionem ſubveniri poteſt, ad eum corrigendum etiam in dubio emendationis futuræ præceptum graviter obligat. Sed

Nota. 1. Ad obligationem correctionis fraternæ non requiritur, ut fructus illius ſtatim ſperetur, ſed ſufficit ut ſperetur in progreſſu cùm fieri poteſt. Pro quo obſerva quinque actus in correctione fraterna. Primus eſt, quo qui novit peccatum proximi, privatim eum corripit. Secundus eſt, quo proximum privatæ correptioni non obſequentem corripit coram aliquot teſtibus. Tertius eſt, quo proximum nequidem huic ſecundæ correptioni auſcultantem, denunciat ſuperiori. Quartus eſt, quo ſuperior ſubditum ſibi delatum corripit. Quintus denique, quo ſuperior ſubditum, ſi delictum emendare nolit, ut contumacem excommunicat.

Patet ex verbis Chriſti: *Si peccaverit in te frater tuus corripe eum inter te & ipſum ſolum.* (*En primus actus.*) *Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum. Si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum vel duos ut in ore duorum vel trium teſtium ſtet omne verbum.* (*En ſecundus actus.*) *Quòd ſi non audierit eos, dic Eccleſiæ.* (*En tertius.*) *Si autem Eccleſiam non audierit,* (*En quartus,*) *ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus.* (*En quintus, & ultimus.*)

Itaque ſi is qui delinquit, talis eſt, ut cum eo per omnes correctionis actus progreſſus fieri poſſit, ad neceſſitatem correctionis ſufficit ſpes fructus in aliquo ex illis actibus indeterminatè: ſin minus, hoc eſt, ſi is qui delinquit, talis non eſt cùm eo, &c. quia v.g. aliò jamjam migraturus eſt, ſi non ſperatur ſtatim emendandus per ſecretam correctionem, non tenenr ad illum corrigendum; nemo enim tenetur ad actum otioſum & inutilem.

Dices. Ad obligationem correctionis fraternæ ſpes boni communis ſufficit. Ergo non requiritur ſpes emendationis proximi corrigendi. *R.* duplicem diſtinguendam eſſe correctionem fraternam; unam privatam, & privatim faciendam, quia delictum occultum eſt; & alteram publicam, & publicè faciendam, quia delictum eſt publicum. Ad hanc autem correctionem, de qua non agitur, ſufficit ſpes boni communis. Ratio eſt, quia intrinſecè ordinatum potiſſimùm ad bonum commune: unde ſi bono communi profutura ſperatur, non eſt prætermittenda; etiamſi nulla delinquentis vel delinquentium emendationis ſpes affulgeat. At correctio privata, de qua nunc agimus, intrinſecè ordinatur ad ſolam emendationem proximi qui delinquit; unde boni communis ratio in ea locum non habet. Quare cùm delictum eſt occultum, & ita proximus qui delictum commiſit, non niſi privatim corripi poteſt, vel aliqua ſpes eſt emendationis proximi, vel omittenda eſt correptio.

2. Requiritur, ut proximus qui delinquit, correctione indigeat: ita ut cum ſufficienti fundamento timeatur, ne ſi non corrigatur, aut ex peccato commiſſo occaſionem ſumpturus ſit iterùm peccandi, aut in eo ſit permanſurus longo tempore cum gravi ſuo damno ſpirituali. Quare ſi non eſt ſufficiens fundamentum horum aliquid timendi, & prudenter judicatur, ſe ipſe ſponte ſua per ſinceram pœnitentiam emendaturus eſſe, tunc non obligat præceptum correctionis fraternæ. Ratio eſt, quia præceptum miſericordiæ non obligat, niſi in neceſſitate proximi; & ita præceptum correctionis fraternæ non obligat, niſi cùm correctio neceſſaria eſt proximo. Unde cùm in prudenti exiſtimatione nulla eſt correctionis neceſſitas, nulla poteſt eſſe ad illam obligatio.

Prob. 2. pars. Nam ſi hæ tres circumſtantiæ concurrant, nempè certa moraliter cognitio delicti commiſſi neceſſitas correctionis in prudenti exiſtimatione, ut qui delinquit, emendetur, & probabilis ſpes emendationis; nulla alia rationabilis cauſa eſſe poteſt differendæ correctionis. Ergo tribus his circumſtantiis concurrentibus, correctionis præceptum ſtatim obligat.

At inquies. Rationabilis eſt cauſa differendi correctionem, ſi probabiliter judicetur, fore ut, correctionem differendo, peccator poſtquam tempore aliquo in peccato permanſerit, aut etiam aliquoties in illud relapſus fuerit, cum majori fervore & conſtantia reſurgat. Et verò Deus ſæpe propter hanc cauſam differt correctionem peccatoris. Ergo &c. *R.* negando. Cùm enim peccatum mortale ſit gravis injuria Dei, & maximum proximi malum, ubi primùm occurrit opportunitas illud emendandi per fraternam correctionem, qua omiſſa, non emendabitur, ſine dilatione adhibenda eſt correctio, nec permittendum eſt ut perſeveret, ſub prætextu magni alicujus ſpiritualis commodi, quod ex correctionis dilatione etiam probabiliter ſperatur, & fortaſſe non eveniet.

Ad prob. R. non licere homini, quidquid licet Deo. Sic v.g. Deus permittit unum peccatum in pœnam alterius præcedentis, quod homo licitè facere non poteſt. Ex eo igitur quòd Deus aliquando, vel etiam ſæpe, correctionem differat propter majus bonum ſpirituale peccatoris, non ſequitur quòd idem poſſimus. Addo Deum differre correctionem propter majus commodum ſpirituale peccatoris, quod certò & infallibiliter prænovit ex correctionis dilatione ſecuturum eſſe. Nos verò rerum futurarum habere non poſſumus niſi conjecturalem ſcientiam, propter quam negligere præſentem opportunitatem correctionis in neceſſitate proximi, licitum eſſe poſſe non credimus.

At inquies. S. Auguſtinus lib. 1. de civ. c. 9. docet

dilationem correctionis licitum eſſe in caſu propoſito. Nam ibi ſic loquitur: *Si propterea quiſque objurgandis & corripiendis malè agentibus parcit, quia opportunius tempus inquirit, vel eiſdem ipſis metuit, ne deteriores ex hoc efficiantur … non videtur eſſe cupiditatis occaſio, ſed conſilium charitatis.* Ergo, &c. *R.* negant. Nam S. Doctor loquitur de eo, qui correctionem differt, quia aut nullam vel pene nullam ſpem habet emendationis peccatorum, ſi hic & nunc corrigantur, aut etiam rationabiliter metuit, ne ex correctione, ſi hic & nunc fiat, efficiantur deteriores. Unde S. Doctor dilationem correctionis laudat tantùm pro eo caſu, quo probabiliter ſperari non poteſt fructus ex correctione hic & nunc facta.

Responsio V.

Præceptum correctionis fraternæ obligat eos omnes, qui ad corripiendum idonei ſunt.

Prob. 1. Ex Scriptura: nam Eccli. c.17. dicitur: *Et mandavit illis* (hominibus) *unicuique de proximo ſuo* (adjuvando ſcilicet, non ſolùm in neceſſitatibus corporalibus, ſed etiam in ſpiritualibus.) 2. Ex S. Auguſtino loco proximè citato, ubi ait, in hac vita bonos cum malis flagellari: quia ob nimium ad res temporales affectum, negligunt illos corripere. *Flagellantur*, inquit, *ſimul* (boni,) *non quia ſimul agunt malam vitam, ſed quia ſimul amant temporalem vitam, non quidem æqualiter, ſed tamen ſimul, quam boni contemnere deberent, ut illi* (mali) *correpti atque correcti conſequerentur æternam.*

S. Auguſtinum ſequitur S. Thomas 2. 2. q.33. a.3. in O. ubi diſtinguit duplicem correctionem, fraternam & judiciariam, & dicit hanc, cùm ſit actus juſtitiæ vindicativæ, ad ſolos prælatos; illam verò, cùm ſit actus charitatis, non ſolùm ad prælatos, ſed etiam ad alios pertinere. Verba ejus ſunt: *Duplex eſt correctio: una quidem, quæ eſt actus charitatis, quæ ſpecialiter tendit ad emendationem fratris delinquentis per ſimplicem admonitionem, & talis correctio pertinet ad quemlibet charitatem habentem, ſive ſit ſubditus, ſive prælatus. Eſt autem alia correctio, quæ eſt actus juſtitiæ, per quam intenditur bonum commune, quod non ſolum procuratur per admonitionem fratris, ſed etiam interdum per punitionem, ut alii à peccato timentes deſiſtant; & talis correctio pertinet ad ſolos prælatos, qui non ſolum habent admonere ſed etiam corrigere puniendo.*

Ratio autem aſſertionis noſtræ ex Angelico Doctore eſt, quia correctio fraterna eſt actus charitatis, vel quia à charitate elicitur, vel cum ejus actu intimè conjuncta eſt. Ergo præcepto correctionis fraternæ tenentur iidem, qui tenentur præcepto charitatis erga proximum. Atqui præcepto charitatis erga proximum tenentur etiam ii qui prælati non ſunt. Ergo etiam ii omnes, qui prælati non ſunt, & ad corrigendum ſunt idonei, tenentur præcepto correctionis fraternæ; quanquam magis obligentur prælati, quam alii.

Nota. Magis idonei magis obligantur ad corrigendum. Prælati autem regulariter magis idonei ſunt. Propter eandem rationem, ad corrigendum magis obligantur parentes erga filios, domini erga famulos, & ſimpliciter qui vel propter ætatem, vel propter ſanctitatem, vel alia quacunque de cauſa habentur in majori reverentia. Unde regulariter hi omnes graviùs peccant contra charitatem, omittendo correctionem in iis circumſtantiis, in quibus urget præceptum illius.

Quòd prælati magis, quàm alii qui prælati non ſunt, ad correctionem fraternam obligentur, erga ſubditos, docet S. Thomas art. proximè citato ad 1. ubi ſic ait: *Etiam in correctione fraterna, quæ ad omnes pertinet, gravior eſt cura prælatorum … Sicut enim temporalia beneficia potiùs debet aliquis exhibere illis quorum curam temporalem habet: ita etiam beneficia ſpiritualia, putà correctionem, doctrinam, & alia hujuſmodi, magis debet exhibere illis, qui ſunt ſuæ ſpirituali curæ commiſſi.*

Idem ante eum docuit S. Auguſtinus lib.1. de Civ. c. 9. ubi hæc habet: *Qua in re* (ubi de correctione fraterna agitur) *non utique parem, ſed longè graviorem habent cauſam, quibus per Prophetam dicitur:* Ille quidem in ſuo peccato morietur, ſanguinem autem ejus de manu ſpeculatoris requiram. *Ad hoc enim ſpeculatores, hoc eſt, populorum præpoſiti conſtituti ſunt in Eccleſiis, ut non parcant objurgando peccata. Nec ideò tamen ab hujuſcemodi culpa penitus alienus eſt, qui licèt præpoſitus non ſit, in eis tamen, quibus vitæ hujus neceſſitate conjungitur, multa monenda vel arguenda novit, & negligit, devitans eorum offenſiones propter illa quibus in hac vita non indebitis utitur, ſed plus quàm debuit, delectatur.* Quibus verbis videtur S. Doctor, eos qui non ſunt prælati, excuſare à mortali, cùm urgente præcepto correctionis fraternæ, eam omittunt ex metu amittendi bona temporalia; niſi tamen velit eos tantùm excuſare à mortali contra juſtitiam, contra quam etiam, & non tantùm contra charitatem, peccant prælati cùm negligunt correctionem, quando concurrunt ejus neceſſitas & opportunitas. Sed

Nota iterum. Non ſolùm boni, ſed etiam mali tenentur præcepto correctionis fraternæ per ſe loquendo: nam per ſe loquendo præcepta charitatis & miſericordiæ obligant omnes, tam malos, quàm bonos. Præterea, ut dicit S. Thomas 2. 2. q.33. a.5. in O. *correctio delinquentis pertinet ad aliquem, in quantum viget rectum judicium rationis. Peccatum autem non tollit totum bonum naturæ, quin remaneat in peccante aliquid de recto judicio rationis.* Poteſt igitur ad peccatorem, non obſtante ejus peccato, pertinere correctio; cùm non obſtante peccato ſuo, ad corripiendum idoneus eſſe poſſit, præſertim ſi peccatum illud occultum eſt etiam ei qui corripiendus eſt. Dico, præſertim ſi, &c. Nam ſi peccatum publicum eſt, vel ſaltem notum ei qui correptione indiget, per accidens ratione ſcandali peccator fortaſſe non tenebitur præcepto correctionis.

Dico, fortaſſe: nam ſi peccator, cujus peccatum publicum eſt, ſit prælatus nihilominus obligatur præcepto correctionis; & ad hoc ut huic obligationi ſatisfaciat, tenetur pœnitere, & vitam emendare; ut ſit planè idoneus ad corripiendum; quod etiam verum eſt de quocumque alio peccatore publico & non prælato, ſaltem cùm proximus corripiendus verſatur in extrema neceſſitate ſpirituali, coram illo ſufficientia veræ pœnitentiæ ſigna exhibendo.

Responsio VI.

Præceptum correctionis fraternæ obligat ad corripiendos non ſolùm inferiores, ſed etiam æquales & ſuperiores, quando correptione indigent.

Prob. Nam præceptum correctionis fraternæ obligat ad ſubveniendum per correctionem omni proximo, in miſeria ſpirituali conſtituto: hoc enim præceptum reſpicit miſeriam ſpiritualem proximi ut ſic. Atqui non ſolùm inferior vel æqualis, ſed etiam ſuperior proximus eſt, & omnes capaces ſunt miſeriæ ſpiritualis. Ergo, &c. Sed

Confirmatur reſp. de ſuperioribus, 1. Ex S. Auguſtino epiſt.19. *Ipſe vero Petrus*, inquit, *quod à Paulo fiebat utiliter libertate charitatis, ſancta ac benigna pietate humilitatis accepit: atque rarius & ſanctius exemplum poſteris præbuit, quo non dedignarentur, ſicubi fortè recti tramitem reliquiſſent, etiam à poſterioribus corrigi, quàm Paulus, quo confidenter auderent etiam minores majoribus pro defendenda evangelica veritate, ſalva fraterna charitate reſiſtere.*

2. Ex Gregorio Magno lib.10. epiſt.37. *Sicut*, inquit, *laudabile diſcretumque eſt, reverentiam & honorem debitum exhibere prioribus, ita rectitudinis & Dei timoris eſt, ſi qua inter eos correctione indigent, nulla diſſimulatione poſtponere, ne totum, quod abſit, corpus incipiat morbus invadere, ſi languor non fuerit curatus in capite.*

3. Ex S. Thoma 2. 2. q. 33. a. 4. in O. *Correctio*, inquit,

Digitized by Google

quit, *fraterna, quæ eſt actus charitatis, pertinet ad unumquemque, reſpectu cujuslibet perſonæ, ad quam charitatem debet habere, ſi in illo aliquid corrigibile inveniatur .... Sed quia actus virtuoſus debet eſſe moderatus debitis circumſtantiis: ideò in correctione, qua ſubditi corrigunt prælatos, debet modus congruus adhiberi, ut ſcilicet non cum pervenia & duritia, ſed cum manſuetudine & reverentia corrigantur.*

Ratio itaque S. Doctoris eſt, quia correctio fraterna eſt actus charitatis, quem proinde exercere poſſumus & debemus erga omnes illas perſonas, quas tenemur ex charitate diligere. At inferiores tenentur ex charitate diligere ſuperiores ſuos. Ergo, &c. Addo, cùm ſuperiores ſint magis ex charitate diligendi, quàm alii, & poſſint eſſe in majori neceſſitate, quia verſantur in majoribus periculis, & pauciores ſint qui eos admoneant; poteſt eſſe non ſolùm obligatio, ſed etiam major obligatio eos admonendi, ſervata ſemper moderatione debita.

Quæres, utrùm ſuperior poſſit & debeat aliquando publicè corripi ab inferiore?

Ad hanc quæſtionem reſpondet S. Thomas art. proximè citato ad 2. ubi poſtquam dixit ſuperiorem, cùm correctione indiget, in occulto & reverenter admonendum eſſe, ſic proſequitur: *Sciendum tamen eſt, quòd ubi immineret periculum fidei, etiam publicè eſſent prælati à ſubditis arguendi. Unde & Paulus, qui erat. ſubditus Petro, propter imminens periculum ſcandali circa fidem, Petrum publicè arguit.* Idem docet S. Auguſtinus epiſt. 19. cùm ait Paulum, quando Petro in faciem reſtitit, exemplum dediſſe minoribus, *quo confidenter auderent majoribus pro defendenda evangelica veritate, ſalva fraterna charitate, reſiſtere.*

Responsio VII.

Quando delictum proximi publicum eſt, publicè corrigi poteſt ſtatim, nec præmiſſa admonitione ſecreta.

Prob. ex S. Thoma 2. 2. q. 33. a. 7. in O. *Aut enim*, inquit, *peccata ſunt publica, aut ſunt occulta. Si quidem ſint publica, non eſt tantùm remedium adhibendum ei qui peccavit, ut melior fiat, ſed etiam aliis in quorum notitiam devenit, ut non ſcandalizentur. Et ideò talia peccata ſunt publicè arguenda, juxta illud. Apoſtoli prima ad Timoth. quinto: Peccantes coram omnibus argue, ut & cæteri timorem habeant. Quod intelligitur de peccatis publicis, ut Auguſtinus dicit, &c.* Ratio itaque noſtræ reſp. ex S. Thoma eſt: quia cùm delictum publicum eſt, tunc non tam de peccatoris, quàm de aliorum bono per correptionem procurando agitur, ad quod publica correptio neceſſaria eſt. Adde, quòd admonitio ſecreta adhibeatur ad conſulendum famæ peccatoris, quæ ratio locum non habet in caſu propoſito, in quo peccator diffamatus eſt.

Porrò delictum publicum publicitate facti (nam de hac publicitate hìc agitur, non de publicitate juris, quæ fit per ſententiam judicis, qua reus publicè condemnatur de commiſſo crimine) tale eſſe poteſt, vel ſimpliciter, vel ſecundùm quid tantùm. Eſt publicum ſimpliciter, cùm eſt ita notorium, ut nulla tergiverſatione celari poſſit. Publicum eſt ſecundùm quid tantùm, cùm notum eſt multis, & probari poteſt in jure. Delictum itaque publicum pro modo publicitatis corrigendum eſt: nam in correptione adhibenda ratio ſcandali & neceſſitatis, ut omnia ordinatè fiant, haberi debet.

Responsio VIII.

Si delictum proximi occultum eſt, ſed vergit in detrimentum boni communis, poteſt & debet ſtatim, nulla ſecreta admonitione præmiſſa, denunciari ſuperiori.

Prob. Quia bonum commune divinius eſt bono privato, adeòque præferri debet, & ſufficienter procurari, etiam cum infamia privati, contra illud molientis aliquid. Ita docet S. Thomas loco proximè citato. *Quædam peccata occulta ſunt, quæ ſunt in nocumentum proximorum, vel corporale, vel ſpirituale, putà ſi aliquis occultè tractet quomodo civitas tradatur hoſtibus, vel ſi hæreticus privatim homines à fide avertat. Et quia illo qui ſic occultè peccat, non ſolùm in te peccat, ſed etiam in alios; oportet ſtatim procedere ad denuntiationem, ut hujuſmodi nocumentum impediatur.*

Porrò in hac noſtra reſponſione ſubintelligenda eſt aliqua reſtrictio, quam S. Doctor addit his verbis: *Niſi fortè aliquis firmiter exiſtimaret, quòd ſtatim per ſecretam admonitionem poſſet hujuſmodi mala impedire.* Itaque ſi certa eſſet & firma ſpes conſulendi ſufficienter bono communi per ſecretam admonitionem, tenenda priùs eſſet hæc via, quia charitas exigit, ut conſulatur bono communi, cum minimo, quantùm fieri poteſt, damno privati.

At inquies. Quid ſi delictum proximi occultum vergeret in damnum, non boni communis, ſed alterius privatæ perſonæ? *R.* Vel delictum vergeret in graviſſimum damnum perſonæ privatæ, vel in leve aliquod tantùm. Si vergeret in graviſſimum damnum hominis privati, putà quia alter ei mortem machinaretur, & nulla ſpes eſſet in admonitione ſecreta, aut correptione facienda coram uno aut duobus teſtibus cum diſcretione aſſumendis, tunc ſtatim procedendum eſſet ad denuntiationem: charitas enim poſtulat, ut ſi aliter fieri non poteſt, innocenti in gravi, & à fortiori in graviſſima neceſſitate exiſtenti, ſubveniatur etiam cum gravi damno vel infamia aggreſſoris.

Quòd ſi delictum vergeret tantùm in leve aliquod damnum perſonæ privatæ, & magna eſſet inæqualitas perſonarum, putà quia aggreſſor eſſet in ſublimi dignitate conſtitutus, cui proinde infamia eſſet graviſſimo nocumento, nec ulla ſpes eſſet in primo aut ſecundo actu correctionis; tunc nec privatim admonendus eſſet aggreſſor, aut corripiendus coram teſtibus, cùm hoc utrumque eſſet inutile; nec denuntiandus eſſet propter damnum alterius, ſed ad propriam emendationem, ſi tamen eſſet aliqua ſpes illius in actibus denuntiationem ſubſecutis; alioquin prorſus eſſet diſſimulandum.

Responsio IX.

Si delictum proximi non eſt notorium, & ita non generat publicum ſcandalum, nec vertitur in detrimentum boni communis, aut alterius perſonæ privatæ, denuntiationem præcedere debet admonitio ſecreta, ſi ſit ſpes aliqua fructus in ea.

Prob. Quia charitas graviter prohibet ne proximus infametur ſine cauſa. Atqui in caſu propoſito, proximus ſine cauſa infamaretur, ſi ſtatim procederetur ad denuntiationem. Ergo, &c. *Prob. min.* Nam in caſu propoſito agitur tantùm de emendatione proximi, nec aliud intendi poteſt, quàm ut proximus, qui deliquit, emendet delictum, quod obtineri poteſt per ſolam admonitionem ſecretam; adeòque, ſi ſpes eſt per eam obtinendi, ſine cauſa infamabitur proximus, ſi ea omiſſa, ſtatim fiat denuntiatio. Hoc argumentum ſuggerit S. Thomas art. citato reſp. 7. ubi loquens de delicto occulto, nec vergente in damnum aliorum, ſic ait: *Tunc ad hoc ſolum tendendum eſt, ut fratri peccanti ſubveniatur. Et ſicut medicus corporalis ſanitatem ægroto confert, ſi poteſt, ſine alicujus membri abſciſſione ... ita etiam ille qui ſtudet emendationi fratris, debet, ſi poteſt, ſic emendare fratrem, quantùm ad conſcientiam, ut fama ejus conſervetur.*

Rationes autem, ob quas charitas proximum etiam delinquentem prohibet infamari ſine cauſa, ſunt, juxta S. Doctorem hoc loco, quia, 1. Fama utilis eſt *ipſi peccanti, non ſolùm in temporalibus, in quibus quantum ad multa patitur detrimentum amiſſa fama; ſed etiam quantum ad ſpiritualia; quia præ timore infamiæ multi à peccato retrahuntur. Unde quando ſe infamatos conſpiciunt, irrefrenatè peccant.* 2. *Quia uno infamato, alii infamantur.* 3. *Quia ex pec-*

cato unius publicato, alii provocantur ad peccandum. His itaque ob rationes, peccatoris emendatio, ſi fieri poteſt, per ſecretam admonitionem procuranda eſt, ut ejus fama conſervetur.

Ex dictis hactenùs collige, in caſu propoſito, hunc ordinem ſervandum eſſe in correptione, ſi ſpes ſit fructus in ſingulis ejus actibus, videlicet ut, 1. peccator privatim admoneatur. Hoc dicit S. Thomas verbis ſupra relatis. 2. Si privata admonitio ſit inutilis, coram uno vel duobus teſtibus corripiatur peccator. Hoc dicit S. Thomas 2. 2. q. 33. a. 8. in O. *Poſt admonitionem ſecretam ſemel vel pluries factam, quandiu ſpes habetur de correctione ... ex quo probabiliter cognoſcere poſſumus, quòd ſcreta admonitio non valet procedendum eſt ulteriùs, quantumcumque ſit peccatum occultum, ad teſtium inductionem.* Teſtes autem, ut ait S. Doctor ad 3. *poſſunt induci propter tria. Uno modo, ad oſtendendum quòd hoc ſit peccatum de quo aliquis arguitur. Secundo modo, ad convincendum de actu, ſi actus iteratur. Tertio modo, ad teſtificandum, quòd frater admonens fecit quod in ſe fuit.*

3. Si & hic ſecundus actus eſt inefficax, & delictum probari poteſt, peccator publicè denuncietur ſuperiori, ut judici. Hoc dicit S. Thomas 2. 2. q. 33. a. 7. in O. *Quia conſcientia præferenda eſt famæ, voluit Dominus, ut ſaltem cum diſpendio famæ, fratris conſcientia per publicam denunciationem à peccato liberetur.* Dixi autem, ſi delictum probari poteſt; nam ſi non poteſt probari in jure ſuperior non poteſt fungi officio judicis, ſicque ſi tunc peccator publicè denuntietur, inutiliter infamabitur. Quare ſi delictum ſit occultiſſimum, nec probari poſſit juridicè, progrediendum non eſt ultra correptionem coram uno vel duobus correctionis teſtibus factam, à quà etiam eſſet abſtinendum, *ſi probabiliter æſtimaretur, quod hoc ad emendationem fratris non proficeret, ſed exinde deterior redderetur*, ut ait S. Doctor hic ead. q. a. 8. in O.

4. Superior, facta delicti quod probari poteſt, publica denunciatione, corripiat ſubditum, antequam procedat ut judex ad infligendam pœnam à jure ſtatutam. Quòd ſi emendatur ſubditus, ceſſat ordo judicialis, & ſic delictum ſuperior punire non poteſt ut judex, adeòque nec ad excommunicationem procedere.

5. denique, ſi ſubditus à ſuperiore correptus non emendetur propter contumaciam à ſuperiore excommunicetur. Hunc porrò totum correctionis ordinem cum omnibus ejus actibus habemus expreſſum in verbis Chriſti Matth. 18. alias relatis, quibus maniſeſtè tam præcipitur ordo actuum, quàm ipſimet actus præcipiuntur.

Dices. Præmitti quidem debet admonitio ſecreta publicè & judiciali denunciationi, at non neceſſariò præmitti debet delationi ſecretæ & paternæ. Unde licèt delinquens non poſſit publicè denunciari ſuperiori ut judici, cùm delictum eſt occultum, niſi priùs privatim admonitus, vel etiam poſt privatam admonitionem coram uno vel duobus teſtibus correptus nec emendatus fuerit, poteſt tamen ſtatim ad ſuperiorem ut patri ſecretè deferri ut patet ex praxi recepta in omnibus religioſis ordinibus.

R. Cùm de delictis agitur, quorum delatione infamantur delinquentes, idem planè, per ſe loquendo, tenendum eſt de ſecreta & paterna delatione, quod de publica & judiciali: tam enim in una quàm in altera, per ſe loquendo, famæ proximi parcendum eſt, ut non prius infametur apud ſuperiorem, quàm privatim admonitus ab eo, cui delictum ejus notum eſt, corrigi neglexerit: nam hoc per ſe loquendo, maniſeſtè poſtulat charitas.

Dixi autem 1. cùm de delictis, &c. Nam quantùm ad leviores defectus contra regulas, qui non inducunt niſi reatum quemdam civilem, adeòque nec infamiam pariunt, ſtatim ad ſuperiorem ut patrem deferri poſſunt, ut patet ex praxi omnium religioſorum ordinum. Ratio autem eſt, quia per hanc delationem non læditur fama proximi, & aliundè non ſolùm utilis, ſed etiam neceſſaria eſt ad tuendum regularis diſciplinæ vigorem.

Dixi 2. per ſe loquendo; quia per accidens, nempe ſi ſubditi cedant jure, quod habent ad privatam admonitionem, immediata delictorum etiam gravium ad ſuperiorem delatio licita eſſe poteſt, ut patet ex praxi Societatis noſtræ, quam qui ingrediuntur, conſentiunt ut quælibet eorum culpæ, etiam graves, ad ſuperiorem non quidem ut judicem, in ordine ad correctionem publicam & judicialem, ſed ut patrem, in ordine ad paternam & ſecretam correctionem, cùm diſcretione & charitate debita immediatè deferantur à quovis, qui eas alià via cognoverit, quàm ex Sacramentali confeſſione, vel redditione rationis conſcientiæ, vel declaratione ab ipſis facta ad petendum conſilium.

Nota. 1. Delictum grave ſubditi perfectè emendatum ſine relapſus periculo, non ſine gravi culpa deferretur ſuperiori; quia tunc ſine cauſa ſubditus apud ſuperiorem infamaretur. 2. Propter eandem rationem, delictum grave non emendatum, ſuperiori immediatè deferri non poteſt, ſi prudenter judicetur emendationem ſubditi meliùs procurandam eſſe per privatam admonitionem, quàm per ſuperiorem; & à fortiori ſi prudenter judicetur, adeòque probabiliùs ſit emendationem ſubditi per ſuperiorem obtinendam non eſſe 3. Cùm ſuperior mediatus delictum corrigere non poteſt, niſi per ſuperiorem immediatum, delatio fieri debet ſuperiori immediato, alioquin delinquens ſine cauſa infamabitur apud duos. Propter eandem rationem, delatione immediato ſuperiori facta, ſi delictum ab eo ſufficienter emendetur, non poteſt fieri nova delatio ſuperiori mediato. 4. Superior immediatus, cui ut patri crimen ſubditi delatum eſt, tenetur ipſe, ſi ſpes eſt hac via ſufficienter emendandi ſubditum, illum ſecretè & paternè corripere; & ſi ſic correptus re ipſa emendetur, non poteſt ſuperior immediatus mediato crimen aperire, ſed ſolùm poteſt ſecretas pœnitentias, etiam graves pro gravitate criminis, ſubdito injungere. 5. Si ſubditus non emendetur ſufficienter per correptionem ſuperioris immediati, debet hic crimen deferre ſuperiori mediato, qui tenebitur ipſe ſecretè & paternè corripere ſubditum. 6. Si nec hac vice ſubditus emendatur, & crimen ejus in grave damnum ſtatus religioſi vertitur, tenetur tunc delator à paterna delatione ad judicialem tranſire; unde & ad hoc cogi poteſt, ut maniſeſtum eſt ex dictis Reſp. 8.

ARTICULUS XIV.

De præcepto eleemoſynæ.

PROPOSITIO I.

Datur præceptum eleemoſynæ, ex genere ſuo obligans ad mortale.

Prob. Et 1. quòd eleemoſyna ſit in præcepto, docet apertè Scriptura Eccli. c. 4. *Fili, eleemoſynam pauperis ne defraudes.* Et inferiùs: *Inclina pauperi ſine triſtitia aurem tuam, & redde debitum tuum.* Idem docent unanimi conſenſu Patres. Pro omnibus ſit S. Ambroſius lib. de Nabuth. c. 12. *Qui non patitur*, inquit, *te dicere, Cras dabo: quomodo patitur dicere. Non dabo? Non de tuo largiris pauperi, ſed de ſuo reddis. Quod commune eſt in omnium uſum datum, tu ſolus uſurpas? Omnium eſt terra, non divitum; ſed pauciores qui non utuntur ſuo, quàm qui utuntur. Debitum igitur reddis, non largiris indebitum.*

2. Quòd hoc præceptum ex genere ſuo obliget ad mortale, aſſerit Chriſtus Matth. c. 25. cùm ait: *Diſcedite à me, maledicti, in ignem æternum ... Eſurivi enim, & non dediſtis mihi manducare, &c.* Multi igitur damnabuntur, eò quòd eleemoſynam non dederint. Atqui nemo damnari poteſt, niſi propter peccatum mortale. Ergo, &c. Idem docet Joannes Apoſtolus epiſt. 1. cap. 3. *Qui habuerit*, inquit, *ſubſtan-*

tiam

tiam mundi, & viderit fratrem ſuum neceſſe habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo; quomodo charitas Dei manet in eo? Unde ſic argumentor. Illud præceptum graviter obligat, ſine cujus obſervatione non poteſt conſervari charitas. Atqui charitas conſervari non poteſt ſine obſervatione præcepti eleemoſynæ. Ergo, &c.

Ratio à priori utriuſque partis eſt, quia eleemoſyna eſt actus miſericordiæ: eſt enim actus, quo ſubvenitur miſeriæ corporali proximi, quod pertinet ad miſericordiam. Atqui actus miſericordiæ ſunt in præcepto ex genere ſuo graviter obligante, ut Art. ſuperiore probatum eſt. Ergo, &c. Et verò tam tenemur ſubvenire miſeriæ corporali proximi, quàm tenemur eum diligere, juxta illud epiſt. 1. Joan. c. 3. *Non diligamus verbo neque lingua, ſed opere & veritate.* Atqui præceptum obligans ad dilectionem proximi, ex genere ſuo obligat ad mortale. Ergo, &c.

Quares 1. Quandonam obliget præceptum eleemoſynæ?

R. 1. hoc præceptum, cùm ſit affirmativum, non obligare pro ſemper. 2. Hoc præceptum obligare pro eo tempore, quo proximus neceſſitatem corporalem patitur: nam eleemoſyna eſt actus quo ſubvenitur proximo in neceſſitate corporali conſtituto. Ergo præceptum eleemoſynæ eſt præceptum obligans ad ſubveniendum proximo in neceſſitate corporali conſtituto: Ergo tunc urget præceptum eleemoſynæ, cùm proximus in neceſſitate corporali conſtitutus eſt.

Porrò neceſſitas corporalis triplex eſt; communis ſcilicet, gravis, & extrema. Communis dicitur ea, quæ reperitur in communibus pauperibus. Gravis eſt, cùm homo grave detrimentum in bonis temporalibus vitare non poteſt, niſi ei ſubveniatur. Extrema denique dicitur, cùm homo eſt in evidenti periculo vel mortis, vel mutilationis membrorum, vel incidendi in amentiam, vel amittendi totam famam, aut omnia bona fortunæ.

Circa has omnes neceſſitates verſatur præceptum eleemoſynæ, ſed non æquè obligat circa omnes. Nam in extrema neceſſitate, ubi primùm occurrit, tenemur abſque mora ſubvenire proximo, niſi tamen ſimul occurrant plures hujuſmodi neceſſitates, nec poſſimus omnibus ſubvenire: tunc enim optionem habemus, ſervato ſemper ordine charitatis. At in neceſſitatibus communibus non tenemur cuivis egenti nobis obvio eleemoſynam dare, ſed poſſumus eam ſervare aliis ſimilem neceſſitatem patientibus. In gravibus verò neceſſitatibus prudentia opus eſt: nam aliquando gravem neceſſitatem patienti ſtatim ſubveniendum erit; aliquando verò eleemoſyna reſervari poterit aliis in ſimilem neceſſitatem probabiliter jamjam caſuris, quando ſcilicet non adeò gravis erit neceſſitas: neceſſitas enim gravis latitudinem habet.

Quares 2. Ad quos ſe extendat præceptum eleemoſynæ?

Reſp. Hoc præceptum extendit ſe ad quoslibet homines neceſſitatem patientes, ſive conſanguinei, ſive alieni, ſive juſti, ſive peccatores, ſive amici, ſive inimici ſint.

Prob. 1. Ex Scriptura. Nam Tobiæ cap. 4. dicitur: *Ex ſubſtantia tua fac eleemoſynam, & noli avertere faciem tuam ab ullo paupere: ita enim fiet, ut nec à te avertatur facies Domini.* Et Proverb. cap. 25. *Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum.* Præterea, Scriptura nunquam diſtinguit inter pauperem & pauperem; & cùm ſimpliciter dicit pauperi ſubveniendum eſſe, nullum hominem, qui neceſſitatem patiatur, excludit. 2. Ratione: quia præceptum eleemoſynæ ad eos omnes ſe extendit, ad quos extendit ſe præceptum charitatis, in quo fundatur, & cui proinde commenſuratur. Atqui præceptum charitatis extendit ſe ad omnes omninò homines. Ergo, &c.

Quares 3. Utrùm homo teneatur quærere indigentes, quibus det eleemoſynam?

Reſp. Non teneri ad hoc, ſed ſufficere, ſi ſubveniat iis, qui præſentes ſunt, vel in ejus notitiam venerint; nec ſtudioſè ignoret neceſſitates proximorum, & fugiat occaſiones illis ſubveniendi. Ratio eſt, quia obligatio inquirendi nullibi expreſſa reperitur, & aliundè onus eſſet graviſſimum. Adde quòd miſerorum eſt aperire ſuam miſeriam. Ita ſentit S. Thomas quodlibet. 8. art. 12. ubi hæc habet: *Nec tenetur* (homo) *inquirere, quia hoc eſſet nimis grave, quòd de omnibus pauperibus inquireret; & præcipuè cum ad eum, qui neceſſitatem patitur, pertineat, ut neceſſitatem ſuam exponat.*

Porrò hæc reſponſio intelligenda eſt de ſolis perſonis privatis. Nam qui rempublicam adminiſtrant, teneri poſſunt, & quandoque tenentur, ſaltem ex juſtitia & ratione officii, ad inquirendum; quia hoc quandoque neceſſarium eſt ad bonum ſtatum reipublicæ, in qua occurrunt neceſſitates, quibus ſine diligenti inquiſitione provideri non poteſt.

Propoſitio II.

Homo non poteſt facere eleemoſynam extra caſum neceſſitatis extremæ, niſi ex bonis, quorum dominium habet non impeditum, aut quorum legitimam & abſolutam adminiſtrationem habet.

Prob. Nam 1. homo non poteſt facere eleemoſynam niſi de bonis, de quibus poteſt diſponere. Atqui non poteſt diſponere niſi de bonis quorum dominium habet, &c. Ergo, &c. 2. Qui facit eleemoſynam, per eam transfert dominium rei quam largitur, in pauperem cui largitur. Atqui hæc translatio fieri non poteſt niſi à rei domino, legibus humanis non impedito, aut ab eo qui vicem ejus gerit. Ergo, &c. Hinc

1. Famuli & famulæ non poſſunt facere eleemoſynas ex bonis dominorum ſine illorum expreſſa vel tacita conceſſione, & ſi faciunt, furantur, & tenentur ad reſtitutionem.

2. Religioſi ſubditi, ſine expreſſa vel probabiliter præſumpta ſuperioris licentia, non poſſunt facere eleemoſynas. At poſſunt ſuperiores facere eleemoſynas aliquas, non quidem ut domini, quia non ſunt, ſed ut rerum temporalium adminiſtratores. Unde debent illas facere juxta quantitatem, & modum ſibi præſcriptum, niſi tamen hoc totum eorum prudentiæ relinquatur.

3. Filii familias ſine conſenſu patris non poſſunt facere eleemoſynas ex bonis paternis, quia eorum dominium non habent. Similiter non poſſunt pupilli ex propriis bonis, quia habent dominium per leges impeditum. Ab his tamen differunt filii familias, quòd rerum aliquarum dominium expeditum habere poſſint, quale eſt peculium caſtrenſe, vel quaſi caſtrenſe, ex quo proinde poſſunt eleemoſynas facere. Secùs ſentiendum eſt de peculio profectitio & adventitio, quia profectitii dominus, & adventitii uſufructuarius pater eſt.

Porrò peculium caſtrenſe dicitur, quod in militia, vel intuitu militiæ; quaſi caſtrenſe, quod vel officio liberali & publico, vel donatione regia; profectitium, quod vel donatione intuitu patris facta, vel bonis paternis, cum eis negotiando; adventitium denique, quod vel donatione facta ſine patris intuitu, vel aliter quàm cum bonis paternis negotiando, comparatum eſt.

4. Quamvis uxor dominium habeat dotis ſuæ, non poteſt tamen ex ea facere eleemoſynas ſine conſenſu mariti, quia penes maritum eſt adminiſtratio dotis uxoris. Ita docet S. Thomas 2. 2. quæſt. 32. art. 8. ad 2. ubi ſic ait: *Si uxor habet alias res præter dotem, quæ ordinatur ad ſuſtentanda onera matrimonii, vel ex proprio lucro* (ad onera illa ſuſtentanda non neceſſariò) *vel quocumque alio licito modo* (v. gr. ex bonis paraphernalibus, quorum dominium & liberam adminiſtrationem habet,) *poteſt dare eleemoſynas, etiam irrequiſito aſſenſu viri; moderatas tamen, ne ex earum ſuperfluitate vir depauperetur. Alias autem*

non

non debet dare eleemoſynas ſine conſenſu viri, vel expreſſo vel præſumpto, niſi in articulo neceſſitatis (extremæ.) *Quamvis enim mulier ſit æqualis viro in actu matrimonii, tamen in his quæ ad diſpoſitionem domus pertinent, vir caput eſt mulieris.*

Dixi autem in reſp. Extra caſum neceſſitatis extremæ: nam in hoc caſu omnia communia ſunt quantùm ad uſum. Unde ſi non habeantur propria, ex alienis proximo neceſſitatem patienti ſubveniendum eſt. Ergo à fortiori ſubveniendum eſt ex propriis, quorum non habetur libera adminiſtratio. Hinc in extrema neceſſitate conſtituto eleemoſynam dare poſſunt monachus ex bonis monaſterii, filius-familias ex bonis paternis, pupillus ex propriis bonis, & uxor ex dote ſua, ſicut etiam famuli & famulæ ex rebus dominorum.

PROPOSITIO III.

Homo non poteſt facere eleemoſynam ex bonis reſtitutioni obnoxiis, niſi vel in caſu extremæ neceſſitatis, vel cùm ſic reſtitutio facienda eſt.

Prob. Nam homo eum habet aliena, vel reſtitutioni obnoxia, tam tenetur ad reſtituendum, quàm tenetur ad non furandum. Ergo tam peccabit non reſtituendo, quàm peccaret furando ad faciendam eleemoſynam.

Dixi autem, Niſi vel in caſu, &c. Nam 1. qui videt proximum in extrema neceſſitate poſitum, ſi non habet propria, ex quibus ei ſubvenire poſſit, debet ei, ſi poteſt, ſubvenire ex alienis, etiam ea furripiendo; ſi dominus, requiſita ipſius voluntate, probabiliter illa daturus non eſt; ut docet S.Thomas 2.2. quæſt. 32. art. 7. ad 3. *In caſu*, inquit, *extremæ neceſſitatis omnia ſunt communia. Unde licet ei, qui talem neceſſitatem patitur, accipere de alieno ad ſui ſuſtentationem, ſi non inveniat, qui ſibi dare velit. Et eadem ratione licèt habere aliquid de alieno, & poteſt de hoc eleemoſynam dare, quin imò accipere, ſi aliter ſubveniri non poſſit neceſſitatem patienti. Si tamen fieri poteſt ſine periculo, debet, requiſita domini voluntate, pauperi providere extremam neceſſitatem patienti.*

2. Si quis habet bona reſtitutioni obnoxia, & poſt debitam inquiſitionem incertum eſt, cui reſtituere debeat, debet bona illa pauperibus diſtribuere. Ratio eſt, quia 1. non obſtante hac incertitudine, urget obligatio reſtituendi, & non poteſt alio convenientiori modo fieri reſtitutio. 2. Talis præſumitur eſſe voluntas domini, cujus in hoc caſu debitor quaſi diſpenſator eſt.

PROPOSITIO IV.

Proximo in extrema neceſſitate exiſtenti tenetur homo ſub mortali ſubvenire ex non neceſſariis ad conſervationem vitæ propriæ, vel ſuorum, adeòque ex neceſſariis ad conſervationem ſtatus.

Prob. Quia ordo charitatis graviter exigit, ut homo plus diligat vitam proximi, quàm ſtatus ſui decentiam. Ergo, &c. Præterea, qui verſatur in extrema neceſſitate, naturale jus habet utendi bonis alterius, quantumvis ei ad ſtatum neceſſariis, illaque, eo etiam invito, accipiendi. Ergo alter tenetur ei dare, eique jus ſuum ſervare.

PROPOSITIO V.

Proximo in gravi neceſſitate conſtituto tenetur homo ſub mortali ſubvenire, etiam ex iis, quæ ei aliquo modo neceſſaria ſunt ad integram ſtatus decentiam.

Prob. Quia charitas obligat graviter hominem ad diligendum proximum ſicut ſe ipſum. Atqui homo cenſeri non poteſt diligere proximum ſicut ſe ipſum, ſi nolit gravi miſeriæ proximi cum aliquo ſuo non notabili incommodo ſubvenire. Ergo, &c. Ad hoc pertinere videtur illud epiſt. 1. Joan. cap. 3. *Qui habuerit ſubſtantiam mundi, & viderit fratrem ſuum neceſſe habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo: quomodo charitas Dei manet in eo?* Quòd ſi homo ſub mortali tenetur, ex aliquo modo neceſſariis ad ſtatum, ſubvenire proximo graviter periclitanti in corpore, vel fama, vel fortunis, quantò magis tenetur ex ſimpliciter ſuperfluis?

Dixi autem, aliquo modo neceſſaria: nam ex ſimpliciter neceſſariis ad ſtatum, homo non tenetur ſubvenire proximo, niſi cùm eſt in extrema neceſſitate: neque homo ut ſubveniat proximo neceſſitatem patienti, tenetur ſe ipſum ad parem neceſſitatem redigere, & ſubire grave damnum, ut grave damnum proximi in eodem genere impediat: dilectio enim ſui eſt prior dilectione proximi; & cùm dicitur: *Diliges proximum ſicut te ipſum*, to, *ſicut* non ſignificat omnimodam æqualitatem, ut jam aliàs notatum eſt.

PROPOSITIO VI.

Unuſquiſque tenetur ſimpliciter ſuperflua erogare in pauperes communes.

Prob. Superflua ſimpliciter dicuntur ea, quæ homini neque ad propriam & ſuorum vitam conſervandam, neque ad integram ſtatus decentiam ſecurè ſervandam, ſpectatis eventibus, qui moraliter poſſunt contingere, neque ad liberos ſecundùm eorum conditionem honeſtè & convenienter collocandos, neque ad altiorem in Republica gradum obtinendum, ſi ad eum idoneus eſt, & ad eum prudenter aſpirare poteſt, neceſſaria ſunt. Atqui hujuſmodi bona debent erogari in pauperes communes. Ergo, &c.

Prob. min. Ex S. Thoma 2. 2. quæſt. 66. art. 7. in O. ubi ſic loquitur: *Ea quæ ſunt juris humani, non poſſunt derogare juri naturali, vel juri divino. Secundum autem naturalem ordinem ex divina providentia inſtitutum, res inferiores ſunt ordinatæ ad hoc, quòd ex his ſubveniatur hominum neceſſitati: & ideò per rerum diviſionem & appropriationem, ex jure humano procedentem, non impeditur, quin hominis neceſſitati ſit ſubveniendum ex hujuſmodi rebus. Et res quas aliqui ſuperabundanter habent, ex naturali jure debentur pauperum ſuſtentationi. Unde Ambroſius dicit.* Eſurientium panis eſt, quem tu detines: nudorum indumentum eſt, quod tu recludis: miſerorum redemptio & abſolutio eſt pecunia, quam tu in terram defodis.

Juxta S. Doctorem igitur, bonorum diviſio & appropriatio jure gentium induci non potuit, niſi ea lege & conditione, ut qui ſuperabundantia, hoc eſt, ſimpliciter ſuperflua haberent, ea tenerentur diſtribuere pauperibus. Et ratio ejus eſt, quia Deus ut auctor & proviſor naturæ humanæ, conſtituit, adeòque jus naturale, quod per jus humanum aboleri non poteſt, graviter præcipit omnium hominum neceſſitatibus, ſervata proportione, ſubveniri ex rebus temporalibus, hoc eſt, extremæ neceſſitati unius ex rebus alteri etiam ſimpliciter neceſſariis ad ſtatum, gravi neceſſitati unius ex rebus alteri non modò ſimpliciter ſuperfluis, ſed etiam aliquo modo ad ſtatum neceſſariis, & communibus neceſſitatibus aliorum ex aliorum rebus, eis ſimpliciter ſuperfluis. Quod confirmat S. Doctor ex verbis S. Ambroſii, idem aſſerentis æquivalenter.

Itaque juxta S. Doctorem, qui ſuperabundantia habent, & ſimpliciter ſuperflua, non tam eorum domini ſunt, quàm diſpenſatores, quorum tamen arbitrio horum ſuperfluorum diſtributio committitur; ita ut non teneantur dare huic vel illi determinatè, ſed quibus dent, ſervato ordine charitatis, eligere poſſint. Hoc dicit S. Doctor eodem loco: nam ſic proſequitur: *Sed quia multi ſunt neceſſitatem patientes, & non poteſt ex eadem re omnibus ſubveniri, committitur arbitrio uniuſcujuſque diſpenſatio propriarum rerum, ut ex eis ſubveniat neceſſitatem patientibus.* Adde nec eos teneri ad ſuperflua illa ſtatim in pauperes profundenda; ſed ſatis eſſe v. gr. ſi ſuperflua unius anni intra annum diſtribuant, niſi tamen graves aliquæ neceſſitates occurrant, quibus citiùs ſubvenire neceſſe ſit.

Hanc

Hanc porrò obligationem ſimpliciter ſuperflua erogandi in pauperes, etiam in communi tantùm neceſſitate gravem eſſe, ſatis colligitur ex ratione D. Thomæ, ex Patribus, Ambroſio verbis citatis, Baſilio homil. in avaros diteſcentes, ubi eodem planè modo loquitur, quo Ambroſius; Gregorio Nazianz. orat. de amore pauperum, &c. imò & ex verbis Chriſti Matth. cap. 25. *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum ... Eſurivi enim, & non dediſtis mihi manducare, &c.* Ex quibus liquet, innumeros divites damnatum iri, quòd proximorum neceſſitatibus non ſubvenerint. Unde mortaliter peccat, qui nunquam facit, vel proponit nunquam facere eleemoſynam ex ſimpliciter ſuperfluis; qui ex ſimpliciter ſuperfluis theſaurizat; qui ſimpliciter ſuperflua in ludos, epulas, ſumptuoſa ædificia, alioſve vanos uſus expendit, vel omnia, vel ſaltem ex parte notabili.

Dices. Divites ſunt domini rerum ſimpliciter ſuperfluarum. Ergo ſaltem extra caſus extremæ vel gravis neceſſitatis poſſunt illas ſibi retinere, & ex illis theſaurizare. *Reſp.* neg. conſeq. Divites itaque ſunt quidem domini ſimpliciter ſuperfluorum, ſed cum gravi obligatione ea, hoc ipſo quòd ſic ſuperflua ſunt, in pauperes erogandi. Ex eo igitur quòd divites ſimpliciter ſuperfluorum ſint domini, ſequitur tantùm quòd ad eorum in pauperes erogationem non teneantur ex juſtitia commutativa, & ita ſi non erogent, non teneantur ad reſtitutionem.

Dices. Talis eſt obligatio ſubveniendi proximo, qualis eſt neceſſitas proximi. Ergo ubi non eſt niſi levis neceſſitas, ibi non poteſt eſſe niſi levis obligatio. Atqui in caſu neceſſitatis communis nunquam occurrit niſi levis neceſſitas particularis. Ergo nunquam occurrit niſi levis obligatio ſubveniendi proximo. Ergo nunquam niſi venialiter peccari poteſt, non ſubveniendo proximo in caſu neceſſitatis communis. Ergo ſaltem qui retinet ſimpliciter ſuperflua, non peccat niſi venialiter. *Reſp.* neg. hanc ultimam conſeq. Ratio negandi eſt, quia obligatio dandi ſimpliciter ſuperflua pauperibus, non eſt præcisè obligatio ſubveniendi neceſſitati hujus vel illius proximi in particulari, ſed eſt obligatio ſubveniendi neceſſitati communi, ſeu aggregato ex omnibus neceſſitatibus particularibus, quod profectò aggregatum eſt ſufficientiſſima materia gravis obligationis.

Dices. Hac doctrina damnatur maxima divitum pars: non enim diteſcunt, niſi ſimpliciter ſuperflua retinendo, & ex eis theſaurizando. *Reſp.* Hanc doctrinam ſolùm oſtendere, quomodo ſe ipſi damnent divites illi, quibus cum Jacobo Apoſtolo dicimus: *Agite nunc divites, plorate ululantes in miſeriis veſtris, quæ advenient vobis. Divitiæ veſtræ putrefactæ ſunt ... aurum & argentum veſtrum æruginavit; & ærugo eorum in teſtimonium vobis erit* (veſtræ in pauperes inhumanitatis,) *& manducabit carnes veſtras. Theſaurizaſtis vobis iram in noviſſimis diebus.*

Propositio VII.

Præcepto eleemoſynæ non ſatisfit per mutuum, aut alium contractum oneroſum, quo indigens obligetur ad aliquid ſive abſolutè, ſive conditionatè tantùm, putà ſi poſteà diteſcat, ſi poſteà domum vel agrum poſſideat, &c.

Prob. Nam præceptum eleemoſynæ, cùm urget, obligat ad ſubveniendum miſeriæ proximi, non qualicumque modo, ſed liberaliter & abſolutè donando: nam eleemoſyna, in ſenſu Scripturarum & Patrum, eſt res abſolutè & gratuitò donata proximo, ad ſubveniendum ejus neceſſitati; adeòque præceptum eleemoſynæ eſt præceptum abſolutè & gratuitò donandi proximo rem aliquam, qua ſublevetur ejus miſeria. Ergo cùm urget præceptum eleemoſynæ, non ei ſatisfacit qui proximi neceſſitatem ſublevat per mutuum, aut quemlibet alium contractum oneroſum, ſed peccat mortaliter, ſi proximus eſt in extrema vel gravi neceſſitate.

Dixi autem, cùm urget præceptum eleemoſynæ. Nam 1. ſi proximus non ſit in neceſſitate ſimpliciter, ſed ſecundùm quid tantùm, putà quia abeſt à patria, in qua habet bona, quia eſt operarius, & non locatur ejus opera, quia eſt artifex viribus valens ad exercendam artem ſuam, ſed caret inſtrumentis, niſi tamen tota ſua induſtria ad ſibi vel familiæ ſuæ ſubveniendum indigeat, quo caſu erit ſimpliciter indigens; ſi proximus, inquam, non ſit in neceſſitate niſi ſecundùm quid, tunc propriè non urget præceptum eleemoſynæ, & charitati ſatisfit, ſi proximo ſubveniatur per mutuum, locationem, aliumve contractum oneroſum.

2. Si proximus eſt tantùm in neceſſitate communi, & non habeo ſimpliciter ſuperflua, non obligat me præceptum eleemoſynæ, quia non poſſum ſubvenire proximo niſi de neceſſariis ad ſtatum, & ita non poſſum ex charitate teneri ad ei ſubveniendum, niſi per mutuum, aut alium aliquem contractum oneroſum. Idem dic, ſi proximus non eſt in extrema neceſſitate, nec poſſum ei ſubvenire niſi ex ſimpliciter ad ſtatum neceſſariis, ſeu ſine notabili meo damno. Et ſi habeo ſimpliciter ſuperflua, teneor præcepto eleemoſynæ, etiam extra caſum extremæ vel gravis neceſſitatis, ex illis ſubvenire ſimpliciter indigentibus, per largitionem omninò gratuitam & abſolutam.

Quæres. Utrùm is, qui ſe fingit pauperem, & aliqua titulo eleemoſynæ accipit, teneatur ad reſtitutionem?

Reſp. Talis accepta titulo eleemoſynæ tenetur reſtituere donatori, vel pauperibus. Ratio eſt, quia vera paupertas, ut talis probabiliter cognita vel præſumpta, eſt motivum ſubſtantiale dandi eleemoſynam, quo proinde deficiente, ſubſiſtere non poteſt donatio. Præterea, in omni donatione titulo eleemoſynæ facta, tacitè ſubintelligitur hæc conditio ſine qua non. Si verus es pauper.

ARTICULUS XV.

De Scandalo.

1. SCandalum duplex diſtinguitur, activum ſcilicet, & paſſivum. Scandalum activum, quod ſimpliciter dicitur ſcandalum, definitur à S. Thoma 2. 2. quæſt. 43. art. 1. in O. *Dictum vel factum minùs rectum, præbens occaſionem ruinæ* (ſpiritualis ſcilicet, quæ in peccato conſiſtit.) Hanc definitionem probat S. Doctor his verbis: *In proceſſu viæ ſpiritualis contingit aliquem diſponi ad ruinam ſpiritualem per dictum vel factum alterius: in quantum ſcilicet ſua admonitione, vel inductione aut exemplo, alterum trahit ad peccandum: & hoc propriè dicitur ſcandalum. Nihil autem ſecundùm propriam rationem diſponit ad ſpiritualem ruinam, niſi quod habet aliquem defectum rectitudinis: quia id quod eſt perfectè rectum, magis munit hominem contra caſum, quàm ad ruinam inducat.* Hinc

Breviter ſic argumentor. Scandalum dicitur, omne dictum vel factum, quo quis alterum diſponit ad peccatum, in quo ſpiritualis caſus ſeu ruina hominis conſiſtit. Atqui per ſe loquendo nemo poteſt alterum diſponere ad peccatum, per dictum ſuum vel factum, niſi dictum illud vel factum habeat aliquem defectum rectitudinis: quod enim eſt perfectè rectum, magis retrahit à peccato, quàm ad illud diſponit. Ergo, &c. Ad ſcandalum igitur activum duo requiruntur, nempe 1. dictum vel factum minùs rectum, quod eo ipſo quòd eſt minùs rectum, poteſt ad peccatum diſponere. 2. Ut hoc dictum vel factum re ipſa inducat, vel ſaltem morale periculum ſit, ne inducat ad peccatum.

Porrò hic minùs rectum dicitur, ut ait S. Doctor ad 2. *non quod ab aliquo alio ſuperatur in rectitudine: ſed quod habet aliquem rectitudinis defectum; vel quia eſt ſecundùm ſe malum, ſicut peccatum; vel quia habet ſpeciem mali, ſicut cùm aliquis* recum-

Digitized by Google

recumbit in idolo: quamvis enim hoc ſecundùm ſe non ſit peccatum, ſi aliquis hoc non corrupta intentione faciat: tamen quia habet quandam ſpeciem mali, vel ſimilitudinem venerationis idoli, poteſt alteri præbere occaſionem ruinæ; & ſi re ipſa præbet, vel morale periculum eſt, ne præbeat, ſcandalum eſt, & peccatum contra charitatem grave vel leve, prout eſt alteri occaſio gravis vel levis ruinæ. Unde, ut ſubjicit S. Doctor, Apoſtolus 1. Theſ. cap. 5. ſic fideles admonet: *Ab omni ſpecie mala abſtinete vos.*

2. Scandalum paſſivum eſt ipſa ſpiritualis ruina proximi, hoc eſt, peccatum ad quod proximus inducitur per alterius dictum vel factum minùs rectum. Ex quo patet, ſcandalum paſſivum ſemper quidem eſſe peccatum: non enim ſcandalizatur proximus, niſi ruendo ſpirituali ruina, & non ruit ſpirituali ruina, niſi peccando, ut ait S. Thomas hic art. 2. in O. At nunquam quà tale, hoc eſt, quà ſcandalum paſſivum, eſt peccatum ſpeciale. Hoc dicit S. Thomas hic a. 3. in O. ubi ait: *Paſſivum ſcandalum non poteſt eſſe ſpeciale peccatum, quia ex dicto vel facto alterius aliquem ruere contingit ſecundùm quodcumque genus peccati: nec hoc ipſum quod eſt occaſionem peccandi ſumere ex dicto vel facto alterius, ſpecialem rationem peccati conſtituit: quia non importat ſpecialem deformitatem ſpeciali virtuti oppoſitam.*

3. Ut obſervat S. Thomas hic art. 1. ad 4. quandoque ſimul eſt ſcandalum activum in uno, & paſſivum in altero, putà quando unus inducit ad peccandum, & alter peccat. Quandoque eſt ſcandalum activum ſine paſſivo, putà quando aliquis ad peccandum inducit dicto vel facto, & alter non conſentit. Quandoque demùm eſt ſcandalum paſſivum ſine activo, quando nempe ex eo quòd unus rectè dicit vel facit, & præter ejus intentionem alter ſumit occaſionem peccandi: tunc enim unius dictum vel factum non eſt per ſe, ſed ſolùm per accidens occaſio ruinæ alterius, adeòque vel nullatenùs, vel non niſi impropriè dici poteſt ſcandalum activum. Ex his

4. Scandalum adhuc dividitur in datum & acceptum. Scandalum dicitur datum, cùm dictum vel factum unius eſt per ſe occaſio ruinæ alterius: dicitur verò acceptum, cùm dictum vel factum unius eſt tantùm per accidens ruinæ alterius occaſio. Dictum autem vel factum unius eſt per ſe occaſio ruinæ alterius, *quando*, ut ait S. Thomas loco proximè citato, *aliquis ſuo malo verbo vel facto intendit alium ad peccandum inducere, vel etiam ſi ipſe hoc non intendat, & ipſum factum eſt tale, quod de ſui ratione habet, quod ſit inductivum ad peccandum, puta cum aliquis publicè facit peccatum, vel quod habet ſimilitudinem peccati: & tunc ille qui hujuſmodi actum facit, propriè dat occaſionem ruinæ*, atque ita tunc eſt ſcandalum datum.

Dictum verò vel factum unius eſt tantùm per accidens ruinæ alterius occaſio, *quando*, ut ibidem pergit S. Thomas, *& præter intentionem operantis, & præter conditionem operis* (quod nimirum neque malum eſt, neque ſimilitudinem habet mali,) *aliquis malè diſpoſitus, ex hujuſmodi opere inducitur ad peccandum, putà cùm aliquis invidet bonis aliorum. Et tunc ille qui facit hujuſmodi actum rectum, non dat occaſionem, quantum in ſe eſt, ſed alius ſumit occaſionem*, atque ita tunc eſt ſcandalum, non datum, ſed acceptum.

5. Scandalum acceptum ſubdividitur in ſcandalum puſillorum, & ſcandalum phariſaicum. Scandalum phariſaicum dicitur, quod procedit ex malitia, hoc eſt, cum quis ex odio, vel invidia, vel alia quavis prava intentione ſumit occaſionem peccandi ex alterius dicto vel opere recto præter ejus intentionem. Phariſaicum autem nuncupatur, quia hoc pacto de doctrina & miraculis Chriſti ſcandalizabantur phariſæi. Scandalum puſillorum dicitur, quod procedit ex infirmitate vel ignorantia, hoc eſt, cùm quis ex alterius dicto vel opere recto præter ejus intentionem peccandi occaſionem ſumit ex infirmitate vel ignorantia. Quia autem ſæpè tenemur impedire, ne proximus ſic ſcandalizetur ex dicto vel facto noſtro quantumlibet recto, ſæpè contingere poteſt, quòd ſcandalum puſillorum malitiam habeat ſcandali dati. Hinc ſæpè contingere poteſt, quòd in ſcandalo puſillorum ſcandalum paſſivum non ſit ſine activo; cùm è contra in ſcandalo phariſaico nunquam ſit ſcandalum activum cum paſſivo; adeòque ſolus peccet ille, qui ſic ſcandalizatur. His omnibus præſuppoſitis, pro ſcandalo activo ſit

PROPOSITIO.

Scandalum eſt peccatum ſpeciale & mortale ex genere ſuo.

Prob. Et 1. quidem quòd ſcandalum ſit peccatum, apertè docet Scriptura pluribus locis. Sic dicitur Matth. cap. 18. *Qui autem ſcandalizaverit unum de puſillis iſtis, expedit ei ut ſuſpendatur mola aſinaria in collo ejus, & demergatur in profundum maris. Væ mundo à ſcandalis.* Et Rom. c. 14. *Malum eſt homini, qui per offendiculum manducat* (carnes, quamvis per ſe non ſit illicitum manducare:) *Bonum eſt* (& quidem ſic, ut contrarium malum ſit & inhoneſtum) *non manducare carnem, & non bibere vinum,* (neque aliud quid ſimile, quantumvis de ſe licitum facere) *in quo frater tuus offenditur, aut ſcandalizatur, aut infirmatur.* Ratio autem eſt, quia cauſare malum ſpirituale proximi, peccatum eſt. Sed qui ſcandalizat proximum, cauſat malum ſpirituale illius. Ergo, &c.

2. Scandalum eſt peccatum ſpeciale: nam, ut dicit S. Thomas hic art. 3. in Sed contra, *ſpeciali virtuti ſpeciale peccatum opponitur. Sed ſcandalum opponitur ſpeciali virtuti, ſcilicet charitati: dicitur enim Rom.* 14. Si propter cibum frater tuus contriſtatur, jam non ſecundùm charitatem ambulas. Ergo, &c. Et verò inferre proximo ſpirituale damnum, charitati contrarium eſt. Atqui ſcandalum infert proximo ſpirituale damnum. Ergo, &c. *At inquies.* Proximus ſpirituale damnum illud voluntariè patitur. *Reſp.* Hoc tantùm impedire læſionem juſtitiæ, quo non obſtante, verè læditur charitas.

3. Scandalum eſt peccatum mortale ex ſuo genere, ut patet ex verbis Chriſti Matth. cap. 18. & Apoſtoli Rom. c. 14. & hac ratione ſuadetur. Omne peccatum, quod ſpecialiter adverſatur charitati, ex genere ſuo mortale eſt. Atqui ſcandalum ſpecialiter adverſatur charitati. Ergo ex genere ſuo mortale eſt. Dico, ex genere ſuo: nam propter levitatem materiæ, poteſt eſſe veniale tantùm.

Itaque proximus, qui ſcandalizatur, vel inducitur ad peccatum mortale, vel ad veniale tantùm. Si primum, cùm peccatum mortale proximi ſit gravis ruina, eſt gravis materia ſcandali, adeòque ſcandalum grave eſt, & peccatum mortale, niſi tamen excuſetur aliundè. Si ſecundùm, cùm peccatum veniale proximi ſit tantum levis ruina, vel, ut loquitur S. Thomas hic art. 4. in O. ſit quaſi impactio tantùm, non ruina, eſt tantum levis materia ſcandali, ac proinde tunc ſcandalum, quà tale, leve eſt, & peccatum veniale tantum. Dico, quà tale: nam dictum vel factum, quo proximus inducitur ad peccandum venialiter, & quod idcircò veniale tantùm eſt in ratione ſcandali, poteſt ex alio capite uno vel multiplici eſſe peccatum mortale: nam erit peccatum mortale, ſi proximus ad peccandum inducatur ex gravi odio, cum gravi injuria, &c.

Dixi ſupra, niſi tamen excuſetur aliunde: nam ſcandalum de ſe grave, quia eſt cauſa gravis ruinæ proximi, poteſt eſſe veniale ex inadvertentia, ſi nimirùm aliquis proximo occaſionem gravis ruinæ præbeat, ad hoc non advertendo, & ejus inadvertentia ſit tantùm leviter culpabilis. Ad quod requiritur, ut hæc inadvertentia procedat vel ex levi tantùm negligentia, vel ex ignorantia penè invincibili.

Quæres 1. Quinam dicto vel facto ſuo incurrant ſpecialem malitiam ſcandali?

Reſp. 1. Qui directè inducit proximum ad peccandum,

Digitized by Google

dum, ex formali intentione ut peccet proximus, incurrit ſpecialem malitiam ſcandali: tunc enim vel verum eſt ſcandalum, vel nunquam eſt. Imò tunc eſt maximum ſcandalum quod eſſe poteſt; & ſcandalum diabolicum: diabolus enim directè inducit homines ad peccandum, ut ſpiritualiter ruant, & ruendo moriantur ſpiritualiter.

Reſp. 2. Qui directè ad peccandum inducit proximum, non ut ruat proximus, ſed propter aliquam ſuam utilitatem vel delectationem, incurrit ſpecialem malitiam ſcandali; nam dicto vel facto illius convenit tota definitio ſcandali. Præterea, ſi non incurrit malitiam propriam ſcandali, certè quia non intendit illam, ſed ſuam utilitatem vel delectationem. Atqui hoc dici non poteſt: ad hoc enim ut malitia aliqua contrahatur, ſufficit ut liberè fiat id quocum conjuncta eſt, & cognoſcitur, vel ſaltem cognoſci debet eſſe conjuncta. Qui autem dicto aut facto ſuo directè proximum ad peccandum inducit, licèt non inducat niſi propter aliquam ſuam utilitatem vel oblectationem, dicit aut facit aliquid, quocum conjuncta eſt ſpecialis malitia ſcandali, & hoc cognoſcit, vel ſaltem debet cognoſcere: cognoſcit enim, vel ſaltem debet cognoſcere, quòd proximum ad ſpiritualem ruinam impellere, charitati ſpecialiter adverſetur; ſive propter ſe, ſive propter aliud tantùm intendatur ſpiritualis ruina proximi. Ergo, &c.

Reſp. 3. Qui temerè coram alio dicit vel facit aliquid malum, aut ſpeciem habens mali, quo alius ad peccandum inducitur, incurrit ſpecialem malitiam ſcandali: nam ejus dicto vel facto convenit tota definitio ſcandali: eſt enim dictum vel factum minùs rectum, proximo dans occaſionem ruinæ ſpiritualis. Præterea, ut contrahatur ſpecialis malitia ſcandali, ſicut & cujuſcumque alterius vitii, ſufficit ut ſit indirectè volita. Sed qui coram alio dicit, &c. vult indirectè malitiam ſpecialem ſcandali: nam indirectè vult ruinam ſpiritualem proximi; cùm velit id quocum conjuncta eſt, & conjunctam eſſe cognoſcit, aut ſaltem cognoſcere debet. Ergo, &c. Ex his

Collige 1. Eum peccare peccato ſcandali, qui petit ab alio, vel conſulit illi opus, quod nullo pacto exequi poteſt, niſi peccando. Ratio eſt, quia talis in æſtimatione morali proximum directè inducit ad peccatum: directè enim inducit eum ad actionem, quæ ſine malitia eſſe non poteſt.

Dixi autem, quod nullo pacto, &c. Nam ſi opus aliqua ratione præſtari poteſt inculpatè, quandoque peti poteſt ſine ſcandalo, quandoque non poteſt. Nam ſi is, à quo petis opus illud, paratus eſt ad peccandum, & habes rationabilem cauſam petendi, petendo non contrahis malitiam ſcandali, etiamſi moraliter certus ſis opus nonniſi peccaminosè præſtandum eſſe, quia tunc uteris jure tuo, neque tunc cenſeris cauſare, ſed ſolùm juſta de cauſa permittere ruinam proximi. Hinc gravem neceſſitatem patienti, qui aliter ſubvenire ſibi non poteſt, licèt petere mutuum ab uſurario, qui petiturus eſt uſuras. Hinc gravi de cauſa, v. gr. cùm de firmandis induciis agitur, licèt petere juramentum à Mahumetano, qui ſuper Alcorano juraturus eſt.

Dixi. Si habes rationabilem cauſam petendi: nam ſine rationabili cauſa petere opus, quod ſine peccato non præſtabitur, quamvis poſſet, ſcandalum eſt etiam relatè ad eum, qui ad peccandum paratiſſimus eſt: petendo enim ſine rationabili cauſa, cenſeris non purè permittere, ſed indirectè velle & cauſare proximi ruinam; cui nimirùm, cùm non habes eam permittendi cauſam rationabilem, occaſionem ſubtrahere teneris ex præcepto charitatis & miſericordiæ. Hinc qui invitat meretricem ad fornicandum, non ſolùm fornicationis, ſed etiam gravis ſcandali malitiam propriam contrahit, quantumvis mulier illa parata ſit ad peccandum.

Jam verò ſi is à quo opus petitur, non eſt paratus ad peccandum, vel habes ſpeciale jus juſtitiæ ad opus illud, vel non habes. Si primum, nec ſine aliquo tuo notabili detrimento carere potes illo opere, petendo non peccas contra charitatem, nec incurris malitiam ſcandali, quamvis moraliter certus ſis opus non eſſe præſtandum ſine peccato. Ratio eſt, quia tunc ex charitate teneri non potes privare te jure tuo, & is à quo rationabili de cauſa petis opus tibi debitum, ſibi ſoli imputare debet, quòd opus illud non præſtet ſine peccato. Hinc fidelis v. gr. quia ſpeciale jus habet petendi ſacramenta à parocho, ſi non poteſt ea ab alio accipere, nec illis carere ſine aliquo ſuo notabili damno, ſaltem ſpirituali, poteſt licitè ea à parocho petere, quamvis parochum illa non ſine peccato adminiſtraturum eſſe, certus ſit moraliter.

Collige 2. Malitiam propriam ſcandali eum contrahere, qui coram alio dicit vel facit aliquid malum, aut ſpeciem habens mali, niſi hìc & nunc ex circumſtantiis ipſi moraliter conſtet, alium inde ſumpturum non eſſe occaſionem peccandi. Nam ſi habet hanc moralem certitudinem, in nullo ſenſu dici poteſt velle ruinam proximi, ſeu proximum ad peccandum inducere. Si verò non habet, dicendo vel faciendo aliquid, quod ratione ſui inductivum eſt ad peccatum, cenſetur interpretativè velle ruinam proximi, & ita proximum indirectè ad peccandum inducere. Præterea, ibi ſcandalum eſt, ubi morale periculum eſt, ne proximus ex dicto vel facto minùs recto ſumat occaſionem peccandi. Atqui hìc morale periculum eſt, ne proximus, &c.

Collige 3. Eum ſpecialem ſcandali malitiam incurrere, qui facit aliquid de ſe etiam omninò indifferens, ſive ex formali intentione, ſive ſine formali intentione, ſed cum morali periculo proximum inducendi ad malum. Nam illud quod facit, quantumvis de ſe indifferens, hìc & nunc malum eſt propter circumſtantiam intentionis, vel moralis periculi ruinæ proximi. Atqui malum eſſe non poteſt propter circumſtantiam, &c. niſi malitia propria ſcandali. Præterea, ille contrahit malitiam propriam ſcandali, qui directè, vel ſaltem indirectè proximum impellit ad ruinam. Atqui facit aliquid de ſe indifferens, unde proximus occaſionem ſumere poteſt ruendi, proximum ad ruinam impellit: directè quidem, ſi ex intentione; indirectè verò, ſi cum morali periculo proximum inducendi ad malum facit. Ergo, &c. Hinc aliquid de ſe indifferens, nec de ſe inductivum ad peccandum, poteſt eſſe peccatum etiam grave in ratione ſcandali; poteſt, inquam, eſſe, non quidem per ſe & ratione ſui, ſed per accidens, nempe vel propter pravam intentionem facientis, vel propter videntis pravam diſpoſitionem.

Quæres 2. Utrùm opera bona ſint aliquando omittenda, ne proximus ex illis ſcandalizetur?

Reſp. 1. Opera bona ad ſalutem neceſſaria, quia graviter præcepta ſunt, durante præcepti obligatione, nunquam omittenda ſunt, propter ſcandalum vitandum. Hoc dicit S. Thomas hìc art. 7. in O. *Eſt autem in ſpiritualibus bonis diſtinguendum. Nam quædam horum ſunt de neceſſitate ſalutis, quæ prætermitti non poſſunt ſine peccato mortali. Manifeſtum eſt autem, quòd nullus debet mortaliter peccare, ut alterius peccatum impediat: quia ſecundùm ordinem charitatis plus debet homo ſuam ſalutem ſpiritualem diligere, quàm alterius. Et ideò ea quæ ſunt de neceſſitate ſalutis, prætermitti non debent propter ſcandalum vitandum.*

Dixi autem, durante obligatione præcepti: cùm enim præcepta affirmativa non obligent pro ſemper, contingere poteſt, ut præceptum aliquod affirmativum non obliget ad opus aliquod in morali periculo ruinæ proximi, ad quod ſecluſo tali periculo obligaret. Hoc dicit S. Thomas art. citato ad 1. ubi poſt S. Auguſtinum ait, peccatorum punitionem, quæ eſt actus juſtitiæ, interdùm omittendam eſſe propter vitandum ſcandalum; quia nimirùm interdùm propter ſcandali periculum, ad illam non obligat juſtitia.

Hac autem in re ut prudenter judicetur, utrùm præceptum affirmativum obliget hìc & nunc, an non, in morali periculo ruinæ proximi, maturè conſideranda eſt præcepti natura, gravitas, neceſſitas, vel utili-

Digitized by Google

utilitas, & ex his æſtimandum, utrum ex duobus, ruina ſcilicet proximi vitanda, & opere faciendo, alteri præponderet.

Reſp. 2. Bona opera ad ſalutem non neceſſaria, quia non ſunt in præcepto, ſed in conſilio tantùm, unde vocantur opera ſupererogationis, non ſunt omittenda propter ſcandalum Phariſæorum vitandum; at propter vitandum ſcandalum puſillorum nonnunquam omittenda ſunt. Sic reſpondet S. Thomas art. citato in O. ubi ſic proſequitur: *In his autem ſpiritualibus bonis, quæ non ſunt de neceſſitate ſalutis, videtur diſtinguendum. Quia ſcandalum quod ex eis oritur, quandoque ex malitia procedit: cum ſcilicet aliqui volunt impedire hujuſmodi ſpiritualia bona, ſcandala concitando. Et hoc eſt ſcandalum Phariſæorum .... quod eſſe contemnendum Dominus docet, Matth. 15. Quandoque verò ſcandalum procedit ex infirmitate, vel ignorantia. Et hujuſmodi eſt ſcandalum puſillorum, propter quod ſunt ſpiritualia bona vel occultanda, vel etiam interdum differenda: ubi periculum non imminet, quouſque reddita ratione, hujuſmodi ſcandalum ceſſet.*

Quare autem opera ſupererogationis interdùm omittenda ſint propter ſcandalum puſillorum vitandum, facilè oſtenditur. Nam proximi ex infirmitate vel ignorantia lapſuri ruinam impedire teneor præcepto charitatis & miſericordiæ, cùm facilè poſſum. Atqui facilè poſſum, cùm agitur tantùm de omittendo opere ſupererogationis. 1. Enim tale opus ad ſalutem neceſſarium non eſt. 2. Si omitto illud, ne proximus propter infirmitatem vel ignorantiam ſuam ex eo ſcandalizetur, tunc actum charitatis exerceo, magis meritorium, quàm foret ipſum opus, quod omitto. Ex dictis hactenùs,

Collige 1. Mulierem interdùm teneri poſſe ad omittendum ſacrum etiam die feſto, non quidem propter periculum ſcandali vagi & indeterminati, hoc eſt, propter periculum, ne alicui indeterminatè ſit occaſio peccandi mortaliter, ſed ad vitandam ruinam alicujus in particulari, quem ex ejus præſentia occaſionem peccandi ſumpturum eſſe ex infirmitate, moraliter certa eſt: tunc enim non urget præceptum Eccleſiæ, quia præceptum charitatis & miſericordiæ prævalet. Ad vitandum igitur hujuſmodi ſcandalum, mulier etiam die feſto à ſacro abeſſe tenebitur ſemel aut iterùm, non tamen longo tempore: non enim longo tempore abeſſet ſine ſcandalo publico, quod præponderat privato, imò nec ſine aliquo ſuo notabili damno ſpirituali, quod ſubire non tenetur ad impediendam ruinam alterius, qui licèt ex infirmitate, voluntariè tamen caſurus eſt.

Collige 2. Mulierem graviter teneri ad abſtinendum ab ornatu, non quidem ordinario, & decenti juxta conditionem ſuam, ſed extraordinario, & aliquo modo de ſe ad peccandum provocativo; atque à fortiori à notabili nuditate corporis: hæc enim eſſe non poſſunt ſine morali periculo gravis ruinæ multorum. Non poteſt autem non incurrere malitiam ſpecialem ſcandali, qui facit aliquid inordinatum, cùm tali periculo conjunctum. Fœminas itaque hujus ſcandali reas qui abſolvunt, peccant mortaliter, niſi illæ priùs ſe correxerint, vel ſaltem ſeriò promiſerint in poſterum ab ejuſmodi cultu & nuditate abſtinere. Porrò quod hìc de mulieribus indecenti cultu utentibus dicitur, dici quoque debet de iis, qui picturas vel ſtatuas ſcandaloſè nudas publicè exponunt.

Quæres 3. Utrùm propter ſcandalum vitandum temporalia bona ſint dimittenda?

Reſp. 1. Cum S. Thoma hic art. 8. in O. *Circa temporalia bona diſtinguendum eſt. Aut enim ſunt noſtra, aut ſunt nobis ad conſervandum pro aliis commiſſa: ſicut bona Eccleſiæ committuntur prælatis, & bona communia quibuſcumque reipublicæ rectoribus. Et talis conſervatio, ſicut & depoſitorum, imminet his, quibus ſunt commiſſa, ex neceſſitate. Et ideo non ſunt propter ſcandalum dimittenda: ſicut nec alia, quæ ſunt de neceſſitate ſalutis.*

Ratio igitur, cur bona hujuſmodi non ſint dimittenda propter vitandum ſcandalum, eſt quia eorum conſervatio eſt de neceſſitate ſalutis; cùm ii quibus ſunt commiſſa, illa conſervare graviter teneantur ex juſtitia, cujus obſervatio hominibus maximè neceſſaria eſt, etiam in concurſu vitandi ſcandali. Atqui quæ ſunt de neceſſitate ſalutis, non ſunt dimittenda propter vitandum aliorum ſcandalum: ut enim ait S. Doctor art. 7. in O. *Secundum ordinem charitatis plus debet homo ſuam ſalutem ſpiritualem diligere, quam alterius.* Ergo, &c.

Confirmatur & declaratur ampliùs, ſecundùm mentem S. Doctoris. Nullus debet tranſgredi præceptum graviter obligans, ut vitet ſcandalum aliorum; nam, ut ait S. Doctor loco proximè citato, *manifeſtum eſt, quòd nullus debet mortaliter peccare, ut alterius peccatum impediat.* Atqui homo non poteſt bona ſibi commiſſa dimittere, niſi tranſgrediendo juſtitiæ præceptum, quo propter ejus neceſſitatem graviter tenetur bona illa conſervare, etiam cùm agitur de vitando ſcandalo puſillorum. Ergo nullus debet bona ſibi commiſſa dimittere, ut vitet aliorum ſcandalum; ſed ut officio ſuo fungatur, poteſt & debet ſcandalum illud permittere.

Reſp. 2. Cum eodem ibidem: *Temporalia verò bona, quorum nos ſumus domini, dimittere, ea tribuendo, ſi penes nos ea habeamus; vel non repetendo, ſi apud alios ſint, propter ſcandalum, quandoque quidem debemus, quandoque autem non. Si enim ſcandalum ex hoc oriatur propter ignorantiam vel infirmitatem aliorum, quod diximus eſſe ſcandalum puſillorum, tunc vel totaliter dimittenda ſunt temporalia, vel aliter ſcandalum eſt ſedandum.... Aliquando vero ſcandalum naſcitur ex malitia, quod eſt ſcandalum Phariſæorum; & propter eos, qui ſic ſcandala concitant, non ſunt temporalia dimittenda: quia hoc & noceret bono communi: daretur enim malis rapiendi occaſio, & noceret ipſis rapientibus, qui retinendo aliena, in peccato remanerent.*

Quæres 3. Quandonam vendendo, locando, commodando, donando, incurratur vel non incurratur ſpecialis malitia ſcandali?

Reſp. 1. Res planè indifferentes de ſe, quarum uſus non eſt aliqua lege prohibitus, & quibus homines bene utuntur communiter, ſi vendantur alicui, qui malè illis uſurus eſt, ſed omninò ignoratur eſſe malè uſurus, non incurritur malitia ſcandali. Nam in dubio negativo unuſquiſque præſumitur bonus, in iis præſertim, in quibus homines communiter boni ſunt. Unde venditor in caſu propoſito ementem poteſt & debet præſumere bonum, adeòque re empta bene uſurum. Sed qui rem de ſe planè indifferentem vendit alicui, quem poteſt & debet præſumere bonum, & ea re non malè uſurum, in nullo ſenſu cenſeri poteſt velle ruinam & peccatum illius, etiamſi poſteà malè utatur ea re. Ergo, &c.

Reſp. 2. Qui rem de ſe planè indifferentem vendit, locat, commodat, &c. alicui quem novit ea re malè uſurum eſſe, incurrit malitiam ſcandali. Nam in hoc caſu venditor, locator, &c. meritò cenſetur ſaltem interpretativè velle ruinam ementis. Quòd ſi venditor novit emptorem re empta malè uſurum in damnum alterius, non ſolùm ſcandali, ſed etiam injuſtitiæ malitiam contrahit, quia ſaltem indirectè vult injuriam, quam emptor re empta illaturus eſt. Idem dic, ſi venditor non novit, ſed ſolùm poſitivè dubitat.

Reſp. 3. Si res tales ſunt vel ex natura ſua, vel ex hominum inſtitutione, vel propter legem aliquam prohibentem, ut moraliter timeatur pravus earum uſus, non poſſunt ſine ſcandalo vendi, locari, commodari, &c. niſi iis, de quibus moraliter certum eſt, quòd non ſint illis malè uſuri. Nam qui res ejuſmodi vendit, locat, &c. alicui, ſine morali certitudine, quòd non ſit malè uſurus, in morali æſtimatione cenſetur illi præbere occaſionem ruinæ.

AR-

ARTICULUS XVI.

De Bello, & Duello.

§. I.

De Bello.

QUæres 1. Utrùm bellum gerere, ſit intrinſecè malum?

Reſp. Bellum non eſt intrinſecè malum, ſed poteſt eſſe licitum & honeſtum. Eſt de fide, & probatur ratione. Nam bellum vel defenſivum eſt, vel aggreſſivum. At 1. bellum defenſivum licitum eſſe poteſt: bellum enim defenſivum dicitur, quo vis vi repellitur. Atqui vim vi repellere cum moderamine inculpatæ tutelæ, omnia jura permittunt. Ergo, &c. 2. Bellum aggreſſivum poteſt eſſe licitum & honeſtum: nam bellum aggreſſivum dicitur, quod infertur ad hoſtes coercendos, & vindicandas injurias illatas. Atqui illatas Reipublicæ injurias, pro quibus juſta ſatisfactio denegatur, vindicare licitum eſt & honeſtum: eſt enim neceſſarium ad rerum publicarum pacem & incolumitatem tuendam. Ergo, &c.

Quæres 2. Ad quem pertineat bellum indicere.

Reſp. Bellum indicere pertinet ad ſupremos Principes, qui ſuperiorem non habent in temporalibus, quales ſunt Imperator Romanus, Reges qui non ſunt imperio Romano ſubditi, & multi Duces. Ita docet S. Thomas 2. 2. quæſt. 40. art. 1. in O. *Ad hoc, quòd aliquod bellum ſit juſtum*, inquit, *tria requiruntur. Primò quidem, authoritas principis, cujus mandato bellum eſt gerendum. Non enim pertinet ad perſonam privatam bellum movere: quia poteſt jus ſuum in judicio ſuperioris proſequi. Similiter autem convocare multitudinem, quod in bellis oportet fieri, non pertinet ad privatam perſonam. Cùm autem cura reipublicæ commiſſa ſit principibus, ad eos pertinet rem publicam civitatis, vel regni, ſeu provinciæ ſibi ſubditæ tueri. Et ſicut licitè defendunt eam materiali gladio contra interiores quidem perturbatores .... ita etiam gladio bellico ad eos pertinet rempublicam tueri ab exterioribus hominibus*, hoc eſt, à rebuſpublicis, vel principibus, qui in jus vocari non poſſunt apud ſuperiorem; cùm, ut ſupponitur, non habeant in temporalibus: unde ad ſatisfaciendum imparari, nonniſi per bellum legitima auctoritate indictum compelli poſſunt.

Porrò quod hîc dicitur de ſupremis principibus, quantùm ad legitimam bellum indicendi poteſtatem, intelligi quoque debet de rebuſpublicis perfectis; cùm ſuperiorem in temporalibus non habeant: ſecùs verò de rebuſpublicis imperfectis, & principibus, qui ſupremi non ſunt: poſſunt enim jus ſuum proſequi in judicio ſuperioris, & idcircò non magis poſſunt bellum indicere, quàm privati. Unde ſi tales bellum indicerent, etiam juſta de cauſa, peccarent non ſolùm contra charitatem, ſed etiam contra juſtitiam; quia bellum indicere ſine legitima authoritate, eſt actus illegitimus: quare ad damnorum omnium reſtitutionem tenerentur.

Quæres 3. Utrùm bellum indicere & gerere Clericis liceat?

Reſp. 1. Prælatus Eccleſiaſticus ſupremam habens poteſtatem in temporalibus, licitè poteſt, & ſine irregularitatis incurrendæ periculo, bellum indicere. Ratio eſt, quia ſufficientem ad hoc habet authoritatem, & hujus authoritatis uſus nulla lege ſive divina ſive humana prohibitus eſt.

Reſp. 2. Per ſe bellum gerere offenſivum clericis illicitum eſt, non quidem jure divino; nullum enim tale jus extat, ſive in ſcriptura, ſive in traditione; ſed jure Eccleſiaſtico, ut patet v. g. ex cap. *Clericum*, diſt. 50. ubi dicitur: *Clericum qui paganum occiderit, non oportet ad gradum majorem provehi, qui carere etiam debet acquiſito: homicida enim eſt. Nam cùm diſcreti ſint milites ſæculi à militibus Eccleſiæ; non convenit militibus Eccleſiæ militare ſæculo, per quod ad effuſionem ſanguinis neceſſe ſit pervenire.*

Rationem autem congruam hoc prohibendi clericis exponit S. Thomas 2. 2. qu. 40. art. 2. in O. ubi ſic ait: *Bellica exercitia maximè repugnant illis officiis, quibus epiſcopi & clerici deputantur, propter duo: primò quidem generali ratione: quia bellica exercitia maximas inquietudines habent. Unde multum impediunt animum à contemplatione divinorum, & laude Dei, & oratione pro populo, quæ ad officium pertinent clericorum. Et ideo ſicut negotiationes, propter hoc quòd nimis implicant animum, interdicuntur clericis, ita & bellica exercitia ... Secundò propter ſpecialem rationem. Nam omnes clericorum ordines ordinantur ad altaris miniſterium, in quo ſub ſacramento repræſentatur paſſio Chriſti ...... & ideo non competit eis occidere, vel effundere ſanguinem, ſed magis eſſe paratos ad propriam ſanguinis effuſionem pro Chriſto, ut imitentur opere, quod gerunt miniſterio.*

Hanc autem obligationem per ſe bellum non exequendi, quæ ſanè gravis eſt, cùm ſit in materia graviſſima, & ſub graviſſimis pœnis imponatur, manifeſtè extendit Sanct. Doctor non ſolùm ad epiſcopos, presbyteros, & diaconos, ſed etiam ad ſubdiaconos: cùm etiam ſubdiaconi ſint deputati ad miniſterium altaris: unde altari ex officio deſerviunt. Quin imò videtur S. Doctor extendere obligationem illam ad eos, qui in minoribus ordinibus exiſtunt, quod intelligendum videtur de iis, qui poſtquam promoti fuerunt ad minores ordines, ſtatui ſuo non renunciarunt: ſunt enim ex officio miniſtri Eccleſiæ, præſertim ſi beneficium habeant Eccleſiaſticum: poſtquam enim ſtatui ſuo omninò renunciarunt, videntur omninò liberi ab obligatione de qua agitur.

Porrò dixi, bellum offenſivum: nam defenſivum non minùs licitum eſt clericis, quàm laicis: unicuique enim jus naturale concedit, vim vi repellere cum moderamine inculpatæ tutelæ, & hoc nullum jus poſitivum prohibet clericis, qui proinde pugnare poſſunt pro vitæ propriæ & patriæ defenſione, quando ad id extrema, vel ſaltem gravis urget neceſſitas. Bellis verò offenſivis ex authoritate ſuperiorum clerici poſſunt intereſſe, ut ait S. Thomas art. proximè citato ad 2. *Non quidem ut ipſi propria manu pugnent, ſed ut juſtè pugnantibus ſpiritualiter ſubveniant ſuis exhortationibus & abſolutionibus, & aliis hujuſmodi ſpiritualibus ſubventionibus .... Et ad hoc primò fuit conceſſum, quod epiſcopi vel clerici ad bella procederent. Quòd autem aliqui propria manu pugnent, abuſionis eſt.*

Quæres 4. Quid ad hoc ut bellum offenſivum ſeu aggreſſivum ſit juſtum, requiratur præter legitimam illud indicendi authoritatem?

Reſp. Requiritur cauſa legitima & neceſſaria bellum indicendi. Hoc dicit S. Thomas hîc art. 1. in O. *Secundò*, inquit, *requiritur cauſa juſta, ut ſcilicet illi qui impugnantur, propter aliquam culpam impugnationem mereantur. Unde Auguſt.* dicit lib. 83. qq. ſuper Joſue qu. 10. *Juſta bella ſolent definiri, quæ ulciſcuntur injurias, ſi gens vel civitas plectenda eſt, quæ vel vindicare neglexerit, quod à ſuis improbè factum eſt; vel reddere quod per injuriam ablatum eſt.* (aut retinetur.) Ad juſtitiam igitur belli aggreſſivi requiritur gravis aliqua injuria, vel quam princeps aut reſpublica infert, & ab inferenda ceſſare; vel quam princeps aut reſpublica intulit, & pro illata juſtam abſque bello ſatisfactionem dare renuit; adeòque requiritur gravis aliqua injuria, quæ alia ratione, quàm bellum inferendo, tolli, vel vindicari, aut reparari non poteſt.

Ratio eſt, quia ſi propter aliquam aliam cauſam licitum eſſet alios bello aggredi, putà propter ambitionem, cupiditatem, inanem gloriam, virium vel fortitudinis oſtentationem, ſemper bellum eſſet ex utraque parte juſtum per ſe & abſque ignorantia, quod eſt abſurdum: duo enim contraria jura non poſſunt eſſe ambo juſta. Item licitè poſſent homines abſque

ulla

olla ſua, vel reipublicæ, cujus membrum ſunt, culpa, fortunis, libertate & vita ſpoliati, quod tamen iniquiſſimum eſt. Item princeps quilibet armis invadendo ditionem alterius, quod licitè poſſet quoties auderet, jure belli ſuum faceret quidquid occuparet, atque ita unuſquiſque tandiu ſolùm jus haberet ad res ſuas, quandiu eas retinere poſſet; quod profectò rapinis & cædibus portam aperiret, & in maximum generis humani damnum verteretur. Sed

Nota 1. Ad juſtitiam belli ſufficere, quòd injuria fiat vel principi, vel ſubditis ejus; nam princeps reipublicæ & ſubditorum ſuorum cuſtos eſt; vel etiam fœderatis & amicis, iiſque omnibus, qui ſe protectioni principis commiſerunt; nam princeps jus habet vindicandi illos, ſi ipſi jus habent ad vindictam, & auxilium ejus expreſsè vel tacitè implorant. 2. Fieri poſſe ut injuria ſecundùm ſe levis, gravis reverà ſit ratione conſequentiarum, & damnorum quæ ex impunitate probabiliter metuuntur; & ita fieri poſſe ut injuria ſecundùm ſe levis, putà una excurſio, unius oppidi occupatio, &c. ſit cauſa ſufficiens ad bellum juſtè inferendum, niſi juſta ſatisfactio maturè offeratur, & acceptata exhibeatur.

Porrò princeps cujus eſt bellum indicere, tenetur diligenter examinare cauſam belli indicendi; & ſi poſt diligens examen cauſæ, moralem habet de juſtitia illius certitudinem, ad quam ſufficit veriſimilitudo ſenſibiliter major, bellum poteſt indicere: quid enim ad hoc ampliùs requiras ex parte principis? Milites verò communes ad nullum tenentur examen, & vocati ad bellum, poſſunt & debent ire, niſi evidenter illis conſtet de belli injuſtitia. Quòd ſi circa hoc patiantur dubium aliquod etiam poſitivum, poſſunt & debent illud deponere, & velut ſcrupulum contemnere, atque formare conſcientiam ſuam propter principis & ejus conſilii authoritatem, quæ ad hoc ſufficientiſſima eſt.

Idem autem, quod de militibus communibus, dic de ducibus etiam primariis: eadem enim eſt ratio pro omnibus ſubditis, pro quibus, extra evidentiam injuſtitiæ belli ultrò ſeſe offerentem, principis boni & ejus conſilii authoritas ſufficientiſſimum eſt motivum moralis certitudinis de belli juſtitia. Supple tamen pro ducibus, niſi à principe vocentur ad conſilium: tunc enim tenentur ad diligentem veritatis inquiſitionem, ut per ſe liquet.

§. II.

De Duello.

Duellum, græcè Monomachia, dicitur duorum vel paucorum certamen, ex partium conſenſu initum: unde differt ab eo certamine, quod inter duos vel paucos initur ex improviſo & fortuitò, ſaltem ex parte illius vel illorum, qui provocantur: unde aggreſſores cenſeri non poſſunt, & jus habent defendendi ſe cum moderamine inculpatæ tutelæ, & aggreſſorem vel aggreſſores occidendi, ſi aliter vitæ ſuæ conſulere non poſſint; neque lege ulla hoc eis prohibitum eſt: nam vim vi repellere cum moderamine, nulla lex prohibet, aut prohibere poteſt. At in duello uterque, provocans ſcilicet & acceptans, cenſetur & eſt aggreſſor; quod de provocante per ſe manifeſtum eſt, & de acceptante facilè oſtenditur: nullam enim vim patitur, ſed voluntariè & ex condicto deſcendit ad pugnam: quare non purè defendere ſe, ſed provocantem aggredi, jure meritò cenſetur. His præſuppoſitis, *quæritur* utrùm & quando duellum ſit malum & illicitum intrinſecè?

Responsio I.

Duellum, ſi fiat authoritate publica, & ex cauſa publica, non eſt intrinſecè malum, ſed licitum & honeſtum eſſe poteſt.

Prob. Nam tale duellum habet veram rationem belli. Atqui bellum non eſt intrinſecè malum & illicitum, ſed poteſt eſſe licitum & honeſtum; cùm reverà tale ſit, ſi geratur ex authoritate legitima, & juſta cauſa. Ergo, &c.

Amplius. Bellum inter multos poteſt eſſe licitum ac honeſtum, & eſt, ſi prædictas conditiones habeat. Ergo etiam bellum inter paucos poteſt eſſe licitum ac honeſtum, & eſt, ſi eaſdem illas habeat conditiones: multitudinis enim differentia belli honeſtatem ſeu juſtitiam variare non poteſt. Atqui duellum, de quo agitur, eſt bellum inter paucos. Ergo, &c. Hinc

1. Ad terminandum vel etiam impediendum juſtum bellum, princeps licitè & honeſtè poteſt offerre vel acceptare duorum vel paucorum certamen, ut paucorum periculo lis dirimatur, & majora utriuſque partis damna, cædeſque plurimorum vitentur; modò tamen hac ratione cauſam ſuam in deteriori ſtatu non ponat; quod faciet, ſi ſuperior viribus victoriam penè certam commutet cum duelli incertitudine: tunc enim contra charitatem & juſtitiam peccabit erga ſubditos. Nihilominùs tamen relatè ad pugnantes, duellum licitum erit & honeſtum, quia fiet ex authoritate & cauſa ad juſtum bellum ſufficientibus, & ita juſti belli conditiones habebit.

2. Tempore belli ſi quis ex hoſtili exercitu ex adverſo ſtante inſultet, & duellum offerat, poteſt licitè & honeſtè acceptari ex ducum conſenſu pro cauſa publica: nam ſi ex ducum conſenſu multi licitè & honeſtè poſſunt pro cauſa publica congredi cum multis hoſtium, quidni & pauci cum paucis? Præterea, qui in caſu propoſito ex ducum conſenſu duellum acceptat, acceptat illud authoritate publica, & ſic authoritate publica aggreditur hoſtem, quem jus habet occidendi: ſupponitur enim juſtum eſſe bellum ex parte acceptantis? Denique duellum hoc rationem habet belli partialis, quod tam licitum & honeſtum eſſe poteſt, quàm totale, quia tam poteſt juſti belli conditiones habere. Cùm autem re ipſa conditiones illas habeat in caſu propoſito ex parte acceptantis, ex parte acceptantis licitum & honeſtum eſſe manifeſtum eſt. Potuit igitur David pro cauſa publica ex conſenſu Saulis licitè & honeſtè acceptare duellum oblatum à Goliatho.

Responsio II.

Duellum quod fit authoritate privata, ex quacumque cauſa fiat, eſt intrinſecè illicitum & inhoneſtum.

Prob. Quia in duello uterque, provocans ſcilicet & acceptans, eſt aggreſſor. Ergo in duello, quod fit authoritate privata, uterque authoritate ſua privata alterum aggreditur ad eum occidendum. Atqui privata ſua authoritate alterum aggredi ad occidendum, intrinſecè malum eſt; cùm intrinſecè malum ſit, alium privata ſua authoritate occidere, extra caſum neceſſariæ defenſionis vitæ propriæ, quando ſcilicet vis infertur, nec repelli poteſt niſi occidendo eum qui vim infert. Ergo duellum, quod fit authoritate privata, &c.

Duellum igitur, quod fit ex duorum vel plurium conventione privata, graviter repugnat juri naturali, ſed & graviter prohibetur. 1. Jure Civili l. unic. codice de Gladiatoribus. 2. Jure Eccleſiaſtico tum veteri tum novo: nam cap. *Felicis* extra de torneamentis, quo qui ſingulare certamen ineunt ad virium & generoſi animi oſtenſionem, & in eo moriuntur, etiamſi abſolvantur ante mortem, privantur ſepultura eccleſiaſtica. Cap. *Monomachiam*, 2. qu. 5. & ex cap. *Cura* extra de purgatione vulgari, reprobatur duellum, quod fit ad manifeſtandam veritatem, vel ad purgandum ſe ab aliquo crimine. Trid. ſeſs. 25. cap. 19. de reformatione, generatim proſcribuntur duella, ex privata conventione facta, ex quacumque cauſa fiant: *Deteſtabilis*, inquit Synodus, *duellorum uſus, fabricante diabolo introductus, ut cruenta corporum morte animarum etiam perniciem lucretur, ex Chriſtiano Orbe penitus exterminetur.*

Ibidem Synodus ad deterrendos homines ab hujuſmo-

juſmodi duellis, graviſſimas infligit pœnas, quas ad privatim, ſeu ſine patriois, ſociiſve ad id vocatis duellaotes extendit Gregorius XIII. in bulla anoo 1582. edita. 1. Itaque Synodus in duello pugnaotibus, & eorum, ut vocant, patrinis, pœnam excommuoicationis, bonorum omnium proſcriptionis, & perpetuæ infamiæ ipſo facto iocurrendam imponit. 2. Si in ipſo conflictu deceſſerint, eos perpetuò privat eccleſiaſtica ſepultura. 3. Præcipit, ut juxta ſacros canones puniantur, tanquam homicidæ. 4. Illos etiam, qui coofilium dederint, aut alia quacumque ratione ad id quemquam ſuaſerint, necnon & ſpectatores, ex condicto ſcilicet, noo verò caſu tantùm & fortuitò, excommunicationis ac perpetuæ maledictionis vinculo ipſo facto obligat.

His omnibus adde Principum conſtitutiones, quibus, præſertim in Gallia, ſub graviſſimis pœnis, adeòque ſub reatu gravis culpæ hujuſmodi duella prohibent. Privarum igitur duellum facientes, graviter peccant contra jus divinum naturale, contra jus eccleſiaſticum, & contra jus civile. Unde ſic pugnando exponunt ſe morali periculo non ſolùm mortis temporalis, ſed etiam mortis æternæ, quod crimen eorum maximè aggravat.

Dices. Provocatio ad duellum privatum poteſt eſſe licita & honeſta, ſi nimirùm fiat ad vindicandam gravem injuriam, quæ aliter reparari non poteſt. *Reſp.* Hoc eſſe falſum: nam authoritate privata viodicare injuriam acceptam, qualiſcumque ſit illa injuria, eſt intrinſecè illicitum & inhoneſtum. Ergo privata ſua authoritate alterum aggredi ad vindicandam injuriam ab eo acceptam, qualiſcumque ſit illa injuria, eſt intrinſecè illicitum & inhoneſtum. Sed qui provocat aliquem ad duellum privatum, ad vindicandam injuriam ab eo acceptam, vult privata ſua authoritate illum aggredi ad vindicandam, &c. & ſe ipſum in ſua cauſa coostituit judicem; quod iniquiſſimum, authoritati publicæ injurioſum, & omni jure prohibitum eſt. Ergo, &c.

Provocatio igitur ad duellum privatum non poteſt eſſe medium licitè & honeſtè ordinabile ad ulciſcendam injuriam acceptam, quantacumque ſupponatur hæc injuria; & cùm ſupponitur injuriam talem eſſe, ut non poſſit aliter reparari quàm per duellum, hoc perperam & peſſimè ſupponitur: nulla enim eſſe poteſt, in qua per judicium ſuperioris non poſſit ſufficienter reparari honoris vel famæ læſio, niſi fortaſsè in inſipienti muodanorum hominum æſtimatione, cujus nulla ratio haberi, ſed contemni debet.

Dices. Poteſt ſaltem duelli acceptatio aliquando eſſe licita & honeſta, ſi nimirùm duellum acceptetur ad vitandam infamiam, quam non poterit aliter vitare is, qui provocatur, niſi acceptet. *Reſp.* Hoc eſſe falſum. Nam 1. is qui provocatur, duellum recuſando non poteſt incurrere veram infamiam: nulla enim vera infamia ſequi poteſt ex eo, quòd quis præeligat obedire Deo, Eccleſiæ, & principi ſuo; ſed econtrà iode ſequitur magna laus & gloria apud probos & ſapientes, in quorum exiſtimatione vera fama coosiſtit. Quòd autem non acceptans duellum infametur velut ignavus apud improbos & inſipientes, legumque divinarum & humanarum contemptores, quorum proinde æſtimatio nullius momenti eſſe poteſt; hæc infamia noo eſt oiſi imagioaria infamia, adeòque oec poteſt eſſe motivum licitè & honeſtè duellum acceptandi.

2. Dato quòd is qui recuſat duellum, contrahat veram aliquam infamiam recuſando, quod tamen maoifeſtè falſum eſt, adhuc oon poteſt licitè acceptare duellum. Ratio eſt, quia, ut jam dictum eſt, in duello uterque, provocans & acceptans, eſt aggreſſor. Privata autem ſua authoritate alterum aggredi ad occidendum, vel cum periculo occidendi, intrinſecè malum eſt, ex quacumque cauſa fiat; cùm alterum privata authoritate occidere, licitum eſſe non poſſit, niſi in caſu puræ & juſtæ defenſionis. Is igitur qui ad duellum provocatur, non poſſet licitè illud acceptare, ad vitandam veram infamiam, ſi qua incurrenda eſſet recuſando, quantò minùs poterit, ad vitandam apparentem tantùm & imaginariam? præſertim cùm deeſſe non poſſint multi alii modi eam laudabiliter vitandi, in occaſionibus, quæ noo deſunt, dando certa fortis animi indicia.

Quæres. Utrùm excommunicatio, quam ipſofacto incurrunt in duello pugnantes, & alii ad duellum aliquo pacto per ſe conferentes, reſervata ſit Romano Pontifici?

Reſp. Romano Pootifici reſervatam eſſe à Clemente VIII. in bulla, quæ incipit: *Illius vices*, editsa anoo 1592. in qua ſic loquitur: *Ex parte omnipotentis Dei Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, excommunicamus & anathematizamus, maledicimus & execramur omnes & quoſcumque, publicè vel privatim, palàm vel occultè, in quibuſcumque locis, modis, & formis .... ſingulare certamen, quod duellum vulgè dicitur, ex condicto ineuntes, necnon id ſcelus ſuadentes, aut provocantes, opem, conſilium, vel favorem præſtantes, equos, arma, & commeatus præbentes, &c. Cujus ... excommunicationis abſolutionem ab alio, quàm à nobis, aut pro tempore exiſtente Romano Pontifice, pœnitentia & ſatisfactione congruè peracta, niſi in mortis articulo conſtituti, nequaquam obtinere, &c.*

TRACTATUS OCTAVUS.

DE LEGIBUS.

DISPUTATIO PRIMA.

De Lege in communi.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid ſit Lex.

RESPONSIO.

LEX propriè dicta benè deſcribitur, rationis ordinatio communitatis obligativa, ad bonum commune, ab eo qui curam habet communitatis, promulgata, qua ſcilicet permanenter ſancitur aliquid, vel præcipiendo, vel prohibendo, vel permittendo, vel denique ſtatuendo ut aliquæ res, aut perſonæ tali vel tali modo ſe habeant in ordine ad aliquos effectus morales.

Dicitur 1. *rationis ordinatio*, hoc eſt, actus mentis, ſeu locutio interna practica, per verba imperativi modi exprimi ſolita, qua legiſlator ad ſubditos dirigit voluntatem, quam habet illos obligandi ad aliquid. Pro quo

Nota. In legiſlatore, quà tali, varii ſunt actus, nempe actus, quo judicat expedire bono communi, ut ſubditi ad hoc vel illud obligentur; actus, quo vult illos obligare; actus imperii, ſeu locutio interna practica, qua voluntatem obligandi, quam habet, dirigit ad ſubditos modo imperativo; actus denique externus, ſeu ſignum externum & ſenſibile, quo imperium internum, ſeu locutio interna exteriùs & ſenſibiliter exprimitur modo practico & imperativo.

Primus actus ſolùm requiritur ad hoc ut lex prudenter feratur, & ſine illo validè ferri poteſt: unde ad intrinſecam legis rationem non pertinet. Sine reliquis verò actibus ratio legis eſſe non poteſt, quia neque actus imperii ſine voluntate obligandi, neque voluntas obligandi ſine actu imperii, exteriùs expreſſo per ſignum aliquod practicum, lex eſſe poteſt: nam ſine voluntate obligandi in legiſlatore, non poteſt eſſe obligatio in ſubditis; & ſine actu imperii, exteriùs expreſſo per ſignum practicum, quo legiſlator præſcribit aliquid, præcipiendo, vel prohibendo, vel permittendo, vel ſtatuendo de eſſe morali rerum aut perſonarum, non eſt regula. Lex autem, ut ait S. Thomas hic quæſt. 90. art. 1. in O. eſt regula quædam & menſura actuum humanorum, proximè ſubditos obligans ad agendum, vel omittendum aliquid.

Hinc intrinſeca legis ratio, adæquatè ſumpta, rectè dici poteſt, formaliter & in recto complecti tres actus legiſlatoris, videlicèt voluntatem obligandi; actum imperii, ſeu locutionem internam practicam, qua voluntas obligandi ad ſubditos imperativè dirigitur; & actum ſeu ſignum externum practicum, quo locutio interna practica exteriùs exprimitur, ſubditis intimatur, & completur in ratione locutionis practicæ & mandati. Hinc rectè Scriptura Sacra legem divinam vocat, modò Lumen, ut Pſal. 4. ubi dicit Pſaltes regius, loquens de lege divina: *Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui, Domine.* Modò voluntatem divinam, ut Pſalm. 39. ubi David in perſona Chriſti ait: *In capite libri ſcriptum eſt, ut facerem voluntatem tuam. Deus meus, volui, & legem tuam in medio cordis mei.* Item rectè Auguſtinus lib. 22. contra Fauſtum cap. 27. legem æternam rationis vel voluntatis nomine indifferenter vocitari poſſe docet: *Lex*, inquit, *æterna eſt ratio vel voluntas divina.* Item leges humanæ ab authoribus, modò gubernandi rationes, bonæ opiniones, prudentum virorum conſulta, ſermones ab aliqua mente profecti, qui vim habent cogentem; modò principum placita ſeu voluntates rectè nominantur. Denique ad Cap. *In iſtis* diſt. 4. rectè dicuntur *leges inſtitui, cùm promulgantur.*

Conciliantur ergo omnia, ſi dicatur lex quælibet ex tribus legiſlatoris actibus intrinſecè conſtitui, nempe, ut jam dictum eſt, ex actu voluntatis, quo vult ſubditos ad aliquid obligare; actu mentis, quo voluntatem illam per modum imperii dirigit ad ſubditos, & actu externo, quo ſubditis actum illum internum practicè & imperativè intimat, ſine qua intimatione actus ille internus nec eſſet regula actuum humanorum, nec ſubditos obligaret, aut etiam obligare poſſet. Sic tamen ratio legis bene conſtituitur ex parte in actu voluntatis, quo legiſlator vult obligare ſubditos, ut principalius conſtitui debeat in actu mentis, quo voluntatem ſuam obligandi per modum imperii ad ſubditos dirigit, non quidem ut purè interno, ſed ut exteriùs expreſſo per ſignum aliquod, quo legiſlator ſubditis practicè & imperativè ſignificat, quid ſtatuat, vel velit fieri aut non fieri.

Ratio eſt, quia dirigere per modum regulæ, ſicut & ordinare, pertinet ad rationem, ut dicit S. Thomas hic quæſt. 90. art. 1. in O. Unde lex, non ab actu voluntatis, quem includit, ſed ab actu mentis, quem illi ſupperaddit, habet, quod in ea præcipuum eſt, nempe quòd ſit regula actuum humanorum, eorumque ordinatio in finem à legiſlatore intentum, quod eſt bonum commune.

Dicitur 2. *Communitatis*; quia lex fertur tantùm communitati perfectæ. Ut enim dicunt Juriſconſulti, *jura non in ſingulas perſonas, ſed generaliter conſtituuntur.* Prætereà, lex eſt inſtrumentum politicæ gubernationis. Ergo cùm ſola perfecta communitas capax ſit gubernationis politicæ, ſola ſubjectum eſt, cui lex poteſt imponi. In hoc jam lex differt à puro præcepto, quod non ſolùm perfectæ communitati, ſed etiam imperfectæ, imò & privatæ alicui perſonæ imponi poteſt à ſuperiore.

Dixi, quòd lex feratur tantùm communitati perfectæ. Pro quo *nota*. Duplex diſtinguenda eſt communitas, una perfecta, & altera imperfecta. Communitas perfecta eſt ea, quæ ex natura ſua perpetua, ac politicæ gubernationis capax eſt, & in qua reperitur poteſtas jus dicendi, & in perpetuum obligandi, ut eccleſia, regnum, civitas, &c. Imperfecta verò communitas eſt ea, quæ non eſt perpetua ex natura ſua, nec capax gubernationis politicæ: unde nec in ea reperitur poteſtas juris dicendi, & obligandi in perpetuum. Talis eſt domus privata, ſeu familia. Hinc familia non eſt ſubjectum aptum, cui ferantur leges, quippe quæ ex natura ſua perpetuæ ſunt, ut dicetur, & feruntur authoritate publica à ſuperiore habente juriſdictionem & poteſtatem obligandi in perpetuum.

Hinc paterfamilias domui ſuæ præeſt œconomicè tantùm, non verò politicè, & cum juriſdictione atque publica authoritate. Poteſt quidem jure paterno toti familiæ ad longum aliquod tempus mandata imponere, at non poteſt in perpetuum, ſeu non poteſt mandata imponere, quæ poſteros obligent, niſi priùs familia illa in communitatem perfectam mutetur, & ipſe fiat illius princeps & ſuperior cum juriſdictione & poteſtate publica; fiat, inquam, illius princeps

vel

vel authoritate divina, vel conſenſu communitatis. Unde extra hunc caſum paterfamilias non poteſt ferre leges.

Dicitur 3. *Obligativa*. Nam effectus proprius legis eſt moralis obligatio. In quo lex differt à puro conſilio, quod, quâ tale, nec obligat, nec obligare poteſt. Unde illud S. Hieronymi lib. 2. cont. Jovin. *Ubi conſilium datur, offerentis arbitrium eſt: ubi præceptum, neceſſitas ſervitutis.* Lex autem vim habet obligandi, quia legiſlator obligandi poteſtatem habet, & ferendo legem, efficaciter vult obligare, atque hanc efficacem obligandi voluntatem per locutionem practicam & imperativam ſubditis intimat; qua intimatione facta, non poteſt efficax voluntas obligandi non ſortiri effectum ſuum, ſuppoſita obligandi poteſtate in legiſlatore. Sed

Nota. Vis obligandi, quam lex habet, inchoatur per voluntatem efficacem obligandi ſubditos ad aliquid; completur verò & perficitur per actum imperii, ſeu locutionem internam practicam exteriùs expreſſam per ſignum practicum. Vis itaque completa & integra, quam lex habet obligandi ſubditos, & quæ, quantùm ad conceptum, eſt vis completa & integra inducendi vinculum morale, quo morali quadam neceſſitate ſubditi ad aliquid faciendum vel omittendum adſtringuntur, realiter & quoad entitatem non eſt aliud, quàm complexum ex actibus legiſlatoris, ex quibus intrinſecè lex conſtituitur, non phyſicè quidem, ſed moraliter ſeu æquivalenter in æſtimatione prudenti permanentibus in ordine ad cauſandum in ſubditis hunc effectum moralem per denominationem realem extrinſecam: non enim aliter cauſari poteſt. Unde ulteriùs obligatio moralis, quæ quantùm ad conceptum eſt vinculum morale, ſeu moralis quædam neceſſitas ad aliquid faciendum vel omittendum adſtringens, quoad rem non eſt aliud, quàm ipſimet actus legiſlatoris, ex quibus intrinſecè conſtituitur lex: omnis enim denominatio realis, ſive intrinſeca ſive extrinſeca, quoad rem nihil aliud eſt, quàm forma, cujus eſt denominatio.

Dicitur 4. *Ad bonum commune*; quia lex omnis ferri debet propter bonum commune: lex enim ex intrinſeca & eſſentiali ſua ratione eſt inſtrumentum publicæ poteſtatis ad procurandum eum finem, propter quem poteſtas publica inſtituta eſt ſive à Deo, ſive ab hominibus. Atqui publica poteſtas tantùm inſtituta eſt ſive à Deo, ſive ab hominibus, ad procurandam fœlicitatem publicam. Ergo lex ex intrinſeca & eſſentiali ſua ratione eſt inſtrumentum publicæ poteſtatis ad procurandam fœlicitatem publicam; & conſequenter fœlicitas publica ut procuranda, eſt finis intrinſecus & eſſentialis legi: ita ut lex communitati lata, ſive toti communitati lata ſit, ſive tantùm alicui ejus parti, tanquam ejus membro, invalida ſit, & ſolùm nominetenus lex, niſi ad procurandam fœlicitatem publicam valeat, vel immediatè, ſi toti communitati lata eſt, vel ſaltem mediatè & ultimatè, ſi tantùm lata eſt alicui communitatis parti, tanquam ejus membro, cujus proinde bonum redundare debet in bonum totius communitatis.

Hinc legiſlator, ſi ferendo legem, proprium, aut aliquorum privatorum, non publicum bonum intendat, graviter peccat: nihilominùs tamen lex validè ab eo fertur, & ſubditos obligat, ſi præter aut contra intentionem ejus, ad publicam utilitatem conducere poteſt. Hinc etiam lex, quæ validè lata eſt, quia, cùm lata eſt, ad bonum publicum valebat, deſinit eſſe valida, & ſubditos obligare, ubi primùm deſinit ad bonum publicum utilis eſſe, & à fortiori ubi primùm incipit eſſe nociva, & bono publico contraria.

Dicitur 5. *Ab eo qui curam habet communitatis*: quia, ut jam dictum eſt, finis intrinſecus & eſſentialis legi eſt bonum commune procurandum, & conſequenter illius tantùm eſt condere leges, cujus principaliter eſt procurare bonum commune. Procurare autem bonum commune, principaliter pertinet vel ad communitatem, vel ad eum qui communitati præeſt, ejuſque curam gerit ut princeps. Ita docet S. Thomas hîc q. 90. art. 3. in O. *Lex*, inquit, *propriè primò & principaliter reſpicit ordinem ad bonum commune. Ordinare autem aliquid in bonum commune, eſt vel totius multitudinis, vel alicujus gerentis vicem totius multitudinis; & ideò condere legem vel pertinet ad totam multitudinem, vel pertinet ad perſonam publicam, quæ totius multitudinis curam habet.*

Dicitur 6. *Promulgata*, hoc eſt, actu ſeu ſigno aliquo externo practicè & per modum imperii ſubditis intimata. Hæc autem intimatio eſt intrinſecum & eſſentiale legis complementum, quo poſito, exiſtit regula actuum humanorum, completam & integram vim habens dirigendi & obligandi ſubditos, quo non poſito, nec eſt, nec eſſe poteſt hæc regula, proindeque nec eſt, nec eſſe poteſt lex: quantumcumque enim ſupponantur eſſe in legiſlatore voluntas efficax obligandi ſubditos, & locutio interna practica voluntatem illam ad ſubditos practicè dirigens, nondùm eſt actuum humanorum regula, aut vis completa & integra ſubditos obligandi; etiamſi legiſlator ſubditis ſuis exteriùs ſignificet actus illos, ſed ſine practica intimatione: nondùm enim ad quidquam tenentur ſubditi. At ubi primùm ad actus internos legiſlatoris accedit exterior intimatio practica, & per modum imperii facta, ut ſubditi aliquid faciant vel omittant, hoc ipſo ſubditi habent actuum ſuorum regulam, cui ſe conformare tenentur. Hinc ad cap. *In iſtis* diſt. 4. dicitur: *Leges inſtituuntur, cum promulgantur.* Promulgatio igitur eſt eſſentialis legi, quam intrinſecè conſtituit cum internis actibus legiſlatoris.

Dicitur 7. *Quæ permanenter ſancitur aliquid*: quia lex fertur in perpetuum, aut ſaltem nonniſi ad tempus valdè longum, in quo lex, juxta communem Doctorum ſententiam, differt à mero præcepto, quod per mortem præcipientis expirat: lex verò, mortuo aut amoto legiſlatore, adhuc durat, donec abrogetur, vel mutatis circumſtantiis, incipiat eſſe nociva, aut ſaltem inutilis bono publico. Ratio perpetuitatis legis petitur ex eo, quòd lex fertur ſoli communitati perfectæ, quæ ex natura ſua perpetua eſt, quatenùs per ſucceſſionem continuam perſeverat eadem moraliter in poſteris, nec utiliter adminiſtrari poteſt ſine legum ſtabilitate & uniformitate. Leges igitur, ex modo & intentione qua feruntur, non ſolùm in præſens, ſed etiam in futurum proſpiciunt; nec ſolùm præſentes, ſed etiam quotquot in poſterum erunt in communitate, pro ſuo tempore obligant: quotquot enim in poſterum erunt in communitate, hoc ipſo ſubjacebunt legibus, quòd fient partes communitatis.

ARTICULUS II.

Qualis debet eſſe Lex.

QUæruntur hoc Articulo conditiones ad legem requiſitæ. Has convenienter enumerat Iſidorus verbis relatis diſt. 4. cap. 2. ubi dicitur: *Erit autem lex honeſta, juſta, poſſibilis, ſecundum naturam, ſecundum conſuetudinem, loco temporique conveniens, neceſſaria, utilis, manifeſta ... nullo privato commodo, ſed pro communi civium utilitate conſcripta.*

1. Igitur debet eſſe honeſta, ex parte objecti ſcilicet, non ſolùm non præcipiendo aliquid quod ſit turpe, ſed etiam nihil præcipiendo, quod non ſit honeſtum vel ex natura ſua, & antecedenter ad omnem legem, vel ſaltem ratione finis ad quem ordinatur, quatenùs ita de ſe indifferens eſt, ut poſſit conducere ad bonum finem, quem intendit lex. Sine hac conditione lex non eſſet verà lex: unde hæc conditio eſt eſſentialis legi.

Ratio eſt, quia 1. homines obligari ad turpia repugnat. 2. Finis intrinſecus & eſſentialis legi eſt bonum commune procurandum, & quod procurari non poteſt præcipiendo turpia. 3. Homines nihil poſſunt validè ſtatuere, vel præcipere, niſi ſecundùm poteſta-

tem vel immediatè, vel ſaltem mediatè acceperam à Deo: nam, ut ait Apoſtolus Rom. cap. 13. *non eſt poteſtas, niſi à Deo.* Atqui, ut ait idem 2. Corinth. cap. 13. poteſtas condendi leges non eſt à Deo data hominibus ad deſtructionem, ſed ad ædificationem, neque ad ſubditos malos, ſed bonos efficiendos. Ergo, &c.

Dices. Aliquæ tamen leges humanæ permittunt aliquod malum. *Reſp.* Leges humanas aliquod malum permittere, non ſtatuendo, ut licitum ſit quod turpe & inhoneſtum eſt, ſed præcisè malum minus tolerando, & prohibendo ne puniatur, non ut delinquentibus procuretur impunitas, & liberiùs peccent, ſed ut majus malum impediatur. Hæc autem mali alicujus minoris permiſſio, 1. non eſt ex ſe inhoneſta. 2. Imò poſitivè honeſta eſt ratione boni communis ad quod ordinatur, & ad quod conducit impediendo majus malum. Præterea, recta ratio dictat, minus malum permitti poſſe, & debere, ad majus malum vitandum, & procurandum majus bonum, atque ex duobus malis inevitabilibus majus vitandum eſſe, & ad hunc finem eligendum minus.

2. Lex debet eſſe juſta, 1. ex parte finis, nihil ſtatuendo contra bonum commune, quod eſt finis ejus. 2. Ex parte poteſtatis, ita ut legislator non plus ſtatuat, quàm poteſt ſtatuere, & iis tantùm ſtatuat, quibus ſtatuere poteſt. 3. Secundùm æqualitatem proportionalem: ita ut ſubditis in ordine ad bonum commune onera imponantur, habita ratione virium & facultatum. Hæc conditio eſt etiam eſſentialis legi: lex enim injuſta, vera lex eſſe non poteſt.

3. Lex debet eſſe poſſibilis, ſeu de objecto poſſibili: nemo enim obligari poteſt ad impoſſibile. Sed *nota*, Poteſt aliquid eſſe impoſſibile triplici modo; ſimpliciter, ſecundùm quid, & moraliter. Impoſſibile ſimpliciter eſt v. gr. illud omne, quod non poſſumus ſine aliquo auxilio, quod nullo modo eſt in noſtra poteſtate. Impoſſibile ſecundùm quid eſt illud omne v. gr. quod non poſſumus cum ſolis naturæ viribus, ſed poſſumus cum auxilio gratiæ, quod vel habemus, vel in noſtra poteſtate eſt ut illud habeamus. Impoſſibile moraliter eſt illud omne quod non poſſumus, niſi cum valdè magna difficultate.

Porrò nullus legislator, ſive divinus ſive humanus, præcipere poteſt impoſſibilia ſimpliciter, quia moralis obligatio ad impoſſibile ſimpliciter implicat contradictionem. Divinus, pro ſupremo ſuo jure, poteſt præcipere & præcipit aliqua impoſſibilia ſecundùm quid, ſicut & aliqua moraliter impoſſibilia, in ſenſu ſcilicèt explicato. Humanus verò non poteſt præcipere impoſſibilia moraliter, ſine cauſa valdè gravi & urgente; quia poteſtas legislatoris humani non eſt ſuprema, ſed humanæ imbecillitati accommodata; unde non poteſt ad quidlibet ex qualibet cauſa obligare. Adde quòd poteſtatem condendi leges accepit, ad regendos homines, non ut ſervos, ſed ut cives. Ex dictis autem apparet hanc poſſibilitatis conditionem eſſe quoque legi eſſentialem.

4. Lex debet eſſe ſecundùm naturam, ideſt, ut interpretatur Gloſſa, ſecundùm naturalem rationem: nulla enim lex rectæ rationi contraria, valida eſſe poteſt: nam lex contraria rectæ rationi, legi divinæ adverſatur.

5. Lex debet eſſe ſecundùm patriæ conſuetudinem: quia, ut ait Gloſſa, *ſi eſt contra conſuetudinem inhabitantium, per contrariam conſuetudinem abrogatur.*

6. Debet eſſe loco & tempori conveniens; alioquin ad bonum commune conducere non poterit, aut etiam ei adverſabitur, atque ita ſubditos obligare non poterit.

7. Lex debet eſſe neceſſaria: quia, ut Gloſſa dicit, *nonniſi inſtante neceſſitate jus ſtatui debet.* Nam ſi leves ob cauſas leges ferantur, brevi legum multitudine obruentur ſubditi. Lex tamen ſine inſtanti neceſſitate lata, obligat, ſi re ipſa valet ad bonum commune.

8. Lex debet eſſe utilis: quia, ut ait Gloſſa, *inutilis eſſet abjicienda.* Inutilis autem dicitur, quæ non valet ad bonum commune procurandum; qui tamen finis intrinſecus & eſſentialis eſt omni legi. Unde legem ad bonum commune utilem non eſſe, & tamen eſſe validam repugnat. Quare hæc conditio eſt eſſentialis.

9. Lex debet eſſe manifeſta; *ne*, ut dicitur in textu Capituli laudati, *aliquid per obſcuritatem in captionem contineat*, hoc eſt, ut Gloſſa explicat, *ne aliquis captiosè poſſit eam interpretari, vel etiam ne alicui laqueus paretur per eam.* Hæc autem conditio requiritur tantùm ad bene eſſe legis.

ARTICULUS III.

Quotuplex ſit Lex.

LEx 1. dividitur in æternam, & temporalem. Lex æterna, juxta D. Thomam hic qu. 93. art. 1. in O. eſt *ratio divinæ ſapientiæ, moventis omnia ad debitum finem*, ſeu *ratio divinæ ſapientiæ, ſecundùm quod eſt directiva omnium actuum & motionum.* Unde, juxta D. Thomam, lex æterna extenditur non ſolùm ad creaturas rationales, ſed etiam ad irrationales; nec ſolùm eſt regula actionum liberarum, ſed etiam quarumlibet aliarum. Lex autem æterna, ſumpta in tam ampla ſignificatione, nonniſi impropriiſſimè lex dici poteſt. Irrationales enim creaturæ legis propriè dictæ incapaces ſunt, nec lex propriè dicta poteſt eſſe regula & menſura, niſi actuum liberorum.

Itaque ut lex æterna magis accedat ad rationem legis propriè dictæ, ſumenda eſt ſtrictiùs, ſcilicet pro actu divinæ voluntatis, quo Deus, ut author naturæ, ex hypotheſi creaturarum rationalium producendarum, neceſſariò voluit ab æterno obligare creaturas rationales ad aliqua, cum actu imperii, ſeu locutione interna practica intellectus divini, voluntatem illam ab æterno dirigente ad creaturas illas. Complexum enim ex his duobus actibus poteſt utcumque obtinere nomen legis propriè dictæ, quatenùs actus liberos creaturæ rationalis, in tempore exituræ, ab æterno ordinavit ad finem debitum, nempe ad bonum commune rationalis naturæ, & utcumque regula & menſura eſt actuum liberorum, quos rationalis quælibet creatura exercet in tempore.

Dixi, utcumque: nam complexum illud ex actibus divinis, nempe ex efficaci voluntate obligandi ad aliqua creaturam rationalem, aliquando exituram, & locutione interna practica hanc voluntatem dirigente ad creaturam rationalem, non poteſt eſſe lex propriè dicta, niſi inchoatè & incompletè, quia non poteſt eſſe, niſi inchoatè & incompletè, regula & menſura actuum creaturæ rationalis, creaturam rationalem ad aliqua proximè obligans. Talis enim regulæ complementum intrinſecum & eſſentiale, eſt promulgatio, ſeu aliquis actus externus practicè & per modum imperii ſubditis intimans actum internum voluntatis, quo legislator vult illos ad aliquid obligare, & exteriùs exprimens locutionem internam, qua legislatoris intellectus practicè & per modum imperii dictat aliquid à ſubditis eſſe faciendum, vel omittendum, ut patet ex dictis Art. I.

Cùm igitur actuum divinorum, quibus conſtituitur lex æterna ſtrictiùs ſumpta, nulla fuerit aut potuerit eſſe promulgatio ab æterno, quia nulla fuit aut potuit eſſe ab æterno creatura rationalis; lex æterna, etiam ſtrictiùs ſumpta, non eſt niſi inchoatè lex propriè dicta, nec niſi inchoatam vim habet obligandi creaturam rationalem, ejuſque actus liberos dirigendi per modum regulæ. In tempore autem completur in ratione legis propriè dictæ, per rationis rectæ dictamen practicum, quo Deus, ut author naturæ, practicè & per modum imperii dictat & præſcribit creaturæ rationali hoc vel illud faciendum vel omittendum eſſe, atque ita practicè & per modum imperii intimat actus ſuos internos, quibus vult & practicè ac imperativè loquitur interiùs, quà legislator naturalis, &

quibus,

quibus, hoc rectæ rationis dictamine poſito, nihil deeſt ad hoc ut ſint completa & integra regula ac menſura actuum creaturæ rationalis, vim habens completam & integram, creaturam rationalem obligandi circa omnia circa quæ præſcribit aliquid, ſive præcipiendo, ſive prohibendo: unde, hoc rectæ rationis dictamine poſito, nihil eis deeſt ad hoc, ut ſint lex propriè dicta, & quidem completa & integra in ratione legis.

Hanc autem legem, quam cum rationis dictamine conſtituunt, naturalem nominamus, maximè propter complementum ejus intrinſecum, quod eſt actus naturalis rationis. Unde apparet legem naturalem ab æterna in eo tantùm differre quoad rem, quòd ei ſuperaddat promulgationem, quæ fit in tempore per naturale dictamen, à quo lex naturalis habet ut ſit completè & integrè lex.

2. Lex dividitur in divinam & humanam. Lex divina dicitur ea, quæ fertur immediatè authoritate divina, ſive Deus promulget eam immediatè per ſe ipſum, ſive non. Subdividitur in naturalem & poſitivam. Lex naturalis eſt ea, qua Deus ſtatuit ea quæ ſunt juris naturalis, qualia ſunt omnia Decalogi præcepta, excepta determinatione Sabbati: poſitiva verò eſt ea, qua Deus ſtatuit ea quæ non ſunt juris naturalis, qualia ſunt præcepta Moſaica de cæremonialibus.

Lex humana dicitur ea, quæ fertur authoritate humana; quæ tamen authoritas vel immediatè vel ſaltem mediatè à Deo accepta eſt. Nam *non eſt poteſtas, niſi à Deo*. Subdividitur in civilem & eccleſiaſticam. Eccleſiaſtica eſt ea, quæ fertur authoritate eccleſiaſtica, ut Summi Pontificis, vel Conciliorum. Civilis eſt ea, quæ fertur authoritate ſæculari, ut Imperatorum, vel Regum. Utraque ſubdividitur in naturalem ex parte objecti, & poſitivam: nam legiſlator eccleſiaſticus & civilis poſſunt ſtatuere aliqua, quæ ſunt juris naturalis, & alia quæ non ſunt.

DISPUTATIO II.

De Lege naturali.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid ſit lex naturalis.

RESPONSIO I.

LEx naturalis bene deſcribitur, rationis divinæ ordinatio ad bonum commune naturæ rationalis, à Deo ut authore illius promulgata, & creaturam rationalem obligans, qua permanenter ſtatuit ea omnia, quæ ſunt juris naturalis, præcipiendo ea, quorum omiſſio, & prohibendo ea, quorum commiſſio naturam rationalem dedecet, atque ſtatuendo de eſſe morali rerum in ordine ad certos effectus morales.

Explicatur itaque & prob. Dicitur 1. *Rationis divinæ ordinatio*, hoc eſt, actus intellectus divini practicè & per modum imperii ad creaturas rationales dirigens voluntatem, quam Deus habet obligandi illas ad hoc, ut ſe gerant in omnibus modo naturam rationalem decente: vel, ſi vis, actus divini intellectus practicè & per modum imperii dictans cum efficaci voluntate obligandi quid creaturæ rationali faciendum ſit aut omittendum, tanquam ſibi, quà rationalis eſt, conveniens aut diſconveniens. Quòd autem lex naturalis ſit ordinatio rationis divinæ, patet ex dictis Diſp. I. Art. I. Cùm enim omnis lex ſit ordinatio rationis, & lex naturalis ſit divina, non enim eſt humana; legem naturalem eſſe rationis divinæ ordinationem neceſſe eſt.

Dicitur 2. *Ad bonum commune naturæ rationalis:* quia cùm finis intrinſecus & eſſentialis legi omni ſit bonum commune, & lex naturalis lata ſit naturæ rationali, quà tali, manifeſtum eſt legem naturalem latam eſſe propter bonum commune naturæ rationalis, quà talis.

At inquies. Lex naturalis lata eſt immediatè propter bonum privatum individuorum. *Reſp.* Eſto. At dico ſaltem latam eſſe propter bonum privatum individuorum, ut redundet in bonum commune naturæ, & ita ſaltem latam eſſe mediatè & ultimatè propter bonum commune naturæ rationalis, quod ſufficit. Dici poteſt Deum in ferenda lege naturali proximè & immediatè, & bonum privatum individuorum, & bonum commune naturæ ſpectaſſe.

Dicitur 3. *A Deo ut authore illius*, hoc eſt, naturæ rationalis, *promulgata*, hoc eſt, lata & inſtituta: leges enim inſtituuntur, cùm promulgantur. Quòd autem lex naturalis à Deo lata ſit, facilè probatur. Nam lex naturalis lata eſt naturæ rationali, & propter bonum commune naturæ rationalis. Ergo lata eſt ab eo, cujus eſt providere bono communi naturæ rationalis. Atqui providere bono communi naturæ rationalis, pertinet ad Deum, qui illius ſuperior eſt, ſicut & author ac conditor, & quà illius author ac conditor eſt. Ergo, &c.

Dicitur 4. *Creaturam rationalem obligans:* quia lex naturalis lata eſt ſoli creaturæ rationali, & ſola creatura rationalis capax eſt obligationis moralis, quem effectum re ipſa cauſat in ea lex naturalis; quia ex efficaci intentione obligandi lata eſt à Deo, qui obligandi poteſtatem habet, ut ſupremus naturæ rationalis dominus ac princeps, & hanc intentionem practicè & imperativè intimat per dictamina practica rectæ rationis.

Dicitur 5. *Qua permanenter*: quia lex naturalis creaturæ rationali in perpetuum lata eſt. Imò ex hypotheſi naturæ rationalis conditæ, non potuit non ferri à Deo lex naturalis, ut probabitur, & conſequenter ea hypotheſi naturæ rationalis perſeveraturæ, lex naturalis non poteſt non eſſe perduratura.

Dicitur 6. *Statuit ea, quæ ſunt juris naturalis:* quia jus naturale proximè fundatur in lege naturali, ab eaque efficitur, nec eſt ab ipſa natura rationali, niſi remotè & radicaliter. Sic v. gr. tenemur ad non mentiendum; tenemur, inquam, jure naturali remotè & radicaliter, propter diſconvenientiam quam mendacium habet cum natura rationali, quà rationalis eſt: proximè verò & formaliter ac propriiſſimè, quia mendacium à Deo, ut authore & gubernatore naturæ rationalis, prohibitum eſt, quia naturam rationalem, quà talem, dedecet.

Dicitur 7. *Præcipiendo ea, quorum omiſſio, &c.* quia jus naturale eſt tantùm de iis, quæ ex natura ſua decent, vel dedecent naturam rationalem, quà talem, & conſequenter de iis tantùm, quæ ex natura ſua relatè ad naturam rationalem, quà talem, talia ſunt, ut non poſſint non eſſe præcepta, aut non poſſint non eſſe prohibita. Unde fit, ut lex naturalis, ex hypotheſi naturæ rationalis conditæ, ſit neceſſaria; & jus naturale, quod efficit, ſit neceſſarium.

Porrò additum eſt: *Atque ſtatuendo, &c.* quia ſicut inter actus creaturæ rationalis, aliqui ſunt præcepti, aliqui prohibiti jure naturali, ita aliqui jure naturali irriti ſunt & nulli moraliter in ordine ad certos effectus, quia eorum validitas diſconveniens eſſet naturæ rationali, quà rationalis eſt, & non potuerunt non irritari lege naturali à ſapientiſſimo naturæ rationalis authore & rectore. Bonitas autem hujus deſcriptionis patet ex eo, quòd ſufficientiſſimè explicet naturam legis naturalis, eamque ab omni alio ſufficientiſſimè diſtinguat.

RESPONSIO II.

Lex naturalis quoad rem & entitatem conſiſtit, non quidem adæquatè, ſed completivè, ſeu tanquam in complemento intrinſeco & eſſentiali in dictaminibus rectæ rationis practicè & imperativè dictantibus, quid ſit faciendum, vel omittendum, velut conſentaneum, vel diſſentaneum naturæ rationali, quà tali.

Et 1. quidem, quòd lex naturalis non conſiſtat adæquatè in dictaminibus practicis rectæ rationis. *Prob.* Quia, ut patet ex dictis Diſp. I. Art. I. omnis lex dicit, tanquam partes ſui conſtitutivas, duos actus internos legislatoris, nempe voluntatem efficacem obligandi ſubditos ad aliquid, & locutionem internam practicam, hanc voluntatem ad ſubditos practicè dirigentem. Ergo lex naturalis, quæ eſt lex propriè dicta & divina, dicit: tanquam partes ſui conſtitutivas, duos actus Deo immanentes, nempe actum voluntatis divinæ, quo Deus ab æterno & pro æterno vult efficaciter obligare creaturas rationales ad facienda ea quæ fieri, & omittenda ea quæ omitti poſtulat natura rationalis, quà rationalis eſt; & actum imperii intellectus divini, quo voluntas illa dirigitur ad creaturas rationales. Ergo lex naturalis conſtitui non poteſt adæquatè in dictaminibus rectæ rationis.

2. Quòd lex naturalis conſiſtat in dictaminibus practicis rectæ rationis, tanquam in complemento intrinſeco & eſſentiali. *Prob.* Quia lex omnis, ut patet ex dictis Diſp. I. Art. I. intrinſecè & eſſentialiter completur per actum externum practicum, quo actus interni legislatoris, quà talis, modo practico & imperativo intimantur ſubditis, illiſque practicè & per modum imperii dictat & præſcribit, ut hoc vel illud faciant, aut omittant. Ergo lex naturalis, quæ eſt lex propriè dicta & divina, intrinſecè & eſſentialiter completur per actus externos practicos, quibus Deus internos actus, quos habet quà legislator naturalis, modo practico & imperativo exprimit & intimat creaturæ rationali, atque dictat ac præſcribit, quid debeat facere, tanquam conveniens, & omittere, tanquam diſconveniens ſibi, quà rationalis eſt. Atqui dictamina practica rectæ rationis ſunt actus externi, quibus Deus modo practico & imperativo exprimit, & creaturæ rationali intimat actus illos internos, eique dictat & præſcribit quid debeat facere, &c. Ergo lex naturalis intrinſecè & eſſentialiter completur per dictamina practica rectæ rationis, proindeque dictamina practica rectæ rationis ſunt etiam in recto ipſa lex naturalis, non quidem adæquatè, ſed completivè ſumpta.

Obj. 1. Actus externus, quo completur lex in ratione legis, ſeu in ratione regulæ actuum humanorum, ad agendum vel omittendum aliquid proximè obligantis, eſt actus legislatoris legem ferentis. Atqui dictamina practica rectæ rationis non ſunt actus Dei ut legislatoris legem ferentis: ſunt enim actus intellectus creati. Ergo falſum eſt, quòd lex naturalis compleatur in ratione legis per dictamina practica rectæ rationis. *Reſp.* neg. min. Quamvis enim hæc dictamina ſint actus intellectus creati, & ab eo phyſicè producantur, nihilominùs ſunt actus Dei ut legislatoris legem ferentis, & actus internos, quorum uno vult obligare creaturam rationalem, & altero practicè dirigit hanc voluntatem ad creaturam rationalem, practicè & per modum imperii intimantis ipſi creaturæ rationali.

Deus enim vim indidit creaturæ rationali eliciendi dictamina illa, & ad illa elicienda eam determinat, aut ſaltem ad illa concurrit per modum cauſæ primæ, & phyſicè præmoventis ex ſpeciali intentione per illa voluntatem ſuam obligativam, & locutionem ſuam internam practicam exteriùs exprimendi, & practicè ac per modum imperii intimandi creaturæ rationali. Unde dictamina illa ſunt verè & propriè actus externi Dei legem naturalem ferentis & promulgantis, ſeu locutio quædam Dei externa practica & imperativa, qua creaturæ rationali dictat practicè & per modum imperii, quid velit ab ea fieri vel non fieri, tanquam conſentaneum vel diſſentaneum ipſi, ut rationali.

Dices. Lex naturalis non poteſt compleri intrinſecè & eſſentialiter, niſi per aliquid permanens: cùm ipſa ſit aliquid permanens. Atqui dictamina practica rationis non ſunt aliquid permanens, ſunt enim actus tranſeuntes. Ergo non ſunt complementum intrinſecum & eſſentiale legis naturalis. *Reſp.* Dictamina practica rectæ rationis ſufficienter eſſe quid permanens ad hoc, ut ſint complementum intrinſecum legis naturalis; nam 1. ſunt aliquid permanens, non quidem formaliter, ſed virtualiter in potentia elicitiva, ex ſe ſemper parata & determinata ad illa producenda. 2. Sunt etiam aliquid actu permanens, non quidem phyſicè, ſed moraliter & æquivalenter, quatenus quoties occurrit agendi occaſio, magna facilitate, & ſæpè non liberè, ſed neceſſariò eliciuntur. Unde perinde ſe habent in æſtimatione morali, ac ſi eſſent aliquid naturæ rationali concreatum, eum ipſa actu & phyſicè permanens; quod ſufficit, ut poſſint eſſe intrinſecum & eſſentiale complementum legis naturalis: legem enim naturalem non aliter permanere, quantùm ad complementum ſuum etiam intrinſecum & eſſentiale, nullum habet inconveniens.

Dices. Dictamina illa practica quandoque, imò ſæpè ſunt erronea. Atqui legem naturalem compleri per dictamina erronea, evidenter repugnat. Ergo, &c. *Reſp.* Legem naturalem ſecundùm nos non compleri, niſi per dictamina vera: nam pro complemento intrinſeco & eſſentiali legis naturalis aſſignamus, non quælibet dictamina practica, ſed ſolum dictamina practica rationis rectæ, hoc eſt, rationis de rebus rectè & verè judicantis. Juxta nos igitur, dictamina practica erronea, etiamſi invincibiliter erronea ſint, non pertinent ad legem naturalem, ut complementum ejus: unde nec ſunt, nec poſſunt eſſe vera regula actuum humanorum, nec vim habent obligandi; & ita qui non agit ſecundum illa, peccat, non quia contra illa agit, ſed quia agit ſine perſuaſione quòd licitè poſſit agere id quod agit.

Dices. Lex naturalis diſtinguitur adæquatè ab actu, quo cognoſcitur à ſubdito quem dirigit, eique applicatur. Atqui lex naturalis à ſubdito quem dirigit, cognoſcitur, eique applicatur per dictamina practica rectæ rationis. Ergo ab illis adæquatè diſtinguitur, & conſequenter non completur ab illis intrinſecè & eſſentialiter.

Reſp. neg. maj. Itaque lex quidem poſitiva, ſive divina ſive humana, diſtinguitur adæquatè ab actu quo cognoſcitur, & applicatur ſubdito quem dirigit & obligat. Ratio eſt, quia lex poſitiva quævis eſt adæquatè extrinſeca ſubdito quem dirigit & obligat, ut facilè patet conſideranti modum quo leges poſitivæ promulgantur. At propter oppoſitam rationem lex naturalis non poteſt adæquatè diſtingui ab actu quo cognoſcitur, & applicatur ſubdito quem dirigit & obligat: cùm enim actus externus, quo promulgatur lex, ſit ejus complementum intrinſecum & eſſentiale, & lex naturalis promulgetur per dictamina practica rectæ rationis, lex naturalis non poteſt ſubdito quem dirigit & obligat, eſſe externa adæquatè, ſed neceſſariò ſecundùm aliquam ſui partem, qua nimirùm intrinſecè & eſſentialiter completur in ratione legis, eſt ei interna, in eoque vitaliter recepta.

Mirum igitur non eſt, quòd lex naturalis per aliquam ſui partem, eam ſcil. qua completur in ratione legis, practicè intimetur ſubdito, atque ſimul & indiviſibiliter ab eo cognoſcatur exercitè, formaliter eum reddendo practicè cognoſcentem, quid facere quidve fugere debeat, velut conveniens vel diſconveniens naturæ rationali, quà tali, imò & reflexè; quia omnis actus intellectus eſt ſui ipſius cognitio, & ita per dictamina practica non ſolùm practicè cognoſcit, quid facere quidve fugere debeat, ſed etiam cognoſcit hoc ſe practicè cognoſcere; & cognoſcendo hoc ſe practicè cognoſcere, cognoſcit legem naturalem reflexè. Ergo lex naturalis non diſtinguitur adæquatè ab actibus, quibus cognoſcitur & applicatur ſubdito quem dirigit & obligat, ſed inadæquatè tantùm, nempè ſecundùm actus internos legislatoris, quos includit præter actus externos, quibus intimatur & completur in ratione legis.

Lex igitur naturalis ſubdito quem dirigit & obli-

gat,

gat, ſe ipſa immediatè applicatur, quia applicatur per dictamen practicum, quo completur in ratione legis, & quo ſubditum formaliter reddit practicè cognoſcentem, quid faciendum quidve omittendum ſit: hoc ipſo enim ſubditus exercitè cognoſcit legem naturalem, & quidem ſufficienter ad hoc, ut per eam dirigatur & obligetur. Quamvis autem lex naturalis ſic ſe ipſa immediatè applicetur ſubdito, non tamen ſe ipſa immediatè applicatur ad opus, quia dictamen practicum, quo completur in ratione legis, eſt dictamen univerſale, quale eſt illud: Nunquam mentiri licet. Dictamen autem univerſale non poteſt ad opus applicari, niſi mediante dictamine particulari, ſeu judicio practicè practico, quo intellectus judicat v. gr. non eſſe hic & nunc mentiendum. Hoc autem judicium eſt applicatio legis ad opus, non ipſa lex: lex enim debet eſſe univerſalis, & abſtrahere à circumſtantiis particularibus, quibuſcum dictamen particulare objectum proponit.

Dices. Si dictamina practica rationis ſunt complementum intrinſecum & eſſentiale legis naturalis, lex naturalis non eſt lex divina. Conſequens eſt contra nos. Ergo, &c. *Reſp.* neg. ſeq. maj. Quantumcumque enim dictamina illa ſint actus intellectus creati, ab eo phyſicè & immanenter eliciti, ſunt nihilominùs actus Dei, ut legem ferentis, & voluntatem ſuam obligativam per illa practicè intimantis, atque præſcribentis quid fieri quidve non fieri velit; proindeque dictamina illa cum internis actibus Dei, ut legislatoris, conſtituunt completam & integram legem, quæ verè divina eſt, utporè ab ipſo Deo immediatè lata & inſtituta.

Dices. Dictamina practica rectæ rationis dictant præcisè aliquid eſſe faciendum vel omittendum, ut conveniens vel diſconveniens naturæ rationali, quà tali. Ergo falſum eſt, quòd intiment voluntatem, quam Deus habet obligandi creaturam rationalem ad faciendum vel omittendum aliquid, quia decet vel dedecet naturam rationalem, qua talem; proindeque falſum eſt dictamina illa eſſe complementum legis naturalis. *Reſp.* neg. ant. Nam dictamina illa ſimul & indiviſibiliter ſaltem confuſè & implicitè, quòd ſufficit, dictant illud eſſe præceptum vel prohibitum à Deo, quia conveniens vel diſconveniens eſt naturæ rationali, à Deo, inquam, ut authore & rectore naturæ rationalis. Hinc aliàs negavimus, ab ullo adulto, ubi primùm præceptum aliquod naturale implendum occurrit, Deum inculpabiliter ignorari poſſe.

At inquies. In ea hypotheſi, ſive poſſibili ſive impoſſibili, in qua exiſteret natura rationalis, & tamen Deus nullam haberet voluntatem obligandi ad facienda vel omittenda, quæ naturam rationalem decent vel dedecent, adhuc dictamina practica rectæ rationis eſſent omninò eadem, quæ nunc ſunt. Atqui in illa hypotheſi dictamina practica rectæ rationis præcisè dictarent aliquid eſſe faciendum vel non faciendum, quia conveniens vel diſconveniens eſt naturæ rationali. Ergo ſimiliter nunc dictant præcisè, &c.

Reſp. neg. maj. Nam in facta hypotheſi, ut dicitur in minore, nihil aliud dictarent ſive diſtinctè ſive confuſè, quàm aliquid eſſe faciendum vel non faciendum, ut conveniens vel diſconveniens naturæ rationali, quà tali. At in præſenti hypotheſi, in quà Deus habet voluntatem efficacem obligandi creaturam ad facienda ea, quorum omiſſio, & omittenda ea, quorum commiſſio naturam rationalem dedecet, atque ad hanc voluntatem creaturæ rationali intimandam utitur dictaminibus practicis rectæ rationis; ita hæc dictamina modificat, ut ſaltem confuſè dictent ab eo, ut authore & rectore naturæ rationalis, præcepta eſſe ea, quæ dictant eſſe facienda, quia eorum omiſſio; & prohibita eſſe ea quæ dictant eſſe omittenda, quia eorum commiſſio naturam rationalem dedecet.

Hinc in præſenti hypotheſi, quæ ſola poſſibilis eſt, ut infrà oſtendetur, nemo peccare poteſt contra rectam rationem, purè dictantem aliquid eſſe faciendum vel non faciendum, quia conveniens vel diſconveniens eſt naturæ rationali; & quicumque peccat contra rationem, dictantem aliquid eſſe faciendum vel non faciendum, quia conveniens vel diſconveniens eſt naturæ rationali, peccat contra rationem ſaltem confuſè dictantem aliquid eſſe præceptum vel prohibitum, quà conveniens vel diſconveniens naturæ rationali, à Deo ut authore & rectore naturæ rationalis, atque ita Dei, ut authoris & rectoris naturæ rationalis, voluntatem obligativam practicè intimantem, illamque complentem in ratione legis divinæ naturalis.

Hinc quicumque peccat contra rectam rationem, peccat contra legem divinam naturalem, & ita omne peccatum theologicum eſt, ac offenſa Dei propriè dicta, inducens reatum damnationis æternæ, ſi grave eſt. Hinc diviſio peccati in philoſophicum, quod ſoli rationi repugnat, & peccatum, quod etiam adverſatur legi divinæ, in præſenti hypotheſi chymera eſt.

ARTICULUS II.

Quid præſcribat, & ad quid obliget lex naturalis.

RESPONSIO I.

Lex naturalis prohibet, quidquid ex natura rei dedecet naturam rationalem, ſeu, quod idem eſt, prohibet id omne, cujus commiſſio intrinſecè & eſſentialiter dedecet naturam rationalem.

Prob. Nam id omne, quod ex natura rei dedecet naturam rationalem, prohibitum eſt aliqua lege divina: hoc enim evidenter pertinet ad ſapientem naturæ rationalis, cujus Deus author & rector eſt, gubernationem. At ſi aliqua lege divina prohibitum eſt, certè lege naturali, quam Deus condidit ut author & rector naturæ rationalis, & quæ ſupponit in iis quæ prohibet, intrinſecam & eſſentialem turpitudinem, in quo differt à lege purè poſitiva, quæ non ſupponit in iis quæ prohibet, moralem turpitudinem, ſed eam inducit. Ergo, &c.

RESPONSIO II.

Lex naturalis præcipit id omne, quod ex natura rei, ſive antecedenter ad omnem ordinationem & conſtitutionem ſive divinam ſive humanam, neceſſarium eſt ad vivendum conformiter ad naturam rationalem, ſeu, quod idem eſt, præcipit id omne, cujus omiſſio intrinſecè & eſſentialiter naturam rationalem dedecet.

Prob. Id omne, quod ex natura rei neceſſarium eſt ad vivendum conformiter ad naturam rationalem, præceptum eſt, imò non poteſt non eſſe præceptum aliqua lege divina ex hypotheſi naturæ rationalis conditæ: hoc enim eſſentialiter exigit ſapiens & efficax naturæ rationalis exiſtentis gubernatio. Ergo præceptum eſt aliqua lege, non libera Deo, ſed neceſſaria ex hypotheſi naturæ rationalis conditæ. Sed talis lex non eſt, niſi lex naturalis: omnis enim lex divina poſitiva libera Deo eſt etiam ex hypotheſi naturæ rationalis exiſtentis. Ergo, &c.

Porrò in Reſp. dictum eſt, legem naturalem præcipere id omne, quod ex natura ſua neceſſarium eſt, &c. quia duplex eſt naturaliter honeſtum, unum cujus omiſſio naturam rationalem dedecet, & quod proinde neceſſarium eſt ad vivendum honeſtè; alterum verò, cujus omiſſio non dedecet naturam rationalem, & quod proinde ad vivendum honeſtè neceſſarium non eſt: hoc lex naturalis conſulit tantùm, alterum verò præcipit.

RESPONSIO III.

Lex naturalis, aliquid fieri præcipiens, non ſolùm præcipit actum, ſed etiam modum virtutis.

Prob. Nam præcipere etiam modum virtutis, eſt præcipere non ſolùm ut aliquis fiat, ſed etiam ut fiat modo naturam rationalem decente. Atqui lex naturalis præcipiens, non ſolùm præcipit ut fiant actus, quorum omiſſio naturam rationalem dedecet, ſed etiam ut fiant modo decente naturam rationalem. Ergo, &c. *Prob. min.* Nam lex naturalis præcipit creaturæ rationali, ut vivat honeſtè & conformiter ad naturam rationalem. Atqui ad vivendum honeſtè, & conformiter ad naturam rationalem, requiritur non ſolùm ut fiant actus, quorum omiſſio naturam rationalem dedecet, ſed etiam fiant modo naturam rationalem decente.

Ex his ſequitur legem naturalem, ſive præcipientem, ſive etiam prohibentem, adæquatè impleri non poſſe, niſi per actus honeſtos, & moraliter bonos, quibus videlicet vel honeſtum aliquod proſequimur, vel averſamur aliquod inhoneſtum modo convenienti naturæ rationali, quà rationalis eſt, ac proinde ex motivo naturæ rationali, quà rationalis eſt, conſentaneo, & cum omnibus aliis circumſtantiis ei convenientibus, aut ſaltem non diſconvenientibus.

Dices. Qui v. gr. reſtituit debitum, ſervat præceptum naturale, licèt reſtituat modo indebito. Ergo lex naturalis non præcipit modum virtutis. *R.* Eum qui reſtituit debitum, ſed modo indebito, ſatisfacere quidem præcepto naturali, quo præciſè præcipitur reſtitutio debiti, unde non tenetur ad novam reſtitutionem; at non ſatisfacere præcepto naturali, quo præcipitur ut omnia fiant, ac proinde ut hæc reſtitutio fiat modo convenienti naturæ rationali, quà rationalis eſt. Unde neg. conſ.

Responsio IV.

Inter actus humanos aliqui non ſolùm prohibentur, ſed etiam irritantur lege naturali.

. *Prob.* Nam 1. quando ex natura rei deeſt poteſtas moralis circa aliquem actum, actus ille non ſolùm prohibitus eſt, ſed etiam irritus jure naturali. Talis eſt v. gr. donatio rei jam alteri donatæ, quia ex natura rei deeſt in donante poteſtas donandi rem jam donatam: qui enim donat rem aliquam, transfert à ſe dominium illius, proindeque hoc ipſo ex natura rei caret poteſtate donandi illam alteri. At verò donatio rei jam promiſſæ alteri, eſt quidem prohibita jure naturali; jus enim naturale præcipit, ut res donetur ei, cui promiſſa eſt: at non eſt jure naturali irrita, quia promiſſio non transfert rei dominium in promiſſarium, & ſic cum promiſſione uni facta, manet in eo qui promiſit, moralis poteſtas donandi rem alteri.

2. Quando adeſt quidem poteſtas moralis, ſed deeſt uſus & applicatio hujus poteſtatis circa actum aliquem, hic actus non ſolùm prohibitus eſt, ſed etiam irritus jure naturali. Sic v. gr. ſi Titius ſolutus matrimonium contrahat cum ſoluta, putà Bertha, putans ſe contrahere cum Maria, & volens cum illa contrahere, contractus jure naturali irritus eſt: licèt enim uterque poteſtatem habeat contrahendi, deeſt tamen uſus & applicatio talis poteſtatis circa talem perſonam, & ita hæc poteſtas nihil operatur. Nam ex natura rei poteſtas contrahendi nullum habet effectum, niſi ea utaris, eamque applices.

Ratio à priori pro utroque caſu eſt, quia natura rerum, circa quas lex naturalis verſatur, eſt fundamentum & menſura illius. Ergo ſicut lex naturalis præcipit aliqua, quia eorum omiſſio, & aliqua prohibet, quia eorum commiſſio ex natura ſua naturam rationalem dedecet, ita irritat aliqua, quia ea natura ſua talia ſunt, ut natura rationalis poſtulet ea eſſe invalida. Item dictamina practica rectæ rationis ſunt intimatio & promulgatio legis naturalis. Unde ſequitur legem naturalem præcipere ea omnia, quæ recta ratio dictat eſſe facienda, & ea omnia prohibere, quæ recta ratio dictat facienda non eſſe. Ergo propter eandem rationem lex naturalis irritare dicenda eſt ea omnia, quæ recta ratio pro nullis dictat eſſe habenda.

Responsio V.

Lex naturalis obligat in conſcientia circa ea omnia, quæ Deus, ut author naturæ, ſtatuit ſive præcipiendo, ſive prohibendo, ſive etiam irritando.

Prob. 1. Ex Apoſtolo Rom. cap. 2. ubi loquens de gentilibus ſic ait: *Quicumque ſine lege* (ſcripta) *peccaverunt, ſine lege* (ſcripta) *peribunt*, nempe propter peccata contra legem naturalem commiſſa. Non perirent autem gentiles propter peccata contra legem naturalem commiſſa, ſi lex naturalis non obligaret in conſcientia; & qui contra legem naturalem graviter peccant, non incurrerent reatum culpæ & damnationis æternæ.

Prob. 2. Ratione: quia lex naturalis eſt ordinatio Dei pro ſupremo ſuo jure alia præcipientis, prohibentis alia tantùm, alia irritantis ſimul & prohibentis. Atqui Deus ſic pro ſupremo ſuo jure ordinans, obligat in conſcientia. Ergo, &c. *Quod conſir.* Quia legi naturali nihil deeſt ad obligandum in conſcientia. Ad hoc enim tria tantùm requiruntur, nempe poteſtas obligandi in legiſlatore, efficax reipſa obligandi voluntas, & hujus voluntatis intimatio practicè & per modum imperii facta ſubditis: Hæc autem tria adſunt reſpectu legis naturalis: cùm ſit ordinatio & conſtitutio Dei per dictamina practica rectæ rationis practicè & imperativè intimantis voluntatem ſuam obligativam ad facienda vel omittenda ea, quæ natura rationalis, quà talis, fieri vel omitti poſtulat. Lex igitur naturalis obligat ſub culpa mortali, vel veniali, prout ejus materia gravis eſt, vel levis; ſive, quod idem eſt, prout illius, quod præcipit aut prohibet, omiſſio aut commiſſio naturæ rationali, quà tali, graviter vel leviter repugnat.

Obj. Lex non poteſt obligare ad pœnam, quam non poteſt manifeſtare. Atqui lex naturalis non poteſt manifeſtare pœnam æternam: nam pœna æterna non poteſt cognoſci ſolo lumine naturali. Ergo lex naturalis non poteſt obligare ad pœnam æternam, & conſequenter non poteſt obligare ſub culpa mortali, quæ inductiva eſt reatus pœnæ æternæ. *Reſp.* neg. major. Nam ut delinquens incurrat reatum alicujus pœnæ, neceſſe non eſt ut pœnam illam cognoſcat ſive per legem, ſive aliunde, ſed ſatis eſt, ſi faciat actum dignum tali pœna, & actus illius malitiam cognoſcat, aut ſaltem non ignoret niſi culpabiliter, & hæc ignorantia ſit graviter culpabilis, quando pœna propter actum infligenda gravis eſt.

ARTICULUS III.

Utrùm lex naturalis ſit neceſſaria.

Responsio.

Lex naturalis non eſt neceſſaria abſolutè, ſed eſt neceſſaria ex hypotheſi præſenti, in qua natura rationalis condita eſt cum uſu rationis ac libertate circa bonum & malum, & cum fragilitate ſibi connaturali.

Prob. 1. *pars.* Nam lex naturalis non eſt magis neceſſaria, quàm rationalis creatura, cui fertur. Atqui creatura rationalis non eſt abſolutè neceſſaria: potuit enim Deus abſtinere à productione creaturarum intellectualium: cùm Deus liberè producat quidquid producit ad extra, atque ita illud producat, quia vult, ut poſſet non producere, & non produceret, ſi nollet. Ratio à priori eſt, quia ſibi ipſe ſufficit, nec ad eſſe, aut bene eſſe indiget alio, quod ſit extra ſe.

Prob. 2. *pars.* Quia ex hypotheſi quòd Deus voluerit producere creaturam rationalem, non potuit non velle illam gubernare ſapienter, & modo ſanctitati ſuæ convenienti: hoc enim pertinet ad ideam entis, quo nihil melius cogitari poteſt. Atqui ad ſapientem, & ſanctitati divinæ convenientem gubernationem creaturæ rationalis, conditæ cum uſu ac libertate

circa

circa bonum & malum, & cum fragilitate ſibi connaturali, evidenter requiritur, ut Deus ſtatuat, & authoritate ſua ſanciat ea quæ ſunt juris naturalis, præcipiendo ſcilicet ea quæ ex natura rei neceſſaria ſunt ad vivendum honeſtè, & ea prohibendo quæ ex natura rei turpia & inhoneſta ſunt, atque ita creaturæ rationali hæc vitandi & illa faciendi imponendo propriè & ſtrictè dictam obligationem, contra quam qui agerent, reatum culpæ & pœnæ propriè & ſtrictè dictum, & quidem in rebus naturæ rationali graviter repugnantibus, culpæ mortalis & pœnæ æternæ incurrerent. Ergo, &c.

Prob. min. Quia ſi Deus creaturam rationalem, qualem condidit, relinqueret naturali judicio rationis approbantis alia ut conſona naturæ rationali, alia verò ut naturæ rationali diſſona reprobantis, eam ad bonum agendum non moveret, aut à faciendo malo non deterreret, niſi valdè inefficaciter, ut oſtendit experientia eorum omnium, quos offenſæ divinæ & æternæ damnationis, quam tamen ſola offenſa Dei gravis, & ejus vel formalis vel ſaltem virtualis contemptus inducere poteſt, conſideratio, ad facienda ea quorum omiſſio, & omittenda ea quorum commiſſio naturæ naturali graviter repugnat movere non poteſt efficaciter. Atqui hoc ſapienti, & ſanctitati divinæ convenienti gubernationi evidenter adverſatur. Ergo, &c.

Obj. Repugnat Deum neceſſitari ad aliquid ex iis quæ ſunt ad extra. Ergo, &c. *R.* diſt. ant. Repugnat neceſſitari abſolutè, & extra omnem hypotheſim, C. ant. Repugnat neceſſitari ex aliqua hypotheſi, ipſi libera, N. ant. Nam v.g. ex hypotheſi quòd Deus promiſerit aliquid, non poteſt non implere promiſſum, quia non implere promiſſum, intrinſecè & eſſentialiter dedecet naturam divinam. Non poteſt autem Deus, qui eſſentialiter indefectibilis eſt, aliquid, quod naturam divinam dedeceat.

Propter eandem rationem, ex hypotheſi quòd condiderit naturam rationalem, qualem condidit, non poteſt non ei legem naturalem imponere; quia ex hypotheſi, quòd eam condiderit, non poteſt eam non ſapienter, & modo ſanctitati ſuæ convenienti gubernare: nam naturam rationalem conditam deſerere, aut non ſapienter gubernare, intrinſecè & eſſentialiter naturam divinam dedecet; nec poteſt eam, qualis condita eſt, ſapienter, & modo ſanctitati ſuæ convenienti gubernare ſine lege naturali, præcipiente illa, quæ ex natura rei boneſta, & ad honeſtè vivendum neceſſaria ſunt, & illa prohibente, quæ ex natura rei turpia ſunt & inhoneſta.

ARTICULUS IV.

Utrùm lex naturalis capax ſit mutationis propriè dictæ.

RESPONSIO.

Lex naturalis non poteſt mutari propriè.

Prob. Quia lex mutatur propriè, cùm mutatur in ſe. Atqui lex naturalis non poteſt mutari in ſe. Ergo, &c. *Prob. min.* Lex mutatur in ſe, aut quando deſinit, quia deſinit conducere ad bonum commune, vel etiam incipit ei eſſe contraria; aut quando ad aliquod tantùm tempus lata eſt, quo proinde finito, eo ipſo extinguitur; aut quando abrogatur à ſuperiore; aut quando contraria conſuetudine præſcribitur; aut etiam, ſi vis, quando reſtringitur per diſpenſationem propriè dictam. Atqui nihil horum legi naturali poteſt contingere. Ergo, &c.

Prob. min. Nam 1. Lex naturalis non poteſt per ſe ipſam deſinere, quia neque ad tempus lata eſt, ſed in perpetuum, neque poteſt unquam non conducere ad bonum commune naturæ rationalis: cùm præcipiat, aut prohibeat ea tantùm, quorum omiſſio aut commiſſio intrinſecè, & eſſentialiter ipſam naturam rationalem dedecet, & conſequenter ea tantùm præcipiat, aut prohibeat, quæ fieri, aut omitti ſemper conducet ad bonum commune naturæ rationalis.

2. Non poteſt abrogari à ſuperiore, quia non habet ſuperiorem, niſi Deum, à quo neceſſariò lata eſt ex hypotheſi præſenti. 3. Non poteſt præſcribi contraria conſuetudine, quia conſuetudo ab hominibus inducta non poteſt prævalere juri naturali; jus enim humanum non poteſt prævalere juri divino, quale eſt jus naturale. 4. denique, non poteſt reſtringi per diſpenſationem propriè dictam, quia nulla poteſtas etiamſi divina ſit, diſpenſare poteſt propriè in jure naturali, ut probabitur Art. ſeq. Ergo, &c.

Obj. 1. Communitas bonorum fuit de jure naturali. Atqui tamen jure gentium introducta eſt bonorum diviſio & proprietas. Ergo, &c. *R.* Communitatem bonorum fuiſſe de jure naturali negativè, non poſitivè. Nam jus naturale permiſit quidem bonorum communitatem, at non præcepit, nec prohibuit bonorum diviſionem & proprietatem. Unde cùm jure gentium diviſio & proprietas bonorum introducta eſt rationabiles ob cauſas, nihil juri naturali contrarium ſtatutum eſt.

Obj. 2. De jure naturali fuit non ſolùm negativè, ſed etiam poſitivè, ut omnes homines eſſent liberi. Atqui tamen jure gentium introducta eſt ſervitus. Ergo, &c. *R.* diſt. maj. De jure naturali fuit non ſolùm negativè, ſed etiam poſitivè, ut omnes homines eſſent liberi, nulla ſuppoſita culpa vel injuria. C. maj. lex enim naturalis non ſolùm permiſit, ſed etiam præcepit, ut, nulla ſuppoſita culpa vel injuria, ſua fruerentur homines libertate. De jure naturali fuit, &c. ſuppoſita aliqua culpa vel injuria propter quam potuit juſtè bellum inferri hoſtibus, N. maj. Nam lex naturalis permiſit pro eo caſu homines in ſervitutem redigere: ſi enim licuit per legem naturalem eo caſu hoſtem interficere, à fortiori per legem naturalem licuit, mortem in ſervitutem commutare. Servitus igitur jure gentium in caſu juſti belli introducta eſt, non reluctante, ſed conſentiente jure naturali.

Obj. 3. Per legem humanam præſcriptionis, derogatum eſt legi naturali, prohibenti ne retineatur alienum, invito domino. Ergo, &c. *R.* neg. ant. Nam lex præſcriptionis, ab humano legislatore lata, non facit ut alienum, manens alienum, retineatur invito domino; ſed ſolùm facit, ut id quod erat alienum, jam non ſit alienum, ſed proprium poſſidentis, quatenùs legislator humanus, qui ut communitatis princeps, diſponere poteſt de bonis privatorum, quantùm expedit bono communi, ſtatuit ut qui bona fide & certo tempore poſſederit rem alienam, acquirat dominium illius, eoque dominio privetur prior dominus; ſtatuit, inquam, ad lites impediendas, & puniendos negligentes dominos, qui rerum ſuarum curam negligunt. Lex autem naturalis neque prohibuit unquam hoc ſtatui, cùm hoc ſtatui bono communi multùm expediat; neque præcepit unquam rem alienam reſtitui priori domino, poſtquam deſiit eſſe aliena, & ad priorem dominum pertinere. Lex igitur præſcriptionis legi naturali non contraria, ſed conſentanea eſt.

Obj. 4. Leges humanæ requirentes certam ſolemnitatem in contractibus, ad hoc ut ſint validi, derogant legi naturali: nam reipſa reddunt invalidos contractus, qui antea jure naturali validi erant. Ergo, &c. *R.* neg. ant. Nam leges illæ juri naturali non derogant, ſed ſolùm addunt aliquid, quod quidem jus naturale non præcipit, ſed nec prohibet addi, quatenùs ad valorem contractuum requirunt certas conditiones, quæ quidem non requiruntur ex natura rei, & quæ proinde non requiruntur lege naturali, ſed quas requiri bono communi expedit, & quas proinde requiri permittit lex naturalis. Leges igitur requirunt certam in contractibus ſolemnitatem, permittente, non contradicente lege naturali, quæ contractus illos non dictavit fore validos, nec validos eſſe voluit, niſi quandiu legislator humanus,

manus, propter commune bonum, ad eorum valorem aliquas conditiones communi bono expedientes non requiſivit.

ARTICULUS V.

Utrùm lex naturalis pati poſſit diſpenſationem propriè dictam.

RESPONSIO.

NUlla poteſtas, ſive humana, ſive divina, diſpenſare poteſt propriè in lege naturali.

Prob. Nam ſuperior non dicitur diſpenſare propriè in lege, niſi cùm perſonam aliquam liberat ab obligatione legis, manentibus omnibus circumſtantiis, in quibus lex viget & obligat. Atqui nequidem Deus poteſt perſonam aliquam eximere ab obligatione legis naturalis, manentibus omnibus circumſtantiis, in quibus obligat. Ergo, &c.

Prob. min. Quia ſi Deus eximeret perſonam aliquam ab obligatione legis naturalis, manentibus omnibus circumſtantiis in quibus obligat, permitteret aliquid intrinſecè malum: tandiu enim omiſſio vel commiſſio actionis quam præcipit vel prohibet lex naturalis, eſt intrinſecè mala, quandiu manent omnes circumſtantiæ in quibus lex naturalis præcipit vel prohibet actionem illam, proindeque obligat ad illam faciendam vel non faciendam: nam fundamentum actionem illam lege naturali præcipiendi vel prohibendi, proindeque obligandi ad illam faciendam vel non faciendam, eſt intrinſeca malitia, ſeu intrinſeca cum natura rationali diſſonantia omiſſionis vel commiſſionis ejus. Atqui evidenter repugnat Deum permittere aliquid intrinſecè malum, ſeu intrinſecè diſſentaneum naturæ rationali, quà tali: hoc enim evidenter adverſatur ſummæ ſanctitati divinæ. Ergo, &c.

Obj. 1. Deus diſpenſavit cum Abraham, ut filium ſuum poſſet occidere. Ergo, &c. *R.* neg. ant. Nam Deus non permiſit Abrahamo, ut filium ſuum interficeret, manentibus omnibus circumſtantiis, in quibus occiſio hominis eſt extrinſecè mala, & prohibetur lege naturali: priùs enim, ut ſupremus vitæ & necis arbiter, jus in vitam filii innocentis conceſſit Abrahamo, quàm præciperet & permitteret illi, ut filium occideret.

Obj. 2. Deus propriè diſpenſavit cum Oſea propheta, ut poſſet fornicari. Ergo, &c. *R.* neg. ant. Nam Deus non conceſſit prophetæ, ut ad mulierem accederet ante matrimonium cum ea initum, ſed ſolum juſſit illi, ut eam, quæ fornicaria fuerat, uxorem duceret, & ad eam affectu maritali accederet, quorum certè neutrum legi naturali repugnat. Porrò mulier illa, etiam poſt matrimonium cum propheta initum, dicitur fornicaria propter vitæ præcedentis infamiam, & filii ejus filii fornicationum appellantur, propter opprobrium matris.

Obj. 3. Deus diſpenſavit cum Iſraelitis, ut poſſent furari vaſa Ægyptiorum. Ergo, &c. *R.* neg. ant. Non enim Deus conceſſit Iſraelitis, ut Ægyptiorum vaſa raperent, manentibus omnibus circumſtantiis, in quibus hoc tanquam furtum lege naturali prohibitum erat: rapere enim rem alienam invito domino, non eſt furtum, nec lege naturali prohibitum, niſi quandiu res aliena manet aliena. At prius quàm Deus Iſraelitis concederet, ut ſpoliarent Ægyptios, Ægyptiorum vaſa Iſraelitis donavit, vel ut ſupremus bonorum omnium dominus, vel ut ſupremus judex, nimirùm ad puniendos Ægyptios ob immanem eorum in Iſraelitas immanitatem, aliave ſcelera, aut ad retribuendam Iſraelitis debitam laborum Ægyptiis impenſorum mercedem. Dum igitur Deus Iſraelitis conceſſit, ut Ægyptiorum vaſa raperent, conceſſit illis, ut, quod ſuum erat, ſumerent, quod certè lege naturali nunquam fuit prohibitum.

Obj. 4. Deus diſpenſavit cum Patriarchis in polygamia, & cum Judæis in libello repudii. Ergo, &c. *R.* neg. ant. quoad utramque partem. Nam 1. Deus non conceſſit Patriarchis, ut plures uxores ducerent, manentibus omnibus circumſtantiis, in quibus pluralitas uxorum lege naturali prohibetur: non enim lex naturalis prohibet pluralitatem uxorum, niſi quandiu manet mariti inhabilitas ad plures uxores ducendas, quam inhabilitatem tollere poteſt Deus, vel ut author naturæ, cui in ordine ad conſervationem & propagationem prolis jure matrimonii ſubjacent; unde & de illis pro arbitrio ſtatuere poteſt; vel ut ſupremus corporum dominus, in plures uxores dividendo dominium corporis mariti. Deus autem in Patriarchis priùs ſuſtulit naturalem ad plures uxores ducendas inhabilitatem, quàm illis concederet uxorum pluralitatem, & ita pluralitatem uxorum conceſſit illis in iis circumſtantiis, in quibus lege naturali nullatenùs prohibita fuit.

2. Deus non permiſit Judæis, ut priore uxore ſuperſtite, ſecundam ducerent in iis circumſtantiis, in quibus lex naturalis hoc prohibet: lex enim naturalis non prohibet ſecundam duci uxorem, priore vivente, niſi quandiu matrimonii cum illa initi vinculum manet. At Deus permittendo Judæis libellum repudii, prioris matrimonii vinculum diſſolvebat, & ita Judæis non concedebat, ut priore uxore ſuperſtite, ad ſecundas convolarent nuptias, niſi diſſoluto authoritate divina prioris matrimonii vinculo, pro quo caſu non erant lege naturali prohibitæ ſecundæ nuptiæ.

Obj. 5. Deus diſpenſavit cum Machabæis, ut poſſent Sabbatum violare. Ergo, &c. *R.* Machabæi non uſi ſunt diſpenſatione, ſed interpretatione: tantùm enim interpretati ſunt ſe non eſſe violaturos Sabbatum, opus ad vitam conſervandam neceſſarium exercendo, & rectè interpretati ſunt.

Obj. 6. Deus quotidie diſpenſat per Summum Pontificem in votis & juramentis, quorum tamen obligatio naturalis eſt. Ergo, &c. *R.* Deum per Summum Pontificem, tanquam Vicarium ſuum & Oeconomum, diſpenſare in votis & juramentis, non concedendo, ut ſibi non reddatur quod promiſſum eſt, ſed relaxando promiſſionem ſibi factam. Unde per ejuſmodi diſpenſationem Deus non concedit homini, ut non reddat quod promiſit, manentibus circumſtantiis, in quibus lex naturalis obligat ad reddendum promiſſum: lex enim naturalis ad reddendum promiſſum non obligat, relaxata promiſſione; & ita Deus per ejuſmodi diſpenſationem non diſpenſat propriè in lege naturali. Porrò ſimiliter Deus per Summum Pontificem diſpenſat in matrimonio rato, non conſummato, per eum tollendo vinculum, & matrimonii contractum reſcindendo, qui contractus ſubeſt authoritati Dei, ut authori naturæ, & rerum omnium Domino.

Quæres, utrùm lex naturalis pati poſſit ſaltem impropriè dictam diſpenſationem?

R. Affirmativè. Nam per diſpenſationem impropriè dictam intelligitur vel authentica legis interpretatio, vel materiæ mutatio facta authenticè, ſeu per authoritatem ſuperioris. Atqui hoc utrumque in legem naturalem cadere poteſt. Ergo, &c. Hæc tamen noſtra reſponſio reſtrictionem aliquam admittit. Sunt enim quædam legis naturalis præcepta, in quibus nequidem impropriè diſpenſari poteſt. Tale eſt præceptum prohibens odium Dei, blaſphemiam, &c. Nam odium Dei & blaſphemia ita mala ſunt intrinſecè, ut per nullam in objecto aut circumſtantiis mutationem factam fieri poſſint non mala, & licita. Idem dic de præcepto naturali prohibente mendacium: mendacium enim talis eſt naturæ & malitiæ, ut nullæ ſint poſſibiles circumſtantiæ, in quibus naturam rationalem non dedeceat, proindeque in quibus non turpe ſit & inhoneſtum: alioqui Deus poſſet mentiri, & homines ad mentiendum impellere: quod multum elevaret veracitatem divinam: non enim poſſet ſummam à nobis fidem exigere, nec religionis noſtræ principia ſummam haberent certitudinem.

Quæres, utrùm lex naturalis indigeat declaratione & interpretatione?

R. in multis indigere. Ratio eſt, quia multa, quæ ſunt

Digitized by Google

ſunt juris naturalis, non niſi difficilè intelliguntur. Et verò cùm lex naturalis ſupponat res eſſe tales in ſe, quales eas decernit, hoc eſt, in ſe malum eſſe quod prohibet, in ſe bonum eſſe & moraliter neceſſarium quod præcipit, in ſe licitum eſſe quod permittit, in ſe denique irritum eſſe & nullum quod irritat; ad habendam veram legis naturalis notitiam, neceſſariò inveſtigandæ ſunt circumſtantiæ, in quibus actus humani ſunt in ſe boni vel mali, in ſe neceſſarii vel non neceſſarii, ad honeſtè ſcilicet vivendum, in ſe liciti vel illiciti, in ſe denique validi vel invalidi. Ad hoc autem ſæpe opus eſt declaratione & interpretatione.

Quæres, utrùm lex naturalis aliquando indigeat epykia propriè dicta?

R. negativè. Nam illa tantùm lex indiget epykia propriè dicta, quæ præcipit vel prohibet univerſaliter per verba generalia, quæ corrigenda ſunt in caſibus in lege non expreſſis, ſive caſus illos legiſlator præviderit, ſive non. Epykia enim propriè loquendo eſt *emendatio legis ex ea parte, qua deficit propter univerſale*. Atqui lex naturalis non, ſicut poſitiva, præcipit vel prohibet univerſaliter per verba generalia, in certis caſibus qui excipi debuerunt, corrigenda: lex enim naturalis præcipit quidem vel prohibet univerſaliter, at ſimul excipit caſus omnes excipiendos; cùm ſit ordinatio divina practicè intimata per dictamina practica rectæ rationis, præciſis circumſtantiis particularibus, in quibus fiunt actiones, dictantis ſingillatim de iis omnibus, quæ bona ſunt vel mala, licita vel illicita, valida vel invalida ex natura rei, agenda vel non agenda eſſe, permiſſa vel non permiſſa eſſe, valere vel non valere. Ergo, &c.

Quæres, utrùm lex naturalis poſſit deleri de cordibus hominum?

R. 1. nullatenùs deleri poſſe quoad prima principia, quia ſunt omnibus per ſe nota, qualia ſunt iſta: Bonum faciendum eſt, malum fugiendum; Quod tibi non vis fieri; alteri non feceris. Ita S. Thomas hîc q.94. a.6. in O.

R. 2. deleri poſſe quoad præcepta particularia, ut oſtendit experientia. Ita S. Thomas ibidem. Præcepta illa particularia alia ſunt, quæ facilè deducuntur ex primis principiis, & non niſi culpabiliter deleantur de cordibus hominum, *vel propter malas perſuaſiones, vel propter pravas conſuetudines & habitus corruptos: ſicut apud quoſdam non reputabantur latrocinia peccata, vel etiam vitia contra naturam*. Alia verò ſunt, quæ non niſi difficillimè poſſunt ex primis principiis erui, & poſſunt per ignorantiam inculpabilem deleri de cordibus hominum, ut tenent Doctores communiſſimè. Vide Tractat. de Actibus humanis.

Quæres, utrùm jus gentium ſit naturale?

R. Jus gentium eſſe formaliter poſitivum. Nam jus gentium eſt jus ſtatutum ab omnibus, aut ferè omnibus gentibus, non quòd omnes gentes convenerint ad illud conſtituendum, ſed quia diverſæ gentes, propter voluntatum & arbitriorum ſimilitudinem, idem ſingulæ ſtatuerunt ſcripto, vel potiùs uſu tantùm & conſuetudine, vim legis habente. Ergo jus gentium hominum placito ſtatutum eſt, & conſequenter formaliter poſitivum eſt.

Dico: Formaliter poſitivum eſt: nam materialiter, ſeu ex parte materiæ, partim naturale eſt, & partim poſitivum. Nam ab omnibus aut ferè omnibus gentibus conſtituta ſunt aliqua, quæ ſunt juris naturalis, & quoad hoc communi gentium conſenſu confirmatum eſt jus naturale. Item ab omnibus aut ferè omnibus gentibus conſtituta ſunt aliqua, quæ ſunt juris merè poſitivi, ut diviſio agrorum, ſervitus captorum juſto bello, &c.

Quæres, in quo jus gentium differat à naturali?

R. 1. Differt in eo quòd ab hominibus conſtitutum ſit, naturale verò à Deo, ut authore naturæ. 2. Differt in eo, quòd per illud præcipiantur, prohibeantur, & ſtatuantur aliqua, quæ non ſunt jure naturali præcepta, prohibita, vel ſtatuta. Jus tamen gentium non eſt contrarium juri naturali: 1. enim non eſt contrarium, ut eſt materialiter naturale; cùm ſub hoc reſpectu ſit potiùs juris naturalis confirmatorium. 2. Non eſt contrarium, ut eſt etiam materialiter poſitivum; nam quæ ſub hoc reſpectu præcipit, prohibet vel ſtatuit, non ſunt quidem præcepta, prohibita, vel ſtatuta jure naturali. At jus naturale permittit ea præcipi, prohiberi, vel ſtatui, ut patet in ſervitutis inſtitutione, diviſione agrorum, poſſeſſionum proprietate, &c.

DISPUTATIO III.

De lege Moſaica.

NOta. Lex divina poſitiva dicitur ea, quæ ab ipſo Deo immediatè lata, aliter promulgata eſt, quàm per dictamina rationis naturalis, nempe ſcripto, vel voce; in quo lex divina poſitiva differt à lege divina naturali, quæ per dictamina practica rectæ rationis hominibus intimatur.

Dividitur autem lex divina poſitiva, 1. in purè poſitivam, ſeu in poſitivam tam materialiter quàm formaliter, & non purè poſitivam, hoc eſt, poſitivam formaliter, & materialiter naturalem, quæ diviſio intelligitur ex dictis Diſput. I. Art. ult.

Dividitur 2. in veterem ſeu Moſaicam, & novam ſeu Evangelicam; quæ diviſio eſt adæquata, per legem poſitivam divinam intelligendo integrum quoddam corpus juris divini, continens multa ſtatuta, & traditum alicui multitudini hominum, ut vivant ſub iiſdem ſacramentis, eodem modo ſacrificandi, & eodem cultu externo Dei, & ſic efficiant unum corpus myſticum. Lex enim divina poſitiva, ſic ſumpta, præter Moſaicam & Evangelicam alia non fuit, aut erit: nam nulla alia ejuſmodi lex divina antè Moſaicam data fuit hominibus, nor dabitur poſt Evangelicam, ut conſtat ex Sacris Scripturis. Fuerunt tamen, ut certum eſt, in lege naturæ aliqua præcepta divina poſitiva, ad valdè longum tempus lata, & conſequenter particulares aliquæ leges divinæ poſitivæ, aliter quàm per rationis dictamen practicum intimatæ, ut præceptum abſtinendi ab eſu ſanguinis, præceptum circumciſionis, &c. ſed quæ non efficiebant corpus juris.

ARTICULUS I.

A quo, & quibus lata fuerit lex Moſaica.

RESPONSIO I.

LEx Moſaica immediatè à Deo lata eſt hominibus. Eſt contra Manichæos, qui, ut refert S. Auguſtinus lib. de hæreſ. num.46. docebant *Deum, qui legem per Moyſem dedit, & in hebræis prophetis locutus eſt, non eſſe verum Deum, ſed unum ex principibus tenebrarum*.

Prob. autem 1. authoritate Chriſti Matth. cap. 15. ubi loquens de lege Moſaica, vocat eam mandatum Dei. *Irritum feciſti*, inquit, *mandatum Dei propter traditiones veſtras*. 2. Authoritate Concilii Trident. ſeſſion. 4. in decreto de Can. Script. ubi dicit Deum authorem eſſe veteris & novi teſtamenti.

Porrò lex Moſaica, quamvis à Deo immediatè lata, non fuit tamen ab eo promulgata immediatè, ſed à Moyſe, cui à Deo angelorum miniſterio tradita eſt, ut conſtat ex Apoſtolo Galat. cap.3. *Quid igitur lex*, inquit, *propter tranſgreſſionem poſita eſt ... ordinata per angelos in manu mediatoris*. Et ex Actor. cap.7. ubi Stephanus martyr ſic ait de Moſe: *Hic eſt, qui fuit in Eccleſia in ſolitudine cum angelo, qui loquebatur ei in monte Sina, & cum Patribus noſtris: qui accepit verba vitæ dare nobis*. Unde ille, nempe Angelus,

qui

qui Moyſi loquens dicebat: *Ego ſum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti*, loquebatur, non in propria perſona, ſed in perſona Dei, quem repræſentabat, tanquam legatus ejus.

Responsio II.

Tota lex Moſaica, ab Exodo uſque ad Deuteronomium incluſivè, à Deo immediatè lata eſt.

Prob. Nam 1. cap. 20. Exodi, ſic tradi incipit lex Moſaica: *Locutuſque eſt Dominus cunctos ſermones hos: Ego ſum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti, de domo ſervitutis. Non habebis Deos alienos coram me, &c.* 2. Cap. 21. ſic præcepta judicialia tradi incipiunt: *Hæc ſunt judicia, quæ propones eis: Si emeris ſervum hebræum, ſex annis ſerviet tibi, &c.* 3. C. 27. precepta cœremonialia inchoantur ſic: *Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen*, dicens: *Loquere filiis Iſrael, ut tollant mihi primitias, &c.* 4. Cùm traduntur præcepta ſive moralia, ſive judicialia, aut cœremonialia, identidem repetuntur, & inculcantur verba illa, *Hæc dicit Dominus, Locutus eſt Dominus ad Moyſen, dicens.* Ergo, &c. Dixi autem, ab Exodo uſque ad Deuteronomium incluſivè, nam poſtea quædam præcepta authoritate humana addita fuerunt de celebrando feſto Phurim, Eſther. c. 9. & de feſto Scenopegiæ, lib. 2. Machab. c. 1.

Obj. illa Chriſti verba Matth. c. 19. *Moyſes ad duritiam cordis veſtri permiſit vobis dimittere veſtras uxores: ab initio autem non fuit ſic. R.* Judæis libellum repudii permiſit Moyſes, non ut conditor legis, ſed ut promulgator. Per libellum enim repudii Judæis concedebatur poteſtas reſcindendi prius matrimonium, & novum contrahendi; quam poteſtatem nulla authoritas creata concedere poteſt.

Responsio III.

Lex Moſaica à Deo lata eſt ſoli populo Judæorum.

Prob. ex Script. Nam 1. Deuteron. c. 4. dicitur: *Quæ eſt alia gens ſic inclyta, ut habeat cæremonias, juſtaque judicia, & univerſam legem?* 2. Apoſtolus Rom. c. 9. loquens de Judæis, ſic ait: *Quorum adoptio eſt filiorum, & gloria, & teſtamentum, & legiſlatio.* Ergo, &c. Ex his,

Nota. Lex Moſaica ſolos Judæos obligavit: lex enim non obligat, niſi eos quibus lata eſt. Unde gentiles non obligabantur lege Moſaica, quamvis obligarentur lege naturali, & nunc obligentur lege gratiæ; quia hæc utraque lex univerſis hominibus lata eſt. Hinc gentiles ſalvari potuerunt ſine obſervatione legis Moſaicæ, licèt non potuerint ſalvari ſine obſervatione legis naturalis, & nunc non poſſint ſalvari ſine obſervatione legis evangelicæ.

Porrò quamvis gentiles lege Moſaica non obligarentur, poterant tamen adjungere ſe popolo Judæorum, & legi Moſaicæ ſe ſubjicere, juxta illud Exodi c. 12. *Si quis peregrinorum in veſtram voluerit tranſire coloniam, & facere phaſe Domino, circumcidetur priùs omne maſculinum ejus, & tunc ritè celebrabit, eritque ſicut indigena terræ.* Quicumque autem ex gentilibus circumcidebatur, ad totius legis obſervationem tenebatur, juxta illud Apoſtoli Gal. c. 5. *Teſtificor omni homini circumcidenti ſe, quoniam debitor eſt univerſæ legis faciendæ.* Et verò plures ex gentibus populo Judaico aggregatos fuiſſe, & legem Moſaicam recepiſſe, conſtat ex lib. Eſther cap. 8. ubi dicitur: *Plures alterius gentis & ſectæ, Judæorum religioni & cæremoniis jungebantur.*

Quæres, quotuplex fuerit præceptum legis Moſaicæ?

R. præcepta legis Moſaicæ triplicia fuiſſe, nempe moralia, cœremonialia, & judicialia, quæ in Scriptura ſignificantur nomine præceptorum, cœremoniarum, & judiciorum. Præcepta moralia ſunt ea, quæ materiam legis naturalis continent, qualia ſunt ea omnia, quæ continentur in Decalogo, excepta Sabbati determinatione. Præcepta cœremonialia dicuntur ea, quæ continent inſtitutionem ſacramentorum, ſacrificiorum, & aliarum circa cultum divinum obſervantiarum. Præcepta denique judicialia ſunt ea, quæ ſtatuunt illa, quæ ad reipublicæ regimen politicum, & pacem ac juſtitiam cum proximo ſervandam pertinent.

Quæres, quis finis fuerit & quotuplex legis Moſaicæ?

R. Triplicem habuit finem lex Moſaica. Primus & proximus ac immediatus fuit, per præcepta moralia, in iis quæ ad naturalem rectitudinem neceſſariam ad vivendum conformiter ad naturam rationalem; per præcepta cœremonialia, in iis quæ ad cultum divinum; & per præcepta judicialia, in iis quæ ad regimen politicum ſpectant, dirigere populum Judaicum.

Secundus finis, & principaliùs à Deo intentus, fuit ſpiritualis ac ſupernaturalis populi Judaici fœlicitas, tum in hac vita per ſanctitatem morum, juxta illud Pſ. 18. *Lex Domini immaculata, convertens animas;* tum in altera, juxta illud Luc. c. 10. *Hoc fac, & vives*, vita ſcilicet æterna, de qua Chriſtus à legiſperito interrogatus.

Tertius denique finis fuit gloria Chriſti, ad quem venturum lex Moſaica diſponebat, juxta illud Apoſtoli Rom. c. 10. *Finis legis Chriſtus*, & quem magna ex parte præfigurabat per præcepta cœremonialia, & multa judicialia, juxta illud ejuſdem Apoſtoli Hebr. c. 10. *Umbram habens lex futurorum bonorum.*

Quæres, quinam fuerint effectus legis Moſaicæ?

R. Effectus legis Moſaicæ fuerunt, 1. populum Judaicum dirigere in iis quæ pertinebant ad honeſtatem naturalem neceſſariam, ad cultum divinum, & ad regimen politicum. 2. Procurare ſpiritualem & ſupernaturalem ejuſdem populi fœlicitatem, tum in hac vita per morum ſanctitatem, tum in altera per æternam beatitudinem. 3. Diſponere ad Chriſtum venturum, illumque præfigurare. 4. Obligare ad ea quæ præcipiebat, vel prohibebat. 5. Aliqua permittere, ut libellum repudii, pluralitatem uxorum, &c. 6. Irritare aliquos actus, ita ut validi eſſe non poſſent, ut quòd non niſi ex tribu Levi conſtitui poſſet ſacerdos. 7. Conſtituere præmia, vel pœnas, ſive temporales, ſive etiam ſpirituales, v. g. quaſdam irregularitates, & immundities legales.

ARTICULUS II.

Utrùm lex Moſaica fuerit perfecta, an imperfecta.

Responsio I.

Lex Moſaica non fuit imperfecta poſitivè, ſeu non fuit mala & injuſta, ſed bona & ſancta. Eſt contra Manichæos.

Prob. 1. Ex Scriptura, in qua de lege Moſaica dicitur Pſal. 18. *Lex Domini immaculata, convertens animas:* & ad Rom c. 7. *Lex quidem ſancta, & mandatum ſanctum, & juſtum, & bonum.* 2. Ratione. Lex illa non potuit non eſſe bona, ſancta & juſta, quæ lata fuit à legiſlatore ſummè bono, ſancto & juſto. Atqui lex Moſaica lata fuit à legiſlatore ſummè bono, ſancto & juſto: nam lata fuit à Deo, de quo Job cap. 34. dicitur: *Nullus ei ſimilis eſt in legiſlatoribus.* Ergo, &c.

Obj. 1. Script. Dicitur Ezech. cap. 20. *Dedi eis precepta non bona, & judicia, in quibus non vivent.* Rom. cap. 5. *Lex ſubintravit, ut abundaret delictum.* 2. Cor. cap. 3. *Littera occidit, ſpiritus autem vivificat.* Hebr. cap. 8. *Si illud prius* (teſtamentum) *culpa vacaſſet, non utique ſecundi locus inquireretur.* Actor. cap. 15. *Quid tentatis imponere jugum ſuper cervices diſcipulorum, quod neque nos, neque patres noſtri portare potuimus?*

R. ad 1. Præcepta illa non bona, de quibus loquitur Deus, non ſunt præcepta Moſaica, ſed præcepta ab hominibus data, quæ nimirùm Deus permiſerat ab hominibus imponi Judæis in pœnam violatæ legis Moſaicæ. *Ad* 2. Apoſtolus hoc loco & aliis ſimilibus, nihil aliud vult, quàm legem Moſaicam oſtendiſſe, & prohibuiſſe peccata, unde occaſione, non data,

ſed

Digitized by Google

ſed accepta, exarſit in hominibus deſiderium rerum prohibitarum, & ita contra intentionem legis & legiſlatoris peccata multiplicata fuerunt. *Ad* 3. Littera, ſeu lex Moſaica occidit occaſionaliter, ſeu occaſione, non data, ſed ab hominibus propter cordis pravitatem accepta. *Ad* 4. Apoſtolus ibi per culpam intelligit defectum negativum, ſeu impotentiam legis Moſaicæ ad ſanctificandos homines ex propriis. Eodem ſenſu ead. epiſt c. 7. ſic loquitur; *Reprobatio quidem fit præcedentis mandati propter infirmitatem ejus & inutilitatem. Ad* 5. Apoſtolus ibi tantùm cum exaggeratione quadam oſtendit gravitatem & difficultatem legis Moſaicæ, ut à ſententia deterreat eos, qui gentes recens ad fidem converſos circumcidi & legem ſervare volebant.

Obj. 2. Lex Moſaica multa permittebat rationi repugnantia, nempe odium inimicorum, oculum pro oculo & dentem pro dente eruere, uxorum pluralitatem, uſuram erga alienigenas, & libellum repudii. *R. ad* 1. neg. Imò Levit. c. 19. expreſsè prohibetur inimicorum odium: dicitur enim: *Non quæras ultionem, nec memor eris injuriæ civium tuorum.* Cùm autem Chriſtus ait Matth. c. 5. *Audiſtis, quia dictum eſt antiquis: Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum*, nihil aliud ſignificat, quàm hæc verba, *& odio, &c.* à quibuſdam legis corruptoribus, ex proprio ſenſu & ex prava interpretatione addita fuiſſe. Et verò verba hæc, *Odio habebis inimicum tuum*, nullibi Scriptura verus habet.

Ad 2. Lex talionis fuit quidem ſevera, at non fuit injuſta, nec eam Chriſtus Matth. c. 5. damnat, ſed ſolùm abrogat, & ſuaviorem inſtituit. *Ad* 3. Deus, ut ſupremus corporum Dominus, Judæis permittere potuit, ut plures ſimul uxores haberent. *Ad* 4. Deus, ut ſupremus bonorum omnium temporalium Dominus, Judæis potuit permittere, ut aliquid ab alienigenis ſupra ſortem acciperent. *Ad* 5. Deus ut author naturæ, cui jura omnia matrimonii ſubjacent, permittere potuit, ut certis de cauſis matrimonii contractum reſcinderent Judæi.

RESPONSIO II.

Lex Moſaica fuit imperfecta negativè, & comparativè, hoc eſt, minùs perfecta, quàm lex evangelica.

Prob. 1. Fuit minùs perfecta ex parte cauſæ efficientis: nam utraque ſic à Deo immediatè lata eſt: ut vetus per hominem purum, nempe Moyſem, nova verò per Chriſtum Deum & hominem ab eo lata ſit. De hac differentia loquitur Apoſtolus Hebr. cap. 2. & 3.

2. Minùs perfecta fuit ex parte eorum quibus lata eſt; lata enim eſt Judæis tantùm; unde gentiles non obligabat, quanquam, ſi vellent, poſſent illi ſe ſubmittere. At lex Evangelica pro univerſo orbe lata eſt, juxta illud Matth. c. ult. *Euntes docete omnes gentes*. Unde ſic obligat omnes homines, ut nemo ſalvari poſſit ſine illius obſervatione.

3. Minùs perfecta fuit ex parte durationis: non enim lata eſt, niſi ad tempus, nempe uſque ad adventum Chriſti, juxta illud Apoſtoli Gal. cap. 3. *Lex propter tranſgreſſiones poſita eſt, donec veniret ſemen* (Chriſtus.) *Lex pædagogus noſter fuit in Chriſto, ut ex fide juſtificemur. At ubi venit fides, jam non ſumus ſub pædagogo*. At lex Evangelica duratura eſt, uſque ad mundi finem, juxta illud Chriſti Matth. c. ult. *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus, uſque ad conſummationem ſæculi*. Unde non eſt alia lex poſt Evangelicam legem inſtituenda.

4. Minùs perfecta fuit ex parte materiæ, quatenùs lex Evangelica, 1. præter præcepta moralia, quæ ſunt juris naturalis, & quibus proinde non poteſt non teneri creatura rationalis: pauca alia continet; unde illud Chriſti Matth. c. 11. *Jugum meum ſuave eſt, & onus meum leve*. At lex Moſaica, præter præcepta moralia, continebat quàm plurima alia cæremonialia & judicialia, obſervatu difficillima, ut teſtatur Petrus Apoſtolus Actor. c. 15. 2. Lex Evangelica præcipit aliqua longè perfectiora; nempe fidem explicitam Trinitatis & Incarnationis pro omnibus adultis, oblationem ſacrificii longè præſtantioris omnibus Moſaicis ſacrificiis, & uſum Sacramentorum longè excellentiorum, quippe quæ gratiam non modò ſignificant, ut ſacramenta Moſaica, ſed etiam ex opere operato conferunt. 3. Dat conſilia excellentis perfectioins, ut caſtitatis, paupertatis, &c. quæ non dedit lex Moſaica.

5. Fuit minùs perfecta ex parte efficaciæ: nam non dabat gratia ex propriis, ſicut dat lex Evangelica, nec ejus ſacramenta conferebant gratiam, ſicut conferunt Sacramenta legis Evangelicæ, ſed ſignificabant tantùm: unde ab Apoſtolo Gal. c. 4. appellantur *infirma & egena elementa*: nec peccata expiare, aut veram juſtitiam conferre poterat, ſicut poteſt lex Evangelica: unde Hebr. c. 7. dicitur ab Apoſtolo fuiſſe reprobata *propter infirmitatem & inutilitatem*: nec in ea dabatur gratia cum tanta abundantia propter Chriſtum venturum, quantacum datur in lege Evangelica poſt Chriſti adventum: unde illud Joan. c. 1. *Lex per Moyſem data eſt: gratia & veritas per Jeſum Chriſtum facta eſt*. Nec denique introducebat in cœlum, quod clauſum erat, nondùm perſoluto per Chriſti mortem & ſanguinem hominum redemptionis prætio; quod cùm jam ſit perſolutum, lex Evangelica in cœlum homines introducendi poteſtatem habet.

6. Fuit minùs perfecta, quia magis fuit lex timoris quàm amoris, & magis ſervilis quàm filialis. Lex verò Evangelica eſt lex amoris & filiorum, juxta illud Apoſtoli Rom. c. 8. *Non accepiſtis ſpiritum ſervitutis iterum in timore, ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba, Pater*. Et verò, ut dicit hic S. Thom. q. 91. a. 5. in O. lex vetus ad mandatorum obſervantiam inducebat *timore pœnarum*, qui modus inducendi ſervorum proprius eſt. *Lex autem nova facit hoc per amorem, qui in cordibus noſtris infunditur per gratiam Chriſti, quæ in lege nova confertur, ſed in lege veteri figurabatur*. Induci autem per amorem ad obſervanda præcepta, proprium filiorum eſt. Rectè igitur S. Auguſtinus hoc loco à S. Thoma laudatus, lib. contra Adamantium cap. 7. ait: *Brevis differentia eſt legis & Evangelii timor & amor*.

ARTICULUS III.

Utrùm, & à quo, & quando abrogata ſit lex Moſaica.

RESPONSIO I.

Lex Moſaica abrogata eſt.

Prob. 1. ex Scriptura veteri, in quâ legis Moſaicæ abrogatio manifeſtè prænunciatur, Hier. c. 31. his verbis: *Ecce dies venient, dicit Dominus, & feriam domui Iſrael, & domui Juda fœdus novum, non ſecundùm pactum quod pepigi cum patribus eorum... Sed hoc erit pactum, quod feriam cum domo Iſrael poſt dies illos, dicit Dominus, dabo legem meam in viſceribus eorum*. Sic autem ad hæc verba loquitur Apoſtolus Hebr. c. 8. *Dicendo novum, veteravit prius*, in prænuntiatione ſcilicet; *quod autem antiquatur, & ſeneſcit, prope interitum eſt*.

Prob. 2. ex nova Scriptura, in qua legem veterem abrogatam eſſe manifeſtè docet Apoſtolus, 1. ad Gal. c. 3. *Lex*, inquit, *pædagogus noſter fuit in Chriſto. At ubi venit fides, jam non ſumus ſub pædagogo*. 2. Hebr. cap. 7. *Reprobatio*, inquit, *fit præcedentis mandatis, propter infirmitatem ejus & inutilitatem*. Unde cùm aliquando in Scriptura lex Moſaica, & ejus cæremoniæ dicuntur æternæ, non ſic dicuntur, quia in æternum duraturæ erant, ſed quia inſtitutæ fuerunt ad tempus longiſſimum, & ſine certo termino in earum promulgatione definito.

RESPONSIO II.

Lex Moſaica abrogata eſt non ſolùm quoad præcepta cæremonialia & judicialia, ſed etiam quoad moralia.

Prob.

Prob. Nam variis Scripturæ locis lex vetus dicitur abrogata, nulla exceptione facta, & ſine diſtinctione præceptorum moralium à cæremonialibus & judicialibus, ut patet ex locis Reſp. I. citatis. Quod confirmatur ex Apoſtolo Hebr. c. 8. ubi dicit: *Tranſlato ſacerdotio, neceſſe eſt ut & legis tranſlatio fiat.* Ergo ſicut penitùs tranſlatum, ſeu abrogatum eſt ſacerdotium Aaronicum, ita penitùs tranſlata, ſeu abrogata eſt lex Moſaica. Hinc ad obſervanda Decalogi præcepta non tenemur vi legis Moſaicæ, ſed vi legis naturalis, quæ ſemper manet, & vi legis Evangelicæ: quæ ſtatuit illa eadem, quæ ſcilicet ex parte materiæ purè naturalia ſunt; de illis enim agitur, non de determinatione Sabbati, ad quod ſervandum nulla lege nunc tenentur homines. Sed

Obſerva. 1. Lex Moſaica non fuit abrogata propriè, niſi reſpectu Judæorum, quia ſolos Judæos obligabat. Et verò cùm non fuerit lata gentilibus, non opus fuit abrogatione reſpectu illorum. 2. Nunc non ſolùm gentiles, ſed etiam Judæi à lege Moſaica liberi ſunt, ſive convertantur ad fidem, ſive non. 3. Et ita Judæi ſicut nunc non debent ſperare bonorum temporalium promiſſiones legi Moſaicæ annexas, nec debent ſubire pœnas, impoſitas legis Moſaicæ tranſgreſſoribus: ſicut enim deſiit lex Moſaica, ita & deſierunt promiſſiones, & pœnæ temporales ei annexæ.

Obj. Script. Dicitur Matth. cap. 5. *Non veni legem ſolvere, ſed adimplere.* Rom. cap. 3. *Legem ergo deſtruimus per fidem? Abſit; ſed legem ſtatuimus.* Rom. cap. 13. *Qui diligit proximum, legem implevit.* Epheſ. cap. 6. *Honora patrem tuum, & matrem tuam, quod eſt mandatum primum in promiſſione.* Jac. cap. 2. *Si tamen legem perficitis regalem ſecundùm Scripturas, Diliges proximum tuum ſicut te ipſum, benè facitis.* Quibus locis ſignificari videtur, quod lex vetus adhuc vigeat quoad præcepta moralia.

R. ad 1. Cùm ſic loquebatur Chriſtus, non erat abrogata lex Moſaica, ſed adhuc vigebat. *Ad* 2. Mens Apoſtoli eſt, quòd doctrina evangelica de juſtificatione peccatoris ex fide Chriſti, legem Moſaicam non malam aut inutilem, ſed bonam & utilem fuiſſe probet. *Ad textus reliquos*, in illis ſignificata tantùm præcepta moralia legis Moſaicæ, quæ ſunt juris merè naturalis, inſtaurata & firmata eſſe per legem evangelicam, & ita ſervanda eſſe vi obligationis, quam inducit lex evangelica.

Responsio III.

Lex Moſaica à Chriſto abrogata eſt,

Prob. 1. ex Script. Nam Epheſiorum cap. 2. de Chriſto dicitur: *Qui fecit utraque unum, & medium parietem maceriæ ſolvens, inimicitias in carne ſua, legem mandatorum decretis* (evangelicis) *evacuans, ut duos condat in ſemetipſo in unum novum hominem, faciens pacem, &c.* 2. Quia ab eo lex vetus abrogata eſt, à quo lata eſt lex nova: nam lex vetus per novam abrogata eſt. Atqui lex nova lata eſt à Chriſto, ut probabitur. Ergo, &c. Itaque cùm Luc. c. 16. dicitur, *Lex & Prophetæ uſque ad Joannem;* ſenſus eſt, vel quòd lex & prophetæ uſque ad Joannem, Chriſtum prædixerint venturum, ipſe verò Joannes præſentem demonſtrarit, vel potiùs quòd uſque ad Joannem lex & prophetæ bona temporalia legem ſervantibus propoſuerint, ipſe verò Joannes cœperit proponere regnum Dei, quod in ſpiritualibus bonis ſitum eſt, nam poſt verba citata ſic proſequitur Scriptura: *Ex eo regnum Dei evangelizatur.*

Responsio IV.

Lex Moſaica tunc abrogata eſt, cùm lex Evangelica ſufficienter intimata & promulgata eſt Judæis.

Prob. Nam lex Moſaica abrogata eſt, vel ante mortem Chriſti, vel in ipſa morte Chriſti, vel poſt mortem Chriſti, quando ſcilicet lex Evangelica ſufficienter promulgata eſt Judæis. Non primum, aut ſecundum: Ergo tertium dicendum eſt.

Prob. min. 1. itaque lex Moſaica non fuit abrogata ante mortem Chriſti, Nam Chriſtus præcepit legem Moſaicam ſervari, ut patet ex Matth. cap. 23. ubi ſic loquitur: *Super cathedram Moyſi ſederunt ſcribæ & phariſæi: omnia ergo quæcumque dixerint vobis, ſervate & facite.* Præterea, Luc. c. 22. dicitur: *Venit dies azymorum, in quo neceſſe erat occidi paſcha.* Ergo pridie mortis Chriſti adhuc vigebat, & obligabat lex Moſaica.

2. Lex Moſaica non fuit abrogata in ipſo articulo mortis Chriſti. Nam ſi abrogata eſt in ipſo mortis Chriſti articulo, tunc abrogata eſt, cùm non innotuit ſufficienter ejus abrogatio; nam ipſimet diſcipuli Chriſti poſt ejus mortem crediderunt legem Moſaicam adhuc obligare: ut enim dicitur Luc. c. 23. *Revertentes paraverunt aromata, & unguenta: & Sabbato quidem ſiluerunt ſecundùm mandatum*, exiſtimantes ſcilicet Sabbatum, ſicut præcipiebat lex Moſaica, ſervandum eſſe. Falſum conſ. Ergo, &c. *Prob. min.* Si tunc lex Moſaica abrogata eſt, cùm ejus abrogatio non innotuit ſufficienter, non eſt abrogata ſapienter, & utiliter, abrogationis enim invincibiliter ignoratæ nulla utilitas eſſe poteſt, cùm tunc ex conſcientia erronea ſubditi perinde teneantur ſervare legem, ac ſi non eſſet abrogata. Atqui lex Moſaica non potuit abrogari, niſi prudenter & utiliter: non enim potuit abrogari, niſi à Deo, qui nihil niſi prudenter & utiliter facere poteſt. Ergo lex Moſaica tunc tantùm abrogata eſt, cùm lex Evangelica Judæis ſufficienter promulgata eſt.

Ratio à priori eſt, quia lex Moſaica excluſa eſt à Chriſto per introductionem legis Evangelicæ, juxta illud de Chriſto dictum ab Apoſtolo Epheſ. c. 2. *Legem mandatorum decretis evacuans.* Unde ſic argumentor breviter. Lex Moſaica tunc abrogata eſt, cùm deſiit obligare Judæos. Tunc deſiit obligare Judæos, cùm lex Evangelica cœpit illos obligare. Lex Evangelica tunc cœpit illos obligare, cùm reſpectu illorum cœpit habere completam & integram rationem legis. Tunc denique reſpectu illorum cœpit habere completam & integram rationem legis, cùm illis promulgata eſt ſufficienter. Ergo à primo ad ultimum tunc lex Moſaica abrogata fuit, cùm lex Evangelica Judæis intimata & promulgata fuit ſufficienter. Hoc autem contingit in die Pentecoſtes pro urbe Hieroſolyma, & deinceps ſucceſſivè in variis orbis partibus per Apoſtolorum prædicationem.

Obj. 1. Si lex Moſaica non fuit abrogata ante mortem Chriſti, lex Moſaica & Evangelium ſimul viguerunt. *R.* re ipſa ſimul viguiſſe, ſed cum hoc diſcrimine, quòd toto illo tempore lex Moſaica fuerit in præcepto, Evangelium verò in conſilio tantùm. Unde toto illo tempore circumciſio obligavit Judæos, baptiſmus verò neminem.

At inquies. Judæi tunc temporis pro parvulis ſuis habuerunt remedium adverſus peccatum originale, nempe baptiſmum. Ergo non tenebantur illos circumcidere. *R.* neg. conſeq. Nam, ut ſuo loco probabitur, circumciſio fuit primariò inſtituta ad diſtinguendum populum Dei ab aliis populis; unde etiamſi inter Judæos aliquis ſanctificatus eſſet in utero materno, adhuc ad circumciſionem tenebatur, ut patet in Joanne Baptiſta.

Obj. 2. Apoſtolus docet legem veterem abolitam eſſe in ipſa morte Chriſti. Nam 1. ſic ait Hebr. c. 7. *Tranſlato ſacerdotio, neceſſarium eſt, ut & legis tranſlatio fiat.* Unde ſic argumentaris. Tunc lex Moſaica abolita eſt, cùm ſacerdotium Aaronicum tranſlatum eſt. Atqui ex Apoſtolo, ſacerdotium Aaronicum tranſlatum eſt in ipſa morte Chriſti. Ergo, &c. 2. Eadem epiſt. dicit, novum teſtamentum confirmatum eſſe, hoc eſt, vim habuiſſe teſtamenti validi in ipſa morte Chriſti. Ergo in ipſa morte Chriſti teſtamentum vetus valere deſiit: cùm enim teſtamentum poſterius conditur ad revocandum prius, valor prioris tollitur per valorem poſterioris. Novum autem teſtamentum à Chriſto conditum fuit, ad revocandum vetus teſtamentum. *R.* neg. obj.

Ad 1. *autem prob. R.* Chriſtus non tranſtulit omninò ſacerdotium Aaronicum, niſi cùm novum pontificatum

ficatum

ſtatim promulgavit, quod non fecit in ipſo mortis ſuæ articulo, licèt tunc & pridie exercuerit officium ſacerdotis ſecundùm ordinem Melchiſedech, & ſacerdotium Aaronicum cœperit transferre, quando ipſe ſacrificavit, & Apoſtolos novi teſtamenti ſacerdotes inſtituit, atque ab eis & eorum ſucceſſoribus ſacrificium Miſſæ uſque ad mundi finem offerri præcepit. Lex autem Moſaica non eſt abrogata, niſi cùm Aaronicum ſacerdotium omninò translatum eſt, & conſequenter non eſt abrogata in ipſo mortis Chriſti articulo, ſed quando promulgata eſt lex Evangelica.

Ad 2. prob. R. Apoſtolus per vetus teſtamentum intelligit pactum à Deo cum Judæis initum, quo Deus Judæis promiſerat benevolentiam & protectionem ſuam, bonaque temporalia, ſi legem Moſaicam ſervarent: per novum verò teſtamentum, pactum à Chriſto cum Chriſtianis initum, quo Chriſtus Chriſtianis promittit peccatorum veniam, amicitiam Dei, & cœlorum regnum, ſi legem Evangelicam ſervent. Hoc autem pactum morte Chriſti confirmatum eſſe, & aliud prius infirmatum docet Apoſtolus. Quod fieri potuit, abſque eo quòd in ipſo mortis Chriſti articulo lex Evangelica compleretur in eſſe legis, & regulæ morum, completam & integram obligandi vim habentis, & conſequenter abſque eo quòd in ipſo mortis Chriſti articulo abrogaretur lex Moſaica.

ARTICULUS IV.

Utrùm lex Moſaica, ſtatim atque mortua eſt, mortifera fuerit.

NOta. Aliud eſt legem eſſe mortuam, & aliud eſſe mortiferam. Lex mortua eſt, cùm abrogata eſt, & non obligat ampliùs: mortifera eſt, quando non ſolùm non obligat ampliùs, ſed etiam eſt obligatio ad oppoſitum, ita ut non ſolùm non debeat ampliùs, ſed nec ampliùs poſſit obſervari abſque peccato.

Nota iterùm. Lex Moſaica, ut ſuperiùs dictum eſt, triplicis generis præcepta complectebatur, moralia ſcilicet, judicialia, & cœremonialia. Quantùm attinet ad præcepta moralia, quæ ſunt juris merè naturalis, ea ſervare non ſolùm licitè poſſumus, ſed etiam tenemur, non quidem vi legis Moſaicæ, cujus omnis obligatio deſiit, ſed vi legis naturalis, quæ ſemper manet, & vi legis evangelicæ, qua Chriſtus omnia, quæ ſunt juris purè naturalis, confirmavit.

Quantum attinet ad præcepta judicialia, exceptis iis quæ à Chriſto abolita ſunt, qualia ſunt ea, quibus permittebantur libellus repudii, pluralitas uxorum, & uſura erga alienigenas, non eſt quidem neceſſarium ea ſervare, ſed eſt licitum, poſſuntque ab iis qui poteſtatem habent condendi leges, proponi & præſcribi ut ſervanda, non quidem vi legis Moſaicæ, hæc enim intentio mortifera eſſet; ſed ut habentia vim obligandi ex lege de novo lata. Et verò legiſlatores, tam eccleſiaſtici quàm ſæculares, multa circa regimen politicum Eccleſiæ & Reipublicæ ſtatuerunt, quæ olim circa regimen politicum Judæorum lege Moſaica præſcripta fuerant, & præcepta.

Certum igitur eſt legem Moſaicam, quantùm ad præcepta moralia, quæ ſunt juris purè naturalis, & judicialia omnia, exceptis tamen iis quæ à Chriſto abolita ſunt, non fuiſſe mortiferam, ſtatim atque mortua eſt: cùm nequidem nunc quantùm ad illa ſit mortifera. Unde tota difficultas eſt de præceptis cœremonialibus; cùm de fide ſit legem Moſaicam quantùm ad illa non ſolùm mortuam eſſe, ita ut non obliget ampliùs, ſed etiam mortiferam eſſe, ita ut cœremoniæ religioſæ, v.g. ſacramenta & ſacrificia quæ præcipiebat, non poſſint nunc uſurpari ſine gravi peccato? De his ergo præceptis quæritur, utrùm lex Moſaica quantum ad illa, mortifera fuerit, ſtatim atque fuit mortua? Ad reſolutionem quæſtionis ſit

RESPONSIO.

Lex Moſaica, etiam quoad præcepta cœremonialia, non fuit mortifera, ſtatim atque mortua eſt; ita ut aliquo tempore poſt abrogationem legis Moſaicæ, licitum fuerit præcepta illa ſervare, licèt non fuerit neceſſarium.

Prob. Nam lege Evangelica ſufficienter promulgata, & ita ſublata Moſaicæ legis obligatione, Apoſtoli obſervarunt cœremonialia. Atqui dici non poteſt hac in parte erraſſe Apoſtolos, ignorando tunc legem Moſaicam non ſolùm mortuam, ſed etiam mortiferam eſſe, aut etiam ſcientèr contra præceptum divinum cœremonialium uſum prohibens, peccaſſe. Ergo, &c.

Prob. maj. ex Actor. c. 21. ubi de conſilio Jacobi & ſeniorum, *Paulus aſſumptis viris, poſtera die purificatus cum illis intravit in templum, annuntians* (ſacerdoti) *expletionem dierum purificationis, donec offerretur pro unoquoque eorum oblatio.* Hoc autem contigit anno Chriſti quinquageſimo octavo, ac proinde vigeſimo quarto à promulgatione legis Evangelicæ Hieroſolymis facta, & conſequenter eo tempore, quo jam à multis annis ibidem obligare deſierat lex Moſaica; imò eo tempore, quo jam toto orbe Romano lex Moſaica erat extincta; cum jam toto orbe Romano lex Evangelica per Apoſtolos eſſet ſufficienter promulgata.

Porrò, quod non eſt prætermittendum, quia egregiè facit ad rem noſtram, rumor percrebuerat Hieroſolymis, quòd Paulus Judæos, quos inter gentiles ad fidem converterat, prohiberet ab obſervatione legalium, & ob hunc rumorem multitudinis fidelium, Hieroſolymis recens à judaiſmo ad chriſtianam religionem traductorum, gravem offenſionem incurrerat: quapropter Jacobus, & ſeniores Eccleſiæ Hieroſolymitanæ, Paulo conſilium dedere, ut viris quatuor, qui tunc in urbe aderant, & votum habebant ſuper ſe, aſſumptis ſanctificaret ſe cum illis, quo facto omnes intelligerent falſum rumorem de eo ſparſum eſſe, ipſumque cœremonias legales non modò non ſpernere & reprobare, ſed è contra religioſè colere & obſervare. Huic autem conſilio lubens acquievit Paulus; & *aſſumptis viris, poſtera die purificatus, &c.* Ergo totius Eccleſiæ Hieroſolymitanæ, & Epiſcopi ejus Jacobi Apoſtoli, & ipſius etiam Pauli ſententia tunc fuit, legem Moſaicam, quantùm ad præcepta cœremonialia obſervari potuiſſe non ſolùm abſque peccato, ſed etiam laudabiliter. Ergo tunc lex Moſaica, etiam quantùm ad præcepta cœremonialia, nondùm erat mortifera. Ergo multò minùs fuit, ſtatim atque mortua eſt.

Obj. 1. Apoſtolus ad Gal. c. 5. ſic alloquitur Galatas: *Si circumcidamini, Chriſtus nihil vobis proderit ... Evacuati eſtis à Chriſto, qui in lege juſtificamini. R.* Apoſtolus ita loquitur, quia Galatæ circumciſionem uſurpabant, non ſolùm ut licitam, ſed etiam ut neceſſariam ad ſalutem, & falsò putabant ad juſtificationem legem Evangelicam non ſufficere, ſed præterea requiri legis Moſaicæ, ſaltem quantùm ad præceptum circumciſionis, obſervationem. Dicit itaque Apoſtolus Galatas peccare, non quidem præcisè adhibendo circumciſionem, ſed adhibendo ut neceſſariam.

Obj. 2. Statim atque lex Moſaica mortua eſt, non potuit ampliùs obſervari abſque injuria Chriſti & legis Evangelicæ, quaſi hæc lex ad ſalutem non ſufficeret. *R.* Legem Moſaicam, poſtquam mortua eſt, minimè Chriſto & legi Evangelicæ injurioſum fuit aliquandiu ſervare, non quidem ut neceſſariam, ſed ut licitam, atque ut cum honore ſynagoga ſepeliretur; ne videlicet, ſi ſtatim reprobaretur, cœremoniæ ejus malæ, & ejuſdem cum ethnicorum ſuperſtitionibus generis fuiſſe viderentur; quod in contumeliam Dei, legis Moſaicæ conditoris, redundaſſet.

Obj. 3. Poſt Evangelii promulgationem, cœremoniarum legalium obſervatio pernicioſum mendacium continebat: tunc enim cœremoniæ illæ ſignificabant

myſta-

myſteria Chriſti ut futura, quæ jam erant facta. *R.* Cœremoniæ legales ea vi inſtitutionis ſuæ tantùm ſignificabant myſteria Chriſti ut futura pro eo tempore, pro quo erant futura: unde earum obſervatio etiam poſt Evangelii promulgationem, ſed ſecundùm earum inſtitutionem facta, erat tantùm ſignificatio & proteſtatio myſteriorum Chriſti ut futurorum pro eo tempore, pro quo erant futura, in quo certè nullum erat mendacium.

Hinc qui cœremonias illas poſt Evangelii promulgationem uſurpabant ſecundùm earum inſtitutionem, & ita ex intentione per eas ſignificandi præcisè myſteria Chriſti ut futura pro eo tempore pro quo futura erant, & à fortiori qui uſurpabant eo tantùm animo, ut oſtenderent illas non fuiſſe malas, ſed à Deo profectas, non peccabant: quamvis peccarent ii, qui eas uſurpabant cum intentione per eas ſignificandi myſteria Chriſti ut nondùm facta, & ut facienda: tunc enim earum obſervatio ſignificatio erat ac proteſtatio myſteriorum Chriſti, ut nondùm factorum, & ut faciendorum, in quo perniciosum erat mendacium. At hoc, non ipſis cœremoniis, ſed illas malè uſurpantibus imputandum fuit.

*Obj.*4. Si poſtquam lex vetus mortua eſt, licuit adhuc ſervare cœremonias illius, Paulus immeritò reprehendit Petrum, quòd eas uſurparet, ſeque à gentilibus Antiochenis recèns ad fidem converſis ſegregaret, ut judaicè viveret cum Judæis, qui Hieroſolymis à Jacobo advenerant. Atqui juſtam tamen cauſam habuit Paulus Petrum reprehendendi, ut ipſe Paulus teſtatur Gal. cap. 2. ubi ſic ait: *Cum autem veniſſet Cephas Antiochiam, in faciem ei reſtiti, quia reprehenſibilis erat.*

R. Paulus reprehendit Petrum, non quia præcisè uſurpabat cœremonias legales, ſed quia uſurpabat cùm aliqua imprudentia, & ſcandalo infirmorum, quatenùs ejus facto & exemplo inducebantur gentiles, recèns converſi ad fidem, ut crederent legalium obſervationem ad ſalutem neceſſariam eſſe, & ſic aliquo modo cogebantur ad vivendum judaicè, ut apertè colligitur ex his Pauli verbis loco citato: *Si tu, Judæus cùm ſis, gentiliter vivis & non judaicè, quomodo gentes cogis judaizare?* Petrum autem cœremonias legales imprudenter & cum infirmorum ſcandalo uſurpantem, jure merito reprehenſum eſſe, & reprehenſibilem fuiſſe, quis dubitat? Sed quid hoc contra nos, qui dicimus legales cœremonias etiam poſt Evangelii promulgationem aliquandiu licitè uſurpari potuiſſe, ſecluſo infirmorum ſcandalo?

Obj. 5. Lex cœremonialis non potuit religiosè obſervari, niſi quandiu in ratione veræ legis manſit. Atqui ubi primùm mortua eſt, deſiit habere rationem veræ legis: nam intrinſecum & eſſentiale eſt omni veræ legi, ut obliget. Ergo lex cœremonialis, ubi primùm mortua eſt, ſeu obligandi vim amiſit, non potuit obſervari religiosè.

R. neg. maj. Lex enim cœremonialis tandiu potuis religiosè obſervari, quandiu cœremoniæ in ea præſcriptæ, manſerunt quoad inſtitutionem. Tandiu autem quoad inſtitutionem manſerunt, quandiu non fuerunt à Deo omninò repudiatæ & prohibitæ: tandiu enim verè fuerunt cœremoniæ divinæ, quantùmvis quoad obligationem abrogatæ, & ita lege cœremoniali non ampliùs manente in eſſe veræ legis. At Deus cœremonias illas non repudiavit & prohibuit, ſtatim atque lex ipſa cœremonialis mortua eſt, ſed ſolùm poſtquam ſynagoga cum ſufficienti honore ſepulta eſt. Lex igitur cœremonialis, etiam poſtquam deſiit habere rationem veræ legis, amiſſa obligandi vi, potuit aliquandiu religiosè obſervari.

Nota. Cœremoniæ legales deſierunt quantùm ad obligationem, ubi primùm lex Evangelica ſufficienter promulgata eſt; quantùm verò ad inſtitutionem, non niſi poſtquam ſufficiens honos delatus eſt ſynagogæ: tunc enim primùm Deus eas repudiavit & prohibuit, atque tunc primùm pro non divinis haberi debuerunt.

Quæres, quo præcisè tempore lex Moſaica, quantùm ad cœremonialia cœperit eſſe mortifera?

R. hoc incertum eſſe. Quòd enim lex Moſaica, quantùm ad cœremonialia, ſit nunc mortifera, neque habemus ea aliqua Scriptura Sacra, neque ex definitione alicujus Concilii Oecumenici, aut ſummi Pontificis, ſed ſolùm ea traditione Eccleſiaſtica, quæ docet quidem nunc mortiferam eſſe legem quoad præcepta cœremonialia, ſed annum & diem, quo talis eſſe cœperit, non indicat. Probabiliùs tamen eſt, cœpiſſe mortiferam eſſe quadrageſimo circiter anno à Chriſti morte; tum quia hæc eſt communis Doctorum ſententia, tum quia tunc temporis, jam à pluribus annis lege Evangelica toto orbe Romano ſufficienter promulgata, templum Hieroſolymitanum unà cum ſtatu reipublicæ Judaicæ à Romanis everſum eſt, proindeque ſynagoga extincta, cui conſequenter honorem deferre neceſſe non erat ampliùs, tum quia cœremoniarum legalium bonitas & utilitas jam ſufficientiſſimè demonſtrata fuerat, nec ullum ampliùs condeſcenſum merebantur Judæi, à tot annis cùm tanta pertinacia vocationi divinæ, tot ſignis & prodigiis probatiſſimæ, obſiſtentes.

Dices. Multis poſt Chriſti mortem ſæculis Canon Apoſtolicus prohibens eſum ſanguinis & ſuffocati, confirmatus eſt in Concilio Gangrenſi, in Aurelianenſi II. & Vormacenſi. Ergo cœremoniarum legalium uſus multis à morte Chriſti ſæculis licitus, imò & ea aliqua parte præceptus fuit.

R. Eccleſia in aliquibus Conciliis, Chriſtianis prohibuit eſum ſanguinis & ſuffocatorum, non in gratiam legis Moſaicæ & cœremoniarum legalium, & ad deferendum honorem ſynagogæ, ſed quia tunc temporis ethnicæ ſuperſtitionis ſpeciem habere videbantur, & ut Chriſtiani omnem paganiſmi ſuſpicionem vitarent: idolis enim in gentiliſmo offerebantur carnes ſuffocatæ, & de illis comedebant, qui illas immolabant. Poſſet autem Eccleſia etiam nunc, quamvis nunc mortiferas eſſe cœremonias legales, ſit extra omnem controverſiam, eadem prohibere, Chriſtianis, ſi eædem prohibendi rationes recurrerent.

Quæres, quo jure cœremoniæ legales factæ ſint tandem aliquando mortiferæ.

R. factas eſſe jure divino. Nam ſicut lex Moſaica, quantùm ad omnia ſua præcepta, jure divino mortua eſt per ſufficientem Evangelii promulgationem, quatenùs facta ſufficienti promulgatione Evangelii, Deus noluit eam ampliùs habere vim obligandi: ita, quantùm ad præcepta cœremonialia, mortifera facta eſt jure divino, poſtquam ſufficiens honos delatus eſt ſynagogæ, quatenùs ſufficienti honore ſynagogæ delato, Deus cœremonias ejus repudiavit & prohibuit ſicque cœremoniæ illæ ſuperſtitioſæ & illicitæ evaſerunt etiam jure naturali.

Igitur elapſo tempore, quo debuit honor exhiberi ſynagogæ, & cujus determinationem Deus veriſimiliter relinquit Eccleſiæ, Eccleſia non potuit, nec poteſt amplius cœremonias legales renovare, aut præcipere; non enim poteſt derogare juri divino. Potuit tamen, & nunc poteſt alias ſimiles cœremonias inſtituere & præcipere, modò judaicam ſuperſtitionem non redoleant. Item quilibet etiam Chriſtianus poteſt aliqua facere ex iis quæ præcipiebat lex cœremonialis, & quæ ſunt ea ſe indifferentia, modò hæc faciat ſine intentione religioſum aliquid uſurpandi, abſque ſcandalo, & vitet omnem judaicæ ſuperſtitionis ſuſpicionem. Sic poteſt Chriſtianus quilibet, propter valetudinem, & quemcumque alium finem non malum, abſtinere à certo genere ciborum, modò hoc faciat ſine ſcandalo, & ſuſpicione ſuperſtitionis judaicæ.

Quæres, utrùm quamdiu Judæis, ad fidem converſis, licuit uti cœremoniis legalibus, licuerit etiam gentilibus pariter converſis ad fidem, uſurpare eaſdem cœremonias, non quidem ut neceſſarias ad ſalutem, ſed ut licitas, & ad ſepeliendam cum honore ſynagogam.

R. licuiſſe. Nam 1. cœremoniæ illæ nunquam ſpecialem aliquam prohibitionem vel malitiam habuerunt reſpectu gentilium ad fidem converſorum, vi cujus

per

prohibitionis vel malitiæ non poſſent ab illis uſurpari, quaotumvis licitè à Judæis ad fidem converſis uſurparentur. 2. Tandiu cœremoniæ illæ ſacræ fuerunt & divinæ, oullatenùs legi Evangelicæ repugnantes, quandiu Judæis ad fidem cooverſis licuit illis uti.

Dices. Paulus circumcidit Timotheum, qui judæus erat ex genere materno, & circumcidere noluit Titum, qui erat ex omni parte gentilis; noo oiſi quia Timotheo licuit, Tito verò non licoit uſurpare cœremonias legales. Ergo, &c. *R*. neg. min. Itaque Paulus Timotheum circumcidit, ut hoc facto oſteoderet, ſe non improbare cœremonias legales, nec Judæos ad fidem converſos, ab earum obſervatinoe, ut falſus ferebat rumor, prohibere. Titum verò noluit circumcidere, ut Judæis enixè poſtulantibus ut Titus circumcideretur, oſtenderet cœremoniarum legalium obſervatinnem ad ſalutem mioimè neceſſariam eſſe.

DISPUTATIO IV.

De Lege Evangelica.

ARTICULUS I.

Utrùm Chriſtus novam legem condiderit, & quotuplicia ſint hujus legis præcepta.

NOta. Lutherus & Calvinus docuerant, Chriſtum munus obiiſſe redemptoris tantùm, non legislatoris, oec legem novam inſtituiſſe, ſed ſolùm veterem abrogaſſe, nihilque aliud ouoc ad ſalutem neceſſarium eſſe, quàm fidem, per quam liberamur ab omni lege. Hos errores damnat Tridentina Synodus ſeſſ. 6. can. 19. ubi dicitur: *Si quis dixerit, nihil præceptum eſſe in Evangelio præter fidem... anathema ſit*. Et can. 21. ubi dicitur: *Si quis dixerit Chriſtum Jeſum à Deo hominibus datum fuiſſe ut redemptorem cui fidant, non etiam ut legiſlatorem cui obediant, anathema ſit*. Secundùm hanc doctrinam, contra novatores, ſit

RESPONSIO I.

Chriſtus noo ſolùm legem veterem abrogavit, ſed etiam novam condidit. Eſt de fide.

Prob. 1. ex Scriptura veteri. Nam Iſaiæ c. 33. Chriſtus promittitur noo ſolùm ut ſalvator, ſed etiam ut legislator: ſic enim propheta loquitur de Meſſia: *Dominus judex noſter, Dominus legiſer noſter, Dominus rex noſter, ipſe ſalvabit nos*. Item promittit lex nova, à Chriſto ſtatueoda. Nam Iſaias c. 2. ſic ait: *De Sion exibit lex, & verbum Domini de Jeruſalem*. Quod de lege quam laturus erat Meſſias, intelligendum eſſe, manifeſtum eſt ex contextu.

Prob. 2. ex nova Scriptura, ex qua Chriſtum poteſtate legislativa, ſibi ut homini à Patre conceſſa, uſum eſſe, veterem legem abrogaſſe, & novam inſtituiſſe; patet; ſed in primis ex Matth. c. 5. infra citando, & 28. ubi ſic Apoſtolos alloquitur Chriſtus: *Euntes docete omnes gentes, docentes eos ſervare omnia quæcumque mandavi vobis*.

Prob. 3. ratione theologica. Chriſtus rex eſt Eccleſiæ; nam de illo dicitur Iſaiæ c. 33. *Dominus rex noſter*. Et Pſalm. 2. *Ego autem conſtitutus ſum rex ab eo ſuper Sion*. Et Luc. c. 1. *Dabit illi Dominus Deus ſedem David patris ejus*. Ergo Chriſtus dare debuit, & revera dedit leges Eccleſiæ. Cùm enim perfecta ſocietas, ſive civilis, ſive eccleſiaſtica, utiliter adminiſtrari, & ſtabiliter conſervari non poſſit ſioe legibus, & officium regis ſit ſtatuere ea, quæ ad regni ſui, ſeu ſocietatis perfectæ cui præeſt, bonum regimen & conſervationem neceſſaria ſuot; vel Chriſtus dicendus eſt boni regis officium neglexiſſe, quod eſt impium; vel Eccleſiæ, quam inſtituit, leges convenientes dediſſe.

RESPONSIO II.

Nova lex à Chriſto lata continet præcepta moralia.

Prob. Præcepta moralia ſunt ea, quæ pertineot ad fidem, ſpem, charitatem, & alias virtutes. Atqui nova lex ejuſmodi præcepta continet. Nam Matth. c. 5. ſic loquitur Chriſtus: *Nolite putare quoniam veni ſolvere legem.... Non veni ſolvere legem.... Qui ergo ſolverit unum de mandatis iſtis minimis, & docuerit ſic homines, minimus vocabitur in regno cælorum*. Quibus verbis, ut patet ex ſubſequentibus, Chriſtus loquitur de præceptis purè naturalibus, in decalogo contentis; quæ proinde hic confirmat, ſicut lege Moſaica fueraot confirmata.

Idem facit paſſim aliis locis. Sic Matth. c. 7. dicit: *Omnia ergo quæcumque vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis*. Quibus verbis comprehenduntur omoia officia erga proximum, lege naturali præſcripta. Et Luc. c. 10. legiſperito recitanti hæc Decalogi verba, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.... & proximum tuum ſicut te ipſum*; reſpondet: *Hoc fac, & vives*. At verba illa totam legem naturalem continent. Unde Chriſtus illa confirmando, totam legem naturalem confirmavit.

Præterea, diſertis verbis præcipit fidem Matth. c. ult. cùm ait: *Qui non crediderit, condemnabitur*; & charitatem proximi Joan. c. 13. dicendo: *Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem, ſicut dilexi vos*. Uſuram expreſsè prohibet Luc. c. 6. his verbis: *Mutuum date, nihil inde ſperantes*. Et Matth. c. 19. prohibet divortium, & libellum repudii, ipſumque irritat, cùm ait: *Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet*. Igitur oova lex continet præcepta moralia, quorum alia ſunt juris oaturalis, ut præceptum amoris Dei & proximi; alia verò poſitiva divina, ut præceptum credendi fide explicita myſterium Trinitatis.

RESPONSIO III.

Nova lex à Chriſto lata, continet etiam præcepta cœremonialia.

Prob. Nam præcepta cœremonialia dicuntur ea, quæ pertinent ad ſacramenta, ad ſacrificium, & ad cultum Dei externum. Atqui lex nova continet ejuſmodi præcepta, ut patet ex illo Joan. c. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei*; quibus verbis præcipitur ſuſceptio baptiſmi. Et illo ejuſdem c. 6. *Niſi manducaveritis carnem Filii hominis... non habebitis vitam in vobis*; quibus verbis præcipitur ſumptio Euchariſtiæ. Et illo ejuſdem c. 20. *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta ſunt*; quibus verbis inſtituitur ſacramentum pœnitentiæ, & præcipitur confeſſio mortalium poſt baptiſmum admiſſorum. Et ex illo Luc. c. 22. *Hoc facite in meam commemorationem*; quibus verbis præcipitur oblatio ſacrificii. Et ex illo Joan. c. 21. *Paſce oves meas*; quibus verbis ſummo Pontifici inter alia præcipitur, ut ſtatuat ea quæ ſpectant ad cultum Dei. Ergo, &c.

Porrò lex nova non habet præcepta judicialia, ſicut habuit lex vetus, quia Chriſtus oon voluit per ſe ipſum dare præcepta, niſi ea quæ perpetuò ſtabilia & immutabilia eſſe expediebat, qualia ſunt præcepta moralia & cœremonialia, quæ dedit. Cùm autem præcepta judicialia pro temporum & occaſionum varietate ſæpe mutari expediat, ſatius judicavit Apoſtolis, & eorum ſucceſſoribus, atque in primis Petro & ſucceſſoribus ejus, de ejuſmodi præceptis ſtatuendi arbitrium relinquere, oeceſſariamque ad id juriſdictiooem concedere, Matth. c. 18. *Quæcumque alligaveritis ſuper terram, erunt ligata & in cælo, &c.* quæ verba pertinent ad omoes Apoſtolos, & eorum ſucceſſores. Ejuſd. c. 16. *Tibi dabo claves regni cælorum. Et quodcumque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in cælis*. Et Joan. c. 21. *Paſce oves meas*. Quibus locis non ſolùm Petro Apoſtolorum principi, ſed etiam ſucceſſoribus ejus promittitur & conceditur publica poteſtas & juriſdictio in univerſam Eccleſiam.

Obj. 1. illud Rom. c. 3. *Ubi eſt ergo gloriatio tua?*

Excluſa eſt. Per quam legem? Factorum? Non; ſed per legem fidei. Hic Apoſtolus legem Evangelicam vocat legem fidei, & eam opponit legi Moſaicæ, quam appellat legem factorum. Ergo ſecundùm Apoſtolum, lex Evangelica obligat tantùm ad credendum, juxta illud Matth. c. ult. *Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſalvus erit.*

R. Ibi Apoſtolus per legem fidei, ipſam fidem intelligit, & per legem factorum, opera per legem Moſaicam præſcripta, ſeu legales cœremonias; nec aliud docet, quàm hominem non per cœremoniarum illarum obſervationem, ſed per fidem Chriſti juſtificationis gratiam conſequi; ſupple, ſi modò non deſint aliæ conditiones ad id requiſitæ. Hanc eſſe mentem Apoſtoli patet ex verbis ſubſequentibus: *Arbitramur enim*, inquit, *juſtificari hominem per fidem, ſine operibus legis.* In verbis autem Chriſti Matth. c. ult. ſubintelligitur, ſi modò non deſint aliæ conditiones, quæ ad ſalutem requiruntur, ut patet ex contextu: nam ibidem legitur: *Euntes docete omnes gentes ... docentes eos ſervare omnia, quæcumque mandavi vobis.*

Obj. 2. illud Joan. c. 1. *Lex per Moyſem data eſt, gratia & veritas per Jeſum Chriſtum facta eſt.* Hic lex Evangelica vocatur gratia. At lex Evangelica in tantum vocatur gratia, ſeu lex gratiæ, in quantum vitam æternam promittit gratis, & ſine conditione operum. Ergo, &c. *R.* Lex Evangelica vocatur gratia, ſeu lex gratiæ, quia ex propriis confert gratiam ſanctificantem, & gratiæ actualis auxilia longè abundantiora, quàm darentur in lege veteri ob merita Chriſti futura.

Obj. 3. illud Rom. c. 8. *Lex ſpiritus vitæ in Chriſto Jeſu liberavit me à lege peccati & mortis.* Et illud Jacobi c. 1. *Qui perſpexerit in legem perfectam libertatis, &c.* In hoc utroque textu agitur de lege Evangelica. Ergo lex Evangelica eſt lex libertatis, & liberat nos ab omni operum onere. *R. ad* 1. Per legem ſpiritus vitæ, Apoſtolus intelligit gratiam Chriſti, quæ per Spiritum vivificantem in cordibus noſtris diffunditur, & qua à concupiſcentiæ dominatu liberamur ſic, quemadmodum ait Auguſtinus, ut licèt eam ſentiamus, non tamen ei conſentiamus.

R. ad 2. Lex Evangelica vocatur à Jacobo lex libertatis, vel quia liberat nos à jugo legis Moſaicæ, vel quia liberat nos per gratiam quam ex propriis dat, à reatu & dominatu concupiſcentiæ; non verò quòd liberet nos ab omni præceptorum & operum onere, ut manifeſtum eſt ex ipſo loco citato, ubi dicitur: *Qui perſpexerit in legem perfectam libertatis, & permanſerit in ea, non auditor oblivioſus factus, ſed factor operis, hic beatus in facto ſuo erit.*

Obj. 4. illud Gal. c. 3. *Si Spiritu ducimini, non eſtis ſub lege.* Ed illud 2. Cor. c. 3. *Ubi Spiritus Domini, ibi libertas.* Sed qui credunt, ſpiritu ducuntur, & habent ſpiritum Domini. Ergo liberi ſunt ab omni legis præcipientis vel prohibentis onere. *R. ad* 1. Senſus eſt: Qui Spiritus Sancti ſequuntur inſtinctum, & ita ex affectu juſtitiæ legem ſervant, non ſunt ſub lege terrente, premente, vindicante, ſicut ſunt ii, qui legem tranſgrediuntur, aut non eam ſervant, niſi ex metu ſerviliter ſervili. *R. ad* 2. Apoſtolus loquitur de libertate affectus, qua libertate fruuntur, qui legem obſervant ex amore juſtitiæ, & qua carent, qui non ſervant legem, niſi ex timore pœnæ, ſeu vindictæ.

Obj. 5. Lex nova Evangelium dicitur, quia vitam æternam promittit ſub conditione ſolius fidei: cùm lex Moſaica non promiſerit illam, niſi ſub conditione obſervationis mandatorum. *R.* Lex Evangelica vocatur Evangelium, hoc eſt, bonum nuncium, quia peccatorum remiſſio, adoptio filiorum, corporum reſurrectio, & beatitudo æterna in ea promittuntur.

ARTICULUS II.

Quandonam lex Evangelica cœperit obligare.

RESPONSIO II.

LEx Evangelica non cœpit obligare per modum legis, niſi poſt ſufficientem promulgationem.

Prob. Quia nulla lex, ſive divina, ſive humana, completam habet & integram vim obligandi per modum legis, niſi completum habeat & integrum eſſe legis, ut patet ex terminis. Atqui lex non habet completum & integrum eſſe legis ſine ſufficienti promulgatione: nam ut Diſp. I. dictum eſt, promulgatio ſufficiens eſt intrinſecum & eſſentiale legis complementum, legem perficiens in eſſe regulæ & menſuræ actuum humanorum, proportionatæ creaturæ intelligenti & liberæ. Ergo, &c.

Confirm. Quia ſufficiens promulgatio eſt ſaltem conditio eſſentialiter requiſita in omni lege, ſive divina, ſive humana, ad hoc ut ſubditi teneantur ad faciendum vel omittendum id quod præcipit vel prohibet. Ergo, &c. *Prob. ant.* Nam lex omnis eſt regula publica: eſt enim regula actuum communitati propter bonum commune præſcripta ab eo qui communitatis curam habet. Atqui regula publica debet publicè proponi, ad hoc ut ſubditi teneantur illi ſe conformare: ſicut regula privata debet ſaltem privatim applicari ad hoc ut privatus ſe conformare teneatur.

COROLLARIUM I.

Lex Evangelica non obligavit per modum legis ante diem Pentecoſtes.

Prob. Cùm enim ante hunc diem non fuerit promulgata, ante hunc diem aut caruit intrinſeco & eſſentiali complemento, ſine quo tamen non potuit habere completum & intrinſecum eſſe legis, & ſic non potuit habere completam & integram vim obligandi per modum legis; aut ſaltem caruit conditione eſſentialiter requiſita ad hoc, ut vim quam habebat obligandi per modum legis, exerceret, & ſic non obligavit, nec obligare potuit per modum legis.

Obj. 1. Ante illum diem multa fidei myſteria fuerunt ſufficienter à Chriſto revelata cum obligatione credendi. Item ante illum diem Sacramenta fuerunt à Chriſto inſtituta, partim ante mortem, partim poſt reſurrectionem. Item ante illum diem plurima præcepta moralia dedit Chriſtus, ut patet ex Matth. c. 5. 6. & 7. & aliis locis.

R. Hæc omnia Chriſtus fecit vel privatim, vel coram paucis: unde non habuerunt, nec habere potuerunt completum & integrum eſſe legis, & ita nec habuerunt nec habere potuerunt completam & integram vim obligandi communitatem; vel ſaltem defuit illis conditio ad obligandam communitatem eſſentialiter prærequiſita, donec in die Pentecoſtes ſolemnis illorum promulgatio fieret in urbe Judæorum regia, præſentibus ex toto orbe Romano Judæis, qui ad feſtum paſchale Hieroſolymam confluxerant.

Obj. 2. Ante mortem Chriſti Judæi jam tenebantur credere illum eſſe Meſſiam, juxta illud Chriſti Joan. c. 15. *Si opera non feciſſem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent.* *R.* Ante mortem Chriſti, quòd Chriſtus eſſet Meſſias, ad fidem obligabat, non per modum legis poſitivæ, ſed per modum doctrinæ à Deo revelatæ, & ad credendum Judæis per ſigna & prodigia ab ipſo Chriſto facta, ſufficienter propoſitæ. Hoc ipſo enim quòd hæc doctrina, ad ſalutem neceſſaria, Judæis erat propoſita ſufficienter ad credendum, ex ipſa rei natura, & conſequenter jure naturali tenebantur credere.

Obj. 3. Chriſtus ante mortem ſacerdotibus præceptum celebrandi impoſuit, ut patet ex Luc. c. 22. ubi Chriſtus ait: *Hoc facite in meam commemorationem.* Atqui hoc præceptum ſtatim obligavit. Ergo, &c. *R.* Præceptum hoc tunc temporis non habuit rationem veræ legis, ſed ſolum præcepti perſonalis, nec tunc communitatem aliquam perfectam obligavit, ſed tantùm aliquas perſonas privatas, nempe Apoſtolos,

qui-

quibus tunc privatim quidem, ſed ſufficienter ad obligandum à ſuperiore intimatum eſt.

Obj. 4. Illud Joan. c. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non poteſt introire in regnum Dei*; & illud ejuſdem c. 6. *Niſi manducaveritis carnem Filii hominis, non habebitis vitam in vobis*; obligarunt per modum legis ante mortem Chriſti. *R.* neg. Nam nequidem tunc obligarunt. Itaque illud, *Niſi quis renatus fuerit, &c.* à Chriſto dictum eſt in ordine ad futuram promulgationem, & pro eo tempore, pro quo futura erat ſufficiens promulgatio legis Evangelicæ; unde baptiſmus non fuit ad ſalutem neceſſarius ante Chriſti paſſionem, ut docet S. Thomas p. 3. q.66. a.2. ad 3. Idem dic de ſecundo textu: alioquin Euchariſtia fuit neceſſaria, & de præcepto ſumenda, antequam eſſet inſtituta; tunc enim Euchariſtia fuit tantum promiſſa & prænunciata.

Corollarium II.

Lex Evangelica non ſtatim & eodem tempore toto terrarum orbe obligavit per modum legis.

Prob. Non enim obligavit, aut potuit obligare per modum legis toto orbe terrarum, niſi poſtquam pro toto terrarum orbe facta eſt ſufficiens illius promulgatio. Atqui ſufficiens illius promulgatio pro toto terrarum orbe nec facta eſt, nec fieri potuit ſimul & eodem tempore, quo Hieroſolymis facta eſt. Ergo lex Evangelica priùs per modum legis obligavit Hieroſolymis, quàm in aliis mundi partibus, in quibus poſtea ſucceſſivè obligavit per modum legis, prout ad illas ſufficiens ejus promulgatio propagata eſt.

Obj. Quando Hieroſolymis in die Pentecoſtes facta eſt ſolemnis promulgatio legis Evagelicæ, aderant Judæi & proſelyti ex omni natione quæ ſub cœlo eſt, ut Scriptura teſtatur. Ergo tunc facta eſt ſufficiens legis Evangelicæ promulgatio pro toto terrarum orbe, & ita tunc lex Evangelica cœpit obligare per modum legis toto orbe terrarum.

R. neg. conſeq. Nam 1. illud quod dicitur, Judæos & proſelytos adfuiſſe ex omni natione quæ ſub cœlo eſt moraliter ſumi debet, & intelligendum eſt, Judæos & proſelytos adfuiſſe ex multis nationibus, iis ſcilicet, quæ poſtea enumerantur.

2. Succeſſione temporis opus fuit ut Judæi & proſelyti illi ad nationes ſuas redirent, atque ea quæ audierant & viderant, ſuis annuntiarent, & annuntiando evulgarent.

3. Non omnes qui viderunt & audierunt, crediderunt, atque ita non omnes, quod viderunt, & audierunt, ut verum annuntiarunt. Qui verò crediderunt quod viderunt & audierunt, & ut verum annunciarunt, non omnes ſufficienter credibile fecerunt. Lex autem Evangelica non priùs obligavit, aut obligare potuit ad ſui acceptationem, quàm ſufficienter credibilis fieret. Unde Chriſtus Marc. ult. cum Apoſtolis præcipit, ut toto terrarum orbe Evangelium prædicent, ſimul dat eis prædicationem ſuam variis ſignis & portentis confirmandi poteſtatem.

Per Judæos igitur proſelytos, qui Hieroſolymis aderant in die Pentecoſtes, ſolemnis Evangelicæ legis promulgatio tunc temporis facta, non fuit per reliquas orbis partes ſufficienter propagata, quantùm ſcilicet neceſſe erat ut lex Evangelica ubique terrarum obligaret per modum legis, ſed ſolùm per illos quaſi ſtrata via eſt Apoſtolis, brevi poſtea ſolemnem illam legis Evangelicæ promulgationem, Hieroſolymis factam, per reliquas orbis partes ſufficientiſſimè propagaturis prædicatione ſua, ſignis innumeris confirmanda.

Corollarium III.

Lex Evangelica priùs obligavit Judæos, quàm gentiles.

Prob. Lex Evangelica priùs obligavit eos, quibus priùs facta eſt illius ſufficiens promulgatio & intimatio. Atqui lex Evangelica, priùs promulgata & intimata eſt Judæis, quàm gentilibus. Ergo, &c.

Prob. min. Nam 1. Petrus Apoſtolus in die Pentecoſtes primum promulgans legem Evangelicam, ſolos Judæos alloquitur, Actor. cap. 2. *Vos eſtis*, inquit, *filii prophetarum, vobis eſt facta promiſſio, & filiis veſtris*.

2. Intra aliquot annos, nempe uſque ad converſionem Cornelii Centurionis, Apoſtoli ſolis Judæis & proſelytis prædicabant, eoſque ſolos ad baptiſmum admittebant. Unde cùm Petrus Cornelium baptizaſſet, & hanc fuiſſe Dei voluntatem probaſſet, mirati ſunt fideles omnes, Judæi ſcilicet ad fidem converſi, & *glorificaverunt Deum, dicentes: Ergo & gentibus pœnitentiam dedit Deus ad vitam*; Actor. 11.

3. denique Chriſtus Apoſtolis ſuis præceperat, ut priùs Judæis prædicarent, quàm gentilibus, & huic præcepto paruerunt Apoſtoli. Patet ex Actor. c. 13. ubi Paulus Judæos, qui Antiochiam Piſidiæ incolebant, ſic alloquitur: *Vobis oportebat primum loqui verbum Dei: ſed quoniam repellitis illud, & indignos vos judicatis vitæ æternæ, ecce convertimur ad gentes: ſic enim præcepit nobis Dominus.* Ergo, &c.

Obj. Matth. c. ult. Chriſtus dicit: *Euntes in mundum univerſum, prædicate Evangelium omni creaturæ*. *R.* Chriſtus his verbis præcepit quidem Apoſtolis, ut prædicarent etiam gentilibus, & ſuſtulit prohibitionem factam Matth. c. 10. his verbis: *In viam gentium ne abieritis*. At hoc non prohibet, quin potuerit ſimul eis præcipere, ut priùs Judæis quàm gentilibus prædicarent; & re ipſa præcepiſſe, Apoſtoloſque huic præcepto obediviſſe, habemus ex verbis Pauli laudatis.

Corollarium IV.

Lex Evangelica in univerſo terrarum orbe cœpit obligare per modum legis, ante mortem Apoſtolorum.

Prob. Quia ante mortem Apoſtolorum partim per Apoſtolos, partim per viros ſanctos, ab eis in partem miniſterii vocatos, lex Evangelica ſufficienter promulgata eſt ad hoc ut univerſos homines per modum legis obligaret: ad hanc enim promulgationem ſatis fuit, ut intimaretur in multis & variis orbis terrarum partibus, unde ad alias orbis partes, quò non penetrarunt Apoſtoli, hujus intimationis fama humano modo pervenire poſſet, dareturque tempus ſufficiens ad famam hanc ubique evulgandam quanquam non fuerit re ipſa evulgata, propter hominum negligentiam, aut malitiam. Ante mortem autem Apoſtolorum partim per ipſos Apoſtolos, partim per viros pios ab eis miſſos, lex Evangelica intimata eſt in multis & variis orbis terrarum regionibus, unde ad reliquos humano modo hujus intimationis fama pervadere potuit, ſufficienſque ad hunc effectum tempus effluxit.

Obj. Multi ſunt etiam nunc ethnici, qui de Evangelio nihil omninò audierunt. Ergo multi ſunt etiam nunc ethnici, quos lex Evangelica non obligat. *R.* neg. conſeq. Nam legis Evangelicæ promulgatio ad eorum regiones humanitùs etiam Apoſtolorum tempore pervadere potuit. Quòd ſi non pervaſit, hoc hominum negligentiæ vel malitiæ imputandum eſt, non Chriſto legis Evangelicæ authori, qui legiſlatoris officio pleniſſimè ſatisfecit, per Apoſtolos ſuos Evangelium ſuum promulgando in tot & tam variis orbis partibus, ut inde ad reliquas hujus promulgationis fama conſtans abſque miraculo perferri poſſet.

Ethnici igitur qui nihil unquam de Evangelio audierunt, etiam ab illo Apoſtolorum tempore, quo completa eſt ſufficiens pro toto terrarum orbe promulgatio legis Evangelicæ, verè obligantur lege Evangelica; quamvis contra illam non peccent imputabiliter propter ignorantiam invincibilem & inculpabilem, qua laborant. Dico, contra illam: nam cùm tranſgrediuntur præcepta moralia juris naturalis, lege Evangelica confirmata, peccant imputabiliter, quia tunc peccant non ſolùm contra legem Evangelicam, ſed etiam contra legem naturalem, qua tenentur, & quam quoad illa præcepta, aut omninò non ignorant, aut non niſi culpabiliter ignorant.

Meritò igitur condemnabuntur propter mortales legis naturalis tranſgreſſiones.

ARTICULUS III.

Utrùm lex Evangelica à Moſaica differat quoad modum promulgationis, & quoad vim juſtificandi.

RESPONSIO I.

Lex Evangelica a Moſaica differt quoad modum promulgationis, in quantum lex Moſaica ſcripto tradita fuit in tabulis lapideis: Evangelica verò non fuit per ſe primò ſcripta, ſed viva voce exteriùs intimata, & interiùs per abundantem Spiritus Sancti gratiam altè inſculpta cordibus hominum.

Prob. 1. ex Scriptura veteri. Nam Hier. c.3. Deus de lege Evangelica loquens, ſic ait: *Dabo legem meam in viſceribus eorum, & in cordibus eorum ſcribam eam.* 2. Ex Scriptura nova, Nam 2. Cor. c. 3. ſic fideles Corinthios alloquitur Apoſtolus: *Epiſtola eſtis Chriſti* (hoc eſt, legem Chriſti & doctrinam ejus continens,) *miniſtrata à nobis, & ſcripta non atramento, ſed Spiritu Dei vivi, non in tabulis lapideis, ſed in tabulis cordis carnalibus.* 3. S. Auguſtino lib. de ſpiritu & litt. c.17. ubi ſic ait: *Ibi in tabulis lapideis digitus Dei operatus eſt, hic in cordibus humanis. Ibi lex extrinſecùs poſita eſt, qua injuſti terrerentur; hic intrinſecus data eſt, qua juſtificarentur.* Idem docet S. Thomas hic q. 106. a. 2. ad 3. 4. Ratione. Quia lex Evangelica non niſi poſt aliquot annos ab ejus ſolemni promulgatione, Hieroſolymis facta, ſcripto tradita fuit a canonicis authoribus, & quidem ex occaſione tantùm vel docendi fideles, ut patet ex epiſtolis B. Pauli & aliis canonicis; vel ad obſequendum precibus & devotioni fidelium, vitam Chriſti & ejus doctrinam ſcripto mandari cupientium, ex qua intentione Marcus & Matthæus Evangelium ſuum ſcripſerunt: vel ad fabuloſos ſcriptores refellendos, quem ob finem Evangelium ſuum & Acta Apoſtolorum ſcripſit Lucas; vel denique ad occurrendum hæreticorum erroribus, ut patet ex Joanne, qui, rogantibus Aſiæ epiſcopis, Evangelium ſuum ſcripſit contra hæreticos Chriſti divinitatem impugnantes: cùm è contra lex Moſaica ſcripto tradita ſit ex profeſſo, partim digito Dei, hoc eſt, miniſterio Angelorum partim a Moſe. Ergo, &c.

Obj. Utraque lex fuit ſcripta in cordibus hominum per Spiritus ſancti gratiam: nam certè gratia Spiritus ſancti non defuit Judæis, ut poſſent intelligere & obſervare legem Moſaicam, quæ præcipiebat multa ſupernaturalia; quæ proinde abſque gratia exequi non poterant Judæi.

R. Lex Evangelica præ lege Moſaica rectè dicitur ſcripta fuiſſe in cordibus hominum per Spiritus ſancti gratiam; quia viva voce ſolemniter promulgata eſt cum tanta gratiæ abundantia; ut vi hujus abundantiæ integra & incorrupta ſine ſcripto uſque ad finem mundi conſervari potuerit. Lex autem Moſaica data non eſt cum illa gratiarum abundantia. Unde quamvis non defuerint Judæis auxilia gratiæ, quibuſcum legem Moſaicam intelligere & obſervare poſſent, juxta illud Deut. c.30. *Mandatum quod ego præcipio tibi hodie, non ſupra te eſt, &c.* non poteſt tamen lex Moſaica dici ſimpliciter ſcripta in cordibus hominum.

RESPONSIO II.

Lex Evangelica vim habet juſtificandi, & in hoc differt a lege Moſaica.

Prob. 1. *pars*, Nam dicitur Rom. c. 1. *Non erubeſco Evangelium: virtus enim Dei eſt in ſalutem omni credenti.* At ſi Evangelium virtus eſt in ſalutem, eſt etiam virtus in juſtificationem: ſalus enim non eſt, niſi juſtificatorum. Ita ratiocinatur S. Thomas hic q. 106. a.2. in Sed contra. Item 1. Cor. c.15. Apoſtolus ſic ait: *Notum vobis facio Evangelium quod prædicavi vobis . . . per quod & ſalvamini.* Salvantur autem homines per Evangelium, quatenùs per illud juſtificantur. Ergo, &c.

Prob. 2. *pars*. Lex enim Moſaica vim juſtificandi non habuit; dicitur enim Gal. c.2. v. 12. *Si enim per legem eſſet juſtitia, ergo gratis Chriſtus mortuus eſt.* Et v. 16. *Ex operibus legis non juſtificabitur omnis caro.* Et c. 3. *In lege nemo juſtificatur apud Deum.* Et Hebr. c.7. *Reprobatio quidem fit præcedentis mandati, propter infirmitatem ejus & inutilitatem: nihil enim ad perfectum adduxit.* Infirmitas autem & inutilitas, propter quam lex Moſaica a Deo abrogata eſt & repudiata, in eo conſiſtebat, juxta Apoſtolum, quod peccatores juſtificare non poſſet; & nomine perfectionis hic intelligit Appoſtolus veram juſtitiam, quæ reddit hominem Deo gratum & acceptum.

Igitur ex Apoſtolo lex Moſaica non habuit vim juſtificandi, ſed ſolùm poteſtatem habuit conferendi legalem quandam & cœremonialem juſtitiam, & tollendi legalem immunditiam, hoc eſt conferendi habilitatem, & tollendi inhabilitatem quandam legalem ad cultum Dei externum, juxta illud Hebr. c.9. *Sanguis hircorum & taurorum, & cinis vitulæ aſperſus, inquinatos ſanctificat ad emundationem carnis*, hoc eſt, ad emundationem carnalem, quæ figura fuit emundationis ſpiritus, ſeu ſpiritualis, quam conferre poteſt lex nova, & quæ conſiſtit in emundatione interna animæ, id eſt, in peccatorum remiſſione, facta per ſanctificantem gratiam, animæ per Spiritum ſanctum infuſam. Rectè igitur ait S. Auguſtinus lib. de ſpir. & litt. c.7. loquens de diſcrimine legis Moſaicæ & Evangelicæ: *Ibi lex extrinſecus poſita eſt, qua injuſti terrerentur; hic intrinſecus data eſt, qua juſtificarentur.*

Prob. 2. *utraque pars reſponſionis.* Illa lex bene dicitur habere vim juſtificandi, in qua ſunt Sacramenta, gratiam ſanctificantem ex opere operato conferentia. Atqui in lege Evangelica ſunt Sacramenta, quæ ritè ea ſuſcipientibus gratiam ſanctificantem ex opere operato conferunt. Ergo, &c. Minor eſt de fide, & ſuo loco probabitur.

Prob. maj. Nam inſtitutio Sacramentorum eſt pars legis illius, in qua ſunt illa Sacramenta: lex enim non ſolum eſt præceptiva, aut prohibitiva, ſed etiam aliter conſtitutiva. Ergo Sacramenta quæ ſunt in aliqua lege, pertinent ad illam, ut quædam ejus inſtrumenta, & conſequenter rectè cenſetur per illa operari, quidquid operantur, proindeque ſi producunt gratiam, rectè cenſetur producere gratiam per illa, velut inſtrumenta ſua, producendi gratiam vim habere, Ergo, &c.

Simile argumentum ſumitur ex Sacrificio Miſſæ in hunc modum. Illa lex rectè dicitur habere vim juſtificandi, in qua ſacrificium eſt, conferens ex opere operato gratias actuales, quibuſcum, qui injuſti ſunt, ſeſe ad primam juſtificationem diſponere poſſunt, & qui jam ſunt juſti, poſſunt augere juſtitiam ſuam. Atqui in lege Evangelica eſt tale ſacrificium, nempe Sacrificium Miſſæ, ut ſuo loco oſtendetur. Ergo, &c. *Prob. maj.* Nam ſacrificii inſtitutio eſt ex parte lex illa, in qua eſt illud ſacrificium. Ergo ſacrificium, quod eſt in aliqua lege, ad illam, ut quoddam illius inſtrumentum morale pertinet, & conſequenter rectè cenſetur lex ſacrificium quod in ea eſt, velut per inſtrumentum ſuum morale operari quidquid ſacrificium illud operatur, proindeque conferre gratiam, ſi ſacrificium illud gratiam confert.

Jam verò quòd lex Moſaica nullam vim juſtificandi habuerit, a contrario ſic oſtenditur. Lex illa nullam vim habuit juſtificandi, cujus ſacramenta & ſacrificia nullam vim habuerunt conferendi ex opere operato, ſive gratias actuales, quibuſcum homo ſe ipſum diſponere poteſt ad juſtificationem, ſi impius eſt & injuſtus, vel majorem juſtitiam conſequi, ſi jam pius eſt & juſtus; ſive gratiam ſanctificantem, qua homo formaliter juſtus aut juſtior efficitur. Atqui ſacramenta & ſacrificia legis Moſaicæ nullam vim habuerunt, &c. Unde ab Apoſtolo vocantur infirma & egena elementa. Ergo lex Moſaica nulla habuit vim juſtificandi.

Neque

Neque dici poteſt, quod lex Moſaica juſtificandi vim habuerit, qua præceptiva aut prohibitiva fuit: nam ſub hac ratione non magis habuit vim juſtificandi, quàm habeat nunc lex Evangelica. At lex Evangelica non habet vim juſtificandi, quà præceptiva vel probibitiva, ut rectè docet S. Thomas hìc q. 106. a. 2. in O. Imò de utraque lege, qua præceptiva vel prohibitiva præcisè, æquè intelligi debet illud Apoſtoli 2. Cor. c. 3. *Littera occidit*, occaſionaliter ſcilicet, niſi adſit interior gratia fidei ſanans.

Lex igitur Evangelica ratione ſui ſtatus, in quo præſentem habet Chriſtum auctorem ipſius & inſtitutorem, propter merita ipſius jam exhibita, & pretium ab eo pro redemptione noſtra perſolutum, in ordine ad juſtificationem & ſalutem noſtram, prærogativam aliqua, qua leges anteriores, nempe lex naturæ & Moſaica caruerunt, accipere debuit, & re vera accepit in ſacrificii ſui & ſacramentorum ſuorum inſtitutione, tanquam inſtrumentorum moralium, quibus juſtificationem & ſalutem noſtram operatur, per illa Deum determinando ad dandam gratiam propter merita Chriſti, ad ipſam modo quodam ſpecialiſſimo ob ipſiuſmet Chriſti diſpoſitionem pertinentia.

Dices. Imò lex Evangelica & Moſaica in hoc differunt, quod in hac nulli in filios Dei adoptarentur, & nulli gratiam interiorem acciperent. ℟. hoc manifeſtè repugnare Apoſtolo, dicenti de Judæis Rom. cap. 3. *Quorum adoptio eſt filiorum, & gloria, & teſtamentum, & legislatio*; & toto cap. 11. ad Hebr. Itaque aliud eſt aliquos in lege veteri juſtificatos fuiſſe, & aliud juſtificatos fuiſſe vi legis veteris: hoc falſum eſt, illud indubitatum. Item aliud eſt homines in lege veteri accepiſſe gratiam interiorem, neceſſariam ad ſervanda mandata divina; aliud accepiſſe vi legis veteris. Primum verum eſt, ſecundum falſum.

ARTICULUS IV.

Utrùm per legem Evangelicam fideles eximantur ab obligatione mandatorum divinorum & humanorum.

Responsio I.

LEx Evangelica non eximit fideles ab obligatione mandatorum divinorum. Eſt contra Lutherum.

Prob. 1. ex Scriptura. Chriſtus enim ait Matth. c. 7. *Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum, ſed qui facit voluntatem Patris mei, qui in cœlis eſt, ipſe intrabit in regnum cælorum*. Et c. 25. *Ite maledicti in ignem æternum... eſurivi enim, & non dediſtis mihi manducare, &c.* Quibus verbis & ſubſequentibus declarat, reprobos in æternum eſſe damnandos propter mandatorum divinorum tranſgreſſionem. Et c. ult. *Euntes, docete omnes gentes, docentes eos ſervare omnia, quæcumque mandavi vobis*. At cur Apoſtolis ſuis præciperet Chriſtus, ut gentes omnes docerent mandata divina, ſi mandatorum divinorum obſervatio ad ſalutem neceſſaria non eſſet gentibus ad fidem converſis, ſolaque fides illis ſufficeret.

Prob. 2. Ex Conc. Trid. ſeſſ. 6. c. 20. ubi dicitur: *Si quis hominem juſtificatum, & quantumlibet perfectum, dixerit non teneri ad obſervationem mandatorum Dei & Eccleſiæ, ſed tantum ad credendum, quaſi verò Evangelium ſit nuda & abſoluta promiſſio vitæ æternæ ſine conditione obſervationis mandatorum, anathema ſit*. Ratio autem manifeſta eſt, quia impium eſt dicere, quòd Chriſtus venerit, ut per legem Evangelicam vitiis omnibus aperiret januam, homines liberando à jugo mandatorum divinorum, & ſcelerum omnium impunitatem promitteret iis, qui hanc impunitatem propter ejus merita ſibi concedendam crederent & confiderent.

Responsio II.

Lex Evangelica non liberat fideles ab obligatione legum humanarum. Eſt contra Lutherum.

Prob. 1. De legibus Eccleſiaſticis, quòd lex Evangelica non liberet ab earum obſervatione. Nam Luc. c. 10. Chriſtus ſic alloquitur Apoſtolos, & in Apoſtolorum perſona prælatos eccleſiaſticos eorum ſucceſſores: *Qui vos audit, me audit; & qui vos ſpernit, me ſpernit*. Et Matth. c. 18. *Amen dico vobis; quæcumque alligaveritis ſuper terram, erunt ligata & in cælo, &c.* Denique Joan. c. 21. ad Petrum & ejus ſucceſſores hæc verba dirigit: *Paſce oves meas, paſce agnos meos*, Quibus locis Chriſtus Vicario ſuo in terris, & aliis Eccleſiæ Prælatis concedit poteſtatem condendi leges, quibus fideles obedire teneantur; ita ut ſi eas non obſervent, non ſolùm hominibus, ſed etiam ipſimet Chriſto inobedientes eſſe, nec tam Eccleſiæ principes, ſi eorum mandata ſpernant, quàm ipſum Chriſtum ſpernere cenſeantur. Ergo, &c.

Prob. 2. de legibus civilibus, quòd lex Evangelica ab earum obſervatione non eximat fideles. Nam Apoſtolus Rom. c. 13. loquens de civili poteſtate, ſic ait: *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit; non eſt enim poteſtas, niſi à Deo. Quæ autem ſunt à Deo, ordinata ſunt. Itaque qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit. Qui autem reſiſtunt, ipſi ſibi damnationem acquirunt... Ideò neceſſitas ſubditi eſtote, non ſolùm propter iram, ſed etiam propter conſcientiam*. Hæc autem verba ad fideles dirigit Apoſtolus, & diſertè aſſerit ſubditos teneri in conſcientia ad ſervandas leges Principum ſæcularium, eaſque tranſgrediendo, in re ſcilicet gravi, damnationem ſibi acquirere, hoc eſt, incurrere reatum damnationis æternæ, qui reatus non poteſt eſſe ſine reatu culpæ gravis, ſicut nec reatus culpæ gravis ſine gravi obligatione in conſcientia, qua, qui legem ſuperioris tranſgreditur, tenetur eam ſervare. Idem docet Petrus Apoſtolus epiſt. 1. c. 2.

Ratio pro utraque parte eſt, quia lex Evangelica neque prælatos eccleſiaſticos, neque principes ſæculares privat juriſdictione ſua. Imò inſtitutio juriſdictionis eccleſiaſticæ, & poteſtatis ferendi leges eccleſiaſticas, eſt pars legis Evangelicæ; & quamvis juriſdictionis civilis, & poteſtatis ferendi leges civiles inſtitutio non pertineat ad legem Evangelicam, per illam tamen commendatur, & laudatur, ut divina ſaltem in radice, in quantum eſt ſaltem mediatè à Deo, qui communitatibus perfectis, quibus ipſe per ſe non dedit Principes, jus dedit in unum vel plures conferendi authoritatem publicam, & poteſtatem condendi leges civiles, ſine quibus nec utiliter adminiſtrari, nec ſtabiliter conſervari poteſt communitas perfecta.

Obj. 1. Chriſtus Luc. cap. 22. ait: *Reges gentium dominantur eorum... vos autem non ſic*. Et Matth. cap. 17. *Ergo liberi ſunt filii*. *Reſp. ad* 1. Chriſtus ibi tantùm monet diſcipulos ſuos ne dominatum ambiant; & ſi cogantur præeſſe, ne præſint tanquam domini, ſed potiùs tanquam miniſtri, & eorum quibus præſunt, ſervi; nimirum ut ſubditos ſuos manſuetudine ſua ſibi devinciant, eiſque humilitatis, modeſtiæ, ſubjectionis animi, charitatis, aliarumque virtutum chriſtianarum exempla præbeant, ſicut præbuit ipſe Chriſtus, qui unus omnium Dominus & Magiſter eſt. *R. ad* 2. Chriſtus his verbis tantùm ſignificat ſe, utpotè Filium naturalem Dei, qui Rex regnum eſt, & Dominus dominantium, liberum eſſe à ſolvendo tributo quod tunc exigebatur.

Obj. 2. Apoſtolus dicit Rom. c. 6. *Non eſtis ſub lege, ſed ſub gratia*. Et Gal. cap. 2. *Subintroierunt* (falſi fratres) *explorare libertatem noſtram, quam habemus in Chriſto Jeſu, ut nos in ſervitutem redigerent*. Et 2. Cor. c. 3. *Ubi Spiritus Domini, ibi libertas*. Et 1. ad Timoth. c. 1. *Lex juſto non eſt poſita, ſed injuſtis*, Et illud 1. Cor. c. 7. *Pretio empti eſtis, nolite fieri ſervi hominum*.

R. ad 1. Apoſtolus loquitur de lege Moſaica, quam dicit abolitam eſſe per legem Evangelicam, quam vocat gratiam, hoc eſt, legem gratiæ, propter gratiarum abundantiam quam habet, & quam non habuit lex Moſaica. *R. ad* 2. Apoſtolus loquitur de ſervitute legis Moſaicæ, in quam Galatas redigere

volebant aliqui falſi fratres, prædicantes illis circumciſionem ad ſalutem neceſſariam eſſe, & ita inducentes illos ad circumcidendum ſe, & circumcidendo ſe, totum in ſe Moſaicæ legis onus ſuſcipiendum. *R. ad* 3. Apoſtolus loquitur de libertate à mentis hebetudine, ignorantia & cæcitate. *R. ad* 4. Senſus Apoſtoli eſt, quòd lex poſita ſit ad coercendos, & pœnis terrendos injuſtos, non verò juſtos, qui ſponte & ex amore juſtitiæ legem obſervant. *R. ad* 5. Fideles hortatur Apoſtolus, ne ſe ita hominibus mancipent, ut eis ſerviendo, obſequium Dei negligant.

ARTICULUS V.

Utrùm leges divinæ poſitivæ cadere poſſint ſub diſpenſationem divinam, vel humanam.

Responsio I.

Leges divinæ poſitivæ cadere poſſunt ſub diſpenſationem divinam.

Prob. Nam Deus potuit neque Moſaicam, neque Evangelicam legem ferre: fuit enim in utraque ferenda liberrimus, & potuit eſſe contentus ſola lege naturali. Item legem Moſaicam pro tota gente Judaica latam potuit poſtea reſtringere ad unam vel alteram tribum: imò potuit totam abrogare, & pro omnibus Judæis, & re vera abrogavit. Item legem Evangelicam, pro univerſo terrarum orbe latam, poſſet ad unam vel alteram orbis partem reſtringere; cùm potuerit illam pro una tantùm vel altera orbis parte, aut etiam pro paucioribus hominibus ſtatuere. Item poſſet, ſi vellet, illam totam abrogare: tam enim liberè vult illam permanere, quàm liberè voluit eſſe. Ergo à fortiori potuit in lege Moſaica, & nunc poteſt in lege Evangelica propriè diſpenſare: cùm propriè diſpenſare, nihil aliud ſit, quàm legem reſtringere & abrogare ex parte.

Obj. Si Deus poteſt propriè diſpenſare in lege Evangelica, poteſt hominem abſolvere ab obligatione amandi Deum. Abſurdum conſ. Ergo, &c. *R.* neg. ſeq. maj. Nam non poteſt hominem abſolvere ab obligatione amandi Deum, orta ex lege divina naturali, & fundata in ipſa rerum natura, & exigentia: lex enim divina naturalis, qua amor Dei præcipitur, omninò neceſſaria eſt ex hypotheſi creaturæ rationalis exiſtentis, & tam neceſſaria, quàm ipſa rerum natura & exigentia.

Nota. Præcepta legis Evangelicæ duplicis generis ſunt, ut jam conſtat ex dictis ſuperiùs, videlicet præcepta formaliter quidem poſitiva, ſed naturalia materialiter, quibus nempe ſtatuuntur & confirmantur ea quæ ſunt juris naturalis; & præcepta non ſolùm formaliter, ſed etiam materialiter poſitiva, quibus nempe ſtatuuntur aliqua, quæ non ſunt juris naturalis, hoc eſt, jure naturali præcepta, vel prohibita. Deus autem diſpenſando in præceptis primi generis, tolleret quidem obligationem ortam ex lege Evangelica, at non tolleret omnem: maneret enim adhuc, & neceſſariò maneret obligatio orta ex lege naturali. At diſpenſando in præceptis ſecundi generis, Deus tolleret omnem obligationem, quia ex illis ſolis oritur obligatio, aut ſi etiam aliunde oriretur, certè ex aliqua lege humana, cui derogaret diſpenſatio à Deo facta.

Responsio II.

Lex poſitiva divina, putà Evangelica, non cadit ſub diſpenſationem humanam.

Prob. Nam nulla humana poteſtas eſt, ſive eccleſiaſtica, ſive civilis, quæ obligationem lege Evangelica impoſitam relaxare poſſit. Ergo, &c. *Prob. ant.* 1. Hoc non poteſt authoritate propria, quia authoritas inferior ſuperiori prævalere non poteſt. 2. Hoc non poteſt ex commiſſione, quia commiſſio hujuſmodi nulli poteſtati creatæ data eſt, ut patebit ex objectionum ſolutione, & nunc ſic oſtenditur. In lege Evangelica præter præcepta moralia, præceptorum naturalium confirmativa, ſunt tantùm alia pauca, purè poſitiva. At 1. nemo dicet, quòd facultas aliquibus hominibus data ſit diſpenſandi in præceptis moralibus. 2. Dici non poteſt, quod aliquibus hominibus data ſit facultas diſpenſandi in præceptis purè poſitivis: nam præcepta purè poſitiva legis Evangelicæ pertinent ad fidem, ſacramenta & ſacrificium, quæ ſunt religionis noſtræ fundamenta. Unde præcepta illa ſunt fundamentalia, proindeque debent eſſe prorſus invariabilia, & ab hominibus indiſpenſabilia.

Obj 1. Illud Matth. c. 18. *Quæcumque alligaveritis ſuper terram, erunt ligata & in cælis, & quæcumque ſolveritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cælis.* Quæ verba generaliter dicta Petro & aliis Apoſtolis, nihil excipiunt. *R.* Hæc verba ſunt quidem generaliter dicta, attamen cum aliqua reſtrictione neceſſariò intelligenda ſunt: alioquin Apoſtolorum Succeſſores poſſent omnia ſolvere, ſacramentorum ſubſtantiam mutare vel tollere, mutare vel tollere ſacrificium, matrimonium ratum & conſummatum diſſolvere, &c. quæ omnia ſunt falſa & abſurda.

Quantam autem latitudinem verba illa habere debeant, ex perpetuo uſu Eccleſiæ colligi debet, & ex conſtanti fidelium ſenſu, ea quæ à Chriſto circa obligationem credendi, ſacramenta, & ſacrificium determinata fuerunt, perpetua & invariabilia eſſe debere exiſtimantium; quia ipſa Eccleſia perpetua eſſe debet, & eadem ſubſtantialiter uſque ad finem mundi ubique permanere.

Obj. 2. Pontifex diſpenſat in votis & juramentis, & tamen obligatio votorum & juramentorum eſt juris divini poſitivi. Ergo Pontifex diſpenſat in jure poſitivo divino. *R.* neg. Pontificem diſpenſare propriè in lege poſitiva divina, diſpenſando in votis & juramentis: nam propriè diſpenſare in lege, eſt eximere aliquem ab obligatione legis, manentibus omnibus circumſtantiis in quibus lex obligat. At hoc non facit Pontifex, diſpenſando in votis & juramentis. Eatenùs enim in votis & juramentis diſpenſat, quatenùs vel authenticè declarat votum aut juramentum non obligare in talibus circumſtantiis, quia non eſt gratum Deo, aut, omnibus expenſis, non eſt de melioſi: vel quatenùs vice Dei cujus eſt Vicarius, relaxat promiſſionem Deo factam, & relaxat in eo caſu, in quo ſine hac relaxatione votum aut juramentum obligaret.

In neutro autem hoc modo diſpenſandi in votis & juramentis, Pontifex eximit hominem ab obligatione legis, manentibus circumſtantiis in quibus lex poſitiva divina obligat. Non in primo: nam in eo tantùm declarat legem poſitivam divinam ad nihil obligare in talibus circumſtantiis, declarando votum aut juramentum in talibus circumſtantiis non valere. Non etiam in ſecundo: nam in eo tantùm ſubtrahit materiam obligationi legis poſitivæ divinæ, quæ non obligat ad reddendum Deo quod ei promiſſum eſt, niſi quandiu vel per ſe, vel per Vicarium ſuum, promiſſioni non renunciavit. Unde Pontifex vice Dei renunciando promiſſioni, non relaxat obligationem legis poſitivæ divinæ in ea circumſtantia in qua obligat, ſed ſolùm hanc circumſtantiam tollit, & aliam ponit, in qua nunquam obligavit lex poſitiva divina.

Obj. 3. Pontifex diſſolvit matrimonium ratum, non conſummatum, quod tamen jure poſitivo divino indiſſolubile eſt, juxta illud Chriſti: *Quod Deus conjunxit homo non ſeparet*, Matth. c. 19. Ergo, &c. *R.* Neg. matrimonium ratum, non conſummatum, eſſe planè indiſſolubile jure poſitivo divino; & dico verba Chriſti laudata, intelligenda eſſe de matrimonio conſummato, per quod conjuges fiunt una caro, & quod proinde Chriſtus voluit eſſe planè indiſſolubile in lege Evangelica. Unde in eo diſpenſare nulla poteſt authoritas humana.

Obj. 4. Juris poſitivi divini eſt, ut ſolus Epiſcopus adminiſtrare poſſit Sacramentum Confirmationis. Atqui tamen aliquando ſummi Pontifices cum ſimplici ſacerdote diſpenſarunt, ut Sacramentum illud miniſtrare poſſet, ut patet ex Conc. Flor. in decreto

Euge-

Digitized by Google

Eugenii, §. *Secundum ſacramentum*, ubi Eugenius, poſtquam declaravit ordinarium confirmationis miniſtrum eſſe Epiſcopum, ſic proſequitur: *Legitur tamen aliquando per Apoſtolicæ Sedis diſpenſationem ex rationabili & urgente admodum cauſa, ſimplicem ſacerdotem Chriſmate per Epiſcopum confecto hoc adminiſtraſſe Confirmationis Sacramentum*. Ergo, &c.

R. neg. min. Nempe quòd ſummi Pontifices aliquando propriè diſpenſarint cum ſimplici ſacerdote ut miniſtrare poſſet Sacramentum Confirmationis, propriè diſpenſando cum illo in lege & inſtitutione Chriſti; ſed ſolùm hanc legem & inſtitutionem interpretari ſunt authenticè, & authenticè judicarunt Chriſtum ſic voluiſſe, ut ordinarius miniſter Confirmationis eſſet Epiſcopus, ut extraordinarius poſſet eſſe ſimplex ſacerdos ex commiſſione ſummi Pontificis, & ex rationabili ac urgente admodum cauſa. Hanc autem authenticam legis & inſtitutionis Chriſti interpretationem Eugenius diſpenſationem nominat, impropriè ſumpto nomine diſpenſationis.

Obj. 5. Poſſunt contingere caſus, in quibus legis alicujus poſitivæ divinæ obſervatio majus nocumentum afferret, vel impediret majus bonum. Ergo neceſſaria eſt poteſtas diſpenſandi in legibus poſitivis divinis pro aliquibus caſibus, ac proinde credendum eſt à Chriſto Eccleſiæ conceſſam eſſe poteſtatem, ut ad eam fideles recurrere poſſent.

R. ſi qui ſunt caſus, in quibus lex poſitiva divina, ſi obſervaretur, impediret majus bonum, aut majus nocumentum afferret, in iis caſibus legem illam non obligare; quia Deus illam ferendo, noluit in illa caſus illos comprehendere, ſed contrariò voluit illos excipere. Unde neceſſe non fuit ut Chriſtus Eccleſiæ daret facultatem diſpenſandi propriè in lege quam tulit, ſed ſufficit ut ei facultatem illam interpretandi, & germanum ejus ſenſum authenticè aſſignandi dederit, & dediſſe non negamus, ſed aſſerimus. Hanc autem facultatem latè & impropriè poteſtatem diſpenſandi in lege poſitiva divina nominari, nihil vetat.

ARTICULUS VI.

Utrùm legum poſitivarum divinarum interpretatio cadat ſub poteſtatem humanam.

RESPONSIO.

Legum divinarum poſitivarum interpretatio cadit ſub poteſtatem humanam.

Prob. 1. de lege veteri. Nam 1. David lib. 1. Regum cap. 23. legem divinam de non edendis panibus propoſitionis, niſi à ſacerdotibus, interpretatus eſt non obligare in caſu neceſſitatis, in quo verſabatur. 2. Diſcipuli Chriſti Matth. c. 12. legem divinam de non providendis ſibi cibis in die Sabbati interpretati ſunt non obligare ad non vellendum ſpicas, quibus famem ſuam levarent. Utramque autem interpretationem, & utrumque factum approbat Chriſtus ipſe, loco Matthæi laudato. Ergo, &c.

Prob. 2. de lege nova. Nam 1. Doctores paſſim illam interpretantur, nec tamen dicuntur arrogare ſibi aliquid, quod non poſſint. 2. Eccleſia illam interpretatur, ut patet ex dictis ſuperiùs. At quis dixerit Eccleſiam ſibi arrogare poteſtatem aliquam, quam non habet? Hoc autem diſcrimen inter Doctorum & Eccleſiæ interpretationem intereſt, quòd hæc authentica, illa verò doctrinalis tantùm ſit.

Ratio à priori pro utraque parte eſt, quòd Deus in ferendis legibus poſitivis, ut ſe hominibus accommodet, loquatur generaliter, ne leges extendantur in immenſum, ac verborum multitudine importunæ ſint; & ita non exprimat multos caſus excipiendos, & quos revera vult excipi. Atqui leges ſic latæ per verba generalia, non expreſſis multis caſibus excipiendis, & quos re ipſa legiſlator vult excipi, in multis caſibus interpretatione indigent. Ergo leges poſitivæ divinæ multoties indigent interpretatione, proindeque Deum illas interpretandi facultatem hominibus dediſſe, pro certo ſtatuendum eſt.

Obj. 1. Si ita eſt, leges poſitivæ divinæ indigent epykia. Falſum conſ. Ergo, &c. *Prob. min.* Nam contra legum divinarum perfectionem eſt, quòd indigeant moderatione & correctione. *R.* Interpretatio legum poſitivarum divinarum, quæ ſcilicet fit ex æquitate & benignitate, poteſt vocari epykia, non quòd ſit exceptio caſus, quem Deus non præviderit, aut reſtrictio legum divinarum contra ſenſum quem Deus expreſsè intenderit: nulli enim in legibus divinis excipi poſſunt caſus, quos non præviderit Deus; nec metuendum eſt, ne aliquando leges divinæ injuſtæ ſint, ſi ſemper retineatur ſenſus quem Deus in illis ferendis intendit; ſed quia eſt moderatio & correctio legum divinarum præcisè ſecundùm verba generalia, quibus latæ ſunt.

Hæc autem moderatio, ſeu correctio, neceſſaria in legibus omnibus quæ feruntur per verba generalia, non officit perfectioni legum divinarum magis, quàm quòd per verba generalia ferantur. At non eſt contra legum divinarum perfectionem, quòd ferantur per verba generalia. Deus enim in ferendis legibus ſuis convenienter verbis generalibus utitur, ut humano loquendi modo ſe accommodet, & alia vitet incommoda, ut nimiam verborum multitudinem, & importunam legum prolixitatem. Cùm igitur legum divinarum perfectioni non repugnet, quòd Deus illas ferendo non exprimat multos caſus excipiendos, quos ipſe prævidit, & vult excipi; legum divinarum perfectioni non repugnat, quòd ſic ferantur, ut indigeant aliqua moderatione & correctione, & pati poſſint aliquam reſtrictionem & exceptionem, quàm Deus prævidit, & vult fieri.

Obj. 2. Dici non poteſt, quandonam ad Eccleſiæ interpretationem recurrendum ſit, vel non ſit. *R.* neg. Nam non eſt opus ad Eccleſiam recurrere, quando una lex ſufficienter explicatur, vel reſtringitur per aliam legem; item quando evidentia facti vel neceſſitatis oſtendit Deum nolle obligare in tali caſu, ut patet ex Davidis & Apoſtolorum exemplo ſupra allegato. Nam, ut dicit S. Thomas 2. 2. q. 120. a. 1. ad 3. *in manifeſtis non eſt opus interpretatione, ſed executione*.

DISPUTATIO V.

De Lege humana.

ARTICULUS I.

Utrùm Prælati Eccleſiaſtici leges Eccleſiaſticas, & Principes ſæculares leges civiles condendi poteſtatem habeant.

RESPONSIO I.

Prælati Eccleſiaſtici poteſtatem habent condendi leges eccleſiaſticas. Eſt contra multos hæreticos.

Prob. 1. Prælati Eccleſiæ à Chriſto acceperunt poteſtatem regendi ſubditos. Ergo ab eo acceperunt poteſtatem condendi leges, quibus eos regere poſſint, & quibus eorum ſubditi, ut regantur, tenentur obedire. Conſeq. patet. *Prob. ant.* 1. pro Summo Pontifice. Nam Chriſtus Matth. c. 16. dicit Petro ſucceſſoribus ejus: *Tibi dabo claves regni cælorum, & quodcumque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in cælis, & quodcumque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis*. Et Joannis c. 21. quod loco Matth. laudato, Petro & ſucceſſoribus ejus promiſerat, concedit his verbis: *Paſce oves meas, paſce agnos meos*.

Prob. ant. 2. pro reliquis Apoſtolis, & eorum ſucceſſoribus Epiſcopis. Nam Chriſtus Matth. c. 18. ad illos hæc verba dirigit: *Quæcumque alligaveritis ſuper terram, erunt ligata & in cælo, & quæcumque ſolveritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cælo*. Et quod his verbis promittit Apoſtolis & ſucceſſoribus eorum, dat Joan. c. 20. cùm ait: *Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos*. Hinc Paulus Epiſcopos Aſiæ, qui, eo jubente, Epheſi convenerant, ſic alloquitur: *Attendite vobis, & univerſo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus*

poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei, quam acquiſivit ſanguine ſuo.

Obj. 1. Deus in veteri teſtamento prohibuit, ne quid ad præcepta ſua adderetur, juxta illud Deut. c. 4. *Non addetis ad verbum, quod vobis loquor.* Idem prohibet in novo teſtamento, juxta illud Matth. c. ult. *Docete omnes gentes, . . . docentes eos ſervare omnia quæcumque mandavi vobis.* Præterea, Chriſtus Marc. 7. damnat humana præcepta, *In vanum*, inquit, *me colunt, docentes præcepta hominum.*

R. ad 1. neg. Nam loco citato Deus loquitur de præceptis cœremonialibus, & Judæis prohibet, ne ad ea aliquid ex gentilium ritibus ſuperaddant. *R. ad* 2. etiam neg. Locus autem citatus pro nobis eſt. Cùm enim Chriſtus antea Luc. c. 10. dicendo Apoſtolis ſuis, *Qui vos audit, me audit, & qui vos ſpernit, me ſpernit*, ſignificaverit velle ſe ut fideles Prælatis Eccleſiaſticis obtemperent, poſteaquando Apoſtolis præcipit ut gentes doceant ſervare omnia quæcumque ipſe mandavit, præcipit, ut gentes doceant, obtemperandum eſſe Prælatis Eccleſiaſticis, & hanc eſſe voluntatem ejus, ut quicumque fidei jugum ſubeunt, Prælatorum Eccleſiaſticorum legibus ſeſe ſubjiciant. *R. ad* 3. Chriſtus damnat præcepta quædam hominum injuſta, vel inutilia, quæ tamen Phariſæi legi divinæ anteponebant.

Obj. 2. Auguſtinus epiſt. 119. ad Januarium, damnat leges Eccleſiaſticas. *R.* neg. Itaque hoc loco S. Auguſtinus damnat, non leges Eccleſiaſticas, ſed abuſus quoſdam, qui contra communem Eccleſiæ conſuetudinem irrepſerant. Poſtquam enim de his abuſibus conqueſtus eſt, ſic ait: *Omnia itaque talia, quæ neque ſanctarum Scripturarum authoritatibus continentur, nec in conſiliis Epiſcoporum ſtatuta inveniuntur, nec conſuetudine univerſæ Eccleſiæ roborata ſunt, ſed diverſorum locorum diverſis moribus innumerabiliter variantur, ita ut vix aut nunquam inveniri poſſint cauſæ, quas in eis inſtituendis homines ſecuti ſunt; ubi facultas tribuitur, ſine ulla dubitatione reſecanda exiſtimo.*

Vides S. Doctorem hìc ſolùm damnare praxes quaſdam inutiles, ſuperſtitionem redolentes, in quibuſdam tantùm locis uſitatas, ſine ſufficienti authoritate introductas, quarum rationabilis cauſa vix aut nunquam inveniri poteſt, & quæ tamen à certis hominibus tanti fiunt, ut *multa, quæ in divinis libris ſaluberrime præcepta ſunt, minùs curentur, & gravius corripiantur, qui per octavas ſuas terram nudo pede tetigerint, quàm qui mentem vinolentia ſepelierint.* Leges autem ab Epiſcoporum conciliis latas, non modò non rejicit, ſed ab omnibus ſervandas eſſe expreſſè aſſerit, ut patet ex loco laudato.

Obj. 3. Lex Evangelica ſufficit ad ſalutem. Ergo fruſtra conderentur aliæ leges ab hominibus. *R.* neg. conſeq. Nam lex Evangelica ad ſalutem ſufficit in eo ſenſu, quòd ut quis ſalutem conſequatur, ſatis ſit, ſi ſervet totam legem Evangelicam. At totam legem Evangelicam non ſervat, qui non obedit legibus Prælatorum Eccleſiaſticorum: nam lex Evangelica commendat illorum authoritatem, & ſubditos jubet illis obtemperare.

Obj. 4. Si Chriſtiani tenerentur legibus Eccleſiaſticis, conditio Chriſtianorum durior eſſet, quàm fuerit conditio Judæorum: nam multò plures & difficiliores ſunt leges Eccleſiaſticæ, quàm fuerint leges Moſaicæ. Conſequens contradicit Chriſto dicenti; *Jugum meum ſuave eſt, & onus meum leve.* Ergo, &c. *R.* neg. ſeq. maj. *Ad prob. R.* 1. Leges Eccleſiaſticæ, quibus obligantur omnes Chriſtiani, ſunt numero paucæ: vix enim ſunt quatuor, aut quinque, de ſervandis ſcilicèt jejuniis, feſtis, Confeſſione annua, & Communione paſchali; cùm è contra leges Moſaicæ, quæ Judæos omnes obligabant, plurimæ fuerint. 2. Paucæ illæ leges Eccleſiaſticæ, quæ Chriſtianos omnes obligant, ſunt tantùm quædam determinationes legum divinarum, quibus nullam difficultatem ſuperaddunt; nam legibus divinis tenemur ad aliquando jejunandum, confitendum, communicandum, & abſtinendum ab operibus ſervilibus; & dictæ leges Eccleſiaſticæ tantùm determinant tempus quo hæc ſunt præſtanda.

Chriſtus autem cùm ait; *Jugum meum ſuave eſt, & onus meum leve*; per hæc verba intendit potiſſimùm ſignificare magnam gratiæ abundantiam, quam Chriſtiani ad ſervandam legem Evangelicam accipiunt, & qua Judæi caruerunt, ſaltem communiter. Melior igitur eſt Chriſtianorum conditio, quàm fuit conditio Judæorum: quantùmvis Prælati Eccleſiaſtici poteſtatem acceperint à Chriſto condendi leges, quibus fideles obligentur, & hac poteſtate hactenùs uſi fuerint. Sed

Nota obiter. Triplex eſt poteſtas in Prælatis Eccleſiaſticis, poteſtas ordinis, poteſtas juriſdictionis interioris, & poteſtas juriſdictionis exterioris. Prima eſt poteſtas conficiendi & miniſtrandi Sacramenta. Secunda eſt poteſtas regendi Chriſtianos in foro conſcientiæ, abſolvendo ſcilicèt, vel ligando. Tertia denique eſt poteſtas regendi eoſdem Chriſtianos in foro externo, leges condendo, cognoſcendo cauſas, & lites dirimendo, &c.

Responsio II.

Principes ſæculares poteſtatem habent condendi leges civiles. Eſt contra Valdenſes, Anabaptiſtas, &c.

Prob. 1. ex Scriptura: nam expreſsè præcipit Chriſtianis, ut legibus Principum ſæcularium obſequantur. Atqui hoc non faceret, ſi Principes ſæculares poteſtatem non haberent condendi leges, nec legibus ſuis obligare ſubditos ſuos poſſent, ut per ſe manifeſtum eſt. Ergo, &c. *Prob. maj.* 1. ex epiſt. ad Rom. c. 13. ubi ſic loquitur Apoſtolus; *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit, . Neceſſitate ſubditi eſtote, non ſolùm propter iram, ſed etiam propter conſcientiam.* 2. Ex epiſt. 1. Petri c. 2. ubi dicitur: *Subditi igitur eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum, ſive Regi, quaſi præcellenti, ſive Ducibus, tanquam à Deo miſſis ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum, quia ſic eſt voluntas Dei.* Ergo, &c.

Prob. 2. Quia Principes ſæculares poteſtatem habent regendi ſubditos ſuos in rebus civilibus, & eos coercendi, ac puniendi, ſi non obediant, ut expreſsè docet Paulus loco citato. *Dei*, inquit, *miniſter eſt tibi in bonum; ſi autem malum feceris, time: non enim ſine cauſa gladium portat: Dei enim miniſter eſt, vindex in iram ei qui malum agit.* Idem etiam docet Petrus loco citato his verbis: *Sive ducibus tanquam à Deo miſſis in vindictam malefactorum, laudem verò bonorum.* Atqui Principes ſæculares hanc poteſtatem utiliter & convenienter exercere non poſſunt ſine legibus civilibus. Ergo, &c.

Prob. min. Quia ad hanc poteſtatem regendi ſubditos, & eos coercendi, ac puniendi ſi non obediant, utiliter & convenienter exercendam, non ſufficit, 1. Lex naturalis, ut per ſe patet. 2. Lex Moſaica, quia jam abrogata eſt. 3. Lex Evangelica, quia ſolùm tractat de rebus ſpiritualibus & divinis. 4. Præcepta tantùm durantia per vitam Principis; quia ſi per talia tantùm præcepta gubernaretur reſpublica, cum magno ejus incommodo ſæpe mutaretur modus gubernandi. 5. Arbitrium Principis ſine lege, quia aliquando contingit Principem malum eſſe, vel imprudentem, & quoties moreretur Princeps, atque alius ei ſuccederet; cùm non ſit idem Principum omnium ingenium, toties modus gubernandi rempublicam mutaretur, ex qua mutatione procuIdubio ſequerentur multa & magna incommoda.

Confirm. breviter ſic. Principes ſæculares talem habent poteſtatem adminiſtrandi rempublicam, qualem requirit bonum commune & publica fœlicitas; nam Principes ad hoc inſtituti ſunt, & poteſtas publica illis conceſſa eſt ad procurandum bonum commune, & publicam fœlicitatem. Atqui bonum commune & publica fœlicitas requirunt poteſtatem adminiſtrandi rempublicam per leges conſtantes & perpetuas, ſine quibus non poteſt eſſe uniformitas & conſtantia

in

in gubernando, quæ uniformitas & conſtantia ad bonum commune & publicam fœlicitatem requiritur. Ergo, &c.

ARTICULUS II.

Utrùm poteſtas condendi leges, ſive civiles, ſive eccleſiaſticas, dependeat à fide, aut moribus legislatoris.

Responsio.

Poteſtas condendi leges, ſive civiles, ſive eccleſiaſticas, non dependet à fide, aut moribus legislatoris.

Eſt de fide contra Vviclef & Joan. Hus, quorum doctrinam damnavit Synodus Conſtantienſis ſeſſ.8. & 15. in hac propoſitione: *Nullus eſt dominus civilis, nullus eſt prælatus, nullus eſt epiſcopus, dum eſt in peccato mortali.* Quibus verbis hæretici docebant per peccatum mortale poteſtatem legislativam, tam civilem, quàm eccleſiaſticam, amitti, vel ſaltem ita impediri, ut legislator, ſive civilis, ſive eccleſiaſticus, nihil poſſit validè præcipere, quandiu exiſtit in ſtatu peccati mortalis. Contra illos autem

Prob. Reſp. pro poteſtate civili, ex Apoſtolo Rom. c.13. ubi loquens de Principibus ſæcularibus, qui tunc temporis imperabant, ſic ait: *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit. Qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit. Qui autem reſiſtunt, ipſi ſibi damnationem acquirunt.... Ideo neceſſitate ſubditi eſtote, non ſolùm propter iram, ſed etiam propter conſcientiam ... Miniſtri enim Dei ſunt, in hoc ipſum ſervientes.* Atqui Principes ſæculares, qui tunc temporibus imperabant, erant infideles & improbi. Ergo ex Apoſtolo etiam, qui fideles ſunt, tenentur in conſcientia ſubditi eſſe, & obedire Principibus ſæcularibus, etiam infidelibus & improbis: ita ut qui illis reſiſtunt, leges eorum tranſgrediendo, Dei ordinationi reſiſtant, & reſiſtendo damnationis reatum incurrant: unde illis obtemperare neceſſe eſt, non ſolùm ad vitandas pœnas, legum tranſgreſſoribus impoſitas, ſed etiam ne lædatur conſcientia, quia quantùmvis infideles & improbi, ſpectandi ſunt ut miniſtri Dei, volentis per illos, & leges ab illis latas, communitatem regere in temporalibus. Ergo, &c.

Ratio à priori eſt, quia homines in perfectam communitatem convenientes, ex natura rei, & ita neceſſariò conferunt in illam communem & ſupremam poteſtatem regendi, & leges ferendi talem, qualis requiritur ad utilem & convenientem adminiſtrationem, ſeu qualis requiritur ad publicam fœlicitatem procurandam. Ad hunc autem finem requiritur communis & ſuprema poteſtas regendi, & leges ferendi, in eſſe & in operari prorſus independens à fide & probitate hominum.

Prob. 2. pro poteſtate Eccleſiaſtica, ex epiſt. ad Hebr. cap.13. ubi Apoſtolus loquens de Prælatis Eccleſiaſticis, dicit: *Obedite præpoſitis veſtris, & ſubjacete eis*, nulla diſtinctione proborum ab improbis facta. Nec dic verba Apoſtoli intelligenda eſſe cum reſtrictione ad probos præpoſitos: nam hæc reſtrictio nullum planè fundamentum habet aut in alia Scriptura, aut in traditione, aut in rei natura: neque enim juriſdictio Eccleſiaſtica talis eſt ex ſe, ut aut non poſſit eſſe in homine improbo, aut non poſſit ab illo validè exerceri, quandiu improbus eſt.

Ratio à priori eſt, quia poteſtas ſpiritualis ad hoc Deo inſtituta eſt, ut utiliter & convenienter adminiſtretur communitas Eccleſiaſtica, ejuſque bonum commune procuretur. Ergo reſidere poteſt in ſubjecto, & ab eo validè exerceri, per quod communitas Eccleſiaſtica poteſt utiliter & convenienter adminiſtrari, ejuſque commune bonum procurari. Atqui homo etiam improbus poteſt utiliter & convenienter adminiſtrare communitatem Eccleſiaſticam, ejuſque bonum commune procurare, juſta præcipiendo. Ergo, &c.

Poteſtas igitur condendi leges Eccleſiaſticas non pendet à moribus Prælati Eccleſiaſtici. Idem propter eandem rationem dic de illius fide: nam Epiſcopus v.g. cum hæreſi interna poteſt utiliter & convenienter per juſtas leges adminiſtrare ſuam diœceſim in ordine ad bonum commune Eccleſiæ, & aliunde propter illam non eſt excommunicatus, aut alio modo extra Eccleſiam. Sed ea occaſione data,

Quæres, utrùm juriſdictio eccleſiaſtica pendeat ſaltem ab externa veræ fidei profeſſione Prælati Eccleſiaſtici.

R. affirmativè. Nam v. gr. Epiſcopus publicè & notoriè hæreticus, hoc ipſo quòd publicè & notoriè hæreticus eſt, amittit omnem juriſdictionem Eccleſiaſticam. Ratio eſt, quia non eſt ampliùs in Eccleſia; quia per notoriam hæreſim ipſe ſe ſeparat. Ergo jure divino, tum poſitivo, tum etiam naturali, privatur & ſpoliatur omni juriſdictione eccleſiaſtica: poſitivo quidem, quia Chriſtus juriſdictionem eccleſiaſticam inſtituit, ut exercendam per membra Eccleſiæ; non eſt autem membrum Eccleſiæ, qui eſt extra Eccleſiam: naturali verò, quia ea natura rei repugnat illum habere juriſdictionem, qui non habet ſubditos: juriſdictio enim eſt poteſtas ſuperioris, & ſuperior eſſe non poteſt ſine ſubditis. Sed qui non eſt ampliùs in Eccleſia, nec habet, nec habere poteſt fideles ſibi ſubditos in ſpiritualibus: nam ſi haberet, ſimul eſſet in Eccleſia, & extra Eccleſiam: eſſet extra Eccleſiam, ut ſupponitur; eſſet etiam in Eccleſia, quia adhuc cum fidelibus ſibi ſubjectis in ſpiritualibus unum corpus morale efficeret, quod profectò eſſet Eccleſia, & cujus ipſe eſſet caput.

Accedit conſenſus Patrum & Summorum Pontificum, apud Bellarminum lib.4. de Eccleſ. militante c.10. quorum aliqua hîc referemus teſtimonia. 1. itaque S. Cyprianus lib. 1. epiſt.6. ad Magnum ſic ait: *Didicimus omnes omninò hæreticos & ſchiſmaticos nihil habere poteſtatis ac juris.*

2. S. Auguſtinus in Enchiridio cap.65. ita loquitur: *Rectè conſtituuntur ab iis, qui Eccleſiæ præſunt, tempora pœnitentiæ, ut fiat etiam ſatis Eccleſiæ, in qua remittuntur ipſa peccata: extra eam quippe non remittuntur*, defectu ſcilicet, non poteſtatis ordinis, ſed juriſdictionis in foro interno. At ſi ii qui ſunt extra Eccleſiam, carent juriſdictione in foro interno, carent etiam juriſdictione in foro externo: non enim potior eſt ratio pro una quàm pro altera.

3. Celeſtinus in epiſt. ad Orientales Epiſcopos hæc habet: *Si quis ab Epiſcopo Neſtorio, aut ab aliis qui eum ſequuntur, ex quo talia prædicare cœperunt, vel excommunicatus, vel exutus eſt ſeu antiſtitis, ſeu clerici dignitate, hunc in noſtra communione & duraſſe, & durare manifeſtum eſt, nec judicamus eum remotum; quia non poterat quemquam ejus removere ſententia, qui ſe jam præbuerat ipſe removendum.* Ex Celeſtino igitur, ſententiæ excommunicationis & depoſitionis, latæ à Neſtorio, poſtquam hæreſim ſuam prædicare cœpit, ac proinde poſtquam factus eſt notorius hæreticus, nullæ fuerunt, non niſi defectu juriſdictionis eccleſiaſticæ in foro externo, cujus ſunt actus; & conſequenter, ex Celeſtino, Neſtorius juriſdictione Eccleſiaſtica in foro externo ſpoliatus eſt per notorietatem ſuæ hæreſeos, per quam ſcilicet deſiit eſſe membrum Eccleſiæ, ac proinde & eſſe Epiſcopus talis Eccleſiæ particularis, à qua idcircò, etiam implorato ſæculari brachio, removendum ſe ipſe præbuit.

4. Nicolaus I. in epiſt.7. ad Michaelem Auguſtum hæc ſcribit: *Apertè Sedis noſtræ ſanxit authoritas, nullum, ſive Epiſcopum, ſive Clericum, ſeu profeſſione aliqua chriſtianum, qui à Neſtorio, vel ejus ſimilibus, ex quo talia prædicare cœperunt, vel loco ſuo, vel communione dejecti ſunt,, vel dejectum, vel excommunicatum videri: ſed hi omnes in noſtra communione & fuerunt, & huc uſque perdurant: quia neminem vel dejicere, vel removere poterat, qui prædicans talia titubabat.* Sedes igitur Apoſtolica per Celeſtinum Pontificem hanc regulam ſanxit & confirmavit, quòd

nullus

nullus hæreticus, poſt notorietatem hæreſis, poſſit excommunicare, vel deponere, aut alios quoslibet juriſdictionis eccleſiaſticæ actus validè exercere; quia videlicet omnis hæreticus, cujuſcumque dignitatis ſit vel gradus, per notorietatem hæreſis deſinens eſſe membrum Eccleſiæ, hoc ipſo excidit omni authoritate & juriſdictione eccleſiaſtica.

5. In decreto ad cap. Audivimus 24. q. 1. dicitur: *Sin autem ex corde ſuo novam hæreſim confinxerit, ex quo talia prædicare cæpit, neminem damnare potuit; quia nec poteſt dejicere quenquam jam proſtratus: ligandi namque vel ſolvendi poteſtas, veris, non falſis ſacerdotibus à Domino tradita eſt*. Chriſtus igitur ligandi atque ſolvendi poteſtatem, hoc eſt, juriſdictionem eccleſiaſticam inſtituit exercendam à veris ſacerdotibus, id eſt, à ſacerdotibus, qui fideles veræ doctrinæ pabulo nutrirent, non à falſis ſacerdotibus, id eſt, à ſacerdotibus qui illos falſæ doctrinæ veneno inficerent, exercendam ab ovibus, quæ agnos ſuos paſcerent, non à lupis rapacibus, quales ſunt notorii hæretici, à quibus diſcerperentur.

Quod autem de externa veræ fidei profeſſione dictum eſt, intelligi debet de externa communione cum membris Eccleſiæ, & imprimis ſupremo illius in terris capite, Romano Pontifice. Nam notorii ſchiſmatici, qui cum Romano Pontifice communicare recuſant, ſeu ab obedientia Romani Pontificis ſe ſubtrahunt, privantur hoc ipſo omni juriſdictione eccleſiaſtica. Ratio eſt, quia non ſunt amplius de Eccleſia, propter notorietatem ſchiſmatis, quo ſe ipſi ſeparant.

Confirmatur ex cap. Nulli, diſtinct. 19. ubi hæc inter alia de ſchiſmatico dicuntur: *Sit ergo ruina ſua dolore proſtratus, quiſquis apoſtolicis voluerit contraire decretis, nec locum deinceps inter ſacerdotes habeat, ſed exſortis à ſancto miniſterio fiat* (hoc eſt, ſit, ut patet ex verbis ſubſequentibus): *nec de ejus judicio quiſquam poſtea curam habeat*. Certè ſi v. g. Epiſcopi notoriè ſchiſmatici judicia contemni poſſunt & debent, manifeſtum eſt illum, per notorium ſchiſma, authoritatem & juriſdictionem eccleſiaſticam omnem amiſiſſe: judicia enim ſuperioris impunè contemni non poſſunt ab inferioribus, & Epiſcopus tandiu ſuperior eſt, quandiu retinet authoritatem & juriſdictionem in foro externo.

Quæres. Utrùm Prælatus eccleſiaſticus, etiam per hæreſim externam occultam amittat authoritatem & juriſdictionem eccleſiaſticam in foro externo?

Ad hanc quæſtionem ſatis communiter reſpondetur, amittere, non quidem præciſè propter hæreſim externam, ſed propter excommunicationem majorem, quam incurrit hoc ipſo præciſè, quod ſigno aliquo externo internam hæreſim exprimit, quamvis hoc faciat occultiſſimè. Additur tamen, validos eſſe actus juriſdictionis quos exercet, Eccleſia ad ſingulos actus defectum juriſdictionis ſupplente, vel etiam illi ad ſingulos actus, quando illos exercet, juriſdictionem neceſſariam tranſeunter conferente.

Malim ego ſimpliciter dicere, Prælatum eccleſiaſticum non amittere juriſdictionem eccleſiaſticam in foro externo per hæreſim externam occultam, quandiu manet occulta. Ratio eſt, quia 1. cum hæreſi externa, quandiu manet occulta, tam poteſt utiliter & convenienter adminiſtrare communitatem eccleſiaſticam, quàm poteſt cum moribus improbis. Unde ex hac parte hæreſis externa, quandiu manet occulta, non magis repugnat juriſdictioni & auctoritati publicæ, quàm morum improbitas.

2. Per hæreſim externam, quandiu manet occulta, non ſeparatur Prælatus ab Eccleſia: tandiu enim eſt membrum Eccleſiæ, quandiu exteriùs & publicè veram fidem profitetur.

3. Quandiu hæreſis ejus externa manet occulta, tandiu etiam occulta manet excommunicatio, quam propter externam hæreſim incurrit. At quandiu excommunicatio major occulta manet, tandiu ſuſpenditur effectus ejus, quoad abſciſſionem excommunicati, & privationem juriſdictionis Eccleſiaſticæ: hoc enim poſtulat commune bonum Eccleſiæ, quæ multis & magnis perturbationibus eſſet obnoxia, ſi res aliter ſe haberet: omnes enim actus juriſdictionis eſſent incerti, ſi Prælatus eccleſiaſticus per majorem excommunicationem, etiam occultam, abſcinderetur, aut eccleſiaſtica juriſdictione ſpoliaretur.

Veritas hujus reſponſionis confirmatur authoritate Summorum Pontificum, Celeſtini & Nicolai I. locis ſupra laudatis, ubi, cùm dicunt Neſtorium non potuiſſe validè exercere actus juriſdictionis epiſcopalis, poſtquam hæreſim ſuam prædicare cœpit, hoc eſt, poſtquam prædicatione ſua notorius hæreticus factus eſt, manifeſtè ſignificant potuiſſe, antequam notorius hæreticus eſſet. Ratio eſt, quia quandiu Neſtorius fuit hæreticus occultus, tandiu fuit membrum Eccleſiæ, & quandiu fuit membrum Eccleſiæ; tandiu fuit caput morale ſeu Epiſcopus Eccleſiæ particularis ſibi commiſſæ, & quandiu fuit caput morale ſeu Epiſcopus Eccleſiæ particularis ſibi commiſſæ, tandiu habuit juriſdictionem epiſcopalem, quantumcumque propter hæreſim externam occultam excommunicatus eſſet excommunicatione majore: tandiu enim occultè excommunicatus, ex natura rei, non quidem de jure, ſed de facto, non merito, ſed numero eſt de Eccleſia, & membrum illius, quandiu exteriùs veram fidem profitetur, & communicat cum aliis Eccleſiæ membris, & ejus capite Romano Pontifice; & quandiu ſic eſt de Eccleſia, tandiu retinet juriſdictionem ſuam, & uſum ejus, quamvis illicitum.

ARTICULUS III.

Utrùm ad valorem legum humanarum, requiratur acceptatio majoris partis communitatis.

RESPONSIO.

AD valorem legum humanarum, ſive civilium, ſive eccleſiaſticarum, quæ feruntur abſolutè, non requiritur acceptatio majoris partis communitatis.

Prob. Nam ex natura rei legitimi ſuperioris præceptum, abſolutè impoſitum, ſubditum obligat independenter ab ejus acceptatione. Ergo ſimiliter lex à legislatore legitimo abſolutè lata, obligat communitatem independenter ab ejus acceptatione: ſicut enim præceptum ſuperioris ſe habet ad inferiorem, quantùm ad vim obligandi; ita & quantùm ad vim obligandi lex Principis ſe habet ad communitatem, ut per ſe patet.

Dixi autem, abſolutè lata, hoc eſt, lata cum intentione ſtatim obligandi. Nam legislator, etiam ſupremus, ferendo legem, poſſet nolle illam obligare ante conſenſum majoris partis communitatis; & ſi reipſa nollet, ante conſenſum illum non obligaret. Jam verò quandonam legislator non intendat legem ſuam obligare ſubditos ante conſenſum majoris partis communitatis, certò colligi poteſt ex verbis quibus utitur in lege ſua, & veriſimiliter ex modo quo ſe gerit cum ſubditis ejus legem non obſervantibus.

Quòd ſi communitas aliqua, aliquem ſibi conſtituendo principem, ſibi, quod revera potuit, facultatem reſervavit acceptandi vel rejiciendi leges ab eo latas, leges ab eo latæ non obligant communitatem, niſi poſt acceptationem partis ſaltem majoris. At 1. de tali legislatore non agitur hic. 2. Talem eſſe aliquem legislatorem, nec niſi diminutam, & à populi arbitrio pendentem accepiſſe legis condendi poteſtatem, niſi id ex communi uſu, aut aliunde conſtet evidenter, dici non debet. Ratio eſt, quia, ſi nihil evidenter obſtet, ſemper præſumendum eſt legislatores à communitate accepiſſe talem leges condendi poteſtatem, qualis moraliter requiritur ad publicam fœlicitatem efficaciter procurandam. Atqui ad hunc finem moraliter requiritur poteſtas condendi leges abſoluta, & independens ab acceptatione populi. Ergo, &c.

Ex his autem facilè reſolvitur hæc quæſtio, utrùm lex abſolutè lata, debeat ſervari à minori parte, quando non ſervatur à majori parte, licet deteriore.

Nam

Nam quòd ſervari debeat, videtur manifeſtum; quia ut lex abſolutè lata, obliget omnes, non requirit conſenſum majoris partis. Præterea, quòd juſti & timorati non teneantur multis legibus, quas major & deterior pars non ſervat, admitti non poteſt nec debet, niſi in duobus caſibus. 1. Cùm legiſlator expreſsè vel tacitè conſentit, ut lex non ſervetur à minori parte, quando à majori parte non ſervatur. 2. Quando lex, quæ non ſervatur à majori parte, non poteſt ſervari à minori ſine gravi damno, vel incommodo reipublicæ.

Obj. 1. Gratianus diſt. 4. ad can. 6. ſic ait: *Leges inſtituuntur, cùm promulgantur: firmantur, cùm moribus utentium approbantur*. *R.* Leges firmantur per uſum, non quia per uſum valorem ſuum accipiunt, ſed quia per uſum à periculo abrogationis removentur: nam ſi populus legem à Principe latam non ſervaret, tandem, vel principe nimiæ populi reſiſtentiæ cedente, vel contraria conſuetudine præſcribente, aboleretur.

Obj. 2. Conſuetudo poteſt abrogare legem jam obligantem. Ergo multò magis prævenire illam poteſt, ne obliget ante acceptationem majoris partis communitatis. *R.* neg. conſeq. Nam conſuetudo nihil poteſt contra legem, niſi ſit legitimè præſcripta, nec eſt legitimè præſcripta, quandiu legiſlator ejus præſcriptioni reſiſtit. Conſuetudo autem non ſervandi leges, niſi poſtquam à majori parte communitatis fuerunt acceptatæ, aut nulla eſt, aut non eſt legitimè præſcripta: cùm legiſlatores ejus præſcriptioni reſiſtant, ſubditos ſuos ad legum ſuarum acceptationem & obſervationem cogendo ſtatim poſt ſufficientem illarum promulgationem.

Quæres. Utrùm ad valorem legum humanarum, tam civilium quàm eccleſiaſticarum, requiratur promulgatio, & qualis requiratur?

R. 1. requiri promulgationem. Nam vel, ut nos dicimus, promulgatio eſt intrinſecum & eſſentiale complementum legis cujuſcumque: ſine tali autem complemento nullam legem valorem ſuum habere poſſe per ſe clarum eſt, cùm per ſe clarum ſit nullam legem obligare poſſe, antequam ſit in ſuo eſſe completa & perfecta: vel ſaltem eſt applicatio legis cujuſcumque ad ſubditos; lex autem, cum ſit regula & menſura, nullum habere poteſt effectum, niſi applicetur.

R. 2. Requiri promulgationem ſolemnem & publicam, & quidem talem, ut lex per divulgationem, quæ eſt extenſio promulgationis: humano modo innoteſcere poſſit omnibus ſubditis. Ratio eſt, quia lex humana eſt inſtrumentum publicum, quo reguntur ſubditi, vel ſi vis, regula & menſura publica, qua regulantur actus ſubditorum. At inſtrumentum publicum, regula & menſura publica, applicari debet publicè: applicatio enim privatim facta ſingulis membris communitatis, nec expediret, nec moraliter poſſibilis eſſet legiſlatori humano.

Addidi autem, & quidem talem, ut lex, &c. quia lex humana, quæ ſic promulgaretur, ut non niſi divinitùs & per miraculum devenire poſſet in notitiam omnium ſubditorum, non eſſet ſufficienter propoſita & intimata communitati, cujus bonum commune, per leges ad hunc finem latas, humanitùs procurari non poteſt, niſi leges illæ humanitùs innoteſcere poſſint omnibus membris communitatis. Lex autem nullius eſſe poteſt valoris, quandiu non eſt communitati ſufficienter propoſita & intimata.

ARTICULUS IV.

Quantam habeat efficaciam poteſtas legiſlativa Principum, tum Eccleſiaſticorum, tum Sæcularium.

Responsio I.

PRincipes, ſive Eccleſiaſtici, ſive, Sæculares, leges ferre non poſſunt niſi ſubditis ſuis.

Prob. Nam, ut lumine naturali notum eſt, nullum agens agere poteſt extra ſphæram activitatis ſuæ. Atqui non ſubditi ſunt extra ſphæram poteſtatis legiſlativæ. Ergo, &c. Hinc 1. Eccleſia leges ferre non poteſt iis qui non ſunt baptizati, quia nemo ante baptiſmum ſubjicitur Eccleſiæ. Unde infideles non baptizati, & cathecumeni non tenentur legibus eccleſiaſticis. 2. Summus Pontifex non poteſt ferre leges civiles, niſi terris ſibi Regum & Imperatorum dono ſubjectis in temporalibus, quia reliquæ orbis partes ſubjiciuntur illi in ſpiritualibus tantùm. 3. Imperator legitimè electus, & ita imperatoriam authoritatem habens, non poteſt ferre leges, niſi pro provinciis & regnis ſubjectis ipſi, vel quia illorum immediatus dominus eſt, vel quia agnoſcunt illum ut dominum ſupremum, ratione feudi, aut quocumque alio titulo. Unde regnum Galliæ v. g. non tenetur legibus Imperatoris. 4. Quicumque alii Principes, ſive Eccleſiaſtici, ſive Sæculares, & Concilia, & communitates habentes juriſdictionem, leges ferre poſſunt intra limites juriſdictionis ſuæ tantùm. Unde v. g. Epiſcopi leges ferre tantùm poſſunt pro ſuis diœceſibus.

Responsio II.

Principes, ſive Eccleſiaſtici, ſive Sæculares, non poſſunt leges ferre, niſi de rebus regimini ſuo ſubjectis.

Prob. Quia, ut jam dictum eſt, nullum agens, ſive in phyſicis, ſive in moralibus, poteſt agere extra ſphæram activitatis ſuæ. Hinc 1. Principes Sæculares non poſſunt ferre leges de rebus eccleſiaſticis, nec Eccleſiaſtici de rebus civilibus. 2. Epiſcopi ſtatuere non poſſunt de cauſis majoribus, quæ reſervatæ ſunt Summo Pontifici. 3. Prælati Religioſi ſubditis ſuis præcipere tantùm poſſunt ea quæ regulis continentur formaliter, aut ſaltem virtualiter, in quantum moraliter neceſſaria ſunt ad obſervationem regularum.

Responsio III.

Principes, ſive Eccleſiaſtici, ſive Sæculares, non poſſunt ferre leges contrarias legibus ſuperiorum.

Prob. Nam, ut lumine naturali notum eſt, poteſtas inferior non prævalet ſuperiori, ſed ab ea ſuperatur. Propter eandem rationem, Principes, ſive Eccleſiaſtici, ſive Sæculares, abrogare nequeunt leges ſuperiorum, aut à Superioribus confirmatas. Hinc v. g. Epiſcopus non poteſt ferre leges contra jus commune, nec abrogare leges quas ipſe, aut aliquis ex ejus prædeceſſoribus tulit, & Summus Pontifex confirmavit: poteſt tamen, per epykiam, aliquid decernere contra jus commune in aliquo caſu particulari, pro quo ſuperior nec adiri, nec conſuli poteſt.

Responsio IV.

Principes, ſive Eccleſiaſtici, ſive Sæculares, per leges ſuas præceptivas, aut prohibitivas, non obligant ad aliquid agendum, aut omittendum, niſi ſubditos uſum rationis habentes.

Prob. Nam Principes, ſive Eccleſiaſtici, ſive Sæculares, legibus ſuis præceptivis aut prohibitivis eos tantùm obligare poſſunt, qui capaces ſunt directionis: leges enim præceptivæ & prohibitivæ ſunt regulæ, quibus legiſlatores actus ſubditorum ſuorum dirigunt ad bonum commune. Sed qui uſum rationis non habent, non ſunt capaces directionis: non enim magis propriè actus eorum regulari & dirigi poſſunt, quàm actus brutorum animantium. Ergo, &c. Hinc infantes, qui nondum ad uſum rationis pervenerunt, nullis legibus præceptivis aut prohibitivis tenentur. Idem dic de perpetuò amentibus. Qui verò ad tempus tantùm inſaniunt, ſicut & dormientes & ebrii, obligantur tam præceptivis quàm prohibitivis legibus, quia non actu quidem, ſed, quod ſufficit, habitu uſum rationis habent. Unde omittendo aliquid quod præceptum eſt, aut aliquid faciendo quod eſt prohibitum, peccant, quamvis materialiter tantùm.

Dixi autem, infantes qui nondum pervenerunt ad

annos

tra, non extra territorium. Sic Beneficiarius, qui abeſt a territorio in quo beneficium habet, incurrit cenſuras contra non reſidentes latas ab Epiſcopo territorii illius; quia in illo peccatum non reſidentiæ committi jure merito cenſetur.

RESPONSIO VIII.

Peregrini & advenæ tenentur legibus loci in quo inveniuntur, ſive diutiùs ibi morentur, ſive breviùs.

Prob. Nam Pincipes, tam Eccleſiaſtici quàm Seculares, legibus ſuis obligant eos omnes qui eorum juriſdictioni ſubjacent, quandiu ſubjacent. Atqui peregrini & advenæ, hoc ipſo quòd ingrediuntur territorium aliquod, ſubjacent juriſdictioni Principis illius territorii, & tandiu ſubjacent, quandiu in illo morantur. Hoc enim recta gubernatio & bonum commune poſtulant, & Principes Sæculares habent ex natura rei, Principes verò Eccleſiaſtici, ex conceſſione Chriſti, vel Eccleſiæ, juriſdictionem neceſſariam ad utilem & convenientem adminiſtrationem communitatis, & commune bonum procurandum.

Hinc, nemine reclamante, Principes ſæculares, quando expedit bono communi, multa ſtatuunt, etiam in ordine ad peregrinos, ut quòd frumentum non exportetur; quòd triticum ultra tale pretium non vendatur, &c. Imò ſtatuunt aliqua, quæ ſolos peregrinos obligant, ut quòd ultra certum tempus non morentur in civitate, vel provincia, aut regno; & ſi non obediunt, puniuntur. Item Principes Eccleſiaſtici puniunt peregrinos non ſervantes feſta localia.

Quando igitur in Jure civili dicitur, peregrinos non ſortiri forum loci per quem tranſeunt, hoc de illis intelligendum eſt, poſtquam inde exceſſerunt. Quòd autem ſortiantur forum loci per quem tranſeunt, quandiu in eo ſunt, conſtat ex praxi, & ſortiri debere recta ratio docet, ſi nimirùm ibi delictum aliquod committant. Hìc tamen obiter obſervamus, hoc, quod dicimus, peregrinum ſubjacere juriſdictioni Principis territorii in quo invenitur, intelligendum eſſe cum aliqua reſtrictione, videlicèt modo perſona non ſit talis, ut propter eminentem dignitatem, nec poſſit, nec debeat ſubjacere.

DISPUTATIO VI.

De materia & obligatione Legum humanarum, tam civilium quàm eccleſiaſticarum.

ARTICULUS I.

Utrùm legislator humanus poſſit præcipere vel prohibere actus internos.

RESPONSIO I.

Legislator humanus non poteſt præcipere aut prohibere actus merè internos.

Prob. Legislator humanus non poteſt præcipere aut prohibere actus, & quorum poſitione aut omiſſione non poteſt cogere ſubditos. Atqui legislator humanus non poteſt cogere ſubditos ad poſitionem actuum merè internorum. Ergo, &c. Minor per ſe patet: cùm enim actus merè interni, nec per aliud ſufficienter cadere poſſint ſub cognitionem humanam, de illorum omiſſione vel poſitione legislator humanus judicare non poteſt, & ita non poſſet punire ſubditos omittentes actus merè internos qui præciperentur, aut ponentes actus merè internos qui prohiberentur; non poſſet inquam, punire pena, non ſolùm per ipſam legem præcipientem aut prohibentem, ſed etiam per ſententiam ab homine latam inflicta: quod tamen ad vim coactivam propriè dictam requiritur.

Prob. ergo maj. Nam in legislatore civili ex natura rei, & in legislatore eccleſiaſtico ex inſtitutione Chriſti, non eſt poteſtas præcipiendi aut prohibendi, ſine poteſtate cogendi. Ergo, &c. *Prob. ant.* In communitate perfecta, & conſequenter in legislatore civili, non eſt ex natura rei; ſimiliter in legislatore eccleſiaſtico non eſt ex inſtitutione Chriſti poteſtas præcipiendi aut prohibendi, niſi quæ conveniter exerceri poteſt, & conducibiliter ad commune bonum. Atqui hoc modo exerceri non poteſt poteſtas præcipiendi aut prohibendi, niſi quæ cum poteſtate cogendi conjuncta eſt, ut conſideranti facilè patet.

Et verò cùm leges non tam ſtatuantur pro juſtis, quàm pro injuſtis, juxta illud Apoſtoli 1. ad Timoth. c. 1. *Lex juſto non eſt poſita, ſed injuſtis*; certè leges non ſtatuuntur, & ita potentia legislativa non exercetur convenienter, & conducibiliter ad bonum commune, ſine poteſtate cogendi ad ea quæ legibus ſtatuuntur. Mali enim, qui in quavis republica bonos numero facilè ſuperant, parùm ſolliciti de conſcientia, & de impunitate certi, & leges ſine poteſtate cogendi latas, & ipſum legislatorem facilè contemnerent.

Hoc argumentum ſuggerit S. Thomas hic q. 91. a. 4. in o. ubi ſic loquitur: *De his poteſt homo legem facere, de quibus poteſt judicare; Judicium autem hominis eſſe non poteſt de interioribus motibus, qui latent, ſed ſolùm de exterioribus actibus, qui apparent . . . & ideò lex humana non potuit cohibere, & ordinare ſufficienter interiores actus: ſed neceſſarium fuit, quòd ad hoc ſupervenerit lex divina.*

Secundùm principia igitur ſancti Doctoris, neque legislator civilis ex natura rei, neque eccleſiaſticus ex inſtitutione Chriſti, poteſtatem habet ſtatuendi de actibus merè internis, ſed hæc poteſtas ſecundùm ſapientem providentiæ diſpoſitionem, reſervata eſt ſoli Deo legislatori, in cujus oculis omnia nuda ſunt & aperta. Unde tam de internis quàm de externis judicare poteſt, proindeque tam ad internorum quam externorum actuum poſitionem vel omiſſionem cogere poteſt creaturam rationalem.

Porrò dixi in reſponſione, actus merè internos: poteſt enim legislator humanus præcipere vel prohibere actus internos, neceſſarios ad poſitionem vel omiſſionem actuum externorum, quos præcipere vel prohibere poteſt. Sic v. g. legislator humanus præcipiens actum externum recitandi officium, præcipit voluntatem efficacem recitandi, ſine qua actus externus recitandi poni non poteſt. Similiter legislator humanus prohibens actum externum furandi, prohibet voluntatem efficacem furandi, qua poſita, actus externus furandi non poteſt omitti, cùm adeſt furandi opportunitas.

Ratio eſt, quia 1. tales actus interni ſufficienter innoteſcunt per externos, quibuſcum unum totalem actum conſtituunt. Unde legislator humanus poteſt de illis judicare, & ad illorum poſitionem vel omiſſionem ſufficienter cogere. 2. Legislator humanus poteſtatem habens præcipiendi vel prohibendi aliquem actum externum, hoc ipſo non poteſt non habere poteſtatem præcipiendi vel prohibendi id omne quod neceſſarium eſt ad illius poſitionem vel omiſſionem.

Hoc tamen diſcrimen intereſt inter actum externum & actum internum, ad ejus poſitionem vel omiſſionem neceſſarium, quòd externus per ſe primò præcipiatur vel prohibeatur, internus verò præcipiatur vel prohibeatur ſecundariò tantùm, & ratione externi, quatenùs ad illum ponendum vel omittendum neceſſarius eſt. Ratio autem eſt, quia poteſtas legislativa, ſive civilis, ſive eccleſiaſtica, per ſe primò ordinatur ad regimen externum communitatis, ſive civilis, ſive eccleſiaſticæ, & ita per ſe primò verſatur circa actus externos, & ita circa internos non verſatur, niſi propter externos.

Obj. Chriſtus dare potuit Eccleſiæ poteſtatem præcipiendi vel prohibendi actus merè internos, Deo relinquendo cognitionem & punitionem tranſgreſſionum merè internarum. *R.* Chriſtum abſolutè potuiſſe poteſtatem hanc dare Eccleſiæ: nam illam habet, nec illam communicari Eccleſiæ repugnat; de facto ta-

men

men non communicavit, quia, ut probatum eſt, Eccleſia non poſſet illam convenienter exercere, & conducitur ad bonum commune, ob defectum poteſtatis condendi. Quod confirmatur ex eo quòd; 1. talis poteſtatis Eccleſiæ conceſſæ nullum extet indicium in Scriptura, vel Traditione. 2. Tali poteſtate hactenùs Eccleſia nunquam uſa ſit. 3. Summi Pontifices, qui totam ſuam juriſdictionem ſæpe explicant & tuentur, hanc poteſtatem ſibi nunquam attribuant, ſed potiùs expreſsè ſignificent actus merè internos extra forum ſuum exiſtere. Sic Innocentius III. cap. *Tua nos*, tit. de Simonia dicit: *Nobis datum eſt, de manifeſtis tantummodò judicare.*

Obj. Poteſtas eccleſiaſtica ſpiritualis eſt, & ordinatur ad finem ſupernaturalem, & bonum internum animarum. Ergo valet etiam ad præcipiendos vel prohibendos actus merè internos. Ad ejus difficultatis ſolutionem *nota* cum Suare. Poteſtas eccleſiaſtica, ſecundùm totam latitudinem ſuam, duplex eſt, nempe poteſtas fori interni, & poteſtas fori externi. Poteſtas fori interni data eſt immediatè & maximè propter internam animæ ſalutem, & conſequenter verſari poteſt, ac potiſſimùm verſatur circa actus internos, in quibus conſiſtit interna ſalus animæ; atque propter rationem eandem, actus hujus poteſtatis pertinent ad juriſdictionem, quam Juriſtæ vocant voluntariam; quia exercetur in commodum ſubditi ad petitionem vel conſenſum ejus: nam interna ſalus, & peccatoris reconciliatio cum Deo, debet eſſe voluntaria. Hujus autem poteſtatis actus ſunt abſolutio à peccatis, diſpenſatio in votis, votorum commutatio, relaxatio pœnarum apud Deum per indulgentias: hæc enim omnia ſunt propter internum animæ bonum.

Poteſtas fori externi eſt poteſtas totius communitatis gubernativa, & à Chriſto data eſt immediatè & proximè propter externam Eccleſiæ gubernationem: unde immediatè & proximè verſatur circa actiones humanas externas, ex quarum directione pendet bonum externum totius communitatis eccleſiaſticæ. Hujus autem poteſtatis actus ſunt, præcipere, prohibere, ſtatuere, punire, &c. qui proinde per ſe primò verſatur circa actiones humanas externas, ad quarum directionem poteſtas, cujus ſunt actus, immediatè & proximè ordinatur; nec proinde verſatur circa actiones internas, niſi propter externas, & quantùm neceſſariæ ſunt ad aliquod eſſe, ſive phyſicum, ſive morale externarum. Hæc igitur poteſtas fori externi cum ſuis actibus non ordinatur ad finem ſupernaturalem, & internum bonum animarum, niſi mediatè & remotè, mediante ſcilicet honeſtate externarum actionum, circa quas immediatè & proximè occupatur; nihilominis tamen dicitur, & eſt poteſtas ſpiritualis, quia & à Chriſto data eſt, & mediatè ac ultimatè refertur ad finem ſupernaturalem, & internum bonum animarum. His præſuppoſitis.

Ad obj. R. neg. conſeq. Nam 1. poteſtas eccleſiaſtica ſpiritualis eſt; non quia poteſt præcipere vel probibere actus merè internos, ſed quia à Chriſto inſtituta eſt, & ordinata ad finem ſupernaturalem, & internum bonum animarum, immediatè quidem & proximè, quà poteſtas eſt fori interni; unde quà talis, verſatur etiam circa actus merè internos, abſolvendo, retinendo, diſpenſando in votis, &c. Mediatè verò & ultimatè tantùm, quà poteſtas eſt fori externi: nam quà talis, eſt poteſtas gubernativa, & occupatur immediatè ac proximè circa regimen externum communitatis eccleſiaſticæ, proindeque immediatè ac proximè verſatur circa actiones humanas externas, præcipiendo, prohibendo, &c. nec niſi propter illas verſatur circa internas, quantùm neceſſariæ ſunt ad aliquod illarum eſſe morale, ut dicetur infra: unde non ordinatur ad finem ſupernaturalem, & internum bonum animarum, niſi mediante honeſtate actionum externarum, quas per præcepta ſua dirigit.

Dices. Matth. c. 16. Chriſtus ſine reſtrictione Petro & ſucceſſoribus ejus dixit: *Quæcumque ligaveris, &c.* Ergo Summi Pontifices à Chriſto acceperunt poteſtatem præcipiendi vel prohibendi etiam actus merè internos. *R.* neg. conſeq. Itaque per hæc Chriſti verba, Petro & ſucceſſoribus ejus promiſſa fuit, & poſtea data per iſta alia. *Paſce oves meas*, ampliſſima poteſtas, tum in foro interno, tum in foro externo, vi cujus poteſtatis Romani Pontifices poſſunt in foro interno abſolvere à peccatis, reſervare peccata, pœnitentias imponere, diſpenſare in votis, vota commutare, concedere indulgentias, &c. & in foro externo ferre leges pro univerſa Eccleſia, præcipiendo vel prohibendo immediatè & proximè actiones externas, & conſequenter internas, quantùm neceſſariæ ſunt ad externarum poſitionem vel omiſſionem, aut etiam illas præcipiendo, quantùm neceſſariæ ſunt ad aliquod eſſe morale, ſeu quaſi artificiale externarum, ut explicabitur.

Attamen verba Chriſti laudata, neceſſariò intelligi debent cum aliqua reſtrictione ſubintellecta; quia Romani Pontifices non acceperunt à Chriſto poteſtatem in foro externo, quæ non poſſet convenienter exerceri. Poteſtas autem præcipiendi vel prohibendi actus merè internos, convenienter ab hominibus exerceri non poteſt; cùm homines non poſſint de illis judicare, & ita non poſſint tranſgreſſores punire, ſicque non poſſint ad ſummum habere, niſi vim directivam circa actus merè internos. Ad quidem autem ſola vis directiva ſine vi coactiva valere poſſet apud homines, maxima ſaltem ex parte ad inobedientiam adeò proclives?

Ex dictis hactenus patet quid reſpondendum ſit huic quæſtioni, utrùm lex humana prohibeat deſideria inefficacia, & ſimplices complacentias internas circa actus externos, ipſa lege humana prohibitos, retenta prohibitione, hoc eſt, non præſcindendo à prohibitione; v. g. utrùm lex eccleſiaſtica prohibens eſum carnium die Veneris, prohibeat deſiderium inefficax comedendi carnes hoc die, retenta prohibitione; quod deſiderium ſic exprimitur: Vellem comedere carnes die Veneris: qui enim hoc dicit, non præſcindit à prohibitione, ſicut præſcindit, qui dicit: Vellem comedere carnes die Veneris, ſi non eſſet prohibitum.

Itaque cùm deſideria illa inefficacia, & ſimplices illæ complacentiæ ſint actus merè interni, proindeque cùm legiſlator humanus non poſſit de illis judicare, nec punire tranſgreſſores, non poteſt illa prohibere lege ſua: ſunt tamen peccata, quia ſunt lege naturali prohibita, propter intrinſecam indecentiam, ſeu intrinſecam difformitatem quam habent cum natura rationali. Hinc qui ex animo dicit: Vellem comedere carnes die Veneris, peccat, venialiter ſcilicet, vel mortaliter, pro levitate vel gravitate materiæ; peccat, inquam, contra virtutem, nempe temperantiam, ex cujus affectu lex eccleſiaſtica prohibet ne die Veneris comedantur carnes, & probibendo facit, ut non ſolùm deſideria efficacia, quæ naturali neceſſitate ſequitur eſus carnium, ſed etiam inefficacia, retenta prohibitione, concepta, repugnent virtuti temperantiæ, & ita ſpecialem turpitudinem, ſeu cum natura rationali difformitatem habeant, propter quam lege naturali prohibentur.

ARTICULUS II.

Utrùm legiſlator humanus poſſit præcipere actus internos, ſine quibus quidem poſſunt exiſtere actus externi quos præcipit, ſed ſine quibus non poſſunt habere quoddam eſſe morale quod intendit.

RESPONSIO I.

LEgiſlator humanus præcipere poteſt actus internos, ad hoc neceſſarios, ut actus externi habeant quoddam eſſe quaſi artificiale, ut eſſe contractus, ſacramenti, orationis, &c.

Prob. Nam legiſlator humanus poteſt præcipere actus externos, non ſolùm quoad eſſe phyſicum, ſed etiam

etiam quoad eſſe quaſi artificiale contractus, ſacramenti, orationis, ſacrificii, &c. Ergo conſequenter præcipere poteſt non ſolùm actus internos, neceſſarios ad eſſe phyſicum actuum externorum, ſed etiam internos actus, neceſſarios ad hoc, ut actus externi habeant eſſe quaſi artificiale contractus ſacramenti, orationis, &c. Conſeq. patet.

Prob. ergo ant. Nam legiſlator humanus, ſive civilis, ſive eccleſiaſticus, cùm præcipit ſubditis, ut contrahant, præcipit contractum non ſolùm quoad eſſe phyſicum, ſed etiam quoad eſſe morale contractus; præcipit enim non ſolùm ut exteriùs, ſed etiam ut verè & ex animo contrahant. Legiſlator eccleſiaſticus præcipiens ſacrificium Miſſæ, non ſolùm præcipit illud quoad eſſe phyſicum, ſed etiam quoad eſſe morale Sacrificii: præcipit enim ſacerdotibus non præcisè ut exteriùs, ſed ut verè ſacrificent. Item præcipiens beneficiatis ut recitent horas canonicas, præcipit illis orationem non ſolùm quoad eſſe phyſicum, ſed etiam quoad eſſe morale orationis. Item can. *Omnes utriuſque ſexus*, præcipiens fidelibus omnibus, qui ad annos diſcretionis pervenerunt, ut ſingulis annis confiteantur, præcipit illis confeſſionem annuam, non ſolùm quoad eſſe phyſicum, ſed etiam quoad eſſe morale Sacramenti: præcipit enim illis, ut ſingulis annis Sacramentum Pœnitentiæ percipiant. Atqui quòd legiſlator humanus in his caſibus, & aliis ſimilibus, tenter id quod non poteſt, perperam diceretur. Ergo, &c.

Ratio à priori eſt, quia 1. tales actus externi poſſunt à legiſlatore humano convenienter præcipi non ſolùm quoad eſſe phyſicum, ſed etiam quoad eſſe morale contractus, ſacrificii, ſacramenti, orationis, &c. Quia non ſolùm quoad eſſe phyſicum, ſed etiam quoad eſſe morale contractus, ſacrificii, &c. ſufficienter cadere poſſunt ſub cognitionem humanam, ad hoc ut legiſlator humanus de illis judicare poſſit. 2. Ad rectam gubernationem requiritur, ut cùm legiſlator tales actus præcipit, poſſit illos præcipere, & re ipſa præcipiat non ſolùm quoad eſſe phyſicum, ſed etiam quoad eſſe morale contractus, ſacrificii, ſacramenti, &c. igitur quando legiſlator humanus præcipit contractum, præcipit conſenſum internum, ſine quo non poteſt eſſe verus contractus: quando præcipit ſacrificium, præcipit intentionem ſacrificandi; quando præcipit recitationem horarum canonicarum, præcipit intentionem orandi, & internam attentionem: quando præcipit annuam confeſſionem, præcipit internum animi dolorem, ſine quo Pœnitentiæ ſacramentum ſuſcipi non poteſt, &c.

Hinc 1. Rectè damnata eſt ab Alexandro VII. hæc propoſitio: *Qui facit confeſſionem voluntariè nullam, ſatisfacit præcepto Eccleſiæ*. Nam nequidem per confeſſionem inculpabiliter nullam ſatisfit præcepto eccleſiaſtico annuæ confeſſionis. 2. Graviter peccari poteſt contra legem humanam, ſive civilem, ſive eccleſiaſticam, ob ſolùm defectum actus interni, licèt nullus appareat defectus in actu externo, quando ſcilicet actus internus neceſſarius eſt ad aliquod actus externi eſſe morale, quod præceptum eſt.

3. Et ita poteſt aliquis, licèt nullus appareat defectus in actu externo, incurrere pœnas ipſo jure impoſitas tranſgreſſionibus legis humanæ, omittendo actum internum, neceſſarium ad aliquod eſſe morale actus externi præceptum. Tunc autem tranſgreſſor pœnas illas incurrit, non ob tranſgreſſionem merè internam, ſed ob externam tranſgreſſionem, v. g. ob omiſſionem orationis vocalis, ob omiſſionem ſuſceptionis ſacramenti ſenſibilis, &c. quanquam hæc omiſſio occultetur per fictionem orationis, ſuſceptionis ſacramenti, & ita fortaſſe occultetur, ut poſſit humanitùs detegi, quia humanitùs fictio detegi non poteſt: quod tunc ſe habet per accidens.

4. Beneficiatus cum debita devotione externa, quæ ſita eſt in compoſitione reverenti, abſque externa occupatione, naturaliter incompoſſibili cum attentione interna, recitans horas canonicas, ſed ſine intentione orandi, & interna devotione ſeu attentione, niſi iterùm recitet modo debito intra tempus habile, incurrit pœnas ipſo jure impoſitas non ſervantibus præceptum eccleſiaſticum de recitandis horis canonicis. Incurrit autem, non quia præcisè habet intentionem orandi, & devotionem ſeu attentionem internam, ſed quia omittit orationem, præceptam ſub illis pœnis, ipſo facto incurrendis: non enim verè orat vocaliter, quod tamen præceptum eſt, ſed ſolùm exteriùs profert verba orationis vocalis, & proferendo fingit ſe orare. Omittit ergo actionem externam, & de ſe ſenſibilem, propter quam certè puniri poteſt, & jure meritò punitur per legem eccleſiaſticam. Excuſatur tamen, ſi habeat intentionem orandi, & ſit involuntariè diſtractus.

Obj. Legiſlator humanus non poteſt præcipere actus, qui nullo modo ſe produnt exteriùs. Atqui tales ſunt actus interni, neceſſarii ad eſſe quaſi artificiale actuum externorum. Ergo, &c. *R.* neg. min. Nam actus illi interni, qui requiruntur ad eſſe quaſi artificiale actuum externorum conſtituunt cum illis unum & eundem actum totalem, & conſequenter per illos humano modo innoteſcunt ſufficienter. Nam 1, ex omiſſione externorum evidenter arguitur internorum omiſſio. 2. Ex poſitione actuum externorum quoad eſſe phyſicum, morali quadam certitudine, in rationabili præſumptione conſiſtit, colligitur eorum poſitio quoad eſſe quaſi artificiale, proindeque poſitio internorum actuum qui ad tale eſſe requiruntur, quod ſufficit; quanquam hæc præſumptio ſit fallibilis, quia homo mentiri poteſt, & fingere.

Responsio II.

Eccleſia poteſt etiam præcipere actus internos, neceſſarios ad eſſe morale honeſtatis, ſeu ad eſſe moralis integritatis actuum externorum.

Prob. Nam Eccleſia poteſt præcipere actus humanos non ſolùm quoad eſſe phyſicum, ſed etiam quoad eſſe moralis integritatis. Ergo poteſt præcipere actus internos, ad hoc eſſe neceſſarios. Conſeq. patet. *Prob. ant.* Eccleſia poteſt præcipere id quod re vera præcipit; non enim dici poteſt ſibi attribuere poteſtatem aliquam, quam tamen à Chriſto non acceperit. Atqui præcipit actus externos etiam quoad eſſe moralis integritatis: nam v. g. per præceptum communionis paſchalis præcipit fidelibus ſumptionem corporis Chriſti, etiam ut honeſtam & bonam moraliter, ut patet ex hac propoſitione ab Innocentio XI. damnata: *Præcepto communionis annuæ ſatisfit per ſacrilegam Domini manducationem*. Ergo, &c.

Ratio à priori noſtræ reſponſionis eſt, quia 1. poteſtas præcipiendi actus externos, etiam quoad eſſe morale honeſtatis, ac proinde & præcipiendi actus internos, qui ad hoc eſſe requiruntur, poteſt convenienter exerceri ab hominibus, quippe qui poſſunt ſufficienter judicare in foro externo de actibus externis etiam quantum ad eſſe moralis integritatis, & ita poſſunt ſufficienter judicare in foro externo non ſolùm de actibus externis quoad eſſe phyſicum, ſed etiam de internis, à quibus eſſe moralis integritatis accipiunt externi, quique cùm externis unum & eundem actum totalem honeſtum & moraliter integrum conſtituunt.

2. Hæc poteſtas bono communi Eccleſiæ aut neceſſaria eſſe, aut ſaltem plurimùm expedire poteſt, ut ſi Eccleſia verſetur in gravi periculo, vel neceſſitate, & velit Deum placare, vel ſibi conciliare per pias fidelium actiones, cum morali integritate factas, purà per eleemoſynas, jejunia, &c. Item hæc poteſtas requiritur ad ordinandum cultum religionis externum, ad quem pertinent actiones humanæ externæ, non ſolùm quoad eſſe phyſicum, ſed etiam quoad eſſe morale honeſtatis, ſicut pertinent ad illum etiam quoad eſſe quaſi artificiale ſacramenti, orationis, ſacrificii. Denique hanc poteſtatem in Eccleſia exigit finis ſupernaturalis, & interna ſalus animarum, ad quam externum reipublicæ chriſtianæ regimen ordinatur.

AR-

ARTICULUS III.

Quid legiſlator humanus præcipere, prohibere, vel ſtatuere poſſit circa actus externos,

Responsio I.

Legiſlator humanus non poteſt quidquam ſtatuere contra jus divinum, ſive naturale, ſive poſitivum.

Prob. Si Legiſlator humanus poſſet aliquid ſtatuere contra jus divinum, inferior poſſet derogare juri ſuperioris ut patet ex terminis. Sed inferior juri ſuperiori derogare non poteſt. Ergo, &c. Poteſt tamen legiſlator humanus legibus ſuis munire jus divinum tam naturale quàm poſitivum: poteſt enim præcipere vel prohibere multa, quæ ſunt præcepta vel prohibita jure divino, tam naturali quàm poſitivo. Item poteſt à fortiori authenticè declarare quid ſit jure divino, naturali aut poſitivo præceptum vel prohibitum, & quid ſequatur ex principiis juris divini, ſive naturalis, ſive poſitivi.

Responsio II.

Legiſlator humanus poteſt multa præcipere, vel prohibere, aut ſtatuere, quæ jure divino, ſive naturali, ſive poſitivo, non ſunt præcepta, vel prohibita, aut ſtatuta.

Prob. Quia legiſlator humanus, ſive civilis, ſive eccleſiaſticus, poteſt præcipere vel prohibere, aut circa res vel perſonas ſtatuere ea omnia, quæ præcipi vel prohiberi, aut circa res vel perſonas ſtatui ad bonum commune, & rectam communitatis ſive civilis, ſive eccleſiaſticæ gubernationem expedit. Atqui ad hoc expedit multa præcipi vel prohiberi, aut circa res vel perſonas ſtatui, quæ nullo jure divino præcepta, vel prohibita, aut circa res, vel perſonas ſtatuta ſunt.

Præterea, jus divinum multa præſcribit, quorum majorem fieri determinationem poſtulat bonum commune, & recta gubernatio communitatis. Atqui legiſlator humanus poteſt quidquid poſtulat bonum commune, & recta communitatis gubernatio. Ergo legiſlator humanus legibus ſuis magis determinare poteſt, quæ jus divinum indeterminatè præſcribit, & conſequenter legibus ſuis poteſt multa præcipere, vel prohibere, aut ſtatuere quæ non ſunt jure divino præcepta, vel prohibita, aut ſtatuta. Min. patet. *Prob. maj.* Nam v.g. jus divinum præſcribit in genere, ut Deus colatur, ut fideles aliquando confiteantur, & ſumant Euchariſtiam, ut peccata pœnis coerceantur. Bonum autem commune, & recta gubernatio communitatis poſtulat, ut quibus modis colendus ſit Deus, quo tempore & quoties peccata ſint confitenda, & ſumenda Euchariſtia, quibus pœnis peccata coercenda ſint, à legiſlatore determinentur, Ergo, &c.

Responsio III.

Legiſlator humanus nihil poteſt ſtatuere, quod non ſit utile ad bonum commune.

Prob. Nam poteſtas ferendi leges non eſt data hominibus, niſi propter bonum commune procurandum. Ergo poteſtas ferendi leges non eſt ad quidlibet, ſed ſolùm ad ſtatuenda ea, quæ bono communi expedire poſſunt. Ergo legiſlator humanus non poteſt præſcribere, niſi ad bonum commune utilia, & multò minùs poteſt præſcribere nociva, vel majoris boni impeditiva. Ad quod pertinet id quod Apoſtolus dicit 2.Cor. c. 10. poteſtatem eccleſiaſticam à Chriſto datam non eſſe ad deſtructionem, ſed ad ædificationem. Poteſt tamen legiſlator humanus ad libitum ex multis æqualibus & indifferentibus unum præ alio eligere, & præſcribere in ordine ad bonum commune, quoties bono communi expedit unum ex eis præſcribi, ſunt enim, ut ſupponitur, utilia ad bonum commune, nec eſt ratio unum præ alio eligendi, & potiùs præſcribendi quàm aliud. Sic v.g. legiſlator, ex multis cœremoniis, has præ illis ad colendum Deum, & ex variis veſtium generibus, hoc præ illo ad proſcribendum luxum eligere & præſcribere.

Responsio IV.

Legiſlator humanus poteſt præcipere honeſta; non ſolùm in materia juſtitiæ, & prohibere vitia huic virtuti oppoſita, ſed etiam in materia virtutum aliarum,

Prob. Nam poteſtas ferendi leges, hominibus data, tantam habet latitudinem, quantam poſtulat bonum commune propter quod inſtituta eſt. Atqui bonum commune poſtulat, ut poteſtas ferendi leges, hominibus data valeat ad præcipienda honeſta non ſolùm in materia juſtitiæ, ſed etiam in materia aliarum virtutum, putà fortitudinis, temperantiæ, &c. Ergo, &c. Porrò, quia poteſtas ferendi leges alia civilis eſt, alia eccleſiaſtica, nec eſt idem finis utriuſque, non ad utramque pertinet præſcribere actus omnium virtutum, ſed ſolùm unaquæque præcipere poteſt actus virtutum illarum, quæ fini ſuo ſunt accommodatæ,

Responsio V.

Nullus legiſlator humanus præcipere poteſt actus virtutum omnium, aut prohibere omnia vitia. Ita S. Thomas hic q. 96. a. 3. in O.

Prob. Quia omnis lex humana, ſive civilis, ſive eccleſiaſtica, debet eſſe accommodata conditioni hominum, ita ut ſit de re moraliter poſſibili toti communitati, aut ſaltem majori parti communitatis. Atqui exercere actus virtutum omnium, & fugere vitia omnia, non eſt moraliter totius communitatis, aut etiam majoris partis illius, ſed perfectorum, qui pauci ſunt in qualibet communitate perfecta. Ergo, &c.

Minorem demonſtrat experientia. Major patet ex fine legis omnis, quod eſt bonum commune procurandum, & quod certè procurari non poteſt, niſi per leges hominum conditioni accommodatas, & quarum obſervatio moraliter poſſibilis eſt majori ſaltem parti communitatis: leges enim non accommodatæ conditioni hominum, & quarum obſervatio non eſſet moraliter poſſibilis, niſi paucis & perfectis, magnis perturbationibus occaſionem præberent, & in ſubditorum, ac proinde & communitatis ruinam vergerent.

Hinc legiſlator humanus non poteſt præcipere virginitatem perpetuam, jejunia frequentiſſima, &c. Item non poteſt prohibere vitia quædam contra juſtitiam, caſtitatem, & alias virtutes, quæ non niſi difficillimè à majori parte communitatis vitari poſſunt. At poteſt præcipere actus illos virtutum, qui ad bonum commune, ſi à ſubditis exerceantur, multùm conducere poſſunt, & aliundè accommodati ſunt ordinariæ hominum facultati. Item prohibere poteſt actus illos vitiorum, qui noxii ſunt bono communi, & cum morali communitatis utilitate coerceri & puniri poſſunt. Quando verò vitia non ſunt communitati noxia, aut majora mala timentur ex eorum caſtigatione, tolerari debent à legiſlatore.

Porrò reſponſio noſtra intelligi debet de legibus communibus, quæ etiam nolentibus imponuntur, non de Religioſorum regulis, quæ ſponte ſuſcipiuntur ex amore perfectionis chriſtianæ, quamvis & illarum obſervatio debeat eſſe moraliter poſſibilis majoris ſaltem parti communitatis religioſæ. 2. De legibus præceptivis & prohibitivis; leges enim declarativæ juris divini verſari poſſunt circa omnes actus virtutum, vel vitiorum, declarando ſcilicèt illos bonos, vel malos eſſe. 3. De legibus præceptivis & prohibitivis abſolutè: poteſt enim legiſlator humanus, ex aliqua hypotheſi voluntaria, ſubditis præcipere v.g. perpetuam caſtitatem, ut re ipſa ſuſcipientibus ſacros ordines præcipit Eccleſia. Item ex hypotheſi gravis delicti liberè commiſſi, graviſſimas

Digitized by Google

viſſimas pœnas poteſt imponere, ut docet uſus Eccleſiæ.

ARTICULUS IV.

Utrùm, & quando leges humanæ obligent in conſcientia.

RESPONSIO I.

LEx humana, tam civilis quàm eccleſiaſtica, poteſt obligare in conſcientia.

Prob. 1. de lege civili. Nam lex dicitur obligare in conſcientia, quando is qui tranſgreditur legem, offendit Deum: tunc enim tranſgreſſor legis lædit conſcientiam ſuam. Atqui fieri poteſt, ut qui tranſgreditur legem civilem, Deum offendat; & re vera Deum offendit, quoties legiſlator civilis ſubditos obligare vult. Ergo, &c.

Prob. min. ex Apoſtolo Rom. cap. 13. ubi loquens de poteſtate civili, ſic ait: *Non eſt poteſtas, niſi à Deo; quæ autem ſunt, à Deo ordinata ſunt. Itaque qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit.* Unde ſic argumentor breviter. Qui Deo reſiſtit, Deum offendit. Undè, ut ſubjicit Apoſtolus, reſiſtendo ſibi damnationem acquirit. Sed qui reſiſtit poteſtati civili, tranſgrediendo legem ab ea latam, Deo reſiſtit. Ergo Deum offendit. Hinc Apoſtolus ſubjicit: *Neceſſitate ſubditi eſtote, non ſolum propter iram, ſed etiam propter conſcientiam.*

Prob. 2. de lege eccleſiaſtica. Tranſgreſſio legis eccleſiaſticæ poteſt eſſe offenſa Dei. Ergo poteſt lædere conſcientiam tranſgredientis. Ergo lex eccleſiaſtica poteſt obligare in conſcientia. Patet utraque conſeq. ex dictis. *Prob. ant.* ex verbis Chriſti, Principes eccleſiaſticos ſic alloquentis Luc. c. 10. *Qui vos ſpernit, me ſpernit.* Undè ſic argumentor breviter. Qui ſpernit Deum, Deum offendit. Sed qui ſpernit Principes Eccleſiaſticos, leges ab illis latas tranſgrediendo, ſpernit Deum. Ergo qui ſpernit Principes Eccleſiaſticos, ſeu, quod idem eſt, qui tranſgreditur leges eccleſiaſticas, Deum offendit.

Ratio à priori pro utraque parte eſt, quia qui violat jus alterius, Deum offendit: Deus enim vult ut ſuum unicuique tribuatur, & violare jus alterius, eſt intrinſecè malum, unde prohibitum eſt lege divina naturali; & ita qui violat jus alterius, peccat contra legem divinam naturalem, proindèque offendit Deum. At non obtemperans præcepto legiſlatoris, ſive civilis, ſive eccleſiaſtici, violat jus ejus; omnis enim legiſlator, ſive civilis, ſive eccleſiaſticus, jus habet præcipiendi, & conſequenter jus habet, ut ſibi præcipienti obtemperetur. Ergo non obtemperans præcepto legiſlatoris, ſive civilis, ſive eccleſiaſtici, offendit Deum. Sed offendendo Deum, lædit conſcientiam ſuam. Ergo, &c.

RESPONSIO II.

Lex humana, tam civilis quàm eccleſiaſtica, poteſt inducere obligationem in conſcientia, ſufficientem ad peccatum mortale.

Prob. Lex humana, tam civilis quàm eccleſiaſtica, poteſt inducere obligationem in conſcientia gravem. Ergo poteſt inducere obligationem in conſcientia, quæ ad mortale peccatum ſufficiat.

Prob. 1. *ant.* Nam legiſlator humanus, tam civilis quàm eccleſiaſticus, poteſt pro ſuo jure per legem ſuam exigere aliquid grave, illudque graviter exigere à ſubditis, quoties id neceſſarium eſt, aut ſaltem expedit ad bonum commune. Ergo quoties id neceſſarium eſt, aut ſaltem expedit ad bonum commune, poteſt pro jure ſuo imponere obligationem in conſcientia ſubditis ſuis reddendi ſibi aliquid grave, quod graviter exigit: nam ſi poteſt pro jure ſuo aliquid à ſubditis per legem ſuam exigere, hoc ipſo quòd exiget, ſubditi tenebuntur in conſcientia illud reddere. Atqui obligatio in conſcientia reddendi aliquid grave, quod graviter quis exigit pro jure ſuo, gravis eſt: obligatio enim in conſcientia reddendi debitum, non poteſt non eſſe gravis, quando id quod debetur, grave eſt, & graviter, hoc eſt, ex integro jure exigitur. Ergo, &c.

Prob. 2. *conſeq.* Nam omnis obligatio in conſcientia ſufficit ad aliquam Dei offenſam. Imò eatenùs aliquis dicitur obligari in conſcientia ad aliquid faciendum vel omittendum, quatenùs illud omittere vel facere non poteſt, quin Deum offendat, & ita illud omittendo vel faciendo, conſcientiam ſuam lædat. Ergo omnis obligatio in conſcientia gravis ſufficit ad gravem Dei offenſam. Atqui omnis offenſa Dei gravis eſt peccatum mortale: affert enim mortem ſpiritualem animæ, & inducit reatum æternæ damnationis. Ergo omnis obligatio in conſcientia gravis ſufficit ad peccatum mortale, & conſequenter ſi lex humana poteſt inducere obligationem in conſcientia gravem, quando id neceſſarium eſt, vel expedit ad bonum commune, poteſt, quando id neceſſarium eſt, vel expedit ad bonum commune, inducere obligationem in conſcientia, ſufficientem ad peccatum mortale.

Obj. 1. Inferior non poteſt ligare in foro ſuperioris, Ergo homo non poteſt ligare in foro conſcientiæ, quod eſt forum Dei. 2. Nemo ligare poteſt in eo foro, in quo non poteſt ſolvere. Sed legiſlator humanus non poteſt ſolvere in foro conſcientiæ. Ergo, &c. Nulla lex humana obligat ad pœnam aliquam, niſi per ipſam legem expreſsè imponatur. Atqui nulla lex civilis expreſsè imponit pœnam peccati mortalis, ſeu damnationis æternæ. Ergo nulla lex civilis obligat ad pœnam peccati mortalis, & conſequenter nulla lex humana imponit obligationem in conſcientia, ſufficientem ad peccatum mortale.

R. ad 1. ant. falſum eſſe, quando inferioris præceptum violari non poteſt ſine offenſa ſuperioris: tunc enim præceptum ab inferiore impoſitum obligat in foro ſuperioris, cujus eſt offenſam ſuam vindicare. Propter eandem rationem. *R. ad* 2. neg. maj. cujus falſitas oſtenditur etiam ex eo, quòd quilibet hominum, v. gr. per votum, poſſit ſe ipſum ligare in foro conſcientiæ, licèt non poſſit in illo ſe ipſum ſolvere. *R. ad* 3. majorem veram eſſe de pœnis, pro culpa determinandis, non de pœnis ex natura rei cum culpa connexis, qualis eſt pœna damnationis æternæ; nam ex natura rei connexa eſt cum culpa mortali. Unde fit, ut lex humana, quælibet, gravem in conſcientia obligationem, ac proinde ad mortale peccatum ſufficientem imponens, hoc ipſo quòd talem imponit obligationem, obliget tranſgreſſores ad damnationem æternam.

RESPONSIO III.

Ad hoc ut lex humana, ſive civilis, ſive eccleſiaſtica, gravem in conſcientia, ac proinde ſufficientem ad mortale peccatum imponat obligationem, requiritur materia gravis, graviter præcepta, vel prohibita.

Prob. 1. Quòd requiratur materia gravis. Nam legiſlator humanus, ſive civilis, ſive eccleſiaſticus, habet poteſtatem obligandi limitatam, & proportionatam exigentiæ & capacitati materiæ: illimitatam enim poteſtatem obligandi in legiſlatore humano, ita ut poſſit pro arbitrio circa res leviſſimas graves obligationes imponere, nec exigit nec patitur bonum commune, propter quod hominibus data eſt poteſtas per leges obligandi. Atqui materia levis, quantùm eſt ex ſe, nec exigit, nec poteſt eſſe ſubjectum gravis obligationis, ſed levis tantùm. Ergo, &c. Dixi autem, quantùm eſt ex ſe; quia Deus pro ſupremo ſuo dominio, & propter juſtas cauſas quas habere poteſt, ad rem aliquam levam faciendam, vel omittendam, poteſt graviter obligare, ut patet ex præcepto primis parentibus in ſtatu innocentiæ impoſito.

Porrò ad gravitatem materiæ duo requiruntur, Et 1. quidem, ut finis proximus legis, ratione cujus materia præcepta conſtituitur in tali vel tali ſpecie vir-

tutis, ſit magni momenti in ordine ad bonum commune. 2. Ut id quod præcipitur, multum ad finem illum conferat. Sic v. g. quia finis juſtitiæ eſt magni momenti in ordine ad bonum commune, & ad illud procurandum neceſſarius eſt, ſi finis proximus legis ſit ut unuſquiſque, quod ſuum eſt habeat, & id quod præcipitur multùm conferat ad hunc finem, ita ut per tranſgreſſionem præcepti, multùm lædatur æqualitas ſervanda, materia præcepta gravis eſt.

Prob. 2. quòd requiratur materia graviter præcepta, vel prohibita. Obligatio in conſcientia, quàm imponit lex, eſt effectus moralis, quem facit legiſlator per applicationem juris quod habet ad obligandum. Ergo lex imponit obligationem in conſcientia gravem vel levem, prout legiſlator jus obligandi quod habet, applicat ad obligandum ſub gravi, vel ſub levi. Atqui legiſlator humanus etiam in materia gravi poteſt pro arbitrio jus obligandi quod habet applicare ad obligandum ſub gravi, vel ſub levi: nam exercitium juris obligandi, quod habet legiſlator humanus, eſt in ejus libera poteſtate, & poteſt, ſi velit, hoc jure uti moderatè, nec tantam imponere obligationem, quantam poſſet imponere: quod etiam interdùm conducere poteſt ad rectam gubernationem. Ergo lex humana imponit obligationem in conſcientia gravem, vel levem, etiam in materia gravi, prout legiſlator vult jus obligandi quod habet, applicare ad obligandum ſub gravi, vel ſub levi. Ergo ut lex humana etiam in materia gravi imponat obligationem in conſcientia gravem, requiritur, ut legiſlator humanus jus obligandi quod habet, applicet ad obligandum ſub gravi, volendo tantam obligationem imponere, quantam poteſt, remque ex toto jure ſuo præcipiendo, vel prohibendo, quod eſt rem graviter præcipere vel prohibere. Ergo, &c.

Obj. 1. Legiſlator humanus non poteſt rem levem præcipere vel prohibere ſub gravi. Ergo nec poteſt rem gravem præcipere prohibere ſub levi. *R.* neg. conſeq. Itaque legiſlator humanus non poteſt præcipere vel prohibere rem levem ſub gravi, quia hoc excedit limites poteſtatis ejus, & ſolus Deus, propter ſupremum quod habet in creaturas ſuas dominium, hoc poteſt. At legiſlator humanus poteſt rem gravem præcipere vel prohibere ſub levi; quia ſicut rem gravem liberè præcipit vel prohibet, ita rem gravem præcipiendo vel prohibendo, jus obligandi quod habet, liberè applicat ad obligandum, & ita, ſi vult, applicat ad obligandum ſub levi tantùm, poteſtque ſic applicandi juſtas & rationabiles cauſas habere, ut patet ex multis legibus & conſtitutionibus religioſis, approbatis a Summis Pontificibus, quæ licèt ſint de rebus gravibus, & ad mortale peccatum ſufficientibus, ſub mortali tamen non obligant, quia expreſsè declarant ſe nolle tantam obligationem imponere.

Quæres, quandonam legiſlator humanus aliquid graviter præcipiat vel prohibeat.

R. Legiſlator humanus aliquid graviter præcipit vel prohibet, 1. Quando per legem ſuam explicat ſe velle obligare ſub mortali, ut quandoque faciunt legiſlatores Eccleſiaſtici; aut ſe velle obligare, quantùm poteſt.

2. Quando legiſlator fert legem cum interminatione, vel impoſitione gravis pœnæ, ſive temporalis, ſive ſpiritualis, niſi tamen conſtet ex tenore legis, eam eſſe purè pœnalem, qualem eſſe contingere poteſt legem, qua pœna purè temporalis imponitur.

3. Quando legiſlator abſolutè præcipit vel prohibet, & materia quæ præcipitur vel prohibetur, gravis eſt. Tunc enim verbum præcipiendi vel prohibendi, abſolutè prolatum ſufficiens indicium eſt voluntatis obligandi graviter: nam tunc legiſlator cenſetur ſe accommodare gravitati materiæ.

Porrò ad hoc ut legiſlator præcipiendo vel prohibendo aliquid grave, graviter obliget, neceſſe non eſt ut id verbis exprimat, vel præcipiat, aut prohibeat cum interminatione, vel impoſitione gravis pœnæ: nam v. g. Deus per legem ſuam, ſive naturalem, ſive poſitivam, abſolutè præcipiens vel prohibens aliquid grave, cenſetur ab omnibus illud graviter præcipere vel prohibere: ſicut abſolutè præcipiens vel prohibens aliquid leve, cenſetur ab omnibus illud præcipere vel prohibere leviter, quia cenſetur ab omnibus abſolutè præcipiendo vel prohibendo, accommodare ſe gravitati aut levitati materiæ. Similiter, qui ſimpliciter vovet aliquid, cenſetur ſe accommodare gravitati vel levitati materiæ quàm vovet, & ſe obligare graviter, ſi materia gravis, leviter verò, ſi levis eſt. Quidni ergo idem cenſebitur de legiſlatore humano, ſimpliciter & abſolutè aliquid præcipiente vel prohibente?

4. Denique, quòd legiſlator humanus aliquid præcipiat vel prohibeat graviter, cognoſci poteſt ex alia lege, iſtam explicante, aut ex communi hominum conſenſu exiſtimantium legem graviter obligare; non enim præſumi poteſt, omnes errare: vel ex uſu & conſuetudine aliqua; nam conſuetudo eſt optima legum interpres.

ARTICULUS V.

Utrum lex humana obliget ſub mortali, ne violetur ex contemptu, etiam in minimis.

NOta 1. Contemptus alius eſt rectus & ordinatus, alius verò vitioſus & inordinatus. Ordinatus eſt ille, quo res aliqua, vel perſona parvi æſtimatur, quia parva eſt, & parvi facienda. Inordinatus eſt ille, quo res vel perſona aliqua minoris æſtimatur, quàm debet, & ejus dignitas poſtulat. Duplex autem diſtinguitur, nempe formalis & virtualis, ſeu interpretativus. Res vel perſona contemnitur virtualiter & interpretativè, quando fit aliquid quo res perſona aliis immeritò poſtponitur, quamvis id non intendatur directè. Sic. v. gr. peccator quilibet per quodlibet peccatum mortale contemnit Deum virtualiter & interpretativè, quia per quodlibet peccatum mortale, licèt non hoc directè intendat, creaturam anteponit Deo, volendo creatum aliquid, incompoſſibile cum poſſeſſione Dei.

Contemptus formalis eſt, quando aliquid fit ex intentione directa & expreſſa, ut res vel perſona oſtendatur contemni: aut etiam ut contemnatur ab aliis: qui modus contemnendi altero longè deterior eſt, & conſiſtere poteſt modò in tribus actibus, modò in duobus tantùm.

Nam qui rem vel perſonam contemnit formaliter, aliquando minùs rectè, aliquando verò rectè ſentit de re vel perſona quam contemnit. In primo caſu, contemptus formalis dicit intrinſecè tres actus, actum ſcilicet intellectus, minùs quàm par eſt, de re vel perſona exiſtimantis; actum voluntatis, hanc juſto minorem exiſtimationem exteriùs manifeſtare, & aliis ingenerare volentis, & effectum externum, ſeu id quod exteriùs fit vel omittitur, ex intentione manifeſtandi, & aliis ingenerandi exiſtimationem illam juſto minorem.

In ſecundo verò caſu, in quo contemnens, propter evidentiam qua convincitur, non poteſt non habere rectam de re vel perſona exiſtimationem, contemptus formalis duos tantùm dicit actus, nempè affectum rem vel perſonam contemnendi, & effectum externum, ſeu id quod ex affectu contemnendi rem vel perſonam, exteriùs fit vel omittitur à contemnente, ut oſtendat ſe rem vel perſonam contemnere interiùs, aut etiam ut ab aliis contemni procuret.

Nota 2. Contemptus formalis, ut dictum eſt, verſari poteſt circa rem vel perſonam. Quando verſatur circa rem præceptam, pertinet ad vitium, quod opponitur virtuti præceptæ. Sic v. g. contemptus formalis jejunii pertinet ad ſpeciem intemperantiæ, quia intemperantia opponitur virtuti, cujus actum præcipit lex jejunii; & formalis contemptus orationis pertinet ad ſpeciem irreligionis; quia irreligio opponitur virtuti, cujus actum imperat præceptum orationis. Quando verò verſatur circa perſonam, vel verſatur circa perſonam indifferentem, vel circa ſuperiorem,

vel

Digitized by Google

vel circa parentes, vel circa Deum. Si primum, eſt injuſtitia. Si ſecundum, eſt irreverentia. Si tertium, eſt impietas. Si denique quartum, eſt irreligio.

Nota 3. Lex humana poteſt dupliciter contemni, formaliter ſcilicet, & virtualiter ſeu interpretativè. Contemnitur formaliter, cùm aliquid exteriùs fit vel omittitur contra illam, ex intentione directâ & expreſſa, ut oſtendatur contemni, aut etiam ab aliis contemnatur, ſive id quod exteriùs fit vel omittitur contra illam, intentionem talem præ ſe ferat ex natura ſua, ſive non. Contemnitur virtualiter & interpretativè, cùm affectivè minoris fit quàm debet, ſeu, quod idem eſt, cùm ſubditus minùs quàm par eſt, ad illam afficitur. Unde ſemper contemnitur virtualiter & interpretativè, quotieſcumque violatur; quia quotieſcumque ſubditus tranſgreditur legem, minùs quàm par eſt, ad illam afficitur, & ita affectivè minoris illam quàm par eſt, facit. Sic autem legem humanam contemnere in re levi, non eſt peccatum mortale; cùm nequidem ſit peccatum mortale, ſic legem divinam in re levi contemnere; alioquin leges divinæ nunquam violarentur ſine peccato mortali, quando quidem nulla planè lex violari poteſt ſine virtuali & interpretativo contemptu in ſenſu explicato.

Nota 4. Quando lex humana contemnitur contemptu formali, vel contemnitur ex parte rei præceptæ, vel ex parte legislatoris, vel ex parte utrinſque. Contemnitur ex parte rei præceptæ, cùm aliquid exteriùs fit vel omittitur ex directa intentione, ut res præcepta oſtendatur parvi fieri, aut etiam ut ab aliis parvi fiat. Contemnitur ex parte legislatoris, cùm aliquid exteriùs fit vel omittitur ex directa intentione, ut oſtendatur parvi fieri, vel etiam ut ab aliis parvi fiat authoritas vel perſona legislatoris. Contemnitur ex parte utriuſque, cùm aliquid exteriùs fit vel omittitur ex intentione expreſſa, ut oſtendatur parvi fieri, aut etiam ab aliis parvi fiat tum res præcepta, tum authoritas, vel perſona legislatoris, ſive interiùs, quod ſemper ſupplendum eſt, re ipſa parvi fiant per exiſtimationem juſto minorem, ſive non.

Dixi autem, authoritas, vel perſona legislatoris: poteſt enim legislator dupliciter conſiderari, nimirùm formaliter, ut legislator eſt & ſuperior, & materialiter, ut eſt hic homo. Unde cùm lex humana formaliter contemnitur ex parte legislatoris, contemni poteſt vel ex parte legislatoris formaliter ſumpti, ut eſt legislator & ſuperior; vel ex parte legislatoris materialiter ſumpti, ut eſt hic homo; vel denique ex parte legislatoris utroque modo ſumpti, & ut eſt ſuperior, & ut eſt hic homo. Si lex humana primo modo contemnitur, contemnitur authoritas legislatoris: ſi ſecundo modo, contemnitur perſona legislatoris: ſi tertio, ſeu utroque modo contemnitur, contemnitur & authoritas & perſona legislatoris.

Nota 5. Certum eſt, non ſemper eſſe peccatum mortale, quòd lex humana contemnatur etiam formaliter ex parte rei præceptæ. Ratio eſt, quia res præcepta poteſt eſſe parvi momenti. Non eſt autem gravis inordinatio in eo, quòd res parvi momenti etiam formaliter contemnatur. Item certum eſt, non ſemper eſſe peccatum mortale, quòd lex humana contemnatur formaliter ex parte legislatoris, materialiter ſumpti, ut eſt hic homo, & habet defectum aliquem: nam poteſt eſſe veniale ex levitate materiæ, & modo contemnendi. Tota ergo difficultas eſt de contemptu formali legis humanæ ex parte legislatoris formaliter ſumpti, ut legislator & ſuperior eſt. Sed pro reſolutione ſit

RESPONSIO.

Tranſgredi legem humanam ex formali contemptu legislatoris humani formaliter ſumpti, ſemper eſt peccatum mortale.

Prob. Tranſgredi legem humanam ex contemptu formali legislatoris humani formaliter ſumpti, eſt eam tranſgredi ex contemptu formali legislatoris humani, ſumpti ut eſt miniſter Dei, & vicem ejus gerit. Nam legislator humanus, formaliter ſumptus, eſt legislator humanus, quà legislator & ſuperior; & legislator humanus, quà legislator & ſuperior, eſt legislator humanus, quà miniſter Dei, & Dei vicem gerens, juxta illud Apoſtoli Rom. c. 13. de legislatoribus humanis, quà talibus loquentis: *Miniſtri Dei ſunt, in hoc ipſum ſervientes.* videlicet ut malos legibus ſuis coerceant. Atqui tranſgredi legem humanam ex formali contemptu legislatoris humani, ſumpti ut eſt miniſter Dei, & vicem ejus gerit, ſemper eſt peccatum mortale. Ergo, &c.

Prob. min. Nam tranſgredi legem humanam ex formali contemptu ipſius Dei, ſemper eſt peccatum mortale; aliquid enim exteriùs facere vel omittere ex directa intentione oſtendendi; vel aliis ingenerandi minorem de Deo exiſtimationem, etiamſi illud quod exteriùs fit vel omittitur, quid minimum ſit, gravem continet inordinationem, quia ſic contemni graviter diſconvenit infinitæ Dei majeſtati. Atqui tranſgredi legem humanam ex formali contemptu legislatoris humani, ſumpti ut miniſter eſt Dei, & Dei vicem gerit, eſt illam tranſgredi ex formali contemptu ipſiuſmet Dei: nam ex natura rei injuria miniſtri, ut talis, eſt ſimul & indiviſibiliter injuria Domini. Unde illud Chriſti Luc. c. 10. *Qui vos ſpernit, me ſpernit:* & illud Apoſtoli Rom. c. 13. *Qui poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit.* Ergo, &c.

Obj. Formalis contemptus legislatoris humani, etiam formaliter ſumpti, non eſt gravius peccatum, quàm furtum, inobedientia, ſacrilegium, &c. quæ tamen interdùm ſunt tantùm peccata venialia, ob materiæ levitatem. Ergo, &c. *R.* neg. ant. & dico formalem contemptum legislatoris humani, formaliter ſumpti, fieri non poſſe levem per levitatem materiæ, quia formalis contemptus legislatoris humani, formaliter ſumpti, eſt ſimul & indiviſibiliter formalis contemptus Dei. Omnis autem formalis contemptus Dei eſt mortalis, quia propter excellentiam infinitam divinæ majeſtatis, gravem deordinationem, proindeque gravem malitiam continet, quantumvis in re minimi momenti contemnatur, Deus.

ARTICULUS VI.

Utrùm lex humana obliget cum periculo cujuſcumque nocumenti temporalis, etiam mortis.

RESPONSIO I.

Legislator, tam civilis quàm eccleſiaſticus, poteſt quandoque ſuis legibus obligare cum mortis periculo.

Prob. Legislator humanus, ſive civilis, ſive eccleſiaſticus, poteſt id totum, quod ad bonum commune procurandum neceſſarium eſt. Eſt enim in quavis communitate perfecta, ſive civili, ſive eccleſiaſtica, tota poteſtas neceſſaria ad ſui conſervationem & bonum commune procurandum. Nam Deus, ut author naturæ, cujuslibet communitatis civilis, & Chriſtus Eccleſiæ gubernationi, & communi bono ſufficientiſſimè providit. Atqui quandoque ad reipublicæ conſervationem & commune bonum procurandum neceſſaria eſt lex, obligans ad aliquid agendum, vel in aliquo loco perſeverandum cum periculo vitæ. Ergo, &c.

Obj. Quando communitatis conſervatio & bonum commune poſtulat, ut ſubditi aliquid agant cum vitæ periculo, tunc ſola lex naturalis obligat ad ſubeundum mortis periculum, & lex humana ſolùm cogit ſubditos ad ſatisfaciendum obligationi naturali. Ergo, &c. *R.* tunc legem naturalem obligare ſubditos in communi ad ſubeundum periculum. Unde adhuc neceſſaria eſt lex humana, quæ hanc obligationem ad has vel illas perſonas applicet, quæ applicatio eſſe non poteſt ſine præcepto propriè dicto, & propriè obligante has vel illas perſonas determinatè; proindeque ſupponit in legislatore humano poteſtatem non ſolùm cogendi ad ſervandum obligationem naturalem, ſed etiam imponendi veram obligationem.

Præterea, quando communitatis conſervatio & bonum commune non poſtulat, ut hoc potiùs fiat quàm illud cum vitæ diſcrimine, certè lex naturalis non obligat ſubditos etiam in communi ad hoc potiùs faciendum quàm illud. Neceſſe igitur eſt ut interveniat legiſlatoris humani præceptum, ut ſubditi ad hoc potius quàm illud faciendum obligentur, quæ certè obligatio non eſt legis naturalis, ſed humanæ.

Item quando certum non eſt, quòd communitatis conſervatio & bonum commune poſtulet, ut hoc vel illud fiat cum mortis periculo, tunc certum non eſt, quòd lex naturalis obliget ſubditos etiam in communi. At ubi primùm intervenit judicium & præceptum legiſlatoris, præcipientis ut hoc vel illud fiat, tunc eſt certa obligatio hoc vel illud faciendi etiam cum vitæ diſcrimine. Hæc autem obligatio non per legem naturalem, ſed per humanam inducitur.

R e s p o n s i o II.

Lex humana tunc maximè, & quaſi per ſe obligat cum periculo vitæ, quando tale periculum per ſe conjunctum eſt actui præcepto, modò tamen lex juſta ſit, quod ſemper præſumi debet, niſi contrarium conſtet evidenter.

Prob. Nam ſi tunc lex humana non obligat cum periculo vitæ, vel quia legiſlator humanus nunquam poteſt obligare cum tali periculo; vel quia tale periculum cenſeri poteſt eſſe præter ſcientiam legiſlatoris, & ita cenſeri poteſt legiſlator noluiſſe cum tanto periculo obligare; vel denique quia lex juſta non eſt. Nihil horum dici poteſt. Non primum, ut patet ex Reſponſ. I. Non ſecundùm; nam periculum per ſe connexum cum actu præcepto, cenſeri non poteſt ignoratum eſſe à legiſlatore, & ita cenſeri non poteſt legiſlator non habuiſſe intentionem obligandi cum tali periculo. Non denique tertium, quia ſupponitur legem juſtam eſſe, ad quod requiritur in præſenti caſu, ut lex præcipiat aliquid grave, & valdè neceſſarium ad bonum ſtatum, vel conſervationem reipublicæ; nam reſpublica non habet dominium vitæ civium, ſed ſolùm convenientem uſum, & ita non poteſt propter leves & ordinarias cauſas cives obligare & cogere ad vitam perdendam, ſed ſolùm propter graves, & non ordinarias, & quandoid abſolutè, aut ſaltem valdè neceſſarium eſt ad ejus bonum ſtatum, vel conſervationem. Ergo, &c.

Porrò ſemper præſumendum eſt pro juſtitia legis, quando injuſtam eſſe non apparet manifeſtè, & ita lex ſervanda eſt etiam in præſenti caſu, niſi manifeſtè appareat injuſtam eſſe; quia in dubio tutior pars ſemper tenenda eſt, & in dubio ſemper prævalet jus ſuperioris juri inferiori, & quamvis quilibet homo jus habeat in vitam ſuam, tamen in eam majus habet jus reipublica, quia civis magis eſt reipublicæ, quàm ſui ipſius.

Obj. 1. Dare vitam propter opus quod non eſt per ſe neceſſarium ad ſalutem vel honeſtatem, eſt opus ſupererogationis. Atqui lex humana non poteſt ejuſmodi opera præcipere. Ergo, &c. *R.* per opus ſupererogationis vel intelligi opus quod lege divina, ſive naturali, ſive poſitiva, præceptum non eſt, ſed eſt utroque jure divino indifferens; vel opus, quod non habet neceſſariam connexionem neque cum fine ultimo, neque cum temporali vel ſpirituali bono communi reipublicæ: Si primum, falſum eſt quòd lex humana non poſſit præcipere opera ſupererogationis; poteſt enim præcipere multa, quæ nullo jure divino præcepta ſunt: cùm talis poteſtas ad rectam reipublicæ gubernationem requiratur. Si ſecundum, fateor legem humanam non poſſe præcipere opera ſupererogationis, præſertim cum periculo vitæ. At nego quòd dare vitam pro republica ſit ſemper tale opus: nam quandoque habere poteſt connexionem neceſſariam cum bono ſtatu reipublicæ, vel ejus conſervatione.

Obj. 2. Homo quilibet lege naturali tenetur vitam conſervare. Ergo, nulla lex humana obligare poteſt ad illam perdendam. *R.* Duplex eſt naturale præceptum conſervandi vitam, unum negativum, & alterum affirmativum. Negativum eſt illud, quo lex naturalis prohibet ne quis ſe ipſum occidat, & quod obligat ſemper & pro ſemper. Affirmativum eſt illud, quo lex naturalis præcipit, ut aliquid fiat ad conſervandam vitam, & mortem vitandam. Hoc autem præceptum non obligat pro ſemper. Nam recta ratio dictat, vitam exponi poſſe periculo pro bono communi, quando id poſtulat bonum commune, imò & propter multas alias cauſas rationabiles & honeſtas.

R e s p o n s i o III.

Quando mortis periculum non eſt per ſe, ſed ſolùm contingenter connexum cum actu præcepto, tunc lex humana per ſe non obligat cum periculo vitæ.

Prob. 1. à pari. Lex poſitiva divina, quæ humana longè gravior eſt, non ſolet obligare cum periculo vitæ, quando tale periculum non eſt niſi contingenter connexum cum actu præcepto. Ergo multò minùs obligat lex humana. Probari poteſt ant. multis exemplis, ut exemplo Davidis, qui propter neceſſitatem comedit panes propoſitionis, quos tamen comedere, lege divina prohibitum erat laicis. Exemplo Machabæorum, qui licitè contra hoſtes pugnaverunt die ſabbati, &c. Oſtendi etiam poteſt ex lege Chriſti, qua materialis integritas confeſſionis præcipitur, & quæ aliquando non obligat propter grave aliquod periculum.

Prob. 2. Idem judicium eſto de omni alia lege humana, ac de lege jejunii. Atqui lex jejunii non obligat cum periculo vitæ. Ergo, &c. Ratio à priori, & omnibus humanis legibus communis eſt, quia legiſlator humanus poteſtatem non habet obligandi ad actum quem præcipit, non obſtante quacumque neceſſitate, accidentaliter adveniente; quia talis poteſtas non requiritur ad bonum commune procurandum, imò bono communi potiùs obeſſet, quàm prodeſſet; vel certè, ſi habuit poteſtatem obligandi pro tali caſu, rectè cenſetur noluiſſe obligare: nam prudens legiſlator, qualis ſemper præſumi deberis qui legem tulit, non obligat quantùm poteſt, ſed cum moderatione & benignitate, niſi aliud bonum commune evidenter exigat. Hinc ſi obligatio aliqua gravior ſit & durior, licèt non ſit manifeſtè injuſta, & ſupra legiſlatoris poteſtatem, meritò cenſetur eſſe præter ejus intentionem. Quod etiam in lege poſitiva divina interpretanda obſervant communiter Doctores.

Porrò ratio allata non ſolùm probat legem humanam non obligare cum periculo vitæ, contingenter conjuncto cum actu præcepto, ſed nec obligare cum alio periculo gravis nocumenti, qualis eſt gravis infamia, vel magna bonorum temporalium jactura, quando ſimiliter grave illud nocumentum cum actu præcepto connexum eſt contingenter tantùm.

Dixi autem in Reſp. Per ſe non obligat; nam in quibuſdam caſibus lex humana per accidens obligat, etiam cum periculo vitæ, vel alterius cujuſcumque graviſſimi nocumenti, contingenter tantùm legis obſervationi adjuncto, ut quoties legis non obſervatio cederet in ſcandalum puſillorum, vel in contemptum religionis, aut legiſlatoris; item ſi legem non obſervans, fidem non profiteretur debito tempore, vel ad aliquid intrinſecè malum cooperaretur. Quandonam autem lex humana per accidens obliget ad ſui obſervationem cum periculo vitæ, aut alterius cujuslibet nocumenti graviſſimi, quod obſervationi legis non eſt niſi contingenter adjunctum, prudentum judicio relinquitur id definire ex circumſtantiis.

Obj. 1. Bonum commune præferendum eſt bono privato, & homo tenetur vitam perdere pro bono communi. Ergo cùm lex humana propter bonum commune feratur, ſemper ſervari debet, non obſtante quocumque periculo accidentario. *R.* n. conſeq. Itaque bonum commune privato præferri debet, & ita homo tenetur vitam perdere pro bono communi, quando id neceſſarium eſt. At licèt propter bonum commune feratur lex, eam tamen obſervari non ſemper neceſſarium

eſt ad bonum commune, cui ſufficientiſſimè providetur, ſi regulariter, & extra caſus extraordinarios de quibus agitur, obſervetur lex, quæ proinde ſic finem ſuum conſequitur ſufficienter.

Obj. 2. Subditus licitè poteſt ſervare legem humanam, non obſtante periculo mortis, quod actui præcepto accidentarium eſt. Ergo revera obligatur ad ſervandam legem humanam, non obſtante, &c. *R.* neg. conſeq. Aliud enim eſt obligari ad ſervandam legem cùm periculo mortis, & aliud licitè poſſe illam obſervare cum tali periculo. Plus enim ad primum requiritur quàm ad ſecundum; & quamvis ad utrumque gravis & juſta cauſa requiratur, quia homo vitam ſuam prodigere non poteſt pro quacumque etiam levi cauſa; gravior tamen ratio neceſſaria eſt, ut ſubditus ad id obligari poſſit, quàm ut id propria ſponte facere poſſit licitè & honeſtè: honeſta enim, quando valdè ardua ſunt & difficilia, non poſſunt nobis ab hominibus præcipi ſine magna aliqua & ſpeciali neceſſitate, qua non indigemus ad ea propria ſponte facienda licitè & honeſtè. Hinc ſubditus poteſt licitè & honeſtè, vitam exponere pro bono communi, quoties hoc bono communi magnopere profuturum eſſe ſperatur. At non poteſt ad id obligari à legiſlatore humano, niſi hoc poſtulet extrema, vel ſaltem gravis aliqua neceſſitas boni communis.

Obj. 3. Non poteſt quis propter periculum mortis contrahere cum conſanguinea in gradu prohibito per legem humanam. *R.* inde nihil ſequi pro legibus merè præceptivis, vel prohibitivis, de quibus tantùm hic agitur, & quas negamus per ſe obligare cum periculo mortis accidentario. Lex enim prohibens matrimonium cum conſanguinea in certo gradu, non purè prohibet, ſed etiam irritat tale matrimonium, & quidem abſolutè, non obſtante quocumque periculo, quod non contrahendo incurri poteſt, ut conſtat ex communi ſenſu Doctorum, & praxi Eccleſiæ. Unde qui contrahit propter mortis periculum cum conſanguinea in gradu prohibito per legem, peccat graviter: nam ſic contrahendo vel tentat facere ſacramentum, vel non tentat. Si primum ſacrilegium admittit: qui enim tentat ſacramentum facere; cùm non poteſt, ſacrilegus eſt. Si ſecundum, ſaltem fictè agit in re gravi, quod eſſe non poteſt ſine peccato mortali.

Dices. Lex humana irritans matrimonium cum conſanguinea in certo gradu, irritat, non obſtante periculo mortis accidentario. Ergo ſimiliter lex humana purè præcipiens vel prohibens aliquem actum non obſtante periculo mortis accidentario, obligat.

R. neg. conſeq. Ratio diſparitatis eſt, quia ad bonum ſtatum & rectam gubernationem reipublicæ requiritur, ut lex irritans matrimonium cum conſanguinea intra certos gradus, irritet illud abſolutè & pro quocumque caſu; nam ſi non irritaret abſolutè & pro quocumque caſu, innumera ejuſmodi matrimonia fierent ob metum mortis, unde plurima & graviſſima incommoda orirentur contra commune bonum reipublicæ, cui proinde non eſſet ſatis proviſum. At verò ad bonum ſtatum & rectam gubernationem reipublicæ ſufficit, quòd lex purè præcipiens vel prohibens aliquem actum, ad illum faciendum vel omittendum regulariter, & extra caſus extraordinarios, hoc eſt, extra periculum mortis, vel alterius gravis nocumenti, obliget; & ſic tantùm obligando ſatis providet bono communi, proindeque ſatis conſequitur finem ſuum, quod eſt bonum commune: non ergo debet majorem obligationem imponere.

Obj. 4. Regula Carthuſianorum non veſcendi carnibus, obligat ægrotos etiam cum vitæ diſcrimine. Ergo, *&c.* *R.* Carthuſianos 1. poſſe licitè & laudabiliter abſtinere ab eſu carnium etiam cum periculo mortis, quia licitum eſt & laudabile, atque ſanctorum uſu confirmatum aliquid facere, unde vita brevior futura ſit, modo id fiat ob gravem aliquam & honeſtam cauſam. 2. revera obligari ad abſtinendum ab eſu carnium cum mortis periculo quia lex non veſcendi carnibus etiam cum vitæ periculo, in ſancta illa religione lata, nec injuſta eſt, nec durior cenſeri poteſt; nam lata propter magnam utilitatem, ſeu magnum bonum communitatis, nec obligat niſi homines illi ſe per vota liberè emiſſa voluntariè ſubmittentes, & poteſt legiſlator humanos ad aliquem actum, etiam cum periculo mortis contingenter adjuncto, obligare homines legi voluntariè ſe ſubmittentes, modò ad ferendam legem moveri poſſit magna aliqua utilitate, ſeu magno aliquo bono communitatis, neque tunc ad legem ferendam requiritur extrema vel gravis neceſſitas communitatis. Inde autem nihil ſequitur contra aſſertionem noſtram, in qua non agitur, niſi de lege humana aliquem actum præcipiente vel prohibente ſubditis, quibus liberum non eſt ſe ſubmittere, vel non ſubmittere obligationi legis, quales ſunt ſubditi communitatis civilis, vel eccleſiaſticæ.

Quæres, utrùm leges præſumptivæ obligent in conſcientia.

R. Leges præſumptivæ non obligant in conſcientia, quando fundantur in falſa præſumptione. Nam in foro conſcientiæ non habetur ratio falſæ præſumptionis, ſed ſolius veritatis. Sublato autem legis fundamento, lex non ſubſiſtit, nec obligat.

Porrò duplex eſt præſumptio, una periculi, ſeu potentiæ, quæ frequenter ad actum reducitur; altera vero facti. Quando lex fundatur in præſumptione periculi, licet non exiſtat, nec exiturum ſit factum quod timetur nihilominùs manet legis obligatio. Sic v. g. lex irritans & prohibens teſtamenta, legata, & alios ſimiles contractus, ſine certa ſolemnitate facta, quamvis nulla fraus interceſſerit, habet tamen omnem effectum ſuum quia non in fraude facta, ſed in periculo fraudis faciendæ fundatur. Idem dic de lege Conc. Trid. irritante & prohibente matrimonium clandeſtinum; quia fundantur in periculo variorum ſcelerum, quæ ex ejuſmodi matrimoniis oriri poſſunt. Idem etiam dic de lege ejuſd. Conc. irritante & prohibente votorum profeſſionem factam ante decimum-ſextum ætatis annum expletum; quia non in defectu judicii ad hanc profeſſionem neceſſarii, fundatur, ſed in periculo ut deſit. Idem denique dic de lege irritante & prohibente bonorum Eccleſiæ alienationem, factam ſine certa ſolemnitate; quia fundatur in periculo, ne in detrimentum Eccleſiæ fiat hæc alienatio.

Quando autem lex fundatur in præſumptione facti, quod ſupponitur in re exiſtere, ſi factum non exiſtit, & ita falsò præſumitur, lex non obligat, quia legiſlator non intendit obligare, niſi præſumptio cum veritate concordet, & factum re ipſa exiſtat, quale præſumitur. Sic v.g. lex præcipiens ut obediatur ſententiæ quia præſumit eam eſſe juſtam, non obligat, ſi ſententia ſit injuſta. Sic etiam cùm Eccleſia præcipit aliquibus ut cohabitent, quia præſumit eos eſſe valido matrimonio conjunctos, nec obligat, nec obligare poteſt, ſi propter occultum aliquod impedimentum, matrimonium invalidum eſt; & illi quibus præcipit ut cohabitent, cohabitando peccant mortaliter. Porrò quandonam leges præſumptivæ fundentur in præſumptione periculi, quandonam in præſumptione facti, cognoſcitur ex tenore & materia legis adjuncto uſu, & interpretatione Doctorum.

DISPUTATIO VII.

De Lege pœnali.

ARTICULUS I.

Utrùm poſſit dari lex pœnalis mixta, & an re ipſa detur.

RESPONSIO I.

Dari poteſt lex pœnalis mixta.

Prob. Lex pœnalis mixta eſt ea, quæ obligat in conſcientia ad faciendum vel omittendum aliquid, & ſimul pœnam imponit tranſgreſſoribus: unde con-

tinet præcepta duo, quæ in conſcientia obligant, unum faciendi vel omittendi aliquid, alterum verò ſubeundi certam pœnam, ſi actus præceptus vel prohibitus, omittatur vel ponatur. Atqui dari poteſt hujuſmodi lex. Nam lex hujuſmodi non ſuperat poteſtatem legiſlatoris humani, ſive civilis, ſive eccleſiaſtici; imò recta gubernatio & bonum commune poſtulant, ut hanc poteſtatem habeat legiſlator humanus, ſive civilis, ſive eccleſiaſticus: lex enim ad aliquid faciendum, vel omittendum obligans, & ſimul pœnam tranſgreſſoribus imponens, nullam continet injuſtitiam, & poteſt eſſe valdè conveniens, imò & moraliter neceſſaria communitati, quia obligatio in conſcientia ad faciendum vel omittendum actum cum obligatione ad pœnam, magis urget, quàm alterutra tantùm, & poteſt ſæpè contingere, ut una tantùm obligatio ſit parum efficax. Ergo, &c.

Responsio II.

Reverà dantur leges pœnales mixtæ.

Prob. Lex præcipiens ſub aliqua pœna, ut aliquid fiat vel non fiat, ſimul obligat in conſcientia ad aliquid faciendum vel non faciendum, & pœnam imponit tranſgreſſoribus. Atqui dantur leges hujuſmodi, tum civiles, tum eccleſiaſticæ, ut conſtat ex utroque jure, civili & canonico. Ergo, &c. *Prob. maj.* Et 1. quidem clarum eſt, quòd talis lex tranſgreſſoribus pœnam imponat: hoc enim expreſsè dicunt verba legis. 2. Quòd talis lex obliget in conſcientia ad aliquid faciendum vel non faciendum, patet ex eo quòd præcipit ut aliquid fiat vel non fiat; legitimum enim ſuperioris præceptum neceſſariò & ex natura rei inducit obligationem in conſcientia.

Præterea, pœnæ temporalis adjectio, 1. non eſt incompoſſibilis cum obligatione in conſcientia, ad faciendum vel non faciendum aliquem actum, ut oſtenſum eſt. 2. Non eſt ſufficiens indicium, quòd ſuperior nolit præcipere, & conſequenter nolit obligare in conſcientia ad aliquid faciendum vel non faciendum, quia ſuperiores non ſolent pœnas adjicere, ut præceptum ſuum deſtruant, ſed è contra ut illud muniant, atque ad illud implendum ſubditi efficaciùs inducantur. Ergo, &c.

Obj. Qui unum è duobus exprimit, & alterum tacet cenſetur illud excludere quod tacet. Atqui in legibus de quibus agitur, legiſlator unum exprimit, nempe pœnam temporalem, & alterum tacet, nempe obligationem in conſcientia ad faciendum vel non faciendum aliquid. Ergo cenſetur hanc obligationem excludere. *R.* eum qui unum exprimit, & aliud tacet, excludere illud quod tacet, quando aut unum eſt incompoſſibile cum alio, aut alterutrum è duobus eligendum eſt, aut expreſſa utriuſque mentio facienda eſt, nec ſufficit implicita. At 1. obligatio ad pœnam temporalem non eſt incompoſſibilis cum obligatione in conſcientia, ad faciendum vel non faciendum aliquem actum, ſed è contra utiliter & convenienter conjungi poſſunt. 2. Propter hanc rationem cùm legiſlator fert legem, non tenetur alterutram obligationem eligere. 3. Non eſt neceſſaria expreſſa mentio obligationis in conſcientia, faciendi vel non faciendi aliquem actum, ſed omninò ſufficit implicita, contenta in præcepto, quo legiſlator ſufficienter ſignificat ſe obligare in conſcientia ſub mortali vel veniali, prout materia quæ præcipitur, gravis eſt vel levis: nam obligatio in conſcientia eſſentialiter adnexa eſt præcepto, nec ſolet aliter ſignificari quàm præcipiendo.

Itaque ut legiſlator, etiam ea lege qua pœnam tranſgreſſoribus expreſsè imponit, obliget in conſcientia ad aliquid faciendum vel non faciendum, ſufficit, ſi velit præcipere, & præcipiat ut fiat vel non fiat aliquid, ſive cogitet de obligatione in conſcientia, ſive non; ſive expreſsè intendat obligare in conſcientia, ſive non; ſive ſciat quid ſit obligatio in conſcientia, ſive non; tunc enim via naturalis præcepti inducit obligationem in conſcientia faciendi vel non faciendi actum, quem fieri vel non fieri lex præcipit, ſive purè præcipiat, ſive præcepto certam pœnam temporalem apponat. Hinc Principes infideles, qui leges ſuas ferendo aut ignorant quid ſit obligatio in conſcientia, aut ſaltem de ea non cogitant, hoc ipſo quòd volunt præcipere, & præcipiunt aliquem actum, ad illum obligant in conſcientia, ut probant verba Apoſtoli Rom. c. 13. aliàs jam non ſemel citata.

ARTICULUS II.

Utrùm poſſint dari, & re vera dentur leges purè pœnales.

Responsio I.

Dari poſſunt leges purè pœnales.

Prob. Lex purè pœnalis eſt ea, quæ unum tantum continet præceptum, illudque disjunctivum, ſcilicet vel faciendi aut non faciendi actum aliquem, vel ſubeundi aut exequendi pœnam aliquam, ſi fiat aut non fiat actus. Atqui dari poſſunt leges hujuſmodi: nam ſicut legiſlator poteſt non præcipere, ut actus fiat aut non fiat, ita poteſt vel abſolutè præcipere ut fiat aut non fiat; vel præcipere disjunctivè, ut vel fiat, aut non fiat; vel ſi non fiat, aut fiat, ſubeatur pœna quam apponit: poteſt enim habere cauſas rationabiles præcipiendi disjunctivè tantùm, modo explicato, putà ut magis vitetur periculum peccandi, & quia ſubditi ad actum præceptum vel prohibitum faciendum vel ommittendum, ſufficienter impelluntur timore pœnæ: imò hic modus præcipiendi quandoque magis expedit ſaluti & bono communi ſubditorum. Ergo, &c.

Obj. 1. Lex non poteſt obligare ad actum ſub pœna, quin obliget ſub culpa. Atqui lex pœnalis obligat ad actum ſub pœna. Ergo etiam obligat ſub culpa, & conſequenter nulla purè pœnalis eſſe poteſt. *Probabis major.* Nam lex debet eſſe juſta. Lex autem obligans ad actum ſub pœna, & non obligans ſub culpa, non eſſet juſta, ſed injuſta: infligeret enim pœnam, nulla ſuppoſita culpa, quod injuſtum eſt, quia, ut ait S. Auguſtinus lib. 1. retract. c. 9. *omnis pœna, ſi juſta eſt, peccati pœna eſt, & ſupplicium nominatur.*

R. diſt. maj. Lex non poteſt obligare ad actum ſub pœna propriè & ſtrictè dicta, quin obliget ſub culpa, C. maj. nam pœna propriè & ſtrictè ſumpta, eſt malum aliquod propter culpam inflictum, unde ſupponit culpam aliquam, propter quam infligatur: de pœna autem hoc modo ſumpta loquitur S. Auguſtinus loco citato. Lex non poteſt obligare ad actum ſub pœna impropriè & latè dicta, quin obliget ſub culpa. N. maj. nam pœna impropriè & latè dicta, eſt onus quoddam, ſeu incommodum, quod imponitur, non propter culpam aliquam, ſed aliam ob cauſam, putà ut ſubditi metu illius inducantur ad faciendum, vel non faciendum aliquem actum: unde culpam non ſupponit, ſed ſolùm v. g. omiſſionem vel poſitionem alicujus actus, licet nullo jure ſit præceptus vel prohibitus.

Ad min. autem dico, legem pœnalem mixtam obligare ſub pœna propriè & ſtrictè ſumpta; unde ad actum aliquem faciendum vel omittendum, non ſolùm obligat ſub pœna, ſed etiam ſub culpa. Lex verò purè pœnalis obligat tantùm ſub pœna impropriè & latè ſumpta; unde ad aliquem faciendum vel omittendum obligat ſub pœna tantùm. In hoc ergo lex pœnalis mixta, & purè pœnalis differunt, quòd prima duplicem imponat obligationem in conſcientia, unam ad aliquid faciendum vel omittendum, & alteram, ſi illud omittatur vel fiat, ad ſubeundum malum aliquod, quod eſt propriè pœna, quia culpam ſupponit, & propter culpam imponitur; ſecunda verò, nempe lex purè pœnalis, unam tantùm imponat obligationem in conſcientia, ſubeundi videlicè aliquod onus vel incommodum, ex hypotheſi quòd fiat vel non fiat aliquis actus: quod onus ſeu incommodum non eſt niſi impropriè pœna, quia nec ſupponit culpam, nec propter culpam imponitur. Unde fit, ſubditus, qui

facit

facit vel non facit aliquid quod lex non fieri vel fieri exigit ſub tali onere, nullatenùs peccet, modò onus illud ſubeat.

Obj. 2. Lex eſt ordinatio ſuperioris, directiva actuum humanorum. Ergo ſubditus hoc ipſo peccat, quòd non facit actum, quem illa fieri intendit: hoc ipſo enim deficit à rectitudine legis. Ergo omnis lex, ſive pœnalis ſit, ſive non, obligat ſub culpa ad actum quem intendit fieri, & conſequenter nulla ad actum quem intendit fieri, obligat ſub pœna tantùm, ac proinde nulla poteſt eſſe purè pœnalis.

R. legem omnem eſſe ſuperioris ordinationem, actuum humanorum directivam, vel abſolutè præcipiendo ut aliquid fiat vel non fiat, & tunc ſubditus omittendo vel faciendo illud, peccat, & deficit à rectitudine legis, vel disjunctivè præcipiendo, ut aut aliquid fiat vel non fiat, aut pœna ſubeatur, & tunc ſubditus, modò alterutrum præſtet, non peccat, nec deficit à rectitudine legis, & ita non peccat, nec deficit à rectitudine legis, actum, cujus poſitionem vel omiſſionem intendit lex, omittendo vel faciendo, modò pœnam ſubeat.

Responsio II.

Dantur leges purè pœnales.

Prob. ex Conſtitutionibus Prædicatorum, teſte S. Thoma, qui ſic ait 2. 2. q. 186. a. 9. & 1. *In aliqua religione, ſcilicet Ordinis Fratrum Prædicatorum, tranſgreſſio talis, vel omiſſio* (circa ea quæ ad obſervantiam regularem ſpectant) *in ſuo genere non obligat ad culpam, neque mortalem, neque venialem, ſed ſolùm ad pœnam taxatam ſuſtinendam.* Ergo, &c. Et verò quidni darentur leges hujuſmodi; cùm ſæpe aptiores eſſe poſſint ad convenientem ſubditorum gubernationem; quia ſæpe majorem adhiberi coactionem nec neceſſe eſt, nec expedit, & hoc pacto ſubditi ad facienda vel omittenda aliqua, quæ ad exteriorem obſervantiam regularem pertinent, cum minori animarum periculo, & minori gravamine moventur ſufficienter, ſicque lex finem à ſe intentum ſufficienter aſſequitur cum minori gravamine, & periculo ſalutis ſubditorum.

Quæres, quandonam lex, quæ certam pœnam apponit, ſit purè pœnalis?

R. Purè pœnalis eſt, 1. quando legislator apertè declarat, ſe nolle aliter obligare, quàm ſub pœna. 2. Quando verba legis, actum aliquem fieri vel non fieri exigentis, non exprimunt præceptum cadens in actum illum, & aliunde ex circumſtantiis, vel materia, aut pœna appoſita veriſimiliùs apparet, intentionem legislatoris non eſſe obligandi ſub culpa, ad faciendum vel non faciendum actum; tunc lex meritò cenſetur obligare tantùm ſub pœna ad actum vel omiſſionem ejus, proindeque eſſe purè pœnalis. Talis v. gr. eſſet lex, qua diceretur: Qui rixatur perdat arma; vel. Qui venatur, tali pecuniæ ſumma mulctetur.

Aliter ſentiendum eſt de lege, quæ imponit pœnam, quæ ſupponit culpam, ut de lege, qua dicitur: Qui hoc fecerit, excommunicetur. Quamvis enim non fiat per verbum præceptivum, ſufficienter ex pœna appoſita innoteſcit legislatoris intentionem eſſe obligandi, & quidem ſub culpa gravi, ad aliquid omittendum, quia nemo excommunicari poteſt, niſi propter gravem culpam.

Idem dic de lege, quæ imponit aliam graviſſimam pœnam. Sic lex, qua dicitur: Si quis hoc fecerit, capite plectatur; vel: Si quis hoc fecerit, bonis omnibus mulctetur; licèt non exprimatur verbo actum prohibente, cenſeri tamen debet actum prohibere ſub culpa gravi, & ad omiſſionem illius ſub gravi culpa obligare, quia propter pœnam appoſitam, ſufficienter apparet legislatorem voluiſſe hanc obligationem imponere; nec ſine gravi ipſius injuria, & legis ejus, præſumi poteſt tantam appoſuiſſe pœnam omiſſioni actus, quæ aut nullo modo, aut non niſi leviter ſit culpabilis.

Idem denique dicendum de lege quæ verſatur circa bonos mores, vel vitia: quamvis enim non feratur per verba præceptiva vel prohibitiva, imò nec gravem adeò pœnam imponat, tamen propter materiam circa quam verſatur, cenſenda eſt ſub culpa obligare ad actum, vel ejus omiſſionem, quia legislator cenſendus eſt ſemper obligare modo magis convenienter. Magis autem convenit tunc ad actum vel omiſſionem ejus obligare in conſcientia, quia, ut ſupponitur, lex multùm valere poteſt, imò & valdè neceſſaria eſt ad bonos mores promovendos, & vitia cohibenda.

Porrò ſi dubium eſt, utrùm legislator voluerit obligare ſub pœna tantùm, an etiam ſub culpa, cùm tutior pars ſemper tenenda ſit, perinde ſubditi ſe gerere debent, ac ſi lex expreſsè obligaret non ſolùm ſub pœna, ſed etiam ſub culpa, ad actum, vel ejus omiſſionem.

ARTICULUS III.

Utrùm lex pœnalis obligare poſſit in conſcientia, ad ſubeundam pœnam ante ſententiam judicis.

Responsio I.

Lex pœnalis poteſt obligare in conſcientia ad ſubeundam ante ſententiam judicis pœnam merè paſſivam, ſeu pœnam privativam, ad cujus executionem miniſterium delinquentis non requiritur.

Prob. Nam v. g. irregularitas & excommunicatio minor, non ſolùm poſſunt incurri, ſed etiam ea ipſa incurruntur ipſo facto, & ante ſententiam judicis. Item, excommunicatio major, ſuſpenſio, & interdictum poſſunt etiam incurri ipſo facto, & ante judicis ſententiam, & ſæpe incurruntur. Atqui pœnæ illæ omnes ſunt pœnæ merè paſſivæ. Ergo, &c. Ratio à priori eſt, quia legislator per legem ſuam poteſt infligere & exequi pœnas merè paſſivas, quoties hic modus infligendi & exequendi pœnas illas neceſſarius eſt, aut ſaltem valdè conveniens ad bonum commune. Atqui hic modus infligendi & exequendi pœnas illas poteſt eſſe, & ſæpe neceſſarius eſt, aut ſaltem valdè conveniens ad bonum commune, ut docet experientia. Ergo, &c.

Responsio II.

Lex pœnalis obligare poteſt in conſcientia ad ſubeundam ante ſententiam judicis pœnam paſſivam, ſeu privativam, ad quam requiritur miniſterium delinquentis.

Prob. Nam 1. poteſt ipſo facto, & ante ſententiam judicis, induci privatio beneficii, etiam antea juſtè poſſeſſi, & obligatio in conſcientia illud relinquendi. 2. Poteſt ipſo facto, & ante judicis ſententiam, induci privatio fructuum beneficii, & obligatio in conſcientia eos reſtituendi. Atqui pœnæ illæ, & aliæ ſimiles, ſunt privativæ, ſic tamen ut ad earum executionem neceſſarium ſit delinquentis miniſterium. Ergo, &c. Ratio à priori eſt quia ad rectam gubernationem & bonum commune, ſæpe neceſſarium, aut ſaltem valdè conveniens eſt, ut legislator per leges ſuas certas, pœnas privativas imponat, ipſo facto & ante ſententiam judicis incurrendas, cum obligatione ſub culpa in reo eas exequendi, quoties ſcilicet, ut ſemper ſupponitur, per modum imponendi tales pœnas cùm obligatione in conſcientia illas exequendi etiam ante judicis ſententiam, non excedit limites æquitatis, & juſtæ moderationis. Ergo, &c.

Responsio III.

Lex pœnalis poteſt obligare in conſcientia, ad ſubeundum ante ſententiam judicis pœnam activam, hoc eſt pœnam quæ in actione delinquentis conſiſtit.

Prob. Nam lex pœnalis poteſt v. g. in conſcientia obligare ipſo facto & ante judicis ſententiam, ad precum aliquarum recitationem, ad moderatam corporis caſtigationem voluntariam, ad mulctam pecuniariam, &c. Atqui pœnæ hujuſmodi in actione delin-

quentis conſtituunt. Ergo, &c. Ratio à priori eſt, quia legiſlator in pœnis per legem ſuam imponendis poteſt eo uti modo imponendi, qui non repugnat æquitati & juſtæ moderationi, & aliunde ad bonum commune & rectam gubernationem poteſt expedire. Atqui modus imponendi pœnas illas, & alias ſimiles, cùm obligatione ſub culpa in delinquente ad eas exequendas, non expectata judicis ſententia, nec æquitati, nec juſtæ moderationi repugnat, & aliunde multùm expedire poteſt ad rectam gubernationem & bonum commune. Ergo, &c.

Responsio IV.

Lex pœnalis non poteſt obligare ipſo facto, & ante omnem ſententiam judicis, ad quamcumque pœnam, ad cujus executionem delinquentis actio requiratur.

Prob. Nam 1. aliquæ pœnæ tales ſunt, ut reus non poſſit illas licitè exequi in ſe ipſo, ſive ante, ſive etiam poſt judicis ſententiam, ut occiſio, vel mutilatio ſui ipſius. 2. Multæ aliæ ſunt pœnæ tam graves & acerbæ, ut ad illas exequendas non poſſit reus ante ſententiam judicis obligari in conſcientia, ſervata æquitate & juſta moderatione; ut ſi quis ipſo facto & ante ſententiam judicis obligaretur ad ſpoliandum ſe bonis omnibus, aut ad abſtinendum ab omni cibo, etiam oblato, & ſic ad ſponte pereundum fame. Atqui quod legiſlator non poteſt, niſi violando æquitatem, & juſtæ moderationis limites excedendo, omninò non poteſt: talis enim poteſtas bono communi & rectæ gubernationi adverſaretur, Ergo, &c.

Propter eandem rationem fieri poteſt, ut lex pœnalis, quæ, quia humana & moderata eſt, per ſe obligat ipſo facto, & ante ſententiam judicis, reum ad pœnam aliquam ſubeundam & exequendam, per accidens deſinat ſic obligare quando reus pœnam illam ſubire & exequi non poteſt ſine gravi ſcandalo, vel gravi infamia, aut gravi alio incommodo: tunc enim legiſlator non modò cenſendus eſt nolle obligare pro tali caſu, ſed nec poſſe; quia pro tali caſu quamvis ex accidenti, pœna, ut exequenda ante ſententiam judicis, excedit rationem juſtæ pœnæ; & ad bonum commune, ac rectam gubernationem, quæ menſura eſt poteſtatis legiſlativæ, ſatis eſt, ſi reus ante ſententiam judicis pœnam ſubeat & exequatur extra talem caſum; in quo proinde, ſi quando contingat, poteſt reus ad ſubeundam & exequendam pœnam expectare ſententiam judicis.

Obj. Pœna excommunicationis majoris graviſſima eſt, & tamen incurri poteſt ipſo facto, & ante ſententiam judicis. Ergo quævis alia pœna poteſt ſimiliter incurri, quantumcumque gravis ſit. *R.* neg. conſeq. Ratio negandi eſt, quia pœna excommunicationis facilè reparari poteſt, & privat tantùm bonis communibus ſpiritualibus, quibus non adeò tanguntur homines carnales, & quorum proinde privatio non adeò gravatè ſuſtineri ſolet. Unde quod excommunicationis pœna ipſo facto & ante ſententiam judicis incurratur, non eſt ſupra juſtam moderationem, & humanam conditionem, ſeu poſſibilitatem. At ſunt aliæ pœnæ, quæ attingunt bona ſenſibilia, eaque magna, quibus carere moleſtiſſimum eſſet hominibus, & quæ amiſſa reparari aut omninò non poſſunt, aut non poſſunt niſi difficillimè: unde, quòd ejuſmodi pœnæ ipſo facto, & ante ſententiam judicis incurrantur, juſtam moderationem, quæ ad juſtitiam legis requiritur, & moralem conditionem & poſſibilitatem humanæ naturæ ſuperat, proindeque repugnat bono communi, & rectæ gubernationi.

Articulus IV.

Utrùm lex pœnalis obliget judicem ad pœnam imponendam, & reum ad illam exequendam poſt ſententiam judicis.

Responsio I.

Si lex pœnam imponit, tenetur judex, factâ ſufficienti probatione, crimen declarare, & procurare executionem pœnæ per legem impoſitæ. Si verò lex minatur tantùm pœnam, debet judex illam imponere, & illius executioni incumbere.

Prob. Nam judici ex officio & ex juſtitia incumbit cuſtodia & executio legum publicarum: eſt enim ad hunc finem à republica, vel à Principe conſtitutus juſtitiæ miniſter, & veluti lex animata: unde ex officio & juſtitia tenetur procurare ut leges publicæ, quas ſupponimus juſtas eſſe, & ad bonum commune neceſſarias, aut ſaltem utiles, ſerventur & vigeant. Ad hoc autem procurandum manifeſtè requiritur, ut, ſi lex pœnam imponit, ipſe poſt ſufficientem probationem crimen declaret, & pœnæ per legem impoſitæ executionem procuret: vel ſi lex pœnam tantùm minatur, illam ipſe imponat, & impoſitam executioni mandari curet. Ergo, &c.

Responsio II.

Lex pœnalis, poſt latam à judice ſententiam, reum obligat in conſcientia ad pœnam phyſicam patienter, & ſine poſitiva reſiſtentia ſuſtinendam.

Prob. Nam judex poſt latam à ſe juſtè & ſecundùm leges ſententiam, jus habet exequendi pœnam: nam ſi non haberet, ad quid valeret ejus ſententia? Ergo reus non habet jus reſiſtendi. Certè jus in judice ad pœnam exequendam, & obligatio in reo ad illam patienter & abſque poſitiva reſiſtentia tolerandam, ſunt duo correlativa, quorum unum ſine alio eſſe non poteſt, ut patet ex terminis.

At inquies, Quid ſi ſententia à judice lata, careat veritatis fundamento, ſed juſta ſit in foro exteriori, quia ſecundùm allegata & probata judicatum eſt? Tuncne damnatus pœnam phyſicam tenetur in conſcientia patienter & abſque poſitiva reſiſtentia ſuſtinere? *R.* damnatum in caſu propoſito obligari in conſcientia ad pœnam patienter tolerandam, ſi non poteſt illam vitare ſine reſiſtentia publica, & ſcandalo. Talis enim reſiſtentia ſemper eſt illicita, quando ſententia juſta eſt ſecundùm allegata & probata, quia tunc judex utitur legitima poteſtate, cui ſubditus parere tenetur in conſcientia. Quòd ſi damnatus pœnam vitare poteſt abſque ſcandalo & violenta reſiſtentia, non obligatur ad illam ſuſtinendam.

Responsio III.

Quando lex pœnalis imponit pœnam ipſo facto, ſi ad executionem pœnæ aliqua delinquentis actio, vel cooperatio neceſſaria eſt, ad eam ſtatim delinquens præſtandam obligatur in conſcientia, poſtquam à judice lata eſt ſententia criminis declaratoria; modò tamen pœna ipſo facto impoſita, talis non ſit, ut propter hunc modum imponendi pœnam, æquitatem & juſtam moderationem excedat.

Prob. Nam cùm lex juſta ſit, & ipſo facto imponat pœnam, quam reus licitè & convenienter exequi, poteſt, ut ſupponitur; certè ut reum ad exequendam pœnam obliget in conſcientia, nihil aliud expectare poteſt, quàm ſententiam criminis declaratoriam: cùm ipſa jam tulerit ſententiam condemnatoriam.

Dixi autem, modò tamen, &c. Nam lex v. gr. ipſo facto imponens pœnam confiſcationis omnium bonorum, videtur non obligare in conſcientia reum ad pœnam exequendam, etiam poſt ſententiam criminis declaratoriam; & licitè expectare poſſe, ut judex ipſe pœnam illam exequatur, proindeque reum obligari in conſcientia tantùm ad non impediendam illam executionem, eamque patienter & abſque poſitiva reſiſtentia tolerandam. Ratio eſt, quia pœna confiſcationis omnium bonorum graviſſima eſt, &

talis,

Digitized by Google

talis, ut moderationem humanam excedere videatur, quòd reus ipſe teneatur ad illam exequendam, ſive ante, ſive poſt ſententiam declaratoriam criminis; & aliunde additioni hujus vocis, ipſo facto, quæ in lege facta eſt à legislatore, ſufficit, quòd condemnatio poſſit retrotrahi, & retrotrahatur uſque ad diem commiſſi criminis, quod graviſſimum eſt.

Responsio IV.

Reus damnatus ad pœnam corporalem, quæ ſit contra vitam, vel integritatem, ut mors & mutilatio, vel gravem dolorem & ignominiam afferat, ut acerba & publica ac ignominioſa flagellatio, non obligatur in conſcientia ad eam exequendam, ſed judex per miniſtros ſuos debet illam exequi.

Prob. Nam in pœnis hujuſmodi, nimis acerbum & inhumanum eſt, quòd idem ſit agens & patiens. Reus tamen ad pœnam corporalem, putà ad pœnam mortis damnatus, tenetur aliquas actiones exercere, quæ non ſunt nimis acerbæ, & convenienter ab eo poſſunt exerceri ad juvandam executionem, per juſtitiæ miniſtros faciendam, ut ſunt v. gr. ambulare, patibulum aſcendere, &c. Unde actiones illas præcipere poteſt judex, & reipſa præcipere per ſententiam ſuam cenſendus eſt.

Responsio V.

Reus damnatus ad pœnam corporalem, quæ in corpore, vel per corpus exerceri poteſt ſine nimia acerbitate, ut ſunt exilium, detentio in carcere non valdè incommodo, moderata & honeſta flagellatio, ad illam exequendam obligatur in conſcientia.

Prob. Nam ſententia judicis condemnatoria, vel ſaltem lex poſt illam ſententiam obligat in conſcientia ad exequendam pœnam corporalem, quando pœna illa, ut per ipſum reum exequenda, non involvit injuſtitiam, vel inhumanitatem, ut fert communis hominum ſenſus. Atqui talis eſt pœna corporalis, de qua loquimur, & patet in exemplis allatis. Ergo, &c. Niſi tamen ſententiæ judicis verba non actionem, ſed ſolùm paſſionem reſpectu rei ſignificent: tunc enim reus non obligatur in conſcientia ad agendum, ſed ſolùm ad patiendum, & non reſiſtendum.

Responsio VI.

Reus damnatus ad ſolvendam aliquam pecuniæ ſummam, ſi ordinaria eſt & moderata, obligatur in conſcientia ad hujus pœnæ executionem.

Prob. Quia talis pœna, ut ab ipſo reo poſt ſententiam condemnatoriam exequenda, nec injuſtitiam involvit, nec nimiam habet difficultatem; cùm, ut ſupponitur, ſit moderata & ordinaria. Porrò ſi reus poſt ſententiam condemnatoriam moriatur ante ſolutam pecuniam, quam ſolvere tenebatur in conſcientia, ad eam ſolvendam tenetur hæres: ſuccedit enim in eodem onere. Cùm autem jura dicunt pœnam non tranſire ad hæredem, loquuntur vel de pœna corporali, vel de pœna quæ nondùm fuit debita, vivente reo: tunc enim nequidem pœna pecuniaria tranſit ad hæredem, juxta hanc regulam: Morte finiuntur delicta quoad humanum forum.

ARTICULUS V.

Utrùm ignorantia excuſet à pœna quam lex imponit vel jubet imponi, aut propter actum quem prohibet, aut propter omiſſionem actus quem præcipit.

Responsio I.

Omnis ignorantia, quæ excuſat legis tranſgreſſionem, ne ſit culpabilis, excuſat etiam pœnam in utroque foro.

Prob. Nam hìc agitur de lege pœnali mixta, quæ præcipit vel prohibet aliquem actum, & tranſgreſſoribus pœnam imponit, vel jubet imponi. Ergo hìc agitur de pœna propriè dicta, quæ ſupponit culpam, ſeu tranſgreſſionem culpabilem legis, obligantis in conſcientia ad aliquem actum, vel omiſſionem ejus. Ergo pœnam, de qua hìc agitur, non incurrit, qui culpam non admittit, hoc eſt, qui legem non tranſgreditur culpabiliter. Ergo ſi propter aliquam ignorantiam non tranſgreditur culpabiliter legem, propter eandem ignorantiam non incurrit pœnam.

Hinc, quia omnis ignorantia inculpabilis excuſat legis tranſgreſſionem, ne culpabilis ſit; qui ex inculpabili ignorantia legem tranſgreditur, non obligatur in conſcientia ad pœnam exequendam, etiamſi lex pœnam imponat ipſofacto, & ante omnem declarationem: quòd ſi condemnatur à judice, quia deficit in probationibus, modò certus ſit de ſua inculpabili ignorantia, poteſt licitè pœnam vitare, modò id fiat ſine publica reſiſtentia & ſcandalo.

Obj. 1. Ignorantia excuſans culpam, non excuſat pœnam irregularitatis, & aliarum ſimilium inhabilitatum. Ergo, &c. *Reſp.* diſt. ant. Non excuſat pœnam irregularitatis, quando irregularitas non imponitur ſub ratione pœnæ propriè & ſtrictè dictæ, ſeu quando non imponitur propter culpam, ſed propter aliquam indecentiam, C. ant. tunc enim irregularitas non præſupponit culpam aliquam, ſed tantùm factum aliquod, quod cùm non impediat ignorantia, non poteſt impedire irregularitatem. Non excuſat pœnam irregularitatis, quando irregularitas imponitur ſub ratione pœnæ propriè & ſtrictè dictæ. N. ant. tunc enim irregularitas ſupponit culpam, quam impediendo, ignorantia impedit irregularitatem.

Obj. 2. Aliquando incurritur pœna propter factum alienum, non obſtante ignorantia illius qui pœnam ſuſtinet, ut conſtat in ſimonia: nam ſi quis det pecuniam alteri, ut det beneficium tertio, licèt tertius hoc inculpabiliter ignoret, tamen irritatur ejus electio, & fit inhabilis ad habendum illud beneficium. Ergo, &c. *Reſp.* neg. conſeq. Nam in caſu propoſito, electionis irritatio & inhabilitas ad beneficium, quam incurrit tertius, reſpectu illius non habet rationem pœnæ propriè & ſtrictè dictæ, ſed ſolùm alicujus incommodi, quod patienter tolerandum eſt propter bonum commune, propter quod imponitur. Ex eo autem ſequitur tantùm, quòd ignorantia excuſans culpam, non excuſet pœnam impropriè dictam: quod non negamus, & verum eſt; quia pœna impropriè dicta eſt onus ſeu incommodum quoddam, quod culpam non præſupponit in eo qui illud incurrit, & ita incurri poteſt ab aliquo, ſine aliqua ipſius culpa propter culpabile factum alterius, vel etiam proprium inculpabile, aut inculpabilem illius omiſſionem.

Obj. 3. Si quis ponat actum aliquem, prohibitum non tantùm lege humana, ſed etiam divina, ſciens, aut ſaltem nonniſi culpabiliter ignorans eſſe lege divina prohibitum, non excuſatur à pœna quam imponit lex humana, quamvis legem humanam ignoret inculpabiliter. Ergo, &c.

Reſp. ant. Regulariter loquendo, verum eſſe, quia regulariter loquendo, lex humana pœnalis prohibens aliquem actum lege divina prohibitum, pœnam apponendo, non ſolùm ſuam, ſed etiam legis divinæ tranſgreſſionem culpabilem punire intendit, & aliunde ad pœnam aliquam incurrendam non requiritur ex natura rei, ac proinde neceſſarium non eſt ut ſciatur, vel nonniſi culpabiliter ignoretur impoſitam eſſe tranſgreſſoribus. Hinc qui non ignorat inculpabiliter rebaptizationem eſſe lege divina prohibitam, & rebaptizat, incurrit pœnam irregularitatis rebaptizantibus impoſitam à lege eccleſiaſtica, rebaptizationem ſub hac pœna prohibente; quantumcumque inculpabiliter ignoret hanc legem, & pœnam irregularitatis ab ea tranſgreſſoribus impoſitam.

Dixi autem, regulariter loquendo; quia pœnæ quæ non incurruntur ſine contumacia, non incurruntur ab inculpabiliter ignorante leges quibus imponuntur: ut enim delinquens cenſeatur contumax,

requiri-

requiritur ut ſciat, aut ſaltem nonniſi culpabiliter ignoret, actum quem ponit vel omittit, prohibitum vel præceptum eſſe ea lege humana, quæ tranſgreſſoribus talem pœnam imponit. Hinc cenſuræ eccleſiaſticæ non incurruntur ab eo, qui inculpabiliter ignorat legem eccleſiaſticam, per quam imponuntur, quia in delinquente contumaciam requirunt, juxta communem Doctorum ſententiam.

Responsio II.

Quando ignorantia legis non excuſat tranſgreſſionem ejus, ne ſit graviter culpabilis, non excuſat à reatu pœnæ, quæ propter gravem illam legis tranſgreſſionem impoſita eſt, modò lex non addat verbum, quod ſcientiam & dolum requirat.

Prob. Ignorantia quæ non tollit cauſam pœnæ, non tollit pœnam: nam manente cauſa, manet effectus. Sed ignorantia quæ non impedit gravem culpam, propter quam pœna impoſita eſt, non tollit cauſam pœnæ, ut per ſe patet. Ergo non tollit pœnam. Hinc 1. ignorantia affectata nunquam excuſat à pœna, quia nunquam excuſat à culpa gravi, propter quam pœna impoſita eſt. Hinc 2. ignorantia non affectata quandoque excuſat à pœna, quandoque non, quia quandoque excuſat à culpa gravi, propter quam pœna impoſita eſt, quandoque non excuſat: excuſat enim à culpa gravi, quando leviter culpabilis eſt, utpotè orta ex negligentia levi; non excuſat, quando graviter culpabilis eſt, utpotè orta ex negligentia gravi.

Dixi 1. à pœna, quæ propter gravem legis tranſgreſſionem impoſita eſt: nam fieri poteſt, ut ignorantia, quæ non excuſat à gravi culpa, excuſet tamen à pœna, quia nimirùm excuſat ab aliqua ſpeciali malitia, quam lex intendit punire. Sic v. gr. accedens ad non ſuam, quam quidem ſcit non eſſe ſuam, ſed inculpabiliter ignorat eſſe conjugatam, quamvis mortaliter peccet, non incurrit pœnas latas contra adulteros, quia per inculpabilem ignorantiam excuſatur à ſpeciali illa peccati gravitate, quam lex contra adulteros lata, punire intendit, & ita per inculpabilem ignorantiam cauſa pœnæ tollitur.

Dixi 2. Modò lex non addat verbum, quod ſcientiam & dolum requirat: nam aliquæ leges addunt verbum, ſcienter, vel, præſumpſerit, vel, qui temerè hoc fecerit, aut aliud æquivalens, quod, ut loquuntur Juriſtæ, requirit dolum. Tunc autem ignorantia graviter culpabilis, non quidem affectata, ſed ſupina, licèt non excuſet à gravi tranſgreſſione legis, & ita non excuſet à gravi culpa, excuſat tamen à pœna, quia lex addens hoc verbum, ſcienter, aut aliud æquivalens, ſignificat ſe nolle, ut pœna quam imponit, incurratur à tranſgreſſore, niſi tranſgreſſio habeat talem circumſtantiam, nempe quòd fiat ex certa ſcientia, quam circumſtantiam excludit ignorantia, quamvis graviter culpabilis, modò ſit ſupina, non affectata: nam affectata, in æſtimatione morali, æquivalet certæ ſcientiæ.

Obj. Ignorantia in jure æquiparatur ſcientiæ. *R.* 1. Ignorantiam affectatam in jure æquiparari ſcientiæ, & dolo, quia includit ſcientiam periculi; tum quia ſufficit ad temeritatem, præſumptionem, & directam intentionem faciendi id quod à lege prohibitum eſt; tum denique quia legem & legiſlatorem contemnit.

Reſp. 2. Similiter ignorantiam ſupinam in jure æquiparari ſcientiæ & dolo in duplici caſu. 1. Quando damnum aliquod alteriùs ſubſecutum eſt. Sic v. grat. qui officium ſuum exercet cum ignorantia ſupina, perinde obligatur in conſcientia ad reſarcienda damna inde ſecuta, ac ſi ea ex certa ſcientia intuliſſet. 2. Quando per legem pœna imponitur ſimpliciter, & ſine additione verborum ſcientiam & dolum requirentium; tunc enim pœna imponitur præcisè propter gravem legis tranſgreſſionem. Unde cùm ignorantia ſupina non excuſet a gravi legis tranſgreſſione, non poteſt excuſare à debito pœnæ.

Responsio III.

Quando ignorantia excuſat tranſgreſſionem legis, ne ſit culpa gravis, licèt non excuſet ne ſit venialis culpa, excuſat tamen à pœna gravi per legem impoſita.

Prob. Nam gravis pœna non imponitur, niſi propter gravem culpam. Ergo ubi non eſt culpa gravis, gravis pœna locum habere non poteſt. Ergo hoc ipſo quòd ignorantia excuſet à gravi culpa, excuſat quoque à gravi pœna. Dico autem, gravi pœna: nam ſi pœna quam imponit lex, ſit levis, & talis, ut in levem culpam cadere poſſit, tunc ignorantia, cùm, ut ſupponitur, non excuſet à culpa levi, non excuſat à pœna, & ſervanda ſunt verba legis, & per pœnam appoſitam velle etiam levem culpam punire, cenſenda eſt.

Responsio IV.

Inculpabilis ignorantia ſolius pœnæ præcisè non excuſat ab ejus reatu.

Prob. Nam inculpabilis ignorantia ſolius pœnæ non excuſat tranſgreſſionem legis, ne ſit graviter culpabilis: poteſt enim cum inculpabili ignorantia ſolius pœnæ cognoſci, aut nonniſi culpabiliter ignorari gravis obligatio legis, quia ſicut ad hoc, ut lex graviter obliget in conſcientia, & ſe graviter obligare ſufficienter ſignificet, non requiritur ut pœnam apponat, ita, nec ad hoc, ut delinquens cognoſcat, aut nonniſi culpabiliter ignoret gravem obligationem legis quam tranſgreditur, requiritur ut cognoſcat, aut nonniſi culpabiliter ignoret pœnam appoſitam. Ergo, &c.

Obj. 1. Pœna nullo modo voluntaria eſt ei, qui tranſgreditur legem cum inculpabili ignorantia pœnæ per legem appoſitæ. Ergo excuſatur à pœna per legem appoſita. *Reſp.* neg. conſeq. Ut quis enim tranſgrediendo legem, incurrat pœnam lege impoſitam, neceſſe non eſt ut hæc pœna ſit ei voluntaria: imò potiùs oportet pœnam eſſe involuntariam, quàm voluntariam, & ad incurrendam illam, omninò ſufficit quòd delinquens ea dignus ſit, ponendo cauſam, propter quam impoſita eſt, ſive impoſitam eſſe ſciat, ſive non ſciat. Hinc Deus pœna æterna puniet infideles propter peccata mortalia, quamvis etiam inculpabiliter ignorent talem pœnam peccatis mortalibus deberi. Hinc etiam homines reis infligunt pœnam, putà mortis furibus, etiamſi ignoraverint furtum ſuſpendii ſupplicio mulctari.

Obj. 2. Saltem inculpabilis ignorantia ſolius pœnæ excuſat ab illa, quando non incurritur abſque contumacia, & ita qui legem eccleſiaſticam tranſgreditur cum inculpabili ignorantia ſolius cenſuræ tranſgreſſoribus per legem impoſitæ, excuſatur ab incurrenda cenſura, putà excommunicatione; cùm nulla cenſura eccleſiaſtica incurratur ſine contumacia.

Reſp. neg. Nam verum quidem eſt, nullam cenſuram eccleſiaſticam incurri abſque contumacia: at malè ſupponitur ad contumaciam requiri, ut qui legem eccleſiaſticam tranſgreditur, ſciat, aut ſaltem nonniſi culpabiliter ignoret cenſuram à lege appoſitam. Ad hoc enim ut quis cenſeatur contumax aliquid faciendo, vel omittendo, quod lege eccleſiaſtica graviter prohibitum vel præceptum eſt, requiritur tantùm, ut ſciat vel ſcire poſſit & debeat, hoc reipſa graviter prohibitum vel præceptum eſſe lege eccleſiaſtica.

At inquies. Quid, ſi id quod lege eccleſiaſtica graviter prohibetur vel præcipitur ſub pœna cenſuræ ipſo facto incurrendæ, ſit etiam graviter prohibitum, vel præceptum lege divina, & delinquens ſciat legem divinam, eccleſiaſticam verò inculpabiliter ignoret? *Reſp.* In caſu propoſito delinquentem peccare graviter, nec tamen cenſuram incurrere, quia non eſt contumax contra legem eccleſiaſticam. Non eſt autem contumax, quia legem eccleſiaſticam, quam etiam tranſgreditur, ignorat inculpabiliter, proindeque nec eam ſcit, nec ſcire poteſt; vel ſi poteſt, non

debet.

debet. Cùm ergo contra ſolam legem divinam peccet imputabiliter, peccat contra legem eccleſiaſticam ſine contumacia, ſine qua tamen cenſuræ per leges eccleſiaſticas impoſitæ, non incurruntur.

Dices. Cenſura eccleſiaſtica eſt pœna valdè dura, Ergo non debet incurri, niſi propter abſolutam contumaciam. Atqui delinquens non cenſetur abſolutè contumax, ſi inculpabiliter ignoret cenſuram impoſitam à lege eccleſiaſtica, quam etiam graviter tranſgreditur, & quam proinde cognoſcit, vel nonniſi culpabiliter ignorat. Ergo ad incurrendam cenſuram lege eccleſiaſtica impoſitam, non ſufficit in delinquente ſcientia, vel ignorantia culpabilis legis, ſed etiam requiritur ſcientia, vel ſaltem culpabilis ignorantia ipſiuſmet cenſuræ.

Reſp. neg. ſubſ. Nam contumacia contra legem, nihil aliud eſt quàm formalis inobedientia contra legem; & conſequenter abſoluta & perfecta contumacia contra legem, nihil aliud eſt quàm formalis inobedientia contra legem aliquid graviter prohibentem vel præcipientem, ſive tranſgreſſoribus imponat pœnam aliquam, ſive non imponat. Ad hoc autem ut aliquis ſit formaliter inobediens legi aliquid graviter prohibenti vel præcipienti, ſufficit, quòd ponat vel omittat aliquem actum, ſciens, aut ſaltem nonniſi culpabiliter ignorans illum eſſe lege graviter prohibitum, vel præceptum. Ergo ut aliquis ſit perfectè contumax contra legem, ſufficit, quòd ponat vel omittat aliquem actum, quem lege graviter prohibitum vel præceptum eſſe ſcit, vel ſaltem non ignorat niſi culpabiliter, ſupple ſemper, ignorantia vel affectata, vel ſaltem ſupina, qua ſcilicet ignorat ex gravi negligentia, id quod ſcire tenetur.

Dices. Nemo excommunicari poteſt ipſo facto per legem, quin ab ea præmonitus fuerit cum excommunicationis interminatione. Atqui tranſgrediens legem eccleſiaſticam cum inculpabili ignorantia excommunicationis ipſofacto impoſitæ per illam, quantumvis ſciat actum quem ponit vel omittit, ab illa prohibitum vel præceptum eſſe, non fuit ab illa præmonitus cum excommunicationis interminatione. Ergo, &c.

Reſp. neg. maj. Et dico quòd delinquens per legem, aliquid graviter prohibentem vel præcipientem ſub pœna excommunicationis ipſofacto incurrendæ, ſufficienter ad hoc, ut delinquendo cenſeretur perfectè contumax, præmonitus fuerit, hoc ipſo præcisè quòd ſcivit, aut ignoravit ignorantia graviter culpabili, actum lege graviter prohibitum vel præceptum eſſe, & conſequenter quòd ſufficienter præmonitus fuerit, ad incurrendam ipſofacto excommunicationem propter gravem legis tranſgreſſionem.

Dices. Cenſuræ feruntur & ipſofacto imponuntur ad puniendum contemptum legum eccleſiaſticarum. Ergo non incurruntur ipſofacto, niſi ab iis qui aut ſciunt, aut nonniſi ignorantia affectata vel ſupina ignorant illas ipſo facto impoſitas eſſe tranſgreſſoribus. *Reſp*. neg. conſeq. Nam pœnæ purè vindicativæ feruntur etiam, & ipſo facto imponuntur ad puniendum contemptum legum eccleſiaſticarum, & tamen incurruntur ipſo facto ab iis qui imputabiliter leges eccleſiaſticas, à quibus ipſo facto pœnæ illæ imponuntur, violant, ſive culpabiliter, ſive inculpabiliter ignorent pœnas illas eſſe ipſo facto impoſitas. Ergo, &c.

Dices. Cenſuræ ſunt pœnæ medicinales. Ergo ea intentione imponuntur ipſo facto per legem eccleſiaſticam, ut ipſo facto incurrantur ab iis tantùm, qui legem tranſgrediuntur cum ſcientia, aut ignorantia vel affectata, vel ſupina cenſurarum illarum. *Reſp*. neg. Itaque, quia cenſuræ ſunt pœnæ medicinales, ea intentione feruntur, non ſolùm ut cognitæ deterreant à violatione legis, ſed etiam, ut ii qui illas, legem culpabiliter tranſgrediendo, ipſo facto incurrunt etiam ignorantes, illis ad reſarcienda damna & ſcandala, & ad reſipiſcendum inducantur, poſtquam ſe illas incurriſſe reſciverint. Facta autem emendatione, ſtatim debent tolli.

Dices, C. *Ut animarum periculis*, de conſtitut. in 6. generatim dicitur ignorantes probabiliter non teneri ſententiis per ſtatuta Ordinariorum prolatis. Ergo omninò generatim intelligendum videtur, tam de ignorantibus ſententias ſolas, ſeu cenſuras per ſtatuta latas, ut eas non incurrant, quàm de ignorantibus ſtatuta ipſa, ut illis non obligentur. Nam hæc deciſio animabus favorabilis eſt; cùm facta ſit, ut vitentur earum pericula, adeòque latè extendenda eſt, quantùm patitur verborum proprietas: favores enim ampliandi ſunt, ut dicitur reg. 15. de reg. in 6. Hanc autem verborum ampliationem non ſolùm patitur, ſed etiam videtur requirere proprietas verborum.

Reſp. Eſto conſeq. Adhuc ſaltem graviter delinquentes contra leges Pontificias, ipſo facto incurrunt cenſuras legibus illis ipſofacto impoſitas, quantumvis impoſitas eſſe probabiliter ignorent. Quod enim hic ſingulare ſtatuitur pro ſtatutis Ordinariorum, extendi nec debet, nec poteſt ad ſtatuta Pontificia, quia Pontifex non eſt Ordinarius, ſed ſupremus & univerſalis paſtor. Imò ex hoc quòd hic ſtatuitur ne cenſuræ, ſtatutis Ordinariorum prolatæ, ipſo facto incurrantur ab iis qui illas probabiliter ignorant, infertur non ſolùm, quòd antea cenſuras ſtatutis Ordinariorum prolatas, ipſofacto incurrebant etiam ii qui illas probabiliter ignorabant, ſed etiam quòd nunc cenſuras ipſo facto latas à legibus pontificiis, ipſo facto incurrant, qui contra leges illas graviter peccant, ſive latas ab illis ipſo facto cenſuras ſciant, ſive non. Nam exceptio firmat regulam, ut vulgò dicitur. Ex his autem ſequitur tantùm, aſſertionem noſtram propter Caput citatum pati exceptionem in cenſuris ipſo facto per ſtatuta Ordinariorum prolatis.

Porrò pro adverſariorum ſententia nihil efficitur ex eo quòd ratio, qua in dicto cap. motus eſt Pontifex, nempe *ut animarum periculis obvietur*, extendi poſſe videatur etiam ad ſtatuta pontificia: nam quod nobis ſufficit, re ipſa non extenditur à Pontifice, & potuit Pontifex ea ſpecialiter moveri ad ſtatuendum potiùs de cenſuris per ſtatuta Ordinariorum ipſo facto prolatis, quàm de cenſuris ipſofacto prolatis per ſtatuta Pontificia, ne incurrantur niſi ab iis qui eas ſciunt, aut non ignorant niſi ignorantia craſſa, vel ſupina, ut loquitur Pontifex: neque ad id defuerunt rationabiles cauſæ, puta ne per ſtatuta particularia Ordinariorum, ſtatutis communibus ſuperaddita, nimiùm graventur fideles, & legum multiplicatione creſcat animarum periculum.

Addi poteſt Pontificem nolle ut cenſuris per ſtatuta Ordinariorum latis, in foro interno ligentur ii qui ſtatuta illa violant cum illorum ignorantia, modò hæc ignorantia non ſit craſſa, vel ſupina, per ignorantiam craſſam vel ſupinam intelligendo non quamlibet ignorantiam etiam gravem, utpotè ortam ex gravi negligentia, & ſufficiente ad peccatum mortale, ſed ignorantiam graviſſimam ortam ex graviſſima negligentia, qualis eſt ea propter quam ab aliquo ignorantur ea quæ ab omnibus ſaltem regulariter ſciuntur: cùm tamen ad incurrendas ipſofacto cenſuras, legibus Pontificiis ipſo facto latas, ſufficiat legum illarum transgreſſio facta ea qualibet ignorantia illarum graviter culpabili, & ſufficiente ad peccatum mortale, ſicut ante præſens Pontificis decretum; talis etiam transgreſſio ſtatutorum particularium Ordinariorum ſufficiebat ad incurrendas ipſo facto cenſuras, latas ipſo facto per illa ſtatuta; at nunc ſufficere non poteſt, ita in dicto Cap. ſtatuente Pontifice, ut animarum periculis obvietur.

Dices denique. Cognitio cenſuræ, per legem eccleſiaſticam ipſofacto impoſitæ, neceſſaria eſt ad cognoſcendam gravem legis obligationem, quam tamen qui non cognoſcit, niſi illam ignorantia graviter culpabili ignoret, cenſuram ipſofacto impoſitam incurrere non poteſt. Ergo qui legem eccleſiaſticam tranſgreditur, non incurrit cenſuram, niſi illam cognoſcat, aut ignoret illam ignorantia graviter culpabili.

Reſp.

Digitized by Google

Reſp. neg. ant. Nam gravis obligatio in conſcientia, quam lex intendit imponere, ſufficienter cognoſci poteſt vel ex verbis legis, vel ex materia, vel ex aliis circumſtantiis.

DISPUTATIO VIII.

De Lege irritante.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrùm dari poſſint leges irritantes, & an ſint pœnales.

Responsio I.

DAri poſſunt leges humanæ irritantes. *Prob.* Valet ab actu ad potentiam. Atqui in utroque jure civili & canonico, dantur leges irritantes, ſeu requirentes in multis contractibus certas conditiones, ſine quibus, vi legum illarum, invalidi ſunt quoad morales effectus, qui per illos fieri poſſunt, & re ipſa fierent, ſi validi eſſent.

Ratio à priori eſt, quia 1. Poteſtas irritandi contractus non eſt contraria juri naturali. 2. Ad bonum commune, & rectam gubernationem requiritur; cùm ſine tali poteſtate, fraudes aliaque gravia incommoda, & reipublicæ multùm nociva, impediri ſæpè nequeant. Sed pro ſequentibus propoſitionibus.

Nota. Legislator poteſt aliquem actum irritare dupliciter, directè ſcilicet & indirectè. Irritat indirectè, cùm aliquid per legem primariò conſtituit, & ita conſequenter tantùm prohibet & irritat. Talis eſt lex dans formam actui, & conſequenter irritans talem actum factum ſine tali forma, ut lex requirens ad valorem teſtamenti certum numerum teſtium. Legislator irritat directè, quando per legem prohibet aliquem actum cum verbis ſufficientibus ad irritandum. Talis eſt lex prohibens matrimonium Religioſi profeſſi, aut Clerici in ſacris conſtituti. Hujuſmodi autem prohibitio cum irritatione conjuncta, fieri poteſt ob finem triplicem. 1. Propter bonum commune, quia ſcilicet ad cultum divinum, vel religionis decentiam, cui provideri bonum commune poſtulat, ita expedit. 2. In favorem aliquarum perſonarum, putà ut earum fragilitati ſubveniatur. 3. In odium perſonæ, ſeu actionis ejus.

Porrò actus irritatio ſeparari non poteſt ab inhabilitate perſonæ; & quoties legislator irritat aliquem actum, ſive directè, ſive indirectè, toties inhabilitat perſonam: quoties enim aliquem actum irritat, toties reddit voluntatem ſubditi inefficacem & impotentem ad aliquid, nempe ad contrahendum, vel ad acquirendum, aut transferendum dominium, &c. quæ voluntatis ſubditi inefficacia & impotentia eſt perſonæ inhabilitas. Hinc efficitur perſonas aliquando inhabilitari ſimpliciter ad aliquem actum in ſpecie, quando aliquis actus in ſpecie ſimpliciter irritatur, ut patet in lege irritante matrimonium clerici in ſacris conſtituti; aliquando inhabilitari reſpectivè tantùm, quando actus irritatur tantùm reſpectivè ad tales perſonas, v. gr. ut patet in lege irritante matrimonium inter conſanguineos intra quartum gradum: aliquando denique inhabilitari ad aliquem actum tali modo faciendum, quando irritatur actus tali modo factus, ut patet in lege irritante matrimonia clandeſtina.

Responsio II.

Lex irritans actum indirectè tantùm, & conſequenter ad inſtitutionem formæ ſervandæ in contractu, non eſt pœnalis.

Prob. Lex enim hoc modo irritans aliquem actum, nullam ſupponit culpam, ſive propriè, ſive latè dictam, propter quam actum irritet; & neminem intendit punire, ſed ſolùm providere bono communi, inſtituendo formam actui quaſi ſubſtantialem, & ſine qua proinde valere non poſſit actus ad præſtandos effectus morales, qui per illum intenduntur. Lex igitur hoc modo irritans aliquem actum, moralis eſt, non pœnalis.

Responsio III.

Lex prohibens actum, & irritans illum intuitu boni communis, vel privatorum, quod in bonum commune aliquo modo redundat, non eſt pœnalis.

Prob. Quia talis lex actus irritationem neque intendit in odium perſonæ, neque in vindictam culpæ propriè dictæ, neque tanquam onus vel incommodum, quod imponat omittenti vel ponenti aliquem actum, quem fieri vel non fieri exigit, licèt ſine abſoluto præcepto illum faciendi vel non faciendi. Quòd ſi hujuſmodi irritationes aliquando cedant in detrimentum alicujus perſonæ, hoc eſt præter intentionem legislatoris, qui tale detrimentum non intendit, & multò minùs intendit ut puniat.

Responsio IV.

Lex prohibens & irritans actum in odium perſonæ, ſeu in vindictam culpæ propriè dictæ, etiam qua irritans, pœnalis eſt.

Prob. Lex enim irritans, etiam quà irritans, pœnalis eſt, quando intendit irritationem ſub ratione pœnæ, ut patet ex terminis. Atqui lex prohibens & irritans actum in odium perſonæ, ſeu in vindictam alicujus culpæ, intendit irritationem ſub ratione pœnæ, quod convenientiſſimè facere poteſt. Nam irritatio eſt magnum incommodum, & ſæpè valdè accommodatum delicto vindicando. Ergo, &c.

ARTICULUS II.

Utrùm, quando, & ad quid obligent leges irritantes.

Responsio I.

LEx dans formam actui, & ita indirectè & conſequenter tantùm irritans ipſofacto actum carentem tali forma, non obligat quidem ad exercitium actus, ſed obligare poteſt ad non exercendum actum ſine tali forma; & reipſa ita obligat, quando vel ſe obligare velle ſignificat ſufficienter, vel id materia legis ex natura ſua poſtulat.

Prob. 1. *pars.* Quia talis lex nullam actum abſolutè præcipit. Sic lex dans formam matrimonio, vel teſtamento, non præcipit ut matrimonium contrahatur, aut condatur teſtamentum. Ergo, &c.

Prob. 2. *pars.* Poteſtas enim obligandi in conſcientia ad non faciendum actum ſine tali forma, non eſt injuſta, & pertinere poteſt ad convenientem & utilem reipublicæ adminiſtrationem. Ergo negari non poteſt legislatori, lege ſua danti formam actui propter bonum commune, aut propter aliud bonum, in bonum commune aliquo modo redundans. Ergo revera obligat, ſi ſatis exprimit ſe velle obligare; in quo non eſt difficultas. Ergo etiamſi non exprimat ſe velle obligare, adhuc obligat, ſi materia circa quam verſatur lex, hoc eſt, ſi actus cui lex dat formam, talis ſit ex natura ſua, ut inhoneſtum ſit velle illum facere, quando non poteſt fieri validè: tunc enim lex dans formam actui, ſine qua validè fieri non poteſt, cenſenda eſt velle obligare in conſcientia ad non faciendum illum ſine tali forma. Sic v. gr. lex dans formam matrimonio, hoc ipſo cenſenda eſt graviter obligare in conſcientia ad non contrahendum matrimonium ſine tali forma, quia matrimonium contractum ſine tali forma, invalidum eſt, & eſt inhoneſtum velle contrahere matrimonium invalidum. Ex his manet probata pars tertia reſponſionis.

Responsio II.

Lex prohibens directè aliquem actum, & huic prohibitioni irritationem addens ipſo facto, obligat in conſcientia ad vitandum illum actum.

Prob. Nam talis lex eſt juſta. Ergo prohibendo actum, obligat ad illum vitandum: irritatio enim addita prohibitioni, non impedit effectum ejus, qui eſt obligare, ſed è contra obligationem auget; tum quia legislator actum non ſolùm prohibendo, ſed etiam irritando, graviùs prohibet, & ſignificat ſe velle prohibere, & obligare quantùm poteſt; tum quia ex natura rei graviùs eſt, & rationi magis adverſatur facere actum non ſolùm prohibitum, ſed etiam irritum, quàm facere actum prohibitum tantùm. Ergo, &c.

Responsio III.

Lex purè irritans, etiamſi ipſo facto irritet, non obligat in conſcientia ad vitandum actum quem irritat.

Prob. Hoc ipſo enim quòd lex purè irritat, non continet præceptum vitandi actum quem irritat, ut patet ex terminis. Atqui obligatio in conſcientia vitandi aliquem actum, non poteſt eſſe ſine præcepto illum vitandi. Ergo, &c.

Talis eſt v. gr. lex irritans renunciationem paternæ hæreditatis, quam filia, dote contenta, facit, cùm nuptui traditur; tunc enim filia non peccat; tum quia poteſt renunciare juri ſuo, quantùm poteſt, tum quia lex non continet prohibitionem renunciandi; & ſi contineret, videretur nimis dura & injuſta reſpectu filiæ, cui tamen favere intendit.

Responsio IV.

Lex ipſo facto irritans, obligat in conſcientia ad ea omnia, quæ intrinſecè ex irritatione conſequuntur, niſi tamen effectus legis ſeu irritatio impediatur.

Prob. Nam lex ipſo facto irritans actum, privat illum omni utilitate morali; ad hoc enim à lege ipſo facto irritatur, ut omni utilitate morali careat. Ergo omnis moralis uſus illius illicitus eſt, vi legis illum ipſo facto irritantis; non enim poteſt per legem privari omni utilitate morali, quin ſimul & indiviſibiliter omnis moralis uſus illius per legem reddatur illicitus. Hinc vi legis actum ipſo facto irritantis obligamur in conſcientia ad ea omnia, ad quæ tenemur ex natura rei, & conſequenter lege naturali, ex hypotheſi nullitatis actus, ſeu, quod idem eſt, ad ea omnia quæ intrinſecè conſequuntur ex actus irritatione. Hinc v. gr. lex ipſo facto irritans acquiſitionem fructuum beneficii, in conſcientia obligat, ne ſubditus ea utatur, propter illam fructus beneficii retinendo, qui proinde non ſolùm vi legis naturalis, ſuppoſita nullitate actus, ſed etiam vi legis humanæ, actum ipſo facto annullantis, tenetur in conſcientia ad fructuum illorum reſtitutionem. Dixi autem, niſi tamen, &c. quia ſublato obligationis fundamento, quod eſt actus irritatio, neceſſariò tolleretur ipſa obligatio.

Responsio V.

Lex non irritans actum ipſo facto, ſed ſolùm præcipiens ejus irritationem, non obligat privatas perſonas ante ſententiam judicis.

Prob. Nam ſi privatas perſonas obligat, vel obligat ad actus irritationem, vel ad ea quæ intrinſecè conſequuntur ex irritatione actus. Neutrum dici poteſt. Non primum: nam irritatio eſt actus proprius poteſtatis publicæ, & ita ſi non fit per legem, per judicem fieri debet. Non etiam ſecundùm: nam lex non obligat, nec obligare poteſt ad ea quæ intrinſecè conſequuntur ex actus irritatione, ſi non eſt hæc irritatio: in præſenti autem caſu non eſt ante judicis ſententiam.

ARTICULUS III.

Utrùm & quomodo impediri poſſit irritatio actus, quando lex irritat actum ipſo facto, & ante ſententiam judicis.

Responsio I.

QUando lex irritat aliquem actum in vindictam culpæ, licèt ipſo facto irritet, irritatio actus impeditur per ignorantiam, vel aliam ſimilem cauſam, quæ culpam illam excuſat.

Prob. Nam ſublata cauſa adæquata, tollitur effectus. Sed culpa, in cujus ſolius vindictam imponitur irritatio actus ipſo facto, eſt cauſa adæquata irritationis actus. Ergo impedita culpa, in cujus ſolius vindictam actus irritatur ipſo facto, impeditur actus irritatio. Ergo, &c. Hinc v. gr. qui omninò inculpabiliter, putà ex oblivione merè naturali, omittit officium divinum, facit fructus ſuos, non obſtante lege pœnali, fructuum acquiſitionem ipſo facto irritante, & contra non recitantes officium divinum lata.

Obj. Collatio beneficii ſimoniacè facta, eſt ipſo facto irrita, quamvis beneficium collatum ſit ignoranti inculpabiliter ſimoniam. Atqui tamen irritatio illa eſt pœnalis, & facta in vindictam culpæ, nempe ſimoniæ. Ergo, &c. *Reſp.* Nos hìc tantùm dicere, quòd inculpabilis ignorantia impediat irritationem actus, qui in vindictam alicujus culpæ irritatur, quando impedit culpam, cui actus irritatio impoſita eſt. In caſu propoſito, inculpabilis ignorantia quam habet is, cui beneficium confertur, non impedit culpam, in cujus vindictam irritatur collatio beneficii: non enim impedit, ne ei beneficium conferatur ſimoniacè, & ita non impedit crimen ſimoniæ, propter quod irritatur beneficii collatio. Mirum igitur non eſt, quòd nec impediat, nec impedire poſſit irritationem collationis.

Præterea, in caſu propoſito, irritatio non eſt purè pœnalis, nec habet pro cauſa adæquata culpam aliquam; non enim ſolùm inducta eſt ad vindicandum crimen ſimoniæ, ſive is cui confertur beneficium, ſit conſcius illius, ſive non; ſed etiam ad vitandam rerum ſacrarum indecentiam, quæ ex ſimonia oritur, & amovendam ab iis qui eccleſiaſtica beneficia validè conſequuntur, omnem ſimoniæ notam & infamiam.

Responsio II.

Quando lex irritat actum ipſo facto, quamvis irritet tantùm in vindictam alicujus culpæ, irritatio actus non impeditur per ignorantiam, etiam inculpabilem ſolius irritationis.

Prob. Nam ignorantia non impedit irritationem actus, quam lex imponit ipſofacto in vindictam alicujus culpæ, niſi impediendo ipſam: non enim poteſt impedire effectum, niſi impediendo cauſam ejus. Cauſa autem irritationis ipſo facto impoſitæ in culpæ vindictam, eſt ipſa culpa. Atqui ignorantia etiam inculpabilis irritationis ſolius, non impedit culpam propter quam ipſo facto per legem imponitur. Ergo, &c. Hinc beneficiarius peccans non recitando officium divinum, non facit fructus ſuos, & obligatur in conſcientia ad eorum reſtitutionem, etiamſi inculpabiliter ignoret pœnam irritationis contra non recitantes ſtatutam.

Responsio III.

Quando lex abſolutè & ſimpliciter prohibet & irritat actum ipſo facto propter bonum commune, irritatio actus nunquam impeditur, lege ſtante in ſuo vigore, nec interveniente Principis diſpenſatione.

Prob. Nam cùm legislator abſolutè & ſimpliciter prohibet & irritat aliquem actum ipſo facto propter bonum commune, vult illum irritare pro quolibet caſu morali: leges enim hujuſmodi non feruntur,

niſi

niſi propter graviſſimam cauſam, & quæ proinde poſtulat ut ſemper effectum ſuum habeant, & prò quocumque caſu irritet. Ergo, &c. Portò poteſtas irritandi actum ipſo facto pro quocumque caſu morali, propter graviſſimam & urgentiſſimam cauſam ad bonum commune pertinentem, non repugnat juri naturali, imò juri naturali maximè conſentanea eſt, utpotè ad bonum commune & rectam gubernationem vel neceſſaria, vel ſaltem maximè utilis.

Obj. 1. Metus gravis impedit irritationem actus, quamvis lex abſolutè & ſimpliciter prohibeat & irritet actum propter bonum commune. Ergo, &c. Nam lex humana non poteſt obligare cum tanto rigore, ut ſi gravis metus mortis immineat niſi fiat actus, adhuc tamen obliget ad non faciendum actum, & impediat ne validè fiat. *Reſp.* neg. & dico, legem humanam id poſſe, cùm ad bonum commune neceſſarium eſt, aut ſaltem valdè expedit. Neceſſarium autem eſt, aut ſaltem valdè expedit ad bonum commune, ut lex abſolutè & ſimpliciter prohibens & irritans actum aliquem propter commune bonum, habeat effectum ſuum, etiam in gravi periculo mortis, ſaltem quantùm eſt actus irritationem.

Dico autem, quantùm eſt ad actus irritationem: nam ſi actus talis eſt, ut licitè fieri poſſit, etiam cùm invalidè fit, tunc propter grave mortis periculum lex fortaſsè non obligabit in conſcientia ad omittendum actum, & ſolùm irritabit illum, quod fortaſsè bono communi ſufficit in tali caſu. Bonitas autem noſtræ reſponſionis ex eo validè confirmatur, quòd ſi propter gravem mortis metum, leges abſolutè & ſimpliciter prohibentes & irritantes actus aliquos propter bonum commune, non haberent effectum ſuum, ſaltem quoad actuum irritationem, homines inde ſumerent occaſionem incutiendi metum hujuſmodi ad eludendas leges illas, & ut validè fierent actus, qui alioquin invalidi eſſent; quod bono communi maximè obeſſet, & in graviſſimum reipublicæ detrimentum redundaret.

Obj. 2. Quamvis lex abſolutè & ſimpliciter prohibeat & irritet actum propter bonum commune, ceſſat tamen irritatio, quando is cujus intereſt, juri ſuo renunciat. Ergo, &c. *Reſp.* neg. ant. Nam talis lex reſpicit bonum commune in actus irritatione, cujus boni communis conſideratio non ceſſat, quantumvis privatum perſonæ alicujus incommodum ceſſare videatur per voluntariam juris renunciationem; nec poteſt quis derogare bono communi, cedendo bono proprio. Hinc lex v. gr. irritans matrimonium metu contractum, habet effectum ſuum, & matrimonium invalidum eſt, quamvis ille qui metum patitur, velit renunciare juri ſuo, & validè contrahere.

Dices. Lex ad profeſſionis validitatem poſtulans integrum probationis annum, generalis erat ante Concilium Tridentinum, & tamen ceſſabat irritatio, ſi is cujus intererat, cedebat jure ſuo. Ergo etiam in legibus de quibus agitur, ceſſare poteſt, & ceſſat irritatio, eo, cujus intereſt, cedente jure ſuo. *Reſp.* neg. conſeq. Ratio diſparitatis eſt, quia lex illa antiqua, non abſolutè & ſimpliciter prohibebat, & irritabat profeſſionem religioſam, factam ante annum probationis expletum, ſed ſolùm ſub hac conditione, niſi utraque pars, cujus intererat, hoc eſt, niſi novitius & conventus cederent jure ſuo, ſeu liberè conſentirent in profeſſionem factam ante integrum probationis annum.

Præthereà, lex illa non fuit lata primariò & immediatè propter bonum commune ſtatus religioſi, ſed propter bonum privatum contrahentium, & dependenter ab eorum renunciatione, ut patet ex cap. *Ad apoſtolicam* de Regularibus, ubi de anno probationis, olim requiſito ad profeſſionis validitatem, dicitur: *Qui in ſubſidium fragilitatis humanæ noſcitur inſtitutus*, E contra verò lex qua Trident. Conc. ſeſſ. 25. in decreto cap. 15. prohibet & irritat profeſſionem religioſam factam ante annum ætatis 16. expletum, & ante annum integrum probationis, primariò & immediatè intendit bonum commune ſtatus religioſi, & propter illud abſolutè & ſimpliciter prohibet & irritat: unde ſemper habet effectum ſuum, & profeſſio facta ante annum ætatis 16. expletum, & integrum probationis annum, ſemper eſt nulla, quantumcumque contrahentes, hoc eſt, novitius & conventus, juri ſuo renunciare intendant.

Obj. 3. Leges aliquæ, abſolutè & ſimpliciter prohibentes & irritantes, fundantur in præſumptione. Atqui ſæpè contingit præſumptionem non eſſe conformem veritati. Ergo ſæpè contingit leges illas non habere effectum ſuum: ceſſante enim fundamento irritationis, irritationem ipſam ceſſare neceſſe eſt. Ergo, &c. *Reſp.* leges illas, abſolutè & ſimpliciter prohibentes & irritantes, quæ fundantur in præſumptione, fundari non in præſumptione facti, ſed in præſumptione, vel potiùs in certa ſcientia periculi. Sic lex abſolutè & ſimpliciter prohibens & irritans profeſſionem religioſam factam ante annum ætatis 16. expletum, & annum probationis integrum, non prohibet & irritat profeſſionem ſic factam, quia profeſſio ſic facta, fit ſine ſufficienti judicio, & deliberatione, & vitæ religioſæ experientia; ſed quia morale & certum periculum eſt, ne fiat. Semper igitur leges hujuſmodi habent effectum ſuum, & ſemper irritant, ſive factum quod timetur, exiſtat, ſive non; quia ſive exiſtat, ſive non, ſemper exiſtit periculum, ſemperque illius amovendi conſideratio, qua ſola movetur legiſlator, ſubſiſtit.

Obj. 4. Saltem leges civiles, quamvis abſolutè & ſimpliciter irritent, non irritant pro quocumque caſu morali: nam jus utrumque, canonicum & civile, docet contra leges illas juramenta ſuſtinenda eſſe, quando ſine animæ diſpendio impleri poſſunt. Ergo, &c.

Reſp. neg. ant. De legibus civilibus, non ſolùm irritantibus, ſed etiam prohibentibus abſolutè & ſimpliciter. *Ad prob. Reſp.* Jus utrumque loqui de legibus civilibus, purè irritantibus. Magnum autem diſcrimen eſt inter leges purè irritantes, & leges non ſolùm irritantes, ſed etiam prohibentes abſolutè & ſimpliciter: hæ enim feruntur primariò & immediatè, ſaltem regulariter, propter bonum commune, cui derogare non poteſt renunciatio proprii juris, & quod proinde, non obſtante qualibet juris proprii renunciatione, poſtulat ut actus prohibitus, ſit irritus. Leges verò purè irritantes feruntur in favorem privatorum, cui favori renunciare poſſunt, & renunciando fortaſsè impedire actus irritationem, quia fortaſsè leges illæ non irritant actum abſolutè, ſed tantùm ſub tacita conditione, niſi is cujus in favorem lata eſt lex, juri ſuo renunciaverit.

Dico, fortaſsè: nam multùm veriſimile eſt leges illas, quamvis purè irritantes, abſolutè irritare, & ita actum, non obſtante qualibet juris proprii renunciatione facta, irritum eſſe. Nec negotium faceſſit, quod utroque jure dicitur, juramenta ſuſtinenda eſſe contra leges civiles irritantes, quando ſine diſpendio animæ ſuſtineri poſſunt: hoc enim dicitur, non quia juramentum actus irritationem impedit, ſed quia per illud, actus qui per legem non erat prohibitus, perinde ſuſtinetur, ac ſi per legem irritatus non eſſet.

Responsio IV.

Quando lex conſtituit formam ſubſtantialem, ſervandam in actu, & ſic indirectè irritat ipſo facto actum, ſine tali ſolemnitate factum, tunc actus ſine tali ſolemnitate facti irritatio impediri nullatenùs poteſt, lege ſtante in ſuo vigore, nec interveniente Principis diſpenſatione.

Prob. Cùm enim forma, lege conſtituta, ut in reſponſione dicitur, ſit ſubſtantialis actui, ſub ratione talis contractus, profeſſionis, teſtamenti, &c. & res nulla ſubſiſtere, & ſuum eſſe habere poſſit ſine forma ſua ſubſtantiali; alioquin hæc forma ſimul eſſet ſubſtantialis, & non eſſet; manifeſtum eſt ſine forma per legem conſtituta actum nullatenùs ſubſiſtere poſſe,

& hæ

& habere ſuum eſſe in tali vel tali ratione contractus, profeſſionis, teſtamenti, &c. Hinc matrimonium ſemper invalidum eſt, ſi celebretur ſine ſolemnitate requiſita à Concil. Trident. in iis locis, in quibus lex Concilii promulgata fuit, quamvis contrahatur ex inculpabili ignorantia hujus legis, vel ex gravi metu mortis, aut alterius nocumenti graviſſimi.

ARTICULUS IV.

Utrum & quomodo impediri poſſit irritatio actus, quando lex non irritat illum, niſi dependenter à ſententia judicis.

Responsio.

QUando lex irritat actum dependenter à ſententia judicis, poteſt actus irritatio impediri multis modis; & quandiu per ſententiam judicis non irritatur, manet validus.

Prob. Nam 1. irritatio actus impediri poteſt, & quidem licitè, quando actus ita occultus eſt, ut in judicio probari nequeat: nemo enim ex vi talis legis tenetur actum ſuum irritare, aut ejus irritationem procurare, ſed poteſt expectare legitimam judicis inquiſitionem, quæ tamen legitima eſſe non poteſt, quandiu res eſt occulta. Si quæ autem in actu irritabili injuria illata eſt, is qui intulit, tenetur illam, & damna ex illa ſecuta reſarcire, non expectata judicis ſententia. Sic v. gr: qui rem emit infra dimidium juſti pretii, tenetur in conſcientia, & non expectata ſententia judicis, ſupplere id quod juſti pretii deeſt, & damna ſecuta reparare, quamvis non teneatur emptionem, quantumcumque irritabilem, reſcindere.

2. Etiamſi actus ſit publicus, & probari poſſit in judicio, poteſt tamen & quidem licitè impediri ejus irritatio ex conſenſu partium, modò conſenſus ille non imperet partibus, ut actum irritent, aut ejus irritationem apud judicem proſequantur, ſed ſolùm judici præcipit, ut, cùm res ei conſtiterit, ſententiam ferat.

3. Item etiamſi actus ſit publicus, ejus irritatio impediri poteſt etiam licitè per legitimam præſcriptionem contra actionem, ſeu actorem: cùm enim irritatio fieri nequeat ſine actione judiciali, & hæc actio excludatur per legitimam præſcriptionem, per legitimam præſcriptionem irritatio impeditur, & actus firmatur: in hoc autem caſu, qui contra actionem legitimè præſcripſit, nihilominus tenetur reſarcire damnum, ſi quod intulit.

4. Licèt actus ſit publicus, probabilis, & ad judicem delatus, poteſt adhuc irritatio actus efficaciter impediri: poteſt enim judex non ferre ſententiam, vel ferre injuſtam, & ſic poteſt non reſcindere actum, qui tamen manet validus, quandiu non reſcinditur. At qui injuſtè impedit irritationem, ſi damnum intulit impediendo, tenetur illud reparare, ſive ille judex fuerit, ſive falſus teſtis, ſive alia tertia perſona, ſive ipſemet reus, injuſtè ſeipſum defendendo. Imò ſi reus ipſe injuſtè impedivit irritationem actus, per quem actoris bona injuſtè adeptus eſt, tenetur damnum reſarcire in ſpecie, & conſequenter actum reſcindere.

ARTICULUS V.

Utrum lex omnis purè ac ſimpliciter prohibens actum aliquem, hoc ipſo irritet illum; ita ut omnis actus, contra legem prohibentem factus, irritus ſit.

Responsio I.

EX ſola rei natura lex purè ac ſimpliciter prohibens actum aliquem, non irritat illum.

Prob. Ut lex ipſo facto irritet, neceſſe eſt, ut id per ejus verba ſufficienter exprimatur: ea enim eſt legis natura, ut nihil poſſit operari, niſi quod ſufficienter exprimit, quia ea eſt humanæ voluntatis poteſtas, ut non ſit ad extra efficax, quantumcumque id velit, niſi exprimatur ſufficienter, proindeque voluntas legiſlatoris, quantumcumque intendentis obligare, vel etiam irritare, neutrum habere poteſt effectum, niſi exteriùs expreſſa ſufficienter, & intimata. Atqui per ſolùm verbum præcipiendi, vel prohibendi, non exprimitur ſufficienter actus irritandi.

Responsio II.

Leges civiles, purè ac ſimpliciter prohibentes actum, irritant illum in terris Imperio ſubjectis, & irritant ipſo facto, & in conſcientia, ante judicis ſententiam.

Prob. Ex lege *Non dubium*, cod. lib. 1. tit. 14. in qua Imperator ſic loquitur: *Nullum pactum, nullam conventionem, nullum contractum inter eos videri volumus ſubſecutum, qui contrahunt, lege contrahere prohibente. Quod ad omnes etiam legum interpretationes, tam veteres quàm novellas trahi generaliter imperamus: ut legiſlatori, quod fieri non vult, tantùm prohibuiſſe ſufficiat; cæteraque quaſi expreſſa ex legis liceat voluntate colligere: hoc eſt, ut ea quæ lege fieri prohibentur, ſi fuerint facta, non ſolùm inutilia, ſed pro infectis etiam habeantur: licèt legiſlator fieri prohibuerit tantum, nec ſpecialiter dixerit, inutile eſſe debere quod factum eſt. Sed & ſi quid fuerit ſubſecutum ex eo, vel ob id, quod interdicente lege factum eſt, illud quoque caſſum atque inutile eſſe præcipimus. Secundum itaque prædictam regulam, qua ubicumque non ſervari factum lege prohibente cenſuimus, certum eſt, nec ſtipulationem hujuſmodi tenere, nec mandatum ullius eſſe momenti, nec juramentum admitti.* Ex quibus ſic argumentor. Poteſt legiſlator, ſi velit, contractus factos contra legem purè prohibentem, irritare ipſo facto, & in conſcientia, ante ſententiam judicis, & hoc ſe velle, per verba legis citatæ, ſufficientiſſimè videtur exprimere. Ergo, &c.

Responsio III.

Leges civiles, purè ac ſimpliciter prohibentes actum, non irritant illum in terris non ſubjectis Imperio.

Prob. Nam ſi irritant, vel irritant ex natura rei, & vi puræ ac ſimplicis prohibitionis, vel vi legis *Non dubium*, vel vi denique alterius legis, vigentis in terris pro quibus latæ ſunt. Nihil horum dici poteſt. Non primum, ut patet ex Reſp. I. Non ſecundum: nam lex *Non dubium* non extenditur ad terras quæ non ſunt Imperio ſubjectæ, quia nullam in illas juriſdictionem habet Imperator: non enim habet, aut habere poteſt juriſdictionem aliquam, niſi in ſubditos Imperio. Non denique tertium; quia nulla talis lex aſſignari poteſt. Hinc in Gallia v. gr: & Hiſpania, leges civiles purè ac ſimpliciter prohibentes actum, non irritant illum.

Obj. 1. Voluntas inferioris non poteſt eſſe efficax contra voluntatem ſuperioris. Sed quando lex etiam purè ac ſimpliciter prohibet aliquem actum, voluntas ſuperioris reſiſtit voluntati inferioris quoad actum illum. Ergo voluntas inferioris quoad actum illum non poteſt eſſe efficax, & conſequenter non poteſt illum validè efficere.

Reſp. Voluntatem inferioris non poſſe efficacem eſſe contra voluntatem ſuperioris, in eo, in quo voluntas ſuperioris reſiſtit actui ejus. Unde ſi voluntas ſuperioris reſiſtit valori actus, actus non poteſt eſſe validus: ſi verò tantùm reſiſtit honeſtati, & libertati morali actus, actus non poteſt quidem eſſe honeſtus & licitus, at poteſt eſſe validus. Quando autem lex purè ac ſimpliciter prohibet aliquem actum, voluntas ſuperioris reſiſtit tantùm honeſtati, ac libertati morali actus: unde tunc inferioris voluntas non

poteſt

Digitized by Google

poteſt quidem niſi malum moraliter actum facere; at ſi facit, validum facit, niſi lex alia in ſubſidium legis purè prohibentis veniat, & actus valori reſiſtat.

Obj. 2. Actus non ſunt validi ſine adminiculo juris. At jus non cooperatur actibus, qui fiunt contra legem prohibentem. Ergo, &c. *Reſp.* Ad hoc ut actus ſint validi, eos per ſe loquendo non indigere adminiculo juris, ſeu non indigere, ut jus illis poſitivè aſſiſtat, ſed ſatis eſſe, quòd illis non reſiſtat irritando: quandiu enim voluntati humanæ per voluntatem ſuperioris facultas non adimitur, vel impeditur quoad poteſtatem & valorem actus, tandiu ex natura rei validè contrahit, donat, & alia ſimilia facit.

Reſponſio IV.

Leges eccleſiaſticæ non irritant actum, quem purè & ſimpliciter prohibent.

Prob. Nam ſi irritant, vel irritant ex natura rei, vel propter legem *Non dubium*, vel denique propter legem aliam eccleſiaſticam, irritantem actus factos contra leges eccleſiaſticas, purè & ſimpliciter prohibentes. Nihil horum dici poteſt. Non primum, ut patet ex dictis ſuperiùs. Non ſecundum; quia lex *Non dubium*, cùm ſit civilis, non interpretatur leges eccleſiaſticas. Prætereà, dici non poteſt, quòd fuerit canonizata, ut mox oſtendetur. Non denique tertium, quia nulla lex hujuſmodi aſſignari poteſt, Ergo, &c.

Obj. Gregorius Papa lib. 1. Regiſtri indict. 2. ep. 7. canonizavit legem *Non dubium*: nam ita loquitur: *Imperiali conſtitutione apertè ſancitum eſt, ut ea quæ contra leges fiunt, non ſolùm inutilia, ſed etiam pro infectis habenda ſint.* Et cap. *Quæ contra*, de regulis juris in 6. dicitur: *Quæ contra jus fiunt, debent utique pro infectis haberi.*

R. ad 1. Gregorium loco laudato declarare teſtamentum cujuſdam Abbatiſſæ invalidum eſſe, quia factum erat contra legem Juſtiniani, prohibentem monachos teſtari, cujus effectum oſtendit per verba laudata. At non acceptat legem *Non dubium*, ut vim habeat in jure canonico. *Reſp. ad* 2. Regulam allegatam, vel tantùm inſtruere judicem, ut reſcindat ea quæ contra leges prohibentes facta ſunt, ſi poterunt & merebuntur reſcindi, vel intelligendam eſſe de iis quæ fiunt contra leges ſtatuentes formam ſubſtantialem actûs, & ſine qua proinde actus validus eſſe non poteſt.

DISPUTATIO IX.

De interpretatione, diſpenſatione, abrogatione, & ceſſatione legum humanarum.

ARTICULUS PRIMUS.

Quotuplex ſit legum humanarum interpretatio.

1. Interpretatio legum humanarum triplex eſt, authentica, uſualis, & doctrinalis. Authentica eſt ea, quæ fit authoritate illius, qui legem poteſt ferre. Uſualis eſt ea, quæ fit per uſum & conſuetudinem, quæ eſt optima legum interpres. Doctrinalis denique eſt ea, quæ fit per doctrinam & explicationem peritorum. Hæc autem poſtrema interpretatio à duabus prioribus differt in eo, quòd non habeat vim legis, quia non procedit ab habente poteſtatem juriſdictionis: unde detegit tantùm obligationem, non eam facit. Quòd ſi obligationem detegit evidenter, aut certò moraliter, quia omnes aut penè omnes Doctores in eundem legis ſenſum conſentiunt, tunc lex ſervari debet juxta ſenſum illum: Si verò Doctores inter ſe diſſentiunt circa ſenſum legis, tunc quilibet, tuta conſcientia, ſequitur interpretationem, ſibi, omnibus maturè ponderatis, veriſimiliorem, quamvis libertati faveat.

Porrò ad faciendam interpretationem doctrinalem, diligenter conſiderare oportet proprietatem verborum legis, rationem ſeu cauſam legis, præſertim ſi in lege expreſſa eſt; materiam legis, & circumſtantias, aliaque adjuncta, quæ aliquid poſſunt conferre ad detegendam legiſlatoris mentem & intentionem, quæ etiam conjici poteſt ex aliis legibus, in quibus eadem verba, vel ſimilia, in tali ſenſu accipiuntur; vel ex eo, quòd alioquin verba legis continerent injuſtitiam, vel abſurditatem: nam correctio legum odioſa eſt, & quantum poteſt, vitari debet; vel denique ex eo, quòd alteri legi repugnarent: leges enim debent inter ſe conciliari, & aliæ per alias explicari.

2. Interpretatio legis iterùm duplex eſt, una ſimplex, qua interpretamur verborum ambiguitatem, & altera per æquitatem, qua interpretámur caſum aliquem particularem non comprehendi in lege, quamvis verba legis clara ſint, & ad caſum illum extendi videantur, quia generalia ſunt; & hæc interpretatio vocatur Epykia, quæ à Doctoribus cum Ariſtotele communiter definitur, Emendatio legis ex ea parte, qua deficit propter univerſale, hoc eſt, æqua & rationalis interpretatio legis, quod non obligat in aliquo caſu particulari, quamvis generalibus verbis lata ſit à legiſlatore. Unde Epykia eſt reſtrictio quædam legis in certis caſibus, quos rationabiliter præſumitur non comprehendere, licèt ejus verba id præſeferant, quia generalia ſunt.

Porrò quandoque neceſſarium eſt & obligatorium uti Epykia, quando qui legem obſervaret, contra rectam rationem ageret; quandoque verò licitum eſt, ſed ſine neceſſitate & obligatione morali, quando lex obſervari poteſt abſque peccato, imò & laudabiliter per actum heroicum; tamen non obligat cum tanta neceſſitate ad ſui obſervationem.

ARTICULUS II.

Penes quos ſit poteſtas diſpenſandi in legibus humanis.

Nota. Diſpenſatio propriè dicta, de qua hic agitur, eſt legis relaxatio circa perſonas aliquas, vel aliquos actus, aut effectus legis in iis caſibus, in quibus alioquin lex obligaret, aut talem effectum haberet. Unde poteſtas hoc modo diſpenſandi, eſt poteſtas juriſdictionis, & eſt duplex, ordinaria ſcilicet, & delegata. Ordinaria eſt ea, quæ competit alicui, ratione ſui officii, ſeu ex vi ſui muneris: delegata verò eſt ea, quam quis habet ex conceſſione illius qui ordinariam habet. Hæc autem poteſtas delegata concedi poteſt duplici modo, nempe, ut loquuntur, ab homine, vel à jure. Quòd ſi à jure datur, tranſit in ordinariam, vel ei æquiparatur. Si datur ab homine per privilegium, non expirat per mortem concedentis: ſi verò datur per ſimplicem commiſſionem, mortuo vel amoto delegante, ceſſat, ſi res eſt integra. Quocumque autem modo detur, eſt favorabiliter & amplè interpretanda, ſalva proprietate verborum, quia eſt beneficium Principis, & ad bonum commune valdè utilis, ſi prudenter & moderatè ea utatur delegatus.

Reſponſio I.

Poteſtatem diſpenſandi in lege humana ordinariam habet Princeps, vel alius ſuperior, qui eam tulit; item ſucceſſor illius cum pari poteſtate; item, qui poteſtatem habet ſuperiorem circa eoſdem ſubditos.

Prob. 1. *pars*. Nam ad eandem poteſtatem pertinet ferre legem, & in ea diſpenſare. *Prob.* 2. *pars*. Nam qui ſuccedit cum pari poteſtate, reipſa poteſt id totum, quod potuit is cui ſuccedit. *Prob.* 3. *pars*. Nam ſuperior poteſt abrogare legem inferioris. Ergo à fortiori ordinariam habet poteſtatem in ea diſpenſandi.

Ran-

Responsio II.

Inſerior non habet poteſtatem ordinariam diſpenſandi in lege ſuperioris, at poteſt habere delegatam.

Prob. 1. *pars*. Nam officium inferiùs & ſubordinatum, non dat nec dare poteſt poteſtatem ordinariam diſpenſandi in lege ſuperioris. At inferioris officium inferiùs eſt & ſubordinatum. Ergo, &c.

Prob. 2. *pars*. Quia ex natura rei non requiritur ad diſpenſationem, ut ipſe legiſlator per ſe ipſum illam exerceat, ſed poteſt illam exercere per alium. Ergo poteſt inferiori delegare poteſtatem diſpenſandi, exceptis tamen caſibus, in quibus hoc jure aliquo ſpeciali prohibitum eſt.

Responsio III.

Qui poteſtatem habet ordinariam, & à fortiori qui non habet niſi delegatam diſpenſandi in lege, peccat diſpenſando ſine juſta & rationabili cauſa.

Prob. Nam, quod eſt vitium acceptionis perſonarum, & juſtitiæ diſtributivæ oppoſitum, imprudenter & irrationabiliter liberat ab onere communi eum, qui non eſt liberandus, aut eo modo, quo non eſt liberandus. Unde potiùs diſſipat, quàm diſpenſat. Itaque peccat graviter, ſi materia in qua diſpenſat, gravis eſt; & tandiu peccat, quandiu non revocat diſpenſationem, quoad uſum futurum. Item peccat ſubditus, petendo diſpenſationem ſine juſta cauſa, quia ſuperiorem inducit ad actum illicitum: ſicut peccat etiam, utendo tali diſpenſatione. Sed ex occaſione data.

Nota 1. Duplex eſt cauſa diſpenſandi in lege humana; una intrinſeca, quæ obſervationi legis directè opponitur, afferendo aliquod impedimentum legi, aut ejus obſervationem reddendo nimis gravem. Talis eſt infirmitas aliqua reſpectu legis qua præcipitur jejunium. Altera verò extrinſeca, quæ à circumſtantiis extrinſecis ſumitur, ut à nobilitate, dignitate, honoribus, meritis erga rempublicam, &c.

2. Quid ſufficiat, ut cauſa diſpenſandi ſit juſta, generaliter definiri non poteſt, ſed in caſibus particularibus prudenti judicio decernendum eſt pro loco, tempore, perſona, & aliis circumſtantiis occurrentibus.

3. Neceſſe non eſt, tantam eſſe cauſæ juſtitiam, ut vi illius ſolius ceſſet obligatio legis: nam tali cauſa exiſtente, non eſſet opus diſpenſatione, ſed ad ſummum interpretatione, quando ſcilicet tanta cauſæ juſtitia non eſſet ſatis nota.

4. Quamvis non debeat cauſæ juſtitia eſſe tanta, ut tollat legis obligationem, talis tamen debet eſſe, ut idonea ſit ad movendum rationabiliter ſuperiorem ad hoc ut relaxet vinculum legis, quod alioquin maneret.

5. Licèt inferior dubitet utrùm ratio petendi diſpenſationem ſit ſufficiens, non tamen peccat, illam ſincerè proponendo ſuperiori, aut utendo diſpenſatione, ſi detur, ſi modò deponat dubium, conformando judicium ſuum judicio ſuperioris, qui prudenter judicaſſe cauſam diſpenſandi ſufficientem fuiſſe, præſumendus eſt, niſi ratio gravis in oppoſitum obſtet.

6. Neceſſarium non eſt cauſam diſpenſandi talem eſſe, ut ea exiſtente, ſuperior diſpenſare teneatur; ſed ſatis eſt, quòd poſſit licitè cum ſubditis benigniùs agere diſpenſando, & tunc diſpenſatio data vocatur in jure, Gratia.

7. Quando cauſa diſpenſandi talis eſt, ut ſuperior teneatur diſpenſare, quia vel bonum commune aut privatum petentis diſpenſationem id poſtulat, vel ſuperior poteſtas præcipit ut diſpenſetur; non idcircò ſubditus liber eſt ab obligatione legis, ſi negetur diſpenſatio. Unde tunc vel ad ſuperiorem poteſtatem recurrendum eſt, vel ſervanda eſt lex.

Responsio IV.

Diſpenſatio data etiam ſine juſta cauſa, valida eſt, ſi detur ab eo qui ordinariam habet poteſtatem diſpenſandi; ſecùs, ſi ab eo qui tantùm delegatam habet.

Prob. 1. *pars*. Nam obligatio legis pendet non ſolùm in fieri, ſed etiam in conſervari a voluntate legiſlatoris, & conſequenter ab eo qui ſuccedit cum pari poteſtate; & à fortiori, ab eo qui ſuperior eſt. Ergo ſi legiſlator, vel æqualis, aut ſuperior, nolit eam obligare in aliquibus circumſtantiis, aut aliquas perſonas, quacumque de cauſa nolit, reverà non obligat. Unde tunc ſubditus utendo diſpenſatione, non peccat contra legem humanam, nec pœnam incurrit, quam imponit lex illa; peccat tamen contra legem naturalem, qua prohibetur, ne pars toti diſcordet ſine rationabili cauſa, & peccat contra virtutem illam, ex cujus affectu lex humana præcipit vel prohibet actum, perinde ac ſi non eſſet cum illo diſpenſatum; quia nimirùm lex naturalis ex affectu ejuſdem virtutis præcipit ſubdito ut omittat vel faciat actum prohibitum vel præceptum lege humana, quandiu lex humana viget, aut ipſe non habet rationabilem cauſam utendi diſpenſatione obtenta.

Prob. 2. *pars*. Nam 1. obligatio legis non pendet in conſervari ab inferiore, ſicut nec ab eo pendet in fieri. 2. Superior cenſendus eſt inferiori non conceſſiſſe poteſtatem diſpenſandi niſi ex rationabili cauſa. Ergo, &c.

Dices. Homines non acceperunt à Deo poteſtatem diſpenſandi in votis, niſi ex juſta cauſa. Unde diſpenſationes in votis, ſine juſta cauſa datæ, ſunt invalidæ. Ergo, &c.

Reſp. Neg. conſeq. Ratio diſparitatis eſt, quia in diſpenſatione votorum, legiſlator eſt purus diſpenſator & œconomus. At in diſpenſatione legis ſuæ dominus eſt: tunc enim non vult uti jure quod habet ad obligandum, & poteſt nolle etiam irrationabiliter; cùm planè liberum ei ſit velle non velle. Nolendo autem non obligat, licèt peccet; proindeque diſpenſat, etiam ſine juſta cauſa relaxando vinculum obligationis, quæ continuò pendet ab ejus libera voluntate obligandi.

ARTICULUS III.

Utrùm & quot modis abrogari poſſint leges humanæ.

Responsio I.

Legiſlator poteſt quacumque de cauſa validè abrogare legem à ſe latam. Idem poteſt ſucceſſor cum pari poteſtate, & à fortiori utriuſque ſuperior.

Prob. 1. *pars*. Nam, ut jam dictum eſt, obligatio legis non ſolùm in fieri, ſed etiam in conſervari pendet à libera voluntate legiſlatoris; & ita ſicut tandiu perſeverat, quandiu perſeverat moraliter voluntas obligandi legiſlatoris, ita deſinit penitùs, cùm penitùs deſinit voluntas obligandi legiſlatoris. Atqui voluntas obligandi, quam legiſlator habet, penitùs deſinere poteſt pro legiſlatoris arbitrio. Ergo pro legiſlatoris arbitrio poteſt penitùs deſinere obligatio legis, & conſequenter quacumque de cauſa poteſt legiſlator abrogare legem ſuam, quamvis peccet, hoc faciendo ſine juſta & rationabili cauſa: hoc enim, quod grave eſt, bono communi adverſatur.

Responsio II.

Inferior non poteſt abrogare legem ſuperioris ſine ejus licentia.

Prob. Nam voluntas & jus inferioris non poteſt prævalere contra voluntatem & jus ſuperioris. Hinc Epiſcopi non poſſunt abrogare leges Pontificias, aut quidquam ſtatuere contra jus canonicum, vel leges ſuorum ſuperiorum, ut Concilii provincialis, vel nationalis. Hinc laici derogare non poſſunt legibus eccleſiaſticis, &c.

Responsio III.

Abrogatio legis fieri poteſt tribus modis.

Prob. Nam fieri poteſt, 1. per ſimplicem revocationem. 2. Per contrariam conſuetudinem non ſcriptam, à ſuperiore expreſsè vel tacitè approbatam. 3. Per aliam legem, qua vel conſtet de abrogatione ſimpliciter facta, vel contrarium priori legi ſtatuatur, quod fit interdùm addita particula derogante in generali, vel in particulari, non obſtante, &c. Interdùm verò ſine tali particula, & ſine ulla mentione prioris legis; nam ſi lex poſterior ſtare non poteſt cum priore lege, illam revocat: poſterior enim voluntas priori contraria, priorem revocat. Tunc tamen abrogatio, quantùm fieri poteſt, reſtringi debet, quia communiter odioſa eſt, & de ſe, niſi neceſſaria ſit reipublicæ nociva. Unde quantùm poteſt fieri, leges ſunt inter ſe conciliandæ, & legum concordia anteponenda eſt abrogationi, niſi tamen prioris legis abrogatio, & ſucceſſio poſterioris, favorabilior ſit. Sed

Obſerva 1. Leges ſpeciales non abrogari per poſteriores generales, ſine expreſſa mentione, ſed è contra has per illas limitari. Ratio eſt, quia, ut docent Canoniſtæ communiter, Princeps cenſetur ignorare legem ſpecialem, cujus expreſſam mentionem non facit: unde quia voluntas non fertur in incognitum, non cenſetur velle illam abrogare per legem generalem poſteriorem, non habentem clauſulam derogatoriam.

Obſerva 2. Triplici modo ſupra dicto legem abrogari poſſe validè, ſive juſta ſit cauſa abrogandi, ſive non. Juſtæ autem abrogationis cauſæ ſunt, ſi lex alia contraria, utilior futura ſit; ſi propter rerum mutationem, expediat leges alias condi; ſi legum multitudo ſit magna, & aliquas vel multas revocari expediat.

Quæres. Quandonam ceſſet lex? *Reſp.* Ipſofacto ceſſare, quando ceſſat tota & integra ratio, propter quam lata eſt: quia lex non obligat, niſi quandiu legiſlator vult, ut obliget. Atqui tota & integra cauſa, propter quam lex lata fuit, ceſſante, legiſlator non vult ampliùs legem obligare. Ergo, &c.

TRA-

TRACTATUS NONUS.

DE

REGULIS FIDEI.

REgula fidei dicitur id quod continet vel proponit infallibiliter veritates à Deo revelatas, pertinentes ad fidem catholicam. Dividitur in animatam & inanimatam. Inanimata duplex eſt, Scriptura ſcilicet & Traditio: animata verò, quæ duplex, univerſitas fidelium, ſeu paſtorum & ovium, univerſitas paſtorum, ſeu corpus paſtorale capiti ſuo Romano Pontifici conjunctum; Concilium generale à Romano Pontifice approbatum, & Sedes Apoſtolica.

DISPUTATIO PRIMA.

DE SCRIPTURA SACRA.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrùm dentur aliquæ Scripturæ Sacræ, ſeu divinæ.

RESPONSIO I.

DAri ſacras aliquas ſcripturas evidenter credibile eſt evidentia abſoluta & perfecta, adeòque reſpectu omnium ſufficientiſſima.

Prob. Scriptura ſacra dicitur ea, quæ continet verbum Dei, ſeu divinas revelationes. Atqui dari hujuſmodi ſcripturas evidens eſt ſaltem evidentia credibilitatis abſoluta & perfecta. Ergo, &c. *Prob. min.* Nam habemus motiva, quæ ſi non ſeparatim, ſaltem conjunctim ſumpta, oſtendunt evidenter evidentia abſoluta & perfecta non poſſe niſi imprudentiſſimè negari, quòd dentur aliquæ ſcripturæ, quæ verbum Dei, ſeu revelationes à Deo factas continent, ſive, quod idem eſt, quòd aliquæ ſcripturæ, eæ nimirum, de quibus infra, verè contineant verbum Dei, ſeu revelationes à Deo factas. Ergo, &c.

Motiva autem illa ſunt, illarum ſcripturarum antiquitas; illarum mirabilis conſervatio inter tot & tantas perſecutionum & hæreſum procellas, quibus hactenùs exagitata eſt chriſtiana religio; puritas, ſublimitas & ſanctitas doctrinæ quam continent; illarum planè divina in hominum animis ad amorem Dei, & virtutum omnium exercitium convertendis energia; ſumma veneratio, qua illas proſecuti ſunt à ſeptemdecim ſæculis innumeri penè viri in religione chriſtiana, doctrina, ſanctitate & ſapientia inſignes; prophetiarum, quas habent, veritas eventu comprobata; authorum, à quibus conſcriptæ fuerunt diverſis temporibus, locis & linguis, ſumma inter ſe conſenſio & concordia. Ex his autem argumentis ſaltem collectivè ſumptis, quis non evidenter colliget, ſine temeritate maxima negari non poſſe ſcripturarum illarum divinitatem?

RESPONSIO II.

Imò dari aliquas ſcripturas divinas, ſimpliciter evidens eſt evidentia magna morali.

Prob. Tam certum & evidens eſt dari divinas aliquas ſcripturas, quàm certum & evidens eſt religionem chriſtianam eſſe veram religionem: unum enim è præcipuis religionis chriſtianæ dogmatibus eſt, quòd dentur aliquæ ſcripturæ, verè continentes verbum Dei, ſeu revelationes à Deo factas. Atqui, ut ſuo loco probatum eſt, certum & evidens eſt ſimpliciter evidentia magna morali, religionem chriſtianam eſſe veram religionem. Ergo, &c.

Portò ſcripturæ illæ, quarum divinitatem nonniſi imprudentiſſimè negari poſſe, imò ſimpliciter evidentem eſſe probavimus, dividuntur, velut totum in partes, in eas quæ ante adventum Chriſti exaratæ fuerunt, & componunt vetus teſtamentum; & eas, quæ conſcriptæ fuerunt poſt Chriſti adventum, & in illis novum teſtamentum conſiſtit. Hæ itaque in lege gratiæ, illæ verò in lege Moſaica ab authoribus à Deo inſpiratis, qui idcircò Authores ſacri nominantur, conditæ fuerunt. Sed

Nota. Pro ſequentibus articulis. Hæc vox Canon, duplicem habet ſignificationem. 1. Enim ſignificat idem ac Regula. Hinc Conciliorum decreta de fide vel moribus, vocantur Canones, quia ſunt fidelibus credendorum vel agendorum regulæ; ſed hæc vocis acceptio non eſt hujus loci. 2. Significat idem ac Catalogus, & in hac ſignificatione hìc ſumitur, cùm ſcripturis ſacris attribuitur. Cùm itaque quæritur, quis ſit canon librorum ſacrorum, ſenſus eſt, quis ſit librorum ſacrorum catalogus; & cùm quæritur, quinam libri ſint canonici, ſenſus eſt, quinam libri in librorum ſacrorum catalogum ſint relati. Canon hìc eſt librorum ſacrorum catalogus, & libri canonici ſunt libri ſacri.

ARTICULUS II.

Quot & quos in ſuo Canone libros habuerint Hebræi.

REſp. In canone Hebræorum fuerunt libri viginti duo, nempe Geneſis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium. (Hos quinque libros à Moſe conſcriptos Legem nuncuparunt Hebræi.) Liber Joſue, liber Judicum, in quem compingunt librum Ruth; liber Samuelis, quem nos primum & ſecundum Regum dicimus; liber Regum, qui apud nos tertio & quarto Regum continetur; Iſaias, Jeremias, Ezechiel; liber duodecim Prophetarum; Job, Pſalterium Davidis, Salomonis Proverbia, Eccleſiaſtes, Canticum Canticorum, Daniel, Verba dierum, qui apud nos Paralippomenon primus & ſecundus inſcribitur; Eſdras, qui apud Latinos & Græcos in duos libros diviſus eſt, & Eſther.

Prob. Ex Joſepho lib. 1. contra Appionem Alexandrinum, num. 27. & 28. ubi tamen non enumerat, ſed ſolùm indicat præfatos libros, quos, ut hic obiter obſervare operæ pretium eſt, monet omnes ante Artaxerxis obitum fuiſſe conſcriptos. Ex Origene apud Euſebium, lib. 6. Hiſtor. Eccleſ. cap. 18. niſi quòd non habet expreſſam libri Ruth mentionem. Ex S. Hilario in Prologo in libr. Pſalmorum num. 15. Ex S. Cyrillo Hieroſolymitano catecheſi 4. Ex S. Epiphanio in libro de menſuris & ponderibus. Ex S. Hieronymo in Prologo Galeato, cujus ordinem ſecuti verba ferè exſcripſimus. Ex S. Iſidoro Hiſpalenſi lib. 6. originum cap. 1. Ex S. Damaſceno lib. 4. orthodox. fidei cap. 18.

Quæres. Utrùm apud Hebræos fuerint plures librorum ſacrorum canones editi?

Reſp. Triplex eſt hac de re ſententia. Prima docet tres fuiſſe librorum ſacrorum canones editos; primum ab Eſdra Sacerdote & Sriba ſub Artaxerxe Perſarum rege; ſecundum à Synagoga magna, antequam LXX. Interpretes ad interpretandas ſacras Scripturas ad Ptolomæum Philopatorem in Ægyptum mitterentur; tertium item à Synagoga magna poſt bella Machabæorum. Secunda ſententia docet duos tantùm librorum ſacrorum canones fuiſſe apud Hebræos; primum ab Eſdra, ſecundum à Synagoga magna, vel antequam in Ægyptum mitterentur LXX. Interpretes cum ſacro codice, vel ſaltem cùm Phariſæos inter & Saducæos exorta eſt controverſia, concinnatum. Tertia ſententia docet unicum apud Judæos fuiſſe librorum ſacrorum canonem, ab Eſdra confectum.

Quæres 2. Quis fuerit author præfati Hebræorum canonis?

Reſp. Plane dicendus eſt præfatus Hebræorum canon ab Eſdra confectus. Nam 1. ſententiæ omnes Eſdram unius canonis authorem, & duæ priores in probando duplici vel triplici canone deficiunt, & meris conjecturis nituntur: neque primam juvant hæc verba lib. 2. Machab. cap. 2. *Conſtruens* (Nehemias) *bibliothecam, congregavit de regionibus libros, & prophetarum, & David, & epiſtolas Regum, & de donariis. Similiter autem & Judas ea quæ deciderant per bellum, quod nobis acciderat, congregavit omnia, & ſunt apud nos.* Ex his enim ad ſummum colligi poteſt, canonem ab Eſdra primò contextum, ſub Nehemia & Juda recognitum fuiſſe, & exemplaria à librariorum mendis expurgata.

2. Rabbinis præfatum canonem, non Eſdræ, ſed Synagogæ attribuentibus ſatisfit, ſi dicatur Eſdras canonem à ſe compoſitum, Judæorum concilio, quod Sanedrin vocabatur, obtuliſſe, conciliumque canonem à ſe recognitum comprobaſſe, & authoritate ſua, quæ in libris conſecrandis ſuprema erat, ſanciviſſe.

3. Præfatum canonem Eſdrinum eſſe, diſertis verbis docet S. Iſidorus Hiſpal. lib. 6. originum c. 1. *Hebræi*, inquit, *vetus teſtamentum, Eſdra authore, juxta numerum litterarum ſuarum, viginti duobus libris accipiunt.* Hanc ſuam ſententiam profectò hauſerat ex antiquioribus Patribus, ex quibus ſatis apertè colligitur. Nam ſic ait S. Irenæus lib. 3. cap. 25. *Inſpiravit* (Deus) *Eſdræ ſacerdoti tribus Levi, præteritorum Prophetarum omnes rememorare ſermones, & reſtituere populo eam legem, quæ data eſſet per Moyſem.* Et Tertullianus lib. de habitu muliebri cap. 3. *Omne inſtrumentum Judaicæ litteraturæ per Eſdram conſtat reſtauratum.* S. Hilarius prologo in Pſalmos ſcribit, *Eſdram, ut antiquæ traditiones ferunt, incompoſitos* (Pſalmos) *& pro authorum ac temporum diverſitate diſperſos, in volumen unum collegiſſe & retuliſſe.* S. Baſilius *Eſdram omnes divinos libros ex mandato Dei eructaviſſe*, dicit in epiſtola ad Chilonem. S. Hieronymus *Eſdram Pentateuchi reſtauratorem* appellat in lib. contra Helvidium. Theodoretus denique argumento in Pſalmos aſſerit, *Eſdram ediſſe in lucem libros cœleſtis gratiæ plenos, qui cùm propter Judæorum incuriam, tum verò ob impietatem Babyloniorum, diutius depravati permanſerunt.* Certè cùm Patres reſtauratorem librorum ſacrorum Eſdram faciunt, & nullum alium præter illum faciunt, hoc ipſo ſatis apertè videntur ei canonem Hebræorum attribuere. Sed

Quæres 3. Quomodo libros ſacros reſtauravit Eſdras? Utrùm ſcilicet illos omnes & integros de novo ex inſpiratione divina dictando, an verò diſperſos colligendo, & in unum corpus ordinando?

Reſp. Duplex eſt hac de re ſententia. Prima ſententia docet, libros omnes ſacros tempore captivitatis Babylonicæ, quando Hieroſolymitana civitas diruta, & templum flammis abſumptum eſt, periiſſe, adeòque Eſdram illos non aliter poſteà reſtaurare potuiſſe, quàm eos de novo ex inſpiratione divina ſcribendo, vel dictando. Secunda ſententia docet, univerſam quidem Scripturam, quæ publicè ſervabatur in templo, cùm ipſo templo conflagraſſe, & ita periiſſe; ſed apud privatos, putà apud Ezechielem, Danielem, Hieremiam, Aggæum, Zachariam, Mardochæum, & ipſum Eſdram, aliqua exempla integra, vel eorum ſaltem partes alias apud alios, ſervatas fuiſſe; quòd enim nulli privati ſacram apud ſe Scripturam haberent, prorſus incredibile eſt; adeòque Eſdram non aliter reſtauraſſe libros ſacros, quam eos variis in locis inventos colligendo, & collectos in unum corpus redigendo, atque menda, ſi quæ ſcribarum incuria irrepſerant, corrigendo.

Hanc ſecundam ſententiam facilè anteponimus priori, quam tamen videtur eſſe ſecutus S. Baſilius loco citato, ob teſtimonium libri quarti Eſdræ, qui quia apocryphus eſt, & paſſim fabulas Judaicas redolet, nullam planè meretur fidem: in hoc autem libro, cap. 14. expreſſis verbis narratur, Eſdram inſpiratum divinitùs, ſcripturam, quæ omninò interierat, reparaſſe, quinque viris dictando tota quadraginta diebus, cujus facti nullum veſtigium extat in ſcripturis canonicis, & ab Eccleſia receptis, nec ex traditione probari poteſt. Nam Baſilio plures alios opponimus; nempe Irenæum, Tertullianum, Hilarium, Hieronymum, & Theodoretum, qui ſimpliciter dicunt Eſdram libros ſacros reſtituiſſe, inſtauraſſe, collegiſſe, in lucem edidiſſe, nec addunt hoc feciſſe dictando memoriter, quod factum, ſi verum eſſet, non fuiſſet ſilentio prætermittendum, utpotè miraculoſum, & ad conciliandam ſcripturis authoritatem aptiſſimum.

Adde quòd Theodoretus loco citato expreſsè teſtatur libros ſacros poſt Urbis Hieroſolymitanæ devaſtationem permanſiſſe, quamvis partim ob Judæorum incuriam, partim ob Babyloniorum impietatem depravatos. Theodoreto planè conſonat ſanct. Chryſoſtomus homil. 8. in epiſtol. ad Hebræos, ubi aſſerit, Eſdram à Deo inſpiratum, ut ex librorum ſacrorum reliquiis ſcripturam componeret, & componendo repararet.

Quæres 4. Utrùm præter libros Hebræorum canone contentos, fuerint etiam alii libri ſacri in lege Moſaica conſcripti.

Reſp. Præter libros Eſdrino canone contentos, fuerunt etiam alii libri ſacri & divini, nempè libri Tobiæ, Judith, Sapientiæ, Eccleſiaſtici, & Machabæorum primus & ſecundus. Nam 1. quòd hi libri in lege Moſaica conſcripti fuerint; nemini dubium eſt. 2. Quòd ſint ſacri & divini, conſtat ex teſtimonio Eccleſiæ, quæ illos ut ſacros & divinos adoptavit, & in canone ſuo poſuit, ut infra videbitur. Præter hos autem libros, fuiſſe adhuc alios in lege veteri, etiam à Prophetis conſcriptos, habemus ex libris 1. & 2. Paralipomenon, in quibus citantur. Utrùm autem fuerint ſacri, ſeu ex divina inſpiratione conſcripti, an non, controvertitur. Alii enim divinos omnes fuiſſe aſſerunt, nec tamen in Hebræorum canonem relatos, quia exciderant, cùm Eſdras canonem ſuum compoſuit: alii aſſerunt aliquos fuiſſe divinos, ſed non omnes: alii denique nullos divina inſpiratione, ſed humana diligentia exaratos fuiſſe volunt, in qua videtur eſſe ſententia S. Auguſtinus lib. 18. de Civ. cap. 38. Res videtur nobis planè dubia. Nam ſicut Prophetæ poterant non loqui, & quandoque non loquebantur ut Prophetæ, ſed ut homines; ita poterant ſcribere non ut Prophetæ, ſed ut homines, humanæ induſtriæ relicti. Quo autem ex his duobus modo prophetæ conſcripſerint libros illos, quorum meminit ſcriptura canonica, & qui injuria temporum perierunt, nec in librorum ſacrorum catalogo fuerunt, quis definiet?

Quæres 5. Quare libri Tobiæ, Judith, Sapientiæ, Eccleſiaſtici, & Machabæorum primus & ſecundus, nunquam ab Hebræis, libris ſacris ac divinis accenſiti fuerint?

Reſp. 1. Non potuerunt libris ſacris accenſeri ab Eſdra, quia nondùm extabant, nec exarati fuerunt, niſi poſt mortem Artaxerxis, quod manifeſtum eſt de primo & ſecundo Machabæorum, & de reliquis facilè oſtenditur: cùm enim ſint verè ſacri & divini,

Eſdras,

Eſdras, qui erat propheta, & à Deo ad reparandam ſcripturam ſuſcitatus, atque in eadem illa ſcriptura verſatiſſimus, ut ſignificatur lib. 1. Eſdræ, cap. 7. non prætermiſiſſet illos, cùm canonem ſuum conderet, ſi tunc temporis jam extitiſſent.

2. Poſt Eſdræ tempora, libri illi quamvis in pretio fuerint apud Hebræos, ab eis tamen in librorum divinorum canonem non fuerunt relati, quia apud eos Prophetarum ſucceſſio incerta fuit poſt mortem Artaxerxis, hoc eſt, quia apud eos incertum fuit, utrùm poſt mortem Artaxerxis fuerint aliqui homines ad ſcribendum inſpirati, adeòque utrùm præfati libri qui poſt Artaxerxis tempora fuerunt conſcripti, ex inſpiratione divina conſcripti fuerint. Hanc rationem ſuggerit Joſephus, lib. 1. contra Appionem num. 29. ubi ita loquitur: *Ab Artaxerxe verò uſque ad noſtrum tempus ſingula quidem conſcripta, non tamen priori ſimili fide ſunt habita, eò quod non fuerit certa ſucceſſio Prophetarum.*

Quæres 6. Utrùm præfati libri Tobiæ, Judith, &c. ut ſacri & divini recepti fuerint ab Helleniſtis?

Reſp. Hac de re duplex eſt ſententia. Prima docet præfatos libros ut ſacros & divinos receptos eſſe ab Helleniſtis, hoc eſt, à Judæis qui græca utebantur lingua, licèt ut tales non reciperentur ab Hebræis, hoc eſt à Judæis, qui hebraica lingua utebantur. Secunda verò ſententia negat. Hanc ſententiam priori facilè anteponimus.

Ratio eſt, quia 1. Prophetarum & hominum à Deo inſpiratorum poſt Artaxerxis tempora ſucceſſio non magis certa fuit apud Helleniſtas, quàm ap. Hebræos. 2. Helleniſtæ non minùs religioſi fuerunt, nec minori reverentia Eſdrinum canonem proſecuti ſunt, quàm Hebræi, qui tamen pro ſua in canonem ab Eſdra confectum reverentia, nihil ei addere, aut ex eo demere unquam auſi ſunt, parati potiùs tormenta quælibet pati, & mori, quàm alterutrum attentare, teſte Joſepho lib. 1. contra Appionem num. 29. & 30. *Tanto*, inquit, *ſæculo jam præterito*, hoc eſt, libris factis quos Moſes, & alii deinceps homines divino ſpiritu afflati uſque ad Artaxerxis mortem conſcripſere, & ex quibus Eſdras canonem ſuum compoſuit, *neque adjicere quidquam aliquis, nec auferre, nec transformare præſumpſit. Omnibus enim inſertum eſt mox ex prima generatione Judæis, hæc divina dogmata nominare, & in his utique permanere: & propter ea, ſi oporteat, libenter mori, &c.* 3. Hebræi habuerunt apud ſe ſynagogam magnam, cujus erat, ut docent ipſimet prioris ſententiæ defenſores, controverſias de librorum divinitate exortas dirimere; adeòque priùs apud Hebræos præfati libri ut ſacri & divini recipiendi fuerunt & in canonem referendi, quàm ut canonici reciperentur, aut etiam poſſent recipi ab Helleniſtis.

Dices. Præfati libri partim græcè primùm conſcripti, partim chaldæo vel hebræo in græcum ſermonem converſi, verſioni LXX. Interpretum, qua utebantur Helleniſtæ, inſerti fuerunt. *Reſp.* Eſto. Sed quid inde? Certè in noſtro canonicarum ſcripturarum codice habemus orationem Manaſſes regis Juda, cum libris tertio & quarto Eſdræ, nec tamen idcircò ſunt ſcriptura canonica, ſed à nobis ut apocrypha rejiciuntur.

Dices. Præfati libri legebantur in ſynagogis Helleniſtarum. *Reſp.* Si legebantur, non ut ſacri & divini, ſed ut pii, & ad animarum ædificationem idonei legebantur. Unde enim Helleniſtæ potiùs habere potuerint, quàm Hebræi, libros illos ut ſacros & divinos recipiendos eſſe? Quare S. Hieronymus, cùm in præfationibus in libros Tobiæ & Judith ait eos ab Hebræis inter Hagiographa recenſeri, non addit etiam ut ſacro divinos receptos eſſe, & lectos ab Helleniſtis? Denique Helleniſtarum & Hebræorum unus & idem fuit canon: quis enim Helleniſtarum canonem ab Hebræorum canone diſtinxit unquam? Ergo apud Helleniſtas non plures libri ut canonici ſuſcepti & lecti ſunt, quam apud Hebræos.

Dices. Præfatos libros Eccleſia accepit ab Helleniſtis. *Reſp.* Eſto. Dico, eſto: nam quare Eccleſia dicitur libros illos ab Helleniſtis potiùs quàm ab Hebræis accepiſſe; cùm non ſolùm Helleniſtæ, ſed etiam Hebræi eos apud ſe habuerint, etiam græco ſermone editos? Sed eſto: at ſaltem Eccleſia libros illos ab Helleniſtis accepit tantùm ut hagiographos, ab Apoſtolis verò ut ſacros & divinos. Et verò etiam ſuppoſito, quòd præfati libri ut ſacri & divini ſuſcepti fuerint ab Helleniſtis, ad hoc ut Eccleſia libros illos velut ſacros & divinos prudenter ſuſciperet, opus habuit Apoſtolorum authoritate: ad hoc enim ſufficere non poterat authoritas Helleniſtarum, libros illos velut ſacros & divinos ſuſcipientium, contradicentibus Hebræis, & libros illos ſolùm ut hagiographos ſuſcipientibus.

ARTICULUS III.

Quinam libri, tam ex veteri quàm ex novo Teſtamento, ſint in canone Eccleſiæ Catholicæ.

RESPONSIO I.

IN Canone Eccleſiæ, 1. ſunt ex Teſtamento veteri quinque libri Moyſi, ideſt, Geneſis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium; Joſue, Judicum, Ruth, quatuor Regum, duo Paralippomenon, Eſdræ primus & ſecundus, qui dicitur Nehemias; Tobias, Judith, Eſther, Job, Pſalterium Davidicum 150. Pſalmorum, Parabolæ, Eccleſiaſtes, Canticum Canticorum, Sapientis, Eccleſiaſticus, Iſaias, Hieremias cum Baruch, Ezechias, Daniel, duodecim Prophetæ minores, ideſt, Oſee, Joel, Amos, Abdias, Jonas, Michæas, Naum, Abacuc, Sophonias, Aggæus, Zacharias, Malachias, duo Machabæorum primus & ſecundus.

2. Sunt etiam ex novo Teſtamento quatuor Euangelia ſecundùm Matthæum, Marcum, Lucam, & Joannem, Actus Apoſtolorum à Luca Euangeliſta conſcripti; quatuordecim Epiſtolæ Pauli Apoſtoli, ad Romanos, duæ ad Corinthios, ad Galatas, ad Epheſios, ad Philippenſes, ad Coloſſenſes; duæ ad Theſſalonicenſes, duæ ad Timotheum; ad Titum, ad Philemonem, ad Hebræos; Petri Apoſtoli duæ; Joannis Apoſtoli tres; Jacobi Apoſtoli una, Judæ Apoſtoli una, & Apocalypſis Joannis Apoſtoli.

Ita Synodus Tridentina, quæ huic ſacrorum librorum catalogo hæc verba ſubjicit: *Si quis autem libros ipſos integros cum omnibus ſuis partibus, prout in Eccleſia Catholica legi conſueverunt, & in veteri vulgata latina editione habentur, pro ſacris & canonicis non ſuſceperit .... anathema ſit.*

Quæres. Utrùm hic librorum ſacrorum canon primùm editus ſit à Synodo Tridentina?

Reſp. Negativè. Nam eundem illum canonem habent ſæculo ſeptimo Iſidorus Hiſp. lib. 6. originum, cap. 1. Sæculo quinto Innocentius I. in epiſt. ad Exuperium, cap. 7. quod his verbis incipit: *Qui verò libri recipiantur in canone ſanctarum ſcripturarum, brevis annexus oſtendit.* Ex quibus colligitur Eccleſiam Romanam canonem hunc ſemper habuiſſe; neque enim Innocentius primùm condit canonem, quem mittit ad Exuperium, ſed canonem in Eccleſia ſua receptum mittit. Quando autem receptum, niſi ab initio ex traditione apoſtolica, cùm ab initio traditiones Apoſtolicas omnes habuerit, omneſque ſemper cuſtodierit, & cuſtoditura ſit fideliter?

Eodem ſæculo quinto eundem canonem habent Auguſtinus lib. 2. de Doctrina Chriſtiana cap. 8. & Gelaſius in Concil. Rom. 70. Epiſcoporum; quarto denique ſæculo Concilium Carthagin. III. cap. 47. Porrò quòd Eccleſia Africana etiam antea ab initio habuerit, ſuaderi poteſt ex Tertulliano & Cypriano, qui libros omnes hoc canone contentos citant ut ſcripturam divinam, excepto fortaſsè uno aut altero ex veteri teſtamento. Sed

T 3 *Nota.*

Digitized by Google

Nota. Pro ſequentibus articulis. Libri canone noſtro comprehenſi, in duplici ſunt claſſe: prima eſt eorum, qui ut ſacri & divini ſemper ab univerſa Eccleſia recepti fuerunt, unde proto-canonici nuncupantur: ſecunda eorum eſt, quorum divinitas non ita ſemper explorata fuit in univerſa Eccleſia, & ita ab aliquibus catholicis aliquando in dubium revocata, aut etiam negata eſt, unde vocantur Deutero-canonici.

ARTICULUS IV.

Quinam ex libris veteris Teſtamenti, canone noſtro comprehenſis, ſint proto-canonici, quinam verò deutero-canonici.

RESPONSIO I.

Libri proto-canonici ex veteri Teſtamento, ſunt Geneſis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium, liber Joſue, Judicum, Ruth, Regum libri quatuor, Paralippomenon duo, Eſdræ primus & ſecundus, Job, Pſalterium 150. Pſalmorum, Proverbia, Eccleſiaſtes, Canticum Canticorum, Iſaias, Hieremias, Ezechiel, Daniel, duodecim Prophetæ minores.

Prob. Nam de his libris nulla unquam fuit controverſia inter Chriſtianos, ſed in univerſa Eccleſia ſemper recepti fuerunt ut ſacri & divini. Patet 1. ex omnibus Patribus, Conciliis & Pontificibus, qui ſacrorum librorum Teſtamenti veteris catalogum texuerunt, & in eum retulerunt libros omnes modò recenſitos; hos etenim in catalogum illum retulerunt ſecundo ſæculo Melito Sardenſium epiſcopus apud Euſebium, lib. 4. hiſtor. Eccleſ. cap. 26. Tertio Origenes apud eundem Euſebium, lib. 6. hiſtor. Eccleſ. cap. 18. Quarto, Concilium Laodicenum, Hilarius præf. in lib. Pſalmorum num. 15. Gregorius Nazianzenus, in carmine de veris ac genuinis ſcripturis, Cyrillus Hieroſ. catecheſ. 4. Concilium Carthaginenſe III. cap. 47. Hieronymus in Prologo Galeato. Quinto, Innocentius I. in epiſt. ad Exup. cap. ult. Auguſtinus lib. 2. de Doctrina Chriſtiana cap. 8. Gelaſius in Concil. Rom. Septimo, Iſidorus Hiſp. lib. 6. originum ſeu etymologiarum cap. 1. Octavo, Damaſcenus lib. 4. de fide cap. 18. Decimoſexto denique Oecumenica Synodus Tridentina. Patet 2. ex eo quòd omnes alii Patres tam græci quàm latini, hos libros ut ſacros & divinos paſſim citent in ſuis operibus.

RESPONSIO II.

Libri deutero-canonici ex veteri Teſtamento ſunt, Eſther, Baruc, Danielis pars, nempe Hymnus trium puerorum, Suſannæ hiſtoria & hiſtoria, draconis, quem Daniel interfecit; Tobias, Judith, Sapientia, Eccleſiaſticus, libri Machabæorum duo; primus & ſecundus.

Prob. Nam horum divinitas non ita fuit ſemper explorata in univerſa Eccleſia, ut unanimi omnium fidelium conſenſu recepta fuerit & credita, ſed tandem univerſalis Eccleſiæ definitione ſancita eſt. Ergo, &c. Prima pars ant. oſtenditur, 1. de libro Eſther. Nam Melito Sardenſis apud Euſebium illum prætermittit. Item omittit illum Gregorius Nazianzenus, cùm hac clauſula: *Si quid extra hæc* (hoc eſt, extra catalogum modò ex veteris teſtamenti libris concionatum) *invenitur, inter adulterinos libros numerandum eſt*. Item Synopſis Athanaſiana diſertis verbis eum à canonicis ſcripturis amandat. Item Hieronymus hujus libri capita 11. 12. 13. 14. 15. 16. cum majore parte decimi, ſaltem ut ſuſpecta habuiſſe colligi poteſt ex præfatione & annotationibus in hunc librum.

2. De Baruc; quia apud Hebræos nec legebatur, nec habebatur, ut teſtatur Hieronymus in præfat. in Hieremiam, & idcircò illum in ſua veteris teſtamenti interpretatione prætermiſit, ut ibidem refert. Prætereà, in librorum ſacrorum catalogis, quos Patres, Concilia, & Pontifices olim texuerunt, expreſſa illius mentio non invenitur, exceptis tribus, Conciliis ſcilicet Laodiceni, Hilarii, & Cyrilli Hieroſolymitani, in quibus poſt Hieremiam Baruc ponitur.

3. De enumeratis Danielis partibus: nam Hieronymus in præfatione in Danielem ſic de illo loquitur: *Apud Hebræos nec Suſanna habet hiſtoriam, nec hymnum trium puerorum, nec Belis draconiſque fabulas: quas nos, quia in toto Orbe diſperſa ſunt, verò antepoſito, eaſque jugulante ſubjecimus, ne videremur apud imperitos magnam partem voluminis detruncaſſe*. Quibus verbis apertè ſignificat, ſe illas Danielis partes ut ſpurias & ſuppoſititias habuiſſe. Prætereà, Julius Africanus in epiſtola ad Origenem ſcripta, ut refert Euſebius lib. 6. hiſtor. Eccleſ. c. 23. aſſerebat hiſtoriam Suſannæ *fictam videri, & alienam à ſcriptura prophetica*. Denique in Synopſi Athan. dicitur, hiſtoriæ Suſannæ contradici.

4. De reliquis: nam 1. Melito, Origenes, Concilium Laodicenum, Hilarius, Gregorius Nazianzenus, & Cyrillus Hieroſolymitanus non habent illos in ſuis Catalogis. 2. Synopſis Athanaſii eos expreſſis verbis excludit. 3. Damaſcenus expreſsè excludit librum Sapientiæ & Eccleſiaſtici, reliquorum verò non meminit. 4. Denique libros illos omnes extra Hebræorum canonem eſſe docet Hieronymus in Prologo Galeato.

Secunda pars ant. patet ex ſeſſione 4. Synodi Tridentinæ in decreto de canonicis ſcripturis, in quo libri illi omnes cum omnibus ſuis partibus, prout in Eccleſia catholica legi conſueverunt, & in veteri vulgata latina editione habentur, inter ſacras & canonicas ſcripturas numerantur, & anathematizantur ii, qui eos pro ſacris & canonicis ſcripturis non ſuſceperint.

Porrò libri illi omnes, etiam ante Tridentinam Synodum, magnam ſemper in Eccleſia habuerunt authoritatem, ut oſtenditur, 1. de libris Sapientiæ, Eccleſiaſtici, Tobiæ, Judith, & Machabæorum primo & ſecundo. Hos enim libros in librorum ſacrorum canone collocant Synodus Carthagineſ. III. Innocentius I. Auguſtinus, Gelaſius, & Iſidorus Hiſpan. Prætereà, à Patribus græcis & latinis citantur ut ſcriptura divina. Denique Eccleſia Romana eos ut canonicos ſemper habuit: nam habebat eos in ſuo canone tempore Innocentii I. Ergo antea ſemper habuerat; alioqui dicatur ſub quo Pontifice, & ex qua occaſione cœperit habere.

2. De libro Eſther, etiam quoad ſeptem poſtrema capita, & de libro Danielis, etiam quoad illas partes, quibus contradictum eſt. Nam ſic argumentor. Hos libros canonicis ſcripturis annumerant Concilium Laodicenum, Concilium Carthaginenſe III. Hilarius, Cyrillus Hieroſolymitanus, Innocentius I. Auguſtinus, Gelaſius, Iſidorus Hiſp. & Damaſcenus, atque canonicis ſcripturis annumerant libros illos, quales habebantur in vulgata editione, qua utebatur univerſa Eccleſia, & quæ græcorum lingua & litteris continebatur, ut teſtatur Hieronymus in annotatione ad c. 10. libri Eſther. Sed liber Eſther cum ſeptem poſtremis capitibus, & liber Danielis cum illis partibus, quibus aliquando contradictum eſt, habebantur in vulgata illa editione, qua utebatur univerſa Eccleſia, ut de libro Eſther expreſsè aſſerit Hieronymus in ſuis annotationibus ad ejus ſeptem poſtrema capita, & de libro Danielis colligitur ex eodem Hieronymo præfatione in Danielem, ubi ait, ſe prædictas Danielis partes auſum non eſſe prætermittere, quia toto Orbe diſperſæ erant, & ne videretur apud imperitos magnam partem voluminis detruncaſſe. Quare autem hoc, niſi quia partes illæ Danielis legebantur in vulgata editione, quæ terebatur manibus omnium?

Confirm. De utroque libro: nam vulgata illa editio, quæ in tota Eccleſia erat recepta, & græcè *κοινὴ* dicebatur, teſte Hieronymo præfatione in lib. 6. in Iſaiam, teſte eod. Hieronymo in ſua ad Auguſtinum

epiſtola,

Digitized by Google

epiſtola, quæ inter Auguſtinianas undecima eſt, fuit ea quam Origenes concinnavit ex interpretatione LXX. Seniorum, & Theodocionis verſione, & in eam multa quæ apud Hebræos non inveniebantur, tranſtulit, quæ ſcilicet vel utraque verſio, vel alterutra habebat. At 1. utraque verſio habebat ſeptem poſtrema capita libri Eſther, ut colligitur ex Origenis ad Africanum epiſtola. 2. Partes Danielis aliquando controverſas, & ab Hebræis rejectas habebat ſaltem Theodocionis verſio, ut ex eadem Origenis epiſtola colligitur. 3. Et has Danielis partes, & illa libri Eſther capita editioni ſuæ inſeruiſſe Origenem, probat eadem illius epiſtola, in qua illa omnia ut ſacram & canonicam ſcripturam defendit. Ergo vulgata editio, quam ſequebantur Concilia & Patres, qui texuerunt canones, & in illos retulerunt libros Eſther & Daniel, habuit ſeptem poſtrema capita libri Eſther, & Danielis partes, quibus aliquando contradictum eſt, adeòque hæ partes Danielis, & illa Eſther capita à dictis Patribus & Conciliis inter ſacras & canonicas ſcripturas computata fuerunt.

3. De Baruc oſtenditur breviter, quia à multis Patribus, Cypriano ſcilicet, Ambroſio, Clemente Alexandrino, Theodoreto, Euſebio, &c. ut Scriptura Sacra laudatur locis citatis apud Bellarminum lib. 1. de verbo Dei cap. 8. Prætereà, libris ſacris ac canonicis accenſetur à Concilio Laodiceno & Cyrillo Hieroſ. & ab Hilario ſub nomine Epiſtolæ. Denique quòd Concilium Carthaginenſe III. & alii Patres ac Pontifices antiqui, qui librorum ſacrorum canonem compoſuerunt, nomine Hieremiæ, Baruc velut illius partem vel appendicem comprehenderint, ſatis probatur ex eo quòd Baruc notarius ac diſcipulus fuerit Hieremiæ, & ſub Hieremiæ nomine à multis ex veteribus Patribus citatus fuerit. Conſule Bellarminum cap. citato.

ARTICULUS V.

Proponuntur aliqua difficultates contra Scripturas deutero-canonicas veteris teſtamenti, & ſolvuntur.

OBj. 1. Septem poſtrema capita libri Eſther non cohærent cum prioribus. Nam cap. 2. dicitur duos Eunuchos Aſſueri regis vitæ inſidiatos eſſe anno regni ejus ſeptimo; tum cap. 6. additur Mardochæum nullam pro patefactis inſidiis mercedem accepiſſe. At eædem inſidiæ iterùm narrantur c. 11. 12. & dicitur factas eſſe anno ſecondo Aſſueri, & Mardochæum pro delatione remuneratum.

Nota. Initium capitis 1. pertinet ad finem libri; reliquum verò, ab inſerta ſcilicet Hieronymi annotatione, cum 11. & 12. capite ad initium, & ad medium caput 13. cum ſubſequentibus omnibus, ut maniſeſtum eſt ex græcis codicibus. Omnia tamen ad finem libri amandavit Hieronymus; quia, ut ipſe teſtatur in ſuis annotationibus, ea non in hebræo codice, ſed in vulgata editione græca reperit, & ex illa tranſtulit: ea autem ſic manere propter eandem fortaſsè rationem, hactenùs paſſa eſt Eccleſia. His prænotatis,

R. 1. Eunuchorum inſidiæ per anticipationem narrantur cap. 12. quod ad initium libri pertinet, & poſteà ſuo loco narrantur cap. 2. Item eod. cap. 12. per anticipationem dicitur Mardochæus pro dilatione mercedem accepiſſe, quod non adverſatur c. 6. ubi tantùm dicitur, eo tempore quo Rex juſſit ſibi regni ſui annales relegi, nihil planè mercedis Mardochæo eatenùs tributum eſſe, & ſtatim ſubjicitur ampliſſimam eſſe datam. 2. Dato quòd c. 2. dicatur, ab Eunuchis Regi factas eſſe inſidias anno regni ejus ſeptimo, hoc non repugnat c. 12. ubi, ut jam obſervatum eſt, per anticipationem narrantur Eunuchorum inſidiæ: illud enim c. 11. *Anno 2. regnante Artaxerxe maximo*, pertinet tantùm ad Mardochæi ſomnium, quod ibi narratur, nec extendi debet ad ea quæ narrantur c. 12.

Dices. Tota illa hiſtoria Eſther eſt mera fabula: non enim dici poteſt, quis fuerit ille Aſſuerus Perſarum rex, ſub quo contigiſſe narratur. *Reſp*. nego inſt. *Ad prob. Reſp*. Cum Joſepho lib. 11. antiquitatum Judaicarum c. 6. Regem illum Perſarum, quem hebræus textus Aſſuerum appellat, & LXX. Interpretes Artaxerxem nominant, fuiſſe Artaxerxem cognomento Longimanum, qui quintus à Cyro Babylone imperavit, & ſeptimo imperii ſui anno uxorem duxit Eſther hebræam, neptem Mardochæi, quem ſecundum à rege Aſſuero in Perſarum & Medorum regno fuiſſe dicitur lib. Eſther c. 10.

At inquies. Quod Mardochæus ad ſeptimum Artaxerxis annum pervenerit, prorsùs incredibile eſt: ut enim dicitur lib. Eſther cap. 2. cum Jechonia rege à Nabuchodonoſore magno Babylonem tranſlatus fuit, & ita cùm Jechonias captivus abductus eſt, jam aliquot ſaltem annos natus erat, adeòque ſi ſuperſtes adhuc erat anno Artaxerxis ſeptimo, ſupra centum & ſexaginta annos vixit, quod omnem ſuperat fidem.

Ad hanc difficultatem, quæ non levis eſt, reſponderi poteſt, Mardochæum cum Jechonia Babylonem tranſlatum fuiſſe, non in ſe, ſed in parentibus; cujus reſponſionis bonitas ſuaderi poteſt ex eo quòd, Geneſ. cap. 46. dicitur, ſeptuaginta ſcilicet animas domus Jacob ingreſſas eſſe in Ægyptum, in quo numero comprehenduntur duo filii Joſeph, Manaſſes & Ephraim, qui tamen nati ſunt in terra Ægypti, proindeque non in ſe, ſed in parente Ægyptum ſunt ingreſſi.

Obj. 2. Contra librum Danielis. Caput 14. in quo narratur hiſtoria draconis à Daniele interfecti, pugnat cum cap. 6. Nam cap. 6. Daniel dicitur una ſolùm nocte fuiſſe in lacu leonum; & cap. 14. dicitur fuiſſe ſex diebus. *Reſp*. neg. 1. Itaque Daniel bis miſſus fuit in lacum leonum, ſemel Babylone, ſeditione à Babyloniis mota, eò quòd idolum Bel deſtruxiſſet, & interfeciſſet draconem, quem ut Deum colebant Babylonii, ut narratur cap. 14. ſemel verò non Babylone, ſed in Media, quò eum Darius Medus ſecum abduxerat, Babylone capta ut ſcribit Joſephus lib. 10. antiq. Jud. c. 12. Hac autem vice, ut narratur cap. 6. Danielem in leonum lacum mittendi cauſa fuit, quòd contra edictum, quo prohibebatur ne quis uſque ad triginta dies aliquem, ſive Deum, ſive hominem, niſi ſolum Regem oraret, inventus eſſet *orans & obſecrans Deum ſuum*.

2. Prima vice qua Daniel in lacum leonum miſſus eſt, in eo manſit dies ſex, quod dicitur capite 14. Hoc autem ſub Evilmerodacho, filio Nabuchodonoſoris magni, circa regni ejus initia contigiſſe tradit Salianus noſter in Epitome ad annum mundi 3473. Altera verò vice qua in lacum leonum miſſus eſt Daniel, in eo una tantùm nocte relictus eſt, quod dicitur cap. 6. Ex quo etiam liquet, id contigiſſe ſub Dario Medo, poſteaquam ſcilicet Daniel expugnata Babylone, in ejus poteſtatem venerat, & unus è tribus primariis regni adminiſtris ab eo conſtitutus fuerat.

At inquies. Gratis dicitur hiſtoria, quæ narratur cap. 14. contigiſſe ſub Evilmerodacho, qui Nabuchodonoſori magno proximè ſucceſſit. *Reſp*. neg. Nam hæc hiſtoria contigit vel ſub Nabuchodonoſore magno, vel ſub Evilmerodacho, vel ſub Baltaſſare Evilmerodachi ſucceſſore, vel denique ſub Cyro poſt Darii Medi obitum; quo tempore ad unum Cyrum Medorum ac Perſarum dominatio devoluta eſt: nulla enim alia tolerabilis ſententia afferri poteſt.

1. Autem dici non poteſt, quòd hæc hiſtoria contigerit ſub Nabuchodonoſore, Daniele adhuc puero, & ſub idem tempus, quo Suſannam liberavit, ut fert prima ſententia: nam, ut dicitur c. 14. *Erat Daniel conviva Regis, & honoratus ſuper omnes amicos ejus*, quando propter demolitionem idoli Bel, & draconis interfectionem, in lacum leonum conjectus eſt. Danielem autem, cùm adhuc eſſet puer, fuiſſe convivam Nabuchodonoſoris, & honoratum

ſuper omnes amicos ejus, quis crediderit? Nec dici poteſt hanc hiſtoriam contigiſſe quidem ſub Nabuchodonoſore, ſed poſteà, quando Daniel grandior factus, & primum Regis ſomnium interpretatus, in ſublime ab eo elatus, & princeps ſuper omnes provincias Babylonis conſtitutus eſt, ut dicitur cap. 2. Tunc enim temporis Babylonios adversùs magnum Nabuchodonoſorem ſeditionem movere auſos, quis facilè in animum induceret?

2. Dici non poteſt, quòd hæc hiſtoria contigerit ſub Baltaſare: quòd enim Daniel ab eo neglectus, imò vix ei notus fuerit habetur ex cap. 5. ubi Baltaſar ea nocte, qua & regno & lucis uſura privatus eſt, Danielem ad ſe introductum his affatur verbis: *Tu es Daniel de filiis captivitatis Juda?* 3. Denique dici non poteſt, quòd hæc hiſtoria contigerit ſub Cyro: nam ſi ſub Cyro contigit, certè primo anno quo poſt obitum Darii cœpit ſolus imperare: Danielem enim non ultra hunc annum in vivis fuiſſe colligitur ex cap. 1. ubi dicitur: *Fuit autem Daniel uſque ad annum primum Cyri regis.* At quòd Babylonii recens contriti, contra Cyrum muſſitare auſi ſint, nedum in eum irruere vehementer, eique minas intentare, dicendum: *Trade nobis Danielem, alioquin interficiemus te, & domum tuam*, credibile non eſt. Supereſt igitur ut dicatur hæc hiſtoria contigiſſe ſub Evilmerodacho.

At inquies. Poſtrema verba capitis 13. pertinent ad caput 14. ut manifeſtum eſt ex græcis codicibus, juxta quos ſic legendum eſt: *Et rex Aſtyages appoſitus eſt ad patres ſuos, & ſuſcepit Cyrus Perſes regnum ejus, & erat Daniel conviva regis, & honoratus ſuper omnes amicos ejus. Reſp.* Ita eſſe: unde, ut nobis videtur, ſcriptura apertè ſignificat Danielem, propter deſtructum Bel, & draconem interfectum, Babylone in lacum leonum conjectum fuiſſe ſub idem tempus quo Cyrus, Aſtyage deturbato, adeòque civiliter mortuo, in Perſide rerum potiri cœpit, Dario Aſtyagis filio adoptivo in Media regnare permiſſo, hoc eſt, ſub finem regni Evilmerodachi, quo tempore Aſtyages juſto prælio ſuperatus, & regno ſpoliatus eſt à Cyro.

Rex igitur, cujus Daniel erat conviva, & apud quem præ cæteris omnibus aulicis gratia valebat, ſub id tempus quo Cyrus ſuſcepit regnum Aſtyagis, non fuit Cyrus ipſe, qui Babylonios ſub jugum non miſit, adeòque Judæos Babylone captivos in poteſtate ſua non habuit, niſi poſt annos à victoria de Aſtyage reportata plurimos, ſed Evilmerodachus, cujus regno ad finem vergente, Aſtyagis ruina contigit. Daniel igitur ſub Evilmerodacho, non primo aut ſecundo, ut vult Salianus, ſed penultimo aut ultimo regni ejus anno, miſſus eſt in lacum leonum, quia Bel deſtruxerat, & draconem interfecerat.

At inquies. Si ita eſt, quomodo vix notus fuit Baltaſari, qui Evilmerodacho patri ſuo proximè ſucceſſit? *Reſp.* Id factum eſſe, vel quia Baltaſar amicos parentis à ſe rejecit, alioſque regni adminiſtros habere voluit, vel quia Daniel ſe ipſe ſponte ſubduxit ex impii Principis aula, & deinceps vitam egit privatam: unde minimè mirum eſt, quòd Baltaſar Danielis poſt annos viginti & ampliùs vix meminerit, præſertim cùm principes tam facilè eorum obliviſcantur, quorum non utuntur conſuetudine.

Obj. 3. Contra eundem librum Danielis. Caput 13. quo continetur hiſtoria Suſannæ, pugnat cum capite 1. Nam c. 13. dicitur Daniel fuiſſe puer, cum Suſannæ judicium exercuit; & cap. 1. dicitur Danielem puerum cum Joachino rege à Nabuchodonoſore Babylonem tranſlatum fuiſſe. *Reſp.* neg. obj. *Ad prob. Reſp.* 1. Caput 13. pertinere ad initium libri, exceptis poſtremis verbis: *Et rex Aſtyages appoſitus eſt, &c.* ut manifeſtum eſt ex codicibus græcis. Hanc tamen Suſannæ hiſtoriam ad finem libri amandavit Hieronymus; quia, ut patet ex ejus ad c. 13. annotatione, non eam legit in hebræo volumine, ſed ex Theodotionis editione tranſtulit. 2. Suſannam anno tranſmigrationis tertio fuiſſe liberatam à Daniele puero, utporè duodecim tantùm annos nato. Vide Salianum in epitome ad annum Mundi 3438.

Obj. 4. Contra librum Tobiæ. Caput 3. & 9. pugnant inter ſe: nam cap. 3. dicitur Sara Tobiæ junioris futura uxor, habitaſſe in Rages Medorum, ubi etiam habitaſſe Gabelum cap. 4. narratur; & tamen cap. 9. Tobias junior, cùm in locum ubi habitabat Sara, perveniſſet, Angelum miſit in Rages ad Gabelum. *Reſp.* neg. obj. *Ad prob. R. breviter*, vel fuiſſe duas Rages in Media, vel potiùs, cùm dicitur Sara in Rages habitaſſe, per Rages non ipſam civitatem, ſed civitatis agrum intelligi.

Obj. 5. Contra librum Judith. Tota hæc hiſtoria Judith eſt mera fabula: non enim dici poteſt quo tempore contigerit. *Reſp.* neg. obj. *Ad prob. Reſp.* plures eſſe de tempore quo contigit hæc hiſtoria, ſententias, quas omnes hic examinare ſuperfluum eſſet. Nobis omninò videtur tenenda eſſe ſententia eorum qui dicunt eam contigiſſe ſub Manaſſe rege Juda, & Merodacho Babyloniorum rege, qui etiam cap. 2. Nabuchodonoſor vocitatur, non quidem ille, qui cognomento Magnus, Hieroſolymam expugnavit, & Judæos in Babyloniam tranſtulit, ſed ejus proavus, & Babyloniorum ſeu Chaldæorum imperii fundator, qui tamen c. 1. appellatur Aſſyriorum Rex, eò quòd maximam eorum regni partem occupaſſet.

Itaque, ut quæ ad plenam præſentis difficultatis ſolutionem conducere poſſunt, faciliùs intelligas, brevem hanc rerum ac temporum rationem accipe. Anno Ezechiæ regis Juda ſexto, Samaria a Salmanazare Aſſyriorum rege capitur, regnum Iſraeliticum funditus evertitur & Iſraelitæ, inter quos erat Tobias, vir ſanctitate inſignis, in Mediam captivi abducuntur.

Anno Ezechiæ decimo ſexto, Sennacherib, Salmanaſaris ſucceſſor, exercitu quo Hieroſolymam obſidebat, ab angelo ad internecionem deleto, Ninivem fugit, & à duobus filiis natu majoribus in templo Neſroch interficitur, eò quòd Aſſaraddonem filium natu minimum, regni ſucceſſorem deſignaſſet.

Eodem anno, ex tantæ cladis, cædis Sennacheribi, parricidarum fugæ, & Aſſaraddonis infirmæ ætatis occaſione, Merodach Babyloniorum prorex, contra Aſſyrios rebellat, & Babylone regem agit. Porrò vel tunc temporis, vel ſaltem aliquantò poſt, Medi Babylonios imitati, ab Aſſyriis quoque defecerunt, & Arphaxad ſibi regem conſtituerunt.

Anno Ezechiæ vigeſimo quinto, Aſſaraddon, inito cum Merodacho certamine, vincitur, & regno ſimul ac vita privatur, ſicque maxima tandem regni Aſſyriorum pars cedit in Merodachi dominationem, quam ob rem multis hic annus imperii Babylonici initium eſt.

Anno regni ſui vigeſimo nono, moritur Ezechias, & regni hæredem relinquit Manaſſem, natum annos duodecim. Anno autem Manaſſis ſeptimo, in ipſum, eò quòd tributum negaret, movet arma Merodach, captumque Babylonem transfert, & in carcerem conjicit: at non multò poſt à Deo ad clementiam inclinatus, juvenem principem, regis, quocum amicitiæ vinculo conjunctus fuerat, filium, & fidem cum vectigali promittentem, anno ſequenti liberum dimittit.

Anno igitur regni ſui octavo, Hieroſolymam redit Manaſſes. Hoc eodem anno Merodach pugnat contra Arphaxad Medorum regem, & victoriam obtinet, cæſo Medorum rege, eorumque dominatione everſa; nec integro Aſſyriorum imperio contentus, ad imperium totius terrarum Orbis animum adjicit.

Anno itaque Manaſſis nono, Merodach Olophernem cum ingenti exercitu mittit. Hic obviis regionibus omnibus latè vaſtatis, Bethuliam obſidet; Manaſſe, ne fidem recens datam violaſſe videretur, nolente ſeſe huic bello immiſcere, Pontifex Eliakim, qui & Joakim appellatur, rem ſolus adminiſtrat, à Juditha tertium & trigeſimum annum vix agente, Oloferni caput abſcinditur; Bethulia ad extremas anguſtias redacta liberatur, Babyloniorum exercitus profligatur;

fligatur ; Merodachi ambitio per mulierem repreſſa quieſcit, & diuturna pace Judaica reſpublica fruitur. nam ut dicitur cap. ultim. Judith, *in omni ſpatio vitæ ejus non fuit qui perturbaret Iſrael, & poſt mortem ejus annis multis*. Vixit autem Judith annos centum quinque, ut ibidem dicitur, adeòque annos ſeptuaginta duos à truncato Olopherne; quibus ſi decem alios addideris, aderit Nobolaſſaris Babyloniorum regis ultimus, & Joachim regis Juda tertius, quo anno à Nabucodonoſore magno Nobolaſſaris filio, primùm obſeſſa & capta eſt Hieroſolyma. Hanc cladem poſt annos octo, Judæorum in Babylonem tranſmigratio; & tranſmigrationem hanc poſt anos duodecim, civitatis & templi deflagratio ſubſecuta eſt.

Obj. 6. contra librum Sapientiæ. Hic liber non fuit ab authore ſacro conſcriptus. Ergo, &c. Neg. ant. *Probabis*. Si fuit ab authore canonico conſcriptus, certè à Salomone. Atqui hoc dici non poteſt: nam, ut ait Hieronymus præfat. in libros Salomonis, *hic liber apud Hebræos nuſquam eſt, quin & ipſe ſtylus græcam eloquentiam redolet, & nonnulli ſcriptorum veterum hunc eſſe Judæi Philonis affirmant*. Hinc Hieronymus hoc loco librum hunc *pſeudepigraphum*, hoc eſt, falsò inſcriptum nominat. Ergo, &c.

R. neg. min. Nam 1. omnes eccleſiaſtici ſcriptores, qui tribus prioribus Eccleſiæ ſæculis floruerunt, Salomonem hujus libri authorem agnoverunt. Hujus facti teſtis eſt Euſebius lib. 4. hiſt. eccl. c. 23. ubi de Egeſippo, qui ſecundo ſæculo floruit, ſermonem habet. Sic autem loquitur: *Verum & hic ipſe* (Egeſippus), *& Irenæus, & omnis antiquorum chorus, librum qui adtitulatur Sapientia, Salomonis eſſe dixerunt*. Quod confirmatur teſtimonio Tertulliani lib. de preſcrip. c. 7. ubi ſic ait: *Noſtra inſtitutio de portico Salomonis eſt, & ipſe tradiderat: Dominum in ſimplicitate cordis eſſe quærendum*; quod legitur c. 1. l. Sap. Et S. Cypriani lib. de mortalitate, ubi hæc habet: *Sed & per Salomonem docet Spiritus ſanctus, qui Deo placeant, maturius iſtinc eximi*: tum citat hæc cap. 4. lib. Sap. verba: *Raptus eſt, ne malitia mutaret intellectum ejus, &c.*

2. Eundem Sapientiæ librum Salomoni attribuunt ſæculo quarto S. Hilarius tract. in Pſal. 127. ubi hæc habet: *Salomon itaque ait: Quæſivi ſapientiam ſponſam adducere mihi ipſi*. Quæ verba ſunt c. 8. Et Concilium Charthaginenſe III. c. 47. Quinto verò ſæculo idem facit Innocentius I. in epiſt. ad Exup. cap. 7.

3. Hujus libri cap. 9. legitur: *Tu elegiſti me regem populo tuo, & judicem filiorum tuorum, & filiarum: & dixiſti me ædificare templum in monte ſancto tuo*. Quæ verba ſoli Salomoni convenire poſſunt. Sed ut aliquid Hieronymo concedamus, dicimus ſaltem ſententias libri Sapientiæ eſſe Salomonis, ut manifeſtum eſt ex verbis modò laudatis, eaſque fuiſſe græco ſermone collectas ab aliquo alio ex inſpiratione divina, qui fortaſſe fuit Philo, non ille qui poſt Chriſtum vixit, & Judæorum legatione functus eſt apud Caium imperatorem, ſed alius longè antiquior.

Obj. 7. contra lib. 1. Machabæorum. Cap. 1. dicitur Alexander primus regnaſſe in Græcia, & tamen ante illum in Græcia multi fuerunt reges. Item eodem cap. dicitur Antiochus illuſtris regnaſſe anno 137. regni Græcorum, & tamen regnavit anno 155. Item cap. 8. dicit Romanos magiſtratum ſuum committere uni homini, & tamen tunc temporis creabantur duo Conſules.

R. ad 1. Scripturam intelligere, non quodvis regnum, ſed Græcorum monarchiam, quam primus obtinuit Alexander. *Ad* 2. Antiochum Epiphanem regnaſſe anno 156. ſi ab Alexandro qui novemdecim annis imperavit, annos imperii Græcorum numeres; ſi verò numeres à Seleuco, regnaſſe anno 137. Judæi autem, Aſianorum conſuetudinem ſecuti, non ab Alexandro, ſed à Seleuco, qui primus imperavit in Aſia, imperii Græcorum initium duxerunt. *Ad* 3. ſic loqui ſcripturam, vel quia alternis diebus imperabant conſules, quia penes unum erat præcipua authoritas.

Obj. 8. contra librum 2. Machabæorum. Cap. 2. dicitur Jeremias occultaſſe tabernaculum & arcam fœderis, quòd certè contingere non potuit, niſi circa finem regni Sedeciæ, & aliquantò antequam ſpoliaretur & dirueretur templum, quo tamen tempore fuit in carcere Hieremias. Item c. 1. dicitur Antiochus Epiphanes cecidiſſe in templo Naneæ; cùm tamen lib. 1. c. 6. dicatur Babylone mortuum eſſe in lecto ſuo. Item eod. cap. 1. dicitur Judas ſcripſiſſe epiſtolam anno 188. cùm tamen lib. 1. cap. 9. dicatur occiſus eſſe anno 152.

R. ad 1. anno Sedeciæ ultimo Hieremiam, cùm eſſet futurorum præſcius, aliquos ex primariis ſacerdotibus viros religioſos de imminenti deſolatione admonuiſſe, atque hortatum eſſe, ut tabernaculum & arcam fœderis clàm auferrent, & in ſubterraneo aliquo loco abſconderent, quod ipſi, Deo protegente, præſtiterunt ea fortaſſis nocte, qua Chaldæi muros civitatis occuparunt, & ex urbe fugit Sedecias. Poſtea verò Hieremias, cùm à Nabuſardan Chaldæorum duce juſſu Nabuchodonoſoris in libertatem aſſertus, & ſui juris factus fuiſſet, divinitùs de loco, in quo tabernaculum & arca fœderis abſconſa fuerant, admonitus, facilè potuit illa trans Jordanem ad montem; ex quo Moyſes morti proximus Chanaanitidem contemplatus fuerat, transferre.

R. ad 2. Scripturam lib. 2. c. 1. loqui de Antiocho, quem Euſebius Sidetem, Soterem Joſephus cognominat, Demetrii Soteris filio natu minore, qui fratre natu majore Demetrio Nicanore apud Parthos fugitivo, regnare cœpit imperii Græcorum anno 174. & cùm multis Judæos malis affeciſſet, anno ejuſdem imperii 181. lapidibus obrutus eſt in fano Naneæ, quod cum paucis imprudens ingreſſus fuerat, ſperans ſe deam in uxorem, & ingentes pecunias dotis nomine accepturum. At lib. 1. c. 6. ſcriptura loquitur de Antiocho Epiphane, quem dicit mortuum eſſe anno ejuſdem imperii 149. non Babylone, ſed cùm in Babylonem, cæſo à Perſepolitanis ejus exercitu, reverteretur: neque enim eò uſque pervenire potuit, ſed *peregrè in montibus miſerabili obitu vita functus eſt*, ut dicitur l. 2. c. 9.

R. ad 3. Scripturam lib. 2. cap. 1. loqui de Judeo quodam, cujus nomen erat Judas, quem Joſephus lib. 13. antiq. Jud. cap. 19. ſcribit fuiſſe prædictionibus celebrem, & Antigoni filii Hyrcani mortis diem & locum prænunciaſſe, quique cum magna apud Judæos valeret authoritate, cum ſenatu ſcripſit epiſtolam, quam Judæi, qui erant Hieroſolymis, anno 188. ſcripſerunt Judæis, qui erant in Ægypto. At lib. 1. cap. 9. ſcriptura loquitur de Juda Machabæo, qui anno 152. prælio cum Bacchide commiſſo, cùm fortiter pugnaret, occiſus eſt.

ARTICULUS VI.

Quinam ex libris novi Teſtamenti canone noſtro contentis, ſint proto canonici, quinam vero deutero canonici.

R*Eſp.* 1. Libri ex novo Teſtamento proto canonici ſunt Evangeliorum libri quatuor, Matthæi ſcilicet, Marci, Lucæ, & Joannis; Actus Apoſtolorum ab eodem Luca evangeliſta conſcripti; Epiſtolæ Pauli tredecim, ad Romanos una, ad Corinthios duæ, ad Galatas una, ad Epheſios una, ad Philippenſes una, ad Coloſſenſes una, ad Theſſalonicenſes duæ, ad Timotheum duæ, ad Titum una, ad Philemonem una; Epiſtolæ canonicæ duæ, prima ſcilicet Petri, & prima Joannis.

Prob. Nam hæ ſcripturæ omnes ut ſacræ & divinæ ſemper ab univerſa Eccleſia abſque ulla inter fideles controverſia receptæ fuerunt. Patet 1. ex eo quòd Patres omnes, omnia Concilia, Pontifices omnes, à quibus librorum ſacrorum novi Teſtamenti catalogus conſcriptus eſt eas omnes in canonem retulerint:

Sæcu-

Sæculo tertio Origenes apud Euſeb. l.6. hoc eccl. c. 18. Sæculo quarto Athanaſius in ſynopſi, Cyrillus Hieroſol. catecheſ. 4. Gregor. Nazianz. carmine de genuinis ſcripturis, Concilium Laodicenſe can. ult. & Concilium Carthag. III. c. 47. Sæculo quinto S. Auguſtinus lib. 2. de doctrina chriſt. c. 18. Innocentius I. in epiſt. ad Exuperium cap. 7. & Gelaſius in Conc. Rom. Sæculo ſeptimo S. Iſidorus lib. 6. etymol. cap. 1. Sæculo octavo S. Damaſcenus lib. 4. de fide cap. 18. Sæculo decimo ſexto Synodus Tridentina ſeſſione 4. Patet 2. ex eò quod Patres alii, tam Græci quàm Latini, libros illos ut divinos laudent, & ex illis teſtimonia expromant.

R. 2. Libri ex novo Teſtamento deutero canonici ſunt, epiſtola ad Hebræos, epiſtola Jacobi, ſecunda Petri, ſecunda & tertia Joannis, epiſtola Judæ, & Apocalypſis, cui, Marci capite ultimo; hiſtoria ſudoris ſanguinis Chriſti, apparitionis, & conſolationis angelicæ in Evangelio Lucæ, accedit.

Prob. Nam harum ſcripturarum divinitas, quæ per expreſſam Eccleſiæ definitionem declarata & confirmata, nunc eſt extra omnem controverſiam poſita, non fuit ſemper explorata & indubitata in univerſa Eccleſia, ut de ſingulis oſtenditur.

1. De epiſtola ad Hebræos: nam ſæculo quarto apud Latinos aliquos dubia erat ejus authoritas, teſte Euſebio, lib. 3. hiſt. eccl. c. 3. *Pauli*, inquit, *manifeſtæ quatuordecim ſunt epiſtolæ, quæ in authoritate habentur, licet ſciam apud Latinos de epiſtola, quæ ad Hebræos ſcribitur, haberi dubitationem:* imò & ante ſæculum quartum de ea dubitatum eſſe, teſtis eſt Origenes apud Euſebium lib. 6. hiſtor. eccl. cap. 18. ubi ſic inquitur: *Quamvis nonnulli de ea, quæ ad Hebræos ſcripta eſt, dubitaverint, pro eo quòd non videatur in ea ſervari ejus* (Pauli) *illa ſententia, quam de ſe ipſe pronunciat, dicens ſe imperitum eſſe ſermone.* Denique hanc epiſtolam non à Paulo, ſed à Barnaba conſcriptam fuiſſe ſenſit Tertullianus, ut refert S. Hieronymus in catalogo ſcriptorum eccleſiaſticorum in Paulo. At Barnabas non fuit ſcriptor canonicus: nam ut dicit idem Hieronymus in Barnaba, *Barnabas .... unam ad ædificationem Eccleſiæ pertinentem epiſtolam compoſuit, quæ inter apocryphas ſcripturas legitur.*

Porrò hæc Pauli ad Hebræos epiſtola ſemper habuit graviſſima divinitatis ſuæ argumenta: nam tribus prioribus Eccleſiæ ſæculis in Eccleſia Alexandrina, quæ fuit una ex apoſtolicis, indubitanter recepta fuit ut canonica, & Pauli epiſtola. Hujus facti teſtem habemus locupletiſſimum Origenem apud Euſebium lib. 6. hiſt. eccl. c. 18. ubi ſic ait poſt verba ſuperiùs laudata. *Sed ego dico, ſicut mihi à majoribus traditum eſt, quia manifeſtiſſimè Pauli eſt, & ſemper omnes antiqui majores noſtri ita eam in Pauli epiſtolam ſuſceperunt.* Origenis authoritatem confirmat ſynopſis Athanaſii, ſi tamen verè Athanaſii eſt.

Hanc Pauli epiſtolam tribus prioribus Eccleſiæ ſæculis non ſolùm ab Eccleſia Alexandrina, ſed etiam ab omnibus omninò Eccleſiis ut canonicam receptam fuiſſe, probari poteſt authoritate S. Hieronymi in epiſtola ad Dardanum, ubi etiam teſtatur ab omnibus ſcriptoribus Græcis, qui ab Eccleſiæ exordio eatenùs floruerunt, ſuſceptam eſſe quaſi Pauli Apoſtoli. *Illud noſtris*, inquit, *dicendum eſt, hanc epiſtolam, quæ inſcribitur ad Hebræos, non ſolùm ab Eccleſiis Orientis, ſed omnibus retrò Eccleſiis, & græci ſermonis ſcriptoribus quaſi Pauli Apoſtoli ſuſcipi.* Unde Latinos illos, qui ſua ætate eam inter ſcripturas canonicas non recipiebant, improbat, illorumque authoritati veterum authoritatem anteponens, eam ſicut & Apocalypſim, quam tamen tunc temporis non recipiebant Græcorum Eccleſiæ, ut ſcripturam divinitùs inſpiratam intrepidè ſuſcipit. Nam ſic proſequitur: *Quod ſi eam Latinorum conſuetudo non recipit inter ſcripturas canonicas: nec Græcorum quidem Eccleſiæ Apocalypſim Joannis eadem libertate ſuſcipiunt: & tamen nos utramque ſuſcipimus, nequaquam hujus temporis conſuetudinem, ſed veterum ſcriptorum authoritatem ſequentes.*

Ex his S. Hieronymi verbis habetur hanc epiſtolam ab aliquibus quidem, imò fortaſsè à multis Latinorum Eccleſiis inter canonicas ſcripturas non fuiſſe receptam quarto ſæculo ad finem vergente, ſed ſimul tunc temporis magno conſenſu ſuſceptam fuiſſe ut ſcripturam canonicam ab Eccleſiis Orientalibus. Denique in librorum ſacrorum catalogo ponunt eam Origenes, Concilium Laodicenſe, Synopſis Athanaſii, Cyrillus Hieroſ. Gregorius Nazianz. Concilium Carth. III. Auguſtinus, Innocentius I. Gelaſius, Iſidorus Hiſp. & Damaſcenus.

2. De epiſtola Jacobi: nam aliquando à nonnullis aſſertum eſt eam non à Jacobo, ſed ab alio ſub ejus nomine ſcriptam fuiſſe, adeòque à nonnullis aſſertum eſt aliquando eam non eſſe canonici ſcriptoris. Teſtatur hoc Hieronymus catalogo ſcript. eccl. in Jacobo, ubi ſic ait: *Unam tantum ſcripſit epiſtolam, quæ de ſeptem catholicis eſt: quæ & ipſa ab alio quodam ſub nomine ejus edita aſſeritur; licèt paulatim, tempore procedente, obtinuerit authoritatem.* Præterea, de hac epiſtola ab aliquibus dubitatum eſſe in Eccleſia catholica, ſcribit Euſebius lib. 3. hiſtor. eccl. cap. 25.

3. De epiſtola Judæ: nam à multis rejecta fuit olim in Eccleſia catholica, ut teſtatur Hieronymus eodem catalogo in Juda. *Judas*, inquit, *frater Jacobi, parvam quidem, quæ de ſeptem catholicis eſt, epiſtolam reliquit. Et quia de libro Enoch, qui apocryphus eſt, in ea aſſumit teſtimonium, à pleriſque rejicitur: tamen authoritatem vetuſtate jam & uſu meruit, & inter ſanctas Scripturas computatur.*

4. De ſecunda Petri: nam de ea ab aliquibus catholicis dubitatum eſſe, conſtat ex Origene apud Euſebium lib. 6. hiſt. eccl. c. 18. *Petrus*, inquit, *ſuper quem Chriſti fundatur Eccleſia, duas tantummodo epiſtolas ſcribit, è quibus à nonnullis & de ſecunda dubitatur.* Et ex Hieronymo eod. catal. in Petro ubi hæc habet: *Scripſit duas epiſtolas, quæ catholicæ nominantur; quarum ſecunda à pleriſque ejus eſſe negatur, propter ſtyli cum priore diſſonantiam.*

5. De ſecunda & tertia Joannis: nam quòd verè ſint Joannis, olim inter fideles controverſum fuiſſe conſtat ex Origene apud Euſebium loco proximè citato, ubi ſic ait de Joanne Evangeliſta: *Scripſit autem & tres epiſtolas, è quibus duæ per breves, de quibus & apud quoſdam dubia ſententia eſt.* Ex ipſo Euſebio lib. 3. cap. 25. ubi hæc ſcribit: *Joannis autem extant præterea epiſtolæ, de quarum prima neque ab antiquis unquam, neque à poſteris dubitatum eſt. De reliquis verò duabus, & de revelatione etiam nunc anceps ſententia habetur.* Et ex Hieronymo eod. catal. in Joanne, ubi hæc ſcribit: *Scripſit autem & unam epiſtolam, cujus exordium eſt.* Quod fuit ab initio... *quæ ab univerſis eccleſiaſticis & eruditis viris probatur. Reliquæ autem duæ ... Joannis presbyteri* (adeòque ſcriptoris non canonici) *aſſeruntur, cujus & hodie alterum ſepulcrum apud Epheſum oſtenditur.*

De his porrò epiſtolis ſic aliquando inter fideles extitit controverſia, ut ſemper pro ſe majora habuerint momenta, ut manifeſtum eſt ex eo quòd inter divinas ſcripturas computatæ fuerint à Concilio Laod. ab Athanaſio in Synopſi, à Cyrillo Hieron. à Gregorio Nazianz. ab Hieronymo locis laudatis, à Concilio Carth. III. ab Auguſtino, ab Innocentio I. à Gelaſio, ab Iſidoro, & à Damaſceno.

6. De Apocalypſi: nam 1. Gajus, qui poſt ſæculi tertii initium floruit, contra Cerinthum diſputans, videtur eam inter apocryphas ſcripturas computaſſe, eamque non ab Apoſtolo conſcriptam exiſtimaſſe: ſic enim apud Euſebium lib. 3. hiſt. eccl. cap. 28. loquitur: *Sed & Cerinthus per revelationes quaſdam, quas velut à magno Apoſtolo conſcriptas, & per Angelos ei revelatas putaret, talia quædam portenta nobis introducit.* 2. Toto ſæculo quarto dubia fuit ejus authoritas in pleriſque Orientis Eccleſiis, ut colligitur ex Concilio Laodiceno & Cyrillo Hieroſol. à quibus in li-

brorum

brorum ſacrorum canone prætermiſſa eſt. Ex Gregorio Nazianz. à quo ſimiliter eſt prætermiſſa, cum clauſula generali, libros omnes prætermiſſos adulterinis ſcripturis adnumerante. Ex Euſebio lib.3. hiſtor. eccl. cap. 25. ubi expreſsè teſtatur, de ea etiam ſuo tempore ancipitem ſententiam haberi; & ex S. Hieronymo in epiſt. ad Dardanum, in qua ſcribit Græcorum Eccleſias eam non ſuſcipere.

Porrò ſic Apocalypſeos authoritas aut rejecta, aut ſaltem in dubium revocata eſt, ut ſemper graviora pro ſe momenta habuerit. Nam Dionyſius Corinthius & Irenæus Lugdunenſis, ætate & authoritate Gajo ſuperiores, eam ut germanam Joannis Apoſtoli conſcriptionem agnoſcunt; hic quidem lib.5. adverſus hæreſes c.26. quod his exorditur verbis: *Manifeſtius adhuc etiam de noviſſimo tempore ... ſignificavit Joannes Domini diſcipulus in Apocalypſi:* ille verò apud Euſebium lib.3. hiſt. eccl. cap. 28. ubi refertur Dionyſius ille, cùm de Joannis revelatione differeret, Cerinthi mentionem feciſſe his verbis: *Cerinthus ... figmentis ſuis authoritatem magni nominis acquirere, ſecundum ſcripturæ hujus* (Apocalypſeos) *pravam intelligentiam geſtiebat*, Cerinthum reprehendebat Dionyſius, quòd hæreſim ſuam de terreno Chriſti regno futuro ex Apocalypſi Joannis Apoſtoli probare, & ſic hæreſi ſuæ magni nominis authoritatem conciliare conaretur.

Dionyſium & Irenæum ſequitur Origenes apud Euſebium lib.6. hiſt. eccl. cap. 18. ubi ſic ait: *Joannes quoque qui ſupra pectus Domini recubuit, poſt Evangelium ſcripſit & Apocalypſim.* Quarto ſæculo Apocalypſim ut divinam ſcripturam ſuſcipiunt Concilium Carth. III. in canone, & Hieronymus in epiſtola ad Dardanum, ex qua unum apertè colligimus, nempe quòd tunc temporis magno & unanimi conſenſu ab Occidentalibus Eccleſiis ſuſciperetur Apocalypſis; alterum verò expreſsè habemus, ſcilicet quòd ſcriptores Eccleſiaſtici, quarto ſæculo ſuperiores, Apocalypſim ut canonicam ſcripturam plerumque laudarint. Audiamus S. Hieronymum, *Quod ſi eam* (epiſtolam ad Hebræos) *Latinorum conſuetudo non recipit inter ſcripturas canonicas; nec Græcorum quidem Eccleſiæ Apocalypſim Joannis eadem libertate ſuſcipiunt, & tamen nos utraque ſuſcipimus, nequaquam hujus temporis conſuetudinem, ſed veterum ſcriptorum authoritatem ſequentes, qui plerumque utriuſque abutuntur teſtimoniis ... quaſi canonicis & eccleſiaſticis.* Denique inter libros ſacros Apocalypſim recenſent Auguſtinus, Innocentius II. Gelaſius, Iſidorus, & Damaſcenus.

7. De ultimo capite Marci: nam Hieronymi tempore in paucis admodùm exemplaribus reperiebatur, quia deerat in omnibus ferè exemplaribus græcis: unde: ut ſignificat idem Hieronymus, poterat tunc temporis impunè repudiari. Patent hæc omnia ex S. Doctoris ad Hedibiam epiſtola q.3. ubi hæc leguntur de capite ultimo Marci: *Aut non recipimus Marci teſtimonium, quod in raris fertur evangeliis, omnibus Græcis penè hoc capitulum in fine non habentibus; præſertim cùm diverſa atque contraria Evangeliſtis cæteris narrare videatur. Aut hoc reſpondendum, &c.*

8. De hiſtoria ſanguinei ſudoris Chriſti, & conſolationis angelicæ; nam tempore S. Hilarii in quamplurimis exemplaribus tum græcis tum latinis non legebatur: unde ambigebat Hilarius, utrùm eſſet vera ſcripturæ ſacræ pars, an non. Patet ex l.10. de Trin.n.41. ubi ſic loquitur S. Doctor. *Nec ſanè ignorandum à nobis eſt, & in græcis & in latinis codicibus complurimis, vel de adveniente angelo, vel de ſudore ſanguinis nil ſcriptum reperiri. Ambigentibus igitur, utrum hoc in libris variis aut deſit, aut ſuperfluum ſit (incertum enim hoc nobis relinquitur de diverſitate librorum) certè ſi quid libri, &c.*

Porrò Eraſmus de initio capitis 8. Joannis quo continetur hiſtoria mulieris adulteræ, olim dubitatum eſſe colligit ex Euſebio lib. 3. hiſt. eccl. cap. ult. ubi de Papia loquens, ait: *Hiſtoriam quandam ſubjungit de muliere adultera, quæ accuſata eſt à Judæis apud Dominum. Habetur autem in Evangelio, quod dicitur ſecundùm Hebræos, ſcripta iſta parabola,* de quo Evangelio hæc habet: *Quidam his ſociant etiam Evangelium, quod dicitur ſecundum Hebræos, quo præcipuè utuntur illi Hebræi, qui Chriſtum ſuſcipere videntur, ſed in Eccleſia ei contradicitur.* Eraſmo breviter reſpondetur, dubium eſſe utrùm Euſebius intelligat mulierem illam, in adulterio deprehenſam, de qua loquitur Joannes Evangeliſta initio capitis octavi: græcum enim Euſebii non habet, *de muliere adultera*, ſed, *de muliere multis peccatis diffamata.*

Quòd ſi ſupponatur Euſebius intelligere mulierem illam de qua Joannes loquitur initio capitis octavi, cùm non in ſuo codice, ſed in ſolo evangelio ſecundùm Hebræos hanc hiſtoriam legeret, eam ab illo inter ſcripturas canonicas non fuiſſe computatam, ingenuè confitendum eſt: nec diffitemur hiſtoriam hanc in aliquibus exemplaribus defuiſſe: quòd enim defuerit patet ex S. Auguſtino lib.2. de adulterinis conjugiis cap.7. ubi de aliquibus, qui eam è codicibus ſuis eraſerant, ſic conqueritur: *Sed hoc videlicet infidelium ſenſus exhorret, ita ut nonnulli modicæ, vel potius inimici veræ fidei, credo metuentes peccandi impunitatem dari mulieribus ſuis, illud quod de adultera indulgentia Dominus fecit, auferrent de codicibus ſuis.* Sed eam in ſuis codicibus habuerunt præter S. Auguſtinum, S. Chryſoſtomus, S. Ambroſius, S. Hieronymus, &c. qui eam ut ſcripturam canonicam agnoſcunt locis apud Bellarminum indicatis lib.1. de verbo Dei cap.16.

Porrò quòd ſaltem poſt Synodi Tridentinæ decretum canonica ſint caput ultimum Marci, hiſtoria de ſudore ſanguineo Chriſti, & conſolatione evangelica, hiſtoria mulieris adulteræ, cum verſiculo 7. *Tres ſunt qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus, & hi tres unum ſunt* cap.5. epiſt.1. Joannis, quem verſiculum non eſſe canonicum contendit Eraſmus, patet 1. ex eo quòd hæc omnia habentur in veteri vulgata editione. 2. Ex eo quod hæc omnia in Eccleſia leguntur, caput quidem ultimum Marci in feſto die reſurrectionis & aſcenſionis; hiſtoria de ſudore, &c. feria quarta majoris hebdomadæ; hiſtoria mulieris adulteræ ſabbato ante dominicam quartam quadrageſimæ; & verſiculus 7. cap.5. epiſt. Joannis, die dominica in albis. Quòd hic verſiculus in aliquibus codicibus olim defuerit, & aliqua de ejus authoritate dubitatio extiterit, conjici poteſt ex eò quòd Patres contra Arianos diſputantes, eum non adhibuerint, cùm tamen ad aſſerendam verbi divinitatem eſſet aptiſſimus.

Obj. 1. contra epiſtolam ad Hebræos. Huic epiſtolæ nomen ſuum non addidit Apoſtolus; cum tamen omnibus, quæ ſemper ut illius receptæ fuerunt, addiderit. Item hujus epiſtolæ ſtylus diverſus eſt à ſtylo aliarum omnium, quæ certò ſunt Pauli. *R. ad* 1. cum Hieronymo in catal. ſcript. eccl. in Paulo, *Quia Paulus ſcribebat ad hebræos, propter invidiam ſui apud eos, nominis titulum in principio ſalutationis* amputavit. Itaque quia ſciebat nomen ſuum ingratum eſſe Hebræis, ad quos ſcribebat, prudenter illud contra morem ſuum ſuppreſſit, & ſalutationis formulam, qua uti ſolebat in principio ſuarum epiſtolarum, ne Hebræos offenderet, prætermiſit.

R. ad 2. 1. cum Origene apud Euſebium lib. 6. hiſt. eccl. c. 18. hujus epiſtolæ ſtylum ab aliarum epiſtolarum ſtylo diverſum eſſe, quia ſententiæ ſunt Pauli, ſtylus verò alterius, putà Lucæ, qui evangelium & actus apoſtolorum ſcripſit, vel Clementis Romanæ poſtea Eccleſiæ Epiſcopi, qui Pauli ſententias græco ſermone reddidit, ac proprio ſtylo ordinavit & ornavit. *Si verò*, inquit Origenes, *requiras à me, per quem ſit ejus ſermo compoſitus, pro certo quidem Deus viderit. Opinio tamen, quæ ad nos uſque pervenit, hujuſmodi eſt: A quibuſdam dicebatur, quod Clemens Apoſtolorum Diſcipulus, & Epiſcopus urbis Romæ, græco eam ſermone, non tamen ſenſibus expoliverit: alii, quòd Lucas, qui Evangelium ſcripſerit, & Actus Apoſtolorum.*

R. 2. cum Hieronymo loco laudato, & quidem, ut nobis videtur, melius, hanc ſtyli diſſonantiam

ortam

ortam eſſe ea eò quòd Paulus, græcæ linguæ ſatis imperitus, ad alios græcè adeòque ineleganter, ad Hebræos verò hebræo ſermone, quem apprimè callebat, adeòque eleganter ſcripſerit, & epiſtolam ſic eleganter à Paulo ad Hebræos ſcriptam, alius in græcum ſermonem elegantiùs converterit. *Scripſerat*, inquit Hieronymus, *ut hebræus hebrais hebraicè, id eſt, ſuo eloquio diſertiſſimè, ut ea, quæ eloquenter ſcripta fuerant in hebræo, eloquentius verterentur in græcum, & hanc cauſam eſſe, quod à cæteris Pauli diſcrepare videatur* ad Hebræos ſcripta epiſtola.

Obj. 2. Contra epiſtolam Jacobi. Duo fuerunt apoſtoli nomine Jacobi, quorum unus fuit filius Alphæi, primus Eccleſiæ Hieroſolymitanæ Epiſcopus, & minor cognominatus: alter verò fuit filius Zebedæi, & frater Joannis Apoſtoli, quique major cognominatus eſt. Atqui dici non poteſt cujus ſit hæc epiſtola. *R.* neg. & dico cum Hieronymo in catal. ſcript. eccl. in Jacobo, eſſe primi Jacobi, qui quia Chriſti conſanguineus erat, à Paulo cap. 1. epiſt. ad Gal. vocatur frater Domini. Ea occaſione data,

Quæres, utrùm certum ſit libros ſacros eſſe eorum authorum, quibus vulgò attribuuntur?

R. 1. Certum eſt certitudine fidei, libros omnes ſacros conſcriptos fuiſſe ab authoribus canonicis, quicumque tandem illi ſint. 2. Quòd ipſi ſint eorum authorum, quibus vulgò attribuuntur, certum eſt certitudine morali, tanta ſaltem, quanta certum eſt v. g. orationes Ciceronis re vera Ciceronis eſſe, & Æneidem Virgilii eſſe re vera Virgilii. Unde quòd libri ſacri ſint eorum authorum, quibus vulgò attribuuntur, negari non poteſt ſine maxima temeritate & imprudentia.

ARTICULUS VII.

Utrùm libri omnes tam deutero-canonici, quàm proto-canonici, canone noſtro contenti, ſint certè canonici, ſeu divini.

RESPONSIO I.

Libri tam veteris quàm novi teſtamenti, qui canone noſtro continentur, & proto-canonici vocantur, ſunt certò divini certitudine magna morali.

Prob. Certum eſt certitudine magna morali, religionem chriſtianam eſſe veram religionem. Hæc propoſitio ſuo loco accuratè demonſtrata eſt, ubi oſtenſum eſt religionis chriſtianæ veritatem ſimpliciter evidentem eſſe evidentia magna morali ex motivis credibilitatis ſaltem collectivè ſumptis. Ergo, quod idem eſt, certum eſt certitudine magna morali, omnia religionis chriſtianæ dogmata eſſe vera dogmata. Atqui quòd libri tam veteris quàm novi teſtamenti, qui canone noſtro continentur, & proto-canonici vocantur, ſint divini, eſt dogma religionis chriſtianæ, & quidem unum è præcipuis & fundamentalibus. Ergo quòd hi libri ſint re vera divini, certum eſt certitudine magna morali, & quæ certitudini phyſicæ æquivalet; quia evidentiæ, quæ facit unam certitudinem, non magis poteſt ſubeſſe falſum, quàm evidentiæ, quæ facit certitudinem alteram.

Confirm. Quia libri illi ſunt certò divini certitudine magna morali, quos à tempore Apoſtolorum hactenùs univerſa Eccleſia abſque ulla controverſia ut divino ſuſcepit. Atqui à tempore Apoſtolorum hactenùs univerſa Eccleſia ut divinos ſuſcepit libros, de quibus agitur. Ergo, &c. Minor patet: nam idcircò hi libri proto canonici vocantur. *Prob. maj.* Nam unanimis & conſtans fidelium omnium ætatum in aliquibus libris ut divinis ſuſcipiendis conjunctio, eſt evidenter evidentia magna morali aliquid verè divinum, & ſupernaturalis, quàm falſo patrocinari prorſus impoſſibile eſt, providentiæ affectus, adeòque eſt motivum ad certitudinem magnam moralem de librorum illorum divinitate faciendam ſufficiens.

Dices. Eſto quòd unanimis ille & conſtans fidelium omnium ætatum in libris proto-canonicis ſuſcipiendis ut divinis conſenſus, ſuppoſito quòd exiſtat, ſit evidenter evidentia magna morali opus ſupernaturalis providentiæ adeòque motivum prorſus infallibile: at non ſufficit ut librorum proto-canonicorum divinitas ſit evidens evidentia magna morali, & ſic habeat certitudinem magnam moralem; ſed præterea ad hoc requiritur evidentia magna moralis de talis conſenſus exiſtentia. Atqui hanc evidentiam non habemus. *R.* neg. ſubſ. Nam argumenta conſenſus illius exiſtentiam probantia talia ſunt, ſaltem conjunctim ſumpta, qualibus falſum nunquam ſubeſt, ut illa debitè expendenti facilè patebit.

RESPONSIO II.

Libri tam veteris quàm novi teſtamenti, qui continentur canone noſtro, & vocantur deutero-canonici, ſunt certò divini certitudine magna morali.

Prob. 1. Nam quòd hi libri ſint divini, unum eſt è præcipuis & fundamentalibus dogmatibus Eccleſiæ Romanæ, ut manifeſtum eſt ex Tridentina Synodo ſeſſ. 4. in decreto de canonicis ſcripturis in fine. Atqui evidens eſt evidentia magna morali Eccleſiam Romanam eſſe veram Chriſti Eccleſiam: evidenter enim evidentia magna morali conveniunt ei notæ omnes veræ Chriſti Eccleſiæ, ut ſuo loco oſtendetur, independenter à ſcripturis deutero-canonicis. Ergo quòd hi libri ſint divini, evidenter eſt evidentia magna morali, unum è præcipuis & fundamentalibus dogmatibus veræ Chriſti Eccleſiæ, cujus aliqua dogmata, præſertim ex iis quæ præcipua & fundamentalia ſunt, eſſe falſa, evidenter repugnat ſcripturis proto canonicis, & ſapientiæ Chriſti, qui hanc Eccleſiam fundavit, & per Apoſtolos ſuos inſtituit. Ergo evidens eſt evidentia magna morali, adeòque certum certitudine magna morali, quòd hi libri ſint re ipſa divini.

Prob. 2. Hos libros eſſe divinos definitum eſt ab Eccleſia Romana in Tridentina ſynodo, ut patet ex ſeſſ. 4. in decreto de canonicis ſcripturis. Atqui certum eſt certitudine magna morali Eccleſiam Romanam in hac ſua definitione nec erraſſe, nec errare potuiſſe: cùm certum ſit certitudine magna morali Romanam Eccleſiam eſſe veram Chriſti Eccleſiam, cui ſummam ſeu abſolutam in decidendis fidei controverſiis infallibilitatem attribuunt ſcripturæ proto-canonicæ. Ergo hos libros eſſe re ipſa divinos, certum eſt certitudine magna morali.

COROLLARIUM I.

Libros omnes tam veteris quàm novi teſtamenti, canone noſtro contentos, divinos eſſe, non niſi ſtultiſſimè & imprudentiſſimè negari poteſt.

Prob. Quòd eſt certum certitudine tali, quali falſum nunquam ſubeſt, non niſi ſtultiſſimè & imprudentiſſimè negari poteſt, ut patet ex terminis. Atqui quòd hi libri omnes ſint divini certum eſt certitudine tali, quali falſum ſubeſſe non poteſt: cùm hoc ſit certum certitudine magna morali, & æquivalente certitudini phyſicæ, quia ſimpliciter evidens eſt evidentia magna morali, & æquivalente evidentiæ phyſicæ. Ergo, &c.

COROLLARIUM II.

Quòd libri omnes tam veteris, quàm novi teſtamenti, contenti noſtro canone, ſint divini, evidens eſt evidentia etiam abſoluta & metaphyſica, adeòque certum certitudine etiam abſoluta & metaphyſica.

Prob. Quòd liber non divinus ita tamen appareat divinus, ut talis eſſe negari non poſſit, niſi ſtultè & imprudenter, ab hominibus, quantamcumque in inveſtiganda veritate diligentiam adhibentibus, evidenter repugnat providentiæ divinæ circa homines: evidenter enim repugnat, ut ſinat homines in rebus ad fidem & ſalutem pertinentibus, inevitabiliter errare; ita ut quantamcumque diligentiam adhibeant, non poſſint, niſi ſtultè & imprudenter, falſo diſſentire, & verum amplecti. Ergo ex hypotheſi quòd liber aliquis

quis ita appareat divinus, ut talis eſſe negari non poſſit, niſi ſtultè & imprudenter, ab hominibus, quantamcumque in inveſtiganda veritate diligentiam adhibentibus, liber ille non poteſt non eſſe divinus. Hæc concluſio, quæ ex antecedente evidenter ſequitur, eandem habet evidentiam, quam habet antecedens. Antecedens autem habet evidentiam etiam abſolutam & metaphyſicam. Atqui libri omnes canone noſtro contenti, ſic apparent divini, ut tales eſſe negari non poſſit, niſi ſtultè, &c. ut probatum eſt, Ergo ſunt re ipſa divini; & quòd ſint divini evidens eſt evidentia etiam abſoluta & metaphyſica, adeòque certum certitudine etiam abſoluta & metaphyſica.

Corollarium III.

Quòd libri omnes, canone noſtro contenti, ſint divini, certum eſt certitudine etiam divina, adeòque appretiativè ſumma.

Prob. Illud eſt certum certitudine divina & appretiativè ſumma, quod poteſt & debet credi fide divina, Atqui quòd libri omnes, canone noſtro contenti, ſint divini, poteſt & debet credi fide divina, Ergo, &c. *Prob. min.* Nam libros aliquos eſſe divinos poteſt & debet credi fide divina, hoc ipſo quòd eorum divinitas non niſi imprudenter negari poteſt, ac proinde hoc ipſo quòd eorum divinitas habet evidentiam credibilitatis, & à fortiori cùm habet ſimplicem evidentiam magnam moralem. Atqui librorum omnium canone noſtro contentorum divinitas hanc habet evidentiam, ut probatum eſt, Ergo, &c.

Dices. Deus non revelavit libros canone noſtro contentos, divinos eſſe. Ergo divinos eſſe credi non poteſt fide divina. *R.* 1. Deum per Apoſtolos viva voce revelaſſe primis fidelibus divinos eſſe libros omnes veteris teſtamenti, qui canone noſtro continentur; quòd enim apoſtoli primos fideles docuerint, quinam ex libris in veteri lege ſcriptis, ut divini ſuſcipiendi eſſent, quinam verò non, in dubium revocari non poteſt. Hæc autem apoſtolica de libris divinis, in lege veteri ſcriptis, traditio ad nos uſque abſque ulla inter fideles controverſia continuata eſt quoad libros illos, qui proto-canonici dicuntur; quoad alios verò qui idcircò vocantur deutero-canonici, & longè pauciores ſunt, non eſt ad nos uſque continuata ſine aliqua inter fideles controverſia, quæ tandem infallibili Eccleſiæ judicio deciſa eſt.

2. Circa libros ſacros in lege nova exaratos, aliqua diſtinctio adhibenda eſt. Nam quantùm ad Evangelium Matthæi, Evangelium & Apocalypſim Joannis, & epiſtolas canonicas, non opus fuit diſtincta revelatione, qua expreſsè revelaretur hos libros ex inſpiratione divina conſcriptos fuiſſe: hoc enim conſtitit primis fidelibus, hoc ipſo quòd eis conſtitit fuiſſe conſcriptos ab apoſtolis; atque ita hoc ipſo quòd primis fidelibus conſtitit hos libros fuiſſe conſcriptos ab apoſtolis, potuerunt & debuerunt hi libri à primis fidelibus ſuſcipi ut verbum Dei ſcriptum, & ut tale per ſe immediatè credi fide divina. Idem planè dicendum de epiſtolis Pauli: nam ſine revelatione nova, qua expreſsè revelaretur eas à Paulo ex inſtinctu Spiritus ſancti dictatas fuiſſe, aliunde primis fidelibus ſufficienter conſtare potuit, & conſtitit Paulum epiſtolas ſuas, Deo inſpirante, dictaſſe, & ſic epiſtolas Pauli eſſe verbum Dei ſcriptum, quod deinde ut tale ſuſceperunt, & per ſe immediatè fide divina crediderunt.

Aliud eſt de Evangelio Marci, de Evangelio Lucæ, & de Actis Apoſtolorum ab eodem Luca conſcriptis; nam Marcus & Lucas fuerunt tantùm diſcipuli apoſtolorum, non apoſtoli, atque ita, ut eos eſſe de ſcriptorum ſacrorum numero, & ad ſcribendum à Spiritu ſancto inſpiratos, ſufficienter conſtaret primis fidelibus, authoritate apoſtolorum opus fuit. Itaque quòd Marcus Evangelium ſuum ex inſpiratione divina ſcripſerit, & ſic Marci Evangelium eſſe verbum Dei ſcriptum, Deus primis fidelibus expreſsè revelavit per Petrum apoſtolum, ut probatur ex Hieronymo in catal. ſcript. eccl. ubi hæc ſcribit: *Marcus diſcipulus & interpres Petri, juxta quod Petrum referentem audierat, rogatus Romæ à fratribus, breve ſcripſit Evangelium, Quod cùm Petrus audiſſet, probavit, & Eccleſiæ legendum ſua authoritate dedit*; quod factum probat Hieronymus ex Clemente Alexandrino, & ex Papia Hieropolitano Epiſcopo, qui fuit auditor Joannis Apoſtoli.

Similiter quòd Lucas Evangelium & Apoſtolorum Acta ex Spiritus ſancti inſtinctu conſcripſerit, Deus primis fidelibus expreſsè revelavit, ut nobis videtur, per Paulum Apoſtolum, cujus diſcipulus fuit Lucas, & itinerum ejus comes; & cùm Paulus ait 2. ad Timoth. cap. 2. *Memor eſto Dominum Jeſum-Chriſtum reſurrexiſſe à mortuis ex ſemine David, ſecundùm Evangelium meum*, non improbabiliter creditur intelligere Evangelium à Luca conſcriptum, quod ſuum vocat, quia recognitum probavit, & ut verbum divinum Eccleſiis legendum ſua authoritate dedit. Præterea, cùm Lucas non ſolum à Paulo, ſed etiam ab aliis Apoſtolis, qui Dominum viderant, ea quæ in Evangelio ſuo narrat, ſeſe accepiſſe teſtatur cap. 1. nihil verat quominùs dicatur, ſi quidem ſe, Deo inſpirante, ſcripſiſſe ignorabat, opus ſuum illis etiam aliis Apoſtolis recognoſcendum tradidiſſe, à quibus deinde, ut ſcriptura divina, opus illud fidelibus propoſitum eſt.

Porrò quod libris in veteri lege, idem libris in lege nova ſcriptis contigit: nam ex his libris aliquos divinitùs inſpiratos, ſeu, quod idem eſt, à canonicis authoribus conſcriptos fuiſſe, aliquando in aliquibus Eccleſiis particularibus dubitatum eſt; quia ſucceſſu temporis, propter oblivionem, vel paſtorum negligentiam, aut aliam aliquam ob cauſam circa illorum authores, in particulares aliquas Eccleſias irrepſit ignorantia & dubitatio; ſic tamen ut ſemper pro ſe plura & majora habuerint teſtimonia, quàm contra, & nunc nulla de illis controverſia inter fideles ſupereſſe poſſit, poſtquam Eccleſia illos divinitùs inſpiratos, & à canonicis authoribus conſcriptos fuiſſe, infallibili ſuo judicio declaravit.

3. Igitur ſicut primi fideles libros canone noſtro contentos, ut ſacros fide divina credere poterant, alios quidem propter traditionem apoſtolicam, qua eorum divinitas expreſsè fuerat revelata, alios verò, quorum divinitas non fuerat expreſsè revelata per novam revelationem, per ſe immediatè, quatenùs erant virtualis & implicita ſui ipſorum ut divinorum revelatio, ſub motivorum evidentia morali eorum divinitatem oſtendente: ita nunc fideles libros illos omnes canone noſtro contentos, fide divina credere poſſunt ut ſacros, eos quidem, quorum Deus divinitatem expreſsè revelavit per Apoſtolos, propter hanc traditionem apoſtolicam, quia de ea etiam nunc ſufficientiſſimè conſtat; eos verò, quorum divinitas non per diſtinctam & novam revelationem, ſed aliunde innotuit, per ſe immediatè, quia etiam nunc ſufficientiſſima divinitatis eorum extant argumenta.

At inquies. Liber divinus quà divinus, non eſt aliquid per ſe evidens, ſed obſcurum. Ergo non poteſt per ſe immediatè credi ut divinus, ſine motivo diſtincto ejus divinitatem ſuadente, & intrinſeco actui quo creditur eſſe divinus.

R. neg. conſeq. Nam librum eſſe divinum, & librum eſſe verbum Dei ſcriptum, ſunt unum & idem, adeòque librum credi eſſe divinum, nihil aliud eſt, quàm credi librum eſſe verbum Dei ſcriptum; atque ita librum per ſe immediatè credi eſſe divinum, nihil aliud eſt, quàm librum per ſe immediatè credi eſſe verbum Dei ſcriptum, quod nihil aliud eſt, quàm verbum Dei ſcriptum per ſe immediatè credi. At verbum Dei ſcriptum, quamvis non ſit aliquid per ſe evidens, ſed obſcurum, poteſt per ſe immediatè credi actu fidei divinæ, modò, ut ſupponitur, per alium actum prævium intellectui ſufficienter propter motiva credibilitatis conſtet de illius exiſtentia.

Confirm. Quando fidelis librum aliquem credit eſſe divinum propter traditionem apoſtolicam, qua olim expreſsè revelata fuit libri illius divinitas, traditio-

Digitized by Google

ditionem hanc per ſe immediatè credit eodem illo actu, quo credit propter illam librum eſſe divinum, ſeu ex inſpiratione divina conſcriptum. Atqui traditio hæc eſt verbum Dei non ſcriptum. Ergo verbum Dei non ſcriptum, quamvis per ſe obſcurum, poteſt per ſe immediatè credi fide divina, modò ſufficienter de illius exiſtentia conſtet per motiva credibilitatis. Ergo ſimiliter verbum Dei ſcriptum, licèt per ſe obſcurum, poteſt per ſe immediatè credi fide divina, modò per motiva aliqua credibilitatis ſufficienter conſtet de illius exiſtentia.

Ratio paritatis eſt, quia ſicut verbum Dei non ſcriptum, per ſe quidem obſcurum, ſed relucens ſub evidentia motivorum credibilitatis, ſe ipſum dicit virtualiter implicitè, & ſic dicendo ſe ipſum, meretur aſſenſum ſuper omnia firmum: tantùm enim meretur aſſenſum, ſe ipſum virtualiter & implicitè dicendo, quantùm meretur dicendo formaliter & explicitè illud, cujus eſt expreſſio: ita verbum Dei ſcriptum, quamvis per ſe obſcurum, cum ſub motivorum credibilitatis evidentia ut divinum relucet, ſe ipſum virtualiter & implicitè dicit, & ſic ſe ipſum dicendo, meretur aſſenſum appretiativè ſummum; ſicut meretur aſſenſum appretiativè ſummum, formaliter & explicitè dicendo id quod exprimit.

Itaque verbum Dei ſcriptum, ut tale per motiva credibilitatis ſufficienter propoſitum, poteſt per ſe immediatè credi fide divina. Ergo, quod idem eſt, liber divinus, per motiva credibilitatis propoſitus ſufficienter ut divinus, poteſt ut divinus per ſe immediatè credi fide divina. Atqui libri omnes canone noſtro contenti, ſub evidentia motivorum credibilitatis ſufficientiſſimè apparent ut divini. Ergo poſſunt omnes ut divini per ſe immediatè credi fide divina. Ergo ut libros illos eſſe divinos fide divina credamus, non opus eſt revelatione diſtincta, qua eorum divinitas expreſsè revelata fuerit, ſed poſſumus omnes per ſe immediatè credere ut divinos, quanquam etiam poſſumus ex illis aliquos ut divinos mediatè credere propter diſtinctam ab illis revelationem, eos ſcilicet, quorum divinitatem Deus expreſsè revelavit per Apoſtolos.

ARTICULUS VIII.

Proponuntur aliqua difficultates contra ſecundam reſponſionem, & reſolvuntur.

OBj. 1. De libris, quos deutero-canonico nominamus, adhuc incertum eſt, utrùm ſint divini, an non. *R.* neg. *Prob.* De illis olim inter fideles, ut nos ipſi fatemur, extitit aliqua dubitatio. Sed hæc dubitatio nondùm ſublata eſt. Ergo, &c. *R.* neg. min. Nam hæc dubitatio ſublata eſt per infallibile judicium Eccleſiæ, quæ per ſummos Pontifices & Concilium generale Tridentinum libros illos eſſe divinos expreſsè definivit. Præterea, tota Eccleſia Romana, adeòque tota vera Eccleſia, libros illos inter divinas ſcripturas computat. Unde libri illi ſunt divini, vel Eccleſia vera tota errat in fide, quod evidenter adverſatur promiſſionibus ei factis, & clarè expreſſis in ſcripturis proto-canonicis. Quare tam certum eſt libros illos eſſe divinos, quàm certum eſt Eccleſiam veram totam non poſſe errare in fide.

Dices, Controverſiam illam de ſcripturis deutero-canonicis inter fideles exortam, non potuit Eccleſia dirimere. Ergo, &c. *R.* neg. ant. Nam ad Eccleſiam pertinet libros divinos à non divinis diſcernere. Item pertinet ad Eccleſiam dirimere controverſias fidei. Hanc autem olim de librorum aliquorum divinitate exortam inter fideles controverſiam, ad fidem attinere manifeſtum eſt.

Probabis tamen ant. Non potuit hanc controverſiam Eccleſia dirimere, niſi ferendo judicium de ſcripturis. Atqui Eccleſia non poteſt ferre judicium de ſcripturis divinis: nullus enim de alio ferre judicium poteſt, niſi ſit eo ſuperior. Eccleſia autem non eſt ſuperior ſcripturis divinis. Ergo, &c.

Ad ſolutionem nota. Duplex eſt judicium, unum diſcretionis, quo unum ab altero diſcernitur; & alterum authoritatis, quo aliquis damnatur, vel abſolvitur, aut aliquid alicui injungitur cum obligatione ſubmittendi ſe ſententiæ judicis. Ad ſecundum quidem judicium requiritur ſuperioritas; ad primum verò ſufficiunt jus & virtus diſcernendi. Hoc præſuppoſito,

R. Ad dirimendam illam controverſiam olim inter fideles de librorum aliquorum divinitate exortam, ſufficere judicium diſcretionis circa divinas ſcripturas. Hoc autem judicium ferre poteſt Eccleſia. Nam 1. jus habet diſcernendi ſcripturas veras à falſis & adulterinis. 2. Habet virtutem ad diſcernendum neceſſariam, eamque infallibilem, Spiritu ſancto ei ad diſcernendum ſpecialiter aſſiſtente, ne erret.

Porrò cùm exortam circa libri alicujus divinitatem controverſiam dirimit, declarando librum illum eſſe divinum, non ſolùm fert judicium diſcretionis circa librum illum, ſed etiam fert, aut ſaltem ferre poteſt judicium authoritatis, ſed circa fideles, illos expreſsè obligando ad ſuſcipiendum librum ut divinum, & non ſuſcipientes damnando. Hoc utrumque judicium tulit Eccleſia in Tridentina ſynodo ſeſſ. 4. ubi poſtquam divinorum librorum canonem texuit, hæc ſubjicit verba: *Si quis autem libros ipſos integros, cum omnibus ſuis partibus, prout in Eccleſia catholica legi conſueverant, & in veteri vulgata latina editione habentur, pro ſacris & canonicis non ſuſceperit ... anathema ſit.* Quòd autem tale judicium authoritatis circa fideles ferre poſſit Eccleſia, planum eſt; cùm ſit fidelibus ſuperior, & jus habeat illos circa ea quæ ad fidem attinent, docendi.

Dices. Si Eccleſia poteſt exercere judicium diſcretionis circa ſcripturam Sacram, Eccleſia eſt regula ſcripturæ Sacræ, non ſcriptura Sacra Eccleſiæ. Abſurdum conſeq. Ergo, &c. *R.* neg. ſeq. maj. Nam ex majore ſequitur tantùm, quòd Eccleſia ſit nobis regula ad veram ſcripturam certò cognoſcendam, ſicut eſt nobis regula ad certò cognoſcendum germanum veræ ſcripturæ ſenſum. Hoc autem non impedit, quominùs ſcriptura Sacra cum vero ac germano ſenſu ſuo per infallibilem Spiritus ſancti aſſiſtentiam certò cognita, ſit Eccleſiæ regula, quâ Eccleſia dirigitur, & quam ſequi debet in dirimendis fidei controverſiis.

Inſtabis. Si Eccleſia poteſt exercere judicium diſcretionis circa ſcripturam divinam, poteſt etiam ſine illa controverſias fidei dirimere. Ergo ſi poteſt exercere, &c. ſcriptura divina non eſt ejus regula. *R.* neg. ſeq. ant. Nam Eccleſia non poteſt infallibiliter dirimere fidei controverſias, niſi doceatur à Spiritu ſancto, nec docetur à Spiritu ſancto per novas revelationes, ſed per ſcripturas divinas, & traditiones non ſcriptas, adeòque non poteſt infallibiliter dirimere controverſias fidei ſine ſcripturis divinis, & non ſcriptis traditionibus. Sacra igitur ſcriptura, cum non ſcriptis traditionibus, eſt Eccleſiæ regula, quâ in dirimendis fidei controverſiis uti debet Eccleſia.

Ex his porrò non ſequitur ab Eccleſia exerceri non poſſe judicium diſcretionis circa ſcripturas divinas, & traditiones non ſcriptas; imò contrarium evidenter ſequitur: nam ſi ſcripturæ divinæ cum traditionibus non ſcriptis, ſunt regula, ſine qua Eccleſia non poteſt decidere controverſias fidei, & qua proinde in decidendis fidei controverſiis Eccleſiam uti neceſſe eſt, debet ſcripturas & traditiones veras à falſis & ſuppoſititiis, earumque germanum ſenſum poſſe diſcernere, & infallibiliter diſcernere, adeòque circa ſcripturas & traditiones, earumque ſenſum, judicium diſcretionis ferre poſſe, atque in eo ferendo ita à Spiritu ſancto dirigi & adjuvari, ut nullatenùs poſſit errare, ſtatuendo quænam ſint veræ ſcripturæ & veræ traditiones, & quis ſit germanus illarum ſenſus.

Inſtabis. Ex hac doctrina ſequitur ſaltem, quòd

Eccle-

Eccleſia ſtatuant ipſa ſibi regulam, qua in decidendis fidei controverſiis utitur, quod certè ſcripturarum & traditionum divinarum dignitati non parùm derogat. *R.* neg. Falſum igitur eſt in noſtra doctrina, quòd Eccleſia propria ſuoi authoritate conſtituat regulam, qua utitur in decidendis fidei controverſiis, ſed eam ſibi à Spiritu ſancto conſtitutam habet, & ab eodem Spiritu ſancto dirigitur & adjuvatur ad eam infallibiliter diſcernendam; hoc enim ad infallibilem controverſiarum fidei deciſionem requiritur; eùm eatenùs Eccleſia in decidendis fidei controverſiis, ſit infallibilis, quatenùs in decidendis fidei controverſiis nec ſcripturas & traditiones non divinas pro divinis, nec ſcripturarum & traditionum divinarum ſenſum falſum pro vero aſſumere poteſt.

Obj. 2. Hìc manifeſtè admittimus circulum vitioſum: nam dicimus nos certò cognoſcere ſcripturam divinam per infallibile judicium Eccleſiæ, quod judicium Eccleſiæ eſſe infallibile non cognoſcimus, niſi per ſcripturam divinam. *R.* neg. obj. Circulus enim vitioſus in eo conſiſtit, quòd ad probandum aliquid aſſumatur medium, quod non eſt aliunde cognitum, quàm per illud, ad quod probandum aſſumitur. Hoc autem non facimus: cùm enim ſcripturam aliquam eſſe divinam probamus per infallibile judicium Eccleſiæ; hoc Eccleſiæ judicium eſſe infallibile non probamus per eandem illam ſcripturam, ſed vel probamus independenter ab omni ſcriptura divina, vel probamus per aliam ſcripturam, quam eſſe divinam aliunde ſufficientiſſimè notum eſt.

Rem exponimus in exemplo. Quæris à me, unde certus ſim v. g. quòd epiſtola Jacobi ſit ſcriptura divina? Reſpondeo me certum eſſe ex judicio Eccleſiæ, quæ, putà in Synodo Tridentina, ut omnibus notum eſt, hanc epiſtolam inter divinas ſcripturas computandam eſſe definivit, & hoc definiendo errare non potuit. Quæris à me unde habeam quòd Eccleſia hoc definiendo errare non potuerit? Reſpondeo me habere ex eo quòd Eccleſia ſit infallibilis in qualibet materia ad fidem pertinente. Quæris à me, unde cognoſcam quòd Eccleſia hanc infallibilitatem habeat? Reſpondeo me cognoſcere ex ſcriptura aliqua proto-canonica, putà ex iſta Matth. cap.16. *Et portæ inferi non prævalebunt adverſus eam.* Quæris à me, unde notum mihi ſit hanc ſcripturam, quam proto-canonicam nomino, eſſe ſcripturam verè divinam? Reſpondeo mihi ſufficientiſſimè notum eſſe ex unanimi & perpetua fidelium omnium conſenſione in hac ſcriptura inter divinas computanda, quæ conſenſio mihi manifeſta eſt, partim ex canonibus librorum ſacrorum diverſo tempore in Eccleſia conditis diverſis in regionibus, partim ex Patrum omnium tam Græcorum quàm Latinorum ſcriptis, in quibus Evangelium Matthæi ut ſcriptura divina in teſtimonium adducitur, imò & ipſa illa verba; quæ modò à nobis laudata ſunt, perſæpe citata reperiuntur ut divina; partim denique ex eo quòd à nullis, niſi à quibuſdam hæreticis, inveniatur hoc evangelium eſſe repudiatum.

Porrò quærenti à me, unde cognoſcam quòd Eccleſia in qualibet materia ad fidem pertinente ſit infallibilis, potui etiam reſpondere, me hoc cognoſcere ex eo quòd ipſa ſe talem profiteatur, & talem eſſe, qualem ſe profitetur, evidens ſit etiam ſimpliciter evidentia magna morali, per motiva credibilitatis, ex quibus evidenter apparet evidentia magna morali eſſe opus divinum. Sed ex occaſione data,

Inſtabis adhuc. Secundùm nos, multa cognoſcuntur de Eccleſia per ſcripturam divinam, cognitam per ipſam Eccleſiam. Atqui in hoc eſt circulus vitioſus. *R.* re ipſa ſecundùm nos, multa diſtinctè & explicitè cognoſci de Eccleſia per ſcripturam divinam, ut talem priùs confusè cognitam per ipſam Eccleſiam, evidenter apparentem ut opus divinum per motiva credibilitatis, quibus veluti quibuſdam characteribus in oculis omnium divinam ſuam inſtitutionem exſcribit. Quod fit ſine vitioſo circulo; ſicut ſine vitioſo circulo multa diſtinctè de legato, & poteſtate illi à rege conceſſa cognoſcimus per diploma regium, nobis ab ipſo legato oblatum, & tale ab eo ſufficienter probatum per ea ſigna, quibus ſe legatum regium ſufficienter probavit.

Motiva credibilitatis Eccleſiæ ſunt nobis ratio cognoſcendi ſcripturam ut divinam, quam nobis ut divinam proponit Eccleſia. Scriptura verò divina, ut evidenter evidentia magna morali per illa motiva credibilitatis cognita, eſt nobis diſtinctè cognoſcendi de Eccleſia ea omnia, quæ de illa diſtinctè cognoſcimus legendo ſcripturam. Eccleſia libros divinos nobis exhibet, proteſtans illos eſſe divinos, & teſtimonium ſuum confirmans per omnia illa argumenta, quibus ſaltem conjunctim ſumptis evidenter evidentia magna morali ſe divinitùs inſtitutam, adeòque veram & divinam Eccleſiam eſſe probat. Libros illos nobis evidenter evidentia magna morali apparentes ut divinos, tales eſſe fide divina credimus. Credentes aperimus illos, & in illis multa de dotibus Eccleſiæ diſtinctè ſcripta legimus. Denique multa illa de dotibus Eccleſiæ diſtinctè ſcripta & lecta, diſtinctè credimus ut à Deo revelata in libris illis, quos eſſe verbum Dei ſcriptum credimus vel per ſe immediatè, vel mediatè propter aliud verbum Dei non ſcriptum, quo Deus per Apoſtolos libros illos ex inſpiratione divina conſcriptos fuiſſe expreſsè revelavit. Ubi circulus vitioſus?

Dices. Saltem ex hac doctrina ſequitur, ſcripturas divinas ut tales nobis certò non innoteſcere ſine teſtimonio Eccleſiæ, & motivis credibilitatis, quibus ſe veram & divinam eſſe oſtendit; atque ita ſcripturas divinas ut tales certitudinem ſuam ſumere ab Eccleſia. Atqui hoc dici non poteſt: cùm enim Eccleſia fundetur ſupra doctrinam Prophetarum & Apoſtolorum, & hæc doctrina in divinis ſcripturis contineatur, debent ſcripturæ divinæ ſuam certitudinem habere independenter ab Eccleſia, & priùs quàm ſit Eccleſia.

R. Re ipſa Eccleſiam fundatam eſſe ſupra doctrinam Prophetarum & Apoſtolorum, quæ partim ſcripturis divinis, partim traditionibus non ſcriptis continetur: nam per hujus doctrinæ prædicationem inſtituta eſt, & conſervatur Eccleſia: unde ſequitur tantùm, doctrinam illam priùs veram & infallibiliter veram eſſe, quàm ſit Eccleſia, cujus veritas ſine veritate illius doctrinæ ſubſiſtere non poteſt. Suam igitur veritatem ſumit Eccleſia à veritate illius doctrinæ. At viciſſim doctrina illa certitudinem ſumit ab Eccleſia, ſuis inſtructa motivis credibilitatis, quia de illius divinitate certò nobis non conſtat ſine Eccleſiæ teſtimonio, ut vero nobis evidenter evidentia vel ſimplici, vel ſaltem credibilitatis apparente per argumenta illa, quibus divina Eccleſiæ inſtitutio, adeòque Eccleſiæ veritas & divinitas oſtenditur.

Obj. 3. Libri Tobiæ, Judith, Eſther, Machabæorum, Sapientiæ & Eccleſiaſtici, nunquam fuerunt in Hebræorum canone. *R.* inde nihil ſequi; nam regula primorum fidelium ad diſcernendos veteris Teſtamenti libros divinos à non divinis, non fuit Hebræorum de divinis ſcripturis ſenſus, ſed traditio apoſtolica, quæ proinde nobis per teſtimonium vel judicium Eccleſiæ propoſita, noſtra quoque debet eſſe regula; quam regulam in ſcripturis ſive repudiandis, ſive recipiendis ſequendo, errare non poſſumus.

Obj. 4. S. Hieronymum in præfat. in libros Salomonis, ubi ſic loquitur: *Sicut ergo Judith, & Tobiæ, & Machabæorum libros legit quidem Eccleſia, ſed eos inter canonicas ſcripturas non recipit; ſic & hæc duo volumina* (Sapientiam & Eccleſiaſticum) *legat ad ædificationem plebis, non ad authoritatem Eccleſiaſticorum dogmatum confirmandam*. *R.* Sanctum Hieronymum hæc ſcripſiſſe, cùm adhuc aliqua de horum librorum inſpiratione inter fideles exiſteret controverſia, quæ tandem deciſa eſt per infallibile judicium Eccleſiæ. Unde hi libri nunc tam valent ad confirmandam eccleſiaſticorum dogmatum authoritatem,

Digitized by Google

rem, quàm alii libri de quibus nulla unquam fuit dubitatio in Eccleſia.

ARTICULUS IX.

Utrùm libri ſacri fuerint Deo inſpirante conſcripti.

NOta. In libris ſacris tria diſtinguenda ſunt, nempe ſenſus, ſeu res quæ verbis exprimuntur; verba ipſa, & ſtilus ſeu phraſis, hoc eſt, verborum conſtructio. Quæritur ergo utrùm libri ſacri fuerint inſpirati à Deo quoad hæc omnia, ita ut non ſolùm ſenſus, ſed etiam verba & verborum conſtructio fuerint à Deo inſpirata, an verò Deus ſolum ſenſum inſpiraverit authoribus ſacris, verborum verò delectum & compoſitionem eorum induſtriæ permiſerit.

Responsio.

Deus res ſaltem & ſententias, in libris ſacris expreſſas, authoribus ſacris inſpiravit.

Prob. 1. ex Scriptura: nam dicitur Luc. c. 1. *Sicut locutus eſt per os Sanctorum, Prophetarum ejus*. Et Act. c. 1. *Oportet impleri ſcripturam, quam prædixit Spiritus Sanctus per os David de Juda*. Et ibidem c. 3. *Deus autem quæ prænunciavit per os omnium prophetarum pati Chriſtum ſuum, ſic implevit*. Et Hebr. cap. 1. *Multifariam multiſque modis olim Deus loquens Patribus in prophetis*. Ex quibus locis, & aliis ſimilibus, jam habemus res & ſententias aliquas ex his quæ in libris ſacris expreſſæ ſunt, inſpiratas à Deo fuiſſe.

Præterea, quòd omnes à Deo fuerint inſpiratæ, oſtendi poteſt ex 2. Petri cap. 1. ubi dicitur: *Omnis prophetia ſcripturæ propria interpretatione non fit: non enim voluntate humana allata eſt aliquando prophetia: ſed Spiritu ſancto inſpirati, locuti ſunt ſancti Dei homines*. Quorum verborum hic ſenſus eſt: Nulla ſcriptura ſacra proprio marte facta eſt: quia nulla ſcriptura ſacra humanum inventum eſt: ſed ſancti Dei homines, qui ſcripturam ſacram condiderunt, ex inſpiratione & afflatu Spiritus Sancti locuti ſunt & ſcripſerunt. Sed

Nota. Petrus hanc ſecundam epiſtolam, ut patet ex c. 3. ſcribit ad eoſdem, ad quos primam ſcripſerat; primam autem, ut patet ex c. 1. ſcripſerat ad Judæos converſos ad fidem Chriſti. At Judæi, ut conſtat ex Joſepho lib. 1. contra Appionem num. 29. nomine prophetæ hominem à Deo afflatum, ſive futura prænunciaret, ſive futura præterita aut etiam præſentia narraret, intelligebant, & conſequenter nomine prophetiæ intelligebant omnem ſcripturam, adeòque & eam in qua futura prædicebantur, & eam in qua præterita aut etiam præſentia narrabantur, ex afflatu Dei ſcriptam. Cùm igitur Petrus ipſe Judæus ad Judæos ſcriberet, prophetiæ nomen non reſtringebat ad ſignificandam eam tantùm ſcripturam ſacram in qua futura prænunciantur, ſed per omnem prophetiam ſcripturæ intelligebat omnem omninò ſcripturam ſacram, hoc eſt, non ſolùm eam, in qua prænunciantur futura, ſed etiam eam omnem in qua narrantur præterita vel præſentia; adeòque ſcribebat omnem omninò ſcripturam ſacram à ſanctis Dei hominibus ex inſpiratione divina fuiſſe conſcriptam.

Veritatem hanc clariùs adhuc exprimit Paulus Apoſtolus 2. ad Timoth. c. 3. ubi ſic ait: *Et quia ab infantia ſacras litteras noſti, quæ te poſſunt inſtruere ad ſalutem per fidem, quæ eſt in Chriſto Jeſu. Omnis ſcriptura divinitùs inſpirata, utilis eſt ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in juſtitia, ut perfectus ſit homo Dei ad omne opus bonum inſtructus*. Igitur ex Apoſtolo, ſacræ litteræ, quas ab infantia ſua legerat Timotheus, poſſunt inſtruere ad ſalutem. At Timotheus ab infantia ſua legerat non ſolùm ſacras litteras, in quibus prædictiones, ſed etiam & potiſſimùm eas, in quibus hiſtoriæ, morum præcepta, piæ exhortationes, & pia conſilia continentur; harum enim lectio ætati illi erat accommodatior. Ergo ex Apoſtolo, omnes omninò ſacræ litteræ poſſunt inſtruere ad ſalutem. Hujus autem veritatis rationem hanc reddit Apoſtolus, quia omnis ſcriptura divinitùs inſpirata (ſupple ſaltem quoad ſenſum & ſententias) utilis eſt ad docendum, ad arguendum, &c. adeòque ad ſalutem inſtruere poteſt. Ergo ex Apoſtolo, omnes omninò litteræ, veteris ſcilicet teſtamenti, de illis enim loquitur Apoſtolus, ad ſalutem inſtruere poſſunt, quia divinitùs inſpiratæ fuerunt, quod etiam procul dubio verum eſt de novi teſtamenti ſcripturis: neque enim in novo teſtamento Apoſtoli & alii ſcriptores ſacri minùs à Spiritu ſancto afflati fuerunt, quàm prophetæ in teſtamento veteri: neque Apoſtoli, & alii authores ſacri, minùs adjuti fuerunt ad conſcribendos novi teſtamenti libros, quàm olim ad componendas teſtamenti veteris ſcripturas prophetæ adjuti fuerint. Unde ſcriptura nova non minorem habet authoritatem, nec minori veneratione digna eſt, quàm vetus ſcriptura.

Prob. 2. ex Traditione, cujus magno inter ſe conſenſu teſtes ſunt Patres, ex quibus omnibus hic nobis ſufficient S. Irenæus lib. 2. adversùs hæreſes cap. 47. ubi ſic ait: *Scripturæ quidem perfectæ ſunt, quippe à verbo Dei & ſpiritu ejus dictæ*. Tertullianus lib. de habitu muliebri cap. 3. ubi dicit: *Legimus omnem ſcripturam ædificationi habilem, divinitùs inſpirari*. S. Athanaſius epiſtola ad Marcellinum de interpretatione Pſalmorum: *Omnis quidem*, inquit, *apud nos, ſive nova, ſive vetus ſcriptura, numinis afflatu prodiit, & idonea eſt ad erudiendum*. S. Baſilius in proœmio in Pſalmos, quod his exorditur verbis: *Scriptura omnis divinitùs inſpirata & utilis, hac una ratione à Spiritu ſancto conſcripta aſtruitur, ut ex ea haud ſecus atque è communi quapiam curandarum animarum officina, medelam ſuo quiſque morbo ſalutarem & accommodam queat ſeligere*. S. Chryſoſtomus homil. 21. in cap. 5. Geneſ. ubi de ſacris ſcripturis ſic loquitur: *Nihil hic ſcriptum eſt, quòd non multas habeat ſenſuum divitias; quando quidem divino Spiritu afflati prophetæ locuti ſunt, ideò uti à Spiritu ſcripta, ingentem in ſe continent theſaurum*. Et S. Damaſcenus lib. 4. de fide cap. 18. *Per Spiritum ſanctum*, inquit, *& lex, & prophetæ, & Evangeliſtæ, & Apoſtoli, & Paſtores, & Doctores verba fecerunt. Ex quo fit, ut tota divinitùs inſpirata ſcriptura procul dubio utilis ſit*.

Obj. 1. Dici non poteſt in quo conſtiterit inſpiratio illa, qua Deus dicitur ſcriptoribus ſacris inſpiraſſe res & ſententias in divinis ſcripturis expreſſas. *Reſp.* neg. Itaque inſpiratio illa conſiſtebat in duplici actione divina, quarum una voluntas, & altera mens ſcriptoris ſacri afficiebatur. Prima erat interna & ſpecialis motio, qua ſcriptor ſacer impellebatur ad ſcribendum. Secunda verò erat interna illuſtratio, qua Deus vel ſcriptori ſacro manifeſtabat veritates ei antea ignotas; vel oblita, aut etiam non oblita in memoriam ei revocabat; vel illi oſtendebat, quid ex multis, quæ actu memoriæ occurrebant naturaliter, ſcribendum, quid prætermittendum eſſet, & memoriam ejus ita regebat, ut ne in leviſſimis quidem, quod humanas vires ſuperat, factorum circumſtantiis enarrandis, laberetur, aut etiam labi poſſet; vel denique exhortationes pias & pia conſilia ſuggerebat. Ex his autem duplici actione divina fiebat, ut Deus res & ſententias in ſacris litteris expreſſas, per ſcriptores ſacros veluti amanuenſes, & mutalia quædam organa, ſcriberet, ut per ſe manifeſtum eſt.

Dices. Gratis aſſeritur illuſtratio illa pro hiſtoricis ſacris: nam ſcripſerunt ea, quæ aut propriis oculis viderunt, aut à teſtibus fide dignis didicerunt, aut per certam traditionem acceperunt, adeòque ea quæ ſcripſerunt, cum ordinario Dei concurſu, & ſine ſpeciali illuſtratione ſcribere potuerunt.

Reſp. 1. Dato quòd hiſtorici ſacri ea tantùm ſcripſerint, quæ ipſi aut viderunt ſuis oculis, vel ſuis auribus audiverunt, aut à teſtibus fide dignis didicerunt, aut per certam traditionem acceperunt; nego tamen

eos,

eos, quæ ipſa ſcripſerunt, ſine ſpeciali illuſtratione ſcribere potuiſſe: ſed illa indiguerunt, 1. ad eorum recordationem, quæ exciderant è memoria: quis enim hominum non aliqua, imò multa ex iis quæ vel ab aliis didicit, vel etiam ipſe vidit, aut audivit, non obliviſcitur? 2. Ad eorum delectum, quæ Deus volebat ſcripto mandari: non enim ab hiſtoricis ſacris omnia quæ occurrebant illorum memoriæ, promiſcuè & abſque delectu ſcripto tradi, voluit Deus, ſed juxta fines à ſe intentos voluit tantùm certa quædam ſcribi, & cœtera omnia prætermitti. 3. Ad memoriæ directionem, ut ne vel in minimis circumſtantiis laberentur, quod non erat illis poſſibile humanitùs, ut ſatis docet experientia; quilibet enim ſcriptores, etiam diligentiſſimi, licèt nulli ad aſſequendam veritatem labori pepercerint, & ab omni partium ſtudio, aliove affectu pravo liberi fuerint, in variis à vero aberraſſe circumſtantiis deprehenduntur, non ſolùm cùm præteritorum temporum hiſtorias, ſed etiam cùm res ſuo tempore geſtas ſcripſerunt.

R. 2. Dato etiam quòd hiſtorici ſacri ea quæ ſcripſerunt, abſolutè potuerint ſcribere, abſque ſpeciali & indebito Spiritus Sancti adjutorio, adhuc illis divina inſpiratio ad conciliandam eorum ſcriptis authoritatem divinam neceſſaria fuit: nam ſi hiſtorici ſacri, cum ſcriberent relicti fuerunt propriæ diligentiæ & probitati, quantamcumque in inveſtiganda veritate diligentiam adhibuiſſe ſupponantur quantacumque ſupponantur in eis fuiſſe probitas & veritatis amor, non poteſt eorum ſcriptio niſi authoritatem humanam habere. E contra verò ſi dicantur hiſtorici ſacri ſcripſiſſe ſub Deo, non ſolùm ad ſcribendum impellente, ſed etiam circa ſcribenda ſpecialiter illuſtrante, tunc ſcriptioni eorum conciliatur authoritas divina; hoc enim ſuppoſito, eorum narratio eſt verè ac propriè verbum Dei, quia hoc ſuppoſito narrarunt, ut moralia Dei organa, quibus Deus uſus eſt ad loquendum hominibus, ſeu ad ea quæ habet in mente, hominibus manifeſtanda: quare hoc ſuppoſito, narratio eorum ſummam habet authoritatem.

Dices. Hiſtorici ſacri authoritatem narrationi ſuæ arceſſunt, non ab inſpiratione divina, ſed vel à labore & diligentia ſua, atque à teſtibus ocularis fide dignis, ut Lucas, cum ait c. 1. *Sicut tradiderunt nobis, qui ab initio ipſi viderunt, & miniſtri fuerunt ſermonis, viſum eſt & mihi, aſſecuto omnia à principio diligenter, ex ordine tibi ſcribere*: vel à ſenſuum ſuorum, aurium ſcilicet & oculorum experientia, ut Joannes, cùm dicit c. 1. epiſt. 1. *Quod fuit ab initio, quod audimus, quod vidimus oculis noſtris … teſtamur & annunciamus vobis vitam æternam*: Ergo gratis dicuntur ex inſpiratione divina ſcripſiſſe.

R. Scriptores ſacri duplici modo potuerunt à Deo inſpirari. 1. Ita ut ſcribendo ſibi conſcii eſſent inſpirationis divinæ. 2. Ita ut ignorarent ſe ex inſpiratione divina ſcribere. Primo modo inſpirati fuerunt à Deo prophetæ, qui prænunciarunt: unde narrationi ſuæ authoritatem ſolent accerſere ab inſpiratione divina, his verbis; aut aliis æquivalentibus: *Factus eſt ſermo Domini ad me*. Secundo modo à Deo inſpiratos fuiſſe aliquos ſaltem hiſtoricos, aut Lucam, & authorem libri ſecundi Machabæorum, non dubitamus. Unde mirum non eſt, quòd Lucas Evangelio ſuo authoritatem quærat à proprio labore ac diligentia, & à teſtibus ocularis fide digniſſimis. Item mirum non eſt, quòd author libri ſecundi Machabæorum, in fine libri ſui ſic loquatur: *In his faciam finem ſermonis. Et ſi quidem bene, & ut hiſtoria competit, hoc & ipſe velim. Si autem minùs dignè, concedendum eſt mihi*.

Quantùm autem attinet ad Joannem Apoſtolum, quamvis ſe non ſine Dei afflatu prædicare & ſcribere probè ſciret, & præ oculis haberet illa Chriſti verba, quæ ipſe refert Evangelii c. 16. *Cum venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem*; potuit convenienter & utiliter prædicationi ſcriptioni ſuæ authoritatem aliquam à ſenſuum ſuorum experientia conciliare. Dico aliquam: nam quòd etiam narrationi ſuæ authoritatem conciliare voluerit ab inſpitione divina, ſatis apparet ex cap. ult. Evang. ubi ſic ait. *Hic eſt diſcipulus ille qui teſtimonium perhibet de his, & ſcripſit hæc: & ſcimus, quia verum eſt teſtimonium ejus*. Quibus verbis ſufficienter ſignificat, ſe in ſcribendo Evangelio errare non potuiſſe, quia videlicèt non ſcripſit illud ſine ſpeciali Spiritus Sancti intrinſecus afflantis & illuſtrantis, aſſiſtentia.

Dices. Saltem gratis dicitur, quòd ſacri ſcriptores omnes à Deo per internam ſpecialem motionem ad ſcribendum impulſi fuerint. Nam 1. de Mateo hæc ſcribit Hieronymus in catal. *Juxta quod Petrum referentem audierat, rogatus Romæ à fratribus, breve ſcripſit Evangelium*. Idem dicit Euſebius lib. 2. hiſt. Eccl. c. 15. poſt Clementem Alexandrinum lib. 2. diſpoſitionum. 2. De Joan. hæc etiam habet Hieronymus in catal. *Noviſſimus omnium ſcripſit Evangelium, rogatus ab Aſiæ epiſcopis, adverſus Cerinthum, adverſus hæreticos, & maximè tunc Ebionitarum dogma conſurgens: qui aſſerunt Chriſtum ante Mariam non fuiſſe*. Aliam etiam Joanni Evangelium ſuum ſcribendi occaſionem fuiſſe, nempè quòd lectis Matthæi, Marci & Lucæ Evangeliis, quæ probavit, & vera eſſe firmavit, in eis non pauca, relatu valdè utilia, prætermiſſa eſſe animadverterat, ſcribit Euſebius, lib. 3. hiſt. eccl. c. 44. & poſt eum Hieronimus in Joan. 3. De Luca hæc ſcribit Euſebius loco proximè citato: *In initio Evangelii ſui cauſam cur ſcriberet, indicavit: videlicet quoniam multi alii temerè præſumpſerant enarrare, quæ ſibi magis erant ad liquidum comperta: volens ergo nos abſtrahere à cœterorum narrationibus, fidem facit per ſe conſcriptæ veritati: certus quod eam vel Paulo exponente, vel aliis Apoſtolis, qui ab initio ipſi viderant, ac ſibi tradiderant, conſecutus ſit*. De cœteris porrò ſcriptoribus ſacris ſimilem ſcribendi cauſam vel occaſionem conjectari, quid vetat? Ergo, &c.

R. n. ant. *Ad prob. R.* cauſas illas ſeu occaſiones, quibus Evangeliſtæ ad hiſtoriam Chriſti conſcribendam inducti fuiſſe dicuntur, non excludere internum & ſpecialem Spiritus ſancti impulſum, ſed Spiritum Sanctum per cauſas illas ſeu occaſiones, ad hunc finem ſpecialiter procuratas, vel permiſſas, ſimul & per internam & congruam motionem Evangeliſtas ad ſcribendum impuliſſe. Sic cùm fideles Romani Marcum, & Aſiæ epiſcopi Joannem rogabant ut ſcriberent, Spiritus ſanctus ineffabili modo operabatur in eorum cordibus, ut precibus ipſius inſtinctu factis obſequerentur, & ſcribere vellent.

Dices. Diligentia, probitas, aliæque dotes ſcriptorum ſacrorum ſufficientem tribuunt authoritatem ſcripturis ſacris. Ergo ad id gratis dicitur eſſe neceſſaria inſpiratio divina. *R.* neg. ant. Nam quantæcumque ſupponantur fuiſſe ſcriptorum ſacrorum dotes, non poſſunt aliam eorum narrationi authoritatem tribuere, quàm humanam, quæ ſufficere non poteſt: iis enim quæ narrantur à ſcriptoribus ſacris debemus, vel ſaltem poſſumus aſſentiri aſſenſu appretiativè ſummo propter eorum narrationem. Ad hoc autem manifeſtè requiritur, ut eorum narratio ſummam ac divinam habeat authoritatem, & ad hoc requiritur, ut ſit verbum Dei, ad quod requiritur, ut narrarint & ſcripſerint ſub Deo non ſolùm ad narrandum & ſcribendum impellente, ſed etiam circa narranda & ſcribenda illuſtrante, atque hoc pacto dictante ea, quæ narrari & ſcribi volebat.

Dices. Diligentia, probitas, & aliæ dotes ſcriptorum ſacrorum ſufficiunt ad convincendos infideles, & ad id inutilis eſt inſpiratio divina, utpote per ſe obſcura & incredibilis. Ergo inſpiratio divina ſuperflua eſt.

R. 1. neg. conſeq. Nam dato quòd inſpiratio divina ſit inutilis ad convincendos infideles, non idcircò eſt ſuperflua: eſt enim adhuc utilis, imò & neceſſaria ad fideles confirmandos; quia fideles habere non poſſunt ſummam certitudinem de iis, quæ narrantur in ſacris ſcripturis, niſi ſacræ ſcripturæ ſummam & divinam habeant authoritatem, neque ſummam

& divinam authoritatem habere poſſunt ſacræ ſcripturæ, niſi fuerit à Deo inſpiratæ: nam ſi non fuerunt à Deo inſpiratæ, non ſunt verbum Dei, quod ſolùm ſummam & divinam athoritatem habet.

R. a. neg. alteram partem ant. nempe quod inſpiratio divina ſit inutilis ad convicendos infideles: eſt enim per ſe quidem abſcura, ſed infidelibus poteſt ſufficienter probari; & ſufficienter probata infidelibus, erit ad illos convincendos ſufficientiſſima: nam convicti de inſpiratione divina, hoc ipſo convincentur non ſolum de veritate, ſed etiam de ſumma infallibilitate ſacrarum ſcripturarum ſuppoſito enim quòd ſcriptores ſacri fuerint à Deo inſpirati, per ſe clarum eſt eos ſcribendo non magis errare potuiſſe, quàm poteſt Deus falli aut fallere, quod utrumque evidenter repugnat enti, quo nihil meliùs cogitari poteſt.

Porrò infideles convincentur de inſpiratione divina, hoc ipſo quòd convincentur ſcripturam ſacram eſſe verbum Dei; cùm non poſſit eſſe verbum Dei, quin à Deo ſaltem quoad res & ſententias ſcriptoribus ſacris velut amanuenſibus dictata, adeòque inſpirata fuerit; & convincentur ſcripturam eſſe verbum Dei, hoc ipſo quòd per motiva credibilitatis convincentur de veritate & divinitate Eccleſiæ, ſcripturam ſacram ut verbum Dei proponentis. Quòd autem motiva credibilitatis, quæ habet Eccleſia, ſufficiant ad convincendos infideles de veritate & divinate Eccleſiæ, quis ambigit? Motiva igitur credibilitatis Eccleſiæ omninò ſufficiunt ad probandum infidelibus, quòd ſcriptura ſacra ſit verbum Dei adeòque quòd ſit divinitùs inſpirata ſaltem quoad res & ſententias.

Obj. Si res & ſententiæ omnes, litteris ſacris expreſſæ, ſcriptoribus ſacris à Deo inſpiratæ fuerunt, ſcriptores ſacri nulla diligentia, nullo conatu, nulla meditatione aut inquiſitione indiguerunt ad ſcribendum. Falſum conſ. Ergo, &c. *Prob. min.* Nam 1. Lucas, ipſomet teſte, c. 1. Evangelii, ut omnia aſſequerentur à principio, & ex ordine ſcriberet, magnam adhibuit diligentiam. 2. Author libri 2. Machab. in quinque hiſtoriarum libris, à Jaſone Cyrenen compoſitis, uno volumine breviandis, deſudavit multùm, ut ipſe teſtatur cap. 2. *Et nobis quidem ipſis*, inquit, *qui hoc opus breviandi cauſa ſuſcepimus, non facilem laborem, imo verò negotium plenum vigiliarum & ſudoris aſſumpſimus.*

R. Inſpirationem divinam non eandem in omnibus ſcriptoribus ſacris fuiſſe, ſed aliam excluſiſſe omnem humanam induſtriam, aliam verò non. Itaque Deus [illegible]os ſcriptores ſacros ita inſpiravit, ut non librum exarare, ſed librum exſcribere viderentur, quia videlicet, Deo in eis operante, ſeſe illis inter ſcribendum ultrò offerebant res, verba & verborum compoſitio: unde nulla acquiſitione, nullo conatu, nulla meditatione ad ſcribendum egebant. Alios verò inſpiravit, non quaſi ex ore dictando, ſed eos ad rerum ſcribendarum inveſtigationem ad meditationem, & omnem quam poterant induſtriam adhibendam impellendo, atque ſimul, quæ antea non norant revelando, quæ obliti erant, in memoriam revocando, quid ex multis quæ ſua diligentia & induſtria invenerant, vel meminerant, ſcribendum, quidve prætermittendum eſſet oſtendendo; eorum denique memoriam & intellectum ita illuſtratione ſua regendo, ut ne leviſſima circumſtantia labi poſſent.

Primo modo inſpiratum fuiſſe Hieremiam, patet ex ejuſdem Hieremiæ cap. 36. ubi Baruch ejus ſcriba, à principibus populi interrogatus, quomodo prophetiarum ejus ſcripſiſſet, reſpondet in hunc modum: *Ex ore ſuo loquebatur quaſi legens ad me omnes ſermones iſtos: & ego ſcribebam in volumine atramento.* Secundo autem modo fuiſſe inſpiratum authorem libri 2. Macbab. teſtantur ejus verba à nobis laudata. Unde quòd ignoraret, ſe ex inſpiratione divina ſcribere, mirum videri non debet; cùm è contra Hieremiam, quòd Deo inſpirante ſcriberet, vel dictaret, non poſſet latere.

Dices. Rerum ſcribendarum inveſtigatio & meditatio ſtare non poteſt cum inſpiratione divina. Ergo eſſe non potuerunt in ſcriptoribus à Deo inſpiratis. Nego ant. *Probabis.* Rerum ſcribendarum inveſtigatio & meditatio exigunt animum peccatum tranquillum. Atqui pax & tranquillitas animi manere non poſſunt cum inſpiratione divina. Ergo, &c. Nego min. *Probabis.* Nam inſpiratio divina, homines qui inſpirantur rapit extra ſe eoſque rationis & libertatis uſu privat, ut probat exemplum Balaam benedicentis populo, cui maledicturus advenerat, Num. cap. 23. & 24. & Saulis coram Samuele prophetantis lib. 1. Reg. c. 1.

R. neg. ant. ſaltem ſumptum univerſaliter: dato enim quòd aliqui ita à Deo inſpirati fuerint, ut ſui compotes eſſe deſinerent, putà Balaam, Saul, & ii qui cum Saule coram Samuele prophetabant, nego quòd Deus ſic inſpiraverit eos qui libros ſacros conſcripſerunt; quamvis non omnes eodem modo inſpiraverit, ſed alios leniùs, nempe hiſtoriarum & moralium ſententiarum authores, ut eorum oratio eſſet tranquillior, qualem poſtulant hiſtoria, & inſtruendi methodus; alios verò vehementius, nempe prophetas, ut ardentior & concitatior eſſet eorum ſermo, adeòque aptior ad varios ſpei, timoris, amoris reverentiæ ergà Deum, &c. motus in legentium animis excitando, quò potiſſimùm ſpetant libri prophetici: at ſic inſpiravit omnes, ut eis expeditum rationis & libertatis uſum relinqueret, & ex eis nullus inſaniret. Sic Hieremias, non quaſi furens, ſed quaſi legens, vaticinationes ſuas Baruch amanuenſi ſuo dictabat.

Obj. 3. Multa in ſcripturis ſacris leguntur Deo indigna, quales ſunt diræ imprecationes, quas habent aliqui pſalmi, & quæ proinde Deo inſpiranti attribui non poſſunt ſine impietate. *R.* has imprecationes Deo inſpiranti ſine impietate attribui poſſe. Ratio eſt, quia propheticum habent ſenſum, nec ſunt hominis optantis, aut poſtulantis vindictam, ſed ſimpliciter prænunciantis ſupplicia, à Deo juſto judicè repetenda. Ita expreſsè ſentit S. Auguſtinus in pſal. 78. ubi hæc verba, *Effunde iram tuam in gentes, quæ te non noverunt*, ſic interpretatur: *Etiam iſta prophetatio eſt, non optatio: non malevolentia voto iſta dicuntur, ſed ſpiritu prævisa prædicuntur: ſicut de Juda traditore, quæ mala illi fuerant pro ſuis meritis eventura, ita prophetata ſunt, quaſi optata ſint.* Et inferiùs hæc verba, *Redde vicinis noſtris ſepties tantùm in ſinus eorum*, ſic exponit: *Non mala optat, ſed juſta prænunciat, & futura prophetat.*

Dices. Scriptura ſacra habet aliqua, imò multa, quæ à Deo inſpirari non potuerunt. Tale eſt v. gr. grande convicium, quo Paulus invehitur contra ſummum ſacerdotem, Act. cap. 23. ubi ſummum Pontificem, cùm illius juſſu percutitur, parietem dealbatum vocat, ignorans quis eſſet; unde monitus quòd eſſet ſummus Pontifex, dictum excuſat. *R.* Paulum, cùm ſummum ſacerdotem vocavit parietem dealbatum, non ex inſtinctu Spiritus ſancti, ſed ex merè humana determinatione locutum eſſe; quod non obeſt librorum ſacrorum inſpirationi, ad hoc enim ſufficit, quòd Lucas ex inſpiratione divina ſcripſerit id, quod Paulus non ex Spiritus ſancti, ſed ex proprio inſtinctu tunc dixit.

Nota. Aliud eſt factum, vel dictum aliquod narrari ex inſpiratione divina, & aliud factum vel dictum illud ex inſpiratione divina profectum eſſe. Unde ex inſpiratione divina narrari poteſt id, quod factum vel dictum eſt ex inſtinctu merè humano: ſicut ex inſtinctu merè humano narrari poteſt id, quod factum vel dictum eſt ex inſpiratione divina. Dicimus autem ea omnia, quæ in ſcripturis ſacris narrantur, ex inſpiratione divina narrari, ſive etiam facta vel dicta fuerint ex inſpiratione divina, ſive non, & eatenùs dicimus ſcripturas ſacras fuiſſe divinitùs inſpiratas.

Nota iterum. Non dicimus ſcriptura ſacras fuiſſe divinitùs inſpiratas eo ſenſu, quòd omnia quæ illis continentur, facta vel dicta fuerint ex inſpiratione divina: hoc enim eſt manifeſtè falſum & abſurdum; neque neceſſarium eſt ad hoc, ut ſcripturæ ſacræ divinam habeant authoritatem, & ſint verbum Dei.

Sed

Sed eo ſenſu divinitùs inſpiratas fuiſſe dicimus, quòd omnia quæ illis continentur, ab authoribus ſacris ſcripta fuerint ſub Deo illos ſpecialiter impellente ad ſcribendum, & circa ſcribenda illuſtrante modo ſuperiùs explicato. Unde ſequitur authores ſacros ſcripſiſſe ut amanuenſes Dei, & moralia ejus organa, adeòque ſcripturam eorum eſſe verè divinam, & verbum Dei formaliter.

Dices. In ſcripturis ſacris aliquæ circumſtantiæ ſunt inutiles, aliquæ incertæ, & aliquæ invicem contrariæ. Ergo, &c. *R*. neg. ant. Nam 1. circumſtantiæ illæ, quæ dicuntur eſſe inutiles, aliquo modo conferunt vel ad noſtram inſtructionem, vel ad providentiæ divinæ aut alterius attributi divini commendationem, vel ad ornatum & integritatem orationis, denique ad narrationis ingenuitatem, qua excellunt ſcripturæ ſacræ, earumque veritas mirum in modum elucet. 2. Circumſtantiæ illæ, quæ dicuntur eſſe incertæ, ſunt tantùm minùs præciſæ & determinatæ. Noluit autem Spiritus ſanctus eas per ſcriptorem ſacrum magis determinari; quia hoc alienum eſt à recepta inter homines narrandi ratione, cui ſeſe accommodare voluit. 3. Circumſtantiæ illæ, quæ videntur inter ſe pugnare, non niſi ſpecietenùs inter ſe pugnant, eaſque inter ſe conciliari, pro certo tenere debemus, quamvis fortaſſe ignoremus modum, quo conciliantur. De hujuſmodi difficultatibus conſulendi ſunt Interpretes.

At inquies. Si ſcriptores ſacri à Deo inſpirati fuerunt etiam in minimis & leviſſimis circumſtantiis, ita ut nequidem in re minimi momenti à vero aberrare potuerint, nullum quantùm ad inſpirationem divinam diſcrimen fuit Chriſtum inter & ſacros ſcriptores. *R*. neg. ſeq. Itaque quantùm ad divinam inſpirationem inter Chriſtum & ſcriptores ſacros diſcrimen fuit, 1. in eo quòd Chriſtus ſemper fuerit inſpiratus, ita ut à vero nec aberrarit, nec aberrare potuerit unquam, ſacri verò ſcriptores non fuerint ſemper inſpirati, ſed tunc tantùm fuerint, cùm libros ſacros conſcriberent, & tanquam Dei legati loquerentur hominibus. Unde aliàs à vero aberrare poterant, & quandoque aberrabant, vel ex levi aliqua inconſideratione, aut in inquirenda veritate negligentia, vel ex inculpabili memoriæ lapſu. 2. In eo quòd Chriſtus fuerit ex proprio jure inſpiratus: nam humanitas Chriſti propter hypoſtaticam unionem infruſtabiliter exigebat auxilia, quibuſcum ſemper & in omnibus aſſequebatur veritatem: ſacri verò ſcriptores, utpotè puri homines, nullam per ſe inſpirationis divinæ exigentiam habuerint, & ſic inſpirati fuerint ex mero Dei beneplacito, qui illis ad condendas ſcripturas ſacras uti voluit, & per illos quaſi amanuenſes ſuos hominibus loqui.

Obj. 4. Si Deus librum aliquem, induſtria merè humana conſcriptum, ex omni parte verum eſſe revelaret credibiliter, liber ille eſſet verbum Dei, & ſcripturis divinis annumerari non ſolùm poſſet, ſed etiam deberet. Ergo ad hoc ut ſcriptura ſacra eſſet verbum Dei, & ſcriptura divina, neceſſaria non fuit divina inſpiratio, adeòque gratis dicitur, omnes omninò ſcripturas ſacras fuiſſe divinitùs inſpiratas.

R. In ſuppoſitione facta, liber, induſtria purè humana conſcriptus; non eſſet verbum Dei propriè & ſimpliciter, ſed ad ſummum eſſet verbum Dei, latè & cum addito diminuente, per adoptionem; nec ſcripturis, quas divinitùs inſpiratas fuiſſe probavimus, alio modo annumerari poſſet, quàm filii adoptivi filiis naturalibus poſſunt annumerari: unde per ſe dignus non eſſet ea veneratione, quam per ſe merentur ſcripturæ divinitùs inſpiratæ.

At inquies. Summam & divinam authoritatem haberet. Ergo eſſet propriè & ſimpliciter verbum Dei. *R*. diſt. ant. Summam & divinam authoritatem haberet per ſe, N. ant. Per aliud & propter revelationem divinam, qua illum nihil niſi verum continere, credibiliter revelatum eſſet, C. ant. & neg. conſeq. Nam illud tantùm verbum dici poteſt propriè & ſimpliciter verbum Dei, quod ſummam & divinam authoritatem habet per ſe, & ita per ſe dignus eſt aſſenſu appretiativè ſummo; ita ut præſuppoſita illius qua verbum Dei eſt, propoſitione, poſſimus, quam exprimit, veritatem actu appretiativè certiſſimo credere propter ipſum, eodem illo actu cum eadem appretiatione natura priùs per ſe immediatè creditum, ibi ſiſtendo.

ARTICULUS X.

Utrùm ſcripturæ ſacræ fuerint etiam divinitùs inſpiratæ quoad omnia & ſingula verba.

RESPONSIO.

SCripturæ ſacræ videntur non fuiſſe à Deo inſpiratæ quoad omnia & ſingula verba.

Prob. 1. ex Origene: nam apud Euſebium lib. 6. hiſt. eccl. cap. 18. poſtquam dixit ſe ex majorum traditione didiciſſe epiſtolam ad Heb. eſſe Pauli, dubium proponit, utrùm ſcilicet ſententiæ tantùm, an etiam verba & verborum compoſitio ipſius ſint, & reſpondet verba & verborum compoſitionem ab aliis Lucæ Evangeliſtæ, ab aliis verò Clementi Romano, apoſtolorum diſcipulo attribui, ibique hæret, nullatenùs ſollicitus non ſolùm de ſententiis, ſed etiam de verbis & verborum compoſitione Paulo vindicandis. At ſi verba & verborum compoſitio fuerunt Clementis, profectò non fuerunt inſpirata divinitùs; cum Clemens non fuerit author canonicus; & nihilominùs, ſecundùm Origenem, epiſtola ad Hebr. eſt ſcriptura divina. Ergo, ſecundùm Origenem, ut aliqua ſcriptura ſit divina, non requiritur ut verba & verborum compoſitio fuerint divinitùs inſpirata, ſed ſufficit inſpiratio ſententiarum. Ergo, ſecundùm Origenem, nulla neceſſitas eſt aſſerendi, quòd ſcripturæ ſacræ omnes fuerint divinitùs inſpiratæ, non ſolùm quoad ſententias, ſed etiam quoad verba & verborum compoſitionem. Porrò ſi id aſſerendi nulla eſt neceſſitas, qua ratione probabitur omnia ſingula verba in ſacris ſcripturis omnibus divinitùs inſpirata fuiſſe? Præterea, idem Origenes in Philocalia c. 4. probat ſcripturas ſacras ſolœciſmis identidem ſordeſcere. At quis ſolœciſmos Deo inſpiranti impingere non verebitur?

Prob. 2. ex S. Hieronymo: nam pluribus locis apertè ſupponit nec verba, nec verborum conſtructionem à Deo inſpirata fuiſſe ſcriptoribus ſacris, ut v. g. in epiſtola ad Algaſiam quæſt. 10. ubi de Paulo Apoſtolo ſic loquitur: *Illud quod crebrò diximus*: Et ſi imperitus ſermone, non tamen ſcientia; *nequaquam Paulum de humilitate, ſed de conſcientia veritate dixiſſe, etiam nunc approbamus: profundos enim & reconditos ſenſus lingua non explicat; in alienas aures puro non poteſt tranſferre ſermone, quem cùm in vernacula lingua habeant diſertiſſimum ... ſe ipſum interpretari cupiens involvitur*. Sic enim loquendo. Hieronymus manifeſtè ſignificat, Paulum apoſtolum quoad voces & phraſim propriæ induſtriæ derelictum fuiſſe.

Prob. 3. ex S. Agobardo Lugdunenſi epiſcopo in libro contra Fredegiſum tom. 14. Bibl. Patr. edit. Lugd. ubi hæc habet: *Apparet etiam in his verbis veſtris quod ita ſentiatis de prophetis & apoſtolis, ut non ſolum ſenſum prædicationis, & modos vel argumenta dictionum Spiritus ſanctus eis inſpiraverit, ſed etiam ipſa corporalia verba extrinſecùs in illorum ipſe formaverit. Quòd ſi ita ſentitis, quanta abſurditas ſequatur, quis dinumerare poterit?* Tum quòd omnia & ſingula verba ſcriptoribus ſacris à Spiritu ſancto dictata non fuerint, probat multis argumentis, & præſertim ex ſtyli diverſitate.

Prob. 4. ratione. Quia ad hoc ut ſcripturæ ſacræ eſſent verè & propriè verbum Dei, adeòque ſummam & divinam haberent authoritatem; neceſſaria non fuit omnium & ſingularùm vocum inſpiratio, & aliunde hanc inſpirationem aſſerendi nulla ſufficiens ratio afferri poteſt. Ergo, &c. Secunda pars ant. patebit ex objectionum ſolutione. *Prob. prima pars*. Ad hoc ut ſcripturæ ſacræ eſſent verbum Dei, neceſſarium tantùm fuit, ut authores ſacri, tanquam

amanuenſes Dei, ſeu inanimata quædam illius organa, ſcriberent. Atqui ad hoc neceſſaria non fuit omnium & ſingularum vocum inſpiratio; ſed ſatis fuit, ſi authores illis ſcriberent ſub Deo eos impellente ad ſcribendum, eiſque ſenſus omnes conſcribendos inſpirante, ex intentione mentem ſuam manifeſtandi hominibus, ut ex terminis manifeſtum apparet præſertim ſi Deus ipſis ſcriptoribus relinquendo delectum verborum, eorumque conſtructionem, ſpecialiter invigilabat, ne voces adhiberent, quibus ſenſus ab inſpiratis ſenſibus diverſi, aut etiam illis contrarii redderentur, atque cùm opus erat, voces ipſe ſuggerebat, vel germanam earum ſignificationem edocebat, necnon ad diligenter & ſincerè ſcribendum movebat efficaciter. Ergo, &c.

Confirm. 1. Vulgata noſtra editio latina eſt verbum Dei, & ſummam ac divinam habet authoritatem, & quidem præcisè, quia continet ſenſus olim à Deo ſcriptoribus ſacris inſpiratos: non enim editionis noſtræ latinæ vocabula divinitùs inſpirata fuiſſe dici poteſt. Ergo ſcriptorum ſacrorum autographa hoc ipſo potuerunt eſſe & fuerunt verbum Dei, quòd ſenſus divinitùs inſpiratos exprimerent; nec neceſſe fuit, ut conſtarent vocibus à Deo inſpiratis. Ergo, &c.

2. Liber ſecundus Machabæorum eſt ſcriptura divina, & tamen non omnia & ſingula verba fuiſſe divinitùs inſpirata, manifeſtè colligitur ex cap. 2. ubi author aſſerit, ſe in componendo libro ſuo, *non facilem laborem, imò verò negotium plenum vigiliarum & ſudoris aſſumpſiſſe*. Manifeſtum enim eſt authorem illum, ſcribentem ſub Deo, non ſolùm ſenſus omnes conſcribendos, ſed etiam omnia & ſingula verba, quibus ſenſus illi exprimendi eſſent, inſpirante, aut nullum, aut certè levem tantùm in ſcribendo laborem experturum fuiſſe.

3. Epiſtola ſecunda ad Timoth. tota eſt ſcriptura ſacra; & tamen qua ratione probari poterit, Apoſtolum hæc, *Penulam quam reliqui Troade, apud Carpum veniens, affer tecum, & libros, maximè autem membranas*, ſcripſiſſe, Deo non ſolùm impellente ad ſcribendum, ſed etiam omnes & ſingulas voces, earumque inter ſe diſpoſitionem inſpirante? Poſſunt autem alia quamplurima ſcripturæ ſacræ loca proferri, in quibus neceſſaria magis non fuit vocabulorum eorumque compoſitionis inſpiratio, nec magis poteſt probari.

4. denique, Moyſes duobus locis, nempe Exodi c. 20. & Deuteronomii c. 5. Decalogum ſcripſit, & ſcribendo diverſis vocabulis, & diverſa vocabulorum conſtructione uſus eſt; adeòque Moyſi tunc accidit, quod accidere ſolet aliis hominibus, qui rem eandem diverſis temporibus ſcribentes, iiſdem vocabulis & eadem vocabulorum ordinatione nunquam ferè utuntur. Ergo Moyſes in ſcribendo Decalogo, quoad vocabulorum delectum & ordinationem, propriæ induſtriæ relictus eſt: neque enim probabiliter dici poteſt, Spiritum ſanctum volentem in Exodo & Deuteronomio ſcribi Decalogum, noluiſſe iiſdem vocabulis & eodem vocabulorum ordine in utroque loco ſcribi, atque ita non eadem vocabula, nec eundem vocabulorum ordinem in utroque loco inſpiraſſe.

Obj. 1. Patres videntur in ea fuiſſe ſententia, quòd ſcripturæ ſacræ non ſolùm quoad ſenſus omnes, ſed etiam quoad omnia & ſingula verba, divinitùs fuerint inſpiratæ. Nam 1. S. Baſilius in procemio libri de Spiritu ſancto ſic Amphilochium alloquitur: *Supra modum delector iſta ſuſtantia vigilantiaque mentis tuæ, qui putas nullam vocem ex his quæ per univerſam ſcripturam de Deo prædicantur, oportere indiſcuſſam relinquere .... Nam haud oſcitanter audire ſermonem de rebus divinis differentem, ſed conari quid in quaque dictione, quid in quaque ſyllaba reconditi ſenſus lateat perſcrutari, non eſt eorum qui ſegnes ſunt ad pietatem, ſed qui intelligunt ſcopum noſtræ vocationis ... Si ex lege nec unum iota, nec apex unus præteribit, quomodo nobis tutum fuerit vel minutiſſima tranſiliiſſe?*

2. S. Chryſoſtomus homil. 18. in cap. 4. Geneſ. ſic loquitur: *Auſcultemus diligenter dictis, & videamus quid de Cain narret ſcriptura, & quid de Abel ... nihil enim temerè vel fortuito loquitur divina ſcriptura, ſed & ſyllaba & apiculus unicus reconditum habet theſaurum: nam in hunc modum ſe habent ſpiritualia omnia.*

3. S. Auguſtinus in tract. 120. de cap. 19. Joannis, ad hæc verba, *Unus militum lancea latus ejus aperuit*, ſic diſſerit: *Vigilanti verbo Evangeliſta uſus eſt, ut non diceret, latus ejus percuſſit, aut vulneravit, aut quid aliud: ſed aperuit; ut illic quodam modo vitæ oſtium panderetur, unde ſacramenta Eccleſiæ manaverunt, ſine quibus ad vitam: quæ vera vita eſt, non intratur.*

4. S. Gregorius in præfat. in expoſitionem libri Job c. 1. propoſitis circa hujus libri authorem diverſis ſententiis, ſic proſequitur: *Sed quis hæc ſcripſerit, valdè ſupervacuè quæritur: cum tamen author libri Spiritus ſanctus fideliter credatur. Ipſe igitur hæc ſcripſit, qui hæc ſcribenda dictavit. Ipſe ſcripſit, qui & illius inſpirator extitit, & per ſcribentis vocem imitanda ad nos ejus facta tranſmiſit.*

5. S. Bernardus ſerm. 72. ſuper Cantica, in hæc verba, *Donec aſpiret dies*, hæc habet: *Ego enim, ut verum fatear, jam olim mihi perſuaſi in ſacri pretioſique eloquii textu, nec modicam vacare particulam. Solemus autem hac voce* (aſpirare) *uti, cum vehementer aliquid deſideramus ... Deſignatus itaque per hoc verbum* (aſpiret) *mira affutura affluentia vehementiaque ſpiritus die illo, &c.*

R. neg. obj. *Ad* 1. *prob. R.* S. Baſilium loqui non de omnibus vocibus, quibus ſcripturæ divinæ conſtant, ſed de iis tantùm, quibus aliquid de Deo prædicatur, eaſque diligenter ac maturè ponderandas aſſerere. Has autem voces inſpiratas divinitùs fuiſſe, concedere poſſumus: nec inde ſequetur, omnes & ſingulas voces, quibus conſtant ſcripturæ divinæ, à Deo fuiſſe inſpiratas. Addo nihil cogere nos, ut concedamus voces illas omnes, quibus aliquid de Deo prædicatur, inſpiratas fuiſſe divinitùs: nam Baſilio ſatisfit, ſi dicatur Spiritum ſanctum invigilaſſe, ne ſcriptores ſacri, voces quibus ſenſus circa Deum inſpirati non integrè exprimerentur, uſurparent, & quandoque voces idoneas, cùm opus fuit inſpiraſſe.

Ad 2. *prob. R.* ad hoc ut ſcripturæ ſacræ nihil temerè fortuitò loquerentur, neceſſe non fuiſſe ut omnia & ſingula verba ſacris ſcriptoribus inſpirarentur, ſed fuiſſe ſatis, ſi ſcriptores ſacri inſpirarentur quoad omnes ſententias conſcribendas, & ſpecialiter illis Spiritus ſanctus aſſiſteret, nec quid præter ſententias illas conſcriberent, eaſque accuratè verbis ſuis omnes exprimerent. Cùm addit S. Chryſoſtomus, unam ſyllabam, & apiculum unicum reconditum habere theſaurum, reſtrictè loquitur, & ſenſus ejus eſt, quòd ſyllaba una, & apiculus unicus, habere poſſit, & habeat quandoque ſenſum reconditum, adeòque omnia ſcripturæ verba diligenter eſſe expendenda.

Ad 3. *prob. R.* Cùm S. Auguſtinus dicit Evangeliſtam vigilanti verbo uſum eſſe, non inſpirationem divinam, ſed diligentiam ac induſtriam ſcriptoris laudare videtur, præſertim cùm ad ſcribendum *aperuit*, potiùs quàm *percuſſit aut vulneravit*, ſcriptor ſacer non eguerit vocis illius inſpiratione, ſed ei ſuffecerit myſterii per apertionem lateris Chriſti ſignificari revelatio. Præterea, eſto quòd S. Doctor ſenſerit verbum *aperuit*, à Deo ſcriptori ſacro inſpiratum fuiſſe, hoc tamen nobis non obeſt. Nam aliqua, imò multa vocabula à Deo ſacris ſcriptoribus inſpirata fuiſſe, facilè concedimus, & ſolùm, quòd omnia & ſingula divinitùs inſpirata fuerint, negamus. Ab hac autem omnium & ſingulorum vocabulorum inſpiratione alienum ſe ſatis probat S. Auguſtinus, cùm de nimiùm ſcrupuloſis vocum obſervatoribus ſic loquitur lib. 2. de conſenſu Evangeliſtarum cap. 28. *Neque miſeri aucupes vocum, apicibus quodam modo litterarum putent ligandam eſſe veritatem; cum utique non in verbis tantùm, ſed etiam in cæteris omnibus ſignis animorum non ſit niſi ipſe animus requirendus.*

Ad 4.

Ad 4. prob. R. ad hoc ut libri Job, ſicut aliarum ſcripturarum divinarum, author verè ſit Spiritus ſanctus, & id fideliter credamus, ſufficere quòd Spiritus ſanctus omnes omninò ſenſus conſcribendos inſpiraverit, & ad conſcribendos ſpecialiter moverit, ad hoc invigilando ut ſcriptores non niſi idoneis vocibus uterentur, & cùm opus erat, ipſa vocabula ſuggerendo; his enim præciſè poſitis, Spiritus ſanctus librum Job per authorem ſacrum, quicumque ille fuerit, velut morale inſtrumentum & amanuenſem ſuum conſcripſit.

Ad 5. prob. R. ex S. Bernardi verbis ad ſummum ſequi, quòd aliqua vocabula ſcriptoribus ſacris inſpirata fuiſſe ſenſerit; & cùm dicit in ſcripturæ ſacræ textu nec modicam vacare particulam, non in rigore mathematico, ſed in ſenſu morali loquitur, nec aliud vult, quàm nullas in divinis ſcripturis voces inutiles eſſe; ad cujus rei veritatem ſatis eſt, ſi ſcriptores ſacri à Deo quoad omnes ſenſus conſcribendos inſpirati, ſcripſerunt ſub Deo invigilante ne voces ſuperfluas minuſve ad ſenſuum inſpiratorum expreſſionem idoneas adhiberent, & voces ipſas, cùm opus eſſet inſpirante.

Obj. 2. Illi etiam quoad omnia & ſingula verba inſpirati fuerunt, qui ſic inter ſcribendum agebantur à Spiritu ſancto, ut eis liberum non eſſet aliis verbis ſcribere. Atqui ſcriptores ſacri omnes inter ſcribendum ſic agebantur à ſpiritu Sancto, ut liberum eis non eſſet aliis verbis ſcribere. Ergo, &c. Neg. min. *Probabis*. Nam Spiritus ſanctus ad condendas ſcripturas ſacras ſcriptoribus uſus eſt tanquam calamo. Nam dicitur Pſal. 44. *Lingua mea calamus ſcribæ velociter ſcribentis*. Tanquam organo ſeu inſtrumento, ut Patres docent communiter; tanquam amanuenſibus, qui verba ex ore dictantis excipiunt, ut verba Davidis modò laudata apertè ſignificant. Ergo, &c.

R. neg. conſeq. Nam ſcriptores ſacri fuerunt quidem organa & inſtrumenta, quibus Spiritus ſanctus ad ſacras litteras conſcribendas uſus eſt; at non fuerunt organa & inſtrumenta merè paſſiva & mortua, ſed fuerunt organa & inſtrumenta viva, & propriæ induſtriæ propriæque libertatis uſum habentia. Item fuerunt quidem amanuenſes Spiritus ſancti, at non quales omnia & ſingula verba ex ore dictantis excepta ſcribunt, ſed quales ſententias ex ore loquentis exceptas, delectu compoſitione verborum ſibi relictis, exprimunt proprio ingenio, & liberè. Hinc factum eſt, ut Evangeliſtæ v. g. eadem Chriſti dicta vel facta, non iiſdem planè verbis; ſed ex parte diverſis, quibus tamen idem ſenſus redditur, expreſſerint. Sic Marcus & Matthæus ſcribunt Chriſtum, cùm calicem diſcipulis porrigeret, dixiſſe: *Hic eſt ſanguis meus novi Teſtamenti*: Lucas verò ſcribit Chriſtum tunc dixiſſe: *Hic eſt calix novum Teſtamentum in ſanguine meo*. Chriſtus autem non utroque modo locutus eſt, ſed alterutro: at quia uterque modus loquendi eundem ſenſum reddit, alterutrum, ad referendum id quod Chriſtus dixerat, pro arbitrio adhibere potuerunt ſcriptores ſacri.

Porrò Patres dicunt quidem ſcriptores ſacros in conſcribendis ſacris litteris fuiſſe inſtrumenta & organa Spiritus ſancti; at non volunt eo modo fuiſſe, quo dicuntur in objectione; ita ut nullum propriæ induſtriæ & libertatis in ſcribendo uſum habuerint. Eatenùs igitur fuerunt inſtrumenta & organa Spiritus ſancti, quatenùs ſcripſerunt ſub Spiritu ſancto impellente ad ſcribendum, inſpirante ſenſus omnes conſcribendos, quandoque ſuggerente ipſa vocabula, ſed ut plurimùm, illorum delectum compoſitionem ſcriptoribus relinquente; ſimul tamen ſpecialiter invigilante, ne circa delectum illum, aut compoſitionem illam, ſenſus inſpiratos minùs rectè exprimendo delinquerent.

Obj. 3. Philonem Judæum in libro qui inſcribitur: *Qui rerum divinarum hæres ſit*, ubi hæc habet: *Propheta nihil ex ſe proloquitur, ſed omnia ſubmonente alio . . . Quando quidem hic ſolus eſt inſtrumentum Dei reſonans, ab eo contactum, & pulſatum inviſibiliter. R.* 1. Philonem intelligi poſſe de ſola inſpiratione rerum & ſententiarum. *R.* 2. parvi hic referre, quid Philo, & alii cum eo Judæi, poſt Chriſti tempora ſenſerint.

ARTICULUS XI.

Quotuplex ſit Scripturæ ſacræ ſenſus.

RESP. Scripturæ ſacræ ſenſus alius eſt litteralis, ſeu hiſtoricus, & alius ſpiritualis, ſeu myſticus. Senſus litteralis eſt ille, quem verba proximè ſignificant, ſive ſint verba propria, ſive metaphorica. Senſus myſticus eſt ille qui ſignificatur proximè, non per verba, ſed per rem quam verba ſignificant. Senſus myſticus ſubdividitur in allegoricum, anagogicum & tropologicum. Senſus allegoricus eſt is qui eſt de re pertinente ad fidem, vel Eccleſiam militantem. Anagogicus is eſt qui eſt de re pertinente ad vitam æternam, ſeu Eccleſiam triumphantem. Tropologicus denique eſt de re ad mores pertinente. Quatuor igitur ſunt Scripturæ ſacræ ſenſus, litteralis ſcilicet, allegoricus, anagogicus & tropologicus, qui omnes in hac una voce *Hieruſalem* oſtendi poſſunt: nam hæc vox litteraliter urbem Paleſtinæ, allegoricè Eccleſiam militantem, anagogicè patriam cœleſtem, ſeu Eccleſiam triumphantem, tropologicè animam hominis in ſacra Scriptura ſignificat.

Porrò præter ſenſus illos, à Spiritu ſancto intentos, alius eſt qui accommodatitius dicitur, & deſcribitur ſic: Senſus qui Scripturæ ſacræ verbis neque immediatè, neque mediatè ſignificatur tamen illis attribuitur, ea ad aliquid præter authoris ſacri mentem applicando & accommodando, propter quandam analogiam & ſimilitudinem. Ut autem ſenſus ille licitè uſurpetur, requiruntur aliquæ conditiones.

1. Requiritur ut ſenſus accommodatitius ſit pius, ſeu ut verba ſcripturæ non niſi ad res pias & religioſas accommodentur. Patet ex Synodo Tridentina ſeſſ. 4. ubi ſic loquitur: *Poſt hæc temeritatem illam reprimere volens* (Synodus) *qua ad prophana quæque convertuntur & torquentur verba & ſententiæ ſacræ Scripturæ, ad ſcurrilia ſcilicet, fabuloſa, vana, adulationes, detractiones, divinationes, ſortes, libellos etiam famoſos; mandat & præcipit, ad tollendam hujuſmodi irreverentiam & contemptum, ne de cætero quiſquam quomodolibet verba Scripturæ ſacræ ad hæc & ſimilia audeat uſurpare; ut omnes hujus generis homines, temeratores & violatores verbi Dei, juris & arbitrii pœnis per Epiſcopos coerceantur.*

2. Requiritur ut non tradatur ſenſus accommodatitius pro litterali, nec viciſſim ſenſus litteralis tradatur tanquam accommodatitius.

Requiritur denique, ut ſenſus accommodatitius ſit verus: ſenſum enim falſum verbis Scripturæ ſacræ etiam per accommodationem attribuere, nefas eſt. Sed

Quæres 1. utrùm unus & idem ſacræ Scripturæ locus plures ſenſus litterales admittat?

R. admittere; quod probatur uno vel altero exemplo. Nam 1. illud Pſal. 2. *Filius meus es tu: ego hodie genui te*, de æterna Chriſti generatione intelligitur, Hebr. cap. 1. his verbis: *Cui dixit aliquando angelorum: Filius meus es tu; hodie genui te*; & de reſurrectione Chriſti Act. c. 13. his verbis: *Hanc Deus* (promiſſionem) *adimplevit filiis noſtris: reſuſcitans Jeſum, ſicut in Pſal. 2. ſcriptum eſt: Filius meus es tu, &c.* 2. Illud Iſaiæ c. 53. *Generationem ejus quis enarrabit?* duplicem habet ſenſum litteralem, unum de æterna, alterum de temporanea Chriſti generatione, ut docet S. Leo ſerm. 3. de nativitate Domini. *Non enim*, inquit, *ad illud tantummodò ſacramentum, quo Filius Dei conſempiternus eſt Patri, ſed etiam ad hunc ortum, quo Verbum caro factum eſt, credimus pertinere, quod dictum eſt*, Generationem ejus quis enarrabit.

Quæres 2. utrùm quilibet ſcripturæ locus admittat ſenſum litteralem?

R. Admittere: nam ſi non admittit, certè, ut volunt aliqui, in metaphoris & parabolis. Atqui hoc eſt falſum. Pro quo *nota* 1. Senſus litteralis eſt ille, quem proximè ſignificant verba propriè vel metaphoricè ſumpta. Unde ſi verba non propriè, ſed metaphoricè ſumuntur, ſenſus litteralis eſt ille qui proximè ſignificatur per verba ſumpta metaphoricè. Sic in hac Chriſti ſententia: *Si dextra manus tua ſcandalizat te, abſcinde eam*, to *dextra manus* non ſumitur propriè pro certo corporis membro; alioqui ſententiæ ſenſus eſſet falſus & abſurdus, ſed metaphoricè pro amico, vel proximo: quare ſententiæ ſenſus litteralis eſt: Si amicus, vel proximus tuus ſcandalizat te, conſortium ejus devita.

Nota 2. In parabolis duæ ſunt partes, una videlicet quæ continet rem quæ in ſimilitudinem affertur, & altera quæ applicationem continet. Exemplum ſit parabola qua Chriſtus utitur Matth. cap. 13. ad prædicendam Evangelii propagationem, *Simile eſt*, inquit, *regnum Cœlorum fermento, quod acceptum mulier abſcondit in farina ſatis tribus, donec fermentatum eſt totum.* Hæc parabola duplicem habet partem. Prima continet mulieris factum, quod adducitur in ſimilitudinem, & habet ſenſum litteralem, mulieris factum exprimentem; ſecunda verò applicationem, & habet quoque litteralem ſenſum qui hic eſt: Sicut modicum fermentum, in magnam farinæ maſſam immiſſum, eam multò, quàm erat, reddit majorem: ita Evangelium in Palæſtina prædicatum, brevi tempore totum pervadet orbem, & ſic Eccleſia in Palæſtina primùm inſtituta, & principio parva, atque anguſtis terminis contenta, brevi tempore magna ſumet incrementa, ac longè latèque propagabitur.

Nota 3. In ſcriptura Sacra triplicis generis ſunt parabolæ: quædam enim rem geſtam, quædam non rem geſtam, ſed poſſibilem, quædam non rem geſtam, aut poſſibilem, ſed impoſſibilem afferunt in ſimilitudinem. Primi generis eſt parabola fermenti in farinæ maſſam immiſſi, Matth. c. 13. Secundi generis eſt parabola Patrisfamilias, *qui exiit primo manè conducere operarios in vineam ſuam*. Matth. cap. 20. Tertii generis eſt parabola lignorum, quæ *ierunt, ut ungerent ſuper ſe regem*, Judic. cap. 9. Omnes autem habent ſenſum litteralem & verum: nam ad veritatem parabolæ ſufficit, ſi ſimilitudo & applicatio bona eſt: res enim quæ in parabola adducitur in ſimilitudinem, non adducitur, quaſi re ipſa geſta ſit, aut geri potuerit, ſed ut res aliqua explicetur per talem ſimilitudinem.

ARTICULUS XII.

Utrùm ſenſus litteralis ſcripturæ Sacræ ſit obſcurus.

Responsio.

Senſus litteralis ſcripturæ Sacræ obſcurus eſt.

Prob. 1. ex Scriptura ipſa. Nam Pſal. 118. dicitur: *Revela oculos meos, & conſiderabo mirabilia de lege tua.* Et Luc. c. ult. *Tunc aperuit* (Chriſtus) *illis* (diſcipulis) *ſenſum, ut intelligerent ſcripturas.* Unde ſic argumentor. Illud non eſt intellectu facile, ſed difficile, ad quod intelligendum neceſſaria eſt illuſtratio divina. Atqui illuſtratio divina neceſſaria eſt ad intelligendas ſcripturas Sacras. Ergo, &c. Falſum igitur eſt quod dicunt hæretici, Sacras Scripturas omnes intellectu facillimas eſſe, adeòque in Eccleſia neceſſarium non eſſe vivum Scripturæ Sacræ interpretum infallibilem.

Prob. 2. Ex unanimi Patrum conſenſu, apud Bellarminum, & alios. Unus erit hîc pro omnibus S. Auguſtinus in epiſtola ad Januarium cap. ult. ubi ſic ait: *Tantum abeſt ab eo quod putaſti, nihil me latere, ut nihil in epiſtola tua legerim triſtius, quia & apertiſſimè falſum eſt, & miror quia hoc te latet, quod non ſolùm in aliis innumerabilibus rebus multa me latent, ſed etiam in ipſis ſanctis ſcripturis multò neſciam plura, quam ſciam.* Diſcant à tanto Doctore novatores non ſuperbire, & ſuam in ſcripturis ſanctis ignorantiam fideliter confiteri.

Prob. 3. experientia tot doctorum & piorum hominum, qui tot commentarios divinarum ſcripturarum ediderunt, & in illis interpretandis tantoperè deſudarunt. Præterea, ſi Sacræ Scripturæ omnes ſunt facillimæ & clariſſimæ, ut volunt hæretici, quid opus fuit tot interpretibus totque commentariis? Quare Novatores ipſi à commentariis Scripturæ Sacræ elucubrandis non abſtinuerunt?

Denique, novatoribus obſtruit os B. Petrus Apoſtolus epiſt. 2. c. 1. cùm ait: *Habemus firmiorem propheticum ſermonem, cui benè facitis attendentes, quaſi lucernæ lucenti in caliginoſo loco, donec dies eluceſcat, & lucifer oriatur in cordibus veſtris.* Certè ſi ſcriptura divina ſe habet ad modum lucernæ lucentis in caliginoſo loco, non poteſt non habere multa obſcura, & intellectu valdè difficilia. Quod confirmatur ex eodem Apoſtolo eadem epiſt. cap. 3. ubi hæc ſcribit de Paulo Apoſtolo: *Chariſſimus frater noſter Paulus ſecundum datam ſibi ſapientiam ſcripſit vobis* (epiſtolas,) *in quibus ſunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti & inſtabiles depravant, ſicut & cæteras ſcripturas, ad ſuam ipſorum perditionem*, ut videre eſt in novatoribus, contra quos hic pugnamus.

Reſpondent 1. Scripturam eſſe quidem obſcuram impiis, incredulis, & voluntariè cœcutientibus, at per ſe claram eſſe piis ac fidelibus. Sed contra eſt, quia Auguſtinus non fuit impius, nec incredulus, aut voluntariè cœcus, & tamen ſcriptura fuit illi obſcura, & intellectu difficilis; neque ita ſenſum ſcripturæ etiam cum gratiæ adjutorio aſſecutus eſt, ut multa non ignoraverit, ut ipſe ingenuè confitetur diſertis verbis. Quod autem dico de Auguſtino, de aliis quoque Patribus poſſum aſſerere. Adde Eunuchum, qui nec impius, nec incredulus, nec voluntariè cœcus erat, & tamen Philippo interroganti, utrùm intelligeret Iſaiam prophetam, quem legebat, reſpondit, Act. c. 8. *Quomodo poſſum, ſi non aliquis oſtenderit mihi?*

Reſpondent 2. ſenſum ſcripturæ ex ſe clariſſimum eſſe, ſed obſcurum quandoque apparere iis, qui ignorant linguæ originalis idiotiſmos, hebraicæ ſcilicet, vel græcæ. Sed contra eſt, quia David proprios loquendi modos linguæ hebraicæ non ignorabat, & tamen indigebat Spiritus ſancti illuſtratione ad intelligendam Scripturam Sacram; unde orando dicebat: *Revela oculos meos, &c.*

Reſpondent 3. Scripturam alicui obſcuram eſſe, ſed alibi clarè ſe ipſam explicare. Sed contra eſt, quia 1. Patres, & alii ſcripturæ interpretes, non ignorarunt loca ſcripturæ inter ſe conferenda eſſe, ut alia ex aliis, obſcuriora videlicet ex clarioribus lucem accipiunt: nec dubitare fas eſt, hanc ab eis collationem eſſe factam; & tamen cum hac collatione, ut contendunt ipſimet hæretici, verum ſcripturæ ſenſum ubique aſſequi minimè potuerunt. 2. Controverſiæ circa ſcripturæ ſenſum exortæ, ſive inter Catholicos, ſive inter ipſos hæreticos, perſeverant, quantùmvis fiat ejuſmodi collatio, quæ proinde non ſufficit ad dirimendas controverſias circa ſenſum ſcripturæ exortas. Ad hoc autem non ſufficit, quia non ſufficit ad tollendam obſcuritatem locorum, de quibus controvertitur.

Reſpondent denique 4. ſaltem nihil eſſe ad ſalutem neceſſarium, quod non contineatur clarè in ſcriptura, nec poſſit ab unoquoque facilè intelligi. Sed contra eſt, quia Eunuchus Reginæ Æthiopum legebat aliquid ad ſalutem neceſſarium, nec tamen potuit illud intelligere, niſi ab aliquo alio edoceretur. Adde quòd multa ſunt neceſſaria neceſſitate præcepti, quæ in ſcriptura non continentur clarè.

Obj. Deut. c. 30. dicitur: *Mandatum quod ego præcipio tibi hodie, non ſupra te eſt.* Et Pſal. 18. *Præceptum Domini lucidum, illuminans oculos.* Et Matth. c. 5. *Vos eſtis lux mundi.* Et 2. Cor. cap. 4. *Quod ſi oper-*

opertum eſt evangelium noſtrum, in iis qui pereunt: eſt opertum. R. ad 1. ibi ſignificari facilitatem intelligendi & implendi præcepta cum auxilio gratiæ. *Ad* 2. Senſum non eſſe, quòd ſcriptura facilè intelligatur, ſed quòd intellecta mentem illuminet. *Ad* 3. Apoſtolos à Chriſto vocari lucem mundi, non quòd ſcripturæ ab illis conſcribendæ, futuræ eſſent clariſſimæ, ſed quòd ipſi eſſent futuri præclara virtutum omnium exempla, omnibus ad imitandum propoſita, eorumque doctrina, probè intellecta, de myſteriis altiſſimis erudituta eſſet homines, & errorum omnium, in quibus à tot ſæculis verſabatur mundus, tenebras diſſipatura. *Ad* 4. Apoſtolum non univerſam ſcripturam, ſed ſolam incarnationis, paſſionis & reſurrectionis Chriſti doctrinam intelligere.

DISPUTATIO II.

De Editionibus & Verſionibus Scripturæ.

ARTICULUS I.

Utrùm editio hebraica, à Moſe & aliis prophetis condita, atque ab Eſdra reparata, fuerit poſtea ſtudioſe depravata a Judæis.

NOta. Omnes libri proto-canonici veteris teſtamenti, quibus ſolis conſtat Hebræorum canon, hebraicè conſcripti fuere à ſuis authoribus, exceptis tamen libris Eſdræ & Danielis; de quibus ſic loquitur S. Hieronymus præfat. in Danielem: *Sciendum quippe eſt, Danielem maximè & Eſdram hebraicis quidem litteris, ſed chaldæo ſermone conſcriptos.* Hebraicam porrò editionem ex libris illis veteris teſtamenti proto-canonicis conſtantem, & partim à Moſe, partim ab aliis ſanctis viris, divino Spiritu afflatis, exaratam, ſed in excidio Hieroſolymæ diſſipatam, reparavit poſtea Eſdras, partes illius variis in locis à ſe repertas colligendo, & in unum corpus redigendo, atque emendando ea, quæ depravata fuerant ſcribarum oſcitantia, vel imperitia, ut aliàs jam dictum & probatum eſt. Sed quæritur utrùm hæc editio, ab Eſdra ſic reparata, fuerit iterùm, data opera à Judæis, ſive ante ſive poſt Chriſtum & Apoſtolos corrupta?

Responsio.

Editio hebraica non fuit à Judæis ſtudioſè adulterata.

Prob. 1. ex S. Hieronymo, qui caput ſextum Iſaiæ exponens, hæc ſcribit: *Si aliquis dixerit, hebræos libros poſtea à Judæis eſſe falſos, audiat Origenem, quid in octavo volumine explanationum Eſaiæ huic reſpondeat quæſtiunculæ: quòd nunquam Dominus & Apoſtoli, qui cætera crimina arguunt in ſcribis & phariſæis, de hoc crimine, quod erat maximum, reticuiſſent. Sin autem dixerint, poſt adventum Domini Salvatoris, & prædicationem Apoſtolorum, libros hebræos fuiſſe falſatos, cachinnum tenere non potero, ut Salvator, & Evangeliſtæ, & Apoſtoli ita teſtimonia protulerint, ut Judæi poſtea falſaturi erant.*

Sic igitur pro ſententia noſtra argumentatur S. Hieronymus. Si Judæi hebræos ſcripturæ Sacræ libros falſarunt, vel falſarunt ante adventum Chriſti & Apoſtolorum ejus, vel poſt. Neutrum dici poteſt. Non primum: nam ſi Judæi ante adventum Chriſti & Apoſtolorum ejus, ſcripturas hebræas adulteraſſent, procul dubio à Chriſto & Apoſtolis ejus de maximo illo crimine reprehenſi fuiſſent; cùm ab illis de aliis levioribus criminibus fuerint reprehenſi: prorſus enim incredibile eſt, Chriſtum & Apoſtolos in Judæis leviora crimina arguiſſe, & reticuiſſe graviſſima, qualis profectò fuiſſet ſtudioſa Scripturarum divinarum depravatio. Non etiam ſecundum: nam teſtimonia Scripturæ à Chriſto & Apoſtolis ejus citata, tunc leguntur in hebræo textu, ut ab illis citantur. Quare ſi Judæi poſt adventum Chriſti & Apoſtolorum ejus, falſarunt Scripturas hebræas, neceſſe eſt Chriſtum & ejus Apoſtolos ſcripturas illas citaſſe, quomodo prævidebant eas poſtea à judæis eſſe falſandas; quòd ſine manifeſta abſurditate dici non poteſt, & riſu dignum eſt.

Prob. 2. ex S. Auguſtino lib. 15. de civ. cap. 13. ubi aſſerit diſſonantiam textus hebræi, & verſionis ſeptuaginta interpretum circa dinumerationem annorum quibus vixerunt homines primorum temporum, neque hebræis, quaſi textum hebraicum conſultò corruperint, neque ſeptuaginta interpretibus, quaſi ad textum illum falsò interpretandum inter ſe conſpirarint, attribui poſſe, ſed eſſe attribuendam errori v. gr. ſcriptoris illius, qui primus ex Ptolomæi bibliotheca verſionem LXX. interpretum exſcripſit, & publici juris fecit.

Abſit, inquit, *ut prudens quiſpiam, vel Judæos cujuſlibet perverſitatis atque malitiæ tantum potuiſſe credat* (textum ſcilicet hebræum corrumpere) *in codicibus tam multis & tam longè lateque diſperſis, vel ſeptuaginta illos memorabiles viros hoc de invidenda gentibus veritate* (mentiendo, & falsò textum interpretando) *unum communicaſſe conſilium. Credibilius ergo quis dixerit, cùm primùm de bibliotheca Ptolomæi deſcribi iſta cœperunt, tunc aliquid tale fieri potuiſſe in codice uno, ſcilicet primitus inde deſcripto, unde jam latiùs emanaret, ubi potuit quidem accidere etiam ſcriptoris error.*

Juxta S. Doctorem igitur, utriuſque textus diſſonantia attribuenda eſt uni alicui codici verſionis græcæ, ex bibliotheca regia primitùs deſcriptio, unde deinceps error emanavit latiùs. Quòd ſi tamen alterutrum contingere oportuit, nempe quòd aut LXX. interpretes falsò interpretati ſint textum hebræum, aut textum hunc adulterarint Hebræi, primum potiùs, quàm alterum eſſe credendum, apertè ſignificat S. Doctor.

Ubi ſi quæram, inquit, *quid ſit credibilius, Judæorum gentem tam longe lateque diffuſam, in hoc conſcribendum mendacium uno conſilio conſpirare potuiſſe: & dum aliis invideant authoritatem, ſibi abſtuliſſe veritatem: an ſeptuaginta homines, qui etiam ipſi Judæi erant, in uno loco poſitos quoniam rex Ægypti Ptolomæus eos ad hoc opus aſciverat, ipſam veritatem gentibus alienigenis invidiſſe, & communicato iſtud tunc feciſſe conſilio, quis non videat quid procliviùs faciliùſque credatur?* Supple ſeptuaginta interpretes textum hebræum falsò interpretatos eſſe; potiùs enim contingere potuit, ut ſeptuaginta homines in uno loco poſiti, communicato, quod facilè potuerunt, conſilio, in falſam textus hebræi interpretationem conſentirent, quàm ut Judæorum gens tam longè lateque diffuſa, quantæcumque perverſitatis atque malitiæ ſupponatur fuiſſe, in textum hebræum falſandum uno conſilio conſpirat, aut ſaltem inito tali conſilio, in codicibus tam multis, & tam longè lateque diſperſis id exequi potuerit.

Prob. 3. ex Joſepho & Philone Judæis, quorum uterque de ſcriptura ſacra aſſerit, quòd in ſumma veneratione fuerit apud Judæos: ita ut pro ea ſervanda parati fuerint vitam profundere: imò expreſsè affirmant, nihil unquam ei addere, vel ex ea auferre, aut in ea transformare Judæorum quemquam præſumpſiſſe, & ne verbum quidem in ea unquam eſſe immutatum. Nam ſic loquitur Joſephus lib. 1. contra Appionem num. 29. & 30. *Tanto namque ſæculo jam præterito neque adjicere quicquam aliquis, nec auferre nec transformare præſumpſit: omnibus enim inſertum eſt mox ex prima generatione Judæis, hæc divina dogmata nominare, & in his utique permanere: & propterea ſi oporteat, mori libenter.* Et Philo apud Euſebium, lib. 8. de præparatione evangelica cap. 2. *Mirabile mihi videtur, duorum annorum millibus, imò majore tempore jam ferè tranſacto .... nec verbum unum in lege eſſe immuta-*

rum: ſed centies unuſquiſque Judæorum morietur, quàm legi moſaicæ derogabit.

Porrò moderni Judæi non minori obſervantia & religione proſequuntur ſcripturam divinam, cui ferè divinos deferunt honores, & jejunium publicum indicunt, ſi eam cadere in terram contigerit. Unde ſi veteres Judæi, teſtibus Joſepho & Philone, pro ſua in ſcripturam divinam obſervantia & religione nihil ei addere, vel ex ea detrahere, aut in ea transmutare unquam præſumpſerunt, eam à Judæis recentioribus de induſtria depravatam fuiſſe generaliter, veriſimile non eſt.

Prob. 4. Si Jodæi ſtudioſè textum hebræum adulterarunt, vel ante tempora Joſephi & Philonis Judæorum, vel ante tempora Hieronymi & Auguſtini, vel poſt Hieronymi & Auguſtini tempora. Nihil horum dici poteſt. Non primum, ut patet ex prob. 3. Non ſecundum, ut patet ex prob. 1. & 2. Non denique tertium, ut multiplici argumento ſuaderi poteſt.

1. Ut dicit S. Auguſtious loco laudato, quòd Judæi, ut nobis eriperent authoritatem, ſibi veritatem auferre voluerint, credibile non eſt.

2. Quòd ſcripturam, quam religione ſumma ſemper coluerunt, aliquando temerare præſumpſerint, admitti non debet ſine graviſſimo ita judicandi fundamento, quale non habet oppoſita ſententia.

3. Si Judæi ſtudioſè falſarunt textum hebræum, certè hoc fecerunt in odium Chriſtianorum. Arqui hoc dici non poteſt, Nam ſi in odium Chriſtianorum ſcripturam ſuam falſaviſſent, præcipuas in eadem Chriſto & ejus Eccleſia factas prædictiones ſuſtuliſſent. At hoc non fecerunt: ut enim teſtantur Bellarminus, & alii linguæ hebraicæ periti, ea, in quibus textus hebræus à græco & latino diſſonat, ſæpè nullius momenti ſunt, quantùm ad fidem & religionem attinet, & ſæpè textus hebræus Judæos magis urget, quàm græcus & latinus,

4. Teſte Bellarmino, interpretatio Pſalmorum facta à S. Hieronymo, in omnibus conſonat cum textu hebræo. Unde vel dicendum eſt S. Hieronymum Pſalmos interpretatum eſſe, quomodo Judæi illos poſtea erant falſaturi, quod dictu abſurdum eſt, vel fatendum Pſalmos, de quorum tamen depravatione præcipuè queruntur adverſarii, à Judæis poſt Hieronymi tempora non fuiſſe depravatos.

5. Denique, ſi Judæi ſtudioſè depravarunt textum hebræum, vel à tota Judæorum gente, vel ab aliquibus tantùm è Judæis hoc factum eſt. Neutrum dici poteſt. Non primum: nam quòd Judæorum gens, tam longè latèque diffuſa, in talem depravationem uno conſilio conſpiraverit, moraliter ſaltem impoſſibile eſt. Non etiam ſecundum: nam ſi aliqui è Judæis hanc depravationem moliti eſſent, cæteri procul dubio Judæi reclamaſſent; vel ſaltem ſi non ab aliis Judæis, ſaltem à multis Chriſtianis linguæ hebraicæ peritis, quales nunquam in Eccleſia defuerunt, eſſet procul dubio reclamatum. Talis autem reclamationis nullum extat veſtigium. Ergo, &c.

Confirm. Quia generalis veterum ſcripturarum depravatio à Judæis ex condicto facta, repugnat conſilio Dei, & ſpeciali ejus circa veram Chriſti Eccleſiam providentiæ, Ergo credibile non eſt, quòd Deus eam permiſerit; imò quòd eam permittere noluerit, pro certo ſtatuendum eſt. *Prob. ant.* Deus enim voluit Judæos per totum orbem terrarum diſpergi, ut Judæis ſecum per totum terrarum orbem ſcripturas ſuas circumferentibus, Eccleſia ubique terrarum diffuſa, veritatis ſuæ & dogmatum ſuorum teſtimonium accipere poſſet etiam ab infenſiſſimis Chriſtiani nominis hoſtibus, ad illos remittendo paganos, qui prædictiones de ipſa & ejus inſtitutore Chriſto factas credere nollent, eaſque à Chriſtianis confictas fuiſſe cauſarentur; quique prædictiones illas apud Judæos Chriſtianis inexorabiles ubique legere poſſent, & ſic vel inviti de illarum realitate tam luculento teſtimonio convinci. Atqui tam mirabilem providentiæ divinæ circa Eccleſiam Chriſti diſpoſitionem prorſus inutilem redderet generalis ſacrarum ſcripturarum depravatio à Judæis ſtudioſè facta. Ergo, &c. Minor patet.

Prob. maj. ex S. Auguſtino lib. 18. de Civit. c. 46. ubi hæc ſcribit: *Nobis quidem illa ſufficiunt* (prophetiæ) *quæ de noſtrorum inimicorum codicibus proferuntur, quos agnoſcimus, propter hoc teſtimonium, quod nobis inviti perhibent eoſdem codices habendo atque ſervando, per omnes gentes etiam ipſos eſſe diſperſos, quaquaverſùm Chriſti Eccleſia dilatatur. Nam prophetia in Pſalmis, quos etiam legunt, de hac re præmiſſa eſt, ubi ſcriptum eſt* .... Ne occideris eos, ne quando obliviſcantur legem tuam, diſperge illos in virtute tua..... *parum fuit ut diceret;* Ne occideris eos, ne quando obliviſcantur legem tuam: *niſi etiam adderet:* Diſperge illos: *quoniam ſi cum iſto teſtimonio ſcripturarum in ſua tantummodo terra, non ubique eſſent; Eccleſia, quæ ubique eſt, eos prophetiarum, quæ de Chriſto præmiſſæ ſunt, teſtes in omnibus gentibus habere non poſſet.*

Obj. 1. Hebræum textum à Judæis conſultò adulteratum fuiſſe docent Patres multi, ut Juſtinus apud Euſebium lib. 4. *hiſt.* Eccleſ. c. 18. Chryſoſtomus homil. 5. in Matth. Origenes homil. 12. in Hieremiam, & Hieronymus epiſt. 89. ad Auguſtinum, & comment. in cap. 5. Michææ.

R. ad 1. Juſtinum non de hebræi textus, ſed de interpretationis LXX. Seniorum depravatione loqui in dialogo illo cum Tryphone, quem citat Euſebius, & in quo ſic ait S. Martyr: *Quòd illi* (Judæi) *multos & integros prorſus locos illarum* (ſcripturarum) *ex tranſlatione eorum, qui cum Ptolomæo fuere Seniorum ſuſtulerint, in quibus clarè hunc ipſum crucifixum, Deum & hominem eſſe, eumque in cruce pendere & mori prænunciatum eſſe oſtenditur, ſcire vos volo.* ..

R. ad 2. S. Chryſoſtomum loqui de Aquila, Simmacho & Theodotione, quos ait in ſuis de hebræo in græcum verſionibus, in odium religionis Chriſtianæ multa interpolaſſe, adeòque eorum verſionibus longè anteponendam eſſe verſionem LXX. Interpretum, qui, cùm interpretationem annis pluſquàm centum ante adventum Chriſti concinnarint, carent omni ſuſpicione. *Primò quidem dicemus*, inquit, *illud; quoniam ad faciendam veræ tranſlationis fidem, omnibus aliis jure Septuaginta interpretes ſint digniores. Siquidem alii poſt adventum Domini interpretati ſunt, Judæi quidem permanentes, meritòque ſuſpecti: quippe qui inimicè & ſubdolè multa corruperint, & data prorſus operâ à prophetis myſteria prædicta celaverint. Septuaginta verò ante centum & aliquantò ampliùs Dominici adventus annos, ad interpretandum tot ac pariter accedentes, ab omni ſuſpicione hujuſmodi vindicantur.*

R. ad 3. Origenem loqui de aliquo verſionis LXX. interpretum nævo, ſive hic nævus ipſis LXX. interpretibus, ſive quibuſdam aliis, qui verſionem illam corrumpere præſumpſerint, ſit attribuendus. Hæc ſunt verba Origenis: *Quod ait primum, ſive non intelligentes quidam quod ſcriptum eſt, abſtulerunt, ſive Septuaginta Interpretes ſicut & cætera, ſecundum diſpenſationem ſuam auferre voluerunt, Dominus viderit.*

R. ad 4. 1. S. Hieronymum in ſua ad S. Auguſtinum epiſtola loqui de Aquila, Simmacho & Theodotione, eoſque reos agere violati in ſuis interpretationibus textus hebræi, cujus puritatem & integritatem expreſsè commendat. *Ego enim*, inquit, *non tam vetera abolere conatus ſum, quæ linguæ meæ hominibus emendata de græco in latinum tranſtuli, quàm ea teſtimonia, quæ à Judæis prætermiſſa ſunt, vel corrupta, proferre in medium: ut ſcirent noſtri quid hebraica veritas contineret.*

2. In comment. in cap. 5. Michææ S. Hieronymus dubius eſt. *Legimus*, inquit, *juxta* LXX. *duntaxat Interpretes, in Jeſu nave* ...., *quòd nec in hebraico, nec apud alium invenitur interpretem: & ſive de veteribus libris eraſum ſit malitia Judæorum, ne Chriſtus de tribu Juda ortus videretur, ſive à* LXX. *additum, nequaquam liquidò cognoſcentes, certum quid novimus.* At dubium ſuum poſtea depoſuit S. Doctor; nam in

ſuis

ſuis in Iſaiam commentariis, quos poſteriùs ſcripſit, ut ipſe admonet initio præfationis, irridet eos, qui dicerent textum hebræum à Judæis eſſe falſatum, ut patet ex prob. 1.

Obj. 2. In omnibus editionibus hebraicis deſunt in Pſalmo decimo tertio hi octo verſiculi: *Sepulcrum patens eſt guttur eorum: linguis ſuis doloſè agebant: venenum aſpidum ſub labiis eorum: quorum os maledictione & amaritudine plenum eſt: veloces pedes eorum ad effundendum ſanguinem: contritio & infælicitas in viis eorum: & viam pacis non cognoverunt: non eſt timor Dei ante oculos eorum.* Atqui hoc non potuit fieri, niſi ex pura malitia Judæorum, qui hos verſiculos è textu hebræo craſerunt, ut perſuaderent, Apoſtolum ſcripturam divinam non citaſſe fideliter, cùm Rom. c. 3. poſt hæc verba Pſalmi 13. *Non eſt qui faciat bonum, non eſt uſque ad unum*, ſic proſecutus eſt: *Sepulcrum patens eſt, &c.* citare pergens eundem illum Pſalmum, Ergo, &c.

R. 1. S. Hieronymus, ut patet ex præfatione libri 16. in Iſaiam, circa hos octo verſiculos qui leguntur in Eccleſia tanquam partes Pſalmi 13. & uſurpantur ab Apoſtolo Rom. c. 3. nec tamen in hebræo habentur, aliquandiu laboravit, ſollicitus, non de textus hebræi integritate, quod notandum eſt, ſed de Apoſtoli ſcientia & probitate defendenda. *Cæpi*, inquit, *tacitus æſtuare* (propoſita difficultate) *& ſtuporem mentis vultus pallore ſignare, Hebreus, inquam, ex hebrais, ſecundùm legem phariſæus, eruditusque ad pedes Gamalielis, aut ignoravit hæc, aut eorum qui lecturi erant abuſus eſt ignorantia. Quorum alterum ineruditi, alterum callidi eſt ad malitiam, nec ejus qui dixerit:* Etſi imperitus ſermone, non tamen ſcientia. *Et iterùm:* In ſimplicitate & ſinceritate annunciavi vobis verbum.

2. Omni ſcriptura mente perluſtrata, animadvertit hos octo verſiculos ab Apoſtolo de pſalmis & Iſaia eſſe contextos, & duos primos ad pſalmum 5. tertium ad pſal. 139. quartum ad pſal. 9. quintum, ſextum & ſeptimum ad Iſaiam, octavum denique ad pſal. 35. pertinere. Addit *eos, qui artem contexendarum inter ſe ſcripturarum Apoſtoli neſciebant, quæſiſſe aptum locum, ubi aſſumptum ab eo ponerent teſtimonium, quod abſque authoritate in ſcriptura poſitum non putabant. Denique omnes græcia tractatores, qui eruditionis ſuæ in pſalmos commentarios reliquerunt, hos verſiculos veru annotare atque præterire; liquidò confitentes in hebraico non haberi, nec eſſe in Septuaginta Interpretibus, ſed in editione vulgata, quæ græcè κοινὴ dicitur, & in toto orbe diſperſa eſt.*

Vides non ſolùm Hieronymo, cùm ſuos in Iſaiam commentarios elucubraret, verùm etiam omnibus græcis ſcripturæ ſacræ interpretibus, qui ante ipſum ſcripſerant, textus hebraici puritatem exploratam fuiſſe, neque de Judæis tanquam reis adulteratæ veteris Scripturæ hebraicæ poſtulandis cogitaſſe; ſed illos pro certo habuiſſe, præfatos octo articulos pſalmo 13. in vulgata editione græca à quibuſdam parum peritis fuiſſe perperam inſertos, ratis eos ad pſalmum 13. pertinere, eò quòd cùm verbis hujus pſalmi ab Apoſtolo citatis, aptè connecterentur, & aliunde eos ſcripturæ ſacræ partes eſſe, indubitatum eſſet propter authoritatem Apoſtoli, à quo ut ſacra ſcriptura citantur.

Obj. 3. Judæi ipſi paſſim affirmant, multa à quibuſdam Doctoribus ſuis mutata eſſe in libris ſacris, quas mutationes vocant correctiones ſcribarum. Atqui hæ mutationes, ſeu prætenſæ correctiones, ſunt veræ depravationes. Ergo ex Judæorum ipſorum confeſſione habemus, à ſcribis eorum ſcripturas hebræas veteratoriè fuiſſe depravatas.

R. Cum Bellarmino lib. 2. de verbo Dei c. 2. hanc de librorum ſacrorum correctione à ſcribis facta ſententiam originem ducere ex Talmud libro fabuloſiſſimo, adeòque ut falſam, vel ſaltem nullo ſufficienti fundamento nixam explodi poſſe. Quòd ſi tamen hæc ſententia ut vera ſupponitur, dico correctionem illam ſcribarum non fuiſſe depravationem, ſed veram emendationem, factam poſt reditum è Babylonica captivitate, ab Eſdra & Synagoga magna, hoc eſt, concilio illo, quod Sanedrin appellabatur, quodque emendationem ab Eſdra factam approbavit, & authoritate ſua ſancivit; vel Doctoribus aliis, qui ſeſe Eſdræ operis ſocios adjunxerunt, eumque adjuverunt ad colligendos, & ſuæ integritati reſtituendos libros ſacros, qui tempore captivitatis diſperſi & adulterati fuerant.

Porrò correctionem illam ſcribarum non eſſe textus corruptionem, ſed veram emendationem demonſtrat Bellarminus loco citato, per inductionem oſtendendo loca illa, quæ dicuntur à ſcribis eſſe correcta, in vulgata noſtra editione ita haberi, ut ea correxiſſe dicantur ſcribæ. Unde ſi correctiones illæ ſunt textus hebraici corruptiones, ſequitur vulgatam noſtram editionem eſſe corruptiſſimam, quam tamen ut authenticam verſionem ab omnibus fidelibus ſuſcipi vult Eccleſia. Ex dictis hactenùs habemus editionem hebraicam à Judæis ſtudioſè depravatam non fuiſſe. Sed

Quæres, utrùm editio hebraica ſit omninò pura & integra?

R. Cum Bellarmino loco citato, non eſſe omninò puram & integram, ſed errores aliquos habere, qui irrepſerunt partim imperitia vel negligentia librariorum, præſertim cùm ob magnam characterum ſimilitudinem facile ſit in hebræo errare; partim Rabbinorum ignorantia, à quibus addita ſunt puncta, quique in illis notandis facilè à vero aberrare potuerunt; cùm verba hebræa, detractis punctis, variè legi poſſint, eaque proinde ante punctorum additionem variè potuerint legere; quin etiam potuerunt pro ſuo in Chriſtianos odio interdùm eam lectionem magis probare, quæ minùs faveret Chriſtianis.

Obſervat ibidem Bellarminus errores illos, quos habet textus hebræus, non eſſe magni momenti, & nihilominùs textum illum purum & integrum eſſe in iis, quæ ad fidem & mores pertinent, ac plerumque totam diſcrepantiam variarum lectionum in quibuſdam dictionibus, quæ aut parum, aut nihil ſenſum mutant, poſitam eſſe. Addit denique, errores, qui additione punctorum acciderunt, nihil omninò veritati officere; cùm extrinſecùs addita ſint, & ita non mutent textum. Unde poſſumus ſi volumus, illa detrahere, & aliter legere.

ARTICULUS II.

De Editionibus græcis veteris Teſtamenti.

QUæritur 1. quot fuerint editiones græcæ veteris teſtamenti.

R. Novem numerantur communiter. Prima eſt ea, quam in Ægypto ediderunt ſeptuaginta ſeniores Judæi. Secunda eſt Aquilæ, Adriano regnante. Fuit autem Aquila primùm Gentilis, deinde Chriſtianus, demùm Judæus. Tertia eſt Theodotionis, imperante Commodo. Hic Theodotio ex hæretico Marcionita factus eſt Judæus. Quartam edidit Symmachus ſub Severo imperatore. Symmachus autem fuit primùm Ebionita, ſecundùm aliquos; ſecundùm alios, Samaritanus, deinde Judæus. Quinta eſt innominati authoris, in doliis apud urbem Paleſtinæ reperta ſub Imperatore Antonino Caracalla. Sexta eſt etiam authoris innominati, inventa quoque in doliis apud Nicopolim, regnante Alexandro Severo. Septima Origenis eſt, qui verſionem LXX. Seniorum emendavit, multis ex Theodotionis verſione admixtis, & ſtellæ radiantis ſigno notatis, multis etiam obelo ſeu veru fixis. Hanc Origenis editionem in Eccleſia valdè probatam fuiſſe colligitur ex Hieronymo, qui in epiſt. 89. ad Auguſtinum, omnes Chriſtianorum bibliothecas repleviſſe, & in præfat. in lib. 16. Iſaiæ eam toto orbe diſperſam eſſe, ac κοινὴ, hoc eſt, communem vocari ſolitam teſtatur. Octavam magno labore exaravit S. Lucianus presbyter, in Diocletiani & Maximiani perſecutione coronatus martyrio. Hanc editionem propria martyris manu ſcriptam, Nicomediæ ſub Conſtantino Magno apud Judæos in pariete inventam eſſe teſtatur Synopſis Athanaſiana. Nona denique authorem habet Heſychium, à quo verſio LXX. interpretum iterùm emendata eſt, & tradita Eccleſiis Ægypti.

Quæ-

Digitized by Google

Quæritur 2. quo tempore verſionem ſuam ediderint ſeptuaginta Interpretes.

R. Duplex eſt hac de re ſententia. Prima ſententia docet edidiſſe ſub Ptolomæo Lagi filio, & eſt S. Irenæi lib. 3. adverſus hæreſes c. 25. & Clementis Alexandrini lib. 1. ſtromat. ad finem vergente. Secunda ſententia docet edidiſſe ſub Ptolomæo Philadelpho, qui Ptolomæo Lagi filio proximè ſucceſſit. Hanc alteri ſententiam facilè anteponimus, quia plures habet pro ſe patronos, Joſephum ſcilicet lib. 12. antiquit. Jud. c. 2. Philonem lib. 2. de vita Moſis, Tertullianum in apol. c. 18. Epiphanium lib. de menſ. & pond. &c. imò & teſtem oculatum, nempe Ariſtæum, qui hujus translationis hiſtoriam conſcripſit. Hanc translationem anno Philadelphi tertio factam ſcribit Euſebius in chronico.

Quæritur 3. quos libros interpretati fuerint ſeptuaginta ſeniores.

R. Septuaginta ſeniores interpretati ſunt non ſolùm quinque libros Moſis, ſed etiam reliquos omnes, quos hebræorum canon comprehendebat. *Prob. reſponſ.* ex eo quòd Apoſtoli in citandis prophetarum teſtimoniis uſi ſunt græca verſione. Arqui tum temporis alia non erat ſacrarum ſcripturarum græca verſio præter verſionem LXX. Seniorum. Ergo, &c.

Dices. Ariſtæus, Joſephus & Philo ſolùm dicunt legem translatam fuiſſe à LXX. Senioribus. *R.* illos nomine legis intellexiſſe omnes libros ſacros, hebræorum canone contentos; ſicut poſtea intellexere Chriſtus & Apoſtoli.

Dices. S. Hieronymus pluribus locis docet LXX. Seniores ſolùm Pentateuchum vertiſſe: nam ſic loquitur in proœmio quæſtionum hebraicarum: *Joſephus qui ſeptuaginta Interpretum proponit hiſtoriam, quinque tantum ab eis libros Moyſi translatos refert.* Et in cap. 5. Ezechiel. *Quanquam & Ariſtæus, & Joſephus, & omnis ſchola Judæorum quinque tantum libros Moyſi à LXX. translatos aſſerant.* Et in cap. 2. Michææ: *Interpretatio LXX. ſi tamen LXX. eſt: Joſephus enim ſcribit, & Hebræi tradunt, quinque tantum libros Moyſi ab eis eſſe translatos.... tantum diſcordat, &c.*

R. 1. S. Hieronymum his locis non aſſerendo, ſed ſubdubitando loqui, & hanc LXX. Seniorum verſionem in ſuis in Prophetas commentariis paſſim interpretari, eam ut genuinum eorum opus ſupponendo. 2. Ariſtæum & Joſephum, ut jam dictum eſt, nomine legis intellexiſſe omnem ſcripturam ſacram. 3. Parvi faciendam eſſe hac in re Hebræorum ſententiam, propter pravum eorum erga Chriſtianos affectum. 4. In noſtra eſſe ſententia S. Juſtinum martyrem in dialogo cum Triphone, ubi Judæos inſimulat, quòd de verſione LXX. interpretum reatus Eſdræ, Hieremiæ, & Pſalmorum araſerint; & S. Irenæum lib. 3. adversùs hæreſes c. 25. ubi apertè ſignificat LXX. Seniores eas omnes ſcripturas interpretatos eſſe, quas antea poſt captivitatem Babylonicam reparaverat Eſdras; & S. Clementem Alex. lib. 1. ſtromatum, ubi ſcribit Ægypti Regem voluiſſe, *ut Hieroſolymitanæ eas, quæ apud ſe erant, prophetias in ſermonem græcum interpretarentur.* & S. Epiphanium lib. de menſ. & pond. ubi expreſsè aſſerit, à LXX. Senioribus *libros viginti-duos, juxta alphabeti apud Hebræos ordinem numeratos, converſos eſſe.*

Quæritur 4. quomodo facta ſit LXX. Seniorum interpretatio.

R. Pro certo habetur LXX. Seniores hebræos, utriuſque linguæ, hebraicæ ſcilicet & græcæ peritiſſimos, ab Eleazaro pontifice ad Regem Ægypti Alexandriam miſſos, in Pharo inſula, è regione Alexandriæ ſita, ſeptuaginta duorum dierum ſpatio ſcripturas ſacras ex hebræo ſermone in græcum tranſtuliſſe mirabili prorſus inter ſe conſenſione. At verò utrùm ſinguli in ſingulis cellulis incluſi fuerint, & ſic utrùm ſinguli ſeorſim totam ſcripturam ſacram iiſdem planè verbis verterint, controvertitur inter veteres & recentiores.

Partem affirmantem docet S. Juſtinus martyr, qui in ſua ad Græcos cohortatione narrat, Regem Ægypti *pari cum interpretibus numero domunculas extrui præcepiſſe, ut ſigillatim pro ſe quiſque interpretationem perficeret: illam quoque curam, qui operam eis dare juſſi fuerant, mandatam, ut omnibus quidem modis ipſis inſervirent, à congreſſu autem illos mutuò prohiberent; quo exquiſita interpretationis veritas ex ipſorum etiam conſenſu cognoſci poſſet; & cognito, ſeptuaginta iſtos viros non ſolum eadem ſententia, verum etiam eiſdem eſſe verbis in translatione uſos, ac ne una quidem dictione alium ab alio diſſenſiſſe... admiratione attonitum* (Ptolomæum) ...... *libros, ut par erat, exoſculatum eſſe, &c.*

Hac facta narratione, ſic ſtatim proſequitur: *Hæc vobis, viri Græci, non ut fabulam, neque ut confictam hiſtoriam renunciamus: ſed qui ipſi Alexandriæ fuerimus, & veſtigia domuncularum apud Pharum adhuc reliqua viderimus: ab incolis, qui res patrias à majoribus per manus ſibi traditas acceperunt, audierimus, commemoramus.* Juſtinum ſequuntur Irenæus libr. 3. adverſus hæreſes c. 25. Clemens Alex. lib. 1. ſtromatum; & Cyrillus Hieroſ. catech. 4. nec ab illis diſſentit Epiphanius, lib. de menſ. & pond. niſi quòd vult binos in ſingulis cellulis incluſos fuiſſe. Porrò veriſimilitudine non caret, quod à Juſtino dicitur, Ptolomæum, quò certior eſſet de ſinceritate interpretationis, vel etiam, ut dicitur ab Irenæo, veritus ne interpretes communi conſilio veritatem occultarent, voluiſſe ut ſinguli ſeorſim opus molirentur.

Parti neganti præit S. Hieronymus in ſua præfatione in Pentateuchum, ubi ſic loquitur: *Neſcio quis primus author ſeptuaginta cellulas Alexandriæ mendacio ſuo extruxerit, quibus diviſi, eadem ſcriptitarint: cùm Ariſtæus... & multò poſt tempore Joſephus, nihil tale retulerint: ſed in una baſilica congregatos, contuliſſe ſcribant, non prophetaſſe: aliud eſt enim vatem, aliud eſt eſſe interpretem: ibi ſpiritus ventura prædicit, hic eruditio & verborum copia, ea quæ intelligit, transfert.* Hieronymi ſententiæ ut probabiliori ſuffragatur Bellarminus, cum aliis recentioribus eruditis.

Huic ſententiæ pondus magnum tribuit, 1. authoritas Ariſtæi, qui negotio interfuit, illiuſque LXX. interpretum translationis hiſtoriam conſcripſit, quem virum probum & doctum Eleazarus Pontifex in ſua ad Ptolomæum epiſtola nominat, & ob modeſtiam Regi accepriſſimum fuiſſe aſſerit Joſephus, quemque veriſimile non eſt circumſtantiam cellularum reticere, imò & mentiri voluiſſe; cùm mendacio ſuo videret multùm elevari translationem illam, quam tamen inter alios maximè promoverat, ut idem Joſephus teſtatur.

2. Authoritas Joſephi: cellularum enim non meminit, ſed potiùs contrarium ſcribit: nam ita narrat *Illi vero non parcentes labori, quàm poterant accuratiſſimè interpretabantur, uſque horam nonam aſſidentes operi... manè autem regiam ingreſſi, ſalutato Rege, in eundem locum ad inſtitutum negotium ſe referebant.* Quibus verbis apertè ſignificat Joſephus, interpretes in uno & eodem loco ſedentes, ſimul interpretationi operam dediſſe. Etenim, juxta Joſephum, interpretes manè ſingulis diebus ſimul Alexandriam veniebant, & ſalutato Rege, ſimul redibant in eundem locum, ut ibi conſidentes ad nonam uſque horam operi incumberent.

Confirmatur ex verbis ſubſequentibus. *Verſione autem legis*, pergit Joſephus, *intra ſeptuaginta duos dies abſoluta, Demetrius advocatis omnibus Judæis in locum, ubi verſa fuerat, præſentibus etiam interpretibus, perlegit codicem, concio verò Seniorum interpretationem approbavit.* Juxta Joſephum itaque, abſoluta verſione, Demetrius regiæ bibliothecæ præfectus, Judæos Alexandriæ degentes, & in librorum ſacrorum lectione verſatos, convocavit in baſilicam illam, in qua facta fuerat translatio, & coram græcum codicem interpretum perlegit, quo audito, tota concio interpretationem comprobavit ut ſinceram.

Nota. Unicus fuit, juxta Joſephum, græcus codex Interpretum: at totidem fuiſſent quot erant interpretes,

pretes, ſi ſinguli in ſingulis cellulis ſeorſim interpretati fuiſſent. Item, juxta Joſephum, Demetrius, verſione abſoluta, Judæos Alexandrinos convocavit, non ut cum illis conferret translationes à ſenioribus ſeorſim factas, ſed ut coram eis legeret, & eorum examini ſubjiceret translationem à ſenioribus communiter factam.

3. Authoritas Euſebii lib. 8. de præparatione Evangelica cap. 1. ubi ex profeſſo agens de LXX. ſeniorum translatione, nullam cellularum mentionem facit, nec Ariſtæi circa cellulas ſilentium arguit, ſed hæc illius, quibus cellulæ referuntur, verba laudat: *Lectitata igitur, examinataque traductione* (omnes qui tunc aderant) *magna voce dixerunt: Quoniam probè ac ſanctè divina ſcriptura traducta eſt, decens eſt, &c.* Cùm autem dicitur, *Lecta, examinataque traductione*, non verò, lectis & inter ſe collatis traductionibus, manifeſtè ſupponitur unicam fuiſſe, & omnibus interpretibus communem interpretationem.

4. Authoritas S. Hieronymi; quia omnia, quæ aliquatenùs ad ſcripturas divinas attinent, diligentiſſimè perſcrutatus eſt. Ad ejus authoritatem accedit ratio, qua motus eſt, nec immeritò: nam LXX. ſeniores, Deo ſpecialiter adjuvante, interpretatos eſſe negari non poteſt: quòd enim tanta tum in eaſdem ſententias, tum in eadem verba contentione tam brevi tempore ſcripturas divinas ex hebræo in græcum tranſtulerint, ſine ſpeciali Dei adjutorio fieri non potuiſſe manifeſtum eſt. At quòd etiam Deo inſpirante interpretati fuerint, videtur dici non poſſe; nam fuerunt interpretes, non prophetæ, ſeu ſcriptores ſacri & inſpirati. Atqui ſi vera eſt cellularum hiſtoria, neceſſe eſt LXX. ſeniores inſpiratos fuiſſe etiam quoad omnia & ſingula verba, verborumque compoſitionem. Ergo, &c.

Pro hac etiam ſententia citant Philonem recentiores: ſed videtur nobis potiùs favere oppoſitæ ſententiæ: Sic enim loquitur in lib. 2. de vita Moſis: *In eo ſeceſſu* (LXX. ſeniores) *cùm conſediſſent ſolitarii, nemine interveniente arbitro . . . tanquam numine correpti prophetabant, non alia alii, ſed omnes ad verbum eadem, quaſi quopiam dictante ſingulis inviſibiliter.* Quibus verbis Philo videtur non obſcurè ſignificare, LXX. Seniores fuiſſe etiam quoad ſingula verba à Deo inſpiratos, & ita ſingulos, Deo inſpirante, ſeorſim eandem & quoad ſententias & quoad verba interpretationem ſcripſiſſe.

Denique Juſtino reſpondent, eum à Judæis, cellularum fabulæ fabricatoribus, deceptum, eique ruinas quaſdam pro cellulis oſtentatas; Irenæum verò, & veteres alios, qui Juſtinum ſecuti ſunt, Juſtini bona fide errantis authoritate ac teſtimonio perſuaſos, cum eo bona pariter fide erraſſe dicunt. Quantùm autem attinet ad Epiphanium, qui in ſua ſententia ſingularis eſt, cùm cæteri omnes vel nullas, vel ſeptuaginta duas cellulas ponant; reſpondent eum vel non legiſſe Ariſtæum, ſed aliis falsò referentibus credidiſſe; vel cùm librum de menſ. & pond. ſcriberet, Ariſtæum præ manibus non habuiſſe, & memoria lapſum eſſe; demùm ut ut ſit, cùm ſolus ſit, fidem non mereri, ſed aut nullas, aut ſeptuaginta duas cellulas eſſe ponendas.

Non omittam hic S. Auguſtinum in primam ſententiam valdè propendere lib. 2. de doctrin. Chriſt. c. 15. ubi ſic loquitur: *Septuaginta interpretum, quod ad vetus teſtamentum attinet, excellit authoritas: qui jam per omnes peritiores Eccleſias tanta præſentia Spiritus ſancti interpretati eſſe dicuntur, ut os unum tot hominum fuerit. Qui ſi, ut fertur, multique non indigni fide prædicant, ſinguli cellis etiam ſingulis ſeparati, cùm interpretati eſſent, nihil in alicujus eorum codice inventum eſt quod non iiſdem verbis eodemque verborum ordine inveniretur in cæteris: quis huic authoritati conferre aliquid, nedum præferre audeat?* Sed lite ſub judice relicta, ad aliam properamus quæſtionem.

Quæritur ergo 3. utrùm LXX. ſeniores in textu hebræo in græcum transferendo, aliqua in re erraverint?

R. LXX. Seniorum interpretatio fuit numeris omnibus abſoluta, neque eos in re aliqua lapſos eſſe, certiſſimè tenendum eſt.

Prob. Nam ita ſentiunt Ariſtæus apud Euſebium lib. 8. de præp. Evang. c. 1. Philo lib. 2. de vita Moſis, Joſephus lib. 12. antiq. jud. c. 2. Juſtinus in cohortatione ad Græcos, Irenæus lib. 3. cap. 25. Clemens Alex. lib. 1. ſtrom. Epiphanius lib. de menſ. & pond. Cyrillus Hieroſ. catech. 4. quibus adjungi poſſunt Hilarius prologo in Pſalmos num. 8. Chryſoſtomus hom. 5. in Matth. & potiſſimùm Auguſtinus lib. 2. de doctr. Chriſt. c. 15. ubi poſt verba proximè laudata, ſic proſequitur: *Si autem contulerunt* (LXX. Seniores) *ut una omnium communi tractatu judicioque vox fieret, nec ſic quidem quenquam unum hominem qualibet peritia ad emendandum tot ſeniorum doctorumque conſenſum aſpirare oportet, aut decet.* Ergo, &c.

Confirmatur. Quia tantum opus à tot hominibus tanta conſenſione tam brevi tempore perfici non potuit ſine aliquo miraculo, & ſpecialiſſima Spiritus ſancti aſſiſtentia. Unde in memoriam tanti prodigii, in loco in quo interpretatio facta eſt, per multa ſæcula feſtus dies ſingulis annis actus eſt; cùm adhuc ageretur tempore Philonis, ut ipſe teſtatur lib. 2. vitæ Moſis. *Quamobrem* inquit, *hodieque ſolemnis celebritas renovatur in Pharo inſula, ad quam non tantùm Judæi, ſed & alii plurimi trajiciunt, locum veneraturi in quo primùm viſa eſt hæc interpretatio, & pro tanto beneficio quaſi recenti, acturi Deo gratias.* Atqui LXX. ſeniores cum tali Spiritus ſancti aſſiſtentia, quam etiam in eis omnes quos citavimus agnoſcunt, non potuiſſe non rectè ex omni parte transferre, manifeſtum eſt. Ergo, &c.

Obj. S. Hieronymus, cujus utpotè in ſcripturis, earumque verſionibus omnibus verſatiſſimi, authoritas & teſtimonium omni exceptione majora ſunt, videtur eſſe in oppoſita ſententia, atque ſenſiſſe quòd LXX. Seniorum interpretatio, etiam qualis ab eis edita eſt, in multis textui hebræo diſcors fuerit, ut

Prob. Nam 1. dicit LXX. Seniores, cùm transferrent, propriæ induſtriæ & eruditioni relictos fuiſſe. *Neſcio quis primus auctor*, inquit præfat. in Pentateuchum, *ſeptuaginta cellulas Alexandriæ mendacio ſuo extruxerit: quibus diviſi eadem ſcriptitarint: cùm Ariſtæus . . . & multo poſt tempore Joſephus, nihil tale retulerint: ſed in una baſilica congregatos contuliſſe ſcribant, non propheta ſſe. Aliud eſt enim vatem, aliud eſt eſſe interpretem: ibi ſpiritus ventura prædicit; hic eruditio & verborum copia, ea quæ intelligit transfert.*

2. Et ita LXX. Seniores humanitùs labi potuiſſe, & re ipſa identidem lapſos eſſe; niſi malimus dicere, quod abſit, Apoſtolos aliquando mentitos eſſe, aliqua citando teſtimonia ut Scripturam ſacram, quæ non erant ſcriptura ſacra. *Aut aliter*, inquit ibidem, *de eiſdem libris per ſeptuaginta interpretes, aliter per Apoſtolos Spiritus ſanctus teſtimonia texuit: ut quæ illi tacuerunt, hi ſcriptum eſſe mentiti ſint:* nam in Evangeliſtarum & Apoſtolorum libris *multa de veteri teſtamento legimus, quæ in noſtris codicibus* (quibus LXX. ſeniorum interpretatio continetur) *non habentur, ut eſt illud:* Ex Ægypto vocavi filium meum: *&*, Quoniam Nazaræus vocabitur: *&*, Videbunt in quem compunxerunt, &c. Præterea, *ubicumque ſacratum aliquid ſcriptura teſtatur de Patre, & Filio, & Spiritu Sancto, aut aliter interpretati ſunt, aut omninò tacuerunt.* Adde quòd, cùm interpretati ſint ante adventum Chriſti, *quod neſciebant, dubiis protulere ſententiis.*

Verum quidem eſt S. Hieronymum prudenti LXX. ſeniorum œconomiæ attribuere, quòd aliqua prætermiſerint. *Neque verè*, inquit proœm. in quæſt. hebr. lib. Geneſ. *ſeptuaginta interpretum . . . errores arguimus . . . cùm illi Ptolomæo Regi Alexandriæ myſtica quædam in ſcripturis ſanctis prodere noluerint, & maximè ea, quæ Chriſti adventum pollicebantur; ne viderentur Judæi & alterum Deum colere.* At hoc non

tam

tam ex propria, quàm Judæorum LXX. ſeniores excuſantium mente dicit, ut patet ex præfat. in Pantatenchum, ubi ſic loquitur: *Cauſas erroris non eſt meum exponere. Judæi prudenti factum dicunt eſſe conſilio: ne Ptolomæus unius Dei cultor, etiam apud Hebræos duplicem divinitatem deprehenderet, &c.* Quare inferiùs dicit, eos fuiſſe puros interpretes, adeòque errori obnoxios, & *quòd neſciebant dubiis protuliſſe ſententiis*. Præterea, cum hac prudenti œconomi manet ſemper LXX. ſeniorum interpetrationis diſſonantia cum textu hebræo.

R. 1. Opponendo Hieronymo Ariſtæum, Philonem, Joſephum, Juſtinum martyrem, Irænеum, &c. Unius Philonis verba hic exſcribam. *Sive Chaldæus* (Chaldæum ponit pro Hebræo, propter idiomatum affinitatem, niſi tamen hic ſit error librariorum) *græcam linguam, ſive Græcus chaldæam didicerit, in utraque ſcriptura tum chaldaica, tum ejus interpretatione, miratur germanitatem, imò rerum verborumque conſonantiam adorat, non interpretes illos, ſed initiatores & prophetas appellans, quibus datum eſt ſinceriſſimas Moſis* (& aliorum ſcriptorum ſacrorum) *cogitationes aſſequi ſpiritu puriſſimo*:

R. 2. Opponendo Hieronymum Hieronymo: nam ſic ait præfat. 1. in lib. Paralipp. *Si ſeptuaginta interpretum pura, & ut ab eis in græcum verſa eſt, editio permaneret, ſuperfluè me chromati . . . impelleres, ut hebræa volumina latino ſermone transferrem . . . . Nunc verò cùm pro varietate regionum diverſa ferantur exemplaria* (LXX. interpretum) *& germana illa antiquaque tranſlatio corrupta ſit atque violata; noſtri arbitrii putas, &c.* Ecce S. Doctor agnoſcit LXX. Seniorum interpretationem non puram, & ut ab eis in græcum verſa fuerat, ſed corruptam atque violatam ſuo tempore extitiſſe: Quare ergo errores, quos tunc habebat illa translatio, non corruptoribus atque violatoribus, ſed illius authoribus impingit? An non corruptores & violatores hujus interpretationis eam corrumpere & violare potuerunt, eradendo alia, alia verò ſupperaddendo?

Præfat. 2. in eundem librum loquens de hæbræis nominibus, quæ novem primis capitibus continentur, hæc habet: *Liberè vobis loquor: ita in græcis & latinis codicibus hic nominum liber vitioſus eſt, ut non tam hebræa, quàm barbara quædam, & ſarmatica nomina conjecta arbitrandum ſit. Nec hoc ſeptuaginta interpretibus, qui Spiritu ſancto pleni, ea quæ vera fuerunt* (nomina) *tranſtulerant, ſed ſcriptorum culpa aſcribendum.* At ſi LXX. interpretes fuerunt Spiritu ſancto pleni ad hoc ut hebræa nomina, quod parùm vel non multùm intererat, rectè transferrent, qua veriſimilitudine dici poſſunt non fuiſſe Spiritu ſancto pleni ad alia, quæ majoris, imò maximi erant momenti, rectè fideliterque trasferenda? Et ſi ſupponuntur ad hoc etiam fuiſſe pleni Spiritu ſancto, quo pacto factum eſt, ut nominibus hebræis rectè translatis, alia non rectè fideliterque tranſtulerint?

Præfat. 1. S. Doctor aſſerit LXX. interpretum tranſlationem *naſcentis Eccleſiæ roboraſſe fidem*, adeòque ad id idoneam fuiſſe. At quomodo ad id idonea fuit, ſi interpretes ea quæ ad Chriſti adventum & divinarum Perſonarum trinitatem attinent, & in hebræo habentur, conſultò ſuppreſſerant? Sed ex occaſione data, ſic adhuc argumentor. Hebræarum ſcripturarum translatio a LXX. interpretibus ante adventum Chriſti facta eſt divino conſilio, nimirum ut per eam naſcentis Eccleſiæ fides roborari poſſet. Ergo ſi LXX. interpretes pleni fuerunt Spiritu ſancto maximè ad rectè fideliterque transferenda ea quæ attinebant ad divinarum Perſonarum trinitatem, & Chriſti adventum, divinitatem, aliaque ejus myſteria, & quorum ſuppreſſio conſilio divino repugnabat. Hinc

R. 3. Septuaginta ſeniores fuiſſe quidem interpretes, non vates, adeòque non fuiſſe inſpiratos quomodo inſpirati fuerunt omnes ſacri ſcriptores: alioqui non puram ſcripturæ ſacræ interpretationem, ſed ſcripturam ſacram condidiſſent, quod eſt falſum. At habuerunt ſpecialem, imò ſpecialiſſimam Spiritus ſancti ad rectè fideliterque interpretandum aſſiſtentiam; cùm pleni Spiritu ſancto interpretati fuerint, ut dicit ipſemet Hieronymus. Cum tali autem Spiritus ſancti aſſiſtentia rectè fideliterque omnia interpretatos eſſe negari non poteſt, propter authoritatem Hieronymi, quæ certè nec evidenti rationi, nec longè antiquiorum ſcriptorum, Ariſtæi ſcilicet, Philonis, Joſephi, Juſtini, Irenæi, Clementis Alex. &c. authoritati prævalere non debet.

Neque verò ex eo quòd LXX. ſeniores dicuntur rectè fideliterque interpretati eſſe omnia, ſequitur Apoſtolos mentitos eſſe, cùm aliqua teſtimonia citarunt ut ſcripturam ſacram, quæ tamen non legebantur in editione LXX. ſeniorum tempore Hieronymi: nam teſtimonia illa habentur in hebræo, ut oſtendit S. Hieronymus in ſua in Pentateuchum præfatione; nec mirum eſt quòd non legerentur in editione LXX. ſeniorum, qualis tempore Hieronymi extabat; cùm tunc non eſſet pura, & ut ab eis in græcum verſa eſt, ſed corrupta atque violata, ut diſertè Hieronymus aſſerit in prima præfat. in lib. Paralip. & præfat. in Eſdram, ubi ſic loquitur: *Si quis ſeptuaginta vobis oppoſuerit interpretes, quorum exemplaria veritas ipſa lacerata & inverſa demonſtrat; nec poteſt utique verum aſſeri, quod diverſum eſt; mittite eum ad Evangelia, in quibus multa ponuntur quaſi de veteri teſtamento, quæ apud ſeptuaginta interpretes non habentur.* Quis autem hoc juſtè mirabitur, vel ipſis imputabit interpretibus; cùm exemplaria omnia tunc temporis lacerata eſſent & inverſa, ut ipſa varietas illorum exemplarium demonſtrabat?

At inquies. Teſtimonia illa, de quibus loquitur Hieronymus, in nullis exemplaribus LXX. interpretum legebantur Hieronymi tempore. Ergo quod abfuerint, ipſis interpretibus, non eorum editionis corruptoribus aſcribendum eſt. *R.* 1. Quòd teſtimonia illa in nullis exemplaribus LXX. interpretum legerentur, quis ſcit? Certè hoc neſcivit, nec ſcire potuit Hieronymus; cùm omnium quæ tunc extabant exemplarium copiam nec habuerit, nec habere potuerit. 2. Suppoſito quòd in omnibus tunc temporis exemplaribus editionis LXX. interpretum deeſſent illa teſtimonia, dico id factum eſſe vel negligentia aut imperitia exſcriptorum, vel potiùs malitia Judæorum, qui in odium Chriſti & religionis chriſtianæ jam ante medium ſecundi ſæculi ex LXX. interpretum verſione multa, quibus Chriſti divinitas aliaque ejus myſteria probari poterant, loca eraſerant, ut teſtis eſt omni exceptione major Juſtinus martyr in ſuo cum Tryphone dialogo; vel denique partim oſcitantia aut ignorantia exſcriptorum, partim Judæorum malitia.

Quæritur 6. utrùm etiam nunc habeamus germanam LXX interpretum translationem.

R. Triplex eſt hac de re ſententia. Prima eſt eorum qui tenent verſionem LXX. interpretum penitùs interiiſſe. Sed hæc ſententia eſt omninò improbabilis: nam prorsùs incredibile eſt quòd verſio quæ ab exordio chriſtianæ religionis ad uſque tempora Hieronymi & Auguſtini & celeberrima communiſſima fuit in tota Eccleſia, tota exciderit, & alia ejus loco conſervata ſit: imò hæc ſententia eſt evidenter falſa; cùm multa teſtimonia ex LXX. interpretum verſione a veteribus citata, eadem in noſtris codicibus græcis inveniantur.

Secunda ſententia extrema eſt, & contendit verſionem LXX. interpretum etiam nunc puram eſſe atque integram, ſi tamen excipias primorum Patriarcharum chronologiam, & aliqua alia quæ parvi momenti ſunt. Duplici autem potiſſimùm ratione ducitur. 1. Eccleſia græca ab Apoſtolorum tempore hactenùs hac verſione utitur, eamque ſemper ſumma cura ſummoque ſtudio ut germanam ſcripturam conſervavit. Ergo vel etiam nunc verſio LXX. interpretum pura eſt & integra, vel celeberrima Eccleſia, quæ tot doctiſſimos Eccleſiæ Patres peperit, ſanam & integram ſcripturam non habet ampliùs. 2. Sixtus V. verſionem LXX. interpretum ſtudio Cardinalis Caraſæ Apoſtolici Bibliothecarii anno 1582. ex antiquiſſimo Bibliothecæ

Vati-

Vaticanæ codice edidam, ſolemniter approbavit. Ergo, &c.

Tertia ſententia media eſt, quam tenet Bellarminus lib. 2. de verbo Dei cap. 6. ubi docet verſionem LXX. interpretum adhuc extare, ſed valdè vitiatam in pluribus locis: ita ut jam tutum non ſit hebraicos vel latinos textus emendare ex codicibus græcis. Hoc autem potiſſimùm probat, 1. ex eo quòd hæc verſio, cujus abſolutiſſima fuit cum textu hebræo conſonantia, ut teſtantur Ariſtæus, Philo, & alii antiquiſſimi ſcriptores fide digni, nunc pluribus locis ab hebræo diſſentiat, multa non habeat quæ ſunt in textu hebræo, multa habeat quæ non habet textus hebræus; quod norunt omnes utriuſque linguæ, hebraicæ & græcæ periti, & in utriuſque textus lectione verſati; alii verò diſcere poſſunt à Hieronymo. 2. Ex eo quòd hæc verſio multas habeat ſententias quæ cum veritate cohærere non poſſunt, ut oſtendit inductione.

Ad 1. autem ſecundæ ſententiæ argumentum reſpondetur, ſi Eccleſia græca nunc puram & integram habet ſcripturæ interpretationem, Eccleſiam latinam non habere, niſi valdè corruptam: nam ſi verſio LXX. interpretum, qualis nunc extat, pura & integra eſt, paucis exceptis, quæ parvi ſunt momenti, textus hebræus corruptiſſimus eſt, & ita corruptiſſima eſt vulgata noſtra editio, quæ, excepto Pſalterio, cum hebræo magis convenit, quàm cum græco. Videant igitur, utrum malint apud Eccleſiam græcam, quæ tota ferè in ſchiſma & hæreſim prolapſa eſt, an apud Eccleſiam latinam quæ apud ſe habet ſummum Pontificem, & longè maxima pars eſt veræ Eccleſiæ, eſſe puram & integram ſcripturæ ſacræ interpretationem?

Præterea, cum illo Eccleſiæ græcæ in verſione LXX. interpretum ſervanda ſtudio, hæc verſio etiam in rebus magni momenti depravata fuit primis Eccleſiæ ſæculis, ut conſtat ex Juſtino martyre, & ex eo quòd tunc ſæpiùs emendata fuit: non enim emendatione indiget, niſi quod depravatum eſt. Item ad uſque Hieronymi ætatem pervenire non potuit, niſi corrupta, violata, lacerata, inverſa, ut teſtatur ipſe Hieronymus; quis ſcit illam priſtinæ puritati & integritati reſtitutam eſſe? Quis credet illam ab eo tempore per mille & trecentos annos puram & integram permanere potuiſſe, quantacumque in ea ſervanda Eccleſiæ græcæ cura fuiſſe ſupponatur?

Ad ſecundum argumentum reſpondetur, falſum eſſe, quòd Sixtus V. hanc verſionem ut puram & integram ſanctione ſua approbarit: ſolùm enim editionem Cardinalis Caraſæ cura factam approbavit, ut utilem ad latinæ vulgatæ editionis & veterum Patrum intelligentiam, ſimulque prohibuit, ne quis privata authoritate eam ulterius corrigere præſumeret. *Volumus*, inquit *& ſancimus ad Dei gloriam & Eccleſiæ utilitatem, ut vetus græcum teſtamentum juxta Septuaginta, ita recognitum & expolitum, ab omnibus recipiatur, ac retineatur, quo potiſſimum ad latinæ vulgatæ editionis, & veterum ſanctorum Patrum intelligentiam utantur; prohibentes ne quis de hac nova editione audeat in poſterum vel addendo, vel demendo, quicquam immutare.* Poteſt autem hæc editio quam procuravit Cardinalis Caraſa, ad vulgatæ noſtræ editionis & veterum Patrum intelligentiam utilis eſſe, & ſimul pluribus in locis vitioſa.

Veritas hujus noſtræ reſponſionis confirmatur ex dedicatoria Cardinalis Caraſæ ad Sixtum V. epiſtola, in qua editionem promittit, non quæ pura ſit & integra LXX. ſeniorum interpretatio, ſed ſolùm quæ *ad Septuaginta interpretationem, ſi non toto libro, majori certè ex parte, quàm proximè accedat.* Talis autem editio poteſt adhuc à puritate & integritate verſionis LXX. interpretum multùm abeſſe; neque eam approbare Sixtus V. dici poteſt, niſi ut *ad ſeptuaginta interpretationem* juxta correctorum judicium, *ſi non toto libro, majori certè ex parte quàm proximè accedentem*, atque hoc pacto ad intelligentiam vulgatæ noſtræ editionis latinæ & veterum ſanctorum Patrum utilem futuram.

Quæritur 7. quo primùm ſermone conſcripti fuerint libri deutero-canonici veteris teſtamenti.

R. 1. Probabile eſt Eccleſiaſticum hebraico, & librum Sapientiæ græco ſermone à ſcriptore ſacro conſcriptos fuiſſe: de illis enim ſic loquitur Hieronymus præfat. in libros Salomonis: *Fertur & Panaretos Jeſu filii Sirach liber, & alius pſeudepigraphus, qui Sapientia Salomonis inſcribitur. Quorum priorem hebraicum reperi . . . ſecundus apud hebræos nuſquam eſt, quin & ipſe ſtylus græcam eloquentiam redolet.* 2. Libri Tobiæ & Judith conſcripti fuerunt caldæo ſermone, ut expreſsè Hieronymus affirmat de primo in ſua præfat. in librum Tobiæ, & de ſecundo in præfat. in librum Judith. 3. Probabile eſt librum primum Machabæorum conſcriptum fuiſſe hebraicè: ſecundus verò græcè conſcriptus fuit: de utroque enim ſic loquitur Hieronymus in Prologo galeato: *Machabæorum primum librum hebraicum reperi. Secundus græcus eſt, quod ex ipſa quoque phraſi probari poteſt.*

ARTICULUS III.

De Editione græca novi Teſtamenti.

QUæritur 1. qua lingua libri novi Teſtamenti à ſuis authoribus conſcripti fuerint?

R. 1. Matthæus Apoſtolus hebraicè compoſuit Evangelium ſuum pro Hebræis, ut tradit S. Irenæus lib. 3. adversùs hæreſes c. 1. *Matthæus*, inquit, *in Hebræis ipſorum lingua ſcripturam edidit Evangelii, cum Petrus & Paulus Romæ evangelizarent, & fundarent Eccleſiam.* Et poſt eum Hieronymus in catal. ſcript. eccl. in Matthæo, ubi hæc habet: *Matthæus qui & Levi ex Publicano Apoſtolus, primus in Judæa propter eos qui ex circumciſione crediderant, Evangelium Chriſti hebraicis litteris verbiſque compoſuit, quod quis poſtea in græcum tranſtulerit, non ſatis certum eſt.* Tranſlatum fuiſſe à Jacobo Apoſtolo qui frater Domini dictus, & primus Hieroſolymorum Epiſcopus ab Apoſtolis conſtitutus, dicitur in ſynopſi Athanaſiana.

2. Reliquas novi Teſtamenti partes ab Apoſtolis Evangeliſtis quorum nomina in fronte gerunt, græco ſermone conſcriptas fuiſſe exploratum eſt, exceptis tamen Evangelio Marci, & Epiſtola ad Hebræos. Nam 1. aliquo moderni ſcripſerunt Evangelium Marci à Marco primùm Romæ ſcriptum eſſe latino ſermone, & poſtea ab eodem Aquileiæ in græcum eſſe translatum. 2. Epiſtolam ad Hebræos hebraicè à Paulo ſcriptam fuiſſe, ut probabilius, inſinuat Hieronymus in catal. in Paulo: *Scripſerat autem*, inquit, *ut Hebræus Hebræis hebraicè, id eſt, ſuo eloquio diſertiſſimè, ut ea quæ eloquenter ſcripta fuerant in hebræo, eloquentiùs verterentur in græcum, & hanc cauſam eſſe quòd à cæteris Pauli Epiſtolis diſcrepare videatur.*

Quæritur 2. utrùm editio græca novi Teſtamenti ſit pura & integra.

R. Non eſt omninò pura, ſed in eam errores aliqui ſaltem librariorum negligentia irrepſerunt: ita ut tutum non ſit ſemper latina ex græcis corrigere. Ita tenet Bellarminus lib. 2. de verbo Dei cap. 7. & aliquot exemplorum inductione probat. Addit plurimis græcis codicibus multas veræ ſcripturæ partes deeſſe, ut initium capitis 8. Evangelii Joannis, ultimum caput Marci, verſiculum 7. cap. 5. Epiſt. 1. Joannis, *Tres ſunt qui teſtimonium dant in Cœlo, Pater, Verbum & Spiritus ſanctus.* Item quædam eſſe in omnibus codicibus græcis, quæ non ſunt partes veræ ſcripturæ; ut illud, *Quia tuum eſt regnum & potentia, & gloria in ſæcula*, quod additur orationi Dominicæ Matth. cap. 6.

ARTICULUS IV.

De latinis Editionibus Scripturæ ſacræ, & Vulgata noſtra authore.

QUæritur 1. quot olim fuerint latinæ editiones ſcripturæ ſacræ.

R. Ver-

R. Verſiones ſcripturæ factæ è græco in latinum penè innumerabiles olim fuerunt. *Prob.* 1. ex S. Hieronymo præfat. in Joſue. *Cum apud Latinos*, inquit, *tot ſint exemplaria, quot codices: & unuſquiſque pro arbitrio ſuo vel addiderit, vel ſubſtraxerit, quod ei viſum eſt*. 2. Ex S. Auguſtino lib. 2. de doctrina chriſtian. c. 11. ubi hæc habent: *Qui ſcripturas ex hebræa lingua in græcam verterunt linguam, numerari poſſunt, latini autem interpretes nullo modo. Ut enim cuique primis fidei temporibus in manus venit codex græcus, & aliquantulum facultatis ſibimet utriuſque linguæ habere videbatur, auſus eſt interpretari.*

Porrò inter illas penè innumerabiles editiones latinas, fuit una communior, quia & cæteris omnibus præſtantior, quam S. Hieronymus nominat *Vulgatam editionem* in comment. in cap. 14. Iſaiæ; S. Auguſtinus *Italam* lib. 2. de doctrina chriſt. cap. 15. ubi ſic de ea loquitur: *In ipſis autem interpretationibus, Itala cæteris præferatur: nam eſt verborum tenacior cum perſpicuitate ſententiæ*; & Gregorius magnus *veterem translationem* in ſua ad Leandrum Epiſcopum epiſtola in expoſitionem libri Job.

Quæritur 2. utrùm S. Hieronymus libros proto-canonicos veteris Teſtamenti in latinum ſermonem converterit, & quoties.

R. S. Hieronymus bis in latinum convertit libros proto-canonicos veteris Teſtamenti, primùm ſcilicet ex græco LXX. interpretum, & iterum ex hebræo.

Prob. 1. *pars* ex apolog. 2. Hieronymi adversùs Ruffinum, ubi ſic ait: *Translationem* (LXX. interpretum) *diligentiſſimè emendatam, olim meæ linguæ hominibus dedi* (utique latino ſermone, ut ſignificant hæc verba, *meæ linguæ*.) Et ex prima ejuſdem præfatione in Job, in fine, ubi hæc habet: *Utraque autem editio, & ſeptuaginta juxta græcos, & mea juxta hebræos, in latinum meo labore translata eſt, eligat unuſquiſque quod vult*. Et ex prima ejuſd. præfat. in lib. Paralip. *Cæterùm*, inquit, *memini editionem ſeptuaginta translatorum olim de græco emendatam tribuiſſe me noſtris* (Latinis, adeoque latino ſermone.) 2. *Pars prob.* ex Hieronymi catalogo ſcript. eccl. extremo, ubi ita de ſe ipſo loquitur: *Novum Teſtamentum græcæ fidei reddidi; vetus juxta hebraicam tranſtuli*. Et ex omnibus illius in libros illos præfationibus.

Quæritur 3. utrùm S. Hieronymus etiam in latinum verteris libros deutero-canonicos veteris Teſtamenti.

R. S. Hieronymus libros Tobiæ & Judith è chaldæo in latinum vertit ſermonem, ut patet ex ejus in libros illos præfatiunculis. Quod reliquos ſpectat, librum ſcilicet Sapientiæ, Eccleſiaſticum, & Machabæorum primum & ſecundum, omninò dicendum videtur, eos ab Hieronymo in latinum nunquam fuiſſe translatos. Nam 1. nullibi aſſerit, aut etiam innuit ſe libros illos tranſtuliſſe. 2. Nullæ illius in libros illos extant præfationes, & tamen libris omnibus quos tranſtulit, præpoſuit præfatiunculas, ut ipſe teſtatur in epiſtola 89. ad Auguſtinum, quæ eſt inter Auguſtinianas undecima, & in qua ſic loquitur: *Quod genus interpretationis in ſcripturis ſanctis ſequendum ſit ... omnes præfatiunculæ divinorum voluminum quas editioni noſtræ præpoſuimus, explicant*.

Confirmari poteſt reſponſio noſtra ex præfatiunculis in libros Tobiæ & Judith, ex quibus conſtat Hieronymum penè invitum, nec niſi ut duorum Epiſcoporum à quibus enixè rogatus fuerat, deſiderio ſatisfaceret, primum librum tranſtuliſſe; neque ad ſecundum transferendum adduci potuiſſe, niſi *quia hunc librum Synodus Nicæna in numero ſanctarum ſcripturarum legitur computaſſe*. Alios igitur, cùm translationis eorum tanquam ab eo factæ nullum extet veſtigium, velut apocryphos, & quorum proinde, ut verbis ejus utar præfat. in lib. Judith, *authoritas ad roboranda illa quæ* (circa fidem) *in contentionem veniunt, minus idonea* judicabatur, prætermiſiſſe credendus eſt. Quod adhuc.

Confirmatur ex eo quòd libros illos Cyprianus Hieronymo longè antiquior, tantùm non de verbo ad verbum citet, quales nunc habemus in vulgata noſtra editione, librum quidem Sapientiæ in lib. de exhortatione martyrii, & alibi; Eccleſiaſticum in lib. de mortalitate, & alibi; primum & ſecundum Machab. in libro tertio ad Quirinum. Non ergo librorum illorum translationem, qualis extat in vulgata noſtra editione, Hieronymo attribuere poſſumus. Sed nec quòd libros illos ipſe quoque tranſtulerit, ejuſque translatio exciderit, unde poſſimus conjicere, non habemus. Ergo, &c.

Quæritur 4. utrùm S. Hieronymus è græco in latinum verterit novum Teſtamentum.

R. 1. Hieronymus quatuor Evangelia latina codicum græcorum collatione emendavit. Patet ex ejus in Evangeliſtas ad Damaſum præfatione, in qua hæc ſcribit: *Hæc præſens præfatiuncula pollicetur quatuor tantùm Evangelia, quorum ordo eſt iſte, Matthæus, Marcus, Lucas, Joannes, codicum græcorum emendata collatione, ſed veterum; quæ ne multùm à lectionis latinæ conſuetudine diſcreparent, ita calamo temperavimus, ut his tantùm, quæ ſenſum videbantur mutare, correctis, reliqua manere pateremur ut fuerant*.

2. Hieronymus præter quatuor Evangelia, reliquam etiam omnem ſcripturam novam, tam deutero-canonicam, quàm proto-canonicam, quæ canone noſtro continetur, græcorum codicum collatione emendaſſe dicendus eſt. Nam reliquam omnem illam ſcripturam novam tanquam ſacram & divinam ſuſcepit, ut patet ex catalogo ſcript. eccl. & in eod. catal. de ſe ipſo dicit: *Novum Teſtamentum græcæ fidei reddidi*; & epiſt. 89. ad Auguſtinum, cum ſic alloquitur: *Si me, ut dicis, in novi Teſtamenti emendatione ſuſcipis, quia plurimi, &c.* Unde ſic argumentor. Novi teſtamenti nomine comprehenduntur non ſolùm quatuor Evangelia, ſed etiam omnes aliæ ſcripturæ novæ partes canonicæ. Ergo Hieronymus non ſolùm quatuor Evangelia emendavit, ſed etiam omnem reliquam ſcripturam novam quam ipſe ut canonicam ſuſcipiebat. Atqui ut canonicam ſuſcipiebat omnem illam ſcripturam novam quæ canone noſtro continetur. Ergo, &c.

3. Emendatio novi Teſtamenti facta ab Hieronymo, talis & tanta fuit, ut pro nova translatione habita fuerit. Patet ex Auguſtino, qui in ſua ad Hieronymum epiſtola numero decima, ſic eum alloquitur: *Non parvas Deo gratias agimus de opere tuo, quod Evangelium ex græco interpretatus es, quia penè in omnibus nulla offenſio eſt, cùm ſcripturam græcam contulerimus*.

Porrò quanta emendatione indigeret novum Teſtamentum latinum, cùm illud emendandum ſuſcepit Hieronymus, certò conjicere licet ex ejus ad Damaſum in Evangeliſtas præfatione, in qua ſic ait: *Tot ſunt exemplaria penè, quot codices ... Cur non ad græcam originem revertentes, ea quæ vel à vitioſis interpretibus malè reddita, vel à præſumptoribus imperitis emendata perverſiùs, vel à librariis dormitantibus aut addita ſunt, aut mutata, corrigimus?* Et inferiùs: *Magnus hic in noſtris codicibus error inolevit, dum quod in eadem re alius Evangeliſta plus dixit, in alio quia minus putaverint, addiderunt; vel dum eundem ſenſum, alius aliter expreſſit, ille qui unum è quatuor primum legerat, ad ejus exemplum cæteros quoque exiſtimaverit emendandos. Unde accidit ut apud nos mixta ſint omnia, & in Marco plura Lucæ & Matthæi; rurſùm in Matthæo plura Joannis & Marci, & in cæteris reliquorum quæ aliis propria ſunt, inveniantur*.

ARTICULUS V.

Quis ſit author vulgatæ noſtræ editionis latinæ.

R*Eſponſio prima*. In noſtra Vulgata habemus omnes novi Teſtamenti partes ex verſione quam emendavit S. Hieronymus.

Prob. Nam S. Hieronymus juſſu Damaſi Pontificis emendavit latinam novi Teſtamenti verſionem anti-

antiquam, Italam profectò, quæ cœteris communior & præſtantior erat, ſed quam librariorum oſcitantia, & ſciolorum temeritas variis in locis corruperat. Patet ex S. Doctoris in Evangeliſtas ad Damaſum præfatione. *Novum opus*, inquit, *me facere cogis ex veteri: ut poſt exemplaria ſcripturarum toto orbe diſperſa, quaſi quidam arbiter ſedeam: & quia inter ſe variant, quæ ſint illa quæ cum græca conſentiant veritate decernam.*

Præterea hæc Hieronymiana emendatio, ubi primùm in lucem prodiit, ab utriuſque linguæ, græcæ & latinæ peritis, facta illius cum græcis collatione, comprobata eſt, & à Catholicis cum plauſu ſuſcepta, ut colligitur ex Auguſtini epiſtola decima quæ eſt ad Hieronymum, & cujus verba jam ſuperiùs citavimus. Ergo dubium eſſe non poteſt latinam novi Teſtamenti verſionem, qualis emendata eſt ab Hieronymo, tunc temporis, promotore Damaſo Pontifice, obtinuiſſe in tota Eccleſia latina. Quòd autem poſtea rejecta fuerit, & alia ejus loco ſubſtituta, non apparet, nec credibile eſt. Ergo, &c.

Confirm. Quia multa loca, quæ variis locis reprehendit S. Hieronymus, nunc in noſtra vulgata editione habemus ita correcta, ut ipſe dicit eſſe corrigenda, ut facta inductione probat Bellarminus lib. 2. de verbo Dei cap. 9. Ergo ſignum eſt, nos in vulgata noſtra editione latinam novi Teſtamenti verſionem habere, quam & qualem correxit Hieronymus.

Dices. At ſunt etiam multa alia loca, quæ in Vulgata noſtra non ſunt correcta, ut Hieronymus affirmat eſſe corrigenda. *R.* Hieronymum in latina novi teſtamenti verſione non correxiſſe omnia, quæ judicavit eſſe corrigenda. Patet ex præfatione ad Damaſum. *Ita*, inquit, *calamo temperavimus, ut hiſ tantum quæ ſenſum videbantur mutare correctis, reliqua manere pateremur ut fuerant.* Addi poteſt Hieronymum ex locis illis, quæ, antequam latinæ novi teſtamenti verſionis emendationem aggrederetur, judicaverat eſſe mutanda, aliqua mutanda non eſſe poſtea judicaſſe, cùm huic emendationi operam dedit.

R. ſecunda. Libros Sapientiæ, Eccleſiaſtici, & primum ac ſecundum Machabæorum in vulgata noſtra editione habemus non ex Hieronymi, ſed ex antiquiſſima ignoti authoris verſione. Patet ex Cypriano, qui verſionem hanc citat locis a nobis ſupra indicatis. Præterea, libros illos ab Hieronymo non fuiſſe translatos probavimus.

Nota pro ſequenti reſponſione. Circa Pſalterium multoties laboravit Hieronymus. 1. enim tranſtulit illud ex pura verſione LXX. Interpretum, qualis ſcilicèt extabat in Hexaplis Origenis. Patet ex ejus ad Suniam & Fretellam epiſtola, ubi loquens de LXX. Interpretum editione, qualis in Hexaplis reperiebatur, ſic ait: *A nobis in latinum ſermonem fideliter verſa eſt.* 2. Tranſtulit illud ex hebræo. Patet ex ejus epiſtola ad Sophronium, qui eum ad Pſalterii ex hebræo tranſlationem invitat, & cui ſic reſpondet: *Impulſus à te, cui & quæ poſſum debeo, & quæ non poſſum, rurſum me obtrectatorum latratibus tradidi, maluique te vires potius meas, quàm voluntatem in amicitia requirere.* 3. Illud ab antiquo authore ex communi & vulgata editione græca tranſlatum, bis emendavit, ſemel quidem Romæ, & ſemel in Paleſtina. Patet ejus in Pſalterium ad Paulam & Euſtochium præfatione, ubi ſic loquitur: *Pſalterium Romæ dudum poſitus emendaram .... quod quia rurſum videtis .... ſcriptorum vitio depravatum, pluſque antiquum errorem, quàm novam emendationem valere: me cogitis, &c.* Tum inferius hanc Pſalterii tranſlationem, quam bis emendavit, non eſſe ex pura LXX. interpretum editione, adeoque ex communi & vulgata editione græca eſſe, apertè ſignificat, cùm ait, eam aliqua habere, quæ non habentur, & aliqua non habere quæ habentur apud LXX. interpretes. Pro quò.

Nota iterum. Confundenda non eſt editio græca, quæ communis & vulgata, & Luciana vocabatur, cum editione LXX. interpretum, quæ reperiebatur in Hexaplis Origenis. *Sciatis*, inquit Hieronymus, epiſt. ad Sun. & Fratell. *aliam eſſe editionem, quam Origenes, & Cæſarienſis Euſebius, omneſque Græciæ tractatores κοινὴν, id eſt, communem appellant, atque vulgatam, & à pleriſque nunc Λουκιανὸς dicitur,* (ſane quia à S. Luciano martyre emendata fuerat) *aliam ſeptuaginta interpretum, quæ & in ἑξαπλοῖς reperitur, & a nobis in latinum ſermonem verſa eſt, & Hieroſolymæ atque in Orientis Eccleſiis decantatur.*

Utriuſque autem editionis diſcrimen exponit paulò inferiùs his verbis: *κοινὴ autem iſta, hoc eſt, communis editio, ipſa eſt, quæ & ſeptuaginta. Sed hoc intereſt inter utramque, quod κοινὴ pro locis, & temporibus, & pro voluntate ſcriptorum veterum corrupta editio eſt. Ea autem quæ habetur in ἑξαπλοῖς, & quam nos vertimus, ipſa eſt, quæ in eruditorum libris incorrupta & immaculata, ſeptuaginta interpretum tranſlatio reſervatur.* Cum igitur Hieronymus in ſua ad Paulam & Euſtochium præfatione dicit, in Pſalterio, quod bis emendavit, aliquando plùs, aliquando verò minùs haberi, quàm in ſeptuaginta tranſlatoribus, illud non ex ſeptuaginta tranſlatorum, ſed ex communi & vulgata græca editione eſſe tranſlatum, apertè dicit. His ſuppoſitis ſit

R. tertia. In vulgata noſtra editione habemus Pſalterium ex antiqua tranſlatione, cujus author ignoratur, & quam emendavit S. Hieronymus.

Prob. ex epiſtola ad Suniam & Fratellam. Nam in hac epiſtola, 1. agitur de Pſalterio, quod commune erat in omnibus Eccleſiis latinis, & in toto Occidente decantabatur, ut apertè colligitur ex his verbis: *Quæritis a me rem magni operis, & majoris invidiæ: in qua ſcribentis non ingenium, ſed eruditio comprobetur: ut dum ipſe cupio de cæteris judicare, judicandum me omnibus præbeam: & in opere Pſalterii ... ubicumque inter latinos, Græcoſque contentio eſt, quid magis Hebræis conveniant, ſignificem.* Certè Pſalterium, cujus cauſa latinos omnes interrogabat, non poterat non eſſe pſalterium apud omnes latinos receptum & uſitatum.

2. Agitur de Pſalterio non recens, ſed antiquitus tranſlato, & ab Hieronymo emendato; nam v. g. ad hunc verſiculum pſalmi 49. *Sacrificium laudis honorificabit me*; pro quo in græco ſcribitur ... *Glorificabit me*: ſic ait S. Doctor: *Noluimus immutare, quod ab antiquis legebatur: quia idem ſenſus erat.* Et ad iſtum pſalmi 104. *Edidit terra eorum ranas*, ubi juxta græcum dicendum eſſet: *Ebullivit terra eorum ranas*, hæc habet: *In hoc nulla eſt in ſenſu mutatio: & nos antiquam interpretationem ſequentes, quod non nocebat, mutare noluimus.*

3. Agitur de Pſalterio non ex LXX. interpretum, ſed ex communi & vulgata editione græca tranſlato: agitur enim de antiqua pſalterii tranſlatione, quam emendavit Hieronymus. Atqui antiqua pſalterii tranſlatio, quam emendavit Hieronymus, facta eſt non ex pura LXX. interpretum, ſed ex communi & vulgata editione græca, quam ſub finem tertii ſæculi emendavit Lucianus martyr, & idcircò quarto ſæculo Luciana cœpit nuncupari, ut colligimus ex ejus in Pſalterium ad Paulam & Euſtochium præfatione. Ergo, &c. Ex his autem

Sic argumentor breviter. In epiſtola Hieronymi ad Suniam, & Fratell. agitur de antiqua Pſalterii tranſlatione, quam Hieronymus emendaverat. Atqui in vulgata noſtra editione habemus illam pſalterii tranſlationem, de qua agitur in dicta epiſtola: nam in ea citantur ex omnibus pſalmis, paucis exceptis, verſiculi tranſlationis illius, qui in vulgata noſtra editione ſunt omnes, aut ferè omnes, ut citantur, vel emendantur a S. Hieronymo. Ergo, &c. Habemus igitur in vulgata noſtra editione pſalterium, non illud quod ex hebræo, aut illud, quod ex græco LXX. interpretum tranſtulit Hieronymus, ſed illud, quod olim ex communi & vulgata editione græca ab ignoto authore tranſlatum, bis à ſe emendatum teſtatur in ſua ad Paulam & Euſtochium in pſalterium præfatiuncula. Porrò pſalterium, quod ex græco LXX. interpretum Hieronymus verterat, excidit: illud verò, quod vertit ex hebræo, extat adhuc inter ejus o-

pera,

pera, & quidem ferè ubique, ſaltem quoad verba, a vulgatæ noſtræ pſalterio diverſum.

R. quarto. Reliquas omnes veteris teſtamenti partes in vulgata noſtra editione latina habemus ex translatione ab Hieronymo ex hebræo facta.

Prob. Ex S. Gregorio, qui lib. 22. expoſitionis moralis in Job c. 23. interpretans hæc verba, *Mutatus es mihi in crudelem, & in duritia manus tua adverſaris mihi*, hæc ſcribit: *Longè ab hac ſententia vetuſta tranſlatio diſſonat, quia quod iſtâ de Deo dicitur, hoc in illa de adverſariis ac perſecutoribus memoratur. Sed tamen quia hac nova translatio ex hebræo nobis arabicoque eloquio cuncta veriùs transfudiſſe perhibetur, credendum eſt quidquid in ea dicitur: & oportet, ut verba illius noſtra expoſitio ſubtiliter rimetur*. De hac utraque translatione ſic locutus fuerat in ſua ad Leandrum epiſcopum præfatione c. 5. *Novam translationem diſſero, ſed ut comprobationis cauſa exigit: nunc novam, nunc veterem per teſtimonia aſſumo: ut quia ſedes Apoſtolica, cui authore Deo præſideo, utraque utitur, mei quoque labor ſtudii ex utraque fulciatur*.

Magni igitur Gregorii tempore, Ecclesia Romana duplici veteris teſtamenti translatione utebatur, quarum una erat ex hæbræo, & vocabatur nova: altera verò erat ex græco, & vetus, ex eo quòd alia longè antiquior eſſet, nuncupabatur. Utraque autem ſic utebatur Ecclesia Romana, ut novam veteri longè anteponeret, eò quòd cuncta veriùs transfudiſſe conſtanter perhiberetur. Ergo prorſus incredibile eſt, quòd nova poſt Gregorii tempora neglecta fuerit, & vetus hactenùs ſervata, ſed firmiſſimè tenendum eſt, veterem neglectam fuiſſe, & tandem excidiſſe; novam verò retentam & ſervatam. Unde

Sic breviter argumentor. In vulgata noſtra editione habemus novam illam veteris teſtamenti ex hebræo translationem, qua Gregorii Magni tempore utebatur Ecclesia Romana, & quæ alteri quæ dicebatur vetus, longè anteponebatur, eo quòd perhiberetur cuncta veriùs transfudiſſe. Atqui nova illa veteris Teſtamenti ex hebræo translatio alia eſſe non poteſt, quàm Hieronymiana. Ergo, &c. *Prob. min.* Nam 1. S. Hieronymus vetus Teſtamentum tranſtulit ex hebræo in latinum. 2. Nullum id poſt eum tentaſſe, in confeſſo eſt apud omnes. 3. Quòd etiam nullus ante eum id fecerit, apertè colligitur ex ejus in veteris Teſtamenti libros præfationibus, ex quibus liquet ei ab æmulis crimini datum eſſe, quòd vetus Teſtamentum ex hebraico in latinum ſermonem vertendum ſuſcepiſſet: quod facere auſi profectò non eſſent, ſi alius ei in ſcripturis ex hebræo in latinum transferendis præiviſſet.

Præterea contra obtrectatores ſuos, eum publicè lacerantes, quaſi LXX. interpretes damnaret, ejuſque interpretationem ut illorum reprehenſionem criminantes, nomquam ſe defendit facto alteriùs, qui hebræum textum latinum reddiderit, ſed exemplo Origenis, præf. in libros regum, qui *in editione Septuaginta, Theodotionis editionem miſcuit, aſteriſcis deſignans, quæ minus fuerant, & virgulis quæ ex ſuperfluo videbantur appoſita*. Sic enim ſtatim proſequitur: *Si igitur aliis licuit non tenere quod ſemel ſuſceperunt, & poſt Septuaginta cellulas, quæ vulgò ſine auctore jactantur, ſingulas cellulas aperuere, hocque in Eccleſiis legitur, quod Septuaginta neſcierunt; cur me non ſuſcipiant latini mei, qui inviolata editione veteri, ita novam condidi ut laborem meum Hebræis, quod his majus eſt, Apoſtolis authoribus comprobem?*

Item defendit ſe exemplo Aquilæ, Symmachi & Theodotionis, qui hebræum textum græcum fecerunt, nec tamen idcircò reprehenduntur, ſed è contra recipiuntur, & leguntur à Græcis. *Quod ſi apud Græcos*, inquit præfat. 1. in lib. Job. *poſt Septuaginta editionem, jam Chriſti Evangelio coruſcante, Judæus Aquila, & Symmachus ac Theodotio judaizantes hæretici, ſunt recepti, qui multa myſteria Salvatoris ſubdola interpretatione celarunt, & tamen in ἑξαπλοῖς habentur apud Eccleſias, & explanantur ab eccleſiaſticis viris; quantò magis ego chriſtianus, & de parentibus chriſtianis natus, & vexillum crucis in mea fronte portans... vel à faſtidioſis, vel à malignis lectoribus non debeo reprobari*. Cùm autem ſic ſemper ad Græcos, nunquam ad Latinos recurrit, ut excuſet quòd poſt græcam LXX. interpretum verſionem, ipſe latinam auſus ſit aggredi, manifeſtè ſignificat ante ipſum ex Latinis neminem fuiſſe, qui idem molitus fuerit. Sed

Confirmatur reſp. 1. In codicibus noſtris habemus præfationes omnes, ab Hieronymo libris, quos ex hebræo in latinum vertit, præfixas. Ergo habemus etiam ipſos libros ex hebræo in latinum ab Hieronymo verſos: quò enim hactenùs permanſerint præfatiunculæ, quas editioni ſuæ ex hebræo præfixit Hieronymus; ipſa verò editio exciderit; adeòque quòd neglecto opere, præfatiunculæ ſtudioſè hactenùs conſervatæ fuerint, credibile non eſt.

2. Hieronymus in ſua ad Pammachium de optimo genere interpretandi epiſtola, loca multa affert a ſe aliter, quàm à ſeptuaginta interpretibus translata, quæ in noſtra vulgata habemus, ut ille tranſtulit. Item in traditionibus hebraicis in Geneſim loca quæ aliter, quàm à LXX. interpretibus translata fuerunt, transferri debuiſſe notat, in vulgata noſtra editione ſunt, ut ea docet eſſe transferenda. Item loca multa, quæ præf. in Pentateuchum dicit eſſe in hebræo, & à ſe in editione ſua translata, ſed in LXX. interpretum editione, & ejus latina verſione non haberi, vulgata noſtra legimus iis in libris, in quibus ea ponit. Item in libris Heſter & Danielis, quos habemus in vulgata noſtra, ſunt annotatiunculæ Hieronymi aſſerentis ſe plena fide expreſſiſſe eaquæ in hebræo habentur; & admonentis modò, reliqua ſe ſcripta reperiſſe in editione vulgata, quæ græcum lingua & litteris continetur; modò, reliqua ſe Theodotionis editione tranſtuliſſe.

3. In vulgata noſtra editione habemus libros omnium Prophetarum ex hebræo, quos expoſuit S. Hieronymus, adeòque quos ipſe ex hebræo vertit: quòd enim verſionem alteriùs, quàm propriam, maluerit exponere, dici non poteſt. Præterea ſatis ſuperque conſtat, neminem ante eum ſcripturas ex hebræo tranſtuliſſe. Item in vulgata noſtra habemus Hieronymianam Eccleſiaſtis verſionem ex hebræo: habemus enim Eccleſiaſtis verſionem, quam Hieronymus in ſuo in librum hunc commentario in ſiniſtra columna deſcripſit. Hanc autem interpretationem à Septuaginta diverſam, ex hebræo & ab Hieronymo factam eſſe apertè colligitur ex eo quòd eam in commentario ſuo deſcripſerit, & in præfatiuncula commentario præfixa, Eccleſiaſtis librum à ſe ex hebræo admoneat eſſe translatum. At ſi in vulgata noſtra habemus libros illos omnes ex editione ab Hieronymo facta ex hebræo, alios quoque ex eadem editione nos habere, cui dubium eſſe poteſt?

ARTICULUS VI.

Utrùm aliquid ex iis quæ ad rectè interpretandas ſcripturas, earumve interpretationes emendandas, neceſſaria ſunt, deſideratum ſit in S. Hieronymo.

RESPONSIO.

IN S. Hieronymo eximio fuere ea omnia, quæ ad ſcripturas in rectè interpretandas, earumve interpretationes emendandas neceſſaria ſunt.

Prob. Nam 1. habuit exemplaria tum hebraica tum græca emendatiſſima. 2. Peritiſſimus fuit trium linguarum, hebraicæ, græcæ & latinæ. 3. Maximam tum in vertendo, tum in emendando diligentiam, maximumque laborem adhibuit. 4. Tanta, quanta deſiderari poterat, tum in vertendo, tum in emendando, fidelitate uſus eſt. 5. Ingenio præſtantiſſimus, & ſcientiis tam divinis, quàm humanis, inſtructiſſimus fuit. Ergo, &c.

Prob. 2. pars ant. authoritate S. Auguſtini, & ipſiuſmet S. Hieronymi. Sic enim loquitur S. Auguſtinus lib. 2.

lib. 2. de doctrin. chriſt. c. 15. *Libros novi Teſtamenti, ſi quid in latinis varietatibus titubat, græcis cedere oportere non dubium eſt, & maximè qui apud Eccleſias doctiores & diligentiores reperiuntur.* Et c. 11. *Latinæ quidem linguæ homines . . . duabus aliis ad ſcripturarum divinarum cognitionem opus habent, hebræa ſcilicet & græca, ut ad exemplaria præcedentia recurratur, ſi quam dubitationem attulerit latinorum interpretum infinita varietas.*

Similia ſcribit S. Hieronymus in ſua ad Suniam & Fretellam epiſtola. *Sicut autem*, inquit; *in novo Teſtamento, ſi quando apud Latinos quæſtio exoritur, & eſt inter exemplaria varietas, recurrimus ad fontem græci ſermonis, quo novum ſcriptum eſt inſtrumentum: ita in veteri Teſtamento, ſi quando inter Græcos Latinoſque diverſitas eſt, ad hebraicam recurrimus veritatem, ut quidquid de fonte proficiſcitur, hoc quæramus in rivulis.* Cùm autem Hieronymus & Auguſtinus ſimpliciter dicunt, in dubiis conſulendos eſſe ipſos fontes hebræos & græcos, manifeſtè ſupponunt & ſignificant tunc temporis copiam fuiſſe exemplarium hebræorum veteris, & græcorum novi Teſtamenti, quæ pura eſſent atque integra: non enim dicerent eſſe recurrendum ad exemplaria, quæ vel leviter ſuſpicarentur eſſe corrupta & adulterata.

Prob. 2. pars ant. ex S. Auguſtino lib. 18. de civ. c. 43. ubi ſic ait: *Quamvis non defuerit temporibus noſtris presbyter Hieronymus homo doctiſſimus, & omnium trium linguarum peritus, qui non ex græco, ſed ex hebræo in latinum eloquium eaſdem ſcripturas converterit. Sed ejus tantum litterarum laborem quamvis Judæi fateantur eſſe veracem; ſeptuaginta verò interpretes in multis erraſſe contendant: tamen, &c.* Et ex S. Iſidoro, lib. 6. originum, cap. 4. *Presbyter quoque Hieronymus*, inquit, *trium linguarum peritus, ex hebræo in latinum eloquium eaſdem ſcripturas convertit, eloquenterque transfudit, cujus interpretatio meritò cæteris anteferetur: nam eſt & verborum tenacior, & perſpicuitate ſententiæ clarior.*

Præterea quanta fuerit in Hieronymo peritia linguæ hebraicæ, probat coævorum ipſi Judæorum judicium, qui illius, quamvis hominis chriſtiani, interpretationem ex hebræo, lxx. interpretum verſioni unanimiter antepoſuerunt, ut patet ex Auguſtino loco citato. Quanta fuerit in Hieronymo peritia linguæ græcæ, probat plauſus, quo ſtatim in Eccleſia latina recepta fuit correctio novi Teſtamenti, ab eo facta ex fontium græcorum collatione. Quanta denique in Hieronymo peritia fuerit linguæ latinæ, probat in ſcriptis ejus omnibus eloquii puritas & elegantia. Unde ſingularis admodùm modeſtiæ eſt, quod de ſe ipſo ait præfat. in Eſdram: *Hebrææ linguæ ſaltem parvam habemus ſcientiam, & latinus nobis utcumque ſermo non deeſt.*

Prob. 3. pars ant. 1. ex S. Auguſtino epiſt. 19. ad Hieronymum, ubi ſic eum alloquitur: *Majus aliquid expeto à benignitate virium tuarum prudentiaque tam docta, & otioſa, annoſa, ſtudioſa, ingenioſa diligentia.* Quibus verbis mirum in modum commendat Hieronymi, non modò prudentiam & doctrinam, ſed etiam diligentiam, & laboris tolerantiam. Vocat autem diligentiam ejus otioſam, hoc eſt, minimè impeditam per curas, quibus ſolent diſtrahi in ſæculo, qui rebus temporalibus addicti ſunt, aut in Eccleſia, qui aliis præſunt.

2. Ex ipſomet Hieronymo epiſt. 4. quæ eſt ad Ruſticum monachum, & in qua quantis ſudoribus linguam hebraicam didicerit, eleganter deſcribit his verbis: *Cuidam fratri, qui ex Hebræis crediderat, me in diſciplinam dedi; ut poſt Quintiliani acumina, Ciceronis fluvios, gravitatemque Frontonis, & lenitatem Plinii, alphabetum diſcerem, & ſtridentia anhelantiaque verba meditarer. Quid ibi laboris inſumpſerim, quid ſuſtinuerim difficultatis, quoties deſperaverim, quotieſque ceſſaverim, & contentione diſcendi rurſus inceperim; teſtis eſt conſcientia tam mea, qui paſſus ſum, quàm eorum qui mecum duxerunt vitam.* At ſi tantùm laboris ac diligentiæ tam conſtanter inſumpſit in addiſcenda lingua hebraica, quis ambiget eum fuiſſe diligentiſſimum, nullique labori pepercisse in interpretandis ſcripturis hebraicis, præſertim cùm ad ſummam diligentiam eum extimularent rei gravitas, verbi divini reverentia, chriſtianæ religionis utilitas, & æmulorum atque invidorum caninis eum, ut ipſe ait, dentibus rodentium rabies? Solent enim invidorum dicteria hominis ſtudium accendere, eumque ad ea quæ facit, attentiùs diligentiùſque facienda urgere atque compellere.

Prob. 4. pars ant. Nam maximam ejus in interpretando, interpretationeſve emendando fidem & probitatem probat ſanctitas eximia, ob quam ab Eccleſia univerſa in Beatorum, quibus cultum publicum exhibet, catalogum relatus eſt; veritatis ac religionis amor, quem ſpirant ejus opera; doctrinæ ſinceritas, cùm nullius unquam erroris ſuſpicione laboraverit, ſed ſemper hæreticorum capitalis extiterit hoſtis; & ſecuritas quædam, qua in verſionis ſuæ ex hebræo veritate probanda, non ſemel ad Rabbinos, Chriſtiani nominis hoſtes infenſiſſimos, provocavit, quod certum fuit bonæ conſcientiæ teſtimonium. Adde, quod magnum eſt non modò diligentiæ, ſed etiam ſinceritatis argumentum, aliqua quæ in verſione ſua poſuerat, reprehendit poſtea, atque emendavit.

Quintam denique partem ant. evidenter probant ſancti Doctoris opera, in quibus & eximia vis ingenii, & ſumma eruditio, atque rerum pene omnium, tum prophanarum, tum divinarum notitia elucent. Sed Eraſmum, in S. Hieronymi operibus verſatiſſimum, cujus teſtimonium novatoribus ſuſpectum eſſe non debet, audiamus de S. Doctoris laudibus differentem in ſua ad Guillelmum Cantuarienſem nuncupatoria epiſtola.

Cæterorum quidem, inquit, *alios alia commendant dotes. In hoc uno eximium fuit, quidquid in aliis per partes miramur. Etenim in ſingulis egregium eſſe, magnum ſit & rarum; ſic excellit in omnibus, ut longè præcurrat in ſingulis, ſi illum cum cæteris conferas; ſin ipſum ſecum componas, in nullo præemineat: tanta eſt rerum omnium ſummarum temperatura! Etenim ſi naturæ fœlicitatem expendas, quid illius ingenio, vel ardentius ad diſcendum, vel acrius ad judicandum, vel fœcundius ad inveniendum?*

Sin doctrinam exigas, quæſo te, quem habet eruditiſſima Græcia ſic abſolutum in omni doctrina genere, ut cum Hieronymo ſit committendus? Quis unquam pari fœlicitate omnes toties eruditionis partes conjunxit & abſolvit? Quis unquam in tot linguis antecelluit unus? Cui tanta hiſtoriarum, tanta Geographiæ, tanta Antiquitatis notitia contigit unquam? Quis unquam ſacrarum ac prophanarum omnium litterarum & parem & abſolutam ſcientiam eſt aſſecutus.

Sin memoriam examinet, quis author ſeu vetus ſeu novus, quem ille non in promptu habuerit? Quis angulus divinæ ſcripturæ, quid tam abditum, quid tam varium, quod ille non velut in momento habuerit?

Sin induſtriam, quis unquam tantum aut evolvit, aut ſcripſit voluminum? Quis ſic univerſam divinam ſcripturam edidicit, imbibit, concoxit, verſavit, meditatus eſt? Quis æquè ſudavit in omni doctrina genere?

Jam ſi morum ſanctimoniam ſpectes, quis Chriſtum ſpirat vividiùs? Quis docuit ardentiùs? Denique quis eum vita magis expreſſit? Poterat hic unus pro cunctis ſufficere Latinis, vel ad vitæ pietatem, vel ad theologicæ rei cognitionem, ſi modò integer & incolumis extaret. Hoc autem B. Hieronymi encomio, quod ex Eraſmi calamo expreſſit veritas, dotes ad abſolutiſſimum interpretem ſufficientiſſimas, comprehendi nemo non videt.

Obj. 1. Si tantam trium linguarum, hebraicæ, græcæ, & latinæ peritiam habuit Hieronymus, quare tot ſolœca, barbara, impolita, illatina reperiuntur in vulgata noſtra editione, cujus Hieronymus partim author, partim emendator fuit? Quòd plurima ejuſmodi menda ſint in vulgata noſtra editione, obſervarunt & probarunt novatores multi.

R. 1. Novatores imitati gentiles, qui, ut Patres teſtantur, libros noſtros ſacros irridebant, eò quòd in illis ſermo incultus eſſet & impolitus, imò & ſolœciſmis atque barbariſmis inquinatus eſſet, eoque nomine chriſtianos contemnebant.

R. 2. Multa in vulgata noſtra editione tanquam ſolœciſmos & barbariſmos perperam deprehendi ab aliquibus novatoribus; cùm ſint optima & maximè latina. Quòd ſi qui tamen in vulgata noſtra editione ſunt ſolœciſmi & barbariſmi, immeritò imputantur B. Hieronymo: ſed vel irrepſerunt negligentia, aut imperitia librariorum: vel in libris quos emendavit B. Hieronymus, ab eo manere permiſſi ſunt graves ob cauſas, ob quas etiam poſt B. Hieronymi tempora illos manere permiſit Eccleſia.

Addo ſolœciſmos & barbariſmos illos, ſi qui reperiuntur in vulgata noſtra editione, non obſtare, quin ſumma in ſuo genere eloquentia polleat, & mirabilem ad permovendos animos habeat energiam. Compiam atque calamiſtratam ſermonis novitatem præoptent novatores, ſectentur dictionum flores & lenocinia: orationis gravitas, perſpicuitas, ſimplicitas, & quadam cum majeſtate conjuncta antiquitas, inculta licèt, ut videtur novatoribus, & impolita, quas dotes in vulgata noſtra editione agnoſcit, quiſquis æquus rerum æſtimator eſt, nobis ſufficiunt.

Obj. 2. Si tantam hebraicæ linguæ peritiam habuit, quare vulgata noſtra editio tam ſæpe diſſentit ab hebræo textu?

R. 1. Vulgatam noſtram editionem in aliquibus ſpecietenùs diſſentire, hoc eſt, quibuſdam videri quòd diſſentiat ab hebræo; vel quia, ut obſervat Serrarius noſter, ſæpe hebræarum vocum ſignificatio multiplex eſt, & unus unam ſignificationem eligit, alius verò aliam; vel quia interdum unius vocis hebraicæ ſignificationes omnes unus aliquis locus admittit, vel quia vis & uſus vocis latinæ non ſunt ſatis perſpecta, & ita malè putatur vocem latinam non ſatis aſſequi & exprimere vim vocis hebraicæ; vel quia hebraicarum vocum vis non eſt ſatis cognita, eò quòd de illa conſuluntur recentiores hebræi, ſeu hebræoli, quorumque judicio, dictionariis, & commentariis fides habetur. Hebræis autem recentioribus plurimarum vocum hebraicarum ſignificationem obſcuram aut etiam ignotam eſſe docent eruditi multi. Multis igitur & variis de cauſis fieri poteſt, ut quibuſdam Hieronymi translatio videatur ab hebræo diſcrepare in aliquibus, in quibus re ipſa non diſcrépat, ſed cum illo conſentit.

R. 2. Cum utriuſque linguæ peritis, vulgatam noſtram editionem in aliquibus ab hebræo diſſentire, nec inde ſequi, quòd Hieronymus aliquando malè verterit. Ratio eſt, quia textus hebræus, qualis nunc extat, non eſt purus & integer: quare dico textum hebræum iis in locis, in quibus ab eo diſſentit vulgata noſtra corruptum eſſe, & Hieronymum habuiſſe meliora & correctiora exemplaria, quibus planè conſona fuit ejus interpretatio, quæ proindè iis etiam in locis, in quibus à textu hebræo, qualem nunc habemus, diſcrepat, originali ſcripturæ concors eſt.

Porrò textus hebræus in aliquibus locis vitiatus eſt, vel oſcitantia aut inſcitia librariorum: quod facilè contingere potuit propter maximam plurimarum litterarum hebraicarum in figura ſimilitudinem; unde maximè pronum eſt unam litteram pro altera, & ita unam vocem pro altera voce exſcribere; nec in libris hebraicis exſcribendis errata omnia vitari poſſunt ſine magna diligentia & linguæ peritia: vel imperitia, aut malitia Maſſoretharum; ſi verum eſt, quod multi docent eruditi, Maſſorethas textui hebræo puncta & interpunctiones non niſi poſt Hieronymi mortem addidiſſe: nam ſine abſolutiſſima linguæ hebraicæ ſcientia, facilè potuerunt aliquando in punctis & interpunctionibus addendis errare, non bene legendo; & cum abſolutiſſima linguæ hebraicæ ſcientia, potuerunt ex pluribus ejuſdem loci lectionibus eam anteponere, quæ falſis eorum præjudiciis magis faveret.

DISPUTATIO III.

De authentia veteris & vulgatæ editionis latinæ.

NOta. Authentia græcè idem eſt, quod authoritas latinè. Unde editionem aliquam authenticam eſſe, & authoritatem habere, unum & idem ſunt; & quia editio aliqua eatenùs authoritatem habet, quatenùs fidem meretur; unum & idem ſunt editionem aliquam authenticam eſſe, & fidem mereri.

Nota iterum. Authentia editionis ſeu verſionis (editionis enim nomine hìc verſionem alicujus ſcripturæ originalis intelligimus) duplex diſtinguenda eſt, intrinſeca ſcilicet & extrinſeca. Authentia intrinſeca eſt verſionis conformitas cum ſcriptura originali quoad res & ſententias ab hujus ſcripturæ authore expreſſas. Authentia extrinſeca, qualem hìc intelligimus, eſt legitima & infallibilis declaratio conformitatis, quam habet verſio cum ſcriptura originali.

Nota 3. Authentia intrinſeca poteſt eſſe ſine extrinſeca, & non viciſſim; nam verſio aliqua poteſt eſſe conformis ſcripturæ originali, nec tamen ut talis declarari per legitimam & infallibilem authoritatem. At declaratio conformitatis cum ſcriptura originali, facta per authoritatem infallibilem, cadere non poteſt niſi in verſionem verè conformem cum originali ſcriptura, cujus eſt interpretatio.

Nota 4. Authentia intrinſeca eſt ab interprete, qui rectè & fideliter ſcripturam originalem transfert: extrinſeca verò non poteſt eſſe niſi ab Eccleſia, quæ ſola legitimam ſimul & infallibilem habet authoritatem declarandi verſionum conformitatem vel diſformitatem cum ſcriptura originali. Deinque per authentiam intrinſecam verſio eſt authentica quoad ſe, vel, ſi vis, ſimpliciter authentica eſt, ſeu apta ad fidem faciendam: per extrinſecam verò eſt authentica quoad nos, hoc eſt, certò & infallibiliter nobis innoteſcit ut ſcripturæ originali conformis, adeòque fide digna, & authentica.

Nota 5. Vulgatam noſtram editionem latinam pro authentica habendam non eſſe, in eaque innumerabiles errores deprehendi, magno conſenſu tenent novatores, Lutherani ſcilicet, Zuingliani, Anabaptiſtæ & Calviniſtæ, cum aliquo tamen inter ſe diſſenſu: nam Lutherani volunt Lutheri verſionem, & quidem ſolam, habendam eſſe pro authentica: reliqui verò nullam eſſe verſionem authenticam, nec ad unam aliquam verſionem Eccleſiam eſſe alligandam contendunt. Sed contra illos vulgatam noſtram editionem ut infallibiliter authenticam defendunt Doctores catholici omnes; quamvis de ejus authentiæ latitudine non omninò inter ſe conſentiant.

ARTICULUS I.

Utrùm vulgata noſtra editio latina habeat authentiam, tum intrinſecam, tum extrinſecam.

Responsio I.

VUlgata noſtra editio latina habet authentiam intrinſecam.

Prob. Illa verſio eſt intrinſecè authentica, quæ ſcripturæ originali conformis eſt quoad res & ſententias à ſcriptore ſacro expreſſas. Atqui vulgata noſtra editio ſcripturæ originali, cujus eſt interpretatio, conformis eſt quoad res & ſententias à ſcriptoribus ſacris expreſſas. Ergo, &c. Major patet ex 2. notabili.

Prob. min. 1. De libris veteris Teſtamenti, ex hebræo translatis ab Hieronymo, authoritate Gregorii magni, lib. 20. expoſit. mor. in Job, c. 23. ubi Hieronymi ex hebræo translationem, quam novam vocat, veteri ſeu Italæ translationi anteponit, eò quòd tunc temporis eam cuncta meliùs transfudiſſe, conſtans

eſſet

eſſet omnium ſententia ; diſertiſque verbis aſſerit *credendum eſſe quidquid in ea dicitur*.

Authoritate S. Iſidori, lib. 6. originum, cap. 4. ubi ſcribit Hieronymi ex hebræo translationem cæteris omnibus, adeòque etiam illi, quæ tunc vetus & Vulgata vocabatur, anteferri, eò quòd longè excellat cæteris omnibus: quanti tamen verſio Itala, antequam ſuam ex hebræo edidiſſet Hieronymus, fieret in Eccleſia latina, facilè colligitur ex verbis Auguſtini, lib. 2. de doct. chriſt. cap. 15. ubi affirmat eum cæteris omnibus, quæ tunc temporis infinito penè numero circumferebantur, anteponendam eſſe quòd præſtaret illis omnibus.

Suffragio Judæorum, qui eadem ætate qua Hieronymus, vixerunt, & ſuo calculo comprobarunt ejus ex hebræo translationem, confitendo illam eſſe veracem, hoc eſt, archetypo conſonam; cùm ſimul, quod obſervandum eſt, ipſos lxx. interpretes, in multis erraſſe contenderent; ut patet ex Auguſtino, lib. 18. de civit. cap. 43. Quare Judæi illi Hieronymianam verſionem lxx. interpretum verſione meliorem eſſe ingenuè agnoſcebant.

Conſcientia ipſius interpretis, qui non ſemel in ſuis præfatiunculis ad ipſos Hebræos, infenſiſſimos Chriſtiani nominis hoſtes, provocare non veretur. Nam ſic ait in præfat. in Pentat. *Quid livore torqueris? Quid imperitorum animos contra me concitas? ſicubi in translatione tibi videor errare, interroga Hebræos; diverſarum urbium magiſtros conſule.* Et in præfat. in lib. Reg. *Si incredulus es, lege græcos codices & latinos, & confer cum his opuſculis quæ nuper emendavimus, & ubicumque inter ſe diſcrepare videris, interroga quemlibet Hebræorum, cui magis accommodare debeas fidem.* Et præfat. in lib. Paralip. *Si quis in hac interpretatione voluerit aliquid reprehendere, interroget Hebræos ..... & tunc noſtro labori, ſi potueris, adhæreat.* At quis tantæ ſanctitatis ac modeſtiæ virum nimiæ confidentiæ reum poſtulavit. Quis credet hominem ſingulari prudentia præditum, ſeſe incertæ Judæorum fidei commiſſurum fuiſſe, niſi veritatem translationis ſuæ exploratiſſimam habuiſſet? Judæi interpretationem Hieronymi examinarunt diligenter, & cum textu hebræo collatam, faſſi ſunt veracem eſſe, imò & lxx. ſeniorum interpretatione meliorem. Dicenturne Hieronymi famæ plus ſtuduiſſe, quàm veritati, & homini extraneo, atque vel ob ſolum Chriſtiani nomen ſibi inviſo maximè, plus quàm ſuis, prodita veritate indulſiſſe?

Ex caſſis obtrectatorum Hieronymi conatibus: nam ad detrahendum ejus interpretationi, eamque apud omnes infamandam, nihil non moliti ſunt; & tamen ſtatim cum plauſu excepta fuit in Eccleſia latina, atque primùm Italæ, quæ tunc ſub nomine veteris vulgatæ circumferebatur, & manibus omnium terebatur, æquiparata; tum poſtea ita prælata, ut ſola incolumis permanſerit, æmula prorſus neglecta, & vermibus tradita.

Ex dotibus denique interpretis: nam concurrerunt in Hieronymo omnia ad puram & veram translationem neceſſaria, ut apertè colligitur ex dictis diſp. 2. art. ultim. & adhuc breviter oſtenditur. Ad puram & veram translationem tria ſufficiunt, nempe incorrupta exemplaria ſcripturæ interpretandæ, utriuſque linguæ, hoc eſt, & illius ex qua, & alterius, in quam fit translatio, perfectiſſima notitia; & induſtria atque ſtudium, quantis opus fuit, poſita. Atqui Hieronymus 1. habuit integerrima textus hebræi exemplaria, ut ex eodem Hieronymo & Auguſtino aliàs oſtendimus, & facilè concedunt eruditi, qui magno inter ſe conſenſu tenent, non niſi poſt Hieronymi & Auguſtini tempora depravatum fuiſſe textum hebræum. 2. Habuit abſolutiſſimam utriuſque linguæ, hebraicæ ſcilicet & latinæ notitiam, ut à nobis ſuo loco probatum eſt, & adhuc probari poſſet ex catholicorum Doctorum unanimi conſenſu. Pro omnibus hìc unus ſit Salmero proleg. 3. de can. ſcript. ubi ſic de Hieronymo loquitur: *Quem Deus ſingulari rerum divinarum atque humanarum doctrina inſtruxit, & linguarum trium* (hebraicæ, græcæ & latinæ) *peritia ad miraculum uſque ornavit.* Addo ex heterodoxorum caſtris Davidem Chyrræum in onomaſtico hæc de Hieronymo ſcribentem: *Hieronymus hebræo ſimul, & graio latioque venuſtus eloquio, morum exemplar, mundique magiſter.* 3. Denique ab Hieronymo tantum induſtriæ, tantumque ſtudii in transferendo poſitum eſſe, quantum poni humanitùs ambigere non ſinunt ejus religio eximia, ſumma verbi divini reverentia, tanta ad ſtudium & meditationem, quanta non fuit major unquam, propenſio, & nunquam exhauſta laboris patientia.

Prob. min. 2. De libris novi Teſtamenti, ab Hieronymo emendatis, ex facto Damaſi ſummi Pontificis, doctrina pariter & ſanctitate celebris, qui Hieronymo latinæ novi Teſtamenti editionis emendandæ onus impoſuit: non enim tantum Pontificem tanti momenti provinciam, niſi viro ad id exequendum maximè idoneo demandaturum fuiſſe, omninò credendum eſt.

Ex Auguſtini teſtimonio; nam epiſt. 10. ad Hieronymum ſic eum alloquitur: *Non parvas Deo gratias agimus de opere tuo, quod Evangelium ex græco interpretatus es, quia pene in omnibus nulla offenſio eſt, cùm ſcripturam græcam contulerimus.* Illud autem, *pene in omnibus nulla offenſio eſt*, innuit, non Hieronymum aliquando in emendatione ſua à vero aberraſſe, ſed, quod aliud eſt, aliquid Auguſtino circa emendationis illius veritatem ſuperfuiſſe difficultatis, quod hominis veteris, qualis eatenùs extiterat, editionis lectioni aſſueto contigiſſe, quis mirabitur?

Ex omnibus ad bonam emendationem in eo qui illud in ſe onus ſuſcipit, requiſitis, quorum nihil Hieronymo defuit. Nam 1. Hieronymus habuit integra græci textus exemplaria. 2. Utriuſque linguæ, græcæ ſcilicet & latinæ peritiſſimus fuit. 3. Tantam ab eo diligentiam, quanta ad rectam emendationem opus fuit, adhibitam fuiſſe, probant ejus probitas, fides, religio. Ergo, &c.

Prob. min. 3. De tota Vulgata. Translatio illa ſcripturæ originali conformis eſt, quam ut talem univerſa recipit Eccleſia: nam ſi in re tanti momenti errare poteſt Eccleſia, malè dicitur ab Apoſtolo 1. ad Timoth. cap. 3. *Columna & firmamentum veritatis*; & falſa eſt illa Chriſti promiſſio, Matth. cap. 16. *Portæ inferi non prævalebunt adversùs eam.* Atqui univerſa Eccleſia, ſolis heterodoxis reclamantibus, vulgatam noſtram editionem ut germanam originalis ſcripturæ interpretationem recipit, de quo nemo dubitat. Ergo, &c.

Ampliùs. Eccleſia à Gregorii magni tempore hactenùs vulgatam noſtram editionem, rejectis aut ſaltem neglectis omnibus aliis verſionibus, ut germanam ſcripturæ originalis interpretationem habuit. Ergo vel vulgata noſtra editio ſcripturæ originali conformis eſt, vel Eccleſia hactenùs per mille annos & ampliùs caruit germanæ ſcripturæ originalis translatione, graviſſiméque erravit, ſpuriam & falſam ſcripturæ originalis interpretationem pro vera & germana habendo. Secundum repugnat evidenter Apoſtolo, Eccleſiam vocanti *columnam & firmamentum veritatis*, atque ipſimet Chriſto promittenti portas inferi adversùs eam nunquam eſſe prævalituras, ſeque ei defuturum nunquam, cùm ait Matth. cap. ult. *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus, uſque ad conſummationem ſæculi.* Ergo, &c.

Prob. ant. hujus argumenti ex Patribus & Doctoribus, qui à Gregorii magni tempore floruerunt in Eccleſia, Iſidoro ſcilicet, Beda, Rabano Mauro, Anſelmo, Bernardo, Hugone Victorino, Thoma Aquinate, &c. Nam Beda ſæculo octavo, Rabanus nono, Anſelmus undecimo, Bernardus & Hugo duodecimo, & Thomas decimo tertio, aliquos vel omnes vulgatæ noſtræ libros expoſuerunt. Ante illos autem ſæculo ſeptimo ſcripſerat Iſidorus lib. 1. de officiis c. 12. Hieronymi ex hebræo editione, quam certè vulgata noſtra editio ut majorem ſui partem complectitur, *generaliter omnes Eccleſias uſquequaque uti.*

Responsio II.

Vulgata noſtra editio habet etiam authentiam extrinſecam.

Prob. Editio illa habet authentiam extrinſecam, cujus conformitas cum ſcriptura originali declarata eſt per legitimam & infallibilem authoritatem, ut patet ex ſecundo not. Arqui vulgatæ noſtræ editionis conformitas cum Scriptura originali per legitimam & infallibilem authoritatem declarata eſt, ut patet ex ſeſſ.4. Synodi Tridentinæ, ubi dicitur: *Inſuper eadem ſacroſancta Synodus conſiderans, non parum utilitatis accedere poſſe Eccleſiæ Dei, ſi ex omnibus latinis editionibus, quæ circumferuntur, ſacrorum librorum, quænam pro authentica habenda ſit, innoteſcat, ſtatuit & declarat, ut hæc ipſa vetus & vulgata editio, quæ longo tot ſæculorum uſu in ipſa Eccleſia probata eſt, in publicis lectionibus, prædicationibus & expoſitionibus pro authentica habeatur, & ut nemo illam rejicere, quovis prætextu, audeat vel præſumat.* Ergo, &c.

Porrò contra hoc Synodi Tridentinæ decretum ferociter grunniunt Kemnitius pro Lutheranis, & pro Zuinglianis Calvinus, quia nimirùm ſi valet hoc decretum, de Lutheranis & Zuinglianis actum eſt; cùm eos apertè damnet vulgata noſtra; quod agnoſcit Kemnitius, cùm ait, Tridentinum Concilium ideò voluiſſe vulgatam editionem eſſe authenticam, quia tota transformata eſt ad dogmata pontificia. Sed ut illis obſtruatur os, ſit

---

ARTICULUS II.

Reſpondetur iis quæ contra ſecundam noſtram aſſertionem objiciuntur.

OBjicies cum hæreticis. Hoc Tridentini Concilii decretum nullius eſt authoritatis. Ergo, &c. *R.* neg. ant. quod intolerabilem continet errorem. Nam 1. hoc decretum legitimum eſt: ſicut enim veras ſcripturæ originalis interpretationes à falſis diſcernere, ita & quænam pro veris & germanis habendæ ſint ſtatuere, pertinet ad Eccleſiam. 2. Hoc decretum errori obnoxium eſſe non poteſt: alioquin Eccleſia non eſt columna & firmamentum veritatis, & portæ inferi adversùs eam prævalere poſſunt.

Prob. tamen *ant.* 1. Hoc decretum eſt inutile: quid enim utilitatis ſperari potuit ex eo, quòd vulgata editio cæteris omnibus anteponeretur, & præ cæteris omnibus authentica declararetur? 2. Eſt imprudens: nam nulla potuit eſſe ratio ſufficiens vulgatam editionem cæteris omnibus anteponendi, illamque præ cæteris omnibus authenticam declarandi; cùm innumerabiles errores habeat, ſæpiſſimè à primigenio textu diſſideat, multa obſcurè interpretur, quædam prætermittat, quædam adjiciat. 3. Eſt abſurdum: cùm enim approbat vulgatam editionem, ſimul infinita, quibus ſcatet, menda probat. 4. Eſt iniquum: nam meram interpretationem ipſis fontibus hebræis & græcis anteponit. Ergo, &c. *R.* neg. ant. quoad omnes partes.

Ad primam autem dico, quòd una aliqua verſio præ cæteris omnibus certam habeat authoritatem in Eccleſia, perutile eſſe, imò & neceſſarium, ad quietandos animos, & lites quibus fides in periculum adducitur, impediendas, aut ſaltem dirimendas: nam ex multitudine verſionum æqualis aut penè æqualis authoritatis, facilè orirentur controverſiæ fidei periculoſæ; & cum illa verſionum æqualis aut penè æqualis authoritatis multitudine, ortæ controverſiæ dirimi non poſſent, unis unam, & aliis aliam verſionem obtendentibus; aut certè non poſſent, niſi ad fontes hebræos vel græcos recurrendo, quod moleſtiſſimum eſſet, imò & vix poſſibile; cùm ii, quorum eſt fidei controverſias decidere, nulli aut ferè nulli ſint, qui linguam hebraicam, & pauci qui græcam calleant.

Hac in re ſuffragantur nobis etiam inter novatores plurimi, qui verſionum multitudinem improbant, & ab illa fidei periculum imminere agnoſcunt, atque fateri coguntur è re Eccleſiæ eſſe, unam aliquam verſionem præ cæteris authoritatem habere, cui omnes acquieſcere teneantur. Unum pro omnibus audiamus Bezam in præfat. novi Teſtamenti. *Quàm neceſſe ſit*, inquit, *in Eccleſia Dei extra emendatam ſacrarum noſtrarum tabularum latinam interpretationem* (quæ ſcilicet ab omnibus recipiatur, & authoritatem ſola obtineat) *non eſt, quod pluribus coner oſtendere, cùm de eo nemo poſſit dubitare, quin ſeſe pietati ac religioni chriſtianæ inimicum eſſe profiteatur.* Hinc in eadem præfat. vult Reges ac Principes *nihil habere antiquius, quàm ut utriuſque Teſtamenti interpretatio ſemel ederetur, cujus, quoad fieri poſſet, ſacra & inviolata eſſet authoritas.*

Porrò quod Beza volebat à Regibus & Principibus fieri, nec tamen ab eis factum eſt, imò nec fieri potuit, cùm negotium hoc, non ſæculari, ſed ſoli eccleſiaſtico foro obnoxium eſſe poſſit; legitima & ſuprema, velint nolint heterodoxi, authoritate præſtitit Synodus Tridentina, non quidem novam verſionem, quali minimè opus fuit, procudendo, ſed antiquiſſimam ab authore præſtantiſſimo elaboratam partim, partim emendatam, à Patribus, aliiſque doctis ac ſanctis viris, quotquot poſt Gregorii magni tempora floruerunt, expoſitam vel laudatam, à Conciliis generalibus in rebus fidei citatam, longo tot ſæculorum uſu in Eccleſia Dei probatam, novatoribus, eo tantùm nomine, quòd eorum errores apertè damnaret, inviſam, pro authentica habendam eſſe; irretractabili judicio decernendo, ſimulque præcipiendo, ut à librariorum mendis accuratiſſimè expurgaretur, quod procurantibus ſummis Pontificibus, executioni mandatum eſt à viris omni eruditionis genere inſtructiſſimis, in urbem accitis.

Ad ſecundam partem dico, Tridentinæ Synodo vulgatam noſtram editionem cæteris omnibus anteponendi, eamque præ cæteris omnibus authenticam declarandi rationem ſufficientiſſimam fuiſſe eam quam affert in ſuo decreto, nempe quòd hæc editio longo plurimorum ſæculorum uſu in Eccleſia probata eſſet, ut germana originalis ſcripturæ interpretatio, quod ejus cum originali ſcriptura conformitatis certiſſimum erat argumentum.

Ad id quod ibidem ex heterodoxis additur, vulgatam noſtram editionem innumerabilibus ſcatere erroribus, adeòque immeritò declaratam eſſe authenticam, dico hoc eſſe putidiſſimum mendacium Calvini, & aliquorum aliorum ejuſdem farinæ hominum, quorum adversùs hanc noſtram editionem calumnias omnes planè diluunt Doctores catholici, ut Bellarminus, lib.2. de verbo Dei, cap.12. 13. 14. & Gretzerus in horum Bellarmini capitum defenſione, ubi omnia quæ vulgatæ noſtræ per fas & nefas objectant novatores, accuratè diſſolvit, eamque ab omnibus, quos ei partim ex imperitia, partim ex malitia impingunt, erroribus vindicat.

Ad tertiam partem dico, Synodum ita authenticam declaraſſe vulgatam noſtram editionem, ut ſimul errata particularium exemplarium, quàm fieri poſſet accuratiſſimè, emendari juſſerit. Sic enim eadem, ſeſſ.4. loquitur: *Decernit & ſtatuit* (Synodus) *ut poſthac ſacra ſcriptura, potiſſimum vero hæc ipſa vetus & vulgata editio quàm emendatiſſimè imprimatur.* Synodus igitur errata, quæ in particularibus exemplaribus habebat vulgata noſtra, non approbavit, ſed improbavit, & ab illis vulgatam noſtram expurgari voluit.

At inquies. Synodus authenticam ſimpliciter declarando, & ita ſimpliciter approbando vulgatam editionem, particularia illius, qualia tunc extabant, exemplaria ſimpliciter approbavit. Atqui particularia exemplaria vulgatæ editionis, qualia tunc extabant, variis in locis mendoſa erant & vitioſa. Ergo Synodus authenticam ſimpliciter declarando, & ita ſimpliciter approbando vulgatam editionem, ſimul & indiviſibiliter menda & vitia, quibus hæc editio ſcatebat in ſuis exemplaribus, approbavit. Ad ſolutionem

Nota. Menda ſunt duplicis generis: alia enim poſſunt

ſunt

ſunt eſſe menda interpretis; & alia menda librariorum. Menda interpretis in en conſiſtunt, quòd interpres ſermonis quem in alium ſermonem transfert, ſenſum non bene reddat, vel ex imperitia, vel ex negligentia, vel ex malitia, vel alia quacumque de cauſa. Menda librarii in en conſiſtunt, quòd ſimiliter vel ex negligentia, vel ex imperiria, vel ex malitia, interpretis autographum, vel aliud correctum exemplar non accuratè exſcribat. Menda interpretis in omnibus exemplaribus eadem ſunt: menda verò librariorum non eadem ſunt in omnibus exemplaribus; ſed in aliis pauciora, in aliis plura, & varia in variis, ſaltem regulariter. Menda interpretis ſunt intrinſeca verſioni; menda verò librariorum extrinſeca & adventitia. Menda interpretis poſſunt eſſe ſine mendis librariorum; & viciſſim menda librariorum poſſunt eſſe ſine mendis interpretis. Ex his

Nota iterum. Verſio aliqua poteſt eſſe mendoſa dupliciter. Nam 1. poteſt eſſe mendoſa in ſe, & ſecundùm ſe. 2. Poteſt eſſe mendola in exemplaribus tantùm. Eſt mendoſa primo modo, cùm habet menda interpretis. Eſt mendoſa ſecundo modo, cùm habet menda librariorum tantùm. Noſtra autem vulgata editio non eſt mendoſa primo modo; quia ut infra probabitur, nulla habet menda interpretis; adeòque in ſe & ſecundùm ſe pura eſt & integra. Sed fuit mendoſa ſecundo modo tempore Concilii Tridentini: tunc enim habebat multa menda librariorum, & depravata erat in ſuis exemplaribus: quanquam hæc depravatio non eſſet eadem & æqualis in omnibus, ſed in aliis major, in aliis minor, & diverſa in diverſis.

Nota 3. Verſio aliqua poteſt ſimpliciter approbari duplici modo. 1. Præcisè ut eſt in ſe & ſecundùm ſe, 2. Non ſolùm ut eſt in ſe, ſed etiam ut eſt in exemplaribus. Qui primo modo verſionem ſimpliciter approbat, declarat tantùm interpretem bene vertiſſe. Qui ſecundo modo ſimpliciter approbat verſionem, declarat non ſolùm interpretem bene vertiſſe, ſed etiam correcta eſſe verſionis exemplaria. Qui primo modo verſionem ſimpliciter approbat, nulla menda approbat, ſi verſio ſit in ſe pura & integra, licèt ſit corrupta, ut eſt in exemplaribus. Nam 1. non approbat menda interpretis, quia nulla ſunt. 2. Non approbat menda librariorum, quia non approbat verſionem, ut eſt in exemplaribus, ſeu, quod idem eſt, non approbat exemplaria. His præſuppoſitis.

Ad inſtantiam R. falſum eſſe, quòd Synodus exemplaria vulgatæ noſtræ, qualia tunc extabant, approbarit. potuit enim vulgatam noſtram approbare, ut eſt in ſe & ſecundùm ſe, non approbando eam, ut tunc temporis erat in exemplaribus ſuis; cùm aliud ſit, verſionem aliquam, ut eſt in ſe & ſecundùm ſe, & aliud, ut etiam eſt in ſuis exemplaribus approbare. Præterea quòd vulgatam noſtram ſic approbarit, hoc eſt, ut eſt in ſe & ſecundùm ſe, nullatenùs verò ut erat tunc temporis in ſuis exemplaribus, patet ex eo quòd eam ſimpliciter declarando authenticam, ſimul jubeat, ut *quàm emendatiſſimè imprimatur*: hoc enim jubendo, manifeſtè illius, quæ tunc temporis circumferebantur, exemplaria reprobat quatenùs erant mendoſa, vultque, illis ſuppreſſis, alia nova exemplaria, à mendis expurgata, excudi, quibus verſionis authentia affigi poſſit.

Synodus igitur authenticam ſimpliciter declarando, & ita ſimpliciter approbando vulgatam noſtram, nulla menda approbavit. 1. Enim non approbavit menda interpretis, quia ejuſmodi menda non habet vulgata noſtra: unde in ſe & ſecundùm ſe pura eſt & integra. 2. Non approbavit menda librariorum, quia vulgatam noſtram approbavit præcisè ut eſt in ſe & ſecundùm ſe. Vulgatæ autem noſtræ ſic conſideratæ menda librariorum extranea ſunt: unde cùm vulgata noſtra ſub hac tantùm conſideratione approbata eſt, librariorum menda minimè cenſeri poſſunt fuiſſe approbata. Præterea cùm expreſsè ſtatuerit, ut vulgata noſtra quàm emendatiſſimè imprimeretur, menda librariorum non modò non approbavit: ſed è contra poſitivè reprobavit, ut jam obſervatum eſt.

Ad quartam denique partem dico, Synodum in ſuo decreto nullam fontium hebræorum vel græcorum mentionem facere, neque vulgatam noſtram cum fontibus hebræis vel græcis, ſed cum ſolis verſionibus latinis, quæ tunc temporis circumferebantur, comparare, atque illis ſolis anteponere, ut patet ex tenore decreti, in quo dicitur: *Sacroſancta Synodus conſiderans non parum utilitatis accedere poſſe Eccleſiæ Dei, ſi ex omnibus latinis editionibus, quæ circumferuntur ſacrorum librorum, quænam pro authentica habenda ſit, innoteſcat, ſtatuit, &c.* Tunc igitur in Synodo quæſtio fuit de ſolis verſionibus latinis, quæ magno numero circumferebantur, quænam ſcilicet pro authentica habenda eſſet; & pro vulgata noſtra, cæteris omnibus poſthabitis, concluſum eſt.

Hoc expreſsè Alphonſus Salmero, qui ſeſſioni interfuit, teſtatur in prolegomeno tertio de canonica ſcriptura, ubi ſic loquitur: *Nihil ibi* (in Synodo) *de exemplaribus, aut græcis, aut hebraicis agebatur; tantum inter tot editiones latinas, quot noſtra ſæcula parturierant, quænam ex illis præſtaret, ſermo erat: & rejectis reliquis latinis, unam hanc vulgatam reliquis tanquam veriorem, puriorem, dilucidiorem, ac ſuis fontibus: unde orta eſt, magis conſentientem pronunciavit; atque huic ſoli, ut commentariis & ſcholiis illuſtretur, contulit, ut illam ad conciones, lectiones, & publicas diſputationes adhibeamus: atque adeò ut nullus ſibi tantum arroget, aut tantum audeat, ut eam rejiciat, aut contemnat.*

Hoc etiam ſuadet Synodi ſcopus: ſcopus enim Synodi fuit, ut patet ex verbis decreti, paci & utilitati Eccleſiæ conſulere, impediendo ſcilicet, ne ex tot editionibus latinis, quot tunc circumferebantur, in publicis concionibus lectionibus, diſputationibus, unus unam, alius aliam citaret: unde non potuiſſent non oriri jurgia, perturbationes & ſcandala inter fideles, quorum ſic plurimi in ſubverſionis diſcrimen adducti fuiſſent. Ut autem his malis occurreretur, omninò ſufficiebat vulgatam noſtram editionem omnium latinarum editionum quæ tunc extabant, declarari optimam, & in omnibus, ſed præſertim in iis quæ ad fidei dogmata & mores pertinent, quoad ſententias & res expreſſas conſonam ipſis fontibus, ex quibus orta eſt, adeòque pro authentica habendam, & ſolam in concionibus, lectionibus & diſputationibus uſurpandam.

Igitur poſt Synodi decretum, fontes hebræi & græci eundem authoritatis gradum obtinent, quem obtinebant antea: unde poſtea plurimùm prodeſſe potuerunt ad corrigendos errores qui vulgatæ noſtræ exemplaria librariorum imperitia vel oſcitantia irrepſerant; & etiamnum poſſunt plurimùm prodeſſe ad ſenſum ambiguorum verborum inveſtigandum, meliùſque aſſequendam verborum quorumcumque vim & energiam. Hoc dicit Salmero loco citato: nam poſt verba laudata ſic ſtatim proſequitur; *Liberum reliquit* (Synodus) *omnibus qui ſcripturas profundiùs meditantur, fontes græcos aut hebræos, quatenùs opus ſit, conſulere, quo noſtram* (vulgatam) *vitio librariorum, vel temporum injuria corruptam emendare valeant* (hæc ſcribebat ante abſolutam vulgatæ noſtræ à librariorum mendis expurgationem;) *quò etiam eam dilucidius explicare, atque illuſtrare poſſint: non tamen ut eam falso interpretatam, præſertim in rebus ad fidem, vel bonos mores ſpectantibus, vel errorem intolerabilem continentem condemnent, ut heretici frequenter impudentiſſimè faciunt.*

Dices. Concilium in decreto ſuo videtur hoc ipſo fontibus hebræis & græcis anteponere vulgatam noſtram quòd de ea dicit: *Nemo illam rejicere quovis prætextu audeat, præſumat:* niſi enim majorem authoritatem habeat, quàm ipſi fontes, quales nunc extant, poterit interdùm aliquo prætextu rejici, quia interdùm probari poterit eam aut nullatenùs aſſequi, aut minùs bene aſſequi ſcripturam originalem.

R. Synodum prohibendo ne quovis prætextu vulgata noſtra rejiciatur, vulgatam noſtram ut eſt in ſe & ſecundùm ſe indirectè & conſecutivè anteponere

fontibus quatenùs corrupti ſunt & violati; quod faciendo Synodus, vulgatam noſtram anteponit, non ipſis fontibus propriè loquendo, ſed mendis qui in fontes illos irrepſerunt vitio librariorum, vel etiam Maſſoretharum, cùm de hebræo textu agitur: neque fontes Synodus lædit ullatenùs, vel authoritatem eorum minuit: cum enim conſtet eos variis in locis eſſe depravatos, ante decretum Synodi, tantæ non erant authoritatis, ut eorum lectio retinenda eſſet ubique, adeòque etiam ubi evidenter pugnat cum lectione vulgatæ noſtræ, & lectio vulgatæ noſtræ melior eſt, aut ſaltem bona, atque cum antecedentibus & conſequentibus conſentiens, nec aliunde ſufficiens adeſt ratio judicandi locum eſſe mendoſum vitio librariorum.

Nota. Vulgata noſtra, ut eſt in ſe & ſecundùm ſe, ad fontes, quales extant in ſuis exemplaribus, ſe habet ut excedens & exceſſum: exceditur enim à fontibus, quia non habet omnem claritatem, omnem vim & energiam, omnes alludendi concinnitates, omnem ſenſuum fœcunditatem, quas habent fontes; & excedit, quia ubique eſſentialem habet perfectionem interpretationis, ubique verax eſt, ubique quoad ſententias & res expreſſas conformis ſcripturæ originali, ſpectatæ ſecundùm ſe: unde fontes, quales extant in ſuis exemplaribus, non habent eam puritatem & integritatem quam habet vulgata noſtra, ut eſt in ſe & ſecundùm ſe. Quare ſicut fontes, etiam quales extant in ſuis exemplaribus, ad menda quæ in vulgatam noſtram irrepſerant, corrigenda, plurimùm prodeſſe potuerunt: ita & vulgata noſtra plurimùm prodeſſe poteſt ad corrigenda menda quæ irrepſerant in exemplaria fontium.

Nota. Ad hoc, quod prohibet Synodus, ne quis ſcilicet quovis prætextu vulgatam noſtram rejicere audeat vel præſumat, requiritur & ſufficit ut vulgata noſtra ut eſt in ſe & ſecundùm ſe, ubique eſſentialem habeat perfectionem interpretationis, hoc eſt, ut ubique ſit verax: nam, hoc poſito, nullo prætextu rejici poteſt, ubi non apparet ſufficienter eam vitio librariorum mendoſam eſſe: ubicumque enim à librariis vitiata non eſt, ibi ſincera eſt ſcripturæ originalis expreſſio: adeòque nec rejici poteſt ſive prætextu obſcuritatis; nam ſi obſcura eſt, fons clarior, per fontem explicanda eſt, non propter illum rejicienda: ſive prætextu diverſitatis, quia ſcilicet alium vulgata, alium verò fons præ ſe fert ſenſum; nam tunc, ſi fons ibi corruptus non eſt, duplicem ſenſum intendit Spiritus Sanctus, & ſufficit quòd unum è duobus reddiderit interpres noſter: ſive prætextu contradictionis; nam cum lectio vulgatæ, fontis videtur contradicere lectioni, vel lectiones illæ conciliari poſſunt, vel non poſſunt. Si poſſunt, concilientur; ſi non poſſunt, fons ibi depravatus eſt, adeòque lectio vulgatæ noſtræ retinenda.

Quæres 1. quibus editionibus latinis vulgatam noſtram antepoſuerit Synodus?

R. antepoſuiſſe illis tantùm, quæ tunc exiſtebant, ut patet ex his decreti verbis, *quæ circumferuntur*. Unde 1. Synodus vulgatam noſtram non antepoſuit aliis verſionibus latinis, quæ jam exiſtebant ante S. Hieronymum, & à multis ſæculis exciderant tempore Synodi: quia hoc neceſſarium non fuit. 2. Nec antepoſuit aliis verſionibus latinis quæ in poſterum fieri poſſent; quia ſi aliquæ futuræ eſſent, divinare nec potuit, nec debuit. Præterea cùm editio noſtra non ſit omnium editionum poſſibilium optima, poſſet, Deo volente & procurante, in poſterum fieri alia melior, cui proinde Eccleſia tunc temporis poſſet æqualem aut etiam majorem authoritatem attribuere, propter majorem ejus cum originali ſcriptura conformitatem, vel claritatem, aliaſve dotes quibus una verſio alteri præſtare poteſt.

Quæres 2. quot præter vulgatam noſtram editionem fuerint aliæ editiones latinæ tempore Synodi Tridentinæ.

R. Iis, quæ ex hæreticorum officinis certò prodierant, prætermiſſis, fuerunt potiſſimùm quatuor. Prima eſt Sanctis Pagnini è Dominicana familia. Secunda Iſidori Clarii Brixiani. Tertia Ariæ Montani. Quarta præfert nomen Vatabli profeſſoris Pariſini. De prima, quæ Doctorum judicio omnium poſt vulgatam editionem optima eſt, ſic loquitur Genebrardus in epiſtola ad Carolum IX. nuncupatoria operum Origenis: *Sanctis Pagnini ſecundum eam* (vulgatam editionem) *omnium optima: ſed, ut liberè dicam, nimis diligens, nimis ambitioſa, nimis curioſa, nimis grammatica, nimium Rabbinicarum minutiarum æmula, quæque recentium præceptionum ſubtilitate, noxam ſinceritati & ſententiarum & rerum ſæpiuſculè afferat: unde nec ſatis interdum cohæret cum veterum Hebræorum doctrina, nec cum fidei catholicæ myſteriis, &c.*

Quartam non eſſe Vatabli, ſed alterius, vel aliorum ſub ejus nomine, ibidem teſtatur his verbis: *Nec opus eſt commemorare Vatabli, quæ circumfertur, interpretationem. Nam illa ..... Vatabli non eſt, viri, uti accepimus ... doctiſſimi, & quod multi pluris faciendum eſt, chriſtianiſſimi ... quod mihi ex eo ſit probatum, quia à bonis & doctis ejus diſcipulis ... intellexi illum ea ſuppoſititia editione ſibi fuiſſe offenſum, ut protinus Robertum Stephanum typographum, jam apoſtaſiam illam ſuam meditantem & accelerantem ad ſe accerſitum graviſſimè objurgaret, & falſi criminis, quod non niſi fuga diluere poterat, poſtularet.* Hujus autem editionis authorem aſſerit, *vel ignariſſimum fuiſſe hebraicæ linguæ, vel malitioſiſſimum: quippe quæm peſſimè potuit, maximam partem & potiorem ſcripturæ convertit, velut de induſtria litteræ & ſenſu diſcedens, & data opera aberrationem à veritate hebraica appetens.*

De cæteris quæ tempore illo ex hæreticorum tabernis prodierant, hæc ibidem ſcribit vir doctiſſimus, & peritiſſimus linguarum: *Cæteræ verſiones quas nobis novatores pepererunt, ineptæ ſunt, indoctæ, barbaræ, factioſæ, fidei ſæpè & pietati noxiæ, corruptæ multis additionibus, detractionibus, diſtortionibus ... Genevenſis* (editio) *eſt rapſodia aſſuta è variis Sanctis, Munſteri, Vatabli, & reliquorum centonibus & pannis.*

Longè aliter ſenſit de vulgata editione: nam de ea hæc ſuperiùs ſcripſerat: *Ferè mentem & ſententiam aſſequitur, etiam illis locis quibus videtur ab hebraica vel græca veritate diſcedere, & minus ſæpè aberrat à ſuo archetypo, & cùm id facit, res momenti eſt levioris, quàm ut inde hæreſis, vel abſurda opinio effor.mari poſſit.* Porrò ſic loquebatur de vulgata noſtra, qualis tunc temporis extabat in ſuis exemplaribus, adeòque de vulgata noſtra plurimis librariorum mendis inquinata. Quid igitur de ea poſtquam emendatiſſimè impreſſa eſt, nunc diceret?

ARTICULUS III.

In quo ſenſu vulgata editio ſit intrinſecè authentica.

NOta, vulgatam editionem intrinſecè authenticam eſſe ſaltem eo ſenſu, quòd ſcripturæ originali quoad ſententias & res expreſſas vel ſemper conformis ſit, vel ſi quando difformis eſt, non ſit niſi in rebus levioris momenti, & quæ ad fidei dogmata ac bonos mores non pertinent, tanquam certum & catholicis omnibus exploratum ſupponimus: omni enim homini benè catholico indubitandum eſt, hanc ſaltem originali ſcripturæ conformitatem non poſſe non habere verſionem illam, qua Eccleſia univerſa latina, omnibus aliis rejectis vel neglectis, tanquam germana verbi divini interpretatione uſa eſt per mille annos & ampliùs in inſtruendis fidelibus, & fidei dogmatibus confirmandis, tam in Conciliis, quàm extra Concilia. Solùm ergo hìc quæritur, an vulgata editio authentiam intrinſecam habeat in ſenſu ampliore. Huic quæſtioni ut ſatisfiat, ſit

RESPONSIO.

Vulgata editio eſt intrinſecè authentica, etiam in eo ſenſu, quod ſcriptorum ſacrorum authographis ubique conſentiat quoad ſententias & res expreſſas; atque ita ne in leviſſima quidem circumſtantia à verita-

veritate ſcripturæ originalis aberret: licèt omnem claritatem, omnem vim, omnem elegantiam, omnes ſenſus originalis ſcripturæ non aſſequatur.

Prob. 1. Deus non minùs liberalis, nec minùs providus fuit erga Eccleſiam latinam, quàm erga græcam, quæ præter ipſos fontes puros novi Teſtamenti, habuit etiam puram & integram interpretationem veteris, nempe verſionem lxx. interpretum. Ergo Deus providit Eccleſiæ latinæ ſua lingua puram & integram librorum ſacrorum tranſlationem. Conſequentia patet: ant. verò, nempe quòd Deus non minùs erga Eccleſiam latinam, quàm erga græcam providus fuerit, evidenter ſuadetur ex eo quòd Eccleſia latina apud ſe ſupremam habeat ſedem, & perpetuò ſanam fidem, Eccleſia græca tota, vel ſaltem ex maxima parte, in apoſtaſiam lapſa, conſervatura erat.

Prob. 2. Quia error vel leviſſimus circa ſenſum ſcripturæ originalis imputari non poteſt vulgatæ noſtræ ſine gravi & urgente aliqua cauſa; alioqui gratis & temerè elevaretur vulgatæ noſtræ authoritas. Atqui nulla eſt hujuſmodi cauſa; quia nihil contra vulgatæ noſtræ veracitatem objici poteſt, quod reſolvi non poſſit, etiam plauſibiliter. Ergo, &c.

Confirmatur 1. quia convenientiſſimum fuit, ut in Eccleſia, in qua fides pura & integra perpetuò manſura erat, verbum quoque à Deo olim ſcriptoribus ſacris inſpiratum, perpetuò maneret purum & integrum. Ergo convenientiſſimum fuit, ut Deus, qui prævidebat ſacros fontes partim malitia aut falſis præjudiciis chriſtianæ religionis inimicorum, partim negligentia & inſcitia librariorum, partim injuria temporum depravatum iri; ita ut illis nunc in omnibus fidem habere minimè tutum ſit; ante hanc depravationem procuraret Eccleſiæ latinæ ſua lingua interpretationem veracem, & ubique conformem originali ſcripturæ ſaltem quoad ſententias & res expreſſas: ita ut ne vel in aliqua leviſſima circumſtantia ſcripturæ originali diſcors eſſet: quamvis noluerit ei procurare talem, quæ omnem claritatem, vim, elegantiam, &c. ſcripturæ originalis aſſequeretur: quod nec neceſſarium fuit, nec fortaſſe, ſuppoſita tali idiomatum indole ac diverſitate, fieri potuit.

Confirmatur 2. ex dotibus S. Hieronymi, qui vulgatæ noſtræ partim author, partim emendator fuit: tales enim ac tantæ fuerunt, ut prudentiſſimum & fundatiſſimum præjudicium ferant pro ſententia noſtra. Nam omnia ad ſcripturas divinas bene interpretandas neceſſaria, ingenium ſcilicet, eruditionem, linguarum peritiam, probitatem, diligentiam, cum exemplaribus integris, in eximio quodam gradu concurriſſe in Hieronymo, à nobis ſuo loco demonſtratum eſt.

Confirmatur 3. quia B. Hieronymus, ſcripturas ſacras interpretando, aut earum interpretationem emendando, non magis dici poteſt identidem erraſſe in rebus leviſſimis, quàm nunquam erraſſe in rebus alicujus momenti. Ergo ſi dicitur identidem erraſſe in rebus leviſſimis, dici quoque debet identidem erraſſe in rebus alicujus momenti. Dici autem non poteſt erraſſe aliquando in rebus alicujus momenti. Ergo nec dici poteſt erraſſe aliquando in rebus leviſſimis.

Prob. ant. Quia ſi B. Hieronymus dicitur identidem erraſſe in rebus leviſſimis, nulla videtur ratio probabilis afferri poſſe, cur dicatur nunquam erraſſe in rebus alicujus momenti. Nam ſi identidem erravit in rebus leviſſimis; ſic tamen ut in rebus alicujus momenti nunquam erravit, vel quia quamlibet vir pius, quamlibet eruditus, homo fuit, & ita falli potuit & fallere; vel quia accepit à Spiritu ſancto auxilium ſpeciale ad vitanda errata quæ eſſent alicujus momenti, non verò ad vitanda leviſſima, quorum immunitatem reliquit hominis induſtriæ; vel quia paulò negligentior, & labori pepercit in iis quæ parvi erant momenti, vel quia ſufficientem non habuit peritiam ad omnes omninò lapſus etiam in rebus leviſſimis cavendos; vel quia majori opus fuit diligentia ad evitanda omnia errata, quàm ad evitanda aliqua tantùm; unde factum eſt, ut diligentiam adhibuerit ad vitanda multa ſufficientem, inſufficientem verò ad vitanda omnia; vel denique, quia humanum non fuit, in tanto & tam arduo opere nunquam offendere, & omnes omninò lapſus etiam leviſſimos effugere. Atqui nihil horum dici poteſt probabiliter.

Non primum: nam quòd Hieronymus fuerit homo, & omnis homo falli poſſit & fallere, eſt ratio generalis, & tam valet pro gravioribus, quàm pro levioribus erratis: unde hac ratione conantur probare novatores, Hieronymum aliquando, imò ſæpe lapſum eſſe etiam graviter.

Non ſecundum: nam quare Spiritus ſanctus dicitur, Hieronymum ſpecialiter adjuviſſe, ne erraret in rebus alicujus momenti, & non adjuviſſe ſpecialiter, ne unquam erraret, & ut ubique ſenſum ſcripturæ originalis bene redderet? An Spiritui ſancto arduum fuit, ſic adjuvare S. Hieronymum? Inviditne Spiritus Sanctus Eccleſiæ latinæ verbi divini interpretationem ſua lingua talem, hoc eſt, ubique etiam in leviſſimis circumſtantiis veram & germanam, qualem Eccleſiæ græcæ ſua lingua non inviderat, ſed procuraverat? Num aliquid utilitatis Eccleſia latina perceptura erat ex eo quòd interpres ejus in rebus ſaltem levibus identidem impegiſſet, in reddendo ſcripturæ divinæ ſenſu, & ſic ejus interpretatio minorem & diminutam haberet authoritatem?

Non tertium, aut quartum, quorum neutrum niſi improbabiliter, imò & injuſtè aſſeri poteſt de S. Hieronymo, ut patet ex dictis hactenùs de dotibus ejus.

Non quintum: nam ex eo quòd majori diligentia opus ſit ad vitanda omnia errata, quàm ad aliqua tantùm vitanda, facilè quidem intelligitur B. Hieronymum diligentiam adhibere potuiſſe ad aliqua, imò & multa errata vitanda ſufficientem, quæ ſufficiens non eſſet ad vitanda omnia: at non probatur, ea præcisè uſum eſſe diligentia, quacum nunquam labi poſſet, niſi in rebus leviſſimis.

Non denique ſextum: nam ex illa morali incompoſſibilitate vitandi errores omnes in tanto & tam arduo opere, quæ aſſeritur, ſequitur quidem quòd Hieronymus morali quadam neceſſitate identidem lapſus ſit, modò in uno loco, modò in alio, modò in rebus majoris, modò in rebus levioris momenti, quamvis fortaſsè frequentiùs in iſtis, & rariùs in illis: at quòd ſæpe in rebus levioris, & nunquam in rebus gravioris momenti lapſus ſit, certè non probatur.

ARTICULUS IV.

Solvuntur Objectiones.

OBj. 1. S. Hieronymus, ſive in interpretandis Scripturis, ſive in emendandis Scripturarum interpretationibus non fuit infallibilis, adeòque errare potuit. Ergo gratis negaretur identidem erraſſe ſaltem in rebus levioris momenti.

R. 1. inter Doctores Catholicos non deeſſe, qui negent Hieronymum, ſive in interpretandis Scripturis, ſive in Scripturarum interpretationibus emendandis, errare potuiſſe. Vide Melchiorem Cano lib. 2. de locis Theologicis c. 14.

R. 2. Admiſſo ant. neg. conſeq. Nam non magis fuit infallibilis circa res gravioris, quàm circa res levioris momenti. Unde ſi ex eo quòd non fuerit infallibilis, rectè concluditur eum identidem erraſſe in rebus levioris momenti, rectè pariter concludetur, eum identidem erraſſe in rebus gravioris momenti, quod certè non concedent ii, contra quos hic diſputamus, & multum elevaret, aut etiam tolleret authentiam vulgatæ noſtræ, valdèque injurioſum eſſet Eccleſiæ, quæ à tot ſæculis editionem hanc, cæteris omnibus neglectis, vel etiam rejectis, tanti facit, & ut veram ac germanam ſcripturæ divinæ interpretationem conſulit.

Itaque quamvis S. Hieronymus non fuerit infallibilis, ſive in interpretandis Sacris Scripturis, ſive in earum interpretationibus emendandis; nullum tamen in opere ſuo, poſtquam ei manum extremam im-

poſuit, relinquit errorem contra ſenſum Scripturæ originalis quàm partim tranſtulit, partim ab aliis tranſlatam emendavit: ad quod, ſi opus fuit, præter dotes naturales eximias, partim innatas, partim proprio labore paratas, accepit ſpeciale Spiritus Sancti auxilium, quocum adhuc errare poterat, ſed tamen infallibiliter non erat erraturus: ſicut qui habet gratiam efficacem ad non peccandum, poteſt adhuc peccare, ſed infallibiliter non peccat.

Portò quòd S. Hieronymus, cùm Scripturas ſacras interpretatus eſt, aut earum interpretationem emendavit, non fuerit humanæ induſtriæ relictus, ſed à Spiritu ſancto ſpecialiter adjutus fuerit, ſufficienter ſuadetur ex eo quòd à Spiritu ſancto ad id operis ſpecialiter excitatus fuerit, ut dicitur in præfat. ad Biblia juſſu Clementis VIII. impreſſa. *Non immeritò Catholica Eccleſia S. Hieronymum Doctorem maximum, atque ad Scripturas ſacras interpretandas divinitus excitatam, ita celebrat, ut jam difficile non ſit illorum omnium damnare judicium, qui vel tam eximii Doctoris lucubrationibus non acquieſcunt, vel etiam meliora, aut certè paria præſtare ſe poſſe confidant*. Præterea, quòd S. Hieronymus ad id operis ſpecialiter excitatus fuerit à Spiritu ſancto, ambigere non ſinit eventus, ex quo manifeſtè apparet Deum voluiſſe per Hieronymum Eccleſiæ ſuæ divinarum Scripturarum editionem procurare, quæ una ei ſufficere poſſet, quam ut veram & germanam verbi olim à Deo inſpirati interpretationem adoptaret, & tandem ſolam, cæteris vel neglectis vel rejectis, pro authentica haberet.

Dices, S. Auguſtinus S. Hieronymum divinitùs excitatum, & à Spiritu ſancto ſpecialiter adjutum fuiſſe ad Scripturas ex hebræo interpretandas, minimè agnovit, ut patet ex ejus ad eundem epiſtola numero decima, ubi eum erroris in tranſlatione libri Job ex hebræo admiſſi non obſcurè inſimulat, & ab aliis veteris teſtamenti libris ex hebræo transferendis, quantùm poteſt, deterret.

R. nihil inde ſequi: nam facilè potuit S. Auguſtinus aliqua circa S. Hieronymum, & ejus ex hebræo interpretationem ignorare, quæ nos nunc poſt tot ſæcula certò ſcimus, aut ſaltem probabiliſſimè conjicimus; non enim vidit unanimem omnium Eccleſiarum particularium in Hieronymiana interpretatione ſuſcipienda conſpirationem: non vidit authoritatem, qua interpretatio illa pollet ab annis mille & ampliùs in tota Eccleſia latina: non vidit propter illam interpretationem omnes alias antiquiores repudiatas aut neglectas, penitùs excidiſſe; illamque ſolam, poſt Gregorii Magni tempora, à Patribus laudatam, commentariis illuſtratam, in publicis concionibus adhibitam, & à Conciliis generalibus citatam; denique non vidit decretum œcumenicæ ſynodi, quo hæc interpretatio ſola ex omnibus latinis editionibus pro authentica habenda eſſe declaravit. Ex quibus omnibus nos, quia ea videmus, B. Hieronymum ad Scripturas ex hebræo interpretandas & divinitùs excitatum, & ſpeciali Spiritus ſancti auxilio adjutum fuiſſe, certò conjici non dubitamus.

Ad id quod dictum eſt, S. Auguſtinus in citata epiſtola S. Hieronymum erroris in tranſlatione libri Job ex hebræo admiſſi non obſcurè inſimulare, conſilium ejus de Scripturis ex hebræo interpretandis improbare, eumque à tali propoſito pro viribus avocare. *R*, S. Auguſtinum poſtea mutaſſe ſententiam, & longè aliud ſenſiſſe lib. 18. de civ. c. 43. ubi ſic ait: *Quamvis non defuerit temporibus noſtris presbyter Hieronymus, homo doctiſſimus, & omnium trium linguarum peritus, qui non ex græco, ſed ex hebræo in latinum eloquium eaſdem Scripturas converterit: Sed ejus tantum litterarum laborem, quamvis Judæi fateantur eſſe veracem, Septuaginta verò interpretes in multis erraſſe contendant, &c.* Hic autem interpretationi LXX. Seniorum, quam defendit, Hieronymi ex hebræo interpretationem anteponendam negat, non quia hanc non ubique veracem, & originali Scripturæ concordem eſſe credit, aut ſuſpicatur, ſed quia putat LXX. interpretes fuiſſe prophetas, ſeu ex divina inſpiratione interpretatos eſſe, adeòque quæ hebræo addiderunt, addidiſſe; quæ ex eo detraxerunt, detraxiſſe, & ſi quando diverſum, quamvis non oppoſitum, ſenſum reddiderunt, reddidiſſe ex inſpiratione divina.

Audiamus S. Doctorem: *Cùm verò tantum in eis* (LXX. interpretibus) *ſignum divinitatis apparuit, profectò quiſquis alius illarum Scripturarum ex hebræa in quamlibet aliam linguam interpres eſt verax* (qualis eſſe perhibetur Hieronymus etiam ab ipſis Judæis, utriuſque linguæ, hebraicæ ſcilicet & latinæ peritis) *aut congruit illis ſeptuaginta interpretibus, aut ſi congruere non videtur, altitudo ibi prophetica eſſe credenda eſt* (& non idcircò damnandi ſunt LXX. interpretes, & uni illi alteri interpreti poſtponendi) *Spiritus enim qui in prophetis erat, quando illa dixerunt* (& hebræam Scripturam condiderunt) *idem ipſe erat etiam in ſeptuaginta viris, quando illa* (ſeu hebræam ſcripturam) *interpretati ſunt. Qui profectò authoritate divina & aliud dicere potuit tanquam Propheta ille utrumque dixiſſet, quia utrumque idem ſpiritus diceret ... & aliquid prætermittere, & aliquid addere, &c.*

Ex verbis S. Doctoris obſerva, quòd cùm illa ſcriberet, nec multò poſt Hieronymi mortem, jam multi ipſius Hieronymi verſionem verſioni LXX. interpretum præferrent, tanquam hebræo textui magis conſentientem. Auguſtinus autem ut LXX. interpretum defendat editionem, non impugnat puritatem & integritatem verſionis Hieronymi; quippe quæ tunc temporis jam ita eſſet explorata, ut non poſſet prudenter impugnari: ſed recurrit ad ſpiritum propheticum, quo vult afflatos fuiſſe ſeptuaginta interpretes, eoſque proinde quæ addiderunt, detraxerunt, aliter verterunt, addidiſſe, detraxiſſe, aliter vertiſſe authoritate divina.

Dices. Hieronymus ipſe nunquam agnovit, ſe à Deo ſpecialiter adjutum fuiſſe ad Scripturas interpretandas: imò contrarium de ſe & aliis ſenſit. *R.* omninò fieri poſſe, ut aliquis ſpecialiter adjuvetur à Spiritu ſancto ad aliquid, & hoc tamen ignoret. Sic author libri 2. Mach. libros Jaſonis Cyrenæi, Deo ſpecialiter adjuvante, imò & inſpirante, breviavit, neſciens ſe ad id à Deo ſpecialiter adjuvari & inſpirari. Quòd ſi inter Scriptores ſacros aliqui ignorarunt, ſe ex impulſu Spiritus ſancti & ejus inſpiratione ſcribere, quidni potuit Hieronymus divinas Scripturas, Spiritu ſancto ipſi ad id ſpecialiter aſſiſtente, interpretari, & tamen ſibi ſpecialis hujus Spiritus ſancti aſſiſtentiæ conſcius non eſſe?

Dices. Hieronymus ipſe, cùm interpretationem ſuam relegeret, aliquos in ea errores deprehendit, & ingenuè confeſſus eſt, ut patet ex ejus commentario in cap. 19. Iſaiæ, ubi ſic ait: *Melius reor etiam proprium errorem reprehendere, quàm dum erubeſco imperitiam confiteri, in errore perſiſtere*. *R.* inde tantùm ſequi, quòd Hieronymus tam copioſum, & tam efficax Spiritus ſancti adjutorium non habuerit, ut ſtatim omnia bene interpretaretur, & ita neceſſe fuerit eum verba ſua expendere, lituras quandoque facere, & opus abſolutum recognoſcere; atque adeò interpretatio ejus non fuerit erroris omnis expers, niſi poſtquam illi manum extremam impoſuit, illam ſive cum commentariis, ſive abſque commentariis accuratiſſimè examinando & recenſendo.

Dices, Aliquos errores in ſua verſione agnovit Hieronymus, qui adhuc in ea ſuperſunt. Sic in capite 19. Iſaiæ verſ. 15. primùm verterat: *Et incurvantem, & refrænantem*; ſed poſtea, cùm hoc caput exponeret, advertit vertendum eſſe. *Incurvum & laſcivientem. In eo quoque*, inquit, *quod nos tranſtulimus* incurvantem & refrænantem; *poſſumus dicere*, incurvum & laſcivientem, *ut intelligamus ſenem & puerum*, Primum tamen habemus in vulgata noſtra, non ſecundum. *R*, Eccleſiam Hieronymi correctiones quandoque admiſiſſe, quandoque non admiſiſſe. Sic in præfato cap. Iſaiæ v. 17. primùm verterat: *Et erit terra Juda Ægypto in feſtivitatem*; ſed poſtea in

hujus

hujus capitis commentario agnovit vertendum eſſe: *Et erit terra Juda Ægypto in paverem*. Hanc autem correctionem admiſit Eccleſia: nam vulgata noſtra habet *in pavorem*: priorem verò non admiſit, quia proculdubio neceſſariam non eſſe, & primam verſionem retineri poſſe, non ſine cauſa judicavit.

Dices. Nullum igitur fuit diſcrimen inter authores, qui libros ſacros conſcripſerunt, & Hieronymum, qui libros illos interpretatus eſt, contra illud quod ipſe Hieronymus dicit in præfat. in Pentat. *Aliud eſt vatem, aliud eſt eſſe interpretem*. Ex quo diſcrimine colligit, LXX. Interpretes humanæ induſtriæ relictos fuiſſe, adeòque mirum non eſſe, quòd labi potuerint, & re ipſa multoties lapſi ſint in Scripturis transferendis.

Reſp. neg. inſt. Magnum igitur fuit diſcrimen inter ſcriptores ſacros & Hieronymum: nam ſcriptores ſacri ſcripſerunt, Spiritu Sancto dictante ea, quæ erant ſcribenda. Unde ſicut Spiritus ſanctus errare non poterat dictando, ita nec ſcriptores ſacri errare poterant ſcribendo. At Hieronymus (idem dic de LXX. Interpretibus) interpretatus eſt, Spiritu ſancto non dictante interpretationem, ſed ſolùm ſpecialiter adjuvante, ne malè interpretaretur. Unde Hieronymus errare potuit interpretando; licèt eum ita rexerit & adjuverit Spiritus Sanctus, ut nullum in ſua interpretatione abſoluta, & perfecta erratum contra originalis Scripturæ ſenſum reliquerit.

Obj. 2. Ante correctionem Bibliorum, ſummorum Pontificum juſſu factam, errores quamplurimi etiam contra originalis Scripturæ ſenſum fuerunt in vulgata noſtra editione, quos omnes emendatos eſſe, aſſerere quis audeat? *Reſp.* Plurima quidem fuiſſe ante Bibliorum correctionem menda in vulgata noſtra editione; at quæ non interpretis, ſed librariorum vitio irrepſerant: unde menda fuerunt, non vulgatæ ſecundùm ſe, ſed particularium exemplorum; quod manifeſtè probatur ex eo, quòd non eadem in omnibus exemplis, ſed varia in variis fuerint. Quare ſi ſuperſunt adhuc aliqua contra ſenſum Scripturæ originalis, quod impunè negari poteſt, cùm non poſſit poſitivè demonſtrari; menda ſunt, non vulgatæ ſecundùm ſe, ſed particularium exemplarium; adeòque illis non obſtantibus, vulgata, ut eſt in ſe & ſecundùm ſe, Scripturæ originali quoad ſententias & res expreſſas ubique conformis eſſe, à nobis meritò aſſeritur.

Dices, Omnia exemplaria ante Bibliorum correctionem fuerunt corrupta. *Reſp.* diſt. Omnia exemplaria ante Bibliorum correctionem fuerunt corrupta, ſed hæc in his, & illa in illis locis, tranſeat: nam quòd omnia omninò exemplaria fuerint etiam in hoc tantùm ſenſu depravata, quis probare poteſt? quis enim v. gr. tempore Concilii Tridentini vidit omnia exemplaria, quæ tunc extabant, tam typis impreſſa, quàm manu ſcripta, & hic dicere poſſumus cum Valentia lib. 8. analy. c. 5. puncto 4. ad 1. *Libros* (Bibliorum) *aliquot errare poſſe; ſed ut omnes omninò errarent, fieri nequaquam potuiſſe, divina nimirum providentia propter Eccleſiæ bonum id prohibente*. Omnia exemplaria ante Bibliorum correctionem fuerunt corrupta in iiſdem planè locis, N. Unde etiam ante Bibliorum correctionem, vulgata ſecundùm ſe, vel, ſi vis, vulgatæ ſpecies, moraliter loquendo, erat pura & integra; quamvis fortaſsè omnia editionis ſingularia, hoc eſt, omnia exemplaria depravationem aliquam haberent, hæc ſcilicet hanc, & illa illam.

Dices. Bibliorum juſſu Clementis VIII. impreſſorum, correctores in ſua præfatione non audent aſſerere, vulgatam ab omnibus mendis eſſe expurgatam, adeòque Scripturæ originali ubique conformem eſſe: *Accipe igitur, chriſtiane lector*, inquit is qui nomine omnium loquitur, *eodem Clemente Summo Pontifice annuente, ex Vaticana typographia veterem ac vulgatam S. Scripturæ editionem, quanta fieri potuit diligentia caſtigatam; quam quidem ſicut omnibus numeris abſolutam, pro humana imbecillitate affirmare difficilè eſt, ita cæteris omnibus, quæ ad hanc uſque diem prodierunt, emendatiorem purioremque eſſe, minimè dubitandum*.

Reſp. Si correctores his verbis pro ſua modeſtia ſignificant, à ſe fortaſsè vulgatam noſtram mendis omnibus non eſſe expurgatam, loquuntur tantùm de mendis librariorum: loquuntur enim tantùm de mendis, quæ corrigenda ſuſceperant; & corrigenda ſuſceperant menda librariorum tantùm cum pravis correctionibus: nam ſic loquitur præfationis author: *S. Congregationi ampliſſimorum Cardinalium, aliiſque eruditiſſimis viris, ad hoc opus à Sede Apoſtolica delectis propoſitum non fuit novam aliquam editionem cudere, vel antiquum interpretem ulla ex parte corrigere, vel emendare, ſed ipſam veterem ac vulgatam editionem latinam à mendis veterum librariorum, necnon pravarum emendationum erroribus repurgatam, ſuæ priſtinæ integritati ac puritati, quoad fieri potuit, reſtituere*.

Dices, Loca aliqua, ut expreſsè dicitur in præfatione, immutata relicta ſunt, quæ tamen mutanda videbantur correctoribus, quia ſcilicet fontibus hebræis & græcis non congruebant; *In hac*, inquit author præfationis, *per vulgata lectione, ſicut nonnulla conſultò mutata, ita etiam alia, quæ mutanda videbantur, conſultò immutata relicta ſunt: tum quòd ita faciendum eſſe, ad offenſionem populorum vitandam, S. Hieronymus non ſemel admonuit; tum quòd facilè fieri poſſe credendum eſt, ut majores noſtri, qui ex hebræis & græcis latina fecerunt, copiam meliorum & emendatiorum librorum habuerunt, quàm ii, qui poſt illorum ætatem ad nos pervenerunt; qui fortaſsè tam longo tempore identidem deſcribendo, minus puri atque integri evaſerunt: tum denique quia S. Congregationi, &c.* ut ſuperiùs.

Reſp. Ex verbis citatis nihil aliud haberi, quàm quòd Correctores nonnulla loca mutarunt, quæ fontibus non conſentiebant, quia certò judicarunt illa à librariis vel imperitis correctoribus fuiſſe depravata: alia verò nonnulla, quæ propter ſuam cum fontibus, quales nunc extant, diſſonantiam, mutanda videbantur, immutata reliquerunt: quia illa ab interprete, ut legebantur, judicarunt eſſe tranſlata, nec propoſitum illis fuit, interpretem ulla ex parte corrigere vel emendare; & aliunde credendum eſt facilè fieri poſſe, ut interpres habuerit copiam meliorum & emendatiorum exemplarium. Dicere potuerunt interpretem meliora & emendatiora exemplaria certo certiùs habuiſſe; cùm fontes poſt Hieronymi mortem variè corruptos & violatos fuiſſe certo certius ſit. Hinc

Dicimus, intrepidè præſumendum eſſe in favorem noſtri Interpretis contra fontes hebræos & græcos, quales nunc extant, quoties cum illis conciliari non poteſt; nec eſt ſufficiens ratio judicandi interpretationem ejus à librariis, vel imperitis correctoribus fuiſſe violatam, firmiterque tenendum eſſe, quòd iis in lectionibus, in quibus ab hebræis vel græcis fontibus diſcordat, meliora habuerit & emendatiora exemplaria, & conſequenter ſcriptorum ſacrorum autographa bene & fideliter tranſtulerit: donec contrarium efficaciter probetur, quod tamen nunquam fiet.

Obj. 3. Recentiores Hebræi Hieronymi interpretationem reprehendunt variis in locis, ut hebraico textui diſcordem.

Reſp. 1. Recentiores illi Hebræi Hieronymi interpretationem reprehendunt, vel quia legunt, ut legerunt Maſſorethæ; & dico Hieronymum meliùs quàm Maſſorethas legiſſe: vel quia, ſuppoſito quòd legant ut legit Hieronymus, aliam eſſe vocum ſignificationem putant; & dico Hieronymum meliùs quàm recentiores illos hebræolos ſignificationem vocum calluiſſe. 2. Hebræolis illis Hieronymi interpretationi oblatrantibus, oppono unum Eliam Rabbinum, qui ſæculo XVI. floruit, quo Judæi hactenùs in lingua hebraica doctiorem habuere neminem, quique, teſte Coclæo in libello de novis interpretationibus, affirmabat poſſe ſe *Hieronymi interpretationem .... contra*

tra

Digitized by Google

tra omnes illius impugnatores, ſive judæi eſſent, ſive chriſtiani, ex hebræo ita defendere, ut à nullo juſtè impugnata videri poſſit: quanquam exterorum non indigemus patrocinio, cum contra omnes ſuos adverſarios unus ſibi ſufficiat Hieronymus, in quo, quod in alio nemine hactenùs, eximia ad rectè & accuratè interpretandum fuere omnia, linguarum peritia, ingenii vis, judicii maturitas, erudnio, memoria, diligentia, probitas, conſtantia, cum exemplaribus optimis & emendatiſſimis.

Obj. 4. Non poteſt veriſimiliter dici, quòd omnes & ſingulas voces aptè verterit; item quòd ſingularum arborum, plantarum, gemmarum & animantium nomina ita expreſſerit, ut nihil in eis exprimendis humani lapſus admiſerit. Ergo ſine ſufficienti fundamento aſſeritur ne in leviſſima quidem circumſtantia ab originalis Scripturæ ſenſu aberraſſe. Neg. ant. quoad omnes partes.

Probabis ant. Quoad omnes partes. 1. Eandem vocem variè vertit in variis locis: quam enim in uno loco vertit dracones, in alio cete, lamias in alio, in alio ſirenes transfert. 2. Eandem vocem lectam cum iiſdem vocalibus, quibuſcum eam legerunt LXX. Interpretes, putà hanc *Mikkeden*, Geneſ. cap. 2. verſ. 8. vertit *A principio;* cùm LXX. Interpretes vertant *Ab oriente*. 3. Eandem vocem cum aliis vocalibus legit, quàm Septuaginta: nam v. g. Geneſ. cap. 47. verſ. ult. legit *mitta*, quod lectum ſignificat, & Septuaginta legerant *matte*, quod ſignificat virgam. 4. Denique, hanc vocem *kikaion*, quæ habetur Jonæ cap. 4. vertit *hederam*, & Septuaginta verterant *cucurbitam*.

Reſp. ad 1. Cum Bonfrerio proloq. c. 16. ſect. 6. hebræos ſatis pauca habere plantarum, arborum, gemmarum, & animantium nomina, ad unam aliquam ſpeciem determinata, ſed hujuſmodi nomina apud illos ut plurimùm generica eſſe, & multas ſub ſe ſpecies complectentia, vel etiam æquivoca. Exemplum ſit in hoc vocabulo *tannin*, quod, ut in inſtantia dicitur, tam variè vertit Hieronymus, & ante Hieronymum tam variè verterant Septuaginta: nam hæc vox inſtituta fuit, non ad ſignificandum unam tantùm certam ſpeciem animantis, ſed ad ſignificandum quidquid in omni genere animalium monſtruoſum eſt ad viſendum, præſertim à magnitudine: unde in Scriptura uſurpatur modò ad ſignificandam belluam terreſtrem, deſerta loca incolentem; modò ad ſignificandam belluam marinam, modò ad ſignificandum inter aves ſtruthio-camelum, quod intelligitur ex ſubjecta materia.

Mirum igitur non eſt, quòd Septuaginta, & S. Hieronymus, variè variis in locis vocem hanc *tannin* pro ſubjecta materia reddant, illamque modò draconem, modò cete marinum, modò ſirenes vel faunos, modò ſtruthionem interpretentur. Ad hanc autem vocem ſic variè variis in locis pro ſubjecta materia rectè interpretandam vel ſatis fuit humana induſtria, quam ſanè in Hieronymo ſufficientiſſimam fuiſſe, gratis negaretur: vel præter humanam induſtriam opus fuit ſpeciali Spiritus ſancti aſſiſtentia. Sicut autem hanc aſſiſtentiam Septuaginta interpretibus non defuiſſe, tenent Doctores communiter; ita nec Hieronymo defuiſſe, firmiter tenendum eſt.

Porrò quod de voce *tannin*, de iſta alia *elon* ſeu *ela*, dicendum eſt: habet enim ſignificationem valdè generalem & confuſam, & ſecundùm ſe præcisè ſignificat arborem glandiferam, vel quid glandibus aliquo modo ſimile proferentem: unde Hieronymus cum Septuaginta, illam modò quercum, modò terebinthum vertit, vel quia ad quercum in uno loco, & terebinthum in alio ſignificandam aſſumitur, quod ex adjunctis dignoſci poteſt: vel quia aſſumitur ad ſignificandam arborem, quercui vel terebintho in aliquo affinem, & quæ neque in latina, neque in græca lingua nomen proprium habet: vel denique quia aſſumitur ad ſignificandam præcisè arborem, glandes, aut quid glandibus aliquo modo ſimile ferentem; & tunc cùm neque græca, neque latina lingua habeat vocem tam generalem, & tot ſpecies ſub ſe comprehendentem, ſpecies aliqua ex iis, quæ per vocem illam ſæpiùs ſignificantur, pro genere per ſynecdochen ponitur; quod in tali ſuppoſitione, & aliis quamplurimis ſimilibus ab Interpretibus convenientiſſimè factum eſt, ne paſſim aut lacunæ relinquerentur, aut voces barbaræ, & omninò ignotæ, verſioni insererentur; quod quam moleſtum eſſet & ingratum, quis non videt?

Reſp. ad 2. Cum eodem ibidem, vocem hanc *mikkedem*, utramque ſignificationem habere, & utramque à Spiritu ſancto intentam fuiſſe, adeòque & Hieronymum & Septuaginta bene vertiſſe. Porrò ſapienter obſervat Bonfrerius Spiritum S. ad condendas Scripturas S. elegiſſe linguam hebraicam, in qua una & eadem vox varias habet ſignificationes, ut unâ & eadem voce poſſet plura ſignificare. Unde fit, ut una verſione non poſſit exhauriri ſignificatio vocis hebraicæ, à Spiritu S. intenta; & ejuſdem vocis hebraicæ verſiones diverſæ, ſint bonæ, & originali Scripturæ conformes. In hac autem ejuſdem vocis hebraicæ ſignificationum à Spiritu S. intentarum veritate conſiſtit magna ex parte profunditas divinarum Scripturarum, quam nemo facilè poteſt exhaurire.

Reſp. ad 3. Cum eodem ibidem, hanc eſſe proprietatem linguæ hebraicæ, & ad ejus fœcunditatem pertinere, quòd una & eadem dictio cum diverſis vocalibus diverſè legi poſſit, & diverſè lecta, diverſas habeat ſignificationes, quæ certè ſimul intendi poſſunt à Spiritu S. & re ipſa intenduntur in eaſu propoſito: unde Hieronymus rectè legit *mitta*, quamvis Septuaginta legiſſent *matte*.

Reſp. ad 4. Cum eodem ibidem, *kikaion* neque cucurbitam eſſe, neque hederam; ſed eſſe arbuſculam quandam, quæ extra Syriam & Judæam non naſcitur, unde neque græcum, neque latinum nomen habet proprium; & ita cùm translatio facta eſt ſive in græcam ſive in latinam linguam, vel lacuna relinquenda fuit, vel vox barbara, & omninò ignota, verſioni fuit inſerenda, aut periphraſticè exponenda; vel frutex aliquis cum arbuſcula illa affinis, & communem aliquam cum ea proprietatem habens, aſſumendus; quod ultimum elegerunt Septuaginta & Hieronymus. Porrò cùm Septuaginta non erraverint vertendo *cucurbitam*, nec erravit Hieronymus vertendo *hederam*.

Hìc adhuc ad pleniorem difficultatum ſolutionem obſervo cum eodem, hanc vocem *ſchitta*, vel *ſchittim*, qua ſignificatur arbos, quæ in Arabiæ tantùm ſolitudine naſcitur, unde nec in græca, nec in latina lingua nomen proprium habet; hanc, inquam, vocem ab Hieronymo verti *ſpinam*, quia arbos illa ſpinæ albæ colore & foliis ſimilis eſt: à Septuaginta verò verti *buxum* & *lentiſcum*, quia buxi incorruptionem, & lentiſci lævitatem imitatur, aut proprietatem aliam cum ea communem habet.

ARTICULUS V.

In quo ſenſu vulgata editio ſit extrinſecè authentica, ſeu in quo ſenſu authenticam eſſe vulgatam editionem declaraverit Synodus Tridentina.

1. SYnodum Tridentinam, cùm vulgatam editionem declarat authenticam, ei omnem claritatem, omnem vim ſeu energiam, omnem elegantiam, omnem ſenſuum fœcunditatem, omnes alludendi concinnitates, quæ Scripturæ originali inſunt, non attribuere, facilè conſentiunt catholici Doctores: dotes enim illæ ad abſolutiſſimam quidem verſionis perfectionem requiruntur, minimè verò ad ejus authenticam, ad quam ſufficit verſionis cum Scriptura originali conformitas: nam hac conformitate ſuppoſita, verſio fidem meretur, quod eſt eam eſſe authenticam,

2. Hac

Digitized by Google

2. Hac voce, *authentica*, cùm Synodus Tridentina Vulgatam declarat authenticam, tria importari, facilè etiam agnoſcunt plerique Doctores catholici, & inter alios Bonfrerius proloq. cap. 15. ſect. 3. cujus hic verba exſcribimus. Primum eſt, quòd Vulgata anteponatur *omnibus quæ hactenus prodierunt verſionibus, ut quæ fidelius, verius, peritius, majore verborum energia ſententiam Scripturæ, mentemque Spiritus S. exprimat, quàm ulla quæ hactenus prodiit verſio latina.*

Secundum eſt, Vulgatam *non tantum eſſe fideliorem & ſinceriorem quavis alia verſione, facta cum illis comparatione; ſed etiam abſolutè & ſimpliciter eſſe fidelem & ſinceram, quantum moraliter & humano modo fieri poteſt; hoc eſt, ut nihil contineat ſubdole & fraudulenter additum, detractum, immutatum, obſcurè vel ambiguè verſum ad fidei myſteria occultanda.*

Tertium eſt, *nihil in ea verſione contineri, quod fidei repugnet, vel bonis moribus, vel ex quo pernicioſus aliquis error naſci poſſet.* His autem tribus, quæ ut minimum importantur hac voce, *authentica*, cùm Synodus vulgatam declarat authenticam, quartum addendum eſſe exiſtimat Bonfrerius: nam ſic paulò inferiùs proſequitur: *Addo tamen ego, videri hoc nomen* authenticæ *importare etiam aliquid ampliùs, quàm ut nihil ſit, quod fidei vel bonis moribus repugnet; verùm etiam nihil in ea eſſe, quod apertè falſitatis vel contradictionis alicujus poſſit revinci, etiamſi ad fidem vel mores nihil pertineat.*

Bonfrerio apertè ſuffragatur Palavicinus lib. 6. hiſtor. Concil. Trid. cap. 17. ubi ait Synodum prohibendo, ne quovis prætextu Vulgata rejiciatur, ſtatuere, *ipſi* (Vulgatæ) *errores non ineſſe ad fidem moreſque pertinentes; ac præterea in eadem nec fraudem, nec apertam diſcrepantiam, ne minimam quidem à divina ſcriptione, nec ullam ſecum ipſa repugnantiam contineri; in quibus illa ſi deficeret, nec authentica eſſet, nec digna, quæ ab Eccleſia reciperetur.* Sed quæritur, utrùm aliquid adhuc ampliùs Concilium ſuo decreto Vulgatæ noſtræ attribuere cenſendum ſit? Pro quo ſit

Responsio.

Videtur Concilium decreto ſuo Volgatam declarare authenticam, eo ſenſu, quòd ſit Scripturæ originali ubique quoad ſententias & res expreſſas omninò conformis: ita ut ne vel in leviſſima aliqua circumſtantia ab originali Scripturæ ſenſu aberret. Ita ſentiunt Suarez, Valentia, Serarius, &c.

Prob. 1. Concilium decreto ſuo Vulgatam noſtram (ſupple ſemper, ut eſt in ſe & ſecundùm ſe: ſic enim eam ſumit Synodus, & nos cum Synodo ſumimus) declarat authenticam ſimpliciter, & ſine addito diminuente vel reſtringente. Atqui verſio ſimpliciter & ſine addito diminuente vel reſtringente authentica, eſt verſio ubique ſaltem quoad ſententias & res expreſſas, Scripturæ originali planè conformis. Ergo, &c.

Minor patet ex terminis: & verò verſio authentica ſimpliciter, & ſine addito diminuente vel reſtringente, ea omnis & ſola dici poteſt, quæ ubique fide digna eſt. Ad hoc autem ut verſio aliqua ſit ubique fide digna, manifeſtè requiritur, ut ſit ubique germana Scripturæ originalis tranſlatio, adeòque ubique ſit originali Scripturæ ſaltem quoad ſententias & res expreſſas planè conformis.

Prob. maj. Ex verbis decreti, quæ hæc ſunt: *Statuit & declarat* (Synodus) *ut hæc ipſa vetus & vulgata editio, quæ longo tot ſæculorum uſu in ipſa Eccleſia probata eſt, in publicis lectionibus, diſputationibus, prædicationibus, & expoſitionibus pro authentica habeatur, & ut nemo illam rejicere quovis prætextu audeat vel præſumat.* Vides, hìc ne litteram quidem apponi, qua videatur minui vel reſtringi authentia Vulgatæ noſtræ.

Dices. Nulla quidem in decreto Synodi expreſſè apponitur modificatio vel reſtrictio, ſed aliqua neceſſariò ſubintelligitur. *Reſp.* Hoc dicis, hoc proba.

Dices. Synodus, quando Vulgatam declaravit authenticam, ſciebat eam eſſe mendoſam. Ergo nec voluit, nec potuit eam declarare authenticam, niſi cum aliqua reſtrictione ſaltem tacita. *Reſp.* Synodus tunc ſciebat Vulgatam, non ut eſt in ſe, ſed ut erat in exemplaribus, mendoſam eſſe. Sciebat Vulgatam habere menda librariorum; at ſimul ſciebat illam non habere menda Interpretis contra ſenſum ſcil. Scripturæ originalis. Sciebat exemplaria vulgatæ eſſe mendoſa, licèt non omnia in iiſdem planè locis & æqualiter: unde juſſit vulgatam quàm emendatiſſimè imprimi: at ſimul ſciebat ipſam Vulgatæ ſpeciem puram & integram eſſe: unde ipſam Vulgatæ ſpeciem declaravit authenticam ſimpliciter, & ſine addito diminuente vel reſtringente.

Dices. Certum eſt authores Vulgatæ noſtræ errare potuiſſe contra ſenſum Scripturæ originalis. Unde ergo Synodus certò ſcire potuit, quòd nunquam erraverint? *Reſp.* Hoc ſufficientiſſimè colligere potuit ex longo tot ſæculorum uſu, quo Vulgata noſtra in Eccleſia Dei probata fuerat, tanquam vera & germana Scripturæ divinæ interpretatio, aliiſque omnibus, quæ ante illam editæ fuerant, etiam ipſi LXX. Interpretum editioni prælata.

Prob. 2. Synodus decreto ſuo ſimpliciter ſtatuit, ut Vulgata noſtra pro authentica habeatur in publicis lectionibus, diſputationibus, prædicationibus, & expoſitionibus, ut patet ex tenore decreti: unde ſic argumentor. Qui ſimpliciter ſtatuit, ut Vulgata noſtra pro authentica habeatur in publicis lectionibus, diſputationibus, &c. ſtatuit, ut Vulgata noſtra pro authentica habeatur; quotieſcumque citabitur in publicis lectionibus, diſputationibus, &c. & qui ſtatuit, ut Vulgata noſtra pro authentica habeatur, quotieſcumque citabitur in publicis lectionibus, diſputationibus, &c. ſtatuit, ut Vulgata noſtra pro authentica habeatur ſecundùm omnes partes, ſecundùm quas citari poteſt & ſolet in publicis lectionibus, diſputationibus, &c. Atqui Vulgata noſtra in publicis lectionibus, diſputationibus, &c. citari poteſt ſecundùm omnes partes ſuas, diſtributivè ſumptas, non ſolùm eas quæ ad fidei dogmata & mores pertinent, ſed etiam eas quæ ſpectant ad res purè hiſtoricas: citari, inquam, poteſt ſecundùm omnes omninò partes ſuas, diſtributivè ſumptas, nulla excepta. Ergo Synodus decreto ſuo ſtatuit, ut Vulgata noſtra pro authentica habeatur in omnibus omninò partibus ſuis, diſtributivè ſumptis, nulla excepta. Ergo declarat Vulgatam noſtram eſſe intrinſecè authenticam in omnibus omninò partibus ſuis, nulla excepta, adeòque Scripturæ originali, ſaltem quoad ſententias & res expreſſas, planè conformem ubique.

Prob. 3. Cùm Synodus addit, *& ut nemo illam rejicere quovis prætextu audeat vel præſumat*, (ſupple, in publicis lectionibus, diſputationibus, &c.) manifeſtè loquitur de Vulgata, non ſolùm ſumpta collectivè, ſed etiam diſtributivè ſumpta ſecundùm omnes partes ſuas, ſecundùm quas citari poteſt in publicis lectionibus, diſputationibus: loquitur enim de Vulgata ſecundùm quod ſolent homines ejus authoritatem adhibere in publicis lectionibus, diſputationibus, &c. & homines in publicis lectionibus, diſputationibus, &c. authoritatem ejus adhibent, modò hunc, modò illum, modò alium ejus textum, modò unam, modò aliam ejus partem proferendo; nec ſolùm partes ſeu textus dogmaticos vel morales, ſed etiam purè hiſtoricos proferunt. Ergo Synodus prohibet non ſolùm ne Vulgata tota, ſed etiam ne vel una aliqua illius pars rejiciatur quovis prætextu. Sed id, cujus authoritas nullo prætextu rejici poteſt, proculdubio fide dignum eſt. Ergo ex Synodo nulla pars eſt Vulgatæ noſtræ, quæ non ſit fide digna. Ergo ex Synodo, nulla pars eſt Vulgatæ noſtræ, quæ ab originalis Scripturæ ſenſu aberret; quamvis non omnis ſenſum illum exprimat ea claritate, energia, & elegantia, quam habet Scriptura originalis.

Confirmatur. Ex his Synodi verbis: *Decernit & ſtatuit* (Synodus) *ut poſthac Sacra Scriptura, potiſſimum verò hæc ipſa vetus & vulgata editio quàm emendatiſſimè imprimatur*. Hoc autem decrevit & ſtatuit Synodus, velut neceſſarium ad executionem decreti de Vulgatæ authentia, ut conſtat ex Legatorum Pontificiorum, qui tunc Synodo præſidebant, litteris ad Farneſium Cardinalem, in quibus, ut refert Palavicinus lib. 6. hiſt. Conc. Trid. cap. 17. n. 16. *Addebant Tridenti quoque animadverſa fuiſſe Vulgatæ menda; ſe tamen noluiſſe idcirco illam universè pronunciare mendoſam; arbitratos & honorificentius & conducibilius eſſe, ſi re ipſa remedium adhiberetur, exemplo, ad exequendum decretum, mendis purgato in lucem edito*. Ex his autem

Sic argumentor. Si concilium decreto ſuo Vulgatam noſtram declaravit authenticam in ſenſu reſtricto tantùm, putà in hoc tantùm ſenſu, quòd nihil habeat fidei dogmatis & bonis moribus contrarium; certè ad executionem decreti de Vulgatæ authentia opus non fuit nova Vulgatæ impreſſione, & multò minùs opus fuit nova illius impreſſione, quæ eſſet emendatiſſima, & quàm emendatiſſima: nam in Vulgata noſtra, qualis tunc extabat in ſuis exemplaribus, nihil planè erat fidei dogmatis & bonis moribus adverſum. Atqui tamen Synodus novam Vulgatæ noſtræ impreſſionem, eamque emendatiſſimam, & quàm emendatiſſimam, ad executionem decreti ſui de illius authentia neceſſariam judicavit. Ergo falſum eſt, quòd Synodus Vulgatam noſtram declaraverit authenticam in ſenſu reſtricto, ſed authenticam declaravit in ſenſu quodam ampliſſimo, authentiæ ſcilicet intrinſeco, hoc eſt, in eo ſenſu, quòd ut eſt in ſe & ſecundùm ſe, ſit in omnibus ſuis partibus pura & germana Scripturæ originalis quoad ſententias & res expreſſas interpretatio; quamvis non ſit omnium interpretationum poſſibilium optima, quod ad authentiam intrinſecam minimè requiritur.

Confirmatur iterum. Ex eo quod Palavicinus cap. citato num. 15. refert de aulicis degentibus Romæ, quò decretum ante evulgationem miſſum fuerat à Synodo. Narrat autem aulicos illos, *cùm mentem variis oppoſitionibus, ſæpius auditis ſeu lectis, adverſus varios vulgatæ verſionis locos occupatam gererent, hoc decretum acriter initio damnaviſſe, objicientes multa Vulgatæ menda nec amanuenſibus neque typo adſcribi poſſe: ac certè debuiſſe in decreto denunciari, eam eſſe recognoſcendam & emendandam*. Addit Palavicinus, *tantum ea de re obmurmuratum eſſe, ut deliberatum fuerit de impreſſione illius decreti tantiſper retardanda, donec nonnulli adjectis reconcinnaretur*.

Aulici igitur illi, rebus nondùm ea qua par erat, maturitate expenſis, decretum damnarunt acriter, quia mentem variis oppoſitionibus adverſùs varios Vulgatæ locos occupatam gerebant, & putabant multa Vulgatæ ineſſe menda, quæ nec amanuenſibus nec typographis poſſent adſcribi, adeòque eſſent ipſius Interpretis. Ergo decretum acriter damnarunt, quia putarunt illud cadere non poſſe, niſi in verſionem, mendorum Interpretis prorsùs expertem, adeòque nonniſi in verſionem ubique puram & integram, ubique Scripturæ originali quoad ſententias & res expreſſas omninò conformem. Ergo intellexerunt decretum in eodem planè ſenſu, in quo nos intelligimus.

Porrò ſic decretum intelligendo hallucinati eſſe, & aliter quàm Synodus ipſa intellexerit, intellexiſſe, dici minimè poſſunt: nam Synodi Præſides, ut eorum querimoniis ſatisfacerent, non reſcripſerunt decretum tam amplè ſumendum non eſſe, in eo ſubintelligi reſtrictionem aliquam; illic nomine verſionis authenticæ intelligi verſionem, cum Scriptura originali in iis omnibus, quæ ad fidei dogmata & bonos mores attinent, conformem; non verſionem, quæ nunquam ab originalis Scripturæ ſenſu aberret.

Quid igitur reſponderunt? Videri quidem vulgatam editionem aliquibus in locis *ab hebraica locutione diſcrepare, humilique ſerpere ſtylo, nec extra barbariſmum aliquem, aut ſolœciſmum. Sed cum ſatis liqueat, ab hebræis atque hæreticis multa fuiſſe loca in ſacris paginis depravata, haud apparere, quò tutiùs confugiendum ſit, quàm ad obſervationem illius Eccleſiæ, quæ præterquam quòd caput eſt Chriſtianæ Reipublicæ, peculiari Dei privilegio ac beneficio ſemper perſtitit abſque hæreſeos labe, cum perpetua & nunquam interrupta ſucceſſione Pontificum*, quæque à tot ſæculis vulgatam editionem, & quidem ſolam, ut puram & germanam Scripturæ originalis interpretationem recipit & probat. Quo tam firmo nixa fundamento judicavit Synodus vulgatam editionem declarandam eſſe authenticam, abſque omni addito diminuente vel reſtringente ejus authentiam, adeòque nulla qualicumque, quæ exemplaribus ejus inerant, mendorum facta mentione; arbitrata *& honorificentius & conducibilius eſſe, ſi reipſa remedium adhiberetur, exemplo, ad exequendum decretum, mendis purgato in lucem edito*.

Synodi igitur Præſides cum ipſa Synodo, & aulici Romæ degentes, decretum cum eadem amplitudine intellexerunt: unde & Synodi Præſides cum ipſa Synodo, & aulici Romæ degentes, vulgatam editionem ab omnibus erratis repurgandam eſſe judicarunt; cum hoc tamen diſcrimine, quòd aulici Romæ degentes arbitrarentur vulgatæ editioni multa etiam interpretis menda ineſſe: unde objiciebant *debuiſſe in decreto denunciari, eam eſſe recognoſcendam & emendandam*. At verò Synodus ſenſit eam non habere niſi menda librariorum: unde ſtatuit & decrevit, non ut recognoſceretur & emendaretur, ſed, quod longè aliud eſt, ut quàm emendatiſſimè imprimeretur. Quod confirmatur ex eo quòd Bibliorum correctores, qui ſanè Synodi ſenſum probè norant, eique ſe conformarunt, expreſsè affirment, ſibi propoſitum non fuiſſe, *antiquum Interpretem ulla ex parte corrigere vel emendare, ſed ipſam veterem ac vulgatam editionem latinam à mendis veterum librariorum, necnon pravarum emendationum erroribus repurgatam, ſuæ priſtinæ integritati ac puritati, quoad ejus fieri potuit, reſtituere, eaque reſtituta, ut quàm emendatiſſimè imprimeretur, juxta Concilii œcumenici decretum, pro viribus operam dare*. Ex his

Confirmatur adhuc reſp. Synodus ſtatuendo ut Vulgata noſtra in publicis lectionibus, diſputationibus, &c. pro authentica habeatur, illam declaravit authenticam in ſenſu noſtro, ſi eam, ut eſt in ſe & ſecundùm ſe, puram omninò & integram Scripturæ originalis verſionem eſſe ſenſit. Atqui talem eſſe ſenſit Synodus: nam ſenſit eam non habere menda interpretis, ut probatum eſt, & adhuc probari poteſt ex eo quòd Synodi Præſides in ſuis ad aulicos Romæ degentes litteris addebant, nempe *aliam rem eſſe exemplarium depravationem, aliam codicis in ſe ipſo: hanc ad ſpeciem*, (& eandem in omnibus exemplaribus inveniri,) *illam ad ſingula particularia pertinere; & in variis exemplaribus eſſe variam & inæqualem*: nam quò hæc ſpectant, niſi ad inſinuandum, quæ *Tridenti quoque animadverſa fuerant Vulgatæ menda*, cùm varia eſſent & inæqualia in variis exemplaribus, non interpreti, ſed librariis jure meritò imputata fuiſſe, & quantumvis exemplaria eſſent mendoſa, ipſum codicem in ſe & ſecundùm ſe, ſeu ipſam Vulgatæ ſpeciem puram ac integram in omnibus ſuis partibus judicatam?

Dices. Synodo minimè exploratum fuit, Vulgatam nulla habere menda Interpretis: nam Synodi Præſides in ſuis litteris, poſt verba proximè laudata, ſubjiciebant: *Utcumque ſe res haberet, neque neceſſarium erat, neque conducibile, diſertis verbis à Concilio affirmari, ineſſe quidquam labis, quamvis ex accidente, ac minimum in exemplis omnibus, & univerſa ſpecie interpretationis Vulgatæ, ne argumentum porrigeretur cavillationibus, quas inde deducerent hæretici, &c. Reſp*. Hæc ex abundanti ſubjeciſſe Synodi Præſides, ut aulicorum Romæ degentium querelis pleniſſimè ſatisfacerent, & perinde eſſe, ac ſi dixiſſet: Dato, non conceſſo, quòd nonnulla, eaque leviſſima menda Interpretis Vulgatæ ineſſent,

ſent,

ſent, neque neceſſarium fuiſſe, neque conducibile, &c.

Porrò nonnullorum Interpretis erratorum ſuſpicio moveri potuiſſet ex eo quòd videbatur Vulgata in aliquibus locis ab hebraica locutione diſcrepare: ſed omnem ejuſmodi ſuſpicionem penitùs amovebant duo; nempe quòd ſatis liqueret *ab hebrais atque hareticis multa fuiſſe loca in ſacris paginis depravata*, & Eccleſia illa, *qua caput eſt Chriſtiana Reipublica, atque peculiari Dei privilegio ac beneficio, ſemper perſtitit abſque hareſeos labe, cum perpetua & nunquam interrupta ſucceſſione Pontificum*. Vulgatam à tot ſæculis ut puram & germanam in omnibus ſuis partibus Scripturæ originalis interpretationem recipiebat & probabat.

Obj. Andreas Vega, qui interfuit huic ſeſſioni quartæ, in qua decretum de Vulgatæ authentia editum eſt, lib. 15. de juſtificatione cap. 9. nobis apertè adverſatur: nam ibi ſic Calvinum alloquitur: *Sed ne erres, ut facis, circa approbationem vulgata editionis, factam in ſeſſ. 4. nec fruſtra labores in oſtendendis vitiis vulgata editionis ..... Synodus non approbavit menda, qua linguarum periti, & in ſacris litteris mediocriter verſati, in ea deprehendunt ...., eatenus voluit eam authenticam haberi, ut certum omnibus eſſet, nullo eam defœdari errore, ex quo perniciosum aliquod dogma in fide, & moribus colligi poſſet, atque ideo adjecit, ne quis illam quovis pratextu rejicere auderet.*

Hanc autem fuiſſe Synodi ſententiam ut probet, ſic proſequitur: *Et hanc fuiſſe mentem Synodi, nec quicpiam ampliùs ſtatuere voluiſſe, ex verbis ipſis & ex aliis conſuetis approbationibus Concilii potes colligere. Et ne dubites de his, veriſſimè poſſum tibi allegare pro his ampliſſimum & obſervantiſſimum Dominum Sancta Crucis Cardinalem, de pietate, & de litteris, & ſtudioſis omnibus optimè meritum, qui illi ſeſſioni, & aliis omnibus praſuit, ac pridie quidem quàm illud decretum firmaretur, & poſteà, non opinor ſemel, mihi teſtatus eſt, nihil ampliùs voluiſſe Patres firmare.*

Reſp. Vegam hìc non eſſe audiendum: nam ex ejus aſſertione non pauca ſequuntur ſatis abſurda. Etenim ſi ſe res ita habet, ut aſſerit Vega, 1. Synodus non aliter approbavit Vulgatam noſtram, quàm Doctores ſolent approbare libros, de quibus teſtantur, quòd nihil fidei dogmatis, vel bonis moribus contrarium contineant. Hinc 2. qui nunc auderet aſſerere, quòd Vulgata noſtra innumeris contra originalis Scripturæ ſenſum erroribus ſcateat, ex quibus tamen nullum colligi poſſit perniciosum dogma in fide vel moribus, quantumvis veritati, at Synodi decreto non contradiceret. 3. Imò quantumvis ſupponatur Vulgata noſtra, innumeris ejuſmodi erroribus eſſe defœdata, adhuc habebit totam authentiam, quam ei Synodus attribuit. Hinc inter Doctores nonnulli Vegam ut inconſideratè hac in re locutum inſimulant.

Prætereà, quid opus erat decreto, *ut omnibus certum eſſet, nullo* Vulgatam *defœdari errore, ex quo perniciosum aliquod dogma in fide & moribus colligi poſſet*, cùm hoc in Eccleſia Dei jam eſſet exploratiſſimum, & vel ſola *autopſia* demonſtraret evidenter? Item, ſi Concilium Vulgatam eo tantùm ſenſu authenticam declarare voluit, quid opus fuit ad executionem decreti, ut Vulgata emendatiſſimè & quàm emendatiſſimè imprimeretur? quandoquidem, qualis tunc extabat in ſuis exemplaribus, nullo defœdata erat errore, ex quo perniciosum dogma in fide & moribus colligi poſſet. Item quod dicit Vega, ex verbis decreti colligi poſſe, quòd Concilium nihil ampliùs ſtatuere voluerit, eſt evidenter falſum, & contrarium ſuperiùs oſtendimus.

At inquies. A Cardinali Sanctæ Crucis, qui præfuit omnibus Synodi ſeſſionibus, Vega non ſemel audivit, *nihil ampliùs voluiſſe Patres firmare*, ſcilicet quàm Vulgatam *nullo defœdari errore, ex quo perniciosum dogma in fide & moribus colligi poſſet.* *Reſp.* 1. Vegæ teſtimonio evidenter contradicere verba decreti, adeòque teſtimonium illud nullius eſſe momenti. *Reſp.* 2. Vegam Cardinalis mentem non attigiſſe: ut enim manifeſtè colligitur ex his, quæ à nobis ex Palavicino relata ſunt, non aliud ab eo audire potuit, quàm Vulgatam, etiam à mendis librariorum repurgatam, approbatam tantùm fuiſſe à Synodo ut bonam, non verò ut omnium poſſibilium optimam Scripturæ originalis interpretationem. Unde, ut ibidem obſervat Vega, Synodus decreto ſuo *nec cohibuit, nec cohibere voluit, ſtudioſorum linguarum induſtriam, qui aliquando docent, meliùs potuiſſe aliqua verti, & uno eodemque verbo vel plures nobis ſuggeſſiſſe Spiritum Sanctum ſenſus, vel certè alios commodiores, quàm è vulgata editione poſſent haberi.*

Obj. Palavicinum, ſic cap. citato, n. 10. loquentem: *Quòd vulgata translatio exemplari primavo per omnes leviores minutaſque particulas conformetur, nec ab illo declinaverit, vel in certa arbore, vel in certa animante* (adde, vel in certa gemma) *pro aliis alias exponendo, pia eſt aliquorum ſententia, quam quidem qui reſpuat, non damnatur ab Eccleſia.* Ergo falſum eſt, quòd Synodus decreto ſuo Vulgatam declaraverit intrinſecè authenticam, ſeu Scripturæ originali conformem in amplo illo ſenſu, quem nos aſſerimus. *Reſp.* Vulgatam à Synodo authenticam declarari ſimpliciter, & abſque omni addito diminuente vel reſtringente, adeòque declarari Scripturæ originali, ſaltem quoad ſententias & res expreſſas, ubique conformem; qualis non eſſet, ſi in certa arbore, vel animante, aut gemma, ab exemplari primævo declinaret, aliam pro alia exponendo. Fatemur tamen eos, qui non tam arctè intelligunt decretum Synodi, non damnari ab Eccleſia: unde tantùm ſequitur, ſententiam noſtram non eſſe de fide, & oppoſitam aliquam habere veriſimilitudinem ſaltem ab extrinſeco, hoc eſt, ab authoritate Doctorum, qui eam tuentur.

DISPUTATIO IV.

De Traditione,

ARTICULUS PRIMUS.

Quid ſit Traditio, & quotuplex ſit.

1. TRaditionis nomen dupliciter ſumitur, latè ſcilicet & ſtrictè. Traditio latè & generaliter ſumpta, eſt omnis doctrina, ab uno alteri communicata, ſive ſcripto, ſive viva voce communicetur. Patet ex Apoſtolo ad Theſſalonicenſes 2. cap. 2. ubi ſic loquitur: *Tenete traditiones, quas didiciſtis, ſive per ſermonem, ſive per epiſtolam noſtram.* Traditio verò ſtrictè ſumpta, & prout à Patribus & Theologis communiter accipitur, eſt doctrina, quæ ab uno alteri communicatur, non ſcripto, ſed viva voce tantùm. De Traditione in hac acceptione agitur in hac Diſputatione. Traditio igitur, ut hìc ſumitur, eſt doctrina, non ſcripto, ſed viva voce tradita à primo authore, ſive poſteà ab aliis ſcripto mandata fuerit, ſive non. Sic v. gr. quòd infantes ſint baptizandi, ſcriptum invenimus in veterum Patrum libris, nihilominùs dicitur, & eſt Traditio Apoſtolica; quia parvulos eſſe baptizandos, primis fidelibus non ſcripto, ſed viva voce tradiderunt Apoſtoli: in nullo enim libro Apoſtolico ſcriptum invenitur, & tamen eſt de fide, adeòque à Deo revelatum per Apoſtolos, & per eos primis fidelibus viva voce traditum.

2. Traditiones dividuntur in divinas & humanas. Traditiones divinæ ſunt illæ, quæ Deum habent authorem; humanæ verò, quæ authores habent homines. Traditiones divinæ aliæ dicuntur legis naturæ, aliæ legis Moſaicæ, & aliæ legis Evangelicæ. Traditiones

tiones legis naturæ, ſunt illæ, quas homines, qui ſub illa lege fuerunt, acceperunt à Deo per Adamum, Noe, Abrahamum, alioſve Patriarchas. Traditiones legis Moſaicæ ſunt illæ, quas Iſraelitæ à Deo per Moyſem, alioſve Prophetas acceperunt, nec in veteri teſtamento inveniuntur ſcriptæ. Traditiones legis Evangelicæ ſunt illæ, quas Eccleſia accepit à Deo per Apoſtolos, nec ſcriptæ reperiuntur in novo Teſtamento.

Porrò ex traditionibus legis Evangelicæ alias ex ore Chriſti exceperunt, alias verò à Spiritu S. revelante acceperunt Apoſtoli. Primi generis ſunt illæ omnes, quæ ad materiam & formam Sacramentorum pertinent, nec in libro aliquo canonico ſcriptæ ſunt: ſolus enim Chriſtus eſſentiam, adeòque materiam & formam Sacramentorum inſtituere potuit. Omnes tamen legis Evangelicæ traditiones Apoſtolicæ dicuntur, quia omnes per Apoſtolos accepit Eccleſia.

3. Traditiones humanæ aliæ ſunt purè humanæ, aliæ verò Eccleſiaſticæ. Purè humanæ ſunt illæ, quæ authores habent homines ſibi relictos: Eccleſiaſticæ verò, quæ Eccleſiam à Spiritu S. rectam habent authorem. Primi generis fuerunt olim apud Judæos Traditiones phariſaicæ, ſic dictæ, quia à Phariſæis vel inventæ fuerunt, vel ſaltem plurimùm commendatæ: ut quòd manus lavandæ eſſent ante cibi ſumptionem, & hæc lotio ſæpiùs inter comedendum iteranda; quòd rerum etiam minutiſſimarum decimæ Deo offerendæ eſſent; quòd filii parentibus ſuis in neceſſitate ſubvenire non tenerentur, & ſatis eſſet, ſi Deo munus aliquod offerrent, &c. Quarum traditionum aliæ erant bonæ ex genere ſuo, aliæ malæ, aliæ denique indifferentes & inutiles.

4. Traditiones Apoſtolicæ aliæ ſunt ſpeculativæ, & aliæ practicæ. Speculativæ, quæ etiam dicuntur traditiones de fide, ſunt illæ, quæ ſpeculativam veritatem continent, ut quòd nec plura ſint nec pauciora, quàm ſeptem Sacramenta: practicæ verò, quæ etiam dicuntur traditiones de moribus, ſunt illæ, quæ continent aliquam veritatem practicam, & ad mores ſeu ritus Eccleſiæ pertinentem, ut quòd aqua in Miſſæ ſacrificio ſit vino miſcenda in calice; quòd Feſtum Paſchæ celebrandum ſit die dominica, lunam Martii 14. proximè ſubſequente, &c.

5. Traditiones practicæ aliæ ſunt perpetuæ, & aliæ temporales; item aliæ univerſales, & aliæ particulares; item aliæ neceſſariæ, & aliæ liberæ. Perpetuæ ſunt illæ, quæ inſtitutæ ſunt in perpetuum, hoc eſt, ut in Eccleſia ſerventur uſque ad finem Mundi, ut mixtio aquæ cum vino in calice; celebratio Paſchæ die Dominica, proximè ſubſequente lunam quartam decimam menſis Martii: temporales verò, quæ ad certum tempus tantùm inſtitutæ fuerunt, ut legalium aliquarum cæremoniarum obſervatio, nempe abſtinentia à ſuffocato & ſanguine, ſervanda uſque ad plenam Evangelii promulgationem.

Traditiones univerſales ſunt, quæ inſtitutæ fuerunt pro univerſa Eccleſia, ut celebratio Feſtorum Paſchatis & Pentecoſtes, jejunium quadrageſimale, jejunium quatuor temporum: particulares verò, quæ inſtitutæ fuerunt pro una, vel pluribus Eccleſiis particularibus; quale adhuc erat tempore S. Auguſtini jejunium ſabbati, à Petro Apoſtolo traditum Eccleſiæ Romanæ, quòd cum Eccleſia Romana aliquæ aliæ particulares Eccleſiæ ſervabant.

Traditiones denique neceſſariæ ſunt illæ, quæ inſtitutæ fuerunt per modum præcepti, adeòque obligant in conſcientia; ut jejunium quadrageſimale, jejunium quatuor temporum, celebratio Feſtorum Paſchatis & Pentecoſtes, &c. Traditiones verò liberæ dicuntur, quæ inſtitutæ ſunt ad modum concilii tantùm: unde non obligant in conſcientia ad ſui obſervationem; ut adorare verſùs Orientem, ſignare ſe ſigno Crucis, aqua benedicta aſpergere, &c.

6. Similiter traditiones Eccleſiaſticæ aliæ ſunt ſpeculativæ, & aliæ practicæ. Speculativæ veritatem aliquam ſpeculativam continent, ut quòd Concilium Nicænum fuerit œcumenicum; quòd Gregorius Magnus fuerit legitimus Pontifex, &c. Practicæ verò continent veritatem aliquam practicam, ut quòd celebrandum ſit feſtum Sancti Laurentii martyris; quòd celebranda ſit B. Virginis Nativitas, &c. Porrò ſpeculativæ ſunt, veritatum ſpeculativarum, & practicæ veritatum practicarum, in Scriptura Sacra vel Apoſtolicis traditionibus contentarum, ad quædam particularia ſub illis contenta, applicationes vel extenſiones, ab Eccleſia, à Spiritu ſancto acta & gubernata, factæ.

Traditiones eccleſiaſticæ practicæ ſubdividi poſſunt in perpetuas, & non perpetuas; item in univerſales, & particulares; item in neceſſarias, & liberas: nam vel ſunt inſtitutæ ut ſemper ſerventur, ut ſunt perpetuæ, vel ſunt inſtitutæ ad certum tempus tantùm, & temporales ſunt. Item vel ſunt receptæ in univerſa Eccleſia, & ſunt univerſales, vel ſunt uſitatæ tantùm in aliquibus Eccleſiis particularibus, & particulares ſunt. Denique vel vim habent obligandi in conſcientia, & ſunt neceſſariæ; vel ſe habent per modum conſilii tantùm, & liberæ dicuntur.

ARTICULUS II.

Utrùm extiterint aliquæ traditiones divinæ in lege Naturæ & lege Moſaica.

Responsio I.

EXtiterunt aliquæ traditiones divinæ in lege naturæ.

Probatur. Quia in lege naturæ potuit eſſe, & fuit fides divina. Ergo in lege naturæ fuerunt aliquæ revelationes divinæ. Conſequens patet: nam fides divina eſt actus, quo credimus Deo aliquid revelanti credibiliter. Atqui revelationes illæ non fuerunt à ſacro aliquo authore ſcriptæ: primus enim omnium authorum ſanctorum fuit Moſes. Ergo revelationes illæ viva tantùm voce traditæ, & conſervatæ fuerunt. Ergo, &c.

Porrò quòd in lege naturæ potuerit eſſe & fuerit fides divina, patet ex eo, quòd, 1. in illa lege aliqui, imò multi juſti fuerunt & Deo grati. At nemo potuit unquam juſtus eſſe & Deo gratus ſine fide divina, juxta illud Apoſtoli ad Hebr. cap. 11. *Sine fide impoſſibile eſt placere Deo*. 2. In illa lege potuerunt peccatores ad Deum converti. At nemo unquam ad Deum converti potuit ſine fide divina, juxta illud ejuſdem Apoſtoli eodem loco: *Credere enim oportet accedentem ad Deum quia eſt, & inquirentibus ſe remunerator ſit*. In illa lege homines erant in ſtatu elevationis, adeòque poterant & debebant tendere ad beatitudinem ſupernaturalem. At ad ſupernaturalem beatitudinem non tenditur, niſi per actus ſupernaturales fidei, ſpei, charitatis, & virtutum moralium, prælucente fide divina, ex imperio charitatis operantium.

Confirmatur Reſp. Nam Deus Adamo multa revelavit ante lapſum ejus, ut exiſtentiam ſuam, myſterium ſanctiſſimæ Trinitatis, immortalitatem animæ, ſupplicium æternum impiis, & æternam beatitudinem juſtis præparatam in altera vita. Item multa etiam ei revelavit poſt ejus lapſum, ut venturum Meſſiam Deum in hominem, paſſionem ejus & reſurrectionem, genus humanum ejus morte redimendum, remedium parvolis adhibendum ad delendum peccatum originale. His adde multa alia circa cultum externum, quem ſibi exhiberi volebat Deus; circa ritus ſacrificiorum Deo offerendorum, atque imprimis per ſacrificia illa præfigurandam mortem & paſſionem Redemptoris. Hæc autem omnia, & alia fortaſsè plura, ſibi à Deo revelata, Adamus non ſcripto, ſed viva voce tradidit filiis & nepotibus ſuis, qui ea ſimiliter filios ac nepotes ſuos viva voce docuerunt.

Prætereà, non ſolùm Adamo locutus eſt Deus, ſed etiam Patriarchis aliis, ut Setho, Enos, Enocho,

cho,

cho, Noemo & Abrahamo, quibus vel eadem quæ Adamo, vel etiam aliqua alia revelavit. Hi autem veritates ſibi à Deo revelatas, non calamo, ſed ore tradiderunt filiis ſuis, qui parentes imitati, quæ ab illis audierant, filiis ſuis ſimiliter, non calamo, ſed ore tradiderunt.

Responsio II.

In lege Moſaica, præter Scripturam ſacram, extiterunt aliquæ traditiones divinæ.

Prob. Quia Judæi fide divina credebant explicitè plurimas veritates, quarum tamen in veteri Teſtamento nullibi reperitur expreſſa mentio, quales ſunt immortalitas animæ, mortuorum omnium reſurrectio in fine Mundi; in ſtatu peccati morientium æterna damnatio, & beatitudo æterna morientium in ſtatu gratiæ; pœna temporaria, pro peccatis remiſſis debita, ab animabus juſtorum in purgatorio perſolvenda; peccati originalis condonatio pro maſculis octavo die circumciſis; & pro fœminis, ac maſculis ante diem octavum morientibus, certo alio ritu externo adhibito. Ergo Judæi plurimas illas veritates credebant propter traditionem divinam: nam credebant illas propter expreſſam revelationem divinam. Siquidem credebant illas explicitè; nec expreſſam illarum revelationem divinam habebant in Scriptura; ſiquidem illarum mentio expreſſa nullibi fit in veteri Teſtamento. Supereſt igitur ut illas crederent propter expreſſam illarum revelationem divinam viva voce traditam. Ergo, &c.

Confirmatur. Quia vera legis ſcriptæ intelligentia, quam Moſes tradidit ſacerdotibus, ut ea ad controverſias circa ſenſum legis exortas, quæ ad illos ex ipſius legis præſcripto deferendæ erant, dirimendas juvarentur, fuit vera traditio divina: nam fuit nova revelatio, per Moſen à Deo, non ſcripto, ſed oretenùs facta ſacerdotibus. Ergo Judæi, præter Scripturam ſacram, habuerunt etiam divinam traditionem, Scripturæ S. interpretem.

Obj. 1. Deuteron. cap. 4. damnantur traditiones, cùm dicitur: *Non addetis ad verbum, quod vobis loquor, nec auferetis ex eo.* *Reſp.* Hoc eſſe falſum: hoc enim loco Deus tantùm prohibet, ne mandata quæ tradit, falſa interpretatione depraventur, & præcipit ut integrè ſerventur, qualia imponuntur, nihil addendo vel minuendo, ut patet ex verbis ſubſequentibus: *Cuſtodite mandata Domini Dei veſtri, quæ ego præcipio vobis.* Unde hoc loco non aliud dicit, quàm quod cap. 12. cum ait: *Quod præcipio tibi, hoc tantùm facito Domino: nec addas quidquam nec minuas.*

Obj. 2. Chriſtus Matth. cap. 15. indiſcriminatim damnat traditiones Judæorum: ait enim illis; *Irritum feciſtis mandatum Dei propter traditionem veſtram.* Ergo Judæi non habuerunt traditiones divinas. *Reſp.* neg. ant. Nam Chriſtus hoc loco damnat tantùm traditiones merè humanas, quarum aliæ inutiles erant, aliæ verò etiam malæ, & ſcripturis repugnantes, ut patet ex verbis ſubſequentibus: *Sine cauſa colunt me, docentes doctrinas & mandata hominum.* Sed

Nota. Apud Judæos traditiones fuerunt duplicis generis, aliæ ſcilic. antiquæ, quas acceperant à Moſe & aliis Prophetis, aliæ verò recentiores, quas acceperant à recentioribus magiſtris, quos fuiſſe Rabbinos Akiba, Simeon, & Hille, ſcribit Hieronymus in ſua ad Algaſiam epiſtola quæſt. 10. Has damnarunt Chriſtus & Apoſtoli, non illas. De ſecundis ſic loquitur Hieronymus loco citato: *Quanta traditiones phariſæorum ſint, quas hodie vocant δευτερώσεις & quàm aniles fabulæ, evolvere nequeo: neque enim libri patitur magnitudo; & pleraque tam turpia ſunt, ut erubeſcam dicere.*

Traditiones Judæorum paulò aliter dividit S. Epiphanius in Ptolomaitarum hæreſi num. 90. ubi ſic loquitur: *Seniorum traditiones δευτερώσεις à Judæis vocantur. Quatuor autem illarum ſunt genera. Primum eſt, quod ſub nomine Moſis circumferunt. Secundum eſt, quod Rabbi Akiba tribuunt. Tertium Addæ, ſive Judæ. Quartum ad Aſamonæi filios refertur.* Moſaicas autem traditiones verè divinas fuiſſe, & à Chriſto probatas, paulò inferiùs aſſerit his verbis: *Cæterùm quæ à Moſe ſancita ſunt, à Deo minimè ſunt aliena, à quo, Moyſe ſequeſtre & interprete, tradita ſunt: quod & ipſum Salvatoris judicium evidenter approbat.* Scribit idem Epiphanius in Marcionitarum hæreſi, traditionem Akibæ paulò ante captivitatem Babylonicam; traditionem, quæ Davidis inſcribitur, poſt reditum è Babylonia, & traditionem Aſſamonæorum Alexandri & Antiochi temporibus, annis ante Chriſtum 190. initium habuiſſe.

ARTICULUS III.

Utrùm præter Scripturam veteris & novi Teſtamenti, exiſtant traditiones divinæ in lege Evangelica.

TRaditiones divinas olim repudiavere antiquiſſimi hæretici, Baſilidiani ſcilicet, Cerinthiani, Valentiani, & Marcionitæ, de quibus hæc ſcribit Sanctus Irenæus lib. 3. adversùs hæreſes cap. 2. *Cùm ex Scripturis arguuntur, in accuſationem convertuntur ipſarum Scripturarum, quaſi non rectè habeant, neque ſint ex authoritate, & quia variè ſint dicta, & quia non poſſit ex his inveniri veritas ab his, qui neſciant traditionem .... Cùm autem ad eam iterùm traditionem, quæ eſt ab Apoſtolis, quæ per ſucceſſiones presbyterorum in Eccleſiis cuſtoditur, provocamus eos; adverſantur traditioni ...... Evenit itaque neque Scripturis jam, neque traditioni conſentire eos.* Itaque hæretici illi, cùm urgebantur Scripturarum teſtimonio, provocabant ad traditiones; & cùm urgebantur traditionibus Apoſtolicis, illas velut traditiones merè humanas aſpernabantur: ſic impii in circuitu ambulant.

Veteres illos hæreticos in rejiciendis traditionibus divinis imitati ſunt alii poſteriores hæretici, Donatiſtæ ſcilicet, Ariani, Eunomiani, Neſtoriani, Eutychiani, Aeriani, &c. quos ſæculo duodecimo Apoſtolici, decimo quarto Vviclefus, decimo ſexto Lutherus & Calvinus ſecuti ſunt, quorum hic hæc habet lib. 4. inſtit. cap. 8. §. 8. *Eſto igitur hoc firmum axioma, non aliud habendum eſſe Dei verbum, cui detur in Eccleſia locus, quàm quod lege primùm & Prophetis, deinde ſcriptis apoſtolicis continetur: nec alium eſſe ritè docendi in Eccleſia modum, niſi ex ejus verbis* (ſcripti) *præſcripto & norma.* Ille verò ita loquitur in commentar. cap. 1. ad Galatas: *Neque alia doctrina in Eccleſia tradi & audiri debet, quam purum Verbum Dei, hoc eſt, ſancta Scriptura. Doctores vel auditores alii cum ſua doctrina, anathema ſunto.* Sed contra illos omnes ſit

Responsio.

Præter Scripturam Sacram, exiſtunt etiam traditiones divinæ in lege Evangelica.

Prob. 1. Ex Scriptura: nam ſic loquitur Apoſtolus 1. Cor. cap. 11. *Laudo vos, fratres, quod per omnia mei memores eſtis: & ſicut tradidi vobis, præcepta mea tenetis.* Et 2. Theſſal. cap. 2. *Itaque fratres, ſtate* (firmi in fide,) *& tenete traditiones, quas didiciſtis ſive per ſermonem, ſive per epiſtolam noſtram.* In quæ verba ſic habet S. Baſilius lib. de Spiritu Sancto cap. 29. *Arbitror apoſtolicum eſſe, etiam non ſcriptis traditionibus inhærere. Laudo, inquit, vos, quod omnia mea meminiſtis, & quemadmodum tradidi vobis, traditiones obtinetis, quas accepiſtis, ſive per ſermonem, ſive per epiſtolam.* Et S. Damaſcenus lib. 4. orthod. fid. cap. 17. *Quod autem Apoſtoli quamplurima, nullo Scripturæ Sacræ loco prodita, nobis tradiderint, his verbis teſtatur ille Gentium Apoſtolus Paulus: State igitur, &c. Et ad Corinthios ſcribens:*

Laudo

Laudo vos, fratres, quòd per omnia mei memores eſtis, & ſicut tradidi vobis, traditiones tenetis. Vulgata noſtra habet *præcepta mea*, quod diverſum non eſt: Inquitur enim Apoſtolus de præceptis, non ſcriptis, ſed viva voce traditis.

Prob. 2. Ex Patribus Græcis, ex quibus hîc ſufficient nobis Ignatius martyr, de quo hæc refert Euſeb. lib. 3. hiſt. Eccl. c. 36. *Cùm per Aſiam ſub cuſtodia navigaret, ſingulas quaſque digrediens civitates, Eccleſiæ populos Evangelicis cohortationibus edocebat in fide perſiſtere... & ut diligentiùs ac tenaciùs Apoſtolorum traditionibus inhærerent, quas traditiones cautelæ gratia, & ne quid apud poſteros remaneret incerti, etiam ſcriptas ſe aſſerit reliquiſſe.* Ignatius igitur adhortabatur Eccleſiæ populos, ut inhærerent Apoſtolorum traditionibus, quas ipſi non ſcripſerant; quando quidem illas, ne exciderent, aut in dubium aliquando revocarentur, ipſe ſcripſerat.

Irenæus lib. 3. cap. 2. verbis jam relatis, & cap. 3. ubi ait: *Hac ordinatione & ſucceſſione* (Pontificum) *ea quæ eſt ab Apoſtolis in Eccleſia traditio, & veritatis præcognitio pervenit uſque ad nos.* Et cap. 4. ubi hæc habet: *Quid autem ſi neque Apoſtoli quidem Scripturas reliquiſſent nobis, nonne oportebat ordinem ſequi traditionis, quam tradiderunt iis, quibus committebant Eccleſias?* Ecce apertè ſupponit, præter divinas Scripturas, eſſe in Eccleſia traditiones Apoſtolicas, eaſque per ordinationem & ſucceſſionem Pontificum conſervari aſſerit.

Clemens Alexandrinus, de quo Euſebius lib. 6. hiſtor. Eccl. cap. 11. hæc inter alia narrat: *In libello, quem ſcripſit de Paſcha, confitetur extorqueri ſibi à fratribus, ut ea quæ à presbyteris, ideſt à ſucceſſoribus Apoſtolorum voce ſibi ſola tradita ſunt, deſcriberet in libris, ac poſteris traderet.* Hic manifeſtè loquitur Clemens de traditionibus Apoſtolicis: loquitur enim de iis quæ audiverat à ſucceſſoribus Apoſtolorum, adeòque de iis quæ ipſi Apoſtolorum ſucceſſores audiverant ab Apoſtolis, qui ea non ſcripto, ſed voce ſola tradiderant: unde à fratribus enixè rogatus erat Clemens, ut illa deſcriberet in libris, & poſteris ſcripto traderet.

Origen. hom. 5. in lib. Numeror. ubi multas traditiones apoſtolicas de motibus ſeu ritibus eccleſiaſticis enumerat, & dicit illarum rationem non eſſe notam omnibus: licèt omnes eas ſervare teneantur.

Euſeb. lib. 1. demonſtr. Evang. c. 8. ubi ſic loquitur de Apoſtolis: *Quæcunque iis convenire arbitrabantur qui animas adhuc affectibus obnoxias gererent, curationiſque indigentes, ea ipſi ad imbecillitatem multorum ſe demittentes, partim litteris, partim ſine litteris, quaſi jure quodam non ſcripto ſervanda, commendarunt.* Non omnia igitur ſcripſerunt Apoſtoli, ſed aliqua ſcripto, & aliqua viva voce tantùm primis fidelibus tradiderunt ſervanda.

Baſilius lib. de Spiritu S. cap. 27. ubi longa inductione probat traditiones apoſtolicas: *Ut ſigno crucis*, inquit, *eos qui ſpem collocaverunt in Chriſtum, ſignemus, quis ſcripto docuit? Ut ad orientem verſi precemur, quæ nos docuit Scriptura? Invocationis verba, cum oſtenditur panis Euchariſtiæ, & poculum benedictionis, quis Sanctorum in ſcripto nobis reliquit? ..... Conſecramus aquam baptiſmatis, & oleum unctionis, præterea ipſum qui baptiſmum accipit, ex quibus ſcriptis? Nonne à tacita ſecretaque traditione, &c.*

Prob. 3. Authoritate Patrum Latinorum, pro quibus omnibus ſint Tertullianus & Auguſtinus, quorum ille ſic loquitur in lib. de corona militis cap. 3. *Ergo quæramus an & traditio non ſcripta non debeat recipi? Planè negabimus recipiendam, ſi nulla exempla præjudicent aliarum obſervationum, quas ſine ullius Scripturæ inſtrumento, ſolius traditionis titulo, exinde conſuetudinis patrocinio vindicamus.* Tum variis Eccleſiæ obſervationibus enumeratis, ſic proſequitur c. 4. *Harum & aliarum ejuſmodi diſciplinarum ſi legem expoſtules Scripturarum, nullam invenies: traditio tibi prætendetur auctrix, &c.*

Auguſtinus verò hæc habet lib. 5. de bapt. contra Donatiſtas c. 23. *Apoſtoli nihil quidem exinde præceperunt: ſed conſuetudo illa, quæ opponebatur Cypriano, ab eorum traditione exordium ſumpſiſſe credenda eſt: ſicut ſunt multa, quæ univerſa tenet Eccleſia, & ob hoc ab Apoſtolis præcepta benè creduntur, quanquam ſcripta non reperiantur.* Lib. 4. c. 24. dixerat: *Quod univerſa tenet Eccleſia, nec Conciliis inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt, nonniſi authoritate apoſtolica traditum, rectiſſimè creditur.*

Prob. 4. Authoritate Concilii Tridentini ſeſſ. 4. in decreto de canonicis ſcripturis, ubi dicitur: *Perſpiciens* (Synodus) *hanc veritatem & diſciplinam contineri in libris ſcriptis, & ſine ſcripto traditionibus, quæ ipſius Chriſti ore ab Apoſtolis acceptæ, aut ab ipſis Apoſtolis, Spiritu S. dictante, quaſi per manus traditæ, ad nos uſque pervenerunt, &c.* Et inferiùs: *Si quis ..... traditiones prædictas ſciens & prudens contempſerit, anathema ſit.*

Prob. 5. Ratione: nam multa ſunt de fide, quæ tamen nullibi in Scriptura reperiuntur ſcripta, ut quòd B. Virgo etiam poſt partum virgo perpetuò manſerit; quòd baptiſmus parvulorum valeat, nec expectandus ſit uſus rationis, ut validè baptizentur; quòd baptiſmus collatus ab hæreticis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, ſit ratus, & quòd hi qui ſic ab hæreticis baptizati ſunt, non ſint rebaptizandi; quòd ſeptem ſint Sacramenta, non plura, nec pauciora, & quòd omnia à Chriſto inſtituta fuerint; quòd Baptiſmus, Confirmatio & Ordo, characterem imprimant, nec poſſint iterari: hæc, inquam, & alia multa ſunt de fide, & quidem independenter ab omni revelationum divinarum determinatione, extenſione, vel applicatione facta ab Eccleſia. Ergo fuerunt in ſe & ſecundùm ſe revelata. Ergo multa, quæ nullibi in Scriptura reperiuntur ſcripta, fuerunt in ſe & ſecundùm ſe revelata. Ergo plurimæ extant revelationes divinæ, à nullo authore canonico ſcriptæ, ſed ſolùm ab Apoſtolis viva voce traditæ Eccleſiæ, propter quas poſſumus, vel etiam debemus plurimas veritates fide divina credere. Ergo, &c.

Confirm. Quia Apoſtoli epiſcopis, quos particularibus Eccleſiis præfecerunt, multa, putà ad eſſentiam & adminiſtrationem Sacramentorum, atque ad veram Scripturarum intelligentiam pertinentia, commendarunt, & viva voce tradiderunt, non ſcripto, & quidem propter rationem multiplicem: ea enim noluerunt ſcribere, 1. ne libri ſacri in immenſum excreſcerent. 2. Ne ſi ſcripta inciderent in manus gentilium, ab illis irriderentur myſteria religionis noſtræ. 3. Ut eſſent in Eccleſia qui inſtruerent, & qui inſtruerentur, ac ſic arctior eſſet Eccleſiæ membrorum unio. 4. Ut fideles de Scripturarum intelligentia, aliiſve rebus ad fidem pertinentibus, Eccleſiam ejuſque prælatos conſulere cogerentur, & ſic magis commendaretur Eccleſiæ & prælatorum ejus authoritas. 5. Quia expediebat aliqua plebem latere, & innoteſcere ſolis prælatis, ad majorem illis apud plebem conciliandam reverentiam. Ergo in Eccleſia, præter doctrinam ab authoribus ſacris ſcriptam, eſt & alia doctrina ſola voce ab Apoſtolis olim tradita, & commendata prælatis Eccleſiæ, & per continuam prælatorum Eccleſiæ ordinationem & ſucceſſionem hactenùs conſervata, & uſque ad Mundi conſummationem conſervanda.

De hac doctrina ab Apoſtolis ſola voce prælatis Eccleſiæ tradita & commendata, certo certiùs loquitur Paulus 1. ad Timoth. cap. ultim. cùm ait: *O Timothee, depoſitum cuſtodi.* Et 2. ad eund. cap. 1. cùm dicit: *Formam habe ſanorum verborum, quæ à me audiſti in fide & in dilectione in Chriſto Jeſu. Bonum depoſitum cuſtodi per Spiritum Sanctum, qui habitat in nobis.* Et cap. 2. cùm ait: Tu ergo, fili mi, *confortare in gratia, quæ eſt in Chriſto Jeſu; & quæ audiſti à me per multos teſtes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere.* Nam per depoſitum illud, de quo ſervando tan-

tam

tam præſefert ſollicitudinem, aliud intelligere non poteſt, quàm doctrinam viva voce traditam Timotheo, quem ordinaverat epiſcopum: unde doctrinam illam vult à Timotheo, non in ſcrinio, ſed in pectore diligenter aſſervari: unde jubet Timotheo, non ut plura illius exemplaria deſcribi curet, ſed ut illam, ſicut ab ore loquentis excepit, ita oretenùs commendet hominibus ad docendum idoneis: unde denique non dicit: Verba quæ ſcripſi tibi, ſed, verba quæ à me audiſti, multis aliis tecum audientibus.

ARTICULUS IV.

Solvuntur objectiones.

OBjicies 1. Apoſtolus ad Galatas cap. 1. dicit: *Licèt nos aut angelus de Cœlo evangelizet vobis, præter quàm quod evangelizavimus vobis, anathema ſit*. Et Joannes Apocal. cap. 22. *Si quis appoſuerit ad hæc, apponet Deus ſuper illum plagas ſcriptas in libro iſto*. Et iterùm Apoſtolus Paulus 2. ad Timoth. c. 3. *Omnis Scriptura divinitùs inſpirata, utilis eſt ad docendum, ad corripiendum, &c.*

Reſp. ad 1. Ibi Apoſtolus invehitur adversùs pſeudo-apoſtolos, qui Galatas docebant, eos ſalutem conſequi non poſſe niſi circumciderentur, aliaſque cæremonias Moſaicas ſervarent, contra quod eos ipſe docuerat, Moſaicam legem abrogatam eſſe, neminemque juſtificationis gratiam, adeòque nec ſalutem conſequi poſſe, niſi per fidem Jeſu Chriſti, & hanc fidem, cum aliis operibus ſalutaribus quæ ex illa fiunt, ad ſalutem ſufficere ſine obſervatione cæremoniarum legalium. Sed quid hoc ad traditiones?

Reſp. ad 2. His verbis tantùm prohibetur, ne prophetiæ in Apocalypſi deſcriptæ corrumpantur, ad illas apponendo aliquid tanquam earum partem, quod tamen non ſit earum pars.

Reſp. ad 3. Aliud eſſe, quòd Scriptura ſit utilis ad docendum, ad corripiendum, &c. & aliud, quòd ſufficiat: ſic potus ad nutritionem utilis eſt, nec tamen ſufficit. Dicimus igitur Scripturam utilem eſſe ad docendum, ad arguendum, &c. At negamus ea ſola veritates omnes revelatas contineri.

Obj. 2. Scriptura eſt regula fidei. Ergo nulla ſunt dogmata fidei, præter ea quæ ab authoribus canonicis ſcripta ſunt. Atqui ſi darentur præter Scripturam traditiones divinæ non ſcriptæ, eſſent aliqua fidei dogmata, præter ea quæ ſcripta ſunt ab authoribus canonicis. Ergo, &c. *Reſp.* neg. conſeq. Ratio negandi eſt, quia Scriptura non eſt totalis, ſed partialis tantùm regula fidei, etiam in ea linea, in qua eſt fidei regula: totalis enim regula fidei, in ea linea in qua Scriptura eſt fidei regula, conſiſtit in Verbo Dei. Verbum autem Dei duplex eſt, ſcriptum ſcil. & non ſcriptum, quorum illud libris ſacris comprehenditur, hoc verò traditionibus apoſtolicis Eccleſiæ viva voce traditis: unde regula totalis, de qua agitur, nec ſola Scriptura, nec ſolis traditionibus apoſtolicis, ſed ſcriptura & traditionibus apoſtolicis continetur. Licèt igitur omnia quæ ſunt in Scriptura, ſint de fide, non omnia quæ ſunt de fide, ſunt in Scriptura, ſed aliqua ſunt in ſola traditione apoſtolica. Falſum igitur eſt, quòd nulla ſint dogmata fidei, præter ea quæ ab authoribus ſacris conſcripta fuerunt.

Obj. 3. Qui dicit, quòd ſint aliqua fidei dogmata, quæ non inveniuntur ſcripta in libris ſacris, portam aperit innumeris erroribus: nam inde ſumi poteſt occaſio multa falſa dogmata commiſcendi, & in Eccleſiam introducendi ſub nomine traditionis apoſtolicæ. Ergo, &c. *Reſp.* neg. ant. Habemus enim in Eccleſia viam infallibilem veras traditiones à falſis diſcernendi: ſicut viam infallibilem habemus diſcernendi veras Scripturas à falſis. Hæc autem via eſt judicium Eccleſiæ, quæ ob ſpecialem Spiritus S. aſſiſtentiam, in tali diſcretione errare non poteſt. Sicut igitur Eccleſia nunquam recepit aut recipiet falſas ſcripturas pro veris, ita falſas traditiones pro veris nunquam recepit, aut receptura eſt.

Obj. 4. Dato quòd in primitiva Eccleſia fuerint aliquæ traditiones apoſtolicæ non ſcriptæ, impoſſibile fuit eas per tot ſæcula conſervari: cùm huic conſervationi obſtiterint tot impedimenta: oblivio ſcilic. hominum imperitia, negligentia, & malitia. Ergo, &c. *Reſp.* neg. ant. *Ad prob. Reſp.* Impedimenta illa, vel etiam majora, facilè ſuperari potuiſſe per ſpecialem Dei providentiam, Eccleſiæ promiſſam, eique hactenùs exhibitam, & uſque ad finem Mundi exhibendam. Sicut igitur Deus ſpecialiter providendo Eccleſiæ ſuæ, veras ſcripturas hactenùs conſervavit, & uſque ad finem Mundi conſervaturus eſt; ita hactenùs conſervavit, & uſque ad finem Mundi conſervaturus eſt veras traditiones.

Quatuor media, quibus divina providentia ad conſervandas hactenùs traditiones apoſtolicas uſa eſt, enumerat Bellarminus lib. 4. de Verbo Dei cap. 2. videlicet ſcripta Patrum & Doctorum Eccleſiæ, in quibus extant traditiones apoſtolicæ; uſum continuum, quo pleræque traditiones apoſtolicæ ſunt in continua obſervatione, ut ritus ſacramentorum, dies feſti, & jejuniorum tempora; monumenta quædam, quæ ad longiſſimum tempus durant, ut templa, ſacri fontes, memoriæ martyrum, cruces, & imagines; hæreſes, quibus Deus hactenùs mirabiliter uſus eſt ad conſervandam Eccleſiæ doctrinam: nam quia ſingulis ætatibus exorti ſunt novi hæretici, ſingulis ætatibus extiterunt viri ſancti & docti, qui doctrinam Eccleſiæ diligenter inveſtigarunt, eamque defenderunt ſcriptis, ac poſteritati commendarunt.

Quatuor his mediis alia quatuor addi poſſunt, nempè integram, & continuam ſucceſſionem Epiſcoporum ab Apoſtolis, quæ pluribus ſæculis fuit in tribus primariis Eccleſiis, Romana ſcilicet, Alexandrina, & Antiochena, & adhuc perſeverat, ſemperque perſeveratura eſt in Eccleſia Romana; Symbolum ab Apoſtolis viva voce traditum primis fidelibus, & ab illis ad nos uſque viva voce tranſmiſſum, atque à prælatis Eccleſiæ eorumve miniſtris explanatum, acta & decreta Conciliorum, quæ ſingulis ætatibus celebrata ſunt; praxim Eccleſiæ, quæ ſemper germanum Scripturarum ſenſum quæſivit in doctrina ab Apoſtolis viva voce tradita, & ad damnandas hæreſes ſemper ad traditiones apoſtolicas confugit: cùm enim Scriptura ſæpè ſit obſcura, adeòque in varios ſenſus apparenter trahi poſſit, & ex ea errores ſuos ſtabilire niterentur hæretici, neceſſe fuit, ut Eccleſia ad doctrinam ab Apoſtolis viva voce traditam, utpotè claram & apertam, & ſic nullum hæreticis elabendi locum relinquentem, confugeret.

Hæc Eccleſiæ praxis patet ex omnibus Conciliis generalibus: in illis enim priuſquam aliquid definiretur, apoſtolica traditio in ſanctorum Patrum libris inveſtigata eſt, tum ex ea ſic planè explorata hæreſes damnatæ. His omnibus mediis adde nonum, nempe ipſa ſcripta eorum, quos Eccleſia olim damnaverat, & extra ejus communionem objecerant: nam ſcripta illa conferebantur cum orthodoxorum ſcriptis, & illorum cum eis oppoſitione in materia de qua erat controverſia, argumentum ſumebatur inferendi apoſtolicam doctrinam illam eſſe, quam qui vixerant & obierant in communione Eccleſiæ, ſcripto reliquerant.

Obj. Patres bene multi, præter Verbum Dei ſcriptum, nullum verè divinum agnoverunt, ut Irenæus lib. 3. cap. 1. ubi ſic ait: *Non enim per alios diſpoſitionem ſalutis noſtræ cognovimus, quàm per eos per quos Evangelium pervenit ad nos, quod quidem tunc præconiaverunt, poſteà verò per Dei voluntatem in Scripturis nobis tradiderunt, fundamentum & columnam fidei noſtræ futurum.*

Tertullianus in lib. adversùs Hermogenem cap. 22. ubi hæc habet: *Adoro Scripturæ plenitudinem, quæ mihi & factorem manifeſtat & facta .... An autem*

de aliqua ſubjacenti materia facta ſint omnia, nuſquam adhuc legi. Scriptum eſſe doceat Hermogenis officina. Si non eſt ſcriptum, timeat va illud adjicientibus aut detrahentibus deſtinatum.

Cyprianus in epiſt. ad Pompej. adverſùs Stephan. ubi ita loquitur: *Unde eſt iſta traditio* (quam oobis opponit Stephanus) *utrumne de dominica & evangelica authoritate deſcendens, an de Apoſtolorum mandatis atque epiſtolis veniens? ea enim facienda eſſe, qua ſcripta ſunt, Deus teſtatur & proponit .... Si ergo aut in Evangelio pracipitur, aut in Apoſtolorum Epiſtolis, aut in Actibus continetur .... obſervetur divina hac & ſancta traditio.*

Baſilius epiſt. 80. ad Euſtathium medicum, ubi hæc ſcribit: *Non putamus aquum eſſe, ut qua apud ipſos obtinuit loquendi conſuetudo, pro lege ac canone habeatur recta doctrina. Si enim ad probandam doctrinam rectam valet conſuetudo, licet & nobis omninò hac in re illos imitari. Stemus itaque arbitratu inſpirata à Deo Scriptura, & apud quos inveniuntur dogmata divinis oraculis conſona, illis omnino veritatis adjudicetur ſententia.*

Epiphan. qui, ut citat Kemnitius, hær. 61. dicit: *Nos uniuſcujuſque quaſtionis inventionem non ex propriis ratiocinationibus dicere poſſumus, ſed ex Scripturarum conſequentia.*

Hierooym. qui ſic loquitur in comment. in c. 1. Aggæi: *Qua abſque authoritate & teſtimoniis ſcripturarum quaſi traditione apoſtolica ſponte reperiunt, atque confingunt, percutit gladius Dei.* Et in Pſal. 86. *Videte quid dicat,* qui fuerunt, *non* qui ſunt, *ut exceptis Apoſtolis, quidquid poſtea aliud dicetur, abſcindatur, & non habeat authoritatem.*

Cyrillus lib. de recta fide ad Reginas, ubi ſic ait: *Neceſſarium nobis eſt, divinas ſequi litteras, & in nullo ab earum praſcripto aberrare.*

Auguſt. lib. 2. de doct. Chriſt. c. 9. ubi dicit: *In his qua apertè poſita ſunt in Scriptura, inveniuntur illa omnia, qua continent fidem moreſque vivendi.* Et lib. de bono viduitatis c. 1. *Sancta Scriptura noſtra doctrina regulam figit, ne audeamus ſapere plus quàm oportet.* Et lib. 2. de pecc. mer. & rem. c. 36. *Ubi de re obſcuriſſima diſputatur, non adjuvantibus divinarum Scripturarum certis clariſque documentis, cohibere ſe debet humana praſumptio, nihil faciens, in alteram partem declinando.*

Reſp. neg. obj. *Ad* 1. *prob. R.* Irenæum hic tantùm dicere, eoſdem Evangelium populis prædicaſſe primùm, deinde ſcripto tradidiſſe, quod ait ſine præjudicio apoſtolicarum traditionum, quas contra hæreticos illas repudiantes, ex profeſſo defendit & commendat c. 2. & ſeqq. ita ut mirari ſatis non poſſimus novatorum impudentiam, qui illum tanquam apoſtolicis traditionibus adverſantem prodere non vereorur. Cùm autem ait Irenæus Evangelium ſcriptum, eſſe fundamentum & columnam fidei noſtræ, hoc ait ſine excluſione traditionum apoſtolicarum: ſicut cùm Apoſtolus dicit Eccleſiam eſſe columnam, & firmamentum veritatis, hoc dicit ſine excluſione Scripturarum.

Ad 2. *prob. Reſp.* Hic Scripturis contentum fuiſſe Tertullianum, non quòd præter verbum Dei ſcriptum, aliud nullum agnoſceret; hoc enim falſum eſt; cùm aliis locis traditiones non ſcriptas commendet, & ad eas contra hæreticos recurrendum eſſe doceat; ſed quia habebat in Scripturis teſtimonia, quibus Hermogenis mundum ex materia ab æterno præexiſtente & improducta conditum à Deo fuiſſe aſſerentis, error evidenter refellebatur. Unde ad ſolas Scripturas adverſarium provocabat Tertullianus. Hermogeni verò, cùm neque Scripturas pro ſe citare poſſet, neque confugere ad traditiones non ſcriptas, quæ Scripturis contrariæ eſſe non poſſunt; nihil aliud ſupereſſe poterat, quàm væ illud, quod deſtinatum eſt iis, qui de ſuo capite adjiciunt aliquid Scripturis, quod eis contrarium eſt.

Ad 3. *Reſp.* Hic S. Cyprianum errare, & pro more errantium malam cauſam malè defendere, ad ſolam Scripturam, quam in alienum ſenſum detorquebat, provocando, & rejiciendo traditionem apoſtolicam, quam ejus de hæreticis, qui ad Eccleſiam veniunt, rebaptizandis errori opponebat Stephanus Pontifex. Sed hoc cauſam novatorum minimè juvat: non enim Cyprianus traditionem hanc rejiciebat, quòd nullas traditiones divinas non ſcriptas agnoſceret, ſed quia traditionem hanc non veram, ſed fictitiam putabat eſſe traditionem. Quòd autem præter verbum Dei ſcriptum, aliud non ſcriptum admittendum eſſe agnoverit, evidenter oſtenditur ex ejus epiſt. 68. ad Cæcilium, ubi ſic loquitur: *Admonitos autem nos ſcias, ut in calice offerendo dominica traditio ſervetur, neque aliud fiat à nobis, quàm quod pro nobis Dominus prior fecit: ut calix qui in commemoratione ejus offertur, mixtus vino offeratur.* At ubi in ſacris litteris ſcriptum eſt, aquam eſſe vino miſcendam in calice? Nullibi ſanè. Ergo, &c.

Ad 4. *Reſp.* Baſilium inter, & eos contra quos ſcribit, controvertebatur, utrùm dicendum eſſet, in Deo eſſe tres hypoſtaſes, & unam naturam. Affirmabat Baſilius; illi verò negabant, & regionis ſuæ conſuetudine cauſam ſuam defendebant: ſed & Baſilius pro ſe quoque afferre poterat regionis ſuæ conſuetudinem: quare in concurſu duarum conſuetudinum particularium, ex quibus nihil certi colligi poterat, cùm eſſent ſibi invicem contrariæ, & ita ſe mutuò eliderent, ſentiebat ad Scripturas recurrendum eſſe, & ſtandum earum teſtimonio. Hic igitur Baſilius repudiat, non traditiones apoſtolicas non ſcriptas, ſed conſuetudinem particularem, cui ſuam quoque conſuetudinem particularem opponere poterat, & quam judicabat contrariam eſſe Scripturis divinis, ad quas proinde adverſarios ſuos traducit.

Ad 5. *Reſp.* Hoc loco verba illa ſatis obſcura, quæ objicit Kemnitius, me non legere, ſed iſta, quibus ſycophantia novatoris proditur: *Sed, & traditione opus eſt, neque enim ex ſcripturis peti poſſunt omnia: idcirco alia ſcripto, traditione alia ſanctiſſimi Apoſtoli reliquerunt, quod ipſum ita Paulus affirmat.* Quemadmodum tradidi vobis: *Item alio loco.* Ita doceo, & ita tradidi in Eccleſiis.

Ad 6. *Reſp.* Hieronymum in primo loco de illis loqui, non qui traditiones apoſtolicas præter Scripturam admittunt, ſed qui cerebri ſui figmenta tanquam apoſtolicas traditiones venditant: in altero verò nihil aliud dicere, quàm præter veterem Scripturam, & novam ab Apoſtolis eorumve diſcipulis conſcriptam, nullam aliam tanquam divinam recipiendam eſſe. Rejicit igitur Hieronymus falſas Scripturas, & Apoſtolis ſuppoſitas, non verò traditiones apoſtolicas. Porrò objiciuntur nobis & aliqua alia ejuſdem Doctoris loca, ſed depravata. Vide Bellarmin. lib. 4. de verbo Dei cap. 11.

Ad 7. *Reſp.* 1. Illum in omnibus ſequi divinas litteras, & in nullo ab earum præſcripto aberrare, qui nihil eis contrarium admittit, adeòque falſas, & repugnantes Scripturis traditiones rejicit. Nos autem falſas & Scripturis contrarias traditiones non admittimus, ſed rejicimus. *Reſp.* 2. Novatores hoc teſtimonio, quod inconſideratè nobis objiciunt, jugulari: nam ſic breviter argumentor. In omnibus ſequi debemus ſacras litteras, & nunquam ab earum præſcripto aberrare. Atqui ſacræ litteræ commendant traditiones non ſcriptas, jubentque eas recipi. Ergo graviter culpandi ſunt novatores, quòd traditiones non ſcriptas rejiciant: eas enim rejiciendo, convincuntur non ſequi in omnibus ſacras litteras, & ab earum præſcripto aberrare.

Ad 8. *R.* Auguſtinum in primo loco loqui tantùm de iis, quorum fides explicita omnibus ſimpliciter neceſſaria eſt ad ſalutem conſequendam, qualia ſunt illa, quæ in Apoſtolorum Symbolo, & Decalogo continentur. At etiam alia ſunt, quæ non ſunt ſic neceſſaria omnibus, & quæ Apoſtoli viva voce tradiderunt prælatis Eccleſiæ, putà de ratione gubernandi

Eccle-

Eccleſiam, de Sacramentorum natura & adminiſtratione, de modo profligandi hæreſes, de intelligentia Scripturarum, &c.

In ſecundo loco non aliud dicit S. Doctor, quàm ſe doceri ab Apoſtolo, Rom. cap. 12. *Non plus ſapere, quàm oportet ſapere, ſed ſapere ad ſobrietatem*. Sed quid inde?

At inquies. Ibidem ſic loquitur Auguſtinus: *Quid ergo ampliùs te doceam, quam id quod apud Apoſtolum legimus? ... Non ſit ergo mihi aliud te docere, niſi verba tibi Doctoris exponere*. *Reſp.* Auguſtinum ſic loquendo, non magis traditiones Apoſtolicas rejicere, quàm reliquas partes Scripturæ. Dicentne illum nullam aliam præter epiſtolas Pauli Scripturam S. agnoviſſe? Nugæ. Auguſtinus igitur hìc tantùm dicit in hoc libro de bono viduitatis, ſe non aliud expoſiturum eſſe, quàm verba Apoſtoli, quia quæ in hac materia ſcripſit Apoſtolus, ad viduarum chriſtianarum inſtitutionem abundè ſufficiunt. In tertiò denique loco ſanctus Doctor loquitur de quæſtione, nempe de origine animæ, cujus ſolutionem aliunde haberi non poſſe, quàm ex Scriptura divina, cùm exiſtimaret; mirum non eſt quòd dicat tentandam non eſſe aliam viam, deficientibus certis claríſque Scripturæ documentis.

ARTICULUS V.

Quantam authoritatem habeant traditiones divinæ.

RESPONSIO.

TRaditiones divinæ ſummam habent authoritatem.

Prob. 1. Ex Script. Nam Apoſtolus 2. ad Theſs. cap. 2. ſic loquitur: *Itaque, fratres, ſtate* (firmi ſcilic. & conſtantes in fide,) *& tenete traditiones, quas didiciſtis ſive per ſermonem, ſive per epiſtolam noſtram*. Theſſalonicenſes igitur adhortatur Apoſtolus, ut ſtent firmi in fide, & ad hunc finem conſtanter & æqualiter adhæreant, non ſolùm ſcriptis traditionibus, ſed etiam non ſcriptis, nullum planè quoad hoc ponendo diſcrimen inter Verbum Dei ſcriptum & non ſcriptum. Ergo ex Apoſtolo, traditiones Apoſtolicæ non ſcriptæ parem habent authoritatem cum Scriptura Sacra. Atqui Scriptura S. ſummam habet authoritatem. Ergo, &c.

Prob. 2. Ex Patribus. Nam ſic loquitur Baſilius lib. de Spiritu S. cap. 27. *Dogmata quæ in Eccleſia prædicantur, quædam habemus è doctrina ſcriptorum prodita, quædam rurſùs ex Apoſtolorum traditione, in myſterio, ideſt, in occulto tradita recepimus. Quorum utraque parem vim habent ad pietatem*. At ſi parem habent vim ad pietatem, pari reverentia ſuſcipienda ſunt: & ſi pari reverentia ſuſcipienda ſunt, motiva quibus fides eorum nititur, paris ſunt authoritatis. Ergo, &c. Chryſoſtomus verba Apoſtoli laudata exponens homil. 4. in epiſtol. 2. Theſs. ſic ait: *Hinc eſt perſpicuum, quòd non omnia tradiderunt* (Apoſtoli) *per epiſtolam, ſed multa etiam ſine ſcriptis: & ea quoque ſunt fide digna* (ſicut fide digna ſunt ea, quæ per epiſtolam tradiderunt) *eſt traditio: nihil quæras ampliùs*. Ubi enim ſumma eſt authoritas teſtificantis, ibi intellectum captivare nolle nefas eſt. Et Joannes Damaſcenus in orat. 1. de imaginibus, verba Baſilii à nobis citata exſcribit & adoptat.

His præmitti potuit Irenæus lib. 3. cap. 4. ubi hæc ſcribit: *Quid autem ſi neque Apoſtoli quidem Scripturas reliquiſſent nobis, nonne oportebat ordinem ſequi traditionis, quam tradiderunt iis quibus committebant Eccleſias? Cui ordinationi aſſentiunt multæ gentes barbarorum, quorum qui in Chriſtum credunt; ſine charta & atramento ſcriptam habentes per ſpiritum in cordibus ſuis ſalutem, & veterem traditionem diligenter cuſtodientes, in unum Deum credentes fabricatorem Cœli & terræ ...... hanc fidem qui ſine litteris crediderunt, quantùm ad ſermonem noſtrum barbari ſunt: quantùm autem ad ſententiam, & conſuetudinem, & converſationem, propter fidem, perquàm ſapientiſſimi ſunt, & placent Deo, converſantes in omni juſtitia, & caſtitate, & ſapientia*. Ex his autem

Sic argumentor breviter. Ex Irenæo, ſine Scriptura Sacra cum ſolis traditionibus non ſcriptis poteſt eſſe chriſtiana fides, ea ſcil. fides, quacum actus virtutum omnium chriſtianarum exercere, veram juſtitiam aſſequi, & Deo placere poſſumus. Ergo poſſumus aſſentiri prudenter aſſenſu ſuper omnia firmo propter traditiones non ſcriptas: fides enim chriſtiana eſt aſſenſus prudens ſuper omnia firmus. Atqui non poſſumus aſſentiri prudenter aſſenſu ſuper omnia firmo, niſi propter motivum ſummæ authoritatis, ut patet ex terminis. Ergo ex Irenæo, traditiones non ſcriptæ ſumma pollent authoritate.

Prob. 3. Authoritate Concilii Tridentini ſeſſ. 4. in decreto de canonicis Scripturis, ubi hæc habet: *Orthodoxorum Patrum exempla ſecuta* (Synodus) *omnes libros tam veteris quam novi Teſtamenti, cum utriuſque unus Deus ſit author, necnon traditiones ipſas, tum ad fidem tum ad mores pertinentes, tanquam vel oretenus à Chriſto, vel à Spiritu Sancto dictatas, & continua ſucceſſione in Eccleſia Catholica conſervatas, pari pietatis affectu ac reverentia ſuſcipit & veneratur*. Quibus verbis Synodus manifeſtè traditiones non ſcriptas, utpotè à Chriſto vel à Spiritu S. dictatas, exæquat libris divinis, adeòque parem illis authoritatem attribuit. Atqui libri divini ſummam habent authoritatem. Ergo, &c.

Prob. 4. Ratione à priori; quia traditiones apoſtolicæ tam ſunt verbum Dei, quàm Scriptura Sacra, cùm fuerint partim oretenùs à Chriſto, partim à Spiritu S. dictatæ Apoſtolis. Atqui verbum Dei, ſive ſcriptum ſit ab authore ſacro, ſive non, æqualem habet authoritatem, ſummam ſcilicet & ſummè infallibilem, & æqualiter dignum eſt ut ei aſſentiamur aſſenſu ſuper omnia firmo: non enim authoritatem habet, quia ſcriptum eſt, ſed quia eſt verbum Dei, qui ſummam habet veracitatem. Ergo, &c.

Quæres 1. Utrùm Scriptura Sacra ita ſit neceſſaria, ut ſine illa ſufficere non poſſent traditiones divinæ non ſcriptæ?

Reſp. Negativè. Nam 1. tempore B. Irenæi, ut ipſe teſtis eſt lib. 3. cap. 4. multæ gentes barbaræ, ab Apoſtolis olim ad Chriſtum converſæ, nullam habebant Scripturam S. & cum ſolis traditionibus non ſcriptis, quas diligenter cuſtodiebant, fidem chriſtianam habebant, & placebant Deo, *converſantes in omni juſtitia, & caſtitate, & ſapientia*. In hac autem pia converſatione perſeverantes, proculdubio ſalutem æternam conſequebantur. Ergo, &c.

2. Si Scriptura S. eſſet abſolutè & ſimpliciter neceſſaria, Chriſtus præcepiſſet Apoſtolis, ut doctrinam Evangelicam ſcripto traderent populis: at hoc eis non præcipit, ſed ſolùm ut docerent, juxta illud Matth. cap. ultim. *Euntes ergo docete omnes gentes*. Nec dic Chriſtum his verbis præcepiſſe Apoſtolis, ut docerent ſcripto: ex Apoſtolis enim plurimi nihil omninò ſcripſerunt, & gentibus ad quas miſſi fuerant, viva tantùm voce prædicarunt. Eos autem præceptum Domini in re præſertim graviſſimi momenti tranſgreſſos eſſe, quis credet?

Item Apoſtoli doctrinam Evangelicam totam vel ſinguli pro ſingulis regionibus ſibi commiſſis, vel ſaltem ſimul congregati, pro univerſo Orbe communiter ante diſceſſum ſuum edidiſſent; ſicut communiter ediderunt Symbolum fidei, quod tamen non ſcripſerunt, ſed ſolùm viva voce tradiderunt. Atqui neutrum fecerunt: nam nec ſcripſerunt omnes, & ex iis qui ſcripſerunt, aliqui pauca, nulli omnia ſcripſerunt.

Item Apoſtoli, & Apoſtolorum diſcipuli, qui ſcripſerunt doctrinam Evangelicam, ex primaria intentione ſcripſiſſent, & non ex occaſione aliqua tantùm.

At non ex primaria intentione, ſed ſolùm ex occaſione aliqua ſcripſerunt. Sic Marcus Evangelium ſcripſit, ad id precibus Romanorum compulſus; Lucas, quia viderat multos, ea quæ non perfectè noverant, auſos eſſe litteris mandare; Joannes, rogatus ab Aſianis Epiſcopis, ex occaſione tunc exorientis Ebionitarum hæreſis; & Matthæus, ut aliquod doctrinæ ſuæ memoriale Hebræis à ſe ad fidem recens converſis relinqueret.

3. Denique à tempore prædicationis Apoſtolorum ad tempus uſque quo ſcribebat Irenæus, hoc eſt, per tria ferè ſæcula, ut patet ex loco Irenæi ſuprà citato fidei puritas & integritas conſervata eſt apud multas gentes barbaras abſque omni Scriptura Sacra, & cum ſolis traditionibus non ſcriptis. Ergo ſimiliter abſque omni Scriptura Sacra hactenùs conſervari potuit, & uſque ad Mundi conſummationem conſervari poſſet in tota Eccleſia: ſicut enim Eccleſiæ illæ particulares apud barbaras gentes de quibus loquitur Irenæus, ab Apoſtolis fundatæ, doctrinam evangelicam totam, licèt non ſcriptam, diligenter cuſtodierunt per plura ſæcula, Deo ſpecialiter ad hoc eis providente: ita & tota Eccleſia eandem doctrinam totam, licèt non ſcriptam, Deo ſpecialiter ad hoc ei providente, hactenùs cuſtodire potuit, & uſque ad Mundi conſummationem cuſtodire poſſet diligenter.

Quæres 2. Utrùm ſaltem Scriptura Sacra ſufficere poſſit ſine traditionibus apoſtolicis?

Reſp. Præter Scripturam ſacram, neceſſarias eſſe traditiones apoſtolicas. Nam 1. multa ſunt fide tenenda, ut quòd B. Virgo ſemper fuerit virgo, quòd ſit Purgatorium, quòd baptiſmus parvulorum ſit ratus, quòd feſtum Paſchatis celebrandum ſit die dominico, quòd ſeptem ſint Sacramenta, nec plura nec pauciora, &c. Atqui hæc & alia ſimilia nullibi in Scriptura S. inveniuntur ſcripta. Ergo ſupereſt, ut credi poſſint & debeant propter traditionem apoſtolicam. Ergo, &c.

2. Quòd omnes libri veteris teſtamenti, qui ſunt in canone noſtro, ſint verè ſacri & divini, nonniſi ex traditione apoſtolica ſcire potuit Eccleſia: quòd enim ſint omnes ſacri & divini, nullibi in novo teſtamento ſcriptum eſt. Propter eandem rationem, multò minus aliunde quàm ex traditione apoſtolica, ſcire potuit Eccleſia libros illos omnes cum omnibus ſuis partibus ſacros eſſe & divinos. Item quòd Evangelium Marci & Evangelium Lucæ ſint Scriptura S., Eccleſia diſcere non potuit, niſi ex traditione apoſtolica: nam Marcus & Lucas non fuerunt Apoſtoli, nec in aliqua alia ſcriptura apoſtolica legitur illos, aſſiſtente Spiritu S. ſcripſiſſe.

3. Et maximè, quia Scriptura S. ſine traditionibus apoſtolicis ſufficere non poteſt ad profligandas omnes hæreſes: ſæpè enim novatores Scripturam appellant, & ex ea erroribus ſuis patrocinium quærunt, eam in alienum ſenſum detorquentes, ac ejus obſcuritate ſeſe involventes. Tunc autem in veritatis catholicæ ſubſidium neceſſariò vocandæ ſunt apoſtolicæ traditiones, ex eiſque inveſtigandus germanus Scripturæ ſenſus. Sic in Nicæna Synodo cùm Ariani epiſcopi blaſphemiæ ſuæ Scripturarum authoritatem obtenderent, & Conſubſtantialis vocabulum tanquam illis contrarium flagellarent, contra illos non ſolùm Scripturis pugnatum eſt, ſed etiam traditione, cujus inter alios uterque Dionyſius, Romanus ſcilic. & Alexandrinus, teſtes locupletiſſimi fuere. Vide Theodoret. lib. 1. hiſt. Eccl. cap. 8.

Ampliùs. Scriptura pluribus in locis obſcura eſt, & in varios ſenſus trahi poteſt, & aliquando trahitur. Tunc autem ad dirimendam controverſiam, & certò aſſequendam veram Scripturæ intelligentiam, neque recurri poteſt ad novam revelationem, nam Spiritus S. nihil de novo revelat Eccleſiæ, nec eam regit per novas revelationes, ſed per eas, quæ olim per Prophetas & Apoſtolos factæ ſunt: neque ſaltem ſemper recurri poteſt ad alium Scripturæ locum clariorem: rarò enim ſuppetent alia Scripturæ loca ita clara, ut nullum cavillandi locum relinquant protervis. Ergo ſaltem aliquando, imò ſæpè opus eſt traditione apoſtolica, clarè Scripturam explicante, & nullum prudens dubium circa germanum illius ſenſum relinquente.

ARTICULUS VI.

Quibus regulis diſcerni poſſint veræ traditiones à falſis.

QUæſtionem hanc abſolutiſſimè reſolvit Bellarminus lib. 4. de Verbo Dei cap. 9. ubi ad hunc finem quinque regulas proponit, quas hic cum eo exponimus.

I. regula. Quod Eccleſia univerſa tenet tanquam dogma fidei, nec tamen reperitur in S. Scriptura, habetur ex traditione apoſtolica.

Ratio eſt, quia quidquid Eccleſia univerſa credit eſſe de fide, reverà tale eſt: non enim poteſt Eccleſia univerſa errare in fide, ſive credendo eſſe de fide quod non eſt de fide, ſive non credendo eſſe de fide, quod eſt de fide, ut ſuo loco probabitur. Atqui nihil eſt de fide, quod non fuerit olim à Deo per Prophetas vel Apoſtolos aliquo modo revelatum: nihil enim poteſt eſſe de fide ſine revelatione aliqua divina, & revelationes divinas alias non habet Eccleſia, præter illas quæ antiquitùs factæ fuerunt per Prophetas & Apoſtolos: unde Eccleſia Epheſ. c. 2. dicitur ſuperædificata *ſuper fundamentum Apoſtolorum & Prophetarum*. Ergo quidquid Eccleſia univerſa credit eſſe de fide, fuit olim à Deo per Prophetas vel Apoſtolos aliquo modo revelatum, adeòque vel in Scriptura S. vel in traditionibus apoſtolicis continetur. Ergo ſi non habetur ex Scriptura S., habetur ex traditione apoſtolica. Juxta hanc regulam, quòd B. Virgo ſemper fuerit virgo, ab Apoſtolis viva voce traditum eſſe dicimus.

II. regula. Quod à ſolo Deo conſtitui potuit, & tamen ſervatur ab univerſa Eccleſia, quamvis nuſquam reperiatur ſcriptum in libris canonicis, à Deo per Apoſtolos Eccleſiæ viva voce traditum eſſe, pro certo ſtatuendum eſt.

Ratio eſt, quia Eccleſia univerſa non magis errare poteſt circa cultum divinum & ritus ſacros, quàm circa fidem. Ergo nihil ex iis quæ ſine institutione divina obſervari non poſſunt, obſervat, quod re ipſa non fuerit inſtitutum à Deo, proindeque ipſi à Deo per Apoſtolos, vel ſcripto, vel viva voce traditum. Ergo ſi quid hujuſmodi obſervat, nec in libris ſacris ſcriptum eſt, proculdubio de traditione apoſtolica venit. Juxta hanc regulam, quia Eccleſia univerſa baptizat parvulos, & hæreticos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti baptizatos non rebaptizat, ab Apoſtolis Eccleſiæ, quòd baptiſmus parvulorum ſit ratus, & quòd hæretici baptizantes in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, validè baptizent, viva voce traditum eſſe certò colligimus.

III. regula. Quod ab univerſa Eccleſia ſemper obſervatum fuit, meritò creditur ab Apoſtolis inſtitutum, licèt ab ipſamet Eccleſia inſtitui potuerit.

Hanc regulam tradit S. Auguſtinus lib. 4. de bapt. cap. 24. Juxta hanc regulam, certò tenemus jejunium quadrageſimale eſſe ex traditione apoſtolica, ſeu, quod idem eſt, præceptum jejunandi quadraginta diebus ante feſtum Paſchæ, ab Apoſtolis impoſitum, & viva voce traditum fuiſſe Eccleſiæ: quamvis enim tale præceptum imponere potuiſſet Eccleſia ipſa, ab ea tamen non eſſe impoſitum, ſed ab Apoſtolis, rectè colligimus ex eo quòd jejunium quadrageſimale ſemper in Eccleſia ſervatum fuerit, ut teſtis eſt Irenæus in ſua ad Victorem Pontificem epiſtola, apud Euſebium lib. 5. hiſtor. Eccl. cap. 24. & ante eum Ignatius Martyr in ſua ad Philippenſes epiſtola, quam docti ut genuinam recipiunt, licèt in manus Euſebii non venerit, & ſic nullam illius faciat mentionem.

Juxta

Juxta hanc eandem regulam, inter apoſtolicas traditiones meritò computamus feſtum Paſchæ, feſtum Nativitatis & Aſcenſionis Chriſti, feſtum Pentecoſtes, cæremonias in baptiſmo adhiberi ſolitas, &c. Licèt enim hæc & alia multa, ſi non eſſent inſtituta ab Apoſtolis, ab Eccleſia inſtitui potuerint, tamen ex eo quòd ſemper ſervata fuerint in univerſa Eccleſia, ab Apoſtolis profecta, & viva voce primitivæ Eccleſiæ tradita, rectiſſimè creduntur.

IV. regula. Si quando Patres omnes, ſeorſim ſcribentes, communi conſenſu docent aliquid de traditione apoſtolica deſcendere, velut ab Apoſtolis viva voce traditum, indubitate tenendum eſt.

Ratio eſt, quia idem ſentit univerſalis Eccleſia, quod ſic Patres omnes, etiam ſeorſim ſcribentes, communi conſenſu docent. Sed quod univerſalis Eccleſia ſentit de traditione apoſtolica deſcendere, certo certiùs ex ea deſcendit; alioquin univerſalis Eccleſia errare poteſt in materia fidei, quod abſque hæreſi dici non poteſt. Ergo, &c.

Porrò rectè addit Bellarminus ſufficere, ſi aliquot ex antiquioribus & magni nominis Patribus aſſerant aliquid traditum eſſe ab Apoſtolis, & cæteri ejuſdem rei meminerint, nec contradicant: tunc enim ſententia veterum illorum Patrum meritò cenſetur eſſe omnium aliorum, adeòque & ipſius univerſalis Eccleſiæ ſententia. Ratio eſt, quia quando aliquis veterum Patrum graviter erravit in materia fidei, nunquam non fuerunt multi alii, qui contradicerent.

V. regula. Illud certò tenere debemus venire de apoſtolica traditione, quod pro tali habetur ab Eccleſia apoſtolica, in qua integra & continuata eſt ſucceſſio Epiſcoporum ab Apoſtolis, hoc eſt, in qua aſcendendo per Epiſcopos ſibi invicem ſuccedentes, pervenitur ad Apoſtolum à quo fundata eſt, nec probari poteſt quòd ab aliquo ex illis Epiſcopis nova doctrina introducta fuerit.

Ratio eſt, quia tunc ſufficienter conſtat, in tali Eccleſia puras & integras conſervari traditiones Apoſtolicas. Hanc regulam tradit S. Irenæus lib. 3. cap. 3. & poſt eum Tertullianus in libro de præſcripr. c. 21. ubi hæc ſcribit: *Quid* (Apoſtoli) *prædicaverint, id eſt, quid illis Chriſtus revelaverit, & hic præſcribam, non aliter probari debere, niſi per eaſdem Eccleſias, quas ipſi Apoſtoli condiderunt, ipſi eis prædicando, tam viva, quod aiunt, voce, quàm per epiſtolas poſteà. Si hæc ita ſunt, conſtat proinde omnem doctrinam, quæ cum illis Eccleſiis apoſtolicis, matricibus & originalibus fidei conſpiret, veritati deputandam, id ſine dubio tenentem, quod Eccleſia ab Apoſtolis, Apoſtoli à Chriſto, Chriſtus à Deo ſuſcepit.*

Porrò cùm in nullis Eccleſiis apoſtolicis, excepta Romana, integra & certò continuata ſucceſſio ab Apoſtolis inveniatur jam à multis ſæculis, jam à multis ſæculis hæc quinta regula quadrat in ſolam Eccleſiam Romanam, in qua certa eſt ſucceſſio, quamque nulla unquam novitatis labes infecit: quapropter ex ea ſola certum haberi poteſt argumentum ad probandas traditiones apoſtolicas, atque de ea etiam nunc jure meritò cum Irenæo, loco proximè citato, dicimus: *Maxima & antiquiſſima, & omnibus cognita, à glorioſiſſimis duobus Apoſtolis Petro & Paulo Romæ fundata & conſtituta Eccleſia, eam quam habet ab Apoſtolis traditionem, & annuntiatam hominibus fidem, per ſucceſſiones Epiſcoporum pervenientem uſque ad nos, indicantes; confundimus omnes eos, qui quoquomodo per ſui placentiam malam, vel vanamgloriam, vel per cæcitatem & malam ſententiam, præterquam oportet, colligunt.* Hactenùs de regulis, quæ aſſignari poſſunt præter Concilium generale, & definitiones ſummorum Pontificum, ab Eccleſia receptas, de quibus aliàs ſuo loco. Nunc ſit

DISPUTATIO V.

De Conſtitutivo Eccleſiæ.

Eccleſia, quæ græcè idem eſt, ac evocatio vel convocatio latinè, variè in Scriptura accipitur. Et 1. quidem, pro ſocietate impiorum, ut Pſal. 25. ubi dicit David: *Odivi Eccleſiam malignantium*. 2. Pro cœtu hominum ethnicorum, ut Actor. cap. 19. ubi de populo Epheſino dicitur: *Erat enim Eccleſia confuſa*. 3. Pro cœtu fidelium, ut Actorum cap. 12. ubi legitur: *Oratio fiebat ſine intermiſſione ab Eccleſia ad Deum pro eo*. 4. Pro locis ſacris, & templis, in quibus fideles conveniunt, ut 1. Corinth. cap. 11. ubi ſic ait Apoſtolus: *Convenientibus vobis in Eccleſiam, audio ſciſſuras eſſe inter vos*. 5. Pro iis qui præſunt fidelibus, ſeu pro Epiſcopis; ut Matth. cap. 18. ubi ſic loquitur Chriſtus: *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus*. 6. Pro cœtu fidelium omnium, ut Matth. cap. 16. ubi Chriſtus ait Petro: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam*. 7. Pro cœtu aliquorum tantùm fidelium, ut 1. Cor. c. 1. ubi his ſuam epiſtolam exorditur verbis Apoſtolus: *Paulus .... Eccleſiæ Dei, quæ eſt Corinthi, ſanctificatis in Chriſto Jeſu, &c.*

Eccleſiam catholici Doctores ſolent dividere in Eccleſiam triumphantem & militantem. Eccleſia triumphans eſt cœtus beatorum, qui cum Chriſto regnant, & æternum regnaturi ſunt in patria. Eccleſia militans eſt cœtus hominum in via profitentium fidem Chriſti, & ſub vexillis ejus militantium. De Eccleſia militante hìc perpetuò agitur, & ſubdividitur in univerſalem & particularem. Eccleſia particularis eſt cœtus hominum fidem Chriſti profitentium ſub uno vel pluribus Epiſcopis, ut Eccleſia Tullenſis, Eccleſia Gallicana, &c. Eccleſia univerſalis eſt cœtus univerſus hominum fidem Chriſti profitentium ſub Epiſcopis, & ſummo in terris Chriſti Vicario Romano Pontifice. Hoc ſecundo ſenſu ſemper Eccleſia ſumitur, quotieſcunque ſimpliciter nominatur Eccleſia.

Dari veram Chriſti Eccleſiam fide certum eſt, & apertè docent Scripturæ, Symbolum Apoſtolorum, & Symbolum Conſtantinopolitanum, nec diffitentur hæretici, contra quos hìc diſputabimus. Contra ethnicos verò probatur omnibus argumentis, quibus ſuo loco demonſtrata eſt religionis chriſtianæ veritas. Suppoſita igitur veræ Chriſti Eccleſiæ exiſtentia, quæritur quænam ſit vera ejus definitio. Sed antequam reſolvi poſſit hæc quæſtio, duo alia quærenda ſunt, nempe quinam ſint, & quinam non ſint de Eccleſia?

Non eſſe in vera Dei Eccleſia infideles non baptizatos, & diverſam à chriſtiana religione ſectam profitentes, apertè docet Apoſtolus 1. Corinth. c. 5. cùm ait: *Quid enim mihi de iis, qui foris ſunt, judicare?* Major eſt difficultas de catechumenis, ſchiſmaticis, hæreticis, apoſtatis & excommunicatis, de quibus ſeorſim agendum eſt ſequentibus Articulis.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrùm Catechumeni ſint de Eccleſia.

RESPONSIO.

Catechumeni non ſunt in Eccleſia.

Prob. 1. Ex Script. Nam Actor. cap. 2. dicitur: *Qui ergo receperunt ſermonem ejus, baptizati ſunt, & appoſitæ ſunt in die illa animæ circiter tria millia*. Ex quibus verbis apparet eos, qui crediderunt, non fuiſſe in Eccleſia, niſi poſtquam baptizati fuerunt.

Prob. 2. Ex Patribus. Nam ſic loquitur Gregorius Nazian.

Nazianz. orat. in ſanctum baptiſma: *Quandiu in catechumenorum es numero, in veſtibulo pietatis es: introeundum tibi eſt, pertranſeundum atrium, ſancta intuenda, &c.* Et S. Chryſoſt. hom. 24. in Joan. *Alienus eſt catechumenus à fideli; non habet idem principium, non eandem civitatem, non eundem parentem, non victum, non veſtitum, non menſam, non caſtrum, non domum, nihil commune.* At ſi catechumenus eſt tantùm in veſtibulo, ſi non habet eandem civitatem, eandem domum cum fideli, ſi nihil eſt utrique commune, cùm fidelis ſit in Eccleſia, ipſum foris eſſe neceſſe eſt.

Prob. 3. Ex Eugenio Papa in inſtructione Armenorum, ubi ſic loquitur: *Primum omnium ſacramentorum locum tenet ſanctum baptiſma, quod vitæ ſpiritualis janua eſt; per ipſum enim membra Chriſti, ac de corpore efficimur Eccleſiæ.* Ergo catechumeni, cùm baptizantur, incipiunt eſſe membra Chriſti & de corpore Eccleſiæ, adeòque non ſunt de corpore Eccleſiæ ante baptiſmum.

Obj. Nemo ſalvari poteſt, niſi ſit in Eccleſia. Atqui catechumeni ſalvari poſſunt ſine baptiſmo in re ſuſcepto. Ergo catechumeni ante baptiſmum in re ſuſceptum ſunt in Eccleſia. Minorem disertè aſſerit S. Ambroſius in oratione de obitu Valentiniani junioris, qui cùm adhuc eſſet catechumenus, interfectus eſt; & ratio convincit, quia catechumenus juſtificari poteſt cum voto baptiſmi. Major verò probatur ex Conc. Lateranen. IV. cap. *Firmiter*, ubi dicitur: *Una eſt fidelium univerſalis Eccleſia, extra quam nullus omnino ſalvatur.* Idem magno conſenſu docent Patres.

Reſp. diſt. maj. Nemo ſalvari poteſt, niſi in Eccleſia ſit vel in re vel ſaltem in voto, C. maj. In re, N. maj. & conceſſa min. diſt. conſ. Ergo catechumeni ante baptiſmum in re ſuſceptum, in Eccleſia ſunt in voto, C. conſeq. In re, N. conſ. Itaque ex eo quòd catechumeni ſalvari poſſunt ſine baptiſmo in re ſuſcepto, non ſequitur, quòd ſint actu in Eccleſia ante baptiſmum, quia ad juſtificationem, adeòque ad ſalutem, modò aliæ non deſint conditiones ad id requiſitæ, votum ſuſcipiendi baptiſmum, proindeque votum ingrediendi Eccleſiam ſufficere illis poteſt.

Dices. S. Auguſtinus tract. 4. dicit catechumenos eſſe in Eccleſia. *R.* diſt. Dicit catechumenos eſſe actu in Eccleſia. N. Eſſe potentia, C. Hujus reſponſionis bonitas probatur ex lib. 2. de Symbolo ad Catechumenos, ubi ſic eos alloquitur: *Nondum quidem adhuc per ſacrum baptiſmum renati eſtis, ſed per crucis ſignum in utero ſanctæ matris Eccleſiæ jam concepti eſtis. Agit itaque hæc mater congruis alimentis prius paſcere quos portat, ut poſt partum lætetur ſe tales ſuſcepiſſe, quos ſpiritualiter nutriat.* Catechumeni igitur, juxta S. Auguſtinum, ſe habent ad Eccleſiam, ſicut homines tantùm concepti, & nondùm nati, ſe habent ad rempublicam. Tales autem non ſunt actu, ſed potentia tantùm partes & membra reipublicæ; nec incipiunt eſſe actu partes & membra reipublicæ, niſi cùm naſcuntur. Ergo, juxta S. Auguſtinum, catechumeni ſunt potentia tantùm partes & membra Eccleſiæ, nec incipiunt eſſe actu partes & membra Eccleſiæ, niſi cùm renaſcuntur per baptiſmum.

ARTICULUS II.

Utrum Schiſmatici ſint de Eccleſia.

Responsio.

Schiſmatici non ſunt in Eccleſia.

Prob. 1. Ex praxi univerſalis Eccleſiæ, quæ in die Paraſceves orat pro ſchiſmaticis, ut eos Deus ad Eccleſiam catholicam revocare dignetur. At hoc certè non oraret, ſi non ſentiret eos eſſe extra Eccleſiam.

Prob. 2. Ex Pelagio Pontifice 24. 1. can. *Schiſma*, ubi inter alia hæc habet: *Noli ergo, quaſi nulla ſchiſmaticorum atque Eccleſiæ differentia ſit, velle indifferenter utrorumque ſacrificiis ſociari .... unam .... quæ Chriſti corpus eſt, conſtat eſſe Eccleſiam, quæ in duo vel plura dividi non poteſt. Simul enim cùm ab ea quiſque receſſerit, eſſe deſiſtit Eccleſia* (apud eum ſcilicet, ut addit Gloſſa.)

Prob. 3. Ex Patribus, Cypriano, Hieronymo, Auguſtino, & Fulgentio. Cyprianus ſic loquitur in epiſtol. 66. ad Florentinum Pupian. *Scire debes Epiſcopum in Eccleſia eſſe, & Eccleſiam in Epiſcopo; & ſi qui cum Epiſcopo non ſint, in Eccleſia non eſſe.* Ratio, juxta S. Doctorem, ibidem eſt, quia Eccleſia eſt *plebs ſacerdoti adunata, & paſtori ſuo grex adhærens.* At certè ſchiſmatici non ſunt cum Epiſcopo. Ergo, &c.

Hieronymus in c. 1. Amos hæc ſcribit: *In filiis Ammon .... ſchiſmaticos accipimus: qui ſeparant quidem deceptam multitudinem ab Eccleſia Dei, & rudes animas quæ nuper Chriſti concepere ſermonem, abrumpunt & dividunt, tamen hoc non faciunt crudelitate, qua hæretici deceptos quouſque trucidant, ſed in eadem regula fidei permanentes, dilatare cupiunt terminos ſuos, & nomen gloriæ in poſteros mittere.* Igitur puri ſchiſmatici, juxta S. Doctorem, in aliquo differunt ab hæreticis, & in aliquo cum illis conveniunt. Differunt in eo, quòd regulam fidei ſervent, hæretici verò corrumpant, ſicque trucident animas, fidem eis eripiendo. In eo conveniunt, quòd, ſicut hæretici ab Eccleſia Dei deceptam multitudinem ſeparent, vanæque gloriæ æſtro perciti, terminos ſuos dilatare cupiant, & augere ſtudeant numerum proſelytorum ſuorum, quos ſecum abrumpunt & dividunt ab Eccleſia Dei.

Hieronymo planè conſonat Auguſtin. lib. de fide & ſymbolo c. 10. *Hæretici de Deo falſa ſentiendo, ipſam fidem violant; ſchiſmatici autem diſſenſionibus iniquis à fraterna charitate diſſiliunt, quamvis ea credant quæ credimus. Quapropter nec hæreticus pertinet ad Eccleſiam, quæ diligit Deum* & quia diligit Deum, de eo nonniſi vera ſentit) *nec ſchiſmaticus, quoniam* (Eccleſia) *diligit proximum, & ideo peccatis proximi facilè ignoſcit*, quod non faciunt ſchiſmatici, qui ex illis occaſionem ſumunt ſeparandi ſe, & conventus ſuos ſeorſim agendi.

Fulgentius denique lib. de fide ad Petrum diaconum ſic ait, cap. 38. *Firmiſſimè tene ...... hæreticos atque ſchiſmaticos, qui extra Eccleſiam catholicam præſentem finiunt vitam, in ignem æternum ituros.* Et c. 39. *Firmiſſimè tene ..... quemlibet hæreticum ſive ſchiſmaticum etiam in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti baptizatum, ſi Eccleſiæ catholicæ non fuerit aggregatus ... nullatenus poſſe ſalvari.*

Prob. 3. Schiſmatici hoc ipſo præcisè quòd ſunt ſchiſmatici, nec habent, nec habere poſſunt juriſdictionem Eccleſiaſticam. Ergo hoc ipſo præcisè quòd ſunt ſchiſmatici, non ſunt ampliùs de Eccleſia. Conſeq. patet: nam v. gr: quare Epiſcopus ſchiſmaticus per ſchiſma amittit omnem juriſdictionem epiſcopalem, niſi quia per ſchiſma deſinit eſſe in Eccleſia, & ab eo, qui eſt extra Eccleſiam, juriſdictio epiſcopalis exerceri non poteſt; ſive, quod idem eſt, niſi quia, hoc ipſo præcisè quòd ſchiſmaticus eſt, foris eſt, & ab iis, qui foris ſunt, jus Eccleſiaſticum ſive in Eccleſia, ſive etiam extra Eccleſiam dici, etiam jure divino repugnat.

Prob. Itaque *ant.* 1. ex 7. 1. cap. *Novatianus*; ubi dicitur: *Qui ergo nec unitatem ſpiritus, nec conjunctionem pacis obſervat, & ſe ab Eccleſiæ vinculo, atque à ſacerdotum collegio ſeparat, Epiſcopi nec poteſtatem poteſt habere, nec honorem, qui epiſcopatus nec unitatem voluit tenere, nec pacem.* Quæ verba Cypriani ſunt in epiſtol. 58. ad Antonianum. 2. Ex S. Thoma 2. 2. quæſt. 39. art. 3. in O. ubi hæc habet: *Poteſtas* (juriſdictionalis) *non immobiliter adhæret: unde in ſchiſmaticis & hæreticis non remanet: unde non poſſunt nec abſolvere, nec excommunicare, nec indulgentias facere, aut aliquid hujuſmodi: quòd ſi fecerint, nihil eſt actum.*

Prob. 4. A priori. Quia Eccleſia eſt unum corpus, politicum ſcil. & morale, juxta illud Apoſtoli Rom. cap. 12. *Multi unum corpus ſumus in Chriſto*: adeòque ſicut corpus phyſicum eſt unum totum phyſicum,

reſul-

Digitized by Google

reſultans ex unione phyſica membrorum phyſicorum inter ſe & cum capite phyſico ; ita Eccleſia eſt unum totum morale, reſultans ex unione morali membrorum moralium inter ſe & cum capite morali. Atqui hæc unio moralis conſiſtit in communicatione membrorum inter ſe & cum capite. Ergo Eccleſia eſt unum totum morale, reſultans ex communicatione membrorum inter ſe & cum capite. Ergo Eccleſia eſt unum totum morale, conſtans membris inter ſe & cum capite communicantibus. Ergo qui vel cum capite, vel cum membris cum capite communicantibus communicare renuit, non eſt de Eccleſia. Sed ſchiſmatici vel cum capite, vel cum membris cum capite communicantibus communicare renuunt : nam vel nolunt ſubeſſe capiti, & ab eo dependere, vel à membris communicantibus cum capite ſeparant ſe, in publicis ſcilic. religionis actibus, hoc eſt, in divinorum celebratione & participatione ſacramentorum. Ergo ſchiſmatici non ſunt de Eccleſia.

Amplius. Eccleſia eſt una ; eſt enim unum corpus, juxta illud Apoſtoli 1. Corinth. cap. 10. *Unum corpus multi ſumus, omnes, qui de uno pane participamus ;* Item eſt unum ovile, juxta illud Chriſti, Joan, cap. 10. *Fiet unum ovile & unus paſtor*. Ergo qui non eſt de unitate Eccleſiæ, non eſt de Eccleſia : ſicut quia corpus humanum unum eſt, quod non eſt de unitate corporis humani, ſeu quod non participat unitatem corporis humani, non eſt de corpore humano. Atqui ſchiſmatici non ſunt de unitate Eccleſiæ. Ergo, &c.

Prob. ſubſ. Nam unitas Eccleſiæ conſiſtit indiviſibiliter in morali colligatione membrorum Eccleſiæ inter ſe & cum capite ; & hæc moralis colligatio indiviſibiliter conſiſtit in tribus, nempe in externa profeſſione ejuſdem fidei, externa participatione eorumdem religionis actuum, quorum præcipuus eſt ſacrificii celebratio ; & debita ſubordinatione ac ſubjectione ad caput Eccleſiæ. Ergo qui vel in aliquo ex his tribus deficit, Eccleſiæ unitatem non participat. Atqui ſchiſmatici, licèt exteriùs eandem profiteantur fidem, quàm profitentur membra capiti ſubjecta, vel capiti ſubeſſe, vel publicis religionis actibus cum membris capiti ſubjectis participare, vel etiam utrumque renuunt. Ergo non ſunt de unitate, ſed ab illa ſe ipſi ſeparant, & abſcindunt ; unde ſchiſmatici vocantur ; nam ſchiſma græcè idem eſt ac ſciſſio latinè. Vide S. Thomam 2. 2. qu. 39. art. 1. in O.

Obj. Quandiu quis eandem fidem tenet & profitetur, quam tenet & profitetur univerſalis Eccleſia, tandiu membrum eſt univerſalis Eccleſiæ. Atqui ſchiſmaticus eandem fidem tenet & profitetur, quam tenet & profitetur univerſalis Eccleſia. Ergo, &c. *R.* neg. maj. cujus falſitas patet ex modò dictis. *Prob.* tamen *maj.* Eccleſia eſt præcisè ſocietas fidelium. Ergo, &c. *Prob. ant.* 1. Ex Nicolao Papa de conſecrat. diſt. 1. can. *Eccleſia*, ubi ſic ait : *Eccleſia, ideſt, Catholicorum collectio, quomodo ſine Apoſtolica Sedis inſtituetur nutu?* 2. Ex Conc. Later. IV. c. *Firmiter*, ubi ſic loquitur : *Una eſt fidelium univerſalis Eccleſia, extra quam nullus omninò ſalvatur.*

Reſp. neg. ant. *Ad* 1. *prob. Reſp.* Nicolaum Papam per to *Catholicorum*, homines intelligere non ſolùm unam & eandem veram fidem profitentes, ſed etiam inter ſe communione conjunctos, cum debita ſubjectione & ordine ad caput Eccleſiæ. *R. Ad* 2. *prob.* Concilium poſt verbum hoc, *fidelium*, hæc alia ſubintelligere, inter ſe communione conjunctorum, & uni capiti Romano Pontifici ſubjectorum : ſumit enim hic Synodus vocabulum *Fidelis* ſecundùm vulgarem ejus acceptionem, juxta quam fidelis dicitur is, qui non ſolùm eandem fidem profitetur, quam profitetur univerſalis Eccleſia, ſed etiam ejus capiti ſubjectus eſt, ejuſque membris cæteris communicat. Ex dictis hactenùs,

1. Qui ſubeſſe Romano Pontifici, vel membris Eccleſiæ illi ſubjectis communicare renuit, non eſt de Eccleſia : talis enim ſchiſmaticus eſt : *Schiſmatici dicuntur*, inquit S. Thomas 2. 2. quæſt. 39. art. 1. in O. *qui ſubeſſe renuunt Summo Pontifici, & qui membris Eccleſiæ ei ſubjectis communicare recuſant.* Ratio eſt, quia tales abſcindunt ſe ab unitate Eccleſiæ, quæ ut ibidem dicit S. Doctor, in duobus conſiſtit, *ſcil. in connexione membrorum Eccleſiæ ad invicem ſeu communicatione, & in ordine omnium membrorum Eccleſiæ ad unum caput* ... quod eſt *ipſe Chriſtus, cujus vicem in Eccleſia gerit Summus Pontifex.*

Dices. Schiſmaticus, qui Romano Pontifici ſubeſſe renuit, vult ſubeſſe Chriſto, ſupremo Capiti Eccleſiæ. Ergo adhuc eſt de Eccleſia. *Reſp.* neg. ant. Nam nec vult, nec velle poteſt ſubeſſe Chriſto, qui contra eum rebellat. At contra Chriſtum rebellat, qui non vult ſubeſſe Romano Pontifici : cùm enim Chriſtus ſuum in terris Vicarium conſtituerit Romanum Pontificem, ſicut qui hunc audit, Chriſtum audit ; ita qui hunc ſpernit, Chriſtum ſpernit, juxta illud ipſius Chriſti, Luc. cap. 10. *Qui vos audit, me audit : & qui vos ſpernit, me ſpernit.*

Dices. Meletius Antiochenus non fuit extra Eccleſiam. Atqui tamen non communicavit cum Romano Pontifice. Ergo, &c. *Prob. maj.* Nam numeratur inter Epiſcopos, qui Synodo generali Conſtantinopolitanæ I. interfuerunt, ipſiuſque ante Synodi clauſulam vita defuncti, exequias celebravere cæteri, qui tunc aderant, Epiſcopi, S. Gregorio Nyſſ. illum oratione funebri proſequente, in qua de eo ſic loquitur : *Auxit nobis numerum Apoſtolorum novus Apoſtolus, qui cooptatus eſt in ordinem Apoſtolorum. Traxerunt enim Sancti ad ſe moribus conſimilem : athletam athletæ : coronatum coronati ; animo caſtum, corde purum : præconem ſermonis miniſtri ſermonis, &c.* Prætereà, ut ſanctus ab Eccleſia colitur : quæ certè in hominem, qui ab unitate Eccleſiæ abſciſſus vixerit & obierit, cadere non poſſunt.

Reſp. Conced. maj. diſt. min. Meletius Antiochenus non communicavit cum Romano Pontifice ea communicatione, quæ eſſentialis eſt unitati Eccleſiaſticæ. Neg. min. Ea communicatione ; quæ unitati Eccleſiaſticæ accidentalis eſt, Subdiſt. Non communicavit affectu & in præparatione animi, N. iterùm min. Non communicavit actu, ſed abſque ulla ſua culpa, C. min.

Nota. Duplex hic diſtinguenda eſt communicatio cum Romano Pontifice ; una ſcil. quæ eſſentialis eſt unitati Eccleſiaſticæ, quia ſine illa unitas Eccleſiæ eſſe non poteſt ; altera verò, quæ unitati Eccleſiaſticæ accidentalis eſt, quia non ad eſſe, ſed ſolùm ad bene eſſe unitatis Eccleſiæ neceſſaria eſſe poteſt.

Primo modo cum Romano Pontifice communicavit Meletius : nam ſemper Romanum Pontificem ut univerſalis Eccleſiæ caput agnovit, & ut tali debitam reverentiam & obedientiam exhibere ſemper paratus fuit. Secundo modo non actu quidem, ſed affectu, & in animi præparatione communicavit Meletius cum Romano Pontifice : non enim ut Epiſcopus litteras pacificas ad Romanum Pontificem ſcripſit, nec ab eo recepit ; ſed ejuſmodi litteras, quibus inter ſe communicabant Epiſcopi, & ad Romanum Pontificem dare, & ab eo viciſſim cum debita reverentia recipere, ſemper paratus fuit : unde ſi nec dedit, nec recepit, hoc ita factum eſt, non quia ipſe Romani Pontificis communionem aut rejecit, aut neglexit, ſed quia Romanus Pontifex cum eo ut Epiſcopo communicare noluit, eò quòd cum Ariani ab arianæ factionis fautore Conſtantio poſtulaverant ad epiſcopatum Antiochenum ; cùm tamen orthodoxi, quotquot aderant, Epiſcopi in ejus electionem conſenſiſſent, eamque nervis omnibus promoviſſent : quod cùm ignoraret Romanus Pontifex, errore facti epiſcopalem cum Meletio communionem inire renuit.

Meletius igitur Antiochenus non fuit extra Eccleſiam, quia non recuſavit ſubeſſe Rom. Pontifici, ut capiti univerſalis Eccleſiæ ; ſed nec recuſavit communicare cum membris Eccleſiæ Romano Pontifici ſubjectis. Nam 1. non recuſavit communicare cum Eccleſiis orientalibus, cum Rom. Pontifice communione

junctis; adfuit enim ſecundæ Synodo œcumenicæ, ut jam obſervatum eſt, adeòque cùm omnibus Epiſcopus, a quibus celebrata eſt, communicavit. 2. Non recuſavit communicare cum occidentalibus Eccleſiis, ſed cum illis communionem etiam epiſcopalem habere & fovere, dando & recipiendo litteras pacificas, paratiſſimus fuit; quominus enim talem communionem cum Occidentalibus Eccleſiis habuerit & foverit, non per ipſum ſtetit, ſed per Occidentales Epiſcopos, qui, ut ait Baſilius epiſtol. 349. *ex ignorantia veritatis epiſcopatu abdicabant virum Dei, admirabilem Meletium.*

2. Qui non vult ſubeſſe Epiſcopo ſuo particulari, nec vult communicare cum Eccleſia particulari, quæ Epiſcopo illi ſubeſt, niſi tamen ab eis ſeparet ſe, quia in hæreſim vel ſchiſma inciderunt, non eſt ampliùs de Eccleſia. Hoc expreſsè docet S. Cyprianus in epiſt. 66. ad Puppianum: *Scire debes*, inquit, *Epiſcopum in Eccleſia eſſe, & Eccleſiam in Epiſcopo, & ſi qui cum Epiſcopo non ſint, in Eccleſia non eſſe: & fruſtrà ſibi blandiri eos qui pacem cum ſacerdotibus Dei non habentes obrepunt, & latenter apud quoſdam communicare ſe credunt, quando Eccleſia, quæ Catholica una eſt, ſciſſa non ſit, neque diviſa, ſed ſit utique connexa, & cohærentium ſibi invicem Sacerdotum glutino copulata.*

Ratio eſt, quia omnes Epiſcopi inter ſe communione conjuncti, & ſubjecti Romano Pontifici ut capiti, ſunt unus moraliter ſacerdos, vel, ſi vis, ſunt unum corpus morale: ſicut membra humana inter ſe phyſicè conjuncta, ſunt unum corpus humanum. Unde ſicut manus v. g. cùm ſeparatur à brachio, eo ipſo ſeparatur à toto corpore humano; ita qui ſeparat ſe à ſuo paſtore, eo ipſo ſeparat ſe à toto corpore paſtorum. Sed qui ſeparat ſe à toto corpore paſtorum, abſcindit ſe ab unitate Eccleſiæ, & ita de Eccleſia eſſe deſinat neceſſe eſt. Similiter cùm omnes particulares Eccleſiæ inter ſe communione conjunctæ, & ſubjectæ Romano Pontifici, ſint una moraliter Eccleſia, unum corpus morale; qui ſeparatur ab una, hoc ipſo ab omnibus aliis ſeparatur.

Dices. Qui non vult ſubeſſe Epiſcopo ſuo particulari, aut non vult communicare cum Eccleſia particulari, huic Epiſcopo ſubjecta, non eſt ſchiſmaticus. *Reſp.* neg. *Probabis*. Ut ſupponi poteſt, & ſupponitur, vult adhuc ſubeſſe Romano Pontifici; ut capiti univerſalis Eccleſiæ, & vult adhuc communicare cum univerſali. Ergo, &c. *Reſp.* neg. ant. quoad utramque partem. Nam 1. qui ſeparat ſe à particulari ſuo Epiſcopo, ſeparat ſe à toto corpore paſtorum: & qui ſeparat ſe à toto corpore paſtorum, ſeparat ſe à Romano Pontifice, ut capite corporis illius. At qui ſeparat ſe à Romano Pontifice, ut capite corporis paſtoralis, profectò non vult ſubeſſe Romano Pontifici, ut capiti univerſalis Eccleſiæ; aut certè non tantùm vult, quantùm ad vitandum ſchiſma, & unitatem Eccleſiæ ſervandam requiritur.

2. Similiter qui non vult communicare cum Eccleſia particulari in caſu propoſito, ſeparat ſe ab illa, & ita ſeparat ſe ab omnibus aliis Eccleſiis particularibus, ex quibus & illa conflatur una moraliter Eccleſia, quæ dicitur & eſt Eccleſia univerſalis, adeòque ſeparat ſe ab Eccleſia univerſali. At qui ſeparat ſe ab Eccleſia univerſali, quomodo ſeriò velle poteſt cum illa communicare? Aut ſi aliquo modo poteſt, certè non poteſt tantùm, quantùm ad ſervandam unitatem Eccleſiæ, ac proinde quantùm ad ſchiſma vitandum velle oportet. Pro quo

Nota. Unitas Eccleſiæ reſultat ex morali membrorum ejus inter ſe unione, non qualicumque, ſed tali, ut vi illius omnia membra Eccleſiæ non quidem per corporalem, quod fieri non poteſt, ſed per affectivam, ut ita loquar, præſentiam immediatè inter ſe communicent: unitas enim Eccleſiæ talis eſt, ut nullam membrorum ejus ſciſſionem compati poſſit. Ergo qui renuit communicare cum aliquibus membris Eccleſiæ, quantumvis velit communicare cum cæteris, deficit ab illa morali unione, ex qua reſultat unitas Eccleſiæ. Ergo quantùm in ſe eſt, ſcindit hanc unitatem, eamque violat. Ergo ſchiſmaticus eſt.

Dices. Si ita eſt, Meletius Antiochenus, de quo jam ſupra, fuit ſchiſmaticus. *Reſp.* neg. *Probabis*. Nam 1. renuit ſubeſſe Paulino legitimo Antiochiæ Epiſcopo. 2. Imò contra illum ſedem epiſcopalem Antiochiæ erexit. 3. Saltem renuit communicare cum Paulino & Antiochenis ei adhærentibus, & cum Pontifice Romano totoque Occidente communicantibus.

Reſp. ad 1. & 2. Non Paulinum Meletii, ſed potiùs Meletium Paulini Epiſcopum fuiſſe, nec Meletium contra Paulinum, ſed potiùs Paulinum contra Meletium ſediſſe: Meletius enim ante Paulinum ordinatus fuit Antiochenus Epiſcopus; cùm Meletius vivente adhuc Conſtantio, Paulinus verò nonniſi poſt ejus obitum ordinatus fuerit; & Meletium legitimè ordinatum fuiſſe conſtat ex eo quòd orthodoxi Epiſcopi, qui tunc Antiochiæ aderant, in ejus ordinationem conſenſerint, eamque pro viribus promoverint, ut teſtatur Theodoretus lib. 2. hiſtor. Eccl. c. 31. *Apoſtolicorum*, inquit, *dogmatum defenſores, quibus magni Meletii & ſanitas doctrina, & vita ſanctitas, & virtutum copia probè cognita erat, conſenſum præbuerunt; ſummoque ſtudio curarunt, ut decretum ea de re præſcriberetur, & cunctorum ſubſcriptionibus firmaretur.*

Reſp. ad 2. Hoc eſſe falſum, ut patet ex Theodor. lib. 5. hiſt. Eccl. c. 3. *Meletius*, inquit, *vir omnium mortalium mitiſſimus, amanter ſimul ac leniter Paulinum his verbis compellavit: Quandoquidem & mihi harum ovium Dominus ipſe curam commiſit, & tu aliarum curam ſuſcepiſti, oveſque inter ſe in religione conſentiunt, jungamus greges, o amice, & contentionem de primatu deponamus: gregemque in commune paſcentes, communem ejus curam ex æquo impendamus.* Meletius igitur paratiſſimus fuit ad communicandum etiam cum Paulino & Antiochenis eum ſequentibus.

Dices. Ergo Paulinus fuit ſchiſmaticus, ſicut fuerunt Novatianus & Meletius Ægyptius. *R.* neg. Tum quia nonnulla fuit contra Meletii ordinationem præſumptio, ex eo quòd ab hæreticis poſtulatus fuerat ad Epiſcopatum Antiochenum: unde facilè fieri potuit, ut Paulinus inculpabiliter crederet eum non fuiſſe legitimè promotum: tum quia Paulinus epiſcopalem dignitatem non invaſit, imò nec ambivit, ſed etiam rogatus à Lucifero, Epiſcopo tunc apprimè catholico, & confeſſore, pacis orthodoxo inter Antiochenos conciliandæ ſtudio ſuſcepit. At Novatianus contra Cornelium, de cujus legitima ordinatione dubium nullum eſſe poterat, Romanam Sedem occupavit. Et Meletius Ægyptius, ut teſtatur S. Athanaſius in Apolog. 2. à Petro Alexandrino de variis criminibus in Synodo convictus & damnatus, contra Petrum ipſum, & ſucceſſores ejus Achyllam & Alexandrum, citra controverſiam omnem, legitimos Alexandrinæ Sedis præſules rebellavit.

ARTICULUS III.

Utrùm hæretici ſint de Eccleſia.

RESPONSIO.

NOtorii hæretici non ſunt de Eccleſia.

Prob. 1. Ex Script. Nam Joannes Apoſtolus de manifeſtis quibuſdam hæreticis ſic loquitur ep. 1. cap. 2. *Ex nobis prodierunt, ſed non erant ex nobis: nam ſi fuiſſent ex nobis, permanſiſſent utique nobiſcum.* Illi igitur hæretici, de quibus loquitur Joannes, non permanſerunt in Eccleſia, ſed ex ea foras prodierunt per manifeſtam hæreſim. Atqui eadem ratio eſt pro omnibus aliis hæreticis, qui ut tales manifeſti ſunt. Ergo, &c.

Prob. 2. Ex Conc. Later. IV. c. *Firmiter*, ubi dicitur unam eſſe fidelium univerſalem Eccleſiam, hoc eſt, unam eſſe univerſalem Eccleſiam conſtantem

ex fide-

ex fidelibus. Atqui Synodus hìc per fidem intelligit ſaltem eos, qui exteriùs veram fidem profitentur. Ergo ex Synodo, ii non ſunt de Eccleſia, qui non veram fidem, ſed falſum aliquod dogma exteriùs profitentur. Tales ſunt hæretici omnes manifeſti. Ergo, &c.

Prob. 3. ex Patribus. Pro omnibus ſit Hieronymus, qui ſic ait in dialogo adversùs Luciferianos: *Sicubi audieris eos, qui dicuntur Chriſti, non à Domino Jeſu Chriſto, ſed à quoquam alio nuncupari* (quales ſunt omnes, qui hæreſim aliquam exteriùs profitentur) *ut puta Marcionitas, Valentinianos, Montenſes* (Lutheranos, Calviniſtas, Janſeniſtas) *ſcito non Eccleſiam Chriſti, ſed Antichriſti eſſe ſynagogam*. Et cum Hieronymo Auguſtinus lib. contra Petilianum de unico bapt. cap. 3. ubi ſic ait: *Cùm ad nos venerit ſchiſmaticus vel hæreticus ut catholicus fiat, ſchiſma ejus & hæreſim* (quibuſcum catholicus eſſe non poteſt) *diſſuadendo & deſtruendo reſcindimus*. Et cap. 6. ubi dicit: *Nihil prodeſt hæreticis ad ſalutem, quod extra Eccleſiam verum baptiſmum per ignorantiam & tradunt & tenent*. Et lib. de unit. Eccleſiæ, cap. 4. hæc habet: *Qui non credunt Chriſtum in carne veniſſe de Virgine Maria ex ſemine David* .... & manifeſti ſunt, *etiamſi per omnes terras inveniantur, per quas eſt Eccleſia, non utique ſunt in Eccleſia, quia ipſum caput Eccleſiæ non tenent, quod eſt Chriſtus Jeſus, nec in aliqua divinarum Scripturarum obſcuritate falluntur, ſed notiſſimis & apertiſſimis earum teſtimoniis contradicunt*, adeòque apertè contradicunt authoritati Dei credibiliter revelantis. Atqui eadem eſt ratio pro omnibus hæreticis manifeſtis. Ergo, &c.

Prob. 4. Notorii hæretici per notorietatem hæreſis amittunt omnem juriſdictionem eccleſiaſticam in utroque foro, interno ſcilicet & externo. Non niſi quia per notorietatem hæreſis ſeparantur ab Eccleſia. Ergo reverà hæretici per notoriam hæreſim ſeparantur ab Eccleſia, adeòque hæretici notorii de Eccleſia eſſe non poſſunt.

Prob. 1. *maj.* ex 24. q. 1. cap. 31. ubi ſic loquitur Cyprianus: *Didicimus* (ex apoſtolica ſcilicet traditione) *omnes omnino hæreticos* (manifeſtos, de talibus enim loquitur) *& ſchiſmaticos nihil habere poteſtatis ac juris*. Et ex c. 36. ibidem, ubi Nicolaus Papa I. dicit: *Apertè Sedis noſtræ ſanxit authoritas, nullum ſive Epiſcopum, ſive clericum, ſeu profeſſione aliqua chriſtianum, qui à Neſtorio vel ejus ſimilibus, ex quo talia prædicare cœperunt* (adeòque hæreſim publicè profeſſi ſunt) *vel loco ſuo, vel communione dejecti ſunt, vel dejectum, vel excommunicatum videri: ſed hi omnes in noſtra communione & fuerunt, & hucuſque perdurant: quia neminem vel dejicere vel removere poterat, qui prædicans talia titubabat*.

Prob. 2. *min.* ex 24. q. 1. c. 31. jam citato, ubi Cyprianus ſic ait: *Si foris cuncti hæretici* (manifeſti) *& ſchiſmatici non habent Spiritum ſanctum, & ideò apud nos eis manus imponitur, ut hìc accipiatur, quod illo nec eſſe nec dari poteſt: manifeſtum eſt nec remiſſionem peccatorum dari per eos poſſe, quos conſtat Spiritum ſanctum non habere*. Ex Cypriano igitur hæretici non habent juriſdictionem in foro interno, quia non habent Spiritum ſanctum: & non habent Spiritum ſanctum, quia foris ſunt, hoc eſt, quia non ſunt in Eccleſia. Ergo non habent juriſdictionem in foro interno, quia foris ſunt, ſeu quia non ſunt in Eccleſia. Ergo ſi juriſdictionem Eccleſiaſticam amittunt per notorietatem hæreſis, amittunt, quia per notorietatem hæreſis foras exeunt, & in Eccleſia eſſe deſinunt.

Confirmari poteſt à pari. Nam ſchiſmatici hoc ipſo præcisè quòd ſunt ſchiſmatici, ac proinde per ſuum ſchiſma, incapaces ſunt omnis juriſdictionis Eccleſiaſticæ, ut patet ex C. *Novatianus* 7. qu. 1. verbis jam ſupra citatis. Eatenùs autem ſchiſmatici incapaces ſiunt omnis juriſdictionis Eccleſiaſticæ per ſuum ſchiſma, quatenùs propter illud non ſunt ampliùs de Eccleſia, ut probatur ex Cypriano epiſt. 70. ad Jubajanum, ubi hæc ſcribit: *Novatianus ſimiarum more, quæ cum homines non ſint, humana tamen imitantur, vult Eccleſiæ catholicæ auctoritatem ſibi & veritatem vindicare, quando ipſe in Eccleſia non ſit*. Juxta Cyprianum, Novatianus ſchiſmaticus, quantùm ad juriſdictionem Epiſcopalem, non magis erat Epiſcopus, quàm ſimia eſt homo, proindeque non magis juriſdictionales actus exercebat, cùm munia epiſcopalia obire tentabat, quàm ſimia exerceat actus humanos, cùm humana imitatur. Quare autem hoc? Quia Novatianus ſchiſma fecerat, & ſchiſma faciendo, in Eccleſia eſſe deſierat. Ergo ſimiliter, &c.

Prob. 4. Aſſertio noſtra à priori: quia Eccleſia eſt corpus morale, conſtans membris, ſubjectis Romano Pontifici ut capiti, & inter ſe connexis per communicationem, ſeu communionem, quæ conſiſtit ex parte in externa profeſſione veræ fidei. Ergo Eccleſia eſt corpus morale, conſtans membris, tenentibus, aut ſaltem exteriùs profitentibus veram fidem. Ergo qui non tenet, aut non ſaltem exteriùs profitetur veram fidem, non eſt membrum Eccleſiæ. Atqui hæretici manifeſti non veram fidem, ſed unum, aut plura dogmata, veræ fidei contraria profitentur. Ergo hæretici manifeſti non ſunt membra Eccleſiæ, adeòque non ſunt de Eccleſia.

Confirm. ex S. Cypriano lib. de unit. Eccl. paulò ante finem, ubi hæc verba leguntur: *Unus Deus eſt, & Chriſtus unus, & una Eccleſia ejus, fides una* (adeòque externa unius fidei profeſſio) *& plebs in ſolidam corporis unitatem concordiæ glutine copulata*. Eccleſia igitur una eſt, non ſolùm quia unus eſt Deus author illius, & Chriſtus unus, ſupremum illius caput, ſed etiam quia in ea eſt externa profeſſio unius & ejuſdem veræ fidei, quam omnes non ſolùm ore confiteri, ſed etiam animo tenere debent. Et ratio, juxta S. Martyrem, eſt, quia Eccleſia eſt *plebs* (ſeu hominum multitudo) *in ſolidam corporis unitatem concordiæ glutine copulata*; quæ concordia eſſe non poteſt ſine externa unius & ejuſdem veræ fidei profeſſione; proindeque Eccleſia multitudo hominum eſt, in ſolidam corporis unitatem unius & ejuſdem veræ fidei profeſſionis externæ glutino copulata. Ergo qui unam & eandem illam veram fidem non profitentur exteriùs, non ſunt de illa hominum multitudine, quæ conſtituit Eccleſiam, adeòque non ſunt de Eccleſia. Ergo hæretici manifeſti, &c.

Obj. Chriſtus Matth. cap. 13. in parabola zizaniorum, dicit in agro tria inveniri, granum ſcilicet, paleas, & zizania. At ibi granum bonos chriſtianos, malos chriſtianos paleæ, zizania hæreticos, & ager Eccleſiam ſignificat. Item epiſt. 2. ad Timoth. cap. 2. Apoſtolus ait: *In magna domo non ſolùm ſunt vaſa aurea & argentea, ſed & lignea & fictilia*. Per magnam autem illam domum Eccleſiam, & per vaſa lignea & fictilia hæreticos intelligit Apoſtolus. Item Eccleſia hæreticos punire poteſt, & non poteſt punire eos, qui foris ſunt. Item hæretici habent characterem baptiſmalem.

R. ad 1. Per agrum non Eccleſiam, ſed mundum à Chriſto intelligi, ut patet ex eod. cap. ubi Chriſtus hanc parabolam explicans, ait: *Ager autem eſt mundus*. *R. ad* 2. Apoſtolum per *vaſa lignea & fictilia* intelligere fideles infirmos in fide & charitate. *R. ad* 3. Eccleſiam punire non poſſe eos, qui foris ſunt, nec pertinent ad illam ut oves ad ovile, ex quo exerrant. Hæretici autem ſic pertinent ad Eccleſiam, propter characterem baptiſmalem. *R. ad* 4. etiam damnatos qui baptizati fuerunt, habere characterem, & tamen non eſſe in Eccleſia. Ex eo quòd hæretici characterem baptiſmalem habeant, ſequitur tantùm quòd ad Eccleſiam pertineant, & in eos Eccleſia vim coactivam exercere poſſit.

AR.

ARTICULUS IV.

Utrùm excommunicati ſint de Eccleſia.

RESPONSIO.

Nominatim excommunicati non ſunt de Eccleſia.

Prob. 1. ex Matth. c. 18. ubi dicitur: *Si Eccleſiam non audierit* (is qui de crimine aliquo apud illam accuſatus eſt) *ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus*, hoc eſt, propter contumaciam excommunicetur: quòd enim ibi Chriſtus agat de poteſtate excommunicandi & de excommunicatione, patet ex verbis proximè ſubſequentibus: *Amen dico vobis, quæcumque alligaveritis ſuper terram, erunt ligata & in cælo*. Ergo nominatim excommunicati ſe habent ad Eccleſiam ut ethnici. Atqui ethnici non ſunt de Eccleſia. Ergo, &c.

Prob. 2. ex Euſebio lib. 5. hiſt. eccl. c. 24. ubi de S. Irenæo hæc refert: *Victorem tamen arguit, quòd non rectè fecerit, abſcindere à corporis unitate tot & tantas Eccleſias Dei, quæ morem ſibi antiquitùs traditum cuſtodirent*. At Victor illas Aſiæ Eccleſias ab unitate corporis non abſcidit (ſi tamen revera abſcidit) niſi illas excommunicando, eò quòd pertinaciter renuerent aliarum omnium Eccleſiarum in celebrando Paſchate die dominico morem ſequi. Ergo qui excommunicatur, ab unitate Eccleſiæ abſcinditur. Sed qui ab unitate Eccleſiæ abſcinditur, hoc ipſo deſinit eſſe de Eccleſia. Ergo, &c.

Prob. 3. ex S. Auguſtino, lib. de unitate Eccleſiæ cap. 20. & ult. *Tunc*, inquit, *quiſque præciditur* (à corpore Eccleſiæ) *cùm viſibiliter excommunicatur*. Et lib. de vera relig. cap. 6. ubi ſic ait: *Alios invitat* (Eccleſia Catholica) *alios* (per excommunicationem) *excludit* ...... *Excluſi autem aut pœnitendo redeunt* (ad Eccleſiam) *aut in nequitiam malè liberi defluunt*.

Prob. 4. ex 11. q. 3. cap. 107. ubi dicitur: *Canonica inſtituta, & ſanctorum Patrum exempla ſequentes, Eccleſiarum Dei violatores auctoritate Dei & judicio ſancti Spiritus à gremio ſanctæ matris Eccleſiæ, & conſortio totius chriſtianitatis eliminamus*. Quibus verbis continetur formula excommunicationis ferendæ. His omnibus adde, quòd in formula, qua excommunicati abſolvuntur, dicitur: *Reſtituo te unitati Eccleſiæ, & membrum participationi*; quod certè non niſi ludicrè diceretur, ſi ii qui excommunicantur, non abſcinderentur ab Eccleſiæ unitate.

Obj. Excommunicatus ſalvari poteſt etiamſi moriatur antequam abſolvi poſſit ab excommunicatione: poteſt enim perfectè conteri, & ſic reconciliari Deo. Ergo excommunicatus eſt in Eccleſia: nemo enim ſalvatur, niſi ſit in Eccleſia. *R.* excommunicatum perfectè contritum, eſſe animo & deſiderio in Eccleſia, antequam abſolvatur, quod ei ad ſalutem ſufficit; ſicut ſufficit catechumeno Deum perfectè diligenti, & de peccatis perſonalibus perfectè contrito, ſi moriatur antequam poſſit baptizari.

Obj. S. Auguſtinum lib. contra Donatiſtas poſt collationem cap. 20. ubi ſic loquitur: *Neque enim à populo Dei ſeparamus, quos vel degradando vel excommunicando ad humiliorem pœnitendi locum redigimus*. *R.* Hunc locum eſſe corruptum meritò ſuſpicatur Bellarminus lib. 3. de Eccl. militante cap. 6. & legendum eſſe, *Neque enim à populo Dei non ſeparamus, &c.* imò veram eſſe hanc conjecturam ſufficienter probat contextus: ſic enim legitur immediatè ante: *Nec ideò tamen dormit Eccleſiaſtica diſciplina, ut corripiat inquietos*. Quod ut probet, ſubjicit verba, quæ hic nobis objiciuntur, Quare planè videtur legendum eſſe; *Neque enim à populo Dei non ſeparamus, &c.* Quod confirmatur ex verbis ſubſequentibus: nam ſic ſtatim proſequitur: *Et ubi hoc facere pacis & tranquillitatis Eccleſiæ gratia non permittimur*, (hoc eſt, & ubi magnos peccatores ſic à populo Dei ſeparare non poſſumus, ſalva pace & tranquillitate Eccleſiæ, atque idcircò non ſeparamus) *non tamen ideò Eccleſiam negligimus, ſed toleramus quæ nolumus, ut perveniamus quò volumus, utentes cautela præcepti dominici, ne cùm voluerimus ante tempus colligere zizania* (eaque extra Eccleſiæ agrum projicere,) *ſimul eradicemus & triticum*.

ARTICULUS V.

Utrùm etiam reprobi inveniantur in vera Chriſti Eccleſia.

RESPONSIO.

Non ſolùm prædeſtinati, ſed etiam reprobi inveniuntur in vera Chriſti Eccleſia.

Prob. 1. ex Script. Nam Matth. cap. 3. dicitur: *Ipſe vos baptizabit* (Chriſtus) *in Spiritu ſancto; cujus ventilabrum in manu ſua: & permundabit aream ſuam: & congregabit triticum ſuum in horreum, paleas autem comburet igni inextinguibili*. Hìc procul dubio per aream vera Chriſti Eccleſia ſignificatur; per triticum verò electi; & per paleas, quæ comburentur igni inextinguibili, reprobi intelliguntur.

Matth. c. 13. ſic loquitur Chriſtus: *Simile eſt regnum cælorum ſagenæ miſſæ in mare, & ex omni genere piſcium congreganti. Quam, cùm impleta eſſet, educentes, & ſecus littus ſedentes, elegerunt bonos in vaſa, malos autem foras miſerunt. Sic erit in conſummatione ſeculi: exibunt angeli, & ſeparabunt malos de medio juſtorum, & mittent eos in caminum ignis*. Hìc manifeſtè Chriſtus per regnum cœlorum intelligit veram ſuam Eccleſiam, quam comparat ſagenæ, quæ in mare mittitur ad capiendos piſces. Sicut ergo ex mari in ſagena congregantur piſces boni & mali; ita in vera Chriſti Eccleſia ex mundo congregantur boni & mali homines. Item ſicut ex piſcibus in ſagena congregatis, boni in vaſa, mali verò foras mittuntur; ita ex hominibus in vera Chriſti Eccleſia congregatis, qui perſeveranter boni fuerint, hoc eſt, electi in cœlum; qui verò perſeveranter fuerint mali, hoc eſt, reprobi in caminum ignis mittentur.

Denique ſic ait Apoſtolus 2. ad Timoth. cap. 2. *In magna autem domo non ſolùm ſunt vaſa aurea & argentea, ſed & lignea & fictilia; & quædam quidem in honorem, quædam autem in contumeliam*. Hìc per magnam domum ſignificat Apoſtolus veram Chriſti Eccleſiam, quam meritò vocat magnam domum; cùm jam videret eam tam longè latèque diffuſam, & certò præſciret toto terrarum orbe diffundendam. Præterea, per vaſa in honorem, electos, & reprobos per vaſa in contumeliam certo certiùs intelligit. Ergo, &c.

Prob. 2. ex S. Cypriano in epiſt. 58. ad Anton. ubi hæc ſcribit: *Quantus arrogantiæ timor eſt ... ut quis audeat, aut facere poſſe credat, quod nec Apoſtolis conceſſit Dominus, ut zizania à frumento putet ſe poſſe diſcernere, aut quaſi ipſi palam ferre, & aream purgare conceſſum ſit, paleas à tritico conetur ſeparare? Cùmque Apoſtolus dicat:* In domo autem magna non ſolùm vaſa aurea ſunt & argentea, ſed & lignea & fictilia: *aurea & argentea vaſa videatur eligere, lignea verò & fictilia contemnere, abjicere, damnare? quando non niſi die Domini vaſa lignea divini ardoris incendio concrementur, & fictilia ab eo, cui data eſt ferrea virga, frangantur*. Hic 1. S. Martyr per zizania, paleas, & vaſa lignea atque fictilia, manifeſtè intelligit reprobos, ſicut electos intelligit per frumentum, triticum, & vaſa aurea atque argentea. 2. Et ita graviſſimè reprehendit Novatianum, quòd putaret ſe poſſe electos diſcernere à reprobis, hoſque vellet ab Eccleſia ſeparare, & ſic in ea ſolos electos relinquere: cum tamen illam electorum à reprobis diſcretionem ſibi Dominus reſervavit, ita ut nequidem Apoſtolis ſuis hos ab illis diſcernendi conceſſerit virtutem; adeòque ſtultum ſit velle electos à reprobis diſcernere, & his rejectis ac ſeparatis, ex illis

ſolis

ſolis veram Dei Eccleſiam componere. Igitur ea S. Martyre, non ſolùm, electi, etiam reprobi ſunt in vera Dei Eccleſia.

Prob. 3. ratione: nam ſi vera Dei Eccleſia conſtaret ex ſolis electis; cùm nemini datum ſit, ut rectè ait S. Cyprianus loco proximè citato, electos à reprobis in hac vita certò diſcernere; nemo poſſet certò cognoſcere veram Dei Eccleſiam. Falſum & abſurdum conſ. Ergo, &c. *Prob. min.* Nam ſi nemo poſſet certò cognoſcere veram Dei Eccleſiam, nemo poſſet certò ſcire, quænam ſint veræ Scripturæ, idem dic de veris Sacramentis & vera fide: quænam enim ſint veræ Scripturæ, certò ſciri non poteſt ſine teſtimonio veræ Dei Eccleſiæ certò cognitæ. Unde S. Auguſtinus alicubi ait, ſe non crediturum Evangelio, ſupple tanquam Scripturæ verè divinæ, niſi ad credendum commoveret eum authoritas Eccleſiæ, veræ ſcilicet; non enim aliam intelligit, aut etiam intelligere poteſt. Ergo, &c.

Obj. Vera Dei Eccleſia, cùm ſit Chriſti ovile, conſtare non poteſt niſi ex Chriſti ovibus. Atqui ſoli prædeſtinati ſunt oves Chriſti. Ergo, &c. *R.* neg. min. *Probabis min.* ex S. Aug. tract. 45. in Joannem, ubi dicit ſolos prædeſtinatos eſſe oves, & reprobos, etiam fideles & juſtos, oves non eſſe, ſed lupos. Poſtquam enim dixit: *Secundum ergo iſtam præſcientiam Dei & prædeſtinationem, quàm multæ oves foris! multi lupi intus!* ſic ſe ipſum explicat: *Quid eſt quod dixi quàm multæ oves foris! quàm multi modò luxuriantur, caſti futuri! quàm multi blaſphemant Chriſtum, credituri in Chriſtum!* ... & hi oves ſunt: *veruntamen modò vocem alienam audiunt, alienos ſequuntur. Item quàm multi intùs laudant, blaſphematuri! caſti ſunt, fornicaturi ... ſtant, caſuri! & non ſunt oves (de prædeſtinatis enim loquimur: de his loquimur, quos novit Dominus, qui ſunt ejus) & tamen ipſi quamdiu rectè ſapiunt, Chriſti vocem audiunt.* Ad ſolutionem.

Nota. Homo dici poteſt ovis duplici modo, ſecundùm prædeſtinationem ſcilicet, & ſecundùm præſentem juſtitiam. Qui ovis eſt ſecundùm prædeſtinationem tantùm, eſt ovis potentia tantùm, & actu lupus: tales ſunt ii omnes, qui inter paganos vel hæreticos nati & educati, aliquando tandem convertentur ad veram fidem, & Eccleſiam ingredientur, in eaque juſtificati per gratiam Chriſti, vocem ejus perſeveranter audient, adeòque perſeverabunt in ſtatu juſtitiæ. Qui ovis eſt ſecundùm præſentem juſtitiam tantùm, eſt tantùm potentia lupus, & ovis actu: tales ſunt ii omnes, qui actu fideles ſunt & juſti, atque ita actu Chriſti vocem audiunt, ſed non perſeveranter audient, quia aut ex ovili fugient, & deſerent Eccleſiam, aut uſque in finem in ovili manentes, in ſtatu juſtitiæ uſque in finem non perſeverabunt. His præſuppoſitis,

R. Itaque cùm Auguſtinus dicit, *Quàm multæ oves foris*, loquitur de iis, qui oves ſunt ſecundùm prædeſtinationem tantùm; qui oves ſunt potentia, non actu; qui nondùm ſunt oves, ſed erunt; qui nondùm vocem paſtoris audiunt, ſed audient, & perſeveranter audient. Cùm dicit, *Quàm multi lupi intùs*, loquitur de iis, qui ſunt oves ſecundùm præſentem juſtitiam tantùm; qui non actu, ſed potentia ſunt lupi; qui nondùm lupi ſunt, ſed erunt; qui paſtorem audiunt & ſequuntur, ſed deſinent audire & ſequi, ut audiant & ſequantur alienos.

Juxta Auguſtinum, qui foris ſunt per infidelitatem, vel mores corruptos, ſi prædeſtinati ſunt, ſunt oves, quatenùs infruſtabiliter pertinent ad numerum eorum, qui vocem paſtoris audient, & perſeveranter audient; unde infruſtrabiliter futurum eſt, ut vocem paſtoris audiant, & perſeveranter audiant. Juxta eundem, qui intùs ſunt per fidem & charitatem, ſi prædeſtinati non ſunt, ſunt lupi, quatenùs infallibiliter pertinent ad numerum eorum, qui aut omninò non audiunt, aut certè non perſeveranter audiunt vocem paſtoris: unde infallibiliter futurum eſt, ut aliquando paſtoris vocem audire deſinant; ut alienum ſequantur, & alienum ſequendo, malè vitam finiant.

Juxta Auguſtinum, prædeſtinati omnes, etiam ii qui nondùm paſtoris vocem audiunt, oves ſunt; nulli verò reprobi, etiam ii qui audiunt vocem paſtoris, ſunt oves, ovium nomine intelligendo eos omnes & ſolos, qui Chriſtum dicentem, *Qui perſeveravit uſque in finem; ſalvus erit*, ſic tandem audiunt, ut in accepta juſtitia perſeverent finaliter; adeòque oves ſumendo eo ſenſu, quo ſumit Chriſtus ipſe, cùm ait Joan. c. 10. *Oves meæ vocem meam audiunt: & ego cognoſco eas, & ſequuntur me: & ego vitam æternam do eis: & non peribunt in æternum: & non rapiet eas quiſquam de manu mea.* Vide locum Auguſtini citatum.

Porrò quia præter hanc ovium acceptionem, ſecundùm quàm diceret S. Auguſtinus, eſt alia etiam propria, pro iis ſcilicet, qui paſtorem audiunt & ſequuntur, ſive in audiendo & ſequendo paſtore finaliter perſeveraturi ſint, ſive non, & hoc nullibi negat S. Doctor; nullibi negat reprobos in vero aliquo & proprio ſenſu eſſe oves Chriſti, cùm & quandiu fideles ſunt ac juſti, adeòque cùm & quamdiu Chriſtum paſtorem audiunt & ſequuntur. Sic cùm negat reprobos, etiam fideles ac juſtos, eſſe verè filios Dei, filium Dei ſtrictiſſimè ſumit pro eo omni & ſolo, qui in filiorum Dei adoptione perſeveraturus eſt finaliter, proindeque æternam hæreditatem conſecuturus: nec diffitetur illos eſſe Dei filios in alio vero ac proprio ſenſu, quatenùs ſcilicet ſecundùm præſentem ſtatum juſtitiæ in quo ſunt, verum jus habent ad hæreditatem æternam, eam re ipſa conſecuturi, ſi, ut poſſunt, in juſtitiæ ſtatu uſque in finem permanerent. Vide Bellarm. lib. 3. de Eccl. milit. c. 7.

ARTICULUS VI.

Utrùm etiam imperfecti inveniantur in vera Chriſti Eccleſia.

RESPONSIO.

NOn ſolùm perfecti, ſed etiam imperfecti, hoc eſt, qui in venialia labuntur peccata, inveniuntur in vera Chriſti Eccleſia.

Prob. Nam ſi tales non poſſent eſſe de vera Chriſti Eccleſia, nulla poſſet eſſe in terris vera Chriſti Eccleſia. Abſurdum conſeq. Ergo, &c. *Prob. conſeq.* Nam præter ipſum Chriſtum ſanctiſſimam ejus Matrem, nulli ſunt, vel fuerunt, aut erunt, qui omninò peccato, etiam levi & veniali careant. Ergo, &c.

Prob. ant. 1. Ex Script. Nam dicitur Jacob. cap. 3. *In multis offendimus omnes.* Et 1. Joan. c. 1. *Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt.* Hinc Matth. c. 6. omnes nullo excepto, jubentur dicere. *Dimitte nobis debita noſtra.* 2. Ex unanimi Patrum conſenſu; pro quibus omnibus ſit S. Auguſtinus lib. de ſpir. & litt. c. 36. & ult. ubi poſtquam allegavit textus à nobis allegatos, ſic ſtatim proſequitur: *Sed quoniam hæc falſa eſſe non poſſunt, illud eſſe conſequens video, ut quamlibet vel quantamlibet in hac vita potuerimus definire juſtitiam, nullus in ea ſit hominum, qui nullum habeat omninò peccatum; omnique homini ſit neceſſarium ... dimittere, ut dimittatur illi.*

Obj. Epheſ. c. 5. dicitur Chriſtus dilexiſſe Eccleſiam, & ſe ipſum tradidiſſe pro ea, *ut exhiberet ipſe ſibi glorioſam Eccleſiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid hujuſmodi; ſed ut ſit ſancta & immaculata.* *R.* Eccleſia ab Apoſtolo talem deſcribi propter juſtos, qui in ea magno numero ſemper fuerint, ſunt, & erunt. Porrò juſti dicuntur hic primò non habere rugam, quæ eſt ſignum vetuſtatis, quia in baptiſmo veterem hominem exuerunt, & induerunt novum. 2. Non habere maculam, propter quam ſcilicet ſint ingrati Deo & odibiles, quia nullum habent peccatum mortale. 3. Eſſe glorioſi, tum quia habent gratiam ſanctificantem, qua decori ſunt,

& gra-

& grati Deo; tum quia exereent opera ſalutaria, & Deo accepta; tum quia ſunt amici Dei, & filii ejus adoptivi ac hæredes.

ARTICULUS VII.

Utrùm etiam magni peccatores inveniantur in vera Chriſti Eccleſia.

Responsio.

Etiam magni peccatores inveninotur io vera Chriſti Eccleſia.

Prob. 1. ea Script. Nam Matth. cap. 18. ſic ait Chriſtus: *Si peccaverit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te, & ipſum ſolum ... Si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum vel duos ... Quod ſi non audierit eos, dic Eccleſiæ: ſi autem Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus.* Hìc Chriſtus loquitur de Eccleſia ſua, & apertè ſupponit in ea fore peccatores, privatim primùm, deinde, ni corrigantur, coram teſtibus corripiendos, adeòque graves peccatores manifeſtos, qui nequidem Eccleſiæ correptioni obtemperabunt, nec tamen deſinent eſſe de Eccleſia, niſi eùm ipſius Eccleſiæ judicio ob contumaciam abſciodentur.

Item 1. Cor. c. 5. legitur: *Omninò auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter gentes, ita ut quis uxorem patris ſui habeat.* At inceſtuoſus ille Corinthius certè graviſſimus erat peccator, & quidem notorius, & tamen adhuc eat in Eccleſia, cùm epiſtolam ſuam ſcribebat Apoſtolus, ut patet 1. ex verbis ſubſequentibus: *Et vos inflati eſtis, & non magis luctum habuiſtis, ut tollatur de medio veſtrum, qui hoc opus fecit.* 2. Ex eo quòd Apoſtolus jubet inceſtuoſum illum per excommunicationem abſcindi. *Judicavi ut præſens*, inquit, *eum qui ſic operatus eſt, in nomine Domini Jeſu Chriſti, congregatis vobis & meo ſpiritu, cum virtute Domini noſtri Jeſu tradere hujuſmodi Satanæ, in interitum carnis.* Et inferiùs: *Auferte malum ex vobis ipſis.*

Prob. 2. authoritate Patrum, Cypriani ſcilicet epiſt. 30. quæ eſt ad Maximum, ubi hæc habet: *Et videntur in Eccleſia eſſe zizania, non tamen impediri debet aut fides, aut charitas noſtra, ut quoniam zizania eſſe in Eccleſia ſemper cernimus, ipſi de Eccleſia recedamus. Nobis tantummodo laborandum eſt, ut frumentum eſſe poſſimus .... Nos operam demus, & quantùm poſſumus laboremus, ut vas aureum vel argenteum ſimus. Cæterùm fictilia vaſa confringere Domino ſoli conceſſum eſt, cui virga ferrea data eſt ... Nec quiſquam ſibi quod ſoli filio Pater tribuit, vindicare ſe putet univerſa zizania humano judicio ſegregare. Superba eſt iſta obſtinatio, & ſacrilega præſumptio, quam ſibi furor pravus adſumit.* Atqui per zizania illa, quæ io Eccleſia reperiri, quæque univerſa velle ab Eccleſia ſegregare, ſuperbæ obſtinationis & ſacrilegæ præſumptionis eſſe dicit S. Martyr, intelligit graves peccatores, & quidem manifeſtos. Ergo, &c.

Chryſoſtomi hom. 1. in Pſal. 39. ubi hæc Pſaltis regii verba, *Quoniam comprehenderunt me mala, quorum non eſt numerus: Comprehenderunt me iniquitates meæ, & non potui ut viderem: Multiplicatæ ſunt ſuper capillos capitis mei, & cor meum dereliquit me*; ponit in ore Eccleſiæ, & ſic loquitur: *Hic quoque Dei Eccleſia vehementibus impiorum* (hæreticorum ſcilicet, vel gentilium) *fluctibus agitata, non ſe jactat, & magnificè circumſpicit, ut quæ decertet: ſed quæ ſiunt, peccatis & delictis ſuis attribuit ... alioqui nec ex perfectis quidem univerſa conſtat Dei Eccleſia, ſed habet eos etiam, qui otio & ſocordiæ ſe dedunt, mollemque & diſſolutam vitam amplectuntur, & lubenter ſerviunt voluptatibus: & quoniam eſt unum corpus, tanquam ex una perſona & hæc illa pronuntiat.* Juxta Chryſoſtomum Eccleſia eſt moraliter corpus, & quidem conſtans ex bonis & malis, ex juſtis & peccatoribus etiam graviſſimis, quorum propeccata ut ſua deplorat, & propter ea juſtè affligi ſe, humiliter confitetur.

Hieronymi io dialogo contra Luciferianos, ubi ſic ait: *Arca Noe Eccleſiæ typus fuit ... ut in illa omnium animalium genera, ita & in hac univerſarum & gentium, & morum homines ſunt: ut ibi pardus, & hædi, & lupus, & agni; ita & hic juſti, & peccatores, id eſt, vaſa aurea & argentea, cum ligneis & fictilibus commorantur.* Et inferiùs: *Non ſolum in Eccleſia morantur oves, nec munda tantùm aves volitant: ſed frumentum in agro ſeritur, & inter nitentia culta lappæque, & tribuli, & ſteriles dominantur avenæ ...... Venit ergo dies, quando theſauro Eccleſiæ aperto, proferet Dominus vaſa iræ ſua, quibus exeuntibus, Sancti dicent: Ex nobis exierunt, ſed non erant ex nobis* (ſecundùm prædeſtinationem.) *Si enim* (ita) *fuiſſent ex nobis, manſiſſent utique nobiſcum ... ſi jam mundata eſt Eccleſia, quid Domino reſervamus?* Ecce agnoſcit Hieronymus, eſſe in Eccleſia cum juſtis & ſanctis graves peccatores, etiam reprobos, & quidem multò plures numero, quos ſeparabit Chriſtus io die judicii.

Gregorii Magni hom. 38. in Evang. ubi ſic ait: *Per has regis nuptias præſens Eccleſia deſignatur, in qua cum bonis & mali conveniunt: permixta quippe eſt diverſitate filiorum; quia ſic omnes ad fidem generat, ut tamen omnes per immutationem vitæ ad libertatem ſpiritalis gratiæ, culpis exigentibus, non perducat .... Boni ſoli nuſquam ſunt, niſi in cœlo: & mali ſoli nuſquam ſunt, niſi in inferno. Hæc autem vita, quæ inter cœlum & infernum ſita eſt, in utrarumque partium cives communiter recipit; quos tamen Sancta Eccleſia & nunc indiſcretè ſuſcipit, & poſtmodùm in egreſſione diſcernit .... In hac ergo Eccleſia nec mali ſine bonis, nec boni ſine malis eſſe poſſunt ... Terrere autem vos non debet, quòd in Eccleſia & multi mali, & pauci ſunt boni.*

Prob. 3. ratione: quia ſi mali non poſſunt eſſe in Eccleſia, Eccleſiæ prælati, hoc ipſo quòd mali fiunt, labendo in aliquod peccatum mortale, de Eccleſia eſſe deſinunt, adeòque deſinunt eſſe prælati Eccleſiæ. Falſum & abſurdum conſequens: nam ſi ita eſſet, Eccleſiæ prælati in aliquod mortale lapſi, nullum juriſdictionis actum exercere poſſent ampliùs, & ſic non poſſent ampliùs ligare aut ſolvere; neque fideles tenerentur ampliùs illis obedire: unde ſæpe orirentur in Eccleſia perturbationes maximæ. Hinc meritò Conſtantienſis Synodus hanc Joannis Huſs propoſitionem XXX. *Nullus eſt dominus civilis, nullus eſt Prælatus, nullus eſt Epiſcopus, dum eſt in peccato mortali*, damnavit ſeſſ. 15.

Obj. 1. Eccleſia in Symbolo Apoſtolico dicitur Sancta. Ergo non niſi ex juſtis & ſanctis conſtat. *R.* neg. conſeq. Itaque Eccleſia dicitur ſancta, non quia ea ſolis juſtis & ſanctis conſtat, ſed quia, 1. baptiſmus, & alia Eccleſiæ ſacramenta omnia ſancta ſunt. 2. Sancta eſt fidei chriſtianæ ac morum chriſtianorum profeſſio; cùm nulla alia profeſſio, ethnicorum ſcilicet, Judæorum, Mahumetanorum, & hæreticorum, ſit ſancta. 3. Sancta eſt membrorum Eccleſiæ inter ſe & cum capite connexio, non ſolùm interna, qualis reperitur in omnibus juſtis, & quam fides, ſpes, & charitas faciunt, ſed etiam externa, quæ reperitur in omnibus Eccleſiæ membris, quæque in ejuſdem fidei profeſſione & communicatione eorumdem ſacramentorum conſiſtit. 4. Supremum Eccleſiæ caput eſt Chriſtus, qui Sanctus ſanctorum eſt. 5. Eccleſia habet homines verè juſtos & ſanctos, & extra Eccleſiam nulli planè inveniuntur homines verè ſancti ac juſti.

Dices. Ergo ſi non ſolùm juſti & ſancti, ſed etiam injuſti & impii ſunt io Eccleſia, Eccleſia pariter poterit dici injuſta & impia, ut facilè probatur. Nam ſi propter minorem partem, quæ juſtorum & ſanctorum eſt, rectè dicitur juſta & ſancta, à fortiori rectè dici poteſt injuſta & impia propter majorem partem, quæ injuſtorum & impiorum eſt. *R.* neg. inſt. & prob. ejus: quia denominatio Eccleſiæ ſumi debet, 1. A me-

meliori & potiori parte illius. Meliot autem & potior pars Eccleſiæ, licèt minot numero, ſunt juſti & ſancti. 2. Ex eo quod Eccleſiæ proprium eſt, non ex eo qnod eſt illi commune cum omnibus aliis ſocietatibus. Injuſtos autem & impios habere, Eccleſiæ cum aliis ſocietatibus omnibus commune eſt: è contra Eccleſiæ propriam eſt quarto modo habere juſtos & ſanctos; cùm nulla alia hominum congregatio juſtos & ſanctos habeat, aut etiam habere poſſit.

Obj. 2. S. Cyprianus epiſt. 75. ad Magnum, ubi ſic ait: *In Eccleſia Dei ... non niſi concordes atque unanimes habitant, loquente in pſalmis Spiritu ſancto, & dicente: Deus qui inhabitare facit unanimes in domo.* Ergo, juxta S. Cyprianum, rixatores, adeòque & alii graves peccatores, non ſunt in Eccleſia. *R.* neg. conſeq. Verbis enim laudatis Cyprianus eos tantùm excludit ab Eccleſia, qui pacem eccleſiaſticam violant, & ſchiſma faciunt, legitimis Eccleſiæ paſtoribus ſubeſſe nolendo, & contra illos rebellando. Audiamus S. Martyrem: *Paſtor haberi quomodo poteſt, qui (manente vero Paſtore, & in Eccleſia Dei ordinatione ſuccedanea præſidente) nemini ſuccedens, & à ſe ipſo incipiens, alienus fit & prophanus, dominicæ pacis ac divinæ unitatis inimicus, non habitans in domo Dei, id eſt, in Eccleſia Dei, in qua non niſi concordes, &c.* ut ſupra.

Obj. 3. S. Pacianus epiſt. 3. ad Sympronianum, ubi ſic loquitur: *Cæterum peccator & pœnitens non eſt Eccleſiæ macula; quia quamdiu peccat, & non pœnitet, extra Eccleſiam conſtitutus eſt. Ut deſinit peccare, jam ſanus eſt.* *R.* hanc epiſtulam contra Novatianos ſcriptam fuiſſe, adeòque Pacianum loco citato, nomine peccatoris, non quemlibet mortalis peccati reum intelligere, ſed qualem, etiam pœnitentem, ab Eccleſia abſolvi nec debere, nec poſſe contendebant Novatiani; ac proinde ſolùm intelligere hominem notoriè reum graviorum aliquorum criminum, & propter illa, quoniam annexa illis erat excommunicationis pœna, notoriè excommunicatum.

Quòd autem non ſolùm juſtos, ſed etiam peccatores eſſe in Eccleſia Dei ſenſerit S. Pacianus, patet ex eadem epiſtola, ubi, proximè ante verba quæ nobis objiciuntur, hæc ſcribit: *Eccleſia eſt templum Dei, templum certè amplificum, domus magna, habens quidem vaſa aurea & argentea, ſed & lignea & fictilia ... Eccleſia eſt virgo ſancta ... ſponſa Chriſti: virgo, verum eſt, ſed & mater ...... Multus igitur huic virgini partus, & proles innumera, qua totus orbis impletur ... Magna in filios cura matris iſtius ... Honorantur boni, caſtigantur ſuperbi, curantur ægroti, nullus perit (* quantùm eſt in illa matre *) nemo deſpicitur, ſecuri fœtus ſub indulgentia matris retinentur.* At in prole illa innumera, qua totus orbis impletur, quot peccatores! Unde inter filios mater Eccleſia habet ſuperbos, quos caſtiget, ægrotos quos curet, plurimos, quos abſque indulgentia in ſinu ſuo retinere non poſſet.

Obj. 4. S. Chryſoſtomus hom. 3. in cap. 2. epiſt. 2. ad Tim. illud Apoſtoli, *In magna domo non ſolùm ſunt vaſa aurea & argentea, ſed & lignea & fictilia*, ſed interpretans, nomine domus dicit, non Eccleſiam, ſed mundum intelligi debere, quia in Eccleſia non ſunt niſi vaſa aurea & argentea. *R.* hoc negando. Vult enim S. Chryſoſtomus, nomine magnæ domus, mundum, non Eccleſiam intelligi, non quòd in Eccleſia cum vaſis aureis & argenteis nulla ſint lignea & fictilia, ſed quia neceſſe non eſt, ut ſint. Audiamus illum: *Paulus .. dum dicit, in magna domo eſſe vaſa non modò argentea & aurea, ſed etiam lignea & fictilia,* periode eſt *ac ſi dicat: Quemadmodum in majori domo neceſſaria eſt magna differentia vaſorum, ita & in orbe toto. Non enim eam ſimilitudinem ad Eccleſiam refert, verùm ad mundum univerſum. Quippe in Eccleſia nullum vult* (id eſt, optat) *eſſe vas ligneum, aut fictile, ſed argentea omnia, & aurea. Ibi enim eſt corpus Chriſti, ibi virgo caſta, non habens maculam neque rugam;* hoc eſt, cùm Eccleſia ſit corpus Chriſti, & virgo caſta, nec maculam aut rugam habens per ſe & ea intrinſecis: unde per accidens eſt, quòd in ea ſint mali, quos per vaſa lignea & fictilia ſignificat Apoſtolus.

Obj. 5. S. Hieronymus comment. in cap. 5. epiſt. ad Epheſ. hæc habet: *Eccleſia Chriſti glorioſa eſt, non habens maculam neque rugam, aut quid iſtiuſmodi. Qui ergo peccator eſt, & aliqua ſorde maculatus, de Eccleſia Chriſti non poteſt appellari, nec Chriſto ſubjectus dici. Poſſibile autem eſt, ut ... peccator currat ad medicum ... & curentur vulnera ipſius, & fiat de Eccleſia, quæ corpus eſt Chriſti.* *R.* S. Hieronymum hic quidem negare quòd peccatores de Eccleſia ſint; at non negare eo ſenſu, quo nos aſſerimus eos eſſe de Eccleſia: nam alibi diſertis verbis affirmat peccatores eſſe in Eccleſia. Mens S. Doctoris patebit ampliùs ex deinceps dicendis.

ARTICULUS VIII.

Solvitur Objectio petita ab authoritate S. Auguſtini.

OBj. S. Auguſtinus negat peccatores eſſe in Eccleſia. *R.* hoc eſſe falſum. Nam è contra graves peccatores eſſe in Eccleſia probat 1. Authoritate Apoſtoli, lib. 7. de bapt. contra Donatiſtas, cap. 51. ubi ſic ait: *Nam & iſtos* (graves peccatores) *eſſe in domo* (id eſt in Eccleſia) *negare non poſſumus, Paulo Apoſtolo dicente: In magna autem domo non ſolum aurea vaſa ſunt, vel argentea, ſed & lignea & fictilia.* 2. Authoritate S. Cypriani, lib. contra Donatiſtas poſt collat. cap. 8. *Diu contenderunt*, inquit, *dicentes zizania, quæ cum tritico ſimul creſcere uſque ad meſſem permiſſa ſunt, non in Eccleſia, ſed in mundo eſſe, contra intellectum Martyris Cypriani, qui dixit: Et ſi videntur in Eccleſia eſſe zizania, non tamen impediri debet aut fides, aut charitas noſtra, ut quoniam zizania in Eccleſia eſſe cernimus, ipſi de Eccleſia recedamus.* 3. Scripturæ textus, quibus ad excludendos ab Eccleſia peccatores abutebantur Donatiſtæ, explicando de Eccleſia, non qualis nunc eſt, ſed qualis erit in cœlo. Nam v. g. ſic loquitur, lib. proximè citato cap. 9. *Ecce manifeſtum eſt quod dicebatur à nobis, diſtinguenda eſſe tempora Eccleſiæ; non jam nunc eſſe talem, qualis poſt reſurrectionem futura eſt: nunc malos habere permixtos, tunc omninò non habituram: ad illam ejus puritatem, non ad hujus temporis permixtionem illa divina teſtimonia pertinere, quibus eam Dominus prædixit ab omni malorum permixtione penitùs alienam.* Ex ſimilitudine ſagenæ miſſæ in mare lib. de unitate Eccleſiæ contra Petilianum, c. 13. *Eſt*, inquit, *alia ſimilitudo apertiſſima de commiſtione malorum & bonorum intra eandem Sacramentorum communionem & connexionem, quam Dominus ipſe & ponit & exponit. Simile eſt, inquit, regnum cœlorum ſagenæ miſſæ in mari, quæ congregat omnia genera piſcium, &c.*

Dices. S. Doctor de gravibus peccatoribus ſic loquitur, lib. 2. contra litteras Petiliani, cap. 108. *Nec ideò putandi ſunt eſſe in Chriſti corpore, quod eſt Eccleſia, quia Sacramentorum ejus corporaliter participes ſunt.* Et lib. 3. de bapt. contra Donatiſtas, cap. 18. *Sicut autem iſti, qui intùs cum gemitu tolerantur, quamvis ad eandem columbæ unitatem, & illam glorioſam Eccleſiam non habentem maculam aut rugam, aut aliquid ejuſmodi, non pertineant, &c.* Et lib. 6. cap. 3. *Quos non pertinere ad ſanctam Eccleſiam Dei, quamvis intùs eſſe videantur, ex hoc apertiſſimè apparet: quia iſti ſunt avari, raptores, fœneratores, invidi, malevoli, & cætera hujuſmodi: illa autem columba unica, pudica & caſta, ſponſa ſine macula & ruga ... Quod non intelligitur niſi in bonis & ſanctis & juſtis.*

R. diſt. Ex S. Doctore, graves peccatores non ſunt in corpore Chriſti, quod eſt in Eccleſia; non pertinent ad unitatem columbæ, non pertinent ad Eccleſiam, ut partes conſtituentes, C. Ut partes adhærentes tantùm, N. Ut mentem S. Doctoris plenè attingas,

Nota. In corpore hominis viventis, & habentis mem-

Digitized by Google

membra aliqua arida, adeòque emortua, diſtingui poſſunt & debent partes duplicis generis, partes ſcilicet conſtituentes, & partes adhærentes tantùm. Partes conſtituentes ſunt membra viva: viva enim membra omnia ad corporis vivi conſtitutionem pertinent. Partes verò adhærentes tantùm, ſunt membra arida. Nam 1. membra, quantùmvis arida, quamdiu non amputantur, ſunt in aliquo vero ſenſu partes corporis vivi: tamdiu enim in aliquo vero ſenſu ad corporis vivi ſubſtantiam pertinent, propter continuitatem, ſeu phyſicam unionem, quam cum aliis membris habent. 2. Sunt partes adhærentes tantùm, quia hoc ipſo quòd arida ſunt, deſinunt pertinere ad conſtitutionem vivi corporis: nam vivum corpus non niſi ex vivis membris propriè conſtituitur.

Similiter, juxta mentem S. Auguſtini; duplicis generis partes diſtinguendæ ſunt in Eccleſia; nempe partes conſtituentes, & partes adhærentes tantùm. Partes conſtituentes ſunt juſti, quia ex juſtis Eccleſia, vivum ſcilicet corpus ex vivis membris conſtituitur. Partes adhærentes tantùm, ſunt peccatores. Et 1. quidem peccatores ſunt in aliquo vero ſenſu partes Eccleſiæ, quia in aliquo vero ſenſu ad ejus ſubſtantiam pertinent, propter moralem, ut ita loquar, continuitatem & unionem, quam per externam ejuſdem fidei profeſſionem, & eorumdem Sacramentorum participationem, habent cum juſtis Eccleſiam conſtituentibus. 2. Sunt partes adhærentes tantùm, quia cùm ſint membra mortua & arida, non poſſunt eſſe de conſtitutione Eccleſiæ, quæ eſt corpus Chriſti æternùm viventis, adeòque corpus vivum, quod non niſi ex vivis membris propriè conſtitui poteſt.

Hinc, juxta S. Doctorem, malus v. gr. Epiſcopus non pertinet quidem ad Eccleſiam ut pars conſtituens; at pertinet ut pars adhærens, quamdiu non ſeparatur corporaliter: quare tamdiu, juxta S. Doctorem, eſt organum Eccleſiæ, & tamdiu Eccleſia per illum baptizat, abſolvit, ligat, &c. ut dicit S. Doctor, lib. 6. de bapt. contra Donat. cap. ;. Præterea, juxta S. Doctorem, lib. 7. de bapt. contra Donat. c. 52. hoc inter malum Epiſcopum, & ſchiſmaticum vel hæreticum diſcrimen intereſt, quòd à malo Epiſcopo, quamdiu non abſcinditur, etiam extra neceſſitatem; a ſchiſmatico verò vel hæretico non niſi in urgenti neceſſitate baptiſmus utiliter accipi poſſit. Quare autem hoc; niſi quia malus Epiſcopus, miniſter eſt Eccleſiæ, quamdiu non abſcinditur; ſchiſmaticus verò vel hæreticus non eſt. Cujus rei ratio ulterior eſt ex S. Doctore ibidem, quia ſchiſmaticus vel hæreticus Epiſcopus non ſolùm ſpiritaliter, ſed etiam corporaliter ſeparatus eſt; unde non magis eſt in Eccleſia, quàm ex Eccleſia, adeòque neque ut pars conſtituens, neque ut pars adhærens, pertinet ad ſubſtantiam Eccleſiæ, cujus proinde organum eſſe non poteſt ampliùs, malus verò, quamdiu non abſcinditur, non corporaliter, ſed tantùm ſpiritualiter ſeparatus eſt; unde eſt in Eccleſia, quamvis non ſit ex Eccleſia, hoc eſt, non quidem ut pars conſtituens, ſed ut pars adhærens, pertinet ad ſubſtantiam Eccleſiæ, cujus adeò poteſt eſſe, & eſt adhuc organum.

At inquies obiter. In corpore humano partes adhærentes tantùm, nec ſunt, nec poſſunt eſſe organa, ut patet v. g. in manu arida. Ergo malus Epiſcopus nec eſt, nec poteſt eſſe organum Eccleſiæ, ſi ad ejus ſubſtantiam non pertinet niſi ut pars adhærens: & vel nec eſt, nec poteſt eſſe organum Eccleſiæ, vel ad ejus ſubſtantiam ut pars conſtituens pertinet. *R.* neg. conſeq. Ratio diſparitatis eſt, quia anima vitales actiones exercere non poteſt, niſi per membra viva & animata: unde ſolæ partes conſtituentes poſſunt eſſe organa in corpore humano. At Eccleſia functiones ſuas exequi poteſt per membra mortua & arida, ſeu per membra vita ſpirituali privata: nam ad functiones Eccleſiæ validè exercendas, ſufficit poteſtas ordinis, vel juriſdictio, quarum utraque poteſt eſſe ſine charitate, in qua ſpirituali vita conſiſtit. Poſſunt igitur partes adhærentes tantùm eſſe organa in Eccleſia. Sed ut ad propoſitum noſtrum redeamus,

Nota iterum. Non ſolùm membra viva, ſed etiam arida ſunt in corpore humano; cum hoc tamen diſcrimine, quòd membra viva ſint non tantùm in, ſed etiam ex, ſeu de corpore humano: membra verò arida ita ſint in, ut non ſint ex, ſeu de corpore humano, propriè & ſtrictè loquendo: quia propriè & ſtrictè loquendo, illa tantùm ſunt ex, ſeu de corpore vivo, quæ pertinent ad ejus conſtitutionem; & ſola membra viva ad corporis vivi conſtitutionem propriè pertinent: membra enim arida & mortua propriè pertinere ad conſtitutionem corporis vivi repugnat: unde homo habens v. g. manum aridam, dicitur habere corpus mancum, quia nimirùm deeſt ei aliqua pars, nempe manus viva, ad integram vivi corporis conſtitutionem neceſſaria.

Dixi autem, propriè & ſtrictè loquendo: nam membrum aridum, quamdiu non amputatur, & ita quamdiu corpori adhæret, propter phyſicam continuitatem, quam habet cum aliis ejus membris, pertinet ad ejus ſubſtantiam, illudque non quidem in ratione corporis vivi, ſeu machinæ ex variis organis ad certas operationes vitales exercendas idoneis compactæ conſtituit, ſed in ratione cujuſdam præcisè continui phyſici cum aliis membris ſuo modo integrat. Unde membrum aridum rectè dici poteſt, licèt minùs propriè, minùſque ſtrictè loquendo, non ſolùm eſſe in, ſed etiam eſſe ex, ſeu de corpore humano.

Similiter, juxta S. Doctorem, non ſolùm boni, ſed etiam mali ſunt in Eccleſia, ſed cum hoc diſcrimine, quòd boni, quia ſunt membra viva, ſint non tantùm in, ſed etiam ex, ſeu de corpore Eccleſiæ: mali verò, quia ſunt membra mortua & arida, ita ſint in, ut non ſint ex, ſeu de corpore Eccleſiæ, propriè & ſtrictè loquendo: quia propriè & ſtrictè loquendo, illi tantùm ſunt ex, ſeu de corpore Eccleſiæ, qui pertinent ad conſtitutionem illius; nec ad illius, cùm ſit corpus vivum, conſtitutionem pertinere poſſunt, niſi qui ſunt membra viva.

Audiamus S. Doctorem, ita loquentem lib. 7. de bapt. cap. 51. *Puto me non temerè dicere alios* (bonos) *ita eſſe in domo Dei, ut ipſi etiam ſint eadem domus Dei... Alios autem* (malos) *ita dici conſtat eſſe in domo, ut non pertineant ad compagem domus, nec ad ſocietatem fructifera pacificaque juſtitia, ſed ſicut eſſe palea dicitur in frumentis: nam & iſtos eſſe in domo negare non poſſumus... Ex hoc* (malorum) *numero innumerabili... diruptis retibus, hæreſes & ſchiſmata exiſtunt, in eis qui jam non magis ex domo, quàm in domo eſſe dicendi ſunt, de quibus dicitur: Ex nobis exierunt, ſed non erant ex nobis; ſeparatiores enim ſunt, jam corporaliter ſegregati, quàm illi qui in terris carnaliter & animaliter vivunt, & ſpiritaliter ſeparati ſunt.*

Eſſe domum Dei & corpus Chriſti, unum & idem hic ſunt S. Doctori, qui Eccleſiam modò domum Dei, modò corpus Chriſti nominat. Quare ſi boni, juxta S. Doctorem, ita ſunt in domo Dei, ut etiam ſint ex, ſeu de domo Dei, & collectivè ſumpti, ſint ipſa domus Dei, juxta eundem, ita ſunt in corpore Chriſti, quod eſt Eccleſia, ut ſint etiam ex, ſeu de corpore Chriſti; & collectivè ſumpti, ſint ipſum corpus Chriſti, quod eſt Eccleſia. Item ſi mali, juxta S. Doctorem, ita ſunt in domo Dei, ut non ſint ex, ſeu de hac domo; juxta eundem, ita ſunt in corpore Chriſti, quod eſt Eccleſia, ut non ſint ex, ſeu de hoc corpore, propriè & ſtrictè loquendo: quia domus Dei non conſtruitur niſi ex vivis lapidibus, & corpus Chriſti propriè non niſi ex vivis membris conſtituitur.

Dixi, propriè & ſtrictè loquendo: nam quòd mali, quamdiù non omninò ſeparantur (quod ſemper ſuppleri debet) ſint non ſolùm in, ſed etiam minùs propriè minùſque ſtrictè loquendo, ex, ſeu de corpore Eccleſiæ, expreſsè docet S. Auguſtinus tract. 61. in Joan. ubi hæc verba, *Unus ex vobis tradet me*, ita diſſerit: *Quid eſt ergo, Unus ex vobis tradet me:*

niſi

niſi unus ex vobis exiturus eſt, qui me tradet? quia & ille qui ait, Si fuiſſent ex nobis, manſiſſent utique nobiſcum; jam dixerat: Ex nobis exierunt: ac per hoc utrumque verum eſt, & ex nobis, & non ex nobis: ſecundum aliud, ex nobis, ſecundum aliud, non ex nobis; ſecundum communionem ſacramentorum, ex nobis; ſecundum ſuorum proprietatem criminum, non ex nobis.

Itaque, juxta S. Doctorem, mali, quandiu non omninò ſegregantur per ſchiſma, vel notoriam hæreſim, vel quocumque alio modo, ſunt & non ſunt ex Eccleſia. Non ſunt ſecundùm ſuorum proprietatem criminum; ſunt ſecundùm communionem ſacramentorum: non ſunt ſecundùm ſuorum proprietatem criminum, quia propter ſua crimina ſunt membra mortua & arida; ſunt ſecundùm communionem ſacramentorum, quia propter eorundem ſacramentorum participationem, adde & externam chriſtianæ fidei profeſſionem, moralem habent unionem & continuitatem cum bonis corpus Eccleſiæ conſtituentibus: non ſunt, ſi propriè & ſtrictè loquimur, quia propriè & ſtrictè loquendo, illa tantùm membra ſunt ex corpore Eccleſiæ, quæ ad Eccleſiam in eſſe vivi corporis, ſeu in eſſe corporis Chriſti conſtituendam concurrunt; & ad id mali, cùm ſint membra mortua & arida, non poſſunt concurrere: ſunt, ſi minùs propriè minùſque ſtrictè loquimur; quia minùs propriè minùſque ſtrictè loquendo, illud omne eſt ex corpore Eccleſiæ, quod ei adhæret, eique adhærendo pertinet aliquo modo ad ejus ſubſtantiam: mali autem, per communionem ſacramentorum & fidei chriſtianæ profeſſionem, adhærent corpori Eccleſiæ, & ſic adhærendo, ad ejus ſubſtantiam aliquo modo pertinent: unde cum membris vivis, illud in eſſe corporis vivi conſtituentibus, illud in eſſe continui cujuſdam ſeu totius moralis ſenſibilis ſuo modo conſtituunt: nam mali cum bonis, quibuſcum ſacramentorum communione, & chriſtianæ fidei profeſſione colligati ſunt, faciunt unum quoddam continuum, ſeu totum morale ſenſibile, quod eſt Eccleſia adæquatè ſumpta, hoc eſt, Eccleſia ſumpta & ſecundùm partes conſtituentes, & ſecundùm partes adhærentes tantùm. Sed

Nota 3. In corpore humano membra duplicem habent unionem, unam ex qua reſultat unum corpus, una machina conſtans certis organis ad vitales actiones exercendas idoneis; & alteram, ex qua præciſè reſultat unum continuum phyſicum. Membrum autem areſcens, per ariditatem amittit primam unionem, quia propter ariditatem ad corporis in eſſe corporis conſtitutionem deſinit concurrere cum reliquis membris, à quibus proinde in vero aliquo ſenſu, licèt non totaliter, ſeparatur; & quia ſic ſeparatur, deſinit eſſe propriè ex corpore. Secundam verò unionem, quantumlibet aridum ſit, retinet, quandiu non amputatur, quia quandiu non amputatur, pergit cum reliquis membris facere unum continuum phyſicum, ſicque donec per amputationem totaliter ſeparetur, pergit eſſe in corpore, & ad illius ſubſtantiam aliquo modo pertinere, illud in eſſe continui phyſici cum membris reliquis ſuo modo conſtituendo.

Quòd ſi membrum aridum amputetur, ſecundam unionem, quam eatenùs retinuerat, amittit per amputationem, & ita totaliter ſeparatur à reliquis membris, proindeque deſinit eſſe in corpore, ad cujus ſubſtantiam nullatenùs pertinet ampliùs. Membrum igitur aridum, non amputatum, differt ab amputato, in eo quòd non amputatum, partialiter tantùm; & amputatum, totaliter ſit ſeparatum; atque adeò non amputatum ſit in corpore, licèt propriè non ſit ampliùs ex corpore; amputatum verò non magis ſit in, quàm ex corpore.

Similiter, juxta S. Doctorem, in Eccleſia duplex diſtinguenda eſt unio; una quæ conſiſtit in ſpirituali fidei, ſpei, & præſertim charitatis vinculo, quo juſti inter ſe conjuncti, iiſdem Sacramentis participantes, & eandem fidem profitentes, conſtituunt corpus Chriſti, quod eſt Eccleſia: unde propriè & ſtrictè loquendo, omnes & ſoli juſti ſunt ex corpore Eccleſiæ: altera verò, quæ in corporali ſeu ſenſibili communionis ſacramentorum & chriſtianæ fidei profeſſionis vinculo conſiſtit, quo vinculo peccatores cum juſtis corpus Eccleſiæ conſtituentibus, colligati, atque ita adhærentes corpori Eccleſiæ, cum eo faciunt unum continuum morale ſenſibile, in quo peccatores velut in toto continentur. Quare cum hoc continuum ſit domus Dei & corpus Chriſti, conſequens eſt peccatores eſſe in domo Dei & corpore Chriſti: non ſunt tamen ex hac domo, & hoc corpore, quia continuum illud, quà domus Dei, conſtruitur, & qua corpus Chriſti, conſtituitur ex ſolis juſtis.

Potiò (loquor ſemper ad mentem S. Doctoris) homo per peccatum mortale amittendo charitatem, deſinit participare primam unionem, quæ ſpiritalis eſt, & ita ſpiritaliter ſeparatur à juſtis, quibuſcum proinde ad corporis Chriſti, quod eſt Eccleſia, conſtitutionem concurrere deſinit; quare per ſpiritalem hanc ſeparationem deſinit eſſe ex corpore Eccleſiæ, propriè & ſtrictè loquendo: nihilominùs tamen pergit eſſe in corpore Chriſti, ſicut & in domo Dei, quandiu non ſeparatur etiam corporaliter; quia quandiu non ſic ſeparatur, ſecundam unionem retinet, vi cujus pergit eſſe pars, adhærens ſcilicet, moralis illius & ſenſibilis continui, quod eſt Eccleſia, adeòque corpus Chriſti, ſicut & domus Dei.

Quòd ſi peccator ſeparetur etiam corporaliter, putà per ſchiſma vel hæreſim notoriam, ſecundam unionem, quam eatenùs participaverat, participare deſinit, atque ita totaliter ſeparatur à corpore Eccleſiæ, nec ad ejus ſubſtantiam ullatenùs pertinet ampliùs: unde jam non magis eſt in, quam ex corpore Chriſti, quod eſt Eccleſia; ſicut non magis eſt in, quàm ex domo Dei, quæ eſt Eccleſia. Hinc juxta S. Doctorem, inter peccatorem, & ſchiſmaticum vel hæreticum notorium, diſcrimen hoc intereſt, quòd ſchiſmaticus vel hæreticus notorius non magis ſit in, quàm ex corpore Eccleſiæ, quia neutram Eccleſiæ unionem participat; cùm non ſolùm ſpiritaliter, ſed etiam corporaliter, adeòque totaliter per ſchiſma ſuum, vel notoriam ſuam hæreſim, ſit ſeparatus, peccator verò non quidem ex, ſed in corpore Eccleſiæ ſit, quia non primam quidem, ſed ſecundam Eccleſiæ unionem participat; cùm per peccatum mortale ſpiritaliter tantùm, adeòque tantùm partialiter ſeparetur à corpore Chriſti, quod eſt Eccleſia: unde adhuc ad ſubſtantiam illius pertinet, non quidem ut pars illud in eſſe ſuo cum aliis compartibus conſtituens, ſed ut pars illud ſuo modo integrans in eſſe continui cujuſdam moralis & ſenſibilis.

Nota 4. Membrum aridum in corpore humano, quamvis non ſit ampliùs ex illo propriè loquendo, quia non eſt ampliùs pars illius conſtitutiva, tamen deturpat illud, quandiu non amputatur, quia quandiu non amputatur, eſt in illo, & aliquid illius, utpotè ad ejus ſubſtantiam aliquo modo pertinens. Similiter, juxta S. Doctorem, Eccleſia deformatur per malos, quandiu non ſeparantur etiam corporaliter, quia tandiu ſunt in illa, & aliquid illius; quamvis ſtrictè loquendo, non ſint ex illa, quia non ſunt partes illius conſtitutivæ.

Audiamus S. Doctorem lib. 3. de doctr. chriſt. cap. 32. ubi de Eccleſia, qualis nunc eſt, loquens, ſic ait: *Ad hoc pertinet in Canticis Canticorum: Fuſca ſum & ſpecioſa, ut tabernacula Cedar, ſpecioſa ſum ut pelles Salomonis. Non enim ait: Fuſca fui, ut tabernacula Cedar, & ſpecioſa ſui ut pelles Salomonis: ſed utrumque ſe eſſe dixit, propter temporalem unitatem intra una retia piſcium bonorum & malorum.*

Itaque, juxta S. Doctorem, Eccleſia ſimul eſt fuſca, & ſpecioſa, ſimul formoſa & deformis; formoſa propter bonos, deformis propter malos; formoſa & deformis, quia in ea non ſolùm boni, ſed etiam mali ſunt, propter unitatem moralem quam habent in hac vita mali cum bonis, per communionem ſacramentorum, & externam fidei chriſtianæ profeſſionem. Nam mali in hac vita eadem ſacramenta participando, & eandem fidem profitendo cum bonis, faciunt cum illis unum totum morale, unum corpus politicum, unam ſocietatem, quæ ſocietas eſt vera Chriſti

Eccle-

Digitized by Google

Eccleſia; unde mali cum bonis communicantes in Sacramentis & profeſſione fidei, ſunt ſuo modo partes ſoccietatis, quæ eſt vera Chriſti Eccleſia, & ſic mali cum bonis in vera Chriſti Eccleſia ſunt, quamvis non eodem modo quo boni; qui boni ſunt in Eccleſia Chriſti, ut partes illam conſtituentes, mali verò ut partes illi adhærentes, & adhærendo facientes cum illa unum corpus morale, ſenſibile & palpabile, quod eſt Eccleſia Chriſti, & quatenùs eſt Eccleſia Chriſti, & corpus Chriſti, adeòque corpus vivum vita ſpirituali, quod proinde non niſi ex membris vita ſpirituali animatis conflari poteſt.

Dices. Mali ſunt partes conſtituentes ſocietatem, quam faciunt boni & mali inter ſe communicantes, & quæ eſt Chriſti Eccleſia. Ergo mali ſunt partes conſtituentes Eccleſiam Chriſti. *R*. neg. ant. ad mentem S. Doctoris. Nam ſocietas illa, quam boni cum malis conflant, eſt in recto ſola Eccleſia Chriſti, & ita in recto dicit ſolos bonos, ex quibus Eccleſia Chriſti conſtituitur, malos verò in obliquo tantùm: ſocietas enim illa eſt Eccleſia Chriſti, ſenſibiliter & corporaliter cum malis colligata per communionem ſacramentorum, & externam fidei chriſtianæ profeſſionem: vel, ſi vis, quod idem eſt, ſocietas illa ſunt boni inter ſe ſpirituali charitatis vinculo connexi, & ſenſibiliter ac corporaliter per ſacramentorum communionem & externam profeſſionem fidei chriſtianæ colligati cum malis.

Mali igitur cum bonis conflant corpus politicum, ſenſibile & palpabile, quod eſt Eccleſia Chriſti, non componendo cum bonis totum aliquod, quod ſit in recto boni & mali; ſicut homo v. g. eſt in recto corpus & anima rationalis; ſed purè bonis adhærendo ſenſibiliter & corporaliter per communionem ſacramentorum; ſicut in doctrina S. Thomæ, albedo facit album cum pariete, non componendo cum pariete totum, quod ſit in recto paries & albedo, ſed purè inhærendo parieti, unde album non eſt paries & albedo, ſed paries habens albedinem; & ſicut humanitas cum verbo facit Chriſtum, non componendo cum verbo totum aliquod, quod ſit verbum & humanitas in recto, ſed purè incumbendo, vel, ſi vis, adhærendo phyſicè verbo, unde Chriſtus eſt verbum habens humanitatem, verbum humanitate homo. Addo etiam, ſicut in homine habente manum aridam, manus arida cum corpore facit unum continuum phyſicum, non componendo cum corpore totum, quod ſit corpus & manus arida in recto, ſed purè adhærendo corpori, unde continuum illud eſt corpus habens manum aridam.

Mali igitur non ſunt de Eccleſia Chriſti, etiam ſumpta ut eſt corpus politicum, ſenſibile & palpabile, niſi minùs propriè, ſecundùm quid, & cum addito diminuente, ut partes purè adhærentes, in obliquo: boni verò ſunt de ea, propriè, ſempliciter, ut partes conſtituentes, in recto, uno verbo ſunt ipſa Eccleſia Chriſti. Quando S. Auguſtinus negat malos eſſe de Eccleſia Chriſti, ſumit Eccleſiam Chriſti ſecundùm ea tantùm, quæ dicit in recto. Quando dicit malos eſſe in, vel etiam eſſe aliquo modo & ſecundùm quid de Eccleſia Chriſti, ſumit Eccleſiam Chriſti ſecundum ea, quæ dicit tam in recto, quàm in obliquo. Juxta S. Doctorem, boni non ſolum ſunt in, ſed etiam propriè & ſimpliciter de ſocietate illa ſenſibili, quæ eſt Eccleſia Chriſti, quia ſunt in ea ut partes conſtituentes: mali verò ſic ſunt in ea, ut non ſint propriè & ſimpliciter de ea, quia in ea ſunt tantùm ut partes partibus conſtituentibus adhærentes.

Portò hæc hactenùs paulò fuſiùs diſſeruimus, ad exponendam mentem Auguſtini, & aliorum Patrum, quorum authoritate abuti conantur hoc tempore hæretici, & alii novatores. Patribus autem aſſerentibus ſolos bonos eſſe de Eccleſia, non contradicunt Doctores catholici, cùm non ſolùm bonos, ſed etiam malos eſſe in & de Eccleſia dicunt: ſentiunt enim bonos eſſe in & de Eccleſia, ut membra viva; malos verò eſſe in & de Eccleſia, quomodo in & de ea eſſe poſſunt membra mortua & arida, quod ſufficit Auguſtino & aliis Patribus, ſicut Doctoribus catholicis ſufficit, quod aſſerit Auguſtinus, malos per malam vitam ſpiritualiter tantùm ſeparatos à bonis, adeòque cum bonis corporaliter colligatos manere, donec omninò ſegregentur: hoc enim ſuppoſito, manifeſtum eſt malos cum bonis facere, quocumque tandem modo faciant, unum corpus politicum, ſenſibile & palpabile, quod eſt Eccleſia Chriſti, unde manifeſtè ſequitur, malos eſſe aliquo verò modo de Chriſti Eccleſia.

E dictis hactenùs apparet, quàm malè & perperam contendant novatores, à Clemente XI. in Conſtitutione, quæ incipit, *Unigenitus Dei Filius*, doctrinam S. Auguſtini & aliorum Patrum proſcriptam fuiſſe in Queſnellii propoſitionibus 72. 73. 74. 75. 76. & 77. Nam cùm S. Auguſtinus dicit ex bonis componi Eccleſiam Chriſti, non intendit malos ab ea excludere, quandoquidem malos in Eccleſia Chriſti eſſe, disertè aſſerit, inculcat, & variis argumentis demonſtrat contra Donatiſtas, imò expreſsè agnoſcit malos de Eccleſia eſſe ex parte, nempe ſecundùm communionem ſacramentorum, & externam, ut ſubintelligit, fidei chriſtianæ profeſſionem: Queſnellius verò in citatis propoſitionibus ſic ex ſolis bonis Eccleſiam Chriſti componit, ut ab ea malos prorſus excludere intendat; ut

Facilè demonſtratur ex propoſitione 78. ad quam aliæ citatæ evidenter relativæ ſunt, & quæ ſic ſe habet in latinum fideliter verſa: *Separatur quis à populo electo, cujus figura fuit populus Judaicus, & caput eſt Jeſus Chriſtus, tam non vivendo ſecundùm Evangelium, quàm non credendo Evangelio*. Juxta Queſnellium igitur, mali per malam vitam à bonis, qui Eccleſiam Chriſti, componunt, tam ſeparantur, quàm ſeparantur Pagani. Sed Pagani ita ſeparantur à bonis, qui Eccleſiam Chriſti componunt, ut non magis in, quàm de Eccleſia Chriſti ſint. Ergo ſimiliter, juxta Queſnellium, mali per malam vitam, à bonis qui Eccleſiam Chriſti componunt, ita ſeparantur, ut non magis ſint in, quàm de Eccleſia Chriſti. Ergo Queſnellius ita ex bonis & ſanctis componit Eccleſiam Chriſti, ut ab ea malos penitùs excludat, & tam excludat, ut non magis velit illos ad eam pertinere, quàm ad eam pertinent Pagani, & a fortiori quàm ad eam pertinent ſchiſmatici & hæretici.

Juxta S. Doctorem, ſchiſmatici & hæretici, adeòque & quidem à fortiori, Pagani tam corporaliter quàm ſpiritualiter ſeparati ſunt; mali verò ſpiritualiter tantùm, proindeque minùs ſeparati ſunt, quàm Pagani: juxta Queſnellium mali per malam vitam tam ſeparantur, quàm Pagani. Juxta S. Doctorem, mali, quantùmvis mali, retinent cum bonis aliquam unitatem, vi cujus verè ſunt in Eccleſia cum bonis: juxta Queſnellium, nullam ejuſmodi unitatem retinent. Juxta S. Doctorem, mali per malam vitam non ſeparantur totaliter: juxta Queſnellium, totaliter ſeparantur. Doctrina igitur S. Auguſtini, & Queſnellii doctrina, ut affirmatio & negatio pugnant inter ſe.

ARTICULUS IX.

Utrum infideles occulti ſint in vera Chriſti Eccleſia.

RESPONSIO.

INfideles occulti ſunt in Eccleſia Chriſti.

Prob. Infideles occulti ſunt ii, qui fidem non habent, & ita carent omni virtute chriſtiana, ſed tamen exteriùs fidem Chriſtianam profitentur, & eadem ſacramenta participant cum fidelibus. Atqui tales ſunt in vera Chriſti Eccleſia. Ergo, &c.

Prob. min. 1. ex Joanne Apoſtolo epiſt. 1. c. 2. ubi hæc leguntur: *Et nunc antichriſti multi facti ſunt. Ex nobis prodierunt, ſed non erant ex nobis*. Hic Apoſtolus loquitur in perſona totius Eccleſiæ, & per antichriſtos intelligit eos, qui in apertam hæreſim

erupe-

erupetunt. Dicit autem eos per notoriam hæreſim exiviſſe ab Eccleſia. Ergo ante notoriam hæreſim erant in Eccleſia, aliquem enim è loco, in quo non eſt, exire manifeſtam involvit repugnantiam. Ergo infideles, quandiu occulti ſunt, adeòque quandiu fidem chriſtianam exteriùs profitentur, & eadem ſacramenta participant cum veris fidelibus, tandiu ſunt in Eccleſia.

At inquies. Apoſtolus hic diſertè aſſerit eos non fuiſſe de Eccleſia, etiam antequam in apertum ſchiſma prorumperent. *Non erant*, inquit, *ex nobis*. Ergo etiam antequam prorumperunt in apertum ſchiſma, non fuerunt in Eccleſia, nam qui non eſt de Eccleſia, non eſt in Eccleſia, ſicut qui non eſt in Eccleſia, de Eccleſia eſſe non poteſt.

R. 1. diſt. ant. Apoſtolus hic diſertè aſſerit eos non fuiſſe de Eccleſia, &c. tanquam membra viva, C. ant. Ne quidem tanquam membra mortua & arida, N. ant. & diſt. conſ. Ergo etiam antequam prorumperent in apertum ſchiſma, non fuerunt in Eccleſia ut membra viva, C. conſeq. Ut membra mortua & arida, N. conſeq. Nam cùm Apoſtolus dicit eos per apertum ſchiſma in Eccleſia exiviſſe, hoc ipſo dicit eos ante apertum ſchiſma in Eccleſia fuiſſe: clarum autem eſt non fuiſſe ut membra viva, cùm ſpiritali vita carerent. Ergo hoc ipſo dicit eos ante apertum ſchiſma, in Eccleſia fuiſſe ut membra mortua & arida, adeòque ante apertum ſchiſma, de Eccleſia fuiſſe ut membra mortua & arida.

Juxta Apoſtolum igitur, hic hæretici, antequam in manifeſtam prorumpant hæreſim, ſunt & non ſunt de Eccleſia: non ſunt ut membra viva, ſunt ut membra mortua. Unde juxta eundem, ſunt & non ſunt in Eccleſia; ſunt ut membra mortua, non ſunt membra viva: nam eodem modo ſunt & non ſunt in Eccleſia, quo ſunt & non ſunt de Eccleſia, ſicut viciſſim eodem modo ſunt & non ſunt de Eccleſia, quo ſunt & non ſunt in Eccleſia. Hinc apparet ſenſus Apoſtoli dicentis, Non erant ex nobis & tamen ex nobis prodierunt: perinde enim eſt, ac ſi diceret: Non erant ex nobis ut membra viva, & tamen ex nobis prodierunt, quia in nobis & de nobis erant ut membra mortua: erant autem in nobis & de nobis ut membra mortua tantùm, quia non erant in nobis & de nobis animo & voluntate, & ſic non erant in nobis & de nobis, quia ut non verè, ſed apparenter tantùm fideles erant: nam ſi verè fideles fuiſſent, & non apparenter tantùm, in Eccleſia permanſiſſent, perſeverando ſcilicet in chriſtianæ fidei profeſſiones. Ex his

R. 2. diſt. ant. ad mentem S. Auguſtini. Apoſtolus hic aſſerit hæreticos, etiam ante apertum ſchiſma, non fuiſſe de Eccleſia, ut membra corpus Eccleſiæ cum bonis conſtituentia, C. ant. cùm enim occulti hæretici ſint membra mortua, & non poſſunt concurrere ad conſtitutionem corporis vivi, quale eſt corpus Eccleſiæ, quod eſt Chriſti corpus. Apoſtolus hic aſſerit hæreticos etiam ante apertum ſchiſma non fuiſſe de Eccleſia, nequidem ut membra corpori Eccleſiæ purè adhærentia, N. ant. Quandiu enim hæretici ſunt, tandiu cum bonis ſenſibilem & corporalem habent unitatem, per externam fidei Chriſtianæ profeſſionem, adeòque tandiu adhærent corpori Eccleſiæ, quod ex bonis componitur, & adhærent, ut membra in vero aliquo ſenſu; cùm tandiu poſſint habere & exercere juriſdictionem puta epiſcopalem, & ita tandiu eſſe moralia Eccleſiæ organa. Et diſt. conſ. Ergo hæretici, etiam ante apertum ſchiſma, non fuerunt in Eccleſia, ut membra cùm bonis conſtituentia corpus Eccleſiæ, C. conſeq. Ut membra corpori Eccleſiæ purè adhærentia, N. conſeq.

Prob. min. 2. ex Celeſtino I. cujus verba recitat Nicolaus I. in ſua ad Michaelem Imperatorem epiſtola de poteſtate & dignitate Sedis Apoſtolicæ. Nam Celeſtinus ad Orientales Epiſcopos & ad Clerum Conſtantinopolitanum ſcribens, dicit, Neſtorium, poſtquam hæreſim ſuam prædicare cœperat, actus juriſdictionis epiſcopalis, quales ſunt excommunicare laicos, & clericos deponere, exercere non potuiſſe in Eccleſia Conſtantinopolitana. Atqui hoc dicendo, Celeſtinus manifeſtè ſupponit Neſtorium exercere potuiſſe juriſdictionem epiſcopalem, quandiu non fuit manifeſtus hæreticus. Ergo Neſtorius quandiu non fuit manifeſtus hæreticus, tandiu fuit in Eccleſia: ab eo enim qui non eſt in Eccleſia, in Eccleſia juriſdictionem aliquam exerceri poſſe repugnat. Ergo, &c.

Prob. min. 3. authoritate Patrum, pro quibus omnibus ſit Auguſtinus. Sic autem loquitur lib. 4. de bapt. c. 10. *Si zizania ſola dicenda ſunt, quæ uſque in finem in maligno errore perdurant, & foris multa frumenta ſunt, & intùs multa zizania* (hoc eſt, multi hæretici manifeſti, qui proinde foris ſeu extra Eccleſiam ſunt ad veram fidem convertentur, & in ea uſque in finem perſeverabunt; & multi infideles occulti, qui proinde intùs ſeu in Eccleſia ſunt nunquam convertentur ad veram fidem, ſed in infidelitate permanebunt uſque in finem) *at enim pejores* (inquiens) *ſunt exteriores* (manifeſti hæretici) *quàm interiores mali* (infideles occulti) *magna quidem quæſtio eſt, utrùm pejor fuerit Nicolaus exterior jam, quàm Simon adhuc interior, quia ille hæreticus* (manifeſtus) *ſic magnus* (& infideles occultus.)

In lib. de catechizandis rudibus c. 17. ſic ait: *Sunt qui propterea volunt eſſe chriſtiani, ut aut promereantur homines, à quibus temporalia commoda expectant, aut quia offendere nolunt, quos timent* (certè tales non ſincerè, ſed fictè tantùm chriſtianam fidem amplectuntur, adeòque non verè, ſed apparenter tantùm fideles ſunt.) *Sed iſti reprobi ſunt; & ſi ad tempus eos portat Eccleſia, ſicut area uſque ad tempus ventilationis paleam ſuſtinet: ſi non ſe correxerint ... in fine ſeparabuntur. Nec ſibi blandiantur quòd in area poſſunt eſſe cum frumento Dei, quia in horreo cum illo non erunt, ſed igni debito deſtinabuntur.*

Juxta S. Doctorem igitur, qui fictè & apparenter tantùm fideles ſunt, ſunt in Eccleſia cum verè fidelibus & juſtis; cùm hoc tamen diſcrimine, quòd hi ſint in ea ut frumentum Dei, quia ſi in fide, quæ per charitatem operatur, perſeveraverint, horreum Dei congregabuntur, hoc eſt, in cœlo potientur vita æterna: illi verò ſint in ea ut paleæ, quia niſi ad veram fidem convertantur, tandem aliquando à ſupremo judice ſeparabuntur, & projicientur ex area, comburendi igne inextinguibili.

Prob. min. 4. ratione. Qui non eſt in Eccleſia, in Eccleſia nullam juriſdictionem habere poteſt, ut docent ſummi Pontifices, Celeſtinus I. & Nicolaus I. & cum illis SS. Patres communiter. Et verò, ut dicit S. Cyprianus epiſt. 58. ad Antonianum, *quiſquis ille eſt, & qualiſcumque eſt, chriſtianus non eſt, qui in Chriſti Eccleſia non eſt*. At certè eum, qui chriſtianus non eſt, aliquam in Eccleſia habere juriſdictionem repugnat. Ergo ſi infideles occulti non ſunt in Eccleſia, nullam in Eccleſia juriſdictionem habere poſſunt; & ita hoc ipſo quòd aliquis v. g. Parochus incidit in occultam hæreſim, amittit juriſdictionem in foro interno: item hoc ipſo quòd aliquis Epiſcopus incidit in occultam hæreſim, amittit dignitatem epiſcopalem, & omnem tam in foro interno quàm in externo juriſdictionem; quantumlibet exteriùs fidem chriſtianam profiteatur, & in eorumdem ſacramentorum participatione communicet cum fidelibus. Atqui hæ conſequentiæ admitti non poſſunt; tum quia alioquin omnes actus, qui tam in foro interno, quàm in externo ſine juriſdictione exerceri non poſſunt, eſſent incerti; cùm pronum ſit hominibus internam fidem amittere; tum quia, quòd Epiſcopus, quantùmvis animum gerat hæreticum, dignitate & juriſdictione epiſcopali non excidat, niſi aut ſe ipſe, in apertum ſchiſma prorumpendo, ſeparet, aut de hæreſi convictus ſeparetur, communiſſima ſententia eſt.

Obj. 1. S. Auguſtinum lib. 3. de bapt. cap. 19. ubi loquens de occultis hæreticis, ſic ait: *Hujus autem fraternæ charitatis inimici, ſive apertè foris ſint, ſive intus eſſe videantur, pſeudo-chriſtiani ſunt & antichriſti. Inventis enim occaſionibus, foras*

exeunt ... ſed etiamſi occaſiones deſint, cùm intùs videntur, ab illa inviſibili charitatis compage ſeparati ſunt. Unde Joannes dicit: Ex nobis exierunt, ſed non erant ex nobis: nam ſi fuiſſent ex nobis, manſiſſent utique nobiſcum. Ergo ex S. Auguſtino, hæretici occulti non ſunt in Eccleſia, ſed ſolùm videntur eſſe in Eccleſia. Et ratio Doctoris eſt, quia occulti hæretici non ſunt ex Eccleſia, quod probat ex verbis Joannis Apoſtoli.

R. Doctorem hic intelligere modum eſſendi intùs, non qualemcumque, ſed qui ſolis bonis convenire poteſt, nempe modum eſſendi intùs per internum & ſpiritale charitatis vinculum, quo boni inter ſe colligati, corpus Chriſti, quod eſt Eccleſia, conſtituunt; unde ſic ſunt in Eccleſia, ut ſint ipſum corpus Eccleſiæ, & ſic ſunt in domo Dei, ut ſint ipſa domus Dei. Occulti autem hæretici non ſic ſunt intùs; cùm fraternæ charitatis inimici ſint, adeòque ſeparati ab illa inviſibili charitatis compage, vi cujus boni ſunt unum Chriſti corpus, una domus Dei, una Eccleſia, quæ quia ex ſolis bonis conſtituunt, de illa dictum eſt, quòd ſit *columba unica, pudica & caſta ſponſa ſine macula & ruga, hortus concluſus, fons ſignatus, paradiſus cum fructu pomorum, &c. quod non intelligitur niſi in bonis & ſanctus & juſtus*, ut ait S. Doctor lib. 6. de bapt. c. 3.

Occulti igitur hæretici non ſunt intùs, ſicut ſunt boni, ſed ſolùm videntur eſſe quia fraternam, à qua animo & voluntate alieni ſunt, charitatem ſimulant, quandiu deſunt occaſiones illam impunè violandi: unde tandem videntur pertinere ad illam inviſibilem charitatis compagem, qua boni eadem ſacramenta participantes, & eadem chriſtianam fidem exteriùs profitentes, unam Chriſti Eccleſiam componant. Quamvis autem occulti hæretici non ſint intùs in hoc ſenſu, in aliquo alio vero ſunt, ut apparet ex eo quòd, ut ait S. Doctor, inventis occaſionibus, in apertum ſchiſma prorumpunt, & prorumpendo foras exeunt: non poſſent autem foras exire per apertum ſchiſma, niſi ante apertum ſchiſma intùs eſſent.

Obj. 2. eundem tract. 3. in epiſt. Joan. ubi ſic loquitur: *Omnes hæretici, omnes ſchiſmatici ex nobis exierunt, id eſt, ex Eccleſia exeunt: ſed non exirent, ſi ex nobis eſſent. Antequam exirent ergo, non erant ex nobis. R.* S. Doctorem ibidem expreſsè aſſerere, quòd occulti hæretici ſint in Eccleſia: ſic enim proſequitur: *Si antequam exirent, non erant ex nobis; multi intùs ſunt, non exierunt, & tamen antichriſti ſunt. Audemus hoc dicere? Ut quid? niſi ut unuſquiſque, cùm intùs eſt, non ſit antichriſtus.*

Cùm ergo S. Doctor dicit occultos hæreticos non eſſe ex nobis, tantùm vult eos non eſſe in corpore Eccleſiæ ut partes ipſum conſtituentes, & ſolùm in eo eſſe ad eum prope modum, quo mali humores ſunt in corpore humano; ſic enim ibidem ait: *Qui ſunt intùs* (hæretici occulti) *certè ſunt in corpore Domini noſtri Jeſu Chriſti ... Sic ſunt in corpore Chriſti, quomodo humores mali ... Dicit, quando eos evomit atque projicit corpus: Ex me exierunt humores iſti, ſed non erant ex me. Quid eſt, Non erant ex me? Non de carne mea præciſi ſunt, ſed pectus mihi premebant, cùm ineſſent.* Et inferiùs: *De voluntate ſua unuſquiſque aut antichriſtus, aut in Chriſto eſt; aut in membris ſumus, aut in humoribus malis. Qui ſe in melius commutat, in corpore membrum eſt, qui autem in malitia permanet, humor malus eſt: & quando exierit, revelabuntur qui premebantur.*

Dices, Saltem negat hìc S. Auguſtinus, occultos hæreticos eſſe membra Eccleſiæ in ullo vero ſenſu. *R.* neg. Nam S. Auguſtinus hîc tantùm negat occultos hæreticos eſſe membra componentia; loquitur enim hìc non de membris quibuslibet, ſed ſolùm de componentibus & conſtituentibus corpus Eccleſiæ, ut patet ex his verbis, quæ ibidem leguntur: *Qui non eſt Chriſto contrarius, in corpore ipſius hæret* (hoc eſt, permanet,) *& membrum computatur. Nunquam ſibi ſunt membra contraria: corporis integritas univerſis membris conſtat.* Negat autem S. Doctor occultos hæreticos eſſe in corpore Eccleſiæ ut membra componentia, quia corpus Eccleſiæ eſt corpus vivum, quod proinde non niſi membris vivis conſtare poteſt. Porrò occulti hæretici non ſunt membra viva, ſed mortua & arida.

Dices. Juxta S. Auguſtinum, occulti hæretici in corpore Eccleſiæ tantùm ſunt, ut humores mali. *R.* neg. Nam S. Auguſtinus dicit quidem occultos hæreticos eſſe in corpore Eccleſiæ ut humores malos, at non dicit eſſe tantùm ut humores malos. Juxta S. Doctorem, occulti hæretici (idem de aliis peccatoribus quibuslibet) ſunt in Eccleſia, 1. ut paleæ in area, frumento permixtæ, à frumento per ventilabrum ſeparandæ, & in ignem projiciendæ. 2. Ut vaſa lignea & fictilia in magna domo, ad uſus inglorios deſtinata. 3. Ut humores mali in corpore humano, quibus corpus humanum premitur, quibuſque evomitis ſublevatur. 3. Ut membra purè adhærentia: nam juxta S. Doctorem, mali, quandiu eadem ſacramenta participant, & eandem fidem profitentur cum bonis corpus Eccleſiæ conſtituentibus, tandiu cùm illis unitatem habent corporalem, atque ita tandiu adhærent corpori Eccleſiæ; & ſic adhærent, ut poſſint eſſe moralia illius organa, & ſint quandoque, ut patet v.g. ex Parochis, vel Epiſcopis, qui occultè hæretici ſunt, aut aliter mali. Unde juxta S. Doctorem, mali poſſunt eſſe, & quandoque ſunt inſtrumenta conjuncta corporis Eccleſiæ. Inſtrumentum autem conjunctum corporis non poteſt non eſſe illius membrum in aliquo vero ſenſu. Ergo juxta S. Doctorem, mali per ſacramentorum communionem & fidei chriſtianæ profeſſionem corporaliter uniti cum bonis corpus Eccleſiæ componentibus, ſunt in aliquo verò ſenſu membra corporis Eccleſiæ. Non ſunt autem membra componentia; ſupereſt igitur, ut ſint membra purè adhærentia.

Obj. 3. Hæretici non ſunt chriſtiani. Ergo, &c. *R.* diſt. ant. Hæretici manifeſti non ſunt chriſtiani, C. ant. Hæretici occulti, N. ant. Nam nomen Chriſtiani nomen eſt profeſſionis: Chriſtianus enim dicitur, qui veram Chriſti fidem profitetur: quòd ſi corde non tenet, quod profitetur ore, malus chriſtianus eſt, ſed tamen chriſtianus. Occulti igitur hæretici chriſtiani ſunt, quamvis mali chriſtiani: unde in Eccleſia, & in aliquo vero ſenſu, de Eccleſia eſſe poſſunt, & ſunt.

ARTICULUS X.

Quid ſit Eccleſia.

RESPONSIO.

Eccleſia ſufficienter deſcribitur, Cœtus hominum inter ſe conjunctorum ejuſdem fidei chriſtianæ profeſſione, & eorumdem ſacramentorum communione, ſub regimine legitimorum paſtorum, & præſertim unius in terris Vicarii Chriſti Pontificis Romani.

Prob. Nam 1. hac deſcriptione includuntur omnes qui ſunt in Eccleſia, & excluduntur omnes qui in Eccleſia non ſunt. 2. Hæc deſcriptio convenit ſoli Eccleſiæ, eamque ab omni alia ſocietate diſcernit. 3. Ex hac deſcriptione Eccleſia non poteſt non eſſe viſibilis: nam ſi hoc ipſò quòd quis chriſtianam fidem profitetur, & ſacramenta participat ſub regimine Romani Pontificis, vel, ſi vis ſub regimine paſtorum ſubditorum Romano Pontifici, hoc ipſo, inquam, is eſt in Eccleſia, & de Eccleſia, vel ut membrum vivum, vel ut membrum mortuum ſeu, quòd eòdem redit, vel ut membrum mortuum, vel ut membrum adhærens; Eccleſia tam ſenſibilis eſt & palpabilis, quàm Imperium Romanum & Regnum Galliæ. Ergo, &c.

Exponitur jam hæc deſcriptio, Eccleſia igitur dicitur, 1. Cœtus hominum inter ſe conjunctorum: nam Eccleſia Chriſti eſt multitudo una, unus populus, corpus unum, morale ſcilicet & politicum, proinde reſultat ex morali conjunctione multorum hominum inter ſe. Dicitur 2. Ejuſdem fidei profeſſio-

ſeſſione; & per hoc excluduntur ab Eccleſia infideles omnes, qui nunquam io ea fuerunt, ut Judæi, Mahumetani, & Pagani, item manifeſti hæretici, & apoſtatæ. Dicitur 3. Communione eorundem ſacramentorum; & per hoc excluduntur ab Eccleſia catechumeni & excommunicati publicè ac nominatim: hi enim à ſacramentorum participatione repulſi ſunt, illi verò ad eam nondùm admiſſi. Dicitur 4. Sub regimine legitimorum paſtorum; & per hoc excluduntur ab Eccleſia ſchiſmatici, qoi quidem veram fidem profitentur, & vera ſacramenta participant, ſed non ſubjiciuntur legitimæ authoritati; unde non in Eccleſia, ſed extra Eccleſiam veram fidem profitentur, & vera ſacramenta participant.

Obj. Suppoſita hac deſcriptione Eccleſiæ ut booa, 1. homo non baptizatus poteſt eſſe in Eccleſia. 2. Excommunicatus, qui nimirùm excommunicationem ipſo facto incurrit, nec publicè ac nominatim denunciatus eſt, manet io Eccleſia. 3. Excommunicatus publicè ac nominatim, & manifeſtus hæreticus, poſſunt eſſe de Eccleſia. 4. Poſſuns etiam eſſe de Eccleſia Judæi, Mahometani, & Pagani.

R. ad 1. hominem non baptizatum, de quo non conſtat quòd non ſit baptizatus, ſi fidem chriſtianam profiteatur, & ſacramenta participet cum debita ſubjectione ad prælatos Eccleſiæ, verè eſſe in Eccleſia, & de Eccleſia. Quòd probatur ex Innocentio III. c. *Apoſtolicam*, extra de presbytero non baptizato, ubi interrogatur, qui *ſine unda baptiſmatis extremum diem clauſerat*, ſic reſpondet, illum, *quia in ſanctæ Matris Eccleſiæ fide, & chriſtiani nominis confeſſione perſeveravit, ab originali peccato ſolutum, & cœleſtis patriæ gaudium eſſe adeptum, aſſerimus incunctanter.* Et in fine: *In Eccleſia tua juges preces, hoſtiaſque Deo offerri jubeas pro presbytero memorato.* Ergo presbyter ille non baptizatus, in Eccleſia vixerat & deceſſerat: nemo enim ſalvari poteſt extra Eccleſiam, neque pro iis qui extra Eccleſiam moriuntur offerri poſſunt preces & hoſtiæ. Ergo, &c.

R. ad 2. eum, qui excommunicatione ipſo facto incurrit, quandiu non denunciatur excommunicatus, eſſe in Eccleſia & de Eccleſia. Quod patet ex eo quòd validè exerceat actus, ad quos juriſdictio requiritur, & quos proinde non poſſet validè exercere, ſi non eſſet in Eccleſia & de Eccleſia; nam qui extra Eccleſiam ſunt, nullam in ea authoritatem & juriſdictionem habere poſſunt, ut probatum eſt. Excommunicatus igitur, ſed non denunciatus, ſicut eccleſiaſticam juriſdictionem retinet de facto, non de jure; ita de facto, non de jure, in Eccleſia & de Eccleſia eſſe perſeverat.

At inquies. Quem ergo in excommunicato non denunciato effectum habebit hæc excommunicandi formula, quæ habetur 11. q. 3. *Canonica inſtituta, & ſanctorum Patrum exempla ſequentes, Eccleſiarum Dei violatores, authoritate Dei & judicio ſancti Spiritus, à gremio ſanctæ matris Eccleſiæ, & à conſortio totius chriſtianitatis eliminamus, quoadusque reſipiſcant, & Eccleſiæ Dei ſatisfaciant. R. breviter*, hanc excommunicandi formulam privare excommunicatos non denunciatos, jure manendi in Eccleſia, & ſacramenta participandi cum fidelibus, imò & cum illis etiam in civilibus præter caſus exceptos communicandi.

R. ad 3. Hæreticum in uno loco manifeſtum, ſi alio in loco in quo ignotus eſt fidem catholicam profiteatur, & participet ſacramenta ſob regimine legitimorum paſtorum, hoc ipſo fore in Eccleſia. Idem planè dicendum de homine oominatim excommunicato in uno loco, ſi in alio in quo ootus non eſt, ſimiliter profiteatur catholicam fidem, &c. tunc enim in uno loco præciſus ab Eccleſia per ſententiam excomunicationis, in alio iterùm unitur Eccleſiæ per chriſtianæ fidei profeſſionem, & ſacramentorum participationem, &c. & per hanc unionem iterùm reſtituitur in Eccleſiam facto, non jure: non enim jure poteſt eſſe io Eccleſia, niſi à ſententia excommunicatioois abſolvatur: unde ſantentia excommunicationis in eum lata in eum, quaodiu non abſolvitur, primarium ſoum ſemper ſortitur effectum.

R. ad 4. idem quod ad 3. *At inquies.* Si ita eſt, Eccleſia dici poterit cœtus hypocritarum, paganorum, Turcarum, &c. *R.* neg. Nam ejuſmodi homines ſi ſunt in Eccleſia, in ea valdè pauci ſunt. 2. In Eccleſia ſemper magno oumero ſunt homines verè fideles, pii, ſancti, & electi, à quibus denominanda eſt: cùm denominatio ſomenda ſit à meliori parte, quando notabilis eſt. Denique dici poteſt, ad mentem S. Auguſtini, Judæos, paganos, &c. ſi qui ſunt in Eccleſia propter fidei chriſtianæ profeſſionem, & communiooem ſacramentorum, &c. pertinere ad Eccleſiam io obliquo tantùm, ſeu ut partes purè adhærentes. Ex ejuſmodi autem non aliter pertinentibus ad Eccleſiam, Eccleſia denominari ooo debet, ſed ex ſolis juſtis, qui ad eam pertinent in recto, & partes ipſam conſtituentes in eſſe corporis Chriſti, adeòque in eſſe verè Eccleſiæ. Pro quo

Nota. Eccleſia, ad mentem S. Doctoris, rectiſſimè deſcribi poteſt, Cœtus juſtorum, per internum fidei, ſpei & charitatis vinculum connexorum ſpiritaliter, atque inſuper inter ſe & cum malis per chriſtianæ fidei profeſſionem & eorumdem ſacramentorum participationem, ſub legitimorum paſtorum regimine corporaliter colligatorum. At peſſimè ſic deſcriberetur. Cœtus malorum inter ſe & cum juſtis, per chriſtianæ fidei profeſſionem, & participationem eorundem ſacramentorum, ſub legitimorum paſtorum regimioe corporaliter conjunctorum.

Ratio evidens eſt: quia Eccleſiæ, ſecundo modo deſcriptæ, male convenirent ea omnia, quæ de illa paſſim dicuntur io Scripturis, ut quòd ſit corpus Chriſti, domus Dei, columba unica, pudica & caſta, ſponſa ſine macula & ruga, hortus concluſus, paradiſus cum fructu pomorum; ut etiam illud Cant. c. 2. *Sicut lilium inter ſpinas; ſic amica mea inter filias*; & illud c. 4. *Tota pulchra es, amica mea, & macula non eſt in te, &c.* E contra verò hæc omnia Eccleſiæ, primo modo deſcriptæ, bene conveniunt.

DISPUTATIO VI.

De Eccleſiæ viſibilitate, perpetuitate, & indefectibilitate à vera fide.

ARTICULUS I.

Utrùm Eccleſia ſit viſibilis.

ECcleſiam eſſe viſibilem negat Lutherus lib. de abroganda Miſſa parte 1. ubi ſic loquitur: *Quis Eccleſiam nobis monſtrabit? cùm ſit occulta in ſpiritu, & ſolum credatur: credo Eccleſiam ſanctam.* Idem negat Calvinus lib. 4. institut. c. 1. §. 7. *Nobis*, inquit, *inviſibilem, ſolius Dei oculis conſpicuam Eccleſiam* (eam ſcilicet, quæ revera eſt coram Deo Eccleſia) *credere neceſſe eſt*. Magdeburgenſes cent. 1. lib. 1. cap. 4. duplicem fingunt Eccleſiam, onam falſam, & alteram veram. Falſam dicunt eſſe cœtum numeroſiſſimum; & veram, cœtum plerumque exiguum, quia ad hanc illi ſoli pertinent, qui intrant per anguſtam portam, hoc eſt, qui veram pietatem colunt, adeòque Eccleſiam inviſibilem conſtituunt. In hac autem duplici Eccleſiæ, quarum una vera eſt & inviſibilis, diſtinctiooe, Magdeburgenſibus præivit Calvinus loco citato. Sed contra novatores illos omnes cum omnibus catholicis ſit

RESPONSIO.

Vera Chriſti Eccleſia viſibilis eſt.

Prob. 1. ex Script. Nam legitur Act. c. 20. *Attendite vobis & univerſo gregi, in quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei, quam acquiſivit ſanguine ſuo.* Et 1. ad Timoth. c. 3. *Hæc tibi ſcribo... ut ſcias quomodo oporteat te in domo Dei converſari,*

quæ eſt Eccleſia Dei vivi, columna & firmamentum veritatis. Et Hebr. cap. 13. *Obedite præpoſitis veſtris, & ſubjacete eis*. Et Matth. c. 18. *Dic Eccleſiæ; ſi autem Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus*. Ex quibus textibus ſic argumentor. In vera Chriſti Eccleſia paſtores tenentur gubernare oves ſuas, eas docere, hortari & inſtruere, eis ſacramenta adminiſtrare. Item viciſſim tenentur oves paſtores ſuos ſequi, vocem eorum, audire, eis obtemperare, eos revereri. Item debet homo fratrem in ſe delinquentem, & à ſe correptum, atque reſipiſcere nolentem, deferre prælatis Eccleſiæ, qui tenentur illum corripere, & contumacem à fidelium communione ſeparare: unde delinquens ipſe tenetur prælatos Eccleſiæ audire, & illis morem gerere. Atqui manifeſtum eſt, nihil horum fieri poſſe in vera Chriſti Eccleſia, ſi non ſit viſibilis. Ergo, &c.

Et verò ſi vera Chriſti Eccleſia inviſibilis eſt, certè quia ii qui in ea & de ea ſunt, ſunt inviſibiles: nam ſi viſibiles ſunt, Eccleſiam viſibilem eſſe manifeſtum eſt. At ſi ii qui in de vera Chriſti Eccleſia ſunt, ſunt inviſibiles, ſe invicem non poſſunt agnoſcere; atque ita in vera Chriſti Eccleſia neque paſtores oves ſuas, neque oves paſtores ſuos agnoſcere poſſunt. At ſi paſtores non agnoſcunt oves ſuas, quomodo poſſunt eas ducere, regere, docere eiſque ſacramenta adminiſtrare? Item ſi oves non agnoſcunt paſtores ſuos, quomodo poſſunt eos ſequi, eorum vocem diſcernere, eis obtemperare, eis debitam exhibere reverentiam? Clarum igitur eſt Scripturam locis citatis, veræ Chriſti Eccleſiæ viſibilitatem ſupponere, & tam apertè ſupponere, ut nullum relinquat hæreticis tergiverſandi locum.

Prob. 2. ex Patribus pro quibus omnibus ſit hic unus Auguſtinus, qui veræ Chriſti Eccleſiæ viſibilitatem contra Donatiſtas variis locis luculenter defendit, ut epiſt. 106. ſic loquitur, *In ſole poſuit tabernaculum ſuum. Ipſa eſt Eccleſia in Sole poſita, hoc eſt, in manifeſtatione omnibus nota uſque ad terminos terræ*. Et tract. 1. in epiſt. Joan. ubi ſic ait: *Nonne ille lapis* (Eccleſia Chriſti) *crevit, & factus eſt mons magnus, & implevit univerſum orbem terrarum? Numquid digito oſtendimus iſtum montem? .... Nonne* (Chriſti Eccleſia) *aperta eſt? nonne obtinuit omnes gentes? .... Ecce civitas, de qua dictum eſt: Non poteſt civitas abſcondi ſuper montem conſtituta. .... Erit in noviſſimis diebus* (inquit Iſaias) *manifeſtus mons domus Domini, paratus in cacumine montium. Quid tam manifeſtum, quam mons? Sed ſunt & montes ignoti, quia in una parte terrarum poſiti ſunt ... ille autem mons non ſic, quia implevit univerſam faciem terræ ... Mons eſt ſuper cacumina omnium montium*.

Porrò quòd de Donatiſtis ſubjicit, *In tenebris ambulant, & neſciunt quò eunt, quia tenebræ excæcaverunt oculos eorum; montem non vident: nolo mireris: oculos non habent: Unde oculos non habent? Quia tenebræ excæcaverunt eos*, apprimè cadunt in Lutheranos & Calviniſtas, qui voluntariè cæcutientes, videre nolunt Eccleſiam quaquaverſùm conſpicuam, & lucem deſiderant ſub meridiano ſole.

Prob. 3. ratione triplici, Nam 1. extra veram Chriſti Eccleſiam nemo ſalutem conſequi poteſt, ut docent Patres, & inter alios Auguſtinus lib. 4. de bapt. c. 1. *Eccleſia*, inquit, *paradiſo comparata, indicat nobis poſſe quidem ejus baptiſmum homines etiam foris accipere, ſed ſalutem, beatitudinis extra eam neminem vel percipere vel tenere ...... Baptiſmus Eccleſiæ poteſt eſſe extra Eccleſiam, munus autem beatæ vitæ non niſi intra Eccleſiam reperitur*. Ergo qui non ſunt in vera Chriſti Eccleſia, tenentur ad illam ingredi, & qui in ea ſunt, tenentur in ea uſque in finem perſeverare, membris ejus communicando, & prælatis ejus obediendo; tenentur enim omnes ſalutem ſuam procurare. Ergo qui non ſunt in vera Chriſti Eccleſia, poſſunt in eam ingredi, & qui in ea ſunt, poſſunt in ea perſeverare, membris ejus communicando, & obediendo prælatis ejus. Atqui ad hoc utrumque manifeſtè requiritur viſibilitas Eccleſiæ. Ergo, &c.

2. Vera Chriſti Eccleſia (militans ſcilicet, de qua hic ſemper loquimur) eſt ſocietas humana. Atqui omnis ſocietas humana eſſentialiter viſibilis eſt; ſocietas enim humana ſine ſociis non eſt, & ſocii nec ſunt nec eſſe poſſunt, qui ſe invicem non agnoſcunt: unde nulla ſocietas inter homines perfici poteſt ſine ſignis externis & ſenſibilibus; &, ut ait S. Auguſtinus lib. 19. contra Fauſtum c. 11. *in nullum nomen religionis, ſeu verum ſeu falſum, coagulari homines poſſunt, niſi aliquo ſignaculorum vel ſacramentorum viſibilium conſortio colligentur*: quia nimirùm in nullum nomen religionis, ſeu verum ſeu falſum, coagulari homines poſſunt, niſi aliquam conflando ſocietatem. Ergo vera Chriſti Eccleſia non poteſt non eſſe viſibilis; ita ut vel ſit aliquid viſibile & palpabile, vel non ſit Eccleſia.

3. denique vera Chriſti Eccleſia eſt collectio hominum inter ſe colligatorum per externam fidei chriſtianæ profeſſionem, & eorumdem Sacramentorum participationem ſub legitimorum paſtorum externo regimine. Atqui collectio hominum ſic inter ſe colligatorum non poteſt non eſſe viſibilis & conſpicua; cùm ſit collectio hominum inter ſe colligatorum ſignis externis & ſenſibilibus. Ergo, &c.

Obj. 1. Ex S. Auguſtino; vera Chriſti Eccleſia eſt inviſibilis: nam juxta illum, vera Chriſti Eccleſia componitur ex ſolis juſtis, Ergo, &c. *R.* neg. ant. quod intolerabiliter falſum eſt; cùm paſſim veræ Eccleſiæ viſibilitatem contra Donatiſtas probet & inculcet S. Doctor. *Ad prob. R.* juxta S. Doctorem, Eccleſiam Chriſti, propriè & ſtrictè loquendo, componi ex ſolis juſtis, non ſolùm per internum charitatis vinculum connexis ſpiritaliter, ſed inſuper per ejuſdem fidei profeſſionem & eorumdem ſacramentorum participationem ſub legitimorum paſtorum regimine corporaliter conjunctis inter ſe, & cùm multis malis quibuſcum hac corporali conjunctione faciunt unum corpus morale & politicum, ſenſibile & palpabile, quod eſt Eccleſia Chriſti, quæ proinde ſenſibilis eſt & palpabilis; quamvis non omnes moralis illius & politici corporis, quod boni cum malis per corporalem cum illis conjunctionem faciunt, partes non pertineant ad Eccleſiam, ut membra componentia; ſed aliæ, nempe boni, ad eam pertineant ut membra componentia; aliæ verò, nempe mali, ut membra puræ adhærentia: atque ita non omnes moralis illius corporis, &c. partes pertineant ad Eccleſiam in recto, ſed aliæ, nempe boni, in recto pertineant, aliæ verò, nempe mali, in obliquo tantùm.

Amplius. Juxta S. Doctorem, ſoli juſti propriè componunt Eccleſiam. At ſimul, juxta eumdem, ii omnes ſunt in & de Eccleſia, alii quidem, ut membra viva, ſi ſunt boni, alii verò ut membra mortua & arida, ſi mali ſunt, qui per externam ejuſdem fidei chriſtianæ profeſſionem, & eorumdem ſacramentorum participationem ſub externo legitimorum paſtorum regimine, inter ſe colligati ſunt. Ergo, juxta S. Doctorem, collectio hominum ſic ſenſibiliter & corporaliter inter ſe colligatorum, complectitur omnia veræ Eccleſiæ membra, tam viva quàm mortua, tam componentia quàm purè adhærentia. Ergo, quod idem eſt, juxta S. Doctorem, talis hominum collectio eſt vera Chriſti Eccleſia cum ſuis membris mortuis & purè adhærentibus. Ergo juxta S. Doctorem, vera Chriſti Eccleſia cum ſuis membris mortuis & purè adhærentibus, eſt aliquid ſenſibile & palpabile; cùm talis hominum collectio ſit ſenſibilis & palpabilis, & qui ingreditur hanc collectionem, ingreditur veram Eccleſiam. Qui manet in hac collectione, manet in vera Eccleſia. Qui ſeparat ſe, aut ſeparatur ab hac collectione, à vera Eccleſia ſeparat ſe, aut ſeparatur. Denique qui hanc collectionem digito monſtrat, digito monſtrat veram Chriſti Eccleſiam.

At inquies. Qui digito monſtrat hanc collectionem, non monſtrat juſtos, ex quibus componitur vera Chriſti Eccleſia. Ergo non monſtrat veram Chriſti Eccleſiam. *R.* diſt. ant. Non monſtrat juſtos diſtinctè, & ſeparatim à malis, qui etiam ſunt in & de vera Chriſti Eccleſia, C. ant. Non monſtrat juſtos confuſè; & ſi-

& ſimul cum malis, &c. N. ant. vel, ſi vis, diſt. ſic. Non monſtrat juſtos ſolos, C. ant. Non monſtrat juſtos ſimul & malos, cum juſtis corporaliter colligatos per externam ejuſdem fidei profeſſionem, &c. N. ant. & diſt. conſ. Ergo non monſtrat veram Chriſti Eccleſiam ſeparatim à membris ejus mortuis & purè adhærentibus, C. conſeq. Non monſtrat veram Chriſti Eccleſiam conjunctim cum membris ejus mortuis, & purè adhærentibus, N. conſeq.

Obj. 2. cùm hæreticis, varios Scripturæ textus, quibus inviſibilem eſſe veram Eccleſiam probare conantur; ut illud Hier. c. 31. *Dabo legem meam in viſceribus eorum, & in corde eorum ſcribam eam: & ero eis in Deum, & ipſi erunt mihi in populum.* Et illud Luc. c. 17. *Regnum Dei intra vos eſt.* Et illud Joan. c. 4. *Venit hora, & nunc eſt, quando veri adoratores adorabunt Patrem in ſpiritu & veritate.* Et illud Hebr. cap. 12. *Non enim acceſſiſtis ad tractabilem montem, & acceſſibilem ignem .... ſed acceſſiſtis ad Sion montem, civitatem Dei viventis, cœleſtem Jeruſalem.* Et illud 1. Petri c. 2. *Et ipſi tanquam lapides vivi ſuperædificamini* (lapidi vivo, qui Chriſtus eſt) *domus ſpiritualis ... vos autem genus electum* (à Deo) *regale ſacerdotium, gens ſancta.*

R. ad 1. ibi prænunciari abundantiam gratiarum chriſtianis dandam, & eximiam eorum, licèt non omnium, ſanctitatem futuram. *Ad* 2. ibi per regnum Dei intelligi gratiam, vel ipſum Chriſtum auctorem gratiæ; & tunc ſenſum eſſe: Chriſtus jam advenit, & præſens eſt. *Ad* 3. Chriſtum ibi nihil aliud ſignificare velle, quàm chriſtianos Deum eſſe culturos, non cultu merè externo, ut faciebant Judæi, ſed cultu interno, & cum ſincero affectu ei placendi.

R. ad 4. ab Apoſtolo montem Sinai appellari montem tractabilem ſeu corporeum, Eccleſiam verò Chriſti montem Sion, ſeu montem ſpiritualem; quia in lege Moſaica ſervantibus illam propoſita fuit merces temporalis & terrena; in Eccleſia verò Chriſti, legem novam ſervantibus æterna & ſpiritalis merces proponitur. Item ab Apoſtolo Eccleſiam Chriſti vocari civitatem Dei viventis, quia non ab homine mortali, ſed à Deo vivo & vero mirabiliter condita, mirabiliter gubernatur & conſervatur. Item ab Apoſtolo Eccleſiam Chriſti nominari cœleſtem Jeruſalem, quia non ſolùm homines viatores, ſed etiam comprehenſores cum beatis Angelis complectitur, ut patet ex contextu.

R. ad 5. Apoſtolum alloqui Chriſtianos, ſupponendo eos & exteriùs & interius tales eſſe, quales exigit chriſtiana profeſſio, adeòque juſtos eſſe & ſanctos. Juſtis autem & ſanctis convenire ea omnia, quæ hìc chriſtianis attribuit Apoſtolus clarum eſt. Sed quid inde? Nam præter eos, qui in Eccleſia Chriſti velut lapides vivi ſuperædificantur Chriſto lapidi vivo, & ſic quandam domum ſpiritualem conſtituunt, cujus fundamentum eſt Chriſtus; ſunt & alii, injuſti ſcilicet & peccatores, cum juſti & ſancti per ejuſdem fidei profeſſionem, & eorumdem ſacramentorum participationem corporaliter uniti, qui in Eccleſia Chriſti ſunt, & de ea ſunt. Unde cùm ad hoc, ut quis in & de Eccleſia Chriſti ſit, non requiratur juſtitia & ſanctitas, aut quid aliud merè internum & inſenſibile, ſed ſufficiant ſigna quædam externa & ſenſibilia; Eccleſiam Chriſti viſibilem eſſe & ſenſibilem negare ſtultum eſt.

Porrò ad duos poſteriores textus, in quibus videtur eſſe major difficultas, & alios ſimiles, ſi qui ſunt; reſponderi poteſt breviter, ad mentem S. Auguſtini, ex illis aliud non poſſe colligi, quàm ſolos juſtos pertinere ad Eccleſiam Chriſti, ut membra componentia. Unde ſequitur tantùm Ecleſiam Chriſti, ſumptam præcisè ſecundùm membra ſua viva & componentia, non eſſe viſibilem: quinam enim ſint verè juſti & ſancti, videre non poſſumus. At verò, quòd ſufficit, ſi ſumitur totaliter, hoc eſt ſecundùm membra ſua, tam mortua quàm viva, tam purè adhærentia, quàm componentia, planè viſibilis eſt: quia ut quis in ea & de ea, hoc modo ſumpta, ſit, ſatis eſt externa chriſtianæ fidei profeſſio, cum communione ſacramentorum ſub regimine legitimorum paſtorum, quæ omnia ſenſibilia & viſibilia ſunt.

Obj. 3. cum Luthero, illud Symboli apoſtolici, *Credo ſanctam Eccleſiam.* *R.* nos videre & credere. Videmus hanc hominum multitudinem, quæ eſt ſancta Eccleſia, & eam eſſe ſanctam Eccleſiam, 1. cognoſcimus evidenter per motiva credibilitatis, ſaltem collectivè ſumpta, quibus totidem, characteribus inſignitur, & à quibus, ſaltem collectivè ſumptis, habet evidentiam magnam moralem, imò & evidentiæ phyſicæ æquivalentem, quòd ſit ſancta Eccleſia. 2. Eam eſſe ſanctam Eccleſiam, fide divina credimus propter divinam revelationem nobis credibiliter propoſitam. Sic Deum exiſtere cognoſcimur evidenter per creaturas, ſaltem collectivè ſumptas, & credimus fide divina, quia ipſe nobis exiſtentiam ſuam revelavit credibiliter.

ARTICULUS II.

Utrùm Eccleſia viſibilis ſit perpetua.

SEnſus quæſtionis eſt, utrùm Eccleſia viſibilis à tempore Chriſti & Apoſtolorum, aliquando defecerit, aut defectura ſit. Eccleſiam viſibilem deficere poſſe, & aliquando deficere, docet Calvinus in ſua præfat. inſtitut. ad Regem Gall. *Nos contra*, inquit, *aſſerimus ... Eccleſiam nulla apparente forma conſtare poſſe .... Fremunt niſi Eccleſia digito ſemper oſtendatur.* Et inferiùs: *Permittamus hoc Domino, ut quando ipſe ſolus novit qui ſui ſint, interdùm etiam Eccleſiæ ſuæ exteriorem notitiam ab hominum aſpectu auferat .... Altis tenebris immergi paſſus eſt* (homines,) *ut nulla vera Eccleſiæ facies extaret.* Quibus verbis apertè ſignificat, ſive Eccleſia viſibilis deficiat, ſive non, manere ſemper inviſibilem Eccleſiam, quam à viſibili diſtinguit, & ſolam verè eſſe Eccleſiam Dei vult.

Idem cum Calvino tenent alii ejuſdem ætatis hæretici; nec mirare: nam ſi vera Dei Eccleſia perpetuò viſibilis eſt de illis actum eſt: hoc ipſo enim convincuntur à vera Dei Eccleſia receſſiſſe, adeòque non fideles eſſe & chriſtiani, ſed veri Apoſtatæ: Eccleſiam enim Dei, quæ à tempore Apoſtolorum uſque ad Lutheri & Calvini tempora viſibilis perdurarit, aliam præter Romanam Eccleſiam aſſignare non poſſunt.

Hiſce poſteriorum temporum hæreticis præiverant Donatiſtæ in Africa, qui, ut refert S. Auguſtinus lib. de hær. num. 69. contendebant *Eccleſiam Chriſti* (viſibilem ſcilicet) *propter crimina Cæciliani, ſeu vera, ſeu quod magis judicibus apparuit falſa, de toto terrarum orbe periiſſe, ubi futura promiſſa eſt, atque in Africa Donati parte remanſiſſe, in aliis terrarum partibus quaſi contagione communionis extinctam.* Quo pacto, ut notat ibidem S. Doctor, cùm *primum propter Cæcilianum, contra ſuam voluntatem ordinatum Eccleſiæ Carthagineſis Epiſcopum ſchiſma* feciſſent, *objicientes ei crimina non probata, & maximè quòd à traditoribus divinarum Scripturarum* fuiſſet *ordinatus;* poſtea cauſa cum eo dicta atque finita, *falſitatis rei deprehenſi, pertinaci diſſentione firmata, in hæreſim ſchiſma verterunt.*

Respondeo.

Vera Chriſti Eccleſia perpetuò viſibilis eſt: ita ut eſſe viſibilis nunquam deſierit, aut deſitura ſit uſque ad finem mundi.

Prob. ex veteri teſtamento. Nam Iſaiæ c. 61. legitur: *Fœdus perpetuum feriam eis ... germen eorum in medio populorum: omnes qui viderint eos, cognoſcent illos, quia iſti ſunt ſemen, cui benedixit Dominus.* 1. Caput citatum totum eſt de Eccleſia à Chriſto inſtituenda, ut manifeſtum eſt ex c. 4. Lucæ, ubi capitis citati initium de adventu ſuo interpretatur Chriſtus. 2. In capite citato agitur de Eccleſia viſibili, ut patet ex his verbis: *Omnes qui viderint eos, cognoſcent illos, &c.* quæ verba cadere non poſſunt in

Eccleſiam inviſibilem. 3. Eccleſiæ de qua ibi agitur, promittitur perpetuitas. Ergo in citato Iſaiæ capite perpetuitas promittitur Eccleſiæ Chriſti viſibilis. Quod autem Eccleſiæ de qua ibi agitur, perpetuitas promittatur, ex his verbis liquet: *Fœdus perpetuum feriam eis*. Ergo, &c.

Præterea Danielis c. 2. legitur: *In diebus autem regnorum illorum, ſuſcitabit Deus cœli regnum, quod in æternum non diſſipabitur, & regnum ejus alteri populo non tradetur: comminuet autem & conſumet univerſa regna hæc: & ipſum ſtabit internum*. Hic autem Daniel loquitur, 1. de regno uſque mundi conſummationem perduraturo, ut ex ejus verbis manifeſtum eſt. 2. Per regnum illud ſic perduraturum, intelligit regnum Chriſti in terris, ut eſt extra omnem controverſiam; & per regnum Chriſti in terris, Eccleſiam ejus; non enim aliud eſt in terris Chriſti regnum præter ejus Eccleſiam. 3. Per regnum illud intelligit Eccleſiam Chriſti, non inviſibilem, ſed viſibilem: nam Eccleſia inviſibilis non eſt regnum: regnum enim eſt corpus morale & politicum, ſenſibile & palpabile; eſt multitudo hominum ſe invicem agnoſcentium, certis legibus externis inter ſe ſub unius principis externo regimine colligatorum; & dicere quòd ex aliquot hominibus diſperſis, & ſibi invicem ignotis, conſtari poſſit regnum, inſanire eſt. Ergo loco Danielis citato, Eccleſiæ Chriſti viſibilis perpetua uſque ad mundi conſummationem duratio prænunciatur.

Prob. ex novo teſtamento. Nam Matth. c. 16. dicit Chriſtus Apoſtolorum Principi: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversùs eam*. Ibi Chriſtus loquitur. 1. de Eccleſia ſua: *Ædificabo Eccleſiam meam*. 2. Loquitur de Eccleſia ſua viſibili; loquitur enim de Eccleſia, cujus caput viſibile à ſe conſtitutum iri Petrum promittit. 3. Expreſsè aſſerit adversùs hanc ſuam Eccleſiam, portas inferi nunquam eſſe prævalituras. At prævalerent, ſi aliquando deficeret. Ergo nec defecit, nec defectura eſt unquam. Eodem pertinet illud ejuſdem Matth. c. ult. *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſæculi*. Quibus verbis Chriſtus promittit ſe abſque ulla intermiſſione uſque ad finem mundi adfuturum Eccleſiæ viſibili. Ergo Eccleſia viſibilis ſubſiſtet abſque ulla intermiſſione uſque ad finem mundi: hoc enim vel promittunt, vel ſaltem apertè ſupponitur verba Chriſti.

Nec dic, verba illa Chriſti dirigi ad Eccleſiam inviſibilem, non ad viſibilem; nam verbis illis Chriſtus alloquitur Apoſtolos, & alios diſcipulos ſuos, qui viſibilem conſtituebant Eccleſiam; & quia non erant permanſuri uſque ad finem mundi, in eorum quoque perſona alloquitur ſucceſſores eorum, qui viſibiliter eis ſuccedentes uſque ad finem viſibilem Eccleſiam erant continuaturi.

Præterea ſic loquitur Apoſtolus Epheſ. c. 4. *Et ipſe* (Chriſtus) *dedit quoſdam quidem apoſtolos, quoſdam autem prophetas, alios verò evangeliſtas, alios autem paſtores & doctores, ad conſummationem ſanctorum, in opus miniſterii, in ædificationem corporis Chriſti, donec occurramus omnes in unitatem fidei, & agnitionis Filii Dei*. Hic Apoſtolus dicit à Chriſto inſtituta eſſe miniſteria paſtorum & doctorum, in Eccleſia permanſura, donec electorum numerus impleatur. At miniſteria paſtorum & doctorum manere non poſſunt, niſi maneat Eccleſia viſibilis: non enim ejuſmodi miniſteria permanentet eſſe poſſunt, niſi ſemper ſint paſtores & oves, ſe invicem agnoſcentes, nec poſſunt eſſe paſtores, & oves ſe invicem agnoſcentes, niſi in Eccleſia viſibili; adeòque ut ſemper ſint paſtores & oves, & ſemper ſe invicem agnoſcant, neceſſe eſt ut ſemper maneat Eccleſia viſibilis. Ergo Eccleſia viſibilis permanſura eſt, donec impleatur numerus electorum, proindeque uſque ad mundi conſummationem.

Prob. authoritate S. Auguſtini enarratione 2. in pſal. 101. ubi contra Donatiſtas ſic loquitur: *Sed illa Eccleſia, quæ fuit omnium gentium, jam non eſt, periit. Hoc dicunt qui in illa non ſunt. O impudentem vocem! Illa non eſt, quia tu in illa non es? Vide ne tu ideò non ſis: nam illa erit, etſi tu non ſis: Hanc vocem abominabilem & deteſtabilem .... prævidens ſpiritus Dei, & tanquam contra illos cùm annunciaret unitatem, in conveniendo* (inquit) *populos in unum & regna, ut ſerviant Domino*. His autem poſtremis verbis, *In conveniendo, &c.* Scripturam prænunciare Eccleſiam viſibilem, manifeſtum eſt; hæc enim poſtrema verba in Eccleſiam inviſibilem cadere non poſſe, quis non videt: Unde manifeſtum eſt. S. Auguſtinum hic pro perpetuitate Eccleſiæ viſibilis pugnare contra Donatiſtas, qui impudenter aſſerebant eam de toto terrarum orbe periiſſe excepta Africa in parte Donati.

Ibidem, ad hæc pſalmi verba, *Exiguitatem dierum meorum annuncia mihi*, ſic Eccleſiam contra Donatiſtas loquentem inducit: *Quid eſt quòd perditi me periiſſe contendunt; Certè hoc dicunt, quia fui, & non ſum, annuncia mihi exiguitatem dierum meorum .... quandiu ero in iſto ſæculo annuncia mihi, propter illos qui dicunt, Fuit, & jam non eſt ... Quid eſt hoc, Exiguitatem dierum meorum annuncia mihi? Et annunciavit, nec vacua fuit vox iſta. Quis annunciavit mihi niſi ipſa via? Quomodo annunciavit? Ecce ego vobiſcum ſum uſque in conſummationem ſæculi.* Tum poſt multa, ſic concludit S. Doctor: *Ego uſque in finem ſæculi Eccleſia in omnibus gentibus, & ipſa eſt exiguitas dierum, quia exiguum eſt omne quod finitur, ut jam in æternitatem ab iſta exiguitate tranſeatur.*

Nec dic iterùm, S. Doctorem hic pugnare pro Eccleſia inviſibili. Nam 1. pugnat pro Eccleſia, cui dictum eſt: *Ecce ego vobiſcum ſum, &c.* At hoc dictum eſt Eccleſiæ viſibili, non inviſibili, ut ſupra oſtendimus.

2. Pugnat pro Eccleſia, quæ congregavit populos in unum, & regna, ut ſerviant Domino: hæc enim ibidem habet S. Doctor: *Audite* (Donatiſtæ) *quid dicat Eccleſia. Quæ Eccleſia? Quæ congregavit populos in unum. Quæ Eccleſia? Quæ congregavit regna ut ſerviant Domino. Mota vocibus veſtris, & falſis opinionibus veſtris, quærit à Deo, ut exiguitatem dierum ſuorum annunciet ſibi & invenit Dominum dixiſſe: Ecce ego vobiſcum ſum uſque in conſummationem ſæculi*. At non inviſibilis, ſed viſibilis Eccleſia congregavit populos in unum, & regna ut ſerviant Domino.

3. Pugnat pro Eccleſia, quam epiſt. 146. contra Donatiſtas dicit eſſe *Eccleſiam in ſole poſitam, hoc eſt, in manifeſtatione omnibus notam uſque ad terminos terræ*. Item tract. 1. in epiſt. Joannis, eſſe montem illum magnum, qui implevit univerſum orbem terrarum; montem quem digito oſtendimus montem paratum in cacumine montium; montem ſuper cacumina omnium montium exiſtentem; montem quem non vident Donatiſtæ, quia videre nolunt; civitatem, quæ non poteſt abſcondi, quia ſupra montem conſtituta eſt. Pugnat ergo S. Doctor pro Eccleſia maximè viſibili.

4. denique pugnat pro Eccleſia, quam Donatiſtæ ajebant de toto terrarum orbe periiſſe contagione communionis cum Cæciliano initæ & retentæ, ſeu quia Cæcilianum, quamvis, ut ipſi volebant, graviſſimorum criminum reum innocentem pronunciarat. At non inviſibilis, ſed viſibilis Eccleſia abſolvit Cæcilianum: Pontifex enim & Epiſcopi, qui Cæcilianum abſolverunt, cùm reliquis fidelibus eis adhærentibus, eorumque judicio acquieſcentibus, profectò non inviſibilem, ſed viſibilem, conſtituebant Eccleſiam. Ergo Sanctus Doctor pugnat hic pro perpetuitate viſibilis Eccleſiæ, & hanc perpetuitatem negantium vocem appellat *impudentem, abominabilem, deteſtabilem, præſumptionis & falſitatis plenam, nulla veritate ſuffultam, nulla ſapientia illuminatam, nullo ſale conditam, vanam, temerariam, præcipitem, pernicioſam*, addere potuit, & hæreticam: nam ut ipſe ait in lib. de hær. Donatiſtæ ſchiſma in hæreſim verterunt, aſſerendo Eccleſiam viſibilem de toto terrarum orbe periiſſe.

Prob.

Prob. ratione, viſibilis Eccleſia Chriſti perire poteſt, certè quia poteſt deficere à vera fide: quandiu enim in veræ fidei profeſſione perſeverabit, tandiu non poterit non eſſe vera Chriſti Eccleſia. Unde multò ante Lutheri & Calvini tempora, Eccleſiam Chriſti viſibilem deſiiſſe volunt, quia volunt eam multò ante tempora illa à vera fide aberraſſe. Atqui viſibilis Eccleſia Chriſti non poteſt à vera fide deficere, neque ex toto, neque ex parte aliquod falſum dogma tenendo ut verum, aut verum aliquod dogma rejiciendo ut falſum. Ergo, &c. Minor probabitur duobus ſequentibus articulis, pro quibus

Nota. Cùm quæritur, utrùm Eccleſia viſibilis errare poſſit in fide, quæſtio non proponitur de aliqua parte Eccleſiæ: Certum enim eſt aliquam Eccleſiæ partem errare non poſſe in fide, ut patet ex Ario, Macedonio, Neſtorio, & aliis tum anterioribus, tum poſterioribus hæreſiarchis, iiſque omnibus, qui cum illis defecerunt. Proponitur itaque quæſtio de univerſa Eccleſia viſibili, quo nomine univerſæ Eccleſiæ intelligi poteſt duplex univerſitas nempe univerſitas fidelium, hoc eſt, tota chriſtianorum collectio, ex paſtoribus & ovibus conſtans, & univerſitas paſtorum, hoc eſt, tota epiſcoporum multitudo, quæ dicitur univerſa Eccleſia repræſentativè. De hac igitur utraque univerſitate duobus ſequentibus articulis quæremus, utrùm poſſit errare in rebus ad fidem pertinentibus.

ARTICULUS III.

Utrùm univerſitas fidelium errare poſſit in rebus ad fidem pertinentibus.

Responsio.

UNiverſitas fidelium errare non poteſt in rebus ad fidem pertinentibus, ſive earum fides ſit abſolutè ad ſalutem neceſſaria, ſive non; ſive in Scripturis expreſsè contineantur, ſive non: ita ut quidquid fideles tanquam de fide tenent, non poſſit non eſſe verum, & de fide.

Prob. 1. ex Script. Nam Iſaiæ cap. 54. legitur: *Noli timere, quia non confunderis, neque erubeſces: . . . Dominabitur tui, qui fecit te.* Et Matth. c. 16. *Portæ inferi non prævalebunt adversùs eam.* Et ejuſd. cap. ultim. *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſæculi.* Et Epheſ. cap. 1. *Ipſum* (Chriſtum) *dedit caput ſupra omnem Eccleſiam, quæ eſt corpus ipſius.* Et eadem epiſt. c. 4. *Unum corpus & unus ſpiritus.* Et 1. ad Timoth. c. 3. *Ut ſcias quomodo oporteat te in domo Dei converſari, quæ eſt Eccleſia Dei vivi, columna & firmamentum veritatis.*

In his omnibus textibus agitur de Eccleſia viſibili. Nam 1. Iſaias manifeſtè loquitur de Eccleſia à Meſſia Chriſto inſtituenda. At Chriſtus non inviſibilem, ſed viſibilem Eccleſiam inſtituit. Item loquitur de Eccleſia, ad quam convertendi erant gentiles: ſic enim ibidem Eccleſiam alloquitur Propheta: *Dilata locum tentorii tui, & pelles tabernaculorum tuorum extende . . . Ad dexteram enim ad ſiniſtram penetrabis, & ſemen tuum gentes hereditabit.* Et inferiùs: *Ecce accola veniet, quia non erat mecum, advena quondam tuus adjungetur tibi.* At gentiles converſi ſunt non ad viſibilem Eccleſiam, ſed ad inviſibilem. 2. Chriſtum apud Matthæum primo loco de Eccleſia viſibili loqui, & ſecundo eam alloqui, ſupra oſtenſum eſt. 3. Quòd Apoſtolus Eccleſiam viſibilem intelligat locis citatis, ſatis liquet ex ultimo: de eadem enim illa Eccleſia ubique loquitur, in qua converſari poterat Timotheus. Timotheus autem converſari non poterat niſi in Eccleſia viſibili: non enim poterat converſari in Eccleſia, niſi eam noſſet, nec eam noſſe poterat, niſi eſſet viſibilis & conſpicua. His præſuppoſitis,

Jam ſic argumentor. In laudatis Scripturæ textibus agitur de Eccleſia viſibili. Ergo, quod negari non poteſt, de Eccleſia viſibili, ſumpta ſaltem pro univerſitate fidelium. Ergo Eccleſia viſibilis, ſumpta pro univerſitate fidelium, nunquam poteſt errare in fide. Nam ſi quando in fide erraret, vel falſum dogma ut verum amplectendo, vel verum dogma ut falſum repudiando, confunderetur & erubeſceret, nec Deus ſemper ei ſpecialiter aſſiſteret, quod eſt contra primum textum. Item portæ inferi prævalerent adversùs eam, nec Chriſtus eſſet cum ea omnibus diebus uſque ad conſummationem ſæculi, quod eſt contra ſecundum & tertium. Item, quod eſt contra quartum & quintum, erga illam nec Chriſtus officio capitis, nec Spiritus officio rectoris fungeretur: ad hoc enim utrumque officium ritè fungendum requiritur, ut ſaltem Eccleſiam non permittatur Deum falſo cultu colere: at Deum falſo cultu coleret, ſi coleret eum falſa fide. Item, quod eſt contra ultimum; non eſſet columna & firmamentum veritatis: nam è contra ipſa in errorem lapſa, in errorem induceret: imò cùm ejus authoritate ſuperior, aut etiam par in terris nulla alia poſſit eſſe authoritas, cum ea errante non poſſet non errare, quicumque prudenter ſeſe gerere vellet.

Prob. 2. authoritate S. Auguſtini lib. 1. de Symbolo c. 5. *Ipſa eſt Eccleſia ſancta, Eccleſia una, Eccleſia vera, Eccleſia Catholica, contra omnes hæreſes pugnans: pugnare poteſt, expugnari non poteſt. Hæreſes omnes de illa exierunt, tanquam ſarmenta inutilia, de vite præciſa: ipſa autem manet in radice ſua, in vite ſua, in charitate ſua. Portæ inferorum non vicent eam.* Hic S. Doctor loquitur, 1. de Eccleſia viſibili: loquitur enim de Eccleſia, ex qua exierunt omnes hæreſes. Omnes autem hæreſes exierunt de Eccleſia viſibili, non de viſibili, ut docent ipſimet novatores. 2. de Eccleſia viſibili, ſumpta pro univerſitate fidelium: nam loquitur de Eccleſia catholica, adeòque de tota multitudine Chriſtianorum, ex paſtoribus & ovibus coaleſcente.

Dicit igitur S. Doctor, Eccleſiam viſibilem, ſumptam pro univerſitate fidelium, eſſe Eccleſiam ſanctam; contra omnes hæreſes pugnare expugnari non poſſe; immobiliter manere in radice ſua, & portas inferorum non poſſe eam vincere. Ergo juxta S. Doctorem, Eccleſia viſibilis, ſumpta univerſitate fidelium, non poteſt errare in fide.

Prob. conſeq. Nam ſi poſſet errare in fide, poſſet non eſſe ſancta: hæc enim ſanctitas potiſſimùm conſiſtit in profeſſione dogmatum, quæ nihil non ſanctum continet, hoc eſt, nihil non verum quoad doctrinam, ſicut & nihil non juſtum quoad præcepta: unde Symbola dicendo Eccleſiam ſanctam, dicunt eam à recta fide nullatenùs deficere poſſe. Item poſſet non pugnare contra omnes hæreſes, quia poſſet non pugnare contra omnes errores. Item expugnari poſſet, quia poſſet in errorem induci. Item poſſet divelli à radice ſua, hæc enim radix eſt fides recta. Item poſſent eam vincere inferorum portæ, ut per ſe patet. Ergo, &c.

Libro 1. contra Creſconium c. 33. ſic ait S. Doctor: *Proinde quamvis hujus rei certè de Scripturis canonicis non proferatur exemplum, earundem tamen Scripturarum etiam in hac re à nobis tenetur veritas, cum hoc facimus, quod univerſa jam placuit Eccleſiæ, quam ipſarum Scripturarum commendat authoritas, ut quoniam ſancta Scriptura fallere non poteſt, quiſquis falli metuit hujus obſcuritate quæſtionis, eandem Eccleſiam de illa conſulat, quàm ſine ulla ambiguitate ſancta Scriptura demonſtrat.* Hic S. Doctor manifeſtè loquitur de Eccleſia viſibili: nam loquitur de Eccleſia, quam conſulere poſſumus, & Eccleſia illa, quam conſulere poſſumus, viſibilis eſt & conſpicua. Præterea loquitur de Eccleſia viſibili, ſumpta ſaltem pro univerſitate fidelium: ut patet ex his verbis: *Cùm hoc facimus quod univerſa jam placuit Eccleſiæ.* Ergo, juxta S. Doctorem, Eccleſia viſibilis, ſumpta ſaltem pro univerſitate fidelium, errare non poteſt in rebus ad fidem pertinentibus.

Prob. conſeq. Nam ſenſus verborum Sancti Doctoris eſt: Quamvis hæreticos baptizatos ab hæreticis,

cùm ad Eccleſiam veniunt, non eſſet rebaptizandos, probare non poſſimus ex Scripturis ſacris; nihilominùs Scripturarum ſacrarum tenemus veritatem, eos non rebaptizando; quia in hoc ſequimur ſenſum & praxim univerſæ Eccleſiæ, cujus authoritatem commendant Scripturæ ſacræ, expreſsè aſſerendo eam in rebus ejuſmodi errare non poſſe. Quoniam igitur Scriptura ſacra fallere non poteſt, qui hujus de baptiſmo ab hæreticis collato quæſtionis ambiguitate falli metuit, conſulat hanc Eccleſiam, quam ſine ulla ambiguitate demonſtrat, & cujus proinde authoritatem commendat ſacra Scriptura: hujus enim Eccleſiæ ſenſum & praxim ſequendo, falli non poterit, quia in rebus ad fidem pertinentibus falli non poteſt hæc Eccleſia, quam clarè demonſtrat, & cujus authoritatem commendat Scriptura, quæ fallere non poteſt.

Libro contra epiſt. fundamenti c. 5. dicit: *Ego verò Evangelio non crederem, niſi me Eccleſiæ catholicæ commoveret authoritas.* Ibi loquitur Auguſtinus de Eccleſia viſibili; cùm loquatur de Eccleſia, cujus authoritate commovebatur. Nemo autem commoveri poteſt authoritate Eccleſiæ, quàm non videt. Item loquitur de Eccleſia viſibili, ſumpta ſaltem pro univerſitate fidelium, ut patet ex terminis. Auguſtinus igitur firmiſſimè quidem & abſque ulla planè hæſitatione credebat vera eſſe omnia, quæ in Evangelio continentur; & ſic credebat, quia ad ſic credendum promovebatur authoritate univerſalis Eccleſiæ, tenentis tot libros cum tot capitibus & verſiculis, eſſe verbum Dei ſcriptum. Ergo firmiſſimè credebat, hac in re, utpotè ad fidem pertinente, errare non poſſe univerſam Eccleſiam, ſeu univerſam fidelium multitudinem, cujus alioquin authoritate minimè permoveri potuiſſe.

Epiſt. 118. ad Januarium, Januario ipſum conſulenti duplici ſacrificio, feria quinta majoris hebdomadæ offerendo, his reſpondet verbis: *Ad hæc itaque ita reſpondeo, ut quid horum ſit faciendum, ſi divina Scriptura præſcribit authoritas, non ſit dubitandum quin ita facere debeamus ut legimus ... Similiter etiam ſi quid horum tota per orbem frequentat Eccleſia* (hoc eſt, univerſa fidelium multitudo) *nam hoc quin ita faciendum ſit diſputare inſolentiſſimæ inſania eſt.* Si quid hac in re, de qua me interrogas, inquit S. Doctor, divina Scriptura præſcribit, quin ita faciendum ſit, ut legimus, dubitandum non eſt. Similiter ſi quid in hac eadem re frequentat univerſitas fidelium quin ita faciendum ſit, ut videmus ab ea frequentari, dubitandum non eſt: quia contra ſenſum & praxim univerſitatis fidelium diſputare velle inſolentiſſimæ inſaniæ eſt. Sicut enim divina Scriptura fallere non poteſt, ita nec falli poteſt univerſitas fidelium in re ad fidem pertinente. Hic manifeſtè S. Doctor univerſitatis fidelium in rebus ad fidem pertinentibus authoritatem æquiparat authoritati divinæ Scripturæ, & rectè quidem quia utraque divina eſt, vel, ſi vis, quia authoritas univerſitatis fidelium fundatur in authoritate divinæ Scripturæ, à qua ut à vera fide indefectibilis fidelium univerſitas commendatur.

Denique ſic loquitur S. Doctor lib. de utilitate credendi c. 17. *Dubitamus nos ejus Eccleſiæ condere gremio quæ ... fruſtra hæreticis circumlatrantibus ... culmen authoritatis obtinuit? cui nolle primas dare, vel ſummæ profectò impietatis eſt, vel præcipitis arrogantia.* Hæc autem Eccleſia, cujus gremio nos condere debemus, proculdubio univerſalis Eccleſia, ſeu univerſitas fidelium, quæ viſibilis & conſpicua eſt, quam cùm dicit Auguſtinus culmen authoritatis obtinere, & nolle primas ei dare, vel ſummæ impietatis eſſe, vel præcipitis arrogantiæ, manifeſtè ſignificat eam talem eſſe, ut in materia fidei & morum, falli non poſſit, adeòque nec fallere.

Prob. 3. ratione. Si univerſitas fidelium poſſet errare in fide, fieri poſſet ut ſenſim fides ejus omninò corrumperetur; & ſic fieri poſſet, ut tandem aliquando falſam ex omni parte fidem profiteretur, adeòque falſo ex omni parte cultu Deum coleret. Atqui hoc manifeſtè repugnat Symbolis, Eccleſiam, ſeu fidelium univerſitatem vocantibus Sanctam: cùm enim eam vocant Sanctam, ſanctitatem ei attribuunt non qualicumque modo, ſed attribuunt ut proprietatem ab ea prorſus inſeparabilem. Ergo, &c.

Nec dic cum Calvino, univerſitatem fidelium non poſſe quidem errare in rebus, quarum fides neceſſaria eſt ad ſalutem, ſed poſſe in aliis omnibus, quarum fides ad ſalutem non requiritur. Nam cùm ex rebus à Deo revelatis paucæ ſint, quarum fides explicita ad ſalutem neceſſaria ſit, ſaltem fieri poſſet, ut ſenſim Eccleſiæ fides maxima ex parte corrumperetur, quod ſanctitati ejus manifeſtè repugnat. Præterea, hæc reſponſio evidenter contradicit Scripturis à nobis ſupra allegatis, quæ univerſitatem fidelium nulla in re ad fidem pertinenter, errare poſſe, apertè ſignificant. Contradicit etiàm Auguſtino: nam dicit v.g. univerſitatem fidelium errare poſſe circa validitatem baptiſmi ab hæreticis collati, & tamen explicitè credere validum eſſe baptiſmum ab hæreticis collatum neceſſarium non eſt ad ſalutem, ut patet B. Cypriano, qui non credidit eſſe validum, imò validum non eſſe, poſitivè aſſeruit.

Præterea, ſic argumentor contra Calvinum. Poſitivè credere, quòd extent aliquæ Scripturæ divinæ, adeòque poſitivè credere, quòd libri veteris & novi teſtamenti ſint Scriptura divina, non eſt abſolutè neceſſarium ad ſalutem: nam etiam tempore S. Irenæi apud barbaras nationes multæ particulares Eccleſiæ Scripturas divinas ignorabant, ſoliſque traditionibus utebantur, & tamen quòd idcircò in illis Eccleſiis nemo ſalvari potuerit dicere abſurdiſſimum eſſet. Ergo ſi univerſitas fidelium errare poteſt in rebus, quarum poſitiva fides ad ſalutem neceſſaria non eſt, errare poteſt circa exiſtentiam Scripturarum divinarum, credendo aliquas extare, etiam dato, quòd nullæ extent; credendo libros veteris & novi teſtamenti eſſe Scripturam divinam, etiam dato quòd non ſint Scriptura divina. Ergo ſi univerſitas fidelium errare poteſt in rebus, quarum poſitiva fides ad ſalutem neceſſaria non eſt, incerti ſumus utrùm extent aliquæ Scripturæ divinæ, utrùm libri veteris & novi teſtamenti ſint Scriptura divina, non enim habemus aliam authoritatem univerſitatis fidelium authoritate majorem, quà certificari poſſimus de exiſtentia Scripturarum divinarum, & divinitate librorum veteris & novi teſtamenti. At incertum eſſe, quòd extent aliquæ Scripturæ divinæ, quòd libri veteris & novi teſtamenti ſint Scriptura divina, ne Calvinus ipſe admittet. Ergo, &c.

Obj. Synagoga Judæorum ſæpe defecit à fide. Ergo etiam ipſa Chriſti Eccleſia viſibilis deficere poteſt. *R.* 1. Eſto ant. neg. conſeq. Nam à ſynagoga Judæorum non valet ad Eccleſiam Chriſti viſibilem: Judæorum enim ſynagoga non erat univerſalis Eccleſia; ſed ſolùm illius pars: unde errante & deficiente Judæorum ſynagoga, non idcircò erraſſet & defeciſſet univerſalis Eccleſia. At Chriſti Eccleſia viſibilis eſt univerſalis Eccleſia: unde ea errante & deficiente, erraret & deficeret Eccleſia univerſalis, & nulla ampliùs eſſet in terris Eccleſia Dei, quod ſaltem, ſuppoſitis Dei promiſſionibus, contingere nullatenùs poteſt. Præterea, Chriſti Eccleſia viſibilis habet expreſſas de ſua infallibilitate & ſtabilitate promiſſiones, quales nunquam habuit ſynagoga Judæorum: ubi enim de ſynagoga Judæorum dictum eſt v.g. *Portæ inferi non prævalebunt adverſus eam. Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſæculi?* Sed ad abundantiam, *R.* 2. neg. ant.

Probabis. Tota Synagoga ante adventum Meſſiæ defecit, 1. Tempore Moyſis, quando Aaron cum toto populo adoravit vitulum aureum. 2. Tempore Eliæ, quando præter eum nullus alius remanſit fidelis, ut ipſe teſtatur lib. 3. Reg. c. 19. ubi ait: *Derelictus ſum ego ſolus.* 3. Tempore Iſajæ, ut ipſe apertè ſignificat cap. 1. v. 4. 5. & 6. Idem dic de tempore Hieremiæ, ut colligitur ex c. 2. v. 13. Ergo, &c.

R. neg. ant. quoad omnes partes. 1. itaque non defecit tota ſynagoga tempore Moſis, quando Iſraelitæ,

Google

liæ, Aarone duce, vitulum conflatilem adoraverunt: tunc enim ſynagoga nec in capite, nec in toto populo defecit: nam non defecit Moſes, qui tunc ſolus erat caput ſynagogæ, qui Aaron frater ejus nondùm ad ſummum ſacerdotium evectus erat: neque defecerunt Levitæ, ut patet ex cap. 32. Exodi, ubi hæc leguntur: *Stans* (Moſes) *in porta caſtrorum, ait: Si quis eſt Domini, jungatur mihi. Congregatique ſunt ad eum omnes filii Levi.* Nullus igitur ex Levitis, qui erant vigintiduo millia, vitulum adoraverat.

2. Falſum etiam eſt, quòd tota ſynagoga defecerit tempore Eliæ: cùm enim Elias dicit: *Dereliquerunt pactum tuum filii Iſrael: altaria tua deſtruxerunt, prophetas tuos occiderunt gladio, derelictus ſum ego ſolus;* loquitur de decem tribubus, quæ ſuberant Regi Samariæ, & vocabuntur Iſrael; præter quas erant aliæ duæ, quæ parebant Regi Hieruſalem, & vocabantur Juda. In his autem duabus tribubus, tempore Eliæ, veram religionem ſtetiſſe dubium eſſe non poteſt: cùm tempore Eliæ regnarint in Hieruſalem Aſa & filius ejus Joſaphat, ambo religioſi principes, ut liquet ex lib. 3. Reg. cap. 22. ubi de Joſaphat dicitur, *Et ambulavit in omni via Aſa patris ſui, & non declinavit ex ea: fecitque quod rectum erat in conſpectu Domini.*

Præterea, quod dicit Elias, *Derelictus ſum ego ſolus*, non in rigore metaphyſico, ſed moraliter accipiendum eſt, ut patet ex eodem cap. ubi dicitur: *Derelinquam mihi in Iſrael ſeptem millia virorum, quorum genua non ſunt incurvata ante Baal, & omne os quod non adoravit eum oſculans manus.* Non exigua ergo pars decem tribuum Iſrael cum duabus aliis tribubus veram religionem profitebatur tempore Eliæ. Similiter, quæ ab Iſaia & Juda dicuntur locis citatis, moraliter ſumi debent, nec aliud ſignificare volunt, quàm ſuo tempore mores hominum valdè depravatos fuiſſe, & magnam tunc in ſynagoga pravorum hominum multitudinem. Ex his patet falſitas tertiæ partis.

Dices. Lib. 2. Paralip. c. 15. dicitur: *Tranſibunt autem multi dies in Iſrael abſque Deo vero, abſque ſacerdote, doctore, & abſque lege. R.* verba intelligenda eſſe, vel de regno Iſrael, non de regno Juda; vel potiùs de tempore poſt Meſſiæ adventum futuro: jam enim à multis ſæculis Judæi ſunt ſine Deo, ſine ſacerdote, ſine doctore, & ſine lege. Nam à multis ſæculis Deum non colunt niſi falſo & ſuperſtitioſo cultu; ſacerdotium Aaronicum abolitum eſt, & abrogata lex Moſaica; nec doctores habent, ſed impoſtores.

Dices. Saltem poſt adventum Meſſiæ tota ſynagoga defecit: nam tota cum ſuis cæremoniis expiravit. *R.* totam quidem poſt ſufficientem Evangelii promulgationem & evulgationem defeciſſe, at non ita defeciſſe, quòd veram fidem, quam antea profitebatur, deſeruerit, ſed quia cum omnibus ſuis cæremoniis & ſacrificiis repudiata eſt ut ancilla, & in ejus locum ſucceſſit Chriſti Eccleſia ut ſponſa, nunquam dimittenda, juxta illud Oſee c. 2. *Sponſabo te mihi in ſempiternum.* Hæc enim verba ad Chriſti Eccleſiam dirigi, patet ex contextu, & docent Concilia.

At inquies. Tota ſynagoga à fide defecit in paſſione Chriſti, quando judicavit eſſe reum mortis, & clamavit, *Crucifige eum. R.* falſum eſſe, quòd tota ſynagoga Chriſtum eſſe mortis reum judicarit, & clamaverit: *Crucifige eum;* non enim Judæi omnes ſacerdotibus & ſenioribus populi conſenſerunt. Nam 1. multis Judæis, qui tunc verſabantur Hieroſolymis, graviter diſplicuit factum ſacerdotum & ſeniorum populi. 2. Longè plures alii Judæi, tum in tota Judæa, tum in variis aliis orbis partibus degentes, quid tunc temporis circa Chriſtum Hieroſolymis ageretur, prorſus ignorabant, quique proinde cum ſacerdotibus & ſenioribus populi de Chriſto interficiendo conjurare non poterant, & ſic proculdubio permanebant in vera fide & religione.

Obj. 2. Tota Eccleſia viſibilis à vera fide deficiet tempore Antichriſti, juxta illud Danielis cap. 9. *Deficiet hoſtia in ſacrificium: & erit in templo abominatio deſolationis; & uſque ad conſummationem & finem perſeverabit deſolatio.* Et illud Chriſti Luc. cap. 18. *Filius hominis veniens, putas, inveniet fidem in terra?* Et illud Apoſtoli 2. ad Theſſal. cap. 2. *Niſi venerit diſceſſio primùm: & revelatus fuerit homo peccati, &c.* Ergo, &c.

R. neg. ant. Nam tempore Antichriſti multi quidem deficient à recta fide, at non omnes deficient. *Ad 1. autem prob. R.* Danielem loqui de ceſſatione ſacrificii Judæorum, & deſolatione templi Hieroſolymitani. *Ad 2. R.* vel Chriſtum loqui non de fide ſimpliciter, ſed de eximia quadam fide, qualis in paucis reperitur, & invenietur in pauciſſimis tempore Antichriſti; vel ſolùm velle paucos fore fideles Antichriſti tempore; non tamen ita paucos, ut non ſufficiant ad conſtandam Eccleſiam. *Ad 3. R.* Apoſtolum ad ſummum intelligere defectionem plurimorum à fide non defectionem omnium.

Obj. 3. cum Calvino in præfat. Inſtit. Concilium Baſileenſe generale depoſuit Eugenium Papam IV. tanquam hæreticum, qui poſt ſolutionem Concilii iterùm irrepſit in Sedem Romanam ſine canonica electione; & ab hoc Eugenio nati ſunt, quotquot poſtea fuerunt Papæ Cardinales, & Epiſcopi. Ergo ſaltem ab hoc tempore Eccleſia Romana deſiit eſſe vera Eccleſia; atque ita cùm nulla alia fuerit Eccleſia viſibilis, ſaltem ab eo tempore deſiit vera Eccleſia viſibilis.

R. Calvino hic pro ſuo more naviter mentienti, Concilium Baſileenſe, cùm auſu nefario ſententiam depoſitionis contra Eugenium protulit non fuiſſe generalem Synodum, ſed particularem. Nam tunc temporis, 1. nullus aderat Baſileæ Legatus Pontificius: cùm tamen Eugenius eſſet unicus & legitimus Pontifex, & ut talis receptus ab univerſa Eccleſia. 2. Aderant tantùm Epiſcopi ſeptem, quorum unus erat Cardinalis Lodovicus Arelatenſis Archiepiſcopus. At legitimum Pontificem, & ut talem ab univerſa Eccleſia receptum, deponi non potuiſſe à particulari Synodo, ea præſertim quæ ſeptem tantùm Epiſcopis conſtaret, extra omnem controverſiam eſt. Certè, juxta canonem *Si quis* 15. q. 7. particularis Epiſcopus damnari non poteſt niſi in Concilio duodecim Epiſcoporum; & potuit ſummus Pontifex in ſeptem Epiſcoporum Concilio? Nugæ.

Præterea: quòd Concilium Baſileenſe tunc temporis nec fuit, nec potuerit eſſe generale Concilium, demonſtratur ex eò quòd Concilium generale celebrari non poſſit ſine authoritate ſummi Pontificis ut patet v. g. ex Chalcedonenſi Synodo act. 1. ubi Dioſcorus Alexandrinus Patriarcha inter Epiſcopos ſedere prohibitus eſt, *quia*, ut ibidem ait Lucentius unus è legatis Apoſtolicæ Sedis, *cùm perſonam judicandi non haberet præſumpſit, & Synodum auſus eſt facere ſine authoritate Sedis apoſtolicæ, quod nunquam licuit, nunquam factum eſt.* Quare in medio reſidere juſſus eſt Dioſcorus. Eugenius autem de Cardinalium, qui magno numero ei aſſiſtebant, conſilio: antequam Baſileenſes ipſius depoſitionem molirentur, Baſileenſem conventum diſſolvit, & Synodum Baſilea Ferrariam tranſtulit de plenitudine poteſtatis, legitimas ob cauſas, quarum una, eaque per ſe ſola ad id ſufficientiſſima, fuit Eccleſiæ latinæ cum Græca unio procuranda. Hac ergo tranſlatione legitimè facta, & quàm legitimè factum declaravit Ferrarienſis Synodus ſeſſ. 1. non potuit poſtea Ludovicus Arelatenſis cùm ſuis ſex Epiſcopis niſi illegitimam & ſchiſmaticam Baſileæ agitare particularem Synodum.

Confirmatur. Anno 1439. quo Baſileenſes, adversùs Eugenium rebelles, ſuam in eum meditati ſunt & protulerunt ſententiam, Synodus Ferrarienſis ob peſtem Ferrariæ graſſantem tranſlata eſt Florentiam, & ibi continuata atque abſoluta, unde Florentinæ Synodi nomen accepit. Jam verò ſic dico. Vel Synodus Florentina fuit generalis, vel non. Si Florentina Synodus fuit Concilium generale, Baſileenſis conventus nec fuit, nec potuit eſſe generale Concilium: alioqui poſſunt in Eccleſia ſimul eſſe duo Concilia generalia, locis diſſita, & ſibi invicem contraria, quod eſt abſurdum.

Quòd

Quòd ſi dicitur Synodus Florentina non fuiſſe Concilium generale, multò minùs fuit, aut potuit eſſe conventus Baſileenſis. Nam ſi Florentina Synodus etiam in puncto unionis non fuit generale Concilium, quamvis in ea præſederit ſummus Pontifex, & adfuerint ex parte Latinorum Cardinales octo, Gradenſis Patriarcha, Hieroſolymitanus Patriarcha latinus, Archiepiſcopi ſex, cum aliis ſupra quadraginta novem Epiſcopis; ex parte verò Græcorum ſeptemdecim Metropolitæ, quorum tres trium ſedium Patriarchalium, Alexandrinæ ſcilicet, Antiochenæ, & Hieroſolymitanæ vices agebant, & Conſtantinopolitanus Patriarcha, quanquam ante Synodi exitum defunctus eſt; quomodo unus Cardinalis cum aliis ſex Epiſcopis, reluctante legitimas ob cauſas ſummo Pontifice, generale Concilium conſtare potuit?

Porrò hic prætermittendum non eſt, Amedæum Sabaudiæ Ducem, quem Baſileenſes Antipapam ſub Felicis V. nomine creaverant, aliquot poſt annis, adhortante Carolo Francorum rege, abdicato prætenſo pontificatu, ſe ſubmiſiſſe Nicolao V. qui Eugenio ſucceſſerat. Habemus igitur etiam hic certam legitimorum Pontificum ſucceſſionem: Nam Eugenius IV. Martino V. Eugenio verò Nicolaus V. canonicè ſuffectus eſt.

ARTICULUS IV.

Utrùm Eccleſia viſibilis, repræſentativè ſumpta, hoc eſt, univerſitas Paſtorum ſeu Epiſcoporum, errare poſſit in fide.

Responsio.

Univerſitas Paſtorum ſeu Epiſcoporum non poteſt errare in fide: ita ut quidquid univerſitas Epiſcoporum tenet ut pertinens ad fidem, non poſſit non eſſe verum & de fide.

Prob. 1. Matth. c. ult. legitur: *Euntes ergo docete omnes gentes... docentes eos ſervare omnia quæcumque mandavi vobis. Et ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſæculi.* Hæc autem verba Chriſtus, ut ex terminis manifeſtum eſt, dirigit ad Apoſtolos, & in eorum perſona ad Epiſcopos, qui eis in Eccleſia viſibili uſque ad mundi conſummationem ſucceſſuri ſunt. His igitur verbis Chriſtus Epiſcopis Apoſtolorum ſucceſſoribus imponit munus docendi fideles in Eccleſia viſibili uſque ad mundi conſummationem; & ut ſemper bene doceant, promittit ſe eis ſemper ſpecialiter adfuturum uſque ad conſummationem mundi.

Jam verò hæc ſpecialis Chriſti ad ſemper rectè docendum aſſiſtentia, vel Epiſcopis ſumptis ſingillatim, vel ſaltem omnibus ſimul & collectim ſumptis, ſive: quod idem, vel omnibus Epiſcopis diſtributivè, vel omnibus Epiſcopis ſaltem collectivè ſumptis promittitur. Quidlibet autem horum dicatur, cùm Chriſtus promiſſis ſuis deeſſe non poſſit, ſemper ſequitur univerſitati Epiſcoporum ſpecialem Chriſti ad rectè docendum aſſiſtentiam nunquam eſſe defuturam: nam ſi ſingulis Epiſcopis promiſſa eſt hæc aſſiſtentia, à fortiori promiſſa eſt toti Epiſcoporum collectioni; quòd ſi, ut verum eſſe toties hactenùs demonſtravit experientia, hæc aſſiſtentia promiſſa eſt ſingulis Epiſcopis, ſaltem promiſſa eſt omnibus Epiſcopis collectim ſumptis: cùm enim promiſſa fuerit Epiſcopis, vel ſingulis ſingillatim ſumptis, vel omnibus ſumptis collectim promiſſa fuit, ut patet ex terminis. Ergo vel Chriſtus ipſe fallitur aſſiſtendo univerſitati Epiſcoporum, quod repugnat; vel univerſitas Epiſcoporum nunquam poteſt malè docere. Ergo univerſitas Epiſcoporum nunquam poteſt errare in fide: nam ſi erraret in fide, malè doceret.

Dices. Hæc verba, *Et ecce ego vobiſcum ſum, &c.* ad eos diriguntur, ad quos diriguntur illa, *Euntes ergo docete, &c.* At qui verba illa, *Euntes ergo docete, &c.* diriguntur ad Epiſcopos ſingulos, ſingillatim ſumptos. Ergo & alia, *Ecce ego vobiſcum ſum, &c.* ad Epiſcopos ſingulos, ſingillatim ſumptos, diriguntur. Ergo gratis Chriſtus dicitur, per illa ſpecialem ad ſemper rectè docendum, & nunquam in fide errandum, aſſiſtentiam promittere; cùm multi Epiſcopi, ut Paulus Samoſatenus, Photinus, Macedonius, Neſtorius, &c. in fide erraverint, & malè docuerint.

R. Verba illa, *Euntes ergo, &c. Docete, &c.* dirigi tum ad Eſpiſcopos ſingulos, ſingillatim ſumptos, tum ad omnes Epiſcopos, ſumptos ſimul & collectim: non enim tantùm ſingulis & ſingillatim ſumptis, ſed etiam omnibus ſimul & collectim ſumptis Epiſcopis munus docendi impoſitum eſt. Quare verba iſta, *Ecce ergo vobiſcum ſum, &c.* diriguntur tum ad ſingulos & ſingillatim ſumptos Epiſcopos, tum ad omnes ſumptos ſimul, & collectim, ſed magno cum diſcrimine: nam per illa, ſingulis Epiſcopis ſingillatim ſumptis promittitur aſſiſtentia, qua cum poterunt non errare in fide, nec malè docere, non quacum in fide nunquam erraturi ſunt, & malè docturi: Epiſcopis verò omnibus, ſimul & collectim ſumptis, promittitur aſſiſtentia, quacum non modò poterunt non errare in fide, nec malè docere, ſed etiam reipſa in fide nunquam erraturi, & malè docturi ſunt.

Ratio diſparitatis eſt, quia errante Epiſcopo particulari & malè docente, 1. neceſſe non eſt univerſam Eccleſiam errare, ut per ſe patet. 2. Nequidem neceſſe eſt errare particularem illam Eccleſiam, cui præeſt Epiſcopus ille: nam Eccleſia illa particularis adhuc habet corpus paſtorum, cui poteſt & tenetur adhærere; & cui adhærendo, etiam deviante Epiſcopo ſuo particulari, in recta fide permanebit. At ſi Epiſcoporum univerſitas erraret, & malè doceret, neceſſe eſſet univerſos fideles errare: nam præter univerſitatem Epiſcoporum non ſunt alii paſtores, quos audire & ſequi poſſint fideles. Errante igitur Epiſcoporum univerſitate, neceſſariò erraret univerſa Eccleſia viſibilis, & ſic univerſa Eccleſia viſibilis deficeret, quod eſt contra expreſſam Chriſti promiſſionem, his contentam verbis: *Portæ inferi non prævalebunt adverſus eam.*

Prob. 2. Joan. c. 14. Chriſtus ſic loquitur: *Ego rogabo Patrem, & alium Paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiſcum in æternum, ſpiritum veritatis.* Et inferiùs: *Paraclitus autem Spiritus Sanctus... vos docebit omnia, & ſuggeret vobis omnia.* Hic autem Chriſtus non ſolùm Apoſtolis ſuis, ſed etiam Epiſcopis, eorum ſucceſſoribus, ut patet ex his verbis, *ut maneat vobiſcum in æternum*, promittit Spiritum ſanctum, atque ita Spiritum ſanctum promittit Epiſcopis ſaltem ſimul & collectim ſumptis, ut maneat cum eis in æternum, hoc eſt, uſque ad conſummationem mundi, & uſque ad conſummationem mundi doceat illos omnia, & ſuggerat illis omnia quæ ad veram fidem pertinent, ſicque eos ab omni contra fidem errore defendat uſque ad mundi conſummationem. Ergo nunquam univerſitas Epiſcoporum erratura eſt in fide: nam ſi quando erraret, vel quia non maneret cum ea Spiritus ſanctus, vel quia aliqua ei non ſuggereret, quod utrumque adverſatur promiſſioni Chriſti; vel denique quia ei etiam falſum quid ſuggereret, quod eſt impoſſibile: nam Spiritus Sanctus ſpiritus veritatis eſt, & ſpiritum veritatis docere falſum, manifeſtam involvit repugnantiam.

Prob. 3. 1. ad Timoth. c. 6. ſic ait Apoſtolus: *O Timothee, depoſitum cuſtodi, devitans prophanas vocum novitates.* Et 2. ad eundem c. 1. *Formam habe ſanorum verborum, quæ à me audiſti... Bonum depoſitum cuſtodi per Spiritum ſanctum, qui habitat in nobis.* Ergo Chriſtus Epiſcopos inſtituit cuſtodes depoſiti fidei, adeoque eatenùs integrum manet illud depoſitum, quatenùs cuſtodiunt illud Epiſcopi. Illud autem Epiſcopi cuſtodiunt rectè docendo, ut patet ex Apoſtolo. Ergo ſi omnes Epiſcopi errarent in fide, & malè docerent, hoc ipſo periret illud depoſitum. Ergo ſi Epiſcoporum univerſitas à vera fide deficeret, & malè doceret, hoc ipſo deficeret vera Chriſti Eccleſia: cùm enim vera Chriſti Eccleſia ſine vera

fide

fide ejuſque profeſſione ſubſiſtere non poſſit, diſſipato veræ fidei depoſito, hoc ipſo veram Chriſti Eccleſiam deficere neceſſe eſſet. Stat igitur vera Chriſti Eccleſia, quia depoſitum fidei fideliter cuſtodit univerſitas paſtorum; & ſtabit vera Chriſti Eccleſia uſque in finem, juxta illud Chriſti: *Portæ inferi non prævalebunt adversùs eam*; quia uſque in finem depoſitum fidei fideliter cuſtodiet univerſitas paſtorum: illud autem cuſtodiet fideliter uſque in finem, quia uſque in finem, ad illud fideliter cuſtodiendum, ſpecialem habitura eſt ſancti Spiritus, in ea perpetuò, ut apertè ſignificat Apoſtolus, habitantis, omnemque veritatem docentis, aſſiſtentiam.

Prob. 4. Univerſalis Eccleſia non poteſt malè docere, cùm ſit *columna & firmamentum veritatis*, ut dicit Apoſtolus. Atqui univerſalis Eccleſia non docet, niſi per univerſitatem Epiſcoporum, ſicut non niſi per eam decernit. Ergo univerſitas Epiſcoporum non poteſt malè docere. Atqui ſi deficeret à recta fide, malè doceret. Ergo univerſitas Epiſcoporum non poteſt à recta fide deficere. Vel ſic: Fides univerſalis Eccleſiæ non poteſt non eſſe recta fides, alioquin univerſalis Eccleſia non eſſet columna & firmamentum veritatis. Atqui fides univerſitatis Epiſcoporum eſt fides univerſalis Eccleſiæ: cùm enim Epiſcopi ſint Eccleſiæ paſtores & doctores, fides univerſorum Epiſcoporum non poteſt non cenſeri univerſalis Eccleſiæ fides. Ergo fides univerſitatis Epiſcoporum non poteſt non eſſe recta fides, adeoque univerſitatem Epiſcoporum à recta fide deficere, poſſibile non eſt.

Prob, 5. Concilium generale confirmatum a Romano Pontifice, poteſt errare in fide. Ergo multò minùs poteſt univerſitas Epiſcoporum. *Prob. conſeq.* Nam non poteſt generale Concilium errare in fide, vel quia repræſentat univerſitatem paſtorum, vel quia repræſentat univerſalem Eccleſiam. Si primum, univerſitas Epiſcoporum Concilio generali, quia ipſam repræſentat, tribuit infallibilitatem, & ſic juxta vulgatum illud axioma, *propter quod unumquodque tale, & illud magis*, à fortiori eadem infallibilitatis prærogativa gaudere Epiſcoporum univerſitatem neceſſe eſt.

Si ſecundum; ſic argumentor. Concilium generale non poteſt errare in fide, vel quia repræſentat Paſtorum univerſitatem, vel quia repræſentat univerſalem Eccleſiam, quæ eſt *columna & firmamentum veritatis*, proindeque in fide errare non poteſt. Si primum: multò minus errare poteſt in fide ipſa Paſtorum univerſitas. Si ſecundum: cùm ipſa univerſitas Epiſcoporum multò melius & perfectius univerſalem Eccleſiam præſentet: ſicut enim quilibet Epiſcopus particularem Eccleſiam, cui præeſt, repræſentat, ita omnes ſimul Epiſcopi perfectiſſimè repræſentant omnes ſimul Eccleſias particulares, ex quibus coaleſcit univerſalis Eccleſia. Ergo in fide errare multò minùs poteſt Epiſcoporum univerſitas.

Breviter. Si plenarii Concilii ſententia eſt totius Eccleſiæ conſenſio, ut dicit S. Auguſtinus lib. 1. de bapt. c. 18. & quia eſt totius Eccleſiæ conſenſus, errori obnoxia eſſe non poteſt, & idcircò finalis eſt, eique reluctari nefas eſt, ut ibidem apertè ſupponit S. Doctor; quantò magis univerſitatis paſtorum ſententia conſenſio eſt totius Eccleſiæ, & ſic quantò minus poteſt eſſe errori obnoxia!

Prob. denique 6. Si univerſitas paſtorum errare poteſt in fide, ſupponatur re ipſa errare in aliquo articulo. In hac ſuppoſitione, univerſitas ovium vel ſequetur univerſitatem paſtorum, ei conſentiendo; vel non ſequetur, ei diſſentiendo. Si primum, univerſa Eccleſia errabit in aliquo articulo. Si ſecundum, univerſa Eccleſia ſecabitur in duas partes. Ergo ſi univerſitas paſtorum errare poteſt in fide, vera Chriſti Eccleſia poteſt deficere: quia univerſitate paſtorum errante in aliquo articulo, univerſa Eccleſia vel in aliquo articulo erraret, vel in duas partes ſcinderetur, & in utroque caſu deſineret eſſe vera Chriſti Eccleſia: Cùm vera Chriſti Eccleſia ſit collectio paſtorum & ovium inter ſe per ejuſdem & veræ fidei profeſſionem conjunctorum. Atqui vera Chriſti Eccleſia deficere non poteſt, ut ſuperius demonſtratum eſt. Ergo nec poteſt univerſitas paſtorum errare in fide.

Obj. In paſſione Domini ſummus ſacerdos cum omnibus aliis ſacerdotibus & ſenioribus populi defecit à vera fide. Item eodem tempore omnes Apoſtoli fidem amiſerunt. *R. ad* 1. in lege ſcripta ſummum ſacerdotem cum aliis ſacerdotibus non habuiſſe privilegium non errandi circa fidem, niſi uſque ad prædicationem Chriſti. Nam Chriſto præſente & docente, illos in docendo populo errare non poſſe, neceſſe non fuit, parumque tunc obeſſe poterant illorum errores in fide. At quòd in lege nova univerſitas paſtorum nunquam in fide errandi, & ſemper bene docendi prærogativam acceperit, ſatis ſuperque demonſtratum eſt ex verbis ipſius Chriſti, & adhuc demonſtrari poteſt ex diſcrimine Synagogæ & Eccleſiæ: nam illa ut ancilla repudianda erat: hæc verò ut ſponſa nunquam eſt dimittenda, adeoque uſque ad mundi conſummationem permanſura eſt; ad quod requiritur in univerſitate paſtorum privilegium infallibilitatis uſque ad mundi conſummationem.

R. ad 2. 1. tempore paſſionis Domini Apoſtolos fuiſſe epiſcopos non re, ſed deſignatione tantùm, & ita fuiſſe tantùm partes materiales Eccleſiæ, quæ errare poſſunt. Præterea non ſoli conſtituebant univerſalem Eccleſiam, ſed ſolùm erant pars illius exigua: unde etiamſi omnes fidem amiſiſſent, nihilominus ſtetiſſet univerſalis Eccleſia, ſicut adhuc ſtetiſſet, tota contra fidem errante ſynagoga; quia ſynagoga non erat illa tota, ſed tantùm pars illius: tunc enim adhuc vigebat lex naturæ cum lege ſcripta, & utraque lex viguit uſque ad diem Pentecoſtes; quo die, peractis omnibus humanæ redemptionis myſteriis, Apoſtoli legem novam promulgarunt: Unde eò uſque ex utriuſque legis, Naturæ ſcilicet & Moſaicæ, cultoribus conſtitit univerſalis Eccleſia, quæ in die Pentecoſtes, abolitis & repudiatis illis legibus, conſtare cœpit ex ſolis cultoribus legis gratiæ, hoc eſt, ex iis ſolis, qui veram Chriſti fidem profitentur, & Sacramenta ab eo inſtituta participant ſub regimine legitimorum paſtorum. Hinc

Collige diſcrimen inter Apoſtolos pro tempore paſſionis Chriſti, & Epiſcopos eorum ſucceſſores pro tempore promulgatæ legis Evangelicæ. Pro tempore paſſionis Chriſti potuerunt Apoſtoli omnes errare contra fidem, ſtante nihilominus univerſali Eccleſia, quæ tunc in eorum, qui veram fidem tam in lege naturæ, quàm in lege ſcripta profitebantur, multitudine conſiſtebat; à quibus Apoſtoli ſeparando ſe per infidelitatem, ſeſe ipſi abſcidiſſent ab univerſali Eccleſia, non eam diſſolviſſent. At pro tempore promulgatæ legis Evangelicæ non poſſunt epiſcopi omnes à vera fide deficere, quin pereat univerſalis Eccleſia, ut à nobis demonſtratum eſt. Quare cùm Deus nunquam permiſſurus ſit, ut pereat univerſalis Eccleſia, velitque abſolutè, uſque ad mundi conſummationem univerſalem Eccleſiam permanere, juxta illud Chriſti, *Portæ inferi non prævalebunt adverſus eam*; nunquam permiſſurus eſt, ut Epiſcoporum univerſitas à vera fide deficiat, ſed cum ea uſque ad conſummationem mundi permanſurus eſt, eique aſtiturus ſpecialiter, ut ſemper rectè ſentiat & doceat, juxta illud Chriſti: *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſæculi*.

R. 2. gratis dici, quòd omnes Apoſtoli fidem amiſerint in paſſione Domini: hoc enim nullibi invenitur, & ſolùm in Scriptura reprehenduntur circa fidem reſurrectionis Chriſti, quam tempore paſſionis ejus amittere non potuerunt, quia eam nondùm habebant, ut patet ex Luc. c. 18. ubi poſtquam Chriſtus Apoſtolis dixit, ſe à Judæis occidendum, & tertia die reſurrecturum, ſtatim ſubjicitur: *Et ipſi nihil horum intellexerunt, & erat verbum iſtud abſconditum ab eis, & non intelligebant quæ dicebantur*. Et ex Jo: c. 20. ubi dicitur quòd Joannes ipſe cum Petro crediderit, corpus Chriſti, quod in monumento non invenerunt, ab aliquo fuiſſe ſublatum, ut

ante

ante eos crediderat Maria Magdalena. Et ratio cur ſic crediderint, ſubjicitur his verbis: *Nondum enim ſciebant Scripturam, quia oportebat eum à mortuis reſurgere.* Crediderunt igitur Corpus Chriſti ab aliquo ſublatum, quia nondum habuerant fidem reſurrectionis ejus, quam fidem revera nonniſi aliquantò poſt habuerunt. Hinc Chriſtus Marci cap. ult. jamjam in cœlum aſcenſurus, non repræhendit Thomam, quòd ante paſſionem ejus non crediſſet eum eſſe reſurrecturum, ſed quòd, aliis Apoſtolis ipſum a ſe viſum teſtantibus, non crediſſet eum reſurrexiſſe. *Exprobavit*, inquit Marcus, utens numero plurali pro ſingulari, *incredulitatem eorum, & duritiam cordis; quia iis, qui viderant eum reſurrexiſſe, non crediderunt.*

ARTICULUS V.

Utrùm Romana Eccleſia particularis errare poſſit in fide.

RESPONSIO.

Romana Eccleſia particularis non poteſt errare in fide.

Prob. 1. ex Patribus S. Irenæus lib. 3. c. 3. ſic loquitur: *Quoniam valdè longum eſt, in hoc tali volumine omnium Eccleſiarum enumerare ſucceſſiones, maxima, & antiquiſſima, & omnibus cognita, à glorioſiſſimis duobus Apoſtolis Petro & Paulo Romæ fundata & conſtituta Eccleſia, eam quam habet ab Apoſtolis traditionem, & annuntiatam hominibus fidem, per ſucceſſiones Epiſcoporum pervenientem uſque ad nos, indicantes, confundimus omnes eos, qui quomodo vel per ſui placentiam malam, vel vanam gloriam, vel per cæcitatem & malam ſententiam, præter quam oportet, colligunt.* Juxta S. Martyrem, maximæ illius & antiquiſſimæ Eccleſiæ, quam Romæ fundarunt Petrus & Paulus, fides & traditio ſufficit ſola ad confundendas omnes hæreſes; ad quod manifeſtè requiritur, ut hæc fides & traditio ſit vera infallibiliter.

Proſequitur S. Martyr: *Ad hanc enim Eccleſiam propter potentiorem principalitatem, neceſſe eſt omnem convenire Eccleſiam, hoc eſt, eos qui ſunt undique fideles, in qua ſemper ab his qui ſunt undique, conſervata eſt ea quæ eſt ab Apoſtolis traditio.* Certè ſi neceſſe eſt omnes alias Eccleſias particulares ea credere, quæ credit particularis Eccleſia Romana, vel particularis Eccleſia Romana nunquam poteſt à recta fide deficere, vel aliquando à recta fide deficere poteſt Eccleſia univerſa, quod apertè repugnat Chriſto dicenti; *Portæ inferi non prævalebunt adverſus eam.*

Juxta S. Martyrem, fideles omnes ea omnia & ſola tenere debent, quæ tenet particularis Eccleſia Romana. Ergo particularis Eccleſia Romana eſt regula fidei, quam neceſſariò debent ſequi fideles omnes. Atqui regula fidei, quam fideles omnes neceſſariò debent ſequi, non poteſt non eſſe infallibilis regula, ut per ſe manifeſtum eſt. Ergo particularis Eccleſia Romana & infallibilis regula fidei, adeòque non poteſt à vera fide deficere. Hinc, quod etiam dicit S. Martyr, qui doctrinam ejus hactenùs tenuerunt, doctrinam ab Apoſtolis traditam tenuerunt. Similiter qui in poſterum uſque ad finem doctrinam ejus tenebunt, doctrinam ab Apoſtolis traditam tenebunt.

S. Cyprianus epiſt. 18. contra hæreticos ad Cornelium hæc habet: *Poſt iſta adhuc inſuper pſeudo-epiſcopo ſibi ab hæreticis conſtituto, navigare audent, & ad Petri Cathedram atque Eccleſiam principalem, unde unitas ſacerdotalis exorta eſt, à ſchiſmaticis & prophanis litteras ferre, nec cogitare eos eſſe Romanos, quorum fides, & Apoſtolo prædicante, laudata eſt, ad quos perfidia habere non poſſit acceſſum.* Juxta S. Cyprianum, particularis Eccleſia Romana, quia Eccleſia principalis eſt, & radix unitatis ſacerdotalis, incapax eſt perfidiæ. At non eſt incapax perfidiæ, ſi poteſt à vera fide deficere: nam à vera fide deficiendo, perfidia eſſet. Ergo, &c.

Porrò S. Cyprianus, quòd apud Eccleſiam Romanam particularem acceſſum habere non poſſit perfidia, jure optimo colligit ex eo, quòd ſit Eccleſia principalis, & radix unitatis ſacerdotalis. Nam 1. hoc ipſo quòd eſt Eccleſia principalis, eſt omnibus aliis Eccleſiis particularibus regula fidei, qualis nec eſſet, nec eſſe poſſet, ſi apud eam perfidia habere poſſet acceſſum. 2. Quia eſt radix unitatis ſacerdotalis, non poteſt non profiteri veram fidem: nam unitas ſacerdotalis reſultat ex unione morali, qua omnes Eccleſiæ, inter ſe per unius & ejuſdem veræ fidei profeſſionem colligatæ, ſunt unum moraliter. Ergo eatenùs particularis Eccleſia Romana eſt radix unitatis ſacerdotalis, quatenùs per eam & cum ea omnes aliæ Eccleſiæ unam & eandem veram profitentur fidem, hoc eſt, quatenùs ipſa talem fidem profitetur, quæ vera eſt, & quia profitetur profitentur etiam omnes aliæ Eccleſiæ. Ergo ſicut ex inſtitutione Chriſti particularis Eccleſia Romana non poteſt non eſſe radix univerſitatis ſacerdotalis, ita non poteſt non tenere & profiteri veram fidem.

S. Gregorius Nazianzenus ſic ait in carmine de vita ſua: *Natura binos haud quidem dedit ſoles, dedit ipſa binas attamen, mundi faces, Roma, vetuſtam ſcilicet, ac novam.... Fides vetuſta recta erat jam antiquitùs, & recta præſtat nunc item, nexu pio, quodcumque labens ſol videt, devinciens: ut univerſi præſidem mundi decet, totam colit quæ numinis concordiam.* Juxta S. Doctorem, fides Eccleſiæ particularis Romanæ eſt nexus, quo inter ſe devinciuntur fideles omnes, & devincti conſtituunt univerſalem Chriſti Eccleſiam. Unde fides Eccleſiæ particularis Romæ ſemper fuit, & nunc eſt, adde, & ſemper erit recta fides, quia fideles omnes non poſſunt inter ſe devinci, & devincti univerſalem Chriſti Eccleſiam conſtituere, niſi per veræ fidei profeſſionem.

Præterea, juxta S. Doctorem, ad Eccleſiam particularem Romanam, quia præſidet omnibus aliis Eccleſiis particularibus, pertinet ſervare concordiam inter fideles omnes, eos ſcilicet in vera fide continendo. Pertinet igitur ad Eccleſiam particularem Romanam continere fideles omnes in vera fide; ad quod manifeſtè requiritur, ut non poſſit ipſa à vera fide deficere: nam ſi ipſa aliquando à vera fide deficeret, quomodo alios in vera fide contineret?

S. Hieronymus lib. 3. apologiæ adversùs Ruffinum ſic loquitur: *Attamen ſcito, Romanam fidem, Apoſtolica voce laudatam, iſtiuſmodi præſtigias non recipere, etiamſi Angelus aliter annunciet, quàm ſemel prædicatum eſt, Pauli authoritate munitam non poſſe mutari.* Ecce apertè profitetur S. Doctor particularem Eccleſiam Romanam non poſſe in errorem induci, & verò ſi hæc Eccleſia doctrinæ ſibi ab Apoſtolis traditæ ſic addicta eſt, ut Angelo aliter prædicanti, quàm prædicaverint Apoſtoli, non crederet quis hominum unquam potuit, aut unquam poterit eam ad aliter credendum, quàm initio crediderit, inducere? Nulla igitur arte humana vel etiam diabolica mutari poteſt Romana fides, Apoſtolica voce olim laudata, quippe quæ munitur Pauli authoritate, cui innitentes Romani novitates omnes hactenùs averſati ſunt, & in poſterum uſque in finem averſabuntur.

Prob. 2. Authoritate ſummorum Pontificum, qui veras Eccleſiæ ſuæ particularis prærogativas ignoraſſe, aut falſas ei attribuere voluiſſe, nonniſi iniquiſſimè judicarentur. Pro omnibus ſit Gelaſius I. diſt. 21. can. 3. ubi decreti ab eo in Concilio ſeptuaginta Epiſcoporum editi hæc referuntur verba: *Quamvis univerſa per orbem Catholica Eccleſia unus thalamus Chriſti ſit, ſancta tamen Romana Catholica & Apoſtolica Eccleſia, nullis ſynodicis conſtitutis cæteris Eccleſiis prælata eſt, ſed Evangelica voce Domini & Salvatoris noſtri, primatum obtinuit,* Tu es Petrus, *inquientis*, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversùs eam. Et inferiùs ſic proſequitur S. Pontifex: *Eſt ergo prima Petri Apoſtoli Sedes, Romana Eccleſia, non habens maculam, neque rugam, neque aliquid hujuſmodi.*

Juxta Gelaſium, & ejus Concilium, hæc Chriſti verba: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram, &c.*

non

non ſolùm pertinent ad univerſalem Eccleſiam, ſed etiam ad particularem Romanam. Quare portæ inferi, ſicut propter expreſſam Chriſti promiſſionem nunquam prævalebunt adversùs univerſalem Eccleſiam, quia nunquam deficiet à recta fide, ita propter eandem promiſſionem Chriſti nunquam prævalituræ ſunt adversùs particularem Eccleſiam Romanam, quia nunquam à recta fide defectura eſt, neque ſolùm univerſali Eccleſiæ, ſed etiam particulari Romanæ Chriſtus nunquam non aſſiſtet, ut rectam ſemper fidem profiteantur. Unde ſicut Apoſtolus univerſalem Eccleſiam vocat Eccleſiam ſine macula & ruga, quia nulla unquam fœdabitur erroris nota: ita jure optimo Gelaſius cum ſuo concilio Eccleſiam particularem Romanam vocat Eccleſiam ſine macula & ruga, quia ſimiliter nulla unquam erroris nota maculabitur.

Prob. 3. Ex concilio œcumenico Lugdunenſi II. can. 1. ubi dicitur: *Fideli ac devota profeſſione fatemur, quòd Spiritus ſanctus æternaliter ex Patre & Filio non tanquam ex duobus principiis, ſed tanquam ex uno principio, non duabus ſpirationibus, ſed unica ſpiratione procedit. Hoc profeſſa eſt hactenus, prædicavit, & docuit; hoc firmiter tenet, prædicat, & docet, & profitetur ſancta Romana Eccleſia, mater omnium fidelium, & magiſtra:* unde ſic argumentor. Eccleſia particularis Romana eſt mater & magiſtra omnium fidelium. Atqui mater & magiſtra omnium fidelium non poteſt errare in fide: nam ſi poſſet errare in fide, poſſet fideles omnes in errorem inducere; cùm teneantur fideles omnes eam docentem audire, & ejus doctrinam ſequi; ſicque poſſit univerſæ Eccleſiæ fidem corrumpere. Ergo, &c.

Dices. Si Eccleſia particularis Romana erraret in aliquo articulo, fideles non tenerentur quoad hoc ſequi doctrinam ejus. *R.* Ita eſt: ſed in hac ſuppoſitione, Eccleſia particularis Romana non magis eſſet fidelium omnium magiſtra, quàm quælibet alia particularis Eccleſia: careret enim infallibilitatis privilegio, ſine quo repugnat eam eſſe fidelium omnium magiſtram, & hypotheſi quod abſolutè nolit Deus univerſæ Eccleſiæ fidem corrumpi poſſe, adeòque abſolutè nolit in errorem induci poſſe fideles omnes. Ex hac enim hypotheſi Deus non poteſt particularem aliquam fidelium hominium magiſtram conſtituere, quin eam ſimul donet infallibilitatis prærogativa: quia hoc ipſo quòd particularem aliquam Eccleſiam fidelium omnium magiſtram conſtituit, hoc ipſo, inquam, fidelibus omnibus eam docentem audiendi, ejuſque doctrinam ſequendi obligationem imponit.

Prob. 4. Hoc ratiocinio. Si particularis Eccleſia Romana poteſt errare in fide, ſupponatur errare in uno aliquo articulo. In hac ſuppoſitione, vel omnes aliæ Eccleſiæ particulares ei conſentient, vel non, ſed diſſentient. In utroque autem caſu nulla ampliùs erit vera Chriſti Eccleſia in terris. In primo quidem, quia omnes omninò particulares Eccleſiæ, ex quibus coaleſcit univerſalis, falſam fidem profitebuntur, & vera Chriſti Eccleſia eſſe non poteſt ſine profeſſione veræ fidei. In ſecundo verò, quia diſſolvetur unitas, ſine qua eſſe non poteſt vera Chriſti Eccleſia: hæc enim unitas in eo conſiſtit, quòd per Eccleſiam particularem Romanam tanquam per principalem Eccleſiam omnes aliæ particulares Eccleſiæ inter ſe & cum ea colliguntur profeſſione unius & ejuſdem fidei, ſeu, quod idem eſt, profitendo unam & eandem illam fidem, quam ipſa profitetur, & quia profitetur: unde dicitur & eſt centrum unitatis, vi cujus ex ea & omnibus aliis Eccleſiis particularibus fit una vera Chriſti Eccleſia. Ergo ad hanc unitatem requiritur, ut una ſit fides Eccleſiæ particularis Romanæ, & omnium aliarum Eccleſiarum particularium. Atqui non eſſet una fides Eccleſiæ particularis Romanæ, & omnium aliarum Eccleſiarum particularium: quandoquidem, ut ſupponitur, in uno quodam articulo omnes aliæ particulares Eccleſiæ à particulari Romana diſſentirent. Ergo non ſolùm in primo caſu, ſed etiam in ſecundo deſineret eſſe vera Chriſti Eccleſia. Ex his

Argumentor adhuc ſic. Univerſalis Eccleſia eſt corpus politicum, reſultans ex omnibus Eccleſiis particularibus concurrentibus ad particularem Eccleſiam Romanam, & per hunc concurſum unum totum morale cum ea conſtituentibus; unde Eccleſia particularis Romana dicitur & eſt centrum unitatis, ex qua reſultat corpus politicum, quod eſt univerſalis Eccleſia. Atqui omnes particulares Eccleſiæ eatenùs concurrunt ad particularem Eccleſiam Romanam, & ad eam ſic concurrendo, cum ea conſtituunt unum illud totum morale, quod eſt univerſalis Eccleſia, quatenùs fidem eandem cum illa profitentur, & eadem cum illa participant ſacramenta ſub regimine Epiſcopi ejus, tanquam ſupremi Paſtoris. Ergo omnes particulares Eccleſiæ cum Eccleſia particulari Romana conſtituunt univerſalem Eccleſiam, quatenùs ſub regimine Romani Epiſcopi, tanquam Paſtoris ſupremi, fidem profitentur, quam profitetur, & ſacramenta participant, quæ participat Eccleſia particularis Romana. Ergo fides Eccleſiæ particularis Romanæ eſt fides univerſalis Eccleſiæ. Ergo vel fides Eccleſiæ particularis Romanæ corrumpi non poteſt, vel corrumpi poteſt fides univerſalis Eccleſiæ. Fidem autem univerſalis Eccleſiæ corrumpi non poſſe, ſupra demonſtratum eſt, & eſt indubitatum apud omnes catholicos. Ergo, &c.

Confirmatur ex Eccleſiæ Gallicanæ ſenſu, cujus teſtis eſt ſæculo octavo author librorum Carolinorum lib.1. c.6. ubi ſic loquitur: *Qualiter Romana Eccleſia cæteris Eccleſiis à Domino prælata, & à fidelibus conſulenda ſit, proſequamur, præſertim cum non ab aliis ſcripturis, niſi ab his quas illa inter canonicas recipit, teſtimonia ſint ſumenda: nec ab illorum doctorum, niſi eorum qui à Gelaſio, vel aliis illius ſanctæ Sedis Pontificibus ſuſcepti ſunt, dogmata ſint amplectenda....... Hæc ſancta fidei ſpiritualibus munita armis, & à fonte lucis & origine bonitatis ſalutaribus ſatiata fluentis, & horrendis atrocibuſque obſtitit hæreſum monſtris, & mellifluа prædicationis pocula catholicis per orbem miniſtrat Eccleſia ...... unde datur intelligi ſanctos & eruditos viros per diverſas mundi partes prædicationis & ſcientiæ lampade corruſcantes, non ſolum à ſancta Romana Eccleſia non receſſiſſe, ſed etiam tempore neceſſitatis ob fidei corroborationem ab ea adjutorium imploraſſe. Quod regulariter... omnes catholicæ debent obſervare Eccleſiæ, ut ab ea poſt Chriſtum ad muniendam fidem adjutorium petat, quæ non habens maculam, nec rugam, & portentuoſa hæreſum capita calcat, & fidelium mentes in fide corroborat.*

Hic Eccleſiæ particulari Romanæ manifeſtè attribuitur infallibilitas in fide. Et verò Eccleſia, quam fideles omnes debent conſulere, cujus eſt ſcripturas canonicas à non canonicis, & authores orthodoxos à non orthodoxis diſcernere, cujus eſt omnes fideles docere, à qua poſt Chriſtum omnes catholicæ Eccleſiæ ad muniendam fidem adjutorium debent petere, cujus eſt fidelium mentes in fide corroborare, hæc, inquam, Eccleſia à vera fide deficere non poteſt, eique ut nunquam à vera fide deficiat, ſpecialiter aſſiſtit Chriſtus, vel certè Chriſtus dicendus eſt veræ fidei incolumitati inſufficienter providiſſe, obligando ſcilicet fideles omnes & omnes catholicas Eccleſias ad conſulendam & audiendam Eccleſiam, quæ errando fideles omnes & omnes catholicas Eccleſias in errorem poſſit inducere.

Igitur laudatur author cùm dicit Eccleſiam particularem Romanam, ſanctæ fidei ſpiritualibus munitam armis, hæreſum monſtris ſemper obſtitiſſe; non habentem maculam neque rugam, hæreſum capita calcare, atque fidelium mentes in fide corroborare; manifeſtè intendit commendare ipſius in fide infallibilitatem: quam infallibilitatem agnoverunt ſancti & eruditi viri per diverſas mundis partes ſcientiæ lampade corruſcantes, tempore neceſſitatis ab Eccleſia particulari Romana ad fidem ſuam corroborandam adjutorium implorando.

Nono ſæculo Hincmarus lib. de prædeſt. c. 4. ubi

ſic

ubi ſic ait: *Piis, devotis, atque catholicis hoc debet ſufficere, quòd omnium Eccleſiarum mater, ſancta, catholica, atque apoſtolica docet Romana Eccleſia*, At qui dicit id, quod docet Romana Eccleſia, catholicis ſatis eſſe debere, dicit Romanam Eccleſiam non poſſe non rectè docere; & qui dicit Romanam Eccleſiam non poſſe non rectè docere, dicit Romanam Eccleſiam non poſſe à vera fide deficere. Hujus indefectibilitatis rationem reddit Hincmarus, cùm Eccleſiam Romanam vocat omnium Eccleſiarum matrem; & verò hoc ipſo quòd Chriſtus Eccleſiam Romanam omnium aliarum Eccleſiarum matrem eſſe voluit, & hoc volendo, Eccleſiæ Romanæ omnes alias Eccleſias orthodoxæ doctrinæ lacte nutriendi munus impoſuit, non poteſt non velle Chriſtus providere efficaciter, ut nihil unquam niſi ſanum & orthodoxum teneat Eccleſia Romana, ne ipſa erroris veneno infecta, omnes alias Eccleſias venenato lacte aliquando inficiat, & ſic corrumpatur fides univerſæ Eccleſiæ.

De hac Eccleſiæ Romanæ infallibilitatis prærogativa certus Hincmarus ibidem, ut ſe certò probet orthodoxum Epiſcopum, ſic adhuc loquitur: *Sequimur quæ catholica & apoſtolica nos docet ſancta Romana Eccleſia, quæ nos in fide genuit, catholico lacte aluit, uberibus cœle plenis ad ſolidum cibum nutrivit, diſciplina orthodoxa ad perfectum virum perduxit, & ad alios inſtruendum ſua probatione inſtituit.* Porrò quantam hæc Hincmari verba ad probandum ejus orthodoxiam vim habeant, ſuppoſito in Eccleſia Romana infallibilitatis privilegio, & eo ſublato, quantùm hæc vis imminuatur, nemo eſt qui non ſentiat.

Sæculo duodecimo S. Bernardus epiſt. 190. ad Innocentium II. *oportet*, inquit, *ad veſtrum referri Apoſtolatum pericula quæque & ſcandala emergentia in regno Dei, ea præſertim quæ de fide contingunt. Dignum namque arbitror ibi potiſſimùm reſarciri damna fidei, ubi non poſſit fides ſentire defectum. Hæc quippe hujus prærogativa ſedis.* Hujus autem ſedis nomine Eccleſiam Romanam cum dignitate Pontificia intelligendam eſſe, patet ex Gelaſio loco ſupra laudato.

Sæculo decimo quarto Petrus de Alliaco apolog. facult. *Ad primam Sedem Apoſtolicam*, inquit, *pertinet authoritate judiciali ſuprema circa ea, quæ ſunt fidei, judicialiter definire ... quia ad illius tanquam ad ſupremi judicis authoritatem pertinet in fine judicialiter definire, cujus fides nunquam deficit* (fides autem primæ Sedis Apoſtolicæ, quæ eſt Eccleſia particularis Romana, nunquam deficit) *quia de hac ſancta Sede, in perſona Petri Apoſtoli eam præſidentis, dictum eſt Petro:* Rogavi pro te ut non deficiat fides tua.

Sæculo decimo ſexto Clerus Gallicanus in comitiis Meloduni habitis anno 1579. ubi declaravit, fideles omnes credere & profiteri debere ea omnia, *quæ credit & profitetur ſancta Eccleſia Romana, quæ eſt magiſtra, columna, & firmamentum veritatis: quia cum hac Eccleſia propter ejus principalitatem, omnem aliam Eccleſiam in rebus ad fidem pertinentibus idem ſentire oportet.* His porrò verbis, *quia cum hac Eccleſia, &c.* manifeſtè alluditur ad Irenæi verba à nobis ſupra laudata. Hic autem Clerus Gallicanus fidelibus Eccleſiam Romanam proponit ut fidei regulam, & quidem infallibilem; cùm dicat eam eſſe magiſtram, columnam, & firmamentum veritatis; & iiſdem verbis utatur Apoſtolus, ad aſſerendam infallibilitatem univerſalis Eccleſiæ.

Sæculo decimo ſeptimo doctiſſimus Boſſuetius, Meldorum Epiſcopus, in concione quam habuit in comitiis Cleri Gallicani celebratis anno 1682. ub ſic ait: *Roma, quia prædeſtinata fuit ut eſſet caput religionis & Eccleſiæ, fieri debuit propria & particularis B. Petri Eccleſia: quapropter erecta fuit & fixa Romæ Cathedra æterna; Hæc eſt Eccleſia Romana, quæ à B. Petro & ſucceſſoribus ejus edocta, nullam admittit hæreſim .... Hoc pacto Eccleſia Romana virgo ſemper eſt. Fides Romana ſemper eſt fides univerſæ Eccleſiæ: ideircò quod creditum eſt hactenus, etiamnum creditur, & in poſterum credetur ſuper: eadem etenim vox æternum perſonat ubique, Petruſque in ſucceſſoribus ſuis æternùm manet fidelium fundamentum. Hoc dixit Chriſtus ipſe: Priùs autem cœlum ac terra diſſolventur, quàm verbum ejus inane abeat.*

His Meldorum Epiſcopi verbis, quæ etiam Cleri Gallicani verba cenſeri jure merito poſſunt; cùm concio illa, ex qua ſunt depromptа, comitiorum, in quibus habita fuit, juſſu typis mandata fuerit & evulgata; his, inquam, Meldorum Epiſcopi verbis clarè dicitur Eccleſia particularis Romana non poſſe à recta fide deficere, & idcircò, quod notandum eſt, non poſſe, quia ſic ei Chriſtus ſemper aſtiturus eſt, ut Paſtor ſemper rectè docturus ſic oves, & oves Paſtorem, rectè docentem ſemper, ſemper audituræ ſint.

Obj. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ docent aliquos, imò multos in Eccleſia particulari Romana prolapſos eſſe in ſchiſma & hæreſim. Sic B. Irenæi tempore Florinus Eccleſiæ Romanæ Presbyter, adjuncto ſibi Blaſto, nefandam conflavit hæreſim, & multorum in Eccleſia Romana fidem pervertit, ut tradit Euſebius lib. 5. hiſt. Eccl. c. 15. ubi ſic ait: *In urbe Roma Florinus quidam gradu presbyteri de Eccleſia lapſus, unà cum Blaſto ſocio criminis & furoris, plurimos de Eccleſia in ſuum barathrum deducebant, nova adversùm veritatem figmenta machinantes.* Hi autem inter alia aſſerebant Deum eſſe auctorem peccatorum, ut patet ex eod. Euſeb. eod. lib. c. 20.

R. Cùm dicimus Eccleſiam particularem Romanam à vera fide deficere non poſſe, non negamus aliquos, imò multos in uno vel pluribus articulis errare poſſe, qui hoc ipſo quòd errabunt, & errorem ſuum profitebuntur, deſinent eſſe de illa Eccleſia. Solùm itaque negamus, 1. omnia illius membra poſſe à vera fide deficere. 2. Tot poſſe à vera fide deficere, ut non ſuperſint in ſufficienti numero, qui cum Epiſcopo ſuo veram fidem teneant & profiteantur, atque Eccleſiam illam conſtituant, quæ centrum eſt unitatis, caput religionis & univerſalis Eccleſiæ, fidelium omnium mater & magiſtra, ad quam propter ejus principalitem oportet omnem convenire Eccleſiam, &c.

At inquies. Quid ſi magna aliqua diſſenſio in materia fidei orietur in Eccleſia Romana; quæ idcircò ſcinderetur in duas partes æquales? *R.* in hoc caſu, cujus tamen poſſibilitas jure optimo negari poſſet, Eccleſiam Romanam fore in ea parte, quamvis ſupponatur minor altera, quæ adhærebit Romano Epiſcopo, juxta illud S. Cypriani epiſt. 66. ad Puppianum: *Eccleſia à Chriſto non recedit: & illi ſunt Eccleſia, & plebs ſacerdoti adunata, & paſtori ſuo grex adhærens. Unde ſcire debes Epiſcopum in Eccleſia eſſe, & Eccleſiam in Epiſcopo, & ſi qui cum Epiſcopo non ſint, in Eccleſia non eſſe.* Unde in caſu propoſito, quòd pars adhærens Pontifici ut fidei contrarium rejiceret, non poſſet non eſſe contrarium fidei, & ut tale ab omnibus fidelibus deberet rejici; quod verò teneret ut ad fidem pertinens, non poſſet non pertinere ad fidem, & ut tale à fidelibus omnibus recipi deberetur. Breviter, ad illam partem ut centrum unitatis omnes alias Eccleſias particulares convenire oporteret, non ad alteram, quæ non eſſet niſi multitudo non ſolùm à particulari Romana, ſed etiam ab univerſali Eccleſia per ſchiſma vel etiam hæreſim ſeparata.

At inquies. Verba Cypriani laudata intelligi debent cum hac tacita reſtrictione: Modò Epiſcopus neque hæreticus neque ſchiſmaticus ſit. *R.* hoc negando: nam v. g. tempore quo Cyprianus epiſtolam citatam ſcribebat, particularis Eccleſia Carthaginenſis conſiſtebat in multitudine adhærente Cypriano, canonicè ad epiſcopatum promoto. Unde ſi tunc Cyprianus fuiſſet ſchiſmaticus aut etiam hæreticus, particularis Eccleſia Carthaginenſis fuiſſet ſchiſmatica aut etiam hæretica. Fideles verò Carthaginenſes tunc non ad particularem Carthaginenſem, ſed ad univerſalem Eccleſiam ut membra illius pertinuiſſent.

At inquies. Si ita eſt, in caſu propoſito poſſet Eccleſia Romana à vera fide deficere. *R.* neg. *Probabis.*

Si

Si in caſu propoſito multitudo adhærens Pontifici, hoc ipſo præcisè quòd ei adhæreret, eſſet Eccleſia Romana, & Pontifex erraret, certè Eccleſia Romana à vera fide deficeret. Ergo, &c. *R.* hoc argumentum non magis valere, quàm iſtud, quod fieri poteſt extra caſum ſciſſionis: Nunc tota Eccleſia Romana adhæret Pontifici, & doctrinam ejus ſequitur. Ergo ſi Pontifex errat in fide nunc, errat quoque in fide tota Eccleſia Romana. Ergo Eccleſia Romana poteſt à vera fide deficere. Non valet hæc ſecunda conſequentia, & ex priore malè deducitur: quia fieri non poteſt ut Pontifex erret in fide in ſenſu compoſitio totius Eccleſiæ Romanæ ipſi adhærentis, & doctrinam ejus ſequentis: ſaltem enim tam impoſſibile eſt Pontificem in fide errare in ſenſu compoſito totius Eccleſiæ Romanæ, &c. quàm impoſſibile eſt ipſam totam Eccleſiam Romanam à vera fide deficere.

Similiter non valet conſequentia in priore ſyllogiſmo, quod fit pro caſu ſciſſionis propoſito: cùm enim in hoc caſu neceſſe eſſet alterutram partem adhærere Pontifici; & ejus doctrinam ſequi, & eam partem, quæ Pontifici adhæreret, eſſe Romanam Eccleſiam, fieri non poſſet in hoc caſu, ut Pontifex erraret in fide; nam tunc Pontificem errare in fide, tam, eſſet impoſſibile, quàm eſt impoſſibile Eccleſiam Romanam à vera fide deficere. Ex his

Collige 1. Quod Pontifex extra caſum ſciſſionis, adeòque cum tota Eccleſia Romana damnat ut heterodoxum, non poſſe non eſſe tale, & ut tale à fidelibus omnibus eſſe rejiciendum; quod verò ut orthodoxum approbat, non poſſe non eſſe orthodoxum, & ut tale à fidelibus omnibus approbandum eſſe. 2. Quod Pontifex in caſu ſciſſionis propoſito cum parte ſibi adhærente, altera quantùmvis reclamante & contradicente, damnaret ut heterodoxum, fore infallibiliter tale, adeòque ut tale rejiciendum ab omnibus fidelibus; quod verò ut ortodoxum approbaret, fore infallibiliter orthodoxum, adeòque ut tale ab omnibus fidelibus recipiendum. 3. Et ita prætermiſſa perſonali infalibilitate Pontificis ex cathedra loquentis, quam hic non defendimus, quod Pontifex cum notabili parte Eccleſiæ ſuæ vel damnat ut repugnans fidei, vel approbat ut ad fidem pertinens, illud eſſe infallibiliter tale, quale damnatur vel approbatur à Pontifice & à notabili parte ei adhærente: tunc enim unus & idem eſt in materia fidei ſenſus Pontificis & Romanæ Eccleſiæ; etiamſi altera pars non accedat, ſed apertè contradicat; nam hoc ipſo fit ſchiſmatica, & deſinit eſſe de Romana Eccleſia.

At inquies. Quid ſi pars non accedens, ſed apertè contradicens, major ſit alia Pontifici acquieſcente? *R.* hoc nihil obeſſe: cùm enim alia pars ſupponatur notabilis, adeòque facere multitudinem, ſufficit ad conſtituendam Eccleſiam Romanam, & adhærens Pontifici, re ipſa conſtituit; cùm ibi ſit Eccleſia, ubi eſt Epiſcopus cum multitudine ſibi adhærente: nam, ut ait Cyprianus verbis ſupra citatis, Eccleſia eſt plebs ſacerdoti ſuo adunata plebs adhærens paſtori ſuo: unde Eccleſia eſt in Epiſcopo, & Epiſcopus in Eccleſia.

Confirm. In hoc caſu vel nulla ampliùs eſt Eccleſia Romana; vel conſiſtit adhuc in duplici parte; vel conſiſtit in ſola majori parte Pontifici contradicente; vel denique conſiſtit in ſola parte minori acquieſcente Pontifici. Non primum; nam Eccleſia Romana deficere non poteſt. Non ſecundum: alioqui non erit una & eadem fides Eccleſiæ Romanæ, quod eſt abſurdum. Non tertium: nam hæc major pars non eſt cum Epiſcopo; cùm ab eo diſſentiat in materia fidei, atque ita non unam & eandem cum illo profiteatur fidem. Multitudo autem quæ non eſt cum Epiſcopo, non eſt in Eccleſia, & multò minùs eſt Eccleſia. Ergo ſupereſt, ut Eccleſia Romana conſiſtat in ſola parte minore Pontifici acquieſcente, quæ cùm ita minor ſit altera, ut ſit tamen notabilis, & faciat multitudinem, apta eſt ad conſtituendam cum Epiſcopo ſuo Eccleſiam particularem, illam ſcilicet, cujus jure divino particularis Epiſcopus eſt Romanus Pontifex. Unde ulteriùs ſequitur, ex hac parte, quæ acquieſcit Pontifici, ſtare veritatem, errorem verò ex altera parte, quamvis majore.

ARTICULUS VI.

Solvitur objectio petita ex iis, quæ circa Pelagium & Celeſtium ejus diſcipulum Romæ geſta ſunt ſub Zozimo.

OBj. Zozimus cum Eccleſia Romana Pelagium & Celeſtium hæreticos vel potiùs hæreſiarchas judicavit eſſe orthodoxos. Patet ex ipſius Zozimi epiſt. 3. & 4. ad Africanos præſules. In ſecunda ſic loquitur Zozimus: *Sit vobis gaudium, eos quos falſi judices criminabantur, agnoſcere à noſtro corpore & catholica veritate nunquam fuiſſe divulſos. Certè hoc quòd noſtra expectatio deſiderabat, eluxit; ut damnanda damnarent.* *R.* revera Zozimum cum Eccleſia Romana aliquandiu deluſum fuiſſe malis artibus Pelagii & Celeſtii, quos proinde ex errore facti Zozimus cum Eccleſia Romana orthodoxos præjudicavit. Dico, præjudicavit: noluit enim eos abſolvere, & in communionem admittere, donec ea de re litteras daret ad præſules Africanos, & ab illis viciſſim reciperet, ut apertè colligitur ex prima ejus ad illos epiſtola, ubi ſic ait: *Quare intra ſecundum menſem aut veniant, qui præſentem redarguant aliter ſentire, quam libellis & confeſſione contexuit, aut nihil, poſt hæc tam aperta & manifeſta quæ protulit, dubii ſanctitas veſtra reſediſſe cognoſcat.* Sic igitur Zozimus cum Eccleſia Romana Pelagium & Celeſtium judicavit orthodoxus, ut eorum abſolutionem diſtulerit ad duos menſes, intra quos poſſent Africani præſules reſponſa dare, & inde venire qui Pelagium & Celeſtium accuſarent.

Patet etiam ex Mario Mercature in commonitorio ſuper nomine Celeſtii, Pelagii, &c. ubi ea, quæ conſecuta ſunt, ſic enarrat: *Epiſcopis verò ex Africa reſcribentibus, omnemque cauſam, quæ apud eos facta fuerat, exponentibus, miſſis etiam geſtis exinde, quæ fuerant tunc cum illo, vel de illo* (Celeſtio) *confecta, vocatur ad audientiam pleniorem ut quæ promiſerat feſtinaret implere, id eſt ut damnatis prædictis Capitulis* (de quibus à Paulino diacono accuſatus fuerat Carthagine) *ſententia Afrorum Pontificum, qua fuerat communione privatus, abſolveretur; non ſolum non adfuit, ſed etiam ex memorata Romana urbe profugit, atque ob hoc à beatæ memoriæ prædicto Zozimo Epiſcopo ſcriptis ampliſſimis, vel longiſſimis perdamnatus eſt.*

Porrò Zozimus cum Eccleſia Romana Pelagium & Celeſtium aliquandiu judicavit orthodoxos, non eorum errores approbando ut dogmata catholica, ut ampliùs declarabitur, ſed eos ab erroribus illis alienos, vel ſaltem ad illos ſincerè deponendos paratos eſſe, inculpatè exiſtimando: onde Zozimus cum Eccleſia Romana Pelagium & Celeſtium aliquandiu ſuſceperunt non ex affectu hæreſis, aut ex errore ſive culpabili, ſive inculpabili juris, ſed ex errore inculpabili facti purè perſonalis, putando eos ſincerè agere, non ſubdolè. Pontificem autem & Eccleſiam Romanam in factis purè perſonalibus, ſed ſine ullo veræ fidei diſpendio, errare poſſe, facilè conceditur.

Dices. Zozimus cum Eccleſia Romana ut catholicum approbavit libellum fidei, quem Pelagius ad Innocentium Zozimi deceſſorem direxerat. Patet ex altera ad Africanos præſules Zozimi epiſtola, ubi narratat Pelagii libellum publicè recitatum eſſe, omnibus, qui aderant, gaudentibus & admirantibus, imò & quibuſdam illacrimantibus præ gaudio. Ergo Zozimus cum Eccleſia Romana erravit etiam errore juris in cauſa Pelagii. *R.* neg. conſeq. Nam libellus Pelagii eſt planè catholicus in ſenſu obvio: & hæc clauſula, *in qua* (fidei profeſſione) *ſi minùs peritè, aut parùm cautè aliquid fortè poſitum eſt, emendari cupimus à te, qui Petri & fidem tenes*, quam ſubjicit Pelagius, eſt

homi-

hominis animi verè catholici ſpeciem præ ſe ferentis. Quare Pelagii libellus ut catholicus à Zozimo & Eccleſia Romana approbari potuit abſque ullo errore juris.

Pelagii igitur libellus fidei ut catholicus abſque ullo errore juris approbatus eſt à Zozimo & Romana Eccleſia, quamvis non ſine multiplici errore facti purè perſonalis. Nam 1. Pelagius libellum illum ſcripſerat, & Romam miſerat, non ex ſincero veræ fidei profitendæ affectu, ſed ut ſe, cùm erroribus ſuis, licèt jam non ſemel damnatis, addictiſſimus eſſet, catholicum ſimularet, & hac ſimulatione ſurriperet Sedis Apoſtolicæ approbationem, qua munitus poſſet impunè errores ſuos palam profiteri, eoſque facilius diſſeminare.

2. Multa in libello ſuo in ſenſu obvio catholica, in alieno & pravo ſenſu intelligebat: ſic dicendo *nos ſemper Dei indigere auxilio* ad bonum operandum, per Dei auxilium intelligebat tantùm gratiam legis & doctrinæ, quam volebat nobis ſufficere. Item dicendo *hominem ſemper peccare & non peccare poſſe*, intelligebat hominem cum ſola gratia legis & doctrinæ omni omninò peccato carere poſſe; & ſic dicendo *mandata Dei à ſingulis ſervari poſſe*, intelligebat omnia omninò mandata Dei à quolibet homine abſque alio, quàm legis & doctrinæ, adjutorio, toto vitæ decurſu poſſe ſervari: imò intelligebat legis & doctrinæ auxilio nos non indigere ſemper., niſi ad faciliùs poſſe. Quæ omnia ignorare potuerunt Zozimus & Eccleſia Romana; & ea ignorando, circa facta purè perſonalia errarunt.

Dices. Zozimus cum Eccleſia Romana catholicum declaravit oblatum à Celeſtio fidei libellum, ut conſtat ex S. Auguſtino lib. 2. contra duas epiſtolas Pelagianorum c. 3. At Celeſtius in hoc libello apertè negabat peccatum originale: nam ut refert S. Auguſtinus lib. 2. de gratia & pecc. orig. Celeſtius in libello ſuo poſtquam dixit: *Infantes autem debere baptizari in remiſſionem peccatorum ſecundùm regulam univerſalis Eccleſiæ, & ſecundum Evangelii ſententiam confitemur; quia Dominus ſtatuit regnum cœlorum non niſi baptizatis poſſe conferri; quod quia vires natura non habent, conferre neceſſe eſt per gratiæ libertatem*: hæc ſubjungit: *In remiſſionem autem peccatorum baptizandos infantes non idcirco diximus, ut peccatum ex traduce firmare videamur, quod longè à catholico ſenſu alienum eſt; quia peccatum non cum homine naſcitur, quod poſtmodum exercetur ab homine, quia non naturæ delictum, ſed voluntatis eſſe demonſtratur, & illud ergo confiteri* (quòd infantes baptizentur in remiſſionem peccatorum) *congruum, ne diverſa baptiſmatis genera facere videamur, & hoc præmunire* (declarando in quo ſenſu non intelligantur infantes baptizari in remiſſionem peccatorum) *ne per myſterii occaſionem ad creatoris injuriam malum antequam fiat ab homine, tradi dicatur homini per naturam*. Ergo Zozimus cum Eccleſia Romana hæreticum fidei libellum approbavit ut catholicum. Ergo Zozimus cum Eccleſia Romana erravit contra fidem. Ad ſolutionem.

Obſerva. Celeſtius in ſuo fidei libello poſtquam ſuam circa articulos ſymbolo contentos fidem fusè expoſuerat, continuò, adeoque antequam de baptiſmo infantium & originali peccato ſententiam ſuam exponeret, hæc ſubjiciebat verba: *Si quæ verè præter fidem quæſtiones natæ ſunt, de quibus eſſet inter pleroſque contentio, non ego quaſi author alicujus dogmatis definita hoc authoritate ſtatui: ſed ea quæ de Prophetarum & Apoſtolorum fonte ſuſcepi, veſtri apoſtolatus offerimus probanda eſſe judicio, ut ſi fortè ut hominibus quiſpiam ignorantiæ error obrepſerit, veſtra ſententia corrigatur*. Patet ex S. Auguſtino libro proximè citato cap. 23. ubi ſic ait S. Doctor de Celeſtio: *Item in libello, quem Romæ dedit, cum fidem ſuam à Trinitate unius Deitatis uſque ad reſurrectionem qualis futura eſt mortuorum, de quibus eum nullus interrogaverat, & unde illi nulla quæſtio movebatur, quantum dicere libuit explicaſſet, ubi ad id quod agebatur, ejus ſermo pervenit*: Si quæ verò, *inquit*, præter fidem, &c. ut ſuperius. Celeſtius igitur in ſuo fidei libello ſuam de infantium baptiſmo & peccato originali opinionem Zozimi & Eccleſiæ Romanæ correctioni ſubmiſit. Ex his.

Ad inſtantiam R. diſt. Libellum fidei à Celeſtio oblatum Zozimus cum Eccleſia Romana ut catholicum approbavit, ſumptum adæquatè ſecundùm ſe, ſeu ſumptum ſecundùm omnes ſententias in eo expreſſas, N. Sumptum partim ſecundùm ſe, hoc eſt, ſecundùm Symboli articulos in eo expoſitos, & quorum expoſitio longè maxima pars erat libelli; partim, quantùm ad baptiſmum infantium & peccatum originale, ſecundùm ſinceram, ut præſumebatur, animi præparationem authoris, ea quæ de illis exponebat, ſubmittentis cenſuræ Sedis apoſtolicæ, cujus judicio ſeſe obtemperaturum profitebatur, C. Itaque libellus Celeſtii catholicus declaratus eſt à Zozimo, & Eccleſia Romana, non eo ſenſu quòd nihil fidei repugnans, nihil non orthodoxum exprimeret, ſed eo tantùm ſenſu quòd ſententiæ in eo expreſſæ, maxima ex parte eſſent catholicæ, reliqua verò, quæ adverſabantur fidei, non aſſeveranter, ſed dubitanter & animo ad correctionem comparato, in eo propoſita eſſent, Libellus Celeſtii catholicus declaratus eſt à Zozimo & Eccleſia Romana, non eo ſenſu quòd ex omni parte catholicus eſſet, ſed eo tantùm ſenſu quòd animo verè catholico conſcriptus fuiſſet, nihilque in eo expreſſum fuiſſet affectu hæretico.

Hanc reſponſionem manifeſtè ſuggerit S. Auguſtinus lib. 2. contra duas epiſt. Pelag. c. 3. ubi ſic ait: *Cùm hoc* (nempe ſe non idcircò dixiſſe infantes in remiſſionem peccatorum eſſe baptizandos, ut peccatum ex traduce firmare videretur, &c.) *Celeſtius in ſuo libello poſuiſſet inter illa duntaxat, de quibus ſe adhuc dubitare & inſtrui velle confeſſus eſt, in homine acerrimi ingenii, qui profectò ſi corrigeretur, plurimis profuiſſet, voluntas emendationis, non falſitas dogmatis approbata eſt. Et propterea libellus ejus catholicus dictus eſt, quia & hoc catholicæ mentis eſt: ſi qua fortè aliter ſapit, quàm veritas exigit, non ea certiſſimè definire, ſed detecta ac demonſtrata reſpuere. Non enim hæreticis, ſed catholicis Apoſtolus loquebatur, ubi ait: Quotquot ergo perfecti hoc ſapiamus, ut ſi quid aliter ſapitis, id quoque Deus vobis revelabit. Hoc in illo factum eſſe putabant* (Romani) *quando ſe litteris beatæ memoriæ Papæ Innocentii, quibus de hac re dubitatio tota ſublata eſt, conſentire reſpondit. Et hoc ut plenius & manifeſtius in illo fieret, expectabatur venturis ex Africa litteris.*

Itaque, juxta S. Doctorem, cùm à Zozimo & Romanis approbatus eſt Celeſtii libellus, non ambiguitas dogmatis; ambiguè enim ſuam circa peccatum originale ſententiam exponebat Celeſtius; ſed voluntas emendationis approbata eſt. Celeſtius ſuam de peccato originali doctrinam non aſſeveranter ut dogma fidei, ſed dubitanter ut opinionem exponebat in ſuo libello, eam judicio Sedis apoſtolicæ ſubmittebat, inſtrui volebat; ſi quis in eam irrepſiſſet error, eum emendare paratus erat: recitato publicè libello, interrogatus num conſentiret reſcriptis Innocentii, quibus ea de re tota dubitatio ſublata fuerat, reſpondit conſentire, & ſic reſpondendo, doctrinam de peccato originali à ſe in libello ſuo expoſitam damnavit, & retractavit, non quidem ſignatè, ſed exercitè, quod ſatis tunc eſſe videri potuit Zozimo & Romanis, ratis utendum œconomia erga hominem acerrimi ingenii, qui ſi corrigeretur, plurimis profuturus erat.

Tunc itaque à Zozimo & Romanis libellus Celeſtii catholicus dictus eſt, non quòd omnia in eo eſſent veritati catholicæ conſona, & Zozimus cum Romanis Celeſtium de peccato originali, ut ſentiendum eſt, ſentire judicaret, ſed quia Celeſtius in eo catholicam veritatem circa omnes Symboli articulos profeſſus fuerat, nec niſi dubitanter propoſuerat ſententiam ſuam de peccato originali, & quidem ut corrigendam,

dam, ſi ita videretur Sedi apoſtolicæ, eamque ea ipſa damnatat & retractatat, publicè reſpondendo contenuire ſe Innocentii ad Africanos Epiſcopos reſcriptis, unde ſufficienter probaſſe videbatur Celeſtius ſe non affectu hæretico, ſed animo catholico libellum ſuum conſcripſiſſe. Nam *& hoc catholica mentis eſt: ſi qua forte aliter ſapit, quàm veritas exigit, non ea certiſſimè definire, ſed detecta ac demonſtrata reſpuere.* Zoximus igitur cum Eccleſia Romana libellum Celeſtii non approbavit ut catholicum, ex hæreſis affectu, aut ex aliquo errore juris, ſed ex errore facti purè perſonalis, credendo ſcilicet Celeſtium ſincerè loqui & agere; cùm tamen mentiretur, ipſumque Pontificem, & Eccleſiam Romanam conaretur ludificari.

Dices. Zozimus cum Eccleſia Romana errorem Celeſtii circa peccatum originale approbavit ut dogma catholicum. *R*. hoc eſſe falſum, ut prob. 1. ex eo quòd in toto Celeſtii cauſæ decurſu Zozimus nunquam dixerit, nunquam ſcripſerit homines naſci ſine macula peccati originalis. Hoc argumento utitur S. Auguſtinus loco proximè citato, ubi ſic ait: *Tot & tantis inter apoſtolicam Sedem & Afros Epiſcopos currentibus & recurrentibus ſcriptis Eccleſiaſticis, etiam geſtis de hac cauſa apud illam Sedem, Celeſtio præſente & reſpondente confectis, quænam tandem epiſtola venerandæ memoriæ Papæ Zozimi, quæ interlocutio reperitur, ubi præceperit credi oportere ſine ullo vitio peccati originalis hominem naſci? Nuſquam prorſus hoc dixit, nuſquam omnino conſcripſit.*

2. Ex eo quòd Celeſtium, accepto & recitato ejus libello, juſſerit damnare capitula ipſi aliàs à Paulino diacono Carthagine coram Aurelio Epiſcopo objecta, & conſentire Innocentii ad Africanos epiſcopos litteris, ut teſtis eſt S. Auguſtinus, lib. 2. de grat. & pecc. orig. cap. 7. *Hanc*, inquit, *ejus* (Celeſtii) *prælocutionem* (qua doctrinam ſuam de peccato originali ſubmittebat judicio & correctioni Sedis Apoſtolicæ) *venerabilis Papa Zozimus tenent, egit cum homine, quem falſa doctrina ventus inflaverat, ut ea quæ illi à diacono Paulino fuerant objecta damnaret, atque ut Sedis Apoſtolicæ litteris, quæ à ſancta memoria ſuo prædeceſſore manaverant, præberet aſſenſum.* At in dictis capitulis, ſecundo ſcilicet & tertio, objectum fuerat Celeſtio, quòd diceret, *peccatum Adæ ipſum ſolum læſiſſe*; & *infantes, qui naſcuntur, in eo ſtatu eſſe, in quo Adam fuit ante prævaricationem.* Item in litteris Innocentii ad Conc. Carth. dicitur, Chriſtum *per novæ regenerationis purificationem omne præteritum vitium ſui baptiſmatis lavacro purgaſſe*. Et in litteris ejuſdem ad Milevitanum Concilium II. excommunicantur Pelagius & Celeſtius, quòd dicerent infantibus ad vitam æternam baptiſmum non eſſe neceſſarium; & hoc dicebant quia negabant infantes naſci peccatores. Ergo Zozimus juſſit Celeſtium damnare doctrinam ſuam de peccato originali. Ergo non eam approbavit, ut dogma catholicum.

3. Cùm Africani epiſcopi ad Zozimum reſcripſiſſent, quoniam libellus Celeſtii publicè dictus fuerat catholicus, ſatis non eſſe; quòd Celeſtius generaliter, conſentiendo ſcilicet Innocentii litteris, id quod in eo de peccato originali fidei diſſonum poſuerat, damnaret, ſed ad vitandum puſillorum ſcandalum, ab eo expreſſam doctrinæ ſuæ retractationem exigendam, probato conſilio, annuit Zozimus. Quare cùm ſeſe ad id quàm primùm à Zozimo evocandum reſciviſſet, aut ſuſpicatus eſſet Celeſtius, clam, de ſua cauſa deſperans, fugam capeſſivit. Minimè igitur ſuæ de peccato originali doctrinæ, tanquam catholici dogmatis, approbatorem, ſed è contra infenſiſſimum adverſarium habuit Zozimum cum Eccleſia Romana.

Prob. ant. ex S. Auguſtino, lib. 2. ad Bonifacium, c. 3. jam non ſemel laudato, ubi dicit Zozimum, ut Celeſtium à ſententia excommunicationis in eum lata abſolveret, expectaſſe donec eum catholicè ſentire certior fieret *venturis ex Africa litteris, in qua provincia ejus aliquantò calliditas evidentiùs innotuerat*; & ſic proſequitur: *Quæ Romam litteræ poſteaquam venerunt, id continentes non ſufficere hominibus tardioribus & ſollicitioribus, quòd* (Celeſtius) *ſe generaliter Innocentii epiſcopi litteris conſentire fatebatur, ſed apertè eum debere anathematizare, quæ in ſuo libello prava poſuerat, ne ſi id non feciſſet, multi parùm intelligentes, magis in libello ejus illa fidei venena à Sede Apoſtolica crederent approbata, propterea quod ab illa dictum erat, eum libellum eſſe catholicum, quàm emendata, propter illud quod ſe Papæ Innocentii litteris conſentire ipſe reſponderat. Tunc ergo cùm ejus præſentia poſceretur, ut certis ac dilucidis reſponſionibus vel aſtutia hominis vel correctio dileceſceret, & nulli ambigua remaneret, ſe ſubtraxit & negavit examini.*

4. Denique, cùm Celeſtius fugiendo, ſycophantiam ſuam prodidiſſet, Zozimus qui eatenùs illum, utpotè ingenium, quamvis nefando errore perverſum, non tamen contemptibile, aliquantò lenius, quàm ſeverior poſtulabat Eccleſiæ diſciplinam, tractaverat, eò quòd ſtudiosè corrigendus potiùs, quàm facilè damnandus videretur, ut ait S. Auguſtinus loco citato; Zoximus, inquam, perſpecta Celeſtii obſtinata perverſitate, contra eum, & magiſtrum ejus Pelagium, ad omnes orbis chriſtiani epiſcopos miſit litteras, in quibus Celeſtii & Pelagii errores, & imprimis eorum de peccato originali doctrinam damnabat, ut patet ex commonitorio Marii Mercatoris à nobis laudato, & aliis veteribus monumentis. Qua autem fronte Zozimus doctrinam à ſe antea ut dogma catholicum approbatam, tanta poſtea ſolemnitate ut hæreticum dogma damnaſſet?

Dices. Saltem S. Auguſtinus loco proximè citato ſatis apertè ſignificat Eccleſiam Romanam in cauſa Pelagii & Celeſtii, errorem in fide ut dogma catholicum approbando, errare potuiſſe. Nam ſic loquitur: *Sed ſi, quod abſit, ita tunc fuiſſet de Celeſtio vel Pelagio in Romana Eccleſia judicatum, ut illa eorum dogmata, quæ in ipſis & cum ipſis Papa Innocentius damnaverat, approbanda & tenenda pronunciarentur, ex eo potiùs eſſet prævaricationis nota Romanis Clericis inurenda.*

R. neg. Itaque S. Auguſtinus ſic loquendo non magis ſignificat Eccleſiam Romanam errare poſſe in fide, quàm ſignificet Apoſtolus à veritate apoſtatare poſſe bonos Angelos, cùm ait Galat. cap. 1. *Sed licet nos aut Angelus de cœlo evangelizet vobis, præterquam quod evangelizavimus vobis, anathema ſit.* Sicut ergo ſenſus Apoſtoli eſt, Si per impoſſibile etiam Angelus de cœlo aliud vobis evangelizaret, quàm nos evangelizavimus, non audiendus, ſed diris devovendus eſſet: ita S. Auguſtini ſenſus eſt: Si per impoſſibile Eccleſia Romana Pelagii & Celeſtii doctrinam, quam antea cum Innocentio ut heterodoxam proſcripſit, poſtea ut orthodoxam approbandam & tenendam pronunciaret, ipſa in fide prævaricatrix habenda potiùs eſſet, quàm doctrina illa ut orthodoxa eſſet recipienda.

Ampliùs. S. Auguſtinus hoc loco Eccleſiæ Romanæ infallibilitatem in fide non modò non oppugnat, ſed è contra vel aſſerit, vel certè apertè ſupponit. Nam juxta S. Doctorem, prævaricationis nota inurenda fuiſſet Eccleſiæ Romanæ ſub Zozimo, ſi tunc doctrinam Celeſtii approbandam & tenendam pronunciaſſet, quia ipſa cum Innocentio doctrinam illam damnarat ut fidei contrariam. Ergo juxta S. Doctorem, Eccleſia Romana doctrinam, quam ſemel damnavit ut contrariam fidei, non poſſet poſtea ut fidei conſonam approbare ſine nota prævaricationis. Ergo juxta S. Doctorem, quidquid Eccleſia Romana damnat ut contrarium fidei, non poteſt non eſſe fidei contrarium, & in eo damnando Eccleſia Romana falli non poteſt: nam ſi falli poteſt, quare non poſſet poſtea ſine nota prævaricationis judicium ſuum recognoſcere, illudque, ſi ita oporteret, emendare? Ergo juxta S. Doctorem, Eccleſia Romana falli non poteſt in rebus ad fidem pertinentibus. Sed

His quæ hoc articulo & ſuperiore pro infallibilitate par-

particularis Eccleſiæ Romanæ à nobis dicta ſunt, coronidem imponamus hoc ratiocinio. Univerſalis Eccleſia deficere non poteſt: hoc ut dogma fidei recipiunt catholici omnes. Ergo non poteſt deficere centrum unitatis: nam Eccleſia univerſalis non poteſt ſubſiſtere ſine unitate, nec unitas ſine centro unitatis; adeòque ſi centrum unitatis poteſt deficere, poteſt deficere univerſalis Eccleſia. Ergo Eccleſia particularis Romana non poteſt à vera fide deflectere: cùm enim ſit centrum unitatis, & in tantum ſit, in quantum veram fidem tenet & profitetur; ſi poteſt à vera fide deflectere, fieri poteſt ut deſinat eſſe centrum unitatis, & ſic fieri poteſt, ut centrum unitatis deficiat. Ergo particularis Eccleſia Romana nihil ut fidei contrarium reſpuere poteſt, quod ſit fidei conſonum; & nihil ut fidei conſonum admittere poteſt, quod ſit fidei contrarium; alioqui poteſt à vera fide deflectere. Ergo quidquid particularis Eccleſia Romana damnat ut heterodoxum, infallibiliter heterodoxum eſt; & quidquid ut orthodoxum approbat, orthodoxum eſt infallibiliter. Ergo quidquid particularis Eccleſia Romana damnat ut heterodoxum, ut tale repudiari; & quidquid ut orthodoxum approbat, ut tale recipi debet à fidelibus omnibus. Ergo quidquid Epiſcopus Romanus, ſive perſonalem habeat infallibilitatem, ſive non, damnat vel approbat in materia fidei, conſcia & conſentiente Eccleſia particulari Romana, illud damnare, vel approbare debent fideles omnes.

Porrò qui hoc facere renuit, hoc ipſo deſinit unam & eandem fidem tenere cum Eccleſia particulari Romana. Ergo hoc ipſo ſeparat ſe à centro unitatis. Ergo hoc ipſo ſeparat ſe ab univerſali Eccleſia, Nam deſinit eſſe membrum univerſalis Eccleſiæ, qui deſinit participare unitatem, ex qua reſultat corpus univerſalis Eccleſiæ: & deſinit participare illam unitatem, qui ab illius unitatis centro divellitur. Et ab illius unitatis centro divellitur, qui deſinit unam & eandem illam fidem tenere & profiteri, quam tenet & profitetur particularis Eccleſia Romana. Et deſinit illam unam & eandem fidem tenere & profiteri, qui renuit damnare vel approbare, quod in materia fidei damnat vel approbat Eccleſia particularis Romana. Et renuit damnare vel approbare, quod in materia fidei damnat, &c. qui renuit damnare vel approbare, quod in materia fidei, conſcia & conſentiente Eccleſia particulari Romana, damnat vel approbat Romanus Epiſcopus.

DISPUTATIO VII.

De notis veræ Chriſti Eccleſiæ.

NOtæ veræ Eccleſiæ ſunt veræ Eccleſiæ proprietates, non quælibet, ſed illæ tantùm, per quas homini Scripturas recipienti, & Chriſtum, ejuſque aliquam Eccleſiam exiſtere credenti, evidenter evidentia magna morali & perfecta, atque ita abſolutè ac reſpectu cujuſcumque intellectus ſufficiente, demonſtrari poteſt, quis inter omnes cœtus, qui ſe veram Chriſti, doctrinam ſequi profitentur, ſit vera Chriſti Eccleſia. Hinc

Ad veras Eccleſiæ Chriſti notas multa requiruntur. Et 1. quidem requiritur, ut illi verè conveniant: rem enim per ſignum, quo caret, cognoſci repugnat. 2. Ut illi conveniant evidenter; alioqui non poterit per illas evidenter demonſtrari. 3. Et ita, ut ex Scripturis receptis evidenter deducantur; alioqui non convenient illi evidenter, ſeu, quod idem eſt, non evidenter cognoſcentur illi convenire: quia quòd illi conveniant, non aliter quàm per revelationem divinam, ut talem receptam, evidenter cognoſci poteſt. 4. Ut illi ſoli conveniant: ſi enim inveniuntur etiam in alio cœtu, qui non eſt Eccleſia Chriſti, ab hoc cœtu diſcerni non poteſt Chriſti Eccleſia per notas illas: nam unum ab alio, per id quod utrique commune eſt, diſcerni repugnat. 5. Ut ſint notiores illa; non enim notius per minùs notum, ſed minùs notum per notius agnoſcitur. 6. Ut ſint proportionatæ omni hominum generi & conditioni: hìc enim agitur de notis, quibus vera Chriſti Eccleſia demonſtrari poteſt omnibus omninò hominibus, Scripturas divinas recipientibus, atque Chriſtum, & ejus aliquam exiſtere Eccleſiam credentibus. Et verò cùm nemo niſi in vera Chriſti Eccleſia ſalvari poſſit, aſſignari debent notæ, quibus omnes Eccleſiam illam diſcernere poſſint, ut poſſint in eam ingredi, qui in ea non ſunt, & in ea uſque ad finem vitæ permanere, qui in ea ſunt.

ARTICULUS I.

Utrùm vera Chriſti Eccleſia ſit una, Sancta, Catholica, & Apoſtolica.

HAs proprietates convenire veræ Chriſti Eccleſiæ fides docet in Symbolo Conſtantinopolitano, ubi dicitur; *Credo ... in unam, ſanctam, catholicam, & apoſtolicam Eccleſiam*, & adhuc ſingillatim probabimus ex Scriptura & Patribus, ſequentibus paragraphis.

§. I.

Vera Chriſti Eccleſia eſt una.

Prob. 1. ex Scriptura. Nam 1. Cor. cap. 10. dicitur: *Unum corpus multi ſumus, omnes qui de uno pane participamus*. Et c. 12. *Sicut enim corpus* (naturale ſcilicet, putà corpus hominis) *unum eſt, & membra habet multa; omnia autem membra corporis cùm ſint multa, unum tamen corpus ſunt: ita & Chriſtus* (hoc eſt, Chriſti Eccleſia) *etenim in uno ſpiritu omnes nos in unum corpus baptizati ſumus.*

Prob. 2. ex Patribus, pro quibus omnibus ſit S. Cyprianus, lib. de unitate Eccleſiæ, ubi hæc verba leguntur: *Eccleſia, Domini luce perfuſa, per orbem totum radios ſuos porrigit, unum tamen lumen eſt, quod ubique diffunditur; nec unitas corporis ſeparatur ramos ſuos in univerſam terram copia ubertatis extendit: profluenter & largiter rivos latiùs expandit, unum tamen caput eſt, & origo una, & una mater fœcunditatis ſucceſſibus copioſa ... Adulterari non poteſt Chriſti ſponſa, incorrupta eſt & pudica. Unam domum novit, unius cubiculi ſanctitatem caſto pudore cuſtodit.*

Porrò vera Chriſti Eccleſia multiplici modo una eſt, 1. enim una eſt unitate principii, hoc eſt, Dei vocantis & juſtificantis, juxta illud Apoſtoli Epheſ. cap. 4. *Unus Deus & Pater omnium.*

2. Una eſt unitate finis ultimi; nam ad unam & eandem vitam æternam vocati ſumus, eamque ſperamus: juxta illud Apoſtoli ibidem: *Sicut vocati eſtis in una ſpe vocationis veſtræ.*

3. Una eſt unitate mediorum, per quæ poſſumus & debemus tendere ad vitam æternam, fidei ſcilicet, legum, & ſacramentorum, juxta illud Apoſtoli ibidem: *Unus Dominus, una fides, unum baptiſma.*

4. Una eſt unitate ſacrificii, juxta illud Malachiæ cap. 1. *In omni loco ſacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda:* cùm enim dicit, *oblatio*, non, *oblationes*, apertè unitatem ſacrificii ſignificat.

5. Una eſt unitate cibi ſpiritualis, juxta illud Apoſtoli 1. Corinth. cap. 10. *Quoniam unus panis, unum corpus multi ſumus, omnes qui de uno pane participamus.*

6. Una eſt unitate capitis tum inviſibilis, tum viſibilis, juxta illud Apoſtoli Epheſ. cap. 1. *Ipſum* (Chriſtum) *dedit* (Pater) *caput ſuper omnem Eccleſiam, quæ eſt corpus ipſius*; & illud Chriſti ad Petrum & ſucceſſores ejus, Joan. c. ult. *Paſce agnos meos, paſce oves meas*. Unde apud eundem cap. 10. dixerat Chriſtus: *Fiet unum ovile, & unus paſtor.*

7. Eſt una unitate ſpiritus, à quo tanquam ab externo & ſeparato rectore gubernatur, juxta illud Apoſtoli 1. Corinth. cap. 12. *Diviſiones gratiarum ſunt:*

idem

idem autem ſpiritus. Et inferiùs : *Hæc autem omnia operatur unus atque idem ſpiritus, dividens ſingulis prout vult .... Etenim in uno ſpiritu omnes nos in unum corpus baptizâti ſumus*.

8. Una eſt unitate corporis moralis, juxta Apoſtolum verbis proximè laudatis; & illud ejuſd. ead. epiſt. cap.10. *Unum corpus multi ſumus, omnes qui de uno pane participamus*.

§. II.

Vera Chriſti Eccleſia eſt ſancta.

Prob.1. ex Scriptura. Nam Epheſ. c.5. dicitur: *Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſe ipſum tradidit pro ea, ut illam ſanctificaret, mundans lavacro aquæ in verbo vitæ, ut exiberet ipſe ſibi glorioſam Eccleſiam, non habentem maculam aut rugam, aut aliquid hujuſmodi, ſed ut ſit ſancta & immaculata*. Et 1. Petri c.2. *Vos autem genus electum* (à Deo) *regale ſacerdotium* (hoc eſt, ſpiritales precum aliorumque piorum operum hoſtias offerentes Deo ;) *gens ſancta, populus acquiſitionis : ut virtutes annuncietis ejus* (per morum ſanctimoniam) *qui de tenebris vocavit vos in admirabile lumen ſuum*.

Porrò vera Chriſti Eccleſia ſancta eſt, 1. Propter caput inviſibile, nempe Chriſtum, de quo ſic loquitur Apoſtolus Hebr. c. 7. *Talis decebat ut nobis eſſet Pontifex, ſanctus, innocens, impollutus, ſegregatus à peccatoribus*.

2. Propter ſuos fundatores, Apoſtolos ſcilicet, qui omnes eximia ſanctitate præditi fuerunt,

3. Quia tota cultui divino mancipata eſt : unde Apoſtolus Petrus epiſt.1. c.2. fideles vocat *Regale ſacerdotium*.

4. Quia omnia ejus membra Deo ſpecialiter conſecrata ſunt, juxta illud Apoſtoli 1. Corinth. c.3. *Neſcitis quia templum Dei eſtis, & ſpiritus Dei habitat in vobis?...Templum Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos*.

5. Propter fidem ſuam, quæ ex omni parte vera eſt, & ab omni protſus errore immunis.

6. Sancta eſt propter doctrinam ſuam, quæ vitia omnia damnat, & commendat virtutes omnes. Unde quotquot ei ſe planè conformant, eximiam morum innocentiam & ſanctimoniam vitæ aſſequuntur.

7. Propter chriſtianas virtutes, fidem ſcilicet, ſpem, charitatem, &c. quibus præfulget, & quæ alibi non inveniuntur.

8. Propter finem, qui conſiſtit in viſione & amore Dei, aliiſque actibus beatificis, in quibus conſummata ſanctitas ſita eſt.

9. Propter Sacramenta, quibus anima à commiſſis peccatis expurgatur, à committendis præſervatur, donis gratiæ ditatur, ad exercenda quælibet pietatis opera corroboratur.

10. Propter ſuos omnes ritus, quibus verè colitur Deus.

11. Propter juſtos, qui ſemper magno numero in ea ſunt, & ſunt præcipua ejus membra; quique omnis mortalis peccati expertes, & charitate aliiſque virtutibus, ac donis ſupernaturalibus exornati, amicitia & adoptione divina potiuntur, adeòque hæredes ſunt Dei, & cohæredes Chriſti.

12. Propter conventus ſuos, in quibus, ut ait S. Auguſtinus, lib.2. de civ. c.28. *nihil* iis qui adſunt, *turpe ac flagitioſum ſpectandum imitandumque proponitur, ubi veri Dei aut præcepta inſinuantur, aut miracula narrantur, aut dona laudantur, aut beneficia poſtulantur*.

§. III.

Vera Chriſti Eccleſia catholica eſt.

Prob. Nam 1. catholica eſt ratione temporis, quatenùs à Chriſto ejus inſtitutore hactenùs ſine ulla interruptione perſeveravit, & uſque ad conſummationem mundi perſeveratura eſt : nam Matth. c.16. dicitur : *Portæ inferi non prævalebunt adverſùs eam*; & ejuſd. cap. ult. *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſæculi*. At ſi vera Chriſti Eccleſia aliquando deſiit eſſe, portæ inferi prævaluerunt adverſùs eam ; aut ſi ante finem mundi deſitura eſt, Chriſtus non erit cum ea uſque ad finem mundi.

2. Catholica eſt ratione perſonarum, quatenùs perſonas omnium nationum & conditionum ſinu ſuo complectitur, vel complexura eſt : nam dicitur Iſaiæ, cap.2. *Et erit in noviſſimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium, & elevabitur ſuper colles, & fluent ad eum omnes gentes ; & ibunt populi multi, & dicent : Venite, & aſcendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Jacob, & docebit nos vias ſuas, & ambulabimus in ſemitis ejus : quia de Sion exibit lex, & verbum Domini de Hieruſalem*. Quam prophetiam ad Eccleſiam Chriſti pertinere, manifeſtum eſt ex poſtremis verbis, *Quia de Sion, &c*. Item Matth. c. ult. dicit Chriſtus: *Docete omnes gentes*; & Marci c. ult. *Prædicate Evangelium omni creaturæ*.

3. Catholica eſt ratione locorum, quatenùs non unius aut alterius provinciæ, vel etiam regni continetur finibus, ſed ſenſim toto orbe noto & habituali propagata eſt, ſecundùm Malachiæ prophetiam, c. 1. ubi legitur : *Ab ortu ſolis uſque ad occaſum, magnum eſt nomen meum in gentibus : & in omni loco ſacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda*.

§. IV.

Vera Chriſti Eccleſia Apoſtolica eſt.

Prob. Nam 1. ab Apoſtolis poſt Chriſtum fundata eſt, juxta illud Marci, c. ult. *Illi autem profecti prædicaverunt ubique, Domino cooperante, & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis*. Et illud Apoſtoli Epheſ. c. 2. ubi fideles ſic alloquitur : *Eſtis cives ſanctorum, & domeſtici Dei, ſuperædificati ſuper fundamentum Apoſtolorum ... ipſo ſummo angulari lapide Chriſto Jeſu, in quo omnis ædificatio conſtructa creſcit in templum ſanctum*, hoc eſt, in Eccleſiam.

2. Doctrinam ab Apoſtolis tam ſcripto, quàm viva voce traditam, hactenùs puram & integram conſervavit, & uſque ad fidem mundi conſervatura eſt, juxta vaticinium Iſa. c.59. ubi dicitur : *Hoc fœdus meum cum eis, dicit Dominus : ſpiritus meus, qui eſt in te, & verba mea, quæ poſui in ore tuo, non recedent de ore tuo, & ore ſeminis tui, & de ore ſeminis ſeminis tui, dicit Dominus, amodo & uſque in ſempiternum*. Et promiſſionem Chriſti Joan. c.14. *Et ego rogabo Patrem, & alium Paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiſcum in æternum, Spiritum veritatis ..... Paraclitus autem Spiritus ſanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & ſuggeret vobis omnia*. Hinc Apoſtolus 1. ad Timoth. c.3. veram Chriſti Eccleſiam vocat *columnam & firmamentum veritatis*. Vide quæ ſuperiùs dicta ſunt de Eccleſiæ indefectibilitate à vera fide.

ARTICULUS II.

Quibus notis vera Chriſti Eccleſia ab omnibus aliis cœtibus, qui ſe Eccleſiam Chriſti dicunt, poſſit nunc diſcerni.

NOta. Vera Chriſti Eccleſia notas aliquas habuit in ſui exordio, quas nunc non habet. Nam in exordio Eccleſiæ Spiritus ſanctus ſenſibiliter deſcendebat ſuper eos, quos Apoſtoli confirmabant impoſitione manuum, ut patet ex Actorum cap. 8. ubi dicitur : *Tunc imponebant* (Petrus & Joannes Apoſtoli) *manus ſuper illos* (Samaritanos baptizatos) *& accipiebant* (viſibiliter) *Spiritum ſanctum. Cum vidiſſet autem Simon* (Magus) *quia per impoſitionem manus Apoſtolorum daretur Spiritus ſanctus, obtulit eis* (Petro & Joanni) *pecuniam*. At nunc Spiritus ſanctus non ſic deſcendit ſuper eos, qui confirmantur ab Epiſcopis. Item in exordio Eccleſiæ non ſolùm Apoſtoli, ſed etiam alii fideles frequentiſſimè edebant miracula, juxta promiſſionem Chriſti Marci c. ult. *Signa autem eos, qui crediderint, hæc ſequentur : in nomine meo dæmonia ejicient ; linguis loquentur novis ; ſerpentes tollent ; & ſi mortiferum quid biberint ; non eis nocebit ; ſuper ægros manus imponent, & benè habebunt*. At nunc patrandi miracula rarior eſt. Cùm igi-

ιut in illis ſignis & prodigiis clarè eluceret veritas & divinitas Eccleſiæ, elarum eſt nuoc Eccleſiam carere notis aliquibus, quas habuit in ſui exordio.

Nota iterum. Vera Chriſti Eccleſia nunc habet notas aliquas, quibus in ſui exordio caruit. Præcipuæ notæ ſunt, quòd ſit orbe nnio diffuſa, & quòd à Chriſto & Apoſtolis ad nos uſque per viſibilem & perpetuam legitimorum paſtorum ſoccesſionem ſit continuata, quibus eam cum primùm fundaretur, prærogativis gaudere non potuiſſe, manifeſtum eſt. Ex his apparet ſectatios perperam contendere, quòd eædem ſemper eſſe debeant, & ſint notæ veræ Eccleſiæ. Et verò quidni vera Eccleſia pro diverſis ſtatibus, quos habet, diverſas habere notas poſſet? Illud igitur omne pro nota veræ Eccleſiæ præſentis aſſignari poteſt, per quod poteſt evidenter agnoſci, & ab aliis omnibus ſectis diſcerni; ſive illud ab exordio habuerit, ſive non: ſicut olim potuit pro vera Eecleſiæ naſcentis nota aſſignari id omne, per quod potuit evidenter agnoſci, & diſcerni ab omni alia ſecta; ſive illud ſemper habitura eſſet, ſive non.

Porrò non omnes catholici eodem numero aſſignant notas veræ Eccleſiæ: nam S. Hieronymus in dialogo contra Luciferianos prope finem, ponit duas, S. Auguſtinus lib. contra epiſt. fundamenti, c.4. ſex enumerat, Vincentius Lirinenſis in commonitorio tres aſſignat: inter recentiores verò alii plures, alii pauciores afferunt: quindecim recenſet Bellarminus, nempe catholicæ & Chriſtianorum nomen, antiqnitatem, diuturnam nec unquam interruptam durationem, amplitudinem, ſive multitudinem & varietatem eredentium, ſucceſſionem Epiſcoporum in Romana Eccleſia ab Apoſtolis deductam uſque ad nos, conſpirationem in doctrina eum antiqua Eccleſia, unionem membrorum inter ſe & cum capite, ſanctitatem doctrinæ, efficaciam doctrinæ, ſanctitatem vitæ auctorum ſeu primorum Patrum, gloriam miraculorum, lumen propheticum, confeſſionem adverſariorum, infœlicem exitum eorum qui impugnant Eccleſiam, & fœlicitatem temporalem, divinitus conceſſam iis, qui Eccleſiam defenderunt. Has omnes notas dicit Bellarminus aliquo modo revocari poſſe ad illas quatuor, quæ communiter afferuntur ex Symbolo Conſtantinopolitano, *unam*, *ſanctam*, *catholicam*, & *apoſtolicam*, & quibus nos contenti erimus. Sit itaque

RESPONSIO.

Nota veræ Chriſti Eeeleſiæ ſunt unitas fidei cum principio hujus unitatis, ſanctitas, apoſtolica fundatio, ab Apoſtolis ad nos uſque per viſibilem & perpetuam paſtorum ſucceſſionem continuatio, & per totum orbem notum diffuſio.

Probatur. Quia hæ prærogativæ habent conditiones omnes requiſitas ad hoc, ut per eas homini Scripturas divinas recipienti, & Chriſtum, veramque aliquem ejus Eccleſiam exiſtere credenti, evidenter oſtendatur, quis hominum cœtus ſit vera Chriſti Eceleſia. Ergo, &c.

Prob. ant. Nam 1. hæ prærogativæ omnes conveniunt veræ Chriſti Eccleſiæ, & ita conveniunt neceſſariò, ut ſi vel una ex illis earear cœtus aliquis, nec ſit, nec poſſit eſſe vera Chriſti Eccleſia. 2. Veræ Chriſti Eccleſiæ evidenter attribuuntur in Scripturis divinis, ut patet ex dictis ſuperiore articulo. 3. Soli veræ Chriſti Eecleſiæ conveniunt, ſaltem ſimul & conjunctim ſumptæ: nam ſi omnes convenirent alicui hominum multitudini, quæ non eſſet vera Chriſti Eccleſia, vera Chriſti Eceleſia non poſſet evidenter agnoſci, & ab aliis ſectis diſcerni; quod certè nunquam permiſſurus eſt Deus, qui ex una parte vult omnes homines ſalvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire; & ex altera neminem voluit extra veram Chriſti Eccleſiam ſalvari, & ad agnitionem veritatis venire poſſe. 4. Sunt notiores vera Chriſti Eccleſia: ſunt enim cognitu faciliores. Et verò ſi quis hanc duplicem quæſtionem proponat, utrùm talis hominum multitudo ſit vera Chriſti Eeeleſia, utrùm talis hominum multitudo habeat prærogativas omnes, de quibus hìc agitur, quis non videat ſecundam quæſtionem faciliùs reſolutum iri, quàm priorem? 5. Denique ſunt ſufficienter proportionatæ omni hominum generi: nemo enim eſt, qui, ſuppoſita ſufficienti inſtructione, cujus nullus non capax eſt, non poſſit illas omnes prærogativas, aut ſaltem pleraſque ſufficienter aſſequi ad hoc, ut per illas veram Chriſti Eccleſiam evidenter evidentia ſibi proportionata, adeòque certò certitudine ſibi proportionata, agnoſcat & diſcernat.

Confirmatur authoritate SS. Patrum, qui prærogativas illas docent eſſe veræ Eecleſiæ notas, per eas veram Eceleſiam indicant, & ab aliis ſectis diſcernunt, eiſque utuntur adversùs hæreticos, ut probent illos veram Eccleſiam non habere apud ſe, & ſolam Eccleſiam Romanam eſſe veram Chriſti Eecleſiam. Primam contra Valentinianos & Marcionitas adhibet Tertullianus, lib. de præſcript. cap.42. ubi ſic loquitur: *Mentior ſi non etiam à regulis ſuis variant inter ſe, dum unuſquiſque proinde ſuo arbitrio modulatur quæ accepit, quemadmodum de ſuo arbitrio ea compoſuit ille qui tradidit, Agnoſcit naturam ſuam, & originis ſuæ morem profectus rei. Idem licuit Valentinianis quod Valentino, idem Marcionitis quod Marcioni, de arbitrio ſuo fidem innovare. Denique penitùs inſpectæ hæreſes, omnes in multis cum authoribus ſuis diſſentientes deprehenduntur.*

Tertiam & quartam affert Sanct. Hieronymus in dialogo contra Luciferianos in fine, ubi ſic ait: *Brevem tibi apertamque animi mei ſententiam proferam; in illa eſſe Eccleſia permanendum, quæ ab Apoſtolis fundata, uſque ad diem hanc durat.* Ad eandem hæreticos provocat Tertullianus, lib. de præſcript. c.32. his verbis: *Edant ergo origines Eccleſiarum ſuarum: evolvant ordinem Epiſcoporum ſuorum, ita per ſucceſſiones ab initio decurrentem, ut primus ille Epiſcopus aliquem ex Apoſtolis, vel apoſtolicis viris, qui tamen cum Apoſtolis perſeveraverint, habuerit auctorem & anteceſſorem. Hoc enim modo Eccleſiæ Apoſtolicæ cenſus ſuos deferunt ... Sicut Romanorum Clementem à Petro ordinatum edit: proinde utique & cæteræ exhibent, quos ab Apoſtolis in Epiſcopatum conſtitutos, Apoſtolici ſeminis traduces habeant. Confingant tale aliquid hæretici.*

Quintam allegat S. Auguſtinus pluribus locis, ut lib. de unitate Eccleſiæ c.3. ubi ſic ait: *Illa ſingula* (hæreſes) *in multis gentibus, ubi iſta* (vera Chriſti Eeeleſia) *eſt, non inveniuntur: hæc autem, quæ ubique eſt, etiam ubi illa ſunt, invenitur.* Et lib.4. de Symbolo, cap. ult. *Omnes gentes*, inquit, *totus mundus eſt. Eccleſia totum poſſidet, quod à viro ſuo accepit in dote. Quæcumque congregatio cujuslibet hæreſis in angulis ſedet, concubina eſt, non matrona.*

Ex hac potiſſimùm prærogativa, quam lib. de unit. Eccleſiæ, S. Auguſtinus fusè probat convenire veræ Chriſti Eccleſiæ, vera Chriſti Eccleſia Catholicæ nomen accepit, quod nomen S. Doctori ſatis erat ad agnoſcendam & diſcernendam illam à ſectis aliis omnibus, ut patet ex lib. contra epiſt. fundamenti, c.4. *Multa ſunt*, inquit, *alia quæ in ejus* (Eeeleſiæ Romanæ tanquam veræ Chriſti Eccleſiæ) *gremio me juſtiſſimè teneant. Tenet conſenſio populorum atque gentium; tenet authoritas miraculis inchoata, ſpe nutrita, charitate aucta, vetuſtate firmata; tenet ab ipſa Sede Petri Apoſtoli, cui paſcendas oves ſuas poſt reſurrectionem Dominus commendavit, uſque ad præſentem Epiſcopatum ſucceſſio ſacerdotum; tenet poſtremò ipſum Catholicæ nomen, quod non ſine cauſa inter tam multas hæreſes ſic iſta Eccleſia ſola obtinuit, ut cùm omnes hæretici ſe catholicos dici velint, quærenti tamen peregrino alicui, ubi ad Catholicam conveniatur, nullus hæreticorum vel baſilicam ſuam vel domum audeat oſtendere.*

Nos igitur veram Chriſti Eccleſiam à temporum noſtrorum hæreſibus diſcernimus iiſdem notis, quibus eam Patres antiqui ab hæreſibus ſuorum temporum diſcreverunt; & iiſdem armis pro veræ Chriſti Ecele-

Eccleſiæ agnitione decertamus contra hæreticos recentiores, quibus pro ea contra veteres hæreticos Patres decertarunt. Quare vel notæ illæ, quas ponimus, ſunt notæ veræ Eccleſiæ, vel circa veræ Eccleſiæ notas Patres etiam antiquiſſimi decepti ſunt, & alios deceperunt: unde aut non fuerunt in vera Chriſti Eccleſia, aut non niſi fortuitò & imprudenter in ea fuerunt; quorum neutrum ſine manifeſta abſurditate dici poteſt. Fideliter ergo inſiſtentes veterum Patrum veſtigiis, ſecuti ſumus: recentiores verò hæretici, cùm ab illis deflectunt, ut nova & veteribus Patribus ignota incedant via, à vera Chriſti Eccleſia extranei eſſe, nec tam ut diſcernatur, quàm ne diſcernatur vera Chriſti Eccleſia, laborare convincuntur.

Porrò in prima nota poſuimus, cum principio unitatis: nam vera Chriſti Eccleſia agnoſci non poteſt ex eo præcisè, quòd ejus membra eandem fidei doctrinam teneant: hæc enim in doctrina conſenſio reperiri poteſt, & reperitur in omni ſecta hæretica, quandiu ſequitur authoris ſui placita, nec in plures ſectas per membrorum ſuorum diſſenſionem dividitur. Præcisè igitur tenere eandem fidei doctrinam non eſt aliquid ſoli veræ Eccleſiæ proprium, adeòque per hoc præcisè à ſectis hæreticis diſcerni non poteſt; per hoc, inquam, præcisè quòd omnia ejus membra, quandiu ejus membra ſunt, teneant unam & eandem fidei doctrinam; ſed cum unitate doctrinæ jungendum eſt principium hujus unitatis, quod principium in vera Chriſti Eccleſia inveniri neceſſe eſt, quia ſine illo conſtanter teneri non poteſt doctrinæ unitas, & in ſola vera Chriſti Eccleſia invenitur: nam ſola vera Chriſti Eccleſia illud agnoſcit, aut etiam agnoſcere conſequenter poteſt.

ARTICULUS III.

Utrùm Eccleſiæ Romanæ, & ſoli Eccleſiæ Romanæ conveniant notæ veræ Chriſti Eccleſiæ.

NOta. Nomine Eccleſiæ Romanæ intelligimus hìc, non Eccleſiam illam particularem, quæ olim fuit & nunc eſt Romæ, ſed Eccleſiam, ſeu hominum multitudinem, toto orbe diffuſam, quæ adhæret Romano Epiſcopo, tanquam capiti viſibili, & ſupremo in terris Vicario Chriſti; vel, ſi vis, quæ adhæret Romano Epiſcopo, & ejus particulari Eccleſiæ, tanquam unitatis centro. Eccleſiam autem Romanam ſic ſumptam opponimus iis tantùm ſectis, quæ ſe Chriſtianas profitentur, & nunc exiſtunt: inutiliter enim opponerentur aliis hæreticorum ſectis, quæ olim exortæ, jam interierunt, aut quæ nondùm exortæ ſunt, ſed fortè exorientur aliquando: manifeſtum enim eſt, ex illis nullam eſſe veram Chriſti Eccleſiam; alioqui vera Chriſti Eccleſia aut nondùm eſt, aut non eſt ampliùs, quorum utrumque evidenter falſum eſt & abſurdum. His præmiſſis, propoſitam quæſtionem reſolvemus ſequentibus paragraphis.

§. I.

Eccleſia Romana habet, & ſola habet unitatem doctrinæ fidei cum principio hujus unitatis.

Prob. 1. pars. Nam 1. omnes qui ſunt in Eccleſia Romana, quandiu in ea ſunt, unam & eandem fidem profitentur: tenent enim omnes eadem fidei dogmata; & quicumque vel unum ex dogmatibus, quæ tenet Eccleſia Romana, repudiat, vel nunquam fuit membrum Eccleſiæ Romanæ, vel ſi aliquando fuit, deſiit eſſe, cùm illud dogma repudiare cœpit. 2. Omnes qui ſunt in Eccleſia Romana, quandiu in ea ſunt, agnoſcunt regulam viventem, & ſupremum atque infallibilem controverſiarum in materia fidei judicem, cujus ſententiæ incunctanter ac firmiſſimè acquieſcere tenetur unuſquiſque; quod eſt agnoſcere principium ad perfectiſſimam in doctrina fidei conſenſionem habendam & conſtanter retinendam, accommodatiſſimum & ſufficientiſſimum.

Dices. In Eccleſia Romana Doctores inter ſe diſſident in multis, quæ videntur ad fidem pertinere, ut patet v.g. ex ſchola Thomiſtica & Scotiſtica. *R.* Doctores in Eccleſia Romana inter ſe diſſidere de rebus, quæ ad fidem non pertinent, & quæ proinde ſine ullo fidei impendio affirmari vel negari poſſunt: diſſident enim inter ſe de iis tantùm rebus, quæ aut non ſatis clarè continentur in Scriptura, vel traditione divina, aut non ſatis clarè ſunt definitæ ab Eccleſia, adeòque numerari non poſſunt inter articulos noſtræ fidei. Prætetea, parati ſunt omnes, ſubmittere ſe judicio Eccleſiæ, ubi primùm placuerit ei controverſiam dirimere, & quid tenendum ſit ſtatuere. Adde quòd teneant omnes & credant, quod tenet & credit Eccleſia Romana, quæ prohibendo ne ſe invicem notent, & tanquam hæreticos infament, illos in unitate fidei & pace continet.

Prob. 2. pars. Nam ex omnibus ſectis aliis, quæ nunc exiſtunt, & ſe profitentur Chriſtianas, dato quòd aliquæ unitatem fidei habeant, nulla hujus unitatis habet principium. Ergo, &c. *Prob. ant.* Nam principium hujus unitatis conſiſtit in eo, quòd agnoſcatur regula vivens & infallibilis, ſeu ſupremus & infallibilis judex vivens controverſiarum omnium fidei; cujus proinde judicis ſententiæ in rebus omnibus, quæ fidem ſpectant, acquieſcere teneantur omnes: qui enim hoc dogma recipiunt, non poſſunt in ſenſu compoſito non conſentire in doctrina fidei; & ii tantùm in doctrina fidei diſſentiunt, qui non recipiunt hoc dogma; & ideò inter ſe in doctrina fidei diſſentiunt, quia hoc dogma non recipiunt, juxta illud S. Cypriani epiſt. 18. ad Cornelium: *Neque enim aliunde hæreſes obortæ ſunt, aut nata ſunt ſchiſmata, quàm inde quòd Sacerdoti Dei non obtemperatur; nec unus in Eccleſia ad tempus ſacerdos, & ad tempus judex vice Chriſti cogitatur, cui ſecundum magiſteria divina obtemperaret fraternitas univerſa … nemo diſſidio unitatis Chriſti Eccleſiam ſcinderet: nemo ſibi placens ac tumens ſeorſum foris hæreſim novam conderet.* Atqui ex omnibus aliis ſectis, quæ nunc exiſtunt, & ſe Chriſti fidem ſequi profitentur, nullà agnoſcit ſupremum & infallibilem judicem viventem omnium fidei controverſiarum, cujus proinde neceſſariò acquieſcendum ſit judicio in rebus omnibus fidem ſpectantibus. Ergo, &c.

Prob. min. Supremus ille & infallibilis omnium fidei controverſiarum judex vivens, cujus definitioni neceſſariò adhærendum eſt, vel eſt aliquis paſtor, nempe paſtor ſupremus, vel aliqua paſtorum multitudo: nomine enim ſacerdotis alterutrum intelligit S. Cyprianus. Atqui ex omnibus aliis ſectis, quæ nunc exiſtunt, & ſe Chriſti fidem ſequi profitentur, nulla unum aliquem paſtorem, aut unam aliquam paſtorum multitudinem, nulla unum aliquem hominem, aut unam aliquam multitudinem hominum agnoſcit, cujus definitioni neceſſariò adhærendum ſit, tanquam judicio ſupremi & infallibilis in materia fidei judicis: omnes enim vel ſolam ſcripturam, vel ſcripturam ſpiritu privato interpretatam, tanquam ſupremum controverſiarum judicem venditant. Ex quo

Sic confirmatur aſſertio noſtra. Qui dicit ſolam Scripturam, vel Scripturam ſpiritu privato interpretatam, eſſe controverſiarum fidei ſupremum judicem, non principium unitatis, ſed diviſionis principium aſſerit: is enim in re unumquemque facit ſupremum judicem controverſiarum fidei; quo poſito, neceſſe eſt tot ferè ſenſus eſſe in materia fidei, quot ſunt capita. Atqui omnes aliæ ſectæ, quæ nunc exiſtunt, & ſe chriſtianas eſſe profitentur, tenent ſolam Scripturam, vel Scripturam privato ſpiritu interpretatam, ſupremum eſſe controverſiarum fidei judicem. Ergo omnes aliæ ſectæ, quæ, &c. non unitatis principium, ſed principium diviſionis in doctrina fidei admittunt. Ergo ſola Eccleſia Romana habet unitatem in doctrina fidei cum principio hujus unitatis.

Dices. Calviniſtæ tenent Synodorum judicio ſtandum eſſe in materia fidei, ut patet ex Synodo Dordrecbtana, & ex iis, quæ acta ſunt contra Remonſtrantes ſeu Arminianos, qui ſententiæ Synodi renuerunt acquieſcere, & ideò graviſſimè mulctati ſunt.

R. Revera contra Remonſtrantes ſeu Arminianos, Gomariſtas ita ſenſiſſe in Dordrechtana Synodo: At 1. ita ſentiendo, manifeſtè contradixerunt magiſtro ſuo Calvino; nam lib.4. hiſt. inſtit. cap.9. §. 8. conciliorum etiam maximè generalium definitiones in cauſa fidei ſubjicit examini privatorum hominum. *Quoties*, inquit, *conciliis alicujus* (etiam generalis) *decretum profertur, expendi primùm diligenter velim, quo tempore habitum ſit, qua de cauſa habitum, & quo conſilio, quales homines interfuerint; deinde illud ipſum, de quo agitur, ad Scriptura amuſſim examinari; idque in eum modum, ut concilii definitio pondus ſuum habeat, ſitque inſtar præjudicii: neque tamen examen, quod dixi, impediat.*

Calvino planè concinit Lutherus in quingentis articulis, à Cochlæo collectis, art.115. ubi ſic loquitur: *Capite hoc Evangelium, quia neque Papa, neque Concilium, neque ulli hominum commiſſum eſt, ut conſtituant, & concludant, quid ſit fidei. Ideo debeo dicere: Papa, tu concluſiſti cum Conciliis, nunc habeo ego judicium, an acceptare queam, necne .... Res eſt inſana, quòd Concilia concludere & ſtatuere volunt, quid credendum ſit; cùm ſæpe nullus vir ſit ibi, qui divinum Spiritum vel modicum olfecerit.* Calviniani igitur, ſicut & Lutherani, ſentire & dicere non poſſunt, quòd Synodorum judicio ſtandum in materia fidei, niſi deſerendo patriarchas ſuos, eoſque capitalis erroris damnando; quid enim capitalius eſt, quàm negare id, ſine quo unitas in doctrina fidei; adeòque & ipſa Eccleſia non poſſunt diu ſubſiſtere?

2. Cùm Gomariſtæ in ſua ſententia ſynodica, non quidem expreſſis, ſed æquivalentibus verbis dicunt, quòd in materia fidei ſtandum ſit judicio Synodorum, manifeſtè ſe ipſos & ſuam ſectam damnant: nam ſi in materia fidei acquieſcendum eſt ſententiæ Synodorum nationalium, qualem tantùm fuiſſe Dordrechtanam Synodum dicunt ipſimet Gomariſtæ, quantò magis in materia fidei acquieſcendum eſt ſententiæ Synodorum generalium, qualis profectò fuit Synodus Tridentina, utpotè ex toto orbe chriſtiano convocata? Ergo debuit Calvinus, & debuerunt ac debent Calviniſtæ Synodi Tridentinæ definitionibus acquieſcere. Ergo debuit Calvinus doctrinam ſuam, & eandem illam doctrinam, utpotè à Synodo Tridentina proſcriptam, debuerunt ac debent Calviniſtæ damnare & ejurare. Et verò nihil contra legitimam convocationem & celebrationem Synodi Tridentinæ opponere poſſunt Gomariſtæ, quod contra legitimam convocationem & celebrationem Dordrechtanæ Synodi opponere non potuerint Arminiani, qui nihilominùs pro damnatis habiti ſunt, quique, quotquot Synodi decretis ſubſcribere noluerunt, graviſſimis pœnis affecti ſunt.

Imprudentes igitur ex nimia in Remonſtrantes zelotypia Gomariſtæ in Dordrechtana Synodo laqueum ſibimet injecerunt, non advertentes, quod ante eos adverterat Calvinus, & cum eo Lutherus, nimirùm de ſe ſuaque doctrina actum eſſe, ſi dogma illud reciperent, Synodorum ſcilicet judicio ſtandum eſſe in materia fidei. Quare ut ſibi ſuiſque placitis qualicumque modo conſulerent, Concilia omnia, etiam generalia, etiam ea quæ prioribus Eccleſiæ ſæculis fuerunt celebrata, privati cujuſque hominis examini ſubjecerunt. Porrò ſecta, in qua aut omninò non poteſt, aut non niſi inconſequenter poteſt admitti qualecumque principium unitatis in doctrina fidei, nec eſt, nec poteſt eſſe vera Chriſti Eccleſia, cui nihil magis proprium eſſe poteſt, quàm ut habeat accommodatiſſimum unitatis in doctrina fidei ſervandæ principium.

3. Denique Gomariſtæ in Dordrechtana Synodo non afferunt niſi inſufficiens principium unitatis; quia 1. non agnoſcunt controverſiarum fidei judicem viventem, cui etiam extra Synodum ſive nationalem, ſive etiam generalem, ita cauſa fidei judicium ferenti acquieſcendum ſit. 2. Non dicunt, in cauſa fidei Synodi nationalis ſententiæ acquieſcendum eſſe, tanquam judicio infallibili, finali, & irretractabili; nec dicere poſſent ſine manifeſta falſitate & abſurditate; quandonam enim in Eccleſia Dei auditum eſt, ſupremam & infallibilem authoritatem ferendi ſententiam in cauſis fidei competere Synodis nationalibus? Et ſi dicerent, hoc ipſo non unitatis, ſed diviſionis principium admitterent: nam quo jure Calviniſtæ in Hollandia nationali ſuæ Synodo, eodem nationali ſuæ Synodo Calviniſtæ v.gr. in Helvetia, authoritatem illam attribuerent: unde, quod fieri poſſet, duabus illis Synodis in eadem fidei controverſia contraria definientibus, in ſecta Calviniana neceſſariò fieret diviſio in doctrina fidei.

Gomariſtæ igitur in Dordrechtana Synodo non agnoſcunt principium unitatis ſufficiens: ad hoc enim ut agnoſcatur ſufficiens principium unitatis, agnoſci neceſſe eſt ſupremum aliquem & infallibilem etiam extra Concilium generale omnium fidei controverſiarum judicem viventem, cujus judicio ut infallibili, finali & irretractabili, omnes omninò ejuſdem profeſſionis homines non ſolùm exteriùs, ſed etiam interiùs acquieſcere teneantur. Gomariſtæ verò in ſua Synodo non alium agnoſcunt viventem controverſiarum fidei judicem, cujus ſtandum ſit judicio, quàm Synodum nationalem; adeòque in ſua Synodo ſolùm agnoſcunt viventem aliquem controverſiarum fidei judicem, cujus judicio ſaltem exteriùs acquieſcere tenentur unius & ejuſdem nationis homines.

§. II.

Eccleſia Romana eſt, & ſola eſt ſancta.

Prob. 1. pars. Nam tota ipſius doctrina eò collimat, ut homines à peccatis omnibus abſtineant, ſectenturque vitæ ac morum puritatem, integritatem, ſanctimoniam. Et verò qui ſe huic doctrinæ conformare ſtudent, innocentia vitæ, & virtutum omnium exercitio clareſcunt, ut patet ex tot utriuſque ſexus hominibus, eximia caſtitate, ardenti erga Deum amore, incredibili rerum mundanarum contemptu, ſingulari abſtinentia, pleniſſima ſui abnegatione, conſtanti erga ſolitudinem affectu, præceptorum omnium, imò & conſiliorum evangelicorum obſervatione ſpectabilibus, quibus gloriatur Eccleſia Romana, quos ſinu ſuo fovet, ſacramentis ſuis corroborat, legibus ſuis dirigit, ac doctrinæ ſuæ pabulo nutrit, & ad omne virtutum genus informat, atque promovet.

Similiter morum probitate, ſanctimonia vitæ, chriſtianiſque virtutibus omnibus in Eccleſia Romana claruerunt olim tot Epiſcopi, ſacerdotes, martyres, confeſſores, anachoretæ, monachi, moniales, &c. quia ſe Eccleſiæ Romanæ doctrinæ planè conformare ſtuduerunt. Porrò multi quidem, qui ſunt in Eccleſia Romana, malè vivunt; ſed quòd malè vivant, ipſis, non Eccleſiæ Romanæ imputandum eſt; nam de ſuo mali ſunt, non ex impulſu doctrinæ, quam Eccleſia Romana profitetur, & quæ vitia omnia damnat, neque vel leviſſimam hominibus peccandi præbet occaſionem.

Prob. 2. pars. Quia omnes aliæ ſectæ, quæ nunc exiſtunt, & ſe profitentur chriſtianas, multa tenent ſanctitati contraria; ut quòd omnia hominum opera ſint peccata; quòd præcepta divina etiam cum adjutorio gratiæ non poſſint obſervari; quòd liberum hominis arbitrium per Adami peccatum penitùs extinctum ſit; quòd peccata non ſint aperienda in confeſſione, nec ulla ſatisfactione expianda; quòd fides ſola ad peccatoris juſtificationem ſufficiat; quòd ſcelera etiam graviſſima non imputentur homini, firmiter credenti ea ſibi propter Chriſtum non imputari. Hæc autem ad morum corruptelam ducere, imò & flagitiis quibuſcumque januam aperire, quis non videt? Quòd ſi qui inter ſectarios vitam agunt moraliter laudabilem, hoc non doctrinæ quam profitentur tribuendum, ſed bonæ indoli, quacum nati ſunt; & providentiæ Dei, bonam illam indolem protegentis, & impedientis ne per falſam illam & pernicioſam doctrinam corrumpatur.

§. III.

§. III.

Eccleſia Romana fundata eſt, & ſola fundata eſt Apoſtolis.

Prob. 1. pars 1. ſic. Eccleſia Romana, ut hìc ſumitur, fundata eſt ab iis, qui fundarunt particularem Eccleſiam Romanam: cùm enim hæc Eccleſia ſit Eccleſia principalis, & caput omnium aliarum Eccleſiarum particularium, quæ ad eam velut ad centrum unitatis concurrentes, cum ea univerſalem Eccleſiam conſtituunt, non poteſt non habere unam & eandem cum illis originem, adeòque ſi fundata fuit ab Apoſtolis, aliæ quoque ab Apoſtolis fundatæ fuerunt. Atqui Eccleſiam particularem Romanam fundatam fuiſſe ab Apoſtolis expreſsè docent Patres antiqui, ut Irenæus, lib. 3. cap. 3. Tertullianus, lib. de præſcript. cap. 32. Hieronymus in dial. contra Luciſ. in fine, & Auguſtinus, lib. contra epiſt. fund. cap. 4. & alibi. Ergo, &c.

2. ſic. Si Eccleſia Romana non fuit à Chriſto inſtituta, & fundata per Apoſtolos, certè poſt Chriſti & ejus Apoſtolorum tempora exorta eſt, ſicut & exortæ ſunt omnes aliæ hæreticorum ſectæ, adeòque poſt Chriſti & Apoſtolorum ab ejus tempora contigit inſignis aliqua religionis mutatio, quæ Eccleſiam Romanam peperit. Atqui hoc dici non poteſt ſine manifeſta falſitate, & abſurditate. Ergo, &c.

Prob. min. Nam nulla notabilis poſt Chriſti & Apoſtolorum tempora religionis mutatio facta eſt, de qua non poſſunt demonſtrari ſex, nempe quis fuerit ejus author, quod fuerit hujus authoris novum dogma, quo tempore cœperit, quo cœperit loco, quos habuerit oppugnatores, quòd initio paucorum fuerit; hæc enim omnia demonſtrantur de antiquis hæreſibus, Ariana, Neſtoriana, Eutychiana; Pelagiana, &c. & de recentioribus, Lutherana, Calviniana, Sociniana, &c. Atqui nihil horum de Eccleſia Romana ab ejus adverſariis oſtenſum eſt, vel oſtendi potuit. Ergo, &c.

Prob. min. Nam 1. adverſarii noſtri particularem aliquem hominem, ut Eccleſiæ noſtræ authorem, nobis objicere non potuerunt hactenùs: unde nos hactenùs à particulari aliquo homine non cognominarunt, quod tamen certo certiùs feciſſent, ſi potuiſſent: quia autem aliud non poſſunt, cognominant nos Papiſtas, Romanos, Romanenſes, quæ cognomina non ſunt derivata ab aliquo particulari homine, qui novam aliquam ſectam conflarit; nec aliud ſignificant, quam homines ſubjectos Romano Pontifici, ut ſupremo Chriſti in terris Vicario. Unde non minùs, quàm nos, Papiſtæ, Romani, Romanenſes, fuerunt Patres quinque priorum ſæculorum, Irenæus, Cyprianus, Dionyſius Alexandrinus, Athanaſius, Hieronymus, Ambroſius, Auguſtinus, &c. quos cum Romano Pontifice, ut univerſalis Eccleſiæ capite viſibili, & ſupremo in terris Chriſti Vicario communicaſſe indubitatum eſt.

Papiſtarum igitur, Romanorum, Romanenſium cognomen nobis, velint, nolint ſectarii, cum antiquis Patribus commune eſt. Unde, velint, nolint ſectarii, cùm nos Papiſtas, Romanos, Romanenſes vocitant, agnoſcunt nos in eadem eſſe communione, in qua fuerunt Patres antiqui; adeòque vel negare debent antiquos Patres, Irenæum, Cyprianum, &c. fuiſſe in vera Eccleſia; vel nos in vera Eccleſia eſſe fateantur neceſſe eſt. Hoc probè intelligunt, nos tamen ſic vocitant, quia ſi aliter nos appellare, & nos appellando intelligi voluerint, neceſſariò appellabunt Catholicos: non enim aliquod aliud cognomen hactenùs excogitari potuit, quo nos appellare, & ſic appellando intelligi poſſent. At vel ipſum ſolum cognomen catholici eſt ſufficientiſſima & certiſſima veræ Eccleſiæ nota, ut obſervavit S. Auguſtinus, lib. contra epiſt. fund. cap. 4. & ante eum Cyrillus Hieroſ. cat. 18. ubi ſic ait: *Neque id tantum quæras ſimpliciter, ubi ſit Eccleſia: ſed ubi Catholica Eccleſia: hoc enim proprium nomen eſt ſanctæ hujus & matris omnium noſtrum, quæ eſt ſponſa Domini noſtri Jeſu Chriſti.* Et ante Cyrillum Pacianum epiſt. 1. ad Sympronianum de catholico nomine, ubi hæc ſcribit: *Certè non eſt ab homine mutatum, quod per ſæcula tanta non cecidit, catholicum illud ...... Chriſtianus mihi nomen eſt, Catholicus verò cognomen. Illud me nuncupat: iſtud oſtendit: Hoc probor, inde ſignificor ..... Catholicus Chriſtianus eſt: quare ab hæretico nomine noſter populus hac appellatione dividitur, cùm catholicus nuncupatur.* Ex his autem

Argumentor obiter ſic. Eccleſia Romana eo tempore quo Lutherus & Calvinus dogmatizare cœperunt (idem dic de aliis recentiorum ſectarum authoribus) cognominabatur Catholica Eccleſia; unde & qui erant in Eccleſia Romana, cognominabantur Catholici. Ergo Eccleſia Romana, eo tempore quo Lutherus & Calvinus dogmatizare cœperunt, erat vera Eccleſia. Ergo Lutherus & Calvinus à vera Eccleſia defecerunt, cùm defecerunt ab Eccleſia Romana: & cùm Eccleſia Romana anathematizavit eos, eorumque dogmata, eos eorumque dogmata anathematizavit vera Eccleſia, Ergo tam Lutherus & Calvinus hæreſiarchæ cenſendi ſunt, quàm Marcion, Paulus Samozatenus, Apollinaris, Arius, &c. quos ut hæreſiarchas execrantur Lutherani & Calviniſtæ. Ergo tam Lutherani & Calviniſtæ ſunt hæretici, & à vera Eccleſia extorres, quàm olim fuerunt Marcionitæ, Pauliániſtæ, Apollinariſtæ, Ariani, &c. quos tamen deteſtantur ut hæreticos, & à vera Eccleſia extraneos.

2. Hactenùs oſtendere non potuerunt primam ab Apoſtolorum tempore originem noſtrorum dogmatum, quæ ipſi ut heterodoxa impugnant. Imò Centuriatores dogmata illa, quæ in nobis reprehendunt, reprehendunt quoque in antiquis Patribus, ut videre eſt in centuriis 2. 3. & 4. cap. 4. parte 2. quod in re nihil eſt, quàm agnoſcere dogmata illa, quæ noſtras hæreſes eſſe dicunt, fuiſſe dogmata priorum Eccleſiæ ſæculorum, adeòque tam antiqua eſſe, quàm antiqua eſt ipſa Eccleſia Chriſti: unde ſi ſunt hæreſes, totidem hæreſibus fœdata fuit ab incunabulis Chriſti Eccleſia. Adde quòd Centuriatores ſingulis centuriis, cap. 5. hæreſes cujuſque ſæculi recenſentes, nullam prorſus afferant hæreſim, à Romanis Pontificibus fabricatam.

3. Non potuerunt aſſignare tempus & locum, quibus noſtra defectio à vera Eccleſia cœpta ſit. Dicunt ſectam noſtram poſt quingentos primos annos multùm invaleſcere cœpiſſe: ſed volumus dicant, quo tempore, quo loco determinatè cœperit. Præter eà putidè mentiuntur, cùm ajunt ſectam noſtram cœpiſſe multùm invaleſcere poſt quingentos primos annos: nam Gregorius Magnus, qui Sedem Romanam tenebat initio ſæculi ſeptimi, cum toto orbe chriſtiano communicabat, ut patet ex epiſtolis, quas miſit ad omnes provincias, & quæ adhuc extant. Præterea, Synodus ſexta generalis, quam ipſi ſectarii recipiunt, multò poſt obitum Gregorii celebrata eſt anno 680. & in ea præſides fuerunt Legati Agathonis Pontificis Romani; unde liquet tunc temporis Eccleſias tum Orientales, tum Occidentales, omnes communicaſſe cum Romano Pontifice, ut capite viſibili univerſalis Eccleſiæ.

At inquient. Non poſſunt deſignari tempus & locus, quibus cœpta eſt defectio Eccleſiæ Romanæ, quia non tot ſimul, ſed paulatim facta eſt. Sed contra eſt, quia aliæ defectiones ab Eccleſia non totæ ſimul, ſed paulatim factæ ſunt, & tamen aſſignari poſſunt tempus & locus, quibus cœperunt. Sic defectio Lutheri paulatim facta eſt, non tota ſimul, & tamen aſſignamus tempus & locum, quibus cœpit Lutherus ab Eccleſia Romana deficere.

4. Non potuerunt oſtendere, quinam Eccleſiam Romanam ut ſectam recèns exortam oppugnaverint, aut quænam Concilia contra eam coacta fuerint. Et verò Concilium Conſtantinopolitanum ſub Copronymo habitum, à quo imagines, quas Eccleſia Romana defendebat, proſcriptæ fuerunt, non fuit legitima Synodus, ſed merum latrocinium; neque damnavit dogma aliquod recens exortum, ſed antiquiſſimum,

ſimum, & in tota Eccleſia receptum: non enim ſtatuit ne reciperentur imagines, ſed ut è templis auferrentur.

5. Oſtendere non potuerunt, quòd Eccleſia Romana ſeſe ab alia longè majore aliquando ſeparaverit: ita ut aliquando Romani pauciſſimi fuerint, cœteri verò chriſtiani plures ſine comparatione extiterint.

At inquient. Paulò poſt initium ſeptimi ſæculi particularis Eccleſia Romana cum Romano Pontifice ſeparavit ſe à toto orbe chriſtiano, & à vera religione defecit; tuncque Romani pauciſſimi fuerunt in comparatione cœterorum Chriſtianorum. *R.* hoc eſſe falſiſſimum: ut enim jam à nobis obſervatum eſt, particularis Eccleſia Romana cum Romano Pontifice ſeptimo ſæculo non ſolùm ineunte, ſed etiam ad finem properante, communicabat cum omnibus Eccleſiis tum Orientalibus tum Occidentalibus, quæ Romanum Pontificem ut ſupremum Chriſti in terris Vicarium reverebantur, quod evidenter probat factum Synodi ſextæ generalis.

Probabis tamen propoſitionem negatam. Bonifacius IV. Pontifex Romanus anno 607. vel aliquantò poſt, antichriſtus factus eſt. Ergo, &c. *Prob. ant.* Nam à Phoca Imperatore petiit & obtinuit, ut vocaretur Epiſcoporum Caput, & Pantheon aperiendo, falſorum deorum cultum reſtauravit. *R.* neg. ant. quod intolerabilem falſitatem & abſurditatem continet. *Ad prob. R.* 1. non tunc primùm Romanum Pontificem vocatum eſſe Caput Epiſcoporum, ſic enim longè antea Leonem Magnum vocarant Patres Chalcedonenſis Synodi in ſua ad eum epiſtola ſynodica, in qua ſic loquuntur: *Rogamus igitur & tuis decretis noſtrum honora judicium; & ſicut nos Capiti in bonis adjecimus conſonantiam, ſic & ſummitas tua filiis quod decet adimpleat*. Ecce Epiſcopi Chalcedone congregati, agnoſcunt Leonem ut caput Epiſcoporum, ut patrem, ut ſummum in Eccleſia locum tenentem: num idcircò Leo mutatus eſt in Antichriſtum? Præterea, cùm Romanus Pontifex ſit caput, viſibile ſcilicet, totius Eccleſiæ, non poteſt non eſſe Epiſcoporum caput; & id quod dicitur, Bonifacium IV. petiiſſe & impetraſſe à Phoca ut Caput Epiſcoporum appellaretur, frigidiſſimum atque inſaniſſimum eſt.

R. 2. Bonifacium IV. cùm Phocam erga Sedem Apoſtolicam propenſum adverteret, ab eo petiiſſe Pantheon, & obtentum ſtatim ab idolis omnibus expurgaſſe, & Deo conſecraſſe in honorem B. Virginis, & omnium ſanctorum Martyrum. Hoc autem faciendo, non magis in Antichriſtum mutatus eſt Bonifacius, quàm ante eum mutatus fuerat Sylveſter I. cùm conſecravit baſilicas à Conſtantino Magno Romæ ædificatas in honorem B. Petri, B. Pauli, B. Agnetis, B. Laurentii martyris, &c. Quod autem dicitur, Bonifacium Pantheon, ut idolorum cultum inſtauraret, aperuiſſe inſignem & novatoribus dignam calumniam continet.

Prob. 2. *pars*. Nam omnes aliæ ſectæ, quæ nunc exiſtunt, & profitentur ſe Chriſti fidem ſequi, multis poſt Apoſtolos ſæculis natæ ſunt, ex certiſſimis hiſtoriis conſtat. Certo certiùs novimus, qui fuerint earum authores, quas novitates invexerint, quo tempore & loco errores ſuos ſpargere cœperint, à quibus ſtatim oppugnati fuerint, quàm paucos initio habuerint ſectatores, & nunc temporis Chriſtianos ſine comparatione plures in toto orbe fuiſſe. Sic v.g. ſcimus Lutheranæ ſectæ authorem fuiſſe Martinum Lutherum, presbyterum & monachum Ordinis S. Auguſtini; Lutherum in Saxonia dogmatizare cœpiſſe an. 1517. ab Eckio doctore theologo, & in Ingolſtadienſi Academia Theologiæ Profeſſore, anno 1518. oppugnatum fuiſſe; Leonem X. anno 1520. conſtitutionem contra illum edidiſſe; ejus poſtea errores proſcriptos fuiſſe à Tridentina Synodo œcumenica: paucos initio ſectatores habuiſſe, &c. Quod autem ſcimus & oſtendimus de ſecta Lutherana, ſcimus & oſtendere poſſumus de Calviniana, Sociniana, &c. Nam ſcimus Calvinianæ ſectæ authorem fuiſſe Calvinum, Novioduni anno 1509. natum, hunc clam dogmatizare cœpiſſe Pariſiis an. 1532. Geneva anno 1538. expulſum, eò revocatum fuiſſe anno 1541. ibique ſectam ſuam inſtituiſſe, &c.

Reſpondent Calviniſtæ, ſe originem à Valdenſibus trahere. *R.* Etiamſi concederemus Calviniſtis hanc impuriſſimam originem, hoc nihil eis prodeſſe poſſet: nam certò conſtat Valdenſes originem ſuam non traxiſſe ab Apoſtolis: ſcimus enim Valdenſium ſectam exortam eſſe circa annum 1160. authore Petro Valdo Lugdunenſi cive & mercatore; hunc Lugduni dogmatizare cœpiſſe; errores ejus damnatos eſſe à Lucio III. circa annum 1182. &c. Præterea, ſi Calviniſtæ originem ſuam ducere poſſunt à Valdenſibus, vel quia ex toto, vel quia ſaltem ex parte eandem cum illis tenent doctrinam fidei. Non primum: nam realem Chriſti præſentiam in Euchariſtia tenuerunt Valdenſes, & eam negant Calviniſtæ. Si ſecundum; Ergo Calviniſtæ trahunt originem ſuam à Manichæis: nam cum illis negant liberum hominis arbitrium: vel etiam à Simone Mago: nam cum illo dicunt fidem ſufficere, nec opera bona ad ſalutem eſſe neceſſaria; adeòque eandem ſe cum impuriſſimis hæreticis Gnoſticis origenem habere, gloriari poſſunt.

§. IV.

Eccleſia Romana ab Apoſtolis ad nos uſque viſibiliter & ſine interruptione perduravit, & ſola perduravit.

Prob. 1. *pars*. Eccleſia Romana extitit tempore Apoſtolorum: Nam 1. illam fundarunt Apoſtoli, ut oſtenſum eſt §. 3. 2. Ab illo tempore viſibiliter & ſine interruptione hactenùs in ſede Apoſtolica ſucceſſerunt Romani Pontifices; quod novatores negare non audent, & demonſtratur partim ex Irenæo, lib. 3. cap. 3. partim ex Euſebio in chronico, partim ex Epiphanio, hær. 27. partim ex Auguſtino epiſt. 165. partim ex Hieronymo, Proſpero Aquitanico, & Palmerio Florentino in continuatione chronici, aliiſque certiſſimis monumentis. Præterea, particulares Eccleſiæ plurimæ Epiſcoporum ſuorum particularium ſucceſſionem habent à viro aliquo Apoſtolico, ſeu à viro aliquo ab Apoſtolis miſſo & ordinato, ad hæc uſque tempora ſine interruptione continuatam, ut perhibent illarum hiſtoriæ & traditio. Ergo Eccleſia Romana, quod evidenter ex antecedente ſequitur, viſibiliter & ſine interruptione perduravit ab Apoſtolis ad nos uſque.

At inquiunt. Perduravit quidem, ſed deſiit eſſe vera Eccleſia initio ſeptimi ſæculi. *R.* 1. hic nobis ſufficere, quòd perduraverit. *R.* 2. Si ab Apoſtolis ad hæc uſque tempora viſibiliter & ſine interruptione perduravit, non poteſt non eſſe vera Eccleſia; & ſi eſt vera Eccleſia, nunquam deſiit eſſe vera Eccleſia: ut enim ſuo loco demonſtratum eſt, vera Eccleſia deficere non poteſt. *R.* 3. Quòd Eccleſia Romana aliquando defecerit eſſe vera Eccleſia, dicunt quidem ſectarii, ſed nec probant, nec probare poſſunt, & evidentiſſimè falſum eſt.

Prob. ſecunda pars. Nulla enim ex omnibus aliis ſectis, quæ ſe Chriſtianas nuncupant, & adhuc ſuperſtites ſunt, nulla dici poteſt ab Apoſtolis huc uſque perduraſſe; nam nulla niſi multis poſt Apoſtolos ſæculis in lucem prodiit. Sic ſecta Lutheri nata eſt annò 1517. & ea juniores ſunt omnes aliæ, nempe ſecta Zuinglii, Anabaptiſtarum, Calvini, Socini, Anglicana, &c. Quantùm verò attinet ad ſectas Orientales, quæ adhuc in Oriente ſuperſunt, & quibuſcum hic ſuperfluum eſſet congredi, nemo eſt qui neſciat eas natas eſſe quinto ſæculo.

§. V.

Eccleſia Romana habet, & ſola habet ſucceſſionem Epiſcoporum, ab Apoſtolis ad hæc uſque tempora viſibiliter & ſine interruptione continuatam.

Et 1. quidem quòd habeat, patet ex dictis §. 4. 2. Quòd ſola habeat, demonſtratur ex eo quòd nulla ex aliis horum temporum ſectis habeat veros Epiſcopos.

At

At inquiunt. Lutherus fuit Epiſcopus Vvittembergenſis, & Calvinus Epiſcopus Genevenſis. *Reſp.* Fuiſſe Epiſcopos nominetenus; ſicut etiam nunc ſunt Epiſcopi nominetenùs in Anglicana ſecta. Verus enim Epiſcopus eſſe non poteſt ſine ordinatione, & Epiſcopus ordinari non poteſt, niſi ab Epiſcopis. Lutherus autem (idem dic de Calvino) non fuit ab Epiſcopis ordinatus epiſcopus Vvittembergenſis. Hinc Luthero & Calvino, aliiſque ejuſmodi ſectariorum anteſignanis apprimè convenit illud S. Cypriani lib. de unitate Eccleſiæ: *Sunt qui ſe ultrò apud temerarios convenas ſine divina diſpoſitione præficiunt, qui ſe præpoſitos ſine ulla ordinationis lege conſtituunt, qui nemine epiſcopatum dante, Epiſcopi ſibi nomen adſumunt. Quos deſignat in pſalmis Spiritus S. ſedentes in peſtilentia cathedra, peſtes & lues fidei, ſerpentis ore fallentes, & corrumpenda veritatis artifices, venena lethalia linguis peſtiferis evomentes.*

Præterea, eſto quòd Lutherani (idem de Calviniſtis, Zuvinglianis, &c.) habeant veros Epiſcopos: at certè non habent Epiſcopos, qui antiquis Epiſcopis ſucceſſerint: quando enim Lutherus ſe fecit Epiſcopum Vvittembergenſem, Vvittemberga habebat Epiſcopum catholicum, antiquorum Epiſcoporum ſucceſſorem, cui nec ſucceſſit, nec ſuccedere potuit Lutherus: nam nemo ſuccedere poteſt viventi Epiſcopo, niſi legitimè deponatur; nec Vvittembergenſis Epiſcopus legitimè deponi potuit à Lutheranis, qui in eum nullam habebant juriſdictionem; ſed econtrà ipſe in eos juriſdictionem habebat. Lutherani igitur (idem dic de aliis ſectariis) non habent apud ſe ordinationem epiſcopalem; & dato quòd habeant, ſaltem non habent epiſcopalem ſucceſſionem. In ſola igitur Eccleſia Romana invenitur ordinatio, vel ſaltem cum ordinatione ſucceſſio epiſcopalis, & quidem, ut oſtenſum eſt, ab Apoſtolis ad nos uſque viſibiliter & abſque interruptione continuata. Quòd vel ſolum evidenter probat, apud ſectarios eſſe non poſſe veram Eccleſiam, quam ſine Epiſcopis nunquam fore manifeſtè declarat Apoſtolus, Epheſ. cap. 4. ubi ait: *Et ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, alios verò Evangeliſtas, alios autem paſtores & doctores ad conſummationem ſanctorum in ædificationem corporis Chriſti, donec occurramus omnes in unitatem fidei, &c.* Hic enim nomine paſtorum & doctorum, intelligit Apoſtolus Epiſcopos, quorum eſt gregem ſibi commiſſum docere, & ſic pabulo ſanæ doctrinæ nutrire.

§. VI.

Eccleſia Romana toto Orbe diffuſa eſt, & ſic ſola diffuſa eſt.

Prob. 1. pars. Quæ non in rigore mathematico, ſed moraliter eſt accipienda. 1. Eccleſia Romana floret in Gallia, Germania, Polonia, Italia, Hiſpania, America, &c. 2. In reliquis mundi partibus, ut in Hollandia, Anglia, regionibus Septentrionalibus, Græcia, Africa, &c. habet in magno numero cultores ſuos. Præterea, Apoſtolicorum virorum zelo & laboribus in dies propagatur in variis regionibus infidelium, ut in America, apud Sinas, in India. Quorum omnium tam conſtans eſt & explorata veritas, ut à nemine ſanæ mentis in dubium poſſit revocari.

Prob. 2. pars. Quia ex omnibus aliis ſectis, quæ nunc exiſtunt, & ſe Chriſtianas vocant, nulla eſt, quæ non unius vel alterius regionis contineatur finibus, ut facilè agnoſcunt ipſimet ſectarii: unde Catholicæ Eccleſiæ nomen ſibi attribuere non audent, niſi fortaſsè apud ſuos. Quando autem cum extraneis loquuntur de nobis, aut non intelliguntur, aut nos vocant Catholicos, niſi fortaſsè Papiſtas vel Romanos vocitent, quod tamen æquivalenter eſt nos Catholicos vocitare: quòd enim hominum multitudo, Romano Pontifici ut ſupremo capiti viſibili ſubjecta, toto Orbe diffuſa ſit, Orbis ipſe oculatus teſtis eſt.

Porrò dixi, Eccleſiam Romanam nova in dies incrementa accipere apud Infideles; addendum eſt ſolam accipere; & ſicut olim ſoli Eccleſiæ Romanæ cultores propagandæ apud Infideles fidei incubuerunt, ita & ſolos in id nunc incumbere: qui procul dubio animarum zelus, & tam conſtans in gentilibus ad fidem & Chriſti cultum convertendis labor certiſſimum indicium eſt veræ Eccleſiæ. Et verò nulla hæreticorum ſecta legitur aliquam gentem ad fidem Chriſti convertiſſe, nullaque gens niſi opera alumnorum Eccleſiæ Romanæ chriſtianam religionem, relictis idolis, amplexa eſt, ut teſtantur Eccleſiaſticæ hiſtoriæ. Rectè igitur & verè dicit Tertullianus lib. de præſcripr. cap. 42. hæreticos non ut infideles ad fidem convertant, ſed ut ſubvertant fideles, operam dare: *De verbi autem*, inquit, *adminiſtratione quid dicam; cùm hoc ſit negotium illis* (hæreticis) *non ethnicos convertendi, ſed noſtros evertendi? Hanc magis gloriam captant, ſi ſtantibus ruinam, non ſi jacentibus elevationem operentur: quoniam & ipſum opus eorum non de ſuo proprio ædificio venit, ſed de veritatis deſtructione. Noſtra ſuffodiunt, ut ſua ædificent .... ad hæc ſolummodo opera humiles, & blandi, & ſummiſſi agunt.*

ARTICULUS IV.

Utrùm Eccleſia Romana ſit vera Chriſti Eccleſia.

Responsio.

Eccleſia Romana eſt vera Chriſti Eccleſia.

Prob. Illa hominum ſocietas ut vera Chriſti Eccleſia agnoſcenda eſt, cui conveniunt, & ſoli conveniunt notæ omnes, quæ propriæ ſunt veræ Chriſti Eccleſiæ. Atqui notæ omnes, quæ propriæ ſunt veræ Chriſti Eccleſiæ, conveniunt Eccleſiæ Romanæ, & ſoli conveniunt. Ergo, &c. Minor evidenter conſtat ex dictis Art. ſuperiore. Major verò per ſe manifeſta eſt.

Præterea, ſi talis hominum ſocietas non eſſet vera Chriſti Eccleſia, homines nunquam poſſent prudenter ingredi veram Eccleſiam, aut in ea manere, quia quantacumque diligentia adhibita, nunquam poſſent illam à falſa diſcernere: imò omnibus maturè ponderatis, falſam Eccleſiam ingredi, & in ea manere, non ſolùm prudenter poſſent, ſed etiam tenerentur ſub pœna damnationis æternæ: quilibet enim non ſolùm prudenter poteſt, ſed etiam ſub gravi tenetur ingredi in Eccleſiam illam, & in Eccleſia illa manere, quam, omnibus maturè ponderatis, judicat eſſe veram Eccleſiam. Nemo autem non poteſt, omnibus maturè ponderatis, judicare Eccleſiam illam eſſe veram Eccleſiam, cui conveniunt, & ſoli conveniunt notæ omnes, quæ propriæ ſunt veræ Eccleſiæ.

Confirmatur. Eccleſia Romana fuit aliquandiu vera Eccleſia, ſecundùm Lutheranos & Calviniſtas totis quinque prioribus ſæculis; ſecundùm Socinianos toto primo ſæculo. Ergo etiam hactenùs fuit, & uſque ad Mundi conſummationem erit: alioqui vera Eccleſia aliquando defecit, aut defectura eſt, quod evidenter repugnat promiſſionibus divinis, in Scriptura S. expreſsè contentis.

Præterea, quòd vera Eccleſia non poſſit deficere, adeòque nunquam defecerit, aut defectura ſit, & ſic quòd Eccleſia Romana, quæ aliquando fuit vera Eccleſia, hactenùs fuerit vera Eccleſia, & ſemper futura ſit,

Demonſtratur ſic contra Lutheranos & Calviniſtas. Quòd vera Eccleſia (viſibilis ſcilicet, de ea enim ſemper loquimur) non poſſit deficere, fuit unum è fidei dogmatibus, quæ tenuit Eccleſia Romana intra quinque priora ſæcula. Atqui omnia fidei dogmata, quæ tenuit Eccleſia Rom. intra quinque priora ſæcula, fuerunt dogmata vera, & verè ab Apoſtolis tradita. Ergo quòd vera Eccleſia non

poſſit

poſſit deficere, eſt dogma fidei verum, & verè ab Apoſtolis traditum. Minorem negare non poſſunt Lutherani & Calviniſtæ; cùm fateantur in Eccleſia Romana doctrinam fidei fuiſſe ex omni parte puram & integram totis quinque prioribus ſæculis.

Prob. itaque maj. Illud ut dogma fidei tenuit Eccleſia Romana intra quinque priora ſæcula, quod tunc temporis negari non potuit ſine hæreſeos nota. Atqui tunc temporis, quòd vera Eccleſia ſit indefectibilis, negari non potuit ſine nota hæreſeos; & qui hanc veræ Eccleſiæ indefectibilitatem negarunt, hæretici habiti ſunt ab Eccleſiæ Romanæ cultoribus. Ergo quòd vera Eccleſia ſit indefectibilis, fuit unum è fidei dogmatibus, quæ tenuit Eccleſia Romana intra quinque priora ſæcula. Major patet ex terminis.

Prob. min. Ex S. Auguſtino lib. de hæreſ. hæreſ. 69. ubi ait Donatiſtas ſchiſma in hæreſim convertiſſe, aſſerendo Eccleſiam Chriſti de toto terrarum Orbe periiſſe, ſeu, quod idem eſt, Eccleſiam toto Orbe diffuſam, quæ erat vera Eccleſia, propter Cæciliani crimina deſiiſſe eſſe veram Eccleſiam, adeòque aſſerendo veram Eccleſiam deficere poſſe. Verba S. Doctoris ſunt: *In hereſim ſchiſma vertunt* (Donatiſtæ) *tanquam Eccleſia Chriſti propter crimina Caciliani ..... de toto terrarum Orbe perierit, ubi futura promiſſa eſt, atque in Africa Donati parte remanſerit, in aliis terrarum partibus quaſi contagione communionis extincta.*

Confirm. 2. Si Eccleſia Romana non eſt vera Eccleſia, nulla nunc eſt vera Eccleſia viſibilis in toto Mundo. Conſequens evidenter repugnat promiſſionibus divinis, & doctrinæ ſectariorum, qui volunt omnes, eſſe nunc aliquam veram Eccleſiam viſibilem, eamque in ſua ſecta conſtituunt. Ergo, &c.

Prob. ſeq. maj. Nam ſola Eccleſia Romana habet notas veræ Eccleſiæ proprias, proindeque ſi non eſt vera Eccleſia, vel nulla nunc eſt vera Eccleſia viſibilis, vel vera Eccleſia, quæ nunc eſt, non habet notas ſeu proprietates veræ Eccleſiæ proprias, & eas habet falſa Eccleſia; quod ſecundùm dici non poteſt ſine intolerabili abſurditate. Ergo, &c.

Confirm. 3. Contra Lutheranos & Calviniſtas. Eccleſia Romana nunc eandem omninò fidem habet, quam habuit quinque prioribus ſæculis. Atqui quinque prioribus Eccleſiæ ſæculis fidem habuit ex omni parte puram & integram, ut ipſi Lutherani & Calviniſtæ fatentur. Ergo nunc Eccleſia Romana fidem habet ex omni parte puram & integram, adeòque ſicut fuit quinque prioribus Eccleſiæ ſæculis, ita nunc eſt vera Chriſti Eccleſia: nam ſi Eccleſia Romana poſt quinque priora ſæcula deſiit eſſe vera Eccleſia, non deſiit, niſi quia poſt quinque priora ſæcula fidem ſuam corrupit.

Prob. itaque major, in qua tota difficultas eſt. Si Eccleſia Romana non habet nunc eandem fidem, quam habuit quinque prioribus ſæculis, certè quia nunc diverſam habet in omnibus articulis ſectarios inter & nos controverſis, & ita generalis depravatio fidei facta eſt in tota Eccleſia Romana poſt quinque priora ſæcula. Atqui hoc dici non poteſt. Ergo, &c.

Prob. min. Nam generalis hæc fidei depravatio, ſi facta eſt, vel facta eſt ſubitò, & quaſi in inſtanti, vel paulatim tantùm. Neutrum dici poteſt. Non primum; quòd enim omnia membra Eccleſiæ Romanæ, toto Orbe diffuſæ, eodem tempore, eadem hora in fide ſua generaliter corrumpenda convenerint, prorsùs incredibile eſt, imò & evidenter impoſſibile. Non etiam ſecundum: nam dato quòd generalis fidei corruptio paulatim facta ſit in Eccleſia Romana, & paulatim univerſam Eccleſiam Romanam invaſerit, profectò cœpit certo tempore, & in certo loco; certum habuit authorem; certos habuit adverſarios. Ediſſerant ergo nobis ſectarii, tempus quo cœpit generalis illa fidei corruptio, ſi paulatim facta eſt; locum in quo cœpit, authorem à quo inducta eſt, adverſarios à quibus impugnata. Nihil horum ſectarij faciunt, aut etiam facere poſſunt; cùm talis depravationis tali modo factæ, tali tempore, tali loco, à tali authore, talibus adverſantibus cœptæ, nullum planè veſtigium vel monumentum extet apud veteres.

Dicentne generalem illam fidei corruptelam in Eccleſia Romana factam eſſe, nemine advertente? At prorsùs incredibile eſt, quòd ex innumeris penè paſtoribus & doctoribus, quos habebat Eccleſia Romana, nullus tantam fidei corruptelam adverterit; imò hoc eſſe non potuiſſe, manifeſtum eſt. Dicentne paſtores quidem & doctores Eccleſiæ generalem illam corruptelam graſſantem advertiſſe, ſed neminem reclamaſſe, omneſque muto & hianti ore peſtem hauſiſſe? Sed hoc adhuc incredibilius eſt, quòd paſtores & doctores graſſantem luem adverterint, & tamen nullus reſtiterit, nullus reclamarit, ſed omnes velut canes muti oblatum virum deglutiverint, & in intima viſcera demiſerint. Errores omnes particulares, quos in Eccleſiam ab ejus exordio hactenùs inducere tentarunt novatores, paſtores & doctores Eccleſiæ adverterunt, & magno zelo oppugnarunt; quomodo ergo paſtores & doctores Eccleſiæ generalem illum errorem, in quem dicunt ſectarii prolapſam eſſe univerſam Eccleſiam Romanam, aut non adverterunt, aut poſtquam adverterunt, non modò non oppugnarunt, ſed & in eum conſenſerunt ad unum omnes?

Dicent. Generalis illa fidei depravatio facta eſt ſæculo ſeptimo poſt mortem Gregorii I. *Reſp.* Sed quærimus ſub quo Pontifice facta ſit.

Dicent. Facta eſt ſub eo Pontifice, qui primus factus eſt Antichriſtus. *Reſp.* Sed quærimus, quis ſit ille Pontifex, qui primus factus eſt Antichriſtus.

Dicent. Pontifex, qui primus factus eſt Antichriſtus, is eſt quem Phocas Imperator appellavit Caput Epiſcoporum. *Reſp.* Concilium Chalcedonenſe Leonem I. appellavit Caput Epiſcoporum, nec ideò Leo I. factus eſt Antichriſtus. Item fideles omnes ſex priorum ſæculorum Romanum Pontificem ut Caput viſibile totius Eccleſiæ, adeòque ut Caput Epiſcoporum agnoverunt, & venerati ſunt, nec tamen ideò ullus Pontifex Romanus ſex prioribus ſæculis factus eſt Antichriſtus.

Dicent. Pontifex ille primus factus eſt Antichriſtus, qui Pantheon aperuit. *Reſp.* Pontifex ille Pantheon aperuit, ut illud ab idolis expurgatum conſecraret Deo in honorem Beatæ Virginis, & omnium Martyrum. Idem ante eum fecerat Silveſter, Baſilicas à Conſtantino ædificatas, Deo conſecrando in honorem Sanctorum, nec tamen ideò mutatus fuerat in Antichriſtum.

Dicent. Pontifex ille primus factus eſt Antichriſtus, qui fidem generaliter depravavit. *Reſp.* En quomodo impii in circuitu ambulant. Secundùm ſectarios, generalis fidei depravatio facta ſub Pontifice, qui primus factus eſt Antichriſtus, & Pontifex ille primus factus eſt Antichriſtus, qui fidem generaliter depravavit, hoc eſt, generalis fidei depravatio facta eſt, quando facta eſt generalis fidei depravatio.

Dices. Probant ex Scriptura Papam ſæculo ſeptimo mutatum eſſe in Antichriſtum. *Reſp.* Quomodo hoc probarent; cùm nullibi in Scriptura legatur Papam mutandum eſſe in Antichriſtum ſæculo ſeptimo, aut quavis alia ætate?

Dices. Saltem probant ex Scriptura, doctrinam Eccleſiæ Romanæ depravatam eſſe in omnibus articulis controverſis. *R.* Nil minùs probant, aut probare poſſunt: ad hoc enim ut probent ex Scriptura, doctrinam noſtram corruptam eſſe in omnibus articulis controverſis, debent priùs oſtendere, ſenſum illum, quem attribuunt Scripturæ, eſſe germanum Scripturæ ſenſum. At oſtendere non poſſunt ulla ratione. Non ex ipſa Scriptura: nam de ea illos inter & nos controvertitur. Non ex ſententia veræ Eccleſiæ: nam non ſenſum Scripturæ per veram Eccleſiam, ſed veram Eccleſiam per ſenſum Scripturæ probant. Non ex veterum orthodoxorum teſtimonio: nam orthodoxos quinque priorum ſæculorum noſtros, eſſe oſtendunt doctores noſtri, eoſque nobis favere

non

non poſſunt non agnoſcere ipſimet ſectarii, ut patet ex Magdeburgenſibus in primis quinque centuriis cap. 4. part. 2. Non denique ex privato ipſorum judicio: nam probare non poſſunt, privatum illud ſuum judicium non eſſe erroneum; & cùm dicunt privatum illud ſuum judicium eſſe internam Spiritus ſancti perſuaſionem, hoc perperam dicunt: nam nec probant, nec probare poſſunt; imò verò judicium illud nihil minùs eſſe quam internam Spiritus ſancti perſuaſionem, evidenter demonſtrant Doctores catholici. Sed de hoc ſuo loco.

Intereà volumus, & pro jure noſtro volumus, ut ſectarii ex veterum ſcriptorum ejuſdem vel ſupparis ætatis teſtimonio oſtendant nobis, Papam mutatum eſſe in Antichriſtum, & generalem doctrinæ noſtræ depravationem factam eſſe ſæculo ſeptimo, vel decimo, ut aliqui, vel duodecimo, ut alii volunt. Volumus, & pro jure noſtro volumus, ut ex veterum ejuſdem, vel ſupparis ætatis ſcriptorum teſtimonio oſtendant nobis, quantas in Orbe turbas excitarint ſtupenda illa Papæ metamorphoſis, & generalis illa doctrinæ catholicæ corruptela; quinam orthodoxi contra Antichriſtum illum inſurrexerint, & generali illi corruptelæ reſtiterint; quòd corruptela illa ſubitò, non paulatim; vel econtra, quòd paulatim, non ſubitò, univerſam Eccleſiam occuparit; & ita quòd hanc particularem Eccleſiam, vel has particulares Eccleſias primùm infecerit, indeque pervaſerit reliquas. Horum autem cùm nihil præſtent, aut præſtare poſſint, hoc ipſo atrociſſimi & inſaniſſimi mendacii manifeſtè deprehenduntur eſſe rei.

Porrò quà evadant ſectarii, non habent: quòd enim mutatio Papæ in Antichriſtum, & generalis doctrinæ corruptela nullas initio turbas excitarit, nullos adverſarios habuerit; quòd hoc utrumque tam inſigne factum, ſi verum eſt, aut nullus ante Lutherum per tot annorum centurias adverterit, aut ſcriptores omnes Eccleſiaſtici, qui ante Lutherum fuerunt, vel ex negligentia, vel de induſtria ſilentio prætermiſerint, hoc omnem ſuperat fidem; præſertim cùm videamus omnes particulares hæreſes, ab exordio Eccleſiæ hactenùs excitatas, quas ſupra ducentas numeramus, earumque ſaltem pleraſque circumſtantias ab Eccleſiaſticis ſcriptoribus poſteritati litteris proditas.

Papæ igitur mutatio in Antichriſtum, & generalis doctrinæ noſtræ depravatio facta ſæculo ſeptimo; aut decimo, aut duodecimo, putidum mendacium eſt, & fabula à ſectariis ſtolidè conficta, atque ab omni ſanæ mentis homine explodenda. Ergo Eccleſia Romana nunc eandem fidem profitetur, quam profitebatur quinque prioribus ſæculis. Ergo nunc fidem profitetur ex omni parte puram & integram. Ergo nunc tam eſt vera Chriſti Eccleſia, quàm quinque prioribus ſæculis fuit. Simili autem modo refutari poſſunt Sociniani, qui volunt doctrinam Eccleſiæ Romanæ circa numerum perſonarum divinarum corruptam fuiſſe ſecundo & tertio ſæculo; & hoc volendo, magis inſaniunt, quam Lutherani & Calviniſtæ. Sed contra hos omnes horum temporum ſectarios,

Denique ſic argumentor. Eccleſia Romana veram fidem profitebatur ſæculo decimo ſexto. Ergo falſum eſt quòd fides Eccleſiæ Romanæ corrupta fuerit ſive ſæculo ſecundo & tertio, ut volunt Sociniani, ſive ſæculo ſeptimo, vel decimo, vel duodecimo, ut volunt alii ſectarii. *Prob. ant.* Illa fides eſt vera fides, ad cujus confirmationem facta ſunt vera miracula. Atqui ſæculo decimo ſexto facta ſunt vera miracula ad confirmandam fidem Eccleſiæ Romanæ. Ergo fides Eccleſiæ Romanæ ſæculo decimo ſexto fuit vera fides. Major negari non poteſt: nam verum miraculum eſt opus ſupernaturale ac divinum. Unde tam impoſſibile eſt verum miraculum fieri in confirmationem falſæ fidei, quàm Deum mentiri, aut atteſtari falſum.

Prob. ergo minor, ex geſtis Franciſci Xaverii. Pro quo *nota*. 1. Franciſcus Xaverius fuit vir Apoſtolicus, ſæculo decimo ſexto miſſus à Romano Pontifice ad prædicandam in India fidem Eccleſiæ Romanæ. 2. Reipſa prædicavit Indis fidem illam, & ad eam innumeros pene gentiles convertit, & convertendo, ab idolorum cultu ad cultum unius veri Dei traduxit. 3. Gentiles illos convertit ad fidem Romanam, veritatem ejus confirmando multis & magnis miraculis: nam morbos curavit, tempeſtates ſedavit, mortuos ſuſcitavit, &c. 4. Hæc omnia in Orbe noſtro tam nota ſunt & explorata, ut digito monſtraretur, qui ea negaret. Ex quibus ſic breviter argumentor. Franciſcus Xaverius plurima & maxima miracula edidit ſæculo decimo ſexto in India ad confirmandam veritatem fidei, quam ibi prædicavit. Atqui ibi prædicavit fidem Eccleſiæ Romanæ. Ergo ſæculo decimo ſexto plurima & maxima miracula edita ſunt ad confirmandam veritatem fidei, quam tunc profitebatur Eccleſia Romana. Ex his

Confirmatur 4. Et ultimò aſſertio noſtra. Eccleſia Romana nunc eandem planè fidem profitetur, quam profeſſa eſt ſæculo decimo ſexto: nunc enim eandem illam fidem profitetur, quam profeſſa eſt in Synodo Tridentina. Atqui Eccleſia Romana ſæculo decimo ſexto profeſſa eſt fidem ex omni parte puram & integram, utpotè confirmatam per plurima & inſignia miracula, quæ non potuerunt non eſſe indubitatiſſima puritatis & integritatis illius indicia. Ergo Eccleſia Romana nunc fidem profitetur ex omni parte puram & integram. Ergo nunc eſt vera Chriſti Eccleſia. Hæc conſequentia omninò valet contra ſectarios, qui dicunt Eccleſiam Romanam deſiiſſe eſſe veram Eccleſiam, quia contendunt eam à vera fide defeciſſe.

ARTICULUS V.

Utrùm de fide ſit hanc numero Eccleſiam Romanam, cui nunc præeſt Innocentius XIII. eſſe veram Chriſti Eccleſiam.

RESPONSIO I.

POſſumus fide divina credere hanc numero Eccleſiam Romanam, &c. eſſe veram Chriſti Eccleſiam.

Prob. Poſſumus fide divina credere illud omne, cui poſſumus adhærere aſſenſu ſuper omnia firmo, propter revelationem olim à Deo factam: omnis enim actus, quo alicui veritati adhæremus ſuper omnia propter divinam revelationem credibiliter propoſitam, eſt fides divina. Atqui huic veritati, Hæc numero Eccleſia Romana, &c. eſt vera Chriſti Eccleſia, adhærere poſſumus aſſenſu ſuper omnia firmo propter revelationem olim à Deo factam. Ergo poſſumus fide divina credere hanc numero, &c.

Prob. min. Poſſumus propter revelationem olim à Deo factam adhærere ſuper omnia veritati cuilibet, neceſſariam & evidentem connexionem habenti cum illa revelatione: hoc enim habet motivum quodlibet, ut poſſit movere ad aſſenſum ſibi proportionatum veritatis cujuslibet, evidenter, & neceſſariò connexæ cum veritate illius. Atqui hæc veritas, Hæc numero Eccleſia Romana, &c. eſt vera Chriſti Eccleſia, neceſſariam & evidentem habet connexionem cum veritate revelationis olim à Deo factæ. Ergo huic veritati, Hæc numero Eccleſia, &c. adhærere poſſumus aſſenſu ſuper omnia firmo propter revelationem olim à Deo factam.

Prob. min. Nam 1. Deus olim revelavit Eccleſiam Chriſti viſibilem fore perpetuam. Atqui evidens eſt veritatem hujus revelationis neceſſariò connexam eſſe cum hac veritate, Hæc numero Eccleſia, &c. Cùm enim evidens ſit, hanc numero Eccleſiam Romanam, cui præeſt Innocentius XIII. eamque ſolam ex omnibus ſectis chriſtianis, quæ nunc exiſtunt, habere characteres omnes veræ Eccleſiæ, evidens eſt neceſſe eſſe, ut vel ſit vera Chriſti Eccleſia, vel nulla ſit nunc

vera

vera Chriſti Eccleſia, & ita Deus falſum revelaverit, revelando Eccleſiam Chriſti viſibilem fore perpetuam.

2. Deus olim revelavit Eccleſiam Chriſti viſibilem, pro quocumque tempore exiſtentem, eamque ſolam fore unam, ſanctam, catholicam, & apoſtolicam. Atqui pariter evidens eſt veritatem hujus revelationis neceſſariò connexam eſſe cum hac veritate, Hæc numero Eccleſia Romana, &c. eſt vera Chriſti Eccleſia: cùm enim evidens ſit hanc numero Eccleſiam Romanam, quàm regit Innocentius XIII. eamque ſolam, eſſe unam, ſanctam, catholicam, & apoſtolicam; evidens eſt, aut eam eſſe veram Chriſti Eccleſiam, aut Deum falſum revelaſſe, revelando veram Chriſti Eccleſiam, pro quocumque tempore exiſtentem, eamque ſolam, fore unam, ſanctam, &c. Ergo, &c.

Dices. Quod Deus non revelavit, non poteſt credi fide divina. Sed Deus non revelavit hanc numero Eccleſiam Romanam, quæ ſubeſt Innocentio XIII. eſſe veram Chriſti Eccleſiam. Ergo fide divina credi non poteſt hanc numero Eccleſiam Romanam, &c. *Reſp*. Deum non quidem revelaſſe formaliter & explicitè hanc numero Eccleſiam Romanam, &c. eſſe veram Chriſti Eccleſiam, ſed, quod ad actum fidei divinæ ſufficit, revelaſſe æquivalenter: qui enim dixit Eccleſiam Chriſti viſibilem fore perpetuam, eamque & quidem ſolam fore unam, ſanctam, catholicam, & apoſtolicam, æquivalenter dixit, & hanc, & iſtam, & illam numero Eccleſiam Romanam pro ea temporis differentia pro qua exiſtit, eſſe veram Chriſti Eccleſiam.

Amplius. Qui revelavit Eccleſiam Chriſti viſibilem fore perpetuam, unam, ſanctam, catholicam & apoſtolicam, hoc ipſo æquivalenter revelavit pro omni differentia temporis eam Eccleſiam eſſe veram Chriſti Eccleſiam, quæ eſt una, ſancta, catholica, & apoſtolica. Et qui æquivalenter revelavit pro omni differentia temporis eam Eccleſiam eſſe veram Chriſti Eccleſiam, quæ eſt, &c. hoc ipſo æquivalenter revelavit, & hanc, & iſtam, & illam numero Eccleſiam, quæ eſt una, ſancta, catholica, & apoſtolica, pro ea temporis differentia pro qua exiſtit, æquivalenter, inquam, revelavit, pro ea temporis differentia, pro qua exiſtit, veram Chriſti Eccleſiam eſſe. Deus igitur æquivalenter revelavit hanc numero Eccleſiam Romanam, quæ nunc regitur ab Innocentio XIII. & eſt una, ſancta, catholica, & apoſtolica, eſſe veram Chriſti Eccleſiam.

Responsio II.

Non ſolùm poſſumus, ſed etiam tenemur fide divina credere hanc numero Eccleſiam, quæ ab Innocentio XIII. regitur, eſſe veram Chriſti Eccleſiam.

Prob. 1. Patres cenſuerunt Eccleſiam illam, quam videbant habere ſuo tempore prærogativas illas, quas in noſtra Eccleſia hoc tempore agnoſcimus, fide divina tenendam eſſe ut veram Chriſti Eccleſiam; & eos qui eam ut talem agnoſcere recuſarunt, deteſtati ſunt ut hæreticos. Ergo ſimiliter Eccleſia noſtra fide divina tenenda eſt ut vera Chriſti Eccleſia; & qui eam ut talem agnoſcere recuſant, ut hæretici habendi ſunt: non enim potior eſt aliqua ratio pro Eccleſia illa, in qua vixerunt Patres, quàm pro noſtra; & noſtra Eccleſia eſt una & eadem continuatione, ſeu eſt una & eadem moraliter Eccleſia cum illa. Ergo quòd hæc numero Eccleſia quæ, &c. ſit vera Eccleſia, eſt unus è noſtris fidei articulis, adeòque de fide eſt non ſolùm quoad potentiam, ſed etiam quoad obligationem credendi.

Prob. 2. Tenemur fide divina poſitivè credere primarios fidei noſtræ articulos. Atqui quòd hæc numero Eccleſia, quam nunc regit Innocentius XIII. ſit vera Chriſti Eccleſia, eſt unus è primariis fidei noſtræ articulis: nam eſt unus ex articulis contentis in Symbolo, ubi dicitur: *Et in unam Sanctam, Catholicam, & Apoſtolicam Eccleſiam*; quibus verbis ad credendum ut veram Eccleſiam proponitur, non Eccleſia abſtractè, confusè & generaliter, ſed Eccleſia, quam ingredi, in qua manere, quam audire, cui obedire debemus, adeòque hæc numero Eccleſia, quam videmus, & quæ eſt una, ſancta, catholica, & apoſtolica. Ergo, &c.

Obj. Si de fide eſt Romanam Eccleſiam eſſe veram Eccleſiam, de fide eſt aliquos, qui nunc ſunt in Romana Eccleſia, habere fidem internam. Falſum conſ. Ergo, &c.

Prob. ſeq. maj. Quia fieri non poteſt, ut omnia membra veræ Eccleſiæ careant fide interna. *Reſp*. neg. min. Nam reverà de fide eſt, aliquos ſaltem ex iis, qui nunc ſunt in Eccleſia Romana, habere fidem internam; quamvis de fide non ſit, hos vel illos determinatè fidem internam habere: ſicut de fide eſt, aliquos ex iis, qui nunc ſunt in Eccleſia Romana, eſſe juſtos, item aliquos eſſe prædeſtinatos; quamvis non ſit de fide, hos vel illos determinatè juſtos eſſe, hos vel illos determinatè eſſe prædeſtinatos.

Quæres. Utrùm ſalus æterna obtineri poſſit extra Eccleſiam Romanam?

Reſp. Non poſſe. Nam nemo ſalvari poteſt extra veram Eccleſiam. Atqui Eccleſia Romana, eaque ſola, eſt vera Eccleſia. Ergo, &c. Minor ſuperiùs demonſtrata eſt. *Prob. maj*. Ex SS. Patribus, pro quibus omnibus ſint S. Cyprianus lib. de unit. Eccleſ. ubi ſic loquitur: *Hæc* (vera Eccleſia) *nos Deo ſervat, hæc filios regno, quos generavit, adſignat. Quiſquis ab Eccleſia ſegregatus, adulteræ jungitur, à promiſſis Eccleſiæ ſeparatur: Nec perveniet ad Chriſti præmia, qui relinquit Eccleſiam Chriſti. Alienus eſt, prophanus eſt, hoſtis eſt. Habere jam non poteſt Deum Patrem, qui Eccleſiam non habet matrem. Si potuit evadere, qui extra arcam Noe fuit, & qui extrà Eccleſiam foris fuerit, evadit*. Et S. Auguſtinus lib. de unit. Eccleſ. contra Donatiſtas cap. 16. ubi ſic ait: *Ad ipſam verò ſalutem ac vitam æternam nemo pervenit, niſi qui habet caput Chriſtum. Habere autem caput Chriſtum nemo poterit, niſi qui in ejus corpore fuerit, quod eſt Eccleſia*.

ARTICULUS VI.

De notis, quibus volunt ſectarii diſcerni veram Chriſti Eccleſiam.

NOta. Septem notas veræ Eccleſiæ proponit Lutherus in libro de Conciliis & Eccleſia, videlicet veram & incorruptam prædicationem Evangelii, legitimam Baptiſmi adminiſtrationem, legitimum uſum Euchariſtiæ, legitimum uſum clavium, legitimam electionem miniſtrorum, qui doceant, & ſacramenta adminiſtrent, orationem publicam, pſalmodiam & catechiſmum, ſed lingua vulgari; myſterium Crucis, ſeu tribulationes intùs & extra; ita ut intùs ſit mœſtitia, foris paupertas, contemptus, & habeantur ab hæreticis hæretici, cacodæmones, &c. Duas tantùm ponunt Brentius & Calvinus, ſed quibus quinque priores Lutheri continentur, nempe ſinceram fidei doctrinam, & legitimum uſum ſacramentorum. His duabus notis duas alias annumerant Centuriatores, conſtantiam ſcil. in confeſſione fidei, ſeu perſeverantiam; & obedientiam erga miniſtros verbi quatenùs verbum ipſum adminiſtrant.

Nota iterùm. Apparet ſectarios, ad diſcernendam veram Eccleſiam ex iis quæ in Symbolo Conſtantinopolitano habentur, notis, nullam recipere, adeòque nullam recipere ex iis notis, quibus potiſſimùm vera Chriſti Eccleſia ſeſe ſemper ab omnibus aliis ſectis diſcrevit. Quo facto, velint, nolint, confitentur, notarum illarum nullam ſectæ ſuæ convenire, & ita convincuntur apud ſe nec habere, nec habere poſſe veram Chriſti Eccleſiam; nec tam de vera Chriſti Eccleſia diſcernenda, quàm de ea qualicumque modo ad ſe trahenda laborare, ne ſcilic. appareant,

reant, quod reverà ſunt, hæretici, atque à corpore Chriſti, quod eſt Eccleſia, ſeparati velut membra mortua & putrida. Sed contra illos ſit

Propoſitio I.

Legitimus uſus ſacramentorum nec eſt, nec poteſt eſſe nota veræ Eccleſiæ.

Prob. Ad notam veræ Eccleſiæ tria ſaltem requiruntur, videlicet ut ſit propria veræ Eccleſiæ, & illi ſoli conveniat; ut ſit notior, & ad cognoſcendum facilior, quàm ipſa vera Eccleſia; ut talis ſit, qualem ſibi ſectæ aliæ facilè, & impunè non poſſint arrogare. Atqui legitimus uſus ſacramentorum non habet has conditiones, imò nullam ex eis habet. Ergo, &c.

Major facilè oſtenditur. Nam quod non eſt proprium veræ Eccleſiæ, nec illi ſoli convenit, ad eam ab aliis omnibus ſectis diſcernendam valere non poteſt. Item quod obſcurius, & ad diſcernendum difficiliùs eſt, quàm vera Eccleſia, ſatis ineptè adhibetur ad cognoſcendam veram Eccleſiam, nec ipſum veræ Eccleſiæ, ſed potiùs vera Eccleſia ipſius nota dici debet. Item hoc ipſo quòd aliquid tale eſt, ut illud ſibi facilè & impunè arrogare poſſint aliæ ſectæ, hoc ipſo, inquam, ad veram Eccleſiam probandam inſufficiens eſſe manifeſtum eſt.

Prob. itaque min. per partes. Et 1. quidem, legitimus uſus ſacramentorum non eſt quid ita proprium veræ Eccleſiæ, ut illi ſoli conveniat. Non convenit puris ſchiſmaticis, qui tamen non ſunt de vera Eccleſia. Item convenit aliquibus hæreticis, iis ſcilicet, qui circa ſacramentorum uſum non errant, Tales fuerunt Pelagiani, qui etiam, ſecundùm Lutheranos & Calviniſtas, hæretici fuerunt, & tamen ſincerè tractarunt omnia ſacramenta: nihil enim in hac parte in eis unquam reprehenderunt Patres, Concilia, & Summi Pontifices. At hæretici omnes ſunt extra veram Eccleſiam, adeòque extra veram Eccleſiam poteſt eſſe legitimus uſus ſacramentorum. E contrà in ipſa vera Eccleſia, non quidem totaliter, ſed partialiter ſumpta, poteſt eſſe uſus aliquorum ſacramentorum illegitimus, ut patet ex Africana Eccleſia, quæ tempore S. Cypriani non purè & ſincerè tractavit ſacramentum Baptiſmi, nec tamen idcircò deſiit eſſe pars univerſalis Eccleſiæ, quia nec idcircò ſe ipſam ſeparavit, ut ex verbis S. Cypriani probat S. Auguſtinus lib. 6. de Baptiſmo c. 7. nec ideitcò aliunde ſeparata fuerit.

2. Uſus legitimus ſacramentorum non eſt notior, quàm vera Eccleſia, ſed econtrà vera Eccleſia notior eſt, quàm legitimus uſus ſacramentorum. Imò quis ſit uſus ſacramentorum legitimus, innoteſcere nobis non poteſt niſi per veram Eccleſiam. Unde vel oportet per notas alias à nobis priùs & faciliùs veram Eccleſiam cognoſci poſſe; vel poſſibile non eſt, à nobis certò cognoſci quis ſit legitimus ſacramentorum uſus. Et verò legitimum ſacramentorum uſum certò cognoſcere non poſſumus, niſi per Scripturas divinas, & apoſtolicas traditiones, priùs certò cognitas; & quænam ſint Scripturæ verè divinæ, & traditiones verè apoſtolicæ, certò cognoſcere non poſſumus, niſi per veram Eccleſiam.

3. Legitimum ſacramentorum uſum arrogant ſibi hæretici omnes, & impunè ſibi arrogant, niſi contra illos adhibeatur authoritas veræ Eccleſiæ, priùs aliunde certò cognitæ, per characteres ſcilicet illos, quibus eam Patres & Symbola diſcernunt, & à quibus tantoperè abhorrent Lutherani, & Calviniſtæ, quia per eos veram Eccleſiam apud ſe non habere convincuntur. Hinc Anabaptiſtæ, quos etiam Lutherani & Calviniſtæ execrantur ut hæreticos, habere ſe legitimum ſacramentorum uſum mentientes, convinci nullatenùs poſſunt à Lutheranis & Calviniſtis. Et verò cùm Lutherani & Calviniſtæ dicunt apud ſe, non apud Anabaptiſtas, eſſe veram Scripturæ intelligentiam, adeòque apud ſe, non apud Anabaptiſtas, eſſe legitimum uſum ſacramentorum; pari jure Anabaptiſtæ dicunt apud ſe, non apud Lutheranos & Calviniſtas, eſſe veram Scripturæ intelligentiam, &c. Et cùm Lutherani & Calviniſtæ ulteriùs Anabaptiſtis opponunt internam ſuam perſuaſionem, pari jure internam ſuam perſuaſionem Lutheranis & Calviniſtis opponunt Anabaptiſtæ.

Propoſitio II.

Sincera fidei doctrina nec eſt, nec poteſt eſſe nota veræ Eccleſiæ.

Prob. Cùm ſectarii dicunt ſinceram fidei doctrinam eſſe notam veræ Eccleſiæ, vel hoc intelligunt de ſincera fidei doctrina, ſecundùm aliquam ſui partem tantùm ſumpta, vel hoc intelligunt de ſincera fidei doctrina univerſa; hoc eſt, vel ſinceram ex aliqua ſui parte doctrinam fidei, vel ſaltem ſinceram ex omni parte aſſignant, ut notam veræ Eccleſiæ. Atqui ſincera fidei doctrina neque primo neque ſecundo modo ſumpta, eſt aut poteſt eſſe veræ Eccleſiæ nota. Ergo, &c.

Prob. 1. *part. min.* Nempe quòd doctrina fidei ex aliqua ſui tantùm parte incorrupta, nec ſit, nec poſſit eſſe nota veræ Eccleſiæ. Illud nec eſt, nec poteſt eſſe nota veræ Eccleſiæ, per quod vera Eccleſia diſcerni non poteſt ab aliis ſectis. Atqui vera Eccleſia ab aliis ſectis diſcerni non poteſt per doctrinam fidei ex aliqua ſui parte incorruptam. Ergo, &c. Major patet ex terminis. *Prob. min.* Per illud vera Eccleſia ab aliis ſectis diſcerni non poteſt, quod illi commune eſt cum ſectis aliis omnibus. Atqui habere doctrinam fidei ex aliqua ſui parte incorruptam, veræ Eccleſiæ commune eſt cum ſectis aliis omnibus. Ergo, &c. Major patet ex terminis. Minor eſt etiam evidens, ex eo quòd nulli ſunt hæretici, qui non teneant aliqua vera fidei dogmata.

Confirmatur. Quia ſi habere doctrinam fidei ex aliqua ſui parte ſinceram, eſt nota veræ Eccleſiæ, ubicumque eſt doctrina fidei ex aliqua ſui parte ſincera, ibi eſt vera Eccleſia, ut patet ex terminis; atque ita vera Eccleſia eſt apud omnes hæreticos; cùm nulli ſint hæretici, apud quos non ſit doctrina fidei ex aliqua ſui parte ſincera. Atqui ſecundùm Scripturam & Patres, manifeſti hæretici omnes ſunt extra veram Eccleſiam. Audiamus hac de re unum Auguſtinum lib. 18. de Civit. cap. 51. *Qui*, inquit, *in Eccleſia Chriſti morbidum aliquid pravumque ſapiunt, ſi correpti ut ſanum rectumque ſapiant, reſiſtunt contumaciter, ſuaque peſtifera, & mortifera dogmata emendare nolunt, ſed defenſare perſiſtunt: hæretici fiunt, & foras exeuntes, habentur in exercentibus inimicis*. Juxta S. Doctorem igitur, hæretici omnes, etiam ii qui vel unicum perverſum dogma tenent, ſunt extra veram Chriſti Eccleſiam.

Prob. 2. pars. Nempe quòd doctrina fidei ex omni parte incorrupta, nec ſit, nec poſſit eſſe nota veræ Eccleſiæ. Nota veræ Eccleſiæ debet eſſe accommodata omni generi & conditioni hominum. Atqui talis non eſt doctrina fidei ex omni parte incorrupta. Ergo, &c. Major certa eſt: cùm enim omnes, ut ſalutem aſſequantur, teneantur ingredi veram Eccleſiam, ſi in ea nondùm ſunt, vel in ea permanere, ſi jam in ea ſunt, debent omnes poſſe moraliter & humanitùs attingere notas, quibus diſcernitur à ſectis aliis omnibus, quæ ſe chriſtianas nuncupant, & apud ſe veram Chriſti Eccleſiam eſſe mentiuntur. Minor verò nonniſi inverecundè negari poteſt: quis enim, niſi omnes verecundiæ fines prætergrederetur, dixerit omne genus hominum, ruſticos ſcilicet, mulierculas, opifices, & illitteratos quoſque, moraliter & humanitùs poſſe diſcernere ubi ſit doctrina fidei ex omni parte incorrupta, pervidendo ſcilicet omnes omninò ſinceræ doctrinæ fidei partes? Certè, ut ſatis docet experientia, ſic omnes ſinceræ doctrinæ fidei partes pervidere, vix, ac ne vix quidem poſſunt doctores eximii, poſtquam totum fermè vitæ tempus in doctrinæ chriſtianæ ſtudio poſuerunt. Præterea, ut quis omnes ſinceræ do-

ctrinæ

ctrinæ fidei partes pervidere poſſit, debet ſaltem Scripturas omnes divinas à non divinis, omneſque omnium Scripturarum divinarum ſenſus genuinos ab adulterinis poſſe diſcernere. At quòd hoc moraliter & humanitùs poſſint ruſtici, opifices, mulierculæ, & illiterati, quique, aſſerere ſummæ impudentiæ eſt & inſaniæ.

Confirm. 1. Si doctrina fidei ex omni parte incorrupta, eſt nota veræ Eccleſiæ, vera Eccleſia non poteſt certò cognoſci, niſi per doctrinam fidei ex omni parte incorruptam, priùs certò cognitam. Falſum & abſurdum conſ. Nam ſi vera Eccleſia non poteſt certò cognoſci, niſi per doctrinam fidei, &c. vel non accepit munus docendi, quod apertè repugnat Scripturis divinis; vel planè inutiliter accepit: non enim poteſt docere niſi eos, à quibus certò cognoſcitur, adeòque ſi non certò cognoſcitur, niſi per doctrinam fidei, &c. non poteſt docere niſi eos, qui jam aliunde omnes omninò ſinceræ doctrinæ fidei partes perviderunt, quique proinde ejus doctrina minimè indigent.

Confir. 2. Nota veræ Eccleſiæ debet eſſe ad cognoſcendum facilior, quàm vera Eccleſia: eatenùs enim una res rectè dicitur eſſe nota alterius, quatenùs faciliùs cognita nos ducit in notitiam alterius, quæ abſtruſior eſt, & cognitu difficilior. Atqui doctrina fidei ex omni parte incorrupta, non facilior eſt, ſed longè difficilior ad cognoſcendum, quàm vera Eccleſia: longè enim facilius eſt illam hominum ſocietatem, cui omnes veræ Eccleſiæ characteres in Scriptura expreſſi conveniunt, dignoſcere, quàm omnes omninò ſinceræ doctrinæ fidei partes pervidere, ut per ſe clarum eſt. Ergo doctrina fidei ex omni parte incorrupta, malè & ineptè aſſignatur pro nota veræ Eccleſiæ.

Confirm. 3. Illud malè & ineptè aſſignatur pro nota veræ Eccleſiæ, quod nobis certò innoteſcere non poteſt, niſi per veram Eccleſiam, aliunde certò cognitam, ut patet ex terminis. Atqui doctrina fidei ſincera univerſa nonniſi per veram Eccleſiam nobis certò innoteſcere poteſt. Ergo, &c.

Prob. min. 1. Ex S. Irenæo lib. 3. cap. 4. ubi ſic ait: *Non oportet quærere apud alios veritatem, quam facilè eſt ab Eccleſia ſumere, cùm Apoſtoli, quaſi in depoſitorium dives, pleniſſimè in eam contulerint omnia quæ ſint veritatis: uti omnis quicumque velit, ſumat ex ea potum vitæ ... Quid enim? & ſi quibus de aliqua modica quæſtione diſceptatio eſſet, nonnè oporteret in antiquiſſimas recurrere Eccleſias, & ab eis de præſenti quæſtione ſumere quod certum & re liquidum eſt?* 2. Ex Tertull. lib. de præſcript. c. 21. ubi ſic loquitur: *Quid autem* (Apoſtoli) *prædicaverint ... & hic præſcribam, non aliter probari debere, niſi per eaſdem Eccleſias, quas ipſi Apoſtoli condiderunt, ipſi eis prædicando, tam viva, quod ajunt, voce, quàm per epiſtolas poſtea.* Ex S. Auguſtino in Pſal. 57. *In ventre,* inquit, *Eccleſia veritas manet. Quiſquis ab hoc ventre Eccleſiæ ſeparatus fuerit, neceſſe eſt ut falſa loquatur. Neceſſe eſt, inquam, ut falſa loquatur, qui aut concipi noluit, aut quem conceptum mater excuſſit.*

Igitur juxta S. Irenæum, vera Eccleſia eſt ſinceræ doctrinæ fidei depoſitaria. At depoſitum nonniſi per depoſitarium oſtendi poteſt. Item, juxta S. Auguſtinum, ſincera fidei doctrina latet in ſinu veræ Eccleſiæ recondita. At quod in ſinu veræ Eccleſiæ reconditum latet, non poteſt niſi per veram Eccleſiam certò innoteſcere. Ergo, &c. Ratio à priori, quam ſuggerit Tertullianus loco citato, eſt quia ſincera fidei doctrina non poteſt certò cognoſci, niſi certò cognoſcantur traditiones veræ, & veræ Scripturæ divinæ, cum ſuis veris ſenſibus. Atqui hæc omnia non poſſunt certò cognoſci niſi per veram Eccleſiam, quæ idcircò dicitur magiſtra veritatis, columna & firmamentum veritatis, &c. Ergo, &c.

Porrò non hìc immorabimur in refellendis notis aliis, quibus veram Eccleſiam diſcerni poſſe volunt ſectarii; quia vel in duabus reſoratis comprehenduntur, vel veræ Eccleſiæ communes ſunt cum omnibus aliis ſectis, quæ ſe chriſtianas nuncupant.

Obj. Tenere doctrinam fidei ex omni parte puram & integram, eſt prærogativa veræ Eccleſiæ. Ergo doctrina fidei ex omni parte pura & integra poteſt eſſe, & eſt nota veræ Eccleſiæ. *Reſp.* neg. conſ. Non enim aliquid eſſe eſt nota veræ Eccleſiæ hoc ipſo præcisè quòd eſt veræ Eccleſiæ prærogativa; quia poteſt aliquid eſſe veræ Eccleſiæ prærogativa, & tamen non habere conditiones requiſitas ad notam veræ Eccleſiæ. Una autem harum conditionum eſt, quòd prærogativa veræ Eccleſiæ ſit ad cognoſcendum facilior, quàm ipſa vera Eccleſia: nam ſi vera Eccleſia in ratione ſcilicet veræ Eccleſiæ, ad cognoſcendum facilior eſt, quàm illa prærogativa, non illa prærogativa veræ Eccleſiæ, ſed vera Eccleſia prærogativæ illius nota eſt. At doctrina fidei ex omni parte pura & integra, non eſt ad cognoſcendum facilior, ſed longè difficilior, quàm vera Eccleſia in ratione veræ Eccleſiæ. Ergo vera Eccleſia doctrinæ fidei ex omni parte puræ & integræ, non doctrina fidei ex omni parte pura & integra veræ Eccleſiæ eſt nota.

Confirmatur & illuſtratur hæc doctrina. Quòd vera Eccleſia ſit Eccleſia, extra quam nemo ſalvari poteſt, tam eſt proprietas illius quarto modo, quàm quòd ſit Eccleſia, in qua tenetur & prædicatur doctrina fidei ex omni parte pura & integra; & tamen vera Eccleſia in ratione Eccleſiæ, extra quam nemo ſalvatur, nec eſt, nec poteſt eſſe nota ſui ipſius in ratione veræ Eccleſiæ. Ratio eſt, quia vera Eccleſia in ratione Eccleſiæ, extra quam nemo ſalvatur, non eſt notior, ſed obſcurior ſe ipſa in ratione veræ Eccleſiæ: unde non ſcimus hunc cœtum hominum eſſe veram Eccleſiam, quia ſcimus illum eſſe Eccleſiam, extra quam nemo ſalvatur; ſed ſcimus hunc cœtum hominum eſſe Eccleſiam, extra quam nemo ſalvatur, quia ſcimus illum eſſe veram Eccleſiam; & profectò deciperet, qui quærenti quo certo indicio agnoſci poſſit vera Eccleſia, reſponderet agnoſci poſſe & debere ex eo quòd extra illam nemo ſalvetur.

Quod autem hìc dicimus de vera Eccleſia ſub ratione Eccleſiæ, extra quam nemo ſalvatur, pariter dicendum eſt de vera Eccleſia ſub ratione tenentis & prædicantis doctrinam fidei ex omni parte puram & integram: cùm non magis ſub una ratione, quàm ſub altera facilis ſit ad cognoſcendum, nec magis ſub una ratione, quàm ſub alia poſſit ducere in certam notitiam ſui ut veræ Eccleſiæ.

Obj. SS. Patres pro nota veræ Eccleſiæ aſſignant Scripturas. Sed hoc eſt, pro nota veræ Eccleſiæ aſſignare doctrinam fidei ex omni parte integram. Ergo, &c. *R.* Omiſſa minore, quæ falsò ſupponit univerſam fidei doctrinam in Scripturis divinis contineri, neg. maj. Nam ſi Patres pro nota veræ Eccleſiæ aſſignant Scripturas divinas, vel quia volunt eam oſtendi poſſe per hoc quòd Scripturas omnes divinas recipit, vel quia volunt eam oſtendi poſſe per hoc quòd Scripturas divinas ubique rectè interpretatur. Neutrum autem unquam probabitur.

Porrò quamvis prærogativa ſit veræ Eccleſiæ, quòd recipiat omnes Scripturas divinas, eaſque rectè interpretetur ubique, ſub neutra tamen ratione poteſt eſſe nota ſui ipſius ſub ratione veræ Eccleſiæ. Ratio eſt, quia vera Eccleſia ſub ratione veræ Eccleſiæ notior eſt ſe ipſa ſub ratione recipientis omnes Scripturas divinas; & eas ubique rectè interpretantis. Imò vera Eccleſia non poteſt nobis innoteſcere ſub ratione hac utraque, niſi priùs nobis innoteſcat ſub ratione veræ Eccleſiæ: nec certò ſcimus aut ſcire poſſumus hunc cœtum hominum Scripturas omnes divinas recipere, eaſque ubique interpretari rectè, niſi quia certò ſcimus, aut ſcire poſſumus hunc cœtum hominum eſſe veram Eccleſiam, cujus prærogativa eſt, quòd Scripturas omnes divinas recipiat, eaſque rectè interpretetur ubique.

Patres itaque non Scripturas divinas aſſignant pro nota veræ Eccleſiæ, ſed de ea diſputantes contra hæreticos, volunt eam eſſe ab omnibus aliis ſectis diſcernendam per certos characteres ei ſoli convenientes, eaque notiores, puta per hoc quòd ſit perpetua, una,

ſancta,

ſancta, ubique diffuſa, & ab Apoſtolis fundata. Qui veræ Eccleſiæ characteres clarè exprimuntur in Scripturis illis, quas recipiunt hæretici, contra quos Patres diſputant. Hanc veræ Eccleſiæ diſcernendæ viam, quam inierunt Patres, nos quoque inimus; & cùm eam ingredi nolunt hæretici, ſeſe extra veram Eccleſiam vagari, manifeſtè oſtendunt.

Obſ. Notæ, quas aſſignant hæretici, ſi non ſeparatim, ſaltem collectim ſumptæ, ſufficiunt ad oſtendendam veram Eccleſiam. *Reſp.* neg. Nam notæ illæ collectim ſumptæ, faciunt totum partim ignotius ipſa vera Eccleſia, partim veræ Eccleſiæ commune cum aliis ſectis. Talem autem collectionem ad oſtendendam veram Eccleſiam prorſus ineptam eſſe nemo non videt.

DISPUTATIO VIII.

De Romano Pontifice, & Conciliis.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrùm Petrus à Chriſto primatum in univerſa Eccleſia acceperit.

NEgat Lutherus, & cum eo negant alii omnes ſectarii, qui poſt eum adversùs Eccleſiam inſurrexere. Affirmant verò catholici doctores omnes, quibus præeunt Patres omnes tam græci, quàm latini. Unde B. Petri primatus negari non poteſt ſine manifeſta, eaque pernicioſiſſima hæreſi, quam refutabimus ſequentibus paragraphis.

§. I.

Probatur B. Petri primatus ex verbis Chriſti Matth. cap. 16.

Matth. cap. 16. Chriſtus Petrum divinitatem ejus apertè confeſſum, ſic alloquitur: *Beatus es Simon Bar-jona: quia caro & ſanguis non revelavit tibi, ſed Pater meus, qui in cœlis eſt. Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.* Atqui Chriſtus his verbis ſub metaphora ædificii & fundamenti Petro in præmium confeſſionis ejus promittit primatum univerſæ Eccleſiæ: nam quod eſt fundamentum in ædificio, ideſt, caput in corpore, pater-familias in domo, rector in civitate, & rex in regno.

Confirm. Ex verbis Chriſti manifeſtum eſt, Eccleſiam incumbere Petro, ſicut ædificium incumbit fundamento, ſeu Petrum preſtare Eccleſiæ, quod fundamentum præſtat ædificio. Atqui fundamentum regit & ſuſtentat ædificium. Ergo Petrus regit & ſuſtentat Eccleſiam. Sed, hoc eſt, habere Eccleſiæ primatum. Ergo, &c. Hoc argumentum ſuggerit Gregorius Magnus epiſtolarum lib. 4. c. 76. ubi ſic ait: *Cunctis Evangelium ſcientibus liquet, quòd voce dominica ſancto & omnium Apoſtolorum Petro principi Apoſtolo totius Eccleſiæ cura commiſſa eſt: ipſi quippe ... dicitur:* Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.

Obj. Hoc loco per to *petram* malè intelligitur Petrus, ſed intelligi debet Chriſtus, vel fidei confeſſio, vel omnis homo fidelis. *Reſp.* neg. Nam quòd intelligendus ſit Petrus, ſatis ſuperque conſtat ex Patribus: cùm omnes, unico fortaſsè excepto, Petrum intelligant, pro quo conſuli poſſunt Bellarminus, & Valentia. Nobis hîc ſufficiet ex latinis Tertull. lib. de præſcript. cap. 22. ubi dicit: *Latuit aliquid Petrum, ædificandæ Eccleſiæ petram dictum?* Et ex græcis Gregorius Nazianz. orat. de moderatione in diſputatione ſervanda, ubi hæc habet de Petro: *Vides quemadmodum ex Chriſti diſcipulis magnis utique omnibus & excelſis, atque electione dignis, hic Petra vocetur, atque Eccleſiæ fundamenta fidei ſua credita habeat.*

Dices 1. Si Chriſtus per petram Petrum intellexiſſet, non dixiſſet: *Tu es Petrus*, ſed, *Tu es petra.* *Reſp.* Criſtum, dixiſſe, *Tu es petra, & ſuper hanc petram, &c.* Cùm enim ſyriacè loqueretur, dixit, *Tu es cephas, & ſuper hoc cepha, &c.* Cephas autem ſyriaca lingua ſignificat rupem ſeu petram duriſſimam.

At inquies. Si ita eſt, quare latinus interpres non vertit, *Tu es petra?* *Reſp.* Non vertiſſe, quia non vertit ex ſyriaco, ſed ex græco codice, & græcus codex habet: σὺ εἶ πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ, &c. Sic autem vertit græcus interpres, quia græca lingua lapis æquè ſignificatur per πέτρος & πέτρα, & interpreti commodius viſum eſt homini nomen maſculinum tribuere, & dicere, non σὺ εἶ πέτρα, ſed σὺ εἶ πέτρος, noluit tamen vertere καὶ ἐπὶ τῷ πέτρῳ, ſed vertit καὶ ἐπὶ τῇ πέτρᾳ ad vitandam ambiguitatem. Hæc autem vox πέτρα, non aliud quàm lapidem duriſſimum ſignificat; unde ambigua eſſe non poteſt.

Dicens. Origen. tract. 1. in Matth. exponens hæc verba, *Super hanc petram*, dicit petram eſſe eum omnem, qui Chriſti imitator eſt: *Nomen*, inquit, *ducunt à petra, quicumque ſunt imitatores Chriſti, qui eſt petra ſpiritualis, comitans eos, qui ſalvi fiunt, ut ex ea bibant potum ſpiritualem.* Superiùs dixerat: *Petra eſt quiſquis Chriſti diſcipulus .... & ſuper talem petram conſtruitur omnis Eccleſiaſtica doctrina.. In unoquoque enim perfecto .... à Deo ædificatur Eccleſia. Quòd ſi ſuper unum illum Petrum tantùm exiſtimas ædificari totam Eccleſiam, quid dicturus es de Joanne filio tonitrui, & Apoſtolorum unoquoque?* R. Originem hîc illud, *Super hanc petram*, non litteraliter, ſed allegoricè interpretari de iis, qui diſcipuli ſunt & imitatores Chriſti, cujus doctrina & gratia in propoſito ipſum ſequendi, & piè ſancteque vivendi confirmantur. At alibi, nempe hom. 5. in Exod. verba illa, *Super hanc petram*, litteraliter interpretans, ea de ſolo Petro intelligit: ſic enim habet: *Vide magno illi Eccleſiæ fundamento, & petræ ſolidiſſimæ, ſuper quam Chriſtus fundavit Eccleſiam, quid dicatur à Domino. Modicæ, inquit, fidei, quare dubitaſti?*

Dices. S. Auguſtinus illud, *Super hanc petram*, cenſuit potiùs de Chriſto, quàm de Petro intelligendum eſſe, ut patet ex lib. 1. retract. cap. 21. ubi ſic loquitur: *In hoc libro* (quem contra epiſtolam Donati ſcripſerat) *dixi in quodam loco de Apoſtolo Petro, quòd in illo tanquam in petra fundata ſit Eccleſia: qui ſenſus etiam cantatur ore multorum in verſibus beatiſſimi Ambroſii, ubi de Gallo gallinaceo ait:* Hoc ipſa petra, Eccleſia canente, culpam diluit. *Sed ſcio me poſtea ſæpiſſimè ſic expoſuiſſe quod à Domino dictum eſt:* Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, *ut ſuper hunc intelligeretur, quem confeſſus eſt Petrus, dicens:* Tu es Chriſtus, Filius Dei vivi.

Reſp. 1. S. Auguſtinum primam interpretationem ſic anteponere alteri, ut hanc non contemnat, ſed unicuique liberum relinquat alterutram aſſumere: nam paulò inferiùs ſic proſequitur: *Harum autem duarum ſententiarum quæ ſit probabilior, eligat lector.*

2. S. Auguſtinum primam interpretationem alteri antepoſuiſſe ex ignorantia linguæ ſyriacæ & græcæ: nam reddens rationem majoris ſuæ in primam interpretationem propenſionis, ſic ait ibidem: *Non enim dictum eſt illi* (Apoſtolo) *Tu es petra, ſed, Tu es Petrus; petra autem erat Chriſtus, quem confeſſus Simon, ſicut eum tota Eccleſia confitetur, dictus eſt Petrus.* Neſciebat igitur Chriſtum dixiſſe, Tu es cephas, aut ſaltem to cephas ſyriacè rupem ſeu lapidem ſignificare. Item neſciebat rupem ſeu lapidem æquè ſignificari per hæc vocabula πέτρος & πέτρα.

3. Nihilominùs S. Doctorem agnoviſſe primatum B. Petri, ut patet v. g. ex lib. 2. de bapt. c. 1. ubi hæc leguntur: *Ecce ubi commemorat Cyprianus ... Apoſtolum Petrum, in quo primatus Apoſtolorum tam excellenti gratia præeminet, &c.* Et interius iſta: *Quis enim neſcit illum Apoſtolatus* (in Petro) *principatum*

culi-

cuilibet epiſcopatui præferendum. His adde, quòd ſi nunc viveret S. Doctor, & videret verſiculum illum S. Ambroſii, cujus ipſe meminit, non ore multorum tantùm, ſed ore omnium nunc cantari, proculdubio rejecta prima interpretatione, ſecundam incunctanter amplecteretur.

Dices. Nomine Petræ hìc intelligendam eſſe fidem, docent Patres; nam v.g. S. Chryſoſtomus homil. 55. in Matth. interpretans verba illa, *Et ſuper hanc petram*, ſubjicit iſta: *Ideſt, fidem atque confeſſionem*. *Reſp*. Patres, cùm docent nomine petræ hìc intelligendam eſſe fidem & confeſſionem, fidem & confeſſionem ſumunt non abſolutè, ſed relatè ad Petrum, cujus fides & confeſſio hìc laudantur à Chriſto; vel, quod eodem redit, ſumunt abſtractum pro concreto: unde per inde eſt ac ſi dicerent, nomine petræ intelligendum eſſe, non Petrum præciſè, ſed Petrum rectè credentem, & fidem ſuam rectè profitentem; neque Eccleſiam fundatam eſſe in Petro præciſè, ſed in Petro rectè credente, & rectè fidem ſuam profitente; quod verum eſt, & nos cum Patribus dicimus: Petrus enim eatenùs eſt fundamentum Eccleſiæ, quatenùs Eccleſiam ſuſtentat; effectus enim fundamenti primarius eſt ædificium ſuſtentare. Eccleſia autem ſuſtentatur non à Petro præciſè, ſed à Petro rectè credente, & fidem ſuam rectè profitente; & Petrus eatenùs ſuſtentat Eccleſiam, quatenùs fratres ſuos ſeu fideles confirmat & continet in vera fide, quod facit rectè credendo, & fidem ſuam rectè profitendo,

§. II.

Primatus Petri probatur ex verbis Chriſti ſubſequentibus eod. c. 16. Matth.

Poſt verba §. 1. laudata, ſic proſequitur Chriſtus: *Et tibi dabo claves regni cœlorum. Et quodcumque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis: & quodcumque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis*. At nomine clavium intelligitur primatus, ſeu ſuprema poteſtas, ut patet 1. ex verbis ſubſequentib. *Quodcumque ligaveris, &c.* 2. Ex Iſaia c. 22. ubi futura Eliacim in ſummum ſacerdotium promotio ſic exprimitur: *Dabo claves domus David ſuper humerum ejus: & aperiet, & non erit qui claudat: & claudet, & non erit, qui aperiat*. 3. Ex Apocal. c. 3. ubi ſic quoque exprimitur ſuprema Chriſti poteſtas; *Hæc dicit ſanctus & verus, qui habet clavem David, qui aperit, & nemo claudit; claudit, & nemo aperit*. Porrò verba Chriſti ad Petrum directa: *Tibi dabo claves regni cœlorum*, & *Quodcumque ligaveris, &c.* manifeſtè æquivalent iſtis, Tibi dabo claves regni cœlorum: claudes, & nemo aperiet: aperies, & nemo claudet; & in eo tantùm ab illis diſcrepant, quòd clariora ſunt, quia in eis non continuatur, ſed explicatur metaphora clavium.

Obj. 1. Hæc Chriſti verba: *Tibi dabo claves regni cœlorum*, non diriguntur ad perſonam Petri, ſed ad Eccleſiam. *R.* Hoc eſſe falſum, ut manifeſtum eſt ex contextu. Cùm enim dicit Chriſtus: *Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversùs eam, & tibi dabo claves regni cœlorum, &c.* Nonne clarum eſt, hæc verba, *Tibi dabo claves, &c.* ad eum dirigi ad quem diriguntur illa, *Et ego dico tibi, quia tu es Petrus*. Manifeſtè autem diriguntur ad perſonam Petri. Ergo, &c. Prætereà, eidem dictum eſt: *Tibi dabo claves, &c.* cui paulò inferiùs dicitur: *Vade poſt me, ſatana*. Atqui non Eccleſiæ, ſed Petro in propria perſona dicitur, *Vade, &c.* Ergo non Eccleſiæ, ſed Petro in propria perſona dictum eſt, *Tibi dabo claves, &c.* Hoc argumentum ſuggerit S. Auguſtin. lib. 2. contra Gaudent. c. 22. ubi ait: *Nunquid melior eſt Razias quàm Petrus Apoſtolus, qui ubi dixit*, Tu es Chriſtus Filius Dei vivi, *tam beatus à Domino appellatus eſt, ut claves regni cœlorum accipere mereretur: nec tamen ideò creditur imitandus, ubi mox eodem momento reprehenſus audivit*: Vade poſt me ſatana. Et ante S. Auguſtinum S. Hilarius tract. in Pſal. 131. n. 4. *Tanta ei* (Chriſto) *religio fuit pro humani generis ſalute patiendi, ut Petrum primum Filii Dei confeſſorem, Eccleſiæ fundamentum, cœleſtis regni janitorem, & in terreno judicio judicem cœli, Satanæ convici nuncuparet*.

Dices. Quando Chriſtus dixit Petro, *Tibi dabo claves regni cœlorum*, Petrus repræſentabat Eccleſiam. *R.* diſt. Petrus repræſentabat Eccleſiam, ſicut legatus repræſentat principem, cujus nomine, non ſuo, accipit claves civitatis, & accipiendo nihil ſibi acquirit, ſed acquirit ſoli principi, cujus gerit perſonam, & in cujus ditionem venit civitas, N. Petrus repræſentabat Eccleſiam, ut princeps verbi grat. repræſentat regnum, cui cenſetur promitti id, quod principi in publicam utilitatem, & regni adminiſtris communicandum promittitur, C.

Dices. Atqui tunc Petrum primo modo repræſentaſſe Eccleſiam, docet S. Auguſtin. tract. 50. in Joan. Nam ibi ſic loquitur: *Si in Petro non eſſet Eccleſiæ ſacramentum, non ei diceret Dominus: Tibi dabo claves regni cœlorum. Quæcumque ſolveris in terra, ſoluta erunt & in cœlo; & quæcumque ligaveris in terra, ligata erunt & in cœlo. Si hoc Petro tantùm dictum eſt, non facit hoc Eccleſia. Si autem & in Eccleſia fit... Petrus quando claves accepit, Eccleſiam ſanctam ſignificavit*. *R.* neg. Itaque, juxta S. Doctorem, quando Dominus dixit Petro, *Tibi dabo claves regni cœlorum*. Petrus repræſentabat quidem Eccleſiam, at non repræſentabat illam ut Legatus vel Vicarius, ſed ut ſupremus illius paſtor, & rector generalis futurus, ut evidenter oſtenditur. 1. Ex tract. 124. qui eſt ultimus in eund. Joan. ubi legitur: *Eccleſiæ Petrus Apoſtolus propter Apoſtolatus ſui primatum gerebat figurata generalitate perſonam*. 2. Ex enarratione 1. in Pſal. 108. ubi dicitur: *Cujus* (Eccleſiæ) *ille* (Petrus) *agnoſcitur in figura geſtaſſe perſonam, propter primatum, quem in diſcipulos habuit*.

Obj. 2. Chriſtus, per hæc verba, *Tibi dabo claves regni cœlorum*, nihil promiſit Petro, quod non promiſerit cæteris Apoſtolis. Ergo Chriſtus, per hæc verba, *Tibi dabo, &c.* primatum minimè promiſit. Neg. ant. *Prob.* Petrus, nomine omnium Apoſtolorum dixit, *Tu es Chriſtus Filius Dei vivi*. Ergo nomine omnium Apoſtolorum audivit, *Tibi dabo claves, &c.* Non enim hoc audivit, *Tibi dabo, &c.* Niſi quia illud dixit, *Tu es Chriſtus, &c.* Nam Chriſtus nonniſi ad remunerandam divinitatis ſuæ confeſſionem, claves regni cœlorum promiſit. Ergo, &c. *R.* neg. ant. Et dico Petrum Chriſto Apoſtolos, quem eum eſſe dicerent, interroganti, reſpondiſſe ſuo nomine, nec acceptâ ab aliis reſpondendi provincia, & cùm alii omnes adhuc ignorarent quid eſſet reſpondendum, neque ex humana deliberatione, ſed ex revelatione & inſtinctu divino reſpondiſſe primum & ſolum. Petrus igitur in propria perſona divinitatem Chriſti confeſſus eſt, & propter ſuam confeſſionem meruit à Chriſto in propria perſona audire, *Tibi dabo claves*, atque ita in propria perſona accepit promiſſionem clavium. Poteſt tamen aliquo ſenſu dici reſpondiſſe nomine omnium, quia caput erat & princeps cæterorum, & cæteri reſponſioni ejus ſilentio ſuo acquieverunt: quod non impedit, quominùs in propria perſona, primus & ſolus reſponderit.

Dices. Quod Chriſtus promittit, Matth. c. 16. per hæc verba, *Tibi dabo claves, &c.* dat, ejuſd. Matth. c. 18. per iſta alia: *Quæcumque alligaveritis ſuper terram, erunt ligata & in cœlo: & quæcumque ſolveritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlo*. Atqui hìc non ſoli Petro, ſed omnibus Apoſtolis Chriſtus dat poteſtatem ligandi & ſolvendi. Ergo illic, nempe Matth. c. 16. Chriſtus non ſoli Petro, ſed omnibus Apoſtolis in communi promittit poteſtatem illam; adeòque ipſi Petro nihil peculiare promittit. *Reſp.* neg. maj. Nam Matth. c. 18. Chriſtus nihil dat Apoſtolis, ſed ſolùm promittit illis, & eorum ſucceſſoribus ampliſſimam ligandi, & ſolvendi poteſtatem. Quòd autem tunc Chriſtus Apoſtolis nihil dederit, manifeſtum eſt ex eo, quòd poſt verba illa à Chriſto prolata, Apoſtoli manſerint adhuc diu homines privati, & nullam habuerint eccle-

eccleſiaſticam poteſtatem : non enim facti ſunt ſacerdotes, niſi in ultima cœna ; nec facti ſunt paſtores & epiſcopi, niſi poſt reſurrectionem Domini.

§. III.

Primatus Petri probatur ex cap. 21. Joannis.

Joan. cap. 21. legitur : *Dicit Simoni Petro Jeſus : Simon Joannis, diligis me plus his ? Dicit ei : Etiam, Domine, tu ſcis quia amo te. Dicit ei : Paſce agnos meos. Dicit ei iterum : Simon Joannis, diligis me ? Ait illi : Etiam, Domine, tu ſcis quia amo te. Dicit ei : Paſce agnos meos. Dicit ei tertiò : Simon Joannis, amas me ? Contriſtatus eſt Petrus, quia dixit ei tertiò, Amas me ? Et dixit ei : Domine, tu omnia noſti : tu ſcis quia amo te. Dixit ei : Paſce oves meas. Amen, amen, dico tibi, cùm eſſes junior, cingebas te, &c.* Atqui Chriſtus per hæc verba : *Paſce agnos meos, paſce oves meas*, promittit Petro primatum & juriſdictionem in univerſam Eccleſiam. Ergo, &c.

Prob. ſubſ. 1. enim hæc verba : *Paſce agnos meos, paſce oves meas*, diriguntur ad perſonam Petri : diriguntur enim ad eum cui dicitur : *Amas me ? Diligis me plus his ? Amen, amen dico tibi, cum eſſes junior, &c.* Iſta autem dici ſoli Petro, luce meridiana clarius eſt.

At inquies. Petrus ipſe epiſt. 1. c. 5. hortatur conſeniores ad paſcendum gregem Dei. Ergo non ſoli Petro, ſed omnibus Eccleſiæ prælatis dictum eſt : *Paſce oves meas. Reſp.* Petrum conſeniores hortari, ut paſcant gregem Dei non univerſalem, ſed particularem ſibi commiſſum : *Paſcite*, inquit, *qui in vobis eſt, gregem Dei.* Unde neg. conſ.

At inquies iterùm. S. Auguſtinus lib. de agone Chriſtiano cap. 30. dicit expreſsè illud : *Amas me ? Paſce oves meas*, non ſoli Petro, ſed omnibus Eccleſiæ paſtoribus dictum eſſe : *Non ſine cauſa*, inquit, *inter omnes Apoſtolos hujus Eccleſiæ catholicæ perſonam ſuſtinet Petrus : huic enim Eccleſiæ claves regni cœlorum datæ ſunt, cùm Petro datæ ſunt ; & cùm ei dicitur*, Amas me ? Paſce oves meas. *Reſp.* Juxta mentem S. Doctoris, Petrum Eccleſiæ perſonam ſuſtinuiſſe, non ut legatum ejus, vel vicarium, ſed ut principem illius, & ſupremum moderatorem, adeòque, juxta S. Doctorem, cùm Petro dictum eſt, *Amas me ? Paſce oves meas*, Petrum omnes alios Eccleſiæ paſtores repræſentaſſe, non ut eorum legatum vel vicarium, ſed ut Eccleſiæ univerſæ principem & paſtorem ſupremum, à quo in partem ſollicitudinis vocari poſſent & deberent. Unde juxta S. Auguſtinum, illud, *Amas me ? Paſce oves meas*, primò & principaliter dictum eſt Petro in propria perſona, ſecundariò verò omnibus aliis Eccleſiæ paſtoribus in perſona Petri, tanquam principis & paſtoris ſupremi illos repræſentantis, & accipientis paſcendi gregis Chriſti poteſtatem, non qua ſolus uti, ſed quam aliis communicare poſſet & deberet.

2. Per το paſcere, Chriſtus intellexit præeſſe & regere. Cùm enim Chriſtus ait : *Paſce oves meas*, perinde eſt ac ſi diceret : Paſtor eſto ovium mearum. At paſtoris eſt non ſolùm ovibus pabula præbere, ſed etiam eas ducere & reducere, eas tueri, & baculo caſtigare. *Breviter*, qui paſtorem agit, ovibus præeſt, eaſque regit. Unde Evangeliſta uſus eſt voce quæ græca lingua ſignificat paſcere præſidendo : *ποίμαινε τὰ πρόβατά μου*. Hoc igitur verbo, *Paſce*, Chriſtus inſtituit principatum eccleſiaſticum, & confert authoritatem regendi Eccleſiam, ſimulque præcipit ei, cui authoritatem illam confert, ut Eccleſiæ præſit ; & quia præeſſe & ſubeſſe correlativa ſunt, ſimul quoque & indiviſibiliter præcipit Eccleſiæ, ut ſubſit illi, cui præſidendi præceptum imponitur.

Dices. Paſcere nihil aliud eſt, quàm cibos miniſtrare, quod inferioris officium eſt, non ſuperioris. Ergo Chriſtus per hoc verbum, *Paſce*, nullam authoritatem tribuit, adeòque per hoc verbum, *Paſce*, principatum eccleſiaſticum inſtituiſſe, gratis dicitur. *R.* neg. ant. Itaque paſcere, propriè loquendo, non eſt præcisè cibum miniſtrare : nam ſervi dominis ſuis cibos miniſtrant, nec tamen propriè dicuntur paſcere dominos ſuos : ſed è contra à dominis ſuis paſci dicuntur, quia aluntur ſumptibus dominorum ſuorum. Unde paſcere, propriè loquendo, eſt cibum procurare & providere. Providere autem ſuperioris eſt, non inferioris ; adeòque paſcere, propriè loquendo, non inferioris, ſed ſuperioris officium eſt.

3. Chriſtus per illud, *oves meas*, ſignificat univerſam Eccleſiam : cùm enim Chriſtus dicit Petro, *Paſce oves meas*, commendat illi oves omnes, ad quas extenditur pronomen *meas*. Extenditur autem ad omnes qui ſunt in Eccleſia, nullo excepto : nam nullus omninò eſt in Eccleſia, qui ovem Chriſti ſe eſſe non glorietur. Ergo cum Chriſtus dicit Petro, *Paſce oves meas*, commendat illi omnes qui ſunt in Eccleſia, nullo excepto. Ergo, quod idem eſt, commendat illi univerſam Eccleſiam, adeòque per illud, *oves meas*, univerſam Eccleſiam intelligit.

Dices. Jure divino juriſdictio eccleſiaſtica diviſa fuit inter Petrum & Paulum, ut patet ex Galat. c. 2. ubi Paulus dicit : *Cum vidiſſent quod creditum eſt mihi Evangelium præputii, ſicut & Petro circumciſionis, &c.* Ergo falſum eſt quòd Chriſtus per illud, *Paſce oves meas*, Petro contulerit authoritatem regendi univerſam Eccleſiam. *Reſp.* neg. ant. Nam Paulus verbis laudatis nihil aliud ſignificat, quàm ſe principaliter deſtinatum eſſe ad prædicandum gentibus : ſic Petrus principaliter deſtinatus erat ad prædicandum Judæis.

Nota. 1. Apoſtoli omnes omnibus hominibus prædicare jure divino potuerunt. Inter Apoſtolos tamen diſtributæ fuerunt provinciæ, ut ſic Evangelium toto Orbe & faciliùs & celerius prædicaretur. 2. Et ita Paulus ſic fuit principaliter deſtinatus ad prædicandum gentibus, ut etiam Judæis prædicare potuerit, quod re ipſa fecit, imò ſolebat Judæis priùs prædicare, quàm gentibus, nec ad gentes ſe convertere, niſi poſtquam repulſam paſſus erat à Judæis. Similiter Petrus ita ad prædicandum Judæis deſtinatus fuit principaliter, ut potuerit etiam gentibus prædicare, & ad id ſe deſtinatum fuiſſe, expreſsè dicit Act. c. 15. *Scitis*, inquit, *quoniam ab antiquis diebus Deus in nobis elegit, per os meum audire gentes verbum Evangelii, & credere.* Et quòd re ipſa gentilibus & quidem primus prædicaverit, conſtat ex Act. cap. 10. ubi narratur Cornelii Centurionis ad fidem converſio.

§. IV.

Primatus Petri probatur ex Patribus græcis & latinis.

Primatum univerſæ Eccleſiæ Petro datum eſſe, tenent magna inter ſe conſenſione Patres tum græci, tum latini. Brevitatis cauſa hic pro Græcis unus erit Chryſoſtomus. Hom. 55. ad hæc Chriſti verba : *Quæcumque ligaveris ſuper terram, &c.* ſic ait : *Quæ Deus concedere ſolus poteſt, peccatorum ſcilic. remiſſionem, & ut Eccleſia tot tantiſque fluctibus impetu irrumpentibus immobilis maneat, cujus paſtor & caput piſcator homo atque ignobilis, terrarum Orbe reluctante, adamantis naturam firmitate ſuperet, hæc, inquam, omnia, quæ ſolius Dei ſunt, ſe pollicetur* (Chriſtus) *daturum.* Et pro Latinis unus Auguſtinus ſerm. 13. de verbis Domini. *Idem ergo*, inquit, *Petrus à petra, cognominatus Beatus, Eccleſiæ figuram portans, Apoſtolatus principatum tenens, continuò poſt, &c.*

Obj. S. Cyprianus lib. de unitat. Eccleſ. docet cæteros Apoſtolos Petro pares fuiſſe honore & poteſtate : *Hoc*, inquit, *erant utique & cæteri Apoſtoli, quod fuit Petrus, pari conſortio præditi & honoris & poteſtatis.* Ergo juxta S. Cyprianum, Petrus fuit tantùm inter Apoſtolos ut primus inter pares, adeòque non accepit primatum Eccleſiæ cum certa ſcilicet præeminentia, vi cujus cæteris Apoſtolis ſuperior extiterit, eique cæteri Apoſtoli cum membris aliis omnibus Eccleſiæ ſubjecti fuerint.

Reſp. 1. S. Cyprianum agnoviſſe in Petro primatum, quo ſuperior extitit cæteris Apoſtolis, eique ſubjecti fuerunt cæteri Apoſtoli cum aliis fidelibus omnibus,

ut probari poteſt multis ex locis, & hìc probatur ex epiſt. ad Quintum, ubi ſic loquitur S. Martyr: *Nec Petrus quem primum Dominus elegit, & ſuper quem ædificavit Eccleſiam ſuam, cùm ſecum Paulus de circumciſione diſceptaret, poſtmodùm vindicavit ſibi aliquid inſolenter, aut arroganter aſſumpſit, ut diceret ſe primatum tenere, & obtemperari à novellis & poſteris ſibi potiùs debere.* Quibus verbis expreſsè aſſerit Petrum eſſe fundamentum Eccleſiæ. Petrum autem eſſe fundamentum Eccleſiæ, aliud non eſt, quàm Petrum eſſe Eccleſiæ rectorem, & paſtorem ſupremum. Et idcircò Petrum impensè commendat, quòd Paulo ipſum reprehendenti, & verum dicenti, humiliter conſenſerit; quamvis ipſe primatum cum tanta ſuper cæteros præminentia teneret, utpotè Eccleſiæ univerſæ paſtor & rector ſupremus; neque illum ſuum primatum obtendens, dixerit ab aliis ſe non corrigi, ſed potiùs ſibi obtemperari debere. Hanc fuiſſe S. Martyris mentem patet ex S. Auguſtino lib. 2. de bapt. cap. 1. ubi recitato hoc loco, ſic ait: *Ecce ubi commemorat Cyprianus, quod etiam nos in Scripturis ſanctis didicimus, Apoſtolum Petrum, in quo primatus Apoſtolorum tam excellenti gratia præeminet, aliter, &c.*

Reſp. itaque 2. Juxta S. Cyprianum, & alios Patres, cæteros Apoſtolos honore & poteſtate pares fuiſſe Petro in aliquo ſenſu, ſed ſimul impares & inferiores fuiſſe. Fuerunt quidem pares honore, quatenùs tam immediatè à Chriſto ad apoſtolatum promoti fuerunt, & ab eo tam immediatè miſſionem ſuam acceperunt, quàm ipſe Petrus. Item fuerunt pares poteſtate, quia eandem ligandi & ſolvendi poteſtatem acceperunt, illamque non in una aut altera tantùm Orbis parte, ſed ubique terrarum cum omnibus aliis eccleſiaſticis muniis legitimè exercere potuerunt. At ſimul inferiores fuerunt quantùm ad duo. Et 1. quidem, quia Petrus juriſdictionem in univerſam Eccleſiam accepit, ut ordinariam, & uſque ad Mundi conſummationem duraturam, adeòque ad omnes ejus ſucceſſores uſque ad finem Mundi tranſituram: cæteri verò Apoſtoli juriſdictionem illam acceperunt tantùm ut extraordinariam, & quaſi delegatam: unde ſucceſſores eorum Epiſcopi non habent eandem juriſdictionis amplitudinem, & juriſdictionem quam habent, exercere non poſſunt niſi in ſuis diœceſibus. 2. Quia Petrus conſtitutus fuit à Chriſto, ut poſt ipſum eſſet fundamentum & caput Eccleſiæ, atque ovilis dominici paſtor. Unde ſequitur Petrum fuiſſe fundamentum, caput, & paſtorem cæterorum Apoſtolorum; cùm tam fuerint de Eccleſia & de ovibus Chriſti, quàm alii fideles.

§. V.

Solvuntur objectiones reliquæ.

Obj. 1. Solus Chriſtus dici poteſt Petra ſeu fundamentum Eccleſiæ. Ergo, &c. *Probabis ant.* Ex Apoſtolo 1. Cor. cap. 3. *Fundamentum*, inquit, *aliud nemo poteſt ponere, præter id quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Jeſus. Reſp.* Duplex diſtinguenda eſt petra ædificium Eccleſiæ ſuſtentans; una ſcil. primaria ac principalis, quæ nulli alteri innititur, ſed ſe ipſa ſubſiſtit, & cui omnia quæ ad ædificium Eccleſiæ pertinent, innituntur, ab eaque ſuſtentantur; altera verò ſecundaria, & minùs principalis, ſed poſt Chriſtum præcipua, quæ ſe ipſa non ſubſiſtit, ſed ſuſtentatur à Chriſto, cui innititur; ſic tamen, ut reliqua omnia quæ pertinent ad Eccleſiæ ædificium, ac proinde & ipſos Apoſtolos ſuſtentet. Solus Chriſtus dici poteſt & eſt petra primo modo, & hoc dicit Apoſtolus loco laudato; quod non impedit, quominùs Petrus dici poſſit & ſit Petra ſecundo modo, juxtà promiſſionem Chriſti dicentis: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.*

Obj. 2. Cæteri Apoſtoli tam fuerunt fundamenta Eccleſiæ, quàm Petrus ipſe, juxta illud Epheſ. cap. 2. *Superædificati ſuper fundamentum Apoſtolorum. Reſp.* Omnes quidem Apoſtolos fuiſſe fundamenta ſecundaria Eccleſiæ, ſed non fuiſſe omnes ex æquo: nam inter fundamenta illa unum fuit præcipuum, & Chriſto proximum, quod à Chriſto velut fundamento totius ædificii Eccleſiæ primario & principali ſuſtentatum, reliqua omnia ad illud ædificium pertinentia, adeòque cætera illius fundamenta ſuſtentabat. Hoc autem inter fundamenta Eccleſiæ ſecundaria præcipuum & Chriſto proximum, fuit Petrus, & eſt in ſuis ſucceſſoribus. Unde ſicut Chriſtus Eccleſiæ fundamentum eſt modo præſtantiori quàm Petrus, quia ipſum Petrum ſuſtentat, ipſe à nemine ſuſtentatus; ita Petrus fundamentum eſt Eccleſiæ modo præſtantiori quàm cæteri Apoſtoli, quia non cæteri Apoſtoli ipſum ſuſtentarunt, ſed ipſe ſuſtentavit cæteros Apoſtolos. Item ſicut Chriſtus ſolus eſt in ratione fundamenti Eccleſiæ primarii & principalis; ita Petrus ſolus eſt in ratione fundamenti ſecundarii Eccleſiæ præcipui, & poſt Chriſtum primi. Denique ſicut Petrus non eſt Eccleſiæ fundamentum niſi cum ſubordinatione ad Chriſtum; ita nec cæteri Apoſtoli fuerunt Eccleſiæ fundamenta, niſi cum ſubordinatione ad Petrum: ſicut enim Chriſtus eſt paſtor, caput & fundamentum Petri; ita Petrus fuit paſtor, caput & fundamentum cæterorum Apoſtolorum.

Dices. Cæteri Apoſtoli, tam à Chriſto immediatè acceperunt, & ſcripto vel viva voce tradiderunt doctrinam, per quam conſervatur Eccleſia, quàm ipſe Petrus. Item cæteri Apoſtoli tam fuerunt univerſæ Eccleſiæ paſtores, & tam legitimè exercere potuerunt munia omnia apoſtolica in toto terrarum Orbe, quàm ipſe Petrus. *R. ad* 1. Ita eſſe, & in hoc cæteros Apoſtolos Petro pares fuiſſe: ſed quid inde? *R. ad* 2. cæteros quidem Apoſtolos fuiſſe paſtores univerſæ Eccleſiæ; ſed non fuerunt eodem modo, quo fuit Petrus: Petrus enim fuit primus & ordinarius univerſæ Eccleſiæ paſtor: cæteri verò Apoſtoli non fuerunt univerſæ Eccleſiæ paſtores, niſi ut legati, & cum ſubordinatione ad Petrum, ut primum & ordinarium univerſæ Eccleſiæ paſtorem, adeòque ipſorum caput: unde tam illos, quàm cæteros fideles, cum authoritate poterat & debebat regere & docere, juxta illud Chriſti præceptum Luc. cap. 22. *Et tu aliquando converſus confirma fratres tuos*; ubi per to *fratres tuos*, cæteros Apoſtolos Chriſtus potiſſimùm intelligit, ut patet ex contextu.

Obj. 3. Claves regni cœlorum non Petro, ſed Eccleſiæ à Chriſto datæ fuerunt. Nego *Probabis*. Si non Eccleſiæ, ſed Petro datæ fuerunt, moriente Petro perierunt, & ſic poſt Petri mortem non remanſit in Eccleſia ligandi & ſolvendi poteſtas. *R.* neg. ſequ. Itaque moriente Petro non perierunt claves, quas à Chriſto acceperat, ſed remanſerunt poſt ejus mortem, & ad legitimos ejus ſucceſſores hactenùs tranſierunt, & tranſibunt uſque ad finem Mundi. Claves autem illæ ad legitimos Petri ſucceſſores tranſeunt, non per novam traditionem, ſed vi antiquæ inſtitutionis à Chriſto factæ: Chriſtus enim cùm dicebat, Matth. cap. 16. *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam*, & Joan. cap. 21. *Paſce oves meas*; non ſolùm Petrum ipſum, ſed etiam omnes legitimos Petri ſucceſſores alloquebatur: unde non. ſolùm ipſi Petro, ſed etiam omnibus legitimis ſucceſſoribus ejus promittebat, Matth. cap. 16. & dabat Joan. cap. 21. primatum univerſæ Eccleſiæ.

Breviter. Chriſtus promiſit & dedit Petro univerſæ Eccleſiæ primatum, & ſimul voluit, atque conſtituit, ut omnes ejus legitimi ſucceſſores, hoc ipſo præcisè quòd eſſent legitimè electi, eundem illum primatum acciperent & haberent. Unde primatus ille, quandiu ſedes vacat, dici debet remanere in manibus Chriſti, è quibus tranſit ad Pontificem, hoc ipſo quòd legitimè electus eſt, non quia eam de novo tradit Chriſtus, ſed quia antiquitùs conſtituit ut tranſiret; vel, ſi vis, conſtituit, ut eſſet Pontificis legitimè electi, hoc ipſo quòd eſſet legitimè electus. Sed ex data occaſione ſit adbuc

§. VI.

§. VI.

Primatus Petri in univerſam Eccleſiam tranſiit ad ejus ſucceſſores.

Prob. 1. Ex verbis Chriſti Matth. cap. 16. *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adverſus eam.* Quibus verbis Chriſtus promittit duo, videlicet Eccleſiam fundatum iri in Petro, & hanc Eccleſiam, quæ fundabitur in Petro, fore perpetuam: illud enim: *Et portæ inferi, &c.* De perpetuitate Eccleſiæ intellexere unanimiter omnium ætatum orthodoxi. Unde ſic argumentor. Chriſtus Matth. cap. 16. promittit Petrum fore fundamentum Eccleſiæ, quam promittit fore perpetuam. Ergo promittit Petrum fore fundamentum Eccleſiæ perpetuæ. Ergo promittit Petrum fore fundamentum perpetuum: nam ædificii perpetui fundamentum perpetuum eſſe neceſſe eſt. Ergo Petrus vi promiſſionis Chriſti futurus fuit fundamentum perpetuum Eccleſiæ, vel in propria perſona, vel in perſona ſucceſſorum ſuorum. Atqui non potuit eſſe futurus fundamentum perpetuum Eccleſiæ in propria perſona; aliquando enim moriturus fuit, adeòque ceſſaturus ab officio fundamenti. Ergo futurus fuit fundamentum perpetuum Eccleſiæ in perſona ſucceſſorum ſuorum. Ergo vi promiſſionis Chriſti, omnes Petri ſucceſſores ſunt fundamentum Eccleſiæ. Ergo vi promiſſionis Chriſti omnes Petri ſucceſſores habent primatum Eccleſiæ: nam eſſe Eccleſiæ fundamentum, & habere primatum Eccleſiæ, ſunt unum & idem, ut ſuo loco oſtenſum eſt.

Prob. 2. Ex verbis Chriſti Joan. cap. 21. *Paſce oves meas*, quibus, ut ſuo loco probatum eſt, Chriſtus Petrum conſtituit ſupremum in terris paſtorem & rectorem Eccleſiæ ſuæ. Conſtituit autem abſque ulla temporis limitatione, & ex intentione providendi Eccleſiæ ſuæ pro omni tempore, pro quo duratura eſt. Ergo vi inſtitutionis Chriſti Petrus eſt ſupremus in terris paſtor & rector Eccleſiæ uſque ad finem Mundi, cùm Eccleſia perpetuò uſque ad finem Mundi duratura ſit. Atqui Petrus nec eſt, nec poteſt eſſe in propria perſona ſupremus paſtor, & rector Eccleſiæ uſque ad finem Mundi; cum jam à multis ſæculis mortem martyrio obierit, & ita jam à multis ſæculis ceſſarit à munere paſtoris & rectoris Eccleſiæ. Ergo ſupereſt, ut Petrus ſit in ſucceſſoribus ſuis ſupremus Paſtor, &c. Ergo, quod idem eſt, vi inſtitutionis Chriſti, ſucceſſores Petri ſunt ſupremi in terris paſtores & rectores Eccleſiæ. Munus igitur ſupremi paſtoris & rectoris Eccleſiæ à Chriſto collatum Petro, non deſiit eo moriente, ſed ad ſucceſſores ejus hactenùs tranſiit, & tranſibit uſque ad finem.

Prob. 3. Ex traditione, cujus unicum teſtem brevitatis ſtudio hìc proferimus Leonem Magnum ſerm. 2. in anniverſ. die Aſſumpt. &c. ubi ſic loquitur: *Soliditas illius fidei, quæ in Apoſtolorum principe eſt laudata, perpetua eſt; & ſicut permanet, quod in Chriſto Petrus credidit, ita permanet, quod in Petro Chriſtus inſtituit ..... Manet ergo diſpoſitio veritatis, & B. Petrus in accepta fortitudine petræ perſeverans, ſuſcepta Eccleſiæ gubernacula non relinquit.* Tum inferiùs ſic proſequitur: *Celebratur hodierna feſtivitas, ut in perſona humilitatis meæ ille intelligatur, ille honoretur, in quo & omnium paſtorum ſollicitudo cum commendatarum ſibi ovium cuſtodia perſeverat, & cujus etiam dignitas in indigno herede non deficit.*

ARTICULUS II.

Utrùm Epiſcopus Romanus ſuccedat Petro in primatu univerſæ Eccleſiæ.

Responsio.

Succedit. *Prob.* 1. Ex modò probatis. Epiſcopus aliquis ſuccedit Petro in primatu univerſæ Eccleſiæ. Nonniſi Epiſcopus Romanus. Ergo, &c. *Prob.*

min. Nam Petrus relicta Antiochia, Romæ Sedem fixit, univerſæ Eccleſiæ primatum retinens; non enim niſi per mortem naturalem ceſſavit ab officio ſupremi paſtoris. Item ſedem, quam Romæ fixerat, relicto particulari epiſcopatu Antiocheno, nunquàm aliò ante mortem tranſtulit, ſed particularis Eccleſiæ Romanæ Epiſcopus Romæ defunctus eſt. Ergo moriendo eidem ceſſit locum quoad primatum univerſæ Eccleſiæ, cui ceſſit locum quoad particularem epiſcopatum Eccleſiæ Romanæ. Ergo qui ſuccedit Petro in epiſcopatu particulari Eccleſiæ Romanæ, ſuccedit ei in primatu univerſæ Eccleſiæ. Ergo non alius, quàm Epiſcopus Romanus, &c.

Confirm. Quia ſi quis epiſcopus ſuccedit Petro in primatu univerſæ Eccleſiæ, alius eſſe non poteſt, quàm vel Antiochenus, vel Romanus Epiſcopus: Petrus enim alibi non fuit Epiſcopus, quàm Antiochiæ & Romæ; adeòque nullus alius, præter Antiochenum & Romanum, Epiſcopus dici poteſt in particulari ſucceſſor Petri. Atqui falſum eſt quòd Antiochenus Epiſcopus ſuccedat Petro in primatu univerſæ Eccleſiæ: conſtat enim ex canon. 6. Nicæni Concilii, Antiochenum Epiſcopum nunquàm niſi tertium inter Patriarchas obtinuiſſe locum. Præterea, Petrus Antiochia diſcedens, ut Romæ ſedem in perpetuum figeret, ſolum particularem epiſcopatum Antiochenum deſeruit, & ſecum univerſæ Eccleſiæ primatum, quem nonniſi moriendo relinquere poterat, detulit: unde fit ut Antiochenus Epiſcopus non ei poſſit ſuccedere, niſi in particulari epiſcopatu Antiochenæ Eccleſiæ. Ergo, &c.

Prob. 2. Ex Conciliis. 1. Patres Synodi Conſtantinopolitanæ in ſua ad Damaſum epiſtola, propria ſe illius eſſe membra confitentur: *Quoniam vos*, inquiunt, *nos velut membra propria per Deo amantiſſimi Imperatoris litteras accerſiviſtis.* Hoc autem confitendo, illum ut ſuum & totius Eccleſiæ caput agnoſcunt.

2. Patres Synodi Chalcedonenſis in ſua pariter epiſtola ad Leonem ſic ajunt: *Quibus* (epiſcopis Chalcedone congregatis) *tu quidem, ſicut membris caput, præeras in his, qui tuum tenebant ordinem.* Et inferiùs: *Inſuper & contra ipſum* (Leonem) *cui vinea* (hoc eſt univerſalis Eccleſiæ) *cuſtodia à Salvatore commiſſa eſt, extendit* (Dioſcorus) *inſaniam.*

3. Concilium Lateranenſe ſub Innoc. III. c. 5. hæc habet de Eccleſia Romana: *Diſponente Domino ſuper omnes alias ordinariæ poteſtatis obtinet principatum, utpote mater univerſorum Chriſti fidelium.*

4. Concilium Florentin. in litteris ſanctæ unionis ſic loquitur: *Definimus S. Apoſtolicam Sedem, & Romanum Pontificem in univerſum Orbem tenere primatum, & ipſum Pontificem Romanum ſucceſſorem eſſe B. Petri principis Apoſtolorum, & verum Chriſti Vicarium, totiuſque Eccleſiæ caput, & omnium Chriſtianorum patrem ac doctorem exiſtere, &c.*

5. Cap. 7. ſeſſ. 14. Concil. Trid. dicitur: *Undè meritò Pontifices maximi pro ſuprema poteſtate ſibi in univerſa Eccleſia tradita, cauſas aliquas criminum graviores ſuo potuerunt peculiari judicio reſervare.*

Prob. 3. Ex facto & ſententia Græcorum Patrum. 1. Sanctus Athanaſius ab Euſebianis in Tyria Synodo injuſtè damnatus, vel appellavit Julium Pontificem Romanum, ut volunt multi, vel Julii litteris, *ut pro ſe in judicio ipſe reſponderet*, vocatus, ut ſcribit Theodoretus lib. 2. hiſtor. Eccleſiaſt. cap. 4. aut etiam antequam à Julio litteras acciperet, ſponte Romam venit, ut ibi Julio & ejus Synodo ſe ſiſteret, contra Euſebianos, qui eum poſt Tyriam Synodum apud Julium per litteras & legatos accuſarant, cauſam ſuam ipſe defenderet. Atqui hoc facto ipſe Alexandrinæ, hoc eſt, ſecundæ Sedis Epiſcopus, Romanum Epiſcopum ut ſupremum totius Eccleſiæ moderatorem & rectorem agnovit.

2. S. Chryſoſtomus Patriarcha Conſtantinopolitanus, à Theophilo Alexandrino Patriarcha in multorum Epiſcoporum Synodo exauctoratus, Innocentium Pontificem appellavit, ut conſtat ex ejus ad eundem Innocentium epiſtola, in qua ſic loquitur: *Obſecro ut*

ſcribatis, quòd hæc tam iniquè facta, & abſentibus nobis, & non declinantibus judicium, non habeant robur, ſicut neque ſua natura habent: illi autem qui iniquè egerunt, pœna Eccleſiaſticarum legum ſubjaceant.

3. Theodoretus à Dioſcoro Alexandrino patriarcha depoſitus, per appellationem ad Leonem Pontificem confugit, ut docet ejus epiſtola ad eundem Leonem ſcripta, ubi ſic ait; *Nos humiles & puſilli ad Apoſtolicam Sedem veſtram accurrimus, ut Eccleſiarum ulceribus remedium à vobis accipiamus: vobis enim primas in omnibus tenere convenit.* Et inferiùs: *Ego Apoſtolicæ veſtræ Sedis expecto ſententiam, & oro atque obteſtor ſanctitatem tuam, ut mihi rectum, ac juſtum tribunal veſtrum invocanti opem ferat.*

Cenſuit igitur S. Chryſoſtomus, & poſt eum Theodoretus, Epiſcopum Romanum, ea quæ perperam acta erant in Synodis Orientalibus, etiam iis, in quibus præſederat Alexandrinus Patriarcha, authoritate ſua reſcindere poſſe. At Epiſcopus Romanus hoc non poterat ut Patriarcha Occidentis: manifeſtum enim eſt Epiſcopum Romanum, ut Occidentis Patriarcham, nihil juriſdictionis habere potuiſſe in Orientalem Eccleſiam. Ergo vel hoc non poterat, quod eſt contra mentem Chryſoſtomi & Theodoreti, vel poterat ut ſupremus moderator univerſæ Eccleſiæ, adeòque Chryſoſtomus & Theodoretus Epiſcopum Romanum, ut ſupremum univerſæ Eccleſiæ moderatorem agnoviſſe dicendi ſunt.

4. In eadem planè ſententia fuerunt Cyrillus Patriarcha Alexandrinus & Baſilius, ut de primo probatur ex ejus ad Celeſtinum Pontificem de Neſtorio epiſtola, in qua ſic eum alloquitur: *Non prius autem illius* (Neſtorii) *communionem palam aperteque deſeruimus, quàm hæc ipſa pietati tuæ indicaremus. Digneris proinde quid hic ſentias præſcribere; quò liquidò nobis conſtet, communicare ne nos cum illo oporteat, an verò liberè eidem denunciare, neminem cum eo communicare, qui ejuſmodi erroneam doctrinam fovet ac prædicat.* De ſecundo verò ex ejus ad S. Athanaſium epiſtola, num. 52. ubi hæc ſcribit: *Viſum eſt autem mihi conſentaneum, ut ſcribatur Epiſcopo Romæ, ut quæ hic geruntur conſideret, detque conſilium, & .... ipſe ſua authoritate uſus, viros eligat ... ad hoc quoque accommodatus, ut manſuetudine & facilitate ingenii eos, qui diſtorti & obliqui apud nos ſunt, corrigant .... omniaque ſecum habentes* neceſſaria ad ſolutionem eorum, quæ Arimini malè geſta ſunt. Quibus verbis apertè agnoſcit Baſilius Epiſcopo Romano, tanquàm ſupremo paſtori, omnium Eccleſiarum curam commiſſam eſſe, eumque ut ſupremum paſtorem, ea quæ in Synodis etiam frequentiſſimis malè fieri contingit, authoritate ſua emendare poſſe.

Prob. denique ex Patribus Latinis. 1. S. Hieronymus in ſua de vocabulo Hypoſtaſis epiſtola ad Damaſum Pontificem, ſic ait: *Quanquam tui me terreat magnitudo, invitat tamen humanitas. A paſtore præſidium ovis peto. Cum ſucceſſore piſcatoris & diſcipulo crucis loquor. Ego nullum primum niſi Chriſtum ſequens, Beatitudini tuæ, ideſt, Cathedræ Petri communione conſocior. Super illam petram ædificatam Eccleſiam ſcio.* Hìc S. Doctor Romanum Epiſcopum agnoſcit eſſe ſucceſſorem Petri. Tanquam ovis confugit ad eum, velut paſtorem non particularem (non enim Romanæ, ſed Antiochenæ Eccleſiæ presbyter erat Hieronymus) ſed univerſalem. Ei ſecundùm à Chriſto in Eccleſia locum tribuit; adeòque eum ut ſummum Chriſti in terris Vicarium veneretur. Denique eum vice Petri, cujus ſucceſſor eſt, Eccleſiæ fundamentum eſſe, proindeque ab eo Eccleſiæ univerſæ ædificium ſuſtentari confitetur.

2. S. Auguſtinus cum Milevitana Synodo ad Innocentium Papam in ſua ad eum epiſtola, quæ eſt 92. ſic ſcribit: *Quia te Dominus gratiæ ſuæ præcipuo munere in Sede Apoſtolica collocavit ... magnis periculis infirmorum membrorum Chriſti paſtoralem diligentiam quæſumus adhibere digneris. Nova quippe hæreſis, & nimium pernicioſa tempeſtas ſurgere inimicorum gratiæ Chriſti cœpit.* Inimici autem illi gratiæ Chriſti erant Pelagiani, qui Africam potiſſimùm & Palæſtinam erroribus ſuis inficiebant; nec tamen Auguſtinus, & cum eo alii præſules Africani confugiunt ad Antiochenum Patriarcham, vel Palæſtinæ Metropolitanum, & Africæ Primatem Carthaginenſem Epiſcopum; ſed confugiunt ad Romanum Pontificem, eumque enixè orant, ut contra novatores paſtoralem diligentiam adhibeat, & Africæ ac Palæſtinæ fidelium fidei atque ſaluti, novos errores damnando, conſulat. Quod certè non feciſſent, ni eis exploratum penitùs eſſet, Epiſcopo Romano, ut ſupremo paſtori, Eccleſiarum omnium ſeu totius gregis Dominici curam incumbere.

Cùm igitur ajunt: *Quia te Deus gratiæ ſuæ, &c.* perinde eſt ac ſi dicerent: Quoniam te Deus ex gratuita benevolentia, eaque ſingulari, nec aliis Eccleſiæ prælatis tecum communi collocavit in Cathedra, quæ totius Eccleſiæ primatum obtinet, & collocando conſtituit te caput & paſtorem univerſæ Eccleſiæ, & conſtituendo impoſuit onus univerſam Eccleſiam regendi, eamque contra novatorum pravitatem & moliciones defendendi; oramus ut ovibus noſtris, quæ etiam tuæ ſunt, paſtoralem, quam illis debes, curam exhibeas, & quod ſatis non poſſumus, authoritate qua polles apoſtolica, illas in vera fide contineas, proſcribendo recèns excuſa hæreticorum placita.

3. S. Bernardus lib. 2. de conſiderat. poſt medium, ſic Eugenium Pontificem alloquitur: *Age indagemus adhuc diligentiùs qui ſis, quam geras videlicet pro tempore perſonam in Eccleſia Dei? Quis es? Sacerdos magnus, Summus Pontifex. Tu princeps Epiſcoporum, tu hæres Apoſtolorum, tu primatu Abel .... dignitate Aaron, authoritate Moyſes ... poteſtate Petrus, unctione Chriſtus. Tu es cui claves traditæ, cui oves creditæ ſunt. Sunt quidem & alii cœli janitores, & gregum paſtores: ſed tu tantò glorioſius, quantò & differentiùs utrumque præ cæteris nomen hæreditaſti. Habent illi ſibi aſſignatos greges, ſinguli ſingulos: tibi univerſi crediti, uni* (gregi) *unus* (paſtor) *nec modo ovium, ſed & paſtorum tu unus omnium paſtor. Unde id probem quæris? Ex verbo Domini, &c.*

ARTICULUS III.

Solvuntur objectiones.

OBj. 1. S. Irenæus, & cum eo plures alii Epiſcopi, Victorem Papam litteris ad eum datis graviter reprehenderunt, quòd Aſianos Epiſcopos, luna decima quarta cum Judæis Paſcha celebrare ſolitos, quia hanc conſuetudinem relinquere, & cum cæteris fidelibus die Dominica lunam decimam quartam proximè ſubſequente, feſtum illud agere nolebant, excommunicaſſet. Atqui Irenæus cum aliis illis Epiſcopis non ſic Victorem reprehendit, niſi quia judicavit illum non eſſe aliis Epiſcopis ſuperiorem, neque illum alios Epiſcopos judicare & damnare poſſe. Ergo Irenæus, & alii cum eo Epiſcopi, qui Victorem litteris objurgarunt, in ea fuerunt ſententia, quòd Epiſcopus Romanus non habeat juriſdictionem in univerſam Eccleſiam, nec ſit totius Eccleſiæ moderator & rector univerſalis.

Reſp. 1. Victorem quidem ex occaſione ſchiſmatis Blaſti, qui, ut habetur apud Tertullian. lib. de præſcript. c. 53. *Latenter judaiſmum* volebat *introducere. Paſcha enim* dicebat *non aliter cuſtodiendum eſſe, niſi ſecundùm legem Moyſis, xiv. menſis:* Aſiatis Epiſcopis excommunicationem minitatum eſſe, niſi Paſcha non luna decima quarta, ut eatenùs ſoliti erant, ſed die Dominica proximè ſubſequente in poſterùm celebrarent: quòd autem eos pertinaciter inobedientes re ipſa excommunicarit, non videtur ſatis exploratum, & multi negant.

Reſp. 2. neg. min. Nam ſive Victor Aſianos Epiſcopos abſciderit, ſive ab illis abſcindendis Irenæi & aliorum Epiſcoporum litteris deterritus fuerit, conſilium ejus improbatum eſt ab Irenæo, & illis aliis Epiſcopis,

pis, non quòd judicarent ab eo Epiſcopos abſcindi non poſſe legitimas ob cauſas; ſed quia judicabant tot Epiſcopos non ſine gravi Eccleſiæ damno abſciſſum iri, Victoremque paci & concordiæ conſultutum meliùs eſſe, ſi deceſſores ſuos in tolerandis Aſianis imitaretur. Vide Euſebium lib. 5. hiſt. Eccleſ. cap. 24. Ubi inter alia hæc ad rem noſtram leguntur: *Hoc* (quod meditabatur, aut agebat adversùs Aſianos Epiſcopos Victor) *non omnibus placebat Epiſcopis: quin potiùs è contrario, ſcribentes ei, jubebant ut magis quæ pacis ſunt ageret, & concordiæ atque unanimitati ſtuderet. Denique extant etiam ipſorum litteræ, quibus aſperiùs objurgant Victorem, velut inutiliter Eccleſiæ commodis conſulentem.*

Victorem igitur Aſianis pœnam excommunicationis intentantem, vel etiam, ut multi volunt, infligentem, alii Epiſcopi monent, non ut ſeſe intra poteſtatis ſibi conceſſæ limites contineat, ſed ut paci, concordiæ, atque unanimitati ſtudeat; non eum objurgant, quaſi malè arrogantem ſibi poteſtatem, quam à Chriſto non acceperit, ſed velut commodis Eccleſiæ non ſatis conſulentem, dum abſcindit, vel cogitat abſcindere Aſianos Epiſcopos. At profectò ſi Romanum Epiſcopum ut ſupremum & univerſalem totius Eccleſiæ moderatorem & rectorem non agnoviſſent Irenæus & alii Epiſcopi qui cum eo ad Victorem pro Aſianis ſcripſerunt, Victorem monuiſſent, ne præſcriptos ſibi fines excederet, neve quod non poſſet moliretur.

Obj. 2. S. Cyprianum lib. da unit. Eccleſ. ubi ſic ait: *Epiſcopatus unus eſt, cujus à ſingulis in ſolidum pars tenetur.* Ergo, juxta S. Cyprianum, omnes Epiſcopi ſunt inter ſe æquales, & unus, nempe Romanus Epiſcopus, non eſt aliorum rector & princeps.

R. Exponendo mentem S. Cypriani. Itaque juxta mentem S. Martyris, Epiſcopatus unus eſt, non unitate numerica, ut patet ex verbis ſubſequentibus, *cujus à ſingulis, &c.* Sed unitate originis à qua exordium ſumit, radicis à qua veluti nutritur, capitis à quo regitur, fundamenti à quo ſuſtentatur; ſicut multi rivi ex eodem ſonte profluentes, & multi radii à ſole emiſſi, ſunt unum unitate originis; ſicut multi rami ejuſdem arboris ſunt unum unitate radicis; ſicut multa mambra corporis ejuſdem ſunt unum unitate capitis; ſicut multi lapides cum lignis ejuſdem ædificii ſunt unum unitate fundamenti.

Patet ex contextu: nam ſic loquitur S. Martyr: *Loquitur Dominus ad Petrum:* Ego tibi dico, *inquit*, quia tu es Petrus, & ſuper iſtam petram ædificabo Eccleſiam meam ...... *Et eidem poſt reſurrectionem ſuam dicit:* Paſce oves meas. *Et quamvis Apoſtolis omnibus poſt reſurrectionem ſuam parem poteſtatem tribuat, & dicat:* Sicut miſit me Pater ... *tamen ut unitatem manifeſtaret, unitatis originem ab uno* (Petro velut capite & fundamento) *incipientem ſua auctoritate diſpoſuit. Hoc erant utique & cæteri Apoſtoli, quod fuit Petrus, pari conſortio præditi & honoris & poteſtatis, ſed exordium ab unitate* (capitis & fundamenti) *proficiſcitur, ut Eccleſia Chriſti una monſtretur ..... Epiſcopatus unus eſt, cujus à ſingulis in ſolidum pars tenetur. Eccleſia una eſt ... quomodo ſolis multi radii, ſed lumen unum: & rami arboris multi, ſed robur unum tenaci radice fundatum. Et cùm de fonte uno rivi plurimi defluunt, numeroſitas licèt diffuſa videatur exundantis copiæ largitate, unitas tamen ſervatur in origine.*

Juxta S. Martyrem, epiſcopatus unus eſt, non quidem particularis; alioquin in Eccleſia unicus epiſcopali dignitate & poteſtate polleret, quod eſt falſum; ſed univerſalis, quatenùs inter omnes epiſcopatus particulares, qui ſunt in Eccleſia, unus, nempe Romanus, cæterorum omnium eſt origo, radix, caput & fundamentum. Juxta S. Martyrem, omnes epiſcopatus particulares, qui ſunt in Eccleſia, ab epiſcopatu Romano, velut ab origine exordium ſumentes, eique adhærentes velut radici, cum eo conſlant unum morale corpus, cujus ipſe caput eſt; cum eo conſtituunt unum ædificium morale, cujus ipſe fundamentum eſt; cum eo faciunt unum epiſcopatum univerſalem, cujus ipſe principatum tenet: illius tamen ſinguli alii Epiſcopi in ſolidum partem tenent, quia non unicus eſt numero epiſcopatus, ſed collectio ex multis particularibus epiſcopatibus coaleſcens: ſicut ſinguli homines in ſolidum tenent partem naturæ humanæ, quia natura humana non eſt unica numero natura, ſed collectio conſtans ex multis naturis ſingularibus.

Dices. S. Cyprianus in actis Synodi Carthaginenſis, quam ipſe cum aliis 88. Epiſcopis celebravit, ſic loquitur: *Neque quiſquam noſtrum Epiſcopum ſe eſſe epiſcoporum conſtituit, aut tyrannico terrore ad obſequendi neceſſitatem collegas ſuos adigit.* Atqui his verbis S. Cyprianus tacitè ſuggillat Stephanum Papam, quòd ſe Epiſcopum epiſcoporum faceret, & ſupremam in Eccleſia authoritatem affectaret.

Reſp. Divinare eos, qui ſic S. Cypriani mentem interpretantur. Certè non ita Cyprianum intelligit S. Auguſtin. lib. 3. de baptiſ. c. 3. ubi poſtquam hæc Cypriani verba recitavit, ſic ſtatim proſequitur: *Quid manſuetius, quid humilius?* Intellexit igitur Auguſtinus Cyprianum his verbis non alium præſertim Stephanum carpere, ſed ſolùm ſignificare voluiſſe, nolle ſe dominari ſententiæ collegarum ſuorum, & unicuique planè liberum eſſe, quid ſentiret, palàm aperire.

Reſp. 2. Cyprianum, dato quòd verbis citatis Stephanum tacitè reprehendere velit, non ſic eum reprehendere, præcisè quia epiſcoporum Epiſcopum ſe faciebat, & ſupremam in Eccleſia ſibi vindicabat authoritatem: ſciebat enim Cyprianus Epiſcopum Romanum eſſe caput & rectorem omnium aliorum epiſcoporum, atque totius Eccleſiæ fundamentum, à quo illa ſuſtentatur & regitur: ſed quia, ut putabat ipſe Cyprianus, ſuprema ſua authoritate abutebatur, tyrannico terrore collegas ſuos, Africanos ſcilicet præſules, ad obſequendi neceſſitatem adigere volendo, dum illis excommunicationis pœnam minitabatur, ni desererent ſuam de rebaptizandis hæreticis ſententiam, quam in Scripturis Sacris, & ipſa ratione fundatiſſimam eſſe exiſtimabant; cùm aliud illis nil ipſe præter Eccleſiæ ſuæ conſuetudinem ſeu traditionem opponeret.

Dices. S. Cyprian. ibid. manifeſtè ſupponit omnes Epiſcopos inter ſe æquales eſſe: ſic enim poſt verba citata proſequitur: *Quando habeat omnis Epiſcopus pro licentia libertatis, & poteſtatis ſuæ arbitrium proprium, tamque judicari ab alio non poſſit, quam nec ipſe poteſt alterum judicare. Sed expectemus univerſi judicium Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui unus & ſolus habet poteſtatem & præponendi nos in Eccleſiæ ſuæ gubernatione, & de actu noſtro judicandi.* Juxta S. Cyprianum igitur, Epiſcopi quilibet alium ſuperiorem non habent præter Chriſtum, qui ſicut ſolus poteſt eos præponere in Eccleſiæ ſuæ gubernatione, ita ſolus poteſt de eorum actibus judicare. Unde inter Epiſcopos nullus eſt, qui aliorum judex ſit & rector.

Reſp. Cyprianum non in ea fuiſſe ſententia, quòd omnes Epiſcopi inter ſe æquales ſint, patet ex ſupra dictis, & adhuc oſtendi poteſt ex ejus epiſtola 18. ad Cornelium Papam, ubi ſic ait: *Navigare audent & ad Petri Cathedram atque Eccleſiam principalem, unde unitas ſacerdotalis exorta eſt.* Juxta Cyprianum igitur, in omnibus Eccleſiis particularibus Eccleſia particularis Romana principatum tenet, adeòque, juxta Cyprianum, Epiſcopus Romanus aliorum omnium Epiſcoporum princeps eſt.

Verba autem, quæ nobis objiciuntur, vel benignè interpretanda ſunt, vel errores intolerabiles continent. Nam 1. certum eſt quòd Epiſcopus Romanus poſſit Epiſcopos inſtituere, & novos epiſcopatus creare. 2. Certum eſt quòd Epiſcopus Romanus poſſit alios Epiſcopos de crimine convictos judicare, excommunicare, deponere, quod multis exemplis probari poteſt, & hìc breviter probatur ex ipſomet Cypriano epiſtola 42. ad Stephanum Papam, quem adhortatur, ut Martianum Arelatenſem Epiſcopum, qui ad Novatiani caſtra transfugerat, excommunicet & deponat. *Dirigantur*, inquit, *in provinciam, & ad plebem*

Arelate conſiſtentem a te litteræ; quibus abſtento Martiano, alius in locum ejus ſubſtituatur. Quando igitur Cyprianus dicit Epiſcopos nonniſi à Chriſto de actibus ſuis judicari poſſe, intelligendus eſt de actibus dubiis & occultis. Sic eum ferè interpretatur Auguſtinus, cùm lib. 3. de bapt. cap. 3. verbis ejus ſubjicit: *Opinor in his quæſtionibus, quæ nondum eliquatiſſima perfectione diſcuſſa ſunt.*

Obj. 3. S. Hieronymus epiſt. 85. ad Evagrium, docet omnes Epiſcopos inter ſe æquales eſſe: nam ſic loquitur: *Ubicumque fuerit Epiſcopus, ſive Romæ, ſive Eugubii, ſive Conſtantinopoli, ſive Regii, ſive Alexandriæ, ſive Tanis; ejuſdem meriti, ejuſdem eſt & ſacerdotii. Potentia divitiarum, & paupertatis humilitas, vel ſublimiorem, vel inferiorem Epiſcopum non facit. Reſp.* S. Hieronymum, cùm dicit omnes Epiſcopos eſſe ejuſdem meriti & ſacerdotii, loqui de poteſtate ordinis, non juriſdictionis, velleque tantùm ordinis poteſtatem eandem in omnibus Epiſcopis eſſe, ſive divites ſint, ſive pauperes, non verò majorem in divitibus, & in pauperibus minorem. Certè ſi non de conſecratione Epiſcoporum, ſed de eorum juriſdictione loqueretur Hieronymus, verba ejus intolerabilem continerent falſitatem; cum verbi gr. Tanenſis Epiſcopus uni tantùm civitati præfuerit; Epiſcopus verò Alexandrinus præfuerit tribus provinciis, Ægypto ſcilicet, Lybiæ, & Pentapoli, ut patet ex can. 6. Nicænæ Synodi.

Obj. 4. Concilium Nicænum can. 6. declarat Romanum Pontificem unum ex Patriarchis, eique aſſignat certam regionem gubernandam, nempe ſuburbanas Eccleſias, vel etiam, ſi vis, totum Occidentem. Atqui hoc non faceret Synodus, ſi Romanus Epiſcopus haberet primatum totius Eccleſiæ. Ergo, &c. *Prob. maj.* Ex ipſo canone, cujus, ut nunc extat in tomis Conciliorum, hic tenor eſt: Mos antiquus perduret in Ægypto, vel Lybia, & Pentapoli, *ut Alexandrinus epiſcopus horum omnium habeat poteſtatem, quoniam quidem in Epiſcopo Romano parilis mos eſt.*

Reſp. neg. maj. Manifeſtum enim eſt, Synodum his verbis: *Quoniam in Epiſcopo Rom. parilis mos eſt*, nihil ſtatuere circa Rom. Epiſcopum, ſed ad ſummum ſignificare eum, ut Occidentis patriarcham, habere ſpecialem curam certarum regionum, quod non obſtat quominùs univerſæ Eccleſiæ primatum obtineat, ejuſque ſit moderator & rector univerſalis.

Reſp. 2. Canonem 6. Nicænæ Synodi, qualis hic citatur, mutilum eſſe, & carere initio, ut probatur ex ſeſſ. 16. Concilii Chalcedonenſis, in qua Paſchaſinus Legatus Pontificius, dictum canonem, ex ſcriniis Eccleſiæ Romanæ depromptum, citavit, qualem ediderant Patres Nicæni. Sic autem habet canon ille, ut à Paſchaſino citatus eſt: *Eccleſia Romana ſemper habuit primatum. Teneat autem & Ægyptus, ut Epiſcopus Alexandriæ omnium habeat poteſtatem, quoniam & Romano Epiſcopo hæc eſt conſuetudo.* Porrò quamvis poſt Paſchaſinum, Conſtantinus conſiſtorii ſecretarius, canonem ex codice græco recitaſſet, ut habetur nunc in tomis Conciliorum, nihilominùs græci magiſtratus, qui aderant nomine Imperatoris, lectioni Paſchaſini adhæſerunt, dixeruntque: *Perpendimus, omnium quidem primatum & honorem præcipuum ſecundum canones antiquæ Romæ Dei amantiſſimo Archiepiſcopo conſervari.* Illud autem, *ſecundum canones*, officere non poteſt Epiſcopo Romano: nam ſi Epiſcopus Romanus, ut dicit Synodus Nicæna, primatum ſemper habuit, certè illum non ab hominibus, ſed à Chriſto accepit.

Obj. 5. Epiſcopum Conſtantinopolitanum Romano parem dignitate & honore fecerunt multa Concilia generalia, nempe Conſtantinopolitanum I. canon. 2. Chalcedonenſe ſeſſ. 15. canon. 28. & ult. & Conſtantinopolitanum III. can. 36. Ergo, &c.

Reſp. 1. Concilium Conſtantinopolitanum I. ſolùm anteponere Conſtantinopolitanum Epiſcopum Alexandrino & Antiocheno: ſic enim loquitur can. 2. *Conſtantinopolitanæ civitatis epiſcopum habere oportet primatus honorem poſt Romanum Epiſcopum: propterea quod ſit nova Roma.*

Reſp. 2. Canon. Chalcedonenſem, in quo fabricator ejus Anatolius Conſtantinopolit. Epiſc. mentitur, cùm ait Conſtantinopol. epiſcopo à centum quinquaginta Patribus conceſſa fuiſſe privilegia æqualia cum Rom. Pontifice, additum eſſe abſentibus Legatis Pontificiis, ut conſtat ex ſeſſ. 16. Item ut conſtat ex ead. ſeſſ. Legatos Pontificios ei contradixiſſe. Item Leonem Pontificem eum reprobaſſe, ut patet ex litteris ab eo poſt Synodum ſcriptis ad Marcianum Auguſtum, ad Pulcheriam Auguſtam, & ad Patres Chalcedonenſes. Item eum in Eccleſia nunquam receptum fuiſſe: quandonam enim ex toto Orbe Chriſtiano ad Conſtantinopolitanum Epiſcopum appellatum eſt?

Reſp. 3. Concilium Conſtantinopolitanum III. nullos canones edidiſſe, & canonem illum 36. fabricatum fuiſſe à Synodo, quæ quini ſexta dicitur, & poſt ſextam Synodum celebrata fuit ſub Juſtiniano Juniore Conſtantini Pogonati filio. Hujus autem Synodi nulla eſt in Eccleſia authoritas.

ARTICULUS IV.

Cujus ſit convocare Concilia.

NOta. Concilium latinè, & græcè Synodus, ſignificant congregationem epiſcoporum. Concilium aliud eſt generale, ſeu œcumenicum, aliud nationale, & aliud provinciale. Generale dicitur illud, cui intereſſe poſſunt & debent, ſecluſo legitimo impedimento, epiſcopi totius Orbis Chriſtiani: unde totius Orbis Chriſtiani Concilium vocatur. Nationale dicitur illud, cui interſunt unius regni, vel nationis archiepiſcopi & epiſcopi. Ejuſmodi Concilia interdùm generalia ſeu univerſalia, interdùm provincialia vocitantur, quamvis à generalibus & provincialibus, propriè loquendo differant. Provinciale denique dicitur, cui interſunt epiſcopi unius provinciæ. Præterea nomen Concilii ſeu Synodi ſolet extendi ad presbyterorum unius epiſcopatus conventum, cui præeſt epiſcopus.

Nota iterum. Concilium nationale à Patriarcha vel Primate, provinciale ab Archiepiſcopo, & diœceſanum ab Epiſcopo convocari debere tenent catholici omnes, nec contradicunt hæretici: ſed maxima controverſia eſt de Concilio generali catholicos inter & hæreticos: nam Catholici munus illud congregandi pertinere volunt ad Romanum Pontificem: hæretici verò munus hoc attribuunt Imperatori. Unde negant Concil. Tridentinum eſſe recipiendum, quia non ab Imperatore, ſed à Rom. Pontifice convocatum fuit. Sed contra illos ſit cum catholicis.

RESPONSIO.

Munus convocandi Concilium generale pertinet ad Romanum Pontificem.

Prob. 1. Ex Act. Concilii Chalcedonenſis, in quo Lucentio Legato pontificio poſtulante ne Dioſcorus Alexandrinus cum reliquis Epiſcopis ſederet, & dicente: *Judicii ſui neceſſe eſt eum* (Dioſcorum) *dare rationem, quia cum perſonam judicandi non haberet, præſumpſit & Synodum* (generalem) *auſus eſt facere ſine auctoritate Sedis Apoſtolicæ, quod nunquam licuit, nunquam factum eſt;* Nemo contradixit, & Dioſcorus judicii ſui rationem redditurus, in medio à magiſtratibus, qui nomine Imperatoris aderant, ſedere juſſus eſt.

Prob. 2. Ex Synodo Romana III. in cauſa Symmachi Papæ congregata, in qua Epiſcopis à Theodorico congregatis, dicentibus Symmachum ipſum debuiſſe Synodum convocare, propter Petri principatum, in quem ſuccedunt Rom. Pontifices; Theodoricus *ipſum quoque Papam in colligenda Synodo voluntatem ſuam litteris demonſtraſſe ſignificavit;* & cùm Epiſc. Symmachi litteras ſibi vellent exhiberi, has ſtatim proferri Theodoricus imperavit, tumque ab ipſo Symma-

cho

cho per Theodoricum convocatam fuiſſe Synodum conſtitit.

Prob. 3. Ex Pelagio 2. in epiſt. ad Joannem Conſtantinopolitanum, & Epiſcopos, quos ille ad Synodum generalem Conſtantinopolim convocaverat, ubi ſic loquitur: *Relatum eſt ad Apoſtolicam Sedem: Joannem Conſtantinopolitanum Epiſcopum univerſalem ſe ſubſcribere, voſque ex hac ſua præſumptione ad Synodum convocare generalem, cum generalium Synodorum convocandi auctoritas Apoſtolicæ Sedi B. Petri ſingulari privilegio ſit tradita, & nulla unquam Synodus rata legatur, quæ apoſtolica auctoritate non fuerit fulta. Quapropter quidquid in prædicto veſtro conventiculo .... ſtatuiſtis, ex auctoritate S. Petri Apoſtolorum principis .... præcipio omnia quæ ibi ſtatuiſtis, & vana & caſſata eſſe.*

Prob. 4. Ratione Theologica. Quia illius eſt Concilia generalia convocare, cui Chriſtus univerſæ Eccleſiæ commiſit curam & providentiam; vel, ſi vis, quem ſupremum totius Eccleſiæ paſtorem & rectorem conſtituit. Atqui Chriſtus univerſæ Eccleſiæ curam & providentiam commiſit Romano Pontifici, quem ſupremum totius Eccleſiæ paſtorem & rectorem conſtituit. Ergo Romani Pontificis eſt, &c. Minor probatur ex verbis Chriſti Joan. cap. 21. *Paſce oves meas:* ſic enim hæc verba ſemper intellexere orthodoxi omnes. Major verò facilè oſtenditur: nam Concilia generalia convocantur ad providendum bono communi totius Eccleſiæ, & ad ea convocantur Epiſcopi univerſi, ſic ut debeant omnes adeſſe, niſi legitimè impediantur. Ergo illius eſt convocare Concilia generalia, cujus eſt providere bono communi totius Eccleſiæ, quique ſupremam in tota Eccleſia authoritatem obtinet. Atqui manifeſtè talis eſt ille, cui Chriſtus, &c.

Obj. Prima generalia Concilia non à Pontificibus, ſed ab Imperatoribus convocata fuere. Ergo, &c. *Prob. ant.* Nam Nicænum I. à Conſtantino Magno, Conſtantinopolitanum I. à Theodoſio Seniore, Epheſinum I. à Theodoſio Juniore, Chalcedonenſe à Marciano, Sardicenſe à Conſtantio & Conſtante convocatum fuit. *Reſp.* diſt. ant. Prima Concilia generalia ab Imperatoribus convocata fuere, Pontificibus convocationi conſentientibus, aut ſaltem convocationem poſtea ratam habentibus & confirmantibus, C. ant. Secùs, N. ant. & conſeq. Igitur Romani Pontificis, utporè ſupremi totius Eccleſiæ paſtoris & rectoris, eſt Concilia generalia convocare: ita tamen ut Concilium generale poſſit eſſe & ſit legitimum, etiamſi ab alio, putà ab Imperatore, convocetur, modò hoc fiat conſcio Romano Pontifice, & convocationi conſentiente, aut ſaltem convocationem, poſtquam facta eſt, ratam habente & confirmante: nam in hoc utroque caſu perinde eſt in prudenti æſtimatione, ac ſi Concilium generale ab ipſo Pontifice Romano convocaretur.

Ad 1. *part. prob. ant. Reſp.* Silveſtrum Papam Nicæni Concilii convocationis, ſi non auctor fuit, ſaltem conſcium fuiſſe, eique conſenſiſſe, aut certè ad minimum, factum à Conſtantino Magno ex conſilio Epiſcoporum, qui in comitatu aderant, ratum habuiſſe & confirmaſſe. Quod evidenter demonſtratur ex eo quòd duo Legati, Vito ſcilic. & Vincentius, Roma Nicæam miſſi ſunt, qui unà cum Oſio Cordubenſi, nomine Silveſtri, Synodo præſiderent.

Ad 2. *part. Reſp.* Conſtantinopolitanum I. à Theodoſio Seniore fuiſſe quidem convocatum inſcio Damaſo, neque Damaſum per ſe, aut per Legatos huic Concilio præſediſſe. At Theodoſius ſolos Orientis Epiſcopos convocavit, ut expreſsè teſtatur Theodoret. lib. 5. hiſt. Eccl. c. 7. *Theodoſius*, inquit, *Epiſcopos dumtaxat Imperii ſui Conſtantinopolim juſſit convenire ..... erant autem centum & quinquaginta, &c.* Unde Synodus Conſtantinopolitana, cùm celebrata eſt, non erat generalis, ſed nationalis tantùm; vel, ſi vis, non totius Orbis, ſed ſolius Orientis Synodus erat: neque œcumenicæ Synodi dignitatem & auctoritatem obtinuit, niſi cùm illam Damaſus ratam habuit, & ipſe cùm Occidentis Synodo, Romæ celebrata, quæ circa fidem illa ſtatuerat, aſſenſu ſuo & auctoritate ſua firmavit & ſancivit.

Nota. Theodoſius, anno 381. Orientis Epiſcopos convocavit Conſtantinopolim, ibique à convocatis Epiſcopis Synodus habita eſt. De iis, quæ in hac Synodo geſta fuerant, certior factus Damaſus, totius Orbis Synodum Romæ indixit, annuentibus Gratiano, & Theodoſio Imperatoribus, per litteras & Legatos Romam miſſos apud Damaſum excuſarunt ſe Orientales Epiſcopi, & ſoli Occidentales convenerunt in Urbem, cum illis Synodum celebravit Damaſus anno 382. & circa fidem eadem ſancivit, quæ anno ſuperiore ſancita fuerant Conſtantinopoli, atque ita ex Orientis Synodo, & Synodo Occidentis, in fide conſentientibus, unica moraliter conflata eſt totius Orbis Synodus, quæ hactenùs Conſtantinopolitana nuncupatur; vel, ſi vis, Conſtantinopolitana Synodus, quæ primùm fuit Synodus ſolius Orientis, poſtmodùm accedente Damaſo cum Synodo Occidentis, totius Orbis, ſeu œcumenica Synodus evaſit.

Ad 3. *part. Reſp.* Convocatam quidem fuiſſe Synodum Epheſinam à Theodoſio juniore, inconſulto Celeſtino Pontifice; ſed Celeſtinum, quod ſufficit, convocationem approbaſſe, eique conſenſiſſe, & Legatos ſuos, Arcadium ſcil. Projectum, & Philippum, qui cum Cyrillo Alexandrino nomine ipſius concilio præeſſent, miſiſſe. Probatur partim ex ipſius Celeſtini ad Theodoſium epiſt. 1. in qua ſic ait: *Huic cœleſti cura vel gloria unuſquiſque noſtrum pro ſacerdotali officio operam noſtram, in quantum valemus, impendimus: & huic Synodo, quam eſſe juſſiſtis, noſtram præſentiam in his quos miſimus, exhibemus.* Partim ex relatione Synodi ad Theodoſium poſt actionem 3. ubi hæc leguntur: *Miſit autem* (Celeſtinus) *has litteras per Arcadium & Projectum ſanctiſſimos Epiſcopos, & Philippum religioſiſſimum presbyterum magnæ Romæ, qui Celeſtini .. præſentiam ſupplent.* Partim ex actione 1. ejuſdem Synodi, ubi dicitur initio: *Conſedentibus in ſanctiſſima Eccleſia, quæ appellatur Maria, religioſiſſimis & ſanctiſſimis Epiſcopis, Cyrillo Alexandria, qui & Celeſtini quoque ſanctiſſimi Eccleſiæ Romanæ Archiepiſcopi locum obtinebat, &c.*

Ad 4. *part. Reſp.* Marcianum quidem ſolùm convocaſſe Synodum Chalcedonenſem. At 1. non convocavit, niſi priùs experto conſenſu Romani Pontificis, ut patet ex litteris ab ipſo Marciano & Pulcheria Auguſta ad S. Leonem datis. 2. S. Leo, quanquam Concilium in Occidente haberi, & ad aliquod tempus differri præoptaret, convocationi à Marciano factæ conſenſit. Patet ex ejus epiſt. 43. ad Marcianum: *Popoſceram*, inquit, *à glorioſiſſima clementia veſtra, ut Synodum, quam ad reparandam Orientalis Eccleſiæ pacem, à nobis etiam petitam, neceſſariam judicaſtis, aliquantiſper differri ad tempus opportunius juberetis ..... Sed quia pio ſtudio humanis negotiis divina præponitis .... ego etiam veſtris diſpoſitionibus non renitor.* Et ex ejus epiſt. 50. ad eundem: *Sanctum clementiæ veſtræ ſtudium*, inquit, *quo ad reparationem pacis Eccleſiaſticæ Synodum haberi voluiſtis, adeo libenter accepi, ut quamvis eam fieri intra Italiam popoſciſſem, & aptius expectari tempus optaſſem ... mox tamen ut mihi pietatis veſtræ ſcripta ſunt tradita, & Boniſacium de compresbyteris meis ab urbe direxerim, &c.* 3. Paſchaſinus & Lucentius Epiſcopi cum Boniſacio presbytero, nomine S. Leonis, Synodo præfuerunt, ut conſtat ex actis Synodi, & Epiſcoporum ſubſcriptionibus.

Ad 5. *part. Reſp.* Re ipſa Conſtantem & Conſtantium Imperatores Sardicenſe Concilium convocaſſe, ut docet S. Athanaſii ad ſolitarios epiſtola, ubi dicitur: *Miſſa igitur littera à Conſtante ad fratrem ſuum Conſtantium, ibique de amborum ſententia placuit, ut Synodus* (Sardicæ) *celebraretur.* At Julius Pontifex Romanus conſenſit convocationi, & Archidamum ac Philoxenum Presbyt. Roma Sardicam miſit, qui locum ejus tenerent in Synodo, quod & præſtiterunt, ut conſtat ex S. Athanaſ. Apol. 2. ubi legitur: *Eorum*

autem qui in Synodo (Sardicenſi) *ſubſcripſerunt, cæterorumque aliorum iſta ſunt nomina: Oſius ab Hiſpania, Julius Romæ per Archidamum & Philoxenum Preſbyteros ſuos, &c.* Imò Synodum, priùs quàm indiceretur, petitam fuiſſe à Julio, ſatis videtur colligi ex Sozom. lib. 3. hiſt. Eccl. c. 10. ubi ſic loquitur: *Cum litteris, quas ad Orientis ſacerdotes de Athanaſio & Paulo ſcripſerat* (Julius) *nihil proficeret, cauſam eorum ad Imperatorem Conſtantem detulit.*

Dices. Romani Pontifices non modò non indicebant Concilia generalia, ſed è contra rogabant Imperatores ut ea indicerent. *Reſp.* Hoc aliquando factum eſſe à Romanis Pontificibus, non quòd Concilia generalia convocandi munus ad eus non pertineret, aut Concilia generalia non fuiſſent rata & legitima, niſi ab Imperatoribus convocata fuiſſent, ſed alias ob cauſas, putà quia tunc in Conciliis generalibus tranſvehebantur Epiſcopi ſumptibus publicis; quia Imperatores Romani in toto fermè Orbe Chriſtiano dominabantur, & ſic Concilium generale fieri non poterat, niſi in aliqua Urbe, eorum imperio ſubjecta, in qua ſine eorum licentia tot Epiſcopos convenire, æquum minimè fuiſſet; quia lex imperialis antiqua, ne fierent ſeditiones, prohibebat frequentes hominum conventus, quales ſemper ſunt generales Synodi, factos ſine auctoritate Principis, &c. Porrò hanc potiſſimùm ob cauſam Concilia generalia convocandi auctoritatem videntur aliquando ſibi arrogaſſe Imperatores; quanquam hæc authoritas ſoli Pontifici Romano competat jure divino; quod jus tunc Romanus Pontifex non opponebat Imperatoribus, nec utiliter oppoſuiſſet: unde tunc prudenti œconomia uſus, aut rogabat Imperatorem, ut Concilium generale convocaret, aut convocatum ab Imperatore ratum habebat; quo pacto Synodi generalis convocatio erat vel fiebat legitima.

ARTICULUS V.

Cujus ſit præſidere Concilio generali.

Concilio provinciali Archiepiſcopus, & nationali Patriarcha vel Primas præſidet. Sed de Concilio generali difficultatem movent hæretici, & contendunt Imperatoris eſſe vel per ſe vel per legatos ſuoa præſidere Concilio generali: quòd ſi neque per ſe, neque per legatos ſuos, Concilio generali præeſſe velit, ab ipſa Synodo ſibi præſidem eſſe conſtituendum. Addunt, omnibus ferè antiquis Conciliis generalibua præſediſſe Imperatorem, vel Legatos Imperatoris, vel Patriarcham antiquiorem, vel Epiſcopum civitatis, in qua fiebat Synodus. Contra novatores verò tenent catholici omnes præſidentiam in Conciliis generalibus ad ſolum Pontificem Romanum pertinere: ita ut Concilium generale non poſſit legitimè celebrari, niſi in illo præſit, omniaque moderetur Romanus Pontifex, vel per ſe, vel per legatos ſuos. Itaque cum catholicis omnibus ſit

Responsio.

Romani Pontificis munus eſt, vel per ſe, vel per Legatos ſuos Concilio generali præſidere.

Prob. 1. Ex perpetuo uſu & praxi conciliorum. Nam 1. in concilio Apoſtolorum, quod Lucas commemorat Act. cap. 15. quodque norma & exemplar futurum erat aliorum conciliorum, præſertim generalium, præſidet Petrus: nam primus ſurrexit, primus controverſiam decidit, primus dixit ſententiam, quam cæteri Apoſtoli, & ſeniores omnes, qui aderant, ſecuti ſunt, ut obſervat Hieronymus in ſua ad Auguſtinum epiſtola, quæ eſt inter Auguſtinianas undecima, ubi inter alia dicit, Petrum decreti in hoc Concilio editi: *Legem*, ſcilicet, *poſt Evangelium non eſſe ſervandam*, principem fuiſſe.

2. In Nicæno I. præſedit Sylveſter per Oſium Cordubenſem in Hiſpania Epiſcopum, & Vitonem, ac Vincentium Eccleſiæ Romanæ presbyteros, tanquam Legatos ſuos, ut aliàs accuratè probatum eſt, & adhuc hic breviter probatur ex ſubſcriptionibus. Nam Oſius primo loco ſubſcripſit, ſecundo Vito ſeu Vitus, & Vincentius, tertio Alexander Alexandrinus Epiſcopus, &c. At neque Oſius, cùm eſſet ſimplex & mediocris civitatis epiſcopus, neque Vitus & Vincentius, cùm eſſent ſimplices presbyteri, ſubſcripſiſſent ante Alexandrum Alexandriæ, Euſtathium Antiochiæ, & Macarium Hieroſolymorum Epiſcopos, niſi ut præſides Concilii ſubſcripſiſſent.

Porrò inter novatores, alii Imperatorem, alii Euſtathium Antiochenum, alii Athanaſium Synodo præſediſſe dicunt. Sed facilè refelluntur: nam 1. tunc temporis Imperator erat adhuc Catechumenus. Catechumenum autem Synodo generali præſediſſe, & prorſus incredibile eſt, & dictu ineptiſſimum. 2. Si Euſtathius Antiochenus Synodi præſes fuiſſet, profectò primus ſcripſiſſet. At ante eum ſubſcripſerunt non modò Oſius Cordubenſis, & Vitus ac Vincentius Romanæ Eccleſiæ Presbyteri, ſed etiam Alexander Alexandrinus, & Macarius Hieroſolymitanus. 3. Athanaſius tunc tantùm diaconus erat Alexandri Alexandrini: unde Athanaſius non ſolùm non præſedit in Synodo, ſed nequidem inter Epiſcopos ſedit: Diaconum enim inter Epiſcopos aliquando ſediſſe in Concilio, niſi Epiſcopi ſui locum teneret, hactenùs auditum non fuit. Athanaſius autem in Synodo Nicæna locum tenere non poterat Epiſcopi ſui, cùm Epiſcopus ille præſens adeſſet.

Dices. Sic legitur in ſubſcript. *Oſius Epiſcopus Civitatis Cordubenſis provinciæ Hiſpaniæ dixit: Ita credo ſicut ſuperiùs ſcriptum eſt. Vitus & Vincentius Urbis Romæ pro venerabili viro Papa & Epiſcopo noſtro S. Sylveſtro ſubſcripſimus, ita credentes, &c.* Ergo Oſius præſedit quidem Synodo; at non præſedit ut Legatus Romani Pontificis, ſed quia, vel ab Imperatore, vel ab ipſa Synodo præſes conſtitutus eſt. Ergo Sylveſter habuit quidem Legatos, qui locum ejus tenuerunt in Synodo; at minimè per illos Synodo præfuit.

Reſp. neg. Utramque conſ. Nam ſic breviter argumentor. Vitus & Vincentius, quia Sylveſtri locum tenebant, ſubſcripſerunt ante Alexandrum, Macarium & Euſtathium. Ergo à fortiori, propter eandem rationem ſubſcripſiſſent ante Oſium mediocris civitatis Epiſcopum, niſi ipſe cum eis eadem legatione functus eſſet. Perperam autem dicitur Oſium Synodi præſidem conſtitutum eſſe vel ab Imperatore, vel ab ipſa Synodo. Nam 1. Imperator non magis potuit conſtituere Oſium Synodi præſidem, quam ipſe potuit Synodi præſidem agere. Præterea, cùm in ipſa Synodo non Epiſcopos à ſe, ſed ſe ab Epiſcopis judicari debere, ſeque epiſcopis ſubjectum eſſe, non præpoſitum, palam profeſſus fuerit, quomodo aut eis præeſſe, aut alium, qui eis præeſſet, deſignare auſus eſſet? 2. Si Synodus dicitur ſibi præſidem conſtituiſſe, quare dicitur hanc dignitatem in Oſium potiùs contuliſſe, quàm in Alexandrum? cùm Oſius neque ſanctitate, neque doctrina, neque bonis in Eccleſiam meritis præſtaret Alexandro, qui & ætatis maturitate ſpectabilior, & de negotiis in Synodo tractandis inſtructior, & Sedis prærogativa longè ſuperior erat; quem denique Patres Nicæni in ſua ad Alexandrinam Eccleſiam epiſtola ſcribunt, geſtorum in concilio non modò participem, ſed etiam auctorem fuiſſe.

Dicendum igitur eſt Oſium cum Vito & Vincentio Sylveſtri vices egiſſe; & quia cum illis Sylveſtri vices agebat, cum illis præfuiſſe Synodo, atque idcircò cum illis ante omnes alios Epiſcopos ſubſcripſiſſe. Ipſe autem ante Vitum & Vincentium ſubſcripſit, quia Epiſcopus erat, illi verò tantùm presbyteri. Neque expreſsè ſubſcripſit ut legatus Sylveſtri, ſicut ſubſcripſerunt Vitus & Vincentius, quia cùm Epiſcopus eſſet, etiam quà talis præcisè, jus habebat ſuffragii, & poterat ſuo nomine ſubſcribere. Vitus verò & Vincentius, cùm eſſent presbyteri, jus ſuffragii habere non poterant, niſi quà legati Pontificis: unde nonniſi quà Legati Pontificis ſubſcribere potuerunt, quare ut talea expreſsè ſubſcripſerunt.

3. Damaſus quidem neque per ſe neque per legatos ſuos præfuit Conſtantinopolitano I. ſed cùm celebratum eſt, non fuit totius orbis, ſed ſolius Orientalis Imperii Concilium, nec niſi ex poſtfacto evaſit Concilium œcumenicum, Damaſo ſcilicet illud poſtea ratum habente, & ad illud eum Synodo Occidentis, in iis quæ ad fidem pertinebant, accedente, ut jam obſervatum eſt.

4. Epheſino non præfuit, nec, ipſomet confitente, præeſſe potuit, ſive per ſe, ſive per legatos ſuos, Imperator Theodoſius junior, ut patet ex ſacra ab eo ad Synodum miſſa, ubi ſic loquitur: *Candidianum ſacrorum domeſticorum Comitem ad ſacram veſtram Synodum adire juſſimus; ſed ea lege & conditione, ne cum quæſtionibus & controverſiis, quæ circa fidei dogmata incidunt, nihil quidquam commune habeat: nefas eſt enim, qui Epiſcoporum catalogo adſcriptus non eſt, illum Eccleſiaſticis negotiis & conſultationibus ſeſe immiſcere*. Audiant hoc novatores, & deſinant in rebus Eccleſiaſticis ad laicam poteſtatem confugere.

Huic autem Concilio præfuiſſe Celeſtinum Pontificem per legatos ſuos, Cyrillum ſcilicet Alexandrinum, Arcadium & Projectum Epiſcopos, & Philippum Eccleſiæ Romanæ presbyterum, facilè probatur. Nam 1. hi omnes Celeſtini locum tenuerunt in Synodo, ut conſtat ex actis Synodi, & ſuperiùs oſtenſum eſt. 2. Tenuerunt locum Celeſtini ut præſidis, ut oſtendit tenor ſententiæ contra Neſtorium à Synodo latæ, *Coacti*, inquiunt Patres Epheſini, *per ſacros canones, & epiſtolam ſanctiſſimi Patris noſtri & Comminiſtri Celeſtini Romanæ Eccleſiæ Epiſcopi ... ad lugubrem hanc contra eum ſententiam neceſſariò venimus*. Cùm enim Celeſtinum Patrem appellant, ſequi per ejus epiſtolam ad exauctorandum Neſtorium coactos eſſe dicunt, eum manifeſtè ut ſuperiorem agnoſcunt; quod etiam apertè faciunt, cùm Joannis Antiocheni depoſitionem ejus judicio reſervant in ſua ad eum ſynodica epiſtola.

Præterea, Celeſtinus ipſe in ſua ad Synodum epiſtola manifeſtè præſidem agit, cùm ait: *Direximus... Arcadium & Projectum Epiſcopos, & Philippum presbyterum noſtrum, qui iis quæ aguntur, interſint, & quæ à nobis antea ſtatuta ſunt, exequantur. Quibus præſtandum à veſtra ſanctitate non dubitamus aſſenſum, quando id quod agitur, videatur univerſalis Eccleſiæ ſecuritate decretum*. Certè præſidem agit, & pluſquam præſidem Pontifex, cùm ea quæ in ſua Synodo decrevit, mittit ad Epheſinum Concilium, non examinanda, ſed executioni tradenda; nec tamen reclamant Epheſini Patres, ſed acclamant: *Hoc juſtum judicium, &c.* Ex his autem

Sic argumentor breviter. Illi præfuerunt Synodo, qui in Synodo tenuerunt locum illius, quem ut ſuperiorem Synodus agnoſcebat, quique in Synodo, ipſa acclamante & obſequente, per legatos ſuos præſidem agebat. Atqui Cyrillus, Arcadius, &c. in Synodo Epheſina locum tenuerunt Celeſtini, quem ut ſuperiorem & patrem agnoſcebat Synodus, quique in ea, ipſa acclamante & obſequente, præſidem agebat per legatos ſuos. Ergo, &c. Porrò in ſubſcriptiones, quales nunc extant, & in quibus Juvenalis Hieroſolymitanus ante aliquos, imò & omnes legatos Roma miſſos invenitur, vitium irrepſiſſe pro certo ſtatuendum eſt.

5. Chalcedonenſi præſedit S. Leo per ſuos legatos Paſchaſinum & Lucentium epiſcopos, & Bonifacium Eccleſiæ Romanæ presbyterum, ut probatur 1. ex epiſt. S. Leonis ad ipſum Concilium. *In his fratribus*, inquit, *Paſchaſino & Lucentio epiſcopis, Bonifacio & Baſilio presbyteris, qui ab Apoſtolica Sede directi ſunt, me Synodo veſtra fraternitas æſtimet præſidere*. 2. Ex ipſius concilii epiſt. ad S. Leonem, ubi ſic loquuntur Patres: *Quibus ut quidem* (epiſcopis, qui Chalcedone aderant) *ſicut membris caput præerat in his qui tuum tenebant ordinem*. 3. Ex actione 3. Concilii, in qua Paſchaſinus ſuo & aliorum legatorum nomine ſic ait: *Noſtram parvitatem huic ſancto Concilio pro ſe præſidere* (Apoſtolicus & Catholicus Papa Leo) *præcepit*. Et inferiùs cum aliis duobus, Lucentio & Bonifacio, adverſùs Dioſcorum ſententiam pronuntiat hoc tenore: *Sanctiſſimus & beatiſſimus Archiepiſcopus magnæ & ſenioris Romæ Leo, per nos & per præſentem ſanctam Synodum, unà cum ... beato Petro Apoſtolo, qui eſt petra & crepido univerſæ Eccleſiæ, & rectæ fidei fundamentum, nudavit eum* (Dioſcorum) *tam Epiſcopatus dignitate, quàm, &c.* 4. Ex eo quòd Paſchaſinus, Lucentius & Bonifacius, in omnibus actionibus Concilii, primi nominantur, primi loquuntur & definiunt, primi ſubſcribunt, excepta tamen actione 12. ubi de ſingulari Baſſiani & Stephani epiſcoporum cauſa agebatur, de qua primus ſententiam dixit Anatolius, hoc ei ſpecialem aliquam ob rationem deferentibus legatis Pontificiis, ſed ſine præjudicio juris, quo huic etiam actioni, ſicut præfuerunt cæteris, præeſſe potuerunt.

Dices. Photius, lib. de 7. Synodis, inter Chalcedonenſis Synodi præſides primum recenſet Anatolium, eumque legatis Pontificiis anteponit. *R.* Photium hominem ſchiſmaticum, impotenti adversùs Romanam Eccleſiam invidia, & inſano erga Conſtantinopolitanam zelo accenſum, hìc contra omnium veterum monumentorum fidem mentiri; quod patet ex dictis, & adhuc breviter oſtenditur ex actione 6. Synodi Chalcedonenſis, ubi, præſente Imperatore, definitioni fidei antè Anatolium tres legati Pontificii, Paſchaſinus, Lucentius & Bonifacius ſubſcribunt; & primus omnium ſubſcribit Paſchaſinus in hunc modum: *Paſchaſinus Epiſcopus, vicarius domini mei beatiſſimi atque apoſtolici univerſalis Eccleſiæ Epiſcopi Papæ urbis Romæ Leonis, Synodo præſidens, ſtatui & ſubſcripſi*.

Poteſt tamen aliquo ſenſu dici Anatolius præſediſſe Synodo, quatenùs poſt legatos Pontificios proximè ſedit, & ſententiam dixit ante omnes alios patriarchas. Quòd autem etiam ante legatos Romani Pontificis ſederit, & ſuffragatus ſit, planè falſum eſt, & falſum eſſe demonſtrant acta Synodi.

Dices. Marcianus Imperator partim per ſe, partim per magiſtratus ſuos præſedit Synodo. *R.* non præſediſſe, ſed ſolùm per magiſtratus ſuos interfuiſſe, ut ſervaretur judiciorum ordo, ut impedirentur turbæ, & vis omnis amoveretur, ne quid ſcilicet ibi accideret ſimile iis, quæ non ita pridem contingerant in conciliabulo Epheſino. Quòd autem neque Imperator, neque magiſtratus ejus rebus Eccleſiaſticis ſeſe immiſcuerint, nec ſive condendis canonibus, ſive dirimendæ fidei controverſiæ præeſſe præſumpſerint, ex actis Synodi manifeſtum eſt.

6. Conſtantinopolitano II. præfuit quidem Eutychius Conſtantinopolitanus patriarcha; at non præfuit, niſi quia Synodo adeſſe, eique præſidere recuſavit Vigilius Papa, penes quem fuiſſe jus præſidendi Synodo generali agnoſcit Eutychius ipſe in ſua ad eum epiſtola, qua eum ſuo & totius Synodi nomine invitat ad Synodum. *Petimus*, inquit, *præſidente nobis veſtra beatitudine, ſub tranquillitate & ſacerdotali manſuetudine, propoſitis ſanctis Evangeliis, communi tractatu eadem capitula in medio proponenda, & quæri & conſervari, & finem quæſtioni imponi Deo placitum, & convenientem his, quæ à ſanctis quatuor Conciliis definita ſunt*.

Porrò quòd de Conſtantinopolitano I. dictum eſt, dici quoque debet de Conſtantinopolitano II. nempe quod cùm celebratum eſt, fuerit tantùm Synodus Orientis, nec niſi ex poſtfacto totius orbis Synodus evaſerit, quando ſcilicet ad eam Vigilius, tria Capitula ſimiliter damnando, acceſſit poſt ſex ab abſoluta Synodo menſes, decretali epiſtola ad Eutychium directa, quæ habetur tom. 5. Conc. Labb. Sic autem Vigilium, tria Capitula damnando, hanc Synodum tandem confirmaſſe ſcribit Evagrius, lib. 4. hiſtor. cap. 38. *Porrò*, inquit, *Vigilius per litteras quidem conſenſit; Concilio tamen intereſſe noluit*. Et Photius, lib. de 7. Synodis: *Quamvis*, inquit, *ad ſacri cœtus conventum promptus non eſſet* (Vigilius,) *com-*

munem

munem tamen Patrum fidem libello comprobavit,

7. Conſtantinopolitano II. præſedit Agatho per legatos ſuos, Theodorum & Georgium presbyteros, & Joannem diaconum. Patet ex omnibus actionibus Synodi, in quibus hi ut legati Pontificis primi nominantur ante omnes Orientales Patriarchas, aut locum eorum tenentes, ante quos etiam omnes actione 18. definitioni fidei, ſicut & ſermoni acclamatorio primi ſubſcribunt. Præterea, quòd Agathonem, ut ſupremum Eccleſiæ paſtorem, adeòque ut judicem Synodus agnoverit, patet ex ſynodica ad Agathonem epiſtola, in qua ſic loquitur: *Perlectis veræ confeſſionis litteris a veſtra paterna Beatitudine ad piiſſimum Imperatorem miſſis, quas ut à ſummo Apoſtolorum vertice divinè præſcriptas agnoſcimus, &c.*

Dices. A prima actione ad undecimam incluſivè dicitur Imperator Synodo præſediſſe. *R.* Imperatorem præſediſſe ut Eccleſiæ & Synodi defenſorem, vel, ſi vis, locotenùs præſediſſe, quatenùs ſedit in honorificentiſſimo loco: quòd enim non præſederit ut controverſiarum fidei judex, liquet ex actione 18. ubi definitionem fidei omnium poſtremus ſubſcripſit, & ex ejus verbis, quæ refert Gregorius II. in ſua ad Leonem Iſaurum epiſtola, & quæ hæc ſunt: *Neque cum illis* (Synodi Patribus) *tanquam Imperator ſedebo, aut imperiosè loquar; ſed tanquam unus ex illis, & prout ſtatuerint Pontifices, exequar.*

8. Nicæno II. præfuit Adrianus I. per vicarios ſuos, Petrum archipresbyterum, & Petrum presbyterum ac S. Sabbæ abbatem. Patet ex omnibus actionibus, in quibus primi nominantur, & ex actione 7. in qua primi definitionem fidei ſubſcribunt ante Taraſium Patriarcham Conſtantinopolitanum. Unde audiendi non ſunt Photius & alii græci, qui contra actorum Synodi fidem non verentur aſſerere Taraſio Conſtantinopolitano totius Synodi præſidentiam, eumque vicariis Romani Pontificis anteponere.

9. In Conſtantinopolitano IV. Adriani II. locum tenuerunt & præſederunt Donatus & Stephanus epiſcopi, & Marinus diaconus. Nam 1. in omnibus Synodi actionibus primi nominantur ante Ignatium Patriarcham Conſtantinopolitanum. 2. Ante eundem actione 10. primi ſubſcribunt, & ſe ut Synodi præſides ſubſcribere diſertis verbis aſſerunt. Hæc eſt Donati ſubſcriptio: *Ego Donatus gratia Dei Epiſcopus ſanctæ Oſtienſis Eccleſiæ, locum obtinens domini mei Adriani ſummi Pontificis & univerſalis Papæ, omnia quæ ſuperius leguntur, huic ſanctæ & univerſali Synodo præſidens, uſque ad voluntatem ejuſdem eximii Præſulis promulgavi, & manu propria ſubſcripſi.* Eodem autem tenore ſubſcribunt etiam alii duo Legati Pontificii. Ignatius verò ſubſcribit tantùm *ut Synodum ſuſcipiens, & omnibus quæ ab ea judicata & ſcripta ſunt, concordans & definiens*. Quo etiam modo ſubſcribunt trium aliorum Patriarcharum vicarii.

Dices. Baſilius Imperator in actibus Concilii pluribus locis dicitur præſediſſe. *R.* Baſilium in Concilio præſediſſe, ut defenſorem ipſius Concilii, & locotenùs, quia ſedit in loco eminentiſſimo; at non præſediſſe ut rerum Eccleſiaſticarum judicem: quod patet ex actione 10. ubi cum duobus filiis, Conſtantino & Leone, octavo tantùm loco ſubſcribit poſt Legatos Pontificios, Ignatium, & vicarios trium aliorum Patriarcharum.

10. Concilio Sardicenſi, quod omittebamus Julius non ſolùm interfuit per Archidamum & Philoxenum Eccleſiæ Romanæ presbyteros, ſed etiam per illos & Oſium Cordubenſem Epiſcopum præfuit. Nam 1. Oſius præfuit Sardicenſi Synodo, ut liquet ex S. Athanaſio apolog. 2. ubi hæc ſcribit: *Eorum autem qui in Synodo* (Sardicenſi) *ſubſcripſerunt, cæterorumque aliorum iſta ſunt omnia: Oſius ab Hiſpania, Julius Romæ per Archidamum & Philoxenum presbyteros ſuos, Protogenes Sardicæ, &c.* Primus igitur, etiam ante Legatos à Pontificis Romani latere miſſos, ſubſcripſit Oſius in Synodo; quod certè non feciſſet, ſi præſes Synodi non fuiſſet. 2. Præfuit ut legatus Julii, ſeu ut locum ejus tenens, cum Archidamo & Philoxeno: aliter enim ſine gravi ſummi Pontificis injuria, præſentibus legatis ab ejus latere miſſis, Synodo præſidere, & primus ſubſcribere non potuiſſet. Quòd autem Synodi præſidentiam ſibi arrogare voluerit, aut ſibi delatam acceptarit cum gravi Romani Pontificis injuria Oſius Epiſcopus ſanctiſſimus, & Sedi Apoſtolicæ devotiſſimus, prorſus incredibile eſt.

Dicendum igitur eſt, Oſium, ſicut Concilio Nicæno præfuerat unà cum Vito & Vincentio presbyteris Eccleſiæ Romanæ, quia ab illis in partem legationis vocatus fuerat de mandato Sylveſtri, ita Sardicenſi Concilio poſtea præfuiſſe unà cum Archidamo & Philoxeno Eccleſiæ Romanæ presbyteris, quia ab illis de mandato Julii in partem legationis vocatus fuit. Nec dic eum in Synodo Sardicenſi non ſubſcribere ut legatum Julii, cùm ſubſcribendo nullam ſuæ legationis mentionem faciat. Nam in Nicæna Synodo primus ſubſcripſerat ut legatus Sylveſtri, & tamen ſubſcribendo nullam fecerat mentionem ſuæ legationis, quia de ea ſufficienter aliunde conſtabat Synodo; & cùm eſſet Epiſcopus, per ſe, & legatione ſecluſa, ſuffragandi jus habebat. Propter eaſdem rationes poſtea ſubſcribendo in Sardicenſi Synodo, legationis ſuæ non meminit; quamvis ibi non ſubſcripſerit primus, niſi ut legatus Julii, & quia Julii legatus erat.

Bonitas hujus reſponſionis probatur exemplo Cyrilli Alexandrini, qui Epheſino Concilio præfuit ut legatus Celeſtini in actione 2. ut diſertè aſſeritur in principio actionis, atque adeò in eadem actione ut legatus Celeſtini ſententiam depoſitionis à Synodo contra Neſtorium latam ſubſcribit, nulla ſuæ legationis mentione facta. *Cyrillus*, inquit, *Epiſcopus Alexandriæ unà cum ſancta Synodo decernens ſubſcripſi*.

Porrò Conciliis generalibus, quæ poſt ſæculum nonum celebrata ſunt, Pontifices Romanos vel per ſe, vel per legatos ſuos præfuiſſe non diffidentur hæretici; quare ſuperfluum eſſet de illis hìc agere. Habemus igitur ex perpetua Eccleſiæ conſuetudine munus præſidendi generalibus Synodis pertinere ad Romanos Pontifices. Quod etiam probat evidens ratio. Nam Romanus Pontifex eſt ſupremus & univerſalis Eccleſiæ paſtor, adeòque oves ejus fideles omnes, ex quibus ſunt Reges & Imperatores chriſtiani, cum epiſcopis. Paſtoris autem eſt ovibus, non ovium paſtori præſidere. Item Epiſcopi etiam in Conciliis generalibus congregati, ſunt filii Romani Pontificis: tales enim ſeſe profitentur Patres Chalcedonenſes in ſynodica ſua ad S. Leonem epiſtola; adeòque Romanus Pontifex pater eſt epiſcoporum etiam in Conciliis generalibus congregatorum. At patris eſt filiis, non filiorum patri præeſſe.

Objiciunt hæretici Epheſinum II. cui præſedit Dioſcorus Alexandrinus; Aquilejenſe, cui præſedit Valerianus Aquilejenſis Epiſcopus; & Carthaginenſe VI. cui præſedit Aurelius Carthaginenſis Epiſcopus, præſentibus legatis Romani Pontificis. Sed perperam objiciunt: Nam 1. Epheſinum II. ut illegitimum reprobatum fuit, & Dioſcorus exauctoratus à Synodo Chalcedonenſi. 2. Aquilejenſe non fuit generale Concilium, ſed provinciale, cui interfuerunt triginta duo Epiſcopi. 3. Carthaginenſe VI. fuit ad ſummum nationale, in quo proinde præſidere debuit Carthaginenſis Epiſcopus, ut primas Africanæ Eccleſiæ. Legati autem Romani Pontificis adfuerunt, non ut præſiderent Synodo, ſed ut canonum Nicænorum, vel potiùs Sardicenſium obſervationem peterent.

ARTICULUS VI.

Quinam ad Concilium convocandi ſint.

NOta. In Conciliis tam generalibus quàm particularibus, varii variis de cauſis adeſſe poſſunt. Alii enim adeſſe poſſunt ut judices, & habent ſuffragium

Digitized by Google

gium deciſivum ; alii ut conſultores ad diſcutiendas controverſias antequàm decidantur, & habent ſuffragium doctrinale ſeu conſultivum ; alii ut miniſtri, quales ſunt notarii, & cuſtodes; alii ut Synodi defenſores, quorum ſcilicet munus eſt procurare ut ſervetur ordo judiciorum, turbas compeſcere, & vim omnem amovere. Hic autem agitur tantùm de iis, qui vocandi ſunt ut judices, & habent ſuffragium deciſivum. Ex omni hominum genere vocandos eſſe eos, qui docti ſunt, & quidem ut judices, illoſque ſuffagium deciſivum habere debere contendit Lutherus in libro de Conciliis. Contra Lutherum verò ſentiunt catholici omnes, & tenent ſolos Epiſcopos in Synodis tam generalibus quàm particularibus, jus ſuffragii deciſivi habere ordinariè, & ex privilegio atque conſuetudine Cardinales, Abbates, & ordinum Generales, quamvis non ſint Epiſcopi, adeòque aliquos ex presbyteris & aliis minoribus clericis eruditos non vocari, niſi ad difficultates examinandas, & diſcutiendas controverſias. Cum his ſit

R e s p o n s i o.

Soli Epiſcopi ordinariè jus habent ſuffragii deciſivi in Conciliis tam generalibus quàm particularibus : unde Concilia tam generalia quàm particularia, ſolorum ſunt Epiſcoporum, ut judicum ſcilicet ordinariorum.

Prob. 1. Ex Conciliis omnibus, quæ hactenùs habita fuerunt, & quorum decreta facta ſunt à ſolis Epiſcopis, & Epiſcoporum locum tenentibus, ut manifeſtum eſt ex ſubſcriptionibus : ſoli enim Epiſcopi, & locum tenentes Epiſcoporum, inveniuntur ſubſcripſiſſe, exceptis tamen paucis, in quibus Imperatores, non definiendo ut Epiſcopi, ſed præciſè conſentiendo ſubſcripſerunt ; & paucis etiam aliis, in quibus reperiuntur ſubſcripſiſſe Abbates & ordinum Generales. Reliqui verò, nempe ſimplices presbyteri, & alii clerici minores, niſi ut alicujus Epiſcopi vicarii adeſſent, nunquam ad ſuffragandum admiſſi ſunt, quantùmvis ſancti eſſent & docti. Unde nulli niſi nomine Epiſcopi alicujus, cujus ſcilicet vices agebant, unquam ſubſcripſiſſe leguntur, excepto Baſileenſi Concilio, ubi aliquando, deficientibus Epiſcopis, ſimplices presbyteri ad ſuffragium deciſivum admiſſi ſunt, contradicente tota antiquitate, cui derogare non potuit hæc Synodus, quæ tunc temporis nullius fuit authoritatis.

Prob. 2. Authoritate veterum, qui unanimiter cenſuerunt Concilia Epiſcoporum eſſe, & Epiſcoporum eſſe in Conciliis decernere. Oſius in ſua ad Conſtantium epiſtola, ſic eum judiciis Eccleſiaſticis ſeſe immiſcentem alloquitur, apud Athan. epiſt. ad Solit. *Ne te miſceas rebus Eccleſiaſticis, neque nobis in hoc genere præcipe, ſed potiùs ea à nobis diſce. Tibi Deus imperium commiſit, nobis* (Epiſcopis) *quæ ſunt Eccleſiæ concredidit.*

S. Ambroſius epiſt. 32. ad Valentinianum ſic ait : *Quis eſt, qui abnuat in cauſa fidei .. Epiſcopos ſolere de Imperatoribus chriſtianis, non imperatores de Epiſcopis judicare?* Et inferiùs : *Si conferendum de fide, ſacerdotum debet eſſe iſta collatio, ſicut factum eſt ſub Conſtantino ... qui ... libellum dedit judicium ſacerdotibus.*

S. Hieronymus apolog. 2. adversùs Ruffinum, his eum urgere verbis : *Reſponde quæſo, Synodus, à qua excommunicatus eſt, in qua urbe fuit? Dic Epiſcoporum vocabula, profer ſententias ſubſcriptionum, &c.* Et S. Auguſtinus epiſt. 119. hæc ſcribit : *Omnia talia, quæ neque ſanctarum Scripturarum authoritatibus continentur, nec in Conciliis Epiſcoporum ſtatuta inveniuntur, nec conſuetudine univerſæ Eccleſiæ roborata ſunt ... ſine ulla dubitatione reſecanda exiſtimo.*

Prob. 3. Ratione theologica. Illorum eſt in Conciliis decernere quæ ſcilicet credenda vel agenda ſunt, quorum eſt paſcere gregem Chriſti, & regere Eccleſiam Dei : quid enim hic eſt paſcere & regere, niſi docere quæ credenda ſunt, & quæ agenda ſunt præſcribere? Atqui Epiſcoporum eſt paſcere gregem Chriſti, & regere Eccleſiam Dei, juxta illud 1. Petri c. 5. *Paſcite qui in vobis eſt, gregem Dei*; & illud Act. cap. 20. *Attendite vobis & univerſo gregi, in quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos Eccleſiam Dei.* Ergo, &c.

Obj. 1. Act. cap. 15. Lucas loquens de Concilio Apoſtolorum, ait : *Convenerunt Apoſtoli & ſeniores videre de verbo hoc.* Et inferiùs : *Tunc placuit Apoſtolis & ſenioribus cum omni Eccleſia.* *R.* Convenerunt Apoſtoli ut judices, & ut controverſiam authoritate ſua deciderent. Convenerunt presbyteri cum Apoſtolis, ut conſultores, & ut cum Apoſtolis diſcuterent controverſiam, antequam ab illis decideretur. Item placuit Apoſtolis ut definientibus, presbyteris ut conſentientibus, & plebi ut non reclamanti, ſed acclamanti.

Obj. 2. Concilium generale repræſentat univerſam Eccleſiam. Ergo ad Concilium generale convenire debent non ſolùm Epiſcopi, ſed etiam alii clerici & laici in ſufficienti numero. *R.* Generale Concilium repræſentare ſolùm univerſam Eccleſiam docentem, hoc eſt, univerſitatem paſtorum ſeu Epiſcoporum, adeòque Concilium generale conſtare debere ex ſolis Epiſcopis, & ad Concilium generale ſufficere, ſi tot adſint Epiſcopi, quot in æſtimatione morali requiruntur, ut Epiſcoporum univerſitatem repræſentent; atque ita ad Concilium generale neceſſarium non eſſe, ut cum Epiſcopis alii clerici & laici conveniant.

R. 2. neg. conſeq. Cùm enim univerſitas paſtorum repræſentet univerſitatem ovium ; quia particularis unuſquiſque Epiſcopus repræſentat ſuam particularem Eccleſiam, ſicut princeps populum ſuum ; hoc ipſo quòd univerſitas paſtorum repræſentatur, repræſentatur etiam univerſitas ovium ſimul & indiviſibiliter. Ergo hoc ipſo quòd aliqua multitudo Epiſcoporum ſufficit ad repræſentandam univerſitatem paſtorum, ſufficit etiam ad repræſentandam univerſitatem ovium. Et hoc ipſo quòd aliqua Epiſcoporum, multitudo repræſentat univerſitatem paſtorum, ſimul & indiviſibiliter repræſentant univerſitatem ovium.. Ergo ad Concilium generale, quantùmvis dicatur repræſentare univerſitatem ovium cum univerſitate paſtorum, ſufficit aliqua Epiſcoporum multitudo abſque clericis aliis, & laicis, ea ſcilicet quæ ad repræſentandam paſtorum univerſitatem ſufficit.

Obj. 3. Cauſa communis communiter tractanda eſt. Atqui cauſa fidei communis eſt fidelibus omnibus. Ergo ex fidelibus omnibus, adeòque non ſolùm ex Epiſcopis, ſed etiam ex aliis clericis & laicis, adeſſe debent in Concilio, quando agitur de aliqua cauſa fidei. *R.* Cauſam communem communiter tractandam eſſe, quando eodem modo pertinet ad omnes, quibus communis eſt. At cauſa fidei non eodem modo pertinet ad omnes fideles : nam pertinet ad Epiſcopos ut doctores, & ad cæteros fideles ut diſcipulos. Unde Epiſcoporum eſt docere & definire quæ credenda ſunt, cæterorum verò fidelium Epiſcopos audire, & ea quæ ab illis definita ſunt, tenere & credere.

Quæres, quot Epiſcopi requirantur ad Concilium generale?

Reſp. Ex conſuetudine Eccleſiæ colligitur quatuor conditiones requiri & ſufficere ad generale Concilium. Prima eſt, ut convocatio ſit generalis, adeòque omnibus majoribus Eccleſiæ provinciis debet innoteſcere. Secunda eſt, ut nullus Epiſcopus, niſi ſit excommunicatus, vel dubium ſit utrùm Epiſcopus ſit, excludatur. Tertia eſt, ut ſaltem ex majori parte provinciarum Eccleſiæ adſint aliqui Epiſcopi. Olim tamen cùm Concilium fiebat in Oriente, viſum eo ſufficere ſi ex omnibus provinciis Orientis convenirent Epiſcopi multi, cum aliquibus ex Occidente à Pontifice miſſis, qui cæteros repræſentarent. Similiter ſi tunc in Occidente factum fuiſſet Concilium, ſatis fuiſſet ſi ex omnibus provinciis Occidentis multi adfuiſſent Epiſcopi cum paucis aliis ex Oriente miſſis, & Orientales Eccleſias repræſentantibus. Quarta eſt, ut præter Romanum Pontificem per ſe vel per lega-

toa

tos ſuos præſentem, per ſe vel per vicarios adſint alii Orientis Patriarchæ, modò hæretici non ſint, vel ſchiſmatici. Hæc tamen conditio non abſolutè, ſed ſolùm ad bene eſſe neceſſaria videtur.

ARTICULUS VII.

Utrùm Concilia generalia ſint abſolute & ſimpliciter neceſſaria.

ALiqua Concilia disjunctivè, hoc eſt, vel generalia, vel particularia, ad bonum Eccleſiæ, regimen neceſſaria eſſe negari non poteſt. Quòd enim Concilium ſit medium à Chriſto ad unionem membrorum Eccleſiæ, & ad fidei ac morum puritatem ſervandam inſtitutum, probat 1. factum Apoſtolorum, qui controverſiam de legalibus Antiochiæ exortam, non niſi in Concilio ſibi decidendam eſſe judicarunt. 2. Perpetua conſuetudo Eccleſiæ, quæ ad profligandas hæreſes, extinguenda ſchiſmata, & abuſus corrigendos, Epiſcoporum Conciliis ſemper uſa eſt. 3. Praxis perpetua ſummorum Pontificum, qui nunquàm hæreſes vel ſchiſmata damnarunt ſine Concilio. Sed difficultas eſt de Conciliis generalibus determinatè, de quibus quæritur hìc utrùm ſint abſolutè neceſſaria, hoc eſt, utrùm ita ſint neceſſaria, ut ſine illis Eccleſia non poſſit conſervari.

Responsio.

Quamvis Concilium generale poſſit eſſe, & ſit aliquando valdè utile, & neceſſarium ſecundùm quid, hoc eſt, ut ſuavius, & promptius malo inſurgenti remedium afferatur, nunquam tamen poteſt eſſe neceſſarium abſolutè, ita ut ſine illo Eccleſia non poſſit ſubſiſtere.

Prob. Primis trecentis Eccleſiæ annis nec fuit, nec potuit eſſe Concilium generale, & tamen ſubſtitit Eccleſia, quamvis intra ſpatium illud temporis hæreſes multæ, multa ſchiſmata, & abuſus multi adversùs eam inſurrexerint. Ergo potuit etiam Eccleſia trecentis aliis annis ſubſiſtere ſine Concilio generali: nam ſi potuit primis trecentis, quidni potuit trecentis ſubſequentibus? Ergo Eccleſia potuit primis mille annis ſubſiſtere ſine Concilio generali: nam ſi potuit prioris ſexcentis, potuiſſe etiam ſexcentis ſubſequentibus, non niſi perperam negaretur. At ſi potuit Eccleſia ſine Concilio generali per mille annos ſubſiſtere, poteſt etiam per alios mille, & ſic deinceps uſque in finem mundi. Ergo, &c.

Confirmatur. Quia ſi hactenùs conſervari non potuit ſine Concilio generali, vel propter aliquos abuſus, vel propter aliquam hæreſim, vel propter aliquod ſchiſma. Atqui nihil horum dici poteſt. Non primum: nulli enim hactenùs irrepſerunt abuſus, qui emendari non potuerint authoritate ſummi Pontificis, cooperantibus Conciliis provincialibus, vel nationalibus. Non ſecundum: nulla enim aſſignari poteſt hæreſis, quæ extingui non poterit abſque Concilio generali; nam nulla fuit hactenùs, quæ extingui non potuerit authoritate Romani Pontificis, cooperantibus cæteris catholicis Epiſcopis, vel in Conciliis particularibus, vel etiam extra Concilia particularia. Et verò ſi quæ hæreſes hoc pacto extingui non potuerunt, certè hæreſes illæ, ad quas profligandas ſeptem priora Concilia congregata fuerunt. Atqui hoc dici non poteſt: nam aliæ pluſquam centum hæreſes profligatæ fuerunt, ut obſervat Bellarminus, authoritate Sedis Apoſtolicæ, cæteris Epiſcopis catholicis extra Concilium generale concurrentibus: quidni ergo & illæ ſex vel ſeptem etiam ſic profligari potuerunt? Sed de hoc adhuc modò. Non denique tertium: nam nullum ſimiliter ſchiſma poteſt aſſignari, quod abſque Concilio generali tolli non potuerit. Et verò ſi quod fuit quod non potuerit ſic tolli, certè magnum illud ſchiſma, ad quod tollendum celebratum eſt Concilium Conſtantienſe. Atqui hoc dici non poteſt: quamvis enim nullum fortè Concilio generali ſuavius, promptius, & efficacius remedium afferri poſſet contra illud ſchiſma, potuit tamen alia via tolli.

Confirmatur 2. pars min. Idem judicium eſto de Ariana hæreſi, quæ à primo generali Concilio proſcripta eſt, & de aliis, quas proſcripſere ſex ſubſequentia Concilia generalia. Atqui ad proſcribendam Arianam hæreſim non fuit abſolutè neceſſarium generale Concilium. Ergo, &c. *Prob. min.* Nam ſi ad id abſolutè neceſſarium fuit Concilium generale, vel quia non poterat fieri ſufficiens diſcuſſio controverſiæ extra Concilium generale, vel quia extra Concilium generale controverſia finiri non poterat ob defectum ſufficientis authoritatis; vel denique propter Epiſcopos, qui ab hujus hæreſis exordio ei patrocinati ſunt. Atqui nihil horum dici poteſt.

Non primum: nam hic nulla, aut penè nulla diſcuſſione opus fuit: divinitas enim verbi clara habebat pro ſe teſtimonia, tum in Scriptura, tum in traditione: imò jam erat ante Nicænum Concilium unus ex articulis noſtræ fidei, & ita jam erat ante Nicænum Concilium ad credendum ſufficienter propoſita fidelibus.

Non ſecundum: nam in Eccleſia non deeſt ſuprema & infallibilis authoritas judicandi controverſias fidei extra Concilium generale, adeòque non deeſt in Eccleſia extra Concilium generale authoritas ſufficiens ad finiendas fidei controverſias. Patet ex primis trecentis annis, quibus nullum celebratum eſt generale Concilium, & tamen multæ finaliter proſcriptæ fuerunt hæreſes. Patet in particulari ex hæreſi Pauli Samoſateni, quæ finaliter damnata fuit à particulari Concilio Antiocheno à Dionyſio Romano, & ejus Synodo confirmato. Patet ex centum illis & ampliùs hæreſibus, quas oppreſſit authoritas Sedis Apoſtolicæ, reliquis catholicis Epiſcopis, vel in Conciliis particularibus, vel extra Concilia particularia cooperantibus.

Non denique tertium: nam ſi Paulus tertiæ Sedis Epiſcopus redigi potuit in ordinem ſub Imperatore ethnico à Synodis particularibus, Romana ſcilicet & Antiochena, ad id ſimul conſpirantibus, quidni ſimili modo potuiſſent in ordinem redigi ſub Imperatore chriſtiano Epiſcopi illi, quos patronos habebat Ariana hæreſis, ad id Sylveſtro Romano Pontifici cooperantibus duarum primatum Sedium Orientis, Alexandrinæ ſcilicet & Antiochenæ antiſtitibus? quanquam Epiſcopi illi faciliùs opprimi potuerint, & oppreſſi fuerint authoritate Concilii generalis, qua permotus Imperator & promptiùs & efficaciùs Eccleſiæ laboranti ſubvenit.

At inquies. Poteſt eſſe aliqua fidei controverſia ſic intricata, ut non poſſit fieri ſufficiens illius diſcuſſio extra Concilium generale; adeòque poteſt eſſe aliqua fidei controverſia, quæ extra Concilium generale dirimi non poſſit. *R.* hoc perperam dici; & dico quòd Romanus Pontifex ſemper poterit tot Epiſcopos & alios eruditos viros convocare, quot extra Concilium generale ſufficient ad debitam controverſiarum fidei diſcuſſionem: alioqui poſſet contingere, ut gravis aliqua fidei controverſia finiri non poſſet, ſed cum magno animarum periculo & ſcandalo perduraret, atque ita longè latèque graſſaretur novitas abſque remedio, in iis ſcilicet circumſtantiis, in quibus moraliter eſſet impoſſibile convocari Synodum generalem, extra quam tamen finiri non poſſet controverſia. Quod eſt contra expreſſam promiſſionem Chriſti dicentis: *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus*, ad ſervandum ſcilicet fidei depoſitum, & fideles confirmandos, proindeque ad finiendas quaslibet in materia fidei lites, & novitates quaslibet exſufflandas.

At inquies adhuc. Poteſt eſſe fidei controverſia, quæ dirimi non poſſit, niſi inveſtigata priùs traditione univerſalis Eccleſiæ, adeòque omnium particularium Eccleſiarum, ex quibus conſtat univerſalis Eccleſia. Ergo poteſt eſſe fidei controverſia, quæ non poſſit dirimi, niſi convocentur omnes Epiſcopi, quorum unuſquiſque teſtis eſt traditionis Eccleſiæ ſuæ.

R. 1.

R. 1. neg. conſeq. Poteſt enim ſufficienter inveſtigari omnium particularium Eccleſiarum traditio per Concilia particularia, ut factum legimus tempore & juſſu Victoris Papæ in controverſia de die quo celebrandum eſſet feſtum Paſchatis.

R. 2. Ad inveſtigandam traditionem univerſalis Eccleſiæ, neceſſe non eſſe ut conſulantur omnes particulares Eccleſiæ. Cùm enim divinas traditiones omnes puras & integras hactenùs conſervaverit, & uſque ad finem mundi conſervatura ſit Eccleſia particularis Romana, ut ſuis locis demonſtratum eſt, traditio Eccleſiæ particularis Romanæ non poteſt non eſſe traditio Eccleſiæ univerſalis, adeòque hoc ipſo quòd conſtat de traditione particularis Eccleſiæ Romanæ, conſtat etiam de traditione univerſalis Eccleſiæ.

Semper igitur ſufficit, ſi particularis Eccleſiæ Romanæ traditio inveſtigetur, ad quod neceſſe non eſt alias Eccleſias conſuli: cùm enim particularis Eccleſia Romana ſit mater & magiſtra omnium aliarum particularium Eccleſiarum, non illa ab his, ſed hæ ab illa diſcere debent veras traditiones. Item cùm Eccleſia particularis Romana ſit unitatis centrum, ad quod omnem aliam Eccleſiam convenire oportet, recipiendo Scripturas & traditiones, quas recipit, non aliæ Eccleſiæ particulares particularis Eccleſiæ Romanæ, ſed particularis Eccleſia Romana aliarum particularium Eccleſiarum regula eſſe debet in veris Scripturis & traditionibus, à falſis & adulterinis diſcernendis.

At inquies. Si Romano Pontifici cum particulari ſua Synodo de aliqua fidei controverſia judicium ferenti non conſentirent cæteri Epiſcopi, ſed contra judicium ejus, ſive in Conciliis particularibus, ſive extra particularia Concilia reclamarent, finalis circa controverſiam illam ſententia haberi non poſſet ſine generali Synodo. Atqui ſuppoſitio facta poſſibilis eſt. Ergo, &c. *R.* neg. min. Non enim major pars Epiſcoporum magis ſupponi poteſt Pontifici in particulari ſuo Concilio aliquam fidei controverſiam judicanti diſſentire extra Concilium generale, quàm ſupponi poteſt ei in materia fidei diſſentire in Concilio generali: poſſibilitas enim ſuppoſitionis ſecundæ manifeſtè ſequitur ex poſſibilitate primæ. Atqui ſupponi non poteſt pluralitas Epiſcoporum in Concilio generali diſſentire à Pontifice in materia fidei. Ergo, &c.

Prob. ſubſ. Nam hac ſuppoſitione facta, vel controverſia finitur per judicium Pontificis, & minoris partis Epiſcoporum ei adhærentium, vel finitur per judicium pluralitatis Epiſcoporum contradicentium Pontifici; vel poſſibilis eſt caſus, in quo aliqua fidei controverſia finiri non poteſt etiam in Concilio generali. Primum velut falſum reſpuunt ii, contra quos diſputamus. Secundum tolerabiliter dici non poteſt. Et verò in pluralitate Epiſcoporum, niſi cum capite ſuo ſententia conjuncti ſint, ſive extra Concilium generale, ſive in Concilio generali reſidere non poſſe ſupremam & infallibilem authoritatem, qualis ad finiendas fidei controverſias requiritur, ſatis probat ſenſus univerſæ Eccleſiæ. Ergo tertium dicendum, quod tamen falſum eſt, & manifeſtè repugnat Chriſto dicenti: *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus*, ad ſervandum ſcilicet depoſitum fidei, adeòque ad finiendas quaslibet fidei controverſias: hoc enim ad depoſiti fidei conſervationem abſolutè neceſſarium eſt. Ergo, &c.

Addo timendum non eſſe, ne unquam in poſterum contingat pluritatem Epiſcoporum, ſive in Concilio generali, ſive extra Concilium generale, Pontifici in ſua particulari Synodo de aliqua fidei controverſia judicium ferenti contradicere; cùm id hactenùs per tot ſæcula nunquam contigerit; ſed è contra Synodi generales integram ſententiam à Pontifice latam ambabus ulnis amplexæ ſint, ut patet ex tertia, quarta, ſexta, & ſeptima Synodo; & quamvis Romani Pontifices de innumeris penè fidei controverſiis ſententiam tulerint extra Concilium generale, ne ſemel quidem Epiſcoporum pluralitas Romano Pontifici reſtiterit, ſed è contra vel expreſſo vel ſaltem tacito conſenſu ſemper adhæſerit.

ARTICULUS VIII.

Solvitur objectio petita ex facto duorum Pontificum Victoris & Stephani.

OBj. 1. Victori Papæ, Aſianorum Epiſcoporum de celebratione Paſchæ ſententiam in Romana Synodo proſcribenti, reſtitere plerique Eccleſiæ Epiſcopi. *R.* hoc eſſe falſum: imò verò è contra cùm Victor in ſua particulari Synodo Blaſtum hæreſiarcham, judaiſmum ſuſcitare molientem, damnaſſet, & feſtum Paſchæ die dominica lunam martii decimam-quartam proximè ſubſequente celebrandum eſſe definiviſſet, omnes orbis chriſtiani Epiſcopi in conciliis particularibus, quæ loco generalis, quod tunc temporis fieri non poterat, diverſis in locis celebrata fuerunt, judicium Pontificis comprobarunt, exceptis Aſianis, & aliquibus finitimis provinciis, quæ cum Aſianis, non tamen improbata eorum, qui Paſchæ feſtum die dominica celebrandum dicerent, ſententia, antiquam Eccleſiarum ſuarum in celebrando Paſchate luna decima quarta conſuetudinem ſibi retinendam judicarunt.

Probantur hæc omnia ex Euſebio ſic loquente lib. 5. hiſt. Eccl. cap. 23. *Quæſtio non minima exoritur* (de die quo Paſcha celebrandum eſt) *ob quam cauſam conventus Epiſcoporum & Concilia per ſingulas quaſque provincias convocantur: prorogatiſque ad ſe invicem epiſtolis, de ſingulis quibuſque locis unum omnes Eccleſiaſticum dogma confirmant: ne liceat aliquando niſi in die dominica ... Dominicum Paſchæ celebrare myſterium ... Extat denique uſque in hodiernum diem Concilii apud Cæſaream Palæſtinæ habiti decretum .... habetur & in urbis Romæ Concilio* (in cauſa Blaſti celebrato) *ſimiliter decretum, cui præfuiſſe Victor Epiſcopus indicatur, & Ponti provinciæ Palmeas. Gallorum quoque ſacerdotalis conventus extat, Irenæum præſulem ſcribens: Achaja vero Bachylum Corinthiorum Eccleſiæ Epiſcopum. Qui omnes diverſis è locis unam eandemque judicii ſui ſententiam protulere. Sed Epiſcopi regionis Aſiæ ſervandam magis è veteribus ſibi traditam conſuetudinem confirmabant.* Vide etiam cap. 25.

Porrò Victor accepto per Polycratis Aſiæ primatis epiſtolam Aſianorum decreto, acerbas ad eos litteras dedit, quibus privabat eos epiſcopali ſua communione, ſimulque eis minabatur, ni conſuetudinem ſuam desererent, totalem abſciſſionem, à qua tamen videtur fuiſſe deterritus litteris aliorum Epiſcoporum, præſertim Gallorum, qui licèt ei conſentirent, de die celebrandi Paſchatis, graviter tamen ferebant, quod ab unitate corporis vellet abſcindere tot & tantas Eccleſias Dei, eò quòd à reliquis diſſentirent de re ad ſolam, ut putabant, diſciplinam pertinente.

Obj. 2. Stephano Pontifici baptiſmum ab hæreticis debita forma collatum, non eſſe iterandum definienti, reſtitit pluralitas Epiſcoporum. Et 1. quidem, quòd hoc definierit, patet ex ejus ad Cyprianum reſcripto, in quo ſic loquitur: *Si quis ergo è quacumque hæreſi venerit ad nos, nihil innovetur niſi quod traditum eſt, ut manus illi imponatur ad pœnitentiam.* 2. Quòd ei reſtiterit pluralitas Epiſcoporum, probatum ex numero Epiſcoporum, qui cum Cypriano in Africa, & Epiſcoporum, qui cum Firmiliano & Heleno in Oriente baptizatos à quibuſcumque hæreticis, eſſe rebaptizandos, contra Stephani decretum pronuntiarunt in particularibus ſuis conciliis.

R. 1. Gratis dici, quòd Stephanus exortam de baptiſmo ab hæreticis collato controverſiam definierit: non enim ſatis apparet, reſcriptum Stephani ad Cyprianum fuiſſe ſynodicum, ſeu Stephanum particula-

rem

tem aliquam Synodum convocaſſe, & ex ea ad Cyprianum reſcripſiſſe. Pontifices autem nullam ejuſmodi controverſiam definierunt unquam, aut etiam definire potuerunt ut ſupremi Eccleſiæ paſtores, niſi in aliqua ſaltem particulari Synodo.

Præterea, ſive ex particulari aliquo Concilio Stephanus ad Cyprianum reſcripſerit, ſive non, quòd controverſiam noluerit definire, manifeſtum fit ex eo, quòd in ſuo ad Cyprianum reſcripto, eos, qui baptizatos ab hæreticis rebaptizandos eſſe, poſtmodùm tenerent, & rebaptizarent, non excommunicavit, ſed ſolùm excommunicatione dignos eſſe dixerit, ut patet ex Cypriano in ſua ad Pompejum epiſtola 74. ſic loquente: *Dat honorem Deo, qui hæreticorum amicus, & inimicus chriſtianorum, ſacerdotes Dei, veritatem Chriſti & Eccleſiæ unitatem tuentes, abſtinendos putat?* Unde nihilominùs poſtmodùm cum Cypriano communicavit Stephanus, ut aſſerit S. Auguſtinus, lib. de unico bapt. cap. 14. *Cùm ergo*, inquit, *Stephanus non ſolùm non rebaptizaret hæreticos, verùm etiam hoc facientes, vel ut fieret decernentes, excommunicandos eſſe cenſeret, ſicut aliorum Epiſcoporum, & ipſius Cypriani littera oſtendunt, tamen cum eo Cyprianus in unitatis pace permanſit.*

Porrò audiendus non eſt Firmilianus in ſua ad Cyprianum epiſtola, in qua chriſtianæ moderationis & reverentiæ Summo Pontifici debitæ planè oblitus, adverſùs Sthephanum impotenter invehitur, & exaggerans omnia ad quærendam in adverſarium invidiam, de intentata excommunicatione velut lata expoſtulat: niſi tamen quis malit Stephanum ſeveriorem ſe oſtendiſſe erga Firmilianum & Helenum, alioſque Orientales Epiſcopos, qui cum illis erant, eos ſcilicet Epiſcopali ſua communione privando; de qua partiali excommunicatione fortaſsè intelligi poteſt Dionyſius Alexandrinus, ſcribens ad Xiſtum Stephani ſucceſſorem, & in epiſtola ſua *commemorans quod Stephanus .. ſcribens ad Firmilianum & Helenum, ceteroſque illarum partium Epiſcopos, ſtatuerit non communicandum eſſe his qui rebaptizant eos, qui ad Eccleſiam ab hæreticis tranſeunt.*

Quidquid ſit, Epiſcopos illos ab unitate corporis abſciſſos, ſeu à communione fidelium ſemotos non fuiſſe à Stephano, teſtes ſunt Patres ſecundæ Synodi Antiochenæ in ſua ſynodica ad Dionyſium Pontificem epiſtola, in qua Firmilianum beatæ recordationis virum vocitant, quo nomine hominem à Sede Apoſtolica excommunicatum minimè decoraſſent. Teſtis etiam eſt Auguſtinus, lib. de unico bapt. c. 14. cùm tantùm ait, Stephanum Epiſcopos illos excommunicandos eſſe cenſuiſſe: ſufficienter enim ſignificat eum non ultra minas progreſſum eſſe.

R. 2. Falſum eſſe, quòd Epiſcoporum pluralitas à Stephano diſſenſerit: imò verò plures cum Stephano, quàm cum Cypriano fuiſſe, expreſsè docet Auguſtinus, lib. de unico bapt. cap. 14. *Stephanus*, inquit, *baptiſmum Chriſti in nullo iterandum eſſe cenſebat, & hoc facientibus graviter ſuccenſebat Cyprianus autem in hæreſi vel ſchiſmate baptizatos, tanquam non habentes baptiſmum Chriſti, baptizandos in Eccleſia catholica exiſtimabat. Multi cum illo* (Stephano) *quidam cum iſto* (Cypriano) *etiam ſentiebant, utrique cum eis in unitate conſiſtentes.* Qui autem dicit, multos cum Stephano, & quoſdam cum Cypriano fuiſſe, longè plures cum Stephano, quàm Cypriano fuiſſe manifeſtè dicit.

Quantò plures fuerint cum Stephano, quàm cum Cypriano, apertè declarat S. Doctor, lib. 3. contra Creſconium, cap. 2. cùm ait: *Proinde ſi omninò jam credendum ſit, quinquaginta Epiſcopis Orientalium id eſſe viſum quod ſeptuaginta Afris vel aliquantò etiam pluribus contra tot millia Epiſcoporum, quibus hic error in toto orbe diſplicuit, cur non potiùs, &c.* Cyprianus igitur ſecum habuit centum & viginti Epiſcopos, cùm Stephanus plura millia ſecum haberet.

At inquies. Si longè maxima pars Epiſcoporum Stephano conſenſit, quare tunc finita non eſt controverſia? *R.* Quia Stephanus, prudenti œconomia uſus, ne cogeretur abſcindere tot Eccleſias, totque Epiſcopos, inter quos eminebat Cyprianus doctrina, ſanctitate, & bonis in Sedem Apoſtolicam meritis (quippe qui Cornelio ad profligandum Novatiani ſchiſma tantoperè profuerat) ſpectabilis; atque ut errantibus locum & tempus reſipiſcendi daret, judicavit ſatis eſſe, ſi primùm prohiberet, ne quid innovaretur, niſi quod traditum eſt, & innovantibus excommunicationem comminaretur, poſtea ſi in rem Eccleſiæ foret; definitiva ſententia ſententiam rebaptizantium ut contrariam traditioni apoſtolicæ & hæreticam damnaturus, atque huic errori pertinaciter adhærentes excommunicaturus, quod tamen non fecit, vel morte præoccupatus, vel impeditus difficultate temporum, aut aliquam aliam ob cauſam.

Dices. Illa de hæreticorum baptiſmo controverſia tunc finita non eſt; quia finiri non potuit, niſi in generali totius orbis chriſtiani Concilio, quod tunc temporis convocari non poterat. *R.* hoc eſſe falſum: nam ſi opus fuit generali Concilio ad finiendam illam controverſiam, vel opus fuit ob defectum ſufficientis authoritatis ad finiendam illam extra Concilium generale, vel opus fuit ob difficultatem & obſcuritatem quæſtionis: ita ut extra Concilium generale non poſſet diſcuti, quantùm oportebat ad eam finali judicio terminandam. Neutrum dici poteſt.

Non primum: nam quòd detur in Eccleſia extra Concilium generale authoritas fidei controverſias dirimendi ſuprema & infallibilis, invicta probatur vel ex eo ſolo, quòd hæreſes quamplurimæ finaliter proſcriptæ fuerint ſine Concilio generali. Non etiam ſecundum: nam ad finiendam illam de hæreticorum baptiſmo controverſiam ſufficere potuit conſtans & perpetua conſuetudo particularis Eccleſiæ Romanæ in accipiendo hæreticorum baptiſmo, præſertim cùm eadem eſſet partis orbis chriſtiani maximæ conſuetudo. Et verò propter illam & quidem ſolam particularis Eccleſiæ Romanæ conſuetudinem, omnium aliarum penè Eccleſiarum conſuetudine firmatam, rebaptizantium error finaliter tandem condemnatus eſt.

Dices. S. Auguſtinus duo docet. 1. Controverſiam illam finitam non eſſe, niſi in plenario totius orbis Concilio: nam ſic loquitur lib. 1. de bapt. c. 7. *Quæſtionis hujus obſcuritas prioribus Eccleſiæ temporibus ante ſchiſma Donati magnos viros & magna charitate præditos, patres epiſcopos ita inter ſe compulit ſalva pace diſceptare atque fluctuare, ut diu Conciliorum in ſuis quibuſque regionibus diverſa ſtatuta mutaverint, donec plenario totius orbis Concilio, quod ſaluberrimè ſentiebatur, etiam remotis dubitationibus firmaretur.* 2. Controverſiam illam non niſi per plenarium totius orbis Concilium potuiſſe finiri: nam lib. 2. de bapt. cap. 18. ſic ait: *Reſtat ut de baptiſmo piè credamus, quod univerſa Eccleſia à ſacrilegio ſchiſmatis remota cuſtodit: in qua tamen ſi aliud alii, & aliud alii adhuc de iſta quæſtione ſalva pace ſentirent, donec univerſali Concilio unum aliquid eliquatum ſincerumque placuiſſet, humana infirmitatis errorem cooperiret charitatis unitas.*

Ad primum. R. 1. Dato quod controverſia illa finita non fuerit, niſi in plenario totius orbis Concilio, inde minimè ſequi, quòd extra illud finiri non potuerit; ſicut extra illud finitæ ſunt aliæ controverſiæ non minùs obſcuræ, qualis v. gr. poſtea fuit Pelagianorum cum Catholicis controverſia de peccato originali, & neceſſitate interioris gratiæ ad omnes & ſingulos actus ſalutares, quam tamen controverſiam non modò finiri potuiſſe, ſed etiam finitam fuiſſe ſine plenario totius orbis concilio, contra Pelagianos ad illud provocantes, illudque poſtulantes Auguſtinus ipſe contendit lib. 4. contra duas epiſt. Pelagian. cap. 12. ubi his in eos verbis invehitur: *Iſtorum ſuperbia... hanc etiam gloriam captare intelligitur, ut propter illos Orientis & Occidentis Synodus congregetur. Orbem quippe catholicum, quoniam Domino eis reſiſtente, pervertere nequeunt, ſaltem commovere conantur, cum potiùs vigilantia & diligentia paſtorali, poſt factum illis competens ſufficienſque judicium,*

dicium, ubicumque iſti lupi apparuerint, conterendi ſint, &c. At ſi potuit competens ſufficienſque judicium fieri Pelagianis Concilio generali, quidni etiam potuit & rebaptizantibus, qui ſolius antiquæ conſuetudinis robore & vinci poterant, & tandem victi ſunt?

R. 2. Auguſtino Hieronymum apertè contradicere in dialogo adversùs Luciferianos, ubi ſic loquitur: *Beatus Cyprianus ... hæreticorum baptiſma reprobans, ad Stephanum tunc Romanæ urbis Epiſcopum ..., ſuper hac re Africanam Synodum direxit: ſed conatus ejus fruſtra fuit. Denique illi ipſi Epiſcopi, qui rebaptizandos hæreticos cum eo ſtatuerant, ad antiquam conſuetudinem revoluti, novum emiſere decretum.* Tum continuò illos ſic loquentes inducit: *Quid facimus? ita & nobis majores noſtri, & illis ſui tradidere majores.* Novum autem hoc decretum vel ante, vel ſaltem non multò poſt B. Cypriani mortem emiſere, ut facilè intelligitur.

Quòd ſi quis velit Hieronymum loqui tantùm de Africanis Epiſcopis, pro Orientalibus teſtem appellabimus ipſum Auguſtinum, lib. 3. contra Creſconium, cap. 2. ubi ſic alloquitur Donatiſtas: *Majores veſtri* (primi Donatiſtæ) *quibus tale teſtimonium perhibuiſtis, quòd ab Orientalium propterea communione diſcreti ſunt, quia illi ſuum judicium reſciderunt, quo eis placuerat de iſta baptiſmi quæſtione Cypriano atque illi Africano Concilio conſentire oportere, contra Cyprianum fecerunt.* Primi autem Donatiſtæ longo tempore vixerunt ante Nicænum Concilium, quod fuit primum generale totius orbis Concilium: neque enim tale fuit Arelatenſe I. Nam nec ad illud Epiſcopi ex toto orbe convocati fuerunt, neque in eo per ſe aut legatos ſuos Romanus Pontifex præſedit. Unde ad ſummum vocari poteſt plenarium Occidentis Concilium.

Africani igitur & Orientales Epiſcopi, Cyprianum errantem ſecuti, cùm multò ante Nicænam Synodum errorem ſuum depoſuerint, ſine plenario totius orbis Concilio ad antiquam non rebaptizandi hæreticos conſuetudinem revoluti ſunt. Illis autem ad antiquam illam conſuetudinem revolutis, quid circa baptiſmum, ab hæreticis forma debita collatum, controverſiæ vel dubitationis aut ſuperfuit, aut ſupereſſe potuit in Eccleſia catholica?

Omnis igitur controverſia, omniſque dubitatio circa baptiſmum, ab hæreticis debita forma collatum, in Eccleſia catholica ſublata eſt ſine plenario totius orbis Concilio. Neque hìc obeſſe nobis poteſt Concilii Arelatenſis I. canon. 8. quo prohibetur ne rebaptizentur ii, qui apud hæreticos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti baptizati fuerunt; quia hìc canon editus eſt contra Donatiſtas, qui facto ſchiſmate, controverſiam in Eccleſia catholica jam dudùm extinctam ſuſcitarant, & baptizatos extra Eccleſiam iterùm eſſe baptizandos contendebant, atque ita, cùm crederent veram Eccleſiam de toto orbe periiſſe, & in ſola parte Donati remanſiſſe, rebaptizabant eos, qui ab Eccleſia catholica ad illos transfugiebant.

Ad ſecundum R. hoc eſt falſum: cùm enim dicit S. Auguſtinus, *Si aliud alii, & aliud alii adhuc de iſta quæſtione, ſalva pace, ſentirent, donec univerſali Concilio unum aliquid eliquatum ſincerumque placuiſſet,* loquitur tantùm hypotheticè, hoc eſt, in ea tantùm ſuppoſitione, in qua veritas catholica non eliquaretur ante Concilium generale; ſive potuerit eliquari ſine illo & ante illud, ſive non potuerit, de quo hìc ſollicitus non eſt; ſive eliquata fuerit ſine illo & ante illud, ut nos tenemus, ſive non fuerit, ut videtur tenuiſſe S. Doctor.

Bonitas noſtræ reſponſionis patet ex eo, quòd ad ſcopum S. Doctoris ſufficiat eum loqui in tali ſuppoſitione: vult enim tantùm duo in Donatiſtis reprehendere, videlicet quòd & de baptiſmo hæreticorum diſceptando non ſervarent pacem, ſed unitatem ſcinderent, ſeparando ſe ab iis, qui illius baptiſmi validitatem defendebant, & hanc validitatem pergerent impugnare, etiam poſt plenarium totius orbis Concilium, hoc eſt, poſt Nicænam Synodum, canone 19. recipientem baptiſmum ab hæreticis forma debita collatum: quorum primum non fecit, ſecundum verò non feciſſet Cyprianus, cujus tamen exemplo tegere ſe nitebantur Donatiſtæ.

Dices. S. Auguſtinus, lib. 4. contra duas epiſt. Pelag. cap. ult. docet aliquas ſaltem fidei controverſias finiri non poſſe ſine Concilio generali. *Aut verò,* inquit, *congregatione Synodi* (generalis) *opus erat, ut aperta pernicies damnaretur? quaſi nulla hæreſis aliquando niſi Synodi* (generalis) *congregatione damnata ſit: cùm potiùs rariſſimæ inveniantur, propter quas damnandas neceſſitas talis extiterit.* R. S. Doctorem loqui non de neceſſitate abſoluta, & propriè dicta, contra quam hìc pugnamus, ſed tantùm de neceſſitate ſecundùm quid & impropriè dicta, fundata in magna aliqua difficultate hæreſeos progreſſum, & fidelium everſionem impediendi, vitandi vel extinguendi magnum aliquod ſchiſma, novitatis defenſores & patronos opprimendi extra Concilium generale.

Bonitas reſponſionis patet ex eo, quòd per rariſſimas hæreſes, propter quas damnandas neceſſitatem congregandi Synodum generalem extitiſſe dicit, intelligat Arianam & Macedonianam. Quis autem neget has hæreſes tam potuiſſe finaliter damnari ſine generali Concilio, quàm potuit damnari & re ipſa damnata eſt Pelagiana hæreſis, quæ & ab ingenioſis auctoribus acerrimè defenſa fuit, & patronos habuit Epiſcopos non paucos, ob doctrinam & apparentem morum ſanctimoniam minimè contemnendos, & tam profundi fuit examinis, quàm Ariana hæreſis, quantùmvis evidentiam ejus exaggeret S. Doctor.

Porrò quandonam hac ſecunda neceſſitate neceſſarium ſit Concilium generale, ſummi imprimis Pontificis eſt judicare (cujus utporè Eccleſiæ rectoris & moderatoris univerſalis munus eſt bono Eccleſiæ providere) non novatorum, qui Concilia generalia petunt, non ut lites tandem aliquando, ſed ut nunquam finiantur. *Hanc gloriam,* ut ait S. Doctor ibid. *captant, ut propter illos totius orbis Synodus congregetur, & quoniam, Domino eis reſiſtente, orbem catholicum pervertere nequeunt, ſaltem, commovere conantur.*

DISPUTATIO IX.

De Judice Controverſiarum.

ARTICULUS I.

Utrùm detur in Eccleſia judex controverſiarum fidei, & qualis.

Responsio I.

Datur in Eccleſia aliquis judex controverſiarum in materia fidei. Eſt de fide.

Prob. Chriſtus Eccleſiæ ſuæ (ſupple ſemper viſibili) contulit media omnia ad ejus conſervationem neceſſaria: quòd enim Chriſtus voluerit Eccleſiam ſuam eſſe perpetuam, & tamen aliquid ei ad hanc perpetuitatem neceſſarium denegarit, ſine blaſphemia aſſeri non poteſt. Atqui judex controverſiarum in materia fidei eſt medium neceſſarium ad conſervationem veræ Chriſti Eccleſiæ. Ergo, &c.

Prob. min. Nam vera Chriſti Eccleſia ſtare non poteſt ſine unitate fidei, ut conſtat ex dictis ſuo loco de notis & characteribus veræ Chriſti Eccleſiæ. Unitas autem fidei conſervari non poteſt ſine judice controverſiarum in materia fidei: cùm enim identidem etiam graves in materia fidei ſuſcitentur controverſiæ, vel ob rerum obſcuritatem, vel ob dæmonum aut hominum malitiam, ſine judice, cujus judicio omnes poſſint & debeant acquieſcere, certo certiùs membra Eccleſiæ in diverſas diſtraherentur

tur

tur partes in materia fidei, ſicque in materia fidei aliis aliud, & aliis aliud tenentibus, fidei unitas tolleretur. Ergo, &c.

Dices. Ad conſervandam unitatem fidei ſufficiunt revelationes divinæ, ſufficienter propoſitæ per motiva credibilitatis. Ergo non requiritur controverſiarum judex. Neg. ant. *Probabis*. Revelationes divinæ per motiva credibilitatis ſufficienter propoſitæ, ſufficiunt ad credenda ea omnia, quæ fide divina credenda ſunt. *R.* revelationes divinas, ſic propoſitas, ſufficere ad credenda ea, quæ per eas clarè exprimuntur, ſecùs verò ad credenda ea, quæ per eas exprimuntur, confusè tantùm, aut ita per eas exprimuntur, ut locus relinquatur dubitationi & controverſiæ circa germanum ſenſum earum; tunc enim præter motiva credibilitatis, quibus revelationes divinæ ſufficienter proponuntur ut divinæ, ad hoc ut omnes credant id quod fide divina credendum eſt, & ita ad hoc ut una & eadem ſit omnium fides requiritur ſententia judicis controverſiarum, qua tollatur dubitatio, & controverſia finiatur: alioquin privatus quiſque revelationes divinas, quantùmvis ut divinæ ſufficienter ſint propoſitæ, ſuo modo interpretabitur in caſu obſcuritatis, vel controverſiæ circa legitimum illarum ſenſum, atque ita unus credet ſic, alter autem ſic, quo pacto tot ferè ſenſus erunt in materia fidei, quot capita.

Responsio II.

Scriptura ſacra non eſt judex controverſiarum in materia fidei.

Prob. 1. Nam ſi Scriptura eſt judex controverſiarum in materia fidei, vel ſumpta ſecundùm litteram, vel ſumpta ſecundùm ſenſum. Neutrum dici poteſt. Non primum: ut enim dicit Apoſtolus 2. Cor. c.3. *Littera occidit*, & eſt hominibus propter eorum infirmitatem vel malitiam errandi occaſio, ut hactenùs ſatis ſuperque oſtendit experientia, & probat exemplum omnium fermè hæreticorum, qui prava ſua dogmata ſtabilire conati ſunt Scripturæ divinæ teſtimoniis. Atqui quod eſt hominibus occaſio errandi, & ad ſtabiliendos errores ſuos abutuntur hæretici, minimè idoneum eſt ad dirimendas fidei controverſias. Ergo Scriptura ſacra, ſumpta ſecundùm litteram, nec eſt, nec poteſt eſſe judex controverſiarum in materia fidei.

Non etiam ſecundum: nam ad judicem controverſiarum requiritur, ut ſententiam poſſit clarè pronunciare, & clarè pronuntiet, ita ut intelligatur ab utraque litigantium parte, nullumque tergiverſationi locum relinquat; alioquin fruſtra pronunciaret ſententiam. Atqui ſaltem ſæpè aut omninò non poteſt, aut non niſi obſcuram & ambiguam poteſt ferrè ſententiam Scriptura ſacra ſecundùm ſenſum conſiderata; cùm germanus Scripturæ ſenſus ſæpe obſcurus ſit & ambiguus. Unde ſæpe fit, ut utraque litigantium pars eodem utatur Scripturæ teſtimonio, illudque ad ſenſum ſuum trahat.

At inquies. Quando ſenſus Scripturæ obſcurus eſt in uno loco, in alio clarus eſt, atque ita Scriptura ſemper poteſt clarè pronunciare, & ſemper clarè pronunciat ſententiam. *R.* Si ita eſt, quare novatores, qui Scripturam ſacram ut omnium fidei controverſiarum judicem agnoſcunt, nullum altercandi finem faciunt, ſed æternum inter ſe digladiantur circa plures articulos fidei? Quare, ut lites ſuas finiant, non recurrunt ad clara illa loca, quibus aiunt à Scriptura ſacra clarè pronuntiari poſſe ſententiam?

R. 2. Gratis & falsò dici nullum eſſe Scripturæ locum obſcurum, cui non reſpondeat alius locus clarus, quo Scriptura ſacra ſententiam clarè pronuntiat, & pronuntiando, omnem alteriùs tollit obſcuritatem: hoc enim evidenter repugnat experientiæ, & contrarium probat perpetua Eccleſiæ praxis. Et verò quotieſcumque extitit aliqua de legitimo alicujus Scripturæ ſenſu propter ejus obſcuritatem controverſia, Eccleſia ſemper ad traditionem confugit, ut legitimum illum ſenſum vel inveſtigaret, vel contra novatores defenderet, ut patet ex actis Conciliorum.

Prob. 2. Hic agitur de judice controverſiarum, qui poſſit omnes omninò controverſias in materia fidei finire. Atqui hoc non poteſt Scriptura ſacra. Ergo, &c. *Prob. min.* Nam multæ fuerunt, & ſunt graves fidei controverſiæ, quarum nulla prorſus mentio fit in Scriptura ſacra, utrùm v.g. baptiſmus ab hæreticis collatus cum expreſſa ſanctiſſimæ Trinitatis invocatione, validus ſit; utrùm valeat baptiſmus infantia receptus; utrùm exorciſmus & aliæ cœremoniæ, quibuſcum baptiſmus confertur in Eccleſia, rectè adhibeantur; utrùm Symbolum, quod Apoſtolorum dicitur, ſi verè Apoſtolicum; utrùm ſint plura, quàm duo Sacramenta, utrùm ſeptem ſint; utrùm libri Tobiæ, Judith, &c. ſint Scriptura ſacra; & aliæ multæ, quæ proinde per Scripturam ſacram decidi nullatenùs poſſunt. Adde ab exordio Eccleſiæ hactenùs plurimas eaſque graves controverſias exortas eſſe circa verum & legitimum ſenſum Scripturæ propter ejus obſcuritatem, quas ex ipſa Scriptura dirimi non potuiſſe, & ad earum deciſionem ad traditionem recurrendum fuiſſe docuit experientia.

Responsio III.

Spiritus privatus non eſt judex controverſiarum in materia fidei.

Prob. Nam ſpiritus ille privatus, quem Lutherani & Calviniſtæ volunt eſſe judicem controverſiarum in materia fidei, vel eſt privatis cujuſque judicium naturale, vel interna, ut aiunt, Spiritus ſancti perſuaſio, qua verum à falſo diſcernitur in fidei controverſiis. Neutrum dici poteſt.

Non primum: hominis enim judicium naturale in rebus præſertim ad fidem pertinentibus, errori maximè obnoxium eſt, ut conſtat experientia. Talem autem controverſiarum in materia fidei judicem Eccleſiæ ſuæ Chriſtum dediſſe, quis ſanæ mentis dixerit? Præterea, pro controverſiarum fidei judice privati cujuſque judicium naturale qui aſſignat, aſſignat pro controverſiarum fidei judice non unitatis, ſed diviſionis & diſſenſionis in fide principium (nam ut vulgò dicitur, quot capita, tot ſenſus, & quod uni naturaliter ſapit, alteri inſulſum eſt naturaliter) hoc autem rectè pugnat cum ſcopo Chriſti, qui in dando Eccleſiæ ſuæ controverſiarum fidei judice, unitati fidei providere voluit.

Non etiam ſecundum: nam vel omnes internam hanc Spiritus ſancti perſuaſionem habent, vel aliqui tantùm. Si primum, habent, illam Lutherani & Calviniſtæ, atque ita cùm inter ſe diſſentiant in materia fidei, putà circa præſentiam Chriſti in Euchariſtia, Spiritus ſanctus convincitur ſibi contrarius eſſe, ſimulque verum ut falſum, & falſum ut verum docere, quod eſt blaſphemum & impium. Si ſecundum, nec conſtat, nec conſtare poteſt ſufficienter, quis ex duobus, Luthero v.g. & Calvino, de aliquo fidei articulo, putà de præſentia Chriſti in Euchariſtia, litigantibus, internam illam Spiritus ſancti perſuaſionem habeat; atque ita uterque impunè poteſt illam prætendere, & dicere ab illa ſibi cauſam adjudicari. Unde interna illa perſuaſio planè inutiliter ſententiam fert, & poſt ſententiam latam tam obſcura & incerta eſt veritas fidei, quàm ante. Talem autem judicem, qui certò agnoſci non poſſit ab utraque parte litigantium, quique proinde ut omninò non poſſit, aut non niſi planè inutiliter poſſit ferre ſententiam, Eccleſiæ ad dirimendas fidei controverſias datum dicere, inſanire eſt.

Responsio IV.

Principes ſæculares non ſunt judices controverſiarum in materia fidei. Eſt contra Anglicanos.

Prob. 1. Ex Apoſtolo Epheſ. c.4. ubi ſic ait: *Et ipſe* (Chriſtus) *dedit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autem prophetas, alios verò evangeliſtas, alios autem paſtores & doctores, ad conſummationem Sanctorum, in opus miniſterii, in ædificationem corporis Chriſti: donec occurramus omnes in unitatem fidei . . . ut non*

jam

jam ſimus parvuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ, in nequitia hominum, in aſtutia ad circumventionem erroris. Quibus verbis Apoſtolus, 1. dicit Chriſtum inſtituiſſe regimen Eccleſiæ duraturum uſque ad finem mundi. Dicit Chriſtum hoc regimen inſtituiſſe eo præſertim fine, ut homines, qui ſunt in Eccleſia, in vera fide confirmentur, & in ea cum authoritate contineantur, atque defendantur contra hæreticorum fraudes & nequitiam. 3. Cùm recenſet eos quibus hoc regimen, adeòque fideles in vera fide ſtabiliendi & continendi, atque novitates & novitatum fabricatores proſcribendi munus commiſit Chriſtus, nullam prorſus principum ſæcularium mentionem facit. Ergo, &c.

Prob. 2. Authoritate Patrum, pro quibus omnibus hic nobis ſufficient Ambroſius & Athanaſius, quorum hic in ſua ad ſolitariam vitam agentes epiſtola, his verbis Conſtantium Imperatorem exagitat: *Quis videns eum in decernendo principem ſe facere epiſcoporum, & præſidere judiciis eccleſiaſticis, non meritò dicat eum illam ipſam abominationem deſolationis eſſe, quæ à Daniele prædicta eſt*. Ille verò in ſua epiſtola 32. quæ eſt ad Valentinianum Imperatorem, ſic ait: *Si conferendum de fide, ſacerdotum debet eſſe iſta collatio*.

Prob. 3. ex perpetua praxi Eccleſiæ, in qua controverſiarum fidei judicium ad principes ſæculares nunquam delatum eſt, ſed ad Pontificem Romanum, & alios Epiſcopos, qui tunc regebant Eccleſiam, ut probant hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, & acta Conciliorum tam particularium, quàm generalium, quæ variis temporibus ad extinguendas inſurgentes hæreſes celebrata fuere.

Confirmatur ex ſenſu & praxi religioſorum principum, ut Conſtantini magni, de quo ſic loquitur Ambroſius epiſtola proximè citata: *Si conferendum de fide, ſacerdotum debet eſſe iſta collatio, factum eſt ſub Conſtantino auguſtæ memoriæ principe, qui nullas leges ante præmiſit, ſed liberum dedit judicium ſacerdotibus*.

Jovianus, qui non alios rectam fidem ducere præſumpſit, ſed ipſe doceri voluit ab Athanaſio, ut traditur in Athanaſii vita, ubi de Joviano dicitur: *Scripſit etiam Athanaſio … petens ut ei reſcriberet perfectam divinorum dogmatum diſciplinam*.

Valentiniani ſenioris, quem Sozomenus, lib. 6. hiſt. Eccl. cap. 7. Hypatiano Epiſcopo, ſuo & aliorum Epiſcoporum nomine, congregandæ ad corrigendam fidei doctrinam Synodi licentiam petenti, in hunc modum reſpondiſſe narrat: *Mihi quidem in laicorum ordine conſtituto, fas non eſt hujuſmodi negotia curioſius ſcrutari. Sacerdotes verò, quibus id curæ eſt, ſeorſum ubicumque voluerint conveniant*; cujus reſponſi meminit Ambroſius in citata epiſtola.

Theodoſii junioris, qui in ſua ad Epheſinam Synodum epiſtola ſic loquitur: *Nefas eſt, qui ſanctiſſimorum Epiſcoporum catalogo adſcriptus non eſt, illum eccleſiaſticis negotiis & conſultationibus ſeſe immiſcere*. Adde factum ſeptem priorum Synodorum generalium, quas convocarunt Imperatores ad dirimendas fidei controverſias: hoc enim facto cauſarum in materia fidei judicium ad ſe non pertinere, palàm profeſſi ſunt.

Responsio V.

Populus chriſtianus non eſt judex controverſiarum in materia fidei.

Prob. Ille non eſt judex controverſiarum fidei, cujus eſt non docere, ſed doceri; non paſcere, ſed paſci; non regere, ſed regi: talis enim eſt non præſcribere, ſed audire quid tenendum ut orthodoxum, quidve ut heterodoxum repudiandum ſit. Atqui populi chriſtiani eſt doceri, non docere; paſci, non paſcere; regi, non regere: populus enim chriſtianus grex eſt, cujus paſtores ſunt Romanus Pontifex, & alii Eccleſiæ Epiſcopi. Gregis autem eſt paſci & regi, ſicut paſtorum eſt paſcere & regere. Ergo, &c. Hoc argumentum ſuggerit S. Gregorius Nazianz. orat. 9. ubi ſic ait: *Oves, paſtores ne paſcite, nec ſupra fines veſtros aſſurgite: ſatis enim vobis eſt, ſi rectè paſcamini. Judices non judicate, nec legiſlatoribus leges præſcribite, non eſt enim confuſionis Deus, ſed pacis & ordinis. Ne quis igitur caput ſit, qui vix manus, aut pes, aut vilius quoddam aliud corporis membrum eſt*.

Præterea, ſi Chriſtus populo chriſtiano controverſiarum fidei judicium commiſit, certè voluit à populo chriſtiano controverſias fidei dirimi, vel per viam inſtinctus, ſeu internæ perſuaſionis à Spiritu ſancto profectæ, vel per viam diſcuſſionis & examinis. Neutrum dici poteſt. Non primum: nam inſtinctus ille, & prætenſa illa perſuaſio interna, à Spiritu ſancto profecta ad dirimendas fidei controverſias, nullibi in Scriptura Sacra populo chriſtiano invenitur promiſſa; nullum illius extat veſtigium in traditione; ante Lutheri & Calvini tempora audita non fuit in Eccleſia; ſeminarium eſt diſcordiarum & hæreſum. Unde talem modum dirimendi controverſias fidei à Deo eſſe inſtitutum, impium eſt aſſerere: *Non eſt enim*, ut ait Nazianzenus, *confuſionis Deus, ſed pacis & ordinis*.

Non etiam ſecundum: quòd enim Chriſtus populo chriſtiano, cujus maxima pars rudium & idiotarum eſt, quaſlibet fidei controverſias etiam intricatiſſimas diſcutiendi & examinandi, atque ad hunc finem Scripturarum divinarum ſenſum legitimum perſcrutandi, veras traditiones inveſtigandi, Patrum orthodoxorum ſcripta, & Conciliorum ſymbola vel decreta expendendi, quantum ad ferendam ſententiam opus eſt, munus contulerit, dicere & evidenter falſum, & ſtultiſſimum eſt.

Dices. In veteri Eccleſia non ſemel diſputationes de cauſis fidei etiam à piis & ſanctis viris inſtitutæ fuerunt coram populo chriſtiano tanquam judice. Ergo, &c.

Pro ſolutione nota. Duplex diſtingui poteſt & debet judicium, unum ſcilicet publicum, & alterum privatum. Publicum eſt illud, quod publicus judex profert cum auctoritate illud proferendi, & obligandi cæteros ad acquieſcendum illi. Privatum judicium eſt ſententia, quam utraque parte litigantium audita, auditor quiſque ut veram eligit, ſed eligendo neminem alium ad ſic ſentiendum obligat, aut obligare poteſt.

Ad obj. itaque R. Populo chriſtiano judicium publicum in cauſa fidei nunquam attributum eſſe à viris catholicis, ſed ſolum aliquando ei delatum eſſe judicium privatum, & quia tunc fieri nihil poterat, quod in illis utilitatem magis conduceret, publicas à viris catholicis in cauſa fidei initas eſſe cum hæreticis diſputationes coram illo, permittendo illi ut auditis & ponderatis utriuſque partis rationibus, quam vellet ut meliùs ſentientem ſequeretur. Quod rectè & prudenter factum iri non diffitemur, quoties bonus diſputationis exitus probabiliter ſperabitur, nec alius periclitanti fidei ſubveniendi, & fidelium everſionem impediendi ſuppetet modus.

Dices. S. Ambroſius epiſt. 32. ad Valentinianum Imperatorem, judicium publicum in cauſa fidei attribuit populo. *R.* hoc eſſe falſum. Itaque in hac epiſtola Ambroſius, 1. judicium publicum in cauſa fidei attribuit ſolis Epiſcopis: ſic enim loquitur: *Si conferendum de fide, ſacerdotum debet eſſe iſta collatio*. Superiùs dixerat: *Si vel Scripturarum ſeriem divinarum, vel vetera tempora retractemus, quis eſt qui abnuat in cauſa fidei Epiſcopos ſolere de Imperatoribus chriſtianis* (adeòque de chriſtiano populo) *non Imperatores*) aut populum chriſtianum) *de Epiſcopis judicare?*

2. Neceſſitate compulſus, tantùm defert populo judicium privatum in cauſa fidei: ſic enim ait: *Veniant planè ſi qui ſunt ad Eccleſiam, audiant cum populo, non ut quiſquam judex reſideat, ſed unuſquiſque de ſuo affectu habeat examen, eligat quem ſequatur. Agitur de iſtius Eccleſiæ ſacerdote: ſi audierit illum populus, & putaverit meliùs diſputare; ſequatur*

tur fidem ejus: non invidebo. Dixi autem, neceſſitate compulſus. Pro quo

Nota. Valentinianus junior, qui favebat Arianis, juſſerat Ambroſium cum Auxentio Ariano Epiſcopo de fide diſputare in conſiſtorio coram judicibus laicis, ipſo Imperatore, juvene & catechumeno, præſide & arbitro. Ea qua decebat Epiſcopum conſtantia renuit Ambroſius, ſimulque, quod reliquum erat, ne videretur adverſarium reformidare, & de cauſæ ſuæ bonitate diffidere, indeque pœna canendi anſam Ariani ſumerent, ſcripſit ad Imperatorem, paratum ſe ad congrediendum cum Auxentio in Eccleſia coram populo, non ut ferret ſententiam, qua ſtare tenerentur omnes, ſed ut auditis hinc inde rationibus, quàm vellet fidem amplecteretur; quam conditionem ſecurè proponebat Ambroſius, utpotè qui populi Mediolanenſis orthodoxiam, ejuſque erga Nicænam Synodum devotionem exploratam habebat.

Responsio VI.

Primi paſtores ſeu Epiſcopi ſunt judices controverſiarum in materia fidei.

Prob. 1. ex Apoſtolo Epheſ. c. 4. dicente, Chriſtum Eccleſiæ dediſſe apoſtolos, & paſtores ac doctores, hoc eſt, epiſcopos, Apoſtolorum ſucceſſores, quos vocat paſtores & doctores, quia paſcunt & docent; vel, ſi vis, quia docendo paſcunt gregem Chriſti, Chriſtum, inquam, Eccleſiæ dediſſe Apoſtolos, &c. *ut non ſimus parvuli, fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, in aſtutia ad circumventionem erroris*. Ergo ex Apoſtolo, Chriſtus Apoſtolis, & Epiſcopis eorum ſucceſſoribus munus impoſuit, fideles in vera fide confirmandi & ſtabiliendi, quæ vera ſunt docendo, quæ falſa proſcribendo; dubitationes, quæ in materia fidei exoriuntur, reſolvendo; lites, quæ per hominum hæreticorum nequitiam excitantur, decidendo; hæreticos ipſos, qui fideles omni modo conantur circumvenire, & erroribus ſuis inficere, profligando: hæc enim omnia neceſſaria ſunt, *ut non ſimus parvuli, fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ*.

Prob. 2. ex conſtanti & perpetua conſuetudine Eccleſiæ: nam Eccleſia omnibus ætatibus exortas in materia fidei controverſias detulit ad Epiſcopos, & per Epiſcopos decidit. Sic primo ſæculo exorta de legalibus controverſia ad Apoſtolos delata fuit, & ab illis definita in Concilio Hieroſolymitano. Secundo ſæculo controverſia de Paſchatis celebratione judicata fuit à Victore in particulari Synodo Romana, & ab aliis particularibus Synodis tunc temporis in variis orbis chriſtiani partibus celebratis. Tertio ſæculo Novatianorum ſchiſmata & hæreſim in Concilio Romano proſcripſit Cornelius. Quarto ſæculo Ariana hæreſis à Nicæno, & Macedoniana à Conſtantinopolitano Concilio damnata eſt, &c.

Prob. 3. ratione. Nam illorum eſt controverſia in materia fidei decidere, quorum eſt docere fideles, gregem Chriſti paſcere, regere Eccleſiam Dei, bonum fidei depoſitum cuſtodire: manifeſtum enim eſt, tales munus ſuum ritè obire non poſſe ſine authoritate dirimendi controverſias fidei, de illiſque ferendi ſententiam, cui ſeſe ſubmittere teneatur populus Chriſtianus. Atqui Epiſcoporum eſt docere fideles, juxta illud Matth. c. 28. *Docete omnes gentes*, dictum Apoſtolis, & in Apoſtolorum perſona Epiſcopis, qui ſucceſſores ſunt Apoſtolorum. Item Epiſcoporum eſt paſcere gregem Chriſti, juxta illud Joan. c. 21. *Paſce oves meas*, dictum Petro & ſucceſſoribus ejus, & illud 1. Petri c. 5. dictum Epiſcopi in propria perſona, *Paſcite qui in vobis eſt gregem Dei*. Item Epiſcoporum eſt regere Eccleſiam Dei, juxta illud Act. 20. *Attendite vobis & univerſo gregi, in quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei*. Item Epiſcoporum eſt, cuſtodire depoſitum fidei, juxta illud 1. Timoth. c. 6. *Depoſitum cuſtodi, devitans prophanas vocum novitates*; & illud 2. ad eund. c. 1. *Formam habe ſanorum verborum, bonum depoſitum cuſtodi*. Quibus verbis cùm Apoſtolus adhortatur Epiſcopum ad fidelibus cuſtodiendum fidei depoſitum, apertè ſupponit & ſignificat, hujus depoſiti cuſtodes à Chriſto conſtitutos fuiſſe Epiſcopos.

Responsio VII.

Datur in Eccleſia aliquis Judex infallibilis controverſiarum in materia fidei.

Prob. Quia datur in Eccleſia judex controverſiarum fidei, cujus judicio fideles omnes tenentur acquieſcere: alioquin nunquam finirentur controverſiæ in materia fidei, nunquam finaliter damnati poſſent prava hæreticorum dogmata, & poſt latam à judice ſententiam, adhuc unicuique liberum eſſet, quàm vellet partem amplecti ſicque deeſſet in Eccleſia medium efficax hæreticorum contumaciam frangendi, diſſidia, quæ circa doctrinam in Eccleſia perſæpe exoriuntur, compeſcendi, fideles in unius fidei profeſſione continendi: unde brevi deſtruerentur unitas fidei, & in fide confuſio ac diverſitas induceretur, ſicque periret vera Chriſti Eccleſia contra expreſſam Chriſti de perpetuitate Eccleſiæ promiſſionem. Atqui judex, cujus judicio tenentur fideles omnes acquieſcere in materia fidei, eſt in materia fidei infallibilis. Ergo, &c.

Prob. min. Nam ſi judex ille in materia fidei fallibilis eſt, fieri poteſt, ut ferat judicium falſum in materia fidei; adeòque fieri poteſt, ut fideles omnes teneantur acquieſcere judicio falſo in materia fidei; & ſic fieri poteſt ut Eccleſia univerſa erret in fide, quod expreſſis Chriſti promiſſionibus repugnat, & Apoſtolo affirmanti Eccleſiam eſſe columnam & firmamentum veritatis. Ergo, &c.

Præterea, datur in Eccleſia judex controverſiarum, cujus judicio in materia fidei fideles omnes tenentur adhærere aſſenſu firmiſſimo, & omnem prorſus dubitationem excludente: tenentur enim actu firmiſſimo credere id quod definit eſſe de fide, & actu firmiſſimo diſcredere id quod definit eſſe contra fidem; alioquin in iis ferè omnibus, quæ fidem ſpectant, fideles eſſent ſicut parvuli, fluctuantes, & vacillare poſſent: unde facilè contingeret eos circumferri omni vento doctrinæ, in nequitia hominum, in aſtutia ad circumventionem erroris, quod eſt contra expreſſam ab Apoſtolo intentionem Chriſti. Atqui talem judicem neceſſe eſt infallibilem eſſe in materia fidei: nam ſi non eſſet in materia fidei infallibilis, judicia ejus in materia fidei eſſent errori obnoxia. Et ſi judicia ejus in materia fidei eſſent errori obnoxia, non poſſent rationabiliter fideles eis adhærere aſſenſu firmiſſimo, adeòque ad id teneri non poſſent: neminem enim teneri poſſe ad id, quod non poteſt rationabiliter, per ſe manifeſtum eſt.

Responsio VIII.

Corpus paſtorum, cujus caput eſt Romanus Pontifex, membra verò reliqui Epiſcopi toto orbe diſperſi, eſt infallibilis judex controverſiarum fidei.

Prob. Quia ibi ſaltem reperitur infallibilitas in decidendis fidei controverſiis, ubi reperitur ſuprema auctoritas illas decidendi, ut per ſe manifeſtum eſt. Atqui ſuprema auctoritas decidendi controverſias fidei reperitur in corpore illo, cujus caput eſt Romanus Pontifex, membra verò cæteri Epiſcopi toto orbe diſperſi: nam 1. quod in illo corpore ſit auctoritas decidendi controverſias fidei, patet ex dictis Reſp. 6. 2. Quod hæc auctoritas ſit ſuprema, probatur ex eo quòd nulla alia aut major, aut etiam æqualis poſſit aſſignari in terris. Nec dic majorem eſſe auctoritatem in ordine ad decidendas fidei controverſias in univerſitate paſtorum ſimul & ovium, quàm in ſola univerſitate paſtorum: cum enim, ut conſtat ex dictis Reſp. 5. in ordine ad decidendas controverſias fidei, nulla ſit auctoritas in ovibus ſeu ſimplicibus fidelibus, ex univerſitate ovium conjuncta cum univerſitate paſtorum, non poteſt reſultare aliquid majus in ratione auctoritatis in ordine ad decidendas controverſias fidei. Ergo corpus paſtorum, cujus caput eſt Romanus Pontifex, &c. eſt infallibilis

judex

judex controverſiarum fidei. Corpus igitur paſtorum, cujus, &c. eſt infallibilis æquè ac ſupremus controverſiarum fidei judex.

Responsio IX.

Concilium perfectè œcumenicum eſt ſupremus & infallibilis judex controverſiarum fidei.

Prob. Nam Concilium perfectè œcumenicum & dicitur, quia repræſentat totum corpus paſtorum in ordine ad ſtatuenda ea, quæ ad fidem vel mores pertinent. Ergo in Concilio perfectè œcumenico reſidet tota auctoritas corporis paſtorum in ordine ad ſtatuenda ea quæ ad fidem vel mores pertinent. Ergo Concilium perfectè œcumenicum habet ſupremam & infallibilem authoritatem ſtatuendi ea quæ pertinent ad fidem, adeòque ſupremus eſt & infallibilis judex controverſiarum in materia fidei.

Responsio X.

Extra Concilium generale, Romanus Pontifex ſaltem cum Epiſcoporum toto orbe diſperſorum pluralitate ei conſentiente, eſt ſupremus & infallibilis judex controverſiarum fidei.

Prob. 1. A pari. In Concilio œcumenico ſuprema & infallibilis auctoritas, quam habet corpus paſtorum ad decidendas controverſias fidei, exercetur per Romanum Pontificem, & Epiſcoporum ibi præſentium pluralitatem ei conſentientem; atque ita in Concilio œcumenico Romanus Pontifex, cum Epiſcoporum ibi præſentium pluralitate ei conſentiente, eſt ſupremus & infallibilis judex controverſiarum fidei. Ergo ſimiliter extra Concilium œcumenicum ſuprema illa & infallibilis auctoritas exerceri poteſt, & exercetur per Romanum Pontificem, & Epiſcoporum toto orbe diſperſorum pluralitatem ei conſentientem; atque ita extra Concilium œcumenicum Romanus Pontifex, cum Epiſcoporum toto orbe diſperſorum pluralitate ei conſentiente, eſt ſupremus & infallibilis controverſiarum fidei judex.

Prob. conſeq. Quia pro utroque ſimilis eſt ratio: nam ſicut in Concilio œcumenico, ſi ibi ad exercitium ſupremæ & infallibilis auctoritas, quam habet corpus paſtorum ad finiendas fidei controverſias, requireretur Epiſcoporum ibi præſentium totalitas cum Romano Pontifice; vel unico cæteris contradicente Epiſcopo, nec controverſia finiri, nec hæreſis, quantumvis pernicioſa, finaliter damnari poſſet; & ſic v. g. in Nicæna Synodo, in qua Epiſcopi aliqui Arii blaſphemiam damnare pertinaciter renuerunt, Ariana hæreſis non eſſet damnata finaliter, quod eſt falſum & abſurdum: ita extra Concilium œcumenicum, ſi ad exercitium illius ejuſdem auctoritatis requireretur Epiſcoporum toto orbe diſperſorum totalis cum Pontifice Romano, vel unico invito Epiſcopo, controverſia, quantumvis periculoſa, finiri, & pernicioſa novitas, quæ vel unum Epiſcopum auctorem haberet vel patronum, finaliter proſcribi non poſſet, etiam iis circumſtantiis, in quibus Concilium œcumenicum convocari & celebrari, moraliter eſſet impoſſibile. Chriſtum autem fidei chriſtianæ incolumitati non aliter providiſſe quis catholicus credet?

Adde inde etiam ſecuturum, quòd cùm Epiſcopi non pauci pro Pelagii erroribus contumaciter ſteterint etiam poſt decretum Zozimi, nequidem per illud decretum, quamvis totius ferè orbis Epiſcoporum ſubſcriptionibus firmatum, cauſa Pelagii finita fuerit, & ejus hæreſis finaliter damnata, quod totius antiquitatis ſenſui certo certiùs repugnat.

At inquies. Extra Concilium œcumenicum ad exercitium ſupremæ illius & infallibilis auctoritatis, quam habet corpus paſtorum ad finiendas controverſias fidei, non requiritur quidem Epiſcoporum toto orbe diſperſorum totalitas phyſica; ita ut ſi vel unus aut alter Romano Pontifici non conſentiat, per judicium à Romano Pontifice latum, cæteris omnibus conſentientibus, non finiatur controverſia, nec judicium illud cenſeri poſſit judicium corporis paſtorum: at ſaltem requiritur præter Romanum Pontificem Epiſcoporum toto orbe diſperſorum totalis moralis.

R. Hoc gratis & perperam dici; unde hoc nego, & dico extra Concilium œcumenicum, Epiſcoporum toto orbe diſperſorum pluralitatem ſufficere cum capite: ſicut gratis & perperam requireretur in Concilio œcumenico Epiſcoporum præſentium totalitas moralis, & pluralitas cum capite ſufficit ad hoc ut finiatur controverſia, & ſententia quæ fertur, ſit ſententia Concilii, adeòque & corporis paſtorum, quod Concilium repræſentat.

Ratio pro utroque caſu eſt, quia 1. pluralitas judicum cum præſide ſufficit ex natura rei, ut omnibus notum eſt, ad ferendam ſententiam etiam definitivam, quòdque Chriſtus ampliùs quid requiri voluerit ad judicia Eccleſiaſtica etiam in materia fidei ferenda, & irretractabiliter ferenda, nulla prorſus ratione probari poteſt. 2. Hæc pluralitas eſt quid fixum & determinatum, omnibus facilè obvium, nullum cavillandi aut tergiverſandi locum litigantibus relinquens. Unde convenientiſſimum fuit Chriſtum hac pluralitate capiti conjuncta contentum eſſe, ut ſic promptiùs & faciliùs inſurgentes novitates proſcriberentur, fidelium everſio impediretur, novatoribus qui nullum altercandi finem facere volunt, opprimeretur os, atque hoc pacto communi Eccleſiæ bono meliùs & efficaciùs proſpiceretur.

E contra cùm totalitas moralis ſupra medietatem dicat exceſſum non qualemcumque, ſed eum cujus tantitas non eſt ex natura rei certa & determinata, ſed pendet ab æſtimatione morali, quæ diverſa eſt in diverſis, ad totalitatem illam moralem pauciores ſupra medietatem Epiſcopos alii, plures requirent; imò quorum intererit, plures & plures ſucceſſivè exigent, donec ad ipſam totalitatem phyſicam tantùm non perveniatur. Unde vix ac ne vix quidem conſtare poterit de morali illa totalitate, cujus neceſſitas inexhauſtus erit altercationum fons, dum interea ſub illa totalitatis moralis obſcuritate impunè pergent novatores errores ſuos defendere cum magno Eccleſiæ damno, pervertentque plurimos. Ut igitur aliquid certum & determinatum habeatur in hac materia, unum è duobus dicendum eſt, ſcilicet vel ſufficere pluralitatem, ſive cum notabili exceſſu conjuncta ſit, ſive non; vel requiri totalitatem phyſicam. Hoc autem ſecundum admitti non poſſe probatum eſt. Ergo, &c. Sed

Sic tamen adhuc argumentor. Si ſuprema & infallibilis authoritas, quam habet corpus paſtorum ad finiendas controverſias fidei, extra Concilium œcumenicum non exercetur per Romanum Pontificem, & Epiſcoporum toto orbe diſperſorum pluralitatem ei conſentientem, ſive conjuncta ſit cum exceſſu notabili, ſive non; vel quia extra Concilium œcumenicum exerceri non poteſt niſi per totalitatem phyſicam, vel quia non poteſt niſi per totalitatem ſaltem moralem. Neutrum dici poteſt. Non primum, ut jam probatum eſt. Non etiam ſecundum: nam 1. hæc totalitas non requiritur ex natura rei, & è contra ex natura rei ſufficere poteſt cum capite pluralitas etiam abſque notabili exceſſu. 2. Hujus totalitatis neceſſitatem à Chriſto impoſitam eſſe, nulla prorſus ratione oſtendi poteſt. 3. Eſt quid nimis vagum, indeterminatum, & cavillationibus obnoxium, ejuſque neceſſitas gravia ſecum afferret incommoda, ut ſatis declaratum eſt. Ergo, &c.

Porrò Pontifici extra Concilium generale, & in particulari ſua Synodo judicium ferenti de aliqua fidei controverſia, pluralitas Epiſcoporum toto orbe diſperſorum conſentire poteſt dupliciter, expreſsè ſcilicet, & tacitè: expreſsè quidem, ſubſcribendo, mandata publicando, vel ſuffragium ſuum quocumque alio modo, putà litteris exprimendo; tacitè verò, poſt evulgationem decreti Pontificii, contra illud non reclamando: cùm enim Chriſtus perpetuò aſſiſtat, & efficaciter aſſiſtat corpori paſtorum, ut depoſitum fidei ſibi commiſſum

ſervet integrum uſque ad finem mundi, juxta hanc expreſſam ipſius promiſſionem Matth. c. ult. *Docete omnes gentes ... Et ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſæculi*; quovis tempore decretum in materia fidei à Pontifice in particulari ſua Synodo editum, & poſtea evulgatum, procurante Chriſto, Epiſcoporum diſperſorum ſaltem pluralitati innoteſcet, quantùm opus eſt ut prudenter ei (dato quòd decretum in materia fidei à Pontifice in ſua particulari Synodo editum errori obnoxium eſſe poſſit) conſentiat vel diſſentiat, prout orthodoxum vel heterodoxum videbitur, eique, ſi fuerit heterodoxum, eodem Chriſto procurante, illa ſaltem Epiſcoporum diſperſorum pluralitas certo certiùs expreſsè diſſenſura eſt reclamando, ne pereat fidei depoſitum, & Eccleſia univerſa authoritate ſummi Pontificis in errorem inducatur,

Poſt evulgationem igitur decreti pontificii in materia fidei, non-reclamatio pluralitatis Epiſcoporum diſperſorum certiſſimum eſt indicium conſenſus illius, & quidem poſitivi, quo poſitivè decretum pontificium ut rectum, & fidei conſonum recipit & approbat, atque ſic illud poſitivè recipiendo & approbando facit ſuum; quamvis conſenſum exteriùs non exprimat ſigno aliquo poſitivo aut ſolemni, aut ſaltem publico: unde dicitur decreto pontificio tacitè tantum, non expreſsè conſentire, non quia non conſentit actu poſitivo, quo poſitivè approbet decretum, ſed quia actum illum poſitivum, quo poſitivè decretum approbat & adoptat, non aliter exteriùs prodit, quàm per non-reclamationem, quia judicat taciturnitatem ſufficere, aut conſenſum ſigno externo poſitivo & publico manifeſtatum non expetit ſummus Pontifex,

Corollarium I.

Decretum fidei in Concilio generali editum à pluralitate Epiſcoporum ibi præſentium, & à Romano Pontifice confirmatum, finale judicium eſt & irretractabile,

Sequitur ex Reſp. 9. & ratio eſt, quia decretum illud eſt judicium Concilii perfectè œcumenici, ſeu Concilii corpus paſtorum perfectè repræſentantis, adeòque eſt judicium, ſuprema & infallibili auctoritate latum. Atqui judicium, quod ſuprema & infallibili auctoritate fertur, finale eſt & irretractabile, Ergo, &c. Idem prorſus dicendum de decreto, in quo edendo Patres generalis Concilii ſequuntur inſtructionem ſummi Pontificis, ſeu ſententiam ejus ab ejus legatis in Synodo expoſitam: ſive enim Patres Concilii idem judicent quod præjudicavit Pontifex, ſive Pontifex idem judicet quod præjudicarunt Patres Concilii, perinde eſt ad perfectam Concilii œcumenicitatem, ut per ſe manifeſtum eſt. Quæ contra objicere poſſunt hæretici, vel mendacia ſunt, vel frivola. Conſule Bellarminum lib. 2. de Conciliorum auctoritate c. 6. & ſequentibus.

Corollarium II.

Decretum fidei extra Concilium œcumenicum à ſummo Pontifice in particulari ſua Synodo editum, & ab Epiſcoporum toto orbe diſperſorum pluralitate expreſſo conſenſu receptum, eſt definitiva & irretractabilis ſententia,

Sequitur ex Reſp. 10. & ratio eſt, quia decretum illud judicium eſt à ſupremo & infallibili judice prolatum; vel, ſi vis, judicium latum ſuprema & infallibili corporis paſtoralis auctoritate, ad cujus exercitium extra Concilium œcumenicum ſufficit Epiſcoporum toto orbe diſperſorum pluralitas, expreſsè conſentiens ſummo Pontifici, in particulari ſua Synodo aliquid decernenti in materia ad fidem pertinente. Atqui judicium aliquod ſuprema & infallibili auctoritate latum eſſe, & tamen non eſſe definitivum & irretractabile judicium, evidentem implicat contradictionem. Ergo, &c.

Corollarium III.

Decretum fidei extra Concilium œcumenicum à ſummo Pontifice in particulari ſua Synodo editum, & ab Epiſcoporum toto orbe diſperſorum pluralitate tacito conſenſu receptum, eſt definitivum & irretractabile judicium,

Sequitur ex Corollario ſuperiore: decretum enim pontificium tam fit decretum pluralitatis per tacitum conſenſum, quàm per conſenſum expreſſum: nam conſenſus tacitus tam eſt actus poſitivus, quàm expreſſus conſenſus, & tam per illum, quàm per hunc, pluralitas decretum pontificium poſitivè approbat ut rectum, & fidei conſonum, & ſic approbando adoptat: neque conſenſus tacitus ab expreſſo aliter differt, quàm quòd hic per ſigna quædam poſitiva, ille verò per ſolam non-reclamationem exteriùs manifeſtatur. Atqui decretum pontificium fit verè decretum pluralitatis expreſsè conſentientis Pontifici. Ergo ſimiliter decretum pontificium fit verè decretum pluralitatis, Pontifici tacitè conſentientis. Ergo decretum fidei extra Concilium œcumenicum à ſummo Pontifice in particulari ſua Synodo editum, & ab Epiſcoporum toto orbe diſperſorum pluralitate tacito conſenſu receptum, ſententia eſt judicis ſupremi & infallibilis, ſeu ſententia eſt, ſuprema & infallibili corporis paſtoralis auctoritate lata, Ergo, &c.

Dices. Ad hoc ut decretum pontificium fiat decretum pluralitatis, non ſufficit conſenſus internus, ſed præter internum requiritur externus. Atqui tunc tantùm pluralitas non ſolùm interiùs, ſed etiam exteriùs conſentit, cùm expreſsè conſentit. Ergo tunc tantùm decretum pontificium fit decretum pluralitatis, cùm pluralitas expreſsè conſentit Pontifici.

R. Conceſſa maj. neg. min. Itaque pluralitas non ſolùm interiùs, ſed etiam exteriùs conſentit, cùm tacitè conſentit. 1. Conſentit interiùs: nam habet actum internum poſitivum, quo poſitivè approbat decretum pontificium, illudque recipit ut verum, & fidei conſonum. 2. Conſentit exteriùs per non reclamationem: hæc enim non-reclamatio eſt ſuo modo ſignum externum, & cum conſenſu interno connexum, adeòque eſt ſignum ſenſibile conſenſus interni, & tam eſt, quamvis non eodem modo, ſignum ſenſibile conſenſus interni, quàm v.g. decreti ſubſcriptio: unde non-reclamatio eſt verè ſuo modo conſenſus externus, ſicut conſenſus externus eſt decreti ſubſcriptio. Ergo decretum pontificium tam verè fit decretum pluralitatis per conſenſum tacitum, quàm fit per expreſſum; proindeque decretum pontificium à pluralitate tacito conſenſu receptum, tam nititur ſuprema & infallibili auctoritate corporis paſtoralis, quàm ſi conſenſu expreſſo reciperetur; & ſic tam eſt judicium finale & irretractabile, Quod

Confirmatur ex ſenſu univerſæ Eccleſiæ: nam v.g. conſtitutiones Pii V. & Gregorii XIII. contra Bajum editæ, tacito tantùm conſenſu ab Epiſcopis orbe diſperſis receptæ fuerunt, & nihilominùs Eccleſia univerſa eas reveretur ut judicium finale & irretractabile, adeòque judicat illas eſſe ſufficienter receptas, ut verè cenſeantur eſſe judicium corporis paſtoralis, hoc eſt, judicis ſupremi & infallibilis controverſiarum omnium in materia fidei. Porrò ad effugium omne novatoribus occludendum, hic utiliter quæri poteſt, utrùm judicium in materia fidei à Summo Pontifice prolatum, poſſit eſſe finale judicum & irretractabile, præciſo conſenſu Epiſcoporum orbe diſperſorum. Sit igitur pro hujus quæſtionis reſolutione

Reſponſio XI.

Judicium in materia fidei à Summo Pontifice prolatum, & à particulari Romana Eccleſia receptum, eſt hoc ipſo, adeòque præciſo omni tam tacito, quàm expreſſo Epiſcoporum orbe diſperſorum conſenſu, judicium finale & irretractabile.

Prob. Judicium infallibiliter rectum & verum pro finali & irretractabili haberi habet: ad quid enim retractaretur, præſertim cùm hic agatur de judicio pro-

Digitized by Google

prolato à ſupremo Eccleſiæ paſtore, cui à Chriſto munus fideles omnes in vera fide confirmandi collatum eſt, adeòque collata eſt novitates omnes proſcribendi auctoritas? Atqui judicium in materia fidei à Summo Pontifice prolatum, & à particulari Romana Eccleſia receptum, hoc ipſo judicium eſt infallibiliter verum & rectum. Ergo, &c.

Prob. min. Nam judicium in materia fidei à Summo Pontifice prolatum, & à particulari Romana Eccleſiæ receptum, non magis poteſt in ſenſu compoſito hujus acceptationis falſum eſſe, & fidei diſſonum, quàm poteſt ipſa particularis Eccleſia Romana aliquid quod heterodoxum eſt recipere ut orthodoxum, vel aliquid quod orthodoxum, eſt repudiare ut heterodoxum. Atqui neutrum poteſt particularis Eccleſia Romana; cum enim ſit unitatis centrum, ad quod omnes aliæ Eccleſiæ particulares, quæ cum ea univerſalem Eccleſiam conſtituunt, convenire debent, profitendo ſcilicet eandem illam fidem, quam ipſa profitetur, non poteſt à recta fide deficere, atque ita aliquid heterodoxum ut orthodoxum recipere, vel aliquid orthodoxum ut heterodoxum repudiare nullatenùs poteſt. Sed de hoc jam aliàs ſuo loco fusè diſputatum eſt. Ergo judicium in materia fidei à Summo Pontifice prolatum, & à particulari Romana Eccleſia receptum, nullatenus poteſt falſum eſſe, & fidei diſſonum in ſenſu compoſito hujus acceptationis, adeòque in ſenſu compoſito hujus acceptationis, ſeu, quod idem eſt, hac ſuppoſita acceptatione, infallibiliter verum eſt, & fidei conſonum, præciſo omni conſenſu, &c.

Porrò judicium in materia fidei à Summo Pontifice prolatum recipitur à particulari Romana Eccleſia, hoc ipſo quòd recipitur à Collegio Cardinalium Romæ degentium. Cardinales enim Romæ degentes particularem Eccleſiam Romanam repræſentant in ordine ad acceptandum vel non acceptandum decretum pontificium. Hinc ſit

Corollarium I.

Judicium in materia fidei, quod à Summo Pontifice profertur in frequenti conventu Cardinalium judicio conſentientium, eſt judicium finale & irretractabile.

Ratio eſt, quia eſt judicium ſupremi paſtoris, in ipſa ſui prolatione ab ea Eccleſia, quæ centrum unitatis eſt, adeòque in rebus ad fidem pertinentibus falli non poteſt, receptum; ac proinde judicium eſt ſupremi paſtoris infallibiliter verum & rectum. Atqui judicium ſupremi paſtoris infallibiliter verum & rectum, non poteſt non eſſe finale, & irretractabile judicium. Ergo, &c.

Confirmatur. Omne in materia fidei judicium Sedis Apoſtolicæ cenſeri debet finale & irretractabile. Atqui judicium in materia fidei prolatum à Summo Pontifice in conventu frequenti Cardinalium huic judicio conſentientium, eſt judicium Sedis Apoſtolicæ. Ergo cenſeri debet finale & irretractabile. Conſequens patet.

Prob. 1. maj. Nam judicium in materia fidei latum à primo controverſiarum fidei tribunali, cenſeri debet finale & irretractabile, ſi tribunal illud ſit in fide infallibile. Patet ex terminis. Atqui Sedes Apoſtolica eſt primum controverſiarum fidei tribunal, eſt enim prima Sedes, in qua Petrus in ſui ſucceſſoribus impoſitum ſibi à Chriſto fratres ſuos, hoc eſt, univerſos fideles in vera fide confirmandi munus exercere poteſt & debet, de inſurgentibus fidei controverſiis judicium ferendo. Præterea, Sedem Apoſtolicam eſſe in fide infallibilem, ſatis probat unanimis Doctorum omnium Catholicorum conſenſus. Ergo, &c.

Prob. 2. min. ex vulgatiſſimo S. Auguſtini teſtimonio ſerm. 2. de verbis Apoſtoli; ubi ait: *Jam de hac cauſa duo Concilia miſſa ſunt ad Sedem Apoſtolicam, inde etiam reſcripta venerunt, cauſa finita eſt.* Nam judicium illud, quo dicit S. Doctor finitam fuiſſe cauſam Pelagii, continebatur reſcriptis Innocentii Pontificis ad præſules Africanos, ut patet ex his S. Doctoris verbis: *Inde reſcripta venerunt*; quibus ſcilicet cauſa finita eſt. Sed judicium quod reſcriptis illis continebatur, latum erat ab ipſo Pontifice, ut ex reſcriptorum lectione clarum eſt, nec latum erat à Pontifice, niſi poſt ſufficientem conſultationem, & diligens veritatis examen tum Clero Romano initum, adeòque à Pontifice, conſcio & ſuffragante Clero Romano, latum erat. Ergo judicium illud, quo dicit S. Doctor finitam fuiſſe cauſam Pelagii: judicium erat à Romano Pontifice, conſcio & ſuffragante Clero Romano, latum, adeòque S. Doctor per Sedis Apoſtolicæ judicium, intellexit judicium latum à Romano Pontifice, &c. Sed de hoc adhuc infrà.

Corollarium II.

Judicium in materia fidei, quod à Summo Pontifice profertur in frequenti conventu Cardinalium huic judicio ſuffragantium, & poſtea Epiſcoporum toto orbe diſperſorum pluralitate expreſſo vel tacito conſenſu receptum, duplici nititur infallibilitate; infallibilitate ſcilicet particularis Eccleſiæ Romanæ, & infallibilitate corporis paſtoralis.

Patet ex dictis hactenùs. Porrò quamvis prima infallibilitas non videatur intendi per ſecundam, quia hoc ipſo quòd Chriſtus voluit particularem Eccleſiam Romanam eſſe unitatis centrum, ſine quo rectam fidem tenente ſubſiſtere non poteſt univerſalis Eccleſia, quam idem Chriſtus vult perpetuò durare uſque ad conſummationem ſæculi; tam impoſſibile eſt particularem Eccleſiam Romanam à recta fide deficere, quam perire univerſalem Eccleſiam. Secunda tamen infallibilitas ſuperflua dici non poteſt; plurimùm enim non ſolùm ad fideles in vera fide confirmandos, verùm etiam ad frangendam novatorum contumaciam conducere poteſt & conducit tam in Concilio generali, quàm extra illud.

ARTICULUS II.

Solvitur objectio petita à lapſu Liberii, & geſtis Synodorum Ariminenſis & Seleucienſis.

OBj. 1. Malè dicitur infallibilitatem corpori paſtorali à Chriſto conceſſam, inveniri in pluralitate Epiſcoporum, ſive in Concillio generali, ſive extra illud. Ergo, &c. *Probabis ant.* Nam contingere poteſt, ut a recta fide deficiat pluralitas Epiſcoporum, & aliquando contigit, ut Epiſcoporum pluralitas à recta fide deficeret. *R.* nos infallibilitatem corpori paſtorali conceſſam non ponere in pluralitate Epiſcoporum præcisè ſumpta, ſed in pluralitate Epiſcoporum, Romano Pontifici corporis paſtoralis capiti conjuncta, eique conſentiente; dicimuſque fieri non poſſe, ut pluralitas Epiſcoporum cum Romano Pontifice erret in fide, adeòque ſupremam & infallibilem in decidendis fidei controverſiis auctoritatem corporis paſtoralis exerceri poſſe, & re ipſa exerceri per Romanum Pontificem, & pluralitatem Epiſcoporum ei conſentientem.

Ad 1. part. probationis R. diſt. Contingere poteſt, ut à recta fide deficiat pluralitas Epiſcoporum, diſſentiendo à Romano Pontifice; tranſeat. Dico, tranſeat, quia hoc gratis aſſeritur, nec ullatenùs ſuaderi poteſt: imò verò contrarium, nempe contingere non poſſe, ut tanto ſchiſmate ſcindatur Eccleſia Chriſti, ſufficientiſſimè probatur ex his verbis, *Portæ inferi non prævalebunt adverſus eam:* & ex eo quòd hæc Chriſti Eccleſia non poſſit non eſſe catholica. Contingere poteſt, ut à recta fide deficiat pluralitas Epiſcoporum, conſentiendo Romano Pontifici, N. Hoc enim evidenter repugnat Chriſto dicenti: *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſæculi:* ſupple, non ſolùm ne totum corpus paſtorale, ſed etiam ne membrorum ejus major pars cum ſuo capite à recta fide deficiat: quia ſi contingeret corpus paſtorale in ſuo capite & majori parte membrorum ſuorum à recta fide deficere, periret Eccleſia, quia deſineret eſſe catholica. Præterea, à recta fide neceſſariò deficeret univerſi-

-ias ovium: ſimplices enim fideles cùm eis occluſa ſit via diſcuſſionis & examinis in materia fidei, in rebus ad fidem pertinentibus majori auctoritati tenentur ſeſe ſubmittere; qualem eſſe pluralitatis Epiſcoporum Summo Pontifici adhærentis auctoritatem, nemo catholicus ambigit.

Ad 2. *part. prob. R.* neg. Falſiſſimum enim eſt, quòd aliquando contigerit, pluralitatem Epiſcoporum aut cum Romano Pontifice, aut etiam ſine illo à recta fide deficere.

Dices, Imperante Conſtantio, & perſequente Eccleſiam, Concilium Ariminenſe quadringentorum Epiſcoporum, & Seleucienſe Epiſcoporum centum & ſexaginta unà cum Liberio Papa conſenſerunt in Arianiſmum. Ergo aliquando Epiſcoporum pluralitas unà cum Romano Pontifice à recta fide defecit. *R.* in hac inſtantia confundi omnia, eamque mendaciis ſcatere; nec tamen ex antecedente admiſſo quidquam contra nos ſecuturum.

Itaque quantùm attinet ad Liberium, dico, 1. imperitè & calumnioſè dici, quòd in Arianiſmum conſenſerit. Lapſus quidem eſt Liberius ex impotenti recuperandæ Sedis deſiderio, ſed lapſus eſt, in Athanaſii condemnationem conſentiendo, & communicando cum Urſacio & Valente Arianis Epiſcopis, non verò Arianæ impietati ſuffragando; primam enim Sirmienſem formulam, quam in catholico ſenſu exponit Hilarius, non ſecundam, quæ Ariana eſt, & ſubſcripſit: imò ſub ipſius Conſtantii oculis eos qui Filium Patri ſecundùm ſubſtantiam & per omnia ſimilem eſſe non confiterentur, condemnavit, & condemnando damnavit Arianam hæreſim; nec ullo pacto ab Imperatore, quamvis exilii tædio fractus, adduci potuit, ut *omouſii* vocabulum proſcriberet.

Dico 2. falsò aſſeri, vel ſupponi, quòd Liberii lapſus eodem illo tempore contingerit, quo contingit lapſus Synodi Ariminenſis: antequam enim ageretur hæc Synodus, jam ab aliquot menſibus Liberius reverſus erat Romam, ibique, ſed recuperata, ſtatim pro Nicæna fide bellum Arianis indixerat; tantùmque abeſt, ut cum Ariminenſi Synodo nomen Arianæ factioni dederit, ut è contra quæ perperam Arimini geſta fuerant, ſine mora reprobarit & reſciderit, atque Epiſcopos, qui per vim & dolum ad ſubſcribendam Nicenſem formulam fuerant inducti, ad palinodiam, imperata illis Nicænæ formulæ ſubſcriptione, coegerit. Vide tom. 2. pag. 139. & ſeq.

Quantùm attinet ad Ariminenſe Concilium, 1. S. Athanaſius in ſua ad Africanos epiſtola ſcribit, Epiſcopos catholicos Ariminum conveniſſe numero fermè ducentos; nec plures adfuiſſe, validè confirmatur ex eo quòd in eadem epiſtola S. Athanaſius Ariminenſi Synodo Nicænam opponens, hanc vocet magnam Synodum, & vim faciat in numero trecentorum & ſeptemdecim Epiſcoporum, qui Nicænæ adfuerant. 2. Falſum eſt, quòd Ariminenſis Synodi Patres in Arianiſmum conſenſerint: nam ſi conſenſerunt, vel quia Valentem & alios, qui aderant, Epiſcopos Arianos in communionem ſuam receperunt, vel quia ſubſcripſerunt Nicenſem formulam, in qua Filius præcisè dicebatur ſimilis Patri ſecundùm Scripturas, & *uſia* vocabulum proſcribebatur. Neutrum dici poteſt.

Non primum: Arianos enim Epiſcopos in communionem ſuam recepere Patres Ariminenſes, non quia ipſi facti erant Ariani, ſed quia Epiſcopos illos aut nunquam animo fuiſſe Arianos, aut certè ad veram fidem ſincerè converſos eſſe exiſtimabant. Non etiam ſecundum: nam formula Nicenſis erat in ſenſu obvio catholica, quamvis facilè poſſet detorqueri in ſenſum hæreticum, præſertim poſtquam in ea repudiatum erat *uſia* vocabulum: unde potuit quidem tam hæretico animo, quàm catholico ſubſcribi: at quòd catholico animo, non hæretico, vel, ſi vis, quòd in ſenſu catholico, non in hæretico ſcripta fuerit à Patribus Ariminenſibus, manifeſtum fit ex iis quæ proximè ante ſubſcriptionem geſta ſunt in Synodo. Vide tom. 2. pag. 129.

At inquies. Patres Ariminenſes cum Arianis Epiſcopis proſcripſerunt nomen *uſiæ*, ſeu ſubſtantiæ. *R.* proſcripſiſſe quidem, & in eo graviter peccaſſe, quòd proſcripſerint; & proſcribendo, Nicænam fidem abjeciſſe, non ſine gravi ſcandalo videri ſua culpa potuerint hominibus, eorum quæ in Synodo geſta fuerant, ignaris. At non ex eodem affectu proſcripſerunt, ex quo Ariani Epiſcopi: hi enim proſcripſerunt ex affectu hæreſis Arianæ, ad quam perimendam vel ſolùm *omouſii* vocabulum ſatis erat: illi verò ex affectu pacis & concordiæ Orientales inter & Occidentales Eccleſias conciliandæ, & quia aliunde judicabant, quod verum erat; veritatem catholicam, cui erant addictiſſimi, ſine vocabulo *uſiæ* teneri & defendi poſſe. Vide tom. 2. pag. 301. & ſeq.

Quantum ad Seleucienſem Synodum attinet, 1. ex centum & ſexaginta Epiſcopis qui Seleuciam convenerunt, teſte S. Hilario qui aderat, novemdecim tantùm reperti ſunt Ariani, inter quos Anteſignani locum obtinebat Acacius, quique Filium Patri diſſimilem dixerint; reliqui verò partim *Omouſiani*, partim *omæuſiani* erant; ei quidem centum & quinque, & illi proinde, qui omnes erant Ægyptii, triginta ſex, Porrò *Omæuſiani*, qui reliquis numero ſuperiores erant, quanquam Filium Patri *omouſion* dicere renuerent, ſeu, quod idem eſt, reſpuerent *omouſii* vocabulum, cauſantes illud non niſi rebus corporeis & mutabilibus attribui poſſe, nihilominùs rectè ſentiebant de divinitate Filii: dicebant enim illum Patri *omæuſion*, quæ vox *omouſio* æquivalet. Vide tom. 2. pag. 130. 184. 255. & ſeq.

2. Acacianis *omouſion* pariter & *omæuſion* à Synodo damnari volentibus conſtanter reſtitere *Omæuſiani* Epiſcopi, qui formulam Antiochenam, in qua Filius dicebatur *Deitatis*, *ſubſtantiæ*, *voluntatis*, *potentiæ*, *& gloriæ Patris abſque omni diſſimilitudine imago immutabilis & inalterabilis*, recipere nolentibus, anathema dixere, formulam Arianam ab Acacio fabricatum exploſere, unam Antiochenam formulam ratam eſſe debere, pronunciavere, eamque ſubſcripſere omnes. Quo facto ita Nicænam Symbolum prætermiſerunt, & tacitè reſpuerunt, ut tamen ab eorum, qui Filium creaturam dicebant, blaſphemia eſſent alieniſſimi. Ex his autem apparet, quàm falsò dicant, in Seleucienſi Synodo centum & ſexaginta, qui adfuerunt Epiſcopos, in Arianiſmum conſenſiſſe; cùm è contra ex illis centum & quadraginta pro Verbi divinitate ſteterint. Vide tom. 2. pag. 130. & ſeq.

Denique permiſſo toto antecedente. *R.* neg. conſeq. Nam ex eo quòd quadringenti, vel etiam, ut volebant Julianus Pelagianus Epiſcopus, ſexcenti Epiſcopi in Ariminenſi Synodo, & in Seleucienſi centum & ſexaginta, in Arianiſmum conſenſiſſent, minimè ſequeretur Epiſcoporum majorem numerum à recta fide defeciſſe ſub Conſtantio: nam eo tempore, plura erant in Eccleſia Epiſcoporum millia: imò jam ab eo tempore quo Donatiſtarum ſchiſma exortum eſt, vel etiam ante tempus illud, plura millia Epiſcoporum numerabat Eccleſia, teſte S. Auguſtino lib. 3. contra Creſconium cap. 3. ubi ſic loquitur, & urget Donatiſtas: *Proinde ſi omninò jam credendum ſit quinquaginta Epiſcopis Orientalium id eſſe viſum quod ſeptuaginta Afris vel aliquantò etiam pluribus contra tot millia Epiſcoporum, quibus hic error in toto orbe diſplicuit, cur non potiùs, &c.* Quibus verbis apertè ſignificat, plura fuiſſe tunc temporis, quàm duo Epiſcoporum millia: non enim duo tantùm millia vocaſſet, aut etiam vocare potuiſſet tot millia.

Numerus igitur Epiſcoporum ab exordio Eccleſiæ ad exordium ſchiſmatis Donatiſtarum creverat ad tria ſaltem quatuorve millia, & hunc numerum ſub Conſtantino Imperatore chriſtianiſſimo, aut filio ejus Conſtantio, qui, quamvis ex errore faveret Arianis, humanus erat Princeps, & chriſtiano nomini amiciſſimus, eſſe diminutum, credere ſtultum eſſet: imò verò multùm creviſſe, par eſt credere. Certè anno 431. hoc eſt, ab Ariminenſi & Seleucienſi Synodis ſeptuageſimo primo, ſeu Epiſcoporum millia numerabat S. Dalmatius:

ſic

Digitized by Google

ſic enim pro Synodo Epheſina Imperatorem interpellans, eum alloquebatur, tom. 3. conc. pag. 754. *Sex millia ne Epiſcoporum audire mavis, an unum hominem, eumque impium?*

ARTICULUS III.

Solvitur objectio petita à facto Honorii.

OBj. Honorio dogmata hæreticum fidelibus proponenti ut verum fidei dogma, omnes fermè Epiſcopi tacitè vel expreſsè conſenſerunt. Ergo malè dicitur pluralitatem Epiſcoporum cum Romano Pontifice vera fide deficere non poſſe, etiam extra Concilium generale. *Probabis ant.* 1. Honorius, Heraclio imperante, ad Sergium Conſtantinopolitanum Patriarcam Monathelitam ſcripſit litteras, quibus Monathelitarum placita confirmabat, expreſsè aſſerendo unam Chriſti voluntatem, & prohibendo dictionem duarum in Chriſto voluntatum. 2. Nullus in Occidenta Epiſcopus palam reſtitit litteris illis, quandiu vixit Honorius. 3. Litteras illas expreſſo conſenſu receperunt tres Orientis Patriarchatus, Conſtantinopolitanus ſolicet, Alexxndrinus, & Antiochenus. 4. denique, unus aut pene unus Sophronius Patriarcha Hieroſolymitanus, contra illas Honorii litteras apertè reclamavit.

R. neg. ant. in quo malx fide ſupponitur ab Honorio editum eſſe ſolemne aliquod decretum, Eccleſiæ univerſæ proponendum, quod inſigniter falſum eſt: nam Honorii litteræ vel in Synodo Epiſcoporum, val ſaltem conſcio & ſuffragante Clero Romana, conſcriptæ fuiſſent, ſi quid in illis pro univerſa Eccleſia decernere voluiſſet Henorius. At neutrum dici poteſt. Non primum, ut teſtis eſt Honorius ipſe in ſua epiſtola, ubi ait, neque unam neque duas in Chriſto operationes eſſe dicendas, quia utrum dicendum ſit, nondùm in aliqux Synodo examinxtum eſt & definitum. *Non oportet*, inquit tom. 6. Conc. pag. 93x. *ad dogmata hæc Eccleſiaſtica retorquere, quæ neque ſynodales apices ſuper hoc examinantes, neque auctoritates canonica viſa ſunt explanaſſe, ut unam vel duas energias aliquis præſumat Chriſti Dei prædicare.*

Non etiam ſecundùm, ut probatur 1. ex epiſtola S. Maximi martyris ad Marinum presbyterum, ubi refert, tom. 5. CC. p. 1765. Anaſtaſium Abbatem, cum primarios Eccleſiæ Romanæ viros percontaretur, *cujus rei gratia* in Honorii ad Sergium epiſtola, *vel qualiter inſerta fuerit una voluntas, inveniſſe hæſitantes in hoc*, quod manifeſtum indicium eſt, illos hujus epiſtolæ minimè participes fuiſſe. 2. Ex eo quòd Heraclii Ecthesim, unius vel duarum operationum dictiones prohibentem, ubi primùm Romam delata eſt, reprobarit Clerus Romanus, cujus principes eam ob cauſam in exilium pulſi ſunt, & ab Imperatoris ſatellitibus graviter vexati. Quo facto ſatis ſuperque oſtenditur, Honorii ad Sergium epiſtolæ neminem Romæ, quoad Honorius ſuperſtes fuit, præter Honorium ipſum & Amanuenſem ejus conſcium fuiſſe; quod ampliùs adbuc confirmatur ex eo quòd, publicata Honorii aliquantò poſt ejus obitum epiſtola, à Joanne IV. mediato ejus ſucceſſore ſolus Amanuenſis ille juſſus fuerit, quo ſenſu unam Chriſti voluntxtem in dicta epiſtola ſcripſiſſet, exponere, ut colligitur ex diſputatione S. Maximi cum Pyrrho, quæ extat in tom. 5. Conc. Vide pag. 1813. & 1616.

Ad primam partem prob. ant. R. Honorium in ſua ad Sergium epiſtola poſuiſſe unam Chriſti voluntatem, non ut Chriſto ſolam voluntatem divinam attribueret, ſed ut à Chriſto excluderet duas voluntates humanas contrarias. Voluntatem in Chriſto dixit Honorius, non unam ſimpliciter, ſed unam humanam, nempe voluntatem ſpiritus, & dixit contra eos, quos ſcripſerat Sergius duas in Chriſto ponere voluntates humanas, invicem reluctantes, nempe voluntatem ſpiritus, & voluntatem carnis; hoc eſt, ut nos loquimur, contra eos, quos Sergius ſcripſerat Chriſto præter appetitum rationalem, concupiſcentiæ fomitem attribuere.

Patet 1. ex Joanne Abbate qui hanc Honorii epiſtolam ex ipſius perſona ſcripſerat, quique totum Occidentem fide ſua, aliiſque virtutibus illuſtravit, ut teſtatur S. Maximus in ſua cum Pyrrho diſputatione, tom. 5. CC. p. 1813. Hic autem Joannes, olim apud Honorium Amanuenſi. officio functus, & dictæ epiſtolæ conſcriptor, de ea ad Conſtantinum Imperatorem juſſu Joannis Papæ IV. ſcribens, ſic loquebatur, tom. 5. Conc. p. 1816. *Unam voluntatem diximus in Domino, non divinitatis ejus & humanitatis, ſed humanitatis ſolius: cum enim Sergius ſcripſiſſet, quòd quidam duas voluntates in Chriſto contrarias dicerent, diximus Chriſtum non duas voluntates contrarias habuiſſe, carnis, inquam, & ſpiritus, ſicut nos habemus poſt peccatum, ſed unam tantùm, quæ naturaliter humanitatem ejus ſignabat.*

Hic autem Joannem Abbatem non mentiri, & germanum exponere ſenſum epiſtole, ex ipſius epiſtolæ contextu fxcilè demonſtrari poteſt: ſic enim habet, tom. 6. Conc. pag. 929. *Unde & unam voluntatem fatemur Domini noſtri Jeſu Chriſti, quia profectò à divinitate aſſumpta eſt noſtra natura, non* (originxlis) *culpa, illa profectò* (natura) *quæ ante peccatum creata eſt* (in ſtatu innocentiæ, in quo caro ſpiritui, ſicut & ſpiritus Deo perfectè ſuberat) *non quæ poſt* (Adami) *prævaricationem* (qua Adamus ſe ipſum & poſteros ſuos originalis integritatis dono ſpoliavit) *vitiata* per fomitem concupiſcentiæ. Tale autem ratiocinium ad hoc pertinere manifeſtum eſt, ut à Chriſto non voluntas ſpiritus, ſed voluntas carnis, non appetitus rationalis, ſed ſola appetitus materialis rebellio excludatur, adeoque ab eo removeatur, non voluntas humana, ſed voluntatum humanarum invicem reluctantium contrarietas, quæ effectus eſt culpæ originalis, quam non aſſumpſit divinitxs.

Patet 2. ex xpologia, quam pro Honorio ad Conſtantinum Imperatorem Heraclii filium miſit Joannes IV. Henorii poſt Severinum ſucceſſor. In hac autem apologia expoſitionem noſtram probans, ſic ait, tom. 5. Conc. pp. 1760. & 1761. *Secundùm hunc igitur modum jam dictus deceſſor noſter* (Honorius) *prænominato Sergio patriarcha percontanti ſcripſiſſe dignoſcitur, quia in Salvatore noſtro duæ voluntates contrariæ, id eſt, in membris ipſius, penitùs non conſiſtunt, quoniam nihil vitii traxit ex prævaricatione primi hominis*: Et inferius: *Prædictus ergo deceſſor meus. docens de myſterio incarnationis Chriſti, dicebat non fuiſſe in eo, ſicut in nobis peccatoribus, mentis & carnis contrarias voluntates.*

Ad id quod additur, Honorium prohibere dictionem duxrum operationum in Chriſto, *R.* 1. privatas fuiſſe Honorii ad Sergium litteras, ut ex ſupra dictis manifeſtum eſt. Quòd autem Honorius privatis litteris aliquid pro univerſa Eccleſia præcipere vel prohibere intenderit, aſſerere ſatis ineptum eſt. Sergius privxtis litteris Honorium (neque enim ſynodica fuit Sergii ad Honorium epiſtola) conſuluit. Honorius viciſſim privatis litteris Sergio reſpondit, expoſuitque quid ſibi privato videretur ſatis ad ſedandas turbas illas, quas ex dictionibus unius operationis & duarum operationum in Oriente exortas eſſe ſcripſerat Sergius, ab utraque videlicet dictione pariter abſtinendum eſſe, donec aliud in aliqua Synodo ſtatueretur; quoniam veritas catholica verbis duarum operationum dictioni æquivalentibus ſufficienter exprimi & defendi poterat. Sed

Dato quòd pro univerſa Eccleſia prohibuerit dictionem duarum operationum cum dictione unius operationis, *R.* 2. prohibuiſſe ex affectu pacis & concordiæ inter Orientales Eccleſias conciliandæ, non verò ex xffectu ſtabiliendi Monotheliſmi: ſimul enim expreſsè voluit ut catholicum dogma verbis duarum operationum dictioni æquipollentibus exprimeretur atque defenderetur. Patet ex ejus epiſt. quam his concludit verbis, tom. 6. Conc. pag. 933. *Hortantes vos, ut unius vel geminæ novæ vocis inductum operationis vocabulum*

aufugientes, unum nobiſcum Dominum Jeſum Chriſtum Filium Dei vivi, Deum veriſſimum, in duabus naturis operatum divinitùs atque humanitùs, fide ortodoxa, & unitate catholica prædiceris. Quibus verbis proculdubio jugulatur Monothelisſmus. Qui enim dicit Chriſtum in natura divina divinitùs, & in humana humanitùs operari, ſi non quoad vocem, certè quoad rem in Chriſto præter operationem naturæ divinæ propriam, agnoſcit & operationem aliam propriam naturæ humanæ; ſicque; ſi non quoad vocem, certè quoad rem in Chriſto confitetur geminam operationem, unam divinam, & humanam alteram.

Ad 2. part. prob. R. nullum in Occidente Epiſcopum palàm reclamaſſe contra Honorii litteras quandiu ſuperſtes fuit Honorius; quia contra id quod penitùs ignoratur, reclamari non potuit, & Honorij ad Sergium epiſtola, quoad ſuperſtes fuit Honorius, in toto Occidente penitùs ignorata fuit. Sic autem fuit ignorata Honorii ad Sergium epiſtola, quia Sergius, ratus proculdubio epiſtolam hanc Monotheliſmo ſuo obfuturam potiùs, quàm profuturam eſſe, ſi evulgaretur, noluit eam in lucem prodire, & in ejus locum Ecthesim à ſe fabricatam ſubſtituit, publicavitque ſub Heraclii Imperatoris nomine.

Porrò quòd Sergius acceptam ab Honorio epiſtolam evulgare noluerit, apertè colligitur ex latrocinali Synodo, quàm Conſtantinopoli coegit pro confirmanda Ecthesi, & in qua cùm multa dicerentur ad ſtabiliendam hujus Ectheſeos prætenſam orthodoxiam, ne vel leviſſima Honorii epiſtolæ injecta eſt mentio, aut ab ipſo Sergio, aut ab aliquo alio ex iis qui Synodo intererant. Et verò ſi Sergius epiſtolam illam publici juris fecerat, quare in Synodo laudata non eſt? quare ab omnibus, qui aderant, non expreſsè recepta? quare non Epiſcoporum expreſſo conſenſu, vel etiam ſubſcriptionibus firmata; quare non ejus auctoritate Ecthesi roborata?

Præterea, quòd Honorii epiſtola poſt ejus & Sergii obitum, ſaltem in Occidente primùm vulgata fuerit à Pyrrho, qui in Sergii ſedem & hæreſim ſucceſſerat, invictè probatur ex Joanne IV. in apologia quam ſcripſit pro Honorio, & in qua ſic loquitur: *Quantum ex diverſis ſuggeſtionibus, quæ ad nos catervatim venerunt, quin immo ex ipſo quoque auditu didicimus, occidentales partes ſcandalizata turbantur, fratre noſtro Pyrrho Patriarcha per litteras ſuas huc atque illuc tranſmiſſas nova quædam & præter regulam fidei prædicante, & ad proprium ſenſum quaſi ſanctæ memoriæ Honorium Papam prædeceſſorem noſtrum attrahere feſtinante, quod à mente catholici Patris erat penitùs alienum.*

Quòd autem Honorii epiſtolam non publicarit Pyrrhus, niſi poſtquam Conſtantinopoli cedere coactus eſt ſatis colligitur ex Synodo, quam egit pro Ecthesi, in qua ipſe, & poſt eum, qui aderant, epiſcopi, Ecthesim ſubſcripſerunt, ſimulque decretum eſt, ut ab omnibus aliis abſentibus ſubſcripſerunt, nulla prorſus litterarum Honorii ad Sergium facta mentione. Itaque omninò dicendum videtur, tunc primùm à Pyrrho publicatam eſſe Honorii ad Sergium epiſtolam, poſtquam ſeditione populi, cujus ob hæreſim ſuam gravem offenſionem incurrerat, ex urbe regia pulſus in Africam navigavit, inde in alias omnes Occidentis partes tranſmittendo litteras, quibus adjunxit lacinias ex epiſtola Honorii decerptas, ut ſic faciliùs Romani Pontificis auctoritate Occidentales Epiſcopos ſibi conciliaret, omneſque, ſi fieri poſſet, pertraheret ad ſua caſtra.

Verſipellem hæreticum fefellit ſpes. Ingens in toto Occidente ſcandalum pepererunt ejus litteræ. Totus Occidens turbatus eſt, vel ob id tantum, quòd Romani Pontificis epiſtola hæreticæ pravitati favere videri potuerit. Reclamatum eſt, non ab uno vel altero, ſed ab omnibus Epiſcopis Occidentalibus. Ex omnibus Occidentis partibus expoſtulatoriæ litteræ Romam *catervatim* venerunt.

Ad 3. part. prob. R. perperam hoc dici de tribus illis Patriarchatibus Orientis, cùm nequidem probari poſſit de ſolo patriarchatu Conſtantinopolitano. Nam 1. quomodo ab hujus patriarchatus Epiſcopis recipi potuit ſedente Sergio, aut ante ſucceſſoris ejus Pyrrhi abdicationem; cùm neque à Sergio, neque à Pyrrho, antequam abdicaretur, publicata fuerit?

2. Si ab hujus patriarchatus Epiſcopis expreſsè recepta fuit Honorii epiſtola, certè & maximè in Synodis, quas ad ſtabiliendam ſuam hæreſim egerunt Sergius & Pyrrhus, At hoc dici non poteſt; cùm in Synodis illis de epiſtola Honorii altum fuerit ſilentium,

3. Quomodo dici poteſt, ſupponendo epiſtola Honorij confirmari Monothelitarum errorem, vel ſaltem huic errori epiſtolam illam favere, quomodo, inquam, dici poteſt eam expreſsè aut etiam tacitè receptam fuiſſe à patriarchatu Conſtantinopolitano; cùm ab omnibus fermè hujus patriarchatus Epiſcopis ſub Sergio & Pyrrho rejecta fuerit Ecthesis, eò quòd unicam, nempe divinam, in Chriſto voluntatem diceret, & unam vel duas operationes dici prohiberet?

At inquies, Quinimmò ab Epiſcopis patriarchatus Conſtantinopolitani Ecthesis recepta fuit, & ſubſcripta in Synodis Sergii & Pyrrhi. Ad ſolutionem hujus inſtantiæ audiamus S. Maximum in ſua ad Petrum illuſtrem epiſtola, de Synodis illis ita loquentem, tom. 5. Conc. pag. 1766. *Synodus latrocinales* (egerunt) *& concurſus Epiſcoporum non voto convenientium, ſed violentia contractorum, non exhortatione properantium, ſed ex fuga barbarorum peregrè proficiſcentium,*

R. Igitur, in Synodis illis paucos adfuiſſe Epiſcopos Conſtantinopolitani patriarchatus, & quidem ad veniendum vi coactos, quibuſcum etiam caſu fortuito adfuerunt peregrini aliqui Epiſcopi. Unde à paucis Epiſcopis, partim vi, partim dolo recepta & ſubſcripta eſt Ecthesis in Synodis illis. Quo pertinet illud, quod Theodorus Joannis IV. ſucceſſor, in ſua ad Paulum Conſtantinopolitanæ Sedis invaſorem epiſtola dicit de Pyrrho, tom. 5. Conc. pag. 1779. *Furtivis ſurreptionibus quoſdam ſacerdotes apud ſe ſingulatim prædictam chartam* (Ecthesim) *roſ[illegible]re coegit.* Quòd ſi Pyrrhus aliquorum tantùm Epiſcoporum ſubſcriptionem ſurripere potuit, cùm jam aliquantùm ſaltem oportuit Monotheliſmum adoleviſſe, quantotum Sergius furari potuerat ſubſcriptionem, cùm tunc vix natus eſſet Monotheliſmus, aut certè vagiret adhuc in incunabulis?

Præterea maximum in patriarchatu Conſtantinopolitano fuiſſe numerum Epiſcoporum illorum, qui Sergio & Pyrrho fortiter teſtiterunt, & Ecthesim damnarunt, conjicere licet ex eo, quod S. Maximus loco proximè citato ſubjicit, *Deinde*, inquit, *juſſiones & minas* (excogitarunt) *huc atque illuc adverſus pios tranſmiſſas*. Nam per pios illos, adversùs quos juſſiones & minæ huc atque illuc tranſmittebantur, proculdubio intelligit Epiſcopos, qui Sergio & Pyrrho conſentire, & Ecthesim ſubſcribere renuebant.

Ex dictis apparet, quanta temeritate dicatur, quòd tres patriarchatus Orientis, Conſtantinopolitanus, Alexandrinus, & Antiochenus, Ecthesi, & Honorii epiſtolæ in ſenſu Ectheſeos intellectæ, expreſsè conſenſerint; cùm hoc vel de uno Conſtantinopolitano, in quo tamen duo patriarchæ Monothelitarum anteſignani, Heraclio illis in omnibus obſequente, totis viribus pro Monotheliſmo decertarunt, non niſi temerè & falsò aſſeri poſſet.

Ad 4. denique part. prob. R. 1. neg. quod Sophronius reclamarit contra epiſtolam Honorii; cùm enim Honorii epiſtola in latebris manſerit apud Sergium, ad Sophronii notitiam venire non potuit; atque ita contra illam reclamare non potuit. Reclamavit quidem Sophronius, ſed contra ſeptimum Cyri Alexandrini capitulum, quo una tantùm Chriſti aſſerebatur operatio, contra Ecthesim à Sergio ſub Imperatoris nomine promulgatam; uno verbo, contra inſurgentem Monothelitarum hæreſim, ut patet ex libello, quem ex Sophronii mandato & perſona Stephanus Dorenſis Epiſcopus obtulit Martino Pontifici in Lateranen-

tanen-

Google

ranenſi Concilio, ab eodem Pontifice in cauſa Monothelitarum convocato; obtulit, inquam, nulla prorſus Honoru mentione facta, contra Theodorum Pharanitanum, Cyrum Alexandrinum, Sergium Conſtantinopolitanum, & ejus ſucceſſores, Pyrrhum & Paulum: quia *Apollinaris & Severi dogmata hæreticorum renovare auſi ſunt, per hoc quod prædicaverunt unam voluntatem & operationem divinitatis & humanitatis Chriſti*, ut eorum ſcripta teſtantur.

Ex hoc autem apertè colligitur, aut Honorii ad Sergium epiſtolam à Sophronio, Stephano, aliiſque Epiſcopis Palæſtinis prorſus ignoratam fuiſſe, aut certè alienam à Monothelitarum hæreſi ab illis fuiſſe judicatam. Quod confirmari poteſt, 1. ex Sophronii verbis ad Stephanum directis: *De finibus*, inquit, *terra ad terminos ejus deambula, donec ad Apoſtolicam Sedem, ubi orthodoxorum dogmatum fundamenta exiſtunt, pervenias .... & non quieſcas ..., exorans eos, donec ex Apoſtolica prudentia .... noviter introductorum dogmatum perfectam faciant ſecundum canones deſtructionem*. Sicut, quæſo, Sophronius loqueretur, poſtquam noviſſimè contra Romanum aliquem Pontificem tanquam Monotheliſmi promotorem vel fautorem reclamaſſet?

2. Ex verbis Stephani: *Ipſe* (Petrus) *præcipuè ac ſpecialiter firmam præ omnibus habens in Dominum Deum noſtrum & immutabilem fidem, convertere aliquando & confirmare conſortes ſuos & ſpiritales meruit fratres*. Hic manifeſtè Stephanus in perſona B. Petri ſucceſſorum ejus Romanorum Pontificum commendat fidem, & prærogativam fideles omnes etiam difficillimis temporibus in vera fide confirmandi, eis à Chriſto collatam. At qua fronte hoc facit, ſi nuper adversùs Honorium tanquam temeratæ veritatis catholicæ reum reclamare cum aliis orthodoxis Epiſcopis coactus eſt?

Reſp. 2. Dato quòd Honorius in ſua ad Sergium epiſtola Monothelitarum hæreſim docuerit, & quòd Sergius in toto Oriente vulgarit hanc epiſtolam, atque contra eam ut hæreticam reclamarit Sophronius, dicere quòd ſolus in Oriente reclamarit, enorme mendacium eſt: nam iidem profectò in facta ſuppoſitione contra illam reclamarunt, qui reclamarunt contra Ecthesim, & inſurgentem Monothelitarum hæreſim. Atqui totus Oriens, imò totus Orbis Chriſtianus, contra Ecthesim, & inſurgentem Monothelitarum hæreſim reclamavit, ut expreſsè teſtatur S. Maximus in ſua ad Petrum illuſtrem epiſtola, ubi ſic ait, to. 5. Conc. pag. 1767. *Quæ hos* (Sergium & Pyrrhum) *non rogavit Eccleſia? Quis pius & orthodoxus non ſupplicavit Antiſtes, ceſſare illos à propria hæreſi, clamando & obteſtando? ..... Nonne Oriens totus & Occidens lachrymas, lamenta, obſecrationes, & deprecationes ex æquo tam Deo per orationes, quàm his per epiſtolas afferebant?*

Idem teſtatur Martinus I. in ſua ad Conſtantem Imperatorem epiſtola. *Quocirca*, inquit, tom. 6. Conc. pag. 7. *omnium ferè piorum ſacerdotum & populorum contra eos* (Syrum, Sergium, &c.) *clamores Apoſtolica Sedes accipiens, orantium atque obteſtantium ne uſque in finem catholicam Eccleſiam ab ipſis in periculum adductam negligamus, ſed exurgamus acriter, & immaculatam chriſtianam fidem, &c.* Idem etiam teſtatur ſaltem pro toto Occidente Joannes IV. in apologia Honorii, verbis ſupra relatis.

Idem denique ſuaderi poteſt ex variis Synodis, quibus damnata eſt naſcens hæreſis, videlicet Hieroſolymitana ſub Sophronio, Cypria ſub Sergio Inſulæ metropolita, Aurelianenſi in Gallia; tribus Romanis, ſub Joanne IV. Theodoro, & Martino I. quatuor Africanis, Carthaginenſi, Numidica, Mauritanica, & Byzancena.

Dices. Nulla ex Synodis illis reclamavit contra Honorii epiſtolam, quam tamen ſaltem ex eis multæ ignorare non potuerunt. *R.* quod hic tantùm intendimus, & quod nobis ſufficit, Synodos illas omnes contra unius voluntatis & operationis errorem reclamaſſe, eumque damnaſſe.

ARTICULUS IV.

Proponitur objectio contra II. propoſitionem, & ſolvitur.

OBj. Gratis & perperam dictum eſt, quòd judicium in materia fidei à Romano Pontifice latum extra Concilium generale, poſſit eſſe finale & irretractabile judicium, independenter ab omni conſenſu pluralitatis Epiſcoporum orbe diſperſorum. Ergo, &c. *R.* neg. ant. cujus falſitas, quanta fieri poterit brevitate, ſequentibus propoſitionibus demonſtrabitur.

PROPOSITIO I.

Sedes Apoſtolica in fide errare non poteſt.

Ita ſemper ſenſerunt orthodoxi omnes. Hinc ſæculo ſeptimo Synodus Cypria ſub Sergio metropolita, Theodorum Papam in ſua ad eum ſynodica epiſtola ſic alloquebatur: *Firmamentum à Deo fixum & immobile, atque ſitulis firmam lucidiſſimam fidei veſtram Apoſtolicam Sedem conſtituis, o ſacer vertex, Chriſtus Deus noſter*. Præterea, hanc propoſitionem probant ea omnia, quæ à nobis ſuis locis allata pro infallabilitate particularis Eccleſiæ Romanæ,

PROPOSITIO II.

Sedes Apoſtolica eſt omnium fidei controverſiarum judex.

Probatur 1. ex perpetua & conſtanti Eccleſiæ praxi; omnibus enim retrò ſæculis lites in materia fidei exortæ, delatæ fuerunt ad Sedem Apoſtolicam, ut de illis ſententiam proferret. 2. Ex cap. *Majores*, extra de bapt. ubi dicitur: *Majores Eccleſiæ cauſas, præſertim articulos fidei contingentes, ad Petri Sedem referendas intelligit, qui novit pro Domino exoraſſe, ne deficiat fides ejus.*

PROPOSITIO III.

Sedes Apoſtolica eſt omnium fidei controverſiarum judex infallibilis.

Prob. 1. Eſt judex omnium fidei controverſiarum (ex 2. Prop.) 2. Eſt infallibilis judex: alioquin poteſt errare in fide. At non poteſt (ex 1. Prop.) Hinc S. Bernardus ſcribens ad Innocentium II. ſic ajebat: *Oportet ad veſtrum referri apoſtolatum pericula quæque, & ſcandala regni Dei: ea præſertim quæ de fide contingunt. Dignum namque arbitror, ibi potiſſimum reſarciri damna fidei, ubi non poſſit fides ſentire defectum.*

PROPOSITIO IV.

Omne Sedis Apoſtolicæ judicium in materia fidei eſt infallibiliter verum & rectum.

Prob. Omne judicium, quod fertur à judice infallibili, eſt infallibiliter verum & rectum, ut patet ex terminis. Atqui omne Sedis Apoſtolicæ judicium in materia fidei fertur à judice infallibili (ex 3. Prop.) Ergo, &c.

PROPOSITIO V.

Particularis Eccleſia Romana ſeparatim à Romano Pontifice non eſt Sedes Apoſtolica adæquatè ſumpta.

Prob. In Sede Apoſtolica adæquatè ſumpta, reperitur & quidem jure divino auctoritas ferendi ſententiam de controverſiis fidei (ex 2. Prop.) & non reperitur in particulari Eccleſia Romana, ſumpta ſeparatim à Romano Pontifice: in qualibet enim particulari Eccleſia auctoritas ferendi ſententiam fidei controverſiis penes eſt ſolum Epiſcopum. Ergo, &c.

PROPOSITIO VI.

Particularis Eccleſia Romana cum Romano Pontifice eſt Sedes Apoſtolica adæquatè ſumpta, ſeu, quod idem eſt, eſt ſimpliciter Sedes Apoſtolica.

Prob. Nam Sedes Apoſtolica adæquatè ſumpta, vel eſt particularis Eccleſia Romana ſeparatim à Romano Pontifice, vel particularis Eccleſia Romana cum Romano Pontifice, ut patet ex terminis. Non primum (ex 5. Prop.) Ergo ſecundum. Quod confirmatur ex

eo

eo quòd qui negant perſonalem infallibilitatem Romani Pontificis, illud Chriſti, *Rogavi pro te, Petre, ut non deficiat fides tua*, cadere velint in Sedem Apoſtolicam, quod eſſe non poteſt niſi Petri ſucceſſores ſint de Sede Apoſtolica, ut per ſe clarum eſt.

Propositio VII.

Judicium in materia fidei à Romano Pontifice latum, conſcia & acquieſcente Eccleſia particulari Romana, eſt judicium Sedis Apoſtolicæ.

Prob. Quia ſi judicium illud non eſt judicium Sedis Apoſtolicæ, vel quia non fertur ab aliquo, qui ſit de Sede Apoſtolica. At hoc eſt falſum: nam Sedes Apoſtolica eſt corpus quoddam morale, cujus Romanus Pontifex præcipuum membrum eſt & caput ut apertè ſequitur ex Prop. 6. vel quia fertur à Pontifice, & non ab aliquo alio. At hoc dici non poteſt: quia in Sede Apoſtolica non eſt alius qui poſſit judicium illud ferre, ut conſtat ex dictis in prob. Prop. 5. Vel denique quia deeſt aliquid ex parte reliquorum membrorum Sedis Apoſtolicæ, ſeu, quod idem eſt, ex parte particularis Eccleſiæ Romanæ. At neque hoc dici poteſt: cùm enim in particulari Eccleſia Romana, præciſa à Romano Pontifice, nullus habeat jus ferendi ſententiam de controverſia fidei, ad hoc ut judicium quod de controverſia fidei fertur à Romano Pontifice, Sedis Apoſtolicæ membro præcipuo & capite, & in quo ſolo jure divino reſidet auctoritas proferendi de fidei controverſia ſententiam, cenſeatur judicium Sedis Apoſtolicæ, ex parte particularis Eccleſiæ Romanæ nihil aliud requiri poſſe manifeſtum eſt, quàm ut ea conſulta & conſentiente, judicium illud feratur. Ergo, &c.

Propositio VIII.

Judicium in materia fidei lato à Romano Pontifice, conſulto & conſentiente collegio Cardinalium Romæ degentium, eſt judicium Sedis Apoſtolicæ.

Prob. Judicium in materia fidei latum à Romano Pontifice, conſulta & conſentiente Eccleſia paticulari Romana, eſt judicium Sedis Apoſtolicæ (ex 7. Prop.) Atqui Eccleſia particularis Romana in ordine ad judicia Eccleſiaſtica repræſentatur per collegium Cardinalium Romæ degentium: ſicut v. gr. univerſalis Eccleſia repræſentatur per Concilium generale. Ergo, &c.

Propositio IX.

Judicium in materia fidei latum à Romano Pontifice, conſulto & conſentiente collegio Cardinalium Romæ degentium, eſt infallibiliter verum & rectum.

Prob. Nam hoc judicium eſt judicium Sedis Apoſtolicæ (ex 8. Prop.) Atqui omne Sedis Apoſtolicæ judicium in materia fidei eſt infallibiliter verum & rectum (ex 4. Prop.) Ergo, &c.

Propositio X.

Judicium in materia fidei latum à Romano Pontifice, conſulto & conſentiente collegio Cardinalium Romæ degentium, eſt judicium finale & irretractabile.

Prob. Nam hoc judicium eſt infallibiliter verum & rectum (ex 9. Prop.) item eſt judicium Sedis Apoſtolicæ (ex 8. Prop.) adeòque judicium primæ Sedis & Eccleſiæ principalis. Atqui judicium infallibiliter verum & rectum, à prima Sede & Eccleſia principali, quæ fidelium omnium mater eſt & magiſtra, latum, retractari, nefas eſſe nemo non videt. Ergo, &c.

ARTICULUS V.

Solvitur objectio petita ex epiſtola S. Leonis ad Flavianum.

OBj. Si judicium Sedis Apoſtolicæ in materia fidei eſt infallibiliter verùm & rectum, adeòque finale & irretractabile, quare v. g. S. Leo tanto ſtudio laboravit, ne ea, quam ad Flavianum Conſtantinopolitanum ſcripſerat, hoc eſt, ut judicium, quod de impia Eutychetis doctrina conſulto, & conſentiente Clero Romano, tulerat, ab omnibus tum Occidentalibus, tum Orientalibus Epiſcopis orthodoxis ſubſcriberetur? *R. S.* Leonem ad id laboraſſe, ut auctoritati Sedis Apoſtolicæ accederet auctoritas corporis paſtoralis, atque ita per utriuſque auctoritatis concurſum faciliùs frangeretur hæreticorum contumacia, pſeudo-ſynodi Epheſinæ, à Dioſcoro Alexandrino celebratæ, quæ à multis, ut generales venditabatur, exiſtimata auctoritas elideretur, ſicque fideles magis ac magis in recta fide confirmarentur.

Dices. Si jam finita erat cauſa Eutychetis per judicium Sedis Apoſtolicæ, quid opus fuit Epiſcopos toto Orbe diſperſos ſubſcribere? *Reſp.* Ut ſubſcriberent non quidem opus fuiſſe ad finiendam Eutychetis cauſam, cùm jam eſſet finita, & irretractabiliter finita, ſed ad illud, quo ſic finita erat, judicium Sedis Apoſtolicæ corporis paſtoralis auctoritate firmandum, atque hoc pacto faciliùs obſtruendum hos hæreticis, prætenſam latrocinii Epheſini auctoritatem veritati catholicæ opponentibus.

Dices. Si jam finita erat cauſa Eutychetis per judicium Sedis Apoſtolicæ, ſaltem opus non erat, Epiſcopos ſubſcribere ut judices. *Reſp.* Epiſcopos ſubſcribere potuiſſe ut judices; cùm Epiſcopi jure divino ſint judices controverſiarum in materia fidei, quo jure non privantur, nec privari poſſunt per Sedis Apoſtolicæ judicium, quantumvis per illud cauſa irretractabiliter finiatur. *Reſp.* 2. Epiſcopos, cùm judicio Sedis Apoſtolicæ ſubſcripſerunt ut judices, non ſubſcripſiſſe, ut judices orthodoxiæ ipſius judicii Apoſtolici, ſed ſubſcripſiſſe ut judices doctrinæ Eutychetis, de qua latum erat judicium Apoſtolicum. *Reſp.* 3. Epiſcopos ut judices Sedis Apoſtolicæ judicio ſubſcribere, ad id opus fuiſſe, ut Eutychetis impietas, ſententia Sedis Apoſtolicæ damnata, damnaretur etiam ſententia corporis paſtoralis, ſicque duplici judicio, quorum alterum ſeorſim ad finiendam cauſam ſufficere poterat, veluti gladio duplici confoſſa mala illa beſtia promptiùs & faciliùs enecaretur.

Dices. S. Leonis epiſtola examinata fuit, & retractata in Synodo Chalcedonenſi. Ergo illic, antequam confirmaretur à Synodo, habita non fuit ut judicium infallibiliter verum & rectum. *Reſp.* neg. ant. cujus falſitas ex ipſius Synodi actis facilè demonſtratur. Nam actione 2. judicibus, qui nomine Imperatoris aderant, poſtulantibus, ut Epiſcopi novam fidei profeſſionem concionent, quæ ab omnibus recepta, lites omnes finiat, reſpondet Cecropius Epiſcopus his verbis: *Emerſerunt quæ ad Eutychem pertinebant; & ſuper iis forma data eſt à ſanctiſſimo Archiepiſcopo Romanæ Urbis, & ſequimur eum, & epiſtolæ omnes ſubſcripſimus:* Tum Cecropio ſic reſpondenti quotquot aderant epiſcopi orthodoxi, concinnunt in hunc modum: *Iſta omnes dicimus. Sufficiunt quæ expoſita ſunt: alteram expoſitionem non licet fieri.* Cùm autem nihilominùs judices inſtarent petitioni ſuæ, *reverendiſſimi Epiſcopi* (orthodoxi) *clamaverunt: In ſcriptis expoſitionem non facimus. Regula eſt, quæ prædicat ſufficere quæ ſunt expoſita Regula vult aliam expoſitionem non fieri: ea quæ ſunt Patrum teneantur.*

Ex his porrò apparet omnes Epiſcopos, qui aderant, & ſoli tunc Synodum conſtituebant, Leonis epiſtolam ſubſcripſiſſe ante celebrationem Synodi. At quòd poſtquam ſubſcriptione ſua eam firmarant, eam retractari, & de ejus orthodoxia quæſtionem inſtitui voluerint, prorsùs incredibile eſt, & Synodo injurioſum. Præterea, expreſsè declararunt nova fidei expoſitione, qua ſcil. cum cæteris fidei articulis quid circa controverſiam Flavianum inter & Eutychem exortam tenendum eſſet exponeretur, opus non eſſe, & Eccleſiæ ſufficere duo Symbola, Nicænum & Conſtantipolitanum, cum epiſtola Leonis, in qua de Eutychetis doctrina ſententiam protulerat, & proferendo litem finierat Sedes Apoſtolica.

Jam igitur ante celebrationem Synodi, Epiſcopi omnes orthodoxi, qui aderant, ut certam & explora-

tam tenebant orthodoxiam epiſtolæ Leonis: hanc epiſtolam eodem, quo duo Symbola, Nicænum & Conſtantinopolitanum, loco habebant; fideleſque in duobus Symbolis & hac epiſtola, ſufficientiſſimam fidei ſuæ regulam habere judicabant, atque ſuperfluam eſſe novam Eutychetis cauſæ retractationem, poſtquam hæc cauſa finita erat irretractabili judicio à Sede Apoſtolica prolato, & Epiſcoporum ſubſcriptionibus firmato. Quòd autem nihilominùs Leonis epiſtolam poſtea retractarint, & examini ſubjecerint, tam abſurdè dicuntur, quàm ſi dicerentur retractaſſe, & examini ſubjeciſſe duo Symbola, Nicænum ſcilicet & Conſtantinopolitanum.

At inquies. Nihilominùs in Synodo relecta fuit Leonis epiſtola, *R.* non aliter nec alia intentione hanc epiſtolam in Synodo relectam fuiſſe, quam ibidem relecta fuerunt duo Symbola, Nicænum & Conſtantinopolitanum, ut patet ex Cecropii verbis: ſic enim, omnibus audientibus, & ſilentio ſuo conſentientibus, locutus eſt; *Fides bene diſceptata eſt à trecentis decem & octo ſanctis Patribus ... & nunc iterum per ſanctiſſimum Leonem: & precamur, ut ea quæ ſanctorum Patrum trecentorum decem & octo ſunt, & quæ ſanctiſſimi Leonis, recitentur.*

Itaque ante celebrationem Synodi, Epiſcopis omnibus orthodoxis, qui aderant, tam explorata erat orthodoxia epiſtolæ Leonis, quàm orthodoxia Symboli Nicæni: neque petitum eſt, ut coram Synodo legeretur epiſtola Leonia ad explorandam ejus orthodoxiam: ſicut nec petitum eſt, ut Sybolum Nicænum legeretur ad ejus orthodoxiam explorandam. Item ſicut in Synodo Nicænum Symbolum lectum eſt, ut orthodoxa fidei expoſitio, quam ſequi fideles omnes tenerentur; ita & lecta eſt in Synodo epiſtola Leonis, ut orthodoxa fidei regula, quam ſequi tenerentur fideles omnes. Unde omnes orthodoxi Epiſcopi eodem modo acclamarunt Leonis epiſtolam, cum Symbolo Nicæno. Hoc lecto Symbolo, *Epiſcopi clamaverunt; Hæc catholicorum fides: huic omnes credimus*, Similiter lecta Leonis epiſtola, *Epiſcopi clamaverunt; Hæc Patrum fides, hæc Apoſtolorum fides omnes ita credimus, orthodoxi ita credunt; anathema ei, qui ita non credit.*

Amplius. Coram lecta ſunt duo Symbola cum epiſtola Leonis, non examinandi gratia hanc epiſtolam, ſicut nec Symbola illa; ſed ut fidem in illis expoſitam palam profitentes Epiſcopi, publica ſua profeſſione veritatem catholicam confirmarent. Nec dic lecta eſſe Symbola, ut cum illis conferretur Leonis epiſtola, & hac Leonis epiſtolæ cum Symbolis collatione ejus orthodoxia exploraretur: hoc enim falſum eſſe, apertè oſtenditur ex eo quòd lecto Symbolo Nicæno, & nondum lecta Leonis epiſtola, adeòque ante collationem hujus epiſtolæ cum Symbolo, *Epiſcopi clamaverunt: Hæc Catholicorum fides....hæc ſempiterna fides: in hac baptizati ſumus; in hac baptizamus: omnes ſic credimus: Papa Leo ſic credit ... Papa Leo ita interpretatus eſt*. Epiſcopi igitur antequam Leonis epiſtola legeretur, ejus orthodoxiam palàm laudarunt, & atteſtati ſunt, proindeque epiſtolam illam poſt Symbola lectam eſſe, ut cum illis conferretur, & hac collatione ejus orthodoxia, tanquam dubia adhuc & incerta, exploraretur, ſine manifeſta falſitate & abſurditate dici non poteſt.

At inquies. Lecta in Synodo Leonis epiſtola, de ejus orthodoxia dubitarunt Illyriciani & Palæſtini Epiſcopi; inducias dierum aliquot petierunt, ut loca illa epiſtolæ, quæ ipſis ſuſpecta videbantur & ambigua, diligentiùs inſpicerent, & expenderent; quinque dierum inducias illis conceſſere judices, quo toto tempore apud Anatolium Patriarcham convenerunt, nec epiſtolam receperunt ut ex omni parte orthodoxam, niſi poſtquam, adhibita diligenti inquiſitione, omnem ſuam dubitationem depoſuerunt. Ergo cùm actione 2. lecta eſt Leonis epiſtola, nondum certa erat & indubitata ejus orthodoxia, adeòque eo fine poſt Symbola lecta eſt, ut cum illis conferretur, & ex hac collatione ejus orthodoxia vel heterodoxia innoteſceret: alioquin Epiſcopi illi, qui dubitarunt, non impunè dubitaſſent, ſed vel ſtatim depoſita omni dubitatione, cæteris acquieviſſent, vel certè tanquam ſchiſmatici & hæretici rejecti fuiſſent à Synodo.

R. neg. conſeq. cujus falſitas oſtenditur ex ſenſu totius Synodi: Epiſcopis enim illis dubitantibus, & inducias ad inſtruendum ſeſe ſibi dari poſtulantibus, *omnes Epiſcopi clamaverunt: Nos ita credimus; omnes ita credimus: ſicut Leo, ita credimus · noſtrum nullus dubitat; nos jam ſubſcripſimus*. Nullus igitur ex orthodoxis Epiſcopis qui aderant, & ex quibus conſtabat Synodus, tunc dubitabat, nulli tunc ex illis perſpecta non erat orthodoxia epiſtolæ Leonis, & jam dudum eam ſubſcripſerant omnes. Epiſcopi autem illi Illyriciani & Palæſtini, qui dubitarunt, erant Dioſcoro addicti, & ejuſdem cum eo conjurationis. At ex eo quòd hæreticæ factionis Epiſcopi de Leonis epiſtolæ orthodoxia dubitarint, eo præſertim tempore quo à catholicis Epiſcopis omnibus epiſtola illa jam erat ſuſcepta, & ſubſcriptione confirmata; ex eo, inquam quòd hæreticæ factionis Epiſcopi tunc dubitarint de Leonis epiſtolæ orthodoxia, hanc adhuc dubiam fuiſſe & incertam, concludere velle & iniquum eſt & abſurdum. His autem dubitantibus Epiſcopis, & ob dubitationem anathemate dignis, ex indulgentia & ſapienti œconomia, paucorum dierum induciæ conceſſæ ſunt, ut ſi fieri poſſet, inſtructi ad ſaniorem redirent mentem, & ad rectam fidem converterentur.

At inquies. Actione 4. Epiſcopi ſententiam protulerunt de orthodoxia epiſtolæ Leonis, nec certè protulerunt, niſi præmiſſo ſufficienti examine. Ergo dicendum eſt hanc epiſtolam actione 2. examinatam fuiſſe. *R.* 1. tunc Leonis epiſtolæ orthodoxiam minimè controverſam fuiſſe, ſed certam & exploratam catholicis omnibus. Unde cùm rogantibus judicibus, quod jam conſtabat ante Synodum, Leonis videlicet epiſtolam duobus Symbolis conſonam eſſe, declararunt, hoc declarando, de ejus orthodoxia ſententiam tuliſſe, non magis dici poſſunt, quàm ſi pariter rogati, Symbolum v. g. Nicænum, Scripturæ & Patrum traditioni conſonum eſſe declaraſſent, dici poſſent de ejus orthodoxia tuliſſe ſententiam.

R. 2. neg. conſeq. Nam iidem Epiſcopi aſſerunt ſe ſubſcripſiſſe epiſtolam propter ejus conſonantiam cum duobus Symbolis. At ſubſcripſerant ante Synodum. Ergo jam ante Synodum conſonantia epiſtolæ cum duobus Symbolis erat Epiſcopis illis exploratiſſima, adeòque perperam & abſurdè dicuntur epiſtolæ orthodoxiam examini ſubjeciſſe in Synodo.

At inquies. Si tunc ita conſtans erat orthodoxia epiſtolæ Leonis, ut eam in dubium revocari nefas eſſet, ad quid utilis eſſe potuit illius declaratio facta ab Epiſcopis in Synodo? *R.* ad firmandam inter Epiſcopos in hoc puncto concordiam; ad convincendos eos, qui de infallibili in decidendis fidei controverſiis auctoritate Sedis Apoſtolicæ pro more hæreticorum ambigerent: ad frangendam contumaciam Eutychianorum qui Sedis Apoſtolicæ judicio ſeſe ſubmittere pertinaciter renuebant: cùm enim Symbolo Nicæno ſeſe adhærere profiterentur, epiſtolæ Leonis conſonantia cum hoc Symbolo à generali Synodo ſolemniter atque unanimiter declarata, quid expectare poterant ampliùs, ut ſuam deponerent hæreſim? aut quo prætextu poterant judicio Apoſtolico nolle acquieſcere? Et verò dato quòd poſt Sedis Apoſtolicæ ſententiam, qua damnabatur eorum hæreſis, expectare potuerint judicium Synodi generalis, poſt Synodi generalis Sedi Apoſtolicæ conſentientis judicium, quodnam ſuperfuit illis tribunal, ad quod poſſent confugere?

At inquies. Ipſemet Leo in ſua ad Theodoretum epiſtola expreſsè agnoſcit ſuam ad Flavianum epiſtulam retractari potuiſſe. Ergo, &c. *Prob. ant.* Nam ſic loquitur: *Gloriamur in Domino... qui nullum nos in noſtris fratribus detrimentum ſuſtinere permiſit: ſed quæ noſtro priùs miniſterio definierat, univerſæ fraternitatis irretractabili firmavit aſſenſu*. *R.* neg. ant. *Ad prob. R.* S. Leonem, cùm aſſenſum epiſtolæ ſuæ à Chal-

cedo-

cedonenſi Synodo datum, irretractabilem vocat, non ad epiſtolam ſuam alludere, ſed ad ſecundam pſeudo-Synodum Epheſinam, in qua omnia per vim & contra Eccleſiæ canonem geſta ſuerant; unde ejus acta, quantumvis ipſa ſupponatur fuiſſe generalis, fuerunt retractationi obnoxia, jureque meritò in Chalcedonenſi Synodo retractata ſuere atque reſciſſa. Econtrà verò cùm omnia, quæ ad fidem attinebant, in Synodo Chalcedonenſi œcumenica conciliariter & ſecundùm regulas Eccleſiaſticas tractata fuerint, retractationi obnoxia eſſe non poſſunt, eaque retractari nefaa eſſet. Rectè igitur S.Leo aſſenſum epiſtolæ ſuæ à Chalcedonenſi datum, vocat irretractabilem.

Bonitas hujus reſponſionis patet ex contextu: cùm enim S. Leo irretractabilem vocat aſſenſum Synodi Chalcedonenſis, alludit proculdubio ad id, ad quod alludit, cùm ait, Dominum non permiſiſſe, ut detrimentum aliquod ſuſtineret in fratribus. At cùm hoc dicit, manifeſtè alludit ad pſeudo-Synodum Epheſinam, in qua Sedi Apoſtolicæ injuria gravis, eaque multiplex, illata eſt: ibi enim epiſtola Leonis rejecta fuit à Dioſcoro, legati Apoſtolici Synodi præſidentia fruſtrati, clam ſe ſubducere & fugere coacti ſunt, ipſum denique Leonem auſu temerario & nunquam audito exauctorare præſumpſit Dioſcorus. Econtrà verò in Chalcedonenſi Synodo Sedi Apoſtolicæ honoa omnis habitus eſt; præfuerunt, & Synodum rexerunt Legati Apoſtolici; Leonis epiſtola cum debita reverentia, & definitione fidei, *tanquam communis quædam columna exiſtens adverſus perversè ſentientes, ad confirmationem rectorum dogmatum* ſuſcepta fuit, imò ipſius definitionis fidei normam fuiſſe, manifeſtè arguitur ex eo quòd, Legatis Apoſtolicis id procurantibus, hæc fidei definitio ex illa reconcinnata fuerit, &c.

At inquies denique. Epiſtola Leonis actione 2. lecta fuit. Ergo examinata fuit & retractata. *Reſp.* neg. conſeq. Nam v. gr. ibi lectum fuit Symbolum Nicænum, nec tamen idcircò dici poteſt examinatum & retractatum. Ratio eſt, quia in materia fidei non retractatur niſi id de cujus orthodoxia ambigitur, aut certè de cujus orthodoxia nondùm planè conſtat. Quando autem lecta eſt Leonis epiſtola, tunc orthodoxis Epiſcopis, qui aderant, tam conſtabat de orthodoxia epiſtolæ Leonis, quàm de orthodoxia Symbolorum, de qua planè eis conſtitiſſe dubium eſſe non poteſt. Sicut itaque tunc lectum eſt Symbolum Nicænum, nec tamen ideò dici poteſt eſſe retractatum, quia lectum eſt ut indubitata fidei regula; ita pariter epiſtola Leonis lecta eſt, nec tamen ideò dici poteſt eſſe retractata, quia lecta eſt ut fidei definitio indubitatè vera, & prioribus fidei regulis indubitatè conſona.

Dices. Hìc defenditur perſonalis infallibilitas Romani Pontificis. *Reſp.* Hìc neque defendere, neque impugnare intendimus hanc infallibilitatem: hìc enim ſolùm defendimus infallibilitatem Sedis Apoſtolicæ, adeòque hìc ſolùm defendimus infallibilitatem, cujus ſubjectum eſt Sedes Apoſtolica: quare cùm Sedes Apoſtolica, adæquatè ſeu ſimpliciter ſumpta, ſit Romanus Pontifex cum particulari Eccleſia Romana, infallibilitas illa, quam hìc defendimus, neque in Romano Pontifice ſeparatim ab Eccleſia particulari Romana, neque in Eccleſia particulari Romana ſeparatim à Romano Pontifice reſidet, ſed in corpore ſeu toto morali, reſultante ex Romano Pontifice, ut capite, & Eccleſia Romana particulari, tanquam membris capiti ſubjectis & unitis.

Hæc porrò infallibilitas fundatur in ſpeciali, & ſuppoſita inſtitutione Chriſti, infruſtrabili aſſiſtentia, qua Spiritus Sanct. ita aſſiſtit Romano Pontifici, & particulari Eccleſiæ Romanæ, ut ex Romani Pontificis definientis, & particularis Eccleſiæ Romanæ Pontifici definienti conſentientis concurſu, prodire non poſſit niſi judicium in materia fidei Scripturæ divinæ & traditioni Apoſtolicæ planè conſonum, & cui proinde fideles omnes teneantur acquieſcere.

ARTICULUS VI.

Utrùm detur in Eccleſia infallibilis auctoritas decidendi controverſias, quæ de orthodoxia & heterodoxia textuum dogmaticorum exoriuntur.

NOta. Textus dogmaticus dicitur ille, qui dogma unum vel multiplex, ſive verum ſive falſum exprimit: unde dividitur in orthodoxum & heterodoxum. Orthodoxus dicitur ille, qui exprimit verum dogma: heterodoxus verò, qui falſum dogma exprimit. Primus veritatem fidei unam vel multiplicem affirmat, alter verò negat. Primus verbo Dei ſcripto vel non ſcripto conſentaneus eſt, alter verò diſſentaneus.

RESPONSIO I.

Datur in Eccleſia auctoritas decidendi controverſias, quæ circa textuum dogmaticorum orthodoxiam & heterodoxiam exoriuntur.

Prob. 1. Ex praxi Eccleſiæ: nam Eccleſia ſæpenumero de textuum dogmaticorum orthodoxia & heterodoxia ſententiam tulit, alios ſcilicet ut orthodoxos approbando, alios verò reprobando ut heterodoxos. Ergo vel datur in Eccleſia auctoritas decidendi, &c. vel Eccleſia ſæpenumerò ſibi falsò & temerè attribuit auctoritatem aliquam, quam à Chriſto non accepit. Hoc autem ſecundum dici non poteſt, certè dicet nemo, qui catholicus eſſe velit. Ergo reipſa datur in Eccleſia auctoritas decidendi, &c.

Prob. 2. Quia ſi non daretur in Eccleſia auctoritas decidendi, &c. Chriſtus Eccleſiæ malè providiſſet. Falſum & impium conſequens. Ergo, &c. *Prob. ſeq. maj.* Nam controverſiæ, quæ ſæpenumerò circa textuum dogmaticorum orthodoxiam vel heterodoxiam exoriuntur, nunquam poſſent finiri, & ſic æternum durarent cum ingenti fidelium perturbatione & ſcandalo. Pravi intereà homines, & hæretici, vel occulti, vel etiam manifeſti, impunè libros orthodoxos tanquam heterodoxos traducerent; & econtrà libros heterodoxos velut orthodoxos venditarent, & ſpargerent in vulgus fidelium cum eminenti periculo everſionis quamplurimorum. Senſim ſine ſenſu graſſaretur lues per gregem, tandemque totus fortaſsè inficeretur ſub oculis paſtorum, qui tanti mali ſpectatores otioſi, illud impedire minimè valerent.

RESPONSIO II.

Auctoritas decidendi controverſias, quæ exoriuntur circa textuum dogmaticorum orthodoxiam vel heterodoxiam, reſidet in paſtoribus Eccleſiæ.

Prob. Nam auctoritas decidendi, &c. reſidet in iis, quibus incumbit munus & obligatio regendi, & docendi fideles in iis quæ ad fidem pertinent. Atqui munus hoc, hæc obligatio incumbit paſtoribus Eccleſiæ. Ergo, &c. Minorem aliàs probavimus, & ſuadet ipſa vox paſtoris: quamobrem enim Epiſcopi Eccleſiæ paſtores vocantur, niſi quia ad hoc Eccleſiæ propoſiti ſunt, ut fideles, qui ſunt ovile Chriſti, paſcant, illos regendo, & docendo in iis quæ pertinent ad fidem & mores. Major videtur clara ex terminis: ad munus enim & obligationem regendi & docendi fideles in iis quæ attinent ad fidem, manifeſtè pertinet textus orthodoxos ab heterodoxis diſcernere, heterodoxos quibus corrumpi poteſt legentium fides, proſcribere, & à fidelium oculis ſubmovere; orthodoxos verò, quibus legentium fides nutriri & confirmari poteſt, fidelibus proponere.

RESPONSIO III.

Datur in Eccleſia infallibilis auctoritas decidendi controverſias, quæ exoriuntur circa orthodoxiam & heterodoxiam textuum dogmaticorum; & hæc infallibilis auctoritas reſidet ſaltem in corpore paſtorali.

Prob. 1. Itaque corpus paſtorale habet auctoritatem docendi fideles in iis quæ ad fidem pertinent, juxta illud Chriſti Matth. cap. ult. *Docete omnes gentes*; quæ verba Apoſtolis, & in perſona Apoſtolorum corpori paſto-

paſtorali dicta fuerunt. Atqui fideles, in iis quæ ad fidem pertinent, docendi muneris eſt, textus orthodoxos ab heterodoxis diſcernere, heterodoxos reprobare, & approbare orthodoxos, ut jam dictum eſt; atque ita fideles, qui ſunt oves Chriſti, à venenatis paſcuis, ut ſic loquar, arcere, & ad ſana deducere, Ergo, &c. 2. Corpus paſtorale habet infallibilem auctoritatem docendi fideles in iis quæ pertinent ad fidem. In quo videtur eſſe major difficultas, & quod multiplici proinde argumento hìc à nobis demonſtrandum eſt,

Primum argumentum petitur ab illis Chriſti verbis Matth. cap. 28. *Docete omnes gentes ...., Et ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſæculi*; Ex quibus verbis colligunt Doctores Catholici omnes, corpori paſtorum promiſſam eſſe à Chriſto continuam & ſpecialem aſſiſtentiam, vi cujus ſemper rectè docet, & impoſſibile eſt ut aliquando malè doceat fideles in rebus fidem ſpectantibus. Unde ſic diſcurro. Si corpus paſtorale poteſt falli decidendo controverſiam aliquam de orthodoxia, vel heterodoxia textus dogmatici, poteſt malè docere in re fidem contingente. Atqui hoc non poteſt, Ergo, &c. Minor conſtat ex promiſſione Chriſti,

Prob. ſeq. maj. Nam ſi corpus paſtorale re ipſa falleretur decidendo, &c. re ipſa malè doceret in re fidem contingente. Ergo ſi poteſt falli decidendo, &c. Conſeq. patet. *Prob. ant.* Nam ſi corpus paſtorale falleretur decidendo, &c. certè falleretur, quia vel textum orthodoxum reprobaret ut heterodoxum, vel textum heterodoxum approbaret ut orthodoxum. Atqui per ſe manifeſtum eſt, quòd alterutrum faciendo, malè doceret in re fidem contingente. Et verò textum orthodoxum reprobando ut heterodoxum, exponeret fideles eminenti periculo verum dogma repudiandi ut dogma falſum; & textum heterodoxum approbando ut orthodoxum, exponeret fideles eminenti periculo falſum dogma recipiendi ut dogma verum: imò in primo caſu ad verum dogma rejiciendum, & in ſecundo caſu ad falſum dogma ſuſcipiandum fideles directè induceret. At nonnè hoc eſt malè, imò peſſimè docere? Ergo, &c.

Secundum argumentum ſumitur ex his principiis. Primum eſt: Corpus paſtorale falli non poteſt in decidendis controverſiis, quæ circa ipſa fidei dogmata exoriuntur. Eſt de fide, quòd ultrò agnoſcunt etiam novatores, contra quos hìc diſputamus.

Secundum eſt: Corpus paſtorale falli non poteſt in inveſtigandis traditionibus Apoſtolicis, ſeu, quod idem eſt, in diſcernendis veris traditionibus à falſis: nam ſi hoc falleretur aliquando, veram traditionem ut ſpuriam rejiciendo, aut ſpuriam traditionem ut veram ſuſcipiendo, tunc falleretur quoque in decidenda controverſia circa dogma fidei exorta; tunc enim pro falſo dogmate recipiendo ſententiam ferret, quod eſt contra primum principium.

Tertium eſt: Corpus paſtorale falli non poteſt in interpretandis ſymbolis & canonibus Conciliorum, decretis Sedis Apoſtolicæ, & orthodoxorum Patrum ſcriptis: cum enim his omnibus textibus utatur corpus paſtorale ad inveſtigandas traditiones Apoſtolicas, ſeu ad veras traditiones diſcernendas à falſis, ſi falli poteſt in horum textuum interpretatione, falli quoque poſſe in traditionum Apoſtolicarum inveſtigatione & diſcretione manifeſtè convincitur contra ſecundum principium. His autem principiis ita præſuppoſitis,

Argumentor ſic. Ut corpus paſtorale infallibile ſit in decidendis controverſiis & orthodoxia & heterodoxia quorumlibet textuum dogmaticorum, requiritur & ſufficit ut infallibile ſit in interpretandis textibus dogmaticis quibuslibet. Atqui corpus paſtorale infallibile eſt in interpretandis textibus dogmaticis quibuslibet. Ergo, &c. Major per ſe manifeſta eſt. Minor verò ſequitur ex tertio principio; nam ſi in recenſitis textibus interpretandis infallibilitatem habet corpus paſtorale, quidni etiam habeat in interpretandis aliis quibuſcumque textibus dogmaticis tam orthodoxorum, quam heterodoxorum ſcriptorum? Eſt enim eadem ratio pro omnibus; cùm corpus paſtorale textus quoſcumque dogmaticos tam orthodoxorum, quàm heterodoxorum ſcriptorum conſulere poſſit, ubi agitur de inveſtigatione, & diſcretione traditionum Apoſtolicarum; huic enim inveſtigationi & diſcretioni ex textibus quibuslibet dogmaticis tam orthodoxorum, quàm heterodoxorum ſcriptorum modò hi, modò illi inſervire poſſunt.

Tertium argument. Corpus paſtorale errare non poteſt in approbandis vel reprobandis ſymbolis & expoſitionibus fidei: alioquin cùm non aliæ ſint prærogativæ corporis paſtoralis, & Concilii generalis, quo corpus paſtorale repræſentatur, Concilium generale errare poteſt in approbandis, vel reprobandis ſymbolis & expoſitionibus fidei, Hoc autem dici non poteſt: alioquin Symbolum Nicænum non eſt infallibiliter orthodoxum; neque Chalcedonenſis expoſitio eſt infallibiliter orthodoxa: Symbolum enim Nicænum non à tota Synodo compoſitum fuit, ſed ab uno Oſio concinnatum, à reliquis Patribus receptum eſt & ſubſcriptum. Similiter Chalcedonenſis expoſitio contexta fuit non ab omnibus Epiſcopis, ſed ab aliquibus tantùm, qui ad id operis delecti fuerant, & deinde à tota Synodo recepta in actione 5. atque ſubſcripta in actione 6.

Reſumo. Corpus paſtorale errare non poteſt in approbandis vel reprobandis ſymbolis & expoſitionibus fidei, quæ ſunt textus dogmatici. Ergo neque in ullis aliis quibuſcumque approbandis vel reprobandis errare poteſt. *Prob. conſ.* Nam corpus paſtorale errare non poteſt in approbandis vel reprobandis ſymbolis & expoſitionibus fidei; quia ſi erraret, aut approbando ſymbolum heterodoxum, vel heterodoxam expoſitionem fidei, aut reprobando ſymbolum orthodoxum, vel orthodoxam expoſitionem fidei, fideles in errorem induceret. Atqui pariter in errorem fideles induceret, errando circa alium quemlibet textum dogmaticum. Et verò an non in errorem induceret fideles, approbando textum Pelagii, & reprobando textum Auguſtini; approbando textum Calvini vel Lutheri, & reprobando textum v. gr. Bellarmini Pighii, &c. Ergo, &c.

Quartum argumentum petitur à Synodo generali Epheſina. Quod enim de Synodo generali dicitur, dicitur de corpore paſtorali, quod ſive in Synodo generali, ſive extra Synodum generalem ſemper iiſdem gaudet prærogativis. In prima autem ſeſſione Epheſinæ Synodi, 1. legitur Symbolum Nicænum, ut regula definitionis faciendæ: legitur enim, *ut ſententiis ad fidei doctrinam ſpectantibus, cum ea expoſitione collatis, conſentientes quidem confirmentur, diſſentientes autem rejiciantur.*

2. Lecto ſymbolo, legitur epiſtola Cyrilli ad Neſtorium, cujus exordium eſt: *Intelligo quoſdam, &c.* Lecta epiſtola, & Cyrillo Patres rogante, ut de ea exponant ſententiam ſuam, omnes ad unum Epiſcopi Symbolo Nicæno in omnibus conſentientem eſſe, & ſeſe cum illa ſentire declarant.

3. Legitur epiſtola Neſtorii ad Cyrillum, cujus exordium eſt: *Admirabilium litterarum, &c.* & ea lecta, atque Cyrillo Patres rogante, num Symbolo conſonam eſſe judicent, poſtquam multi ſingillatim ſententiam ſuam aperuerunt, & epiſtolam Symbolo diſſonam eſſe pronuntiarunt, exclamant ſimul omnes: *Quicumque Neſtorio communicat, anathema ſit. Omnes Neſtorii epiſtolam, & dogma anathematizamus, &c.*

4. Leguntur ſeptemdecim variorum Patrum teſtimonia, magna ex parte prolixa; & poſt illa, plurima etiam Neſtorii loca, quibus perlectis, continuò profertur à Synodo adverſus Neſtorium ſententia depoſitionis. Ex his autem omnibus apparet, deciſionem controverſiæ Cyrilli cum Neſtorio, quæ erat controverſia fidei, factam ab Epheſina Synodo, totam eſſe fundatam in collatione epiſtolarum Cyrilli & Neſtorii cum Nicæno Symbolo; & Epheſinam Synodum non aliter controverſiam hanc deciſſe,

diſſe, quàm interpretando utramque epiſtolam & unam, nempe epiſtolam Cyrilli, Symbolo conſonam, & alteram, nempe epiſtolam Neſtorii, eidem Symbolo diſſonam pronunciando. Ex his autem

Argumentor ſic. Synodus Epheſina falli non potuit in decidenda controverſia Neſtorii cum Cyrillo: Synodus enim œcumenica falli noo poteſt in decidenda fidei controverſia. Ergo nec falli potuit in collatione epiſtolarum Cyrilli & Neſtorii cum Symbolo Nicæno: cùm enim Epheſina Synodus in hac collatione fundarit definitionem ſuam, & ædificium firmius eſſe repugnet, quàm fundamentum quo nititur; ſi fallibilis fuit hæc collatio, definitionem quoque in ea fundatam, fallibilem fuiſſe neceſſe eſt. Ergo nec falli potuit in interpretatione epiſtolarum illarum, ſicut nec potuit in interpretatione Symboli: cùm enim collatio ſupponat interpretationem, ſi Synodus fallibilis fuit in interpretationes epiſtolarum illarum & Symboli, vel ſi etiam fallibilis fuit tantum in interpretatione epiſtolarum illarum, non potuiſſe in collatione epiſtolatum illarum cum ſymbolo non eſſe fallibilis, manifeſtè convincitur. Hinc

Subſumo ſic. Synodus Epheſina infallibilis fuit in interpretanda epiſtola Cyrilli, quamvis valdè prolixa. At quod fuit relatè ad epiſtolam Cyrilli, fuit etiam relatè ad alium quemlibet textum orthodoxum: manifeſtum enim eſt, oon eſt potiorem rationem pro textu Cyrilli, quàm pro textu alterius cujuslibet auctoris orthodoxi. Item Synodus Epheſioa infallibilis fuit in interpretanda epiſtola Neſtorii, quamvis valdè longa. At quod fuit relatè ad epiſtolam Neſtorii, fuit etiam relatè ad alium quemlibet textum heterodoxum; nam manifeſtum eſt non eſſe potiorem rationem pro textu Neſtorii, quàm pro textu alterius cujuslibet auctoris heterodoxi. Ergo Synodus Epheſina infallibilis fuit in interpretandis, adeòque & qualificandis quibuſcumque textibus dogmaticis. At quod Synodus Epheſina fuit, hoc eſt Synodus quælibet œcumenica; & quod eſt Synodus quælibet œcumenica, hoc eſt à fortiori corpus paſtorale. Ergo corpus paſtorale infallibile eſt in interpretandis, adeòque & qualificandis textibus quibuſcumque dogmaticis.

Hoc argumentum, quod palmare eſt, ſic adhuc confirmatur ex ſupra dictis. Synodus Epheſina non aliter definivit controverſiam, quæ erat controverſia fidei, quàm epiſtolam Cyrilli orthodoxam, & epiſtolam Neſtorii heterodoxam declarando: non enim aliter definivit controverſiam, quàm declarando unam epiſtolam conſentire, & alteram repugnare Nicæno Symbolo. Atqui Synodus Epheſina infallibiliter definivit controverſiam. Ergo epiſtolam Cyrilli orthodoxam, & epiſtolam Neſtorii heterodoxam eſſe infallibiliter declaravit. Sed quod potuit circa epiſtolam Cyrilli & epiſtolam Neſtorii, potuit etiam circa alios quoslibet textus dogmaticos, tam orthodoxos quàm heterodoxos: manifeſtum enim eſt, oon eſſe potiorem rationem pro Cyrilli & Neſtorii textibus, quàm pro textibus aliis quibuslibet dogmaticis. Ergo Synodus Epheſina fuit, & poſt illam Synodus quælibet alia generalis eſt, in declaranda textuum quorumcumque orthodoxia vel heterodoxia infallibilis. Ergo, &c.

Quintum argumentum ſumitur à quinta Synodo generali, quæ canonibus ſuis prædudit his verbis: *In memoria tenentes promiſſiones de ſancta Eccleſia factas; & qui dixit quod* portæ inferi non prævalebunt adverſus eam, *id eſt, hereticarum mortiferæ linguæ; recordantes autem & quæ per Oſeam de ea prophetata ſunt, in quibus dicit*. Et ſponſabo te mihi in fide, & cognoſces Dominum...... *Nos autem mandatum habentes per doctrinam rectam, exhortari populum .... neceſſarium eſſe putavimus capitulis comprehendere & prædicationem veritatis, & hereticorum, nec non eorum impietatis condemnationem.*

Hic Synodus manifeſtè dicit, 1. corpori paſtorali, & concilio generali corpus paſtorale repræſentanti, à Chriſto impoſitum eſſe munus rectè docendi fideles. 2. Hujus numeris obligationem eſſe triplicem, videlicet propunendi fidelibus veritates à Deo revelatas, damnandi errores veritatibus à Deo revelatis oppoſitos, & proſcribendi novatorum ſcripta, quibus errores veritati catholicæ repugnantes exponuntur & defenduntur. 3. Ad hæc tria infallibiliter præſtanda, corpori paſtorali, & Concilio generali corpus paſtorale repræſentanti à Deo primum per Oſeam Prophetam, & ab ipſo poſtea Chriſto promiſſam eſſe ſpecialem aſſiſtentiam. 4. Et ita corpus paſtorale, & ſynodum generalem corpus paſtorale repræſentantem, noo magis falli poſſe in proſcribendis textibus heterodoxis, quàm in proponendis veritatibus à Deo revelatis, & erroribus, veritatibus illis repugnantibus, damnandis. Ex his autem

Argumentor ſic. Vel Synodus generalis erravit circa ſenſum ſcripturarum, & promiſſiones à Deo factas Eccleſiæ, vel corpus paſtorale eſt prorſus infallibile in proſcribendis textibus heterodoxis. Primum dici non poteſt ſine hæreſi. Ergo ſecundum dicendum eſt. Ergo corpus paſtorale eſt prorſus infallibile in diſcernendis textibus heterodoxis ab orthodoxis: ad hoc enim ut infallibiliter proſcribat textus heterodoxos, manifeſtè requiritur ut eos infallibiliter diſcernat ab orthodoxis. Ergo corpus paſtorale eſt prorſus infallibile in interpretandis textibus quibuſcumque dogmaticis: ut enim infallibiliter diſcernat textus heterodoxos ab orthodoxis, manifeſtè requiritur ut tam orthodoxos quàm heterodoxos interpretetur infallibiliter. Ergo corpus paſtorale eſt prorſus iofallibile in approbandis textibus orthodoxis, ſicut & prorſus infallibile in reprobandis heterodoxis.

Hic porrò quod aliæ priores Synodi generales, Nicæna ſcilicet, Epheſina, & Chalcedonenſis, exercitè tantùm ſibi attribuerant, hoc ſibi ſignatè & diſertis verbis attribuit Synodus quinta, infallibilitatem videlicet noo ſolùm circa dogmata, ſed etiam circa textus dogmaticos. Hac confiſa infallibilitate, cujus promiſſionem legebat in Scripturis divinis, in quibus interpretandis falli non potuit, tria Capitula, hoc eſt, ſcripta Theodori Mopſueſteni, quibus Neſtorianæ impietati præiverat, ſcripta Theodoreti contra S. Cyrillum & Epheſinam Synodum, & epiſtolam Ibæ ad Marim Perſam, ut heterodoxa damnavit, eorumque defenſores anathemati ſubjecit collat. 8. tribus ſuis poſterioribus canonibus.

Nota. Huic Synodo, ſicut & aliis prioribus, planè indubitatum fuit, 1. Eccleſiam Chriſti in veræ fidei profeſſione uſque ad ſæculi conſummationem permanſuram, juxta illud Chriſti, *Portæ inferi non prævalebunt adverſus eam*. 2. Sic permanſuram miniſtro corporis paſtoralis illam docentis, veritates à Deo revelatas proponendo, hæreſes & hæreſum auctores damnando, & quoties opus fuerit, textus orthodoxos approbando, aut reprobando heterodoxos. 3. Corpus paſtorale hæc tria rectè ſemper præſtiturum eſſe, atque ſi præſtando, ſacrum fidei depoſitum ſibi à Chriſto concreditum, integrum & incolumen uſque ad conſummationem ſæculi conſervaturum. 4. Et ita ad hunc finem ſpecialem corpori paſtorali aſſiſtentiam eſſe promiſſam, quacum nec continget, nec cootingere poterit unquam, ut corpus paſtorale erret aut in proponendis veritatibus revelatis, aut in damnandis hæreſibus, aut interpretandis & qualificandis textibus dogmaticis.

At inquies. Quare ergo tot Epiſcopi tandiu quintæ Synodo reſtiterunt, & ejus definitioni acquieſcere renuerunt? *R*. Epiſcopos illos quintæ Synodo tandiu reſtitiſſe, quia putabant illam non eſſe Synodum generalem, ſed particularem tantùm, & textus illos, quos damnaverat, approbatos fuiſſe à Chalcedonenſi Synodo, cujus, cùm fuerit œcumenica, & conſequenter in interpretandis textibus quibuſcumque dogmaticis iofallibilis, judicium de trium Capitulorum orthodoxia ajebant retractari non potuiſſe, necdum reſcindi.

Hi itaque Epiſcopi partim rectè, partim malè ſentiebant: malè quidem, putando Synodum Conſtantinopolitanam II. eſſe particularem tantùm, aut etiam

illegi-

illegitimam Synodum, tria capitula à Chalcedonenſi approbata fuiſſe; rectè verò, credendo Chalcedonenſem Synodum eſſe Synodum œcumenicam, & judicia ab œcumenica Synodo de orthodoxia, vel heterodoxia textuum dogmaticorum quorumlibet lata, infallibiliter vera eſſe, adeoque irretractabilia. Quintæ igitur Synodo tandiu reſtiterunt, non quòd crederent Synodum etiam generalem errare poſſe circa textus dogmaticos, ſed è contra quia errare non poſſe pro certo ſtatuebant, & ex errore facti putabant, & Synodum quintam fuiſſe tantùm particularem Synodum, & à generali Synodo Chalcedonenſi tria Capitula ut orthodoxa fuiſſe ſuſcepta: ex quo confirmatur aſſertio noſtra, ſicut & ex eo quòd Epiſcopi illi communione Eccleſiæ privati fuerint, & habiti fuerint ut ſchiſmatici, donec Synodum quintam, ut legitimam & generalem agnoſcerent, ejuſque judicio ſeſe ſubmitterent.

ARTICULUS VII.

Solvitur objectio propoſita contra naturam, & certitudinem hujus infallibilitatis.

OBj. Dici non poteſt, quam infallibilitatem habeat Eccleſia circa textus dogmaticos. *R.* neg. & dico, 1. eſſe infallibilitatem promiſſam; quod patet ex ſupradictis. 2. Hanc infallibilitatem fundari in ſpeciali aſſiſtentia Spiritus Sancti, media partim naturalia, partim ſupernaturalia ſubminiſtrantis corpori paſtorali, quibuſcum corpus paſtorale textus dogmaticos infallibiliter interpretatur & qualificat. 3. Hanc infallibilitatem eſſe ſummam: ſuppoſitis enim promiſſionibus divinis, tam repugnat corpus paſtorale falli in interpretandis & qualificandis textibus dogmaticis, quàm repugnat Spiritum S. deficere in ordinandis, & ſubminiſtrandis mediis, quibus corpus paſtorale indiget ad hoc, ut ſemper textus dogmaticos rectè interpretetur, rectèque de illis ſententiam ferat. 4. Vi hujus infallibilitatis à Deo promiſſæ, corpus paſtorale ſolùm infallibile eſſe circa grammaticæ regulas, quantùm opus eſt, ut rectè interpretetur textus dogmaticos. Unde non negamus Eccleſiam barbariſmos, ſolœciſmos, & alia hujuſmodi errata admittere poſſe.

Dices. Saltem dici non poteſt, quantùm conſtet corpus paſtorale ſic eſſe infallibile circa textus dogmaticos. *Reſp.* neg. & dico id eſſe certum certitudine fidei: hæc enim corporis paſtoralis infallibilitas circa textus dogmaticos eſt de fide: *Sed contra inſtabis*. Illud non eſt de fide, quod neque ab aliquo Concilio generali, neque ab aliquo Pontifice extra Concilium generale expreſsè definitum fuit unquam. Atqui ſic ſe habet corporis paſtoralis circa textus dogmaticos infallibilitas. Ergo, &c. *Reſp.* neg. maj. Nam corporis paſtoralis infallibilitas circa ipſa fidei dogmata eſt de fide, quamvis neque ab aliquo Concilio generali, neque ab aliquo Pontifice extra Concilium generale unquam expreſsè definita fuerit.

Ratio à priori eſt, quia ut aliqua veritas ſit de fide, ſufficit, ut ab Eccleſia fidelibus proponatur ſufficienter tanquam fidei dogma, ad quod non requiritur definitio Concilii generalis, aut Summi Pontificis extra Concilium generale. Sic v. gr. in Eccleſia ſemper de fide fuit, quòd Verbum ſit Deus, non creatura: quamvis hoc neque ab aliquo Concilio generali ante Arii tempora, neque ab aliquo Pontifice ante tempora Dionyſii Alexandrini expreſsè fuerit definitum.

Itaque tametſi neque aliquod Concilium generale, neque Summus Pontifex aliquis unquam expreſsè definierit infallibilitatem corporis paſtoralis circa textus dogmaticos, hæc nihilominùs infallibilitas eſt de fide, quia illam ut fidei dogma aliunde ſufficienter proponit Eccleſia: ſicut tametſi ejuſdem corporis paſtoralis infallibilitatem circa ipſa fidei dogmata, neque aliqua Synodus generalis, neque Romanus Pontifex aliquis expreſsè definierit, hæc nihilominùs infallibilitas eſt de fide, quia ut dogma fidei aliunde ab Eccleſia ſufficienter proponitur.

Dices. Non poteſt intelligi quomodo Eccleſia abſque decreto Concilii generalis, vel Summi Pontificis extra Concilium generale, poſſit ſuam circa textus dogmaticos infallibilitatem ſufficienter proponere ut dogma fidei. *Reſp.* neg. Nam 1. ſicut Eccleſia ſufficienter proponit ut dogma fidei ſuam infallibilitatem circa ipſa fidei dogmata, ſufficienter proponendo ut canonicas & divinas, ſcripturas illas, quibus expreſsè continetur hæc infallibilitas: ita quoque ſufficienter proponit ut dogma fidei ſuam infallibilitatem circa textus dogmaticos, ſufficienter proponendo, ut canonicas & divinas, ſcripturas illas, quibus hæc infallibilitas expreſsè continetur.

Porrò cùm hoc primo modo Eccleſia ſufficienter proponit ad credendum ſuam infallibilitatem circa ipſa fidei dogmata, ſimul & indiviſibiliter ad credendum ſufficienter proponit ſuam circa textus dogmaticos infallibilitatem. Ratio eſt, quia iiſdem illis Scripturis, quas ut canonicas & divinas ſufficienter proponit Eccleſia, eadem claritate continetur & exprimitur utraque infallibilitas. Sic v. gr. his Chriſti verbis Matth. cap. ult. *Docete omnes gentes .... Et ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſæculi*, quæ verba certò canonica ſunt & divina, tam clarè continetur & exprimitur infallibilitas circa textus dogmaticos, quàm infallibilitas circa ipſa fidei dogmata: in illis enim verbis clarè continetur, & exprimitur omnis infallibilitas ad ſemper rectè docendum neceſſaria, qualis evidenter eſt infallibilitas in interpretandis & qualificandis quibuslibet dogmaticis textibus.

2. Sicut corpus paſtorale ſufficienter ad credendum propoſuit hactenùs infallibilitatem ſuam circa dogmata per uſum illius, vera ſcilicet dogmata proponendo vel confirmando, & falſa damnando, verorum dogmatum oppugnatores, & defenſores falſorum anathematizando in Conciliorum generalium ſymbolis & canonibus, & extra Concilia generalia in definitionibus Summorum Pontificum, ab Epiſcoporum diſperſorum ſaltem pluralitate receptis: ita quoque ad credendum ſufficienter ſuam circa textus dogmaticos infallibilitatem propoſuit partim per Concilia generalia, partim per ſummos Pontifices utendo illa, cùm traditiones Apoſtolicas in SS. Patrum ſcriptis inveſtigavit, ſymbola à privatis hominibus compoſita approbavit, & fidelibus propoſuit ut regulam fidei, epiſtolas dogmaticas ut orthodoxas recepit, vel rejecit ut heterodoxas, tria Capitula & eorum defenſores diris devovit, libros integros ut hæretica tabe infectos proſcripſit, &c. Sed

Nota. Hactenùs Eccleſia non ſeſe clariùs & expreſſiùs circa fidei dogmata, quàm circa textus dogmaticos uſu ſuo profeſſa eſt infallibilem. Etenim in Nicæno Concilio, in quo damnavit Arii dogma, Symbolum ab Oſio concinnatum approbavit, & fidelibus omnibus ut regulam fidei propoſuit: in Conſtantinopolitano I. ubi proſcripſit dogma Macedonii, Symbolum Nicænum confirmavit, & aliud paulò explicatius eadem auctoritate munivit: in Epheſino non aliter Neſtorii dogma confixit, quàm epiſtolam Cyrilli Nicæno Symbolo conſentientem, Neſtorii verò epiſtolam diſſentientem eſſe pronunciando: in Chalcedonenſi, in quo Eutychetis dogma profligavit, expoſitionem fidei à paucis Epiſcopis contextam recepit & ſubſcripſit: in Conſtantinopolitano II. hæreſibus, quas priores ſynodi damnaverant, denuò damnatis, textus dogmaticos Theodori, Theodoreti, & Ibæ, cum ſuis defenſoribus anathematizavit, &c. Hinc autem

Argumentor ſic. Ex praxi Eccleſiæ circa textus dogmaticos tam colligitur ejus circa textus dogmaticos infallibilitas, quàm ex ejus praxi circa fidei dogmata colligitur ejus infallibilitas circa fidei dogmata. Atqui ex praxi Eccleſiæ circa fidei dogmata ejus infallibilitas certò colligitur, de quo nemo catholicus ambigit. Ergo ſimiliter ex praxi Eccleſiæ circa textus dogmaticos, ejus circa textus dogmaticos infal-

libili-

libilitas certò colligitur. Et ſicut ex praxi Eccleſiæ circa dogmata fidei eam circa illa infallibilem eſſe, ſufficientiſſimè colligitur in ordine ad obligationem credendi, quod nemo catholicus negabit: ita pariter ex praxi Eccleſiæ circa textus dogmaticos, in ordine ad obligationem credendi ſufficientiſſimè colligitur eam circa textus illos eſſe infallibilem.

At inquies. Eccleſia non definit expreſsè ſuam circa textus dogmaticos infallibilitatem; cùm tamen hæc infallibilitas à multis impugnetur. Ergo ſignum eſt Eccleſiam ipſam de hac infallibilitate minimè certam eſſe, adeòque falſum eſt hanc infallibilitatem eſſe de fide. *R*. neg. conſeq. Nam infallibilitas Eccleſiæ circa fidei dogmata à multis impugnatur, & tamen Eccleſia non eam definit expreſsè; quamvis de ea minimè ſit dubia. Malè igitur ex eo, quòd Eccleſia ſuam circa textus dogmaticos infallibilitatem, à multis novatoribus impugnatam, non definit expreſsè, malè, inquam, ex eo arguitur Eccleſiam de hac ſua infallibilitatem incertam eſſe, adeòque infallibilitatem hanc de fide eſſe non poſſe.

Itaque ſicut Eccleſia, quamvis de ſua circa fidei dogmata infallibilitate certiſſima, noluit hactenùs eam expreſsè definire, eamque ſolo illius uſu & exercitio contra hæreticos, à quibus impugnatur, propugnandam eſſe judicavit: ita pariter de ſua circa textus dogmaticos infallibilitate certiſſima, eam tamen expreſsè definire hactenùs noluit, & ſolo uſu & exercitio illius defendendam eſſe judicavit contra eos à quibus impugnatur.

Item ſicut Eccleſia hactenùs noluit expreſsè definire ſuam circa fidei dogmata infallibilitatem, non quòd de illa hactenùs dubitarit, ſed quia judicavit conſtantem illius uſum exiſtentiæ illius & Apoſtolicæ de illa traditionis invictiſſimum eſſe argumentum, adeòque æquivalere expreſſæ definitioni, qua ſeipſam circa fidei dogmata infallibilem diſertis verbis aſſereret: ita ſuam circa textus dogmaticos infallibilitatem expreſsè definire noluit hactenùs, non quòd dubitarit hactenùs de hac ſua infallibilitate, ſed quia illam & Apoſtolicam de illa traditionem invictiſſimè demonſtrari judicavit per conſtantem illius uſum, qui proinde uſus eſt virtualis & interpretativa definitio, & æquivalet formali & expreſſæ definitioni, qua Eccleſia ſeipſam circa textus dogmaticos infallibilem expreſſis verbis declararet.

Item Eccleſia non expreſsè definit ſuam infallibilitatem circa dogmata fidei, quia tali definitione opus non eſt ad hoc, ut hæc infallibilitas credi poſſit & debeat fide divina. Similiter non definit expreſsè ſuam infallibilitatem circa textus dogmaticos, quia hæc infallibilitas poteſt & debet credi fide divina ſine tali definitione. Breviter, Eccleſia neutram infallibilitatem expreſsè definit, quia ſuum de utraque infallibilitate ſenſum exprimit per praxim ſuam circa dogmata fidei & textus dogmaticos. Hinc ſicut, licèt Eccleſia non definiat expreſsè infallibilitatem ſuam circa fidei dogmata, hæreticum tamen eſt negare hanc infallibilitatem, quia negatur contra ſenſum Eccleſiæ ſufficientiſſimè expreſſum per praxim Eccleſiæ circa fidei dogmata: ita licèt Eccleſia non definiat expreſsè infallibilitatem ſuam circa textus dogmaticos, hanc tamen infallibilitatem qui negat, contra fidem negat, quia negat contra ſenſum Eccleſiæ, quem Eccleſia per ſuam circa textus dogmaticos praxim ſufficientiſſimè exprimit.

Dices. Eccleſia infallibilitatem ſuam circa fidei dogmata expreſsè definiit in Tridentina Synodo ſeſſ. 13. in proœmio, ubi ſic loquitur: *Sacroſancta Synodus ſanam & ſinceram illam de venerabili hoc & divino Euchariſtiæ Sacramento doctrinam tradens, quam ſemper catholica Eccleſia, ab ipſo Jeſu Chriſto Domino noſtro, & ejus Apoſtolis erudita, atque à Spiritu Sancto, illi omnem veritatem in dies ſuggerente, edocta, retinuit, & uſque ad finem ſæculi conſervabit, omnibus Chriſti fidelibus, &c.* Ergo minimum non eſt, infallibilitatem corporis paſtoralis circa fidei dogmata ſtatuenda, eſſe de fide, neque ab hac infallibilitate concludi poteſt ad infallibilitatem circa textus dogmaticos interpretandos & qualificandos.

R. 1. neg. ant. Nam verbis citatis exprimitur tantùm univerſitatis tam paſtorum quàm ovium indefectibilitas à recta fide, ex qua indefectibilitate per illationem tantùm habemus infallibilitatem corporis paſtoralis circa fidei dogmata ſtatuenda: nec magis habemus hanc infallibilitatem corporis paſtoralis circa fidei dogmata ſtatuenda, quàm infallibilitatem ejuſdem corporis circa textus dogmaticos interpretandos & qualificandos: ex illa enim indefectibilitate per illationem habemus, promiſſam eſſe corpori paſtorali omnem infallibilitatem ad rectè docendum neceſſariam, qualis proculdubio eſt infallibilitas circa textus, &c.

R. 2. Dato quòd Synodus Tridentina verbis citatis expreſsè definiverit infallibilitatem corporis paſtoralis circa fidei dogmata ſtatuenda, à fortiori dicendum eſſe, quòd Synodus quinta infallibilitatem ejuſdem corporis circa textus dogmaticos interpretandos & qualificandos, expreſsè definiverit verbis, quæ canonibus ſuis præmittit, & quæ citavimus Articulo ſuperiore: in iſtis enim directè duo ſignificat, videlicet omnem infallibilitatem ad rectè docendum neceſſariam, promiſſam eſſe corpori paſtorali, & ad rectè docendum requiri in corpore paſtorali non ſolùm ut vera dogmata ſtatuat, & damnet falſa, ſed etiam ut proſcribat textus, quibus falſa dogmata continentur & defenduntur; adeòque directè ſignificat, corpori paſtorali promiſſam eſſe non ſolùm circa fidei dogmata ſtatuenda, ſed etiam circa textus dogmaticos interpretandos infallibilitatem.

ARTICULUS VIII.

Solvitur objectio petita ex Bellarmino.

D*ices*. Corporis paſtoralis infallibilitas circa textus dogmaticos interpretandos in dubium revocatur, immò & negatur à multis Doctoribus catholicis. R. neg. Quis enim Doctor catholicus hactenùs docuit Nicænam Synodum falli potuiſſe in interpretando Symbolo, quod fidelibus omnibus ut regulam fidei propoſuit, & ejus nomine Nicænum appellatur? Epheſinam Synodum falli potuiſſe in interpretandis epiſtolis dogmaticis Cyrilli & Neſtorii, quarum unam conſonam, & alteram diſſonam Symbolo Nicæno pronunciavit? Chalcedonenſem Synodum falli potuiſſe in interpretanda fidei expoſitione, quam recepit & ſubſcripſit? Quintam Synodum falli potuiſſe in interpretandis tribus Capitulis, quæ cum ſuis defenſoribus execrata eſt? Quis Doctor catholicus hactenùs docuit, Concilia œcumenica falli poſſe in interpretandis SS. Patrum ſcriptis, in quibus inveſtigant traditiones Apoſtolicas, & ex quibus veras traditiones à falſis diſcernunt? Aut ſaltem quis horum aliquid docere potuit ſine errore in fide?

Probabis tamen propoſitionem negatam. Sit unus pro omnibus Bellarm. lib. 4. de Romano Pontifice c. 11. ubi Honorii cauſam agens, ſic loquitur: *Quod ſi aliquis adhuc non poſſit adduci, ut credat corruptam eſſe VI. Synodum; is accipiat alteram ſolutionem, quæ eſt Joannis à Turre-cremata lib. 2. de Eccleſia c. 93. qui docet Patres VI. Synodi damnaſſe quidem Honorium, ſed ex falſa informatione, ac proinde in eo judicio erraſſe. Quamvis enim generale Concilium legitimum non poſſit errare, ut neque erravit hoc ſextum in dogmatibus fidei definiendis, tamen errare poteſt in quæſtionibus de facto. Itaque tutò dicere poſſumus, hos Patres deceptos ex falſis rumoribus; & non intellectis Honorii epiſtolis, immeritò cum hæreticis connumeraſſe Honorium*. Ex quibus verbis

Sic argumentaberis. Illud non eſt de fide, quod tutò negari poteſt. Atqui ex Bellarmino, tutò negare poſſumus Concilium generale legitimum falli non poſſe in interpretandis textibus dogmaticis, & tutò dicere poſſumus, ſextum Concilium, quamvis generale

& le-

& legitimum, errare potuiſſe, & re ipſa erraſſe in interpretandis epiſtolis dogmaticis Honorii. Ergo ex Bellarmino, non eſt de fide, quòd Concilium generale legitimum ſit in interpretandis textibus dogmaticis infallibile, & conſequenter corporis paſtoralis, quod Concilium generale legitimum repræſentat, infallibilitas in interpretandis textibus dogmaticis non eſt de fide. Ad ſolutionem

Nota. Honorii epiſtolæ (idem dic de quolibet alio textu dogmatico) poſſunt conſiderari dupliciter. 1. Abſolutè & ſecundùm ſe. 2. Relativè ad ſuum auctorem. Primo modo conſiderantur, cùm ſumuntur ſecundùm ſenſum, quem verba ex inſtitutione ab omnibus recepta exprimunt. Conſiderantur ſecundo modo, cùm ſumuntur relatè ad ſenſum, quem auctor earum habuit in mente, vel, ſi vis, cùm ſumuntur relatè ad intentionem, ex qua ab auctore ſuo ſcriptæ fuerunt. His præſuppoſitis,

R. 1. Cùm dicimus eſſe de fide, quòd Eccleſia ſit infallibilis in interpretandis textibus dogmaticis, ſemper loquimur de textibus dogmaticis, ſumptis abſolutè & ſecundùm ſe; nunquam de illis ſumptis relatè ad auctorem illorum. Quare nobis non contradicit hîc Bellarminus, quia de Honorii epiſtolis non primo, ſed ſecundo modo conſideratis loquitur. Itaque cùm Bellarminus ait, tutò dici poſſe Honorii epiſtolas malè à ſexta Synodo interpretatas fuiſſe, loquitur de epiſtolis Honorii ſumptis non abſolutè & ſecundùm ſe, ſed relatè ad ipſum Honorium, quem ſexta Synodus Monothelitam, aut ſaltem Monothelitarum fautorem fuiſſe credidit: nec aliud vult Bellarminus, quàm tutò dici poſſe, quòd ſexta Synodus errare potuerit, & re ipſa erraverit circa Honorii epiſtolas relatè ad ipſum Honorium ſumptas; quod facilè concedimus, nec officit ullatenùs doctrinæ noſtræ.

Sexta Synodus errare potuit circa Honorii epiſtolas, ſumptas relatè ad ipſum Honorium, quia Eccleſia non eſt infallibilis circa textus dogmaticos, relatè ſumptos ad ſuos auctores; & non eſt infallibilis, quia hæc infallibilitas ad bene docendum, & ſervandum fidei depoſitum, neceſſaria non eſt. Sexta Synodus re ipſa erravit circa Honorii epiſtolas, relatè ſumptas ad ipſum Honorium, quia falsò judicavit aut ab Honorio fuiſſe ſcriptas animo hæretico, vel ſaltem ex intentione ſavendi hæreticis: & hoc judicavit, quia ex falſa informatione decepta, credidit Honorium fuiſſe Monothelitam, vel ſaltem propenſum in Monothelitas, adeòque malo animo, & non ex quadam œconomia, ac ſincero pacis inter Orientales Eccleſias conciliandæ ſtudio, unius & duarum in Chriſto operationum vocabula ſupprimenda cenſuiſſe.

Sexta Synodus errare potuit errore facti purè perſonalis, quia Eccleſia circa facta purè perſonalia non eſt infallibilis; & non eſt infallibilis, quia hæc infallibilitas neceſſaria non eſt ad veræ fidei conſervationem. Quare ſexta Synodus errare potuit circa epiſtolas Honorii ſumptas relatè ad ipſum Honorium, quia errare circa illas ſic ſumptas, non eſt niſi facti purè perſonalis error: quòd enim Honorius epiſtolas ſuas tali mente, vel tali intentione ſcripſerit, eſt factum purè perſonale; atque ita errare, judicando quòd eas ſcripſerit tali mente, vel tali intentione, eſt error facti purè perſonalis: quæ omnia vera ſunt, nec juvant adverſarios: nobis enim ſufficit Bellarminum non intellexiſſe, quòd ſexta Synodus erraverit circa Honorii epiſtolas ſumptas etiam abſolutè & ſecundùm ſe, hoc eſt, ſecundùm ſenſum, quem verba ex inſtitutione communiter recepta exprimunt, independenter à ſenſu quem auctor illarum habuit in mente, & intentione qua ad ſcribendas illas promotus eſt.

At inquies. Violenta videtur hæc interpretatio mentis Bellarmini, & ſuppoſita veritate actorum Synodi, ut hîc ſupponit Bellarminus, manifeſtum videtur, quòd Synodus Honorii epiſtolas eodem modo conſideraverit, quo epiſtolas Sergii. Sic enim legitur act.3. tom.6. Conc. pag.944. *Retractantes dogmaticas epiſtolas, quæ tanquam à Sergio ... ſcriptæ ſunt, tam ad Cyrum .. quàm ad Honorium ... ſimiliter autem & epiſtolam ab illo, id eſt, Honorio reſcriptam ad eundem Sergium, haſque invenientes omnino alienas exiſtere ab Apoſtolicis dogmatibus, & à definitionibus ſanctorum Conciliorum, & cunctorum probabilium Patrum, ſequi vero falſas doctrinas hæreticorum, eas omnino abjicimus, & tanquam animæ noxias execramur.*

Itaque vel dicendum eſt epiſtolas Honorii à Synodo conſideratas fuiſſe abſolutè & ſecundùm ſe; vel dicendum quoque à Synodo Sergii epiſtolas non fuiſſe abſolutè & ſecundùm ſe conſideratas, adeòque à Synodo damnatas non fuiſſe, niſi relatè ad mentem & intentionem Sergii, quod pariter dicendum erit de omnibus aliorum Monothelitarum textibus à Synodo damnatis, quòd certè abſurdum eſt. Præterea, quòd & Sergii & Honorii epiſtolas abſolutè ſecundùm ſe conſideraverit Synodus demonſtrari videtur ex eo, quòd Synodus eas execretur tanquam noxias animæ, legentium ſcilicet, quos in errorem inducere poſſunt; at ſi legentibus noxiæ eſſe non poſſunt, quantumvis animo & intentione hæretica ſcriptæ ſupponantur, niſi ſenſum quoque hæreticum verba per ſe exprimant. Secundùm ſenſum igitur, quem verba per ſe exprimunt, Sergii & Honorii epiſtolæ à Synodo conſiderantur.

Propter hanc inſtantiam, quamvis in prima reſponſione noſtra ſolutione non careat, libenter admittimus. Honorii epiſtolas abſolutè & ſecundùm ſe à ſexta Synodo conſideratas fuiſſe; & quòd Bellarminus, cùm ait tutò dici poſſe, epiſtolas illas intellectas non eſſe à ſexta Synodo, de epiſtolis illis etiam abſolutè & ſecundùm ſe conſideratis loquatur, libenter ſupponimus, & eò libentius, quòd adhuc noſter eſt Bellarminus, hac ſuppoſitione facta. Itaque

R. 2. Bellarminum in hac ſuppoſitione non magis dubitare de infallibilitate Eccleſiæ circa textus dogmaticos, cùm ait ſextam Synodum errare potuiſſe in interpretandis Honorii epiſtolis, quam dubitat de infallibilitate Eccleſiæ circa fidei dogmata, cùm ait Concilium generale ſeparatim à Pontifice errare poſſe in definiendis fidei dogmatibus. Juxta Bellarminum, Concilium generale, ſeparatim à Pontifice, errare poteſt in definiendo fidei dogmate, non quia Eccleſia non eſt infallibilis in definiendis fidei dogmatibus, ſed quia Concilium generale, ſine Pontifice idem viva voce vel ſcripto definiente, non repræſentat ſufficienter Eccleſiam in ordine ad actuale exercitium infallibilis illius auctoritatis, quam habet in Eccleſia ad dogmata fidei definienda.

Similiter, juxta Bellarminum, Concilium generale, ſeparatim à Pontifice, errare poteſt in interpretando aliquo textu dogmatico, non quia Eccleſia non eſt infallibilis in interpretandis textibus dogmaticis, ſed quia Concilium generale, ſine Pontifice eodem modo viva voce vel ſcripto interpretante, non repræſentat ſufficienter Eccleſiam in ordine ad actuale exercitium infallibilis illius auctoritatis, quam habet Eccleſia ad interpretandos textus dogmaticos, eoſque qualificandos.

Porrò cùm hoc loco qui nobis opponitur, Bellarminus ait, Concilium generale legitimum errare non poſſe in dogmatibus fidei definiendis, certo certiùs loquitur de Concilio generali conjuncto cum Romano Pontifice idem definiente; ſive, quod idem eſt, de Concilio generali vel definiente ſecundùm præjudicium Romani Pontificis: vel confirmato à Romano Pontifice: quia tunc tantùm Concilium generale perfectè œcumenicum eſt, adeòque tunc infallibile in definiendo fidei dogmate. Patet ex lib. 2. de Conc. auctoritate cap. 11. ubi ex profeſſo probat, *Concilia generalia ante confirmationem Summi Pontificis, errare poſſe, niſi Patres in definiendo ſequantur Pontificis inſtructionem.*

Prorſus igitur intacta infallibilitate Eccleſiæ circa textus dogmaticos, quam aſſerimus & dicimus eſſe de fide, poteſt in Bellarmini doctrina tutò dici ſextam Synodum errare potuiſſe, & re ipſa erraſſe in interpretandis Honorii epiſtolis, etiam ſpectatis abſolutè, & ſecundùm ſenſum quem verba per ſe & ex

inſtitutione ſua exprimunt: quia ſexta Synodus epiſtolas illas interpretata eſt ſine Pontifice, eas eodem modo interpretante: nam neque in illis epiſtolis interpretandis ſecuta eſt instructionem Agathonis; imò potiùs contradixit, juxta Bellarminum, & rei veritatem; quia Agatho in ſua ad Imperatorem epiſtola 1. epiſtolas Honorii orthodoxas ſufficienter declaravit, dicendo: *Quoniam Dominus & Salvator omnium, cujus fides eſt, qui fidem Petri non defecturam promiſit, confirmare eum fratres ſuos admonuit, quod Apoſtolicos Pontifices, meæ exiguitatis prædeceſſores, feciſſe ſemper, cunctis eſt agnitum*: neque epiſtolarum illarum interpretationem ab ea factam confirmavit Leo II. in ſua ad Conſtantinum epiſtola Concilii confirmatoria, in qua anathematizat Honorium, quia *Apoſtolicam Eccleſiam non Apoſtolicæ traditionis doctrina luſtravit, ſed prophana proditione fidem immaculatam maculari permiſit*. Nam 1. Bellarminus contendit hîc à Græcis corruptam fuiſſe Leonis epiſtolam. 2. Supponendo hæc verba eſſe Leonis, illis non confirmatur, ſed manifeſtè corrigitur ſententia Concilii, quantùm attinet ad Honorii epiſtolas: manifeſtè enim verbis illis Honorius damnatur tantùm eò quòd Apoſtolico vigore Monothelitis non reſtiterit, nec monſtrum in incunabulis ſuffocarit.

Quæres, utra ex duabus reſponſionibus pro Bellarmino allatis ſit alteri præferenda?

R. 1. Idem prorſus dicendum eſt de infallibilitate Concilii generalis circa textus dogmaticos, quod dicitur de ejus infallibilitate circa fidei dogmata; nam cùm dogmata fidei nec definiantur, nec definiri poſſint à Concilio generali interpretatione & collatione textuum dogmaticorum, ut conſtat ex praxi omnium Conciliorum generalium, Concilii generalis infallibilitas circa fidei dogmata ſeparari non poteſt ab ejus infallibilitate circa textus dogmaticos.

2. De Concilii generalis infallibilitate circa dogmata fidei duplex eſt ſententia. Prima eſt Bellarmini, docentis Concilium generale ſeparatim à Pontifice non eſſe circa fidei dogmata infallibile, adeòque in dogmatibus fidei definiendis errare poſſe ante Pontificis confirmationem, niſi Patres ejus inſtructionem ſequantur. Secunda ſententia eſt aliorum Theologorum, qui tenent Concilium generale, etiam ſeparatim à Pontifice, eſſe circa fidei dogmata infallibile, adeòque etiam ante Romani Pontificis confirmationem in dogmatibus fidei definiendis errori obnoxium eſſe non poſſe. Hanc autem Doctorum catholicorum controverſiam hîc non ſuſcipimus dirimendam.

3. Juxta primam ſententiam, dicendum eſt Concilium generale ſeparatim à Pontifice, non eſſe in textibus dogmaticis interpretandis infallibile, adeòque ante Pontificis confirmationem in eorum orthodoxia, vel heterodoxia declaranda falli poſſe, niſi tamen Patres in hac ſua declaratione ſequantur præjudicium Pontificis. Juxta ſecundam verò ſententiam dici debet, Concilium generale, etiam ſeparatim à Pontifice, habere in textibus dogmaticis interpretandis infallibilitatem, adeòque in eorum orthoxia, vel heterodoxia declaranda falli non poſſe etiam ante Pontificis confirmationem, etiamſi Pontifex orthodoxiam, vel heterodoxiam illam non præjudicarit.

4. Qui primam ſententiam tenent, ſine præjudicio infallibilitatis Eccleſiæ circa textus dogmaticos, intrepidè dicere poſſunt ſextam Synodum circa Honorium in duplicem prolapſam eſſe errorem; errorem ſcilicet facti purè perſonalis, Honorium ex falſa informatione connumerando hæreticis; & errorem juris, vel, ſi vis, facti ad fidem pertinentis, Honorii epiſtolas etiam ſecundùm ſenſum litteralem ſumptas malè interpretando, & ut heterodoxas abjiciendo.

In ſecunda verò ſententia, cùm, ut hîc ſupponimus, & aliàs ſufficienter oſtendimus, probabiliter dici non poſſit epiſtolas Honorii, ſecundùm ſenſum quem verba per ſe exprimunt, ſpectatas, dogmati catholico adverſari; vel dicendum eſt acta ſextæ Synodi à Græcis falſatoribus fuiſſe corrupta, quantùm ad Honorium attinet, quod parùm probabile videtur; vel dicendum potiùs, ſextam Synodum epiſtolas Honorii non conſideraſſe niſi relatè ad mentem & intentionem ejus, adeòque erraſſe circa illas errore tantùm facti purè perſonalis, abjiciendo illas ut ſcriptas mente hæretica, vel ſaltem ex intentione favendi hæreticis, ipſumque Honorium ex falſa præſumptione anathematizando ut hæreticum, vel ſaltem ut fautorem hæreticorum.

Porrò ſicut alterutrius ſententiæ de infallibilitate Concilii generalis circa dogmata fidei & textus dogmaticos, ita & alterutrius reſponſionis ad difficultatem petitam ex facto ſextæ Synodi circa Honorium, liberam lectori opinionem relinquimus: quia utravis eligatur reſponſio, manet indubitata Eccleſiæ infallibilitas in interpretandis & qualificandis textibus dogmaticis; quam infallibilitatem Concilium generale ſeparatim à Pontifice non exercet in prima ſententia, & exercet in ſecunda ſententia, in quam magis, quàm in alteram propendemus, hanc ſententiam intelligentes de Concilio perfectè œcumenico, in quo proinde legati Pontificii præſentes ſunt & præſunt.

ARTICULUS IX.

Solvitur objectio petita à diſtinctione quæſtionum juris & facti.

OBj. Quòd textus aliquis dogmaticus ſit orthodoxus, aut heterodoxus, eſt quæſtio facti. Atqui Eccleſia errare poteſt circa facta. Ergo errare poteſt in declaranda orthodoxia, vel heterodoxia textuum dogmaticorum. *R.* 1. neg. maj. & dico eſſe quæſtionem juris, cùm quæritur de aliquo textu dogmatico, utrùm ſit orthodoxus, an heterodoxus. Ratio convincens eſt, quia cùm quæritur de aliquo textu, qui dogma aliquod exprimit, utrùm ſit orthodoxus, an heterodoxus, manifeſtè perinde eſt ac ſi quæratur, utrùm dogma quod illo textu exprimitur, ſit orthodoxum an heterodoxum, & manifeſtum eſt eſſe quæſtionem juris, cùm de dogmate, quod exprimitur aliquo textu, quæritur utrùm ſit orthodoxum, an heterodoxum.

Confirmatur. Quia cùm quæritur de quinque famoſis Propoſitionibus, quæ ſunt textus dogmatici, utrùm ſint orthodoxæ, an heterodoxæ, eſſe quæſtionem juris fatentur novatores, contra quos hîc diſputamus. Atqui non eſt potior aliqua ratio pro illis Propoſitionibus, quàm pro alio quolibet textu dogmatico, putà quàm pro Thalia Arii, pro Epiſtola Neſtorii ad Cyrilum, pro Ecthesi Sergii, &c. Nec juvat adverſarios, ſi dicant hos textus & alios ſimiles, eſſe textus prolixos, quinque verò propoſitiones eſſe textus breves: harum enim propoſitionum heterodoxia non eſt merum factum, quia ſunt textus dogmatici, non quia ſunt textus breves; & ex eo quòd alii textus ſunt prolixi, nihilominùs ſunt dogmatici. Ergo eorum heterodoxia non eſt merum factum, quantùmvis prolixi ſupponantur.

Ampliùs. Heterodoxia quinque propoſitionum pertinet ad quæſtionem juris, quia in tantum ſunt heterodoxæ, in quantum exprimunt falſum dogma, & falſum dogma quod exprimunt, pertinet ad jus. Atqui alii quilibet textus dogmatici heterodoxi, quantùmvis prolixi ſupponantur, heterodoxi ſunt, quia falſum dogma exprimunt, quod falſum dogma ad jus quoque pertinet. Ergo evidenter eorum heterodoxia tam pertinet ad quæſtionem juris, quàm heterodoxia quinque propoſitionum.

R. 2. Dato quòd orthodoxia & heterodoxia textuum dogmaticorum ſint facta, diſtinguenda eſſe facta duplicis generis. Nam 1. ſunt facta particularia, perſonalia, & ad fidem nullatenùs pertinentia, & ex quorum affirmatione, vel negatione nullatenùs periclitatur veritas catholica; ut ſi quæratur utrùm talis ſit promovendus ad Epiſcopatum, utrùm fuerit jure pro-

promotus, utrùm ſit deponendus, &c. In ejuſmodi factis decidendis Eccleſiam errare poſſe, in confeſſo eſt apud omnes catholicos: ejuſmodi enim factorum deciſio pendet à depoſitione teſtium, à quibus falli poteſt Eccleſia; & aliunde in ejuſmodi factis decidendis infallibilitas neceſſaria non eſt Eccleſiæ ad ſemper rectè docendum, & ſervandum fidei depoſitum; nec ex errore Eccleſiæ circa illa fides in periculum aliquod adducitur.

2. Sunt etiam facta generalia, ad fidem pertinentia, ex quorum falſa affirmatione vel negatione fides adducitur in periculum; ita conjuncta cum dogmate aliquo, ut falſa affirmatio vel negatio facti, ſit affirmatio falſi, vel negatio veri dogmatis; talia, ut ſi Eccleſia circa illa erret, malè doceat fideles; talia, ut ſi circa illa errara poſſit Eccleſia, poſſit veras traditiones ut falſas repudiare, & falſas traditiones ut veras ſuſcipere, atque in dogmatibus fidei definiendis falli. Unde quòd Eccleſia in ejuſmodi factis & quæſtionibus, quæ de illis occurrunt, ſolvendis, prorſus infallibilis ſit, catholicis omnibus planè indubitatum eſt, & tam certum eſſe debet, quàm certum eſt eam non poſſe malè docere, traditiones veras rejicere & falſas amplecti, falſa affirmatione, vel negatione doctrinam orthodoxam in periculum adducere, in dogmatibus fidei definiendis errare; breviter, tam certum eſſe debet, quàm ex iis omnibus, quæ ad ſervandum fidei depoſitum neceſſaria ſunt, nihil ei deeſſe poſſe.

Dico autem, orthodoxiam, & heterodoxiam textuum dogmaticorum, ſi dici debet factum, eſſe factum ſecundi generis: nam ſi factum eſt, 1. eſt factum generale, ſeu fideles omnes ſpectans: quid enim magis ſpectat fideles omnes, quàm textus, qui in manus omnium venire poteſt, & ex quo omnes ſanam doctrinam, ſi orthodoxus, hæreticam verò, ſi heterodoxus eſt, haurire poſſunt. 2. Eſt factum ad fidem pertinens: nam vel affirmat, vel negat verum dogma. 3. Eſt factum, ex cujus falſa affirmatione vel negatione vera fides adducitur in periculum: veram enim fidem in eminenti periculo verſari neceſſe eſt, ſi Eccleſia textum orthodoxum tanquam heterodoxum, aut heterodoxum tanquam orthodoxum fidelibus proponat.

4. Eſt factum ita conjunctum cum dogmate, ut ejus falſa affirmatio vel negatio ſit affirmatio falſi vel negatio veri dogmatis: nam ſi Eccleſia affirmaret v. gr. epiſtolam Neſtorii ad Cyrillum eſſe orthodoxam, hoc ipſo affirmaret Chriſtum eſſe purum hominem; & ſi negaret Thaliam Arii eſſe heterodoxam, hoc ipſo negaret Verbum eſſe Deum, &c.

5. Eſt factum tale, ut ſi Eccleſia circa illud erraret, malè doceret fideles: nam malè docet ille, cujus doctrina, ii qui docentur, induci poſſunt in errorem. At Eccleſia textum orthodoxum ut heterodoxum, vel heterodoxum ut orthodoxum proponente, fideles facilè in errorem inducerentur; facilè enim propter auctoritatem Eccleſiæ, textum orthodoxum rejicientes ut heterodoxum, doctrinam in eo expreſſam rejicerent ut heterodoxam, vel textum heterodoxum ſuſcipientes ut orthodoxum, doctrinam in eo expreſſam ſuſciperent ut orthodoxam.

6. Denique eſt factum tale, ut ſi Eccleſia poſſet circa illud errare, poſſet veras traditiones ut falſas rejicere, & falſas ſuſcipere ut veras: poſſet enim orthodoxorum Patrum & legitimorum Conciliorum textus reprobare, & approbare textus hæreticorum & pſeudo-ſynodorum. Unde ulteriùs, textus dogmaticos veterum ſcriptorum & conciliorum malè interpretando, falli poſſet in dogmatibus fidei definiendis. Manifeſtum igitur eſt, Eccleſiam circa textus dogmaticos infallibilem eſſe, ſive eorum orthodoxia vel heterodoxia dicatur pertinere ad quæſtionem juris, ſive dicatur pertinere tantùm ad quæſtionem facti: quia ſi pertinet ad quæſtionem facti, pertinet ad quæſtionem facti generalis, fidem ſpectantis, &c. adeòque ad quæſtionem, circa quam tam neceſſe eſt Eccleſiam eſſe infallibilem, quàm circa quæſtionem juris.

Dices. Sanctus Thomas, & cum eo Theologi penè omnes docent, Eccleſiam fallibilem eſſe in quæſtionibus facti. *Reſp.* S. Thomam & alios Theologos loqui de factis particularibus, & purè perſonalibus, non de factis generalibus & dogmaticis, qualia ſunt textuum dogmaticorum orthodoxia & heterodoxia, ſi tamen ſunt facta tantùm. Audiamus Sanct. Thomam, & Bellarminum pro omnibus Theologis. Sic autem habet S. Thomas quodlibet. 9. art. 16. in O. *Certum eſt, quòd judicium Eccleſiæ univerſalis errare in his, quæ ad fidem pertinent, impoſſibile ſit ... in aliis verò ſententiis, quæ ad particularia facta pertinent, ut cùm agitur de poſſeſſionibus, vel de criminibus, vel de hujuſmodi, poſſibile eſt judicium Eccleſiæ errare propter falſos teſtes.*

Bellarminus verò lib. 4. de Roman. Pontif. cap. 2. pag. 955. ſic ait: *Annotandum eſt, ſententias & decreta Pontificum interdùm verſari in rebus univerſalibus, quæ toti Eccleſiæ proponuntur, qualia ſunt decreta de fide, & præcepta morum generalia; interdum in rebus particularibus, quæ ad paucos pertinent, quales ferè ſunt omnes controverſiæ facti, ut an talis ſit promovendus ad epiſcopatum, an jure fuerit promotus, an videatur deponendus ...... Conveniunt omnes Catholici ... poſſe Pontificem, etiam ut Pontificem, & cum ſuo cœtu conſiliariorum, vel cum generali Concilio, errare in controverſiis facti particularis, quæ ex informatione teſtimoniiſque hominum præcipuè pendent.*

Vides Sanct. Thomam & Bellarminum loqui de factis in quibus Eccleſia decipi poteſt à falſis teſtibus, ac proinde de factis, in quorum examine teſtes adhibentur; loqui de factis, quæ ex informatione & hominum teſtimoniis præcipuè pendent. At manifeſtum eſt, textuum dogmaticorum orthodoxiam & heterodoxiam non eſſe facta hujuſmodi: nam in examine textuum dogmaticorum teſtes non adhibentur, ſed eos per ſe expendere poteſt & expendit Eccleſia: neque controverſiarum, quæ de textuum illorum orthodoxia vel heterodoxia occurrunt, deciſio pendet ex informatione & teſtimoniis hominum, ſed ex eorum interpretatione, intelligentia Scripturarum Sacrarum, & traditionum divinarum notitia; & aliquando ex eorum collatione cum orthodoxorum Patrum ſcriptis, ſymbolis aut canonibus Conciliorum, Summorum Pontificum decretis. In his autem omnibus Eccleſia infallibilis eſt propter infallibilem Spiritus Sancti aſſiſtentiam. Dato igitur quòd textuum dogmaticorum orthodoxia & heterodoxia ſint facta, non ſunt ſaltem de numero factorum illorum, de quibus loquuntur S. Thomas & alii Theologi, cùm ajunt Eccleſiam in factis errare poſſe. Quod

Confirmatur. Quia S. Thomas, & alii Theologi loquuntur de factis, quæ ad paucos ſpectant, nec ad fidem pertinent. At de controverſiis, quæ circa orthodoxiam vel heterodoxiam textuum dogmaticorum occurrunt, 1. dici non poteſt, quòd ad paucos ſpectent: nam ſpectant ad omnes fideles, & omnium fidelium ſæpenumero magni intereſt, ut finiantur, & auctoritate, cui omnes ſeſe ſubmittere teneantur, adeòque auctoritate infallibili decidantur. 2. Dici non poteſt, quòd ad fidem non pertineant: nam v. gr. cùm quæritur, quænam ex Cyrilli & Neſtorii epiſtolis ſit Symbolo Nicæno conſona, quænam diſſona, quis ſanæ mentis neget, hanc quæſtionem ad fidem pertinere? Et verò cùm quæritur, quænam ex duabus epiſtolis ſit orthodoxa, quænam heterodoxa, evidenter idem eſt, ac ſi quæratur, utrùm Chriſtus ſit Deus, an purus homo.

Dices. Saltem Eccleſia non eſt infallibilis, niſi circa facta à Deo revelata. Atqui quòd textus aliquis dogmaticus ſit orthodoxus aut heterodoxus, non eſt factum à Deo revelatum. Ergo, &c. *Reſp.* neg. maj. cujus falſitas facili inductione demonſtratur. Nam 1. quòd celebrata fuerit Synodus, quæ Nicæna vocatur, quòd fuerit generalis, quòd fuerit legitima, quòd definierit Filium in divinis eſſe Patri conſubſtantialem; quòd Symbolum, ejus nomine Nicænum nuncupatum,

tum, approbarit; quòd illud Symbolum nunc extet tale, quale ab eo approbatum eſt, ſunt facta, quæ à Deo ſaltem io doctrina adverſatiorum tevelata non fueruot, & tamen circa aliquod ex eis Eccleſiam falli poſſe, nemo catholicus dixerit.

2. Quòd tales textus ſint Cypriani, Ambroſii, Hieronymi, Auguſtini, &c. quòd Cyprianus, Ambroſius, Hieronymus, &c. in talibus textibus tale dogma expreſſerint; quòd Cyprianus, Ambroſius, &c. ſint veri teſtes traditionis Apoſtolicæ in talibus textibus, ſunt facta non revelata à Deo, & tamen Eccleſia circa illa infallibilis eſt: alioquin non eſt infallibilis in diſcernendis ex communi Patrum conſenſu veris traditiooibus à falſis, quod nemo fidelis concedet. Alia quamplurima ejuſmodi facta brevitatis cauſa prætermittimus, circa quæ, quamvis à Deo revelata ooo fuerint, Eccleſiam errare non poſſe, inconfeſſo eſt apud orthodoxos omnes.

ARTICULUS X.

Solvitur objectio petita ex infallibilitate Eccleſiæ circa ſenſum auctorum, qui textus dogmaticos componunt.

OBj. Eccleſia non eſt infallibilis circa ſenſum auctorum, qui libros dogmaticos componunt. Ergo oec circa ſenſum librorum dogmaticorum. Pro ſolutione

Nota. Duplex diſtinguendus eſt ſenſus auctoris librum ſcribentis, internus ſcilicet, quem voco perſonalem; & externus, quem litteralem nomino. Senſus internus ſeu perſonalis eſt ille, quem auctor habet io mente, quando ſcribit: externos verò ſeu litteralis, eſt ille quem verba ab auctore in ſcribendo adhibita, per ſe & ex inſtitutione ſua exprimunt, & præſeferunt. His autem prænotatis,

R. diſt. ant. Eccleſia non eſt infallibilis circa ſenſum internum & perſonalem auctorum, qui, &c. C. ant. Eccleſia noo eſt iofallibilis circa ſenſum externum & litteralem auctorum, qui, &c. Neg. ant. & conſeq. Senſus eoim librorum dogmaticorum eſt ſenſus externus & litteralis auctorum, qui libros dogmaticos componunt.

Dices 1. Diſtinctio ſenſus perſonalis & litteralis arbitraria eſt, & gratis conficta. *Reſp.* Hoc negando: nam fieri poteſt, & qoandoque fit, ut quis habeat in mente ſenſom orthodoxum, & tamen in ſcribendo utatur verbis, quibus ſenſus heterodoxus exprimitur: ut enim ait S. Thomas 1. part. quæſt. 3. art. 2. in O. *ex verbis inordinatè prolatis incurritur hæreſis*. Poteſt autem quis rectè ſentiens, verba ioordinatè proferre, & hoc interdùm contingere, gratis, imò & contra experientiam negaretur.

Dices 2. Eccleſia ex conceſſis non eſt iofallibilis circa ſenſum perſonalem auctorum dogmaticorum. Ergo nec eſt infallibilis circa litteralem ſenſum eorum. *Reſp.* neg. conſeq. Ratio diſparitatis eſt, quia Eccleſia non eſt infallibilis (ſupple temper, infallibilitate promiſſa, de qua hìc ſemper agitur) niſi quantùm tequiritur ad ſervandum fidei depoſuum, & ad tuendos fideles contra fraudes hæreticorum, eoſque io vera fide continendos. Ad hæc autem ſufficit infallibilitas circa fidei dogmata, & ſenſum litteralem auctorum, qui de fidei dogmatibus ſcribunt. Unde iofallibilitas circa ſenſum perſonalem auctorum dogmaticorum, gratis attribueretur Eccleſiæ. Pro quo

Nota. Magnum diſcrimen eſt inter perſonalem & litteralem ſenſum auctoris dogmatici. Senſus eoim perſonalis latet in mente auctoris; unde fidem noſtram nec juvare nec eorrumpere poteſt, & pertinet ad ſecreta cordium, quorum ſolus Deus diſcretor eſt infallibilis. At ſenſus litteralis extat in textibus, qui in manus omniom venire poſſunt, & ab omnibus legi. Unde prout textus ſunt orthodoxi vel heterodoxi, ſenſus litteralis ad fidem noſtram juvandam, vel depravandam plurimùm poteſt valere. Ex quo manifeſtè apparet ratio attribuendi Eccleſiæ infallibilitatem circa ſenſum litteralem, & non attribuendi circa ſenſum perſonalem auctorum dogmaticorum.

Dices 3. Eccleſia non ſolùm libros dogmaticos, ſed etiam eorum auctores anathematizat. Ergo oon eſt ratio, cur potiùs Eccleſia cenſeatur infallibilis circa ſenſum litteralem, quam circa perſonalem auctorum dogmaticorum. *R.* neg. conſeq. Nam cùm Eccleſia anathematizat textum dogmaticum, illum execratur ut heterodoxum, io quo ſi falleretur, textum orthodoxum execraretur ut heterodoxum, & ut heterodoxom fidelibus execrandum proponeret, ſicque manifeſtè fideles induceret in errorem in re ad fidem pertinente; quod aliquando contingere poſſe, divinis promiſſionibus evidenter repugnat. At cùm Eccleſia anathematizat auctorem textus dogmatici, illum tantùm execratur ut hæreticum; in quo ſi fallitur, etiam poſt maturam deliberationem, & diligentem veritatis inquiſitionem, ex ejus errore ſequitur tantùm injuſta materialiter hominis privati infamatio, ex qua infamatione fides non periclitatur, oec fideles ad falſum aliquod dogma ſuſcipiendum inducuntur.

Porrò ut Eccleſia auctorem libri dogmatici tanquam hæreticum damnare poſſit, tria ſufficiunt, nempe infallibilitas Eccleſiæ circa ſenſum litteralem auctoris, ſeu infallibilis notitia heterodoxiæ libri; notorietas, qua conſtat librum heterodoxum eſſe hujus auctoris; & hujus auctoris, ſi adhuc vivit, inobedientia erga Eccleſiam, ſeu pertinacia in defendendo libro heterodoxo; unde meritò arguitur hæreticum animum gerere, & ſi è vivis exceſſit, juſta præſumptio, quòd librum hæretico animo & intentione hæretica ſcripſerit, atque ſenſum, quem verba libri per ſe exprimunt, in mente habuerit, nec reſipuerit. Quæ juſta præſumptio haberi poteſt ex eo quòd mortuus eſt extra communionem Eccleſiæ, vel nunquam ante mortem, Eccleſiæ judicio librum ſuum ſubmittere ſe, ſcripto vel viva voce profeſſus eſt.

Dices 4. Eccleſia tam decidit orthodoxiam vel heterodoxiam ſenſus perſonalis, quàm decidit orthodoxiam vel heterodoxiam ſenſus litteralis. Ergo oec magis nec minùs infallibilis eſt circa ſenſum perſonalem, quàm circa litteralem. *R.* neg. ant. Nam v.g. Synodus Epheſina anathematizando epiſtolam Neſtorii, ſenſum Neſtorii litteralem heterodoxum eſſe pronunciavit, ipſum verò Neſtorium anathematizando, ſolùm declaravit ſe illum habere ut hominem hæreticum, & ut talem ab omoibus fidelibus habendum ac vitandum eſſe, quia ſcilicet moraliter coōſtabat illum eſſe auctorem epiſtolæ hæreticæ, eam hæretica intentione ſcripſiſſe, & mentem hæreticam habere.

Item quinta Synodus anathematizando ſcripta Theodori Mopſueſteni, ſenſum ejus litteralem heterodoxum eſſe declaravit: ipſum verò Theodorum anathematizaodo, ſolùm memoriam ejus ut hominis, qui & hæreſim docuiſſet, & in hæreſi mortuus eſſet, infamavit & execrata eſt, execrandum fidelibus propinavit, eò quòd ſatis ſuperque conſtabat illum ſcriptorum illorum auctorem fuiſſe, ea animo hæretico concionaſſe, & extra Eccleſiæ communionem defunctum eſſe, adeòque hæreticam mentem nunquam depoſuiſſe.

Item eadem quinta Synodus damnando textus Theodoreti & Ibæ, ſenſum eorum litteralem damnavit ut heterodoxum. Quarta verò Synodus ſenſus eorum perſonalis orthodoxiam minimè definivit, ſed ſolùm illos in ſedes ſuas reſtituit ob ſenſum perſonalem orthodoxum, ab eis ſufficienter probatum; ſeu, quod idem eſt, quia ſufficienter Theodoretus quidem Neſtorio anathema dicendo, atque epiſtulam Leonis & fidei expoſitionem ſubſcribendo, Ibas verò anathematizando Neſtorium & Eutychetem, ſe catholicè ſentire oſtenderunt.

Dices 5. Eccleſia quandoque & textum auctoris & ipſum auctorem ſub ipſius auctoris nomine indiſcriminatim anathematizat. Ergo tunc ſaltem & ſenſus perſonalis & litteralis heterodoxiam indiſcriminatim definit.

tinit. *R.* neg. conſeq. Nam tunc Eccleſia ſub auctoritatis nomine directè definivit hæterodoxiam ſenſus litteralis, quem verba textus per ſe exprimunt, & quem ipſa deprehendit, textum ipſo examinando, & cum Symbolis atque SS. Patrum textibus conferendo, qui modus cognoſcendi errori obnoxius eſſe non poteſt reſpectu Eccleſiæ; ſimulque indirectè infamat perſonam auctoris propter ſenſum perſonalem, ex ſufficienti informatione, ſufficientibuſque teſtimoniis aliiſve indiciis cognitum; qui modus cognoſcendi etiam reſpectu Eccleſiæ, abſolutè fallibilis eſt, & nihilominùs ſufficit ad infamandum auctorem, eumque habendum & exectandum ut hominem hæreticum. Pro quo

Nota. Eccleſia non habet quidem infallibilitatem promiſſam circa ſenſum perſonalem auctorum dogmaticorum; at habere poteſt moralem, fundatum in evidentia morali teſtimoniorum, aliorumve indiciorum; quæ infallibilitas modò major eſt, modò minor, prout moralis evidentia, in qua fundatur, majoe vel minor eſt. Quamvis autem cum hac infallibilitate morali Eccleſia abſolutè errare poſſie circa ſenſum perſonalem auctorum dogmaticorum, nihilominus ſufficere poteſt ad Eccleſiæ infamandos auctores, quorum ſenſum litteralem abſoluta infallibilitate damnat ut heterodoxum, quia ad hanc infamationem, quæ ad hoc, ne fideles ab hæreticis circumveniantur, regulariter neceſſaria eſt omninò ſufficere debet moralis evidentia circa heterodoxiam ſenſus perſonalis auctorum. Hæc autem moralis evidentia facit certitudioem moralem, & certitudo moralis moralem infallibilitatem.

ARTICULUS XI.

Solvitur objectio petita ex natura actus, qua credi debet orthodoxia vel heterodoxia textuum dogmaticorum, deciſa ab Eccleſia.

OBj. Non poteſt, dici quali actu judicare poſſimus & debeamus heterodoxiam (idem dic de orthodoxia) textus dogmatici, ab Eccleſia deciſam. *R.* neg. & dico nos poſſe & debere heterodoxiam textus dogmatici ab Eccleſia definitam judicare actu firmiſſimo, proindeqoe incompoſſibili cum dubitatione qualibet, ſaltem voluntaria. Quòd ſufficienter ſignificat Clemens Papa XI. in Bulla quæ incipit; *Vineam Domini*, & in qua decernit, *damnatum in quinque Propoſitionibus Janſeniani libri ſenſum, quem illarum verba præ ſe ferunt, ut præfertur, ab omnibus Chriſti fidelibus ut hæreticum, non ore ſolum, ſed & corde rejici ac damnari debere.*

Ratio autem evidens eſt, quia poſtquam Eccleſia definiit textum aliquem dogmaticum heterodoxum eſſe, poſſumus & debemus judicio Eccleſiæ acquieſcere actu proportionato infallibilitati, quam habet Eccleſia circa textus dogmaticos. Talis autem actus non eſt niſi aſſenſus firmiſſimus, & omnem omninò dubitationem ſaltem voluntariam excludens: cum Eccleſia circa textus dogmaticos infallibilis ſit infallibilitate promiſſa & divina, quacum abſolutè impoſſibile eſt eam errare in ferenda de orthodoxia vel heterodoxia textuum dogmaticorum ſententia. Ex quo

Confirmatur ſic reſponſio noſtra. Poſſumus & debemus aſſentiri firmiſſimè objecto infallibiliter & immutabiliter vero. Atqui ex hypotheſi quòd Eccleſia definivit textum aliquem dogmaticum heterodoxum eſſe, heterodoxia textus illius eſt objectum verum infallibiliter & immutabiliter etiam infallibilitate & immutabilitate abſoluta: tunc enim tam impoſſibile eſt textum illum eſſe orthodoxum, quàm Eccleſiam cum infallibilitate promiſſa & divina circa textus dogmaticos errare in definienda eorum orthodoxia vel heterodoxia. Ergo, &c.

Dices. Actus ille, quo dicimus poſſe & debere heterodoxiam textus dogmatici ab Eccleſia deciſam judicare firmiſſimè, vel erit fides divina, vel non. Neutrum dici poteſt. Non primum: nam heterodoxia textus dogmatici, etiam poſtquam ab Eccleſia deciſa eſt, non eſt res à Deo revelata. Quod autem à Deo revelatum non eſt, fide divina credi non poteſt. Non etiam ſecundùm: nam ſi actus ille non eſt fides divina, quomodo poteſt eſſe aſſenſus firmiſſimus? Ad hoc argumentum, quo ut peremptorio perperam gloriantur novatores.

R. 1. hanc difficultatem ipſiſmet adverſariis nobiſcum eſſe communem: nam fatentur heterodoxiam quinque Propoſitionum ab Eccleſia auctoritate infallibili deciſam fuiſſe, adeòque planè certam eſſe & indubitatam, ac proinde poſſe & debere actu firmiſſimo judicari. At quinque Propoſitiones ſunt textus dogmatici, & earum heterodoxia non magis eſt à Deo revelata, quàm heterodoxia aliorum quorumlibet textuum dogmaticorum, quos ut heterodoxos Eccleſia damnavit. Quo igitur actu quinque Propoſitionum heterodoxiam firmiſſimè judicari poſſe & debere dixerint, eodem actu pari jure dicemus firmiſſimè judicandum eſſe heterodoxiam alterius cujuſcumque textus dogmatici, quem Eccleſiam ut heterodoxum damnaverit. Sed

R. 2. juxta multorum Doctorum catholicorum ſententiam, heterodoxiam textus dogmatici ab Eccleſia deciſam, firmiſſimè judicari poſſe per fidem, quam vocant Eccleſiaſticam.

Nota. Doctores illi diſtinguunt fidem triplicem, divinam ſcilicet, quæ nititur auctoritate divina; humanam, quæ nititur authoritate merè humana; & intermediam, quæ Eccleſiaſtica dicitur, quia nititur auctoritate Eccleſiæ aliquid definientis cum ſpeciali Spiritus ſancti aſſiſtentia, quacum in ſua definitione errare non poteſt. Secunda fides non eſt firma, ſed formidoloſa, quia nititur aucturitate fallibili. Prima verò & tertia ſunt firmiſſimæ, quia auctoritate abſolutè infallibili nituntur; ſic tamen ut tertia ſit inferioris ordinis ad primam, quia hæc imparticipata infallibilitate nititur: Deus enim non ab alio, ſed à ſe infallibilis eſt; illa verò nititur infallibilitate participata & accepta; Eccleſia enim non à ſe, ſed à Spiritu Sancto ipſi ſpecialiter aſſiſtente habet, ut ſit circa textus dogmaticos, ſicut & circa fidei dogmata, infallibilis.

Poſſumus ergo, juxta S. Doctores illos, heterodoxiam textus dogmatici, quem ut heterodoxum damnavit Eccleſia, actu firmiſſimo judicare propter auctoritatem Eccleſiæ illam definientis, & in illa definienda propter ſpecialem Spiritus Sancti aſſiſtentiam infallibilis. Qui actus ſic exprimi poteſt: Credo hunc textum eſſe heterodoxum, quia Eccleſia, quam in definienda textuum dogmaticorum orthodoxia vel heterodoxia errare impoſſibile eſt, heterodoxum eſſe pronunciavit. Hic autem actus rectè dicitur fides Eccleſiaſtica, tum ut ſic diſtinguatur & à fide divina, quæ eſt ſuperioris ordinis, & à fide purè humana, quæ non eſt firma, ſed formidoloſa; tum quia infallibilis Eccleſiæ declaratione tanquam motivo intrinſeco nititur, & in ea ſiſtit.

Dixi autem juxta multorum, &c. quia Doctores alii putant hanc fidem non eſſe purè eccleſiaſticam, ſed partem eccleſtaſticam, partim divinam; eccleſiaſticam quidem, propter auctoritatem Eccleſiæ definientis, propter quam proximè & immediatè judicatur heterodoxia textus damnari; partim verò divinam, quia putant illum actum, quo heterodoxia textus damnari judicatur, non ſiſtere in auctoritate Eccleſiæ textum ut heterodoxum damnantis ſed ulteriùs tendere ad revelationem Dei credibiliter propoſitam, propter ſcilicet per ſe creditam auctoritas Eccleſiæ eodem illo actu creditur. Unde ſi quæras ab eis actus ſui reſolutionem, ſic reſpondebunt: Credo hunc textum dogmaticum eſſe heterodoxum, quia Eccleſia, quæ heterodoxum eſſe declaravit, in declaranda orthodoxia vel heterodoxia textuum dogmaticorum infallibilis eſt; & credo Eccleſiam ſic eſſe infallibilem quia eam ſic infallibilem fore, in Scripturis divinis revelatum eſt credibiliter.

R. denique 3. Heterodoxiam textus dogmatici, ab Eccleſia definitam, poſſe etiam judicari per actum fidei divinæ, quod breviter demonſtro. Illud omne poteſt credi fide divina, quod neceſſariam habet connexionem cum veritate alicujus revelationis: poteſt enim judicari immediatè propter revelationem, quia revelatio eſt ſufficientiſſimum motivum aſſentiendi objecto habenti neceſſariam connexionem cum ejus veritate, quod illi commune eſt cum omni alio motivo. Atqui heterodoxia textus dogmatici, definita ab Eccleſia, neceſſariò connexa eſt cum veritate alicujus revelationis, illius ſcilicet, qua olim à Deo revelatum eſt, Eccleſiam fore infallibilem in interpretandis & qualificandis textibus dogmaticis: nam evidens eſt, quod ſi textus dogmaticus, quem ut heterodoxum damnavit Eccleſia, non heterodoxus eſſet, ſed orthodoxus, Deus falſum dixiſſet, revelando Eccleſiam fore infallibilem circa textus dogmaticos. Ergo heterodoxia textus dogmatici, definita ab Eccleſia, poteſt credi fide divina.

Hic autem actus fidei divinæ ſic poteſt exprimi: Credo hunc textum dogmaticum, quem ut heterodoxum Eccleſia damnavit, re ipſa heterodoxum eſſe, quia Deus, qui nec falli poteſt, nec fallere, olim credibiliter revelavit, Eccleſiam in interpretandis textibus quibuſcumque dogmaticis, illiſque approbandis vel reprobandis infallibilem fore. Cùm igitur fides divina ſit actus ſuper omnia firmus, poſſum heterodoxiam textus cujuſcumque dogmatici ab Eccleſia definitam, putà heterodoxiam epiſtolæ Neſtorii ad Cyrillum, quam Syonodus Epheſina damnavit ut Symbolo Nicæno adverſaotem, & hæreticam, actu ſuper omnia firmo credere.

Dices. Heterodoxia epiſtolæ Neſtorii, quamvis definita ab Eccleſia in œcumenica Synodo, non eſt revelata. Ergo quamvis definita ab Eccleſia, non poteſt credi fide divina. *R.* diſt. ant. Non eſt revelata formaliter, C. ant. Non eſt revelata æquivalenter, N. ant. Nam poſtquam ab Eccleſia definita eſt, habet neceſſariam connexionem cum veritate alicujus revelationis, propter quam proinde tam poteſt immediatè credi, quàm ſi eſſet revelata formaliter; quod eſt eſſe æquivalenter revelatum, ut patet ex terminis. Unde nego conſeq.

Dices. Factum quinti ſæculi non poteſt dici à Deo revelatum. Atqui heterodoxia epiſtolæ Neſtorii eſt factum quinti ſæculi. Ergo, &c. *R.* factum quinti ſæculi eſſe non poſſe revelatum formaliter, in revelationibus ſcilicet olim à Deo factis; at poſſe in hiſce revelationibus revelatum eſſe æquivalenter, hoc eſt, poſſe perinde ſe habere in ordine ad credi fide divina propter aliquam ex hiſce revelationibus, ac ſi eſſet revelatum formaliter. Ratio eſt, quia fieri poteſt ut factum quinti ſæculi, ſi ponatur certa conditio, incipiat habere neceſſariam connexionem cum veritate alicujus ex revelationibus olim à Deo factis, & ſic tam fiat propter illam credibile actu ſuper omnia firmo, quàm ſi expreſsè & formaliter eſſet olim revelatum; quod eſt, revelari æquivalenter.

Dices. Heterodoxia textus Neſtorii, antequam decideretur ab Eccleſia, non poterat credi fide divina. Ergo nec potuit poſtea. *R.* neg. conſeq. Diſparitas eſt, quia heterodoxia textus Neſtorii, poſtquam deciſa fuit ab Eccleſia, neceſſariam habere cœpit connexionem cum veritate revelationis, qua olim à Deo revelatum fuerat Eccleſiam fore infallibilem circa textus dogmaticos, adeòque poſtquam deciſa fuit ab Eccleſia, potuit immediatè credi propter hanc revelationem, propter quam, antequam ab Eccleſia decideretur, non poterat ſic credi, quia nondùm cum ejus veritate connexa erat. *Breviter*. Heterodoxia textus Neſtorii ante judicium Eccleſiæ non erat æquivalenter revelata, unde tunc non poterat credi fide divina: poſt judicium Eccleſiæ fuit æquivalenter revelata, unde tunc potuit, & nunc poteſt credi fide divina.

Dices. Si ita eſt, quando Eccleſia textum aliquem dogmaticum damnat ut hæreticum, textus illius heterodoxia eſt novus articulus fidei. Abſurdum conſ. Ergo, &c. *Probabis min*; Nam Eccleſia non condit, nec condere poteſt novos fidei articulos. *R.* diſt. ſeq. maj. Textus illius heterodoxia eſt articulus fidei novus ſimpliciter, N. ſeq. maj. non enim eſt veritas de novo formaliter & ſecundùm ſe à Deo revelata. Textus illius heterodoxia eſt articulus fidei novus ſecundùm quid, C. ſeq. maj. eſt enim veritas de novo fide divina credibilis propter revelationem olim à Deo factam, quia cum ejus veritate, poſt Eccleſiæ ſententiam, jam habet connexionem, quam antea non habebat, unde antea non erat fide divina credibilis; in quo abſurdi nihil eſt.

Ad prob. min. R. Eccleſiam non condere novos ſimpliciter articulos fidei, quia Spiritus ſanctus nihil de novo per Eccleſiam revelat ſimpliciter & ſecundùm ſe. At Eccleſia condere poteſt, & condit articulos fidei novos ſecundùm quid, quia Spiritus ſanctus per Eccleſiam revelationes olim à ſe factas applicat & extendit ad objecta particularia, quæ proinde tam poſſunt & debent à fidelibus omnibus ſuper omnia credi propter revelationes illas, quàm, ſi de novo formaliter & ſecundùm ſe revelarentur. Certè ſi de novo formaliter & ſecundùm ſe revelarentur, poſſent & deberent credi fide divina, quia exiſtentia illorum neceſſariam haberet connexionem cum veritate revelationum de novo factarum. Atqui exiſtentia illorum non minùs connexa eſt cum veritate revelationum olim factarum, poſtquam Eccleſia has revelationes ad illa extendit & applicuit. Ergo poſtquam has revelationes ad illa extendit & applicuit Eccleſia, tam poſſunt & debent fide divina credi.

Itaque quando Eccleſia in Epheſina Synodo textum Neſtorii hæreticum pronunciavit, tunc Spiritu ſancto ſpecialiter ei aſſiſtente, revelationem de ſua circa textus dogmaticos infallibilitate, olim à Deo factam, extendit ad textus illius heterodoxiam, quatenùs poſito illo Eccleſiæ de textu Neſtorii judicio, tam impoſſibile eſt textum hunc non eſſe hæterodoxum, quàm impoſſibile eſt Deum falſò revelaſſe Eccleſiam circa textus dogmaticos fore infallibilem; vel, ſi vis, quatenùs per illud ſuum de textu Neſtorii judicicium Eccleſia ſic textus illius heterodoxiam connexuit cum veritate revelationis de ſua circa textus dogmaticos infallibilitate olim à Deo factæ, ut conceſſa veritate revelationis, concedenda ſit hæterodoxia textus; & negata textus heterodoxia, neganda ſit veritas revelationis.

Porrò ubi primùm extitit hæc connexio, revelatio olim facta à Deo de infallibilitate Eccleſiæ circa textus dogmaticos, tam exegit ut propter ipſam crederetur hæterodoxia textus Neſtorii, & tam apta fuit movere intellectum ad eam credendam actu fidei divinæ, quàm expreſſa & formalis hujus hæterodoxiæ revelatio de novo facta à Deo, exegiſſet eam credi, & quàm intellectum ad eam actu fidei divinæ credendam movere apta fuiſſet. Quare Eccleſia textum Neſtorii hæreticum declarando, condidit articulum fidei non ſimpliciter, ſed ſecundùm quid novum, & poſt Eccleſiæ declarationem heterodoxia textus Neſtorii eſt articulus fidei non ſimpliciter, ſed ſecundùm quid novus. eſt quidem articulus fidei, quia poſt declarationem Eccleſiæ immediatè credi ſuper omnia poteſt propter auctoritatem primæ veritatis revelantis: eſt articulus fidei novus ſecundùm quid tantùm, quia declaratio Eccleſiæ non eſt nova revelatio, ſed tantùm revelationis olim factæ extenſio ad objectum particulare, quatenùs poſita hac Eccleſiæ declaratione, objectum illud cum veritate revelationis olim factæ neceſſariam habet connexionem, quam connexionem antea non habebat.

Dices. Si ita eſt, qui negaret heterodoxum eſſe textum Neſtorii, poſtquam ut talis in Epheſina Synodo damnatus eſt, hoc ipſo eſſet hæreticus. *R.* ita eſſe: nam ille eſt hæreticus, qui reſiſtit Eccleſiæ ſufficienter proponenti veritatem aliquam ut credendam fide divina. Atqui ille qui negaret, &c. reſiſteret Eccleſiæ ſufficienter proponenti heterodoxiam textus Neſtorii ut fide divina credendam. Ergo, &c. Propter

eandem

candem rationem, qui negaret ipſam Synodum Epheſinam œcumenicam eſſe & legitimam, hoc ipſo hæreticus eſſet: quamvis Epheſinæ Synodi œcumenicitas, ut ita loquar, & legitimitas nunquam fuerint niſi æquivalenter revelatæ, poſtquam ſcilicet hæc Synodus ab Eccleſia univerſa ut œcumenica & legitima recepta eſt.

Quæres, utrùm non ſolùm corpus paſtorale, ſed etiam Sedes Apoſtolica, promiſſam & divinam circa textus dogmaticos infallibilitatem habeat?

R. Affirmativè, & breviter demonſtratur. Nam Sedes Apoſtolica, quæ eſt mater & magiſtra fidelium, cum munere & obligatione docendi fideles, accepit omnem iofallibilitatem ad rectè docendum neceſſariam, juxta illud Chriſti, *Rogavi pro te, Petre, ut non deficiat fides tua .... Confirma fratres tuos.* Atqui ad rectè docendum, ut apertè ſignificat Synodus quinta verbis ſuo loco laudatis, & ut à nobis probatum eſt, præter infallibilitatem circa fidei dogmata, requiritur infallibilitas circa textus dogmaticos. Ergo Sedes Apoſtolica utramque accepit infallibilitatem.

Porrò ſuæ circa textus dogmaticos infallibilitatis invictiſſimum argumentum, & quidem, quod imprimis obſervandum eſt, Eccleſiæ oniverſæ partim expreſſo, partim tacito ſuffragio confirmatum, ſubminiſtrat nobis Sedes Apoſtolica in Formulario Alexandri VII. Nunquam enim Sedes hæc, Eccleſia præſertim univerſa, partim expreſsè, partim tacitè ſuffragante, fideles compelleret ad rejiciendum & damnandum textum Janſenii ut heterodoxum, etiam addito juramento, adeòque ad heterodoxiam textus Janſenii firmiſſimè credendam, & in fidei formula irretractabili actu confitendam, niſi ipſa planè certa eſſet de ſua in interpretandis & judicandis textibus dogmaticis iofallibilitate, & hæc infallibilitas Eccleſiæ univerſæ exploratiſſima eſſet. Quæ res cùm ad fidem manifeſtè pertineat, in ea Sedem Apoſtolicam, & cum Sede Apoſtolica Eccleſiam univerſam errare poſſe, manifeſtè hæreticum eſſet aſſerere. Hinc

Sic adhuc argumentor. Sedes Apoſtolica in præſcribendo fidelibus Formulario Alexandri VII. evidenter ſe ipſam, ſi non ſignatè, ſaltem exercitè profitetur infallibilem circa textus dogmaticos, Eccleſia univerſa partim expreſsè, partim tacitè ſuffragante. Ergo vel Sedes Apoſtolica re ipſa circa textus dogmaticos infallibilis eſt, vel Sedes Apoſtolica, & cum ea Eccleſia univerſa errat in re ad fidem pertinente. Secundum dici oon poteſt ſine manifeſta hæreſi. Ergo primum dici debet, & ab omni homine fideli ut planè certum ac indubitatum teneri.

TRACTATUS DECIMUS.

DE INCARNATIONE VERBI DEI.

DISPUTATIO PRIMA.

De variis hæreſibus, quæ adversùs myſterium Incarnationis inſurrexerunt.

ARTICULUS PRIMUS.

Hæretici, qui incarnationem omninò negaverunt, Chriſtum nudum hominem aſſerendo, recenſentur.

INcarnationem prorſus ſic abnegavit 1. Carpocrates, teſte Philaſtrio, lib. de hæreſ. c. 2. ubi de eo ſic ait: *Chriſtum dicit non de Virgine Maria & divino Spiritu natum, ſed de ſemine Joſeph hominem natum arbitratur ... qui poſt paſſionem, inquit, melior inter Judæos vita integra & converſationis inventus eſt.* Ex quibus verbis liquet, Carpocratem ſenſiſſe, Chriſtum purum hominem fuiſſe, ſicut cæteros homines carnaliter natum. Quod etiam expreſsè teſtatur S. Auguſtinus lib. de hæreſ. 7. *Hic*, inquit, *Jeſum hominem tantummodo, & de utroque ſexu natum putaſſe perhibetur, ſed accepiſſe talem animam, quæ ſciret ea, quæ ſuperna eſſent, atque nunciaret.* Eadem de eodem narrat S. Irenæus, lib. 1. de adverſus hæreſ. cap. 24. Carpocrates igitur docuit Chriſtum eſſe purum hominem via naturali genitum, ſed ſanctiſſimum, & ſpiritu prophetico donatum; in quo diſcrepat à Judæis, qui Chriſtum non ſolùm ut purum hominem habuerunt, ſed etiam ut ſceleratum & ſacrilegum impoſtorem cruci affixerunt.

2. Cerinthus, quem S. Irenæus lib. 1. c. 25. Philaſtrius in 2. catal. S. Epiphanius hær. 29. & S. Auguſtinus hær. 8. ſubjiciunt Carpocrati, quo tamen antiquiorem fuiſſe neceſſe eſt, ſi verum eſt quod de eo ſcribit Philaſtrius, ſub Apoſtolis ſcilicet moviſſe controverſiam illam de neceſſitate circumciſionis, quam Apoſtolis in Hieroſolymitano Concilio deciderunt in favorem gentilium ad fidem converſorum; Cerinthus, inquam, Jeſum tantummodò hominem dixit: *Natum non ex virgine, impoſſibile enim hoc ei viſum eſt: Fuiſſe autem eum Joſeph & Mariæ filium ſimiliter ut reliqui omnes homines, & plus potuiſſe juſtitia, & prudentia, & ſapientia præ omnibus; & poſt baptiſmum deſcendiſſe in eum* (Spiritum ſanctum) ... *in fine autem revolaſſe iterùm* (Spiritum ſanctum, quem Chriſtum vocabat) *& Jeſum paſſum eſſe & reſurrexiſſe*, ut ait S. Irenæus. Scribit tamen Philaſtrius docuiſſe Cerinthum, quòd Jeſus non reſurrexerit à mortuis, ſed reſurrecturus ſit. Idem poſt eum ſcribit Auguſtinus. Sed potiùs credendum videtur Irenæo, quem Epiphanius ſequitur. A Carpocrate porrò in eo diſſentit Cerinthus, quòd circumciſionem neceſſariam eſſe, alioſque ritus Judaicos ſervari debere aſſereret, teſte Philaſtrio.

3. Nazoræi, ut Theodoretus lib. 2. hæret. fabul. cap. 3. vel Nazaræi, ut Epiphanius hær. 29. eos nominat, Carpocrati & Cerintho conſenſerunt, ſi Theodoreto credimus. De illis ſic ait Theodoretus: *Nazaræi ſunt Judæi, qui Chriſtum tanquam juſtum hominem venerantur.* Apertè tamen contradicit S. Auguſtinus hær. 9. ibi hæc habet: *Nazaræi cum Dei Filium confiteantur eſſe Chriſtum, omnia tamen legis veteris obſervant. &c.* Unde juxta S. Auguſtinum, in eo tantùm erraruot Nazaræi, quòd chriſtianis ritibus admiſcerent judaicos Epiphanius verò, qui Theodoreto conſentire videtur pag. 117. dubius eſt pag. 123. ubi ita loquitur: *De Chriſto certo illud affirmare nequeo, utrùm ... ſimplicem illum hominem aſſeverunt, an uti ſeſe res habet, per Spiritum ſanctum de Maria Virgine genitum eſſe fateantur.*

4. Ebion, de quo hæc ſcribit Philaſtrius in catal. 2. *Ebion diſcipulus Cerinthi, in multis ei ſimiliter errans, Salvatorem noſtrum hominem de Joſeph natum carnaliter exiſtimabat, nihilque in eo divinitatis fuiſſe docebat, ſed ſicut omnes Prophetas, ſic & eum gratiam Dei habuiſſe aſſerebat, non tamen Dominum majeſtatis, ſed Dei Patris filium, cum Patre ſempiternum eſſe credebat.* Idem de Ebione ſentiunt Euſebius lib. 3. hiſt. Eccl. c. 27. Epiphanius hær. 30. Theodoretus lib. 2. hæret. fab. c. 1. ubi tamen juncto c. 2. (quod obſervandum eſt dividit Ebionitas in duas claſſes, quarum prima cum ipſo Ebione *Dominum Jeſum Chriſtum dicebat ex Joſeph & Maria eſſe natum, qui homo quidem* (tantùm) *erat, ſed virtute vitaque innocentia & integritate aliis antecellebat.* Secunda verò, in qua fuit Symmachus ille, qui vetus teſtamentum ex Hebræo in Græcum tranſtulit, eorum eſt, *qui in aliis quidem omnibus cum prioribus* conveniebant, *niſi quod Salvatorem & Dominum* dicerent *natum eſſe de Virgine.* Idem ante obſervarat Euſebius lib. 3. hiſt. Eccl. cap. 27. *Quidam ex ipſis* (Ebionitis) *refugiunt hanc impietatem*, inquit, *ut ex viro & fœmina aſſerant eum natum, ſed confitentur de Spiritu ſancto & Maria Virgine.*

Porrò dictis hactenùs de Ebione & Ebionitis contradicere videtur Irenæus lib. 1. cap. 26. ubi ait: *Qui autem dicuntur Ebionæi, conſentiunt quidem mundum à Deo factum; ea autem quæ ſunt erga Dominum, non ſimiliter ut Cerinthus & Carpocrates opinantur.* Sed videtur in hunc textum irrepſiſſe mundum, & legendum eſſe: *Qui autem dicuntur Ebionæi, conſentiunt quidem mundum à Deo factum* (Quod negat Cerinthus, ut c. ſuperiore dicitur:) *ea autem quæ ſunt circa Dominum, ſimiliter, ſeu non abſimiliter, ut Cerinthus, &c.* Quod probatur, quia 1. hoc exigit contextus. 2. S. Martyr lib. 3. cap. 24. ait Ebionæos Theodotionem & Aquilam, qui textum hebræum fecerunt græcum, & illud Iſaiæ c. 7. *Ecce virgo concipiet,* verterunt, *Ecce adoleſcentia concipiet*, Theodotionem, inquam, & Aquilam ſectatos, Chriſtum *ex Joſeph generatum* (adeòque & nudum hominem) *dicere.* Alioquin adverſarios haberet ſcriptores omnes, etiam vetuſtiſſimos, ut Origenem homil. 17. in Luc. ubi hæc habet, *Ebionitæ contradicunt ſigno, dicentes* (Chriſtum) *ex viro & muliere ita natum eſſe, ut nos quoque naſcimur.* Et Tertullianum lib. de carne Chriſti cap. 14. ubi de Ebione loquens ſic ait; *Nudum hominem, & tantùm ex ſemine David natum, non item & Dei Filium conſtituit Jeſum.*

5. Theodotus, origine Byzantius, arte coriarius, homo litteris apprimè eruditus, à quo Theodotiani hæretici nomen acceperunt, quique in Severi Imperatoris perſecutionem fidem negavit, unde in hæreſim prolapſus eſt. Nam ut de eo narrat S. Epiphanius lib. 2. adverſùs hæreſ. hær. 54. cui conſentit Philaſtrius cat. 2. *Ad ſui excuſationem vanum dogma commentus eſt, atque ita jactare cœpit. Ego, inquit, non*

Deum

Deum negavi, ſed hominem. Interrogatus quem demum hominem? Chriſtum, inquit, hominem negavi. Hinc prædicandæ falſæ hujus opinionis occaſionem accepit, ut & Theodotiani, quorum ille auctor extitit, qui nudum hominem eſſe Chriſtum aſſerunt, atque ex humano ſemine genitum; quod tamen ſecundum non tenuit Theodntus. Quod

Prob. 1. Ex Tertulliani libro de præſcript. c. 53. ubi hæc leguntur: *Accedit his Theodotus hæreticus Byzantius; qui poſteaquam Chriſti pro nomine comprehenſus negavit, in Chriſtum blaſphemare non deſtitit. Doctrinam enim introduxit, qua Chriſtum hominem tantummodò diceret, Deum autem illum negaret: ex Spiritu quidem ſancto natum ex virgine, ſed hominem ſolitarium atque nudum, nulla alia præ cæteris, niſi ſola juſtitiæ auctoritate.* 2. Ex Theodoreto lib. 2. hær. fab. c. 6. ubi ſcribit Theodotum Byzantium idem de Chriſto ſenſiſſe, quod ſenſit Artemon, qui, ut narrat idem Auctor c. 5. *Dominum Jeſum Chriſtum ſolùm hominem eſſe dicebat, natum ex virgine, Prophetis autem virtute præſtantiorem.* Hujus autem Artemonis & ejus hæreſeos meminit Euſebius lib. 5. hiſt. Eccl. c. 28. & ultimo.

Porrò Theodotus Byzantius, ut narrat S. Epiphanius loco citato, *Cùm probro omnium appetitus* (ob negatam fidem) *pudorem ſuſtinere non poſſet, relicta patria profugus Romam contendit, & illic habitavit; ſed & Romæ à quodam agnitus, in eandem infamiam incidit.* Quare cùm ad ſui defenſionem hæreſim ſuam commentus eſſet, & palam propugnaret, à Victore Papa abdicatus & excommunicatus eſt, teſte Theodoreto lib. 2. hær. fab. c. 6. & ante eum Euſebio lib. 6. hiſt. Eccl. c. 28.

6. Theodotus alter, artificio argentarius, teſte Theodoreto lib. 2. hær. fab. c. 7. Hic Theodotum coriarium ſecutus eſt, ut expreſsè dicitur apud Tertullianum lib. de præſcr. c. 53. ubi hæc leguntur: *Alter poſt hunc* (Theodotum coriarium) *Theodotus hæreticus erupit, qui & ipſe introduxit alteram ſectam, & ipſum hominem Chriſtum tantummodo dicit ex Spiritu ſancto, ex Virgine Maria conceptum pariter & natum; ſed hunc inferiorem eſſe, quàm Melchiſedech, eò quod dictum ſit de Chriſto:* Tu es ſacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech. Hic autem Theodotus parens fuit Melchiſedechianorum, qui ut de illis narrat Epiphanius lib. 2. adversùs hær. hær. 55. *Melchiſedechum ... cumprimis celebrant, & præclaram quandam eſſe virtutem arbitrantur .... & ipſo Chriſto majorem eſſe dictitant*, imò & Chriſtum ad ejus imaginem eſſe formatum, ſi Theodoreto credimus loco citato.

7. Paulus Samoſatenus, Antiochenus Epiſcopus: de eo enim ſic loquitur S. Athanaſius in lib. de ſalutari adventu Filii Dei. *Deum ex virgine confitetur, Deum, Nazareti in lucem editum, & inde exiſtendi primordium, regnique conſecutum. Verbum tamen efficax è cœlo, & ſapientiam in eodem agnoſcit, ac prædeſtinatione quidem ante ſæcula fuiſſe putat, ſed Nazareti primum extare cœpiſſe.* Paulus igitur Chriſtum volebat eſſe nudum hominem, nec concedebat eſſe Deum, niſi impropriè & nuncupativè tantùm, propter Verbi divini in eo habitantis præſentiam; quo modo juſtus homo quilibet Deus eſſe & nuncupari poteſt. Quod confirmatur ex Philaſtrin in catal. 2. n. 17. ubi de Paulo ait: *Hic Chriſtum hominem juſtum, non Deum verum prædicabat, judaizans potius, qui & circumciſionem docebat, unde & Zenobiam quandam Reginam in Oriente tunc temporis ipſe docuit judaizare.* Philaſtrio conſonant Auguſtinus hær. 44. & Theodoretus lib. 2. hær. fab. c. 9. Vide plura de Paulo tom. 2.

8. Photinus, Sirmii unde oriundus erat, Epiſcopus. Nam de eo ſcribit hæc Epiphanius hær. 71. *Hic Chriſtum à principio negat extitiſſe, ſed jam tum à Maria Virgine initium accepiſſe, ac recentem eſſe.* Et ſuperius: *Eadem cum Paulo Samoſateno, imò atrociora quædam de Dei Filio mente concepit.* Quænam ſint illa atrociora, non exponit Epiphanius. Philaſtrius verò ſcribit Photinum doctrinam Pauli ſecutum, in omnibus ſimiliter prædicaſſe.

9. Euphratas Colonienſis Epiſcopus, qui anno 347. interfuit Synodo Sardicenſi, à qua unà cum Vincentio Capuano legatus in Orientem miſſus eſt ad Conſtantium Imperatorem, ut teſtantur S. Athanaſius in epiſt. ad ſolitariam vitam agentes, & Theodoretus lib. 2. hiſt. Eccl. c. 9. Hic autem Euphratas, quòd Chriſtum negaret Deum, adeoque purum hominem aſſereret, damnatus & exauctoratus eſt ab Epiſcoporum Concilio in ejus cauſa Coloniæ celebrato, à quo & in Euphratæ locum ſubjectus eſt Severinus Epiſcopus, qui tunc aderat, vir planè ſanctus & catholicus. Hæc porrò Agrippinenſis Synodus extat in tomo 2. Conciliorum pag. 615. ubi dicitur habita eſſe anno Chriſti 346. in quo mendum eſſe neceſſe eſt: fidem enim omnem ſuperat, Epiſcopum à Concilio propter nefandam hæreſim canonicè depoſitum, anno proximè ſequenti in generali Synodo ſediſſe cum orthodoxis Epiſcopis, & pro illis legatione functum eſſe apud Imperatorem. Omninò itaque tenendum videtur, Colonienſem illam Synodum poſt Sardicenſem celebratam fuiſſe ante Maximini Trevirenſis obitum, puta anno 349. aut 350. quo anno Photinus Sirmii Epiſcopus, propter eandem hæreſim ab orthodoxis Epiſcopis abſciſſus eſt.

ARTICULUS II.

Hæretici qui aut veram carnem, aut certè à muliere ſumptam eſſe negarunt, recenſentur.

PRimus occurrit Saturninus, aliis Saturnilus, Antiochia quæ eſt ad Daphnem oriundus, Simonis Magi diſcipulus, de quo & ejus ſectatoribus hæc ſcribit Philaſtrius in catal. 2. *Chriſtum umbratiliter apparuiſſe affirmant, non carnem hominis veram & animam accepiſſe, atque omnem œconomiam myſterii Incarnationis compleviſſe.* Conſentiunt Epiphanius lib. 1. adv. hær. hær. 23. & Theodoretus lib. 1. hær. fab. c. 4. ubi de Saturnilo ſic ait: *Servatorem, & Dominum non ſolùm dicit ingenitum, ſed etiam incorporeum, & nulla forma præditum; viſione autem potiùs, quàm rei veritate hominibus apparuiſſe.* Scribit Epiphanius loco citato, *quod ad Chriſtum attinet, ejuſdem impoſtoris eſſe dogma: cum ſola illum hominis figura atque effigie veniſſe, omniaque ab eo ſpecie tenus perfecta; cujuſmodi ſunt naſci, ambulare, videri, pati.*

Secundus venit Baſilides, Simonis Magi & Saturni diſcipulus, de quo hæc narrat S. Epiphanius hær. 24. *Etiam de Chriſto perinde ſentit, ſpecie tenus duntaxat mortalibus apparuiſſe, quippe quod in eo cernebatur, nihil præter imaginem fuiſſe; neque verò aut hominem extitiſſe, aut carnem induiſſe.* Ibidem porrò hujus hiſtrionis hanc refert fabulam: *Nimirùm Chriſtum Simonem* (Cyræneum) *cùm is crucem portaret, in ſuam commutaſſe, ejuſque viciſſim induiſſe formam, itaque Simonem ad crucis ſupplicium ſuo loco tradidiſſe. Qui dum in cruce ſuffigitur, Jeſum à nemine conſpectum, eoſque qui Simonem ſuffigerent deridentem ex adverſo conſtitiſſe. Tum ad ſuperos eſſe ſubvectum, cùm pro ſe figendum Simonem ſubſtituiſſet, nihilque adeò perpeſſum in cœlum evolaſſe.* Ejuſdem fabulæ meminit Philaſtrius in catal. 2. c. 4.

Tertius eſt Valentinus, de quo hæc ſcribit Tertullianus lib. de præſcrip. c. 49. *Chriſtum autem* (dicit) *miſſum ab illo propatore, qui eſt Bythos. Hunc autem in ſubſtantia corporis noſtri non fuiſſe, ſed ſpiritale neſcio quod corpus de cœlo deferentem, quaſi aquam per fiſtulam, ſic per Mariam Virginem tranſmeaſſe, nihil inde vel accipientem vel mutuantem.* Valentino Ptolomæum, Secundum, Heracleonem, Marcum & Colarbaſum ſocios & ejuſdem in Chriſtum impietatis conſortes adjungit eod. cap. juncto ſequenti Tertullianus.

Valentino & ejus aſſeclis accedit Cerdon, qui Ter-

Tertulliano teſte eodem lib. cap. 51. *Introducit initia duo, ideſt, duos deos, unum bonum & alterum ſævum. Bonum ſuperiorem, ſævum hujus Mundi Creatorem ... ſuperioris Dei Filium Chriſtum veniſſe tractas, hunc in ſubſtantia carnis negat, in phantaſmate ſolo fuiſſe pronunciat: nec omninò paſſum, ſed quaſi paſſum; nec ex virgine natum, ſed omninò nec natum.* Poſt hunc autem Cerdonem, *diſcipulus ipſius*

Tertull. ibid. *emerſit Marcion, Ponticus genere, Epiſcopi filius; propter ſtuprum cujuſdam virginis ab Eccleſia communicatione abjectus .... hæreſim Cerdonis approbare conatus eſt;* Et ut refert Philaſtrius in Catal. 2. c.17. *Similiter unum Deum bonum, & unum malum annunciant, Chriſtum putativè apparuiſſe, ideſt, quaſi per umbram, & paſſum eum fuiſſe umbratiliter, non tamen in vera carne credebat.*

Tertull. ibid. Subſequitur Lucanus quidam nomine, Marcionis ſectator atque diſcipulus, qui eadem docuit quæ Mar-

Tertull. ibid. cion & Cerdon docuerant: Lucanum verò Apelles, diſcipulus pariter Marcionis. Hic autem *Chriſtum neque in phantaſmate* (dicebat) *fuiſſe ſicut Marcion, neque in ſubſtantia veri corporis, ut Evangelium docet, ſed in eo quòd è ſuperioribus partibus deſcenderet, ipſo deſcenſu ſideream ſibi carnem, ut aeream contexuiſſe: hunc* (Chriſtum) *in reſurrectione ſingulis quibuſque elementis, quæ in deſcenſu ſuo mutuata fuiſſent, in aſcenſu reddidiſſe, & ſic diſperſis quibuſque corporis ſui partibus, in Cælo ſpiritum tantùm reddidiſſe.*

His omnibus ſubjicimus Manichæos, ſic dictos ab auctore ſuo Manete, quorum inſanos errores fusè exponit Auguſtinus lib. de hæreſ. num. 46. ubi hæc inter alia de Manichæis narrat: *Chriſtum autem fuiſſe affirmant, quem dicit noſtra ſcriptura ſerpentem, à quo illuminatos eos aſſerunt* (Adam & Evam) *ut cognitionis oculos aperirent, & bonum malumque dignoſcerent; eumque Chriſtum noviſſimis temporibus veniſſe ad animas, non ad corpora, liberandas. Nec fuiſſe in carne vera, ſed ſimulatam ſpeciem carnis ludificandis humanis ſenſibus præbuiſſe, ubi non ſolùm mortem, verùm etiam reſurrectionem mentiretur.*

Agmen claudent Priſcillianiſtæ, de quibus ſic loquitur S. Leo epiſt. 93. ad Turribium cap. 4. *Chriſtum Dominum in vera hominis natura natum eſſe non credunt, ſed per quandam illuſionem oſtentata videri volunt, quæ vera non fuerint; ſequentes dogma Cerdonis atque Marcionis, & cognatis ſuis Manichæis per omnia concordantes.* Unde jejunabant die, quo Chriſti Nativitas celebrabatur, ſicut & die dominico, qui eſt dies reſurrectionis Chriſti, ut ibidem obſervat S. Leo.

ARTICULUS III.

De Noëto, Sabellio, & Ario.

§. I.

De Noëto & Sabellio.

1. NOetus cùm doceret unicam eſſe divinitatis hypoſtaſim, adeoque unicam eſſe in Deo perſonam, quæ modò Pater, modò Filius, modò Spiritus S. prout diverſa obit munia, nuncupatur, conſequenter auſus eſt aſſerere Patrem incarnatum, paſſum, & mortuum eſſe, ut referunt Philaſtrius in Catal. 3. cap. 6. Epiphanius hæreſ. 57. num. 1. Auguſtinus lib. de hæreſ. n. 36. & Theodoretus lib. 3. hæreſ. fab. cap. 3. ubi Noëti & Noëtianorum doctrinam ſic exponit: *Unum dicunt eſſe Deum* (non ſolùm natura, ſed etiam hypoſtaſi) *& Patrem omnium opificem, latentem quidem quando voluerit, rurſus autem apparentem, quando placuerit, & eundem eſſe inviſibilem & videri, & genitum & ingenitum, ingenitum quidem ab initio, genitum autem quando naſci voluit ex virgine, impaſſibilem & immortalem: rurſus paſſibilem & mortalem. Cum enim eſſet impaſſibilis, crucis, inquit, paſſionem ſua ſponte ſuſtinuit. Eum & Patrem & Filium nominant, prout uſus exegerit, vel hoc vel illud appellantes.* Hinc Noëtiani Patripaſſiani nuncupati ſunt.

2. Sabellius Noëto planè aſſenſus eſt, ſi credimus Philaſtrio in Catal. 3. cap. 7. ubi ſic ait: *Sabellius poſt illum* (Noëtum) *de Lybia diſcipulus ejus, ſimilitudinem ſui doctoris itidem ſecutus eſt & errorem, unde* (Noëtiani) *& Sabelliani poſtea ſunt appellati, qui & Patripaſſiani, & Praxiani a Praxea, & Hermogeniani ab Hermogene, qui fuerunt in Africa.* Philaſtrio conſentit Theodoretus lib. 2. hæreſ. fab. cap. 10. ubi ſic exponit hæreſim Sabellii: *Dicebat Patrem & Filium & Spiritum Sanctum unam eſſe hypoſtaſim, & unam perſonam, quæ tria habet nomina, & eundem aliquando quidem vocat ut Patrem, aliquando autem ut Filium, aliquando verò ut Spiritum Sanctum, & in veteri quidem teſtamento, ut Patrem legem tuliſſe, in novo autem ut Filium hominem factum eſſe: ut Spiritum autem ſanctum ad Apoſtolos veniſſe.* Unde juxta Theodoretum, Sabellius non propter diſtinctas hypoſtaſes, vel etiam diſtinctas *energeias*, ſed propter diverſos tantùm effectus, diverſa nomina Patris, & Filii, & Spiritus Sancti Deo attribuebat: Patris quidem, cùm tulit legem veterem, quia legem ferre actus auctoritatis eſt, Filii, cùm incarnatus eſt, quia gigni filiorum eſt, & Spiritus Sancti, cùm deſcendit in Apoſtolos, ut in eis ignem charitatis accenderet, quia ignem accendere immiſſi Spiritus proprium eſt.

Philaſtrio & Theodoreto conſonat Auguſtinus lib. de hæreſ. num. 41. ubi ſic loquitur: *Sabellianos ab illo Noëto, quem ſupra memoravimus, defluxiſſe dicuntur. Nam & diſcipulum ejus quidam perhibent fuiſſe Sabellium. Sed qua cauſa duas hæreſes Epiphanius computet, neſcio: cum fieri potuiſſe videamus, ut fuerit Sabellius iſte famoſior, & ideò ex illo celebrius hæc hæreſis nomen acceperit ..... Unde ergo ſit factum, ut Noëtianos & Sabellianos non unius hæreſis duo nomina, ſed tanquam duas hæreſes ſupradictus Epiſcopus poneret, liquidò invenire non potui .... Loco quippe iſto, quo & non tam longè à Noëtianis Sabellianos commemorans:* Sabelliani, *inquit*, ſimilia Noëto dogmatizantes, præter hoc quod dicunt Patrem non eſſe paſſum; *Quomodo de Sabellianis intelligi poteſt, cum ſic innotuerit dicere Patrem paſſum, ut Patripaſſiani, quàm Sabelliani, crebrius nuncupentur? ... Quomodo poſſunt intelligi quilibet eorum Patrem paſſum fuiſſe non dicere, cum dicant eundem ipſum eſſe & Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum?*

Auguſtinus igitur nullum inter Noëti dogma & dogma Sabellii diſcrimen agnovit, ſenſitque unam & eandem eſſe utriuſque hæreſim, quæ Noëtiana à Noëto, Sabelliana à Sabellio nuncupata eſt; ſicut & Praxeana à Praxea, & Hermogeniana ab Hermogene fuit ab aliquibus vocitata. Contra Epiphanium inſuper contendit, dici non poſſe Sabellium in eo diſcrepaſſe à Noëto, quòd hic, non ille, Patrem paſſum eſſe diceret. Quod probat 1. ex eo quòd tam Sabelliani Patripaſſiani nuncupati fuerint, quàm Noëtiani. Ex eo quòd tam Sabelliani, quàm Noëtiani, dixerint *eundem ipſum eſſe & Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum.* Unde loco citato vellicat Philaſtrium, quòd *Noëtianos, & Sabellianos ſub duobus numeris tanquam duas hæreſes poſuerit.*

His non obſtantibus, poſt Epiphanium dicere maluimus in tract. de Trinit. diſp. 1. art. 1. Sabellium partim conſenſiſſe cum Noëto, partim diſſenſiſſe; conſenſiſſe quidem, unicam aſſerendo Dei hypoſtaſim, ſeu perſonam per ſe ſubſiſtentem; diſſenſiſſe verò, in Deo præter unam hypoſtaſim, & quandam hujus hypoſtaſeos formam, ponendo duas *energeias*, ſeu virtutes, non per ſe, ſed in illa hypoſtaſi & per illam ſubſiſtentes: ſicut in ſole v. gr. ſchola Peripatetica præter ſubſtantiam ſolarem per ſe exiſtentem, & ejus figuram orbicularem, admittit duas *energeias*,

nem-

nempe vim illuminandi & vim calefaciendi, quæ per ſe exiſtere non poſſunt, ſed indigent ſubjecto, cui inhæreant, & à quo ſuſtententur; unde totum quod ſunt, ſubjecti ſunt, illudque denominant, adjectivè quidem ut vult Ariſtoteles, & cum eo Phyſici omnes; ſubſtantivè verò, ut videtur voluiſſe Sabellius.

Audiamus S. Epiphanium, lib. 2. adversùs hæreſes tom. 1. hær. 62. *Horum*, (Sabellianorum) *hæc*, inquit, *opinio eſt, eundem eſſe Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum, ut ad eandem hypoſtaſim tres appellationes conveniant .... quod ſolis ſimilitudine declarant; in quo una ſit hypoſtaſis, triplex nihilominus actus eſt; nimirùm illuſtrandi vis, & calefaciendi, & orbicularis figura; at vim quidem illam calefaciendi, hoc eſt, calorem, atque æſtum, Spiritui reſpondere; illuminandi verò vim Filio; Patrem denique totius hypoſtaſis velut quandam eſſe formam.*

Teſte igitur Epiphanio, juxta Sabellium, ſicut una & eadem hypoſtaſis ſol eſt, lumen, & calor; ſol quidem quà orbicularis eſt figuræ, lumen quà illuminandi, & calor quà calefaciendi vim habet: ita una & eadem hypoſtaſis Pater eſt, Filius, & Spiritus ſanctus; Pater quidem quà talis eſt formæ, Filius quà vim cum lumine, & Spiritus ſanctus quà vim cum calore quandam habet analogiam. Item juxta Sabellium, ſicut ratio ſolis eſt aliquid per ſe ſubſiſtens, quia eſt quid indiſtinctum & inſeparabile ab hypoſtaſi, quæ per ſe ipſam formaliter talis eſt figuræ; ratio verò luminis & caloris ſunt quid *anypoſtaton*, quia non in ſe ſubſiſtunt, ſed in hypoſtaſi, cujus ſunt, & quam denominant: ita ratio Patris eſt aliquid per ſe ſubſiſtens, quia eſt indiſtincta & inſeparabilis ab hypoſtaſi, quæ per ſe ipſam formaliter talis eſt formæ, adeoque per ſe ipſam formaliter Pater eſt; ratio verò Filii & Spiritus ſancti, ſunt quid *anypoſtaton*, quia non in ſe ſubſiſtunt, ſed in hypoſtaſi, cujus ſunt, & quam denominant ut ſubjectum à quo ſuſtentantur. Quod

Declaratur ampliùs ex S. Epiphanio: ſic enim ſtatim proſequitur. *Igitur Filium affirmant, radii in morem emiſſum, omnia quæ ad Evangelii & humanæ ſalutis procurationem attinerent, in hoc Mundo præſtitiſſe, atque ita in cœlum rediiſſe, quemadmodum is, qui à ſole manavit radius, in eundem poſtea refunditur. Spiritum porrò ſanctum in hunc Orbem immitti, ac deinceps ſingillatimque in eos omnes illabi, qui eo munere digni ſunt; eundemque inſtaurare vitam, & animare fervore, ut ita dicam, vi quadam conſenſioneque Spiritus.* Teſte igitur Epiphanio, Sabelliani rationem Filii & Spiritus ſancti, ſeu id quo Patrem Filium & Spiritum eſſe dicebant, diſtinguebant realiter ab ipſo Patre, ſeu ab hypoſtaſi, quæ per ſe ipſam formaliter Pater eſt, ad quem proinde Patrem ſolum in Deo pertinet ſecundùm illos per ſe ſubſiſtere, reliquis, nempe ratione Filii & Spiritus ſancti, ſe habentibus per modum accidentium vel proprietatum, ipſi ut ſuſtentanti ſubjecto incumbentium. Quod

Confirmari poteſt ex Gregorio Neocæſarienſi in ſecunda fidei expoſitione, quam Gerardus Voſſius edidit, & in qua hæc leguntur: *Sabellium fugimus, qui dicit eundem eſſe Patrem, & Filium: Patrem quidem dicit eum qui loquitur; Filium verò Verbum in Patre manens, & tempore creationis patefactum, completis verò rebus in Deum remeans. Idem dicit de Spiritu ſancto.* Quamvis autem Bellarminus lib. de ſcript. Eccleſ. ad annum 233. dubitet, utrùm hæc expoſitio ſit Gregorii Neoc. & graves dubitandi rationes proferat, ſua tamen non caret auctoritate: eſt enim luculenti auctoris, & omninò videtur, ſaltem edita eſſe ante ſextum ſæculum contra Sabellianos, Arianos, Apollinariſtas, Macedonianos, & Neſtorianos.

Porrò ex S. Epiphanii verbis ſecundo loco laudatis, colligunt recentiores aliqui non aliam Sabellii, quàm Pauli Samoſateni de Incarnatione ſententiam fuiſſe, ſenſiſſeque Sabellium, non ipſam divinitatem hypoſtaticè unitam eſſe humanitati Chriſti, ſed ſolùm quandam divinitatis radiationem emiſſam eſſe in Chriſtum purum hominem; quam hæreſim inſtauravit aliquantò poſt, & pro viribus promovit Paulus Samoſatenus, in quo & proſcripta eſt & anathematizata ab Antiochena Synodo. Addunt prætereà, Sabellianos, retenta magiſtri ſui doctrina de ſingularitate perſonæ in Deo, repudiaſſe alterum ejus dogma de ſola divinitatis radiatione in Chriſtum emiſſa, tenuiſſeque ſubſtantialem divinitatis cum humanitate Chriſti unionem, & ſic dixiſſe Patrem incarnatum, paſſum, & mortuum eſſe, quia divinitatis totius ſubſtantiam & hypoſtaſis formam, Patrem eſſe poſt Sabellium volebant: unde dicti ſunt Patripaſſiani. Sed

Contra eſt: quia huic conjecturæ 1. adverſatur Epiphanius ipſe: non enim dicit: *Affirmat*, ſed *Affirmant*: unde totus hic locus tam Sabellianos ſpectat, quàm Sabellium. 2. Apertè contradicunt Philaſtrius in Catal. 3. Theodoret. lib. 2. hæreſ. fab. n. 10. Auguſtinus lib. de hæreſ. num. 41. & Marius Mercator diſſert. de 12. anathematiſmo Neſtoriano. Verba ejus retulimus in tract. de Trinit. diſp. 1. art. 1. pag. 5. Prætereà nullibi apud veteres legimus accuſatum eſſe Sabellium, quòd Chriſtum purum hominem diceret, ut aliquantò poſt dixit Paulus Samoſatenus, Sabellii dogma de Trinitate amplexus, & dixit, ut aliquid de ſuo adderet. Omninò igitur tenendum videtur, & Noetum, & Sabellium ſubſtantialem divinitatis cum humanitate Chriſti unionem admiſiſſe, & conſequenter ad ſuam de ſingularitate ſubſiſtentiæ in Deo hæreſim Patrem incarnatum profeſſos eſſe, adeòque cum ſuis dictos eſſe Patripaſſianos, ſive cum Noeto Sabellius Patrem paſſum eſſe, disertè aſſeruerit, ſive non.

§. II.

De Ario.

1. ARius non ſolùm erravit contra ſanctiſſimam Trinitatem, aſſerendo Verbum ſeu Filium eſſe creaturam Patris, & Spiritum ſanctum creaturam Filii, ſed etiam contra Incarnationis myſterium, docendo, Verbum non aſſumpſiſſe animam rationalem, ſed tantùm corpus humanum, cui ſeſe infuderit, ut illud ſe ipſo animaret: ita ut ſecundùm Arium, Verbum ipſum inſtar & loco animæ fuerit in Chriſto. Unde ſecundùm Arium, Chriſtus non fuit homo niſi ſpecie tenùs: verus enim homo eſſe non poteſt ſine anima rationali quæ hominis præcipua pars ſubſtantialis eſt.

Quòd autem hæc fuerit Arii doctrina, patet ex S. Athanaſio lib. de ſalutari adventu Chriſti adversùs Apollinarium, ubi ſic ait: *Arius porrò carnem ſolam ad occultationem Deitatis confitetur, & pro noſtro interiori homine, hoc eſt, anima, Verbum dicit carnem fuiſſe, paſſioniſque ſenſum, & ab inferis reſurrectionem divinitati audet aſcribere.* Et ex Theodoreto lib. 4. hæreſ. fab. num. 1. *Porrò autem*, inquit, *ipſam quoque Incarnationem mutilatam, & truncam efficiebat* (Arius) *ipſum enim corpus inanimum* (Verbum) *accepiſſe affirmabat. Divinitatem autem ea quæ ad animam pertinebant, exercuiſſe, ut ei etiam attribueret, qui ex corpore procedit conſenſum.* Idem eundem errorem etiam Eunomio disertè attribuit in epitome divinorum decretorum cap. 11. *Arius autem*, inquit, *& Eunomius eum quidem* (Filium) *corpus dicebant accepiſſe, ſed divinitatem uſum animæ exercuiſſe.*

2. Arianos magiſtrum ſuum etiam hac in parte ſecutos eſſe, conſtat ex Athanaſio lib. de Incarnat. Chriſti, ubi ſic loquitur: *Fruſtrà igitur Ariani cavillantur, qui carnem tantummodò ſtatuentes, ea quæ de paſſione intelliguntur, ad impaſſibilem Deitatem impiè referunt.* Ex Gregorio Nazianz. epiſtol. 1. ad Cledonium adversùs Apollinarem: *Si Chriſtus animatus non eſt*, inquit, *hoc ipſum quoque Ariani ajunt, ut paſſionem divinitati tribuant.* Ex Gregorio Nyſſ. orat. 1. contra Eunom. pag. 53. Ex Epiphanio hæreſ. 69. quæ Arianorum eſt num. 19. *Negant inſuper*, inquit, *illum* (Chriſtum) *humana anima præditum fuiſſe.* Et ex Auguſtino lib. de hæreſ. num. 49. ubi de Arianis ſic ait: *In eo autem quòd Chriſtum ſine anima,*

anima ſolam carnem ſuſcepiſſe arbitrantur, minus noti ſunt. Nec adverſus eos ab aliquo inveni de hac re aliquando fuiſſe certatum. Sed hoc verum eſſe & Epiphanius non tacuit, & ego ex eorum ſcriptis & collationibus certiſſimè comperi.

Porrò Arianorum dogma primarium & palmare, in quo proinde notiſſimi fuere, ut ibidem dicit Auguſtinus, fuit quòd *Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum* nollent *eſſe unius ejuſdemque naturæ atque ſubſtantiæ .... ſed eſſe Filium creaturam, Spiritum verò ſanctum creaturæ, hoc eſt, ab ipſo Filio creatum* vellent. Cujus erroris conſectarium quoddam fuit & velut appendicula error alius, quo voluerunt Verbum in utero Virginis aſſumpſiſſe corpus inanimum, in eoque animæ vices egiſſe. Et verò hoc voluerunt, ut ea quæ in Scriptura dicuntur de Chriſto ut homine, ipſimet Verbo ſecundùm ſe ſumpto attribuere poſſent, & ſic poſſent elevare divinitatem Verbi, eamque minorem divinitate Patris oſtendere, ac proinde Verbum eo tantùm ſenſu Deum dici poſſe, quòd ſit creaturarum omnium præſtantiſſima, eſſeque naturæ & eſſentiæ à natura & eſſentia Patris planè diverſæ.

Obſervat hoc Epiphanius hæreſ. 69. num. 19. pag. 743. ubi ſic loquitur de Arianis: *Negant inſuper humana illum anima præditum fuiſſe, quod certè conſilio ita præſtruunt, ut veram ex Maria Virgine carnem, reliquaque quæ ſunt hominis propria, illum accepiſſe fateantur, ſi unam animam excipias: nimirum ut cùm famem, aut ſitim, aut labores, itinera, ſudorem, ſomnium, indignationem audieris, ac dixeris, propter humanam quam aſſumpſerat naturam opus illis habuiſſe, ſtatim objicere poſſint, per ſeſe hæc præſtare carnem, niſi anima prædita ſit, non poſſe. Et quidem verò hoc ab illis dicitur. Quid eſt igitur, inquiunt, aliud, quàm quod his omnibus illius divinitas indigebat? Ut cùm indigere divinitatem ipſius dixerint, velut peregrinum eundem pronuncient, & à Patris eſſentia ac natura prorſus alienum.* Idem notat Gregorius Nyſſenus orat. 1. contra Eunomium pag. 55.

Cùm igitur Arius cum ſuis contra ſanctiſſimam Trinitatem fureret præcipuè, præcipuè oppugnando Verbi divinitatem, qui contra Arianos ſcripſerunt Doctores orthodoxi, toti ferè verſati ſunt in aſſerenda divinitate Verbi: ſicut & in id unum intenſa fuit Nicæna Synodus. Unde nihil ab ea de Spiritus ſancti divinitate, nihil de anima Chriſti definitum eſt: ſatis enim ei fuit, Verbi conſubſtantialitatem vindicaſſe, cùm ad id unum conveniſſet. Sic poſteà quamvis Neſtorius erraret non ſolùm circa Incarnationem, ſed etiam circa Spiritus ſancti proceſſionem, negando eum à Filio procedere, prioris erroris, diſſimulato altero, proſcriptione contenta fuit Synodus Epheſina; cùm ad hoc tantùm convocata eſſet, ut catholicam de unione Verbi cum natura humana ab eo aſſumpta doctrinam declararet.

ARTICULUS IV.

De Apollinariſtis.

§. I.

Socrat. l. 2. hiſt. c. 46. — DUo fuere Apollinares, pater ſcilicet & filius. Primus Alexandria oriundus, profeſſione grammaticus, cùm Beriti primùm docuiſſet, Laodiceam commigravit, ubi duxit uxorem, & ex ea ſuſcepit filium, quem cognominavit Apollinarem. Hic cùm in adoleſcentia humanioribus litteris operam impigrè dediſſet, Laodiceæ rhetoricam docuit, patre ibidem docente grammaticam. Unà autem cum illis eodem tempore floruit Epiphanius Sophiſta gentilis, cui arctiſſimo amicitiæ vinculo conjuncti, ut ab ejus conſuetudine abſtinerent, Theodoto Laodiceno Sozom. l. 6. hiſt. c. 25. — Epiſcopo illos admonenti parere neglexerunt. Quare cùm aliquando Epiphanio hymnum in Bacchi laudem publicè recitanti adfuiſſent ambo, Theodotus graviter hac de re commotus, utrumque publicè convictum ab Eccleſia ejecit: erant enim ambo tunc temporis clerici, pater quidem presbyter, filius verò lector. Sed aliquantò poſt, acta pœnitentia, iterùm à Theodoto ſuſcepti ſunt, & in gradum ſuum reſtituti.

Addit Sozomenus, illos poſteà à Georgio Theodoti ſucceſſore denuò Eccleſia pulſos fuiſſe, eò quòd Athanaſium, mortuo Conſtantio, Alexandriam redeuntem, & Laodicea tranſeuntem adiiſſent, & cum eo communicaſſent, & hoc faciendo, ut putabat Georgius *Omouſianis* inſenſus, contra regulas legeſque ab Epiſcopis latas peccaſſent. — Ibid. — Scribit verò Socrates eos non à Theodoto, quem vult tantùm illis Epiphanii conſortio interdixiſſe, ſed à Georgio communione mulctatos eſſe propter Epiphanii conſuetudinem, in quam ita ſeſe immerſerant, ut ab ea avelli nequiverint. — Lib. 2. hiſt. cap. 46. — Quod factum iniquiſſimè tulit Apollinaris filius, indeque occaſionem, ſophiſtica dicendi facultate fretus, ſumpſit fabricandi novam hæreſim illam, quæ ab eo nomen accepit. Imò dixerunt aliqui, teſte eodem Socrate, Apollinarem ex Georgii circa fidem inconſtantia, cùm filium Patri modò ſimilem, modò diſſimilem diceret, ſumpſiſſe occaſionem ab eo diſcedendi, nova dogmata comminiſcendi, & inducendi novam quandam religionis ſpeciem. — Ibid.

§. II.

Quantæ Apollinaris filius, de quo ſolo deinceps mentio fiet, antequam in hæreſim laberetur, apud Catholicos ob doctrinam, pietatem ac virtutes, exiſtimationis fuerit, teſtatur æqualis illius Epiphanius in hæreſ. 77. quæ eſt Dimoeritarum ſeu Apollinariſtarum, & in qua ſic ait num. 2. *Egregius ille ac venerabilis ſenex, quem nos, & beatæ memoriæ Papa Athanaſius, imò verè Catholici omnes unicè dileximus, Apollinaris Laodicenus hujus dogmatis auctor, ac propagator, &c.* Et num. 24. *Non mediocrem litterarum ſcientiam fuerat ille* (Apollinaris) *conſecutus, cùm & humanioribus græciſque diſciplinis eſſet excultus, & dialecticam, ac ſophiſticam artem imprimis calleret; eſſet idem porrò præcipua in omni vita gravitate præditus: imò verè & orthodoxis omnibus, antequam iſtiuſmodi dogma proponeret, longè chariſſimus. Quin etiam & exilium ſuſtinuit, quòd Arianis aſſentiri nollet.* Quanta autem volumina conſcripſerit, conjicere fas eſt ex S. Baſilio epiſtol. 74. *Alter ex illis*, inquit, *de quibus vos admonemus, eſt Apollinarius, haud parum & ipſe Eccleſias contriſtans: facilitati namque ſcribendi, quæ per occaſionem ad quoſvis irrepſit conjunctam habens ſufficientem linguæ facultatem, orbem libris ſuis replevit.* Idem Hieronymus expreſsè ſignificat.

§. III.

Apollinarium Laodiceæ Epiſcopum fuiſſe, disertè aſſerit Hieronymus in Catal. Scriptorum Eccleſiaſticorum in Apollinarium: *Apollinarius*, inquit, *Laodicenus Syriæ Epiſcopus, patre presbytero, magis grammaticis in adoleſcentia operam dedit: & poſtea in ſanctas Scripturas innumerabilia ſcribens volumina, ſub Theodoſio Imperatore obiit.* Cum Hieronymo citantur etiam Ruffinus lib. 1. hiſt. cap. 20. & Liberatus in breviario cap. 3. Prætereà infra ſynodicam epiſtolam ab Alexandrina Synodo ad Antiochenos ſcriptam anno 362. quæ extat inter S. Athanaſii opera, legitur: *Aderant* (Alexandrinæ Synodo) *aliquot monachi Epiſcopi Apollinaris, in hoc ipſum miſſi.*

Theodoretus Apollinarem facit Antiochenum Epiſcopum eo tempore, quo duo jam erant Antiochiæ orthodoxorum Epiſcopi, Meletius ſcil. & Paulinus: — Lib. 5. hiſt. eccl. c. 3. — *Duas*, inquit, *in partes diviſi erant apoſtolicæ doctrinæ propugnatores. Et alii quidem, ſtatim poſt inſidias in magnum Euſtathium ſtructas, & arianam perfidiam deteſtati, & ſeorſum conventus agentes, Paulinum Antiſtitem habebant. Alii verò qui poſt ordinationem Euzoii, unà cum præſtantiſſimo Meletio ſeſe ab impiis ſecreverant ... ſapientiſſimo Doctore Meletio regebantur.*

tur. Præter hæc Apollinaris Laodicenus tertiæ quoque factioni ſe ipſum auctorem præbuit, qui aſſumpta pietatis perſona, cùm Apoſtolicam doctrinam viſus eſſet defendere, paulo poſt manifeſtus hoſtis apparuit.

Narrat idem Auctor, coram Sapore militum magiſtro, quem mortuo Valente, Grattianus Antiochiam ad conciliandam Eccleſiæ pacem miſerat, à Flaviano presbytero Meletii, cui aliquantò pòſt in Epiſcopatu ſucceſſit, Apollinarem in hunc modum objurgatum fuiſſe: *Miror te, ò amice! tam impudenter repugnare veritati; idque cùm probè ſcias, Damaſum* (quocum te communicare gloriaris) *aſſerere perfectum hominem à Deo Verbo aſſumptum eſſe. Tu verò contrarium affirmare non ceſſas. Mentem enim noſtram à ſalute excludis. Quòd ſi falſa ſunt, quæ tibi objicimus, nunc ſaltem renuncia novitati, quam excogitaſti, & Damaſi doctrinam amplectere, ac tum demum ſacras ædes obtine:* ſilentioque ſuo convictum, Eccleſiarum adminiſtratione juſſu magiſtri militum excidiſſe, deinceps novam, quam excogitarat, doctrinam palam prædicaſſe, & hæreſcos auctorem ſe profeſſum eſſe, atque Laodiceam receſſiſſe, ordinato priùs factionis ſuæ Epiſcopo Vitali, qui à Meletio ad eum defecerat, ut narrat Sozomanus, lib. 6. hiſt. cap. 25. eò quòd à Flaviano deſpectus fuiſſet, atque prohibitus ne Epiſcopum ſolito more inviſeret.

Multa in hac Theodoreti narratione videntur parùm accurata, & illud quod dicit, Apollinarem hæreſim ſuam palàm profeſſum tunc primùm, cùm à Sapore deturbatus eſt, adeòque nonniſi poſt Valentis Imperatoris obitum, falſum eſſe convincitur tum ex tractatibus, quos adversùs Apollinarem conſcripſit Athanaſius, quem, Valente ſuperſtite, vita defunctum eſſe ſcribit Hieronymus in Catal. ſcript. Eccleſ. & ex epiſtola 74. S. Baſilii ad Occidentales Epiſcopos, ſcripta uno tantùm vel altero poſt Lampſacenam Synodum anno, adeòque multis annis ante mortem Valentis, in qua epiſtola Baſilius ſcribit ab Apollinari haud parùm contriſtari Eccleſias. Hic itaque fides videtur potiùs habenda Hieronymo aſſerenti Apollinarem fuiſſe Laodiceæ Epiſcopum, ſi tamen reverà Epiſcopus fuit.

Dico, ſi tamen, &c. Nam de hoc dubitandi rationes non deſunt. Liberati enim & Ruffini teſtimonium nihil aut parum ponderis addit teſtimonio Hieronymi. Socrates & Sozomenus Apollinarem faciunt lectorem tantùm. Illius honorificam mentionem non ſemel faciens Epiphanius, nequidem innuit eum fuiſſe Epiſcopum. Præterea contra id quod ex ſynodica Alexandrini Concilii epiſtola relatum eſt, omninò videtur Apollinarem tunc Epiſcopum non fuiſſe: nam ſi tunc fuit Epiſcopus, vel fuit Antiochiæ, vel Laodiceæ. Neutrum dici poteſt.

Socr. lib. 2. hiſt. c. 44. Soz. lib. 5. cap. 13. Theod. l. 3. hiſt. eccl. c. 4.

Non primum: nam tunc temporis Antiochiæ duæ tantùm erant orthodoxorum factiones, quarum prima, quæ Euſtathianorum erat, regebatur à Paulino presbytero; altera verò eorum, qui ab Ariana perfidia ad orthodoxam fidem redierant, adhærebat Meletio Epiſcopo, quem Conſtantius, ab Arianis contra eum commotus, exulare juſſerat. Non ſecundum: nam tunc temporis vel adhuc ſuperſtes erat Georgius, qui Eccleſia pepulerat utrumque Apollinarem, vel ei demortuo jam ſucceſſerat Pelagius quidam, qui anno 364. interfuit Antiochenæ Synodo, in qua præſidente & procurante Meletio, fides Nycæna confirmata fuit, & recepta ab Acacianis Epiſcopis, qui ea de re Joviano Imperatori obtulerunt libellum, cui Pelagius ille ſubſcripſiſſe invenitur.

Soz. lib. 6. hiſt. cap. 4. Socr. lib. 3. hiſt. c. 25.

At inquies. Anno 362. Apollinaris miſit legatos, monachos ſcilicet aliquot, ad Synodum, quam Athanaſius, redux ab exilio, convocarat, inito priùs ea de re conſilio cum Euſebio Vercellenſi, & celebratarum erat Alexandriæ. Quin imò & cum Epiſcopis legati illi ſynodicæ epiſtolæ ſubſcripſerunt. Sic enim legitur in calce hujus epiſtolæ: *Ego Athanaſius cæterique Epiſcopi, in hoc conventu præſentes, epiſtolæ ſubſcripſimus, idemque ab illis factum eſt, qui huc legati venerant, inter quos à Lucifero Sardiniæ inſulæ Epiſcopo* (qui recta ab exilio Antiochiam conciliandorum animorum gratia venerat) *diaconi duo, Herennius, & Agapetus; à Paulino verò Maximus, & Calemerus, qui & ipſi diaconi ſunt. Aderant & aliquot monachi Epiſcopi Apollinaris in hoc ipſum miſſi.* Apollinaris igitur tunc temporis erat jam Epiſcopus. Sed

Apud Ath.

Non urget hæc inſtantia: nam Paulinus Antiochenus non Epiſcopus, ſed presbyter tantùm erat, cùm legatos ſuos miſit ad Synodum Alexandrinam: cùm enim hæc Synodus ageretur, & jam adeſſent legati Paulini, Lucifer illum ordinavit Epiſcopum, quod factum non recivit Euſebius, niſi poſtquam, ſoluta Synodo, Alexandria profectus venit Antiochiam. Quidni ergo dici poſſit hic textus, *Aderant aliquot monachi Epiſcopi Apollinaris, &c.* mendoſus eſſe, & legatos ſuos non Apollinaris ille, de quo hic agitur, nempe filius, quem tunc nonniſi lectorem fuiſſe, omninò veriſimile eſt, ſed alter, nempe pater, qui presbyter erat, & jam cum filio errores ſuos ſpargere cœperat, adeòque jam proculdubio malè audiebat apud orthodoxos, legatos, inquam, ſuos ad Alexandrinam Synodum miſiſſe, & per illos, ne ipſe nominatim damnaretur, ſubſcripſiſſe ſynodali epiſtolæ, in qua error ejus palmaris damnabatur? Socr. lib. 3. cap. 9.

§. IV.

Circa diſpenſationem Incarnationis in varios & graves errores prolapſus eſt Apollinaris. Initio etenim cum Arianis docuit Verbum aſſumpſiſſe corpus inanimum, & Verbum ipſum in Chriſti corpore fuiſſe loco animæ. Sed aliquantò pòſt quaſi pœnitentia ductus, vel potiùs orthodoxorum argumentis fractus, ſeſe ſecrevit ab Arianis, aſſerendo Verbum quidem aſſumpſiſſe corpus & animam, ſed ſine mente, quam Græci *νοῦν* vocant, ipſumque Verbum in Chriſto mentis humanæ vices agere; vel, quod idem eſt, aſſerendo Verbum aſſumpſiſſe corpus & animam ſenſitivam, at non aſſumpſiſſe rationalem, & Verbum ipſum in Chriſto vices agere animæ rationalis.

Teſtem habemus S. Auguſtinum lib. de hær. n. 55. *Apollinariſtas*, inquit, *Apollinaris inſtituit, qui de anima Chriſti à catholica diſſenſerunt, dicentes ſicut Ariani, Deum Chriſtum carnem ſine anima ſuſcepiſſe; in quæſtione teſtimoniis evangelicis victi, mentem, qua rationalis eſt anima hominis, non fuiſſe in anima Chriſti, ſed pro hac ipſum Verbum in ea fuiſſe dixerunt.* Et Socratem lib. 2. hiſt. c. 46. ubi loquens de duobus Apollinaribus, ſic ait: *Et initio quidem dicebant, hominem abſque anima à Deo Verbo aſſumptum eſſe in diſpenſatione incarnationis, poſtea verò tanquam pœnitentia ducti, ac priſtinum emendantes errorem, adjecerunt animam quidem aſſumptam eſſe, ſed quæ mentem non haberet: Deum autem Verbum mentis loco eſſe in homine aſſumpto.*

Apollinaris igitur cum Platonicis ex tribus partibus ſubſtantialibus, realiter inter ſe diſtinctis, corpore ſcil. anima ſenſitiva, qualis eſt in brutis, & anima rationali ſeu mente, hominem conſtituebat, & Verbum Deum aſſerebat, ſolis duabus prioribus in incarnatione ſuſceptis, tertiæ locum ſuppleviſſe, adeòque in ſuſcepto corpore fuiſſe inſtar animæ rationalis.

Hunc Apollinaris errorem ſic exponit Gregor. Nazianzenus in ſua ad Nectarium Conſtantinopolitanum epiſtola: *Hominem illum* (Chriſtum) *cœlitùs venientem mentis expertem eſſe aſſerit: divinitatem unigeniti naturam mentis explentem, tertiam humanæ coagmentationis partem extitiſſe: quòd nimirùm anima* (ſenſitiva) *& corpus juxta humanitatem in eo ſint, mens autem minimè: verùm ejus locum Verbi divinitas ſuppleat.* Et Theodoretus lib. 4. hær. fab. cap. 11. *Dixit autem incarnatum eſſe Deum Verbum, corpore & anima ſuſcepta, non ea quæ eſt ratione prædita, ſed quæ eſt expers rationis, quam naturalem ſeu vitalem nonnulli nominant. Cùm autem diceret mentem aliud eſſe quàm animam, non dicebat eam* (mentem) *eſſe aſſumptam* (aſſumpta anima, quia ut ſacrarum Scripturarum teſtimonium eluderet, nomine animæ ſignificari

ficari

ficari volebat id ſolum, quod in homine principium eſt operationum ſenſitivarum) *ſed divinam ſuffeciſſe naturam ad uſum mentis implendum*. Unde in Apollinarem, & ejus ſummiſtas ſic invehitur Athanaſius in lib. de Incarn. *Quorſum igitur tanta contentio novarum inventionum, ut humano ingenio, ea quæ ſunt ſupra humanum ingenium, definiatis, dicentes, pro interiore in nobis homine* (qui in anima rationali conſiſtit) *mentem ſupercœleſtem in Chriſto fuiſſe?*

Huic perverſo dogmati adjecit portentoſius aliud, Verbum ſcilicet, nihil accepiſſe ex Maria Virgine; modò aſſerendo Verbi divinitatem ex parte in carnem converſam eſſe, ut teſtatur Auguſtinus lib. de hær. num. 55. ubi ait: *Dei ipſa vero ejus* (Chriſti) *carne ſic à recta fide diſſenſiſſe perhibentur, ut dicerent carnem illam & Verbum unius ejuſdemque ſubſtantiæ, contentioſiſſimè aſſeverantes Verbum carnem factum, hoc eſt, Verbi aliquid in carnem fuiſſe converſum atque mutatum*: modò verò dicendo Verbum in terras è cœlo ſecum devexiſſe carnem ſuam, eamque à principio habuiſſe, ut teſtatur Gregorius Nazianzenus in ſua ad Nectarium epiſtola: *Affirmat* (Apollinaris in quodam ſuo libello) *nequaquam adventitiam eſſe carnem illam ob naturæ noſtræ transformationem ab unigenito filio ſecundùm diſpenſationem aſſumptam: verùm carnalem illam naturam in filio jam inde à principio fuiſſe ..... tanquam priùs etiam quàm ipſe deſcendiſſet, filius hominis eſſet, ac deſcendens carnem ſuam ſecum advexerit, quam in cœlis habebat, ante-ſæcularem quandam videlicet, eſſentiæque ſuæ inſitam.*

Ex hac doctrina impia non minùs impiè inferebat Apollinaris ipſe, non ſolùm carnem Chriſti Verbo, imò & toti Trinitati conſubſtantialem eſſe, ſed etiam Verbi divinitatem circumciſam, cruci affixam, paſſam, mortuam, & poſt triduum à Patre ſuſcitatam fuiſſe. Conſtans hæc partim ex Athanaſio, & partim ex Gregorio Nazianzeno, qui Apollinaris commentarios præ manibus habebant.

Sic autem loquitur Athanaſius in ſua ad Epictetum epiſtola: *Quinam inferi illud eructarunt, conſubſtantiale divinitati Verbi corpus illud eſſe, quod à Maria genitum eſt? Aut Verbum ipſum in carnem, oſſa, capillos, ac totum denique corpus eſſe converſum, & à ſuapte natura mutatum? Quis omninò de Chriſtianis audiit, Filium Dei ſpecie, ac fictione ſola, corpus, non natura geſſiſſe? Quis tam impius fuit, ut ipſammet ejus divinitatem circumciſam eſſe, atque imperfectam è perfecta redditam fuiſſe ſentiret, ac diceret? Item illud ipſum quod in ligno ſuffixum eſt, non corpus extitiſſe* (verum ſcilicet, & noſtro conſubſtantiale) *ſed ſubſtantiam ipſam naturæ totius opificem? Quis cùm iſtud audiat, non è Maria, ſed ex propria ſubſtantia Dei Verbum obnoxium paſſioni ſibi corpus effinxiſſe, Chriſtianum, qui hæc dixerit, arbitretur? Quis execrandæ illius impietatis auctor eſt, ut ...... qui ita ſentiunt, carnem illam, quam Salvator è Maria Virgine ſuſcepit, ex ipſa ſubſtantia Trinitatis eſſe fateantur?*

Gregorius verò in epiſtola ad Nectarium ſcripta, poſt verba à nobis laudata ſic proſequitur: *Nec hoc adhuc grave eſt; ſed quod omnium indigniſſimum, atque atrociſſimum, ipſum unigenitum Deum omnium judicem, vitæ auctorem, mortis extinctorem, mortalem eſſe docet, ac probare nititur, propriaque ſua divinitate paſſum eſſe, atque in triduana illa corporis morte, divinitatem quoque ſimul cum corpore mortuam fuiſſe, ſicque rurſus Patris opera à morte ad vitam revocatam.*

Teſtem etiam appellare poſſumus Ambroſium lib. de Incarnatione cap. 6. ubi poſtquam eadem, quæ Athanaſius & Gregorius, de Apollinariſtis retulit, ſic pergit: *Horum omnium auctores ſunt, qui divinitatem & carnem Domini unius naturæ fuiſſe dixerunt. Legi enim, quod non crederem niſi ipſe legiſſem; legi in cujuſdam* (Apollinaris proculdubio) *libris ſic poſitum, & organum & eum à quo movebatur organum, unius in Chriſto fuiſſe naturæ*, Quibus paucis verbis omnes adversùs Deum Verbum incarnatum Apollinaris blaſphemiæ comprehenduntur.

Non omittam quod hic de Apollinari, tacito tamen ejus nomine, obſervat Ambroſius, eum ſcilicet in ſcriptis ſuis paſſim ſeſe, ut acerrimum venditaſſe defenſorem Nicænæ fidei, cùm tamen ad eam evertendam nihil non moliretur. Hoc quippe ingenium eſt hæreticorum, eaque impudentia, ut orthodoxos ſe naviter mentiantur, & ardentem præ ſe ferant zelum catholicæ veritatis, cùm in ea corrumpenda reverà toti ſunt. Verba Ambroſii ſunt: *Et hic mihi frequenter Nicæni Concilii tractatum ſe tenere commemorat. Sed in illo tractatu Patres noſtri, non carnem, ſed Dei Verbum unius ſubſtantiæ cum Patre eſſe dixerunt, & .... carnem ex Virgine eſſe confeſſi ſunt. Quomodo igitur Nicæni Concilii nomen obtenditur, & nova inducuntur, quæ nunquam noſtri ſenſere majores?*

Sicut Apollinaris Monophytarum ſeu Eutychianorum hæreſi præluſit, aſſerendo Verbi divinitatem in carnem ex parte converſam fuiſſe; ita, & præluſit hæreſi Neſtorianorum, negando unionem hypoſtaticam. Aliquando enim ſcripſit, in nudum hominem ex virgine natum deſcendiſſe Verbum, in eoque per gratiam ſuam operatum eſſe, ſicut antea operatus fuerat in Prophetis. Unde conſequenter dixit aliquando, duos eſſe filios, unum ex Deo Patre ab æterno, alterum ex matre virgine in tempore natum; non filium Dei, ſed filium hominis cruci pro nobis affixum, & ita crucifixum non eſſe adorandum; Chriſtum Filium Dei fuiſſe adoptivum tantùm, &c.

Colligitur. 1. Ex Athanaſio in epiſtola quam adversùs Apollinarem ſcripſit ad Epictetum, & in qua ſic ait: *Quinam porrò tanta temeritate & audacia fuerunt, ut Chriſtum illum aſſererent, qui in carne paſſus, & in crucem actus eſt, non eſſe Dominum ac Salvatorem, & Deum, Patriſque Filium? Quonam pacto Chriſtianos appellari ſe volunt, qui in ſanctum* (& nudum) *hominem, perinde ut aliquem de Prophetarum numero, delapſum eſſe Verbum, non ipſummet hominem factum eſſe profitentur, cùm ex Maria corpus induiſſet; ſed alterum eſſe Chriſtum, alterum Dei Filium, qui ante Mariam & ante ſæcula omnia Filius ex Patre prodierit?*

2. Ex Gregorio Nazianz. qui in prima ad Cledonium presbyterum epiſtola hos contra Apollinarem ponit anathematiſmos: *Si quis duos filios, alterum ex Deo & Patre, alterum ex matre, non autem unum atque eundem induxerit, &c. ſi quis divinitatem in eo velut in Propheta per gratiam operatam fuiſſe, ac non ſecundum eſſentiam connexam fuiſſe atque connecti dixerit, &c. ſi quis cruci affixum non adoret, &c. ſi quis eum ex operibus perfectionem aſſecutum fuiſſe, aut poſt baptiſmum vel reſurrectionem à mortuis, in filium adoptatum fuiſſe dixerit ...... anathema ſit.*

Quòd autem in errores hujuſmodi è diametro ſibi invicem oppoſitos prolapſus ſit Apollinaris, mirum videri non debet; cùm rhetor & ſophiſta magis, quàm Theologus, innumerabiles penè libros de rebus ad Theologiam pertinentibus, conſcribere veritus ſit: *Contempto*, ut cum Baſilio loquar, *Eccleſiaſte, qui cavendum eſſe dicit, ne multi fiant libri. In multitudine autem certum eſt, quod multa delinquantur. Nam quomodo poteſt in multiloquio vitari peccatum?* Epiſt. 74.

Non ſolùm circa Verbi Incarnationem, ſed etiam circa alia erraſſe invenitur Apollinaris. Nam animam hominis eſſe ex traduce, hoc eſt, ſicut corpora ex corporibus, ita animas ex animabus generari docuit, ut teſtatur Sanctus Hieronymus in ſua ad Marcellinum epiſtola, quæ eſt inter Auguſtinianas 27. Item Millenariorum dogma inſtauravit, ut patet ex ſecunda ad Cledonium epiſtola Gregorii Nazianzeni, qui in prima Apollinarem etiam reum poſtulat violatæ SS. Trinitatis: *Illud ſcire neceſſe eſt*, inquit,

inquit, *Apollinarium, quamvis divinitatis nomen Spiritui ſancto dederit, vim tamen divinitatis minimè retinuiſſe; etenim ex magno & majori & maximo, hoc eſt, ex Spiritu ſancto, & Filio, & Patre, tanquam ex ſplendore & radio & ſole trinitatem conſtituere, quod quidem in illius libris diſertis verbis ſcriptum eſt, divinitatis ſcala eſt, non in cœlum ſubvehens, ſed è cœlo dejiciens.* At facilè excuſari poſſe videtur Apollinaris, ſi dicatur ſenſiſſe Patrem Filio, & Filium Spiritu ſancto majorem eſſe, non ſubſtantia & deitate, ſed ſola origine, ſeu fœcunditate, vi cujus Filius à Patre, & Spiritus ſanctus à Patre & Filio procedit. Quod multi quoque ſenſerunt orthodoxi.

§. V.

Primarios inter Apollinaris diſcipulos locum tenuere Timotheus quidam, & Vitalis. Timotheum illum unà cum Apollinari nominatim damnavit Damaſus in Synodo Romana. Quantam autem Orientali Eccleſiæ perniciem intulerit, colligi poteſt ex eo quòd Orientales Epiſcopi orthodoxi contra illum ſcripſerint ad Damaſum, enixè rogantes ut hominem anathemate comprimeret, ut conſtat ex Damaſi ad eoſdem epiſtola, quæ extat in tomo 2. CC. pag. 866. & in qua ſic eos alloquitur: *Sciatis velim, fratres, nos Timotheum illum prophanum Apollinaris heretici diſcipulum, cum impio ſuo dogmate jam pridem abdicaſſe.* Et inferiùs: *Itaque quid eſt, cur abdicationem Timothei à me rurſus requiratis, qui etiam hic judicio Sedis Apoſtolicæ, Petro quoque Alexandriæ Epiſcopo præſente, abdicatus eſt unà cum magiſtro ſuo Apollinare?* Ex quibus verbis ſatis liquet Orientales Epiſcopos contra Timotheum illum velut gravem aliquam Orientalis Eccleſiæ peſtem inſtantiſſimè ſcripſiſſe ad Romanum Pontificem.

Lib. 6 hiſt. eccl. c. 25. De Vitali hæc ſcribit Sozomenus: *In ſtabilienda hæreſi* (Apollinarem) *adjuvit Vitalis, presbyter Antiochenus ex Meletii clero: vir præ cæteris ob vitæ, ac diſciplinæ ſeveritatem illuſtris, & in regendis iis, quibus præerat, ſedulus, eaque de cauſa plebi venerabilis. Verum paulo poſt, cum ſe à communione Meletii abjunxiſſet, Apollinari adhæſit: iiſque qui Antiochia eandem opinionem ſectabantur, præfuit* (poſtquam ſcil. Apollinaris opera ordinatus eſt Epiſcopus, ut Theodoretus narrat) *ob vitæ ſuæ ſanctimoniam haud paucos auditores habens, qui ab ipſo cognomentum ſortiti, Vitaliani etiamnum ab Antiochenſibus appellantur. Huc autem prolapſus eſſe dicitur ex offenſione animi, eò quod deſpectus fuiſſet à Flaviano tunc compresbytero, poſteà verè Antiochenſis Eccleſiæ Epiſcopo: à quo prohibitus fuerat, ne Epiſcopum more ſolito videret.*

Vitalem magnis etiam laudibus proſequitur Theodoretus lib. 5. hiſt. Eccleſ. cap 4. ubi eum vocat: *Virum eximia quadam virtute & ſanctitate præditum, & in apoſtolica doctrina à puero educatum.* Sozomeno & Theodoreto conſonat S. Epiphanius in hæreſ. 77. ubi ſic loquitur: *Cum eſſemus Antiochiæ, in primarios illorum* (Apollinariſtarum) *incidimus, inter quos erat Vitalis Epiſcopus, homo vita, moribus, & inſtituto religioſiſſimus.* Vitalis igitur, quandiu catholicæ veritati adhæſit, vera ſanctitate præditus, etiam poſtquam hæretica labe corruptus eſt, veræ ſanctitatis ſpeciem retinuit, & plurimos proculdubio hac ſanctimoniæ larva deluſit, & imprudentes in eandem ſecum foveam præcipitavit.

Narrat loco citato Epiphanius, ſe, cùm Antiochiam veniſſet, Vitalem, & Paulinum Epiſcopum, quem religioſum vocat & egregium virum, inter ſe diſſidentes reperiſſe, Vitale Paulino, quòd unicam in Deo perſonam diceret, & Paulino Vitali, quòd Chriſtum eſſe perfectum hominem negaret, objicienta; ſeſe à Paulini communione abſtinuiſſe, donec omni hæreſeos ſuſpicione liberaretur, oblata fidei formula, quam antea ſubſcripſerat præſente Athanaſio (ſubſcripſiſſe autem facilè credimus anno 363. quo tempore Athanaſius à Joviano Imperatore Antiochiam accerſitus, ibi aliquandiu commoratus eſt) ſecundùm hæc Vitalem à ſe interrogatum, reſpondiſſe primum, Chriſtum hominem eſſe perfectum; Verbum Dei Filium propriè carnem de Maria Virgine accepiſſe; nec ſolùm carnem ſuſcepiſſe, ſed etiam animam (ſenſitivam ſubintelligebat, non rationalem) at cùm ab eo demùm quæſitum eſſet, mentemne Chriſtus Dominus acceperit, ſine ulla cunctatione negaſſe, dixiſſeque, *eatenus perfectum hominem fuiſſe, ſi divinitatem illi loco mentis adſcribamus, & carnem atque animam* (ſenſitivam) *adjungamus; ſic ut perfectus homo ex carne, anima* (ſenſitiva,) *divinitate, quæ ſit mentis inſtar, exiſtat.*

Vides qualem vafer hæreticus externo illo gravitatis, temperantiæ, pietatis, aliarumque virtutum, & ſeverioris diſciplinæ cultu tegeret ſycophantiam, qua aliquandiu ludificatus eſt etiam oculatiſſimos, ut Gregorium Nazianzenum, qui in ſecunda ſua ad Cledonium epiſtola ſcribit, ſe aliquando: *Vitalis verba in commodiorem, magiſque piam ſententiam accepiſſe, ita ſuadente voluntate;* atque ita verborum ejus ambiguitate deceptus, hominem hæreticum pro orthodoxo aliquandiu habuit. Et Damaſum Pontificem; cùm enim apud Damaſum hæreſeos poſtulatus fuiſſet, ab eoque ad reddendam fidei ſuæ rationem evocatus, Romam veniſſet, ita ſimulavit hominem catholicum, fideique profeſſionem tam affabrè concinnatam obtulit Pontifici, ut latentem ſub verbis hæreſim non adverterit Pontifex, & libellum ſibi oblatum in catholico ſenſu interpretatus ſit.

Quare Vitalis hac vice à Damaſo damnatus non eſt, ſed nec innocens & orthodoxus declaratus: Pontifex enim ſolitas hæreticorum fraudes veritus, cauſam Vitalis recognoſcendam delegavit Paulino Antiocheno, ſcripta ad eum epiſtola, in qua anathema dicebat aſſerenti: *Verbum pro humano ſenſu in Domini carne verſatum;* ea tamen lege, ut Vitalem cum ſuis ſine cunctatione in communionem reciperet, ſi modò fidem Nicænam & præfatam epiſtolam ſubſcriberent, quod inter alios Vitalis ipſe præſtitit, non ſincerè, ſed fraudulenter, & cum mentali interpretatione hæretica, intelligendo ſcilicet Chriſtum perfectum hominem exiſtere, non ex corpore humano & anima rationali, ſed ex corpore humano, anima ſenſitiva, & divinitate, quæ inſtar mentis eſſet; quod tandem animadverſum eſt ab orthodoxis, & ſignificatum Damaſo, qui cognita hominis improbitate, illum diris devovit, & fidei profeſſionem, quam Romæ obtulerit.

Conſtant hæc partim ex Damaſi ad Paulinum Antiochenum epiſtola, quæ extat tom. 2. Conc. pag. 864. Epiſt. 2. ad Cledon.
& 65. partim ex Gregorio Nazianz. cujus hæc ſunt verba: *Damaſus quoque ipſe cum poſteà rectiùs edoctus fuiſſet, ſimulque in priſtinis eos expoſitionibus perſtare audiſſet, eos* (hoc eſt, Vitalem, & qui cum eo erant) *ab Eccleſia proſcripſit, fideique libellum cum anathematiſmo delevit ...... fraudem eam, in quam inciderat* (malis artibus Vitalis hæretici) *permoleſtè ferens.*

§. VI.

Non ab una Synodo Apollinariſtarum circa Incarnationem errores proſcripti fuere. Primùm itaque Apollinariſtarum hæreſim damnavit Synodus Alexandrina anno 362. celebrata, in qua ipſimet, qui aderant, Apollinariſtæ, ne damnarentur, dogma ſuum damnarunt. Nam ut in ſynodica ad Antiochenſes epiſtola refertur, cùm interrogati fuiſſent, confeſſi ſunt, *quod* Ap. Athan.
non corpus inanimatum, aut cogitationis, vel mentis expers Salvator habuerit: non enim poſſibile erat, ut Domino propter nos homine facto, corpus ejus ſine mente exiſteret, non enim corpori dumtaxat, ſed & anima quoque noſtra per ipſum Verbum ſalus eſt conciliata.

Præthereà, quæ fuerit hujus Synodi circa Apollinaris doctrinam ſententia, habemus ex Euſebii Vercellenſis, qui aderat, ſubſcriptione: in hunc enim modum ſubſcripſit ſynodicæ epiſtolæ: *Ego Euſebius Epi-* Ap. Athan.
ſcopus, ſecundum exactam veſtram utriuſque partis confeſſionem .... etiam in Incarnatione Salvatoris

noſtri

noſtri conſentio, eum videlicet cum Filius Dei eſſet, hominem eſſe factum: & excepto peccato, omnia, quæ veteris erant noſtræ humanitatis, aſſumpſiſſe. Habemus etiam ex fidei profeſſione, quam Paulinus Antiochenus anno 363. ſubſcripſit cot. Athanaſio, & qua conſenſit iis, quæ anno ſuperiore in Alexandrina Synodo ſancita fuerant. In ea autem ſic loquitur: *Decerno ..... nequaquam inanimatum, aut inſenſibile, aut ſine mente corpus Salvatorem noſtrum habere: quippe cum impoſſibile ſit Dominum propter nos hominem factum, corpus habere ſine mente.*

Alexandrinam Synodum ſequitur Synodus Romana à Damaſo cum Italiæ & Galliæ Epiſcopis celebrata contra Auxentium Mediolanenſem Epiſcopum, Arianum, & Antipapam Urſicinum anno 369. in qua etiam Pneumatomachorum & Apollinatiſtarum hæreſes, tacitis tamen auctorum nominibus, damnatæ fuerunt, & Spiritum ſanctum ejuſdem eſſe ſubſtantiæ cum Patre & Filio, Filiumque perfectum hominem ſuſcepiſſe, ſuſcepto ſcil. non ſolùm corpore, ſed etiam hominis ſenſu, hoc eſt, anima rationali, definitum eſt, ut colligimus ex ſynodica Damaſi, Valeriani, & aliorum Occidentalium, qui aderant, Epiſcoporum ad Epiſcopos Orientales catholicos epiſtola, quam invenimus planè congruere epiſtolæ 74. Baſilii, quam certè non multò poſt Liberii Papæ mortem Baſilium per legatos ſuos in Occidentem miſiſſe, dubium eſſe non poteſt; in qua de Euſtathio Sebaſteno divinitatem Spiritus ſancti, & Apollinari dominicam incarnationem impugnante, graviter expoſtulat.

To. 2. Conc. pag. 892. 93. 94.

Alteram Synodum Romæ celebravit Damaſus, in qua nominatim anathematizavit Apollinarem & Timotheum ejus diſcipulum. Conſtat ex Damaſi ad Orientis Epiſcopos reſcripto, quod refertur à Theodoreto lib. 5. hiſtor. Eccl. cap 10. & extat tom. 2. Conc. pag. 866. In hac autem epiſtola expreſsè dicitur, præfatæ Synodo interfuiſſe Petrum Alexandrinum. Hic porrò Petrus in Athanaſii, anno 371. ad meliorem vitam tranſlati locum ſuffectus fuerat orthodoxorum omnium ſuffragio; quippe qui vir erat apprimè catholicus, & particeps fuerat laborum Athanaſii, qui etiam eum ſucceſſorem ſibi deſignarat. At hoc Arianis indignè ferentibus, & annuente Valente Imperatore Ariano, Euzoius Antiochenus, & Magnus largitionum comes unà Alexandriam venere cum Lucio quodam nefario, & ſimoniaco hæretico, eumque per vim in ſedem Alexandrinam intruſere.

Socr. lib. 4. hiſt cap. 20. 21 22
Soz. lib. 6. hiſt cap 19
Theod. l. 4. hiſt cap. 20. 21. 22.

Petrus cedere coactus, & poſtquam aliquandiu fuiſſet in vinculis, fuga elapſus venit ad ſolitum Catholicorum aſylum, Romanum Pontificem. Eum autem Romam non appuliſſe niſi ſub finem anni 372. facilè ſuadetur ex eo, quòd antequam invaderetur à Lucio, non ſolùm de Athanaſii morte, & ſua ad ſedem Alexandrinam promotione per nuncios certiorem fecerat Damaſum, ſed etiam ab eo acceperat diaconum, qui conſolatorias ſimul & communicatorias litteras attulerat, & quem narrat, manibus poſt tergum revinctis, publicè à carnificibus ductum eſſe, atque lapidibus, ac plumbatis cervice diu verberata, ad æris metalla datum eſſe.

Ex his liquet nonniſi poſt ann. 372. habitam fuiſſe præfatam Synodum, & libenter conjicimus illam eſſe, quam Romanam tertiam Damaſi inſcribit libellus ſynodicus, & de qua ſic loquitur: *Eo* (Petro) *recepto, Papa Damaſus divinam & ſanctam Synodum convocavit: qua amentem illum Apollinarium, Stephanumque* (lege Timotheum) *ejus diſcipulum, & latronem Lucium anathemate notavit*. Damaſus itaque in cauſa Petri Alexandrini Romæ Synodum celebravit, Lucium intruſum abdicavit, & ex occaſione data Apollinarem & Timotheum ejus diſcipulum, quos in Eccleſiis Orientalibus graſſari certò noverat, diris nominatim devovit. Utrùm autem hoc anno 373. an aliquantò poſt contigerit, definire non poſſumus, quia plures annos Romæ commoratus eſt Petrus; quippe qui Alexandriam non rediit, nec ſedem ſuam, ejecto Lucio, recepit, niſi ſub finem Valentis, qui anno 378. in bello Gothico miſerè periit incendio.

To. 2. Conc. pag. 890.

Socr. lib. 4. hiſt cap. 37. & 38.

Porrò ante hujus Synodi tempora Vitalem Romam veniſſe, & Roma reverſum eſſe Antiochiam ad Paulinum, cui cauſam ejus delegarat Damaſus, colligitur ex Damaſi ad Orientis Epiſcopos reſcripto, in quo ſic loquitur Pontifex: *Jam enim formulam edidimus, ut qui ſe Chriſtianum profiteatur, illud teneat quod ab Apoſtolis traditum eſt*. Quæ verba ſatis apertè relativa ſunt ad epiſtolam, quam Damaſus in cauſa Vitalis ſcripſit ad Paulinum Antiochenum. Vitalis autem, ut jam notavimus, poſtquam ei larva detracta fuit, unà cum ſuo, quem Romæ obtulerat, fidei libello anathematizatus eſt à Damaſo: utrùm autem in hac Synodo, ut in ſumma Conciliorum aſſeritur, controverti poteſt: cùm Damaſus in ſua ad Orientis Epiſcopos epiſtola nullam Vitalis mentionem faciat.

Tom. 2. pag 895.

Tertiam in libello ſynodico Damaſi Synodum habemus, aliquantò poſt Valentis interitum celebratam, in qua Apollinariſtarum, Pneumatomachorum, & aliorum hæreticorum dogmata damnavit Damaſus, edita fidei profeſſione, quæ tota anathematiſmis conſtat, & quam Damaſus miſit ad Paulinum Antiochenum, qui tunc temporis fortè Theſſalonicæ verſatur. Sic autem habet libell. ſyn. *Gratianus, & Occidentis, & Orientis Imperator factus, pios Epiſcopos ab exilio revocavit. Quo tempore beatus etiam Damaſus ſacram Romæ convocavit Synodum adverſus Arianos, Pneumatomachos, & alios plurimos hæreticos* (inter quos ſunt Apollinariſtæ) *expoſitamque definitionem divinorum capitum Theſſalonicam ad Paulinum miſit, quæ ex divina diſpenſatione ubique maxima perfecit, & Trinitatem homouſion adorandam eſſe omnibus perſuaſit*. Ex his verbis, *quæ ex divina diſpenſatione, &c.* Colligimus, hanc Damaſi profeſſionem fidei, quam refert Theodoretus lib. 5. hiſtor. cap. 11. ab omnibus orthodoxis per Orientem Epiſcopis magno conſenſu receptam fuiſſe.

To. 2. Conc. pag. 899.

In hac porrò fidei profeſſione anath. 7. contra Apollinariſtas dicitur: *Anathematizamus eos, qui pro hominis anima rationabili dicunt Dei Verbum in humana carne verſatum; cum ipſe Filius & Verbum Dei, non pro anima rationabili & intelligibili in ſuo corpore fuerit, ſed noſtram, id eſt, rationabilem & intelligibilem, ſine peccato, animam ſuſceperit, atque ſalvaverit*. Quibus verbis feritur palmare & veluti characteriſticum Apollinaris dogma. Sunt & hic alii anathematiſmi, quibus alii ejuſdem petuntur errores.

Quartam idem libellus ſynodicus nobis ſuppeditat Antiochiæ celebratam à Meletio Synodum, *quæ divinum confirmans ſymbolum* (Nicænum) *& Marcellum, Photinum, ac Apollinarium anathemate notans, divinam ad Damaſum, & Epiſcopos Occidentis miſit expoſitionem*. Hanc autem Synodum eodem circiter tempore, quo ſuperior Romæ habita eſt, Antiochiæ habitam eſſe, ſatis indicat libellus ſynodicus. Et verò haberi non potuit, ſuperſtite Valente, qui Meletium maturè & à primis regni ſui annis deportarat in exilium, ex quo niſi poſtquam ille è vivis ſublatus eſt, & Gratianus lege ſua exules Epiſcopos ſedibus ſuis reſtituit, reverſus non eſt Meletius. Sed & habita eſt ante Conſtantinopolitanam Synodum, cui interfuit Meletius, & qua nondùm abſoluta, ad meliorem vitam tranſiit.

To. 2. Conc. pag. 900.

Socr. lib. 5. hiſt. c. 5.
Soz. lib. 6. hiſt. cap. 7.

Quid igitur vetat dicere hanc Meletii Synodum eſſe illam ipſiſſimam, quam Gregorius Nyſſenus in epiſtola ad Olympium monachum, de vita & obitu S. Macrinæ ſororis ſcribit, nono menſe aut paulò ampliùs poſt obitum S. Baſilii actam eſſe Antiochiæ ab Orientalibus Epiſcopis, & cui ipſe interfuit? Item illam ipſiſſimam eſſe, de qua loquuntur Patres Synodi Conſtantinopolitanæ in ſua ad Damaſum epiſtola, cùm ajunt: *Nos prætereà doctrinam dominicæ incarnationis integram & perfectam tenemus; neque diſpenſationem carnis Chriſti, vel animæ, vel mentis expertem, vel imperfectam eſſe aſſerimus: ſed agnoſcimus*

To. 2. Conc. pag. 964.

Verbum

Verbum Dei ante ſæcula omninò perfectum, & perfectum hominem in noviſſimis diebus pro noſtra ſalute factum eſſe. Atque iſta de fide à nobis liberè ingenuèque prædicata, ſummatim diſſeruimus. De quibus pleniorem delectationem animis poteritis percipere, ſi libellum in Concilio Antiochiæ convocato, de fidei deciſione editum, & eum etiam qui ſuperiore anno à Conſtantinopolitano Concilio generali compoſitus eſt, legere placuerit: in quibus tum fidem noſtram uberius expoſuimus, tum hæreſibus nuper excogitatis anathema ſcriptis prodiſum denunciavimus.

Quis porrò non videt hæc omninò congruere iis, quæ ſupra de Synodo Meletii referuntur ex libello ſynodico? Secundùm Patres Synodi conſtant. Aliquantò ante hanc generalem Synodum anno 381. celebratam, celebrata eſt Synodus Antiochiæ, cui ipſimet ſaltem maxima ex parte interfuerunt, & in qua hæreſes nuper excogitatæ, Macedoniana ſcilicet & Apollinatiſtarum, anathemate nominatim notatæ ſunt, & libellus fidei editus, in quo catholica de trinitate Perſonarum & Verbi Dei incarnatione doctrina expoſita eſt quemque à ſe in Occidentem tranſmiſſum, jam pridem ad Damaſum perveniſſe, manifeſtè ſupponont. Ao non hæc eadem omnia dicit libellus ſynodicus; cùm ait, *Sed & Meletius ... ſuo in throno Antiochiæ divinam & ſacram convocavit Synodum, quæ divinum confirmans Symbolum, &c.*

Adderem libenter in hac Meletii Synodo ab Orientalibus Epiſcopis ſubſcriptam fuiſſe ſynodicam illam epiſtolam, quam in Orientem tranſmiſerat Romana illa Synodus, in qua anno 369. Damaſus, Auxentio & Urſicino damnatis, damnavit quoque jam in Oriente graſſantem Apollinariſtarum hæreſim. Hanc nobis conjecturam ſuggerunt verba prælatam epiſtolam ſubſequentia: *Explicit hæc epiſtola vel expoſitio Synodi Romanæ habita ſub Damaſo Papa, & tranſmiſſa ad Orientem; in qua omnis Orientalis Eccleſia facta Synodo apud Antiochiam conſona fide credentes, & omnes ita conſentientes, eidem ſuperexpoſitæ fidei, ſinguli ſua ſubſcriptione confirmant.*

1. Tom. 2. Conc. pag. 894.

Sequuntur ſubſcriptiones ſeptem Epiſcoporum, quorum primus eſt Meletius, & ea quibus quinque ſubſcripſerunt in Synodo Conſtantinopolitana. Poſt has autem ſubſcriptiones hæc ſubjiciuntur: *Similiter & alii 146. Orientales Epiſcopi ſubſcripſerunt, &c.* Ex quibus colligi poſſe nobis videtur in præfatam ſynodicam epiſtolam ſubſcriptam fuiſſe in Antiochena Synodo ab iiſdem illis Epiſcopis, qui aliquantò poſt fuerunt in Synodo Conſtantinopolitana, adeòque ſubſcriptam fuiſſe in Meletii Synodo, de qua loquimur, & in qua fuiſſe Conſtantinopolitanæ Synodi Epiſcopos, ea eorum ad Damaſum epiſtola obſervavimus.

Denique Appollinariſtarum hæreſis proſcripta fuit à dicto Conſtantinopolitano Concilio quod primùm fuit generalis Synodus Orientalis imperii, & poſtmodùm accedente Damaſi & Occidentalis Concilii conſenſu, evaſit orbis chriſtiani Synodus.

ARTICULUS V.

De Diodoro Tarſenſi & Theodoro Mopſueſtiæ Epiſcopo.

§. I.

De Diodoro.

Diodorus ſub Valente Imperatore fuit de clero Meletii Antiocheni, & quidem, ut omninò fas eſt conjicere, presbyter, qui unà cum Flaviano, Meletii pariter presbytero, cùm paſtor eorum Meletius juſſu Valentis exularet in Armenia, curam gregis egit, ut refert Theodoretus lib. 4. hiſt. Eccl. c. 25. ubi de Diodoro ſic loquitur: *Diodorus quidem ſapientiſſimus & fortiſſimus, quaſi fluvius quidam limpidus ac ſpatioſus, proprio quidem gregi aquationem præbebat: adverſariorum autem blaſphemias ſubmergebat. At generis quidem ſui nobilitatem nullatenùs conſiderabat: ærumnas autem pro fidei defenſione libenti animo tolerabat.* Quare ob ſua bona in Eccleſiam Antiochenam merita epiſcopalem dignitatem conſecutus eſt. Nam Valente violenta morte ſublato, Meletius ab exilio revocatus, *Diodorum, qui in graviſſima illa* (quam Valens adversùs orthodoxos excitarat) *tempeſtate navem Eccleſiæ incolumem ſervaverat, Tarſenſium Epiſcopum conſtituit, & Cilicum ei provinciæ commendavit*, ſeu Ciliciæ metropolitam fecit. Quod ratum habuit Conſtantinopolitana Synodus, cui Diodorus interfuit.

Theod lib. 5 hiſt c. 4

Soc lib. 5 cap 8

Diodorum acerrimum Nicænæ fidei defenſorem extitiſſe, teſtis eſt Soaomenus lib. 7. hiſt. ubi refert c. 7. Diodorum cum aliis orthodoxis Epiſcopis, qui Theodoſio eos convocante, Conſtantinopoli convenerant, contendiſſe, ut Omœuſiani Epiſcopi Filium Patri conſubſtantialem confiterentur. Et cap. 9. ab Imperatore Theodoſio lege ſancitum eſſe, ut in Oriente Eccleſiæ traderentur Epiſcopis illis, qui communicarent cum Diodoro Tarſenſi & Pelagio Laodiceno.

Luculentum orthodoxiæ ſicut & ſanctimoniæ Diodori teſtimonium reddit S. Baſilius epiſt. 82. ad Patrophilum Epiſcopum. *Porro*, inquit, *Diodorum, tanquam beati Silvani alumnum primùm ſuſcepimus, nunc verò diligimus & complectimur propter ſermonis quam habet gratiam, per quam multi eorum, qui virum audiunt, meliores redduntur.* Ea quibus verbis colligimus Diodorum & Omœuſianorum Epiſcoporum communionem habuiſſe, & plurimos adhortationibus ſuis ad ſanctiorem vitæ rationem adduxiſſe: quod confirmat Socrates, cùm ait, Diodorum præfuiſſe monaſterio, & ſub eo Joanne Chryſoſtomum, Theodorum, qui Mopſueſtiæ, & Maximum; qui Seleuciæ poſtea Epiſcopus fuit, monaſticam vitam didiciſſe. Ibidem porrò teſtatur Socrates, Diodorum poſtquam ad Epiſcopatum promotus fuit, multos conſcripſiſſe libros, quibus Scripturas ſacras, allegorica interpretatione poſtpoſita, litteraliter interpretatus eſt.

Lib 6 hiſt. Eccl. cap. 3.

Cyrillus è contra (Alexandrinum dico) Diodorum non uno loco graviter exagitat. Nam in epiſtola ſua Joannem Antiochenum & ejus Synodum dicit, Diodorum ſcriptis ſuis apertè Verbi Dei incarnationem impugnare. *Infames autem*, loquit, *opiniones Diodori, ac Theodori, & aliorum quorumdam quos non laudare ſatius erat, ne quid gravius dicam, propterea, quod plenis quodammodo velis adverſus Chriſti gloriam ferantur, nemo, &c.* Et in epiſtola ſua ad Succeſſum Epiſcopum, explicans quomodo Diodorus ſcriptis ſuis Verbi Dei impugnet incarnationem, ſic ait: *Diodorus quidam, ſancti Spiritus olim impugnator, ut ajunt, cum orthodoxorum Eccleſia communicavit. Hic depoſita, ut putavit, Macedonianæ hæreſis labe, in alterius morbi vim incidit. Senſit enim ac ſcripſit, alterum ſeorſim eſſe Filium eum qui ex ſemine David ex ſancta Virgine Deique Matre natus eſt, alterum rurſus privatim Filium illud ex Deo Patre Verbum. Qui* (Diodorus) *ſub ovina pelle quodammodo lupum contegens, unum ſe Chriſtum dicere ſimulat: ſed cum referat quidem hoc nomen ad ſolum illud ex Deo Patre genitum Verbum Filium unigenitum, ipſum quoque* (qui eſt) *ex ſemine David, filium appellat: ſed tanquam gratia loco nomen, hoc ei tribuit, utpote qui illi, qui ſecundùm veritatem filius eſt, unitus ſit. Unitus autem, non ut nos aſſerimus* (ſubſtantialiter & hypoſtaticè) *ſed ſecundùm ſolam, dignitatem, & ſecundùm auctoritatem, & ſecundùm honoris æqualitatem.*

Tom. 5. parte pag. 195. epiſt.

Pag. 138. epiſt.

Juxta Cyrillum igitur, Diodorus in ſcriptis ſuis aſſeruit duos eſſe filios ſeorſim ſubſiſtentes, quorum proinde uterque propriam haberet hypoſtaſim; primùm ex ſolo Patre Deo ab æterno, ſecundùm ex ſola Matre Virgine in tempore genitum; primum eſſe propriè & natura, ſecundùm verò impropriè tantùm & gratia Filium Dei; primùm eſſe Filium, Dei, quia eſt de ſubſtantia Patris, ſecundùm, quia primò unitus eſt moraliter, per communionem ejuſdem dignitatis, auctoritatis, & honoris; unum denique

Chriſtum eſſe, oon duos, non quia unica eſt duarum oaturarum, divinæ & humanæ, hypoſtaſis ſeu perſona, ſed quia Verbum Dei unigenitum eſt.

Porrò S. Cyrillum, cùm ſic Diodori circa œconomiam incarnationis exponit doctrinam, aut ejus ſcripta non legiſſe, aut mentitum eſſe, neſas eſſet aſſerere. Quare omninò dicendum videtur, Diodorum, cùm Appollinariſtas acriùs inſectaretur, imprudenter prolapſum eſſe in oppoſitum errorem. Quòd adhuc probari poteſt ex Leontii Byzantini tertio contra Neſtorium libro ubi referuntur aliquot Diodori fragmen-
Tom. 9 Biblioc. Pat. pag. 712. ta, quibus præfati errores continentur. Item ex alio ejuſdem Leontii libro adversùs Falſarios, ubi Apollinariſtæ cujuſdam referuntur laciniæ aliquot, ex quibus convinci poteſt Diodorus, negaſſe phyſicam & ſubſtantialem Verbis cùm humanitate unionem. Quare exiſtimandum eſt Diodorum, cùm Baſilius ad Patrophilum ſcribebat, aut nondùm contra Apolinariſtas ſcripſiſſe, aut certè quæ ſcripſit ad Baſilium non perveniſſe. Quòd autem Diodorus non niſi poſt Conſtantinopolitanam Synodum, cui ipſe interfuit, quæ Appollinariſta damnavit, adeòque non niſi poſt obitum Baſilii contra hoſce hæreticos ſcripſerit, propter ipſa Baſilii verba, à nobis relata, facilè credimus.

Quantùm attinet ad Spiritus ſancti divinitatem, quod obiter notamus, Cyrillo Diodorum illam impugnaſſe aſſerenti aſſentiri non poſſumus, eique Baſilium opponimus, qui de Diodoro ut homine pio & catholico loquitur loco à nobis laudato. Præterea, ex eo quòd Diodorus alumnus fuerit Silvani Tarſenſis, qui unus ex Omœuſianis Epiſcopis fuit, aliud argui non poteſt, quàm quòd aliquandiu adhæſerit factioni Omœuſianorum. Unde non ſequitur eum aliquando Macedonianæ hæreſis tabe infectum fuiſſe; neque enim Omœuſiani cum Macedonianis confundendi ſunt, quia non omnes Epiſcopi, qui omœſion, omouſio repudiato, defenderunt, Macedonio poſt abdicationem ſuam Spiritui ſancto bellum indicenti nomen dedere, quod de Silvano ſatis probat honorifica illius mentio, à Baſilio divinitatis Spiritus ſancti acerrimo defenſore facta.

§. II.

De Theodoro.

Socrat lib. 6. hiſt. c. 3. Sozom. lib. 8. hiſt. c. 2. Theod. lib. 5 hiſt. Ecc. 40. THeodorus Joannis cognomento Chryſoſtomi, & Maximi, qui poſtea Seleuciæ in Iſauria Epiſcopus fuit, condiſcipulus, cum illis auditor fuit primùm Libanii Rhetoris & Sophiſtæ gentilis, deinde mortuo Libanio. Diodori Tarſenſis, ſub quo didicerunt & egerunt vitam monaſticam, cujus poſtmodùm pertæſus Theodorus rediit ad communem vivendi rationem, & de oxore ducenda cogitare cœpit, atque ut erat multiplici eruditione præditus, edito libello, propoſiti ſui mutationem veterum exempla confirmare conatus eſt. Hoc cùm Joannes intellexiſſet, ad eum hortatricem ſcripſit epiſtolam, qua perſuaſus Theodorus, factique pœnitens, relictis facultatibus, & nuncio nuptiis remiſſo, ad priſtinum philoſophandi genus regreſſus
Ibid. eſt: Fratrem habuit Polychronium nomine, quem ſcribit Theodoretus Apamentem Eccleſiam egregiè adminiſtraſſe, emendatiſſimè vitæ ſplendorem conjungendo cum ſermonis gratia ac venuſtate. Ipſe verò factus Mopſueſtiæ Epiſcopus poſtquam annos ſex & triginta Epiſcopatum geſſiſſet, & contra Arianos, Eunomianos, & Appolinariſtas ſtrenuè & aſſiduè decertaſſet, Theodoro Antiochenam Eccleſiam gubernante, vivendi finem fecit.

Ibid. Intemperatus Theodori laudator Theodoretus Theodorum vocat totius Eccleſiæ Doctorem, & addit eum hæreticos, Arianos ſcilicet, Eunomianos, & Apollinariſtas profligando, ovibus Chriſti optimum pabulum præbere. Cyrillus verò è contra in epiſtola ad Joannem Antiochenum dicit Theodorum in ſcriptis ſuis plena quodammodò vela adversùs Chriſti gloriam tetendiſſe. In epiſtola ad Acacium melitenenſem ait, Theodorum & Neſtorium ex uno velut ore loqui; & unum malæ doctrinæ ex corde ſuo venenum evomere. In epiſtola ad clericos & Lamponem presbyterum ſcribit, Theodorum in ſuis de incarnatione codicibus blaſphemias Neſtorii blaſphemiis multò pejores poſuiſſe. Denique io epiſtola ad Proclum Conſtantinopolitanum hæc habet: *In conſcriptis ejus* (Theodori) *invenimus quædam nefariè dicta, & nimiæ plena blaſphemia . . . Sciat verè tua Sanctitas, quod prolata apud ſanctam Synodum* (Epheſinam) *expoſitione ab eo* (Theodoro) *compoſita, ſicut dicebant qui protulerunt, nihil ſanum habente, reprobavit eam ſancta Synodus, utpotè perverſis plenam intellectibus, & Neſtorianam impietatem quaſi effluentem.*

Quòd autem revera Theodori ſcripta blaſphemiis adversùs dominicam Incarnationem referta fuerint, Tom. 5. Conc.
clarum eſt ex fragmentis ejus, quæ ſuperſunt, & referuntur in collatione quarta & quinta œcumenicæ Synodi quintæ, ex quibus aliqua exempli gratia excerpimus. Lib. 2. de incarnatione negabat Filium Virginis & Dei Verbum eſſe unum & idem ſuppo- Pag. 448.
ſitum. *Homo*, inquiebat, *homini conſubſtantialis eſt, Deus autem Deo conſubſtantialis eſt. Quomodo igitur homo & Deus unum per unitatem eſſe poteſt, qui ſalvificat & ſalvificatur, qui ante ſæcula eſt, & qui ex Maria apparuit?*

Imò in interpretatione octavi Pſalmi diſertis verbis aſſerebat Verbum Dei & Filium Virginis eſſe duo ſuppoſita, inter ſe diſtincta, & planè diverſa. *Quomodo*, inquiebat, *non manifeſtum, quòd alterum* Pag. 442.
quidem nos divina Scriptura docet evidenter, eſſe Deum Verbum, alterum verò hominem, & multam eorum eſſe nobis oſtendit differentiam? Nam iſte quidem (Filius Dei) *memorat, ille autem* (Filius Virginis) *memoriam meretur: & iſte quidem* (Filius Dei) *viſitat, alter autem* (Filius Virginis) *cum viſitationem meretur, beatus dicitur, &c.*

In interpretatione Evangelii ſecundùm Joannem libro ſexto dicebat Filium Virginis eſſe templum Ver- Pag. 440.
bi. *Hoc quidem*, inquiebat, *quod eſt*: ad Patrem meum & Patrem veſtrum, Deum meum & Deum veſtrum: *Nemo ſic demens eſt, ut alii cuidam convenire diceret, niſi in templo Dei Verbi aſſumpto pro noſtra ſalute homini, qui & mortuus eſt, & reſurrexit, &c.* Unde conſequenter libro quarto contra Apollinarium ajebat, Verbum & Filium Virginis eſſe duo ſuppoſita tam inter ſe diſtincta & diverſa, quàm templum, & is qui habitat in templo. *Age*, inquiebat, Pag. 438.
omnia ſimul confundamus, & nulla jam ſit diſcretio nec Dei forma nec ſervi forma, nec Dei templi, nec ejus qui in templo habitavit, &c. Ex his

Aſſerebat, non Deum Verbum, ſed purum hominem in tempore natum eſſe ex Virgine: ſic enim loquebatur in libro tertio contra Appolinarium: *Non eſt quidem demens, Deum ex Virgine natum eſſe di-* Pag. 436.
dicere . . . . non id quod natum eſt ex Virgine, Deus eſt ex Deo conſubſtantialis Patri . . . . natus eſt ex Virgine, qui ex ſubſtantia Virginis conſtat, non Deus Verbum ex Maria natus eſt. Natus autem eſt ex Maria, qui ex ſemine eſt David. Non Deus Verbum ex muliere natus eſt, ſed natus ex muliere, qui virtute ſancti Spiritus plaſmatus eſt in ea, &c. Superiùs dixerat: *Non tamen exiſtimandum nobis eſt, Deum de Virgine natum eſſe; niſi fortè idem exiſtimandum nobis eſt, & quod natum eſt, & quod eſt in nato templo* (ſupple ad mentem ejus) quod tamen non niſi falsò & abſurdè, vel ſaltem non niſi impropriè & abuſivè à nobis exiſtimari poteſt. Quare Verbum Deus, ex eo quod fuerit in templo ex Virgine nato, aut omninò non poteſt, aut ad ſummum non poteſt niſi impropriè & abuſivè dici natum ex Virgine. Hinc

Mariam non ſolùm hominis, ſed etiam Dei Matrem dici poſſe concedebat, propriè quidem hominis, impropriè verò & abuſivè Dei; vel, ut loquebatur, natura quidem hominis, relatione verò Dei, ſic enim ajebat in libro duodecimo de incarn. *Cum ergo interrogent: hominis genitrix, aut Dei genitrix* Pag. 447.
Maria? Dicatur à nobis: utraque: unum quidem

natura

natura, rei alteram autem relatione. Hominis enim genitrix natura, quia homo erat & in ventre Mariæ, qui & proceſſit inde: Dei autem genitrix, quia Deus erat in homine nato, non ille circumſcriptus ſecundum naturam, ſed quod in eo erat affectu voluntatis. Unde juxta Theodori mentem, Mariam eſſe Dei genitricem, in re nihil aliud erat, quàm Mariam eſſe genitricem hominis ſeu ſuppoſiti humani, habentis ſpecialiſſimum quendam reſpectum ad Verbum, ipſum ſpecialiſſimè inhabitans per nudum voluntatis affectum, non per realem & phyſicam naturarum unionem. Hinc

Concedebat Deum Verbum abuſivè dici poſſe Filium David, adeòque & Filium Mariæ, quem viciſſim concedebat vocari Filium Dei cum addito diminuente, Pag. 456. imò & deſtruente, gratia ſcilicet & adoptione. *Si quis*, inquiebat, *velit abuſivè & Filium Dei Deum Verbum Filium David nominare, propter Dei Verbi templum quod ex David eſt, nominet, & illum qui eſt ex ſemine David, Filium Dei, gratia, non natura appellet*. Nam ut etiam ajebat: *Gratia* Pag. 447. *Filius* (Dei) *qui ex Maria eſt homo, natura autem Deus Verbum. Quod autem ſecundum gratiam, non natura, & quod ſecundum naturam, non gratia; non duo Filii* (Dei ſecundùm naturam) *ſufficiat corpori, quod ex nobis eſt, ſecundum gratiam filiatio, gloria, & immortalitas, quia templum Dei Verbi factum eſt*. Ex his

Vellet nollet, duos in Chriſto admittebat filios, Filium Dei, nempe Deum Verbum ex Deo Patre ab æterno genitum, & Filium Virginis, nempe hominem ex Virgine natum in tempore. Sed quia in hic homo ſingulari quodam & excellenti modo ſecundùm illum moraliter conjunctus erat cum Deo Verbo, ejuſque filiationem, ſicut & dignitatem, ſingulari quodam & excellenti modo participabat, propter moralem hanc conjunctionem & participationem, ex duobus realiter filiis unum moraliter filium, ſicut & ex duobus realiter dominis unum moraliter dominum conflabat. Unde impropriè & abuſivè dicebat unum filium & dominum, non duos filios & dominos.

Pag. 454. Audiamus illum fidem ſuam in ſuo ſymbolo exponentem. *Neque*, inquit, *duos dicimus filios, neque duos dominos, quoniam unus Filius ſecundum ſubſtantiam Dei Verbum, unigenitus Filius Patris, cui iſte* (Filius Virginis) *conjunctus & particeps, communionem habet Filii nomine & honoris: & Dominus ſecundum ſubſtantiam Deus Verbum, cui conjunctus iſte* (Filius Virginis) *communionem habet honoris. Et ideò nec duos dicimus filios, nec duos dominos; quoniam certo conſtituto ſecundum naturam Domino & Filio, inſeparabilem habens ad eum conjunctionem, qui pro noſtra aſſumptus eſt ſalute, cum ille honorem & nominationem Filii & Domini habet*.

Amplius. Unum aſſerebat Filium & Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, per id unum Filium & Dominum ſignificans, non unum ſuppoſitum ſubſiſtens in duabus naturis, divina & humana, ſed duo ſuppoſita, nempe Deum Verbum & Mariæ Filium, Deum quidem Verbum primariò & principaliter, utpotè per eſſentiam Filium Dei & Dominum; Mariæ verò Filium ſecundariò & acceſſoriè; & quaſi in obliquo ac connotativè tantùm utpotè Filium Dei & Dominum per participationem tantùm, & denominationem extrinſecùs advenientem ipſi ex accidentaria & purè affectivæ Verbi cum ipſo conjunctione. Pag. 455. Nam ſic pergit inferiùs: *Unum ergo Filium dicimus & Dominum Jeſum Chriſtum, per quem omnia facta ſunt: principaliter quidem Deum Verbum intelligentes, qui ſecundùm ſubſtantiam & Filius Dei, & Dominus eſt: deinde ſimul mente accipientes ſumptum Jeſum* (*qui eſt de Nazareth, quem unxit Deus ſpiritu & virtute*) *ut conjunctione ad Verbum, filiationis & dominationis participem conſtitutum*; ſicque cum eo unicum moraliter Filium Dei ac Dominum conſtituentem.

Similiter duas perſonas admittebant in Chriſto, perſonam Verbi ſcilicet, & perſonam hominis aſſumpti; ſed ex duabus unam moraliter perſonam per moralem conjunctionem reſultare dicebat, ſicut vir & mulier; quamvis ſint phyſicè carnes duæ, nihilominùs fiunt una moraliter caro per morale vinculum matrimonii. Sic enim loquebatur in libro octavo de incarn. *Manifeſtum autem eſt, quod unitas* Pag. 445. *convenit: Per eam enim collecta natura unam perſonam ſecundùm unitatem effecerunt. Sicut enim de viro & muliere dicitur, quod jam non ſunt duo, ſed una caro, dicamus & nos rationabiliter ſecundùm unitatis rationem quoniam non ſunt duæ perſonæ, ſed una ſcilicet naturis diſcretis* (hoc eſt, manente naturarum diſcretione, ut ipſe intelligebat, naturis duabus proprium complementum ultimum propriamque ſubſiſtentiam retinentibus) *ſicut enim tibi* (in exemplo allato) *non nocet numero duorum unam dici carnem .... ita & hic non nocet naturarum* (completarum ſimpliciter, ac per ſe ſeorſim ſubſiſtentium) *differentia perſonæ unitas*.

Ut autem mentem ſuam magis explicare, ſic pergebat: *Quando etenim naturas diſcernimus, perfectam naturam Dei Verbi dicimus & perfectam perſonam; nec enim ſine perſona eſt ſubſiſtentiam dicere perfectam; perfectam autem & hominis naturam, & perſonam ſimiliter. Quando autem ad conjunctionem reſpicimus, unam perſonam tunc dicimus*. Juxta Theodorum igitur, in Chriſto ſimul ſunt duæ perſonæ, & una tantùm, ſed in diverſo ſenſu, & ſecundùm diverſos reſpectus: duæ in ſenſu phyſico, & unica in ſenſu morali: duæ, ſi naturæ ſecundùm ſe ſpectentur, & quatenùs per ſe ſeorſim ſubſiſtant, quia natura rationalis, per ſe ſeorſim ſubſiſtens, eſt perſona, adeòque duæ naturæ rationales, per ſe ſubſiſtentes, ſunt duæ perſonæ: unica, ſi naturæ ſpectentur ſecundùm moralem quam habent inter ſe conjunctionem. Quidni enim, inquiebat ille, in Verbo & homine aſſumpto idem in æſtimatione morali poſſit moralis inter eos conjunctio, facta inſeparabiliter, quod in viro & muliere poteſt in æſtimatione morali vinculum matrimonii indiſſolubile?

Harum portò, & aliarum quas hic brevitatis ſtudio prætermittimus, adversùs Chriſtum Theodori blaſphemiarum caput erat, quòd ſubſtantialem & hypoſtaticam duarum naturarum unionem repudiaret, unde ſuperarat, ut vel nullam, vel non niſi moralem Verbi cum humanitate Chriſti conjunctionem admitteret. Admiſſa autem morali tantùm utriuſque conjunctione, conſequens erat Chriſtum non eſſe unum & idem ſuppoſitum, ſubſiſtens in & ex duabus naturis, unitis inter ſe unione ſubſtantiali, & humanam ſubſiſtentiam excludente, ſed ad ſummum quoddam tantùm morale aggregatum ex duobus ſuppoſitis, quorum unum eſſet Deus tantùm, & alterum eſſet homo tantùm.

Quòd autem, repudiata ſubſtantiali duarum naturarum unione, moralem ſolùm earum conjunctionem agnoſceret, ſeu quòd non aliter Verbum cùm humanitate unitum teneret, quàm per purum voluntatis affectum, ex variis ejus locis oſtendi poſſet. Unus ſit pro omnibus ex libro decimo quarto de incarn. ubi ſic loquebatur: *Idem hoc juſtè dicemus & de Domino, quod Deus Verbum ſciens ejus vir-* Pag. 449. *tutem, & ſecundum præſcientiam, ſtatim ipſo initio complaſmationis inhabitare bene, voluit, & uniens eum ſibi affectu voluntatis, majorem quandam præſtabat ei gratiam, &c.*

Neſtorio anno 431. in Synodo Epheſina damnato & abdicato, Theodori, jam ante annum 430. è vivis ſublati, ſcripta in Armenicam & Chaldaicam primùm, deinde & Syriacam linguam tranſlata ſparſerunt in vulgus, atque in Syria, Cilicia, Armenia & Perſide diſſeminarunt Neſtorianæ impietatis fautores, hoc pacto, ſi poſſent, impia Neſtorii dogmata è naufragio, quod in generali Concilio fecerant, erepturi. Qua de cauſa per regiones illas ingentes turbæ ac contentiones in Eccleſia exortæ ſunt, inter Epiſcopos aliis, Syris ſcilicet Cilicibus, Theodorum & ejus ſcripta ut orthodoxa prædicantibus, aliis

vriò, ut Perſis & Armenis, Theodorum & ejus ſcripta ut blaſphemiis plena infamantibus. Patent hæc partim ex epiſtolis, quas tunc temporis ſcripſerunt S. Cyrillus & alii Epiſcopi in cauſa Theodori, partim ex libellis contra eundem Theodorum oblatis Proclo Conſtantinopolitano, & ex ejuſdem Procli tomo adversùs Theodori dogmata conſcripto, & ad Armenios tranſmiſſo.

Dùm Neſtorii diſcipuli, eo tacito vel etiam ore tenùs palàm rejecto, in ejus doctrina Theodori & Diodori Tarſenſis auctoritate confirmanda operam omnem collocant, à Perſis, Armenis, & aliarum gentium Epiſcopis Conſtantinopolim veniunt legati ad Proclum Patriarcham, à quo, oblatis ei libellis, efflagitant, ut ipſe nominatim Theodorus cum ſuis ſcriptis & fautoribus anathematizetur.

Tom. 5. Conc. pag. 459.

Petimus, inquiunt, *quatenus fiat unitas veſtra contra Theodorum, & ſacrilega capitula & dogmata ejus, & eorum qui ſimilia ſapiunt vel docent; & ſicut Domino placuit condemnari manifeſtè & nominatim in Epheſo ab univerſali Synodo ſacrilegum Neſtorium, ſic per vos etiam antea condemnatum ſine nomine, ſacrilegiorem in varia impietate Theodorum nominatim condemnari, & eos qui ſecundum impiiſſimam ejus expoſitionem hactenùs in Syria & Cilicia ſapiunt & docent.*

Tom. 5. Conc. pag. 1217. & ſeq. Tom. 5. Conc. pag. 457. Tom. 3. Conc. pag. 1157.

Proclus, qui anno 434. ſedem Conſtantinopolitanam obtinuit, anno ſequenti, prælatis libellis permotus, tomum adversùs Theodori errores conſcripſit, & tranſmiſit ad Armenios. Librum eundem, ſubjectis ei capitulis quibuſdam, quæ collecta fuerant ex Theodori codicibus, & conſonantem Neſtorii dogmatibus doctrinam continebant, miſit ad Joannem Antiochenum, ſuis & Imperatoris Theodoſii litteris adhortans eum, ut collecta Synodo, dicta capitula anathemate notaret. Joannes, qui cum Neſtorio Theodori auditor fuerat, frequentiſſimam convocavit Synodum, quæ de capitulis à Proclo tranſmiſſis nequidem inquiri paſſa eſt. Joannes itaque cum ſuis Epiſcopis ad Patriarcham Conſtantinopolitanum & Imperatorem, nullo præmiſſo examine, libros Theodori nihil reprehendendum habere reſcripſit.

Apud Cyrill. tom. 5. pag.: pag. 194. epiſt.

Quin etiam ad Cyrillum Alexandrinum ſcripſere epiſtolam, in qua probato quidem Procli tomo, graviter improbant conſilium ejus de anathematizandis capitulis Theodori, cui acriter patrocinantur, aſſerendo eum in epiſcopatu & communione Eccleſiæ deceſſiſſe, contra Arianos & alios hæreticos millies decertaſſe, & de illis triumphaſſe, ſimilia circa Verbi Dei Incarnationem ſcripſiſſe orthodoxos alios Patres, ut Athanaſium, Baſilium, Gregorium utrumque, Nazianzenum ſcilicet & Nyſſenum, &c. Si quæ in ſcriptis ejus ſuſpiciola videntur, ex aliis corrigi, & ſenſum catholicum ſuſcipere facilè poſſe; magnum eſſe per Orientem nomen illius, adeòque non poſſe eum damnari ſine magna Eccleſiarum Orientalium perturbatione, &c.

Tom. 5. Conc. pag. 487.

Similia porrò ad Proclum pro Theodoro & ſcriptis ejus à Joanne ſcripta fuiſſe, dubium eſſe non poteſt.

Tom. 5. parte 2. pag. 199. epiſt.

Acceptis ab Antiochena Synodo litteris permotus Cyrillus Proclum à Theodoro & libris ejus nominatim anathemati ſubjiciendis dehortatus eſt, data ad eum epiſtola in qua ajebat, damnatis Neſtorii blaſphemiis, ſimiles Theodori blaſphemias ſufficienter damnatas videri; Theodori & ſcriptorum ejus magnam eſſe apud Orientales exiſtimationem, adeòque expreſſam eorum condemnationem Orientalibus vehementer diſplicituram, nec imprudenter timeri ne pluribus ruinæ occaſio fiat, & nondùm in orthodoxa fide confirmati, ad Neſtorianam, quam ejurarunt, impietatem redeant; Epheſinam ipſam Synodum, anathematizando nefarium Theodori ſymbolum, nullam viri mentionem feciſſe, neque ipſum nominatim anathemati ſubjeciſſe, & hac uſam eſſe œconomia,

Tom. 5. Conc. pag. 487.

ne quidam ad exiſtimationem viri reſpicientes, ſeipſos ab Eccleſia ſepararent. Cyrillo auſcultavit Proclus, ſicque tunc Theodorus anathema, quo dignus erat, effugit.

Eodem tempore Cyrillus reſcripſerat ad Joannem & ejus Synodum, breviter exponens orthodoxam Incarnationis fidem, admonens ne infames Diodori & Theodori opiniones attribuerent orthodoxis Patribus Athanaſio, Baſilio, &c. obſecrans denique, ut clericis ſuis præciperent, ne alia loquerentur, præter ea quæ in Synodo Epheſina definita fuerant, ſed potiùs ut rectæ fidei confeſſionem tenerent, maximè verò ne de rebus hujuſmodi facilè ſermonem inſerrent.

Tom. 5. parte 2. pag. 194. epiſt.

At cùm poſtmodum certior factus eſt, malum graſſari Oriente; Orientales Epiſcopos, dum ſimulant, ea ſe quæ Neſtorii ſunt, odiſſe, impiam ejus doctrinam alio reſtaurare modo, Theodorum ſcilicet & ejus ſcripta publicè venditando; populos denique ita infatuatos, ut exclamarent in Eccleſiis: Creſcat fides Theodori, ſic credimus, ſicut Theodorus; ex Diodori & Theodori libris de incarnatione, vel potiùs contra incarnationem Verbi ſcriptis aliquot capita excerpſit, eaque tribus libris confutavit, *Declarans ubique abominationis plenam eſſe eorum* (Diodori & Theodori) *ſectam;* Theodorumque *& hæreticum & impium, & ſuper Paganos & ſuper Judæos blaſphemum* eſſe oſtendens. Theodori tamen patrocinium ſuſcepit Theodoretus contra Cyrillum, cui pro illo reſpondit iracundè & intemperanter.

Cyril. ad Acacium Melit. tom. 5. Conc. pag. 484.

Tom. 5. Conc. pag. 487.

Pag. 473. & 4.

Sub idem ſanè tempus Cyrillus ad Imperatorem Theodoſium ſcripſit epiſtolam, in qua hæc inter alia dicebat: *Theodorus quidam fuit, & ante eum Diodorus .... iſti Neſtorii impietatis patres fuerunt. In ſuis enim libris ... immaniter blaſphemaverunt contra Chriſtum ... Voluit impius Neſtorius quæ ſunt illorum, in medium proferre, & expulſus eſt à Deo de ſacra aula. Cùm verò anathemati ſubjeciſſent dicta Neſtorii, aliqui Orientis Epiſcoporum alio modo iterum ea introducunt, admirantes ſcripta Theodori, & dicentes eum recta ſapuiſſe, & conſonantia ſanctis Patribus noſtris, Athanaſio, & Gregorio, & Baſilio: mentiuntur verò contra ſanctos viros: ſcripſerunt enim qua Theodori & Neſtorii blaſphemias impugnant.* Sed

Tom. 5. Conc. pag. 485.

Quidni contra eos, qui aſſerunt in legem, quam contra Neſtorium poſt Synodum Epheſinam Theodoſius junior tulerat, & qua jubebatur eos, qui Neſtorii impietatem ſequerentur, Simonianos nominari, librosque omne Neſtoriana tabe infectos diligenter conquiri igni tradendos &c. nomina Diodori & Theodori inſerta non fuiſſe niſi poſt quintam Synodum, auctoritate Juſtiniani Imperatoris, quidni, inquam, dicatur Theodoſius Cyrilli & aliorum orthodoxorum litteris, adnitente Proclo, adductus eſſe, ut cùm plurimi in Oriente Epiſcopi Diodori & Theodori ſcriptis ad infirmandam Epheſinæ Synodi definitionem abuterentur, ea lege, quàm contra Neſtorium tulerat, Neſtorii nomini nomina Diodori & Theodori juberet adjici. Et verò dicere quod Diodorus privatæ manus opera irrepſerit, divinare eſt, & nulla probabilitate dici poteſt, quòd Diodorum inſeruerit Juſtinianus; cùm eo tempore de Diodoro nulla fuerit inſtituta quæſtio. Ergo ſupereſt, ut uterque, Diodorus & Theodorus, Neſtorio, qui communem cum illis habebat cauſam, & communes blaſphemias, dicatur additus eſſe juſſu & auctoritate Theodoſii.

Tom. 5. Conc. pag. 1129.

Tom. 5. Conc. pag. 471.

Theodorum Eccleſiæ Mopſueſtenæ diptychis eraſum, & Cyrillum Alexandrinum ejus loco poſitum fuiſſe multò ante annum 600. dubitare non ſinit Synodus Mopſueſtena, cujus acta referuntur in collatione 5. Synodi V. Sed quo præciſè tempore hoc contigerit, definiri non poteſt. Factum eſſe aliquantò poſt S. Cyrilli obitum circa annum 450. facilè conjicimus ex teſtimonio Martyrii Eccleſiæ Mopſueſtenæ presbyteri, qui anno circiter 490. jam erat in clero ordinatus, & juratus deponit ſe *neque ſcire, neque audiviſſe quòd recitatus eſt Theodorus in ſacris diptychis.*

Tom. 5. Conc. pag. 491. & ſeq.

Pag. 495.

Denique Eccleſia, quæ Theodorum centum & ampliùs ab exortis de illo contentionibus annos diſpenſativè toleraverat, illum tandem cum ſcriptis ſuis ſubjecit anathemati anno 553. in quinta Synodo collat. 8. cap. 12. his verbis: *Si quis defendit impium Theodorum, & impia ejus conſcripta .... & non anathematizat*

Pag. 578.

Digitized by Google

tizet eum, & impia ejus conſcripta, & omnes qui ſuſcipiunt, vel defendunt eum, & dicunt orthodoxè eum expoſuiſſe, & qui ſcripſerunt pro eo & eadem illi ſapuerunt, &c. Talis anathema ſit.

ARTICULUS VI.

De Neſtorio.

Theodoret. lib. 4. hær. fab. in Neſtor.

NEſtorius Germaniciæ Syriæ oppidulo oriundus, poſtquam varia peragraſſet loca, Antiochiæ ſedem fixit. Ibi procedente tempore in clerum admiſſus, ad presbyteratus gradum poſtmodùm promotus eſt. In liberalibus diſciplinis mediocriter eruditus, apud inconſideratum vulgus plurimùm valebat canora quàm diligenter exercuerat, voce, & expedita facundia. Fuſca veſte indutus, & vultu ad triſtitiam compoſito incedebat, corporis pallore ciborum abſtinentiæ laudem aucupans. Rarò prodibat in publicum, ſed ſolitarius domi manebat, in libris verſandis aſſiduus: *Hoc habitu*, inquit, Thodoretus, *& hac ſimulatione multos ineſcans* (ſeu ludificans) *magnam ætatis ſuæ partem peregit, ut Chriſtianus videretur, magis quàm ut eſſet, perſequens, & Chriſti gloriæ ſuam præferens.* Quare cùm populum docendi munus ſuſcepiſſet, non ſtuduit ea dicere quæ animabus excolendis & ad Chriſtianam pietatem informandis idonea eſſent, ſed quæ imprudentis vulgi aures demulcere, ejuſque plauſum poſſent conciliare, quod & aſſecutus eſt.

Socrat. lib. 7. hiſt. c. 28. & 29.

Siſinnio, qui Attico in Epiſcopatu Conſtantinopolitano ſucceſſerat, anno 427. deſinente vita functo, & in ejus locum multis Philippum presbyterum, nec paucioribus Proclum, quem Siſinnius Cizicenorum Epiſcopum ordinaverat, quique ab illis non receptus, in clero Conſtantinopolitano remanſerat, ſubrogari ſummo ſtudio contendentibus, ſatius Imperatori viſum eſt, peregrinum hominem Antiochia evocare, Neſtorium ſcilicèt, ut virum ſanctum, & docendis populis maximè idoneum.

Id. eod. lib. c. 29.

Poſt tres igitur menſes, jubente Theodoſio juniore, Conſtantinopolim adducitur Neſtorius, ætate ſenex, ſed vanæ gloriæ cupiditate juvenis, lupus ſub ovina pelle latens, illaudabilis, ſed tamen à plurimis ob affectatam præſertim temperantiam laudatus. Anno 428. Aprilis die 10. ordinatus Epiſcopus, illicò coram univerſo populo Imperatorem ſic affatus eſt: *Da mihi terram hæreticis purgatam, & ego tibi cœlum retribuam. Mecum hæreticos debella, ego Perſas tecum debellabo.* Ventoſam hanc vocem cum plauſu excepit vulgus imprudens, cui inviſi erant hæretici, at ſapientibus talem ſe Neſtorius, qualis re ipſa erat intrinſecùs, hoc eſt, levi, inanis gloriæ cupidi & præcipitis animi hominem probavit, quippe qui aqua civitatis vix ac ne vix quidem delibata, acerrimum ſe perſecutorem oſtenderet, innumeriſque extrema quæque minitaretur.

Pontificatus dignitate Neſtorius, ut cum Theodoreto loquar, velut tyrannide arrepta, quinto poſt ordi-

c. 29.

nationem ſuam die, ut pergit narrare Socrates, locum, in quo Ariani ſecretos conventus agebant, evertere aggreſſus, eos adduxit in deſperationem, ſic ut ipſimet in illam ſuam ſacram ædem injecerint ignem, quo vicinæ domus deflagrarunt; quàm ob rem eum Incendiarium vocarunt non hæretici modò, ſed etiam Catholici. A Novatianis vexandis primariorum virorum admonitionibus ægrè deterritus eſt. Magnis per Aſiam, Lydiam, & Cariam Quartadecimanos affecit calamitatibus, plurimique ejus cauſa, ſeditione facta, Mileti & Sardibus interiere. In Helleſponto per Anto-

Id. eod. lib. c. 31.

nium quemdam, Germæ civitatis Epiſcopum, Macedonianos acerbè exagitavit. Hi vexatione aliquandiu patienter tolerata, cùm Antonius Neſtorio morem gerens, eos vehementius perſequi inſtituiſſet, ſpe ſalutis abjecta, illum interemerunt, in cujus ſceleris pœnam, ſuadente Neſtorio, Macedonianis Eccleſias ſuas ademit Imperator, nec tamen, niſi pauci ad veram Eccleſiam, relicta hæreſi, ſeſe contulere.

Dum ſic Neſtorius inconſideratè & contra epiſcopalem manſuetudinem modis omnibus inſectatur hæreticos, hæreticus ipſe, fit imò & hæreſiarcha. Rem ſic narrat Socrates. Anaſtaſius quidam presbyter, quem Neſtorius ſecum Antiochia abduxerat, & cujus in Lib. 7. cap. 32.
rebus gerendis utebatur conſilio, quadam die cùm in Eccleſia doceret præſente Neſtorio, hæc protulit verba: *Nemo Mariam vocet Deiparam. Maria enim homo fuit. Ex homine autem Deus naſci non poteſt.* Multi tam ex clero quàm ex plebe, qui aderant, hac blaſphemia conturbatis, ingens in Eccleſia tumultus exortus eſt nec tamen Neſtorius Anaſtaſium coegit ad palinodiam; è contra verò & tunc poſtea in concionibus ſuis quod dixerat Anaſtaſius confirmare, & contra Deiparæ vocem diſputare non deſtitit. Socrati planè conſentit Evagrius, lib. 1. hiſtor. cap. 2. ubi addit Neſtorium, cùm proficiſceretur Conſtantinopolim: Mopſueſtia tranſiſſe, ibique cùm Theodoro congreſſum, audita illius doctrina, à recta pietate deflexiſſe. At jam aliàs Theodori auditor fuerat Neſtorius, venenumque altis viſceribus demiſerat. Quidni ergo potiùs dicatur cum Theodoro deliberaſſe de publicanda tandem hæreſi, quod à ſe fauſto exitu factum iri ſperabat, poſtquam regiæ urbis Epiſcopatum adeptus eſſet?

Hoc Anaſtaſii factum, quod poſt Socratem & Evagrium commemoravimus, non meminit S. Cyrillus, ſed aliud ſimile, aut etiam pejus Dorothei cujuſdam enarrat in ſua ad Celeſtinum Pontificem contra Neſtorium epiſtola. *Erat*, inquit, *Epiſcopus quidam,* Tom. 1. Conc. pag. 341.
Dorotheus nomine, Conſtantinopoli, eadem qua Neſtorius ſapiens & ſentiens, vir quæſtus cauſa adulationi impensè deditus, linguaque ad temeritatem uſque, ut ſcriptum eſt, promptus. Hic dum frequens eſſet in Eccleſia populus, reverendiſſimo Neſtorio in cathedra Conſtantinopolitana Eccleſiæ ſedente, ſurrexit, & magna elataque voce inclamare auſus eſt: Si quis Mariam Deiparam dixerit, anathema ſit. *Mox ingens univerſi populi clamor, & diſceſſio conſecuta eſt.* Nec ſolùm conticuit (Neſtorius, ut S. Cyrillus narrat in alia epi- Tom. 3. Conc. pag. 341.
ſtola) *cùm hæc illum loquentem audiret, verùm eundem quoque ipſum ad myſticam communionem mox admiſit, myſteriorumque participem effecit.* Quod etiam teſtatur idem Cyrillus ſub finem citatæ ad Celeſtinum epiſtolæ, ubi ait, memoratum Dorotheum ut ſic loqueretur, à Neſtorio fuiſſe inductum, ſubornatumque.

Hoc autem factum Dorothei non pugnat cùm Anaſtaſii facto: utrumque enim potuit contingere, & facilè credimus contigiſſe, ſed diverſo tempore: ſicut Anaſtaſius prælocutus fuerit, & quaſi præluſerit fabulæ; unde nec tam durè locutus eſt: Dorotheus verò non niſi poſtea, cùm ageretur tragœdia, & hinc inde animi incaluerant, in blaſphemum ſuum anathema eruperit. Hoc apertè S. Cyrillus ſignificat in Tom. 3. Conc. pag. 338. & 9.
ſua ad Celeſtinum epiſtola, ubi ait: *Cùm verò fore ſperabamus, ut medicinam admitteret, atque ab iis, quæ contra Chriſtum docuerat, abſtineret; comperimus hac nos ſpe fruſtratos eſſe, cùm tale quid contigiſſet. Erat Epiſcopus quidam, &c.* ut ſupra. Jam igitur contra Chriſtum & Matrem ejus publicè inſurrexerat Neſtorius; jam ea de re ad Neſtorium Cyrillus ſcripſerat, illumque per litteras ſuas hortatus fuerat, ut à perverſa illa doctrina, quam publicè tradebat, reſipiſcere, cùm Dorotheus, ab eo inductus & ſubornatus, in Eccleſia coram frequenti populo protulit anathema adversùs eos, qui Mariam Deiparam dicerent. Et tunc primum omnem emendationis Neſtorii ſpem depoſuit Cyrillus, cùm tale Dorothei facinus, & Neſtorii conniventiam auditione accepit.

Ante hæc homiliæ Neſtorii, quas in Eccleſia Con- Tom. 1. Conc. col. 341. & 4.
ſtantinopolitana publicè recitarat, & in quibus de, vel potiùs contra incarnationem diſſerebat, ab ejus gregalibus, ſumptibus non exiguis paſſim diſperſæ fuerunt, & in Ægyptum uſque perlatæ. *Ubi autem leves quoſdam homines in errorem abductos, rectène ille* (Neſtorius) *ſentiret & loqueretur, an ſecus, anxie inter ſe diſquirere* cognovit Cyrillus, *metuens ne*

forte morbi contagium in ſimpliciorum mentibus altiores radices paulatim ageret, ad Ægypti monaſteria generalem epiſtolam ſcripſit, *nutantesque in recta fide* confirmavit. *Cujus quidem epiſtola exempla ad Conſtantinopolitanam urbem deportata, ibidemque lecta, tanto adjumento fuerunt, ut plurimi è magiſtratu ejus rei cauſa per litteras* Cyrillo *gratias egerint.*

Hæc Cyrilli ad monachos epiſtola, quam Alexandrini quidam circumſerebant, in furorem egit Neſtorium; qui exinde cœpit ad perdendum Cyrillum nullum non movere lapidem. Quòd cùm à viris fide dignis, qui Conſtantinopoli Alexandriam venerant, recepiſſet Cyrillus, ad Neſtorium dedit litteras, in quibus ait, non à ſe, ſed ab illo Eccleſias eſſe turbatas; plurimos ſcriptis ejus ſeductos jam eſſe; catholica veritate in eminenti periculo poſita, ſe tacere non potuiſſe. (Tom. 3. Conc. col. 323. & 6.) *Cùm ergo*, inquit, *pietas tua hanc murmurandi neceſſitatem attulerit, quo quaſo jure me incuſat? Cur odiis in me flagrat? Cur temerè me allatras? Cur potiùs emendata oratione orbis offenſionem non ſanas?* Tum ſic eum adhortatur: *Ne graveris, obſecro, iis qui non leviter offenſi ſunt, unam hanc* Theotocos *vocem largiri, ſacramque Virginem Deiparam appellare.* Denique hæc verba Apoſtolico viro planè digna ſubjicit: *Certò autem pietas tua perſuaſum habeat, nos & vincula, & carceres, & catera omnia ejuſmodi incommoda, quin & ipſum quoque vita diſcrimen propter Chriſti fidem adire paratos eſſe.*

(Tom. 3. Conc. col. 316.) His Cyrilli litteris per Lamponem presbyterum acceptis, vix adduci potuit faſtidioſus Hereſiarcha, ut redderet breviſſimas, & arrogantiam hominis ſpirantes, quibus prodebat exacerbatum animum, & obſtinatum in hæreſi propoſitum. Nihilo igitur minùs (Tom. 3. Conc. col. 316.) perrexit Neſtorius cum Cyrillo agere hoſtiliter tum per ſe, tum per ſceleratiſſimos quoſdam, qui ad eum Alexandria transfugerant, homines. Quod probè ſciens Cyrillus, ſed flocci faciens quæ adversùs eum (Tom. 3. Conc. col. 344.) machinabantur adverſarii, *Deoque qui omnia poteſt & novit, omnia committens, alteram rurſus epiſtolam, qua recta fidei* accuratiſſimam *expoſitionem brevi compendio complecteretur, ad Neſtorium exaravit, hortans obteſtanſque, ut ad modum, quem epiſtola* (Eod. Tom. col. 451. & ſeq.) *præfinit, ſapiat & loquatur.* Hæc porrò ſecunda Cyrilli ad Neſtorium epiſtola poſtmodum in Epheſina Synodo lecta fuit, atque unanimi Patrum conſenſu approbata.

Hac ſecunda epiſtola apud Neſtorium non plus profecit Cyrillus, quam prima, ſed è contra perverſiſſimum animum exulceravit magis. Neſtorius itaque ad Cyrillum reddidit litteras arrogantiæ plenas, quæ poſtmodùm in Epheſina Synodo lectæ, uno omnium ore anathematizatæ fuerunt, ut blaſphemiis refertæ. In his porrò litteris homo indoctus æquè ac ſuper- (Eod. Tom. col. 321. & ſeq.) bus, doctorem ætatis illius longè maximum, hoc eſt, ut ajunt, *Sus Minervam*, docere aggreditur; miſerabiliter differens totum ſuæ hæreſeos virus evomit; othodoxos ut Apollinariſtas, Arianos, & Manichæos calumnioſè traducit, denique ſibimet ipſi putidè plaudens, apertè & inverecundè mentitur dogmata ſua placere Imperatori, & in dies creſcere & augeri multitudinem eorum, qui ea amplectuntur. (Eod. Tom. col. 342.) Nam, ut Cyrillus in ſua ad Celeſtinum epiſtola narrat: *Plebs Conſtantinopolitana (levibus quibuſdam vaniſque hominibus, & iis qui* Neſtorio adulabantur, *duntaxat exceptis) à Synaxi* abſtinebat. Abſtinebant *ab eadem omnia penè monaſteria, eorumque Archimandrita,* Abſtinebat *& magna quoque pars ſenatus, verentes ne ipſomet, & illis quoque quos Antiochia diſcedens, inde ſecum abduxerat, quidvis perverſum evomentibus, aliquod in fide detrimentum acciperent.*

Dum ita cives Conſtantinopolitanos ſponte & catervatim ad ſe confluere mentiebatur Neſtorius, & ſuorum, pro hæreticorum more, multitudinem venditabat, paucitatis eorum conſcius ſæviebat Conſtantinopoli, plagas, exilia, carceres minitando iis, qui cum eo communicare renuerent; nec dici poteſt, quanta populum, clericos, & monachos immanitate vexarit. Conjecturam habemus in Celeſtini ad clerum & populum Conſtantinopolitanum epiſtola, in qua ſic ait Pontifex: *Indixit injurias* (Neſtorius) *indixit exilia, ille* (Chriſtus) *in ſuis hac paſſus eſt, quem ſuſcepiſſe pro nobis hominem* (Neſtorius) *diffitetur.* (Eod. Tom. col. 372. col. 369.) Superiùs dixerat: *Fratris & Coepiſcopi mei Cyrilli per ſuum meum Poſſidonium diaconum ad me directa relatio, ea contra vos agi loquitur, qua poteſt in Eccleſia membra agere, qui ejus capiti non pepercit.* Nemo impunè Neſtorio ſeſe opponebat. Populus ad laica tribunalia trahebatur, & flagris crudeliter cædebatur. Clerici excommunicabantur, exauctorabantur. Monachi virgis diſſecabantur, fame enecabantur, vinculis ferreis onerabantur, detrudebantur in carceres. Aliqui publicè cæſi & flagris diſſectis in exilium pellebantur. Pecuniis & corruptorum quorundam hominum potentia fretus, proculcatis juribus omnibus, nihil non audebat Neſtorius contra orthodoxos ſub oculis Imperatoris ipſius, ab aulicis quibuſdam, quos ſibi devinxerat Hæreſiarcha, deluſi, Conſule ſupplicationem Baſilii diaconi. (Eod. Tom. col. 418. & ſeq.)

Neſtorius rabidi adinſtar lupi gregem ſuum dilanians, arrogantia illa, quà mortales omnes vilipendebat, dementatus, in ſpem venit ad partem ſuam trahendi Romanum Pontificem Celeſtinum. Scribit igitur ſemel atque iterùm ad Celeſtinum, primùm omnium fingens neſcire ſe quid tenendum eſſet de Juliano & aliis Epiſcopis Pelagianis, qui tunc Conſtantinopoli aderant (cùm tamen ignorare non poſſet eos à Siſinnio deceſſore ſuo fuiſſe rejectos, & ab Attico, cui Siſinnius ſucceſſerat, in Conſtantinopolitana Synodo damnatos) & naviter mentiens aſſerendo Epiſcopos illos à ſe receptos non eſſe, cùm tamen illos apud ſe haberet, & cum illis communicaret. (Col. 349.) (Col. 361.)

Suum in veritatem catholicam ſtudium commendat, ſuamque ſeveritatem cum lenitate conjunctam erga ægros, hoc eſt, orthodoxos, quos Apollinarii & Arii morbo laborare calumniatur, quoſque tunc inſectabatur immaniter. Et poſtquam Catholicis abſurdiſſimos Apollinariſtarum errores impudenter impegit, addit eos audire Virginem dicere *Theotocon*, eam que *Chriſtotocon* dicendam eſſe contendit, ſic tamen ut permittat eam utcumque *Theotocon* dici, non quòd ſit Mater Verbi Dei, ſed quòd genuerit templum, quod Verbum Deus inſeparabiliter inhabitat. Denique ſe pro illa ſua impietate non fruſtra decertaſſe, eamque multos tandem amplexos eſſe gloriatur. Præter epiſtolas autem, quarum, ſtylus ventoſum neſcio quid ubique redolet, per Antiochum virum illuſtrem expoſitionum ſuarum blaſphemiis inſaniarum quaterniones miſit ad Pontificem. (Col. 350. & ſeq.) (Col. 352. & 6.)

Eodem illo fermè tempore, & aliquantò poſt Neſtorium, ad eundem Pontificem ſcripſit quoque Cyrillus, cùm omnem Neſtorii ad ſanam mentem revocandi ſpem amiſiſſet, fidemque orthodoxam cerneret in extremum diſcrimen adductam. In epiſtola ſua, cujus jam meminimus, exponit nefandum Dorothei facinus, luctuoſum Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ ſtatum, Neſtorii in propugnanda heterodoxa doctrina pertinaciam, ardens ejus in ſe odium, machinationeſque; & quid ipſe pro defendenda veritate catholica, ſanandoque Neſtorio egerit. Sed & graphicè hujus Hæreſiarchæ ſuperbiam exhibet his verbis: *Se omnibus* (Epiſcopis) *ſapientiorem exiſtimat; ſe ſolum divina Scriptura ſcopum attigiſſe, ſe ſolum Chriſti myſterium cognoviſſe opinatur ..... faſtu tumens, inſidiiſque ac ſedis potentia fretus, effecturum ſe arbitratur, ut & nos ipſi & reliqui omnes ſua ſententia ſubſcribamus.* His porrò conſonat id, quod Baſilius in ſupplicatione ſua ait de eodem Neſtorio: *Non Deum timet, nullum hominem veretur, nullum Epiſcopum veneratur, nullum ſacerdotem aut clericum, aut ſanctum monachum, aut religioſum laicum honorat; nullam pœnam ènquis decretam formidat, nullam deque, &c.* (Col. 353.) (Col. 340. & ſeq.) (Col. 344.) (Eod. Tom. Col. 479.)

Suam ad Celeſtinum epiſtolam Cyrillus Romam miſit per Poſſidonium diaconum, cui etiam teſtimonia (Col. 345.) (Col. 346.)

ortho-

orthodoxorum Patrum à ſe collecta, homilias Neſtorii, & eas, quas ad eum ſcripſerat, epiſtolas tradidit ad Pontificem perferendas. Acceptis iis quæ ultrò citròque ſcripta & ad ſe tranſmiſſa fuerant, Celeſti-
Col. 396. nus Synodum ſuam convocavit, ex qua ad Neſtorium ſcripſit epiſtolam apoſtolico vigore plenam, & qualem ſcribi decebat à ſupremo univerſalis Eccleſiæ Paſtore, cui fratres in fide confirmandi munus à Domino commiſſum eſt. Quàm pauci eſſent cum Neſtorio, qui tam de ſuorum multitudine inſolente gloriabatur, oſtendit his verbis: *Quo conſcientia vivis, pœ-*
Col. 356. *nè ab omnibus in hac civitate deſertus?*

Col. 356. & ſeq. Poſtquam Neſtorio prophanas novitates ſuas vehementer exprobavit, excommunicationem ipſo facto incurrendam, niſi mox ad ſanam redeat mentem, ei denunciat, & Hæreſiarcharum exitium ob oculos ponit. Tum in fine epiſtolæ ſententiam, per Cyrillum cui in hoc toto negotio vices ſuas committit intimandam, profert qua Neſtorius, niſi intra decimam diem, à primo innoteſcentium ei harum litterarum die numerandam, perfidam novitatem depoſuerit, atque aperta & ſcripta confeſſione damnaverit, declaratur, hoc ipſo *ab univerſalis Eccleſiæ catholicæ communione dejectus, & ad omnia quæcumque ſacerdotalis auctoritatis ſunt, minimè idoneus*. Hæc autem poſtrema verba: *Et omnia quæcumque, &c.* quæ caſu aliquo ex epiſtola ad Neſtorium exciderunt, leguntur in ſententia, qualis extat in calce epiſtolæ
Col. 373. ab eodem Celeſtino ad clerum Conſtantinopolitanum eodem tempore ſcriptæ.

Hanc autem ſententiam adverſùs Neſtorium à Celeſtino latam fuiſſe in Romana Synodo, præmiſſo expoſitionum Neſtorii & epiſtolarum manu ipſius ſubſcri-
Eod. Tom. col. 380. ptarum ſufficienti examine, teſtatur S. Cyrillus in ſua ad Joannem Antiochenum de Neſtorio epiſtola, in qua poſt quam Joannem admonuit, ab eadem Synodo ad ipſum, ad Juvenalem Hieroſolymitanum, & ad Rufum Theſſalonicenſem, nonnulloſque alios Macedoniæ Epiſcopos, de ſententia, quam contra Neſtorium tulit, litteras eſſe perſcriptas, Joannis cum Neſtorio amicitiam non ignorans, & quæ poſtea evenerunt, quaſi ſubodorans, ſic eum alloquitur: *Jam tuæ pietatis fuerit, quid in rem futurum ſit diligenter expendere. Nos enim ſequemur, quæ illi judicaverunt. Veremur namque ne à tantorum communione excidamus.* Porrò ſi idem veritus fuiſſet Joannes Antiochenus, neſandi poſtea ſchiſmatis ſcelere ſe ipſe non polluiſſet; ſanctiſſimos Epiſcopos, imò & Oecumenicam Synodum excommunicare non tentaſſet: neque in tantùm veritatem catholicam, quam ipſe tenebat diſcrimen adduxiſſet. Sed ad rem noſtram redeamus.

Celeſtinus itaque ex Romana Synodo, præter eam, quam ad Neſtorium exaravit, epiſtolam ad notificandam ſententiam contra illum latam, plures alias ſcripſit, datas eodem tempore, nempe die 11. Auguſti anno 430. unam quidem, ut par eſt credere,
Col. 349. communem ad Rufum Theſſalonicenſem, Flavianum Philipenſem, Joannem Antiochenum, & Juvenalem Hieroſolymitanum, cujus epiſtolæ exemplum
Col. 376. Joanni Antiocheno inſcriptum extat tom. 3. CC. & alias ſingulares duas, unam prolixam ad clerum & populum Conſtantinopolitanum; in quâ populum ad-
Col. 364. & ſeq. monet, à Neſtorio inſtauratam eſſe eamdem illam impietatem, propter quam olim Paulus Samoſatenus à catholicis ſacerdotibus Antiochena ſede dejectus eſt, adeòque ſibi à falſo paſtore caveat, ejuſque noxia paſcua devitet: tum ſermonem convertens ad clericos, conſolatur eos, hortaturque ut in bono propoſito conſtantes ſint ſanos confirment, curent ſaucios; nullas præterea & irritas eſſe declarat excommunicationis vel depoſitionis ſententias à Neſtorio ex quò hæreſim ſuam prædicare cœpit latas; & ſententiam contra illum in Synodo Romana prolatam, atque executioni per Cyrillum, cui in hoc negotio vices ſuas ſe delegaſſe ſignificat, mandandam ſubjicit epiſtolæ ſuæ.

Altera epiſtola eſt ad Cyrillum, quem Celeſtinus,

magnopere laudata priùs orthodoxa ejus doctrina, Eod. tom. col. 345. & ſeq.
eruditione, conſtantia, atque fortitudine in avita & recta fide tuenda, prophaniſque novitatibus oppugnandis, vicarium ſuum in Neſtorii negotio conſtituit his verbis: *Noſtra Sedis auctoritate adſcita, noſtraque vice & loco cum poteſtate uſus, ejuſmodi non abſque exquiſita ſeveritate ſententiam exequeris, nempe ut niſi decem dierum intervallo ab hujus noſtræ admonitionis die numerandorum, nefariam doctrinam ſuam conceptis verbis anathematizat ...... illico ſanctitas tua illi Eccleſiæ proſpiciat. Is verò modis omnibus ſe à noſtro corpore ſegregatum eſſe intelligat ......*

His Cyrillus litteris per Poſſidonium diaconum, cui præfatas omnes epiſtolas perferendas Celeſtinus tradiderat, acceptis, unà cum ea quæ Neſtorio reddenda erat epiſtola, ſcripſit ad Joannem Antiochenum, & ad Juvenalem Hieroſolymitanum; ad Juvenalem Col. 385.
quidem, quem apprimè catholicum eſſe ſciebat, ut in fidei defenſionem zelum ejus accenderet, eumque que ſibi in hoc negotio, laboranti Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ ſubveniendi gratia, ſocium & adjutorem conciliaret: ad Joannem verò Neſtorii ami- Col. 377.
cum, ut ei ſignificaret Neſtorium, poſtquam hæreſim ſuam prædicarat, multoties, ut reſipiſceret, fruſtra admonitum, nullam excuſationis cauſam habere poſſe; poſtquam ad ſtabiliendam impietatem ſuam nihil non molitus eſſet, nullam mereri indulgentiam; æquiſſimo Occidentalium Epiſcoporum, quibus omnes Macedoniæ Epiſcopi certò certiùs acceſſuri erant, decreto pariturum ſe, atque in exequendo judicio contra Neſtorium *propter ipſam fidem, univerſaſque orbis terrarum turbatas Eccleſias, & communem populi* (Chriſtiani) *ædificationem* lato, Romano Pontifici obſecuturum.

Acceptas Celeſtini & Cyrilli litteras Joannes ad Eod. tom. Col. 388. & ſeq.
Neſtorium miſit, propriaſque adjunxit amiciſſimas, ac ſimul animo verè catholico ſcriptas, in quibus ſalubria amico dat monita, ingentes, quas in Eccleſia excitavit turbas exprobrat; imminentis Eccleſiæ ſchiſmatis admonet; ad palinodiam invitat exemplo Theodori Mopſueſteni, qui admonitus, ſibi expoſitione quadam excidiſſe aliquid, quod ipſi Neſtorio & aliis audientibus non rectè dictum videbatur, non poſt multos dies generosè in medium progreſſus, id quod à ſe dictum fuerat, in gratiam Eccleſiæ, nihil quidquam veritus correxerat, orat, obteſtaturque ut quoniam, ut fama eſt, germanum hujus vocis *Theotocos* ſenſum tenet & profitetur, non dedignetur confiteri vocem ipſam, quæ à multis ſæpe Patribus uſurpata, ſcripta, ac pronunciata eſt, à nullis verò unquam repudiata, aut impugnata, & quæ piam rectamque animis ingerit notionem; qua repudiata, in graviſſimum errorem neceſſariò prolabimur, cum hoc ipſo *ineffabilem illam unigeniti Filii Dei* in incarnatione *œconomiam abnegamus*; quia hoc ipſo negamus, unigenitum Dei Filium ſalutis noſtræ cauſa hominem eſſe factum.

Poſtquam autem Joannes breviter probavit, Ver- Col. 393.
bum Deum ex ſolo Patre ab æterno ſecundùm divinitatem genitum, in tempore quoque ſecundùm carnem ex Virgine natum eſſe, hæc ſubjicit: *Quod ſi Virgo à ſanctis Patribus propter hanc generationem Deipara nominatur, ut verè hoc nomine ab illis nominatur, neſcio quorſum attinuerit, ut quæſtionem hanc nequaquam neceſſariam ... & contra nos ipſos, & contra eccleſiaſticam pacem quoque, ut vides agitandam ſuſceperimus. Etenim nulli nos periculo exponimus, ſi ea ſentimus & loquimur, quæ Doctores in Eccleſia Dei celeberrimos ſenſiſſe & docuiſſe certò novimus.* Ex quibus liquet Joannem Antiochenum ab hæreſi Neſtorii alieniſſimum fuiſſe, eique opinionem hanc altè animo inſediſſe, quòd ſcilicet Neſtorius quæſtionem de voce tantùm moviſſet, adeòque non violatæ fidei, ſed gravis ſolùm imprudentiæ reus eſſet. Qui error facti Joannem poſtea in deteſtandum ſchiſma præcipitavit.

Dum in Neſtorio ad ſanam mentem revocando fru-

ſtra deſudat Joannes, Cyrillus ſuæ diœceſeos Synodum Alexandriæ celebrat, & ex ea ad Neſtorium unà cum Celeſtini litteris mittit ſynodicam epiſtolam, in qua catholica de incarnatione doctrina exponitur duodecim capitulis, quibus ſubjiciuntur Anathematiſmi totidem, quæ Neſtorius intra decimam diem, ab eo quo epiſtolas receperit die numerandam, jubetur ſcribere, ſub pœna excommunicationis & depoſitionis hoc ipſo incurrendæ vi ſententiæ à Celeſtino in Synodo Romana latæ. Scripſit etiam Cyrillus duas alias epiſtolas, unam ad clerum & populum Conſtantinopolitanum, in qua, orthodoxa de incarnatione doctrina & Neſtorii hæreſi breviter propoſita, admonet eos ut avitam fidem conſtanter retinentes, *nullum prorſus commercium cum Neſtorio habeant, nec aures illi accommodent, ſi pro paſtore lupus eſſe perrexerit; & poſt admonitionem ad illum deſtinatam, perverſa ſapere non deſtiterit*. Alteram verò Archimandritas Conſtantinopolitanos, quos adhortatur, ut pro catholica fide viriliter decertare pergant, & certiores facit de hac ultima admonitione Neſtorio facta, & pœnis ab eo incurrendis, ni intra tempus præſcriptum paruerit, *& rectam tandem inculpatamque catholicæ Eccleſiæ fidem voluerit agnoſcere*.

Eod. tom. Col. 396. & ſeq.

Col. 420. & 21.

Col. 430. & 34.

Neſtorius acceptis Celeſtini & Cyrilli litteris, non modò non paruit, ſed etiam impietatem impietate cumulans, Alexandrinæ Synodi anathematiſmis inſanos alios anathematiſmos duodecim oppoſuit, quibus hæreſim ſuam verbis involvens, anathematizavit doctrinam catholicam. Præterea furens in Cyrillum, novis eum calumniis aggreſſus eſt apud Imperatorem, ita ut circumventus Imperator graviter commotus fuerit adversùs ſanctiſſimum Antiſtitem, ut oſtendit epiſtola illa quam poſtquam Synodi Romanæ & Alexandrinæ litteris conventus eſt Neſtorius, ad Cyrillum ſcripſit Theodoſius, & quæ incipit, *Pietate quidem*.

Col. 433. & 36

Ex hac autem epiſtola apparet, Cyrillum apud Imperatorem à ſuis calumniatoribus infamatum fuiſſe, ut hominem rixoſum, audacem, imperioſum, vanæ gloriæ aucupem, & auctorem turbarum illarum, quas tamen non ipſe, ſed impius & contumax novator Neſtorius excitarat in Eccleſia Conſtantinopolitana. Item Cyrillo crimini datum eſſe, quòd inconſulto Imperatore, & ſine generali Concilio, doctrinam Neſtorii ut hæreticam damnare præſumeret. Item Neſtorianæ novitatis fautores queſtos eſſe, Neſtorium inauditum, vel ſaltem ſine ſufficienti & debita veritatis diſquiſitione condemnatum Cyrillumque non pro catholica veritate defendenda, ſed pro tuenda privata opinione, eatenùs acerbè inconſultèque geſſiſſe omnia. Item Imperatori ſuggeſtum eſſe, ſi generalis convocaretur Synodus, ad eam Cyrillum minimè venturum, nec auſurum in ea cum adverſario congredi. Denique Cyrilli adverſarios apud Imperatorem nihil non molitos eſſe, ut Cyrillum perderent, ſed eorum conatibus obſtitiſſe clementiam & religionem principis.

Narrat Evagrius Cyrillum, cùm perſenſiſſet Neſtorium neque ſuis, neque Celeſtini litteris acquieſcere, ſed nihil veritum adversùs univerſam Eccleſiam proprium virus evomere, petiiſſe à Theodoſio ut ejus mandato Synodus Epheſi congregaretur, ſicque Theodoſium, Cyrillo poſtulante, miſſis quaquaverſum imperialibus litteris Epheſinam Synodum convocaſſe. At hanc Evangrii narrationem falſitatis apertè convincit tota illa Theodoſii ad Cyrillum epiſtola modò citata, quæ, quod notandum eſt, à Theodoſio una cum encyclica illa, qua Epiſcopos ad conventum generalem invitabat, miſſa eſt ad Cyrillum; & ſub finem hæc habet: *Quamobrem & tuam quoque reverentiam ad tempus, quod aliis litteris ad univerſos Metropolitanos Epiſcopos miſſis ſignificatur, præſto adeſſe oportebit: neque prius noſtram amicitiam te recuperaturum confidas, quàm omni turbatione & animorum ægritudine ſedata, ad propoſitarum quæſtionum diſcuſſionem ultro accurreris*. Sicne, obſecro, Imperator alloqueretur hominem, quo petente convocaret Synodum generalem?

Lib. 1. hiſt. Eccl. c. 3.

Tom. 3. Conc. col. 436.

Conſtantinopolitanis igitur orthodoxis enixè expetentibus, ut patet ex ſupplicatione Baſilii diaconi, & ipſo, ut par eſt credere, Neſtorio, qui apud Imperatorem per ſe, vel ſuos Cyrillum reformidare generalem Synodum mentitus fuerat, appellante œcumenicum Concilium, Theodoſius animadvertens nullum aliud ſupereſſe medium exortas in Eccleſia turbas ſedandi, encyclicas ſcripſit litteras ad omnes orbis chriſtiani Epiſcopos, quarum litterarum extat exemplar, inſcriptum Cyrillo & Metropolitanis diœceſis Ægyptiæ, & datæ leguntur XIII. Cal. Decembr. anno 430. His autem litteris jubentur convenire Epheſum poſt Paſcha inſequentis anni 431. & ſacros Pentecoſtes die Concilium auſpicari. Hanc porrò Epheſini Concilii convocationem à Theodoſio factam, ratam habuit Celeſtinus, ut conſtat ex ejus ad Theodoſium epiſtola, in qua, laudata illius circa fidei catholicæ defenſionem ſollicitudine, ſic ait: *Huic Synodo, quam eſſe juſſiſtis, noſtram præſentiam in his, quos miſimus, exhibemus, pietatem veſtram ſub divini obſecrantes obteſtatione judicii, ne quid turbidæ novitati licere veſtra manſuetudo permittat*.

Tom. 3. Conc. col. 146.

Tom. 8. Conc. col. 619 & 20.

ARTICULUS VII.

De Synodo Epheſina, à qua Neſtorius damnatus eſt.

§. I.

ANno igitur 430. Theodoſius Imperator, turbas in Eccleſia excitatas, aliter quam per generalem Synodum ſedari non poſſe ratus, encyclicas mittit litteras ad omnes orbis chriſtiani Epiſcopos, die 19. Novembris datas, quibus jubet Epiſcopis, ut anno proximè ſequenti poſt feſtum Paſchæ, quod eo anno incidit in 19. Aprilis, Epheſum conveniant, Synodum ipſo Pentecoſtes die, qui fuit Junii 7. auſpicaturi.

Tom. 3. Conc. col. 436.

Primus Epheſum advenit Neſtorius cum ingenti promiſcuæ plebis multitudine, & aliquanto poſt eum Cyrillus cum Epiſcopis, quos ex diœceſi ſua elegerat; cæteri etiam maturè adfuerunt Epiſcopi; ſolus Joannes Antiochenus cum ſuis Orientalibus ad conſtitutum diem non adfuit. Cùm autem ab eo accepiſſet Cyrillus litteras, quibus itineris longitudinem & moleſtias cauſabatur, & aſſerebat, & ſe cum ſuis intra paucos dies adfuturum, placuit Cyrillo præſtolari adventum ejus, reclamantibus reliquis Epiſcopis, & aſſerentibus *illum conſeſſui intereſſe non velle, quod metueret ne fortè Neſtorius, qui ex illius Eccleſia aſſumptus fuerat, loco ſuo moveretur; quæ res ipſi fortaſſe juſtum pudorem incuteret*. Sed quidni dicatur etiam Joannes amici damnationi & exauctorationi intereſſe noluiſſe?

Socr. lib 7. c. 34 Evagr. lib 1. cap 3. Relat Synodi tom. 3. Conc. col. 567 Eod. tom. col. 444. Epiſt. Cyrilli eod. tom. col. 362.

Diebus quindecim ultra præſtitutam Synodo diem elapſis, & præmiſſis à Joanne cunctante aliquot Epiſcopis, qui ejus nomine Patres hortarentur, ut ne ipſum præſtolarentur ampliùs, Synodus die 22. Junii anno 431. cœpta eſt, & ſeptem actionibus ſeu ſeſſionibus abſoluta. Pridie autem illius diei, quo primus conſeſſus habitus eſt, à Patribus deſtinati ſunt ad Neſtorium aliquot Epiſcopi, qui eum invitarent ad Synodum, quibuſque unum hoc reſponſum dedit: *Rem perpendam; & ſi ita viſum fuerit, adero*.

Ibid.

Relat Synodi eod. tom. Col. 170.

In magna igitur Eccleſia, quæ appellabatur Maria, Patres præfato die congregati, ſanctis Evangeliis, quæ ipſum Chriſtum præſentem monſtrabant, in throno, qui medium locum obtinebat, propoſitis, primam ſuam celebrarunt ſeſſionem, Cyrillo Celeſtini locum tenente, & præſidente. In hac autem prima, 1. lectæ ſunt Imperatoris litteræ, quibus indicta fuerat Synodus generalis. 2. Declaratum eſt, ſatis ſuperque expectatum eſſe Joannis & Epiſcoporum ejus adventum. 3. Epiſcopi quinque, qui

Ibid.

Eod Tom col 445. & ſeq.

pridie

pridie ad Neſtorium delegati fuerant, ejus & ſex aut ſeptem Epiſcoporum, qui cum illo erant, reſponſum retulerunt Synodo. 4. Epiſcopi alii ad Neſtorium, cujus ædes vallabant milites fuſtibus armati, ſecundò ac tertiò deſtinati à Synodo, aliud ab eo reſponſum non referunt, quàm cùm Epiſcopi omnes convenerint, tum ipſum quoque adfuturum. 6. Legitur ſymbolum Nicænum, deinde ſecunda Cyrilli ad Neſtorium epiſtola, quæ incipit, *Intelligo*, in qua exponitur incarnationis myſterium: tum lectam epiſtolam Epiſcopi omnes comprobant, & ſymbolo Nicæno planè conſonam eſſe declarant, atque ut talem ſuſcipiunt.

7. Legitur ſecunda Neſtorii ad Cyrillum epiſtola, quæ incipit, *Admirabilium*; & poſtquam à plurimis ſeorſim ut ſymbolo Nicæno diſſona reprobata eſt, omnes ſimul Epiſcopi exclamant: *Omnes Neſtorii epiſtolam & dogma anathematizamus; omnes hereticum Neſtorium anathematizamus*, *&c.* Deinde leguntur duæ aliæ epiſtolæ, una Celeſtini ad Neſtorium, quæ incipit, *Aliquantis*, & altera ad eundèm Cyrilli & Synodi Alexandrinæ, cujus initium eſt, *Cùm Salvator*, & in acta referuntur.

8. Epiſcopi, quos Alexandrina Synodus ad Neſtorium delegaverat, interrogati, reſpondent, præfatam à ſe epiſtolam redditam fuiſſe Neſtorio, eumque, accepta epiſtola, *publicè pro concione, eadem quæ antè, & his quoque deteriora dogmata propoſuiſſe*. Tum rogati Theodotus & Acacius Epiſcopi, qui aliquot ante hunc conventum diebus cum Neſtorio de orthodoxa fide diſputaverant, ediſſerunt quod ex ore illius audierint, & blaſphemias enarrant.

9. Leguntur & actis inſeruntur textus aliquot orthodoxorum Patrum, cum aliquot capitibus excerptis ex quaternionibus Neſtorii, & epiſtola, quam Capreolus ad Synodum ſcripſerat, & per Beſulam diaconum miſerat. Significabat autem Synodo Capreolus, litteras Imperatoris Auguſtinum, quem nominatim invitabant, è vivis ſublatum comperiſſe; nullos ex Africa Epiſcopos mitti potuiſſe, tum quòd ſeriùs advenîſſent Imperatoris litteræ (eas enim tantùm in diebus Paſchatis acceperant) tum quòd Barbarorum incurſionibus viæ omnes eſſent infeſtæ; denique velle ſe, antiqua fidei dogmata confirmari, nova verò, & abſurdè excogitata reprobari ac proſcribi.

10. Denique de communi omnium, qui aderant, Patrum ſuffragio profertur contra Neſtorium ſententia,
Col. 513. qua Synodus eum *Epiſcopali dignitate privatum, & ab univerſo ſacerdotum conſortio & cœtu alienum eſſe definit*. Subſcripſere plures quàm ducenti Epiſcopi. Quanto autem plauſu & gratulatione hoc Synodi decretum exceperit populus Epheſinus, exponit Cyrillus in prima ſua ad clerum populumque Alexandrinum ea de re epiſtola, ubi ſic ait: *Uni-*
Col. 514. *verſus verè civitatis populus à primo diei ortu ad veſperam ſanctæ Synodi judicium præſtolabatur. Ut autem auditum eſt, illum blaſphemiarum auctorem ſua dignitate privatum eſſe, omnes una voce ſanctam Synodum laudare, Deumque glorificare cœperunt, quoniam fidei hoſtis concidiſſet: nos quoque, ubi primum ex Eccleſia egreſſi fuimus, cum facibus & tædis uſque ad diverſorium deduxerunt: erat enim veſpera: multaque paſſim lætitia, multa etiam luminaria accenſa, ita ut mulieres quoque thuribula geſtantes antecederent nos.*

Col. 549. Poſtridie ad Neſtorium lata contra eum depoſitionis ſententia miſſa eſt à Synodo, & ea de re clericos œconomos Eccleſiæ Conſtantinop. certiores fecit per epiſtolam ad eos eodem die ſcriptam. Ante-
Col. 563. quam autem commentarii rerum in depoſitione Neſtorii geſtarum perſcribi, & relatio ad Imperatorem à Synodo mitti potuerit, Candidianus comes, quem
Col. 591. Imperator ad curandam Synodum miſerat Epheſum, Neſtorio addictus, ad dictum Imperatorem relationem ſcripſit plenam calumniis adversùs Synodum.
Ibid. col. & seq. Suam quoque Neſtorius à decem, quos ſecum habebat, Epiſcopis ſubſcriptam miſit relationem in qua mentitur vim ac injuriam ſibi à Memnone Epheſino Epiſcopo illatam eſſe, mortemque ab Epheſinis civibus intentari, & de Synodi Patribus conqueritur, quòd Orientalium Epiſcoporum adventum ex-
pectare noluerint. Non multò pòſt Cyrillus, cùm Col. 549.
audiviſſet ad Imperatorem à Candidiano miſſas eſſe relationes, privatam ad quoſdam de clero Conſtantinopolitano ſcripſit epiſtolam, in qua res geſtas ſummatim enarrat, & monet acta ſynodalia cum relatione quamociùs miſſum iri à Synodo, niſi tamen à Candidiano impediatur.

§. II.

Quinto die poſt ſignificatam Neſtorio depoſitionis Evag. lib. 1. hiſt. c. 5.
ſententiam, adeòque die 28. Junii, Joannes Antiochenus cum ſuis Orientalibus Epheſum advenit. Erant cum Joanne Epiſcopi ex Orientali diœceſi viginti duo, ut ait Nicephorus, lib. 14. hiſtor. Eccl. cap. 35. quibus ſtatim ſeſe adjunxere ſex, aut ſeptem, quos ſecum habebat Neſtorius, cum aliis duodecim, ex
quibus poſtmodùm aliqui, cùm Neſtorium *ſuas blaſ-* Tom. 3. Conc. col. 710.
phemias retegentem comperiſſent, ab eo deſciverunt, ac ſanctæ Synodo ſe adjunxerunt: ita ut *apud Neſtorium & Joannem Antiochenum triginta ſeptem, paulò plures*, Epiſcopi poſtmodùm remanſerint. *Quorum major pars, quod criminibus* eſſent *obnoxii, & ſanctæ Synodi ſententiam* vererentur, *Neſtorii factioni ſeſe addixerunt. Alii ex his dogmatum pravitate fœdati, utpotè Pelagiani, quidam ante multos annos gradu moti* erant: *nonnulli quoque ob alias graves culpas poſt probationem mulctandi à Synodo.* Ita Synodi ad Imperatorem relatio miſſa per Palladium Magiſtrianum, in qua obiter obſervamus Synodum graviter conqueri de Irenæo comite, qui Neſtorium privati tantùm officii gratia Epheſum ſequi permiſſus fuerat, quemque ait, ſeditiones excitando, plures ex orthodoxis Epiſcopis in vitæ diſcrimen adduxiſſe.

Simul atque Joannes pervenit ad diverſorium, an- Col. 650. 655. 661.
tequam pulverem ex itinere contractum excuſſiſſet, cum ſuis Orientalibus, & aliis, qui ad eum convenere, Epiſcopis, latrocinalem furtim agere Synodum aggreſſus eſt, in qua auditis primùm comitis Candidiani mendaciis, & in legitimam Synodum calumniis, lectis deinde Imperatoris litteris, & Candidiano digreſſo, iis qui aderant annuentibus, *præter omnem Eccleſiaſticum ordinem, præterque canones*, protulit ſententiam contra Cyrillum & Memnonem, *cùm nemo illos antea apud eos accuſaſſet, neque accuſatorem expectaſſent, nec ad judicium vocaſſent*, & contra Synodum univerſam.

Hac ſua ſententia Joannes Epiſcopatu abdicabat Col. 598.
Cyrillum & Memnonem, *ut qui in cauſa* fuiſſent, *ut Patrum canones conculcarentur, Imperatorum decreta contemnerentur, omniaque confuſione & turbis miſcerentur, ac totius ſceleris auctores & duces* extitiſſent; (quod ſanctiſſimis Epiſcopis, & de orthodoxa fide optimè meritis imputabat per inſignem calumniam, ſibi jure merito imputare poterat;) reliquos omnes, hoc eſt, univerſam Synodum, proh nefas! excommunicabat, ut *qui ſeditiosè & iniquè contra Eccleſiaſticas ſanctiones, regiaque decreta agentibus* conſenſiſſent; excommunicabat, inquam, *donec agnita culpa ſua* reſipiſcerent, *fidemque à ſanctis Patribus in Nicæna civitate congregatis expoſitam* ſuſciperent, *nihil illi extraneum, aut peregrinum annexentes* (quaſi verò quod contra Neſtorium definitum erat, Nicænæ fidei extraneum, aut peregrinum eſſet;) *capita prætereà heretica à Cyrillo Alexandrino expoſita* (volebant enim ſchiſmatici capitula illa cum Apollinarii, & Eunomii, Arii perverſa doctrina congruere) ut *& Evangelicæ & Apoſtolicæ doctrinæ apertè* repugnantia anathematizarent, &c. Quadraginta tres ſubſcripſere Epiſcopi, ſi actis conciliabuli credimus. Clandeſtino tamen huic conventiculo triginta tantùm Epiſcopos interfuiſſe refert Synodus in ſuis ad Imperatorem & Celeſtinum relationibus.

Demus, tunc fuiſſe cum Joanne Epiſcopos quadra-

ginta

ginta tres: at erat cum Cyrillo & Memnone Epiſcopi ſupra ducentos, & paucis poſt latrocinalem hanc Joannis Synodum diebus fuere etiam tres legati Sedis Apoſtolicæ, & per illos Occidentales Epiſcopi omnes cum in ipſo Summo Pontifice. Unde rectiſſimè ſic ajebat Synodus, legitima in ſua ad Imperatorem de Orientalibus relatione, ſcripta decimo ſexto, aut decimo quinto Calendas Auguſti: Col. 658. *Perabſurdum eſt, ducentorum & decem ſanctorum Epiſcoporum Synodo, quibus & univerſa Occidentalium ſanctorum Epiſcoporum multitudo, & per ipſos reliquus totus terrarum orbis conſentit, triginta tantum numero ſeſe opponere.*

Joannes alto ſuis de patrato facinore imperato ſilentio, ne quid Epiſcopi, quibus parabat perniciem, Col. 692. & ſeq. olfacerent, donec ipſe animos occuparet Conſtantinopoli, nulla interpoſita mora ad Imperatorem, ad Reginas, ad clerum, ad populum, & ad Senatum Conſtantinopolitanum ſcripſit epiſtolas, plenas mendaciis & calumniis adversùs legitimam Synodum, quibus epiſtolis nunciabat à ſua Synodo Cyrillum & Memnonem exauctoratos eſſe, cæteros verò Epiſcopos, illis adhærentes, excommunicatos, donec Capitula Cyrilli, ut Apollinarii, Eunomii, & Arii perverſis dogmatibus plena abjicerent, & anathematizarent, ac Cyrillo & Memnone deſertis, ad eum accederent, communiter cum eo & ejus Epiſcopis conſenſum celebraturi. Unde de ſententia, quam clandeſtinè tulerat, & quam apud ſe in latebris reconditam ſervabat, per inaudita ſycophantiam loquebatur, ut de publicè & juridicè lata, atque damnatis intimata.

§. III.

Dum hæc contra ſanctam Synodum, & duces ac promotores ejus nequiter molitur Joannes Antiochenus, Epheſum adveniunt tres Sedis Apoſtolicæ legati, Col. 610. & ſeq. Arcadius & Projectus Epiſcopi, ac Philippus presbyter, cum literis Celeſtini, una ſcilicet ad Epheſinam Synodum, altera ad Imperatorem Theodoſium, & tertia ad Cyrillum, qui poſtquam encyclias Imperatoris litteras accepiſſet, & antequam Epheſum proficiſceretur, eum de Neſtorio per epiſtolam conſuluerat, quærendo nempe utrùm Neſtorius, cùm jam eſſet excommunicatus & depoſitus, etiamſi falſa dogmata à ſe prædicata damnaret, recipi deberet à Synodo? ad quod reſpondebat Pontifex recipiendum. *Studeo*, inquiebat, Col. 610. *quieti catholicæ, ſtudeo pereuntis ſaluti; ſi tamen voluerit ægritudinem confiteri.*

Cùm itaque adveniſſent Sedis Apoſtolicæ legati, Synodi Epheſinæ actio ſecunda celebrata eſt die 10. Julii in epiſcopali æde Memnonis. Poſtulantibus legatis, lecta eſt Celeſtini ad Synodum epiſtola, in qua Celeſtinus ait, Spiritum ſanctum ſpecialiter aſſiſtere Synodis Epiſcoporum, præſertim generalibus, & munus docendi à Chriſto Apoſtolis impoſitum, ab Apoſtolis tranſiſſe ad Epiſcopos eorum ſucceſſores, cum gravi obligatione orthodoxam fidem tuendi, adeòque novitatem omnem proſcribendi. Tum controverſiæ & Neſtorii impietatis pravitatem ſic exponit: Col. 615. *Fides, quæ eſt una, pulſatur: doleat, imo, & lugeat hoc nobiſcum in commune omne collegium. Vocatur in judicium, qui judicaturus eſt mundum; diſcutitur, qui diſcuſſurus eſt omnes; & calumniam patitur, qui redemit.* Denique poſtquam Synodum ad catholicæ veritatis defenſionem vehementer adhortatus eſt, ſignificat ſe legatos ſuos miſiſſe, ut iis, quæ agentur, interſint, & quæ antea per ſuam ad Neſtorium epiſtolam circa ipſum ſtatuerat, exequantur. Lectæ Celeſtini epiſtolæ ſimul acclamarunt omnes Epiſcopi, & Firmus Cæſareæ Cappadociæ Epiſcopus, totius Synodi nomine, juxta formam à Celeſtino præſcriptam, Neſtorium in prima actione damnatum & depoſitum fuiſſe declaravit legatis Apoſtolicis, quibus poſtulantibus, ſibi primæ Col. 622. actionis acta ſynodalia communicari, coram lecta ſunt hæc acta, ipſiſque legatis tradita, ut patet ex initio actionis tertiæ.

Poſtero die Julii 11. ad eundem locum conveniens ſancta Synodus, actionem tertiam celebravit, in qua 1. ex legatorum poſtulatu rurſus lecta ſunt Synodalia contra Neſtorium acta. Col. 613 & ſeq. 2. Lectis actis illis, legati ſingillatim, primus quidem Philippus, tum Arcadius & Projectus, contra Neſtorium ſententiam protulere, & judicium à Synodo adversùs eundem in actione prima prolatum confirmavere, *ſupplentes locum Sedis Apoſtolicæ, totiuſque Synodi Occidentalium Epiſcoporum*. 3. Iidem legati, rogante Synodo, præfatis actis ſubſcripſerunt eodem ordine, quo ſententiam adversùs Neſtorium protulerant; ex quo facto rectè conjicitur, Philippum presbyterum fuiſſe legatum à latere Pontificis, Arcadium verò & Projectum Occidentalis Synodi, cui præerat ipſe Pontifex, adeòque ipſiuſmet Pontificis ſub hac ratione legatos: ita ut Philippus Pontificem ſpecialiter, Arcadius verò & Projectus Pontificem & alios Occidentis Epiſcopos communiter repræſentarent.

Mirum igitur videri non debet, quòd ad prædicandam Romani Pontificis prærogativam intentum præ cæteris animum habuerit Philippus, & ſententiæ contra Neſtorium à ſe proferendæ his verbis præluſerit: Col. 626. *Nulli dubium, imo ſæculis omnibus notum eſt, quòd ſanctus beatiſſimuſque Petrus Apoſtolorum Princeps & caput fideique columna, & Eccleſiæ catholicæ fundamentum, à Domino noſtro Jeſu Chriſto ... claves regni accepit, ſolvendique ac ligandi peccata poteſtas ipſi data eſt: qui ad hoc uſque tempus, & ſemper in ſuis ſucceſſoribus vivit, & judicium exercet.*

De rebus actione tertia geſtis clerum populumque Conſtantinopolitanum Synodus certiorem fecit per epiſtolam, & ad Imperatorem miſit relationem, in qua dicitur, 1. A Celeſtino celebratam fuiſſe frequentiſſimam Synodum Epiſcoporum Occidentalium, qui eandem Col. 630. quam ipſa Synodus Epheſina, *de fide ſententiam magno conſenſu prædicarunt, eoſque qui diverſa ſentiunt, ab omni prorſus ſacerdotii ſorte, graduque alienos eſſe definierunt*. 2. Ex Occidente veniſſe legatos, Col. 631. qui Romani Pontificis & Occidentalis Synodi vices agerent. 3. Ab his legatis nomine & auctoritate Romani Pontificis & Synodi Occidentalis, ſententiam, Epheſi adversùs Neſtorium in actione prima latam, confirmatam & ſubſcriptam fuiſſe. Et ſic tandem negotium ad eum perductum eſſe finem, quem Imperator exoptaverat, & intenderat, generalem orbis chriſtiani Synodum convocando; cùm poſt legatorum Occidentis adventum, eorumque conſenſum & ſubſcriptionem, ſententia Epheſi contra Neſtorium lata, non poſſit non cenſeri totius orbis chriſtiani ſententia, non obſtante paucorum illorum, qui Neſtorii amicitiam pietate ſeu orthodoxa fide potiorem ducunt, contradictione. Quare Imperatorem ſupplicat Synodus, ut idoneum Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ Epiſcopum ordinare ſibi liceat, eoque ordinato, omnibus Epiſcopis ad ſuos redeundi facultas concedatur.

Sub id temporis, quo hæc ſcripta ſunt à ſancta Synodo, Joannes ſententiam à ſe in clandeſtina Synodo latam promulgavit, eam theatri parietibus affigendo. Col. 663. Quamobrem orthodoxis Epiſcopis in Eccleſiam, quæ Maria appellabatur, convenientibus, acta eſt ſeſſio quarta die 16. Julii. In hac ſeſſione, Col. 635. 1. legitur oblatus à Cyrillo & Memnone ſupplex libellus, in quo ſic loquebatur: Col. 638. *Neſcimus quomodo* (*ſi tamen quæ vulgo feruntur, certa veritate nituntur*) *omni Eccleſiaſtica lege proculcata, omnique Eccleſiarum ordine & regula per injuriam violata* (Sed enim Alexandrina ſuperior erat Antiochena) *impiam illegitimamque chartam concinnavit* (Joannes) *ratuſque depoſitionis titulo ferire nos poſſe, intolerabili contumelia affecit*. 2. Per Epiſcopos ſemel atque iterum citatur Joannes Antiochenus, qui ne uno quidem verbo dignatur nuncios prima vice; ſecunda verò remittit cum hoc reſponſo Col. 639. & ſeq. per clericos ſuos dato: *Nos hominibus per nos depoſitis & excommunicatis reſponſum nullum damus.* Epiſcopis autem interrogantibus, à quo exauctorati & excommunicati fuerint, reſpondetur, exauctoratos & excommunicatos fuiſſe à Joanne Antiocheno, adduntque clerici, ſe vel coram tabellionibus hæc

dicere

Col. 646. dicere paratos eſſe. 3. Synodus ea quæ contra Cyrillum, & Memnonem à Joanne geſta ſunt, nulla & irrita eſſe declarat, nec ullum eis præjudicium afferre Col. 646. poſſe, *cùm nec nunquam habuerint robur, nec canonica ſint ratione tranſacta*. Quod idem iterùm declaravit actione quinta in ſententia contra Joannem Antiochenum & ejus gregarios lata.

Poſtera die Julii 17. Synodus in eadem Eccleſia quintam celebravit actionem. In ea 1. poſtulante Cyrillo; ut Joannes citaretur tertiò, & ni Synodo pareret, ſine dilatione condemnaretur, tres ad Joannem deſtinati ſunt Col. 648. 650. Epiſcopi, cum charta, qua Synodus eum & ejus contumaciæ ſocios Epiſcopos ſuſpendebat ab omni functione epiſcopali, donec parerent, & venirent, atque hoc ni facerent, hac tertia vice vocari, in eos quæ à canonibus ſtatuta erant, decretum iri denunciabatur. 2. Contra Joannem & Epiſcopos ipſi adhærentes, Col. 654. qui nominantur numero 34. & inter quos reperiuntur Theodoretus Cyri Epiſcopus & Julianus tunc temporis Pelagianorum coriphæus, in contumacia perſtantes, Synodus tandem excommunicationis protulit ſententiam, in qua dicebatur: *Ab Eccleſiaſtica communione alieni ſint, nullam habentes facultatem tanquam ex auctoritate ſacerdotali; qua aliquibus vel detrimentum vel adjumentum afferre queant; donec ſe ipſos condemnantes, proprium delictum confiteantur; id interim pro certo habentes, niſi celeriter hoc præſtiterint, fore ut perfectam ſententiam* (hoc eſt, ſententiam depoſitionis & abdicationis) *juxta canonum decreta incurrant*.

Abdicationis pœnam, qua Cyrillum & Memnonem mulctare Joannes temerè tentarat, Joanni ipſi juſtiſ- Col. 656. ſimè legitimèque infligere poterat Synodus, ut ipſa ait in ſua ad Celeſtinum narratione. At quò Joannis temeritatem longanimitate vinceret, hoc Summi Pontificis judicio reſervare maluit, interim illum cum ſuis excommunicationi ſubjiciens, omnique ſacerdotali poteſtate exuens, ita ut nullum ſuis ſententiis lædere poſſent. Cujus ſeveritatis hanc reddit rationem Synodus: *Quomodo enim neceſſarium non erat, ut illos qui tanta inſolentia & feritate, canonumque contemptu, res adeò abſurdas, & atrociſſimas aggredi conſueverunt, vel invitos nocendi poteſtate privaremus?* Ea fuit Synodi moderatio erga ſchiſmaticos contumaces, & jura omnia proculcantes, ut non niſi ægerrimè in eos etiam tertio admonitos ſævierit, nec quantùm poterat juxtè & legitimè, ſed ſolùm quantùm exigebat urgens neceſſitas, ſævierit. Sic violenter à ſchiſmaticis & hæreticis, veritatis autem catholicæ defenſoribus temperatè fieri ſolent omnia.

Col. 655. 658. Synodus ad Imperatorem ſcripſit epiſtolam, quà de iis quæ hac quinta & quarta actione geſta fuerant, certior fieret. In ſua illa epiſtola graviter expoſtulat Synodus de temeritate & audacia epiſcoporum ſchiſmaticorum, & eorum anteſignani Joannis Antiocheni, rogatque ne paucorum hominum criminibus obnoxiorum conventiculum Synodus eſſe judicetur, pro quo allegat factum Conſtantini Magni, qui Epiſcopos ſeſe Nicææ à trecentis decem & octo Patribus, quia pœnas ab illis irrogandas verebantur, ſeparantes, Synodi loco non habuit, ſed meritas ob ſchiſma ſubire pœnas juſſit. Item allegat numerum ſuum, nempe ducentorum & decem Epiſcoporum, quibus & univerſa Occidentalium Epiſcoporum multitudo, & per ipſos reliquus totus terrarum orbis conſentit, cui Epiſcoporum multitudini triginta numero Epiſcopos (ait Synodus) ſeſe opponere perabſurdum eſt.

Col. 659. Ad Celeſtinum quoque Synodus miſit relationem, in qua omnia quæ ab exordio ad illud uſque tempus geſta fuerant, accuratè narrantur. Ibidem quod obiter obſervo, hæc leguntur: *Porro autem perlectis in* Col. 666. *ſancta Synodo commentariis actorum in depoſitione impiorum Pelagianorum & Celeſtianorum, Celeſtii, Pelagii, Juliani, Perſidii, Flori, Marcellini, Orontii, & eadem cum illis ſentientium, quæ à pietate tua de ipſis decreta & conſtituta ſunt, judicavimus & nos, ea ſolida firmaque permanere debere, & idem omnes tecum ſtatuimus, eos pro depoſitis habentes*. Ex quibus verbis conſtat Pelagianos, qui à Sedis Apoſtolicæ Sententia appellaverant ad Concilium generale, à generali Epheſina Synodo condemnatos fuiſſe, quod poſt legatorum Apoſtolicorum adventum actione ſecunda vel potiùs tertia factum eſſe, facilè credimus.

Die 22. Julii celebrata eſt in Epiſcopali domo Synodi actio ſexta, in qua lectus eſt ſupplex libellus, à Col. 674. & ſeq. Chariſio presbytero & Philadelphiæ œconomo exhibitus contra Jacobum quendam presbyterum Neſtorianum, qui cum litteris Anaſtaſii & Photii presbyterorum, quorum uterque Neſtorio ejuſque impio dogmati additus erat, commendatitiis, Conſtantinopoli Philadelphiam venerat, hæreticos quoſdam, qui ſincerè cupiebant ad orthodoxam fidem redire, partim è Quartodecimanis, partim è Novatianis Neſtorianos fecerat, propoſito illis Theodori Mopſueſteni ſymbolo, quo aſſeruntur in Chriſto duo ſuppoſita, morali tantùm unione conjuncta, eiſque ad illud recipiendum & ſubſcribendum inductis. Item lectum eſt hoc Theodori ſymbolum cum ſubſcriptionibus Quartodecimanorum & Novatianorum illorum, quos deceperat Jacobus.

Demùm ſancta Synodus, 1. ſub pœna depoſitionis Col. 690. pro Epiſcopis & aliis clericis, excommunicationis verò pro laicis prohibet privatis quibuſlibet, ne præter Nicænum ſymbolum, quod in hac ſeſſione ante omnia relectum fuerat, aliud componant, aut proferant vel offerant converti volentibus ad agnitionem veritatis. 2. Iiſdem pœnis reſpectivè ſubjicit eos omnes, qui inventi fuerint ſive ſentire, ſive docere ea quæ continentur in oblata expoſitione à Chariſio presbytero, hoc eſt, in præfato Theodori ſymbolo, de unigeniti Filii Dei incarnatione, ſive ſcelerata, & perverſa Neſtorii dogmata.

Septima denique & ultima ſeſſio habita eſt die 31. Col. 787. Auguſti in Eccleſia, quæ vocabatur Maria. In hac autem ſeſſione, inter alia, quæ ibi geſta fuerunt, nec ad inſtitutum noſtrum ullatenùs attinent, editi ſunt canones ſex, quibus communi Eccleſiæ bono proviſum Col. 804. 805. eſt contra Epiſcopos & alios clericos, qui vel ad ſchiſmaticos deficerent; vel Pelagii aut Neſtorii hæreſim ſive privatim tenerent, ſive publicè profiterentur; vel ea quæ Epheſi à ſancta Synodo geſta fuerant, infirmare conarentur; vel clericos rectè ſentientes vexarent; vel denique facinoroſos, ſive ab ipſa Synodo, ſive à propriis Epiſcopis condemnatos, Neſtorianæ impietati conſentientes reſtituere tentarant, aut tentaturi erant. His autem canonibus præfixa fuit brevis ad orbis chriſtiani Epiſcopos epiſtola, qua admonebantur ſententiæ latæ contra Joannem Antiochenum, Col. 801. & alios 34. Epiſcopos, ibi nominatim expreſſos, qui cum illo adversùs Synodum Epheſi rebellaverant. Sed ad hæc quæ poſt quintam & ſextam actionem contigerunt, redeamus.

§. IV.

Candidiani comitis, qui plenam, ut jam dictum eſt, adversùs ſanctam Synodum mendaciis & calumniis relationem miſerat ad Imperatorem, & impediverat ne quid litterarum à Synodo ad eum perveniret, malis artibus deceptus Imperator, Epheſum miſit Palla- Col. 703. dium Magiſtrianum cum imperialibus litteris, datis tertio Calendas Julii, hoc eſt, die Junii vigeſima nona, quibus jubantur Epiſcopi ibi congregati, omnibus quæ geſta fuerant, reſciſſis, de integro fidei controverſiam diſcutere, de eaque communiter ſententiam ferre.

Hiſce litteris à Palladio utrique parti redditis, adu- Col. 706. & ſeq. latorias ad Imperatorem reſcripſere ſchiſmatici litteras, in quibus mentiebantur enormiter; Cyrillo Arii, Eunomii, & Apollinarii dogmata impingebant, eique & aliis orthodoxis Epiſcopis crimini dabant, quòd Neſtorium abdicaſſent; ſuum in fidem orthodoxam venditabant ſtudium, & adverſarios ut novatores traducebant; poſtulabant, ut in inſtituenda fidei diſcuſſione duo tantùm Epiſcopi cuilibet Metropolitano adeſſent, & hac poſtulatione vellent nollent, confitebantur paucitatem ſuam, qua non obſtante, ſeſe legitimam &

gene-

generalem Synodum faciebant impudenter, atque ut illum ſuum exiguum numerum quoquo modo compenſarent, virtutem ſuam & doctrinam extolebant, Epiſcopos verò catholicæ veritatis defenſores deprimebant, ut *hominum turbam divinorum dogmatum neſciam, & ad tumultus ſeditioneſque natam*: denique conqueſti de vi ſibi allata à plebe Memnoni addicta, rogabant, ut Memnon urbe pelleretur. Rogabant autem, quia à populo Epheſino Memnonis ſtudioſiſſimo prohibebantur ab ingreſſu omnium Eccleſiarum, nec nefarium quod meditabantur Concilium (hominem enim factionis ſuæ in Sedem Epheſinam volebant intrudere) exequi ſe poſſe ſperabant, quandiu Memnon in urbe maneret.

Col. 746. & ſeq. Ipſa quoque Synodus ad Imperatorem reſcripſit per eundem Palladium. In ſua autem epiſtola graviter conquerebatur de Candidiano Comite, qui Neſtorii amicitiam pietati anteponens, aures principis præoccupare feſtinaverat, priuſquàm exactè, quæ geſta erant, intelligere poſſet ex actis ſynodalibus; imò ſtudium omne & auxilium impendens Neſtorio, ipſam Synodum prohibebat, ne quæ pia ratione præſtiterat, principi indicaret & exponeret. Quare rogabat Synodus Imperatorem, ut Candidianum ad ſe accerſeret cùm quinque viris è Synodo, qui Candidiani mendacia & calumnias revincere coràm poſſent, ſuamque majeſtatem de omnibus & ſingulis, quæ ſtatuta fuerant, pleniſſimè edocere. Huic epiſtolæ pauci ſubſcripſere Epiſcopi, feſtinante de induſtria Palladio, in quo non erat Synodus majorem, quàm in Candidiano, expertura probitatem & fidem.

Porrò hæc Synodi ad Imperatorem epiſtola mendosè legitur data Calendis Julii: poſteriùs enim ſcriptam fuiſſe, apparet ex eo, quòd in illa dicunt Epiſ-
Col. 750. copi: *Sanè qui in conſeſſu canonicam depòſitionis ſententiam contrà Neſtorium hæreticum tulimus, ducenti & eo ampliùs numeramur, ex toto terrarum orbe collecti, totumque Occidentem nobis conſentientem habentes*. Jam igitur legati Apoſtolicæ Sedis advenerant, & acta ſynodalia relicta ſubſcriptione ſua confirmaverant, quando ſcripta eſt hæc epiſtola, adeòque poſt quintum Idus Julias ſcriptam fuiſſe neceſſe eſt.

Col. 751. Litteras Synodi Palladius non reddidit Imperatori. Præterea Neſtorii amici, quique ei debebant omnia, omnia navigia, & vias omnes publicas obſidentes, neminem prorsùs à ſancta Synodo Conſtantinopolim venire, neque Conſtantinopoli rurſum ad Synodum abire permittebant, dum interea quæ in rem erant Neſtorio & ſchiſmaticis, liberè ultrò citròque deferebantur. Quare Synodi Patres quò ſe converterent incerti conſiliique inopes, litteras ad Epiſcopos & monachos Conſtantinopoli degentes præſcriptas, in quibus rei veritatem exponebant, commiſerunt homini mendico, qui eas arundine incluſit, & vicatim mendicando, deluſa Neſtorianorum induſtria, Conſtantinopolim detulit.

Hiſce litteris acceptis, omnes confeſtim Archimandritæ è monaſteriis egreſſi ad regiam contendunt, ſtipante eos monachorum hymnos pſalmoſque alternatim concinentium caterva, quam ſequebatur magna orthodoxorum multitudo. Ubi ad Palatium perventum eſt, ad Imperatorem acciti Archimandritæ ingrediuntur, plebe cum monachis foris manente.

Illos inter Archimandritas eminebat Dalmatius, vir eximiæ fidei & ſanctitatis, qui toto quadraginta & octo annos extra monaſterii ſui ſepta pedem non extulerat, quamvis, ut exiret, & publicis ſupplicationibus, quæ propter frequentes terræ motus fiebant, intereſſet, ſæpe rogatus ab Imperatore, qui eum reverebatur propter ſanctitatem eximiam, & ideòidem inviſebat. Verùm cùm hac in re quid facto opus eſſet, Dalmatius Deum orando conſuleret, vox cœlitùs ad eum delapſa, ut egrederetur, imperavit.

Col. 754. Dalmatius itaque Imperatorem ſic primùm allocutus eſt coram omnibus: *Sex millia ne Epiſcoporum audire mavis, an unum hominem, eumque impium?* Dein cum eo ſecedens, acceptas litteras legit, omniaque ex ordine narravit; quibus auditis Imperator perſuaſus eſt, & lætus gratias egit Deo, omnia, quæ geſta fuerant à ſancta Synodo, comprobans, præcepitque ut Epiſcopi, quos deſtinaverat Synodus, venirent ad comitatum.

Miſit igitur Synodus Conſtantinopolim Epiſcopos, qui principem de omnibus pleniùs inſtruerent. Miſere quoque ſchiſmatici non Epiſcopos, ſed unum comitem Irenæum, cum duabus relationibus, quas repetitis mendaciis & calumniis infarſerant. In prima autem ſic loquuntur de Cyrillo, hoc eſt, de viro Col. 711. & ſeq.
ſanctiſſimo, pacis concordiæquè amantiſſimo, & catholicæ veritatis vindice acerrimo: *Cyrillus Alexandrinus, ad perniciam Eccleſiarum (ut videtur) & natus & educatus, aſſumpta cooperatrice Memnonis Epheſii audacia, primum quidem in veſtrum edictum peccavit, per omnia ſe profanum oſtendens...... in omnem prolabitur iniquitatem .... in omne genus immodeſtiæ ac ſceleris ruit ..... impium Appolinarium in hæreſi jam mortuum, quaſi ex inferno excitare, & contra Eccleſias & rectam fidem in aciem educere comperitur, &c.*

Sed & ad eundem Iræneum, ipſo proculdubiò admonente, Conſtantinopolim miſerunt tertiam relationem, in qua ſe legitimam Synodum mentientes, & Col. 691. & ſeq.
Cyrillum ac Memnonem à ſe legitimè depoſitos eſſe aſſerentes, contendebant eos ab aliis Epiſcopis, qui cum illis erant, reſtitui non potuiſſe; rogabant præterea ut Synodus transferretur Nicomediam, & eò cum quolibet Metropolitano duo tantùm Epiſcopi vocarentur, multitudinem orthodoxorum in contemptum adducere ſtudentes, ſuamque paucitatem ſubdolè excuſantes. Enixè denique obteſtabantur Imperatorem, quod præciperet omnibus ut Nicænæ fidei, quam ipſi à ſe ſubſcriptam huic relationi præmiſerant, ſubſcriberent, neque ei peregrinum quid adſuerent, aut Dominum noſtrum Jeſum-Chriſtum purum hominem eſſe dicerent; cùm & Deus perfectus ſit & homo perfectus, neve Chriſti deitatem patibilem inducerent. Hæc autem addebant per inſignem ſycophantiam, eo ſcilicet fine ut in ſuſpicionem vocarent adverſarios illiuſmet hæreſeos, quam damnaverant, & ob quam exauctoraverant Neſtorium nefarium hæreticum, quem ut defenderent ſchiſmatici, orthodoxam fidem ipſam in extremum adducere diſcrimen non verebantur.

Epiſcopi à Synodo delegati, ubi primùm appulerunt Conſtantinopolim, Neſtorium hæreticum eſſe & Col. 718. 719.
legitimè depoſitum, Cyrillum verò & Memnonem contra jura omnia abdicantur, omnibus etiam aulæ principibus facile perſuaſerunt: ita ut Irenæus triduo poſt adveniens ab omnibus rejiceretur, & in magno verſaretur diſcrimine, in quo tamen ſchiſmaticis ſuis non defuit: primùm enim obtinuit à primoribus, ut calumnias & mendacia, quorum lator erat, deferrent ad aures Imperatoris. Deinde cum legatis Synodi (quos ipſe in ſua ad ſchiſmaticos epiſtola Ægyptios per contemptum vocat) admiſſus ad colloquium Imperatoris, ita meritus eſt induſtriè, ut animos audientium ad ſe pertraxerit; adverſariis, quos principis & procerum præſentia perſtrinxerat, malè cauſam ſuam defendentibus, & ſoli Cyrillus & Memnon pro juſtè damnatis habendi cenſerentur. Sed hæc perſuaſio brevi concidit poſt adventum Joannis ſtrenui hominis, qui Cyrilli medicus & domeſticus erat, & Irenæi mendacia atque calumnias apud pleroſque etiam optimates revicit, ſic ut majorem primorum partem alienaret ab Irenæo, & ne audire quidem vellent ab eo, quæ coram illis, vel etiam ab illis fuerant judicata.

Quàm malè autem ſibi à populo & clero Conſtantinapolitano metueret Irenæus, & quanto ſuo periculo mentitus fuerat coram Imperatore & proceribus, indicat his verbis: *In magnis adhuc diſcriminibus ob* Col. 715
illam, quæ quotidie inſidiatur, multitudinem, verſor. Teſtis mihi eſt Deus, dum ad judicium coram Imperatore vocarer, nihil aliud me expectaſſe, quam ut in fluctus maris projicerer: ſed Dominus, ſicut ſcriptum

eſt, ad-

Google

eſt, aſſtitit mihi, & de ore leonis, aut mille poſius leonum catulis liberatus ſum. Quæ etiam verba, quam benè erga rectam fidem Imperator & ejus aulici majori ſaltem ex parte affecti eſſent, luculenter oſtendunt.

Col. 720. Imperator nihilominùs, iterùm ex parte deceptus, & Acacii Berœenſis Epiſcopi litteris permotus, trium, Neſtorii ſcilicet, Cyrilli, & Memnonis, abdicationem ratam babuit, de quo per Joannem Comitem, qui Neſtorii & Joannis Antiocheni partes fovebat, ad Epiſcopos Epheſi congregatos, ſacram, ut vocitabant, miſit, in qua etiam concedebat Epiſcopis facultatem, *omnì controverſia ſoluta, omnibuſque ſcandalis exciſis, cum pace & concordia domum revertendi.*

Col. 723. 724. Joannes igitur, cum Epheſum advenîſſet, Candidiano, Neſtorii & ſchiſmaticorum amico, in omnibus ad conſilium adhibito, Neſtorium ipſi Candidiano, Cyrillum verò, cui aliquantò poſt Memnon adjunctus eſt, Jacobo Comiti cuſtodiendum tradidit, cum Scutariorum & Palatinorum præſidio, ut aliquid eorum perſonæ vel dignitati indulſiſſe videretur. Deinde non abſque jurgiis & tumultu coram utriuſque partis Epiſcopis, quos in diverſorium ſuum convocaverat, legit Imperatoris litteras cum ſchiſmaticorum plauſu, & magno luctu atque offenſione orthodoxorum, qui cum ſchiſmaticis communicare, & capita ſua deſerere, magna conſtantia, quam Joannes Comes in ſua ad Imperatorem relatione rabiem vocabat, detrectarunt.

Col. 758. 759. Auditis hiſce Imperatoris litteris, orthodoxi ſuas quoque ad Imperatorem reſcripſere, in quibus 1. admonebant œcumenicam Synodum non Cyrillum & Memnonem, quos è contra *propter orthodoxa fidei zelum ſuſpiciens, multis illos & apud homines laudibus, & apud Chriſtum Dominum coronis dignos* exiſtimabat, ſed ſolum Neſtorium, nefariæ hæreſis eorum qui Chriſtum purum hominem dicunt, præconem abdicaſſe. 2. Teſtantur ſe non mediocriter afflictos fuiſſe, quòd eorum, qui ab Oecumenica Synodo deſciverant, Joannis ſcilicet Antiocheni & ejus ſectatorum Pelagianorum nomina nominibus ſuis inſerta fuiſſent, unaque & communis omnibus Miſſa eſſet ſacra. 3. Orabant, ut Cyrillus & Memnon Synodo reſtituerentur.

Has Synodi litteras aliæ ejuſdem argumenti ad eundem Col. 766. ſubjectæ ſunt, in quibus Synodus Imperatori ſupplicat, ut quæ contra Neſtorium ejuſque ſectatores ab ea geſta ſunt, robur ſuum obtineant, cætera verò quæ à ſchiſmaticis ad ulciſcendam Neſtorii depoſitionem contra Cyrillum & Memnonem facta ſunt Col. 767. illegitimè, inefficacia & irrita maneant. *Conſentaneum enim eſt*, inquiunt Patres Synodi *ut vindicata jam pietate* (hoc eſt orthodoxa fide) *illiſque refrenatis, qui eam labefactabant, hi qui una nobiſcum pro fide decertarunt, honore perfruantur, non secum illis, qui de nefandis in Chriſtum blaſphemiis convicti ſunt, condemnentur.*

Scripſit etiam Synodus ad clericos Conſtantinopo-Col. 767. 772. litanos, illoſque, expoſitis in quibus verſabatur anguſtiis, obteſtabantur Patres ut Imperatorem adirent, mendacia & calumnias fautorum Neſtorii retegerent, eumque certiorem facerent, Cyrillum & Memnonem abdicatos non fuiſſe ab œcumenica Synodo; ab eorum communione œcumenicam Synodum nunquam ſejunctum iri, ſed potiùs univerſos cum eis in exilium abituros; ab œcumenica Synodo Joannem Antiochenum & ejus gregarios Eccleſiaſtica communione privatos fuiſſe, ac illis omnem ſacerdotii functionem ademptam, omneſque Eccleſiis ſuis privari præoptaturos, quàm cum eis redire in communionem, niſi priùs omnia ſua ſcelera correxerint, &c. In commonitorio huic epiſtolæ ſubjecto hæc leguntur verba, orthodoxis Epiſcopis planè digna: *Scire reverentia veſtra debet, quia licèt in tantum nitantur* (Neſtorii fautores) *ut omnes moriamur, non tamen fiet aliud, præter hæc quæ decreta per nos ſunt à Salvatore noſtro Chriſto.*

Clerici Conſtantinopolitani, ad quos Cyrillus etiam & Memnon è cuſtodia privatas dederant litteras, Col. 759. & ſeq. quibus illos, recenſitis eorum, qui Neſtorio ſtudebant, adversùs Synodum machinationibus & inſultibus, ad cauſæ fidei defenſionem animabant, adierunt Imperatorem, cui, ut omninò par eſt credere, relationem quam à Synodo acceperant, reddiderunt, ſimulque obtulerunt libellum ſupplicem pro Cyrillo Col. 778. & Memnone, in quo ſic loquebantur: *Si dominatio veſtra exauctorationem: quam illi in Cyrillum & Memnonem .. machinati ſunt, qui à ſancta Synodo deſciverunt ... approbaris ... nos omnes prompti paratique ſumus ea animi alacritate, quæ chriſtianos homines decet, quodvis periculum cum memoratis ſanctiſſimis viris ſubire, neque ullum diſcriminis experimentum detrectare.* Et inferius: *Curate ... ne regni veſtri tempore martyrum ſæculum ſpectandum exhibeatis.*

His permotus Imperator, per Joannem comitem Col. 779. Synodo permiſit, ut quos vellet, Epiſcopos mitteret ad comitatum. Miſſi itaque ſunt ſeptem Epiſcopi cum Philippo presbytero, Sedis Apoſtolicæ legato. Suos quoque miſere legatos ſchiſmatici, Epiſcopos ſcilicet octo, quorum primus erat Joannes Antiochenus dignitate, doctrina verò Theodoretus. Legatis ſuis Sy- Col. 782. nodus ſcripto diſtrictè prohibuit, ne cum ſchiſmaticorum legatis communicarent, neve illis communionem pollicerentur, niſi priùs Neſtorii dogmata damnarent, ejus depoſitioni ſubſcriberent, veniamque per libellos à Synodo de iis peterent, quæ contra præſides ejus temerè admiſerant; imò & niſi poſtquam Synodo reſtituti fuiſſent Cyrillus & Memnon. Man- Col. 783. 786. dato ſuo adjunxit relationem Imperatori reddendam, in qua iis quæ tum ab ipſa, tum à ſchiſmaticis geſta fuerant, ſummatim enarratis, inſtantiſſimè orat pro Cyrilli & Memnonis liberatione.

Schiſmaticorum legati Conſtantinopolim ingredi Col. 730. prohibiti, ne à clericis vel monachis lapidarentur, juſſi ſunt ſubſiſtere Chalcedone, ubi magno animi dolore acceperunt Neſtorium Epheſo dimiſſum fuiſſe cum facultate abeundi quò vellet; quo facto intelligebant actum eſſe de amico ſuo, ejuſque abdicationem ratam omninò haberi ab Imperatore. Porrò quo erga Neſtorium animo Imperator cum conſiliariis ſuis tunc temporis eſſet, graphicè deſcribit Theodoretus in epiſtola Chalcedone ad Alexandrum Hierhapolitanum, unum è ſciſmaticis, ſcripta. *De* Col. 732. *amico*, inquit, *ſciat Sanctitas tua, quòd ſi quando ejus faceremus mentionem, vel apud regem, vel apud conſiſtorium, defectionis notabamur: tanta ſunt eorum, qui intrà ſunt, erga illum inimicitiæ. Et hoc eſt moleſtiſſimum. Rex præ omnibus aliis averſatur nomen* (Neſtorii) *manifeſtè dicens: De hoc mihi nullus loquatur.* Suum autem & aliorum ſchiſmaticorum erga impuriſſimum hæreſiarcham affectum his prodebat verbis: *Attamen dum hic ſumus, non ceſſabimus omni virtute & ejus patris* (Neſtorii) *curam gerere, ſcientes ab impiis factam illi injuſtitiam.* Sic impiam vocabat œcumenicam Synodum homo alioquin animo catholicus, ſed quem intemperata Cyrilli gloriæ æmulatio, nimiuſve patriarchæ ſuo aſſentandi pruritus excœcaverat, & in ſchiſma præcipitaverat.

Pergebat Theodoretus: *Nobis quoque ſtudium eſt, ut hinc liberemur, & veſtra liberetur pietas. Nihil enim hinc boni ſperandum, eò quòd judices ipſi omnes auro confidant, & contendant unam eſſe naturam deitatis & humanitatis.* Simile quid cum ſuis gregalibus ad ſchiſmaticos Epheſi degentes ſcribebat in alia epiſtola, in qua cum aliis ſic ajebat: *Videntes Cyrillianos tyrannide, & fraudibus, & adulatione, & donis omnes decepiſſe, non raro regem & principes obſecravimus, ut & nos ad Orientem dimitteremur, & veſtra pietas ad propria remigraret.* Schiſmatici ſanctam Synodum calumniati primùm, poſtea etiam imperii proceres, ſanctæ Synodi patrocinium laudabiliter ſuſcipientes, calumniati ſunt. Hoc nimirùm ſchiſmaticorum & novatorum ingenium eſt, ut nemini ipſis adverſanti parcant, ſed contumeliis dicteriiſve ſuis mordeant

deant omnes, ſive clericos, ſive laicos, qui nefariis eorum conatibus obſiſtunt.

Col. 736. Spes aliqua victoriæ affulſerat ſchiſmaticis ex primo, ut autumare fas eſt, cum adverſariis coram Imperatore congreſſu, Col. 731. de quo ovantes ad ſuos ſcripſere litteras: ſed brevi levis hæc ſpes avanuit. Synodi legati, qui primùm juſſi fuerant cum ſchiſmaticis ſubſiſtere Col. 729. 730. Calchedone, aliquantò poſt Conſtantinopolim acciti, honorificè excepti ſunt, ibique permiſſi epiſcopalia munia omnia obire, quod gravis contumeliæ loco habuerunt ſchiſmatici, unde & de eo per libellum apud Imperatorem amarè expoſtularunt: cùm ipſi interea Calchedone detenti fuerint, ab omnibus Eccleſiis excluſi, nec uno vitæ adito diſcrimine, utpotè non ſemel ab orthodoxis monachis impetiti lapidibus.

In tam iniquo certamine ſibi non defuerunt ſchiſmatici. Nam pro more mendaciis & calumniis pugnarunt; multa contra Cyrilli capitula, à ſancta Synodo comprobata, deblaterarunt, & ut iterùm in e- Col. 745. xamen vocarentur, multòties poſtularunt, ſed fruſtra. Itaque poſt quintam congreſſionem, cùm ſchiſmatici Imperatori ſæpè juraſſent, ſe nunquam cum Synodo communicaturos, niſi priùs capitula, quæ comprobarat, exploderet, neque ſe unquam Cyrillum ſuſce- Col. 746. pturos, etiam ipſe capitula illa damnaret; Imperator tem ita tandem definivit, ut Cyrillus & Memnon ſedes ſuas retinerent, & cæteri omnes Epiſcopi, excepto Neſtorio legitimè exauctorato, redirent ad ſuas Eccleſias.

Col. 746. De hoc Imperatoris decreto ſic loquuntur ſchiſmaticorum legati: *Placuit regi poſt multas adhortationes* (quibus ipſi ut obſequerentur, nulla conſideratione adduci potuerunt) *ut ſinguli ad propriam redeamus; ad hoc ut & Ægyptus* (ſic Cyrillum per contemptum vocitabant) *& Memnon Epheſius in ſuis locis maneat, ſic enim potuit Ægyptus omnes excæcare muneribus ſuis, ſic aut ille quidem, cum innumera fecerit mala, ad thronum ſuum redeat, iſte vir innocens* (Neſtorius) *vix ad ſuam manſionem* (ad ſuum monaſterium, quod erat in Antiochiæ ſuburbio) *dimittatur.*

Fœlicem hunc tandem, Deo ſpecialiter providente, exitum obtinuit Synodus Epheſina, nunquam ſatis laudanda, quòd extrema omnia pati maluerint, quàm præſidibus ſuis deeſſe, eoſque à ſchiſmaticis & hære- Socrat. l. 7. hist. c. 35. ticis opprimendos derelinquere, atque derelinquendo, cauſam fidei prodere. Poſt quatuor à Neſtorii abdicationes menſes, in ejus locum à Synodis legatis, an- Tom 3. Conc. Col. 1257. nuente Imperatore, ſuffectus eſt Maximianus monachus & presbyter, vir bonus & quietis amans, ſed in ſermone rudis atque imperitus. Ordinato Maximiano, juſſit Imperator, ut Epiſcopi omnes ad ſuas provincias & civitates reverterentur. Ingenti cùm lætitia & gratulatione excepere Alexandrini Cyrillum, quem Col. 1061. Maximianus de ordinatione ſua certiorem fecit per epiſtolam, in qua ſic eum alloquitur: *Expletum eſt deſiderium tuum . . . perfectum eſt quod religionis cauſa ſuſceperas . . . . ſpectaculum factus es & angelis & hominibus; univerſiſque Chriſti ſacerdotibus. Neque enim ſolum in Chriſtum credidiſti, ſed etiam pro ipſo paſſus es, &c. Humiliaſti ſatanam per patientiam; contempſiſti tormenta; conculcaſti furorem principum; famem pro nihilo duxiſti, &c.*

Col. 786. Similia ad eundem Cyrillum, Neſtorii abdicatione ab Imperatore comprobata, gratulabundus antea ſcripſerat Alipſius Conſtantinopolitanus presbyter. Ea fuit Cyrilli, gloria, ea illius apud orthodoxos omnes exiſtimatio, adversùs illum nequicquam trementibus ſchiſmaticis & hæreticis, ejuſque famam impudentiſſimis mendaciis & calumniis pertinaciſſimè lacerantibus. Ad propria quoque ſuis Orientalibus rediit Joannes Antiochenus, perſiſtens in ſchiſmate, omni poteſtatis Eccleſiaſticæ uſu, & Eccleſiæ communione privatus, atque calumniis & malis artibus ſuis mercatus nihil præter bonorum omnium deteſtationem, quippè qui ut ſceleſtiſſimo hæreſiarchæ gratificaretur ſanctam & œcumenicam Synodum indigniſſimè vexaverat, & tantùm non totum orbem chriſtianum miſcuerat. Anno tamen ſequente, compellente Imperatore, ad ſanam mentem reverſus, rediit ad unitatem.

§. V.

Imperator ſchiſmatis, cui omnes imperii calamitates attribuebat, tollendi cupidiſſimus, de pace inter Eccleſias componenda conſuluit Maximianum & alios Epiſcopos, qui tunc in comitatu aderant. Reſponderunt, Orientales Eccleſiæ reconciliari non poſſe, quia priùs Cyrillo, quocum totus orbis communionis vinculo arctiſſimè conjunctus erat, reconciliarentur, ejuſque communionem obtinerent; ad quod *oportere* dixerunt, *ut Joannes Antiochenus anathematizaret Neſtorii dogmata, ac ſcripto illius depoſitionem approbaret*; quo facto, pro certo ſtatuebant, *Epiſcopum Alexandrinum privatas offenſiones oblivioni traditurum, & contumelias, licèt ea graviſſima & maxima extitiſſent, quas Epheſi perpeſſus fuerat, propter charitatem nihil facturum.* Col. 1119.

Conſilium Epiſcoporum probavit Imperator, & Col. ead. Ariſtolaum tribunum Antiochiam miſit regias defe- Col. 1132. rentem litteras, quibus Joanni Antiocheno mandabarat, ut impia Neſtorii dogmata anathematizaret, & ejus depoſitioni ſubſcriberet, atque ita à Cyrillo communionem ejus peteret. Rem ita narrat Cyrillus in ſua ad Donatum Epiſcopum epiſtola: quamquam aliud legitur in ſacra per Ariſtolaum miſſa ad Joannem Antiochenum, qualis nunc extat: in ea Col. 1084. enim Joanni, poſtquam ob Eccleſiarum diſſenſionem, cujus auctor erat, graviter objurgatus eſt, mandatur ut omni dilatione poſtpoſita, cum paucis tantùm clericis veniat Nicomediam, quò dicitur ſimili mandato accitum eſſe Cyrillum, ut ambo ibidem maneant, donec depoſita omni ſimultate, invicem reconcilientur, nec priùs admittantur ad conſpectum Imperatoris, quàm mutua concordia pacem Eccleſiæ confirmarint.

Scripſit etiam Imperator ad Simeonem Stylitem, Col. 1085. ob virtutes eximias & inſolens vivendi genus toto orbe celebratiſſimum, & Acacium Berœenſem, cui grandis ætas & fama ſanctitatis magna conciliarat auctoritatem: ſcripſit, inquam, communem, ut credimus epiſtolam, in qua pacem Eccleſiæ commendat eorum precibus, enixèque petit, ut Orientales pro viribus adhortentur ad priſtinam Eccleſiarum unionem & conſenſionem reſtituendam, damnando dogmata Neſtorii, ejuſque depoſitioni ſubſcribendo, & redeundo in gratiam cum Cyrillo, quocum communionis vinculo conjuncti ſunt omnes orbis Chriſtiani Epiſcopi, qui de unitate Eccleſiæ ſunt; ita ut Orientales recuperando communionem Cyrilli, univerſalis Eccleſiæ communionem recuperaturi ſint.

Audita Imperatoris voluntate, Orientales convenere apud Acacium Berœenſem, & bono ſeni perſuaſe- Col. 1113. runt, ut ſcriberet ad Cyrillum Eccleſiarum pacem componi non poſſe, niſi ipſe ſola fide Nicæna contentus, aboleret ea omnia, quæ vel epiſtolis, vel tomis, vel libris evulgaverat contra Neſtorium. Iniquiſſimam hanc conditionem repudians Cyrillus, reſcripſit ſeſe cum aliis omnibus orbis chriſtiani Epiſcopis, quibuſcum communicabat, adhærere Nicænæ fidei, nihque prorſus eorum, quæ in ea continentur, labefactare; quæ vero rectè contra Neſtorii blaſphemias ſubſcripſerat, ea ejuſmodi eſſe, ut adduci ſe nunquam paſſurus ſit, ad rejicienda ea tamquam non rectè ſcripta; opus verò Orientalibus eſſe, ſi velint redire ad unitatem, ut juxta Imperatoris decretum, & ſanctionem Synodi Epheſinæ, anathematizent blaſphemias Neſtorii, ejuſque depoſitioni ſcripto conſentiant, ac Maximiani ordinationem approbent.

Hucce litteris Cyrilli ſibi redditis, Orientales Alexandriam delegarunt Paulum Emiſenum Epiſcopum, qui Cyrillo litteras ab Orientalibus obtulit, in quibus Col. 1116. 1152. ab eo quidem petebant inſtaurari communionem, at ſimul ajebant ſeſe jure merito ei ſuccenſuiſſe Epheſi,

ſeque

ſeque juſtas adversùs eum habere querelarum cauſas, quòd ab eo in Epheſino Concilio aliqua neque rectè dicta, neque rectè facta fuiſſent.

Col. 1153. Cyrillo his litteris non mediocriter offenſo, eaſque nolenti admittere, Paulus ſuorum Orientalium factum excuſans, eoſque non novam inferre contumeliam voluiſſe, ſed ex mera animi ſimplicitate lapſos eſſe, cum juramento affirmans, libellum obtulit pro ſe & reliquis Orientalibus, in quo confitebatur ſe & reliquos Orientales Maximiani ordinationem ſuſcipere; Neſtorium pro depoſito habere; impia ejus dogmata anathematizare; & Cyrilli communionem complecti, juxta brevem de Verbi Dei Incarnatione expoſitionem, ab ipſo jam antea traditam Cyrillo, qui illam comprobarat, & perinde ac fidem propriam ſuſceperat. Hæc autem expoſitio, ut par eſt credere, ea eſt, quæ extat in Joannis Antiocheni epiſtola, de qua infra.

Col 1096. & ſeq. Poſt oblatum libellum Paulus ad Synaxim tandem admiſſus à Cyrillo, coram eo in magna Alexandriæ Eccleſia duas habuit homilias, primam die 25. Decembris, & alteram Calendis Januarii anni 432. in quibus catholicum Verbi Dei de Incarnatione dogma luculenter expoſuit, applaudente populo Alexandrino.

Col. 1116. 1153. Petiit à Cyrillo Paulus, ut præfato, quem ei omnium Orientalium Epiſcoporum loco obtulerat, libello contentus, nihil ab illis exigeret amplius ad hoc, ut eos in ſuam communionem reciperet. Petitionem planè rejecit Cyrillus, reſponditque libellum oblatum, utpotè à ſolo Paulo ſubſcriptum, pro ipſo ſolo ſufficere poſſe, minimè verò pro reliquis Orientalibus. Quare cum Ariſtolao, qui Alexandriam venerat, & moras ægrè admodùm ferebat, duos è ſuis clericis Antiochiam Cyrillus miſit cum charta & litteris communionis, quas redderent Joanni Antiocheno, modò prius chartam illam, quam ſecum deferebant, reciperet & ſubſcriberet, adeoque modò prius ſcripto damnaret blaſphemias Neſtorii, ſimulque ejus depoſitioni, & Maximiani ordinationi conſentiret.

Col. 1115. Chartam ab Alexandrinis clericis allatam recepit Joannes, eique ſubſcripſit cum aliis Epiſcopis inter Orientales præcipuis. De quo etiam Joannes ſuo & aliorum Orientalium nomine dedit ad Cyrillum litteras, in quibus præmiſſa illa brevi expoſitione de incarnatione Verbi Dei, quam jam antea ſibi à Paulo Emiſeno traditam collaudarat Cyrillus, & ut propriam fidem ſuſceperat, dicit Joannes ſibi & ſuis placuiſſe, *ut omnis tollatur contentio, univerſisque*
Col. 1093. *ſanctis Dei Eccleſiis per orbem ſparſis pax reddatur, nec non ſcandala omnia, quæ exorta ſunt, è medio auferantur; Neſtorium quondam Conſtantinopolitanum Epiſcopum pro depoſito habere; tum pravas illius profanaſque vocum novitates anathematizare.* Tum
Col. 1096. paucis interjectis, ſic proſequitur: *Conſentimus autem & in ordinationem Maximiani ſanctæ Dei Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ Epiſcopi, & communicamus univerſis orbis terræ Epiſcopis, rectam inculpatamque*
Col. 1088. *fidem habentibus & prædicantibus.* Hæc porrò eadem, omiſſa tamen fidei expoſitione, ad Sixtum Pontificem & Maximianum perſcripſere Orientales.

Col 1105. & ſeq. Pace tandem compoſita, Paulus Emiſenus Alexandria Antiochiam reverſus, gratulatorias à Cyrillo Joanni Antiocheno reddidit litteras, in quibus Cyrillus ait expoſitionem ab Orientalibus communiter editam, *irreprehenſibilem continere fidei confeſſionem*, & breviter refellit aliquos, qui calumniabantur eum, quaſi diceret: *Sanctum Chriſti Corpus non ex ſancta Virgine ſumptum, ſed è cœlo allatum eſſe*, item alios qui in vulgus ſpargebant, eum dicere, *concretionem, vel confuſionem, vel commixtionem Verbi Dei cum carne factam eſſe.*

Col. 1092. Factam Eccleſiarum pacem populo Alexandrino annuntiavit Cyrillus, habita ad eum homilia die 23.
Col. 1093. Aprilis an. 432. in qua ſic loquebatur: *Expulſus eſt ab omni Eccleſia Neſtorius impius ... & concordant de cætero per omnem conſiſtentes orbem terrarum Epiſcopi, rectam & unam confitentes fidei &c.* Quan-
Col. 1120. tùm autem pax illa orthodoxos & ipſum inprimis Imperatorem recreavit, tantùm afflixit Neſtorianæ impietatis ſectatores, qui omnibus perſuadere conati ſunt, Orientales Epiſcopos non aliud, quàm Neſtorium, circa Verbi Dei incarnationem ſentire; adeò- Col. 1148.
que Cyrillum, cùm doctrinam Neſtorii ut blaſphemam & hæreticam inſectaretur, omninò culpandum eſſe, quòd Epiſcopis illis reconciliatus eſſet, eiſque communionem ſuam conceſſiſſet.

Calumniam ſuam probabant Neſtoriani ex brevi expoſitione fidei, quam Orientales ad Cyrillum miſerant, & in qua duas in Chriſto naturas aſſerebant, & diſtinguebant, quod ante eos fecerat Neſtorius. Hanc autem calumniam refellens Cyrillus in ſuo ad Eulogium presbyterum commonitorio, ſic ajebat:
Iis qui hoc nomine nos accuſant, reſpondendum eſt, Col. 1148.
non omnia quæ hæretici dicunt, ſtatim fugienda ac repudianda eſſe. Multa enim confitentur ex iis, quæ nos quoque aſſerimus: exempli cauſa, cùm Ariani Deum Patrem omnium Conditorem ac Dominum eſſe dicunt, num ideò conſequens eſt, ut ejuſmodi confeſſiones averſemur? Sic & de Neſtorio quoque licèt duas naturas eſſe dicat, carnis & Verbi Dei differentiam ſignificans (quod catholicum eſt) *attamen unionem una nobiſcum non confitetur* (in quo hære-
ticus eſt; nec Orientales ſibi conſentientes habet) Col. 1149.
qui enim confitentur (ut re ipſa in expoſitione ſua confitentur Orientales) *illud ex Deo Patre natum unigenitum Verbum, idem etiam ſecundum carnem ex muliere natum eſſe; & ſanctam Virginem Dei genitricem; & unam eſſe Chriſti perſonam; & non duos filios, nec duos chriſtos, ſed unum tantùm: quomodo Neſtorii opinionibus conſentiunt*, cùm duarum naturarum unionem ſubſtantialem manifeſtè confiteantur. Col. 1212. & ſeq.
Vide etiam ejuſdem Cyrilli ad Acacium Melitenſem ſcriptam epiſtolam.

Porrò Neſtorius anno ſuperiore, ut jam dictum Evagr. lib. 1 hiſt. c. 7.
eſt, Epheſi abire permiſſus, redierat ad ſuum monaſterium, quod Euprepii nuncupabatur, in ſuburbanis Antiochiæ ſitum, & ab urbe duobus circiter ſtadiis diſtans. Cùm autem in eo quatuor annos manſiſſet, neque ab impio ſuo dogmate ſpargendo deſtitiſſet, ea de re admonitus à Joanne Antiocheno Imperator, illum perpetuo exilio damnavit, & in Oaſim deportari juſſit, ubi variis calamitatibus, Barbarorum incurſionibus, captivitate, & frequentibus locorum mutationibus confectus, miſerrimè interiit. Narrat Evagrius legiſſe ſe auctorem narrantem, *cum* Tom. 3. Conc.
lingua vermibus eroſa ad graviora & ſempiterna mi- Col. 1 cg.
graſſe ſupplicia. Denique ab Imperatoris edicto cau- 1211.
tum eſt, 1. Ut Neſtoriani inpoſterùm appellarentur Simoniani, & omni conventus habendi facultate privarentur. 2. Ut libri omnes à Neſtorio conſcripti, omni ſtudio ac diligentia undecumque conquiſiti, comburerentur.

ARTICULUS VIII.

De Neſtorii hæreſi.

NOn aliam Neſtorius in Chiſto naturarum unionem, quàm putè moralem agnoſcebat: unde naturas illas non ſulùm numericè & ſpecificè differre, ſed etiam in ſe, ſeu propria ſubſiſtentia utramque ſubſiſtere aſſerebat. Obſervat hoc Cyrillus in ſua ad Acacium Melitenſem Epiſcopum epiſtola, in
qua ſic ait: *Etſi Deum Verbum incarnatum, homi-* Tom. 3. Conc.
nemque factum confiteri ſimulet; attamen incarnatio- Col. 1224.
nis virtutem ignorans, duas naturas nominat, eaſque à ſe invicem divellit, Deum ſeorſum ponens, & itidem ſeorſum hominem habitudine quadam Deo conjunctum, per ſolam honoris æqualitatem ſeu auctoritatem. Quod probat ea his Neſtorii verbis: *Inſeparabilis eſt Deus à viſibili; unde honorem ejus, qui non ſeparatur, non ſeparo: ſeparo naturas, ſed conjungo adorationem.* Hoc fuit caput & fons omnium aliarum blaſphemiarum Neſtorii. Hinc

1. Duas in Chriſto ſentiebat eſſe perſonas, perſo-

nam

nam ſcilicet Dei Verbi, & perſonam hominis. Patet Tom. 3. Conc. Col. 424. ex ejus anathematiſmo 7. io quo ſic loquitur: *Si quis hominem, qui in virgine creatus eſt, hunc eſſe unigenitum dixeris, qui ex utero Patris ante luciferum natus eſt, & non magis* (dixerit) *propter unitionem eum* (lege potiùs, ejus) *qui eſt naturaliter unigenitus, Patris unigeniti appellatione confitetur participem factum . . . anathema ſit*. Certè qui dicit, hominem, qui ex virgine natus eſt in tempore, non eſſe unigenitum illum, qui ex Deo Patre natus eſt ab æterno, hoc ipſo dicit, in Chriſto eſſe duo ſuppoſita diſtincta & diverſa, humanum ſcilicet & divinum; hoc ipſo enim negat in Chriſto unum & idem ſuppoſitum eſſe hominem & Deum Verbum. Patet etiam ex ſymbolo il- Tom. 3. Conc. Col. 678. lo, quod à Theodoro Mopſueſteno fabricatum adoptavit Neſtorius, & in quo Theodorus de Deo Verbo, & homine ab eo aſſumpto, ut diſtinctis & diverſis ſuppoſitis loquitur.

2. Negabat Deum Verbum, ex Deo Patre ab æter- Tom. 3. Conc. Col. 510. no natum ſecundùm divinitatem, in tempore ſecundùm carnem natum eſſe ex Virgine matre. Patet ex quaternione 21. in quo ſic loquitur: *Deum Verbum ex Chriſtipara Virgine proceſſiſſe, id per Scripturam divinam edoctus ſum: quod autem Deus ex ipſa natus ſit, id nuſquam ſcriptum comperi. Divina Scriptura Deum ex Chriſtipara Virgine genitum eſſe nuſquam affirmat, ſed Jeſum Chriſtum & Filium & Dominum*. Et ex quaternione 24. in quo ait: *Ubi in Verbi* Col. 521. *mentionem inciderunt* (Apoſtoli aut Evangeliſtæ *ibi nullus eorum, quòd per humanam naturam natus ſit, aſſerere audet*.

3. Negabat Virginem Mariam dici poſſe Deiparam, ſed ſolùm Chriſtiparam dicendam eſſe contendebat. Tom. 3. Conc. Col. 325. Patet ex ejus ſecunda ad Cyrillum epiſtola, in qua hæc leguntur: *Quapropter ſi rem diligentiùs conſideremus, ſacra Virgo non Deipara, ſed Chriſtipara appellanda erit*. Patet etiam ex ejus epiſtola ad Celeſtium, in Col. 350. qua ſic in orthodoxos invehitur: *Sed & Virginem* chriſtotocon *auſi cum modo quodam* theotocon *dicere, hanc enim* theotocon *vocantes, non perhorreſcunt. Quod* (Patres Nicæni) *nihil amplius de ſancta Virgine dixiſſe leguntur; niſi quia Dominus noſter Jeſus Chriſtus Incarnatus eſt ex Spiritu ſancto, & Maria Virgine. Et taceo ſcripturas, quæ ubique Virginem Matrem Chriſti, non Dei Verbi, & per Angelos, & per Apoſtolos prædicarunt*.

4. Tenebat hominem ex Virgine Maria natum, purum hominem eſſe, nec eſſe Deum niſi impropriè & nuncupativè, propter moralem ſui cum unigenito Dei Filio conjunctionem. Patet ex ejus ana- Col. 525. thematiſmo 7. jam allegato. Patet quoque ex quaternione 16. ubi ait: *Non per ſe & ſecundum ſe Deus eſt, quod in utero formatum eſt . . . At verò quia Deus in homine aſſumpto exiſtit, aſſumptus, ut aſſumenti conjunctus, propter aſſumentem Deus appellatus*. Unde cùm eſſet Epheſi, non ſemel in hanc Col. 587. 571. blaſphemam erupit vocem: *Bimeſtrem aut trimeſtrem Deum non dico*; & ibidem Epiſcopus quidam, mentis ejus interpres, Judæos non in Deum, ſed in hominem impios extitiſſe affirmavit.

5. Abnegabat Verbo ea omnia, quæ Chriſto ſecundùm carnem conveniunt, & de eo verè dicunt. Patet ex ſecunda ejus ad Cyrillum epiſtola, in qua ſic Col. 315. 318. loquitur: *Divino Verbo adſcribere nativitatem* (temporalem) *paſſionem, mortem, cæteraſque carnis proprietates . . . mentis eſt aut ethnicorum more vere errantis, aut certè inſani Apollinarii & Arii, aliorumque hæreticorum morbo, aut alio etiam graviori laborantis. Neceſſe eſt enim iſtos per appropriationis vocabulum eò trahat, ut Deum Verbum lactationis participem, & ſuccedanei incrementi capacem, & ob formidinem paſſionis tempore declaratam, angelici præſidii indigum faciant. Miſſa hic facio circunciſionem, ſacrificium, ſudorem, famem, ſitim, quæ carni acciderunt, noſtrique cauſa eandem affecerunt. Quod ſi hæc eadem divinitati* etiam in concreto ſumptæ, ſeu Deo Verbo *adſcribere ludeas, & falſa cruat, & nobis veluti calumniatoribus juſtæ damnationis cauſam afferent*.

6. Duos in re Chriſtos, totidemque filios ac dominos, ſicut & perſonas conſtituebat, ut obſervat Cyrillus in prima ſua ad clerum Conſtantinopolitanum Epiſtola in qua de Neſtorio & ejus gregalibus ſic ait: Col. 519. *Quæ ſcopus illis præfixus eſt, duos Chriſtos, totidemque filios conſtituere; alterum quidem per ſe hominem, alterum verò per ſe Deum, ſolamque perſonarum inter ſe conjunctionem* (moralem ſcilicet; alia enim inter perſonas eſſe non poteſt) *hinc eſt, quòd verſutiis agant, &c.* Attamen, ut lateret & homines ludificaretur, unum Filium (idem intellige de Chriſto & Domino) non duos, dici oportere ajebat, per Filium intelligendo aggregatum ex duabus perſonis inter ſe moraliter unitis, quarum una propriè & naturaliter Filius Dei eſt, altera verò impropriè tantùm, nuncupativè, & per quandam filiationis divinæ participationem, propter ſpecialem & inſeparabilem ſui cum Tom. 3. Conc. Col. 678. 79. alia conjunctionem, ut patet ex ſymbolo illo, quod damnavit Epheſina Synodus in actione ſexta, & cujus verba aliàs recitavimus, ubi de Theodoro Mopſueſteno.

Hoc ſenſu loquebatur, cùm dicebat in quaternio- Col. 514. ne 17. *Cæterùm cùm* (Deus Verbum) *ante* (incarnationem) *Filius eſſet, & Filius appellaretur; poſt carnem tamen aſſumptam ſeorſum per ſe Filii nomine appellari non debet, nè duos filios videamur inducere. Sed quoniam* (homo ex Virgine natus) *illi unius eſt, qui in principio Filius erat, & ipſi conjunctus eſt, non poteſt, quod quidem ad filiationis dignitatem attinet, non quod ad naturas, propterea etiam diviſionem recipere: ſecundùm dignitatem dico filiationis, non ſecundùm naturas. Unde & Deus Verbum nominatur Chriſtus, quoniam perpetuam cum Chriſto unionem habet*.

Hoc eodem ſenſu in eodem quaternione ſic etiam Col. 520. ajebat: *Cùm Scriptura generationem ex Virgine nobis exponit, non dicit: Miſit Deus Verbum Deum; ſed ait: Miſit Deus Filium ſuum. Illud enim nomen accipit, quod utriuſque naturæ* (ſeu utriuſque perſonæ) *ſignificativum eſt. Quia enim Filius ſimul Deus & homo eſt* (quia vox Filii communis eſt Deo & homini, ſeu perſonæ divinæ & humanæ) *ideò dicit: Miſit Filium ſuum factum ex muliere, ut cùm audieris illud, factum ex muliere; deinde videris nomen, quod utramque naturam denotat, & præmittitur, nativitatem, quæ ex ſancta Virgine eſt, Filii quidem voces; ſiquidem & Chriſtipara Virgo Filium Dei genuit; attamen quia Filius Dei duplicis naturæ exiſtit* (poſt incarnationem, hoc eſt, quia poſt incarnationem Filius Dei aggregatum eſt ex duabus naturis per ſe ſubſiſtentibus, ſeu ex duabus perſonis, divina & humana) *non Dei Filium* (ſeu Deum Verbum) *ſed humanitatem* (per ſe ſubſiſtentem) *genuit, quæ propter Filium* (per moralem unionem) *adjunctum Filius eſt*, quamvis impropriè tantùm nuncupativè, & per quandam communionem filiationis divinæ, quæ naturaliter & propriè ſoli Deo Verbo competit. Ex his

Intelligitur illud ejuſdem ex quaternione 27. *Ipſe &* Col. 515. *infans erat, & infantis Dominus . . . idem & infans erat, & infantis inhabitator*. Nam manifeſtè per has voces, *ipſe, idem*, ſignificat complexum ex duabus perſonis, Deo ſcilicet & homine, quarum unam, nempe hominem, ait infantem fuiſſe, alteram verò, Deum Verbum, infantem illum inhabitaſſe, & ejus Dominum fuiſſe ait. Quòd autem Deum Verbum in ullo ſenſu infantem dixerit, patet ex quaternione 21. Col. 522. ubi ſic loquitur: *Atqui certum eſt, Archangelos nativitatis myſterium te longè exactiùs cognoviſſe, neque tamen dicunt: Surge & accipe Deum, & Matrem ejus; ſed ſurge, & accipe puerum & matrem ejus*. Voce igitur pueri ſeu infantis, ſolum hominem intelligendum eſſe volebat.

Porrò quòd etiam per has voces, *Chriſtus, Dominus*, complexum ex duabus perſonis ſignificari vellet, habetur ex quaternione 15. ubi in hæc Apoſtoli verba, *Hoc ſapite in vobis, quod & in Chriſto Jeſu, qui* Col. 514. *cum in forma Dei eſſet, &c.* ita diſſerit: *Non dixit, Hoc ſapite in vobis, quod & in Deo Verbo, quod cum in*

forma

forma Dei eſſet, ſervilem formam accepit: ſed voce Chriſti tanquam utriuſque naturæ (per ſe ſubſiſtentis) *notionem complectente, accepta; ſine periculo illum & ſervi formam ſumpſiſſe aſſeveras, & Deum nominas, dictorum vim in naturarum* (per ſe ſubſiſtentium) *dualitatem inoffensè partiens.* Et ex quaternione 16.
Col. 524. ubi dicit: *Hæ autem voces, Chriſtus & Filius, & Dominus, cùm unigenito in Scripturis tribuuntur, naturarum duarum* (per ſe ſubſiſtentium) *indices exiſtunt: & aliquando quidem divinitatem* (perſonam Dei Verbi) *nonnumquam verò humanitatem* (perſonam hominis à Deo Verbo aſſumpti) *interdum autem utramque* (divinitatem ſcilicet & humanitatem, ſeorſim per ſe exiſtentes, hoc eſt, utram perſonam, divinam & humanam) *ſimul exprimunt.*

7. Aſſerebat Chriſtum ad pontificiam dignitatem paulatim evectum fuiſſe; nam ſic de Chriſto loque-
Col. 525. batur in quaternione 6. *Hic ille ipſe eſt, qui ad pontificiam dignitatem paulatim evectus eſt.* Item Chriſtum, non Deum Verbum, fuiſſe Pontificem noſtrum: nam in eod. quatern. ſic ait: *Quid igitur contra men-*
Col. 528. *tem Pauli impaſſibile Deum Verbum interpretaris, terrenæ ſimilitudini ipſum commiſcens, & paſſibilem Pontificem faciens?* Item Chriſtum non ſolùm pro aliis hominibus, ſed etiam pro ſe ipſo mortuum eſſe, & ſacrificium obtuliſſe. Patet ex quatern. 17. ubi loquens
Col. 528. de Chriſto dicit: *Hic tamen tam pro ſe, quàm pro cognato ſibi genere ſacrificium obtuliſſe affirmat.* Item ad cultum latriæ exhibendum Chriſto ſufficere, quòd eſſet impropriè & nuncupativè tantùm Deus, quantùmvis per ſe & ſecundùm ſe eſſet purus homo. Pa-
Col. 524. tet ex quaternione 15. in quo ajebat: *Deum in homine* (habitantem) *confiteamur; hominem colamus, ob conjunctionem cum omnipotenti Deo ſimul adoran-*
Col. 521. *dum.* Et rurſus; *Primò* (Chriſtum) *hominem eſſe fateatur* (Apoſtolus;) *mox ob eam quam cum Deo ſortitus eſt ſocietatem, hominem illum Deum nominat; ne quis videlicet Chriſtianus hominem* (qui nequidem nuncupativè ſit Deus) *colere ſuſpicetur.*

8. Communionem idiomatum fundabat in morali perſonarum conjunctione, & in eo definiebat, quòd Chriſtus rectè appellaretur Deus, Filius, & Dominus, propter Verbum ſpeciali quodam modo ipſum inhabitans; & viciſſim Deus Verbum rectè appellaretur Chriſtus, propter Chriſtum, quem ſpeciali illo modo inhabitat. Nam ſic loquitur in quaternione 15. *Sic*
Col. 521. *& illum qui ſecundùm carnem eſt Chriſtus, quòd Dei Verbo* (ipſum inhabitanti) *conjunctus ſit, Deum nominamus, hominem* (purum) *fuiſſe qui apparebat, non ignari.* Et in quaternione 17. *Unde & Deus*
Col. 524. *Verbum nominatur Chriſtus, quoniam perpetuam cum Chriſto* (quem ſpecialiſſimo modo inhabitat) *unionem habet.*

9. Denique, incarnationem Dei Verbi, quam nomine tenùs confitebatur, funditus tollebat, per incarnationem intelligendo meram Dei Verbi cum carne per ſe ſeorſim ſubſiſtente ſocietatem, indiſſolubiliter initam; meram Dei Verbi habitationem in carne velut in templo per ſe ſeorſim exiſtente. Unde dicebat Chriſtum eſſe Dei Verbi templum, tam per ſe ſubſiſtens ſeorſim à Deo Verbo, quàm templa noſtra lapidea per ſe ſubſiſtunt ſeorſim à Deo, qui in illis colitur, illaque ſpecialiter inhabitat. Patet ex quaternione 6. in quo, ut probet Chriſtum, non Deum Verbum, eſſe Pontificem, ita diſcurrit: *Pontifex igi-*
Col. 515. *tur qui paſſus eſt, miſericors eſt: paſſibile autem extit templum* (qui Chriſtus eſt) *non Deus, qui vivificat illum, qui paſſus eſt.* Et ex ejus ſecunda ad Cy-
Col. 514. ryllum epiſtola, in qua ſic ait: *Quaſi verò quæ in Dei Verbum naturaliter conveniunt, ea templi conjunctione abolita ſint: aut parvi apud homines fieri debeat templum illud nullo unquam peccato contaminatum, & à divina natura inſeparabile, peccatorum noſtrorum cauſa & natum, & mortuum eſſe.*

ARTICULUS IX.

De Pelagianis, & ejuſdem ſectæ Leporio monacho.

PAulò ante Neſtorianam hæreſim, ſimilem aliam in Galliis ex hæreſi Pelagiana prognatam eſſe ſcribit Caſſianus, lib. 1. de incarnatione Domini contra Neſtorium, ubi ſic ait, cap. 2. *Nuper quoque, id eſt, in diebus noſtris, emerſiſſe hæreſim venenoſam ex maxima Belgarum urbe conſpeximus, certi erroris, incerti nominis ... Solitarium quippe hominem Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum natum eſſe blaſphemans, hoc quod ad Dei poſtea honorem, poteſtatemque pervenit, humani meriti, non divinæ aſſeruit fuiſſe naturæ: ac per hoc eum divinitatem ipſam non ex proprietate unitæ ſibi divinitatis ſemper habuiſſe, ſed poſtea pro præmio laboris paſſioniſque, meruiſſe, &c.* Tum cap. 3. ſic proſequitur: *Illud ſanè unum prætereundum non arbitramur, quod peculiare ac proprium ſupra dictæ illius hæreſeos, quæ ex Pelagiano errore deſcenderat, fuit; quòd dicentes quidam ſolitarium hominem Jeſum Chriſtum ſine ulla peccati contagione vixiſſe, eò progreſſi ſunt, ut aſſererent homines, ſi velint, ſine peccato eſſe poſſe. Conſequens enim exiſtimabant, ut ſi homo ſolitarius Jeſus Chriſtus ſine peccato fuiſſet, omnes quoque homines ſine Dei adjutorio eſſe poſſent, quidquid ille homo ſolitarius ſine conſortio Dei eſſe potuiſſet, &c.*

Pelagianam hæreſim Neſtorianæ affinem, & quaſi germanam ac conſanguineam fuiſſe, ut Caſſianus loquitur, lib. 1. de incarnatione, probat factum Leporii profeſſione monachi, & ſecta Pelagiani, de quo ita ſcribit Caſſianus, lib. 1. de incarnatione, cap. 4. *Leporius tunc monachus, modò presbyter, qui ex Pelagii, ut ſupra diximus, inſtitutione, vel potius pravitate deſcendens, apud Gallias aſſertor prædictæ hæreſeos* (aſſerentis, ſolitarium hominem Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum natum eſſe, &c.) *aut inter primos aut inter maximos, fuit à nobis admonitus, à Deo emendatus, ita malè conceptam perſuaſionem magnificè condemnavit, ut non minus benè admiranda ſit correctio illius, quàm illæſa multorum fides.*

Hic autem Leporius ad rectam fidem à Præſulibus Africanis converſus, in libello emendationis, quem Carthagine in Gallias miſit, errores ſuos retractans, ſic loquitur: *Dicere verebamur de Maria Deum natum: nunc conſtantiſſimè confitemur ... non ipſum* (Chriſtum) *Deum hominem natum, ſed perfectum cum Deo natum hominem dicebamus, pertimeſcentes ſcilicet ne divinitati conditionem aſſignaremus humanam. O ſtulta ſapientia, &c.*

Et inferiùs: *De eo autem quod ſtultiſſimè in epiſtola illa propoſuimus, ſed ignoranter, quodque nunc execrabile confitemur, id eſt, aptantes ad Chriſtum laborem, devotionem, meritum, fidem, in tantum inconvenientia Dei Filio judicamus, ut reminiſcentes, &c. ..... In ead. epiſt. Simili devians errore ſubjunxi Chriſtum Dominum noſtrum, ſic omnia quæ erant paſſionum, impleſſe, ut in nullo quaſi perfectus homo à divinitatis auxilio juvaretur.* Et inferiùs: *Dixi, imò ad objecta reſpondi, Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum ſecundùm hominem ignorare. Sed nunc non ſolùm dicere non præſumo, verùm etiam priorem anathematizo prolatam in hac parte ſententiam, &c.*

Mirum igitur videri non debet, quòd Neſtorium Pelagianos Epiſcopos, Julianum ſcilicet, Florum, Orontium & Fabium, ob contumaciam ſedibus pulſos, & in Orientem profugos, benignè exceperit, & in eorum gratiam ad Celeſtinum Pontificem ſemel atque iterùm ſcripſerit, ſcire volens quam ob cauſam damnati eſſent; quod tamen ignorare minimè poterat. Cui in hunc modum reſcripſit Celeſtinus: *Hos quoque hæreticos, de quibus nos, velut eorum quæ geſta ſunt neſcius, conſulere voluiſti, ſedibus ſuis, injuſta dicentes expulit juſta damnatio. Quos illic inveniſſe requiem, non putamus* eſſe mirandum: invenerunt enim impiam prædicationem, cujus comparatione

tione ſe æſtiment *innocentes .... Quid ſecum faciunt, qui ſunt hæc* (peccatum originale) *negando damnati? nunquam ſine ſuſpicione ea quæ ſibi ſunt adverſa, conveniunt. Ejicerentur denique, ſi tibi quoque ſimiliter diſplicerent.*

Porrò præfati Epiſcopi, accepti à Neſtorio beneficii memores, ei poſtea Epheſi ſuam ſtrenuè navarunt operam contra orthodoxos & Synodum Epheſinam, adjungendo ſeſe in Epheſino conciliabulo Joanni Antiocheno, qui cum Orientalibus ſuis ſanctam illam Synodum impugnare & damnare præſumpſit. Sed obſequii Neſtorio exhibiti Pelagianis Epiſcopis juſtam rependit mercedem Synodus, Pelagianam hæreſim cùm Neſtoriana proſcribendo, & ſectatores illius duobus canonibus, primo ſcilicet & quarto percellendo, de quibus Celeſtinum in ſua ad eum ſynodali epiſtola, Patres Epheſini certiorem fecerunt his verbis: *Porro perlectis in ſancta Synodo commentariis actorum in depoſitione impiorum Pelagianorum & Celeſtianorum, Celeſtii, Pelagii, Juliani, Perſidii, Flori, Marcellini, Orontii, & eadem cum illis ſentientium, quæ à pietate tua de ipſis decreta & conſtituta ſunt, judicavimus & nos, ea ſolida firmaque permanere debere, & idem omnes tecum ſtatuimus, eos pro depoſitis habentes.*

ARTICULUS X.

De Eutyche.

§. I.

De hæreſi Eutychis, ac geſtis circa ipſum & ab ipſo Conſtantinopoli.

Eutyches Conſtantinopoli presbyter & Archimandrita, cujus monaſterii nomen memoriæ proditum non eſt, delirus ſenex imperitiſſimus, his Cyrilli verbis, *Unam Verbi naturam incarnatam*, malè intellectis, & ex odio Neſtorianæ hæreſis, quam antea acerrimè inſectatus fuerat; in nefandos ipſe errores incidit, quos Flavianus Archiepiſcopus Conſtantinopolitanus deſcribit in ſua ad ſanctum Leonem epiſtola, quæ incipit, *Pietate. Iſte*, inquit, *Eutyches abſconditum in ſe languorem malæ ſectæ retinens ... inverecundè & impudenter in multos impietatem propriam præſumpſit inferre, dicens, ante inhumanationem quidem Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti duas naturas eſſe divinitatis & humanitatis; poſt unitionem verò unam naturam factam, neque ſciens quod dicit, neque de quibus affirmat ... Adjecit autem & aliam impietatem, dicens, Corpus Domini quod ex Maria factum eſt, non eſſe noſtræ ſubſtantiæ, neque humanæ conſperſionis; ſed humanum quidem illud vocat, non tamen nobis conſubſtantiale, neque genitrici ejus ſecundùm carnem.*

Eoſdem Eutychis errores in alia ad eundem Leonem epiſtola, quæ incipit, *Nullas res*, ſic exponit: *In ſancta noſtra Synodo aſſerebat, inſtanter dicens, Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum non oportere confiteri de duabus naturis poſt humanam ſuſceptionem, cùm à nobis unius ſubſiſtentiæ & unius perſonæ cognoſcatur: neque carnem Domini coeſſentialem nobis ſubſiſtere, tanquam ex nobis ſuſceptam, & coadunatam Deo verbo ſecundùm ſubſiſtentiam: ſed dicebat, Virginem quidem, quæ eum genuit ſecundùm carnem, conſubſtantialem nobis eſſe, ipſum autem Dominum non ſuſcepiſſe ex ea carnem nobis conſubſtantialem: & corpus Domini non eſſe quidem corpus hominis, humanum vero corpus eſſe, quod eſt ex virgine.* Hoſce
Tom. 4. Conc. pag. 226. errores omnes palàm evomuit Eutyches ipſe in actione ſeptima Conſtantinopolitani Concilii ſub Flaviano, ubi inter alia hæc Hæreſiarchæ verba leguntur: *Confiteor ex duabus naturis fuiſſe Dominum noſtrum ante adunationem; poſt adunationem verò unam naturam confiteor.*

Eutychem hæc domi inter familiares frequenter agitantem ſæpe admonuit Euſebius Dorilæi Epiſcopus, ipſi amicus; ſed cùm nihil proficeret, rem ad Flavianum judicavit eſſe deferendam. Anno itaque 448. cùm eſſet Conſtantinopoli triginta & duorum Epiſcoporum collectum Concilium, libellum Concilio obtulit Euſebius adverſùs Eutychem, quem accuſans hæreſeos, ad cauſam dicendam vocari poſtulabat.

Lecto Euſebii libello, ad Eutychem deſtinantur Joannes presbyter ac defenſor, ac Andreas diaconus, qui eum nomine Synodi citent. Actione deinde ſecunda, poſtulante Euſebio, leguntur epiſtolæ Cyrilli duæ, una ad Neſtorium, quæ incipit, *Obloquuntur*, & altera ad Joannem Antiochenum, quæ incipit, *Lætentur cœli*, quarum utraque Eutychis hæreſi adverſatur maximè, atque ab Epiſcopis omnibus ſuſcepta eſt. Actione tertia Joannes & Andreas, qui actione prima miſſi fuerant ad Eutychem, interrogati reſpondent illum dixiſſe nolle ſe egredi monaſterio, in eoque ſe tanquam in ſepulchro degere; Euſebium ſibi jamdudùm infenſum eſſe; conſentire ſe expoſitioni ſanctorum Patrum, qui Nicææ & Epheſi congregati fuerunt; ſic tamen ut ſi in aliquo lapſi eſſent, hoc neque reprehendere, neque ſuſcipere, ſolas autem ſcripturas ſcrutari ſe, tanquam firmiores ſanctorum Patrum expoſitionibus; poſt incarnationem verò Dei Verbi, hoc eſt, poſt nativitatem Domini noſtri Jeſu Chriſti, unam naturam adorare ſe, & hanc Dei incarnati & inhumanati.

Eadem actione tertia, ſupplicante Euſebio, ad Eutychem mittuntur Mamas & Theophilus presbyteri, cùm epiſtola à Synodo ſcripta, qua ſecundò vocabatur Eutyches, qui Mama & Theophilo ægrè ad ſe admiſſis, & lectis Synodi litteris, reſpondet ſibi definitum eſſe, citrà mortis neceſſitatem non egredi monaſterio: quo Eutychis reſponſo per præfatos Mamam & Theophilum ad Synodum relato, Synodus eum tertiò vocat per Memnonem & Epiphanium presbyteros, & Germanum diaconum, cùm epiſtola, qua jubetur adeſſe Synodo. Actione quinta qui ad Eutychem miſſi fuerant, referunt eum ſeptem dierum inducias petere, quo impetrato, tandem actione ſeptima ad Synodum venit Eutyches cum magno ſilentiario, ingenti monachorum & militum manu ſtipatus; multories à Flaviano & Patritio Florentino, quem adeſſe juſſerat Imperator, interrogatus, dogma ſuum pertinaciter profeſſus eſt, atque ideircò damnatus à Synodo, & ab ea ab omni officio ſacerdotali & monaſterii primatu depoſitus, fideliumque communione privatus, eadem excommunicationis pœna his omnibus, qui cum eo communicarent, impoſita.

Eutyches ſic à Conſtantinopolitana Synodo damnatus, confeſtim confugit ad S. Leonem, miſſo ad eum ſupplici libello, cum libello, quem Euſebius præfatæ Synodo contra illum obtulerat, & in quo illi generatim tantùm intendebat crimen hæreſeos. Querebatur autem apud Summum Pontificem Eutyches, ſe immeritò ab Epiſcopis, Neſtorianam hæreſim inſtaurare volentibus, communione privatum, quamvis apertè Nicænam fidem profiteretur, & evocatus à Synodo, adfuiſſet, nec ſui præſentiam denegaſſet: inſuper mentiebatur oaviter, ſeſe in ipſo judicio libellum appellationis ad Sedem Apoſtolicam obtuliſſe, nec tamen fuiſſe ſuſceptum, qua ratione compulſus fuerit, conteſtatorios libellos in Conſtantinopolitana urbe proponere.

Breviter ad Eutychem reſcripſit Leo, eum, quem præ ſe tulerat adverſùs Neſtorianam hæreſim zelum laudans, ejus tamen dictis fide non adhibita: quare cùm hæreret ſuſpenſus, nec prudenter poſſet quidquam, incognitis rebus, in cujuſquam partis præjudicium definire, priuſquam univerſa, quæ geſta fuerant, veraciter audiviſſet, ſcripſit ad Flavianum, jubens ut ſibi quàm pleniſſimè ac lucidè omnia, quod ante facere debuerat, indicare feſtinaret; quin etiam ea de re ad Theodoſium Imperatorem dedit litteras, in quibus accuſabat Flaviani negligentiam.

Ad Leonem ſine mora de Eutyche accuratè reſcripſit Flavianus; & tranſmiſſis ad eum ſynodalibus actis, nequitiam Hæreſiarchæ retexit; qua cognita,
Leo

Leo Synodum ſuam convocavit, & ex ea celebrem illam epiſtolam, quæ incipit, *Lectis dilectionis tuæ litteris*, ad Flavianum ſcripſit, in qua primùm notat imperitiam ac vecordiam Eutychis. *Quibus*, inquit, *Eutyches ... multum imprudens, & nimis imperitus oſtenditur ..... quam eruditionem de ſacris novi & veteris teſtamenti paginis acquiſivit, qui nec ipſius quidem ſymboli initia comprehendit? Et quod per totum mundum omnium regeneratorum voce depromitur, iſtius adhuc ſenis corde non capitur. Neſciens igitur, quid deberet de Verbi Dei incarnatione ſentire, &c.* Deinde contra impium illius dogma duarum in Chriſto poſt unitionem naturarum, divinæ & humanæ, veritatem luculentiſſimè exponit, & defendit.

Scripſerat etiam Eutyches ad Petrum Ravennatem Epiſcopum, cognomento Chryſologum, ut eum ſibi conciliaret, & mediatorem inter ipſum & Flavianum agere vellet. Reſcripſit autem ad Eutychem Petrus, ipſum graviter, quamvis indirectè, culpans, eumque adhortans, ut ſeſe ſynodicæ S. Leonis epiſtolæ, utpotè Sedis Apoſtolicæ judicium infallibile continenti, ſubmittat. *In omnibus*, inquit, *hortamur te, ut his, quæ à beatiſſimo Papa Romanæ civitatis ſcripta ſunt, obedienter attendas; quoniam beatus Petrus, qui in propria Sede & vivit & præſidet* (per ſucceſſores ſuos) *præſtat* (per eos) *quærentibus fidei veritatem*. Tùm hæc verba nunquam ſatis laudata ſubjicit: *Nos enim pro ſtudio pacis & fidei, extra conſenſum Romanæ civitatis Epiſcopi, cauſas fidei audire non poſſumus.*

Eutyches in hæretico propoſito obfirmatus, & fretus patrocinio Chryſaphii Eunuchi, quem è ſacro fonte ſuſceperat, & impietati ſuæ conſentientem habebat, ſimul & infenſiſſimum Flaviano, quique plurimùm tunc temporis poterat apud Theodoſium juniorem, principem quidem religioſum, & fidei catholicæ ſtudioſiſſimum, ſed ob nimiam credulitatem & mediocritatem ingenii, opportuniſſimum aulicorum inſidiis; Eutyches, inquam, Chryſaphii patrocinio fretus, nihil non, ut Flavianum perderet, & hæreſim ſuam ſtabiliret, tentare auſus eſt.

Etenim ut non ſolùm monachos, quos jam antequam à Conſtantinopolitana Synodo condemnaretur, miſſis ad eos tomis ejus dogmata continentibus, ſollicitarat, ſed etiam totam civitatem Conſtantinopolitanam ad ſeditionem commoveret, famoſos libellos, injuriis & contumeliis adversùs Flavianum refertos, publicè propoſuit. Supplicem Imperatori obtulit libellum, in quo querebatur acta Synodo Conſtantinopolitanæ à notariis fuiſſe falſata; in quibus tamen, Imperatoris juſſu coram Thalaſſio Cæſareæ in Cappadocia Epiſcopo & Florentio Patricio relectis, nihil omninò falſitatis inventum eſt. Flavianum hæreſeos inſimulavit, atque ita in fide ſuſpectum reddit Imperatori per Chryſaphium, ut Imperator virum ſanctiſſimum & eximiè catholicum juſſerit, ſcripto edere fidei ſuæ profeſſionem. Denique per ſpadonem ſuum à Theodoſio obtinuit, ut Epheſum convocaretur generalis Synodus, in qua ejus cauſa, & judicium Conſtantinopoli latum, & à Romano Pontifice, ad quem ipſe appellarat, confirmatum, retractaretur, præſido Dioſcoro Alexandrino Patriarcha, homine nefario, & ejus impietati addictiſſimo.

§. II.

De geſtis Epheſi in cauſa Eutychis.

THeodoſius Chryſaphii criminationibus & calumniis in Flavianum & ejus Synodum exaſperatus, eumque Neſtorianam hæreſim inſtaurare velle, malè ſuſpicans, annuit Chryſaphio & Eutychi generalem Synodum poſtulantibus. Synodum ergo generalem congregari juſſit Epheſi, cui præeſſe voluit Dioſcorum, ad quem tres ſcripſit epiſtolas, in quarum prima jubebat, eum venire Epheſum cum decem Metropolitis Ægyptiæ diœceſi ſubjectis, & decem aliis Epiſcopis, fide ac doctrina conſpicuis, ſimulque ſignificabat, nolle ſe Theodoretum, quem pridem ſoli ſuæ

Eccleſiæ vacare juſſerat, adeſſe, niſi ſecùs videretur univerſæ Synodo. In ſecunda admonebat eum, à ſe nominatim invitatum fuiſſe Barſumam Syrum Archimandritam, quem puritate vitæ & catholica fide probatiſſimum exiſtimabat, ſed revera hominem hæreticum & ſicarium immanem. In tertia denique conſtituebat eum Synodi præſidem, aſſerens hoc univerſis, qui adeſſent, Epiſcopis placiturum.

Aliis etiam Patriarchis & Metropolitanis, miſſis ad eos litteris, præcipit, ut adeſſent Kalendis Auguſti. Flavianum quoque, & alios Epiſcopos, qui Eutychem Conſtantinopoli damnaverant, præſentes eſſe voluit; ſed tacere, nec inter judices cenſeri, ſed communem aliorum omnium Epiſcoporum ſententiam exſpectare, quoniam ea quæ ab ipſis judicata erant, retractarentur. Tum ut omnia peragerentur abſque tumultu, eò miſit Elpidium comitem ſacri conſiſtorii, Eulogium tribunum, & Notarium Prætorianum, cum militum præſidio.

Nominatim per litteras ad Synodum Imperator invitavit Leonem Romanum Pontificem, qui Imperatori, & ejus ſorori Pulcheriæ reſcripſit, id moris non eſſe, ut Romanus Pontifex ejuſmodi Synodis per ſeſe adeſſet; prætereà neceſſitate rerum præſentium ſe Romæ detineri, ſed legatos, qui præſentiam ejus exhiberent in Synodo, à ſe miſſum iri, quod re ipſa præſtitit: nam tres miſit legatos, qui vicem ejus agerent, Julianum, Renatum, & Hilarum, cum ſynodica ad Concilium Epheſi celebrandum epiſtola, quæ incipit, *Religioſa clementiſſimi Principis fides;* in qua poſtquam Eutychis imperitiam & ejus hæreſim breviter perſtrinxit, ſic proſequitur: *Fratres noſtros Julianum Epiſcopum, Renatum presbyterum, & filium meum Hilarum diaconum, cumque his Dulcitium notarium probatæ nobis fidei, miſi, qui vice mea ſancto conventui veſtræ fraternitatis interſint, & communi vobiſcum ſententia, quæ Domino ſint placitura, conſtituant: hoc eſt, ut primitùs peſtifero errore damnato, etiam de ipſius, qui imprudenter erravit, reſtitutione tractetur, ſi tamen doctrinam veritatis amplectens, ſenſus hæreticos, quibus imperitia ejus fuerat irretita, plenè apertèque propria voce & ſubſcriptione damnaverit: quod etiam in libello, quem ad nos miſerat, eſt profeſſus ſpondens per omnia noſtram ſecuturum eſſe ſententiam.*

Latrocinale igitur Concilium cœptum eſt anno Chriſti 449. ſexto idus Auguſti, & adfuerunt Epiſcopi circiter 360. Lectis litteris Imperatoris, Romani Pontificis legati petierunt, ut Leonis quoque ſynodica epiſtola coram legeretur, quod eludente Dioſcoro factum non eſt. Eutyches deinde, Euſebio, qui illius accuſator erat, rejecto, admiſſus eſt, & Synodo libellum confeſſionis obtulit; quo lecto, acta Conſtantinopoli ſub Flaviano contra eundem Eutychem releguntur. Illis relectis in integrum reſtituitur Eutyches; reſtituto Eutyche, introducuntur ejus monachi, qui in Synod ſupplicem adversùs Flavianum offerunt libellum, in quo queruntur immeritò privatos ſe à Flaviano fidelium communione, & ſacramentorum participatione, eò quòd ab Eutyche diſcedere noluerint. Lecto libello, monachi adversùs Epiſcopum ſuum rebelles & contumaces abſolvuntur ab excommunicatione, in qua novem jam ferè menſes integros impœnitentes manſerant.

Exinde jubente Dioſcoro releguntur acta in actione ſexta Epheſinæ Synodi, ubi lecto ſymbolo à Neſtorianis falſato, & à Chariſio presbytero ad Synodum delato, Synodus ſtatuerat, ne quis alteram ab ea, quam Nicæni Patres compoſuerunt, fidem aut proferre, aut conſcribere, aut componere licitè poſſet: qui verò alteram fidem componere aut proferre auderet, ſi Epiſcopus eſſet vel clericus, deponeretur; ſi verò laicus, excommunicaretur. Poſt hæc Dioſcorus contra Flavianum & Euſebium Dorilæi Epiſcopum, tanquam Epheſini decreti tranſgreſſores, quòd Nicæno ſymbolo non contenti, de fide novi aliquid conſtituiſſent, depoſitionis ſententiam profert, fruſtrà ad illius genua accedentibus Epiſcopis, & deprecantibus,

ne innocentem & immeritum Flavianum damnet; quod non ſolùm non impetrant, ſed etiam ab introductis militibus ita terrentur omnes, ut omnes Flaviani & Euſebii damnationi ſubſcribant, exceptis tamen legatis Pontificiis, quorum alter, nempe Hilarus, alta voce intercedit. Flavianus oppreſſus à Dioſcoro, ab injuſta illius ſententia provocat, & appellat Romanum Pontificem, appellationiſque libellum legatis Apoſtolicæ Sedis tradit. Cæſus, multiſque injuriis affectus, deportatur in exilium, ubi non multò poſt dolore plagarum, quas acceperat, extinguitur. Denique ſoluta Synodo, Epheſo diſcedit Dioſcorus, & in urbe Nicæa in Leonem Summum Pontificem fert excommunicationis ſententiam, quam decem Epiſcopi Ægyptii, quos ſecum habebat, ipſo cogente; inviti & gemebundi ſubſcribunt.

Hilarus ægrè è manibus Dioſcori elapſus, Romam venit ad Leonem, eumque de re tota certiorem facit. Leo Synodum convocat, in eaque omnia in Epheſino conciliabulo acta reſcindit, & ad Theodoſium ſcribit, obſecrans ut omnia in eo ſtatu eſſe jubeat, in quo fuerunt ante omne judicium, donec major ex toto orbe ſacerdotum numerus congregetur, atque ut, quia & legati Apoſtolici fideliter reclamarunt contra ſententiam in Flavianum latam, & eiſdem libellum appellationis Flavianus dedit, generalem Synodum jubeat intra Italiam celebrari. Ad Pulcheriam quoque Auguſtam ſcribit, ut hanc ſuam ſupplicationem apud Theodoſium, tanquam ſpecialiter à Petro Apoſtolo legatione ſibi commiſſa, dignetur aſſerere, ab eoque Concilium intra Italiam habendum impetrare laboret.

Idem à Theodoſio, datis ad eum litteris, Leonis hortatu, Valentinianus, qui in Occidente imperabat, Galla Placidia mater ejus, & ejus uxor Licinia Eudoxia petierunt; ſed nihil impetratum eſt; imò verò Theodoſius, quem Chryſaphius ſycophantiis ſuis infatuarat, legem edidit, qua Flavianum velut Neſtorianæ hæreſeos inſtauratorem infamabat, ejuſque confirmabat depoſitionem, ſicut & aliorum Epiſcoporum, quos exauctoraverat Alexandrinus, Euſebii ſcilicet Dorilæi Epiſcopi, domni Patriarchæ Antiocheni, Theodoreti, Ibæ, &c. Eadem lege jubebat, ut Epiſcopi univerſi Nicænam fidem ſubſcriberent, & eum de ſua ſubſcriptione per proprias litteras certiorem facerent, &c.

Scribunt aliqui, Theodoſium rei veritatem tandem comperiſſe; in eos, à quibus deceptus fuerat, animadvertiſſe; Chryſaphium relegaſſe, Eudoxiam conjugem ſuam verbis acerbiſſimis objurgaſſe, adeò ut ipſa Hieroſolymam adeundi copiam petierit; Pulcheriam denique ſororem ſuam, quam Chryſaphio & Eudoxia ſuadentibus, à rerum adminiſtratione removerat, honorificè revocaſſe, atque in priſtinam Auguſtæ dignitatem reſtituiſſe; quod certè contingere non potuit, niſi poſtquam ad Valentinianum, Placidiam, & Liciniam reſcripſerat, eiſque, quod petebant, abnuerat. At videmus Leonem ad Pulcheriam ut Auguſtam & ſummam rerum adminiſtrantem ſcripſiſſe ante pſeudo Synodum Epheſinam, imò & aliquantò poſt, quando ad impetrandum totius orbis intra Italiam Concilium ſcripſit Theodoſio, qui tunc certò certius errorem nondùm depoſuerat.

Anno ſequenti extincto Theodoſio, Martianus, vir religione & bellica virtute eximius, Imperium capeſſit, & conjugem accepit Pulcheriam, quacum rei catholicæ conſtituendæ pari ſtudio ſtatim incumbit. Corpus Flaviani ab exilio Conſtantinopolim honorificè revehi jubet, & collocari in Apoſtolorum Baſilica, in qua Conſtantinopolitani Epiſcopi inhumari ſolebant. Epiſcopos ob Flavianum depoſitos, & in exilium deportatos, ab exilio revocat, futuræ Synodi legitima ſententia ſedes ſuas recuperaturos. Chryſaphius malorum omnium auctor, Pulcheriæ nutu occiditur. Legati à Leone paulò ante Theodoſii obitum, Abundius ſcilicet, & Aſterius Epiſcopi, & Baſilius & Senator presbyteri, Conſtantinopolim miſſi honorificè excipiuntur à Martiano. Anatolius, qui Flaviano ſuffectus fuerat, convocato Epiſcoporum concilio, cui interſunt legati Pontificii, Eutychis hæreſim damnat, & unà cum aliis, qui aderant, Epiſcopis ſubſcribit epiſtolam Leonis ad Flavianum, eamque ad alios Orientis Epiſcopos ſubſcribendam deſtinat. Eutyches denique in exilium deportatur, de eoque deinceps altiſſimum ſilentium eſt.

Leone & Pulcheria hortantibus, Martianus generalem Synodum convocare ſtatuit, primùm Nicæam, quò Leonem ipſum, & alios Epiſcopos invitavit. Eò convenerunt Epiſcopi 630. ut teſtatur Liberatus in Breviario cap. 13. aut ad minimùm 520. ut Patres ipſi in ſua ad Leonem ſynodica epiſtola ſcripſere. Eòdem Leo legatos, qui vicem ejus agerent, & ejus nomine Synodo præſiderent, miſit Paſchaſinum Lilyberanum in Sicilia Epiſcopum, & Lucentium Epiſcopum Aſculanum, cum Bonifacio & Baſilio presbyteris; quibus Imperatorem enixè rogantibus, ut præſens adeſſet Concilio, ſeque aliter ei interfuturos eſſe negantibus, Imperator Nicæa Chalcedonem Epiſcopos evocavit, ut propter viciniratem loci ex urbe regia, cùm opus foret, ad eos venire poſſet. Concilium itaque Chalcedone cœptum eſt VIII. idus Octob. anno 451. & actionibus ſexdecim perfectum eſt. Nos hìc quæ ſex prioribus actionibus geſta ſunt, & ad Eutychis cauſam pertinent, quanta fieri poterit brevitate perſtringemus.

§. III.

De geſtis Chalcedone in cauſa Eutychis.

Actione prima cùm Dioſcorus inter Epiſcopos ſuo loco conſediſſet, interceſſerunt legati Pontificis, Paſchaſinus & Lucentius, proteſtati ſe, ut Leo juſſerat, diceſſuros, ſi Dioſcorum judicis, & non potius rei locum teneret, quippe qui non judicaturus, ſed judicandus advenerat, quia cùm perſonam judicandi non haberet, eam agere præſumpſerat, & Synodum generalem auſus fuerat facere ſine auctoritate Sedis Apoſtolicæ, quod nunquam licuit, nunquam factum eſt. Quod poſtulabant, obtinuerunt legati; & jubentibus Magiſtratibus ac Senatoribus, Dioſcorus in medium tranſiit, eique ex adverſo oppoſitus eſt Euſebius Dorilæi Epiſcopus, qui illum accuſaturus advenerat. Poſtulante Euſebio, perlecta ſunt duarum Synodorum acta, Conſtantinopolitanæ ſcilicet, in qua damnatus fuerat Eutyches, & Epheſinæ latrocinalis, in qua Eutyches in integrum reſtitutus, & Flavianus cum Euſebio depoſitus fuerat; quibus perlectis, cùm Eutychem malè reſtitutum, & Flavianum cùm Euſebio injuſtè depoſitum fuiſſe liqueret, judices ac ſenatus dixerunt, videri ſibi juſtum eſſe, ſi ita placeret Imperatori, eidem depoſitionis pœnæ ſubjiciendos Dioſcorum, Juvenalem Hieroſolymitanum Epiſcopum, Thalaſſium Epiſcopum Cæſareæ Cappadociæ, Euſebium Epiſcopum Ancyræ, Euſtathium Epiſcopum Beryti, & Baſilium Epiſcopum Seleuciæ Iſauriæ, qui in latrocinio Epheſino principatum obtinuerant.

Actione ſecunda, præſentibus Magiſtratibus & Senatoribus, abſente verò Dioſcoro cum aliis ſex Epiſcopis proximè nominatis, leguntur ſymbolum Nicænum, ſymbolum Conſtantinopolitanum, epiſtola Cyrilli ad Neſtorium, quæ incipit, *Obloquuntur*; alia ejuſdem ad Joannem Antiochenum epiſtola, quæ incipit, *Lætentur cœli*, & epiſtola ſynodica à S. Leone ad Flavianum contra Eutychis hæreſim ſcripta, cui poſt ejus lectionem Epiſcopi, qui aderant, orthodoxi ſic acclamant: *Hæc Patrum fides, hæc Apoſtolorum fides. Omnes ita credimus, orthodoxi ita credunt. Anathema ei qui ita non credit. Petrus per Leonem ita locutus eſt, Apoſtoli ita docuerunt.* Dixi autem, Epiſcopi, qui aderant, orthodoxi: non Illyriciani & Palæſtini Epiſcopi, qui nondùm ad ſanam mentem redierant, dubitarunt circa tria hujus epiſtolæ loca, quorum tamen plana erat orthodoxia: Breviter illis ex tempore reſponſum eſt ab orthodoxis: tum Magiſtratibus & Senatoribus ſciſcitantibus, quis adhuc dubitet,

Google

ret, orthodoxi Epiſcopi iterùm clamant, *Nemo dubitat*: ſed Illyriciani & Palæſtini per Atticum Nicopoleos Epiſcopum aliquot dierum inducias poſtulant, intra quos tranquilla mente veritatem perquirere poſſint. A Magiſtratibus & Senatoribus conceduntur illis quinque dierum induciæ, intra quos cum orthodoxis apud Anatolium convenientes doceantur, & dubia ſua deponant. Contra hanc œconomiam reclamant orthodoxi omnes, dicendo: *Omnes ita credimus: ſicut Leo, ita credimus, Noſtrum nullus dubitat. Nos jam ſubſcripſimus*. Denique Illiriciani & Palæſtini petunt, ut Dioſcorus cum aliis ſex Epiſcopis ſupra memoratis Synodo reddatur, orthodoxis omnibus clamantibus *Ægyptium exilio*.

Actione tertia, à qua abſunt Magiſtratus & Senatores, & Dioſcorus, cum aliis ſex Epiſcopis, qui cum illo in Epheſino latrocinio primatum habuerunt, Euſebius Dorilæi Epiſcopus Dioſcorum accuſat; leguntur varii libelli Synodo oblati, in quibus exponebantur Dioſcori ſcelera. Dioſcorus à Synodo citatus, etiam poſt tertiam citationem venire abnuit: Paſchaſinus in eum ſententiam profert his verbis: *Sanctiſſimus & beatiſſimus Archiepiſcopus magnæ & ſenioris Romæ Leo, per nos & per præſentem ſanctam Synodum, una cum... beato Petro Apoſtolo qui eſt petra & crepido catholicæ Eccleſiæ, & recta fidei ſacramentum, nudavit eum* (Dioſcorum) *tam Epiſcopatus dignitate, quàm etiam & ab omni ſacerdotali alienavit miniſterio*.

Similiter contra Dioſcorum depoſitionis ſententia fertur ab Anatolio, Maximo Antiocheno, & aliis deinceps omnibus qui aderant Epiſcopis. Sententia depoſitionis contra Dioſcorum lata, ab omnibus deinde ſubſcribitur; mittitur ad Dioſcorum, & ſignificatur clericis Alexandrinis, qui Chalcedone aderant. A Synodo proponitur edictum, quo declaratur, ita Dioſcorum gradu & dignitate dejectum eſſe, ut nunquam in integrum ſit reſtituendus. Denique Marcianum Imperatorem de Dioſcori depoſitione certiorem facit Synodus per litteras, in quibus Patres damnationis Dioſcori cauſas exponentes, aſſerunt eum depoſitum eſſe, quia primò epiſtolam Leonis ad Flavianum recitari prohibuit Epiſcopis Epheſi congregatis, & hoc poſtquam multoties promiſerat, & juraverat ſeſe hujus epiſtolæ lectionem non impediturum. Secundò, Eutychem legitimè abdicatum, in integrum irregulariter reſtituit contra decretum Leonis, qui hæreſim ejus damnaverat, & ſententiam in illum à Flaviano latam confirmaverat. Tertiò, quia Flavianum & Euſebium Dorilæi Epiſcopum iniquè damnavit, & alios Epiſcopos à diverſis Conciliis ritè damnatos, in communionem propria auctoritate ſuſcepit; cùm regulæ eccleſiaſticæ præcipiant, ne qui Epiſcopi in communionem accipiant eos, qui ab aliis fuerunt excommunicati. Quartò, ſententiam excommunicationis in Leonem Pontificem ferre auſus eſt. Quintò denique, Concilio inobediens fuit, & ſemel, ac ſecundò, & tertiò ſecundùm ſanctas regulas vocatus, noluit ſeſe ſiſtere.

Magiſtratus & Senatores qui actione tertia non interfuerant, ut Dioſcori judicium ſoli Synodo relinqueretur, adfuerunt actioni quartæ: in qua ſciſcitantibus illis utrùm ſymbolo Nicæno & Conſtantinopolitano conſonet epiſtola Leonis ad Flavianum, declarant Epiſcopi omnes, etiam Illyricani & Palæſtini, qui actione tertia dubitaverant de tribus ejus locis, illam ſymbolis conſonare, eique ſe ſubſcripſiſſe. Exinde accepto Imperatoris mandato, quo Juvenalis & aliorum Epiſcoporum, qui cum Dioſcoro latrocinalem Synodum Epheſinam rexerant, judicium Synodo permittebatur, Synodus cum illis, quoniam Leonis epiſtolæ ſubſcripſerant, clementer agit, eoſque in priſtinum ordinem & conſeſſum admittit. Lecta deinde fidei profeſſione, quam Imperatori obtulerant Ægyptii Epiſcopi tredecim, jubentur dictam Leonis epiſtolam ſubſcribere, quod facere ſine Alexandrino Archiepiſcopo conſtanter renuentes, ex indulgentia ſubſcriptionem ſuam differre permittuntur donec novus loco Dioſcori eligatur Alexandriæ Epiſcopus. Denique Caroſo & aliis Archimandritis ac monachis Eutychianis, poſtquam lecti fuerunt ſupplices libelli, quos Imperatori obtulerant, conceduntur triginta dierum induciæ ad hoc, ut Eutychis hæreſim damnent, & ſubſcribant epiſtolam Leonis; quo tempore elapſo, ſi non obedierint, gradu ac omni dignitate, communione, & prælatura privati declarantur.

Actione quinta, cui interfuerunt Magiſtratus & Senatores, lecta fidei expoſitione, qualis apud Anatolium abſentibus legatis Apoſtolicis exarata fuerat, Joannes Germaniciæ Epiſcopus, in medium tranſiens, dixit, expoſitionem illam non bene habere, adeòque redintegrandam eſſe. Reclamarunt etiam legati Pontificii, interminati ſe diſceſſuros, & Romæ Synodum aliam generalem coactum iri, ni reconcinnaretur expoſitio, in qua tantùm dicebatur, Chriſtum eſſe ex duabus naturis, quod ad Eutychianam impietatem refutandam inſufficiens eſſe judicabant Apoſtolici legati, nec immeritò, ut patet ex his Dioſcori verbis: *Quod ex duabus naturis eſt, ſuſcipio; duas non ſuſcipio*. Quare volebant in expoſitione dici, quod in ſua ad Flavianum epiſtola ſcripſerat Leo, Chriſtum in duabus naturis inconfusè, immutabiliter, indiviſè, inſeparabiliter ſubſiſtere; quod tandem poſt longam altercationem agentibus Magiſtratibus ac Senatoribus, & ipſomet Imperatore per nuncium interveniente, & præcipiente, perfectum eſt ab Epiſcopis ad id à Synodo delegatis. Expoſitio reconcinnata, & cum additione quam legati Pontificii poſtulaverant, relecta, ab univerſa Synodo ſuſcepta eſt, clamantibus Epiſcopis omnibus: *Hæc fides Patrum Metropolitani modò ſubſcribant ... quæ benè definita ſunt, dilationem non ſuſcipiant. Hæc fides Apoſtolorum, huic omnes conſentimus, omnes ita ſapimus*.

Actione ſexta, præſentibus Marciano & Pulcheria, fidei expoſitio, poſtquam iterùm lecta eſt, ab Epiſcopis omnibus ſubſcribitur; & ſubſcriptione ab omnibus facta, Imperatore iterùm ſciſcitante, num ſecundùm omnium Epiſcoporum conſenſionem definitio relecta, prolata fuerit, clamant omnes: *Omnes ſic credimus: una fides, una voluntas, omnes idipſum ſapimus, omnes conſentientes ſubſcripſimus, &c. Neſtorio & Eutychi & Dioſcoro anathema. Trinitas hos tres damnavit, Trinitas hos tres ejecit, &c.* Sic abſoluta eſt Chalcedonenſis Synodus celeberrima, quantùm attinebat ad Eutychem, circa quem nominatim nihil ſtatuit Synodus, quia cauſa illius jam erant finita, utpotè legitimè condemnati ab Archiepiſcopo ſuo Flaviano, cujus judicium confirmaverat ſummus Pontifex Leo, cujus rogatu Eutychem jam relegaverat Marcianus.

Edicto publicè propoſito Synodum confirmavit Marcianus, & ea quæ decreverat obſervari præcepit. Legem, à Theodoſio poſt latrocinalem Synodum Epheſinam contra Flavianum & Euſebium Dorilæi Epiſcopum latam, lege contraria infirmavit & abrogavit; Gangram Paphlagoniæ urbem relegavit Dioſcorum, in cujus locum ſuffectus eſt Proterius vir apprimè catholicus, qui ſedem Alexandrinam obtinuit, non ſine ingentibus turbis, quas excitarunt, qui Dioſcoro ſtudebant: quare tunc duas in partes ſciſſa eſt Alexandria, aliis, qui numero quidem pauciores, ſed honeſtiores erant, Proterium ſequentibus; aliis verò Dioſcoro, quandiù vixit adhærentibus, quorum plerique nequidem mortuo Dioſcoro ad Proterium rediere, ſed ſchiſma fecere, auctoribus Timotheo Æluro presbytero, & Petro Moggo diacono, quos idcircò Proterius damnavit.

§. IV.

Diſcrimina, in quæ ab Eutychianis adducta Chalcedonenſis Synodus, perſtringuntur.

MArciano Imperatore anno 457. è vivis ſublato, Timotheus Ælurus, monachorum, quos circumvenerat, multitudine fretus, ſedem Alexandrinam invadit;

vadit; à duobus Epiſcopis, qui ob crimina ſua damnati fuerant, & in exilium pulſi, ordinatur; per nefarios homines Proterium in baptiſterio, ad quod confugerat, ipſo die Cœnæ Domini interficit; & Chalcedonenſem Synodum anathematizat. Miſſis utrimque ad Leonem, qui Marciano ſucceſſerat, ſupplicibus libellis, hoc eſt, tam ab Ægypti Epiſcopis & clericis, de Proterii ſede, & Chalcedonenſis Synodi damnatione conquerentibus; quàm à Timotheo, factum excuſante, & ut Synodus Chalcedonenſis abrogaretur poſtulante, Leo encyclicas litteras ad omnes orbis Romani Epiſcopos ſcribit, ſciſcitans quid eis de Chalcedonenſi Concilio, & Timothei ordinatione ſtatuendum judicent. *Chalcedonenſem Synodum*, ut ait Liberatus, cap. 15. *uſque ad ſanguinem vindicandam ... Timotheum verò non ſolum inter Epiſcopos non haberi, ſed etiam chriſtiana appellatione privari*, reſcribunt omnes Epiſcopi. 1060. Epiſcopos Eulogius Epiſcopus Alexandrinus, ad 470. tantùm Ephræmius Antiochenus Epiſcopus ad Imperatorem reſcripſiſſe teſtatur apud Photium. Acceptis Epiſcoporum litteris Imperator Alexandria pelli jubet Timotheum, eumque Gangram primùm, deinde Cherſonam relegari. In ejus locum à Catholicis ſufficitur Timotheus alius, cognomento Salophaciolus.

Non ſolùm Alexandriæ, ſed etiam Antiochiæ turbatum eſt ab Eutychianis. Petrus cognomento Cnapheus ſub Fullo, presbyter primùm Chalcedone, deinde Conſtantinopoli Archimandrita, impietati Eutychianæ addictiſſimus, ſcelerum ſuorum conſcientia exagitatus aufugit Antiochiam ad Leonem, quem Imperator Leo Orientis ducem fecerat. Ibi contra catholicam fidem & Martyrium Patriarcham turbas ingentes excitavit; tum Martyrio ſponte Epiſcopatui renunciante, ſedem Antiochenam invaſit: ſed urgente Gennadio, ab Imperatore damnatus ad exilium, antequam in illud deportaretur, fuga ſibimet conſuluit.

Leone mortuo, & imperante Zenone, Baſiliſcus Eutychianæ ſectæ ſtudioſus, tyrannidem arripit anno 495. Ab exilio revocat Timotheum Elurum, qui cum Petro Cnapheo venit Conſtantinopolim. Suadente Timotheo, Baſiliſcus ad omnes ubique Epiſcopos mittit encyclicas litteras, in quibus epiſtolam ſancti Leonis ad Flavianum & Chalcedonenſe Concilium anathematizari jubet, & ubicunque reperta fuerint, flammis ablumi. Cum Timotheo Eluro & Petro Cnapheo Baſiliſci litteris ſubſcripſiſſe Epiſcopos alios numero circiter quingentos ſcribit Evagrius, lib. 3. hiſt. cap. 5. Ex illis fuere Aſiani Epiſcopi, qui tamen aliquanto poſt, dejecto Baſiliſco, ad Acaſium Conſtantinopolitanum miſerunt pœnitentiæ libellos, quibus aſſerebant, ſe non ſponte ſua, ſed neceſſitate adactos, Baſiliſci litteris ſubſcripſiſſe, nec aliter ſe, quàm juxta Chalcedonenſis Synodi formulam credere, & antea crediſſe.

Subſcriptis Baſiliſci litteris Petrus Cnapheus Antiochiam reverſus, ſedem illam iterum occupat. Timotheus itidem cum Petro Moggo Alexandriam redit, & ſede illa recepta, fugatoque Timotheo Salophaciolo, anathematizat Chalcedonenſem Synodum. Interea Acacius adversùs Baſiliſcum plebem Conſtantinopolitanam & monachos commovet. Baſiliſcus perterritus, litteras ſuas encyclicas revocat, aliaſque illis contrarias, quibus Chalcedonenſem Synodum confirmat, mittit ad Epiſcopos.

Altero, quàm deturbatus fuerat anno, Zeno imperium recuperat; omnia Baſiliſci acta reſcindit, Petrum Cnapheum Antiochia expullit; deturbari jubet Timotheum Elurum, qui, ſi Liberato credimus, vitæ pertæſus mortem optat, & hauſto ſponte veneno extinguitur. Reſtituto juſſu Leonis Timotheo Salophaciolo, hæretici ſua ſibi auctoritate Epiſcopum eligunt Petrum Moggum, quem, hoc nuncio accepto, morte damnat Zeno: quare ſeſe hominum conſpectui ſubducere cogitur; cùm autem Alexandriæ deliteſceret, Timotheus Salophaciolus de eo longiùs amandando ſcripſit ad Simplicium Pontificem, qui ea de re apud Zenonem & Acacium, qui tum Petro favebat, toto ferè triennio per litteras fruſtrà laboravit.

Mortuo Timotheo Salophaciolo, à Catholicis Joannes cognomento Thalaja, vir catholicus, Epiſcopus Alexandrinus ordinatus eſt, cui Acacius, quòd ab eo non accepiſſet litteras, quibus de illius ordinatione certior fieret, graviſſimè ſuccenſuit: unde & Zenonem impulit, ut eo dejecto Petrum Moggum reſtituat. Prætereà, idem Acacius Zenoni auctor fuit, ut Catholicos cum hæreticis conciliandi gratia ederet henoticum ſeu unitivum decretum, quod eſt media quædam inter orthodoxos & heterodoxos fidei profeſſio, in qua ſcilicet profitetur ſe nullam aliam fidei formulam ſuſcipere præter Nicænam, quam Conſtantinopolitana Synodus generalis confirmavit; & Epheſina, quæ Neſtorium damnavit, ſecuta eſt; eoſque qui aliter ſentiunt, vel ſenſerunt aliàs, ſive in Chalcedonenſi, ſive in alia qualibet Synodo, anathematizat cum Neſtorio & Eutyche. Præterea, duodecim ſancti Cyrilli adversùs Neſtorium anathematiſmos recipit & confitetur *Unigenitum Dei Filium & Deum, verò hominem factum ... conſubſtantialem Patri ſecundùm deitatem, eundemque nobis conſubſtantialem quoad humanitatem, qui deſcendit & incarnatus eſt ex Spiritu ſancto de Maria Virgine ac Dei genitrice, unum eſſe, non duos. Eos verò qui dividunt, aut confundunt, aut phantaſiam introducunt*, omninò rejicit: de una autem aut duabus poſt incarnationem naturis ex induſtria ſilet, ne cui parti præjudicet. Itaque Zeno in ſuo henotico Synodum Chalcedonenſem non damnabat quidem, ſed nec illam, & editam ab illa fidei expoſitionem admittebat, imò indirectè eam petere, ac vituperare videbatur.

Henoticum ſuſcepit Petrus Moggus, quare cum eo Acacius communionem iniit. Cùm autem Chalcedonenſem Synodum damnare deſineret Petrus, ex Eutychianis, quibus abundabat Alexandria, aliqui ab ejus communione receſſerunt; cùmque poſtea, ut illos ad ſe reduceret, Synodum anathematizaſſet, nihilominùs in ſuo ſchiſmate perſeveraverunt: unde quia conventus ſuos ſeorſim à ſuo Capite ſeu Patriarcha agebant, nuncupati ſunt Acephali, quod vocabulum ad totam ſectam tranſiit; ita ut poſtmodùm ſectæ illius homines indiſcriminatim Acephali, vel Eutychiani appellati fuerint.

Anno 482. quo Henoticum promulgatum eſt, Conſtantinopoli degebat Petrus Cnapheus, qui illud ſuſcipiendo conciliavit ſibi Acacium, à quo in communionem idcircò receptus eſt, & in Antiochena ſede reſtitutus, ejecto Calendione catholico, quem ipſe Acacius ordinaverat: ſede recuperata Petrus Cnapheus palàm Concilium Chalcedonenſe damnavit, & ad Trisagii finem hanc adjecit clauſulam, *Qui paſſus es pro nobis, miſerere nobis*, ſicque initium dedit hæreſi Theopaſchitarum.

Anno 483. defuncto Simplicio, ad Pontificatum Romanum evectus eſt Felix tertius, qui Henoticum repudiavit, & Romæ coegit Synodum, ex qua legatos, Vitalem ſcilicet ac Miſſenum Epiſcopos, Conſtantinopolim miſit, qui à Zenone peterent, ut Chalcedonenſis Synodus firmaretur, Petrus Moggus tanquam hæreticus expelleretur, & Acacius Romam mitteretur; rationem redditurus eorum, quæ ei objiciebat Joannes Thalaja, qui Alexandria expulſus, ad Sedem Apoſtolicam confugerat. Verùm legati in carcerem conjecti, ac poſtea ab Acacio corrupti, cum hæreticis communicarunt, Petri Moggi nomine in ſacris dypticis publicè recitato, ex quo facto multos ex ſimplicioribus in fraudem induxerunt hæretici, aſſerentes Petrum Moggum à Romana etiam Sede ſuſceptum eſſe in communionem.

De legatorum ſuorum prævaricationem per Acœmetenſes monachos, qui illos accuſaturi Romam venerant, certior factus Felix, alteram Romæ coegit Synodum, in qua legatos ſuos omni honore & gradu privavit, & excommunicationis ſententiam tulit in Acacium, quam Conſtantinopolim delatam monachus Acœmetenſis in Acacii pallio ſuſpendit, dum ad ſacra celebranda templum ingrederetur. Acacius con-

contempto Synodi Romanæ judicio in hæreticorum communione permanſit, & Felicis nomen è ſacris expunxit diptychis: quare ex tunc Romana & aliæ Occidentales Eccleſiæ à Conſtantinopolitana ſeparatæ ſunt, quod ſchiſma diu duravit cum ingenti Eccleſiarum Orientalium detrimento; nec niſi poſt quinque & triginta circiter annos, imperante Juſtino ſeniore, & procurante Hormiſda Pontifice, extinctum eſt.

Zenone poſt decimum & ſeptimum imperii ſui annum abſque liberis defuncto, Ariadnes, quæ Zenonis conjux fuerat, opera rerum ſummam adepta eſt, & Ariadnem accepit uxorem Anaſtaſius. Eo imperante, miram Eccleſiarum Orientalium diſcordiam fuiſſe, ſcribit Evagrius lib.3. hiſt. Eccl. cap.30. ſingulis præſulibus, prout ipſis viſum erat, agentibus. Alii Synodum Chalcedonenſem defendebant; alii anathematizabant: alii nec admittebant nec rejiciebant, contenti Henotico, quamvis inter ſe de una vel duabus in Chriſto naturis diſſiderent. Cùm autem vellet Anaſtaſius ſubditos imperio ſuo altiſſima pace frui, omni contentione tum ab Eccleſiæ ſtatu, tum à rebus publicis procul amandata, atque ita nihil omninò innovari vellet, ſi quem Epiſcopum deprehendebat contra inſolitam Eccleſiæ, cui præerat, conſuetudinem Concilium Chalcedonenſe aut prædicantem, aut ſub anathemate damnantem, eum ſede expellebat.

Xenajas Hierapoleos Epiſcopus, cum ingenti monachorum Eutychianorum turba Antiochiam irrumpens, Flavianum Patriarcham catholicum aggreſſus eſt, ut eum ad anathematizandam Chalcedonenſem Synodum compelleret. At cives Antiocheni accurrentes, Xenajam cum ſuis monachis, non ſine magna illorum cæde fugarunt. Quod cùm delatum eſſet ad aures Anaſtaſii, Flavianum immeritum expulit, & Patras relegavit, intruſo in ejus locum Severo, homine nequiſſimo, qui ob Eutychianam impietatem è monaſterio ſuo expulſus, Conſtantinopolim venerat, & in Anaſtaſii familiaritatem irrepſerat. Hic cùm Antiochiam veniſſet, ſynodicas, in quibus Chalcedonenſem Synodum cum epiſtola S. Leonis, & eos qui duas in Chriſto naturas agnoſcebant, ſub anathemate damnabat, litteras quaquaversùm miſit, & ad eas ſubſcribendas ſuæ diœceſis Epiſcopos partim fraude induxit, partim vi compulit, nonnullis tamen ſubſcribere recuſantibus, qui idcircò ſedibus ſuis relictis fugerunt.

Mortuo Anaſtaſio Prætoriani milites Imperatorem renuntiarunt Juſtinum, qui ſenior dictus eſt, Principem apprimè catholicum, & acerrimum Chalcedonenſis Synodi defenſorem. Hic primo imperii ſui anno Severum, eò quod in litteris ſynodicis, quas ſcribebat, & in reſponſionibus, quas ad ſingulos Patriarchas mittebat, Synodum Chalcedonenſem damnare non ceſſabat, deturbavit, juſſitque linguæ abſciſſione plecti, hortatu Vitaliani militum magiſtri, cui maledixerat. Quod ſupplicium fuga evaſit Severus, in cujus locum ſufectus eſt Paulus quidam, vir catholicus, qui Chalcedonenſem Synodum palàm prædicare juſſus eſt ab Imperatore, à quo idem aliis omnibus Orientalis Eccleſiæ præſulibus præceptum eſt.

Juſtino ad meliorem vitam tranſlato, Juſtinianus, quem ſibi collegam aſſumpſerat, ſolus imperavit, & Chalcedonenſe Concilium acerrimè ad finem uſque vitæ defendit, Theodora ejus conjuge Eutychianorum parti addictiſſima, eoſque, qui unam tantùm in Chriſto naturam aſſerebant, omni cura ac ſollicitudine protegente.

Petro Moggo ejuſdem impietatis & in Chalcedonenſe Concilium odii participes in Alexandrina ſede ſucceſſerant Athanaſius, Joannes Mela, Joannes alter cognomento Niciota, Dioſcorus junior, ſub quo Alexandrini Acephali ad aliorum, qui Patriarchæ communicabant, Eutychianorum communionem redierunt; & Timotheus, quo defuncto, procurante Theodora Auguſta, per Calopythium cubicularium, Theodoſius ordinatus eſt Epiſcopus Alexandrinus: ſed ſeditionum populi pertæſus, ſponte Alexandria abceſſit, & cum honore Conſtantinopolim deductus eſt juſſu Theodoræ, quæ eum Chalcedonenſem Synodum ſuſcepturum eſſe Juſtiniano promiſerat; quod cùm à Severo, qui tunc Conſtantinopoli agebat, in hæreſi confirmatus, præſtare pertinaciter recuſaſſet, ab Imperatore miſſus eſt in exilium, & in ejus locum ſuffectus Zoilus Epiſcopus catholicus.

Anno 635. è Trapezuntina ſede in Conſtantinopolitanam, opera Theodoræ tranſlatus eſt Anthimus catholicum ſe ſimulans. Eodem anno Conſtantinopolim venit Agapetus Romanus Pontifex, qui acceptis orthodoxorum contra Anthimum libellis, eum hæreſeos convictum, Auguſta etiàm minas nequicquam intentante, depoſuit, eique ſubrogavit Mennam, qui, Agapeto aliquantò poſt ad cœlos tranſlato, Conſtantinopoli Synodum coegit, in qua Anthimus in hæreſi contumax excommunicatus eſt cum Severo, quibus conſtitutione edita Juſtinianus non ſolùm urbe regia, ſed etiam omni alia imperii civitate interdixit. Ex quo tempore omne in Eccleſia Orientali diſſidium ſublatum eſt, & à Patriarchis aliiſque Epiſcopis omnibus receptæ & prædicatæ ſunt quatuor Synodi, Nicæna ſcilicet, Conſtantinopolitana, Epheſina prior, & Chalcedonenſis, ut ſcribit Evagrius, lib.4. hiſtor. Eccl. cap.11. & manifeſtum fit ex quinta Synodo ſub Juſtiniano celebrata Conſtantinopoli, in qua ſic loquuntur Patres: *Iterum confitemur quod ſuſcipimus ſanctas quatuor Synodos, id eſt, Nicænam, Conſtantinopolitanam, Epheſinam primam, & Chalcedonenſem; & quæ pro una eademque fide definierunt, prædicavimus, & prædicamus.*

§. V.

De variis Eutychianorum ſectionibus.

EUtychiani diviſi ſunt in Eutychianos rigidos, Eutychianos molliores, hæſitantes, corrupticolas, incorrupticolas, Agnœtas, Theopaſchitas, Tritheitas, Severitas, Jacobitas, &c.

Eutychiani rigidi erant ii, qui in omnibus Eutychis impietatem ſequebantur: molliores verò, qui in aliquo ab Eutyche diſſentiebant; unde & ſemi Eutychiani dicti ſunt. Primi cum Eutyche aſſerebant, poſt unitionem, unam tantum naturam, eamque ſimplicem in Chriſto manſiſſe, ſive quia volebant divinitatem converſam eſſe in humanitatem, ſive potiùs quia ſentiebant humanitatem à divinitate abſorptam atque conſumptam: unde negabant Chriſtum ulla ex parte nobis ſubſtantialem eſſe. Secundi verò affirmabant unam quidem in Chriſto naturam eſſe, ſed eam naturæ Patris ſecundum aliquid, & ſecundum aliquid naturæ noſtræ eſſe conſubſtantialem: unde conſequens eſt, ut tenerent ex utraque natura, divina ſcilicet & humana, unam tertiam fuiſſe compoſitam.

Hæſitantes, ex quorum numero fuiſſe Anaſtaſium Zenonis in imperio ſucceſſorem ſcribit Leontius, hoc commune cum aliis Eutychianis habebant, quòd Eutychis hæreſim amplecterentur, & averſarentur Chalcedonenſem Synodum.

Corrupticolæ ſic dicti, quia corpus Chriſti fuiſſe corruptioni obnoxium confitebantur, Theodoſiani nuncupati ſunt à Theodoſio, quem ſuprà favore Theodoræ Auguſtæ ad Alexandrinum Epiſcopatum evectum eſſe diximus. Incorrupticolæ verò corpus Chriſti corruptelæ, mortis & perpeſſionis expers ſemper eſſe volebant. Appellati autem ſunt etiam Julianiſtæ à Juliano Halicarnaſſenſi; Gajanitæ à Gajano, quem a monachis in Alexandrinam ſedem deturbato Theodoſio, intruſum Theodora Carthaginem relegavit, & Aphthartodocetæ.

Agnœtæ ſic dicti, quia Chriſto ignorantiam attribuebant, authorem habuerunt Themiſtium diaconum Alexandrinum, à quo Themiſtiani nuncupati ſunt. Theopaſchitæ Petrum Cnapheum authorem habuerunt, & unam de trinitate perſonam paſſam eſſe ſecundùm divinitatem aſſeruerunt. Differebant autem à Patropaſſianis, qui unicam in Deo hypoſta-

ſim admittebant; cùm ipſi tres inter ſe realiter diſtinctas agnoſcerent. Triteitæ non ſolùm tres hypoſtaſes, ſed etiam tres naturas inter ſe diſtinctas realiter conſtituerunt. Horum inſtitutor, vel ſaltem inſtaurator fuit Joannes Grammaticus cognomine Philoponus, qui ſcripſit contra Chalcedonenſem Synodum. Severitæ, qui in plures factiones diviſi fuerunt, ſic dicti ſunt à Severo Antiocheno pſeudo-Epiſcopo, quo authore gloriabantur. Jacobitæ prognati ſunt à Jacobo genere Syro, ex infima plebe homine, qui Armenos in Theopaſchitarum hæreſim induxit, quam hactenùs pertinaciter retinent. Extiterunt denique aliæ Eutychianorum factiones, quorum alii Angelitæ à loco quodam Alexandriæ *Angelio* dicto, in quo conventus ſuos habebant, alii Petritæ à Petro Epiſcopo, alii Cononiſtæ ab Epiſcopo Conone nuncupabantur.

ARTICULUS XI.

De Scythis quibuſdam & Acæmetenſibus monachis.

JUſtino ſeniore imperante, pacis ac concordiæ Eccleſiaſticæ ſtudioſiſſimo, Hormiſdas Pontifex Romanus ad eum anno 519. legatos miſit, Germanum & Joannem Epiſcopos, Blandum presbyterum, Felicem & Dioſcorum diaconos, qui cum Sede Apoſtolica Conſtantinopolitanam Eccleſiam, & alias Orientis Eccleſias reconciliarent. Tunc temporis Scithæ quidam monachi Vitaliani magiſtri militum, qui & ipſe erat Scytha, domeſtici, quorum præcipui erant Achilles, Joannes, Mauritius, Maxentius, Leontius Vitaliani affinis, & Petrus diaconus, reconciliationem feliciter inceptam aliquantùm interturbarunt.

Hi aliquando cum Victore Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ diacono diſputantes, aſſeruerunt Chalcedonenſis Synodi profeſſionem non ſufficere, & præter illam confitendum, *unum de Trinitate crucifixum eſſe*. Negavit Victor: quare adversùs illum tanquam Neſtorianum, ſupplicem libellum obtulerunt legatis Pontificis & Joanni Conſtantinopolitano Epiſcopo, petieruntque ut Chalcedonenſi Synodo adderetur illud, *unus de Trinitate crucifixus eſt*. Reſponderunt legati: *Quod non eſt in quatuor Conciliis definitum, nec in epiſtolis beati Papæ Leonis, nos nec dicere poſſumus, nec addere*. A legatis itaque rejecti ſunt monachi, quòd extorquere vellent novum additamentum, nec neceſſarium, nec Eutychianæ impietatis ſuſpicione carens; cùm ante annos triginta à Petro Cnapheo hæretico dictum eſſet: *Unum de increata & individua Trinitate paſſum eſſe*.

Monachi Scythiani ſpe ſua deluſi, Romam profecti ſunt ad Hormiſdam Pontificem, ad quem ſcripſere legati, ut eum admonerent, ne facilem ſe præberet monachis illis, qui cùm Synodum Chalcedonenſem cum ſancti Leonis epiſtola ſine novo additamento ſufficere negarent, & eos qui illis contenti eſſent, tanquam Neſtorianos traducerent, hæreticum animum gerere non immeritò videri poterant. Addebat Dioſcorus, è legatis unus, eorum additamento tam graviter offendi animos orthodoxorum in Oriente, ut ex illius approbatione graves diſſenſiones & ſcandala inter Eccleſias exortura eſſent; adeòque videri ſibi utile fore, & ad Eccleſiarum pacem conveniens, non aliud monachis illis reſponſum dari, quàm ſufficere Chalcedonenſe Concilium, in quo & aliæ Synodi continentur, cum S. Leonis epiſtola, ab eodem illo Concilio confirmata.

Scythicos monachos humaniter excepit Hormiſdas, & eos uſque ad legatorum ſuorum reditum retinere decrevit. Intereà omnem adhibuit conatum, ut illos ab incepto deterreret, & ſuppreſſa, quam excitarant, controverſia, quieſcerent, Chalcedonenſi Synodo & S. Leonis epiſtolis contenti; at apud eos monitis, manſuetudine, ac auctoritate ſua nihil planè profecit: nam multùm tumultuati Romæ, & populum ad ſeditionem commovere fruſtra conati, clam aufugerunt, & fuga ſua ſeſe omnia ex prava & hæretica intentione agere facilè perſuaſerunt Pontifici, qui proinde verba Apoſtoli primæ ad Timotheum, cap. 3. eis attribuens in ſua ad Poſſeſſorem Africanum Epiſcopum epiſtola, ſic loquitur: *De eis ſerò probavimus prophetica Apoſtolum voce dixiſſe, in noviſſimis diebus inſtare tempora periculoſa, & fore homines ſui tantùm amatores, habentes formam pietatis, virtutem autem ejus abnegantes, itaque eſſe vitandos*. Illos tamen non anathematizavit, nec de illorum propoſitione judicium aliquod tulit, ſolùmque eam authoritate ſua confirmare conſtanter recuſavit.

Paulatim reſtrixit invidia, quam Scythicorum monachorum propoſitio incurrerat, ejuſque patrocinium ſuſcepere docti & pii homines, inter quos numerantur Ferrandus diaconus, & Facundus Hermianenſis Epiſcopus. Cùm itaque illam Juſtiniano & Epiſcopis placere cernerent monachi Acæmetæ, ſic dicti quòd in turmas tres diviſi, ac per vices ſibi ſuccedentes, Dei laudes in Eccleſia diu noctuque concinerent ſine intermiſſione, ex zelotypia adversùs monachos Scythicos, quibus tanquam Eutychianis acriter adverſati fuerant, in oppoſitum Neſtorii errorem prolapſi ſunt, *negantes*, ut refert Liberatus in ſuo Breviario cap. 20. *eſſe confitendam beatam Mariam verè & propriè genitricem, & unum de Trinitate incarnatum, & carne paſſum*.

Cùm autem urgerentur ab Imperatore, ſuadente Epiphanio Conſtantinopolitano Epiſcopo, ad Joannem II. Romanum Pontificem, qui Hormiſdæ poſt Joannem I. Felicem IV. & Bonifacium II. ſucceſſerat, legatos miſerunt Cyrum & Eulogium; quo audito, Imperator eidem legatos deſtinavit Hypatium & Demetrium Epiſcopos, qui has tres Pontifici proponerent quæſtiones: *Utrùm unus ex Trinitate Chriſtus & Deus noſter dici poſſit, hoc eſt, una de tribus perſonis ſanctæ Trinitatis ſancta perſona? An Deus Chriſtus carne pertulerit impaſſibili deitate? An propriè & veraciter Mater Domini Dei noſtri Chriſti Maria, ſemper Virgo debeat appellari*: earumque deciſionem ab eo peterent.

Ab iiſdem legatis Joanni redditæ ſunt Imperatoris litteræ, in quibus, ſuam & aliorum Orientalium orthodoxorum fidem exponens, ſic ait: *Prædicantes Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum ..... crucifixum unum eſſe ſanctæ & conſubſtantialis Trinitatis, & coadorandum & glorificandum Patri & ſancto Spiritui. Nec enim alium Deum Verbum, & alium Chriſtum cognoſcimus: ſed unum atque eundem ipſum conſubſtantialem Patri ſecundùm divinitatem, & conſubſtantialem nobis eundem ipſum ſecundùm humanitatem, paſſibilem carne, eundem ipſum impaſſibilem deitate ..... ſanctam atque glorioſam Virginem Mariam propriè & verè Dei Matrem eſſe dicimus; non quia Deus Verbum principium ex ipſa ſumpſerit, ſed quia in ultimis diebus deſcendit de cœlis, & ex ipſa incarnatus, & homo factus, & natus eſt, quem confitemur & credimus, ſicut dictum eſt, conſubſtantialem eſſe Deo Patri ſecundùm deitatem, & conſubſtantialem nobis eundem ipſum ſecundùm humanitatem: ejuſdem miracula & paſſiones, quas ſponte in carne ſuſtinuit, agnoſcentes, &c.*

Hac Juſtiniani legatione anno 533. accepta & audita, Joannes Romæ coegit Synodum, in qua poſt debitam veritatis inquiſitionem ſententiam tulit ſecundùm Imperatorem contra monachos Acœmetas, quos ad rectam fidem revocare fruſtra conatus eſt, & idcircò in hæreſi obduratos fidelium communione privavit. Patent hæc ex duabus ſynodicis epiſtolis, quarum prima eſt ad Juſtinianum, ſecunda verò ad Avienum, Liberium, & alios Conſtantinopolitanos Senatores, ſcriptæ à Joanne anno 534.

In prima Joannes 2. laudat Imperatorem, *quòd amore fidei & charitatis ſtudio, edoctus Eccleſiaſticis diſciplinis, Romanæ Sedis reverentiam conſervet, & ei cuncta ſubjiciat, & ad ejus deducat unitatem*,

ad

ad cujus auctorem, hoc eſt, Apoſtolorum primum, Domino loquente præceptum eſt; Paſce oves meas, *quam eſſe omnium verè Eccleſiarum caput, & Patrum regula, & Principum ſtatuta declarant*. 2. Authoritate ſua confirmat edictum publicè de conſenſu Epiſcoporum omnium ab Imperatore propoſitum, in quo fidei profeſſionem illam, quam per legatos ſuos Romam tranſmiſerat, ab omnibus recipiendam præſcribebat.

3. Fidem Imperatoris ſic laudibus exornat; *Hæc eſt igitur vera veſtra fides, hæc certa religio: hoc beatæ recordationis Patres omnes, Præſuleſque Romanæ Eccleſiæ, quos in omnibus ſequimur, hoc Sedes Apoſtolica prædicavit hactenus, & inconcuſſè cuſtodivit: huic confeſſioni, huic fidei quiſquis contradictor extiterit, alienum ſeipſum à ſancta communione, alienum ab Eccleſia judicavit eſſe catholica.*

4. Denique admonet, à ſe excommunicatos eſſe monachorum Acœmetarum legatos, cum iis omnibus, qui eorum errorem ſequi Romæ inventi ſunt, ſimulque rogat Imperatorem, ut ſi proprio depoſito errore, & prava intentione depulſa, ad unitatem Eccleſiæ reverti voluerint, eos in ſua communione recipiat, eiſque benigni animi gratiam condonet.

In ſecunda epiſtola authoritate Scripturarum, & Patrum confirmat hæc tria, quæ in Romana Synodo definita fuerant: *Unum ſcilicet ex ſancta Trinitate Chriſtum eſſe, hoc eſt, unam de tribus ſanctæ Trinitatis eſſe Perſonam, ſive ſubſiſtentiam, quam Græci hypoſtaſim dicunt.* Deum carne paſſum. Glorioſam ſanctam ſemper Virginem Mariam propriè & veraciter Dei genitricem eſſe, Matremque Dei Verbi ex ea incarnati. Deinde admonet eos, ad quos ſcribit, ut Acœmetarum, quos Romana damnavit Eccleſia, quique Neſtoriani evidenter apparuerunt, ſimplicem etiam collocutionem vitent, nihilque ſibi cum eis æſtiment eſſe commune; cum canon eccleſiaſticus cum excommunicatis Chriſtianum nec loqui, nec communicare permittat.

ARTICULUS XII.

De tribus Capitulis.

§. I.

Quænam fuerint tria illa Capitula.

TRia illa Capitula ſunt, 1. ipſa Theodori Mopſveſtiæ Epiſcopi perſona cum his quæ contra Incarnationem Domini noſtri impiè conſcripſit. 2. Theodoreti Cyrenſis Epiſcopi contra Sanct. Cyrillum commentarii, quibus anathematiſmos, adverſùs Neſtorii impietatem à S. Cyrillo conſcriptos, oppugnat, & refutat. 3. Epiſtola ad Marim Perſam, ut ferebatur, ab Iba Edeſſeno Epiſcopo ſcripta, in qua Cyrillus ut Apollinariſta traducitur, & anathematiſmi ab eo conſcripti, ut omni impietate pleni rejiciuntur; Synodus Epheſina contemnitur, & Neſtorium præcipiti judicio injuſtè condemnaſſe dicitur; excuſatur Neſtorius, & Epheſinum Joannis Antiocheni conciliabulum laudatur; Theodorus Mopſveſtenus effertur, velut prædicator veritatis & Doctor Eccleſiæ, & Rabbula Ibæ deceſſor reprehenditur, quod Theodoro illi publicè anathema dixerit; denique Neſtorii impietas exprimitur his verbis: *Non enim præſumit aliquis dicere, quòd una eſt natura deitatis & humanitatis; ſed confitentur in templum & inhabitantem in eo, qui eſt unus Filius Jeſus Chriſtus.* Ex præcedentibus tamen videtur poſſe conjici authorem epiſtolæ, ingenii mediocris hominem, & in rebus theologicis parùm verſatum, non aliud intendiſſe, quàm non unam eſſe deitatis, & humanitatis naturam in Chriſto, ſed in eo duas naturas, divinam & humanam, realiter diſtinctas, & inconfuſas agnoſcendas eſſe.

§. II.

Qua occaſione, & à quibus damnata ſint tria Capitula.

PElagium Sedis Apoſtolicæ Apocriſiarium Agapetus moriens Conſtantinopoli reliquerat: hunc Libera. cap. 23.
ad Paulum Alexandrinum Archiepiſcopum deponendum in Orientem miſit Juſtinianus. Pelagio poſt depoſitionem Pauli Conſtantinopolim redeunti adjunxere ſeſe Rufus Abbas monaſterii Theodoſii, & Co- Evagr. lib 4. c. 38.
non Abbas monaſterii Sabæ, ab Euſtochio ad Imperatorem miſſi, ut ab eo Origenis & ſcriptorum ejus condemnationem peterent. Pelagius Theodoro Cæſareæ in Cappadocia Epiſcopo, qui magna apud Imperatorem & Theodoram ejus conjugem pollebat gratia, & clàm fovebat Acephalos, infenſus erat: quare cùm illum Origenis ſtudioſiſſimum eſſe sciret, hanc eum vellicandi occaſionem arripuit, & unà cum Menna Conſtantinopolitano Epiſcopo author fuit Juſtiniano, ut legatorum Orientalium precibus annueret, & edicto publicè propoſito Origenem & ejus errores condemnaret. Itaque adverſùs Origenem anno circiter 537. Juſtinianus edidit edictum, quo ſelecta ex ejus ſcriptis capita novem anathematiſmis proſcripſit, ejuſque perſonæ anathema dixit, & quibuſvis aliis qui eadem cum illo ſentirent, vel doctrinam ejus defenderent, aut ullo modo quocumque tempore tueri præſumerent. Edictum hoc, quod Imperator ad Mennam direxit, ab ipſo Menna, & aliis qui tunc Conſtantinopoli aderant, Epiſcopis ſubſcriptum eſt; deinde à Zoilo Alexandrino, Euphremio Antiocheno, & Petro Hieroſolymitano, denique à Vigilio Romano Pontifice; ſicque, ut ait Liberatus cap. 23. Origenes damnatus eſt mortuus, qui vivens olim fuerat ante damnatus. Adde, ſubſcribente Pontifice Romano, Origenis errores finaliter damnatos fuiſſe.

Origenis damnationem ægerrimè tulit Theodorus Cæſareenſis: quare ut ulciſceretur Pelagium, & Acephalis gratificaretur, Imperatori, contra Acephalos pro defenſione Synodi Chalcedonenſis ſcribenti, per Theodoram Auguſtam ſuggeſſit compendio ad Catholicorum communionem Acephalos omnes adduci poſſe; eos huic Synodo adverſari, quò in ea tria Capitula approbata eſſe viderentur, quorum damnatione ſi corrigeretur atque purgaretur, illam per omnia, & in omnibus ab eis ſine mora ſuſceptum Liberat. cap. 24.
iri. Facilè Juſtinianum, qui rebus ejuſmodi libentiùs ſeſe immiſcebat, & aliunde concordiæ eccleſiaſticæ cupidiſſimus erat, perſuaſit Theodorus; & eo ſcribente, ſtatim factum eſt contra tria Capitula edictum, ad quod ſubſcribendum ſedium quatuor Patriarchæ, Zoilus Alexandrinus, Euphremius Antiochenus, Petrus Hieroſolymitanus, & Mennas Conſtantinopolitanus compulſi ſunt, quodque ad univerſam Eccleſiam Catholicam inſcriptum, cum tredecim anathematiſmis illi ſubjunctis, anno 546. publicatum eſt.

Quia verò nihil actum erat, niſi Sedis Apoſtolicæ auctoritas accederet, Imperator Vigilium Summum Pontificem Roma Conſtantinopolim evocavit per litteras. Vigilius ſine mora profectus, anno ſequenti Conſtantinopolim ingreſſus eſt, ſtatimque vim omnem adhibuit Imperator, ut ab eo primùm Capitulorum damnationem extorqueret, ſed nihil obtinuit.

Anno 548. Vigilius à Juſtiniano ſupra modum vexatus, ut tandem ad damnanda tria Capitula adduceretur, Concilium habuit Epiſcoporum ſeptuaginta, quorum ſententiis ſcripto acceptis, decretum fecit, quod vocavit, *Judicatum*, in quo damnavit tria Capitula, *ſalva Synodi Chalcedonenſis reverentia*, illudque direxit ad Mennam, & Sabbato ſancto promulgavit. Hoc Vigilii Judicato graviter offenſi ſunt Afri, Illyrici, & Dalmatæ Epiſcopi, aliique trium Capitulorum defenſores, inter quos fuit Facundus Hermianenſis Epiſcopus Africanus, qui libris duo-

decim

decim illorum defenſionem ſuſcepit. Quin etiam trium Capitulorum patrocinium ſumpſerunt Ruſticus & Sebaſtianus Eccleſiæ Romanæ diaconi, & à Vigilio tanquam prævaricatore, ac Synodi Chalcedonenſis violatore defecerunt, quos idcircò Pontifex anno ſequenti, hoc eſt, anno 550. cum aliis quibuſdam, lata in eos ſententia, depoſuit.

Tom. 5. Pag. 407. *Judicato* Vigilii minimè contentus Juſtinianus, ob hanc quam addiderat clauſulam, *Salva Synodi Chalcedonenſis reverentia*, eum compellere voluit ad tria capitula damnanda abſolutè, & abſque ulla Synodi mentione; quod cùm facere renueret Vigilius, & poſtularet, ut generalis Occidentalium & Orientalium Synodus convocaretur, annuit Imperator, & ad omnes Epiſcopos litteras miſit. Intereà Pontifex *Judicatum* ſuum, quod Italiæ clerici, ad Francorum legatos euntes Conſtantinopolim ſcribentes, nominant *Conſtitutum*, recepit cum Chyrographis Epiſcoporum Græcorum, qui eadem Capitula damnaverant, ut de integro totius cauſæ examen inſtitueretur, ſimulque decrevit: *Ut ſi quis Græcorum Epiſcoporum, uſque ad univerſalis Concilii tractatum, de iſtis Capitulis aliquid feciſſet, aut facientibus acquieviſſet, à communione Sedis Apoſtolicæ alienus exiſteret.* Ad Synodum celebrandam convenere Orientales Epiſcopi 160. ſed ex Illyricianis nullus adfuit, & ex Africa pauci tantùm venerunt. Hos variis modis tentavit Imperator, ut capitulorum damnationi acquieſcerent, ſed fruſtra; quam ob rem crudeliter vexati ſunt, & unus ex illis, Reparatus ſcilicet Carthaginenſis Epiſcopus, impoſita ei calumnia, miſſus eſt in exilium; quod alii duo videntes, Chalcedonem in S. Euphemiæ Baſilicam fugerunt.

Pag. 409. Anno 551. Juſtinianus moræ impatiens, & à Theodoro Cæſareenſi impulſus, cùm Vigilius conſtanter renueret, abſentibus Epiſcopis Occidentalibus, cum Orientalibus tria capitula damnare, contra datam ei fidem, adversùs capitula illa edictum publicè propoſuit. Reclamavit Vigilius, & ab Imperatore eam ob rem vehementer commotio ſibi metuens, ad S. Petri Baſilicam confugit menſe Auguſto. Juſtinianus ira percitus, ad eum, prætorem cum militum manu mittit; Vigilium columnas altaris amplexum milites capillis, barba & pedibus corripiunt, ac violenter abſtrahunt; diaconis ac clericis ſimili crudelitate comprehenſis & ejectis; Pontifice columnas non dimittente, cadit altare, & columnæ aliquæ franguntur. Hoc ſpectaculo commotus populus, vocibus atque ſtridoribus prætorem cum militibus ſuis terrent & fugant. Imperator facti pœnitens, ſecuritatem omnimodam, interpoſito etiam juramento, pollicetur Vigilio, qui è baſilica egreditur, & redit ad ædes Placidias; ſed paulò poſt, redintegrata vexatione, clam ſeſe recipit Chalcedonem in baſilicam S. Euphemiæ.

Anno ſequente 552. Imperator ad Vigilium in S. Euphemiæ baſilica commorantem, honorificam deſtinavit legationem virorum principum, qui eum nomine principis hortati ſunt, ut accepta fide Conſtantinopolim reverteretur, quod facturum ſe negavit, niſi priùs ſublatum eſſet edictum contra tria capitula publicè appenſum. Paucis poſt diebus ad Vigilium mittitur Referendarius cum carta injuriis plena, qua accepta Vigilius publicavit excommunicationis & depoſitionis ſententiam, quam anno ſuperiore ſcripſerat contra Theodorum Cæſareenſem, imperatorii edicti conſcriptorem, & qua Mennam & alios Epiſcopos Græcos à communione ſuſpendebat donec corrigerentur. Hac Pontificis conſtantia victus Juſtinianus, tollit edictum ſuum; Theodorus & Mennas aliique Epiſcopi libellos fidei, ac pœnitentiæ offerunt Pontifici, & ab eo recipiuntur in gratiam, ipſe verò revertitur Conſtantinopolim. Mennas moritur, & in hujus locum ſufficitur Eutychius monachus Amazenus, qui oblato fidei libello Pontifici, ab eo in communionem receptus eſt.

§. III.

De quinta Synodo generali habita Conſtantinopoli in cauſa trium Capitulorum.

ANno 553. haberi cœpta eſt quinta Synodus, & collationibus octo perfecta eſt. In collatione prima quarto nonas Majas habita, præſide Eutychio, Stephanus diaconus legit 1. Imperatoris epiſtolam, in qua Synodum hortatur ad ſententiam de tribus capitulis poſt diligentem illorum diſcuſſionem ferendam. 2. Libellum quem Eutychius ad Vigilium miſerat, & in quo facta fidei ſuæ profeſſione petebat, ut eo præſidente, ſub ſacerdotali manſuetudine, ſanctis Evangeliis in medio propoſitis, communiter tria capitula examinarentur, & finis exortæ controverſiæ imponeretur Deo placitus, atque conveniens his quæ à quatuor ſanctis Conciliis generalibus definita fuerunt. 3. Reſcriptum Vigilii ad Eutychium, in quo laudata & approbata fidei profeſſione quam Eutychius ad eum miſerat, ſic ait: *Veſtrum deſiderium cognoſcentes annuimus, ut de tribus capitulis, ex quibus quæſtio nata eſt, facto regulari conventu* (per regularem autem conventum intelligebat conventum tam ex Occidentalibus, quàm ex Orientalibus Epiſcopis pari circiter numero conſtantem) *ſervata æquitate, mediis ſacroſanctis Evangeliis, collationem cum unitis fratribus habeamus* (quatuor Synodorum generalium reverentia in omnibus cuſtodita) *& finis detur placitus Deo, &c.*

Poſteà à Synodo honorifica decreta eſt ad Vigilium legatio Eutychii Conſtantinopolitani, Apollinarii Alexandrini, Domnini Antiocheni, cum Metropolitanis ſexdecim, qui eum invitarunt ad conventum. Reſpondit Vigilius ſe corporis ægritudine impediri, & poſtero die quid de illo conventu ſentiret, declaraturum; quod Pontificis reſponſum ad Synodum retulerunt legati, & diſceſſum eſt.

Collatione ſecunda 8. idus Majas habita, iidem legati, qui in prima ad Vigilium deſtinati fuerant, & ad eum, ut ejus declarationem exciperent, poſtridie redierant, interrogati referunt, illum dixiſſe non poſſe ſe ad Synodum venire, eò quòd plurimi adeſſent Orientales Epiſcopi, paucos verò ſecum Occidentales haberet; privatim ſe ſententiam ſuam ſcripto expreſſurum, & oblaturum Imperatori, à quo ad id præſtandum inducias poſtularat. Dein ad Primaſium Epiſcopum Africanum, & Sabinianum, Projectum, ac Paulum Illyricianos, à Synodo mittuntur Epiſcopi cum presbyteris, qui eos hortentur, ut veniant, & ſancti Concilii pars fiant. Reſpondit Primaſius, Papa non præſente, ſe non venturum, Sabinianus verò, Projectus & Paulus dixerunt ſe Metropolitam ſuum conventuros, eumque auſculaturos. Quibus ad Synodum per Epiſcopos, quos miſerat, relatis, ſtatuit ſine Vigilio, & aliis qui cum eo erant Occidentalibus, trium capitulorum examen inire, & de illis ſententiam ferre, conventuſque indictus eſt in ſequentem diem.

Collatio itaque tertia ſeptimo idus Majas habita eſt, & in ea Synodi Patres ediderunt fidei ſuæ profeſſionem, in qua dicunt, ſe ſuſcipere ſanctas quatuor Synodos, Nicænam ſcilicet, Conſtantinopolitanam, Epheſinam primam, & Chalcedonenſem, atque omnia quæ à prædictis ſanctis quatuor Conciliis pro una eademque fide definita ſunt; tum ſic loquuntur inferiùs: *Omnia conſonantia his, quæ à memoratis ſanctis quatuor Conciliis pro recta fide definita ſunt, ſuſcipimus; omnia vero quæ non conſonant his, quæ definita ſunt ab iiſdem quatuor ſanctis Conciliis pro recta fide, vel ad injuriam, vel ad contrarietatem earumdem quatuor Synodorum, vel unius ex his, & ad defenſionem hæreticorum, & eorum impietatis ſcripta ſunt, aliena pietatis judicantes, condemnamus & anathematizamus.* Quibus verbis Synodus præludit condemnationi trium capitulorum, ſalva quatuor prædictarum Synodorum reverentia facienda.

Colla-

Collatione quarta habita quarto idus Majas leguntur 71. capita, ex Theodori Mopſveſteni libris excerpta, cum ſymbolo ab eo compoſito; quibus lectis, Synodus exclamat: *Hoc ſymbolum ſatanas compoſuit. Anathema ei qui hoc ſymbolum compoſuit. Hoc ſymbolum Epheſina prima Synodus una cum auctore ejus anathematizavit. Unum tantummodò fidei ſymbolum ſcimus, quod Nicæni ſancti Patres expoſuerunt, & tradiderunt. Hoc & ſancta tres Synodi* (Conſtantinopolitana, Epheſina, & Chalcedonenſis) *tradiderunt .... anathema Theodoro Mopſveſteno ... anathema illis qui non anathematizant eum. Defenſores ejus Judæi ſunt ...... Theodorum & conſcripta ejus omnes anathematizamus.*

Collatione quinta habita tertio idus Majas ad pleniorem Theodori cauſæ notitiam leguntur varia adversùs illum & ejus doctrinam ab orthodoxis conſcripta. Dein leguntur acta Synodi Mopſveſtenæ, juſſu Imperatoris à novem Epiſcopis celebratæ anno 550. ex qua Imperatori & Vigilio ſcriptum eſt, clericos & cives Mopſveſtenæ civitatis ætate provectiores interrogatos, quandonam Theodorus è ſacris dyptichis expunctus eſſet, & quis loco illius eſſet inſcriptus, præſtito juramento reſpondiſſe, ignorare ſe ex quo tempore Theodori nomen deletum eſſet è ſacris dyptichis, ſanctum verò Cyrillum loco illius inſertum fuiſſe. Addebant Epiſcopi ſeſe in dyptichis illis diligenter inſpectis nullum Theodori in eo veſtigium repeperiſſe; ex quibus collegit Synodus à longo tempore Theodorum Mopſveſtenum propter impia ſua conſcripta, & poſt mortem à Catholica Eccleſia ejectum fuiſſe.

Poſteà ventum eſt ad Theodoretum, & lecta ſunt ea, quæ ex ejus contra S. Cyrilli anathematiſmos ſcriptis excerpta fuerant, cum aliquot aliis ejus epiſtolis, in quibus vel S. Cyrillum, ut ſentientem cum hæreticis, vel Epheſinam Synodum tanquam erroris confirmatricem traducebat, aut laudabat Neſtorium: tum Synodus oſtendens Chalcedonenſe Concilium circa Theodoreti perſonam inculpatè ſe geſſiſſe, nec ullatenus impia ejus conſcripta approbaſſe, dixit: *Ex his quæ Theodoretus impiè conſcripſit, miranda eſt ſubtilitas S. Chalcedonenſis Concilii: ſciens enim ejus blaſphemias, priùs quidem multis ſæpius uſa eſt contra eum exclamationibus: poſteà verò non aliter eum ſuſcepiſſet, niſi prius anathematizaſſet Neſtorium, & ejus blaſphemias, pro quibus antea ſcripſit defendens eas.*

Imperatore Vigilium rogante, ut, quod ſe facturum ſpoponderat, ſuam de tribus capitulis ſententiam ſcripto exponeret, Vigilius pridie idus Majas protulit *Conſtitutum*, quod confundi non debet cum *Judicato*, quod in conventu ſeptuaginta Epiſcoporum fecerat anno 548. & in quo tria capitula: *Salva Synodi Chalcedonenſis reverentia*, damnaverat; Conſtitutum, inquam, protulit, in quo ſexaginta capitibus, quæ ex Theodori Mopſveſteni libris extracta fuerant, damnatis, prohibuit ne quid decerneretur contra ipſum Theodorum, Theodoretum, & Ibam. Huic Vigilii decreto ſubſcripſere Epiſcopi ſexdecim Occidentales, & cum illis Theophanius Eccleſiæ Romanæ Archidiaconus, Pelagius & Petrus, ejuſdem Romanæ Eccleſiæ diaconi. Hoc Præſules Græcos minimè terruit, & cauſæ, quam ſuſceperant, examini inſiſtentes, conventus ſuos continuarunt.

Sexta igitur collatio habita eſt die 14. Kalendas Junias. Ibi lecta Ibæ epiſtola, cum expoſitione fidei à Chalcedonenſi Synodo edita, & facta utriuſque collatione, Synodus dixit: *Oſtendit manifeſtè facta collatio, quòd contraria per omnia eſt epiſtola, quam Ibas ſcripſiſſe dicitur, definitioni quam pro recta fide ſancta Chalcedonenſis Synodus pronunciavit. Unde & procedentes omnes exegerunt Ibam anathematizare Neſtorium, quem vendicabat impia epiſtola ..... & hoc fecerunt, pro nullo habentes ea, quæ ab uno vel duobus* (Epiſcopis) *pro eadem epiſtola dicta ſunt, qui & ipſi ejuſdem cum omnibus facti voluntatis, Ibam ſuſceperunt, cùm pœnitentiam egiſſet, & Neſtorium anathematizaſſet, & ſubſcripſiſſet definitioni ab eodem ſancto Concilio expoſita.*

Dein Epiſcopi omnes exclamaverunt: *Hæc omnes diximus: Epiſtola hæretica eſt: epiſtolam, quæ dicitur Ibæ, omnes condemnamus: iſtam omnes anathematizamus: epiſtola aliena Synodo* (Chalcedonenſi) *eſt: epiſtola contraria* (Chalcedonenſis Synodi) *definitioni eſt: tota epiſtola hæretica eſt .... qui hanc non anathematizat, hæreticus eſt: qui iſtam ſuſcipit, hæreticus eſt .... qui epiſtolam ſuſcipit, Chalcedonenſes ſanctos Patres rejicit. Chalcedonenſis Synodi, & Cyrilli æterna memoria: ſanctarum quatuor Synodum æterna memoria. Qui non anathematizat epiſtolam, Chalcedonenſem Synodum injuriat.*

Septima collatione die 7. Kalendas Junias habita, Conſtantinus ſacri Palatii quæſtor, miſſus ab Imperatore, dixit Vigilium tria capitula condemnaſſe non ſolùm ſcripto, ſed etiam viva voce, nec ſemel coram multis Epiſcopis, & Senatoribus; atque ut univerſæ Synodo planè conſtaret capitula illa à Vigilio damnata fuiſſe, protulit aliquot epiſtolas ab eodem ad diverſos ſcriptas, quæ relectæ ſunt. Ibi autem relegi non potuit Vigilii Judicatum, in quo tria capitula damnaverat anno 548. quia anno 550. Vigilius illud ab Imperatore receperat, atque quòd Africanis, Illyricianis, & Dalmatis Epiſcopis diſpliciuiſſet, ſuppreſſerat; quare cùm illius exemplar apud ſe non haberet Imperator, non potuit illud ad Synodum tranſmittere; ſed nec ejuſdem Vigilii Conſtitutum, ſibi ante aliquot dies oblatum, tranſmiſit; cùm enim in illo prohiberet Vigilius, ne quid contra Theodorum ipſum, Theodoretum, & Ibam decerneretur, non poterat eo animari Synodus ad ferendum de tribus capitulis judicium.

Octava denique collatione, habita die quarto nonas Junias, Synodus ſententiam ſuam protulit quatuordecim anathematiſmis, quos ſubſcripſere ſupra centum & ſexaginta Epiſcopi. In decem prioribus luculenter catholica de Incarnatione Domini doctrina exponitur; in undecimo anathematizantur, qui non anathematizant Arium, Eunomium, Macedonium, Apollinarem, Neſtorium, Eutychem, Origenem, cum impiis eorum conſcriptis, &c. Tribus verò poſterioribus damnantur tria capitula. Duodecimo ſic dicitur: *Si quis defendit impium Theodorum Mopſveſtenum, qui dixit alium eſſe Deum Verbum, & alium Chriſtum, &c. talis anathema ſit.* Decimotertio: *Si quis defendit impia Theodoreti conſcripta, quæ contra rectam fidem & contra primam Epheſinam ſanctam Synodum, & S. Cyrillum, & duodecim ejus capitula expoſuit, &c. talis anathema ſit.* Decimoquarto: *Si quis defendit epiſtolam, quam dicitur Ibas ad Marin Perſam hæreticum ſcripſiſſe, quæ abnegat quidem Deum Verbum de ſancta Dei genitrice ſemper Virgine Maria incarnatum hominem factum eſſe, dicit autem purum hominem ex ipſa natum eſſe, quem templum vocat, ut alius ſit Deus Verbum, & alius homo, &c. talis anathema ſit.*

Vigilium ſententiam à Synodo adverſùs tria capitula confirmare recuſantem Juſtinianus deportari juſſit in exilium, ex quo ante menſes ſex revocatus eſt. In libro pontificali dicitur, eum fuiſſe revocatum opera Narcetis, quem ducem exercitus in Italiam miſerat Imperator, quique poſtquam Romam à Gothis ſecundò expugnatam recuperavit, exoratus à Romanis clericis, ab Imperatore per litteras petiit, ut Vigilium libertati reſtitutum Eccleſiæ ſuæ redderet, & obtinuit. Cùm autem Vigilius in Italiam reverteretur, in Sicilia calculi doloribus extinctus eſt anno 554. & anno ſequenti ſucceſſorem habuit Pelagium, Eccleſiæ Romanæ Archidiaconum.

§. IV.

Utrùm Vigilius quintam Synodum approbaverit.

DUbitant aliqui, eò quòd neque Pelagius II. ad Epiſcopos Iſtriæ ſchiſmaticos de tribus capitulis & quinta Synodo ſcribens, ullam Vigilii mentionem

faciat,

Digitized by Google

faciat, tanquam ſua authoritate huic Synodo robur tribuerit; neque qui Pelagio II. ſucceſſit Gregorius Magnus, in tot epiſtolis, quas ad ſchiſmaticos, trium Tom. 5. pag. 788. capitulorum deſenſores, à ſchiſmate revocandos exaravit. Severinus Binius in ſuis ad vitam Pelagii I. notis ſcribit ab eo approbatam fuiſſe quintam Synodum, *ad imminentem jacturam catholicæ fidei, vel ignominiam Chalcedonenſis Concilii evitandam.*

Vigilium ſententiam à quinta Synodo adversùs tria capitula prolatam authoritate ſua confirmaſſe ſcribunt auctores Græci, ut Evagrius lib. 4. hiſtoriæ eccleſiaſticæ cap. 38. ubi ait: *Vigilius per litteras quidem conſenſit; Concilio tamen intereſſe noluit.* Et Photius in libro de ſeptem Synodis, ubi hæc ſcribit: *Vigilius Romæ Epiſcopus, qui in civitate quidem erat, ſed Concilio non aderat ..... quamvis ad ſacri cœtus conventum promptus non eſſet, communem tamen Patrum fidem libello comprobavit.* Verum dicere auctores Græcos liquet ex epiſtola decretali, quam Vigilius ad Eutychium Conſtantinopolitanum ante ſextum idus Decembris direxit, & quam Philippus Labbeus ex manuſcripto codice bibliothecæ Regis Chriſtianiſſimi depromptam tomo 5. Conciliorum inſeruit.

Juſtinianus igitur acta quintæ Synodi quantociùs in Latinum verti curavit, ut ea ad Vigilium exulem tranſmitteret. Vigilius verò, actis illis maturè ac diligenter inſpectis, agnovit, nihil ex odio Chalcedonenſis Concilii, aut ad minuendam ejus auctoritatem egiſſe Synodum, ſed illud pari cum tribus aliis prioribus generalibus reverentia ſuſcepiſſe; Theodoro mortuo ſtatim poſt Epheſinam Synodum ex quadam erga Orientales aliquos diſpenſatione parcitum eſſe, ſed aliquantò poſt ei ut hæretico anathema dictum, ejuſque nomen è ſacris dyptichis eraſum, atque ita fidelium communione ejectum fuiſſe; Chalcedonenſe Concilium nullo pacto dici poſſe Ibæ epiſtolam, & ea quæ contra S. Cyrillum & Synodum Epheſinam Theodoretus conſcripſerat, approbaſſe, cùm eos priuſquam illos reciperet, juſſerit Neſtorium anathematizare, & ſancti Leonis epiſtolam ſubſcribere, nec eos aliter receptura fuerit; proindeque trium capitulorum condemnatione non lædi, ſed è contra vindicari Concilium Chalcedonenſe. Hæc omnia etiam ex iiſdem actis intellexere Africani & Illyriciani Epiſcopi, qui Vigilii Judicato ex errore facti reſtiterant: quare in trium capitulorum proſcriptionem facilè conſenſerunt: unde nec poſtea numerati ſunt inter ſchiſmaticos.

Tandem igitur Vigilius, qui, aliundè evolutis diligentiùs antiquiorum Patrum monumentis, intellexerat non ea, quæ circa perſonas, ſed ea tantùm, quæ de fide definita eſſent a generalibus Synodis, irretractabilia eſſe; & eos qui in vita hæreſim docuiſſent, & ea non retractata, defuncti eſſent, poſt mortem anathematizari poſſe; *cum*, ut ait Pelagius II. in ſua ad ſchiſmaticos Iſtriæ Epiſcopos epiſtola c. 9. *culpa in fide perpetrata nec morte interveniente laxetur*; Vigilius, inquam, quamvis minimè neceſſarium eſſet ad tuendam fidem tria capitula damnari, ex ſapienti diſpenſatione, ne ſcilicet Occidentalem inter, & Orientalem Eccleſiam ſciſſio oriretur, & occaſio daretur Occidentalibus judicandi tria capitula à Concilio Chalcedonenſi aliquo modo approbata fuiſſe, adeòque hoc Concilium Orientales in ſua Conſtantinopolitana Synodo damnaſſe; communicatis, ut par eſt credere, cum Africanis & Illyricianis præſulibus conſiliis, illiſque conſentientibus, decrevit definitivam in tria capitula ſententiam proferre, ſuumque Synodo nuper celebratæ calculum adjicere, quod perfecit, ſcribendo decretalem illam epiſtolam, quam ad Eutychium, qui ipſo abſente Synodo præſederat, direxit, quanquam Synodum illam Synodi nomine cohoneſtare minimè voluit, quia ejus celebrationi, ea conditione qua celebrata eſt, hoc eſt, non præſentibus Epiſcopis Occidentalibus pari citciter numero quo Orientales aderant, conſentire renuerat.

In ea epiſtola Vigilius primò laudat Orientalium Epiſcoporum fidem, eorumque erga Chalcedonenſe Concilium reverentiam, cùm ait: *In tantum* (diabolus) *ut nos ipſos unà cum fratribus, & coepiſcopis noſtris, in urbe regia degentes, & æquali reverentia quatuor Synodos vindicantes, & in una eademque quatuor illarum Synodorum fide ſincerè perſiſtentes .... ab iis dividere conatus fuerit.*

Secundò non obſcurè ſignificat, Africanos, Illyricianos, & Dalmatas Epiſcopos, quos antea *Judicato* ſuo adverſantes expertus fuerat, jam habere ſe conſentientes in damnatione trium capitulorum, cùm dicit: *Quoniam Chriſtus Deus noſter .... omni confuſione à mentibus noſtris remota, univerſum Orbem & Eccleſiam ad pacem revocavit.* Et cùm addit: *Ita ut quæ à nobis definiri debent, revelante Domino, & veritate inveſtigata, ſalubriter impleta ſint*; declarat cauſas ad fidem attinentes, ſine Sedis Apoſtolicæ auctoritate finiri non poſſe, & adhuc poſt ſententiam ab Orientalibus in Conſtantinopolitana Synodo contra tria capitula latam, ad finiendam capitulorum illorum cauſam ſupereſſe, ut ipſe de illis judicium ferat.

Tertiò, quod magnoperè commendat ejus modeſtiam, ingenuè confitetur ſe veritatem antea non ſatis aſſecutum fuiſſe, nec erubeſcere debere ſe, ea quæ priùs minùs rectè egerat, poſteà veritate meliùs cognita, retractare & corrigere; pro quo affert exemplum S. Auguſtini, qui propria ſcripta retractavit, dictaque ſua correxit, atque illa quæ omiſerat, ac deinde invenerat, addidit.

Quartò, tria capitula damnat iiſdem ferè verbis, quibus quinta Synodus, ita ut illam tranſcripſiſſe videatur. Quintò, anathemati ſubjicit: *Quemcumque, qui crediderit aliquo ullo tempore ea capitula debere ſuſcipi, aut defendi, vel conatus fuerit præſentem* ejus *condemnationem ſubvertere.* Sextò, adjungit ſeſe in condemnandis tribus capitulis, quintæ Synodo, eique calculum ſuum adjicit, ſic loquendo: *Quoſcumque verò, qui rectam fidem ſervantes à dictis Synodis prædicatam, memorata tria capitula condemnaverunt, vel etiam condemnant, fratres & conſacerdotes eſſe definimus.*

Septimò, vim omnem abrogat iis, qui ab ipſo, vel aliis pro trium capitulorum defenſione facta ſunt: *Quæ verò*, inquit, *aut à me, aut ab aliis ad defenſionem prædictorum trium capitulorum facta ſunt, præſentis hujus ſcripti noſtri definitione evacuamus.* Octavò denique, ſic vindicat Chalcedonenſe Concilium, ejuſque reverentiam & auctoritatem ſartam tectam conſervat his verbis: *Abſit ab Eccleſia Catholica, ut aliquis dicat, omnes ſuperiùs comprehenſas blaſphemias, à prædictis quatuor Synodis, aut ab una ipſarum ſuſceptas fuiſſe, vel eos qui ſimilia ſentiunt, & ſequuntur. Apertiſſimum autem eſt, quòd à memoratis ſanctis Patribus, & maximè à ſancta Synodo Chalcedonenſi, nullus de quo aliqua eſſet ſuſpicio, admiſſus eſt, niſi qui rejeciſſet ſuperiùs comprehenſas blaſphemias, aut illis ſimilia, vel hæreſim de qua fuit ſuſpectus .... condemnaſſet.*

Hac ſua decretali epiſtola Vigilius quintæ Synodo robur, ac prærogativam tribuit generalis & œcumenicæ Synodi, ut patet ex Pelagio I. Vigilii ſucceſſore, in tertia ad Narcetem epiſtola, ubi conquerens de Liguribus, Veneticis, & Iſtriis Epiſcopis, qui ſe à communione Sedis Apoſtolicæ ſeparaverant, ſic ait: *Si quid eos de judicio univerſalis Synodi, quod Conſtantinopoli per primam nuper elapſam indictionem actum eſt, fortè movebat, ad Sedem Apoſtolicam, quomodo factum eſt, electis aliquibus de ſuis, qui dare & accipere rationem poſſent, dirigere debuerunt, & non clauſis oculis Corpus Chriſti Dei noſtri, hoc eſt, ſanctam Eccleſiam lacerare.* Eam ſtatim ut generalem & œcumenicam ſuſcepere non ſolùm Orientales Epiſcopi, ſed etiam Occidentales, exceptis Tuſſis, qui tamen brevi poſteà à Pelagio I. admoniti per epiſtolam, reſipuerunt, & Liguriæ, Venetiæ, ac Iſtriæ Epiſcopis, qui ſub ditione Longobardorum erant, & ſchiſma fecerunt, quod duravit uſque ad tempora Gregorii Magni, cujus zelo, ac prudentia fœliciter extinctum eſt.

Deni-

Denique ut quintæ Synodi auctoritas à nemine in dubium revocari poſſet, Græci actis illius præfatam Vigilii epiſtolam continenter adjunxerunt poſt octavam collationem, ut probat manuſcriptum Græcum ſupra citatum, in quo poſt epiſtolam illam hæc leguntur verba: *Finis octavi tomi ſanctæ Synodi, quæ Conſtantinopoli congregata eſt: Gloria tibi Chriſte Deus, Amen.* Quòd autem eadem epiſtola in verſione latina non habeatur, mirùm videri minimè debet, cùm illam integram non eſſe conſtet ex eo, quòd non habeat ea, quæ contra Origenem, & ejus errores in eadem Synodo acta ſunt.

ARTICULUS XIII.

De Monothelitis.

§. I.

De ortu, progreſſu, & interitu hæreſis Monothelitarum.

ANno 630. Heraclium, Perſico bello confecto, Orientales plagas peragrantem convenit Hierapoli Jacobitarum Patriarcha Athanaſius, nomine & genere Syrus, ac pro gentis ſuæ ingenio callidè aſtuſus: eum Imperator ad Synodum Chalcedonenſem ſuſcipiendam, oblato Patriarchatu Antiocheno, invitavit. Athanaſius hac ſpe illectus, Chalcedonenſe Concilium ſuſcipere ſe profeſſus eſt, & duas in Chriſto naturas agnoſcere: ſed ſimul ſubdolè Imperatorem interrogavit de voluntate & operatione Chriſti, utrùm ſcilicet duplex, an unica credenda eſſet. Hæſit Imperator, & quid eſſet reſpondendum incertus, per litteras conſuluit Sergium Patriarcham Conſtantinopolitanum, genere Syrum, Jacobitis parentibus natum, Jacobitarum hæreſim, quæ unicam in Chriſto naturam, & conſequenter unicam voluntatem & operationem eſſe docebat, clanculùm defendentem. Secundùm hæreſim hanc, unam in Chriſto voluntatem & operationem eſſe Imperatori reſcripſit Sergius. Sub id temporis Cyrum Phaſidis Epiſcopum ad ſe accerſivit Heraclius, eumque de una vel duabus Chriſti operationibus dicendis ſciſcitatus eſt. Dubitare ſe ſtatim finxit ſycophanta, & ab Imperatore juſſus, ſcripſit ad Sergium, ab eoque quæſivit, utrùm unam, an duplicem in Chriſto operationem dici oporteret. Sic Heraclium nil doli ſuſpicantem ludificati ſunt nefarii hæretici, & in novam hæreſim præcipitarunt.

Aliquantò poſt Georgio Patriarcha Alexandrino vita functo, in ejus locum ſuffectus eſt Cyrus, & publicè propoſito unius in Chriſto voluntatis & operationis dogmate Theodoſianos Acephalos, quibus (Anno 631.) abundabat Alexandria, ad ineundam cum eo communionem adduxit; quam ut confirmaret, anno 633. coacta Alexandriæ Synodo, novem anathematiſmos, quibus Theodoſiani facilè aſſenſi ſunt, & quorum ſeptimo unam in Chriſto theandricam operationem aſſerebat, ex ambone publicavit. Præſens tunc aderat Sophronius monachus, vir doctrina pariter, ac ſanctitate illuſtris, qui nullis precibus pepercit, ut Cyrum ab una Chriſti operatione decernenda deterreret, ſed fruſtra; quare ad Sergium confugit, ejus contra Cyri hæreſim patrocinium imploraturus; ſed irrito conatu inſtitit Sophronius apud Sergium, ut Cyrus ad palinodiam, & unam Chriſti operationem eradendam cogeretur; noluit enim Sergius commune ſibi cum Cyro dogma damnare: ſed poſtquam multùm tergiverſatus eſſet, & verbis Sophronio illudere tentaſſet, ad Cyrum ſcripſit, ſi ei ad Honorium Papam ſcribenti credimus, ut pace cum Theodoſianis compoſita, neminem permitteret deinceps unam aut duas in Chriſto operationes dicere. Dixi, ſi ei, &c. Nam ad Cyrum, acceptis ab eo litteris cum novem ejus anathematiſmis, reſcribens, (To. 6. Conc. pag. 178.) poſtquam ei concordiam cum Acephalis initam gratulatus eſt, eum laudat, quòd orthodoxam doctrinam expoſuerit, atque imprimis quòd aſſeruerit, *eumdem unum Chriſtum operari Deo decibilia & humana una operatione.*

Eodem anno 633. Sophronius ad ſedem Hieroſolymitanam evectus, Synodum habuit, ex qua litteras valdè prolixas, in quibus diſertis verbis duas in Chriſto operationes aſſerebat, ſcripſit ad Sergium, qui proinde in ſua ad Honorium epiſtola mentiri videtur, cùm ait, Sophronium œconomiam ejus de una vel duabus operationibus impoſterum reticendis probaſſe, promiſiſſeque ſuper hac re ſilentium. Scripſit etiam Sophronius ad Honorium Papam per Stephanum Dorenſem Epiſcopum, ut eum de nova Monothelitarum hæreſi certiorem faceret, tertioque poſt anno vita functus eſt.

Ad eumdem Honorium Papam Sergius, antequam ſynodicas Sophronii litteras acciperet, ſcripſit epiſtolam, in qua primò fucata ſingularis erga Sedem Apoſtolicam devotionis, ac obſervantiæ oſtentatione, conatur illudere Pontifici. Secundò, interrogatum ſe de una vel duabus operationibus, nihil proprium reſpondiſſe aſſerit, ſed ſolùm miſiſſe ſermonem acclamatorium Mennæ quondam Conſtantinopolitani Patriarchæ, continentem diverſa Patrum Græcorum teſtimonia de una operatione, & una voluntate Salvatoris noſtri Chriſti. Tertiò, Cyri in componenda cum Theodoſianis concordia induſtriam, ac laborem exaggerat.

Quartò, ejuſdem Cyri cum Sophronio altercationem refert, & Sophronium apud ſe inſtantem, ut è ſeptimo Cyri anathematiſmo vox unius operationis tolleretur, auditum à ſe non fuiſſe, ne unio cum Acephalis facta, hoc pacto ſolveretur, ſibique conſultiùs viſum, ſi nullus poſtmodùm unius, aut duarum in Chriſto operationum vocem proferre permitteretur, eò quòd unius operationis vox, quamvis à quibuſdam ſanctis Patribus uſurpata, nonnullos offenderet, ſuſpicantes eam proferri ad naturarum in Chriſto dualitatem perimendam, pariterque duarum operationum dictio multis ſcandalum afferret, utpotè à nullo ſanctorum, & probabilium Patrum edita; & aliundè qui duas in Chriſto operationes dicebant, velle viderentur Chriſto contrarias voluntates affingere. Quintò, Sophronium ipſum in hanc œconomiam conſenſiſſe, eaque uſurum ſe deinceps ſpopondiſſe affirmat.

Sextò addit, quòd Imperatori ſuggeſſerit ſatis eſſe, ſuppreſſa de una, vel duabus operationibus controverſia, confiteri: *Unigenitum Filium Dei, qui veraciter Deus ſimul & homo eſt, eumdem operari divina & humana, & ex eo uno eodemque Incarnato Deo Verbo inſeparabiliter atque indiviſe, omnem divinam atque humanam operationem procedere*; Quæ verba in ſenſu hæretico profert, cùm eatenùs velit, omnem divinam & humanam operationem procedere à Deo Verbo incarnato, quatenùs vult unam tantùm eamque divinam in Chriſto eſſe voluntatem. Septimò denique, rem totam Pontificis judicio ſubmittit, paratum ſe aſſerens emendare ea, quæ emendanda judicarit Pontifex.

Deceptus à vaferrimo hæreſiarcha Honorius, in privata, qua ad eum reſcripſit, epiſtola, probavit conſilium ejus planeque cenſuit, unam pariter, ac geminam operationem ſilentio obruendam; cenſuit, inquam, ex ſincero affectu concordiæ ſervandæ, & impediendi ſcandali: *Ne*, inquit, *parvuli aut duarum operationum vocabulo offenſi, ſectantes Neſtorianos nos veſana ſapere arbitrentur; aut certè ſi rurſus unam operationem Domini noſtri Jeſu Chriſti fatendam eſſe cenſuerimus, ſtultam Eutychianiſtarum attonitis auribus dementiam fateri putemur*: adeòque ſufficere, ſi prædicetur *Chriſtus Filius Dei vivi, Deus veriſſimus, in duabus naturis operatus divinitùs atque humanitùs*, non quidem unica volitione, nempe divina, ut Sergius cum aliis Monothelitis intelligebat; ſed duplici, divina ſcilicet, qua divinas; & humana, qua humanas actiones exercebat: nam cùm ibidem Honorius unam in Chriſto voluntatem

ſtem aſſerit, aſſerit, non unam ſimpliciter, eamque divinam, ut Monothelitæ, ſed unam humanam, ut à Chriſto excludat duas voluntates contrarias, carnis ſcilicet & ſpiritus, inter ſe pugnantes, quales ei affingere, apertè ſignificarat Sergius, eos qui geminam in illo operationem agnoſcendam eſſe contendebant. Sed de his infrà.

Poſt hæc anno 638. Honorius moritur, & in ejus locum eligitur Severinus, cujus ordinatio differtur, donec ab Imperatore impetretur electionis ejus confirmatio. Anno 639. Ecthesim, ſeu fidei expoſitionem, à Sergio fabricatam, promulgat Heraclius, in qua prohibebatur, ne quis unam, vel duas diceret ſive doceret operationes in divina Domini incarnatione, & aſſerebatur unicam in Chriſto eſſe voluntatem, nempè divinam, ut patet ex hiſce verbis: *Unde ſanctos Patres in omnibus & in hoc ſequentes, unam voluntatem Domini noſtri Jeſu Chriſti veriſſimi Dei confitemur, utpotè in nullo tempore animati intellectualiter ejus corporis ſeparatim & ex proprio impetu contrariè motui uniti ei Dei Verbi ſecundum hypoſtaſim naturalem ejus producere motionem, ſed quando & qualem & quantam ipſe Deus Verbum voluerat.* Sergius habita Conſtantinopoli Synodo Ecthesim approbat. Severini Papæ apocriſiarii, qui tunc erant Conſtantinopoli, ut ab Imperatore electi Pontificis obtinerent confirmationem, variè tentantur, ut Ectheſi ſubſcribant, & iis quæ in ea continentur, conſentiant; ſed conſtanter id facere abnuunt, & confirmatione impetrata recedunt. Eodem anno moritur Sergius, eique ſubrogatur Pyrrhus Chryſopolitanus monachus, & presbyter Monothelita, & Ecthesis defenſor.

Anno 640. reverſis Apocriſiariis, ordinatur Severinus. Oblatam ſibi Ecthesim conſtanter repudiat, To. 5 Conc. pag. 1771. & damnat, ut apertè teſtatur Martinus Papa in fine ſecretarii tertii Concilii Lateranenſis, & eodem anno exeunte moritur, eique ſufficitur Joannes IV. qui coacto Romæ Epiſcoporum Concilio, Ecthesim & Monothelitarum hæreſim condemnat. Heraclius verò, ubi primùm Ecthesim ſuam à Romano Pontifice & Occidentalibus Epiſcopis anathematizatam eſſe audiit, ſcripta ad Joannem epiſtola, declarat auctorem illius fuiſſe Sergium, atque ita deinceps appellata eſt Sergii Ecthesis.

Eodem anno 640. ut par eſt credere, Pyrrhus, Sergio ſubrogatus, Conſtantinopoli conventum Epiſcoporum habuit, in quo Ecthesim confirmavit, & eam ipſe ſubſcripſit, aliosque ad ſubſcribendum Epiſcupos, qui aderant, & nondum ſubſcripſerant, coegit, miſſa ad abſentes encyclica epiſtola, qua jubebat eos pariter ſubſcribere; quibus geſtis Ecthesim illam de novo in locis publicis appendi curavit. De eo autem conventu, quem Pyrrhus Synodum vocabat, ſic loquitur S. Maximus ſub finem collationis cum eodem habitæ: *Subit me admiratio, quomodo Synodum vocas, quæ non eſt, ut leges & canones ſynodici & jura Eccleſiaſtica jubent. Nec enim epiſtola encyclica ex conſenſu Patriarcharum edita eſt, neque locus, neque dies conveniendi decretus, & quis igitur particeps rationis Synodum ſuſtineat appellare, qua ſcandalis & diſcordia cunctum orbem implevit?*

Anno 641. Heraclius ex intercute morbo moritur. Imperator renuntiatur Conſtantinus filius ejus, princeps apprimè catholicus, ac quem Joannes IV. Apologeticam pro Honorio ſcripſit epiſtolam, in qua affirmat, Honorium unam in Chriſto voluntatem aſſeruiſſe ad hoc tantum, ut ab eo duas voluntates contrarias, carnis ſcilicet & mentis, excluderet. Deinde orat Imperatorem, ut Ecthesim in locis publicis ſuſpenſam, præcipiat depoſitam ſcindi: *Omnes enim*, inquit, *qui in Occidentalibus partibus hoc audierunt, ſed & populi qui ſunt regia veſtra urbis, cognita prædicta charta* (Ecthesis) *concinnatione, corde perculſi ſunt.*

Conſtantinus, poſtquam menſes quatuor imperavit, extinguitur veneno, ut creditum eſt, ei à Martina noverca propinato, conſcio Pyrrho. Poſt eum imperium capeſcit Heracleonas cum Martina matre, ſed his Senatus decreto depoſitis, & in exilium pulſis, ſufficitur Heraclius Conſtantini filius, quem populus Conſtantinum nominavit, ſed paſſim nominatur Conſtans, qui Monothelitarum hæreſim acerrimè defendit.

Eodem anno 641. Pyrrhus populo in eum ob veneni Conſtantino dati ſuſpicionem, quam incurrerat, commoto, fugam ſibi conſulere coactus eſt, & Epiſcopatu ſponte abdicato, ſeſe in Africam recepit, atque ſucceſſorem habuit Paulum majoris Eccleſiæ œconomum, ejuſdem hæreſis participem, ac defenſorem. Anno 642. Joanni IV. defuncto ſuffectus eſt Theodorus, qui omnem adhibuit operam, ut aboleretur Ecthesis.

Anno 645. Pyrrhus collatione habita cum ſancto Maximo in Africa, convictus Romam venit, ubi libellum pœnitentiæ obtulit Theodoro, & catholicam fidem publicè profeſſus coram clero & populo Romano, damnatis iis, quæ à ſe, vel deceſſoribus ſuis ſcripta, vel acta contra illam fuerant, ab eo in communionem receptus eſt: ſed poſteà Olympio Exarcho ſuaſore, ad vomitum rediit; quam ob rem depoſitus & excommunicatus eſt à Theodoro.

Eadem Theodorus depoſitionis & excommunicationis ſententia mulctavit Paulum Conſtantinopolitanum, qui ab Apocriſiariis Sedis Apoſtolicæ interpellatus ac monitus, non ſolùm non reſipuerat, ſed etiam Romam miſerat fidei expoſitionem, in qua apertè hæreſim profitebatur, & diſertis verbis unam in Chriſto voluntatem, & operationem aſſerebat: quin etiam Conſtanti auctor fuit ut typum promulgaret, ubi diſſenſiones, & altercationes impediendi prætextu, prohibebat, ne deinceps una aut duæ voluntates, una aut duæ operationes dicerentur.

Theodoro mortuo anno 649. ad Pontificatum evectus eſt Martinus I. qui accepto typo, quem Conſtans ab eo ob confirmatam ejus electionem approbatum iri ſperabat, Romæ Lateranenſem Synodum coegit Epiſcoporum 105. in qua Ecthesis Heraclii, ſeu Sergii, & typus Conſtantis cum Monotheliſmi defenſoribus, Theodoro ſcilicet Pharanitano, Cyro Alexandrino, & Sergio, Pyrrho, ac Paulo Conſtantinopolitanis Patriarchis, damnata ſunt. Synodus hæc quinque ſecretariis, hoc eſt, actionibus, ſeu ſeſſionibus abſoluta eſt, in quarum ultima editi ſunt viginti canones, quibus luculenter aſſerta eſt veritas catholica. His commotus Conſtans, Martinum Roma vi abductum, & perductum Conſtantinopolim anno 654. eumque anno 655. relegavit Cherſonam, ubi eodem anno extinctus eſt. Porrò Paulo Patriarcha defuncto anno 654. Pyrrhus, qui Conſtantinopolim redierat, ſedem recuperavit; ſed poſt menſes quatuor in hæreſi mortuus eſt, & ſucceſſorem habuit Petrum ſimiliter hæreticum.

Anno 668. Conſtans Imperator *Syracuſis* in *Sicilia*, quò ſeceſſerat ante annos ſex, per inſidias occiditur, & ei ſuccedit Conſtantinus filius, cognomento Pogonatus, hoc eſt, Barbatus, princeps pius ac catholicus, qui reſtituta imperii tranquillitate, generale Concilium ad pacem Eccleſiæ reſtituendam convocare decrevit, & ad hunc finem miſit encyclicas epiſtolas ad Epiſcopos, quibus eos ad Synodum Conſtantinopoli celebrandam invitabat. Epiſtolam ad Donum Romanum Pontificem directam, eo mortuo, recepit Agatho, qui Martino I. poſt Eugenium I. Vitalianum, Adeodatum, & Donum ſucceſſerat, anno 678. Accepta, quam Imperator de generali Synodo cogenda ſcripſerat epiſtola, Agatho juſſit Epiſcopos Occidentales, qui vel per ætatem, vel per infirmitatem corporalem, vel per itineris difficultates Conſtantinopolim ire non poſſint, ſententiam ſuam per legationem ſuo nomine factam declarare. Agathoni paruerunt Inſubres Epiſcopi, & Mediolani. Anno 679. convenerunt, ibique Manſueto Mediolanenſi Epiſcopo præſide, celebrarunt Synodum, in qua Monothelitarum hæreſim condemnarunt, & fidei profeſſionem ediderunt, miſeruntque

ad

ad Imperatorem cùm epiſtola ſynodica. Sic autem in ſua fidei profeſſione loquuntur: *Duas naturas in una ſubſiſtentia divinitatis & humanitatis inconfuſè, incommutabiliter Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum veraciter confitemur. Ita quoque & duas naturales voluntates, & duas naturales operationes habere, utpotè perfectum Deum & perfectum hominem, unum eumdemque ipſum Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, pietatis nos regula perſtruit.*

Anno 680. Epiſcopi 125. Romæ convenerunt, ibique Agathone præſide, Concilium celebrarunt, & damnata Monothelitarum hæreſi, tres legatos, Joannem ſcilicet Portuenſem, Abundantium Paternenſem, & Joannem Regitanum Epiſcopos, Conſtantinopolim deſtinatuos cum epiſtola ſynodica nomine Agathonis, & totius Synodi ſcripta, in qua Chriſtum, utpotè perfectum Deum & perfectum hominem, duas naturales voluntates, & duas naturales operationes habere profitentur; & petunt, ut damnentur Theodorus Pharanitanus, Cyrus Alexandrinus, Sergius, Pyrrhus, Paulus, & Petrus, Conſtantinopolitani. Cum iis omnibus *eis conſentanei uſque in finem demonſtrati ſunt, qui novi erroris auctores, perfectaque diſpenſationi, qua ſalvati ſumus, infeſti, non ſolùm vera confeſſionis adverſarii, ſed utpotè à via veritatis aberrantes, ſibi ipſis contraria docuerunt, aliter & aliter aſſerentes, & alterutrum dogma deſtruentes.*

Publicæ legationi ſuam privatim adjunxit Agatho cum privatis ad Conſtantinum litteris, muniſque legationis commiſit Theodoro, & Georgio presbyteris, Joanni diacono, & Conſtantino ſubdiacono, qui nomine ipſius generali Synodo præeſſent. Legati ſimul Roma profecti, Conſtantinopolim pervenerunt circà initium Septembris ejuſdem anni 680. ibique honorificè excepti, procurarunt ut Synodus œcumenica inchoaretur.

§. II.

De Synodo Conſtantinopolitana tertia, quæ fuit ſexta œcumenica.

ANno itaque 680. incœpta eſt ſexta Synodus, & perfecta anno 681. actionibus octodecim. Actione prima, præſente Imperatore habita die 7. Novembris, lecta ſunt acta Synodi Epheſinæ primæ. Actione ſecunda, Imperatore præſente habita 10. Novembris, lecta ſunt acta Chalcedonenſis Synodi. Actione tertia, præſente Imperatore 13. Novembris habita, lecta ſunt acta Synodi quintæ, ſeu ſecundæ Conſtantinopolitanæ. Tum Synodus dixit: *Ex lectione ſanctorum Conciliorum penitùs non invenimus in incarnationis diſpenſatione unius ſanctæ Trinitatis Domini noſtri Jeſu Chriſti, unam voluntatem, & unam operationem.*

Actione quarta, præſente Imperatore celebrata 15. menſis Novembris, lecta eſt epiſtola Agathonis cùm epiſtola Synodi Romanæ. Actione quinta, præſente Imperatore 7. die Decembris habita, Synodo Macarius Antiochenus Patriarcha codices duos obtulit, in quibus exſcripſerat *teſtimonia SS. Patrum, unam*, ut contendebat, *Domini noſtri Jeſu Chriſti voluntatem docentia, quæ eſt etiam Patris & Spiritus ſancti.* Lecto utroque codice diſceſſum eſt.

Actione ſexta, anno 681. die 12. menſis Februarii, præſente Imperatore habita, Macarius alterum protulit codicillum, in quo diverſorum ſanctorum Patrum teſtimonia continebantur; quo lecto, Macarius ipſe, & Stephanus presbyter monachus, ejus diſcipulus, declararunt ſe non habere plura teſtimonia, quæ proferre vellent. Legati verò Apoſtolici dixerunt, eos nihil de una voluntate, & una operatione allegatis teſtimoniis oſtendiſſe, ſed & ipſa teſtimonia, quæ allegarunt, detruncaſſe, & quæ ad trinitatis attinent rationem de una voluntate, pro incarnationis diſpenſatione Domini noſtri Jeſu Chriſti protuliſſe; quæ verò propriè pro hujuſmodi incarnationis diſpenſatione poſita ſunt, tam quoad ſenſum, quàm quoad verba corrupiſſe, quod ſe demonſtraturos ſpoponderunt.

Actione ſeptima 13. die menſis Februarii præſente Imperatore celebrata, relecta ſunt tam ſanctorum ac probabilium Patrum, quàm prophanorum hæreticorum teſtimonia, à legatis Apoſtolicis oblata, qui deinde petierunt, ut Georgius Conſtantinopolitanus Patriarcha, & Macarius cùm Epiſcopis ſuis ei ſubjectis edicerent, utrùm epiſtolis Agathonis actione quinta relectis conſentirent, an non: ſed inducias ad relegendas privatim præfatas epiſtolas poſtulantibus annuit Imperator.

Actione octava, præſente Imperatore habita 7. die menſis Martii, epiſtolæ Agathonis actione quinta relectæ, ab omnibus Epiſcopis cùm reverentia ſuſceptæ ſunt, eiſque omnes conſenſerunt, paucis exceptis. Georgius Conſtantinopolitanus, ut Vitaliani Romani Pontificis nomen ſacris dyptichis inſcriberetur, ab Imperatore petiit, & obtinuit, pro quo Synodus multis exclamationibus Imperatori gratulata eſt. Macarius, poſtulante Synodo, ab Imperatore juſſus mentem ſuam aperire, dixit: *Non dico duas voluntates, aut duas operationes in incarnationis diſpenſatione Domini noſtri Jeſu Chriſti, ſed unam voluntatem, & Dei virilem operationem.* Qua reſponſione audita, Synodus juſſit eum de ſede ſua ſurgere & in medio ſtare, ubi iterùm interrogatus ab Imperatore, eamdem ſuam hæreſim iterùm profeſſus eſt viva voce, & ſcripto, nempe fidei profeſſione, quæ relecta eſt; & cùm tertiò interrogaretur, reſpondit: *Non dico duas naturales voluntates, aut duas operationes naturales .... nec ſi membratim incidar, & mittar in mare.* Patrum teſtimonia à Macario allegata, cùm codicibus qui in Patriarchio ſervabantur, collata ſunt, & eorum detruncatione ac depravatione cognita, Synodus exclamavit: *Hæreticum ſe ipſum manifeſtè demonſtravit, novo Dioſcoro anathema hujuſmodi deponatur .... ab Epiſcopatu alienetur, nudetur circumpoſito ei pallio*, ſtatimque pallio exutus eſt.

Actione nona die 9. menſis Martii celebrata præſente Imperatore, reliqua Macarii teſtimonia cum Patriarchii codicibus collata ſunt, & Synodus ſententiam in Macarium, & Stephanum ejus diſcipulum protulit in hunc modum: *Definimus igitur, poſtquam apertè approbati eſtis ad ſubverſionem divinorum dogmatum feſtinare, & ſanctorum, ac probabilium Patrum doctrinas corrumpere, & hæreticorum magis aſſumere, & quæ ab eis dogmatizata ſunt, ſectari ad contagium orthodoxæ plebis, ab omni vos ſacerdotali dignitate, & miniſterio alienos exiſtere.* Deinde exclamavit: *Hæreticum foras mitte, novo Eutycheti malos annos, novo Apollinari malos annos, hæreticum foras mitte.* Tum Stephanus Macarii diſcipulus pulſus eſt, & foras ejectus.

Actione decima, 18. die Martii habita præſente Imperatore, teſtimonia, quæ à legatis Apoſtolicis prolata fuerant pro duplici voluntate & operatione Chriſti, cum Patriarchiis codicibus collata, eis planè conſona inventa ſunt. Dein lecta eſt fidei profeſſio catholica, quam obtulerunt Petrus Nicomedienſis, Theodorus Melitenenſis, Salomon Clanæi, & Antonius Hypæporum Epiſcopus, de quorum orthodoxia dubitatum fuerat actione octava.

Actione undecima habita 20. die menſis Martii præſente Imperatore, lecta eſt ſynodalis epiſtola à Sophronio Hieroſolymitano Patriarcha ad Sergium conſcripta. Poſteà legatis Apoſtolicis id poſtulantibus, relecta ſunt teſtimonia hæreticorum, unam in Chriſto voluntatem & operationem aſſerentium.

Actione duodecima habita 22. die Martii, lectæ ſunt tres epiſtolæ, prima Sergii ad Cyrum, dum adhuc Phaſidis Epiſcopus eſſet; altera ejuſdem Sergii ad Honorium Papam. Tertia Honorii ad eundem Sergium reſcribentis. Dein ſenatoribus nomine Imperatoris ſciſcitantibus, an non Macarius, ſi eum pœniteret, in ſedem ſuam reſtituendus eſſet, ſic reſpondit Synodus: *Synodicè depoſitum & anathematizatum, nullo modo hunc Macarium de cætera hoc S. Conci-*

lium

lium in ſacerdotali ſuſcipit ſede : ſed & execramur, & rogamus extra terminos hujus regiæ urbis hunc fieri una cum eis ſimiliter ſentientibus. Denique Epiſcopi Antiochenæ diœceſeos, qui aderant, ſenatores rogaverunt, ut eorum nomine ab Imperatore peterent alium Antiochiæ Patriarcham; quod eis poſtea conceſſum eſt, & Macario ſubrogatus Theophanes, ut apparet ex ſubſcriptionibus.

Actione decimatertia die 28. menſis Martii celebrata, de Sergio & Honorio ſententiam tulit in hunc modum Synodus : *Retractantes dogmaticas epiſtolas, quæ à Sergio quondam Patriarcha hujus regiæ urbis ſcriptæ ſunt, tam ad Cyrum ... quàm ad Honorium quondam Papam antiquæ Romæ : ſimiliter autem & epiſtolam ab illo, ideſt, Honorio reſcriptam ad eumdem Sergium, haſque invenientes omnino alienas exiſtere ab Apoſtolicis dogmatibus, & à definitionibus ſanctorum Conciliorum, & cunctorum probabilium Patrum, ſequi verò falſas doctrinas hæreticorum, eas omni modo abjicimus, & tanquam animæ noxias execramur.*

Quorum autem, ideſt, eorumdem impia execramur dogmata, horum & nomina à ſancta Dei Eccleſia projici judicavimus, ideſt, Sergii ..... qui aggreſſus eſt de hujuſmodi impio dogmate conſcribere ; Cyri Alexandriæ, Pyrrhi, Pauli & Petri, qui & ipſi præſulatu functi ſunt in ſede hujus civitatis, & ſimilia eis ſenſerunt, ad hæc & Theodori quondam Epiſcopi Pharan, quarum omnium ſupra ſcriptarum perſonarum mentionem fecit Agatho ..... Papa antiquæ Romæ, in ſuggeſtione quam fecit ad piiſſimum Imperatorem ... eoſque abjicit, utpotè contraria rectæ fidei noſtræ ſentientes, quos anathemati ſubmitti definimus.

Cum his verò ſimul projici à ſancta Dei catholica Eccleſia, ſimulque anathematizari prævidimus & Honorium, qui fuerat Papa antiquæ Romæ, eò quod invenimus per ſcripta, quæ ab eo facta ſunt ad Sergium, quia in omnibus ejus mentem ſecutus eſt, & impia dogmata confirmavit. Dein lectis duabus epiſtolis à Cyro ad Sergium ſcriptis, novem ejuſdem Cyri anathematiſmis, aliquot capitibus ex iis, quæ Theodorus Pharanitanus conſcripſerat, excerptis, cum epiſtolis Pauli & Petri, declarat Synodus Pyrrhum, Paulum, Petrum, quondam Conſtantinopolitanos Epiſcopos, & Theodorum Pharanitanum, bene ac juſtè abjectos fuiſſe ab Agathone per epiſtolam ab eo ad Imperatorem ſcriptam, & addit ; *Nos quoque conſonanter cum eo, hos utpotè adverſa rectæ fidei ſentientes, expelli de ſacris dypticbis, & anathemate percelli cenſuimus, eorumque ſcripta ut impietate repleta abominamur, & ut exterminio debeant ſubmitti decernimus.*

Exiode ventum eſt ad Thomam, Joannem, & Conſtantinum, qui poſt Petrum, & ante Georgium tunc ſedentem, Conſtantinopolitanam ſedem obtinuerant, de quibus cùm probatum eſſet, quòd nec unam voluntatem, & operationem docuerant, nec à quoquam unius voluntatis, & operationis confeſſionem extorſerant, in hunc modum pronunciavit Synodus ſententiam : *Nos ſanctæ memoriæ tres viros, ideſt, Thomam, Joannem, & Conſtantinum, prævidimus in indemnitate manere, atque in ſacris dyptichis ſanctarum Eccleſiarum recitari, utpotè qui in omnibus immaculati, & irreprehenſibiles inventi ſunt circa rectam noſtram Chriſtianorum fidem.* Denique epiſtolæ duæ, una Honorii ad Sergium, & altera Pyrrhi ad Joannem IV. Romanum Pontificem, poſtquam relectæ fuerunt, jubente Synodo, igni traditæ ſunt.

Actione decimaquarta celebrata die 5. menſis Aprilis, tres libellos, unum Mennæ ad Vigilium, & duos alios Vigilii ad Juſtinianum, & Theodoram Auguſtam, à Monothelitis ſuppoſitos, & actis quintæ Synodi aſſutos, in quibus una voluntas, & operatio Chriſto attribuebantur; Synodus, oſtenſa illorum ſuppoſitione & falſitate, damnavit, & exclamavit : *Anathema libro, qui dicitur Mennæ ad Vigilium, & qui eum finxerunt, ſive ſcripſerunt. Anathema libellis, qui dicuntur facti fuiſſe à Vigilio ad Julianum, & Theodoram .... Anathema ſimul omnibus, qui falſaverunt acta ſancti & univerſalis quinti Concilii : anathema, qui docuerunt, & expoſuerunt, docentibuſque, vel poſtea docturis unam voluntatem, & unam operationem in incarnationis diſpenſatione.*

Actione decimaquinta habita die 27. menſis Aprilis, Polychronium monachum, & presbyterum Monothelitam, poſtquam mortuum, impoſita ei fidei ſuæ formula, qua unam voluntatem & operationem in Chriſto aſſerebat, in urbis medio per multas horas fruſtra tentaſſet ad vitam revocare, quod ſe facturum pro ſui dogmatis confirmatione ſpoponderat, Synodus condemnavit, & in eum in hunc modum ſententiam protulit : *Poſtquam Polychronius monachum in proprio errore uſque in ſenium perſeveravit, nunc autem etiam .... conatus eſt tentare Spiritum ſanctum, &c. prævidimus hunc tamquam ſeductorem populi & deceptorem, & manifeſtum hæreticum, omni ſacerdotali ordine, & officio denudari.* Poſt hæc exclamavit ſanctum Concilium ..... *Polychronio hæretico, & conſentaneis ejus anathema : Macario & Stephano, & Polychronio anathema: Trinitas iſtos tres depoſuit.*

Actione decimaſexta, die 9. menſis Auguſti celebrata, presbyter quidam Monothelita nomine Conſtantinus, qui dicebat ſe ad docendam Synodum veniſſe, & modum Monothelitas cùm adverſariis reconciliandi inveniſſe, aſſerendo duas operationes in Chriſto cum una voluntate ; cùm interrogatus à Synodo, reſpondiſſet, Chriſtum humanam voluntatem, carnem, & ſanguinem in cruce exuiſſe, tanquam Manichæus anathematizatus eſt, & foras expulſus. Dein univerſi acclamarunt Imperatori, Agathoni, Georgio Conſtantinopolitano, Theophani Antiocheno, &c. Et in has erupere voces : *Sergio hæretico anathema : Cyro hæretico anathema : Honorio hæretico anathema : Pyrrho hæretico anathema, &c.*

Actione decimaſeptima habita die 11. menſis Septembris, definitio fidei à Synodo conſtituta, jubente Synodo, lecta eſt, & ab omnibus approbata.

Actione decimaoctava & ultima, habita cor. Imperatore die 16. menſis Septembris, relectam fidei definitionem ſubſcripſerunt Epiſcopi, & poſt Epiſcopos ſubſcripſit Conſtantinus Imperator, quo poſtulante, ſi eum conſenſu omnium Epiſcoporum promulgata eſſet definitio, exclamavit Synodus : *Omnes ita credimus, una fides, omnes idipſum ſentimus, omnes conſentientes & amplectentes ſubſcripſimus. Orthodoxè omnes credimus. Hæc eſt fides Apoſtolorum, hæc eſt fides Patrum, &c. Theodoro Pharanitæ anathema. Sergio & Honorio anathema. Pyrrho & Paulo anathema, &c.* Dein lectus eſt ſermo Synodi acclamatorius ad Imperatorem, ab omnibus pariter Epiſcopis ſubſcriptus, in quo hæc verba notatu digna habentur : *Veſtris divalibus præceptis acquieſcentes, tam antiquæ Romæ & Apoſtolicæ Summitatis Pontificalis* (Græcum ſonat Pontificaliſſimus) *Antiſtes, quàm nos humiles, Chriſti tamen ſacerdotes atque miniſtri, &c.*

Et ita inferiùs : *Inſpiratione ſancti Spiritus conſpirantes, & ad invicem omnes conſonantes atque conſentientes, & Agathonis ſanctiſſimi Patris noſtri, & Summi Papæ dogmaticis litteris, ad veſtram fortitudinem miſſis, conſentientes, necnon & ſuggeſtioni ſanctæ, quæ ſub eo eſt, Synodi 125. Patrum concordantes, unum de ſancta Trinitate Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum etiam incarnatum, prædicamus in duabus perfectis naturis indiviſè, inconfusè laudandum ...., & quemadmodùm duas percepimus naturas, & ita & duas naturales voluntates, & duas naturales operationes agnoſcimus.* Infra autem Synodus enumerans eos quos ſubjecit anathemati, cum Theodoro Pharanitano, Sergio, Paulo, &c. Honorium recenſet.

Denique Synodo petenti ab Imperatore, ut relectæ definitionis exemplaria ſubſcripta, cum ipſius Imperatoris ſubſignatione quinque patriarchalibus ſedibus mitterentur, facturum ſe Imperator pollicitus eſt, & feciſſe liquet ex his verbis, quibus actio 18.

claudi-

clauditur: *Sciendum quòd juxta ea, quæ interlocutus eſt Imperator Conſtantinus, vel etiam pollicitus eſt, exempla definitionis cum ſubſignatione ejus ſerenitatis præbuit quinque patriarchalibus ſedibus: Apoſtolicæ Sedi ſancti & principis Apoſtolorum Petri, nempe Agathoni Papæ ſenioris Romæ; Sedi ſanctiſſimæ catholicæ & Apoſtolicæ magnæ Eccleſiæ Conſtantinopoleos, ſive Georgio Patriarchæ, &c.*

§. III.

De iis quæ abſoluta Synodo ſexta peracta ſunt.

ABſoluta Synodo, ſynodicam Patres ad Agathonem ſcripſere epiſtolam, in qua ſic eum alloquuntur: *Tibi ut primæ Sedis Antiſtiti univerſalis Eccleſiæ, quid agendum ſit relinquimus, ſtanti ſuper firmam fidei petram, libenter, perlectis veræ confeſſionis litteris à veſtra paterna beatitudine ad piiſſimum Imperatorem miſſis: quas ut à ſummo Apoſtolorum vertice divinè perſcriptas agnoſcimus, per quas exortam nuper multiplicis erroris hæreticam ſectam depulimus.* Et paulò inferiùs Honorium accenſent Monothelitis, quos anathemati ſubjecerunt: *Anathematibus*, inquiunt, *interfecimus ex ſententia per ſacras veſtras litteras de iis priùs lata, videlicet Theodorum Epiſcopum Pharam, Sergium, Honorium, Cyrum, &c.*

Denique Agathonem rogant, ut auctoritate ſua confirmet fidei expoſitionem ab eis editam: *Orthodoxæ autem fidei*, inquiunt, *ſplendidam lucem vobiſcum clarè prædicavimus, quam ut iterùm per honorabilia veſtra reſcripta confirmetis, veſtram oramus paternitatem.*

Pro Synodi confirmatione Conſtantinus Imperator publicè propoſuit Edictum, in quo inter Monothelitarum duces à Synodo damnatos reperitur Honorius, qui dicitur Monothelitarum hæreſis confirmator, & ſui ipſius extitiſſe oppugnator. In hoc autem Edicto ſic egregiè pro catholica veritate diſcurrit Imperator: *Si ergo ſequitur, ſecundùm quod Patres inquiunt, naturam voluntas, duæ verò ſunt naturæ in Chriſto, duas per omnia illi & naturales voluntates dabimus. Idem ipſe enim ſecundùm utramque formam volens, voluit quidem ut Deus, voluit verò ut homo ſecundum naturarum diverſitatem etiam duarum voluntatum demonſtrans differentiam, & neque contrarias voluntates, aut ad invicem oppoſitas introducimus: Salvatoris enim humana voluntas non erat contraria divinæ ejus voluntati, ſed ſequebatur in omnibus aſſumentis & deificantis Verbi voluntatem, &c.*

Anno ſequenti 682. Leoni II. qui Agathoni defuncto ſucceſſit, & cui annum unum cum menſibus decem & diebus quatuordecim attribuimus, Conſtantinus Imperator ſcripſit epiſtolam, in qua hæc notatu digna leguntur: *Cùm ſuggeſtionem S. Papæ Agathonis ad poteſtatem noſtram ii, qui vice ejus fungebantur, obtuliſſent ... eam ſerenitati noſtræ porrexerunt, quam cùm juſſiſſemus omnibus audientibus recitari, ſanæ nec adulteratæ fidei characterem in ea perſpeximus: perpenſis enim Evangelicis & Apoſtolicis vocibus, comparatiſque cum ipſa iis, quæ à ſanctis & univerſalibus Conciliis ſtatuta ac definita ſunt, collatis prætereà teſtimoniis, quæ afferebat, cum paternis libris nihil non concinens inventum eſt, ac nihilum immutata veræ confeſſionis ratio in ea perſpecta, ac veluti ipſum Principem Apoſtolici chori, primæque cathedræ Antiſtitem Petrum contuiti ſumus, mentium noſtrarum oculis totius diſpenſationis myſterium eloquentem, &c.*

Inferiùs Leoni ſignificat Imperator, ſe ab univerſa Synodo rogatum, Romam ad eum mittere Macarium Antiochenum, cum ſociis illius, ejuſdem hæreſeos participibus, & eadem depoſitionis pœna mulctatis, ut de illis, quod expedire judicaverit, ſtatuat. Re ipſa autem miſſos fuiſſe, teſtatur Leo ipſe in ſua ad Hiſpaniæ Epiſcopos epiſtola, in qua de Macario, Stephano, & Polychronio hæc ſcribit: *Qui meritò de Eccleſiis Chriſti ut mercenarii infideles expulſi ... huc exules deportati ſunt, ut reatus ſui & blaſphemiarum in Deum opprobria recognoſcant, ſub contemptum & denotationem fidelium omnium conſtituti.*

Reſcripſerat anno ſuperiore 681. decimo Kal. Januarii Imperator ad Synodum Romanam, eamque in epiſtola ſua ſic alloquebatur: *Summum ſacerdotalem hunc cœtum non deſtitimus congregare .... in pace namque fidei pariter conpacatam Romanam rempublicam noſtram confidimus, atque ita congregatum eſt venerabile veſtrum Concilium; interfuiſtis namque & vos cum univerſali Principe Paſtorum* (Romano Pontifice Agathone) *ſimul cum ipſo divinitùs loquentes tam in ſpiritu, quàm in littera ...... tamquam ipſius divini Petri vocem, Agathonis relationem ſupermirati ſumus.*

Anno 683. Leo, actis ſextæ Synodi diligenter inſpectis & examinatis, ad Conſtantinum reſcripſit epiſtolam, qua Synodum approbabat, & confirmabat: *Cognovimus*, inquit, *quod ſancta & univerſalis & magna ſexta Synodus, quæ per Dei gratiam Imperiali decreto in regia urbe nuper congregata eſt, eadem quæ & univerſum Concilium aſſidens huic ſanctæ Sedi Apoſtolicæ, cujus miniſterio fungimur, ſenſerit atque decreverit ſub orthodoxa fidei integritate regulíſque majorum, atque concorditer nobiſcum confeſſa eſt unum eſſe de ſancta & inſeparabili Trinitate noſtrum Jeſum Chriſtum.*

Et inferiùs: *Quia definitionem rectæ fidei* (ſexta Synodus) *pleniſſimè prædicavit, quam & Apoſtolica Sedes beati Petri Apoſtoli, cujus licèt impares miniſterio fungimur, veneranter ſuſcepit; idcircò & nos, & per noſtrum officium hæc veneranda Sedes Apoſtolica concorditer, & unanimiter his, quæ definita ſunt ab ea, conſentit, & beati Petri auctoritate confirmat, ſicut ſupra ſolidam petram, qui Chriſtus eſt, ab ipſo Domino adepti firmitatem, &c.*

Et inferiùs hæc habet: *Pariter anathematizamus novi erroris inventores, id eſt, Theodorum Pharanitanum Epiſcopum, Cyrum Alexandrinum, Sergium, Pyrrhum, Paulum, Petrum, Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ ſubſeſſores magis quàm præſules, necnon & Honorium, qui hanc Apoſtolicam Eccleſiam non Apoſtolicæ traditionis doctrina luſtravit, ſed profana traditione immaculatam fidem maculari permiſit.*

Scripſit etiam Leo ad Hiſpaniæ Epiſcopos, ad eoſque per Petrum notarium Romanæ Eccleſiæ tranſmiſit ſextæ Synodi definitionem, cum ejus ſermone ad Imperatorem proſphonetico, & ejuſdem Imperatoris edicto, ut præfatæ definitioni ſubſcriberent. In hac autem epiſtola dicit à Synodo cum Monotheliſmi auctoribus, Theodoro ſcilicet Pharanitano, Cyro Alexandrino, &c. anathematizatum fuiſſe Honorium, *qui flammam hæretici dogmatis, non ut decuit apoſtolicam auctoritatem, incipientem extinxit, ſed negligendo confovit.* Anno 684. ſextam Synodum ſuſcepere ac ſubſcripſere Hiſpaniæ Epiſcopi, ut liquet ex Concilio Toletano decimo-quarto. Sed

Ad meliorem eorum, quæ hoc paragrapho relata ſunt, intelligentiam, ex obſervatione Philippi Labbe tom. 6. Conc. pag. 1244. hæc, quæ ſequuntur, accipe. 1. Anno 682. cùm jam à die 16. Sept. ſuperioris anni abſolutum eſſet Concilium œcumenicum ſextum, obiit aut ſaltem ſepultus eſt die 10. Jan. Agatho Papa, poſtquam ſediſſet annos tres, menſes ſex, & dies 25. Paulò poſt Rom. Pontifex electus eſt Leo II. & ad legatos Agathonis & Romanæ Synodi, qui Conſtantinopoli nondùm diſceſſerant, Romæ ſcriptum eſt, ut ab Imperatore electi Pontificis confirmationem impetrarent.

2. Conſtantinus Imperator audita morte Agathonis, & Leonis electione, die 13. non Decembris, ut in vulgata Conſtantini ad Leonem epiſtolæ inſcriptione legitur, ſed Aprilis, ad Leonem ſcribit per legatos, quos dimittit, & quibus acta ſextæ Synodi Romam perferenda tradit.

3. Legatis Romam reverſis, & accepta Imperatoris confirmatione, die 15. Auguſti Leo II. ordinatur Pontifex. Anno ſequenti 683. menſe Majo, examinatis antea per alium actis ſextæ Synodi, Leo reſcripſit

ad Imperatorem, & ea quæ in ſexta Synodo geſta fuerant, approbavit, & auctoritate Apoſtolica confirmavit.

4. Sub autumnum ejuſdem anni 683. Leo fidei definitionem à ſexta Synodo editam, cum ſermone ejuſdem Synodi proſphonetico, & edicto, quo Conſtantinus Imperator Synodum ſanciverat, in Hiſpaniam miſit per Petrum Regionarium Romanæ Eccleſiæ Notarium, & per eumdem ſcripſit ad Hiſpaniæ Epiſcopos epiſtolam illam, cujus meminimus, & qua eos ad præfatam definitionem ſuſcipiendam & ſubſcribendam hortabatur, & hanc aliam, quæ incipit: *Cùm unus extet Rex omnium Deus*, ad Ervigium Regem Hiſpaniæ, ut Epiſcoporum ſubſcriptionem procuraret.

In hac autem epiſtola, quæ ab aliquibus attributa eſt Benedicto II. Leonis ſucceſſori, hæc leguntur: *Omnes hæreticæ aſſertionis auctores, venerando conſentiente Concilio condemnati, de catholicæ Eccleſiæ adunatione projecti ſunt, ideſt, Theodorus Pharanitanus Epiſcopus, Cyrus Alexandrinus, Sergius, Pyrrhus, Paulus, & Petrus, quondam Conſtantinopolitani Præſules, & una cum eis Honorius Romanus, qui immaculatam Apoſtolicæ traditionis regulam, quam à prædeceſſoribus ſuis accepit, maculari conſenſit.*

5. Petrus in Hiſpaniam tardiùs appulit, & poſtquam abſolutum erat Concilium Toletanum XIII. & Epiſcopi qui adfuerant, dimiſſi, ad ſuas Eccleſias redierant: quare definitionis ſextæ Synodi lectio in annum ſequentem 684. differenda fuit, ibique Petrus ſubſtitit, qui in mandatis habebat ne ex Hiſpania diſcederet, niſi poſtquam ſubſcripſiſſent Epiſcopi.

6. Denique, antequam Hiſpani Epiſcopi convenirent, Leo mortuus eſt die 28. Junii, eique die 20. Auguſti ſuffectus eſt Benedictus II. qui ad Petrum ſcripſit, eique mandavit, ut cum ſummo pietatis ſtudio commiſſum ſibi à Leone miniſterium perageret, ſtrenuamque operam daret, ut Epiſcopi definitioni ſextæ Synodi ſubſcriberent; quod tandem perfectum eſt in Concilio Toletano XIV. quod procurante Ervigio Rege, ſub die 12. Kal. Decembres celebratum eſt.

Porrò, quod non eſt hic prætermittendum, anno 711. Bardanes cognomento Philippicus, à monacho quodam Monothelita animatus, tyrannidem arripuit, & abdicato Cyro Conſtantinopolitano Patriarcha catholico, eique ſubrogato Joanne quodam Monothelita, ingentem Epiſcoporum multitudinem Conſtantinopolim convocavit, & pſeudo Synodum celebravit, in qua Orientales Epiſcopi ex Catholicis Monothelitæ de repente facti, ſextam Synodum damnarunt. Sed cùm vix annum unum & menſes ſex in imperio expleſſet, ab Arthemio, qui Anaſtaſius ſecundus dictus eſt, dejectus, & oculis orbatus, miſſus eſt in exilium. Anaſtaſio autem principe catholico procurante, ab omnibus Epiſcopis ſacta Synodus, quam aliquanto ante rejecerant, ſuſcepta eſt cum reverentia, iterumque aliis prioribus Synodis generalibus accenſa: Joannes verò Conſtantinopolitanus Patriarcha ad Conſtantinum Romanum Pontificem Apologeticam ſcripſit epiſtolam, in qua Eccleſiæ Romanæ communionem expetebat, paratus *condemnare quidem quæ abſurdè facta ſunt, comprobare autem, & confirmare dogmata pietatis ſanctæ ſextæ Synodi.*

§. IV.

Quænam fuerit Monothelitarum hæreſis.

PAlmaris Monothelitarum error fuit aſſerere in Chriſto unicam voluntatem, eamque divinam. Patet ex Theodoro Pharanitano, ſic loquente in libro ad Sergium Arſenoitam Epiſcopum ſcripto: *Divina verò voluntas, quæ eſt ipſius Chriſti: ipſius enim voluntas una eſt, & hæc divina.* [To. 6. Conc. Pag. 357.] Et ex Macario Antiocheno in confeſſione fidei: *Unum*, inquit, *eumdemque operatum fuiſſe dicimus ... eumdem paſſum propria carne ...... non ſeparatò à divinitate, quamvis non divinitatis fuit pati, ipſius autem Dei* [T. 6. Conc. Pag. 748.] *operatio, quamvis per humanitatem ejus, hoc eſt, totam noſtram conſperſionem hæc adimpleverit una & ſingulari voluntate divina, utpote non exiſtente in eo & alia voluntate ſive obſiſtente & adverſante divinæ ejus & potenti illi voluntati.*

Errorem hunc ſuum ut probarent, dicebant 1. voluntatem, ſeu volitionem (voluntatis enim nomine non volendi actum primum, ſed ſecundum intelligebant) dicebant, inquam, voluntatem, non phyſicam ſeu naturalem, ſed hypoſtaticam ſeu perſonalem proprietatem eſſe. Patet ex Macario, qui Imperatori ipſum interroganti, quid de diſpenſatione Domini noſtri Jeſu Chriſti unius ſanctæ Trinitatis Dei Verbi ſentiat, [To. 6. Conc. pag. 741.] ſic reſpondet: *Conſentimus tam ſanctis quinque Synodis, quamque Honorio, Sergio, Paulo ... confitentes unam voluntatem ſubſiſtentialem in uno Domino noſtro Jeſu Chriſto, &c.*

Ex hoc falſo principio inferebant, in una hypoſtaſi ſeu perſona unam tantùm eſſe voluntatem. Patet ex Pyrrho ſic argumentante in collatione habita cum S. Maximo Martyre: *Si igitur unus Chriſtus* (hoc [To. 5. Conc. pag. 1785.] eſt, ſi Chriſtus una tantùm perſona) *tamquam unus omnino etiam volebat. Quod ſi tamquam unus* (hoc eſt, tanquam una perſona) *volebat, una prorſus eſt & ejus voluntas, non duæ.*

Inferebant pariter ex eodem principio, plures eſſe volentes, ubi plures ſunt voluntates. Patet ex Pyrrho dicente in eadem collatione: *Non poteſt fieri, quin voluntates ſecum inferant ipſos volentes.* Et ex Paulo Conſtantinopolitano in epiſtola ad Theodorum [To. 6. Conc. pag. 227.] Romanum Pontificem ſcripta: *Unam*, inquit, *voluntatem Domini noſtri Jeſu Chriſti intelligimus, ne contrarietatem aut differentiam voluntatum uni eidemque perſonæ Domini noſtri Jeſu Chriſti applicemus ...... aut duos volentes introducamus* (ſupple, & ſic introducamus duas in Chriſto hypoſtaſes ſeu perſonas) quæ eſt Neſtorii hæreſis.

Sic itaque contra Catholicos argumentabantur Monothelitæ. Voluntas eſt proprietas perſonalis. Ergo ubi eſt una tantùm perſona, ibi una tantùm eſt voluntas. Atqui in Chriſto eſt una tantum perſona. Ergo, & una tantùm voluntas. Item cùm voluntas ſit proprietas perſonalis, ubi ſunt duæ voluntates, ibi ſunt duo volentes. Ergo ſi in Chriſto ſunt duæ voluntates, in Chriſto ſunt duo volentes; quod aſſerere impium & hæreticum eſt, cum ſecundùm orthodoxam fidem, Chriſtus ſit una perſona, adeòque unus volens in duabus naturis, divina & humana.

Reſpondebant Catholici, voluntatem non eſſe proprietatem hypoſtaticam: alioquin ubi ſunt plures hypoſtaſes, ibi ſunt plures voluntates, quod eſt falſum: nam in Deo eſt una tantùm voluntas, quamvis in eo ſint tres hypoſtaſes. Voluntas igitur, ajebant Catholici, eſt proprietas naturæ intellectualis: *Sanè quidem*, inquiebat S. Maximus in citata collatione, *ſimpliciter velle naturæ eſt.* Quare cùm in Chriſto ſint duæ naturæ, divina & humana, conſequens eſt, in eo eſſe duas voluntates, divinam & humanam.

Dicebant 2. Monothelitæ, quod habebant etiam pro principio, fieri non poſſe ut in eadem perſona duæ ſimul ſint voluntates, quin una alteri adverſetur. Patet ex Pyrrho in præfata collatione, ubi ait: [To. 5. Conc. pag. 1785.] *Impoſſibile eſt in una perſona duas ſimul eſſe non contrarias voluntates.* Unde inferebant, non poſſe attribui Chriſto duas voluntates, divinam ſcil. & humanam, quin ei affingantur voluntates contrariæ, & inter ſe pugnantes, quod tamen ſine impietate dici non poteſt, & orthodoxæ fidei adverſatur.

Patet ex Sergio in Ecthesi, in qua ait, duarum in Chriſto operationum vocem planè rejiciendam eſſe, quia ſi Chriſto duas operationes attribuimus, duas illi attribuimus voluntates; unde ſequitur, *in eo ut* [To. 6. Conc. pag. 199.] *duas confiteamur voluntates, contrariè ad invicem venientes, Deo quidem Verbo volente ſaluberrimam paſſionem explere, incarnationem autem in eo factam obviam euntem ipſius voluntati & oppugnantem, & exinde duo contraria volentes introduci, quod impium eſt & extraneum chriſtianici dogmatis.* Eodem autem

planè

planè modo ratiocinatur in ſua ad Honorium Papam epiſtola.

Patet etiam ex Paulo Conſtantinopolitano, qui in epiſtola ad Theodorum Papam reddens rationem, cur unam tantùm voluntatem in Chriſto intelligat, ſic Eod. tom. pag. 207. ait: *Ne contrarietatem aut differentiam voluntatum uni eidemque perſonæ Domini noſtri Jeſu Chriſti applicemus, aut ipſum ſe expugnantem dogmatizemus.*

Patet etiam ex Macario Antiocheno in fidei confeſſione, quæ in ſexta Synodo lecta fuit, ubi ait, Chriſtum ſalutem noſtram operatum eſſe una & ſingulari voluntate divina, quia in eo non exiſtebat alia, nempe humana voluntas, quæ ſi in eo extitiſſet, divinæ ejus & potenti voluntati adverſata eſſet: *Impoſſibile autem eſt in uno eodemque Chriſto Deo noſtro duas ſimul & ad invicem contrarias ſeu ſimiles exiſtere voluntates.*

Pyrrho, dicenti impoſſibile eſſe in una perſona duas ſimul eſſe non contrarias voluntates, ſic reſpon- To. 5. Conc. pag. 1785. debat S. Maximus: *Si non eſt poſſibile eſſe ſimul in una & eadem perſona duas non contrarias voluntates; igitur opinione tua poſſibile eſt eſſe, ſi contraria ſint; ſi ſic eſt; confeſſus es haſtenus duas eſſe, & non diſſides à numero, ſed tantùm à pugna; reſtat igitur, ut quæramus cauſam hujus pugnæ effectricem.* Nullam autem ejuſmodi pugnam in Chriſto locum habere potuiſſe probabat hoc argumento. Si in Chriſto inter divinam & humanam voluntatem fuiſſet pugna aliqua, hæc pugna, vel fuiſſet naturalis, adeòque Deum auctorem habuiſſet, quod impium eſt aſſerere; vel fuiſſet effectus peccati, quod dici non poteſt, quia Chriſtus peccatum non fecit, nec aſſumpſit.

Monothelitæ conſequenter ad ſuum palmarem errorem de una Chriſti voluntate, eaque divina, docebant in Chriſto unam tantùm eſſe operationem, eamque divinam. Patet ex Theodoro Pharanitano in libro ad Sergium ſcripto, in quo ſic loquitur: To. 6 Conc. pag. 957. *Habemus utique ex his manifeſtum, eſſe opus Dei omnia, quæ de Chriſto audivimus, & credimus, ſive naturæ divinæ congruentia, ſive humana; & ideò una operatio iſta tam Deitatis ejus quamque humanitatis piè nominata eſt.* Pag. 957. Et adhuc: *Ut ſit omnis humanatio à principio uſque ad finem, & quæque ejus ſunt parva & magna, una veraciter ſublimiſſima & divina operatio.* Et adhuc: *Intelligenda ergo ſunt nobis om-* Pag. 960. *ninò, quæque ſunt circa Salvatoris Chriſti humanationem, una divina & profectò ſalutaris operatio.*

Unicam hanc operationem, quam Chriſto affingebant Monothelitæ, appellabant etiam Dei virilem operationem, pro quo S. Dionyſii auctoritate abutebantur. Patet ex Macario Antiocheno, qui ſextæ Synodi actione octava Imperatori eum de fide ſua To. 6. Conc. pag. 741. interroganti reſpondet: *Nec enim quæ divina ſunt, ſecundùm Deum, neque quæ humana ſunt, ſecundùm hominem, ſed humanitati Dei Verbi novam quandam Dei virilem operationem, in converſatione demonſtratam, confitemur ſecundùm ſanctum Dionyſium.* In ſubſcriptione confeſſionis fidei ſic loquitur: *Dei vi-* To. 6. Conc. pag. 956. *rilem nobis demonſtravit* (Chriſtus) *ſuam operationem.* Et ex Cyro Alexandrino, cap. 7. ubi dicit: *Eumdem unum Chriſtum & Filium* operari *Deo decibilia, & humana una Dei virili operatione, ſecundùm S. Dionyſium.*

Unam illam divinam ſeu Dei virilem operationem aſſerebant procedere à Verbo ut opifice ſeu cauſa principali movente ac determinante, & ab humanitate ut inſtrumento moto ac determinato; vel ſi vis, procedere à Verbo per humanitatem, ut inſtrumentum ab eo motum & determinatum. Patet ex Theodoro Pharanitano in libro jam ſæpè citato, in quo ſic ait: *Opportunum quidem eſt, nos ita ſentire, & dicere* To. 6. Conc. pag. 960. *omnia, quæque in humanatione de Salvatore Chriſto eſſe ſcribuntur, unam cognoſcere operationem: hujus autem opificem, & creatorem ipſum Deum Verbum, inſtrumentum verò humanitatem.*

Itaque ſicut verbi gratia ſciſſio ligni procedit à fabro, ut cauſa principali movente, & à ſecuri ut inſtrumento moto; ita quælibet actio, qua Chriſtus ſalutem noſtram operabatur, procedebat à Verbo, ſecundùm Monothelitas, ut cauſa principali movente, & ab humanitate ut inſtrumento moto: cum hoc diſcrimine, quòd ſecuris eſt inſtrumentum inanime & ſeparatum; humanitas verò Chriſti erat inſtrumentum conjunctum, & ſenſu ac intellectu præditum, non tamen magis ex impetu ſeu motu proprio agens, quàm ſecuris, ut expreſsè dicit Sergius in epiſtola ad Honorium Papam: *Nunquam*, inquit, *intellectualiter animata Domini caro ſeparatim, & ex appetitu proprio, contrario nutui ſibi ſecundùm ſubſi-* To. 6. Conc. pag. 934. *ſtentiam Dei Verbi naturalem motum ſuum effecit, ſed quando, & qualem, & quantum ipſe Deus Verbum volebat.* Quod ut clariùs adhuc explicet, ſic proſequitur: *Et ut planiùs dicatur, quemadmodum corpus noſtrum regitur .... ab intellectuali & rationali anima noſtra: ita & in Domino noſtro tota humana ejus conſperſio ab ipſius Verbi deitate ſemper in omnibus mota, Dei mobilis erat.*

Sicut igitur, ut eodem ſemper utar exemplo, ſciſſio ligni procedit à fabro per ſecurim, quam movet ac determinat ad ſcindendum, ita ut non alia, quàm fabri, interveniat voluntas in ſciſſione ligni: ita ſecundùm Monothelitas, omnis actio, qua Chriſtus operabatur ſalutem noſtram, procedebat à Deo Verbo per humanitatem ab eo aſſumptam, quam divina ſua volitione movebat ac determinabat ad agendum: ita ut non alia, quàm Dei Verbi, voluntas in omni actione, qua Chriſtus operabatur ſalutem noſtram, interveniret.

Denique in ſciſſione ligni nec faber ſeparatim à ſecuri, nec ſecuris ſeparatim à fabro agit; unde in ſciſſione ligni non duplex eſt, ſed una tantùm operatio, quæ eſt operatio humana, utpotè operatio fabri, non ſecuris, quæ cùm in ſciſſione ligni ſit inſtrumentum fabri; in ſciſſione ligni non eſt id quod operatur, ſed id quo operatur faber: unde in ſciſſione ligni non ſunt duo operantes, & operatores, ſed unus tantùm operans & operator, nempe faber, quamvis duo ſuppoſita diſtincta & diverſa ad ſciſſionem ligni concurrant.

Similiter ſecundùm Monothelitas, in omni actione, qua ſalutem noſtram operabatur Chriſtus, neque Verbum ſeparatim ab humanitate, neque humanitas ſeparatim à Verbo agebat: unde in actionibus, quibus ſalutem noſtram operabatur Chriſtus, non duplex erat, ſed una tantùm operatio, quæ erat operatio divina, utpotè operatio Dei Verbi, non humanitatis, quæ cùm in actionibus, quibus Chriſtus ſalutem noſtram operabatur, eſſet inſtrumentum Dei Verbi, ipſam volitione ſua divina impellentis ac determinantis ad agendum, in actionibus, quibus Chriſtus ſalutem noſtram operabatur, non erat id quod operabatur, ſed id quo Deus Verbum operabatur ſalutem noſtram: unde in Chriſto ſalutem noſtram operante non erant duo operantes ſeu operatores, ſed unus tantùm operans ſeu operator, non quòd denominatio operantis & operatoris ſit hypoſtatica, ſive, ut communiter dicitur, non quòd denominationes ſint ſuppoſitorum, & in Chriſto unum tantùm eſſet ſuppoſitum, nempe Deus Verbum, quod catholicum fuiſſet, ſed quia in Chriſto ſalutem noſtram operante ſecundùm illos humanitas omni motu libero proprio & propria determinatione carebat, & ſic eatenùs agebat, quatenùs eam divina volitione ſua ad agendum movebat ac determinabat Deus Verbum, quod proinde in omni actione, qua ſalutem noſtram operabatur Chriſtus, ſe habebat per modum cauſæ principalis, adeòque ſibi ſoli operantis & operatoris dominationem vindicabat.

Secundùm ea, quæ hactenùs expoſita ſunt, ſic loquebatur Macarius Antiochenus in ſua fidei confeſſione: *Unum eumdemque confitemur Deum & hominem perfectum ... ejuſdem miracula & paſſiones, & omnem ſimul Deo decibilem, atque homini condecentem operationem ex eodem uno Chriſto Deo noſtro nova ratione* (Deo ſcilicet Verbo per humanitatem, quam volitione ſua divina ad agendum applicabat, omnem

Chriſti actionem operante) *proceſſiſſe credimus. Neque enim quæ divina ſunt, ſecundum Deum, neque rurſus quæ ſunt hominis ſecundum hominem* (hoc eſt, neque enim quæ divina ſunt, divina voluntate, neque quæ ſunt hominis, humana voluntate operatum eſt Verbum incarnatum) *ſed humanitus Deus Verbum novam quandam Dei virilem operationem, & hanc totam vivificatricem demonſtrat* (operando ſcil. per humanitatem ut inſtrumentum, ab ipſo divina ſua voluntate motum & applicatum.)

Ex his ſic paulò inferiùs proſequitur: *Unum igitur eumdemque operatum fuiſſe dicimus, id eſt, mirè operatum eſſe ſalutem noſtram, eumdemque paſſum propria carne, & omnes verè ſuſtinuiſſe ſalutares paſſiones, idem eſt dicere & miracula, ut ſit quidem carnis pati non ſeparata videlicet à divinitate, quamvis non divinitatis fuit pati, ipſius autem Dei operatio* (fuit) *quamvis per humanitatem ejus, hoc eſt, totam noſtram conſperſionem hanc* (operationem) *adimpleverit una & ſingulari voluntate divina, utpote non exiſtente in eo, & alia voluntate* (nempe humana.)

Unum, inquit Macarius, & eumdem ſalutem noſtram operatum eſſe dicimus, unamque operationem, & eam Dei, non hominis, quia in Chriſto una tantùm fuit voluntas, nempe voluntas Dei, qua Deus Verbum humanarum patrabat miracula, paſſiones ſuſtinebat, & omnem actionem nobis ſalutarem operabatur per humanitatem aſſumptam, quam utpotè omni motu libero proprio carentem movebat, & ad agendum applicabat ſua illa divina voluntate, præterquam ſi alia, nempe humana, fuiſſet in Chriſto, fuiſſet in eo non una, ſed duplex operatio, ſcilicet operatio Dei & operatio hominis, adeòque fuiſſent in eo duo operantes ſeu operatores, ſicut fuiſſent duo volentes, quod eſt Chriſtum dividere, & duarum naturarum, divinæ & humanæ, in una Dei Verbi ſubſiſtentia unionem repudiare.

Hæc fuit Monothelitarum doctrina, quibus reſpondebant orthodoxi, quamvis in Chriſto fuerint duæ voluntates, nempe divina & humana, adeòque duæ operationes, divina & humana; nihilominùs in eo fuiſſe unum volentem, & unum operantem, verèque unum ac eumdem ſalutem noſtram operatum eſſe, quia denominationes volentis & operantis ſunt denominationes hypoſtaticæ, & in Chriſto unum tantùm fuit ſuppoſitum, nempe Deus Verbum: perperam autem dici, quòd multiplicatis voluntatibus & operationibus in Chriſto, in eo multiplicentur ſuppoſita; cùm dualitas voluntatum & operationum non magis pugnare poſſit cum unitate ſuppoſiti, quàm naturarum dualitas, quam cum ſuppoſiti unitate agnoſcere ſe, profitebantur Monothelitæ. Denique humanitatem à Verbo aſſumptam, quantumvis ex proprio motu libero agentem, verè ac propriè fuiſſe inſtrumentum Verbi, quo Verbum verè ac propriè ſalutem noſtram operatum eſt, quia hoc ipſo quòd humanitas aſſumpta, erat verè ac propriè natura Verbi, omnes ejus operationes erant verè ac propriè operationes Verbi, cùm natura qualiber totum quod eſt, cum omnibus ſuis potentiis & actionibus ſit verè ac propriè ſuppoſiti, cujus verè ac propriè natura eſt.

ARTICULUS XIV.

De Honorio Papa.

§. I.

Utrùm Honorius damnatus fuerit à ſexta Synodo œcumenica.

Damnatum fuiſſe probant verba Synodi, & Leonis ſecundi ſupra relata §. 3. & confirmatur primò ex generali Synodo ſeptima, in qua præſentibus nec reclamantibus Romanæ Sedis legatis, actione 3. relecta eſt epiſtola Taraſii, ad alios Orientis Patriarchas ſcripta, in qua ſic loquebatur Taraſius: *Sextam* (Synodum) *laudo, quòd ex duabus naturis Chriſtum prædicavit, ob id etiam illi duas naturales voluntates & operationes in alterutra natura, humana ſcilicet & divina, aſſignavit: anathemate autem execror* (utpotè ab eadem Synodo anathematizatos) Cyrum, Sergium, Honorium, Pyrrhum, &c.

In eadem ſeſſione tertia relecta quoque eſt Theodori Patriarchæ Hieroſolymitani epiſtola, in qua hæc ſcribebat: *Sancta ſexta Synodus ... eos qui ... unam voluntatem, unamque operationem Servatoris noſtri deitatis & humanitatis conſtituunt, anathematizavit, nimirum Sergium, Pyrrhum, Petrum, Cyrum, Honorium, &c.* Nec tamen legati Apoſtolici, hæc audientes, pro Honorio reclamaverunt.

Denique actione ſeptima in fidei definitione, quam legati Apoſtolici ſubſcripſerunt cum aliis Epiſcopis, hæc leguntur: *Duas voluntates & actus ſecundùm naturarum proprietatem in Chriſto prædicamus, quemadmodum ſexta Conſtantinopolitana Synodus definiit, deteſtamurque cum ea Sergium, Honorium, Cyrum, Pyrrhum, Macarium, impios iſtos pietatis impugnatores.*

Confirmatur 2. ex Hadriano II. Romano Pontifice in Synodo Romana, quam contra Photium coegerat, & cujus acta in octava Synodi generali actione 7. relecta ſunt, ſic loquente: *Quamvis Honorius poſt mortem ab Orientis Epiſcopis* (in ſexta ſcilicet Synodo) *anathematizatus ſit affectus, manifeſtum tamen eſt, illum de hæreſi fuiſſe accuſatum, qua ſola in cauſa licèt inferioribus in ſuperiores inſurgere. Quamvis & ibi nec Patriarcharum quiſquam, nec aliorum ullus Antiſtitum ſententiam pronunciare potuerit, niſi ejuſdem primariæ ſedis accedente ad eam rem auctoritate.*

Confirmari poteſt 3. ex Venerabili Beda lib. de ſex mundi ætatibus, ex Anaſtaſio Bibliothecario præfatione in ſua ad Joannem diaconum collectanea; ex auctore vitæ Leonis II. in Pontificali, ex Humberto Cardinali Sylvæ candidæ Epiſcopo lib. contra Nicetam Pectoratum qui omnes citati fatentur, Honorium damnatum fuiſſe à Synodo ſexta; & ex Diurno Romano, in quo Romani Pontifices, fidei profeſſionem emittentes, ſic loquuntur: *Sanctum ſextum univerſale Concilium centum ſeptuaginta quinque venerabilium Præſulum prædicamus, &c.* Et inferiùs hæc proſciunt verba: *Auctores verò novi hæretici dogmatis* (unius voluntatis & operationis in Chriſto) *Sergium, Pyrrhum, Paulum, & Petrum Conſtantinopolitanos, unà cum Honorio, qui pravis eorum aſſertionibus fomentum impendit, &c.*

Dices, cum Baronio. Acta ſextæ Synodi iis in locis, in quibus anathema dicitur Honorio, & annumeratur hæreticis, depravata fuerunt à Theodoro Conſtantinopolitano, cui in ordinem redacto ſuffectus eſt Georgius; ſed Georgio paulò poſt abſolutam Synodum defuncto, in Sedem Conſtantinopolitanam, emiſſa fidei profeſſione, reſtitutus eſt, atque ita rerum ſumma potitus, ex actis Synodi, à qua cum deceſſoribus ſuis ejuſdem erroris conſortibus damnatus fuerat, expunxit nomen ſuum, & ejus loco ſuppoſuit nomen Honorii.

Reſp. 1. In actis ſextæ Synodi, qualia à legatis Apoſtolicis Romam allata ſunt ad Leonem II. Agathonis ſucceſſorem, inventum fuiſſe Honorium inter eos, quos Synodus damnaverat: hoc enim expreſsè teſtatur Leo II. in duabus epiſtolis, quarum primam ad Epiſcopos Hiſpaniæ, alteram verò ad Ervigium Hiſpaniæ Regem ſcripſit, & quarum jam mentionem fecimus articulo ſuperiore §. 3. Idem probat epiſtola, quam Leo ſcripſit ad Conſtantinum Imperatorem, & in qua poſtquam approbavit, & auctoritate Apoſtolica confirmavit fidei definitionem à ſexta Synodo factam, cum Theodoro Pharanitano & aliis Monothelitarum ducibus Honorium anathematizat; quod profectò non feciſſet, ſi non eum cum illis à Synodo damnatum fuiſſe, ex actorum Synodi lectione comperiſſet.

R. 2. Acta Synodi, qualia Romam à legatis Apoſtolicis

ſtolicis

ſtolicis ad Leonem II. allata ſunt, ſincera fuiſſe, non interpolata & corrupta. 1. Enim nec corrupta fuerunt, nec corrumpi potuerunt à Theodoro Conſtantinopolitano: nam cum actis illis Conſtantinopoli diſceſſerunt legati Apoſtolici ſeptimo ad ſummum poſt abſolutam Synodum menſe, quo ſanè tempore nondùm rerum ſumma potiebatur Theodorus, quippè qui in ſedem Conſtantinopolitanam reſtitutus non eſt, niſi poſt mortem Georgii, qui tribus annis Synodo ſuperſtes fuit, ut ſcribit Theophanes in chronico.

2. Dici non poteſt, quòd acta illa, antequam legatis Apoſtolicis traderentur, corrupta fuerint ab alio, putà à Georgio, qui ex actis illis ea, quibus ipſe perſtringitur, non expunxit. Prætereà, quòd, ejurato monothelismo, in gratiam æmuli heretici, qualem fuiſſe Theodorum adverſarii volunt, acta illa corrumpere voluerit, in ejus locum ſubſtituendo Honorium, credibile non eſt.

3. Si acta Synodi, non ſincera, ſed depravata legati Apoſtolici accepiſſent, Romam reverſi, & de Honorio à Leone II. interrogati, depravationem detexiſſent, & contra eam Leo ab illis admonitus reclamaſſet in ſuis epiſtolis, graviterque conqueſtus fuiſſet apud Imperatorem, qui cùm princeps eſſet Sedi Apoſtolicæ devotiſſimus, ut patet ex Pontificali libro in vita Benedicti II. actorum corruptores, cognita eorum perfidia, gravi pœna proculdubio affeciſſet.

At inquies. Suppoſititia videretur epiſtola Conſtantini Imperatoris ad Leonem II. quia 1. in ea dicitur, Imperatorem de cogenda Synodo ſcripſiſſe ad Agathonem: nam in ea ſic loquitur Imperator: *S. Papæ Agathonis beatitudinem piis apicibus noſtris ſumus hortati, ut aliquot mitteret, qui ejus perſonam obtinerent.* At certum eſt, quòd Imperator non ad Agathonem, ſed ad Donum ejus deceſſorem de cogenda generali Synodo ſcripſerit. 2. In ejus inſcriptione dicitur eam ad Leonem datam eſſe menſe Decembri Indictione decima, quo tempore Leo nondùm erat Pontifex: tunc enim adhuc vivebat Agatho, quem ſcribit Anaſtaſius ſepultum fuiſſe 4. Idus Januarii.

Reſp. neg. inſtantiam. *Ad 1. prob. Reſp.* minimè certum eſſe, quòd Conſtantinus ad ſolum Donum de cogenda Synodo œcumenica ſcripſerit, & ex loco epiſtolæ citato probari, non quòd ſuppoſititia ſit, ſed quòd Conſtantinus, per eos, qui Roma Conſtantinopolim venerant, ut electi Pontificis confirmationem peterent, accepta Doni morte, & electione Agathonis, ad hunc, ejus electione confirmata, litteras, quibus eum hortabatur, ut aliquot mitteret, qui ejus perſonam obtinerent in Synodo Conſtantinopoli celebranda, dederit, eaſque fortaſsè per breves, illum ad ſacram Dono ejus deceſſori inſcriptam remittendo: niſi tamen quis malit, Conſtantinum, cùm ſcribit, ſe ſuis litteris Agathonem hortatum fuiſſe, ut legatos mitteret, qui ejus perſonam obtinerent in Conſtantinopolitana Synodo, intelligere ſacram illam, quam ad Donum direxerat, quæque cùm non Dono, utpotè jam defuncto, ſed Agathoni, in ejus locum electo, reddita fuerit, ſecundùm Imperatoris intentionem ad ipſum Agathonem ſcripta cenſeri potuit, ac debuit.

Ad 2. probationem Reſp. Mendum eſſe in inſcriptione epiſtolæ, & pro menſe Decembri legendum eſſe menſe Aprili, quo tempore Leo Pontifex erat, non quidem conſecratus, ſed electus. Conſule quæ à nobis articulo ſuperiore §. 3. cum Philippo Labbæo circa electionem, & ordinationem Leonis II. obſervata ſunt.

At inquies. Præfatæ tres Leonis II. epiſtolæ ſuppoſititiæ ſunt, ut probatur de prima, quæ dicitur eſſe Leonis ad Conſtantinum Imperatorem, 1. quia in fine legitur, data nonis Maii, indictione decima & in ea dicit Leo, ſe reſcribere ad epiſtolam Imperatoris, menſe Julio ejuſdem indictionis acceptam; quæ ſibi manifeſtè contradicunt.

2. Quia menſe Julio indictionis 10. Leo II. non erat Pontifex, quippe qui Pontifex creatus eſt menſe Auguſto ſequentis indictionis. 3. Quia in hac epiſtola Leo ait, eam à ſe ſcriptam fuiſſe indictione decima, qua nondùm creatus erat Pontifex. 4. Denique, quia in hac epiſtola ſcribit Leo Honorium in Monothelitarum hæreſi defunctum fuiſſe, adeoque juſta anathematis ſententia condemnatum; cùm tamen Leo ignorare non potuerit, quòd Romana Eccleſia publico funere Honorium ſepeliverit in templo S. Petri, eique ut catholico Pontifici in omnibus parentaverit.

Reſp. ad 1. Pro indictione 10. legendum eſſe indictione 11. per quam nonis Maji reſcripſit Leo ad epiſtolam Imperatoris, quam acceperat menſe Julio indictione decima, ut teſtatur ipſe: *Legatos*, inquit, *hujus Apoſtolicæ Sedis ...... unà cum perſonis, quæ cum eis profectæ fuerant, quæ à prædeceſſore meo Agathone Papa per octavam indictionem pro cauſa fidei, veſtra pietate jubente, illuc directa fuerant, per nuper elapſam decimam indictionem menſe Julio, cum divalibus Clementiæ veſtræ apicibus, & ſynodalibus geſtis .... ſuſcepimus.*

Ad 2. *Reſp.* Leonem menſe Julio indictionis decimæ fuiſſe Pontificem electum, & menſe Auguſto ejuſdem indictionis ordinatum & conſecratum. Hic igitur electio Pontificis cum ejus ſolemni conſecratione malè confunditur. *Ad* 3. Ex dictis patet reſponſio. *Ad* 4. *Reſp.* neg. In hac enim epiſtola Leo ſic loquitur: *Anathematizamus erroris inventores, ideſt, Theodorum Pharanitanum, &c. necnon Honorium, qui ..... immaculatam fidem maculari permiſit: & omnes qui in ſuo errore defuncti ſunt, &c.* Gratis autem dicitur Leo his poſtremis verbis: *Et omnes qui, &c.* Honorium comprehendere, quem non dicit in errore Monothelitarum fuiſſe, ſed præcisè dicit, quod verum eſt, eum imprudenti œconomia & conniventia ſua, immaculatam fidem maculari permiſiſſe, eumque ob hanc præcisè cauſam anathemati ſubjicit.

Prob. De ſecunda epiſtola, quæ dicitur à Leone ſcripta ad Epiſcopos Hiſpaniæ. 1. Quia in hac epiſtola aſſeritur, ſextam Synodum abſolutam fuiſſe indictione nona, cùm tamen acta duarum poſteriorum actionum teſtentur indictione decima abſolutam fuiſſe. 2. In eadem epiſtola dicitur mitti in Hiſpaniam non ipſa acta ſynodalia, ſed tantùm definitionem Synodi, edictum Imperatoris, & ſynodalem ſermonem acclamatorium, quæ ſunt actorum ſynodalium minima pars; & tamen can. 2. Concilii Toletani xiv. teſtantur Epiſcopi ſe cum epiſtola Leonis ipſa integra acta ſynodalia accepiſſe.

Reſp. ad 1. In hac epiſtola Leonem non dicere, ſextam Synodum abſolutam fuiſſe, ſed tantùm celebratam fuiſſe indictione nona. Hæc ſunt verba epiſtolæ: *In Conſtantinopolitana urbe clementiſſimus noſter ... Imperator ... Epiſcopis ex totius Mundi partibus aggregatis, quod ex multo tempore fideliter cupiebat ... per nuper elapſam nonam indictionem explevit* (hoc eſt, executus eſt) *univerſale itaque ſanctum ſextum Concilium celebratum eſt*. Prætereà, etiam ſupponendo, quòd Leo ſcripſerit, ſextam Synodum abſolutam fuiſſe per nonam indictionem, hoc nullatenùs contradicit ſynodalibus actis, in quibus dicitur actio decima ſeptima habita fuiſſe die undecimo menſis Septembris indictione decima, & actio decima-octava ac ultima habita fuiſſe ſexta-decima die ejuſdem menſis, eadem indictione: nam tunc temporis jam erat indictio decima Conſtantinopoli, ubi incipiebat à Kalendis Septembris, ſed nondùm erat in Occidente, ubi à die tantùm vigeſimo-quarto ejuſdem Septembris incipiebat numerari.

Reſp. ad 2. Can. 2. Concilii Toletani xiv. Epiſcopos non teſtari, quòd integra acta ſynodalia cum epiſtola Leonis acceperint, ſed ſolùm dicunt, ſe cum epiſtola Leonis accepiſſe geſta ſynodalia. Per geſta autem ſynodalia rectè potuerunt intelligere Synodi definitionem, cum ejus ſermone ad Imperatorem acclamatorio. Et verò ad Epiſcopos Hiſpaniæ integra acta

ſynodalia mittere non potuit cum epiſtola ſua, cùm nondùm è Græco in Latinum tranſlata eſſent, ut in ſua epiſtola expreſsè teſtatur ipſe.

Prob. Denique de tertia, quam Leo ſcripſiſſe dicitur ad Ervigium Hiſpaniæ Regem. 1. Quia in ea hæc leguntur verba, quæ manifeſtam continent falſitatem: *Per nonam nuper elapſam indictionem piiſſimus atque chriſtianiſſimus noſter .... Imperator ad Apoſtolicæ memoriæ noſtrum deceſſorem Agathonem Papam atque Pontificem ſcripta imperialia dirigens affatim hortatus eſt, ut ab ſancta Apoſtolica Sede Eccleſia de omnibus adjacentibus et reverendis Conciliis* (hoc eſt, ex omnibus provinciis Occidentis, cujus Romanus Pontifex eſt Patriarcha) *legatos .... in regiam Conſtantinopolitanam urbem dirigeret, &c.* At indictione nona jam aderant Conſtantinopoli legati Agathonis cum legatis Synodi, ab Occidentalibus Epiſcopis Agathone præſide celebratæ. 2. Quia eadem illa epiſtola attribuitur Benedicto II. Leonis ſucceſſori. At profectò eadem numero epiſtola à duobus Pontificibus ſcribi non potuit.

Reſp. Quòd Leo II. non ſolùm ad Epiſcopos Hiſpaniæ, ſed etiam ad Ervigium regem de recipienda, & ab Epiſcopis ſubſcribenda ſextæ Synodi definitione ſcripſerit, apertè colligimus ex can. 1. Concilii Toletani XIV. & teſtatur Leo ipſe in ſua epiſtola ad Quiricum Toletanum Epiſcopum, qui, ut obſervat Garzia in præfatum Concilium Toletanum, adhuc vivebat, cùm Roma in Hiſpaniam proficiſcebatur Petrus Regionarius à Leone II. miſſus. Hanc autem, de qua nunc controvertitur, epiſtolam eam non eſſe, quæ à Leone ſcripta eſt, ſed loco veræ, quæ exciderit, ſuppoſitam eſſe, non probant ea quæ contra illam objiciuntur. Nam

Ad 1. dico, verba illa, *per nonam nuper elapſam indictionem*, inſerta eſſe ab imperito aliquo exſcriptore, qui ea in ejuſdem Leonis ad Hiſpaniæ Epiſcopos epiſtola legerat. *Ad 2. dico*, epiſtolam illam perperam attributam eſſe Benedicto II. & fortaſsè in hoc errandi occaſionem fuiſſe, quòd non ſub Leone, ſed ſub Benedicto ejus ſucceſſore, procurante Ervigio, celebrata ſit Synodus Toletana decima quarta, in qua ab Hiſpaniæ Epiſcopis recepta, & ſubſcripta eſt S. Synodi definitio. Addo, præfatam epiſtolam, ut ſpuriam planè immeritò rejectum iri, eò quòd in ea dicatur Honorius, *immaculatam Apoſtolicæ traditionis regulam, quam à prædeceſſoribus ſuis accepit, maculari conſenſiſſe*. Hoc enim veriſſimum eſt, ut liquet ex ejus ad Sergium epiſtolarum lectione, quanquam hoc non ex affectu hæreſis, ſed ſincero ſtudio concordiæ in Eccleſiis Orientalibus ſervandæ, à Sergio deceptus fecerit.

At inquies. Sextæ Synodi Patres in ſynodica ſua ad Agathonem epiſtola profitentur ſe Monothelitas damnaſſe juxta tenorem ſententiæ, ab ipſo in eoſdem latæ: *Inde*, inquiunt, *fundamenta execranda eorum hæreſeos prorſus convellentes, eoſque armis ſpiritualibus paternisque aggredientes, & linguas eorum, ne inter ſe accommodata loquerentur, confundentes, exſtructam ab iis impiiſſimæ hæreſis turrim ſubruimus*, ac ipſos ut lapſos circa fidem, ac peccatores ...... anathematibus interfecimus, ex ſententia per ſacras veſtras litteras de iis priùs lata, videlicet, Theodorum Epiſcopum Pharan, Sergium, &c. Atqui Agatho non damnavit Honorium cum aliis, Sergio ſcilicet, Cyro, &c. Ergo, &c.

Reſp. Patres Synodi ſic locutos eſſe propter hæc Agathonis verba in ejus ad Conſtantinum epiſtola: *Quapropter quia & veritas claruit ... & falſitas denotata, & quæ digna eſt, abominationem conſecuta: reſtat ut .... novitatis error cum ſuis inventoribus, & iis qui eorum doctrinam ſecuti ſunt, propria præſumptionis pœnam exſolvant, & de medio orthodoxorum Antiſtitum pro ſua novitatis hæretica pravitate pellantur, quam, &c.* Itaque Synodi Patres, quia lecta Honorii ad Sergium epiſtola, judicarunt Honorium mentem ac doctrinam Sergii ſecutum eſſe, & hanc ob cauſam illum anathemati ſubjecerunt cum aliis Monotheliſmi auctoribus, Theodoro ſcilicet Pharanitano, Sergio, Pyrrho, &c. dicunt in ſua ſynodica ad Agathonem epiſtola à ſe anathemati ſubjectos Theodorum Epiſcopum Pharan, Sergium, Honorium, Cyrum, Paulum, Pyrrhum & Petrum, ex ſententia ab Agathone per litteras ab eo ad Imperatorem ſcriptas, de iis priùs lata.

Dices. Agatho in laudata ad Conſtantinum epiſtola, poſtquam dixit: *Nunc neceſſe eſt, ut novi dogmatis* (Monothelitarum) *intentio quoſnam ſecuta ſit, & quorum Doctorum auctoritate fulciatur, annotemus*, notat tantùm Cyrum Alexandrinum, Theodorum Pharanitanum, Sergium, Pyrrhum, Paulum & Petrum Conſtantinopolitanos. Ergo de iis tantùm judicium ferre potuerunt Patres Synodi, ex ſententia ab Agathone per ejus ad Conſtantinum litteras priùs lata. *R.* neg. conſeq. Aliud enim eſt illos tantùm novi dogmatis aſſertores notaſſe, & aliud, præſcripſiſſe ut illi tantùm à Synodo damnarentur. Primum autem fecit Agatho, non ſecundum, ſedè contra generatim definivit, cum illis damnandos etiam eſſe eos omnes, qui doctrinam eorum ſequi deprehenſi eſſent, ut liquet ex verbis ejus ſupra laudatis: unde Synodus cum illis Macarium Antiochenum, Stephanum ejus diſcipulum, & Polychronium monachum damnando, quia inventi ſunt Monotheliſmi auctorum doctrinam ſequi, non contra, ſed juxta præſcriptum Agathonis fecerunt, rectèque dici poſſunt eos damnaſſe ex ſententia ab Agathone priùs lata in litteris, quas ad Imperatorem ſcripſerat.

At inquies. Si ſexta Synodus Honorium, & ejus epiſtolas damnare voluiſſet, reclamaſſent legati Apoſtolici, ſicut reclamarunt, cùm prolati ſunt duo libelli, quos Vigilius ad Juſtinianum ſcripſiſſe dicebatur, & in quibus una Chriſti voluntas aſſerebatur. At legati Apoſtolici ne verbum quidem pro Honorio & epiſtolis ejus in Synodo protuliſſe inveniuntur.

Reſp. Legatos Apoſtolicos contra duos libellos Vigilio attributos reclamaſſe, quia ſuppoſitos eſſe probare poterant, quod re ipſa præſtiterunt. At non reclamarunt pro Honorio; quia nihil habebant, quod pro illius plauſibili defenſione in medium afferre poſſent, quando quidem ex epiſtolis ejus manifeſtum erat, illum cum hæreticis communicaſſe, illorum hæreſi per imprudentem œconomiam faviſſe; in ſuppreſſionem duarum in Chriſto operationum conſenſiſſe, atque ſimili penè in omnibus modo locutum eſſe cum Monotheliſmi defenſoribus, quos damnabat Synodus.

Addi poteſt, legatos Apoſtolicos, cùm viderent Orientales Epiſcopos magno conſenſu judicare parem eſſe Honorii cauſam cum cauſa Patriarcharum Orientalium, quos Agatho, & cum eo Occidentales Epiſcopi damnari volebant, quominùs cum illis damnaretur Honorius, obſtare noluiſſe, ne ſic optatus Synodi exitus impediretur. Quin imò eos hanc ob cauſam in privatis mandatis ab Agathone facultatem conſentiendi, ſi opus foret, in damnationem Honorii accepiſſe, non obſcurè colligi poſſe videretur ex verbis ſupra relatis ex Adriani II. epiſtola, quæ in octava Synodo actione ſeptima relecta eſt.

At inquies. In Concilio Lateranenſi, Martino primo præſide celebrato, Patres nominatim anathematizarunt Monotheliſmi auctores, Cyrum ſcilicet, Sergium, Pyrrhum, & Paulum, omniaque ſcripta illorum hæreſi patrocinantia damnarunt, nec tamen ullam inuſſerunt notam Honorio, aut epiſtolis ejus.

Reſp. Patres Synodi Lateranenſis Honorium cum Monothelitis, quos damnabant, expreſsè damnare noluiſſe, quia certò ſciebant illum non ex affectu hæreſis, ſed ex errore facti lapſum eſſe, & Sergio, à quo deceptus fuerat, de una & duabus operationibus proſcribendis conſenſiſſe, atque epiſtolas illius, animo verè catholico ſcriptas, catholicum dogma ſufficienter exprimere; quanquam ad hæreticum ſenſum detorqueri poſſent, ſi animo hæretico ſcriptæ ſupponerentur.

Dixi autem, expreſsè: nam relecta Pauli Conſtan-

tinopo-

tinopolitani ad Theodorum Papam epiſtola, in qua verbis expreſſis hæreſim ſuam de una Chriſti voluntate, quam apertè profitebatur, auctoritate Sergii & Honorii confirmabat, neque Martinus, neque alius ex Epiſcopis, qui aderant, verbum ullum protulit, quo Honorium defenderet, vel excuſaret, quod ſilentium pro tacita quadam Honorii damnatione meritò haberi poteſt, vel certè pro tacita confeſſione, quòd Honorius non vacarit culpa, ob quam non immeritò potuerit damnari.

At inquies. Acta ſextæ Synodi corrupta fuiſſe manifeſtum indicium eſt, quòd in illis reticetur nomen alicujus hæretici, qui nominatim ab illa Synodo damnatus eſt: nam in illis actis reticetur nomen Theodori Patriarchæ Conſtantinopolitani, quem tamen Synodus damnavit: quare dicendum eſt hujus Theodori nomen ex actis Synodi expunctum fuiſſe, & ejus loco ſuppoſitum nomen Honorii. *Reſp*. neg. Theodorum illum, cui, vel ſponte cedenti Patriarchatu, vel aliquam ob cauſam, quæ ignoratur, exauctorato ſuffectus eſt Georgius, qui poſt legatos Apoſtolicos Synodo præſedit, fuiſſe damnatum à ſexta Synodo.

Prob. Omnes Patriarchæ Conſtantinopolitani, qui Monothelitæ fuerunt, damnati ſunt à ſexta Synodo; qui verò catholici fuiſſe probati fuerunt, ab eadem Synodo cum laude nominati ſunt, & in ſacris dypticis conſcripti. Ergo Theodorus, qui fuit Monothelita, nominatim damnatus fuit à ſexta Synodo. *Reſp.* Actum quidem eſſe in ſexta Synodo de Patriarchis Conſtantinopolitanis, tam Monothelitis, quàm Catholicis, qui obierant, & hos, nempe Thomam, Joannem & Conſtantinum nominatim laudatos, illos verò nempe Sergium, Pyrrhum, Paulum & Petrum nominatim diris devotos à Synodo. At ex iis, qui adhuc ſuperſtites erant, neminem nominatim damnavit Synodus, niſi priùs auditum, & de hæreſi convictum, in eaque pertinaciter hærere deprehenſum, ut patet ex Macario Antiocheno, Stephano ejus diſcipulo, Polychronio monacho, & Conſtantino presbytero Apameæ.

Theodorus autem abfuit à Synodo; eum à Synodo citatum, interrogatum, auditum, ne leviter quidem conjicere poſſumus; nullum in Synodo apparet prolatum fuiſſe inſtrumentum, quo probaretur hæreticus; nam Macarii confeſſio, quæ actione octava relecta fuit, & quam Anaſtaſius Bibliothecarius in vita Agathonis aſſerit à Theodoro fuiſſe ſubſcriptam, à ſolo Macario ſubſcripta invenitur in actis Synodi. Denique quòd Theodorus à ſexta Synodo tanquam Monothelita damnatus non fuerit, ſatis probari videtur ex eo quòd poſt Georgii mortem in ſedem Conſtantinopolitanam reſtitutus eſt, vivente adhuc Conſtantino Pogonato Imperatore, qui cùm eſſet religioſiſſimus, Monothelitis infenſiſſimus, & Synodi œcumenicæ, quam procuraverat, devotiſſimus, nunquam in ſedem Conſtantinopolitanam reſtitui permiſiſſet pertinacem hæreticum, ob ſuam in hæreſi contumaciam ab œcumenica Synodo anathematizatum, quamvis poſteà ſeſe ſimularet aut profiteretur catholicum.

§. II.

Utrùm Honorius fuerit Monothelita.

Responsio.

Honorius non fuit Monothelita.

Prob. Nam ſi fuit Monothelita, certè propter hæc verba, quæ in prima ejus ad Sergium epiſtola leguntur: *Unde & unam voluntatem fatemur Domini noſtri Jeſu Chriſti.* Atqui his verbis Honorius non unam abſolutè & ſimpliciter voluntatem, eamque divinam Chriſto attribuit, ſed unam voluntatem humanam contra eos, qui à Sergio per calumniam dicebantur, in Chriſto admittere duas voluntates humanas inter ſe contrarias, voluntatem ſcilicet carnis, & voluntatem ſpiritus, ut

Prob. 1. Ex Joanne Papa IV. qui poſt Severinum Honorio ſucceſſit, & in ſua pro illo ad Conſtantinum Imperatorem Heraclii filium Apologia ſic loquitur: *Prædictus ergo deceſſor meus* (Honorius) *docens de myſterio incarnationis Chriſti, dicebat non fuiſſe in eo, ſicut in nobis peccatoribus, mentis & carnis contrarias voluntates: quod quidam* (Monothelitæ ſcilicet) *ad proprium ſenſum convertentes, divinitatis ejus* (Chriſti) *& humanitatis unam eum* (Honorium) *voluntatem docuiſſe ſuſpicati ſunt, quod veritati omnimodis eſt contrarium.* To. 5 Conc. pag. 1769.

2. Ex S. Maximo in epiſtola ad Marinum presbyterum, in qua hæc habet: *Honorium etiam Romanum Papam non diffiteri reor, naturaliter in Chriſto voluntatum dualitatem in epiſtola, quam ſcripſit ad Sergium, eo quòd unam dixerit voluntatem, ſed potius confiteri, & hanc fortaſſis etiam conſtabilire. Nam hoc non in reprobationem dixit humanæ Salvatoris, & naturalis voluntatis: ſed quod nullatenus conceptionem ejus, quæ fuit ſine ſemine, vel incorruptam nativitatem præceſſerit voluntas carnis, vel cogitatio vitioſa*; quod deinde ex verbis ipſius Honorii demonſtrat. Eod. tom. pag. 1763.

3. Ex Joanne Sympono Abbate, qui fuerat Honorii Amanuenſis, & ex ejus perſona epiſtolam ad Sergium ſcripſerat. Hic autem à Joanne IV. juſſus ad Conſtantinum Imperatorem ſcribere, ſic in epiſtola ſua loquebatur: *Unam voluntatem diximus in Domino, non divinitatis ejus & humanitatis, ſed humanitatis ſolius. Cùm enim Sergius ſcripſiſſet, quod quidam duas voluntates in Chriſto contrarias dicerent, diximus Chriſtum non duas voluntates contrarias habuiſſe, carnis, inquam, & ſpiritus, ſicut nos habemus poſt peccatum, ſed unam tantùm, quæ naturaliter humanitatem ejus ſignabat.* Quanti autem ſit ponderis hujuſce Joannis teſtimonium, S. Maximus Martyr in diſputatione cum Pyrrho habita declarat his verbis: *Quis fuerit fide & auctoritate dignus, epiſtolæ hujus interpres, qui eam ex perſona Honorii ſcripſit, adhuc ſuperſtes, & qui totum Occidentem cum aliis virtutibus, tum dogmatibus fidei chriſtianæ illuſtravit; an ii, qui Conſtantinopoli, quæ ex corde erant, loquebantur?* Eod. tom. pag. 1816. Eod. tom. pag. 1843.

4. Ex contextu ipſius epiſtolæ Honorii: *Unde*, inquit, *& unam voluntatem fatemur Domini noſtri Jeſu Chriſti, quia profectò à divinitate aſſumpta eſt noſtra natura, non culpa; illa profectò* (natura) *quæ ante peccatum creata eſt, non quæ poſt prævaricationem vitiata.* Et inferiùs: *Non eſt itaque aſſumpta, ſicut præfati ſumus, à Salvatore vitiata natura, quæ repugnaret legi mentis ejus*, ſed venit quærere, & ſalvare, quod perierat, *ideſt, vitiatam humani generis naturam: nam lex alia in membris, aut voluntas diverſa non fuit, vel contraria Salvatori, quia ſuper legem natus eſt humanæ conditionis.* Tom 6. pag. 929.

Ratio igitur, propter quam Honorius aſſerit unam eſſe voluntatem Domini noſtri Jeſu Chriſti, eſt, quia Verbum aſſumpſit naturam humanam, non culpam, originalem ſcilicet, ex qua in nobis voluntatum contrarietas, ſeu carnis adversùs ſpiritum, vel ut communiter dicitur, partis inferioris, nempe appetitus materialis adversùs ſuperiorem, nempe appetitum rationalem, rebellio exorta eſt. Quæ ratio convincit pro una voluntate humana in Chriſto: pro una verò abſolutâ & omnimodis voluntate allegari non potuit ſine manifeſtiſſima, & intolerabili abſurditate: ex ea enim ſic allegata ſequeretur Adamum in ſtatu innocentiæ, aut nullam habuiſſe voluntatem, aut nonniſi divinam habuiſſe, nec nos habere voluntatem propriam, ſeu ex proprio motu liberè agere, niſi quia Adamus peccavit, & in eo peccante peccavimus. Tantam autem abſurditatem, vel potiùs amentiam nemo ſanæ mentis impinget Honorio.

Juxta Honorium igitur, Chriſtus ut homo unam voluntatem humanam habuit, nempe voluntatem ſpiritus ſine voluntate carnis, quia Verbum naturam humanam aſſumpſiſſet, ſed ſine culpa originali, cujus

pœna eſt voluntas carnis; quia Verbum naturam aſſumpſit, non eam, quæ poſt Adami prævaricationem vitiata eſt per carnis rebellionem, ſed eam, quæ ante peccatum Adami creata eſt in ſtatu innocentiæ, in quo ſtatu caro ſpiritui, & pars inferior ſuperiori perfectè ſubjacebat: unde in Chriſto ut homine, præter voluntatem naturalem, & appetitum rationalem, Deo perfectè ſubjectum, non fuit lex alia in membris ejus, aut voluntas diverſa, vel contraria voluntati, quam habebat ut Salvator, quia ſuper legem natus humanæ conditionis, liber fuit ab inteſtina illa pugna, quam experiuntur ii, qui ab Adamo ſeminaliter deſcendunt, & in quibus idcircò caro concupiſcit adversùs ſpiritum, & ſpiritus adversùs carnem. Vide S. Maximum in epiſtola ad Marinum presbyterum.

At inquies. Honorius eodem planè ſenſu unam Chriſti voluntatem confitetur in ſua epiſtola, quo Sergius in ſua Ecthesi. *Reſp.* Hoc eſſe falſum: cum enim Honorius dicit: *Unam voluntatem fatemur Domini noſtri Jeſu Chriſti, quia profectò à divinitate aſſumpta eſt noſtra natura, non culpa, &c.* Apertè ſignificat, ſe unam voluntatem humanam intelligere, nec aliud velle, *unam voluntatem* dicendo, quam à Chriſto, ut homine excludere contrarietatem voluntatum humanarum, ſeu illam carnis adversùs ſpiritum rebellionem, quam experimur nos, qui peccavimus in Adamo, à quo per viam ordinariam deſcendimus.

At verò cùm Sergius dicit in Ecthesi: *Unam voluntatem Domini noſtri Jeſu Chriſti veriſſimi Dei confitemur*, unam abſolutè voluntatem, nempe divinam, intelligit, ut ex contextu manifeſtum eſt: nam ſic ſtatim proſequitur: *Utpotè in nullo tempore animati intellectualiter ejus corporis ſeparatim & ex proprio impetu contrarie nutui uniti ei Dei Verbi in una ſubſiſtentia naturalem ejus producere motionem, ſed quando, & qualem & quantam ipſe Deus Verbum voluerat*. Quibus verbis, quamvis latere conetur Sergius, ſatis apertè ſignificat humanitatem Chriſti omni motu proprio libero caruiſſe, adeòque nec aliquando operatam eſſe, niſi à Deo Verbo voluntate divina motam ac determinatam; quod ampliùs declaratur ex ejus ad Honorium epiſtola, in qua poſt eadem verba ſic proſequitur: *Et ut planiùs dicatur, quemadmodum corpus noſtrum regitur, & ornatur, & diſponitur ab intellectuali & rationali anima noſtra, ita & in Domino noſtro tota humana ejus conſperſio ab ipſius Verbi deitate ſemper in omnibus mota, Dei mobilis erat.*

Adverte diſcrimen Honorium inter, & Sergium, alioſque proinde Monothelitas. Secundùm Honorium, una eſt Chriſti voluntas, quia Verbum aſſumpſit naturam noſtram, non culpam originalem, qua natura noſtra vitiata eſt, & propter quam duæ voluntates humanæ contrariæ, carnis ſcilicet & ſpiritus, nobis inſunt: unde perinde eſt manifeſtè, ac ſi diceret Honorius: In Chriſto ut homine non duæ voluntates contrariæ, carnis & ſpiritus fuerunt, ſed una tantùm fuit, nempe voluntas ſpiritus. Secundùm Sergium, una eſt in Chriſto voluntas, quia humanitas à Verbo aſſumpta caruit omni motu proprio libero; cùm nullum planè habere potuerit niſi contrarium nutui Verbi ſibi ſecundùm ſubſiſtentiam uniti; adeòque nunquam operata eſt, niſi ad operandum mota, ac determinata à Verbo per divinam voluntatem, quæ proinde ſola, & abſque omni alia humana voluntate in Chriſto fuit.

At inquies. Honorius contrarias voluntates, quas à Chriſto removet, in ſenſu accepit, in quo accipiebant Monothelitæ. *Reſp.* Hoc eſſe falſum: nam, ut ex jam probatis manifeſtum eſt, per duas voluntates contrarias, quas à Chriſto excludebat, intelligebat voluntatem carnis, & voluntatem ſpiritus, adeòque duas voluntates humanas invicem adverſantes, quales eſſe non poterant in Chriſto, quia Deus Verbum naturam noſtram aſſumpſit, non qualis poſt Adami prævaricationem fuit, ſed qualis erat cùm à Deo creata eſt in ſtatu innocentiæ: at per contrarias voluntates, quas à Chriſto excludebant, Monothelitæ intelligebant ſimpliciter duas voluntates, quia putabant, voluntatum dualitatem in eodem ſuppoſito eſſe non poſſe ſine contrarietate: *Impoſſibile eſt*, inquiebat Pyrrhus in collatione quam cum S. Maximo habuit, *in una perſona duas ſimul eſſe non contrarias voluntates*: unde conſequenter, ne, quod impium fuiſſet, duas in Chriſto voluntates contrarias admitterent, ab eo rejiciebant omnem voluntatem humanam, ſola ei divina voluntate relicta, qua movente ac determinante, non ſolùm divina, ſed etiam humana operaretur.

At inquies. Honorius geminam operationem repudiabat cum Monothelitis. *Reſp.* Repudiabat quidem, ſed non ex eodem affectu: repudiabant enim Monothelitæ ex affectu hæreſis, & quia ex duabus operationibus, divina, ſcilicet, & humana, conſequens erat, quòd eſſent in Chriſto duæ voluntates, una divina, & altera humana, quæ cùm eſſent ejuſdem ſuppoſiti, non poſſent non eſſe inter ſe contrariæ. Patet ex Sergio in epiſtola ad Honorium ſcripta, in qua duas à Chriſto operationes rejicit, eò quòd *conſequens ei ſit, prædicare duas voluntates, contrarietates circa invicem habentes*. At Honorius geminam operationem, non quoad rem ſignificatam, ſed quoad vocabulum repudiabat ex affectu concordiæ inter Orientales reſtituendæ, & ad ſopiendas altercationes, quas in Oriente inter Catholicos, aliis unam operationem, aliis verò duas operationes dicentibus, exortas eſſe, Sergius ad eum ſcripſerat, quibuſque ſignificaverat orthodoxam fidem in periculum adduci. Quare Honorius eò quòd duas operationes dici prohibuerit, ſubſtitutis terminis æquivalentibus, non magis poteſt eſſe ſuſpectus in fide, quàm qui ante Nicæni Concilii definitionem, vocabulum *Conſubſtantialis*, ſubſtituto æquivalenti termino, adhibere, vel adhiberi noluiſſet, in fide ſuſpectus eſſe potuiſſet.

At inquies. Sergius in ſua ad Honorium epiſtola hæreſim ſuam his verbis exprimit: *Ad Alexandriæ Patriarcham ſcripſimus, ut ....., nullum permitteret unam, aut duas proferre operationes in Chriſto Deo noſtro; magis autem ... unum eumdemque Filium unigenitum Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum verum Deum operatum confiteri tam divina, quamque humana; & omnem Deo decibilem, & homine dignam operationem ex uno eodemque incarnato Deo Verbo indiviſè procedere, & ad unum eumdemque redigi ... permanere* (oportet) *in atrita Patrum doctrina .... & confiteri unigenitum Filium Dei, qui veraciter Deus ſimul & homo eſt, eumdem operari divina & humana, & ex eo uno eodemque incarnato Deo Verbo inſeparabiliter atque indiviſè omnem divinam atque humanam operationem procedere.*

Atqui Honorius in ſua epiſtola ad Sergium eodem planè modo loquitur: *Nos*, inquit, *in quo percepimus, oportet ambulare ..., confitentes Dominum Jeſum Chriſtum mediatorem Dei & hominum, operatum divina, media humanitate Verbo Deo hypoſtaticè unita, eumdemque operatum ineffabiliter atque ſingulariter aſſumpta carne*. Et inferiùs ſic proſequitur: *Nam quia Dominus Jeſus Chriſtus, Filius ac Verbum Dei, per quem facta ſunt omnia, ipſe ſit unus operator divinitatis atque humanitatis, plenæ ſunt ſacræ litteræ luculentiùs demonſtrantes: utrum autem propter opera divinitatis & humanitatis, una, an gemina operationes debeant derivatæ dici vel intelligi, ad nos iſta pertinere non debent, &c.*

Reſp. Verba illa Sergii: *Magis autem unum, &c.* Catholica fuiſſe in ſenſu proprio & obvio, hæretica verò in ſenſu alieno, ad quem ea Sergius cum aliis Monothelitis detorquebat; vel, ſi vis, catholica fuiſſe in ſenſu litterali, hæretica verò in ſenſu perſonali Sergii, & aliorum Monothelitarum: nam quòd in Chriſto unus & idem propter unitatem ſuppoſiti operator fuerit; unus, & idem propter unitatem ſuppoſiti operatus ſit Divina, & humana;

quòd

quòd in Chriſto ex uno & eodem Deo Verbo, quia utriuſque naturæ, divinæ & humanæ, ſuppoſitum eſt, omnis operatio divina & humana proceſſerit, verum & catholicum eſt, & hic eſt litteralis verborum Sergii ſenſus.

At verò quòd in Chriſto propter unitatem voluntatis unus & idem operatus ſit divina & humana; quòd omnis operatio divina & humana proceſſerit ex uno & eodem Deo Verbo per divinitatem & humanitatem ſola voluntate divina operante, ſeu quia voluntate divina, quæ ſola fuit in Chriſto, tam per humanitatem, omni motu proprio libero carentem, quàm per divinitatem operatum eſt, falſum & hæreticum eſt, & hic fuit ſenſus perſonalis Sergii & aliorum Monothelitarum; vel, ſi vis, ſenſus alienus, ad quem verba citata detorquebat Sergius cum aliis Monothelitis.

Honorius autem, cùm in ſua ad Sergium epiſtola iiſdem verbis aut ſimilibus uſus eſt, ea intellexit in ſenſu proprio & litterali, non alieno perſonali Monothelitarum, quem penitùs ignorabat; Sergium enim, nihil planè de eo ſuſpicatus, habebat pro viro apprimè catholico. Eadem igitur aut ſimilia verba, quæ in Sergii & aliorum Monothelitarum ſcriptis erant hæretica, utporè detorta in ſenſum alienum, in epiſtola Honorii planè catholica ſunt, utporè in ſenſu proprio ac litterali intellecta ab Honorio, qui cum Monothelitis geminæ operationis vocabulum rejiciendo, retinebat rem per illud ſignificatam, quam reſpuebant Monothelitæ, unicam Chriſto voluntatem, nempe divinam, & conſequenter unicam operationem, quam modò divinam, modò Dei virilem appellabant, attribuentes.

At inquies. Honorius in ſua ad Sergium epiſtola expreſsè aſſerit ſe idem ſentire & loqui cum Monothelitis. *Hæc nobiſcum*, inquit, *fraternitas veſtra prædicet, ſicut & nos ea vobiſcum unanimiter prædicamus, hortantes vos, ut unius vel geminæ novæ vocis inductum operationis vocabulum aufugientes, unum nobiſcum Dominum Jeſum Chriſtum Filium Dei vivi, Deum veriſſimum, in duabus naturis operatum divinitùs atque humanitùs, fide orthodoxa & unitate catholica prædicetis*.

R. Honorium hæc ſcribere, quia Sergium, quem, ut jam dictum eſt, habebat pro viro apprimè catholico, dubitabat, Primò, unius & geminæ operationis vocabulum rejicere ex affectu concordiæ, & ad ſopiendam altercationem Orientales inter Catholicos exortam, atque ne dicendo unam operationem, cum Eutyche; vel geminam dicendo, cùm Neſtorio ſentire videamur. Secundò ſcripſiſſe, *Unigenitum Filium Dei, qui veraciter Deus ſimul & homo eſt, eumdem operari divina & humana, & ex eo uno eodemque incarnato Deo Verbo omnem divinam atque humanam operationem procedere*; ſcripſiſſe, inquam, in ſenſu proprio ac litterali, qui planè catholicus eſt, & quem intendit Honorius, cùm ait: *Hortantes vos, ut unum nobiſcum Dominum Jeſum Chriſtum in duabus naturis operatum divinitùs atque humanitùs prædicetis*: ſic enim loquitur Honorius, quia cum Catholicis contra Neſtorium credit, Chriſtum unum eſſe ſuppoſitum, non duo ſuppoſita, & operatum eſſe divinitùs voluntate divina, atque humanitùs voluntate humana: cùm in Chriſto humanam voluntatem agnoverit, adeòque illum humanitùs humana voluntate, ſicut divinitùs divina voluntate operatum, atque illum unum & eumdem operatorem & operantem fuiſſe, non propter unitatem voluntatis, ſed propter unitatem ſuppoſiti.

At inquies. Ergo ſexta Synodus, quæ fuit œcumenica, Honorium ut hæreticum, & epiſtolam ejus ut *alienam ab Apoſtolicis dogmatibus, & à definitionibus ſanctorum Conciliorum, & cunctorum probabilium Patrum, ſequentem verò falſas doctrinas hæreticorum* damnando, erravit. Nodum ſcindunt bene multi, reſpondendo Honorium à ſexta Synodo damnatum fuiſſe, non ut hæreticum ſententia & dogmate, ſed tantùm ut hæreticum communione cum hæreticis inita, & favore ac patrocinio hæreticis impenſo; adduntque primam Honorii ad Sergium epiſtolam, dici à ſexta Synodo *alienam ab Apoſtolicis dogmatibus, & à definitionibus Conciliorum, & cunctorum probabilium Patrum, ſequi verò falſas doctrinas hæreticorum*, non minùs quàm Sergii epiſtolas, quia in modo loquendi cum Sergio convenit Honorius, & in œconomia, qua, ſicut ille, ſilentio obrui juſſit duarum Chriſti operationum vocabula; quæ œconomia Apoſtolicis dogmatibus adverſatur: unde typus Conſtantis in Concilio Lateranenſi ſub Martino I. damnatus eſt, ut *factus contra immaculatam Chriſtianorum fidem*. Similiter, inquiunt, Honorius à ſexta Synodo dicitur *mentem Sergii in omnibus ſecutus, & impia dogmata confirmaſſe*, non conſentiendo, ſed connivendo; nec approbando pravum dogma, ſed ſilentium de una vel duabus operationibus indicendo.

Qui ita reſpondent, conſulendo ſextæ Synodo, iniquiores ſunt erga Honorium: nam communionem quidem habuit cum hæreticis, ſed quos neſciebat, & quia neſciebat eſſe hæreticos: nec ſciens & volens, favorem ac patrocinium impendit hæreticis, quos proculdubio è contra, hæretica eorum pravitate cognita, damnaſſet. Denique cauſa ejus malè confunditur cum typi cauſa: typus enim non ſolùm unius & duarum operationum, ſed etiam, quod nullo pacto excuſari poteſt, unius & duarum voluntatum ſilentium indicebat. Honorius verò unius & duarum operationum tantùm vocabula uſurpari vetat, non ut rem duabus operationibus ſignificatam excludat à Chriſto, ita ut concordiæ Eccleſiaſticæ conſulat.

Hæc ſententia in iis, in quibus erga Honorium durior eſt correcta, non caret veriſimilitudine, & confirmatur auctoritate Leonis II. in epiſtola ad Epiſcopos Hiſpaniæ, ubi mentem ſextæ Synodi interpretari videtur, & dicit, ab ea Monothelismi duces condemnatos fuiſſe *cum Honorio, qui flammam hæretici dogmatis non, ut decuit Apoſtolicam auctoritatem, incipientem extinxit, ſed negligentia confovit*. Sed quia non paucis diſplicet, eò quòd illis videatur vim facere verbis Synodi jam citatis, imò & apertè contradicere Synodo actione 18. in fidei definitione dicenti, dæmonem per organa ſua, Theodorum ſcilicet, Sergium, &c. & Honorium *plenitudini Eccleſiæ erroris ſcandala ſuſcitare, unius voluntatis & unius operationis in duabus naturis unius de ſancta Trinitate Chriſti ver. Dei noſtri, orthodoxa plebi noviſone diſſeminando hæreſim, conſentaneam inſana ac malitioſa ſecta impiorum Apollinarii, Severi, &c.*

Supponendo ſextam Synodum damnaſſe Honorium, & epiſtolam ejus ad Sergium ſcriptam eodem ſenſu, quo Sergium ipſum, & alios Monothelismi inventores, eorumque ſcripta damnavit, *R*. 1. ſextam Synodum erraſſe, ut hæreticum ſententia & dogmate damnando Honorium, qui à Monothelitarum hæreſi alieniſſimus fuit. At ſi errando, erravit tantùm in facto particulari & perſonali: Synodum verò etiam œcumenicam circa facta particularia & perſonalia errare poſſe, extra controverſiam eſt: unde quæ à Synodo generali circa ejuſmodi facta judicata ſunt, poſſunt ab alia poſteriore generali Synodo retractari, & retractata, ſi opus fuerit, emendari, ut docet expreſsè S. Auguſtinus, lib. 2. de baptiſmo, cap. 3. *Ipſa*, inquit, *plenaria* (Concilia) *ſæpè priora à poſterioribus emendantur, cum aliquo experimento rerum, aperitur, quod clauſum erat, & cognoſcitur quod latebat, ſine ullo typo ſacrilegæ ſuperbiæ, &c.*

R. 2. Sextam Synodum pariter erraſſe, epiſtolam ab Honorio ad Sergium ſcriptam damnando ut exprimentem Monotelitarum hæreſim; at epiſtolam illam non ſpectaſſe abſolutè & ſecundùm ſe, ſed relatè ad mentem & intentionem Honorii, quem ex falſa præſumptione, non leve fundamentum in Sergii œconomia, ab Honorio approbata, & rumoribus publicis habente, judicavit, hæretico animo ſcripſiſſe epiſtolam ſuam, & conſequenter eo ſenſu ſcripſiſſe, in quo eadem vel ſimilia verba uſurparant vel uſurpabant Monothelitæ; quod eſt Synodum epiſtolam Honorii, non in ſenſu proprio & litterali, ſed in alieno & perſonali

præ-

præſumpto Honorii damnaſſe, unde ſexta Synodus epiſtolam Honorii ut exprimentem Monothelitarum hæreſim damnando, non erravit circa ſenſum proprium & litteralem illius, ſed circa ſenſum perſonalem Honorii.

Synodum autem etiam œcumenicam circa ſenſum perſonalem auctorum, qui de rebus fidei ſcripſerunt, errare poſſe facilè concedunt Doctores catholici: nam ſuppoſito, quòd hìc libenter re ipſa ſupponimus, quòd Synodus œcumenica, etiam præciſo Summi Pontificis judicio, infallibilis ſit circa dogmata, inde ſequitur tantùm, & ſufficit, eam quoque infallibilem eſſe circa ſenſum proprium ac litteralem textuum dogmaticorum.

Errorem Synodi, actis ejus diligenter examinatis, deprehendit Leo II. Unde in ſua ad Conſtantinum Imperatorem epiſtola judicium ab ea de Honorio & litteris ejus latum correxit, non quidem directè, ne auctoritatem illius elevaret, & anſam daret Orientalibus Monothelitis illam contemnendi & calumniandi, ſed indirectè, dicendo: *Anathematizamus ... Honorium qui hanc Apoſtolicam Eccleſiam non Apoſtolica traditionis doctrina luſtravit, ſed prophana proditione immaculatam fidem maculari permiſit.*

Porrò Honorius culpa non vacavit, imò verò multiplici ex capite reprehenſibilis fuit, quòd in re tanti momenti eam, quam par erat adhibere, diligentiam non adhibuerit; quòd nimiùm faciles præbuerit aures Sergio, & è contra erga Sophronium ſtrenuum orthodoxæ fidei defenſorem iniquior fuerit; quòd œconomiam de una vel duabus operationibus reticendis, à Sergio propoſitam, non præmiſſo ſynodali examine, approbarit; quòd Cyrum Alexandrinum ſeptimo ſuo anathematiſmo unam operationem Chriſti prædicantem non repreſſerit, nec ad palinodiam coegerit, &c.

ARTICULUS XV.

De hæreſi Feliciana.

OCtavo ſæculo ad exitum properante, Elipandus Toletanus Epiſcopus Felicem Orgellanum Epiſcopum per litteras conſulendo, quid de humanitate Chriſti ſentire deberet, utrùm ſcilicet Chriſtus ſecundùm quòd homo eſt, proprius, an adoptivus Dei Filius credendus eſſet, ac dicendus; novam excogitandi hæreſim dedit ei occaſionem: Felix enim ad eum reſcribens reſpondit, Chriſtum ſecundùm humanitatem eſſe Filium Dei adoptivum; quam opinionem ſcriptis ad eundem Elipandum libris ſtabilire conatus eſt. Teſtatur hæc Eginardhus in annalibus ad annum Chriſti 792.

Docebat igitur Felix Chriſtum ſecundùm divinitatem eſſe Filium Dei natura, ſecundùm humanitatem verò Filium Dei eſſe non natura, ſeu, ut loquebatur, genere, ſed adoptione & gratia; atque ita duos in Chriſto filios Dei prædicabat, unum proprium & naturalem, alterum adoptivum tantùm; quem proinde Deum, non propriè, ſed nuncupativè tantùm eſſe aſſerebat: unde cum denominatio Filii ſit denominatio hypoſtatica, ex Felicis doctrina conſequens erat, duas in Chriſto hypoſtaſes ſeu perſonas eſſe; quare jure merito dicebatur à Catholicis inſtaurare hæreſim Neſtorii, à quo in hoc tantùm diſcreparet, quòd Neſtorius propter dualitatem naturarum, ipſe verò per dualitatem filiationum, duas hypoſtaſes ſeu perſonas Chriſto affingeret.

At inquies, Felix diſertis verbis aſſerebat unicam in Chriſto perſonam, nempe perſonam Verbi, ut probatur ex Alcuino, qui plures contra illum libros conſcripſit, quibus ſententiam ejus impugnat, & in quinto ſic loquitur: *Dicis eumdem eſſe Filium Dei, qui eſt & Filius hominis, & Filium hominis, qui eſt Filius Dei, ut ex tuis verbis cognoſci poterat. Qui illum, inquis, ſibi ex utero matris, ſcilicet ab ipſo conceptu, in ſingularitate ſuæ perſonæ ita univit atque conſeruit, ut Dei Filius, eſſet filius hominis, non mutabilitate naturæ, ſed dignatione: ſimiliter & hominis filius eſſet Dei Filius, non vertibilitate ſubſtantiæ, ſed in Dei Filio eſſet verus Filius.*

R. Inde ſequi tantùm Felicem, quod novatoribus familiare eſt, ſibi contradixiſſe: quod enim alicubi aſſerebat divinam & humanam naturam in una Verbi perſona ſubſtantialiter & hypoſtaticè unitas eſſe, hoc deſtruebat, alibi, aſſerendo in Chriſto præter naturalem Dei Filium, alterum eſſe adoptivum; præter Deum verum, alterum eſſe nuncupativè tantùm Deum; vel, ſi vis, aſſerendo humanitatem ſeu hominem à Verbo aſſumptum, eſſe Filium Dei adoptivum, & nuncupativè Deum: unde neceſſariò conſequebatur in Chriſto duos eſſe filios, unum naturalem, & alterum adoptivum, imò duos deos, unum verum ac proprium, alterum verò impropriè tantùm & nuncupativè Deum, adeòque neceſſariò conſequebatur duas in Chriſto perſonas eſſe, unam divinam, nempe perſonam Verbi, & alteram creatam, nempe perſonam hominis aſſumpti: cùm uni & eidem perſonæ, ſimul eſſe Filium naturalem & adoptivum tantùm; item ſimul eſſe Deum verum, & Deum nuncupativè tantùm, repugnet.

Feliciana hæreſis in pluribus Conciliis damnata fuit. Tom. 7. Conc. pag. 999.
Et 1. quidem in Concilio Forojulienſi, Paulino Aquilejenſi præſide, anno 791. proſcripta eſt, tacito auctoris nomine, his verbis in fidei ſymbolo contentis: *In una Chriſti Jeſu perſona verus Dei veruſque hominis Filius, non alter hominis filius, & alter Dei: ſed unus idemque Dei hominiſque Filius, in utraque natura, divina ſcilicet & humana, Deus verus, & homo verus. Non putativus Dei Filius, ſed verus: non adoptivus, ſed proprius, quia nunquam fuit propter hominem, quem aſſumpſit, à Patre alienus ...., in utraque natura proprium eum & non adoptivum Dei Filium confitemur, quia inconfuſibiliter & inſeparabiliter, aſſumpto homine, unus idemque eſt Dei & hominis Filius, &c.*

2. Anno 792. in Concilio Ratiſponenſi, præſente Eod. Tom. Conc. pag. 1010.
Carolo Magno, à quo accitus Felix adfuit, & pro virili ſua parte ſententiam ſuam defendit, quæ poſtquam ventilata fuit, ſynodali auctoritate ſacerdotum Chriſti, qui ex diverſis chriſtiani imperii partibus convenerant, æterno anathemate damnata eſt, inquit Alcuinus, lib. 1. adverſùs Elipandum. Felix verò juſſu Pag. 1
principis ab Angilberto Abbate ductus ad Adrianum I. Summum Pontificem, coram eo errorem ſuum damnavit, & fidei libellum obtulit, in quo ajebat: *Nequaquam Filium Dei adoptivum eſſe, ſed proprium & Eod. Tom. Conc. pag. 1150.
verum Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Filium Dei confiteor*, juravitque ſe ſic tenere & confiteri. Quo facto, ad Eccleſiam ſuam redire permiſſus eſt, ut ait Eginardus in annalibus ad annum 792.

3. Anno 794. in Concilio Francofordienſi: cùm enim Elipandus errorem eumdem tueri ac propagare pergeret, & Felicem ipſum ad defenſionem illius reſumendam induxiſſet, atque pro ea ſcripſiſſet epiſtolam ad Carolum Magnum, hic ex univerſa ſua ditione Epiſcopos Francofurtum convocavit ad celebrandam Synodum, cui interfuere etiam legati Apoſtolici, Theophilactus & Stephanus. In hac autem Syno- Eod. Tom. Pag. 1
do lecta eſt epiſtola Adriani ad Hiſpaniæ Epiſcopos contra Elipandum, quem cum ſuis conſortibus, niſi reſipiſcerent, Adrianus perpetuo anathematis vinculo religatum, à gremio Eccleſiæ definiebat alienum. In eundem modum adversùs Elipandum & Felicem, proſcripta eorum de Chriſti adoptione doctrina, Synodus protulit ſententiam, ut patet ex libello ſacro-ſyllabo, quem Italiæ Epiſcopi in ipſa Synodo ediderunt, & in quo ſic loquuntur: *Elipandum & Felicem, novos hoſtes Eccleſiæ, ſed veternoſa face perfidia pollutos, niſi ab hac ſtultitia reſipiſcant, & per recta fidei ſatisfactionem lamentis ſe abluant pœnitentia, indignos & ingratos eos à conſortio Catholicorum perpetua animadverſione eliminare decernimus, & à gremio orthodoxæ Eccleſiæ cenſemus alienos.* Et paulo inferiùs: *Eos etiam qui poſt hanc tam ſaluberrimam definitionem, quam plenaria Synodus ſancto afflata*

Spiri-

Spiritu, concorditer ſubtili ſinceritate terminavit, falſiſſimis eorum aſſertionibus, ſive clam, ſive in publica voce, præbuerint aſſenſum, ſimili eos ſententia vindictæ ſancimus eſſe plectendos; reſervato per omnia juris privilegio Summi Pontificis Domini & Patris noſtri Adriani primæ Sedis beatiſſimi Papæ.

Porrò Italiæ Epiſcopi Synodum Francofordienſem plenariam vocant, non quòd eſſet œcumenica, ſed quia ex omnibus provinciis, ditioni Caroli Magni ſubjectis, convocata fuerat. Et addunt, *reſervato per omnia, &c.* ut Romano Pontifici pro officio ſuo ultimum de hæreticis judicium relinquant, quod ad illum jure divino ſciebant pertinere. Ad Elipandum & cæteros Hiſpaniæ Epiſcopos libellus ille ſacro-ſyllabus miſſus eſt ex decreto Synodi, cum ejus ſynodica epiſtola, in qua Felicis hæreſis accuratè exponitur, & cui ſuas quoque litteras adjunxit Carolus Magnus, qui Synodo interfuerat.

Tom. 7. Conc. p. 1105. 4. Anno 799. in Concilio Romano, Caroli Magni hortatu, à Leone III. Adriani ſucceſſore cum Epiſcopis 57. celebrato, ex occaſione libelli hæretici, quem Felix ſcripſerat contra epiſtolam, qua eum Alcuinus, poſt Francofordienſem Synodum conatus fuerat ad ſanam mentem revocare. In hoc Concilio, cujus luculentum extat teſtimonium apud Felicem in confeſſione fidei, quam eodem anno edidit in Aquiſgranenſi Synodo, & in excerptis actorum ejus, quæ ſuperſunt in ſchedis quibuſdam Pithæanis, quæ publici juris fecit Philippus Labbæus, in hoc, inquam, Concilio libellus ille, in quem Felix priſtinæ hæreſeos capita omnia conjecerat, damnatus eſt, & in Felicem ipſum actione tertia à Leone prolata ſententia eſt hunc in modum: *Felici Orgellitanæ Eccleſiæ Epiſcopo. Si nolueris declinare ab hæretico dogmate ſuo, in quo auſus Filium Dei adoptivum aſſerere, anathema ſit, atque ante tribunal Dei omnipotentis condemnatus, ſeu à ſancta & Apoſtolica Dei Eccleſia extorris, noſtroque conſortio alienus.*

Eodem anno Carolus Magnus ut Felicianam hæreſim extingueret, magnam Epiſcoporum Synodum in Aquiſgranenſi Palatio congregavit, in qua Alcuinus & Felix, jubente Carolo, diebus aliquot conflixerunt, ita ut à ſecunda uſque ad ſeptimam ſabbati vix aliud geſtum ſit: victum ſe tandem Felix, voce fletuque teſtatus eſt, erroremque ſuum ſincerè depoſuit, & ad orthodoxam fidem rediit, ſi ei credimus in profeſſione fidei ab eo tunc edita, ſic loquenti: *Totius Eccleſiæ univerſalis conſenſu convicti, ad univerſalem Eccleſiam, Deo favente, ex toto corde noſtro reverſi ſumus, non qualibet ſimulatione, ſeu velamine falſitatis, ſicut dudum, quòd Deus ſit, ſed ut dixi, vera cordis credulitate & oris profeſſione: quod etiam in conſpectu multorum ſacerdotum & monachorum profeſſi ſumus.*

Felicem in Aquiſgranenſi Concilio ad catholicam fidem ſincerè converſum eſſe teſtatur quoque Alcuinus, lib. 1. adverſùs Elipandum, in quo ait: *Sed & idem Felix anno præfati glorioſi Principis* (Caroli) *trigeſimo ſecundo* (qui fuit annus Chriſti 799.) *advocatus, voluntariè veniens ad Aquis-Palatium, ibique in præſentia domini Regis & optimatum illius, ſive ſacerdotum Dei rationabiliter auditus, & veraciter convictus, atque Deo dans gloriam, veramque confeſſus fidem, in pacem catholicæ unanimitatis reverſus eſt cum ſuis diſcipulis, qui ibi tunc temporis erant præſentes.*

Utrùm autem in orthodoxa fide retinenda conſtans fuerit, dubium facit ſcheda poſt mortem ejus inventa, de qua ſanctus Agobardus Lugdunenſis Archiepiſcopus, qui ſub Ludovico Pio floruit, in libro adverſùm dogma Felicis conſcripto, hæc ſcribit, cap. 1. *Poſt obitum Felicis illius, qui fuerat quondam Epiſcopus in ſede Orgelletana, inventa eſt à nobis quædam ſchedula, ab eo edita ſub ſpecie interrogationis & reſponſionis: quam cum legentes conſideraremus, inſpeximus hominem diligenter & fraudulenter inſtaraſſe, quantùm in ſe fuit, omnem pravitatem dogmatis ſui, in qua dudum fuerat detectus & convictus, & propter quam ab honore Epiſcopatus depoſitus, &c.*

Porrò cap. 2. contra nonnullos qui Felicem rectè ſentire, ex morum integritate, quam præ ſe ferebat, colligebant, ſic loquitur: *Incautè admirantes vitam prædicti Felicis, probanda putant cuncta, quæ dixit; neſcientes quia non ex vita hominis metienda eſt fides, ſed ex fide probanda eſt vita: quanquam enim multi benè credentes, malè vivendo pereant; nullus tamen malè credens, benè vivendo ſalvatur: ſolius enim omnipotentis Dei eſt, noſce occulta hominum, vel quis cum reprehenſibili vita humilem mentem geſtet, aut quis cum laudabili vita ſuperbam.*

Quod ad Elipandum attinet, in eodem cum Felice errore verſatum eſſe probat ſymbolum fidei Elipandianæ, quod Etherius Uxamenſis Epiſcopus ex dictis Elipandi concinnavit, & inſeruit lib. 1. quem contra ejuſdem litteras communiter cum beato Presbytero conſcripſit. In hoc autem ſymbolo hæc leguntur: *Non per illum* (Deus Pater) *qui natus eſt de Virgine, viſibilia & inviſibilia condidit: ſed per illum, qui non eſt adoptione, ſed genere, neque gratia, ſed natura* (ſupple Filius) *& per iſtum Dei ſimul & hominis Filium, adoptivum humanitate, & nequaquam adoptivum divinitate, mundum redemit.* Et inferiùs: *Qui non fuerit confeſſus Jeſum Chriſtum adoptivum humanitate, & nequaquam adoptivum divinitate, & hæreticus eſt, & exterminetur.* Elipandus igitur poſt Magiſtrum ſuum Felicem, Chriſtum quà homo eſt, vel, quod idem eſt, humanitatem ſeu hominem in Chriſto adoptivum Dei Filium fuiſſe aſſeruit: ita ut in eodem Chriſto duos Filios Dei, unum natura & genere, alterum gratia & adoptione diſcreverit.

Utrùm autem Elipandus ad ſanam mentem & fidem orthodoxam aliquando redierit, incertum eſt. De eo hæc ſcribit Joannes Mariana, lib. 7. annalium Hiſpaniæ cap. 8. *Quid Elipando contigerit, clam eſt, ut credam potius ſententiæ Patrum obtemperaſſe, pravaque opinione depoſita mutaſſe, &c.*

DISPUTATIO II.

De Incarnationis exiſtentia.

ARTICULUS I.

Exiſtentia Incarnationis probatur contra Judæos.

AD probandam contra Judæos incarnationis exiſtentiam, hìc tria nobis oſtendenda ſunt. 1. Meſſiam eſſe verum Deum. 2. Meſſiam illum, qui verus Deus eſt, à multis jam ſæculis adveniſſe. 3. Meſſiam illum, qui jam à multis ſæculis advenit, non alium eſſe quàm Jeſum Chriſtum, ex Maria Virgine natum anno 42. imperii Auguſti, & à Judæis in crucem actum anno 20. Tiberii Imperatoris.

§. I.

Meſſias eſt homo Deus, ſeu Perſona ſanctiſſimæ Trinitatis, in duabus naturis, divina ſcilicet & humana, ſubſiſtens.

P*Rob.* 1. ex Pſalmis Davidicis. Pſalmo 2. Meſſiam ipſum ſic loquentem inducit Pſaltes. *Ego autem conſtitutus ſum Rex ab eo ſuper Sion montem ſanctum ejus, prædicans præceptum ejus. Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam.* Quòd Pſaltes regius hìc loquentem inducat Meſſiam, manifeſtum eſt ex his verbis: *Ego autem conſtitutus ſum, &c.* quibus exprimitur regnum ſpirituale Meſſiæ & ex iſtis: *Poſtula à me, & dabo tibi, &c.* quibus continetur promiſſio Meſſiæ facta, quòd eum gentes, ad fidem ejus converſæ, adoraturæ ſint ut Deum, eique ut Regi obſecuturæ. Cùm autem Deus Pater

Meſſiæ

Meſſiæ dicit, *Filius meus es tu*, dicit eum eſſe Filium ſuum modo ſingulari, ipſique ſoli proprio, adeòque naturalem, non verò tantùm per adoptionem vel participationem Filium ſuum eſſe; & perinde eſt, ac ſi diceret: Alii homines, juſti ſcilicet, ſunt filii mei improprio & imperfecto modo, tu verò ſpecialiter Filius meus es, verus ac naturalis, utpote à me ex propria mea ſubſtantia genitus in æternitate, quæ eſt hodie, ſeu præſens, principio ac fine carens.

Pſalmo 44. dicitur: *Sedes tua Deus in ſeculum ſeculi, virga directionis virga regni tui. Dilexiſti juſtitiam & odiſti iniquitatem: propterea unxit te Deus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis.* Hìc Pſaltes eumdem vocat Deum æternum, qui dilexit juſtitiam, & odit iniquitatem, atque idcircò unctus eſt oleo lætitiæ præ conſortibus ſuis. Hæc autem dum manifeſtè convenire non poſſunt, niſi uni & eidem, qui ſimul ſit Deus & homo: unde verba laudata intelligi non poſſunt de Salomone, qui fuit purus homo: ſupereſt igitur ut intelligantur de Meſſia, cujus typus ac figura Salomon fuit, & quem proinde confitendum eſt eſſe ſimul Deum & hominem.

Pſalmo 109. dicitur: *Dixit Dominus Domino meo: Sede a dextris meis.* Hìc cùm Pſaltes ait: *Dixit Dominus:* nomine Domini Deum intelligit, de quo dubitari non poteſt. Ergo cùm ait: *Domino meo:* pariter Deum intelligit nomine Domini; quod apertè probatur ex eo, quod inferiùs Dominus alloquens eum, quem David Dominum ſuum vocat, ait: *Ex utero ante Luciferum* (hoc eſt, ex ſubſtantia mea ab æterno) *genui te.* Quòd autem David per eum, quem vocat Dominum ſuum, Meſſiam intelligat, manifeſtum eſt ex eo, quòd dicat illum fore ſacerdotem in æternum: *Juravit Dominus*, inquit, *& non pœnitebit eum: Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech.* Quod ſanè ſoli Meſſiæ convenire poteſt. Ex hoc igitur loco habemus Meſſiam fore ſimul hominem & Deum; & horum verborum: *Dixit Dominus, &c.* ſenſus eſt: Dixit Deus Pater Deo Filio qua homini: *Sede à dextris meis: donec ponam inimicos tuos, &c.* Porro Pſaltes facit Deum Filium appellat Dominum ſuum, quia per incarnationem ſpeciali modo noſter futurus erat, juxta illud Iſaiæ, cap. 9. *Parvulus natus eſt nobis, & Filius datus eſt nobis.*

Prob. 2. Ex prophetia Iſaiæ, qui ſic loquitur cap. 9. *Parvulus natus eſt nobis, & Filius datus eſt nobis, & factus eſt principatus ſuper humerum ejus, & vocabitur nomen ejus, admirabilis, conſiliarius, Deus, fortis, Pater futuri ſæculi, Princeps pacis. Multiplicabitur ejus imperium, & pacis non erit finis: ſuper ſolium David, & ſuper regnum ejus ſedebit, ut confirmet illud & corroboret in judicio & juſtitia, amodo & uſque in ſempiternum.* Hæc autem verba de alio intelligi non poſſunt, quàm de Meſſia: de quo enim alio dici potuit, quòd eſſet Pater futuri ſæculi, Princeps pacis, cujus non erit finis, & quòd imperium ejus æternum erit? Sed eum, de quo loquitur, Iſaias ſimpliciter vocat Deum, & nomen Dei ſimpliciter ac ſine ullo addito diminuente, ſoli vero Deo tribuitur in Scriptura. Ergo ex Iſaia Meſſias eſt verus Deus, adeòque homo Deus.

Idem cap. 35. ait: *Dicite puſillanimis: Confortamini, & nolite timere ... Deus ipſe veniet, & ſalvabit vos. Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures ſurdorum patebunt. Tunc ſaliet ſicut cervus claudus, & aperta erit lingua mutorum.* Hìc Propheta loquitur de adventu Meſſiæ, ut patet ex his verbis: *Tunc aperientur, &c.* quibus enumerat miracula, quæ Meſſias patraturus erat, & perinde eſt, ac ſi diceret: Non Propheta aliquis, qui cùm eſſet purus homo, ſalvare vos non poſſet, ſed Deus ipſe veniet, ut ſalvet vos; & cùm venerit, miſſionem ac divinitatem ſuam probabit, cæcorum oculos, & ſurdorum aures aperiendo, mutorum linguas ſolvendo, & claudos erigendo. Cùm autem Meſſiam Deum ipſum eſſe dicit, proculdubio dicit, eum eſſe verum Deum.

Denique cap. 45. poſtquam ſuum videndi Meſſiæ deſiderium expreſſit: *Rorate cæli deſuper, & nubes pluant juſtum; aperiatur terra, & germinet Salvatorem*; & inferiùs prophetando prædixit, gentes ad Meſſiam convertendas, *Hæc dicit Dominus ... Sabaim viri ſublimes ad te tranſibunt, & tui erunt: poſt te ambulabunt, vincti manicis pergent*; ſic proſequitur: *Et te adorabunt, teque deprecabuntur: tantum in te eſt Deus, & non eſt abſque te Deus. Vere tu es Deus abſconditus, Deus Iſrael Salvator.* Hæc autem verba, ut patet ex ſuperioribus, *hæc dicit Dominus*, non ſunt ipſius Prophetæ Deum alloquentis, ſed Domini ſeu Dei loquentis ad Meſſiam, quem vocat Deum abſconditum, Deum Salvatorem Iſrael, cùm homines ſalvare ſolius Dei veri proprium ſit.

Meſſias igitur eſt verus Deus, nempe Deus Filius: verba enim laudata, cùm ſint verba Dei loquentis ad Deum, verba ſunt Dei Patris loquentis ad Dei Filium, cui dicit 1. *In te eſt Deus, & non eſt abſque te Deus*, quia in divinis Pater eſt in Filio, & Filius in Patre propter identitatem naturæ; & propter eandem rationem Pater nec eſt Deus abſque Filio, nec eſt alius Deus à Filio; 2. *Verè tu es Deus abſconditus*, quia Deus Filius, ut ait Apoſtolus ad Philip. cap. 2. *ſeipſum exinanivit, formam ſervi accipiens, in ſimilitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo*; quia Deus Filius gloriam ac majeſtatem divinam abſcondit ſub velamine humanitatis, quam aſſumpſit, ut nos redimeret, & Patri ſuo reconciliaret: unde & dicitur *Iſrael Salvator.*

Prob. Ex aliis Prophetis. Baruch. cap. 3. ſic loquitur: *Hic eſt Deus noſter, & non æſtimabitur alius adverſùs eum. Hic adinvenit omnem viam diſciplinæ, & tradidit illam Jacob puero ſuo: poſt hæc in terris viſus eſt, & cum hominibus converſatus eſt.* Hìc Propheta evidenter loquitur de vero Deo, cùm ſic ait: *Hic eſt Deus noſter, &c.* Præterea loquitur de Deo, qui legem dedit Iſraelitis, & quem proinde verùm eſſe Deum non negabunt Judæi. De hoc autem vero Deo aſſerit, præteritum tempus pro futuro aſſumens, poſt hæc, hoc eſt, poſt legem Iſraelitis datam, in terris apparuiſſe & cum hominibus converſatum eſſe, humanitate ſcilicet aſſumpta, & ſibi ſubſtantialiter unita: de hac enim ſpeciali apparitione, & non de alia neceſſariò intelligitur Propheta: nam ſi de alia loqueretur, quæ fit per Angelos in aeris corporibus aſſumptis, vel per ſolam imaginariam aut ſenſibilem aliquam repræſentationem, non diceret, *poſt hæc in terris viſus eſt*, quia ante legem datam Deus eo modo in terris viſus fuerat, & cum Abraham, Jacob, aliiſque ſanctis hominibus fuerat converſatus. Hic autem Deus homo factus, alius non eſt, quàm Meſſias.

Michææ cap. 5. legitur: *Et tu Bethleem Ephrata, parvulus es in millibus Juda, ex te mihi egredietur qui ſit dominator in Iſrael*; quibus verbis promittitur Meſſias, & Bethleem naſciturus prædicitur, ut Principes ſacerdotum & ſcribæ populi reſponderunt Herodi ſciſcitanti ab eis, ubi Chriſtus naſceretur. Hunc autem Meſſiam verum eſſe Deum ſtatim apertè ſignificatur his verbis: *Et egreſſus ejus ab initio à diebus æternitatis*, quibus æterna ejus ſecundùm divinitatem generatio exprimitur: dictio enim illa, *ab initio*, conjuncta cum hac alia, *à diebus æternitatis*, ſignificat exiſtentiam ſine principio.

Zachariæ denique cap. 2. hæc habentur: *Hæc dicit Dominus exercituum: Poſt gloriam miſit me ad gentes, quæ ſpoliaverunt vos ... & cognoſcetis, quia Dominus exercituum miſit me. Lauda & lætare filia Sion: quia ecce ego venio, & habitabo in medio tui, ait Dominus.* In hoc quoque textu manifeſtè agitur de Meſſia, & in eo Dominus exercituum dicit, ſe ad gentes miſſum eſſe à Domino exercituum, ſeque venturum, & in medio Iſraelitarum habitaturum. At quis eſt ille Dominus exercituum, qui miſit, niſi Deus Pater? Et quis eſt Dominus exercituum, qui miſſus eſt, & in medio Iſraelitarum habitavit, niſi

niſi Deus Filius, qui homo factus eſt, Meſſias igitur eſt Deus Filius, homo factus adeòque ſimul homo & Deus.

§. II.

Meſſias ille, qui ſimul eſt verus Deus & homo verus, jam à multis ſæculis advenit.

PRob. 1. ex cap. 49. Geneſeos, in quo ſic loquitur Jacob: *Non auferetur ſceptrum de Juda, & dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus eſt, & ipſe erit expectatio gentium*. Hic Jacob loquitur de Meſſia: nam fore expectationem gentium, omninò convenit Meſſiæ, qui venturus erat ad ſalvandas gentes & nulli alteri aptari poteſt: de quo enim alio verè dici potuiſſet: *Et erit expectatio*, &c. Ergo ſceptrum de Juda & dux de femore ejus, hoc eſt omnes ſuprema poteſtas à tribu Juda auferenda non fuit, donec veniret Meſſias. Ergo cùm jam à multis ſæculis omni poteſtate ſuprema ſpoliati ſint Judæi, confitendum eſt Meſſiam jam à multis ſæculis adveniſſe.

Prob. 2. ex Danielis cap. 9. in quo Danielem alloquens Angelus ait: *Septuaginta hebdomades abbreviata ſunt ſuper populum tuum, & ſuper urbem ſanctam tuam, ut conſummetur prævaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur juſtitia ſempiterna, & impleatur viſio & prophetia, & ungatur Sanctus Sanctorum. Scito ergo & animadverte. Ab exitu ſermonis, ut iterùm ædificetur Jeruſalem, uſque ad Chriſtum Ducem, hebdomades ſeptem, & hebdomades ſexaginta duæ erunt: & rurſum ædificabitur platea, & muri in anguſtia temporum. Et poſt hebdomades ſexaginta duas occidetur Chriſtus: & non erit ejus populus, qui eum negaturus eſt. Et civitatem & ſanctuarium diſſipabit populus cum duce venturo: & finis ejus vaſtitas, & poſt finem belli ſtatuta deſolatio. Confirmabit autem pactum multis hebdomada una: & in dimidio hebdomadis deficiet hoſtia & ſacrificium; & erit in templo abominatio deſolationis, & uſque ad conſummationem & finem perſeverabit deſolatio.*

1. In hac prophetia, Angelus per Chriſtum Ducem Meſſiam intelligit: nam vocat eum Sanctum Sanctorum quæ denominatio homini puro convenire non poteſt talis enim reduplicatio, ſecundùm proprietatem linguæ Hebraicæ, ſignificat ſupremam dignitatem & excellentiam in ratione ſanctitatis, adeòque ei tantùm convenit, qui non ex accidenti, ſed ex ſe & natura ſua ſanctus eſt, ac principium & fons omnis ſanctitatis participatæ, qualis eſt ſolus Deus, non homo purus. Præterea angelus dicit, per Chriſtum ducem iniquitatem delendam, & adducendam juſtitiam ſempiternam, quod ab homine puro præſtari non poteſt: intelligit igitur angelus Meſſiam, quem eſſe ſimul hominem & Deum ſupra probavimus.

2. Angelus dicit Chriſtum ducem poſt ſeptem & ſexaginta duas, hoc eſt, poſt ſexaginta novem hebdomadas venturum, & intra decimam occidendum. 3. Hebdomades illæ, de quibus loquitur angelus, vel ſunt dierum, vel annorum: nam in Scriptura nulla aliarum hebdomadum mentio fit. 4. Cùm non ſint hebdomades dierum, quod facilè concedunt omnes, vel ſunt hebdamades annorum lunarium, omiſſis emboliſmis; vel ad ſummum annorum ſolarium. 5. Dato quòd ſint hebdomades annorum ſolarium, jam à multi ſæculis effluxerunt: nam tardiùs inchoari non poſſunt, quàm anno vigeſimo imperii Artaxerxis, quo anno Artaxerxes decretum fecit, quo jubebat urbem Hieroſolymam reædificari. Ab illo autem vigeſimo Artaxerxis anno hactenùs elapſi ſunt anni ſupra ter mille, & ſeptuaginta hebdomades annorum facient tantùm annos, quadringentos nonaginta.

Ex allata igitur prophetia clarum eſt jam à multis ſæculis veniſſe Meſſiam, quod adhuc ex eadem prophetia ampliùs demonſtratur: nam in ea dicit angelus, in pœnam Chriſti ducis occiſi, populum cum Duce venturum, civitatem ac ſanctuarium diſſipaturum, quod imperante Veſpaſiano à Romano exercitu, duce Tito ejus filio, ab annis ſupra mille & ſexcentos, factum eſſe ignorat nemo. Ergo ſaltem ab annis ſupra mille & ſexcentos effluxere hebdomades Danielis. Ergo, &c.

Prob. 3. Ex cap. 2. Aggæi Pprophetæ, in quo hæc leguntur: *Adhuc unum modicum eſt, & ego commovebo cœlum, & terram, & mare, & aridam. Et movebo omnes gentes, & veniet deſideratus cunctis gentibus, & implebo domum iſtam gloria, dicit Dominus exercituum. Meum eſt argentum, & meum eſt aurum, dicit Dominus exercituum. Magna erit gloria domus iſtius noviſſimæ, plus quàm primæ.* In hac prophetia agitur de Meſſia: quem enim alium vocare potuiſſet deſideratum cunctis gentibus? Sic autem eum vocat, vel quia ante adventum ejus nunquam defuere inter gentes, qui fidem illius & deſiderium haberent; vel certè quia quamvis gentes, quæ illum ignorabant, illum non deſiderarent, eis tamen maximè deſiderabilis erat, cùm adventu illius maximè indigerent. Vel denique, quia more prophetarum, præteritum pro futuro uſurpans, futurum erat, ut aliquando Meſſias deſideraretur, & amaretur à gentibus.

Itaque cùm Judæi ex captivitate Babylonica reduces, Hieroſolymæ alterum templum ædificantes, Dario Hiſtaſpe Perſis imperante, triſtes eſſent, & dejecti animis, eò quòd templum illud, quod ædificabant, videretur eis humilius templo Salomonis, eique minimè æquiparandum; Aggæus, ut eos conſoletur, & alacriores atque ad opus promptiores efficiat, loquitur eis de adventu Meſſiæ, & prædicit illum præſentia ſua aliquando cohoneſtaturum templum, quòd ædificant, adeòque hujus templi, longè majorem fore gloriam, quàm fuerit gloria templi, quòd Salomon extruxerat, quodque nobilitatum tantùm fuerat præſentia arcæ fœderis, quæ non fuit niſi umbra quædam & figura Meſſiæ. Ergo cùm templum, à Judæis poſt captivitatem Babylonicam ædificatum, ac deinde ab Herode Rege reſtauratum, jam à multis ſæculis deſtructum & ſolo æquatum ſit à Romanis, vel Aggæus Propheta falſum prophetavit, & mentitus eſt, quod non concedunt Judæi, vel jam à multis ſæculis advenit Meſſias.

Idem argumentum ſumi poteſt ex Malachia cap. 3. ubi per Prophetam ſic Meſſias ipſe loquitur: *Ecce ego mitto Angelum meum, & præparabit viam ante faciem meam:* quibus verbis prædicitur adventus præcurſoris Meſſiæ. Tum continuò Propheta ſubjicit: *Et ſtatim veniet ad templum ſuum dominator, quem vos quæritis* (quibus verbis apertè dicitur Meſſias eſſe Deus) *& Angelus teſtamenti, quem vos vultis* (Meſſiam Propheta angelum teſtamenti vocat, eò quòd novum teſtamentum, novamque legem gratiæ conditurus erat.) Templum autem illud, ad quod venturum fuiſſe Meſſiam, prædixit Malachias, non fuit templum Salomonis; hic enim Propheta vixit tempore Artaxerxis Longimani; ſed ſecundum templum à Judæis poſt captivitatem extructum, cujus à tot jam ſæculis nullum extat veſtigium: unde Meſſias jam à multis ſæculis advenit, vel Malachias falſum prædixit, quod dici non poteſt.

§. III.

Meſſias, quem hominem ſimul & Deum eſſe, & à plurimis jam ſæculis adveniſſe probavimus, alius non eſt, quàm Chriſtus, ſeu Jeſus ex Maria Virgine natus, Auguſto imperante, & ſub Tiberio ab Judæis cruci affixus.

PRob. Nam omnia quæ à Prophetis de Meſſia prænunciata fuerunt, impleta ſunt in Chriſto, ut non difficilè oſtendi poteſt inductione. 1. enim prodigia, quibus adventum ſuum probaturus erat Meſſias, enumerans Iſaias cap. 35. ſic loquitur: *Deus ipſe veniet & ſalvabit vos: tunc aperientur oculi cæcorum, & aures ſurdorum patebunt. Tunc ſaliet ſicut cervus claudus, & aperta erit lingua mutorum.* Atqui Chri-

ſtus

ſius cœcorum oculos & aures ſurdorum aperuit, claudos erexit, & ſolvit linguam mutorum; quin etiam omne morborum genus ſanavit, & mortuos ſuſcitavit; &, quod diligenter obſervandum eſt, ea omnia miracula, ut probaret ſe Meſſiam eſſe, patravit. Quod planè ſufficit, ſecluſo omni alio argumento, ad veritatis, quam hìc probare intendimus, demonſtrationem: unde cùm Matthæi, cap. 11. Joannes in vinculis duos de diſcipulis ſuis mitit ad Chriſtum, cui dicant: *Tu es qui venturus es, an alium expectamus?* reſpondet Chriſtus: *Euntes renunciate Joanni, quæ audiſtis & vidiſtis: cæci vident, claudi ambulant, leproſi mundantur, ſurdi audiunt, mortui reſurgunt, &c.*

2. Prophetæ prædixerunt, à Meſſia gentes ad veri Dei fidem convertendas: nam ſic ait Iſaias, cap. 49. *Ecce dedi te in lucem gentium, ut ſis ſalus mea uſque ad extremum terræ.* Et Zacharias, cap. 2. *Lauda & lætare filia Sion: quia ecce ego venio ... & applicabuntur gentes multæ ad Dominum in die illa, & erunt mihi in populum.* Atqui notum omnibus eſt, à Chriſto per diſcipulos ſuos gentes ad veri Dei fidem eſſe converſas. Quin etiam prædicit Iſaias Meſſiam ex Judæis ad ſe converſis homines in univerſum orbem miſſurum eſſe, & ab hominibus illis gentibus omnibus gloriam ejus annunciatum iri: nam ait Prophetam, cap. 66. *Et mittam ex eis qui ſalvati fuerint, ad gentes in mare, in Africam, & Lydiam, tendentes ſagittam, in Italiam & Græciam, ad inſulas longè, ad eos, qui non audierunt de me, & non viderunt gloriam meam, & annunciabunt gloriam meam* (hoc eſt miracula à me patrata, quibus probavi me Filium Dei eſſe, & à Deo Patre miſſum ad redimendum genus humanum.) Atqui Chriſtus Apoſtolos, quos ex Judæis ſibi adjunctis elegerat, miſit in univerſum orbem, qui doctrinam ejus, & miracula ab eo patrata prædicarunt gentibus, & tot ipſi prodigiis prædicationem ſuam confirmarunt, ut gentes, relicta idololatria, in Chriſtum crediderint, eumque ut verum Deum, & hominum Salvatorem adoraverint, coluerint, atque invocaverint. Quod etiam expreſsè ab Iſaia, cap. 45. prænunciatum eſſe legimus: poſtquam enim dixit, Ægyptios, Æthiopas, & Sabæos ad Meſſiam tranſituros, & poſt eum vinctos manicis, hoc eſt, ingenti erga ipſum amoris ac devotionis affectu ambulaturos, ſic pergit; *Et te adorabunt, teque deprecabuntur.*

3. Prophetæ exponentes ea, quæ à Judæis paſſurus erat Meſſias, paſſionis Chriſti circumſtantias omnes ita accuratè deſcribunt, ut eos Chriſtum ipſum patientem ſuis oculis, cùm ſcriberent, vidiſſe diceres, ut probatur ex Pſalmo 21. in quo Meſſiam loquentem ſic inducit David: *Deus Deus meus reſpice in me! quare me dereliquiſti ..... ego autem ſum vermis & non homo: opprobrium hominum & abjectio plebis. Omnes videntes me, deriſerunt me: locuti ſunt labiis, & moverunt caput. Speravit in Domino, eripiat eum ...... concilium malignantium obſedit me, foderunt manus meas & pedes meos: dinumeraverunt omnia oſſa mea.*

Ex Pſalmo 68. in quo per os Davidis loquens Meſſias ait: *Suſtinui qui ſimul contriſtaretur, & non fuit: & qui conſolaretur, & non inveni. Et dederunt in eſcam meam fel, & in ſiti mea potaverunt me aceto.*

Ex Iſaia cap. 53. ubi de Meſſia ſic loquitur: *Non eſt ſpecies ei, neque decor: & vidimus eum, & non erat aſpectus, & deſideravimus eum: deſpectum & noviſſimum virorum, virum dolorum ...... ſicut ovis ad occiſionem ducetur, & quaſi agnus coram tondente ſe obmuteſcet, & non aperiet os ſuum ......, & cum ſceleratis reputatus eſt ... & pro tranſgreſſoribus rogavit.*

Denique ex Zacharia cap. 12. in quo ſic ait ipſe Meſſias: *Et effundam ſuper domum David, & ſuper habitatores Jeruſalem Spiritum gratiæ & precum* (quibus verbis manifeſtè probat ſe Deum eſſe) *& aſpicient ad me quem confixerunt*. Et cap. 13. hæc leguntur: *Et dicetur ei: Quid ſunt plagæ iſtæ in medio manuum tuarum? Et dicet: His plagatus ſum in domo eorum, qui diligebant me* (hoc eſt, qui à tot ſæculis adventum meum expectabant, meque ut liberatorem ſuum videre deſiderabant.) Hæc enim omnia in paſſione Chriſti contigiſſe, liquet ex Evangeliſtis, qui hujuſce Chriſti paſſionis hiſtoriam ſcripſere in oculis ipſorummet Judæorum, quorum tamen nullum reclamaſſe legimus, præterquam quòd Evangeliſtarum narratio ita omnibus veritatis characteribus inſignitur, ut apud nullum vel mediocri ſapientia præditum, in falſitatis ſuſpicionem venire queat.

Obj. 1. Prophetia Jacob, *Non auferetur ſceptrum de Juda, &c.* Chriſto nullatenùs aptari poteſt. *R.* hoc eſſe falſum, & dico hanc prophetiam in Chriſto impletam fuiſſe. Pro quo accipe ſequentia 1. In prophetia Jacob, *Sceptrum* & *Dux* non ſunt voces ſynonymæ, ſed nomine ſceptri poteſtas regia, & nomine ducis ſuprema poteſtas judicandi populum ſignificatur. Cùm dicitur: *Non auferetur ſceptrum de Juda, & dux de femore ejus, donec, &c.* ſenſus non eſt, quòd neutra poteſtas auferetur, ſed quòd utraque non auferetur à Juda, donec, &c.

3. Sicut prima poteſtas in Regibus, ita ſecunda reſidebat in ſupremo ſenatu, quem aliquot poſt Chriſtum ſæculis Talmudiſtæ Sanhedrin nominarunt à nomine Græco *συνέδριον*, quo ſignificatur conſeſſus, hoc eſt, conventus hominum ſimul ſedentium. In hoc autem ſupremo ſenatu primarii judices erant ex tribu Juda oriundi, & conſtabat ſeptuaginta ſenioribus, ſeu ſenatoribus, ut patet ex Numerorum cap. 11. ubi legitur: *Et dixit Dominus ad Moyſem: Congrega mihi ſeptuaginta viros de ſenibus Iſrael, quos tu noſti, quòd ſenes populi ſint ac magiſtri: & duces eos ad oſtium tabernaculi fœderis, facieſque ibi ſtare tecum, ut deſcendam & loquar tibi, & auferam de ſpiritu tuo, tradamque eis, ut ſuſtentent tecum onus populi, & non tu ſolus graveris.* Quibus verbis præcipit Deus, ut inſtituatur ſupremus ille ſenatus; vel certè ei jam inſtituto ſuprema judicandi poteſtas confertur.

4. Utrumque poteſtas anno mundi 3314. Samaria à Salmanzare Aſſyriorum Rege capta, & decem tribubus in captivitatem adductis ac diſſipatis, atque ita in regno Iſraelitarum extincto, devoluta eſt ad ſolam tribum Juda, ad quàm redacta quoque eſt tota Hebræorum gens, qui poſtmodùm Judæi appellati ſunt & utraque poteſtate potiti uſque ad captivitatem Babylonicam.

5. In captivitate Babylonica, amiſſa poteſtate regia, ſupremus Judæorum ſenatus ſupremam ſuam judicandi poteſtatem, annuentibus Chaldeorum, ac ſubinde Perſarum Regibus; retinuit uſque ad tempora Antiochi, qui cùm, expugnata Hieroſolyma, Judæorum gentem, eorumque ſenatum perdere vellet, à Machabæis repreſſus eſt, quo tempore ſenatus judaicus auctoritatem ſuam non parùm auxit, auctamque ſervavit, donec à Pompejo Magno Judæa, cum urbe Hieroſolyma ſubacta, in provinciam redacta eſt, à quo tempore Sanhedrii ſuprema poteſtas ſenſim à Romanis imminuta eſt, & tandem poſt adventum Chriſti abolita; quod fortaſſe ſignificare volunt Judæi, Joannis, cap. 18. cùm dicunt: *Nobis non licet interficere quemquam;* quaſi dicerent: Nobis reos ultimo ſupplicio addicendi poteſtas ablata eſt: niſi quis tamen malit, Sanhedrii poteſtatem ſupremam nonniſi poſt mortem Chriſti extinctam eſſe, quando ſcilicet ab exercitu Romano, Tito duce, capta Hieroſolyma eſt, & cum templo ſuo funditùs everſa.

Itaque ante Chriſti adventum ſceptrum quidem, ſeu poteſtatem regiam amiſerunt Judæi: at, quod ſufficit ut prophetia Jacob verè dicatur impleta fuiſſe in Chriſto, non niſi poſtquam Chriſtus advenit, Judæi amiſerunt ducatum, ſeu ſupremam populum ſecundùm leges patrias judicandi poteſtatem, reſidentem in Sanhedrio, ſeu ſupremo ſeptuaginta ſeniorum concilio.

At inquies. Gratis aſſeritur ſupremus ille ſenatus judai-

judaicus, quem nomine Ducis intelligi volumus in prophetia Jacob, vel ſaltem gratis illi ſuprema judicandi poteſtas attribuitur, *R.* neg. utrumque. Et 1, quidem inſtitutionem illius habemus Num. cap. 11. v. 16. *Et dixit Dominus ad Moyſen: Congrega mihi ſeptuaginta viros de ſenioribus Iſrael.* Quæ verba Cornelius à Lapide interpretans, ſic ait: „ Licèt Exodi 18. ex ſuggeſtione Jetro, Moſes in populo conſtituiſſet decanos & tribunos, qui lites populi decidérent; tamen ultima appellatio ſemper erat ad Moſen. Ad hæc, majores cauſæ ad Moſen referebantur. Denique ea quæ Deum Deique cultum ſpectabant, ſolus Moſes decernebat: quare grave ipſe ſuſtinebat onus; ad quod levandum Deus hic jubet deligi ſeptuaginta viros, qui hæc tria, æquè ut Moſes præſtarent: ideòque eos, æquè ac Moſen, ſpiritu prophetico inſignivit, ut familiariter Deum conſulerent in dubiis, & ab eo edocerentur.

Cornelio à Lapide conſonat Jacobus Tirinus, qui in eadem Scripturæ verba ſic loquitur: „ Nota, hos ſeptuaginta ſeniores non ſolùm ſeparatim, neceſſitate ſic exigente, populum docuiſſe ac judicaſſe, ſed etiam communi ſubinde conſilio res majoris momenti definiiſſe, & vice Moyſis difficultates diſſolviſſe, tanquam ſupremum quoddam Judaicæ Monarchiæ concilium ac ſenatum, à quo nulla deinceps eſſet appellatio. Unde *Sanhedrin* Judæorum exordium ſumpſit.

Conſentit etiam Baronius tom. 1. annalium ad annum 31. Chriſti. „ Erat quidem, inquit, apud Judæos ex ſenioribus atque magiſtris conſlatum collegium, quod ab illis Synedrin dicebatur, conſtabatque ex ſeptuaginta duobus viris. Hujus originem à Deo per Moyſen inſtitutam habes in libro Numeri, quando Deus Moyſi præcepit, ut ſeptuaginta viros deligeret, quos ſenes & magiſtros populi eſſe noſſet.

2. Quòd ſupremus ille Judæorum ſenatus ſupremam judicandi poteſtatem habuerit, apertè colligitur verbis quæ Numerorum cap. 11. ſubjiciuntur: *Et auferam de ſpiritu tuo, tradamque eis, ut ſuſtentent tecum onus populi, & non tu ſolus graveris.* Perinde enim eſt, ac ſi Deus diceret: Quia ſeptuaginta viris, quos elegeris, partem juriſdictionis, quam ſolus habuiſti hactenùs, daturus ſum, dabo quoque eis partem ſpiritus prophetici, quem ſolus hactenùs habuiſti. „ Utitur (inquit Cornelius à Lapide) hac phraſi (*auferam de ſpiritu tuo, tradamque eis*) elegantiæ cauſa; quaſi Deus, ſicut partem oneris ab humeris Moyſis ablatam, in alios ſeptuaginta diſpertiit; ita ſimiliter ex ſpiritu Moyſis ad ſuſtinendum illud onus comparato, aliquid acceperit, ſimilemque ſpiritui Moyſis ſpiritum in eos diſpertierit.

Deus igitur juriſdictionem illam, quam ſolus Moyſes habebat antea, diviſit inter Moyſem ipſum & ſeptuaginta illos ſeniores, ex quibus deinceps conſtituturus erat ſenatus judaicus, quinque proinde Moyſi ſubordinati non fuerunt, ita ut ab illis ad Moyſen appellari non poſſet. Et verò ſi ab illorum judiciis appellari potuiſſet, adeòque appellatum eſſet ad Moyſen, onus populi cum eo non ſuſtentaſſent, nec minùs, quàm antea, gravatus fuiſſet Moyſes.

Sic ratiocinatur Jacobus Salianus ad annum mundi 2545. cum Abulenſi. „ Onus populi, inquit, interpretatur Abulenſis graviores cauſas, quarum bonam partem deinceps iſti ſeptuaginta laturi & dijudicaturi erant, & ſic Moyſen in onere proprio & ſuo ſublevaturi. Accepturi etiam erant partem juriſdictionis in iis, quæ pertinebant ad Deum, quoniam ornandi erant divinitùs prophetico ſpiritu, ut Deum conſulere, & de divinis rebus populum, ſicut & Moyſes, edocere poſſent. Alioqui nec pares huic muneri eſſe, nec Moyſen ſublevare potuiſſent; ideòque, ut idem Doctor ratiocinatur, non erant ſubordinati Moyſi, ſicut ii qui conſilio Jethro fuerant inſtituti: alioqui cauſæ devolverentur ad ipſum, & multùm temporis ac laboris adhibendum eſſet in iſtorum immediatorum proceſſibus examinandis; ſed planè eandem cum Moyſe juriſdictionem, ſicut ejuſdem cum eo ſpiritus communionem habebant, ut illa verba ſignificant, *Auferam de ſpiritu tuo, & tradam eis*: ideòque neque ab eis ad Moyſen appellatio dabatur, cùm eodem ſpiritu gauderent, & ille ſublevandus eſſet, uti poſtulaverat.

At inquies. Senatus ille, à Deo per Moyſen inſtitutus, cum ſeptuaginta illis ſenioribus, quos elegerat Moyſes, extinctus eſt; nec alii eis deinceps ſucceſſerunt, vel, ſi alii deinceps eis ſuffecti ſunt, ſaltem ſuffecti non ſunt cum eadem auctoritate. *R.* neg. utrumque.

Et 1. Quidem quòd ſeptuaginta illis ſenioribus, à Moyſe electis, alii deinceps ſucceſſerint, docet Cornelius à Lapide in cap. 11. Num. ubi poſt verba à nobis jam citata, ſic proſequitur paulò inferiùs: „ Manſerunt hi ſeptuaginta deinceps, & continuos habuere ſucceſſores etiam in Chanaa: “ Tirinus verbis jam laudatis; Salianus ad annum mundi 2545. „ Poſt mortem Moyſis, inquit, poſtquam ventum eſt in terram Chanaan, ubi neque Joſue, neque Eleazar, neque cæteri deinceps, in quos eorum dignitas devoluta eſt, Prophetæ erant. Neque item qui iſtis ſeptuaginta Prophetis (ex quibus Moyſes juſſu Dei ſenatum conſtituerat) morientibus ſucceſſerunt in domo concilii, ut ajunt Hebræi, ſive in ſenatu & conſeſſu judicum, Prophetæ fuerunt: “ Et Baronius ab anno C[...]riſti 31. ubi poſt verba ſuperiùs citata ſic proſequi[...] „ Hoc ſeniorum collegium, junctis duo[...], qui Heldad & Medad perſonas agerent, q[...] remanſiſſent in caſtris, eodem tamen a[...] ſpiritu propheraverunt, numero ſeptuaginta duo[...]um ſemper perſeveravit in poſteris.

Quòd poſt mortem Moyſis ſenatus ille perſeveraverit, etiam ex Scriptura probari poteſt. Nam lib. 1. Machab. cap. 12. ubi dicitur: *Hoc eſt exemplum epiſtolarum, quas ſcripſit Jonathas Spartiatis: Jonathas ſummus ſacerdos, & ſeniores gentes, & ſacerdotes, &c.* Per *ſeniores gentis*, qui ſacerdotibus præmittuntur, procul dubio intelliguntur ſenatores. Similiter Joan. cap. 1. cùm dicitur: *Et hoc eſt teſtimonium Joannis, quando miſerunt Judæi ab Jeroſolymis ſacerdotes & Levitas ad eum, ut interrogarent eum: Tu quis es?* (hoc eſt, utrùm eſſet Meſſias, an non) nomine Judæorum intelligitur concilium ſeptuaginta ſeniorum: nam ut rectè obſervat Baronius ad an. Chriſti 31. legatio illa ad Joannem facta, publica fuit & legitima, qualis fieri tantùm poterat à Concilio illo, cujus muneris erat imprimis de Propheta cognoſcere. Denique Matth. cap. 26. & 27. de hoc ſupremo Judæorum ſenatu agitur, ut rectè obſervat Cornelius à Lapide loco jam non ſemel citato, ubi hæc habet: „ Hi ſeniores (ſeptuaginta illorum, quos Moyſes elegerat ſucceſſores) fuerunt, qui in magno illo ſuo συνεδρίῳ ſive concilio, Chriſtum mortis reum proclamarunt, & Pilato occidendum tradiderunt.

2. Quòd ſeptuaginta ſenioribus, à Moyſe electis, alii deinceps ſucceſſerint cum pari, adeòque cum ſuprema judicandi auctoritate, inſinuat Tirinus loco citato, & diſertis verbis aſſerit Baronius ad annum Chriſti 31. ubi ait: „ Hoc ſeniorum collegium ... ſeptuaginta duorum ſemper perſeveravit in poſteris. Erat horum ſumma auctoritas, ut qui de lege cognoſcerent, & de Propheta, ac ſimul de Regibus judicarent. Idem affirmat ad annum Chriſti 231. ubi ſcribit, exiſtimare ſe, ad Scripturas ſacras ex Hebræo in Græcum, rogante Ptolomeo Philadelpho, vertendas, „ illos ipſos fuiſſe vocatos, qui ex officio de his, quæ ſpectarent ad divinam Scripturam, decernere conſueverant; nimirùm ampliſſimum illum ſenatum ſeptuaginta duorum ſeniorum, à Moyſe primitùs Dei conſilio inſtitutum, quem uſitatiori voce Sanhedrin dicere conſueverunt. Horum namque munus erat, de lege, rege, ſacerdote, atque Prophetis decernere.

Suprema illa judicandi poteſtas, quam Synedrio attri-

attribuimus, demonſtrari poſſe videtur ex Joſepho, lib.14. antiquitatum Judaicarum, cap.17. ubi refert, matribus eorum, quos Herodes necaverat, per ſingula dies in templo rogantibus ut ipſe (qui tamen tunc temporis Galileæ præfectus erat) coram conſeſſu judicum (hoc eſt, coram Synodo) facti ſui rationem cogeretur reddere, Hyrcanum his permotum, hominem ad judicium & dicendam cauſam evocaſſe: tum hæc inferiùs ſubjicit: *Porrò Hircanus animadvertens judices propenſiores ad damnandum Herodem, rem in ſequentem diem diſtulit, & clam eum admonuit, ut fuga ſibi conſuleret: non enim eſſe remedium aliud.* Cur autem non aliud erat remedium, & ſola fuga ſibi conſulere poterat Herodes, niſi quia ſententia mortis, vel exilii, aut alterius pœnæ, ſi à Synedrio lata fuiſſet contra Herodem, reſcindi non potuiſſet, nec ab ea ad aliud tribunal ſuperius potuiſſet appellari?

At inquies. Non Synedrium, ſed Summum Pontificem cum ſacerdotibus ſummam habuiſſe judicandi poteſtatem in cauſis tam civilibus, quàm ſacris, probari videtur ex cap.17. Deuteron. ubi hæc leguntur: *Si difficile & ambiguum apud te judicium perſpexeris inter ſanguinem & ſanguinem, cauſam & cauſam, lepram & lepram, & judicum intra portas tuas videris verba variari, ſurge & aſcende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus. Venieſque ad ſacerdotes Levitici generis, & ad judicem qui fuerit illo tempore, quæreſque ab eis, qui indicabunt tibi judicii veritatem, & facies quodcumque dixerint, qui præſunt loco, quem elegerit Dominus, & docuerint te juxta legem ejus: ſequeriſque ſententiam eorum, nec declinabis ad dexteram, neque ad ſiniſtram. Qui autem ſuperbierit, nolens obedire ſacerdotis imperio, qui eo tempore miniſtrat Domino Deo tuo, & decreto judicis, morietur homo ille, &c.*

R. Moyſem, cùm ait: *Venies ad ſacerdotes levitici generis, & ad judicem, &c.* loqui de Synedrio, cui ſupremam judicandi attribuit poteſtatem: perinde enim eſt, ac ſi diceret: Venies ad ſacerdotes & judices ſæculares, ex quibus Concilium Sanhedrin conſtabit, & quibus præerit ſummus Pontifex; & quoniam ſumma erit in decernendo hujus Concilii auctoritas, qui decreto ejus noluerit acquieſcere, morietur homo ille. Hanc Hebræorum, quibuſcum potiſſimùm hìc nobis res eſt, interpretationem eſſe, obſervat Cornelius à Lapide in citatum cap.17. Deuteron. „ Hebræi, inquit, hunc verſum (*Venies ad* „ *ſacerdotes & judices*) referunt ad concilium Sanhe„ drim, quod erat ſummum, inſtar parlamenti, & „ judicabat de Rege, lege, & Propheta, ad illudque „ erat ultima appellatio.

At inquies. Adverſatur dictis hactenùs Scriptura lib. 2. Paralip. cap.19. ubi hæc leguntur: *Conſtituit* (Joſaphat) *judices terræ in cunctis civitatibus Juda munitis per ſingula loca ..... in Hieruſalem quoque conſtituit Joſaphat levitas & ſacerdotes, & principes familiarum ex Iſrael* (hic Iſrael pro Juda ponitur) *ut judicium & cauſam Domini judicarent habitatoribus ejus. Præcepitque eis dicens: Sic agetis in timore Domini fideliter & corde perfecto. Omnem cauſam, quæ venerit ad vos, fratrum veſtrorum, qui habitant in urbibus ſuis inter cognationem & cognationem, ubicunque quæſtio eſt de lege, de mandato, de cæremoniis, de juſtificationibus: oſtendite eis, ut non peccent, &c. R.* Scripturæ ſenſum non eſſe, quòd Joſaphat primus inſtituerit judices in regno Juda, ſed quòd ab hoc munere indignos vel minùs idoneos amoverit, alioſque in eorum locum aut probitate meliores, aut legis divinæ intelligentia inſtructiores ſuffecerit. Ex hoc autem loco habemus, Synedrium ſedem ſuam habuiſſe Hieroſolymis; in eo fuiſſe non ſolùm levitas & ſacerdotes, ſed etiam homines ſæculares; & cætera alia, quæ erant in aliis urbibus tribunalia ſubordinata, atque ab eis ad illud appellationem fuiſſe.

At inques, In prophetia Jacob omninò nobis obeſt hæc vox, *de femore ejus. Reſp.* neg. Synedrium enim conſtabat non ſolùm ſacerdotibus, qui ex Levi deſcendebant, ſed etiam ex judicibus ſæcularibus, qui erant ex Juda oriundi, & quidem omnes poſt ſeparationem decem tribuum à tribu Juda mortuo Salomone, initio Roboami factam; quin etiam illos omnes ab eo tempore non ſolùm de tribu Juda, verùm etiam de domo David, de cujus ſtirpe deſcenſurus erat Meſſias, ejuſque regnum collapſum reſtituturus, fuiſſe probari videtur ex Philone lib. de temporibus. Unde altera ad objectionem factam reſponſio nobis ſuggeritur.

Dici itaque poteſt, hunc eſſe ſenſum prophetiæ Jacob: Poſtquam ablatum fuerit ſceptrum à poſteris Davidis, qui primus de tribu Juda illud accepturus eſt, in Synedrio ſeu ſupremo ſenatu Judaico non deficient judices de domo illius, donec veniat, qui mittendus eſt. Qui ſenſus Chriſto noſtro planè congruit: nam natus eſt anno 35. Herodis, qui anno 30. regni ſui, ut refert Philo libro citato, *Synedrin ex domo David delevit, & Annanelum quemdam atque Synedrin ex Proſelytis ſuffecit, qui nimirùm in lege videbantur eruditi.* Quod confirmari poteſt 1. ex Joſepho lib.14. antiquitatum Judaicarum cap.17. ubi ait, quòd *Herodes regnum adeptus, omnes illos judices* (quos ſibi adverſarios expertus fuerat) *& Regem quoque* (Hircanum) *ſuſtulit.* 2. Ex Euſebio in chronico ſic loquente: *Herodes ad ea, quæ ſupra crudeliter geſſerat, etiam hoc addidit: virum ſororis ſuæ Salomes interfecit, & cùm eam alii tradidiſſet uxorem, etiam hunc necat: ſcribas quoque & interpretes divinæ legis pariter necat.* Nam per legis divinæ interpretes procul dubio Euſebius intelligit Synedrii judices, quorum erat interpretari legem divinam. Huic porrò ſecundæ reſponſioni officere non poteſt, quòd Chriſtus quinto tantùm poſt Synedrii judicum necem anno natus ſit: nam quinque anni in tanto annorum cumulo non ſunt alicujus conſiderationis.

At inquies. Denique in prophetia Jacob nomine ducis non niſi violenter intelligi poteſt Synedrium. *R.* neg. Cùm enim Synedrii ſumma fuerit etiam in majoribus cauſis judicandis, & in lege divina populis interpretanda auctoritas, ad illudque non ſolùm de propheta, & urbium àc provinciarum præfectis, ſed etiam, ut volunt Rabbini, & cum eis non uno loco Baronius, de Regibus judicare, videtur non ſine ſufficienti fundamento in præfata prophetia nomine ducis venire Synedrium illud. Cui verò non placebit hæc noſtra reſponſio, quærat aliam apud Cornelium à Lapide in caput 49. Geneſeos pag. 287. & ſeq.

Obj. 2. Saltem prophetia Danielis ſuperiùs allata aptari non poteſt Chriſto: cùm ſeptuaginta illarum hebdomadum, de quibus loquitur Angelus, nullo pacto definiri poſſit initium cum ſufficienti probabilitate. *R.* neg. & dico ab ipſomet Angelo hebdomadum illarum initium deſignari per hæc verba: *Ab exitu ſermonis, ut iterum ædificetur Jeruſalem, uſque ad Chriſtum Ducem hebdomades ſeptem, &c.* hoc eſt, ab eo tempore, quo decretum de reædificanda Hieroſolyma factum fuerit, ab eo ſcilicet, qui ædificationem hanc permittere, vel impedire poterit, &c. Unde certò concludi videtur hebdomadas ſeptuaginta, de quibus loquitur Angelus apud Danielem, incipiendas eſſe ab anno 20. regni Artaxerxis Longimani: nam ex libro 2. Eſdræ cap.2. habemus Artaxerxem, qui Hieroſolymæ ædificationem permittere, vel impedire poterat, decretum feciſſe de ea reſtauranda, atque in Judæam miſiſſe Nehemiam, qui eam reſtauraret.

Præterea, qui contrarium ſentiunt, alium principem, cui paruerint Judæi, aliudve tempus aſſignare non poſſunt, quo Judæis reædificandæ Hieroſolymæ poteſtas facta fuerit. Et verò Cyrus ſolius templi reſtaurandi poteſtatem fecit, ut patet ex lib. 1. Eſdræ, cap.1. ubi ſic loquitur Cyrus: *Quis eſt in vobis de univerſo populo ejus? Sit Deus illius cum ipſo, aſcendat in Jeruſalem, quæ eſt in Judæa, & ædificet domum Domini Dei Iſrael.* Darius quoque hyſtaſpides templi tantùm extruendi fecit poteſtatem, ut patet ex eodem libro Eſdræ cap.6. ubi ait: *Dimittite fieri templum Dei illud à duce Judæorum, & à ſenioribus eorum, ut domum Dei illam ædificent in loco ſuo.*

Deni-

Denique Nehemias ab Artaxerxe miſſus, Eccleſiaſtici cap. 49. laudatur, quòd urbem ædificaverit: *Et Nehemias*, inquit, *in memoriam multi temporis, qui erexit nobis muros everſos, & ſtare fecit portas & ſeras, qui erexit domos noſtras*. Zorobabel verò, quem Cyrus miſerat, ibidem laodatur tantùm, quod templum extruxerit. *Quomodo*, inqnit Eccleſiaſticus, *amplificemus Zorobabel?* Nam & ipſe quaſi ſignum in *dextera manu; ſic & Jeſum filium Joſedech, qui in diebus ſuis ædificaverunt domum, & exaltaverunt templum ſanctum Domino, paratum in gloriam ſempiternam*.

At inquies. Septuaginta hebdomades cnnſtant ex annis 490. At ab anno vigeſimo Artaxerxis uſque ad Chriſtum occiſum, inveniuntur ad ſummum anni 478. qui conflantur ea anoi 444. ad ejus ortum, & triginta quatuor inchoatis ad mortem ejus. *R.* hoc verum eſſe de annis ſolaribus, ſed annis ſolaribus 478. æquivalent anni lunares 490. nam anni lunares ſunt dierum 354. ſolares verò 365. cum quadrante. Cùm autem Angelus dicit: Chriſtum intra hebdomadas ſeptuaginta occidendum, loquitur de hebdomadibus annorum, noo ſolarium, ſed lunarium, omiſſis emboliſmis, ſeu menſibus intercalaribus; quod ſufficienter probari videtur ex eo, qnòd Angelus hebdomadas illas vocet abbreviatas, & Septuagiota voceot conciſas. *Nota* Anni communes & ordinati apud Hebræos erant anni lunares, quos ut ad ſolares reducerent, utebantur emboliſmis, ſeu menſem decimumtertium Adar per certa & ſtata intervalla intercalabant. Emboliſmos illos Angelus omittit; quamobrem dicit: *Septuaginta hebdomadæ abbreviatæ ſunt ſuper populum tuum, &c.* Sed

Ad prophetiæ intelligentiam, & aliarum difficultatum ſolutionem obſerva, 1. Cùm Angelus dicit, ſeaaginta novem fore hebdomadas uſque ad Chriſtum Ducem, verba illa, *uſque ad Chriſtum Ducem*, non ſignificaot diem incarnationis, vel nativitatis Chriſti, ſed tempus illud, quo cœpturus erat manifeſtari hominis, prædicare, & docere, quod tempus inchoatum eſt ab ejus baptiſmate, in quo teſtimonium hoc accipit à Patre ſuo: *Hic eſt Filius meus Dilectus*, & à quo poſt tres annos & menſes aliquot à Judæis cruci affixus eſt.

2. Cùm Aogelus ait: *Confirmabit autem pactum multis hebdomanda una, & in medio hebdomadis deficiet hoſtia & ſacrificium*, loquitur de ſeptuaginta hebdomadæ, in cujus dimidio poſteriore Chriſtus pactum ſuum, hoc eſt novum teſtamentum & oovam legem confirmaturus erat miraculis, & ipſa ſua morte, per quam ſacrificia & hoſtiæ legis veteris erant excludenda: nodę hebdomades ſeptuaginta in ipſa morte Chriſti terminatæ fuerunt.

3. Cùm Angelus ait: *Civitatem & ſanctuarium diſſipabit populus cum duce venturo, & finis ejus vaſtitas, & poſt finem belli ſtatuta deſolatio*; non ſignificat, hoc ſeptuaginta hebdomades complendum eſſe; hæc enim non oiſi annis poſt Chriſti mortem 40. contingerunt; ſed præciſè attingit pœnam, quâ Judæi propter peccatum negandi & occideodi Chriſtum multandi erant: oeque hic Angelus omnia prædicit eo ordine, quo poſtea facta ſunt; quod familiare eſt Prophetis, ut myſteria magis occultentur, & ſermonibus propheticis obſcuritas aliqua concilietur.

At inquies denique. Videtur hebdomadum ſeptuaginta ioitium ſumendum eſſe, ooo à vigeſimo, ſed à ſeptimo Artaxerxis anno. 1. enim ab hoc anno ad eum, qno Chriſtus occiſus eſt, ioveniuntur anni ſolares 490. 2. Ex libro primò Eſdræ cap. 7. Artaxerxe dicitur ſeptimo regni ſui anno Eſdræ dediſſe *omnem petitionem ejus*. At cùm jam extructum eſſet templum, quid aliud melius optare, vel poſtulare potuit, quàm poteſtatem urbis reædificandæ: Ergo, &c. *R.* neg. ant. Nam propter verba Angeli, *Ab exitu ſermonis, ut iterùm ædificetur Jeruſalem*, ſeptuagiuta hebdomades oeceſſariò inchoandæ ſunt ab eo anno, quo Artaxerxes decretum de reædificanda urbe fecit: fecit autem tale decretum, non ſeptimo, ſed vigeſimo regni ſui anno. Et verò in eo decreto, quod in gratia Judæorum edidit anoo regni ſui ſeptimo, ne verbum quidem habetur de urbe extruenda, ut patet ex capite Eſdræ citato; & quantumlibet Eſdras cum aliis Judæis urbem reædificari optaverit, illius reædificandæ poteſtatem à Rege petiviſſe, ſufficienter colligi non poteſt ex eo, quòd eodem capite dicatur Rex dediſſe ei *ſecundùm manum Domini Dei ejus ſuper eum omnem petitionem ejus*: nam quæ petiverit à Rege, ſingillatim exponuntur in Regis edicto, in quo, ut jam obſervatum eſt, nulla prorſus urbis extruendæ mentio fit.

Ad primam autem antecedentis probationem *Reſp.* minimè neceſſarium eſſe, ut ab eo anno, quo ſeptuaginta hebdomades incoantur; aſſignentur anni ſolares 490. uſque ad Chriſti mortem: cùm enim Angelus Prophetam Hebræum alloqueretur ratiooi omninò convenit, aſſerere illum locutum eſſe oon de annis, quibus gentes exteræ, putà Romani, utebantur, ſed de annis, quibus utebantur Hebræi: Hebræi autem utebantur anois lunaribus, quamvis, ut jam notatum eſt, per certa & ſtata intervalla menſem ſecundum Adar intercalando, eos ſolaribus æquarent. Quòd verò anoos lunares ſine emboliſmis ſeu menſibus intercalaribus intelligeret, ſatis ſignificavit Prophetæ, hebdomadas illas vocando abbreviatas.

Obj. 3. Aggæi prophetia Chriſto coovenire non poteſt. Ergo, &c. *Prob. ant.* Nam 1. hæc verba: *Ego commovebo cælum, & terram, mare, & aridam, & movebo omnes gentes*, impleta non ſunt in adventu Chriſti. 2. In hac prophetia appertè ſupponitur, ut nos etiam volumus, Meſſiam ingreſſurum templum, quod tempore Aggæi ædificatum fuit. At hoc templum non duravit uſque ad tempus, quo Chriſtus advenit. Herodes enim anno regni ſui 18. illud deſtruxit, & aliud io loco ejus ab ipſis fuodamentis ædificavit intra ſpatium annorum octo.

R. neg. ant. *Ad 1. prob. R.* verba illa, *Commovebo cælum, & terram, &c.* impleta fuiſſe in primo adventu Chriſti: quando ſcilicet Angeli è cœlo deſcendentes, gloriam Deo cecinerunt, noa clariùs reſplenduit, quàm dies, ſtella in Oriente apparuit, & Magos duxit ad præſepe, & ut refert ſanctus Thomas hic q. 36. a. 3. ad 3. Romæ fluxit oleum, & in Hiſpania tres ſoles apparuerunt, paulatim in unum coeuntes, quæ qui viderunt, iis proculdubio, præ admiratione & rerum novitate, commoti ſunt.

Poteſt etiam probabiliter reſponderi, per verba illa, *Commovebo cælum, &c.* prænuntiata fuiſſe bella civilia Romanorum, quæ aliquantò ante primum Chriſti adventum terra marique geſta ſunt, quibus concuſſa reſpublica Romana pene concidit, & ea quibus toto pene orbe ingentes perturbationes exortæ ſunt, donec Auguſtinus ſuperatis & extinctis æmulis, ſolus rerum ſumma potitus eſt, eoque imperante, tranquillitas ubique reſtituta eſt, quo tandem tempore advenit Deſideratus cunctis gentibus.

Ad 2. prob. R. Templum Aggæi tempore ædificatum, noo ita ſolo æquatum fuiſſe, & ab ipſis fundamentis ſaltem qooad omnes ſui partes, ab Herode deſtructum, ut non potuerit, poſt reſtaurationem ab eodem Herode factam, idem quod antea in morali æſtimatione ceoſeri, & ſecundùm uſitatum hominum loquendi modum, idem quod antea, dici: unde Joan. cap. 2. Chriſto dicenti: *Solvite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud*, reſponderunt Judæi: *Quadraginta & ſex annis ædificatum eſt templum hoc, & tu in tribus diebus excitabis illud?* Hoc autem dicendo, intelligebant templum, quod Aggæi tempore extructum fuerat: nam tota Herodis ædificatio abſoluta eſt ſpatio annorum octo, ut teſtatur Joſephus libro 13. aotiquitatum judaicarum cap. 13.

ARTICULUS II.

Incarnationis exiſtentia probatur contra Ethnicos.

SI e. Jeſu Mariæ Filius, ſub Auguſto natus, & ſub Tiberio à Judæis crucifixus, apertè Filium Dei ſe dixit, hocque comprobavit morum ſanctimonia, puritate doctrinæ, innumeriſque miraculis, cæcorum oculos, & ſurdorum aures aperiendo; claudis greſſum reſtituendo, omne morborum genus ſanando, mortuos ad vitam revocando, &c. quæ prodigia nonniſi inſaniſſimè negari poſſunt: unde ſic adhuc argumentor. Si Jeſus ille non fuit verè Dei Filius, fuit hominum ſceleſtiſſimus, & impoſtorum improbiſſimus, ſicque Deus hominum ſceleſtiſſimis & impoſtorum improbiſſimis blaſphemiis ac impoſturis ſuffragatus eſt innumeris prodigiis; quod nonniſi impiiſſimè dici, vel excogitari poteſt prima conſequentiæ pars per ſe manifeſta eſt; ſecunda verò demonſtratur ex eo, quòd ſolius Dei ſit patrare vera miracula.

2. Si Jeſus Mariæ Filius, non fuit verè Filius Dei, religio chriſtiana purum hominem, eumque impoſtorum improbiſſimum, tanquam Deum reveretur & colit, & ita non eſt ſancta & divina, ſed impia & execranda religio. At ſanctam & divinam eſſe nemo ſanæ mentis negare poteſt religionem illam, quam piſcatores duodecim per totum orbem, ipſo toto orbe reluctante, propagarunt; quæ tot miraculis confirmata eſt; profligavit vitia; virtuteſque omnes, à terra jam per tot ſæcula exules, reduxit, tot hominibus ſanctitate & doctrina inſignibus floruit; tot hæreſum atque perſecutionum procellis non ſuccubuit; tot utriuſque ſexus omniumque ætatum Martyrum myriades habuit, qui bona omnia amittere, tormenta graviſſima pati, mortemque crudeliſſimam obire maluerunt, quàm doctrinam ſenſibus adverſam, & creditu difficillimam, deſerere; illam, inquam, religionem, quæ vitia omnia damnat; commendat virtutes omnes; tam dignè de Deo ſentit, tam ſibi in doctrina ſua conſtat, tanta ſapientia, membrorumque conſenſione regitur, tanto divinæ gloriæ zelo ardet, tot utriuſque ſexus homines habet omni virtutum ac præſertim rerum omnium temporalium contemptus & perfectæ continentiæ laude commendabiles, &c. Ergo Jeſu Mariæ Filius, ſub Auguſto natus, ſub Tiberio mortuus, qui propria virtute à mortuis ſuſcitatus, purgatione peccatorum noſtrorum facta, *ſedet ad dexteram majeſtatis in excelſis*, eſt verus Filius Dei, adeòque Filius Dei verè incarnatus eſt.

Objicies 1. Si Filius Dei incarnatus eſt, Deus mutatus eſt; ſed implicat Deum mutari. Ergo, &c. *R.* diſt. ſeq. maj. Deus mutatus eſt, ſi per to mutari, intelligitur præcisè, tranſire de contradictorio in contradictorium, ſeu acquirere novam aliquam denominationem, novum aliquod eſſe, quod antea non habebatur, Concedo ſeq. maj. nam revera Filius Dei incarnando ſe, tranſiit à non eſſe hominem ad eſſe hominem; acquiſivit novam denominationem intrinſecam homini, ſeu novum eſſe intrinſecum hominis, quo carebat ante incarnationem. Deus mutatus eſt, ſi per to mutari, intelligitur idem, ac per to perfici, vel deteriorari, melius, vel pejus fieri, Neg. ſeq. maj. Nam ut rectè ait ſanctus Leo in epiſtola ad Flavianum Conſtantinopolitanum, *Nativitas temporalis* (Filii Dei) *nativitati divina ſempiterna* (ejuſdem Filii Dei) *nihil minuit, nihil contulit*. Et inferiùs: *Aſſumpſit* (Dei Filius) *formam ſervi ſine ſorde peccati, humana augens, divina non minuens:* unde canit Eccleſia: *Mirabile myſterium declaratur hodie, innovantur naturæ, Deus homo factus eſt, id quod fuit permanſit, & quod non erat, aſſumpſit*. Ad minorem *R.* quòd implicat Deum mutari in ſecundo ſenſu, non in primo.

At inquies. Etiam præcisè tranſire de contradictorio in contradictorium, dicit eſſentialiter in eo, qui tranſit, vel limitationem, vel indigentiam, vel inconſtantiam, vel potentiam paſſivam & paſſionem, vel dependentiam aliquam, vel perfectibilitatem, vel denique deterioribilitatem. Ergo tam implicat, quòd Deus mutetur in primo ſenſu, quàm in ſecundo. *R.* neg. ant. quoad omnes partes, ſi ſumatur univerſaliter, ut hic ſumitur.

Itaque, quòd Deus de non homine factus ſit, & quidem intrinſecè homo, 1. non arguit in eo limitationem: neque enim, ut homo fieret, neceſſe fuit, ut eſſet in aliqua ratione finitus, aut de novo in aliqua ratione finiretur, atque tam eſt illimitatus in omni genere perfectionis, poſtquàm homo factus eſt, quàm ante: nam ut ait ſanctus Auguſtinus epiſt. 3. ad Voluſianum, *Magnitudo virtutis ejus ... nullas in anguſto ſentit anguſtias*.

2. Non dicit in eo indigentiam: nam ut homo fieret, non oportuit eum egere, ſed ſatis fuit, ut nos egeremus; nec homo factus eſt, quia egebat, ſed quia nos egebamus: ut enim ait S. Leo in epiſt. 2. ad Pulcheriam Auguſtam: *Niſi novus homo, factus in ſimilitudinem peccati, noſtram ſuſciperet vetuſtatem ... naturamque ſibi noſtram, ſolus à peccato liber, uniret ſub jugo diaboli, generaliter teneretur humana captivitas*.

3. Non arguit in eo inconſtantiam: nam graviſſimas ob cauſas ab æterno decrevit aſſumere naturam humanam, quam in tempore aſſumpſit, & ſemel aſſumptam nunquam reliquit, aut relicturus eſt.

4. Non arguit in eo potentiam paſſivam, aut paſſionem. Nam 1. Deus factus homo non eſt, recipiendo in ſe humanitatem, ſed eam ſibi aſſumendo, & uniendo ſubſtantialiter, nec humanitas inhæret Deo Verbo, aut ei inexiſtit tamquam formæ ſubjecto, ſed ſolùm ei incumbit ut ſuppoſito ſuo. 2. Humanitas non eſt unita Deo Verbo per agentis alicujus actionem, in eo receptam, ſed quia producta eſt, concurrente beata Virgine, & producta conſervatur à tribus perſonis divinis dependenter à proprietate relativa Dei Verbi, eam ſuſtinente formaliter: quare humanitas aſſumpta, Deo Verbo unita eſt per actionem in ea tantùm receptam. Igitur incarnari & uniri humanitati, non magis arguit in Deo Verbo potentiam paſſivam, & paſſionem, quàm amari ab hominibus, in eo potentiam paſſivam, & paſſionem importat; nec reſpectu Dei Verbi eſt pati phyſicè, ſed ſolùm grammaticaliter, ſeu voce tenùs, & ſecundùm loquendi modum.

5. Non arguit in eo dependentiam. Nam 1. Deus Verbum non dependet ab humanitate, ſed ipſa humanitas dependet à Deo Verbo, tamquam producente ac conſervante ipſam per ſuam omnipotentiam, & ſuppoſitante ac terminante illam per ſuam proprietatem relativam. 2. Deus Verbum non dependet ab aliquo agente extrinſeco, cujus virtute & actione, in ipſo recepta, ſive volens ſive non, uniatur humanitati, ut facilè intelligitur ex modò dictis.

6. Non arguit in eo perfectibilitatem, aut deteriorabilitatem: ut enim aliquid tranſeat de contradictorio in contradictorium, ſufficit ut acquirat novum aliquod eſſe, ſive per illud perficiatur, aut deterioretur, ſive non. Porrò Deus Verbum non perficitur per humanitatem, quam aſſumpſit: cùm enim ſit infinitè perfectum, & omnem entis plenitudinem in ſe contineat, non poteſt ſubſtantialiter augeri, magiſque perfici acceſſione cujuſcumque naturæ creatæ: unde, ut S. Thomas ait quæſt. de unione Verbi incarnati, art. 1. ad 9. Verbum incarnatum, non eſt amabilius, quàm fuerit ante incarnationem, quamvis ſit amabile ſecundùm aliam rationem. *Sicut incarnatio*, inquit, *nihil bonitatis adjicit ad perſonam divinam* (Verbi) *& ita nihil adjicit ei diligibilitatis: unde perſona Verbi incarnati non eſt plus diligenda, quàm perſona Verbi ſimpliciter, licèt ſit ſecundùm aliam rationem diligenda; quæ tamen ratio ſub univerſali bonitate Verbi comprehenditur.*

Deus igitur Verbum non perficitur per humanitatem, quam aſſumpſit; ſed neque per eam deterioratur; illam aſſumendo nullam perfectionem amiſit: ut enim ait ſanctus Leo epiſtola ad Julianum Epiſcopum Coenſem: *Quod deitas eſt, caro non minuit*

(ſicut

(ſicut *quod carnis eſt , deitas non perimit : idem & ſempiternus ex Patre, & temporalis ex matre, in ſua virtute inviolabilis, in noſtra infirmitate paſſibilis: in deitate Trinitatis cum Patre & cum Spiritu ſancto unius ejuſdemque naturæ .... ut idem eſſet dives in paupertate omnipotens in abjectione , impaſſibilis in ſupplicio immortalis in morte : nec enim Verbum aut in carnem , aut animam aliqua ſui parte converſum eſt , cùm ſimplex & incommutabilis natura deitatis tota ſit ſemper in ſua eſſentia , nec damnum ſui recipiens, nec augmentum.* Quæ omnia uno verbo comprehendit ſanctus Auguſtinus in epiſtol.1. ad Voluſianum, dicendo: *Homo Deo acceſſit , non Deus à ſe receſſit.*

At inquies. Si Deus incarnatus eſt, & quidem in utero beatæ Virginis , ita ut beata Virgo verè dicatur & ſit mater Dei ; certè dependet à beata Virgine, tamquam à cauſa. *R.* Deum Verbum à beata Virgine tamquam à cauſa dependere, non ſecundùm ſe, & ſecundùm divinitatem , ſed tantùm ſecundùm humanitatem, quam aſſumpſit in utero, & ex ſubſtantia beatæ Virginis ; actio enim beatæ Virginis recepta fuit, non in divinitate, aut perſonalitate Verbi, ſed in ſola natura humana, ab eo aſſumpta.

At inquies. Si Deus factus eſt homo , acquiſivit novam perfectionem ſubſtantialem : nam eſſe hominem , eſſentialiter eſt quædam ſubſtantialis perfectio. Item Deus factus eſt mortalis , paſſibilis ; adeòque deterior factus eſt. Item Deus ſe ipſum exinanivit. Item Deus ſeipſum vilem reddidit. Item nunc alius eſt , quam ante fuit . Item nunc poteſt aliquid , quod ante non poterat , operationes ſcilicet theandricas exercere.

Ad 1. *R.* Deum revera per incarnationem acquiſiviſſe, & habere novam perfectionem ſubſtantialem , quam ante non habebat formaliter : ſed per novam illam perfectionem ſubſtantialem non evaſit perfectior propter rationem jam allatam. Deus homo factus , perfectus , imò perfectiſſimus eſt ſecundùm humanitatem ; at non eſt perfectior ſecundùm humanitatem & divinitatem ſimul , quàm ſecundùm divinitatem ſolam. Porrò dixi, quàm ante non habebat formaliter : quia Deus Verbum perfectionem illam ſubſtantialem , quam incarnando ſe acquiſivit , ante incarnationem habebat virtualiter , & eminenter : unde etiam apparet, quare per illam perfectionem perfectius non evaſerit.

R. ad 2. Deum factum eſſe mortalem, paſſibilem , &c. non ſecundùm ſe, & divinitatem ſuam , ſed ſecundùm humanitatem aſſumptam. *Nota.* Deus homo factus, ita ſecundùm humanitatem aſſumptam, mortalis & paſſibilis factus eſt , ut ſimul ſecundum ſe & divinitatem ſuam immortalis & impaſſibilis eſſe perſeveraverit, ut dicit S. Leo loco ſupra citato.

Ad 3. *R.* Deum Verbum per incarnationem ita ſeipſum exinaniviſſe , formam ſervi accipiendo , ut loquitur Apoſtolus , ut nihil ei de ſuprema majeſtate aliiſve perfectionibus divinis detractum ſit atque ita ad infimum gradum deſcendit , ut ſupremum non amiſerit .

Ad 4. *R.* neg. Nam ſi Deus homo factus, vilis eſt, vel vilis eſt propter divinitatem ; at hoc non: nullatenus enim divinitas immutata eſt per unionem ſui cum natura humana in perſonalitate Verbi: vel vilis eſt ſecundùm humanitatem ; at hoc non : nam è contra humanitas à Verbo aſſumpta , omni honore digniſſima eſt , tum propter dona naturalia & ſupernaturalia quibus cumulatiſſima eſt , & de quibus ſuo loco ; tum propter moralem quamdam & moraliter infinitam dignitatem , in eam ex unione hypoſtatica refuſam : vel denique vilis eſt propter ipſam incarnationem ; at hoc non : nam incarnatio eſt operum divinorum præſtantiſſimum ; cùm in eo mirabili prorsùs modo eluceſcant perfectiones divinæ , ut oſtenderetur . Præterea , plurimas , eaſque graviſſimas cauſas Deus habuit , propter quas rationabiliter ac laudabiliter vellet incarnari.

Hæ cauſæ ſunt 1. Ut ex intuitu tantæ miſericordiæ & charitatis Dei erga nos , ſpes noſtra erigeretur, & noſter erga Deum amor accenderetur maximè. 2. Ut ſub fidei jugo faciliùs ac libentiùs captivaremus intellectum noſtrum, cùm Deo nobis , non ampliùs per Prophetas, ſed per Filium ſuum loquenti credimus . 3. Ut diſceremus quanta ſit dignitas humanæ naturæ, ne eam inquinaremus peccato , ut rectè ait S. Auguſtinus lib. 13. de trinitate cap. 17. *Demonſtratum eſt*, inquit, *homini , quem locum haberet in rebus, quas condidit Deus ; quandoquidem ſic Deo conjungi potuit humana natura , ut ex duabus ſubſtantiis fieret una perſona.*

4. Ne dæmones auderent ſe homini præponere , quia incorporei ſunt , & honores divinos propter ſuam immortalitatem affectarent. *Ut ſuperbi illi*, inquit ſanctus Auguſtinus, *maligni ſpiritus, qui ſe ad* Ibid. *decipiendum quaſi ad adjuvandum medios interponunt, non ideò ſe audeant homini præponere , quia non habent carnem ; & maximè , quia & mori in eadem carne dignatus eſt Filius Dei , ne ideò ii tamquam deos ſe coli perſuadeant , quia videntur eſſe immortales.*

5. Ut ſuperbia, in quam homo adeò proclivis eſt, reprimeretur : *Ut ſuperbia hominis*, inquit S. Auguſti- Ibid. nus, *quæ maximè impedimento eſt inhæreatur Deo , per tantam Dei humilitatem redargui poſſet , atque ſanari : diſcatque homo quàm longè receſſerit à Deo .*

6. Ut efficaciſſima virtutum omnium exempla haberemus. *Quod majus*, inquit S. Auguſtinus, *obedien-* Ibid. *tia nobis præberetur exemplum , qui per inobedientiam perieramus , quàm Deo Patri Deus Filius obediens uſque ad mortem crucis?*

7. Ut per eam naturam vinceretur diabolus , quam ſe viciſſe gloriabatur . *Pertinebat* , inquit S. Ibid. Auguſtinus, *etiam ad juſtitiam , bonitatemque Creatoris , ut per eandem rationalem creaturarum ſuperaretur diabolus , quam ſe ſuperaſſe gaudebat , & de ipſo genere venientem , quod genus origine vitiata per unum tenebat univerſum .*

8. Ut natura humana ſingulari planè & excellenti modo nobilitaretur, & nobilitate illa ; cujus participes ſumus omnes, ad morum innocentiam , & virtutum omnium exercitium excitaremur. 9. Ut liberaremur à ſervitute peccati, condigna pro peccatis noſtris divinæ Majeſtati læſæ exhiberetur ſatisfactio, &c.

Ad 5. *R.* Deum incarnatum , alium non eſſe poſt incarnationem , quàm ante, eo ſenſu quòd aut aliquam perfectionem acquiſiverit , quà melior, aut amiſerit aliquam, quà deterior factus ſit ; ſed eò tantùm ſenſu quòd habeat novam denominationem intrinſecam novum eſſe intrinſecum, vi cujus tamen nec melior eſt , nec deterior : unde Deus incarnatus , poſt incarnationem alius eſt quàm ante, in ſenſu philoſophico tantùm, non in ſenſu vulgari, in quo quis ſecundùm receptum & communem loquendi uſum , alius eſſe dicitur , quia vel melior , vel pejor effectus eſt.

R. ad 5. Verbum per incarnationem acquiſiviſſe novum operandi modum, eumque pefectiſſimum , ſed quo non evaſit perfectius, & potentius: quod enim omnem in ſe plenitudinem entis complectitur , nullius creatæ perfectioni acceſſione augeri poteſt . Poteſt quidem fieri novo modo perfectum , novo modo bonum & amabile per acceſſionem perfectionis creatæ : at fieri non poteſt perfectius, melius, & amabilius. Porrò operatio theandrica, vel eſt complexum ex duplici operatione divina & humana, vel eſt operatio humana infinitè dignificata per dignitatem infinitam perſonæ Verbi operantis per humanitatem ſuam , ut inſtrumentum conjunctum (ſupple non ſolùm intellectu, ſed etiam propria libertate) adeòque motu proprio libero præditum.

Si primùm , Verbum incarnatum exercere poſſe operationes theandricas, nihil aliud eſt, quàm poſſe non ſolùm divinas , ſed etiam humanas operationes exercere. At quòd Verbum incarnatum, non ſolùm divinas, ſed etiam humanas operationes exercere poſſit, cùm ante incarnationem poſſet , tantùm divinitas, hoc non arguit in eo majorem perfectionem & potentiam ; ſed ſolùm poſſe novo modo operari , adeòque

arguit tantùm, illud eſſe novo modo potens, novo modo perfectum.

Si ſecundum, non aliud etiam ex eo ſequitur, quàm quod modò dictum eſt. Et verò quòd Verbum, quia verè ac propriè ſuppoſitum eſt humanitatis aſſumptæ, per eam ea ex proprio motu libero operante, verè ac propriè operetur humana, non aliud dicit in illo, quàm novum modum operandi; & quòd operationes humanitatis aſſumptæ infinitè dignificentur ex eo, quòd verè ac propriè operationes ſunt Verbi incarnati, hoc arguit infinitam ejus dignitatem, nullum verò perfectionis argumentum in eo importat.

Obj. 2. Si Deus incarnatus eſt, vel denominatio hominis eſt ei intrinſeca, vel extrinſeca tantùm. *R.* eſſe intrinſecam. *Dices ergo:* Humanitas eſt intrinſeca Deo. *R.* eſſe intrinſecam, non inhæſivè, ſicut accidens eſt intrinſecum ſubjecto; neque informativè, ſicut anima rationalis eſt intrinſeca corpori humano ſed compoſitivè, quatenùs ei intimè præſens, cum ei ſubſtantialiter unitur.

Itaque denominatio hominis non eſt extrinſeca Deo Verbo, ſicut v.g. denominatio viſi, vel cogniti, extrinſeca eſt objecto, quod videtur, vel cognoſcitur; neque ei tam intrinſeca eſt, quàm Petro, v.g. vel Paulo; nam Petrus & Paulus ſunt intrinſecè homines per humanitatis identitatem cum perſona Petri & Pauli; eſt tamen ei verè ac propriè intrinſeca: humanitas enim aſſumpta, ei verè ac propriè intrinſeca eſt, quia ei intimè præſens eſt, atque unita ſubſtantialiter, quia cum eo formaliter concurrit ad conſtituendum unum totum ſubſtantile, quod eſt ipſa Dei Verbi perſona, ſubſiſtens duplici natura.

Ob. 3. Si Deus incarnatus eſt, ſupplet humanam ſubſiſtentiam. Sed hoc implicat. Ergo, &c. *R.* propriè loquendo, Deum incarnatum non ſupplere ſubſiſtentiam humanam, ſed tantùm eam impedire, quatenùs naturam humanam ſibi unitam, ulteriùs complendo ſubſtantialiter, impedit ne ſit ſubſtantia tota & integra per ſe ipſam. Pro quo, *Nota*. Subſiſtentia humana eſt humana natura, tota & integra ſubſtantialiter per ſe: igitur eo ipſo ſubſiſtentia humana impeditur, quòd impeditur humana natura, ne ſit per ſe tota & integra ſubſtantialiter, & impeditur eo ipſo, quòd ab alio, ei unito, ulteriùs ſubſtantialiter completur, ut patet ex terminis. Verbum autem humanitatem aſſumptam ulteriùs ſubſtantialiter complet, hoc ipſo quòd eſt ſuum illius ſuppoſitum: ſuppoſitum enim non poteſt non eſſe complementum ſubſtantiale naturæ, cujus eſt ſuppoſitum. Prætereа, ex humanitate aſſumpta, & Verbi perſona, unitis inter ſe, reſultat homo, qui Deus eſt. Ergo ſicut corpus & anima, cùm inter ſe uniuntur, complentur ſubſtantialiter, quia ex illis inter ſe unitis reſultat homo, ita humanitas aſſumpta, cùm unita eſt perſonæ Verbi, completa fuit ſubſtantialiter, quia ex inter ſe unitis reſultavit homo Deus.

Igitur propriè loquendo, Deus Verbum impedit ſubſiſtentiam humanam: impropriè tamen dici poteſt illam ſupplere, quatenùs ſic impedit, ne humanitas, quam aſſumpſit, ſit ſuppoſitum, ut ipſum ſit ſuppoſitum illius. Similiter impropriè dici poteſt Verbum conſumpſiſſe perſonam humanam, in quantum naturam humanam ſibi ſubſtantialiter uniendo, impedivit ne eſſet perſona. Ita docet ſanctus Thomas in 3. librum ſententiarum diſt. 5. q. 3. ad 4. *Impropriè dicitur*, inquit, *conſumi quod impeditur, ne fiat, & quia perſona divina, quæ aſſumpſit humanam naturam, impedit quod natura humana habeat propriam perſonalitatem, ideò dicitur conſumpſiſſe perſonam* (humanam) *quamvis impropriè.*

Obj. 4. Duo entia per ſe completa non poſſunt uniri ſubſtantialiter. Sed Verbum & natura humana ſunt duo entia per ſe completa. Ergo, &c. *R.* diſt. maj. Duo entia per ſe completa non poſſunt, &c. ſi utrumque ſit per ſe completum ſimpliciter, etiam poſt unionem, Conc. maj. Si unum tantùm per ſe completum ſit ſimpliciter poſt unionem, Neg. maj. At in unione Verbi cum natura humana manet quidem Verbum per ſe completum ſimpliciter; non enim ulteriùs completur per humanitatem, quam aſſumit: nam nec terminat Verbum, ſed è contra ab eo terminatur; unde non ipſa Verbi, ſed Verbum illius ſuppoſitum eſt; nec per modum compartis Verbum determinat ad conſtituendam tertiam aliquam ſubſtantiam, cujus Verbum ſit pars; ſicut corpus humanum per modum compartis complet ſubſtantialiter animam rationalem, illam determinando ad conſtituendum totum aliquod ſubſtantiale, cujus partes ſunt corpus & anima.

Manet igitur Verbum per ſe completum ſimpliciter, etiam poſt unionem ſui cum humana natura. At humanitas aſſumpta, poſt unionem illam non eſt per ſe completa, niſi ſecundùm quid, nempe in ratione naturæ, quia per unionem illam impeditur, ne ſit per ſe tota & integra ſubſtantialiter: unde nunquam fuit niſi ſecundum quid & in ratione naturæ completa, quia nunquam extitit ſine unione ſui cum perſona Verbi.

Obj. 5. Ex Verbo & humanitate aſſumpta non potuit fieri unum per ſe. Ergo Verbum non potuit fieri homo: homo enim eſt ens per ſe non verò aggregatum ex pluribus entibus. Ergo, &c. *R.* ex Verbo & humanitate aſſumpta non potuiſſe fieri unum per ſe, quod ſit tertia quædam ſubſtantia reſultans ex Verbo & humanitate aſſumpta, ſicut homo v.g. eſt tertia quædam ſubſtantia reſultans ex corpore & anima: ita ut ſicut homo eſt in recto corpus & anima unita, ita Chriſtus ſit in recto Verbum & humanitas unita: hoc enim repugnare ſuo loco oſtendetur. At ex Verbo & humanitate aſſumpta potuit reſultare unum per ſe ſubſiſtens in duabus naturis, hoc eſt perſona divina habens duas naturas, divinam & humanam, ſeu *Deus homo*, qui eſt Verbum in recto, & humanitas in obliquo tantùm, id eſt, Verbum habens humanitatem: hunc Deum hominem, Chriſtum, Jeſum, Emmanuelem, Dominum noſtrum, Salvatorem noſtrum vocitamus.

Objicies denique. Infinitè diſtantia uniri non poſſunt, nullam enim inter ſe habent proportionem. Sed Verbum & humanitas à ſe invicem infinitè diſtant. Ergo, &c. *R.* neg. maj. & prob. ejus. Nam infinitè diſtantia, qualia ſunt Verbum & humanitas, nihilominùs habent inter ſe proportionem aſſumptibilis, & potentis aſſumere ſubſtentabilis, & potentis ſubſtentare, terminabilis, & potentis terminare; quæ proportio non entitatis quidem ſed habitudinis eſt.

ARTICULUS III.

Incarnationis exiſtentia probatur contra hæreticos.

§. I.

Proferuntur Scripturæ teſtimonia.

PRæter loca veteris Scripturæ, quæ contra Judæos allegata ſunt, & æquè valent contra hæreticos, habemus in Scriptura nova teſtimonium Joannis Evang. cap. 1. in quo ait: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum*. Et infra: *Verbum caro factum eſt, & habitavit in nobis*. Ex quibus verbis ſic ratiocinatur ſanctus Leo in ſua ad Flavianum epiſtola: *Unus idemque eſt verè Dei Filius & verè hominis Filius: Deus per id, quod* in principio erat Verbum, &c. *homo per id, quod* Verbum caro factum eſt, &c. Et c. 10. ubi Chriſtus ipſe apertè ſe dicit Deum, & in natura æqualem Deo Patri: *Ego*, inquit, *& Pater unum ſumus*. Quod cùm probè intellexiſſent, qui aderant, Judæi, Chriſtum ſcilicet verbis illis æqualem ſe Deo facere, *ſuſtulerunt lapides ut lapidarent eum*, eique interroganti, propter quod opus illum lapidare vellent, reſponderunt: *De bono opere non lapidamus te; ſed de blaſphemia; quia tu homo cùm ſis, facis te ipſum Deum*; quod tamen non negavit Chriſtus; ſed è contra confirmavit, quamvis ſubobſcurè, dicendo: *Quem Pater ſanctificavit* (ſubſtantiali ſcilicet ſanctitate per naturæ ſuæ communicationem

Digitized by Google

tionem ab æterno factam) *& miſit in mundum, vos dicitis, quia blaſphemas, quia dixi, Filius Dei ſum? ... Operibus credite, ut cognoſcatis & credatis, quia Pater in me eſt, & ego in Patre* (pes naturæ ſcilicet identitatem.

Præterea, habemus teſtimonium Apoſtoli Romanorum cap. 9. ubi dicit: *Ex quibus* (Hebræis) *eſt Chriſtus ſecundum carnem, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſæcula:* ubi illud, *ſuper omnia*, ſive cadat in to *Deus*, ſive in to *benedictus*, perinde eſt: nam ſolus ille, qui eſt ſuper omnia Deus, eſt ſuper omnia benedictus; & viciſſim ſolus ille, qui ſuper omnia benedictus eſt, ſuper omnia Deus eſt. Sed qui ſuper omnia Deus eſt, verus eſt Deus. Ergo, &c. Et in in epiſtola ad Philippenſes cap. 2. ita loquitur: *Hoc enim ſentite in vobis, quod & in Chriſto Jeſu, qui cum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt, eſſe ſe æqualem Deo; ſed ſemetipſum exinanivit, formam ſervi accipiens, in ſimilitudinem hominum factus & habitu inventus ut homo.* Ubi nomine *forma* naturam, adeòque nomine formæ Dei, naturam divinam, & nomine formæ ſervi, naturam humanam intelligit Apoſtolus. Loci itaque ſenſus eſt, qui cùm naturam divinam haberet, non rapinam arbitratus eſt, ſe facere, cùm dixit, æqualem ſe eſſe Deo Patri, pu-ſa cùm dixit, *Ego & Pater unum ſumus*, ſed ipſum tamen poſtea exinanivit, incarnando ſe, ſeu uniendo ſibi ſubſtantialiter naturam humanam; ita ut hac unione ſubſtantiali verè ac propriè factus ſit homo: homo autem factus, hominibus aliis ſeſe ſpectandum objecit, nec ſolùm homo eſſe voluit, ſed etiam talis apparere viderique; ita ut ab hominibus viſus & inventus ſit ut verus homo.

At inquies. Chriſtus ait Joannis cap. 14. *Pater major me eſt. R.* Dicit etiam cap. 10. *Ego & Pater unum ſumus.* Itaque cùm dicit, *Pater major me eſt*, loquitur de ſe, ut homo eſt; cùm verò dicit, *Ego & Pater unum ſumus*, loquitur de ſe, ut Deus eſt: unde ex his duobus locis ſimul junctis habemus duo, in Chriſto ſcilicet unam eſſe perſonam, nempe perſonam Verbi cum duplici natura, divina & humana. Audiamus ſanctum Leonem in epiſtola jam citata: *Non ejuſdem*, inquit, *naturæ eſt dicere:* Ego & Pater unum ſumus: *& dicere:* Pater major me eſt. *Quamvis enim in Domino Jeſu Chriſto, Dei & hominis una perſona ſit; aliud tamen eſt, unde in utroque communis eſt contumelia, aliud unde communis eſt gloria. De noſtro enim illi eſt minor Patre humanitas: de Patre illi eſt æqualis cum Patre divinitas.*

§. II.

Proferuntur teſtimonia Patrum Græcorum, qui floruerunt ante Concilium Nicænum.

Sæc. 1. SAnctus Ignatius Martyr, qui Antiochiæ ſedere cœpit anno Domini 71. ſic ſcribit in ſua ad Epheſios epiſtola: *Unus medicus eſt carnalis & ſpiritualis, genitus & ingenitus in carne factus Deus in immortali vita vera, & ex Maria, & ex Deo, primo paſſibilis & tunc impaſſibilis, Dominus Chriſtus noſter:* quibus verbis docet, Dominum Chriſtum noſtrum ex Maria in tempore natum eſſe ſecundùm humanitatem, & in æternitate natum eſſe ex Deo Patre ſecundùm divinitatem, adeòque Deum eſſe ſimul & hominem, cujus una tantùm perſona eſt. Et in epiſtola ad Magneſios ſic loquitur: *Unus Deus eſt, qui manifeſtavit ſeipſum per Jeſum Chriſtum Filium ejus, qui eſt ipſius Verbum æternum, non à ſilentio progrediens, qui ſecundum omnia bene placuit* (Patri) *mittenti ipſum* (per incarnationem.)

Sæc. 2. S. Juſtinus Martyr hæc habet ſub finem apologiæ primæ: *Ingeniti & ineffabilis Dei* (Patris *rationem ac verbum ſecundum Deum* (Patrem) *adoramus & complectimur, quoniam noſtra cauſa id homo factum eſt, ut perpeſſionum noſtrarum participatione medicinam nobis faceret.* In apologia ſecunda ſic ait: *Et quod rationem & verbum, quod primum eſt genimen Dei, abſque mixtione genitum eſſe dicimus, Jeſum videlicet Chriſtum, Magiſtrum noſtrum, neque hunc crucifixum.* Et inferiùs: *Et Jeſus Chriſtus, unus & ſolus proprie Filius Deo genitus, qui nimirum ratio & verbum ejus, primogenitus, & virtus eſt, atque de conſilio voluntateque ejus, inſtaurandi & reſtituendi humani generis, ergo homo factus eſt, nos iſta docuit.*

S. Irenæus Martyr libro 3. adverſùs hæreſes, 1. capiti 17. hunc præfigit titulum: *Oſtenſio quoniam unus & idem & ipſe Deus Chriſtus Verbum ſit Dei.* 2. Sic c. 18. orditus: *Et quoniam Joannes unum & eumdem novit Verbum Dei, & hunc eſſe unigenitum, & hunc incarnatum eſſe pro ſalute noſtra Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum, ſufficienter ex ipſius Joannis ſermone demonſtravimus. Sed & Matthæus unum & eumdem Jeſum Chriſtum cognoſcens, eam, quæ eſt ſecundum hominem generationem ejus ex Virgine, exponens ſicut, &c.* Et inferiùs eodem capite ſic proſequitur: *Prævidens Spiritus ſanctus depravatores, & præmuniens contra fraudulentiam eorum, per Matthæum ait: Chriſti autem generatio ſic erat; & quoniam hic eſt Emmanuel, ne fortè tantùm eum hominem putaremus: non enim ex voluntate carnis neque ex voluntate viri, ſed ex voluntate Dei Verbum caro factum eſt; neque alium quidem Jeſum, alterum autem Chriſtum ſuſpicaremur fuiſſe, ſed unum & eumdem ſciremus Deum eſſe.* Eod. ſæc.

S. Clemens Alexandrinus in admonitione ad gentes loquens de Verbo, incarnato, ſic ait: *Non talis eſt meus cantor, neque multè poſt venit diſſoluturus acerbam ſervitutem dæmonum, tyrannidem obtinentium.* Et inferiùs: *Dei Verbi ſumus nos figmenta ratione prædita, per quem antiqui ſumus, quoniam in principio erat Verbum, ſed quoniam Verbum quidem, ab alto petita origine, divinum univerſorum principium & fuit, & eſt: quia autem nunc nomen accepit olim ſanctificatum, poteſtate dignum Chriſtus, novum mihi vocatum eſt canticum. Hic ergo Verbum Chriſtus, & ut nos olim eſſemus, erat enim in Deo, & ut benè eſſemus, cauſa fuit; nunc autem apparuit hominibus hic ipſe Verbum, qui ſolus eſt ambo Deus & homo: & eſt nobis omnium cauſa bonorum, à quo edocti rectè vivere, ad vitam æternam tranſmittimur.* Sæc. 3.

S. Hyppolitus Martyr, Clementis diſcipulus, Epiſcopus Portuenſis, magiſtro ſuo planè conſonat in quodam ſermone ſuo apud Theodoretum dialogo primo, *Dic mihi*, inquit, *ò beata Maria, quid erat, quod in tuo erat utero conceptum, & quid erat, quod à te in virginali matrice geſtabatur? Sermo erat Dei primognenitus, de cœlis ad te deſcendens, & homo primogenitus in utero formatus, ut primogenitus ſermo Dei hominis primogenito* (per hypoſtaticam ſcilicet unionem) *conjunctus oſtenderetur.* Eod. ſæc.

Origenes lib. 1. Periarchon cap. 2. loquens de Chriſto dicit: *Primò illud nos oportet ſcire, quod alia eſt in Chriſto deitatis ejus natura, quæ eſt unigenitus Filius Patris; & alia humana, quam in noviſſimis temporibus pro diſpenſatione ſuſcepit.* Et homilia 6. in diverſos de eodem loquens, ſic ait: *Ipſe corpore dormiebat, deitate verò concitabat, & conturbabat mare, & iterùm complacabat.* Quòd autem Origenes de divinitate Verbi malè ſenſerit, hoc ad rem præſentem nullatenùs attinet. Eod. ſæc.

Sanctus Dionyſius Alexandrinus in ſua adversùs Paulum Samozatenum epiſtola hæc ſcribit: *Chriſtus non ſolo nomine, ſed veritate eſt Chriſtus Jeſus, qui eſt ante ſæcula Verbum, ipſe factus eſt homo ex Maria incarnatus.* Et inferiùs: *Filius Dei, qui eſt Verbum Chriſtus heres, mortuus eſt: quomodo ais tu hominem eſſe eximium Chriſtum, & non re vera Deum, & ab omni creatura cum Patre & Spiritu ſancto adoratum, incarnatum ex ſancta Virgine & Deipara Maria? Propter nos enim voluit naſci ex muliere; unde & paſſionem pro nobis ſuſcepit .... unus eſt Chriſtus, qui eſt in Patre, coæternum Verbum, una ejus perſona, Deus inviſibilis & viſibilis factus. Deus enim apparuit in carne, natus ex muliere, qui erat ex Deo Patre genitus ex utero ante Luciferum, &c.* Eod. ſæc.

Patribus hactenùs laudatis juvat addere Patres Con-

cilii Antiocheni I. in cauſa Pauli Samozateni anno 266. celebrari. Sic autem in epiſtola ad Paulum Samozatenum miſſa loquuntur: *Filium, qui eſt apud Patrem, Deum quidem & Dominum omnium creaturarum dicit* (Apoſtolus) *à Patre autem miſſum de cœlis, & carne aſſumpta, factum eſſe hominem, Quam ob rem corpus ejus ex Virgine ſumptum, in quo omnis plenitudo divinitatis corporaliter habitavit, divinitati immutabiliter unitum & deificatum eſt. Qua de cauſa idem Deus & homo Jeſus Chriſtus prophetabatur in lege, &c.* Idem porrò cum aliis pluribus in altera Antiochiæ Synodo, in cauſa ejuſdem Samozateni anno 272. celebrata, ſynodicam epiſtolam ad Dionyſium Romanum Pontificem, & cæteros orbis chriſtiani Antiſtites ſcripſerunt, in qua Samozatenum accuſant, quòd Filium Dei è cœlo deſcendiſſe confiteri renuerit, & Jeſum Chriſtum è terra ortum fuiſſe dixerit.

§. III.

Proferuntur teſtimonia Patrum Latinorum qui floruerunt ante Concilium Nicænum.

Sæc 3. PRimus occurrit Tertullianus in apologetico cap. 21. ubi de Verbo loquens, ſic ait: *Hunc* (λόγον) *ex Deo prolatum didicimus, & prolatione generatum, & idcirco Filium Dei & Deum dictum ex unitate ſubſtantiæ.* Tum poſtquam dixit illum reſpectu Dei Patris habere ſe, ſicut ſe habet radius reſpectu ſolis, ſic proſequitur: *Iſte igitur Dei radius, ut retro ſemper prædicabatur, delapſus in virginem quamdam, & in utero ejus caro figurata, naſcitur homo Deo mixtus, caro ſpiritu inſtructa nutritur, adoleſcit, affatur, docet, operatur, & Chriſtus eſt.*

In libro de præſcriptionibus cap. 13. hæc habet: *Regula eſt autem fidei, ut jam hinc quid credamus, profiteamur, illa ſcilicet qua creditur, unum omninò Deum eſſe nec alium præter mundi conditorem, qui univerſa de nihilo produxerit per Verbum ſuum primò omnium emiſſum: Id Verbum Filium ejus appellatum ... Poſtremo delatum ex Spiritu Dei Patris virtute, in Virginem Mariam, carnem factum in utero ejus, & ex ea natum hominem, & eſſe Jeſum Chriſtum: exinde prædicaſſe novam legem, &c.*

Ibid. ſæc. Tertullianum ſequitur Cyprianus Martyr. 1. In libro *quod idola Dii non ſint*, ubi hæc leguntur: *Indulgentiæ hujus & gratiæ diſciplinæque arbiter, & magiſter ſermo, & Filius Dei mittitur ... Hic eſt virtus Dei, hic ratio, hic ſapientia ejus, & gloria; hic in Virginem illabitur, carnem Spiritu ſancto cooperante induitur, Deus cum homine miſcetur: hic Deus noſter, hic Chriſtus eſt, qui mediator duorum hominem induit, quem perducat ad Patrem. Quod homo eſt, eſſe Chriſtus voluit, ut & homo poſſit eſſe, quod Chriſtus eſt* (Deus ſcilicet, non quidem per eſſentiam, quod repugnat, ſed per participationem.)

2. Epiſt. 70. ad Jubajanum de hæreticis baptizandis. *Dominus* inquit, *poſt reſurrectionem diſcipulos ſuos mittens, quemadmodum baptizare deberent inſtituit, & docuit dicens* ... Docere omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti. *Inſinuat Trinitatem, cujus ſacramento gentes baptizarentur. Numquid hanc Trinitatem Marcion tenet? Numquid eumdem aſſerit, quem & nos, Deum Patrem Creatorem? Numquid eumdem unum Filium Chriſtum de Maria Virgine natum qui ſermo caro factus eſt?*

Eod. ſæc. Novatianus in libro de trinitate, qui extat inter Tertulliani opera, idem planè quod Tertullianus & Cyprianus, docet cap. 9. *Eadem*, inquit, *regula veritatis docet nos, credere poſt Patrem, & jam in Filium Dei Chriſtum Jeſum Dominum Deum noſtrum, ſed Dei Filium, hujus Dei, qui & unus & ſolus eſt, conditor ſcilicet rerum omnium ... hunc enim Jeſum Chriſtum iterum dicam hujus Dei Filium, &, in veteri teſtamento legimus eſſe repromiſſum, & in novo teſtamento animadvertimus exhibitum, omnium ſacramentorum* (veteri legis) *umbras & figuras de præſentia corporata veritatis implentem ... . neque eum hæreticorum agnoſcimus Chriſtum, qui in imagine ut dicitur, fuit, & non in veritate ... neque eum qui nihil in ſe noſtri corporis geſſit, dum ex Maria nihil accepit .... Omnes enim iſtos & nativitas Domini, & mors ipſa confutat. Nam & Verbum, inquit Joannes, caro factum eſt, & habitavit in nobis. Ut meritò corpus noſtrum in illo fuerit, quoniam quidem noſtram carnem ſermo ſuſcepit ..... Tam Scriptura etiam Deum annuntiat Chriſtum, quàm etiam hominem ipſum annuntiat Deum: tam hominem deſcripſit Jeſum Chriſtum, quàm etiam Deum quoque deſcripſit Chriſtum Dominum. Quoniam nec Dei tantum illum Filium eſſe proponit, ſed & hominis, &c.*

Arnobius lib. 1. adverſus gentes pro Chriſto diſputans ſic diſcurrit: *Ergone, inquiet aliquis ... Deus ille eſt Chriſtus: Deus reſpondebimus, & interiorum potentiarum Deus: & quod magis infidos acerbiſſimis doloribus torqueat, rei maximæ cauſa à Summo Rege* (Deo Patre) *miſſus*. Et inferiùs: *Quod proprium, conſentaneum, dignum Deo fuerat vero, nihil nocens aut noxium, ſed opiferum, ſed ſalutare, ſed auxiliaribus plenum bonis, poteſtati munifica liberalitate donavit.* Et inferiùs: *Chriſtus æqualiter bonis, maliſque ſubvenit .... hoc eſt enim proprium Dei veri, potentiæque regalis, benignitatem ſuam negare nulli.* Et inferius: *Deus ille ſublimis fuit Deus radice ab intima, Deus ab incognitis regnis, & ab omnium principe Deus, ſoſpitator eſt.*. Denique adhuc inferiùs: *Sed ſi Deus, inquiunt, fuit Chriſtus, cur forma eſt in hominis viſus? Et cur more eſt interemptus humano? An aliter potuit inviſibilis illa vis, & habens nullam ſubſtantiam corporalem, inferre & commodare ſe mundo, concilii intereſſe mortalium, quàm ut aliquod tegmen materiæ ſolidioris aſſumeret?*

Poſtremò Lactantius, qui magiſtrum habuit Arnobium, lib. 4. inſtitutionem divinarum ſic loquitur cap. 10. *Imprimis igitur ſcire homines oportet, ſic à principio proceſſiſſe diſpoſitionem ſummi Dei, ut eſſet neceſſe, appropinquante ſæculi termino, Dei Filium deſcendere in terram.* Et cap. 13. *Summus igitur Deus ac parens omnium .... Doctorem juſtitiæ miſit è cœlo, ut novis cultoribus novam legem in eo vel per eum daret ... Filium bis naſci oportuit, ut ipſe fieret ἀπάτωρ* atque *ἀμήτωρ. In prima enim nativitate ſpiritali ἀμήτωρ fuit, quia ſine officio matris à ſolo Deo Patre generatus eſt; in ſecunda verò carnali ἀπάτωρ fuit, quoniam ſine Patris officio, virginali utero procreatus eſt.*

Porrò, quod hic operæ pretium erit obſervaſſe, cùm veteres illi Patres, quos laudavimus, aſſerunt Deum Verbum per incarnationem homini miſtum eſſe, eodem ſenſu dicunt, quo in generatione hominis anima rationalis dicitur miſceri corpori humano; nec aliud intelligunt nomine miſtionis, quàm unionem intimam, qua duo intimè ac ſubſtantialiter inter ſe uniuntur manente utriuſque ſubſtantia integra.

Eodem modo & ſenſu poſtea locutus eſt ſanctus Auguſtinus in epiſtola ſua 3. ad Voluſianum: *Quidam*, inquit, *reddi ſibi rationem flagitant, quomodo Deus hominis permiſtus ſit, ut una fieret perſona Chriſti, cum hoc ſemel fieri oportuerit, quaſi rationem ipſi reddant de re, quæ quotidie fit, quomodo miſceatur anima corpori, ut una perſona fiat hominis: nam ſicut in unitate perſonæ anima unitur corpori ut homo ſit, ita in unitate perſonæ Deus unitur homini, ut Chriſtus ſit. In illa ergo perſona miſtura eſt animæ & corporis, in hac perſona miſtura eſt Dei & hominis, ſi tamen recedat auditor à conſuetudine corporum, quà ſolent duo liquores ita commiſceri, ut neuter ſervet integritatem ſuam, quamquam & in ipſis corporibus aeris lux interrupta miſceatur. Ergo perſona hominis, miſtura eſt animæ & corporis: perſona autem Chriſti miſtura eſt Dei & hominis: cum enim Verbum Dei permiſtum eſt animæ habenti corpus, ſimul & animam ſuſcepit & corpus, &c.* Sed de hoc adhuc infra.

§. IV.

Google

§. IV.

Proferuntur teſtimonia Patrum Græcorum, qui ſcripſerunt poſt Nicænum Concilium.

EX multis paucos hic allegamus, nempe Athanaſium in libro de incarnatione Verbi. *Vide*, inquit, *ne pro conditione ſolitoque more naturæ, Salvatorem noſtrum corpus geſtaſſe arbitreris, ſed potiùs eum, cum natura incorporeus eſſet, & ratio ſui Patris, ſtudio, noſtri, Patriſque in nos benevolentia, ob ſalutem humani generis, ipſum ſeſe in humano corpore exhibuiſſe*. Et inferiùs: *Cum enim Patris ſit Verbum, & ſupra omnes, meritò etiam ſolus omnia recuperare potuit ... Hac igitur de cauſa incorporalis illa & incorruptibilis numinis Dei ratio, ſive id Verbum appellare mavis, ad noſtram regionem acceſſit, non quidem antea inde longinquus; nihil quippe ab eo vacuum relinquitur in rebus creatis, cùm omnia omninò impleverit ſua Patriſque ſui præſentia; ſed eatenùs acceſſit, quatenùs ſe ſua humanitate ad nos demiſit, ſeque ipſum exhibuit*. Et inferiùs: *Hominum amator Deus, & communis omnium Salvator, Dei Verbum ac ratio corpus ſibi aſſumpſit, homo inter homines verſaturus, ut hominum ſenſus præoccuparet*.

Gregorium Nazianzenum in oratione de nativitate Chriſti ſic loquentem: *Carnis expers incarnatur .. inviſibilis cernitur, intractabilis contrectatur, temporis neſcius principium capit, Dei Filius hominis filius efficitur, Jeſus Chriſtus heri & hodie, idem & in ſæcula*, Et infra: *hoc autem erat ipſe Dei Filius, ſæculis prior, ille inviſibilis, ille incomprehenſibilis, ille incorporeus, illud ex principio principium .... Carnem carnis cauſa gerit ... atque humana omnia excepto peccato, ſuſcipit, conceptus quidem ex Virgine*.

Chryſoſtomum homilia 10. in cap. 1. Joan. ubi in hæc verba, *Et Verbum caro factum eſt, & habitavit in nobis*, ſic diſcurrit: *Cùm dixiſſet* (Joannes) *ex Deo natos, & filios Dei factos, qui eum receperunt, tanti honoris cauſam adjecit, quod Verbum caro factum eſt, & ſervi & formam Dominus accepit: factus eſt Filius hominis dilectiſſimus Dei Filius, ut filios hominum filios Dei faceret: ſupernum enim cum humili copulatum eſt, illud quidem nullo in propriam gloriam detrimento affectum, hoc autem ex multa elatum humilitate, quod certè in Domino factum eſt*.

Cyrillum Alexandrinum in epiſtola ad Neſtorium ſcripta, quæ incipit, *Cùm Salvator noſter*, ubi ait: *Ipſum unigenitum Dei Verbum ex Patris ſubſtantia natum, Deum verum de Deo vero ... ſalutis noſtræ cauſa deſcendiſſe, ſeque ad exinanitionem demiſſo, incarnatum, & hominem factum, hoc eſt, carne ex ſacra Virgine ſumpta, eademque ſibi appropriata in utero, more noſtro genitum hominemque ex muliere in lucem editum dicimus*.

Et Damaſcenum libro 3. orthodoxæ fidei cap. 7. ubi loquens de Chriſto ait: *Quin etiam hoc nomine tum à Patre & Spiritu, tum à matre & nobis diſcrepat, quod idem ſimul Deus & homo ſit ... quocirca eum etiam poſt aſſumptam humanitatem unum Dei Filium confitemur, eumdemque Filium hominis unum Chriſtum, unum Dominum, unum unigenitum Filium, ac Dei Verbum, Jeſum Dominum noſtrum, duplicem ipſius generationem venerantes, alteram nempe ex Patre omni ævo priorem ... alteram extremo tempore, noſtri cauſa, noſtri inſtar, ac ſupra nos: noſtri inquam cauſa, ut nobis ſalutem afferret: noſtri inſtar, quia homo ex muliere ortus eſt ac certo temporis ſpatio utero geſtatus: ſupra nos denique, quia non ex ſemine, ſed ex Spiritu ſancto & ſancta Virgine; quod quidem pariendi legem ac modum excedit*.

§. V.

Proferuntur teſtimonia Patrum Latinorum, qui poſt Concilium Nicænum ſcripſerunt.

SAnctus Hilarius libro 1. de trinitate ſic loquitur: *Verbum Deus caro factum eſt, ut per Deum Verbum carnem factum caro proficeret in Deum Verbum, ac ut Verbum caro factum, aut aliquid aliud eſſet, quàm Deus Verbum, aut non noſtri corporis caro eſſet, habitavit in nobis: ut dum habitat, non aliud quàm Deus maneret; dum autem habitat in nobis, non aliud, quàm noſtræ carnis Deus caro factus eſſet; per dignationem aſſumptæ carnis, non inops ſuorum, quia tamquàm unigenitus à Patre, plenus gratiæ & veritatis, & in ſuis perfectus ſit, & verus in noſtris*.

Sanctus Ambroſius lib. 1. in c. 2. Lucæ ſic ait: *In principio, inquit* (Joannes,) *erat Verbum: habes quando erat ... habes etiam quid erat: & Deus, inquit, erat Verbum ... Quò venerit: in ſua propria venit. Quomodo venerit: Verbum caro factum eſt*. Et in libro de incarnationе dominicæ ſacramento cap. 5. ſic habet: *Adverſum omnes tamen* (hæreticos) *generalis iſta eſt fides, quia Chriſtus eſt Dei Filius, & ſempiternus ex Patre & natus, ex Virgine*.

Sanctus Auguſtinus epiſt. 2. ad Voluſianum ſic ſcribit: *Verbum igitur Dei, idemque Dei Filius Patri coæternus, eademque virtus, & ſapientia Dei ... nuſquam concluſa, nuſquam diſciſſa, nuſquam tumida, ſed ſine mole ubique tota, longè alio modo quodam, quàm eo, quo creaturis cæteris adeſt, ſuſcepit hominem, ſeque & illum fecit unum Jeſum Chriſtum, mediatorem Dei & hominum, æqualem Patri ſecundùm divinitatem, minorem Patre ſecundùm carnem, hoc eſt, ſecundùm hominem; incommutabiliter immortalem ſecundùm æqualem Patri divinitatem, eumdemque mutabilem atque mortalem ſecundùm cognatam nobis infirmitatem*.

Sanctus Leo ſermone 1. de nativitate Domini ita loquitur: *Verbum igitur Dei Deus Filius Dei, qui in principio erat apud Deum, per quem facta ſunt omnia, & ſine quo factum eſt nihil, propter liberandum hominem ab æterna morte, factus eſt homo: ita ſe ad ſuſceptionem humilitatis noſtræ ſine diminutione ſuæ majeſtatis inclinans, ut manens quod erat, aſſumenſque quod non erat, veram ſervi formam ei formæ, in qua Deo Patri eſt æqualis, uniret, &c.*

Sanctus Fulgentius in ſermone de duplici nativitate Chriſti ait: *Dies etenim æternus Pater, & Filius, noſtrum corpus & animam fecit: in die vero temporis, ſolus Filius noſtrum corpus animamque ſuſcepit ... dies æternus Chriſtus Deus de Deo Patre: Chriſtus in die temporis Deus homo de Virgine matre. Chriſtus dies æternus, Verbum eructatum de corde Patris: Chriſtus in die temporis Verbum caro factum de utero Virginis matris ... ut panem Angelorum manducaret homo, creator Angelorum factus eſt homo, utroſque paſcens, & integer permanens*.

Sanctus Gregorius lib. 18. expoſitionum libri Job, ſic in caput 28. ratiocinatur: *Mediator quippe Dei atque hominum, homo Chriſtus Jeſus, non ſicut iſte hæreticus deſipit, alter in humanitate, alter in deitate eſt, Non purus homo conceptus, atque editus, poſt permeritum, ut Deus eſſet, accepit: ſed nunciante Angelo, & adveniente Spiritu mox Verbum in utero, mox intra uterum Verbum caro, & manente incommutabili eſſentia, quæ ei eſt cum Patre & cum ſancto Spiritu coæterna, aſſumpſit intra virginea viſcera, unde & impaſſibilis pati, & immortalis mori, & æternus ante ſæcula, temporalis poſſe eſſe in fine ſæculorum: ut per ineffabile ſacramentum, conceptu ſancto & partu inviolabili, ſecundùm veritatem utriuſque naturæ eadem Virgo & ancilla Domini eſſet, & mater*.

Sanctus Iſidorus in libro de nativitate Domini c. 6. dicit: *Scriptura auctoritate eumdem Filium Dei natum in carne monſtremus. Manifeſtantes primùm quia idem Filius Dei propter noſtram ſalutem incarnatus, & homo factus eſt. Sic enim de eo prædicat Iſaias*. Parvulus: *inquit*, natus eſt nobis, Filius datus eſt nobis ... *Parvulus Chriſtus, quia homo & natus nobis, non ſibi. Quòd enim homo factus eſt, nobis proficit, & ideo nobis natus eſt. Filius autem Deus eſt nobis: cujus, niſi Dei Filius? ... Erubeſcant itaque impii Judæi, & agnoſcant invocare Chriſtum Filium Dei natum, & per aſſumptionem corporis parvulum factum, &c.*

Beda in Evangelium Joannis, hæc verba, *Et Verbum caro factum eſt*, &c. ſic exponit: *Quod eſt dicere, Filius Dei homo factus eſt, & inter homines converſatus. Solet namque Scriptura modò anima, modò carnis vocabulo totum deſignare hominem .... Sic ergo hoc in loco quod dicitur, Et Verbum caro factum eſt nihil aliud debet intelligi, quàm ſi diceretur, Et Deus homo factus eſt, carnem videlicet induendo & animam, ut ſicut quiſque noſtrum unus homo ex carne conſtat & anima, ita unus ab incarnationis tempore Chriſtus ex divinitate, carne, & anima conſtet.*

Sanctus Anſelmus in ſpeculo Evangelici ſermonis ſic verbum incarnatum alloquitur: *Cum eſſet Filius Dei, verus Deus, Deo Patri, ſanctoque Spiritui coæternus, & conſubſtantialis ... non deſpexiſti in hoc noſtræ mortalitatis ergaſtulum .... ipſe ad nos venire dignatus es per mandatum Patris, cujus nimiam charitatem experti ſumus in te. Veniſti, inquam, non locum mutando, ſed præſentiam tuam nobis per carnem exhibendo. Deſcendiſti à regali ſolio ſublimis gloriæ tuæ in humilem & abjectam in oculis ſuis puellam .. in cujus ſacroſancto utero ſola Spiritus ſancti inenarrabilis virtus & te concipi fecit, & naſci in vera humanitatis natura.*

Sanctus denique Bernardus ſermone 1. in die natalis Domini ſic ait: *Deus Pater Verbum fecit abbreviatum. Vultis noſſe, quàm longum, quàm breve fecit? Cœlum, inquit hoc Verbum, & terram ego impleo. Nunc caro factum, in anguſto locatum præſepio eſt. A ſæculo, ait Propheta, & in ſæculum tu es Deus: Et ecce factus eſt infans diei unius*, &c.

§. VI.

Profertur teſtimonium Conciliorum generalium.

PRo catholico noſtro dogmate habemus auctoritatem octo primorum generalium Conciliorum, Nicæni in ſymbolo dicentis: *Credimus in unum Deum, Patrem omnipotentem ..... & in unum Dominum Jeſum Chriſtum Filium Dei, ex Patre natum unigenitum, id eſt, ex ſubſtantia Patris, Deum ex Deo ... Qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem deſcendit, & incarnatus eſt, & homo factus.*

Conſtantinopolitani I. confirmantis & exponentis Nicænum ſymbolum dicentiſque: *Credimus in unum Deum .... & in unum Dominum Jeſum Chriſtum, Filium Dei unigenitum, ex Patre natum ante omnia ſæcula .... Qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem deſcendit de cœlis, & incarnatus eſt ex Spiritu ſancto, ex Maria Virgine, & homo factus eſt.*

Epheſini I. actione 1. cum ſymbolo Nicæno, tamquam indubitata fidei regula, duas epiſtolas, unam Cyrilli ad Neſtorium, & alteram Neſtorii ad Cyrillum, ad earum orthodoxiam, vel heterodoxiam definiendam conferentis, atque epiſtolam Cyrilli ut orthodoxam ſuſcipientis, quia conſentiens, Neſtorii vero epiſtolam rejicientis ut heterodoxam, quia diſſentientis Nicæno ſymbolo inventa eſt.

Chalcedonenſis actione 5. in definitione fidei ſic loquentis: *Omnem machinationem contra veritatem volens claudere præſens nunc ſancta & magna & univerſalis Synodus, prædicationem hanc ab initio inconcuſſam docens, decrevit ante omnia, fidem integram & intemeratam permanere trecentorum decem & octo ſanctorum Patrum* (Nicœnorum.) Et infra: *Unum eumdemque confiteri Filium & Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum conſonanter omnes docemus, eumdem perfectum in deitate, & eumdem perfectum in humanitate, Deum verum, & hominem verum*, &c.

Conſtantinopolitani II. canone 2. ita pronunciantis: *Si quis non confitetur Dei Verbi duas eſſe nativitates, unam quidem ante ſæcula ex Patre, ſine tempore, incorporaliter; alteram verò in ultimis diebus ejuſdem ipſius, qui de cœlis deſcendit, & incarnatus ex ſancta glorioſa Dei genitrice & ſemper Virgine Maria, natus eſt ex ipſa: talis anathema ſit.*

Conſtantinopolitani III. actione 18. in expoſitione fidei, ſymbolum Nicænum, & Conſtantinopolitanum ſuſcipientis his verbis: *Id quod eſt à trecentis decem & octo Patribus editum, & dehinc à centum quinquaginta, Deo inſtituente, confirmatum eſt, quod etiam cætera ſancta Synodi, ad extinguendam omnem peſtiferam hæreſim, alacriter ſuſceperunt, & confirmaverunt ſymbolum, & hoc noſtrum ſanctum, & univerſale, à Deo inſpiratum conſignavit Concilium.* Tum ſubjecto utroque ſymbolo, ſic poſt multa proſequentis: *Definit Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, verum Deum noſtrum ... perfectum in deitate, & perfectum eumdem in humanitate, Deum verè, & hominem verè, eumdem ex anima rationali & corpore, conſubſtantialem Patri ſecundum deitatem, & conſubſtantialem nobis ſecundùm humanitatem per omnia ſimilem nobis abſque peccato.*

Nicæni II. actione 7. in definitione eodem modo Nicænum, & Conſtantinopolitanum ſymbolum ſuſcipere ſe profitentis, & inferiùs ſic loquentis: *Duas naturas confitemur ejus, qui incarnatus eſt propter nos ex intemerata Dei genitrice ſemper Virgine Maria, perfectum eum Deum, & perfectum hominem cognoſcentes.*

Conſtantinopolitani IV. actione 10. in termino, ubi ſic ait: *Inſuper & confitemur unicum Dei Verbum, incarnatum, & factum fuiſſe propter nos, ſecundum nos enim Angelus, non legatus, ſed ipſe Dominus venit, & ſalvavit nos, & nobiſcum factus eſt Emmanuel: & iſte erat Deus verus*, &c.

Prioribus illis Synodis cum Tridentino Concilio addi poteſt Lateranenſe IV. ſub Innocentio III. cap. Firmiter, ubi hæc leguntur: *Et tandem unigenitus Dei Filius Jeſus Chriſtus à tota Trinitate communiter incarnatus, ex Maria ſemper Virgine Spiritus ſancti cooperatione conceptus, verus homo factus, ex anima rationali & humana carne compoſitus, una in duabus naturis perſona viam vitæ manifeſtius demonſtravit.* Sed antequam veritas catholica, hactenùs probata declaretur, & confirmetur ampliùs ſequentibus articulis, ſit

§. VII.

Solvuntur difficultates aliquæ.

OBjicies 1. Verbum incarnari conveniens non fuit: Ergo revera incarnatum non eſt. *R.* neg. ant. Nam Verbum incarnari 1. conveniens fuit Deo: quia incarnatio conſentanea eſt divinæ bonitati: nam, ut ait S. Thomas hic q. 1. art. 1. in O. conſentaneum eſt naturæ boni, ut communicet ſe, adeòque conſentaneum eſt naturæ ſummi boni, ut ſe ſummè communicet. Bonitas autem divina eſt Bonitas ſumma: Ergo conſentaneum eſt Bonitati divinæ, ut ſe ſummè communicet, quod aliter fieri non poteſt, quàm per incarnationem.

2. Conveniens fuit naturæ humanæ; nam per incarnationem factum eſt, ut Deus eſſet homo, ac proinde ut homo ſuperior eſſet Angelis omnibus, totius univerſi caput, capax meriti infiniti, fons denique ſalutis omniumque bonorum ſpiritualium; quæ prærogativæ ita ſunt Chriſti propriæ, ut tamen in totum genus humanum redundent moraliter.

3. Conveniens fuit univerſo; nam incarnatio fuit complementum quoddam univerſi: per eam enim factum eſt, ut univerſum comprehenderet ordines rerum omnes, ordinem ſcilicet naturæ, ordinem gratiæ, & ordinem unionis hypoſtaticæ. Præterea, quis non videt, ex homine Deo decoris, dignitatis, & ornamenti plurimùm refundi in univerſum.

Obj. 2. Si Verbum incarnatum eſt, maximè propter redemptionem generis humani. Atqui conveniens non fuit Verbum incarnari ad redimendum genus humanum. Ergo, &c. Pro ſolutione, *Nota.* 1. Redemptio generis humani fuit opus maximè conveniens Deo, quia decet ſummam Bonitatem; generi humano, quia eximit illud à ſervitute peccati & dæmonis; & univerſo quia magnopere confert ad ejus perfectionem.

2. Redemptio generis humani fieri potuit tribus modis

modis: ex pura miſericordia, & liberalitate Dei, gratis condonando homini totam offenſam; ex juſtitia imperfecta, qualemcumque ſatisfactionem acceptando, & debiti reliquum condonando, & ex perfecta juſtitia, æqualem pro offenſa ſatisfactionem exigendo.

3. Modus redimendi genus humanum ex perfecta juſtitia prioribus aliis duobus convenientior eſt, tum ex parte hominis; major enim gloria ejus eſt, quòd non indigeat liberali condonatione, & ſatisfacere poſſit ea perfecta juſtitia; tum ex parte Dei, quia in tali redemptione magis relucent attributa divina, nempe ſumma juſtitia, æqualem ſatisfactionem exigendo ſumma miſericordia tribuendo facultatem exhibendi ſatisfactionem æqualem; & ſumma ſapientia, in uno & eodem opere conjungendo virtutes duas, quæ videntur conjungi non poſſe, ſummam ſcilicet juſtitiam cum ſumma miſericordia.

Igitur convenientiſſimum fuit, genus humanum redimi ex juſtitia perfecta: ſic autem redimi non potuit, ut ſuo loco oſtendetur, ſine unione hypoſtatica perſonæ divinæ cum natura humana, vel angelica; aliunde verò convenientius fuit redimi per unionem hypoſticam perſonæ divinæ cum humana, quàm cum angelica natura: convenientius enim fuit, redimi per Deum hominem, quàm per Deum Angelum; nam quia homo offenderat Deum convenientius erat, ut homo ſatisfaceret Deo offenſo: Præterea, ſic major erat dæmonis confuſio, quod vinceretur à natura, quam vicerat. Igitur convenientiſſimum fuit, Verbum incarnari ad redimendum genus humanum. Unde ad objectionem. *R.* neg. min.

At inquies. Major liberalitas eſt & charitas, gratis condonare, quàm exigere ſatisfactionem. Item majoris eſt virtutis injuriam gratis remittere, quàm poſtulare ſatisfactionem. *R. ad* 1. Eſt revera major liberalitas, &c. ſi non dentur vires & gratia ad ſatisfaciendum: ſecùs verò, ſi dentur. Deus autem ſic æqualem ſatisfactionem exegit ab homine, ut ſimul ei dederit omnia ad talem ſatisfactionem exhibendam neceſſaria, ſuum nempe Filium unigenitum dando, & ita, ut dicitur Pſ. 84. *Miſericordia & veritas obviaverunt ſibi; juſtitia & pax oſculatæ ſunt.*

Ad 2. *R.* In privatis ſæpe majoris virtutis eſt, gratis remittere injuriam, quàm ſatisfactionem poſtulare: at non eſt majoris virtutis in Principe, ad quem delictorum vindicta pertinet: non enim expedit delicta manere impunita. Quod veriſſimum eſt, præſertim quando Princeps ita ſatisfactionem exigit, ut ſimul det vires ad ſatisfaciendum neceſſaria. Vide ad ſanctum Thomam hic q. 1. art. 2. in O.

Quæres 1. utrùm ſecluſa revelatione divina & fide, ſolo lumine naturali cognoſci poſſit, incarnationem poſſibilem, vel impoſſibilem eſſe.

R. 1. non poſſe lumine naturali evidenter cognoſci, aut demonſtrari, incarnationem eſſe impoſſibilem. Ratio eſt, quia falſi dari demonſtratio non poteſt: at quòd incarnatio ſit impoſſibilis, eſt falſum, ut patet ex dictis articulo 2. Ergo, &c.

R. 2. ſolo lumine naturali evidenter cognoſci, aut demonſtrari non poſſe, quòd poſſibilis ſit incarnatio.

Nam ad hoc cognoſcendum & demonſtrandum, tria cognitu neceſſaria ſunt, quæ tamen ſolo lumine naturali non poſſunt cognoſci; videlicet quòd natura humana poſſit exiſtere, & non per ſe ſubſiſtere; quòd tres ſint perſonæ in Deo; quòd uni ex illis natura humana conjungi ſubſtantialiter, & in ea ſubſiſtere poſſit.

At inquies. Angelus ſolo lumine naturali naturam humanam, & totam ejus capacitatem comprehendit. Ergo ſolo lumine naturali cognoſcit, quidquid in illa, vel circa illam poteſt fieri; adeòque ſolo lumine naturali cognoſcit, illam uniri poſſe ſubſtantialiter perſonæ divinæ, atque in ea ſubſiſtere. *R.* Angelum ſolo lumine naturali penetrare humanæ naturæ capacitatem naturalem, non verò obedientialem: unde ſolo lumine naturali cognoſcit id omne, quod in illa aut circa illam fieri poteſt naturaliter: ſecùs verò id omne quod in illa aut circa illam ſupernaturaliter fieri poteſt. Quod autem natura humana ſubſtantialiter uniatur perſonæ divinæ, & in ea ſubſiſtat, non poteſt fieri, niſi ſupernaturaliter: quare hoc fieri poſſe ſolo lumine naturali non cognoſcit Angelus.

At inquies. Angelus ſolo lumine naturali cognoſcit Deum eſſe omnipotentem. Ergo ſolo lumine naturali cognoſcit, Deum poſſe id omne, quod contradictionem non implicat. Sed incarnatio contradictionem non implicat. Ergo Angelus ſolo lumine naturali cognoſcit, incarnationem poſſibilem eſſe Deo. *R.* Angelus ſolo lumine naturali cognoſcit in genere Deum eſſe omnipotentem, & poſſe id omne, quod non involvit repugnantiam: at non cognoſcit diſtinctè & in particulari, hoc vel illud myſterium repugnantiam non involvere; cùm lumine naturali non penetret omnipotentiam divinam, & creaturæ capacitatem obedientialem.

Quæres 2. utrùm ſolo lumine naturali cognoſci aut demonſtrari poſſit, quòd facta ſit incarnatio.

R. neg. Quia 1. non poteſt naturaliter cognoſci, quòd Trinitas exiſtat. Ergo naturaliter cognoſci non poteſt, Filium Dei eſſe incarnatum. 2. Nullum eſt principium, nulluſque naturalis effectus, ex quo incarnatio poſſit evidenter colligi.

At inquies. Ex miraculis Chriſti poterat evidenter colligi eum eſſe Deum, & conſequenter evidenter colligi poterat, factam eſſe incarnationem. *R.* miracula Chriſti fuiſſe effectus ſupernaturales, & quamvis evidenter vera fuerint evidentia ſimplici, evidentiam illam ſolo lumine naturali attingi non potuiſſe ſufficienter ad hoc, ut ex illis pluſquam probabiliter colligeretur, Chriſtum eſſe Deum, adeòque incarnationem in eo factam eſſe.

At inquies. Angelus poteſt naturaliter cognoſcere humanitatem Chriſti non ſubſiſtere per ſe. Ergo poteſt naturaliter cognoſcere, quòd ſubſiſtat in alio, & quòd non ſubſiſtat in alia creatura. Ergo naturaliter cognoſcere poteſt, quòd in Deo ſubſiſtat. *R.* neg. ant. Cùm enim natura humana non ſubſiſtat in ſe per modum ſibi realiter ſupperadditum ſe per ſeipſam, & quidem neceſſariò, quamdiu non eſt alteri eam ulteriùs ſubſtantialiter complenti unita, certè Angelus non poteſt naturaliter cognoſcere humanitatem Chriſti non ſubſiſtere per ſe, cùm non poſſit naturaliter cognoſcere, eam eſſe unitam Verbo ſubſtantialiter, & ab illo ſubſtantialiter, cognoſcere completi.

ARTICULUS IV.

Utrùm Verbum aſſumpſerit verum corpus humanum, & animam rationalem.

Responsio I.

VErbum aſſumpſit verùm corpus humanum, & animam rationalem.

Prima pars, nempe quòd Verbum verum corpus humanum aſſumpſerit, eſt contra Cerdonem, Marcionem, Manichæos; &c. & probatur 1. ex Scriptura, Joannis cap. 1. dicitur: *Verbum caro factum eſt.* At quomodo Verbum caro factum eſt, ſi non aſſumpſit corpus humanum? Lucæ cap. ult. Chriſtus ipſe ait: *Quid turbatis eſtis, & quæ cogitationes aſcendunt in corda veſtra* (putando me eſſe phantaſma) *videte manus meas, & pedes, quia ipſe ſum: palpate, & videte, quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere.* At Chriſtus ſic loquendo, ſi non habuit verum corpus, diſcipulos ſuos decipere voluit, quod in Deum, qui ſumma veritas eſt, cadere non potuit. Idem de ſeipſo dicit Lucæ cap. 18. *Tradetur gentibus* (Filius hominis) *& illudetur, & flagellabitur, & conſpuetur, & poſtquam flagellaverint, occident eum, & tertia die reſurget.* Quæ omnia falſa ſunt, & totidem mendacia, ſi Chriſtus verum corpus non habuit. Denique in Scripturis Chriſtus paſſim dicitur manducaſſe, dormiviſſe, fleviſſe, fatigatus

gatus fuiſſe ex itinere; quæ omnia non niſi *verum corpus* habenti convenire poſſunt: unde ſi Chriſtus verum corpus non habuit, ſed apparens tantùm, in perpetua ſimulatione verſatus eſt; quod Deo indigniſſimum eſſe, nemo non videt.

2. Ex ſymbolo Apoſtolico, Nicæno, & Conſtantinopolitano, in quibus Chriſtus dicitur, paſſus, crucifixus, mortuus, & ſepultus; quibus adde ſymbolum Athanaſianum, in quo dicitur Chriſtus *perfectus Deus perfectus homo, ex anima rationali & humana carne ſubſiſtens.*

3. Ex Patribus Auguſtino ſcilicet libro 83. quæſtionum q. 14. ubi ait: *Si phantaſma fuit corpus Chriſti, fefellit Chriſtus; & ſi fallit, veritas non eſt: eſt autem veritas Chriſtus non igitur phantaſma fuit corpus ejus.* Leone Magno epiſt. 93. ad Turribium cap. 4. ubi de Priſcillianiſtis die natali Domini, & diebus dominicis jejunantibus ſic loquitur: *Quod utique ideo faciunt, quia Chriſtum Dominum in vera hominis natura natum eſſe non credunt, ſed per quamdam illuſionem oſtentata videri volunt, quæ vera non fuerint; ſequentes dogma Cerdonis, atque Marcionis, & cognatis ſuis Manichæis per omnia concordantes.* Et Cyrillo Aleſſandrino in libro de recta in Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum fide, ad Theodoſium Imperatorem ſcripto, in quo contra negantes Verbum factum eſſe carnem, ſeu Verbum verum corpus aſſumpſiſſe, ſic argumentatur cap. 9. *Igitur ſi Dei Verbum caro factum non eſt, cùm nec in eo, quod ſuſtinuit, tentatum ſit, non poteſt iis, qui tentantur, opem ferre, ſi quidem nulla in umbram paſſio cadere poteſt, atque ita omnia, quæ ſalutis noſtræ cauſa facta ſunt, verè in nihilum recident. Nam quale dorſum, quæſo, pro nobis cædendum præbuit? aut quales percutientibus genas exhibuit? aut quomodo ad Judæorum verbera fortiter præſtitit?*

At inquies. Angeli in veteri teſtamento ſæpe apparuerunt in ſpecie humana; nec tamen inde argui poteſt, eos fuiſſe verè homines, & aſſumpſiſſe verum corpus humanum. Ergo, &c. *R.* neg. conſeq. Diſpar enim omninò ratio eſt de Chriſto, & Angelis, qui apparuerunt in humana ſpecie: nam hi Angeli brevi aliquo tantùm tempore ſic apparuerunt; nec aliquid ſibi humani corporis proprium attribuerunt. At Chriſtus è contra diutiſſimè cum hominibus converſatus eſt; ex muliere natus, ab eadem per annos plures educatus; deinde à Judæis morti traditus, ac poſtea à mortuis ſuſcitatus. Præterea, paſſim ſe hominem prædicavit, vocando ſe filium hominis, & humanos affectus ſibi attribuit: quare vel confitendum eſt, eum habuiſſe verum corpus humanum; vel dicendum, quòd per plures annorum decades in id unum incubuerit, ut ludificaretur homines, quod tamen de Deo ſine manifeſta impietate aſſeri non poteſt.

Secunda pars, nempe quòd Verbum aſſumpſerit animam rationalem, eſt contra Arianos, & Apollinariſtas, & probatur 1. ex Scriptura. Nam Matth. cap. 26. Chriſtus ipſe ait: *Triſtis eſt anima mea uſque ad mortem* (ſupple, propter duritiem, & ingratitudinem Judæorum, propter inſtantem ignominioſiſſimam & crudeliſſimam mortem, &c.) Ejuſmodi autem triſtitia cadere non poterat, niſi in animam intellectivam & rationalem: talis enim triſtitia non eſt corporis, aut etiam animæ ſenſitivæ, ſed animæ rerum ſpiritualium apprehenſivæ, & præſciæ futurorum, qualis profectò non eſt, niſi ſola anima rationalis. Ergo Chriſtus non ſolùm corpus humanum, ſed etiam animam rationalem habuit. Ergo, &c.

2. Ex Concilio Romano IV. Damaſo præſide, quo tempore Gratianus Occidentis & Orientis Imperator factus eſt, celebrato, & anathematiſmo ſeptimo ſic pronuntiante: *Anathematizamus eos, qui pro hominis anima rationali & intelligibili, dicunt Dei Verbum in humana carne verſatum, cùm ipſe Filius ſit Verbum Dei, & non pro anima rationali & intelligibili in ſuo corpore fuerit, ſed noſtram, id eſt, rationalem & intelligibilem ſine peccato animam ſuſceperit, atque ſalvaverit.* Et ex quinta Synodo generali canone 4. anathematizante eos, *qui non confitentur unitatem Dei Verbi ad carnem, animatam anima rationabili & intellectuali, ſecundùm compoſitionem, ſive ſecundùm ſubſiſtentiam factam eſſe.*

3. Ratione. Nam 1. Si Verbum eſt pro anima in Chriſto, Verbum eſt forma ſubſtantialis, eſt actus corporis, eſt pars, eſt ens incompletum, & ulteriùs complebile, quæ omnia evidenter Deo repugnant. 2. Verbum id totum aſſumpſit, quod ſalvavit: atqui ſalvavit nos potiſſimùm ſecundùm animam rationalem. Ergo, &c.

Hoc adversùs Apollinarem argumento uſi ſunt Patres, ut Athanaſius in ſermone contra omnes hæreſes. *Alloquamur*, inquit, *novam hæreſim, quæ ex Syria in Ægyptum promanavit, & Apollinarios, ipſumque Apollinarem, novum dogma proferentem,* (Filium Dei) *corpus ſolum ex illibata Virgine ſumpſiſſe, Deumque vicem animæ ſubiiſſe.. Quid ais* (Apollinaris) *cum perfectus homo ob prævaricationem mandati è Paradiſo dejectus, in mortem ceciderit, ejus tantummodò carnem redemptam, recuperatamque eſſe à Chriſto, arbitraris?*

Gregorius Nazianzenus in prima ad Cledonium epiſtola, in qua hæc ſcribit: *Si quis in hominem mente carentem ſperas, amens profectò eſt, nec dignus, qui totus ſalute donetur: nam quod aſſumptum non eſt, curationis eſt expers: quod autem Deo unitum eſt, hoc quoque ſalutem conſequitur: ſi dimidia tantùm ex parte Adam lapſus eſt, dimidiatum quoque ſit, quod aſſumptum eſt, & quod ſervatur: ſi autem totus peccavit, toti quoque homini unitus eſt Dei Filius, ac toti ſalutem affert, &c.*

Et Joannes Damaſcenus lib. 3. orthodoxæ fidei cap. 6. *Totum*, inquit, *me totus aſſumpſit, ac totus toti unitus eſt, ut toti ſalutem afferret: nam alioqui ne medicina quidem ei allata eſt, quod aſſumptum non eſt. Ergo Dei Verbum per mediam mentem carni unitum eſt, interjectam videlicet inter Dei puritatem, & carnis craſſitiem.* Eodem planè modo ratiocinatur ſanctus Thomas opuſc. 2. cap. 204. & cap. 205. ubi contra Appolinarem diſputans, & probans, Verbum hominis Chriſti pro intellectu & ratione non fuiſſe, ſic ait: *Fuiſſet contra incarnationis finem, qui eſt reparatio humanæ naturæ, quæ quidem principaliùs incipit reparari, quantum ad intellectivam partem, quæ particeps peccati eſſe poteſt: unde præcipuè conveniens fuit, ut* (Verbum) *intellectivam hominis partem aſſumeret.*

Declaratur & ſtabilitur ampliùs utraque pars ſimul, 1. Auctoritate Patrum, Ambroſii ſcilicet in caput 22. Lucæ, ubi ad hæc Chriſti verba: *Triſtis eſt anima mea*, alludens, ita loquitur: *Triſtis eſt, non ipſe* (Deus) *ſed anima. Non eſt triſtis ſapientia, non divina ſubſtantia, ſed anima. Suſcepit enim animam meam, ſuſcepit corpus meum, non me fefellit, ut aliud eſſet, & aliud videretur.* Ex Damaſceni loco proximè citato, ubi ait: *Toti humanæ naturæ totam divinitatis eſſentiam unitam eſſe aſſerimus: neque enim Deus Verbum quidquam eorum, quæ, cùm nos initio fingeret, naturæ noſtræ inſeruit, prætermiſit: ſed omnia aſſumpſit, hoc eſt, corpus, animam intelligentem, & ratione præditam, eorumque proprietates.* Conſule Patres alios articulo ſuperiore laudatos.

2. Ex Conciliis generalibus, Conſtantinopolitano primo in ſymbolo, in quo de Filio Dei dicitur: *Homo factus eſt.* Epheſino primo actione 1. epiſtolam Cyrilli ad Neſtorium, quæ incipit, *Intelligo quoſdam*, ut orthodoxam approbante, & ſuſcipiente, in qua hæc verba leguntur: *Aſſerimus autem, Verbum unita ſibi ſecundùm hypoſtaſim carne animata rationali anima, inexplicabili incomprehenſibilique modo hominem factum, & hominis Filium extitiſſe.* Calchedonenſi actione 6. in fidei expoſitione, dicente de Chriſto: *Docemus eumdem perfectum in deitate, & eumdem perfectum in humanitate, Deum verum & hominem verum, eumdem ex anima rationali & corpore, conſubſtantialem Patri ſecundùm deitatem, conſubſtantialem nobis eumdem ſecundùm humanitatem.* Conſtantinopolitano tertio hæc eadem Calchedonenſis verba repetente, & Nicæno ſecundo pariter actione

ne

Digitized by Google

ne 7. in definitione Chriſtum agnoſcente *perfectum Deum, & perfectum hominem.*

Ex his autem ſic adhuc breviter argumentor. Filius Dei per incarnationem factus eſt homo; Chriſtus eſt perfectus homo, eſi verus homo. Atqui homo eſt totum ſubſtantiale ex corpore humano, & anima rationali conſtans. Ergo, &c. Item Filius Dei incarnatus, nobis conſubſtantialis eſt ſecundùm humanitatem; ſicut Deo Patri conſubſtantialis eſt ſecundùm divinitatem. Ergo ſicut Patri conſubſtantialis eſt ſecundùm divinitatem, quia unam & eandem numero naturam divinam habet cùm Patre: ita nobis ſecundùm humanitatem conſubſtantialis eſt, quia unam & eamdem ſpecie naturam humanam habet nobiſcum, adeòque naturam humanam habet, corpore & anima rationali conſtantem. *Amplius*, Chriſtus Deo Patri conſubſtantialis eſt ſecundùm divinitatem, quia habet attributa omnia eſſentialia, quibus conſtituitur divinitas. Ergo nobis conſubſtantialis eſt ſecundùm humanitatem, quia habet partes omnes eſſentiales quibus natura humana conſtituitur.

Responsio II.

Verbum aſſumpſit corpus humanum ex Virgine Maria.

Prob. 1. Ex Scriptura. Nam Matthæi c. 1. dicitur: *Jacob genuit Joſeph virum Mariæ de qua natus eſt Jeſus qui vocatur Chriſtus.* Et inferius: *Noli timere accipere Mariam conjugem tuam: quod enim in ea natum eſt, de Spiritu ſancto eſt: pariet autem filium, & vocabis nomen ejus Jeſum.* Luc. c. 1 Mariæ dicit Angelus: *Ecce concipies in utero, & paries filium, & vocabis nomen ejus Jeſum: Hic erit magnus, & Filius altiſſimi vocabitur.* Et inferiùs: *Spiritus ſanctus ſuperveniet in te, & virtus Altiſſimi obumbrabit tibi; ideoque & quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur Filius Dei.* Et Apoſtolus ad Galatas cap. 4. ſic ait: *At ubi venit plenitudo temporis, miſit Deus Filium ſuum, factum ex muliere.*

2. Ex ſymbolis, Apoſtolico ſcilicet, in quo dicitur: *Qui conceptus eſt de Spiritu ſancto, natus ex Maria Virgine.* Conſtantinopolitano, in quo dicitur: *Et incarnatus eſt de Spiritu ſancto, natus ex Maria Virgine.* Et Athanaſiano, in quo hæc habentur: *Deus eſt ex ſubſtantia Patris ante omnia ſæcula genitus; & homo eſt ex ſubſtatia matris in ſæcula natus.*

3. Auctoritate Conciliorum generalium, Epheſini ſcilicet, à quo approba eſt, & ſuſcepta Cyrilli ad Neſtorium epiſtola, in qua hæc leguntur: *Non dubitarunt* (ſancti Patres) *ſacram Virginem Deiparam appellare; non quod Verbi natura, ipſiuſve divinitas ortus ſui principium ex ſancta Virgine ſumpſerit; ſed quod ſacrum illud corpus, anima intelligente perfectum, ex ea traxerit, cui & Dei Verbum ſecundum hypoſtaſim unitum, ſecundùm carnem natum dicitur.* Chalcedonenſis: in definitione fidei dicentis: *Ante ſæcula quidem de Patre genitum ſecundum deitatem, in noviſſimis autem diebus eundem propter nos & propter noſtram ſalutem ex Maria Virgine Dei genitrice ſecundum humanitatem, unum eumdemque Chriſtum, &c.* Conſtantinopolitani ſecundi canone ſecundo anathematizantis eum, qui non confitetur Dei Verbi duas eſſe nativitates, unam quidem ante ſæcula ex Patre . . alteram verò in ultimis diebus ejuſdem ipſius, qui de cœlis deſcendit, & incarnatus de ſancta glorioſa Dei genitrice & ſemper Virgine Maria, natus eſt ex ipſa Conſtantinopolitani tertii, in fidei expoſitione verba. Chalcedonenſis proximè citata adoptantis. Nicæni ſecundi, in definitione fidei, in qua ſic loquuntur Synodi Patres: *Confitemur autem & Dominam noſtram ſanctam Mariam proprie ac veraciter Dei genitricem, quoniam peperit carne unum ex ſancta Trinitate, Chriſtum videlicet Deum noſtrum.*

4. Auctoritate Patrum, & primò quidem eorum, qui ſcripſerunt ante quartum ſæculum, & quorum teſtimonia relata ſunt articulo ſuperiore. a. Eorum: qui poſt tertium ſæculum, ſed ante Epheſinam Synodum ſcripſerunt; pro quibus omnibus ſint Athanaſius, qui in ſua ad Epictetum epiſtola, in Epheſina Synodo laudata, ſic loquitur: *Quomodo quidam, qui inter Chriſtianos cenſentur, in quæſtionem vocare audent, Dominuſne, quem Maria in lucem edidit, natura quidem & eſſentia Dei Filius exiſtat, ſecundum carnem vero ex ſemine David, & ſanctæ Mariæ carne ortum ducat? . . . Quomodo rurſum chriſtiani hominis appellationem uſurpare non verentur, qui Verbum in hominem ſanctum, perinde atque in aliquem Prophetarum, deſcendiſſe aſſerunt, & non ipſum, ſumpto ex Maria corpore, hominem factum, ſed alium Chriſtum, alium rurſum eſſe Dei Verbum, quod ante Mariam, & ſæcula erat Filius Patris.*

Gregorius Nazianzenus in epiſtola 1. ad Cledonium, in qua ſic ait: *Si quis Mariam Deiparam eſſe inficiatur, à Deo alienus eſt. Si quis per Virginem, perinde ac per fiſtulam, meaſſe, nec in ea divino humanoque modo ſimul formatum eſſe dixerit, divino quidem, quia citra viri commercium, humano verò, quia communi prægnantium lege anathema ſit.*

Et Ambroſius libro primo de fide cap. 16. ubi hæc Apoſtoli verba, *Miſit Deus Filium ſuum, factum ex muliere, factum ſub lege*, ſic interpretatur: *Filium*, inquit, *ſuum, non unum de multis, non communem, ſed ſuum, Suum cùm dicit, generationis æternæ proprietatem ſignificavit. Hunc poſtea factum ex muliere aſſeruit, ut factura non divinitati, ſed aſſumptioni corporis adſcriberetur, factum ex muliere* (Maria ſcilicet) *per carnis ſuſceptionem, &c.*

3. Ex Patribus qui ſcripſerunt poſt Epheſinam Synodum; pro quibus omnibus hic nobis duo ſufficient, nempe ſanctus Leo in ſua ad Flavianum epiſtola, in qua ſic loquitur: *Idem verò ſempiterni genitoris unigenitus ſempiternus, natus eſt de Spiritu ſancto ex Maria Virgine; quæ nativitas temporalis illi nativitati divinæ & ſempiternæ nihil minuit, nihil contulit . . . conceptus quippe eſt de Spiritu ſancto intra uterum Matris Virginis, quæ ita illum ſalva virginitate edidit, quemadmodum ſalva virginitate concepit.*

Et ſanctus Damaſcenus lib. 3. orthodoxæ fidei cap. 2. ubi hæc habet: *Neque enim Deus Verbum præexiſtenti ſeorſim carni unitus eſt, verum poſteaquam in ſanctæ Virginis uterum immigravit, citra ullam circumſcriptionem in hypoſtaſi ſua, ex caſtis ipſius perpetuæ Virginis ſanguinibus carnem anima rationali atque intellectuali animatam condidit, humanæ nimirum conſperſionis primitias aſſumens, ac Verbum ipſum carni hypoſtaſis factum eſt, &c.*

Dices. Apoſtolus, prima Corinthiorum cap. 15. ait: *Primus homo de terra terrenus: ſecundus homo de cœlo cœleſtis.* Ergo falſum eſt, quòd Verbum corpus humanum aſſumpſerit ex Virgine Maria. *R.* neg. conſ. Nam Apoſtolus Chriſtum appellat hominem cœleſtem, & dicit eum de cœlo veniſſe, quia ſic eſt homo, ut etiam ſit Deus, cùm ſit perſona divina in duabus naturis ſubſiſtens. Hanc reſponſionem ſuggerit Leo Magnus in ſua ad Flavianum epiſtola: *Propter hanc*, inquit, *unitatem perſonæ, in utraque natura intelligendam, & Filius hominis legitur deſcendiſſe de cœlo, cùm Filius Dei carnem de ea Virgine, de qua eſt natus, aſſumpſerit.*

ARTICULUS V.

Utrum Verbum ita aſſumpſerit corpus & animam, ut divinitas, corpus, & anima in unam naturam coaluerint.

Responsio.

VErbum non ita aſſumpſit corpus humanum, & animam rationalem, ut divinitas, corpus, & anima in unam coaluerint naturam: ſed poſt unionem in Chriſto duæ ſunt naturæ integræ, diſtinctæ, & inconfuſæ, nempe divina & humana.

Eſt contra Eutychem, & probatur 1. ex Patribus, qui ante exortam Eutychianam hæreſim ſcripſerunt; pro quibus omnibus erunt Athanaſius, in lib. de in-

carna-

carnatione Chriſti, ubi ait: *Appellabitur perfectus Deus, & perfectus homo Chriſtus . . . ſecundum rationem exiſtendi ſine defectu plenam & integram, ut unus ſit utrinque per omnia idem & Deus, & homo.* At ſi Chriſtus ſimul eſt Deus & homo, perfectus Deus & perfectus homo, neceſſariò divinitatem integram habet, cum integra humanitate.

Ambroſius lib. 2. de fide cap. 4. *Servemus*, inquit, *diſtinctionem divinitatis & carnis. Unus in utraq; loquitur Dei Filius, quia in eodem utraque natura eſt. Etſi idem loquitur, non uno ſemper loquitur modo . . quaſi Deus loquitur, quæ ſunt divina, quia Verbum eſt: quaſi homo dixit, quæ ſunt humana, quia in mea ſubſtantia loquebatur.*

Auguſtinus tract. 78. in Evangelium Joannis. *Quid igitur*, inquit, *hæretice, cùm Chriſtus ſit Deus & homo, loquitur ut homo, & calumniaris Deo? Ille in ſe naturam commendat humanam, tu in illo audes deformare divinam.*

Cyrillus in libro de incarnatione unigeniti cap. 13. ubi ait: *Unus igitur eſt & ante incarnationem Deus verus, & qui in humanitate manſit id, quod erat, & eſt, & erit. Non diſcernendum igitur unum Dominum Jeſum Chriſtum in hominem ſeorſum, & ſeorſum in Deum, ſed unum eumdemque Jeſum Chriſtum eſſe dicimus, non ignorantes differentiam naturarum, ſed eas inconfuſas inter ſe ſervantes.*

2. Ex Patribus, qui ſcripſerunt poſt exortam hæreſim Eutychianam; pro quibus omnibus ſint ſanctus Leo in ſua ad Flavianum epiſtola, in qua ſic loquitur: *Salva igitur proprietate utriuſque naturæ, & in unam coeunte perſonam, ſuſcepta eſt a majeſtate humilitas, à virtute infirmitas, ab æternitate mortalitas, & ad perſolvendum conditionis noſtræ debitum, natura inviolabilis, naturæ eſt unita paſſibili.* Porrò, quod hic obiter obſervaſſe operæ pretium erit, præfacta epiſtola, jam à nobis multoties laudata, & poſtmodùm laudanda; ſummæ auctoritatis eſt, cùm olim ab omnibus totius orbis chriſtiani Epiſcopis ſuſcepta & ſubſcripta fuerit.

Sanctus Fulgentius in libro de fide ad Petrum diaconum cap. 14. ubi hæc habet: *Firmiſſimè tene, & nullatenus dubites, Chriſtum Filium Dei, ſicut de Deo Patre plenum perfectumque Deum, ita de Virgine matre plenum perfectumque hominem genitum, id eſt, Verbum Deum, habentem ſine peccato veram noſtri generis carnem & animam rationalem.*

Sanctus Gregorius lib. 18. moralium cap. 27. ubi ita loquitur: *Ipſe* (Chriſtus Jeſus) *ante ſæcula de Patre ſine matre, ipſe in fine ſæculorum de matre ſine patre... manens unus ex utraque & in utraque natura, nec naturarum copulatione confuſus, nec naturarum diſtinctione geminatus.*

Et ſanctus Damaſcenus lib. 3. orthodoxæ fidei cap. 3. *Nos*, inquit, *Chriſtum haud quaquam unius compoſitæ naturæ eſſe aſſerimus, neque ex aliis aliud, quemadmodum ex anima & corpore hominem, aut ex quatuor elementis corpus, verum ex aliis eadem; ſiquidem ex deitate & humanitate eundem Deum perfectum, & hominem perfectum & eſſe, & dici, atque ex duabus & in duabus naturis eſſe confitemur.*

3. Ex Synodis particularibus, Alexandrina in cauſa Neſtorii, Cyrillo præſide celebrata, quæ in ſua ad Neſtorium ſynodica epiſtola ſic loquitur: *Unigenitum Dei Verbum ex Patris ſubſtantia natum ... ſalutis noſtræ cauſa deſcendiſſe, ſeque ad exinanitionem demiſſo, incarnatum & hominem factum . . . dicimus; id interim, quod ſuapte natura erat, non abjeciſſe, ſed hoc ipſum quod erat, hoc eſt, verus naturaliſque Deus, licèt carnem & ſanguinem aſſumpſiſſet, conſtanter manens: neque carnem in divinitatis naturam verſam, nec contra rurſum ineffabilem illam naturam in carnis ſubſtantiam tranſmutatam aſſerimus.*

An. 649. Lateranenſi ſub Martino primo can. 6. quo dicitur: *Si quis ſecundum ſanctos Patres non confitetur propriè & ſecundum veritatem, in duabus & ex duabus naturis, ſubſtantialiter unitis, inconfuſè, & indiviſè unum eumdemque eſſe Dominum & Deum Jeſum Chriſtum, condemnatus ſit.*

Hiſpalenſi ſecunda, ſancto Iſidoro præſide, actione 13. ubi referuntur, & adoptantur hæc ſancti Fulgentii verba: *Si quis in Domino noſtro Jeſu Chriſto aut duas naturas, aut unam noluerit, ſive dubitaverit credere aut prædicare perſonam ... à catholica fide deprehenditur ac demonſtratur extraneus ... Verbum caro factum unus & plenus eſt Chriſtus, unus ex utraque & in utraque, id eſt, in humana, divinaque natura.*

Toletana XI. in præfactione, ubi hæc verba leguntur: An. 675. *Ita verbum caro factum eſt, ut non tantùm ibi ſit Verbum Dei, & hominis caro, ſed etiam rationalis hominis anima; atque hoc totum, & Deus dicatur propter Deum, & homo propter hominem. In quo Dei filio duas credimus eſſe naturas, unam divinitatis, alteram humanitatis, &c.*

Forojulienſis, in ſymbolo fidei dicente: *In una Chriſti Jeſu perſona, verus Dei, veruſque hominis filius,* An. 791. *non alter hominis filius, & alter Dei; ſed unus idemque Dei & hominis filius, in utraque natura, divina ſcilicet & humana, Deus verus, & homo verus .... In utraque natura proprium eum, & non adoptivum Dei Filium confitemur, quia inconfuſibiliter, & inſeparabiliter, aſſumpto homine unus idemque eſt Dei & hominis filius.*

4. Auctoritate Conciliorum generalium, Calchedonenſis in definitione fidei, in qua ait: *Unum eumdemque Chriſtum* (docemus) *Filium, Dominum, unigenitum, in duabus naturis inconfuſè, immutabiliter, indiviſè, inſeparabiliter agnoſcendum; nuſquam ſublata differentia naturarum propter unitionem, magiſque ſalva proprietate utriuſque naturæ, &c.*

Conſtantinopolitani II. can. 8. quo dicitur: *Si quis ex duabus naturis deitatis & humanitatis confitens* An. 553. *unitatem factam eſſe, vel unam naturam Dei Verbi incarnatam dicens, non ſic eam excipit, ſicut Patres docuerunt, quod ex divina natura & humana, unitione ſecundum ſubſiſtentiam facta, unus Chriſtus effectus eſt, ſed ex talibus vocibus unam naturam ſive ſubſtantiam deitatis & carnis Chriſti introducere conatur, talis anathema ſit . . . . æqualiter enim & eos, qui per partem dividunt, vel incidunt, & eos qui confundunt divinæ diſpenſationis myſterium Chriſti, rejicit & anathematizat Dei Eccleſia.*

Conſtantinopolitani III. in fidei definitione verba An. 680. Calchedonenſis proximè relata repetentis, & Nicæni An. 787. II. in definitione fidei, in qua ſic loquitur: *Duas naturas confitemur ejus, qui incarnatus eſt propter nos, ex intemerata Dei genitrice ſemper Virgine Maria, perfectum eum Deum, & perfectum hominem cognoſcentes.*

Obj. 1. Joannis cap. 1. Verbum eodem modo dicitur caro factum, quo ejuſdem Joannis cap. 2. aqua dicitur vinum facta. Sed aqua dicitur vinum facta per converſionem ejus in vinum. Ergo, &c. *R.* Verbum dicitur caro factum eodem modo, quoad formam verborum, quo aqua dicitur vinum facta; non eodem modo quoad ſenſum, qui in eadem verborum forma poteſt eſſe, & ſæpe eſt diverſus pro materiæ diverſitate. Sic v.g. cùm Apoſtolus Galat. cap. 3. dicit Chriſtum factum eſſe maledictum, certè ſenſus non eſt, quòd Chriſtus converſus ſit in maledictionem.

At inquies. Juſtinus Martyr in ſecunda pro Chriſtianis apologia dicit, panem in Euchariſtia fieri carnem Chriſti, ſicut Verbum caro factum eſt. At panis in Euchariſtia fit caro Chriſti per converſionem. Ergo, &c. *R.* Juſtinum Martirem loco laudato velle tantùm, quòd in Euchariſtia verè caro Chriſti ſit; ſicut Verbum verè caro factum eſt. Verba ſancti Martyris ſunt: *Quemadmodum per Verbum Dei caro factus Jeſus Chriſtus Servator noſter, & carnem & ſanguinem ſalutis noſtræ cauſa habuit, ad eumdem modum etiam eam, in qua per preces Verbi ejus, ab ipſo profecti, gratiæ ſunt actæ, alimoniam, unde ſanguis & caro noſtra per mutationem aluntur, incarnati illius Jeſu carnem & ſanguinem eſſe edocti ſumus.*

Obj. 2.

Obj. 2. Patres ſæpe comparant unionem divinitatis & humanitatis cum unione animæ rationalis & corporis. Sed ex unione animæ rationalis & corporis reſultat una natura. Ergo pariter, &c. *R.* Patres comparant quidem unam unionem cum altera, at non in omnibus comparant, tantumque volunt, divinitatis cum humanitate unionem tam eſſe realem, phyſicam ac ſubſtantialem, quàm realis, phyſica, ac ſubſtantialis eſt unio animæ rationalis cum corpore; & ſicut ex unione animæ rationalis cum corpore reſultat unus homo, ita ex divinitatis & humanitatis unione reſultare unum Chriſtum, qui eſt Deus homo, ſeu perſona divina in naturis duabus, divina & humana, ſubſiſtens.

Hujus reſponſionis bonitas patet ex ſymbolo Athanaſiano, in quo dicitur: *Qui licèt Deus ſit & homo, non duo tamen, ſed unus eſt Chriſtus. Unus autem non converſione divinitatis in carnem, ſed aſſumptione humanitatis in Deum. Unus omninò, non confuſione ſubſtantiæ, ſed unitate perſonæ: nam ſicut anima rationalis & caro unus eſt homo: ita Deus & homo unus eſt Chriſtus.* Ex quibus verbis apparet, per illam unionis animæ rationalis cum corpore comparationem aliud nihil intendi, quàm quòd, ſicut ex unione animæ cum corpore unus homo fit abſque confuſione, ita ex unione divinitatis cum humanitate, manentibus illis diſtinctis inter ſe, & inconfuſis, fit unus Chriſtus; & quòd, ſicut unio animæ cum corpore, realis ac ſubſtantialis eſt, ita & realis ac ſubſtantialis eſt unio divinitatis cum humanitate: cum hoc tamen diſcrimine, quòd ex unione animæ & corporis reſultet una natura; ex unione verò divinitatis & humanitatis reſultet una perſona, habens duas naturas, divinam & humanam.

Obj. 3. Patres, ut Cyprianus, Auguſtinus, & Cyrillus unionem divinitatis cum humanitate nominant mixtionem. Ergo, &c. *R.* quod jam aliàs obſervatum eſt; Patres nomine mixtionis, quando eam ad unionem Verbi cum humanitate conjunctionem exprimendam adhibent, nihil aliud intelligunt, quàm intimam & ſubſtantialem unionem, qua duo conjunguntur intimè, ſalva utriuſque integritate.

Nota. Duplex diſtingui poteſt mixtio: una, qua duo ſic intimè conjunguntur, & permiſcentur, ut utrumque integritatem ſuam amittat; talis eſt mixtio duorum liquorum: altera verò, qua duo intimè conjunguntur, & quaſi permiſcentur, ita tamen ut utrumque ſervet ſuam integritatem; talis eſt mixtio duorum entium ſpiritualium, ut animæ rationalis, & gratiæ ſanctificantis; vel duarum ſubſtantiarum, quarum una materia eſt, & altera ſpiritus, ut mixtio corporis humani & animæ rationalis: de hac autem, non de illa mixtione loquuntur Patres citati, cum dicunt, Verbum per incarnationem mixtum eſſe homini, ut

Prob. 1. de ſancto Cypriano: nam libro adverſus idola, poſtquam dixit: *Deus cum homine miſcetur*, ſtatim ſubjicit: *Hic Deus noſter, hic Chriſtus eſt, qui mediator duorum, hominem induit, quem perducat ad Deum Patrem.* Quo modo loquendi apertè ſignificat Deum Verbum, & humanitatem à Deo Verbo aſſumptam, tam retinere ſuam integritatem, quam ſuam retinet veſtis, & corpus veſte indutum: cum hoc tantùm diſcrimine, quòd corpus & veſtis per ſolam juxtà poſitionem conjungantur, Verbum verò, & humanitas aſſumpta conjungantur, & quaſi permiſceantur per intimam & ſubſtantialem unionem, ex qua reſultat unus Chriſtus, ac mediator Dei & hominum, qui eſt una perſona ſubſiſtens in duabus naturis; vel, ſi vis, vi cujus Deus eſt homo vere, & homo vere Deus. Unde ſic ſtatim proſequitur ſanctus Martyr: *Quod homo eſt, eſſe Chriſtus voluit.*

2. De ſancto Auguſtino ex epiſtola 2. ad Voluſianum; in ea enim ſic loquitur: *In hac perſona* (Chriſti) *miſtura eſt Dei & hominis, ſi tamen recedat auditor à conſuetudine corporum, quâ ſolent duo liquores ita commiſceri, ut neuter ſervet integritatem ſuam.* Quibus verbis apertè ſignificat, in incarnatione Verbum miſtum eſſe homini, ſalva utriuſque integritate, quod adhuc amplius declaratur ex eo, quod ſubjicit: *Ergo perſona hominis miſtura eſt animæ & corporis; perſona autem Chriſti miſtura eſt Dei & hominis:* ſic enim loquendo, tam à miſtione verbi cum homine, quàm à miſtione corporis cum anima, confuſionem excludi: nam ſicut intelligit, perſonam hominis miſturam eſſe animæ & corporis, utroque manente inconfuſo; ita intelligit, perſonam Chriſti miſturam eſſe Dei & hominis, utroque inconfuſo manente; atque perinde eſt, ac ſi diceret: Sicut ex corpore & anima, ſine confuſione miſtis, & integritatem ſuam ſervantibus, reſultat perſona hominis, ſeu perſona, quæ eſt homo: ita ex Deo & homine, miſtis abſque confuſione, & ſuam ſervantibus integritatem, reſultat perſona Chriſti, ſeu perſona, quæ eſt Deus homo.

3. De S. Cyrillo, ex ejus ad Joannem Antiochenum epiſtola, quæ incipit, *Lætentur cœli*, & in qua expreſsè ac diſertè à myſterio incarnationis removet eam mixtionem, qua duo ita confunduntur, ut utrumque, vel ſaltem alterutrum, ſuam integritatem amittat. *Tua verò ſanctitas*, inquit, *illorum ora comprimere dignetur, qui concretionem, vel confuſionem, vel commixtionem Verbi Dei cum carne factam eſſe dicunt: veriſimile namque eſt nonnullos eſſe, qui iſta quoque de me in vulgus jactent, quaſi talia ſenſerim, aut dixerim. Atqui tantùm abeſt, ut eos etiam inſanire exiſtimem, qui vel aliquam converſionis adumbrationem in divinam Verbi naturam cadere poſſe ſuſpicantur: manet enim illa, quod eſt, ſemper, &c.*

Obj. 4. S. Damaſcenus in ſua dialectica cap. ultimo, docet expreſsè, ex duabus naturis, divina & humana, in Chriſto factam eſſe unam naturam compoſitam: Sic enim habet loco laudato; *Illud ſcire attinet, hypoſtaticam unionem unam rerum conjunctarum naturam efficere.* Ergo, &c. *R.* neg. ant. *Ad probationem R.* Billium, cujus verſio nobis objicitur, malè vertiſſe naturam pro hypoſtaſi, textus enim græcus habet *μίαν ὑπόστασιν*, non *μίαν φύσιν*. Præterea, eodem capite negat idem Damaſcenus, ex duabus naturis unam tertiam compoſitam effici poſſe: ſic enim inferius loquitur: *Illud autem intelligendum eſt, naturas quidem inter ſe per hypoſtaſim uniri poſſe, ut in homine, & item naturam ab hypoſtaſi aſſumi, & in ipſa ſubſiſtere poſſe: quæ quidem ambo in Chriſto intueri licet, nam in eo naturæ, divina nimirùm & humana, copulata ſunt; atque in Dei Verbi hypoſtaſi, quæ priùs erat, animata ipſius caro ſubſiſtit, eamque hypoſtaſim habuit. At verò ut ex duabus naturis, natura una compoſita, aut ex duabus hypoſtaſibus una hypoſtaſis efficiatur, omninò fieri nequit. Propterea quòd contrariæ ſubſtantiales differentiæ in una eademque natura ſimul eſſe non poſſunt: ſiquidem earum munus eſt, naturas eas, quibus inſunt, inter ſe dirimere, &c.* Vide eundem lib. de natura compoſita, in quo contra Acephalos accuratè probat, in Chriſto non eſſe naturam ex divinitate & humanitate compoſitam.

Obj. 5. S. Cyrillus negat duas naturas poſt unionem, ut probatur ex libro ad Reginas miſſo, ubi Athanaſium laudans ſic ait: *Cognoſcimus illum Dei Filium & Deum eſſe ſecundum ſpiritum, filium autem hominis ſecundum carnem: non duas naturas . . . ſed unam naturam divini Verbi incarnatam.* Ergo, &c. *R.* neg. ant. cujus falſitas ex innumeris ſancti Cyrilli locis oſtendi poteſt; pro quibus omnibus, unus aut alter hic nobis ſufficiet. In epiſtola ad Neſtorium ſcripta, quæ incipit, *Intelligo quoſdam*, in Concilio Epheſino lecta, & ab omnibus Concilii Patribus ſuſcepta, ſic loquitur: *Aſſerimus Verbum unita ſibi ſecundùm hypoſtaſim carne, animata rationali anima, inexplicabili incomprehenſibilique modo hominem factum . . . & quamvis naturæ ſint diverſæ, vera tamen unione coeuntes, unum nobis Chriſtum & Filium effecerunt: non quòd naturarum differentia propter unionem ſublata ſit; verùm quod divinitas & humanitas*

ſecre-

ſecreta quadam ineffabilique conjunctione in una perſona unum nobis Jeſum Chriſtum & Filium conſtituerint. Juxta ſanctum Doctorem igitur, in Chriſto poſt unionem naturæ manent diverſæ, & divinitas ac humanitas, quamvis vera unione coeuntes, non unam tertiam naturam, ſed unum Chriſtum, & unum Filium, qui ſimul Deus & homo eſt, conſtituerunt.

In epiſtola ad Joannem Antiochenum ſcripta, quæ incipit, *Lætentur cæli*, ſanctus Cyrillus relata confeſſione Epiſcoporum Orientalium, in qua expreſsè admittunt duas naturas poſt unionem; in ea enim ſic loquuntur: *Duarum naturarum facta eſt unio, & propterea unum Chriſtum, unum Filium, unum Dominum confitemur. Secundùm hunc inconfuſæ unitatis intellectum ſanctam Virginem Deiparam eſſe confitemur, &c.* Hac, inquam, Orientalium confeſſione relata, Cyrillus ſic continuò proſequitur: *Cum has ergo ſacras veſtras voces legiſſemus, & nos ipſos quoque non aliter ſentire animadvertiſſemus, ... glorificavimus omnium Salvatorem Deum, &c.* Duas igitur in Chriſto naturas, eaſque ſubſtantialiter & ſecundùm hypoſtaſim unitas, cum Orientalibus Epiſcopis agnoſcebat Cyrillus, quod confirmatur ex eo, quòd inferius hæc ſubjicit: *Unus eſt Dominus Jeſus Chriſtus, quamvis naturarum differentia non ignoretur, è quibus inexplicabilem illam unionem factam fuiſſe dicimus.*

Porrò quia non deerant, qui præfatam Orientalium confeſſionem, ipſumque Cyrillum ejus laudatorem, eò quòd in illa Orientales duas naturas nominarent, & ita ſentirent cum Neſtorio, qui duas quoque naturas dicebat, ut refert Cyrillus ipſe in commonitorio ad Eulogium presbyterum, ibidem reſpondet, non omnia quæ dicunt hæretici, ſtatim rejicienda eſſe, & Neſtorium non errare, duas naturas dicendo, ſed earum ſubſtantialem & hypoſtaticam unionem negando. *Verum*, inquit, *qui hoc nomine nos accuſant, reſpondendum eſt, non omnia, quæ hæretici dicunt, ſtatim fugienda ac repudianda eſſe: multa enim confitentur ex iis, quæ nos quoque aſſerimus .. licèt duas naturas eſſe dicat* (Neſtorius) *carnis & Verbi Dei differentiam ſignificans* (in quo rectè ſentit) *eſt enim alia Verbi, alia carnis natura; attamen* (in quo malè ſentit) *unionem unà nobiſcum non confitetur* (à quo errore longè abſumus) *nos enim illas adunantes, unum Chriſtum, unum eundemque Filium, unum Dominum confitemur, &c.* Duas itaque naturas dicebat Cyrillus cum Neſtorio; ſed eas, contra eundem Neſtorium, ſecundùm hypoſtaſim unitas, adeoque unum Chriſtum, unum eundem Filium, unum Dominum efficientes confitebatur.

Ad probationem *R. S.* Cyrillum loco laudato non dicere, unam naturam Verbi incarnati: ſed, quod longè aliud eſt, unam naturam Verbi incarnatam. Dicendo abſolutè & ſimpliciter unam naturam Verbi incarnati, unicam in Chriſto naturam aſſereret: at dicendo unam naturam Verbi incarnatam, non aliud intendit ſignificare, & ſignificat, quàm naturam divinam & humanam in Verbo unitas eſſe ſubſtantialiter, & ſecundùm hypoſtaſim, atque per unionem illam eas coiviſſe in unam perſonam, unum Chriſtum, unum Filium, unum Dominum, ut ipſe diſertis verbis aſſerit in ſuo ad Eulogium commonitorio proximè citato, ubi ait de Neſtorio loquens: *Licèt duas naturas eſſe dicat, carnis & Verbi Dei differentiam ſignificans .. attamen unionem unà nobiſcum non confitetur: nos enim illas adunantes, unum Chriſtum, unum eundem Filium, unum Dominum confitemur, & unam propterea Dei naturam incarnatam dicimus.* Quare quarta Synodus generalis canone 8. rectè mentem Cyrilli interpretatur, cùm ait, Cyrillum, dicendo unam Dei Verbi naturam incarnatam, non aliud voluiſſe, quàm *quod ex divina natura & humana, unitione ſecundum ſubſiſtentiam facta, unus Chriſtus effectus eſt*. Sed

Ad plenam loci, qui nobis objicitur, intelligentiam, *Nota*. Neſtorius dicebat hominem aſſumptum cum Deo Verbo adorandum eſſe, ſed tamquam alterum cum altero, ac proinde duplici adoratione, una ſcilicet, quæ ad Dei Verbum, altera verò, quæ ad purum hominem aſſumptum terminaretur, quarumque prima eſſet adoratio latriæ, altera verò non. Blaſphemam hanc Neſtorii doctrinam damnavit Cyrillus in Alexandrina ſua Synodo canone 8. quo dicitur: *Si quis hominem aſſumptum unà cum ipſo Dei Verbo adorandum, unà cum illo glorificandum, unà cum illo tamquam alterum in altero exiſtentem Deum appellandum eſſe dicere auſus fuerit, (hunc enim intellectum particula cum adjecta, perpetuò & neceſſariè afferre conſuevit) & non una potius adoratione Emmanuelem honorat; unamque illi glorificationem attribuit, quatenùs Verbum factum eſt caro; anathema ſit.*

Porrò in loco illo, qui nobis objicitur, non aliud intendit Cyrillus, quàm quod in præfato canone: *Agnoſcimus*, inquit cum Athanaſio in lib. de incarnatione Verbi, *illum Dei Filium Deum eſſe ſecundum ſpiritum; filium autem hominis ſecundùm carnem: non duas naturas* (ſcilicet non ſubſtantialiter, ſed accidentaliter tantùm unitas) *unam* (divinam) *adorandam* (adoratione latriæ) *alteram non adorandam* (eadem illa adoratione) *ſed unam naturam divini Verbi incarnatam, quæ ſimul cum ejus carne una adoratione* (latriæ) *adoratur: neque duos rurſum filios, alterum verum adorandumque* (latria) *nempe Filium Dei; alterum ex Maria hominem* (purum, adeoque) *non adorandum* (latria,) *ſed per gratiam, perinde ac cæteri homines in filium cooptatum, &c.* (proindeque non niſi inferiori adoratione, quæ dulia dicitur adorandum.)

Quid igitur hîc volunt Athanaſius & Cyrillus? In Chriſto non eſſe alterum & alterum, ſed unum; non eſſe duos filios, unum Dei, & alterum hominis, ſed unum, qui ſimul eſt Filius Dei & hominis; adeoque in Chriſto non eſſe duos, ſimul quidem adorandos, ſed adoratione diverſa, quorum ſcilicet unus, nempe Filius Dei, ſuprema, alter verò, nempe filius hominis, inferiori adoratione adorandus ſit; ſed unum tantùm, unica, nempe ſuprema adoratione adorandum, utpote Emmanuelem, ſeu Deum ſimul & hominem.

Breviter, hîc Athanaſius & Cyrillus agnoſcunt, non duas naturas, ſed unam naturam divini Verbi incarnatam, hoc eſt, Chriſtum non eſſe duas naturas diſcretas, & in recto, ſed unam naturam Verbi divini humanæ conjunctam hypoſtaticè, proindeque unam in *recto*, nempe divinam, & alteram in obliquo, nempe humanam, atque adeò Chriſtum non eſſe duos, ſed unum, nempe Verbum cum ſua divina natura habens humanam, quacum una ſuprema adoratione adorandum eſt.

ARTICULUS VI.

Utrùm Verbum ita corpus humanum, & animam rationalem aſſumpſerit, ut divinitas, corpus, & anima in unam perſonam coaluerint.

Responsio.

VErbum ſic corpus humanum, & animam rationalem aſſumpſit, ut divinitas, corpus, & anima in unam & eamdem perſonam coaluerint, hoc eſt, ut poſt aſſumptionem, una & eadem perſona in duabus naturis, divina & humana, ſubſiſtat, atque ita una & eadem perſona ſimul ſit Deus & homo.

Eſt contra Theodorum Mopſueſtenum, & Neſtorium, & *prob.* 1. auctoritate Scripturæ. Joannis cap. 1. dicitur: *Verbum caro factum eſt*. Ergo vel Verbum deſiit eſſe Deus, quod dici non poteſt, nec dicunt Theodorus, & Neſtorius; vel Verbum ſimul eſt Deus & homo, adeoque una & eadem perſona ſimul eſt Deus & homo. Ad Philippenſes cap. 2. ſic loquitur Apoſtolus: *Hoc enim ſentite in vobis, quod & in Chriſto Jeſu, qui cum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt, eſſe ſe æqualem Deo; ſed ſemetipſum exinanivit, formam ſervi accipiens, in ſimili-*

militudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo, humiliavit ſemetipſum, factus obediens, &c. Ergo ex Apoſtolo, Deus Verbum in aliquo vero ſenſu ſemetipſum exinanivit, uniendo ſe naturæ humanæ. At in nullo ſenſu ſemetipſum exinanire potuit, uniendo ſe naturæ humanæ unione accidentali & morali, quæ eſt ſecundùm inhabitationem, affectum voluntatis, & dignitatis communicationem, quo modo Verbum naturæ humanæ unitum eſſe, Theodorus & Neſtorius volunt. Ergo Verbum univit ſe naturæ humanæ unione ſubſtantiali, vel, ut Patres loquuntur, ſecundùm hypoſtaſim, & unione phyſica; ita ut per hanc unionem, Verbum verè factum ſit homo, & ex hac unione reſultarit una perſona in duabus naturis, divina & humana, ſubſiſtens, unus Dominus, unus qui ſimul eſt Deus & homo, unus qui ſimul eſt Dei & hominis Filius, unus Chriſtus.

Argumentum hoc ſuggerit ſanctus Thomas opuſculo ſecundo cap. 203. ubi ſic contra Neſtorium ex verbis Apoſtoli laudatis argumentatur: *Hanc unionem Dei & hominis Apoſtolus exinanitionem nominat, dicens Philipp. 2. de Filio Dei, qui cùm in forma Dei eſſet . . . Non eſt autem exinanitio Dei, quod creaturam rationalem inhabitet per gratiam: alioquin & Pater, & Spiritus exinanirentur, quia & ipſi creaturam rationalem per gratiam inhabitant, dicente Domino de ſe, & de Patre, Joan. 14. Ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus.* Et Apoſtolus de Spiritu ſancto, 1. Corinth. 3. *Spiritus Dei habitat in vobis.*

Legitur Joan. cap. 8. *Antequam Abraham fieret, ego ſum.* Et cap. 10. *Ego & Pater unum ſumus.* Ex quibus locis ſic argumentor cum S. Thoma, opuſculo 2. cap. 203. In his locis perſona loquentis attribuit ſibi, quæ Dei ſunt, nempe divinitatem cum æternitate: nam vox, *Ego*, perſonam loquentis demonſtrat. Perſona autem loquentis his in locis eſt perſona Chriſti, his enim in locis Chriſtus loquitur. Ergo perſona Chriſti Deus eſt. Sed perſona Chriſti eſt Chriſtus ipſe. Ergò perſona Chriſti ſimul eſt Deus & homo, cùm Chriſtus ſit homo.

1. Joan. c. 5. dicitur: *Quis eſt, qui vincit mundum, niſi qui credit quoniam Jeſus eſt Filius Dei?* Et Matth. cap. 16. *Tu es Chriſtus Filius Dei vivi.* Et Joan. c. 9. *Tu credis in Filium Dei? Reſpondit ille & dixit: Quis eſt Domine, ut credam in eum? Et dixit ei Jeſus: Et vidiſti eum, & qui loquitur tecum, ipſe eſt. At ille ait: Credo Domine, & procidens adoravit eum.* In penultimo textu Petrus Chriſto quærenti, quem eum eſſe dicat, ipſe cum aliis diſcipulis reſpondet, eum eſſe Filium Dei; quam reſponſionem non modò non improbat Chriſtus, ſed è contra mirificè extollit, dicendo: *Beatus es Simon, &c.* illique præmium promittit primatum Eccleſiæ dicendo: *Tu es Petrus, &c.* In ultimo verò textu cœco illuminato apertè declarat, ſe eſſe Filium Dei, ſeque ab eo ut Filium Dei adorari patitur. Ex quibus ſic jam argumentor. Si Chriſtus eſt Deus, una eſt perſona Dei & hominis. Verum prius. Ergo, &c. Sequelam majoris non negat Neſtorius, & eſt per ſe manifeſta. Nam ſi in Chriſto alia eſt perſona Dei, & alia perſona hominis, Chriſtus non eſt Deus, ſed purus homo. Minor verò patet ex locis Scripturæ laudatis.

Prob. 2. Ex ſymbolis: nam de Filio Dei dicitur in ſymbolo Apoſtolico: *Qui conceptus eſt de Spiritu ſancto, natus ex Maria Virgine, paſſus, &c.* Et in Nicæno: *Qui propter nos homines & propter noſtram ſalutem deſcendit, & incarnatus eſt, & homo factus: paſſus eſt, & reſurrexit, &c.* Et in Conſtantinopolitano: *Qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem deſcendit de cælis, & incarnatus eſt de Spiritu ſancto ex Maria Virgine, & homo factus eſt, crucifixus etiam pro nobis ſub Pontio Pilato, paſſus, & ſepultus eſt, &c.* Quæ omnia apertè falſa ſunt, ſi Verbi cum natura humana unio ſubſtantialis non eſt adeòque ſi perſona Verbi diverſa & diſtincta eſt à perſona hominis ex virgine nati: in hac enim hypotheſi omnia illa, quæ in laudatis ſymbolis dicuntur, ſoli perſonæ hominis ex Virgine nati convenient, nullatenùs verò perſonæ Verbi. Ita ex ſymbolo Apoſtolico S. Thomas cap. proximè citato ratiocinatur: *Non enim*, inquit *ea quæ ſunt hominis, de Filio Dei prædicarentur, niſi eadem eſſet perſona Filii Dei & hominis, quia quæ uni perſonæ conveniunt, non ex hoc ipſo de altera prædicantur: ſicut quæ conveniunt Paulo, non ex hoc ipſo prædicantur de Petro.* Apertè igitur ex laudatis ſymbolis colligitur, unam & eandem in Chriſto perſonam eſſe Dei & hominis; quod ampliùs demonſtratur ex ſymbolo Athanaſiano, in quo hæc leguntur: *Eſt ergo fides recta, ut credamus, & confiteamur, quia Dominus noſter Jeſus Chriſtus Dei Filius, Deus & homo eſt . . . perfectus Deus, perfectus homo, ex anima rationali & humana carne ſubſiſtens. . . . qui licèt Deus ſit & homo, non duo tamen, ſed unus eſt Chriſtus... unus omninò non confuſione ſubſtantiæ, ſed unitate perſonæ.*

Prob. 3. Auctoritate Patrum qui ante quartum ſæculum ſcripſerunt, & diſertis verbis aſſeruerunt Chriſtum eſſe Filium Dei, ſeu Deum Verbum. Primus occurrit Juſtinus Martyr in apologia 2. ubi ait: *Jeſus Chriſtus, unus & ſolus propriè Filius Deo genitus, qui nimirùm ratio & verbum ejus, & primogenitus, virtus eſt.*

Juſtinum ſequuntur Irenæus, qui, lib. 3. adverſus hæreſes ubi cap. 17. hunc præfixit titulum: *Oſtenſio quoniam unus & idem & ipſe Deus Chriſtus Verbum ſit Dei.* Clemens Alexandrinus in admonitione ad gentes: *Verbum quidem*, inquit, *ab alto petita origine, divinum univerſorum principium & fuit, & eſt: quia autem nunc nomen accepit olim ſanctificatum, poteſtate dignum Chriſtus, novum mihi vocatum eſt canticum. Hinc ergo verbum Chriſtus... nunc autem apparuit hominibus hic ipſe Verbum, qui ſolus eſt ambo Deus & homo.* Dionyſius Alexandrinus in epiſtola adverſus Paulum Samoſatenum: *Chriſtus*, inquit, *non ſolo nomine, ſed veritate eſt Chriſtus Jeſus, qui eſt ante ſæcula Verbum, & ipſe factus eſt homo, ex Maria incarnatus.* Tertullianus in libro de præſcriptionibus cap. 13. *Regula eſt autem fidei*, inquit, *ut* (credamus Verbum Dei Patris Filium) *delatum ex Spiritu Dei Patris & virtute in Virginem Mariam, carnem factum in utero ejus, & ex ea natum hominem, & eſſe Jeſum Chriſtum.* Et Cyprianus in libro adverſus idola. *Sermo*, inquit, *& Filius Dei mittitur . . . . hic in Virginem illabitur, carne Spiritu ſancto cooperante induitur ... hic Deus noſter, hic Chriſtus eſt.*

Prob. 4. Ex Patribus, qui poſt ſæculum tertium, & ante exortam Neſtorianam hæreſim ſcripſerunt. Pro quibus omnibus ſit unus Athanaſius in epiſt. ad Epictetum, ubi ait: *Quomodo chriſtiani homines appellationem uſurpare non verentur, qui Verbum in hominem factum perinde atque in aliquem Prophetarum, deſcendiſſe aſſerunt, & non ipſum, ſumpto ex Maria corpore, hominem factum; ſed alium Chriſtum, alium rurſum eſſe Dei Verbum, quod ante Mariam, & ſæcula erat Filius Patris?*

Gregorius Nazianzenus in epiſt. 1. ad Cledonium: *Si quis*, inquit, *duos introducit filios, unum quidem ex Deo & Patre, alterum verò ex Maria, non autem unum atque eundem; is quoque ab ea adoptione excidat, quæ rectam fidem ſervantibus promiſſa eſt. Duæ namque naturæ ſunt; Deus & homo.. non tamen duo ſunt filii.* Superiùs dixerat: *Neque enim hominem à divinitate ſeparamus? ſed utrumque unum eundemque eſſe profitemur: primò quidem non hominem, ſed Deum & Filium unicum, ac ſæculis omnibus antiquiorem. . . in fine autem etiam hominem propter ſalutem noſtram aſſumptum, &c.*

Ambroſius lib. 2. de fide cap. 4. *Unus*, inquit, *in utraque* (divinitate & carne) *loquitur Dei Filius, quia in eodem utraque natura eſt . . . quaſi Deus loquitur, quæ ſunt divina, quia Verbum eſt: quaſi homo dixit, quæ ſunt humana, quia in mea ſubſtantia* (ſibi ſubſtantialiter unita) *loquebatur.* Hieronymus in epiſt. ad Hedibiam, q. 9. ubi ſic loquitur: *Hæc dicimus,*

cimus,

eimus, non quòd alium Deum, alium hominem eſſe eredamus, & duas perſonas faciamus in uno Filio Dei, ſicut nova hæreſis calumniatur: ſed unus atque idem Filius Dei, & filius hominis eſt.

Et Auguſtinus in enchiridio cap. 35. *Chriſtus Jeſus*, inquit, *Dei Filius eſt, & Deus & homo eſt: Deus ante omnia ſæcula, homo in noſtro ſæculo; Deus, quia Dei Verbum, Deus enim erat Verbum: homo autem, quia in unitatem perſonæ acceſſit Verbo anima rationalis & caro: quocirca in quantum Deus eſt, ipſe & Pater unum ſunt; in quantum autem homo, Pater major eſt illo: cùm enim eſſet unicus Dei Filius, non gratia, ſed natura, ut eſſet etiam plenus gratia, factus eſt & hominis filius: idemque ipſe utrumque, ex utroque unus Chriſtus .... unus Dei Filius, idemque hominis filius; unus hominis filius, idemque Dei Filius: non duo Filii Dei, Deus & homo, ſed unus Dei Filius: Deus ſine initio, homo à certo initio, Dominus noſter Jeſus Chriſtus.*

Prob. 5. ex Patribus, qui poſt exortam Neſtorianam hæreſim ſcripſeruot: pro quibus omnibus hic eruot Cyrillus io epiſtola ſynodica ad Neſtorium ſcripta, cui duodecim anathematiſmi ſubjecti ſunt, & in quorum primo anathematizatur is, qui *non confitetur Emmanuelem verum Deum eſſe, & ob id ſanctam Virginem Deiparam.* In ſecundo, qui *non confitetur Dei Patris Verbum carni ſecundum hypoſtaſim unitum, & unum unà cum ſua carne eſſe Chriſtum, eumdem nimirum Deum ſimul & hominem.* Et in tertio, qui *in uno Chriſto poſt unionem dividit hypoſtaſes, eaque duntaxat conjunctione eaſdem inter ſe nectit, quæ eſt ſecundum dignitatem, hoc eſt, auctoritatem, vel poteſtatem, & non ea potiùs, quæ eſt ſecundùm naturalem unionem.*

Leo Magnus ſermone 7. io oativitate Domini. *In utraque ergo natura*, inquit, *idem eſt Dei Filius, noſtra ſuſcipiens, & propria non amittens .... Quod Verbum caro factum eſt, non hoc ſignificat, quod in carnem ſit Dei natura mutata, ſed quod à Verbo in unitatem perſonæ ſit caro ſuſcepta.* Et io 1. ſermone ſic loquitur: *Salva igitur proprietate utriuſque ſubſtantiæ, & in unam coeunte perſonam, ſuſcipitur à Majeſtate humilitas ... Deuſque verus & homo verus in unitatem Domini temperatur, ut quod noſtris remediis congruebat, unus atque idem Dei hominumque mediator, & mori poſſet ex uno, & reſurgere poſſet ex altero.*

Fulgentius in libro de fide ad Petrum diaconum cap. 17. *Firmiſſimè tene*, inquit, *& nullatenus dubites, Deum Verbum carnem factum, unam habere divinitatis ſuæ, carniſque perſonam: Deus enim verbum plenam naturam humanam ita ſibi veraciter unire dignatus eſt, & permanente divinitate ſua, ita Verbum caro factum eſt, ut quamvis naturaliter non hoc ſit verbum, quod caro, quia duarum naturarum veritas manet in Chriſto, ſecundùm unam tamen perſonam idem verbum caro ab ipſo fieret maternæ conceptionis initio. Deus enim Verbum non accepit perſonam hominis, ſed naturam; & in æternam perſonam divinitatis, accepit temporalem ſubſtantiam carnis.*

Gregorius Magnus in epiſt. ad Quirinum Epiſcopum, in qua hæc habet: *Ad ſanctam Eccleſiam catholicam venientes* (Neſtoriani *de vera fidei firmitate & confeſſione docendi ſunt, ut unum eumdemque Dei & hominis Filium, Deum Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum eredant, ipſum exiſtentem in divinitate ante ſæcula, & ipſum factum hominem in fine ſæculorum, quia Verbum caro factum eſt ... non immutando quod erat, ſed ſuſcipiendo quod non erat .... Una itaque perſona eſt Verbum & caro .... Si juxta errorem Neſtorii, alius verbum, atque alius eſſet, homo Jeſus Chriſtus, qui verus eſt homo, utique verus Deus non eſſes, & vita æterna; ſed unigenitus Filius Verbum ante ſæcula, factus eſt homo: hic eſt ergo verus Deus & vita æterna, &c.*

Et Damaſcenus in libro de natura compoſita contra Acephalos, ubi ait: *Pietatis finibus nos ipſos continenses, unam ex divinitate atque humanitate compoſitam perſonam dicimus: nam ipſa, ævo omni antiquior, Dei Verbi hypoſtaſis, cùm in ſancta ac perpetuæ Virginis utero habitaſſet, in ipſo carnem animatam, ac ratione utentem condidit, carnique animata ac ratione prædita hypoſtaſis extitit; factuſque eſt ex perfecta divinitate ac perfecta humanitate unus Chriſtus, unus Filius Dei & hominis, unus Dominus, idem Deus perfectus, & homo perfectus, &c.*

Prob. 6. ex Synodis particularibus, quarta Romaoa ſub Damaſo, dicente anathematiſmo 15. *Si quis non dixerit, excruciatum carne Dei Filium, & carne mortem guſtaſſe ... anathema ſit.* Et 16. *Si quis non dixerit, quod in carne, quam aſſumpſit, ſedet ad dexteram Patris, in qua venturus eſt judicare vivos & mortuos, anathema ſit.* In quibus anathematiſmis apertè ſuppooitur, Filium Dei eſſe ſuppoſitum carnis in Chriſto, adeoque in Chriſto unicum eſſe ſuppoſitum. An. 373.

Toletana I. in regula fidei, in qua ſic ait: *Hunc igitur Filium Dei, Deum natum à Patre ante omne omnino principium, ſanctificaſſe uterum Mariæ Virginis, atque ex ea verum hominem, ſine virili generatum ſemine, ſuſcepiſſe, duabus duntaxat naturis, id eſt, deitatis & carnis, in unam convenientibus omnino perſonam, id eſt, Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, &c. confitemur.* An. 400.

Toletaoa IV. can. 1. io quo hæc leguotur: *Incarnatus eſt* (Filius Dei) *ex Spiritu ſancto, & ſancta glorioſa Dei genitrice Virgine Maria, & natus ex ipſa ... anima & carne perfectum, ſine peccato, ſuſcipiens hominem, manens quod erat, aſſumens quod non erat .... habens in una perſona duarum naturarum proprietatem; naturæ enim in illo duæ, Deus & homo, non autem duo filii & Dei duo, ſed idem una perſona in utraque natura.* An. 633.

Lateranenſi ſub Martioo primo, actione 5. pluribus canonibus, in 6. ſic habetur: *Si quis ſecundum ſanctos Patres non confitetur, propriè & ſecundum veritatem ex duabus & in duabus naturis, ſubſtantialiter unitis, inconfusè & indivisè unum eumdemque eſſe Dominum & Deum Jeſum Chriſtum, condemnatus ſit.* An. 649.

Forojulenſi io ſymbolo fidei, in quo dicitur: *Incarnatus eſt de Spiritu ſancto, & ex ſemper Virgine Maria verus homo factus eſt, veruſque permanet Deus .... in una Chriſti Jeſu perſona verus Dei, veruſque hominis filius. Non alter hominis filius, & alter Dei: ſed unus idemque Dei hominiſque Filius in utraque natura, divina ſcilicet & humana.* Quæ verba Synodus Arelatenſis VI. an. 813. celebrata, tranſcribit can. 1. An. 791.

Prob. 7. auctoritate Conciliorum generalium, Nicæni I. & Conſtantinopolitani I. io ſymbolis jam allegatis. Epheſioi, io quo Neſtorii epiſtola, quæ incipit, *Admirabilium litterarum*, & in qua ſacram Virginem, ooo Deiparam, ſed Chriſtiparam appellandam eſſe decernebat, negabatque Deum Verbum in ejus utero, & ex ejus ſubſtantia hominem factum, ut heterodoxa ab Epiſcopis omnibus anathematizata eſt, ipſeque, in hæreſi obſtinatus, Epiſcopali dignitate privatus eſt, & ab univerſo ſacerdotum conſortio & cœtu alienatus.

Chalcedonenſis actiooe 5. io definitiooe fidei, ubi hæc leguotur: *Sequentes igitur ſanctos Patres, unum eumdemque confiteri Filium & Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, conſonanter omnes docemus, eumdem perfectum in deitate, & eumdem perfectum in humanitate, Deum verum & hominem verum ..., ante ſæcula quidem de Patre genitum ſecundum deitatem, in noviſſimis autem diebus eumdem propter nos & propter noſtram ſalutem ex Maria Virgine Dei genitrice ſecundum humanitatem ... nuſquam ſublata differentia naturarum propter unionem, magiſque ſalva proprietate utriuſque naturæ, & in unam perſonam atque ſubſiſtentiam concurrente: non in duas perſonas partitum, aut diviſum, ſed unum eumdemque Filium, & unigenitum Deum Verbum, Dominum Jeſum Chriſtum.*

Con-

Conſtantinopolitani II. collatione 8. can. 2. in quo anathematizatur, qui *non confitetur Dei Verbi duas eſſe nativitates, unam quidem ante ſæcula ex Patre, alteram verò in ultimis diebus ejuſdem ipſius, qui … incarnatus de ſancta glorioſa Dei genitrice & ſemper Virgine Maria, natus eſt ex ipſa*. Et can. 3. in quo anathematizatur, qui dicit, *alium eſſe Deum verum, qui miracula fecit, & alium Chriſtum qui paſſus eſt; vel Deum Verbum cum Chriſto eſſe naſcentem de muliere; vel in ipſo eſſe ut alterum in altero, & non unum eumdemque Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, Dei Verbum incarnatum, & hominem factum*, &c. Et can. 5. anathematizatur, qui *unam ſubſiſtentiam Domini noſtri Jeſu Chriſti ſic intelligit, tanquam ſuſcipientem plurimarum ſubſiſtentiarum ſignificationem, & per hoc introducere conatur in myſterio Chriſti duas ſubſiſtentias, ſeu duas perſonas; & duarum perſonarum, quas intrò producit, unam perſonam dicit ſecundùm dignitatem & honorem, & adorationem, ſicut Theodorus & Neſtorius inſanienter conſcripſerunt*.

Conſtantinopolitani III. actione 18. & ultima, in fidei expoſitione uſurpantis verba Chalcedonenſis ſupra laudata. Nicæni II. actione 7. in definitione, in qua ſic ait: *Confitemur autem & Dominam noſtram ſanctam Mariam propriè ac veraciter Dei genitricem: quoniam peperit carne unum ex ſancta Trinitate, Chriſtum Deum noſtrum, ſecundùm quod & Epheſinum prius dogmatizavit Concilium, quod impium Neſtorium, cum collegis ſuis, tanquam perſonalem dualitatem introducentem, ab Eccleſia pepulit*. Et Lateranenſis IV. ſub Innocentio III. verbis jam aliàs relatis ex capite *Firmiter*.

Obj. 1. Philippenſium cap. 2. de Chriſto dicitur: *In ſimilitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo*. Et Coloſſenſium cap. 2. *In ipſo inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter*. Ergo, &c. *R. ad* 1. hujus loci ſenſum eſſe, quòd Filius Dei hominibus factus ſit ſimilis ſubſtantialiter, uniendo ſcilicet ſibi ſubſtantialiter humanam naturam, atque ſecundùm exteriorem figuram talem viſum eſſe, quales ſunt puri homines. *R. ad* 2. ſenſum eſſe, quòd in Chriſto ſecundùm humanitatem ſpectato, omnis plenitudo divinitatis realiter ac ſubſtantialiter habitet, per unionem ſcilicet ſubſtantialem divinitatis cum ipſa humanitate, in Verbi perſona. Utriuſque reſponſionis bonitas patet ex eo, quòd Apoſtolus, Chriſtum Deum eſſe, disertè aſſerat, Romanorum, cap. 9. & alibi.

Obj. 2. Patres paſſim aſſerunt, Verbum aſſumpſiſſe hominem. Sanctus Baſilius in Pſalmum 59. vocat Chriſtum Deiferum. Et Damaſcenus humanitatem Chriſti appellat inſtrumentum divinitatis. *R. ad* 1. Patres ſic loquendo, concretum pro abſtracto accipere, & hominem pro humanitate. *R. ad* 2. Baſilium, non Chriſtum, ſed Chriſti carnem vocare Deiferam. *R. ad* 3. Damaſcenus humanitatem Chriſti vocat divinitatis inſtrumentum, non ſeparatum, ſicut ſecuris eſt inſtrumentum fabri, ſed conjunctum, & quidem ſubſtantiali conjunctione, atque ad perſonæ unitatem pertinente: ſicut corpus eſt inſtrumentum animæ, cui ſubſtantialiter unitum eſt, nec ſuppoſiti diverſitatem inducit.

Obj. 3. Humanitas Chriſti eſt ſubſtantia prima, ſingularis, individua. Ergo eſt perſona. Ergo in Chriſto præter perſonam divinam Verbi, eſt etiam perſona humana. *R.* neg. conſ. utramque. Itaque licèt humanitas Chriſti ſit ſubſtantia prima, ſingularis & individua, non eſt tamen perſona: nam primò habetur ab alio principaliori, nempe à Verbo: unde ſicut manus, v. g. quamvis ſit ſubſtantia quædam ſingularis, non eſt tamen hypoſtaſis, quia ab alio principaliori habetur, nempe ab homine: ita humanitas Chriſti, &c. Hanc reſponſionem ſuggerit S. Thomas opuſculo 3. cap. 6. ubi ſic objectionem proponit: *Si quis objiciat, quòd humana natura etiam in Chriſto non ſit accidens, ſed ſubſtantia quædam, non autem univerſalis, ſed particularis, quæ hypoſtaſis dicitur; videtur conſequi, quòd ipſa humana natura in Chriſto hypoſtaſis quædam ſit, præter hypoſtaſim Dei Verbi, & ſic in Chriſto erunt duæ hypoſtaſes*.

Ad hanc autem objectionem ſic reſpondet S. Doctor: *Conſiderare debet, qui ſic objicit, quòd non omnis ſubſtantia particularis, hypoſtaſis dicitur, ſed ſolùm illa, quæ ab aliquo principaliori non habetur: manus enim hominis ſubſtantia eſt quædam particularis, non tamen poteſt dici hypoſtaſis, nec perſona, quia habetur à principaliori, quod eſt homo; alioquin in quovis homine eſſent tot hypoſtaſes, vel perſonæ, quot membra, vel partes. Humana ergo natura in Chriſto non eſt accidens, ſed ſubſtantia, non univerſalis, ſed particularis, nec tamen hypoſtaſis, dici poteſt, quia aſſumitur à principaliori, ſcilicet à Dei Verbo*.

2. Perſona eſt ſubſtantia diſcreta, per ſe exiſtens, & ſeorſim poſita: at humanitas talis non eſt; ſiquidem ſubſiſtit in Verbo, à quo habetur per intimam & ſubſtantialem unionem: ſicut manus exiſtit in homine, & ab illo per unionem ſubſtantialem habetur: tam enim, imò magis humanitas Chriſti Verbo, ſecluſis imperfectionibus, conjuncta eſt, quàm manus homini; & tam, imò multò magis humanitas Chriſti eſt ſua natura Verbi, quàm manus eſt ſua manus hominis: nam unio humanitatis Chriſti cum Verbo longè major eſt ac præſtantior, quàm unio manus cum homine.

3. Perſona eſt ſubſtantia per ſe tota, integra & completa: at humanitas Chriſti non eſt talis; cum ulteriùs compleatur & perficiatur ſubſtantialiter à Verbo, cui eſt unita, & quod eſt ejus perſona: eo ipſo enim quòd Verbum eſt perſona naturæ humanæ, eſt quoddam ejus complementum ſubſtantiale, & quædam ejus perfectio ſubſtantialis, ſecluſa tamen omni imperfectione, ſe tenente ex parte Verbi.

4. Denique confirmatur reſponſio noſtra. Illud non eſt perſona, quod ſe habet ad modum partis, & ejus imperfectiones habet: nam manifeſtum eſt, illud non eſſe ſubſtantiam per ſe totam & integram. Atqui humanitas Chriſti ſe habet ad modum partis, & ejus imperfectiones habet. Ergo, &c. *Prob.* min. Nam 1. humanitas Chriſti perficitur ſubſtantialiter per Verbum, in quo exiſtit, ut modò probatum eſt. 2. Habet ſe ad Verbum, ut id quod habetur, ad id, quod habet; nam ut ait ſanctus Thomas, principalioris eſt habere, & Verbum eſt id, quod eſt principalius in homine Deo. 3. Non eſt ſua ſed alterius, ſed non eſt ſui juris, ſed Verbi: natura enim ſua non eſt, ſed perſonæ cujus eſt natura: humanitas autem Chriſti eſt natura perſonæ Verbi. 4. Non eſt propriè id quod eſt, ſed id, quo Verbum eſt homo: natura enim non eſt propriè id, quod eſt, ſed id, quo perſona eſt in tali ſpecie. 5. Propriè loquendo non ejus eſt agere, ſed Verbi per eam: nam propriè loquendo, non eſt naturæ agere, ſed perſonæ per naturam: unde illud, Actiones ſunt ſuppoſitorum. 6. Denique totum quod eſt, Verbi eſt, non ſui: nam totum quod eſt natura, non ipſius naturæ, ſed perſonæ eſt cujus eſt natura: perſona enim habet, & natura habetur. Ergo, &c.

Dices. Humanitas Chriſti eſt completa in ratione naturæ. Ergo eſt ſubſtantia per ſe tota & integra. *R.* neg. conſ. Aliud enim eſt, aliquid eſſe completum in ratione naturæ, & aliud, eſſe ſubſtantiam totam & integram per ſe: nam poteſt aliquid eſſe natura completa, & ſimul eſſe pars, vel ſaltem ad modum partis ſe habere: quod autem eſt pars, aut habet ſe ad modum partis, non eſt ſubſtantia tota & integra, ut patet ex terminis.

Dices iterùm. Si humanitas Chriſti non eſt ſubſtantia tota & integra, caret aliqua perfectione naturali, adeòque Verbum incarnatum non eſt perfectus homo, quod fidei repugnat. Ergo, &c. *R.* diſt. 1. conſ. Caret aliqua perfectione naturali, pertinente ad naturam humanam, N. Pertinente ad humanam hypoſtaſim, C. Unde ad 2. conſ. *R.* neg. Ut enim Verbum incarnatum ſit perfectus homo, ſufficit quòd humanitas Chriſti habeat perfectiones omnes naturales, quæ ad naturam humanam pertinent.

At inquies. Concilia & Patres docent Verbum aſſumpſiſſe perfectiones omnes naturales hominis, excepto peccato. *R.* Concilia & Patres loqui de perfectionibus, ad naturam humanam pertinentibus, non verò de pertinentibus ad humanam hypoſtaſim: alioquin dicendum eſſet à Verbo non ſolùm naturam humanam, ſed etiam humanam perſonam aſſumptam fuiſſe, atque ita in Chriſto duas eſſe perſonas, quod Conciliis & Patribus repognat, & eſt orthodoxæ fidei contrarium.

At inquies. Si humanitas Chriſti caret aliqua perfectione naturali, etiam pertinente tantùm ad hypoſtaſim humanam, eſt in ſtatu violento. *R.* neg. Nam multò melius eſt humanitati Chriſti, eſſe naturam perſonæ divinæ, quàm habere propriam perſonalitatem; & in Verbo ſubſiſtere, quàm ſubſiſtere in ſe, nec ſui juris eſſe, ſed Verbi. Nam ut rectè ait S. Bonaventura in 3. diſt. 5. art. 2. qu. 2. *Natura aſſumpta in Chriſto, eo ipſo eſt nobilior, quòd in nobiliori perſona ſtabilitur, quia non in perſona creata, ſed in perſona increata: unde ordinatio ad dignius, quamvis auferat rationem ſuppoſitionis, tamen non aufert dignitatis proprietatem. Melius enim eſt ſubeſſe ſuperiori, quàm præeſſe alicui inferiori: ſicut perfectior eſt anima, cum poſſidetur à Deo, quàm cum poſſidet res creatas: & melius nubitur Virgo nobilis, cùm contrahit matrimonium cum Rege, cui ſubſit, quàm cùm contrahit cum ruſtico, cui præſit.*

DISPUTATIO III.

De Unione hypoſtatica.

ARTICULUS I.

Quid ſit unio hypoſtatica.

UNionem hanc explicari non poſſe, docet S. Thomas opuſculo 3. cap. 6. *Quia*, inquit, *ſecundùm quantitatem virtutis, quam Deus exercet in creaturam, magis & minus dicitur creatura uniri, patet quòd cum efficacia divinæ virtutis humano intellectu comprehendi non poſſit, ſublimiori modo Deus poteſt creaturæ uniri, quàm intellectus humanus capere poſſit. Quodam ergo incomprehenſibili & ineffabili modo dicimus Deum unitum eſſe humanæ naturæ in Chriſto, non ſolùm per inhabitationem, ſicut in aliis Sanctis, ſed quodam modo ſingulari, ita quòd humana natura eſſet quædam Filii Dei natura, ut Filius Dei, qui ab æterno habet naturam divinam à Patre, ex tempore per aſſumptionem mirabilem habeat humanam naturam ex genere noſtro.*

Hanc tamen hypoſtaticam unionem explicare aggreditur lib. 4. contra gentiles cap. 41. ubi inter alia hæc habet: *Nihil igitur prohibet, ſecundum hunc modum ponere unionem humanæ naturæ ad Verbum: quod humana natura ſit quaſi Verbi inſtrumentum, non ſeparatum, ſed conjunctum.* Sed hæc non ſufficiunt: nam humanitas quidem Verbo unita eſſe intelligitur, hoc ipſo quòd intelligitur eſſe inſtrumentum illius, non ſeparatum, ſed conjunctum: at ulteriùs ſupereſt explicandum id, quo formaliter humanitas Verbo conjungitur, & quod eſt ipſa unio hypoſtatica.

Eandem itaque explicationem paulò aliter tentat S. Doctor 3. p. q. 2. a. 7. in O. ubi ſic loquitur: *Dicendum quòd unio, de qua loquimur, eſt relatio quædam, quæ conſideratur inter divinam naturam & humanam, ſecundum quod conveniunt in una perſona Filii Dei.* Sed neque hæc explicatio ſufficit: nam rectè quidem dicitur, divinitatem & humanitatem in Verbo unitas eſſe, eo ipſo quòd conveniunt in perſona Verbi; at non dicit S. Thomas id, quo formaliter conveniunt, & in eſſe perſonali Verbi indiviſæ & indiſcretæ ſunt, quod tamen eſt ipſa unio hypoſtatica.

Alii dicunt unionem hypoſtaticam nihil aliud eſſe, quàm ipſam Verbi divinitatem & humanitatem, prout ſe ipſis formaliter faciunt unam perſonam compoſitam. Sed hi primò ſupponunt falſum, nempe aliquod tertium componi ex divinitate Verbi & humanitate. 2. Confundunt unionem cum unitate, vel, ſi vis, afferunt unionem abſolutam, de qua non agitur, & quæ aliud non eſt, quàm abſtractum metaphyſicum totius, ex pluribus conſtituti; afferunt, inquam, unionem abſolutam pro unione relativa, hoc eſt, pro unione extremorum ad invicem, de qua quæſtio eſt, & quam ſupponit unio abſoluta: prius enim eſt humanitatem uniri cum divinitate Verbi, & viciſſim; quàm humanitatem & divinitatem Verbi, ſe ipſis componere aliquod tertium ſubſtantiale, dato quòd componant.

Docent alii, unionem hypoſtaticam nihil aliud eſſe, quàm humanitatem prout terminatur à Verbo, & ipſum Verbum, prout terminat humanitatem. At hi per to humanitatem terminari ſubſtantialiter à Verbo, vel intelligunt, humanitatem à Verbo reddi incommunicabilem, vel intelligunt humanitatem à Verbo compleri ultimò ſubſtantialiter. Sed utrovis modo intelligant, prius eſt humanitatem uniri Verbo, quàm ab eo terminari; Verbum enim non poteſt reddere humanitatem incommunicabilem, aut eam ulteriùs complere ſubſtantialiter, quin priùs uniatur illi.

Alii volunt unionem hypoſtaticam eſſe modum quemdam ſubſtantialem, à Verbo & humanitate realiter diſtinctum, & in humanitate receptum, quo humanitas Verbo unitur formaliter. At hi non unionis hypoſtaticæ ideam, ſed verba tantùm dant.

Durandus in lib. 3. diſt. 5. quæſt. 2. num. 8. ſignificat, unionem hypoſtaticam eſſe novum eſſendi modum naturæ humanæ. Bene quidem: ſed quæritur, quis ſit ille novus eſſendi modus? Explicat ipſe, ſed obſcuriùs num. 11. his verbis? *Reſtat ergo, unionem ſic fuiſſe terminatam ad unum in perſona, vel ſubſiſtentia, quod tota perſonalitas, vel ſubſiſtentia eſt à perſona & natura divina: humana verò ſolùm inexiſtit, & quantùm ad hoc degenerat in accidens, licèt ſit vera ſubſtantia.*

Unus ex omnibus præſentem difficultatem enucleatiùs explicaſſe videtur Scotus in 3. diſt. 1. q. 1. ubi ait 1. Unionem hypoſtaticam non eſſe aliquid abſolutum, *quia*, inquit, *unio non intelligitur ad ſe*. 2. Unionem hypoſtaticam eſſe relationem aliquam: *Cùm non ſit nihil*, inquit, *ſaltem dicit unio relationem*. 3. Hanc relationem non eſſe communem utrique extremo, & quæ in utroque ſit ejuſdem rationis, qualis eſt ſimilitudo: nam *perſona*, inquit, *aſſumens, nullam habet relationem realem ad naturam creatam*. 4. Itaque hanc unionis hypoſtaticæ relationem eſſe relationem diſquiparantiæ, realem, exiſtentem in natura aſſumpta, cui nulla relatio realis correſpondet ex parte perſonæ aſſumentis, atque ita relationem hanc eſſe relationem ſubordinationis, & dependentiæ in natura aſſumpta ad perſonam aſſumentem.

5. Hanc relationem ſubordinationis & dependentiæ eſſe rationis alterius & diverſæ ab omni dependentiæ & ſubordinatione cauſati ad cauſam, & cauſati poſterioris ad cauſatum priùs. *Non eſt autem*, inquit, *ordinis cauſati ad cauſam, quia illa eſt communis ad totam Trinitatem; neque cauſati poſterioris ad cauſatum prius, quia Verbum non eſt aliquid cauſatum, &c.* 6. Hanc relationem ſubordinationis & dependentiæ, quam natura aſſumpta ad perſonam aſſumentem habet, ſimillimam eſſe ſubordinationi & dependentiæ, quam accidens habet ad ſubjectum. Pro quo

Diſtinguit duplicem habitudinem accidentis ad ſubjectum. Prima eſt, ut informantis ad informatum; ſecunda verò ut naturæ poſterioris ad naturam prius, à quo dependet, non tamen ut à cauſa etiam materiali, niſi quatenùs informat ipſum. Prima, habitudo eſt dependentiæ ſubjecti ad accidens, & arguit in ſubjecto imperfectionem. Secunda verò eſt

habi-

habitudo dependentiæ accidentis ad ſubjectum, & nullam dicit imperfectionem in ſubjecto, ſed tantùm dicit in ea rationem naturæ prioris & ſuſtentantis reſpectu accidentis: unde nihil vetat huic ſecundæ habitudini accidentis ad ſubjectum, ſimilem eſſe relationem dependentiæ, quam natura aſſumpta habet ad naturam aſſumentem.

Licèt, inquit, *difficile ſit videre aliquam dependentiam eſſe talem* (qualis eſt humanitatis ad Verbum) *tamen iſta poteſt patere aliqualiter in ſubjecto & accidente. Accidens enim ad ſubſtantiam ſive ad ſubjectum ſuum duplicem habet habitudinem, ſcilicet informantis ad informatum, & iſta neceſſariò includit imperfectionem in ſubjecto informato, eo ſcilicet quòd potentialitatem habet reſpectu actus ſecundùm quid, ſcilicet accidentalis; aliam habet, ut poſterius naturaliter ad prius, à quo dependet, non ut ab aliqua cauſa; quia ſi habet ſubjectum pro aliqua cauſa, habet ipſum pro cauſa materiali, & hoc eſt, in quantùm informat ipſum.*

Si igitur, pergit Scotus, *iſtæ duæ habitudines accidentis ad ſubjectum ab invicem diſtinguantur, altera neceſſariò eſt ad ſubjectum ſub ratione imperfectionis in ipſo ſubjecto, ſcilicet potentialitatis, altera nullam imperfectionem neceſſariò ponit in eo, ſed tantùm prioritatem naturalem, & ſuſtentationem reſpectu accidentis. Huic ſimillima eſt iſta habitudo, quæ eſt dependentia naturæ humanæ ad perſonam divinam, quæ eſt extra omnem dependentiam cauſati ad cauſam.*

7. Denique addit, terminare hanc relationem ſubordinationis & dependentiæ, non repugnare perſonæ divinæ, neque in quantum eſt perſona divina, *Quia*, inquit, *nec compoſitionem, nec potentialitatem, nec limitationem* importat in terminante: *non enim oportet, niſi quod terminans iſtam dependentiam, ſit in ſe aliquid independens, habens entitatem talem, qualis requiritur ad terminandum iſtam dependentiam, &c.* Neque in quantum eſt hæc perſona: *Nam*, inquit, *omnis entitas perſonalis independens poteſt ſufficienter terminare iſtam dependentiam: talis eſt entitas propria cujuſque perſonæ* (divinæ) etiam ut diſtinguitur ab alia. Sententiam Scoti hactenùs expoſitam proponimus, & confirmamus ſequentibus propoſitionibus.

Propoſitio I.

Unio hypoſtatica humanitatis cum Verbo, eſt aliqua relatio tranſcendentalis humanitatis ad Verbum.

1. Eſt relatio, ut præter Scotum docet S. Thomas hìc q.2. art.7. in O. & ratio eſt, quia unio non eſt ad ſe, ſed ad aliud, & quod unitur, alteri unitur. 2. Eſt relatio tranſcendentalis. Ratio eſt, quia vel eſt relatio tranſcendentalis, vel categorica: at non eſt relatio categorica, nam categorica relatio aliud non eſt, quàm plura abſoluta modo relativo concepta. Prætereà, ſic argumentor. Relatio categorica reſultat ex fundamento. Atqui relationis categoricæ unionis fundamentum aliud eſſe non poteſt, quàm ipſa unio; unitum enim non habet relationem categoricam ad illud, quocum unitur, niſi quia cum eo unitur. Ergo relatio categorica, ſi quam ſcilicet habet natura aſſumpta ad perſonam aſſumentem, reſultat ex unione hypoſtatica, adeòque non eſt ipſa unio hypoſtatica, ſed eam ſupponit, & in ea fundatur.

Propoſitio II.

Unio hypoſtatica humanitatis cum Verbo eſt tranſcendentalis relatio alicujus dependentiæ, quam humanitas habet ad Verbi perſonalitatem.

Prob. 1. Nam ut ait S. Thomas opuſculo 3. cap. 6. *Tantò alicui naturæ perfectiùs unitur* (Deus) *quantò in eo magis ſuam virtutem exercet*. Unde ſic argumentor. Univit ſibi Verbum humanitatem hypoſtaticè, operando in ea mirabili quodam & ineffabili modo. Ergo humanitas unita eſt hypoſtaticè Verbo per mirabilem quandam & ineffabilem dependentiam, quam habet ad Verbum; nam hæc ſunt correlativa. Et certè Verbum eatenùs univit ſibi hypoſtaticè humanitatem, ſpeciali quodam modo operando in ea, quatenùs vi talis modi operandi in humanitate, humanitas ad perſonam Verbi ſpecialem quamdam habet dependentiam, vi cujus eſt Verbi natura propriè.

2. Verbum univit ſibi hypoſtaticè humanitatem, illam aſſumendo, ut docent Patres, & cum eis S. Thomas loco proximè citato. Sed hæc aſſumptio nihil aliud dicit, aut dicere poteſt ex parte humanitatis, quàm ſpecialiſſimam aliquam illius ad Verbum dependentiam, vi cujus Verbum eſt verè ac propriè ſuppoſitum illius. Ergo, &c.

Propoſitio III.

Unio hypoſtatica humanitatis cum Verbo, quantùm intellectu creato attingi poteſt, videtur eſſe conſtituenda in ſuſtentatione formali humanitatis, ſeu in ipſa humanitate, ut formaliter ſuſtentata à proprietate relativa Verbi.

Prob. Nam 1. formalis illa ſuſtentatio humanitatis eſt relatio humanitatis ad Verbum: humanitas enim ut ſuſtentata formaliter à Verbo, ſe habet ad illud, & ad illud taliter ſe habet. 2. Eſt relatio tranſcendentalis: nam humanitas, ut ſuſtentata formaliter à Verbo, eſt ad illud taliter, non ut ad terminum purè, ſed ut ad formale ſuſtentativum. 3. Eſt relatio dependentiæ: humanitas enim, ut formaliter ſuſtentata à Verbo, habet ad illud ſpecialem dependentiam. 4. Eſt relatio dependentiæ, ſufficientis ad unionem hypoſtaticam: nam Verbum univit ſibi hypoſtaticè humanitatem, eam ſuſcipiendo & aſſumendo, & eam ſuſcepit & aſſumpſit, ſuam faciendo: *Non enim*, inquit ſanctus Leo in ſua ad Flavianum epiſtola, *ſuperare nos poſſemus peccati & mortis auctorem, niſi naturam noſtram ille ſuſciperet, & ſuam faceret.* Ergo humanitas eo ipſo hypoſtaticè unitur Verbo, quod eſt ſua natura Verbi, & ſic viciſſim Verbum eſt perſona humanitatis. Atqui humanitas eo ipſo eſt verè, propriè, & intrinſecè ſua natura Verbi, quòd formaliter ſuſtentatur ab eo: ſicut accidens eſt verè, propriè, & intrinſecè ſuum ſubjecti, eo ipſo quòd ab eo ſuſtentatur formaliter. Ergo, &c.

Confirm. Quia 1. formalis illa ſuſtentatio nihil ſupponit in humanitate, quo dici poſſit uniri formaliter Verbo; ſed è contra alia, in quibus ab aliis unio hypoſtatica conſtituitur, ſupponunt illam. 2. Formalis illa ſuſtentatio nec ex parte Dei, nec ex parte humanitatis repugnat: quare enim repugnaret, Deum producere & conſervare humanitatem, & humanitatem produci, & conſervari, dependenter à Verbo, illam formaliter ſuſtinente? 3. Non etiam repugnat ex parte perſonalitatis Verbi: quidni enim Verbum poſſet humanitatem ſuſtentare formaliter per ſuam proprietatem relativam? Præterea, hoc nullam imperfectionem importat in Verbo. Nec dic humanitatem Verbum informare, ſi ab eo formaliter ſuſtentatur, ſicut accidens ſubjectum, à quo ſuſtentatur, informat: nam humanitas non perficit Verbum, ſicut accidens perficit ſubjectum.

4. In hac hypotheſi facilè intelligitur, quare ſolum Verbum aſſumpſerit humanitatem, & humanitas hypoſtaticè unita ſit Verbo, non Patri, aut Spiritui ſancto. Ratio enim in promptu eſt, quia humanitas formaliter ſuſtentatur à ſolo Verbo, & ita ſolius Verbi ut ſuppoſiti ſua eſt. Item facilè intelligitur illud ſancti Thomæ hìc qu.2. art.7. in O. *Hæc unio* (hypoſtatica ſcilicet) *non eſt in Deo realiter, ſed ſecundùm rationem tantùm; in humana autem natura, quæ creatura quædam eſt, realiter eſt.* Nam eo ipſo quòd humanitas à Verbo formaliter ſuſtentatur, eſt natura Verbi, & viciſſim Verbum eſt perſona humanitatis, ſicque humanitas realiter refertur ad Verbum, non Verbum ad humanitatem: formalis enim ſuſtentatio eſt realis relatio humanitatis ad Verbum, cui nihil correſpondet ex parte Verbi, quo viciſſim Verbum ad humanitatem referatur realiter; unde unio hypoſtatica tota ſe tenet ex parte humanitatis.

Item multò meliùs, quam in qualibet alia ſenten-

ria, intelligitur, quare humanitas Chriſti non ſit hypoſtaſis, non ſit ſui juris, ſed alterius, nempe Verbi; non ſit id quod, ſed id quo Verbum agit, non habeat Verbum, ſed à Verbo habeatur: in hac enim ſententia Scoti, humanitas à Verbo aſſumpta, eſt in alio non ſolùm ut toto, & ut ipſam complente ſubſtantialiter, ſed etiam ut formaliter ſuſtentante: unde minùs eſt hypoſtaſis, minùs eſt ſui juris, &c. quam manus v.gr. pes, aut quælibet alia corporis pars: manus enim, pes, &c. non ſunt in alio ut formaliter ſuſtentante. Hinc Durandus loco ſupra citato non malè ait, naturam humanam in Chriſto ita inexiſtere Verbo, ut quantùm ad hoc degeneret in accidens, licèt ſit vera ſubſtantia, quatenùs ſcilicet Verbo inexiſtit modo accidentis proprio, quamvis idcircò non deſinat eſſe ſubſtantia.

5. Denique hæc Scoti ſententia planè conſonat Patribus, aſſerentibus Verbum humanitatem quam aſſumpſit, ſibi univiſſe modo ineffabili: ſuſtentatio enim illa formalis, in qua unionem humanitatis cum Verbo conſtituit Scotus, dicit in Deo mirabilem prorſus & ineffabilem operandi modum circa humanitatem: nam prorſus mirabile & ineffabile eſt, quòd Deus ita producat, & conſervet humanitatem illam, ut verè ac phyſicè incumbat Verbo, & ſic incumbat, ut hoc fulcimento deficiente, in nihilum abiret.

Dices. In hac ſententia, unio hypoſtatica non erit ſupernaturalis. *R.* neg. Nam eſt modus eſſendi, humanitatis vires omnes, omnemque naturæ exigentiam ſuperans: naturaliter enim impoſſibile eſt, & naturæ planè indebitum, quòd ſubſtantia aliqua ſic producatur, & conſervetur, ut verè ac phyſicè perſonæ divinæ incumbat, & ab ea formaliter ſuſtentetur; ita ut ſublata hac ſuſtentatione, ſubſtantia illa ſtatim deficeret, niſi nova aliqua actione majore teneretur in eſſe.

Dices 2. In hac ſententia, humanitas Chriſti non eſſet ſubſtantia. *R.* neg. In hac igitur ſententia Scoti humanitas Chriſti non deſinit eſſe ſubſtantia, ſed ſolùm non exiſtit ad modum exiſtendi ſubſtantiæ connaturalem, & quo naturaliter carere non poteſt.

At inquies. Subſtantiam neceſſe eſt deſinare ſubſtantiam eſſe, hoc ipſo quòd ab alio formaliter ſuſtentatur. *R.* neg. Ex eo enim quòd ſubſtantia non exiſtat, niſi dependenter ab alio ipſam ſuſtentante formaliter, ſequitur tantùm quòd non habeat eum exiſtendi modum, quem naturaliter exigit, & ſine quo naturaliter eſſe non poteſt: non autem ſequitur, quòd deſinat eſſe ſubſtantia, quia ſubſtantiæ eſſentiale non eſt, exiſtere independenter ab omni formaliter ſuſtentante, ſed ſolùm eſſentiale eſt, poſſe, & exigere ſic exiſtere. Igitur in Scoti ſententia humanitas Chriſti eſt vera ſubſtantia, quia poteſt, & exigit naturaliter, exigentia naturaliter infruſtrabili, exiſtere independenter ab omni ſuſtentativo formali: at, quod aliud eſt, non exiſtit ad modum ſubſtantiæ, ſed ad modum accidentis, quia tam verè ac phyſicè incumbit proprietati relativæ Verbi, quàm accidens ſubjecto.

Dices denique. Formalis illa ſuſtentatio, quam inducit Scotus, videtur inſufficiens eſſe ad unionem ſubſtantialem & hypoſtaticam humanitatis cum Verbo explicandam. *R.* neg. Hoc ipſo enim quòd humanitas Chriſti intelligitur exiſtere in Verbo, ſecluſa tamen omni imperfectione ex parte Verbi, ad modum quo accidens exiſtit in ſubjecto, intelligitur, adhærere Verbo, ſubſiſtere in Verbo, eſſe verè ac propriè intrinſeca Verbo, eſſe organum quoddam & inſtrumentum Verbi conjunctum, inſeri Verbo, & ita cum divitate in unam perſonam concurrere, aſſe verè, propriè & intrinſecè naturam Verbi, quod proinde eſt aliquid ejus complementum ſubſtantiale, ipſamque ſubſtantialiter terminat.

Sententiam Scoti hactenùs expoſitam & probatam tenet Vaſquez tom. 1. in 3. p. ſancti Thomæ diſp. 18. c. 3. ubi num. 28. ſic loquitur: „ Dico igitur modum ſub- „ ſtantialem naturæ humanæ in Verbo (quem commodè vocare poſſemus modum inexiſtentiæ, quia „ natura humana, quæ per ſe exiſtere poterat, in „ alio exiſtit tamquam in ſuppoſito, licèt non tam- „ quam in ſubjecto) eſſe modum, ut vocant, de- „ pendentiæ naturæ humanæ à Verbo, non tam- „ quam à cauſa propriè, ſed tamquam à ſuppoſito „ terminante, & ſuſtentante: ſiquidem natura ſu- „ ſtentata à ſuppoſito alieno, & in eo exiſtens, ve- „ rè ab eo in ſuo genere pendere dicitur. “ In eo „ tamen diſſentit à nobis, quòd velit modum illum, quo humanitas exiſtit in Verbo, eique incumbit, & incumbendo unitur, eſſe realiter diſtinctum ab ipſa humanitate, & Verbo; nos verò velimus eſſe modum purum ſe habendi in humanitate, ſeu eſſe ipſammet humanitatem, ſeipſa formaliter ſeſe taliter habentem ad Verbum. Quod ut meliùs intelligatur, ſit

ARTICULUS II.

Reſpondetur Modeſtis, unionem hypoſtaticam in modo quodam ſubſtantiali, à Verbo & humanitate realiter diſtincto, conſtituentibus.

OBjicies. Unio hypoſtatica eſt ſaltem modus ab humanitate & Verbo realiter diſtinctus. *R.* neg. Et dico modum illum, à Verbo & humanitate realiter diſtinctum, veteribus Philoſophis ac Theologis incognitum, à modernis fabricatum, hic inutilem eſſe, adeòque rejiciendum, juxta illud axioma in ſcholis receptiſſimum. Non ſunt multiplicanda entia ſine neceſſitate.

Dices 1. Poteſt eſſe Verbum, & ſimul eſſe hæc Chriſti humanitas, & tamen hæc humanitas non eſſe unita Verbo. Ergo humanitatem eſſe unitam Verbo, importat aliquid præter humanitatem & Verbum ſimul exiſtentia. Non niſi modum realiter diſtinctum ab utroque. Ergo, &c. *R.* neg. ſubſumpt. & dico illud quod, humanitatem eſſe Verbo unitum, importat præter humanitatem & Verbum ſimul exiſtentia, eſſe modum purum ſe habendi humanitatis, ſeu ipſam humanitatem, non ſimpliciter, ſed cum addito, ut Verbo ſe ipſa formaliter incumbentem.

Dices 2. Illa diſtinguuntur realiter, quæ nemine cogitante ſeparari poſſunt. Sed humanitas Chriſti ſeparari poteſt ab unione hypoſtatica: poſſet enim exiſtere, & non eſſe unita Verbo. Ergo, &c. *R.* illa diſtingui realiter, quæ poſſunt, nemine cogitante, ſeparari ſimpliciter, & quoad entitatem. At humanitas à Verbo aſſumpta non poteſt ſimpliciter, & quoad entitatem, ab unione hypoſtatica ſeparari, ſed tantùm ſecundùm quid, quatenus humanitas à Verbo aſſumpta, ſic eſt Verbo unita per ſe ipſam formaliter, ut poſſet exiſtere, & non eſſe ei unita, quia per ſe ipſam formaliter ita Verbo incumbit, ut poſſet exiſtere, & tamen Verbo non incumbere, ſicut revera fieret, ſi deſineret à Deo conſervari dependenter à Verbo, eam formaliter ſuſtentante, ſeu, quod idem eſt, ſi nova actione, eaque fortiore, teneretur in eſſe independenter à Verbo. &c.

Dices 3. Humanitas unita Verbo alia eſt, quàm ſi non eſſet unita. *R.* aliam eſſe, non quòd entitatem aliquam habeat, quàm non haberet, ſi non eſſet unita; ſed quia habet purum eſſendi modum, quo careret, ſi non eſſet unita: nam unita Verbo, exiſtit dependenter ab eo tamquam formali ſuſtentativo, quo modo non exiſteret, ſi ei unita non eſſet; tunc enim exiſteret ad modum aliarum ſubſtantiarum, adeòque independenter ab omni fulcro.

Dices 4. Si humanitas Chriſti relinqueretur à Verbo, de unita fieret non unita, adeòque tranſiret de contradictorio intrinſeco ad contradictorium intrinſecum. Ergo tunc amitteret aliquam entitatem. Non niſi entitatem unionis hypoſtaticæ. Ergo, &c. *R.* neg. conſeq. Ut enim ſubſtantia aliqua tranſeat à contradictorio intrinſeco ad contradictorium intrinſecum, non requiritur ut amittat, vel acquirat entitatem aliquam, ſed ſufficit, ſi purum aliquem modum eſſendi intrinſecum amittat, vel acquirat. *At inquies.* Si humanitas

Chriſti

Digitized by Google

Chriſti relinqueretur à Verbo, tunc mutaretur intrinſecè. *R.* Mutaretur quidem intrinſecè, ſed mutatione putà modali, quia tunc amitteret tantùm purum modum eſſendi.

Dices 5. Humanitas Chriſti de ſe indifferens eſt, ut uniatur vel non uniatur Verbo. Ergo ut uniatur Verbo, requiritur entitas ab ea realiter diſtincta, eique ſuperaddita. *R.* neg. conſ. Nam humanitas Chriſti ſic eſt de ſe indifferens, ut Verbo uniatur, vel non uniatur, ut tamen habeat, ſecluſa omni entitate ei realiter ſuperaddita, quidquid intrinſecè requiritur ad hanc unionem: habet enim per ſe, quidquid intrinſecè requiritur, ut Verbo incumbat: nam ad hoc requiritur & ſufficit, ut habeat entitatem aptam produci & conſervari dependenter à Verbo ut formali ſuſtentativo; & hoc ipſo quòd ſic producitur, & conſervatur, ſe ipſa formaliter incumbit Verbo, adeòque ſe ipſa formaliter & immediatè Verbo unitur hypoſtaticè.

Dices 6. Omnis vera actio poſitiva & realis habet terminum realem poſitivum. Sed unitio humanitatis cum Verbo eſt vera actio realis poſitiva. Ergo habet terminum realem poſitivum. Atqui terminus ille alius non eſt, quàm unio hypoſtatica. Ergo unio hypoſtatica eſt entitas modalis, ab humanitate & Verbo realiter diſtincta. *R.* neg. hanc ultimam conſequentiam: ad hoc enim ut unio hypoſtatica ſit terminus realis & poſitivus actionis realis & poſitivæ, non requiritur, ut ſit entitas; purus enim modus ſe habendi contingens, eſt aliquid reale & poſitivum, & poteſt eſſe terminus actionis realis & poſitivæ, quod longa inductione demonſtrari poſſet.

At inquies. Omnis actio realis poſitiva producit aliquam entitatem. Ergo actionis realis poſitivæ terminus eſſe non poteſt, niſi entitas producta. *R.* neg. ant. quod gratis omninò ab adverſariis pro principio aſſumitur. Itaque actio realis poſitiva alia productiva eſt, alia verò purè modificativa: productiva habet pro termino entitatem de novo productam: purè verò modificativa habet pro termino modum ſe habendi purum, & nihilominùs realem & poſitivum. Addo, etiamſi concederemus, omni actione reali poſitiva produci entitatem aliquam, nihil inde effectum iri pro adverſariis: nam adhuc etiam rejecta unione hypoſtatica, quæ ſit entitas modalis, ab humanitate & Verbo realiter diſtincta, unitio humanitatis cum Verbo habebit pro termino entitatem de novo productam, nempe ipſammet humanitatem: unitio enim illa eſt actio productiva humanitatis, non quidem ſimpliciter, ſed cum addito, dependenter à Verbo ut ſuſtentativo formali. Sed ex occaſione data,

Nota 1. Humanitas Chriſti eadem indiviſibiliter actione producta eſt, & verbo unita; ita ut pro nullo ſigno etiam rationis tantùm priùs extiterit, quam unita fuerit Verbo, ut luculenter docet Leo Magnus in ſua ad Julianum Coenſem epiſtola, quæ incipit, *Licet per noſtros*, & in qua ſic ait: *Natura noſtra non ſic aſſumpta eſt, ut prius creata, poſt aſſumeretur, ſed ut ipſa aſſumptione crearetur.* Quod factum eſſe intelligitur, hoc ipſo quòd intelligitur humanitas producta eſſe dependenter à Verbo ut formaliter eam ſuſtinente.

2. Hujus actionis terminus duplex eſt, unus ſcilicet immediatus & proximus, alter verò mediatus & ultimus. Terminus immediatus & proximus eſt humanitas per ſe ipſam formaliter tali modo exiſtens, ſeu humanitas incumbens Verbo. Terminus mediatus & ultimus eſt Verbum homo: nam Verbum homo eſt id, quod in hac actione per ſe intenditur, & quod ex ea reſultat: Verbum enim eſt homo humanitate ipſi incumbente, ſeu humanitate dependenter ab eo ut formali ſuſtentativo exiſtente; & humanitas producta eſt dependenter à Verbo tanquam formali ſuſtentativo, ut Verbum eſſet homo.

3. Hæc actio dicitur unitio, incarnatio & aſſumptio. Unitio eſt, quatenùs productiva eſt naturæ dependenter à Verbo ut ſuſtinente: incarnatio eſt, quatenùs naturæ, quæ caro eſt, productiva eſt dependenter, &c. Sub utroque hoc nomine attribui poteſt & debet toti Trinitati: tres enim perſonæ actione communi produxerunt dependenter à Verbo, ut fulcro, naturam illam, quæ caro eſt. Hæc actio denique eſt aſſumptio, ſed reſpectu Verbi tantùm: nam perſonam aſſumere naturam, eſt perſonam producere naturam ipſi incumbentem, ſeu producere naturam dependenter à ſe ut ſuſtinente, quod ſoli Verbo convenit.

4. Denique, actionis hujus œconomia tota convenienter explicari poteſt in hunc modum. 1. Trinitas cœpit conſervare dependenter à Verbo (ſupple ſemper, ut formali ſuſtentativo) partes materiæ, ex qua conflandum erat corpus Chriſti. 2. Ex partibus illis Verbo incumbentibus efformatum eſt Chriſti corpus, Spiritu ſancto ſuperveniente, & obumbrante Virgini, quæ ad hanc efformationem non ſolùm paſſivè, ſed etiam activè concurrit, juxtà veriorem ſententiam. 3. Trinitas creavit animam rationalem dependenter à Verbo, eamque eodem inſtanti infudit corpori organizato, & ſic ex corpore & anima Verbo incumbentibus, producta eſt humanitas Verbo incumbens: ſic ex corpore & anima, quæ jam erant ſua Verbi, reſultavit humanitas ſua Verbi; ſic Verbum caro factum eſt; ſic actio generativa Virginis terminata eſt ad Verbum hominem factum.

ARTICULUS III.

Qualis ſit Unio hypoſtatica.

RESPONSIO I.

Unio hypoſtatica eſt unio ſubſtantialis.

Prob. Unio ſecundùm hypoſtaſim facta, ſubſtantialis eſt. Sed talis eſt unio humanitatis cum Verbo, ut docent Patres & Concilia, unde hypoſtatica nominarunt. Ergo, &c. Hæc ratio eſt S. Thomæ hic q.2.a.6. ubi ſic ait in O. *Fides catholica non dicit unionem factam Dei & hominis ſecundum eſſentiam, vel naturam, neque etiam ſecundum accidens; ſed medio modo ſecundum ſubſiſtentiam ſeu hypoſtaſim.* Tum in reſp. ad 3. *Sufficit ad hoc, quod non ſit unio accidentalis, quod ſit facta unio ſecundum hypoſtaſim, licet non ſit facta unio ſecundùm naturam.* Et verò eatenùs unio Verbi cum humanitate facta eſt ſecundùm hypoſtaſim, quatenùs per illam unionem factum eſt, ut una eſſet perſona Dei & hominis in Verbo, ſeu ut una perſona, nempe Verbum, eſſet Deus & homo. At profectò talis unio non accidentalis, ſed ſubſtantialis dicenda eſt.

Confirmatur. Sic humanitas Verbo unitur, ut non denominet illud humanatum, ſed hominem. Ergo non denominat illud per modum formæ accidentariæ. Ergo non advenit illi per modum formæ accidentariæ. Ergo non advenit illi per unionem accidentalem. Ergo per ſubſtantialem. Præterea, ſic humanitas unitur Verbo, ut faciat illud eſſe ſubſtantiam, nempe hominem. Ergo unio ejus cum Verbo dici debet ſubſtantialis, non accidentalis.

Dices. Quod advenit alicui poſt eſſe completum, advenit ei accidentaliter. Sed humanitas in tempore advenit Verbo, habenti eſſe completum ab æterno. Ergo, &c. *R.*1. neg. maj. univerſaliter ſumptam. *R.*2. diſt. maj. Quod advenit alicui, &c. advenit ei accidentaliter, ſi non trahatur in communionem illius eſſe completi, Conc. maj. Si trahatur, Neg. maj. Humanitas autem ſic advenit in tempore Verbo, habenti ab æterno completum eſſe, ut trahatur ad communionem illius eſſe completi, quod Verbum habet: trahitur autem, quia vi unionis hypoſtaticæ, tam verè Verbum eſt perſona naturæ humanæ, quàm naturæ divinæ, atque ita una & eadem eſt in Verbo perſona divinitatis & humanitatis. Hanc reſponſionem ſuggerit ſanctus Thomas articulo proximè citato in reſp. ad 2.

Responsio II.

Unio hypoſtatica eſt unionum maxima in ratione doni.

Prob. 1. ex S. Auguſtino, lib. de prædeſtinatione Sanctorum, cap. 15. ubi ait: *Ipſa eſt illa ineffabiliter facta hominis a Deo Verbo ſuſceptio ſingularis, ut Filius Dei & filius hominis ſimul, & filius hominis propter ſuſceptum hominem, & Filius Dei propter ſuſcipientem unigenitum Deum, veraciter & propriè diceretur … prædeſtinata eſt iſta natura humana tanta & tam celſa & ſumma ſubvectio, ut quo attolleretur altiùs, non haberet: ſicut pro nobis ipſa divinitas, quouſque ſe deponeret humiliùs, non habuit.*

Prob. 2. ratione. Quia humanitas per hanc unionem hypoſtaticam, eſſe divinum tam perfectè participat, quàm participari poteſt à creatura, & perfectiùs participat, quàm participari poſſit quacunque alia ratione poſſibili; nam vi hujus unionis, perſona divina eſt perſona humanitatis, adeòque perſona divina eſt humanitatis complementum quoddam ſubſtantiale, & ab ea participatur ſubſtantialiter, quo nihil excellentius & ſublimius creaturæ poteſt contingere.

Obj. Viſio beatifica eſt quid perfectius unione hypoſtatica. Nam per hanc unionem ſola Verbi perſona conjungitur humanitati: per beatificam verò viſionem tota eſſentia divina cum tribus perſonis conjungitur beato. Ergo, &c. *R.* neg. ant. *Ad prob. R.* Totam eſſentiam cum omnibus perſonis beato conjungi per viſionem, ſed accidentaliter tantùm & intentionaliter: at per unionem hypoſtaticam perſona Verbi ſubſtantialiter conjungitur humanitati, hoc ipſo quòd vi hujus unionis Verbum ſit ſubſiſtentia humanitatis, quod longè perfectius eſt intenſivè.

Dices 1. Unio hypoſtatica humanitati tribuit tantùm, ut in Verbo ſubſiſtat. At viſio tribuit ei, ut beata ſit. *R.* unionem hypoſtaticam utrumque tribuere humanitati Chriſti, nempe & ut ſubſiſtat in Verbo, ſicque verè ac propriè ſit natura illius, & ut beata ſit. Primum tribuit proximè & immediatè, ſecundum verò conſequenter; nam humanitati, Verbo ſecundùm hypoſtaſim unitæ, debetur & quidem infruſtrabiliter viſio beatifica.

Dices 2. Unio hypoſtatica eſt in entitate naturalis, cùm ſit purus eſſendi modus humanitatis. At viſio beatifica in entitate ſupernaturalis eſt. Ergo, &c. *R.* neg. min. Cùm enim viſio beatifica ſit etiam purus modus intellectus beati, per lumen gloriæ elevati, & ſe ipſo ac ſine entitate ſuperaddita, clarè intuentis Deum ſibi intimè præſentem, eſt etiam in entitate naturalis; cùm entitas intellectus ſit ejus entitas; adeòque quoad modum tantùm ſupernaturalis eſt, quatenùs intellectum clarè intueri Deum præſentem, vires omnes, omnemque exigentiam naturæ ſuperat: ſicut produci & conſervari naturam humanam dependenter à proprietate relativa Verbi tanquam ſuſtentativo formali, ſuperat naturæ vires omnes, omnemque illius exigentiam: unde ſimpliciter ſupernaturalis eſt modus ille, quo humanitas in Verbo exiſtit, & in quo conſiſtit unio hypoſtatica.

Responsio III.

Unio hypoſtatica eſt unionum maxima quoad vim uniendi.

Prob. Quia revera vim habet unio hypoſtatica perfectè conjungendi extrema, ab invicem infinitè diſtantia, divinitatem ſcilicet & humanitatem; ita ut divinitas & humanitas ſint unum in perſona: ſic enim inter ſe connectuntur, ut una ſit perſona utriuſque, & ideò eadem perſona ſit Deus & homo.

Confirm. Ita unio hypoſtatica conjungit humanitatem cum Verbo, licèt infinitè diſtent ab invicem in perfectione, ut humanitas tam verè ac propriè ſit natura Verbi, quàm divinitas, & per humanitatem tam verè ac propriè Verbum ſit homo, quàm Deus eſt per divinitatem: unde ſicut omnia attributa divinitatis, & operationes ejus ad extra ſunt verè ac propriè Verbi, ita omnia attributa humanitatis, & omnes ejus actiones ac paſſiones, ſunt verè ac propriè Verbi: quare Verbum verè ac propriè habet oculos, manus, &c. verè ac propriè videt, tangit, & verè ac propriè eſuriit, defatigatum eſt, &c.

Ita Angelicus Doctor opuſculo 3. cap. 6. ubi ait: *quælibet partes humanæ naturæ ipſius Filii Dei dici poſſunt Deus, & quidquid agit, vel patitur, quælibet pars naturæ humanæ in Filio Dei, poteſt attribui unigenito Dei Verbo: unde non inconvenienter dicimus animam & corpus eſſe Filii Dei, ſed & oculos, & manus, & quòd Filius Dei corporaliter videat per oculi viſionem, & audit per auris auditum, & ſic de aliis, quæ partibus animæ vel corporis convenire poſſunt.*

Porrò humanitas tam propriè Verbi natura eſt, quàm divinitas, cum duplici diſcrimine. Nam 1. divinitas eſt natura Verbi, & Verbum per illam eſt Deus, propter illius identitatem cum Verbi proprietate relativa; humanitas verò eſt natura Verbi, & Verbum per illam eſt homo propter illius cum eadem Verbi proprietate relativa unionem. 2. Divinitas, ut modificata per proprietatem relativam Verbi, conſtituit Verbum ſimpliciter ſeu in eſſe Verbi, & ita eſt primum eſſe Verbi; humanitas verò cum eadem Verbi proprietate relativa hypoſtaticè unita, conſtituit Verbum cum addito, ſeu Verbum eſſe hominis, & ita ſolùm eſt ſecundum & adventitium eſſe Verbi, quo proinde ſublato, Verbum non deſineret ſimpliciter, ſed tantùm deſineret eſſe homo: at ſublata per impoſſibile natura divina, Verbum ſimpliciter deſineret.

Quæres, utrùm unio hypoſtatica ſit etiam omnium maxima quoad firmitatem?

R. negativè: nam ſi eſſet omnium quoad firmitatem maxima, certè quia diſſolvi non poteſt ab ullo agente naturali. At hæc ratio non valet: ſunt enim etiam aliæ uniones, quæ à nullo agente naturali diſſolvi poſſunt, qualis eſt unio quantitatis radicalis cum materia.

Quæres iterum, an fuerit aliqua diſpoſitio prævia ad unionem hypoſtaticam?

R. negativè. Ratio eſt, quia una & eadem indiviſibiliter actione, & pro eodem inſtanti etiam rationis humanitas fuit producta & Verbo unita; cùm producta fuerit dependenter à Verbo ut formali ſuſtentativo, ſic ut pro nullo inſtanti etiam rationis priùs extiterit, quam à Verbo ſuſtentaretur, eique incumberet, ac proinde priùs, quàm inexiſteret Verbo ut ſuppoſito.

ARTICULUS IV.

Utrùm ex unione hypoſtatica reſultarit perſona compoſita?

SOlet ſic proponi hæc quæſtio, utrùm compoſita ſit perſona Chriſti; circa quod plures ſunt ſententiæ. Prima eſt antiquiorum Theologorum, ut Magiſtri ſententiarum, ſancti Thomæ, ſancti Bonaventuræ, Scoti, Durandi, &c. & docet perſonam Chriſti non eſſe compoſitam compoſitione abſoluta; quam compoſitionem Durandus, lib. 3. diſt. 6. qu. 3. in O. appellat compoſitionem hujus ex his, quia ex componentibus reſultat aliquod tertium, ſicut v. g. ex corpore & anima rationali reſultat homo. Secunda ſententia, quæ eſt modernorum Theologorum, affirmat perſonam Chriſti ſic eſſe compoſitam, ita ut ſecundùm illos, perſona Chriſti ſit tertium aliquod totum ſubſtantiale, reſultans ex Verbo & humanitate. Tertia ſententia, quæ eſt recentioris, quodam modo media eſt, & diſtinguit Chriſtum à perſona Chriſti, aſſeritque Chriſtum quidem compoſitum eſſe compoſitione abſoluta, perſonam verò Chriſti nonniſi impropriè eſſe compoſitam.

Responsio I.

Perſona Chriſti non eſt abſolutè compoſita ex divinitate, vel, ſi vis, ex perſonalitate Verbi & humanitate: ita ut perſona Chriſti ſit aliquid tertium, reſultans

ſultans

ſultans ex divinitate, aut ex perſonalitate Verbi & humanitate: ſicut homo, v.g. eſt aliquid reſultans ex corpore & anima.

*Prob.*1. Auctoritate veterum Scholaſticorum, pro quibus omnibus hìc nobis ſufficit Doctor Angelicus, qui in 3. ſententiarum diſt.1. qu.1. art. 1. in O. Primò diſtinguit triplicem modum unionis. *Dicendum*, inquit, *quod unio aliquorum duorum, vel trium, poteſt eſſe tripliciter: uno modo, ſecundùm quod aliqua non uniuntur ad invicem, niſi per conjunctionem eorum in aliquo uno; quædam verò uniuntur è converſo per conjunctionem eorum ad invicem, & in aliquo uno, quod ex eorum conjunctione conſtituitur, quædam vero per conjunctionem eorum adinvicem, ſed non in aliquo uno, quia ex eorum conjunctione nihil reſultat.*

Secundò, triplicem hunc unionis modum exponit in exemplis. *Primum horum*, inquit, *contingit quatuor modis, quia vel illud unum, in quo conjunguntur, eſt idem numero: ſicut duo brachia conjunguntur in uno pectore, vel duo rami qui ſe non tangunt, niſi in uno trunco .... quæ verò junguntur ad invicem & in aliquo uno, ex eorum conjunctione conſtituto, ſunt ſicut materia & forma, quia forma conjungitur materiæ, ut perfectio ejus, & ambæ conjunguntur in natura communi: & ſimile eſt de partibus quantitativis, continuatis ad invicem, ita quòd ex eis proveniat aliquod totum, in quo duæ partes conveniant. Et verò quæ uniuntur ad invicem, & non in aliquo uno, ſunt ſicut accidens & ſubjectum, ex quibus non efficitur unum per ſe, cujus ſubjectum & accidens partes dici poſſint.*

Tertiò, advertit, nullum ex his tribus modis hypoſtaticæ unioni convenire ex toto, ſed aliquos ex parte tantùm. *Et quia*, inquit, *ut dicit Hilarius, comparatio terrenorum ad Deum nulla eſt, nec exemplum ſufficiens rebus divinis ratio humana præſtabit, ſciendum eſt, quòd nullus iſtorum modorum competit ex toto ineffabili unioni, quâ Deus hominè unitus eſt. Sed tamen aliqui iſtorum modorum, quantùm ad aliquid, repræſentant illum modum unionis.*

Denique expreſsè aſſerit, primum & tertium modum unionis aliquatenùs, ſecundum verò nullo pacto Deo convenire: ſic enim proſequitur: *Sciendum eſt ergo, quòd medius modus, quo aliqua conjunguntur ad invicem, ut ex eis aliquod tertium reſultet, omninò non poteſt Deo convenire, quia duo, quæ conjunguntur ſecundum hunc modum, ſe habent ad tertium ut partes. Ratio autem partis, ſicut & imperfecti, penitùs à Deo removetur. Primum vero modum & tertium quantùm ad aliquid, poſſibile eſt Deo convenire.* Quod

Oſtendit ſic: *In incarnatione enim*, inquit, *ex parte aſſumentis duo poſſunt conſiderari, ſcilicet perſona, & natura. Si autem conſideremus perſonam aſſumentem, ſic conjungitur humana natura aſſumpta, tertio modo conjunctionis, quia perſona divina fit perſona hujus naturæ humanæ, ſed ex his duobus non reſultat aliquid tertium: ſicut nec etiam in Socrate ex perſona ejus & natura non fit aliquod tertium, ſed perſona ejus in humana natura ſubſiſtit. Si autem conſideremus naturam aſſumentis, ſic conjunctio ejus ad naturam humanam eſt ſecundum modum primum conjunctionis, in quantum duæ naturæ in una perſona conveniunt, quæ in naturalibus proprietatibus nihilominùs diſtinctæ ſunt: & ideo incarnatio inſertioni comparatur. Sicut enim in inſertione in eodem trunco, in quo erat unus ramus per naturam, fit ramus alius per inſertionem: ita in eadem perſona, in qua naturaliter erat divina natura, eſt per unionem humana natura.*

Itaque ex Angelico Doctore, neque divinitas, neque Verbum unitur cum humanitate, juxta ſecundum unionis modum; ita ut ex divinitate, vel Verbo & humanitate, reſultet aliquid tertium, ſeu aliquod totum ſubſtantiale, ſicut reſultat ex materia & forma unitis: ſed ſolùm divinitas unitur humanitati ſecundùm primum modum unionis, quatenùs cum humanitate in unâ perſona convenit, ſicut in uno trunco conveniunt duo rami; vel, ſi vis, quatenùs in una perſona, in qua erat naturaliter divinitas, eſt per unionem humanitas; ſicut in uno trunco, in quo erat naturaliter unus ramus, fit alius ramus per inſertionem, unde incarnatio inſertioni comparatur.

Perſona verò Verbi unitur humanitati ſecundùm tertium modum unionis, ſicut ſubjectum unitur accidenti, quatenùs ſicut per unionem accidentalem ſubjectum fit ſubjectum accidentis, & accidens fit accidens ſubjecti, ſic tamen ut ex utroque non reſultet aliquod tertium: ita per unionem ſubſtantialem perſona Verbi fit perſona naturæ humanæ, & natura humana fit natura perſonæ Verbi; ſic tamen ut non reſultet aliquod tertium ex perſona Verbi & humana natura, ſicut etiam v.g. in Socrate non fit aliquod tertium ex perſona ejus, & natura humana, ſed ſolùm perſona ejus in humana natura ſubſiſtit.

Doctrinam hanc luculenter exponit etiam ſanctus Doctor opuſculo 2. cap. 211. *Quia*, inquit, *perſona, hypoſtaſis, & ſuppoſitum deſignant aliquid integrum, ſi divina natura in Chriſto eſt ut pars, & non ut aliquid integrum, ſicut anima in compoſitione hominis, una perſona Chriſti non ſe teneret tantùm ex parte naturæ divinæ* (ſubſiſtentis in Verbo) *ſed eſſet quoddam conſtitutum ex tribus, ſicut & in homine perſona, hypoſtaſis, & ſuppoſitum eſt, quod ex anima & corpore conſtituitur. Sed quia divina natura* (in Verbo ſubſiſtens) *eſt aliquid integrum, quod ſibi aſſumpſit per quamdam ineffabilem unionem humanam naturam, perſona ſe tenet ex parte divinæ naturæ* (in Verbo ſubſiſtentis) *& ſimiliter hypoſtaſis & ſuppoſitum: anima verò & corpus trahuntur ad perſonalitatem perſonæ divinæ, ut ſit perſona Filii Dei, ſicut etiam perſona filii hominis, & hypoſtaſis, & ſuppoſitum.*

Doctrinam hanc illuſtrat exemplo in hunc modum: *Poteſt autem*, inquit, *hujuſmodi exemplum aliquale in creaturis inveniri; ſubjectum enim & accidens non ſic uniuntur, ut ex eis aliquod tertium conſtituatur, ſed eſt integrum quoddam, quod eſt perſona, hypoſtaſis, & ſuppoſitum: accidens autem trahitur ad perſonalitatem ſubjecti, ut ſit perſona eadem hominis & albi, & ſimiliter eadem hypoſtaſis, & idem ſuppoſitum. Sic igitur ſecundum ſimilitudinem quandam, perſona, hypoſtaſis, & ſuppoſitum Filii Dei eſt perſona, hypoſtaſis, & ſuppoſitum humanæ naturæ in Chriſto.* Ex quibus ſic concludit ſanctus Doctor: *Patet igitur ex præmiſſis, quod in Chriſto non eſt alia perſona niſi æterna, quæ eſt perſona Filii Dei, nec alia hypoſtaſis, aut ſuppoſitum: unde cum dicitur, hic homo, demonſtrato Chriſto, importatur ſuppoſitum æternum.*

Itaque ex ſancto Thoma, Verbum eſt in Chriſto aliquid integrum, aliquid totum, & non pars, ſeu extremum componens. Item perſona Chriſti ſe tenet tantùm ex parte Verbi, & non eſt aliquid conſtitutum ex tribus, Verbo ſcilicet, corpore, & anima; ſicut in homine perſona ex corpore & anima conſtituitur. Item per unionem hypoſtaticam corpus & anima trahuntur ad perſonalitatem Verbi, ut ſicut eſt perſona Filii Dei, ita ſit perſona filii hominis, non verò ut ex eo & corpore cum anima componatur nova aliqua perſona.

Item ſicut ſubjectum & accidens non ſic uniuntur, ut ex eis aliquod tertium conſtituatur, ſed accidens, putà albedo, per unionem accidentalem trahitur ad perſonalitatem hominis cui unitur, ut ſit perſona eadem hominis & albi: ita per ſimilitudinem quandam, vi unionis hypoſtaticæ, humanitas trahitur ad perſonalitatem Verbi, non ut ſit tertium aliquod ex eis conſtitutum, ſed ut ſit perſona eadem Filii Dei & hominis; unde fit, ut qui antea erat Deus tantùm, jam ſit Deus & homo. Denique in Chriſto non alia perſona eſt, niſi æterna, quæ eſt perſona divina Verbi; & cùm, demonſtrato Chriſto, dicitur, Hic homo, importatur ſuppoſitum æternum, nempe Verbum, non verò novum aliquod ſuppoſitum, ex Verbo & humanitate conſtitutum.

*Prob.*2. Ratione ſancti Thomæ, & aliorum veterum Doctorum. Si perſona Chriſti eſt aliquod tertium, conſtitutum ex Verbo & humanitate, Verbum eſt pars illius perſonæ. Atqui implicat Verbum eſſe partem; nam pars multiplicem imperfectionem eſſentialiter involvit. Ergo, &c. Minorem admittunt adverſarii, ſed negant ſequelam majoris; pro quo diſtinguunt inter extremum componens & partem, aſſeruntque ex majore ſequi tantùm, quòd Verbum ſit extremum componens cum humanitate perſonam Chriſti, non autem quòd ſit illius pars. Sed contra eſt, quia manifeſtum videtur ex terminis, extremum componens, quà tale, eſſe eſſentialiter partem, atque ita diſtinctionem adverſariorum eſſe merum effugium.

Et verò ſi perſona Chriſti eſt aliquod tertium ex Verbo & humanitate conſtitutum, Verbum non unam tantùm, ſed omnes, aut ferè omnes partis imperfectiones habet, ut facilè poteſt oſtendi. Nam 1. Verbum etiam ſubſtantialiter ab alio extremo componente, nempe ab humanitate, complebitur in ordine ad conſtituendum illud tertium, ſicut viciſſim humanitas ab ipſo Verbo: quemadmodùm corpus & anima ſe mutuò complent in ordine ad conſtituendum illud tertium quod ex eis reſultat, nempe homo: impoſſibile enim eſt, quòd duo extrema conſtituant aliquod tertium ſubſtantiale, quin ſe mutuò compleant ſubſtantialiter in ordine ad illud conſtituendum. Unde

2. Verbum poſt incarnationem deſinet eſſe aliquid in ſe totum & integrum: illud enim deſinit eſſe in ſe totum & integrum ſubſtantiale, quod ulteriùs ab alio ſubſtantialiter, in ordine ad conſtituendum aliquod tertium ſubſtantiale, completur, ut patet in gutta aquæ, quæ ſeparata ab omni alia, eſt aliquid totum & integrum; unita verò alteri guttæ deſinit eſſe aliquid totum & integrum, quia à gutta illa, cui unitur, completur ſubſtantialiter in ordine ad conſtituendam tertiam guttam. Similiter anima rationalis, quæ ſeparata à corpore, ſecundùm probabiliſſimam ſententiam, eſt aliquid in ſe totum & integrum, non eſt aliquid in ſe totum & integrum, unita corpori; quia ab illo ſubſtantialiter completur, ſicut & illud ſubſtantialiter complet in ordine ad conſtitutionem alicujus tertii ſubſtantialis, quod eſt homo. Hinc

3. Verbum poſt incarnationem deſinet eſſe perſona, quia deſinet eſſe aliquid in ſe totum & integrum. Item Verbum dependebit ab humanitate in ordine ad conſtituendam perſonam Chriſti; nam revera conſtituet illam dependentem ab humanitate. Item perſona Chriſti erit quoddam totum reſpectu Verbi, ſicut reſpectu humanitatis; aliquod enim tertium, ex duobus unitis conſtitutum, eſt neceſſariò totum reſpectu illorum: atque ita Verbum ſe habebit ad perſonam Chriſti, ut contentum ad continens, & habitum ad habens. Item, Verbum non erit ſuum, nec ſui juris, ſed alterius, nempe tertii, ex eo & humanitate conſtituti. Denique Verbum aget ut quo tantùm; tertium verò, ex eo conſtitutum, aget ut quod, cujus proinde Verbum erit inſtrumentum.

Confirm. Quia 1. ſi perſona Chriſti eſſet aliquod tertium, ex Verbo & humanitate conſtitutum, certè illud tertium ſimpliciter incœpiſſet eſſe; ſicut homo hodie conſtitutus ex anima & corpore, ſive per poſſibile, ſive per impoſſibile exiſtentibus ab æterno, ſimpliciter inciperet eſſe. Atqui ſi perſona Chriſti ſimpliciter incœpiſſet eſſe, eſſet perſona ſimpliciter temporanea, quod falſum eſt, & abſurdum. Ergo, &c. Hæc ratio eſt S. Bonaventuræ in 3. diſt.6. art.1. qu.2.

2. Si perſona Chriſti eſt aliquod tertium conſtitutum ex Verbo & humanitate, Verbum non eſt perſona Chriſti; nam extremum componens non eſt compoſitum, ſed pars illius; ſic anima non eſt homo, ſed illius pars. Item Verbum non eſt homo: nam unum extremum componens non denominatur ab altero; ſic anima non denominatur à corpore. Sed hæc ſunt falſa, & abſurda. Ergo perſona Chriſti non eſt aliquid, ex Verbo & humanitate conſtitutum, adeòque compoſita non eſt compoſitione abſoluta.

RESPONSIO II.

Perſona Chriſti cenſeri tamen debet, & ſimpliciter dici compoſita.

Ita ſentit D. Thomas hic q.2. a.4. in O. & probatur 1. ex Patribus, pro quibus omnibus hic unus erit ſanctus Damaſcenus, lib. 3. orthodoxæ fidei, cap. 7. ubi ait: *Incarnatus eſt igitur* (Filius Dei) *aſſumptis maſſæ noſtræ primitiis, hoc eſt, carne unà cum anima rationis & intelligentia prædita; ita ut ipſa Dei Verbi hypoſtaſis carni hypoſtaſis extiterit, compoſitaque facta ſit Verbi perſona, quæ prius ſimplex erat; compoſita, inquam, ex duabus perfectis naturis, nempe divinitate & humanitate.* 2. Auctoritate Conciliorum, pro quibus omnibus hic erit quintum generale collatione 8. can. 4. ubi anathematizantur ii, qui *non confitentur unitatem Dei Verbi ad carnem animatam anima rationali & intellectuali, ſecundùm compoſitionem, ſive ſecundùm ſubſiſtentiam factam eſſe, & ideò unam ejus ſubſiſtentiam compoſitam, qui eſt Dominus noſter Jeſus Chriſtus.*

*Prob.*3. ratione. Nam re ipſa perſona Chriſti compoſita eſt ſecundùm rationem ſubſiſtendi: ea enim perſona rectè dicitur compoſita ſecundùm rationem ſubſiſtendi, quæ ſubſiſtit in pluribus naturis; ſicut ea rectè dicitur ſimplex ſecundùm rationem ſubſiſtendi, quæ in una tantùm natura ſubſiſtit. Ita ratiocinatur S. Thomas hic q. 2. a. 4. in O. *Dicendum*, inquit, *quòd perſona ſive hypoſtaſis Chriſti dupliciter poteſt conſiderari: uno modo ſecundùm illud quod eſt in ſe, & ſic eſt omninò ſimplex, ſicut & natura Verbi. Alio modo ſecundùm rationem perſonæ vel hypoſtaſis, ad quam pertinet ſubſiſtere in aliqua natura; & ſecundùm hoc, perſona Chriſti ſubſiſtit in duabus naturis. Unde licèt ſit ibi unum ſubſiſtens, eſt tamen ibi alia & alia ratio ſubſiſtendi, & ſic dicitur perſona compoſita, in quantum unum duobus ſubſiſtit.*

Præterea, quod eodem redit, perſona Chriſti compoſita eſt ſecundùm primùm modum unionis de quo ſupra: nam duæ naturæ, divina & humana, in ea conveniunt. Atqui duæ naturæ in una perſona convenientes, rectè dicuntur eam componere. Hanc autem compoſitionem ſanctus Thomas articulo proximè citato ad 2. vocat compoſitionem ratione numeri, hoc eſt, ratione plurium diſtinctorum, in uno & eodem concurrentium.

Denique, perſona Chriſti compoſita eſt ſecundùm tertium modum unionis, de quo ſupra. Nam natura humana per unionem hypoſtaticam fit natura perſonæ Verbi, ſicut accidens per unionem accidentalem fit accidens ſubjecti: unde ſicut accidens rectè dicitur componere ſubjectum, cujus fit accidens; ita natura humana rectè dicitur componere perſonam Verbi, cùm fiat natura illius; rectè, inquam, dicitur componere perſonam Verbi, ſecluſis imperfectionibus, quæ comitantur compoſitionem ſubjecti per accidens.

Dices, Compoſitiones illæ omnes ſunt impropriæ tantùm compoſitiones. *R.* eas revera ita appellari à ſancto Bonaventura, & ab aliis antiquioribus: ſed meliùs cum S. Thoma, eas dicimus proprias compoſitiones: quamvis maximè propria & ſtrictiſſima compoſitio dicenda eſſe videatur ſola compoſitio abſoluta; quam compoſitionem hujus ex his vocat Durandus, quia vi illius, aliquod tertium reſultat ex pluribus unitis. Cùm autem hæc compoſitio ſola involvat eſſentialiter multas imperfectiones in componentibus, hæc Deo repugnat.

Quæres, quid ſentiendum ſit de Chriſto? *R.* de Chriſto idem ſentiendum eſſe, quod de perſona Chriſti. Ratio eſt, quia à recentiore quodam perperàm diſtinguitur perſona Chriſti à Chriſto: neque enim perſona Chriſti à Chriſto plus diſtinguitur, quàm v.g. perſona Petri à Petro. Et verò quid eſt Chriſtus, niſi Verbum homo, Verbum ſubſiſtens in natura divina & humana? At Verbum homo, Verbum in natu-

Digitized by Google

natura divina, & humana ſubſiſtens, eſt ipſiſſima Chriſti perſona.

ARTICULUS V.

Proponuntur objectiones contra primam reſponſionem, & ſolvuntur.

OBjicies 1. Concilium generale quintum can. 4. ubi definitur, unionem hypoſtaticam factam fuiſſe ſecundùm compoſitionem, & ipſam perſonam Chriſti compoſitam eſſe. *Reſp.* Non negamus unionem in Chriſto factam eſſe ſecundùm compoſitionem, & ipſam Chriſti perſonam compoſitam eſſe ex duabus naturis: ſed ſolùm negamus, unionem illam factam eſſe ſecundùm compoſitionem abſolutam, & Chriſtum compoſitum eſſe ex duabus naturis, unum aliquod tertium conſtituentibus. Itaque ex Conciliis, unio hypoſtatica eſt vera compoſitio, ſed compoſitio hujus ad hoc, ut Durandus loquitur, qua totum aliquod & integrum, manens totum & integrum, unitur cum aliquo, quod ad ejus totalitatem trahitur, & verè fit illius; compoſitio ſecundùm rationem ſubſiſtendi; compoſitio ratione numeri, ſeu ratione dualitatis naturarum, in una Verbi natura convenientium.

Item ex Conciliis, Chriſtus eſt compoſitus ex duabus naturis, & quidem, ut loquitur Chalcedonenſe, in unam perſonam & unam ſubſiſtentiam concurrentibus. Concurrunt autem in unam perſonam & unam ſubſiſtentiam, non quòd conſtituant aliquod tertium, quod ſit perſona & ſubſiſtentia, ſed quia per unionem, ut ait S. Thomas, natura humana inſeritur perſonæ Verbi, cui naturaliter ineſt natura divina, atque ita eo ipſo fit, ut duæ naturæ ſint unius perſonæ, & una ſit perſona duarum naturarum.

Dices. Concilia docent Chriſtum in duabus & ex duabus naturis ſubſiſtere. Ergo, &c. *Reſp.* ſecundùm Concilia & Patres, Chriſtum ſubſiſtere ex duabus & in duabus naturis, non conſtituentibus aliquod tertium, ſed convenientibus in una perſona; ita ut perſona quæ ante concurſum naturarum unam tantùm naturam habebat, poſt concurſum habeat duas. Denique Chriſtus eſt perſona Verbi, duas naturas, divinam & humanam, habens; non haberet autem illas, niſi in unam Verbi perſonam concurrerent per unionem ſubſtantialem, & poſt concurſum inconfuſæ & integræ manerent: unde dicitur ex duabus & in duabus naturis ſubſiſtere.

Obj. 2. Symbolum Athanaſii, in quo dicitur: *Sicut anima rationalis & caro unus eſt homo: ita Deus & homo unus eſt Chriſtus. Reſp.* In eo ſimilitudinem eſſe, quòd ſicut anima rationalis, & caro concurrunt in unum hominem, ita divinitas & humanitas concurrunt in unum Chriſtum: at in eo diſſimilitudinem eſſe, quòd anima rationalis & caro in unum hominem concurrunt, conſtituendo aliquod tertium ſubſtantiale, quod eſt unus homo; divinitas verò & humanitas in unum Chriſtum concurrunt, quia duæ illæ naturæ ſunt unius & ejuſdem perſonæ, quæ eſt Deus & homo: homo quidem propter humanitatem, ſibi ſubſtantialiter unitam in tempore; Deus propter divinitatem, ſibi à Patre communicatam in æternitate; atque ita ex divinitate & humanitate unus eſt Chriſtus, quia unus & idem Deus eſt per divinitatem, & homo per humanitatem; ad quod non requiritur, ut aliquod tertium ex divinitate & humanitate conſtituatur, ſed ſufficit, quòd humana natura per unionem hypoſtaticam ſit illius perſonæ, cujus eſt natura divina per communicationem & identitatem cum ejus perſonalitate.

Obj. 3. Sanctum Dionyſium in lib. de divinis nominibus, cap. 1. ubi ait: *Ex qua* (humanitate) *ineffabiliter compoſitus eſt ſimplex Jeſus. Reſp.* Sanctum Dionyſium apertè contrarium eſſe adverſariis noſtris: nam ſi ſimplex eſt Jeſus, quomodo compoſitus eſt ex humanitate conſtituente aliquod tertium cum divinitate? Certè talis compoſitio excludit eſſentialiter ſimplicitatem. Itaque Jeſus & ſimplex eſt, & ſimul compoſitus ex humanitate, quia eatenùs ex ea compoſitus eſt, quatenùs poſt incarnationem non ſolùm in divinitate, ſed etiam in ea ſubſiſtit, cùm ante incarnationem in ſola divinitate ſubſiſteret. Item Jeſus & ſimplex eſt, & compoſitus ex humanitate, quia ex ea & divinitate compoſitus eſt, non ut ex partibus aliquod tertium conſtituentibus, ſed ut ex duabus naturis, convenientibus in una Verbi perſona

Obj. 4. Sanctum Auguſtinum: ſic enim 1. loquitur in epiſt. 2. ad Voluſianum: *Perſona hominis miſtura eſt animæ, & corporis; perſona autem Chriſti miſtura eſt Dei & hominis*. 2. Libr. 13. de Trinitate cap. 17. *Sic Deo conjungi potuit humana natura, ut ex duabus ſubſtantiis fieret una perſona, ac per hoc jam ex tribus, ſcilicet Deo, anima, & carne*. 3. In Enchiridio cap. 38. *Utraque ſubſtantia, divina ſcilicet atque humana, Filius eſt unicus Dei Patris omnipotentis*.

Reſp. Ad primum locum Auguſtini, patere reſponſionem ex dictis ad ſecundam objectionem. Ad ſecundum locum. *Reſp.* Ex utraque ſubſtantia factam eſſe unam perſonam compoſitam in ratione ſubſiſtendi, & ratione numeri, ſeu dualitatis naturarum in ea convenientium: vel, ſi vis, ex utraque ſubſtantia factam eſſa unam perſonam, ſed ex divinitate, ut conſtituente, & ex humanitate, ut quaſi modificante, dando eſſe hominis: ſicut ex ſubjecto, & accidente fit unum album, ex ſubjecto quidem ut conſtituente, & ex albedine ut modificante, & determinante ad tale eſſe accidentale. Ad tertium locum patebit reſponſio ex dicendis ad ſequentem objectionem.

Obj. 5. Leonem Magnum in epiſtol. ad Julianum Coenſem Epiſcopum, ita loquentem: *Cur autem inconveniens, aut impoſſibile videatur, ut Verbum, & caro, atque anima unus Jeſus Chriſtus, & unus Dei hominiſque ſit Filius, ſi caro & anima, quæ diſſimilium naturarum ſunt, unam faciunt etiam ſine Verbi incarnatione perſonam, cùm multò facilius ſit, ut hanc unitatem ſui atque hominis deitatis præſtet poteſtas, quàm ut eam in ſubſtantiis ſuis obtineat ſolius humanitatis infirmitas?*

Reſp. Unum Dei & hominis Filium eſſe in bono ſenſu Verbum, & humanitatem; ſed Verbum in recto, & humanitatem in obliquo: Chriſtus enim eſt Verbum homo, & Verbum eſt homo humanitata: ſic in bono ſenſu album, v. gr. eſt ſubjectum, & albedo, ſubjectum in recto, & albedo in obliquo: nam album eſt ſubjectum habens albedinem.

Itaque ſicut corpus & anima, collectivè ſumpta, ſunt unus homo; ita Verbum & humanitas, collectivè ſumpta, ſunt unus Chriſtus, ſed alio & alio modo: nam corpus & anima, collectivè ſumpta, ſunt ambo in recto unus homo, quia homo eſt totum ex illis ut partibus ſuis conſtitutum, totum autem eſt in recto ſuæ partes collectivè ſumptæ. At Verbum & humanitas, collectivè ſumpta, non ſunt ambo in recto unus Chriſtus, quia Chriſtus non eſt totum ex illis, ut partibus ſuis conſtitutum; ſed totum, nempe Verbum, habens humanitatem; ſicut ſubjectum, & accidens, collectivè ſumpta, non ſunt ambo in recto album v. gr. quia album non eſt totum conſtitutum ex illis, ut partibus ſuis, ſed eſt totum nempe ſubjectum, purà Socrates, affectus albedine.

Quod autem hac noſtra reſponſione ſatisfiat Leoni Magno, patet ex ejus ſcopo: ſolum enim intendit, adversùs Eutychem probare divinitatem & humanitatem poſt incarnationem manere inconfuſas ſimul & indiviſas, & ex illis inconfuſis ſimul & indiviſis reſultare Chriſtum; ſive reſultet ex illis, ut totum conſtitutum ex eis, quod volunt adverſarii, ſive ut totum, ad cujus totalitatem trahitur aliquid, ut nos cum S. Thoma, & aliis antiquioribus Scholaſticis volumus: nam poſt verba quæ nobis objiciuntur, ſic ſtatim concludit S. Leo: *Nec Verbum igitur in carnem, nec in Verbum caro mutata eſt: ſed utrumque*

in

in uno manet, & unus in utroque eſt, non diverſitate diviſus, non permixtione confuſus, nec alter ex patre, alter ex matre; ſed idem aliter ex Patre ante omne principium, aliter de matre in fine ſæculorum. Sed

Hic obiter pondera, 1. hæc verba: *Nec alter ex patre, alter ex matre*, quæ falſa ſunt, ſi Chriſtus eſt aliquod tertium ex Verbo & humanitate conſtitutum. Pondera 2. verba illa: *Sed idem aliter ex Patre ante omne principium, aliter de matre in fine ſæculorum*; ex quibus apparet, eumdem eſſe terminum utriuſque generationis, æternæ ſcilicet & temporalis. At ſi Chriſtus non eſt Verbum humanitatem habens, ſed tertium aliquod ſubſtantiale, conſtitutum ex Verbo, & humanitate, terminus generationis temporalis non eſt Verbum, ſed aliquod tertium ſubſtantiale, ex Verbo, & humanitate conſtitutum.

Itaque juxta S. Leonem: *Nec alter ex patre, nec alter ex matre* (eſt) *ſed idem aliter ex Patre, &c. aliter ex matre, &c.* Quia idem planè, nempe Verbum, eſt terminus utriuſque generationis, ſed alio & alio modo: nam per generationem æternam accipit primum eſſe, nempe eſſe Verbi, quo conſtituitur ſimpliciter, & in eſſe totius, adeòque in eſſe perſonæ. Per generationem verò temporalem accipit eſſe aliquod ſecundarium, nempe eſſe hominis, quo conſtituitur ſecundùm quid, ſeu in eſſe ſubſiſtentis in humana natura.

Obj. 6. Maxentium in libro adversùs Acephalos, cap. 17. ubi ait: *Ex divinitate, & humanitate eſſe credimus* (Chriſtum) *tamquam totum ex partibus: partes autem Chriſti divinitas ejus & humanitas ſunt, in quibus & ex quibus per ſe eſt.* Ad hunc Maxentii locum, non explicandum, ſed corrigendum. *R.* Id quod habet S. Thomas in 3. diſt. 6. qu. 2. art. 3. ad 4. *Quamvis compoſitio quantum ad aliquid ſalvetur in incarnatione Verbi, nullo tamen modo eſt ibi ratio partis: divinitas enim pars eſſe non poteſt propter imperfectionem, quæ eſt de ratione partis. Humana autem natura non poteſt eſſe pars, quia compartem non habet, vel etiam quia non cauſat* (formaliter ſcilicet) *eſſe perſona, quæ dicitur compoſita.*

Obj. 7. S. Damaſcenum libro 3. de fide orthodoxa cap. 19. ubi hæc habet: *Nam & duæ naturæ unus Chriſtus eſt, & unus Chriſtus duæ naturæ.* *R.* diſt. Unus Chriſtus duæ naturæ, ambæ in recto, Neg. Una in recto, nempe divina, & altera in obliquo, nempe humana, C. vel, ſi vis, diſt. ſic. Unus Chriſtus duæ naturæ, conſtituentes aliquod tertium ſubſtantiale, quod ſit Chriſtus, N. Unus Chriſtus duæ naturæ, quarum una, nempe divina, cùm proprietate relativa filiationis conſtituit illum ſimpliciter, ſeu conſtituit illum in eſſe totius, & hypoſtaſis; altera verò, quæ, illo in eſſe totius & hypoſtaſis conſtituto, trahitur ad ejus totalitatem, eamque quaſi modificat, & determinat ad eſſe hominis, C. Bonitas hujus reſponſionis patet ex lib. 3. de orthodoxa fide, cap. 7. ubi hæc leguntur verba: *Ita ut ipſa Dei Verbi hypoſtaſis carni hypoſtaſis extiterit.* Igitur ex Damaſceno, perſona Verbi eſt hypoſtaſis humanitati aſſumptæ, adeòque eſt totum aliquod, & integrum reſpectu humanitatis aſſumptæ, cujus proinde nec eſt, nec poteſt eſſe compars; unde cum ea nec conſtituit, nec conſtituere poteſt aliquod tertium ſubſtantiale.

Superest igitur, ut juxta S. Doctorem, unus Chriſtus ſit duæ naturæ concurrentes in una perſona, Verbi ſcilicet, & unus ſit; quia in una perſona concurrunt; quam perſonam componunt in ratione ſubſiſtendi, hoc ipſo quòd illam in duabus naturis ſubſiſtere faciunt per concurſum ſuum.

Objicies denique rationem. Compoſitio abſoluta, quæ eſt compoſitio hujus ex his, aliud non eſt, quam realis conjunctio extremorum, realiter diſtinctorum, ad conſtituendum unum per ſe ſimpliciter. Atqui in Chriſto habetur talis conjunctio. Ergo, &c. *R.* neg. min. Nam in Chriſto Verbum & humanitas non conjunguntur ad conſtituendum unum per ſe ſimpliciter, hoc enim eſt impoſſibile; ſed ut perſona ſubſiſtens in natura divina, ſubſiſtat etiam in humana, & ita una & eadem perſona ſit Deus & homo.

At inquies 1. Ubicumque eſt compoſitio hujus ad hoc, eſt etiam compoſitio hujus ex his: ſic v. g. non poteſt dari compoſitio albedinis ad parietem, quin exſurgat aliquod tertium ex illis conſtitutum. *R.* neg. maj. univerſaliter ſumptam, & ejus exemplum. Sed ad pleniorem difficultatis ſolutionem.

Nota. Duplex diſtingui poteſt compoſitio hujus ad hoc. Prima eſt compoſitio partis ad partem; & ubicumque eſt talis compoſitio, eſt etiam compoſitio hujus ex his. Secunda eſt compoſitio alicujus totius ad aliquid, quod trahitur ad ipſum, & fit ipſius, ut compoſitio ſubjecti ad accidens, & ſuppoſiti ad naturam aliquam; & cum tali compoſitione numquam eſt compoſitio hujus ex his. At compoſitio hujus ad hoc, quæ reperitur in Chriſto, eſt compoſitio totius, ſeu ſuppoſiti divini ad naturam humanam, quæ trahitur ad ejus totalitatem, & fit natura illius. Ergo, &c.

At inquies 2. Omnis unio eſſentialiter ordinatur ad faciendum aliquod unum ex extremis: non unum ſimplicitate: ergo unum compoſitione. Ergo, &c. *Reſp.* neg. antec. Nam unio accidentis cum ſubjecto non ordinatur ad faciendum unum ex ſubjecto & accidente, ſed ad faciendum, ut accidens ſit ſuum ſubjecti, & ſubjectum per accidens tali modo ſe habeat: ſic pariter unio perſonæ Verbi cum humanitate non ordinatur ad faciendum aliquod unum ſimpliciter ex Verbo & humanitate, ſed ad faciendum, ut humanitas ſit ſua perſonæ Verbi, & perſona Verbi ſit homo per humanitatem.

At inquies 3. Chriſtus vel eſt unum per ſe, vel unum per accidens. Non eſt unum per accidens. Ergo eſt unum per ſe: ergo eſt aliquid tertium conſtitutum ex Verbo & humanitate. *Reſp.* neg. ſecundam conſequentiam. Nam Chriſtus eſt unum per ſe: non quia eſt aliquid tertium, ex Verbo & humanitate conſtitutum, ſed quia eſt ſuppoſitum divinum: nam omne ſuppoſitum eſt unum per ſe.

At inquies 4. Chriſtus, qua Chriſtus, eſt unum per ſe ſimpliciter: ergo qua Chriſtus, eſt aliquod tertium conſtitutum ex extremis. *Reſp.* neg. ant. Nam Chriſtus, qua Chriſtus, eſt ſuppoſitum divinum ſubſiſtens in humana natura, ac proinde non eſt unum per ſe ſimpliciter, ſed unum per ſe cum addito, unum ſcilicet per ſe exiſtens in natura ſibi addita: ſic album, qua album, non eſt unum per ſe ſimpliciter, ſed unum per ſe cum addito, nempe ſuppoſitum tali modo ſe habens, unum per ſe modificatum. Chriſtus igitur non eſt aliquid tertium ſubſtantiale, ex Verbo & humanitate conſtitutum, ſed perſona Verbi ſubſiſtens in humana natura: unde Chriſtus dicit quidem Verbum & humanitatem, ſed Verbum tamquam aliquod totum ſubſtantiale, & humanitatem tamquam aliquid, quod eſt in illo toto, & illius per unionem ſubſtantialem.

DISPUTATIO IV.

De perſona aſſumente, & natura aſſumpta.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrùm ſola perſona Verbi aſſumpſerit humanitatem?

RESPONSIO.

Sola perſona Filii aſſumpſit humanitatem.

Prob. 1. Generaliter ex Scripturis, Symbolis, Conciliis, & Patribus: quotieſcumque enim loquuntur de myſterio Incarnationis, de ſola perſona Filii dicunt, quòd incarnata ſit: hoc autem de ſola perſona

non

ſona Filii dicendo, æquivalenter dicunt, ſolam fuiſſe incarnatam.

Prob. 2. In particulari ex Concilio Lateranenſi ſub Martino I. can. 2. quo dicitur : *Si quis ſecundum ſanctos Patres non confitetur, propriè & ſecundum veritatem ipſum unum ſanctæ & conſubſtantialis, & venerandæ Trinitatis Deum Verbum è cœlo deſcendiſſe, & incarnatum è Spiritu ſancto, & Maria ſemper Virgine, & hominem factum .... condemnatus ſit.* Et ex Toletano ſexto, can. 1. in quo ait : *Ex his igitur tribus divinitatis perſonis ſolum Filium fatemur ad redemptionem humani generis ..... à ſecreto Patris arcanoque prodiiſſe, & humanitatem ſine peccato de ſancta ſemper Virgine Maria aſſumpſiſſe .... ſolum Verbum caro factum eſt, & habitavit in nobis : & cùm tota cooperata ſit trinitas formationem ſuſcepti hominis (quoniam inſeparabilia ſunt opera trinitatis) ſolus tamen accepit hominem in ſingularitate perſonæ, non in unitate divinæ naturæ, in id quod eſt proprium Filii, non quod commune trinitatis.*

Prob. 3. Ex S. Fulgentio in libro de fide ad Petrum diaconum cap. 2. ubi hæc leguntur : *Secundùm carnem Filium natum, catholica fides & credit, & prædicat .... qui totum habet commune cum Patre, quod æternus naturaliter ſine initio habuit : & nihil habet commune cum Patre eorum, quæ in ſuam perſonam temporaliter atque humiliter .... accepit de Virgine ...... Rurſus ſi non ille, qui proprius atque unigenitus Dei Patris Filius eſt, ſed Spiritus ſanctus naſceretur ex virgine, non ipſum, qui factus eſt ex muliere, factus ſub lege, natum de Spiritu S. ex Maria Virgine ..... corde ad juſtitiam crederet, & ore ad ſalutem ſancta Eccleſia confiteretur, &c.*

Prob. 4. Ratione : quia humanitas producta eſt dependenter à ſola proprietate relativa Verbi, ut ſuſtentante formaliter. Ergo humanitas incumbit ſoli Verbo ut ſuppoſito. Ergo humanitas eſt natura ſolius Verbi ut ſuppoſiti ; adeòque à ſolo Verbo aſſumpta eſt, & non ab aliis perſonis divinis.

Obj. 1. Tam Pater & Spiritus S. produxerunt humanitatem dependenter à Verbo ut ſuſtentativo formali, quam ipſum Verbum. Ergo tam aſſumpſerunt, quàm Verbum ipſum aſſumpſit. *R.* neg. conſ. Nam ex antecedente ſequitur quidem quòd Pater & Spiritus S. tam ſint principium effectivum humanitatis, & ejus cum perſonalitate Verbi unitivum, quàm ipſum Verbum : ſed hoc non ſufficit, ut tam Pater & Spiritus ſanctus, quàm Verbum ipſum, dicantur humanitatem aſſumpſiſſe. Ut enim perſona dicatur aſſumere naturam aliquam, duo requiruntur. 1. Ut ſit principium effectivum, & unitivum illius. 2. Ut ſit illius ſuſtentativum formale. Primum quidem commune eſt tribus perſonis divinis, ſecundum verò convenit ſoli Verbo : quare ſolum Verbum, non verò Pater, aut Spiritus ſanctus, aſſumpſit humanitatem.

Obj. 2. Aſſumptio humanitatis eſt opus Dei ad extra. Sed opera Dei ad extra ſunt communia tribus perſonis. Ergo, &c. *Reſp.* Opera Dei ad extra tribus perſonis communia eſſe quantùm ad efficientiam, non quantùm ad formalem ſuſtentationem ; unde nego conſequentiam.

Obj. 3. Quod convenit naturæ divinæ, convenit tribus perſonis. Sed natura divina incarnata eſt, ut Patres docent. Ergo, &c. *Reſp.* Quod convenit naturæ divinæ ratione ſui, convenit tribus perſonis. At incarnatam eſſe non convenit naturæ divinæ ratione ſui, ſed tantùm ratione proprietatis relativæ Verbi, cui identificatur ; nec Patres aliter eam incarnatam eſſe intelligunt. Itaque humanitas exiſtit dependenter à proprietate relativa Verbi, ut ſuſtentativo formali ; & ſic humanitas eſt natura Verbi ; & ſic Verbum eſt perſona duarum naturarum, divinæ & humanæ, & ſic duæ naturæ, divina & humana, ſunt unum in perſona ; & ſic natura divina unita eſt humanæ in Verbo ; & hac ratione, non alia, natura divina incarnata eſt.

Obj. 4. Non poteſt videri una perſona à Beato ſine aliis. Ergo nec potuit una perſona ſine aliis incarnari. *Reſp.* Dato antecedente, non conceſſo (quidni enim viſio poſſet eſſe præciſiva) neg. conſ. Nam ſi una perſona non poteſt videri ſine aliis, non poteſt, quia natura divina non poteſt intuitivè cognoſci, quin cognoſcatur adæquatè ut in ſe eſt, adeòque quin cognoſcatur cum perſonarum omnium divinarum proprietatibus relativis, à quibus terminatur, & quaſi modificatur. At non eſt ſimilis ratio pro incarnatione : cùm enim proprietates relativæ perſonarum divinarum diſtinctæ ſint, ſunt ſuſtentativa diſtincta : unde humanitas incumbere poteſt uni proprietati relativæ, non incumbendo aliis, & ſic una perſona, putà perſona Verbi, ſine aliis incarnari potuit.

ARTICULUS II.

Utrùm perſona Verbi aſſumpſerit omnes partes naturæ humanæ.

CErtum eſt, quòd Verbum aſſumpſerit corpus & animam, cùm certum ſit, quòd humanitatem aſſumpſerit. Sed difficultas eſt de quibuſdam partibus corporis, nempe de ſanguine, de dentibus, de unguibus, de capillis, &c. quæ quidem omnia fuiſſe in corpore Chriſti, dubium eſſe non poteſt : Verbum enim aſſumpſit corpus vivum, & integrum : unde extra controverſiam eſt, quòd ea omnia Verbum aſſumpſerit ſaltem mediatè, ſicut ab eo aſſumpta ſunt accidentia omnia phyſica ejuſdem corporis : nam Verbum aſſumendo humanitatem, illam fecit ſuam, & illam faciendo ſuam, ea mediante, fecit quoque ſua, quæcumque illius ſunt, ſicque illa ſaltem mediatè aſſumpſit ; quod planè ſufficiens eſt ad hoc, ut verè ac propriè dicantur ſanguis, dentes, ungues, &c. Verbi : quare abſolutè ſatis fuit, quòd mediatè ſeu mediantibus partibus eſſentialibus humanitatis, Verbum aſſumeret ſanguinem, dentes, &c. Quæritur tamen utrùm etiam immediatè aſſumpſerit illa omnia, ea ſcilicet, per ſuam proprietatem relativam formaliter ſuſtentando ? Pro quo ſit

Responsio I.

Perſona Verbi aſſumpſit immediatè ſanguinem.

Prob. 1. Ex Scriptura & Patribus : eodem enim modo Verbo tribuunt ſanguinem, quo carnem : nam Hebræorum, cap. 2. dicitur : *Quia ergo pueri communicaverunt carni & ſanguini, & ipſe* (Filius Dei) *ſimiliter participavit eiſdem.* Et ſanctus Cyrillus epiſt. 8. quæ eſt ad Neſtorium, ubi ait : *Quòd autem Verbum caro factum perhibetur, id aliud nihil eſt, quàm quòd perinde, ac nos carni & ſanguini communicavit : ſuum ergo fecit noſtrum corpus* (aſſumendo carnem, & ſanguinem.)

Prob. 2. ratione. Verbum aſſumpſit immediatè humanitatem integram & perfectam. Ergo aſſumpſit immediatè partes omnes humanitatis. Atqui ſanguis eſt pars ad integritatem humanitatis pertinens, ut patet ex communi hominum ſenſu, quo corpus non cenſetur integrum & perfectum ſine ſanguine ; imò & ex Conc. Trid. ſeſſ. 13. cap. 3. ubi evidenter ſupponit, ſanguinem eſſe partem humanitatis Chriſti, cùm dicit : *Ipſum corpus* (Chriſti eſſe) *ſub ſpecie vini, & ſanguinem ſub ſpecie panis, animamque ſub utraque, vi naturalis illius connexionis, & concomitantiæ, quâ partes Chriſti Domini, qui jam ex mortuis reſurrexit, non amplius moriturus, inter ſe copulantur.*

Confirm. Quia plurimùm facit ad dignitatem & pretium ſanguinis (idem dic de omnibus aliis partibus corporis Chriſti) quòd Verbum immediatè illum aſſumpſerit. Ergo reverà Verbum, dici debet immediatè aſſumpſiſſe ſanguinem. Adde, aſſumpſiſſe immediatè totum ſanguinem. Nam 1. dum Scriptu-

ræ & Patres carnem & ſanguinem ex æquo tribuunt Verbo, non diſtinguunt inter ſanguinem & ſanguinem. 2. Totus ſanguis corporis Chriſti pars erat, pertinens ad integritatem naturæ humanæ, præſertim cùm in Chriſto non eſſet ſanguis ſuperfluus.

Nec dic, Verbum immediatè aſſumpſiſſe ſanguinem vitalem, non ſanguinem alimentitium: nam omnis ſanguis alimentitius eſt, ſeu nutritioni aptus, adeò que inutilis eſt hæc diſtinctio; quanquam, ea admiſſa, nihil efficeretur. Sanguis enim alimentitius tam pertineret ad integritatem naturæ, quàm ſanguis vitalis.

Obj. 1. Sanguis non eſt pars, eſt enim natura completa per ſe, & totum aliquod ſubſtantiale. Ergo, &c. *Reſp.* neg. antec. & ejus probationem: ſanguis enim, quandiu eſt in corpore, eſt aliquid incompletum per ſe; nam ex ſanguine, corpore, & anima, tanquam ex tribus ſubſtantialiter incompletis, reſultat principium aliquod adæquatum certarum operationum; quod eſt totum aliquod ſubſtantiale, unum per ſe, una natura completa, quam conſtituendo, ſeſe mutuò complent ſubſtantialiter.

Dices. Sanguis non eſt animatus. Item ſanguis non eſt pars corporis. Item ſanguis non eſt unitus corpori; non enim eſt ei continuus, ſed tantùm contiguus. Item ſecundùm Ariſtotelem, ſanguis non eſt pars actu, ſed ſolùm potentia. Item ſanguis eſt inſtrumentum animæ. Ergo ſanguis non eſt pars.

Reſp. Ad primum, non omnes partes, ad integritatem naturæ pertinentes, animatas eſſe. *Reſp.* Ad ſecundum, ſanguinem non eſſe partem corporis, at nihilominus eſſe partem humanitatis. Certè anima eſt humanitatis pars, quamvis non ſit pars corporis. Ad tertium *Reſp.* neg. Sanguis enim cum corpore & anima facit unum per ſe, unam naturam completam, ad quod non requiritur continuitas ſanguinis cum corpore, ſed ſufficit contiguitas. Ad quartum *Reſp.* ſanguinem non eſſe quidem partem corporis actu, ſed potentia tantùm, quatenùs ex eo fiunt partes corporis, cùm in oſſa, nervos, carnem, &c. per nutritionem convertitur: at, quod ſufficit, etiam ante illius in partes corporis converſionem, eſt actu pars naturæ, ut probatum eſt. Ad quintum denique *Reſp.* ipſummet corpus eſſe inſtrumentum animæ, & tamen eſſe partem humanitatis; imò eſt pars humanitatis, quia eſt inſtrumentum animæ. Ergo ſimiliter, &c.

Obj. 2. Si Verbum aſſumpſit immediatè ſanguinem, Verbum eſt ſanguis, ſeu ſanguis verè prædicatur de Verbo. Abſurdum conſequens. Ergo, &c. *R.* neg. ſequelam maj. Nam v. gr: Verbum aſſumpſit immediatè caput, manus, & animam, quæ tamen de Verbo prædicari non poſſunt: non enim dici poteſt: Verbum eſt caput, manus anima. Ratio pro illis omnibus eſt, quia partes ſe habent ad inſtar formarum. Forma autem in abſtracto prædicari non poteſt ſubjecto, cui ineſt, proindeque partes in abſtracto prædicari non poſſunt de eo, cui inſunt. Quare de Verbo dici non poteſt, quòd ſit caput, manus, anima, ſanguis; cùm hæc nomina, caput, manus, &c. ſint nomina abſtracta. Solùm igitur de eo dici poteſt, quòd ſit habens caput, manus, animam, ſanguinem. Præterea, ad veritatem propoſitionis affirmativæ, ut infrà fuſiùs dicetur, requiritur, ut idem ſit rectum ſubjecti & prædicati. At in his propoſitionibus, Verbum eſt ſanguis, Verbum eſt caput, &c. non eſt idem rectum ſubjecti, & prædicati: rectum enim prædicati non eſt Verbum, quia hæc nomina, ſanguis, caput, &c. ſupponunt tantùm pro ſanguine, capite, &c. non pro habente caput, ſanguinem. Ergo, &c.

At inquies. Patres docent, corpus Chriſti aſſumptum fuiſſe a Verbo mediatè tantùm: dicunt enim, corpus Chriſti aſſumptum fuiſſe à Verbo mediante anima. Ergo à fortiori ſanguis mediatè tantùm à Verbo aſſumptus fuit. *Reſp.* neg. antec. *Ad prob. Reſp.* Patres cum dicunt, corpus Chriſti aſſumptum fuiſſe mediante anima, nihil aliud velle, quam corpus Chriſti aſſumptum fuiſſe propter animam, ejuſque functiones, in eo exercendas ad ſatisfaciendum pro peccatis hominum, in quo etiam ſenſu ſanguis à Verbo aſſumptus eſt, mediante anima.

Quæres obiter. Utrùm totus ſanguis in paſſione effuſus, & poſteà in reſurrectione reſumendus in venas, toto triduo, quo Chriſti corpus fuit in ſepulchro, unitus Verbo manſerit?

Reſp. Manſiſſe, ſicut toto illo triduo corpus & anima, quamvis ſeparata, unita Verbo remanſerunt. Porrò ſanguis in paſſione effuſus, in reſurrectione reſumptus eſt totus moraliter, ſeu quoad maximam partem; cùm in corpore Chriſti non fuerit ſanguis ſuperfluus; non eſt tamen reſumptus totus phyſicè, cùm in linteaminibus, clavis, & aliis inſtrumentis paſſionis remanſerint maculæ ſanguineæ, quæ maculæ non ſunt niſi ſanguis, qui tamen unitus non eſt ampliùs Verbo, cùm non ſit ampliùs in humanitate Chriſti, propter quam tantùm, & non propter ſe, à Verbo aſſumptus fuerat.

RESPONSIO II.

Perſona Verbi aſſumpſit etiam immediatè dentes, ungues, & capillos.

Prob. Nam Verbum immediatè aſſumpſit ea omnia, quæ pertinent ad integritatem naturæ humanæ. Atqui dentes, ungues, &c. ad naturæ humanæ integritatem pertinent, Ergo, &c.

At inquies. Si ita eſt, fuit quotidie nova unio ad Verbum, & nova ſeparatio à Verbo: nam quotidie creſcebant, & reſolvebantur ungues, & capilli. *Reſp.* Ita fuiſſe, ſicut etiam fuit in quotidiana nutritione, & reſolutione carnis, & aliarum partium animatarum, quas tamen à Verbo immediatè aſſumptas eſſe, nemo inficiatur.

Dices. At hoc repugnat communi axiomati: Quod ſemel aſſumpſit, nunquam dimiſit. *Reſp.* neg. Et dico ſenſum axiomatis eſſe, quòd Verbum numquam dimiſerit animam & corpus, aliaſque partes aſſumptas, ſive phyſicè, ſive moraliter tantùm eædem permanſerint.

Quæres 1. Utrùm Verbum aſſumpſerit etiam immediatè accidentia phyſica humanitatis?

R. Negativè. Nam accidentia humanitatis aſſumptæ, non à Verbo ſuſtentantur formaliter, ſed ab ipſa humanitate, cujus ſunt, & quam informant: ſunt tamen verè ac propriè accidentia Verbi, hoc ipſo quòd ſunt accidentia humanitatis, quæ cum iis omnibus, quæ ſua ſunt, ſua eſt Verbi.

Quæres 2. Quo ordine aſſumptæ fuerint à Verbo partes naturæ humanæ?

Reſp. 1. Si agitur de ordine durationis, eodem planè inſtanti reali corpus Chriſti efformatum eſt, anima creata, atque infuſa corpori; & tam corpus quàm anima ſimul Verbo unita ſunt, ſine ullo ordine prioris & poſterioris. 2. Si agitur de ordine dignitatis, aſſumptio totius humanitatis dignior eſt aſſumptione ſingularum partium, ruſuſque aſſumptio animæ dignior eſt aſſumptione corporis.

3. Si agitur de ordine intentionis, priùs intenta eſt aſſumptio totius humanitatis, quàm aſſumptio ſingularum partium; partes enim aſſumptæ ſunt, ut aſſumeretur humanitas, non contra. 4. Si agitur de ordine executionis, priùs partes aſſumptæ ſunt, quàm aſſumeretur humanitas: humanitas enim aſſumpta eſt, quia partes ejus aſſumptæ ſunt.

ARTICULUS III.

Utrùm humanitas, à Verbo aſſumpta, exiſtat exiſtentia propria.

RESPONSIO.

HUmanitas, à Verbo aſſumpta, exiſtit exiſtentia propria.

Eſt contra Thomiſtas, qui communiter docent, humanitatem Chriſti per unionem hypoſtaticam à

Verbo

Verbo aſſumptam eſſe ad exiſtendum exiſtentia increata ipſius Verbi. Sed contra illos reſponſio noſtra probatur. Quia 1. ad unionem hypoſtaticam neceſſæ non fuit, ut humanitas aſſumeretur ad exiſtendum exiſtentia Verbi; & ſine tali aſſumptione explicatur & intelligitur unio hypoſtatica, ut patet dictis diſputatione tertia. 2. Sententia adverſariorum videtur apertè repugnare Conciliis & Patribus: nonnimiter enim docent, Verbum aſſumpſiſſe perfectiones omnes, ad naturam pertinentes. Inter has autem perfectiones locum proculdubio tenet exiſtentia, quæ eſt primus & maximè intimus, ac immediatus naturæ actus, adeòque prima, & maximè intima, ac immediata naturæ perfectio.

3. Res quælibet per ſe ipſam formaliter exiſtit, & exiſtentia non eſt niſi actus metaphyſicus rei exiſtentis, vel potiùs eſt tantùm abſtractum illius metaphyſicum: ita ut non magis exiſtentia & exiſtens inter ſe diſtinguantur, quàm humanitas v. g. & homo: unde ſicut humanitas, & homo ſunt omninò unum & idem, conceptum diverſimodè, uno ſcilicet modo, ut abſtractum, ſeu forma, & altero ut concretum, ſeu habens formam: ita exiſtens & exiſtentia, &c. Quare intolerabiliter ſupponunt adverſarii humanitatem Chriſti realiter diſtingui à propria exiſtentia. Contra quod adhuc

Sic argumentor. 1. Si natura diſtinguitur realiter à ſua exiſtentia, natura ſe habet ad ſuam exiſtentiam, ut potentia phyſica ad formam phyſicam, cui phyſicè unitur, quando ſcilicet exiſtit exiſtentia propria. Ergo ſi natura realiter diſtinguitur à ſua exiſtentia, priùs ſaltem natura exiſtit, quàm habeat ſuam exiſtentiam. Unio enim phyſica nec eſt, nec poteſt eſſe, niſi inter extrema, priùs ſaltem natura, quàm uniantur, exiſtentia. Ergo ſi natura realiter à ſua exiſtentia diſtinguitur, exiſtit antequam habeat ſuam exiſtentiam, adeòque exiſtit, antequam exiſtat; quod abſurdum & ludicrum eſt.

2. Si natura ab exiſtentia ſua realiter diſtinguitur, natura habet ſe ad exiſtentiam ſuam, ut potentia paſſiva ad formam phyſicam, quam phyſicè ſuſtentat, & phyſicè ſuſtentando facit ſuam, ab eaque informatur. Abſurdum conſequens. Ergo, &c. *Prob. min.* Nam ſi natura habet ſe ad exiſtentiam ſuam, ut potentia paſſiva ad formam quam, &c. natura exiſtit independenter ab exiſtentia ſua: priùs enim ſaltem natura ſubjectum exiſtit, quàm phyſicè ſuſtentet formam aliquam, & priùs natura phyſicè ſuſtentat formam illam, quam ab illa informetur, proindeque ſubjectum priùs ſaltem natura exiſtit, quàm informetur ab aliqua forma, & ſic exiſtit independenter ab illa. Porrò dixi, quòd in hypotheſi diſtinctionis naturæ à ſua exiſtentia, natura habet ſe ad exiſtentiam ſuam ut potentia paſſiva ad formam, quam phyſicè ſuſtentat: nam exiſtentia diſtincta à natura, ſi datur, non eſt forma per ſe ſubſiſtens, ſed forma inhærens ſubjecto ſuo, adeòque forma à ſubjecto ſuo phyſicè ſuſtentata. Sed

Confirm. Reſponſio noſtra, 1. hac ratione. Si humanitas Chriſti exiſtit exiſtentia Verbi, exiſtentia Verbi actuat humanitatem Chriſti, & ſic exiſtentia Verbi eſt actus phyſicus humanitatis Chriſti; humanitas verò Chriſti potentia paſſiva exiſtentiæ Verbi. Atqui manifeſtè repugnat, Dei exiſtentiam eſſe actum phyſicum ullius potentiæ paſſivæ. Ergo, &c.

Confirm. 2. Auctoritate S. Thomæ, quem ſuum eſſe contendunt adverſarii, & quem tamen noſtrum eſſe, patet ex quæſtione de unione Verbi Incarnati art. 4. in O. ubi expreſsè agnoſcit in Chriſto duplex eſſe, ſeu exiſtere, unum ſcil. increatum, quod habet à natura divina, & alterum creatum, quod habet à natura humana. Item agnoſcit in Chriſto duplex eſſe, nempe eſſe naturæ divinæ, quo Verbum ſimpliciter ſubſtantificatur, & idcircò eſt eſſe primarium, ſeu principale in Chriſto, & eſſe naturæ humanæ, quo Verbum ſubſtantificatur tantùm ſecundùm quid: unde in Chriſto tantùm eſt eſſe ſecundarium, & adventitium: *In Chriſto* (inquit S. Doctor) *ſuppoſitum ſubſiſtens eſt perſona Filii Dei, qua ſimpliciter ſubſtantificatur per naturam divinam, non autem ſimpliciter ſubſtantificatur per naturam humanam, quia perſona Filii Dei fuit ante humanitatem aſſumptam ...... Subſtantificatur autem ſuppoſitum æternum per naturam humanam, in quantum eſt hic homo .... quod eſſe* (hominis) *etſi non ſit eſſe accidentale, quia homo non prædicatur accidentaliter de Filio Dei, non tamen eſt eſſe principale ſui ſuppoſiti, ſed ſecundarium.*

Objicies 1. Apud S. Thomam, ſolum eſſe ſimpliciter eſt eſſe ſubſtantiale. At juxta eumdem, unum tantum eſt eſſe ſimpliciter in Chriſto, nempe eſſe Verbi. Ergo in Chriſto ſolum eſſe Verbi eſt eſſe ſubſtantiale, adeòque humanitas Chriſti non habet proprium eſſe ſubſtantiale, & ita, quod idem eſt, non exiſtit exiſtentia propria. *Reſp.* Apud S. Thomam, ſolum eſſe ſimpliciter eſt eſſe ſubſtantiale, quod conſtituit rem per ſe ſubſiſtentem, hypoſtaſim, ſuppoſitum; at juxta eumdem, præter illud eſſe ſubſtantiale, quod in Chriſto rem per ſe ſubſiſtentem ſeu perſonam conſtituit, & conſiſtit in eſſe naturæ divinæ, ſupple, ut terminatæ, & quaſi modificatæ per proprietatem relativam filiationis; eſt etiam in eodem Chriſto aliud eſſe ſubſtantiale, quod non conſtituit novam rem per ſe ſubſiſtentem, ſed rei per ſe ſubſiſtenti, & ab æterno exiſtenti, nempe Verbo, additur per unionem ſubſtantialem, & ſic additum integrat illud in aliqua ratione, in ratione ſcilicet rei per ſe ſubſiſtentis in duplici natura.

Obj. 2. Juxta eumdem, humanitas, dum producitur unita Verbo, non acquirit, nec habet eſſe proprium. Ergo non exiſtit exiſtentia propria. *R.* neg. conſ. Itaque S. Doctor dicit humanitatem, cùm producitur unita Verbo, non acquirere, nec habere eſſe proprium, non quòd credat eam, non propria, ſed Verbi exiſtentia exiſtere; quem ſenſum S. Doctori affingendo, adverſarii toto cœlo ab ejus mente aberrant: ſed quia eo ipſo quòd producitur unita Verbo, non eſt aliquid per ſe ſubſiſtens, ſed aliquid per ſe ſubſiſtenti additum, & eſſe non acquiritur compoſito ſubſtantiali, quod per ſe non ſubſiſtit, ſed per ſe ſubſiſtenti, cui additur.

Bonitas hujus reſponſionis patet ex S. Doctore in 3. diſt. 6. qu. 2. art. 1. ad 1. ubi ait: *Quando compoſitum ex materia & forma, eſt per ſe ſubſiſtens, acquiritur ex forma illi compoſito eſſe abſolutum per ſe: quando autem non eſt per ſe ſubſiſtens, non acquiritur per formam eſſe illi compoſito, ſed ſubſiſtenti, cui hoc adjungitur, acquiritur reſpectus ſecundùm eſſe ad hoc, quod ei additur.* Doctrinam hanc illuſtrat exemplo: *Sicut*, inquit, *ſi ponamus hominem naſci ſine manu; & manum per ſe ſeparatim fieri, & poſtea ei miraculosè conjungi, conſtat quòd forma manus cauſabit eſſe manus per ſe ſubſiſtentis: ſed poſtquam conjungitur homini, non acquiritur ex forma manus aliquod eſſe manui, quia* (tunc) *manus non habet eſſe proprium: ſed acquiritur homini reſpectus ad manum ſecundùm ſuum eſſe.*

Hoc nuous exemplo clarè exponitur mens ſancti Doctoris. Itaque cùm producitur manus unita reliquo corpori, tunc eſſe proprium manus non acquiritur ipſi manui, quia tunc manus, quamvis ſe ipſa formaliter exiſtat, non eſt res per ſe ſubſiſtens, ſed pars rei per ſe ſubſiſtentis, nempe hominis, qui generatur, & cui proinde acquiritur eſſe proprium manus, cùm ad ejus integritatem pertineat. Quòd ſi homo generaretur ſine manu, & manus ſeparatim produceretur, tunc eſſe proprium manus acquireretur ipſi manui, quia tunc manus eſſet res per ſe ſubſiſtens, quando quidem eſſet ſubſtantia quædam per ſe tota & integra, quia à nullo alio ulteriùs compleretur ſubſtantialiter: unde manus, quandiu ſeparatim exiſteret, haberet eſſe proprium manus. At ſi poſteà miraculosè conjungeretur homini manus, tunc deſineret habere eſſe proprium manus, & hoc eſſe acquireretur homini, cui conjungeretur, non quia tunc deſineret ſe ipſa formaliter exiſtere,

ſed

ſed quia deſineret eſſe res per ſe ſubſiſtens, & inciperet eſſe pars rei per ſe ſubſiſtentis, nempe hominis, cui adderetur, & quem integraret.

Similiter, cùm humanitas producitur unita Verbo, eſſe proprium humanitatis non acquiritur ipſi humanitati, quia tunc humanitas, quamvis ſe ipſa formaliter exiſtat, non eſt res per ſe ſubſiſtens, ſed quaſi pars rei per ſe ſubſiſtentis, nempe perſonæ Verbi, cui proinde acquiritur eſſe proprium humanitatis, quod ad ejus, ut in duplici natura ſubſiſtentis, integritatem pertinet.

Quòd ſi humanitas producta fuiſſet non unita Verbo, tunc eſſe proprium humanitatis acquiſitum fuiſſet ipſi humanitati, quia tunc humanitas fuiſſet res per ſe ſubſiſtens; fuiſſet enim ſubſtantia per ſe tota & integra, utpotè à nullo alio ulteriùs ſubſtantialiter completa: unde humanitas illa tandiu habuiſſet eſſe proprium humanitatis, quandiu extitiſſet non unita Verbo. At ſi poſteà à Verbo aſſumpta fuiſſet hypoſtaticè, tunc deſiiſſet habere eſſe proprium humanitatis, non quia deſiiſſet per ſe ipſam formaliter exiſtere, ſed quia deſiiſſet eſſe res per ſe ſubſiſtens, & cœpiſſet eſſe quaſi pars rei per ſe ſubſiſtentis, nempe Verbi cui ſubſtantialiter addita fuiſſet, & quod in eſſe hominis integrare cœpiſſet.

Porrò ſi humanitas, quæ producta eſt unita Verbo, nunc deſineret eſſe unita Verbo, ab eoque relinqueretur, nunc ei acquireretur eſſe proprium humanitatis, non quòd inciperet per ſe ipſam formaliter exiſtere, ſed quia inciperet eſſe per ſe ſubſiſtens; inciperet enim eſſe ſubſtantia per ſa tota & integra. Hoc diſertis verbis aſſerit S. Doctor, quodlibet. 9. art. 3. in O. ubi ſic ait: *Si ponatur humanitas à divinitate ſeparari, tunc humanitas ſuum eſſe habebit aliud ab eſſe divino: non enim impediebat, quin proprium eſſe haberet, niſi hoc quod non erat per ſe ſubſiſtens.* Sed

Ad plenam mentis S. Thomæ intelligentiam. *Nota*. Non omnia, quæ reverà exiſtunt, quamvis ſe ipſis formaliter exiſtant, apud S. Doctorem eodem modo habent eſſe: ſed ex eis alia propriè habent, alia verò non. Illa propriè habent, quæ habent ut quod; illa verò non habent propriè, ſed impropriè tantùm, quæ tantùm habent ut quo: unde apud S. Doctorem, ſolæ res per ſe ſubſiſtentes, habent propriè eſſe, quia ſolæ habent ut quod: reliqua verò, quæ per ſe non ſubſiſtunt, impropriè tantùm habent eſſe, quia illud habent ut quo tantùm. Hinc juxta ſanctum Doctorem, forma accidentalis, putà albedo, non habet eſſe niſi impropriè, quandiu eſt in ſubjecto, quia tandiu non eſt id quod eſt, ſed id quo ſubjectum eſt album. Item pars ſubſtantialis, putà manus, impropriè tantùm habet eſſe manus, quandiu unita eſt corpori, quia tandiu non eſt id quod habet, ſed id quod habetur, atque adeò id, quo habetur eſſe manus.

Item natura, putà humanitas, propriè loquendo non habet eſſe humanitatis, ſed tantùm eſt id quo illud eſſe habetur ab eo, cujus eſt humanitas, hoc eſt, à perſona, quæ ſubſiſtit in humanitate; *Eſſe*, inquit ſanctus Doctor hìc quæſt. 17. art. 2. in O. *pertinet & ad naturam, & ad hypoſtaſin: ad hypoſtaſin quidem, ſicut ad id quod habet eſſe ...... ad naturam autem ſicut ad id quo aliquid habet eſſe*. Itaque juxta S. Doctorem, humanitas Chriſti propriè non habet eſſe, quandiu manet unita Verbo, quia tandiu non eſt res per ſe ſubſiſtens, & ita tandiu non eſt id, quod habet, ſed id quo habetur eſſe humanitatis à Verbo, quod in Chriſto ſolum eſt res per ſe ſubſiſtens, adeòque ſolùm eſt id quod habet, quidquid eſt in Chriſto.

Obj. 3. Idem S. Thomas hìc qu. 17. art. 2. in O. dicit & probat, quòd in Chriſto unum tantùm ſit eſſe, nempe divinum & increatum. *Reſp.* S. Doctorem loco laudato ſolùm dicere & probare, quòd in Chriſto unum tantùm ſit eſſe perſonale, quod fuit ab æterno, & per unionem ſubſtantialem humanitatis cum Verbo non advenire in rerum natura novum eſſe perſonale, ſed ſolùm fieri, ut eſſe perſonale, quod jam erat, habeat novam habitudinem ad naturam humanam, in quantùm fit ut eſſe perſonale, quod erat ſolius naturæ divinæ, jam ſit etiam humanæ: *Sic igitur*, inquit, *cùm humana natura conjungatur Filio Dei hypoſtaticè, vel perſonaliter, & non accidentaliter, conſequens eſt, quod ſecundum humanam naturam non adveniat ſibi novum eſſe perſonale, ſed ſolum nova habitudo eſſe perſonalis præexiſtentis ad naturam humanam, ut ſcil. perſona illa jam dicatur ſubſiſtere non ſolùm ſecundum divinam naturam, ſed etiam ſecundum humanam.*

Juxta S. Doctorem igitur, novum quidem eſſe, nempe hominis, advenit Verbo in incarnatione, ſed illud novum eſſe hominis non fuit eſſe perſonale, diſtinctum ab eſſe perſonali Verbi: quia illud eſſe hominis advenit Verbo per conjunctionem hypoſtaticam, & ſubſtantialem humanæ naturæ cum ipſo; & hæc conjunctio impedivit, ne humana natura eſſet perſona, impediendo, ne eſſet ſubſtantia per ſe tota, adeòque ne eſſet res per ſe ſubſiſtens. Quòd ſi natura humana in incarnatione accidentaliter tantùm, ut volebat Neſtorius, Verbo conjuncta fuiſſet, præter eſſe perſonale Verbi, quod fuit ab æterno, adveniſſet novum eſſe perſonale, quia conjunctio illa accidentalis tantùm, non impediviſſet, ne humana natura eſſet perſona, quia non impediviſſet, ne eſſet ſubſtantia per ſe tota & integra, adeòque ne eſſet res per ſe ſubſiſtens: unde tunc in Chriſto tam fuiſſent duo ſuppoſita diſtincta, nempe ſuppoſitum Verbi, & ſuppoſitum hominis puri, quàm duo ſunt ſuppoſita in Socrate veſtito, nempe ſuppoſitum Socratis, & ſuppoſitum veſtis, quæ quia Socrati non ſubſtantialiter, ſed accidentaliter tantùm conjungitur, ex eo quòd Socratem veſtiat, nec amittit, nec amittere poteſt ſuam ſuppoſitalitatem.

At inquies. S. Thomas, quodlibet 9. art. 3. in O. expreſsè aſſerit, & probat, quòd in Chriſto unum tantùm ſit eſſe ſubſtantiale. *Reſp.* Dicit quidem ſanctus Thomas & probat, quòd in Chriſto unum tantùm ſit eſſe ſubſtantiale: at unitatem hanc non repetit ex eo, quòd una ſit exiſtentia, nempe divina, eorum omnium, quæ in Chriſto ſubſtantialia ſunt; ſed ex eo, quòd in Chriſto unum tantùm ſit ſuppoſitum, ad cujus conſtitutionem, vel integritatem, pertinent ea omnia, quæ in Chriſto ſunt ſubſtantialia. Verba ſancti Doctoris ſunt: *Quia ergo in Chriſto ponimus unam rem ſubſiſtentem tantùm, ad cujus integritatem concurrit etiam humanitas, quia unum ſuppoſitum eſt utriuſque naturæ, ideò oportet dicere, quod eſſe ſubſtantiale, quod propriè attribuitur ſuppoſito in Chriſto, eſt unum tantum: habet autem ex ipſo ſuppoſito, & non ex naturis.*

Itaque juxta S. Thomam, ubi unicum eſt ſuppoſitum, ibi unicum eſt eſſe ſubſtantiale; quia quidquid ibi ſubſtantiale eſt, vel conſtituit; vel ſaltem integrat ſuppoſitum illud: unde omnia ſubſtantialia, quæ ibi ſunt, in unum eſſe ſubſtantiale concurrunt propter unitatem ſuppoſiti. Quia ergo in Chriſto unicum eſt ſuppoſitum, nempe Verbum, unicum eſt eſſe ſubſtantiale, quamvis in Chriſto ſint duæ naturæ, divina & humana. Sic quia in Socrate v. gr. unicum eſt ſuppoſitum, unicum eſt in eo eſſe ſubſtantiale, quamvis in eo ſint plures partes ſubſtantiales. Sicut igitur in Socrate v. gr. unum eſt eſſe ſubſtantiale, quia partes ſubſtantiales, ex quibus Socrates conſtat, concurrunt in unum ſuppoſitum, aliæ conſtituendo, & aliæ integrando; ita in Chriſto unum eſt eſſe ſubſtantiale, quia in Chriſto duæ naturæ concurrunt in unum ſuppoſitum, una, nempe divina, ſimpliciter conſtituendo illud, & altera, nempe humana, illud ſimpliciter conſtitutum integrando in eſſe hominis, vel, ſi vis, extendendo ad eſſe hominis.

Obj. 4. Humanitas non poteſt uniri ſubſtantialiter Verbo, niſi trahatur ad ejus eſſe perſonale. Sed humanitas non poteſt trahi ad eſſe perſonale Verbi, niſi exiſtendo ipſius exiſtentia. Ergo, &c. *Reſp.* neg. min.

min. Et dico humanitatem trahi ad eſſe perſonale Verbi, eo ipſo quòd ſit verè ac propriè Verbi natura: at eo ipſo verè ac propriè ſit Verbi natura, quòd producitur ab eo ut formali ſuſtentativo: ſicut accidens verè ac propriè ſit ſubjecti accidens, hoc ipſo, quod dependenter à ſubjecto ut formali ſuſtentativo, producitur.

Præterea, quidquid ſit de hac Scoti ſententia, ſecundùm quam hic reſpondemus, humanitas ad eſſe perſonale Verbi trahi non poteſt, niſi per phyſicam ſui cum illo unionem, adeòque niſi propria exiſtentia exiſtat: omnis enim phyſica unio nec eſt, nec poteſt eſſe, niſi inter extrema phyſica, ac phyſicè diſtincta, & quorum proinde utrumque ſuam habeat exiſtentiam, ab alterius exiſtentia diſtinctam.

At inquies. Si humanitas Chriſti exiſtit exiſtentia propria, actio generativa Virginis terminatur ad eam, non ad Verbum. *Reſp.* Actionem generativam Virginis terminari ad humanitatem, & exiſtentiam ejus propriam, ut ad terminum immediatum, & proximum; ad Verbum verò, ut ad terminum mediatum & ultimum.

DISPUTATIO V.

De communicatione Idiomatum.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrùm detur communicatio idiomatum in ſenſu Catholicorum.

NOta 1. Nomen aliud eſt abſtractum, aliud concretum. Abſtractum eſt illud, quod tantùm ſignificat formam, vel quaſi formam, ut albedo, divinitas, humanitas, &c. Concretum verò, quod ſignificat non ſolùm formam, vel quaſi formam, ſed etiam id, quod formam, vel quaſi formam habet, ut album, Deus, homo. Porrò nomen abſtractum ſignificat formam, vel quaſi formam ſecundùm ſe: ſic v. gr. cùm dicitur: Divinitas eſt incarnata, ſenſus propoſitionis eſt, propriè ac ſtrictè loquendo: Divinitas ſecundùm ſe eſt incarnata: unde hæc propoſitio in rigore vera non eſt.

Nomen concretum non eodem modo formam, & id quod habet formam, ſignificat; nam ſignificat formam expreſsè quidem, ſed obliquè; confusè verò, ſed directè; ſeu in recto id, quod formam habet, & pro eo ſupponit in propoſitione; niſi tamen, quod aliquando accidit, ad formale & expreſſum ſignificatum determinetur ſuppoſitio: ſic v. gr. album ſignificat expreſsè, ſed in obliquo albedinem; confusè verò, ſed in recto id, quod habet albedinem: album enim idem eſt, ac habens albedinem; & cùm dico verbi gr. Paries eſt albus, to albus ſupponit pro eo, quod habet albedinem. Senſus enim propoſitionis eſt: Paries eſt habens albedinem. Dixi autem, niſi ad formale, &c. quia nomen concretum quandoque ſupponit pro forma, vel quaſi forma, quam ſignificat, ut cùm dicitur; Homo eſt ſpecies, album eſt accidens.

Nota 2. Ad veritatem propoſitionis affirmativæ, cujus ſubjectum & prædicatum ſunt termini concreti, ſatis eſt, quòd rectum ſubjecti ſit etiam rectum prædicati, atque adeò quòd ſubjectum & prædicatum ſupponant pro eodem recto. Sic vera eſt hæc propoſitio, facta de lacte: Album eſt dulce, quia idem eſt rectum utriuſque termini, & uterque terminus ſupponit pro eodem recto: & verò perinde eſt ac ſi diceretur: Habens albedinem, eſt habens dulcedinem, quod ſanè verum eſt, cùm idem, nempe lac, ſit habens utramque formam.

Nota 3. Nomina concreta naturarum, & illarum attributorum, habent pro recto ſuppoſitum aliquod: nam ſuppoſiti eſt habere naturam, & ejus attributa: unde nomina concreta naturarum, & illarum attributorum, pro ſuppoſito aliquo ſupponunt in propoſitione, quoties ſuppoſitio terminorum non determinatur ad ſignificatum formale & expreſſum. Hæc itaque nomina concreta, Deus, homo, mortalis, immortalis, &c. habent pro recto ſuppoſitum aliqood, & pro eo ſupponunt in propoſitione, quoties ad formale, & expreſſum ſignificatum non determinatur ſuppoſitio, vel, ſi vis, quod idem eſt, quoties in propoſitione non ponitur terminus concretus pro abſtracto. Hinc

Ad veritatem propoſitionis affirmativæ, conſtantis terminis, quæ ſunt nomina concreta, ſatis eſt, quòd ſubjectum & prædicatum ſignificent idem ſuppoſitum, ac pro eo ſupponant; ſive uterque terminus ſit nomen naturæ, aut attributi naturæ, vel perſonæ, ſive unus ſit nomen naturæ, & alter attributi naturæ, aut unus ſit nomen perſonæ, & alter naturæ, vel attributi naturæ, vel à fortiori attributi perſonæ; nam in illis omnibus caſibus idem erit rectum ſubjecti & prædicati propoſitionis, quod ad ejus veritatem ſufficit ex notabili. 2. In his itaque propoſitionibus: Deus eſt homo, mortalis eſt immortalis, genitus ab æterno eſt genitus in tempore, homo eſt immortalis, Verbum eſt homo, Verbum eſt mortale, Verbum eſt genitum in tempore; ad veritatem requiritur & ſufficit, ut ſubjectum & prædicatum idem ſuppoſitum ſignificent, & pro eo ſupponant.

Nota 4. Quando unum, & idem ſuppoſitum duas habet naturas. 1. De hoc ſuppoſito duæ illæ naturæ, & viciſſim de duabus illis naturis hoc ſuppoſitum; 2. De hoc ſuppoſito proprietates naturarum illarum, & viciſſim de naturis illis proprietates hujus ſuppoſiti; 3. Illæ naturæ de ſe invicem; 4. De una natura alterius naturæ proprietates, & viciſſim de proprietatibus unius naturæ altera natura; 5. Proprietates naturarum illarum, & ipſius ſuppoſiti de ſe invicem verè prædicantur per nomina concreta. Ratio univerſalis eſt, quia in omnibus illis prædicationibus rectum ſubjecti & prædicati primò eſt ſuppoſitum aliquod ex notabili tertiò. Secundò, eſt unum & idem ſuppoſitum; quia in hypotheſi facta unum & idem ſuppoſitum habet duas naturas, atque ita, unum & idem eſt rectum ſubjecti & prædicati in omnibus illis prædicationibus; quod ad propoſitionis affirmativæ veritatem ſufficit ex notabili ſecundo. Hinc

Nota 5. Cùm in Chriſto ſit unum & idem ſuppoſitum habens duas naturas, circa ipſum ſextuplex prædicandi genus diſtingui poteſt. Primus eſt, quo duæ naturæ de ſuppoſito, & ſuppoſitum de duabus naturis; ſecundus, quo proprietates naturarum de ſuppoſito, & proprietates ſuppoſiti de naturis; tertius, quo natura divina de humana, & humana natura de divina; quartus, quo proprietates naturæ divinæ de natura humana, & proprietates naturæ humanæ de natura divina; quintus, quo proprietates naturæ divinæ de proprietatibus naturæ humanæ, & proprietates naturæ humanæ de proprietatibus naturæ divinæ; ſextus denique, quo proprietates duarum naturarum de proprietatibus ſuppoſiti, & proprietates ſuppoſiti de proprietatibus duarum naturarum verè prædicantur in concreto. Ratio communis pro omnibus his prædicationibus eſt, quia in omnibus ſubjectum & prædicatum unum & idem rectum habent; cùm ſignificent in recto unum & idem ſuppoſitum, pro quo ſupponunt.

Nota 6. Hæc nomina concreta perſonalia, Verbum, Filius Dei, Chriſtus, Jeſus, unum & idem ſuppoſitum ſignificant, nempe ſuppoſitum Verbi, & pro eo ſupponunt in propoſitione: cum hoc tamen diſcrimine, quòd, ut obſervat S. Thomas hic qu. 16. art. 5. in O. Chriſtus dat intelligere utramque naturam divinam & humanam, in quibus ſuppoſitum illud ſubſiſtit, Jeſus ſolam humanam, cætera verò nomina ſolam divinam: Chriſtus enim idem ſonat, ac ſuppoſitum ſubſiſtens in natura divina & humana; Jeſus idem, ac ſuppoſitum hoc ſubſiſtens in natura humana; Verbum, & Filius Dei idem ac ſuppoſitum

tum hoc ſubſiſtens in natura divina: Unde Chriſtus in obliquo ſignificat explicitè utramque naturam divinam & humanam, Jeſus ſolam naturam humanam, Verbum & Filius Dei ſolam naturam divinam, ſicut & nomen hoc concretum naturæ Deus. Hinc

Hæ propoſitiones; Chriſtus eſt homo, Jeſus eſt homo, Verbum eſt homo, Filius Dei eſt homo, Deus eſt homo, licèt ſint æqualiter veræ, quia in illis omnibus ſubjectum, & prædicatum ſupponunt pro uno & eodem ſuppoſito, non ſunt tamen eodem modo veræ: nam prima & ſecunda veræ ſunt neceſſariò, neceſſitate ſcilicet conſequente; neceſſe enim eſt, ſuppoſitum ſubſiſtens in natura divina & humana, eſſe hominem: at reliquæ ſunt veræ contingenter tantùm; contingens enim eſt, ſuppoſitum naturæ divinæ eſſe hominem.

Nota 7. Ex dictis hactenùs liquet verè dici: Verbum eſt Deus, Verbum eſt homo, Chriſtus eſt Deus, Chriſtus eſt homo, Jeſus eſt Deus, Jeſus eſt homo; & viciſſim Deus eſt Verbum, homo eſt Verbum, &c. quamquam hæ prædicationes ſint innaturales, quia prædicatur id, quod minùs aptum eſt prædicari, nempe ſuppoſitum de natura.

Item verè dici: Verbum eſt immortale, Verbum eſt mortale; Chriſtus eſt immortalis, Chriſtus eſt mortalis, Jeſus eſt immortalis, Jeſus eſt mortalis; & viciſſim: Immortale eſt Verbum, mortale eſt Verbum, &c. Quæ prædicationes ſunt innaturales, quia in illis prædicatur ſuppoſitum de proprietatibus naturarum. Cùm autem ſuppoſiti ſit habere, & naturarum cum ſuis proprietatibus haberi, naturæ cum ſuis proprietatibus aptiùs prædicantur de ſuppoſito, quam ſuppoſitum de illis.

Item verè dici: Immortalis eſt mortalis, omnipotens eſt infirmus, immenſus eſt circumſcriptus utero Virginis, &c. & viciſſim: Mortalis eſt immortalis, infirmus eſt omnipotens, circumſcriptus utero Virginis eſt immenſus, quæ prædicationes tam naturales ſunt, quàm aliæ; quia in illis tam prædicatur id quod aptum eſt prædicari, nempe proprietas naturæ de ſuppoſito.

Item verè dici; Genitus ab æterno ex Patre, natus eſt in tempore ex Virgine; & viciſſim: Natus in tempore ex Virgine, genitus eſt ab æterno ex Patre. Item verè dici: Deus eſt ex Patre genitus; & viciſſim: Genitus ex Patre Deus eſt, homo eſt Spirator; & viciſſim: Spirator eſt homo. Ratio generalis eſt, quia in omnibus illis prædicationibus ſubjectum & prædicatum habent unum & idem rectum, nempe unum, & idem ſuppoſitum Verbi, pro quo ſupponunt; quod ſufficit ad veritatem propoſitionis affirmativæ, quæ conſtat terminis concretis. His omnibus præſuppoſitis, ſit

R e s p o n s i o.

Datur communicatio idiomatum in ſenſu Catholicorum.

Prob. 1. Communicatio idiomatum propriè ac ſtrictè ſumpta, ſecundùm Catholicos, conſiſtit in eo, quòd proprietates naturæ divinæ de proprietatibus naturæ humanæ, & viciſſim proprietates naturæ humanæ de proprietatibus naturæ divinæ; item in eo, quòd proprietates utriuſque naturæ de proprietatibus perſonalibus, & viciſſim proprietates perſonales de proprietatibus utriuſque naturæ, verè prædicentur in concreto. Atqui proprietates naturæ divinæ de proprietatibus, &c. item proprietates utriuſque naturæ de proprietatibus perſonalibus, &c. in concreto verè prædicantur. Ergo, &c.

2. Communicatio idiomatum minùs ſtrictè ſumpta, ſecundùm Catholicos, conſiſtit in eo quòd natura divina de humana, & viciſſim natura humana de divina; item in eo, quòd utraque natura de ſuppoſito, & viciſſim ſuppoſitum de utraque natura verè prædicetur in concreto. Atqui in concreto verè prædicatur natura divina de humana, & natura humana, &c. Ergo, &c. Utraque minor patet ex notabili 8.

Porrò hujus communicationis idiomatum, quam Catholici omnes agnoſcunt, fundamentum duplex eſt, unum ſcilicet reale, ac phyſicum, quod conſiſtit in concurſu duarum naturarum, divinæ & humanæ, in uno & eodem ſuppoſito Verbi; qui concurſus fit per identitatem unius naturæ, nempè divinæ, & per hypoſtaticam unionem naturæ alterius, nempè humanæ cum ſuppoſito illo: alterùm verò logicum & rationis, in eo ſitum, quòd ſuppoſito illo naturarum duarum concurſu in perſona una & eadem, nomina concreta perſonæ, naturarum, & proprietatum perſonæ ac naturarum, idem rectum habeant, & pro eo ſupponant: cùm enim nomina illa, ex notabili 3. habeant pro recto ſuppoſitum aliquod, præſuppoſito concurſu naturarum in uno & eodem ſuppoſito, habent pro recto unum & idem ſuppoſitum, atque ita habent idem rectum, pro quo ſupponunt.

Obj. Hæc prædicatio: Immortalis eſt mortalis, (idem dic de omnibus aliis,) involvit contradictionem. Ergo non eſt vera, adeòque non datur idiomatum communicatio, &c. *Reſp.* Prædicationem hanc: Immortalis eſt mortalis (idem judicium eſto de omnibus aliis, quæ ad idiomatum communicationem pertinent) contradictionem involvere, non veram ac realem, ſed apparentem tantùm. Sed ad pleniorem hujus difficultatis ſolutionem.

Nota. Attributa, in quorum mutua prædicatione, in concreto facta, conſiſtit idiomatum communicatio propriè ſumpta, alia conveniunt Chriſto ſecundùm naturam divinam, ut eſſe æternum, infinitum, immenſum, omnipotentem, remittere peccata, miracula facere, creare mundum, &c. alia ſecundùm naturam humanam, ut eſſe natum in tempore, finitum, loco circumſcriptum, dormire, comedere, ambulare, &c. Alia denique ratione utriuſque naturæ, ut eſſe redemptorem, mediatorem, mereri, & ſatisfacere; nam in actione merendi & ſatisfaciendi, duo ſunt, ſcilicet ipſa ſubſtantia actionis, quæ eſt à Chriſto ut homine, & actionis valor infinitus, qui eſt à Chriſto ut Deo.

Chriſtus igitur æternus eſt, in quantùm Deus; natus eſt in tempore, in quantum homo; ſatisfecit pro nobis, in quantum Deus & homo. Hinc cum per communicationem idiomatum dicitur: Æternus natus eſt in tempore; natus in tempore æternus eſt; ſenſus eſt: Æternus ſecundùm divinitatem, natus eſt in tempore ſecundùm humanitatem; natus in tempore ſecundùm humanitatem, æternus eſt ſecundùm divinitatem.

Similiter, cum dicitur: Qui ſatisfecit pro nobis, natus eſt in tempore; natus in tempore, ſatisfecit pro nobis; ſenſus eſt: Qui ſatisfecit pro nobis in quantum Deus & homo, natus eſt in tempore, in quantum homo; natus in tempore, in quantum homo, ſatisfecit pro nobis, in quantum Deus & homo.

Igitur in communicatione idiomatum, non eſt vera, ſed apparens tantùm contradictio: neque neceſſe eſt in propoſitione, addere ſubjecto & prædicato hæc verba, in quantum Deus, in quantum homo, in quantum Deus & homo: nam qui æternus eſt in quantum Deus, æternus eſt ſimpliciter, & de eo ſimpliciter dici poteſt, quòd ſit æternus. Similiter, qui natus eſt in tempore, in quantum homo, ſimpliciter natus eſt in tempore, & de eo dici poteſt ſimpliciter, quòd ſit natus in tempore. Similiter qui æternus eſt, in quantum Deus, & ſimul natus eſt in tempore in quantum homo, ſimul eſt æternus, & natus in tempore ſimpliciter, & de eo verè dicitur ſimpliciter, quòd ſit æternus ſimul, & natus in tempore.

Bona eſt ergo hæc prædicatio: Æternus natus eſt in tempore; & iſta: Natus in tempore æternus eſt (idem dic de aliis ſimilibus prædicationibus.) Quod ſi tamen id, quod prædicamus de Chriſto, convenit ei ratione humanitatis v. g. & periculum eſt, ne videamur illud ei attribuere ratione divinitatis; in prædicatione addendum eſt: Secundùm humanitatem, vel, In quantum homo. Sic dici non debet ſimpliciter: Chriſtus eſt mutabilis; ſed, Chriſtus ſecundùm huma-

humanitatem, vel, in quantum homo, eſt mutabilis, ne videamur aſſentiri Arianis, qui volebant, Chriſtum etiam ſecundùm divinitatem mutabilem eſſe.

Obj. 2. Hæc prædicatio, Deus eſt homo, non eſt propria, ſed impropria tantùm. Ergo ſi datur aliqua idiomatum communicatio, nonniſi impropria datur. *Reſp.* neg. ant. Ratio negandi eſt, quia vera natura humana eſt verè ac propriè natura ſuppoſiti divini. Quælibet autem natura verè ac proprè prædicatur de ſuppoſito, cujus eſt verè ac propriè natura. Hinc beata Virgo eſt verè ac propriè Mater Dei, ut docent Patres, & definiunt Concilia, ut Conſtantinopolitanum ſecundum œcumenicum can. 6. quò dicitur: *Si quis abuſivè, & non verè, Dei genitricem dicit ſanctam glorioſam ſemper Virginem Mariam...., & non proprie & verè Dei genitricem ipſam confitetur .... talis anathema ſit.*

Dices 1. Hæc prædicatio, Socratès eſt homo, magis propria eſt, quàm iſta, Deus aſt homo. Ergo, &c. *Reſp.* neg. ant. Veritas enim & proprietas prædicationis non repetitur à majori identitate, vel connexione prædicati cum ſubjecto, ſed ex eo quòd ſubjectum & prædicatum habent idem rectum, quia hæc ſola identitas in prædicatione enuntiatur per copulam. Eſt. Hinc prædicatio hæc, Socrates eſt albus, tam vera ac propria eſt, quàm iſta, Socrates eſt homo; quia in hac prædicatione, Socrates eſt albus, rectum ſubjecti tam eſt idem cum recto prædicati, quàm in iſta, Socrates eſt homo: quamvis hæc prædicatio, Socrates eſt albus, ſit contingens; iſta verò, Socrates eſt homo, eſſentialis ſit.

Porrò in illa prædicatione, Deus eſt homo, rectum ſubjecti & rectum prædicati tam ſunt unum & idem, quàm in hac, Socrates eſt homo; quare una prædicatio tam propria eſt, quàm altera, quantumvis homo de Deo dicatur contingenter, de Socrate verò eſſentialiter, & Socrates dicatur homo intranſitivè, ideſt, habens humanitatem per ſe primò, & eſſentialiter ipſum conſtituentem; Deus verò homo dicatur tranſitivè, hoc eſt, habens humanitatem aſſumptam, & ſibi ſubſtantialiter unitam, atque adeò à ſe diſtinctam realiter.

Dices 2. Homo prædicatur in quid de eo omni, de quo prædicatur propriè. Sed homo non prædicatur in quid de Deo: quærenti enim, quid ſit Deus, reſponderi non poteſt, eſſe hominem. Ergo, &c. *R.* Hominem in quid ſtrictè, hoc eſt, eſſentialiter, & quidditativè, vel ſaltem in quid latè, ideſt, ſubſtantivè, prædicari de eo omni, de quo propriè prædicatur. Homo autem prædicatur in quid latè de Deo, ſupponente pro Verbo: quærenti enim, quid ſit Verbum, tam verè ac propriè reſpondetur, quòd ſit homo, quàm quòd ſit Deus: cum hoc tamen diſcrimine, quòd reſpondendo eſſe Deum, reſpondeatur per quid eſſentialiter, at reſpondendo eſſe hominem, reſpondeatur per quid ſubſtantivè tantùm.

Dices 3. Vera eſt hæc propoſitio, Deus eſt humanatus. Ergo propria non eſt iſta prædicatio, Deus eſt homo. *Reſp.* 1. neg. conſ. Nam verè dicitur: Hæc perſona divina eſt, & tamen omninò propria eſt hæc prædicatio: Hæc perſona eſt Deus. Item verè dicitur: Hoc ſuppoſitum eſt humanum, & tamen dicitur etiam propriè. Hoc ſuppoſitum eſt homo. *Reſp.* 2. Propoſitionem hanc, Deus eſt humanatus, veram eſſe, ſi το humanatus ſumatur participialiter pro incarnato, ſecùs verò, ſi nominaliter ſumatur; de quo infrà.

At inquies. Quia propriè dicitur: Socrates eſt homo; dici non poteſt: Socrates eſt humanus, Socrates eſt humanatus. *Reſp.* 1. Dici non poſſe: Socrates eſt humanus, quia talis prædicatio non eſt uſu recepta; dici tamen poteſt: Socrates eſt animal humanum, Socrates eſt ſubſtantia humana. 2. Dici non poteſt: Socrates aſt humanatus, quia prædicatio hæc, ſicut & iſta, Socrates eſt veſtitus, importat ſuppoſitorum multiplicitatem.

Quæres 1. Utrùm homo prædicetur univocè de Chriſto & hominibus?

Reſp. Affirmativè. Ratio eſt, quia ad univocationem ſufficit, quòd prædicatum conveniat pluribus, ſecundùm eamdem omninò ſignificationem ex parte ſignificati formalis & expreſſi. At homo Chriſto, & aliis hominibus ſic convenit, quando quidem natura humana ejuſdem eſſentiæ & rationis eſt in Chriſto, & aliis hominibus.

Quæres 2. Utrùm hæc propoſitio vera ſit: Chriſtus eſt creatura?

Reſp. Veram eſſe, ſi ſenſus propoſitionis eſt, quòd Chriſtus ſit ſuppoſitum habens naturam creatam. Attamen ſimpliciter dicendum non eſt: Chriſtus eſt creatura, ſed: Chriſtus ſecundùm humanitatem, ſeu in quantum homo, creatura eſt; ne videamur aſſentiri Arianis, qui dicebant Chriſtum creaturam eſſe, etiam ſecundum divinitatem.

Quæres 3. Utrùm admitti poſſit hæc propoſitio: Chriſtus incœpit eſſe.

Reſp. Secluſo periculo Arianiſmi, admitti poſſe in duplici ſenſu. Primus eſt, quòd ſuppoſitum Verbi cœperit eſſe ſuppoſitum humanitatis. Secundus eſt, quòd ſuppoſitum Verbi ſit ſuppoſitum naturæ, quæ incœpit eſſe. Ut autem omnis ſuſpicio erroris vitetur, dicendum eſt: Chriſtus incœpit eſſe ſecundùm humanitatem.

Quæres 4. Utrùm vera ſit hæc propoſitio: Deus factus eſt hic homo?

Reſp. Affirmativè. Ratio eſt, quia το hic, additum prædicato propoſitionis, non afficit rectum ejus, ſed obliquum: unde propoſitionis ſenſus eſt: Deus aſſumpſit hanc humanitatem, quod verum eſt; cùm Verbum non aſſumpſerit humanitatem in communi, ſed hanc in particulari humanitatem. Porrò dixi, additum prædicato propoſitionis: nam το hic (idem dic de quolibet alio articulo) additum ſubjecto propoſitionis, afficeret rectum illius. Unde ſi diceretur: Hic Deus factus eſt homo, ſenſus eſſet: Hoc naturæ divinæ ſuppoſitum factum eſt homo, quod verè diceretur.

ARTICULUS II.

Præcipuæ Regulæ, ad rectam in præſenti materia prædicationem pertinentes, traduntur.

I. R*Egula.* Attributum merè negativum unius naturæ, ſimpliciter removens à ſuppoſito attributum aliud, quod ei convenit ratione alterius naturæ, prædicari non poteſt de ipſo ſuppoſito, aut altera natura, etiam in concreto. Sic v. g. dici non poteſt: Chriſtus eſt incorporeus, hic homo eſt incorporeus, ſi το incorporeus terminus eſt merè negativus, adeòque aſſumptus ad ſignificandum attributum merè negativum: tunc enim ſenſus propoſitionum factarum eſt: Chriſtus non eſt ſuppoſitum naturæ corporeæ, hic homo non eſt ſuppoſitum naturæ corporeæ; quod eſt falſum.

Dixi: Attributum merè negativum. Nam ſi attributum negativum eſt grammaticaliter tantùm, adeòque attributum eſt poſitivum, termino negativo expreſſum, prædicari poteſt de ipſo ſuppoſito, & alia natura, ejuſque attributis in concreto. Sic verè dicitur: Chriſtus eſt immortalis, hic homo eſt immortalis, mortalis eſt immortalis: tunc enim nihil à ſuppoſito removetur, quod ei naturæ alterius ratione conveniat: neque hujus propoſitionis v. g: Chriſtus eſt immortalis, ſenſus eſt: Chriſtus non eſt ſuppoſitum naturæ mortalis; ſed: Chriſtus eſt ſuppoſitum naturæ habentis perfectionem, vi cujus non poteſt mori; quod verum eſt.

II. Regula. Abſtracta de abſtractis, aut abſtracta de concretis, aut concreta de abſtractis, prædicari non poſſunt in ſenſu formali & proprio. Sic dici non poteſt: Divinitas eſt humanitas, immortalitas eſt mortalitas, nec viciſſim. Item dici non poteſt: Divinitas eſt homo, humanitas eſt Deus, divinitas eſt mortalis, humanitas eſt immortalis, nec viciſſim; imò nec dici poteſt, in ſenſu ſcil. formali & pro-

prio: Deitas eſt Verbum, Verbum eſt deitas; & multò minùs poteſt dici: Verbum eſt humanitas, humanitas eſt Verbum.

Ratio pro omnibus propoſitionibus eſt, quia 1. in illis non eſt idem rectum ſubjecti, & prædicati realiter, vel ſaltem formaliter: nam v. grat: in hac propoſitione: Humanitas eſt Verbum; aliud eſt realiter rectum ſubjecti, nempe ipſa natura humana, & aliud rectum prædicati, nempe ipſum Verbum; unde hæc propoſitio ne quidem in ſenſu identico vera eſt. Hujus verò propoſitionis, Deitas eſt Verbum, prædicatum & ſubjectum habent quidem rectum idem realiter; unde propoſitio vera eſt in ſenſu identico: at non habent idem in ſenſu formali; deitas enim in ſenſu formali non eſt Verbum, ſed ab eo præſcindit: unde propoſitio in ſenſu formali vera non eſt.

2. Ut jam obſervatum eſt, nomina abſtracta ſignificant formas, vel quaſi formas ſecundùm ſe: unde hujus propoſitionis v. gr. Divinitas eſt mortalis, ſenſus eſt: Divinitas ſecundùm ſe, & ratione ſui, eſt mortalis; quod eſt falſum. Similiter propoſitionis iſtius: Deitas eſt Verbum, ſenſus eſt: Deitas ſecundùm ſe, & ratione ſui præcisè Verbum eſt; quod eſt etiam falſum, & ſic de cæteris. Hinc quando Patres dicunt, divinitatem paſſam eſſe, incarnatam eſſe, mortuam eſſe, loquuntur in ſenſu identico, & nil aliud volunt, quàm ſuppoſitum, quod cum divinitate realiter idem eſt, paſſum, incarnatum, & mortuum eſſe per ſuam humanitatem.

III. Regula. De Chriſto, aut natura divina, etiam per nomen concretum expreſſa, prædicari non poſſunt partes ſive eſſentiales, ſiva integrales humanitatis. Hinc dici non poteſt: Verbum eſt pes, Chriſtus eſt anima, Deus eſt corpus. Ratio eſt, quia nomina partium non ſunt nomina ſuppoſiti, nec habent pro recto ſuppoſitum, ſed ipſas partes: unde in propoſitionibus factis, non eſt idem rectum ſubjecti & prædicati: ad veritatem autem omnis propoſitionis affirmativæ, requiritur, ut ſubjectum, & prædicatum idem rectum habeant.

IV. Regula. Concreta, quæ ſoli naturæ in abſtracto, & non ſuppoſito ratione illius conveniunt, ut aſſumi, & eſſe puram creaturam, prædicari non poſſunt de ſuppoſito, aut de natura divina, etiam per nomen concretum expreſſa. Sic dici non poteſt: Chriſtus eſt pura creatura, Deus eſt pura creatura, Chriſtus eſt aſſumptus, Deus eſt aſſumptus. Patet.

V. Regula. Nomina concreta naturæ humanæ, & attributorum ejus, prædicari poſſunt de ſuppoſito, & natura divina in concreto, per verbum fieri, aut factum eſt eſſe; non viciſſim. Sic verè dicitur: Verbum factum eſt homo, Chriſtus factus eſt homo, Deus factus eſt homo, Deus factus eſt mortalis, infirmus, &c. Ratio eſt, quia in his prædicationibus, ſolùm ſignificatur, rectum ſubjecti fuiſſe ſaltem priùs natura aliquid per ſe ſubſiſtens, quam adveniret ei obliquum prædicati, quod ei per prædicationem attribuitur: hoc autem verum eſt de recto ſubjecti propoſitionum factarum: nam rectum illud eſt ſuppoſitum Verbi.

Dixi, Non viciſſim: nam propriè loquendo, dici non poteſt: Homo factus eſt Verbum, homo factus eſt Deus, homo factus eſt Chriſtus, mortalis factus eſt Deus, &c. Falſum enim eſt, rectum ſubjecti in his propoſitionibus fuiſſe priùs aliquid per ſe ſubſiſtens, quàm haberet id omne, quod ei attribuitur per prædicatum: nam in his propoſitionibus rectum ſubjecti, cum ſit ipſummet ſuppoſitum Verbi, non priùs fuit, quàm eſſet Verbum, Deus ſubſiſtens in natura divina, licèt priùs fuerit, quàm in natura humana ſubſiſteret. Unde quando Patres aliqui dicunt: Homo factus eſt Deus, loquuntur impropriè, & per hunc improprium loquendi modum, nihil aliud volunt, quàm humanitatem hypoſtaticè unitam eſſe Deo, ita ut vi hujus unionis, ſuppoſitum, quod antea tantùm erat Deus, jam ſit Deus & homo.

VI. Regula. Concretum unius naturæ prædicari non poteſt de alterius naturæ concreto, cum particula reduplicativa ſumpto. Sic dici non poteſt: Deus, qua Deus, eſt homo; hic homo, qua homo, Deus eſt. Ratio eſt, quia reduplicatio cadit ſaltem ex parte ſupra formale ſignificatum ſubjecti, atque ita ſaltem ſignificatur per reduplicationem, formale ſignificatum ſubjecti rationem eſſe partialem cur prædicatum ſubjecto conveniat; quod in factis prædicationibus falſum eſt: falſum enim eſt, quòd humanitas ſit cauſa etiam partialis tantùm, cur Chriſtus ſit Deus; & viciſſim falſum eſt, quòd divinitas ſit cauſa etiam partialis tantùm, cur Chriſtus ſit homo.

VII. denique Regula. Vitandæ ſunt prædicationes illæ omnes, quæ unioni hypoſtaticæ repugnant. Item vitari debent ea omnia attributa, quæ vel important negationem ſuppoſiti divini, vel involvunt hypoſtaſim creatam, & diſtinctionem perſonarum in Chriſto. Itaque dici non poteſt: Chriſtus eſt purus Deus, Chriſtus eſt pura creatura, hic homo eſt pura creatura, Chriſtus eſt homo dominicus, divinus, Deifer adjectivè, Deus eſt humanus, Deus eſt humanatus nominaliter. Ratio eſt, quia hæ omnes prædicationes unioni hypoſtaticæ repugnant: nam prima negat, Chriſtum eſſe hominem; ſecunda & tertia negant eſſe Deum; reliquæ important ſuppoſitorum diſtinctionem, ac multiplicitatem.

ARTICULUS III.

Utrùm detur communicatio idiomatum in ſenſu Lutheranorum.

SEntentia Lutheranorum eſt, idiomatum communicationem in eo poſitam eſſe, quòd proprietates naturæ divinæ, ut omnipotentia, omniſcientia, immenſitas, ſeu omnipræſentia, & aliæ ſimiles, realiter communicatæ ſint humanitati Chriſti, ita ut veræ ſint hæ propoſitiones: Humanitas Chriſti eſt omnipotens, omniſcia, ubique præſens; Chriſtus etiam ut homo, eſt omnipotens, omniſcius, ubique præſens. Sed contra hunc abſurdiſſimum errorem, ſit

RESPONSIO.

Non datur communicatio idiomatum in ſenſu Lutheranorum.

Nam 1. humanitas Chriſti non magis eſt omnipotens, & omniſciens per omnipotentiam & omniſcientiam divinam, quàm eſt æterna, & independens per æternitatem, & independentiam divinam. Atqui humanitas Chriſti non eſt æterna, & independens per æternitatem, & independentiam divinam. Ergo, &c. Minor patet: nam humanitas Chriſti incœpit eſſe in tempore, & à Deo, ſicut & cætera creata, eſſentialiter dependet. *Prob. maj.* Nam omnipotentia & omniſcientia divina non magis humanitati Chriſti communicatæ ſunt, quàm æternitas, & independentia divina: æternitas enim, & independentia divina, non minùs humanitati Chriſti per hypoſtaticam unionem conjunctæ ſunt, quàm omnipotentia & omniſcientia divina. Ergo, &c.

2. Omninò repugnat humanitatem Chriſti ubique eſſe formaliter per immenſitatem divinam: ad hoc enim, ut humanitas Chriſti ubique eſſet formaliter per immenſitatem divinam, requireretur, ut per immenſitatem illam, ut formam in ſe receptam, vel extenſa eſſet infinitè, vel ſaltem eſſet replicata in locis pluribus, & pluribus in infinitum. At humanitatem Chriſti per immenſitatem divinam, ut formam in ſe receptam, formaliter extendi infinitè, aut formaliter replicari in locis pluribus & pluribus in infinitum, evidenter repugnat. Prætereà, conſtat ex Scripturis, Chriſtum ſecundum humanitatem ſuam modò fuiſſe in uno loco, modò in alio, modò in Judæa, modò in Galilæa, &c. Ergo conſtat ex Scripturis, quòd Chriſtus ſecundùm humanitatem non fuerit ubique.

Obj. 1.

Obj. 1. Cum hæreticis, varia Scripturæ loca. Dicitur Coloſs. c. 2. *In ipſo* (Chriſto) *inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter*. Et Matth. cap. 11. *Omnia mihi tradita ſunt à Patre meo*. Et ejuſdem cap. 28. verſ. 18. *Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra*. Et ibidem verſ. 20. *Ego vobiſcum ſum uſque ad conſummationem ſæculi*. Et ad Epheſ. cap. 4. *Aſcendit ſuper omnes cælos, ut impleret omnia*. *Reſp.* Ad primum locum, ſenſum eſſe, quòd deitas habitet in Chriſto non ſolùm per gratiam, & mirabilium operum efficientiam, ſed etiam per ſubſtantialem ſui cum ſubſtantia corporea, ſeu carne humana, anima rationali animata, conjunctionem in Verbi perſona, juxta illud Joannis cap. 1. *Verbum caro factum eſt*. *Reſp.* ad 2. Chriſtus in hoc loco dicit, ſe omnia à Patre per generationem æternam accepiſſe, atque ita ſe, qua Deus eſt, in nulla re Patri inferiorem eſſe. *R.* ad 3. Ibi Chriſtus vel loquitur de ſe ipſo ſecundùm divinitatem, & tunc idem dicit, quod ſuperiori loco; vel loquitur de ſe ipſo ſecundùm humanitatem, & tunc per poteſtatem omnem intelligit imperium, quod in omnes creaturas habet, ut homo. *Reſp.* ad 4. Hic Chriſtus promittit Apoſtolis, & eorum ſucceſſoribus Epiſcopis, ſeſe illis uſque ad finem mundi adfuturum per gratiam ſuam, & directionem, non per corporalem præſentiam. *R.* ad 5. Senſus Apoſtoli eſt, quòd Chriſtus ſecundùm humanitatem ſuam, loca omnia, infima ſcilicet, media & ſuprema, non ſimul, ſed ſucceſſivè impleverit ſua præſentia, virtute, gloria, victoria, triumphis; in terra converſando cum hominibus, poſt mortem ad inferos deſcendendo, & poſt reſurrectionem ſuam aſcendendo ad cœlos, ubi ſecundùm naturam aſſumptam quietus poſſidet ſummam illam regni dignitatem ac gloriam, quam ſupra creaturam omnem habet, proximus Deo: unde Apoſtolus de eo dicit: *Qui eſt ad dexteram Dei*, Rom. c. 8. & *Sedet ad dexteram majeſtatis in excelſis*, Heb. c. 1.

Obj. 2. Quando duæ res ſunt inſeparabiliter unitæ, tunc ubicumque una eſt, ibi alteram quoque eſſe neceſſe eſt. Sed humanitas Chriſti & perſona Verbi ſunt duo unita inſeparabiliter, & perſona Verbi eſt ubique. Ergo, &c. *Reſp.* neg. maj. Univerſaliter ſumptam. Nam ut duæ res ſint inſeparabiliter unitæ, neceſſe non eſt, ut ubicumque eſt una, ibi quoque ſit & altera; ſed ſufficit, quòd alicubi ſimul ſint, & ſemper ſimul ſint alicubi. Sic v. g. quandiu vivit homo, caput & anima ſunt duo inſeparabiliter unita, & tamen caput non eſt, ubicumque eſt anima: anima enim non ſolùm eſt in capite, ſed etiam in pede v. gratia in quo non eſt caput. Quia tamen ſimul ſunt, & ſemper ſunt alicubi, quandiu vivit homo, tandiu dicuntur, & ſunt unita inſeparabiliter. Verbum autem ſemper eſt alicubi cum humanitate ſua, licèt cum ea non ſit ubique. Ergo, &c.

At inquies. Si humanitas Chriſti non eſt, ubicumque eſt Verbum, Verbum alicubi non eſt homo. *R.* neg. ſeq. Aliud enim eſt Verbum non eſſe alicubi, ſeu non eſſe ubique cum humanitate ſua, & aliud, Verbum alicubi non eſſe hominem: nam hæc omninò diverſa ſunt, Verbum alicubi eſſe ſine humanitate ſua, & Verbum, alicubi exiſtens, non eſſe hominem; nec unum ex alio inferri poteſt. Verbum alicubi eſt ſine humanitate ſua, quia Verbum eſt immenſum ſecundùm divinitatem; humanitas verò, Verbi, utpotè entitas finita & limitata, certo aliquo loco neceſſariò circumſcribitur: at non idcircò dici poteſt Verbum ibi non eſſe hominem, ubi non eſt cum humanitate; ſed ſolùm poteſt dici, Verbum cum humanitate, qua homo eſt, non eſſe, ubicumque eſt.

At inquies. Hic homo Chriſtus eſt ubique. Ergo & humanitas eſt ubique. Item, ſi humanitas Chriſti non eſt ubique; Verbum movetur localiter, quando movetur humanitas. Falſum conſequens. Ergo, &c. *Reſp. ad* 1. diſt. Hic homo Chriſtus eſt ubique ſecundùm divinitatem, Conc. ant. Secundùm humanitatem, Neg. ant. & conſequentiam. *Reſp. ad* 2. Verbum, quando movebatur humanitas, motum fuiſſe localiter, non ſecundùm divinitatem, quæ eſt ubique, ſed ſecundùm humanitatem, quæ cùm non ſit ubique, ſucceſſivè tranſire poteſt de uno loco ad alium.

DISPUTATIO VI.

De neceſſitate & fine Incarnationis.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrùm neceſſe fuerit Deum incarnari.

HIc circa Incarnationem multa quæruntur. 1. Quidem utrùm neceſſaria fuerit neceſſitate phyſica, aut ſaltem morali extra omnem hypotheſim. 2. Utrùm ſaltem, ſuppoſito quòd nulla neceſſitate neceſſaria fuerit extra omnem hypotheſim, neceſſaria fuerit ex hypotheſi creationis mundi, aut ex hypotheſi peccati primi parentis, & naturæ lapſæ. 3. Denique, utrùm ſaltem neceſſaria fuerit ex hypotheſi condignæ ſatisfactionis, per hominem exhibendæ pro peccatis.

§. I.

Incarnatio non fuit abſolutè neceſſaria neceſſitate phyſica.

PRob. 1. Ex Apoſtolo Epheſ. cap. 1. ubi de Deo dicit: *Operatur omnia ſecundùm conſilium voluntatis ſuæ*. Sed qui operatur ſecundùm conſilium voluntatis ſuæ, operatur abſque omni antecedenti determinatione ad unum. Ergo Deus incarnationem operatus eſt abſque antecedenti ad unum determinatione, adeòque incarnatio, ſaltem extra omnem hypotheſim, neceſſaria non fuit neceſſitate phyſica. 2. Ratione: quia libertas ad extra eſt perfectio maxima, & quidem ſimpliciter ſimplex, qua proinde Deus carere non poteſt. Ergo repugnat Deum antecedenter determinatum phyſicè ad aliquod opus ad extra. Ergo, &c.

Confirmatur. Quia Deus eſt ſupremus rerum omnium Dominus, Ergo poteſt pro arbitrio de rebus omnibus diſponere, eas ſcilicet producendo, vel non producendo, ſicut & productas conſervando, vel deſtruendo. Ergo, &c. Præterea, Deus eſt ab intrinſeco perfectiſſimè beatus, ſibique ſufficientiſſimus. Ergo cùm nulla re, quæ ſit extra ipſum, indigeat, aut indigere poſſit, non eſt unde antecedenter determinatus ſit phyſicè ad producendum aliquod opus ad extra, quantamcumque excellentiam opus illud habere ſupponatur.

Obj. Deus habet infinitam inclinationem ad incarnationem. Ergo liber non eſt ad negationem illius: nam quò major eſt inclinatio ad aliquid, eò minor eſt libertas ad oppoſitum, adeòque ubi infinita eſt inclinatio ad aliquid, ibi nulla eſſe poteſt ad ejus oppoſitum libertas. Ergo, &c.

Reſp. neg. ant. Nam inclinatio illa; quam Deus dicitur habere ad incarnationem, eſt ſimplex complacentia. At Deus finitè tantùm ſibi complacet in poſſibilitate incarnationis: nam actus ille neceſſariò commenſuratur bonitati incarnationis, quæ infinita non eſt, ſed ſimpliciter finita, quamvis in ſuperiori ordine, ad quem nulla alia res creata pertingere poteſt.

At inquies. Actus ille, quo Deus ſibi in bonitate incarnationis poſſibilis complacuit, eſt infinitus. *R.* actum illum eſſe reverà infinitum, 1. entitativè, cùm ſit ipſe Deus tali modo ſe habens ad objectum aliquod. 2. Etiam in ratione complacentiæ, ſi realiter ſumitur, & ut eſt à parte rei; quia ſic ſumptus, attingit poſſibilia omnia propter eorum bonitatem: Deus enim in omnibus poſſibilibus propter eorum boni-

ratem uno & eodem realiter actu ſibi complacet. At aliud eſt Deum in aliquo objecto ſibi complacere per actum infinitum, & aliud eum in objecto illo infinitè ſibi complacere: nam v. gr. Deus per actum infinitum complacet ſibi in bonitate muſcæ poſſibilis; dici tamen non poteſt in bonitate muſcæ poſſibilis, infinitè ſibi complacere. Deus itaque per actum infinitum complacet ſibi in ſingulis poſſibilibus, propter eorum bonitatem, & nihilominus in illis finitè tantùm ſibi complacet; unde in aliis magis, & in aliis minùs complacet ſibi, quia alia majorem, alia verò minorem bonitatem poſſibilem habent.

Deus igitur, propriè loquendo, non habet infinitam inclinationem ad incarnationem, cùm in ejus bonitate ſibi non complaceat infinitè, ſed finitè tantùm, quamvis in ea complaceat ſibi plus, quàm in quolibet alio poſſibili, vel etiam qualibet poſſibilium collectione; quia, ut jam dictum eſt, incarnatio bona eſt in ſuperiore quodam ordine, ad quem nullius rerum aliarum creatarum collectionis bonitas poteſt pertingere. Addo, etiam ſi daremus bonitatem incarnationis eſſe ſimpliciter infinitam, adeòque Deum in ea ſibi infinitè complacuiſſe, nihil inde contra nos effectum iri, quia in hac hypotheſi Deus ſibi quidem complacuiſſet infinitè in incarnatione poſſibili, at non in ea ſibi complacuiſſet, tanquam in objecto ſibi neceſſario: unde in eo ex complacentia illa, quamlibet infinita, neceſſitas antecedens incarnationem efficiendi nec orta eſſet, nec oriri potuiſſet.

§. II.

Incarnatio non fuit abſolutè neceſſaria, etiam neceſſitate morali tantum.

EST contra modernum Authorem, aſſerentem, 1. in rebus quibuſdam aſſignari poſſe optimum: tales ſunt incarnatio, & ejus negatio, prædeſtinatio, & non prædeſtinatio; creatio mundi, & ejus non productio: in aliis verò dari non poſſe optimum, quia in illis in infinitum proceditur: talis eſt multitudo individuorum intra ſpeciem aliquam, vel ſpecierum intra aliquod genus. 2. Et ita Deum poſſe in rebus aliquibus facere id quod eſt optimum, in aliis verò non poſſe: Deus enim non poteſt producere tot individua intra ſpeciem aliquam, quin poſſit plura: item Deus non poteſt tot & tales ſpecies producere intra aliquod genus, quin poſſit plures & perfectiores.

3. Deum ſemper velle facere id quod optimum eſt, iis in rebus, in quibus datur optimum, atque ad illud volendum & faciendum, à ſua bonitate & propenſione ita neceſſitari, ut moraliter non poſſit illud nolle facere, & omittere, quamvis phyſicam aliquam habeat potentiam ad oppoſitum. Sed

Contra eſt, quia 1. cùm Apoſtolus de Deo ait: *Operatur omnia ſecundum conſilium voluntatis ſuæ*, omnem non ſolùm phyſicam, ſed etiam moralem neceſſitatem à Deo excludit circa productionem cujuſlibet operis ad extra.

2. Sententia Adverſarii derogat ſupremo ac perfecto Dei in res creatas omnes dominio: ſupremum enim illud, ac perfectum Dei dominium exigit, ut Deus poſſit non ſolùm potentia phyſica, ſed etiam morali, res creatas quaſlibet producere, vel non producere, & productas conſervare, vel non conſervare, ſed deſtruere; prædeſtinare homines, vel non prædeſtinare; naturam creatam hypoſtaticè aſſumere, vel non aſſumere, &c.

3. Deus ab intrinſeco perfectiſſimè beatus eſt, ſibique ſufficientiſſimus: adeòque nullam habere poteſt neceſſitatem producendi aliquid extra ſe; & quòd ad producendum aliquid extra ſe, à nativa ſua bonitate, ac propenſione determinetur, ac neceſſitetur moraliter, gratis omninò aſſeritur.

4. Adverſarii ſententia reipſa inducit fatalem quamdam neceſſitatem, & tollit ſtudium orationis: in iis enim, quæ à Deo fiunt, ſive in ordine naturæ, ſive in ordine gratiæ, omnia, aut penè omnia, in circumſtantiis, in quibus fiunt, fieri meliùs eſt, quàm non fieri: quare ſive ores, ſive non, neceſſariò neceſſitate morali fient, adeòque certò fient; nam in ordine ad certitudinem, moralis illa neceſſitas, quam inducit Adverſarius, neceſſitati phyſicæ æquivalet.

Obj. 1. Qui amat aliquem efficaciter, & perfectè propter ejus bonitatem, vult bonum ejus, & illud magis, quod majus bonum eſt. Ergo Deus, qui ſe ipſum propter ſummam ſuam bonitatem efficaciſſimè, perfectiſſimè & infinitè amat, eo ipſo vult majus ſuum bonum, non ſolùm intrinſecum, ſed etiam extrinſecum, atque adeò productionem creaturarum, quæ ad majus illud bonum extrinſecum conducere poſſunt. Ergo, &c. *Reſp.* Is qui amat aliquem efficaciter & perfectè, propter ejus bonitatem, eo ipſo vult ejus bonum, & illud magis, quod eſt majus ejus bonum, ipſi ad bene vel ad meliùs eſſe neceſſarium; minimè verò eo ipſo vult ejus bonum, aut majus ejus bonum, quod ei non ita neceſſarium eſt. Quare Deus, qui ſe ipſum propter ſummam ſuam bonitatem efficaciſſimè, perfectiſſimè, & infinitè amat, vult ſibi neceſſariò, etiam neceſſitate phyſica, omnia bona intrinſeca, utpotè ſibi neceſſaria, non verò bona extrinſeca, quibus, cùm ſibi ſufficientiſſimus ſit, nec ad bene, nec ad meliùs eſſe indiget.

Dices. Beati per amorem beatificum neceſſitantur ſaltem moraliter ad volendum Deo majus bonum ejus extrinſecum. Ergo pariter Deus, &c. *Reſp.* neg. ant. Beati enim per amorem beatificum neceſſitantur tantùm ad volendum Deo bonum extrinſecum, quod ei magis placet, ſive illud bonum ſit majus, ſive non: neceſſitantur autem, quia amor perfectus, qualis eſt amor beatificus, voluntatem amantis ad perfectam cum voluntate amati conformitatem neceſſitat, morali ſaltem neceſſitate.

Dices iterum. Creatura, quæ poſſet facere plura, & meliora, in obſequium Dei, nec tamen faceret, eo ipſo convinceretur, Deum minùs diligere. Ergo ſimiliter, ſi Deus poſſit facere meliora in gloriam ſuam, nec tamen ea faciat, eo ipſo convincitur, minùs diligere ſe ipſum, adeòque ſe ipſum non diligere perfectiſſimè & infinitè.

Reſp. Creatura, quæ poſſet facere plura & meliora in obſequium Dei, nec tamen faceret, eo ipſo, &c. ſi ſciret, aut præſumeret, plura illa & meliora Deo magis placere; vel ſi illa omitteret propter majorem aliquam difficultatem, ad ea facienda ſuperandam. At Deus non faciendo in gloriam ſuam plura & meliora, quæ poteſt facere, non omittit illa propter majorem aliquam difficultatem, quæ ſuperanda eſſet; cùm nihil ei ſit difficile; neque illa omittendo, omittit ea, quæ magis optat fieri.

Obj. 2. Voluntas divina omninò conformatur intellectui divino. Sed intellectus divinus dictat meliùs eſſe, quòd Deus ita ſe ipſum amet, ut nihil omittat ex iis, quæ in majorem ejus gloriam cedere poſſunt. Ergo, &c. *Reſp.* neg. min. Nam 1. impoſſibile eſt, Deum nihil omittere, quod cedere poſſit in majorem ejus gloriam: poteſt enim procurare ſibi gloriam majorem & majorem in infinitum, adeòque quantamcumque ſibi procuret, ſemper poterit majorem ſibi procurare. 2. Deus tam perfectè ſe ipſum diligit, procurando ſibi minorem gloriam, quàm procurando majorem: ſemper enim ſe ipſum diligit infinitè, & modo infinitè perfecto, ſive majorem, ſive minorem ſibi procuret gloriam.

Dices. Intellectus divinus dictat, meliùs eſſe Deum ea facere, quæ ad majorem ejus gloriam conducunt. *Reſp.* neg. Nam divinus intellectus dictat quidem, ea meliora eſſe, quæ conducunt ad majorem Dei gloriam; at non dictat, meliùs eſſe, Deum ea facere. Ratio eſt, quia actus, quo Deus vult facere ea, quæ minùs conducunt ad ejus gloriam, tam honeſtus & laudabilis eſt, quàm actus, quo vult facere ea, quæ magis conducunt: actus enim ille, quo Deus vult ea facere, quæ minùs conducunt ad ejus gloriam, infinitè honeſtus eſt, ac laudabilis, quia eſt volitio

boni

Digitized by Google

boni creati, concepta propter gloriam divinam, volitam ex amore bonitatis increatæ infinito, & infinitè perfecto.

Obj. 3. Deus reverà ſemper fecit id quod meliùs erat, & ſingulis creaturis dedit optima. Ergo, &c. *Reſp.* Ad primam partem antecedentis, neg. Nam v. gr. meliùs erat creare alium mundum perfectiorem, & tamen Deus illum non creavit. *Reſp.* Ad ſecundam partem. Deus ſingulis creaturis dedit optima ſecundùm quid, quia dedit illis ea, quæ naturali eorum exigentiæ magis erant proportionata: at non dedit illis optima ſimpliciter, quia potuit illis dare meliora, licèt non magis connaturalia.

Præterea, cùm Deus dicitur optima dediſſe ſingulis creaturis, vel intelligitur, ſingulis dediſſe ea, quæ ipſis erant optima; & hoc eſt falſum: nam meliùs eſſet v. gr. reprobo cuilibet, perſeverantiam finalem accipere, quàm non accipere. Vel intelligitur, ſingulis dediſſe ea, quæ optima erant in ordine ad totum univerſum; & hoc eſt etiam falſum: nam procul dubio Deus majora potuit huic univerſo conferre beneficia, quàm contulerit. Denique, ſi Deus meliori & optimo modo hoc univerſum ſemper gubernaret, atque ad id neceſſitaretur moraliter, fruſtrà illum oraremus, ut mundum regat & gubernet; quod falſum eſt, & contra praxim Eccleſiæ.

Dices. Deus eſt artifex ſapientiſſimus, non ſolùm in actu primo, in quantum habet perfectiſſimam artem, ſed etiam in actu ſecundo. Nonniſi, quia ſemper operatur optima. Ergo, &c. *Reſp.* Deum eſſe artificem ſapientiſſimum, etiam in actu ſecundo, non quia ſemper operatur optima, ita ut nihil meliùs operari poſſit, ſed quia ſemper operatur optimè, & abſque omni defectu.

Obj. 4. Patres docent unanimiter, Deum ſemper velle & facere id quod optimum eſt. *Reſp.* Patres docere, 1. Deum operari ſemper abſque omni defectu & imperfectione poſitiva, hoc eſt, abſque imprudentia, malitia, & inordinatione.

2. Deum ſemper velle & facere id, quod optimum eſt in ordine ad finem, quem intendit efficaciter: nam ſi poſſet dari aliquid meliùs in ordine ad conſequendum finem, quem efficaciter intendit, deciperetur in electione mediorum; quod impoſſibile eſt: unde hoc ſenſu rectè dicitur Deus, ſemper velle & facere optimum, quia ſemper vult & aſſumit media optima ad conſequendum finem gloriæ, quam intendit efficaciter: quamquam ſi majorem gloriam ſuam intenderet, ut poſſet intendere, vellet, & aſſumeret media meliora ad majorem illam gloriam ſuam procurandam neceſſaria, & ſic meliora faceret.

3. Deum dare ſingulis creaturis, & huic univerſo, id quod ipſis connaturaliſſimum eſt, magiſque proportionatum, attenta ſingulorum exigentia, & natura, quod verum eſt: quamvis enim Deus ſingulis, & huic univerſo, dare poſſet aliquid meliùs, non potuit tamen aliquid connaturalius dare.

4. Denique, Deum id quod optimum eſt ſemper velle & facere, eo ſenſu, quòd non ſolùm ſingulis creaturis, & huic univerſo, dederit id quod connaturalius eſt, & naturæ ac exigentiæ ſingulorum magis proportionatum, ſed etiam id quod magis ad hujus rerum univerſitatis pulchritudinem conveniebat, ita ut non poſſit eſſe major venuſtas illius perfectiorque partium, e quibus conſtat, conſtitutio, varietas, proportio, & ordinatio, licèt aliam univerſitatem excellentiorem, partibus excellentioribus conſtantem, poſſet condere.

§. III.

Incarnatio non fuit neceſſaria, ex hypotheſi creationis mundi.

PRob. Quia ſi incarnatio fuit neceſſaria ex hypotheſi creationis mundi, neceſſaria fuit, vel quia congruebat ad majorem mundi pulchritudinem, & venuſtatem, vel quia mundus ſine illa optimus eſſe non poterat, & tamen creari non potuit niſi optimus. Sed neutra ratio valet. 1. Enim Deus potuit nolle majorem venuſtatem & pulchritudinem hujus univerſi, ſeu nolle huic univerſo tribuere tantam venuſtatem & pulchritudinem, quantam poteſt habere, ita ut non poſſit eſſe major. 2. Deus potuit hoc univerſum creare non optimum, & revera non optimum creavit: potuit enim illud creare meliùs, cùm potuerit ei conferre beneficia majora: immò verò potuit Deus hoc univerſum creare minùs bonum, quàm reipſa creavit, quia potuit illi minora beneficia conferre, quàm reipſa contulit.

Horum ratio eſt, quia, 1. Deus potuit pro arbitrio, majorem vel minorem gloriam ſuam extrinſecam intendere. 2. Nullo extra ſe indiget ad bene vel meliùs eſſe. 3. Supremus eſt Dominus rerum omnium, de quibus proinde poteſt diſponere, illas creando, vel non creando, creatas conſervando, vel deſtruendo, meliores, vel minùs bonas condendo. 4. Deus non tenetur legibus proportionis, aut naturalis rerum exigentiæ, eaſque poteſt pro libito non ſervare. 5. Deus tenetur tantùm, ad operandum ſemper abſque omni defectu, & imperfectione poſitiva, atque ad eligenda media ad aſſequendum finem à ſe efficaciter intentum, maximè idonea.

Obj. Ex hypotheſi quòd Deus velit aliquid extra ſe, non poteſt non velle id, quod meliùs & perfectius eſt, ejuſque majorem gloriam procurat. Atqui incarnatio talis eſt. *Reſp.* neg. maj. *Prob.* Si Deus volendo aliquid extra ſe, non vellet id quod meliùs & perfectius eſt, moralem imperfectionem incurreret. Nego ſeq. *Prob.* Homo ex duobus objectis moraliter inæqualibus, non eligens id, quod meliùs eſt & perfectius, eo ipſo agit imperfectè moraliter. Ergo pariter Deus, &c.

Reſp. Neg. conſ. Ratio diſparitatis eſt, quia non omnes actus honeſti voluntatis humanæ, æqualem habent perfectionem moralem, & unus poteſt eſſe moraliter perfectior altero; cæteriſque paribus, ille moraliter perfectior eſt, qui objectum habet meliùs ac perfectius moraliter. Unde fit, ut homo ex duobus objectis moraliter inæqualibus, non eligens illud quod melius ac perfectius eſt, eo ipſo, cæteris paribus, operetur imperfectè moraliter, ideſt, careat majori aliqua perfectione morali, quam haberet, objectum meliùs ac perfectius eligendo, ex quo moralem quandam vituperabilitatem incurrit.

Divinæ verò voluntatis actus omnes liberi, æqualem habent perfectionem moralem, nec unus poteſt eſſe altero moraliter perfectior; nec ille, qui objectum habet meliùs & perfectius, perfectior eſt eo, cujus objectum minùs bonum eſt, ac perfectum. Ratio eſt, quia actus liber quilibet voluntatis divinæ infinitam habet honeſtatem, & laudabilitatem in genere moris: quilibet enim tendit in objectum ſuum modo infinitè honeſto & laudabili in genere moris, illud volendo propter bonitatem divinam, perfectiſſimè, puriſſimè, & infinitè amatam, quo nihil in genere moris honeſtius, ac laudabilius excogitari poteſt.

Deus igitur ex duobus objectis inæqualibus illud eligendo quod minùs perfectum eſt, non operatur imperfectè moraliter, quia non ideò caret majore aliqua perfectione morali, quam haberet eligendo perfectius; cùm in eo electio minùs perfecti tam ſit perfecta moraliter, quàm electio perfectioris, & utraque infinitam habet honeſtatem, & laudabilitatem in genere moris.

§. IV.

Nequidem ex hypotheſi peccati primi Parentis, & naturæ lapſæ, Incarnatio neceſſaria fuit.

PRob. Deus enim potuit nolle reparare genus humanum; & ſuppoſita voluntate illud reparandi, potuit nolle illud reparare per incarnationem. Ergo, &c.

Prima pars. Nempe quòd Deus potuerit nolle reparare

parare genus humanum. *Prob.* 1. Ex Scriptura: nam Sap. cap. 12. dicitur: *Quis ſtabit contra judicium tuum? aut quis in conſpectu tuo veniet vindex iniquorum hominum? aut quis tibi imputabit, ſi perierint nationes, quas tu feciſti?* Et Apoſtolus generis humani reparationem puræ miſericordiæ, ac liberalitati divinæ attribuit, ad Tit. cap. 3. ubi de Deo ait: *Non ex operibus juſtitiæ, quæ fecimus, ſed ſecundum ſuam miſericordiam ſalvos nos fecit.* Ratio eſt, quia cùm Deus ſibi ſit ſufficientiſſimus, & ſupremus rerum omnium dominus, non eſt, unde magis neceſſitatus fuerit ad reparandum hominem, quàm ad eum creandum. Addo, quòd hominem reparare nollet, hoc non fore contra inclinationem miſericordiæ divinæ, ſed ſolùm non fore ſecundùm illam, & fore ſecundùm aliam tantùm, nempe inclinationem divinæ juſtitiæ, ſicut quod nolit unquam damnatis parcere, hoc non eſt contra, &c.

Secunda pars. Nempe quòd Deus, ſuppoſita voluntate reparandi genus humanum, potuerit nolle illud reparare per incarnationem. *Prob.* 1. Ex Scriptura, quæ hominis reparationem per incarnationem ſoli miſericordiæ divinæ attribuit: nam Joannis c. 3. dicitur: *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium ſuum unigenitum daret.* 2. Ex Patribus. Pro Græcis ſit Athanaſius ſerm. 3. contra Arianos, ubi ſimiliter hominis redemptionem, factam per incarnationem Filii Dei, attribuit divinæ miſericordiæ: *Poſteà*, inquit, *Deus ut bonus, & Pater Domini noſtri, noſtram vicem dolens, cupienſque ſui apud omnes notitiam invaleſcere, author fuit Filio ſuo, ut induto corpore humano, homo fieret: atque in eo corpore ſe ipſum offerens pro omnibus, omnes liberaret ab ignorantia deitatis, & corruptione.*

Et pro Latinis, S. Auguſtinus lib. 13. de Trinitate, cap. 10. ubi hæc leguntur: *Eos itaque, qui dicunt: itane defuit Deo modus alius, quo liberaret homines à miſeria mortalitatis hujus, ut unigenitum Filium Deum ſibi coæternum, hominem fieri vellet, induendo humanam animam, & carnem, mortalemque factum, mortem perpeti? parum eſt ſic refellere, ut iſtum modum, quo nos per mediatorem Dei & hominum hominem Chriſtum Jeſum Deus liberare dignatur, aſſeramus bonum, & divinæ congruum dignitati; verum etiam ut oſtendamus, non alium modum poſſibilem Deo defuiſſe, cujus poteſtati cuncta æqualiter ſubjacent.*

3. Ratione evidenti: cùm enim Deus ſupremus ſit Dominus rerum omnium, hominem reparare potuit, vel gratis omninò condonando peccatum, vel acceptando ſatisfactionem qualemcumque, ab homine, vel ab angelo exhibitam, & reliquum condonando liberaliter. Quare S. Auguſtinus in libro de Agone Chriſtiano, cap. 16. ſtultos vocat eos, qui adverſantur ſententiæ noſtræ: *Sunt autem*, inquit, *ſtulti, qui dicunt: Non poterat aliter ſapientia Dei homines liberare, niſi ſuſciperet hominem, & naſceretur ex fœmina, & à peccatoribus omnia illa pateretur. Quibus dicimus: Poterat omninò: ſed ſi aliter faceret, ſimiliter veſtra ſtultitia diſpliceret.*

Obj. Adverſantur nobis Patres, nempe Anſelmus, lib. 1. & 2. *Cur Deus homo.* Athanaſius in libro de Incarnat. Verbi, & ejus corporali adventu, ubi ait, indignum fuiſſe *bonitate Dei, ſi quæ ab ipſo creata eſſent, in interitum abirent ob diaboli adverſus homines fraudem*; & alii. *Reſp.* 1. Nobis quidem adverſari Anſelmum; ſed ei Patres alios, & rationem manifeſtam opponimus. *Reſp.* 2. Athanaſium, loco citato cum exageratione loquentem, nihil aliud ſignificare velle, quàm humani generis reparationem convenientiſſimam fuiſſe divinæ bonitati, & non reparationem generis humani ei futuram fuiſſe inconvenientiſſimam, non quidem poſitivè, ſed negativè, id eſt, cariturum fuiſſe ſumma, non tamen debita, vel neceſſaria congruitate, quam generis humani reparatio habet cum ſumma Dei bonitate.

Hanc eſſe S. Doctoris mentem demonſtrari poteſt ex ſermone 3. contra Arianos, ubi poſtquam retulit hanc adverſariorum objectionem: *Poterat Deus, etiamſi Salvator creatura exiſteret, vel loqui tantummodo, & ita ſolvere maledictionem*; ſic continuò proſequitur: *Illud ipſum etiam iis ab alio quodam obtrudi poterit: poterat etiam ſine ullo adventu Chriſti ſolummodo loqui Deus, & ſolvere maledictionem: Cæterùm ſpectandum eſt iſtic, quid hominibus ſit utile, non quid ſitum ſit in viribus Dei.*

Reſp. 3. Patres alios nihil aliud velle, quàm quod vult Athanaſius, nempe generis humani reparationem per Incarnationem bonitati divinæ convenientiſſimam fuiſſe, omnique alio modo reparandi convenientiorem, ut disertè aſſerit Auguſtinus, lib. 13. de Trinitate cap. 10. poſt verba à nobis proximè laudata, aut nihil aliud velle, quàm incarnationem abſolutè neceſſariam fuiſſe, ſuppoſito quòd Deus condignam pro peccatis hominum ſatisfactionem exigere vellet, quod reipſa eum exigere convenientiſſimum fuit. Sed ad hujus difficultatis reſolutionem, ſit

---

A R T I C U L U S II.

Utrùm incarnatio neceſſaria fuerit ad redimendum hominem per ſatisfactionem condignam, exhibendam ab homine.

HIc tria probanda ſunt, 1. Quòd purus homo non poſſit ſatisfacere de condigno pro peccato ſuo mortali. 2. Quòd purus homo non poſſit ſatisfacere de condigno pro peccato mortali alieno. 3. Quòd homo Deus de condigno ſatisfacere potuerit pro peccatis hominum.

§. I.

Purus homo de condigno ſatisfacere non poteſt pro peccato mortali proprio, aut etiam alieno.

PRob. 1. Authoritate ſanctorum Patrum, Irenæi ſcilicet lib. 3. adverſùs hæreſes cap. 20. *Si enim* inquit, *homo non viciſſet inimicum hominis, non juſte victus eſſet inimicus. Rurſus autem niſi Deus donaſſet ſalutem, non firmiter haberemus eam: & niſi homo conjunctus fuiſſet Deo noſtro, non potuiſſet particeps fieri incorruptibilitatis: oportuerat enim mediatorem Dei & hominum per ſuam ad utroſque domeſticitatem, & ad amicitiam & concordiam utroſque reducere, & facere ut & Deus aſſumeret hominem, & homo ſe dederet Deo.* Quibus verbis ſanctus Martyr aſſerit, lapſum hominem Deo reconciliari non potuiſſe, condigna ſcilic. ſatisfactione, niſi per Deum hominem.

Athanaſii in Paſſ. Salvat. ubi ſic loquitur: *Chriſtus Dei potentia & Dei ſapientia .... miſeratus noſtram imbecillitatem, eam ipſam induit: ipſe enim infirmitates noſtras ſuſtinuit ... conſpicatuſque, quòd non ſolvendo eſſemus ad luendam pœnam, illam ipſam pœnam in ſe tranſtulit: Chriſtus enim factus eſt pro nobis piaculum, & ita humanitate noſtra indutus, & circumveſtitus, ſeſe obtulit Patri, ut ipſe pœnam ſuſtineat, hominem à pœna liberum faceret.*

Baſilii hom. in Pſal. 48. ubi ad hæc verba: *Non dabit Deo placationem ſuam, & pretium redemptionis animæ ſuæ*, ita diſcurrit: *Neque enim fratrem in redemptionem quæris, ſed unum aliquem, qui noſtram exuperet naturam. Non item hominem nudum, ſed hominem Deum Jeſum Chriſtum, qui ſolus pro nobis omnibus Deo propitiationem dare poteſt .... Non dabit ergo Deo* (homo purus) *propitiationem pro ſe ipſo: quid enim uſquam tanti eſt momenti, quod homo* (purus) *poterit dare pro redemptione animæ ſuæ? Inventum tamen unum eſt pro omnibus ſimul hominibus dignum pretium, nempe ſanctus, & omni pretio ſuperior, ſanguis Domini noſtri Jeſu Chriſti .... Redimere ſe ipſum nullus idoneus, niſi veniat is, qui convertat captivitatem populi, non pretio quidem, aut donis, ſed ſuo ſanguine.*

Cyrilli

Cyrilli Alexandrini in ſcripto ad Valerianum Epiſcopum: *Quo pacto etiam*, inquit, *unus pro omnibus mortuus eſt, qui juſtum pro omnibus precium exſolveret, ſi illa paſſio puri cujuſpiam hominis fuiſſe putatur?* Et in libro ad Reginas miſſo §. *Quod Chriſti mors mundo ſalutaris extiterit*, ſic argumentatur: *Si mundus aliter, quàm per Chriſti ſanguinem, & mortem divina diſpenſatione ſalutaliter ſuſceptam propter præcedentium delictorum condonationem, quæ Deus toleraverat, ſalvari nequibat; (per Chriſtum autem ſalutem ſumus conſecuti) quomodo incarnationis modus Dei Patris Verbo non erat, quo illos nimirum, qui in ipſum crederent, per ſanguinem ſuum juſtificaret, Patrique per corporis ſui mortem reconciliaret.*

Leonis Magni ſerm. 1. de Nativ. Domini, ubi ait: *Niſi eſſet Deus verus, non afferret remedium; niſi eſſet homo verus, non præberet exemplum.* Et ſermone 12. de Paſſione Domini: *Quia ergo*, inquit, *primi hominis univerſa poſteritas uno ſimul vulnere ſauciata corruerat, nec ulla ſanctorum merita conditionem poterant illatæ mortis evincere, venit è cœlo medicus ſingularis, &c.*

Fulgentii in lib. de Incarnatione & gratia Chriſti: *Nullatenùs*, inquit, *humana natura ad auferendum peccatum mundi ſufficiens, atque idonea fieret, niſi unione Verbi Dei, non naturali confuſione, ſed ſolum perſonali unitate tranſiret, &c.* Et Auctoris cardinalium operum Chriſti apud ſanctum Cyprianum, ſic loquentis in ſermone de Paſſione Chriſti: *Cum originali morti nullum niſi in Chriſti morte potuerat eſſe remedium, nec reconciliare Deo potuit exules & damnatos qualibet oblatio, niſi ſanguinis hujus ſingulare ſacrificium, & ſine hoc holocauſto poterat Deus tantum condonaſſe peccatum, &c.* Ex his autem omnibus teſtimoniis apparet, SS. Patres magno conſenſu tenuiſſe, ab homine puro condignè ſatisfieri non poſſe pro peccato mortali, adeòque ad condignam pro eo ſatisfactionem Deo exhibendam neceſſe fuiſſe, ut incarnaretur perſona divina. *Sed*

In aſſignanda ratione, cur homo purus de condigno ſatisfacere non poſſit pro peccato mortali proprio, non parùm laborant Theologi. Sic autem impotentiam illam in homine puro videtur nobis ſufficienter probari poſſe. Ad condignam compenſationem pro peccato mortali tanta requiritur proportio cum ejus malitia, quanta ad illius condignam punitionem proportio requiritur cum eadem illius malitia. Atqui ad condignam punitionem peccati mortalis requiritur pœna ſaltem infinita ſecundùm quid, hoc eſt, pœna major quacumque alia finiti temporis & intenſionis, quantumlibet acerba & diuturna (unde mortale peccatum non punitur ſupra condignum per pœnam acerbiſſimam, infinitam in duratione) quia peccati mortalis malitia ſic eſt finita ſimpliciter, ut ſit ſecundùm quid infinita, eò quòd eſt offenſa gravis infinitæ ſimpliciter Majeſtatis. Ergo pariter propter eamdem rationem, ad condignam compenſationem pro peccato mortali, requiritur ſatisfactio infinita ſecundùm quid, hoc eſt, ſatisfactio major alia quacumque finita, & ab homine puro exhibita, quantumcumque magna: ita ut poſita quantacumque obſequiorum, ab homine puro pro peccato mortali proprio exhibitorum, multitudine, magnitudine, & diuturnitate, Deus adhuc poſſit, ſi velit, manere rationabiliter infenſus offenſori.

Nulla igitur obſequiorum, ab homine puro pro peccato mortali exhibitorum, multitudine, magnitudine, & diuturnitate, extingui poteſt jus, quod Deus habet ad graviter indignandum offenſori propter gravem offenſam; adeòque nulla obſequiorum, ab homine puro pro peccato mortali exhibitorum multitudo, magnitudo, & diuturnitas poteſt eſſe condigna ſatisfactio pro peccato mortali: condigna enim ſatisfactio dicitur, & eſt ea, qua poſita, in offenſo extinguitur jus omne indignandi adversùs offenſorem propter illatam offenſam.

At inquies. Si peccatum mortale haberet malitiam ſimpliciter infinitam, ad condignam ejus compenſationem non requireretur ſatisfactio major ea ſatisfactione, quam pro ejus malitia ſecundum quid tantùm infinita requirimus. *Reſp.* neg. Nam ſi peccatum mortale haberet malitiam ſimpliciter infinitam ad condignam compenſationem requireret ſatisfactionem infinitam ſimpliciter, qualem non requirimus: nam ad ſatisfactionem, quacumque ſatisfactione finita, ab homine puro exhibita, quantumcumque magna majorem, per ſe non requiritur, ut ſit ſimpliciter infinita, ſed ſufficit per ſe, ut ſit ſuperioris cujuſdam ordinis ad quem pertingere non poſſit alia quæcumque ſatisfactio finita, ab homine puro exhibita, quantumcumque magna ſit & multiplicata. *Unde*

Si per impoſſibile, ſatisfactiones Chriſti eſſent finitæ ſimpliciter, adhuc ſufficerent ad condignam compenſationem peccati mortalis, quia eſſent in ſuperiori illo ordine, ad quem nullæ ſatisfactiones, ab homine puro exhibitæ, quantumcumque magnæ, & in infinitum multiplicatæ, pertingere poſſent; ſicque quælibet Chriſti ſatisfactio, quantumvis finita ſimpliciter, propter infinitam ſimpliciter excellentiam Chriſti, in ratione ſatisfactionis major eſſet qualibet ſatisfactione puri hominis, quantumcumque magna, etiam in infinitum multiplicata, adeòque in ratione ſatisfactionis eſſet infinita ſecundùm quid, & ſic ſufficienter malitiæ peccati mortalis, ſecundùm quid infinitæ propter infinitam Dei offenſi excellentiam, proportionata in ordine ad condignam compenſationem.

Quòd ſi in ſuperiori illo ordine non poſſunt eſſe niſi ſatisfactiones Dei hominis, vel Dei angeli, adeòque ſatisfactiones omnes ad ſuperiorem illum ordinem pertinentes, ſunt etiam infinitæ ſimpliciter, & ita condigna compenſatio pro peccato mortali fieri non poteſt, niſi per ſatisfactionem ſimpliciter infinitam, hoc per accidens eſt reſpectu gravitatis peccati mortalis, quæ cùm ſit ſimpliciter finita, & infinita ſecundùm quid tantùm, quantùm eſt ex ſe, condignè compenſari poteſt per ſatisfactionem ſimpliciter finitam, ſed ſimul infinitam ſecundùm quid, modo explicato: unde non ſolum condignè, ſed etiam ſuperabundanter compenſatur per ſatisfactionem infinitam ſimpliciter.

Itaque ad condignam compenſationem peccati mortalis non magis requirimus ſatisfactionem ſimpliciter infinitam, quam pœnam infinitam ad condignam ejus punitionem. Si malitia peccati mortalis eſſet infinita ſimpliciter, ad ejus condignam punitionem requireretur pœna ſimpliciter infinita; hoc eſt, pœna infinita ſecundùm intenſionem ſimul & durationem, quæ ſola, ſecundùm prudentem æſtimationem eſſet infinita ſimpliciter in ratione pœnæ; & quia malitia peccati mortalis ſecundùm quid tantum infinita eſt, ad juſtam ſui punitionem exigit pœnam infinitam ſecundùm quid tantùm, ſeu pœnam, quæ ſit ſuperioris ordinis ſeu gravitatis, ad quam nulla alia pœna finita tam in intenſione, quàm in duratione, quantumcumque acerba & diuturna, poſſit pertingere.

Confirmatur ratio à nobis allata. Malitia peccati mortalis propter infinitam excellentiam Dei, quem offendit graviter, major eſt malitia offenſæ gravis creaturarum excellentiorum, & excellentiorum in infinitum. Ergo ad condignam compenſationem peccati mortalis requiritur ſatisfactio major, ac difficilior ſatisfactione, à pura creatura exhibenda pro offenſa gravi creaturarum excellentiorum, & excellentiorum in infinitum: minor enim ſatisfactio cum malitia peccati mortalis non eſſet proportionata, quantùm ad condignam compenſationem requiritur. Atqui ſatisfactio major, ac difficilior ſatisfactione exhibenda pro offenſa gravi creaturarum excellentiorum, &c. ſuperat ſatisfactiones majores, ac majores, & difficiliores, ac difficiliores in infinitum, adeòque impoſſibilis eſt homini puro, etiam ad

actus ſupernaturales per gratiam elevato. Ergo ad condignam compenſationem pro peccato mortali requiritur ſatisfactio, impoſſibilis homini puro, utpotè vires ejus omnes, tam naturales, quam ſupernaturales ſuperans. Sed

Quæres. Utrùm homo purus poſſit condignè ſatisfacere ſaltem pro ſuo peccato veniali?

Reſp. 1. De homine exiſtente in peccato mortali, illum non poſſe pro ſuo peccato veniali condignè ſatisfacere, quandiu in eo ſtatu remanet. Ratio eſt, quia quandiu in ſtatu peccati mortalis remanet, adeòque quandiu Dei inimicus eſt, planè indignus eſt, ut obſequiorum ejus & operum quantumlibet bonorum intuitu condignè placetur Deus ab indignatione, quam ex peccato veniali conceperat, & in hoc non eſt difficultas.

Reſp. 2. De homine puro juſto, triplicem eſſe ſententiam. Prima negat, illum poſſe de condigno ſatisfacere pro culpa veniali, quia licèt ſit levis intra genus offenſæ divinæ, communem tamen offenſæ divinæ rationem participat, ſicque adæquari nunquam poteſt per obſequia à puro homine, etiam juſto exhibita, eò quòd ſatisfactio decreſcit ex inferioritate perſonæ ſatisfacientis; offenſa verò creſcit ex dignitate perſonæ offenſæ, & ſupremum infimi non attingit infimum ſupremi. Hanc ſententiam tenet Petrus de Soto, & cum eo ex recentioribus aliqui.

Secunda ſententia affirmat, hominem juſtum condignè ſatisfacere pro culpa veniali per actus charitatis perfectæ, quia perfecta charitas hominem perfectiùs convertit ad Deum, quàm ab eo avertit peccatum veniale. Addit autem hæc ſententia, actum charitatis, vel contritionis perfectæ non tamen expellere, vel delere formaliter peccatum veniale ſe ſolo, ſed requiri novum favorem, & Dei culpam remittentis condonationem.

Tertia ſententia cum præcedenti in eo conſentit, quòd purus homo juſtus poſſit condignè ſatisfacere pro peccato veniali; ſed contendit, condignam ejus ſatisfactionem non indigere ullo favore ſuperaddito, nec acceptatione, vel condonatione Dei, ad hoc, ut macula ex peccato veniali relicta aboleatur. Secundam ſententiam tenet Suarez, & Vaſques tertiam, quam etiam amplectitur Cardinalis de Lugo in tract. de myſterio Incarnationis, diſput. 5. ſect. 7. ubi tria aſſerit, & probat.

1. Dicit, ſuppoſito quòd purus homo juſtus pro ſua culpa veniali condignam Deo exhibeat ſatisfactionem, neceſſariam non eſſe Dei acceptationem, vel favorem ſuperadditum, ſed per ipſam ſatisfactionem condignam formaliter, & immediatè tolli maculam ex veniali relictam; quod contra Suarem, hoc demonſtrat argumento. Macula, ex peccato relicta, nihil aliud eſt, quàm peccatum præteritum, moraliter perſeverans in ordine ad hoc, quòd Deus rationabiliter indignetur in hominem, perinde ac ſi homo actu peccaret. Quæ moralis perſeverantia fundatur in actu præterito, nec ſufficienter compenſato, nec condonato, ut fatetur ipſe Suarez. Ergo poſita condonatione Dei, vel ſufficienti compenſatione ex parte hominis, peccatum præteritum hoc ipſo formaliter, & immediatè deſinit moraliter permanere in ordine ad hoc, quòd, &c. cùm hoc ipſo formaliter & immediatè deſinat fundamentum moralis illius permanentiæ. Ergo hoc ipſo formaliter, & immediatè tollitur macula ex peccato relicta. Ex his autem

Sic adhuc argumentat. Peccatum habituale eſt peccatum præteritum, non condonatum, nec ſufficienter compenſatum. Poſita autem ſufficienti compenſatione, non manet peccatum præteritum, non compenſatum ſufficienter. Ergo eo ipſo non manet peccatum habituale, adeòque tollitur macula, ex peccato relicta, quæ in peccato habituali conſiſtit.

Dicit 2. probabilius videri, quòd purus homo juſtus poſſit condignè ſatisfacere pro peccato veniali proprio, quia licèt veniale peccatum ſit aliqualis offenſa Dei, eo ipſo quòd eſt tantùm levis offenſa, tanti non æſtimanda eſt, ut debuerint homines ab ea deterreri per pœnam æternam, & ſatisfaciendi impotentiam, ſed ſufficienter ab ea deterrentur per pœnam temporalem acerbiſſimam, & per difficilem valdè ſatisfactionem condignam.

Neque obſtat quòd peccatum veniale ſit offenſa Dei infiniti: cùm enim ſit levis offenſa, non ita propter infinitam Dei excellentiam creſcit in æſtimatione prudentum, ut non poſſit adæquari per condignam ſatisfactionem puri hominis, quia juxta leges amicitiæ eſt, ut leves offenſæ, quæ etiam inter amicos ſunt inevitabiles, poſſint etiam obſequiis compenſari & tolli, quantumcumque digna ſit perſona, quæ leviter offenditur. Ergo licèt ratione divinæ Majeſtatis condigna pro peccato veniali ſatisfactio difficilior ſit, non tamen omninò impoſſibilis eſt homini puro,

Dicit denique 3. Licèt purus homo juſtus poſſit utcumque, & difficilè ſatisfacere condignè pro ſua culpa veniali, de facto tamen credere ſe, quòd ſaltem regulariter non tollatur peccatum veniale ſine gratuita Dei condonatione, & remiſſione, quamvis antecedat ſatisfactio aliqua noſtra ſaltem de congruo; quod probat eo quòd Scriptura & Patres de peccatis in univerſum loquentes, nunquam dicant, ea tolli per noſtram ſolutionem, ſed per Dei miſericordiam, & condonationem. Pro quo

Laudat Joannem Apoſtolum epiſt. 1. c. 1. ubi poſtquam dixit: *Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt*, quo loco manifeſtè loquitur de venialibus, quæ certiſſimum eſt reperiri in omnibus nobis; ſtatim de iiſdem ſubjungit: *Si confiteamur peccata noſtra* (per veram pœnitentiam) *fidelis eſt, & juſtus, ut remittat nobis peccata noſtra*. Ecce poſt pœnitentiam de venialibus conſequitur remiſſio. Ergo pœnitentia noſtra non tollit condignè, & ſufficienter ſe ſola maculam peccati venialis.

Præterea, omnis debiti remiſſionem petimus, & pro omnium peccatorum remiſſione gratias agimus Deo. Ergo credibile eſt Deum non expectare noſtram condignam ſatisfactionem, ſed poſita congrua per pœnitentiam & deteſtationem ſatisfactione, condonare offenſam venialem,

Non obſtantibus his, quæ pro poſſibilitate condignæ compenſationis peccati venialis allata ſunt, prima ſententia negans purum hominem juſtum ſatisfacere poſſe de condigno pro culpa ſua veniali, videtur nobis multùm probabilis, & pro ea ſic adhuc argumentari poſſumus. Malitia peccati venialis propter infinitam excellentiam Dei, cujus eſt offenſa, major eſt malitia offenſæ levis creaturarum excellentiorum, & excellentiorum in infinitum, Ergo propter eamdem infinitam Dei excellentiam, ad condignam ſui compenſationem exigit ſatisfactionem majorem condigna ſatisfactione exhibenda pro offenſa levi creaturarum excellentiorum, & excellentiorum in infinitum, adeòque exigit ſatisfactionem ſuperantem condignas ſatisfactiones pro levi offenſa creaturarum exhibendas, majores ac majores, & difficiliores ac difficiliores in infinitum. Atqui talis ſatisfactio eſt ſecundùm quid infinita, & ſuperiori quodam ordine, ad quem nulla puri hominis etiam juſti & Deo grati ſatisfactio videtur poſſe pertingere. Ergo peccatum veniale propter infinitam Dei excellentiam, licèt eum leviter tantùm offendat, videtur ad condignam ſui compenſationem exigere ſatisfactionem, puri hominis etiam juſti, & Deo grati, vires omnes ſuperantem, Quod

Confirmari poteſt ex eo, quod obſervat & probat Cardinalis de Lugo, nempe ex eo, quòd Scriptura & Patres, de peccatis in univerſum loquentes, numquam dicant, peccata noſtra etiam venialia, tolli per noſtram ſolutionem, ſed ſolùm dicant tolli per Dei miſericordiam & condonationem: hoc enim videtur eſſe ſignum ſufficiens, quòd in hominibus juſtis peccata venialia nunquam per condignam ſatiſ-

factio-

factionem, ſed ſemper per liberalem Dei condonationem tollantur, quoad reatum culpæ ſcilicet; unde videtur ſufficienter colligi poſſe, condignam pro peccato veniali ſatisfactionem homini puro, quantumlibet juſto, impoſſibilem eſſe; nam ſi poſſibilis eſſet, quidni aliquando, imò ſæpe à Deo exigeretur, & expectaretur: certè exigi, & expectari, non parùm expediret, ne apud homines peccatum veniale viluiſceret, atque ut ab illo efficaciùs deterrerentur.

Ad hoc, quod laudatus Author dicit, juxta leges amicitiæ eſſe, ut leves offenſæ, quæ etiam inter amicos ſunt inevitabiles, poſſint etiam obſequiis compenſari & tolli, quantumcumque digna ſit perſona, quæ leviter offenditur. *R.* juxta leges amicitiæ eſſe, ut quantumcumque digna ſit perſona, quæ leviter offenditur, leves offenſæ vel tolli poſſint per condignam ſatisfactionem, ab offenſore exhibitam, vel ſi non poſſunt, exhibita ab offenſore aliqua & congrua ſatisfactione, liberaliter condonentur ab eo, qui offenſus eſt. Unde non expectata condigna ſatisfactione pro levibus offenſis, quia hominibus quantumlibet juſtis impoſſibilis eſt, Deus aliquali ſatisfactione congrua, per pœnitentiam & deteſtationem offenſæ levis à juſto facta, contentus, offenſam levem liberaliter ac miſericorditer condonat.

At inquies contra rationem ſupra à nobis allatam. Licèt malitia peccati venialis major ſit malitia offenſæ levis creaturarum excellentiorum & excellentiorum in infinitum, ad condignam tamen ſui punitionem non exigit pœnam infinitam ſecundùm quid, & quæ ſit in ſuperiori quodam ordine, ad quem pertingere non poſſint pœnæ majores & majores in infinitum, exſolvendæ pro offenſa levi creaturarum excellentiorum & excellentiorum in infinitum. Ergo nec ad condignam ſui compenſationem exigit ſatisfactionem infinitam ſecundùm quid, & quæ ſit in eo ordine, ad quem pertingere non poſſint condignæ ſatisfactiones, majores & majores in infinitum, exhibendæ pro offenſa levi creaturarum, &c.

R. neg. ant. & dico, peccatum veniale non ſolùm ad condignam ſui punitionem exigere pœnam ſecundùm quid infinitam, & quæ ſit in eo ordine, ad quem, &c. ſed etiam re ipſa tali pœna mulctari: nam pœna purgatorii, quæ ex duplici conſtat, pœna ſcilicet ſenſus acerbiſſima, ſeu pœna ignis, & pœna damni, facilè ſuperat pœnas majores & majores in infinitum, exſolvendas pro offenſa levi creaturarum excellentiorum & excellentiorum in infinitum; ex quo ratio, à nobis ſupra allata, validè confirmatur. Nam

Sic adhuc argumentor. Peccatum veniale, licèt Deum offendat leviter tantùm, propter infinitam Dei excellentiam, ad condignam ſui punitionem exigit pœnam ſecundùm quid infinitam, & quæ ſit ſuperioris ordinis, &c. Ergo ſimiliter, licèt Deum offendat leviter tantùm, propter infinitam Dei excellentiam, ad condignam ſui compenſationem exigit ſatisfactionem infinitam ſecundùm quid, & ſuperantem condignas ſatisfactiones, majores ac majores, & difficiliores ac difficiliores, exhibendas pro offenſa levi creaturarum excellentiorum & excellentiorum in infinitum. Atqui talis ſatisfactio videtur impoſſibilis omni homini puro, ſeu omni homini, qui non eſt ſimul Deus & homo. Ergo, &c.

Quare manus facilè damus primæ ſententiæ; nec ſolùm peccatum mortale, ſed etiam veniale in homine puro quolibet abſolutam parere impotentiam condignè ſatisfaciendi Deo offenſo, facilè credimus. Ex his porrò apparet, quanti etiam levis offenſa Dei facienda ſit, quantique noſtra referat eam vitare, quandoquidem, quantacumque à nobis pro illa exhibita ſatisfactione, integrum Deo jus manet ſemper nobis propter illam indignandi.

§. II.

Purus homo, quantumlibet juſtus & Deo gratus, de condigno ſatisfacere non poteſt pro peccato mortali alieno.

P*Rob.* ex Patribus, paragrapho ſuperiore laudatis, qui eùm ad condignam pro peccato mortali ſatisfactionem, ab homine exhibendam, afferunt neceſſariam fuiſſe incarnationem perſonæ divinæ, dicunt, vel ſaltem manifeſtè ſupponunt, impoſſibilem fuiſſe homini puro, quantùmvis juſto, talem ſatisfactionem. Ratio autem ex dictis ſuperiore paragrapho facilè ſumitur: ſicut enim peccatum mortale, quamvis finitam ſimpliciter malitiam habeat, quia tamen graviter offendit perſonam infinitæ ſimpliciter dignitatis & excellentiæ, pro condigna ſui punitione exigit pœnam, majorem omni pœna ſecundùm intenſionem & durationem finita, quantumlibet acerba & diuturna, qualis eſt pœna acerbiſſima, infinita ſecundùm durationem: ita ad condignam ſui compenſationem exigit ſatisfationem majorem omni ſatisfactione, à creatura pura exhibita, quantumcumque magna ſit & diuturna. Talis autem ſatisfactio hominis puri quantùmvis juſti vires omnes excedere videtur.

Item ſicut peccatum mortale, licèt finitæ ſimpliciter ſit malitiæ, quia tamen eſt offenſa gravis Dei infinitè ſimpliciter digni & excellentis, ad condignam ſui punitionem exigit pœnam, ſuperantem pœnas alias graviores ac graviores in infinitum, exſolvendas pro offenſa gravi creaturarum digniorum & digniorum in infinitum; ita propter eamdem rationem, ad condignam ſui compenſationem exigit ſatisfactionem, ſuperantem condignas alias ſatisfactiones, majores ac majores in infinitum, exhibendas pro offenſa gravi creaturarum digniorum, &c. Atqui talis ſatisfactio videtur omninò impoſſibilis homini puro, quantùmvis juſtus ſit & Deo gratus. Ergo, &c.

Confirmatur. Quia recta hominum gubernatio requirit, ut homines à peccato mortali, quo Deus offenditur graviter, deterreantur, quantùm meretur infinita Dei dignitas: recta enim hominum gubernatio exigit, ut homines eò magis deterreantur ab offenſa gravi, quò dignior eſt & excellentior perſona, quæ graviter offenditur. Atqui ad hoc ut homines à peccato mortali deterreantur, quantùm meretur infinita Dei dignitas & excellentia, requiritur, ſecundùm prudentem æſtimationem, non ſolùm ut peccantibus mortaliter imponatur pœna ſecundùm quid infinita, & ſuperioris ordinis, ad quem nullæ aliæ pœnæ finiti temporis & durationis, quantumlibet acerbæ & diuturnæ, pertingere unquam poſſint; ſed etiam pro condigna peccati mortalis compenſatione exigatur ſatisfactio infinita ſecundùm quid, & ſuperioris ordinis, ad quem nulla pertingere poſſit obſequiorum, à pura creatura exhibitorum, multitudo, magnitudo, & diuturnitas. Ergo ad rectam hominum gubernationem requiritur, ut peccatum mortale patiat non ſolùm dignitatem pœnæ acerbiſſimæ & æternæ, ſed etiam abſolutam in omni pura creatura impotentiam exhibendi condignam pro illo ſatisfactionem: ita ut Deus quantacumque ſatisfactione, à qualicumque pura creatura exhibita, maneat nihilominùs rationabiliter infenſus ei, à quo graviter offenſus eſt.

Obj. Actus charitatis elicitus à puro homine, juſto & Deo grato, eſt condigna ſatisfactio pro peccato mortali. Ergo, &c. Neg. ant. *Probabis*. Actus charitatis, à perſona grata, & ad ſtatum adoptionis elevata elicitus, tam Deo placet, quàm ei diſplicet peccatum mortale. Ergo, &c. *R.* neg. ant. Ratio negandi eſt, quia longè minùs eſt in æſtimatione morali, viliſſimam creaturam amare Deum, eique tot titulis debitam exhibere ſubjectionem, quàm illum inhonorare, & contemnere peccando mortaliter: unde Deus longè minoris æſtimat actum

chari-

charitatis, à pura creatura elicitum, in eo eoque ſibi minùs complacet in ordine ad laudem & præmium, quàm peccatum mortale æſtimat, illudque averſatur in ordine ad indignandum peccatori.

Dices. In iis circumſtantiis, in quibus urget præceptum charitatis, Deus tantùm amat charitatis actum, quantùm odit omiſſionem ejus mortalem. *R*. hoc verum eſſe eo ſenſu, quòd tunc Deus tam intensè velit, actum charitatis poni, quàm intensè averſatur peccatum mortale, in ejus omiſſione ſitum: at non idcircò tanti facit actum charitatis, ſi ponatur, quanti, ſi non ponatur, omiſſionem ejus mortalem facit in ordine ad imputabilitatem, & ad indignationem.

Dices. Per actum charitatis tantum redditur Deo, quantum ei ablatum eſt per peccatum mortale: nam per peccatum mortale ablata eſt à Deo ratio finis ultimi, & per actum charitatis reſtituitur. Ergo per actum charitatis condignè ſatisfit Deo pro peccato mortali. *R*. dato ant. negando conſ. Nam reddendo totum, quod ablatum eſt, reparatur quidem jus læſum, ſed non ſatisfit ad æqualitatem pro injuria illata, nec pro contemptu in inferenda injuria admiſſo, pro quo tamen ſibi ad æqualitatem ſatisfieri perſona offenſa rationabiliter exigit: unde tamdiu manet infenſa rationabiliter, quandiu ſatisfactio ſecundùm prudentem æſtimationem æqualis non exhibetur ab offenſore, vel ab alio, qui pro offenſore ſatisfacit.

Dices. Actus charitatis tantùm honorat Deum, quantùm inhonoratur per peccatum mortale. Ergo, &c. *R*. neg. ant. & dico actum charitatis longè minoris eſſe æſtimabilitatis in ordine ad honorandum Deum, quàm peccatum mortale in ordine ad illum inhonorandum: nam honor, qui per actum charitatis à pura creatura exhibetur Deo, æſtimatur ex dignitate abſoluta creaturæ honorantis, juxta illud: Honor eſt in honorante, non verè ex dignitate Dei, quem honorat: unde honor ille, qui per actum charitatis à pura creatura exhibetur Deo, non creſcit ex dignitate Dei, è contra verò ea ea decreſcit: honor enim à perſona finitæ dignitatis exhibitus perſonæ digniori, hoc ipſo minoris eſt æſtimationis, quòd perſonæ digniori exhibetur; & eò minoris eſt æſtimationis, quamvis non ſecundùm proportionem geometricam, quò perſona dignior, quæ honoratur, dignitate & excellentia ſuperat perſonam honorantem.

E contra inhonoratio Dei, quæ fit per peccatum mortale, æſtimatur ex infinita Dei dignitate, licèt habita ratione malitiæ actus, per quem Deus inhonoratur: unde inhonoratio Dei, quæ fit per peccatum mortale, creſcit ex infinita ſimpliciter dignitate Dei, habita tamen ratione malitiæ peccati mortalis, quæ cùm ſit ſimpliciter finita, impedit, ne inhonoratio, per peccatum mortale facta, ſit infinita ſimpliciter; ſed non impedit, ne ſit infinita ſecundùm quid, propter infinitam Dei excellentiam, & in ſuperiori quodam ordine inhonorationis, ad quem pertingere non poſſunt inhonorationes creaturarum excellentiorum & excellentiorum in infinitum. Cùm itaque inhonoratio Dei, per peccatum mortale facta, ſit infinita ſecundùm quid in ſua ratione, honor verò, qui à puro homine juſto exhibetur per actum charitatis, non ita ſit ſecundùm quid infinitus in ratione honoris; falſum eſt, quòd Deus tantùm honoretur à puro homine juſto per hunc actum, quantùm per peccatum mortale inhonoratur.

Dices. Actus charitatis, à puro homine juſto elicitus, habet vim ſatisfaciendi ſecundùm quid infinitam. Ergo poteſt eſſe condigna ſatisfactio pro peccato mortali. *R*. neg. ant. Nam ſi habet vim ſatisfaciendi ſecundum quid infinitam, vel habet à bonitate ſua morali, aut à dignitate abſoluta hominis juſti à quo elicitur, vel ab utraque ſimul. Neutrum dici poteſt: moralis enim bonitas actus charitatis, & dignitas abſoluta hominis juſti, ſicut & complexum ex utraque ſimul, ſunt aliquid finitum ſimpliciter, & finitæ ſimpliciter æſtimationis: unde non poſſunt efficere, niſi finitam omninò vim ſatisfaciendi.

At inquies. Vis ſatisfaciendi, quam habet actus charitatis, eſt infinita ſecundùm quid, propter infinitam dignitatem Dei, qui per actum charitatis diligitur. *R*. neg. Itaque actus charitatis, in ratione dilectionis, habet infinitam ſecundùm quid excellentiam propter infinitam Dei dignitatem; quia ſub hac ratione creſcit ex dignitate Dei, qui diligitur: nam amor ille excellentior eſt, quo amatur objectum excellentius: at non ſimiliter valorem habet in ratione ſatisfactionis infinitum ſecundùm quid, propter infinitam dignitatem Dei quem diligit, quia ſub hac ratione non creſcit, ſed è contra decreſcit ex infinita dignitate Dei: nam ſecundùm prudentem æſtimationem, omnis ſatisfactio, à perſona inferioris dignitatis exhibita, decreſcit propter exceſſum dignitatis in perſona cui exhibetur: unde eadem ſatisfactio, quæ ſecundùm prudentem æſtimationem gravis eſt, & ſufficiens reſpectu perſonæ minùs excellentis, poteſt eſſe, ſecundùm eandem æſtimationem, & ſæpe eſt levis, ac inſufficiens reſpectu perſonæ excellentioris.

Obj. iterum. Purus homo juſtus poteſt de condigno mereri gratiam ſantificantem alteri. *R*. poſſe, non quidem de lege ordinaria, ſed de potentia abſoluta, mereri de condigno gratiam ſantificantem alteri non juſto: at nequidem de potentia abſoluta de condigno mereri poteſt gratiam ſanctificantem alteri injuſto & peccatori, quia nequidem de potentia abſoluta mereri poteſt de condigno remiſſionem peccati mortalis.

At inquies. Actus charitatis à puro homine juſto elicitus, habet vim merendi de condigno infinitam ſecundùm quid: habet enim vim merendi de condigno viſionem beatificam, quæ eſt præmium ſecundùm quid infinitum, cùm ſuperet bona naturalia, majora & majora in infinitum. Ergo vim habet ſufficientem ad merendum de condigno remiſſionem peccati mortalis. *R*. neg. conſ. Itaque actus charitatis, à puro homine juſto productus, vim habet merendi de condigno infinitam ſecundùm quid, relatè ad aliquod præmium, putà relatè ad viſionem beatificam: at non habet relatè ad aliud, nempe ad remiſſionem peccati mortalis, aut etiam probabiliſſimè venialis.

Ratio diſparitatis eſt, quia vis merendi actus charitatis relatè ad viſionem beatificam, & alia hujuſmodi præmia, æſtimatur ad incrementum non ſolùm ex dignitate perſonæ præmiandæ, ſed etiam ex dignitate perſonæ præmiantis: unde non ſolùm creſcit ex dignitate perſonæ præmiandæ, ſed etiam ex præmiantis dignitate, quæ cùm ſit ſimpliciter infinita, facit ut vis illa merendi de condigno, quam habet actus charitatis, ab homine juſto elicitus, ſit infinita ſecundum quid, adeòque æqualis præmio ſecundùm quid infinito, & ſuperioris ordinis, quod eſt viſio beatifica. At relatè ad præmium remiſſionis peccati, vis merendi, quam habet actus charitatis, ab homine juſto elicitus, non ad incrementum, ſed ad decrementum æſtimatur ex infinita ſimpliciter dignitate Dei præmiantis: unde cùm vis illa non creſcat, ſed è contra decreſcat ex Dei dignitate, nec eſt, nec poteſt eſſe propter illam ullo modo infinita.

Quæres, utrum purus homo juſtus poſſit condignè ſatisfacere pro peccato veniali alieno?

R. Poſſe, in ſententia eorum, qui affirmant purum hominem juſtum poſſe condignè ſatisfacere pro peccato veniali proprio; at non poſſe in ſententia aliorum, qui negant.

§. III.

Quamvis merita Chriſti habuerint tantùm bonitatem moralem finitam, quodlibet tamen habuit valorem ad merendum & ſatisfaciendum infinitum ſimpliciter.

PRima pars, nempe quòd merita Chriſti habuerint tantùm bonitatem moralem finitam. *Prob*. Quia merita Chriſti fuerunt actus Chriſti, ut hominis. Sed actus Chriſti, ut hominis, habebant entitatem

Digitized by Google

tem finitam; & Chriſtus, ut homo, diligebat Deum finito modo, ac finito modo tendebat in honeſtatem virtutum, quarum actus exercebat. Ergo merita Chriſti habebant finitam ſimpliciter laudabilitatem & decentiam, & abſolutè poterat habere majorem. Ergo, &c.

Secunda pars, nempe quòd meritum Chriſti quodlibet valorem habuerit ad merendum infinitum ſimpliciter, *Prob.* Quia ille actus habet valorem ad merendum ſimpliciter infinitum, cujus valor adæquari noo poteſt per præmia finita, majora & majora in infinitum. Atqui actus quilibet Chriſti meritorius talem habuit valorem. Ergo, &c. Major patet ex terminis.

Prob. minor. Actus Chriſti quilibet meritorius meruit, in actu primo ſcilicet, aliquid in ratione præmii magnum reſpectivè ad dignitatem perſonæ præmiantis, & dignitatem perſonæ præmiandæ. Sed præmia finita, majora & majora io infinitum, non ſunt aliquid magnum, ſed tantùm aliquid parvum in æſtimatiooe morali, reſpectivè ad dignitatem perſonæ divinæ præmiantis, & dignitatem perſonæ, divinæ præmiandæ.

Et verò perſona divina, præmia finita, majora ac majora in infinitum, tribuens perſonæ divinæ merenti, noo tribuit aliquid majoris momenti, ſecundùm prudentem æſtimationem reſpectivè ad dignitatem utriuſque, quàm ſi ſupremus aliquis monarcha, ſubdito ſuo ſibi conſanguineo, propter excellens aliquod obſequium ab eo præſtitum, nucem, vel pomum retribueret. Ergo actus Chriſti quilibet in actu primo meruit aliquid in ratione præmii majus, quàm præmia finita, majora ac majora in infinitum, adeòque cujuslibet actus Chriſti valor præmiis finitis majoribus ac majoribus in infinitum, major eſt, illiſque adæquari ounquam poteſt. Ergo, &c. Sed ut hæc melius intelligas, hæc ſequentia accipe.

1. Quilibet actus ordinis ſupernaturalis, liberè à perſona Deo grata elicitus ex motivo charitatis, meretur ex ſe magnum præmium, ut per ſe clarum eſt; & ita quilibet actus ordinis ſupernaturalis, à Chriſto viatore liberè elicitus, ex ſe præmium magnum merebatur.

2. Magnitudo præmii, quod ex ſe meretur actus ordinis ſupernaturalis, taxatur, ſecundùm prudentem æſtimationem, ex dignitate perſonæ præmiantis, & dignitate perſonæ præmiandæ; atque ita magnitudo præmii, quod ex ſe merebatur quilibet Chriſti viatoris actus ſupernaturalis ordinis, æſtimanda fuit ex dignitate perſonæ divinæ præmiantis, & perſonæ divinæ præmiandæ.

3. Et ita complexum ex dignitate perſonæ præmiantis, & dignitate perſonæ præmiandæ, quod erat adæquata menſura magnitudinis præmii, quo dignus fuit quilibet Chriſti viatoris actus ſupernaturalis ordinis, erat ex utraque parte infinitum ſimpliciter, atque adeò illam præmii magnitudinem ſimpliciter infinitabat.

4. Et ſic complexum ex dignitate perſonæ præmiantis, & dignitate perſonæ præmiandæ, ſe habebat per modum formæ cujuſdam moralis, moraliter intrinſecè afficientis quemlibet actum Chriſti meritorium, eique tribuentis effectum formalem, oempe infinitum ſimpliciter valorem ad merendum.

5. Et ita quilibet actus Chriſti meritorius valorem ad merendum habebat infinitum ſimpliciter; habebat, inquam, formaliter à ſolo complexo ex dignitate perſonæ divinæ præmiantis, & dignitate perſonæ divinæ præmiandæ; diſpoſitivè verò à propria bonitate & laudabilitate morali, vi cujus habebat ut valorem illum accipere poſſet ab utraque dignitate ſimpliciter infinita, perſonæ divinæ ſcilicet præmiantis, & perſonæ divinæ præmiandæ, quatenùs ab illa habebat ut mereretur aliquid in ratione præmii magnum relatè ad dignitatem utramque.

Tertia pars, nempe quod etiam quodlibet Chriſti meritum habuerit valorem ad ſatisfaciendum ſimpliciter infinitum, *prob.* 1. ex dictis. Quilibet actus Chriſti meritorius valorem habuit ad condignè merendum quodlibet præmium excogitabile io qualibet hypoteſi poſſibili. Ergo valorem habuit ad coodignè merendam offenſarum Dei plurium ac plurium, & graviorum ac graviorum in infinitum condonationem. Atqui hoc ipſo, quòd quilibet actus Chriſti meritorius valorem illum habuit, non potuit ooo habere ſimul valorem condignè ſatisfaciendi pro offenſis Dei pluribus ac pluribus, & gravioribus ac gravioribus in infioitum, ut conſideranti facilè patet. Ergo, &c.

2. Ille actus habet valorem ad ſatisfaciendum infinitum ſimpliciter, cujus valor adæquari non poteſt ulla condonatiooe offenſarum, ſeu cujus valor non poteſt adæquari condonatione offenſarum plurium ac plurium, & graviorum ac graviorum in infinitum. Atqui talem habuit valorem quilibet actus Chriſti meritorius. Ergo, &c. Major patet. *Prob. min.* Quilibet actus Chriſti meritorius valorem ad ſatisfaciendum habuit magnum reſpectivè ad dignitatem perſooæ Chriſtis ſatisfacientis. Atqui valor ad ſatisfaciendum, quem poſſet adæquate & exhaurire certa condonatio offenſarum, noo eſſet, ſecundùm prudentem æſtimationem, magnus reſpectivè ad dignitatem perſonæ Chriſti ſatisfacientis. Ergo, &c.

Confirm. Longè plus eſt, ſecundùm prudentem æſtimationem, Deum ſubmittere ſe ad ſaisfaciendum Deo pro offenſa, quàm Deum offendi à creatura plus & plus, & graviùs ac graviùs in iofinitum. Item loogè plus obſequium quantulumcumque, à Deo exhibitum Deo in compenſationem offenſæ, valet, ſecundùm prudentem æſtimationem, ad honorandum Deum, quàm valeant ad eum inhonorandum offenſæ creaturarum plures ac plores, & graviores ac graviores in infinitum. Ergo quodlibet obſequium Chriſti plus valebat ad Deum condignè placandum, quàm creaturarum offenſæ plures ac plures, & graviores ac graviores in infinitum, valent ad eum offendendum; atque ſic vel unum quantulumcumque Chriſti obſequium valebat ad extinguendum jus indignandi ortum Deo ex offenſis pluribus ac pluribus, & gravioribus ac gravioribus in infioitum; ita ut illo exhibito, & io compenſatiooem abſque ulla limitatione acceptato, eo ipſo Deus deſiiſſet eſſe rationabiliter infenſus propter offenſas etiam plures ac plures, & graviores ac graviores in infinitum. Ergo, &c. Sed pro his obſerva, quæ ſequuntur.

1. Obſequium, quod perſonæ offenſæ in recompenſationem exhibetur à perſona digna, aliquem habet valorem ad ſatisfaciendum, oon ſolùm ex dignitate abſoluta perſonæ, per illud ſeſe ad ſatisfaciendum ſubmittentis, ſed etiam, & à fortiori, ex ejus dignitate reſpectiva, ſi quam habet. Dignitatem autem reſpectivam habere dicitur perſona ſatisfaciens, ſi dignitas ejus, etiam collata cum dignitate perſonæ cui ſatisfit, retinet totam ſuam æſtimabilitatem, aut ſaltem aliquid illius.

2. Valor ille rectè æſtimatur ex dignitate reſpectiva perſonæ ſeſe per obſequium ſubmittentis ad ſatisfaciendum: nam revera idem obſequium eò plus ad ſatisfaciendum valet, quò perſona, illud exhibens, majorem habet dignitatem reſpectivè ad perſonam placandam, ſeu quò perſonæ, obſequium exhibentis, dignitas abſoluta plus æſtimabilitatis retinet, etiam collata cum dignitate perſonæ placandæ.

3. Dignitas tum abſoluta, tum reſpectiva perſonæ Chriſti ſeſe ad ſatisfaciendum ſubmittentis, eſt infinitæ ſimpliciter æſtimabilitatis, adeòque valor cujuslibet obſequii, à Chriſto ſed ad ſatisfaciendum ſubmittente exhibiti, habet menſuram ſimpliciter infinitam, à qua proinde infinitatur ſimpliciter.

4. Et ſic dignitas Chriſti, obſequium aliquod in recompenſationem illatæ Deo injuriæ exhibentis, ſe habet per modum cujuſdam formæ moralis, moraliter intrinſecè obſequium exhibitum afficientis, eique tribuentis effectum formalem, nempe valorem ad ſatisfaciendum ſimpliciter infinitum.

5. Quod-

5. Quodlibet itaque obſequium, in offenſarum recompenſationem à Chriſto præſtitum, vim ad abolenda peccata ſimpliciter infinitam habuit formaliter, 1. In ratione ſatisfactionis, à dignitate perſonæ Chriſti ad ſatisfaciendum ſe ſubmittentis. 2. In ratione meriti, à dignitate perſonæ divinæ præmiantis, & dignitate perſonæ divinæ præmiandæ, diſpoſitivè verò utrumque à propria bonitate, & excellentia morali.

§. IV.

Proponuntur objectiones contra præcedentem paragraphum, & ſolvuntur.

OBj. 1. Valor, quem ſatisfactio exhibita accipit à perſona ſatisfaciente, decreſcit ex dignitate perſonæ offenſæ, cui fit ſatisfactio. Ergo taxari non poteſt ex ſola dignitate perſonæ ſatisfacientis. *R.* Vel perſona ſatisfaciens habet dignitatem reſpectivam, ſeu, quod idem eſt, dignitatem habet etiam relatè ad dignitatem perſonæ offenſæ, vel non habet. Si primum, vel habet æqualem dignitati perſonæ offenſæ, & tunc valor, quem dat ſatisfactioni quam exhibet, nullatenùs ex dignitate perſonæ offenſæ decreſcit: vel habet inæqualem & inferiorem, & tunc valor quem dat ſatisfactioni quam exhibet, decreſcit quidem ex dignitate perſonæ offenſæ, ſed tantùm decreſcit ſecundùm exceſſum, quo dignitas perſonæ offenſæ dignitatem ſatisfacientis ſuperat. unde conſequitur valorem ſatisfactionis, reſultantem ex perſona ſatisfaciente, dignitatem reſpectivam habente, rectè æſtimari ex ſola dignitate reſpectiva perſonæ ſatisfacientis.

Quòd ſi perſona ſatisfaciens non habet dignitatem reſpectivam, ſed tantùm abſolutam, ut quilibet homo juſtus, qui propter gratiam ſanctificantem, dignitatem habet in ſe, & abſolutè magnam, quæ tamen comparatè ad dignitatem Dei nulla eſt in æſtimatione morali; tunc valor, quem exhibita ſatisfactio accipit à perſona ſatisfaciente, decreſcit ex dignitate perſonæ offenſæ, ſed quaſi temperata, & modificata per dignitatem abſolutam perſonæ exhibentis ſatisfactionem, & ipſius ſatisfactionis bonitatem moralem; ita ut perſona ſatisfaciens pertingere poſſit ad ſatisfactionem, quæ ſit alicujus momenti, etiam reſpectivè ad dignitatem perſonæ offenſæ, licèt numquam poſſit attingere ſatisfactionem, quæ in morali æſtimatione ſit reſpectivè ad dignitatem illam magna, adeòque numquam poſſit attingere ſatisfactionem, quæ ſit condigna offenſæ gravis compenſatio.

Obj. 2. Si valor meritorum Chriſti creſcebat ex dignitate perſonæ, 1. Inter puros homines, qui majorem habet gratiam ſanctificantem, plus meretur, cæteris paribus; nam majorem habet dignitatem. 2. Aliquando homo magis juſtus, plus merebitur opere aliquo minimo virtutis, quàm homo minùs juſtus, eximio aliquo actu charitatis, vel martyrii. 3. Quilibet homo, per actum v.g. charitatis in ſtatu juſtitiæ elicitum, merebitur plus & plus in infinitum; tum quia quælibet pars intenſiva gratiæ, actum meritorium præcedentis, influet in illum valoris aliquid, & aliundè partes illæ ſunt plures & plures in infinitum: tum quia juſtus, eodem inſtanti quo meretur, accipit augmentum gratiæ, proindeque fit juſtior. Ergo actus ejus, propter augmentum illud plus meretur, adeòque meretur novum gratiæ augmentum, propter quod adhuc plus meretur, ſicque meretur tertium augmentum, & ita deinceps in infinitum.

R. ad 1. *part. ſeq.* Concedendo. Nam major dignitas confert operi majorem vim merendi, in quo dignitas perſonæ reddit opus conſiderabile ſecundùm prudentem æſtimationem. *Ad* 2. *R.* Toties homo magis juſtus, plus meretur opere minimo virtutis, quam minùs juſtus eximio aliquo virtutis actu, quoties hominis magis juſti ſanctitas plus ſuperat ſanctitatem minùs juſti, quàm eximii operis exerciti à minùs juſto, excellentia & bonitas moralis ſuperat bonitatem moralem operis minimi, à magis juſto exerciti; quòd certè nonniſi rariſſimè poteſt contingere.

Ad 3. *R.* neg. *Ad* 1. *prob. R.* quamlibet quidem partem intenſivam gratiæ præcedentis actum, valoris aliquid in eum influere: at gratia actum præcedens, non habet partes intenſivas, plures & plures in infinitum, æquales, ſed inæquales, & minores ac minores in infinitum, quæ proinde omnes ſimul nonniſi finitum aliquid faciunt, adeòque omnes ſimul nonniſi finitum valorem conferre poſſunt actui. *Ad* 2. *prob. R.* valorem operis peti ex dignitate operantis, quæ antecedit opus ipſum, & præmium ejus; nullatenùs verò ex ea quæ ſubſequitur: nam cum exceſſus dignitatis ſubſequens ſit præmium operis, valorem ejus non auget, ſed exhaurit.

Obj. 3. Ex nobis, valor ſimpliciter infinitus ad merendum & ſatisfaciendum, quem habet quodlibet Chriſti meritum, eſt aliquid increatum. Ergo eſt aliquid exiſtens ab æterno; quod eſt abſurdum. *R.* valorem illum eſſe aliquid increatum, non ſimpliciter, ſed cum addito, ſeu eſſe aliquid increatum, habens ſe per modum formæ moralis, moraliter intrinſecè afficientis, non ab æterno, ſed in tempore, actum aliquem, in tempore tantùm exiſtentem. Unde nego conſ.

Obj. 4. Si merita Chriſti fuerunt infinita ſimpliciter, tam Deo placuerunt, quàm ipſa divinitas. Abſurdum conſequens. Ergo, &c. *R.* neg. ſeq. maj. Quia, 1. merita Chriſti ſimpliciter infinita fuerunt per participationem tantùm, nempe tantùm per moralem dignitatis perſonæ Chriſti communicationem: divinitas verò eſt infinita ſimpliciter per eſſentiam. Unde 2. merita Chriſti fuerunt ſimpliciter infinita, non per ſe, ſed per aliquid diſtinctum, ipſis moraliter communicatum: divinitas verò eſt infinita ſimpliciter per ſe, & ex proprio fundo. 3. Merita Chriſti fuerunt infinita ſimpliciter in aliquo tantùm genere, nempe in genere valoris ad merendum & ſatisfaciendum: nam de cætero finitam entitatem & finitam bonitatem moralem habuerunt; divinitas verò eſt infinita ſimpliciter in omni genere perfectionis. Divinitas igitur omnibus Chriſti meritis infinitè excellentior & amabilior eſt, adeòque infinitè magis à Deo diligitur.

Obj. 5. Si ſingula Chriſti merita valorem habuerunt ſimpliciter infinitum ad merendum & ſatisfaciendum, Chriſtus tam poterat ſatisfacere per unum, quàm per omnia ſimul, nec plus ſatisfacere poterat per omnia ſimul, quàm per unum. Abſurdum conſ. Ergo, &c. *R.* Chriſtus potuit tam intenſivè ſatisfacere per unum meritum, quàm per omnia ſimul, licèt non tam extenſivè; nec potuit plus intenſivè ſatisfacere per omnia merita ſimul, quàm per unum, licèt potuerit plus extenſivè.

Obſerva tamen, Chriſtum reipſa non ſatisfeciſſe pro peccatis hominum, niſi per omnia ſua merita ſimul, ac præcipuè per ſuam paſſionem & mortem: tum quia Chriſtus non voluit ſingula ſua merita ad hanc ſatisfactionem ſufficere, tum quia Deus noluit, ad hunc effectum acceptare ſingula. Unde ad humani generis cum Deo reconciliationem, neceſſaria fuerunt omnia Chriſti opera meritoria, per mortem ejus conſummata. Porrò hoc convenientiſſimum fuit, 1. Ut nobis magis appareret peccati gravitas. 2. Ut charitas Dei & Chriſti erga nos magis eluceret. 3. Ne viluſceret nobis redemptio noſtra, ſi perficeretur unico aliquo facili opere Chriſti.

Itaque ſingula Chriſti merita vim habuerunt ſatisfaciendi condignè, imò plus quàm condignè, pro peccatis hominum, nec tamen ſingula ſatisfecerunt, quia ſingula totam vim ſuam non exeruerunt; vel, ſi vis, quia ſingula vim ſuam infinitam finitè tantùm exeruerunt, ſcilicet ſecundùm menſuram ordinationis Chriſti, & acceptationis Dei, à quibus vis meritoria & ſatisfactoria meritorum Chriſti quoad exercitium dependebat, & à quibus proinde quaſi temperata & modificata eſt meritorum Chriſti activitas.

Obj. 6. In ſententia noſtra, quodlibet Chriſti meritum omnipotentiam divinam exhaurire poteſt. *R.* hoc

eſſe

eſſe falſum; quia ſi quodlibet Chriſti meritum mereri poteſt plus & plus in infinitum, majora & majora in infinitum, poteſt quoque Deus dare plus & plus in infinitum, majora & majora in infinitum; nec poteſt excogitari præmium aliquod, quo digna ſint merita Chriſti, & quod meritis Chriſti non poſſit à Deo retribui. Certè quantuſcumque meritorum Chriſti valor, non eſt niſi ad præmium aliquod poſſibile; non enim meritum eſſe poteſt rei impoſſibilis. Ergo quantuſcumque ſit meritorum Chriſti valor, non eſt niſi ad aliquid, quod à Deo retribui poteſt.

Obj.7. Si quodlibet meritum Chriſti habuit valorem ad ſatisfaciendum ſimpliciter infinitum, plus exactum eſt à Chriſto, quàm pro peccatis hominum deberetur. Sed hoc juſtitiæ divinæ repugnat. Ergo, &c. *R.* neg. min. Quia 1. ſatisfactio æqualis pro peccato mortali, eſt impoſſibilis: nam ſatisfactio æqualis pro peccato mortali, eſſet ſatisfactio ſimpliciter finita, ſed infinita ſecundùm quid, & ejus ordinis, ad quem ſatisfactiones plures ac plures, & majores ac majores in infinitum, à pura creatura etiam Deo grata exhibitæ, pertingere non poſſent. Talis autem ſatisfactio impoſſibilis eſt; quia qui pro peccato mortali ſatisfactionem aliquam exhibere poſſit, alius non eſt ſupra puram creaturam Deo gratam, niſi Deus homo, vel Deus angelus; & ſatisfactio omnis à Deo homine vel à Deo angelo exhibita, non poteſt non eſſe infinita ſimpliciter, propter dignitatem perſonæ ſatisfacientis ſimpliciter infinitam. Cùm itaque æqualis pro peccato mortali ſatisfactio poſſibilis non ſit, vel Deus non potuit pro peccato mortali exigere, niſi ſatisfactionem imperfectam, & de ſe inſufficientem, quod dici non debet; vel potuit exigere plus quàm condignam & ſuperabundantem.

2. Quamvis non poſſit niſi injuſtè exigi ſatisfactio major ab ipſo offenſore, poteſt nihilominus abſque injuſtitia exigi ab eo qui non eſt offenſor, & ſe ad ſatisfaciendum offert loco offenſoris: nam perſona offenſa poteſt ſine ulla injuria non acceptare quamlibet ſatisfactionem, ab eo oblatam, & velle retinere jus ad indignandum, donec ſibi ab ipſo offenſore condignè ſatisfiat; ſicut poteſt velle, ut offenſor ipſe pœnam luat, & non alius, etiam quando alius offert ſe ad luendam majorem, quàm ab offenſore debeatur pro offenſa.

3. Quidquid à Chriſto exactum eſt ad noſtram cum Deo reconciliationem, non ab invito, ſed à volente & offerente exactum eſt; volenti autem injuria non fit.
4. Nec defuerunt graviſſimæ cauſæ exigendi, ne v.g. vileſceret nobis redemptio noſtra, ſi uno vel altero facili opere Chriſti perficeretur; vel ne minoris fieret à nobis, quàm par eſt, peccati gravitas.

Obj.8. Si merita Chriſti habuerunt valorem ad merendum & ſatisfaciendum infinitum ſimpliciter, meruerunt & ſatisfecerunt independenter ab omni promiſſione & acceptatione divina. Falſum conſ. Ergo, &c. *R.* neg. ſeq. maj. 1. itaque, merita Chriſti non meruerunt ullum præmium ſine determinata promiſſione præmii, à Deo facta: nam ſecluſo pacto, nemo tenetur rem ſuam dare exhibenti pretium, vel obſequium æquivalens, aut etiam majus. Adde quòd aliunde Chriſti merita Deo debita erant, nullamque ex eis Deus utilitatem percipiebat.

2. Merita Chriſti non ſatiſfecerunt ſine acceptatione divina: potuit enim Deus velle, ut reus ipſe ſatisfaceret, & ita manere rationabiliter infenſus reo, quantacumque ſatisfactione à Chriſto oblata; maximè cùm opera Chriſti ſatisfactoria alio titulo, nempe titulo ſupremi dominii, exigere potuerit.

Quantumcumque igitur ſatisfactiones Chriſti acceptabiles fuerint, licètque de ſe fuerint infinitè dignæ quæ acceptarentur, ſecluſa tamen divina promiſſione explicita, vel implicita, Deus illas pro redemptione noſtra non neceſſariò, ſed liberè acceptavit: Dixi, Secluſa divina promiſſione, &c. Nam promiſſione illa acceptandi ſuppoſita, Deus non potuit illas non acceptare; tunc enim ad eas acceptandas neceſſitatus fuit ex fidelitate in ſervandis promiſſis, & ex conſtantia in decretis non mutandis. Dixi adhuc, explicita, vel implicita: ſatis enim fuit promiſſio implicita, incluſa in decreto ordinante incarnationem ad perfectam hominum redemptionem.

Obj. 9. Chriſtus merebatur, & ſatisfaciebat ut homo. Ergo merita Chriſti habuerunt tantùm valorem finitum. *R.* Chriſtus merebatur & ſatisfaciebat, non ut homo ſimpliciter, ſed ut homo Deus. Merebatur & ſatisfaciebat ut homo, per ro, ut reduplicando principium quo: merebatur & ſatisfaciebat ut Deus, per ro, ut, reduplicando principium quod: nam perſona Verbi verè ac phyſicè per ſuam humanitatem, ut inſtrumentum conjunctum, adeòque ut principium quo, actus meritorios & ſatisfactorios efficiebat, & recipiebat ipſa ut principium quod eoſque ſic efficiendo & recipiendo, infinitè ſimpliciter dignificabat.

Obj. ultimò. Merita Chriſti accipiebant valorem ſuum à perſona Verbi, dependenter ab unione hypoſtatica, quæ finita eſt. Ergo tantùm valorem finitum accipiebant. *R.* diſting. ant. Merita Chriſti accipiebant valorem ſuum à perſona Verbi, dependenter ab unione hypoſtatica, ut pura conditione ſine qua non, C. ant. Dependenter ab unione hypoſtatica, ut cauſa partiali, vel diſpoſitione temperante & modificante activitatem dignitatis perſonæ, N. ant. & conſ. Itaque ſuppoſita unione hypoſtatica humanitatis cum Verbo, actus meritorii humanitatis erant propriè ac phyſicè ac actus Verbi, & Verbum erat propriè ac phyſicè principium quod illorum actuum, ſicque unio hypoſtatica non impedivit, ſed è contra adjuvit moralem refuſionem totius dignitatis Verbi in illos actus.

§. V.

Chriſtus potuit ſatisfacere condignè, & plus quàm condignè pro peccato originali, & aliis peccatis mortalibus hominum.

PRob. ex dictis parag. 3. & 4. Nam, ut probatum eſt, quodlibet Chriſti meritum valorem habuit ad merendum & ſatisfaciendum ſimpliciter infinitum; ita ut vel per unicum obſequium quantulumcumque, Chriſtus potuerit condignè, & plus quàm condignè ſatisfacere pro peccatis mortalibus pluribus ac pluribus, & gravioribus ac gravioribus in infinitum. Ergo à fortiori Chriſtus potuit condignè, & plus quàm condignè ſatisfacere pro peccato originali, & aliis hominum peccatis, cùm ſint numero finita.

Confirm. Quia valet ab actu ad potentiam: ſed Chriſtus re ipſa pro peccato originali, & aliis peccatis hominum ſatisfecit de condigno, & plùs quàm de condigno. Ergo, &c. *Prob.* min. & 1. quidem quòd Chriſtus ſatisfecerit pro &c. *Prob.* ex Scriptura: nam dicitur Apocalip. cap. 5. *Redemiſti nos Deo in ſanguine tuo ex omni tribu, & lingua, & populo, & natione.* Et 1. Joan. cap. 2. *Ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris; non pro noſtris autem tantùm, ſed etiam pro totius mundi.* Et ad Titum c.2. *Dedit ſemetipſum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret ſibi populum, &c.* Scripturæ conſonant Patres, pro quibus omnibus unus eſto ſanctus Leo ſerm. 12. de paſſione Domini, ubi ait: *Quia ergo primi hominis univerſa poſteritas uno ſimul vulnere ſauciata corruerat, nec ulla ſanctorum merita conditionem poterant illatæ mortis evincere: venit è cœlo medicus ſingularis ..... Cùm ea de propagine unus exiſteret, in quo diabolus, quod ſuum diceret, non haberet ... dum in eum ſævit, quem ſub peccati lege non tenuit, jus impiæ damnationis amiſit: effuſio enim pro injuſtis ſanguinis juſti tam potens fuit ad privilegium, tam dives ad pretium, ut ſi univerſitas captivorum in redemptorem ſuum crederet, nullum tyrannica vincula retinerent.*

2. Quòd Chriſtus de condigno, & pluſquam de condigno ſatisfecerit pro peccato originali, &c. *Prob.* 1. ex Scriptura: nam Rom. cap. 5. dicitur: *Non ſicut delictum, & donum: ſi enim unius delicto multi mortui ſunt, multò magis gratia Dei & donum in gra-*

gratia unius hominis Jeſu Chriſti in plures abundavit. Quibus verbis Apoſtolus comparat vim peccati originalis ad nocendum, cum valore meritorum Chriſti ad ſanandum, & hunc illi longè anteponit.

3. Ex Patribus, pro quibus omnibus hic erunt Chryſoſtomus homilia 10. ad Romanos, ubi hæc habet: *Si unius peccatum peremit omnes, multò certè magis unius gratia ſervare poterit. Poſtea oſtendit* (Apoſtolus) *non illud modò peccatum per gratiam extinctum, ſed & reliqua omnia; nec ipſa tantùm peccata eſſe extincta, ſed & juſtitiam datam, atque adeò Chriſtum non modo tantùm juviſſe, quantùm læſerat Adam, ſed & multò magis, ac multò plenius.* Et Auguſtinus ſermone de tempore 114. *Hodie*, inquit, *Dominus noſter in ſtatera crucis pretium noſtræ ſalutis appendit, & una morte univerſum mundum, ſicut omnium conditor, ita omnium reparator abſolvit, Indubitanter enim credamus, quod totum mundum redemit, qui plus dedit, quàm totus mundus valeret: meritum enim redempta mercedis dignitas inſignis pretii ſupergreſſa eſt.* Sed ex occaſione data

Obſerva, quamvis Chriſtus pro peccato originali, & aliis hominum peccatis Patri obtulerit ſatisfactionem non modò condignam, ſed etiam ſuperabundantem, hanc tamen ſatisfactionem non prodeſſe, niſi iis, quibus applicatur, & quantùm applicatur per media à Chriſto, vel à Deo inſtituta: hinc nullo modo prodeſt infantibus, in utero materno morientibus, quia nullo modo eis applicatur: è contra tantùm prodeſt, quantùm poteſt, iis qui cum debita diſpoſitione baptizantur, vel martyrio coronantur, quia per baptiſmum & martyrium perfectè applicatur ad abolendam pœnam omnem, peccato debitam: per alia verò media ordinariè non applicatur perfectè, ſed imperfectè tantùm, quia per alia media ordinariè applicatur tantùm ad mutandam pœnam æternam in temporalem, vel graviorem in leviorem.

Ratio horum eſt, jam inſinuata, quia Pater æternus acceptavit quidem pro omnibus hominibus ſatisfactionem Chriſti quantùm ad actum primum, ſeu quantùm ad ſufficientiam; at non illam acceptat in actu ſecundo, & quantùm ad effectus, niſi juxta modum, quo per diverſa media applicatur hominibus, & Chriſtus ipſe non aliter voluit, à Patre acceptari, & hominibus prodeſſe ſatisfactionem ſuam: quare mirum non eſt, quòd ab iis, quibus non applicatur perfectè ſatisfactio Chriſti, alia ſatisfactio exigatur; quod non eſt contra rationem condignæ ſatisfactionis, nec inde ſequitur, debiti jam ſoluti exigi ſolutionem.

COROLLARIUM.

Incarnatio neceſſaria fuit ad redimendum genus humanum per condignam ſatisfactionem, ab homine exhibendam.

Sequitur ex dictis hactenùs, ex quibus ſic breviter argumentor. Nulla pura creatura condignè ſatisfacere potuit pro peccato mortali, etiam unico, ſive proprio, ſive alieno: Chriſtus verò de condigno, & plus quàm de condigno ſatisfacere potuit etiam per unum quantulumcumque obſequium pro peccatis mortalibus pluribus ac pluribus, & gravioribus ac gravioribus in infinitum. Ergo, &c. Dixi porrò, per condignam ſatisfactionem ab homine exhibendam: nam incarnatio neceſſaria non fuit ad redimendum genus humanum per condignam ſatisfactionem præciſè, quia Verbum potuit genus humanum redimere per ſatisfactionem condignam, non humanam, ſed angelicam naturam aſſumendo, quamquam non tam convenienter potuerit.

ARTICULUS III.

Utrùm incarnatio facta tantùm fuerit ad redimendum genus humanum.

NOta. Hic non quæritur, quid Deus circa incarnationem potuerit decernere, vel an aliud, & quod decretum habuiſſet, ſi præſens non haberet: cùm enim de ea re nihil revelatum ſit, nihil de ea re niſi divinando dici poteſt. Agitur ergo de decreto, quod Deus habet; & quæritur, quale fuerit circa incarnationem, quantùm colligi poteſt ex certa, vel ſaltem magis probabili revelatione: utrùm ſcilicet Deus per illud decretum incarnationem voluerit ante prævisionem omnis peccati; ita ut facta eſſet incarnatio, etiamſi homo non peccaſſet; an verò per illud decretum voluerit Deus incarnationem poſt peccati prævisionem, & ad redimendum hominem, ita ut vi præſentis decreti Filius Dei non eſſet incarnatus, ſi homo non peccaſſet, & ſic non indiguiſſet redemptione?

Circa hanc controverſiam triplex eſt ſententia. Prima docet incarnationem quoad ſubſtantiam decretam fuiſſe ante prævisionem peccati: licèt quoad circumſtantiam carnis mortalis & paſſibilis decreta non fuerit, niſi poſt peccati prævisionem: ita ut veniſſet Chriſtus, quamvis non in carne mortali & paſſibili, etiamſi non peccaſſet homo, nec adeò redemptione indiguiſſet.

Secunda ſententia, quæ eſt S. Thomæ, aſſerit incarnationem, etiam quoad ſubſtantiam, decretam non fuiſſe, niſi poſt peccati prævisionem, & ad ejus remedium: ita ut vi præſentis decreti Chriſtus omninò non veniſſet, ſi homo non peccaſſet.

Tertia denique ſententia vult incarnationem decretam fuiſſe ex duplici motivo totali, ſcilicet priùs ſui gratia, ſeu propter intrinſecam excellentiam, ante peccatum prævisum, abſtrahendo à carne paſſibili vel impaſſibili; deinde iterùm poſt peccati prævisionem ex affectu redimendi genus humanum, determinando carnem paſſibilem: quare ſecundùm tertiam hanc ſententiam, ita incarnatio etiam quoad ſubſtantiam facta eſt ad redimendum hominem lapſum, ut tamen facta eſſet, etiamſi homo non peccaſſet, nec redemptione opus habuiſſet. Sed cum ſecunda ſententia, ſit

§. I.

Incarnatio volita fuit à Deo tantùm poſt prævisionem peccati, & ad redimendum genus humanum: ita ut vi præſentis decreti, Filius Dei incarnatus non eſſet, ſi genus humanum redemptione non indiguiſſet.

P*Rob.* 1. ex Scriptura. Nam Joan. cap. 3. Chriſtus ipſe ait: *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium ſuum unigenitum daret: ut omnis, qui credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternam. Non enim miſit Deus Filium ſuum in mundum, ut judicet mundum, ſed ut ſalvetur mundus per ipſum.* Et cap. 10. idem ſic loquitur: *Ego veni, ut vitam habeant, & abundantiùs habeant.* Et ad Galat. cap. 4. dicit Apoſtolus: *Miſit Deus Filium ſuum, factum ex muliere, factum ſub lege; ut eos, qui ſub lege erant, redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus.* Idem aſſerit 1. ad Timoth. cap. 1. *Fidelis ſermo*, inquit, *& omni acceptione dignus: quòd Chriſtus Jeſus venit in hunc mundum peccatores ſalvos facere.* Ex his autem locis, & aliis ſimilibus patet, Scripturam pro motivo incarnationis redemptionem hominis à peccato perpetuò aſſignare: gratis igitur omninò dicitur, incarnationem ab eo volitam fuiſſe propter motivum aliud, ita ut facta fuiſſet, etiamſi homo lapſus non eſſet, & ſic non eguiſſet redemptione.

Hoc ratiocinium eſt Angelici Doctoris hic quæſtione 1. art. 3. in O. *Quidam*, inquit, *dicunt, quod etiamſi homo non peccaſſet, Dei Filius incarnatus fuiſſet. Alii vero contrarium aſſerunt, quorum aſſertioni magis aſſentiendum videtur: ea enim, quæ ſola Dei voluntate proveniunt ſupra omne debitum creaturæ, nobis innoteſcere non poſſunt, niſi quatenùs in Sacra Scriptura traduntur, per quam divina voluntas nobis innoteſcit. Unde cùm in Sacra Scriptura ubique incarnationis ratio ex peccato primi hominis aſſignetur, convenientiùs dicitur, incarnationis opus ordinatum*

eſſe

eſſe à Deo in remedium contra peccatum, ita quòd, peccato non exiſtente, incarnatio non fuiſſet; quamvis potentia Dei ad hoc non limitetur; potuiſſet enim, etiam peccato non exiſtente, Deus incarnari.

Prob. 2. Ex Patribus, Irenæo ſcilicet lib. 5. cap. 14. *Si enim*, inquit, *non haberet caro ſalvari, nequaquam Verbum Dei caro factum eſſet.*

Athanaſio ſerm. 3. contra Arianos. *Dominus*, inquit, *non habuit cauſam, ut eſſet Verbum, niſi quod Patris eſſet germen, & ſapientia unigenita: cum tamen homo efficitur, tum cauſa ſubſtituitur, cur eum oporteat carnem geſtare: neceſſitas quippe indigentiaque hominum anterior eſt, quàm illius nativitas, qua* (neceſſitate) *ſublata, carnem non induiſſet, &c.* Superiùs ſic locutus erat: *Deus ut bonus, & Pater Domini noſtri, noſtram vicem dolens ... author fuit Filio ſuo, ut induto corpore humano, homo fieret .... atque in eo corpore ſe ipſum offerens pro omnibus, omnes liberaret ab ignorantia deitatis, & corruptione.*

Gregorio Nazianzeno in orat. 4. de Theologia, in qua ſic ait. *Quæ autem humanitatis à Deo propter nos ſuſceptæ cauſa extit? Profectè ut nobis ſalus pararetur: quid enim aliud cauſæ afferri poſſit?*

Ambroſio lib. de incarn. dominicæ ſacram. cap. 6. ubi hæc habet: *Didiciſtis igitur, quia ſacrificium de noſtro obtulit* (Chriſtus) *nam quæ erat cauſa incarnationis, niſi ut caro, quæ peccaverat, per ſe redimeretur ..... Carnem aſſumpſit, ut ſpolium carnis exueret, atque in ſemetipſo & manubias diaboli crucifigeret, & trophea virtutis erigeret.*

Auguſtino ſerm. 79. de verbis Apoſtoli. *Nulla*, inquit, *cauſa fuit veniendi Chriſto Domino, niſi peccatores ſalvos facere. Tolle morbos, tolle vulnera, & nulla cauſa eſt medicinæ.*

Cyrillo Alexandrino in theſauro aſſertione 24. *Verbum Dei*, inquit, *non aliam ob cauſam factum eſt homo, quàm ut omnia, quæ ſua ſunt, noſtris infirmitatibus commiſcens, ac veluti contemperans, humanam naturam confirmaret, atque ad ſuum ipſius robur traduceret.* Et in aſſertione 15. ſic ad mentem noſtram aptiſſimè loquitur: *Adam primus homo factus eſt, dataque illi eſt à Deo via ſalutis; quam quidem: divinum mandatum tranſgreſſus. miſit, lapſuſque eſt in interitum, provolutus in peccatum deſcendit in mortem. Aliam igitur viam nobis præmonſtrari opus erat, quà ad priſtinum ſtatum conſcenderemus. Cui quidem præmonſtrandæ cum nullus hominum par eſſet, ipſum Verbum Dei cum ſit natura increatum, propter nos creatus homo .....*

Leone Magno ſerm. 3. de Pentecoſte. *Si homo*, inquit, *ad imaginem & ſimilitudinem Dei factus, in ſuo honore naturæ manſiſſet, nec diaboli fraude deceptus, à longe ſibi poſita per concupiſcentia deviaſſet, Creator mundi creatura non fieret.*

Ex Gregorio magno in cap. 8. lib. 1. Regum. *Niſi Adam*, inquit, *peccaret, Redemptorem noſtrum carnem ſuſcipere noſtram non oporteret: non enim venit vocare juſtos, ſed peccatores ad pænitentiam. Si ergo pro peccatoribus venit, ſi peccata deeſſent, eum venire non oporteret.*

Patres igitur magno inter ſe conſenſu docent, Chriſtum veniſſe, ut hominem lapſum erigeret, & ſub peccati jugo poſitum ut libertatem aſſereret; quin imò nec Chriſtum venturum fuiſſe, ſi homo peccaturus non fuiſſet, adeòque opus redemptione non habiturus. Quare Patribus apertè videntur repugnare ii, qui in prima, vel tertia ſententia ſunt.

§. II.

Solvuntur objectiones petitæ ex Scriptura.

OBj. 1. Proverb. cap. 8. dicitur: *Dominus poſſedit me in initio viarum ſuarum, antequam quidquam faceret à principio.* Quæ verba à Patribus accipiuntur de ſapientia incarnata, quamvis etiam de increata intelligantur. *R.* 1. verba illa non intelligi litteraliter de ſapientia incarnata, ſicut nec de increata, ſed de ſapientia in genere, abſtrahendo à creata & increata; adeòque ſenſum eſſe: Deus ab æterno, & antequam quidquam decerneret, ſapientiſſimus fuit, ac proinde omnia in tempore creanda decrevit ac præordinavit ſapientiſſimè.

R. 2. Verba illa commodè intelligi poſſe de ſapientia increata, ſeu de Filio Dei, quem Pater æternus ab æterno per generationem æternam poſſedit.

R. 3. Verba illa intellecta de ſapientia incarnata, ſeu de Chriſto, non aliud ſignificare, quà ſpecialiſſimum amorem, quo Pater æternus ante realem mundi productionem, & ab æterno Chriſtum proſecutus eſt, omniaque ad ejus gloriam ordinavit. *R.* 4. locum illum apud ſeptuaginta Interpretes ſic haberi: *Dominus creavit me in initio viarum ſuarum ad opera ſua*; quâ lectione admiſſa locus de ſapientia incarnata intellectus, ſolùm ſignificat Chriſtum ſecundùm humanitatatem creatum eſſe, ut eſſet electis via ad beatitudinem, ad quam ipſe ante omnes prædeſtinatus fuit.

Obj. 2. Epheſiorum c. 1. dicitur: *Elegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionem.* Quorum verborum ſenſus eſt: Propter Chriſtum jam volitum elegit nos, antequam decerneret creationem mundi. *R.* neg. hunc eſſe hujus loci ſenſum. Senſus itaque eſt: Deus propter Chriſti merita abſoluta futura, & abſolutè prævisa elegit nos, antequam fieret mundus, hoc eſt, ab æterno. Pro quo

Nota. Deus abſolutè prævidit lapſum Adami abſolutè futurum. Lapſu Adami abſolutè prævîſo, ad humani generis redemptionem decrevit Chriſtum, & ejus merita prædefinivit. Merita Chriſti prædefinita, & abſolutè futura, abſolutè prævidit. Propter merita Chriſti abſolutè prævîſa, certos homines elegit ad gloriam, & electos ad gratiam prædeſtinavit. Hæc eſt Apoſtoli doctrina.

Obj. 3. Hebræorum cap. 2. v. 10. dicitur, propter Chriſtum omnia eſſe facta, adeòque propter Chriſtum omnia fuiſſe decreta, & ſic Chriſtum à Deo decretum fuiſſe, antequam decerneret mundi creationem. *R.* neg. Verba Apoſtoli ſunt: *Decebat eum, propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat* (hoc eſt, per Chriſtum adducere decreverat) *auctorem ſalutis eorum* (Chriſtum) *per paſſionem conſummare.* Ubi per to *eum* intelligitur Pater æternus, ad quem proinde, non verò ad Chriſtum, pertinent verba illa, *propter quem omnia, & per quem omnia.*

Obj. 4. Coloſſenſium cap. 1. dicitur de Chriſto: *In ipſo condita ſunt univerſa in cælis, & in terra ... omnia per ipſum, & in ipſo creata ſunt, & ipſe eſt ante omnes. R. breviter*, hæc omnia dici quidem de Chriſto, ſed de eo dici, ut Deus eſt, non verò ut eſt homo.

Obj. 5. 1. Corinthiorum cap. 3. dicitur: *Omnia veſtra ſunt; vos autem Chriſti; Chriſtus autem Dei.* Ergo Deus decrevit immediatè Chriſtum propter gloriam ſuam, deinde propter Chriſtum electos, denique propter electos cætera omnia. *R.* neg. conſeq. Hujus igitur loci ſenſus eſt: Omnia ordinantur ad veſtram utilitatem. Vos verò eſtis membra myſtica Chriſti, ſicut Chriſtus ipſe, quatenùs homo, eſt Dei, quaſi capitis ac Domini, creatura & poſſeſſio.

Obj. 6. hæc Chriſti verba apud Joannem cap. 17. *Et nunc clarifica me tu Pater apud temetipſum claritate, quam habui priuſquam mundus eſſet apud te* (hoc eſt, priuſquam mundus à te eſſet decretus.) *R.* neg. hanc interpretationem, & poſt hæc verba, *Priuſquam mundus eſſet*, virgulam poni debere, & ſenſum eſſe; Pater, fac ut in cœlo, quantùm fieri poteſt, mihi ut homini communicetur gloria, quam ut Deus habui apud te ante mundi creationem, & ab æterno.

Obj. denique hæc verba Eccleſiaſtici cap. 24. *Ego* (ſapientia) *ex ore Altiſſimi prodivi, primogenita ante omnem creaturam.* Ad ſolutionem *Nota.* Verbum, *primogenitus*, per hebraiſmum ſolet in Scriptura ſignificare aliquid in ſuo genere præſtantiſſimum, ut cùm dicitur, *primogenita mors*, hoc eſt, mors funeſtiſſima, vel, *primogeniti pauperum*, hoc eſt, pauperrimi.

pertimi. *R.* itaque. Suppoſito, quòd verba laudata de ſapientia incarnata intelligi debeant; vel dicuntur de Chriſto, ut eſt homo, & ſenſus eſt, quòd creaturis omnibus longè antecellat; vel de eo dicuntur, ut eſt Deus; & ſenſus eſt, quòd ab æterno genitus fuerit, & antequam produceretur ulla creatura.

Dices. Scriptura ſignificat, Chriſtum fuiſſe à Deo decretum, ut ducem, & paſtorem ovium, hoc eſt, Angelorum & hominum, ut mediatorem vitæ ſpiritualis, hoc eſt, gratiæ & gloriæ, ut ſponſum Eccleſiæ, quæ homines & Angelos comprehendit. Atqui ratio ducis, paſtoris, &c. eſt aliquid de ſe planè independens à peccato, & ejus præviſione, potuitque proinde prius intendi, & expeti à Deo, quàm homo prævideretur eſſe peccaturus. Ergo revera, &c.

R. Chriſtum potuiſſe quidem à Deo ut ducem, & paſtorem ovium, ut ſponſum Eccleſiæ, ut mediatorem vitæ ſupernaturalis præciſè ac ſimpliciter decerni independenter à præviſione peccati; at verò non potuiſſe independenter à peccato prævisо decerni ut ducem, & paſtorem hominum lapſorum, ut mediatorem vitæ ſupernaturalis reparandæ, ut ſponſum Eccleſiæ, quam ſanguine ſuo acquireret, & pro qua ſe ipſum traderet, ut ſanctificaret & mundaret illam, &c. Hoc autem ſecundo modo, non primo, Chriſtus decretus eſt, ut probavimus ex Scriptura, & Patribus, & hoc ſecundo modo prius decretus eſt, quàm decerneretur, ut judex vivorum & mortuorum, ut Angelorum dux & paſtor, ut caput ſupra omnem Eccleſiam, hoc eſt, ut ſupremus hominum & Angelorum Monarcha.

§. III.

Solvuntur objectiones petitæ ex Patrum auctoritate.

OBj. 1. Sanctum Irenæum, apud Cardinalem de Lugo, & alios Auctores, ſic loquentem: *Cum præexiſteret ſalvans, oportebat, quod & ſalvaretur, fieri, ut non vacuum ſit ſalvans.* *R.* Irenæum loqui de Chriſto ut Deo, ſeu de ipſo Verbo, exiſtente ab æterno, quod erat ſalvans in actu primo, id eſt, potens ſalvare in natura aſſumpta: unde Deus moveri potuit ad permittendum hominis lapſum, aliàs fortaſſe non permiſſurus, ſi homo lapſus reparari non poſſet per Verbum hominem factum. Itaque juxta ſanctum Irenæum, cùm ab æterno exiſteret Verbum, quod hominem lapſum ſalvare poſſet aſſumendo naturam humanam, Deus convenienter permittere potuit, & permiſit, hominem labi, ut ex hominis lapſu, Verbo daretur occaſio carnem aſſumendi, & hominem lapſum ſalvandi, quia inde maxima Deo gloria, plurimaque & maxima ipſi homini emolumenta profluxura erant.

Obj. 2. Cyrillum Alexandrinum in theſauro, aſſertione 15. ſic loquentem: *Idcircò quæ ipſum decent faciens* (Deus) *non quando nos facti ſumus, tunc primùm de nobis deliberat; verum etiam antequam fieret terra, & ante ſæcula rerum noſtrarum ſucceſſus & eventus prænovit; & ante ſæcula fundavit Filium ſuum, quantum ad ſuam prænotionem attinet, ut nos ſuper eum ædificati, reſurgamus in incorruptionem, quia alioquin per prævaricationem in interitum & corruptionem incideramus.* *R.* Cyrillum hìc apertè noſtrum eſſe: nihil enim aliud vult, quàm Chriſtum fuiſſe præordinatum, & præparatum in providentia divina, antequam exiſteret mundus, & nos in tempore peccaremus, ut adveniente poſtea lapſu noſtro in tempore, jam eſſet nobis præparata reparatio.

Chriſtum autem ſic præparatum fuiſſe poſt abſolutam lapſus noſtri prævisionem, clarè dicit S. Doctor; ſic enim continuò proſequitur: *Sciebat enim, nos per peccatum morituros, & propter inobedientiam noſtram in ſepulchro terræ cubituros, atque audituros:* Terra es, & in terram reverteris. *Cum autem quæ ex re noſtra erant, etiam ab æterno præcogitavit omnium noſtrum conditor & creator, prævidit, atque præfinivit eum, qui propter nos & pro nobis homo futurus eſſet, hoc eſt, Verbum ſuum, ut initium viarum, & fundamentum reperiatur inſtaurata in ipſo humana natura ad incorruptionem.*

Idem luculenter docet dialogo 5. de ſancta Trinitate circa medium, ubi ait: *Dicam enim aliquid, haud multùm decori in præſentiarum ſollicitus, quod neceſſitas ita poſtulat, hominum lapſibus, ac noſtris peccatis maximam habeat gratiam unigenitus: ſciat verò occaſionem ſibi fuiſſe gloriæ illius deificæ humanitatis peccata: niſi enim peccaſſemus, non factus fuiſſet noſtri ſimilis* (naturam ſcilicet noſtram aſſumendo) *& niſi factus eſſet noſtri ſimilis, neque crucem ſuſtinuiſſet, ac niſi mortuus eſſet, neque nobis, & ſanctis Angelis adorandus eſſet.*

Nec dic, S. Cyrillum aliud non velle, quam Chriſtum venturum non fuiſſe in carne paſſibili & mortali, ſi homo peccaturus non fuiſſet; adeòque Chriſtum, ut venturum in carne paſſibili & mortali, à Deo decretum fuiſſe tantùm poſt peccati prævisionem, quod non impedit, quominùs ſimul independenter ab hac prævisione Chriſtus decretus fuerit ſecundùm ſubſtantiam, præſcindendo à carne paſſibili vel impaſſibili, adeòque non impedit, quominùs Chriſtus adhuc venturus fuiſſet, etiamſi homo non fuiſſet peccaturus: nam contra eſt, quia talis diſtinctionis veſtigium nullum apud S. Cyrillum aut Patres alios invenies.

Obj. 3. S. Auguſtinum 1. in libro de ſpiritu & anima cap. 9. ubi ait: *Propterea Deus homo factus eſt, ut totum hominem in ſe beatificaret.* Et lib. 1. de nuptiis cap. 21. ubi dicit conjugium etiam in ſtatu innocentiæ, ſi homo non peccaſſet, futurum fuiſſe ſacramentum conjunctionis Chriſti cum Eccleſia. *R. ad primum,* Auctorem libri de ſpiritu & anima alium eſſe ab Auguſtino: nam ut obſervat Bellarminus in libro de Scriptoribus Eccleſiaſticis, Auctor ille citat Boetium, qui annis ferè centum Auguſtino poſterior eſt. Præterea, verba laudata nobis non obſunt: Deus enim finem hunc, ſcilicet ut hominem in ſe beatificaret, tam poſt prævisionem peccati, quàm ante, potuit intendere. *Ad 2. R.* neg. Sanctus enim Auguſtinus loco citato dicit tantùm, in ſtatu innocentiæ, etiamſi homo non peccaſſet, futurum fuiſſe conjugium, quod poſtea Apoſtolus vocavit magnum ſacramentum in Chriſto & Eccleſia. *Reſpondebit,* inquit, *connubii ſacramentum: De me ante peccatum dictum eſt in paradiſo,* Relinquet homo patrem, &c. *quod magnum ſacramentum dicit Apoſtolus in Chriſto & Eccleſia.*

Noſtrum autem eſſe S. Doctorem, jam ſupra probavimus, & adhuc demonſtramus ex libro 1. de peccatorum meritis cap. 26. ubi hæc habet: *Commodius eſſe arbitror, acervatim cogere, quæ occurrere potuerint, vel quæ ſufficere videbuntur, quibus appareat Dominum Jeſum Chriſtum non aliam ob cauſam in carne veniſſe, ac forma ſervi accepta factum obedientem uſque ad mortem Crucis, niſi ut hac diſpenſatione miſericordiſſimæ gratiæ, omnes, quibus tanquam membris, in ſuo corpore conſtitutis, caput eſt, ad capeſſendum regnum cælorum vivificaret, ſalvos faceret, liberaret, redimeret, illuminaret, qui prius fuiſſent in peccatorum morte, &c.*

§. IV.

Solvuntur objectiones petitæ ex ratione.

OBj. 1. Si Chriſtus non fuit decretus, niſi poſt prævisionem peccati primi parentis, non fuit primus prædeſtinatus, & exemplar aliorum omnium hominum prædeſtinatorum. Falſum conſ. Ergo, &c. *R.* neg. ſeq. maj. Licèt itaque Chriſtus decretus non fuerit ad exiſtentiam, niſi poſt Adamum, & ejus peccatum abſolutè prævisum, nihilominùs ante Adamum prædeſtinatus fuit ad gloriam: Deus enim Adamum ad gloriam non prædeſtinavit, niſi poſt prævisionem peccati illius, & prædefinitionem Chriſti Salvatoris, ac meritorum ejus, propter quæ prædefinita, & abſolutè prævisa, Adamum ad gloriam elegit, eique gratias

cum

cum aſſecutione gloriæ infallibiliter connexas præparavit: quare Adamus in tempore propter merita Chriſti Salvatoris abſolutè futura, & abſolutè prævisa, accepit gloriam & omnem ſuam gratiam, etiam illam quam habuit ante peccatum, non quidem ut primò datam, ſed ut pœnitenti redditam; ſub quo tantùm reſpectu effectus fuit electionis & prædeſtinationis. Quòd ſi Chriſtus prædeſtinatus fuit ad gloriam ante Adamum, à fortiori fuit ante omnes Adami poſteros, quos Deus elegit, ſeu quos ante prævisionem omnis proprii meriti, abſolutè & efficaciter voluit conſequi gloriam: nam qui ex Adami poſteris ad gloriam electi fuerunt, non electi fuerunt ante ipſum Adamum, ſed vel ſimul cum illo, vel etiam poſt illum, poſterioritate ſcilicet rationis.

At inquies. Si Adamus non peccaſſet, nullus hominum ſecundùm nos, ex vi præſentis decreti prædeſtinatus fuiſſet: nam ſecundùm nos, ſi Adamus non peccaſſet, Chriſtus ex vi præſentis decreti non veniſſet. Ergo ſecundùm nos, ſi Adamus non peccaſſet, nullus hominum ſalvatus fuiſſet; quod videtur abſurdum. *R*. diſt. ſeq. ant. Si Adamus non peccaſſet, nullus hominum ſecundùm nos, ex vi præſentis decreti prædeſtinatus fuiſſet prædeſtinatione gratuita, & antecedente prævisionem abſolutam omnis proprii meriti, quo modo electi omnes in præſenti ſtatu ſunt prædeſtinati, C. ſeq. ant. Prædeſtinatione remunerata, & ſupponente prævisionem meritorum, ac perſeverantiæ in ſtatu gratiæ, N. ant. & conſeq.

Itaque ſecundùm nos, præſenti decreto voluit Deus conditionatè quidem, ſed ſeriò ac ſincerè, ut Adamus, & omnes ejus poſteri gloriam æternam conſequerentur, ſi perſeverarent in ſtatu innocentiæ: unde vi præſentis decreti, Adamum, & ejus poſteros æterna gloria propter eorum merita, ac perſeverantiam in ſtatu innocentiæ, abſolutè prævisa, coronare conſequenter voluiſſet abſolutè & efficaciter, ſi reipſa in ſtatu innocentiæ, & bonorum operum exercitio perſeveraturi fuiſſent. Jam verò ſi Adamus non peccaſſet, in ſtatu innocentiæ perſeveraſſet, & eo perſeverante, aliqui, imò multi ex ejus poſteris, in illo ſtatu perſeveraſſent. Quare ſi Adamus peccaturus non fuiſſet, Deus ex vi præſentis decreti. Adamum, & multos ex ejus poſteris ex abſoluta meritorum & perſeverantiæ prævisione, ad gloriam æternam ut mercedem prædeſtinaſſet, adeòque Adamus, & ex ejus poſteris multi ſalvati fuiſſent.

Obj. 2. Adamus ante lapſum, gratiam habitualem & actualem, qua peccatum vitare, & in ſtatu innocentiæ perſeverare poſſet, accepit propter merita Chriſti prædeſtinata, & abſolutè prævisa, juxta illud Apoſtoli Eph. c. 1. *Qui benedixit nos in omni benedictione ſpirituali in Chriſto*. Ergo neceſſe eſt, Chriſtum cum ſuis meritis prædefinitum fuiſſe antè peccati prævisionem. *R*. neg. ant. Adamus enim gratiam habitualem & actualem, qua cum in ſtatu innocentiæ perſeverare poſſet, ſi vellet, accepit ex mera Dei liberalitate: quanquam utramque poſt lapſum, propter merita Chriſti recuperaverit. Apoſtolus autem loco citato loquitur de Chriſto redemptore, unde intelligendus eſt de gratiis, quæ poſt peccatum Adami abſolutè prævisum, miſericorditer à Deo, intuitu meritorum Chriſti jam abſolutè futurorum, præparatæ fuerunt ipſi Adamo, & poſteris ejus.

Dices. Si ita eſt, multò minùs Angeli gratiam ex meritis Chriſti acceperunt. Falſum conſ. Ergo, &c. *R*. neg. min. Deus enim priùs Angelis gratiam, quà peccatum vitare poſſent, præparavit, quàm peccatum malorum angelorum prævideret: priùs peccatum malorum angelorum prævidit, quàm prævideret peccatum Adami: peccatum enim angelicum fuit aliquo modo cauſa peccati Adami: prius denique prævidit peccatum Adami, quàm decerneret Chriſtum, & ejus merita. Priùs igitur, quàm decerneret Chriſtum, & ejus merita, Angelis gratiam, quacum vitare peccatum, & in bono in quo creandi erant, perſeverare poſſent, præparavit.

At inquies. Chriſtus tam eſt caput Angelorum, quàm hominum. Præterea, Angeli viatores habuerunt fidem Chriſti, & per illam ſanctificati ſunt.

R. ad primum, Chriſtum etiam ſecundùm humanitatem, eſſe quidem caput, non ſolùm hominum, ſed etiam Angelorum, ſed cum aliquo diſcrimine: nam eſt caput hominum, & quoad exteriorem gubernationem, & quoad internum gratiæ influxum; Angelorum caput eſt, quoad exteriorem gubernationem, & excellentiam tantum.

R. ad ſecundùm negando. Nam quòd Chriſtus angelis viatoribus revelatus fuerit, neque ex Scriptura, neque ex Patribus colligitur: imò quamvis certum ſit, aliquos ex Angelis ſanctis incarnationis myſterium, antequam impleretur, cognoviſſe, incertum omninò eſt an à principio beatitudinis cognoverint: multoſque ex illis myſterium illud, etiam quoad ſubſtantiam, nonniſi poſtquam impletum eſt, cognoviſſe, videtur Apoſtolus ſignificare, cùm 1. ad Tim. cap. 3. de myſterio incarnationis ait: *Magnum eſt pietatis ſacramentum, quod manifeſtatum eſt in carne, juſtificatum eſt in ſpiritu, apparuit Angelis, prædicatum eſt in gentibus*.

Obj. 3. Myſterium incarnationis revelatum fuit Adamo innocenti, in ſopore illo de quo Geneſi c. 2. dicitur: *Immiſit ergo Dominus Deus ſoporem in Adam; cumque obdormiſſet*, &c. Ergo Incarnatio decreta fuit ante abſolutam peccati prævisionem. *R*. conceſſo antecedente, quod tamen multi negant, negando conſequentiam nam etiamſi incarnatio nonniſi poſt peccatum Adami abſolutè prævisum, volita fuerit, potuit tamen revelari. Adamo antequam peccaret: ſicut enim abſoluta peccati præſcientia tempore prior fuit ipſo peccato, licèt fuerit poſterior cauſalitate, ita revelatio incarnationis potuit tempore prius exiſtere, quàm exiſteret peccatum, licèt ab eo & ejus abſoluta prævisione dependeret.

At inquies. Si myſterium incarnationis revelatum fuit Adamo innocenti, Adamus innocens ſupernaturalem habuit fidem Chriſti, atque ita Adamus in ſtatu innocentiæ habuit aliquod augmentum gratiæ dependenter à Chriſto & meritis ejus; illud ſcilicet augmentum, quod meritus eſt per fidem Chriſti ſupernaturalem. Oportuit igitur Chriſtum & ejus merita prædefinita fuiſſe ante prævisionem abſolutam ſtatus innocentiæ, & peccati. *R*. Adamum fidem Chriſti ſupernaturalem elicuiſſe cum adjutorio gratiæ, ex mera Dei liberalitate accepta, & per fidem illam ſupernaturalem meritum eſſe gratiæ augmentum dependenter à Chriſto, non ut cauſa meritoria, ſed tantùm ut objecto credito unde pro oppoſita ſententia nihil ſequitur.

Obj. 4. Deus decrevit Chriſtum propter gloriam ſuam extrinſecam. Ergo decrevit illum independenter ab abſoluta prævisione peccati. *R*. diſt. ant. Deus decrevit Chriſtum propter gloriam ſuam extrinſecam præcisè, ſeu abſtrahendo ab ea, ut tali vel tali modo procuranda, N. ant. Propter gloriam ſuam extrinſecam, ut procurandam per redemptionem humani generis, C. ant. Unde neg. conſ.

Dices. Ergo Deus ordinavit Chriſtum ad redemptionem humani generis. Sed hoc eſt inordinatum. *R*. neg. hoc eſſe inordinatum. Et verò, ſecundùm adverſarios, Deus ordinatè velle potuit, & voluit Chriſtum ut paſſibilem, & infinita paſſionis ejus merita propter redemptionem humani generis. Quidni ergo etiam potuit ordinatè velle ſimpliciter Chriſtum, ſeu velle Chriſtum quoad ſubſtantiam, & omnia ejus merita propter eundem finem.

Dices. Si Deus ſimpliciter voluit Chriſtum propter redemptionem humani generis, ſimpliciter voluit perfectiùs propter minùs perfectum. Sed hoc eſt inordinatum. Ergo, &c. *R*. neg. min. Ratio eſt, quia in iis, quæ liberum eſt velle, vel non velle, nec ſunt inter ſe eſſentialiter ſubordinata, poteſt agens, abſque omni inordinatione, ſimpliciter velle perfectius propter minùs perfectum: ita ut minùs perfectum ſit tota ratio ſufficienter movens ad volendum efficaciter perfectius. Deus autem, utpotè agens ad

extra liberrimum, & ſibi ſufficientiſſimum, potuit velle, vel non velle Chriſtum pro arbitrio; & aliunde incarnatio, & humani generis redemptio, non ita ſunt inter ſe ſubordinatæ, ut non poſſit utraque proximè ac per ſe conferre ad gloriam divinam extrinſecam. Quare Deus potuit, abſque omni inordinatione, priùs velle efficaciter redemptionem humani generis, ac deinde efficaciter velle Chriſtum propter redemptionem illam, volitam propter gloriam divinam extrinſecam, primò & propter ſe intentam.

Dices, Si Deus ſimpliciter ordinavit Chriſtum ad humani generis redemptionem, magis amavit purum hominem redimendum, quàm Chriſtum, *Reſp.* Deus hominem purum redimendum, magis quàm Chriſtum amavit ſecundùm quid, in quantum, vi præſentis decreti, priùs voluit efficaciter redimere purum hominem, quàm decrevit Chriſtum exiſtere: at Chriſtum, magis quàm purum hominem redimendum, amavit ſimpliciter, quia multò plus in Chriſto ſibi complacuit, quàm in puro homine redimendo, multò plura ei bona voluit, cumque multò pluris fecit.

At inquies. Medium non poteſt plus amari, quàm finis. *R.* medium non poſſe plus amari, quàm finem, ſi ametur præcisè propter bonitatem relativam, hoc eſt, ſi ametur præcisè quatenùs utile eſt ad finem ad quem ordinatur, obtinendum: at medium poteſt plus amari, & plus amatur, quàm finis, ſi non ſolùm propter bonitatem relativam ametur, ſed etiam propter bonitatem abſolutam, & bonitate finis præſtantiorem. Chriſtus autem ſic à Deo amatur propter bonitatem relativam, ſeu propter conducibilitatem, quam habet ad finem redemptionis hominum, ad quem ordinatur, & propter quem ſolùm vi præſentis decreti proximè volitus eſt efficaciter, ut etiam ametur à Deo propter bonitatem abſolutam, quæ bonitati finis illius, ad quem ordinatur proximè, infinitè excellit; quamvis non ſic propter bonitatem abſolutam ametur, ut vi præſentis decreti, propter illam exiſteret, etiamſi homo redemptione non indigeret.

Obj. 5. Medium, propinquius fini generali operum divinorum, priùs à Deo volitum eſt, quàm medium remotius. Sed incarnatio eſt medium fini generali operum divinorum, nempe gloriæ divinæ extrinſecæ, propinquius, quàm redemptio hominum: incarnatio enim opus eſt longè præſtantius hominum redemptione, & in eo perfectiones divinæ multò magis relucent. Ergo, &c. *R.* diſt. maj. Medium, fini generali operum divinorum propinquius in agentis intentione, priùs à Deo, &c. C. maj. Propinquius dignitate & excellentia tantùm, N. maj. Incarnatio autem eſt quidem medium, fini generali operum Dei propinquius dignitate & excellentia: at non eſt medium propinquius in intentione Dei, qui priùs voluit efficaciter procurare gloriam ſuam extrinſecam per hominis redemptionem, quàm vellet efficaciter incarnationem.

At inquies. Medium, propinquius dignitate & excellentia, ordinari non poteſt ad medium remotius. Ergo incarnatio ordinari non potuit ad hominis redemptionem; adeòque hominis redemptio non potuit eſſe priùs in intentione Dei, quàm incarnatio, *R.* medium, propinquius dignitate & excellentia, ordinari non poſſe ad medium remotius, quando media illa ita ſunt inter ſe ſubordinata, ut remotius non poſſit, niſi mediante propinquiore, conferre ad finem: ſecùs verò, ſi remotius tam per ſe & proximè ad finem conferre poteſt, quàm propinquius, licèt non poſſit tam perfectè: hominis autem redemptio tam poteſt per ſe & proximè ad gloriam Dei conferre, quam incarnatio, licèt non tam perfectè poſſit.

Obj. 6. Si incarnatio non fuit volita, niſi poſt abſolutam peccati prævisionem, eſt bonum occaſionatum. Abſurdum conſ. Ergo, &c. *R.* incarnationem eſſe bonum occaſionatum, non hoc ſenſu, quòd ſit bonum fortuitum, vel nonniſi alterius occaſione volibile, ſed eo tantùm ſenſu, quòd ſit bonum volitum tantùm occaſione alterius, nempe peccati abſolutè prævisi; in quo nullum eſt inconveniens.

At inquies. Si incarnatio non fuit volita à Deo, niſi occaſione peccati, humanitas Chriſti gaudere poteſt de peccato, *R.* humanitatem Chriſti gaudere poſſe, non de peccato, quod ſecundùm ſe fuit impedimentum incarnationis, ſed de infinita Dei bonitate, qua ſola permotus Deus, ex peccato abſolutè præviſo occaſionem ſumpſit volendi incarnationem.

At inquies, Priùs à Deo intenditur bonum, quàm permittatur malum, quod eſt occaſio boni. Ergo Deus priùs voluit incarnationem, quàm vellet peccatum permittere, proindeque incarnatio ante abſolutam peccati præviſionem volita fuit à Deo, *R.* neg. ant. Ad hoc enim, ut Deus malum permittere vellet, ſatis fuit, quòd priùs cognoverit bonum, cujus malum occaſio eſſe poterat: nam hoc ſatis fuit, ut malum vellet permittere, nec ab eo permittendo deterreretur per illius odium.

Deus itaque voluit permittere peccatum, non ut ex eo ſumeret occaſionem ponendi incarnationem, priùs volitam efficaciter; ſed quia cognoſcens bona, quibus peccatum occaſionem dare poterat, vidit poſſe ſe convenienter illud permittere, nec ab eo permittendo per odium illius deterritus fuit, præſertim cùm ſibi complaceret in bonis illis, quibus occaſionem dare poterat peccatum, atque imprimis circa incarnationem poſſibilem. Breviter. Deus voluit permittere peccatum, non ut eſſet Chriſtus, ſed quia poterat eſſe Chriſtus, & per Chriſtum in carne mortali & paſſibili venientem, poterat homo modo perfectiſſimo redimi, eo quia, ſignificante non cauſam motivam, ſed merum removens prohibens.

Obj. 7. Intrinſeca & abſoluta Chriſti perfectio & excellentia, qua creata omnia ſuperat, magiſque valet ad potentiam, ſapientiam & bonitatem divinam manifeſtandam, quàm omnes puræ creaturæ ſimul ſumptæ, ſufficienter Deum movere potuit. *R.* ita eſſe. At 1. Deus, qui ſibi ſufficientiſſimus eſt, & ad extra liberrimus, potuit non velle Chriſtum propter intrinſecam illam & abſolutam illius excellentiam, potuitque convenientiſſimè illum velle efficaciter propter ſolam rationem redemptionis, ut ſic magis miſericordiſſimam ſuam erga nos charitatem commendaret. Sic autem reipſa Chriſtum voluiſſe, ſatis ſuperque oſtenſum eſt ex Scriptura, & Patribus.

Obj. 8. Non eſt conveniens, dicere quòd Chriſtus non fuerit per ſe à Deo expetitus, ſed tantùm ex occaſione peccati, atque ita quòd tantùm ſit bonum ortum ex occaſione mala & pudenda, quamque Deus voluiſſet non eſſe: unde conſequenter Deus potiùs voluiſſet Chriſtum non eſſe, quàm eſſe, *R.* abſolutè quidem convenientius fuiſſe, quòd Chriſtus primò & efficaciter per ſe intenderetur à Deo; at Deus non tenetur ad convenientius abſolutè, ſed ſolùm ad conveniens. Conveniens autem, imò convenientiſſimum fuit, Chriſtum primò & efficaciter intendi propter ſolam humani generis redemptionem, ut jam probatum eſt.

Addo, incarnationis primò & efficaciter propter ſolam hominis redemptionem decretæ convenientiam, non minui ex eo quòd idcircò ſit bonum occaſionatum, ſive bonum ortum ex occaſione mala & pudenda, & quam Deus nollet eſſe: peccatum enim fuit occaſio purè per accidens incarnationis, nec ullo pacto Deum ad eam volendam movit; ſed Deus, peccato abſolutè præviſo, ad decernendam incarnationem motus eſt ſola ſua miſericordia, quæ eò magis commendatur, magiſque relucet, quà occaſio pejor fuit, magiſque pudenda.

Obj. 9. Excellentiæ Chriſti multùm detrahitur, cùm negatur Chriſtus per ſe intentus & expetitus fuiſſe, illique Angeli, quoad ſuam juſtificationem & glorificationem, & primi parentes, quoad ſuam juſtificationem in ſtatu innocentiæ, ſubtrahuntur. Ergo, &c. *R.* in noſtra ſententia nihil excellentiæ Chriſti detrahi, ſed ſolùm ei ſubtrahi gloriam accidentalem aliquam,

quam, quam Deus noluit eum habere; in quo non eſt inconveniens. Et verò gloria accidentalis Chriſti tanta non eſt, quanta abſolutè potuit eſſe: nam v. gr: angeli mali redimi potuerunt ex Chriſti meritis, & Deus potuit creare plures alios mundos, quibus Chriſtus præeſſet, pluréſque alias creaturas, quæ ea meritis ejus redimerentur, vel ſaltem juſtificarentur, & glorificarentur: attamen negando malos angelos ex meritis Chriſti redemptos, aut plures mundos alios creatos eſſe, &c. nihil propterea detrahitur excellentiæ Chriſti, ſed ſolùm accidentalis, quam reipſa Deus noluit habere, gloria ei ſubtrahitur; quod inconveniens non eſt.

Præterea, Chriſtus nihil in actu ſecundo meritus eſt, niſi per omnes actiones ſuas ſimul ſumptas, & ejus paſſione, ac morte conſummatas, ut Chriſtus ipſe ſignificat, Joan. cap. 12. cùm ait: *Niſi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipſum ſolum manet: ſi autem mortuum fuerit, multum fructum affert*. Sed meruit omnem gloriam accidentalem, quam habet, vel habiturus eſt. Ergo omnem gloriam accidentalem, quam habet, vel habiturus eſt, debet paſſioni ac morti ſuæ, adeòque ſi cauſa fuit juſtificationis & glorificationis bonis angelis, & juſtificationis primis parentibus in ſtatu innocentiæ, pro angelis beatis, & primis parentibus innocentibus paſſus, & mortuus eſt, quod eſt certò falſum. Ergo, &c.

Obj. 10. Ex Trident. *ſeſs.6.* cap.7. Chriſtus eſt cauſa finalis noſtræ juſtificationis, adeòque & prædeſtinationis noſtræ, quæ noſtræ juſtificationis cauſa eſt. Ergo Chriſtus priùs fuit in intentione Dei, quàm hominum prædeſtinatio, ac proinde & priùs quàm peccatum Adami præviſum fuerit. *Reſp.* Secundùm Tridentini doctrinam, non Chriſtum, ſed gloriam ejus accidentalem eſſe cauſam finalem juſtificationis noſtræ, quod verum eſt, licèt Chriſtus nonniſi poſt abſolutam peccati primi parentis præviſionem decretus fuerit. Deus itaque, præviſo Adami peccato, ex affectu efficaci redemptionis humani generis, nihil tamen ſtatuendo in particulari circa homines redimendos, prædefinivit Chriſtum & ejus merita, tum propter prædefinita, & abſolutè præviſa Chriſti merita, efficaciter voluit in particulari juſtificationem iis omnibus, qui reipſa in tempore juſtificantur; voluit, inquam, propter gloriam ſuam, gloriam Chriſti, & juſtificandorum ſalutem, voluntate ſaltem conditionata ineuntam.

Obj. denique. Gloria animæ Chriſti majoris eſt dignitatis, magiſque Deo amabilis, quàm gloria omnium hominum, ſimul juncta. Ergo dicendum eſt, gloriam hanc Chriſti per ſe magis fuiſſe à Deo expetitam, quàm gloriam hominum, potiuſque ob Chriſti gloriam homines fuiſſe prædeſtinatos, quàm Chriſtum propter gloriam hominum. Ergo, &c.

Reſp. In ſententia noſtra, gloriam hominum affectu ſimplici & confusè volitam, priùs in intentione Dei fuiſſe, quàm Chriſtum ipſum, ac proinde quàm gloriam animæ illius. At gloria animæ Chriſti priùs in intentione Dei fuit, quàm hominum gloria efficaciter & diſtinctè volita, & gloria animæ Chriſti eſt cauſa finalis gloriæ hominum, efficaciter & diſtinctè volitæ; ad quod non requiritur, ut Chriſtus cum ſuis meritis, ante abſolutam præviſionem peccati Adami, decretus fuerit. Ad cujus rei intelligentiam, ſit

§. V.

Traditur ordo divinorum decretorum, quantùm ad præſentem materiam pertinet.

INter actus divinos non poteſt quidem eſſe prioritas & poſterioritas ſecundùm rem, cùm ſint ab invicem & ab eſſentia divina realiter indiſtincti, ſintque ipſiſſima eſſentia, quæ ſe ipſa, nullo realiter ſuperaddito, intelligit, & vult. At poteſt dari, & reverà datur inter actus divinos prioritas & poſterioritas ſecundùm rationem, cum fundamento in re, quia actus divini æquivalent pluribus actibus realiter diſtinctis, quorum alii ad exiſtentiam aliorum, præſupponuntur, vel ſaltem quorum unius objectum præſupponitur objecto alterius.

1. Itaque ſcientia ſimplicis intelligentiæ prior eſt ſcientia media ratione objecti, quia priùs eſt, actum aliquem creaturæ poſſibilem eſſe, quàm eſſe futuribilem. Item ſcientia ſimplicis intelligentiæ prior eſt ſcientia media, ratione neceſſitatis; nam hæc contingens eſt, illa verò abſolutè neceſſaria. Item ſcientia ſimplicis intelligentiæ prior eſt ſcientia media in ſubſiſtendi conſequentia: valet enim: Eſt ſcientia media: ergo & ſcientia ſimplicis intelligentiæ: at non valet viciſſim: Eſt ſcientia ſimplicis intelligentiæ; ergo & ſcientia media.

2. Scientia ſimplicis intelligentiæ, & ſcientia media, priores ſunt decretis circa res poſſibiles, & actus liberos creaturarum: nam ſcientia ſimplicis intelligentiæ, & media, ad exiſtentiam decretorum illorum prærequiruntur. Adde decretis illis priores eſſe ratione neceſſitatis, & in ſubſiſtendi conſequentia, ut alibi explicatum eſt.

3. Decretum aliquod priùs eſt aliqua præviſione abſoluta, & aliqua præviſio abſoluta prior eſt aliquo decreto: aliquod enim decretum prærequiritur ad exiſtentiam alicujus præviſionis abſolutæ. Sic decretum de producendo mundo, præſupponitur abſolutæ præviſioni mundi: Deus enim mundum abſolutè prævidet, quia decrevit illum condere. Similiter aliqua præviſio abſoluta prærequiritur ad exiſtentiam alicujus decreti: ſic præviſio abſoluta impœnitentiæ finalis, decreto damnandi præſupponitur: Deus enim decrevit damnare Judam v. gr: quia prævidit abſolutè finalem impœnitentiam Judæ. His præſuppoſitis, hunc actuum divinorum ordinem ſecundùm diverſa ſigna rationis conformiter ad Scripturam & Patres inſtituimus.

1. Deus per ſcientiam ſimplicis intelligentiæ ab æterno cognovit omnia poſſibilia, omneſque modos, quibus ſe ipſum ad extra communicare, & gloriam ſuam extrinſecam procurare poteſt.

2. Similiter, per ſcientiam mediam ab æterno cognovit omnia futuribilia libera, ſeu quid quælibet creatura libera liberè ageret, ſi in talibus, vel talibus circumſtantiis poneretur.

3. Decrevit hunc mundum producere, & in eo creare Angelos, ad ſtatum ſupernaturalem elevatos, quorum alios ex pura benignitate ad gloriam, & ad gratias cum aſſecutione gloriæ infallibiliter connexas, prædeſtinavit; alios verò ſincerè quidem, ſed inefficaciter gloriam voluit, & vi hujus voluntatis, gratias ad aſſequendam gloriam idoneas præparavit.

Item decrevit in hoc univerſo creare Adamum in ſtatu innocentiæ, volendo illi ſincerè, non tamen efficaciter perſeverantiam in hoc ſtatu, & beatitudinem ſupernaturalem, eique ex mera liberalitate præparando auxilia gratiæ, quibuſcum perſeverare in ſtatu innocentiæ, & perſeverando, beatitudinem conſequi poſſet. Voluit præterea primum illum hominem conſtituere caput morale cæterorum omnium ex hominibus poſſibilibus; qui ab eo poſtea per viam naturalem deſcenſuri erant; voluit, inquam, conſtituere in ordine ad merendum vel demerendum omnibus ſtatum innocentiæ, per obſervationem, vel tranſgreſſionem præcepti de non comedendo fructu ſcientiæ boni & mali: ita ut illi præceptum obſervaſſe, vel violaſſe, & ita juſtitiam originalem meruiſſe vel demeruiſſe cenſerentur, prout præceptum illud obſervaſſet, vel non obſervaſſet Adamus.

Porrò Deus Adamum conſtituit caput morale aliorum hominum, per viam generationis naturalis ab eo deſcenſurorum, voluntati illius, in ordine ad obſervationem, vel tranſgreſſionem præcepti, pro ſupremo ſuo in res omnes dominio, alligando voluntates, non horum determinatè ex hominibus poſſibilibus (nam Deus pro illo ſigno rationis, quo Adamum conſtituit caput morale generis humani, non cognovit, nec cognoſcere potuit, quinam determi-

natè ex Adamo erant deſcenſuri,) ſed horum, vel illorum disjunctim ea omnibus poſſibilibus, ab eo pro tunc diſtinctè cognitis, prout hi vel illi poſtea ex Adamo deſcenſuri erant ſeminaliter.

4. Per ſcientiam mediam præſciens Deus Adamum, ſi in talibus circumſtantiis ſibi relinqueretur, peccaturum, ſeu præceptum de non comedendo fructu ſcientiæ boni & mali tranſgreſſurum, ſimulque per ſcientam ſimplicis intelligentiæ prænoſcens Adamum, & genus humanum, cum eo lapſum, reparari poſſe per incarnationem, ſtatuit Adamum ſibi relinquere, ſeu ſpeciale adjutorium, quo à lapſu præſervaretur, ei non dare, & ſic Adami peccatum, & in Adamo totius humani generis ruinam permittere.

5. Abſolutè prævidit Deus Adamum peccaturum, & in eo, ut capite morali, peccaturos quotquot ab eo per generationem naturalem deſcenſuri erant nondùm tamen determinatè, & in particulari hos ab eo deſcenſuros cognoſcens, ſed tantùm disjunctim hos vel illos ex hominibus paſſibilibus, quos omnes diſtinctè, & in particulari congnoſcebat.

6. Deus, prævifo abſolutè peccato, quod futurum erat Adami phyſicè, & poſterorum ejus moraliter, cum debito in poſteris contrahendi maculam peccati illius à primo inſtanti animationis, ſola ſua miſericordia commotus, decrevit efficaciter redimere genus humanum, & quidem modo redemptionis perfectiſſimo, ad hunc finem decernendo Chriſtum cum ſuis meritis, inter quæ præcipuum locum tenebat paſſionis ac mortis acceptatio.

7. Chriſti decreti ad exiſtentiam merita prædefinita, & quod in illis præcipuum erat, paſſionis ac mortis ad perfectam redemptionem hominum præordinatam acceptationem abſolutè prævidit.

8. Propter merita Chriſti abſolutè futura, & abſolutè prævifa, decrevit ipſi Chriſto gloriam animæ & corporis, nominis exaltationem, & omnem gloriam accidentalem, quam habet, vel habiturus eſt, cum variis prærogativis, quibus gaudet, ut homo: quales ſunt eſſe hominum prædeſtinatorum exemplar, legislatorem, judicem vivorum & mortuorum, angelorum & hominum caput, & Regem ſpiritualem Eccleſiæ, non verò quales ſunt, eſſet Redemptorem, Mediatorem, & Sacerdotem: nam ad hæc Chriſtus ante merita ſua abſolutè prævifa, & ex ſolo affectu redemptionis hominum, prædeſtinatus fuit.

9. Propter eadem Chriſti merita abſolutè prævifa, ut cauſam meritoriam, & propter gloriam ejus accidentalem, ut cauſam finalem partialem, ex hominibus naturaliter ab Adamo deſcenſuris, alios ad gloriam prædeſtinavit, eorum merita & perſeverantiam finalem prædefinivit, eiſque media congrua præparavit; aliis verò gloriam voluit ſincerè quidem, ſed non efficaciter, unde præparavit illis auxilia idonea tantùm, & ſufficientia, quorum ſimul abuſum occultas unà & juſtiſſimas ob cauſas permittere decrevit.

Porrò, quod hic obſervandum eſt, Deus nec ſtatuit, nec ſtatuere potuit pro eodem ſigno rationis, id quod re ipſa ſtatuit ab æterno de ſingulis hominibus: ſed primò ſtatuit de Adamo, deinde de immediatè ejus poſteris, & ſic deinceps per ſequentia rationis ſigna de aliis, atque aliis, quos abſolutè futuros prævidere non potuit, priuſquam ſtatuiſſet de parentibus illorum, eiſque auxilia decreviſſet, à quibus dependebat electio conjugii, vel cœlibatus, ab eis facienda; longitudo vel brevitas vitæ, & alia ſimilia ad poſterorum propagationem pertinentia; quare Deus ita ab æterno cognovit in particulari illos omnes, qui ex Adamo aliquando deſcenſuri erant; vel ſunt: ut tamen omnes non cognoverit pro eodem rationis ſigno, nec niſi poſtquam ſecundùm diverſa rationis ſigna ſtatuit de ſingulis progenitoribus.

10. Secundùm diverſa ſigna rationis, prout de ſingulis hominibus ſtatuit, electorum merita cum eorum perſeverantia finali reproborum verò demerita, cum eorum finali impœnitentia abſolutè prævidit, & ſic ſecundùm diverſa ſigna rationis, electis gloriam per modum mercedis, reprobis verò ſupplicium æternum deſtinavit.

ARTICULUS IV.

Aliquot dubia, quæ ſuperſunt, reſolvuntur.

QUæres 1. Utrùm Chriſtus venerit in remedium ſolius peccati originalis? *R.* Chriſtum veniſſe in remedium peccati originalis, & actualium, nec ſolùm pro originali, ſed etiam pro actualibus paſſum & mortuum eſſe.

Eſt de fide, & expreſſè aſſeritur in Scriptura. Nam 1. Joan. c. 1. dicitur; *Sanguis Jeſu Chriſti Filii ejus emundat nos ab omni peccato.* Et ad Titum c. 2. *Dedit ſemetipſum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret ſibi populum acceptabilem, ſectatorem bonorum operum.* Ratio eſt, quia Chriſtus venit ut perfectus Redemptor & Salvator, atque ut nos ad vitam æternam perduceret, ut teſtatur ipſe Joan. cap. 10. *Veni*, inquit, *ut vitam habeant, & abundantius habeant.* Ergo Chriſtus vel venit ad tollenda omnia impedimenta vitæ æternæ. Non ſolùm autem peccatum originale, ſed etiam actualia, ſunt impedimenta vitæ æternæ. Ergo, &c.

Quæres 2. Utrùm Chriſtus venerit principalius in remedium peccati originalis, quàm in remedium actualium?

R. affirmativè, cum S. Thomas hic qu. 1. art. 4. in O. ubi ait: *Tanto principalius ad alicujus peccati deletionem Chriſtus venit quantò illud peccatum majus eſt. Dicitur autem aliquid majus dupliciter: uno modo intenſivè ..... & per hunc modum majus eſt peccatum actuale, quàm originale, quia plus habet de ratione voluntarii: alio modo dicitur aliquid majus extenſivè ..... & hoc modo peccatum originale, per quod totum genus humanum inficitur: eſt majus quolibet peccato actuali, quod eſt proprium ſingularis perſonæ; & quantùm ad hoc, Chriſtus principalius venit ad tollendum originale peccatum, in quantùm bonum gentis divinius & eminentius eſt, quàm bonum unius.*

Hoc etiam ſuaderi poteſt, 1. ex Scriptura quæ peccato Adami præcipuè opponit redemptionem factam per Chriſtum, ut patet ex Apoſtolo 1. Cor. c. 15. ubi ait: *Quoniam quidem per hominem mors, & per hominem reſurrectio mortuorum, & ſicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes vivificabuntur.* 2. Ex Patribus qui ſimpliciter aſſerunt, Chriſtum veniſſe, quia Adamus peccavit, vel etiam, Chriſtum venturum non fuiſſe, ſi Adamus non peccaſſet, ut patet ex Articulo præcedenti §. 1.

Quæres 3. Utrùm Chriſtus, vi præſentis decreti, venturus fuiſſet, quamvis ſolùm fuiſſet peccatum originale?

R. affirmativè, & *probatur*, 1. Quia quamvis ſolum fuiſſet peccatum originale, manſiſſet motivum primarium & principale incarnationis, adeòque manſiſſet motivum ſufficienter & efficaciter Deum movens ad incarnationem. Ergo fuiſſet incarnatio. 2. Chriſtus decretus fuit ratione priùs, quàm prævidérentur, aut prævideri poſſent in particulari poſteri Adami. Ergo Chriſtus decretus fuit ratione priùs, quàm prævidérentur, aut prævideri poſſent ulla peccata actualia; imò priuſquam prævideretur, aut prævideri poſſet peccatum originale, actu contractum à poſteris Adami. Ergo Chriſtus veniſſet, etiamſi nulla eſſent peccata actualia; imò etiamſi nulli ex poſteris Adami contraherent actualem maculam peccati originalis; & ut Chriſtus, vi præſentis decreti, veniret ſatis fuit Adamum peccaſſe, & ejus poſteros in illo, debitumque proximum contraxiſſe habendi actualem peccati originalis maculam, à qua ſi præſervati fuiſſent ex Chriſti meritis, ut præſervari potuerunt, Chriſtus non minùs, ut Redemptor, & occaſione lapſus generis humani, veniſſet, quàm re ipſa venit.

At inques. Cùm Deus decrevit incarnationem,

non

non prævidit abſolutè peccata actualia in ſe, ſed ea abſolutè prævidit in radice, nempe in rebellione concupiſcentiæ, transfundenda in poſteros Adami. *R.* ita eſſe: ſed inde ſequitur tantùm incarnationem decretam eſſe non ſolùm propter peccatum originale, ſed etiam propter actualia impedienda, vel tollenda, adeòque Chriſtum veniſſe non ſolùm propter peccatum originale, ſed etiam propter actualia impedienda, vel tollenda; quòd verum eſt.

At inquies. Inde ſequitur, incarnationem decretam eſſe, & Chriſtum veniſſe tam principaliter propter peccata actualia tollenda vel impedienda, quàm propter originale. *R.* neg. *Obſerva.* 1. Deus prævidit abſolutè peccatum Adami, ut capitis moralis poſterorum, & in poſteris debitum contrahendi peccati illius maculam, quæ ſecundùm nos, ex parte conſiſtit in rebellione concupiſcentiæ, ex qua neceſſariò neceſſitate morali ſecutura erant peccata actualia, niſi impedirentur. 2. Decrevit Chriſtum primariò quidem ad impediendam peccati originalis transfuſionem, vel ad illud tranfuſum tollendum; ſecundariò verò ad impedienda, vel tollenda actualia, morali neceſſitate ſecutura ex concupiſcentiæ rebellione, ſi non impedirentur. 3. Ex meritis Chriſti abſolutè prævíſis auxilia idonea ad vitanda peccata actualia omnia hominibus præparavit, non pro uno & eodem ſigno rationis, ſed pro aliis atque aliis, pro quibus alii atque alii homines determinatè exrituri fuerunt.

Chriſtus igitur ut perfectus Redemptor decretus fuit propter originale in ſe prævíſum, & propter actualia in radice prævíſa: decretus fuit primariò & principaliter propter originale tollendum, & ſecundariò propter actualia impedienda, vel, ſi admitterentur, tollenda. Prævíſo Adami peccato, Chriſtus cum ſuis meritis ſtatim efficaciter volitus eſt ad tollendum peccatum illud: ſed quia ita voluit Deus peccatum originale propter Chriſtum tollere, ut tamen rebellionem concupiſcentiæ ex eo ortam manere voluerit in hominibus, ſive regenerarentur, ſive non, Chriſtus ſecundariò, & quaſi ex incidenti, fuit etiam volitus propter actualia ex infauſta illa radice pullulatura.

Chriſtus igitur ut perfectus Redemptor, venit non ſolùm propter originale, ſed etiam propter actualia; propter originale primariò; ſecundariò & ex incidenti propter actualia; venit propter originale impediendum in beata Virgine, & tollendum in cæteris hominibus, quamquam non in omnibus tollatur, ob negligentiam, vel malitiam hominum; & ad actualia, impedienda vel tollenda, quamquam non omnia impediantur, nec omnia admiſſa deleantur, propter abuſum gratiarum: venit, inquam, ſic tamen ut vi præſentis decreti venire potuerit propter originale, & actualia efficaciter impedienda, quare vi præſentis decreti veniſſet Chriſtus, etiamſi neque peccatum Adami ad ullum ex ejus poſteris transfuſum fuiſſet, neque ullum actuale peccatum fuiſſet admiſſum.

Quæres 4. utrùm Chriſtus vi præſentis decreti venturus fuiſſet, ſi peccatum originale non eſſet?

R. Chriſtum vi præſentis decreti venturum non fuiſſe, ſi Adamus non peccaſſet, ut caput humani generis, adeoque ſi ſola eſſent peccata actualia, ſive venialia, ſive mortalia, etiamſi eſſent in omnibus naturæ individuis.

Prob. Nam deficiente primariò motivo decreti incarnationis, non eſſet illud decretum, proindeque nec eſſet incarnatio vi illius decreti. Atqui in hypotheſi facta, primarium motivum præſentis decreti incarnationis deficeret; motivum enim illud fuit remedium peccati originalis, remedium verò actualium fuit tantùm motivum ſecundarium, & quaſi ex incidenti: unde canit Eccleſia: *O certè neceſſarium Adæ peccatum, quod Chriſti morte delendum erat!* Ergo tunc non eſſet præſens decretum incarnationis, atque adeò nec eſſet incarnatio vi præſentis decreti.

Dices. Si in omnibus, aut ferè omnibus hominibus eſſent peccata actualia, quamvis ſine originali, fuiſſet neceſſitas redemptionis humani generis, ut nunc eſt. Ergo adhuc fuiſſet incarnatio. *R.* neg. conſeq. Nam fuiſſet quidem neceſſitas redemptionis humani generis, ſed non illius propter quam principaliter decreta eſt incarnatio: Deus enim Chriſtum principaliter decrevit propter redemptionem humani generis à peccato originali.

Dices. Apoſtolus ad Galat. cap. 2. ait de Chriſto: *Qui dilexit me, & tradidit ſemetipſum pro me*. *R.* ſic loqui Apoſtolum, non ut ſignificet, Chriſtum ita veniſſe, & mortuum eſſe pro ſalute ſingulorum, ut venturus, & moriturus fuerit etiam pro ſalute cujuslibet hominis particularis; ſed ut ſignificet, incarnationem ita decretam fuiſſe, & mortem à Chriſto toleratam pro ſalute omnium ſimul, ut tamen ſingulis proſit, vel ſaltem prodeſſe poſſint incarnatio & mors Chriſti, perinde ac ſi Chriſtus pro ſingulis in particulari veniſſet, & mortuus eſſet.

DISPUTATIO VII.

De gratia, de defectibus, & paſſionibus Chriſti.

ARTICULUS I.

Utrùm Chriſtus ut homo, ſanctus ſit ſanctitate ſubſtantiali.

RESPONSIO I.

CHriſtus ut homo, ſanctus eſt ſanctitate ſubſtantiali, propter unionem hypoſtaticam humanitatis cum Verbo.

Prob. 1. Nam humanitas Chriſti unita eſt Verbo formaliter, hoc ipſo quòd ei unita eſt hypoſtaticè. Ergo humanitas Chriſti ſanctificata eſt Verbo formaliter, hoc ipſo, &c. Conſeq. patet. Nam hic unctio & ſanctificatio ſunt unum & idem. *Prob. ant.* 1. auctoritate Scripturæ: nam Pſalmo 44. ad Chriſtum diriguntur hæc verba: *Unxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis*, (hoc eſt, præ omnibus Angelis, & hominibus ſanctis:) Chriſtus enim hic dicitur unctus præ omnibus aliis ſanctis, non ſolùm propter majorem ſanctitatem accidentalem, in majori gratia habituali poſitam, ſed etiam & maximè propter ſanctitatem ſubſtantialem, quam habet à divinitate Verbi, & qua cæteri omnibus Sanctis, tam Angelis, quàm hominibus infinitè excellit: Chriſtus igitur ex Scriptura, ſecundùm humanitatem, ipſa Verbi divinitate, mediante unione hypoſtatica, formaliter unctus fuit.

2. Ex Patribus, pro quibus omnibus hic erunt Gregorius Nazianzenus in oratione quarta de Theologia, ubi de Filio Dei incarnato ait: *Chriſtus vero* (appelatur) *propter divinitatem; ea enim humanitatis unctio eſt, non actu, ut in aliis, qui chriſti nuncupantur, ſanctificans, ſed totius unctionis præſentia*. Et in oratione 2. in Paſcha de eodem dicit: *Perfectus autem non modo propter divinitatem, qua nihil perfectius, ſed etiam propter divinitatem, divinitate delibutam.*

Sanctus Auguſtinus, lib. 15. de Trinitate cap. 26. ubi hæc habet: *Manifeſtius de illo* (Chriſto) *ſcriptum eſt in Actibus Apoſtolorum*. Quoniam unxit eum Deus Spiritu ſancto, *non utique oleo viſibili, ſed dono gratiæ .... nec ſanè tunc unctus eſt Chriſtus Spiritu ſancto, quando ſuper eum baptizatum velut columba deſcendit ... ſed iſta myſtica & inviſibili unctione tunc intelligendus eſt unctus, quando Verbum Dei caro factum eſt, id eſt, quando humana natura; ſine ullis præcedentibus bonorum operum meritis,*

Dei Verbo eſt in utero Virginis copulata, ita ut cum illo fieret una perſona.

Et ſanctus Damaſcenus lib. 3. orthodoxæ fidei cap. 3. *Chriſti porro*, inquit, *vocabulum perſonæ eſſe dicimus, ut quod non unimode dicatur, ſed duplicem naturam ſignificet. Ipſe etenim ſe ipſum unxit, corpus videlicet divinitate ſua ungens ut Deus; unctus autem ut homo, quandoquidem ipſe & hoc & illud eſt. Ut porro humanitatis eſt divinitas.* Ergo, &c.

Prob. 3. Nam illud eſt forma, aut quaſi forma ſanctificans humanitatem Chriſti, quo formaliter humanitas Chriſti fit particeps eſſe divini redditur grata Deo, & ſufficienter proportionata ad terminandam ſupernaturalem Dei amicitiam, jus habet ad æternam beatitudinem, & efficitur impeccabilis. Atqui tale eſt Verbum reſpectu humanitatis, hoc ipſo præciſè quod eſt ei unitum hypoſtaticè: hoc ipſo enim ſe ipſum formaliter etiam phyſicè communicat humanitati, & humanitas Chriſti, propter Verbum ſibi formaliter communicatum phyſicè modo illo ſpecialiſſimo, eſt Deo gratiſſima, ad terminandam ſupernaturalem Dei amicitiam maximè proportionata; item habet jus ad æternam beatitudinem inſtrustrabile, & eſt neceſſariò expers omni peccati, imò & impeccabilis. Ergo revera Verbum, unitum hypoſtaticè humanitati, eſt illius forma, vel quaſi forma ſanctificans, & humanitas formaliter ac immediatè ipſo Verbo ſanctificatur, adeòque ſancta eſt ſanctitate ſubſtantiali propter hypoſtaticam ſui unionem cum Verbo.

Obj. 1. Si Verbum uniretur hypoſtaticè naturæ irrationali, non redderet illam ſanctam, Ergo nec ſanctam reddit naturam irrationalem, quam aſſumpſit. *R.* neg. conſeq. Nam ſi Verbum naturam rationalem aſſumeret, non redderet illam ſanctam ea ſanctitate, quàm dicimus illud tribuere naturæ rationali, quàm aſſumpſit; non quia verbum hypoſtaticè unitum, natum non eſt ſanctitatem illam tribuere, ſed quia ſanctitatis illius incapax eſt natura irrationalis: irrationalis enim natura non poteſt eſſe grata Deo, ut improportionata ad terminandam amicitiam divinam, & ut incapax æternæ beatitudinis &c. Sanctificaretur tamen à Verbo, alio ſanctitatis genere, cujus nimirùm capax eſt, & quæ reperitur in rebus Deo ſpecialiter dicatis, qualia ſunt vaſa ſacra; atque reperta eſt in corpore Chriſti in mortis triduo, propter unionem ejus cum Verbo, etiam pro eo tempore perſeverantem.

Obj. 2. Licet omnia attributa divina humanitati aſſumptæ unita ſint, non tamen effectum ſuum formalem ei communicant: nam intellectio divina non facit humanitatem intelligentem, nec volitio volentem, nec immenſitas immenſam, nec omnipotentia omnipotentem, &c. Ergo quamvis ſanctitas divina unita ſit humanitati aſſumptæ, non ideò reddit eam ſanctam ſublannaliter.

R. neg. conſeq. 1. itaque intellectio, & volitio divina, humanitatem, cui uniuntur in Verbo, non faciunt intelligentem, & volentem, quia ſunt actus vitales; & actus vitalis effectum formalem ſibi proprium tribuit ſoli principio vitali, à quo realiter, vel virtualiter procedit.

2. Immenſitas divina humanitatem, cui unitur in Verbo, non facit immenſam, quia non eo ipſo, quòd ei unitur, extendit eam ad omnia loca, vel eam formaliter replicat in omnibus locis. 3. Omnipotentia divina humanitatem, cui unitur in Verbo, non facit omnipotentem, quia potentia effectum formalem ſibi proprium non tribuit, ſeu non facit poſſe, niſi illud, cui intrinſeca eſt, vel per identitatem, vel per informationem, vel per compoſitionem ut ſuppoſito.

4. Humanitas tamen, unita Verbo, ſanctificatur ſubſtantialiter per ſanctitatem Verbi, & omnia alia ejus attributa, quia ſuppoſita unione hypoſtatica, omnia Verbi attributa ſe habent per modum formæ, formaliter & immediatè humanitati tribuentis effectus omnes formales ſanctitatis, hoc ipſo, quòd ſuppoſita unione hypoſtatica, per illa formaliter & immediatè participat humanitas eſſe divinum modo excellentiſſimo, & longè excellentiori, quam participetur per gratiam habitualem inhærentem.

Obj. 3. Si natura humana uniretur Angelo ſancto, non idcircò ſanctificaretur ab Angelo. Ergo nec ſanctificatur à Verbo, quamvis ſit ei unita. *R.* neg. conſeq. Diſparitas eſt, quia humanitas Chriſti, hoc ipſo quòd unitur hypoſtaticè Verbo, per illud formaliter & immediatè participat eſſe divinum modo excellentiſſimo. At natura humana, Angelo ſancto unita, non hoc ipſo eſſe divinum participaret, quia gratia habitualis, qua natura angelica eſſet ſancta, non eſſet participatio eſſe divini, niſi ſubjecto ſuo inhæſionis, & ſubjecto denominationis, ad quòd ſubjectum inhæſionis pertineret. Sed ad hujus ſolutionis intelligentiam.

Nota. Si natura humana uniretur naturæ angelicæ, dato quòd hæc unio ſit poſſibilis, nec natura humana reſpectu angelicæ, nec natura angelica reſpectu humanæ ſuppoſiti rationem haberet, quia neutra haberet rationem totius, ſed ex utraque, velut partibus, reſultaret aliquod tertium, quod eſſet totum, ac proinde ſuppoſitum reſpectu utriuſque: unde accidentia unius naturæ putà angelicæ, effectus ſuos formales huic naturæ immediatè tribuerent, & ea mediante, ſuppoſito illius, nullatenùs verò alteri naturæ: accidentia enim unius partis effectus ſuos formales alteri comparti non tribuunt, ſed immediatè tribuunt ſoli parti, cujus ſunt accidentia, & ea mediante, ſoli toti, cujus eſt pars illa. In facta igitur hypotheſi, ſanctitas, naturæ angelicæ inhærens, non redderet ſanctam naturam humanam, angelicæ unitam, ſed immediatè ſolam naturam angelicam, & ea mediante, ſolùm utriuſque naturæ ſuppoſitum.

Fatendum tamen eſt, quòd ex conjunctione & conſortio naturæ angelicæ, reſunderetur in naturam humanam dignitas aliqua moralis, & honorabilitas, vel, ſi vis cohonorabilitas. Ratio eſt, quia ſuppoſitum utriuſque naturæ, propter ſpecialem naturæ angelicæ excellentiam, dignum eſſet ſpeciali honore, in cujus communionem neceſſariò veniret natura humana, quia cultus & honor qui exhibetur ſuppoſito, ad ipſum totum, & omnes ejus partes indiviſibiliter terminatur.

Præterea, ex ſanctitate naturæ angelicæ reſultaret amabilitas aliqua, vel ſi vis, aliqua coamabilitas in naturam humanam, (niſi tamen ipſa obſtaret per malitiam propriam, poſſet enim peccare, & eſſe in ſtatu peccati habitualis.) Ratio eſt, quia ſicut homo totus, ſecundùm corpus ſcilicet & animam, amari poteſt, & amatur v. g. propter ſapientiam, quæ reſidet in ſola anima; ita in facta hypotheſi ſuppoſitum utriuſque naturæ, totum & ſecundùm utramque naturam amari poſſet, & amaretur à Deo propter ſanctitatem reſidentem in ſola natura angelica.

Obj. 4. Si humanitas Chriſti formaliter ſancta eſt per Verbum, cui unitur hypoſtaticè, non eſt una, ſed duplex cauſa formalis ſanctitatis. Conſequens repugnat Concilio Tridentino ſeſſ. 6. cap. 7. definienti, unicam eſſe cauſam formalem noſtræ juſtificationis. Ergo, &c. *R.* neg. min. Nam Concilium loco laudato loquitur tantùm de cauſa formali juſtificationis puri hominis, quàm unicam, eamque nobis adæquatè intrinſecam eſſe, definivit contra hæreticos, docentes nos juſtos eſſe, & Deo gratos partim per juſtitiam nobis inhærentem, partim per juſtitiam Chriſti, nobis à Deo extrinſecè imputatam.

Responsio II.

Sanctitas ſubſtantialis, quam humanitati Chriſti ſe ipſo formaliter & immediatè confert Verbum, eſt infinita ſimpliciter in genere ſanctitatis participatæ.

Prob. Illud eſt infinitum ſimpliciter in aliquo genere, quod in eo ſuperat alia perfectiora & perfectiora in infinitum, ipſum verò ab alio in eodem genere nec

ſupe-

ſuperatur nec ſuperari poteſt. Atqui ſanctificatio humanitatis Chriſti per Verbum, ſuperat ſanctificationes alias perfectiores & perfectiores in infinitum, per gratias habituales perfectiores & perfectiores in infinitum factas; ipſa verò à nulla alia ſuperatur, aut ſuperari poteſt in genere ſanctificationis participatæ. Ergo ſanctificatio humanitatis per Verbum, in genere ſanctificationis participatæ, ſimpliciter infinita eſt, adeòque, quod idem eſt, ſanctitas ſubſtantialis, quam humanitati Chriſti ſe ipſo formaliter & immediatè Verbum confert, eſt, &c.

Confirm. 1. Humanitas Chriſti magis ſanctificatur per Verbum, ſibi hypoſtaticè unitum, quàm ſanctificaretur per gratiam habitualem, infinitè ſimpliciter intenſam: negari enim non poteſt, Verbum vim majorem habere ad ſanctificandam humanitatem, ſibi unitam, quàm haberet gratia habitualis infinitè intenſa. Atqui humanitas Chriſti per gratiam habitualem, infinitè intenſam, infinitè ſimpliciter ſanctificaretur in genere ſanctificationis participatæ. Ergo à fortiori, in eodem genere per Verbum ſibi unitum, ſanctificatur infinitè ſimpliciter.

Confirm. 2. Anima (rationalis ſcilicet, peccati expers) ſancta eſt quoad omnes effectus ſanctitatis, eo ipſo quòd per unionem habet gratiam habitualem: quia eo ipſo per unionem habet eſſe divinum imitativum; & anima ſancta eſſet infinitè ſimpliciter, quoad omnes effectus ſanctitatis, eo ipſo quòd per unionem haberet gratiam habitualem, infinitè intenſam, quia eo ipſo per unionem haberet infinitum ſimpliciter eſſe divinum imitativum. Ergo ſimiliter humanitas Chriſti ſancta eſt, quoad omnes effectus ſanctitatis, eo ipſo quòd per unionem ſecum habet Verbum, quia eo ipſo per unionem ſecum habet ipſum eſſe divinum; & ſancta eſt infinitè ſimpliciter, quoad omnes effectus ſanctitatis, eo ipſo quòd per unionem ſecum habet ipſum Verbum; qui eo ipſo per unionem ſecum habet, non aliquam eſſe divini imitationem, & participationem, ſed ipſum eſſe divinum, quod plus valet ad ſanctificandum, quàm imitationes & participationes ipſius perfectiores & perfectiores in infinitum, ut per ſe clarum videtur.

Obj. 1. Humanitas Chriſti non eſt immenſa, eo ipſo quòd per unionem ſecum habet immenſitatem divinam. Ergo non eſt ſancta eo ipſo quod per unionem ſecum habet ſanctitatem Verbi. *R.* neg. conſ. Diſparitas eſt, quia ut ſanctitas Verbi cum aliis ejus attributis humanitatem Chriſti ſanctificet, etiam infinitè ſimpliciter in genere ſanctificationis participatæ, ſatis eſt, quòd Verbum ſit illi per unionem realem ac phyſicam præſens: nam eo ipſo humanitas non ſolùm habet eſſe divinum per participationem, ſed etiam omnes alios effectus formales, quos, & quantos ipſum eſſe divinum per participationem habitum, natum eſt tribuere omni naturæ rationali. At ad hoc, ut immenſitas divina, ut ſic loquar, immenſitet, non ſufficit, quòd ſit præſens per unionem etiam realem & phyſicam, ſed requiritur, ut habeatur per identitatem, quia res non niſi per ſe ipſam immenſa eſſe poteſt, ſicut non niſi per ſe ipſam poteſt eſſe extenſa: nam immenſitas eſt purus modus ſe habenti extenſionis, & res quælibet eſt eſſentialiter extenſa per entitatem ſuam.

Obj. 2. Humanitas Chriſti, ut unita Verbo, ſancta eſt per participationem tantùm: habet enim tantùm per participationem ſanctitatem Verbi. Ergo ut unita Verbo, non eſt infinitè ſimpliciter ſancta. *R.* humanitatem Chriſti, ut unitam Verbo, ſanctam eſſe per participationem tantùm, eo ſolùm ſenſu, quòd non ſit ſancta à ſe & per ſe, ſed per aliud ab ipſa realiter diſtinctum, eique contingenter ſuperadditum, & habere ſanctitatem Verbi cum aliis attributis divinis per participationem tantùm, eo ſolùm ſenſu, quòd non habeat illa per identitatem, ſed per unionem contingentem: unde ſequitur tantùm, quòd non ſit ſummè ſancta, & in ſupremo genere ſanctificationis, ſed in inferiore, nempe in genere ſanctificationis participatæ; in quo genere nihilominùs infinitè ſimpliciter ſanctificatur per ipſum eſſe divinum, quod per unionem hypoſtaticam participat, quia per illud in hoc genere plus ſanctificatur, quàm ſanctificaretur per gratiam habitualem intenſiorem & intenſiorem in infinitum, imò, quàm ſanctificaretur per gratiam habitualem infinitè ſimpliciter intenſam; atque inſuper tam perfectè ſanctificetur per eſſe divinum, ut nulla alia creatura per illud ſanctificari poſſit perfectiùs, quia nimirùm eſſe divinum tam perfectè participat, ut à nulla alia creatura poſſit perfectiùs participari.

At inquies. Si natura angelica uniretur hypoſtaticè Verbo, perfectiùs ei uniretur, quàm humanitas Chriſti. Ergo in genere ſanctificationis participatæ, magis per Verbum ſanctificaretur; quàm humanitas Chriſti, quæ proinde gratis dicitur infinitè ſimpliciter per Verbum ſanctificari in genere ſanctificationis participatæ. *R.* unionem hypoſtaticam naturæ angelicæ cum Verbo fore perfectiorem materialiter, quia natura angelica Verbo per entitatem perfectiorem uniretur; at non fore perfectiorem formaliter, & in ratione unionis, quia natura angelica per unionem hypoſtaticam non conjungeretur cum Verbo arctiùs, & intimiùs, quàm humanitas Chriſti, ſicque Verbum non poſſideret pleniùs ac perfectius, quam Chriſti humanitas, adeòque nec magis ſanctificaretur per Verbum.

Obj. 3. Sanctitas Verbi non poteſt infinitè ſanctificare, niſi habeatur per identitatem. Ergo non ſanctificat infinitè humanitatem Chriſti, à qua habetur per unionem tantùm. *R.* neg. ant. Nam gratia ſanctificans, infinitè intenſa, infinitè ſanctificaret, licèt non per identitatem, ſed ſolùm per unionem haberetur: quidni ergo pariter ſanctitas Verbi cum aliis ejus attributis vim habeat infinitè ſanctificandi humanitatem Chriſti, licèt ab ea, non per identitatem, ſed ſolùm per unionem habeatur?

At inquies. Si Verbi ſanctitas vim habeat infinitè ſanctificandi, etiamſi habeatur per unionem tantùm, per eam humanitas Chriſti tam ſancta eſt, quàm ipſum Verbum. Falſum conſeq. Ergo & ant. *R.* neg. ſeq. maj. Ratio negandi eſt, quia ſanctitas Verbi, habita ſolùm per unionem, non habetur optimo modo: quo haberi poteſt, cùm poſſit haberi per identitatem, unde habita ſolùm per unionem, non ſanctificat tantùm, quantùm ex ſe nata eſt ſanctificare: hinc humanitatem Chriſti ſolùm ſanctificat in genere ſanctificationis participatæ, quia ab humanitate Chriſti habetur ſolùm per unionem; adeòque non habetur optimo modo, quo haberi poteſt.

Porrò ſummè ſanctificat Verbum, & in ſupremo genere ſanctificationis, quia ab eo habetur per identitatem, adeòque habetur optimo modo, quo poteſt haberi; unde tantùm illud ſanctificat, quantùm nata eſt ſanctificare. Aliud eſt de gratia habituali, quæ aliter haberi non poteſt, quàm per unionem: unde cùm per unionem habetur, optimo modo habetur, quo haberi poteſt: quare ſic habita, tantùm ſanctificat, quantùm ex ſe nata eſt ſanctificare. Sed de præſenti difficultate adhuc infra. Interea ex dictis.

Obſerva. 1. Humanitatem Chriſti pulchriorem eſſe & amabiliorem Deo, quàm creaturas rationales alias, pulchriores ac pulchriores, & amabiliores ac amabiliores Deo in infinitum, per gratiam ſcilicet habitualem, majorem ac majorem in infinitum: pulchritudo enim & amabilitas humanitatis Chriſti commenſuratur ſanctitati ejus ſubſtantiali, qua ſanctior efficitur, quàm creaturæ rationales aliæ ſanctiores ac ſanctiores in infinitum per gratiam habitualem, perfectiorem ac perfectiorem in infinitum, imò quàm creaturæ rationales aliæ, ſanctæ infinitè ſimpliciter per gratiam habitualem infinitè intenſam.

2. Humanitatem Chriſti proportionatam eſſe ad terminandum ſuper naturalem Dei amorem, appretiativum ipſius humanitatis ſupra creaturas alias rationales, ſanctiores ac ſanctiores in infinitum per gratiam habitualem, majorem ac majorem in infinitum, immò & ſuprà creaturas alias rationales, ſan-

ctas infinitè per infinitam habitualem gratiam: nam appretiabilitas creaturæ ſanctæ, relatè ad Deum ſupernaturali amore amicitiæ diligentem, commenſuratur ſanctitati creaturæ illius.

3. Humanitatem Chriſti habere exigentiam ſuperioris ordinis, ſupremo tamen Dei dominio ſubordinatam ad habitus ſupernaturales perfectiores ac perfectiores in infinitum; item habere acceptabilitatem, vel, ſi vis, jus ſuperioris ordinis, ſed ſubordinatum ſupremo dominio Dei, ad viſionem Dei, intuitivam, perfectiorem ac perfectiorem in infinitum: item habere puritatem & impeccabilitatem ſimpliciter infinitam in genere puritatis & impeccabilitatis participatæ. Ratio eſt, quia hæc omnia ſunt effectus formales ſanctitatis ſubſtantialis, quam habet humanitas Chriſti per Verbum, ſibi hypoſtaticè unitum, & cui proinde commenſuratur. Eſt autem, ut probatum eſt, ſimpliciter infinita in genere ſanctitatis participatæ. Ergo, &c. Sed ex occaſione difficultatis ultimo loco propoſitæ, ſit

Responsio III.

Humanitas Chriſti per ſanctitatem etiam ſubſtantialem, quam habet à Verbo formaliter & immediatè, non eſt tam ſancta, quàm ipſum Verbum.

Prob. Nam Verbum ſanctum eſt per ſe & eſſentialiter; pulchrum & amabile, operativum actuum divinorum, & beatum per eſſentiam; dignum amore ſummo & ſuper omnia abſolutè; ſecundùm ſe & per eſſentiam impeccabile. Atqui horum nihil habet humanitas Chriſti, etiam ut per Verbum formaliter & immediatè ſanctificata: nam 1. non eſt ſancta per ſe & eſſentialiter, ſed tantùm per aliud, & contingenter. 2. Non eſt ſancta neceſſariò & per eſſentiam, ſed tantùm per unionem, quæ poſſet non eſſe. 3. Non eſt pulchra, & amabilis, operativa actuum divinorum, & beata per eſſentiam, ſed ſolùm per participationem. 4. Non eſt digna amore ſuper omnia ſimpliciter & abſolutè; nam v.g. amabilior non eſt humanitate alia unita hypoſtaticè cum perſona aliqua divina, ſed ſolùm digna eſt amore ſuper omnia ſecundùm quid, ſeu ſuper omnia creata alia, non ſanctificata eadem ſubſtantiali ſanctitate Dei.

Obj. 1. Humanitas Chriſti per illud idem ſancta eſt ſubſtantialiter, per quod ſanctum eſt Verbum. Ergo. &c. *R.* neg. conſ. Ratio eſt, quia illud idem, per quod utrumque ſanctum eſt, non communicatur utrique eodem modo: divinitas enim, quæ eſt illud idem, per quod utrumque ſanctum eſt, communicatur Verbo modo excellentiſſimo, nempe per identitatem perfectiſſimam; unde illud ſummè ſanctificat: humanitati verò communicatur modo inferiori, nempe per unionem tantùm; unde illam non ſanctificat ſummè, & in ſupremo genere ſanctificationis, ſed in inferiore, nempe in genere ſanctificationis participatæ.

Obj. 2. Humanitas Chriſti tam amabilis eſt, quàm ipſum Verbum. Ergo, &c. Neg. ant. *Probabis*. Humanitas Chriſti amabilis eſt propter eandem bonitatem, propter quam Verbum eſt amabile, nempe propter bonitatem Dei. Ergo, &c. *R.* neg. conſeq. Ratio negandi eſt, quia bonitas Dei, propter quam humanitas Chriſti & Verbum ſunt amabilia, non tam bona eſt humanitati Chriſti, quàm Verbo, eò quòd excellentiori modo communicat ſe Verbo, quàm humanitati Chriſti. Bonitas autem, excellentiori modo communicata, meliùs, & amabiliùs efficit id, cui ſic communicatur, ut per ſe clarum eſt.

Dices. Deus eodem indiviſibiliter actu diligit totum Chriſtum, ſeu Verbum, & humanitatem ejus, & amor ille ſummus eſt, & ſuper omnia abſolutè. Ergo humanitas Verbi à Deo ſummè amatur & ſuper omnia abſolutè. Ergo tam amatur à Deo, adeòque tam amabilis eſt, quàm ipſum Verbum. *R.* neg. utramque conſeq. Ratio negandi eſt, quia idem ille indiviſibilis actus, quo totus Chriſtus amatur à Deo, non terminatur æqualiter ad Verbum & ad humanitatem ejus, ſed eſt ſummus & ſuper omnia abſolutè reſpectu Verbi, minor verò reſpectu humanitatis: ſicut idem indiviſibilis actus, quo Deus diligit creaturas propter bonitatem ſuam, non fertur æqualiter ad bonitatem Dei, & ad creaturas, ſed eſt ſummus reſpectu bonitatis Dei, minor verò reſpectu creaturarum.

Dices iterùm. Quando adoratur Chriſtus propter excellentiam Verbi, eadem & æqualis adoratio ſupremæ latriæ terminatur ad Verbum & ad humanitatem ejus. Ergo quando amatur à Deo totus Chriſtus propter bonitatem Verbi, idem & æqualis amor ſummus terminatur ad Verbum & humanitatem ejus. *Reſp.* neg. conſequent. Diſparitas eſt, quia adoratio eſt cultus exterior, qui toti ſuppoſito indiviſibiliter redditur: nam cultum exteriorem, quem exhibemus alicui perſonæ, non poſſumus ita partiri, ut illius tantùm ad animam v. g. tantùm verò ad corpus terminetur: unde cùm honoris cauſa aſſurgimus alicui perſonæ, toti perſonæ aſſurgimus.

Itaque cùm adoratur Chriſtus adoratione ſupremæ latriæ, hæc adoratio indiviſibiliter terminatur ad totum Chriſtum, adeòque ad Verbum & ejus humanitatem, quæ eſt aliquid ſubſtantiale, Verbum integrans in ratione ſuppoſiti ſubſiſtentis in duplici natura, divina & humana: ſed ſic terminatur indiviſibiliter ad Verbum & humanitatem ejus, ut ad Verbum propter ſe, & ad humanitatem propter ipſum Verbum terminetur: quando enim adoro Chriſtum adoratione ſupremæ latriæ ita Verbo & humanitati ejus volo eundem indiviſibiliter cultum externum exhibere, ut tamen cultum illum exhibere velim utrique propter ſolam Verbi excellentiam, adeòque Verbo propter ſe, & humanitati propter Verbum: unde ſic affectus adorandi ex parte rei volitæ, æqualis eſt reſpectu Verbi & humanitatis ejus, ut ex parte modi volendi ſit inæqualis: quare cùm adoro Chriſtum, Verbum adorari, & humanitas ejus coadorari dicitur.

Similiter amor quo Deus diligit totum Chriſtum, inæqualis eſt reſpectu Verbi & humanitatis ejus. Amor enim eſt affectus interior, ad bonum tendens, ac proinde magis tendens ad id, quod bonum magis eſt, minùs verò ad id, quod minùs eſt bonum, & ita æqualiter tendens ad ea, quæ inæqualiter bonitatem ad amandum moventem participant. Sic v.g. idem amor, quo Deus indiviſibiliter totum hominem juſtum diligit propter gratiam habitualem, fertur inæqualiter ad corpus & animam illius juſti. Major enim eſt reſpectu animæ, & minor reſpectu corporis, quia gratia habitualis magis animam perficit, quàm corpus; & ita anima bonitatem & pulchritudinem, qua Deus ad amandum hominem juſtum movetur, meliùs participat, quàm corpus.

Obj. 3. Si humanitas Chriſti non ſanctificatur ſummè per Verbum, magis ſanctificaretur, ſi uniretur tribus perſonis. *Reſp.* neg. ſeq. Nam tres perſonæ ſimul non ſunt aliquid intenſivè melius, ſanctius, & amabilius, quàm Verbum ſolùm, adeòque humanitas, ſolo Verbo unita, tam eſt intenſivè bona, ſancta, & amabilis, quàm ſi eſſet unita tribus perſonis. Item divinitas, quæ eſt ſanctitas ſubſtantialis humanitatis, tam perfectè communicatur humanitati per unionem hypoſtaticam cum ſolo Verbo, quàm communicaretur per unionem hypoſtaticam cum tribus perſonis. Ergo tam intenſivè ſanctificat humanitatem hypoſtaticè unitam ſoli Verbo, quàm ſanctificaret hypoſtaticè unitam tribus perſonis.

ARTICULUS II.

Utrùm Chriſtus, ut homo, ſanctificetur etiam accidentaliter per gratiam habitualem.

Responsio.

Chriſtus, ut homo, habet gratiam habitualem, ac proinde ut homo, fuit etiam ſanctus ſanctitate accidentali per gratiam habitualem.

Ita

Digitized by Google

Ita S. Thomas hic quæſt. 7. art. 1. in O. & cum eo Scholaſtici omnes. Ratin autem, ſecundùm principia noſtra, efficax eſt; quia, ut ſuo loco probavimus, gratia habitualis non diſtinguitur realiter ab habitu ſupernaturali charitatis; & ſupernaturalis eadem qualitas, quatenùs eſt excellentiſſima quædam naturæ divinæ participatio, reddens animam, cui inhæret, Deo gratam & amabilem, proportionatam ſupernaturali amicitiæ Dei, &c. eſt gratia habitualis, & eſt habitus charitatis, quatenus reddit animam, cui inhæret, intrinſecè & permanenter habilem ad exercendos actus amoris Dei ſuper omnia. Atqui humanitas Chriſti habet ſupernaturalem habitum charitatis: eſt enim intrinſecè & permanenter habilis ad diligendum Deum ſuper omnia, nec talis eſt, aut eſſe poteſt per unionem hypoſtaticam, vel etiam per divinitatem, ſibi unione illa communicatam, ut per ſe clarum eſt. Ergo, &c.

Quæres 1. Quare & quando gratia habitualis infuſa fuerit animæ Chriſti?

Reſp. 1. Gratia habitualis infuſa fuit animæ Chriſti propter ſanctitatem ſubſtantialem, quam habet formaliter, & immediatè à Verbo ſibi unito: nam ſupernaturalis habitus charitatis animæ Chriſti infuſus fuit propter ejus exigentiam: ſed hanc exigentiam habuit formaliter à ſanctitate ſubſtantiali, quam habet formaliter, & immediatè à Verbo ſibi unito. Ergn, &c.

Reſp. 2. Gratia habitualis infuſa fuit animæ Chriſti à primo inſtanti creationis ejus: nam gratia habitualis infuſa fuit animæ Chriſti intuitu ſanctitatis ſubſtantialis, ut modò dictum eſt. Ergn anima Chriſti eodem inſtanti accepit gratiam habitualem, quo ſanctitatem ſubſtantialem: ſed ſanctitatem ſubſtantialem accepit in primo inſtanti creationis ſuæ. Ergo, &c. *Nota*. Divinitas dupliciter ſe habet ad gratiam habitualem Chriſti. 1. Enim ſe habet ad illam ut forma, vel quaſi forma exigitiva illius, ſub quo reſpectu eſt ſanctitas ſubſtantialis Chriſti. 2. Habet ſe ad illam ut principium illius effectivum, quo modo habet ſe ad omnia alia opera ad extra.

Quæres 2. Utrùm gratia habitualis animæ Chriſti infuſa, actu ſit infinita?

Reſp. Gratia habitualis actu infinita, vel poſſibilis eſt, vel non. Si primum, Chriſtus habet gratiam habitualem actu infinitam. Si ſecundum, ut probabilius eſt, & ut probabilius hic tenemus, Chriſtus habet gratiam habitualem finitam ſimpliciter.

Quæres 3. Utrùm gratia habitualis, animæ Chriſti infuſa, potuerit augeri?

Reſp. 1. Gratia habitualis infuſa animæ Chriſti, augeri potuit de potentia abſoluta: illam enim gratiam augeri non repugnat ex parte ipſius, cùm ſit ſimpliciter finita; nec ex parte ſubjecti, cùm anima Chriſti capacitatem habeat obedientialem ad gratiam intenſiorem, & intenſiorem in infinitum. Quare ſi gratia habitualis data eſt Chriſto in tali menſura, ſeu tanta, & non major; non ſic data eſt, quia major dari non potuit, aut quia anima Chriſti non fuit capax majoris gratiæ, aut quia ſanctitas ſubſtantialis Chriſti exigebat gratiam tantæ intenſionis, & non majoris; ſed quia cùm non potuerit dari actu infinita, Deus dare voluit in tali menſura, & non in alia.

Reſp. 2. Gratia habitualis infuſa animæ Chriſti, augeri non potuit de potentia ordinaria: nam quod Deus ſtatuit non augeri, augeri non poteſt de potentia ordinaria. Sed Deus ſtatuit non augeri gratiam habitualem Chriſti, & ſtatim propter ſanctitatem ſubſtantialem ei à primo inſtanti conceptionis totam gratiam habitualem dedit, quam ei dare decreverat. Ergo, &c.

Quæres 4. Utrùm Chriſtus ut homo, habuerit plenitudinem gratiæ?

Reſp. Chriſtus ut homo, habuit triplicem plenitudinem. Nam 1. habuit plenitudinem divinitatis: divinitas enim ſe totam humanitati Chriſti communicavit per unionem hypoſtaticam, 2. Habuit plenitudinem ſanctitatis ſubſtantialis: nam humanitas Chriſti, ut probatum eſt, per divinitatem ſibi communicatam ſanctificata eſt infinitè in genere ſanctificationis participatæ. 3. Habuit plenitudinem ſanctitatis accidentalis: Chriſtus enim ut homo, abundavit gratia habituali, & aliis donis ſupernaturalibus.

Quanta porrò fuerit hæc abundantia, certò definiri non poteſt. Pro indubitato tamen ſtatuendum eſt, humanitati Chriſti infuſam eſſe gratiam habitualem, cum aliis ſupernaturalibus donis, quæ eſſet in æſtimatione morali, alicujus ſaltem momenti, reſpectivè, 1. ad ſanctitatem ſubſtantialem, propter quam humanitas Chriſti digna erat gratia habituali, aliiſque donis ſupernaturalibus, intenſioribus, ac intenſioribus in infinitum. 2. Ad amorem benevolentiæ, ſuper omnia alia creata appretiativum, quo Deus humanitatem Chriſti proſequitur. 3. Ad infinitam excellentiam ſuppoſiti, nempe Verbi, cujus eſt hæc humanitas; imò & ad infinitam dignitatem ac munificentiam Dei Patris, unigenitum, quem ſuper omnia abſolutè, ac ſummè diligit, Filium in ipſius humanitate gratificantis: ex quibus facilè conjicimus, gratiam habitualem, & alia dona, Chriſto ut homini infuſa, ſecundùm intenſionem longè ſuperare gratiam habitualem, & alia dona ſupernaturalia omnium hominum & angelorum ſanctorum, ſimul ſumptorum.

Quæres 5. Utrùm plenitudo gratiæ ſit propria Chriſti, ita ut nullus alius præter ipſum habeat, vel habuerit gratiæ plenitudinem?

Reſpondet S. Thomas hic quæſt. 7. art. 10. in O. *plenitudinem gratiæ poſſe attendi dupliciter: uno modo ex parte ipſius gratiæ, alio modo ex parte habentis gratiam. Ex parte quidem ipſius gratiæ, dicitur eſſe plenitudo gratiæ, ex eo quod aliquis pertingit ad ſummum gratiæ, & quantum ad eſſentiam, & quantum ad virtutem, quia ſcilic. habet gratiam & in maxima excellentia, qua poteſt haberi, & in maxima extenſione ad omnes gratiæ effectus: & talis gratiæ plenitudo eſt propria Chriſto. Ex parte verò ſubjecti gratiam habentis, eſſe dicitur gratiæ plenitudo, quando quis habet plenè gratiam ſecundum ſuam conditionem, ſive ſecundum intentionem* (Dei) *prout in eo eſt intenſa gratia uſque ad terminum præfixum à Deo .... ſive etiam ſecundum virtutem, in quantum ſcilicet habet facultatem gratiæ ad omnia, quæ pertinent ad ſuum officium, ſive ſtatum ..... & talis gratiæ plenitudo non eſt propria Chriſto, ſed communicatur aliis per Chriſtum.*

Plenitudo gratiæ, hoc ſecundo modo ſumpta, fuit in B. Virgine, ut ait ſanctus Doctor ad primum: *Dicendum*, inquit, *quòd beata Virgo dicta eſt plena gratia, non ex parte ipſius gratiæ, quia non habuit gratiam in ſumma excellentia, qua poteſt haberi, nec ad omnes effectus gratiæ; ſed dicitur fuiſſe plena gratia, per comparationem ad ipſam: quia ſcilicet habebat gratiam ſufficientem ad ſtatum illum, ad quem erat electa à Deo, ut eſſet ſcilicet Mater Unigeniti ejus.*

Similis plenitudo gratiæ fuit quoque in Stephano Protomartyre, ut obſervat ibidem ſanctus Doctor: nam ſic proſequitur: *Similiter Stephanus dicitur plenus gratia: quia habebat gratiam ſufficientem ad hoc, quòd eſſet idoneus miniſter, & teſtis Dei, ad quod erat electus*. Nec ſolùm in Stephano plenitudo illa reperitur, ſed etiam in aliis, ut in Apoſtolis, & aliis Sanctis, in quibus tamen omnibus, ut hic notat S. Thomas, non eſt eadem, & æqualis: *Harum*, inquit, *plenitudinum una eſt plenior altera, ſecundum quod aliquis eſt divinitùs præordinatus ad altiorem, vel inferiorem ſtatum.*

Quæres 6. Utrùm Chriſtus, ut homo, habeat amorem Dei actu infinitum?

Reſp. Non habere, cùm non habeat charitatem infinitam, ſed finitam in intenſione. Attamen quia charitas habitualis, quam habet Chriſtus, ſuperat in intenſione habitus charitatis omnes omnium hominum

Digitized by Google

num & angelorum, collectivè ſumptos, Chriſtus, ut homo, intenſiùs diligit Deum, quàm homines & angeli omnes ſimul ſumpti, cùm ſemper tam intenſè, quàm poteſt, operetur.

Quæres 7. Utrùm Chriſtus, ut homo, habuerit virtutes?

Nota. Virtutes duplicis generis ſunt: nam aliæ dant ſimpliciter poſſe: unde ſe habent ad modum potentiarum, nec poſſunt acquiri per actus repetitos; & ideò dicuntur per ſe infuſæ, quia aliter quàm per infuſionem haberi non poſſunt. Aliæ verò non dant poſſe ſimpliciter, ſed tantùm poſſe faciliùs, & per actus repetitos acquiri poſſunt: unde dicuntur acquiſitæ. Quòd ſi quando à Deo infundantur, dicuntur infuſæ per accidens. Hoc ſuppoſito,

Reſp. 1. Chriſtus, ut homo, omnes habet virtutes per ſe infuſas, tum theologicas, tum morales, excepta fide, & fortaſsè etiam pœnitentia. Ratio eſt, quia Chriſtus, ut homo, fuit intrinſecè & permanenter habilis ad exercendos actus virtutum omnium ſupernaturalium, qui non habent imperfectionem aliquam, cum ſtatu unionis hypoſtaticæ repugnantem. Atqui tales ſunt virtutum omnium ſupernaturalium actus, excepto actu fidei, & fortaſsè actu omni pœnitentiæ. Ergo, &c.

Dixi 1. Excepto actu fidei: nam actus fidei eſt aſſenſus obſcurus, datus propter revelationem obſcurè cognitam. Atqui aſſenſus obſcurus, & revelatio obſcurè cognita, ſtatui unionis hypoſtaticæ repugnant. Ergo actus fidei cum unione hypoſtatica repugnat. Ergo Chriſtus, ut homo, non habuit actum fidei, adeòque nec fidei habitum, utpotè inutilem.

Rectè tamen dicitur Chriſtus, ut homo, habere ſupernaturalem habitum piæ credulitatis, quæ nihil aliud eſt, quàm voluntas ſe ſubmittendi Deo obſcurè revelanti. Hanc autem voluntatem haberi à Chriſto, ut homine, nihil vetat, & apertè ſignificat S. Thomas hìc qu. 7. art. 3. in O. in reſp. ad 2. ubi ait: *Meritum fidei conſiſtit in hoc, quod homo ex obedientia Dei aſſentit illis, quæ non videt .... obedientiam autem ad Deum pleniſſimè habuit Chriſtus.*

Dixi 2. Excepto fortaſsè omni actu pœnitentiæ: nam ſi per actum omnem pœnitentiæ non poſſumus verſari, niſi circa peccata propria, omnis actus pœnitentiæ repugnabat Chriſto, utpotè impeccabili: at fortaſsè nullus actus pœnitentiæ verſari poteſt, niſi circa peccata propria. Ergo, &c.

Dices. Saltem Chriſtus non habuit ſupernaturalem habitum ſpei. *Reſp.* neg. Nam ille habitus inutilis non fuit in Chriſto: potuit enim Chriſtus exercere actus aliquos habitus ſupernaturalis ſpei, licèt non potuerit omnes. Pro quo,

Nota. Spei theologicæ actus quadruplex eſt circa Deum, & viſionem ejus intuitivam, nempe amor, deſiderium, ſpes, & gaudium. Chriſtus autem, ut homo, non potuit quidem habere actus deſiderii & ſpei circa Deum poſſidendum, & viſionem qua poſſidetur; quia non deſideramus, nec ſperamus, niſi bonum abſens, & Chriſtus à primo inſtanti conceptionis, Deum per viſionem poſſedit: at potuit habere, & habuit actus amoris & gaudii circa Deum poſſeſſum, & viſionem qua poſſidetur, quia & amavit, amore ſcilicet concupiſcentiæ, Deum quem poſſidebat, ut ſummum bonum ſuum, & ipſam viſionem, ut id quo ſummum bonum ſuum poſſidebat. Item gaviſus eſt Deo amato, & poſſeſſo, ejuſque amore & poſſeſſione.

Reſp. 2. Chriſtus, ut homo, habuit etiam virtutes, quæ dicuntur acquiſitæ, & habuit per infuſionem a primo inſtanti conceptionis ſuæ. Non enim ſolùm potuit exercere virtutum omnium actus, non habentes imperfectionem, cum ſtatu unionis hypoſtaticæ repugnantem, ſed etiam facilè potuit. Ergo non tantùm habuit habitus, quibus poſſet, ſed etiam habitus, quibus facilè poſſet actus illos exercere. Præterea, quòd habuerit à primo inſtanti conceptionis ſuæ, probatur, ex eo, quòd à primo illo inſtanti totam facilitatem habuit, quam in toto vitæ mortalis decurſu per actus ſuos acquirere potuiſſet: hoc enim exigebat ejus dignitas.

Quæres 8. Utrùm Chriſtus, ut homo, habuerit dona Spiritus ſancti?

Nota. Septem ſunt Spiritus ſancti dona, quorum quatuor ad intellectum pertinent, nempe ſapientia, ſcientia, intellectus, & conſilium: tria verò alia pertinent ad voluntatem, nempe timor, pietas, & fortitudo. Hoc ſuppoſito,

Reſp. Chriſtus, ut homo, habuit dona omnia Spiritus S., ut probatur, 1. Ex Scriptura. Nam Iſaias cap. 11. dicit de Chriſto: *Requieſcet ſuper eum ſpiritus Domini, ſpiritus ſapientiæ, & intellectus, ſpiritus conſilii, & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis, & replebit eum ſpiritus timoris Domini.* 2. Ex S. Thoma hìc quæſt. 7. art. 5. in O. ubi ſic argumentatur: *Dona propriè ſunt perfectiones quædam potentiarum animæ, ſecundum quod ſunt natæ moveri à Spiritu ſancto. Manifeſtum eſt autem, quòd anima Chriſti perfectiſſimè à Spiritu ſancto movebatur: ſecundùm illud Luc.* 4. Jeſus autem plenus Spiritu ſancto regreſſus eſt à Jordane, & agebatur à Spiritu in deſertum: *Unde manifeſtum eſt, quòd in Chriſto fuerunt excellentiſſima dona.* Quod etiam demonſtratur ex eo quòd Chriſtus, ut homo, fuerit excellentiſſimè ſanctus.

Dices. Non fuit timor Dei in Chriſto. *Reſp.* Non fuiſſe in Chriſto timorem ſervilem, ſed filialem, qui ſum affectus quidam reverentiæ, conceptus ex conſideratione infinitæ majeſtatis divinæ: *Dicendum*, inquit S. Thomas hìc quæſt. 7. art. 6. in O. *quòd in Chriſto fuit timor Dei, non quidem ſecundùm quod reſpicit malum ſeparationis à Deo per culpam; neque etiam ſecundum quod reſpicit malum punitionis pro culpa; ſed ſecundum quod reſpicit ipſam divinam eminentiam, prout ſcilicet anima Chriſti quodam affectu reverentiæ movebatur in Deum, à Spiritu S. acta: Unde Hebr.* 5. *dicitur, quod in omnibus exauditus eſt pro ſua reverentia: hunc enim affectum reverentiæ ad Deum Chriſtus, ſecundum quòd homo, præ cæteris habuit pleniorem;* & ideò ei attribuit Scriptura plenitudinem timoris Domini.

Quæres 9. Utrùm Chriſtus, ut homo, habuerit gratias gratis datas.

Nota. Gratiæ gratis datæ novem ſunt, nempe ſermo ſapientiæ, ſermo ſcientiæ, fides, gratia ſanitatum, operatio virtutum, prophetia, diſcretio ſpirituum, genera linguarum, & interpretatio ſermonum. Hoc ſuppoſito,

Reſp. Chriſtus, ut homo, habuit, & quidem in excellentiſſimo quodam gradu, gratias omnes gratis datas. Quod ſic probat ſanctus Thomas hìc qu. 7. art. 6. in O. *Gratiæ gratis datæ ordinantur ad fidei & ſpiritualis doctrinæ manifeſtationem. Oportet autem eum, qui docet, habere ea, per quæ ſua doctrina manifeſtetur; aliàs ſua doctrina eſſet inutilis. Spiritualis autem doctrinæ & fidei primus, & principalis Doctor eſt Chriſtus........ unde manifeſtum eſt quod in Chriſto excellentiſſimè fuerunt omnes gratiæ gratis datæ, ſicut in primo, & principali fidei Doctore.*

Dices 1. Chriſtus non habuit fidem. *Reſp.* diſting. Non habuit fidem theologicam, quæ conſiſtit in aſſenſu obſcuro, propter revelationem obſcurè propoſitam, & cognitam, C. Non habuit fidem, quæ eſt gratia gratis data, N. Nam hæc fides aliud nihil eſt, quàm facultas res fide divina credendi, accommodatè proponendi ad captum omnium, etiam rudiorum; quam facultatem, & quidem in excellenti gradu, proculdubio Chriſtus habuit.

Dices iterùm. Saltem Chriſtus non habuit prophetiam. *Reſp.* Hoc eſſe falſum, ut patet ex Scriptura, in qua Chriſtus vocatur Propheta: nam de eo dicitur, Deuteron. cap. 18. *Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis, ſicut me, ſuſcitabit tibi Dominus Deus tuus.* Et Luc. cap. 7. *Propheta magnus ſurrexit in nobis.* Ratio autem eſt, quia prophetia, ut ſic, nullam involvit imperfectionem: nam, ut

obſer-

obſervat S. Thomas hic quæſt. 7. art. 8. *De ratione prophetiæ non eſt ænigmatica cognitio; adeòque de ratione prophetæ non eſt, ut obſcurè cognoſcat: ſed prophetiæ* (ut ait S. Doctor ad 2. *eſt eorum, quæ ſunt procul à communi hominum ſenſu, cum quibus propheta converſatur, & communicat in ſtatu viæ.*

Dices 3. Chriſtus non habuit donum linguarum; nunquam enim tali dono uſus eſt. *R.* neg. Chriſtus enim in hac parte inferior non fuit Apoſtolis, quos certum eſt habuiſſe donum linguarum. Porrò hoc donum non inutiliter habuit Chriſtus, licèt fortaſſe eo nunquam uſus ſit: ſicut non inutiliter habitum habet is, qui eo non utitur, quando opportunum non eſt, ut obſervat Sanctus Thomas hic quæſt. 7. art. 7. ad 3.

ARTICULUS III.

Proponuntur dubia de defectibus Chriſti, & ſolvuntur.

Q*Uæres* 1. Utrùm Chriſtus aſſumpſerit omnes defectus corporis.

R. 1. Chriſtus aſſumpſit omnes defectus corporis, qui toti humanæ naturæ communes ſunt, quales ſunt fames, ſitis fatigatio, paſſibilitas, & mors. Conſtat ex Scripturis in quibus Chriſtus legitur eſuriiſſe, ſitiviſſe, fatigatus eſſe ex itinere, paſſus eſſe, & à Judæis occiſus. Ad hoc etiam pertinet illud Iſaiæ c. 53. *Verè languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portavit.*

Porrò defectus illos, toti humanæ naturæ communes à Chriſto aſſumi debuiſſe, debito ſcilicet convenientiæ & congruitatis, S. Thomas hic art. 1. in O. probat triplici ratione: *Primo quidem, quia ad hoc Filius Dei, carne aſſumpta, venit in mundum, ut pro peccato humani generis ſatisfaceret. Unus autem pro peccato alterius ſatisfacit, dum pœnam pro peccato alterius debitam in ſe ſuſcipit. Hujuſmodi autem defectus corporales, ſcilicet mors, fames, ſitis, & hujuſmodi, ſunt pœna peccati, quod eſt in mundum per Adam introductum ..... Unde conveniens fuit, quantum ad finem incarnationis, quod hujuſmodi pœnalitates* (Chriſtus) *in noſtra natura ſuſciperet vice noſtra. Secundo, propter fidem incarnationis adſtruendam: cum enim natura humana non aliter eſſet nota hominibus, niſi prout hujuſmodi corporalibus defectibus ſubjacet, ſi ſine his defectibus Filius Dei humanam naturam aſſumpſiſſet, videretur non fuiſſe verus homo, nec veram carnem habuiſſe ...... Tertiò, propter exemplum patientiæ, quod nobis exhibet, paſſiones & defectus humanos fortiter tolerando.*

R. 2. Chriſtus non aſſumpſit defectus particulares corporis, quales ſunt morbi, vel deformitates. Ita D. Thomas hic quæſt. 14. art. 4. in O. ubi ſic ratiocinatur: *Quidam defectus ſunt, qui non conſequuntur communiter totam humanam naturam, propter peccatum primi parentis, ſed cauſantur in aliquibus hominibus ex quibuſdam particularibus cauſis ſic lepra, & morbus caducus, & alia hujuſmodi. Qui quidem defectus quandoque cauſantur ex culpa hominis, putà ex inordinato victu: quandoque autem ex defectu virtutis formativæ. Quorum neutrum convenit Chriſto: quia & caro ejus de Spiritu ſancto concepta eſt, qui eſt infinitæ ſapientiæ & virtutis, errare & deficere non potens: & ipſe* (Chriſtus) *nihil inordinatum in regimine ſuæ vitæ exercuit.* Adde defectus illos particulares à Chriſto aſſumi neceſſarium non fuiſſe ad hoc, ut aut ſufficienter ſatisfaceret pro peccatis hominum, aut fidem incarnationis aſtrueret, aut denique ſufficientiſſima nobis patientiæ exempla exhiberet.

Obj. Tertullianum in libro de carne Chriſti, ubi cap. 9. docet, Chriſtum fuiſſe vultu & corpore deformem. *R.* hic Tertullianum, cùm probare vellet, corpus Chriſti non fuiſſe ex materia cœleſti conflatum, pro nativa ſua duritie exceſſiſſe, prætenſamque Chriſti deformitatem non oſtendere ex conſtanti aliqua traditione, aut alio aliquo firmo argumento, ſed levi admodùm & contemnenda conjectura, ſumpta ex eo quòd Judæi Chriſtum contempſerint, & contumeliis affecerint, ipſumque milites in paſſione conſpuerint. Verba ejus ſunt: *Notaretur carnis in illo* (Chriſto) *novitas miraculo habita, ſed carnis terrena non mira conditio, ipſa erat quæ cætera ejus miranda faciebat, cum dicerent:* Unde huic doctrina, & ſigna iſta? *Etiam deſpicientium formam ejus hæc erat vox. Adeò nec humanæ honeſtatis corpus fuit, nedum cœleſtis claritatis. Tacentibus apud nos quoque prophetis de ignobili aſpectu ejus, ipſæ paſſiones, ipſa contumeliæ loquuntur. Paſſiones quidem humanam carnem, contumeliæ verò inhoneſtam probavere. An auſus eſſet aliquis ungue ſummo perſtringere corpus novum, ullam ſputaminibus contaminare faciem, niſi merentem?* Quaſi verò Judæi crebris, licet æquiſſimis Chriſti reprehenſionibus exacerbati, æmulatione ac invidia perciti, à dæmone impulſi, hominem vultus ac corporis decore ſpectabilem ſpernere, conſpuere, & alapis cædere non potuerint!

Longè ergo rationabiliùs ac veriùs de Chriſto ſenſit Chryſoſtomus hom. 28. in Matth. ubi hæc habet: *Repellebat* (Chriſtus) *turbam, quoniam erant ei affixi non pauci, amantes, admiranteſque ipſum, videreque ipſum ſemper cupientes. Et certè quis ab authore tantum ſignorum non invitus recederet; aut quis vel faciem ſolam aſpicere, eoſque ipſum ex quo divina præceptorum inſtituta profluebant, ingenti deſiderio non arderet? Nam ut in faciendis erat mirabilis, ſic viſu gratioſiſſimus traditur fuiſſe, idque ipſe propheta ſignificans, multò ante clamaverat: Speciosus pulchritudine ſuper filios hominum.*

Chriſtum ſpecioſum fuiſſe, probat Chryſoſtomus, 1. Ex eo, quòd turbæ vix paterentur ſe ab eo divelli. 2. Ex traditione, de qua, cùm ipſe Syrus eſſet, meliùs inſtrui potuit, quàm Tertullianus. 3. Ex Davide, cujus hæc verba Pſalmo 44. *Specioſus forma præ filiis hominum*, non tam de Salomone, quàm de Chriſto, cujus figura fuit Salomon, etiam litteraliter, procuIdubio intelligi poſſunt & debent. Quare prophetas omnes de Chriſti pulchritudine tacuiſſe, immeritò Tertullianus ſcripſit.

His adde, nullam convenientem aſſignari poſſe cauſam, cur Chriſtus corporis & vultus deformitatem aſſumere voluerit. Et verò hoc neque ad ſatisfaciendum Deo pro hominibus, neque ad probandam carnis aſſumptæ veritatem, neque ad danda hominibus virtutum exempla, propter quas rationes, communes toti humano generi defectus à Chriſto aſſumpti dicuntur, neceſſarium fuit, aut etiam conveniens.

At inquies. Iſaias de Chriſto loquens c. 53. dicit: *Non eſt ſpecies ei, neque decor.* Ad hoc reſpondet Chryſoſtomus hom. citata: nam poſt verba, quæ proximè retulimus, ſic continuò proſequitur: *Quod autem dicit Eſaias, Non habebat ſpeciem, neque pulchritudinem, aut quoniam ad deitatis ſuæ ineffabilem gloriam, aut quoniam paſſionis cruentam deformationem, & lividos tumores reſpexit, id ita dixit: vel etiam quia tenui eum victu & veſtitu uſurum ſignificare voluit.* Conſule Nicephorum lib. 1. hiſtoriæ eccleſiaſticæ c. 40. ubi divinam oris corporiſque figuram ac formam Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti ex veterum traditione graphicè deſcribit.

Tres hic reſponſiones affert Chryſoſtomus, quarum ſecundam aliis duabus facilè anteponimus, utpote veriorem, & contextui magis conformem. Loquitur ergo Iſaias de cruenta deformatione, quæ Chriſto in paſſione contingit ex crudelitate Judæorum, non verò de deformitate aliqua vultus & corporis, quam Chriſtus antea habuerit, quamque re ipſa Chriſtum non habuiſſe, juvat adhuc hoc demonſtrare argumento. Si Chriſtus vultu & corpore deformis fuit, deformitatem hanc vel habuit, antequam naſceretur, ita ut cum ea natus ſit; vel eam poſtea tantùm contraxit. Neutrum dici poteſt. Non primum: nam ſi cum ea deformitate natus eſt, illam habuit ex defectu virtutis formatricis: cum enim deformitas vultus &

cor-

corporis conſiſtat in carentia debitæ proportionis, vel compoſitionis partium, in utero materno aliunde, quàm ex defectu virtutis formatricis contrahi non poteſt. Atqui Chriſtus in utero materno nullum corporis defectum contrahere potuit ex defectu virtutis formatricis, quia ut ait S. Thomas: *Caro ejus de Spiritu ſancto concepta eſt, qui eſt infinita ſapientiæ & virtutis, errare & deficere non potens.* Ergo, &c.

Non etiam ſecundum: nam ſi Chriſtus, poſtquam natus eſt, aliquam vultus & corporis deformitatem contraxit, contraxit vel ex morbo, vel ex intemperantia, vel denique, ex alio aliquo caſu. Atqui nihil horum dici poteſt. Non primum: Chriſtum enim aliquando morbo laboraſſe, numquam auditum eſt. Non etiam ſecundum: nam, ut dicit S. Thomas, *nihil inordinatum in regimine ſuæ vitæ exercuit.* Non denique tertium: nam quis eſſet ille caſus?

At inquies adhuc. Chriſtus deformitatem vultus & corporis non contraxit quidem ex culpa, aut neceſſitate aliqua, ſed voluntariè aſſumpſit. *R.* Quærendo quare aſſumpſiſſet: nam deformitas illa ad finem incarnationis nec neceſſaria fuit, nec utilis, ſed potiùs fuit contraria: Chriſtus enim venit, ut homines doceret, illos ad amorem ſui alliceret, illis virtutum omnium exempla præberet. Ad hæc autem omnia quid conferre potuit vultus ac corporis deformitas? E contrà verò quantùm ad hæc omnia conferre potuit oris dignitas, & majeſtas totiùs corporis: hæc enim auditorium reverentiam conciliant, amorem accendunt, virtutem amabilem efficiunt, & ad imitandum provocant, ut certa docet experientia.

At inquies denique. Filius Dei deformitatem vultus & corporis aſſumere voluit ad majorem ſui depreſſionem, & ut ſe hominibus contemptibilem exhiberet, ad majus humilitatis & patientiæ exemplum. *Reſp. ad primum*, majori illa depreſſione opus non fuiſſe, cùm Filius Dei ſemetipſum etiam exinaniverit, aſſumendo naturam humanam cum defectibus toti humano generi communibus, ut expreſsè ait Apoſtolus in epiſt. ad Philip. cap. 2. *Reſp. ad ſecundum*, Chriſtum debuiſſe, ſe non contemptibilem, ſed venerabilem hominibus exhibere, cùm venerit ut Magiſter, Doctor, Legiſlator, & Rex, non quidem temporalis, ſed ſpiritualis. Quantùm autem eum, qui talibus gaudet prærogativis, vultus dignitas & majeſtas corporis deceant, quis ignorat? Fatendum igitur eſt, aptiſſimam in Chriſto membrorum omnium proportionem, ac conſentionem extitiſſe cum incredibili venuſtate, quam tamen Chriſtus, quoad vitam vixit mortalem, tantùm temperavit, quantùm poſtulabat ſtatus viatoris.

Quæres 2. Utrùm in Chriſto fuerit peccatum?

Reſp. 1. In Chriſto non fuit peccatum originale, ut patet ex Luc. cap. 1. ubi dicitur: *Quod ex te naſcetur ſanctum, vocabitur Filius Dei.* Ratio autem eſt, 1. quia in illis tantùm eſt peccatum originale, qui ſeminaliter deſcendunt ab Adamo: at non ſic ab Adamo deſcendit Chriſtus, cùm de Spiritu ſancto conceptus fuerit; & cùm Apoſtolus, Rom. cap. 1. loquens de Chriſto, ait: *Qui factus eſt ei ex ſemine David ſecundum carnem*; per to *ex ſemine*, idem ſignificatur ac per to ex ſtirpe & progenie. 2. Chriſtus à primo inſtanti conceptionis ſuæ ſanctus fuit ſanctitate, tum ſubſtantiali, tum accidentali, ut probatum eſt. Ergo, &c.

Reſp. 2. In Chriſto non fuit peccatum actuale, ut patet ex Scriptura: nam de eo dicitur, Hebr. cap. 4. *Tentatum autem per omnia pro ſimilitudine, abſque peccato.* Et 1. Petr. cap. 2. *Qui peccatum non fecit, nec inventus eſt dolus in ore ejus.* Ratio eſt, quia Chriſtus fuit omninò impeccabilis, de quo infra. Utramque reſponſionem probat S. Thomas hic qu. 15. art. 1. in O. in hunc modum: *Chriſtus ſuſcepit defectus noſtros, ut pro nobis ſatisfaceret, & ut veritatem humanæ naturæ comprobaret, & ut nobis fieret exemplum virtutis: ſecundum quæ tria manifeſtum eſt, quòd defectum peccati aſſumere non debuit. Primò quidem, quia peccatum nihil operatur ad ſatisfactionem, quin imò virtutem ſatisfactionis impedit.... Similiter etiam ex peccato non demonſtratur veritas humanæ naturæ, quia peccatum non pertinet ad humanam naturam, cujus Deus eſt cauſa...... Tertiò quia peccando, exemplum virtutis præbere non potuit; cùm peccatum contrarietur virtuti.*

Dices. Apud Davidem Pſal. 21. Chriſtus ipſe dicit: *Deus Deus meus...... quare me dereliquiſti? Longè à ſalute mea verba delictorum meorum.* *R.* Chriſtum loqui de delictis hominum, quæ vocat ſua, quia ea in ſe ſuſceperat, juxta illud, 1. Petr. cap. 2. *Qui peccata noſtra ipſe pertulit in corpore ſuo ſuper lignum.*

Quæres 3. Utrùm in Chriſto fuerit fomes peccati?

Reſp. 1. Non fuit fomes, ſeu concupiſcentia actualis in appetitu materiali Chriſti: nam in appetitu materiali fomes actualis eſt actualis motio ad ſenſibile turpe & illicitum, rationem præveniens, & ad peccatum alliciens. Atqui talis motio non fuit in appetitu materiali Chriſti. 1. Enim eſt per ſe indecens, & repugnans rationi. 2. Eſt in aliis hominibus propter peccatum originale, quo Chriſtus caruit. 3. Non eſt utilis ad redemptionem hominum, ſed potiùs illi per ſe contrariatur. 4. Eſt contra perfectionem ſanctitatis participatæ, quam tamen in Chriſto probatum eſt tantam fuiſſe, quanta poteſt eſſe. 5. Cùm in Chriſto nullus fuerit motus indeliberatus, ſi talis motio fuit in Chriſto, in eo deliberata fuit, adeòque peccatum: nullum autem peccatum fuit in Chriſto. Ergo, &c.

Reſp. 2. Non fuit in appetitu materiali Chriſti fomes ſeu concupiſcentia habitualis: nam in appetitu materiali fomes habitualis nihil aliud eſt, quàm ipſe appetitus materialis, quà pronus eſt, & proximè expeditus ad motiones circa ſenſibilia turpia & illicita, rationem prævenientes, & ad peccatum allicientes. Atqui talis pronitas appetitus materialis non fuit in Chriſto: repugnat enim rationi perfectiſſimæ ſanctitatis participatæ, qualem habebat Chriſtus. Præterea, utilis non eſt ad finem redemptionis, ſed potiùs illi per ſe contraria, ut de fomite actuali dictum eſt. Ergo, &c.

Reſp. 3. Similiter non fuit fomes actualis, neque habitualis in intellectu & voluntate Chriſti: nam 1. intellectus Chriſti non habuit actus indeliberatos erroris, nec ad hujuſmodi actus pronus fuit: utrumque enim repugnat rationi perfectiſſimæ ſcientiæ, qualem Chriſtus habuit. 2. Voluntas Chriſti non habuit motiones indeliberatas odii, ſuperbiæ, invidiæ, &c. nec prona fuit ad actus hujuſmodi: nam utrumque repugnat rationi perfectiſſimæ ſanctitatis participatæ, qualem habuiſſe Chriſtum, demonſtratum eſt.

Quæres. Utrùm in Chriſto fuerit ignorantia?

Reſp. In Chriſto ignorantia non fuit; quòd ſic probat S. Thomas hic quæſt. 15. art. 3. in O. *Sicut in Chriſto fuit plenitudo gratiæ & virtutis, ita in ipſo fuit plenitudo omnis ſcientiæ. Sicut autem in Chriſto plenitudo gratiæ & virtutis excludit fomitem peccati, ita plenitudo ſcientiæ excludit ignorantiam, quæ ſcientiæ opponitur. Unde ſicut in Chriſto non fuit fomes peccati, ita non fuit in eo ignorantia.*

Obj. S. Damaſcenus lib. 3. Orthodoxæ fidei cap. 21. de Verbo dicit, quòd ignorantem & ſervilem naturam aſſumpſerit. *Reſp.* S. Damaſceni ſenſum eſſe, quòd Verbum aſſumpſerit naturam, quæ de ſe, & in aliis hominibus ignorans eſt. Verba ejus ſunt: *Scire operæ pretium eſt Chriſtum ignoratione quidem laborantem, ac ſervam naturam aſſumpſiſſe. Hominis enim natura Dei conditoris ſui ſerva eſt, atque in futurarum rerum ignoratione verſatur ...... Verùm ob perſonæ identitatem, atque indivulſam conjunctionem, Domini anima rerum futurarum cognitione, quemadmodum, & reliquis miraculis, locupletata eſt ...... Humana natura ſuapte quidem eſſentia futurarum rerum notitiam haud quaquam habet: at Domini anima ob unionem cum ipſo Deo Verbo, ac perſonalem iden-*

identitatem . . . futurarum , ut dixi , rerum notitiam conſecuta eſt .

Hanc Damaſceni interpretationem Jodocus in commentario capitis citati tradit , & illuſtrat hoc exemplo : *Si humili loco nata , & ex infima plebe aſciſcatur in regis uxorem , eique connubio jungatur , ſecundùm ſuam conſiderata originem plebejia diceretur & ignobilis : at vero regalibus nuptiis illuſtrata , & regina dicitur & domina , neque plebea nuncupanda eſt , neque abjecta : nam præclari viri ſui titulis nobilitatur .*

ARTICULUS IV.

Proponuntur dubia de Paſſionibus Chriſti , & ſolvuntur .

QUæres 1. Utrùm in Chriſto fuerint paſſiones.

Nota . Nomine paſſionum hic intelligimus actus animæ ſentientis , naturali neceſſitate conjunctos cum perceptione alicujus commotionis , vel paſſionis corporis ; unde paſſiones nuncupantur . Hoc ſuppoſito ,

R. Fuerunt in Chriſto paſſiones : nam in Chriſto fuit dolor ſenſibilis , triſtitia , &c. ut deinceps oſtendetur . Circa paſſiones Chriſti S. Thomas hic q. 15. art. 4. in O. hæc habet notatu digna . *Sciendum eſt , quod hujuſmodi paſſiones aliter fuerunt in Chriſto , quam in nobis , quantùm ad tria . Primò quidem , quantum ad objectum : quia in nobis plerumque hujuſmodi paſſiones feruntur ad illicita , quod in Chriſto non fuit . Secundò , quantum ad principium : quia hujuſmodi paſſiones frequenter in nobis præveniunt judicium rationis : ſed in Chriſto omnes motus ſenſitivi appetitus oriebantur ſecundùm diſpoſitionem rationis . . . . Tertiò , quantùm ad affectum , quia in nobis quandoque hujuſmodi motus non ſiſtunt in appetitu ſenſitivo , ſed trahunt rationem , quod in Chriſto non fuit ; quia motus naturaliter humanæ carni convenientes , ſic ex ejus diſpoſitione in appetitu ſenſitivo manebant , quod ratio ex his nullo modo impediebatur facere , quæ conveniebant .*

Quæres 2. Utrùm in Chriſto fuerit dolor ſenſibilis ?

Nota . Dolor ſenſibilis eſt actus animæ ſentientis , averſantis læſionem corporis , ſenſu tactus perceptam . Unde ad dolorem ſenſibilem duo prærequiruntur , nempe læſio corporis , tamquam objectum , & perceptio hujus læſionis , tamquam applicatio objecti ; quibus duobus poſitis , naturali neceſſitate ſequitur in anima ſentiente dolor ſenſibilis , ſeu actus , quo anima ſentiens læſionem corporis perceptam averſatur . Hoc ſuppoſito ,

R. In Chriſto fuit dolor ſenſibilis , ut patet ex Iſaiæ capite 53. ubi de Chriſto dicitur : *Verè languores noſtros ipſe tulit & dolores noſtros ipſe portavit* . Ratio eſt , quia in Chriſto fuit læſio corporis , & perceptio hujus læſionis , quando tormenta paſſus eſt . Ergo etiam in eo fuit dolor ſenſibilis , cùm ſit actus naturali neceſſitate conſequens actum , quo percipitur læſio corporis , adeòque ſemper conſequens , niſi miraculosè impediatur .

Porrò dici non poteſt Chriſtus dolorem illum ſenſibilem per miraculum impediviſſe ; ad redemptionem enim noſtram conveniens fuit & utile , ut Chriſtus experiretur dolorem ſenſibilem . Item nec dici poteſt , dolorem hunc excluſum fuiſſe per viſionem beatificam , quàm ſemper habuit Chriſtus , nam ut ait S. Thomas hic quæſt. 15. art. 5. ad 3. *Virtute divinitatis Chriſti , diſpenſative ſic beatitudo in anima continebatur , quod non derivabat ad corpus , ut ejus paſſibilitas & mortalitas tolleretur ; & eadem ratione delectatio contemplationis ſic retinebatur in mente , quòd non derivabatur ad vires ſenſibiles , ut per hoc dolor ſenſibilis excluderetur .*

Hic breviter obſerva , non ſolùm actum illum , quo anima ſentiens averſatur læſionem corporis , ſenſu tactus perceptam , vocari dolorem , ſed etiam ipſam corporis læſionem , & perceptionem ejus . Dolor autem , ſecundùm hanc triplicem acceptionem , fuit in Chriſto , ut ex dictis intelligitur .

Quæres 3. Utrùm in Chriſto fuerit triſtitia ſenſibilis .

Nota . Triſtitia ſenſibilis eſt actus animæ ſentientis malum aliquod ſenſibile , apprehenſum , ſeu perceptum ut præſens , averſantis ; unde ad triſtitiam ſenſibilem duo prærequiruntur , nempe malum aliquod ſenſibile ; putà mors parentis tanquam objectum , & mali illius præſentis apprehenſio , ſeu perceptio , tanquam applicatio objecti ; quibus duobus poſitis , naturali neceſſitate ſequitur in anima , qua ſentiens eſt , triſtitia ſenſibilis . Hoc ſuppoſito ,

R. In Chriſto fuit triſtitia ſenſibilis . Patet ex Matth. c. 26. ubi Chriſtus ipſe ait : *Triſtis eſt anima mea uſque ad mortem* . Et ratio eſt , quia in Chriſto potuit eſſe , & fuit mali alicujus ſenſibilis perceptio , quacum naturali neceſſitate conjunctus eſt actus , quo anima , quà ſentiens eſt , averſatur malum illud , perceptum ut præſens . Porrò cùm Iſaias cap. 42. de Chriſto ait , *Non erit triſtis , neque turbulentus* ; ſenſus eſt : Non erit pronus ad iracundiam , vel , ut vult S. Thomas hic q. 15. art. 6. ad primum , triſtitia ei non dominabitur .

Quæres 4. Utrùm in Chriſto fuerit timor ſenſibilis .

Nota . Timor ſenſibilis eſt actus animæ , qua ſenſitiva eſt , averſantis malum aliquod ſenſibile , cognitum ut futurum , ſive certò futurum ſit , ſive incertò tantùm . Ad timorem itaque ſenſibilem duo prærequiruntur : malum aliquod ſenſibilem tanquam objectum , & illius ut futuri perceptio ſenſitiva ; quibus duobus poſitis naturali neceſſitate ſequitur actus , quo anima , quà ſenſitiva eſt , malum illud ſic perceptum averſatur . Dixi autem , ſive certò futurum ſit , ſive incertò tantùm : nam quòd malum ſit incertò futurum , & ita aliqua ſit ſpes evadendi , non requiritur ad timorem quemlibet , ſed ſolùm ad eùm , in quo locum habet conſultatio . Jam

R. In Chriſto fuit timor ſenſibilis , ut patet ex Marci cap. 14. ubi de Chriſto dicitur : *Cœpit pavere , & tædere* . Ratio eſt , quia in Chriſto potuit eſſe , & fuit mali alicujus ſenſibilis , ut futuri , ſenſitiva perceptio , quam naturali neceſſitate conſequebatur timor ſenſibilis , ſeu actus , quo anima ſentiens averſatur malum , ſic apprehenſum , niſi per miraculum impediatur .

Obj. illud Proverbiorum cap. 28. *Juſtus quaſi leo confidens , abſque terrore erit* . *R.* cum S. Thoma hic quæſt. 15. art. 7. ad 1. *Juſtus dicitur eſſe abſque terrore , ſecundùm quod terror importat perfectam paſſionem , avertentem hominem ab eo , quod eſt rationis ; & ſic timor non fuit in Chriſto , ſed ſolùm ſecundùm propaſſionem* . Quod ut intelligas , adverte , ex S. Doctore hic quæſt. citata art. 4. in O. *Paſſio perfecta intelligitur , quando animo , id eſt rationi dominatur ; propaſſio autem quando eſt inchoata in appetitu ſenſitivo , ſed ulteriùs non ſe extendit* , adeòque non dominatur rationi , ſic ut hominem ab eo , quod rationbile eſt , avertat .

Quæres 5. Utrùm in Chriſto fuerit admiratio ?

R. In Chriſto admiratio fuit , ut patet ex Matth. cap. 8. ubi legitur : *Audiens Jeſus miratus eſt* . Hanc autem reſponſionem ſic probat S. Thomas hic quæſt. 15. art. 8. in O. *Dicendum , quod admiratio propriè eſt de aliquo novo & inſolito . In Chriſto autem non poterat eſſe aliquid novum & inſolitum , quantùm ad ſcientiam divinam , qua cognoſcebat res in Verbo ; neque etiam quantùm ad ſcientiam humanam , qua cognoſcebat res per ſpecies inditas : potuit tamen aliquid eſſe novum & inſolitum ſecundùm ſcientiam experimentalem , ſecundùm quam ſibi poterant quotidie aliqua nova occurrere . Et ideo ſi . . . . loquamur de eo , quantum ad ſcientiam experimentalem , ſic admiratio in eo eſſe potuit . Et aſſumpſit hunc defectum ad noſtram inſtructionem , ut ſcilicet doceat eſſe mirandum , quod etiam ipſe mirabatur .*

Dices .

Dices. Ex Ariſtotele lib. 1. metaphyſicorum, *admiratio cauſatur ex hoc quod aliquis videt effectum, & ignorat cauſam*; Sicque admirari non eſt niſi ignorantis. *Reſp*. Non ex hoc ſemper cauſari admirationem, & ad eam ſufficere, ut aliquid occurrat novum & inſolitum, ſecundùm aliquam ſcientiam. Ita reſpondet S. Thomas art. citato ad 1. & rectè quidem; hoc ipſo enim quòd aliquid alicui accidit novum ac inſolitum, reſpectivè ad ſcientiam aliquam, quam priùs habebat, hoc ipſo, inquam, in eo quod accidit, agnoſcere poteſt exceſſum ſupra ſcientiam illam; quod eſt admirari.

Quæres 6. Utrùm in Chriſto fuerit ira?

Reſp. Ira fuit in Chriſto, ut Prob. 1. ex Joan. cap. 2. ubi Chriſto ejiciente è templo, & flagellis cædente nummularios, & vendentes, dicitur: *Recordati ſunt diſcipuli ejus, quia ſcriptum eſt: Zelus domus tuæ comedit me*. 2. Ratione, quia ira eſt actus, quo anima ſentiens appetit repellere injuriam, ſibi vel aliis illatam, de qua triſtatur. Atqui talis appetitus potuit eſſe, & fuit in Chriſto. Ergo, &c.

Obj. 1. Ira duo dicit, triſtitiam ſcilicet, & appetitum vindictæ, ut docet S. Thomas hic quæſt. 15. art. 9. in O. *Ira*, inquit, *eſt effectus triſtitiæ: ex triſtitia enim alicui illata, conſequitur in eo circa ſenſitivam partem appetitus repellendi illatam injuriam vel ſibi vel aliis; & ſic ira eſt paſſio compoſita ex triſtitia, & appetitu vindictæ*. Sed appetitus vindictæ malus eſt. Ergo, &c. *Reſp*. Cum S. Thoma loco laudato, ubi poſt verba citata, ſic proſequitur: *Appetitus vindictæ quandoque eſt cum peccato, quando ſcilicet aliquis vindictam quærit ſibi abſque ordine rationis, & ſic ira in Chriſto eſſe non potuit: hujuſmodi enim dicitur ira per vitium. Quandoque verò talis appetitus eſt ſine peccato, imò eſt laudabilis, putà cùm aliquis appetit vindictam ſecundum ordinem juſtitiæ, & hoc vocatur ira per zelum ..... & talis ira fuit in Chriſto*.

Obj. 2. Illud Jacobi cap. 1. *Ira viri juſtitiam Dei non operatur*. *Reſp*. Cum D. Thoma ad 1. *Ira dupliciter ſe habet in homine: quandoque enim prævenit rationem, & trahit eam ſecum ad operandum, & tunc propriè ira dicitur operari: nam operatio attribuitur principali agenti; & ſecundùm hoc intelligitur, quòd ira viri juſtitiam Dei non operatur. Quandoque verò ira ſequitur ipſam rationem, & eſt quaſi inſtrumentum ipſius; & tunc operatio, quæ eſt juſtitiæ, non attribuitur iræ, ſed rationi*. Homo igitur peccat, quando ira prævenit rationem, eamque trahit; non autem quando eam ſequitur, eique ſubſervit, ut ſemper contigit in Chriſto.

Obj. 3. Ira opponitur manſuetudini. *Reſp*. Cum S. Thoma ad 2. *Dicendum quòd ira, quæ tranſgreditur ordinem rationis, opponitur manſuetudini; non autem ira, quæ eſt moderata, & ad medium reducta per rationem: nam manſuetudo medium tenet in ira*. Igitur ira moderata, qualis in Chriſto ſemper fuit, non opponitur manſuetudini, ad quam pertinet iræ moderari.

Obj. 4. Illud S. Gregorii lib. 5. moral. cap. 33. *Ira per vitium, excæcat oculum mentis, ira verò per zelum ipſum turbat*. *Reſp*. Cum S. Thoma ad 3. *In nobis ſecundum naturalem ordinem, potentiæ animæ mutuò ſe impediunt; ita ſcilicet, quòd cùm unius potentiæ operatio fuerit intenſa, alterius operatio debilitetur; & ex hoc procedit, quòd motus iræ, etiamſi ſit ſecundùm rationem moderatus, utcumque impedit oculum animæ contemplantis. Sed in Chriſto per moderationem divinæ virtutis, unicuique potentiæ permittebatur agere, quod erat ei proprium; ita quod una potentia ex alia non impediebatur; & ideo ſicut delectatio mentis contemplantis non impediebat triſtitiam, vel dolorem inferioris partis, ita etiam è converſo paſſiones inferioris partis in nullo impediebant actum rationis*.

Quæres 7. Utrùm Chriſtus fuerit ſimul comprehenſor & viator?

Reſp. Fuiſſe, Ita docet S. Thomas hic quæſt. 15. art. 10. in O. ubi hæc habet: „ Dicendum, quòd aliquis dicitur viator, ex eo, quòd tendit in beatitudinem; comprehenſor autem dicitur ex hoc, quòd jam beatitudinem obtinet. Hominis autem beatitudo perfecta conſiſtit in anima & corpore: in anima quidem, quantùm ad id, quod eſt ei proprium, ſecundùm quòd mens videt & fruitur Deo: in corpore verò, ſecundùm quod corpus reſurgit ſpirituale, & in virtute, & in gloria, & incorruptione. Chriſtus autem ante paſſionem, ſecundùm mentem plenè videbat Deum, & ſic habebat beatitudinem quantùm ad id, quod eſt proprium animæ: ſed quantùm ad alia, deerat ei beatitudo, quia & anima ejus erat paſſibilis, & corpus paſſibile & mortale. Et ideò ſimul erat comprehenſor, in quantùm habebat beatitudinem propriam animæ, & ſimul viator, in quantùm tendebat in beatitudinem, ſecundùm quod ei de beatitudine deerat.

Obj. Beati quorum animæ in cœlo ſunt, & corpora in ſepulchris, habent tantùm gloriam animæ, & tamen non dicuntur viatores, ſed comprehenſores. Ergo, &c. *Reſp*. neg. conſeq. Diſparitatem aſſert S. Thomas art. citato ad tertium: *Non eſt eadem ratio de animabus Sanctorum, & de Chriſto, propter duo. Primò quidem, quia animæ Sanctorum non ſunt paſſibiles, ſicut fuit anima Chriſti. Secundò, quia corpora* (Sanctorum) *non agunt aliquid, per quod in beatitudinem tendant, ſicut Chriſtus ſecundùm corporis paſſiones in beatitudinem tendebat, quantùm ad gloriam corporis*.

DISPUTATIO VIII.

De ſcientia Chriſti, ut hominis.

ARTICULUS PRIMUS.

De Chriſti ſcientia in communi.

PROPOSITIO I.

Chriſtus habuit intellectum creatum.

Eſt de fide, & breviter probatur: quia Chriſtus eſt verus ac perfectus homo, ut docent Scripturæ, Patres, & Concilia, ut ſuo loco demonſtratum eſt. Ergo Chriſtus habet animam rationalem: nam anima rationalis eſt eſſentialis pars veri ac perfecti hominis. Ergo Chriſtus habet intellectum humanum: nam intellectus humanus eſt idem realiter cum ſubſtantia animæ rationalis; vel, ſi ab ea realiter diſtinguitur, ut opinantur aliqui cum tenui admodum probabilitate, ſaltem ab ea naturaliter inſeparabilis eſt; & aliunde nulla fuit ratio, cur à Verbo non aſſumeretur.

PROPOSITIO II.

Chriſtus intellexit per intellectum ſuum humanum.

Eſt de fide, & expreſsè in Scriptura aſſeritur: nam v. gr. Chriſtus de ſe ipſo, ut homine, loquens Joannis cap. 8. ſic ait: *Scio quia filii Abrahæ eſtis. Ego novi eum* (Deum Patrem) *& ſi dixero, quia non ſcio eum, ero ſimilis vobis mendax. Sed ſcio eum, & ſermonem ejus ſervo*. *Prob*. Autem ratione: quia Chriſtus loquebatur ut homo, docebat ut homo, orabat ut homo, diligebat ut homo; ſed ex his alia includunt, alia verò ſupponunt intellectionem humanam. Ergo, &c.

PROPOSITIO III.

Chriſtus, ut homo, nihil formaliter intellexit per intellectionem increatam divinitatis.

Eſt contra Hugonem à Sancto Victore, cujus ſententiam inter Scholaſticos alii ut hæreticam, alii ut temerariam, omnes ut falſam & abſurdam damnant; & con-

& contra eumdem probatur efficaciter; quia intellectio eſt eſſentialiter actus vitalis potentiæ intellectivæ, cujus eſt intellectio, ſeu potentiæ intellectivæ, quæ per illam formaliter intelligit. Atqui intellectio increata non poteſt eſſe actus vitalis intellectus creati: omnis enim actus vitalis à potentia, cujus eſt actus, procedit, vel realiter, vel ſaltem virtualiter. Intellectio autem increata ab intellectu creato nec realiter, nec virtualiter procedere poteſt, ut per ſe eſt evidens. Ergo, &c.

Quæres. Quo tempore Chriſtus cœperit intelligere intellectione humana?

Reſp. Cum communi Theologorum ſententia, Chriſtum à primo inſtanti conceptionis ſuæ habuiſſe uſum rationis, adeòque ab eo inſtanti intellexiſſe intellectione humana. Ratio eſt, quia Chriſtus eos non aſſumpſit defectus, qui prodeſſe non poterant ad redemptionem noſtram. At carentia uſus rationis pro nullo inſtanti exiſtentiæ Chriſti, ad redemptionem noſtram prodeſſe potuit. Ergo, &c.

Propositio IV.

Omnis intellectio humana Chriſti fuit vera, certa, & evidens.

Prob. Intellectiones Chriſti, ut hominis, aliæ ſupernaturales fuerunt, aliæ verò naturales; cùm enim humanitas Chriſti fuerit ex omni parte perfecta, certè non caruit actibus naturalibus. Atqui 1. intellectiones Chriſti, ut hominis, ſupernaturales, fuerunt omnes veræ, & certæ; talis enim eſt eſſentialiter omnis intellectio ſupernaturalis, cùm ſit ex ſpeciali influxu Dei. Fuerunt etiam omnes evidentes, quia omnis intellectio ſupernaturalis obſcura, eſt actus fidei: Chriſtus autem actum fidei non habuit, ut ſupra oſtenſum eſt.

2. Omnes intellectiones Chriſti, ut hominis, naturales, fuerunt veræ ac certæ: nam error eſt magna imperfectio, quæ ad redemptionem noſtram per ſe utilis non fuit, immò verò fuiſſet ei per ſe contraria, imminuendo ſcilicet auctoritatem Chriſti loquentis. Fuerunt etiam omnes evidentes: nam certitudo actus naturalis fundatur in evidentia, cùm ſolius fidei divinæ proprium ſit, ſimul eſſe certam, & obſcuram. Ergo, &c.

Obj. 1. Chriſtus, ut homo, multa ignoravit. Ergo pari ratione in multis errare potuit ut homo. *R*. 1. Chriſtum, ut hominem, propriè loquendo, non ignoraſſe: nam ille propriè non ignorat, qui ſcit omnia, quæ ſcire debet juxta naturæ ſuæ vel ſtatus ſui conditionem. At Chriſtus, ut homo, ſcivit ea omnia, quæ decuit, & oportuit eum ſcire, conſideratis dignitate perſonæ ejus, conditione naturæ humanæ, & ratione ſtatus ac officii: unde propriè loquendo, ſcientiæ plenitudinem habuit.

Reſp. 2. Dato quòd Chriſtus, ut homo, aliqua propriè ignoraverit, N. conſeq. Ratio eſt, quia error eſt imperfectio multò major, quàm ſimplex ignorantia, magiſque oppoſita perfectioni, & in loquendo auctoritati, quam Chriſtus, ut homo, quia ut homo, fuit primarius fidei Doctor ac Magiſter, habere debuit, & habuit.

Obj. 2. Error intellectus oritur ex errore ſensûs. Atqui in Chriſto ſæpè potuit eſſe error ſensûs: nam v. gr. à longè potuit ei res apparere minor, quàm eſſet. Ergo, &c. *Reſp*. 1. Errorem intellectus neceſſariò quidem ſequi ex errore ſenſus, niſi ſenſus per intellectum corrigatur: at Chriſtus per excellentiſſimam intellectus ſui ſapientiam facilè potuit ſenſum corrigere, ſi quando illum errare contigit. *Reſp*. 2. neg. minor. Quia Chriſtus virtute divina potuit ita ſenſus ſuos confortare, ut objecta, in qualibet diſtantia, vel modo quolibet applicata, ſemper apprehenderent, ut ſunt.

Obj. 3. Chriſtus, ut homo, habuit actus opinionis, & fidei humanæ: nam cognoſcebat omnia motiva probabilia opinionum omnium, & hominibus, aliquid ipſi narrantibus, credebat. Sed falſum ſubeſſe poteſt actibus opinionis, & humanæ fidei. Ergo, &c. *Reſp*. neg. maj. Nam Chriſtus, ut homo, ſicut nullum in voluntate habuit actum, qui non eſſet actus virtutis moralis, ita nullum habuit in intellectu actum, qui non eſſet actus virtutis intellectualis. *Ad prob. Reſp*. 1. Per motiva probabilia, quæ cognoſcebat, judicaſſe, non de veritate, ſed de probabilitate opinionum, in quo judicio errare non potuit, cùm perfectè cognoſceret vim omnium illorum motivorum probabilium. 2. Chriſtum, ut hominem, nunquam teſtimonio hominum uſum eſſe ad aſſentiendum, ſed ſolùm de ipſo hominum teſtimonio per evidentiam, quam de illo habebat, verum ac certum judicium tuliſſe.

Propositio V.

Imò nequidem abſolutè intellectus humanus Chriſti errare, ac decipi potuit.

Prob. Quia 1. Verbum nequidem abſolutè in aſſumpta natura admittere potuit, niſi quod honeſtum eſſet, vel ad honeſtum conferret. Error autem neque eſt aliquid honeſtum, neque ad honeſtum confert, aut conferre poteſt. 2. Cùm denominationes ſint verè ac propriè ſuppoſitorum, ſicut humanitate aſſumpta intelligente, volente, vidente, tangente, &c. Verbum verè ac propriè intelligebat, volebat, videbat, tangebat, &c. ita humanitate aſſumpta errante & decepta, Verbum verè ac propriè erraſſet, & deceptum fuiſſet. Per ſe autem & intrinſecè indecens eſt, Verbum verè ac propriè dici, errare & decipi. Verbum igitur nequidem abſolutè potuit, circa humanitatem aſſumptam non habere providentiam, qua humanitas illa ab omni errore, & deceptione ſemper præſervaretur.

Propositio VI.

Chriſtus ut homo, habuit ſcientiam beatificam, & habuit illam à primo inſtanti conceptionis ſuæ.

Prob. prima pars. Ex Scriptura: nam Chriſtus de ſe ipſo, ut homine, loquens, ait Joan. c. 3. *Quod ſcimus, loquimur, & quod vidimus, teſtamur*. Et cap. 8. *Ego quod vidi apud Patrem meum, loquor*, Chriſtus autem loquebatur de Deo. Ergo Deum videbat, adeòque habebat ſcientiam beatificam: unde Joan. cap. 3. de eo ſic loquitur Joannes Baptiſta: *Qui de cœlo venit, ſuper omnes eſt; & quod vidit, & audivit, hoc teſtatur*.

Eodem pertinet illud Chriſti, Joan. cap. 1. *Nemo aſcendit in cœlum, niſi qui deſcendit de cœlo Filius hominis, qui eſt in cœlo*. Ex quo ſic argumentor. Chriſtus tempore vitæ mortalis aſcendit in cœlum ſecundùm humanitatem, non enim ſecundùm divinitatem aſcendit. At tempore vitæ mortalis non aſcendit in cœlum aſcenſu corporeo, ut certum eſt. Ergo Chriſtus per humanitatem tempore vitæ mortalis aſcendit in cœlum ſecundùm viſionem beatificam. Accedit hæc ratio, quia Chriſtus venit ut Magiſter doctrinæ divinæ, & primarius myſteriorum fidei Doctor. Ergo ad ejus dignitatem, & authoritatem pertinuit, ut cùm de Deo loqueretur, narraret non audita tantùm, ſed à ſe viſa.

Secunda pars prob. Quia humanitas Chriſti habuit à primo inſtanti conceptionis exigentiam viſionis beatificæ, cùm à primo inſtanti conceptionis unionem hypoſtaticam habuerit. Præterea, nulla fuit ratio viſionem illam differendi. Ergo dici debet humanitas Chriſti à primo inſtanti conceptionis viſionem beatificam habuiſſe. Quod confirmatur ex eo, quòd credibile non eſt, Verbum humanitatem aſſumptam non ſtatim exornaſſe donis omnibus gratiæ & gloriæ eſſentialis, præſertim cùm carentia gloriæ eſſentialis magna ſit imperfectio, quam aſſumi nec neceſſarium, nec utile fuit ad opus redemptionis.

Obj. Illud Luc. cap. 24. *Oportuit pati Chriſtum, & ita intrare in gloriam ſuam*. Et illud, Joan. cap. 7. *Jeſus nondùm erat glorificatus*. Et illud ejuſdem c. 17. *Clarifica me tu Pater*. *Reſp. ad* 1. ibi agi de manifeſtatione & exaltatione nominis Chriſti. *Reſp. ad* 2. ibi agi de gloria reſurrectionis Chriſti, & ejus aſcenſionis.

ſionis. *Reſp. ad* 3. ibi egi de gloria corporis Chriſti, quæ Chriſto debita fuit à primo inſtanti conceptionis ejus, non ſolùm propter gloriam animæ, quam tunc habuit, ſed etiam ratione unionis hypoſtaticæ: attamen divinitùs factum eſt, ut Chriſtus propter redemptionem noſtram illa careret tempore vitæ mortalis.

Propoſitio VII.

Chriſtus, ut homo, habuit ſcientiam ſupernaturalem, à ſcientia beatifica diſtinctam, & habuit illam à primo inſtanti conceptionis.

Prob. 1. *pars*. Quia Chriſtus fuit ſimul comprehenſor & viator. Ergo ſicut habuit ſcientiam propriam comprehenſoris, nempe viſionem beatificam, ita habuit ſcientiam propriam viatoris, nempe ſcientiam ſupernaturalem, diverſam à viſione beatifica, ut modo magis conſentaneo ſtatui viatoris, actus viatoris ſupernaturales ac meritorios exercere poſſet.

Prob. 2. *pars*. Quia 1. Chriſtus à primo inſtanti conceptionis ſuæ fuit ſimul perfectè viator & comprehenſor. Ergo ſicut à primo inſtanti conceptionis habuit ſcientiam propriam comprehenſoris, ita, &c. 2. Chriſtus à primo inſtanti conceptionis ſuæ, actum meritorium exercuit, juxta illud Apoſtoli ad Hebræos cap. 10. *Ingrediens mundum, dicit: Hoſtiam & oblationem noluiſti: corpus autem aptaſti mihi ..... tunc dixi: Ecce venio*. Atqui talem actum non exercuit ſine cognitione ſupernaturali, ad ſtatum viatoris accommodata. Ergo, &c.

Propoſitio VIII.

Chriſtus, ut homo, habuit ſcientiam naturalem.

Prob. Quia Chriſtus, ut homo, omnem habuit perfectionem animæ rationali connaturalem. Sed talis eſt ſcientia naturalis & humana. Ergo, &c. Præterea, ea ſcientia eſt magna naturæ humanæ perfectio, nullam habens imperfectionem, unioni hypoſtaticæ, vel ſtatui beatitudinis repugnantem. Ergo non eſt ratio, cur Chriſto, ut homini, non concedatur.

Chriſtus igitur habuit 1. ſcientias & artes omnes, quoad omnes concluſiones evidentes, quæ lumine naturali haberi poſſunt: in aliis verò rebus, in quibus lumen naturale attingere non poteſt evidentiam, Chriſtus attigit rationes omnes probabiles, vim luminis naturalis non excedentes, per quas tamen non de veritate opinionum, ſed de earum probabilitate judicabat. 2. Chriſtus habuit cognitiones omnes naturales evidentes, quarum aliæ experimentales ſunt, quia in experientia ſenſuum fundantur, & verſantur circa ſingularia, quæ attinguntur per ſenſus; aliæ verò ſunt concluſiones, ex propriis principiis, lumine naturali evidenter notis, deductæ. Per inditas denique ſpecies, cognitiones omnes habuit animæ ſeparatæ ac beatæ connaturales, ut infrà probabitur.

ARTICULUS II.

De Scientia beatifica Chriſti.

Propoſitio I.

Scientia beatifica Chriſti, ut hominis, eſt ejuſdem ſpeciei cum ſcientia beatifica aliorum beatorum, ſed perfectior ac intenſior, quàm in omnibus aliis, tam hominibus, quàm Angelis beatis.

Prob. 1. *pars*. Nam 1. gratia habitualis Chriſti eſt ejuſdem ſpeciei cum noſtra, adeòque lumen gloriæ, cujus ſemen eſt gratia habitualis, eſt ejuſdem ſpeciei in Chriſto & aliis beatis. 2. In Scriptura promittitur nobis conſortium ejuſdem beatitudinis cum Chriſto, juxta illud Apoſtoli Romanorum cap. 8. *Heredes Dei, coheredes autem Chriſti*. Ergo, &c.

Prob. 2. *pars*. 1. Ex Scriptura: nam Epheſiorum cap. 7. dicitur: *Suſcitans illum à mortuis, & conſtituens ad dexteram ſuam in cœleſtibus ſupra omnem principatum, & poteſtatem, & virtutem, & dominationem, & omne nomen, quod nominatur non ſolum in hoc ſæculo, ſed etiam in futuro*. Ex quo textu & aliis ſimilibus, evidenter colligitur, Chriſtum, ut hominem, in gloria ſublimiorem eſſe omnibus aliis, tam hominibus, quàm Angelis beatis: *Sed*, inquit ſanctus Thomas hìc quæſt. 10. art. 4. in Sed contra, *in illa cœleſti gloria tantò aliquis eſt ſuperior, quantò perfectiùs cognoſcit Deum. Ergo anima Chriſti perfectiùs videt Deum, quàm quævis alia creatura*.

Prob. 2. Ex S. Thoma art. citato in O. ubi ſic diſcurrit: *Dicendum quod viſio divinæ eſſentiæ convenit omnibus beatis, ſecundum participationem luminis derivati in eos à fonte Verbi Dei ..... Huic autem Verbo Dei propinquiùs conjungitur anima Chriſti, quæ eſt unita Verbo in perſona, quàm quævis alia creatura. Et ideo pleniùs recipit influentiam luminis, in quod Deus videtur ab ipſo Verbo, quàm quæcumque alia creatura, & ideo præ cæteris creaturis perfectiùs videt ipſam primam veritatem, quæ eſt Dei eſſentia*.

Prob. 3. Ratione. Nam 1. gratia ſanctificans perfectior & intenſior eſt in Chriſto, ut homine, quàm in omnibus aliis, tam hominibus, quàm Angelis beatis. Ergo & perfectior, ac intenſior eſt gloria: nam hæc commenſuratur gratiæ habituali, quæ idcircò ſemen & menſura gloriæ dicitur. 2. Ad Chriſti, ut hominis, de quo Epheſ. cap. 1. dicitur: *Omnia ſubjecit ſub pedibus ejus, & ipſum dedit caput ſupra omnem Eccleſiam*, dignitatem manifeſtè pertinet, ut perfectiùs videat Deum, quàm omnes alii, tam homines, quàm Angeli beati, atque ita illis in cœleſti gloria ſublimior ſit.

Addo, ſcientiam beatificam in anima Chriſti propter rationes allatas non ſolùm tantam eſſe, quanta eſſe poteſt de potentia ordinaria viſio Dei intuitiva, ſed etiam perfectiorem eſſe, quàm in omnibus aliis, tam hominibus, quàm Angelis beatis, ſimul ſumptis: quod probatur, 1. ex eo quòd Chriſto, ut homini, non eſt data minor ſcientia beatifica, quàm ſi data ei eſſet intuitu meritorum ejus; immò re ipſa ſic datam eſſe, probabiliſſimum eſt. Sed merita Chriſti omnium aliorum, tam hominum, quàm Angelorum beatorum merita, ſimul ſumpta, longè excedunt. Ergo, &c.

2. Chriſto, ut homini, data eſt ſcientia beatifica propter ſanctitatem ſubſtantialem, quæ longo intervallo ſuperat ſanctitatem omnium aliorum, tam hominum, quàm Angelorum ſanctorum, ſimul ſumptorum. 3. Denique, in humanitate Chriſti donis gratiæ & gloriæ exornanda, habita eſt ratio infinitæ dignitatis perſonæ Verbi, adeòque dona gratiæ & gloriæ, quæ aliquam cum infinita Verbi dignitate proportionem haberent, collata ſunt humanitati Chriſti. Quibus momentis facilè inducimur ad credendum, ſcientiam beatam Chriſti, ut hominis, ſicut & alia ejus dona ſupernaturalia, infinitè propè excedere ſcientiam beatam, & alia ſupernaturalia dona omnium aliorum, tam hominum, quàm Angelorum beatorum, ſimul ſumptorum.

Propoſitio II.

Chriſtus tamen, ut homo, non cognoſcit actu in Verbo, omnia quæ continentur in omni potentia divina.

Ita ſanctus Thomas hìc quæſt. 10. art. 1. in O. & *Prob.* Quia ſi Chriſtus, ut homo, actu cognoſceret in Deo poſſibilia omnia, ita ut Deus clarè viſus Chriſto, ut homini, eſſet ratio cognoſcendi omnia poſſibilia, Chriſtus, ut homo, comprehenderet Deum: nam ut rectè ait ſanctus Auguſtinus in Epiſtol. 112. cap. 8. *Totum comprehenditur videndo, quod ita videtur, ut nihil ejus videntem lateat*. Chriſtus autem, ut homo, actu cognoſcens in Deo poſſibilia omnia, cognoſceret actu quidquid eſt in Deo formaliter, virtualiter, & eminenter, ſicque nihil eorum, quæ in Deo ſunt, lateret illum, ac proinde Deum comprehenderet. Atqui

hoc

hoc repugnat: nam repugnat Deum comprehendi intellectione creata, adeoque finita, qualis eſt intellectio Chriſti, ut hominis. Ergo, &c.

Obj. illud ad Coloſſ. cap. 2. *In quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi.* R. verba illa intelligenda eſſe de Chriſto, ut Deo. Quòd ſi tamen intelligantur de Chriſto, ut homine, ad eorum veritatem ſufficit, ut Chriſtus, qua homo, omnem habeat ſapientiam & ſcientiam, quæ de potentia ordinaria haberi poteſt à creatura.

Dices. Eſto quòd Chriſtus, ut homo, non cognoſcat actu in Deo poſſibilia omia, at ſaltem cognoſcit habitu; ita ut per viſionem beatificam poſſit pro arbitrio actu cognoſcere in Deo modò hæc, modò illa. *Reſp.* neg. Ratio eſt, quia viſio beatifica in omni ſubjecto, in quo reperitur, ſemper eſt in actu ſecundo, & ſemper eadem, nec poteſt variari. At ſi anima Chriſti modò hæc, modò illa poſſibilia pro arbitrio actu cognoſceret in Deo viſo; variaretur in ea viſio Dei, non ſolùm reſpectivè ad poſſibilia, ſed etiam reſpectivè ad ipſum Deum, qui ut viſus, eſſet ei ratio poſſibilia actu cognoſcendi. Præterea, hæc viſio in anima Chriſti modò intenderetur, etiam reſpectivè ad Deum, quando ſcilicet plura poſſibilia actu cognoſcerentur; modò remitteretur, quando cognoſcerentur pauciora; ſicque anima Chriſti modò magis, modò minùs eſſet beata.

Propoſitio III.

Chriſtus, ut homo, actu cognoſcit in Verbo poſſibilia omnia, quæ continentur in potentia creaturarum, pro aliqua temporis differentia exiſtentium, ſive ſingillatim, ſive ſimul ſumptarum.

Prob. ex S. Thoma hic q. 10. a. 2. in O. cujus hæc ſunt verba: *Quædam verò* (poſſibilia) *ſunt non ſolùm in potentia divina, ſed etiam in potentia creaturæ* (pro aliquo tempore exiſtentis) *& hujuſmodi omnia ſcit anima Chriſti in Verbo. Comprehendit enim in Verbo omnis creaturæ* (pro aliquo tempore exiſtentis) *eſſentiam, & per conſequens potentiam & virtutem, & omnia, quæ ſunt in potentia creaturæ* (exiſtentis pro aliqua temporis differentia.)

Dices. Ergo anima Chriſti in Verbo actu cognoſcit infinita: nam poſſibilia, quæ in potentia creaturarum, pro aliquo tempore exiſtentium, continentur, ſunt infinita. R. cùm S. Thoma hic q. 10. art. 3. in O. ubi ſic ait: *Quantùm, ad alium modum ſciendi, anima Chriſti in Verbo ſcit infinita: ſcit enim omnia, quæ ſunt in potentia creaturæ* (ſupple ſemper, aliquando exiſtentis) *unde cùm in potentia creaturæ ſint infinita, per hunc modum ſcit infinita, quaſi quadam ſcientia ſimplicis intelligentiæ, non autem ſcientia viſionis.*

Dices. Ergo anima Chriſti habet ſcientiam infinitam: nam illa ſcientia eſt infinita, quæ cognoſcit infinita. R. neg. conſeq. Ad probationem diſtinguo. Illa ſcientia eſt infinita, quæ cognoſcit infinita immediatè in ſe ipſis, C. nam talis ſcientia virtualiter in ſe continet gradus intenſionis aliarum cognitionum plurium & plurium, ac intenſiorum & intenſiorum in infinitum: continet enim in ſe gradus intenſionis cognitionis, qua cognoſcerentur quatuor poſſibilia, & alterius cognitionis, qua cognoſcerentur octo, & ſic in infinitum. Illa ſcientia eſt infinita, quæ infinita cognoſcit mediatè, & in uno aliquo principio finito, in quo ſunt connexa; & prout in eo ſunt connexa, N. Nam ad infinita cognoſcenda mediatè, & in uno aliquo principio, in quo connexa ſunt, ſatis eſt, ſi comprehendatur principium illud; & ad comprehendendum principium finitum, lumen finitum, & cognitio finita ſufficiunt.

Porrò anima Chriſti per ſcientiam, quâ cognoſcit infinita, quæ in creaturæ exiſtentis potentia continentur, non attingit illa immediatè in ſe ipſis, ſeu in propria ſpecie, ſed ſolùm mediatè, & in uno principio finito, in quo ſunt connexa, nempe in potentia creaturæ, quam comprehendit in Verbo, finitè cognito: quare ſcientia illa ſimpliciter finita eſt.

Dices. Si anima Chriſti cognoſcit infinita, datur aliquid majus infinito: Deus enim plura cognoſcit, quàm anima Chriſti. Sed infinito non poteſt eſſe aliquid majus. *Reſp.* non poſſe eſſe aliquid majus infinito in omni genere: unde non poteſt eſſe aliquid majus Deo. At infinito ſecundùm quid determinato, ſeu in aliquo tantùm genere, non poteſt quidem eſſe aliquid majus in illo ordine, ſed poteſt eſſe aliquid majus extra illum ordinem. Sic in ſpeciebus numerorum parium, quæ ſunt infinitæ, non eſt aliquid majus infinito; nam in numeris paribus non eſt aliquid ultra infinitum accipere; idem dic de ſpeciebus numerorum imparium, quæ etiam ſunt infinitæ. At ſi ſpecies numerorum parium cum ſpeciebus imparium ſumpſeris, habebis aliquid majus infinito, nempe ſpeciebus numerorum parium: nam numeri pares cum imparibus plures ſunt, quàm pares.

Similiter in poſſibilibus, quæ continentur in potentia creaturæ aliquando exiſtentis; & ſunt infinita, non eſt aliquid majus infinito: nam in illis poſſibilibus non eſt aliquid ultra infinitum accipere. At ſi poſſibilibus illis alia poſſibilia infinita, quæ in omnipotentia divina continentur, adjungas, habebis aliquid majus infinito, poſſibilibus ſcilicet illis, quæ continentur in potentia creaturæ, aliquando exiſtentis. Igitur anima Chriſti cognoſcit infinitum, ſed Deus cognoſcit majus infinitum: anima Chriſti cognoſcit infinita, & tamen Deus plura cognoſcit. Vide S. Thomam hic quæſt. 10. art. 3. ad 3.

Propoſitio IV.

Chriſtus, ut homo, videt ſimul & actu in Verbo, omnia quæ videt Deus ſcientia viſionis.

Ita ſanctus Thomas hic q. 10. art. 2. in O. & probatur: quia ut ait S. Doctor, quilibet beatus cognoſcit in Verbo omnia, quæ ad ipſum ſpectant. Atqui omnia, quæ Deus videt ſcientia viſionis, ſpectant ad Chriſtum, quà hominem, quia qua talis, eſt judex omnium conſtitutus, illuminator cordium, & caput Angelorum & hominum, eique proinde omnia, quæ videt Deus ſcientia viſionis, ſunt ſubjecta. Ergo, &c. Chriſtus igitur, ut homo, videt in Verbo ſimul & actu omnia præterita, præſentia, & futura uſque ad diem judicii incluſivè, atque inſuper cogitationes omnes hominum, & Angelorum, futuras per totam æternitatem.

Obj 1. Si anima Chriſti ſciret in Verbo omnia, quæ Deus ipſe ſcit ſcientia viſionis, ſcientia animæ Chriſti æqualis eſſet ſcientiæ divinæ. Falſum conſ. Ergo, &c. *Reſp.* neg. ſeq. maj. Nam ſcientia divina, adæquatè ſumpta, & ut eſt in ſe, non ſolùm eſt ſcientia viſionis, ſed etiam ſcientia ſimplicis intelligentiæ: unde ſcientia divina, adæquatè ſumpta, & ut eſt in ſe, in infinitum excedit ſcientiam animæ Chriſti, etiam quoad multitudinem eorum, quæ cognoſcuntur.

At inques. Saltem ſcientia animæ Chriſti æqualis eſſet ſcientiæ divinæ, præciſè ſumptæ. quà ſcientia viſionis eſt: quantitas enim ſcientiæ attenditur ſecundùm quantitatem ſcibilium. R. neg. ſeq. & ejus prob. Nam ut dicit S. Thomas art. citato ad tertium: *Quantitas ſcientiæ non ſolùm attenditur ſecundum numerum ſcibilium, ſed etiam ſecundum claritatem cognitionis: quamvis igitur ſcientia animæ Chriſti, quam habet in Verbo, parificetur ſcientiæ viſionis* (ſumptæ præciſè, qua ſcientia viſionis eſt) *quam Deus habet in ſe ipſo, quantùm ad numerum ſcibilium; ſcientia tamen Dei* (etiam præciſè ſumpta ut ſcientia viſionis) *excedit in infinitum, quantum ad claritatem cognitionis, ſcientiam animæ Chriſti, quia lumen increatum divini intellectus in infinitum excedit lumen creatum quodcumque, receptum in anima Chriſti.*

Atqui inquies iterùm. Saltem anima Chriſti comprehenderet ſcientiam viſionis. R. neg. ſeq. Nam ſcientia viſionis non comprehenditur, niſi cognoſcatur adæquatè, ut eſt in ſe, & à parte rei, adeoque adæquatè cognoſcatur, ut eſt ſcientia viſionis, & ſimplicis intel-

intelligentiæ. Anima autem Chriſti, ſimul & actu videns in Verbo omnia, quæ videt Deus ſcientia viſionis, dato quòd ſcientiam divinam adæquatè cognoſcat præciſè ſumptam, ut eſt ſcientia viſionis, ſaltem non cognoſcit illam adæquatè ſumptam ſimul ut eſt ſcientia viſionis, & ſimplicis intelligentiæ; cùm non eam adæquatè cognoſcat, etiam præciſè ſumptam, ut eſt ſimplicis intelligentiæ ſcientia.

Obj. 2. Si anima Chriſti videt in Verbo omnia, quæ Deus ſcit ſcientia viſionis, anima Chriſti habet viſionem beatam ſimpliciter infinitam. Conſ. implicat. Ergo, &c. *R.* neg. ſeq. maj. Itaque licèt anima Chriſti, videndo in Verbo omnia, quæ Deus ſcit ſcientia viſionis, videat infinita, nihilominùs habet viſionem beatificam ſimpliciter finitam, quia videt illa infinita in Verbo, finitè tantùm & limitatè viſo; non enim illud comprehendit. Ad cognoſcendum autem infinita in uno medio ſimplici, etiam infinito, ſed finitè tantùm & limitatè cognito, ſufficit cognitio finita & lumen finitum.

Probabis tamen ſeq. maj. Nam ſi anima Chriſti videt in Verbo omnia, quæ Deus ſcit ſcientia viſionis, viſio beatifica animæ Chriſti continet gradus intenſionis aliarum viſionum plurium ac plurium & perfectiorum ac perfectiorum in infinitum. Nego. *Probabis* hoc argumento calculatorio. Ad cognoſcendum in Verbo 50. cogitationes futuras Gabrielis, requiritur viſio ſaltem unius gradus. Ergo ad cognoſcendum centum, requiritur viſio duorum graduum. Ergo ad cognoſcendum 200. requiritur viſio quatuor graduum, ſicque deinceps in infinitum. Ergo viſio omnium cogitationum Gabrielis per totam æternitatem futurarum, utpote infinitarum, continet gradus intenſionis viſionum aliarum plurium ac plurium, & perfectiorum ac perfectiorum in infinitum, Ergo, &c.

Reſp. neg. calculum illum. Nam cùm omnes Gabrielis cogitationes, per totam æternitatem futuræ, ſint inter ſe tam connexæ in eſſentia divina, quà illarum ſimilitudo eſt, quàm inter ſe connexæ eſſent in Gabrielis potentia, ſi eſſet ad illas antecedenter determinata, eſſentia divina clarè viſa, quà ſimilitudo eſt cogitationum Gabrielis, per totam æternitatem futurarum, omnes ex æquo tam exhibet videnti, quàm potentia Gabrielis, ad illas antecedenter determinata, omnes ex æquo exhiberet intellectui, à quo comprehenderetur.

Igitur ſic calculus inſtituendus eſt. Ad videndum eſſentiam divinam, quà ſimilitudo eſt cogitationum Gabrielis, per totam æternitatem futurarum, requiritur viſio v. g. mille graduum. Ergo ad videndum ſimul eſſentiam divinam, quà ſimilitudo eſt cogitationum Gabrielis, & quà ſimilitudo eſt cogitationum Raphaelis, per totam æternitatem futurarum, requiritur viſio bis mille graduum, & ita deinceps, percurrendo omnes Angelos, & homines, qui omnes ſimul ſumpti, ſunt quidem numero maximi, ſed infiniti non ſunt: unde ex calculo reſultabit quidem viſio perfectiſſima ac intenſiſſima, ſed finita ſimpliciter, nec Chriſti dignitatem ſuperans.

ARTICULUS III.

De Scientia ſupernaturali Chriſti.

Propoſitio. I.

CHriſtus, ut homo, per ſcientiam ſupernaturalem cognoſcit res naturales, quas Angeli per ſpecies inditas cognoſcunt.

Prob. Chriſtus, ut homo, res omnes naturales, quas Angeli cognoſcunt per ſpecies inditas, cognoſcit non ſolùm in medio cognito, nempe in Verbo, ſed etiam in proprio genere, & quidem altiori modo, quàm Angeli cognoſcant: hoc enim utrumque ad Chriſti dignitatem pertinet, eique debetur ratione unionis hypoſtaticæ. Ergo cognoſcit per ſcientiam ſupernaturalem: nam ſi tantùm cognoſceret per ſcientiam naturalem, non cognoſceret tam perfectè, quàm cognoſcunt Angeli: ſcientia enim naturalis, quæ ſcilicet animæ rationali, ſive conjunctæ, ſive ſeparatæ connaturalis eſt, inferior eſt ſcientia angelica, ſicut intellectu angelico intellectus humanus eſt inferior.

Propoſitio II.

Chriſtus, ut homo, per ſcientiam ſupernaturalem cognovit omnes actus liberos præteritos, præſentes, & futuros, ſaltem uſque ad diem judicii incluſivè.

Prob. Quia poſſibilis videtur ſcientia ſupernaturalis, quæ actus illos omnes ſub objecto ſuo complectatur, & poſſibiles videntur ſpecies per ſe infuſæ, ex natura ſua repræſentantes objectum ut exiſtens pro ea temporis differentia, pro qua exiſtit, adeoque ut præteritum, ſi pro tempore præterito; ut futurum, ſi pro tempore futuro; ut præſens, ſi pro tempore præſenti exiſtit. Ergo talis reipſa fuit ſcientia ſupernaturalis Chriſti; cùm fuerit in ſuo ordine perfectiſſima, & talem fuiſſe pertinuerit ad dignitatem & ſtatum Chriſti, qui non ſolùm ut comprehenſor, verùm etiam ut viator debuit habere perfectiſſimam providentiam, & conſummatum prophetiæ donum, atque ad docendum perfectiſſimè diſpoſitus eſſe: ad hæc autem actuum liberorum, præteritorum, præſentium, & futurorum cognitio neceſſaria fuit.

Quæres, utrùm Chriſtus dici poſſit per ſcientiam hanc cognoviſſe etiam omnes actus liberos omnium hominium & angelorum, per totam æternitatem futuros?

R. dici poſſe: quia poſſibilis videtur una ſpecies per ſe infuſa, ſimul repræſentans omnes actus liberos Gabrielis v. g. per totam æternitatem futuros; idem dic de omnibus aliis, tum angelis, tum hominibus: cùm enim eſſentia divina etiam finitè cognita, ſit ſimilitudo repræſentans omnes actus liberos Gabrielis, per totam æternitatem futuros, quidni poſſet eſſe ſub hac ratione participalis? Unde ut Chriſtus per ſcientiam ſupernaturalem cognoſcat omnes actus liberos omnium angelorum & hominum, futuros per totam æternitatem, ſufficere poſſunt ſpecies numero finitæ, atque ita, ut cognoſcat etiam ſimul omnes illos actus, ſufficere poteſt lumen finitum, & attentio finita.

Propoſitio III.

Chriſtus, ut homo, per ſcientiam ſupernaturalem quidditativè & intuitivè cognovit, gratiam, habitus, & actus ſupernaturales, lumen gloriæ, viſionem beatificam, amorem patriæ, & unionem hypoſtaticam.

Prob. Res ſupernaturales natæ ſunt eſſe objectum primarium alicujus ſcientiæ. Non ſcientiæ beatificæ, quia hujus ſcientiæ objectum primarium eſt Deus. Ergo alicujus ſcientiæ inferioris, & per ſe infuſæ, quæ viatoribus communicari poteſt. Sed talis profectò ſcientia non defuit Chriſto; Cùm ſimul fuerit comprehenſor & viator perfectiſſimus. Ergo, &c.

Propoſitio IV.

Chriſtus, ut homo, per ſcientiam ſupernaturalem cognovit Deum quoad unitatem ejus, omnia ejus attributa eſſentialia, & perſonarum trinitatem.

Prob. Quia Chriſtus, ut homo, per ſcientiam ſupernaturalem perfectiſſimè cognovit, ac comprehendit multa, quæ eſſentialem habent ordinem ad Deum unum & trinum, ut ſunt viſio beatifica, & amor beatificus, in quibus proinde per hanc ſcientiam, Deum ut unum & trinum cognovit indirectè, & abſtractivè. Præterea, ſi Chriſtus per ſcientiam ſupernaturalem non cognoviſſet eſſentiam divinam, & myſterium Trinitatis, neutrum cognoviſſet ut viator; & ſcientia Chriſti ut viatoris, ex parte objecti fuiſſet minùs perfecta, quàm fides noſtra. Utrumque conſequens abſurdum eſt. Ergo, &c.

Pro-

Propoſitio V.

Chriſtus in uſu ſcientiæ ſupernaturalis, non dependebat à phantaſmatibus.

Prob. 1. ex S. Thoma hic q. 11. art. 2. in O. ubi ait: *Chriſtus in ſtatu ante paſſionem fuit ſimul viator & comprehenſor; & præcipuè quidem conditiones viatoris habuit ex parte corporis, in quantum fuit paſſibilis: conditiones verò comprehenſoris maximè habuit ex parte animæ intellectivæ. Eſt autem hæc conditio animæ comprehenſoris, ut nullo modo ſubdatur ſuo corpori, aut ab eo dependeat, ſed totaliter ei dominetur ... Ex hoc autem anima hominis viatoris indiget ad phantaſmata converti, quòd eſt corpori obligata, & quodam modo ei ſubjecta, & ab eo dependens: & ideò anima beata, & ante reſurrectionem & poſt, intelligere poſſunt abſque converſione ad phantaſmata. Et hoc etiam oportet dicere de anima Chriſti, quæ plenè habuit facultatem comprehenſoris.*

Prob. 2. ratione. Quia ſpecies ſcientiæ, de qua agitur, erant per ſe infuſæ, adeoque nullam habebant connexionem cum ſenſu interno. Ergo Chriſtus uti poterat ſpeciebus illis ſine converſione ad phantaſmata, hoc eſt, non repræſentando & percipiendo ſimul tempore, per ſenſum internum, idem, vel aliquid affine ei, quod cognoſcebat per illas ſpecies.

Propoſitio VI.

Proprius & connaturalis modus cognoſcendi per ſcientiam ſupernaturalem, quam habebat Chriſtus, ut homo, erat per ſimplicem intuitum.

Prob. Quia ſcientia ſupernaturalis, quam Chriſtus habebat, ut homo, perfectior erat, quàm ſcientia indita angelorum, ut S. Thomas hic q. 11. art. 4. in Sed contra, probat ex Apoſtolo, dicente ad Heb. cap. 2. *Eum autem, qui modicò quàm angeli, minoratus eſt, videmus Jeſum propter paſſionem mortis gloria & honore coronatum: ex quo*, inquit S. Doctor, *apparet, quòd propter ſolam paſſionem mortis dicatur Chriſtus ab angelis minoratus: non ergo propter ſcientiam.* Atqui modus proprius & connaturalis cognoſcendi ſcientiæ inditæ angelorum eſt per ſimplicem intuitum. Ergo à fortiori, &c. Hinc anima Chriſti numquam uſa eſt, aut uti potuit ſcientia ſupernaturali, componendo, vel diſcurrendo, ſed per actus hujus ſcientiæ, ſimpliciter intuita eſt res vel in ſe, vel in alio, ut medio cognito.

Obj. Chriſtus, ut homo, per hanc ſcientiam cognoſcebat Deum per effectus. *R.* Cognoſcebat, ſed abſque diſcurſu: uno enim & indiviſibiliter actu cognoſcebat effectum directè, ac in ſe, & in effectu Deum indirectè, abſtractivè, & tanquam in medio cognito.

Obj. iterùm Matth. cap. 17. Chriſtus, cùm à Petro quæſiviſſet, à quibus Reges terræ acciperent tributum, vel cenſum, utrùm à filiis ſuis, an ab alienis? Petro reſpondente, *Ab alienis*, ſic concluſit: *Ergo liberi ſunt filii. Reſp.* Chriſtum uſum eſſe tantùm diſcurſu externo, & per modum diſcurſus id explicuiſſe, quod concipiebat abſque diſcurſu: vel dicendum eſt, Chriſtum tunc uſum eſſe ſcientia naturali.

Propoſitio VII.

Chriſtus à primo inſtanti conceptionis ſuæ, fuit ſemper in uſu ſcientiæ ſupernaturalis.

Prob. Nam potuit eſſe: hæc enim ſcientia ad uſum ſuum nullam in ordine exigebat diſpoſitionem, cum à converſione ad phantaſmata non dependeret; neque impediri potuit aut ſomno, aut alia ſive exteriori, ſive interiori occupatione, aut morbo, aut denique defatigatione corporis. Ergo, &c. Præterea, dignitati Chriſti omninò congruit, ut à primo inſtanti conceptionis ſuæ, ſemper non ſolùm ut comprehenſor, ſed etiam ut viator, in uſu rationis fuerit.

Quæres, utrùm Chriſtus à primo inſtanti conceptionis ſuæ ſemper fuerit in actu adæquato hujus ſcientiæ per ſe infuſæ; ita ut per ſcientiam hanc ſemper cognoverit, quidquid poterat per eam cognoſcere.

R. Potuit eſſe: ad hoc enim nihil ei defuit. 1. enim nihil defuit ex parte objectorum cognoſcendorum; cùm ſemper ſpecies illorum habuerit. 2. Nihil enim defuit ex parte potentiæ; cum ſemper habuerit lumen ſufficientiſſimum, & potentiam ſufficientiſſimè completam. Adde, ad hoc nullum fuiſſe, nec potuiſſe eſſe impedimentum ex parte corporis. Quare quòd Chriſtus reipſa à primo inſtanti conceptionis ſuæ ſemper fuerit in actu adæquato ſcientiæ per ſe infuſæ, convenientiſſimè aſſeri poteſt.

Dices, Attentio ad infinita ſimul diſtinctè cognoſcenda, debet eſſe infinita, qualis in Chriſto eſſe non potuit. *R.* attentionem ad infinita ſimul diſtinctè cognoſcenda infinitam eſſe debere, ſi unumquodque cognoſcatur per diſtinctam ac propriam ſpeciem, adeoque ſi infinita ſimul diſtinctè cognoſcantur per ſpecies numero infinitas: ſecùs verò, ſi infinita ſimul diſtinctè cognoſcantur per finitas numero ſpecies: ad hoc enim attentio finita ſufficit. Ergo Chriſtus per ſcientiam ſupernaturalem ſimul cognoſcere potuit omnia hujus ſcientiæ objecta, ſi per ſpecies numero finitas repræſentari poſſunt. At poſſunt per ſpecies numero finitas, immò & fortaſſe per unicam ſpeciem repræſentari. Ergo, &c.

Quæres, utrùm in ſcientia ſupernaturali, quam Chriſto, ut homini, attribuimus, præter ſpecies intelligibiles, detur habitus per ſe infuſus, elevans & corroborans intellectum ad illius actus?

R. affirmativè. Ratio eſt, quia virtus activa intellectus de ſe inſufficiens eſt, & improportionata ad actus ſcientiæ ſupernaturalis, nec ad id ſufficienter elevatur, & completur per ſpecies intelligibiles: nam illæ ſpecies ſupplent tantùm id, quod ex parte objecti deeſt, non id, quod deeſt ex parte potentiæ. Ergo præter ſpecies intelligibiles, requiritur habitus infuſus, ſeu virtus intrinſeca, inhærens & permanens, qua intellectus intrinſecè & permanenter elevetur, & compleatur ad actus hujus ſcientiæ.

Porrò hic habitus eſt una ſimplex qualitas: nam habet ſe ad modum potentiæ, quæ altioris cujuſdam ordinis eſt, & ſub objecto ſuo complectitur non ſolùm res ſupernaturales, ſed etiam naturales, altiori, quàm naturaliter poſſint, modo cognoſcendas. Præterea, hic habitus diverſus ac diſtinctus eſt à lumine gloriæ: habet enim pro objecto primario res creatas; lumen verò gloriæ Deum ipſum. Habitus autem objecta primaria diverſa habentes, ſunt habitus inter ſe diſtincti ac diverſi.

Articulus IV.

De Scientia naturali Chriſti, ut hominis.

Propoſitio I.

Chriſtus, ut homo, etiam in ſtatu viæ, habuit ſcientiam rerum omnium, quæ naturaliter cognoſci poſſunt ab anima ſeparata.

Prob. Nam Chriſtus, ut homo, etiam in ſtatu viæ, omnem habuit perfectionem, ſibi ratione beatitudinis debitam, cujus carentia non fuit neceſſaria, vel utilis ad opus redemptionis: cùm etiam in ſtatu viæ beatitudinem eſſentialem, ſibi ratione unionis hypoſtaticæ debitam habuerit. Atqui ſcientia rerum omnium, quæ ab anima ſeparata naturaliter cognoſci poſſunt, Chriſto debita fuit ratione beatitudinis; nam ſtatus beatitudinis illam exigit: unde & eſt in omnibus animabus beatis. Ergo, &c.

Propoſitio II.

Chriſtus, ut homo, naturalem illam ſcientiam habuit à primo inſtanti conceptionis ſuæ, & in uſu illius non dependebat à phantaſmatibus.

Prob. 1. *pars*. Quia pertinebat ad dignitatem Chriſti, ut anima ejus à primo inſtanti creationis ſuæ haberet omnem perfectionem, non ſolùm ſuper-

naturalem, ſed etiam naturalem, quam poterat tunc habere; & cujus carentia nobis nec neceſſaria, nec utilis fuit. Atqui talis eſt ſcientia illa, de qua loquimur: nam 1. carentia ejus nec neceſſaria, nec utilis fuit ad redemptionem noſtram. 2. Species in quibus conſiſtit, nullam in corpore diſpoſitionem prærequirebant. Ergo, &c.

Præterea, videtur negari non poſſe, quòd anima Chriſti à primo inſtanti creationis ſuæ, ſe ipſam, ſubſtantias immateriales, ſubſtantias materiales, & accidentia intueri potuerit eo modo, quo naturaliter poteſt anima ſeparata, ac beata. Atqui intuitio ejuſmodi ad ſcientiam de qua agitur, pertinet. Ergo, &c.

Prob. 2. *pars*. Quia ſpecies, in quibus conſiſtit hæc ſcientia, licèt ſit ordinis naturalis, ſunt per ſe infuſæ, adeoque nullam cum phantaſmatibus & ſenſu interno connexionem habent. Ergo Chriſtus poterat uti hac ſcientia ſine converſione ad phantaſmata, ſeu abſque eo quòd ſenſus internus repræſentaret idem, vel aliquid affine ei, quod cognoſcebat Chriſtus per hanc ſcientiam.

Dices. Hæc ſcientia, quam naturalem dicimus, non differt à ſcientia, per ſe infuſa, de qua art. ſup. *R*. neg. Nam ſcientia per ſe infuſa, de qua art. ſup. actum eſt, eſt ſcientia ordinis ſupernaturalis, per quam res ſupernaturales & naturales modo ſupernaturali cognoſcuntur, & eſt ſupra animæ humanæ, tam ſeparatæ, quàm conjunctæ conditionem, non ſolùm ratione ſpecierum, ſed etiam ratione luminis. At ſcientia, de qua hic, eſt ſcientia ordinis naturalis, connaturalis animæ humanæ, & ad eam animæ humanæ lumen naturale ſufficit, & ſpecies per ſe infuſæ, in quibus conſiſtit, ſunt naturalis ordinis, quales animæ ſeparatæ juxta naturalem ejus conditionem infunduntur, quæque proinde planè diverſæ ſunt à ſpeciebus alterius ſcientiæ, & eis planè inferiores.

Propositio III.

Chriſtus, ut homo, habuit modo excellentiſſimo ſcientiam rerum omnium, quæ naturaliter acquiri poteſt componendo, & diſcurrendo.

Prob. Quia hæc ſcientia eſt perfectio maxima, & intellectui humano maximè connaturalis; cujus carentia nec neceſſaria, nec utilis fuit ad opus redemptionis. Ergo nulla ratio eſt, cur hæc ſcientia Chriſto, ut homini, denegetur. Sed quæritur utrùm Chriſto infuſa fuerit à Deo à primo inſtanti conceptionis; an verò Chriſtus illam ſucceſſu temporis, componendo & diſcurrendo acquiſiverit?

Reſpondet S. Thomas hic q. 12. art. 2. in O. Chriſtum ſcientiam illam ſucceſſu temporis acquiſiviſſe, per actionem intellectus agentis, ſeu per actionem intellectus, ſpecies intelligibiles, in quibus habitus ſcientiarum acquiſitos S. Doctor cum ſchola Peripatetica conſtituit, extrahentis ex phantaſmatibus. Ratio S. Doctoris eſt, ne intellectus agens in Chriſto, otioſus & inutilis fuerit. Verba ejus ſunt: *Quia inconveniens videtur, quòd aliqua naturalis actio intelligibilis Chriſto deeſſet, cùm extrahere ſpecies intelligibiles à phantaſmatibus, ſit quadam naturalis actio hominis ſecundum intellectum agentem; conveniens videtur, hanc etiam actionem in Chriſto ponere; & ex hoc ſequitur, quòd in anima Chriſti aliquis habitus ſcientiæ fuerit, qui per hujuſmodi abſtractionem ſpecierum potuerit augmentari; ex hoc ſcilicet, quod intellectus agens, poſt primas ſpecies intelligibiles abſtractas à phantaſmatibus, poterat etiam alias & alias abſtrahere.*

Sed hæc S. Doctoris ratio minimè nunc convincit; illa enim diſtinctio intellectus in poſſibilem & agentem, ſeu in receptivum & expreſſivum ſpecierum intelligibilium, jam ferè obſolevit, & ſpecies illæ intelligibiles à phantaſmatibus abſtractæ, in quibus philoſophia vetus ponit habitus ſcientiarum acquiſitos, jam facilè rebus inutilibus accenſetur; & juxta meliorem philoſophandi rationem, habitus ſcientiarum acquiſiti, videntur conſtituendi in ipſis phantaſmatibus, quæ vel ſunt veſtigia quædam cerebro impreſſa, vel conſiſtunt in certa modificatione fibrarum cerebri.

Itaque cùm melius fuiſſe Chriſto videatur, nunquam hac, de qua agitur, ſcientia caruiſſe, quàm ea caruiſſe aliquo tempore, ut eam ſucceſſu temporis propriis ac naturalibus viribus acquireret; omninò dicendum videtur, Chriſtum ſcientias illas omnes, quæ acquiſitæ dicuntur, à primo inſtanti conceptionis ſuæ, vel certè ante nativitatem accepiſſe, impreſſis ejus cerebro phantaſmatibus, in quibus ſcientiæ illæ conſiſtunt.

Quòd ſi quis objiciat hæc verba Luc. cap. 2. *Jeſus proficiebat ſapientia, & ætate, & gratia apud Deum & homines*; reſponderi poteſt, 1. illa pertinere ad ſcientiam experimentalem, quam Chriſtus ſucceſſivè acquiſivit, & de qua modò. 2. Reſponderi poteſt, id quod dicit ipſe S. Thomas art. citato in O. *Duplex*, inquit, *eſt profectus ſcientiæ, unus quidem ſecundum eſſentiam, prout ſcilicet ipſe habitus ſcientiæ augetur; alius autem ſecundum effectum; puta ſi aliquis ſecundum eundem & æqualem ſcientiæ habitum, primò minora aliis demonſtret, & poſtea majora & ſubtiliora. Hoc autem ſecundo modo manifeſtum eſt, quod Chriſtus in ſcientia & gratia profecit, ſicut & in ætate; quia ſcilicet, ſecundum augmentum ætatis, opera majora faciebat, quæ ſcilicet majorem ſcientiam & gratiam demonſtrabant.*

Propositio IV.

Chriſtus, ut homo, non habuit à primo inſtanti conceptionis ſcientiam humanam experimentalem, ſed eam ſucceſſu temporis acquiſivit.

Prob. Quia hæc ſcientia fundatur in experimento ſenſuum. Sed Chriſtus, ut homo, multa ſenſibus ſucceſſu temporis expertus eſt: nam ſucceſſu temporis multa vidit, audivit, &c. quæ antea non viderat, non audiverat, &c. Ad quod pertinet illud Heb. c. 5. *Didicit ex iis, quæ paſſus eſt, obedientiam*; hoc eſt, proprio experimento didicit, quam arduum eſſet exercitium obedientiæ. Ergo, &c.

Præterea, ſcientia experimentalis eſt eſſentialiter cognitio rerum ſenſibus perceptarum, & quà perceptarum, hoc eſt, rerum ſenſibus antea perceptarum ſimul & ipſius perceptionis præteritæ. Ergo conſiſtit eſſentialiter in ſpeciebus relictis ex perceptione ſenſuum præterita; adeoque ſenſuum perceptionem, antea factam, ſupponit eſſentialiter. Ergo Chriſtus non potuit eam à primo inſtanti conceptionis habere, ſed ad eam acquirendam Chriſto opus fuit ſucceſſu temporis. Chriſtus igitur in ea ſcientia ſucceſſivè profecit, ac propterea dictum videtur Luc. cap. 2. *Jeſus proficiebat ſapientia, & ætate, &c.*

DISPUTATIO IX.

De Voluntate Chriſti, ut hominis.

ARTICULUS I.

Utrùm Chriſtus, ut homo, habuerit actum volendi.

Responsio.

IN Chriſto, præter actum volendi divinum, fuit etiam actus volendi humanus.

Eſt de fide, contra Monothelitas, & *probatur* 1. ex Scriptura. Nam Chriſtus ait Matth. cap. 26. *Pater, ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte: veruntamen, non ſicut ego volo, ſed ſicut tu.* Et Luc. cap. 22. *Non mea voluntas, ſed tua fiat.* Et Joan. cap. 5. *Non quæro voluntatem meam, ſed voluntatem ejus, qui miſit me.* Quibus locis Chriſtus duplicem aſſerit voluntatem, ſeu actum volendi; unum, quem vocat ſuum, quia eſt actus volendi humanus, ipſi proprius, utpote elicitus ab humanitate aſſumpta, quæ illius, non verò Patris, aut Spiritus ſancti, natura eſt; & alterum, quem vocat actum volendi Patris, quia eſt actus volendi divinus, communis tribus perſonis, utpote virtualiter elicitus à natura divina, quæ trium perſo-

narum

narum eſt natura. Unde actus ille volendi, eſt actus Patris, quamquam etiam duarum aliarum perſonarum, nempe Filii, & Spiritus ſancti, actus ſit.

Prob. 2. ex Patribus, qui ante exortam Monothelitarum hæreſim ſcripſerunt, & quorum teſtimonia longo ordine referuntur in ſecretario V. Concilii Lateranenſis, ſub Martino I. pro quibus omnibus hic nobis ſufficient Athanaſius in ſermone contra Apollinarium, ubi ad hæc verba Chriſti, *Pater, ſi poſſibile eſt &c.* ſic diſcurrit: *Duas voluntates hic oſtendit, tam humanam, quod eſt carnis, quàm divinam, quod eſt deitatis. Humana quidem, propter infirmitatem carnis, recuſat paſſionem; divina autem ejus eſt promptiſſima.* Ambroſius ſerm. 2. ad Gratianum, ubi de Chriſto ait: *Suſcepit ergo voluntatem meam, ſuſcepit triſtitiam meam.* Auguſtinus lib. de gratia novi teſtam. ad Honoratum ſcripto, *Nec enim*, inquit, *Chriſtus homo factus, ſicut ſuſpicantur Apollinariſtæ hæretici, aut rationalem animam non habuit, aut ſenſum, aut voluntatem, ſed, &c.* Et Leo Magnus in ſecundo volumine, ad Leonem Imperatorem directo, ubi hæc habet: *Secundùm quidem formam ſervi non venit facere voluntatem ſuam, ſed ejus qui miſit eum, propriam dixit, quam temporaliter accepit de Virgine. Voluntatem autem ejus, qui miſit eum, utique hanc oſtendit, quam ſine tempore habuit cum Patre communem.*

Tom. 6. Con. p. 187. — Pag. 181. — P. 187. — P. eod.

Prob. 3. ex Patribus, qui poſt exortum Monothelismum floruerunt, & pro quibus hic ſufficient Sophronius in epiſtola ſynodica, ad Sergium Conſtantinopolitanum ſcripta, in qua hæc inter alia ſcribit de Chriſto: *Secundùm quòd Deus quidem eſt, idem ipſe eſt, (operans) quæ divina ſunt; ſecundùm quòd homo, idem ipſe eſt, (operans) quæ humana ſunt: ſe ipſum omnibus volens oſtendere, quòd Deus idem ipſe & homo ſit.*

P. 869.

S. Maximus Martyr in diſputatione cum Pyrrho, ubi Pyrrho ſic interroganti: *Quid igitur, qui unam Chriſti voluntatem eſſe ſentit, videtur tibi à chriſtiana doctrina traduci?* reſpondet in hunc modum: *Maximè. Quid enim magis impium, quàm dicere, eumdem una & eadem voluntate ante incarnationem quidem omnia ex nihilo feciſſe, continere, & procurare, ac ſalubriter dirigere; poſt incarnationem verò cibum & potationem appetere, loca locis mutare, &c.*

Tom. 5. Con. p. 1784.

Et S. Damaſcenus lib. 3. orthodoxæ fidei cap. 13. *Eumdem porrò*, inquit, *Deum Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, & perfectum Deum, & perfectum hominem confitentes eumdem & omnia habere, quæ Pater habet ... quin habere etiam eum, ut duabus naturis conſentaneum eſt, duplices naturarum duarum naturales proprietates, hoc eſt, duas voluntates naturales; divinam nimirum & humanam; duas naturales operationes, divinam & humanam, &c.*

Prob. 4. authoritate Conciliorum, ex quibus, cum multa ſint, pauca brevitatis gratia ſeligimus, nempe Concilium Lateranenſe ſub Martino I. ſic definiens can. 10. *Si quis ſecundùm ſanctos Patres non confitetur propriè & ſecundùm veritatem duas unius ejuſdemque Chriſti Dei noſtri voluntates, cohærenter unitas, divinam & humanam ... condemnatus ſit.* Concilium Mediolanenſe ſub Manſueto epiſcopo, in epiſtola ſynodica ad Conſtantinum Imperatorem ſcripta, in qua Synodi Patres ſic loquuntur: *Duas naturales voluntates, & duas naturales operationes habere, utpote perfectum Deum, & perfectum hominem, unum eumdemque ipſum Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, pietatis nos regula perſtruit.*

An. 649. — Tom. 6. Conc. P. 664.

Concilium Romanum centum viginti quinque Epiſcoporum, ſub Agathone papa, in ſynodica epiſtola, directa ad Conſtantinum Imperatorem, in qua dicunt Epiſcopi: *Sicut duas naturas, ſive ſubſtantias, id eſt deitatem & humanitatem, inconfuſè, indiviſè, incommutabiliter eum* (Chriſtum) *habere veraciter confitemur: ita quoque & duas naturales voluntates, & duas naturales operationes habere, utpote perfectum Deum, & perfectum hominem, unum eumdemque ipſum Dominum Jeſum Chriſtum, pietatis nos regula inſtruit: quia hoc nos apoſtolica atque evangelica traditio, ſanctorumque Patrum magiſterium, quos ſancta, apoſtolica atque catholica Eccleſia, & venerabiles ſynodi ſuſcipiunt, inſtituiſſe monſtratur.*

Tom. eod. Conc. P. 1684.

Et Concilium Conſtantinopolitanum III. generale, actione 18. in definitione fidei ſic loquens: *Duas naturales voluntates in eo, & duas naturales operationes, indiviſè, inconvertibiliter, inſeparabiliter, inconfuſè, ſecundùm ſanctorum Patrum doctrinam adæquè prædicamus, & duas naturales voluntates, non contrarias, abſit, juxta quod impii aſſeruerunt hæretici, ſed ſequentem ejus humanam voluntatem, & non reſiſtentem, vel reluctantem, ſed potius & ſubjectam divinæ ejus atque omnipotenti voluntati.*

Tom. eod. P. 1025.

Prob. denique 5. authoritate Summorum Pontificum, nempe Martini I. in epiſtola encyclica, ad fideles omnes directa, in qua ſic loquitur: *Pari numero unitis ſubſtantialiter ei naturis, ejuſdem voluntates & operationes ſapere nobis tradiderunt* (Patres) *hoc eſt, increatam & creatam, divinam & humanam, & cohærenter unitas.* Agathonis in privata ſua ad Conſtantinum Imperatorem epiſtola, in qua Romanæ Eccleſiæ doctrinam exponens, ſic ait: *Duas dicimus eundem Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, ſicut naturas, ita & naturales in ſe voluntates & operationes habere, divinam ſcilicet & humanam: divinam quidem voluntatem, & operationem habere ex æterno, cum coeſſentiali Patre communem; & humanam, temporaliter ex nobis cum noſtra natura ſuſceptam. Hæc eſt apoſtolica, atque evangelica traditio, quam tenet ſpiritalis veſtri fœliciſſimi Imperii Mater Apoſtolica Chriſti Eccleſia.*

Tom. eod. p. 570. — Tom. eod. p. 635.

Leonis II. in epiſtola ad Conſtantinum Imperatorem ſcripta, in qua acta ſextæ Synodi confirmat, & approbat, eamque laudat, quòd duas naturales voluntates, duaſque naturales operationes Chriſtum habere veraciter prædicaverit. Et Eugenii IV. in decreto, in quo hæc habet: *Duas naturales voluntates, & operationes confitemur, ad ſalutem humanam convenienter in* (Chriſto) *concurrentes.*

P. 1113. — Tom. Con. 13. pag. 514.

Responsio II.

In Chriſto, præter facultatem volendi divinam, fuit etiam facultas volendi humana.

Eſt etiam, ſecundum non paucos, contra Monothelitas: non enim pauci volunt, hoſce hæreticos non ſolùm actum volendi humanum, ſed etiam humanam volendi facultatem, ſeu potentiam, Chriſto denegaſſe, nullamque aliam facultatem volendi, ſicut & nullum alium volendi actum in eo agnoviſſe, præter actum, & facultatem volendi naturæ divinæ.

Hæc autem reſponſio, quæ eſt de fide, ſequitur evidenter ex præcedenti, & adhuc probatur breviter: quia Patres unanimi conſenſu docent, Verbum aſſumpſiſſe perfectiones omnes naturales humanitatis. Sed humana facultas volendi eſt humanitatis perfectio naturalis, & quidem magna. Item ſecundum Patres & Concilia, Verbum aſſumpſit animam intellectualem & rationalem. Sed anima rationalis eſt eſſentialiter volitiva, & appetitiva. Item ex Patribus & Conciliis, integra natura humana eſt in Chriſto. Sed humana facultas volendi ad naturæ humanæ integritatem pertinet. Item, juxta Patres & Concilia, Chriſtus eſt perfectus homo, & nobis per omnia ſimilis abſque peccato: ſed ad hoc utrumque requiritur, ut ſicut nos habemus, ipſe quoque habeat facultatem volendi humanam.

Denique Verbum, incarnando ſe, id totum aſſumpſit, quod ſanandum fuit. Atqui quod in homine lapſo præcipuè ſanandum fuit, eſt volendi facultas, cum facultate intelligendi: illa enim utraque facultas peccato primi parentis graviſſimè vulnerata eſt; cum ex eo ignorantia in intellectum, & in voluntatem infirmitas profluxerit. Ergo, &c.

Sic argumentantur Patres, inter alios Damaſcenus lib. 3. orthodoxæ fidei cap. 18. *Quidnam*, inquit, *ex humanitate ab eo aſſumpta utilitatis in nos rediit, ſi ei quod primum vitium contraxit, ſalus allata*

non eſt, nec id actum, ut per divinitatis conjunctionem innovaretur, ac robur contraheret? Neque enim quod non aſſumptum eſt, morbo levatum eſt. Quocirca totum hominem aſſumpſit, & quod in eo præſtantiſſimum erat, & in morbum inciderat, ut toti ſalutem afferret.

Sic autem diſcurrit S. Doctor pro mente humana ſeu pro facultate intelligendi: ſed quod dicit pro humana intelligendi facultate, manifeſtè valet pro humana facultate volendi. Nam ſi ad hoc ut humana mens ſanaretur à Verbo, neceſſe fuit, ut à Verbo aſſumeretur; ſimiliter ut voluntas à Verbo ſanaretur, neceſſe fuit, ut aſſumeretur à Verbo; & ſicut mens non aſſumpta, morbo levata non eſſet, ita & voluntas non aſſumpta, &c. Quamobrem Damaſcenus appoſitè dicit: *Totum hominem aſſumpſit, ut toti ſalutem afferret.*

Quæres 1. utrùm voluntas humana Chriſti habuerit actus?

R. affirmativè. Nam 1. habuit actus liberos & neceſſarios; neceſſarios quidem, ut amorem beatificum; & liberos, ut acceptationem mortis. 2. Habuit actus virtutum omnium, quæ beatitudinis, & hypoſtaticæ unionis perfectioni non repugnant: non enim virtutes omnes illas habuit fruſtra, nec actus illarum proprios exercuiſſe negari poteſt. 3. Habuit voluntatem, ut vocant, ſimplicem, intentionem, electionem, uſum, & fruitionem: nam perfectiſſimè propter finem operata eſt, amando illum, illum intendendo, media ad illum conſequendum idonea eligendo, & electa exequendo, atque illo obtento fruendo. 4. Habuit actus amoris, odii, deſiderii, ſpei, & audaciæ: nam Chriſtus, ut homo, dilexit Deum, & proximum, odio habuit peccatum; deſideravit redemptionem noſtram; ſperavit gloriam corporis ſui, & nominis ſui exaltationem; & generosè aggreſſus eſt pericula, ad bonum obtinendum.

5. Habuit affectus iræ, timoris, & triſtitiæ, ut jam probatum eſt. 6. Habuit actus efficaces, per quos virtutum omnium opera exercuit, & divinæ voluntati obſecutus eſt ſemper. 7. Habuit etiam actus inefficaces, ut patet ex illo Matth. cap. 26. *Pater, ſi poſſibile eſt, &c.* Hi porrò actus, qui in nobis plerumque neceſſarii ſunt propter motionem appetitus materialis rationis advertentiam prævenientis, & rapientis voluntatem, antequam agere poſſit liberè, fuerunt omnes & ſemper in Chriſto liberrimi, quia nimirum in eo appetitus materialis in officio ita continebatur, ut nec rationem prævenire, aut perturbare, nec voluntatem rapere poſſet.

Quæres 2. utrùm voluntas humana Chriſti aliquos habuerit actus, contrarios actibus divinæ voluntatis?

R. negativè, cum ſexta Synodo generali in definitione fidei verbis ſupra relatis. Præterea, ſi voluntas humana Chriſti actum aliquem habuit actui voluntatis divinæ contrarium, actus ille vel fuit efficax, vel inefficax. Neutrum dici poteſt. Non primum: nam voluntas humana Chriſti ſemper voluit efficaciter, quidquid Deus voluit eam velle, & quatenus voluit, ut manifeſtè ſignificat Chriſtus ipſe, cùm ait Joan. cap. 4. *Meus cibus eſt, ut faciam voluntatem ejus qui miſit me, & perficiam opus ejus.* Et cap. 8. *Quæ placita ſunt ei, facio ſemper.*

Non etiam ſecundum: nam ſi voluntas humana Chriſti habuit actum inefficacem, actui voluntatis divinæ contrarium, maximè actum illum vitandi mortem, quem Chriſtus habuit, cùm dixit: *Pater, ſi poſſibile eſt, &c.* Atqui actus ille contrarius non fuit actui voluntatis divinæ: nam 1. Deus volebat, ut Chriſtus haberet actum illum; & voluntas humana Chriſti, ut obtemperaret voluntati divinæ, in actum illum liberè erupit. 2. Actus ille vitandi mortem non repugnabat actui, quo Deus volebat efficaciter, ut Chriſtus moreretur: cùm enim nec impediret nec retractaret actum, quo, Chriſtus ut homo mori volebat efficaciter, mortem Chriſti, quam volebat Deus, nec impediebat, nec retardabat.

Quæres 3. utrùm humana Chriſti voluntas ſemper fuerit impleta?

R. 1. Omnis voluntas humana, qua Chriſtus omninò abſolutè ac efficaciter, & abſque omni reſtrictione voluit aliquid, fuit ſemper impleta: Chriſtus enim nunquam voluit omninò abſolutè & efficaciter, niſi ea, quæ perficere potuit, quia nunquam niſi prudentiſſimè & honeſtiſſimè voluit. 2. Non omnis voluntas humana Chriſti, etiam ea, qua voluit aliquid abſolutè & efficaciter, ſed non omninò, & cum aliqua reſtrictione, putà quia tantùm voluit illud, quantùm per vires naturales & humana media perfici poterat, impleta fuit: talis eſt v. g. voluntas, qua aliquando voluit latere, & tamen latere non potuit.

ARTICULUS II.

Utrùm voluntas humana Chriſti peccare potuerit.

RESPONSIO.

VOluntas humana Chriſti nequidem de potentia abſoluta peccare potuit.

Prob. & primò quidem, quòd Chriſtus, ut homo, nulli peccato obnoxius fuerit, magno conſenſu docent Patres, pro quibus omnibus hic erunt Dionyſius Alexandrinus in epiſtola adversùs Paulum Samoſatenſem ſcripta, in qua hæc leguntur: *Niſi fuiſſet Chriſtus idem, qui erat Deus Verbum, non poterat eſſe alienus à poteſtate peccandi: nemo enim eſt, qui peccare non poſſit, niſi unus Chriſtus, ſicut & Pater Chriſti, & Spiritus ſanctus.*

Athanaſius in lib. de ſalutari adventu Jeſu Chriſti, ubi Apollinariſtis ſic objicientibus: *Si omnia aſſumpſit* (Deus Verbum) *omninò quoque mentem, cogitandique vim humanam aſſumpſit: atqui impoſſibile eſt, in humanis cogitationibus peccatum non verſari; quomodo igitur Chriſtus abſque peccato erit?* S. Doctor reſpondens, hoc inter alia habet: *Si in peccatrice* (quantùm eſt ex ſe) *natura, impeccabilitas non apparuiſſet, quomodo peccatum in carne damnari potuiſſet, neque carne prævaricationem habente, neque divinitate peccatum ſciente.* Quibus verbis Chriſto, ut homini, impeccabilitatem attribuit, ſine qua diaboli opera diſſolvere, & homines à peccati ſervitute liberare nequiviſſet.

Ambroſius in libro de incarnationis dominicæ ſacramento, ubi eandem Apollinariſtarum objectionem diſſolvens, ait: *Quæro igitur, qua ratione animam putent quidam à Domino Jeſu non eſſe ſuſceptam? An quia metus eſt, ne ſenſu Chriſtus laberetur humano? ... Tantùm abeſt, ut Chriſtum* (Apoſtolus) *putaverit, lege carnis in peccati vincula fuiſſe deducendum, ut ipſe in æſtu poſitus fragilitatis humanæ, per Chriſtum ſibi ſubveniri poſſe crediderit ... Qui ergo alios à carnis lubrico vindicabat, nunquid formidare poterat, ne etiam ipſe dominatu quodam carnis iſtius vinceretur? ... Quomodo lubricum poterat timere peccati, qui peccatum remiſſurus advenerat?*

Auguſtinus in libro de prædeſtinatione Sanctorum cap. 15. *Numquid*, inquit, *metuendum fuit, ne accedente ætate, homo ille* (Chriſtus) *libero peccaret arbitrio? An ideò in illo non libera voluntas erat, ac non tantò magis erat, quantò magis peccato ſervire non poterat? Nempe iſta omnia* (ex quibus eſt peccandi impotentia) *ſingulariter admiranda, & alia, ſi qua ejus propria veriſſimè dici poſſunt, ſingulariter in illo accepit humana, hoc eſt, noſtra natura, nullis ſuis præcedentibus meritis.*

Et Cyrillus Alexandrinus in libro adverſus Anthropomorphitas cap. 26. ubi ait: *Stolidi verò ac dementes prorſus ſunt, qui ipſum etiam Chriſtum neſcio quo pacto peccare poſſe affirmant, eam ob cauſam, quod in eadem, atque nos, ſpecie fuerit verſatus, quodque, forma ſervi accepta, cum hominibus in terra egerit.* Et libro de recta in Criſtum fide, Theodoſio Imperatore nuncupato, ſic loquitur: *Quemadmodum*

caro,

caro, poſteaquam Verbi, omnia vivificantis, caro effecta eſt, mortis & corruptionis imperio ſuperior evaſit: ſic anima, poſteaquam illius effecta eſt, qui peccatum non novit, è veſtigio ſtatum firmum, ac in omnibus bonis ſtabilem, peccatoque, quod olim tyrannidem exercebat, multis partibus potiorem nacta eſt.

2. Quòd Chriſtus, ut homo, nequidem de potentia abſoluta potuerit peccare, probatur 1. ſic. Si humanitas Chriſti præceptum aliquod divinum tranſgreſſa eſſet, humanitas fuiſſet tantùm principium quo, ipſum verò Verbum fuiſſet principium quod tranſgreſſionis: ſicut cùm humanitas Chriſti exercebat actus meritorios, humanitas erat tantùm principium quo, ipſum verò Verbum erat principium quod meriti; unde ſicut humanitate Chriſti actus meritorios exercente, propriè ac ſtrictè loquendo, non humanitas, ſed Verbum per humanitatem merebatur: ita humanitate Chriſti præceptum aliquod divinum tranſgrediente, propriè loquendo, non humanitas, ſed Verbum ipſum per humanitatem peccaſſet. Item ſicut humanitate actus meritorios exercente, meritum verè ac propriè imputabatur Verbo, actio meritoria humanitatis erat verè ac propriè actio meritoria Verbi, & Verbum verè ac propriè merebatur, atque ſimpliciter dicebatur mereri: ita humanitate Chriſti divinum aliquod præceptum tranſgrediente, tranſgreſſio divinæ legis verè ac propriè imputata fuiſſet Verbo, actio peccaminoſa humanitatis verè ac propriè fuiſſet actio peccaminoſa Verbi, & Verbum verè ac propriè peccaſſet, atque ſimpliciter dici potuiſſet peccare.

Atqui quòd Verbum ſit principium quod tranſgreſſionis alicujus, adeoque ſit cauſa particularis alicujus tranſgreſſionis; quòd actio aliqua peccaminoſa ſit verè ac propriè actio peccaminoſa Verbi; quòd Verbum verè ac propriè peccet; quòd ſimpliciter dici poſſit Verbum peccare; eſt aliquid poſitivè dedecens ipſum Verbum, & ſummæ illius ſanctitati oppoſitum, ac injurioſum, adeoque eſt aliquid abſolutè repugnans. Ergo quòd humanitas Chriſti præceptum aliquid divinum tranſgeſſa fuerit, fuit aliquid abſolutè repugnans; adeoque ne de abſoluta quidem potentia contingere potuit, ut peccaret humanitas Chriſti, quæ proinde rectè dicitur fuiſſe impeccabilis.

Dices. Potuit Verbum efficaciter velle, & facere, ut actiones humanitatis aſſumptæ ad illud non alio pertinerent titulo, quàm titulo cauſæ univerſalis, proindeque ne actiones peccaminoſæ humanitatis aſſumptæ magis illi imputari poſſet, quàm peccata aliorum hominum. Ergo dici poteſt, re ipſa hoc efficaciter voluiſſe, & feciſſe, adeoque rationem allatam inefficacem eſſe. *R.* neg. ant. Hoc ipſo enim quòd Verbum humanitatem aſſumpſit, factum eſt inimpedibiliter ſuppoſitum illius, & conſequenter principium quod, & cauſa particularis omnium ejus actionum: unde vel unio hypoſtatica abſolutè impoſſibilis eſt, quod eſt falſum, & hæreticum; vel inimpedibiliter ratione illius, tam peccatum quodlibet repugnavit humanitati aſſumptæ, quàm repugnat Verbum ſub quocumque reſpectu verè ac propriè peccare: hoc autem abſolutè repugnat. Ergo humanitati aſſumptæ peccatum quodlibet abſolutè repugnavit vi unionis hypoſtaticæ, vi cujus inimpedibiliter facta eſt verè ac propriè natura Verbi, atque ideò Verbum inimpedibiliter factum eſt verè ac propriè ſuppoſitum illius.

Dices iterum. Aliqua verè ac propriè conveniunt humanitati aſſumptæ, quæ tamen Verbo attribui non poſſunt: nam humanitas aſſumpta, eſt verè ac propriè creatura, & tamen Verbum nec dici poteſt, neq eſt creatura. Ergo etiamſi humanitas aſſumpta peccaſſet, non tamen idcircò dici potuiſſet Verbum peccare, nec re ipſa peccaſſet. *R.* neg. ant. Nam revera Verbum, quà homo, ſeu ſecundùm humanitatem, verè ac propriè dici poteſt, & eſt creatura; quamquam non dicimus ſimpliciter: Verbum eſt creatura; ne videamur hoc dicere in ſenſu Arianorum, qui aſſerebant Verbum ſecundùm ſe, ſeu ſecundùm divinitatem ſuam creaturam eſſe.

At inquies. Humanitas aſſumpta, eſt filia Dei adoptiva, nec tamen propterea Verbum dici poteſt, aut eſt Filius Dei adoptivus. Ergo, &c. *R.* neg. ant. Nam eſſe Filium Dei adoptivum, eſt denominatio perſonalis: unde cùm humanitas aſſumpta non ſit perſona, nec eſt, nec poteſt eſſe filia Dei adoptiva.

At inquies, Humanitas aſſumpta, eſt Dei ſerva, & tamen Verbum nec dici poteſt, nec eſt ſervus Dei. *R.* Verbum dici poſſe, & eſſe ſervum Dei eo ſenſu, quo humanitas aſſumpta, eſt Dei ſerva. Humanitas aut aſſumpta non eſt propriè ac ſtrictè, ſed impropriè tantùm & latè ſerva Dei, unde Verbum, quà homo, ſeu ſecundùm humanitatem, dici poteſt, & eſt, non propriè ac ſtrictè, ſed impropriè & latè ſervus Dei, & hoc ſecundo ſenſu re ipſa ſervus Dei non ſemel appellatur in Scriptura. Sed de hoc aliàs.

Dices denique. Non eſt aliquid repugnans Verbo, quòd poſſit mori, & moriatur ſecundùm humanitatem aſſumptam. Ergo nec eſt aliquid ipſi repugnans, quòd ſecundùm eamdem humanitatem aſſumptam poſſit peccare, & peccet. *R.* neg. conſeq. Nam quòd Verbum verè ac propriè dicatur poſſe mori, & mori ſecundùm humanitatem aſſumptam, non eſt aliquid ipſum poſitivè dedecens, nec oppoſitum ſanctitati ejus, aut alteri attributo divino. At in æſtimatione prudenti Verbum poſitivè dedecet, & ſanctitati ejus adverſatur, quòd verè ac propriè dicatur poſſe peccare, & peccare etiam ſecundùm naturam creatam, ipſi unitam hypoſtaticè, adeoque ſimpliciter dici poſſit poſſe peccare, & peccare, quia quod ſecundùm naturam aſſumptam poteſt, hoc ſimpliciter poteſt.

2. Si humanitas Chriſti præceptum aliquod divinum tranſgreſſa eſſet, Verbum peccaſſet non ſolùm ſecundùm voluntatem humanam, ſed etiam ſecundùm divinam: ita ut in Chriſto fuiſſent duo peccata, unum voluntatis humanæ, & alterum divinæ. Atqui abſolutè implicat, ut Verbum peccet ſecundùm voluntatem divinam. Ergo, &c. Minor conſtat. *Prob. ſeq. maj.* Quia quandiu unio hypoſtatica perſeverat, tandiu voluntas divina tenetur humanam dirigere, & impedire ne peccet: ex duabus enim voluntatibus, in eodem ſuppoſito convenientibus, ſuperior tenetur inferiorem regere, & ejus peccatum impedire, quantùm poteſt, ita ut non impediendo, cùm poteſt, ipſa etiam peccet ſecundùm ſe. Ergo voluntate humana Chriſti peccante, peccaſſet etiam voluntas divina, quia peccatum voluntatis humanæ impedire potuiſſet, & tamen non impediſſet, adeoque humanitate Chriſti præceptum aliquod tranſgrediente, Verbum peccaſſet, non ſolùm ſecundùm voluntatem humanam, ſed etiam ſecundùm divinam, & ſic Verbum non ſolùm peccaſſet ut homo, ſed etiam ut Deus.

Dices. 1. Quando duæ naturæ in eodem ſuppoſito conveniunt, tunc tantùm natura ſuperior tenetur regere inferiorem, quando inferior propriam libertatem non habet. *R.* hoc eſſe falſum: ad hoc enim ut ex duabus naturis, una alteram regere teneatur, ſufficit, quòd ſit ſuperior altera, & cum ea conveniat in eodem ſuppoſito: nam hoc ipſo altera ei in operando ſubordinatur, tanquam aliquid, cujus regimen ad eam ſpecialiter attinet: & ſuppoſitum, in quo duæ illæ naturæ conveniunt, tenetur inferiorem regere per ſuperiorem.

Dices 2. Deus non tenetur impedire peccata hominum juſtorum: unde hominum juſtorum peccata nec imputantur, nec imputari poſſunt Deo. Ergo Verbum non tenebatur impedire peccata naturæ aſſumptæ, &c. *R.* neg. conſ. Diſparitas eſt, quia reſpectu hominum juſtorum, & aliorum, Deus eſt tantùm cauſa univerſalis, quæ non ita tenetur cauſas particulares regere, ut earum defectus impedire teneatur: at reſpectu naturæ aſſumptæ Verbum habet ſe ut ſuppoſitum, ac proinde ut principium quod, & cauſa parti-

cularis omnium ejus actionum: unde omnes ejus actiones, ut ſpecialiter ſuas, ſibique proprias, curare & ordinare tenebatur, & eas non curando nec ordinando, peccaſſet.

Dices 3. Humanitate Chriſti peccante; Verbum non peccaſſet ſecundùm ſe: ſicut humanitate Chriſti actus meritorios exercente, Verbum non merebatur ſecundùm ſe, & humanitate Chriſti moriente Verbum non moriebatur ſecundùm ſe. *R.* Humanitate Chriſti actus meritorios exercente, Verbum non merebatur ſecundùm ſe præcisè, ſed ſecundùm ſe ſimul & humanitatem ſuam: Chriſtus enim merebatur ut homo Deus, ut homo exercens actus meritorios, & actus meritorios, quos exercebat ut homo, infinitè dignificans ut Deus. Moriente humanitate Chriſti Verbum non moriebatur ſecundùm ſe, quia non moriebatur ſecundùm naturam divinam, ſed ſolum ſecundùm naturam aſſumptam: Humanitate Chriſti præceptum aliquod divinum tranſgrediente, Verbum peccaſſet non ſolùm ſecundùm naturam aſſumptam, ſed etiam ſecundùm ſe, quia non ſolùm peccaſſet ſecundùm voluntatem humanam, ſed etiam ſecundùm voluntatem divinam, quæ peccatum voluntatis humanæ, quod impedire tenebatur, non impediviſſet.

Dices 4. In divinam voluntatem obligatio non cadit. Ergo nec tenetur, nec teneri poteſt ad regendam modo ſupra dicto voluntatem humanam, quamvis in eodem ſuppoſito cum ea convenientem. *Reſp.* diſt. ant. In divinam voluntatem non cadit obligatio ſtrictè ſumpta. *C.* ant. nam hæc obligatio oritur ex lege, & voluntas divina non habet ſuperiorem, cujus lege ligari poſſit. Non cadit obligatio latè ſumpta, orta ſcilicet ex ipſa natura voluntatis divinæ, quæ cùm ſit eſſentialiter recta, ab eo quod rectum & honeſtum eſt, deviare non poteſt, N. ant. Item non cadit obligatio latè ſumpta, orta ex ipſa rerum exigentia & natura, Neg. iterùm ant. & conſeq. Itaque ſicut Deus tenetur ad non mentiendum, vel, ſi vis, hoc ſibi debet ut non mentiatur, quia mentiri inhoneſtum eſt per ſe & intrinſecè: ita Verbum tenetur regere naturam ſibi hypoſtaticè unitam, vel, ſi vis, hoc ſibi debet, ut regat naturam ſibi hypoſtaticè unitam, quia ſuppoſitum naturam ſuam non regere, per ſe & intrinſecè inhoneſtum eſt.

Dices 5. Voluntas divina tribus perſonis communis eſt, & Pater ac Spiritus ſanctus non tenentur regere humanitatem Chriſti. Ergo nec ad id tenetur Verbum. *R.* neg. conſeq. Nam voluntas divina ſic tribus perſonis communis eſt, ut ſit ſingularum propria, ſicque quatenus eſt propria unius perſonæ, aliquam habere poteſt obligationem, quam non habeat, quatenùs propria eſt perſonarum aliarum: quare voluntas divina, quatenus eſt in Verbo, non verò quatenùs eſt in aliis duabus perſonis, tenetur regere humanitatem, à Verbo aſſumptam: unde ſi per impoſſibile, voluntas divina humanitatem hanc peccare permiſiſſet, ſolum Verbum etiam ſecundùm voluntatem divinam peccaſſet, quanquàm peccati hujùs à Verbo commiſſi turpitudo & infamia in æſtimatione morali redundaſſet etiam in Patrem, & Spiritum ſanctum, propter ſummam trium perſonarum in natura divina identitatem.

Prob. 3. Divinitas humanitati Chriſti hypoſtaticè unita ſummè ſanctificat illam in ordine creato, ſeu in ordine ſanctificationis participatæ: divinitas enim in hoc ordine non poteſt meliùs & perfectiùs participari, quàm participatur ab humanitate Chriſti. Ergo divinitas, humanitati Chriſti tantam tribuit ſanctitatem, quanta eſſe poteſt in ordine creato, ſeu in ordine ſanctitatis participatæ. Ergo divinitas humanitati Chriſti tribuit totam ſanctitatem, quæ in ordine creato ſeu in ordine ſanctitatis participatæ ex conceptu ſuo non repugnat. Atqui ex conceptu ſuo non repugnat creatura ita per participationem ſancta, ut etiam in ordine ad potentiam Dei abſolutam, omne peccatum, ſive mortale, ſive veniale, repugnet illi in ſenſu compoſito formæ ſanctificantis. Ergo revera humanitas Chriſti repugnantiam hanc habet à divinitate ſibi unita hypoſtaticè: adeoque ſtante unione illa, nequidem de potentia Dei abſoluta contingere potuit ut peccaret. Ex his

Nota. 1. Humanitas Chriſti habet formaliter à divinitate repugnantiam cum omni peccato etiam in ordine ad potentiam Dei abſolutam: unde ipſa divinitas eſt formalis repugnantia humanitatis Chriſti cum omni peccato, &c.

2. Conſequenter humanitas Chriſti habet formaliter à divinitate de potentia Dei etiam abſoluta, infruſtrabilem exigentiam, non ſolùm auxiliorum, quibuſcum bonum ſemper vellet, & ageret; ſed etiam, quod adhuc melius erat, ac perfectius, phyſicæ prædeterminationis ad bonum, & negationis concurſus omnis, neceſſarii ad potentiam completam & expeditam ad malè agendum: unde divinitas ipſa eſt in humanitate Chriſti non ſolùm auxiliorum, quibuſcum bonum, &c. ſed etiam phyſicæ prædeterminationis ad bonum in genere, & negationis concurſus omnis, &c. exigentia formalis, de potentia Dei etiam abſoluta infruſtrabilis.

3. Et ita humanitas Chriſti eſt formaliter, etiam in ordine ad potentiam Dei abſolutam, impeccabilis per divinitatem; unde divinitas ipſa eſt formalis, etiam in ordine ad potentiam Dei abſolutam, ſubſtantialis impeccabilitas humanitatis Chriſti.

4. Hinc humanitas Chriſti habet impeccabilitatem longè ſuperiorem impeccabilitate intrinſeca beatorum, poſita in viſione & amore beatifico, & impeccabilitate extrinſeca confirmatorum in gratia orta ex decreto, quo Deus illos à peccato præſervare decrevit efficaciter.

5. Habet nihilominus humanitas Chriſti impeccabilitatem, impeccabilitate Dei longè inferiorem, quamvis ſit impeccabilis per eandem formam, qua Deus impeccabilis eſt, nempe per divinitatem. Ratio eſt, quia humanitas Chriſti non eſt impeccabilis divinitate per eſſentiam, ſicut Deus eſt, ſed tantùm per participationem, eò quòd divinitatem non habeat per identitatem, ſicut Deus habet, ſed ſolùm per unionem contingentem, quippe quæ poſſet non eſſe: eſt tamen humanitas Chriſti intrinſecè ac ſubſtantialiter impeccabilis divinitate: quia divinitas non per aliquid creatum, ſui imitativum, ſed ſe ipſa humanitatem Chriſti, ſibi intrinſecè ac ſubſtantialiter unitam, efficit impeccabilem. Sed ut hæc omnia meliùs intelligas,

Nota. 6. Divinitas, ſubſtantialiter unita humanitati Chriſti, reſpectu illius, habet ſe, ſecluſis imperfectionibus, ad modum formæ intrinſecæ, illam ſubſtantialiter ſanctificantis, cujus formæ effectus formalis primarius eſt ſubſtantialis participatio eſſe divini: effectus verò formales ſecundarii ſunt amabilitas ſumma in ordine creato, dignitas ad dona ſupernaturalia majora & majora in infinitum, dignitas ad gloriam, gloria qualibet finita majorem, denique repugnantia cum omi peccato, & abſolutè infruſtrabilis exigentia prædeterminationis ad bonum, & negationis concurſus omnis neceſſarii ad potentiam expeditam peccandi; quæ potentia Chriſto nec neceſſaria, nec utilis fuit ad opus redemptionis noſtræ.

Dices. Humanitas Chriſti non potuit quidem peccare in ſenſu compoſito unionis hypoſtaticæ, at potuit in ſenſu diviſo illius, ita ut primum eſſe peccati eſſet primum non eſſe unionis, & eodem inſtanti reali, quo peccaſſet, poſteriùs natura deſiiſſet unio propter peccatum, ut accidit in homine juſto peccante. Sed contra eſt. 1. Si ita eſt, humanitas Chriſti non magis fuit impeccabilis, quàm quilibet homo juſtus: nam homo juſtus non poteſt peccare in ſenſu compoſito gratiæ habitualis, ſed tantùm in ſenſu diviſo, eo ſcilicet modo, quo hic aſſeritur de humanitate Chriſti. Atqui quòd Chriſtus ut homo non magis fuerit impeccabilis, quam quilibet purus homo juſtus, dici non poteſt ſine manifeſta abſurditate. Ergo, &c.

Contra eſt 2. Quia ſi ita eſt, humanitas Chriſti re ipſa non fuit impeccabilis: nam non poſſe

pecca-

peccare in ſenſu compoſito unionis, ſed tantum in ſenſu diviſo, ut hic intelligitur, nihil aliud eſt, quàm non poſſe conjungere peccatum cum unione, ſeu cum peccato retinere unionem: ſicut in quolibet homine juſto non poſſe peccare in ſenſu compoſito gratiæ habitualis, ſed tantùm in ſenſu diviſo, nihil aliud eſt, quàm non poſſe conjungere peccatum cum gratia habituali, ſeu cum peccato retinere gratiam habitualem.

Contra eſt 3. Quia ſi ita eſt, unio hypoſtatica pendebat in conſervari, ac proinde in eſſe ab actionibus humanitatis, & humanitas priùs naturâ operabatur, quàm eſſet unita Verbo. Sed hoc eſt falſum: nam ſubſtantia quælibet natura ſaltem prius ſubſiſtit in ſe, vel in alio, quàm operetur. Ergo humanitas Chriſti priùs ſaltem natura ſubſiſtebat in Verbo, quàm operaretur. Ergo prius ſaltem natura, quàm operaretur, unita erat Verbo. Ergo unio hypoſtatica priùs ſaltem natura exiſtebat, quàm quælibet operatio humanitatis, adeoque exiſtebat independenter, & antecedenter ad quamlibet operationem humanitatis.

ARTICULUS III.

Utrùm voluntas humana Chriſti elicere potuerit actum minùs perfectum, omiſſo perfectiori, ſibi poſſibili.

RESPONSIO I.

HUmanitas Chriſti potuit potentia ſaltem phyſica elicere actum minùs perfectum, omiſſo perfectiori, ſibi poſſibili.

Prob. breviter. Nam ſi Chriſtus, ut homo non potuit potentia ſaltem phyſica, actum minùs perfectum elicere, omiſſo perfectiori, ſibi poſſibili, fuit antecedenter ac phyſicè determinatus intrinſecè ad actum perfectiorem. Falſum conſ. Ergo, &c. Seq. maj. per ſe patet. *Prob. min.* Nam ſi Chriſtus fuit antecedenter ac phyſicè determinatus intrinſecè ad actus perfectiores, eliciendo actus perfectiores, & in quibuſlibet circumſtantiis optimum ſemper eligendo, non fuit dignus laude, gratitudine, & præmio, quod eſt falſum, & abſurdum. Ergo, &c.

Dices 1. Quamvis ſupponatur Chriſtus fuiſſe antecedenter ac phyſicè determinatus intrinſecè ad optimum, potuit tamen inter actus optimos eligere hunc vel illum, quorum neuter erat melior altero, ſicque unum elegit liberè, cùm poſſet illum non eligere, ſed alterum. Ergo unum eligendo præ altero, laude, gratitudine ac præmio dignus fuit. Ergo Chriſtus potuit cum antecedenti ac phyſica ad optimum determinatione intrinſeca, habere libertatem, ad laudem, gratitudinem & præmium ſufficientiſſimam. *R.* neg. utramque conſeq. Ratio negandi eſt, quia libertas eligendi hunc vel illum actum ex duobus planè ſimilibus, vel æqualibus, eſt quidem libertas in genere phyſico; at non eſt libertas in genere moris, & qualis in prudenti æſtimatione requiritur ad laudem, gratitudinem & præmium.

Dices 2. Atqui ad libertatem in genere moris non requiritur libertas inter inæqualia, ſed libertas inter æqualia ſufficit. Nego. *Probabis.* Deus non eſt activè indifferens ad actus inæquales; omnes enim actus divinæ voluntatis ſunt infinitè honeſti; & tamen Deus operatur honeſtè ac laudabiliter in genere moris, determinando ſe ad hunc actum, potiùs quàm ad alium æquè bonum ac perfectum, ad quem poterat ſe determinare. Ergo, &c. *R.* neg. conſeq. Deus enim non eſt quidem indifferens ad actus inæquales, propter rationem datam; at eſt indifferens ad objecta inæqualia. Deus itaque operatur honeſtè & laudabiliter in genere moris, eligendo hoc objectum, quia licet non poſſit habere actum minùs bonum, poſſet tamen eligere objectum minùs bonum: unde actus ejus honeſtus eſt & laudabilis in genere moris, quia eligit objectum magis bonum, cum poſſet minus bonum eligere.

Nota. Ad honeſtatem & laudabilitatem in genere moris, requiritur, & ſufficit inæqualitas in actibus, vel in objectis, ex quibus unum præ alio poteſt eligi: Unde ubi neque in actibus, neque in objectis reperitur inæqualitas, ibi nullum prorſus eſt fundamentum laudis, & imputabilitatis in genere moris.

Dices 3. Ipſa bonitas formalis actus, quo Deus eligit objectum aliquod, illi tribuitur, & imputatur ad laudem in genere moris. Ergo Deus honeſtè ac laudabiliter in genere moris operatur, præcisè quia ponit actum bonum, quamvis hoc actu, vel alio æquè bono carere non poſſit. *R.* neg. conſeq. Ratio negandi eſt, quia bonitas ipſa actus, quo Deus eligit objectum aliquod, ideò illi ad laudem in genere moris tribuitur, quia objectum illud, quod per actum eligit, melius eſt objecto alio, quod poſſet eligere; vel, ſi vis, quod idem eſt, quia per actum, objectum melius minùs bono anteponit liberè.

Dices 4. Actus quo Deus eligit objectum melius, cùm poſſet eligere minùs bonum, non eſt melior nec perfectior, quàm actus alius, quo objectum minùs bonum eligeret. Ergo gratis dicitur Deus operari honeſtè & laudabiliter in genere moris, eò quòd eligit objectum melius, cùm poſſet minùs bonum eligere. *Probabis ant.* Quia omnes actus divinæ voluntatis æqualem habent bonitatem ac perfectionem, cùm omnes ſint infinitè boni ac perfecti.

R. neg. conſeq. Itaque quamvis actus, quo Deus eligit objectum melius, non ſit melior ac perfectior actu alio, quo minùs bonum eligeret, ut probatum eſt, habet tamen honeſtatem & laudabilitatem in genere moris, quam non haberet actus alius, quia majorem habet bonitatem objectivam, vi cujus haberet etiam majorem bonitatem formalem, ſi poſſibilis eſſet. Unde per actum illum Deus rectè dicitur operari honeſtè ac laudabiliter, non ſolùm in genere phyſico, ſed etiam in genere moris: is enim rectè cenſetur operari honeſtè ac laudabiliter in genere moris, qui liberè eligit majorem bonitatem objectivam, atque ita majus ad laudem fundamentum ponit liberè, quantùm eſt ex parte objecti, licèt non ponat majus, quantùm eſt ex parte actus; quia poſſibile non eſt, eò quòd actus ejus omnes eſſentialiter habent æqualem bonitatem, ac perfectionem formalem in genere phyſico.

Dices 5. Si imputatur Deo ad laudem in genere moris, quòd eligat objectum melius, quamvis actus quo eligit, non ſit melior ac perfectior; debet quoque ei imputari ad vituperium aliquod, ſi eligat objectum minùs bonum, quamvis actus non ſit minùs bonus. *R.* neg. ſeq. Nam ſi Deus eſſet aliquo modo vituperandus, eò quòd eligeret objectum minùs bonum, vel quia peccaret, vel quia ſaltem moraliter deficeret, bonum minus majori præferendo. Neutrum dici poteſt. Non primum, ut per ſe clarum eſt. Non etiam ſecundum: nam ille moraliter deficere dicitur, qui voluntariè caret actu meliori ac perfectiori, quem poſſet habere. At Deus minus bonum eligendo, non ſic careret actu aliquo melior ac perfectiori, quem habere poſſet, eligendo ſcilicet bonum majus: actus enim quo Deus minus bonum eligit, tam bonus ac perfectus eſt in genere phyſico, quàm bonus ac perfectus eſſet actus quo eligeret bonum majus; cùm in genere phyſico ſit infinitè bonus ac perfectus.

At inquies. Actus, quo Deus eligeret minus bonum, non haberet honeſtatem ac laudabilitatem in genere moris, quam haberet actus, quo majus bonum eligeret. Ergo Deus eligendo minus bonum, voluntariè careret aliqua perfectione, quam habere poſſet eligendo bonum majus, adeoque deficeret moraliter, & ſic aliquo modo vituperandus eſſet. *R.* neg. conſeq. Ratio eſt, quia honeſtas & laudabilitas in genere moris, quam haberet actus, quo Deus majus bonum eligeret, nullam perfectionem & bonitatem dicit ſupra bonitatem ac perfectionem in genere phyſico, quam haberet actus quo Deus eligeret minus bonum: unde ex eo quòd actus aliquis divinæ voluntatis

tatis

tatis non habet honeſtatem & laudabilitatem in genere moris, vel quia neceſſarius eſt, vel quia non tendit in majua bonum; noo minùs bonus ac perfectus eſt, nec minùs voluntatem divinam perficit, ut patet ex amore quo Deus ſe ipſum diligit, cui nihil bonitatis ac perfectionis deeſt, ex eo quòd, quia ſummè neceſſarius eſt, caret honeſtate & laudabilitate in genere moris.

Dices denique. Objecta omnia habent æqualem bonitatem reſpectu Dei *R.* neg. Unum enim magis Deum decet, quàm aliud, & uoum majorem habet vim alliciendi amorem Dei, quàm aliud: quamvis Deus pro arbitrio ſuo, & abſque omoi vituperabilitate, poſſit illud eligere, quod minorem habet decentiam, & mioorem vim alliciendi amorem divinum. Porrò cùm Deus in operibus ſuis ad extra potuerit eligere longè minora iis, quæ re ipſa elegit, omnes actus liberi divinæ voluotatis non ſolùm in genere phyſico, ſed etiam io genere moris, infinitè honeſti ſunt, ac laudabiles.

Responsio II.

Chriſtus, ut homo, potuit etiam potentia morali, elicere actum mioùs perfectum, omiſſo perfectiore.

Prob. Nam ſi non potuit, maximè quia voluntas ejus humana fuit antecedenter, per viſionem & amorem beatificum determinata & neceſſitata moraliter ad actum perfectiorem, & ad ſemper eligeodum optimum. Sed hæc ratio eſt falſa: nam actus boni ac meritorii Chriſti viatoris, de quibus hic agitur, & quos Chriſtus ex prævia cognitione ſcientiæ ſupernaturalis eliciebat, erant natura priores, quàm actus Chriſti, ut comprehenſoris; nempe viſio & amor beatificus. Ergo erant à viſione & amore beatifico planè independentes: quod enim eſt oatura prius, non poteſt ullo modo depeodere ab eo, quod eſt natura poſterius. Ergo voluntas humana Chriſti nullo pacto per viſionem & amorem beatificum determinari & neceſſitari poterat ad actus illos.

Antecedens, in quo eſt tota difficultas, deffenditur à pluribus Doctoribus, tam veteribus, quàm recentioribus, & ſic probari poteſt. Quia Chriſtus, ut homo, quandiu viator fuit, viſionem & alios actus beatificos habuit non ſolùm titulo debiti connaturalis propter unionem hypoſtaticam, & ſanctitatem ſubſtantialem, ſed etiam titulo præmii ac mercedis: ita ut viſionem cum aliis actibus beatificis à primo inſtanti conceptionis acceperit, & ſequentibus retinuerit propter actus bonos ac meritorios, quos ut viator ſingulis momentis exercuit: melius enim fuit, & glorioſius Chriſto, habere ex merito, quàm ſine merito, id quod ex merito habere potuit. Ergo actus boni ac meritorii Chriſti, ut viatoris, fuerunt oatura priores viſione & amore beatifico: meritum enim ſaltem natura præcedit mercedem. Sed dato quòd actus meritorii Chriſti ut viatoris, non fuerint natura priores actibus ejus, ut comprehenſoris, ſic

Adhuc argumentor. Gratis dicitur voluntas humana Chriſti fuiſſe per viſionem & amorem antecedenter determinata ac neceſſitata moraliter ad actum perfectiorem, & ad eligendum optimum. Ergo, &c. *Prob. ant.* Nam ſi voluntas humana Chriſti fuit per amorem beatificum ſic determinata ac neceſſitata moraliter ad actum, &c. maximè, ut contendunt adverſarii, propter difficultatem ad oppoſitum, ortam ex ipſo amore beatifico, & tantam, ut noo poſſet moraliter ſuperari propter imbecillitatem potentiæ: ſed hoc gratis aſſeritur. Ergo, &c.

Prob. min. Nam dato quòd voluntas humana Chriſti propter amorem beatificum tale ad actum perfectiorem & ad optimum, pondus habuerit, cui moraliter non poſſet reſiſtere potentia non confortata, quæ idcircò tantam ad actum imperfectiorem, & ad non optimum difficultatem paſſa ſit, ut eam ſuperare non poſſet moraliter; at potuit voluntas humana Chriſti à Deo confortari, & dico ita re ipſa confortatam eſſe contra amoris beatifici pondus, ut ei reſiſtere moraliter poſſet, ſi vellet; & hoc dico, quia neceſſitas moralis in Chriſto ad actum perfectiorem & ad optimum, orta ex amore beatifico, qui neceſſarius fuit, videtur non parùm obfutura fuiſſe actuum Chriſti viatoris laudabilitati in genere moris.

Porrò Deus voluntatem humanam Chriſti contra pondus amoris beatifici confortavit, non per pondus oppoſitum, ſeu per actum vitalem, quo voluntas humana Chriſti indeliberatè propenderet ad actum imperfectiorem, & ad non optimum, ſed per concurſum prævium, ſeu phyſicam præmotionem, qua voluntas humana Chriſti ita complebatur, & accingebatur ad eligendum vel non eligendum actum perfectiorem, ut moraliter poſſet illum eligere vel non eligere, illumque abſque omni neceſſitate eligeret. Phyſica autem illa præmotio, activè ſumpta, erat omnipotentia divina, ſe ipſa immediatè agens in voluntatem humanam Chriſti: ſumpta verò paſſivè, erat ipſa voluntas humana Chriſti, tali modo ſe habens ſe ipſa formaliter vi actionis divinæ in ipſa, ſeu vi actionis divinæ in ipſam ſe ipſa formaliter ſic completa, & accincta ad operandum.

At inquies. Deum non decebat, ut ſic voluotatem humanam Chriſti compleret, ut ponderi amoris beatifici moraliter poſſet reſiſtere. *R.* neg. Itaque Deum, & quidem maximè, decebat ſic voluntatem humanam Chriſti complere per præviam actionem io illam, videlicet ut ſic completa, poſſet ſe ipſa laudabiliter in genere moris ac meritoriè determinare ad actus perfectiores, & ad optimum. Sed

Nota pro ſequenti propoſitione. Duplex diſtingui poteſt vituperabilitas in genere moris. Prima eſt ea, quæ oritur ex actu malo, ſive mortali, ſive veniali. Qui enim peccat, ſive mortaliter, ſive venialiter tantùm, procuIdubio vituperabilis eſt. Secunda oritur ex carentia moralis perfectionis, quam quis poteſt habere; & tamen eam liberè oon habet: oam qui liberè omittit actum perfectiorem, qoem poteſt elicere, dignus eſt vituperio aliquo, illique exprobrari poteſt, quòd actum imperfectiorem eliciat, omiſſo perfectiori, quem poſſet elicere; præſertim ſi æquè facilè elicere poſſet perfectiorem: quare cùm omnis vituperabilitas in genere moris ſit macola, vel fundetur in macula ejuſdem generis, duplex diſtingui poteſt macola in genere moris; una ſcilicèt, quæ conſiſtit io actu malo, ſive mortali, ſive veniali; altera verò, quæ conſiſtit in carentia perfectionis moralis, quam quis poteſt habere, & tamen liberè eam non habet. Hoc præſuppoſito, ſit

Responsio III.

Humanitas Chriſti ſic potuit, etiam moraliter, actum minùs perfectum elicere omiſſo perctiori, ut tamen habuerit exigentiam abſolutè infruſtrabilem aſſiſtentiæ ſpecialis, vi cujus ſemper & iofallibiter actum perfectiorem eliceret, omiſſo minùs perfecto, & optimum eligeret.

Prob. 1. Quia, ut ſupra probatum eſt divinitas tenebatur regere humanitatem Chriſti. Ergo humanitas Chriſti non potuit incurrere vituperabilitatem aliquam, & maculam in genere moris, quin eandem incurreret divinitas. Sed humanitas Chriſti, non eligendo optimum, & actum eliciendo imperfectiorem, perfectiori omiſſo, iocurriſſet vituperabilitatem, & maculam aliquam in genere moris, ut patet ex notabili poſito. Ergo eandem incurriſſet divinitas. Atqui ſimpliciter repugnat divinitatem, vituperabilitatem & maculam aliquam in genere moris incurrere. Ergo ſimpliciter etiam repugnabat, humanitatem Chriſti non eligere optimum, & actum imperfectiorem, omiſſo perfectiori, elicere; repugnabat, inquam, propter regimen ipſi debitum à divinitate; adeoque vi hujus regiminis, ſibi à divinitate debiti, humanitas Chriſti vel fuit antecedenter determinata intrinſecè ad actum perfectiorem, & ad optimum; quod dici non poſſe ſupra probatum eſt: vel habuit infruſtrabiliter ſpecialem aſſiſtentiam, vi cujus ſemper & infallibiliter eliceret actum perfectiorem, & optimum eligeret. Ergo revera, &c.

Prob.

Prob. 2. Sanctitas ſubſtantialis humanitatis Chriſti, ut patet ex ſupra dictis, ſumma fuit in ordine creato, ſeu in ordine ſanctitatis participatæ. Ergo fuit incompoſſibilis cum omni vituperabilitate & macula in genere moris; alioquin non fuit ſumma. Ergo fuit incompoſſibilis cum omiſſione actûs perfectioris, & electione non optimi. Ergo humanitas Chriſti propter ſanctitatem ſuam ſubſtantialem, vel fuit phyſicè prædeterminata ad actum perfectiorem, & ad optimum, quod eſt falſum; vel infruſtrabiliter habuit ſpecialem aſſiſtentiam, vi cujus ſemper & infallibiliter, &c. Ergo reverà ſpecialem illam aſſiſtentiam habuit infruſtrabiliter.

Dices 1. Ex nobis, repugnabat ſimpliciter, humanitatem Chriſti elicere actum imperfectiorem, omiſſo perfectiori. Ergo neque moraliter, neque phyſicè poterat actum imperfectiorem, perfectiori omiſſo, elicere. *R.* diſt. ant. Repugnabat ſimpliciter humanitatem Chriſti elicere, &c. propter antecedentem aliquam determinationem intrinſecam ad ponendum actum perfectiorem, vel propter defectum alicujus prærequiſiti ad ponendum actum illum, N. ant. Repugnabat humanitatem Chriſti elicere, &c. propter regimen ipſi debitum, & infruſtrabilem ſpecialis aſſiſtentiæ exigentiam, quam habebat formaliter & immediatè à ſua ſanctitate ſubſtantiali, C. ant. & diſt. conſ. Ergo actum imperfectiorem, perfectiori omiſſo, elicere non potuit potentia, quæ ſibi relicta eſſet, aut etiam relinqui poſſet, C. conſeq. Potentia, quæ nec ſibi relicta eſſet, nec reliqui poſſet, quia infruſtrabiliter exigebat ſpecialem aſſiſtentiam, vi cujus ſemper & infallibiliter actum perfectiorem, imperfectiori repudiato, eliceret, N. conſeq.

Dices 2. Repugnantia illa, quàm ſecundùm nos habuit humanitas Chriſti ad actum imperfectiorem; fuit antecedens. Ergo vi illius, humanitas Chriſti fuit antecedenter determinata ad actum perfectiorem. *R.* diſt. ant. Repugnantia illa, quem ſecundùm nos, &c. fuit antecedens, & fundata in aliquo voluntati humanæ Chriſti intrinſeco, quo modus illius operandi immutaretur, & ad unum ipſa applicaretur irreſiſtibiliter, N. ant. Repugnantia illa, quem ſecundùm nos, &c. fuit antecedens, & fundata in aliquo, intrinſeco quidem voluntati humanæ Chriſti, nempe in divinitate humanitati Chriſti compoſitivè intrinſeca, ſed ſolùm per ſe ipſam formaliter tribuente infruſtrabilem ſpecialis aſſiſtentiæ exigentiam, & jus infruſtrabile ad auxilia planè infallibilia ſimul & repudiabilia, C. ant. & N. conſeq.

Dices 3. Si humanitas Chriſti habuit repugnantiam illam, quam ei attribuimus, non habuit concurſum divinum, paratum ad actum imperfectiorem: nam Deus non potuit velle concurrere ad actum implicantem. Ergo ſi humanitas Chriſti habuit repugnantiam illam, quam ei attribuimus, nequidem phyſicam, actum imperfectiorem eliciendi potentiam habuit. *R.* neg. ant. *Ad probationem* diſt. Deus non potuit velle concurrere ad actum, repugnantem ratione ſui, aut ratione potentiæ, C. Ad actum repugnantem præcisè ratione alicujus exigentis infruſtrabiliter omiſſionem ejus, & quidem liberam, meritoriam, & laudabilem in genere moris, N. Cùm enim ad talem actus illius omiſſionem neceſſaria ſit facultas completa & expedita ad ponendum, vel non ponendum actum illum, neceſſe eſt, ut Deus paratus ſit ad actum illum concurrere, adeoque ut Deus poſſit velle ad actum illum concurrere.

Ex dictis hactenùs intelligitur, Chriſtum, ut hominem, non habuiſſe quidem indefectibilitatem phyſicam, quæ conſiſtit in antecedenti & intrinſeca determinatione ad actus perfectiores, & ad optimum, ſed habuiſſe indefectibilitatem moralem, ſeu indefectibilitatem juris, quæ tamen hominem denominat ſimpliciter indefectibilem: qui enim jus habet infruſtrabile ad ſpecialem aſſiſtentiam, vi cujus ſemper & infallibiliter eliciet actum perfectiorem, & optimum eliget, rectè dicitur, & eſt ſimpliciter indefectibilis, etiam in ſenſu compoſito potentiæ moralis eliciendi actum imperfectiorem, & eligendi non optimum: nam hæc potentia, cum jure infruſtrabili ad ſpecialem aſſiſtentiam, &c. conjuncta, impeditur per jus illud, ne voluntatem denominet defectibilem.

At inquies. Quid eſt, voluntatem eſſe defectibilem in genere moris, ſeu voluntatem poſſe in genere moris deficere, niſi voluntatem poſſe actum imperfectiorem, perfectiori liberè omiſſo, elicere, & non optimum eligere poſſe? *R.* Voluntatem eſſe defectibilem in genere moris, ſeu voluntatem poſſe in genere moris deficere, eſt voluntatem poſſe elicere actum minùs perfectum, omiſſo, &c. nec habere jus infruſtrabile ad ſpecialem aſſiſtentiam, vi cujus, ſeu, quod idem eſt, jus infruſtrabile ad auxilia congrua, quibuſcum ſemper & infallibiliter eliceret actum magis perfectum, repudiato minùs perfecto, &c.

At inquies iterùm. Si Chriſtus, ut homo, non habuit indefectibilitatem phyſicam, ſed moralem tantum, & juris, dici quoque poteſt, & debet, non impeccabilitatem phyſicam, ſed moralem tantùm & juris habuiſſe. Ergo perperam à nobis art. ſup. Chriſto, ut homini, attributa eſt phyſica impeccabilitas. *R.* neg. ant. Ratio diſparitatis eſt, quia cum impeccabilitate phyſica ſtat libertas in genere moris, & potentia exercendi actus meritorios ac laudabiles in genere moris: unde melius fuit Chriſto, ut homini, eſſe impeccabilem impeccabilitate phyſica, quàm eſſe impeccabilem impeccabilitate morali & juris tantùm; nam plus eſt, aliquem eſſe impeccabilem phyſica impeccabilitate, quàm eſſe impeccabilem impeccabilitate tantùm morali & juris.

E contra verò indefectibilitas phyſica libertatem in genere moris ab humana voluntate Chriſti excluſiſſet, nec cum tali indefectibilitate actus meritorios & laudabiles in genere moris exercere potuiſſet voluntas humana Chriſti: unde melius fuit Chriſto, ut homini, eſſe indefectibilem indefectibilitate morali & juris, quàm eſſe indefectibilem phyſica indefectibilitate: nam Chriſtus, ut homo, indefectibilitate morali & juris, fuit ſimpliciter indefectibilis, ſimulque potuit actus meritorios & laudabiles in genere moris exercere.

At inquies denique. Sanctitas ſubſtantialis Chriſti, ut hominis, ſecundùm nos, incompoſſibilis fuit cum potentia bene vel malè agendi. Ergo pariter incompoſſibilis fuit cum potentia eliciendi actum magis perfectum, vel minùs perfectum. *R.* neg. conſ. Itaque ſanctitas ſubſtantialis Chriſti, ut hominis, incompoſſibilis fuit cum potentia bene vel malè agendi: quia hæc potentia Chriſto, ut homini, neceſſaria non fuit ad exercendos actus meritorios & laudabiles in genere moris, & ita cum impotentia peccandi voluntas humana Chriſti ſanctior ac perfectior fuit ſine detrimento libertatis ad merendum requiſitæ. Sanctitas ſubſtantialis Chriſti, ut hominis, incompoſſibilis non fuit cum potentia etiam morali actum perfectiorem vel imperfectiorem eliciendi, quia hæc potentia Chriſto, ut homini, ad exercendos actus meritorios & laudabiles in genere moris, neceſſaria fuit, atqui ita abſque hac potentia habere non potuit libertatem in genere moris, quacum proculdubio incompoſſibilis non fuit ſubſtantialis ejus ſanctitas.

ARTICULUS IV.

Utrùm Chriſtus, ut homo, habuerit liberum arbitrium.

RESPONSIO.

CHriſtus, ut homo, habuit liberum arbitrium, ſeu libertatem non ſolùm à coactione, ſed etiam à ſimplici neceſſitate.

Prob. 1. ex Scriptura. Nam dicitur Iſaiæ cap. 7. *Butyrum & mel comedet, ut ſciat reprobare malum, & eligere bonum:* quæ verba ad Meſſiam manifeſtè pertinent. Et ejuſdem cap. 53. de eodem Meſſia dicitur: *Oblatus eſt, quia ipſe voluit.* Denique Chri-

ſtus

ſtus ipſe, Joan. cap. 10. ſic ait: *Ego pono animam meam, ut iterùm ſumam eam. Nemo tollit eam à me: ſed ego pono eam à me ipſo, &c.*

Prob. 2. ex Patribus, pro quibus omnibus hic ſufficiet Auguſtinus tract. 37. in Joan. ubi ad hæc verba, *Nemo apprendit eum, quia nondum venerat hora ejus*, ſic ait: *Audi, ſtulte*, Nondùm venerat hora ejus, *non qua cogeretur mori, ſed qua dignaretur occidi*. Et inferiùs: *Quandiu voluit, inter homines vixit; quando voluit, à carne diſceſſit. Hoc eſt poteſtatis, non neceſſitatis. Hanc ergo horam ille expectabat, non fatalem, ſed opportunam, & voluntariam .... Quomodo ſub fati neceſſitate poſitus erat, qui alio loco dixit:* Poteſtatem habeo ponendi animam meam? &c.

Et lib. de prædeſtinatione ſanctorum cap. 15. ubi loquens de Chriſto, hæc habet: *Numquid metuendum fuit, ne accedente ætate, homo ille libero peccaret arbitrio? An ideò in illo non libera voluntas erat, ac non tantò magis erat, quantò magis peccato ſervire non poterat?*

Prob. 3. authoritate S. Thomæ, ſic loquentis q. 29. de veritate, art. 6. ad 1. *Licèt anima Chriſti eſſet determinata ad unum ſecundum genus moris, ſcilicet ad bonum, non tamen erat determinata ad unum ſimpliciter: poterat enim hoc vel illud facere, & non facere. Et ideo libertas in eo remanebat, quæ requiritur ad merendum*. Et hic q. 18. art. 4. ad 3. *Voluntas Chriſti, licèt ſit determinata ad bonum, non tamen eſt determinata ad hoc, vel ad illud bonum. Et ideò pertinet ad Chriſtum eligere per liberum arbitrium, confirmatum in bono, ſicut ad beatos*.

Prob. 4. ratione. Quia libertas indifferentiæ eſſentialiter requiritur ad meritum. Sed Chriſtus, ut homo, dum eſſet in via, meritus eſt. Ergo Chriſtus, ut homo, indifferentiæ libertatem habuit, adeoque non ſolùm à coactione, ſed etiam à ſimplici neceſſitate circa plurimos actus ſuos immunis fuit. Minor eſt de fide. Major verò prob. breviter hic. 1. Ex S. Hieronymo, ſic loquente lib. 2. contra Jovinianum: *Liberi arbitrii nos condidit Deus; nec ad virtutes, nec ad vitia neceſſitate trahimur: alioquin ubi neceſſitas eſt, nec damnatio, nec corona eſt*. 2. Authoritate Innocentii, damnantis ut hæreticam hanc Janſenii propoſitionem: *Ad merendum & demerendum in ſtatu naturæ lapſæ, non requiritur in homine libertas à neceſſitate, ſed ſufficit libertas à coactione*. Nam hæc verba, *In ſtatu naturæ lapſæ*, non ſunt reſtrictiva, ſed ampliativa, perindeque eſt ac, ſi diceretur, Etiam in ſtatu naturæ lapſæ; ut patet ex eo, quòd Summus Pontifex intendat damnare doctrinam Janſenii, aſſerentis libertatem indifferentiæ fuiſſe quidem in ſtatu naturæ innocentis, at non eſſe ampliùs in ſtatu naturæ lapſæ.

Obj. 1. S. Thomam in 3. diſt. 18. q. unica art. 2. ad 5. ubi ait: *Vel dicendum, quòd etiamſi* (Chriſtus) *eſſet determinatus ad unum numero, ſicut ad diligendum Deum, quod non facere non poteſt; tamen ex hoc non amittit libertatem, aut rationem laudis ſive meriti, quia in illud non coactè ſed ſponte tendit: & ita eſt actus ſui dominus*. *R.* 1. S. Thomam reſponſioni illi eodem loco aliam hanc præmittere: *Liberum arbitrium Chriſti non erat determinatum ad unum ſecundum numerum, ſed ad unum ſecundum genus, ſcilicet ad bonum, quia in malum non poteſt: ſed tamen hoc poteſt facere & non facere: & hoc non excludit libertatem arbitrii, quia poſſe peccare, nec eſt libertas arbitrii, nec pars libertatis, &c.* Quam reſponſionem refert, & referendo approbat S. Doctor q. 29. de veritate a. 6. ad 1. & in tertia parte q. 18. a. 4. ad 3. quibus in locis eandem ſolvit difficultatem. Cùm autem alterius reſponſionis, quæ nobis objicitur, neutro loco meminerit, hoc ſuo ſilentio eam revocaſſe, & improbaſſe cenſendus eſt.

R. 2. S. Doctorem in illa reſponſione, quæ nobis objicitur, ſupponere quòd Chriſtus ita determinatus fuerit ad actum dilectionis Dei, ut tamen fuerit omninò liber libertate indifferentiæ quoad modum actus, hoc eſt, ad hanc vel illam intenſionem actus; quod ſatis fuiſſe ad laudem & meritum, & ad hoc ut Chriſtus in actum ſuum liberè tendere; & actus ſui dominus eſſe cenſeretur, exiſtimavit S. Doctor tunc, cùm in tertium Sententiarum ſcribebat, nec immeritò videtur exiſtimaſſe: nam qui Deum intenſiſſimè diligit, cùm poſſet remiſſè tantùm diligere, videtur omninò exercere actum meritorium & laudabilem in genere moris, quantumvis ſupponatur ad unum numero, nempe ad diligendum Deum, intrinſecè prædeterminatus eſſe: quamquam actus ejus magis meritorius ac laudabilior eſſet in genere moris, ſi omninò abſtinere poſſet ab actu diligendi Deum.

Obj. 2. Chriſtus habuit præſcientiam certam actuum omnium à ſe ponendorum. Sed cum tali præſcientia ſtare non potuit libertas indifferentiæ. Ergo, &c. *R.* neg. min. Nam Chriſtus per hanc præſcientiam actus ſuos futuros, & circumſtantias omnes, quibuſcum erant futuri, præſcivit, quia reipſa futuri, & cum talibus circumſtantiis futuri erant: unde præſcientia illa in Chriſto ratione poſterior fuit actibus, & omnibus actuum circumſtantiis, quarum fuit præſcientia: quare Chriſti actus futuri, & omnes circumſtantiæ quibuſcum erant futuri, ab hac præſcientia nullo modo dependere potuerunt; proindeque per hanc præſcientiam nullatenùs immutari modus operandi voluntatis humanæ Chriſti, & actuum ejus libertas impediri potuit.

Dices 1. Qui ſcit, aliquid eſſe determinatè & abſolutè futurum tali tempore, tali loco, &c. non poteſt efficaciter velle oppoſitum. Ergo Chriſtus, qui ſciebat, actus ſuos determinatè & abſolutè futuros eſſe tali tempore, tali loco, &c. non poterat velle efficaciter illorum oppoſitum, adeoque circa illos liber non erat libertate indifferentiæ. *R.* diſt. ant. Qui ſcit, aliquid, &c. ſi ſciat illud ita futurum eſſe independenter à libertate ſua, & ex mera determinatione aliena, C. ant. Si ſciat, illud ita futurum eſſe ex ſua libera determinatione, N. ant. talis enim ſcit, ſe poſſe velle efficaciter oppoſitum. Chriſtus autem præſciebat, actus ſuos determinatè & abſolutè futuros eſſe tali tempore, tali loco, dependenter à ſua libera determinatione, adeoque ſciebat, oppoſitum actuum ſuorum ſibi poſſibile eſſe. Poterat igitur in ſenſu compoſito præſcientiæ ſuæ, velle efficaciter oppoſitum actuum ſuorum.

Dices 2. Præſcientia Chriſti pariebat in eo judicium hoc: Quantumlibet coner in oppoſitum, hoc faciam, & non aliud. Ergo non poterat efficaciter velle oppoſitum. *R.* neg. ant. Itaque præſcientia Chriſti in eo non pariebat judicium hoc: Quantumlibet coner, &c. ſed illud: Conabor hoc facere, & non aliud, quamvis poſſem; & ita hoc faciam, & non aliud, quamvis poſſem aliud facere. Manifeſtum autem eſt, Chriſtum cum tali judicio potuiſſe illius, quod faciebat, oppoſitum velle efficaciter.

Dices 3. Chriſtus non ſolùm præſciebat actus ſuos futuros, ſed etiam eos à Deo Patre prædefinitos eſſe. Ergo præſciebat, actuum ſuorum oppoſitum eſſe ſibi impoſſibile. Ergo non poterat velle efficaciter oppoſitum actuum ſuorum: nemo enim velle poteſt efficaciter id, quod ſibi impoſſibile eſſe judicat.

Ad ſolutionem hujus difficultatis, *nota*. Deus dici poteſt, actum aliquem ſupernaturalem prædefinire duobus modis. Primus eſt, ſi per ſcientiam futuribilium præſciens, hominem cum tali medio de ſe repudiabili, ſi detur ei, eliciturum eſſe talem actum, velit efficaciter talem actum, ut faciendum cum tali medio, de ſe repudiabili: ita ut nequidem ratione priùs velit talem actum ut faciendum, quàm velit illum ut faciendum cum tali medio de ſe repudiabili.

Secundus modus prædefiniendi eſt, ſi Deus per ſcientiam neceſſariam prænoſcens, ſe non poſſe non habere in theſauro omnipotentiæ ſuæ media, de ſe repudiabilia ſimul & congrua, quibus creaturam rationalem quamlibet ad quoslibet actus bonos permovere poſſit, velit, abſolutè & efficaciter talem actum ut liberè faciendum ab homine, tum per ſcientiam futu-

Digitized by Google

futuribilium præſciens, hominem tali medio de ſe repudiabili, ſi accipiat illud, ad actum prædefinitum eliciendum permotum iri, velit in altero ſigno rationis, vi prædefinitionis factæ, medium illud homini conferre in tempore, ut actum prædefinitum exerceat. His præſuppoſitis.

Reſp. Si actus Chriſti dicuntur fuiſſe primo modo prædefiniti, Chriſtus præſcire non potuit, actuum ſuorum oppoſitum ſibi impoſſibile eſſe: nam ſenſus diviſus prædefinitionis verè fuit in ejus poteſtate, quia in ejus poteſtate verè fuit ſcientia futuribilium, ex cujus directione facta eſt prædefinitio: verè enim potuit impedire, ne Deus prævideret, tales actus ſuos futuribiles eſſe ſub conditione talium mediorum, de ſe repudiabilium, adeoque verè potuit impedire, ne Deus voluerit tales actus ſuos ut eliciendos per talia media de ſe repudiabilia. Cùm autem hæc omnia ſciverit Chriſtus, non potuit non ſcire, in hypotheſi prædefinitionis primo modo factæ, poſſibile ſibi eſſe actuum ſuorum oppoſitum.

Quòd ſi dicatur (ut plane videtur nobis dicendum, utpote magis conſentaneum S. Auguſtini & S. Thomæ principiis) actus Chriſti ſecundo modo prædefinitus à Deo fuiſſe, ſenſus quidem diviſus prædefinitionis hoc modo factæ non fuit in poteſtate Chriſti: & nihilominùs poſſibile illi fuit opoſitum actuum prædefinitorum. Ratio eſt, quia Deus Pater actus Chriſti ut hominis (ſcilicet, quod ſemper debet ſuppleri) non prædefinivit hoc ſecundo modo præciſè ut eliciendos, ſed ut eliciendos liberè, & cum potentia completa ac expedita ad illos eliciendos, vel non eliciendos: undè vi prædefinitionis actuum illorum, futuritio non magis certa fuit & infallibilis, quàm poſſibilitas oppoſiti.

At inquies, Potentia illa completa ac expedita, quam Chriſto ut homini, ad eliciendos vel non eliciendos actus ejus attribuimus in ſenſu compoſito prædefinitionis ſecundo modo factæ, ad actum nec reducenda, nec reducibilis fuit. Ergo fuit potentia merè chymerica. *R.* neg. ant. & dico potentiam illam in ſenſu compoſitu prædefinitionis ſecundo modo factæ, fuiſſe verè reducibilem ad actum.

At inquies. Si potentia illa in ſenſu compoſito prædefinitionis ſecundo modo factæ, fuit ad actum reducibilis, effectu ſuo fruſtrari potuit prædefinitio. Abſurdum conſ. nulla enim voluntas Dei abſoluta & efficax, effectu ſuo fruſtrari poteſt. Ergo, &c. *Reſp.* neg. ſeq. maj. Imò è contra ſi Chriſtus non habuiſſet potentiam actus prædefinitos non eliciendi completam & expeditam, adeoque ad actum verè reducibilem, prædefinitio illa actuum Chriſti ſecundo modo facta, ex parte fruſtrata fuiſſet effectu ſuo, quia Chriſtus actus prædefinitos non elicuiſſet liberè.

Ad hoc itaque ut Chriſtus verè dicatur potuiſſe effectu ſuo fruſtrare prædefinitionem actuum ſuorum, etiam ſecundo modo factam, non ſufficit, ut potentiam actus prædefinitos non eliciendi completam habuerit, ac expeditam, proindeque ad actum verè reducibilem; ſed præterea requiritur, ut impedire potuerit, ne Deus in omnipotentiæ ſuæ theſauro media haberet de ſe repudiabilia, quibus voluntatem ejus efficaciter permovere poſſet. Atqui hoc Chriſto impoſſibile fuit. Ergo Chriſtus ex eo quòd præciſè in ſenſu compoſito prædefinitionis actuum ſuorum ſecundo modo factæ, potentiam habuerit illos non exercendi, ad actum verè reducibilem, malè arguitur eum prædefinitionem illam effectu ſuo fruſtrare potuiſſe.

ARTICULUS V.

Utrùm Chriſtus, ut homo, capax fuerit præcepti.

RESPONSIO.

CHriſtus, ut homo, capax fuit præcepti, etiam ſub culpa obligantis.

Prob. Quia Chriſtus, ut homo, habuit ſuperiorem, nempe Deus, à quo potuit efficaciter dirigi & gubernari. Ergo ſuperiorem habuit, à quo talem accipere potuit actuum ſuorum regulam, ut illi ſeſe conformare neceſſarium eſſet ad ſervandam morum honeſtatem. Atqui hujuſmodi regula eſt præceptum rigoroſum, & obligans ſub culpa. Ergo, &c. 2. Humanitas Chriſti Deo ſubjecta fuit ut creatura rationalis ac libera. Atqui creaturè rationalis ac liberæ propria ſubjectio conſiſtit in eo, quòd ſubdatur præcepto ſuperioris. Ergo Deus præcepta imponere potuit humanitati Chriſti. 3. denique Chriſtus, ut homo, ſicut veram humilitatem, ita & veram ac propriam habuit obedientiam. Sed vera ac propria obedientia locum non habet, niſi ubi intervenit præceptum ſub culpa obligans. Ergo, &c.

Obj. Præceptis rigoroſis ineſt non ſolùm vis directiva, ſed etiam coactiva, ut hoc pacto ſubditi ad illorum obſervationem efficaciter induci poſſint. Ergo illi tantùm præcepti rigoroſi capaces ſunt, qui poſſunt ſubdi virtuti coactivæ. Ergo Chriſtus, ut homo, præcepti rigoroſi incapax fuit; cùm et repugnaverit, virtuti coactivæ ſubdi. *R.* Præceptum rigoroſum habet quidem non ſolùm vim directivam, ſed etiam coactivam, at magno cum diſcrimine: habet enim primariò & eſſentialiter vim directivam, in eo poſitam, ut faciat actum, qui præceptus eſt, neceſſarium ad rectitudinem & honeſtatem morum; vim verò coactivam, ſeu pœnæ comminationem non habet, niſi ſecundariò, contingenter, & reſpectivè tantùm ad ſubditum tranſgreſſionis capacem: nam vis coactiva reſpectivè ad ſubditum incapacem tranſgreſſionis, inutilis eſt, quia ſubditus, tranſgreſſionis incapax, per ſolam vim directivam ad rem præceptam exequendam movetur, ac inducitur efficaciter.

Itaque ad hoc ut aliquis præcepti rigoroſi capax ſit, ſatis eſt, ut ſit inferior, & ſubdi poſſit vi directivæ, ſive etiam ſubdi poſſit vi coactivæ, ſive non. Chriſtus autem, ut homo, inferior fuit, & ſubdi potuit vi directivæ, licèt non potuerit ſubdi vi coactivæ: quia per præceptum potuit ei reddi neceſſarios ad morum honeſtatem actus aliquis, qui ſecluſo præcepto neceſſarios non eſſet: quamvis ipſe tranſgreſſionis incapax fuerit, adeoque vis coactiva reſpectu illius fuerit inutilis.

Dices. Deum imponere præceptum ſub culpa obligans, eſt Deum dicere: Fac hoc; alioquin eris mihi inimicus. Atqui talis comminatio dirigi non poteſt, niſi ad eum, qui inimicus Dei eſſe poteſt. Ergo cùm Chriſtus, ut homo, inimicitiam Dei incurrere non potuerit, non potuit ei imponi præceptum obligans ſub culpa. *Reſp.* neg. maj. Ad hoc enim ut Deus præceptum ſub culpa obligans imponat, neceſſe non eſt, ut dicat: Niſi hoc feceris, eris mihi inimicus; ſed ſatis eſt, quòd habeat obligandi voluntatem, quæ nihil aliud eſt, quam voluntas reddendi actum aliquem neceſſarium ad rectitudinem & honeſtatem morum, ſeu oppoſitum actus illius reddendi turpe ac inhoneſtum in ſubdito.

Porrò talis voluntas locum habere potuit reſpectu Chriſti, ut hominis, quamvis impeccabilis eſſet, adeoque actionis cujuslibet turpis ac inhoneſtæ incapax: potuit enim Deus pro jure ſuo facere, ut actus aliquis, vel ejus omiſſio, de ſe indifferens, turpis eſſet reſpectu Chriſti ut hominis; ita ut ſi per impoſſibile, Chriſtus, ſtante præcepto, actionem illam faceret, vel omitteret, turpiter ac inhoneſtè ageret.

Deus autem faciendo, ut actio aliqua, vel ejus omiſſio turpis eſſet ac inhoneſta reſpectu Chriſti, ut hominis, nequidem virtualiter dixit: Niſi hoc feceris, eris mihi inimicus; ſed ad ſummum dixit virtualiter: Si per impoſſibile hoc faceres, eſſet mihi inimicus: quod non eſt inconveniens reſpectu Chriſti, nec comminationem continet. Aliud eſt de cæteris hominibus, qui tranſgreſſionis præcepti, proindeque & inimicitiæ divinæ capaces ſunt, quibus nihil vetat Deum præcipiendo dicere virtualiter: Fac hoc, alioquin eris mihi inimicus.

Dices.

Dices. repugnat eum, qui impeccabilis eſt, obligari ſub culpa. Sed Chriſtus, ut homo, fuit impeccabilis. Ergo, &c. *R*. neg. maj. Ut enim aliquis ſub culpa obligari poſſit ad actum aliquem, vel ejus omiſſionem, ſufficit, ut actus ille, vel ejus omiſſio reddatur illi ad honeſtatem morum neceſſaria: at hoc fieri poteſt reſpectu illius, qui impeccabilis eſt. Ad hoc enim ſufficit, quòd ſuperiorem habeat: nam hoc ipſo quòd ſuperiorem habet, à quò dirigi & gubernari poteſt, ſubjectus eſt ei, qui poteſt illi præcipere, & præcipiendo illi reddere actum aliquem neceſſarium ad rectitudinem morum; ita ut ſi per impoſſibile actum ſtante præcepto omitteret, peccaret, atque ita propter ejus impeccabilitatem, omiſſio actus, ſtante præcepto, reddatur illi impoſſibilis.

Porrò quòd obligari ſub culpa non repugnet ei, qui impeccabilis eſt, patet ex Deo, cui mendacium v.g. turpe ac inhoneſtum eſt, & verum dicere, ex hypotheſi quòd loquatur, neceſſarium ad rectitudinem & honeſtatem: ita ut ſi per impoſſibile mentiretur, verè culpabilis eſſet, quia aliquid ſibi turpe ac inhoneſtum committeret. Unde quamvis eſſentialiter impeccabilis ſit, verè ſub culpa obligatur ad non mentiendum, & ad verum, ex hypotheſi quòd loquatur, dicendum; non quòd obligetur ex præcepto, non enim habet ſuperiorem, qui poſſit ei præcipere, ſed quia obligatur ex propria excellentia, quatenùs ens ſupremum hoc ſibi debet indiſpenſabiliter, ut nunquam mentiatur.

Eſſentialis igitur impeccabilitas Dei non eſt in ea incompoſſibilis cum obligatione ad aliquid ſub culpa, ſed ſolùm id, ad quod ſub culpa obligatur, reddit ei abſolutè neceſſarium: hoc ipſo enim quòd voluntas divina eſſentialiter recta eſt atque impeccabilis, hoc ipſo, inquam, eſſentialiter determinata eſt ad faciendum, vel omittendum id omne, quod non poſſet omittere, vel facere ſine culpa, ſeu quod omittere, vel facere non poſſet, niſi dedecenter, & contra dictamen intellectus divini, adeoque niſi reddendo ſe culpabilem, ac vituperabilem.

Dices denique. Præceptum non fit de objecto neceſſario, ſed de objecto libero, hoc eſt, de re, quam ſubditus pro arbitrio facere vel non facere poteſt, etiam ſtante præcepto: fruſtra enim ſubdito præciperetur, ut faciat id, quod non poteſt non facere, vel omittat id, quod non poteſt non omittere: ſicut fruſtra ſubdito prohiberetur id, quod eſt ipſi impoſſibile. Ergo repugnat imponi præceptum illi, qui non poteſt illud violare. Ergo cum Chriſtus fuerit impeccabilis, non fuit capax præcepti.

R. diſt. ant. Præceptum fit de objecto libero, ſecundum ſe, & præſcindendo à præcepto, Eſto ant. Dico, Eſto, quia propoſitio non eſt univerſaliter vera. Præceptum fit de objecto libero, etiam poſito præcepto, ita ut in ſenſu compoſito præcepti, ſubditus liber maneat ad non faciendam rem præceptam, quia ſcilicet liber manet ad violandum præceptum, Neg. ant. Itaque ut plurimum præceptum fit, ut ſubditus faciat aliquid, quod aliàs poſſet non facere, vel omittat aliquid quod aliàs poſſet facere, ſive poſito præcepto poſſit adhuc non facere, quod facere jubetur, vel facere quod jubetur omittere, quia præceptum violare poteſt, ſive non poſſit non facere quod, &c. & ita poſito præcepto eoque ſtante, neceſſitetur ad faciendum id, quod jubetur facere, vel ad omittendum id, quod jubetur omittere: quia ſcilicet propter impeccabilitatem præceptum violare non poteſt, quo caſu præceptum non fruſtra imponitur; tunc enim ad rem præceptam efficaciſſimè movet ſubditum, illum ſimpliciter neceſſitando ad faciendum id, quod præcipitur fieri, vel ad omittendum id, quod præcipitur omitti; unde nego utramque conſeq.

ARTICULUS VI.

Quibus Legibus Chriſtus, ut homo, ſubjectus, vel non ſubjectus fuerit.

RESPONSIO I.

CHriſtus, etiam ut homo, nullis legibus humanis ſubjectus fuit, aut eſſe potuit.

Prob. Nam Chriſtus, ut homo, accepit à Patre poteſtatem excellentiæ ſuper omnes homines, adeoque in omnes homines dominium habuit & juriſdictionem ſuperioris ordinis. Ergo Chriſtus, ut homo, non magis potuit ſubjectus eſſe legibus hominum, quàm ſupremus Monarcha ſubjectus eſſe poteſt legibus à ſubjecto latis.

Obj. Chriſtus, ut homo, tenebatur obedire matri ſuæ, cui ſubditus erat. *R*. Chriſtum in rigore ſubjectum non fuiſſe matri, quia in eam ſicut & in alios homines habuit poteſtatem excellentiæ: unde matri ſuæ, ſicut & Joſepho, non neceſſariò & ex debito, ſed ſponte ſeſe ſubjecit

Dices. Chriſtus, ut homo, tenebatur matrem colere. Ergo tenebatur etiam illi obedire. *R*. Chriſtus, ut homo, tenebatur quidem lege naturali ad matrem colendam & honorandam, ſed non ſimiliter tenebatur eadem lege ad ei obediendum: lex enim naturalis ad obediendum parentibus non obligat filium, qui in illo poteſtatem habet excellentiæ, & jus ſuperioris ordinis, quale habuit Chriſtus, etiam ut homo,

RESPONSIO II.

Chriſtus, etiam ut homo, nec legi Evangelicæ; nec Moſaicæ ſubjectus fuit.

Prob. prima pars, nempe quòd Chriſtus, etiam ut homo, ſubjectus non fuerit legi Evangelicæ: nam Chriſtus ipſe, ut homo, legem Evangelicam tulit hominibus peccatoribus, & purè viatoribus. Ergo Chriſtus non fuit ejuſdem ſtatus & conditionis cum iis, quibus tulit legem Evangelicam. Ergo Chriſtus, etiam ut homo, non potuit obligari lege Evangelica, ſicut legiſlatores alii quandoque legibus ſuis obligantur, quando ſcilicet leges illæ verſantur in materia, tam ad legiſlatores ipſos, quàm ad ſubditos pertinente, tunc enim legibus ſuis tenentur legiſlatores ipſi, quia lex naturalis talibus legibus illos ſubjicit, eò quòd ſunt ejuſdem cum ſubditis ſuis ſtatus & conditionis. Adde, quòd lex Evangelica vigere & obligare non cœperit, niſi à die Pentecoſtes, quo Hieroſolymis promulgata eſt; quo ſanè tempore non poterat ea obligari Chriſtus, cùm jam in cœlos aſſumptus eſſet.

Prob. ſecunda pars, nempe quòd Chriſtus, etiam ut homo, ſubjectus non fuerit legi Moſaicæ: nam lex illa per Moyſem data eſt populo Judaico pro ſe, & poſteris ſuis, qui per viam ordinariam deſcenſuri erant à progenitoribus ſuis. Ergo lex illa nullo modo comprehendit Chriſtum, qui de Spiritu ſancto conceptus, & de Virgine natus eſt.

Confirmatur. 1. Quia lex Moſaica lata fuit hominibus imperfectis, peccatoribus, & purè viatoribus. 2. Quia lex illa lata fuit; ut eſſet figura Chriſti, & homines ad ejus adventum diſponeret; atque per Chriſtum abroganda erat: quare Chriſtum, etiam ut hominem, lege illa obligari non decuit.

Obj. Chriſtus ipſe ait Matth. cap. 5. *Nolite putare, quoniam veni ſolvere legem aut Prophetas: non veni ſolvere, ſed implere*. Item Apoſtolus ad Galatas cap. 4. dicit: *Miſit Deus Filium ſuum factum ex muliere, factum ſub lege*. Item lex Moſaica obligavit omnes circumciſos, juxta illud Apoſtoli ad Galatas cap. 5. *Teſtificor autem rurſus omni homini circumcidenti ſe, quoniam debitor eſt univerſæ legis faciendæ*.

R. ad 1. verbis Chriſti argui, quòd plenè ac perfectè legem Moſaicam ſervaverit, non quòd ei ſubjectus fuerit. *Ad* 3. Apoſtolus ſignificat factum, non

jus,

jus, ſeu id quod re ipſa factum eſt, non quod fieri debuit. Chriſtus itaque ab Apoſtolo dicitur factus eſſe ſub lege, quia pondus legis ſponte in ſe ſuſcepit, eique quantùm ad obſervationem, ſeſe abſque obligatione omni ſubjecit. *Reſp. ad* 3. Circumciſio ad legis Moſaicæ obſervationem obligavit puros homines tantùm: cùm lex Moſaica lata fuerit pro ſolis Iſraelitis, & aliis hominibus per circumciſionem populo Iſraelitico aggregatis, qui via ordinaria à progenitoribus deſcendunt.

Responsio III.

Chriſtus ut homo, ſubjectus fuit legi naturali.

Prob. Quia lex naturalis eſt lex divina, omnibus hominibus ſeu toti humanæ naturæ à Deo ut auctore naturæ lata, & quidem neceſſariò, ex hypotheſi creati hominis, intimata habitualiter per rationem, & actualiter per dictamen rationis, qua præcipitur id omne, cujus omiſſio, & prohibetur id omne, cujus commiſſio dedecet naturam rationalem. Ergo lex naturalis Chriſtum ut hominem tam ligat quàm cæteros homines: hinc Chriſto, ut homini, perinde ac omnibus aliis hominibus, mendacium v. g. fuit illicitum, non ſolùm propter intrinſecam inhoneſtatem & repugnantiam, quam habet cum natura rationali, ſed etiam propter legis naturalis præceptum, quo à Deo ut auctore & gubernatore naturæ rationalis prohibitum eſt.

Obj. Lex non fertur de objecto neceſſario, ſed de libero, ſaltem antequam lex lata ſit: fruſtra enim præcipitur fieri id, quod non poteſt non fieri, etiamſi non præcipiatur, & fruſtra præcipitur non fieri id, quod non poteſt fieri etiamſi non prohibeatur. Sed Chriſtus, ut homo, propter ſuam impeccabilitatem, ſecluſa omni lege, non potuit non facere quod præcipit lex naturalis, nec potuit non omittere, quod lege naturali prohibetur. Ergo lex naturalis à Deo nec lata eſt, nec ferri potuit pro Chriſto, ut homine, adeoque Chriſtus, etiam ut homo, ſubjectus non fuit legi naturali. *R.* Ad hoc, ut lex ferri poſſit toti communitati, non requiritur, ut objectum, de quo fertur, liberum ſit omnibus omninò membris communitatis, ſed ſatis eſt, quòd liberum ſit pleriſque membris illius, ſive antequam lex feratur, ſive etiam poſtquam lata eſt: quòd ſi aliqua ſunt, quorum reſpectu objectum neceſſarium eſt, etiam antequam feratur lex, lex etiam pro illis fertur non inutiliter, quia hoc pacto magis removentur ab eo quod illicitum eſt & inhoneſtum.

Quæres 1. Quomodo Chriſtus, ut homo, liber fuerit in obſervatione legis naturalis?

R. non fuiſſe liberum quoad ſubſtantiam operis, ſed ſolùm quoad circumſtantias intenſionis, motivi, &c.

Prob. 1. Quòd non fuerit liber quoad ſubſtantiam operis: nam non poterat non obſervare legem naturalem, quia peccaſſet illam non obſervando, & erat impeccabilis, ut demonſtratum eſt. *Prob.* 2. Quòd fuerit liber quoad circumſtantias intenſionis, motivi, &c. nam potuit obſervare præcepta naturalia actu intenſiore, vel minùs intenſo, ex motivo perfectiore, vel minùs perfecto, ut probatum eſt: hinc Chriſtus, ut homo, obſervando legem naturalem, non merebatur quia eam obſervabat, ſed quia obſervabat eam per actum intenſiſſimum, & ex motivo perfectiſſimo: ſic v. g. non merebatur, quia non mentiebatur, ſed quia veritatem diligebat intenſiſſimè, eamque ex motivo perfectiſſimo diligebat.

Quæres 2. Quomodo Chriſtus, ut homo, liber fuerit in obſervatione præceptorum humanorum, ut in ſolvendo tributo, & præceptorum legis Moſaicæ.

R. Chriſtum, ut hominem, in obſervatione præceptorum illorum liberum fuiſſe non ſolùm quoad circumſtantias intenſionis, motivi, &c. ſed etiam quoad ſubſtantiam operis.

Prob. Nam Chriſtus hujuſmodi præceptis non obligabatur, ut probatum eſt. Ergo poterat illa abſque peccato non obſervare; adeoque liber erat non ſolùm ad illa obſervanda cum tali vel tali intenſione actus, & ex tali vel tali motivo, ſed etiam ſimpliciter ad illa obſervanda, vel non obſervanda. Ergo, &c. Chriſtus igitur circa obſervationem præceptorum humanorum & legis Moſaicæ, merebatur, non ſolùm quia obſervabat illa tali modo, ſed etiam ſimpliciter, quia illa obſervabat.

ARTICULUS VII.

Utrùm Chriſtus, ut homo, rigoroſum habuerit præceptum moriendi, & quomodo liber fuerit in obeunda morte pro ſalute hominum.

Responsio I.

CHriſtus, ut homo, rigoroſum habuit præceptum redimendi genus humanum per paſſionem & mortem ſuam.

Ita S. Thomas hic q. 47. a. 2. ad 1. & *prob.* Quia 1. Chriſtus, ut homo, capax fuit talis præcepti, ut probatum eſt. 2. Quòd re ipſa habuerit tale præceptum, apertè videtur ipſe ſignificare, cum ait Joan. cap. 10. *Ego pono animam meam, ut iterùm ſumam eam. Nemo tollit eam à me: ſed ego pono eam à meipſo, & poteſtatem habeo ponendi eam: & poteſtatem habeo iterùm ſumendi eam: hoc mandatum accepi à Patre meo* (ſcilicet, ut interpretatur S. Thomas loco citato, ponendi & iterùm ſumendi animam meam.) Unde ſic argumentor breviter. Verba Scripturæ ſemper accipi debent in ſenſu proprio, niſi ſcriptura alia, vel gravis aliqua ratio obſit. Atqui mandatum in ſenſu proprio ſignificat rigoroſum præceptum. Ergo cùm Chriſtus dicit, ſe à Patre moriendi mandatum accepiſſe, dicit, ſe à Patre accepiſſe rigoroſum præceptum moriendi.

Præterea, Pſal. 39. ſic loquens inducitur Chriſtus: *Holocauſtum & pro peccato non poſtulaſti: tunc dixi, Ecce venio. In capite libri ſcriptum eſt de me, ut facerem voluntatem tuam: Deus meus volui & legem tuam in medio cordis mei.* Hanc autem voluntatem Patris verum ac proprium præceptum eſſe, ſufficienter ſignificat, eam ſtatim legem appellando.

Præterea, Chriſtus ex vera ac propria obedientia mortuus eſt, juxta illud Apoſtoli ad Philip. cap. 2. *Humiliavit ſemetipſum, factus obediens uſque ad mortem, mortem autem crucis.* Sed vera ac propria obedientia locum non habet, niſi ubi intervenit verum ac proprium ſeu rigoroſum præceptum, ut expreſsè docet S. Thomas 2. 2. q. 104. a. 2. ubi ſic ait in O. *Cum inferiores ſuis ſuperioribus multa debent exhibere, inter cætera hoc eſt unum ſpeciale, quod teneantur eorum præceptis obedire: unde obedientia eſt ſpecialis virtus, & ejus ſpeciale objectum eſt præceptum tacitum, vel expreſſum.* Et ad 2. *Obedientia non eſt virtus theologica: non enim per ſe objectum ejus eſt Deus, ſed præceptum ſuperioris cujuſcumque, vel expreſſum, vel interpretativum.* Ergo Chriſtus verum ac proprium moriendi præceptum accepit à Patre, Quod

Confirmatur ex Apoſtolo Rom. cap. 5. ubi ait: *Sicut enim per inobedientiam unius hominis peccatores conſtituti ſunt multi, ita & per unius obeditionem juſti conſtituentur multi.* Quibus verbis Apoſtolus obedientiam Chriſti opponit inobedientiæ Adami. Ergo ſicut Adami inobedientia fuit vera inobedientia, vero ac proprio præcepto contraria; ita obedientia Chriſti fuit vera ac propria obedientia, vero ac proprio præcepto exhibita. Ergo, &c.

Iis omnibus addi poſſunt rationes congruæ: nam 1. Conveniens fuit, ut ſicut homines per veram inobedientiam, & veri præcepti tranſgreſſionem, lapſi fuerant, & peccatores conſtituti, ita per veram obedientiam, & veri præcepti obſervationem repararentur, & à peccati ſervitute liberarentur. 2. Conveniens fuit, ut Chriſtus verum ac proprium de morte ſubeunda præceptum obſervando, nobis non ſolùm humilitatis, ſed etiam obedientiæ perfectiſſimæ perfectiſſimum exemplar exiſteret. 3. Denique, mors

obita

obita ex obedientia Deo Patri gratior futura fuit: opus enim ex obedientia factum, ut obſervat Suares hic diſput. 48. ſect. 3. cæteris paribus perfectius eſt, & Deo gratius.

Obj. S. Chryſoſtomum homil. 7. in epiſt. ad Philip. ubi ad hæc verba, *Humiliavit ſemetipſum, factus obediens uſque ad mortem, mortem autem crucis*, hæc habet: *En, inquit* (Ariani) *ſponte factus eſt obediens, cùm ei minimè æqualis eſſet, cui obedivit. O ſtolidi ac dementes! hoc de illo nihil detrahit, quandoquidem etiam amicis obedimus, neque id tamen nos minores facit. Sponte Filius Patri obedivit, non quaſi in ſervilem conditionem decidiſſet, ſed hoc ipſo maximè ſervans ſuſpiciendam illam germani filii dignitatem.* *R.* hic Chryſoſtomo ſatisfieri, ſi dicatur Deus Pater Christo ut homini, nonniſi volenti, præceptum moriendi pro hominum ſalute impoſuiſſe. Quòd autem Deus Pater Christo, ut homini, expectato illius conſenſu, tale præceptum impoſuerit, maximè conſentaneum videtur dignitati Christi.

Responsio II.

Christus in ſubeunda morte pro redemptione hominum, liber fuit non ſolùm ad circumſtantias, ſed etiam ad ſubſtantiam mortis.

Prob. Nam Christus liber fuit ſimpliciter ad moriendum vel non moriendum pro redemptione hominum, & ita pro hominum redemptione mortuus eſt, ut ſimpliciter potuerit non mori. Ergo, &c. *Prob. ant.* 1. Ex Scriptura: nam Iſaiæ cap. 53. de Meſſia ſeu de Christo dicitur: *Oblatus eſt, quia ipſe voluit.* Et inferius: *Si poſuerit pro peccato animam ſuam, videbit ſemen longævum, &c.* Propheta autem ſic loquendo, *Si poſuerit, &c.* apertè ſignificat, Christum nulla neceſſitate animam ſuam poſiturum eſſe ad ſatisfaciendum Deo Patri pro peccatis hominum. Præterea, Christus ipſe ait Joan. cap. 10. *Ego pono animam meam . . . Nemo tollit eam à me, ſed ego pono eam à me ipſo.* Quibus verbis exprimitur plena poteſtas moriendi vel non moriendi pro arbitrio.

Prob. 2. ant. auctoritate Patrum, Hieronymi ſcilicet commen. in cap. 53. Iſaiæ. *Dominus*, inquit, *poſuit in eo iniquitatem omnium noſtrum, ſive tradidit eum pro peccatis noſtris, ut quod propter imbecillitatem virium ferre non poteramus, pro nobis ille portaret, qui oblatus eſt, quia ipſe voluit: non enim neceſſitate crucem, ſed voluntate ſuſtinuit.* Chryſoſtomi homil. 28. in epiſt. ad Hebræos ubi hæc verba, *Qui propoſito ſibi gaudio, ſuſtinuit crucem confuſione contempta*, ſic interpretatur: *Hoc eſt, licebat ei nihil pati, ſi voluiſſet, neque enim peccatum fecit ... Erat ergo ei promptum, ſi voluiſſet non venire ad crucem: poteſtatem enim, inquit, habeo ponendi animam meam ... Si ergo qui minimè neceſſe habebat crucifigi, propter nos fuit crucifixus: quantò magis par eſt, ut nos omnia fortiter feramus.*

Auguſtini lib. 4. de Trinitate cap. 13. ubi ait: *Demonſtravit ſpiritus mediatoris, quàm nulla pœna peccati uſque ad mortem carnis acceſſerit, quia non eam deſeruit invitus, ſed quia voluit, quando voluit, quomodo voluit.* Et tract. 119. in Evang. Joan. *Quis ita dormit*, inquit, *quando voluerit, ſicut Jeſus mortuus eſt, quando voluit? Quis ita veſtem deponit, quando voluerit, ſicut ſe carne exuit, quando voluit? Quis ita cùm voluerit, abit, quomodo cum voluerit, obiit? Quanta ſperanda vel timenda poteſtas eſt judicantis, ſi apparuit tanta morientis?*

Et Gregorii Magni lib. 24. Moral. cap. 2. ubi ſic loquitur: *Quia ergo in carne veniens Dominus, non culpam naturæ ex vitio, non pœnam ex neceſſitate ſuſcepit: nulla enim labe peccati pollutus, reatus noſtri teneri conditione non potuit, atque ideò mortem noſtram omni neceſſitate calcata, cùm voluit, ſponte ſuſcepit.*

Prob. ant. 3. ratione. Quia ſi Christus non fuit liber ſimpliciter ad moriendum vel non moriendum, ſed ſolùm liber fuit ad mortem acceptandam cum hac vel illa intenſione actus, ex hoc vel illo motivo, hoc vel illo inſtanti, non poteſt ei abſolutè & ſimpliciter ad laudem tribui, quòd mortuus ſit, nec propter hoc illi gratiæ ſunt agendæ, neque ideircò meritus eſt, & genus humanum redemit; ſed ſolùm ei ad laudem tribui poteſt, quòd mortem acceptarit ex hoc motivo, hoc inſtanti, cum hac intenſione actus, vel, ſi vis, quòd mortem acceptarit libentius, vel citiùs; vel ex motivo præſtantiori. Sed hoc manifeſtè repugnat Scripturis. Ergo, &c.

Prob. min. Nam Scripturæ Christo ad laudem ſimpliciter & abſolutè tribuunt, quòd mortuus ſit pro ſalute hominum, & dicunt Christum meritum eſſe, & genus humanum redemiſſe acceptando mortem, & moriendo. Sic Apoſtolus ad Galatas cap. 2. ait: *Qui dilexit me, & tradidit ſemetipſum pro me.* Et ad Epheſios cap. 2. *Vos qui aliquando eratis longè, facti eſtis prope in ſanguine Chriſti.* Et ad Coloſſenſes cap. 1. *Reconciliavit* (vos Deus Pater) *in corpore carnis ejus per mortem exhibere vos ſanctos & immaculatos, & irreprehenſibiles coram ipſo.* Et ad Philippenſes cap. 2. *Humiliavit ſemetipſum, factus obediens uſque ad mortem, mortem autem crucis, propter quod & Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen.* Denique ad Hebræos cap. 2. *Videmus Jeſum propter paſſionem mortis gloria & honore coronatum.*

Obj. Ex nobis, Christus, qui etiam ſecundùm humanitatem fuit impeccabilis, habuit præceptum rigoroſum de morte acceptanda & ſubeunda pro ſalute hominum. Ergo non potuit non acceptare mortem, adeoque liber non fuit quoad ſubſtantiam mortis. *R.* conc. ant. neg. conſ. Itaque non obſtante impeccabilitate humanitatis aſſumptæ, & præcepto rigoroſo de morte acceptanda, à Deo Patre impoſito, Christus fuit omninò liber ad acceptandam, vel non acceptandam mortem, atque ita omninò liber fuit ad moriendum, vel non moriendum.

Ratio eſt, quia quando Christus mortem acceptavit, nec pro eo inſtanti, quo eam acceptavit, nec pro alio ſequenti, phyſicam habuit neceſſitatem illam acceptandi: nondùm enim præceptum urgebat, eo inſtanti quo acceptavit, & præcepti illius poterat petere & obtinere diſpenſationem pro ſequenti tempore. Quare quando Christus acceptavit mortem, ſimpliciter & abſolutè in ejus poteſtate fuit, illam non acceptare, tam pro eo tempore quo acceptavit, quàm pro omni alio ſubſequenti, adeoque ſimpliciter & abſolutè in ejus poteſtate fuit, illam omninò non acceptare. Sed qui tunc mortem acceptat, quando ſimpliciter & abſolutè in ejus poteſtate eſt, illam omninò non acceptare, procul dubio omninò liber eſt ad moriendum, vel non moriendum. Ergo, &c. Sed ut mentem noſtram plenè intelligas, ſequentia accipe.

1. Præceptum de acceptanda morte Chriſti impoſitum fuit cum aliqua temporis latitudine, ſeu, quod idem eſt, Deus Pater Christo præcepit, ut mortem acceptaret, non hoc inſtanti determinatè, ſed vel intra tempus aliquod breve, putà intra hanc hebdomadam; vel potiùs intra tempus longum, putà intra hunc annum, aut hoc biennium, &c. nam decuit, & ipſa Chriſti dignitas hoc poſtulavit, ut aliquid ejus ſapientiæ & charitati permitteretur. Præterea, quòd Christus mortem ſuam, etiam ſtante præcepto moriendi, differre potuerit, ſatis apertè docet S. Auguſtinus lib. 4. de trinitate cap. 13. ubi de Christo ait, quòd *non carnem deſeruit invitus, ſed quia voluit, quando voluit, quomodo voluit.*

2. Christus petere potuit diſpenſationem præcepti de acceptanda morte; atque ſi illam efficaciter & abſolutè petiviſſet, certò certiùs obtenturus fuiſſet: hoc enim ſatis colligitur ex ipſius Chriſti verbis Matt. cap. 26. *An putas quia non poſſum rogare Patrem meum, & exhibebit mihi modo plus quàm duodecim legiones Angelorum.* Præterea, præcepta ſolent imponi cum hac conditione tacita, ab omni ſapienti legiſlatore ſubintellecta: Niſi diſpenſavero; & aliunde dignitas Chriſti, ejuſque apud Patrem authoritas poſtulabant, ut ei concederetur diſpenſatio, ſi efficaciter & abſolutè illam peteret.

3. Chri-

3. Chriſtus ad acceptandam mortem, non expectavit ultimum inſtans temporis, ita quod ex præcepto ſibi à Patre facto tenebatur illam acceptare, ſed tempus illud anticipavit, ut facilè colligitur ex ardentiſſimo gloriæ divinæ zelo, & hominum redemptionis deſiderio, quo flagrabat; & apertè ſignificat Chriſtus ipſe, cùm ait Lucæ cap. 12. *Baptiſmo habeo baptizari; & quomodo coarctor, uſquedum perficiatur.* Et ejuſdem cap. 22. *Deſiderio deſideravi hoc paſcha manducare vobiſcum, antequam patiar.*

Chriſtus igitur mori voluit eo tempore, quo potuit ſimpliciter nolle mori; cùm præceptum moriendi non urgeret pro eo tempore; & potuit hujus præcepti diſpenſationem petere pro eo tempore ſequenti, atque ita tollere obligationem omnem moriendi poſteà. Quare potuit ſimpliciter nolle mori, non ſolùm pro eo tempore, quo mori voluit, ſed etiam pro omni omninò tempore. Quando igitur Chriſtus mortuus eſt, nullam omninò moriendi neceſſitatem habuit, & in ejus poteſtate fuit, non mori omninò quamobrem liberè pro ſalute noſtra mortuus eſſe dici poteſt & debet, non ſolùm quia pro ſalute noſtra liberè mortem anticipavit notabili tempore, ſicut Martyres qui neceſſitatem habent moriendi aliquando, & tamen ſimpliciter dicuntur liberè pro Deo mori, propter mortem liberè pro Deo anticipatam notabiliter; ſed etiam, quia quando voluit pro ſalute noſtra mori, nullam habuit neceſſitatem moriendi pro eo tempore, vel alio ſequenti, & in ejus poteſtate fuit non mori omninò.

Dices. Ad ſummum Chriſtus formaliter meruit per ſolam voluntatem non petendi diſpenſationem, non verò per voluntatem implendi præceptum: nam ſtante præcepto, non poterat non obedire. *R.* neg. Itaque in Chriſto non ſolùm voluntas non petendi diſpenſationem præcepti, ſed etiam voluntas implendi præceptum, & obedientia, formaliter & in ſe meritoria fuit. Ratio eſt, quia voluntas implendi præceptum, & obedientia, non ſolùm denominativè ex libera voluntate non petendi diſpenſationem, ſed etiam formaliter & in ſe libera fuit: nam etiam in ſenſu compoſito præcepti vigentis, & voluntatis non petendi diſpenſationem, durantis eo tempore; quo Chriſtus voluit implere præceptum, & obedire, Chriſtus neceſſitatus non fuit ad volendum implere præceptum, & ad obediendum, neque pro eo inſtanti, quia pro eo non urgebat præceptum, neque pro alio ſequenti, quia propoſitum mutare, & diſpenſationem petere poterat, atque ita tollere obligationem omnem implendi præceptum, & obediendi.

Dices. Cùm præcepto moriendi, non poterat à Chriſto conjungi negatio omnis acceptationis, ſed ſolùm negatio acceptationis factæ eo tempore, quo mortuus eſt. Ergo quando mortuus eſt, poterat quidem non acceptare mortem tunc, ſed ſimul neceſſitatem habebat eam acceptandi poſtea, proindeque poterat quidem non mori tunc, ſed ſimul neceſſitatem habebat poſtea moriendi. *R.* diſt. ant. Negatio omnis acceptationis non potuit à Chriſto conjungi cum præcepto moriendi, durante toto illo tempore, intra quod implendum erat, C. ant. Non durante toto illo tempore, N. ant. & conſ. Chriſtus enim non expectavit inſtans ultimum temporis illius, intra quod implendum erat præceptum, ſed è contra illud notabiliter antevertit: quare negationem acceptationis cum præcepto conjungere potuit, non ſolùm pro eo inſtanti quo mori voluit, ſed etiam pro aliis ſubſequentibus pluribus, uſque ad ultimum excluſivè inſtans temporis illius, intra quod præceptum implendum erat; quod ultimum inſtans antevertere potuit, petendo diſpenſationem, eaque obtenta, tollere obligationem omnem acceptandi mortem, ſicque negationem omnis acceptationis conjungere cum præcepto, non durante toto illo tempore, intra quod implendum fuit.

Dices. Si Chriſtus mortem acceptaſſet in ultimo inſtanti temporis, intra cujus latitudinem tenebatur mortem acceptare, ac proinde mortem acceptaſſet in eo inſtanti, pro quo præceptum urgebat, certè neceſſariò mortem acceptaſſet. At certum non eſt Chriſtum non expectaſſe ultimum illud inſtans ad acceptandam mortem. Ergo, &c. *R.* 1. Quod Chriſtus ultimum illud inſtans anteverterit, ſufficienter probatum eſt. Præterea, ſi ſupponitur Chriſtus, expectato ultimo inſtanti temporis, intra cujus latitudinem tenebatur mortem acceptare, non liberè, ſed neceſſariò acceptaturus fuiſſe mortem; ſupponi quoque debet, inſtans illud ultimum non expectaſſe, ſed illud præoccupaſſe, & mortem acceptaſſe in inſtanti aliquo priori, in quo nullam moriendi neceſſitatem habebat, proindeque ſimpliciter & abſolutè liber erat ad acceptandam vel non acceptandam mortem, ad moriendum vel non moriendum: neque enim in dubium revocari poteſt, quòd Chriſtus præceptum implere & obedire voluerit eo tempore, & modo, quo obedientia ejus poſſet eſſe formaliter & in ſe libera ac meritoria, tum quoad circumſtantias, tum quoad ſubſtantiam mortis, cùm hoc potuerit. Sed dato quòd Chriſtus inſtans ultimum temporis, intra cujus latitudinem præceptum moriendi implendum erat, ad acceptandam mortem expectaverit.

R. 2. Præceptum moriendi intra certum tempus, putà intra hoc biennium, Chriſto à Patre imponi potuit duplici modo. 1. quidem ſic: Volo ut mortem acceptes intra hoc biennium; niſi diſpenſationem petas. 2. ſic: Volo ut mortem acceptes intra hoc biennium, vel diſpenſationem petas. Si præceptum primo modo impoſitum eſt, ejus obligatio dependens fuit à conditione libera Chriſti, nempe à libera voluntate non petendi diſpenſationem, ita ut in nullo inſtanti extiterit, niſi dependenter ab hac voluntate libera Chriſti, & hæc voluntas libera Chriſti fuerit natura priùs pro omni inſtanti, pro quo extitit illa obligatio: quare obligatio illa ſi uſque ad ultimum inſtans incluſivè perſeveraſſe ſupponatur, non impoſuit Chriſto, nec imponere potuit mortem acceptandi neceſſitatem, niſi conſequentem, & ipſi Chriſto liberam in libera non petendi diſpenſationem voluntate, in qua proinde voluntate mortis acceptatio Chriſto libera fuit, & quidem ſecundùm moralem æſtimationem ſufficienter ad laudem in genere mortis, & ad meritum; atque ad hoc quòd Chriſtus ſimpliciter dicatur liberè mortem acceptaſſe, & liberè mortuus eſſe.

Si verè præceptum ſecundo modo impoſitum eſt, obligatio ejus fuit quidem abſoluta, & ab omni conditione Chriſto libera independens, pro omni inſtanti pro quo extitit, ſed ſimul fuit disjunctiva: unde ſi hæc obligatio uſque ad inſtans ultimum incluſivè ſupponatur perſeveraſſe, impoſuit Chriſto neceſſitatem aliquam antecedentem, ſed disjunctivam tantum, neceſſitatem ſcilicet vel mortem acceptandi, vel petendi diſpenſationem. Cum tali autem neceſſitate Chriſtus potuit liberè alterutrum eligere, hoc eſt, vel acceptare mortem, vel petere diſpenſationem; & acceptando mortem, rejecta altera disjunctionis parte, quæ longè facilior erat, minùſque laudabilis, mereri laudem, præmium & gratitudinem.

Chriſtus igitur, ſi ſupponatur mortem acceptaſſe in ultimo inſtanti temporis, intra cujus latitudinem implendum fuit præceptum, & hoc præceptum ſimul ſupponatur impoſitum fuiſſe ſecundo modo; mortis acceptatio, etiam formaliter & ſecundum ſe, Chriſto libera fuit ſufficienter ad laudem, præmium & gratitudinem. Chriſtus igitur in factis ſuppoſitionibus, pro ultimo inſtanti temporis, intra quod præceptum impleri oportuit, fuit abſolutè & ſimpliciter liber ad acceptandam vel non acceptandam mortem, ad moriendum vel non moriendum omninò.

Dices. Supponendo, quod nos volumus, Chriſtum ad mortem acceptandam non expectaſſe ultimum inſtans temporis, intra quod ipſi moriendum fuit, niſi peteret diſpenſationem; quando Chriſtus mortuus eſt, moriendi obligationem habebat. Ergo & phyſicam neceſſitatem. *R.* neg. conſ. Chriſtus itaque, quando mortuus eſt, habebat obligationem moriendi, vel inſtanti illo quo mortus eſt, vel alio ſequenti; ſed non idcircò habebat moriendi neceſſitatem phyſicam

pro illo inſtanti, vel alio ſequenti, & obligatio cum neceſſitate phyſica hic malè confunditur.

Dices. Obligatio moriendi pro hominibus, in Chriſto pertinuit ad præceptum naturale charitatis; Chriſtus enim videns mortem ſuam ad ſalutem humani generis neceſſariam eſſe, tenebatur illud vitæ propriæ brevi poſtea recuperandæ diſpendium ſubire, ad impediendum irreparabile damnum generis humani, alioquin in æternum perituri. Sed Chriſtus circa præceptorum naturalium obſervationem habuit tantùm libertatem ad circumſtantias, non ad ſubſtantiam operis. Ergo, &c.

R. 1. Nobis dubium videtur, quòd vitæ Chriſti etiam ad breve tempus diſpendium, non fuerit malum ordinis ſuperioris ad damnationem totius generis humani. 2. Ex hypotheſi quòd obligatio moriendi in Chriſto pro hominibus, pertinuerit ad præceptum naturale charitatis, ideò pertinuit, quia Deus homines hoc modo & non alio redimi volebat; quare cùm Chriſtus potuerit à Deo impetrare, ut alio ſatisfactionis genere contentus eſſet, ſicut impetrare potuit diſpenſationem præcepti poſitivi de acceptanda morte; non magis per præceptum naturale charitatis neceſſitatus fuit ad moriendum pro hominibus, quàm per præceptum poſitivum de morte acceptanda.

Dices. Præceptum de acceptanda morte fuit indiſpenſabile, ut probatur ex verbis Chriſti Matth. cap. 26. *Quomodo ergo implebuntur Scripturæ, quia ſic oportet fieri?* Et Lucæ 24. *Nonne hæc oportuit pati Chriſtum?* Præterea, reipſa Chriſtus diſpenſationem petiit, ut patet ex his verbis: *Pater, ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte*; & tamen eam non obtinuit. Ergo, &c.

R. neg. ant. *Ad* 1. *prob. R.* locis citatis ſignificari tantùm neceſſitatem conſequentem, ortam ex divina præſcientia, quam præſupponebat, & in qua fundabatur revelatio divina. *Ad* 2. *prob. R.* petitionem Chriſti non fuiſſe abſolutam & efficacem, ſed inefficacem & conditionatam, ut manifeſtum eſt ex his verbis: *Si poſſibile eſt*; & ex iſtis quæ ſubſequuntur: *Verumtamen non ſicut ego volo, ſed ſicut tu*: unde mirum non eſt, quòd Chriſtus diſpenſationem, quam petebat, non obtinuerit.

ARTICULUS VIII.

De Merito Chriſti.

QUæres 1. Utrùm Chriſtus meritus fuerit?

R. Chriſtum verè ac propriè meritum eſſe, & hoc eſſe de fide. Ratio autem eſt, quia multa Chriſti opera conditiones omnes ad meritum requiſitas habuerunt; fuerunt enim libera, honeſta, præmio proportionata, facta ab homine juſto & grato, & à Deo Patre cum promiſſione præmii acceptata.

Quæres 2. Per quos actus Chriſtus meruerit?

R. Chriſtum meritum eſſe, 1. per amorem Dei liberum, ab amore beatifico diſtinctum, eoque natura priorem, quem ut viator habuit ex directione ſcientiæ ſupernaturalis, à ſcientia beatifica diſtinctæ. 2. Per actus virtutum moralium, imò per omnes omninò actus liberos voluntatis ſuæ; quia omnes fuerunt honeſti, & præmio cuilibet, propter perſonæ operantis infinitam excellentiam, proportionati.

Quæres 3. Quo tempore Chriſtus mereri cœperit, & quo deſierit?

R. 1. Chriſtum meruiſſe à primo inſtanti conceptionis: nam à primo inſtanti conceptionis Deo Patri ſeſe obtulit ad moriendum pro ſalute hominum, ut teſtatur Apoſtolus ad Hebr. cap. 10. ubi de Chriſto ait: *Ideò ingrediens mundum, dicit: Hoſtiam & oblationem noluiſti: corpus autem aptaſti mihi .... Tunc dixi: Ecce venio*. Atqui hæc oblatio meritoria fuit. Ergo, &c.

Ratio à priori eſt, quia ad dignitatem Chriſti, & ſanctitatem ejus pertinuit, ut actus virtutum exerceret omni tempore, quo exercere potuit. Sed Chriſtus à primo inſtanti conceptionis exercere potuit virtutum actus; ab illo enim inſtanti uſum rationis à phantaſmatibus independentem habuit, propter ſcientiam ſupernaturalem, tunc ipſi infuſam.

Dices. Prius eſt eſſe, quàm operari. Ergo Chriſtus operari non potuit à primo inſtanti conceptionis ſuæ. *R.* diſt. ant. Natura prius eſt eſſe, &c. C. ant. Tempore prius eſt eſſe, N. ant. Chriſtus igitur eodem inſtanti reali potuit incipere eſſe, & ſimul, natura poſteriùs agere, & agendo mereri.

R. 2. Chriſtum non ampliùs meruiſſe poſt mortem, ut probatur ex ipſo Chriſto, dicente Joan. cap. 9. *Me oportet operari opera ejus, qui miſit me, donec dies eſt. Venit nox, quando nemo poteſt operari*. Ratio eſt, quia Chriſtus per mortem deſiit eſſe in ſtatu viatoris, & hic ſtatus ad meritum requiritur de lege ordinaria, à qua Chriſtus ipſe non fuit exemptus, ut conſtat ex ejus verbis.

Dices. Chriſtus orat pro nobis in cœlo. Item Chriſtus meritus eſt redemptionem noſtram morte ſua. Item Patres docent ex latere Chriſti mortui fluxiſſe ſacramenta. *R. ad* 1. Ex hypotheſi quòd Chriſtus oret pro nobis in cœlo, non orat ut mereatur, ſed ut exigat id, quod dum mortalem vitam viveret, nobis meritus eſt. *R. ad* 2. nos idcircò tantùm dicere quòd Chriſtus poſt mortem mereri deſierit. *R. ad* 3. ſecundùm Patres, ex latere Chriſti mortui ſacramenta fluxiſſe, non meritoriè, ſed figurativè tantùm: non enim aliud volunt Patres, quàm ſanguinem & aquam, quæ poſt Chriſti mortem ex ejus latere fluxerunt, figuraſſe ſacramenta novæ legis, nempe Baptiſmum & Euchariſtiam.

Quæres 4. Quid Chriſtus ſibi mereri potuit, & meritus ſit?

R. 1. Ne quidem de potentia abſoluta Chriſtum potuiſſe ſibi mereri unionem hypoſtaticam. Ratio in promptu eſt in doctrina noſtra, in qua unio hypoſtatica eſſentialiter eſt natura prior omni actione humanitatis Chriſti; nam humanitas Chriſti nequidem ratione priùs extitit, quàm eſſet unita Verbo, quia nequidem ratione priùs extitit, quàm Verbo incumberet, cùm producta fuerit dependenter ab eo, ut formali ſuſtentativo. Ergo pro omni ſigno etiam rationis, pro quo fuit humanitas Chriſti, fuit etiam unio hypoſtatica; & omnis actio humanitatis Chriſti, ſicut eſſentialiter natura poſterior fuit, quàm ejus exiſtentia, ita quoque eſſentialiter natura poſterior fuit, quàm unio hypoſtatica.

R. 2. Chriſtum meruiſſe ſibi gloriam animæ. Ratio eſt, quia quod quis mereri poteſt, melius eſt ei, illud habere ex merito, quàm ſine merito: hoc enim glorioſius eſt habenti. Sed Chriſtus mereri potuit gloriam animæ. Ergo, &c.

Dices. Gloria animæ debebatur Chriſto, propter ſanctitatem ſubſtantialem, tamquam proprietas connaturalis. *R.* Chriſtum ideircò à primo inſtanti conceptionis ſuæ gloriam animæ accepiſſe duplici titulo, titulo ſcilicet debiti connaturalis propter ſanctitatem ſubſtantialem, & titulo meriti; nec enim duo illi tituli pugnant inter ſe.

R. 3. Chriſtus meritus eſt gloriam ſui corporis, nominis exaltationem, & bona alia extrinſeca, quæ poſt paſſionem accepit. *Prob.* ex Apoſtolo, dicente ad Hebr. cap. 2. *Videmus Jeſum propter paſſionem mortis gloria & honore coronatum*. Et ad Philipp. cap. 2. *Humiliavit ſemetipſum .... propter quod & Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen*. Ratio autem pro hac reſponſione eadem eſt, quæ pro præcedenti.

Dices. Chriſtus non venit propter ſe, ſed propter nos. Item Chriſtus dici non poteſt pro ſe mortuus; & S. Cyrillus Alexandrinus anathematiſmo 10. anathema dicit iis, qui aſſerunt Chriſtum pro ſe mortuum eſſe. *Si quis*, inquit, *Chriſtum pro ſe ipſo quoque, & non potius pro nobis ſolis ſacrificium obtuliſſe affirmaverit (neque enim is oblatione opus habebat, qui nullum peccatum commiſerat) anathema ſit*.

R. ad 1. Chriſtum veniſſe propter nos, ut primarium motivum veniendi, ita ut non veniſſet, ſi nobis redemptione opus non fuiſſet: quod non impedit,

quo

Google

quo minùs ſibi aliquid mereri potuerit, & meritus ſit. *R. ad* 2. Chriſtum dici non poſſe pro ſe mortuum ex primaria intentione, vel pro peccatis propriis, propter quæ opus habuerit redemptione. Cyrillus autem eos tantùm anathematizat, qui Chriſtum aſſerunt hoc ſenſu pro ſe mortuum eſſe; ſeu eos qui aſſerunt Chriſtum ſacrificium obtuliſſe pro ſe, tanquam puro homine, peccatis obnoxio, ad ſatisfaciendum Deo pro peccatis à ſe admiſſis.

Quæres. Utrùm Chriſtus meritus fuerit aliquid Angelis?

R. Chriſtus nullum gratiæ & gloriæ gradum meruit Angelis. Ratio eſt, quia 1. Chriſtus iis tantùm gratiam & gloriam meruit, quibus mortuus eſt. Sed Chriſtus mortuus non eſt pro Angelis. Ergo, &c. 2. Ante prævisionem peccati originalis, adeòque ante incarnationis decretum, Angelis gratia, & conſequenter iis, qui in gratia perſeveraverunt, gloria à Deo præparata eſt. Ergo, &c. Supereſt igitur, ut Chriſtus Angelis, quaſdam tantùm illuſtrationes, & gaudia, aliaque dona accidentalia meritus ſit.

Obj. illud Chriſti Joan. cap. 14. *Nemo venit ad Patrem niſi per me.* Item illud Epheſ. cap. 1. *Inſtaurare omnia in Chriſto, quæ in cœlis, & quæ in terra ſunt.* Item illud Apocalyp. c. 12. *Et ipſi vicerunt propter ſanguinem Agni*; quæ verba dicuntur de Michaele, & aliis Angelis pugnantibus cum dracone. *R. ad* 1. hunc locum, & alia ſimilia, de ſolis hominibus intelligenda eſſe. *R. ad* 2. his verbis ſignificari tantùm, quòd per Chriſtum Angeli & homines inter ſe reconciliati ſint, in eoque, ut capite morali, uniri. *R. ad* 3. verba illa dici non de Michaele & aliis Angelis cum dracone pugnantibus, ſed de hominibus fidelibus: nam relato prælio Michaelis & Angelorum ejus cum dracone & ejus angelis, ſic proſequitur Author ſacer: *Projectus eſt accuſator fratrum noſtrorum, qui accuſabat illos ante conſpectum Dei noſtri die ac nocte, Et ipſe* (fratres noſtri) *vicerunt eum* (draconem) *propter ſanguinem Agni.*

Quæres 6. Quid nobis meruerit Chriſtus?

R. 1. Chriſtus meruit nobis gratiam ſanctificantem, & remiſſionem peccatorum mortalium. Eſt de fide, & probatur ex Apoſtolo ad Rom. cap. 3. ut ait: *Juſtificati gratis per gratiam ipſius, per redemptionem, quæ eſt in Chriſto Jeſu.*

2. Meruit nobis omnia gratiæ dona, quæ primam gratiam ſanctificantem, & peccatorum remiſſionem ſequuntur, nempe gratias actuales, merita bonorum operum, augmentum gratiæ ſanctificantis, remiſſionem peccatorum venialium, relaxationem pœnæ temporalis & donum perſeverantiæ. Eſt de fide, & patet ex Apoſtolo ad Epheſios cap. 1. dicente: *Benedictus Deus, & Pater Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui benedixit nos in omni benedictione ſpirituali in cœleſtibus in Chriſto.*

3. Meruit nobis omnia auxilia gratiæ excitantis & adjuvantis, quibuſcum ad juſtificationem diſponimur, adeòque & motum fidei, ſpei, dilectionis & contritionis, de quibus congruo meremur juſtificationis beneficium. *Prob.* Ex Apoſtolo 2. ad Timoth. c. 1. ubi ait: *Nos liberavit, & vocavit vocatione ſua ſancta, non ſecundum opera noſtra, ſed ſecundum propoſitum ſuum, & gratiam, quæ data eſt nobis in Chriſto Jeſu ante tempora ſecularia.* Ratio eſt, quia Chriſtus venit ut Redemptor perfectus proindeque per illum habemus omnia, quæ ad perfectam redemptionem requiruntur, quales ſunt diſpoſitiones ad peccatorum remiſſionem.

4. Denique Chriſtus meruit nobis vitam æternam. Eſt de fide, & *prob.* Ex Apoſtolo ad Rom. c. 6. *Gratia Dei*, inquit, *vita æterna in Chriſto Jeſu.*

Obj. Chriſtus Joan. c. 6. dicit: *Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater qui miſit me, traxerit eum.* Item: Si non ſolùm gratia juſtificans, ſed etiam diſpoſitiones ad eam ſunt ex merito Chriſti, tota juſtificatio noſtra eſt ex Chriſti merito, atque ita tota juſtificatio noſtra eſt ex juſtitia. Item: Auxilia quæ infidelibus nunc dantur, non dantur eis ex meritis Chriſti. Denique ſi Chriſtus non veniſſet, adhuc Deus dediſſet nobis auxilia gratiæ ad vitanda peccata, & legem ſervandam.

R. ad 1. Patrem trahere neminem, niſi propter merita Chriſti, quem pro nobis tradidit, & quocum omnia nobis donavit. *R. ad* 2. totam juſtificationem noſtram, reſpectu Chriſti, eſſe ex juſtitia, & totam gratuitam reſpectu noſtri. *R. ad* 3. neg. Chriſtus enim non ſolùm in fideles influit, quia membra ejus ſunt, ſed etiam in infideles, ut fiant ejus membra. *R. denique ad* 4. neg. Omnis igitur gratiæ dona, quæ accipimus, debemus Chriſto ut cauſæ meritoriæ, cujus merita toties nobis applicantur, quoties intuitu illorum nobis ſalutare aliquid datur.

Quæres 7. Quomodo merita noſtra à meritis Chriſti dependeant.

R. merita noſtra à Chriſti meritis dependere, 1. quoad cauſam efficientem: nam cauſa efficiens, & quidem totalis in ſuo ordine, ſunt gratiæ auxilia, quæ nobis ad benè operandum conceduntur. At hæc auxilia conceduntur nobis ex meritis Chriſti. 2. quoad rationem perfecti meriti: nam bona noſtra opera perfecti meriti rationem non habent, niſi accedente divina promiſſione de mercede illis retribuenda. At hæc promiſſio propter Chriſti merita facta eſt, ut apertè colligitur ex Concilio Tridentino ſeſſ. 6. c. 16. ubi ait: *Bene operantibus uſque in finem, & in Deo ſperantibus proponenda eſt vita æterna, & tanquam gratia filiis Dei per Chriſtum Jeſum miſericorditer promiſſa, & tanquam merces ex ipſius Dei promiſſione bonis ipſorum operibus & meritis fideliter reddenda.*

DISPUTATIO X.

De Prærogativis Chriſti.

ARTICULUS I.

Utrùm Chriſtus, ut homo, ſit ſervus Dei.

NOta. Duplex diſtinguitur ſervitus: una naturalis, qua creaturæ ſunt ſervæ Dei; & altera humana, ſeu legalis; qua unus homo ſervus eſt alterius. Naturalis ſervitus fundatur in eſſentiali creaturarum à Deo dependentia: legalis verò, in jure belli vel nativitate, vel condemnatione juſta judicis, vel in emptione. Porrò de legali ſervitute hic non agitur, ſed de naturali.

RESPONSIO I.

Chriſtus, ut homo, propriè ac ſtrictè loquendo non eſt ſervus Dei.

Prob. 1. Authoritate Patrum; pro quibus omnibus hic unus erit S. Damaſcenus lib. 3. orthodoxæ fidei c. 21. ubi ſic loquitur: *Illud quoque ſciendum eſt, eum* (Chriſtum) *ne ſervum quidem dicere nobis licere* (propriè ſcilicet & ſtrictè loquendo:) *ſervitutis enim ac dominationis vocabula: non naturas indicant, ſed ex eorum ſunt genere, quæ ad aliquid referuntur, quemadmodum & paternitatis & filietatis voces: hæ enim non eſſentiam, ſed affectionem ac relationem oſtendunt. Nam ... ſi ... ſubtilibus mentis imaginationibus, id quod creatum eſt, ab eo, quod increatum eſt, ſejunxeris, ſanè ſervilis ordinis eſſet caro, niſi Deo Verbo copulata eſſet. At cùm ſemel ei perſonaliter unita ſit; ſui ipſius profectò & ſervus & dominus eſſe nequit ...... Cujuſnam igitur ſervus erit? Patriſne? Ergo non omnia ea, quæ pater habet, filii quoque ſunt: ſiquidem patris ſervus eſt, ſui autem ipſius minimè .... ſi autem qui ſervum eum dicunt, unum Chriſtum, inſtar Neſtorii, in duos dividunt.*

Prob. 2. Hac ratione. Ad ſervitutem propriè ac ſtrictè dictam requiruntur tria. Et 1. quidem, ut qui ſervus dicitur, teneatur obedire. 2. Ut non ſit ſui juris. 3. Ut cum domino nec in bonis, nec in honore, nec

in ſede communicet. Sed humanitas Chriſti cum tribus perſonis divinis communicat in bonis, honore, & ſede, juxta illud ab Apoſtolo ad Hebræos capt. dictum de Chriſto ut homine, *Sedet ad dextram Majeſtatis in excelſis*. Ergo Chriſtus ſecundùm humanitatem, nec ſui nec aliarum perſonarum divinarum ſervus eſt, aut eſſe poteſt, propriè ac ſtrictè loquendo.

Prob. 3. Hac alia ratione, Si propriè ac ſtrictè loquendo, Chriſtus, ut homo, eſſet ſervus Dei, Chriſtus, ut eſt homo, propriè ac ſtrictè loquendo, eſſet ſervus Chriſti ut Deus eſt. Falſum conſ. Ergo, &c. Sequela maj. videtur evidenter vera: nam quæ Deo præcisè, ut Deus eſt, conveniunt, Chriſto, ut Deus eſt, communia ſunt cum aliis perſonis divinis. *Prob. itaque min.* Nam ſi propriè ac ſtrictè loquendo, Chriſtus, ut eſt homo, ſervus eſſet Chriſti, ut Deus eſt, eſſent in Chriſto duo ſuppoſita diſtincta & diverſa, ſuppoſitum ſcilicet increatum, nempe Verbum, & ſuppoſitum creatum, nempe homo. Atqui conſ. falſum eſt & hæreticum. Ergo, &c. Minor conſtat.

Prob. ſequela maj. Quia denominatio domini & denominatio ſervi, propriè ac ſtrictè ſumptæ, ſunt denominationes perſonales, ut obſervat S. Thomas hic q. 20. a. 1. ad 2. ubi ait: *Relatio ſervitutis & dominii fundatur ſuper actione & paſſione in quantum ſcilicet ſervi eſt moveri à domino ſecundum imperium. Agere autem non attribuitur naturæ ſicut agenti, ſed perſonæ; actus enim ſuppoſitorum ſunt & ſingularium.* Præterea, denominationes illæ ſervi & domini ſunt correlativæ, & adeò inter ſe oppoſitæ. Ergo propriè ac ſtrictè ſumptæ, non ſolùm naturarum, ſed etiam ſuppoſitorum ſeu perſonarum multiplicitatem important. Ergo ſi propriè ac ſtrictè loquendo, Chriſtus, ut homo, ſervus eſſet Chriſti, ut Deus eſt, &c.

Dices. Verbum eſt dominus humanitatis aſſumptæ: nam humanitas aſſumpta, non eſt ſua, ſed Verbi, & Verbum de illa tanquam de re ſua poteſt diſponere. Ergo humanitas aſſumpta eſt ſerva Verbi: ſervitus enim & dominium ſunt duo correlativa. Ergo propriè ac ſtrictè loquendo, Chriſtus, ut homo, &c. *R.* neg. 1. conſeq. Itaque humanitas aſſumpta, non eſt ſerva Verbi, quia 1. non eſt ſuppoſitum diſtinctum à ſuppoſito Verbi, ſed eſt natura Verbi, in quo ut ſuppoſito ſuo ſubſiſtit. 2. Cum Verbo in bonis, honore, & ſede communicat: cum hac autem communicatione ſervitus incompoſſibilis eſt; unde nego etiam 2. conſeq.

Dices. Saltem Chriſtus, ut homo, eſt propriè ac ſtrictè loquendo ſervus Dei Patris: nam Chriſtus ut homo, ſubjectus eſt Deo Patri, ut docet S. Thomas art. proximè citato in O. ubi ait, Chriſtum ut hominem, ad Deum Patrem habere ſubjectionem triplicem; unam quidem ſecundùm gradum bonitatis, quatenùs Deus Pater bonus eſt per eſſentiam, & Chriſtus ut homo, per participationem tantùm: alteram, quantùm ad Dei potentiam; quia Chriſtus, ut homo, ſicut & quælibet alia creatura, ſubjacet operationi divinæ diſpoſitionis, & omnia quæ circa humanitatem Chriſti acta ſunt, divina diſpoſitione geſta creduntur. Tertiam denique, quantùm ad neceſſitatem obediendi; quia Chriſtus ut homo, Deo Patri obedire tenetur. Ergo, &c.

R. neg. inſtant. *Ad prob.* neg. conſeq. Nam in humanis v.g. filius, quandiu non emancipatur, eſt ſubjectus patri, & tamen nec eſt, nec poteſt eſſe ſervus ejus, quia vi ſuæ originis, jus habet ad bona & hæreditatem paternam. Chriſtus itaque cùm ſit Dei Filius naturalis, ſub nullo reſpectu poteſt eſſe propriè & ſtrictè ſervus illius. Præterea, etiam ut homo, ad bona & hæreditatem Patris jus habet infruſtrabile, propter ſanctitatem ſubſtantialem humanitatis, & cum Deo in honore communicat. Cum hoc autem jure & hac communicatione ſtare non poteſt propriè ac ſtrictè dicta ſervitus.

At inquies. S. Thomas hic qu. 20. art. 1. ad 2. expreſsè aſſerit Chriſtum ut hominem, eſſe ſervum Dei Patris, *Nihil prohibet*, inquit, *Chriſtum dicere Patri ſubjectum, vel ſervum ſecundùm humanam naturam.* Imò art. 2. in O. dicit Chriſtum ut hominem, eſſe ſervum ſui ipſius, ut Deus eſt. Nam hæc habet: *Dicere poſſumus, ſecundùm unam earum* (naturarum) *in qua cum Patre convenit, ſimul eum* (Chriſtum) *cum Patre præeſſe & dominari: ſecundùm verò alteram naturam, in qua nobiſcum convenit, ipſum ſubeſſe & ſervire. R. breviter.* S. Doctorem in utroque loco de ſervitute latè & impropriè ſumpta loqui. Pro quo ſit

RESPONSIO II.

Chriſtus, ut homo, latè dici poteſt eſſe ſervus Dei.

Prob. Nam 1. in Scriptura Chriſtus dicitur ſervus Dei, ut Iſaiæ cap. 42. *Ecce ſervus meus, ſuſcipiam eum.* Et cap. 53. *Juſtificabit ipſe juſtus ſervus meus multos.* Præterea, ad Philipp. c. 2. de Chriſto loquens Apoſtolus ſic ait: *Semetipſum exinanivit, formam ſervi accipiens.* 2. Ex Patribus, quorum unus hic nobis ſufficiet Auguſtinus in epiſt. 178. in qua ſic loquitur: *Subjectionem Fili, Patri debitam ex carnis infirmitate ſuſceptam, etiam nos, quia juſtum eſt, veriſſimè confitemur; in qua eum infirmitate non ſolum ſubditum, ſed & ſervum evidentiſſimè confitemur, ipſo dicente in prophetia ad Patrem*; O Domine, quia ego ſervus tuus, ego ſervus tuus, & filius ancillæ tuæ, *id eſt, Maria. Patet ergo in quo ſit æqualis Patri Filius, in quo ſit non ſolum ſubditus aut inferior, ſed etiam humillimus ſervus.*

Prob. 3. Ratione. Quia ſervitus latè ſumpta, eſt relatio fundata præcisè in dependentia & ſubjectione unius ad alterum, ita ut unum non ſit ſuum, ſed alterius, & alterum poſſit de eo tanquam de re ſua diſponere, eique imperare. Atqui humanitas aſſumpta eſſentialem habet dependentiam & ſubjectionem ad Deum, qui de ea tanquam de re ſua diſponere, eique imperare poteſt. Ergo Chriſtus ſecundùm humanitatem aſſumptam dici poteſt, & eſt latè ſervus Dei.

Igitur nihil vetat, quominùs in ſenſu lato, adeòque nec communicationem in bonis & honore, nec in eo qui ſervus dicitur, naturalem filiationem excludente, Chriſtus ſimpliciter dicatur ſervus Patris, ſicut ſimpliciter dicitur ſubditus Patri, & Patri obedire, ſecluſo tamen Arianiſmi periculo; alioquin addendum eſſet, ſecundùm humanitatem, & dicendum: Chriſtus ſecundùm humanitatem ſervus eſt Patris, ſubditus eſt Patri, &c. Ita docet S. Thomas hic quæſt. 20. art. 1.

Portò Chriſtus non poteſt ſimiliter, quamvis in ſenſu lato tantùm, dici ſimpliciter ſervus Verbi, ſicut nec ſimpliciter dici poteſt ſubditus Verbo, & obedire Verbo; quia hic modus loquendi importat diſtinctionem ac diverſitatem ſuppoſitorum. Addendum igitur eſt, quà homo, & dicendum: Chriſtus, quà homo, eſt ſervus Verbi, eſt ſubditus Verbo, obedit Verbo; quo modo loquendi Neſtorianiſmi ſuſpicio vitatur, quia importat tantùm diſtinctionem naturarum in Chriſto, & unius, nempe humanæ inferioritatem & ſubjectionem ad alteram, nempe divinam. Ita docet S. Thomas quæſt. proximè citata a. 2.

Obj. Hadrianum I. in epiſtola ad Epiſcopos Hiſpaniæ contra Elipandum Toletanum Epiſcopum ſcripta, in qua ſic loquitur: *Tanta nimirum vos temeritatis dementia deludit, ut æquare eum nubibus & legiſlatoribus non erubeſcatis; adoptivum eum Filium, quaſi purum hominem, calamitati humanæ ſubjectum, &, quod pudet, dicere ſervum eum, impii & ingrati tantis beneficiis, liberatorem noſtrum non pertimeſcitis venenoſa fauce ſuſurrare. Cur non veremini, queruli obtrectatores, Deo odibiles, illum ſervum nuncupare, qui vos de ſervitute diaboli liberavit?* *R.* Hadrianum loqui de ſervitute ſtrictè dicta, adeòque includente diſtinctionem ſuppoſiti, & communicationem in bonis & honore excludente, qualem ad Deum ſervitutem habere non poteſt, niſi pura creatura: unde jure merito invehitur Hadrianus in Elipandum, & alios erroris illius ſectatores, qui Chriſtum, ut hominem,

aſſe-

aſſerentes eſſe Dei ſervi ſervum in ſenſu ſtricto, hoc ipſo duas in Chriſto perſonas ponebant, unam ſcilicet perſonam Verbi Dei, & alteram hominis, ſicque Chriſtum purum hominem faciebant, & hoc faciendo inſtaurabant Neſtorii hæreſim.

ARTICULUS II.

Utrùm Chriſtus, ut homo, ſit Filius Dei adoptivus.

NOta 1. Adoptio humana communiter & rectè deſcribitur, Gratuita perſonæ extraneæ ad hæreditatem aſſumptio. *Aliquis homo*, inquit S. Thomas hic quæſt. 23. art. 1. in O. *adoptat alium ſibi in Filium, in quantùm & ſua bonitate admittit eum in participationem ſuæ hæreditatis*. Ad hanc adoptionem tres à Juriſperitis conditiones requiruntur. Prima eſt, ut perſona quæ adoptatur, extranea ſit, hoc eſt, ut ex vi originis ſuæ, ad hæreditatem, ad quam admittitur, jus non habeat. Seccunda, ut admiſſio ad hæreditatem ſit gratuita, non oneroſa; alioquin eſſet venditio, vel alius ſimilis contractus, non adoptio. Tertia denique, ut is qui adoptatur, in adoptionem conſentiat, vel per ſe, ſi uſum rationis habet, vel per parentem aut tutorem, ſi nondùm habet uſum rationis; adoptio enim eſt humanus quidam contractus, proindeque neceſſariò, voluntarius ex utraque parte, ſeu ex parte adoptantis & adoptati.

Nota 2. Adoptio divina conſiſtit in gratuita aſſumptione perſonæ extraneæ ad beatitudinis æternæ participationem; hæc enim beatitudo eſt Dei hæreditas, ad quam Angeli & homines adoptantur per juſtificationis gratiam, per quam jus ad viſionem beatificam, & alios actus beatificos acquirunt; ut de hominibus aſſerit Apoſtolus ad Titum cap. 3. cùm ait: *Ut juſtificati gratia ipſius hæredes ſimus ſecundùm ſpem vitæ æternæ.*

Ita docet S. Thomas hic q. 23. a. 1. in O. *Deus autem eſt infinitè bonitatis, ex qua contingit quod ad participationem bonorum ſuorum ſuas creaturas admittit, & præcipuè rationales creaturas, quæ, in quantùm ſunt ad imaginem Dei factæ, ſunt capaces beatitudinis divinæ; quæ quidem conſiſtit in fruitione Dei, per quam etiam ipſe Deus beatus, eſt & per ſe ipſum dives, in quantùm ſe ipſo fruitur. Hoc autem dicitur hæreditas alicujus, ex quo ipſe eſt dives. Et ideò in quantum Deus ex ſua bonitate admittit homines ad beatitudinis hæreditatem, dicitur eos adoptare*. Præcipuum autem adoptionis humanæ & divinæ diſcrimen ſubjicit S. Doctor ibid ſic proſequitur: *Hoc plus habet adoptio divina, quàm humana, quia Deus hominem quem adoptat, idoneum facit per gratia munus ad hæreditatem cœleſtem percipiendam: homo autem non facit idoneum eum quem adoptat, ſed potius eum jam idoneum eligit adoptando.*

Nota ex dictis 3. nullam irrationalem creaturam capacem eſſe adoptionis divinæ: cùm enim nulla ſit capax viſionis beatificæ, nulla capax eſt hæreditatis æternæ: quare cùm Deus dicitur Pater irrationalis alicujus creaturæ, talis creaturæ pater dicitur non per adoptionem, ſed per creationem, ut Job cap. 38. *Quis eſt pluviæ pater?* E contra rationalis creatura omnis ex ſe divinæ adoptionis capax eſt, quia creatura omnis rationalis capax eſt hæreditatis æternæ, cùm omnis capax ſit viſionis Dei intuitivæ, & aliorum actuum beatificorum. Omnes itaque Angeli ſancti, & omnes homines juſti, etiam ii, qui reprobi ſunt, ſunt filii adoptivi Dei, pro eo tempore quo ſunt juſti; quia eo tempore quo juſti ſunt, jus habent ad hæreditatem æternam.

Nec dic excipiendos eſſe homines juſtos veteris Teſtamenti: verè enim fuerunt filii adoptivi Dei, cùm jus ad hæreditatem æternam habuerint; quamquam dicuntur potiùs ſervi, quàm filii, tum quia ſub lege erant & ſpiritu timoris agebantur, tum quia in ſtatu juſtitiæ defuncti, æternam, ad quam jus habebant, hæreditatem adire non poterant, donec veniret Chriſtus. Sed quæritur utrùm Chriſtus ſaltem cum hac determinatione, *quà homo*, dici poſſit Filius Dei adoptivus.

RESPONSIO.

Chriſtus, etiam quà homo, nec dici poteſt, nec eſt Filius Dei adoptivus.

Prob. 1. ex Scriptura. Nam Apoſtolus ad Romanos c. 8. dicit: *Qui proprio Filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum*. Chriſtus autem non ut Deus, ſed tantùm ut homo, à Patre traditus eſt, & tradi potuit in mortem. Ergo hic Apoſtolus loquitur de Chriſto non quà eſt Deus, ſed quà homo eſt. Ergo Apoſtolus hic Chriſtum, quà hominem, vocat proprium ſeu naturalem Filium Dei. Ergo Chriſtus, etiam quà homo, eſt Filius Dei proprius ac naturalis. Atqui filio proprio ac naturali repugnat eſſe filium adoptivum. Ergo Chriſto, etiam quà homo eſt, repugnat eſſe Filium adoptivum Dei.

Ad eumdem Scripturæ locum eodem modo argumentatur Hadrianus I. in ſua ad Epiſcopos Hiſpaniæ epiſtola jam citata. *Paulus*, inquit, *electionis vas ait: proprio Filio ſuo non pepercit*, &c. *Scimus enim, quia non eſt traditus ſecundum divinitatem, ſed ſecundùm id, quod homo verus erat; illum nimirum qui traditus eſt, id eſt, hominem ipſum Apoſtolus proprium Dei Filium proteſtatur*. Tum poſt multa, quibus Chriſtum, etiam qua hominem naturalem Dei Filium eſſe probat, ſic proſequitur: *Si quis adverſus divinas Scripturas alium dicens Filium Dei, & alium qui ex Maria Virgine, hominem ſecundùm gratiam adoptatum ſicut nos, quaſi eſſent duo filii, unus ſecundùm naturam, qui ex Deo, & unus ſecundùm gratiam, qui ex Maria ..... hunc anathematizat ſancta & apoſtolica Eccleſia.*

Prob. 2. Ex libello Epiſcoporum Italiæ contra Eliphandum, à Concilio Francofordienſi approbato, & ejus juſſu ad Hiſpaniæ provincias miſſo, in quo ſic loquuntur Epiſcopi: *Eos valdè execramur, qui eum* (Chriſtum) *adoptivum impio grunniunt ore ... Quia adoptivus dici non poteſt, niſi is qui prius alienus eſt ab eo à quo adoptari deſiderat. Dei ergo Filius quâ ratione credi poteſt adoptivus qui inſeparabiliter aſſumpto homine, in una perſona coeunte utraque natura, non duo filii alius Dei, & alius hominis, ut ... adoptivus ſit hominis filius, & ſine adoptione Dei filius: ſed in una perſona unus idemque Dei & hominis filius, qui numquàm hominem, quem aſſumpſit, deſeruit.*

Sic itaque cum Epiſcopis Italiæ Francofordienſis Synodus argumentatur. In Chriſto non ſunt duo filii, quorum unus ſit Filius Dei, & alter filius hominis: ſed unicus eſt, qui ſimul eſt Dei per generationem æternam ex Patre, & hominis per generationem temporaneam ex matre filius eſt. Unde in Chriſto filius hominis eſt Filius Dei, & viciſſim Filius Dei eſt filius hominis. Ergo Chriſtus, quà filius hominis eſt, non eſt perſona extranea Deo Patri, quia quà filius hominis eſt, eſt etiam naturalis Filius Dei Patris. Ergo Chriſtus, quà filius hominis eſt, nec eſt, nec poteſt eſſe Dei Patris adoptivus Filius. Ex quibus ſic ſubſumo. Atqui Chriſtus, quà filius hominis, eſt Chriſtus quà homo. Ergo Chriſtus, quà homo, nec eſt, nec poteſt eſſe Filius adoptivus Dei Patris. Quod

Confirmatur & declaratur ampliùs: quia cùm dicitur Chriſtus quà filius hominis, Chriſtus quà homo, to quà ſpecificativè ſumitur, & in recto importat ſuppoſitum humanitatis. Unde cùm dicitur Chriſtus quà filius hominis, Chriſtus quà homo, perinde eſt ac ſi dicatur, Chriſtus quà ſuppoſitum humanitatis aſſumptæ. Atqui Chriſtus, qua ſuppoſitum humanitatis aſſumptæ, eſt naturalis Filius Dei: eſt enim Verbum ipſum ſubſiſtens in humanitate aſſumpta. Ergo Chriſtus, quà filius hominis, Chriſtus quà homo, eſt naturalis Filius Dei to quà ſignificante rationem, non propter quàm eſt naturalis Filius Dei, ſed propter quam non impeditur, ne ſit naturalis Filius Dei. Ergo Chriſtus qua filius hominis, qua homo, nec eſt, nec poteſt eſſe Filius adoptivus Dei, cum ſit naturalis Filius ipſius.

Prob. 3. authoritate Patrum, Auguſtini ſcilicet tract. 82. in Joannem, dicentis. *Numquid & hic gratia intelligenda eſt, qua Pater diligit Filium, ſicut etiam gratia eſt, qua nos diligit Filius, cum ſimus nos filii gratia, non natura: Unigenitus autem natura, non gratia?* Juxta S. Doctorem igitur, nos cùm juſti ſumus, ſumus filii Dei per gratuitam aſſumptionem, adeòque filii adoptivi tantùm; Chriſtus verò Dei Filius eſt per naturalem generationem, adeòque naturalis ac proprius, non adoptivus Dei Filius. Quòd autem de Chriſto non ſolùm ut Deo, ſed etiam ut homine loquatur S. Doctor, patet ex verbis ſubſequentibus; ſic enim proſequitur: *An hoc etiam in ipſo Filio ad hominem referendum eſt? Ita ſanè.*

Præterea, lib. contra Secundinum cap. 5. ſic loquitur S. Auguſtinus: *Lege Scripturas; nuſquam invenies de Chriſto dictum, quod adoptione ſit Filius Dei, De nobis autem ſæpiſſime legitur:* Accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum; adoptionem expectantes redemptionem corporis noſtri; *aliud eſt enim per Patris excellentiam eſſe unicum Filium Dei, aliud per miſericordem gratiam accipere poteſtatem filios Dei fieri credentes in eum*, Juxta S. Doctorem igitur, puri homines, cùm juſtificantur, ſunt Dei filii adoptivi, ut paſſim inculcant Scripturæ: at Chriſtus, & quidem ſolus, non adoptivus per gratuitam aſſumptionem, ſed ex vi originis æternæ, naturalis ac proprius Filius Dei eſt.

Et Gregorii Magni lib. 1. moralium cap. 6. ubi ad hæc verba, *Erat vir ille magnus inter omnes Orientales*, hæc habet? *Quia omnes homines tantummodò homines ſunt ipſe autem Oriens Deus & homo; rectè dicitur:* Erat magnus inter omnes Orientales; *ac ſi apertè diceretur; Omnes, qui in fide Deo naſcuntur, ſuperat, quia non ut cæteros adoptio, ſed natura illum divinitatis exaltat, qui etſi humanitate cæteris apparuit ſimilis, divinitate tamen manſit ſuper omnia ſingularis*, (utpote ſolus proprius ac naturalis Filius Dei; cùm cæteri omnes juſti filii Dei non ſint, niſi adoptione, adeòque filii Dei non ſint, niſi per ſimilitudinem quandam, & participationem naturalis ejus filiationis.)

Chriſtus igitur, juxta S. Gregorium, cùm non ſit purus homo, ſed homo Deus, ſuperat reliquos omnes homines, qui Deo naſcuntur filii per fidem, quæ per dilectionem operatur, quia reliquos omnes ſola adoptio divina, ipſum verò divinitas per generationem æternam accepta, quà naturalis Filius Dei eſt exaltat. Quo modo loquendi S. Doctor à Chriſto, ſub quocunque reſpectu conſiderato, adoptionem removet; alioquin ipſum dixiſſet non adoptione tantùm, ut cæteros homines; ſed etiam naturali filiatione exaltari.

Prob. 4. authoritate S. Thomæ, hic q. 23. a. 4. in O. ubi ait: *Filiatio propriè convenit hypoſtaſi, vel perſona, non autem naturæ; unde & in prima parte dictum eſt, quod filiatio eſt proprietas perſonalis. In Chriſto autem non eſt alia perſona, vel hypoſtaſis, quàm increata, cui convenit eſſe Filium per naturam. Dictum eſt autem ſupra, quod filiatio adoptionis eſt participata ſimilitudo filiationis naturalis. Non autem recipitur, aliquid dici participativè, quod per ſe dicitur; & ideo Chriſtus, qui eſt Filius Dei naturalis, nullo modo poteſt dici Filius adoptivus.*

Juxta Angelicum Doctorem, Chriſtus nullo modo dici poteſt Filius Dei adoptivus, adeòque Filius Dei adoptivus dici nequidem poteſt cum hac determinatione quà homo. Ratio eſt, quia cùm filiatio ſit proprietas perſonalis, ſi Chriſtus aliquo pacto eſt Filius Dei adoptivus, hoc habet formaliter, non ab humana natura quam aſſumpſit, ſed à perſona ſua. Atqui hoc habere non poteſt à perſona ſua, quæ alia non eſt, quàm increata, nempe perſona Verbi, cui, cùm eſſe Filium Dei per naturam conveniat, repugnat eſſe Filium Dei per participatam ſimilitudinem filiationis divinæ naturalis, (in qua ſimilitudine participata conſiſtit filiatio adoptiva) & cui proinde adoptari, & eſſe Filium Dei adoptivum repugnat,

Confirmatur & declaratur ampliùs ex eodem S. Doctore, qui poſt verba laudata ſic proſequitur: *Secundùm autem illos, qui ponunt in Chriſto duas perſonas, vel duas hypoſtaſes, ſeu duo ſuppoſita, nihil rationabiliter prohiberet Chriſtum hominem dici Filium adoptivum.* Itaque ſi in Chriſto duæ eſſent perſonæ, una ſcilicet divina, & altera humana, atque ita Chriſtus eſſet aggregatum ex duabus perſonis, quarum altera eſſet divina, & altera humana, tunc Chriſtus, ſicut eſſet Filius Dei naturalis ſecundùm perſonam divinam, ita eſſet Filius Dei adoptivus ſecundùm perſonam humanam, tunc enim illi ſecundùm perſonam divinam conveniret filiatio divina naturalis; & ſecundùm humanam, hujus filiationis divinæ naturalis ſimilitudo participata per habitualem gratiam, qua ſicut cæteri puri homines, qui juſtificantur gratuitò, ad æternam hæreditatem aſſumptus eſſet. Item, ſecundùm perſonam divinam ſolùm eſſet Filius Dei naturalis, quia ſecundùm perſonam hanc repugnaret illi filiatio participata, ſeu participata ſimilitudo filiationis naturalis; & ſecundùm perſonam humanam ſolùm eſſet Filius Dei adoptivus, quia ſecundùm perſonam hanc, filiatio naturalis illi repugnaret, & capax tantùm eſſet filiationis participatæ. Cùm itaque in Chriſto non duæ ſint perſonæ, ſed una tantum, eaque increata, nempe perſona Verbi, nec eſt, nec poteſt eſſe niſi Filius Dei naturalis. Igitur qui dicunt Chriſtum, quà hominem, eſſe Filium Dei adoptivum, vel neſciunt quid dicunt, vel duas in Chriſto perſonas ſeu hypoſtaſes ponunt; quod Neſtorianum eſt, & hæreticum.

Prob. denique 5. ratione. Ex dictis hactenùs, adoptio eſt gratuita perſonæ extraneæ ad hæreditatem aſſumptio. Sed Chriſtus etiam cum hac determinatione, quà homo, non eſt perſona extranea Deo. Ergo, &c. Major continet definitionem adoptionis; minor verò facilè probatur. Quia in Chriſto non eſt alia perſona, quàm increata, nempe perſona Verbi, & Chriſtus cum hac determinatione, quà homo, eſt ſuppoſitum divinum in humana natura ſubſiſtens. Ergo, &c.

At inquies. Chriſtus non eſt Filius Dei naturalis ſecundùm humanitatem: non enim habet ab humanitate ſua, ut ſit Filius Dei naturalis, Ergo Chriſtus, quà homo, non eſt Filius Dei naturalis. Ergo quà homo, poteſt eſſe Filius Dei adoptivus. *R.* concesso ant. & ejus probatione, diſt. 1. conſ. Ergo Chriſtus non eſt Filius Dei naturalis, quà homo reduplicativè, & ſi quà ſignificante rationem, propter quam Chriſtus eſt Filius Dei naturalis, C. conſ. Ergo Chriſtus, non eſt Filius Dei naturalis, quà homo ſpecificativè, & ſi quà ſignificante tantùm rationem, propter quam non repugnat Chriſto eſſe Filium Dei naturalem, N. conſ. Nam Chriſtus quà homo ſpecificativè, eſt Chriſtus ſumptus quà ſuppoſitum naturæ humanæ. Quantumlibet autem Chriſtus præciſè accipiatur ut ſuppoſitum naturæ humanæ, nihilominùs eſt Filius Dei naturalis, quia nihilominùs eſt ſuppoſitum Verbi. Unde N. etiam 2. conſ. Ad hoc enim ut Chriſto, quà homo eſt, repugnet eſſe Filium Dei adoptivum, non requiritur ut Filius Dei naturalis ſit ſecundùm humanitatem, ſed omninò ſufficit, quòd reipſa ſit Filius Dei naturalis, etiamſi ſit ſuppoſitum humanæ naturæ.

At inquies. Humanitas Chriſti à Deo adoptata, ſeu filia Dei adoptiva facta eſt per gratiam unionis: nam per gratiam unionis, ad viſionem beatificam, & alios actus beatificos, adeòque ad bona & hæreditatem Dei jus infruſtabile conſecuta eſt. Ergo Chriſtus ſecundùm humanitatem, ac proinde quà homo reduplicativè, eſt adoptatus à Deo, & Filius ejus adoptivus. *R.* neg. ant. *Ad prob. R.* diſt. Humanitas Chriſti ad viſionem beatificam, & alios actus beatificos, &c. jus conſecuta eſt immediatè & proximè per gratiam unionis, N. Conſecuta eſt mediatè tantùm & conſequenter, C. Humanitas Chriſti per gratiam unionis immediatè & proximè conſecuta eſt tantùm, ut eſſet natura propria Verbi. Hoc ipſo au-

tem

tem quòd fuit natura propria Verbi, per Verbum ipſum ut cauſam formalem, jus habuit infruſtrabile ad bona & hæreditatem Dei: quare jus infruſtrabile ad bona & hæreditatem Dei, nonniſi mediate & conſequenter conſecuta eſt per gratiam unionis, quæ proinde non fuit vera adoptio.

Præterea, cùm filiatio non naturæ, ſed perſonæ propriè conveniat, ut docet S. Thomas loco ſupra citato, adeòque propriè adoptari perſonæ conveniat, non naturæ; ſi gratia unionis eſt propriè adoptio, dicendum eſt, Verbum ipſum divinum per unionis gratiam gratuitò aſſumptum eſſe ad bona & hæreditatem Patris; quòd dicere abſurdum eſt quandoquidem Verbum Filius eſt Dei per naturam, proindeque naturaliter ac neceſſariò ex vi ſuæ originis bonorum paternorum hæres. Igitur gratia unionis adoptio non eſt, ſed gratuita aſſumptio humanitatis ad eſſe ſubſtantiale Verbi, à quo conſequenter ad illam aſſumptionem, ut forma quadam ſubſtantiali, humanitas aſſumpta ſubſtantialiter ſanctificatur, & jus infruſtrabile accipit ad viſionem beatificam, & alios actus beatificos, ut jam dictum eſt.

At inquies. Ex conceſſis, humanitas aſſumpta à Verbo, ſaltem mediatè & conſequenter per gratiam unionis gratuitò aſſumpta eſt ad bona & hæreditatem Dei. Atqui hoc ſufficere videtur ad hoc, ut gratia unionis dicatur propriè adoptio. Ergo, &c. *R.* neg. min. Nam adoptio propriè eſt actio, qua perſona extranea immediatè aſſumitur gratuitò ad hæreditatem. Humanitas autem aſſumpta nec eſt perſona, ſed natura perſonæ Verbi eſt, nec eſt extranea Deo, cùm ſit unita ſubſtantialiter Verbo, ſic ut integret illud in ratione ſubſiſtentis in duplici natura, atque ita ad eſſe ſubſtantialis Verbi incarnati integritatem pertineat.

At inquies. Unionis gratia adoptio vocatur à Patribus, ut à S. Hilario lib. 2. de trinitate, ubi de Chriſto loquens ait: *Poteſtatis dignitas non amittitur, dum carnis humanitas adoptatur*. Et à S. Irenæo lib. 3. c. 21. ubi etiam de Chriſto agens dicit: *Qui Filius Dei eſt, filius hominis factus eſt, & commixtus Verbo Dei, ut adoptionem percipiens, fiat Filius Dei*. *R.* à laudatis Patribus gratiam unionis impropriè vocari adoptionem; ad quod ſatis eſt, humanitatem aſſumptam, per gratiam unionis mediatè & conſequenter jus ad bona & hæreditatem Dei accepiſſe, quatenùs per unionis gratiam facta Verbi natura propria, per Verbum ipſum formaliter ſanctificata eſt ſubſtantialiter, & jus infruſtrabile conſecuta eſt ad viſionem Dei intuitivam, & amorem beatificum.

Porrò Irenæus loco laudato valdè impropriè loquitur, nec aliud vult quàm unione ſubſtantiali humanitatis cum Verbo, factum eſſe, ut Filius Dei eſſet filius hominis, & filius hominis eſſet Filius Dei; factum eſſe ut eadem perſona in duplici natura divina & humana, ſubſiſteret, & ſic eadem perſona ſimul eſſet Dei & hominis Filius.

At inquies. Secundùm nos, Chriſtus quà homo, dici poteſt, & eſt ſervus Dei, quamvis in ſenſu lato tantùm. Atqui non videtur magis repugnare Chriſtum, quà homo eſt, eſſe Filium Dei adoptivum, quàm eſſe ſervum Dei. Ergo, &c. *R.* neg. min. Diſparitas, eſt quia ſervitus, latè ſumpta, eſt aliquid neceſſariò conſequens ad humanitatem aſſumptam, quæ hoc ipſo quòd creatura eſt eſſentialiter ſubjecta eſt Deo, ab eoque eſſentialiter dependens: onde eſt eſſentialiter Dei ſerva, ſaltem in ſenſu lato, cùm ſervitus latè ſit relatio ex ſubjectione & dependentia neceſſariò reſultans; ex quibus ſequitur Chriſtum, ſecundùm humanitatem, non poſſe non eſſe ſervum Dei latè ſicut ſecundùm humanitatem non poteſt non eſſe loco circumſcriptus.

At verò adoptio non eſt aliquid neceſſariò conſequens ad humanitatem aſſumptam: adoptio enim non eſt neceſſariò conjuncta cum natura humana, ſed eſt aliquid ei ſuperadditum gratuitò, ſine quo proinde poteſt eſſe, & ſæpe eſt; ut patet in hominibus peccatoribus. Quare ex eo, quòd Chriſtus ſecundùm humanitatem ſit verè ſervus Dei in aliquo ſenſu, malè infertur, quòd ſit etiam ſecundùm humanitatem Filius Dei adoptivus: ſervitus enim latè ſumpta, non autem adoptio, ab humanitate inſeparabilis eſt.

At inquies. Gratia habitualis, quam habet Chriſtus ut homo, eſt ejuſdem ſpeciei cum gratia habituali, quam habent alii homines juſti. Ergo ſicut alii homines juſti fiunt filii adoptivi Dei per gratiam habitualem, quam habent; ita Chriſtus quoque qua homo eſt, eſt Filius adoptivus Dei per gratiam habitualem quam habet. *R.* neg. conſeq. Nam adoptio non eſt effectus primarius gratiæ habitualis, ſed ſecundarius tantùm & contingens: unde gratia habitualis poteſt eſſe in aliquo ſubjecto, nec tamen effectum illum ei tribuere, ſi ſubjectum, in quo eſt incapax ſit effectus illius. Puri autem homines juſti capaces ſunt adoptionis divinæ, quia ſunt perſonæ extraneæ Deo: Chriſtus verò, propter oppoſitam rationem, eò quòd ſcilicet non eſt perſona Deo extranea, etiam quà homo, adoptionis divinæ incapax eſt: quare Chriſtus, etiam qua homo, nec factus eſt, nec fieri potuit Filius adoptivus Dei per gratiam habitualem quam habet, quantùmvis hæc gratia ſit ejuſdem ſpeciei cùm ea, qua nos, cùm juſtificamur, filii adoptivi Dei ſimus.

At inquies denique. S. Auguſtinus lib. de prædeſtinatione ſanctorum c. 15. ſic loquitur: *Ea gratia fit ab initio fidei homo quicumque chriſtianus, qua gratia homo ille ab initio ſui factus eſt Chriſtus*. Ex quibus verbis S. Thomas q. 23. a. 4. ad 2. ſic ſubſumit pro ſententia oppoſita: *Sed alii homines ſunt chriſtiani per gratiam adoptionis. Ergo & ille homo eſt Chriſtus per adoptionem, & ita videtur eſſe filius adoptivus*. *R.* cum eodem S. Doctore. Auguſtini ſenſum eſſe, quod primam juſtificationem peccatoris, qui ad fidem convertitur, nulla præcedant merita; ſicut aſſumptionem humanitatis ad Verbum, & illius cum eo ſubſtantialem unionem, ex qua reſultavit Chriſtus, ſeu perſona Verbi in duplici natura, divina & humana ſubſiſtens, nulla merita præceſſerunt.

ARTICULUS III.

De reliquis prærogativis & officiis Chriſti ut hominis.

QUæres 1. Utrùm Chriſtus ſit caput Eccleſiæ?

R. Chriſtum eſſe caput totius Eccleſiæ, tam triumphantis in cœlo, quam militantis in terra, & ſic Eccleſiam, tam triumphantem, quàm militantem, eſſe Chriſti corpus myſticum.

Prob. 1. ex Apoſtolo ad Epheſios c. 1. ubi loquens de Chriſto, ut homine, hæc habet: *Omnia ſubjecit ſub pedibus ejus, & ipſum dedit caput ſupra omnem Eccleſiam, quæ eſt corpus ipſius*. At ſi Deus Pater omnia ſubjecit Chriſto, tam Angelos, quàm homines ei ſubjecit, & ſi conſtituit illum caput omnis Eccleſiæ, illum tam triumphantis, quàm militantis Eccleſiæ caput conſtituit, & unum ex utraque Eccleſia myſticum Chriſti corpus conflavit.

Prob. 2. ratione: quia, ut ait S. Thomas hic q. 8. a. 1. in O. *Sicut tota Eccleſia dicitur unum corpus myſticum per ſimilitudinem ad naturale corpus hominis, quod ſecundum diverſa membra habet diverſos actus, ut Apoſtolus docet Rom. 12. & prima ad Cor. 12. ita Chriſtus dicitur caput Eccleſiæ, ſecundum ſimilitudinem humani capitis.*

Hæc autem ſimilitudo Chriſti cum naturali capite in tribus potiſſimùm conſiſtit. 1. enim ſicut caput naturale ſupereminet aliis omnibus membris corporis naturalis, ita Chriſtus membris aliis omnibus totius Eccleſiæ ſupereminet: *Nam ſedet ad dexteram majeſtatis in excelſis*, ut ait Apoſtolus ad Hebræos c. 1. quod adhuc expreſſius aſſerit ad Epheſios c. 1. ante verba à nobis proximè laudata: *Suſcitans illum*, inquit, *à mortuis, & conſtituens ad dexteram ſuam in cœleſtibus, ſupra omnem principatum, & poteſtatem, & virtutem, & dominationem; & omne nomen, quod nominatur non ſolùm in hoc ſæculo, ſed etiam in futuro.*

2. Sicut membrorum omnium corporis naturalis perfectiſſimum eſt caput naturale; nam ut ait S. Thomas loco citato, *In capite vigent omnes ſenſus & interiores & exteriores, cum in ceteris membris ſit ſolus tactus*; ita totius Eccleſiæ membrorum omnium perfectiſſimum eſt Chriſtus; nam, ut ait S. Thomas hic quæſt. 7. art. 9. in O. *Chriſtus gratiæ plenitudinem habuit in ſummo ſecundum perfectiſſimum modum, quo haberi poteſt*; quod ſic probat S. Doctor: *Quanto aliquod receptivum propinquius eſt cauſæ influenti, tanto abundantius recipit: & ideo anima Chriſti, quæ propinquius conjungitur Deo inter omnes creaturas rationales, maximam recipit influentiam gratiæ ejus.*

3. Denique. Sicut caput naturale naturale corpus gubernat, interiùs quidem per ſpirituum animalium in omnes alias corporis partes emiſſionem, factam ſecundùm determinationem ſenſus interni, exteriùs verò per pedum & manuum directionem; ita Chriſtus totam Eccleſiam gubernat per gratiæ influxum & gubernationem externam, quorum primum præſtat per ſe, moraliter quidem & meritoriè, quà homo eſt; & efficienter, quà Deus eſt: ſecundùm verò præſtat non per ſe, ſed per ſummum ſuum in terris Vicarium, Romanum Pontificem, & alios Eccleſiæ Præſules. Rectè igitur Chriſtus caput morale Eccleſiæ, & viciſſim Eccleſia corpus morale Chriſti dicitur.

Quæres 2. utrùm Chriſtus ſit ſacerdos?

R. 1. Chriſtum verè ac propriè ſacerdotem fuiſſe.

Prob. 1. ex Apoſtolo dicente ad Hebr. cap. 4. *Habentes ergo Pontificem magnum, qui penetravit cœlos, Jeſum Filium Dei.* Et cap. 8. *Talem habemus Pontificem, qui conſedit in dextera ſedis magnitudinis in cœlo. Prob.* 2. ex Conc. Trid. ſeſſ. 22. cap. 1. *Oportuit*, inquit, *Deo Patre miſericordiarum ita ordinante, Sacerdotem alium ſecundum ordinem Melchiſedech ſurgere, Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, qui poſſet omnes, quotquot ſanctificandi eſſent, conſummare, & ad perfectum adducere.* 3. Ratione; quia ſacrificium offerre pertinet ad eum, qui verè ac propriè ſacerdos eſt. Sed Chriſtus pro hominibus duplex ſacrificium obtulit: unum ſcilicet cruentum in ara crucis, & alterum incruentum, quando ſcilicet pridie mortis Euchariſtiam inſtituit, & Corpus ac Sanguinem ſuum ſub ſpeciebus panis & vini Deo Patri obtulit.

R. 2. Chriſtum etiamnum perſeverare ſacerdotem eſſe, & uſque ad finem mundi perſeveraturum.

Prob. 1. ex Apoſtolo dicente ad Hebr. cap. 7. *Et alii quidem plures facti ſunt ſacerdotes* (ſummi in lege Moſaica) *idcirco quòd morte prohiberentur permanere. Hic autem* (Chriſtus) *eo quod maneat in æternum, ſempiternum habet ſacerdotium: unde & ſalvare in perpetuum poteſt accedentes per ſemetipſum ad Deum, ſemper vivens ad interpellandum pro nobis.* 2. Ex Concilio Tridentino ſeſſ. 22. cap. 1. ubi hæc leguntur: *Quia tamen per mortem ſacerdotium ejus extinguendum non erat ..... ſacerdotem ſecundum ordinem Melchiſedech ſe in æternum conſtitutum declarans, Corpus & Sanguinem ſuum ſub ſpeciebus panis & vini Deo Patri obtulit.* 3. Ratione: quia etiamnum fungitur, & uſque ad finem mundi functurus eſt officio ſacerdotis, 1. Patrem ſuum pro hominibus in cœlo interpellando, ut expreſsè aſſerit Apoſtolus loco proximè citato. 2. Per ſacerdotes, ut miniſtros ſuos in perſona ipſius agentes, Euchariſtiæ ſacrificium offerendo. Sed

Nota. 1. Chriſtus fuit, & eſt ſacerdos non ſecundùm divinitatem, ſed ſecundùm humanitatem. Ratio eſt, quia ſecundùm divinitatem non habuit ſuperiorem, cui poſſet offerre ſacrificium.

2. Chriſtus ſimul fuit ſacerdos & ſacrificium in ara crucis, juxta illud Apoſtoli ad Epheſios cap. 5. *Tradidit ſemetipſum pro nobis oblationem & hoſtiam Deo in odorem ſuavitatis*. Similiter nunc eſt ſacerdos & ſacrificium in conſecratione Euchariſtiæ, ut expreſsè docet Trident. ſeſſ. 22. cap. 2. *Una enim*, inquit, *eademque eſt hoſtia, idem nunc offerens ſacerdotum miniſterio, qui ſeipſum tunc in cruce obtulit ſola offerendi ratione diverſa.*

3. Chriſtus dicitur ſacerdos in æternum, ſaltem quia ſacerdotium ejus duraturum eſt quandiu Euchariſtiæ ſacrificium Deo offeretur, adeòque duraturum eſt uſque ad finem mundi. Dico, ſaltem: quia Chriſtus poteſt etiam dici ſacerdos in æternum, ſumendo in æternum ſtrictè pro duratione numquam finienda, eò quòd in eo per totam æternitatem ad dignitatem & ornamentum manebit poteſtas ſacerdotalis, quamvis poſt mundi conſummationem ad actum non ampliùs redigenda.

4. Chriſtus fuit & eſt ſacerdos ſecundùm ordinem Melchiſedech, propter repræſentationem: nam Melchiſedech panem & vinum in ſacrificium obtulit, Chriſtus verò Corpus & Sanguinem ſuum ſub ſpeciebus panis & vini obtulit per ſe pridie mortis, & nunc offert, atque uſque ad finem mundi oblaturus eſt miniſterio ſacerdotum.

5. Denique, ſacerdotium Chriſti fuit altioris ordinis, quàm ullum aliud ſacerdotium, ſive legis naturæ, ſive legis Moſaicæ, aut etiam Evangelicæ. 1. Propter infinitam perſonæ offerentis dignitatem. 2. Propter ampliorem ejus poteſtatem. 3. Propter finem nobiliorem, qui fuit redemptio generis humani.

Quæres 3. Utrùm Chriſtus ſit mediator Dei & hominum?

R. 1. Chriſtus & quidem ſolus fuit perfectus mediator Dei & hominum.

Prob. 1. Ex Apoſtolo, 1. ad Timoth. c. 2. ubi ait: *Unus enim Deus, unus & mediator Dei & hominum, homo Chriſtus Jeſus, qui dedit redemptionem ſemetipſum pro omnibus.* 2. Ratione; quia perfectus mediator rectè dicitur ille, qui ſolvit & ſatisfacit uni parti pro altera, atque ſolvendo & ſatisfaciendo, unam partem alteri reconciliat. Atqui Chriſtus & quidem ſolus pro nobis Deo ſolvit, & ſatisfecit; atque ſolvendo & ſatisfaciendo cum eo nos reconciliavit. Ergo, &c. Sic ratiocinatur S. Thomas hic q. 26. ar. 1. in O. *Ad mediatoris officium*, inquit, *propriè pertinet conjungere & unire eos, inter quos eſt mediator ... Unire autem homines Deo perfectivè quidem convenit Chriſto, per quem homines ſunt reconciliati Deo ſecundum illud 2. ad Cor.* 5. Deus erat in Chriſto mundum reconcilians ſibi; *& ideò ſolus Chriſtus eſt perfectus Dei & hominum mediator, in quantum per ſuam mortem humanum genus Deo reconciliavit.*

R. 2. Chriſtus etiamnum exercet, & uſque ad finem mundi exerciturus eſt officium mediatoris: nam etiamnum interpellat, & uſque ad finem mundi interpellaturus eſt pro hominibus, juxta illud Apoſtoli ad Hebræos cap. 7. *Salvare in perpetuum poteſt accedentes per ſemetipſum ad Deum, ſemper vivens ad interpellandum pro nobis.* Et illud Joannis Apoſtoli epiſtola 1. cap. 2. *Advocatum habemus apud Patrem Jeſum Chriſtum Juſtum.*

R. 3. Chriſtus, non ut Deus, ſed ut homo, & homo Deus, fuit mediator Dei & hominum. Ratio eſt quia Chriſtus non per actiones divinitatis, ſed per actiones humanitatis, per divinitatem dignificatas, ſatisfecit pro nobis, noſque Deo reconciliavit. Falſa igitur eſt hæc propoſitio: Chriſtus in quantùm Deus, eſt meditor: & veræ ſunt iſtæ: Chriſtus in quantùm homo eſt, mediator; Chriſtus in quantùm homo Deus, eſt mediator.

Dixi, ſolùm Chriſtum eſſe perfectum Dei & hominum mediatorem; quod non impedit quominùs ſint etiam alii mediatores inferiores, & ſecundùm quid, ut loquitur S. Thomas art. proximè citato: nam in vero ſenſu mediator ille dicitur, qui uni parti ſupplicat pro altera. Atqui beata Virgo, & alii Sancti in cœlo pro nobis Deo ſupplicant. Ergo, &c.

Quæres 4. Utrùm Chriſtus fuerit Propheta?

R. fuiſſe, ut prob. 1. ex Scriptura: nam cap. 18. Deuteronomii Moyſes loquens de Meſſia ſic ait: *Prophetam de gente tua & de fratribus tuis ſicut me ſuſcitabit tibi Dominus Deus tuus: ipſum audiens.* 2. Ratione: nam Chriſtus omnia Prophetæ officia exercuit.

Ergo,

Digitized by Google

Ergo, &c. *Prob. ant.* Officia Prophetæ fuerunt, 1. docere populum, eumque ad verum Dei cultum revocare. 2. Vitia reprehendere, & objurgare peccatores. 3. Bona vel mala futura prædicere. 4. Cognoſcere ſecreta & occulta. Atqui hæc omnia eximiè præſtitit Chriſtus. Ergo, &c.

Quæres 5. Utrùm Chriſtus fuerit legiſlator?

Reſp. Chriſtum etiam ut hominem habuiſſe poteſtatem ſpiritualis juriſdictionis ad ferendas leges, quibus homines obligarentur.

Prob. 1. Ex Scriptura: nam Iſaiæ cap. 33. de Chriſto dicitur: *Dominus judex noſter, Dominus legifer noſter, Dominus rex noſter, ipſe ſalvabit nos.* Et Chriſtus ipſe dicit Joan. c. 14. *Si diligitis me, mandata mea ſervate.* Et inferiùs: *Qui habet mandata mea, & ſervat ea, ille eſt, qui diligit me.*

Prob. 2. Ex Conc. Trid. ſeſſ. 6. can. 21. quo dicitur: *Si quis dixerit Chriſtum Jeſum à Deo hominibus datum fuiſſe ut redemptorem, cui fidant, non etiam ut legiſlatorem, cui obediant: anathema ſit.*

Porrò poteſtas illa legiſlativa, quam habuit Chriſtus, fuit in eo cum ſingulari quadam excellentia, quacum nulli creaturæ unquam communicata eſt, ut facilè probatur: quia 1. poteſtas illa fuit quodammodo divina, utpote ex dignitate Verbi orta: unde jus per poteſtatem illam conſtitutum ſimpliciter divinum eſt. 2. Præcepta per poteſtatem illam impoſita, ad internum animæ bonum, & ad majorem Dei cognitionem majoremque conjunctionem cum illo pertinent omnia. 3. Per poteſtatem illam lex Moſaica, etiamſi à Deo data eſſet, abrogari potuit. 4. Poteſtas illa ampliſſima fuit, fuit enim in Orbem univerſum, ut aſſerit Chriſtus ipſe, Matth. cap. 28. ubi ait: *Data eſt mihi omnis poteſtas in Cælo & in terra. Euntes ergo docete omnes gentes .... docentes eos ſervare omnia quæcumque mandavi vobis.* Vide Suarez diſp. 47. ſect. 2.

Quæres 6. Utrùm Chriſtus ſit judex?

Reſp. Chriſtum etiam ſecundùm quod homo eſt, judicem eſſe.

Prob. 1. Ex Scriptura: nam Actor. cap. 10. dicitur de Chriſto: *Ipſe eſt, qui conſtitutus eſt ab eo judex vivorum & mortuorum.* Et Matth. cap. 25. idem de ſe ipſo affirmat Chriſtus: *Cùm autem*, inquit, *venerit Filius hominis in majeſtate ſua, & omnes Angeli cum eo, tunc ſedebit ſuper ſedem majeſtatis ſuæ, & congregabuntur ante eum omnes gentes, &c.*

Prob. 2. Ratione, ex ſancto Thoma hîc quæſt. 59. art. 2. in O. ubi ſic argumentatur: *Quamvis apud Deum remaneat primæva auctoritas judicandi, hominibus tamen committitur à Deo judiciaria poteſtas reſpectu eorum, qui eorum juriſdictioni ſubjiciuntur .... Dictum eſt autem ſupra, quod Chriſtus etiam in natura humana eſt caput totius Eccleſiæ, & quod ſub pedibus ejus Deus omnia ſubjecit. Unde ad eum pertinet etiam ſecundùm naturam humanam, habere judiciariam poteſtatem.* Vide S. Doctorem quæſt. cit.

Quæres 7. Utrùm Chriſtus propriè dici poſſit prædeſtinatus?

Reſp. 1. Chriſtum ſecundùm divinitatem propriè dici non poſſe prædeſtinatum ad aliquid. Ratio eſt, quia propriè loquendo, prædeſtinatio eſt pars providentiæ ſupernaturalis, atque ita propriè loquendo, prædeſtinatio eſt eorum tantùm, quæ providentiæ divinæ ſubjiciuntur. Atqui Verbum divinum providentiæ divinæ ſubjectum non eſt. Ergo, &c. Hinc propriè dici non poteſt Verbum ab æterno prædeſtinatum fuit, ut eſſet homo: ſed dici debet: Ab æterno decretum eſt, ut Verbum eſſet homo. Multò minùs dici poteſt: Verbum prædeſtinatum eſt, ut eſſet Filius Dei naturalis; vel: Prædeſtinatum eſt ad increatam beatitudinem. Res enim dici non poteſt prædeſtinari ad id, quod eſt ei intrinſecum & eſſentiale.

Reſp. 2. Chriſtus ſecundùm humanitatem propriè dici poteſt prædeſtinatus ad gratiam & gloriam: nam prædeſtinatio eſt gratiæ & gloriæ præparatio. Sed humanitati Chriſti ab æterno gratia & gloria præparata fuit. Ergo, &c.

Quæres ultimò. Utrùm orare conveniat Chriſto?

Reſp. 1. Chriſtum in hac vita mortali verè ac propriè oraſſe Patrem: hoc enim expreſsè teſtatur Scriptura, ut Lucæ cap. 6. ubi de Chriſto dicitur: *Exiit in montem orare, & erat pernoctans in oratione Dei.* Porrò rogavit & pro aliis, ut patet ex Lucæ cap. 22. ubi ait Petro: *Ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua.* Et Joan. cap. 17. ubi etiam ipſe dicit: *Ego pro eis rogo.* Et pro ſe ipſo, ut patet ex Marc. cap. 14. ubi de eo dicitur: *Procidit ſuper terram, & orabat, ut ſi fieri poſſet, tranſiret ab eo hora.* Et ex Apoſtolo ad Hebræos cap. 5. ſic de illo loquente: *Qui in diebus carnis ſuæ preces ſupplicationeſque ad eum, qui poſſit illum ſalvum facere à morte, cum clamore valido, & lacrymis offerens, exauditus eſt pro ſua reverentia.*

Reſp. 2. Chriſtus etiam nunc in cœlo verè ac propriè orat pro hominibus.

Prob. 1. Ex Scriptura: Nam ad Rom. cap. 8. dicit Apoſtolus de Chriſto: *Qui eſt ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis.* Et ad Hebr. cap. 7. *Semper vivens ad interpellandum pro nobis.* Hîc autem interpellare, idem eſt ac orare, ut interpretatur ſanctus Auguſtinus epiſt. 59. ad Paulinum, in qua hæc ſcribit: *De ipſo Domino Jeſu Chriſto dictum eſt, quod interpellat pro nobis. Nunquid interpellat, & non etiam poſtulat? Imò verò quia poſtulat, pro ea poſitum eſt, interpellat. Evidenter quippe alibi de eo dicitur:* Et ſi quis peccaverit, advocatum habemus ad Patrem Jeſum Chriſtum juſtum, ipſe eſt exoratio pro peccatis noſtris.

Prob. 2. Auctoritate Patrum, pro quibus omnibus ſit Auguſtinus verbis modo laudatis, & enarratione in Pſalm. 85. ubi ſic loquitur: *Dominus noſter Jeſus Chriſtus Filius Dei, qui & oret pro nobis, & oret in nobis, & oretur à nobis; orat pro nobis ut ſacerdos noſter: orat in nobis ut caput noſtrum: oratur à nobis ut Deus noſter.* Accedit ratio: quia Chriſtus etiamnum in cœlo fungitur officio ſacerdotis. Ad ſacerdotis autem officium pertinet non ſolùm ſacrificia, ſed etiam preces offerre pro ſalute populi. Ergo Chriſtus etiamnum in cœlo exiſtens, ſicut per ſacerdotes, in ejus perſona Euchariſtiam conſecrantes ſacrificat, ita per ſe ipſum Patri ſupplicat pro nobis.

DISPUTATIO XI.

De Adoratione.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid ſit adoratio, & quotuplex.

RESPONSIO I.

ADoratio eſt honor, quem exhibemus alteri propter aliquam ejus excellentiam, ad noſtram erga illum ſubmiſſionem proteſtandam.

Bonitas hujus deſcriptionis probatur ex eo, quòd omni & ſoli adorationi convenit, & vocetenùs aliæ adorationis deſcriptiones ab ea differunt. Sed ut naturam adorationis pleniùs intelligas.

Nota 1. Honor latiùs patet, quàm adoratio: nam ut ait S. Auguſtinus in lib. contra ſermonem Arianorum cap. 27. *Honorat omnis, qui adorat; non autem adorat omnis, qui honorat.* Et verò honor exhiberi poteſt non ſolùm ſuperiori, ſed etiam æquali, immò & inferiori: at adoratio ſemper reſpicit alium ut excellentem & ſuperiorem reſpectu adorantis. Ratio eſt, quia honor, ut ſic eſt tantùm ſignum excellentiæ; adoratio verò præter ſignum excellentiæ, dicit etiam ſubmiſſionem, ſeu recognitionem ſuperioritatis illius, qui adoratur, reſpectu illius qui adorat: honorat igitur alterum, qui ei aliquod excellentiæ ejus teſtimonium exhibet; adorat verò alterum, qui ſigno aliquo hono-

Google

honorifico ei tanquam ſuperiori ſeſe ſubmittit propter ejus excellentiam. Quod de honore dictum eſt, dici quoque poteſt de laude: laus enim quidam honor eſt; & ſi fiat ex intentione proteſtandi ſubmiſſionem ſuam erga alterum, & recognoſcendi ſuperioritatem ejus, rationem adorationis habet.

Nota 2. Hic plures actus diſtingui debent. Primus eſt, quo cognoſcitur excellentia & ſuperioritas alterius. Secundus, judicium prudens, dictans honeſtum eſſe, ſubmittere ſe illi propter ejus excellentiam & ſuperioritatem. Tertius, voluntas ſubmittendi ſe illi propter excellentiam & ſuperioritatem illam. Quartus, voluntas exhibendi illi ſignum aliquod hujus ſubmiſſionis, & ita excellentiam & ſuperioritatem ejus practicè recognoſcendi. Quintus denique eſt exhibitio talis ſigni in proteſtationem ſuæ erga illum ſubmiſſionis, & recognitionem ejus excellentiæ & ſuperioritatis.

Tres primi actus præſupponuntur adorationi: quartus verò & quintus conſtituunt adorationem adæquatè ſumptam, & prout eſt actus quidam totalis, liber, ac moralis, coaleſcens ex actu imperante & actu imperato, vel ut communiter dicitur, ex actu interno & externo. Dixi, adæquatè ſumptam: nam ſi adoratio ſumitur tantùm inadæquatè, ut ſumi poteſt, tunc conſtat uno tantùm actu; tunc enim vel ſumitur pro ſolo actu imperante & interno, vel ſumitur pro ſolo actu externo vel imperato.

Nota 3. Adoratio ſumpta inadæquatè pro actu imperante & interno, habet objectum triplex, nempe objectum quod, objectum cui, & objectum propter quod. Objectum quod, ſeu materia, circa quam proximè verſatur, eſt actus imperatus & externus, quo ſignum aliquod exhibetur ad proteſtandam ſubmiſſionem ſuam alicui, & ejus excellentiam, ac ſuperioritatem recognoſcendam. Objectum cui eſt perſona, cui ſignum illud exhibetur. Objectum propter quod, eſt honeſtas, quæ in exhibendo ſigno illo relucet.

Quòd ſi adoratio adæquatè ſumitur pro actu ſcilicet totali ex actu imperante & imperato coaleſcente, habet objectum duplex, nempe objectum circa quod, & objectum propter quod. Objectum circa quod, ſeu materia, circa quam verſatur adoratio ſic ſumpta, eſt perſona quæ adoratur. Objectum verò propter quod, eſt idem quod adorationis, inadæquatè ſumptæ pro actu imperante, & interno, ſcilicet honeſtas, quæ relucet in exhibitione ſigni, quo perſona adoratur.

Porrò in perſona, quæ adoratur, duo diſtingui debent; unum ſcilicet materiale, & alterum formale. Materiale eſt ipſa perſona; formale verò, excellentia, propter quam perſona adoratione digna eſt, & honeſtum eſt illam adorare: quare objectum circa quod adorationis adæquatè ſumptæ, ſeu, quod idem eſt, objectum cui adorationis ſumptæ inadæquatè pro actu imperante & interno, eſt complexum quoddam ex perſona quæ adoratur, & excellentia propter quam adoratione digna eſt, & honeſtum eſt eam adorare. Hæc autem excellentia, eo quòd fundat honeſtatem propter quam immediatè perſonam adoramus, eſt quaſi objectum propter quod remotum adorationis; & is qui adorat, rectè dicitur perſonam adorare propter ejus excellentiam.

Responsio II.

Adoratio multipliciter dividitur.

Primò enim ex parte actus tanquam genus in ſpecies adoratio dividitur in internam & externam. Adoratio externa eſt ea, quæ fit per actus externos corporis, & ſenſu aliquo perceptibiles, quales ſunt genuflexio, capitis inclinatio, pectoris percuſſio, &c. Adoratio interna eſt ea, quæ fit per actus internos intellectus vel voluntatis, quæ voluntas ordinat ad proteſtandam ſubmiſſionem ſuam Deo, & Spiritibus beatis, quibus tales actus innoteſcere poſſunt, & innoteſcunt ſine ſignis ſenſibilibus.

Secundò, ex parte perſonæ quæ adoratur, adoratio dividitur in latriam, duliam, hyperduliam, & cultum politicum. Latria eſt adoratio, quæ Deo exhibetur propter increatam excellentiam, habitam modo perfectiſſimo, hoc eſt, per ſummam identitatem. Dulia eſt adoratio, quæ alicui creaturæ exhibetur propter excellentiam creatam ſupernaturalem. Hæc autem excellentia eſt ſanctitatis, vel gloriæ, vel utriuſque ſimul. Hyperdulia eſt adoratio, quæ exhibetur propter ſanctitatem, vel gloriam, modo aliquo ſingulari excellentem. Cultus denique politicus eſt ille, qui defertur hominibus propter potentiam, vel ſapientiam, aut aliquam aliam excellentiam naturalem.

Tertiò, adoratio dividitur in abſolutam & reſpectivam. Adoratio abſoluta eſt ea quæ exhibetur rei alicui propter ſe, ſeu propter excellentiam ipſi intrinſecam. Reſpectiva verò eſt ea, quæ exhibetur alicui rei non propter ſe, ſed propter excellentiam, quæ eſt in aliqua perſona, ad quam habitudinem aliquam habet. Primo modo adorabilis eſt ſola ſubſtantia intellectualis, quia ſola capax eſt excellentiæ propter ſe adorabilis. Præterea, cùm homo ſit naturæ intellectualis, non poteſt rectè & honeſtè ſeſe ſubmittere rei alteri, niſi ſit ejuſdem naturæ, vel excellentioris, habeatque excellentiam aliquam, naturæ intellectuali convenientem. At poſteriori modo adorabiles ſunt res ordinis inferioris: cùm enim hoc modo non adorentur propter ſe, ſed propter perſonæ alicujus excellentiam, adoratio illis exhibita non ſiſtit in illis, ſed terminatur ad perſonam, propter cujus excellentiam adorantur.

ARTICULUS II.

Utrùm divinitas & humanitas Christi adoranda ſint una & eadem adoratione.

Responsio I.

Chriſtus adorabilis eſt ſumma, & perfectiſſima adoratione latriæ.

Prob. Quia Chriſtus eſt perſona ſubſiſtens in duabus naturis, divina & humana. Sed talis perſona ſumma & perfectiſſima adoratione latriæ adorabilis eſt: ex eo enim, quòd in tempore cœperit ſubſiſtere in natura humana, cùm antea in divina tantùm ſubſiſteret, non amiſit dignitatem ſuam, & nihilominus habet excellentiam increatam, & quidem per ſummam identitatem, ſicut habent Pater, & Spiritus S. Ergo, &c.

Præterea, Chriſtus ſumi poteſt tripliciter. 1. Ut eſt Deus homo. 2. Præcisè ut eſt Deus. 3. Præcisè ut homo ſpecificativè. Sed quovis ex modis illis accipiatur, adorabilis eſt ſumma & perfectiſſima adoratione latriæ, ut de primo modo probatum eſt; de ſecundo per ſe patet, & de tertio facilè oſtenditur: nam Chriſtus ſumptus præcisè qua homo ſpecificativè, eſt Verbum ipſum præcisè qua ſuppoſitum naturæ humanæ, ſeu Verbum præcisè qua ſubſiſtens in humana natura. Sed Verbum præcisè ſumptum qua ſubſiſtens in humana natura, non idcircò deſinit eſſe perſona divina, proindeque non deſinit eſſe adorabile propter increatam excellentiam, habitam modo excellentiſſimo, nempe per ſummam identitatem. Ergo, &c.

Responsio II.

Quando ſumma & perfectiſſima latriæ adoratione adoratur Chriſtus, eadem illa adoratione ſimul coadoratur ejus humanitas.

Prob. 1. Ex epiſtola ſynodica Concilii Alexandrini à S. Cyrillo in cauſa Neſtorii celebrati; cui epiſtolæ ſubjecti ſunt duodecim anathematiſmi, quorum hic octavus eſt: *Si quis hominem aſſumptum, una cum ipſo Dei Verbo adorandum, una cum illo glorificandum, una cum illo tanquam alterum in altero exiſten-*

tem

tem Deum appellandum dicere auſus fuerit ...... & non una potius adoratione Emanuelem honorat, unamque illi glorificationem attribuit, quatenus Verbum factum eſt caro: anathema ſit. Hic anathematizantur, qui dicere audent, humanitatem aſſumptam adorandam non eſſe cum Verbo Deo una & eadem adoratione, ſed diſtincta ac diverſa, adeòque inferiore. Ergo, &c.

Prob. 2. Ex quinta Synodo generali can. 9. quo dicitur: *Si quis in duabus naturis adorari dicit Chriſtum, ex quo duas adorationes introducunt, ſeparatim Deo Verbo, & ſeparatim homini .... ſed non una adoratione Deum Verbum incarnatum cum propria ipſius carne adorat, ſicut ab initio Eccleſiæ Dei traditum eſt: talis anathema ſit.*

Prob. 3. Authoritate Patrum; pro quibus omnibus ſint S. Athanaſius in lib. de Incarnat. Verbi, apud S.Cyrillum in libro Reginis nuncupato, in quo Cyrillus Athanaſium ſic loquentem inducit: *Agnoſcimus illum Dei Filium & Deum eſſe ſecundum ſpiritum: filium autem hominis ſecundum carnem, non duas naturas* (diſcretas & ſeparatas) *unum filium, unam adorandam, alteram non adorandam; ſed unam naturam divini Verbi incarnatam, quæ ſimul cum ejus carne una adoratione* (propria Deo, proinque ſupremæ latriæ) *adoratur.*

Et S. Damaſcenus lib. 4. Orthodoxæ fidei c. 3. ubi ait: *Dei Filium ſimul cum Patre & Spiritu ſancto adoramus, corporis quidem expertem antequam humanitatem aſſumpſiſſet, nunc autem etiam eundem incarnatum hominemque, una cum eo, quod Deus eſt, affectum. Ac proinde ipſius caro ſuapte quidem natura ..... haud quaquam adoranda eſt, utpotè condita; at cùm Deo Verbo copulata ſit, ob ipſum & in ipſo adoratur* (adoratione ſcilicet ſupremæ latriæ) *quemadmodum, &c.* Et inferiùs: *Caro quoque ſuapte quidem natura minimè adoranda eſt* (ſupple ſemper, ſuprema latria) *verùm in incarnato Verbo Deo adoratur, non quidem vi ſua, ſed ob Deum Verbum perſonaliter ipſi copulatum; neque hac dicimus, nudam & ſimplicem carnem à nobis adorari, verùm Dei carnem ſive Deum carne indutum.*

Prob. 4. Ratione. Quia cùm adoratur perſona aliqua, tota adoratur, ut obſervat ſanctus Thomas hìc quæſt. 25. art. 1. in O. *Propriè*, inquit, *honor exhibetur toti rei ſubſiſtenti*; & perſona, quæ adoratur, adoratur tota, propter excellentiam aliquam, quam habet, quamvis hæc excellentia non ſit in omnibus ejus partibus, vel quaſi partibus, ut patet in homine ſancto, qui cùm adoratur adoratione duliæ, propter excellentiam ſanctitatis in ſola anima reſidentem, totus, hoc eſt, non ſolùm ſecundùm animam, ſed etiam ſecundùm corpus adoratur. Ergo quando Chriſtus adoratur adoratione ſuprema latriæ, adoratur totus, quamvis adoretur propter excellentiam increatam, quæ ſolius divinitatis eſt. Atqui Chriſtus, qua totus, dicit intrinſecè humanitatem aſſumptam: nam Chriſtus, qua totus, tria dicit intrinſecè, nempe perſonalitatem Verbi, divinitatem, & humanitatem aſſumptam; quia qua totus, eſt ſuppoſitum Verbi ſubſiſtens in duplici natura, divina & humana. Cùm igitur ſuppoſitum Verbi per aſſumptam humanitatem integretur in ratione ſubſiſtentis in duplici natura: per aſſumptam humanitatem Chriſtus integratur in eſſe Chriſti, & ſic non ſolùm perſonalitas Verbi, & divinitas, ſed etiam humanitas aſſumpta ad totalitatem Chriſti intrinſecè pertinet.

Obj. 1. Solus Deus adorari poteſt adoratione ſuprema latriæ. Sed humanitas Chriſti non eſt Deus. Ergo, &c. *Reſp.* Solum Deum primariò & propter excellentiam propriam, adoratione ſupremæ latriæ adorari poſſe. Hoc autem non obſtat, quominùs creatura aliqua poſſit etiam adoratione ſupremæ latriæ adorari ſecundariò, & propter excellentiam deitatis, quacum unita eſt ſubſtantialiter, & per unionem ſubſtantialem in una & eadem ſubſiſtentia convenit. Hoc porrò modo dicimus humanitatem Chriſti adoratione ſuprema latriæ adorari, quando tali adoratione adoratur Chriſtus.

Itaque in Chriſto divinitas & humanitas aſſumpta adorantur una & eadem adoratione ſuprema latriæ, ſed non eodem modo adorantur: nam divinitas adoratur primariò & propter ſe, ſeu propter excellentiam propriam; humanitas verò ſecundariò tantùm, & propter excellentiam alteriùs, nempe divinitatis, quacum ſubſtantialiter unita eſt. Unde non dicimus ſimpliciter humanitatem adorari, ſed ſolùm dicimus coadorari, hoc eſt, adorari propter divinitatem, quæ propter excellentiam propriam adoratur, & quacum ſubſtantialiter unita eſt.

Itaque dicimus una & eadem adoratione ſuprema latriæ adorari humanitatem cum divinitate, quia una & eadem omninò reverentia externa exhibetur divinitati & humanitati; nam genuflexio v. g. non dividitur inter divinitatem & humanitatem; immò & eadem ac ſumma utrique habetur reverentia, ac ſubmiſſio interna. Sed addimus adorationem illam, reſpectu humanitatis, dici debere, & eſſe, propriè loquendo, non adorationem ſimpliciter, ſed coadorationem: quia reverentia externa & interna eadem non eſt eodem modo volita divinitati & humanitati, cùm ſit divinitati volita primariò & propter ſe, humanitati verò ſecundariò tantùm, & propter increatam excellentiam divinitatis.

Obj. 2. Quando ſuprema adoratione latriæ adoratur Chriſtus, humanitatis adoratio inferior eſt adoratione divinitatis. Ergo adoratio humanitatis non eſt ſuprema. *Reſp.* diſt. ant. Adoratio humanitatis adoratione divinitatis inferior eſt ex parte rei volitæ & exhibitæ, Neg. ant. nam eadem omninò & ſumma reverentia, tam interna quàm externa, divinitati & humanitati volita eſt, & eadem omninò utrique exhibetur, quando Chriſtus adoratur adoratione ſuprema latriæ. Adoratio humanitatis adoratione divinitatis inferior eſt ex parte modi volendi, C. ant. nam reverà, ut ex dictis conſtat, eadem illa reverentia, tum interna, tum externa, quæ divinitati & humanitati ſimul habetur, modo inferiori volita eſt humanitati, quàm ſit volita divinitati.

At inquies. Quando ſuprema adoratione latriæ adoratur Chriſtus, ex conceſſis adoratio humanitatis ex parte modi volendi, inferior eſt adoratione divinitatis. Ergo ſuprema non eſt. *Reſp.* neg. conſ. Nam ad hoc ut adoratio humanitatis ſuprema non eſſet, requireretur inferioritas non ſolùm ex parte modi volendi, ſed etiam ex parte rei volitæ, hoc eſt, ex parte internæ ſubmiſſionis, quam proteſtamur per reverentiam externam.

Obj. 3. Quando adoratur Chriſtus ſuprema adoratione latriæ, adoratio divinitatis eſt abſoluta, & adoratio humanitatis eſt reſpectiva tantùm. Ergo adoratio humanitatis adoratione divinitatis ſimpliciter inferior eſt, adeòque adoratio humanitatis non eſt adoratio ſuprema latriæ. *Reſp.* neg. ant. Adoratio enim reſpectiva eſt, quando ſuppoſitum aliquod adoratur propter excellentiam alterius ſuppoſiti, ad quod habet habitudinem aliquam vel conjunctionem. At quando humanitas adoratur cum divinitate in Chriſto, non adoratur ſuppoſitum aliquod propter excellentiam ſuppoſiti alterius, ſed natura adoratur propter excellentiam ſui ſuppoſiti, & Chriſtus una & eadem adoratione abſoluta adoratur totus propter propriam, & intrinſecam excellentiam increatam, quamvis hæc excellentia non ſit in humanitate, qua completur & integratur in eſſe ſuppoſiti ſubſiſtentis in duplici natura.

At inquies. Quando Rex purpura indutus adoratur, & ita purpura adoratur cum rege, etiam per modum unius objecti, adoratio Regis eſt adoratio abſoluta, & adoratio purpuræ eſt adoratio reſpectiva, & inferior adoratione Regis. Ergo ſimiliter, quando Verbum adoratur cum humanitate ſua, adoratio Verbi eſt adoratio abſoluta, & ſupremæ latriæ, adoratio verò humanitatis aſſumptæ eſt tantùm adoratio reſpectiva, & ſuprema latria inferior.

Reſp.

Reſp. neg. conſ. Itaque quando Rex, cum purpura, qua indutus eſt, adoratur per modum unius objecti, tunc actus adorandi, qui æquè immediatè ad Regem & purpuram terminatur, eſt adoratio abſoluta & qua terminatur ad totum, ex Rege ac purpura conſtans, quia totum hoc adoratur propter excellentiam quam includit, adeòque propter ſe; & qua partialiter terminatur ad perſonam Regis, in qua reſidet excellentia illa, propter quam totum ex ipſa & purpura conſtans adoratur: at qua partialiter terminatur ad purpuram, eſt tantùm adoratio reſpectiva, quia purpura in toto illo quod ex ipſa & Rege conſtat, eſt ſuppoſitum adoratum, non propter ſe, ſed propter aliud, nempe propter ſuppoſitum Regis, quocum facit totum illud accidentale, quod adoratur propter excellentiam in Rege reſidentem. Unde affectus ſubmiſſionis ac ſervitutis internæ, quem adorans proteſtatur & ſignificat per actum ſuum adorandi, ad ſolam Regis perſonam, & nullo pacto ad purpuram terminatur. Quando autem adoratur Chriſtus, actus adorandi non ſolùm æquè immediatè ad Verbum & humanitatem aſſumptam terminatur, ſed etiam eſt adoratio abſoluta, non tantùm qua terminatur ad totum quod adoratur, nempe ad Chriſtum, ſeu ad ſuppoſitum ſubſiſtens in duabus naturis divina & humana, & qua partialiter terminatur ad Verbum præcisè ſumptum, propter cujus increatam excellentiam adoratur totum ex ipſo & humanitate aſſumpta reſultans; ſed etiam qua partialiter terminatur ad humanitatem aſſumptam, quia humanitas aſſumpta in Chriſto qui adoratur, non eſt perſona, ſed natura adorata, propter perſonam cujus eſt natura, & quam in ratione ſubſiſtendi intrinſecè complet & integrat. Quare affectus ſummæ ſubmiſſionis ac ſervitutis internæ qui propter increatam verbi excellentiam concipitur, & per actum adorandi ſignificatur, terminatur non ſolùm ad Verbum, ſed etiam ad humanitatem aſſumptam; ad Verbum quidem primariò & per ſe, ad humanitatem verò ſecundariò tantùm, & concomitanter, ac veluti per accidens.

Obj. 4. Si quando Chriſtus adoratur, coadoratur humanitas cum divinitate, actus quo adoratur Verbum Incarnatum, diverſus eſt ab actu, quo Verbum adoratur ante Incarnationem. *Reſp.* Actum, quo adoratur Verbum incarnatum, ab eo actu, quo ante Incarnationem adorabatur, diverſum quidem eſſe ex parte objecti materialis, quatenùs terminatur ad divinitatem & humanitatem, cùm alius, quo Verbum adorabatur ante Incarnationem, ad ſolam divinitatem terminaretur; at eundem eſſe ex parte objecti formalis, ſeu ex parte motivi adorandi: ſicut enim Verbum ante Incarnationem adorabatur propter excellentiam increatam, ita & propter eandem increatam excellentiam poſt Incarnationem Verbum cum humanitate aſſumpta adoratur: quare duo illi actus, quorum uno Verbum adoratur ante Incarnationem, & altero poſt Incarnationem cum humanitate aſſumpta adoratur, ſunt ſaltem ejuſdem ſpeciei moralis, & ad eandem virtutem religionis pertinent.

Obj. 5. Damaſcenum dicentem orat. 1. de imaginibus, carnem Chriſti non adorari ut Deum ...... *Non materiam*, inquit, *ſed materiæ Auctorem adoro, qui propter me materia factus eſt, & in materia voluit habitare, ut per materiam mihi ſalutem præberet: materiam vero, per quam ſalus mihi parta eſt, colere non deſinam, non tamen ut Deum, abſit: quomodo enim id, quod ortum nihilo eſt, conſecutum eſt, Deus ut ſit?*

Reſp. Damaſcenum hic aliud non velle, quàm Chriſti carnem non adorari adoratione ſuprema latriæ propter propriam excellentiam, & primariò, ſicut divinitas adoratur, ſed ſolùm cum divinitate coadorari, tanquam quaſi partem integrantem Verbum in eſſe Chriſti. Bonitas hujus reſponſionis patet ex lib. 4. Orthodoxæ fidei cap. 3. ubi ſic loquitur S. Doctor: *Ipſius caro ſuapte quidem natura haud quaquam adoranda eſt, utpotè condita: at cùm Deo Verbo copulata ſit, ob ipſum & in ipſo adoratur, &c.* Et inferiùs addit, carnem illam in incarnato Verbo Deo adorari, non quidem vi ſua, ſed ob Deum Verbum, perſonaliter ipſi copulatum.

Obj. ultimò. Sacrificium offerri non poteſt Chriſto ut homini, ſed ſolùm ut Deo. Ergo non Chriſtus ut homo, ſed ſolùm, ut Deus adorari poteſt adoratione ſuprema latriæ. *Reſp.* conc. ant. & neg. conſ. Itaque ſacrificium in lege nova non offertur nec offerri poteſt Chriſto ut homini, quia in lege nova unicum habemus ſacrificium, nempe ſacrificium Eucharistiæ, quod à Sacerdotibus offertur in perſona ipſius Chriſti, & in quo proinde Chriſtus ipſe eſt offerens miniſterio Sacerdotum, & quidem qua homo. Chriſtus autem qua homo, neque per ſe, neque per Sacerdotes ſibi qua homini, ſed ſolùm qua Deo ſacrificare poteſt: nam inter offerentem ſacrificium, & eum cui ſacrificium offertur, realem aliquam diſtinctionem intercedere neceſſe eſt, ut per ſe manifeſtum eſt.

Diſparitas igitur eſt, quia aliud in lege nova ſacrificium offerri non poteſt, quàm Euchariſtiæ ſacrificium; & hoc ſacrificium aliter offerri non poteſt, quàm in perſona ipſius Chriſti, qua homo eſt: unde neceſſariò ſequitur, in lege nova ſacrificari non poſſe Chriſto, niſi qua Deus eſt. At quando adoramus Chriſtum adoratione ſuprema latriæ, non adoramus illum in perſona ipſius, ſed in propria noſtra perſona: quare nihil obſtat, quominùs illum non ſolùm qua Deum, ſed etiam qua hominem adoremus. Quod confirmatur ex eo, quòd ſi Chriſtus præter Euchariſtiæ ſacrificium aliud inſtituiſſet, quod homines in propria perſona offerrent, tale ſacrificium offerri poſſet Chriſto non ſolùm qua Deo, ſed etiam qua homini, ſeu Chriſto, qua ſubſiſtenti in duplici natura, divina & humana.

Porrò ſacrificium hujuſmodi, quod Chriſto ut homini Deo offerri poſſet, & offerretur, à Chriſto in lege nova inſtitui potuiſſe apertè ſignificat S. Auguſtinus lib. 10. de Civ. Dei cap. 20. cùm ait: *Homo Chriſtus Jeſus, cùm in forma Dei ſacrificium cum Patre ſumat, cum quo & unus Deus eſt, tamen in forma ſervi ſacrificium maluit eſſe, quàm ſumere, ne vel hac occaſione, quiſquam exiſtimaret, cuilibet ſacrificandum eſſe creaturæ.*

ARTICULUS III.

Utrùm Chriſtus ſit etiam adorabilis alia ſpecie adorationis.

RESPONSIO I.

CHriſtus ſecundùm humanitatem eſt adorabilis adoratione latriæ inferioris.

Prima pars. Nempe quòd Chriſtus ſecundùm humanitatem adorabilis ſit adoratione latriæ, *probatur*. Quia Chriſtus ſecundùm humanitatem ſubſtantialiter ſanctificatur per divinitatem ipſam, ſibi ſubſtantialiter unitam, ut ſuo loco probatum eſt. Ergo Chriſtus ſecundùm humanitatem, excellentiam habet omni excellentia creata poſſibili ſuperiorem. Ergo Chriſtus ſecundùm humanitatem meretur adorationem ſuperiorem omni adoratione, debita propter quamlibet excellentiam creatam poſſibilem. Atqui talis adoratio dici poteſt eſſe, & eſt aliqua, & quidem abſoluta adoratio latriæ. Ergo, &c.

Secunda pars. Nempe quòd adoratio illa latriæ, qua Chriſtus ſecundùm humanitatem dignus eſt, non ſit ſuprema & perfectiſſima, ſeu non ſit ejuſdem ordinis cum ea, quæ Dei propria eſt, *probatur*. Quia adoratio latriæ ſuprema & perfectiſſima, ac Dei propria, honeſtè exhiberi non poteſt, niſi propter excellentiam increatam, habitam modo perfectiſſimo & excellentiſſimo, adeòque habitam per identitatem ſummam. Ergo honeſtè exhiberi non poteſt propter excel-

excellentiam increatam, habitam tantùm per participationem, & unionem. Atqui ſanctitatis ſubſtantialis excellentia, quam Chriſtus habet ſecundùm humanitatem, eſt tantùm excellentia increata, per participationem & unionem habita. Ergo adoratio latriæ ſuprema honeſtè exhiberi non poteſt Chriſto propter ſanctitatis ſubſtantialis excellentiam, quam habet ſecundùm humanitatem, adeòque ſupereſt, ut Chriſtus inferiori tantùm latria honeſtè adorari poſſit, propter excellentiam ſanctitatis ſubſtantialis, quam ſecundùm humanitatem habet. Sed ad horum pleniorem intelligentiam,

Nota. Adoratio latriæ, ut jam articulo primo dictum eſt, eſt ea quæ debetur propter excellentiam increatam, propter quam ſolam honeſtè exhiberi poteſt. Quia autem hæc excellentia haberi poteſt duplici modo, nempe per ſummam identitatem, qui modus eam habendi perfectiſſimus, & excellentiſſimus eſt, & per unionem ſubſtantialem, ſeu per concurſum naturæ divinæ cum alia natura creata rationali in unum & idem ſuppoſitum divinum, qui modus habendi excellentiam illam, eſt inferior: duplex poteſt eſſe adoratio, etiam abſoluta, latriæ; una ſcilicet latriæ ſummæ, ac perfectiſſimæ, & altera latriæ inferioris, quarum prima exhibetur propter excellentiam increatam habitam per ſummam identitatem, & altera propter eandem excellentiam increatam, habitam per unionem ſubſtantialem. Primam meretur Chriſtus ſecundùm divinitatem, & alteram ſecundùm humanitatem, quia ſecundùm divinitatem excellentiam increatam habet per identitatem ſummam; & ſecundùm humanitatem eandem excellentiam increatam habet per unionem & participationem.

Nota iterùm, Quando duplici illa adoratione latriæ, ſuprema ſcilicet & inferiore, Chriſtus adoratur, adoratur ſuppoſitum duplicis naturæ, divinæ & humanæ, Chriſtus enim eſt tale ſuppoſitum; & quia quando Chriſtus adoratur, adoratur totus, duplici illa adoratione adoratur ſecundùm utramque naturam, divinam & humanam; cùm utraque natura ad ejus totalitatem intrinſecè pertineat. Secundùm autem utramque naturam adoratur cum aliquo diſcrimine: nam adoratione ſuprema latriæ adoratur primariò ſecundùm naturam divinam, & concomitanter ſecundùm humanam; quia excellentia, propter quam ſic adoratur, non in humanitate, ſed in divinitate reſidet; adoratur verò adoratione latriæ inferioris primariò ſecundùm naturam humanam, & concomitanter ſecundùm divinam.

Porrò, quòd natura divina concomitanter adoretur adoratione inferiori, inconveniens non eſſe diſertis verbis aſſerit S. Thomas hìc quæſt. 25. art. 2. in O. ubi probans Chriſtum ſecundùm humanitatem adoratione duliæ adorari poſſe, ſic loquitur: *Alio modo poteſt intelligi adoratio humanitatis Chriſti, quæ fit ratione humanitatis Chriſti perfectæ omni munere gratiarum, & ſic adoratio humanitatis Chriſti non eſt adoratio latriæ, ſed adoratio duliæ; ita ſcil. quòd una & eadem perſona Chriſti adoretur adoratione latriæ propter ſuam divinitatem, & adoratione duliæ propter perfectionem humanitatis. Nec hoc eſt inconveniens: quia ipſi Deo Patri debetur honor latriæ propter deitatem, & honor duliæ propter dominium, quo gubernat creaturam.*

Responsio II.

Chriſtus adorabilis eſt propter gloriam & ſanctitatem creatam, quam habet ſecundùm humanitatem, & hæc adoratio inferior eſt omni adoratione latriæ, ac hyperdulia dicenda eſt.

Prima pars. Nempe quòd Chriſtus adorabilis ſit propter gloriam & ſanctitatem, quam habet ſecundùm humanitatem, *probatur*. Quia puri homines ſancti adorabiles ſunt propter gloriam & ſanctitatem creatam, quam habent. Ergo à fortiori Chriſtus. Ratio pro utroque eſt, quia gloria & ſanctitas creata tribuunt perſonæ, cujus ſunt, excellentiam cultu dignam, ut per ſe manifeſtum eſt.

Secunda pars. Nempe quòd hæc adoratio, qua Chriſtus adorabilis eſt propter gloriam & ſanctitatem creatam humanitatis, inferior ſit omni adoratione latriæ, *probatur*. Quia hæc adoratio non in excellentia increata, ſed creata fundatur. At omnis adoratio fundata in excellentia creata, inferior eſt adoratione latriæ, quæ propter totam excellentiam increatam debetur, & honeſtè exhiberi poteſt. Ergo, &c.

Tertia pars, Quòd hæc adoratio hyperdulia dicenda ſit, *probatur*. Nam hæc adoratio 1. eſt ejuſdem ſpeciei cum adoratione, quæ exhibetur Sanctis: fundatur enim in gloria & ſanctitate creata Chriſti, quæ ejuſdem ſpeciei eſt cum gloria & ſanctitate aliorum Sanctorum. Ergo hæc adoratio, ſicut adoratio Sanctorum aliorum, eſt dulia. 2. Gloria & ſanctitas creata Chriſti infinito prope exceſſu ſuperant gloriam & ſanctitatem Sanctorum aliorum, etiam ſimul ſumptorum, adeòque habent ſummam quandam excellentiam relatè ad gloriam & ſanctitatem Sanctorum aliorum, etiam ſimul ſumptorum. Ergo adoratio duliæ, quæ Chriſto ſecundùm humanitatem exhiberi poteſt, fundatur in ſumma quadam excellentia relatè ad adorationem duliæ, quæ Sanctis aliis honeſtè poteſt exhiberi. Ergo cùm quælibet adoratio proportionetur excellentiæ, in qua fundatur, adoratio duliæ, quæ exhiberi poteſt Chriſto, ut homini, non ſimpliciter dulia, ſed hyperdulia dicenda eſt.

Obj. 1. Chriſtus eſt perfectè unus. Ergo unam tantùm habet excellentiam. Ergo adorabilis non eſt diverſis ſpeciebus adorationum. *Reſp.* Chriſtum ita eſſe perfectè unum, quatenùs eſt unum ſuppoſitum, non duo, ut tamen duas habeat naturas, tam diſtinctas, diverſas, & inconfuſas, quàm ſi eſſet duo ſuppoſita, accidentaliter tantùm unita: unde fit, ut non una tantùm ſit excellentia in Chriſto, ſed multiplex, eaque notabiliter diverſa. Et verò ſecundùm divinitatem habet excellentiam increatam per ſummam identitatem, & ſecundùm humanitatem habet eandem excellentiam increatam per participationem cum excellentia creata planè ſingulari, & quodammodo ſumma, quarum excellentiarum unaquæque completa eſt in ſuo genere, & diverſi ordinis ab aliis, ac per ſe ſumpta Chriſtum reddit adorabilem ſpecie adorationis ſibi proportionata. Doctrinam hanc tradit S. Thomas hìc qu. 25. art. 2. in O. ubi ait, unam & eandem perſonam Chriſti adorari poſſe adoratione latriæ propter ſuam divinitatem, & adoratione duliæ propter perfectionem humanitatis.

Obj. 2. Quælibet perſona divina, putà perſona Patris plures habet excellentias, unam ſcilicet abſolutam, & alteram relativam, & tamen perſona Patris adorabilis tantùm eſt una ſpecie adorationis propter illas excellentias, nempe adorationis ſupremæ latriæ. Ergo pariter Chriſtus, &c. *R.* neg. conſ. Diſparitas eſt, quia in Patre excellentia abſoluta inferior non eſt relativa, nec viciſſim, & utraque æqualem exigit adorationem, adorationem ſcilicet ſupremam & perfectiſſimam latriæ: unde propter excellentias illas Pater adorabilis non eſt alia & alia adoratione, quarum una ſuperior ſit, & altera inferior, ſed ſolùm propter illas pluribus titulis adorabilis eſt una ſpecie adorationis, ſupremæ ſcilicet, & perfectiſſimæ. At in Chriſto plures ſunt excellentiæ, inter ſe inæquales notabiliter: unde propter illas Chriſtus alia & alia adoratione adorabilis eſt.

Obj. 3. Concilia definiunt, Chriſtum una adoratione adorandum eſſe. *Reſp.* diſt. Concilia definiunt, Chriſtum adorandum eſſe una adoratione ex parte rei adoratæ, C. Ex parte modi adorandi, Neg. *Nota*. Concilia damnant eos, qui dicunt Chriſtum cum Verbo adorandum eſſe, tamquam unum cum altero, ſeu tamquam ſuppoſitum cum ſuppoſito ſibi ſpeciali quidem, ſed accidentali tantùm unione conjuncto, & non potiùs dicunt, Verbum hominem factum, cum carne ſua una adoratione adorandum eſſe, tamquam unicum ſuppoſitum, in duabus naturis ſubſiſtens:

at

at Concilia non definiunt, Chriſtum uno tantùm modo, ſeu una tantùm adorationis ſpecie adorabilem eſſe.

Doctrinam hanc tradit S. Thomas hìc quæſt. 25. art. 1. in O. *Si in uno*, inquit, *homine ſunt plures cauſa honoris, putà prælatio, ſcientia, & virtus, erit quidem illius hominis unus honor ex parte ejus qui honoratur, plures tamen ſecundùm cauſas honoris: homo enim eſt, qui honoratur & propter ſcientiam, & propter virtutem. Sic ergo cùm in Chriſto ſit tantùm una perſona divina & humana natura ...... eſt quidem ejus una adoratio & unus honor ex parte ejus, qui adoratur. Sed ex parte cauſæ, qua honoratur, poſſunt dici eſſe plures adorationes, ut ſcilicet alio honore honoretur propter ſapientiam increatam, & alio propter ſapientiam creatam. Si autem ponerentur in Chriſto plures perſonæ ſeu hypoſtaſes, ſequeretur quòd ſimpliciter eſſent plures adorationes; & hoc eſt, quod in Synodis reprobatur, &c.*

Porrò ita Chriſtus adorabilis eſt adoratione ſuprema latriæ ſecundùm divinitatem, & adoratione latriæ inferioris, ac hyperduliæ, ſecundùm humanitatem, ut tamen quotieſcumque adoratur, adorari debeat adoratione ſuprema latriæ. Ratio eſt, quia ut ait Suarez hìc diſput. 53. ſect. 2. „ unuſquiſque ſimpliciter adorari debet perfectiſſimo honore, ratione „ ſuæ ſupremæ excellentiæ ſibi debito, ſicut Rex ſemper „ tractatur regio honore, non ducis, aut comitis.

Aliqui tamen diſtinctionem adhibent: nam ut hìc proſequitur Suarez. „ Obſervavit Cajetanus præſertim „ id obſervandum eſſe in publica & communi „ Eccleſiæ adoratione: nam in interiori & privata, „ quæ ſolùm inter hominem & Chriſtum intercedit, „ ſi quis rectè ſciat diſtinguere rationes adorandi, „ poterit interdùm uti aliqua ex dictis adorationibus „ ſuo arbitrio & devotione: homines enim externa „ vident, & de exterioribus judicant, Chriſtus autem „ Dominus intuetur cor, & intentionem cognoſcit. “ Hanc Cajetani diſtinctionem probare non poſſumus, quia omninò videtur nobis rationem allatam nempe quòd unuſquiſque ſimpliciter adorari debeat perfectiſſimo honore, &c. valere pro omni adoratione, adeòque non ſolùm pro publica & communi, ſed etiam pro interiori & privata.

At inques. Poſſumus amare, admirari, & laudare Chriſtum ob excellentiam increatam participatam, aut excellentiam creatam ſanctitatis & gloriæ, non excludendo, ſed tantùm præſcindendo ab amore, admiratione, & laude ipſi debitis propter excellentiam increatam modo excellentiſſimo, hoc eſt, per ſummam identitatem habitam. Ergo ſimiliter poſſumus ſaltem privatim adorare Chriſtum præcisè propter excellentiam increatam participatam, aut etiam excellentiam creatam gloriæ & ſanctitatis, modò non excludamus, ſed tantùm præſcindamus à ſummo honore, illi debito propter excellentiam increatam, quam per ſummam identitatem habet Deus.

Reſp. neg. conſeq. Diſparitas eſt, quia Chriſtum amando, admirando, & laudando præcisè propter excellentiam increatam participatam, aut excellentiam creatam ſanctitatis & gloriæ, ſine excluſione amoris, admirationis, quæ illi debetur propter increatam excellentiam, quam ut Deus habet per identitatem, non indecenter tractamus eum: at adorando illum præcisè propter excellentiam increatam participatam, aut excellentiam creatam ſanctitatis & gloriæ, illum tractamus indecenter, etiamſi non excludamus adorationem ſupremam, ipſi aliunde debitam: videtur enim perſona eo ipſo indecenter tractari ſecundùm prudentem æſtimationem, quòd non honoretur perfectiſſimo honore, ipſi propter maximam ſuam excellentiam debito; ſive publicè, ſive privatim honoretur; niſi tamen cedat jure ſuo, & permittat ſibi minorem exhiberi honorem, aut is qui honorat, aliunde jus habeat ad minorem honorem, vel non teneatur ad majorem exhibendum.

Quæres. Utrùm humanitas Chriſti poſſit per ſe & præcisè adorari non adorato Verbo?

Ad hanc quæſtionem Suarez diſputatione proximè citata ſect. 3. reſpondet, 1. „ Propriam & uſitatam „ adorationem dirigendam eſſe ad perſonam, „ vel ſuppoſitum: nam propriè illud habet excel„ lentiam, & poteſtatem, & dominium, & reliqua „ in quibus adoratio fundatur. 2. Nihilominùs tamen „ non repugnare, ipſammet humanitatem, „ quæ reipſa conjuncta eſt Verbo, cogitatione præſcindere, „ & circa illam occupari per actus adorationis, „ ita ut illa ſola ſit materia, in qua tales „ actus verſentur: hoc enim licèt minùs proprium „ ſit, nullam tamen repugnantiam involvit, cùm „ in tali natura ſit ſufficiens principium adorationis.

Hanc Suarez ſententiam acriter impugnat Vaſquez hìc diſput. 96. ubi cap. 4. ſic loquitur: „ Mihi ſanè ſummoperè placuit ſententia eorum, qui affirmant „ in univerſum, humanitatem Chriſti nunquam de- „ center adorari, niſi adorata ſimul Deitate, & ipſo „ Verbo, cui eſt unita. “ Vaſquesio libenter aſſentimur. 1. Quia adoratio videtur ſemper eſſe dirigenda ad perſonam; nam ut obſervat Suarez ipſe, propriè loquendo, non natura, ſed perſona habet excellentiam, in qua fundatur adoratio. Ita docet S. Thomas hìc qu. 25. art. 1. in O. ubi ait: *Propriè honor exhibetur toti rei ſubſiſtenti: non enim dicimus, quòd manus hominis honoretur, ſed quòd homo honoretur. Et ſi quandoque contingat, quod dicatur honorari manus, vel pes alicujus, hoc non dicitur ea ratione, quòd hujuſmodi partes ſecundùm ſe honorentur: ſed quia in iſtis partibus honoratur totum*. Unde juxtà S. Doctorem, quando honoramus humanitatem Chriſti, vel ejus vulnera v.g. non ea ſecundùm ſe, ſed Chriſtum ipſum totum in illis honoramus.

2. Quia humanitatem per ſe & præcisè honorare non poſſumus tantùm, quantùm honorari poteſt; cùm poſſit ſimul cum Verbo, cujus natura eſt, adoratione ſuprema & perfectiſſima latriæ coadorari. Videtur autem humanitas Chriſti, cùm adoratur ſive publicè, ſive privatim, indecenter tractari, ſi non adoretur tantùm, quantùm adorari digna eſt, adeòque ſi non adoretur una cum Verbo ſibi ſubſtantialiter conjuncto, propter increatam excellentiam Verbi. Affert etiam pro hac ſententia Patres & Concilia Vaſquesius, qui conſuli poteſt.

ARTICULUS IV.

Utrùm Angeli beati, & ſancti homines vita functi, & cum Chriſto regnantes in cœlis, ſint adorabiles cultu aliquo ſacro.

PRimus, qui ſacrum cultum Sanctorum reprobavit, & Chriſtianis objecit, videtur fuiſſe Julianus Apoſtata. Ex hæreticis verò primus cultum hunc damnavit Leo Iſaurus. quem ſecutus eſt filius ejus Conſtantinus Copronymus, qui edicto publicè propoſito invocationem, & cultum Sanctorum prohibuit; in quo etiam inſigniter blaſphemans, ajebat beatam Virginem, quam Dei Matrem appellare dedignabatur, dignam quidem fuiſſe honore aliquo, quandiu Chriſtum in utero geſtavit, poſteà verò nullo honore dignam fuiſſe. Copronymum, hominem luxuria, idololatria, homicidiis, & arte magica infamem, multis poſt ſæculis ſecuti ſunt Vvicleffitæ, & Vvicleffiſtas Calviniſ, & Centuriatores, qui honorem ſacrum, quem Sanctis defert Eccleſia, idololatriam appellant. Sed contra illos omnes ſit

Responsio I.

Angeli beati, & homines ſancti, cum Chriſto regnantes, adorandi ſunt.

Prb. 1. Ex Scriptura, in qua dicuntur juſti ac prudentes viri adoraſſe ſanctos Angelos. Nam v. gr. Joſue cap. 5. hæc leguntur: *Cum autem eſſet Joſue in agro urbis Jericho, levavit oculos, & vidit virum ſtantem*

tem contra ſe, evaginatum tenentem gladium, perrexitque ad eum, & ait: Noſter es, an adverſariorum? Qui reſpondit: Nequaquam: ſed ſum princeps exercitus Domini, & nunc venio. Cecidit Joſue pronus in terram, & adorans ait, &c.

Prob. 2. Ex uſu & praxi veteris Eccleſiæ, quæ dies feſtos inſtituit, & templa Deo dicavit in memoriam & honorem Sanctorum, ut teſtes ſunt S. Auguſtinus ſermone 1. de beatis Petro & Paulo, ubi ait: *Beatiſſimum Petrum piſcatorem modo genibus provolutis adorat gentium multitudo credentium.* Et S. Gregorius Nazianzenus orat. in laudem Cypriani martyris, in qua ſic loquitur: *Cyprianus fere nobis effluxit, o grave damnum! idque vos paſſi eſtis, qui in eum omnium maximè ſuſpicitis, annuiſque honoribus feſtiſque celebratis.*

Ejuſdem Eccleſiæ veteris praxim teſtantur veteres Synodi, nempe Laodicena can. 31. quo dicitur: *Non oportet Chriſtianum, derelictis martyribus Chriſti, abire ad falſos martyres: hi enim alieni à Deo ſunt.* Et Gangrenſis can. 20. quo dicitur: *Si quis per ſuperbiam, tanquam perfectum ſe exiſtimans, conventus qui per loca, & baſilicas ſanctorum Martyrum fiunt accuſaverit, vel etiam oblationes, quæ ibidem celebrantur, ſpernendas eſſe crediderit, memoriaſque Sanctorum contemnendas putaverit, anathema ſit.*

Prob. 3. Authoritate Patrum, pro quibus omnibus hìc erunt S. Ambroſius ſerm. 6. ubi hæc habet: *Igitur, fratres, quotieſcumque memoriam Martyrum celebramus, prætermiſſis omnibus ſæculi actibus, ſine aliqua dubitatione concurrere debemus reddere illis honorificentiam, qui nobis ſalutem profuſione ſui ſanguinis pepererunt ...... præſertim cùm dicat ad Sanctos ſuos omnipotens Deus:* Qui vos honorat, me honorat; & qui vos ſpernit, me ſpernit: *Quiſquis ergo honorat Martyres, honorat & Chriſtum, & qui ſpernit ſanctos, ſpernit & Dominum.* Et S. Damaſc. lib. 4. Orthodoxæ fidei c. 16. ubi ait: *Sanctis ut Chriſti amicis & Dei filiis atque hæredibus, honor haberi debet.* Et inferiùs: *Ecquid igitur cauſa eſſe poteſt, quin eos honore complectamur, qui Dei ſervi & amici ac filii appellati ſunt?* His adde Nazianzenum & Auguſtinum, verbis ſupra laudatis.

Prob. 4. Authoritate Synodi ſeptimæ generalis, quæ fuit Nicæna ſecunda. Hæc in fidei definitione, poſtquam definiit, in ſanctis Dei Eccleſiis & ſacris vaſis, &c. imagines Chriſti, B. Virginis, & aliorum Sanctorum collocandas eſſe ad venerationem, hanc rationem ſubjicit: *Imaginis enim honor ad primitivum tranſit, & qui adorat imaginem, adorat in ea depicti ſubſiſtentiam.* Juxta hanc igitur Synodum, Sancti in imaginibus ſuis adorari poſſunt; & honeſtè adoramus imagines Sanctorum, quia adorando illas, adoramus Sanctos ipſos, quorum ſunt imagines. Sic autem ratiocinando, Synodus evidentiſſimè ſupponit ut veritatem etiam ab ipſis Iconoclaſtis receptam, Sanctos honeſtè adorari propter excellentiam eis intrinſecam gloriæ ac ſanctitatis.

Et verò, quod non eſt hìc prætermittendum, Synodus pſeudo-ſeptima, quæ fuit Iconoclaſtarum ſub Conſtantino Copronymo, poſtquam can. 16. imaginum ſacrarum uſum proſcripſit his verbis: *Si quis*
To. 7. Conc. p. 671. 2. *Sanctorum omnium ideas in imaginibus inanimatis & mutis, materialibus coloribus depingere ſtudeat, cùm nullum omninò uſum afferant pictura, anathema;* canon. 17. ſic apertè definit Sanctos ipſos invocandos eſſe, ac venerandos: *Si quis non confitetur omnes, qui à ſæculo hucuſque, & ante legem, & in lege, & in gratia à Deo data fuerunt, Sanctos venerandos eſſe coram Deo & anima & corpore, & horum interceſſiones non petierit, utpotè qui libertatem apud Deum habeant pro mundo ſecundum eccleſiaſticam traditionem intervenire, anathema.* Ex quo apparet, tunc temporis traditionem de invocandis & honorandis Sanctis in cœlo regnantibus cum Chriſto, adeò receptam & conſtantem fuiſſe, ut à Copronymo ad Sanctorum interceſſionem, & venerationem proſcribendam adduci non potuerint Epiſcopi Iconoclaſtæ, quos proinde à Calvino & Centuriatoribus impietate ſuperari manifeſtum eſt.

Prob. 5. Authoritate Concilii Tridentini ſeſſ. 25. in decreto de invocatione, vel veneratione & reliquiis Sanctorum, &c. Et ratio eſt, quia Sancti propriam habent excellentiam, vi cujus cultu, ac veneratione digni ſunt.

Obj. 1. Scriptura reprehendit cultum ſanctorum; nam 1. Deuteron. cap. 6. dicitur: *Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſervies.* 2. 1. ad Timoth. cap. 1. ſic loquitur Apoſtolus: *Soli Deo honor & gloria.* 3. Dæmoni adorationem poſtulanti Chriſtus reſpondit: *Scriptum eſt: Dominum Deum tuum adorabis, &c.* 4. Actorum cap. 4. Paulus & Barnabas Lycaones, ipſos adorare volentes, impediunt. 5. Actorum cap. 10. Cornelius adorans Petrum, ab eo prohibetur. 6. Apocalypſæos cap. 19. Angelus Joannem, ipſum adorantem, prohibuit. 7. Mardochæus conſtanter recuſavit coram Amano genuflectere, *Eſter cap. 3.*

Reſp. neg. objectionem. *Ad 1. & 2. probationem Reſp.* In illis locis agi de adoratione ſuprema latriæ. *Ad 3. Reſp.* Dæmonem poſtulaſſe adorationem latriæ, & aliunde illum omni reverentia indignum eſſe: unde jure meritò repulſam à Chriſto paſſus eſt. *Ad 4. Reſp.* Lycaones latriæ adorationem Paulo & Barnabæ obtuliſſe: unde Paulus & Barnabas illos prohibere debuerunt. *Ad 5. Reſp.* Cornelium volentem adorare Petrum, à Petro prohibitum fuiſſe præ modeſtia, non quòd Cornelius eum adorando peccaret. *Ad 6. Reſp.* Angelum à Joanne adorari noluiſſe, ut ſingularem ſuam erga humanitatem aſſumptam à Verbo, reverentiam oſtenderet.

Nota. Ante incarnationem, boni Angeli paſſi ſunt ſe ab hominibus adorari: at poſt Incarnationem non patiuntur, propter ſingularem reverentiam, quam habent humanitati Chriſti, & propter ſingularem dignitatem, quam tota natura humana ex Verbi Incarnatione accepit.

Ad 7. Reſp. Cum Vaſqueſio, Mardochæum noluiſſe coram Amano genuflectere, quamvis hæc genuflexio non eſſet cultus latriæ (nam credibile non eſt, Aſſuerum ſubditis ſuis imperaſſe, ut Amano deferrent cultum divinum, quem ipſe ſibi nunquam exegerat) Mardochæum, inquam, noluiſſe coram Amano genuflectere, quia ipſe Judæus erat, & apud Judæos nonniſi ſoli Deo genuflexio communiter exhibeatur; Regibus autem & principibus raò, nec niſi ex magna cauſa: Quare Mardochæus meritò timuit, ne aliis præberet ſcandalum, ſi paſſim Amano genuflecteret.

Obj. iterum. Patres paſſim dicunt, adorationem ſoli Deo exhibendam eſſe. Item Concilium Laodicenum can. 35. anathematizat eos, qui colunt Angelos. Item Sancti non degunt nobiſcum. Ergo nec debemus, nec poſſumus eos adorare. Item de fide non eſt, hunc hominem, putà Petrum Apoſtolum, ſanctum eſſe, & eſſe in cœlo. Ergo, &c.

Reſp. ad 1. Patres, quando hoc dicunt, loqui de adoratione abſoluta & ſuprema latriæ. *R. ad* 2. Concilium Laodicenum prohibere, can. cit. cultum malorum angelorum, ſeu Dæmonum. *R. ad* 3. neg. conſ. Ex eo enim quòd nobiſcum non degunt, non minùs digni ſunt reverentia, immò verò idcircò digniores ſunt, quia ſunt in feliciori & ſanctiori ſtatu, vitamque ſanctiorem agunt, & cum Chriſto regnant. Præterea, rerum noſtrarum cur agerunt, pro nobis orando, & omnia quæ ad eorum ſtatum pertinent, cognoſcunt in Verbo, in quo proinde vident cultum, quem illis exhibemus, & quoties exhibemus. *Reſp. denique ad* 4. 1. neg. ant. Cujus falſitas patet ex tractat. noſtro de fide. 2. Eſto ant. neg. conſeq. Nam ſaltem de fide eſt, quòd Sancti, in cœlo regnantes cum Chriſto, adorabiles ſint; & inſuper certum eſt morali ſaltem certitudine, Petrum Apoſtolum ſanctum eſſe, & in cœlo regnare cum Chriſto; quod ſufficit ad hoc, ut cultus ſacer Petro Apoſtolo honeſtè poſſit deferri.

Responsio II.

Angeli beati, & homines ſancti cum Chriſto regnantes, adorabiles ſunt abſoluta adoratione duliæ.

1. Quòd ſint adorabiles adoratione abſoluta, *prob.* Quia adoratio abſoluta dicitur ea, quæ fundatur in propria & intrinſeca excellentia rei, quæ adoratur; Sed Sancti propriam habent & intrinſecam excellentiam, in qua fundari poteſt aliqua adoratio. Ergo, &c. *Prob. min.* Nam gratia & gloria Sanctorum eſt aliquid ipſis inhærens, illiſque tribuens excellentiam quandam cultu dignam.

2. Quòd hæc abſoluta adoratio, quæ ſanctis exhiberi poteſt, ſit adoratio duliæ, *Prob.* Quia adoratio duliæ eſt ea, quæ medium locum tenet inter adorationem latriæ, & adorationem merè humanam & politicam, ita ut ſit ordinis inferioris quàm omnis adoratio latriæ, & ſuperioris ordinis, quàm omnis adoratio merè humana & politica. Atqui adoratio abſoluta, quæ Sanctis poteſt exhiberi, talis eſt. Ergo, &c.

Prob. min. Nam excellentia gratiæ & gloriæ, in qua fundatur adoratio abſoluta, quæ Sanctis poteſt exhiberi. 1. Eſt excellentia creata, proindeque ordinis inferioris, quàm excellentia increata, in qua fundatur omnis adoratio latriæ, tam inferior quàm ſuperior. 2. Eſt excellentia ſupernaturalis, adeòque ordinis ſuperioris, quàm excellentia naturalis, in qua omnis adoratio merè humana & politica fundatur. Ergo abſoluta adoratio, quæ Sanctis exhiberi poteſt, eſt inferioris ordinis, quàm omnis adoratio latriæ, & ſuperioris, quàm politica: adoratio enim abſoluta proportionatur excellentiæ in qua fundatur, & propter quam exhibetur, & eſt cum illa in eodem ordine, ut per ſe manifeſtum eſt.

Obj. 1. Quando adoratur Sanctus, quia ſanctus eſt, adoratur, quia amicus Dei eſt. Ergo adoratur propter Deum, adeòque adoratur adoratione reſpectiva latriæ, & ſic non adoratur adoratione abſoluta duliæ. *Reſp.* neg. conſeq. nam Sanctus quando adoratur, quia ſanctus eſt, adoratur propter propriam & intrinſecam excellentiam luminis gloriæ, gratiæ habitualis, & aliorum donorum ſupernaturalium, quæ illum reddunt proportionatum amicitiæ divinæ, eaque dignum: unde ſequitur tantùm, quòd tunc Sanctus adoretur propter aliquid ſibi proprium, & intrinſecum, habens ordinem ad Deum. Aliud autem eſt, Sanctum adorari propter aliquid habens ordinem ad Deum, ſibi proprium & intrinſecum; & aliud, Sanctum adorari propter Deum, ſeu propter increatam Dei excellentiam.

Confirmatur hæc noſtra reſponſio. Nam ſi Sanctus adoratur propter Deum, quando adoratur quia ſanctus eſt, & amicus Dei; vel adoratur immediatè propter Deum, vel ſaltem mediatè. Neutrum dici poteſt. Non primum: nam tunc Sanctus adoratur immediatè propter propriam ſibi & intrinſecam excellentiam. Ergo non adoratur immediatè propter increatam excellentiam Dei. Non etiam ſecundùm. Nam tunc adoratur Sanctus propter propriam ſibi & intrinſecam excellentiam, quæ colitur propter ſe, non propter excellentiam divinam: qui enim adorat Sanctum, quia ſanctus eſt, hæret in propria & intrinſeca excellentia Sancti, quæ propter ſe honorabilis eſt, & quam honorans intendit honorare propter ſe.

Quòd ſi Sanctus adoraretur propter ſanctitatem ſuam, honoratam non propter ſe, ſed præciſè propter excellentiam naturæ divinæ, cujus eſt ſingularis quædam participatio, tunc adoraretur mediatè propter Deum; ſicut propter illum immediatè adoraretur, ſi adoraretur præciſè quia à Deo diligitur; vel quia eſt quoddam Dei templum, quod Deus ſpecialiter inhabitat; aut imago quædam, in qua magis ad vivum relucet divina bonitas & excellentia. In utroque autem caſu, adoratio Sancti eſſet non adoratio abſoluta duliæ, ſed adoratio reſpectiva latriæ. Sapienter autem monent Scholaſtici poſt S. Thomam hic qu. 25. art. 5. ab hujuſmodi Sanctorum adoratione abſtinendum eſſe, tum ad vitandum periculum erroris & idololatriæ, tum quia Sancti adorabiles ſunt adoratione abſoluta, propter propriam & intrinſecam excellentiam; & melius eſt illis, ſic adorari propter excellentiam propriam, quamvis creatam, quàm adorari adoratione relativa propter excellentiam alienam, etiam increatam.

At inquies. Deus communiter dicitur honorari in Sanctis, qui honorantur propter ſanctitatem ſuam. Non niſi quia quando honorantur propter ſanctitatem ſuam, propter Deum honorantur. Ergo, &c. *Reſp.* neg. min. Deus dicitur honorari in Sanctis, non quia honorantur propter Deum, ſed quia propter ſpecialem, quam habent cum Deo conjunctionem, honoratio illorum eſt quædam honoratio Dei, & illorum inhonoratio eſt quædam Dei inhonoratio: ſicut honoratio miniſtri, vel conſanguinei Regis, eſt quædam honoratio Regis, & inhonoratio miniſtri, & conſanguinei Regis, eſt quædam Regis inhonoratio in prudenti æſtimatione. Præterea, Deus dici poteſt honorari in Sanctis, qui honorantur, quia ſanctitas propter quam honorantur, eſt excellens quædam participatio naturæ divinæ, in quam proinde moraliter redundat honor ſanctitati illi exhibitus.

Obj. 2. Adoratio quam exhibemus Sanctis ob ſanctitatem eorum, non elicitur ab habitu ſupernaturali religionis. Ergo non eſt cultus religioſus, ſed merè humanus & politicus. *Reſp.* neg. conſeq. Itaque probabilius quidem eſt, adorationem duliæ, & adorationem latriæ, propter nimiam excellentiarum, in quibus fundantur, diverſitatem, non elici ab eodem habitu ſupernaturali, ſicque probabilius quidem eſt, habitum ſupernaturalem religionis verſari circa ſolùm cultum latriæ, & cultum duliæ eſſe ab alio ſupernaturali habitu innominato: at nihilominùs adoratio duliæ, quæ Sanctis exhibetur propter excellentiam gloriæ & ſanctitatis, quam habent, cultus eſt ſacer ac religioſus. 1. Quia maximam habet cum cultu divino affinitatem; unde qui colit Sanctos propter ſanctitatem eorum, hoc ipſo promptiſſimus eſt ad colendum Deum. 2. Quia per eadem ferè ſigna omnia exercetur, quibus exercetur cultus divinus, ut manifeſtum eſt ex praxi Eccleſiæ. 3. Quia exhibetur propter excellentiam, quæ eſt ſingularis quædam, eximia, & ſupernaturalis participatio divinæ naturæ. Hinc Sanctorum inhonoratio, etiam qua talis eſt, eſt ſacrilegium, non quidem ſtrictè loquendo, quia qua talis, non opponitur virtuti religionis, ſed paulò latiùs, quia qua talis, ſeu qua inhonoratio Sanctorum eſt, cultui ſacro ac religioſo opponitur. Dico inhonorationem Sanctorum, præciſè qua Sanctorum inhonoratio eſt, non eſſe ſacrilegium ſtrictè loquendo: nam ſub alia ratione, nempe qua eſt etiam quædam Dei inhonoratio, ſicut inhonoratio legati Regis, eſt etiam Regis ipſius inhonoratio, eſt ſacrilegium propriè, quia ſub hac ratione virtuti religionis verè opponitur.

Responsio III.

Beata Virgo adorabilis eſt adoratione abſoluta *hyperduliæ*.

Et 1. quidem, quòd beata Virgo ſit adorabilis, evidenter ſequitur ex prima reſponſione. Nam ſi Angeli beati, & homines ſancti adorabiles ſunt, à fortiori beata Virgo adoratione digna eſt. Accedit praxis Eccleſiæ etiam veteris, quæ beatæ Virgini ſacrum, ac religioſum cultum exhibuit; dies feſtos inſtituit, & templa atque altaria Deo erexit ad eam honorandam.

2. Quòd B. Virgo adorabilis ſit adoratione abſoluta, ſequitur ex reſponſione ſecunda, & adhuc ſic breviter probatur: quia B. Virgo habet propriam & intrinſecam excellentiam, propter quam adorari poteſt. Hæc autem excellentia duplex eſt, nempe ſanctitas cum gloria, & dignitas maternitatis, quæ eſt ipſi moraliter intrinſeca: ex eo enim quòd B. Virgo fuerit Mater Dei Verbi, moralem habet dignitatem, ipſi moraliter intrinſecam.

3. Quòd

Digitized by Google

3. Quòd beata Virgo adorabilis ſit adoratione hyperduliæ, *Probatur*. Quia adoratio hyperduliæ eſt adoratio duliæ cujuſdam ſingularis & eximiæ. Atqui beata Virgo tali adoratione digna eſt, tum propter ſigularem & eximiam ſanctitatem & gloriam, tum proper maternitatis dignitatem ſingulari modo excellentem, quo duplici titulo Sanctis aliis omnibus, tam Angelis, quàm hominibus, ſingulari modo eminet.

Ita docet ſanctus Thomas hic quæſt. 25. art. 5. in quo quærit, utrùm Mater Chriſti adoranda ſit adoratione abſoluta latriæ? & in O. non eſſe ſic adorandam probat his verbis: *Nulli puræ creaturæ rationali debetur cultus latriæ. Cùm igitur beata Virgo ſit pura creatura rationalis non debetur ei adoratio latriæ.* Tum ut ei adorationem hyperduliæ debitam eſſe probet, ſic proſequitur: *Sed ſolùm* (debetur ei) *veneratio duliæ, eminentiùs tamen, quàm cæteris creaturis, in quantùm ipſa eſt Mater Dei* (ſupple & huic divinæ maternitati proportionatam habet ſanctitatem & gloriam) *& ideò dicitur, quòd debetur ei, non qualiſcumque dulia, ſed hyperdulia.*

Quæres, an non beata Virgo adorari poſſit adoratione reſpectiva latriæ, ſicut Crux Chriſti, & aliæ ejus imagines adorantur?

R. Phyſicè loquendo beata Virgo propter contactum ad Corpus Chriſti, tam poteſt adoratione reſpectiva latriæ adorari, quàm Crux Chriſti; & ſi propter contactum illum adoretur, adorabitur propter increatam Dei excellentiam, ſicut ipſa Crux. Dixi, phyſicè loquendo: nam à tali adoratione beatæ Virginis abſtinendum eſt, tum ad vitandum periculum erroris, tum quia beata Virgo propriam habet, eamque eminentem excellentiam, propter quàm adorari poteſt adoratione abſoluta; in quo diſparitas eſt inter beatam Virginem, & Crucem Domini, quæ ſecundùm ſe conſiderata, non eſt capax venerationis, quæ ſecundùm ſe nullam habet excellentiam, propter quam creatura rationalis honeſtè poſſit ei ſe ſubmittere: unde aliter adorari non poteſt, quam adoratione reſpectiva latriæ, propter excellentiam increatam Dei Verbi, quod in ea ad redimendum genus humanum ſeſe ſecundùm humanitatem Deo Patri obtulit. Vide S. Thomam articulo citato ad 3.

Contra cultum beatæ Virginis objiciunt hæretici S. Epiphanium hæreſi 79. quæ fuit Collyridianorum, ubi §. 1. mulieres aliquas reprehendit, quòd beatam Virginem colerent. *Etenim*, inquit, *mulieres quædam currum ſive ſellam quadratam adornantes, ac linteo deſuper extento, ſolemni tempore, per aliquot dies panem proponunt, & in Mariæ nomen offerunt: tum ad unam omnes illos veſcuntur. R.* S. Epiphanius mulieres illas reprehendere, non quòd cultum duliæ, vel hyperduliæ beatæ Virgini deferrent, ſed quòd eam ut Deum colerent adoratione ſuprema latriæ, eique tanquam Deo munera offerrent. Veritas hujus reſponſionis patet ex §. 4. ubi cultum à præfatis mulierculis beatæ Virgini delatum impugnans, ſic ait: *Sanctum erat Mariæ corpus, fateor: non tamen Deus illa fuit. Eadem & virgo extitit, & honorata fuit; minimè tamen nobis adorandum propoſita, ſed eum adorans ipſum, qui è ſua carne genitus, è cælo ac paterno ſinu deſcenderat.* Cultum igitur à mulierculis Beatæ Virgini exhibitum culpat S. Epiphanius, quia Beata Virgo non eſt Deus: quæ ratio manifeſtè probat tantum, cultum latriæ deferendum non fuiſſe Beatæ Virgini, & quia mulierculæ illæ eandem Beatæ Virgini exhibebant adorationem, quàm ipſa exhibuerat Deo Verbo, ex ea ſecundùm humanitatem genito: hæc autem adoratio erat adoratio ſuprema latriæ.

Objiciunt iterùm hæretici catholicis, quòd B. Virgini, ad eam honorandam, titulos deferant, qui ſoli Deo poſſunt convenire: nam Athanaſius appellat illam regeneratricem, Bernardus reſtauratricem & advocatam, Eccleſia ſpem noſtram, in Antiphona, *Salve Regina*, B. Ephrem, ſalutem mundi. Denique in Eccleſia canitur B. Virgini: *Gaude Maria Virgo, cunctas hæreſes ſola interemiſti in univerſo mundo.*

Reſp. Cùm Vaſquez hìc diſp. 99. cap. 2. catholicos honoris cauſa titulos illos beatæ Virgini tribuere, non quòd illam habere credant æqualem cum Filio ſuo dignitatem, ſed ad explicandam eximiam illius apud Filium interceſſionem. Vocamus igitur beatam Virginem regeneratricem, reſtauratricem, advocatam, ſpem noſtram, ſalutem mundi, & cunctarum hæreſum domitricem, quia ejus interceſſio apud Filium, qui eſt ſpes noſtra, auctor, & reſtaurator vitæ ſpiritualis, & hæreſum omnium extinctor, maximi ponderis eſt; quod ab idololatria toto cœlo diſtare quiſque facilè poteſt videre.

ARTICULUS V.

Utrùm imagines Dei & Sanctorum adorabiles ſint.

PRæter Mahumetanos, & Judæos, imaginibus omnibus inſenſiſſimos, hæretici multi imaginum adorationem impugnarunt, nempe intra quinque priora Eccleſiæ ſæcula Marcioniſtæ primùm, deinde Manichæi, poſteà Eutychiani, & Theopaſchitæ. Sæculo octavo Leo Iſaurus Orientis Imperator, à Judæis quibuſdam artis magicæ peritis delutus, poſt eum filius ejus Conſtantinus Copronymus, & Copronymi filius Leo quartus cognomine Chaſarus. Nono ſæculo Leo Armenus, Michael Balbus, & Theophilus Orientis Imperatores. Eodem ſæculo in Occidente Claudius Epiſcopus Taurinenſis, Felicis Urgellitani diſcipulus. Sæculo duodecimo Albigenſes. Sæculo decimo-quarto Wicleffiſtæ, & ſæculo decimo ſexto Carloſtadius Lutheri diſcipulus, quem ſecuti ſunt Zvingliani, & maximè Calvinus. Contra quos omnes ſit.

RESPONSIO.

Imagines Dei & Sanctorum adorari poſſunt.

Prob. 1. Auctoritate Conciliorum particularium, nempe Romani III. ſub Gregorio II. anno 726. celebrati, in quo Leo Iſaurus Iconoclaſta, cum aliis ejuſdem hæreſeos ſectatoribus anathematizatus eſt, & ſacrarum imaginum veneratio confirmata. Hieroſolymitani ſub Theodoro Patriarcha, quæ, ut in libello ſynodico dicitur, recens natam Iconoclaſtarum hæreſim anathemati ſubjecit.

Romani II. ſub Gregorio III. anno 732. celebrati à nonaginta tribus Epiſcopis, in quo de uſu ſacrarum imaginum decretum editum eſt, & anathemate percuſſi, qui huic decreto adverſarentur.

Lateranenſis ſub Stephano III. anno 769. cui cum Epiſcopis Italis interfuere Epiſcopi Galli duodecim, & in cujus actione 4. communi omnium, qui aderant, Epiſcoporum conſenſu editus eſt hic canon: *Si quis ſanctas imagines Domini noſtri Jeſu Chriſti, & ejus Genitricis, atque omnium Sanctorum ſecundùm ſanctorum Patrum ſtatuta venerari noluerit, anathema ſit.*

Conſtantinopolitani anno 842. Theophilo Imperatore Iconomacho è vivis ſublato, Michaelis, & matris ejus Theodoræ cura convocati, in quo, pulſo Joanne Patriarcha hæretico, & S. Methodio in ejus locum ſuffecto, ſacræ imagines, ut in libello ſynodico legitur, ad eam venerationem, quæ eis olim debebatur, reductæ ſunt. Sic tandem Iconoclaſtarum hæreſis poſt centum viginti annos in Oriente penitùs extincta eſt.

Et Senonenſis celebrati anno 1528. in decr. 14. in quo relatis hiſce Damaſceni verbis: *Non abs re igitur Apoſtoli vivificam crucem & ſacras erexerunt imagines, quæ cùm ab initio naſcentis Eccleſiæ debita ſemper ab orthodoxis veneratione colerentur, nihil illis à ſacroſanctis quatuor univerſalibus Conciliis derogatum eſt.* In calce dicitur: *Quiſquis igitur de Chriſti vel SS. imaginibus aliter ſenſerit, is Chriſto & Sanctis*

injurius, cum Vvaldenſibus peſtiferam hæreſeos labem ſe noverit incurriſſe.

Prob. 2. Auctoritate Conciliorum generalium, nempe Nicæni ſecundi, anno 787. celebrati, præſidibus Adriani primi legatis, cui cum Tharaſio Conſtantinopolitano & monachis duobus Joanne ac Thoma, qui ſedium Orientalium Alexandrinæ ſcilicet, Antiochenæ, & Hieroſolymitanæ locum tenebant, interfuerunt Epiſcopi 350. Actione autem ſeptima in fidei definitione poſtquam definitum eſt venerabiles, ac ſanctas imagines proponendas in templis, ſacris vaſis, & veſtibus & in parietibus, domibus, &c. ſic Patres loquuntur; *Quantò enim frequentiùs per imaginalem formationem videntur, tantò qui has contemplantur, alacriùs eriguntur ad primitivorum earum memoriam & deſiderium, & his oſculum & honorariam adorationem tribuendam, non tamen ad veram latriam, quæ ſecundum fidem eſt, quæque ſolam divinam naturam decet, impertiendam, &c.* Et paulò inferiùs: *Imaginis honor in prototypum reſultat, & qui adorat imaginem, in ea adorat depicti ſubſiſtentiam.*

Et Tridentini ſeſs. 25. in decreto de ſacris imaginibus aſſerentis; *Imagines Chriſti, Deiparæ Virginis, & aliorum Sanctorum, in templis præſertim habendas, & retinendas, eiſque debitum honorem & venerationem impertiendam: non quòd credatur ineſſe aliqua iis divinitas, vel virtus, propter quam ſint colendæ; vel quòd ab eis ſit aliquid petendum; vel quod fiducia ſit in imaginibus figenda, veluti olim fiebat à gentibus, quæ in idolis ſpem ſuam collocabant: ſed quoniam honos, qui eis exhibetur, refertur ad prototypa, quæ illæ repræſentant; ita ut per imagines quas oſculamur, & coram quibus caput aperimus, & procumbimus, Chriſtum adoremus, & Sanctos, quorum illæ ſimilitudinem gerunt, veneremur.*

Prob. 3. Ex perpetua Eccleſiæ praxi, veterum teſtimoniis probata in Synodo Nicæna ſecunda, actione 4. & 5. Et apud S. Damaſcenum in orationibus, quas conſcripſit de imaginum uſu & cultu.

Prob. denique 4. Ratione: nam imaginum cultus nulla lege prohibitus eſt. 1. Enim prohibitus non eſt lege naturali, quia nullam habet intrinſecam indecentiam. 2. Non eſt prohibitus lege aliqua poſitiva: nulla enim ejuſmodi lex extat ſaltem in novo teſtamento. Præterea, honeſtum eſt perſonam honorabilem honorare non ſolùm in ſe, ſed etiam in imagine: nam eo ipſo quòd perſona aliqua honorabilis eſt, digna eſt, ut honoretur non ſolùm in ſe, ſed etiam in iis, quæ ſpecialem aliquam cum illa conjunctionem vel habitudinem habent. Ergo, &c.

Obj. 1. Illud Exodi cap. 20. *Non facies tibi ſculptile*, reſpondet Suarez, verbis illis à Deo Judæis prohibita fuiſſe tantùm idola, & deorum falſorum imagines. Vaſquez verò quaſcunque imagines, quæ in forma eſſent apta ad cultum eis exhibendum, Judæis propter nimiam eorum ad idololatriam propenſionem prohibitas fuiſſe contendit. Utraque ſententia ſuam habet probabilitatem: Quare

Reſp. Judæis ad ſummum imagines quaslibet, quæ eſſent in forma apta ad cultum, prohibitas fuiſſe præcepto divino merè poſitivo, quòd una cum lege veteri antiquatum eſt.

Obj. 2. Illud Iſaiæ cap. 40. *Cui ſimilem feciſtis Deum, aut quam imaginem ponetis ei? Reſp.* Hoc loco & aliis ſimilibus non damnari imagines Dei, ſed ſolum oſtendi, quòd formari non poſſit Dei imago, quæ illum repræſentet, ut in ſe eſt, cùm ſit incorporeus, adeòque omni figura careat. Nec aliud volunt Patres, cùm imagines Dei improbare videntur.

Obj. 3. Sanctorum Patres, nempe ſanctum Irenæum lib. 1. adversùs hæreſes cap. 15. ubi Gnoſticos reprehendit, quòd haberent quaſdam Chriſti imagines depictas, quas colebant. Sanctum Ambroſium in oratione de obitu Theodoſii dicentem: *Regem* (Chriſtum) *adoravit* (Helena) *non lignum utique, quia hic gentilis eſt error, & vanitas impiorum; ſed adoravit illum, qui pependit in ligno, ſcriptus in titulo.* S. Hieronymum in cap. 3. Danielis, ubi ad hæc verba: *Notum tibi ſit, Rex, quia deos tuos non colimus, & ſtatuam auream, &c.* ſic ait: *Sive ſtatuam, ſive imaginem auream voluerimus legere, cultores Dei eam adorare non debent. Ergo judices & Principes ſeculi, qui Imperatorum ſtatuas adorant & imagines, hoc ſe facere intelligant, quod tres pueri facere nolentes, placuerunt Deo.* S. Auguſtinus in lib. de moribus Eccleſiæ cap. 34. ubi picturarum adoratores carpit. Et S. Gregorium pluribus locis aſſerentes imagines non eſſe adorandas.

Reſp. ad 1. A S. Irenæo reprehendi Gnoſticos, quòd illas Chriſti imagines ſacrificiis, ut gentes idola, colerent, atque inſuper illas eodem haberent loco, quo imagines Platonis, Pytagoræ, &c. Verba ejus ſunt; *Gnoſticos ſe autem vocant, etiam imagines quaſdam quidem depictas, quaſdam autem & de reliqua materia fabricatas habent, dicentes formam Chriſti factam à Pilato, illo in tempore quo fuit Jeſus cum hominibus, & has coronant, & proponunt, eas cum imaginibus mundi Philoſophorum, videlicet cum imagine Pythagoræ, & Platonis, & Ariſtotelis, & reliquorum, & reliquam obſervationem circa eas ſimiliter ut gentes faciunt.*

Reſp. ad 2. Sanctum Ambroſium loqui de adoratione ſuprema latriæ, alicui rei primariò & propter ſe exhibita, qualem adorationem gentiles idolis ſuis exhibebant, & qualem Helena, mulier chriſtiana, non ligno, nempe titulo crucis Chriſti, ſed ipſi Chriſto, qui in cruce pro ſalute noſtra pependerat, exhibuit. Quòd autem adoratio aliqua cruci Chriſti exhiberi poſſit, disertè aſſerit paulò inferiùs: *Sapienter*, inquit, *Helena egit, quæ Crucem in capite Regum levavit, & locavit, ut Crux Chriſti in Regibus adoretur.*

Ad 3. *R.* S. Hieronymum eos reprehendere, qui id faciebant, quod tres pueri facere noluerunt. Noluerunt autem tres pueri ſupremum latriæ cultum deferre ſtatuæ aureæ Nabuchodonoſoris; quare S. Hieronymus non eos, qui ſacras imagines cultu debito propter prototypa venerantur, ſed eos qui Imperatorum, quos ut deos habebant, ſtatuis vel imaginibus ſupremum latriæ cultum deferebant, reprehendit, ut ex toto contextu manifeſtum eſt.

Reſp. ad 4. Sanctum Auguſtinum loco citato carpere illos, qui picturas cultu ſuperſtitioſo adorabant: *Nolite*, inquit, *conſectari turbas imperitorum, qui vel in ipſa vera religione ſuperſtitioſi ſunt, vel ita libidinibus dediti, ut obliti ſint quid promiſerint Deo. Novi multos eſſe ſepulchrorum, & picturarum adoratores.* Loquitur ergo S. Doctor, non de quibuslibet picturarum adoratoribus, ſed ſolùm de adoratoribus ſuperſtitioſis.

Reſp. ad 5. Sanctum Gregorium dicere tantùm, imagines adorandas non eſſe ut deos, ſicut gentiles idola ſua adorabant; vel, ſi vis, imagines adorandas non eſſe propter ſe, in illis ſiſtendo, quaſi aliquid in ſe divinum habeant; nam v. gr: ſic loquitur epiſtola, lib. 7. epiſtol. 53. ad Secundinum: *Scio quidem quod imaginem Salvatoris noſtri non ideò petis, ut quaſi Deum colas, ſed ob recordationem Filii Dei in ejus amore recaleſcas, cujus te imaginem videre conſideras. Et nos quidem non quaſi ante divinitatem ante illam proſternimur, ſed illum adoramus, quem per imaginem, aut natum, aut paſſum, ſed in throno ſedentem recordamur. Et dum nobis ipſa pictura quaſi ſcriptura ad memoriam Filium Dei reducit animum noſtrum, aut de reſurrectione lætificat, aut de paſſione demulcet.*

At inquies. S. Gregorius loco citato videtur, cultum omnem ſeu venerationem imaginibus denegare; cùm disertè aſſerat, illas haberi non ad adorationem, ſed ſolùm ad recordationem prototyporum, quæ repræſentant, & quibus in præſentia imaginum, non verò ipſis imaginibus cultus ſacer deferendus eſt. *Reſp.* Falſum eſſe, quòd S. Gregorius cultum omnem ſacrum ſacris imaginibus deneget: nam dicendo, nos proſterni ante imaginem Chriſti,

Google

ſti, hoc ipſo agnoſcit, adorationem aliquam exhiberi imagini Chriſti; & dicendo, nos proſterni ante imaginem Chriſti, nón tamquam ante divinitatem aliquam, ſolùm negat, latriæ adorationem exhiberi imagini Chriſti propter ſe, in ea ſiſtendo tamquam ipſa Deus ſit.

Juxta S. Gregorium igitur, quando ante imaginem Chriſti proſternimur, adorationem ei exhibemus, non propter ſe, cùm nullam in ſe excellentiam habeat, propter quam adoratione digna ſit, ſed propter Chriſtum, quem in memoriam noſtram revocat, quemque, ante ipſius imaginem proſternendo nos, propter ſe, ſeu propter increatam quam habet excellentiam, ſupremo latriæ cultu adoramus. Denique cùm videtur ſanctus Doctor aſſerere, ſacras imagines adhiberi tantùm ad recordationem prototyporum, ſic loquitur, non ut arceat ab omnimoda illarum adoratione, ſed tantùm ut ſignificet illas non eſſe adorandas, nec in Eccleſia Catholica adorari adoratione abſoluta, illis primò ac propter ſe exhibita. Ex his

Intellige eumdem ſanctum Doctorem, cùm ſic ait epiſtolarum lib. 9. epiſt. 9. ad Severum Maſſilienſem Epiſcopum: *Perlatum ad nos fuerat, quod inconſiderato zelo ſuccenſus, Sanctorum imagines ſub hac quaſi excuſatione, ne adorari debuiſſent, confregeris. Et quidem, quia eas adorari vetuiſſes, omninò laudavimus: fregiſſe verò reprehendimus.* Et paulò inferiùs: *Aliud eſt picturam adorare, aliud per picturæ hiſtoriam, quid ſit adorandum addiſcere: nam quod legentibus Scriptura, hoc idiotis præſtat pictura cernentibus: quia in ipſa etiam ignorantes vident, quid ſequi debeant: in ipſa legunt, qui litteras neſciunt.*

Loquitur enim S. Gregorius de adoratione abſoluta, rei alicui primariò & propter ſe exhibita, qualis adoratio imaginibus honeſtè exhiberi non poteſt, ſed ſolis prototypis, quæ repræſentant nobis imagines, & repræſentando in memoriam noſtram revocant: unde videndo illas, addiſcimus quid abſolutè primariò ac propter ſe adorandum ſit. Quod non obſtat, quominùs imaginibus ipſis venerationem aliquam exhibeamus, illas vel cum prototypis quæ repræſentant, concomitanter & quaſi per accidens adorando, vel etiam illas adorando per ſe, non tamen propter ſe, ſed propter prototyporum excellentiam, ad quam habitudinem aliquam habent. Hinc dicitur cap. *Venerabiles*, de conſecratione diſt. 3. deſumpto ex Synodo ſeptima act. 6. *Venerabiles imagines Chriſtiani non deos appellant, neque ſerviunt eis ut diis ... ſed ad memoriam & recordationem primitivorum venerantur eas, & adorant.*

Hinc etiam eadem ſeſs. 6. audiente & conſentiente univerſa Synodo, Epiphanius diaconus dicit: *An nondum ſentimus, probam & laudabilem eſſe imaginum erectionem? an non ſentimus ſpiritualiter nos per eas referri ad prototyporum recordationem? Sanè ſentimus. Quapropter non indignas habebimus eas honore, ſalutatione, & veneratione, debitamque adorationem illis dare debemus. Sive igitur placebit ſalutationem, ſive adorationem appellare, idem profectò erit, modò ſciamus excludi latriam, &c.* Et inferiùs: Qui verò dicunt, ſufficere uſum imaginum ad memoriam ſolùm, non verò ad ſalutationem eas habendas, illud quidem recipientes, hoc verò recuſantes, ſemi-probi quadamtenùs & falsòveri, ut ita dicam, deprehenduntur; altera quidem parte veritatem confitentes, ex altera verò perversè agentes. O inſignem quoque horum inſaniam!

Obj. 4. Concilium Elliberitanum can. 36. quo dicitur: *Placuit, picturas in Eccleſia eſſe non debere; ne quod colitur & adoratur, in parietibus depingatur.* *Reſp.* Ab hoc Concilio, quod generale non fuit, nec approbatum à Sede Apoſtolica, non prohiberi abſolutè imagines, ſed ſolùm ne pingantur in parietibus, non ut ne in parietibus depictæ adorentur, ſed quia ſic depictæ, non poterant amoveri, atque ita perſecutionis tempore gentilium ludibrio exponebantur: quæ ratio jam à multis ſæculis locum non habet.

Obj. 5. Concilium Conſtantinopolit. à trecentis triginta & octo Epiſcopis ſub Conſtantino Copronymo celebratum, in quo uſus & cultus imaginum proſcriptus eſt, can. 16. ut videre eſt act. 6. Synodi Nicænæ ſecundæ. *Reſp.* Hujus Concilii, vel potiùs conciliabuli, nullam eſſe authoritatem: Quia 1. Rom. Pontifex nec per ſe, nec per Legatos ſuos illi interfuit. 2. Illi nec per ſe, nec per Legatos conſenſere Alexandrinus, Antiochenus, & Jeroſolymitanus Patriarchæ. Quod utrumque expreſsè teſtatur Zonaras in vita Conſtantini Copronymi: *Copronymus*, inquit, *multis Epiſcopis ſibi ſuffragantibus convocatis, quorum princeps erat Theodoſius Epheſinus, & Haſtilas Pergamus, per eos quidquid libuit decrevit, nemine vel ex vetere Roma, vel ex aliis Patriarchis præſente. Eum concurſum prophanorum hominum Synodum œcumenicam appellare non dubitavit.* Idem habet Sedrenus in compendio hiſtoriarum. 3. Concilium illud à Stephano II. Summo Pontifice reprobatum fuit, ut teſtatur Adrianus I. in epiſt. ad Conſtantinum & Irenem Auguſtos, & ab univerſa Eccleſia rejectum.

Porrò ſapienter obſervat Bellarminus lib. 2. de imaginibus Sanctorum cap. 14. præfatum conciliabulum Conſtantinopolitanum imprudenter laudari à Calvino & Centuriatoribus, quia Concilium illud, etiamſi de imaginibus impiè ſenſerit, tamen de cultu & invocatione Sanctorum, & de meritis bonorum operum ſenſit quod ſentit Eccleſia, & anathema dixit iis, qui docent id quod docent Calvinus & Centuriatores: nam anathematizat can. 15. eos, qui non invocant beatam Virginem. Can. 17. eos, qui non colunt, nec invocant Sanctos alios. Et can. 18. eos, qui non credunt Deum unicuique ſecundùm ſua opera retributurum in altera vita.

Porrò nobis etiam opponunt novatores Concilium aliud Conſtantinopolitanum, adverſus imagines ſub Leone Iſauro, Copronymi deceſſore celebratum. Sed ſimiliter reſpondemus, conciliabulum hoc nullius eſſe authoritatis; cum celebratum fuerit ſine authoritate Romani Pontificis, & ſine conſenſu Patriarcharum aliorum omnium, Conſtantinopolitani, Alexandrini, &c. & à Gregorio II. in Synodo Romana reprobatum, ut teſtatur libellus ſynodicus, & Hadrianus I. in epiſt. ad Carolum Magnum.

ARTICULUS VI.

De Concilio Francofordienſi.

OBj. 6. Concilium Francofordienſe, à quo aſſerunt Centuriatores reprobatam fuiſſe Synodum VII. ſeu Nicænam II. quæ imagines retinendas, & honorandas eſſe definiverat. Ad hanc objectionem Bellarminus lib. 2. de imaginibus cap. 14. reſpondet tria. Et primò quidem, quidquid Francofordienſe Concilium definierit, non eſſe magni faciendum, quia ſine dubio illi anteponi debet Concilium Nicænum II. quod certum eſt fuiſſe univerſalius, antiquius, & ſine controverſia à Summo Pontifice approbatum: Nam in eo adfuere Legati Hadriani I. cum Patriarcha Conſtantinopolitano, & Legatis aliorum Patriarcharum; & rursùs approbatum fuiſſe à Leone III. Hadriani ſucceſſore. Patet ex Ivone decreti part. 4. cap. 147.

Secundò, nihil Catholicis Francofordienſem Synodum obeſſe, ſi quod dicunt Centuriatores cent. 8. cap. 9. verum eſt: nam ipſi dicunt, Synodo Francofordienſi non conſenſiſſe, ſed repugnaſſe Hadrianum, & Legatos ejus. Certum autem eſt Synodum, cui Romanus Pontifex repugnat, nullius eſſe authoritatis, ut patet experientia: nulla enim Synodus unquam habita eſt legitima, cui Romanus Pontifex repugnaverit. Præterea, ibidem Magdeburgenſes dicunt, Nicænam Synodum ab Hadriano confirmatam fuiſſe: Concilium autem Francofordienſe reprobat

Synodum factam ſine authoritate Papæ, ut patet ex libris Carolinis. Ergo Magdeburgenſium ipſorum judicio, non Nicæna noſtra Synodus, ſed aliqua alia in Concilio Francofordienſi reprobata eſt.

Tertiò, rem eſſe incertiſſimam, quid in Synodo Francofordienſi ſtatutum ſit de imaginibus: nam authores antiqui non ſibi conſtant, ſed contraria conjungunt. Multi verò Hiſtorici recentiores dicunt in Synodo Francofordienſi damnatam Synodum de tollendis imaginibus, quam Græci Septimam generalem vocabant, ut Platina, Blondus, Sabellicus, & Paulus Æmilius. Denique relata Alani Copi ſententia, quam ait ſuſpicari ſe falſam eſſe, & allatis ſuſpicandi rationibus, addit videri ſibi in Synodo Francofordienſi verè reprobatam fuiſſe Nicænam II. Synodum, ſed per errorem & materialiter: nam Author, inquit, librorum Carolinorum impoſuit Synodo, illique duo mendacia obtruſit. Unum mendacium fuit, in Synodo Nicæna definitum fuiſſe, ut imagines adorarentur cultu latriæ; alterum mendacium, decretum illud factum à Græcis ſine conſenſu Papæ Romani. His duobus mendaciis pro veritate habitis Synodus Francofordienſis meritò reprobavit Nicænam Synodum, tamquam prophanam, illegitimam.

Quòd illa duo mendacia fuerint perſuaſa Concilio, Bellarminus probat ex libris Carolinis, & ex antiquis Authoribus, qui falſam Synodum, quæ decreverat imagines eſſe adorandas, reprobatam eſſe ſcribunt, & ſine dubio per illud *adorandas*, intelligunt adorandas cultu latriæ; cùm ipſi quoque imagines venerandas eſſe doceant. Porrò verè mendacia eſſe, quòd Synodus Nicæna caruerit authoritate Papæ, & quòd decreverit imagines adorandas cultu latriæ, demonſtrat idem Author ex actis hujus Synodi. Sed

Quòd duo illa mendacia obtrudi potuerint Synodo Francofordienſi, vix ac ne vix quidem credibile eſt: nam 1. in hac Synodo adfuere Legati ſummi Pontificis Hadriani I. cujus juſſu convocata à Carolo Magno fuerat, atque adeò hæc Synodus facilè inſtrui potuit à Legatis illis, qui proculdubio Authori librorum Carolinorum, Nicænam Synodum ſine Summi Pontificis conſenſu celebratam fuiſſe mentienti, naviter reſtitiſſent, oſque obſtruxiſſent.

2. Dato quòd Synodus Francofordienſis Legatis Pontificiis fidem habere noluiſſet, habebat præ manibus genuina Nicænæ Synodi acta, quæ legati illi ſecum attulerant, & in quibus, quotquot habebant oculos, legere poterant, in ea Synodo non modò definitum non fuiſſe, imagines adorandas eſſe cultu latriæ, ſed è contra diſertis verbis declaratum in fidei definitione, ſalutationem & honorariam adorationem imaginibus exhibendam, non eſſe veram latriam; quippe quæ ſolùm divinæ naturæ competit.

Adde quòd Author librorum Carolinorum nullibi in quatuor ſuis libris aſſerere auſus ſit Nicænam Synodum definiviſſe, cultum latriæ imaginibus exhibendum. Hunc enim errorem aliquibus tantùm privatis per calumniam impingit; ut Conſtantino Conſtantiæ Cypri Epiſcopo, quem lib. 3. cap. 17. mentitur dixiſſe, ſe ſuſcipere & amplecti ſanctas & venerandas imagines eadem veneratione & adoratione, quam exhibet ſanctiſſimæ Trinitati: quare mendacium hoc, nempe à Nicæna Synodo definitum, imagines cultu latriæ adorandas, Synodo Francofordienſi obtrudere voluiſſe Authorem librorum Carolinorum, ſine fundamento dicitur.

Ex his etiam manet confutata conjectura Genebrardi in ſuo chronico, ſub anno 794. in hunc modum divinantis: *Addo, Patres qui Francofurtum convenerant, non ſatis habuiſſe perſpectam Nicenæ Synodi ſententiam, ac fuiſſe deceptos falſis rumoribus ac ſcriptis: nam contra eam ſic dimicarunt, ac ſi ad ſtatuendam imaginum adorationem ſimpliciter incubuiſſet, cum potius de retinendis imaginibus ſanxiſſet & egiſſet adversùs Conſtantinopol. VII. pſeudo-Synodum, quæ de confringendis & omnino tollendis, paulo antea canones tulerat:* cùm enim Synodus Francofordienſis præ manibus habuerit acta Nicænæ Synodi, & præſentes Legatos Pontificios; gratis omninò dicitur, eam decipi potuiſſe falſis rumoribus, & ſcriptis, ſeu libris Carolinis. Porrò quod ſubjungit, Nicænam Synodum egiſſe tantùm de retinendis imaginibus, & tantùm ſanxiſſe retinendas, apertè falſum eſt, ut patet ex definitione hujus Synodi, in qua decernitur imagines non ſolùm retinendas, ſed etiam adorandas, quamvis non adoratione latriæ, qualem idolis ſuis exhibebant gentiles.

Ad propoſitam difficultatem Alanus Copus dial. 4. cap. 18. & 19. reſpondet, in Synodo Francofordienſi ſolùm damnatam fuiſſe Synodum Conſtantinopolitanam Iconoclaſtarum, ſub Conſtantino Copronymo celebratam, quam Iconoclaſtæ, ut ſeptimam generalem falsò venditabant, & in qua uſus ſacrarum imaginum proſcriptus fuerat: Nicænam verò Synodum, quæ verè ſeptima generalis eſt, non ſolùm non eſſe damnatam à Francofordienſis Concilii Patribus, ſed etiam confirmatam. Sententiam hanc ambabus ulnis amplectitur Sanderus lib. 2. de imaginibus cap. 5. & probatur auctoritate recentiorum Hiſtoricorum, ut Platinæ in vita Adriani I. Laurentii Surii in ſuo Conciliorum tomo tertio, Pauli Æmilii lib. 2. de geſtis Francorum, prope finem, ubi aſſerit Concilium Francofordienſe egiſſe contra hæreticos, qui damnabant imagines, & in eo imaginibus ſuum honorem ſervatum eſſe; ad quos accedit authoritas Concilii Senonenſis celebrati anno 1528. & decreto decimo quarto ſic loquentis: *Inſurgentibus tandem imaginum everſoribus, Romani Pontifices …… tanta animi conſtantia reſtitere, ut illi ſeptima tandem apud Nicæam Synodo, concordi Patrum aſſenſu damnarentur: & Carolus ille, cognomento Magnus, Francorum Rex Chriſtianiſſimus, Francofordienſi conventu ejuſdem erroris ſuppreſſerit inſaniam, &c.* Sed

Quòd Synodus Nicæna II. à Francofordienſi ſuſcepta & confirmata fuerit, repugnat antiquioribus Scriptoribus, ut Hincmaro loco infra citando, ubi aſſerit Synodum, Nicææ non longè ante ejus tempora celebratam, in generali Concilio à Carolo Magno in Francia convocato deſtructam, ac penitùs abdicatam; Adoni Viennenſi in chronico, ubi ſub anno 792. ſic ait: *Sed Pſeudo-Synodus, quam ſeptimam Græci appellant, pro adorandis imaginibus, abdicata penitus eſt*. Reginoni libro 2. ſub anno 794. ſic loquenti: *Pſeudo-Synodus Græcorum, quam pro adorandis imaginibus fecerant, à Pontificibus* (hoc eſt, à Francofordienſis Concilii Epiſcopis) *rejecta eſt*. Aimoino in Annalibus Francorum, qui ſub anno 794. hæc habet: *Ibi etiam* (nempe Francofurti) *Synodus, quæ ante paucos annos Conſtantinopoli congregata ſub Irene & Conſtantino Filio ejus, ſeptima & univerſalis ab ipſis appellata eſt, ut nec ſeptima, nec aliquid diceretur, quaſi ſupervacanea ab omnibus abdicata.* Et Eginharto, quem primùm nominari oportuit, ejus verba referemus.

Quòd autem non ſolùm Hincmarus, ſed etiam alii hìc à nobis citati, de Synodo Nicæna II. loquantur, patet pro Reginone & Adone, ex eo quod loquantur de Synodo à Græcis facta pro adorandis imaginibus; & pro Aimoino, ex eo quòd loquatur de Synodo congregata ſub Irene, & Conſtantino filio ejus, & quam Græci ſeptimam & univerſalem appellarunt: nam Synodus à Græcis pro adorandis imaginibus ſub Irene & Conſtantino filio ejus facta, & ab ipſis ſeptima & univerſalis appellata, alia certè eſſe non poteſt, quàm Synodus Nicæna II. Porrò dicere, quòd hi omnes mentiantur, vel libri eorum corrupti ſint, ut dicit Alanus, Alano divinanti parùm, vel potiùs nihil prodeſſe poteſt: neque poteſt obſtare, quòd Aimoinus ponat *Conſtantinopolim* pro *Nicæa*: quod enim addit, videlicet Synodum ſub Irene, & Conſtantino filio ejus celebratam, ſufficientiſſimè indicat Nicænam II. relatis aliorum ſententiis.

Quid in præſenti controverſia tenendum nobis videatur,

deatur,

Digitized by Google

deatur, ſequentibus numeris accipe. 1. Concilium Francofordienſe Conſtantinopolitanam Synodum ſub Copronymo celebratam, in qua abolendas ſacras imagines definitum fuerat, damnavit & execratum eſt, ſicut jam damnaverat & execrata fuerat Synodus Gentiliaca ſub Pipino Rege celebrata anno 767. Colligimus ex præfatione libri primi Carolini, in qua dicitur: *Geſta ſanè eſt ante hos annos in Bithynia partibus quadam Synodus, tam incauta tamque indiſcreta procacitatis, ut imagines, in ornamentis Eccleſiæ & memoria rerum geſtarum ab antiquis poſitas, incauta aboleverit abdicatione.* Et inferiùs: *Geſta præterea eſt fermè ante triennium & altera Synodus illis in partibus, ab eorum, qui priorem geſſerant, ſucceſſoribus, vel à pleriſque qui in priore fuiſſe narrantur: quæ tamen quamquam à priore diſtet voto, non tamen diſtat errore: etſi diſpar eſt negotio, eſt tamen compar flagitio.* Et inferiùs: *Nos denique propheticis, Evangelicis & Apoſtolicis Scripturis contenti .... omnes novitates vocum, & ſtultiloquas adinventiones abjicimus... ſicut & eam quæ propter adorandarum imaginum imprudentiſſimam traditionem in partibus Bithiniæ geſta eſt, Synodum, cujus Scriptura textus, eloquentia ſenſuque carens, ad nos uſque pervenit.* Et adhuc inferiùs: *Cum igitur præfatarum duarum Synodorum conditores, nec illius, &c. mirum ducimus, cur tanta vanitatis vento inflati ſint, ut eas non ſolùm agitare præſumpſerint, ſed etiam ſex venerabilibus Synodis adnumerari conati ſint, &c.*

Ex quibus verbis omninò videtur argui poſſe utramque Synodum à Græcis geſtam, Conſtantinopolitanam ſub Copronymo, & Nicænam ſub Irene & Conſtantino ejus filio, in Francofordienſi Concilio pariter abjectam & damnatam fuiſſe: non enim dubitare poſſumus, libros Carolinos, quamvis mendaciis atque calumniis adversùs Nicænam Synodum refertos, in ipſo Francofordienſi Concilio, vel continuò poſt, ad probandam judicii ab eo de utraque Synodo lati æquitatem, ab uno vel pluribus Epiſcopis exaratos fuiſſe.

Porrò Concilium Francofordienſe contra Conſtantinopolitanam Synodum Copronymi ſacras imagines retinendas judicavit, contra Nicænam verò retinendas tantùm ad ornamenta Eccleſiarum, & recordationem eorum, quæ per imagines illas repræſentantur, non verò ad venerationem, & honorariam aliquam adorationem. Colligitur ex citata præfatione, in qua ſub finem legitur: *Nos denique Eſaiæ vaticinio docti, qui dicit: Hæc via, ambulate in ea, non declinabitis ab ea, neque ad dexteram neque ad ſiniſtram ...... imagines in ornamentis Eccleſiarum & memoria rerum geſtarum habentes, & ſolum Dominum adorantes, & ejus Sanctis opportunam venerationem exhibentes, nec cum illis* (Conſtantinopolitanis) *frangimus, nec cum iſtis* (Nicænis) *adoramus.* Sed

Hic ex occaſione data obſerva obiter, Concilium Francofordienſe imprudenter nobis objici à Lutheranis & Calviniſtis: cum ab eo prædamnati fuerint. Cenſuit enim hoc Concilium, juxta veterem Eccleſiæ traditionem ſanctas imagines retinendas eſſe in templis, & ipſi eas è templis tollunt, franguntque.

2. Itaque Concilium Francofordienſe Synodum ſeptimam, ſub Irene & Conſtantino ejus filio Nicææ celebratam rejecit, ejuſque definitioni, Legatis Apoſtolicis ad ſubſcriptionem fruſtrà urgentibus, ſubſcribere conſtanter vel potiùs pertinaciter renuit. Quod *prob.* 1. ex Eginharto, cujus vel unius authoritas hic poſſet ſufficere: fuit enim Caroli Magni Cancellarius & veluti oculatus teſtis hæc ſcribit in chronico: *Synodus etiam, quæ ante paucos annos Conſtantinopoli ſub Irene & Conſtantino filio ejus congregata, & ab ipſis non ſolùm ſeptima, verùm etiam univerſalis erat appellata, ab omnibus* (Francofordienſis Concilii Patribus) *abdicata eſt.* 2. Ex Adone, Reginone, Aimoino, quorum verba ſupra jam relata ſunt, & Hincmaro in lib. contra Laudunenſem Epiſcopum c. 20.

Ejus verba ſunt: *Septima autem apud Græcos vocata univerſalis pſeudo-Synodus de imaginibus, quas quidam confringendas, quidam autem adorandas dicebant, neutra verò pars intellectu ſano definiens; ſine auctoritate Apoſtolicæ Sedis, non longè ante noſtra tempora Nicææ eſt à compluribus Epiſcopis habita, & Romam miſſa, quam etiam Papa Romanus in Franciam direxit. Unde tempore Caroli Magni Imperatoris, juſſione Apoſtolicæ Sedis generalis Synodus in Francia, convocante præfato Imperatore, celebrata, & ſecundum Scripturarum tramitem traditionemque majorum ipſa Græcorum pſeudo-Synodus deſtructa, & penitus abdicata: de cujus deſtructione non modicum volumen, quod in Palatio adoleſcentulus legi, ab eodem Imperatore Romam eſt per quoſdam Epiſcopos miſſum.*

Ex hoc Hincmari loco habemus, acta Synodi Nicænæ II. à Legatis Apoſtolicis, qui in ea præſedebant, Romam allata fuiſſe; eadem illa acta ab Hadriano I. miſſa eſſe in Franciam, ut ab Epiſcopis confirmarentur, & ab eodem Pontifice juſſum, ut nationalis Synodus haberetur; Synodum hanc à Carolo Magno convocatam Francofurtum, quæ civitas erat Franciæ Orientalis; in hac Synodo contra ſpem Hadriani Nicæni Concilii definitionem rejectam; denique libros Carolinos, quos intelligit nomine voluminis, quod adoleſcentulus legerat in Palatio, compoſitos ad defenſionem Synodi Francofordienſis, quantùm ad Concilii Nicæni abdicationem ab eo factam attinebat. Porrò libros illos Carolus Magnus non per Epiſcopos, ut falsò narrat Hincmarus, ſed per Engilbertum Abbatem, & Capellæ miniſtrum miſit ad Hadrianum, qui eorum contentus refutatione, quam ad Carolum miſit, majoris mali vitandi gratia, Synodi Francofordienſis inobedientiam diſſimulavit.

3. Concilium Francofordienſe Synodum Nicænam rejecit, ejuſque definitioni refragatum eſt; non ex errore facti, ſed ex errore juris, hoc eſt, non quòd Epiſcopi, qui Francofurti adfuerunt, crediderint à Synodo Nicæna definitum eſſe, imagines ſacras cultu latriæ adorandas; contrarium enim ſuis oculis in hujus Synodi definitione videre potuerunt, & viderunt; ſed quia ipſi verſabantur in eo errore, quòd ſacris imaginibus nulla prorsùs veneratio, ſeu honoraria adoratio honeſtè exhiberi poſſet: nam temporibus illis Gallorum Epiſcopi, Eccleſiarum ſuarum, ut ajebant, traditione freti, huic mordicus adhærebant ſententiæ, quòd imagines Chriſti, B. Virginis, & Sanctorum aliorum, adhiberi tantùm poſſent ad ornamenta Eccleſiarum, & memoriam ac inſtructionem fidelium, ut patet ex præfatione libri primi Carolini verbis ſupra ultimo loco relatis, imò & ex totis quatuor libris, in quibus auctores illorum in hoc unum incumbunt, ut probent nullam venerationem & honorariam adorationem imaginibus exhiberi licitè poſſe.

At inques. Quòd Patres Francofordienſes Nicænam Synodum, quia credebant, in ea definitum, imagines cultu latriæ adorandas, adeòque ex errore facti rejecerint, manifeſtum videtur ex ſecundo canone Francofordienſi, quo dicitur: *Allata eſt in medium quæſtio de nova Græcorum Synodo, quam de adorandis imaginibus Conſtantinopoli fecerunt, in qua ſcriptum habebatur, ut qui imaginibus Sanctorum, ita ut deificæ Trinitati, ſervitium aut adorationem non impenderent, anathema judicarentur. Qui ſupra ſanctiſſimi Patres noſtri omnimodis adorationem, & ſervitutem renuentes, contempſerunt, atque conſentientes condemnaverunt.*

R. 1. Recentiores plurimi canonem hunc rejiciunt ut ſpurium, & fabricatum ab Iconomacho quodam de grege Lutheri & Calvini, qui Eli. Phili. ſe nominat, & librorum Carolinorum editioni anno 1549. factæ præmiſit præfationem, in qua canon ille. Allata eſt, &c. ferè ad verbum legitur. Sed hanc reſponſionem confugere neceſſe non habemus, & malumus fidem habere Sirmundo noſtro, aſſerenti canonem præfatum à ſe repertum eſſe in vetuſto codice ſancti Remigii Rhemenſis, adeòque jam in dubium revocari non poſſe; nec eos, qui canonem illum reji- To. 9. Conc pag. 1066.

eiunt, juvat, quòd in eo Synodus pro adorandis imaginibus celebrata, dicatur facta Conſtantinopoli: nam rectè dici poteſt in *Conſtantinopoli* poſitum eſſe, non pro ea civitate, ſed pro ea ditione, in qua celebrata eſt Synodus: ita ut cùm dicitur, *Conſtantinopoli fecerunt*, perinde ſit ac ſi diceretur, In ditione Conſtantinopolitani Imperatoris fecerunt.

2. Ex his verbis: *In qua ſcriptum habebatur, ut qui imaginibus Sanctorum, &c. anathema judicarentur*, quæ omninò videntur nobis ab Authoribus librorum Carolinorum per fraudem inſerta fuiſſe, nihil contra nos concludi poteſt: non enim dicitur. In qua definitum habebatur, ſed quod longè aliud eſt: *In qua ſcriptum habebatur*, quod relativum eſt ad cap. 17. libri tertii Carolini, in quo per inſignem calumniam Conſtantinus Conſtantiæ Cypri Epiſcopus aſſeritur dixiſſe, ſanctas, ac venerandas imagines ſuſcipere ſe, eiſque eandem; quam Trinitati, adorationem exhibere. Dato autem quòd hæc calumnia Patribus Francofordienſibus obtrudi potuerit, prorsùs incredibile eſt, quòd propter perverſum unius hominis ſenſum Synodum integram abjicere & condemnare voluerint.

Dixi, Authores librorum Carolinorum calumniari Conſtantinum Conſtantiæ Cypri Epiſcopum, cum aſſerunt eum dixiſſe, ſanctas ac venerandas, &c. Nam actione 3. contrarium diſertis verbis aſſerit Conſtantinus: lectis enim Theodori Patriarchæ Hieroſolymitani litteris, ſic ait: *His* (Theodori litteris) *conſentio, & concors efficior, ſuſcipiens & amplectens honorabiliter ſanctas & venerabiles imagines: atque adorationem, qua per latriam, ideſt, Deo debitam ſervitutem efficitur, ſoli ſuperſubſtantiali & vivifica Trinitati impenda. Et qui ita non ſapiunt, neque prædicant, à ſancta Catholica & Apoſtolica Eccleſia ſegrego, &c. Ex quo vel uno intellige, quam fidem mereantur librorum Carolinorum authores, in iis de quibus Nicænam Synodum inſimulant.*

Reſp. denique 3. Sententiam noſtram probari ex his præfati canonis verbis: *Qui ſupra ſanctiſſimi Patres noſtri omnimodis adorationem & ſervitutem renuentes contempſerunt, atque conſentientes condemnaverunt.* Quare ergo Francofordienſis Concilii Epiſcopi Nicænam Synodum contempſerunt, & condemnaverunt? Quia omnimodis adorationem & ſervitutem, ſeu ſubmiſſionem imaginibus exhibere renuebant. Omnimodis autem adorationem imaginibus exhibere nolle, aliud certè nihil eſt, quam nullam imaginibus adorationem exhibere velle. Francofordienſis igitur Concilii Epiſcopi Nicænam Synodum, eò quòd ſentirent nullam imaginibus adorationem exhibendam, rejecerunt, & condemnarunt, adeòque illam rejecerunt & condemnarunt ex errore juris.

At inquies. Temporibus illis Gallorum Epiſcopi religiosè venerabantur imaginem Crucis, vaſa ſacra, Evangeliorum libros, & ſanctorum Martyrum reliquias, ut apertè colligitur ex capitibus 28. 29. 30. lib. 2. pro imaginibus Crucis, ſacris vaſis, & libris evangeliorum, & ex cap. 24. lib. 3. pro Sanctorum reliquiis. Ergo prorsùs improbabiliter dicitur, eos venerationem omnem ſacris imaginibus denegaſſe. *Probabis conſeq.* Quia maniſeſtè par & eadem eſt ratio v. gr. pro imaginibus Chriſti, ac pro imaginibus crucis.

Reſp. Conceſſo antecedente neg. conſeq. Nam ex iiſdem libris Carolinis manifeſtum quoque eſt, quod tunc temporis Gallorum Epiſcopi nullam imaginibus ſacris venerationem concederent; quod etiam demonſtrari poteſt ex Jona Aurelianenſi, qui annis aliquot poſt Francofordienſe Concilium in lib. 1. contra Claudium Taurinenſem, de eo ita loquitur: *Immoderato & indiſcreto zelo ſuccenſus, non ſolùm picturas ſanctarum rerum geſtarum, quæ non ad adorandum, ſed ſolummodò, teſte B. Gregorio, ad inſtruendas neſcientium mentes, in eccleſiis ſuis antiquitus fieri permiſſa ſunt, verùm etiam cruces materiales, quibus ob honorem & recordationem redemptionis ſuæ ſancta conſuevit uti Eccleſia, à cunctis parochiæ ſuæ baſilicis dicitur deleviſſe ..... Dicitur etiam Claudium eundem adverſus reliquias Sanctorum non contemnendas* (*utpotè quorum mors pretioſa in conſpectu Domini, eorumque ſepulchra, ut à Sanctorum Patribus traditum eſt, honoranda*) *quædam nefanda dogmatizaſſe, &c.* Secundùm Jonam igitur, in Galliarum eccleſiis imagines Crucis, & Sanctorum reliquiæ honorabantur; imagines verò, ſolummodò ad inſtituendas neſcientium mentes adhibebantur. Quod

Confirmatur. Quia cùm Claudius Taurinenſis non ſolùm Crucis, ſed etiam imaginum adorationem impugnaret, Jonas tamen de ſola Crucis adoratione ſollicitus eſt, eamque totis viribus libro integro defendit, & ne verbum quidem pro adoratione imaginum habet: immò his Taurinenſium, qui imagines adorabant, verbis, ex libro apologetico Claudii recitatis: *Non putamus, imagini quam adoramus, aliquid ineſſe divinum, ſed tantummodo pro honore, cujus effigies, tali eam veneratione adoramus*; ſic proſequitur: *Una* (tecum) *reprehendimus, ac deteſtamur, quia cùm eorum ſcientiam non ſubterfugit, imaginibus nil ineſſe divini, majori digni ſunt invectione, eò quòd debitum honorem divinitati, impenderent infirmo & egeno ſimulacro*. Quibus verbis etiam calumniando damnat adorationem imaginibus exhibitam, licèt non propter ſe, ſed propter excellentiam prototyporum, & ad prototypa honoranda. Jonas igitur imaginem Crucis adorabat, minimè verò imagines etiam Chriſti, neque in hac re aliud ſentiebat, quàm cæteri Gallorum Epiſcopi, inter quos doctrina eminebat. Unde Bellarminus lib. de ſcriptoribus eccleſiaſticis meritò admonet, hunc Authorem cautè legendum eſſe: *Quoniam*, inquit, *laborat eodem errore, quo Agobardus, & reliqui ejus ætatis Galli, qui negabant ſacris imaginibus ullum deberi cultum religioſum*. Florebat autem Jonas ſub Ludovico Pio circa annum 820.

Ad probationem conſ. Reſp. Par quidem, & eadem ratio eſt pro imagine Chriſti, & imagine Crucis; at diſparem eſſe volebant Gallorum Epiſcopi, & quantum poſſunt probant librorum Carolinorum Authores lib. 2. cap. 28. ubi ajunt: *Quod excellentia prærogativis quodve virtutum inſignibus myſterium dominicæ Crucis manufactis imaginibus, quas illi* (Nicæni Concilii Epiſcopi) *temerè ei æquiparare affectant, emineat, opera pretium eſt breviter pandere ......, hoc enim vexillo antiquus hoſtis, non imaginibus, victus eſt: his armis, non colorum fucis, Diabolus expugnatus eſt .... in cruce namque, non in imaginibus, pretium mundi pependit*. Itaque ex eo quòd par ſaltem ſit, & eadem ratio pro imagine Chriſti, ac pro imagine Crucis, ſequitur tantùm quòd Galli Epiſcopi ſibi non conſtarent, & inconſequenter agerent.

Hanc porrò inconſequentiam Anaſtaſius Bibliothecarius in ſua ad ſeptimam Synodum præfatione exprobrat Gallis Epiſcopis ſui temporis, qui in deceſſorum ſententia adhuc perſiſtentes, & imaginem Crucis adorantes, nullam imaginibus venerationem exhibendam eſſe contendebant. Hæc autem ſunt Anaſtaſii verba: *Ajunt quòd non ſit quodlibet opus manuum hominum adorandum: quaſi non ſit codex Evangeliorum opus manuum hominum, quem quotidie oſculantes adorant ...... ſimiliter & forma ſancta Crucis, quam ſe adorare omnes ubique Chriſtiani fatentur. In quo videlicet conſiderare libet, quia ſi quamlibet crucem auream, vel argenteam, aut ligneam adoramus, quæ utique non eadem eſt ipſa crux, in qua ſalus noſtra patrata eſt, ſed figura & imago ejus veræ Crucis? quare non adoremus figuram, & imaginem ejus qui eamdem ſalutem operatus eſt in medio terræ? Venerabilior namque eſt, qui ſalutem operatus eſt, quam ea materia, in qua idem ſalutem operatus eſt. Ac per hoc magis eſt adoratione digna imago Chriſti ſalutem operantis, quàm imago Crucis ſalutem tantummodò bajolantis*. Florebat autem Anaſtaſius circa annum 858.

At

At inquies. Si Francofordienſis Concilii Epiſcopi Nicænam Synodum non contempſerunt, & condemnaverunt ex errore facti, eò quòd ſcilicet eis falsò perſuaſum fuerit, ab hac Synodo definitum, imagines cultu latriæ adorandas; nullam prorſus habent facti ſui excuſationem, neque ab hæreſi excuſari poſſunt. *R.* neg. ſeq. Francofordienſis igitur Concilii Patres excuſari poſſunt ex eo quòd Hadrianus I. qui Nicænam Synodum ſuſceperat, nondùm eam publico ac ſolemni judicio confirmaverat, & ut œcumenicam habendam decreverat. 2. Ad Synodum illam ſoli Orientales Epiſcopi convocati fuerant, & in ea ex Occidentalibus, præter Hadriani Legatos duos, nullus adfuerat. unde mirum non fuit quòd Patres Francofordienſes illam haberent tantùm ut Synodum Orientalis Eccleſiæ, non verò ut totius orbis chriſtiani, adeòque ut œcumenicam Synodum, cùm tunc temporis totius penè Occidentis conſenſus adhuc illi deeſſet, nec Hadrianus ipſe eam ut œcumenicam haberet, ut patet ex apologia, quam pro ea ad Carolum Magnum conſcripſit, & in qua ei œcumenicitatem nullibi attribuit. 3. Denique, Francofordienſis Concilii Patribus, quod Nicæna Synodus definierat, imagines ſcilicet non ſolùm retinendas, ſed etiam adorandas, contrarium videri poterat Gregorio Magno, cujus potiſſimùm authoritate nitebantur, quique illis videri utcumque poterat imaginum adorationem damnaſſe, lib. 9. epiſtol. 9. ad Serenum Maſſilienſem Epiſcopum, & lib. 7. epiſt. 53. ad Secundinum; cenſuiſſe imagines non ad venerationem aliquam, ſed ad ſolam recordationem admittendas; quare Francofordienſes Patres ſuam, & ut autumabant, Gregorii Magni ſententiam facilè potuerunt ſententiæ Synodi, quam ut particularem tantùm habebant, anteponere abſque pertinacia, ſine qua nota hæreſis non incurritur.

Porrò Epiſcoporum illorum qui in Francofordienſi Concilio, veritate nondùm planè explorata, Synodo Nicænæ reſtiterant, ſucceſſores poſt nonum ſaltem ſæculum, rebus naturæ ponderatis & perfectis, Synodum illam amplexi ſunt, & religioſum imaginibus cultum exhibere cœperunt multis ante ſæculis, quàm nova exoriretur hæreſis Iconoclaſtarum, Lutheranorum ſcilicet & Calviniſtarum, quorum proinde cauſam juvare non poteſt Concilii Francofordienſis de non adorandis imaginibus judicium, quòd tot ante Lutheranam & Calvinianam luem annorum centuriis, omnes Galliarum Eccleſiæ facto ſuo, hoc eſt, imagines Chriſti, B. Virginis, & aliorum Sanctorum cum reliquo orbe chriſtiano religioſè venerando, reprobarunt.

ARTICULUS VII.

Qua adoratione adorabiles ſint imagines.

RESPONSIO I.

IMagines adorabiles ſunt adoratione reſpectiva tantùm.

Primò, quòd ſint adorabiles adoratione reſpectiva, *probatur*. Quia 1. adorabiles ſunt aliqua vera adoratione, ut probatum eſt. Ergo adoratione ſaltem reſpectiva adorabiles ſunt. 2. Illud adorabile eſt adoratione reſpectiva, quod adorari poteſt propter excellentiam exiſtentem in alio ſuppoſito, ut patet ex terminis. Atqui imago adorari poteſt propter excellentiam prototypi, ſeu exemplaris: prototypon enim, ſeu exemplar, habens propriam & intrinſecam excellentiam, propter quam honore & cultu dignum eſt, poteſt propter excellentiam illam honeſtè honorari & coli, non ſolùm in ſe, & in perſona propria, ſed etiam in imagine; atque ad ejus honorem pertinet ut poſſit honorari & coli non ſolùm in ſe, ſed etiam in iis omnibus, quæ ſpecialem ad illud habitudinem, vel ſpecialem cum eo conjunctionem habent. Ergo, &c.

2. Quòd imagines tantùm ſint adorabiles adoratione reſpectiva, ſeu, quod idem eſt, quòd non ſint adorabiles adoratione abſoluta, *probatur*. Quia illud ſolùm adorabile eſt adoratione abſoluta, quod habet propriam & intrinſecam excellentiam aliquam, propter quam honore & cultu dignum eſt, ſeu propter quam homo honeſtè poteſt velle illi tanquam ſuperiori ſe ſubmittere, atque hujus ſubmiſſionis notam aliquam externam exhibere. Atqui imago nec habet nec habere poteſt talem excellentiam, cùm ſit res inanimata, & res omnis inanimata, homini, utpotè ſubſtantiæ intellectuali, eſſentialiter inferior ſit: nec homo, niſi ſtultè & inhoneſtè, rei inanimatæ, quæcunque illa ſit, tanquam ſuperiori poſſit ſe ſubmittere. Ergo, &c.

RESPONSIO II.

Adoratio relativa imaginis eſt ſimul & indiviſibiliter adoratio abſoluta exemplaris.

Probatur 1. Quia religio (tam ea ſcilicet, quæ latè, quàm ea quæ ſtrictè religio dicitur, ſeu tam ea quæ eſt virtus duliæ, quàm ea quæ eſt virtus latriæ) eſt pars ſaltem poteſtativa juſtitiæ. Ergo religio eſt eſſentialiter ad alterum; & ſicut juſtitia eſſentialiter reſpicit debitum alteri reddendum, ita religio reſpicit eſſentialiter cultum & honorem debitum alteri. Item ſicut juſtitiæ objectum formale eſt honeſtas, quæ relucet in reddendo alteri eo, quod illi debetur; ita objectum formale religionis eſt honeſtas, quæ relucet in exhibendo cultu & honore, alteri propter excellentiam ſuam debito. Atqui adoratio relativa imaginis eſt actus religionis. Ergo eſſentialiter eſt actus, quo cultus & honor debitus exhibetur, elicitus ex affectu honeſtatis, quæ relucet in exhibendo cultu & honore alteri debito.

Cultus autem, qui exhibetur imagini, nec debetur, nec deberi poteſt imagini; cùm enim ſit res inanimata, juris omnis prorſùs incapax eſt; adeòque ſupereſt ut debeatur exemplari, propter propriam & intrinſecam, quam habet, excellentiam. Ergo adoratio reſpectiva imaginis eſt eſſentialiter actus, quo exhibetur cultus debitus exemplari, elicitus ex affectu honeſtatis, quæ relucet in exhibendo cultu & honore, exemplari non ſolùm in ſe, ſed etiam in imagine debito, propter propriam & intrinſecam excellentiam quam habet. Sed qui adorat imaginem, ut exhibeat cultum & honorem exemplari debitum in imagine, & quia honeſtum eſt, exemplari, quod ei propter excellentiam ſuam debetur, reddere, ipſum colendo & honorando etiam in iis, quæ ſpecialem habent ad illum habitudinem, vel conjunctionem cum illo; non ſolùm adorat imaginem, ſed etiam ipſum exemplar in imagine, imò minus adorat imaginem, vel non tam adorat imaginem, quàm ipſum exemplar in imagine. Ergo adoratio reſpectiva imaginis ſimul eſt & indiviſibiliter adoratio abſoluta exemplaris, imò minùs eſt imaginis adoratio reſpectiva, quàm abſoluta adoratio exemplaris, non quidem immediatè in ſe, ſed mediatè in alio, ſpecialem ad illud habitudinem habente, & ſpeciali modo attinente ad illud.

Prob. 2. Omnis vera adoratio eſt honor, quem exhibemus ad proteſtandam & ſignificandam internam noſtram ſubmiſſionem alicui, cujus ſuperioritatem & excellentiam recognoſcimus. Ergo vera adoratio imaginis eſt honor, quem exhibemus imagini, ad proteſtandam & ſignificandam internam noſtram ſubmiſſionem alicui, cujus recognoſcimus excellentiam & ſuperioritatem. Sed cùm adoramus imaginem, nihil volumus proteſtari, vel ſignificare imagini, quæ eſt res inanimata; nec recognoſcimus, aut recognoſcere poſſumus aliquam ejus ſupra nos excellentiam & ſuperioritatem, cùm nobis inferior ſit. Ergo ſupereſt ut cùm imaginem adoramus, internam noſtram ſubmiſſionem & ſervitutem proteſtemur ac ſignificemus exemplari, ſeu perſonæ quam repræſentat imago, & cujus ſuperioritatem recognoſcimus,

mus, & propter cujus eacellentiam imaginem ejus veneramur. Ergo cùm adoramus imaginem adoratione relativa, propter excellentiam exemplaris, ſimul ac indiviſibiliter adoramus ipſum exemplar adoratione abſoluta, quamvis mediatè rantùm, & in alio, illud repræſentante, & quaſi vicem ejus gerente: nam adorare imaginem, eique honorem exhibere propter excellentiam exemplaris, cujus eſt imago, ad proteſtandam & ſignificandam internam ſubmiſſionem eaemplari, & eateriùs recognoſcendam excellentiam & ſuperioritatem illius, eſt verè ac propriè adorare, & quidem abſolutè, exemplar ipſum in imagine, ſeu per imaginem. Ergo, &c. Sed ut hæc adhuc meliùs intelligas,

Nota. In adoratiooe imaginis propter excellentiam exemplaris, cujus eſt imago, multi interveniunt actus. Et 1. quidem, judicium de excellentia propria exemplaris, & de honeſtate ſubmittendi ſe interiùs exemplari propter ejus eacellentiam, hujuſque ſubmiſſionis internæ ſignum aliquod externum illi eahibendi in ſe, vel in imagine, illud repræſentante.

2. Affectus ſubmiſſionis & ſervitutis internæ, qui terminatur ad ſolum eaemplar, & eſt actus voluntatis affectivè cedentis exemplari, ac velnti recognoſcentis inferioritatem ſuam, & eaemplaris ſuperioritatem & eacellentiam.

3. Affectus ſubmiſſionis & ſervitutis externæ, qui terminatur immediatè ad imaginem, & mediatè, ſeu mediante imagine, ad exemplar, eſtque voluntas efficax honorem aliquem exhibendi imagini, tanquam ſignum externum affectus ſubmiſſionis ac ſervitutis internæ, quem adorans habet erga eaemplar, propter ejus eacellentiam & ſuperioritatem.

4. Submiſſio & ſervitus externa, quæ immediatè ad imaginem, & mediante imagine, ad exemplar terminatur, eſtque actio aliqua externa circa imaginem, ſeu nota aliqua externa honoris eaibita imagini ad proteſtandum & ſignificandum eaemplari affectum ſubmiſſionis & ſervitutis internæ, illi propter propriam excellentiam debitæ, & ad exteriùs ſuperioritatem illius recognoſcendam.

Porrò quia adoratio formaliter conſtat tantùm ex affectu ſubmiſſionis eaternæ, & ipſa ſubmiſſione externa verè ac propriè adoratur imago, cùm modo ſupra explicato adoratur; quia adorans vult exhibere, & exhibet imagini ſubmiſſionem externam: item verè ac propriè adoratur exemplar imagine, quia adorans vult eahibere, & eahibet exemplari ſubmiſſionem externam in imagine, eo ipſo quòd vult exhibere & exhibet imagini ſubmiſſionem eaternam ad proteſtandam internam ſuam ſubmiſſionem & ſervitutem eaemplari, ejuſque ſuperioritatem exteriùs recognoſcendam.

Quamvis autem, cùm adoratur imago, mediatè tantùm adoretur exemplar, hæc adoratio cenſenda eſt eſſe magis ac principalius adoratio exemplaris, quàm imaginis: hoc ipſo enim quòd adoratio exhibetur imagini tantùm propter excellentiam exemplaris, & ad eateriùs recognoſcendam ſuperioritatem illius; eo ipſo, inquam, magis exhibetur eaemplari in imagine, quàm ipſi imagini, ut per ſe manifeſtum eſt.

Doctrina hactenùs eapoſita planè congruit. 1. Patribus, quos longo ordine recenſet Vaſques. Pro omnibus unus hic ſufficiat Adrianus I. in epiſtola ad Irenem & Conſtantinum filium ejus, quæ in Nicæna Synodo II. actione 2. lecta & ſuſcepta fuit, & in qua ſic loquitur Pontifea; *Jacob proprio demum arbitrio ſummitatem virgæ filii ſui Joſeph deaſculatus eſt ..... Non virga, ſed tenenti eam honoris ac dilectionis exhibuit affectum. Sic nos pro amore & dilectione, quam apud Dominum & Sanctos ejus habemus, honorabiles eorum effigies imaginibus depingentes, non tabulis & coloribus honorem exhibemus, ſed illis pro quorum honore conſiſtunt*. Et inferiùs: *Omnis imago in nomine Domini, aut Angelorum, aut Prophetarum, &c. facta ſancta eſt: non enim lignum adoratur; ſed id quod in ligno conſpicitur & memoratur, honorificatur*. Quibus verbis non intendit Pontifex negare imaginibus veram ac propriam adorationem; ſi quidem ipſe eum Nicæna Synodo definivit, imagines eſſe verè ac propriè adorandas; ſed ſolùm vult adorationem imaginis eſſe ſimul ac indiviſibiliter adorationem exemplaris, & magis ac prinicpalius eſſe adorationem eaemplaris, quàm imaginis, nec ſiſtere in imagine, ſed ulteriùs tendere, & terminari ad eaemplar, tanquam ad primarium & principale adoratum.

Nota, ad Patrum, quos Vaſques refert, intelligentiam. Quando imago v. g. Chriſti adoratur cultu latriæ reſpectivo dicunt Patres Chriſtum ipſum, non ejus imaginem adorari, ſicut homo diligens amicum amore concupiſcentiæ tantùm, dicitur ſe ipſum, non amicum diligere. Itaque ſicut quando quis alterum diligit amore concupiſcentiæ tantùm, dicitur ſe ipſum, non illum diligere, non quòd reipſa illum non diligat, nam amor concupiſcentiæ eſt verus amor, ſed quia illum non propter ipſum, ſed propter ſe diligit; ita ſecundùm Patres, qui adorat imaginem Chriſti, dicitur non imaginem Chriſti, ſed Chriſtum adorare; non quòd non verè adoret imaginem Chriſti, nam vult illi exhibere, & revera exhibet honorem & ſubmiſſionem externam; ſed quia imaginem Chriſti adorat, non propter ipſam, ſed propter Chriſtum, quem repræſentat; quia imaginem Chriſti adorat, ut cultum & honorem exhibeat, non ipſi imagini, ſed Chriſto in imagine debitum, quia imaginem Chriſti adorat, ad exteriùs proteſtandum & ſignificandum ſubmiſſionis ac ſervitutis internæ affectum, quem habet erga Chriſtum propter increatam ejus excellentiam, non erga imaginem illius.

2. Planè congruit Conciliis generalibus; nempe Nicæno II. in fidei definitione ſic dicente: *Imaginis honor in prototypon reſultat; & qui adorat imaginem, in ea adorat quoque deſcriptum argumentum*. Et Tridentino ſeſſ. 25. in decreto de ſacris imaginibus: ubi hæc leguntur: *Honos, qui eis* (imaginibus) *exhibetur, refertur ad prototypa, quæ illa repræſentant: ita ut per imagines quas oſculamur, & coram quibus caput aperimus, & procumbimus, Chriſtum adoremus, & Sanctos, quorum illa ſimilitudinem gerunt, veneremur*.

Quæres 1. An non dici poſſit cum aliquibus, quando imago adoratur, ipſam imaginem non eſſe terminum adorationis, ſed tantùm eſſe ſignum, quo excitamur ad honorandum Sanctum quem repræſentat; ita ut actus adorationis ad ſanctum per imaginem repræſentatum, dirigatur totaliter?

R. negativè. Ratio eſt, quia tunc imago non adoraretur, niſi impropriè & abuſivè, quod adverſatur Conciliis & Patribus, ex quibus conſtat, imagines eſſe verè ac propriè adorandas.

Quæres 2. An non dici poſſit, quando imago adoratur, ipſam imaginem terminare tantùm ſignum externum honoris, genuflexionem v. g. inclinationem capitis, &c. internum verò ſubmiſſionis affectum terminari ad ſolùm exemplar?

R. hoc dici non poſſe, & ſententiam hanc habere manifeſtam contradictionem: nam ſignum externum honoris & ſubmiſſionis, putà genuflexio, non terminatur ad imaginem, niſi ad eam dirigatur; & non dirigitur ad imaginem genuflexio, niſi adorans velit exhibere genuflexionem imagini. At voluntas exibendi genuflexionem imagini, eſt quidam internus affectus ſubmiſſionis. Ergo genuflexio non terminatur ad imaginem, niſi ad illam terminetur etiam internus aliquis affectus ſubmiſſionis. Sed ad pleniorem intelligentiam,

Nota. Duplex diſtinguendus eſt affectus internus ſubmiſſionis, qui in adoratione imaginis intervenit. Primus eſt affectus ſubmiſſionis internæ, qui eſt actus voluntatis affectivè cedentis alteri, & ſuperioritatem illius affectivè recognoſcenti. Secundus eſt affectus ſubmiſſionis externæ, & eſt actus voluntatis imperantis externum ſubmiſſionis ac ſervitutis

inter-

internæ ſignum. Primus affectus terminatur ad ſolum caemplar imaginis, ſecundus verò terminatur immediatè ad imaginem, & per imaginem ad exemplar, cujus excellentiam & ſuperioritatem per ſignum externum honoris & reverentiæ, ejus imagini exhibitum, recognoſcimus, eique internum ſubmiſſionis ac ſervitutis noſtræ affectum ſignificamus. Quòd ſi nil aliud intendit Vaſques, cujus hic ſententia proponitur, noſter eſt, & rectè ſentit.

Quæres 3. An non adorari poſſit imago ſeorſim ab caemplari ſuo, ita ut ipſa ſit totalis terminus adorationis, exemplari tantùm coocurrente, ut fundamento adorationis illius,

R. negativè. Non enim poteſt imago adorari; niſi propter cacellentiam exemplaris, & ad proteſtandum exemplari ſubmiſſionis ac ſervitutis internæ affectum, ejuſque ſuperioritatem recognoſcendam, Eo ipſo autem quòd ſic adoratur imago, ſimul ac indiviſibiliter in ea adoratur exemplar, & magis adoratur exemplar, quàm imago.

Dices. Legatus Regis poteſt ita adorari, ut Rex nullo modo ſit terminus iſtius adorationis. Ergo ſimiliter imago ita poteſt adorari, ut exemplar nullo modo adoretur. *R,* neg. conſeq. Magna enim diſparitas eſt imaginem inter & legatum Regis: nam legatus Regis poteſt adorari dupliciter. 1. Propter ſolam Regis eacellentiam, & tunc legatus adoratur adoratione reſpectiva, quæ terminatur immediatè ad ipſum legatum, & eo mediante ad Regem: unde hæc adoratio ſimul ac indiviſibiliter eſt adoratio legati in ſe, & Regix in legato. 2. Legatus adorari poteſt propter propriam & intrinſecam excellentiam, quam habet, etiam quà legatus Regis, & tunc adoratur adoratione abſoluta, quæ adoratio ad ipſum ſolùm terminatur, quamvis in æſtimatione morali redundet in Regis honorationem. At imago adorari tantùm poteſt propter excellentiam exemplaris, & ad honorandum in ea, ſeu per eam exemplar: unde omni vera & religioſa adoratio imaginis terminatur non ſolùm ad imaginem, ſed etiam & potiſſimum ad exemplar, per imaginem.

Quæres 4. An non adorari poſſit imago cum exemplari, ita ut adoratio æquè immediatè terminetur ad imaginem, & exemplar,

R. poſſe: nam intellectus poteſt uno & eodem actu ſimul apprehendere imaginem & exemplar, adeòque voluntas utrique, uno & eodem actu, velle poteſt æquè immediatè exhibere notam externam honorix & cultus. Tunc autem exemplar dupliciter adoratur. 1. Immediatè in ſe, cùm ad ipſum immediatè dirigatur actus adorationis; & mediatè in imagine, cum idem actus adorationis ad ipſum etiam dirigatur in imagine, quæ adoratur propter ipſum. Hæc porrò adoratio abſoluta eſt quatenùs eſt adoratio exemplaris in ſe & in imagine; & reſpectiva, quatenus eſt adoratio imaginis.

Quæres 5. An non etiam adorari poſſent exemplar, & imago ejus, per modum unius objecti, ſeu per modum unius compoſiti accidentalis, ſicut v. g. adoretur Rex purpura, quà indutus eſt?

R. 1. poſſe quidem Regem, & purpuram qua indutus eſt, propter compoſitionem localem quam habent inter ſe repræſentari ab intellectu per modum unius objecti, ſeu per modum unius compoſiti accidentalis: at nullum apparet fundamentum ſic concipiendi imaginem, & exemplar ejux videnturque non aliter repræſentari poſſe, quàm per modum duorum objectorum, quorum unum ſpecialem quandam habet habitudinem ad alterum.

2. Dato quòd imago & exemplar ejus, ab intellectu repræſentari poſſint per modum unius objecti, & cujuſdam accidentalis compoſiti, unus & idem actus adorandi terminatur immediatè ad exemplar & imaginem ejus, & eſt quidem adoratio abſoluta, quà terminatur ad totum illud, conſtans ex imagine & exemplari, quia totum illud adoratur propter ſe, & quà terminatur partialiter ad exemplar, quia ſimiliter propter ſe adoratur; at eſt adoratio tantùm reſpectiva, quà partialiter terminatur ad imaginem, quia imago in illo toto, quod adoratur, eſt ſuppoſitum adoratum, non propter ſe, ſed propter excellentiam alterius ſuppoſiti, nempe exemplaris, quocum ſupponitur totum repræſentativè conſtituere: ſicut cùm Rex & purpura per modum unius objecti adorantur, actus adorandi eſt adoratio abſoluta, quà terminatur ad Regem veſtitum purpura, & quà partialiter terminatur ad perſonam Regis præcisè: ſed eſt adoratio reſpectiva, quà partialiter terminatur ad purpuram, quia purpura eſt ſuppoſitum adoratum propter alterius ſuppoſiti, nempe Regis, excellentiam, propter quam adoratur totum accidentale, conſtans ex Rege & purpura; quod proinde totum, adoratur non propter aliud, ſed propter intrinſecam, quam includit, excellentiam.

Quare ſicut cùm Rex & purpura adorantur per modum unius objecti, ſeu unius accidentalis compoſiti, ſic actus adorandi æquè terminatur ad Regem, purpuram, & compoſitum ex Rege & purpura, ut affectus ſubmiſſionis ac ſervitutis internæ terminetur ad ſolum Regem, & nullo modo ad purpuram: ita ſi quando contingit imaginem & exemplar ejus adorari per modum unius compoſiti accidentalis, ſic actus adorandi æquè terminatur ad exemplar, imaginem, & compoſitum ex imagine & exemplari, ut affectus ſubmiſſionis ac ſervitutis internæ ad ſolum exemplar terminetur.

E contra cùm adoratur Chriſtus adoratione latriæ, adoratio abſoluta eſt, non ſolùm quà terminatur ad divinitatem, ſive ad Verbum divinum, ſed etiam quà terminatur ad humanitatem aſſumptam; & affectus ſubmiſſionis ac ſervitutis internæ, quam adorans proteſtatur ac ſignificat per actum adorandi, terminatur non ſolùm ad divinitatem & Verbum divinum, ſed etiam ad humanitatem aſſumptam, quamvis ſecundariò tantùm, & propter increatam divinitatis excellentiam. Ratio eſt, quia in Chriſto humanitas adoratur, non ut ſuppoſitum diſtinctum à ſuppoſito divino, ſed ut quaſi pars ſuppoſitum divinum ſubſtantialiter integrans in eſſe ſubſiſtentia in duplici natura: quare quando Chriſtus adoratur adoratione latriæ, tam adoratio abſoluta eſt, non ſolùm reſpectu divinitatis, ſed etiam reſpectu humanitatis, quàm cùm homo eximiæ ſanctitatis adoratur adoratione duliæ, adoratio abſoluta eſt non ſolùm reſpectu animæ, in qua reſidet ſanctitas, ſed etiam reſpectu corporis, quod cum anima conſtituit hominem, qui propter eximiam ſanctitatem adoratur.

Quæres 6. Utrùm adoratio abſoluta exemplaris in ſe, & adoratio relativa imaginis ad eundem habitum pertineant?

R. Affirmativè. Nam ad eundem habitum pertinet inclinare voluntatem ad honorandum exemplar in ſe, & ad honorandum illud in iis omnibus, quæ ſpecialem habent ad illud habitudinem, vel cum eo conjunctionem: & verò utriuſque adorationis idem eſt objectum formale, nempe honeſtas, quæ relucet in honorando exemplari, eique exhibendo cultu, ipſi propter ejus excellentiam debito.

Porrò quamvis adoratio reſpectiva & abſoluta ad eundem habitum pertineant, reſpectiva inferioris ordinis eſt ad abſolutam: longè enim aliud eſt adorare rem aliquam ad proteſtandam alteri ſubmiſſionem ac ſervitutem internam, alteriuſque ſuperioritatem recognoſcendam; & aliud adorare rem aliquam ad ei proteſtandam ſubmiſſionem, &c. & recognoſcendam ſuperioritatem ejus.

Hinc v. g. adoratio latriæ, quæ exhibetur imagini Chriſti propter increatam Chriſti excellentiam, non eſt latria ſimpliciter, ſed ſecundùm quid, & cum addito diminuente, imò & deſtruente, reſpectiva: unde Synodus Nicæna II. in definitione fidei, adorationem, imaginibus Chriſti exhibitam, ſimpliciter negat eſſe latriam: res cum quælibet rectè ſimpliciter negatur eſſe id, quod non eſt, niſi ſecundùm quid, & cum addito diminuente; & à

for-

fortiori quod non eſt niſi cum addito deſtruente veram ac propriam rationem illius, quod eſſe dicitur. Vera autem & propria ratio latriæ in eo conſiſtit, quòd ſit cultus exhibitus ſei propter ſe ad proteſtandam ei internam ſubmiſſionem ac ſervitutem ſummam, illiuſque ſummam, ſuperioritatem recognoſcendam propter ſummam ejus excellentiam; qualis cultus, ut dicit Nicæna Synodus loco citato, ſoli naturæ divinæ convenire poteſt.

Quæres 7. In quo Chriſtiani, qui adorant imagines, differant à gentilibus, qui idola adorabant?

R. Diſcrimen eſſe multiplex: nam 1. imagines noſtræ non ſunt idola: idolum enim eſt, quod cùm non ſit Deus, ut Deus tamen colitur: ſacras autem imagines non adoramus ut Deum, ſed tantùm, & quidem cultu ſolùm reſpectivo, vel ut imagines Dei, quando Deum repræſentant, vel ut imagines B. Virginis, aut aliorum Sanctorum, cùm repræſentant B. Virginem, aut Sanctos alios.

2. Gentiles adorabant idola adoratione ſæpiſſimè abſoluta, eò quòd putarent eis ineſſe aliquid divinum; nos verò ſacras imagines adoramus, non propter ipſas, ſeu propter excellentiam eis intrinſecam; nullam enim in eis agnoſcimus, propter quam ſint cultu dignæ; ſed propter excellentiam exemplarium quæ nobis repræſentant, & ut illas adorando, exemplaribus cultum debitum exhibeamus.

3. Gentiles adorabant idola, quæ repræſentabant perſonas cultu omni indignas, ut Jovem, Junonem, Mercurium, quibus tanquam diis ſupremum in idolis illis cultum exhibebant, ſicque cultum ſoli Deo vero debitum ad indigniſſimas creaturas transferebant. Nos autem ſoli vero Deo cultum latriæ propter increatam ejus excellentiam; & Sanctis, in cœlo regnantibus cum Chriſto, cultum duliæ tantùm propter creatam excellentiam ſanctitatis & gloriæ exhibemus.

4. Denique, Gentiles colebant Deum modò ſub forma hominis, modò ſub forma animalis, putà tauri, &c. putantes eum habere formam illam. Nos verò nullam Deo formam attribuimus, & purum, ut reverà eſt, Spiritum credimus.

ARTICULUS ULTIMUS.

Utrùm Reliquiæ ſint adorabiles.

RESPONSIO.

Reliquiæ Chriſti & Sanctorum adorabiles ſunt.

Prob. 1. Ex Conciliis & Patribus, apud Bellarminum, & alios. 2. Ex miraculis, quæ ad reliquias Sanctorum facta fuerunt, & referuntur ab Authoribus fide digniſſimis, qualis eſt Auguſtinus. 3. Ex conſtanti & perpetua Eccleſiæ praxi & traditione, quæ relucet potiſſimùm in honorifica reliquiarum translatione, variis temporibus facta; in honorifica aſſervatione reliquiarum ſub altaribus, & in uſu cereorum ac lampadum, quæ honoris cauſa ante reliquias accenduntur; cujus conſuetudinis antiquitatem Bellarminus probat. 4. Denique, ratione: quia honeſtum eſt honorare Sanctos non ſolùm in imaginibus, ſed etiam & à fortiori in eorum reliquiis, quæ majorem ad illos habitudinem, & cum eis conjunctionem habent, quàm imagines, quibus repræſentantur.

Obj. 1. Chriſtus Luc. cap. 11. Judæos reprehendit, quòd Prophetis ſepulchra magnifica ædificarent. *R.* Chriſtum eos reprehendere tantùm, quia id faciebant per hypocryſim, & ut tantò ſecuriùs ipſum Chriſtum Prophetarum Principem perſequerentur.

Obj. 2. Deus abſcondit corpus Moyſis. *R.* abſcondiſſe, ne Judæi, qui ad idololatriam maximè proclives erant, Moyſem tanquam Deum colerent, eique tanquam Deo ſacrificarent, ſi notum haberent ſepulchrum illius.

Obj. 3. Concilium Eliberitanum can. 34. quo vetat, ne cerei interdiu ad ſepulchra accendantur, quia ſpiritus Sanctorum inquietandi non ſunt. *R.* Concilium prohibere, ne cerei accendantur ex ſuperſtitione gentilium, qui cereos accendebant ad evocandas defunctorum animas, quæ ſuperſtitio Sanctis maximè diſplicebat. Reſpondet Binius, hoc canone, Sanctorum nomine accipiendos eſſe fideles, quorum ſpiritus, dum orationis cauſa ad Eccleſiam adveniunt, inquietantur frequentia & cura immodica cereorum ardentium; & addit inferiùs, Concilium agere de Neophytis, qui more gentilium lucernas publicè accendebant, non verò de iis, qui lucernas accendebant ad cultum & gloriam Dei.

Obj. 4. S. Hieronymum, qui Vigilantio objicienti idololatriam eſſe, cereos accendere coram reliquiis, reſpondet eos, qui hoc faciunt, zelum Dei habere, ſed non ſecundùm ſcientiam. Locus Hieronymi integer hic eſt in libro adverſus Vigilantium: *Cereos autem non clara luce accendimus, ſicut fruſtra calumniaris; ſed ut noctis tenebras hoc ſolatio temperemus, & vigilemus ad lumen, ne cæci tecum dormiamus in tenebris. Quod ſi aliqui, propter imperitiam & ſimplicitatem ſæcularium hominum, vel certè religioſarum fœminarum (de quibus vere poſſumus dicere, confiteor, zelum Dei habent, ſed non ſecundùm ſcientiam) hoc pro honore Martyrum faciunt, quid inde perdis?*

R. 1. S. Hieronymum, primò non improbaſſe cultum reliquiarum, ſed è contra pro illo pugnaſſe contra Vigilantium, ut patet ex epiſt. 53. contra hunc Hæreſiarcham ſcripta, in qua ſic loquitur S. Doctor: *Honoramus autem reliquias Martyrum, ut eum, cujus ſunt Martyres, adoremus. Honoramus ſervos, ut honor ſervorum redundet ad Dominum.* Et inferiùs: *Si non ſunt honoranda reliquiæ Martyrum, quomodo legimus: Pretioſa in conſpectu Domini mors Sanctorum ejus? Si oſſa mortuorum polluunt contingentes, quomodo Eliſæus mortuus mortuum ſuſcitavit?*

2. Loco, qui objicitur, non improbare modum colendi reliquias, cereos coram illis accendendo, tanquam intrinſecè malum & indecens, ut patet ex his verbis: *Hoc pro honore Martyrum faciunt, quid inde perdis?* ſed ſolùm non approbare, quia nondùm ſatis uſu receptus erat tunc temporis in Eccleſia, & quia tunc periculum erat, ne adhiberetur, aut adhiberi crederetur ex ſuperſtitione gentilium, qui ad evocandas, vel conſolandas defunctorum animas cereos accendebant: unde ibidem eos, qui hunc colendi reliquias modum adhibent ſine ſuperſtitione, dicit à Deo remuneratum iri. *Quicumque*, inquit, *accendunt cereos* (ex cultu ſcilicet religioſo) *ſecundùm fidem ſuam habent mercedem, dicente Apoſtolo: Unuſquiſque in ſuo ſenſu abundet.* Quibus poſtremis verbis ſignificat id, quod nondùm ipſe probabat, ab aliis probari, ſcilicet quòd reliquiæ honorarentur cereis accenſis.

Obj. 5. Cultus reliquiarum falſo cultui exponitur. *R.* hoc negando de reliquiis, quæ publicè in templis exponuntur: ſemper enim Eccleſia magnam adhibuit diligentiam, ne reliquiæ ſine ſufficienti examine & approbatione, fidelium venerationi exponerentur.

Obj. 6. Crux, in qua pependit Chriſtus, ſpinæ, lancea & cætera Paſſionis inſtrumenta, potiùs execranda ſunt, quàm honoranda. *R.* neg. Nam iſta omnia ſigna ſunt Chriſti erga nos amoris, & triumphi ejus pignora, ex contactu ſacratiſſimi Corporis ejus ſanctificata, & conſecrata, ejuſque ſacratiſſimo Sanguine perfuſa. Aliud eſt de labiis Judæ, quibus Dominum oſculatus eſt, & de manu, qua ſervus Principis ſacerdotum percuſſit Dominum. Hæc enim & alia ſimilia in æſtimatione prudenti ſpecialem quamdam habent indecentiam, propter quam adorari non poſſunt.

Obj. ultimò. Non poteſt dici quo cultu adorandæ ſint reliquiæ. *R.* neg. Nam reliquiæ Chriſti adorandæ ſunt cultu latriæ reſpectivo, propter increatam Chriſti excellentiam: reliquiæ verò Sanctorum adorandæ ſunt cultu reſpectivo duliæ, propter excellentiam creatam ſanctitatis & gloriæ, quam habent illorum

animæ

animæ in cœlo. Hic autem cultus reſpectivus reliquiarum eſt ſimul ac indiviſibiliter cultus abſolutus illius, cujus ſunt reliquiæ, ſicut ſupra dictum eſt de cultu reſpectivo imaginum.

Porrò doctrina de imaginum & reliquiarum adoratione hactenùs tradita, applicari debet ad res alias ſacras, ut ſunt calices, aræ, templa, corporalia, & veſtes ſacræ: nam v. g. calicem adorare poſſumus propter excellentiam Chriſti, ad cujus cultum & ſacrificium pertinet. 2. Ad Sanctiſſimum Nomen Jesu, & alia ſacramenta: nam v. gr. ſi adorabilis eſt imago Chriſti, quia illum repræſentat, cur non pariter adorari poſſet Nomen Jesu, quia ſignificat Chriſtum? Hinc nomini illi caput inclinamus, cùm illud à nobis, aut ab aliis profertur, & ſcriptum oſculamur. 3. Ad cruces, quæ figuram habent illius, in qua pependit & mortuus eſt Chriſtus, quandiu figuram illam retinent, tandiu enim Chriſtum crucifixum nobis repræſentant, nec alium habent uſum: quare tandiu propter Chriſtum adorari poſſunt. Quòd ſi figuram illam amittant, non ſunt ampliùs adorabiles, quia nullam ampliùs rationem habent, propter quàm adorentur. Aliud eſt de ea Cruce, in qua Chriſtus pependit, quæ adorabilis eſt, etiam in particulas diviſa. Ratio eſt, quia in particulis illis manet ratio, propter quàm adorari poſſint, ſanctificatio ſcilicet & conſecratio illarum, ex contactu ſacratiſſimi Corporis & Sanguinis Chriſti conſecuta.

4. Ad ſpecies conſecratas, ſub quibus in ſacramento Euchariſtiæ Chriſtus continetur. Sic autem adorari poſſunt per modum objecti diſtincti à Chriſto, propter cujus excellentiam adorantur, ut adorari poſſint, & re ipſa adorentur frequentiùs cum Chriſto per modum unius objecti, ſeu per modum unius compoſiti accidentalis, quod eſt Euchariſtiæ ſacramentum. Tunc autem una & eadem adoratio Chriſti & ſpecierum, ſub quibus Chriſtus continetur, abſoluta eſt reſpectu ſolius Chriſti, ſeu quà terminatur ad Chriſtum; reſpectiva verò tantùm ac inferior reſpectu ſpecierum; ſeu quà terminatur ad ſpecies.

Quæres, utrùm imago, ſicut adorari poteſt cum exemplari, ita poſſit cùm illo orari?

R. Negativè. Ratio eſt, quia adoratio poteſt quidem terminari ad rem inanimatam; propter excellentiam exemplaris, cujus eſt repræſentatio; at oratio terminari non poteſt, niſi ad ſuppoſitum intellectuale, quod preces percipere, & id, quod poſtulatur, concedere poſſit.

Quæres denique, utrùm Euchariſtia adorari debeat ſub conditione?

R. 1. In omni legitima adoratione Euchariſtiæ requiri conditionem virtualem legitimæ conſecrationis. Ratio eſt, quia ad legitimam Euchariſtiæ adorationem requiritur, ut is, qui adorat, ſit ita diſpoſitus, ut ſi ſciret ibi Chriſtum non adeſſe, non adoraret contentum ſub ſpeciebus. Ad hoc autem adorans cenſetur eſſe ſufficienter diſpoſitus, eo ipſo quòd adorat, quia ibi Chriſtum eſſe exiſtimat. 2. Explicitam conditionem non eſſe apponendam; & ſi apponatur, aliquam indecentiam habere, niſi adſit ſufficiens cauſa dubitandi de valida conſecratione. Ita Doctores communiter.

FINIS TOMI SECUNDI.

005672108

Digitized by Google